BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLVII
II
35

XLVII
H
31.

ANNALES
ECCLESIASTICI
AB ANNO MCXCVIII.

UBI DESINIT

CARDINALIS BARONIUS,

AUCTORE

ODORICO RAYNALDO

CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERO.

Accedunt in hac Editione

NOTÆ CHRONOLOGICÆ, CRITICÆ, HISTORICÆ,

QUIBUS RAYNALDI ANNALES ILLUSTRANTUR, SUPPLENTUR, EMENDANTUR,

AUCTORE

JOANNE DOMINICO MANSI

LUCENSI

CONGREGATIONIS MATRIS DEI

Tomus Decimusquintus.

LUCÆ

Typis Leonardi Venturini MDCCLVI.

De Superiorum Licentia.

Digitized by Google

ANNALES ECCLESIASTICI.

JESU CHRISTI ANNUS	PAULI PAP. IV. ANNUS	FERDINANDI I. IMP.
1558.	4.	1.

I. De Concilio cogendo cogitat Paulus, de quo etiam Philippo Hiſpaniarum Regi ſcribit.

ANNO redempti orbis quinquageſimo octavo ſupra milleſimum quingenteſimum Indictione prima confirmata pax eſt inter Pontificem, & Philippum Hiſpaniæ Regem quæ etiam gradum munivit ſanciendæ alteri paci continentibus populi Chriſtiani votis expetitæ inter Philippum Hiſpaniæ, & Henricum Galliæ Reges: ſcripſerat vero Philippus Rex manu Regia literas extremo ſuperiori anno amantiſſimis verborum officiis refertas ad Pontificem, quibus conceptam animo pietatem, atque obſervantiam erga ſummum totius Eccleſiæ in terris Præſidem, ac paſtorem teſtabatur. His exceptis maximam ex iis lætitiam Paulus ſuſcepit, egitque Deo grates, qui tantum Regem in priſtino Religionis ſtudio, ac diſcuſſis improborum, & communis hoſtis conatibus in vetere Sedis Apoſtolicæ cultu, & obſequio conſervaſſet, tum ſignificavit Philippo omnem præteritorum diſſidiorum memoriam ſibi ex animo evulſam, ac ſe paterno illum amore arctiſſime complexurum, ſeque jam bellicis curis liberum ſacra verſare conſilia de Chriſtiana diſciplina reſtituenda, extinguendis hæreſibus cogendoque ea de cauſa Œcumenico concilio, ad quæ in opus perducenda ſollicitavit Regem, ut ſtudia ſua conjungèret, ex quibus majorem gloriam, quam ex ullis florentiſſimis victoriis, expetitiſque triumphis collecturus eſſet.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Philippo Hiſpaniarum Regi Catholico.

Chariſſime in Chriſto fili noſter, &c. Acceptis Serenitatis tuæ literis, quas manu tua accuratiſſime ſcriptis, & obſervantiæ, pietatis, obſequii plenas ad nos ſumma celeritate perferendas curaſti, maxima in Domino lætitia exultavimus, & Divinæ ipſius Maieſtati gratias egimus, qui repreſſis, fractiſque hoſtis antiqui conatibus nobis tanta pietate, & virtute filium [nolumus dicere reſtituit] ſed id quod verius eſt, conſervavit, neque a nobis alienari unquam paſſus eſt, idem etiam de te prorſus ſentimus & perſuaſum habemus, quod vere tu quoque de nobis, & potes, & debes perſuaſum habere; retinuiſſe te ſemper tuam erga nos priſtinam devotionem, ſicut nos quoque nobis conſcii ſumus, nihil ob ea, quæ contra utriuſque noſtram voluntatem acciderunt, de noſtro in te paterno amore unquam eſſe detractum, ſed & ſalutis, & gloriæ tuæ nos ſemper, ut Chariſſimi, & Optatiſſimi filii cupidiſſimos fuiſſe. Sed quæ non ſine utriuſque noſtrum quidem dolore acta ſunt, ex animis noſtris penitus deleta eſſe, & tanquam caligine quadam diſcuſſa noſtræ mentis candorem, & ſinceram charitatem utrique noſtrum gratius, jam ut fieri ſolet, & illuſtrius patefactam eſſe gaudeamus. Nos quantopere tua iſta pietate lætemur, quantique talem filium faciamus, conabimur omnibus, quæ ab optimo, & amantiſſimo Patre proficiſci poterunt, officiis declarare: illud modo a Deo, Chariſſime fili, precamur, ut quæ molimur, atque agimus de communi pace, de reprimendis, ac tollendis hæreſibus, de moribus Chriſtiani populi corrigendis, & generali Concilio harum rerum cauſa celebrando, ea tuo quoque, quemadmodum ſperamus, auxilio perficere poſſimus, idque non ſolum cu Divini honoris, & Reipublicæ Chriſtianæ Paul. IV. lib. brev. ſig. num. 2889. p. 93. & in lib. diverſ. brev. ſig. 2903. p. 40.

cauſa optamus, verum etiam tua, quem majorem, & ſolidiorem ex his rebus gloriam, quam ullis ex bellicis victoriis, & apud Deum, & apud homines aſſequuturum eſſe cernimus, de quibus conſiliis noſtris, deque ea ſpe, quam in tua ſumma pietate, prudentia, moderatione animi repoſitam habemus, plura cognoſcere poteris ex literis Venerabilis Fratris noſtri Petri Epiſcopi Albanenſis Pacechi vocati, cumque ſermonem cum ipſo habuerimus longiorem de iis, quæ ad te ſcribimus, fidem ut ejus literis habeas, Serenitatem tuam rogamus. Excuſationem accepimus de dilato tui ad nos Oratoris adventu, qua eadem accuratius uſi ſunt dilectus filius Carolus SS. Viti, & Modeſti Diaconus Cardinalis Caraffa Legatus, idemque ſecundum carnem Nepos Noſter per literas, & coram ipſe Epiſcopus Albanenſis. Dolemus autem eam moræ cauſam eſſe, quam ſcribis ipſius Oratoris cauſa, nam nobis quandocumque venerit, gratiſſimus ejus adventus erit, eoque illum, quo decet honore, & vultus, animique hilaritate excipiemus. Nec vero Serenitati Tuæ verendum eſt, ne nimis diu ipſius ad nos mittendi tempus diſtuliſſe videaris, cum propter tam eximium animum tuum nobis perſpectum nihil unquam exiſtimaturi ſimus ſero a te nobis tributum fuiſſe. De honore, quem Serenitas Tua maximum habuit advenienti ad te ipſo Legato noſtro, quemadmodum ex ipſius uberrimis ſcriptis, & aliorum etiam literis cognovimus, Deo gratias agimus, honorem ſanctæ huic ſedi, & nobis, qui licet indigne ei præſidemus, habitum fuiſſe intelligimus, tuamque hanc Sedis reverentiam, & cultum Chriſto Domino Noſtro, ipſiuſque Apoſtolorum Principi Beato Petro animo gratiſſimo offerentes Deum precamur, ut ipſius Beati Petri meritis, & interceſſione te, & tuos, tuaque omnia benedicere, ac ſua gratia protegere, tuerique dignetur. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum die III. Januarii MDLVIII. anno III.

Non deſtitit Philippus novis in dies honoribus Pontificium Legatum cumulare, nam præter Regum Hiſpaniæ morem ipſo Epiphaniorum die illum domi convenit, ſecumque ad Regiam Capellam adductum lautiſſimo una ſimul excepit prandio, ac perhonorificis verbis qualem animo concepiſſet lætitiam, cum cerneret apud ſe Pontificium Legatum ipſius Pontificis Nepotem teſtatus eſt.

II. Dum hæc cum Philippo gererentur, Antonius Cardinalis Trivultius egregiam in Galliis navabat operam, ut pacis conſilia promoveret, Henricumque ad eam amplectendam incitaret, qui, quam nuper Pontifici voluntatem ab ipſa non abhorrentem exhibuerat, denuo etiam confirmavit, in cujus quoque arbitrium ſe totius negotii molem committere profeſſus eſt, incertum, ſincera ne animi voluntate, an fallendi temporis ſtudio, Franciſcum propterea Eſtenſem hæc ſuo nomine renuntiare Pontifici juſſerat. Quæ cum apud omnes comperta ſint, miratus ſum vehementer, ab Authore non admodum quidem antiquo induci Cardinalem Lotharingium expoſtulantem: *Neminem, qui averſos animos conciliandi negotium ſuſciperet extitiſſe. Paulum Pontificem Maximum, cujus præſertim id munus eſſet, nullos unquam de concordia ſermones injeciſſe, quid enim ultra Pontifex facere potuit.* Henrico igitur Paulus gratias agens hæc ſcribit.

And. Maurec. l.8. Hiſt. Ven. ann. 1558.

Chariſſimo in Chriſto filio Henrico Francorum Regi Chriſtianiſſimo.

Sicut dilectus filius Nobilis Vir Franciſcus Eſtenſis Regii Ordinis Eques nobis expoſuit, adeo de noſtra in te voluntate confidis, ut non dubitaturus ſis controverſias, quæ tibi ſunt cum Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Philippo Hiſpaniarum Rege Catholico nobis componendas permittere, quo quidem tam optato nuntio de te ad nos perlato non facile verbis conſequi poſſemus, quanta cor noſtrum in Domino lætitia extulerit, cum dilectorum filiorum noſtrorum diſcordiis eo dolore afficiamur, quem paternæ charitatis viſcera poſtulant, & ex tantis Dominici gregis fidei noſtræ commiſſi damnis, & periculis die, nocteque graviſſime ſollicitemur, quid nobis jucundius, optatiuſque accidere poterit, quam aliquid lucis nobis in tantis tenebris illuceſcere, & ſpem non parvam pacis Dei auxilio inter vos conciliandæ. Itaque gratias agimus Deo Omnipotenti, eumque ſuppliciter oramus, ut iſtam propenſionem, quam præ te fers ad pacem, non confirmet modo, ſed etiam in dies augeat; Serenitati vero tuæ perſuaſum plane eſſe volumus, jure, ac merito eam in nobis ſpem, ac fiduciam habere. Neque enim ſi felicis recordationis Rex Pater tuus reviviſceret, plus de ipſius erga te voluntate, quam de noſtra tibi poſſes polliceri. Et infra: *In concordia quidem tractanda ita nos geremus, ut neutri veſtrum ſit ſpei, & fiduciæ quam in nobis habueris, pœnitendum, ſed exiſtimationem, honorem, ac dignitatem ſuam uterque nobis, prout confiſus fuerit, chara eſſe intellecturus ſit. XXVII. Januarii MDLVIII.*

Paul. IV. lib. divers. brev. ſig. 2903. p. 61.

Scripſit Rex literas 13. Decemb. 1557. de eodem. Gatias Henrico Regi reddit Paulus, de ejus animi ad pacem promptitudine.

III. Commiſſa fuerant Cardinali Caraffæ plura tum publicæ rei, tum privatæ mandata. Primum erat de concilianda univerſali pace, pro qua ſancienda Paulus

gra-

gravioris ſenectutis incommodis contemptis, ſe offerebat, vel Niciæ, vel in alio loco cum Regibus conventurum. Secundum fuit, ut libertas Eccleſiaſtica in Hiſpaniis læſa in priſtinam dignitatem revocaretur. Tertium, ne Rex Philippus Cardinalis Poli acceſſum ad Urbem impediret, adverſus quem judiciaria acta præcipua confecta Cardinalis Legatus detulerat, ut ea Philippo, ejuſque Adminiſtris oſtenderet, probaretque, non ex temerario & turbido animi impetu, ut publica fama increbuerat, ſed ex pio juſtitiæ ardore ſe in eum fuiſſe commotum. Quartum fuit, ut Poetus Cardinalis deſignatus Romam accederet, ut Pontifici in rebus Concilii, inſtaurandaque diſciplina Eccleſiaſtica operam ſuam Pontifici commendaret. Quintum, ut omni induſtria Regem adduceret ad conferendum libere Ducatum Barii, & Montem Siricum, & Principis Salernitani Palatium, quæ ex obitu Reginæ in Regium jus devoluta erant, Duci Montorii: caveret tamen diligenter, ne ea donatio pro Palliani, juxta arcanas pacis leges, compenſatione facta appareret.

Paul. IV. l.8. brev. ſig. num. 2898. p. 102.

Dilecto filio noſtro Carolo SS. Viti, & Modeſti Diacono Cardinali Caraffæ.

Dilecte fili noſter, &c. Quæ acta fuerint abs te poſt tuum adventum ad Chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Philippum Hiſpaniarum Regem Catholicum de mandatis noſtris ad Dei honorem & Reipublicæ Chriſtianæ pacem, & quietem pertinentibus, adeo diligenter, & accurate, nobis Venerabilis Frater Epiſcopus Tarracinenſis expoſuit, ut neminem ad ea nobis exponenda aptiorem mitti abs te potuiſſe indicemus, ſatisfeciſti plane ſpei de te acceptæ, atque expectationi noſtræ. Perſpenimus enim, qua cura, qua fide, qua diligentia, quanta etiam dexteritate, atque prudentia ea mandata noſtra fueris executus, quo nomine Deo gratias agentes teque plurimum laudantes, Divinæ clementiæ opem implorare non deſiſtimus, ut piis noſtris conſiliis, & iſtis laboribus tuis aptatum exitum tribuere dignetur, te vero hortamur dilecte fili, ut pacis actionem tametſi nihil putamus addi poſſe ad ſtudium, & diligentiam tuam, tanto magis urgeas quanto bellum vehementius ingraveſcere, quantoque majores Chriſtiano populo calamitates intelligis imminere, reliqua coram tibi exponenda mandavimus eidem Epiſcopo, quem officio ſibi mandato diligentiſſime functum, nec ullum pro Dei honore, & Reipublicæ Chriſtianæ quiete laborem recuſantem, ad te remiſimus. Permittimus autem tibi, cujus fidei, prudentiæque ſummopere in Domino confidimus, ut omnia prout expedire duxeris, agas, rata quæcumque egeris habituri. Datum Romæ die XXIII. Januarii MDLVIII. anno III.

IV. Quæ data erant de Cardinale Polo, & Cardinale Guillelmo Poeto ad Urbem accerſitis mandata, in opus provocati non potuerunt, cum mors utrumque prius extinxerit. Cæterum Reginaldo Cardinali Polo, de cujus morte agetur inferius, invidiæ fax ob ejus inclytas virtutes adhæſerat, ut inique judicio hæreſeos poſtularetur: is enim glorioſiſſimus confeſſor fidei Catholicæ, pro tuenda fide Catholica ſpretis maximis vitæ periculis eruditiſſimos libros contra hæreſim, & primatum Henrici VIII. Regis Angliæ ediderat, comparataſque ſibi a ſicariis Hæreticis inſidias ægerrime Divina tectus ope evaſerat, Legati Apoſtolici munus in concilio Tridentino cum dignitate ſuſtinuerat, ab ambitione, & humanarum rerum cupiditate adeo alienus, ut, cum in conclavì poſt Pauli III. obitum Cardinales, qui eum ad pontificatum evehere conſenſerant, noctu illius cubiculum adiiſſent, reſponderi juſſerit a Magiſtro cubiculi velle ſe a Deo luminis non in nocturno conventiculo ad pontificatum promoveri: cum etiam ad ſolium Anglicum aſpirare potuiſſet, in Belgio ſe continuit, donec Maria Regina Philippo Hiſpaniarum hæredi deſponſa fuit: adeo vero ſtrenue in concilianda Catholicæ Eccleſiæ Anglia ſe geſſerat, ut maxima hæreticorum odia in ſe concitarit, a quibus facile variis artibus, ſuſpicio hæreſeos illi aſpergi potuit, in quam etiam maximi viri vocati improbe fuerunt ſed ad cœptum ſermonem redeamus.

Sur. in com.

Præclara Card. Poli geſta.

Maximis præter morem affectus honoribus a Philippo Angliæ Rege Cardinalis Legatus Octavium Revertam Epiſcopum Tarracinenſem ad pontificem miſit, ſignificavitque Regem maximam lætitiam ex adventu ſuo, ac pace confirmanda traxiſſe, dediſſeque imperia Antonio Epiſcopo Atrebatenſi, & Roderico Gomeſio, ut de pacis formulis cum Legato agerent: de gravaminibus vero provinciarum cum Regii ſanctioris Concilii Senatoribus actum.

Accepto redintegrandæ pacis felici nuntio, Paulus ingenti gaudio delibutus de re bene geſta Cardinali nepoti gratulatus hortatus eſt, ut pacem ad optatum exitum perduceret.

V. Ex hac pace confecta meditabantur Cardinalis Legatus Caraffa, ejuſque frater Dux Montorii decerpere magnos fructus ingentium opum, & ampliſſimorum Principatuum conferendorum ſibi libera-

litate Pbilippi Regis, quos ab Henrico Galliæ Rege ex bellico fœdere, & ſtrage populorum colligere non potuerant: atque adeo Dux Montorii urſit literis legatum fratrem, ne in Ducatu Barii ſibi conferendo fieret mentio farciendæ jacturæ pro reſtituendo Aſcanio Columnæ Palliani Ducatu: Cardinalis vero Caraffa, cum principatu Roſſanenſi, & decem millium nummorum ſtipendio a Rege Philippo oblato non contentus eſſet, ac ſuos adverſarios Columnam, & Corneum, Marchionem de Balneo in Regia Aula florere gratia æquis oculis videre non poſſet, Bruxellis ſeceſſit in ſuburbanum cœnobium, ex quo ſeceſſu extimuit Philippus Rex, ne qui apud Pontificem florentiſſima authoritate pollebat, novas res, tumultuſque bellicos moliretur: ideoque ad aucupandam ejus amicitiam duodecim millium nummorum annua penſione illum donavit, quo beneficio ornatus, ac lætus Legatus per diſpoſitos equos concitatiſſimo curſu Romam advolavit. Cum autem ſit fallax, & vitrea felicitas humana ambos fratres Caraffas extincto Paulo poſtulatos judicio a Philippo Rege apud Pium IV. procuratoque iis extremo ſupplicio in exemplum triſte avaritiæ, & ambitionis tranſiiſſe viſuri ſumus.

Interea cum ſupereſſent aliqua capita concordiæ tractanda eorum conciliatio Cardinali Ferrarienſi Galliæ Regis nomine, ex adverſa vero parte Philippi Regis Senatoribus demandata eſt, his geſtis Philippus Rex ingentibus curis ſolutus, gaudio magno ex inita pace delibutus literas Regii amoris, & obſervantiæ notis erga Paulum Pontificem illuſtres tranſmiſit, ut referunt Acta Senatus Cardinalitii. (*Die Martis XV. Menſis Martii MDLVIII. fuit Congregatio generalis, in qua primum lectæ fuerunt literæ Sereniſſimi Regis Philippi ad Sanctitatem ſuam ſuper tractatione pacis propoſitæ per medium Domini Franciſci Eſtenſis pro parte Regis Franciæ, quibus perlectis Reverendiſſimus Pacecchus earum lector, literas Sanctitati ſuæ reſtituit*) quibus reſpondit Paulus conceptis hiſce verbis.

MS. Car. Spad. to. 134. p...

Chariſſimo in Chriſto Filio noſtro Philippo Hiſpaniarum Regi Catholico.

Paul. IV. lib. brev. ſig. n. 2889. p. 108.

Chariſſime in Chriſto fili noſter, &c. Lectis literis tuis, quas manu tua ſcriptas Venerabilis Frater Octavianus Epiſcopus Tarracinenſis ad nos ſumma cum celeritate attulit, incredibili gaudio affecti fuimus, quod de populi Chriſtiani ſalute mirum in modum ſolliciti, in ſpem ingreſſi ſumus non defuturam ei in tanto periculo ſupernam miſericordiam: quando iſtam tibi tam præclaram mentem, & propenſum ad pacem nobis agentibus animum Divina Majeſtas dedit; itaque advocatis ſtatim cunctis Venerabilibus Fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus eos tantæ lætitiæ, & ſpei noſtræ participes fecimus. Recitatæ in generali Congregatione juſſu noſtro fuerunt literæ tuæ ingenti omnium plauſu, optatiſſimaque lætitia, & gratulatione, nec facile dici poteſt quantæ ea res tibi laudi, quantoque honori fuerit. Quamobrem quoniam tantum authoritati noſtræ tribuis, quantum & de pietate tua nobis pollicebamur, & noſter erga te paternus amor poſtulat, in hanc tam ſanctam, tamque Chriſtiano populo ſalutarem actionem eo, quo debemus animi ſtudia, incumbemus, neque committemus, ut aut boni Paſtoris officium a nobis requiri poſſit in depellendis, quantum in nobis erit, populi Chriſtiani periculis, aut pii parentis cura deſiderari in ſedandis duorum chariſſimorum nobis filiorum diſcordiis, quorum pacem, atque concordiam utinam quantulacumque nobis reliqua eſt vita, redimere poſſemus; præclariſſime nobiſcum agi putaremus, ſi nobis contingeret, ut vitam ipſam in opus tam Deo gratum impenderemus. Quoniam autem melius ſtatuere, ac deliberare poterimus, quid nobis agendum ſit, cum ad nos Legatus noſter reverſus fuerit, ejus adventum jam, ut ſperamus, appropinquantem avide expectamus, reliquis de rebus tum quoque, ſi quid agendum fuerit, acturi. Tua vero Chariſſime fili, pietas erga nos, & in conſanguineos noſtros humanitas, de qua ex mandatis, quæ idem Legatus noſter Epiſcopo Tarracinenſi dedit, accepimus, nobis, perinde ut debet, grata eſt: gratum id quoque, quod de valetudine tua nos certiores feciſti, cui ut diligenter inſervias, magnopere te hortamur, Deum precantes, ut incolumem te, feliciterque ad Divini ſui nominis gloriam regnantem conſervet. Nos item ejuſdem Dei beneficio bene valemus. Dat. Romæ, &c. die XVII. Martii MDLVIII. anno III.

Reſpondet Philippo Regi, ſuper negotium pacis.

VI. Deſævierat jam atrox bellum in Belgii finibus, rigente licet aſperrima hyeme geſtum, cum obfirmatus eſſet ardor Gallorum, acceptam ſuperiori anno ad Fanum Sancti Quintini ignominiam præclaro facinore, & clade nobili illata hoſti delere cupientium, opportunoque caſu contigit, ut Franciſcus Guiſius ex Italia revocatus unius hebdomadæ flexu Itium (vulgo Caletum) Arcem munitiſſimam, quam Eduardus III. Anglorum Rex ante ducentos annos tot laboribus,

tan-

Digitized by Google

Sur. in com.

tantoque ſanguine effuſo ceperat, expugnarit, de quo Surius hæc refert : *Guiſius ita ſe comparat tanquam ſit Sancti Quintini Oppidum oppugnaturus, erat anni tempus longe alieniſſimum, atque ecce per exploratores certior factus Caletum non ſatis firmo Anglorum præſidio teneri, de repente converſo itinere cum exercitu contendit, Urbemque omnium opinione inexpugnabilem ſeptimo obſidionis die, hoc eſt nono Januarii, aut circiter, in Regis Gallorum poteſtatem redigit, cum jam ducentis annis Angli eam obtinuiſſent. Fuit hoc facinus audax, & prope incredibile, præſertim tam iniquo anni tempore, mox etiam Ghinam expugnat Caſtellum munitiſſimum, direptumque incendit. Hoc quoque Angli Oppidum ſuper ducentos annos Gallis ereptum poſſederant. Iis inopinatis victoriis Galli jam prope conſternati animos recuperant. Horrendum in modum tormentis diverberatum fuit Caletum, nec præſidium militum Arci, & Urbi impoſitum, eam, quam debuit, præſtitit in defendendo conſtantiam, multumque amiſſo illo loco munitiſſimo Angliæ rebus deceſſit. Urbs deditione ſub certis conditionibus venit in Gallorum manus. Eduardus III. ejus nominis Anglorum Rex anno Chriſti MCCCCXLVI. Caletum undecim menſes obſeſſum e Philippi VI. Franciæ Regis manibus extorſerat, ſolebantque dicere Britanniæ Reges, dum Caletum haberent, claves Galliæ ſe in cingulo circumferre.*

Id. ib. Bel.

Traduxit victricia Caſtra Dux Guiſius ad Theonuillam Arcem ſitu, & opera munitiſſimam, eamque expugnavit, ſed non ſine Gallorum cæde, inter quos Petrus Strozza Italus Dux ſtrenuiſſimus magnum ſui deſiderium reliquit; tentatum deinde Lucemburgum, ſed irrito ſucceſſu : conflato etiam alio exercitu Galli Gravellingam magnis molibus circumſident, cumque in medio æſtu certaminis premerent hoſtem, nonnullæ Anglicæ naves eo delatæ Gallica Caſtra adeo ſæve tormentis diverberarunt, ut magna clade fuſi ſint Galli, ac plures Nobiles in hoſtium ceciderint poteſtatem, necnon paulo poſt Comes Egmundanus Belgici exercitus Dux Dunkerkam vi expugnavit, & poſt longas concertationes pax inter iſtos Reges, ut inferius videbimus, firmata fuit.

Carol. V. Conſ. apud Goldaſt. Sur. in com.

VII. Carolus V. Imperium Ferdinando fratri relinquit.

Edidit hoc anno Carolus V. Cæſar poſtrema ceſſionis Imperii Acta Oratorum opera in Principum Comitiis Francofurti congregatis, elegitque ad id anniverſarium diem Natalitium, quem Religione quadam in maximis rebus gerendis deligere conſueverat, de quo hæc Surius. *Menſis Februarii die XXIV. quo die in hanc lucem editus fuit, & anno MDXXX. Bononiæ a Clemente VII. incredibili ſplendore Imperii inſignia acceperat, miſſa inſigni legatione ad Principes Electores, qui Francofurti convenerant, Carolus Cæſar Imperium in Fratrem ſuum Regem Ferdinandum transfert, & ut SeptemViri id gratum, & ratum habere velint, orat. Inde XIII. Martii die Principes Electores Ferdinando maximi Imperii dignitatem deferunt, & tandem Imperator ipſe, & Principes domum repetunt.* Jam biennio ante Carolus per Guilielmum Naſſovium Arauſiæ Principem, & inde per Mariam Sororem Pannoniæ Reginam, quid propoſiti, ac voluntatis haberet, ſatis indicaverat. Electoribus tamen quatuor uno ferme temporum nexu morientibus, noviſque, qui ſucceſſerant, rebus privatim ſuis conſtituendis intentis nullum interea loci tempus vacuum fuerat, ſive rebus proſpiciendis, ſive cogendis in unum Electoribus : Caroli autem abdicationem recenſens Surius, hæc habet. *Ut in multis aliis, ſic in hoc quoque facto Caroli V. Cæſaris longe optimi ſumma apparuit modeſtia, & humilitas, qui ſua ſponte ſe Imperio abdicarit, cum interim non deeſſent, qui illi ambitionem, & regnandi libidinem improperarent. Utinam digni eſſemus multos tales habere Imperatores. Deinceps privatus in multa pace vixit aliquot Menſes optimus Princeps, quod etſi miſerum, & inglorium videtur, pleriſque huic Mundo deditis [ut jam ante dixi] tamen ſponte renunciaſſe tanto Imperio, & omnibus quæ ſunt hujus Mundi, in primis glorioſum, ac multa laude, ac prædicatione digniſſimum eſt. Non enim debemus nos, qui Chriſtiana Religione initiati ſumus, id genus in rebus, hominum Ethnicorum, aut etiam huic Mundo nimis deditorum opinione duci, ſed oculos habere defixos in Chriſtum verum Deum, ac Dominum noſtrum, qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit formam Servi accipiens.*

Sur. in com.

VIII.

Ferdinando in Septemviralibus Comitiis, dignitatem Imperatoris adepto, ægre maxime tulit Pontifex, quod Imperium (non lege renuntiatum) diceret, neque Carolum in alium Cæſareum decus transferendi poteſtatem habuiſſe. Itaque Martinum Guſmanum, quem Ferdinandus ad Pontificem legaverat, Romam intrare prohibuit, niſi prius de hac Imperatoris electione Cardinalium ſuffragium exciperet; ex quibus ſeptem gravitate, & doctrina præſtantes ad negotium diſcutiendum adhibuit, cum Guſmanus interim Tibur diverterit, ibique ad cauſam uſque co-

Maur. lib hiſt. Ven. Pet. Novel. 4. vita Pauli IV.

cognitam ſubſtiterit. Quatuor ergo capita in conſultationem veniebant. Primum, an Ferdinandi Orator cauſas, ob quas Carolus Imperio renuntiaſſet, edicere teneretur. Secundum, an ejuſmodi abrenuntiatio abſque Sedis Apoſtolicæ, & Pontificis conſenſu valida eſſet cenſenda. Tertium, an Ferdinando ad Imperium capeſſendum mala Maximiliani filii educatio impedimento eſſet, quod inter Lutheranos pene enutritus, verendum maxime erat, ne ſimul cum lacte pronam in hæreſim ſuxiſſet voluntatem. Quartum, quidnam de electoribus ab Eccleſia divulſis, & in hæreſim prolapſis ſentiendum eſſet. Ergo privatis primum colloquiis, & neceſſariis conſultationibus adhibitis omnes in unam convenere ſententiam, Carolum, antequam ſe Imperio abdicaret, Pontificem monere debuiſſe, cum plurimum Sedis Apoſtolicæ interſit, ne Imperator deligatur aliquis, qui fidem Catholicam, ſanctamque Sedem tueri vel nequeat, vel negligat. Non præmiſſa igitur hujuſmodi denuntiatione, irritam, caſſamque tum Caroli abdicationem, tum Ferdinandi electionem habendam dixerunt. Præterea in poſterum longe proſpicientes, hoc maximo fræno coercendos fore Principes affirmabant, qui ad imperii faſces aſpirarent, ſi remiſſam cum Hæreticis manum, contractamque cum eis Maximiliani familiaritatem, Ferdinando Patri, quo minus ad Imperium admitteretur, diſcerent obfuiſſe; ſatis jam exploratum, quantum ſub Carolo attulerit incommodi, vulpes, quæ vineam Domini demoliebantur, incauta conniventia non cepiſſe, & diſcurrere ſiviſſe, ut eo nocere plus poſſent. Denique Electores, qui hæreſi adhæſiſſent, abſque ulla ambiguitate loco cecidiſſe ſentiebant; cum enim conſtaret, a Sede Apoſtolica; a Gregorio nempe V. in Germaniæ Principes jus electionis translatum, quis ambigat ab Eccleſia iis tantum jus electionis conſervandum, qui intra ejuſdem Eccleſiæ caſtra continentur, non autem illis, qui deſertores, & Apoſtatæ ab ipſis per ſummam perfidiam receſſerant? Hæc, & alia id genus, cum Cardinales, cæterique Theologi, ac Juris Canonici Doctores loquerentur, unus fuit Joannes Gropperus, qui per eos dies adhuc ſuperſtes Romæ morabatur, declinata non minus, quam promerita Purpura conſpicuus. Hic aliam iniri viam, & tempori, & Chriſtianæ politicæ congruam ſuadebat. Irritam Caroli renuntiationem, ipſumque Sacramenti die inaugurationis exhibiti reum profecto fatebatur. Verum, cum noſſet Apoſtolicum eſſe, ſcire abundare, ſcire, & penuriam pati, prudentiſque Gubernatoris Navi periclitante quædam exonerare, ut cætera ſalva permaneant, media incedendum via aſſerebat, nec ſancte inſtitutorum damnoſam prævaricationem, ſed laudabilem, & ſaluberrimam diſpenſationem proponebat; itaque, cum jam Philippus Hiſpaniarum Rex per epiſtolas fateretur, Carolum Patrem non fraude aliqua, ſed conſilio, & ſuaſionibus Ferdinandi Imperio renuntiaſſe, atque humani aliquid in hoc facinore paſſum eſſe ſincere teſtaretur, poſcat, ajebat Gropperus, errati veniam Carolus; Pontifex vero, ut Philippo ipſi gratificetur, benigne indulgeat, mox Guſmanus Orator, excuſationes Ferdinandi, & Fratris ut admittantur, enixe deprecetur, quibus ex gratia acceptis, cum jam nihil prætermiſſum fuerit, quod non habuerit ſapientem excuſationem, ab ipſo Pontifice Ferdinandus Imperator declaretur, quo fiet, ut & Apoſtolicæ Sedi debitus ſervetur honor, & imminentia quæque præjudicia arceantur; nam quæ in Germania cierentur turbæ, ſi Ferdinandum ab adepta Imperii poſſeſſione deturbare Pontifex niteretur? Qua animi, armorumque contentione Hæretici electionem tuerentur, hoc potiſſimum ſtimulo, quod Pontifici Romano minus placere cognoſcerent? Quantum exinde Ferdinandus omnia Hæreticis, eſſet permiſſurus, ſi ſuam in Imperio conſervationem, ipſis ſe debere intelligeret? Hæc cum dixiſſet Gropperus, Pontifex ab alia tamen ſententia non receſſit, nec ad mortem uſque Ferdinandum, veluti Imperatorem admittere, conſenſit. Interea, cum difficultates in longum protrahi cerneret Ferdinandus, ratus e dignitate Imperatoris non eſſe, Oratorem ſuum tamdiu obſcure Tibure latitare, per expeditos tabellarios jubet, ut niſi intra triduum res perficiatur, confeſtim diſcedat. Guſmanus quamvis rem iniquo loco videret, ne quid tamen intentatum relinqueret, ſive Religionis ſtudio atque amicorum conſilio, ſive propriæ fidens eloquentiæ, ad privatum colloquium cum Pontifice, non tamen ut Cæſaris Orator, admitti petiit, facilique aditu in Aula conſuetæ audientiæ admiſſus, poſtquam quid ſibi a Ferdinando mandatum narraſſet, ſenſim ad expoſtulationes orationem flexit, quod tanta contentione recuſaretur velut Imperatoris Orator admitti; at Pontifex, ut quid eſſet rei Guſmanus clarius cerneret, ſingillatim enumerare orſus cuncta, quæ diſcuſſa fuerant, impedimenta, eorumque cauſas, quam graves, quantique

Thuan. l. 20. hiſt.

Act. Conſiſt. MS. Car. Spad. to. 134. p. 251.

tique

tique ponderis cenſendas explicuit; ſe quoque uſque ad illum diem in id potiſſimum incubuiſſe, ut ratio iſthæc evadendi aperiretur, verum cum ſalvo Sedis Apoſtolicæ honore haud quaquam fieri poſſe comperiſſet, Ferdinandum pium, catholicumque Principem æqui, bonique conſulturum ſperabat, ſi quæ Sedis Apoſtolicæ dignitati congruebant, Sacerdotali conſtantia tueretur. Ne tamen triſtem, ac mœrentem abs ſe Guſmanum dimitteret, propediem Legatum Apoſtolicum ad Ferdinandum ſe miſſurum ſpopondit, qui ſapienter ipſum doceret cauſas, quæ ſecus, quam optabat, Pontificem agere impellebant. Octavo igitur poſt Oratoris diſceſſum die in ſecreto conſiſtorio vigeſima Julii ſuum a Latere Legatum elegit Scipionem Cardinalem Rebiba, ab Eccleſia Piſana, cui præerat, Piſanum nuncupatum. Is ad Ferdinandum primum pro Imperii negotio, mox ad Sigiſmundum Polonorum Regem, ad res Religionis componendas, quæ maximo tum ibi in diſcrimine verſabantur, adire jubebatur. Interea Catholicus Rex ad leniendum Pontificis animum, acriterque pro Ferdinando urgendum Joannem Figueroa Mediolani Gubernatorem deſtinavit, qui ſimul etiam obedientiam ab Albæ Duce pridem præſtitam, juxta pacis leges, confirmaret; quem Paulus omni ab ſe prohibuit acceſſu, quod ſacris interdictum diceret, cum ejus Apoſtolicus Curſor fuſte cæſus fuiſſet, qui Roma Mediolanum ad quædam exequenda miſſus fuerat. Qua repulſa tam graviter, ac vehementer indoluit, ut cum Cajetam ſe recepiſſet, paucos intra dies per ſummam animi ægritudinem expiraverit.

IX. *Sur. in com.* Hunc maxime in modum multis jam menſibus conſumptis, cum Pontifex nullis a ſententia precibus dimoveri potuiſſet, exceſſit e vivis Carolus Imperator, piam mortem deſcribit Surius his verbis.

Pag. 305. *Die 21. Septembris cum jam aliquot dies acutiſſima febre tertiana laboraſſet, e vivis feliciter exceſſit piiſſimus, & celeberrimus Princeps Carolus V. Romanorum Imperator potentiſſimus. Ante mortem in illa ſua optata ſolitudine dies ac noctes precibus ad Deum fundendis conſumebat, mundo ſe jam, immo & Deo deinceps in vita hac inutilem dicebat; itaque cupiebat liberari mortali corpuſculo, ut in æterna vita Deum perpetim laudare poſſet. Dum eſſet in precibus ardentior ſæpe, & valde pie pro Eccleſiæ concordia Deum orabat inquiens:* In manus tuas Domine tradidi Eccleſiam tuam. *Sæpe lapſus ſuos publice ingemiſcens lamentabatur, & toto vitæ ſuæ ſpatio nullum diem ſe dicebat Dei ſervitio digne, &, ut par erat, impendiſſe. Crucifixi Servatoris imagines per multos dies ulnis, oculis, oreque complexus, ſeptimo a translato imperio menſe præſente Archiepiſcopo Toletano, omnibus Sacramentis Eccleſiæ imbutus, maximam vim lacrymarum effundens expiravit ætatis ſuæ anno 59. Ante mortem poſt ſacram unctionem, licet jam ante Corpus Domini accepiſſet, iterum illud ſibi dari petiit dicens,* In me mane, ego in te maneam. *Sic mortuus eſt piiſſimus, & ſempiterna memoria dignus Princeps* L.1.p.9. *Carolus V. Non prætereunda viſa ſunt quæ refert Famianus Strada. Exequiarum occaſione, quas Matri anniverſarias perſolverat, nova inceſſit animum cupido [ſi liceret] & ſuas celebrandi, reque communicata cum Joanne Regula ex Hieronymiana Familia, qui ejus conſcientiam moderabatur, quum is inſolitum quidem illud, & inauditum, pium tamen, ac ſalutare dixiſſet, apparari funus ſibi quamprimum juſſit. Ergo excitatur in Templo* 30. Auguſti 1558. *tumuli moles, funalibus illuminatur, atrati circumſtant famuli, mortuale ſacrum mœſto Monachorum cantu peragitur. Ipſe funeri ſuperſtes ſuo, ſpectabat in illo imaginario funere veras ſuorum lachrymas: audiebat exequiale carmen, placidam ſibi requiem beatas inter ſedes implorantium, eademque ipſe ſibi ſuffragia pſallentibus immiſſus expoſcebat. Donec ſacrificanti propior factus, eique tradens, quam geſtabat, accenſam facem, ſublatis in Cœlum oculis, ego te, inquit, vitæ, ac mortis arbiter oro, quæſoque, ut quemadmodum oblatum hunc a me cereum Sacerdos capit, ſic commendatam in manus tuas hanc animam tu, quandocumque libuerit tibi, in ſinum, complexuſque tuos benigne ſuſcipias. Tunc ut erat pulla, funaque opertus veſte, humi procubuit, renovatiſque omnium, qui aderant, lachrymis, quaſi depoſitus, ſuprema lamentatione comploratus eſt. Atque hoc videlicet rudimento Carolus vicinæ jam morti proludebat. Namque altero ab exequiis die febri correptus, eaque paulatim exedente conſumptus, Toletano Antiſtite [is erat Bartholomæus Miranda] procurante, quæ Chriſtiano ritu luctanti animæ ſuppeditantur adjumenta, Religioſiſque, qui frequentes e Cœnobio circumſtabant, abeunti hoſpiti expeditum iter in piorum cœtus comprecantibus, nocte ante feſtum Evangeliſtæ Matthæi annorum octo, & quinquaginta [ex quibus duos ipſe vixerat ingenti ſane ſenſu pietatis, ac Religionis] exceſſit.*

Cum Romam Nuntius de ejus obitu X.

MS. Car. Spad. ſig. to. 134. p. 256.

perveniſſet, & Imperii renuntiationem Paulus nullius valoris unquam exiſtimaſſet, actum eſt in Conſiſtorio, de ſolemnibus exequiis, ut moris erat, pro ejus anima celebrandis. *Die Lunæ* [habent Acta] *duodecima Decem. MDLVIII. fuit Congregatio generalis ante celebrationem exequiarum claræ memoriæ Caroli V. Romanorum Imperatoris, in qua Sanctitas ſua dixit, quod ex quo intendebat celebrari facere exequias, juxta ſolitum fieri a Prædeceſſoribus ſuis in refrigerium animæ dicti Caroli, per talem actum non intendebat præjudicare juribus Sanctitatis Suæ, & Sedis Apoſtolicæ, quoad jura Imperii.* Petrus Nores in vita Pauli Quarti verba Magiſtri Cæremoniarum referens, hæc eadem ſcribit, videlicet: *Nec ob rumorem quendam, aut vagam famam de quadam ceſſione Imperii a Carolo facta, de qua tamen nihil Beatitudini Suæ conſtitit, hujuſmodi religionis officium præteriri volens, decrevit, exequias more ſolito celebrandas, declarando tamen per eas Sanctitati Suæ, & Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, ejuſque authoritati, ac juriſdictioni nullum omnino præjudicium afferri, neque alicui alteri jus aliquod acquiri debere, & ita expreſſe proteſtatur, decernit, & mandat omni meliori modo, non obſtantibus in contrarium quibuſcumque.* Juſſa igitur ſolemni ritu in Capella Pontificia ſoluta fuerunt, ubi ſolemne Sacrum habuit Cardinalis Paceccus, cui etiam Pontifex dixit: *Per obitum ipſius Caroli vacaſſe Imperium, non autem per reſignationem, cum ea non fuerit facta in manibus Papæ, ut debebatur, ſed Electorum Imperii.*

Pro morte Caroli V. Exequiæ a Paulo celebrantur.

Maria Angliæ Regina obiit.

Luxit acerbe parentis mortem Philippus Hiſpaniarum Rex, ac paulo poſt cumulatis Mariæ Reginæ Hungariæ Materteræ, ac Conjugis Mariæ Reginæ Angliæ, ac Hiberniæ funeribus, amiſſiſque illis Regnis, dolore obrutus eſt, quæ Mariæ mors eo acerbior extitit, [1] quo præter ſpem, expectationemque hydrope intabuit, cum ob tumentem ventris molem fœtum concepiſſe e Philippo crederetur, adeo, ut idonea morbo victus ratio præſcripta non fuerit. Extincta eſt illa exeunte Novembri, piorum incredibili dolore, cum illius virtute Religio Angliæ reſtituta fuiſſet, eaque extincta, Religio pariter extincta ſit.

Acceſſit ad ſummam illius Regni infelicitatem, ut Reginaldus Polus Cardinalis, ſummus inſtauratæ in Anglia Religionis Catholicæ adminiſter, interjectis a Reginæ obitu ſexdecim horis exceſſerit e vivis, quem in illo extremo vitæ actu plura ſingularis pietatis argumenta explicuiſſe refert Surius his verbis. *Cum ſe vehementer morbo exhauriri animadverteret, teſtamentum ſcripſit, in quo præter cætera, etiam fidem, & erga Romanum Pontificem, & Sedem Apoſtolicam ſummam obſervantiam egregie expreſſit.* Porro, cum initio quæſtionis inter Pontificem, & ipſum quædam in ſui defenſionem apologetice conſcripſiſſet, cum ipſa relegens calamum vehementius aliquantulum excurriſſe cognoſceret, nulla ſuæ exiſtimationis habita ratione, conſtanter in proximum conjecit ignem, illud uſurpans, *Verenda Patris tui ne detegas*, propriam innocentiam eo ipſe lumine magis illuminans, quo ipſam incendit.

In comm. hoc ann.

Ingraveſcente autem in dies morbo, Eccleſiæ Sacramentis ſe, ut pium, & Catholicum Virum decebat, præmunivit, & licet admodum fractis eſſet viribus, tamen quotidie, ut antea ſemper fecerat, Miſſam audire voluit, & cum eſſet ventum ad eum locum, quo ſolet ſancta Hoſtia elevari, Miniſtrorum auxilio e lecto ſurgens

NOTÆ [1] Mariæ Anglorum reginæ obitum deſcribendum hic ſuſcipit Annaliſta. Nec ſane fœminæ hujus quæ eccleſiæ & religionis noſtræ res adeo promovit, omittendæ erant laudes ab eccleſiaſticarum rerum Scriptore. Nulla enim mulier pietatem ſinceram adeo coluit, & ſanctiſſimis moribus expreſſit, nulla tanto ſtudio religionem provexit; nec minori fidei ardore hæreſes inſectata eſt. Ipſe pariter Burnetus quamvis alioquin in Mariam parum æquus, non potuit tamen non laudare fœminæ hujus principis vitæ rationem ad ſeveras morum & religionis leges exactam, pietatem, & in Sacros viros, ac præſertim in Romanum pontificem amorem & obſequium. Reprehendit ille quidem in ea nimiam puniendorum hæreticorum, quam vocat, ſævitiam; Sed hoc ipſum pariter pietatis in illa exemplum eſt maximum; quamvis forte præpoſterum & inconſultum; rebus enim eccleſiæ melius facile conſuluiſſet, ſi regno ſuo nondum ſtabilito mitius egiſſet cum illis, qui turbare res adhuc non compoſitas valuiſſent. Obiit Maria die XVII. Novembris ætatis ſuæ anno XLIII. regni V. menſibus IV. diebus XI. quam evolantem ad ſuperos poſt XVI. horas ſequutus eſt Reginaldus Polus Cardinalis vir per omnia illuſtris; claris enim natalibus ortus, literis pariter claruit, claruitque vero maxime tum pietate cum pariter eximio fidei Catholicæ ſtudio, cujus rei teſtem omni exceptione majorem Burnetum, ſcilicet infeſtum illum catholicis Anglis ſcriptorem, exhibeo.

Vacuum Mariæ obitu ſolium occupavit Eliſabetha quæ licet hoc anno die XVIII. novembris in ſupremo Angliæ Senatu regina ſalutata eſt, regiam tamen coronam nonniſi januario ſequentis anni ſolemni ritu accepit. MANSI

gens, flexis humi genibus Chriſtum in Euchariſtia admodum humiliter, & reverenter adorabat. Pridie eius diei, quo e corpore migravit, ipſe ultro a nemine admonitus extremæ unctionis Sacramentum ſibi miniſtrari voluit, ſicque ad ultimum uſque ſpiritum mentis plene compos, tandem ita leviter animam reddidit, ut non tam mori, quam obdormire videretur; obiit annos natus LVIII. & ſex menſes. Cujus intemeratæ fidei vita a Ludovico Beccatello conſcripta, adductaque ſanctiſſime, decreta ab eo edita in Synodo Anglicana pro Religinne inſtauranda, diſciplinaque Eccleſiaſtica reſtituenda, proſcriptio, & exilium, bonorumque direptio pro fide tolerata, tot pericula etiam capitis quinquaginta millibus aureorum ab Henrico VIII. licitati ſpreta, ſcripta prn Eccleſiæ defenſione, ac Primatu Pontificio typis excuſa, Tridentini Concilii eo Præſide geſta, tot Legationes ſanctiſſime confectæ, converſa denique eo Authore magnn Anglia teſtimonium certiſſimum reddiderunt. De qua inimici quoque ſunt judices, dum Camdenus ipſe, *In Appar. hiſt. Eliſ.* pietate, doctrina, integritate, magis quam Regia Proſapia illuſtrem polum aſſeruit.

XI. Eliſabetha ad Regnum Anglicum evehitur.

Extinctis Cardinale Polo, ac Regina Maria Angliæ luminibus, denſiſſima poſthac hæreſeon caligo inhorreſcere cœpit, cum in Sceptrum Anglicum non vera Regni hæres Maria Stuarta Regina Scotiæ, quæ recenter hoc eodem anno Franciſco Delphino Gallici ſceptri hæredi nupſerat, vocata fuiſſet, ſed incenſis Procerum, ac populorum externum Principem cœco odio reſpuentium, illique gentilem ſuam, licet hæreticam præoptantium, Eliſabetha præcipiti impetu, perturbatiſſimoque judicii ordine, licet ſpuria, atque ex Regni, & Eccleſiæ legibus Sceptris indigniſſima, flagitio ad Solium vocata eſt, de qua hæc Sanderus refert.

Sæpe quidem conata eſt Maria illam ab omni ſucceſſionis ſorte, vel propter hæreſim, vel propter crimen laſæ Maieſtatis *Sander. l. 2. in fin.* *[multa enim contra Sororem, & Rempublicam commiſerat] vel quod magis conſtabat, propter impuriſſimos natales excludere. Nam ex Clementis Septimi ſententia juridica prætenſum Henrici cum Anna matrimonium, & proles ex illo concepta expreſſe, ut ſupra commemoratum eſt, definiuntur eſſe illegitima, idque Henricus poſtea a perturbatione factns liberior in publicis Regni Comitiis decerni curavit, omneſque ſibi ſubditos a iuramento, quod Annæ Bolenæ, vel eius ſoboli prius præſtiterant, abſolvi juſſit; porro conteſtatus in Senatu ſuorum, Annam illam nec fuiſſe, nec eſſe potuiſſe uxorem ſuam propter certam cauſam, quam dixit ſe Cantuarienſi Epiſcopo ſecreto inſinuaſſe. Et licet Henricus anno trigeſimo quinto Regni ſui impetrata poteſtate ab Ordinibus nominandi Succeſſores ſuos, voluerit etiam Eliſabetham habere in ordine regnandi locum, quod & illorum Comitiorum decreto approbari fecit, [ex quo ſolo parlamentario Edicto, & nullo nativitatis jure, iſta eſt poſtea adepta Imperium, & ita in hunc diem tenet] tamen nec ab Henrico Patre, nec a ſe ipſa ullo Statuum decreto, aut matris cum patre conjunctio, aut natales ipſius fuerunt unquam poſtea approbati, aut facti legitimi, quin & Ordines primo anno Reginæ Mariæ lege perpetua approbarunt conjugium Henrici cum Catharina, & prolem ex ea genitam omni Divino, & humano jure legitimam fuiſſe declararunt, omnia contraria Acta, proceſſus, & ſententias abrogantes, ut proinde alteræ cum Anna, Catharina adhuc ſuperſtite, veræ nuptiæ eſſe non potuerint, nec ex illis ſuſcepta ſoboles legitima, aut Anglicani Sceptri ſecundum leges municipales, quæ ſpurios non admittunt, vel natura, vel ulla prærogativa capax eſſe; quod tamen Senatuſconſultum nec ab ipſa Eliſabetha reſciſſum eſt hactenus. Quæ licet jus regnandi vendicet, Regnumque ſibi deberi ab omnibus in primis Regni ſui Comitiis agnoſci voluerit, tamen nuſquam jus ſuum naturæ, ſed Parlamento prædicto adſcribit: hoc præterea variis poſtea decretis cavens, ne quiſquam ſub pœna capitis affirmet, non eſſe in poteſtate Principis, & Statuum poſitum, ut quem velint Regem deſignent. De Natalibus autem ſuis probandis, aut reformandis nullus ſermo, ſed altiſſimum ubique ſilentium. Sed ut eo, unde digreſſi ſumus, redeamus, Maria, quæ probe cognoverat ex Henrici cum Anna Bolena pluſquam adulterino conjugio prolem prorſus eſſe Imperio indignam, nunquam iſti Senatuſconſulto, ex quo Eliſabetha regnandi jus, & locum proximum prætendebat, animo acquievit, ſed cum id ſola ſine ſuorum Optimatum, populique ſuffragiis abrogare non potuiſſet, advertiſſetque eam fuiſſe multorum iniquiſſimam, ac pernicioſiſſimam opinionem, ut non tantum illegitimum, ſed & hæreticum Regem, modo civem, ac domeſticum, quam peregrinum, & externum, quantumvis legitimum, bonumque mallent, cujus præpoſteri judicii humani, & Anglia ſæpe, & multæ florentiſſimæ Provinciæ graviſſimas Deo pœnas dederunt, quod in tali cauſa optimum factu reſtabat, prudentiſſime fecit, ut inſtante mor-*

tis ſuæ hora certos Principes Viros ad Eliſabetham allegaret, qui tum alia quædam, tum in primis hæc duo ab ea peterent, alterum, ut mutuum, quod a ſubditis ſuis Maria ſub fide Regia reddendum ſumpſerat, inque publicam rem converteret, Eliſabetha reddendum curaret, alterum, ut Catholicam Religionem in Anglia jam conſtitutam, & ſtabilitam, ne ſubverti, aut labefactari permitteret. Eliſabetha, quæ dum Maria regnabat, ſemper ſe Catholicam finxerat, ac ni vere ita eſſet, ut tellus ipſi dehiſceret, coram Senatoribus aliquot aliquando optaverat, ſolita hypocriſi ſua utrumque ſanctiſſime promiſit; neutrum revera præſtitit.

Obſtiterat etiam Philippus Rex, ne Maria Angliæ Regina ſucceſſuram deſignaret Mariam Stuartam Reginam Scotiæ, quod illa Galliæ Regis, cum quo bellum gerebat, filio nupſiſſet, ut ſupra indicatum eſt.

XII. Eliſabetha quamvis hæretica Religionem Catholicam initio Regni permittit.

Potita ſceptris Eliſabetha finxit initio, ut omnium voluntates ſibi conciliaret, nulli propter Religionem vim illaturam permiſſuramque, ut quiſque ſuo arbitratu viveret, at mox conditam animo impietatem aperuit, nam Catholicos Concionatores ſilere juſſit, Hæreticos ab exilio revocavit, Epiſcopo coram ſe facturo ſacrum imperare auſa eſt, ne conſecratam Hoſtiam in ſublime attolleret, quare Archiepiſcopus Eboracenſis, cui illius ſacro balſamo inungendæ, Regnalibuſque in ſignibus exornandæ munus defuncto Polo Cantuarienſi Primate obvenerat, nec alii Epiſcopi inſigniores inunctionis Regiæ ſacra illi conferre annuerunt, vel ob hæreſim, vel etiam quia jure id præſtare, & tuta conſcientia non poterant, ni Pontifex Clementis ſententiam, qua ſucceſſionis jure mulctata erat, revocaret: repertus eſt pene omnium ultimus Epiſcopus, qui cenſuras Eccleſiaſticas ſprevit, ac humana commoda, ac politicam cauſæ Divinæ prætulit, qui tamen Eliſabetham Sacramento tuendæ fidei Catholicæ adegit ut Sanderus memorat, ac de Eliſabetha hæc tradit. *Juſjurandum Chriſtianis Regibus lege, & more Majorum præſcriptum de fidei Catholicæ defenſione, privilegiorumque, ac libertatum Eccleſiaſticarum conſervatione, ne forte de Regno minus rite ſibi adepto poſtea fieret quæſtio, ſuorum ſuaſu, qui Regni cauſa quidvis ſimulandum, diſſimulandum, jurandum, pejerandum ſenſerant, in ſua inauguratione ſolemniter præſtitit: permiſit ſe quoque oleo liniri, ſed non ſine irriſione, & faſtidio, nam ſub papilione parumper pro more ad Regales induendas veſtes divertens, nobilioribus circumſtantibus ancillis dixiſſe fertur. Abite ne fœtor hujus olei vos offendat.*

Ut vero concepta ea Sacramenta perjurio violarit, atque ob politicas cauſas Sathanæ poteſtati Angliam ſubdiderit, ac vicina Regna ad impietatem cogere omni arte, & vi contenderit, ſuis locis lugebitur.

In Germania Magdeburgi, opera Sigiſmundi Epiſcopi deſignati Sacrorum uſus, rituſque veteres reſtituti ſunt, de quo factus certior Pontifex, maximam voluptatem hauſit, atque Sigiſmundum piis ſtimulis urſit, ut Religioni, propagandæque animarum ſaluti omni contentione incumberet. XIII.

Dilecto filio Sigiſmundo Electo Magdeburgenſi.

Dilecte fili, &c. Cum alia multa in Epiſtola tua nos magnopere delectarunt, tum vero id quod ſcribis de ritibus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ in Divinis Officiis celebrandis in iſta Civitate reſtitutis cœptis, tanta animum noſtrum lætitia, gaudioque replevit, ut magnas Deo, cujus auxiliante ope, & miſericordia id actum eſt, continuo gratias egerimus, qua quidem in re tuam operam, curam, & diligentiam magnopere laudamus, feciſti enim quod verum Paſtorem decet, nec ſolum officii tui memorem eſſe te oſtendiſti, verum etiam generis, atque Majorum, itaque lætamur plurimum noſtro de te judicio. Eos enim de te fructus capimus, quos ſperavimus, quos quidem in conſpectu Domini offerentes ipſum precamur, ut quod iſthic per te feliciter inchoatum eſt, ad ſui nominis gloriam, & animarum ſalutem perficere, & ad verum ſui cultum, diſcuſſis tandem errorum tenebris, Civitatem, tam nobilem, illiuſque exemplo, atque authoritate finitimos populos revocare dignetur. Perge fili, tam egregiem commiſſis tuæ fidei ovibus operam navare: inſta, atque urge: noli in tam ſancto, tam ſalutari, tam glorioſo, tam te digno opere defatigari, percepturus a Domino, & in hac vita, & in altera ea præmia, quæ bonis & fidelibus Servis propoſuit, ac paravit. Quidquid vero ipſi opis tibi ad hanc rem, quidquid auxilii ferre poterimus, id pro officii noſtri munere promptum tibi, & paratum fore confide. In tuis autem ipſius rebus non minus tibi de noſtra, quam de dilecti filii nobilis Viri Parentis tui voluntate promitte. Datum Romæ &c. apud Sanctum Petrum &c. die XI. Auguſti MDLVIII. Anno IV. Paul. IV. lib. brev. ſig. num. 2889. p. 120.

Pro Divino cultu in Germania promovendo, ac diſciplina Eccleſiaſtica inſtauranda, necnon elidendis Hæretico- XIV.

tum

rum conſiliis, & conatibus decretus eſt a Paulo Internuntius Auguſtinus Epiſcopus Aliſanus ad Ferdinandum Romanorum Regem; cui etiam plura decreta de morum puritate priſtino nitori, ac ſplendori reſtituenda ad Germaniæ Præſules perferenda tradidit, quos etiam corruptelis omnibus delendis a ſe ſtrenuam operam dari admonuit.

Ib. ſig. n. 2879. p. 90.

Venerabili Fratri Danieli Archiepiſcopo Moguntino.

Epiſcopis Germaniæ ſcribit pro Religione Catholica reſtituenda.

Venerabilis Frater, &c. Paſtoralis ſollicitudo, charitaſque fraterna non patitur ullum a nobis officium prætermisti, quod quidem ad tuendam ſalutem ovium tibi, reliquiſque Fratribus, & Coepiſcopis noſtris Germanicæ Nationis commiſſarum, voſque in veſtris laboribus adjuvandos aptum eſſe judicemus, itaque cum ad chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Ferdinandum Romanorum Regem Illuſtrem mitteremus Venerabilem Fratrem Anſonium Auguſtinum Epiſcopum Aliſanum ex Collegio Sacri noſtri palatii judicum, Virum non Sacrorum modo Canonum periſiſſimum, ſed virtusis, integritatiſque ſpectatæ non ſolum hoc dedimus pietati ipſius Regis omni a nobis, & hac Sancta Sede honore digniſſimi, verum eriam Fraternitati tuæ reliquiſque iſthic pro fidei, & Religionis Catholicæ defenſione laborantibus, ut haberesis Sedis Apoſtolicæ Nunsium, cujus opera, conſilium, authoritas vobis, omnibuſque qui iſthic reliqui ſunt, Catholicis præſto eſſet, quique vice noſtra partes veſtras adverſus Hæreticos adjuvaret, ut denique per eum commode veſtra ad nos deſideria deferri, & quibuſcumque de rebus opus eſſet, nos certiores facere poſſetis. Ex eo fraternitas tua de eis rebus cognoſcet, quas, partim ad corrigendos mores, & diſciplinam Eccleſiaſticam reſtituendam agere cœpimus, & ex magna parte Deo juvante perfecimus, partim agere in animo habemus ad extirpandas hæreſes, & tollenda ſchiſmata, quatenus Divina clementia permiſerit. Hortamur vero fraternitatem tuam, ut memor Apoſtolicæ ſententiæ, Oportet hæreſes eſſe, ut probati manifeſti fiant, *perſeveret fideliter, debitum ſuum Deo, ſibique commiſſæ Eccleſiæ officium præſtare, ne pertinacius Catholica Religio, & ovium Dominicarum ſalus ab Hæreticis oppugnetur, quam abs te, reliquiſque Eccleſiarum Præſulibus defendatur: piorum laborum veſtrorum id a Deo præmium perceptruis, quod ſervis ſuis bonis fidelibus præparavit. Datum Romæ IV. Januarii MDLVIII.*

Eodem exemplo Trevirenſi, Colonienſique, & Salisburgenſi Archiepiſcopis, tum Othoni Auguſtann Cardinali, necnon Bambergenſi, Herbipolenſi, Eychſtetenſi, Paſſavienſi, Patavienſique Epiſcopis literæ datæ fuere.

Cum vero inter Principes Catholicos Germanos Albertus Dux Bavariæ flagrantiſſimo Religionis defendendæ, contundendæque hæreſeos ſtudio excelleret, illum etiam Pontifex ad conſtantiam, virtuteſque Majorum imitandas incitavit.

Peſimus (inquit) *ut in Religionis, & fidei Catholicæ cauſa tuenda, & defendenda perſeveres, quemadmodum confidimus, egregiamque voluntatem, quam ſemper præ te tuliſti, dignumque te, & Majoribus tuis animum declarare, ut quanto fidelius, & conſtantius Dei honori, & animarum ſaluti per te inſervitum, & conſultum fuerit, tanto beniguius ipſe Deus ſecundas tibi res in hoc ſæculo concedat, & in futuro æternæ gloriæ præmium largiatur. IV. Januarii MDLVIII.*

XV. Contrucidatus eſt medio Aprili nefandiſſimo latrocinio Melchior Zobel Epiſcopus Herbipolenſis invictis virtutibus clarus in ipſa Urbe Herbipolenſi, & Mœniponte, cum Civjum benevolentiam tutum eſſe ſui corporis munimentum putaret: exactæ vero dein ſunt juſtæ pœnæ a latrocinii authoribus, licet eos Lutherani tuerentur. Porro Hæretici in Germania ſe mutuo convincebant erroris, dum non minus inter ſe, qua cum Catholicis certabant, quippe ſinguli ſua deliramenta Divina eſſe oracula contendebant, atque ob faſtum ſibi mutuo cedere detrectabant, atque hujus anni initio Veſtphalus adverſus Calvinum ſcriptis Apologeticis calumnias Sacramentariorum fregit, confutationem etiam edidit aliquot immanium mendaciorum Joannis Calvini. His addit Surius de Libris Joachimi Magdeburgenſis. *Librum evulgavit de vetere, & novo Chriſto, atque veterem Chriſtum prædicari a Lutheranis, novum a Berengario excogitatum annuntiari a Sacramentariis. Non poſſunt dicere Evangelici hæc eſſe Papiſtica commenta, ſed ſunt purum putum verbum Dei, ut quidem ab utraque parte iſti miſeri jactare ſolent. Cur igitur tandem alii aliis non cedunt, & hactenus ſe erraſſe confitentur? Sed hoc non ſinit ſpiritus ille quo reguntur.*

Surius in comm. hoc anno.

In Gallia Calviniſtica hæreſis latius graſſabatur, pateſactumque eſt, non modo Cives opifices infeciſſe, ſed etiam aliquos Proceres, atque ipſam Joannam Reginam Navarræ, ejuſque Virum Antonium Regem afflaſſe; nam cum Marottus ſcurra nefarius, ac Theodorus Beza Pſalmos Davidicos verſibus Gallicis tranſtuliſſent, atque muſicæ peritorum

Florim. Raym.

opera modulos ſuaviſſimos iis aptaſſent, plures cantus illecebris deliniti una hæreſim improvide hauſere, quare conſtitutis graviſſimis pœnis eæ cantilenæ prohibitæ ſunt, tum quia corrupta graviſſimis erroribus erat verſio, tum quia ab ea defectionis a Romana Eccleſia, quæ Pſalmos Davidicos latine canit, initium ſumebatur. Diſtricta eſt initio acerbitas legum in protervos hujuſmodi cantillatores, ſed deinde remiſſa, cum eos modulos etiam a Rege, & Regina Navarræ concini animadverſum eſſet.

XVI. In Polonia nonnulli Apoſtatæ impii, freti nonnullorum Procerum, quos rerum novarum cupidos hæretico veneno imbuerant, viribus, & authoritate, varias ſuperſtitiones impias, maximeque Sacramentariorum hæreſim diſſeminare annitebantur, ad quorum evertendos conatus Pontifex Poloniæ Præſules monuit, ut conjunctiſſimis animis in Ordinum Regni Comitiis fidem Catholicam aſſererent.

Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopo Gneſnenſi, ac reliquis Regni Poloniæ Epiſcopis.

Paul. IV. lib. brev. ſig. num. 2889. p. 125.

Poloniæ Epiſcopis ſcribit, ut ſe Hæreticis opponant.

Venerabiles Fratres &c. Poſt adventum ad Nos dilecti filii Franciſci Craſſinii Caliſienſis Archidiaconi, maxima cura, & ſollicitudine affecti fuimus, poſtquam cognovimus de conventu, qui iſthic propediem eſt futurus, veriti, ne tali tempore Hæreticorum factio hæreſes ſuas confirmare, & Eccleſiarum veſtrarum ſtatus vehementius perturbare conetur: itaque, ne Paſtorali officio deeſſemus, & ut Fraternitas Veſtra excubare intelligeret apud nos debitam veſtri, & Eccleſiarum veſtrarum curam, mittendum iſthuc eſſe duximus, rei magnitudine ita poſtulante, Sedis Apoſtolicæ Legatum dilectum filium noſtrum Scipionem tit. Sanctæ Potentianæ Presbyterum Cardinalem Piſanum appellatum, Virum ſumma Religione, atque integritate præditum, nobiſque eximie charum, atque intimum, qui & Chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Regem veſtrum, optime, ut confidimus, ſentientem confirmaret, & vobis vice noſtra adeſſet, nullumque erga vos, quod tale tempus poſtulet, officium prætermitteret. Verum cum it neceſſario plus temporis in itinere poſiturus ſit, ne deſiderio veſtro mora longior afferretur, faciendum nobis eſſe viſum eſt, ut præmitteremus Venerabilem Fratrem Epiſcopum Satranienſis, & Campanienſis Eccleſiarum unitarum Apoſtolici Nuntii munere functurum, propterea, quod expeditius iter ipſe facturus ſit, ſubſequuto eum poſtea Legato. Meminimus quam conſtanter, & fortiter uno, ut quidem decebat, animo, ſuperiore conventu, nefariis Hæreticorum conſiliis obſtiteritis; parem a vobis hoc tempore animum, parem virtutem, & inter vos conſenſum, atque concordiam jure, ac merito expectamus. Agitur [ut videtis] Religio, fideſque Catholica, pro qua nemini vere Chriſtiano mortem oppetere dubitandum, & agitur ovium Dominicarum ſalus, pro quibus Chriſtus Dominus Noſter eſt mortuus, exemplumque cæteris Paſtoribus Paſtor Æternus ipſe propoſuit, quid ipſis quoque ſit tali earum tempore faciendum. Jam noſtis ipſi, quæ bonis, & fidelibus Servis ſuis præmia quam ineffabilia propoſuerit, quas a malis, inſidiſque Paſtoribus pœnas quam horribiles ſit, cum in fine ſæculi advenerit, expetiturus. Res eſt vobis cum Chriſti inimicis, cum Eccleſiæ, & Eccleſiaſticæ hoſtibus diſciplinæ, cum Apoſtatis, cum Sacrilegis, cum Apoſtatarum, Sacrilegorumque fautoribus. Verendumne eſt, ne vobis inter vos conſpirantibus illa non minus inter ſe, quam a Catholicis diſſentiens Hæreticorum colluvio poſſit obſiſtere. Agite igitur Fratres dilectiſſimi juſtitiæ loricam, & galeam ſalutis induti, ſcutumque fidei, & gladium ſpiritus ſumentes parati eſtote ad tam pium, glorioſum neceſſariumque certamen, ut Dei Altiſſimi Sacerdotibus, ut Eccleſiarum Paſtoribus dignum eſt præſtare Deo, præſtate plebibus veſtris eam, quam & debetis, & antea egregie præſtitiſtis fidem. Nos cum precibus apud Deum Omnipotentem aſſiduis, tum apud ipſum filium noſtrum Regem quidquid poterimus opis, atque auxilii vobis, & Eccleſiis veſtris ferre non deſiſtemus, parati ad omnia, quæ ad Catholicam fidem, & animarum ſalutem iſthic vobiſcum una defendendam opportuna fore, aut per nos ipſos, aut veſtro, Legative, aut Nuntii noſtri admonitu cognoverimus, abſentes, quidem a vobis corpore, ſed ſpiritu, & charitate præſentes. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die XI. Auguſti MDLVIII. Anno IV.

Nitebantur Hæretici in publicis Regni Conventibus evincere, ut Calix laicis permittendus decerneretur, non quod de Calice Domini curarent, ut demonſtravit Hoſius Warmienſis Epiſcopus, ſed quod Sathanæ, & furoris Calicem, in quo miſcerent omnes hæreſes populis propinare vellent, ea enim inani Religionis ſpecie Religionem abiici eos quæſiviſſe probat his verbis. XVII.

Sic per electum quoddam ſuum vas loquitur Sathanas. Si quo caſu Concilium ſtatueret, minime omnium nos vellemus ſpecie utraque potiri, imo tum primum in deſpectum Concilii vellemus, aut una, Staniſl. Hoſius de exp. Dei verbo ad Reg. Pol.

aut

aut neutra, & nequaquam utraque potiri: & plane eus anathema habere quicumque authoritate talis Concilii potirentur utraque. Vides quorſum eat Sathanas, non Calicis uſum ille laicis permiſſum, ſed in deſpectum Eccleſiæ contraria cupit omnia. Et infra.

Nos legem habemus, *inquiebant Judæi* & ſecundum legem debet mori, quia Filium Dei ſe fecit. *Expreſſo Dei verbo ſibi demonſtrare videbantur, ſe jure Chriſtum gentibus tradere morte condemnandum: ac uſque eo nullo hac in re conſcientiæ ſcrupulo premebantur, ut ſe grandi ſcelere obſtrictos iri putarent, ſi ſecus feciſſent.* Et poſt multa. *Hoc eſt, quod vult Sathanas, ut in hoc unitatis Sacramento diviſio quæratur, quo ſic denuo Chriſtus crucifigatur.* Et poſt multa.

Quo tempore primum ad Regni gubernacula pientiſſime Rex acceſſiſti, memoria tenemus, cum itidem a te poſtularetur quoddam, quod ad ſeparationem attineret placide quidem pro eo, ut manſuetudo tua fert, ſed negaſſe tamen te, quod ne faceres poſtulata, Religione prohiberi te diceres: ſimul in celebri Senatorum, totiuſque populi corona Chriſti vocem illam uſurpaſſe, Quid prodeſt homini ſi mundum Univerſum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur; Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua? *Non tibi tanti fuerat Regium diadema, non Regni tam ampli, tamque copioſi, non tot illi terrarum adjunctarum imperium, ut eorum amittendorum metu faceres aliquid, quod facere, te, ſalva fide, Religioneque tua non poſſe putares. Quid autem impedit, quo minus iiſdem & nunc verbis utaris, niſi forte minus tibi gravis, quam illa videtur hæc ſeparatio, cum ut a Chriſti Corpore Sancta Catbolica Eccleſiæ præciſionem fieri permittas, & abs te poſtulatur. Sed publicæ tranquillitati dandum eſt [ajunt] aliquid. An vero tum quoque publica, Regni tranquillitas non prætendebatur? an ſumma rerum perturbatio, niſi poſtulata feciſſes conſequutura non eſſe denuntiabatur? proſpexit nihilominus Regni tui tranquillitati Deus.* Et paulo poſt.

Poſſem ego nominatim quoſdam recenſere, qui nihil aliud initio ſibi præter calicem permitti poſtulabant, quem ſibi paulo poſt etiam uſurparunt, num autem in eo acquieverunt? quin illi poſtea Confeſſionem Auguſtanam integram ſunt amplexi: mox ea rejecta Piccardicam, proxime vero Gebennenſem, Genevenſem dicere volui, niſi quod eadem eſt, & Genevenſis, & Gebennenſis, quam publice profitetur Apoſtata Lyſmaninus a te Sigiſmunde Rex proſcriptus. Quid illis ad extremum futurum ſit, neſcio, fortaſſis ad Suenchfeldium tandem inclinabunt.

Vellem autem mihi unam terram aliquam oſtendi, ut privata libidine Calix uſurpari cœptus eſt, in qua non e veſtigio multæ ſint aliæ, & quidem horribiles hæreſes ſubſequutæ. Avorum noſtrorum memoria primum in finitimo vobis Bohemiæ Regno incidit iſta de calice contentio quem ſibi nonnullæ Civitates, quo jure, qua injuria uſurparunt? quæ vero mox hæreſum portenta ſubſequuta non ſunt? quam rara in Moravia, & Bohemia oppida reperire licuit, ubi calicis uſus receptus eſt, in quibus non ſimul ſex, aut ſeptem Sectas mirabiliter inter ſe diſſectas videre liceret. In Germania vero Sathaniſmus hic omnis quem non ſine magno dolore, & ſtupore cernimus, unde, niſi a Calice ſumpſit exordium? Videntur fraudes iſtæ, quæ per Sathanæ membra vere pietati ſtruuntur eſſe cuneo ſimillimæ. (Et mox.) *Ubi receptus eſt Calix, jam altera cunei pars eſt ſubſequuta craſſior, Auguſtana Confeſſio, quæ nobis & Sacerdotium, & Sacrificium abrogavit, mox ingreſſa eſt pars altera craſſior adhuc Tigurina, & Lauſchana Confeſſio, quæ duo, quæ nobis reliqua tamen fecerat Auguſtana Confeſſio Sacramenta, ſuſtulit, Euchariſtiam, & Baptiſmum: ut ſicut illa ſuos abſque Sacerdotio, & Sacrificio, ſic hæc eſſe ſuos quoque faceret abſque Sacramentis. Neque nos magis Chriſtianos, quam Lutheranos Idololatriæ condemnavit, quod utrique perſuaſum haberemus, quamvis diverſo modo, verum Chriſti Corpus, & Sanguinem, in Euchariſtiæ Sacramento contineri. Itaque cum ex illo quoddam Idolum faceremus, tum ex Baptiſmi quoque Sacramento, dum ei peccatorum remiſſionem tribuimus, & per lavacrum regenerationis nos fieri ſalvos credimus. Sic quod nos Lutheranis, hoc Sacramentariis viciſſim ſunt Lutherani, nimirum Idololatræ. Venit ad extremum Suenchfeldius, qui & Scripturas omnes, & externum omne verbi miniſterium ſuſtulit, & æque Sacramentarios ut Lutheranos, & nos Idololatriæ reos fecit, qui converſi ad egena elementa, hoc eſt, ad Scripturas Canonicas, ex illis ſalutem peteremus, & hæc fuit noviſſima cunei pars, cujus, prima parte, quamlibet illius acies tenuis erat recepta, quidquid erat reliquum Sathaniſmi paulatim irrepſiſſe cernimus: vides pientiſſime Rex, quorſum ad extremum res producta ſit, poſtquam in deſpectum Eccleſiæ Calix initium fuit impactus, quanta ex hoc ſolo facta eſt ad Sathaniſmum inclinatio? quis homo Chriſtianus, qui pietate tamen aliqua præ-*

ditus eſt, non facile poteſt animum inducere, ut a ſenſu, & conſenſu totius Eccleſiæ diſcedat. Cæterum ſimul ut vel una aliqua in re diſceſſionis initium fuerit, jam difficilius eſt multo finem illius, quam fuit initium invenire, ut non ſine cauſa proverbio celebratum ſemper illud fuerit, Principium eſt pluſquam dimidium totius, quod etiam ad oculum videre licet in iis, qui ſolius in Calicis uſu ſe ab Eccleſiæ compage principio divulſerunt, apud quos ſi minus aliæ Sectæ ſtatim omnes, certe Lutheraniſmus omnis ſimul eſt e veſtigio receptus, an ejus rei periculum non eſſe factum ſcimus in Germania? (Et infra) *An autem idem in Regno tuo factum eſſe non vidimus, ubi Calix per ſummum Sacrilegium uſurpatur? An ſimiliter Sacerdotium, & Sacrificium ibi non abrogatur? An Laici ſibi Sacerdotalia munera non arrogant? An conficiendi Corporis Chriſti, quam nullam habent poteſtatem ſibi non uſurpant? & pro Chriſti Corpore dant communicantibus merum panem piſtorium? Nam quomodo conficient Chriſti Corpus, quibus poteſtas ejus conficiendi nulla data eſt?* Cum ergo ii Hæretici non conſecrarent Calicem, conſtabat eos non Calicem Domini, qui in eo Calice non erat, ſed Calicem Sathanæ, a quo inani ea ſpecie Calicis deludebantur, & abducebantur ab Eccleſia, ſtulto populo porrexiſſe.

Pellexere ad impietatem alia illecebra ſimplicem populum Hæretici, dum celebranda Sacra, & preces vernacula lingua, quæ ab omnibus intelligeretur, perſuaſerunt, quæ propoſitio ſpecie æqua, ac ſplendida invexit grave periculum, ne errores inſtillarentur ſimplici populo mutato vetere ritu, quem pie obſervandum oſtendit Epiſcopus Warmienſis edito de ea re libello.

Staniſl. Hoſius in Dialogo de Sacro Vernaculo legendo.

Non quantum intelligas, ſed quantum credas, & quantum credendo ames, quærit Deus: fit non raro, ut qui intelligunt, contemnant, qui non intelligunt, amplius admirentur, & pie magis ad ea, quæ non intelligunt, afficiantur. (Et infra.) *Caput eſt, ut verum Divinarum Scripturarum ſenſum retineamus, quod ita multis, & variis tranſlationibus vix recte provideri poterit. Quis enim præſtabit, ſi ſuo quæque gens dialecto ſacras precationes, & lectiones verſas habuerit, nullus ut error in vertendo committatur, atqui nuſquam erratur, quam in hac parte periculoſius.* (Et poſt multa) *Clemens Alexandrinus inquit: Fides non ſapientum ſecundum Mundum, ſed eorum, qui ſecundum Deum ſunt ſapientes, eſt poſſeſſio: iſta autem etiam abſque literis diſcitur, ejus autem ſcriptum, quod & ad rudes, ignaroſque homines pertinet, & eſt Divinum, vocatur Charitas, quæ eſt decretum ſpirituale. Ex eo diſcere licet, non in eo quantum intelligas, ſed in eo, quantum credat, & credendo ames, permultum eſſe poſitum.*

Perſtitit in Religionis Catholicæ cultu Sigiſmundus Poloniæ Rex, licet in caſtigandis Hæreticis fuerit remiſſior, qui cum initio hujus anni pacem cum Magiſtro Equitum Theutonicorum honeſtiſſimis conditionibus ſanxiſſet, Paulus illi de proſperis illius ſucceſſibus gratulatus eſt, Divini patrocinii ſingularis, dum Religionem ab Hæreticorum inſultibus vindicaret, ſpem illi oſtendit. XVIII.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Sigiſmundo Auguſto Regi Poloniæ Illuſtri.

Chariſſime in Chriſto fili noſter, &c. Pacem inter te, & Magiſtrum militum Beatæ Mariæ Theutonicorum compoſitam fuiſſe fœdere, ſicut audivimus, tibi admodum honeſto lætati ſumus, perinde ac pro noſtro in te paterno amore debuimus, quo quidem recenti ſuo in te beneficio Deus Serenitatem tuam admonuit, quid tibi in Catholica Religione manenti [quemadmodum quidem manſurum perpetuo eſſe confidimus] de cæterarum rerum tuarum eventu ſperandum ſit, nempe omnia tibi proſpere, & feliciter ſucceſſura, ſicut ex contrario plurimis exemplis animadverſum, & intellectum eſt eorum Principum res, qui famæ ſimul, & ſalutis immemores Dei honorem neglexerint, Divina eos gratia deſerente, exitus habere quotidie triſtiores, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die II. Martii MDLVIII. Anno III.

Paul. IV. lib. brev. ſig. num. 2889. p. 106.

At cum Sigiſmundus Rex pravis Senatorum, qui jura ſuis cupiditatibus metiebantur, conſiliis ſubornatus jus Pontificium in ſacratum rerum adminiſtratione conſerenda invaſiſſet, a Paulo Pontifice his literis officii admonitus eſt. XIX.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Sigiſmundo Auguſto Poloniæ Regi Illuſtri, &c.

Nos quidem quibuſcumque rebus poterimus noſtram erga te paternam benignitatem declarare ſtudebimus, nihil unquam tibi, quod ſalvo Dei honore, & noſtro tribuere poſſimus, negaturi: te vero, Chariſſime fili, omnia, quæ a nobis aguntur, pro tua pietate candide interpretari decet, & judicio Patris, ſicut Chriſtiano Rege dignum eſt, acquieſcere, neque enim prudentiam tuam latet diſtinctum eſſe Pontificium officium noſtrum a Regio, atque ut ad vos Reges temporalium rerum adminiſtratio ſpectat, ſic ad Pontifices ſpiritua-

Paul. IV. lib. brev. ſig. num. 2889. p. 134.

Regem Poloniæ admonet ne ſe immiſceat in rebus ſacris.

ritualium regimen pertinere, quæ quidem officiorum diſtinctio non ab hominibus, ſed a Deo ipſo, a quo omnis eſt poteſtas, facta eſt. Hoc autem quiſquis diligenter ſecum conſiderarit, æquum ei profecto videbitur, ſi qui ſpiritualium rerum adminiſtrationi Divina providentia præſunt, minime prohibent, quin Reges temporales res ſuas arbitrio ſuo tractent, & ſuam animi magnitudinem, ſuam virtutem, atque prudentiam, tum bello, tum pace declarent, ne ipſos quidem Reges oportere earum rerum, quæ ad Pontificum munus pertinent, ſibi gubernationem aſſumere, ac Dei Sacerdotibus præſcribere, quid quaque de re agere, ac ſtatuere debeant, hoc enim eſſet falcem, ut dici ſolet, in alienam meſſem mittere, nec parum offenderetur Deus, qui quantopere Reges a ſpiritualium rerum tractatione abſtinere velit graviſſima illa in Oziam Regem animadverſione declaravit. Hæc attigimus potius, ut ipſe intelligas, quantopere te per omnia Deo placere ſtudeamus, quam quod de modeſtia tua dubitemus, eaque ut in optimam partem accipias te rogamus. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die VII. Novembris MDLVIII. Anno IV.

XX. Hoc anno evaſtata eſt Livonia a Moſchorum Duce, qui exercitum trecentorum millium hominum, quorum pars Tartarorum erat, in eam effudit, ac cædibus, & rapinis fœdavit, omnique immanitatis genere inde per Leidenſem Agrum in Theutonicorum Equitum Magiſtri ditionem irrupit hoſtis, ac ferrum, flammaſque circumtulit, prædiſque onuſtus in Ruſſiam rediit, pacemque auro redimere Livones coegit, qui cum temere inducias violaſſent, nova expeditio a Moſcho educta eſt, in qua Nerviam Germanicam, Torpathumque expugnavit. Subdit Surius.

Sur. in com. p. 534.

Longum eſſet enarrare quantam cladem Livoniæ ampliſſimæ Provinciæ dederit Moſcoviticus exercitus, ſed omnia recto Dei judicio, quia a priſca Religione ad Lutheri commenta dilopſi, cum Religione pariter priſtinam virtutem, & conſtantiam, atque robur invictum perdiderant. Plerique Theutonici Milites, olim, cum Catholici eſſent, Religioni, & pietati addicti, decem illorum millia, Moſcovitarum octuaginta millia collatis ſignis in fugam vertere potuerunt; at poſtquam partim Lutheri, partim Zuinglii, partim Anabaptiſtarum Evangelium amplexi ſunt, Moſcovitis prædæ ſunt. Et jure quidem ferunt Moſcoviticum jugum, qui Pontificis Romani ferre noluerunt. Quam vero miſerum eſt videre homines, dum ſub Evangelii prætextu a Catholica Eccleſia ſe ſeparant, mox in diverſos, & pugnantes Sectas diſtrahi. Inde porro exarſere animorum diſſenſiones, quibus neceſſe ſit tandem etiam ampliſſimas Reſpublicas interire.

Certior factus Pontifex plures fideles in Turcicis carceribus ingemiſcere, qui ſuperiorum annorum barbaricis excurſionibus, in ſervitutem avecti fuerant ex Regno Neapolitano, partes dedit Julio Veſtano Epiſcopo Internuntio ſuo, ut Clerum pro iis redimendis ad conferendas opes adigeret, ne impatientia laborum fidem ejurarent, quas a ſe levari iis malis non poſſe indoluit, cum Ærarium Pontificium præterito bello exhauſtum eſſet. Horum vero miſerorum ingentem numerum fuiſſe ex his verbis Pontificiis oſtenditur.

Ab eo tempore, quo immaniſſimus Turcarum Tyrannus, hæc noſtra littora infeſtare cœpit, infinitus Chriſtifidelium ex Regno Siciliæ citra Pharum, præſertim ex Liparenſi, Veſtana, Reginenſi, & Iſclana Civitatibus, & Diœceſibus oriundorum numerus in manus eorumdem Turcarum devenit, & apud eoſdem Turcas in captivitate, & miſera ſervitute detinetur. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum die VI. Februarii MDLVIII.

Paul. IV. lib. brev. ſig. num. 2895. p. 156.

Damnatus eſt hæreſeos Bergomenſis Epiſcopus a Paulo Quarto, cum tanti flagitii convictus eſſet, ut referunt Acta Conſiſtorialia.

Die Mercurii XX. Aprilis MDLVIII. Sanctiſſimus Dominus Noſter pronuntiavit, & declaravit Eccleſiam Bergomenſem vacare, & hactenus vacaſſe ex eo die, quo Reverendiſſimus Bembus vel reſignavit, vel obiit, attentis hæreſibus per Victorem Superantium prætenſum Epiſcopum confeſſis, declarans omnia acta per eum, tanquam prætenſum Epiſcopum, eſſe nullius roboris, vel momenti.

Act. Conſiſt. MS. Card. Spad. to. 134. pag. 251.

XXI. Exeunte Anno Pontifex edita Conſtitutione, legendorum Librorum Hæreticorum poteſtatem conceſſam iis, qui ſe eorum errores confutaturos præfidebant, reſcidit, cum experientia conſtaret, nonnullos, qui eam veniam extorſerant, ita perlegendis iis ſe addixiſſe, ut Sanctorum Patrum lectionem negligerent, verborumque fucis, & eloquentia ineſcati, ac doctrina parum inſtructi, iis errorum laqueis, quos ſe abrupturos jactabant, irretirentur.

Ad futuram rei memoriam.

Quia in futurorum eventibus adeo humani fallitur incertitudo judicii, ut quod veriſimili conjectura utile videbatur, progreſſu temporis damnoſum appareat, nonnunquam Romanus Pontifex, quod conſul-

Paul. IV. lib. brev. an. 1558. ſig. num. 2893. p. 83.

Hæreticorum libros legere prohibet.

juſte ſtatutum eſſe videbatur, conſultius revocari pro temporum, & perſonarum qualitate penſata, in Domino conſpicit ſalubriter expedire. Innotuit ſiquidem nobis, quod diverſi tam Clerici Sæculares, & diverſorum Ordinum Regulares, quam Laici, qui ſe Lutheranis, & aliis hujus ſæculi Hæreticis reſiſtere, & eorum errores, ac falſas opiniones confutare poſſe præſumebant, & ad hoc, ipſorum Hæreticorum Libros legendi facultatem ſibi a Sede Apoſtolica concedi extorſerant, ſe lectioni librorum hujuſmodi ita dediderunt, ut propriæ innitentes prudentiæ, & a recta Domini via aberrantes, ipſorum Hæreticorum fallaciis, & ſuperſtitioſis, ac falſis adinventionibus irretiti remanſerint, & qui alios ab erroribus revocare temere arbitrabantur, ipſi in puteum interitus prolapſi ſint. Nos, conſiderantes, quod ſpiritus, ubi vult ſpirat, & quod ſine eius numine nullum bonum provenit, & propterea ſatius eſſe, cum ſimplicitate cordis ad eum recurrere, & cum eius adiutoria orthodoxam fidem in Catholicis, & a Sancta Romana Eccleſia approbatis libris acquirere, quam falſitates Hæreticorum per lectionem eorum librorum detegere velle; volentes præmiſſis inconvenientibus, quantum cum Deo poſſumus, occurrere, & ne ſimilia de cætero contingant, opportune providere, omnes, & ſingulas licentias, & facultates legendi Libros Hæreticos, ſeu de hæreſi ſuſpectos, aut a nobis, ſeu generalibus hæreticæ pravitatis in ſingulis Provinciis, aut Regnis deputatis Inquiſitoribus damnatas, & reprobatos, quibuſcumque, tam Clericis ſæcularibus, vel ut præfertur, Regularibus quantumvis cujuſcumque ſtatus, gradus, & præeminentiæ exiſtant, etiamſi Abbatiali, Archiepiſcopali, Patriarchali, aut alia maiori Eccleſiaſtica dignitate, ſeu etiam Cardinalatus honore, vel mundana, aut Marchionali, Ducali, Regia, vel Imperiali authoritate, ſeu præcellentia præfulgeant [generalibus Inquiſitoribus prædictis dumtaxat exceptis] per quaſcumque Romanos Pontifices Prædeceſſores noſtros, ac nos etiam vivæ vocis oraculo, & Sedem prædictam, ſeu ejus Pœnitentiarium majorem, vel quoſcumque Ordinarios, aut Diœceſanos, ſeu alios etiam per literas in forma Brevis, ſeu ſub plumbo expeditas ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, & infra *tenore præſentium revocamus, caſſamus, irritamus, & annullamus, &c. intentatum eſt anathema iis, qui legere, vendere, vel tenere huiuſmodi Libros audeant, & cenſoribus fidei in eos inquirendi poteſtas demandata: juſſi etiam Epiſcopi in ſingulis Diœceſibus Apoſtolicum imperium promulgare, ne quis ignorantiæ clypeo ſe tueretur. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum die XXI. Decembris MDLVIII. anno IV.*

Ineunte proximo anno data ſunt mandata Ferdinando Archiepiſcopo Hiſpalenſi, cenſuræ in Hæreticos exercendæ ſummo Præfecto in Hiſpania, ut imperia hæc Apoſtolica mandaret operi, atque legum ſeveritatem in eos, qui hujuſmodi libros legerent, aut tenerent, aut venderent, aut typis excuderent, diſtringeret. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum die IV. Januarii MDLIX. Anno IV. *Ibid. pag. 413.*

Addimus, Paulum Indiæ ulterioribus populis conſulturum, idoneos Præſules Goanæ, Malacenſi, & Cochinenſi Eccleſiis præfeciſſe, ut Chriſtianos earum partium Religionis pietate excolerent, Barbaroſque a Dæmonum cultu ad Chriſtum traductos Eccleſiæ aggregarent, de quo Acta Conſiſtorialia hæc referunt. XXII. *Acta Conſiſtor. p. 247.*

Feria ſexta Menſis Februarii MDLVIII. referente Reverendiſſimo Camerario providit Eccleſiam Cathedralem Goanam, quæ de Jure patronatus Sereniſſimi Domini Sebaſtiani Portugalliæ, & Algarbiorum Regis Illuſtris ex privilegio exiſtit, tunc per obitum Joannis olim Epiſcopi Goani defuncti vacantem hactenus Eccleſiæ Ulyſſiponenſis ſuffraganeam, ac Civitatem, & Diœceſim Goanam, earumque Clerum, & Populum a Provincia Ulyſſiponenſi, necnon Malacam, & Cochinum dictæ Diœceſis Oppida, cum certis Provinciis, Inſulis, & locis dictæ Diœceſis Goanæ, illaque omnino omnia a primo tempore exiſtentis Archiepiſcopi, & Capituli Eccleſiæ Ulyſſiponenſis, necnon quoad legem Diœceſanam Malacanum, & Cochinenſe Oppida prædicta, cum ſuis populo, & Clero ab Archiepiſcopo pro tempore exiſtentis, ac Capituli Eccleſiæ Goanæ ſuperioritate, &c. exemit, & liberavit, ac dictam Eccleſiam Goanam in Metropolitanam cum Pallii, & Crucis delatione, ac omnibus aliis inſignibus, &c. dicto Jurepatronatus eidem Sebaſtiano Regi ſalvo remanente, necnon Malacanum, & Cochinenſe Oppida prædicta in Civitates, ac Annuntiationis Beatæ Mariæ Malacanæ, & Sanctæ Crucis Cochinenſis Oppidorum prædictorum Parochiales Eccleſias in Cathedrales Eccleſias, cum Sede, & menſa Epiſcopalibus, aliiſque Cathedralibus inſignibus, & in utraque earum certum dignitatum, & Canonicatuum, & Præbendarum numerum nonnullis beneficiis in Parochialibus Eccleſiis prædictis, ſuppreſſis, & extinctis erexit, & inſtituit. [Et infra,] *ac pro tempore exiſtentis Archiepiſcopi Goani Suffraganeis conceſſit, & aſſignavit.* [Et poſt multa.] *Necnon Goa-*

Goanam de D. Gaſparis Archidiaconi Eccleſiæ Elborenſis Verbi Dei Prædicatoris in Presbyteratus ordine conſtituti, Malachanæ vero de Georgii de Sancta Lucia, necnon Cochinenſi Eccleſiis prædictis ab earum primæva erectione hujuſmodi vacantibus de Georgii Temudo Ordinis Prædicatorum, ac Theologiæ Profeſſorum, & Religioſorum Virorum perſonis providit, ac Gaſparem in Archiepiſcopum Goanum, Georgium de Sancta Lucia in Malachanum, ac Georgium Temudo Cochinenſem Epiſcopos, & Paſtores præfecit.

XXIII.

MS. Car. Spad. to. 134. pag. 552.

Collegio Cardinalium varia exercenda munera conſtituit.

Non ſunt ſilentio prætereundæ Conſtitutiones, quas hoc anno Paulus edidit, quarum una honores Collegii Cardinalium auxit, dum illi aſſignavit Auditoratum Cameræ, & Pontificis in Urbe Vicariatum, quemadmodum referunt acta Conſiſtorialia. *Die Lunæ vigeſima nona Novembris MDLVIII. fuit Conſiſtorium. Sua Sanctitas propoſuit, quod volebat aſſumere officium Cameræ in Collegium Cardinalium: & ad illud nominare Cardinalem Neapolitanum* [*is erat filius Antonii Caraffæ Pontificis ex Fratre Nepos*] *& Regentem deputare, cum hoc, quod deputet perſonas ipſas ad regendum Auditoratum, prout reduxit de præſenti, & Dominum Cardinalem Neapolitanum in Regentem nominavit, & quod poſſit miniſtrare per Auditorem Cameræ cum aliis perſonis neceſſariis ad id officium, & alia fecit prout in cedula. Statuit, & ordinavit, ut officium Vicariatus reduceretur in Collegium Cardinalium, & deputavit Reverendiſſimum Dominum Roſarium cum facultate reformandi quidquid neceſſarium fuiſſet in utroque officio, ut quod Cardinales deputati ſedeant juxta ordinem ſuum, ideſt tempus ordinationis eorum.* Elegit etiam Cardinalem Alexandrinum in ſupremum Inquiſitorem.

Ibid. pag. 256.

Die Martis decimaquinta Decembris [*habent Acta*] *MDLVIII. fuit Conſiſtorium, in quo introductum fuit officium Inquiſitoris in Collegium Cardinalium, & ad id Inquiſitorem majorem perpetuum deputavit Reverendiſſimum Dominum Alexandrinum Cardinalem, ac erexit, & conſtituit officium Inquiſitoris hujuſmodi in dicto Collegio Cardinalium; & in ſummum Inquiſitorem eundem Cardinalem, poſtea deputavit ſalarium pro ipſo Cardinali, & Miniſtris, & quod vacante Sede officium non vacet, ſicut officium Summi Pœnitentiarii. Et quod omnes Inquiſitores, tam delegati, quam ordinarii Epiſcopi in cauſa fidei cognoſcant ipſum Cardinalem in Superiorem:* Is ad ſummum Pontificatum ſub nomine Pii Quinti evectus fuit, & poſtea anno MDCLXXII. ipſa prima die Menſis Maii quæ annum ab ejus obitu centeſimum clauſit, a Clemente Decimo Summo Pontifice ſolemni ritu tota gratulante Urbe in Eccleſia Sancti Petri inter Beatos adſcriptus. Paulus vero, ut reprimeret ambientium Pontificatum inordinatam cupiditatem, aliam edidit Conſtitutionem, de qua Acta. *Die Veneris decimaſexta Decembris MDLVIII. fuit introductus Barenghus, qui legit Bullam contra ambientes Papatum ſub pœnis in ea contentis.* Extat in Bullario Romano inter Conſtitutiones numero decima-ſexta Pauli IV. cujus eſt exordium. *Cum ſecundum Apoſtolum.* Ibidem:

XXIV.

Hoc anno in ſacroſancti Lauretani Sacelli violatores evidentem Dei ultionem apparuiſſe teſtatur Turſellinus, cujus narrationem ad calcem præſentis anni apponere, abs re non eſſe duximus. *Vir quidam, ait, ex præcipua Italiæ civitate nobilis in primis, & copioſus* [*nomen & hominis, & patriæ ſilentio ſupprimitur, quia ipſe ſuppreſſum voluit*] *Lauretum venit, documentum haud inultam temeritatem talia audentium eſſe. Hic multis ante annis exiguum lapidem ex ſanctiſſima Virginis cella ſubtractum domi ſuæ aſſervabat omni honore, cultuque. Haud tamen ille cultus cœleſtem lenivit iram. Sed Deo matris ſuæ injuriam vindicante, miſer ille ſacrilegam religionem orbitate filiorum, & amiſſione fortunarum omnium luit. Ad hæc pertinaci magis, quam pernicioſo morbo urgeri, vexarique cœpit. Itaque ut erat vir cæteroqui prudens, ac ſapiens, aperuit aliquando oculos, & Deum profecto alicujus ſui ſceleris ultorem adeſſe ſenſit. Cæterum & ſi omnia ſibi accidere videbat apte ad repræſentandam iram divini numinis, tamen quo tandem ſuo merito illa acciderent, non videbat. Ergo ab ægritudine ſimul corporis, animique anxius, omni ope placare nitebatur iratum Deum. Sed iræ materia apud eum quamvis ignarum reſidens, irrita omnia faciebat. Alia deinde ſpes, poſtquam hæc vana evaſerat, ei affulſit. Lauretanæ Virginis, cui mire addictus erat, memor, ejus auxilium pariter, & conſilium implorat. Nec mora B. Mariæ monitu diſcit, lapidem ex Lauretana domo ſublatum cauſam eſſe cœleſtis iræ, eamque non niſi ſacro lapide reſtituto poſſe placari. Tum ille obortis lachrymis, religioſæ, ut crediderat, audaciæ veniam a Deo Deiparaque expoſcens, deſideravit ipſemet referre Lauretum quod abſtulerat. Nec in irritum preces cecidere: hoc quoque culpam agnoſcenti ſuam Deipara indulſit. Extemplo igitur depulſo morbo alacer pergit Lauretum, ſanum reſtituit, vota perſolvit. Aliud quoque per id* L.3.c.30.

tempus huic haud abſimile accidit. Fæmina ex agro Piceno poſt diuturnum matrimonium, nullos genuerat liberos. Hæc ejus animum cura angebat maxime; ut undique ſterilitatis remedia quæreret. Ergo ait illi neſcio quis mulieris gratiam initurus, nullum remedium præſentius ad abolendam ſterilitatem, quam Lauretanæ domus reliquias pie, religioſeque cuſtodias: ſi quid inde abſtulerit, brevi eam matrem fore pollicetur. Id non promiſſum magis ſtolide, quam creditum. Illa igitur manifeſta Dei ultoris ira, ablatum inde lapidem cum febri domum retulit: & ægritudo corporis animum urgebat; adeo non vehementius febris æſtu, quam conſcientiæ jactabatur. Nec prius ex jactatione illa conquievit, quam Laureto Sacerdotem accivit, & lachrymas pœnitentiæ indices profundens ablatum reddidit lapidem. Pœnitentiam valetudo, non tantum venia eſt conſecuta. Magno etiam Illyricis mercatoribus ſimilis audacia ſtetit. Hi coempto ex Picentibus, frumento, ſaxum ex Deiparæ cella ſurreptum, clam in onerarium abdiderant. Cæterum, ut fallerent homines, ſacrilegii vindicem Deum non fefellerunt. Profectos ex portu atrox vis tempeſtatis ſubito adorta in ingentem adduxit metum: & trepidos vaſorum, merciumque jacturam facere ſubegit. Haud procul exitio res erat, cum Deum parentis ſuæ ultorem adeſſe ſenſerunt: & flentes, tendenteſque in cœlum manus veniam pariter orare cœperunt. Placato precibus, ac lachrymis Deo, mare quoque placatur. Illi periculo erepti retro iter flectunt, ad Lauretum appellunt, lapidem Virgini reſtituunt. Proſpero inde curſu in Dalmatiam provehuntur. Peregrinorum quoque nonnullos, qui aliquid indidem ſeu lapidis, ſeu calcis abraſerant, abeuntes morbus, velut divinæ providentiæ lictor corripuit, nec ante eos dimiſit, quam regreſſi cum lachrymis, & confeſſione temeritatis ſuæ ablata Deiparæ reddiderunt.

Anno

I.

ANNo Chriſtianæ ſalutis milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono Indictione ſecunda funeſtiſſimæ in Anglia rerum converſiones extiterunt everſa Religione catholica impia tyrannide Eliſabethæ, quæ cum nullo jure, quam infamium natalium privilegio ad corripiendum ſceptrum niteretur, ut quæ ex Anna Bolena adultera, ſuperſtite adhuc priore Henrici uxore, nata, ac Pontificia ſententia non idonea ad Regnum capeſſendum declarata eſſet, inveterato in Romanos Pontifices odio, hæreſique imbuta Anglos a conjunctione Romanæ Eccleſiæ divulſit, hæreſimque etiam in Scotia, & Hibernia, tum in Belgio, & Gallia omni dolo, & contentione propagavit, cum vero Regnum Angliæ jure ſpectaret ad Mariam Stuartam Reginam Scotiæ, quæ

Eliſabetha Angliæ Regina hæreſim fovet & dilatat.

Franciſco II. poſtea Galliæ Regi nupſerat, Henricus Galliæ Rex ad ea illi jura aſſerenda animum adjecit, ut refert Sanderus. *Mortua* (inquit) *Maria Henricus Galliarum Rex, Eliſabesham pro ſpuria habens Nurum ſuam Scotorum Reginam Henrici VIII. Angliæ quoque, Hiberniæ Reginam declarandam curavit, horumque Regnorum inſignia in ipſius vaſis, tapetibus, ac reliquis utenſilibus, ſimul intertexi, ac inſculpi jubet, ſed rerum potita eſt Eliſabetha Henrici VIII. ex ſuperinducta Anna Bolena, priore adhuc ſuperſtite ſed repudiata uxore Catharina, altera filia.* Ne contracto exercitu Eliſabetham iniqua poſſeſſione depelleret Henricus Rex obſtitit difficillimum bellum quo jamdiu cum Philippo Hiſpaniæ Rege implicitus erat, is partim Gallorum o-

Sander. lib. 3. in Eli.

dio, partim Eliſabethæ in uxorem ducendæ ſpe, ſolutis Pontificio privilegio Canonicis legibus, miſſo in Angliam Feriæ Comite, illi ad Regnum occupandum ſavit, eaque re valiturum authoritate, ut Religionem Catholicam in Anglia tueri, atque aſſerere poſſet opinatus, Pon-

Auguſt. Thua. l. 20. in fin.

tifici ſignificavit, ſe pro ea tuenda curas collocaſſe, ac poſthac collocaturum, cui Pontifex, qui jam, quantum ejus fulcimento Maria vivente incubuerit, probe noverat, eundem confidens exitum, de tam prompta voluntate gratias egit, datiſque literis ipſum ad fidei Catholicæ defenſionem, animarumque ſalutem promovendam incitavit.

Philippus Rex Hiſpaniarum Eliſabethæ favit, ut Religionem tueretur, cui Pontifex de hoc gratias agit.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Philippo Hiſpaniarum Regi Catholico.

Chariſſime in Chriſto fili noſter. Reddita nobis hodie fuerunt a dilecto filio Nobili Viro Aſcanio Caracciolo Serenitatis Tuæ literæ die XVIII. Aprilis datæ, quas & ipſas diligenter legimus, & Aſcanium tua nobis mandata diligenter, & accurate exponentem benigne, attenteque audivimus, ejus ex ſermone, & ex literis ipſis libentiſſime agnovimus eximium ſtudium Serenitatis tuæ erga Religionem Catholicam, curamque & diligentiam, quam & adhibuiſti adhuc, & te adhibiturum eſſe oſtendis, ut Religio, Fideſque Catholica in Regno Angliæ, ſicut vivente claræ memoriæ Regina Maria uxore tua communi veſtra amborum opera, Deo juvante, fuerat reſtituta, ita in poſterum conſervetur, quam præclaram voluntatem tuam magnis in Domino laudibus commendantes, hortamur Serenitatem tuam, ut in tam Sanctum, & Catholico Rege tam dignum opus, quanto maximo potes ſtudio ad Dei Omnipotentis laudem, & gloriam incumbas, in quo nos, quibus maxime, ut debet, curæ eſt illius Regni ſalus, quique te ex hac re quam maximam laudem aſſequi pro noſtro in te paterno amore vehementer optamus, ita pium conſilium tuum adjuvare ſtudebimus, ut actionem iſtam tuam nobis eſſe gratiſſimam intellecturus ſis, conſiliorum etiam noſtrorum, quantum Dei honor, & officii noſtri ratio patietur, particeps futurus, &c. Datum Romæ, &c. die IV. Maii MDLIX. Anno IV.

Paul. IV. lib. brev. ſig. num. 2889. p. 165.

II. Fefellit Philippum ipſius opinio, nam cum Eliſabetha initio ſe in Catholica Religione, quam regnante Maria Sorore præ ſe tulerat, perſtare ſimulaſſet, confirmata potentia ex mutuis Gallorum, & Hiſpanorum bellis, detracta larva, liberas impietati habenas effudit, eoque petulantius, quod cum ſuam in Regno ſucceſſionem, ſeque ritu Catholico, Diademare redimitam Eduardi Carni, qui Mariæ Reginæ legatione perfunctus Romæ agebat, opera ſignificaſſet Paulo Pontifici, ille, ut erat Juris Pontificii aſſertor acerrimus, reſpondiſſet, Regnum Angliæ beneficiarium eſſe Sedis Apoſtolicæ, nec ipſam ob impedimenta Natalium, Juriſque controverſiam Regni adminiſtrationem Sede Apoſtolica inconſulta jure corripere potuiſſe, eamque eſſet hortatus, quo rite omnia fierent, ut ſe Pontificio arbitrio permitteret, paternaque in eam animi nulla officia prætermiſſum iri, hæc Pontifex conſervandæ in Anglia Religionis ſtudio, ne ab illa everteretur, cum ipſi ab Henrico Galliæ Rege, qui jura, & cauſam Mariæ Stu-

Belleſor. lib. 6. c. 86.

artæ promovebat, vere ſuggeſtum eſſet, illam eſſe hæreticam, Religionemque in extremum diſcrimen ea regnante adductum iri, cujus impietatis non obſcura, ſed illoſtriſſima ſigna eam dediſſe, antequam ſacra inunctione liniretur, oar-

Sander. lib. 3. rat Sanderus his verbis. *Licet Sorore regnante ſe Catholicæ fidei in omnibus cultricem præbuerit, tamen ne [tunc enim illi metum injecerant ſubdoli quidam Hæretici, quos in conſilium aſciverat,] de quo nata eſt matrimonio, Summi Pontificis, Eccleſiæque judicio antea damnato, de Natalibus etiam ſuis, jureque regnandi ex Sacris Canonibus aliqua oriretur dubitatio, Eccleſiaſticis legibus ſubeſſe detrectavit, & de mutanda Religionis, Eccleſiaſticique regiminis forma primo quoque tempore judicavit. Animum in ea re ſuum ſtatim patefecit, cum aliis multis modis, tum maxime, quod Catholicis Concionatoribus mox ſilentium indixerit, Hæreticos in Regnum ex variis, ubi exulaverant, locis redire permiſerit, Epiſcopoque cuidam coram ſe facturo Sacrum, jamque ad Altare ſacris veſtibus induto præceperit, non elevare conſecratam Hoſtiam. Unde factum eſt, ut Archiepiſcopus Eboracenſis, cui tum ex officio [defuncto prius Cardinale Polo Cantuarienſi Primate] munus ipſam in Reginam inungendi, & conſecrandi obvenit, negarit operam ſuam: negarunt quoque cæteri Epiſcopi, præter unum, eumque pene ultimum, omnes.*

III. Sur. in com. Celebratam eam Reginæ inunctionis pompam XV. Januarii refert Surios; ſubdit vero Sanderus, quibus viis uſa ſit Eliſabetha, quave arte ad evertendam Religionem Catholicam, ac novam ex Zuingliana, & Lutherana conflatam conſtituendam, cujus ipſa ſupremum Principatum teneret.

Habebat antea in familia quoſdam, vel novæ, vel nullius Religionis, in iis erat Guillelmus Cæcilius Eduardo VI. a ſecretis verſatilis ingenii, Conſilii conſcientiæ Vir, qui fidem Catholicam paulo ante tam artificioſe ſimulaverat, ut & Reginæ Mariæ, & Cardinali Polo operam ſuam ambitioſiſſime venditaverit, a quibus rejectus, ibat ad Eliſabetham, cujus jam novi Principatus occaſione fore ſperabat, ut ad ſummos in Republica honores, præſertim ſi abrogata veteri Religione, ſpretiſque antiquæ Nobilitatis Procerum, ac Præſulum conſiliis, ſibi, ſuiſque obtemperare vellet, eveheretur; illa inſelix morem geſſit. Iſte aſcito in adjutorium ſibi Nicolao Bacono Juriſconſulto affine ſua maximi, peſſimique conſilii Viro, & in ſupremum Magiſtratum evecto, facile ſe, ſuumque ſodalem infinitis opibus, & poſſeſſionibus hoc modo auxit, Regni rationes in hanc uſque diem magis, magiſque implicatas, vel potius plane deſperatas reddidit, ſeque ipſum, & Dominam, patriamque ſuam ex hac cupiditate inſeruit doloribus multis, ut quo ſe vertant non habeant.

Atque ii duo in conſilio, rerumque omnium adminiſtratione primi erant, ſed in Aula, & Cubiculo, contra omnium expectationem, ſpreto Guilielmo Piccaringa Equite Aurato, qui ante in ſummis Eliſabethæ deliciis erat, Robertus Dublæjus ex Northumbriæ Ducis filiis, quibus de perduellionis crimine a Maria parcitum eſſe diximus, unus ita dominabatur, ut in ſpem maximam Reginæ etiam in matrimonio potiundæ venerit, ipſius uxore opportuniſſimo ad eam rem tempore, miſerabili quidem, & ſubita, ſed Dublæjo non inexpectata caſu interempta.

Paulo igitur poſt iſtorum maxime conſilio convocatis Ordinibus ad Parlamentum [ut vocant] cum fœmina ſit, voluit communi decreto eſſe, & vocari ſuprema Eccleſiæ Regnorum ſuorum, etiam in cauſis ſpiritualibus Gubernatrix, omneſque, exceptis Proceribus laicis, id ſolemni juramento profiteri adiguntur. Caput enim Eccleſiæ, quia id Calvinus in Henrico Patre ſuo non probavit, non videbatur appellanda. Forma execrabilis Sacramenti eſt iſta.

Ego A. B. prorſus teſtificor, & declaro in conſcientia mea Reginam eſſe ſolam ſupremam Gubernatricem, & iſtius Regni Angliæ, & aliorum omnium Suæ Majeſtatis Dominiorum, & Regionum non minus in omnibus ſpiritualibus, atque Eccleſiaſticis rebus, vel cauſis, quam temporalibus, & quod nemo externus Princeps, perſona, Prælatus, Status, vel Potentatus, aut facto, aut jure, habet aliquam juriſdictionem, poteſtatem, ſuperioritatem, præeminentiam, vel authoritatem Eccleſiaſticam, aut ſpiritualem in hoc Regno, ideoque plane renuntio, & repudio omnes externas juriſdictiones, poteſtates, ſuperioritates, atque authoritates.

Secundum hanc formam præter cæteros tenentur nominatim omnes Archiepiſcopi, Epiſcopi, Prælati, totuſque Clerus jurare, qui facere recuſat, prima vice beneficia, & bona ejus omnia fiſco cedent, perpetuoſque carceres ſubibit; altera vice, qui recuſaverit, pœnam capitis perduellium more ſuſtinebit.

Hoc impio edicto concitata eſt perſecutio in Catholicos, nec ad excutiendum ſpuriæ hujus Reginæ tyrannidis jugum in arma juſta conſurrexere Angli ad ſacra, IV.

era, & Mariæ Stuartæ jura defendenda, quaſi de aſſequenda æterna animarum ſalute, & promerendo Cœlo, vel de infernalibus ſuppliciis defugiendis ad eos non ſpectaret: Religionemque veluti calceorum formam pro temporis ratione mutare liceret, immo plerique ſtulte impudentiſſimum, & execrandum facinus moderatioris animi laude commendarunt, ut obſervat Sanderus. *In hac* (inquit) *juriſjurandi formula, cum ſecundum prius comitiale decretum ſupremi Capitis appellationem indoctiores omiſſam viderent, pro ſimplicitate ſua lætabantur non conſque progreſſum eſſe, ut id ſexui fœmineo tribueretur, quod antea viris Henrico, & Eduardo honeſtius concedi poſſe videbatur, ex eoque plurimi non modo Calviniſtæ, ſed aliquot etiam, utcumque Catholici putabant magis excuſabile, ſi hoc juramentum præſtarent. Alii acutius fraudem, an imperitiam Legislatorum animadvertentes, Caput an Gubernatricem Eccleſiæ voces, nihil ad ſenſum prorſus intereſſe notarunt, cum idem utroque vocabulo omnino deſignetur, immo juramenti formulam hanc impietatem, & uſurpationem Eccleſiaſticæ jurisdictionis ſupremæ longe explicatius continere, quam nudum Capitis nomen, quod prioribus duobus Regibus tribuebatur, cum hic Reginam non minorem habere poteſtatem in res ſpirituales, ac cauſas Eccleſiaſticas, quam in ſui Regni res terrenas confiteri, & jurare oporteat, adeo quidem, ut multi putarint, Eliſabetham poſſe ſibi ex hoc decreto omnem etiam in adminiſtrandis Sacramentis Sacerdotalem poteſtatem arrogare, quem ſcrupulum cum videret Regina aliquos de non præſtando juramento cauſari, juſſit in prima Cleri viſitatione ſua, publicari quandam hujus jusjurandi, ſeu expoſitionem, ſeu correctionem, nimirum ſe non aliud hic velle, aut vendicare, quam quod prius Patri, Fratrique nomine Capitis Eccleſiæ ab Ordinibus conceſſum eſſet. Ita quod paulo ante turpe, ac abſurdum videbatur fœminæ aſcribere, ut dicatur Caput Eccleſiæ, nunc mitius, ac moderatius viſum eſt, quam hoc ipſum, quod illius appellationis loco ſubſtitutum erat. Sic homines politici, cum res Divinas tractare præſumunt, oſtendunt, ſe neſcire, quid, aut de quibus loquantur.*

Sed in quibus rebus hæc ſpiritualis, ſeu Eccleſiaſtica poteſtas iſti fœminæ, Regibuſque duobus prioribus conceſſa maxime conſiſtat, ex ipſis legibus, & decretis parlamentariis breviter commemorabimus, ut exteri, qui rerum noſtrarum uſum non habent, quis ſit Reipublicæ præſentis ſtatus facile cernant. In primis habet lex.

I. Omnia privilegia, præeminentiæ, prærogativæ, ſuperioritates ſpirituales, quæ ab ulla poteſtate, vel humano, vel Eccleſiaſtico jure haberi, aut exerceri poſſunt, quoad viſitationem, correctionem, ſeu reformationem Cleri totius, ſeu quarumcumque perſonarum Eccleſiaſticarum, ad cognitionem etiam, & punitionem Cleri totius, ſeu quarumcumque perſonarum Eccleſiaſticarum, ad cognitionem etiam, & punitionem omnium errorum, hæreſum, ſchiſmatum, abuſuum, &c. Volumus quod in poſterum Regio ſceptro in perpetuum ſint annexa.

II. Decernimuſque Reginam, ſuoſque hæredes, ac in Regali dignitate ſucceſſores habere, habituroſque eſſe deinceps omnimodam poteſtatem nominandi, & ſubſtituendi quoſcumque voluerint, qui eorumdem vice, ac authoritate eandem jurisdictionem Eccleſiaſticam exerceant pro beneplacito ſuo, perſonas viſitent, hæreſes, ſchiſmata, errores, & abuſus caſtigent, aliudve quidvis juris, vel poteſtatis exerceant, quod ab ullo unquam Eccleſiaſtico Magiſtratu exerceri potuit, aut oportuit.

III. Decernitur item, ne Clerus ad Synodum ullam, aliorum, quam Regiis literis, & mandatis conveniant, neve ullum Canonem, legem, Conſtitutionem Synodalem, ſive Provincialem, vel faciat, vel exequatur, ſine expreſſo Majeſtatis Suæ conſenſu, & licentia hujuſmodi Canones faciendi, promulgandi, vel exequendi ſub pœna carceris, & mulctæ pro Reginæ arbitrio imponendæ.

IV. Decernitur, ne quis exeat Regnum, ditioneſque Suæ Majeſtatis ad ullam viſitationem, concilium, Conventum, aut Congregationem, quæ Religionis cauſa uſpiam fiet, ſed ut talia omnia Regia authoritate intra Regnum fiant.

V. Item, ne epiſcopi, vel ullius nominatione, vel electione, vel ulla authoritate alia, quam Regia creentur, neve jurisdictionem, poteſtatemque Epiſcopalem teneant, aut exerceant, niſi ad beneplacitum Reginæ, nec aliter niſi per ipſam, & a Regali Majeſtate derivatam authoritatem.

V. *Non ſolum autem Epiſcopos ſuos, aut perſonas Eccleſiaſticas hac vicaria donat ſub ſe de omnibus rebus, ac perſonis ſpiritualibus juris dicendi poteſtate, ſed ex Laicis, quos volet etiam conſtituit Commiſſarios, ſeu Vicarios, quo omnimodam exerceant ſpiritualem jurisdictionem, ad quos ſæpe ab ipſis Epiſcopis provocatur, & quomodo quidem tam iſti Vicarii, quam ipſi etiam Epiſcopi dependeant omnino quoad jurisdictionem, poteſtatemque omnem ſpiritualem ab authoritate hujus fœminæ,*

ex

tu literis ad eos formatis, quarum exempla ſuperiori libro in ſchiſmatis Eduardi Hiſtoriæ interſeruimus, videre licet.

Quorum abſurdiſſimorum decretorum jampridem etiam ipſos Proteſtantes puduit, ita ut rerum ſuarum turpitudinem apud rerum Anglicarum imperitos tegere ſint conati, affirmantes his legibus nihil aliud contineri, quam Regem, aut Reginam eſſe non minus Eccleſiaſticarum, quam Laicarum perſonarum Principem, & Dominum; ſed iſtud malitiæ velamen ea, quæ recitavimus, facile tollunt, cum videamus his decretis non tantum Reginæ dari, ut in rebus civilibus ſit omnibus ſubditis ſuis cujuſcumque Ordinis ſuperior, ſed ut perſonis etiam Eccleſiaſticis in iis, quæ ſunt ad Deum, non minus præſit, quam civili Magiſtratui in rebus ad pacem & politiam pertinentibus, quodque eſt magis abſurdum, hanc facultatem ſpiritualem aſſerunt eſſe partem Regalis poteſtatis, eamque non nunc primum his legibus dari, ſed ut jus antiquum coronæ Anglicanæ reddi, & reſtitui, quaſi vere Principes Ethnici, ſine iſta poteſtate ſpirituali veri Reges non eſſent, aut Catholici Reges, qui vel nunc ſunt in aliis Chriſtianis Provinciis, vel in Anglia ante hoc ſchiſma fuerunt, dimidiati tantum, & non integri, abſolutique Principes eſſent, aut Chriſtus non diſtinuiſſet ea, quæ ſunt Dei ab iis, quæ ſunt Cæſaris, vel nihil eſſet diſcriminis inter jura Regalia, & Sacerdotalia, inter Eccleſiam, quæ eſt Corpus Chriſti myſticum, & civilem hominum multitudinem, vel tandem inter eos, quos Spiritus Sanctus poſuit regere Eccleſiam Dei, & humanam creaturam, quæ ad hujus vitæ commoditatem, & tranquillitatem proprie eſt inſtituta. Et paulo poſt.

VI. *Eliſabetha vero hac ſibi, hæredibuſque ſuis arrepta poteſtate, ſimulque abrogata Sedis Apoſtolicæ authoritate, ſibi, ut in eis, quæ ſunt ad Deum, Summæ Miniſtræ, applicat omnium ſpiritualium proventuum perpetuas Decimas, & primitias, id eſt primi anni cujuſcumque beneficii adepti integros fructus, omneſque Religioſorum poſſeſſiones ante ſacris uſibus a Sorore reſtitutas ſibi repetit, Vicarios, & Commiſſarios in ſpiritualibus conſtituit, ſigillum ad cauſas Eccleſiaſticas peculiare cudit, de puniendis Hæreticis antiquas leges [quod ad rem valde pertinebat] abrogat, nullum vult pro Hæretico haberi, nec aliquam ſententiam, ſeu opinionem pro hæreſi damnari, niſi ſecundum judicium quatuor primorum Generalium Conciliorum, vel ſaltem alterius Synodi, quæ per ſcripturas de tota cauſa recte judicaverit, vel [quod caput eſt] in Conventu Statuum, id eſt in Parlamento, ita fuerit decretum. Poſtremo de fidei, & Religionis formula immutanda pro ſuo, ſuorumque arbitratu, idque Laicorum ſolum ſuffragiis decernit, omnibus ad unum Epiſcopis, qui primi ſententias in Anglicanis Comitiis, ac jure dicunt, & certe ſoli in cauſis fidei dicere deberent, reclamantibus, ac toto præterea tum Clero Londini in Synodum Cantuarienſis Provinciæ coacto non ſolum refragante, ſed peculiari ſcripto Reginæ, ac Parlamento porrecto conſcientiam ſuam communi omnium nomine atteſtante, & vehementer obteſtante ne in illo concilio ſæculari de rebus Religionis quidquam decerneretur.*

Tremendum Miſſæ Sacrificium, cum reliquo omni ſanctiſſimo ritu precandi, & Sacramenta adminiſtrandi abolet, & novas ſacras cæremonias preceſque in lingua vulgari ad normam maxime Lutheranorum [hoc ſolum excepto, quod Imagines ſacras non ſuſtulerit] præſcribit, licet fides Calvini magis, tum & deinceps ab iſtis Legiſlatoribus, eorumque miniſtris, & ſectatoribus ſit approbata.

Sed quia iſtud peculiare fere hoc tempore huic genti, ut non popularibus tumultibus, ſicut in Francia, Scotia, Belgio, aliiſque locis factum videmus, ſed Principum mandato, & legum prætextu hæreſes, ac Sectæ perditionis, introducantur, operæ pretium annotaſſe cenſeo, quomodo Ordinum conſenſum ad eam rem Eliſabetha procuraverit, nam ſine ipſorum ſuffragiis non potuit quidquam in Religione mutare.

Sunt autem in iſtis Comitiis, Anglicanis duæ Curiæ, una optimatum, & patrociniorum id eſt Epiſcoporum, & Procerum Laicorum, & appellatur Aula, ſive conſeſſus ſuperior: altera partim hominum Equeſtris Ordinis, qui ſunt provinciarum Vicarii, partim Decurionum, qui nomine Civitatum, ac oppidorum magis illuſtrium coeunt, plebiſque perſonam ſuſtinent, hæc vocatur Domus inferior. Cum ergo adhibita eſſet opera, ut ex ſingulis Civitatibus, & Provinciis ii maxime cooptarentur in iſtam ſecundam Comitiorum curiam, qui novis rebus in fide, & Religione ſtuderent, facile conventum eſt, ut quidquid Regina propoſuiſſet, in hac ſecunda curia comprobaretur. VII.

In prima autem Curia præter Epiſcopos omnes quidem doctiſſimos, & conſtantiſſimos Confeſſores, quorum graviſſimis ſententiis, & ſuaſionibus plurimi movebantur, confidebant principes multi ex priori Mariæ temporibus inſtitutione adhuc Catholici, quos ſuppuduit poſt communem fidei, & communionis profeſſionem in illo

ipſo

ipſo loco ante triennium tantum coram ſuæ ſanctitatis legato totius Regni nomine factam, tam cito ad unius fœminæ vocem, & voluntatem reſilire. Aderant quoque ii ipſi, qui non ita multo ante, Regni reconciliandi cauſa, legationem Romanam obierant, qui graviſſima oratione Collegas ſuos admonuerunt, ne a fide, ac ſocietate omnium gentium, Majorumque ſuorum ſecundo ſe abduci ſinerent, neve unquam committerent, ut hujus inconſtantiæ, ac in rebus ad ſalutem pertinentibus levitatis æterno dedecore notarentur. Itaque diu reſtitum eſt, & in hoc ſuperiori Senatu tam difficulter eſt impetratum, ut niſi Eliſabetha tacitam nuptiarum ſuarum ſpem Comiti Arundeliæ uni ex optimatibus ſuis faciens, Duci Norfolciæ alteri in cauſa Conjugii diſpenſationem, quam a Papa tam expedite habere non poterat, offerens, aliis aliter blanditiis, promiſſis, ac muneribus gratificans, tam eos, quam alios Principes illis neceſſitudine conjunctos hoc modo in partes ſuas attraxiſſet, everti non potuiſſet Catholica Religio. Nam ne ſic quidem ſchiſmatica pars Catholicam, pluſquam trium ſuffragiorum numero exceſſit. Eliſabetha voto ſuo potita procum illum neglexit, & turpiter ludificavit, ſicut alios poſtea plurimos, ſeque dixit Virginem permanſuram, ac velle, ut marmore, ſub quo ſepulta jaceret, inſcriberetur, ibi ſitam eſſe Eliſabetham, quæ & tot annis Regina, & tota ætate ſua Virgo extitiſſet.

Alium quoque ſummum Principem [ducem videlicet Norfolciæ,] quem in partem ſuam blanditiis allexerat, variis poſtea contumeliis continuo vexatum, tandem per calumniam accuſatum vita etiam privavit.

His conſentanea refert Guilielmus Roſſæus in ſuis adverſus Novatores Commentariis, hos Principes Catholicæ Religionis proditores juſto Dei judicio ab hæretica Regina proditos fuiſſe, tum ab eadem crudeliſſimam lanienam in alios exercitam, qui impiis ejus voluntatibus aſſenſerant, atque hæreſim ab ea, ex Lutherana Zuingliana, & Calviniana compoſitam, ac plura monſtra, ut ſuum Idolum conflaret, conjunxiſſe.

VIII. Guill. Roſſæus pag. 777. *Eliſabetha, quoniam a Regni legitima ſucceſſione ob plurima, & particularia illius Regni, & generalia totius Chriſtiani orbis impedimenta, hæreſim, adulterinos natales, Parlamentorum ſtatuta, Regis Patris, & Fratris ſui eam, ut ſpuriam repudiantium edicta, excludebatur adeo ut non jure, ſed gratia, non legibus Reipublicæ Chriſtianæ, ſed populari favore ad Regium locum ſibi neceſſaria fuerit aſpirandum, duos e tota Nobilitate, ipſis nobilibus, populoque gratioſiſſimos, & ſuis quoque viribus potentiſſimos Comitem Arundelium, ejuſque Generum Ducem Norfolcium multis promiſſis eorumque alterum etiam objecta matrimonii ſpe in ſui amorem pelliciebat, omnibus autem aliis maximam, & fere certam præbuit fiduciam inſignis lenitatis, clementiſſimi Imperii, & in primis ſecuræ conſcientiarum libertatis Catholicis permittendæ; quamquam Regina ipſa publice Evangelium Luthero Zuinglio-Calvinianum, varium nimirum & ex multorum Hæreticorum inventis confictum pro ſuo nutu, quæ ſupremum Eccleſiæ Anglicanæ Caput, ut prius Pater, eſſe volebat, per illam Eccleſiam ſuam Anglicanam publice perſonare voluerit, unde & non ita pridem Conſiliarii ejus libello ſumma cum authoritate vulgato aſſeruerunt, neminem ab ipſo Majeſtatis Reginæ aditu in Regnum ob cauſam Religionis fuiſſe mortuum, neminem reum factum ob volumina, ob libellos, ob precum formulas, ob Romanæ Eccleſiæ cærimonias, ob Pontificiam Monarchiam, ſed ſive quis ſit Scholaſticus, ſive Seminarius ſive Sacerdos, ſive Jeſuita, ſive Pontificius, hoc totum in Anglia nihil cuiquam obeſſe.*

Harum autem promiſſionum, & blandimentorum effectus, ſi quis ſcire deſideret, contueatur, ut ſub Patris, ſic ſub filiæ Regno hodierno Pontem Londinenſem: enumeret Virorum bonorum illic affixorum capita: inquirat, quas ob cauſas illi ita cæſi, & in partes conciſi fuerint: percontetur, an non hæc filia ſuum illum Patrem laniena Principum, & Procerum, & Sacerdotum ad vivum referat, & quod per multa ſuperet, ediſcat an non illa laniena Nobilium, & Sacerdotum, quæ tum Londini, vel ſolum, vel potiſſimum exercebatur, nunc per totum Regnum ſit diffuſa, novis carceribus, quia veteres non ſufficiebant, in unoquoque Regni Comitatu ad Catholicos includendos extructis, & patibulis novis ad eos laniandos erectis? Reducat ad memoriam vim quandam novarum legum ab iſta filia poſitarum, per quas & graviſſima myſteria, & leviſſimæ Chriſtianæ Religionis ceremoniæ Catholicis crudeliſſimam, & exquiſitam afferunt mortem, ubi Catholicum quemcumque genere, & nobilitate eſſe Jeſuitam, vel Diaconum, vel Sacerdotem, vel Epiſcopum, hoc ipſum eſt, eſſe proditorem, eſſe perduellem, eſſe Majeſtatis læſæ reum, juſtamque cauſam præbet, ut quis acerbiſſima tormenta perduellibus conſtituta ſufferat.

Ne-

Guill. Roſſæus pag. 778.

Neque magni illi Heroes, qui Sirenum cantibus deliniti hæreticæ Principi, & ſimul hæreſi ad Regnum illud devaſtandum opem tulerunt, debita mercede ab ipſis Hæreticis perſoluta caruerunt. Primus enim & ætate, rerumque experientia aliis antecellens, & antiquiſſimæ apud Anglos Nobilitatis Comes Arundelius, ubi perdiu ſpem callide oblatam Regalis connubii conceperat, quam item de induſtria accendebant quidam veteratores Aulici, qui novo hæreſis Regno confirmando, Viri ejus gratiam videbant admodum neceſſariam, ad extremum, eam hæreſis, quam cupiebant, potentiam, aſſequuta, plane negligi, & contemni cæpit. Quapropter videns ſpes ſuas defervеſcere, alioſque in ea eſſe gratia, quam ipſe aucupabatur, cum jam ab ipſis Hæreticis, & tacite, & aperte rideretur, quaſi ingraveſcente ætate Vir diſpari conjugio juvenculam deperiret, ſero ſuæ inſipientiæ pœnitens, ne oculis videret, vel etiam auditione acciperet ea, quæ ipſi erant moleſtiſſima, deceſſit ex Aula, & mox Inſula; temporiſque fallendi gratia diu per Flandriam, Germaniam, Italiamque peregrinatus, tandem reverſus domum perpetuo quodam angore, conſcientiæ confectus, quod ita ab Hæreticis circumventus, cauſam Chriſti prodidiſſet, ſeque ipſum, Hæreticiſque objeciſſet illudendum, a Catholicis, Hæreticiſque leviter exiſtimatus, migravit e vita.

Ducem vero Norfolcium, quamvis quoad fidem, cum tempore mutatus, vel omnino, vel certe majori ex parte Hæreticus & haberetur, & eſſet, tamen quod Reginæ Scotorum injuſtiſſimæ vexationi indoleret, nec Mortono, rebellibuſque Scotis tam eſſet contra Reginam benevolus, quam Calviniſtæ Angli volebant, confectis impudenter criminibus, quaſi Papiſta eſſet, ac cum Pontifice Romano contra Reginam conſpiraret, perduellionis damnatum ſuſtulerunt e vita. Hæc Guillelmus Roſſæus. Advertit vero Nicolaus Sanderus, Eliſabetham Reginam inſigni aſtu uſam, ut Proceres in hæreſim impelleret, non exegiſſe ab iis juſiurandum, quo ſupremam illius in rebus Eccleſiaſticis poteſtatem agnoſcerent, nec eorum conſcientiæ vim inferre voluiſſe, ſed ut tantum permitterent, ut Epiſcopi, ac Clerici, nonnullique alii eo Sacramento obſtringerentur, qua cautione, cum illi Magnates ſibi proſpectum præſiderent, Epiſcopos, ac Paſtores ſuo patrocinio deſtituerunt, & incaute hæreſeos laqueis irretiri ſe paſſi ſunt, tum ſubdit Sanderus. *Ita fit quando res divinæ in humanis, & prophanis tribunalibus tra-*

Sander. lib. 3. de Schiſm. Anglic.

ctantur, quibus Deus non promiſit ſpiritum veritatis, judicii, & juſtitiæ. Simili laqueo antea captos fuiſſe Præſules, memorant ab Henrico VIII. cum in Religioſos, eorumque cætus graſſari cœpiſſet, & eorum calamitatem a Præſulibus contemptam fuiſſe, cum nondum carperentur a Tyranno Hæretico, in cujus prædam poſtea ceſſerunt.

Dum hæc in prophanis Comitiis impia Eliſabethæ arte decernuntur, Præſules ad unum omnes iis repugnarunt, oſtenderuntque Catholicis, qui omnium Ordinum erant infiniti, de ſpiritualibus ad animarum ſalutem, vel damnationem æternam pertinentibus tranſigi contra eorum voluntatem, quibus animarum cura, & Eccleſiarum adminiſtratio a Chriſto demandata eſt: inde ab omnibus ſapientibus, ac piis, omniumque Ordinum graves querelæ profuſæ ſunt, conſcientias eorum funeſte illaqueari iis novis edictis; at perditiſſimi aſſentatores, ac Sathanæ adminiſtri compeſcere eas querelas novis artibus aggreſſi ſunt, curaturam Reginam, ut publicæ concertationes fierent inter Doctores Proteſtantium, atque Epiſcopos, quo imperitis fieret ſatis, atque illuſtre, & conſpicuum, cur invitis Papiſtis, atque repugnante Clero illa decernerentur; data vero ſunt Epiſcopis imperia, ut vel ipſi ad literariam pugnam deſcenderent cum Proteſtantibus, vel alios e Clero ſubmitterent, eumque reſponderent Epiſcopi æquum non eſſe, ut in controverſiam adducerentur, quæ jam a multis ſæculis tot Pontificum, Conciliorum, ac Patrum judiciis definita eſſent, nec ut ea quæ in Academiis coram doctis agitantur, coram imperita multitudine clamorum potius contentionem, quam argumentorum vim metiente pertractentur, contempta ſunt Epiſcoporum reſponſa, ſelectique fuere ii articuli ab Hæreticis, qui majorem probationis e Scripturis petitæ ſpeciem haberent, veluti de communione ſub utraque ſpecie uſurpanda, & de publicis precibus lingua vernacula conceptis repetendis, ac dies tertius Aprilis ad eam diſceptationem, cujus Judex, & Moderator conſtitutus eſt Baconus homo laicus, atque hæreſi infectus adſtante ad inanem ſpeciem pro Catholicis Archiepiſcopo Eboracenſi. Tranſacta res eſt multis declamatiunculis, atque Hæretici, moderante omnia Hæretico obfirmati in impietate perſtiterunt. Addit Sanderus de Epiſcoporum conſtantia in hac aſperrima hæreſeos graſſatione. *Hic certe Epiſcopi tantam animi magnitudinem oſtendebant, quantam in tam repentina hæreſis irru-*

IX.

Epiſcopi ſe Eliſabethæ opponunt, & Epiſcopatibus privantur.

ptio-

ptione optare quiſque poterat. Sua enim privata pericula adeo neglexerunt, ut eorum plerique excommunicationis cenſuram adverſus Reginam, alioſque nonullos adhibendam cenſerent, qui duces illi, authoreſque fuerunt tam periculoſæ defectionis, totique Regno ignominioſæ, Regno inquam, illi, quod tam paucis ante annis fuerat Sedi Apoſtolicæ reconciliatum, quodque Sacroſanctis omnium Ordinum juramentis confirmaverat ſe deinceps perpetuo in ejus communione permanſurum. At vel defuit iis ſubeundi martyrii, vel concitandi pro tuenda pietate, ac Religione belli animus, vel ad defugienda graviſſima incommoda rem committendam Romano Pontifici cenſuerunt. At dum torpent Catholicorum animi, eo hæreſis furore auctior, ac viribus, ardentiſſime meditatum flagitium confecit, atque impia decreta adverſus Sacerdotes, qui Sacrum facerent, vel pios, qui illi intereſſent, ac reliquorum Sacramentorum adminiſtrationem, promulgata fuerunt, ut deplorat Sanderus his verbis.

Rebus ita Ordinum authoritate confectis, poſt certam diem, ideſt feſtum Sancti Joannis Baptiſtæ anno MDLIX. Miſſam facientibus, aut audientibus aliudve quodcumque officium Eccleſiaſticum ritu veteri procurantibus, Sacramentumve aliquod Romano more adminiſtrantibus, gravis indicitur mulcta, nimirum ut qui in hanc legem prima vice committeret, vel ducentos aureos penderet, vel ſex menſibus in vinculis ageret, ſecunda vice quadringentos aureos, aut unius anni vincula exolveret, tertia demum vice perpetuis carceribus addiceretur, omnibuſque bonis excideret. Quo factum eſt, ut ad præſcriptum diem ceſſarent ſacra publice fieri per totum Regnum.

Quia vero his impietatibus Epiſcopi [ut dictum eſt] conſentire noluerunt, nec jurejurando affirmare ſe in conſcientia credere, ſolum Reginam ſub Chriſto eſſe Anglicanæ Eccleſiæ ſupremam Gubernatricem, præter unum, omnes ſunt paulo poſt de gradu, & dignitate ſua depoſiti, ac carceribus, variiſque cuſtodiis commiſſi, unde omnes hodie longo miſeriarum tædio extincti ſunt, quorum glorioſiſſimorum Confeſſorum nomina ad æternam rei memoriam apponam. In primis Nicolaus Eboracenſis Archiepiſcopus, paulo ante Angliæ Cancellarius, deinde Edmundus Epiſcopus Londinenſis, Touſtallus Dunelemenſis, Joannes Wintonienſis, Thomas Lincolnienſis, Turlbens Elienſis, Turbarvillus Exonienſis, Burnus Bathonienſis, Polus Petroburgenſis, Baynus Linchfildenſis, Cutbertus Ceſtrenſis, Oglethorpus Carliolenſis, Thomas autem Goulduellus Aſſaphenſis, plenus pietatis, & dierum viginti ſeu poſtea annos Romæ vivit, & non ita pridem feliciſſime in Domino obiit.

Imitata eſt horum conſtantiam magna Cleri pars, quæ Sacerdotiis, ac muneribus dejecta in exilium amandata eſt. Docti etiam Viri ex Cantabrigienſi, & Oxonienſi Academiis eo turbine abrepti in Belgium, & Galliam transfugerunt.

Furente in Anglia impietate dejectas X.
in Templis Sacras Imagines, obtritaſque, *Surius in*
atque omni contumeliæ genere a ſacri- *comm.*
legis Chriſti, & Sanctorum hoſtibus non aliter, quam a Turcis affectas, deplorat *Nicolaus*
Surius: *Sævitum*, inquit, *eſt immaniter Harpsfel-*
in Anglia in Statuas, & Imagines, & dius.
e Templis ita illæ exturbatæ ſunt, ac ſi nihil ab Ethnicorum ſimulachris diſtarent, nec tamen ſatis fuit impiis hominibus eas e templis exegiſſe, ſed in campum raptatas, eas pro ſcopo collocarunt, ad quem ſagittas, & jacula contorquerent. Sed neque impietas ſiſtere ſe potuit, nam in urbibus celebrioribus, non Divorum modo, ſed etiam Chriſti ipſius imagines in ignem conjeciſſe, ludus fuit. Alii eo amentiæ, & furoris progreſſi ſunt, ut Chriſti a Cruce pendentis Imaginem ea potiſſimum parte ſagittis e trunculo tereti, & cavo magna vi ſpiritus efflatis conficiendam ſibi propoſuerint, qua non abſque ſingulari myſterio, & omni ſuppliciorum genere vindicando flagitio inter ſe contenderint, quis primum ſacratum illud latus trajiceret, aut telo cor transfigeret, idque in ipſis Londini ſuburbiis, ita perpetratum Vir quidam gravis, & fide dignus annotavit. Magna eſt interim, Chriſte Deus, patientia tua, ſed tarditatem ſupplicii quandoque gravitate compenſabis, quamquam hoc ipſum omne fermo vincit ſupplicium, ut juſto tuo judicio ſinantur homines in tam horrendæ impietatis barathrum ire præcipites.

Dum ita impii dejecta, atque oblita cruce memoriam immenſi amoris, quo Dei Filius infame Crucis tolerando ſupplicium nos redemit, abolere conantur, inuſitatum in ea Angliæ parte quam Walliam modo dicunt, prodigium contigit, ut in arbore, quæ ventorum turbine media diſciſſa fuit, Crucis effigies conſpecta ſit, ad quam viſendam maxima populorum multitudo concurrit, ſubdit Surius. *Voluit præpotens Deus illos Antichriſti ſatellites hoc ſtupendo Crucis in arbore exiſtentis prodigio admonere, ut ab impietate ſua mature animum revocarent. deſinerentque perſequi Crucem illius quæ idcirco variis modis figuratur, & exprimitur, ut apud homines perpes ſit memo-*

D ria

ria ineffabilis illius charitatis, quæ filium Dei compulit ob noſtra expianda peccata ad tam immane, & iguominioſum uſque ſupplicium ſe deiicere, & offerre. Paulo poſt circa Pentecoſtem in Cantia, alia Angliæ Provincia, in mulieris non ignobilis ſubucula Crucis effigies non colore aliquo ab homine effiĉta, neque acu vel filo intexta, ſed e cœleſti quodam influxu impreſſa conſpeĉta eſt, ut ſcirent omnes fruſtra Judæos, Mahometanos atque Hæreticos ad abolendam Chriſti crucem conniti.

In hac publica piorum Anglorum conſternatione Stephanus Epiſcopus Wintonienſis pro tuenda, aſſerendaque fidei Catholicæ veritate eruditum Librum conſcripſit, quo Hæreticorum, quos Capernaini dixit, argutias, & cavillationes, diſſolvit, adverſus quem impius Petrus Martyr, non Chriſti, ſed Sathanæ, peſtilentiſſimum ſcriptum edidit, quo veterator mira arte, & vafricie ſacras literas, & antiquos Patres, & Concilia ad confirmandam hæreſim maligne detorſit: hæc auſus eſt, impudenter, cum videret tot clara Patrum teſtimonia afferri a Wintonienſi contra Sacramentarios, ut multi in Anglia in priſtina fide Catholica confirmarentur, & Sacramentarii ad veritatis radios hebeſcerent, confuſique fluĉtuarent.

Oppreſſa in Anglia Religione Catholica, poſthac hæreſis magis invaluit in Scotia, cum Novatorum tumultuantium patrocinium Eliſabetha adverſus Mariam Reginam corripuiſſet: decretus vero hoc anno eſt in Scotiam Nicolaus Ambianenſis Epiſcopus Internuntius Apoſtolicus, ampliſſimiſque auĉtus prærogativis, quæ Legatis conferri ſolent, ut ſeditioſos Novatores reſipiſcentes in gratiam cum Eccleſia reſtitueret, pervicaces, qui invaſerant ſacerdotia, depelleret, collapſos mores emendaret, ac Divini cultus gloriam promoveret.

XI.

Pax inter Henricum Galliæ Regem, & Philippum Hiſpaniarum firmata.

Dum Catholici omnes propter deperditam in Regno Angliæ veram Religionem in lachrymis verſarentur, Deus illis aliqualem attulit conſolationem, cum pacem inter Henricum Secundum Galliæ Regem, & Philippum Hiſpaniarum firmatam vidiſſent, de qua aĉtum fuit per multos Menſes, & tandem, Dei ſuavi benignitate diſponente, die tertia Aprilis hujus anni firmiter, lætantibus omnibus, ſancita fuit.

Hæc pax inter potentiſſimos Reges ſancita meliorum rerum ſpes Chriſtiano Orbi attulit, cum non modo cædibus modus poſitus ſit, verum etiam de hæreſi latius in Hiſpania, & Gallia ſerpente extinguenda, conſilia a Pontifice, ac Regibus Galliæ, & Hiſpaniæ ſumpta ſint, quam vero ea neceſſaria fuerit, indicat Surius. *Jam utriuſve Regis Provinciæ tot annorum perpetuis bellis defeſſæ erant, nec ſine graviſſima Catholicæ Religionis jactura protrahi potuiſſent, Hæreticis interea ſuum virus clam ſpargentibus, & multos inficientibus. In hac mutua tantorum Principum conciliatione, ut eſſet pax firma, & ſtabilis Regi Philippo deſpondetur Eliſabetha Henrici Regis maxima natu filia, & Soror eius Margarita Emanueli Philiberto Allobrogum clariſſimo Principi.* Ita affinitatibus firmata eſt concordia.

Surius in commen.

Quod ad alias pacis leges attinet, ea in primis conſtituta eſt, ut ambo Reges operam ſuam pro redintegrando Trident. Concil. apud Pontificem ejus rei cupidiſſimum adhiberent: conventum etiam inter eos, ut quæ totius oĉtennii flexu hinc inde capta fuerant reſtituerentur, maximo certe Henrici Regis damno, ac Philippi compendio, nam cum Gallus tres tantum Urbes Sanquintinum, Hamum, & Caſtelletum pacis beneficio reciperet, centum, ac nonaginta ſex Urbes præſidio militari munitas reſtituit, ut deplorat Monlucius, Sabaudiæ Duci, quas in Sabaudia, & Pedemontio tenebat, Corſicam Inſulam Genuenſibus, aliquot vero Hetruriæ Urbes, quæ Senenſis Reipublicæ juris erant, Coſmo Duci Florentiæ permiſit, quod valde acerbum veteris libertatis cupidis viſum eſt, qui cum in clientelam Pontificis conferre ſe vellent, is prudenter ab eorum patrocinio abſtinuit, ne publicam pacem confunderet: ita Galli, qui tanto ardore de Italiæ Imperio certaverant, cum Hiſpanis, penitus Italicas ſpes projecerunt, quas certe videntur abjeciſſe, ut majores conſeĉtarentur; nam cum Anglia jure ad Mariam Stuartam nurum Regis ſpeĉtaret, atque adeo flagitaſſet a Paulo Pontifice, ne Eliſabethæ, quæ Angliæ Regnum Anglorum Principem externum reſpuentium ſtudiis elata invaſerat, Regios honores deferret, aſſentienteque illi Pontifice, tam funeſta rerum converſio in Anglia ſequuta eſſet; pace cum Philippo compoſita, Henricus, reſtituendæ in Anglia Religionis ſacro ſtudio arſiſſe, tantique Regni in ſtirpem inſerendi verſaſſe conſilia, putandus eſt, maxime cum Paulus edita ſanĉtione, de qua dicetur inferius, Principes, ac Reges hæreſeos conviĉtos, Principatu, ac Regia dignitate exauthoratos ſanxiſſet. Inſigni vero pietatis ardore inflammatus Henricus, naſcentem in Gallia hæreſim, quæ etiam aliquas funeſtas propagines ad Senatum

Franciſc. Belcar.

Blaſius Monlucius lib. 4.

Belleforeſt. . . .

Franciſc. Belcar. l. 28. n. 27. & ſeqq.

Blaſius Monluc.

Florimund. Raymund.

Pa-

Pariſienſem extenderat, omni contentione præfocare anniſus eſt. Eludebatur a nonnullis Senatoribus Regiorum Edictorum adverſus Hæreticos ſeveritas, qui pœna leviore mulctabantur, cumque Menſe Aprili Concilium Mercuriale, in quo de ſingulorum Senatorum vita, & moribus inquiri ſolet, decretum eſſet, in eo aliqui Calviniani ſubdolam rationem ad abrogandas pœnas in Hæreticos Regiis Edictis latas, excogitarunt. Re-

Belcar. ib. n.28. gi (inquit Belcarius) *ſupplicandum eſſe intulerunt, ut ex Baſilienſis, Conſtantienſiſque Concilii decretis Concilium univerſi Chriſtianiſmi cogeretur, & de omnibus Religionis controverſiis ſua, ſtatutaque ſententia ferretur, omneſque perverſæ Sectæ damnarentur, quemadmodum, & altero conſtitutæ pacis capite continetur, interim donec certa illius Concilii decreta edantur, ſupplicia differrentur. Hoc erat liberam cuique ſuæ Religionis profeſſionem relinquere : quanta enim diligentia id Concilium Carolus Quintus Imperator Potentiſſimus procuraſſet, nec quidquam profeciſſet, omnes noverant.*

XII. Cum hæc ad Henricom Regem relata eſſent, ille accenſus ea novitate, quod periculum grave immineret, ne ſi ea libertas illis concederetur, Religio Catholica grave detrimentum acciperet,

Ib. n.29. IV. Junii acceſſit ad Senatum, Cardinalibus Lotharinglo, & Guiſiano, necnon Senonenſi, ac Proceribus Guiſanis, Monpenſerio, Mommorantio Equitum Magiſtro, atque aliis ſtipatus, Senatumque increpuit, cur quatuor homines impios novarum Sectarum crimine convictos, atque pertinaciſſimos in flagitio, ſine ſupplicio dimiſerit, nec Edictum nuper adverſus Hæreticos conſcriptum promul-

Id. n. 30. garit ; poſtulatis deinde a Senonenſi Cardinale Senatorum circa Religionem ſententlis cum Annæus Burgus, & Ludovicus Faurus inſtarent, ut cogeretur Concilium, atque interim ſupplicia differrentor, in qua ſententia etiam fuerat Arnaldus Ferrerius, Rex addidit, ſe re ipſa percepiſſe, aliquos Senatores ad impiam Sectam a vera Religione defeciſſe, atque in improbos animadverſurum probos Regia humanitate complexurum. Totius Senatus Princeps, & Antonius Minardus dixere, Regium Edictum omni ex parte obſervandum exemplo Philippi Auguſti qui uno die ſexcentos Hæreticos ignibus tradiderat, & Franciſci Primi, qui Waldenſes in ſuis domibus ſuſfocari juſſerat : comprehenſi tunc ſunt, raptique in carceres Annæus Burgus, & Ludovicus Faurus, Ferrerius vero, Valla, & Viola, fuga præcipiti ſe ſubduxere. Ex captis Annæus Burgus Sacris Ordinibus initiatus erat, quem Palatinus Elector ſibi condonandum popoſcit, ſed repulſam paſſus eſt ; ob pertinaciam vero in hæreſi, ſententia Judicum decretoria, ut vivus cremaretur, damnatus eſt XII. Kal. Januarii, ut tamen prius ſtrangularetur, illi ob dignitatem condonatum: biduo vero ante Minardus, qui pro Religione aſſerenda in Hæreticos fulminandum ſuppliciis ſenſerat, ſclopeti globo cæſus eſt ab Hæretico.

XIII. *Calviniſtæ Concilium coadunant.* Eo fere tempore Jacobus Spiſamius Nivernenſis Epiſcopus faſcinatus a Sathana ad Genevenſes ſe contulit, in quem ut prehenderetur, ſancitum eſt. Eodem anno in ſuburbio D. Germani Synodus Calviniſtarum V. Kal. Junii habita eſt, in qua decreta ſunt nonnulla a ſuæ perfidiæ ſequacibus obſervanda, atque miſſis Internuntiis ad Germaniæ Principes perſuaſerunt, ut mitterent Legatos, qui Henricum Regem rogarent, ut a Calvinianorum ſuppliciis ſibi temperaret : is tamen in ſuſcepto conſilio præfocandæ in fomite, ac primo germine hæreſeos ne in omnes Regni partes graſſaretur, perſtitit, haud dubie Galliam impendenti ea peſte, niſi immaturam mortem inopino, ac infeliciſſimo caſu ſibi accerſiviſſet erepturus. Celebrabat ille lætitiæ pompam ob nuptias Iſabellæ filiæ cum Philippo II. Rege Hiſpaniarum, ac Margaretæ Sororis cum Em. Philiberto Allobrogum Duce, ac duobus primis diebus ludicro equeſtri certamine ſe feliciter, ac ſtreoue geſſerat, ſed Divino arcano judicio, inanis gloriæ equeſtris referendæ impetu elatior, dum equeſtrem gloriam leviter exambit, Regiam proſtravit, rogatus enim a Regnis, atque a Principibus, ut parceret labori, Gabrielem Mongomerium Comitem Scotum Præfectum Prætorianæ militiæ, qui poſtea Hæretica infectus lue in cruentiſſimum Catholicorum carnificem deſcivit, provocavit ad certamen equeſtre, qui poſt aliquas excuſationes congredi juſſus, abſciſſo Regiæ Majeſtatis reſpectu, tanto impetu in Regem incurrit, ut fracta in loricam lancea fragmentum in Henriei Regis penetrarit oculum, cum integumentum capitis non apte colligatum eſſet, indeque cerebro concuſſo infelix Rex inſperato luctu lætitiæ univerſæ pompam confuderit, enatoque ex vulnere apoſtemate undecimo poſt die, nimirum VI. Idus Julii animam efflaverit.

Franciſc. Belcar. l. 28. n.31. Natal. com. l. 12. Belleforeſt.

Henrici II. mors.

Franc. Belcar. l.28. n. 35. Cum Henrico II. Gallica felicitas concidit, ac ſepulta eſt, Calvinianam namqoe hæreſim mox ſeſe extuliſſe ſub impubere Franciſeo II. Rege, & civilia

bella cruentiſſima emerſiſſe, lugebit oratio.

Suceeſſit Henrico II. in Regno Franciſcus filius natu maximus, atque Carolo Cardinale Lotharingo Sacram Liturgiam obeunte, Rhemis Regia inunctione perlitus, ſolemni ritu Gallicum Sceptrum accepir.

XIV. Hoc anno Paulus Pontifex flagrantiſſimo aſſerendæ contra Hæreticorum molimina Catholicæ Religionis ardore incenſus, graviſſimam ſanctionem edidit, qua conſtitutas olim in Hæreticos, vel Schiſmaticos, pœnas confirmavit, atque omnes, quacumque ſacra, etiam Cardinalitia, vel civili, etiam Regia, atque Imperiali dignitate præditus, ſi Hæreſeos, vel Schiſmatis crimine illaqueati convicti eſſent, ſacris, & civilibus dignitatibus excidiſſe pronuntiavit, ac Principatibus, Regniſque, vel Imperio exuendos.

Ad perpetuam rei memoriam.

Bull. in Paul. IV. Conſt. 19. Paulus contra Hæreticos & Schiſmaticos bullam edit.

*Cum ex Apoſtolatus officio nobis, meritis licet imparibus, credito, cura Dominici gregis nobis immineat generalis, & exinde teneamur pro fideli illius cuſtodia, & ſalubri directione, more vigilis Paſtoris aſſidue vigilare, & attentius providere, ut qui hac ætate, peccatis exigentibus, propriæ prudentiæ innitentes, licentius, & pernicioſius ſolito contra orthodoxæ fidei diſciplinam inſurgunt, & ſuperſtitioſis, ac fictitiis adinventionibus Sacrarum Scripturarum intelligentiam pervertentes, Catholicæ Eccleſiæ unitatem, & inconſutilem Domini tunicam ſcindere moliuntur, ab ovili Chriſti repellantur, ne Magiſterium erroris continuent, qui diſcipuli veritatis eſſe contemnunt. Nos conſiderantes rem hujuſmodi adeo gravem, & periculoſam eſſe, ut Romanus Pontifex, qui Dei, & Domini Noſtri Jeſu Chriſti vices gerit in terris, & ſuper gentes, & Regna plenitudinem obtinet poteſtatis, omneſque judicat, a nemine in hoc ſæculo judicandus, poſſit, ſi deprehendatur a fide devius, redargui, & quod ubi majus intenditur periculum, ibi eſt plenius, & diligentius conſulendum, ne pſeudo-prophetæ, aut alii etiam ſæcularem juriſdictionem habentes ſimplicium animas miſerabiliter illaqueent, innumeraleſque populos ſecum in perditionem, & damnationis interitum trahant, nec aliquando contingat nos abominationem deſolationis, quæ dicta eſt a Daniele Propheta in loco ſancto videre, cupientes, quantum cum Deo poſſumus, pro noſtro munere Paſtorali vulpes vineam Domini demoliri ſatagentes capere, & lupos ab ovilibus arcere, ne canes muti videamur nequeuntes latrare, & perdamur cum malis Agricolis, & Mercenario comparemur; habita ſuper his cum Venerabilibus Fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus deliberatione matura, de eorum conſilio, & unanimi aſſenſu omnes, & ſingulas excommunicationis ſuſpenſionis, & interdicti, ac privationis, & quaſvis alias ſententias cenſuras, & pœnas a quibuſvis Romanis Pontificibus Prædeceſſoribus Noſtris, aut pro talibus habitis, etiam per eorum literas extravagantes, ſeu Sacris Conciliis ab Eccleſia Dei receptis, vel Sanctorum Patrum decretis, & Statutis, aut Sacris Canonibus, ac Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis contra Hæreticos, aut Schiſmaticos quomodolibet latas, & promulgatas, Apoſtolica authoritate approbamus, & innovamus, ac perpetuo obſervari, & in viridi obſervantia, ſi forſan in ea non ſint, reponi, & eſſe debere; nec non quoſcumque, qui hactenus a fide Catholica deviaſſe, aut in aliquam hæreſim incidiſſe, ſeu ſchiſma incurriſſe, aut excitaſſe, ſeu commiſiſſe, comprehenſi, aut confeſſi, vel convicti fuerint, ſeu [quod Deus pro ſua clementia, & in omnes bonitate avertere dignetur] in poſterum deviabunt, ſeu in hæreſim incident, aut ſchiſma incurrent, vel excitabunt, ſeu commiſſent, & deviaſſe, ſeu incidiſſe, aut incurriſſe, vel excitaſſe, ſeu commiſiſſe deprehendentur, aut confitebuntur, ſeu convincentur, cujuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ exiſtant, etiamſi Epiſcopali, Archiepiſcopali, Patriarchali, Primatiali, aut alia majori dignitate Eccleſiaſtica, ſeu Cardinalatus honore, & Apoſtolicæ ubivis locorum, tam perpetuæ, quam temporalis Legationis munere, vel mundana etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regia, & Imperiali authoritate, ſeu excellentia præfulgeat, & eorum quolibet ſententias, cenſuras, & pœnas prædictas incurrere volumus, atque decernimus.

Et nihilominus conſiderantes, dignum eſſe, ut qui virtutis amore a malis non abſtinent, metu pœnarum ab illis deterreantur, & quod Epiſcopi, Archiepiſcopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones Duces, Reges, & Imperatores, qui alias docere, & illis bono exemplo, ut in Fide Catholica contineantur, eſſe debent, prævaricando gravius cæteris peccant, cum non ſolum ſeipſos, verum etiam alios innumerabiles populos eorum curæ, & regimini creditos, ſeu alias eis ſubditos ſecum in perditionem, & puteum interitus trahant, de ſimilibus, conſilio, & aſſenſu hac noſtra in perpetuum valitura Conſtitutione

in

in odium tanti criminis, quo nullum in Eccleſia Dei majus, aut perniicioſius eſſe poteſt, de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, ſancimus, ſtatuimus, decernimus, & definimus, quod ſententiis, cenſuris, & pœnis prædictis in ſuo robore, & efficacia remanentibus, ac effectum ſuum ſortientibus, omnes, & ſinguli Epiſcopi, Archiepiſcopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui hactenus, ut præfertur deviaſſe, aut in hæreſim incidiſſe, ſeu ſchiſma incurriſſe, excitaſſe, vel commiſiſſe deprehenſi, aut confeſſi, vel convicti fuerint, & in poſterum deviabunt, aut in hæreſim incident, ſeu ſchiſma incurrent, vel excitabunt, aut committent, & deviaſſe, ſen in hæreſim incidiſſe, vel ſchiſma incurriſſe, aut excitaſſe, ſeu commiſiſſe deprehendentur, aut confitebuntur, ſeu convincentur, cum in hoc inexcuſabiliores cæteris reddantur, ultra ſententias, cenſuras, & pœnas prædictas, ſint etiam eo ipſo abſque aliquo juris, aut facti miniſterio, ſuis Ordinibus, & Cathedralibus, etiam Metropolitanis Patriarchalibus & Primatialibus Eccleſiis, ac Cardinalatus honore, & cujuſvis Legationis munere necnon voce activa, & paſſiva, omnique authoritate, ac Monaſteriis, & beneficiis, & officiis Eccleſiaſticis, cum cura, & ſine cura, facultatibus, & quorumvis ordinum Regularibus, quæ ex quibuſvis conceſſionibus, & diſpenſationibus Apoſtolicis in titulum, commendam, & adminiſtrationem aut alias quomodolibet obtinuerint, & in quibus, vel ad quæ jus aliquod habuerint, necnon quibuſvis fructibus, redditibus, & proventibus annuis ſuper ſimilibus fructibus, redditibus, & proventibus eis reſervatis, & aſſignatis, Comitatibus quoque, Baroniis, Marchionatibus, Ducatibus, Regnis, & Imperio penitus, & in totum perpetuo privari, & ad illa de cætero inhabiles & incapaces, habeanturque pro relapſis, & ſubverſis in omnibus, & per omnia, perinde ac ſi prius heretici, hujuſmodi in judicio publice abjuraſſent, nec ullo unquam tempore ad eorum primum ſtatum, aut Cathedrales, Metropolitanas, Patriarchales, & Primitiales Eccleſias, ſeu Cardinalatus, vel alium honorem, aut quamvis aliam majorem, vel minorem dignitatem, ſeu vocem activam, vel paſſivam, aut authoritatem, ſeu Monaſteria, & beneficia, vel Comitatus, Baronias, Marchionatus, Ducatus, Regna, & Imperium reſtitui, reintegrari, aut rehabilitari poſſint, quinimmo ſæcularis relinquantur arbitrio poteſtatis, animadverſione debita puniendi, niſi apparentibus in eis veræ pœnitentiæ indiciis, & condignæ pœnitentiæ fructibus ex ipſius Sedis benignitate, & clementia in aliquo Monaſterio, aut alio regulari loco ad peragendam perpetuam in pane doloris, & aqua mœſtitiæ pœnitentiam retrudendi fuerint, &c. Perculit etiam anathemate quoſcumque, qui eos defenderent; vel exciperent, vel foverent, aut iis ſtuderent, atque etiam infamia inuſtos pronuntiavit; addidit etiam, ut ſi quis Epiſcopus, Archiepiſcopus, Cardinalis, vel Pontifex Romanus aliquando hæreſis, vel ſchiſmatis crimen contraxiſſe deprehenderetur, omni dignitate ac jure exueretur. *Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLIX. XV. kalendas Martii Pontificatus Noſtri anno IV.*

XV.

Corripuerat etiam Hiſpaniam flamma hæreſeos, ad quam reſtinguendam Paulus indultam quibuſvis Theologis, etiam Epiſcopis, vel Cardinalibus, legendorum Librorum Hæreticorum poteſtatem, reſcidit, libroſque hujuſmodi a quoquam retineri vetuit.

Ad futuram rei memoriam.

Paul. IV. lib. brev. ſig. num. 2895. p. 474. Paulus vetuit retinere, & legere libros Hæreticorum.

Cum nihil æque optemus, quam, ut Fides Catholica non ſolum conſervetur, verum etiam ubique locorum augeatur, & floreat, ad ea cogitationes noſtras liberaliter dirigimus, per quæ omnis ab ipſa Fide apoſtatandi tollatur occaſio. Cum itaque, quod non ſine gravi animi noſtri moleſtia reſerimus, in Regnis Hiſpaniarum, humani generis hoſte procurante, Lutherana, & diverſæ aliæ hujus ſæculi hæreſes pullulare, & fidelium animi novis in dies hæreſibus pollui, omniaque hæreſum diſſidiis repleri dicantur, hocque potiſſimum ex copia Librorum Hæreticorum, & de hæreſi ſuſpectorum, qui in eadem Regna clam comportantur, & Fidelibus legendi diſtribuuntur, provenire veriſimiliter credatur, Nos, qui nuper Venerabili Fratri noſtro Ferdinando Archiepiſcopo Hiſpalenſi, qui etiam generalis Hæreticæ pravitatis in dictis Regnis Inquiſitor exiſtit, per alias noſtras in forma Brevis literas dedimus in mandatis, ut per ſe, vel alium, ſeu alios ad executionem certarum aliarum noſtrarum ſuper revocatione licentiarum, & facultatum legendi libros hujuſmodi in ſimili forma emanatarum literarum procedens, non permittat aliquos tam Clericos Sæculares, vel quorumvis Ordinum Regulares, quam Laicos cujuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ exiſtant, etiamſi Abbatiali, Epiſcopali, Archiepiſcopali, Patriarchali, Primitiali, aut alia majori Eccleſiaſtica dignitate etiam Cardinalatus honore, vel mundana etiam

Mar-

Marchionali, Ducali, Regia, vel Imperiali authoritate, vel excellentia præfulgeant, Libros hujuſmodi ex quavis cauſa, vel prætextu publice, vel occulte, quovis quæſito colore apud ſe tenere, aut legere, vel imprimere, ſeu venales habere, quinimmo eos ad Libros hujuſmodi officio Inquiſitionis Hæreticæ pravitatis in dictis Regnis conſignandum, & quod de eiſdem libris aliquam notitiam habuerint, ſeu aliquos in præmiſſis culpabiles noverint, ac notitiam, quam habent, & ipſos culpabiles, officio prædicto revelandum, & notificandum cogat, contradictores quoslibet, & rebelles, ac ſibi in præmiſſis non parentes, per ſententias, cenſuras, & pœnas Eccleſiaſticas, & etiam temporales in legentes Libros hujuſmodi eatenus latas, & promulgatas, alias juxta facultates ſibi in officio prædicto conceſſas, appellatione poſtpoſita compeſcendo, prout in primo dictis literis plenius continetur. Volentes huic morbo, ne latius ſerpat, quantum cum Deo poſſumus, efficacius remedium adhibere, omnibus, & ſingulis Presbyteris, & tam Sæcularibus, quam quorumvis exemptorum Ordinum Regularibus in dictis Regnis exiſtentibus, aut in eis auditioni confeſſionum Chriſtifidelium de jure, vel conſuetudine, aut ex privilegio Apoſtolico pro tempore vacantibus, in virtute ſanctæ obedientiæ, & in remiſſionem peccatorum ſuorum, Apoſtolica authoritate per præſentes iniungimus, & ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, a qua niſi a nobis, aut pro tempore exiſtente Romano Pontifice, ſeu generali Hæreticæ pravitatis hujuſmodi in eiſdem Regnis Inquiſitore, præterquam in mortis articulo conſtituti, abſolvi non poſſint, diſtricte præcipiendo mandamus, quod de cætero, donec aliud a nobis habuerint in mandatis, ſingulas utriuſque ſexus perſonas, quæ annos diſcretionis attingentes peccata ſua eis pro tempore confitebuntur, in ipſo actu confeſſionis diligenter interrogent, & ab eis ſciſcitentur, an Libros Hæreticorum, aut de hæreſi ſuſpectorum, ſeu alias per nos, aut pro tempore exiſtentem Generalem Inquiſitorem hujuſmodi damnatos, aut reprobatos penes ſe habeant, ſeu apud alios, vel imprimant, ſeu imprimi faciant, aut venales teneant, vel de Libris hujuſmodi aliquam notitiam habeant, ſeu aliquos in præmiſſis culpabiles ſciant; & ſi exinde aliquos in præmiſſis, aut eorum aliquo delinquere invenerint, eos nullatenus abſolvant, niſi prius Libros hujuſmodi, quos habuerint, officio prædicto conſignaverint, & quam de iiſdem Libris notitiam habuerint, eam dicto officio dederint, & quod, ſi aliquos in præmiſſis culpabiles noverint, eos præfato officio revelaverint, & notificaverint, aliaſque juxta eorum culpæ qualitatem competentem ſatisfactionem exhibuerint, & condignam pœnitentiam peregerint: & nihilominus eidem Ferdinando Archiepiſcopo, & pro tempore exiſtenti generali Hæreticæ pravitatis hujuſmodi in dictis Regnis Inquiſitori, dicta authoritate, tenore præſentium committimus, & mandamus, quatenus per ſe, vel alium, ſeu alios, præſentes noſtras literas, & in eis contenta quæcumque a cunctis Presbyteris auditioni confeſſionum hujuſmodi vacantibus inviolabiliter obſervari faciat: contradictores quoslibet, & rebelles, ac ſibi in præmiſſis non parentes, & in poſterum qualificatos, & hujuſmodi dignitate, ſeu honore, vel authoritate, aut excellentia præditos, per ſententiam, cenſuras, & pœnas Eccleſiaſticas, & etiam pecuniarias ejus arbitrio moderandas, & applicandas, privationis quoque beneficiorum, & officiorum per eorum quemlibet quomodolibet obtentorum, & perpetuæ inhabilitatis ad illa in poſterum obtinenda, aliaque opportuna juris remedia etiam juxta facultates ſibi in officio hujuſmodi conceſſas, appellatione poſtpoſita, compeſcendo, & legitimis ſuper his habendis ſervatis proceſſibus, ſententias, cenſuras, & pœnas prædictas etiam iteratis vicibus aggravando: invocato etiam, ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis. Non obſtantibus, &c. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die V. Januarii MDLIX. Anno IV.

XVI. Exercita eſt acerba in Hæreticos Fidei cenſura a Ferdinando Hiſpalenſi Archiepiſcopo, qui ei muneri præerat, ac licet ab eo, & aliis Cenſoribus in Hæreticos diligentiſſime inquiſitum ſit, tamen plures eorum diligentiam fuga præcipiti, & aliis artibus eludebant. Cum itaque numero aucto Hæreticorum, ſumptus non ſufficerent ad ſuſtentandos pro iis comprehendendis adminiſtros, Pontifex vectigalia unius Canonicatus, & unius Præbendæ proxime vacanda in ſingulis Principibus, & Collegiatis Eccleſiis Regnorum Hiſpaniæ, Inquiſitionis Sacræ Præfecturæ attribuit.

Paul. IV. lib. brev. n. 4. pag. 362.

Paulus aſſignat ſtipendia pro Inquiſitione in Hiſpania.

Ad perpetuam rei memoriam, &c.

Nuper ſane nobis non ſine maximo dolore innotuit, quod Lutherana, & aliæ ex ea ortæ hujus ſæculi hæreſes, procurante humani generis hoſte, non ſolum in Regna Hiſpaniarum, quæ eatenus peſte hujuſmodi caruerant, violenter irrepſerunt, verum etiam quorumdam Potentium, & aliorum alias Nobilium, & Illuſtrium hominum illarum partium animos adeo occuparunt, ut non contenti ſeipſos prodere, eti-

etiam populos ſibi ſubditos, ac clientes, & amicos ſuos ſecum in perditionis interitum trahere ſatagant, & anhelent. Et licet Venerabilis Frater Ferdinandus Hiſpalenſis Archiepiſcopus, qui etiam generalis Hæreticæ pravitatis in dictis Regnis Inquiſitor exiſtit, ſe Hæreticis hujuſmodi noviter detectis, & eorum conatibus pro muro oppoſuerit, & quam potuit, majorem diligentiam contra eos adhibuerit, etiam nonnullos ex eis comprehendi, & ſub fida cuſtodia retineri faciendo, alioſque Inquiſitores per ipſa Regna longe, lateque diſperſos, ſuper his quæ per eos, ne ipſi Hæretici fugam arripere, aut alias ſe in loca tuta, & ſecura recipere, aut alios in hæreſes hujuſmodi ſeducere poſſent, agenda erant, per proprios tabellarios, & mutatis ad voluntatem equis admonendo, defectu tamen pecuniarum ad hoc neceſſariarum eam omnem, quæ in præmiſſis erat adhibenda, diligentiam adhibere, & ubique locorum providere nequiverit, nec de præſenti poſſit, & veriſimiliter formidetur, ne gliſcente continue morbo hujuſmodi, major in dies pecuniæ ſumma ad reprimendos, & compeſcendos eoſdem Hæreticos, ac plenariam officii Inquiſitionis hujuſmodi executionem neceſſaria ſit futura. Nos (Et infra) *volentes ſuſtentationi officii Inquiſitionis hujuſmodi perpetuis futuris temporibus conſulere, & ne plenaria illius executio defectu pecuniæ differatur, aut alias quomodolibet impediatur, opportune providere, Motu proprio, & ex certa ſcientia noſtra, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, in omnibus, & ſingulis Metropolitanis, & aliis Cathedralibus, & Collegiatis Eccleſiis Caſtellæ, Legionis, Granatæ, Navarræ, Aragonum, & Valentiæ Regnorum, necnon Principatus Cataloniæ, Comitatus Roſſilionis, & Ceritaniæ, ac Canariæ Dominiorum, & Inſularum, unum Canonicatum, & unam Præbendam, quos primo per ceſſum, vel deceſſum, ſeu quamvis aliam dimiſſionem, vel amiſſionem vacare contigerit* (Et infra) *officio Inquiſitionis hujuſmodi in dictis Regnis authoritate, & tenore prædictis, etiam perpetuo applicamus, & appropriamus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum VII. Januarii MDLIX. anno IV.*

XVII. Delatum tunc eſt Pontifici immane facinus in Granatenſi Regno a Sacerdotibus, qui Sacras Exomologeſes excipiebant interdum patratum, quo nonnullæ mulieres veniæ petendæ, & Sacramenti ſuſcipiendi gratia accedentes, de impuro flagitio variis lenociniis, & artibus fuerant pertentatæ, in quos Cenſores fidei animadvertere juſſi ſunt.

Nuper non ſine animi noſtri moleſtia accepimus, quod diverſi Sacerdotes in Civitate, & Diœceſi Granatenſi curam animarum habentes, ſeu eam pro aliis exercentes, aut alias audiendis confeſſionibus Pœnitentium deputati, in tantam proruperunt iniquitatem, ut Sacramento Pœnitentiæ abutantur, nec illi, & qui illud inſtituit, Domino Deo, & Salvatori noſtro Jeſu Chriſto, injuriam facere vereantur, mulieres pœnitentes ad actus inhoneſtos alliciendo, & provocando, ſeu allicere, & provocare tentando, & provocando, loco earum per Sacramentum hujuſmodi Creatori noſtro reconciliationis, graviori peccatorum mole onerando, & in manus Diaboli tradendo in Divinæ Majeſtatis offenſam, & animarum perniciem, ac Chriſtifidelium ſcandalum, &c. Datum Romæ apud S. Petrum XVIII. Februarii MDLIX. anno IV. Paulus IV. lib. brev. n.4. p.369.

Adducta eſt in gravius eo diſcrimen Hiſpania, ne hæreſi contaminaretur, quo plures nobilitate, & opibus conſpicui impietatis venena hauſerant, atque illa in clientes ſibi obnoxios transfundebant: obſervatum etiam eſt, nonnullos convictos hæreſeos illam non ex animo ejuraſſe, ſed aſtu, & ſimulatione, cumque ex ſeveritate judiciorum evolaſſent, hæreſim pertinaciſſime in alios propagaſſe, ob quorum improbitatem ſanxit Paulus, ut Hæretici, etiamſi relapſi non eſſent, capitali ſupplicio afficerentur. XVIII.

Venerabili Fratri Ferdinando Archiepiſcopo Hiſpalenſi.

Venerabilis Frater ſalutem. Cum ſicut non ſine animi noſtri mœrore nobis nuper innotuit, in Regnis Hiſpaniarum humani generis hoſte procurante, Lutherana, & diverſæ aliæ ex ea ortæ hujus ſæculi hæreſes ſerpere, & Fidelium animi in dies magis infici, & pollui cœperint, reſque jam eo devenerit, ut diverſæ alias Nobiles, & Illuſtres perſonæ hæreſes hujuſmodi profiteantur, & ſubditos, ſeu clientes, & amicos ſuos, alioſque illis credentes ſecum trahere, & in hæreſes hujuſmodi ſeducere procurent in Religionis Chriſtianæ, quæ olim in dicto Regno præ cæteris omnibus coli, & in veneratione haberi conſueverat, enervationem, & animarum perniciem, ac Fidelium confuſionem; & niſi præmiſſis aliquod præſentaneum, & efficaneriam extraordinarium remedium adhibeatur, veriſimiliter formidatur, ne Nobiles, & Illuſtres perſonæ hujuſmodi earum potentia, & favoribus magnam eorumdem Regnorum partem ſecum in perditionem, & puteum interitus trahant. Nos præmiſſis occurrere, & ne malum hujuſmodi ſerpat, efficaciter providere volentes, tibique, qui etiam gene- Paul. IV. lib. brev. ſig. num. 2885. p. 352.

ra-

valis Hæreticæ pravitatis in dictis Regnis Inquiſitor exiſtis, & de cujus fide, pietate, virtute, & doctrina plurimum iu Domino confidimus, quod una cum dilectis filiis Conſiliariis ſupremi conſilii Inquiſitionis hujuſmodi omnes, & ſingulos Hæreſiarchas, & hæreſes hujuſmodi dogmatizantes, ſeu alias Hæreticos, de quibus veriſimilis ſit conjectura, quod hæreſei ipſas non ex animo, & pura, ac ſincera conſcientia, ſed ut a carceribus liberentur, abjurare velint, & quod a carceribus liberati hæreſes ipſas diſſeminare, & eas de novo dogmatizare, aut Hæreticis, ſeu credentibus, faventibus, receptatoribus, defenſoribus eorum favere, ſicque officio Inquiſitionis hujuſmodi, & negotio fidei obeſſe poſſint, etiamſi relapſi non fuerint, ſæcularis Judicis arbitrio, pœna ultimi ſupplicii plectendos dimittere, ſeu tradere libere, & licite valeat, plenam, & amplam, ac omnimodam Apoſtolica authoritate tenore præſentium concedimus & impartimur poteſtatem & facultatem. Non obſtantibus, &c. Datum Romæ apud S. Petrum die IV. Januarii MDLIX. anno IV.

XIX. Nec modo Nobiles, ac Proceres infecerat hæreſis, ſed etiam ad Epiſcopos, & Archiepiſcopos aliquot ſuſpicio illius ſe diffuderat, in quos animadvertendi authoritas ſupremo Fidei Cenſori a Pontifice demandata eſt.

Venerabili Fratri Ferdinando Archiepiſcopo Hiſpalenſi.

Paul. IV. lib. brev. ann. 1559. ſig. num. 2895. p. 361.

Venerabilis Frater ſalutem. Cum ſicut nuper non ſine animi amaritudine accepimus, in Regnis Hiſpaniarum humani generis hoſte procurante, Lutherana, & aliæ ex ea ortæ hujus ſæculi hæreſes pullulare cœperint, & jam latius ſerpere videantur, ita ut etiam de aliquibus Eccleſiarum Prælatis, & aliis potentibus, & illuſtribus Viris veriſimiliter ſuſpicari poſſit, Nos volentes huic morbo, quantum cum Deo poſſumus, efficaciter mederi, & illum dante Domino ſanare, tibi, qui etiam generalis Hæreticæ pravitatis in dictis Regnis Inquiſitor exiſtis, & de cujus fide, & pietate, & doctrina plenam in Domino fiduciam obtinemus, quod uſque ad biennium a die, quo præſentes literas receperis computandum, de conſilio dilectorum filiorum ſupremi conſilii officii Inquiſitionis hujuſmodi, contra quoſcumque Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas, & Primates, in eiſdem Regnis degentes, ſuper hæreſibus hujuſmodi inquirere, & quoſcumque proceſſus formare, & ſi ſuperinde legitima indicia ad capturam ſufficientia comperta fuerint, & veriſimiliter formidetur, ne ipſi ſic inquiſiti, Epiſcopi, Archiepiſcopi, Patriarchæ, & Primates a Regnis prædictis aufugiant, ſeu aliter ſe abſentent eoſdem inquiſitos Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas, & Primates in aliquo tuto, & ſecuro loco ſub aliqua fideli cuſtodia arreſtare, & cuſtodiri facere valeas; ita tamen quod quam citius commode poteris; nos de his omnibus certiores reddas, ac ipſos arreſtatos Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas, ac Primates una cum indiciis contra eos militantibus, & toto denique proceſſu contra eos habito in forma fidem faciente tuo ſub ſigillo ad nos tranſmittas, plenam, & liberam Apoſtolica authoritate tenore præſentium concedimus facultatem, & poteſtatem. Non obſtantibus, &c. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum die VII. Januarii MDLIX. anno IV.

Appetitus eſt inter alios ſuſpicione hæreſeos Bartholomæus Toletanus Archiepiſcopus, idemque Hiſpaniarum Primas, maximo totius Regni ſtupore, quem in Romano carcere extinctum viſuri ſumus: ad hæc vero ſancienda Paulus incitatus eſt precibus Philippi Regis, qui Petri Pacecchi Cardinalis opera, de ſtatu rerum Hiſpaniarum Pontificem certiorem fecerat, a quo de inſigni pietate commendatus eſt, utque Pontificia edicta conficienda curaret, Cenſoreſque Regia fulciret authoritate admonitus. XX.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Philippo Hiſpaniarum Regi Catholico.

Chariſſime in Chriſto fili, &c. Quo magis clarum, & Nobile Eccleſiæ Catholicæ membrum Hiſpania eſt, eo majori nobis ſtudio, ac diligentia ducimus eſſe curandum, ut omnem ab eo hæreſis Lutheranæ labem, quæ, ut multa jam loca fœdiſſime contaminavit, ita ea Regna conatur invadere, quam longiſſime repellamus, quod ipſum facere etſi noſtra ſponte ita eramus parati, ut nullius, aut monita, aut preces deſideraremus, Venerabilis tamen Frater noſter Petrus Epiſcopus Albanenſis Cardinalis Paceccus, Vir, & in Chriſtianam Religionem, & in Majeſtatem Tuam animo ſingulari, & nobis etiam ob hoc chariſſimus, noſtram eam ſententiam mirum in modum confirmavit, atque auxit: quamobrem, & multa conſtituimus, quibus ad Religionem rite colendam, & ad omnes errores, vel propulſandos, vel auferendos tua illa Regna uterentur, & plura etiam mandavimus decernenda Venerabili Fratri Ferdinando Archiepiſcopo Hiſpalenſi generali Hæreticæ pravitatis in illis Regnis Inquiſitori; quibus mandatis, licet non dubitemus, quin omnes tuo permiſſu, & ſi opus eſſet, etiam juſſu ſint obtemperatu-

Paul. IV. lib. brev. ſig. num. 2895. p. 368.

Paulus laudat Philippum Regem Hiſpaniarum ob ſuam in vera Religione pietatem.

raturi, cum de ſua ipſorum ſalute agatur, & tua in Deum non ſit obſcura pietas, neque illud ignores, non eſſe tuis rationibus accommodatum, novas in Hiſpania Religionis nomine Sectas exoriri, rei tamen adducti magnitudine, Majeſtatem Tuam hortamur, & ſummopere rogamus, ut quæ pro Dei Omnipotentis honore, & cultu, & eorum populorum ſalute, & tua quoque ſecuritate in tuis illis Regnis decrevimus conficienda, aut etiam noſtra decernentur authoritate, tuo etiam juſſu, imperioque executioni mandentur; quod cum feceris, quanquam nobis es tuo merito in Chriſto Chariſſimus, multo tamen te reddet hæc pia cauſa chariorem. Dat. Romæ apud S. Petrum die XI. Januarii MDLIX. anno IV.

XXI. De ſuperioribus decretis editis facta certior eſt Joanna Luſitana, quæ abſente in Belgio Philippo, Hiſpaniarum Regna moderabatur, ac ſollicitata, ut florentem in Hiſpania Catholicam Religionem tueretur, nec illius ſplendorem Sectarum caligine obſcurari pateretur.

Dilectæ in Chriſto filiæ Nobili mulieri Joannæ Principiſſæ Portugalliæ, & Hiſpaniarum Gubernatrici.

Paul. IV. lib. brev. an.1559. ſig. num. 2895. p. 360. *Dilecta in Chriſto filia, & Nobilis mulier ſalutem. Conante fœdiſſima hæreſi Lutheranæ peſte nobiliſſima iſta Regna [ut audivimus] coinquinare, & verum Dei cultum, atque Religionem, quæ ſervata iſthic fuit adhuc conſtantiſſime, pervertere, noſtro nos admoniti officio, & Venerabilis Fratris noſtri Petri Epiſcopi Albanenſis Cardinalis Pacecchi de ſuæ Nationis ſalute maxime ſolliciti, & præcipua quadam cum in fidem Catholicam, tum in Sereniſſimum Regem Fratrem tuum voluntate præditi, nobiſque his cauſis magnopere chari, verbis adducti, nonnulla ſancivimus in illis Regnis cuſtodienda, quæ ad Divinos ſervandos ritus, & ad Hæreticorum conatus infringendos pertinerent, alia etiam mandavimus, ut Venerabilis Frater Ferdinandus Archiepiſcopus Hiſpalenſis generalis Hæreticæ pravitatis in iſtis Regnis Inquiſitor decernat, & curet, & ad Regem ſcripſimus, ut noſtra hæc juſſa ſua authoritate executioni mandare faciat: ſcribere autem ad te etiam viſum eſt rei magnitudine ſuadente, teque hortari, ut facimus, atque rogare, ut noſtris, noſtrorumque mandatis ſuffrageris, & faveas, quod te facturam, & eo etiam ſtudioſius arbitramur, quia profecto intelligis, non eſſe utile Regi conſentientem inter ſe Religione Provinciam novis hæreſibus divelli: quare quoniam tot Regna ſumma cum tua laude gubernas, erit prudentiæ, & inſtituti tui conſulere tanta in re cum Chriſtianæ Religioni, quam integram ſemper, inviolatamque coluiſti, tum Provinciæ ſecuritati, atque ſaluti. Nos quidem, & Dei, & eorum populorum, & tuæ quoque gloriæ cauſa id vehementer optamus, & fore plane confidimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XI. Januarii MDLIX. Anno IV.*

Diſtricta eſt ſeveritas legum ab Hiſpanis Cenſoribus in Hæreticos, ejuſque criminis ſuſpectos adeo, ut etiam nobilitate, & titulis dignitarum ornatiſſimi Viri flammarum incendio traditi fuerint, atque ob exaggeratam Philippi Regis ſapientiam imminentes ab Hæreſeos graſſatione calamitates averſæ, ac propulſatæ fuerint.

Nec labis Hæreticæ immunis fuit Italia, niſi ea Cenſorum diligentia perpurgata fuiſſet, ac etiam Romæ in ejus criminis ſuſpectos inquiſitum: captus vero eſt Rhegii quidam Medicus novus Hæreſiarcha, quem Paulus datis Ferrariæ Duci literis ad ſe perduci juſſit. XXII.

Dilecto filio Nobili Viro Herculi Duci Ferrariæ.

Dilecte fili Nobilis Vir, &c. Comprehenſus Rhegii nuper ob hæreſis cujuſdam novæ, inauditæque dementiam Baſilius quidam Allebriſius, profeſſione quidem Medicus corporum, ſed corruptor animarum, in Epiſcopalis domus carcere, ſicut audivimus, cuſtoditur: eum magnopere cupimus primo quoque tempore coram nobis, & Sacro Inquiſitionis Hæreticæ pravitatis officio ſiſti. Itaque hortamur Nobilitatem Tuam, & vehementer petimus, ut pro ſua erga nos, & Sanctam Sedem Apoſtolicam devotione, ac debita obedientia, Fideique Catholicæ ſtudio curet, cum primum has literas acceperis, ut is firmo ſatellitum præſidio diligenter cuſtoditus, ſine ulla mora in Urbem noſtram Bononiam perducatur, & Civitatis illius noſtræ Gubernatori tradatur, qui eum ad nos inde deducendum curabit, quod tuæ Nobilitatis officium nobis magnopere gratum erit. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die III. Februarii MDLIX. anno IV. Paul. IV. lib. brev. ſig. num. 2879. p. 139.

Irrepſerant etiam inter Brixienſes Cives Lutherana, & aliæ nefariæ Sectæ, quibus illaqueati plures tenebantur, qui cum de myſteriis Chriſtianæ Fidei diligentius edocti, diſcuſſa errorum caligine conciliari Eccleſiæ flagitarent, explicandam in eos clementiam cenſuit Paulus, ac cenſurarum Religione ab eorum Epiſcopo deſignato exolvi juſſit.

E *Di-*

Dilecto filio Dominico Bolano Electo Brixienſi.

Paulus IV. lib. brev. ſig. n. 2895. p. 534.

Dilecte fili ſalutem, &c. Cum ſicut accepimus quamplures Chriſtifideles in Civitate, & tua Diœceſi Brixienſi, qui alias operante zizaniæ ſatore etiam humana fragilitate in Lutheranam, & diverſas alias damnatas, & peſtiferas hæreſes prolapſi, & illis infecti fuerint, proprios errores, & exceſſus, Omnipotente Deo inſpirante, recognoſcentes, ad gremium Sanctæ Matris Eccleſiæ redire deſiderent, Nos, quibus gregis Dominici cura, & univerſale regimen deſuper commiſſa ſunt, oves hujuſmodi gregis ab eorum præcipitiis eripere, & ipſi Omnipotenti Deo acceptabiles reddere toto niſu exquirentes, tibi, qui Eccleſiæ Brixienſi præeſſe dignoſceris, de cujus rectitudine, fidei, zelo, devotionis ſinceritate ſpecialem fiduciam in Domino ſumimus, quamdiu eidem Eccleſiæ præfueris, ac in Civitate, & Diœceſi hujuſmodi reſederis dumtaxat, ut per te ipſum ſolum quoſcumque utriuſque ſexus Chriſtifideles, tam Sæculares, & Laicos, quam Eccleſiaſticos etiam quorumvis ordinum Religioſos cujuſcumque Eccleſiaſticæ, & mundanæ dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, vel conditionis fuerint Civitatum, & Diœceſum prædictarum, aut in illis pro majori parte temporis commorantium, Lutherana, aut hujuſmodi aliis hæreſibus reſperſos, & ad veritatis lumen, & fidei Catholicæ unitatem redire, ac hujuſmodi hæreſes abjurare volentes. (Et infra) *authoritate Apoſtolica abſolvendi.* (Et infra) *poteſtatem, & facultatem concedimus, &c. Datum .... die XVI. Junii MDLIX. anno V.*

XXIII. In Germaniæ Provinciis, quæ primum a Catholica Religione deſciverant, tam denſa errorum, atque hæreſeon caligo inhorruit, ut cum fingendarum novarum Religionum nullus modus eſſet, cum ſinguli garrulitate præſtantes Miniſtri Divina oracula in varios, ac pugnantes ſenſus diſtorquerent, ut palam conſtaret Babylonem vere extructam a Luthero, hujus confuſionis pertæſi Saxoniæ, & Mansfeldii Principes, qui tolerare non potuerant Lutheranam Sectam a Summo Eccleſiæ Principe damnatam, ac Leonem damnarant audaciæ, ipſi undecim execrabiles Sectas in Lutherana Babylonia graſſantes publicis Edictis damnarunt, de quibus, ac nonnullis aliis Pſeudovangelicorum diſſidiis hæc refert Surius *Juniores Saxoniæ Principes hoc anno Latina, & Germanica lingua ſcriptum publicum ediderunt: itemque Comites Manſfeldenſes aliud ſcriptum, quibus undecim enumerantur Sectæ, & ut execrabiles hæreſes condemnantur. In iis ſunt etiam Melanchtonici, Majoriſtæ, Adiaphoriſtæ, & Sacramentarii; Porro in Heidelbergenſi Academia periculoſum ortum eſt certamen, inter Tilmannum Heshuſium, & Guilelmum Clebitium de Cœna Domini. Princeps Palatinus, cui paret Heidelberga in hac Evangelicorum funeſta altercatione a Melancthone quærit, quid ipſe in hoc negotio ſentiat? at Melancthon ſic reſpondet, ut novum quoddam Sacramentariæ impietatis genus effinxiſſe videatur: ſic iſti miſeri ex erroribus aliis in errores alios labuntur ſemper ſeipſis deteriores. Nicolaus Gallus præco Ratisbonenſis Lutheranus, huic Melancthonis ſcripto egregie reſpondet.*

Lutherani in multas ſectas diviſi.

Surius in comm. hoc anno.

Sur. in comm.

Hoc anno Fridericus II. Danorum Rex Thietmarſos Populos, qui dum Bremenſi Archiepiſcopo, ac Romano Pontifici paruerant egregie libertatem ſuam tutati fuerant, jam Lutherana impietate infectos in ſervitutem duriſſimam redegit. Subdit Surius. *Hi ſunt fructus novi Evangelii. Novum Evangelium docet libertati carnis ſtudere graviter, & interim ſuos Sectatores, vel Turcicæ, vel Moſcoviticæ, vel aliæ moleſtiſſimæ ſervituti addicit. Juſtus es Domine, & rectum judicium tuum.*

XXIV. Petiit a Paulo Pontifice hoc anno Henricus Brunſvicenſis Princeps egregie de re Catholica meritus, pro qua eum graviſſimos labores pertuliſſe vidimus, ut ejus Frater Epiſcopalibus Sacris initiatus, tres Epiſcopatus conjunctos gereret, cui Paulus reſpondit, id malo exemplo verſum iri, nimiumque ejus Fratris animum tot animarum cura onerandum.

Dilecto filio Nobili Viro Henrico Duci Brunſvicenſi.

Paul. IV. lib. brev. ſig. num. 2889. p. 148.

Dilecte fili Nobilis vir, &c. Non obliti ſumus, quantos tu labores hauſeris, quanta diſcrimina, explorante nimirum fidem tuam Domino, fortiter, conſtanter adieris, dum ſicut prudentem, & gravem, & vere Catholicum Principem decet, in Catholicæ fidei, & orthodoxæ Religionis cultu, ſanctæque Matris Eccleſiæ unitate, & obedientia perſeveras, nec in tot aliorum defectione abduci te ab hac firma petra, & fundamento Eccleſiæ pateris: quæ tua tam inſignis pietas, atque devotio, ſicut nobis in tantis malis, & tot filiorum amiſſione jucunda, ita tibi & glorioſa, & ſalutaris fuit. Verum cum hi, quos diximus, Cardinales, ea, qua decuit diligentia, & cura, cognitis poſtulatis veſtris mandato noſtro, ea de re in Conſiſtorio noſtro ſecreto, ut mos eſt, re-

Non eſſe bonum unam perſonam multos Epiſcopatus habere aſſerit Paulus.

ra-

tuliſſent, etſi nemo erat, qui non Nobilitati tuæ, veſtræque familiæ faveret, omnique vos ab hac Sede honore digniſſimos judicaret, tamen omnibus ea res ejuſmodi viſa eſt, ut concedi a nobis minime poſſet, ſine maximo ſcandalo, & noſtro omnium & ſedis Apoſtolicæ dedecore; nam & contra Sacros Canones feciſſemus, ſi tres uni commiſiſſemus eccleſias, & ſanctæ hujus Sedis hoſtibus locum obtrectandi dediſſemus, & peſſimum exemplum introduxiſſemus nos, qui Deo authore aggreſſi ſumus ea, quæ correctione egent, ad ipſius Dei Omnipotentis laudem emendare atque corrigere plurimis jam, ut nobilitas tua fortaſſe audivit decretis factis, atque editis ad hanc rem ſpectantibus; & tam neceſſario, ac ſancto opere prope jam abſoluto, atque perfecto, quid inimici noſtri dicerent, ſi ea quæ ædificaviſſemus, deſtrueremus cum dignitatis, & exiſtimationis noſtræ, & hujus ſacroſanctæ ſedis rationem habuimus, tum etiam honoris tui & tui Fratris ſalutis, neque enim convenire nobilitati tuæ videbamus, quæ nomini tuo veſtræque Familiæ notam nimiæ eccleſiaſticorum bonorum cupiditatis inurerent, qua infamia Hæretici laborant, neque fratris tui animæ expedire intelligebamus, tam grave onus ſuſcipere, ſub quo ſuccumberet; qui etiam ſi conſecrationis munus, jam ut debuit, ſuſcepiſſet, tamen tanti oneris magnitudinem horrere debuiſſet, nedum qui tam diu id ſuſcipere diſtulerit, ſive impeditus, ſive propter negligentiam cuique uni eccleſiæ bene præeſſe ſatis magnum onus videri debet, aliarum ſuper alias eccleſiarum onere fuerit gravandus. Decet nos, qui utrumque veſtrum paterne diligimus, veſtræ, & ſaluti, & famæ conſulere, nec tam quid deſideretis a nobis, quam quid vobis expediat cogitare, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum &c. die XXIV. Aprilis MDLIX. Anno IV.

XXV. Conjugium Sacerdotum & Calicis uſum petunt Hæretici, illis ſe opponit Staniſlaus Hoſius. In Polonia viribus auctior hæreſis graves turbas concitavit, quas nonnulli politici ad hæreſeos præcipitia proni, ita componendas ſentiebant, ut Laicis utraque ſpecies, Sacerdotibus conjugia permitterentur, quorum errorem confutavit Staniſlaus Hoſius Epiſcopus Varmienſis, atque emerſura inde mala in luce collocavit, tum omnes novandi cauſas deſugiendas demonſtravit.

Staniſlaus Hoſius in Dial. de utriuſque ſpeciei communi. p.339. *Errant vehementer meo quidem judicio, qui putant, hoc Religionis diſſidium, quod apud nos per Sathanæ Miniſtros his ſuperioribus annis excitatum eſt, hoc modo ſedari poſſe, ſi Laicis Calix, Presbyteris uxores permittantur. Alere hoc fuerit magis quam ſedare diſſidium. Quid enim eſt aliud, quod hi qui ſegregaverunt ſe a nobis, votis ardentibus expetant, quam ut vel una aliqua in re ab univerſa Eccleſia Catholica ſeparare ſe licitum ipſis eſſe queat? hoc fundamento ſeparationis jacto, quo non eos progreſſuros putas? Arguere erroris totam Eccleſiam, ſibique poteſtatem eſſe datam interpretabuntur, ab ejus decretis cæteris etiam in rebus diſcedendi. Quid enim impediat, quo minus æque in aliis, atque in uno hoc eis liceat? Mentiar ſi hoc res ipſa non clamat, ubi facta eſt, in hujus Sacramenti uſu ab Eccleſia Catholica ſeparatio, quam non multi ſunt alii errores conſequuti: Non Lutherani modo, ſed & Zuingliani, & Anabaptiſtæ, & quotquot alii ſunt Hæretici, unde niſi ab utraque ſpecie deſciſcendi ab Eccleſia ſumpſerunt initium? nunquid autem in eo acquieverunt? nunquid non ſimul, & Sacrificium, & Sacerdotium, & Deum ipſum poſtea ex hoc Sacramento ſuſtulerunt? nunquid non & Picardi, & Servetiani, hoc eſt novi Ariani facti, & in diverſas alias formas mutati ſunt? quare nihil fuerit homini Chriſtiano tutius, quam ſicut & in aliis rebus omnibus, ſic, & in hac, Eccleſiæ ſenſum, & conſenſum ſequi, quod, qui faciat, errare nulla ratione poteſt. Vociferetur aliquis ad ravim uſque Verbum Domini, verbum Domini. Evangelium, Evangelium: nihil ea removeatur plus quilibet, ac orthodoxus, etiam ſi multa ſcripturarum examina produci videat, nam & ſuo tempore Pſeudoprophetas minime defuiſſe ſcribit Hieremias, qui & ipſi vociferati ſunt Verbum Domini, os Domini locutum eſt, hæc dicit Dominus; cum tamen nec miſiſſe ſe eos, nec aliquid ejuſmodi locutum illis eſſe, per Prophetam ſuum dicat Dominus, eoſque fures verborum ſuorum appellat. Jam vero Phariſæi, nunquid non e Scripturis Chriſtum non eſſe Prophetam, Chriſtum eſſe morte dignum probare contendebant? Quorum enim hæ voces ſunt* Scrutare Scripturas, & vide, quia Propheta e Galilea non ſurgit, *& alio loco.* Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit. *Nunquid non ſcripturas contra ſcripturarum Authorem Deum noſtrum proferebant? Nunquid non e Scripturis Chriſtum non eſſe Deum, Deique filium, ſed ne Prophetam quidem, quin potius morte turpiſſima dignum pronuntiabant? num autem ſtatim fuit verum, quia Scripturas adducebant? Scripturæ quidem, quarum utebantur teſtimonio, veræ ſunt, & a Spiritu Sancto profectæ, ſed ſenſus, quem ex illis proferebant, quam longiſſime a veritate fuit remotus. Quamobrem nihil pii moveantur, ſi cum Sathana Chriſtum in deſerto ten-*

tante dicat membrum ejus aliquod, ſcriptum eſt enim : ſed ſi quis nimium obtundat Scripturas, reverenter ſe accipere reſpondeat, ac ab eo procul abeſſe, ut ei vel in minime contradicere velit : cæterum unde didicerint, hanc Scripturam eſſe canonicam, cujus apud omnes authoritatem eſſe ſummam oporteat, inde quoque ſe didiciſſe hunc ei, non alium, ſanum illius ſenſum eſſe a Sancta Catholica Eccleſia. Quare cui fidem habuerint de Scriptura hac, quod Canonica ſit, quodque a Spiritu Sancto profecta teſtificanti, eidem ſe fidem habere, hunc, & non alium eſſe Scripturæ ejus ſenſum aſſerenti. Ad hunc modum ſi ſe geſſerint, facile Sathanæ laqueos effugerint : neque enim inter nos, & eos, qui exierunt a nobis, ulla eſt de Scriptura controverſia, ſed de eo tantum agitur, utrum in ea interpretanda ſuam aliquam propriam, aut unius alicujus ſolitariam opinionem, an vero totius Eccleſiæ ſenſum, & conſenſum ſequi oporteat.

XXVI. Demonſtravit idem Author in alio Libro inſcripto ad Regem Poloniæ de expreſſo Dei verbo, non aliam conciliandæ cum Hæreticis concordiæ ineundam rationem, quam ut illi abjecta hæreſi, controverſias omnes Eccleſiæ judicio permitterent, ejuſque decreta ſequerentur.

Staniſl. Hoſius de exp. Dei verbo p. 326. *Viſus fuit Hæreticis eſſe pertinax Baſilius, itidem, ut ante eum Athanaſius, atque Hilarius : ſed quam Hæretici pertinaciam, eam Catholici, & Orthodoxi conſtantiam eſſe judicabant. Quoniam & ego moleſte fero, ſi quibuſdam pertinax eſſe videor, qui ergo coire poſſe concordiam inter Catholicos, & Hæreticos, niſi qui diſceſſerunt a nobis, redeant unde diſceſſerunt, ad gremium Sanctæ Matris Eccleſiæ, illam credant, illi ſe totos permittant, illius judicio ſuum judicium ſubjiciant. Malo pertinax videri cum Athanaſio, Hilario, Baſilio, quam ut eſſe dicar arundo ventis agitata : Et hæc quidem vetuſtiora.*

Noſtro vero ſæculo quoties inter Lutheranos, & Zuinglianos actum fuit de concordia? Quomodo ea res feliciter ceſſit Lutheranis? qualis enim illa fuit inter Lutherum & Bucerum concordia? Fecit in gra-
Pag. 436. *tiam Lutheri Bucerus, ut concederet Corpus, & Sanguinem Chriſti ſubſtantialiter eſſe in Sacra Euchariſtia, modo viciſſim in ſuam gratiam faceret Lutherus, ut concederet ibi non eſſe Chriſti Corpus, & Sanguinem, niſi cum ſumitur. Uter Martinorum hic alterum in ſuam pertraxit ſententiam? Martinuſne Lutherus Sacramentarius, aut Martinus Bucerus e Sacramentario factus eſt Lutheranus? Certe Joannes Calvinus non aliunde ſumit efficacius argumentum ad probandum in Euchariſtiæ Sacramento non eſſe ſubſtantialiter Corpus Chriſti, quam ex hac Lutheri conceſſione : ex qua etiam colligit, quod ſecundum virtutem tantum, & efficaciam, non autem ſecundum eorum ſubſtantialem præſentiam exhibentur nobis Corpus, & Sanguis Domini, quo modo adſunt, & exhibentur in Baptiſmo, & Pœnitentia, imo quandocumque Chriſti mors aliquem in nobis effectum operatur. In quam ſuam ſententiam pedibus ire Philippum quoque Melancthonem gloriatur. Egregia vero concordia, qua fit, ut qui ſunt Hæretici, magis etiam fiant Hæretici, & ſacrilega ſua audacia invaleſcentes proficiant in pejus errantes, & in errorem mittentes.*

Effuderat Sigiſmundus Rex importuna benignitate, ac facilitate, licentiæ habenas improbitati Hæreticorum, adeo ut in ſuſpicionem adductus ſit apud Pontificem, ne a Majorum veſtigiis, ac pietate deflecteret : ſed cum de præclara illius mente, ac Religione ab Internuntio eſſet factus certior, Paulus illum de ſervata incorrupta, ac illibata fidei puritate, cum univerſa Regia Familia commendavit, hortatuſque eſt, ut in ea conſtanter perſtaret, neque ullam gloriæ ſuæ maculam inureret, atque ex temporario Regno ad æternum aſpiraret, ac pravos Senatores, & hæretica lue infectos e ſuo latere divelleret, atque Aula pelleret. XXVII.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Sigiſmundo Auguſto Regi Poloniæ Illuſtri.

Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem &c. Magna nos lætitia affecerunt, multumque in Domino conſolata ſunt literæ Venerabilis Fratris Camilli Satrianenſis Epiſcopi Nuntii noſtri, in quibus præter cæteras laudes, quas tuæ Serenitati tribuit, in primis commemorat, quantam tu una cum chariſſimis in Chriſto filiabus noſtris Regina uxore tua, & ſororibus tuis in Catholica Fide conſtantiam, quantamque erga Sanctam hanc Sedem devotionem, & obſervantiam præ te feras, quo nomine ei, a quo omne datum optimum, & omne donum perfectum deſcendit, gratias agimus, qui tantam tibi gratiam infudit, nec patitur te a recto ſalutis itinere deflectere. Facis, Chariſſime fili, quod ſapientem, & pium Regem decet, memorem te eſſe claudis generis tui, imitatoremque Majorum tuorum inclytæ memoriæ Regum, qui quidem omnes Catholici admodum, Orthodoxique Principes extiterunt, & de Eccleſia Catholica optime meriti fuerunt. Præclare intelligis, quæ res ma-

Paul. IV. lib. brev. ſig. num. 2889. p. 146. Paulus Sigiſmundum Regem Poloniæ hortatur, ut Hæreticos deprimat.

xi-

nime Regna, atque Imperia firmet, ſtabiliat, atque conſervet. Multæ ſunt quidem aliæ magnis Regibus dignæ virtutes, ſed nulla eos magis commendat, nulla majorem eis laudem, & gloriam parit, quam in Religione Catholica perſeverantia, quæ cum omni tempore Deo grata eſt, tum his turbulentis Eccleſiæ temporibus multo eſt gratior; Regis enim exemplum in Catholica Fide permanentis pios conſolatur, dubitantes confirmat, Hæreticos deterret, & reprimit: itaque dici non poteſt, quanta illi, & quam glorioſa pro tantis meritis corona, & præmium in Cœlo paratum ſit. Lætamur magnopere, ſi hoc de quocumque Chriſtiano Principe audiſſemus, verum præcipua ex te lætitia afficimur, quem eximie, & præcipue ſemper amavimus; etſi autem cohortatione noſtra minime te egere confidimus, de quo ea ſemper nobis polliciti ſumus, quæ a tali probitate, atque virtute, & ex ea ſtirpe orto Rege expectanda erant, tamen cogit nos paternus amor [noſti autem quantopere Patres de filiis ſolliciti ſint] hortari te etiam, atque etiam, ut tu ipſe Parentum, & Majorum tuorum veſtigiis inſiſtere perſeveres, & commiſſos fidei tuæ populos, quantum conſilio, quantum opibus, quantum authoritate, & poteſtate Regia efficere potes, in Catholica Religione continere coneris, Hæreticis fortiter reſiſtas, pravos autem ſuaſores, eorumque conſuetudinem & peſtiferam, & perniocioſam removeas abs te, & aſperneris; & diligentiſſime vites, atque reiicias. Hæc, quo amore, qua charitate, quo ſalutis, & gloriæ tuæ ſtudio Serenitatem tuam admoneamus, Deus Scrutator cordium novit. Tuum eſt, Chariſſime fili, hæc præcepta, & monita noſtra perpetuo meminiſſe, & in animo, ac memoria penitus infixa retinere, atque ſervare. Commendaremus tibi ipſum Nuntium noſtrum, niſi ex ipſius literis tibi gratias agendas potius eſſe ſciremus pro humanitate, qua ipſum excipere, & complecti ſoles, in quo declaras tuam perpetuam obſervantiam erga Beati Petri Sedem, pro qua Deus tibi, ipſo Apoſtolorum Principe intercedente, retribuet, & in hoc ſæculo, & in futuro. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XI. *Apr. MDLIX. anno* IV.

XXVIII. Proximo menſe gravioribus literis apud Sigiſmundum Paulus inſtitit, ut contractam ſuſpicionem nimiæ in Hæreticos indulgentiæ, & gratiæ a ſe removeret, queſtuſque de ſacrilego Chelmenſi Epiſcopo, qui Wladislavienſem Eccleſiam invaſerat, ut Regiam pietatem in eo reprimendo explicaret, rogavit, cum hæreſeos, & ſchiſmatis reum ſe conſtituiſſet.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Sigiſmundo Auguſto Regi Poloniæ Illuſtri.

Chariſſime in Chriſto fili noſter, &c. Etſi non pauca ad nos de tua Serenitate delata ſunt, quæ ſi vera eſſent, gravi nos mœrore afficerent, & vehementer de tua, ac Regni tui ſalute cogerent eſſe ſollicitos, tamen non facile adduci poſſumus, ut quidquam de filio noſtro chariſſimo, quod eo indignum ſit, & alienum ab ejus pietate, atque prudentia ſuſpicemur. Ea autem nunc tibi offertur occaſio, in qua declarare omnibus rectam voluntatem tuam, & omnem abs te ſuſpicionem removere, tuæque famæ, & exiſtimationi Regiæ conſulere poſſis. Allatum eſt enim ad omnes de nefario ſcelere, quod Jacobus Chelmenſis dictus Epiſcopus nuper admiſit, qui Dei timore poſthabito, noſtra, & Sedis Apoſtolicæ authoritate contempta, furore quodam raptus, & cupiditate, ac ſuperbia obcæcatus Wladislavienſem Eccleſiam temeritate auſus eſt occupare ſacrilega, & quaſi legitimus, ac verus ejus Epiſcopus, & non prædo eſſet, profana in ea Sacramenta conficere Feria quinta in Cœna Domini, ac Sacratiſſimam Dominicæ Reſurrectionis diem fugatis ex Eccleſia Canonicis, qui tantum Sacrilegium approbare noluerant, impuro Sacrificio polluere, ac violare auſus eſt: cujus tam audax, & tam nefandum facinus non modo debita a nobis eſt pro officii noſtri munere ſeveritate plectendum, verum non lenius abs te animadvertendum eſt; tuo enim favore nixus, tuaque gratia fretus in tantam præ ſe tulit, ut dicitur, prorupiſſe dementiam. Jam-ne vides, chariſſime fili, cauſas nos habuiſſe juſtiſſimas, cur nominationem iſtius hominis reiiceremus, & quamquam inviti, minime petitioni tuæ ſatisfaceremus? Nonne noſtrum de ſe judicium ipſe comprobavit? clariore-ne potuit indicio malam mentem ſuam, malumque animum aperire, atque detegere? Diſcat igitur Serenitas tua poſthac Patri ſuo facilius credere, cautiorque ſit in poſterum, nec ſe præ nimia bonitate ſua ab hujuſmodi hominibus decipi, ac falli ſinat: & quoniam iſte ſenſum ſuum peſſimum prodidit, nec Sedis Apoſtolicæ dignitatem gravius, quam tuam ipſius, qui illi favebas antea, & tanto ſtudio ſuffragabaris, læſit, atque violavit, nobiſcum una adverſus hæreticum antea, nunc etiam ſchiſmaticum hominem pro Dei honore, & Sedis Apoſtolicæ reverentia exurge; quod quo acrius, & ſeverius feceris, eo magis exiſtimationi, & famæ tuæ conſules. Apparebit enim te, non ut nonnullis in ſuſpicionem veniſti, Hæreticorum Paul. IV. lib. brev. ſig. num. 2839. p. 163.

eſſe

eſſe fautorem, ſed Chriſtianum Principem, & pium Eccleſiæ filium eſſe, & in tuendafide, & Religioae Catholica conſtantem, ut nos quidem de te adhuc ſperamus, & credimus, & ex hoc exploratius etiam judicaturos eſſe coafidimus; ſicut ex Nuntii quoque noſtri, qui hac de re mandato noſtro tecum aget, ſermone cognoſces, quem in exequendis ſuper hac re noſtris, ut ope, & auxilio tuo omni cunctatione omiſſa juves, Sereaitatem tuam vehementer rogamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die XVII. *Maii MDLIX. anno* IV.

XXIX. Objectio hæreticorum contra cœlibatum.

Hiſ. Pol. Stanſl. Hoſius de conjugio Sacerd. p. 340.

Confutata ab Hoſio Card.

Luc. 11.

Dejectus quidem eſt Wladiſlavienſi Eccleſia Jacobus Chelmenſis Pſeudo-Epiſcopus, ſed Clerum Chelmenſem malo exemplo corrupit, victique carnis illecebris Sacerdotes effutiebant, neminem ad continentiam obſtringi ex oraculo Salvatoris: at contra objectionem Hæreticorum petitam ex verbis, *Qui poteſt capere capiat*, reſpondet ita Hoſius. *His ipſis verbis nihil aliud ſignificare Chriſtus voluit, qui vult capere capiat, cum non ſit inuſitatum hoc dicendi genus in ſcripturis, ut poſſe pro velle accipiatur. Chryſoſtomus hom. 5. in Jo: enarrans illum Scripturæ locum, propterea non potuerunt credere, quia dicit Eſaias. Non potuerunt, hoc eſt, noluerunt: neque te admiratio capiat, nam nonnunquam poteſtate pro voluntate utitur, ut Joan.* 7. Non poteſt vos Mundus odio habere, me autem odio habet. *Hoc & communi ſermone uſurpatum videmus non poſſum aſperum hominem diligere, &c. Mox. Hanc eum quoque conſonat Gregorius Nazianzenus, & utroque vetuſtior Clemens Presbyter Alexandrinus. Velis* inquit, *& poteris.* Et inſra: *Hieronymus tract. 7. in Math. iis datum eſt, qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent, laboraverunt. Omni enim petenti dabitur, & qui quærit invenit, & pulſanti aperietur. Nec diverſum ſenſiſſe videtur Joannes Chryſoſtomus, cum ait: Non omnes capiunt, ſed quibus datum eſt, ut ſingulare id eſſe certamen perdiſcas, non ut forte datam neceſſitatem ſuſpiceris, iis enim datur, qui ſponte id eligunt; quod ideo dixit, ut oſtenderet, ſuperiore nobis auxilio eſſe opus, quod quidem omnibus paratum eſt, ſi volumus in hac luctatione ſuperiores evadere, &c. Et poſt multa idem Chryſoſtomus ſermon. de Martyr. In tua pugna, inquit, Dominus congreditur, Dominus dimicat, Dominus præliatur, & victoria tibi aſcribitur: certamen tuum, certamen Dei eſt, prælium tuum, Chriſti prælium eſt. Quid trepidas? quid formidas quaſi tua virtute devincas? procede in bellum, fortiter dimica, ut dimicanti adſit ille, qui vinci non novit. Quem ſecutus Auguſtinus quoque, non habes, inquit, unde pugnes, Deus tuus in te eſt; ſpiritus bonus datus eſt tibi: Spiritus Dei eſt, qui pugnat in te adverſus te contra illud, quod eſt in te contra te:* & multis interjectis. *Extat Confeſſio Fidei Catholicæ Chriſtianæ de Patrum, qui fuerunt ante annos quatuor in Synodo Provinciali Petricovienſi congregati, conſenſu edita: ad eam te remitto, lege, quæ ibi ſcripta ſunt de impedimentis Matrimonii.*

Homil. 43. de verbo Domini.

XXX.

Pallavic. to. 2. l. 14. c. 7. Petrus Nores in vita Paul. IV. lib. 4. Apud MS. Car. Spad. to. 116. Diarium Pauli IV. apud eundem to. 9.

Jam aliquot elapſi menſes erant, quibus Paulus Pontifex in ſuſpicionem inciderat, de non recta vivendi forma Nepotum, ideoque non jam eos conſueto proſequebatur amore, & illorum actus diligenter obſervabat, ut aliquid remedii porrigeret. Dux Guiſiæ, ut exiſtimabatur, primus in Pontificis animum ſuſpicionis ſemina injecerat.; nam cum ad ejus perveniſſet aures Paulum de ſe, & ſuo Rege oblocutum fuiſſe, ſibi perſuaſit, Nepotes Pontificis animum in ſe, & ſuum honorem offenſum reddidiſſe. Ipſe igitur quando a Pontifice veniam in Gallias rediturus petiit, in Nepotes armorum infelicem exitum tanta efficacia rejecit, ut domum reverſus Petro Strozzio dixerit. Adeat jam quicumque Pontificem: jam effeci, ut rem plane cerneret, ac palparet; nimirum a Fratris filiis proditam Sedem Apoſtolicam fuiſſe; adverſus Regem ingratius actum, me quoque læſum, quorum cauſa caput, decuſque periculis objectavi. Inſuper Philippus Rex Hiſpaniarum ſuis Miniſtris Romæ commorantibus mandavit, operam ſtudioſe darent, ut Pontifex erga Cardinalem Caraffam ſuum minueret amorem, eo quod Cardinalis, ut Rex ardenter optabat, illique Bruxellis diſcedenti maximopere commendaverat, non totis viribus ſtuduerit, in gratiam Pontificis Marcum Antonium Columnam reſtituere. Accidit etiam, ut die quinta Januarii, cum quereretur Paulus apud Cardinales Sanctæ Inquiſitionis coram ſe coactos de quodam facinore deteſtabili, ac offendiculo publico a Cardinali Monte patrato, quem etiam dignitate Cardinalitia privare minitabatur, Cardinalis Pacecchus ſuavibus verbis in Cardinalis juventutem culpam reiiciens, factum excuſare niteretur; quod Paulus audiens, & ſacro ardore æſtuans vocem extollens exclamavit, *Reformatio, Reformatio*. Ad quem Cardinalis Pacecchus: recte quidem, ſed reformatio a nobis, ut exordium ſumat, neceſſum eſt. Siluit Paulus, exiſtimans, illud nobis, ſuorum Nepotum perſonas exprimere, quaſi majores exceſſus illo, qui in Cardi-

dinale de Monte reprehendebatur, commiſiſſent. Parietem jam ad labendum inclinatum ultima arietatione projecit Bongianus Janſiliatius Ducis Florentiæ Orator, quando Pontifici retulit, quantas a Cardinali Caraffa injurias pertulerit, cum inter alia clauſis in faciem foribus ipſum ingreſſu prohibuerit, dum pro gravibus negotiis tractandis ad eum accederet; quæ omnia ſimul congeſta, & alia multa, in cauſa fuere, ut Paulus tandem decreverit, Nepotes a ſe removere, de quo ſic Panvinius.

Vid. Diar. Franc. Firmani.

XXXI. *Panvin. in Paulo IV.*

Paulus a ſe Nepotes removet.

Laudem magnam omnium teſtimonio promeruit, cum raro juſtitiæ, & æquitatis exemplo, cognitis, quæ Fratris filii toti Eccleſiaſticæ ditioni præpoſiti contra jus, & fas ad eam diem graviter patrarant, frequenti Patrum Senatu, Cardinalem Caraffam a rerum cura, & Bononiæ legatione ſubmovit. Paliani Ducem Principis totius Eccleſiaſtici exercitus loci dignitate, & triremium præfectura, Marchionem vero Montisbelli cuſtodia Palatii Apoſtolici privavit: in eos adeo vehementi oratione frequenti Senatu invectus, qua præpoſteros illorum mores deteſtatus ſeveriſſime eoſdem accuſabat, ut Cardinales quoſdam animum ejus commotum ſedare, atque illos excuſare conantes, atroci vultu averſatus, longe graviora, ni ſtatim Urbe cederent, minaretur, & Cardinalem quidem magna cum ignominia Urbe exactum apud Lavinium, reliquos vero in ſua caſtella relegavit, omnibus demum iis, quibus ipſi aliquot Magiſtratus mandarant, loco, & dignitate pulſis, quibuſdam etiam in carcerem conjectis, novos Provinciarum Præſides in eorum locum ſuffecit.

XXXII. *Pallav. to. 2. l. 14 c. 7. Petrus Nores in vita Pauli IV. l. 4. Diarium Pauli IV. to. 9. MS. Card. Spada p. 20.*

Statuit gubernationem ordinat Paulus ejectis Nepotibus.

Eiectis a Paulo Nepotibus, apud quos totius Eccleſiaſtici Status moderatio reſidebat, ne gubernatio detrimenta ſentiret; Paulus Congregationem inſtituit, in qua de bono regimine ageretur. Congregationem componebant, Cardinalis Scottus Epiſcopus Tranenſis, Cardinalis Roſarius Vicarius Pontificis in Urbe, Cardinalis Conſiliarius, & Camillus Urſinus, quibus omnimodam authoritatem juſtitiæ, & gratiæ ſuper omnem Eccleſiaſticam domioationem contulit. Quotidie, Pontificis juſſu, Congregatio iſta cogebatur, ejuſque epiſtolas Cardinalis Tranenſis, uti antiquior, ſubſcribebat; & quia paucos poſt dies e vivis deceſſerunt Cardinalis Roſarius, & Camillus Urſinus, huic Paulus ſubſtituit Jo. Urſinum e Gravina, & Cardinali Roſario, Cardinalem Reomanum Gallum. Eo rerum ordine firmato, cui præerat Cardinalis Neapolitanus nuncupatus, Pauli Pronepos, juvenis, ſi anni conſiderentur, pluſquam ſenex, ſi prudentia ſpectatur, gubernatio nulli detrimento ſubjacebat. Quomodo vero Cardinalis quamvis juvenis ſe in gubernatione gereret, ex notula in qua ordo gubernationis deſcribitur, apparet, quæ cum docere poſſit, qui ad hujuſmodi gubernationem evehuntur, eam hic, ut Petrus Nores adnotatam reliquit, referemus.

Reverendo Præſuli de Caſa omnia negotia ſtatus in genere.

Epiſcopo Avenionenſi Status Eccleſiaſtici negotia.

Silveſtro Aldobrandino omnia Fiſcalia, & alia criminalia, tam in Urbe, quam extra.

Cauſarum civilium Judicibus ad id electis cognitionem reliquit, criminalia cum omni ſeveritate tractabat; & cum de gratiis ſuper his agebatur, ad ſolum Pontificem recurrendum erat. Nunquam compoſitionem, niſi poſt ſententiam, & ſpontaneam partis ceſſionem, admiſit. Quotidie matutinis horis, quando per audientiam Oratorum licebat, omnes Officiales vocabat, ut ſibi rationem redderent de iis, quæ heſterna die de novo audiſſent. Semper ob rem pecuniariam Theſaurarius aderat. Si eo tempore epiſtolæ reddebantur, omnis tractatio ſuſpendebatur, uſque dum illæ lectæ fuiſſent, ut ſtatim necessitate exigente, ſuper iis conſuleretur.

Miniſtros, & Officiales defendebat, uſque dum eorum delicto certus eſſet, at de veritate oppoſiti delicti certus factus, non ſolum ab officio removebat, ſed pœnis datis puniebat.

Bis in Hebdomada, vel ſaltem ſemel; res abundantiæ, & munitionis audiebat, quarum cura commiſſa erat Præſuli Viſellozzio: promptas omnibus aures præbebat, ſed tali auſcultabat gravitate, ut omnes non honeſta petentes terreret.

Summa vigilantia epiſtolas recipiebat, ac ſcire volebat, quis eas detuliſſet, & unde, ne calumniis, & epiſtolis, abſque nomine ſcribentis fidem daret.

Miniſtris pro expeditionibus pecuniam recipere prohibuit. Prius ſerio cogitabat, quid in Congregationibus agendum eſſet, ut abſque inutilibus ſermonibus, quid eſſet ſtabiliendum, decerneretur.

Timorem Dei, & Pontificis, & ſubditorum ſatisfactionem ſemper ante oculos habuit. Hæc de talibus rebus Petrus Nores. Tradita gubernationis ſupradicta forma, primum expeditæ fuere petitiones Eccleſiæ ſubditorum, qui, ubi primum ad eorum aures gubernationis immutatio perveniſſet, per ſuos Procuratores a gravami-

ni-

nibus exonerari petierunt. Pontifex ipſe ſupplices accepit libellos, & prius petitionibos, & rationibus conſideratis, omnibos publice reſpondere voloit, qoare XVIII. Febroarii in Aula Conſtantini a Cardinalibus multis, ac Camillo Urſino, & Conſervatoribus Urbis ſociatus acceſſit. Conctos ſoorum Nepotum actus execratus aperte dixit, ſe ab illis deceptum foiſſe, & gravamina, de quibus ſubditi qoerebantur, affirmavit, non ſolom ſe non conſentiente, ſed neque ſciente impoſita fuiſſe. Aliqoibus aliqoalem adhibuit moderationem, executionem aliorum ſuſpendit, & multa abolevit. Paulus vero de Tario unos ex Conſervatoribus nomine agentium, Pontifici gratias egit, qui poſtea in Templum Divi Petri deſcendit, ab omnibos illis, qoi aodientiæ intererant, comitatus, feroneque ante Corpora Sanctorum Petri, & Pauli eadem, quæ in Aola locutus fuerat, repetiiſſe, multis cum lachrymis, ſe deceptom fuiſſe ingeminans. Romani ab aliis ſegregati ſoam nuntiare caoſam optantes operam dederunt, ut ad privatam aodientiam admitterentur. Itaque Paulum de Tario, Hieronymum de Bubalo, Hieronymum Papparonom Conſervatores, & Joannem Philippum Serlupium Priorem, & præter iſtos Jacobom Matthæum, Joannem Baptiſtam Cecchinum, Joannem Auguſtinum, Marcellinum Horatium Narum, & Paulum Pichiom Pontifeu in cubili jacens recepit, coram Cardinali Tranenſi, Cardinali Vicario, & Camillo Urſino petierunt, ot deleret impoſitionem viginti pro quolibet centenario ſuper moneteas. Paolus benignas aures illis porrigens hac verba reſpondit, quæ Conſervatores attente perceperunt, & in publicum poſtea ediderunt. Filii nihil de hoc ego ſcio, & ne miremini, qoia ſceleſti Nepotes mei in uno nos clauſerunt cubiculo, ubi ſolummodo ad noſtras aures perveniebat, qood illis placebat; plurima impedimenta apponentes illis publicis audientiis, qoas pro paoperum ſoblevatione per ſingulos menſes decreveram, & Mundum, Sedem Apoſtolicam, & Romanam everterunt. Speramus, Deum, & Succeſſorem noſtrum eos mulctaturum, qui non ſolum ipſos non reſtituet, ſed in longiores terras extorres eiiciet. Cardinalis Spoletinus Pontificiis verbis addidit, orans Conſervatores, ot ad ſe accedere vellent, quo maturios eorum petitione examinata, juxta Sanctam Pontificis mentem ſatisfactionem in omnibus conſequerentur.

Cum vero Paulus labores amplius ſufferre non poſſet annorum plenus, tres poſt expulſionem Nepotum, menſes, ideſt, prima Maii, correptus eſt graviſſimo morbo, quem anaſarca, ſive intercutem Medici vocant: ac licet graviore eo morbo, ætate admodum affecta implicitus teneretur, non tamen paſtorales curas abjecit, etenim vegetus animo licet infirmo corpore, & ſacro pietatis incenſus ardore, duodecima morbi læthalis die & ad confirmandam in Belgio fidem, Populoſqoe Catholicæ doctrinæ puriore, & ampliore luce colluſtrandos, plures ſedes Epiſcopales in variis Urbibus, frementibus Hæreticis, atque aliis etiam improbis invidia ringentibus, condidit, de quibus hæc in Actis Conſiſtorialibus referuntur.

Romæ die Veneris XII. Menſis Maii MDLIX. fuit Conſiſtorium, Sanctiſſimus Dominus Noſter cum mentis ſuæ aciem pro paſtorali officio ſuo, & omnium Eccleſiarum ſollicitudine convertiſſet in eam inferioris Germaniæ partem, quæ Sereniſſimi Domini Philippi Hiſpaniarum Regis Catholici devotioni hæreditario jure ſubjecta eſt, ſciens meſſem qoidem ibi multam, operarios autem paucos, propterea qood, cum ea Regio antiqoitus erectionis Cathedrolium Eccleſiarum ſoarum tempore ſparſim etiam infrequenter admodom habitaretur, a tot jam tantiſque populis, & gentibus incolitur, ut pro Oppidorum celeberrimorum, quibos obique referta eſt, frequentia, & Caſtellorum, Pagorumque multitudine, paucæ ibi ſint admodum Eccleſiæ Cathedrales, quo fit, ut eam pauci Epiſcopi non ea, qua opus eſſet diligentia, tantam animarum moltitudinem regere poſſint; qood quibuſdam eorum hoc etiam difficilios, quod ipſorum Diœceſani linguæ idiomate, inſtitutiſque differunt, & quidam eorum etiam hujuſmodi privilegia habent, ot ipſos ad Sedem Apoſtolicam non liceat evocare, ita nec fidei, doctrinæ, & pie vivendi præceptis commode inſtrui, nec ſi quid deliqoerint, facile corrigi ab Epiſcopis ſuis poſſint. Ad ipſos vero Epiſcopos viſitandos, admonendos, & in officio continendos, ne una qoidem in tota illa tam celebri, & tam longe, lateque patente regione Eccleſia eſt Metropolitana, ſed illi, quibus ſubjecti ſunt, extra fines ipſios Philippi Regis ſunt, earumque Archiepiſcopi propter multa, & varia impedimenta nulli a Suffraganeis ſuis jam pridem viſi fuerunt. Ad quæ cunta incommoda cum hoc quoque accedat, quod cum ea Regio omni fere eu parte cincta, & obſeſſa ſit a populis Hæreticis, & ſchiſmaticis, propter aſſiduas Hæreticorum inſidias, dolos, & fraodes, peſtiferaſqoe doctrinas Catholica illic fides, & animarum ſalus in maximo diſcrimine, ac periculo verſantur. His cauſis, aliiſqoe, quæ animum

XXXIII. *Acta Conſiſt. MS. Car. Spad. to. 134. pag. 264.*

Io Belgio plures Epiſcopatus inſtituti.

mum Pontif. impulerunt, adductus precibus etiam annuere volens, tamque pio deſiderio ſatisfacere ipſius Philippi Regis, qui pro ſua pietate, & Catholicæ fidei ſtudio hac de re cum ſua Sanctitate, & ſæpe, & perquam diligenter per literas, & Nuntios egit, habita, ſicut rei magnitudo poſtulabat cum Reverendiſſimis DD. meis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus deliberatione matura, tam graviter periclitanti in illis partibus fidei orthodoxæ, & animarum ſaluti aptiſſimum eſſe remedium duxit, ſi veterum Eccleſiarum in illa Regione poſitarum Diœceſes commodioris regiminis cauſa divideret, noviſque erectis Cathedralibus Eccleſiis hujuſmodi præficerentur Epiſcopi, qui tum exemplo, tum verbo commiſſas ſibi oves paſcant, & proborum, eorumque doctorum Virorum copia muniti, idoneorumque opera Miniſtrorum illas adverſus invadentium luporum rabiem tueantur, atque defendant, & cuſtodiant, & Metropolitanæ aliquot Eccleſiæ opportunis ejus Regionis locis erigantur, ad quos commode adiri poſſit, quibus qui præfuturi ſunt, Suffraganeos ſuos in officio contineant. Ex certa igitur ſua ſcientia de Reverendiſſimorum Dominorum meorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio, & Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, ad Dei Omnipotentis honorem, & Sanctæ ipſius Eccleſiæ utilitatem, Cameracenſem, Trajecteuſem, Atrebatenſem, & Tornacenſem Eccleſias, Civitates, atque Diœceſes, a Rhemenſi, Colanienſique Provinciis, quibus erant Metropolitico Jure ſubjectæ, ac Mechlinienſe, Ansuerpienſe, Harlemenſe, Daventrienſe, Lenuardienſe, Grunningeuſe, Migdelburgenſe, Buſcoducenſe, Ruremundenſe, Namurcenſe, Audomarenſe, Yprenſe, Gandavenſe, & Brugenſe, celeberrima Cameracenſis, Trajectenſis, Leodienſis, Morinenſis, & Tornacenſis Diœceſum Oppida ſua quoque eorum Diœceſi, & Provincia. Præterea ab Eccleſia Cameracenſi, quam nuper ab omni poteſtate, & juriſdictione Remenſis Archiepiſcopi, cujus ſuffraganea erat, liberavit, eam ipſius Diœceſis Cameracenſis partem, quæ erat in Namurcenſi, & Hernenſi Comitatibus, ac Brabantiæ, & Gueldriæ Ducatibus, ditionibus ipſius Philippi Regis, itemque ab Eccleſia, & Diœceſi Tornacenſi eam partem ipſius Tornacenſis Diœceſis, quæ a Boesbeliæ Pago, & Audenardo Oppido ad Oceanum vergit, ipſis Pago, & Oppido incluſis: itemque ab Eccleſia, & Diœceſi Trajectenſi eam partem, quæ ipſius Diœceſis Trajectenſis, quæ in Flandriæ Comitatu erat, & Inſulas Zelandiæ, & totam Hollandiam aquaticam, & partem illam Hollandiæ, quæ firmior appellatur, uſque ad Oppidum Leydenſe excluſive, & Amſtelodamenſe incluſive, & Inſulas Uhelant, & Texel, ac Wiringens, & totam Regionem Tranſiſelanauam, ac Gruningiam, Friſiam cum magna parte Ducatus Gueldriæ, quæ inferior appellatur, uſque ad Narderuvicum, Shemblergenſi Oppido incluſive & uſqua ad Arnhem, & Vagenigenſe Oppida ipſis tamen excluſis, necnon partes, quas habet ultra Walayam flumen ad ipſum Gueldriæ Ducatum pertinentes, & magnam aquam Dordracenſem verſus Brabantiam. A dilectis autem filiis Capitulo ipſius Eccleſiæ Trajectenſis, ſeu illius menſa Capitulari omnem juriſdictionem, omniaque jura Epiſcopalia ipſius Capituli, quæ habebat in Regione Weſtfriſiæ, ab Oſnaburgenſi vero ac Monaſterienſi Provincia eas partes Oſnaburgenſis, ac Monaſterienſis, ac Colonienſis, & Paderbornenſis Diœceſum, quæ intra fines Regis Philippi erant, cum omnibus, & ſingulis earum terminis, & Territoriis, ac Clericis, & populis, & perſonis, Monaſteriis, ac Eccleſiis, & piis locis, ac beneficiis Eccleſiaſticis cum cura, & ſine cura, Sæcularibus, & Ordinum quorumcumque Regularibus; ab ipſa autem Eccleſia Morinenſi ab hinc circiter ſeptennium, mortui Paſtoris ſolatio deſtituta, cum partem ipſius Diœceſis Morinenſis, velut infra Morinenſem, quæ in Arteſiæ erat & Flandriæ Comitatibus ditionis ipſius Philippi Regis, cum ipſius Terminis, Territorio, Caſtellis, Pagis, & Locis, ac beneficiis Eccleſiaſticis, cum curæ, & ſine cura, Sæcularibus, & Ordinum quorumcumque Regularibus fructus, redditus, proventus, decimas, jura, emolumenta, quæ Epiſcopus Morinenſis; jure quoque, quæ Archiepiſcopus Rhemenſis in parte Diœceſis Morinenſis, ac Termino, Territorio, Caſtellis, Pagis, & Locis prædictis, ſeu ratione viſitationis, aut quovis alio jure, & cauſa percipere conſueverant, a menſa Archiepiſcopali Rhemenſi, & Epiſcopali Morinenſi in perpetuum exemit, & ſegregavit ab omni juriſdictione Rhemenſis, & Colonienſis Archiepiſcoporum, & Cameracenſis, Trajectenſis, Leodienſis, Morinenſis, Tornacenſis, Oſnaburgenſis, Monaſterienſis, Paderbornenſis Eccleſiarum, atque a ſolutione decimarum & quorumvis aliorum jurium eiſdem, ratione juriſdictionis debitorum; Itaut poſt hac Epiſcopus Morinenſis juriſdictionem aliquam in partem a Diœceſi ſeparatam, & illius Territorium, Caſtella, Pagos, & loca, ac Clerum exercere, & beneficia ſuper hac ſeparatione, & diviſione comprehenſa quæcumque, quotcum-

que, & qualiacumque eſſent, quæ ad ejus collationem antea pertinebant, conferre, ſeu fructus, redditus ab eo in parte, & Diœceſi ſeparata, Terris, Territorio, ſubventionis cauſa, & aut ulla qualibet ratione percipi ſolita, & Epiſcopus Morinenſis atque Archiepiſcopus Rhemenſis prædicti in parte Diœceſis ipſius adempta, ac Terris, Territorio, &c. etiam ratione viſitationis pertinebant omnino, liberavit.

XXXIV. *Cameracenſem vero, & Collegiatam Sancti Rumoldi Oppidi Mechlinienſis, & Traiectenſem Eccleſias in Metropolitanas, & Cameracenſem, & Traiectenſem Sedes in Archiepiſcopales, eaſque, & ipſam Eccleſiam Sancti Rumoldi in Metropolitanorum Præſidum Sedes, ac Provinciarum capita de eadem ſcientia, conſilio, & poteſtatis Apoſtolicæ plenitudine erexit, & inſtituit. Ex quibus Archiepiſcopis nuncupandis, Cameracenſis quidem pro ſua Diœceſi habeat viginti octo Oppida cum Caſtellis, Pagis, & Monaſteriis interiacentibus, inter ſpatium ſeptuaginta duorum millium paſſuum Italicorum in longitudinem, ſeptuaginta vero in latitudinem, per Nuntium ſuum propediem a Sanctitate ſua illuc mittendum limitanda; Traiectenſis autem pro ſua Diœceſi habeat Territorium Trajectenſe, & majoris partis Hollandiæ, magnæque partis Gueldriæ, cum Dominiis de Buren, de Culemburch, de Vianen, Ermeyden, Iſelſtein triginta Oppidorum, præter Pagos in longitudinem nonaginta, in latitudinem quadraginta millium paſſuum ſimilium terminandâ, ut dictum eſt. Iiſdem autem duobus, & tertio Mechlinienſi nuncupandis Archiepiſcopis Pallium, & Crucem, ſicut mos, deferendi, reliquiſque omnibus inſignibus, honoribus, &c. Mechlinienſe autem, Antuerpienſe, Harlemenſe, Davenenſe, Namurcenſe, Audomarenſe, Iprenſe, Gandavenſe, Migdelburgenſe, & Brugenſe Oppida in Civitates erexit: & in eis ſic erectis Eccleſias Sancti Albani Namurcenſem, Sancti Audomari ejuſdem Civitatis Sancti Audomari, Beatæ Mariæ Virginis Antuerpienſem, Sancti Joannis Gandavenſem, Sancti Donatiani Brugenſem, Sancti Lebuini Daventrienſem, Sancti Joannis Evangeliſtæ Buſcoducenſem, Sancti Spiritus Ruremundenſem Collegiatas, ac Sancti Bavonis Harlemenſem, Sancti Viti Leuvardienſem, Sancti Martini Gruningenſem, Parochiales, ac Monaſterii Beatæ Mariæ Præmonſtratenſis Ordinis Migdelburgenſem, Monaſterii Sancti Martini Ordinis Sancti Auguſtini Canonicorum Regularium, Iprenſem ſub eiſdem invocationibus in Cathedrales de eadem ſcientia, & poteſtate erexit.* [Et paulo poſt] *Eccleſiis vero ſupra commemoratis, ſic erectis de eadem ſcientia, &c. in perpetuum conceſſit, & aſſignavit pro ſuis Diœceſibus, Namurcenſi Comitatum Namurcenſem, & Gallicæ Brabantiæ longitudinis quadraginta, latitudinis triginta milliarium Italicorum paſſuum ſimilium; Mechlinienſi diſtrictum ſeptemdecim Oppidorum, cum Pagis interiacentibus longitudinis ſexaginta novem, latitudinis triginta millium paſſuum ſimilium, Antuerpienſi Territorium ſeptem Oppidorum, cum Pagis interjacentibus longitudinis quinquaginta ſex millium, latitudinis triginta millium paſſuum ſimilium, Gandavenſi Territorium quatuor Oppidorum, cum Pagis interjacentibus longitudinis quadraginta ſex millium, latitudinis viginti quatuor millium paſſuum ſimilium. Brugenſi Territorium novem Oppidorum cum Pagis interiacentibus, longitudinis 54. mill. latitudinis 25. mill. paſſuum. Iprenſi Territorium decem Oppidorum, cum interjacentibus Pagis longitudinis 42. mil. latitudinis 30. mil. paſſuum ſimilium. Buſcoducenſi Territorium decem Oppidorum cum interjacentibus Pagis longitudinis 50. mil. latitudinis 30. mil. paſſuum ſimilium. Comitatu Hornenſi in eius comprehenſo. Harlemenſi Territorium duodecim Oppidorum præter Pagos interjacentes longitudinis 90. mil. latitudinis 30. mil. paſſuum ſimilium. Daventrienſi Territorium viginti quinque Oppidorum præter Pagos interiacentes longitudinis 62. mil. latitudinis 46. mil. paſſuum ſimilium. Leuvardienſi Territorium decem Oppidorum, præter Pagos interjacentes longitudinis 72. mil. latitudinis 42. mil. paſſuum ſimilium. Gruningenſi Territorium Patriæ Gruningenſis, & Drentiæ, & Inſularum Bollugæ, & Borchum. Migdelburgenſi Territorium decem Oppidorum præter Pagos adjacentes longitudinis 56. mil. latitudinis 33. mil. paſſuum ſimilium pro ſua cujuſque eorum Epiſcoporum Diœceſi, ſicut dictum eſt, aſſignanda, perſonas vero Eccleſiaſticas pro Clericis, & Laicos inhabitantes pro populis eorumdem attribuit.*

Præterea de eadem ſcientia, conſilio, & poteſtate attribuit Cameracenſi Metropolitanæ Eccleſiæ Atrebatenſem, Tornacenſem, Audomarenſem, & Namurcenſem; Mechlinienſi vero Antuerpienſem, Gandavenſem, Brugenſem, Iprenſem, Buſcoducenſem, & Ruremundenſem; Traiectenſi autem Harlemenſem, Daventrienſem, Levardienſem, & Migdelburgenſem, Civitates, Diœceſeſque prædictas pro cuiuſcumque ipſarum Metropolitanis Provinciis eſſe ſtatuit, ipſaſque ſic erectas Cathedrales Eccleſias, eoſque, qui pro tempore fuerint XXXV.

Came-

Camerati, Mechliniæ, & Trajecti Archiepiſcopi, qui Suffraganei, ut membra Capiti, ſic eiſdem Archiepiſcopis Metropolitico Jure ſubjecti ſint, & Cameracenſis, Mechlinienſis, & Trajectenſis Provincialibus, quorum ſingulorum cauſæ ad uſum cujuſque eorum Archiepiſcoporum ſecundum Sacros Canones deferant, de conſilio, ſcientia, & poteſtate eadem perpetuo conceſſit, & aſſignavit, & quod ad Archiepiſcopalia, Metropolitica, & Provincialia jura petinet, Civitates, Diœceſes, Cleros, & Populos ſæpius commemoratos eiſdem Præſulibus, qui pro tempore fuerint, ſubjecti, ſicut eaſdem Civitates, Diœceſes, Cleros, & populos, quoad ordinariam Epiſcopalem juriſdictionem, & poteſtatem attinet, ſuis quoque ipſorum, qui pro tempore fuerint, Epiſcopis ſubjectos eſſe decrevit. Interjectis nonnullis: Eccleſiaſticis vectigalibus conſtitutis, & jure quod nominationis vocant, Philippo Regi attributo, ſanxit, ut in ſingulis illis Eccleſiis novem eſſent Canonicatus, & totidem præbendæ doctorales, ut Fides Catholica ab iis eruditis Sacerdotibus adverſus Hæreticos aſſereretur, quibus ſtipendia partim ex decimis, partim ex opulentorum Monaſteriorum vectigalibus conſtituit. Ac ſi qua in his controverſiæ orirentur, earum dirimendarum jus Sedi Apoſtolicæ reſervatum eſſet. Extat de his in tabulario Vaticano ampliſſimum Pauli IV. diploma.

Panvin. in vit. Paul. IV. Ad propagandum etiam in India Evangelium plures a Paulo IV. Epiſcopatus conditi fuere. Cum igitur ſe longiore morbo ſed læthali languere animadverteret, Palatii & Urbis cuſtodiam Camillo Urſino commendavit; cui extincto Joannem Antonium Urſinum ſublegit, utque juſtitia rite adminiſtraretur, tum quorumdam Cardinalium, tum minorum Ordinum, qui tanto muneri exercendo illi pares videbantur, Collegium inſtituit, qui pro ſe morbi incommodis afflicto, totius Eccleſiaſticæ ditionis cauſas diſcuterent, ac dirimerent. Ad tollendas omnes corruptelas maxime incubuerat adeo ut etiam Lutheranorum adverſus Romanam Eccleſiam latrantium ora obſtrueret. Cum jam fractus morbi laboribus mortem ſibi inſtare perſentiret, Cardinales ad ſe accerſivit, rogavitque, ut veniam darent, ſi in cogendo Senatu tardior, ac remiſſior fuiſſet, id affectæ valetudini ac ſenio adulto tribuerent, Sanctiſſimum Inquiſitionis Officium, quo maxime Religio aſſeritur, opprimunturque hæreticorum impii conatus ac inſidiæ, enixe commendavit; hortatus etiam eſt, ut in creando optimo Pontifice mutua animorum conſenſione conſpirarent, deficienteque jam voce purpuratos Patres a ſe dimiſit, de cujus obitu hæc referunt Acta Conſiſtorialia. *Romæ die Veneris XVIII. Auguſti MDLIX. felicis recordationis Paulus PP. IV. quadam ægritudine detentus, ſicut Domino placuit, rebus fuit humanis exemptus hora XXI. vel circa.* His conſentit Panvinus his verbis. *Deceſſit Paulus XV. Kalendas Septembris hora XXI. anno MDLIX. Pontificatus anno IV. ſupra menſem ſecundum, & diem XXVII. Cadaver Canonicis Sancti Petri feretrum ſuſtollentibus in Baſilicam Vaticanam tenui pompa delatum eſt, & lateritio tumulo ſepultum vacavit tunc Sedes menſes quatuor, & dies ſeptem.*

A moribundo data Cardinalibus monita. Act. Conſiſt. MS. Vatic.

Panvin. ibid.

XXXVI. Coorta Romæ ſeditio.

Dum extremis [1] adhuc viribus colluctaretur Paulus cum morte, erupit popularis furor, qui plurimorum animis conceptus diu preſſus metu fuerat, quod cenſuram fidei acerbiſſimam exercuiſſet ob funeſtiſſimam eorum temporum ſortem & nonnullos inſontes iniquis ſuſpicionibus oppreſſiſſet, dum nimium patulas aures delatoribus præberet, de qua ſeditione hæc Firmanus narrat. *XVIII. Auguſti agente in extremis Paulo IV. coorta ſeditio, fracti carceres, Inquiſitionis domus expoliata facto impetu, partimque com-*

MS. Tat. tom. II.

NOTÆ [1] PAolus Papa IV. hoc anno brevem pontificatus ſui curſum confecit, die XV. Kal. ſeptembris. Hujus viri indoles ad ſeveritatem & pietatem maxime compoſita hominem reddidit, in privata quidem fortuna omnium opinione ſanctum, in principatu vero quorumdam judicio difficilem, inquietum, ſuſpicioſum, temerarium, audacem, dignum tandem pontificatu antequam obtinuiſſet, poſtquam obtinuit indignum. Sed optimus Pontifex laude eor fraudetur nihil eſt; eum multa ſini & magna quæ dedit ſanctimoniæ ſpecimina; liberalis ad ſtuporem, caſtus ad exemplum, temperans ad miraculum. Ejus fides & religio omnium tunc, & modo etiam poſterorum oculos ad ſe convertunt. Quantum enim pro fidei catholicæ puritate aſſerenda egerit fuſiſſime exponit Silos in hiſtor. Cleric. regular. Theat. lib. X. Primus hæreticis & pernicioſis libris e fidelium manibus excutiendis non conſtitutione tantummodo quam Julius III. ejus ſuaſu ante ediderat, ſed & Indice ejuſmodi librorum vulgato providit. Dein eo primum authore, dum Cardinalis ageret, Inquiſitionis tribunal Romæ conſtitutum eſt; mox pontifex renunciatus fidei propugnaculum illud, ut alibi pariter conſtitueretur adniſus eſt. Pro fide aſſeranda in Anglia, Scotia, Germania, Italia, Hiſpania, quam multas literas, conſtitutiones, leges, labores tolerit, ediderit, ſanciverit ex Annalibus diſcere licet. Apud magnos principes eum de rebus fidei, religionis, & juribus apoſtolicæ Sedis ageretur, ſemper pro imperio egit; nihil eorum authoritatem, nihil minas veritus. Publica fidei profeſſio, quam

nunc

combuſta, concurſumque ad conventum Sanctæ Mariæ ſuper Minervam, atque ad delendum flammis Cœnobium parata faces, ſed authoritate Juliani Cæſarini populi Signiferi compreſſi ſeditioſi. Irrupere etiam ſeditioſi in Capitolium, ac ſtatuam Pauli e Pario marmore eximio artis lenocinio ſculptam violarunt, præciſo impie capite, quod omni contumeliarum genere dehoneſtarunt, perque Urbem raptarunt, demumque in Tyberim projecerunt, publico etiam edicto omnia Caraffarum inſignia deleta, lacerata atque exciſa. Non hæc dedecori verſa ſunt a piis, ſed gloriæ, cum flagrantiſſimo religionis aſſerendæ ſtudio ſeveritatem exercuiſſet.

Cum deflagraſſet ille popularis furor, qui a prudentibus civibus, & a Cardinalibus caſtigandus videbatur, admiſſi criminis ardente conſcientia Romanus populus ſibi timere cœpit, ac vehementer angi, utque ſuæ conſuleret ſaluti, die vigeſima tertia Auguſti coacto Capitolino Senatu Urbis Barones, qui antea diffugerant, revocavit, ut de fœdere inter ſe ſanciendo agerent. Inter eos Marcus Antonius Columna reſpondit, fœderi circa jam patrata indigna facinora ſe nolle conſenſum præſtare, cum ipſo inſcio acta fuiſſent, ſe tamen populo in iis, quæ in poſterum accidere poſſent, defendendo non defuturum.

XXXVII. Pacata Urbe comitia pro creando novo Pontifice habituri Cardinales judicarunt Cardinalem Moronum ex Arcis Adrianæ cuſtodia, in qua ob afflictam hæreſeos ſuſpicionem innocens detinebatur Pauli imperio, ut pro futuri Pontificis electione ſuffragium conferret, cum decretoria ſententia damnatus nunquam fuiſſet: itaque incluſi conclavi Cardinales, pro Chriſtiana re conſtituenda, firmandaque, nonnullas inter ſe pactiones ſanxere, quarum hæc fuere præcipua capita, ad quæ Cardinales vacuo Sacroſancto Solio, Sacramento nuncupato ſe obſtrinxere. *MS. Car. Spad. to. 137. p. 33.*

Polliciti in primis ſinguli, ſi Pontificatum adipiſcerentur, conjunctionem, pacemque inter Principes Chriſtianos ſe promoturos, Concilii Œcumenici opera, atque aliis rationibus licitis hæreſes, & alias corruptelas ex Imperio Chriſtiano exciſuros. Daturos operam, ut in Eccleſia univerſali, & in Curia Romana diſciplina morum inſtauretur: Curiam extra Romam non translatum iri, nec de loco in locum, nec e Provincia in Provinciam: non creatum iri Cardinales, niſi ætatem Ordinibus exercendis idoneam ex Sacris Canonibus fuerint adepti, ac vitæ probitate, morumque puritate, ac fama, & eruditione fulgeant: ne duo Fratres ſimul Cardinalatum gerant, promovendique octiduo ante denuncientur in Cardinalium Senatu, nec ullos Cardinales in arcano mentis creandos ſibi reſervent. Conventa in conclavi edita.

Teſtari poſſint Cardinales de Sacerdotiorum vectigalibus. Qui ſex millia aureorum annua non habent, ducentos aureos in ſingulos Menſes ex Ærario Pontificio percipiant, donec Sacerdotia idonea ſint nacti. Decimarum, & cujuſvis tributi, ac cenſus immunitate gaudeant Cardinales.

Ne judicio poſtulentur, niſi in crimine hæreſis, vel ſchiſmatis, vel læſæ Majeſtatis, ac tunc in ſecreto Conſiſtorio per Cardinales deputatos cognoſcatur cauſa.

Ne Urbes, Oppida, bona, ac jura Eccleſiæ Romanæ, vel permutationis, aut præmii, vel compenſationis, vel præfecturæ titulo, vel utilitatis, aut neceſſitatis ſpecie alienentur, aut fiduciario jure tra-

NOTÆ nunc uſque concipiunt epiſcopi, ab eo primum authore inſtituta eſt, quin ut in eam jurarent verbi Dei præcones, & qui ſacras exomologeſes excipiunt edita conſtitutione ſanciendum ſtatuerat, quod ejus conſilium dein S. Pius V. exequtioni mandavit. Qui vero tantum ſtudii fidei adſtruendæ impendit, non minori pietatis ardore Dei cultui promovendo incubuit. Nam templorum nitore & cultu delectatus eſt maxime; cujus rei exempla ſuppeditat Silos in Hiſt. Cleric. Regul. lib. X. Canonicas preces clericis quotidiano penſo indictas reformandas inſtituit, ſed non abſolvit. Verbi Dei præconem, qui in ſacello apoſtolico ſacras conciones pontifice interdum clam auſcultante, haberet, primus deſtinavit. Ritus in ſacris pontificiis ſervandos pleroſque reformavit. Pontificalia indumenta veterem in formam reſtituit. Reliqua apud eumdem Silos fuſius expoſita legas.

Sacras literas coluiſſe Paulum teſtis eſt ſcripta ab eo lucubratio de Juſtificatione adverſus hæreticos, quam in MS. codice ſervari affirmat idem Silos lib. I. Alia ejus ſcripta extant in bibliotheca Pontificia Ludovici Jacob. Facundia præſertim valuit ſingulari, quam Stanislaus Hoſius, vir ſine controverſia doctiſſimus, hoc ſingulari elogio mactavit: *Audivimus Chriſtianum Ciceronem.*

Cum Sedes pontificia menſibus quatuor, diebus ſeptem vacaſſet, inter varias cardinalium concertationes, tandem, opera potiſſimum Alfonſi & Caroli Caraffæ Cardinalium, in Joannem Angelum Medicæum Mediolanenſem conventum eſt. Novus Pontifex qua die renunciatus fuerit, quave pontificia corona decoratus ex Annalibus diſcere licet. In annis pontificatus ſupputandis a die acceptæ pontificiæ coronæ epocham incepit, ut conſtat ex literis ejuſdem pontificis recitatis ab Annaliſta anno 1561. num. 21. in quibus diem ultimam decembris cum anno ſecundo pontificatus illigat; quod aliter conſtare non poſſet, niſi annos pontificatus a die VI. januarii anni 1560. quo pontificiam coronam accepit, exordiretur. MANSI

tradantur, licet alias tradita forent, nec in longum tempus locentur, ultra vitam Pontificis, & ſine conſenſu omnium Cardinalium, exceptis fiduciariis bonis conſuetis, quæ nullam habent juris dicendi annexam poteſtatem; ac penitus res ſit irrita, ſi pertentetur, & ſi quis Cardinalium aſſenſerit, infamiæ nota inuſtus habeatur, creatuſque Pontifex labente a ſuſcepta tiara octiduo, diploma de his confectum promulget.

Ut crimina vacuo ſolio, vel Romæ, vel alibi admiſſa acerbius caſtigentur, nec ad veniam Pontifex ſe flecti patiatur, eaque de re Conſtitutio edatur.

Ne Pontifex Chriſtianorum Principum bellis ſe implicet, vel armorum fœdera cum aliquo adverſus alium coeat, ſed ſe communem omnibus Parentem exhibeat, ni urgens cauſa a majori Cardinalium parte comprobata id exigeret.

Det operam, ut Baſilica Sancti Petri ad coronidem perducatur.

PIUS IV.

XXXVIII. Creatio Pii IV. His ab omnibus Sacramento confirmatis, poſtquam Sedes vacaſſet ſupra quatuor menſes, Cardinales, collatis ſuffragiis, ac ſummo conſenſu Pontificem crearunt Jo: Angelum Medices Cardinalem maximis virtutibus conſpicuum, de quo Acta Conſiſtorialia numeratis a Nativitate annis hæc referunt.

Acta Conſ. mſ. Card. Spad. ſig. n.134. p. 273. *Romæ apud S. Petrum, &c. Conclavi hoc de more confecto die Lunæ XXV. Menſis Decembris MDLIX. a Nativitate Domini hora ſeptima noctis, vel circa fuit a Reverendiſſimis DD. Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus electus, & aſſumptus in Summum Pontificem Reverendiſſimus Dominus Joannes Angelus tit. Sanctæ Priſcæ Presbyter Cardinalis de Mediceis nuncupatus, qui nuncupari voluit Pius IV. & die Martis ſequentis, cum decantationibus* Cardinales Medices Pontifex eligitur, ſub nomine Pii IV. *ſolitis fuit deductus ad Baſilicam Sancti Petri, & deinde ſolitis cæremoniis, & ſolemnitatibus ibidem peractis, reductus ad cameras Pontificales, parte Reverendiſſimorum Cardinalium illum comitante, aliis vero habita licentia a Sanctitate ſua in porticu dictæ Baſilicæ, ad domos ſuas reverſentibus.*

Die vero Epiphaniæ Domini Noſtri Jeſu Chriſti debitis præcedentibus cæremoniis, ſolemnitatibus, & paramentis ad quoddam theatrum ſuper ſcalas Baſilicæ Sancti Petri paratum adductus, ibidem fuit triplici diademate coronatus.

Pallav. to.2. l. 4. c.10. n.8. Poſt electionem continuo Cardinalis Caraffa genibus flexis novum Pontificem oravit, ut injurias contra ſuam domum, & inquiſitionis Tribunal patratas condonare vellet. Pontifex initio renuit, ſed cum Sancti Angeli Cardinalis, & alii ſuppliciter eadem peterent, dixit, ad preces Cardinalis Caraffæ, ſe ad parcendum reis eſſe paratum, dummodo detrimenta, quoad poſſent, carceribus, & perſonis illata compenſarent. Proximo vero ineunte anno pactiones in Conclavi initas ſubjecto firmavit diplomate.

Ad futuram rei memoriam.

Decet Romanum Pontificem Domini Noſtri Jeſu Chriſti in terris Vicarium ea, *Paul.IV. lib.diverſ. brev. ſig. 2903. p. 93.* *quæ & antequam ad Summi Apoſtolatus apicem aſſumptus eſſet, inter ipſum, & alios Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales pro bono pacis, & felici regimine ipſius Romanæ Eccleſiæ, & Status Eccleſiaſtici maturo conſilio ordinata, & promiſſa exiſtunt, ſemper rata habere, & illis, quo* Promiſſa in conclavi ab eo confirmata. *firmius ſubſiſtant, Apoſtolici muniminis robur adiicere. Cum itaque nos tunc in minoribus conſtituti, & Sanctæ Priſcæ Tituli Presbyter Cardinalis de Medices nuncupatus, Sede Apoſtalica vacante, in Conclavi, in quo Divina favente clementia ad ſublimis Apoſtolatus apicem aſſumpti fuimus, una cum Venerabilibus Fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus in Conclavi pro electione futuri Romani Pontificis celebranda intereſſentibus, certa capitula inter nos, & ipſos fratres maturo conſilio facta ſubſcripſerimus, & poſtmodum ad hujuſmodi Apoſtolatus apicem meritis licet imparibus, per eoſdem Fratres electi, capitula ipſa, prout illa in minoribus conſtituti promiſeramus ſubſcribendo pure, & ſimpliciter, ac bona fide ad literam obſervare, & adimplere ſolemni voto promiſerimus, & juraverimus, & ita illa omnia ad unguem obſervare intendamus. Idcirco in primis promittimus, & juramus, quod omnibus viribus noſtris conabimur, & curabimus inter Principes Chriſtianos conſervare unitatem, & pacem, & procurabimus omni ſtudio, & diligentia, ut tam per generale Concilium, quam aliis viis omnibus licitis, immo etiam hoc noſtro tempore neceſſariis extirpentur hæreſes, & alii abuſus, qui jamdiu in Eccleſiam, & Rempublicam Chriſtianam irrepſerunt, ac curabimus, & cum effectu faciemus, quod Univerſalis Eccleſia, & Romana Curia reformentur, incipiendo ob clamorem univerſalem a Tribunalibus Urbis, ipſamque Curiam non transferemus extra Almam Urbem noſtram, nec de loco ad locum, nec de Provincia ad Provinciam. Non etiam aſſumemus Cardinales, niſi conſtitutos in ætate ſacrorum ordinum juxta diſpoſitionem Sacrorum Canonum, ac Viros bonæ*

vitæ,

vitæ, converſationis, & famæ, ac literarum ſcientia, & bonis moribus præditos, ſervabimuſque omnino decretum piæ memoriæ Julii Papæ III. & Prædeceſſoris noſtri in Sacro Conſiſtorio editum de duobus Fratribus germanis ad Cardinalatus honorem non aſſumendis, ita ut eodem tempore nullo modo in eodem Collegio eſſe poſſint; & inſuper juxta antiquam, & laudabilem conſuetudinem, promotionem faciendam ſaltem per octo dies ante eiſdem Cardinalibus in Conſiſtorio, tunc præſentibus denuntiare, & Cardinales creandos in ipſa creatione publicare, nec quemcumque eorum in pectore reſervare, aut aliquo alio exquiſito modo ſecretum, etiam ad breve tempus, tenere debeamus. Nonnullis interjectis, quæ ad Cardinalitiæ dignitatis commodum, amplificationemque ſpopondit, hæc adduntur. *Et ad coercendam ſceleſtorum hominum audaciam, quæ occaſione Sedis Apoſtolicæ vacantis ad perpetranda homicidia, & alia facinora in Alma urbe, ac aliis Civitatibus, & Terris eidem Romanæ Eccleſiæ immediate ſubiectis ſub ſpe facilioris veniæ abuti non verentur, curabimus, & cum effectu faciemus, quod exceſſus hujuſmodi Sede vacante commiſſi, & forſan quod abſit, committendi, longe acrius, & ſeverius etiam ad inſtar criminis aſſaſſinii, & læſæ Majeſtatis puniantur, noſque in illis remittendis inexorabiles, & omnino implacabiles reddemus, ut aliquando tantis abuſibus finis imponatur.* Et mox *quodque nullo pacto bellum geremus adverſus principes Chriſtianos, aut cum aliquo ipſorum contra alium fœdus inibimus, aut ligam faciemus, ſed nos communem Patrem, & æqualem omnibus exhibebimus, neutralitatemque veram omnino ſervabimus, niſi ex juſta, & urgenti cauſa, quæ a majori parte eorumdem Cardinalium in Conſiſtorio ſecreto, & per modum ſecretum probata fuerit.*

Necnon contra perſonas eorumdem Cardinalium quacumque de cauſa, niſi in caſibus hæreſis, ſchiſmatis, aut læſæ Majeſtatis in primo capite, & tunc nonniſi præcedente legitima cauſæ cognitione, ac proceſſu coram eiſdem Cardinalibus ad idem de duarum partium aliorum Cardinalium præſentium conſenſu per modum ſecretum præſtito, deputandis non procedemus, nec procedi faciemus, quoſcumque proceſſus contra formam ſimilis capituli in præcedenti conclavi editi, & Bullæ illius confirmatione factos, nullos, & irritos declarando.

Præterea Civitates, Terras, & Loca, aut bona, vel jura ejuſdem Romanæ Eccleſiæ, etiam ex cauſa permutationis, & cum recompenſa, aut pro evidenti utilitate, vel neceſſitate, & ſi alienari, vel infeudari conſueverint, non alienabimus, vel infeudabimus, aut ad longum tempus locabimus, vel pignori trademus, ſeu in gubernium, aut alio titulo ultra vitam noſtram concedemus, etiam omnibus Cardinalibus præfatis conſentientibus, niſi poſſeſſiones, & fundos juriſdictionem non habentes, qui a longiſſimo, hoc eſt triginta, vel quadraginta annorum tempore citra alienari, vel infeudari conſueverint, & illa, quæ de cætero ob lineam finitam, aut alias legitime devolventur: & ſi aliter factum fuerit, id ſit nullius roboris, vel momenti, & quandocumque retractari poſſit, & debeat. Et ſi quis eorumdem Cardinalium, quod abſit, ad id conſenſerit, non ſolum perjurus, ſed infamis infamia juris, & facti perpetuo exiſtat, teneanturque dicti Cardinales promovendi ante receptionem pilei jurare, præmiſſis conſenſum non adhibere, & poſt coronationem noſtram infra decem dies Bullam, ſeu Conſtitutionem edere, & publicari facere, ac quod nullo modo impediemus optiones titulorum, & ſex Epiſcopatuum ad ipſos Cardinales ſpectantium, ſed antiquam, & laudabilem conſuetudinem optandi juxta prioritatem eorumdem Cardinalium præſentium ſervabimus, & ſervari faciemus. Datum Rom. apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLIX. pridie Idus Januarii Pontificatus noſtri anno 1.

Quo ad Primitias Pii IV. attinet, fuit Patria Mediolanenſis, nam Medicea familia, quæ opibus, & dignitate florentiſſima Principatum Florentiæ gerit, civilibus turbis profuga Mediolanum ex parte conceſſerat, atque in ea Urbe in nobiliſſimum hoc germen effloruerat, quod datum Orbi ad gerendas res maximas prodigio oſtenſum eſt: *Vagienti* (inquit Panvinus) *adhuc in cunis prodigioſa res accidit, ſummi alicujus Principatus haud dubie prænuntia. Flamma repente cubiculum, in quo cubabat, de nocte, illuſtrans, errabunda diu per omnes cubiculi partes circumvagata, ipſam ad poſtremum extinctam jam dudum lucernam, mirante, metuenteque nutrice ſponte accendit*, quod non modo ob Pontificatum illi divinitus deſtinatum, ſed etiam ob Concilium Tridentinum ab eo abſolutum, diſcuſſaſque hæreſeon tenebras, promotumque Sanctum Carolum Borromæum Nepotem, qui magnum Eccleſiæ lumen futurus erat, contigiſſe putandum eſt. De ſuſcepto vero ab eo Pontificatu hæc narrat Panvinus [*Paulo IV.* XXXIX.

Bernard. Corius.

Panvin. in ejus vita.

Patria, & familia Pii IV. & ejus virtutes.

vita

vita functo poſt diuturnam, quatuor videlicet Menſium, diſcordibus Comitiis, Pontificatus vacationem, tandem ex Presbytero Cardinale tit. Sanctæ Priſcæ ipſe omnium potiſſime electus eſt Romanus Pontifex, qui ſua humanitate, & clementia ſuperiorum annorum acerbitatem leniret, afflictamque non modo Urbem Romam, ſed pene univerſam Italiam recrearet, quam ſpem confirmare omnino, & augere viſus eſt Pii nomine ſibi indita. Pontifex autem Maximus creatus eſt die, quæ natalitium Servatoris Noſtri Jeſu Chriſti inſequuta eſt anno MDLIX.

XL. Delatum illi Pontificatum ob eximia ornamenta virtutum cenſet Panvinius, qui fuſe illius primitias proſequitur, ac geſta munera ab eo recenſet, atque inter ea geſtam quæſturam (quam Commiſſariatum vocant) bis in Pontificio exercitu in Hungaria contra Turcas, ſemel in Germania contra Lutheranos iu ſubſidium Caroli Quinti Cæſaris, utque in Cardinalatu doctorum Virorum conſuetudine delectaretur, ut ejus menſa quoddam gymnaſium eſſe videretur : tum de ejus pia in pauperes liberalitate, ac morum ſuavitate hæc addit. *Miti, ac prono ad Miſericordiam ingenio, tum ex conſuetudine, ac ſermone, tum ex rebus, quas geſſit, ſemper habitus eſt, nam præter occultas largitiones, publice etiam quotidie omnibus inopia laborantibus, & oſtiatim victum quærentibus tantum ad ſublevandas eorum miſerias diſtribuebat, quantum pro diurno victu ſatis eſſe poſſet, ex quo Pater Pauperum vulgo vocari cœpit; ſed tum præcipue, cum Urbe Tyberis inundatione ſub Paulo IV. fame vexata quidquid in horreis ad familiæ ſuæ in annuum uſum condiderat, liberaliter ad egenæ plebis ſuſtentationem primis menſibus deprompſit. Cum fraternam hæreditatem adiiſſet, veritus ne fratris cauſa, qui variis præfuerat bellis, aliqui jacturam bonorum ſuorum feciſſent, reditum annuum aureorum mille, & ex fraterno cenſu magnæ Mediolanenſium domui pauperum, Hoſpitali aſſignavit, ut inde prius ſarcirentur damna his, quorum re vera direpta eſſe bona conſtaret, deinde pauperes infirmi alerentur, qui etiam propria, & opulentiora Sacerdotia trium plus minus aureorum millium reditus eidem Hoſpitali aſſignavit. In amicos liberalis, omnibus comis, & perhumanus, juſtitiæ cultor, & nefariorum hominum hoſtis acerrimus, in ea Civitate, quæ mores hominum diligenter examinare ſolet, omnium conſenſu exiſtimatus eſt, quarum haud dubie virtutum opinione gradum ſibi ad maximum Sacerdotium fecit.*

Primis ab accepta Pontificia dignitate diebus Pius Reges de re tota certiores fecit, utque ob funeſtam conditionem temporum, quibus tot hæreſes inhorruerant, tot Principes, ac populi ab obſequio Sedis Apoſtolicæ defecerant, impar viribus munus ſubire formidarit, divini tamen ſubſidii ſpe, ac fide confirmatus ad quoſvis ferendos labores pro Divina gloria propaganda, promovendaque animarum ſalute ſe comparavit. Extant ejus literæ ad Philippum Hiſpaniarum Regem conſcriptæ, quibus ſe maximam in flagrantiſſimo illius pro aſſerenda Religione ſtudio ſpem collocaſſe profitetur. XLI.

Nec non aliæ ad Priulum Ducem Venetorum, quibus ſignificat ſe optimas ſpes de re Catholica concepiſſe, cum inter Reges Catholicos maxima concordia efflorefcat, compoſitiſque bellis illos adverſus Hæreticos conjungi poſſe, tum ſingularem fiduciam in Senatus Veneti pietate, & virtute a ſe poſitam ſignificavit.

Eodem die coactus eſt ſolemnis Cardinalium Senatus, in quo actum eſt de electione Ferdinandi Regis pro moderando Romanorum Imperio confirmanda, cumque ſublato e vivis Carolo V. ſublatæ quoque eſſent difficultates, quas Paulus IV. objecerat, non potuiſſe illum jure abdicare ſe Imperio, reſciſſo Sacramento Pontifici nuncupato cum Imperiali Corona fuerat redimitus, Pius IV. conſultis prius Cardinalibus re magna conſilii maturitate diſcuſſa Ferdinandum legibus creatum Imperatorem pronuntiavit, cum pro Germaniæ componendis rebus, pro fide Catholica adverſus hæreticorum impetus propugnanda, pro Turcarum propulſanda tyrannide nullus aptior Princeps evehi ad Imperium potuiſſet : moxque concitatiſſimo equorum per intervalla diſpoſitorum curſu, rei fama ad Ferdinandum delata eſt. XLII. Electio Ferdinandi I. confirmata a Pio IV.

Anno

I. *Onuphrius Panvinius in ejus vita.*

ANno Virginei partus milleſimo quingenteſimo ſupra ſexageſimum Indictione tertia, Pius IV. Epiphaniæ die feſto Pontificia thiara ſolemni ritu redimitus eſt, de quo hæc Onuphrius Panvinus. *Meruit unus, quod non temere alii uni eveniſſe conſtat, ut tribus celebrioribus anni totius Paſchatis feſtivitatibus, naſceretur, & Pontifex crearetur, ac ſupremæ demum caperet inſignia dignitatis.*

Pius IV. thiara Pontificia redimitur.

In primo Cardinalium Senatu ab eo indicto concepta pia conſilia de fidei puritate incorrupta ſervanda, de morum ſanctitate reſtituenda, de pace alenda, de juſtitia integre adminiſtranda, levandaque annona explicavit, ut referunt Acta Conſiſtorialia.

II. Ferdinandus allato ſibi nuntio, Pium IV. novum Pontificem exeunte ſuperiore anno ipſius electionem in Imperatorem poſt Caroli V. renunciationem approbaſſe, ſtatim epiſtolas plenas actionis gratiarum Pontifici ſcripſit, quæ in Conſiſtorio lectæ fuerunt, ut Acta Conſiſtorialia referunt. *Romæ die Mercurii ultima menſis Januarii MDLX. lectæ fuerunt literæ Sereniſſimi Domini Ferdinandi Imperatoris electi, gratulatur Suæ Sanctitati de illius electione in Pontificem, & offerebat ſe obſequentiſſimum huic Sedi.*

MS. Car. Spad. to. 134. pag. 283.

Ferdinandum ut Imperatorem recipit, & recognoſcit.

Beatiſſimo in Chriſto Patri, & Domino Pio Quarto Divina providentia Sacroſanctæ Univerſalis Eccleſiæ Summo Pontifici Domino Reverendiſſimo..

Apud Bzovium to. 20. an. 1560. n. 2.

Beatiſſime in Chriſto Pater, & Domine, Domine Reverendiſſime. Poſt humilem commendationem fidelis obſervantiæ noſtræ & continuum incrementum. Si unquam alias his certe proximis diebus gratiſſimum nobis nuntium allatum eſt, quando nimirum [quod felix, ac fauſtum ſit toti Chriſtianæ Reipublicæ] intellenimus, Sanctitatem Veſtram, Reverendiſſimorum Dominorum Cardinalium unanimi conſenſu, Spiritus Sancti gratia cooperante, ad faſtigium Summi Pontificatus, & ſupremam Sanctæ Romanæ, & Univerſalis Eccleſiæ curam, atque adminiſtrationem electam, & ſuſceptam eſſe. Nam præterquam quod hæc lætitia ſit, & eſſe debeat publica, & communis omnibus Chriſtianis, & præſertim iis, qui afflictæ Religionis, & omnium Rerumpublicarum ſtatui conſultum cupiunt, eo quod Divina benignitate talis Paſtor Eccleſiæ Dei obtigerit, qui præditus ſit tot virtutibus, ut ſpes ſit, eius eximiam prudentiam, ſapientiam, ſummamque pietatem, & præclariſſimum in rem Chriſtianam ſtudium, eidem Reipublicæ Chriſtianæ nonniſi maximo ornamento, & commodo futurum; nobis tamen ſpecialis cauſa eſt lætandi, propter veterem notitiam, & familiaritatem, nobis a pluribus jam annis cum Sanctitate Veſtra intercedentem. Cui quidem tuendæ, & conſervandæ Sanctitas Veſtra nullis unquam officiis defuit. Eam vero noſtram lætitiam, cum ita commota eſſet primo illo nuntio, ut ejus incremento vix videretur reliquus eſſe locus aliquis, auxerunt tamen, ſupra quam dici queat, literæ Conſiliarii, & Oratoris noſtri, nobilis fidelis Nobis dilecti Franciſci liberi Baronis de Turri, necnon ea, quæ nobis nobilis fidelis Nobis dilectus Gregorius a Madrucio Liber Baro coram nobis retulit, ſummam illam paternam benevolentiam concernentia, quam Sanctitas Veſtra non modo in his ſermonibus, quos cum eo ſæpius poſt auſpicatiſſimam ſuam electionem conferre dignata eſt, verum etiam in publica ſacri illius Collegii Reverendiſſimorum Dominorum Cardinalium Congregatione erga Nos palam declaravit, ubi ſcilicet tam amanter, tam paterne, tamque ſapienter negotio, & difficultati illi, quam nobis olim Sanctitatis Veſtræ Prædeceſſor Paulus Quartus moverat, juſtum, & optatum finem imponere voluit; in qua quidem re pluribus explicanda, non eſt, quod has noſtras literas abſumamus, præſertim cum id apud Sanctitatem Veſtram, quæ eius eſt ſumma æquitas, ſupervacaneum cenſeamus, ut quæ cauſæ noſtræ rationes non omnino habeat incognitas; ſed tamen ſi Sanctitas Veſtra uberiorem adhuc, & exactam iſtius negotii notitiam teneret, clarius adhuc cognoſceret, quam præter omnem rationem, & æquitatem, & abſque omni culpa noſtra diverſis cavillationibus onerati, & traducti fuerimus, quibus jam tandem impoſitum eſſe juſtum finem merito Sanctitatis Veſtræ, cum optimæ, & paternæ erga nos voluntati, tum eximiæ integritati, ac juſtitiæ acceptum ferimus. Porro licet, hoc triduo, vel quatriduo hinc profecturus ſit ſolemnis noſter Orator, cui munus Sanctitati Veſtræ nomine noſtro, qua par eſt ſubmiſſione, congratulandi, debitumque ſolitum reverentiæ, ac devotionis officium, more Dominorum Prædeceſſorum noſtrorum, Electorum Romanorum Imperatorum præſtandi impoſuimus, tamen cum is non poſſit illuc pervenire tam brevi quam nos vellemus, equidem teneri non potuimus, quin haſce literas noſtras præmitteremus, quin ſaltem poſſit quadamtenus ſatisfieri ardentiſſimo noſtro deſiderio Sanctitati Veſtræ animi candorem quampri-

primum conteſtandi. Quamobrem non modo Sanctitati Veſtræ ex animo, & obſequenter congratulamur, ſed etiam pro iſta mirificæ in nos paternæ, & piæ voluntatis ſuæ demonſtratione, quas poſſumus, maximas agimus, & habemus gratias, eidem Sanctitati Veſtræ ingenue pollicentes, nos ſummo ſtudio operam daturos, ut nunquam Sanctitas Veſtra ullum vel grati animi, vel filialis obſervantiæ Sanctitati Veſtræ, & iſti Sanctæ Sedi debitæ officium in nobis requirere poſſit. Deum Optimum Maximum ſummis precibus orantes, ut pia Sanctitatis Veſtræ conſilia, & inſtituta, ad laudem ſuæ Divinæ Majeſtatis, ac beneficium totius Orbis convertere, eamque diu ſalvam, & incolumem tueri, ac conſervare, ac proſperis rerum ſucceſſibus, omnique demum felicitatis genere fortunare dignetur. De qua quidem noſtra ſtudioſiſſima intentione, ac filiali erga Sanctitatem Veſtram, & Sanctam Apoſtolicam Sedem obſervantia, & devotione, ſupradictus noſter Orator Franciſcus liber Baro de Turre, Sanctitati Veſtræ plenius ſignificare poterit, cui dignabitur Sanctitas Veſtra de his, & aliis rebus cum eo humaniter tractare: interim, dum alter Orator noſter ſubſequatur, benignas aures præbere, & nos quoque loco, & tempore paterne, ac benevole commendatos habere. Dat. in Civitate noſtra Viennæ die XVI. menſis Januarii anno Domini MDLX.

Sanctitatis Veſtræ humilis, &
obſequens filius
FERDINANDUS.

III. *Bzovius ibid. n. 3. Palav. to. 2. l. 14. c. 2. num. 3. idem c. 13. n. 1.* Concilium Imperator petit a Pio, maxime in illud cogendum propenſo.

Ornavit verba operibus Imperator Comitem Arcus ad ſolitam obedientiam præſtandam Pontifici miſit, qui cum huic muneri jam ſatisfeciſſet, nomine ipſius Imperatoris petiit a Pontifice, ut concilium, unicum tantarum infirmitatum remedium, congregare vellet, & non multum ad perſuadendum laboris inſumpſit, cum jam Pius de eo indicendo cogitaret; quapropter cum Epiſcopum Tarracinenſem, ut ſuum ordinarium Nuntium ad Catholicum Regem miſiſſet, illi mandavit, ut inter alia negotia de reſtituendo concilio Tridentino ageret, & ut Caraffas in gratiam cum eo adduceret, de reſtituendo Palliano firmandaque concordia ſermonem inferret. Prima Aprilis die Nuntius admiſſus fuit ad præſentiam Regis, cui oſtendit, quantum Sua Sanctitas in ejus auxiliis, quod Chriſtianorum potentiſſimus eſſet Princeps, fideret, ea maxime tempeſtate, qua tota Chriſti Eccleſia circumfuſa ab infenſiſſimis hoſtibus cernebatur, in illo propterea firmiſſimam ſpem collocaret; ſed quamvis Pius cognoſceret, Regis Catholici erga Deum, & ſanctam Sedem pietatem, tamen quod lapſis pluribus menſibus non modo nulla Legatio, ſed ne literæ quidem ad eum perveniſſent, quibus novum ipſi Principatum gratularetur, juſſit Nuntium Regi ſignificare, ut animadverteret, ne ex hoc Novatores exiſtimarent, Regem Catholicum Apoſtolicam Sedem contemnere. Adderet, Cardinalium Congregationem Pontificem inſtituiſſe, quæ coram eo frequenter cogebatur, ad reformationem Eccleſiaſticorum ante Concilium firmandam; ideoque Suam Majeſtatem orare, ut auxilia, & conſilia ad tam arduam rem perficiendam præſtaret; & quia Cameræ Apoſtolicæ propter hoc multi ſumptus inſtarent, & ærarium vacuum ob præterita bella eſſet, Regiam deprecabatur Majeſtatem, ut omni favore muniret Pontificios Quæſtores. Hoc Suam Sanctitatem eo liberius exigere, quo libentius, & amantius Cruciatæ Bullam non requiſitus, ſuæ Majeſtati miſerat, & Ferdinandum Patruum in Imperatorem recognoverat.

Idem ibid.

Hiſpaniæ Rex multis officiorum verbis dilationem debitæ reverentiæ excuſavit, jam duos menſes elapſos ab electione in Oratorem Comitis de Tendilia ad Suam Sanctitatem, ut ei debitam Regio nomine deferret obedientiam, executionem vero dilatam fuiſſe, ob Oratoris infirmam valetudinem: & certiorem reddidit Nuntium, nunquam ſe majori gaudio perfuſum fuiſſe, quam cum audivit, eum in Pontificem electum, quod, & epiſtola manu propria conſcripta, & poſtea ſui Oratoris opera teſtatum voluit; Sanctitatis Suæ pedes reverenter oſculari ob beneficium Bullæ Cruciatæ contra Infideles promulgatæ. Quod ad concilium ſpectabat jam Rex Chriſtianiſſimus ipſum requiſierat, ut ſimul cum eo apud Suam Sanctitatem inſtaret, pro celebratione Concilii, & jam multos Viros doctos convocaverat Philippus, ut eorum conſilium in re tam ardua audiret; poſt paucos autem dies Nuntio reſpondit, ſe concilii celebrationem approbare.

IV. *Ubi ſupra p. 283.*

Interim novus Pontifex Pius vigilanter reformationi, aliiſque graviſſimis negotiis Religionis, & gubernationi Pontificatus incumbebat, ut ex Actis Conſiſtorialibus. Hortatus eſt etiam Reges, atque Principes, ut ſuam opem, authoritatemque cum eo pro aſſerenda Religione conjungerent, quo argumento Sigiſmundum Poloniæ Regem ſollicitavit, ut Præſules adverſus hæreticorum vim, atque inſidias tueretur.

Decreverat jam ad Sedem Apoſtolicam Sigiſmundus Rex Oratorem ſuum, qui ha-

hæreſeos in Regno ſuo graſſationes exponeret, atque ad eas comprimendas conſilium Pontificium, ac opem depoſceret: cum itaque Regius orator pontifici Regium obſequium detuliſſet, atque etiam de revocanda in priſtinum ſplendorem eccleſiaſtica diſciplina, & cogenda Synodo verba feciſſet; reſponſum illi eſt, operam reſtituendæ ſanctitati morum adhibitum iri pro debellanda hæreſi, & diſciplinæ ad priſtinum nitorem revocandæ, & Concilio etiam œcumenico, ſi opus fuerit, celebrando ſe incubiturum, verum neceſſe fore, ut inſolentia Hæreticorum Regia vi comprimatur.

VI. Extulit quoque meritis laudibus Regiam pietatem, ac de obſequio Regio nomine ſibi delato Sigiſmundum certiorem fecit; tum illi ſuſcepta conſilia de congreganda Synodo œcumenica aperuit, ſignificavitque internuntium apoſtolicum qui Pontificia Regia fultus authoritate hæreticorum ſectas coerceat, transmittendum; tum monuit, ut antequam impiorum vires confirmatæ eſſent, eos coerceret, ac ſi qui in Regia familia lue hæretica eſſent infecti ipſos Aula pelleret.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Sigiſmundo Auguſto Poloniæ Regi Illuſtri.

Pius IV. to. 1. brev. ſig. 2896. ep. 141.

Chariſſime in Chriſto fili noſter. &c. Dilectus filius Magiſter Joannes Conraſki Notarius noſter, & idem Orator tuus in Conſiſtorio publico, ut mos eſt, tuo nomine, ac mandato, nobis, ac Sedi Apoſtolicæ obedientiam, ac reverentiam debitam diligenter admodum præſtitit. Feciſti chariſſime fili, quod Catholicum Regem, quod devotum Eccleſiæ filium decuit. Quam gratum nobis iſtud officium fuerit, in reſponſo, quod tum ei publice dedimus, declaratum quidem a nobis fuit, ſed tamen re ipſa id ſumus libentius declaraturi. Audientes enim non ſine maximo dolore, quantopere Regnum tuum perturbatum ſit propter creſcentes quotidie hæreticarum Sectas, ſtatuimus jam eo propediem mittere noſtrum, & Sedis Apoſtolicæ Nuntium, quo authoritate noſtra, & tua ſimul, malo iſti, antequam vehementius ingraveſcat, obvietur: univerſæ eccleſiæ paci, ac tranquillitati, poſtea œcumenico Concilio, quod, Deo juvante, indicere, ac celebrare in animo habemus, conſulturi. Et infra. *Tu quoque Chariſſime, Parentum, & Majorum tuorum, & Regii officii memor, ſalutaribuſque monitis noſtris obtemperans, quantum potes [perſuaſum autem habemus poſſe te plurimum] Hæreticæ pravitatis peſtem in Regno tuo, dum potes, reprime: Hæreticis, Hæreticorumque fautoribus omnem aditum ad familiaritatem, & ad obſequia tua intercludo, imo eos e Regno expelle, & eiice: ſi quos familiares tuos ſemel iterumve correptos ſanare non potes, illos quamvis grati tibi, quamvis accepti ſint, præcepti Domini Noſtri memor, qui non pedi, non oculo, non manui, ſi nos ſcandalizaverint, parci vult, ſed ea abſcindi, ac proiici, eos ipſe quoque, ſi gravius in illos ſtatuere non ſuſtines, ſaltem repelle abs te, ac remove, ut vel ſic confuſi, & debilitati animo reſipiſcant. Deus novit quam paterna animo hæc a nobis dicantur, & quantopere exiſtimationem, honorem, ac dignitatem tuam charam habeamus, Regnique tui incolumitati, ac ſtabilitati conſulere cupiamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XXII. Februarii MDLX. Pontificatus Noſtri Anno I.*

Moniti ſunt ab eodem Pontifice Joannes Archiepiſcopus Gneſnenſis, & alii Poloniæ Præſules, ut in fide Catholica aſſerenda ſtudia conjungerent, Sedem Apoſtolicam de his quæ forent neceſſaria, monerent. VII.

Religionis cauſa (inquiebat) *tantopere Regnum Poloniæ perturbatum audientes, eamque ob cauſam maxima ſollicitudine affecti, vehementer cupimus pro noſtri muneris officio opportuna adhibere remedia, quibus ingraveſcens in dies malum, quantum Divina Miſericordia facultatis dederit, reprimatur: nec vero ullum, quod a nobis proficiſci poſſit officium, abs te, & reliquis fratribus requiri patiemur &c. III. Martii MDLX.* Pius IV. ep. 108. Joanni Archiep. Gneſn.

Ex crebris de fide diſceptatis controverſiis in Polonia in eam impietatem plerique nobiles ſunt prolapſi, ut cuique liceret de fidei ſacræ myſteriis credere, quod luberet; adverſus quam impietatem necnon de Hæreticorum horrendis diſſidiis, atque de tuenda, colendaque ſanctiſſime Religione Catholica hæc Hoſius Epiſcopus Warmienſis ad Palatinum Poſnanienſem ſcripſit. VIII.

Martino Sboroneſchi Palatino Poſnanienſi. Staniſl. Hoſius Ep. Warmien. ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. 3222. p. 27.

Poſtquam hanc nonnulli ſunt opinionem ſequuti, ut putarent licere ſibi credere, quidquid appareat in earum conſcientia, quorſum res redacta ſit, vidimus: nam & noſtris temporibus eadem dicere licet, quæ ſuo ſæculo dixit Hilarius, Periculoſum admodum, atque miſerabile eſt, tot nunc fides exiſtere, quot voluntates: & tot nobis doctrinas eſſe, quot mores: & tot cauſas blaſphemiarum pullulare quot vitia ſunt: dum aut ita fides ſcribuntur

ut

ut volumus, aut ita, ut volumus, intelliguntur, & cum ſecundum unum Deum, & unum Dominum, & unum Baptiſma, etiam Fides una ſit, excidimus ab ea fide, qua ſola eſt: & dum plures fiunt, ad id ceperunt eſſe, ut nulla ſit. *Dominatio Veſtra non procul abeſt a Pinczovia, ubi ante annos jam prope decem, iſtud cacangelium potius, quam evangelium cepit originem, nonne ipſi ejuſdem illius ſcholæ magiſtri, ſe mutuo vocant hæreticos? certe Stancarum parum abfuit, quin flammis traderent, qui tam non major eſt hæreticus, quam ii, qui diverſum ab eo Pinczoviæ ſentiunt*. Et infra. *Sic fieri neceſſe eſt, quando quiſque ſibi liberum eſſe vult, non quod Eccleſia Catholica vult, & docet, ſed quod ſibi apparet in ſua conſcientia credere. Apparet uni in ſua conſcientia, quod non debeat eſſe neque ſacerdotium, neque ſacrificium, qua ratione Deus ipſe quodammodo in ordinem cogi videtur. Apparet alii falſum eſſe, quod Chriſtus dixit*, Hoc eſt corpus meum; *ſed ſignificari tantum Corpus eſſe figuram, vel virtutem Corporis. Apparet tertio, quandoquidem dixit Chriſtus*, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit, *propterea parvulorum baptiſmum nihil valere, & eos dixit, eſſe rebaptizandos. Apparet quarto, quandoquidem a Propheta ſcriptum eſt:* Audiam, quid loquatur in me Deus; *& rurſus:* Beatus Vir, quem tu erudieris Domine; *quin & ipſe Chriſtus docuerit:* Nolite plures fieri Magiſtri, quoniam unus eſt Magiſter veſter in Cœlis; *non eſſe fidendum Scripturis, multo minus autem ferendum eſſe externum verbi, ſeu prædicationis miniſterium, ſed de Cœlo revelationes expectandas, ut ille nos doceat, qui ſolus eſt verus Magiſter. Sed quorſum attinet enumerare ſingula, ſi liberum erit unicuique credere, quod apparet in illius conſcientia, tot erunt fides, quot voluntates; nec ulla eſt certior, & celerior ad interitum via, quam ut quod vult, cuique credere, quod vult, facere cuique liberum ſit; ibi enim nullus jam videtur eſſe Magiſtratus, nulla legitima, poteſtas, &c. Datum Viennæ MDLX.*

IX. In Hungaria nobiles aliqui viri impio tumidi faſtu in id ſcelus prorupere, ut Sacerdotes ad utramque ſpeciem ſibi porrigendam adigerent, cumque ex impuris Sacerdotum moribus offendiculum grave populus pateretur, ad hæc mala tollenda incumbentem Strigonienſem Archiepiſcopum hortatus eſt Pontifex, ut conſtantiam in cœptis egregiis explicaret.

In Moravia exorta eſt ſecta quæ (ut retulit hoc anno Vvarmienſis Epiſcopus ad Cardinalem Moronum) *Chriſtum Deum eſſe negat, Baptiſmum, Dæmonum eſſe præſtigias; Trinitatis vero nomen inane, re prorſus vacuum eſſe docet: habetque applauſus multos non modo ex vulgo, verum, & ex equeſtri ordine.*

In Germania Lutherani in varias factiones diſſecti generalem Synodum omnium Auguſtanam confeſſionem profitentium cogere meditati ſunt, ac Jenenſes pſeudotheologi ſupplicem libellum Principibus porrexere, ut ad id opem, authoritatemque conferrent, in qua ſoli Lutherani congregati Sacramentarios & alios adverſantes damnare poſſint; in quo advertenda eſt horum inſania, qui cum Concilia œcumenica reſpuant, in conciliabulis ſuis decreta edere audeant, quibus plebeculam ipſorum deliramentis faſcinatam conſtrictam velint. Diſcuſſit vero Divina providentia horum tenebrionum maleſana conſilia, ut nunquam novatores expetitam ab iis eam Synodum cogere potuerint, immo mutuis diſſidiis confuſi ſe contrariis anathematiſmis defixerint: in Ducatu enim Wittembergenſi Brentius ſuperintendens adverſus Sacramentarios Edictum promulgavit, at in Palatinatu Brentius, & cum eo Lutherus ab Heidelbergenſibus damnati fuere, ut refert Surius his verbis: *Non ita pridem Superintendentes Heidelbergenſes hujuſmodi decretum promulgarunt, Lutheri, & Brentii Catechiſmi extra Eccleſiam ejiciantur, & eorum ſcripta nullam habeant authoritatem. Ecce ut ille pontificiæ authoritatis impotentiſſimus exagitator, & everſor, jam a ſuis plane rejicitur, & profligatur: idem eveniet omnibus aliis Turris Babylonicæ ſtructoribus.*

X.
Sur. in comm. hoc anno.
Lutherani inter ſe, & aliis Hæreticis diſſident.

Sur. in comm.

Certarunt etiam contrariis libris: nam Tilmannus Heshuſius, Jenæ contra Sacramentarios Librum typis excudit, in quo queritur, Zuinglii, & Calvini errorem late diffuſum, ac dogma Lutheranum & ſcripturis, & patribus adſtruere conatus eſt, at contra Zuingliani ſuum ex iiſdem probare moliuntur, Baſileæ enim prodiit Joannis e Lashe nomine liber præfixa hac inſcriptione: *Reſponſio ad virulentam, ac mendaciis confarcinatam Joachimi Vveſtphali Epiſtolam quandam qua purgationem Eccleſiarum peregrinarum, Francofurti convellere, conatur, &c.* Perſpicue ex iis antilogiis patet, ad veram Eccleſiam Catholicam, quæ ex Apoſtolo columna eſt, & firmamentum veritatis, confugiendum.

Ad hos, & alios novatores aberrantes a veritatis via, ruenteſque in æternæ XI.

mortis præcipitia, ad veritatis, & Eccleſiæ caſtra revocandos Pontifex ſuſcepta conſilia celebrandæ œcumenicæ Synodi promovit, de quibus Moguntinum Archiepiſcopum certiorem fecit, monuitque ut Cleri ſuæ provinciæ mores Eccleſiaſtica diſciplina caſtigaret, daretque operam, ut Sacramenta, qua par erat diligentia, puritate, ac religione adminiſtrarentur.

XII. *Ibid. cap. 206. & 207.* Conceptæ ſunt iiſdem ſententiis aliæ literæ ad Joannem Gebhardum deſignatum Archiepiſcopum Colonienſem, ac Joannem Archipræſulem Treverenſem, nec non ad Theodoricum Wormatienſem electum Mindenſem, *Ep. 205.* Julium Nunburgenſem Epiſcopos, quos expoliendis Cleri moribus, atque ad ſanctioris vitæ formam revocandis dare operam juſſit. Ut *Ep. 236.* vero Germaniæ Clerus impudicitiæ cœno inquinatior erat, ita Corſicæ Clerus avaritiæ ſordibus perlitus erat, quas abſtergi ab Alerienſi, Adiacenſi, Sagonenſi Accienſi, Marianenſi Epiſcopis imperavit adeo diligenter, ut poſthac ea fœditatis nota ac ſuſpicione non laboraret, paribuſque monitis aliarum Provinciarum Præſules inſtructi fuiſſe videntur. Propterea Joannem Oſnaburgenſem Epiſcopum, atque Sigiſmundum electum Magdeburgenſem Archiepiſcopum ad reliquias gregis ab inſidiis hæreticorum vindicandas incitavit, tum etiam Colonienſium in fidei puritate retinenda conſtantiam meritis laudibus ornavit, qui cum hæreticis cincti eſſent, flagrantiſſimo tamen ſacro ardore religionis cauſam propugnabant.

XIII. Explicuit in alios Germaniæ populos paternum ſtudium Pius; tum ad conſtituendas Imperii res, Ferdinandi electionem, quam Paulus IV. confirmare abnuerat, ratam, ac firmam habuit, ut inferius ex Actis Conſiſtorialibus viſuri ſumus, oſtenduntque ad electum Imperatorem ſubjectæ amantiſſimæ literæ quibus Pontificiorum conſiliorum omnem rationem expoſuit.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Ferdinando Hungariæ, & Bohemiæ Regi Illuſtri Electo Romanorum Imperatori.

XIV. *Pius IV. tom. 1. brev. ſig. 2897. ep. 86.* *Chariſſime in Chriſto Fili noſter, &c. Advenientem ad nos dilectum Filium nobilem virum Scipionem Comitem Archi-Oratorem tuum, benigne, eoque, quo decuit, honore excepimus. Grato vero accepimus animo, cum Celſitudinis tuæ literas, quas nobis in publico Conciſtorio reddidit, cum officium debitum, quod ipſe per eum nobis more Regum, & Catholicorum Imperatorum omnium prædeceſſorum tuorum præſtitiſti, quod quidem ſicut pium Principem, & Catholicum defenſorem decet, non dubitamus, te re ipſa eſſe præſtiturum omnibus in rebus, quæ, vel ad Dei obſequium, ſanctæque ejus Fidei defenſionem, vel ad noſtram, & S. R. E. dignitatem pertinebunt, quod ſicuti de tua nobis pietate pollicemur, ita hoc de nobis Serenitati tuæ perſuaſum eſſe volumus, & paterno nos animo ſemper dignitati, amplitudini, & gloriæ tuæ conſulturos, & daturos omnem operam, enixuroſque, ut tuæ de nobis ſpei, & expectationi reſpondeamus. Sicut officii noſtri ratio poſtulat, tum in tuenda, atque augenda pace, atque concordia inter Principes Chriſtianos, tum in tollendis hæreſibus, atque diſſidiis, & priſtina tranquillitate, ac decore Eccleſiæ Dei reſtituendo, tum in hortandis, excitandiſque Regibus, ac Principibus Chriſtianis, ut in impios hoſtes religionis noſtræ arma convertant: quæ quidem omnia tanto ſtudio curabimus ut maximum omnium, quæ a Deo accepimus, beneficiorum, exiſtimaturi ſumus, ſi pro his rebus nobis daretur ſanguinem, & vitam ipſam profundere, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris MDLX. Pontificatus noſtri anno I.*

Significavit etiam aliis literis Cæſari quantam ſpem in ejus virtute collocaſſet, illumque ad pietatem Chriſtianam provehendam incitavit.

Ferdinando Hungariæ, & Bohemiæ Regi Illuſtri electo Romanorum Imperatori, &c.

Plane perſuaſum habemus, immo vero ſcimus, te ſicut claræ memoriæ Fratri tuo Carolo Imperatori, & majoribus tuis piiſſimis principibus in Imperio ac regnis ſucceſſiſti, ita tum eorum pietatis, & ſtudii in religionem catholicam imitator ſemper exiſteris, futurum omni tempore religionis, fideique catholicæ, jam turbulentiſſimis temporibus conſtantiſſimum advocatum, & defenſorem, noſtrorumque piorum conſiliorum cum reliquis reipublicæ Chriſtianæ partibus, tum in primis iſti nobiliſſimæ nationi ſalutarium adjutorem; neque ullo loco, vel honori noſtro, vel Sedis Apoſtolicæ dignitati, vel ſanctæ matris Eccleſiæ obſequiis defuturum; qua quidem de te chariſſime Fili ſpe explorata, certaque fiducia adducti, ſimul, ac in hoc loco fuimus conſtituti, ea tibi paterni amoris noſtri ſigna dedimus, quæ abs te in literis ipſis animo commemorata gratiſſimo, jucunda tibi fuiſſe gaudemus, &c. III. Febr. MDLX. *Pius IV. to. 1. brev. ſig. 2896. ep. 87.*

Paribus paterni amoris officiis complexus eſt Pius Maximilianum Regem Bohemiæ Ferdinandi filium natu maximum, qui illi de parto Pontificatu gra- XV.

tu-

tulatus fuerat, ac de concepto animi decreto de collocanda omni opera pro hæreticis ad ſalutem revocandis, abolendiſque vitiis, & corruptelis omnibus certiorem fecit.

Manimiliano Regi Bohemiæ.

Pius IV. lib. brev. ſig. 2961. p. 43. *Chariſſime, &c. Jucundum nobis, & gratum fuit officium, quod tua nobis Serenitas per literas præſtitit, en quibus in ſpem venimus fore, ut de quo munere nobis gratulata eſt, ad idem ſuſtinendum, & recte fungendum pro ſua parte nos etiam adjuvet, ut Principem illo patre, illiſque majoribus ortum decet.* Et infra. *Quod ad nos attinet, daturi omnem operam ſumus pro credito nobis diſpenſationis officio, quantum quidem divina opitulante miſericordia efficere poterimus, ut Eccleſiam Dei jam pridem diabolicis artibus turbatam, in commodiorem ſtatum redigamus, iiſque a recto itinere aberrantibus in ſalutis viam paterna charitate, & ſolicitudine reducendis, cæteriſque omnibus rebus, quæ emendatione indigent, corrigendis; id nobis propoſitum habentes, ut Dei honori, & cum reliquarum nationum, tum in primis nobiliſſimæ, nobiſque chariſſimæ Germanorum gentis quieti, concordiæ, ſalutique conſulamus, &c. Dat. &c.*

Fluctuare videbatur in fide Maximilianus Rex Bohemiæ, ex quo nefaria Ducis Saxoniæ perſuaſione impios hære-
Maximiliano Bohemiæ Regi in fide fluctuanti Pius IV. Hoſium mittit, ut eum confirmet. ticorum libros perlegerat, quorum argutiis illuſus, cum doctrina parum valeret, pene lutherana fraude irretitus tenebatur, ad quem in fide catholica inſtruendum, confirmandumque Pontifex Staniſlaum Hoſium Varmienſem in Polonia Epiſcopum Theologica eruditione controverſiarumque, quæ cum hæreticis vertuntur, peritia florentiſſimum, miſit internuntium in aula Cæſarea, qui pluribus colloquiis cum Rege habitis offuſas regiæ menti tenebras catholicæ veritatis luce diſcuſſit, ſuorumque colloquiorum rationem Carolo Borromeo Cardinali expoſuit. In primis explicuit ancipitem & variam, totieſque mutatam circa Euchariſtiam Lutheranorum fidem, ut penitus exciderint a fide, ac ſuſpenſi, quid crederent, fluctuarint, ex quo fidem catholicam abjecerunt, atque ex erroribus in graviores prolapſi errores, Chriſti divinitatem negare cœperint, confeſſionemque Auguſtanam in pluri-
XVI. bus articulis violarint.

Borromeo Cardinali.

Staniſl. Hoſius. Ext. in mſ. arch. Vat. ſig. n. 3222. p. 67. *Cum ad Regem veniſſem V. kal. Februarii obtuleram ei brevem quemdam Cathechiſmum, in quo de Cœna Domini, hæc illi verba legi, Cœna Domini eſt Sacramentum, ſeu divinum Signaculum, quo Chriſtus vere præſens offert, ac donat pane, & vino Corpus, & Sanguinem ſuum. Hæc dixi: Vidit Serenitas veſtra, quod qui ſcripſit cathechiſmum hunc, cum toties variare videret confeſſionem Auguſtanam, quæ principio quidem ſub ſpeciebus panis, & vini, deinde, quod in, & ſub pane, poſtremo, quæ Calvini quoque ſententia eſt, quod cum pane nobis exhibetur Corpus, & Sanguis Chriſti, neſcierit in hac varietate, quam ſententiam amplecteretur. Itaque omiſit præpoſitiones omnes, ut quam lector vellet, eam adderet, ſed hoc in Germanico peræque facere non potuit, ubi neceſſarium erat addere præpoſitionem, itaque ſcripſit his verbis.* Hoc eſt Cœna Domini, & Sacramentum, & divinum ſignaculum, in quo Chriſtus vere præſens veraciter nobis corpus, & Sanguinem ſuum exhibet. *Hic, dixi, cum abſque præpoſitione rem exprimere non poſſet, maluit ſignaculum illud omittere, nimirum, ut nos Catholici dicimus, ſpeciem Panis, & Vini, ut ajunt Lutherani Panem, & Vinum, & ſimpliciter dicit, quod exhibet nobis Corpus, & Sanguinem ſuum, ſilentio præterito ſigno, in quo exhibet. Miratus eſt Rex, cum hoc audivit ex me. Tum ego, audire me dixi, velle quoſdam in iſto Conventu Numburgenſi Principibus omnibus Proteſtantibus hoc perſuadere, ut quæ prima fuit confeſſio oblata Carolo Imperatori ante triginta annos, ei ſubſcribant omnes, nec ab ea ſe unquam diſceſſuros promittant. At qui, dixi, jam omnes iſti fere principes, cum in aliis nonnullis, tum in dogmate de venerabili Sacramento Euchariſtiæ, a prima illa confeſſione Auguſtana, quam longiſſime diſceſſerunt, nam in illa, dogma de Euchariſtia plane fuit catholicum, ſenſerunt enim ſub ſpeciebus Panis, & vini, non autem in, ſub, & cum Pane, & vino realiter nobis exhiberi Corpus, & Sanguinem Chriſti; itaque numquam fuit verum de Euchariſtia dogma a Catholicis impugnatum. Ex quo factum eſt, quod etiam in apologia ſua Philippus articulum hunc defendendum non ſuſcepit, cum eum refelliſſet nemo. Rex vero, habeo inquit confeſſionem Auguſtanam primam illam: mox adferam, & videbo, quibus verbis articulus hic ſit conſcriptus: itaque protulit librum, & ita reperit eſſe ſcriptum, ſicut a me fuerat dictum. Tum ego bonam ſpem, inquam, concipio; non qui pacis, & dilectionis, ſed qui diſſenſionis Deus eſt, eum colunt, quod futura eſt vel hac in re magna inter eos diſſenſio, & non minus ipſi inter ſe quam nobiſcum pugnabunt. Nam quod ad Euchariſtiæ dogma attinet, ſi volunt illud amplecti, juxta*

Staniſlaus Hoſius laborat ut Maximilianum in fide confirmet

veram illam, & Germanam confeſſionem Auguſtanam, quam Imperatori Carolo protulerunt, neceſſe eſt, quod cum Catholicis de eo conſentiant & Lutheri ſententiam rejiciant, qui dixit in Pane, ſub Pane ſimul; Calvini quoque, qui dixit cum Pane Chriſti Corpus nobis exhiberi, quodque Catholicum eſt doceant, ſub ſpeciebus Panis, & Vini id fieri, in quam ſententiam, ut omnes conveniant, non credo, Nec ego credo inquit, Rex nam ex maxima parte facti ſunt jam Calviniani. Hic vides, inquam Serenitas veſtra, quando ſemel in uno deficitur ab Eccleſia Catholica quam poſtea variæ, multæque diſceſſiones conſequantur. Viſum eſt rectum, ut amplecterentur neſcio quam confeſſionem Auguſtanam, nunc eo progreſſi ſunt, ut negent eſſe verum, quod dixit Chriſtus, Hoc eſt Corpus meum. Videbit, Serenitas veſtra, quod non quieſcent, donec huc etiam uſque progrediantur, ut dicant, falſum eſſe, quod dixit Evangeliſta, Verbum Caro factum eſt, quod & in Moravia, & in Hungaria prædicari non ignorat Serenitas veſtra. Et certe ſi fas eſt arguere mendacii veritatem ipſam Chriſtum Deum dicentem. Hoc eſt Corpus meum, non video quomodo prohiberi poſſit, quo minus liceat etiam arguere mendacii Diſcipulum Chriſti Joannem Evangeliſtam dicentem, Verbum Caro factum eſt. Cum autem inſpiceret Rex confeſſionem Auguſtanam, incidit in illud quoque, in quo negant ſe tollere confeſſionem auricularem, quam eſſe neceſſariam dicunt privatam abſolutionem, niſi quod nolunt homines adigi ad anxiam illam peccatorum omnium enumerationem, quam recordari non poſſunt, cum ſcriptum ſit. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me. Tum ego nec Eccleſia, inquam, adigit quemquam ut ea recenſeat, quorum non poteſt meminiſſe; verum & iſte articulus apud illos jam non obſervatur, ut in eo quoque diſceſſum ſit a confeſſione Auguſtana. Reperiet autem, & hoc (inquam) Serenitas veſtra, quod ipſi negant ſe Miſſam aboleviſſe, ſed magna cum reverentia retinere: quæſivit locum, & reperit, ac ita ſe rem habere cognovit. Dicunt enim ſe Miſſam non abrogaſſe, quin ritus illius omnes, & cerimonias retinere, niſi quod pleraque Germanica lingua dicantur; nundinationes autem miſſarum prohibuiſſe, & certe inquit Rex, non poteſt negari, quin magni fuerint abuſus præſertim in illis nundinationibus. Tum ego, quod negant ſe miſſam abrogaſſe, rituſque illius, & ceremonias, id falſum eſſe multis in locis res ipſa clamat, ut verbis confutari neceſſe non ſit: itaque & in hoc diſceſſum eſt ab Auguſtana confeſſione. Soli propemodum ſunt in Germania Norimbergenſes ex iis, qui diſceſſerunt a nobis, qui ritus, & ceremonias Eccleſiaſticas, etiam in miſſa, quam celebrare putant, retinere videntur, reliqui fere omnes abrogarunt, niſi quod Marchio quoque Brandeburgenſis Elector adhuc retinere dicitur; quod autem ad nundinationes attinet, utinam negari poſſit, fuiſſe aliquando, ſed paucorum crimen non debet Eccleſiæ præjudicii quidquam adferre, nec propter abuſum bonus uſus eſt abrogandus; (& paulo poſt) *Nunc hoc, nunc illud mutandum eſſe putaverunt, ad extremum, & Sacerdotium, & Sacrificium abrogarunt, & ipſam etiam veritatem corporis Chriſti in Euchariſtia negarunt: demum eo res pervenit, ut audeat inſipiens in corde ſuo dicere, & in ſectis palam prædicare. Chriſtus non eſt Deus, Sancta Trinitas non eſt adoranda. Periculoſa eſt dixi, omnis, quacumque in re, quæ præſertim ad religionem pertinet, mutatio, quamvis ea parva videri poſſit, nihil autem tutius, quam credere Sanctam Catholicam Eccleſiam, illi ſe totum ſubiicere, & in illius traditionibus acquieſcere. Viſus eſt huic ſermoni meo Rex aſſentiri. Dat. Viennæ XXIX. Januar. anno MDLV.*

Staniſlaus Hoſius Epiſcopus Warmienſis.

XVII. Habuit idem Epiſcopus Warmienſis, cum Maximiliano Bohemiæ Rege plura alia colloquia de fidei Catholicæ controverſiis, de quibus Borromeum Cardinalem certiorem fecit, ac inter alia menſe Septembris, cum eo de bonis operibus, quæ negant Lutherani ad ſalutem eſſe neceſſaria, diſſeruit, nefandiſſimamque eorum impietatem, ac ſuperbiam, in regiis oculis defixit, horrenda etiam eorumdem novatorum mendacia, quibus falſa Doctoribus Catholicis affingunt, confutavit, Philippique Melanctonis ad Sacramentarios inclinantis impoſturas detexit, de quibus hæc ad Joannem Moronum Cardinalem ſcripſit.

Reverendiſſimo in Chriſto Patri Illuſtriſs. D.D. Joanni Morono S. R. E. Cardinali, & Epiſcopo Albanenſi D. Obſervantiſſimo.

Quid vel cum regia Serenitate, vel cum regia Majeſtate Superioribus iis diebus egerim, ex iis, quæ ſcripſi Reverendiſſimo DD. Borromeo, cognoſcet Dominatio veſtra. Video quod magis in Auguſtanam, quam in Wittembergenſem confeſſionem Rex propendet. Itaque omnia facio, ut ei perſuadere poſſim, quo minoris faciat etiam confeſſionem Auguſtanam, & ei præferat Chriſtianam. Hoc animadvertere mihi ſum viſus, quod incipit fluctuare, neque mediocriter commovetur iſtis ipſorum inter ſe diſſi-

St. Epiſc. Warmien. ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3222. p. 435.

diſſidiis: Multus mihi fuit cum illo ſermo de bonis operibus, quæ dixi negare Lutherum, quod ſint neceſſaria. Reſpondit ille, quod neque Lutherus, neque ſectatores ejus hoc negent, Ego vero: Scio, inquam, præciſe neceſſaria eſſe, non negant, ſed ad ſalutem neceſſaria eſſe negant: Ita, inquit, res eſt: negant ad ſalutem eſſe neceſſaria: Quam ergo, inquam ad rem ſunt neceſſaria? Num ad condemnationem? Si hæc eſt bonorum operum ratio, præſtat illis eſſe vacuum, & omni ſcelerum, ac flagitiorum genere coopertum: Fides, inquit ille, non poteſt eſſe abſque operibus. Tum ego: nonne fidem habent dæmones, & contremiſcunt? Qui dæmonia eiiciebant in nomine Domini: qui prophetabant: qui multas virtutes faciebant, nonne fidem habebant? quos tamen a ſe diſcedere jubet Dominus, quod eos operarios iniquitatis eſſe dicat. Nonne dicit Paulus: Si fidem habuero, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil prodeſt? Qui, vel unus locus perſpicue ſatis docet, poſſe eſſe fidem ſine operibus. Judicium illud extremum certum eſt de fidelibus futurum, non de infidelibus, nam qui non credit jam judicatus eſt, fidelium igitur opera diſcutientur in extremo judicio, num paverint eſurientes, num dederint potum ſitientibus, &c. quæ proſequitur Evangeliſta. Tum Rex, Fides, inquit, vera non poteſt eſſe operibus deſtituta: Ego vero: Illa fides, inquam, de qua Paulus loquitur, quod per charitatem operatur, certum eſt, quod otioſa non eſt, ſed eſt operibus exornata, & hanc ad ſalutem eſſe neceſſariam docet Eccleſia, quæ cum operatur per charitatem, non eſt ſola, ſicut iſti docent, ſed ſunt illi opera conjuncta, & vocant Scholaſtici Fidem hanc formatam, de quibus, & ipſis pleraque ſum loquutus, ac judicavi Scholaſticos illos, qui nunc in contemptum adducuntur, ſermone quidem imperitos fuiſſe, non autem ſcientia, nam ornatum quidem, & ſplendorem orationis non habuere, ſed inter ea plus eſſe in uno Thoma Aquinate doctrinæ, quam in omnibus iſtis noſtri ſæculi Doctoribus, qui poſtquam ab Eccleſia Dei diſceſſerunt, inflati ſenſu carnis ſuæ, ſe ſolos ſapere, reliquos autem omnes deſipere perſuaſum habent.

Legiſſe memini, quæ falſe Scholaſticis affingit Philippus Melancton, qui vult illis ignotum Chriſtum fuiſſe, quod nihil docuerunt de fide intuente, non noſtram dignitatem, ſed mediatorem [& mox] Nihil profert Philippus præter mera mendacia: nam cum non haberet, quod in Eccleſiæ Doctrina merito poſſet reprehendere, finxit ipſe ſibi monſtra, quæ impugnaret, quo magis miror, quod hujus hominis ſcriptis, quæ non aliunde, quam ex mendaciis conflata ſunt, tantum tribuatur. Nolle autem me, ut Rex mihi credat, niſi contraria omnia in ipſis Scholaſticis Doctoribus oſtendero, quod ſuo tempore me facturum eſſe recepi. Hæc ego propterea contra Philippum pluribus diſſerui, quod mihi ſum animadvertere viſus, pluris a Rege Philippum fieri, quam cæteros: quem ego præ cæteris inſector, quoties cum Rege* mihi ſermo eſt, & multis argumentis, quod Sacramentarius fuerit, demonſtrare conor. Dixit autem mihi Rex, quod habeat librum ab Auguſto Saxoniæ Duce miſſum, in quo Philippus diſertis verbis ſuam de Sacramento Euchariſtiæ ſententiam explicat, ſeque idem ſentire, quod Lutherum declarat. Ego vero dixi, mihi ſuſpectum eſſe librum hunc, quod non prodierit in lucem vivo Philippo, quod multorum conviciis jam ab annis aliquot nunquam adduci potuit, ut ſuam de hoc Sacramento ſententiam explicaret, ſeque ab ea ſuſpicione, in quam venerat, quod cum Sacramentariis faceret, purgaret; nunc demum eo mortuo proferri neſcio, quod ſcriptum ſub ejus nomine, quod ego illius eſſe non credo. Nam etiam in colloquio Wormatienſi nullis rationibus perficere potuiſſe Philippi collegas, ut inter hæreticos, qui fuerant æque Lutheranorum, atque Chriſtianorum judicio damnati, Sacramentarios numeraret. Hic fere fuit cum Rege ſermo meus, &c. Datum Viennæ in Auſtria die XXV. Septembris anno Domini MDLX.

* Maximilianus II.

Ejuſdem Illuſtriſſimæ, & Reverendiſſimæ Dominationis Veſtræ
Servitor addictiſſimus
Stanislaus Epiſcopus Warmienſis.

In alio colloquio cum eodem Rege inito Menſe Octobri Stanislaus Hoſius oſtenſis Lutheranorum libris demonſtravit eorumdem impiam væſaniam, qui Lutheri verba cum verbis Chriſti conferre auderent: demonſtravit etiam cathedram Lutheri cum Petri Cathedra non comparandam, cum Petro Chriſtus promiſerit fidem ejus non defuturam, non Luthero: cumque Lutherum loco Chriſti habeant Lutherani, ab ejus tamen decretis diſcedere, nec ullam in eorum fide certitudinem reperiri, & quemque ſua ſomnia pro Divina Scriptura obtrudere; ac ſi Romanum Pontificem errare poſſe ganniant, multo magis de Luthero id ſentiendum; cumque novatores occinant magis Deo obediendum, quam hominibus, convinci varios ab iis Deos coli, cum quiſque ſuam opinionem, ut divinam colat: eoſdem pari impudentia in Cæſarem

Ait expeturi a ſe N. Delphinum. XVIII.

Digitized by Google

rem inſurrexiſſe, ac in Pontificem, cum Carolum V. ab eo proſcripti proſcripſere, proſcriptumque a numine divulgarunt, nec minus ſpreviſſe decretorias Cæſarei Senatus ſententias, quam Conciliorum, atque a Gallo Lutherano Wittembergenſibus objectum, eos ab Auguſtana confeſſione defeciſſe, ac Philippum Melanctonem in literis ad Palatinum ſe Calviniſtam profeſſum in Euchariſtiæ articulo, in aliis ad Saxonem datis, atque ad Maximilianum Regem tranſmiſſis, Lutheranum ſe profiteri, ex quibus conſtat, perfidiam pro fide eos ſectari, quæ omnia idem Epiſcopus Carolo Borromeo Cardinali recenſuit his verbis.

Borromeo Cardinali.

Staniſl. Hoſius ent. in mſ. arch. Vat. ſig. n.3222. f. 50.

Cum veniſſem ad Regem produxi libellum Nicolai Galli, quo graviter inſectabatur præceptores ſuos Wittembergenſes, & poſt allata ejus delira verba, quibus Lutherum commendabat, tanquam novum Heliam a Deo excitatum, Regi dixi, me non poſſe ſatis mirari iſtorum hominum audaciam, & impudentiam, qui Lutheri ſui doctrinam non alio loco, quam quo Chriſti doctrinam haberi volunt, & ejus verbum, Dei verbum, vocari non dubitent: Quæ eſt, inquam, ſi non eſt hæc ipſiſſima idololatria? quoniam præceptores illorum, in nonnullis, a Luthero diſceſſerunt, magnum eos, & indignum facinus patraſſe queritantur, & cum ipſi in multo pluribus diſceſſerint a Chriſti, & ejus corporis Eccleſiæ doctrina, non modo nihil ſe peccaſſe agnoſcunt, verum etiam tanquam de præclaro aliquo facto gloriantur. Quæ vero comparatio cathedræ Lutheri cum Cathedra Petri, cum huic promiſerit Deus nunquam eſſe defuturam fidem ejus, de illa nullum tale promiſſum extet. Quam præclare autem fecit Deus, ut qui diſceſſerunt a Petri Cathedra, ac diverſum ab ea ſibi doceri permiſerunt, ii nunc accuſentur, quod, & ipſi diſceſſerint a cathedra Lutheri, quem iſti Stoici Lutherani non alio, quam quo Petrum, atque adeo Chriſtum ipſum loco haberi volunt, & adorari. Quid autem faciat hominibus iis, qui nec Eccleſiam, nec præceptores ſuos audire volunt? quid aliud ex eo conſequi neceſſe eſt, niſi ut tot ſint ſectæ, quot ſunt homines, dum unicuique Scripturam interpretari juxta ſui cordis viſionem licebit, & quod ipſe ſenſerit, id tanquam Dei verbum haberi. Inde adeo natæ ſunt hæreſes iſtæ omnes, quod a Petri Cathedra diſceſſum eſt. Nil jam dicam de Zuinglianis, Anabaptiſtis, & cæteris portentis. Etiam ipſi Lutheri diſcipuli, qui videntur in ejus Cathedram ſucceſſiſſe, jam arguuntur, quod non ſucceſſerint in Doctrinam Lutheri. Volunt errare poſſe Papam, volunt errare poſſe præceptores ſuos, cur non autem concedere debeant, errare potuiſſe Lutherum quoque, cujus dogma, cum tanta pertinacia defendunt? jam non ille fuit homo æque errori obnoxius, ut alii? Et mox: *Quamobrem in hac iſtorum contentione nihil tutius videtur, quam Eccleſiam ducem ſequi, Petrique Cathedræ conjunctum eſſe. Cum hoc audiſſet a me Serenitas illius viſa eſt non mediocriter commoveri*, & poſt nonnulla.

Iterum dixi Serenitati illius, quod nulla ſit hæreticis magis uſitata cantilena, quam quod obedire magis oportere Deo dicunt, quam hominibus. Quaſi vero Lutherus Deus ſit, cui neceſſe ſit obedire. Putant ſe obedire Deo Adiaphoriſtæ, putant idem, & qui inſectantur eos Rigidi Lutherani, neque diverſum ſentiunt, & Sacramentarii, & Anabaptiſtæ, & reliqua ſæx Hæreticorum. Interea tamen quiſque non Deo, ſed ſuo, aut alicujus, cujus opinionem amplectitur, capiti obedire ſe non obſcure declarat, cum nemo Deo obediat, niſi qui Eccleſiæ, per quam Deus loquitur obedit.

Quæſivi autem ex illius Majeſtate num intelligeret, quod ibi ſcribit Gallus de lato proſcriptionis decreto ſub Dei titulo contra ſupremam poteſtatem; cum non ſatis aſſequi ſe reſponderet; memoria tenere proculdubio Serenitatem ejus dixi, quo tempore contra ſeditioſos quoſdam Principes bellum ſuſceperat Carolus Imperator, quod contra eos proſcriptionis decretum tulerat: illi vero tantidem fecerunt proſcriptionem Cæſaris, quanti Pontificis & Epiſcoporum excommunicationem. Itaque ſcripſerunt libellum quendam, ac typis mandarunt, qui paſſim terebatur manibus omnium, in quo fingebant Chriſtum pro tribunali ſedentem, & ſententiam proſcriptionis contra Carolum Imperatorem ferentem, quem jam non Imperatorem, ſed Carolum a Gandavo vocabant. Sic videt, inquam, Serenitas Veſtra, quod qui ſunt novum hoc Evangelium amplexi, non magis de Pontificis, quam de Cæſaris authoritate labefactanda, vel evertenda potius conſilia capiunt; Quod idem quoque in Gallia nunc fieri, ubi dicuntur ex ſubditis nonnulli contra Regem ſuum arma cœpiſſe. Sed & in Germania quidam Principes, cum ſit a judicio Cameræ lata contra eum ſententia, dicuntur Judicatum facere nolle, quod eos judices male pronuntiaſſe affirmant. Nec video ſi licitum eſt Conciliorum decreta pro nihilo habere, cur non idem liceat de Judicum Cameræ Imperialis decretis facere, quos etſi Viros graves eſſe, & doctos libenter concedam, graviores tamen multo ſunt, & doctiores

ac

ac plures etiam, qui ex toto Orbe Chriſtiano ad œcumenicum concilium convenirunt. Ita jam, proh dolor! eo ventum eſt, ut quiſque ſibi judicium, de ſcripturis de Judicum Cameræ Imperialis, deque Conciliorum decretis arroget, & quod ſuo capiti videtur, id ſibi ſequendum eſſe putet. Legi poſtea locum quemdam ex eodem libro, ubi Wittembergenſibus crimini dat Gallus, quod Confeſſionem Auguſtanam abnegaverint, quodque Diaconos ſuos prohibuerint, ne mentionem ejus in concione facerent: oſtendi ſimul quibus in rebus Wittembergenſes ab Auguſtana Confeſſione, ſive a Lutheri doctrina diſceſſiſſe dicantur. [Et infra:] *Hæc & alia cum dicerem, ac declararem tum illius Serenitati, audivit me patienter, neque viſus eſt illi ſermo meus ingratus accidere, &c. Subdit Melancthonem in controverſia Cœnæ Domini ad Fridericum Comitem Palatinum Rheni ſe aperte Calvini partium ſequacem declaraſſe: in alia vero, quam Auguſtus Saxoniæ Dux ad Regem miſerat, profeſſum eſſe, ſe idem plane, quod Lutherus de Euchariſtia, ſenſiſſe, perfidiamque hominis dato Regi Melancthonis judicio in controverſia apud Palatinum agitata oſtendiſſe. Datum XXXI. Octobris MDLX.*

XIX. Diſceptavit idem Epiſcopus cum eodem Rege de juſtitia Hæreticorum imputata, ſed nulla, qua gloriantur illi, quibus a Catholico Poeta argute objectum fuerat eos imputata quoque gloria contentos, veris ſuppliciis diſcruciandos eſſe, cum vere injuſti eſſe velint, in quam ſententiam has literas ad Cardinalem e Puteo menſe Novembri adulto exaravit.

Puteo Cardinali.

Hoſius Cardinal. ext. in mſ. Arch. Vat. ſign. 3222. p. 55.

XV. Kalendas Decembris miſit ad me Rex, ut ad ſe venirem hora IV. feci quod juſſit, ac oſtendi illi verſiculos quoſdam, neſcio quo Authore conſcriptos de imputata Lutheranorum juſtitia.

Ponis juſtitiam tibi imputatam
Non quæ ponitur orthodoxe inhærens
Cur hoc? et male conſcius tibi ipſi,
Cui ut juſtitiæ nihil, ſed ingens
Contra injuſtitiæ lues inhæret
Hinc ſpes omnis abeſt tuæ ſalutis
Ni quis juſtitiam det imputatam
Eſto juſtitiæ imputator abſens,
Ut reſpondeat ergo condecenter
Jus cauſis meritoque retributum,
Sic ut juſtitia eſt tibi imputata,
Sic mercede fruaris imputata,
Proque injuſtitia quæ tibi inhæret
Eſt & pœna tibi futura inhærens.

Lepidum hoc, & feſtivum carmen hoc mihi videri dixi, neque potuiſſe quidquam ſcribi verius, nam qui nolunt habere niſi imputatam juſtitiam, æquum eſt, ut iidem non habeant, niſi imputatam gloriam, ut ſicut abeſt ab illis omnis juſtitia, ſic abſit etiam omnis merces æternæ gloriæ, & ſola ſint utriuſque imputatione contenti: contra, ſicut præſentem inhærere fatentur injuſtitiam, & ſic futuram etiam inhærentem ſibi pœnam ſentiant ſempiternam cumque multa dixiſſem contra imputatam iſtam injuſtitiam, laudavit ipſe quoque Rex verſus hoc tanquam feſtive ſcriptos, &c. Datum Viennæ XXV. Novembris MDLX.

Menſe Decembri accerſitus a Maximiliano Rege Stanislaus Hoſius Warmienſis Epiſcopus Novatorum circa fidem manifeſta oſtendit diſſidia, utque Philippus Melancthon mutata quinquies Confeſſione Auguſtana Zuinglianiſmum, & Calviniſmum admiſiſſet, eundemque vi veritatis adactum confeſſum eſſe, immutata vetere fide quibuslibet fingendi quælibet monſtra indultam licentiam; ex quo illuſtre, & conſpicuum ſit, non eſſe tutum a vetere fide Catholica diſcedere, ac Lutherum palam ſcriptis ſuis profeſſum eſſe, non malam eſſe tranſubſtantiationis fidem, ſed jurgii excitandi cauſa eam puro Pontificis odio pernegaſſe, quæ cum Rex perpendiſſet, profeſſus eſt, ſe tantam væſaniam execrari, de quibus omnibus Carolus Borromæus Cardinalis certior ab Hoſio redditus eſt hiſce literis. XX.

Borromæo Cardinali.

Quinto Idus menſis hujus, cum nihil minus expectarem, ſignificavit mihi Sereniſſimus Rex, ut ad ſe venirem. Tuli mecum libros, inter quos erant duo, quorum uterque fuit inſcriptus; Corpus doctrinæ Chriſtianæ. *Unius Author erat Philippus Melancthon Mollis Lutheranus; alterius Vigandus ex Durioribus Lutheranis. Exhibui Regi, ſimulque indicavi, quod iſtorum uterque vocaret doctrinam ſuam doctrinam Chriſti, a qua tamen abeſſet uterque longiſſime, quod corpora hæc duo inter ſe pugnarent.* [Et infra.] *Dixi quod quæ Confeſſio primum Imperatori Carolo fuit oblata, ſcripta fuit his verbis, quod ſub ſpeciebus panis, & vini vere exhibeatur Corpus, & Sanguis Chriſti: deinde mutata fuit in hunc modum, quod in & ſub pane, & vino vere exhibeatur. Itaque ſubinde variat Philippus in ſua iſta magnifica Confeſſione, quam in pleriſque locis quinquies mutaſſe dicitur.* [Et paulo poſt:] *Hanc recens editam Confeſſionem Auguſtanam Calvinus amplectitur una cum Laſko, & eam ſecum facere gloriatur. Sic Philippus in ſua Confeſſione feneſtram aperuit Zuinglianiſmo, ſive Calviniſmo. Legi poſtea in præfatione Philippi verba illa:* Non diſſimulari poteſt mo-

Staniſl. Hoſius ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3222. p. 41.

motis rebus magnam varietatem opinionum exortam eſſe; & concedit Anarchia licentiam malis ingeniis fingendi monſtruoſa dogmata. *Hic vides Serenitas Veſtra, quomodo fatetur Philippus motis rebus magnam varietatem opinionum exortam eſſe; quis autem eſt, qui movit res? An non Lutherus primo, deinde Sectator hic ejus Philippus? Voluit ſibi licere Luthero, ut nova quædam dogmata proferret, quæ hactenus Eccleſia Dei ignoravit: utque ſuum ſingulorum intellectum produceret, judiciumque ſuum privatum publica totius Eccleſiæ judicio præferret, quid ex eo poſtea fuit conſequutum? Exorti ſunt Zuinglius, Muncerus, Pacimontanus, Suenckfeldius, Servetus, & alia id genus hominum portenta, cum viderent rem Luthero ſuccedere, & illius verbum tanquam Dei verbum ab imperitis adorari ſinuerunt, & ipſi monſtruoſa dogmata, & & eorum nonnulli plures diſcipulos, & ſectarios nacti ſunt, quam Lutherus; ſic plenus eſt, nunc mundus monſtruoſis dogmatibus: adeo non eſt tutum ab eo diſcedere, quod eſt Catholicum, & ſuum, vel unius alicuius ſingularem intellectum ſequi. Vocamus Fidem Catholicam, & Eccleſiam Catholicam. Illius nobis doctrina amplectenda eſt, nec ſit ullum de ea privatum judicium interponendum, ut pluris id, quam illius judicium faciamus. Non eſt unius alicujus hominis movere, quod eſt ab Eccleſia conſtitutum, quod ſimul ut in aliqua re factum eſt, fieri non poteſt, quin, & aliæ multæ moveantur, & magna rerum perturbatio conſequatur. In Conciliis determinandum eſt, ſi de qua re dubitatur, neque permittendum eſt, ut aliquis doctrinam ſuam verbi Dei titulo venditet.* Et poſt multa in hanc ſententiam ſubdit: *ſcimus quod omnia, quæ dixit, ſcripſit Lutherus, non in alium finem retulit, quam ut Papatum everteret, & hoc nunc vocatur Dei verbum, non agnoſcere Papam. Etiam apertam veritatem in odium Papæ oppugnavit, & produxi ei quemdam Libellum, quem ſcripſit Lutherus de adoratione Eucharistiæ, ubi inter cætera ſcribit, non multum referre, etiam ſi quis credat transſubſtantiationem, modo ſimul credat ibi eſſe Corpus, & Sanguinem Chriſti; ſed quoniam,* inquit, *Papiſtæ vehementer urgent tranſubſtantiationem iſtam abſque ſcriptura, nos non ob aliud, quam ut adverſemur illis, & in deſpectum illorum volumus hanc opinionem tueri, quod ibi maneat verus panis, & vinum cum Corpore & Sanguine Chriſti. Hoc dixi vocatur nunc Dei verbum, novas opiniones fingere, & ab Eccleſiæ conſenſu diſcedere in odium, & deſpectum Papæ: atqui Dei verbum non eſt, niſi charitas, a qua quantum iſti remoti ſunt, videt Serenitas Veſtra, qui nihil aliud ſpirant, quam odium, & contemptum erga eum, cujus miniſterio fit, ut conſervetur charitas, & unitas. Tum Rex, cum locum hunc inſpiceret:* Certe, *inquit*, Ego non probo iſta: *atqui talia ſunt, inquam, fere dogmata Lutheri, nihil aliud quam odium, quam contumeliam quandam ſpirantia, quo magis ab illius doctrina cavere cordati debent. Obtuli illi poſtea Confeſſionem Chriſtianam noſtram in Germanicam linguam translatam, quod ſibi munus gratum eſſe oſtendit, &c. Datum XIV. Decembris MDLX.*

Edoctus fidei Catholicæ doctrinam ab Hoſio Maximilianus Rex obſtruxit aures ſuſurris Lutheranorum, & conſtantiſſime fidem Catholicam propugnavit quamvis concitatas de ſe pravas ſuſpiciones non omnino ſedaverit. Florebat vero in Germania defenſæ flagrantiſſimo ſtudio Catholicæ fidei fama Albertus Bavariæ Dux, ad quem incitandum in eo pietatis, & gloriæ curſu Pontifex propoſuit illi imitanda Majorum exempla, quibus & felicem æternitatem ſibi comparaturus, & apud homines ſummum decus collecturus eſſet, ſi egregiis cœptis inſiſteret. XXI.

Alberto Duci Bavariæ.

In maximis curis, & ſollicitudinibus, quas en ſuſcepto tanto munere ſuſtinemus non mediocriter nos conſolatur talis filii erga nos, & Sanctam Matrem Eccleſiam tanta pietas, atque devotio quæ quidem in re lætandum quoque eſt Nobilitati tuæ dilecte fili, & Divinum beneficium agnoſcendum, quod bonæ memoriæ parentum, & majorum tuorum veſtigiis inſiſtis, qui uſque eo pii, & orthodoxi Principes fuerunt, ut vel ſanguinem ipſum pro Catholicæ fidei, & ſanctæ Matris Eccleſiæ defenſione profundere parati fuerint, maximamque, quoad vixerunt, eo nomine laudem adepti ſunt, & ad meliorem vitam tranſlati, pietatis, & conſtantiæ ſuæ præmium nunc percipiunt, quos cum tam egregie imiteris, fidei tuæ conſtantiam, & præclaram voluntatem erga Sedem Apoſtolicam, ac Sanctam Matrem Eccleſiam meritis in Domino laudibus proſequimur, &c. XX. Februarii MDLX.

Pius IV. to. 1. ſig. 2896. ep. 102.

Duci Bavariæ ſcribit Pius adhortans eum ad conſtantiam in fide.

Addidit quoque pios ſtimulos Henrico Brunſvicenſi Duci juniori Pius, ut in colenda fide Catholica conſtanter perſtaret, nec ſe Hæreticorum dolis illaqueari pateretur, illique paterna omnia officia detulit. Quanto etiam amore complecteretur Hungaros, atque ad eos adverſus Turcicam tyrannidem tuendos paratus eſſet, ſignificavit Nicolao Archiepiſcopo.

Tuæ

Tuæ Fraternitati, reliquiſque, qui iſtis in partibus ſupereſtis, tanto majore ſtudio adfuturi, & quidqnid poterimus auxilii laturi ſumus, quanto longius a nobis remoti eſtis, & propter impiorum hoſtium propinquitatem majore in periculo, cum commiſſis vobis ovibus verſamini.

XXII. Sparſæ tum erant per Hiſpaniam hæreſeos Lutheranæ faces, ad quas reſtinguendas Philippus Rex, ut erat exaggerata ſapientia ornatiſſimus, ac probe norat, convulſa Religione Regum folia ruere, vireſque Reipublicæ mille diſſidiis infringi, omnem diligentiam, atque operam defixit, fideique Sacræ Cenſores ad ſeveritatem in reos impietatis exercendam armavit, adeo ut Bartholomæus e Miranda Ordinis Prædicatorum Archiepiſcopus Toletanus ejus criminis ſuſpicione notatus in vincula conjectus ſit, cumque de judicio legitimo variæ controverſiæ obortæ eſſent, quod ille Hiſpaniarum Primas diceretur, Pius in Philippi Regis pietate tantam præſidii, & juſtitiæ fiduciam repoſuit, ut illi authoritatem contulerit ad conſtituendos Judices, qui eam cauſam decretoria ſententia definirent.

Ad futuram rei memoriam.

Pio IV. lib. brev. pag. 111.

Alias poſtquam felicis recordationis Paulus Papa IV. Prædeceſſor noſter, per eum accepto, quod in Regnis Hiſpaniarum Lutherana, & aliæ exortæ hæreſes pullulare cœperunt, & latius ſerpere videbantur, ita ut de aliquibus etiam Eccleſiarum Prælatis veriſimiliter ſuſpicari poſſet, huic morbo efficaciter mederi volens Venerabili Fratri Ferdinando Archiepiſcopo Hiſpalenſi Principali Hereticæ pravitatis in dictis Regnis inquiſitori, quod uſque ad biennium de conſilio dilectorum filiorum ſupremi conſilii inqniſitionis hujuſmodi contra quoſcumque Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas, & Primates in eiſdem Regnis degentes, ſuper hæreſibus hujuſmodi inquirere, & quoſcumque proceſſus formare, & ſuperinde legitima indicia ad capturam ſufficientia comperta forent, ac veriſimiliter formidaretur, ne ipſi ſic inquiſiti Epiſcopi, Archiepiſcopi, Patriarchæ, & Primates, a Regnis prædictis aufugerent, ſeu alias ſe abſentarent, aut alias eidem Ferdinando Archiepiſcopo videretur expedire, eoſdem inquiſitos Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas, & Primates in aliquo tuto loco, & ſecuro ſub aliqna fideli cuſtodia arreſtare, & cuſtodiri facere valeret, ita tamen quod quanto citius ipſe Ferdinandus Archiepiſcopus poſſet, eundem Prædeceſſorem de his omnibus certiorem reddere, ac ipſos arreſtatos Archiepiſcopos, Patriarchas, & Primates una cum indiciis contra eos militantibus, & cum toto proceſſu contra eos habito in forma fidem faciente ſuo ſub ſigillo ad ipſum Prædeceſſorem tranſmitteret plenam, & liberam per ejus in forma brevis literas facultatem conceſſerat, & authoritatem; & earumdem literarum vigore dictus Ferdinandus Archiepiſcopus Inquiſitor Venerabilem Fratrem Archiepiſcopum Toletanum de Lutherana, & alia forſan hæreſi ſuſpectum, & accuſatum capi, & carcerari, aut arreſtari mandavit, prout ipſe Bartholomæus Archiepiſcopus carceratus, & arreſtatus detinetur de præſenti: Nos poſtmodum nefandis hæreſum erroribus omni, quo potuerimus, ſalubri remedio pro ſalute gregis Dominici obviare cupientes, chariſſimo in Chriſto filio noſtro Philippo Hiſpaniarum Rege Catholico nobis deſuper humiliter ſupplicante, facultatem, & poteſtatem per literas dicti Prædeceſſoris prædictas eidem Ferdinando, & inquiſitori, ut præfertur, conceſſas, & cum omnibus, ac ſingulis in eis contentis alias deſuper confectas literas hujuſmodi authoritate Apoſtolica per alias noſtras in ſimili forma brevis literas confirmaremus, approbavimus, & innovavimus, eaſque plenæ firmitatis robur obtinere, ac eidem Ferdinando Archiepiſcopo, & pro tempore exiſtenti generali Inquiſitori præfato, tam dicto biennio elapſo, quam etiam alio illud immediate ſequente biennio dumtaxat ſuffragari, ipſumque Ferdinandum Archiepiſcopum, & pro tempore generalem Inquiſitorem ad illam executionem alias in forma ſervata procedere libere, & licite poſſe, & debere decrevimus: addita porro ea len fuit, ne adverſus Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas, & Primates decretoria a Cenſoribus fidei pronuntiaretur ſententia, ſed ad Pontificem judiciaria acta rite confecta tranſmitterentur, ut judiciariam ſententiam ferret. Cum vero his mandatis inſtructus Ferdinandus Hiſpalenſis Archiepiſcopus Toletani cauſam Palentino, & Placentino Epiſcopis cognoſcendam demandaſſet, Toletanus Archiepiſcopus eundem Ferdinandum, & Abulenſem Epiſcopum, & Andræam Pereſium fidei cenſuræ præfectos ſibi ſuſpectos Judices eſſe contendit, graveſque inde contentiones exarſerunt, quæ cum Pontifici relata eſſent, ut litium anfractus abſcinderet, hæc ſanxit. Ne inquit ob altercationes, & differentias, quæ ſuper judicio ſuſpicionnm prætenſarum hujuſmodi ortæ ſunt, & in futurum veriſimiliter oriri poſſunt, cauſa dicti Bartholomæi Archiepiſcopi in infinitum protrahatur, ſed ea quanto citius fieri poſſit, debite finiatur, & terminetur, pro noſtri

Paſtoralis officii debito opportune providere volentes, ac de præclara integritate, probitate, ac prudentia dicti Philippi Regis plurimum in Domino confiſi, Motu proprio, & ex certa ſcientia, ac matura deliberatione noſtra, & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine eidem Philippo Regi in unum duos, aut tres, vel plures, & tot, quot ſibi expedire videbitur Epiſcopos, aut alias probos, juſtos, & peritos Viros Eccleſiaſticos Judices, non tamen ſuſpectos in cauſa hæreſis hujuſmodi contra dictum Bartholomæum Archiepiſcopum nominare, qui cauſam prædictam audire, cognoſcere, & fine debito terminare poſſint liberè, & licite valeat, plenam, liberam, & omnimodam authoritatem, & facultatem authoritate Apoſtolica præfata tenore præſentium concedimus pariter, & impartimur, &c. Dat. Rom. apud S. Petrum die V. Maii MDLX.

Ibid. to. 106. De hujuſmodi authoritate Philippo Regi tributa extant Apoſtolicæ ad ipſummet eadem die datæ literæ.

XXIII. Sententiam contra Archiepiſcopum Toletanum ferre, ſibi reſervat Pius IV. Viſum eſt nonnullis vi hujus decreti, & conceptis verbis authoritatem attributam, ut Judices Eccleſiaſtici a Philippo Rege deſignati ferendæ in Archiepiſcopum decretoriæ ſententiæ poteſtate, ac jure pollerent, ſed cum hoc repugnaret Archiepiſcopali authoritati, jurique Pontificio, conſultus de his Pontifex obſcura, & involuta verba nitidius expreſſit, ſanxitque ut Judices illi a Rege conſtituti, actionis judiciariæ inſtruendæ, conficiendæque in Archiepiſcopum jure, atque authoritate valerent, a ferenda tamen decretoria ſententia ſibi temperarent, cujus ferendæ jus ſibi Pontifex reſervavit.

Ad futuram rei memoriam.

Pius IV. lib. 1. p. 176. *Nuper emanarunt a nobis literæ in forma brevis tenoris ſubſequentis, videlicet, &c. Cum autem intentionis, & mentis & voluntatis noſtræ ſemper fuerit, & ſit, ut prædicti Judices per ipſum Philippum Regem nominandi in cauſa hæreſis contra dictum Bartholomæum Archiepiſcopum proceſſum ſolummodo facere, & formare, & uſque ad ſententiam definitivam excluſive dumtaxat procedere poſſint, ea propter motu, ſcientia, & deliberatione, ac poteſtatis plenitudine ſimilibus authoritate Apoſtolica tenore præſentium atteſtamur, decernimus, atque declaramus, intentionis, ac mentis, & voluntatis noſtræ fuiſſe, & eſſe, quod Judices præfati proceſſum in cauſa prædicta conficere, ac formare uſque ad ſententiam definitivam excluſive dumtaxat procedere valeant, volentes proceſſum ſic per eoſdem Judices, ut præfertur, formatum in authentica, & valida forma redigi, ſicque redactum, & clauſum eorum ſigillis munitum ad nos tranſmitti, ut illo diligenter viſo, & mature conſiderato, quod ſecundum Deum, & juſtitiam fuerit in cauſa ipſa, quæ nobis, & Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſervata exiſtit, in Conſiſtorio noſtro ſecreto de Fratrum noſtrorum conſilio deliberare, terminare, atque judicare poſſimus; decernentes nihilominus irritum, & inane quidquid ſecus forſan eſt hactenus, vel in poſterum ſuper his a quoquam quovis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die III. Julii MDLX. anno I.*

Extracta eſt hæc cauſa Archiepiſcopi Toletani ad Pii V. & Gregorii XIII. tempora: expenſa autem re a Romana Inquiſitione nihil ſolidi repertum fuit, ut Archiepiſcopus manifeſtæ noxæ damnaretur, ſed ſolum, ut obſtringeretur ad ejurandum hæreſeos crimen ob vehementem ſuſpicionem, quam excitarat de ſuæ fidei pravitate. Verum idem carcere liber Romæ obiit exhibitis non ſolum incontaminatæ fidei, ſed ſingularis pietatis indiciis.

In Gallia, & Scotia vehementius perturbatæ, ac labefactatæ erant Religionis Catholicæ res, ad quas confirmandas Pius cum Franciſci II. Galliæ, & Scotiæ Regis, ac Mariæ Reginæ Oratorem, qui vetere more obſequia Pontifici Regio nomine devoverat excepiſſet, conſtituendæ, priſtinæque dignitati, ac ſplendori reſtituendæ Religionis ſacrum ardorem aperuit, ac ſe jam ad depravatos mores ad pietatis veteris normam revocandos multa geſſiſſe, atque concilii œcumenici celebrandi ad omnia Religionis diſſidia extinguenda fixam voluntatem animo concepiſſe ſignificavit. XXIV. *Pal. l. 14. num. 21.*

Reſponſum datum Oratori Francorum Regis, & Reginæ Scotiæ poſt obedientiam tributam Sanctiſſimo Domino noſtro Pio Papæ IV. de Menſe Maii MDLX.

Illuſtriſſime Domine Orator. Etſi ſanctiſſimus Dominus noſter hunc Summi Sacerdotii honorem ſola Dei benignitate, ad ſe delatum fuiſſe intelligat, jucunda tamen ipſi eſt chariſſimorum in Chriſto filiorum ſuorum Franciſci, & Mariæ Francorum, & Scotiæ Regum gratulatio pietatis index, qua Sanctiſſimum Dominum noſtrum proſequuntur; obedientia vero quam iidem Sanctiſſimo Domino noſtro per te oratorem ſuum præſtant, gratiſſimo animo a Sanctiſſimo Domino noſtro accipitur. Qui quidem pro tali pietate, & obſe- *Pius IV. to 1. brev. ſig. 56. p. 56.*

ſequio ambobus Regnorum ſuorum incolumitatem, & quietem, ſecundoſque rerum omnium eventus, ac divinæ gratiæ incrementum precatur, eiſque & Matri Regis religioſiſſimæ, ſapientiſſimæ Reginæ gentili ſuæ officia omnia pollicetur, & defert, quæ ab amantiſſimo, & benigniſſimo Patre expectari debent, ſummo eo ſtudio, quotieſcumque occaſio dabitur, præſtiturus. Quod ad Eccleſiæ ſtatum attinet Sathanæ artibus tantopere perturbatum, Sanctiſſimus Dominus Noſter memor officii ſui, ſimulatque Eccleſiæ gubernacula ſuſcepit, ad eam conſtituendam, & ad priſtinum ei decorem & tranquillitatem reddendam, cœpit incumbere, itaque, & ea corrigere continuo aggreſſus eſt, quæ in moribus, & diſciplina Sacerdotum emendatione egere viſa ſunt, & ad hæreſes, & ſchiſmata tollenda œcumenicum, & generale Concilium ſicut Rex Chriſtianiſſimus optat, indicere prope diem, & celebrare Deo juvante conſtituit, cupiens, ſi fieri poſſit tantam ovium multitudinem errantium, ac diſperſarum ad ovile Domini ſuis ipſius quamquam ſenilibus humeris reportare, quarum ſalutem ſanguine, & vita ſua libenter redemerit. Ad hoc autem pium, & ſalutare conſilium exequendum, cum cæterorum Chriſtianorum Principum auxilio ſe uſurum ejus confidit, neque enim dubitat, quin is Majorum ſuorum præſtantiſſimorum Regum gloriæ cum cæteris virtutibus tum optime de Eccleſia Dei, & de hac ſancta ſede merendo præclare reſponſurus ſit.

Antonius Lavellinus.

XXV. De Calvinianæ hæreſeos in Gallia graſſationibus, ad quas compeſcendas a Franciſco Rege Concilium expetebatur, mox dicetur. Hic vero ordinem temporum ſequuti non prætermittemus Franciſcum Secundum Regem Oratoris opera flagitaſſe a Pontifice, ut indulta Pontificia Franciſco I. & Henrico II. Regibus conceſſa de proponendis ad gerendos Epiſcopatus; vel capeſſenda alia opulenta Sacerdotia viris, ſibi Franciſco II. confirmarentur, cui cum ſignificatum eſſet eorum indultorum, ſive privilegiorum, ac pactorum inter Leonem X. & Franciſcum I. initorum lege fuiſſe ſæpius a Regiis Adminiſtris violatas magno juris eccleſiaſtici damno, conventum eſt ea novo Regi a novo Pontifice collatum iri, modo exemplo Henrici II. Regiis literis eadem formula conceptis polliceretur vetera conventa ſanctiſſime ſervatum iri, ac ſi quæ a Regio ſenatu his contraria pertentarentur ea reſciſſum iri, de quibus cum in Cardinalium Senatu actum eſſet, hæc Conſiſtorialibus monumentis a Vicecancellario Cardinale conſignata ſunt.

XIX. Januarii MDLX. Cum Sereniſſimus Dominus Franciſcus II. Francorum Rex Chriſtianiſſimus defuncto claræ memoriæ Henrico eorumdem Francorum Rege Genitore ſuo, cui nonnulla nominandi ad Eccleſias Cathedrales etiam Metropolitanas, & Monaſteria, ac prioratus Conventuales, & vere electivos in Regno Franciæ, ac Delphinatu, & Comitatu Valentinenſi, ac etiamnum ad Cathedrales, & Metropolitanas Eccleſias, ac Monaſteria in Ducatu Britanniæ, & Provincia Provinciæ conſiſtentia extra Romanam Curiam pro tempore vacantia antea ſimilit memoriæ Franciſco ſimiliter Francorum Regi ejuſdem Henrici Regis Genitori per felicis recordationis Leonem X. & Clementem VII. ſeu alios Romanos Pontifices ad ejus vitam certis modo, & forma in eis expreſſis conceſſa privilegia, & indulta eiſdem modis, & formis, quibus dicto Franciſco Regi Genitori ſuo conceſſa erant apud Sanctitatem Suam pro ſimilibus privilegiis, & indultis, & ut illa prout Domino Henrico Regi Genitori ſuo conceſſa erant ejus vita durante concederentur inſtaret.

Acta Conſ. mſ. Card. Spad. ſign num. 134. p. 274.

Pius IV. multa aliis Regibus Gallis ab aliis Pontificibus, Franciſco II. iterum conceſſit.

Lecto per me Vicecancellarium tenore certarum literarum ejuſdem Henrici Regis olim felicis recordationis Julio Papæ III. Sanctitatis Suæ Prædeceſſori tranſmiſſarum, quibus inter alia declarabat, intentionem ſuam fuiſſe, & eſſe non tranſgredi; nec terminos nec ſenſum concordatorum inter dictum Leonem, & Sedem Apoſtolicam, & prædictum Franciſcum Regem eius Genitorem initorum, nec illis uti, ſeu illa locum habere in Britannia, neque Provincia Provinciæ, ſed illa, & in eis, ac alia in dictis patentibus literis, quorum tenorem hic inſeri voluit contenta, obſervare, & obſervari facere promittebat.

Sanctitas Sua precibus dicti Franciſci Regis in ea parte annuens, privilegia & indulta prædicta eiſdem modis, & formis, quibus per dictum Dominum Julium Prædeceſſorem prædicto Regi Henrico conceſſa fuerunt, eidem Franciſco Regi, ſic tamen, quod dictus Franciſcus Rex hujuſmodi concordata, & alia per dictum Henricum Regem promiſſa, & in concordatis, ac patentibus literis prædictis contenta, & in omnibus, & per omnia juxta illorum tenorem obſervare, & obſervari facere, ac infra ſex menſes ab ipſa die computandos ſuas patentes literas ratificationis, & acceptationis omnium, tam in concordatis, quam literis prædictis contentorum prædictorum, & infra alios ſex menſes ex tunc immediate ſequen-

quentes alias patentes literas ſignificantes, quod hujuſmodi concordata, & alia præmiſſa, ac in concordatis, & literis præmiſſis contenta prædicta in Regno, & Delphinatu, ac Comitatu, necnon Ducatu, & Provincia prædictis obſervantur, ac in viridi obſervantia exiſtunt, plenam fidem de hujuſmodi obſervatione per eas faciendo ad Sanctitatem Suam, & Sedem Apoſtolicam tranſmittere omnino teneatur. Alioqnin primo, & ultimo dictis ſeu menſibus, & deinde toties quoties illa, eorum aliqua non obſervari, aut in viridi uſu non eſſe, & eu eis aliquid detrahi contigerit, omnia, & ſingula privilegia, & indulta prædicta, ac inde ſequuta quæcumque, reſoluta, revocata, caſſa, & extincta, & annullata, necnon irrita, & inania, nulliuſque efficaciæ, roboris, vel momenti ſint, & eſſe cenſeantur, prout Sanctitas ſua illa in hujuſmodi eventum eu nunc prout ex tunc, & e contra revocavit, caſſavit, ac irritum decrevit, quamdiu idem Franciſcus Rex vitam duxerit in humanis, dumtaxat conceſſit.

XXVI. *An.* 1550. & 1555. Adjectæ ſunt in Actis Conſiſtorialibus Henrici II. ad Julium III. duæ literæ, quæ ſuis locis inſertæ fuerunt, quibus juris Pontificii dignitatem, libertatemque a ſuis adminiſtris labefactari non paſſurum ſpondebat, ex quarum formula, & exemplo conceptas literas Franciſcum II. ad Pium IV. tranſmiſiſſe non dubium eſt, cum Pontificiæ Majeſtatis cultor, atque Religionis vindex acerrimus eſſet, a Guiſanorum enim Principum in aſſerenda Religionis dignitate optime de Eccleſia meritorum conſiliis regebatur, quare in Hugonottos acerbiſſimis ſuppliciis animadvertit. Infauſtum hujus Sectæ nomen hoc anno uſurpari cæpit, ſive a Gnoſticis, quorum ſordes in ſuis conventiculis clandeſtinis imitari dicerentur, ſive ab Hugone quodam Magiſtello Pariſienſi, qui non ſecus Gallos infecerat, quam Bohemos Petrus Dreſdenſis, ſive ab Turnonenſi porta, quæ Hugonis dicitur, circa quam cœtus ſuos cogebant, vel quod Lemurum inſtar, quos Turonenſes ad puerorum terriculamentum Hugones vocabant, noctu convenirent, ſive quod ab Helvetiis *Eny guenaus* id eſt homines ſeditioſi vocitati ſint, vel etiam, quod Nannetis convenientes Hæretici, teſſeram ad ſe internoſcendum adhiberent verbis latinis conceptam, *Huc nos*, ideo a Cardinale Lotharingo eorum machinationibus detectis publice vocati Huguenots Calviniſtarum interea, ſive Hugonottorum factio, quæ maximam populi multitudinem corruperat, pluriumque non modo Nobilium, ſed etiam Principum, ipſiuſque Reginæ, Regiſque Navarræ, & Ludovici Condæi ejus Fratris patrocinio ſuperbiebat, dolore, & rabie efferata, ſpecie evertendæ Guiſanorum potentiæ, quos in publicum odium adducere omni arte nitebatur, illi Procerum factioni, quæ Guiſanum nomen oderat, conjuncta, ad Regnum evertendum perditiſſima conſilia instruxit, adeo ut Galli impiis Calvini deliramentis faſcinati, exuta religione ſimul omnem erga ſuum Regem amorem, & obſervantiam exuerint, atque in neſandiſſimos perduelles, Patriæ hoſtes, Regiſque proditores deſciverint, adeo verum eſt, ut qui Deo, & Eccleſiæ fidem violant, Regi ſervare neſciant, ut docto commentario contra Hugonottos probat Guillelmus Roſſæus, eos, nec Chriſtianos, nec politice eſſe Gallos, quorum perfidiam, turbaſque ab iis hoc anno excitatas ſubjectis verbis deſcribit.

Unde nomen Hugonottorum.

Franciſc. Belcar. l. 28. Flor. Rem. de Antonio c. 3. n. 4. Lidanus Dial. 2. dub.

Proficiunt Hugonotti in Galliis, eaſque bellis proſcindunt.

A primo Calviniſmi in Gallia jacto lapide omnia acta Calviniſtarum quid aliud fuerunt, quam violationes, & contemptiones legum, quas ſuprema in Galliis authoritas Regia, & Parlamenta ſanciverant? quam multa ſtatuerat Franciſcus I. contra hanc hæreſim ſuis temporibus in Gallia ſerpere incipientem? quam multa paternis ſanctionibus addidit Henricus II. quid ejus filius Franciſcus II. *Quoniam, inquit, contra edicta Franciſci, & Henrici II. nocturna in Civitate Pariſienſi; & alibi audimus fieri conventicula, in quibus Sacramenta contra ritus Eccleſiæ Catholicæ miniſtrantur prohibemus ea in poſterum, præcipimuſque domus eas, in quibus deinceps tales cœtus, & coitiones fient penitus deſtrui, & in vaſtitate perpetua jacere, ut nunquam poſtea exædificentur.*

Guill. Roſſæus in lib. Hugonottos, nec Chriſtianos, nec politice eſſe Gallos pag. 372.

Hiſt. Pigl. l. 2. c. 20. Belleforeſt. l. 6. c. 88.

Huic Regis edicto ſi fuiſſet obtemperatum quomodo potuiſſet Atheiſmus iſte in Gallia radices agere? tantum vero abeſt, ut huic ſanctioni Regiæ Calviniſtæ paruerint, ut poſtea multo magis quam antea temporibus nocturnis ſoa tenebrarum opera peregerint concionando, & contra Eccleſiam Catholicam, Pontificem, & Epiſcopos, & totam Eccleſiaſticam Hierarchiam baccando, quod eſt ordinarium Calvinianæ diſputationis ſubjectum. Deinceps vero media luce eadem patrare audebant, & præterea in concionibus ſuis contra Regem cœperunt nominatim invehi, & libros famoſos paſſim ſpargere non contra Regem modo, ſed contra Deum primo, tum contra Regem, Principeſque, & qui Regi erant a conſiliis, vel in Regis aula vivebant, quibus modis neceſſe erat malum ingraveſcere. XXVII.

Calviniſtæ conjurationem contra Regem conflant.

Et

Et multa quidem multis in locis proditorie contra Regem, ſeditioſe contra Rempublicam, impie contra Deum gerebantur, ſed tamen propter reorum maximam multitudinem conſilio Regis viſum eſt cum illis indulgenter agere, & meliora ab iiſdem ſperare in poſterum. Ergo venia omnium præteritorum ſcelerum Calviniſtis omnibus facta eſt, exceptis tamen ab hac indulgentia Concionatoribus, Miniſtris, & qui ſub velo Religionis conjuraverant contra Regem, Reginam matrem, uxnrem, Fratres Regis, Principes Conſiliarios, aut contra ſtatum Reipublicæ; ſed hoc decretum camino oleum addidit, & incendium multo vehementius auxit: Miniſtri enim veri incendiarii, & flabella ſeditionum, tum demum multo pluribus mendaciis, rithmis, famoſis libellis contra Regem, Principeſque Regios emiſſis, & Regem, & Principes toti populo, maxime Calvinianis, quam odioſiſſimns reddere ſatagebant, & denique de Rege, Principibuſque uno impetu interficiendis conſilia dira machinabantur. Sequuta eſt mox conjuratio Amboſiana.

Edict. V. Id. Martii. c. 12. Belleſoreſt. ubi ſupra.

XXVIII. Conflari ea cœpta ſuperiori annn Genuæ Authore Joanne Calvino Hæreſiarcha, qui tamen indolens eam contrario exitu diſiectam, ejus invidiam a ſe depellere conatus eſt ſcriptis ad Henricum Bullingerum, & Ambroſium Blaureum Apoſtatam literis; imitatus in eo impietatis Magiſtrum Lutherum, qui cum ruſticanos Germanos ad ſeditionem contra Eccleſiaſticum, & politicum ſtatum inflammaſſet, in eos cæſos, ac proſtratos tanquam in ſeditioſos, ac reos, nec jam Evangelicos acerrime invectus erat. Nactus is erat Godefredum Barrium Renandium Nobilem Petrocorium manu impigrum, ac ingenio, & eloquentia præditum, qui ob falſi crimen in exilium relegatus Lauſanam, deinde Genevam ſe contulerat, audaciſſimiſque conſiliis inſtructus in Galliam reverſus, abjecto priori nomine, ſe Foreſtum dixit, variiſque circumcurſationibus Miniſtrorum Calvinianorum ope fretus, comitibuſque a claſſis Gallicæ præfecto, quem Amyralium vocant, acceptis, luſtrata Gallia Calvinianos Nobiles maxime in Conventu apud Nannetes habito ad convellendum Gallicum ſtatum, Regemque Hæreticum, in Dania, Suecia, & Anglia conſtituendum, accendit, de quo Surius ex ſcriptis tunc divulgatis in Gallia hæc memorat. *Extat ſcriptum Galli cujuſdam, in quo inter alia refertur, nefandiſſimum Genevæ initum fuiſſe conſilium de hoc ipſo Franciſco Rege, Regina uxore, Regina Matre Franciſci, & eius liberis, Proceribus bonis, Magiſtratibus ad certum diem commodo loco per inſidias trucidandis, atque eius crudeliſſimæ, & poſt homines natos atrociſſimæ conſpirationis Bezam Principem, Calvinum Authorem, Ottomanum ſubſignatorem, Spiſamium Suaſorem, omnes Galliæ prædones, & laniſtas conſcios fuiſſe. Si quam plura noſſe juvat, legat Religionis, & Regis, adverſus exitioſas Calvini, & Bezæ, & Ottomanni conjuratorum factiones defenſionem primam.* Conſciam fuiſſe hujus conjurationis Eliſabetham Reginam Mariæ Stuartæ æmulæ, quæ Anglicanos titulos Scotis adjunxerat, odio refert Belcarius. Tentarunt conjurati Antonium Navarræ Regem ad hoc flagitium pellicere, eumque conſpirationis Principem conſtituere cum Guiſanis infenſus eſſet, a quibus a Regni Gallici procuratinne ſubmotus erat, ſed is nefariis iis conſiliis ſe admiſcere detrectavit; quare Ludovicum Condeum ambitionis facibus ardentem, invadendæque tyrannidis cupidiſſimum ſibi Ducem ſummum ſuadente Caſtilione Amyralio delegerunt. Is cum metueret, ne vires ad evertendam Regis, & Guiſanorum potentiam deficerent, palam nomen profiteri non eſt auſus, ut ſcelus, ſi non ſuccederet e ſententia, inficiari poſſet, atque adeo Capitis Muti nomen conjurationis Principi inditum fuit, cujus Legatum ſe Gotofredus Barrius vulgo Renaldus ſe geſſit, licet nullo hactenus militari, aut civili claro munere functus eſſet, ſed litibus multos annos tranſegiſſet, Sacerdotiique opulenti ſpe, vel jure controverſo deturbatus, ex deſperatione ad Calvinum, ac Bezam confugerat: mirum eſt tot Nobiles egenti homini parere voluiſſe, ſed cum Legationis ſuæ inſtrumentum protuliſſet, ſpecie Religionis tuendæ, ac ſpe ingentium prædarum eos ad arma impulit. Divulgarunt Calviniſtæ non aliud ab iis ſuſceptum conſilium, quam ut Guiſanos Fratres ſibi exoſos, quos viam ſibi ad ſolium Regium munire ſparſis variis libellis criminati erant, comprehenderent, atque ad ſuæ adminiſtrationis reddendam rationem coram Judicibus, aut in ſanctiore Concilio habendam cogerent. *At ſi* inquit Belcarius *viribus ſuperiores fuiſſent, haud dubium, quin utrumque immaniter trucidaſſent, quibus Franciſcum Regem, Stuardamque Reginam addidiſſent, aut ſaltem hanc ad Eliſabetham Angliæ Reginam æmulam, & hujus conjurationis conſciam miſiſſent, qui enim illis ſe reconciliaturos cæſis avunculis ſperaſſent? Tyrannus ſæviſſimus metus eſt, qui ubi hominem corripuit, ſi*

Pius IV. to. 1. brev. ſig. 2896. p. 238. Sur. in comm. Belcar. l. 28. Calvin. ep. 292. & 296.

Sur. in com.

Belcar. l. 28.

de

de vita agitur, & facultas datur, nemini unquam parcit. Dies ad ſextum Idus Martias præſcriptus, quo ex omnibus Provinciis Galliæ Hugonottæ copiæ Bleſias confluerent, ibi enim Regem ſe reperturos arbitrabantur, ſed diſcuſſit Divina providentia perduellium Calvinianorum conſilia. Præmonitus eſt Guiſius Dux plurium literis, ac Avenelli cauſidici Calviniani relatione ampliſſima de conjuratione in eum, ac Regem conflata. Is Regem Bleſiis Ambaſiam, munitam Arcem, quam præſidio minore tueri poterat, firmatam deduxit, variiſque locis copias diſpoſuit ad venientes conjuratos intercipiendos, qui cum non parum ob mutationem loci perturbati fuiſſent, in flagitio tamen obfirmati, dum pergerent, paratis laqueis ſe induerunt, cæſi enim ſunt, qui ad patrandam cædem adventabant, atque inter eos totius conjurationis Legatus, atque Interpres in flagitio flagranti, dum copias ſuas jungeret, confoſſus a Pardiliani, quem occiderat, famulo, cujus cadaver in furcam actum Ambaſiæ in ponte cum hac inſcriptione aliquot dies ſpectatum eſt, *Renaldus, qui ſe Foreſtanum dici voluit, rebellium Dux*. Comprehenſus eſt Bigna, qui illi a ſecretis erat, atque ex arbitrariis notis, quas habebat, ipſo eas ſpe veniæ interpretante, tota conjurationis pateſacta ſeries, quæ Regio diplomate pridie Idus Aprilis tranſmiſſo ad provinciæ cujuſque Senatum deſcripta, ac promulgata eſt. Ludovicus Condeus Princeps ſe rebellium Ducem inficiatus eſt, quem Regina Catharina tutata eſt; perſuaſit enim filio Regi, ne illum in ſuſpicionem vocaret, ne conjuratorum numerum augeret, ac ne forte Navarrum Regem illios adjungeret; protexit pariter Caſtilionem Amyralium, quem in Normanniam miſit, ut tumultuum initia, ſi qui orirentur, compeſceret, quos e contra ille maxime auxit: atque his duobus inſtrumentis ad miſcendam Galliam, ſive ut putabat, ad aſſerendam ſuam authoritatem contra Guiſiorum potentiam, re autem vera ad fovendam hæreſim uſa eſt, ut ſæpius lugebit oratio.

XXIX. Cum Genevæ coaflatam eſſe hanc conjurationem a Calvino, & Theodoro Beza Hugonottorum Caliphis conſtaret, ſumpta ſunt Genevæ expugnandæ, expurgandæque illius Hugonotticæ hæreſeos ſentinæ conſilia, ac Franciſcus Rex Philiberto Duci Sabaudiæ opem pollicitus eſt, ut rebellem Urbem ſuæ ditioni reſtitueret, de quo ſacro fœdere ſancito Pontifex Franciſco Regi his literis gratulatus, utque rem perficeret hortatus eſt.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Franciſco Francorum Regi Chriſtianiſſimo.

Audivimus Majeſtatem Tuam pollicitam eſſe dilecto filio Nobili Viro Emmanueli Philiberto Sabaudiæ Duci amitæ tuæ marito opem, atque auxilium tuum ad recipiendum Oppidum Genevam ditionis ſuæ, qua in re adeo conſilium tuum laudamus, ut nihil a te ſapientius, nec majore laude dignius fieri poſſe judicemus. Eſt enim ea Urbs, ut omnes ſciunt, fuitque ſemper Hæreticorum omnium Galliæ, & Italiæ aſylum; is eſt fons unde perditiſſima, haud dubie conſilia ſuperioribus diebus manarunt ad tumultus, & ſeditiones in Regno tuo excitandas. Numquam dum ea Urbs in Hæreticorum poteſtate erit, fidei Catholicæ hoſtibus, Eccleſiæ inimicis, rebellibus tuis receptaculum deerit. Itaque hortamur quanto animi ſtudio poſſumus, atque adeo rogamus Majeſtatem Tuam, ut ipſi Sabaudiæ Duci, quanta maxima poteſt ad id Oppidum recuperandum, equitum, peditum, atque omnis generis auxilia ſubminiſtret, quod cum faciet, & Deo gratiſſimum faciet, & Regni ſui paci, ac quieti conſulet; adempto enim Hæreticis Regni ſui illo, quod paratum habent, receptaculo eorum, quo in eodem Regno male cogitant, animos, & audaciam franget, &c. Datum Romæ die XIV. Junii MDLX.

Pius IV. tom. 1. brev. ſig. 2896. ep. 238.

De expugnanda Geneva cogitant Franciſcus II. Galliæ Rex, & Philibertus Dux Sabaudiæ.

Pellicere in eandem armorum ſocietatem conatus eſt Pontifex Helvetios Catholicos, atque Epiſcopo Comenſi, Pontificio apud eos Internuntio dedit imperia, ut Helvetios Catholicos ad fœdus inſtaurandum cum Duce Sabaudiæ incitaret.

Joanni Antonio Epiſcopo Comenſi, noſtro, & Sedis Apoſtolicæ apud Helvetios Nuntio.

Venerabilis Frater, &c. Dilectum filium Emanuelem Philibertum Sabaudiæ Ducem id agere certiores facti ſumus, ut dilecti filii Helvetii Catholici fœdus ſecum, & amicitiam renovent, quam rem cum utriſque magnopere utilem fore intelligamus, Fraternitatem Tuam monemus, tibique mandamus, ut noſtro nomine ipſos Helvetios pro data tibi a Deo prudentia ad ipſum fœdus & amicitiam renovandam vehementer horteris, oſtendaſque, nihil eos nobis gratius, atque optatius facere poſſe, cum res illius Principis, æque nobis curæ ſint, ac ſi noſtræ ipſorum propriæ, cui nulla in re deeſſe volumus, ſicut nec ipſis unquam pro paterno, quo eos proſequimur amore, ſumus defuturi: hanc rem, ut ex ſententia conficiatur, tanta ſtudio, & diligentia curari abs te cupimus, ut nullius gratius nobis officium

Pius IV. to. 1. brev. ſig. 2896. ep. 247.

cium

eium præſtare poſſis, ſicut ex literis quoque dilecti filii noſtri Caroli Cardinalis Borromæi noſtri ſecundum carnem Nepotis intelliges, &c. XIII. Junii MDLX.

Promoveri Sacra ea conſilia evertendæ peſtilentiæ Cathedræ, quam Calvinus fixerat Gebennæ, ut Gebennæ Infernali tradendis infeliciſſimis Calviniſtis, ſerviret, non potuere ob immaturam Franciſci II. Regis mortem, ac ſequuta Gallorum diſſidia. Apparuit in hoc conſilio triſte Divinæ juſtitiæ exemplum in impios politicos, ut cum Franciſcus I. Rex Sabaudiæ Ducis odio Gebennam Hæreticam in impietate, & perduellione, ſpreta Dei, & Religionis cauſa ſubmiſſis præſidiariis copiis anno hujus ſæculi trigeſimo ſexto confirmaſſet, in ea Urbe veluti in Sathanæ fornace conflata ſint omnia fulmina, quæ in Gallorum Regum capita a rebellibus expedita fuerunt. In ea omnes conjurationum, ſeditionum, fraudum, ac proditionum ſeries contextæ, in ea libri, qui miſeros Lectores impietate Hæretica contaminarunt excuſi, in ea Miniſtri impietate, blaſphemiiſque armati, quas per Galliæ Urbes diſſeminarunt, in ea civilium bellorum fata, atque perducta conſilia, quæ demum poſt innumeras ſtrages Franciſci I. ſtirpem florentiſſimam maximis calamitatibus obruerunt, atque extinxerunt. Sed ne luctum, ac funera accerſamus ante tempus, ad id unde digreſſa eſt, orationem revocemus.

XXXI. Remorentinenſe edictum menſe Majo promulgatum eſt, quo ſacræ fidei cenſura in ſanctiore Concilio, & in Senatu Pariſienſi, Guiſiis authoribus conſtituta eſt, cumque ſuperioris conjurationis ex Hæreticorum conventiculis, permiſſaque profitendæ impietatis libertate, fama Pontifici delata eſſet, ille pro dignitate Pontificii muneris ad excindendas hæreſes, quæ Galliam infecerant, excubias paſtorales intendendas, judiciariamque ſeveritatem diſtringendam ratus, Franciſcum Turnonium Cardinalem exercendæ fidei cenſuræ in tota Gallia præfecit, ampliſſimiſque hiſce mandatis inſtruxit.

Pius IV. n. vet. 18. n. recent. 952. p. 221. Summum Cenſorem fidei in tota Gallia Cardinalem Turnonium præfecit.

Venerabili Fratri Franciſco Epiſcopo Oſtienſi ſalutem, &c.

Cum ad nihil magis noſtra aſpiret intentio, quam ut fides Catholica noſtris potiſſimum temporibus ubique floreat, & augeatur, ac omnis hæretica pravitas a Chriſtifidelibus, noſtra diligentia, procul pellatur; & ipſorum fidelium animas Deo lucrifaciamus, libenter operam vigilem impendimus, ut Diabolica fraude decepti ad caulam Dominicam revertantur, ac cunctis erroribus extirpatis ejuſdem fidei zelus, & obſervantia in ipſorum corda fidelium fortius imprimantur; & ſi qui animorum perverſitate ducti in eorum damnato propoſito perſeverare voluerint, taliter in illos animadvertatur, quod illorum pœna aliis ſit in exemplum. Cum itaque ſicut plurimorum fide dignorum relatione nobis nuper non ſine animi noſtri diſplicentia innotuit, in Regno Franciæ, & diverſis Civitatibus, Terris, & Locis chariſſimo in Chriſto filio noſtro Franciſco Francorum Regi Chriſtianiſſimo ſubjectis, diverſæ utriuſque ſexus perſonæ Lutheranam & pleraſque alias damnatas hæreſes, & errores ſequi, humani generis inimico ſuadente non vereantur in earum animarum perniciem, & gravem Divinæ Majeſtatis offenſam, ac orthodoxæ fidei ſcandalum, ac irreparabile detrimentum: Nos ne hujuſmodi peſtes in perniciem aliorum ſua venena latius diffundant, opportunis remediis, prout noſtro incumbit officio, providere volentes, ac de fidei zelo, prudentia, rectitudine, in arduis longa experientia, doctrina, authoritate, & potentia, quibus illarum largitor Altiſſimus perſonam tuam multipliciter inſignivit, & quibus propterea in partem Apoſtolicæ ſollicitudinis merito aſſumptus continuo refulges, ſpecialem in Domino fiduciam ſumentes, & indubie ſperantes, quod tu pro tuis innatis Nobilitate, dexteritate, magnanimitate, & in omnibus providentia circumſpecta, hæreſes, & errores hujuſmodi extirpare, & errantes corrigere, necnon deviantes ad rectum tramitem reducere, & ipſius orthodoxæ fidei fructuoſos palmites plantare toto nixu exquires, Motu proprio, non ad tuam, vel alterius pro te nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtra mera deliberatione, & ex certa noſtra ſcientia, citra tamen dilectorum filiorum noſtrorum Caroli Sanctæ Cæciliæ de Lotharingia, & Caroli Sancti Sixti de Vendoſme Presbyterum, ac Odetti Sancti Adriani Diaconi de Caſtillion nuncupatorum Cardinalium Hæreticæ pravitatis Inquiſitorum in partibus illis authoritate Apoſtolica deputatorum, & in iis propterea nullatenus præjudicare intendimus, revocationem, te in noſtrum, & Apoſtolicæ Sedis Commiſſarium, ac Hæreticæ pravitatis hujuſmodi Inquiſitorem generalem in Regno, Civitatibus, terris, & locis præfatis Apoſtolica authoritate præfata, tenore præſentium ad noſtrum, & Sedis Apoſtolicæ beneplacitum conſtituimus, & deputamus, ac tibi ut tu ſolus ſine Epiſcopo, etiam ſimpliciter, & de plano, ac abſque advocatorum, & judiciorum ſtrepitu, & figura in negotio inquiſitionis hæreticæ pravitatis hujuſ-

juſmodi procedere, & quoſcumque utriuſque ſexus hæreticos, vel de fide ſuſpectos, tam Eccleſiaſticos, quam Laicos, cujuſque ſtatus, gradus, ordinis, & conditionis, ac qualitatis fuerint, citare, arreſtare, ſeu capere, ac tutæ cuſtodiæ mancipare, ponendo etiam illos in compedibus vel in manicis ferreis, ſi tibi viſum fuerit faciendum; nec non contra illos, de quibus pro hujuſmodi negotio ſecundum Deum, & Juſtitiam videbis expedire, inquirere, atque etiam abſque eodem Epiſcopo illos duro carceri, ſive arctius per te, aut a te deputatos, in quocumque loco, qui tibi aut deputatis hujuſmodi videbitur eligendus qui magis ad pœnam, quam ad cuſtodiam videatur vel tormentis exponere, & ad ſententiam etiam definitivam, ſeu finalem contra eoſdem prout tibi viſum fuerit procedere, ac ſi neceſſe fuerit aliquem clericum, & in ſacris etiam presbyteratus ordinibus conſtitutum, propter præmiſſa degradari, & curiæ ſæculari tradi, ad ejus degradationem actualem per loci ordinarium, qui id onus ſubire debeat, etiam nullo alio prælato ſecum interveniente, ſeu, eo abſente, aut recuſante, vel non valente, aut alias, Catholicum antiſtitem, quem ad id duxeris eligendum, & deputandum, etiam nulla diſtinctione locorum habita, ac etiam non communicato proceſſu cauſæ, ſi tibi, vel dictis deputatis videbitur, ſed oſtenſa illi dumtaxat ſententia ſuper degradatione hujuſmodi lata, accitis, ac ſibi in hoc aſſiſtentibus uno alio antiſtite, ſeu duobus, aut tribus abbatibus, vel aliis perſonis in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutis, ac deinde ad dictæ curiæ ſæculari traditionem procedere, ſeu procedi facere, nec non contradictiores quoſcumque, ac rebelles, ac tibi, vel a te deputatis in præmiſſis, non parentes, opportuni juris remediis compeſcere, & in præmiſſis omnibus auxilium brachii ſæcularis invocare, & implorare, necnon officiales deſuper neceſſarios, etiam clericos ſæculares, ſeu ordinum, quorumcumque regulares deputare. Et infra. *Omniaque alia, & ſingula in præmiſſis & circa ea neceſſaria, ſeu quomodolibet opportuna facere, & exequi poſſis, & valeas, plenam, & liberam, amplam, & omnimodum poteſtatem, & facultatem authoritate, ſcientia, & tenore prædictis concedimus, & indulgemus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ MDLX. idibus Junii Pontificatus noſtri Anno I.*

XXXII. lcarr. 18.

Fulciebat Franciſcos Rex aothoritate regia Eccleſiaſticos judices, nam provinciarum Magiſtratibus, ac præfectis pridie idus aprilis edixerat, ut quoniam ex hæreticorum conventibus emerſerat perduellio, caverent ne ulla in urbibus, & oppidis eorum foro obnoxiis conventicula hominum, neve concurſus fieri paterentur, & qui in iis deprehenderentur, non aliter, ac rei Majeſtatis læſæ ſupplicio afficerentur; addiderat etiam ut antiqua morom diſciplina inſtauraretur, Synodum omnium Galliæ Epiſcoporum intra ſextum Menſem indictum iri. Reſtituendæ hujus diſciplinæ morum neceſſitas ſignificata eſt Pontifici; ob perditos enim plurium clericorum mores, ac præſulum negligentiam, vel impietatem, hæreſim late in Galliis propagatam, quare Pontifex eundem Franciſcum Turnonium, & Carolum Lotharingum Cardinales Apoſtolicæ Sedis Legatos in Gallia decrevit, ut mores perditos juſta cenſura percellerent, veteres Conciliorum leges, & Sanctorum patrum inſtituta inſtaurarent, aberrantes a fide ad priſtinam Eccleſiæ conjunctionem traducerent.

Franc. II. Regis lit. datæ pridie id. apr.

Legatos in Gallia duos Cardinales conſtituit Pius; ut reformationi morum incumberent.

Venerabili Fratri Franciſco Epiſcopo Oſtienſi de Turnone, ac dilecto filio Carolo tit. S. Apollinaris Presbytero de Lotharingia nuncupatis Cardinalibus in Regno Franciæ, nec non univerſis Provinciis, Civitatibus, & Terris, chariſſimo in Chriſto filio noſtro Franciſco Francorum Regi Chriſtianiſſimo ſubiectis noſtris, & Apoſtolicæ Sedis Legatis ſalutem, &c.

Pius IV. reg. ſig. n. 18. recent. 1592. p. 91.

Cum ſicut non ſine magna animi noſtri moleſtia nobis nuper innotuit, in Regno Franciæ, ac certis Civitatibus, Terris, & Locis, chariſſimo in Chriſto filio noſtro Franciſco Francorum Regi Chriſtianiſſimo ſubiectis, diverſi armorum tumultus, ſeditiones, & conſpirationes potiſſimum fermento hæreticæ pravitatis, ex partibus convicinis peſte Lutherana laborantibus contractæ, & propter bella, quæ ſuperioribus annis viguerunt, & incuriam, & negligentiam Prælatorum, & aliorum ſuperiorum dicti Regni, ac tam Prælatorum eorumdem, quam reliquarum Eccleſiaſticarum perſonarum ſæcularium, & Regularium corruptos mores, & collapſam eccleſiaſticam diſciplinam conniventibus oculis diſſimulatæ, & ſenſim authoritate provenientes inſurrexerunt, & brevi tempore adeo in immenſum creverint, ut illis vix, ac non ſine magno belli apparatu reſiſti poſſe videatur; & licet certo ſciamus, præfatum Franciſcum Regem pro ejus pietate, & religione ad imitationem præclaræ memoriæ inclytorum Franciæ Regum prædeceſſorum ſuorum cauſæ Dei, & ſuæ hujuſmodi omnibus ſuis viribus, ut cœpit minime defuturum, volentes tamen cum Dei adiutorio in eodem negotio, prout ex noſtro Paſtorali Officio præcipue tenemur,

par-

partes noſtras omni ſtudio, & diligentia implere. Vos, & infra, *in dicto Regno Franciæ, necnon univerſis Provinciis, Civitatibus, & Terris eidem Franciſco Regi ſubjectis noſtros, & Sedis Apoſtolicæ de latere legatos ad noſtrum, &, dictæ Sedis beneplacitum authoritate Apoſtolica, tenore præſentium ad infraſcripta dumtaxat conſtituimus, & deputamus, & mandamus, ut tanto oneri vos, quamprimum accingentes, ac pro commiſſionis, & mandati hujuſmodi implemento, & executione conjunctim procedentes vocatis etiam, ſi vobis videbitur, ac vobiſcum adhibitis Prælatis, ac in Sacra Theologia Magiſtris, ſeu juris peritis, aut aliis perſonis literarum ſcientia præditis, viris Catholicis in primis, & minime ſuſpectis, ſed Deum timentibus, & religionem, ac unitatem Eccleſiaſticam zelantibus, arbitrio noſtro eligendis, præmiſſa omnia mature perpendentes, & aliter conſiderantes, ac ad proviſiones, & remedia morbo hujuſmodi neceſſaria, & opportuna attentius proſpicientes Evangelicæ ſemper, & Apoſtolicæ doctrinæ, ac ſanctorum Patrum traditionibus, & inſtitutis, necnon ſacrorum generalium Conciliorum decretis inhærendo, quæcumque ſtatuta, ordinationes, & decreta quæ vobis pro religionis, & Fidei Catholicæ conſervatione, & augmento, ac hæreſis, & damnatorum errorum extirpatione, catholicorum, & piorum Chriſti fidelium quiete, & errantium in fide ad Sanctam, & Catholicam Doctrinam, & veritatis viam reductione; pertinacium autem, & in hæreſi, ac erroribus hujuſmodi induratorum juxta canonicas ſanctiones punitione, & eradicatione, ac inſuper Prælatorum, & aliorum quorumcumque Eccleſiæ miniſtrorum ab Eccleſiaſtica diſciplina, & a recto viæ vitæ tramite deviantium correctione, & reformatione, Apoſtolicæ authoritatis, & in Romanos Pontifices, & Sedem Apoſtolicam devotionis conſervatione, & manutentione, ac denique pro totius regni illius pace, & tranquillitate, & ejus incolarum utilitate, ac animarum ſalute neceſſaria, ſeu quomodolibet opportuna videbuntur, faciatis, & conſtituatis, & deinde omnia, & ſingula per vos facta, & conſtituta ſub excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, ac aliis Eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris, et pœnis, etiam privationis, ac depoſitionis ab officiis, et beneficiis, nec non inhabilitatis ad illa, et alia in poſterum obtinenda, ac pecuniariis, & aliis veſtro arbitrio imponendis, & applicandis pœnis in prædicto Regno, Provinciis, ac Terris, ab omnibus utriuſque ſexus fidelibus inviolabiliter obſervari mandetis, ac faciatis cum effectu. Nos enim vobis, ut in præmiſſis omnibus, & ſingulis, in caſibus videlicet hæreſis, & ſchiſmatis contra quoſcumque, etiam Epiſcopos Archiepiſcopos, & Primates, ac alios quavis Eccleſiaſtica, vel mundana dignitate, præeminentia, vel excellentia fungentes, juxta aliarum literarum noſtrarum vobis deſuper ſpecialiter conceſſarum tenorem, quem præſentibus haberi volumus pro expreſſis, in aliis vero vitæ, & morum reformationis, ac diſciplinæ Eccleſiaſticæ conſtitutionem concernentibus, ut ſimiliter contra quoſcumque Epiſcopos, & alios Prælatos hujuſmodi, & capitula, univerſitates, & collegia, & alias ſingulares perſonas Eccleſiaſticas, ſæculares, vel cujuſvis ordinis regulares in præmiſſis, quomodolibet culpabiles, ſummarie, ſimpliciter, & de plano, ac ſine ſtrepitu, et figura judicii, ſola facti veritate inſpecta, ac manu regia ſub præmiſſis, & aliis veſtri arbitrii pœnis procedere, definire, pronuntiare, reformare, corrigere, & emendare, et per vos ferendas ſententias, definitiones, emendationes, correctiones, ac punitiones quaſcumque appellatione poſtpoſita exequi libere, et licite valeatis, invocato, etiam ad hoc ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis, plenam, et liberam authoritate, et tenore prædictis ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, licentiam, et facultatem concedimus. Non obſtantibus, &c. Inſuper, et per viſcera miſericordiæ Domini noſtri Jeſu Chriſti obteſtamur præfatum Franciſcum Regem, qui nomen Chriſtianiſſimi ob ſuorum prædeceſſorum pro Catholica Fide, & Sedis Apoſtolicæ conſervatione præclara geſta merito retinet, ut pro ejus innata Chriſtiana pietate, ac in nos, & ſedem eandem reverentia, nobis in veſtri Apoſtolatus hujuſmodi miniſterii executione aſſiſtere, ac auxilium, & favorem, ſuumque ſi, opus fuerit, brachium ſæculare præſtare velit, in quo rem ſua majeſtate dignam faciet, ſibique proinde a Deo optimo maximo cæleſte præmium ac ſua, & ejus regni proſperitas & augmentum ac a nobis condigna gratiarum actio proveniet, &c. Dat. Rom. apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLX. XVI. Kal. Jul. Pontificatus noſtri anno I.*

XXXIII. *Claudius Eſpenceus in ep. ad Michael. Hoſpitalem Conc. 628.*

Non deerant qui non rigide agendum cenſebant, cum hæreticis, ſed iis ex parte conſentiendum ad alendam mutuam concordiam, inter quos molliores Catholicos Claudius Eſpenceus ſe collocat in Epiſtola ad Michaelem Hoſpitalium, verumtamen ſtandum concilio, & traditionibus antiquis contendebat. *Ecquis noſtrum, quod Gentiles quondam illi ad Philippum*

Apoſtolum, non hodie ad paſtorem ſuum, quiſque clamat, Domine volumus Jeſum videre? & quis nobis reſpondeat. Hæc eſt via, ambulate in ea? Hæc ergo non minus nunc, qam olim dicit Dominus, State ſuper vias, & videte, interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, et Ambulate in ea, et invenietis refrigerium animis veſtris: hoc eſt apud mentes religioſas, atque ſimplices compendium, tum erroris deponendi, tum veritatis inveniendæ, ac eruendæ; nam ſi ad divinæ traditionis originem revertamur ceſſat error humanus, et Sacramentorum Cæleſtium ratione perſpecta, quidquid ſub caligine, ac nube tenebrarum obſcurum latebat, luce veritatis aperitur, ut Pompejo ſcribit Martyr invictus, et diſertus Rhetar D. Cyprianus. Si canalis aquæ copioſe prius, et largiter fluens ſubito deficit, nonne ad fontem pergitur, ut illic defectionis ratio naſcatur? [& mox:] *Quod, et nunc facere oportet Dei Sacerdotes præcepta divina ſervantes, ut in quibus nutat, ac vacillat veritas, ad originem dominicam, & Evangelicam, & Apoſtolicam traditionem revertamur, & inde ſurgat actus noſtri ratio unde, & ordo, & origo ſurrexit, quæ dum antiqua veritas, & vera antiquitas, non adeo omnibus allucet, equidem pro mea mediocritate non video, quid aliud præmolliendo, ita vehementi noſtratium diſſidiorum paroxyſmo, vel optare, vel conſulere poſſim, quam moderatam aliquam Syncatabaſim, ideſt condeſcendentiam, qua utraque pars ſe nonnihil accommodet, & hactenus tamen obſecundet, ut immobilia, & publica, & univerſali ſuperiorum ab ineunte jam Eccleſia autoritate inducta, niſi per eandem, hoc eſt etiam publicam immota ſint; privata certe, cuiuſque affectione ne dicam libidine, ne moveantur. Sine hac inquam condeſcenſione, nulla, neque reſtat, neque conſtat concordia, ſed periculi e contrario permultum eſt, ne dum nos invicem ſupportare, dum alter alterius onera portare, dum de jure noſtro, vel tantillum decidere adeo præfracte recuſamus, totius jacturam faciamus. Ad hanc concordiæ viam utroque ſemper oculo collimavimus, eodem hactenus ſpectaverunt conciones, conſilia, ſemperque vita comite, & Domino dante, ſpectabunt ſcripta noſtra.*

Cum hæreticis molliter agendum aliqui dant conſilium.

XXXIV. Qui acutius rem cernebant, non aliam ineundæ concordiæ, cum Calviniſtis rationem eſſe cenſebant, quam ut Calviniſtæ ejurata impietate Catholicam Religionem profiterentur, nec ſe Eccleſiæ fictæ nuper inſtar fungorum enatæ, ſed veteri ab Apoſtolis ad hanc ætatem univerſum per orbem propagatæ adjungerent, nec concordiæ ſpecie rem Catholicam prodi ferre poterant, de quo Claudius Eſpencæus, qui ad Adiaphoriſtas inclinabat in literis ad Odettum Caſtilloneum, quem hæreſim alere ignorabat, ita querebatur, *Tale nobis tempus pepererunt, tum ſectæ, tum hypocritæ ut jam quod nuper Luthero Eraſmus impegit, de Deo nec bene loqui liceat, nec male, nec ulli peius utrinque audiunt aut inhumanius accipiuntur, quam qui de partibus invicem conciliandis tractant, aut cogitant, qui quæ ad pacem ſunt Hieruſalem propter fratres, & proximos ſuos rogant, aut loquuntur, quique eis, qui adhuc longe ſunt legatione miſſa de pacis conditionibus agunt. Mirum ab Evangelicis, quam parum Evangolice, ab Eccleſiaſticis, quam nihilo magis Eccleſiaſtice tractantur; atqui talium criticorum alii de ſua non tantum præſenti apud Deum in Chriſto gratia, & Juſtitia, ſed etiam de vita cum Chriſto in Deo abſcondita, de æterna ſui ad ſalutem deſtinatione, & præſcientia, de ſui quiſque nominis certiſſima, & indelebili in Cœlis, & in libro vitæ inſcriptione ſecuri perinde pronunciant, ac ſi ab æternis Deo conſiliis, aut ſecretis, et quodam quaſi modo coæterni fuiſſent. Alii Eccleſiam, ut vere eſt veritatis columnam, et firmamentum, nec unquam in fide defecturam, nec inferi portas adverſus eam prævalituras ſic confidant, et defendant, ut in ejus ſe caſtris eſſe, merere, ac militare non contenti, eam quoque illam ipſam viventis Dei domum, ſeſe eſſe præfracte contendant, ac proinde ſe in fide, ac in bonis moribus judicandis indefectibiles eſſe, indeviabiles, inobliquabiles. In tanta, inquam, partium contentione, quis quid commodius utriſque, quam cum Auguſtino dicat, homines ſumus, & aliter quam res habet, ſapere, humana tentatio eſt: ſententiam autem ſuam nimis amando, ad præcidendam, uſque communionem pervenire, diabolica præſumptio: at in nullo falli, aut deſipere, angelica perfectio; cum ergo homines re ſimus, ſpe Angeli, eis reſurrectione æquales futuri, quamdiu Angeli perfectionem non habemus, diaboli præſumptionem non habeamus; tentatio nos non apprehendat niſi humana.*

Non contractandum cum hæreticis de conciliatione opinionum.

Aug. de bapt. l. 2. c. 5.

Allidi ſe ſinit iis verbis ad impietatis Adiaphoriſtarum ſive indifferentium ſcopulos Claudius Eſpencæus in Scola Sorbonica clarus, dum concordiam bello funeſtiorem ſectatur; impie enim nolebat hæreticos damnari anathemate, atque ab Eccleſiæ communione ſegregari, a qua tamen jam ſe ipſos per prava dogmata ſecreverant, de quibus dicit Apoſtolus Judas. *Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos* XXXV.

ipſas, animales, ſpiritum non habentes. Ac tantum abeſt, ut nimiæ ſeveritatis Romanus Pontifex accuſandus fuerit, ut potius de nimia illius indulgentia conqoerendum eſſet, ni Patris indulgentia fuiſſet. Damnavit Pius hoc anno Nannetenſem Epiſcopum Hæreticum decretoria anathemaris ſententia, ut habent acta conſiſtorialia. *Die Veneris XVI. Aprilis MDLX. Ad relationem Reverendiſſimi D. Saraceni fuit condemnatus Epiſ-* MS. Car. Spad. ſign. n. 34. *copus Nannetenſis, & pronuntiata ſententia, prout in cedula Sanctiſſimi Domini noſtri.* Sacris etiam interdictus erat Epiſcopus Nivernenſis qoi propter patrui impietatem ſuſpicione perſtrictus fuerat, ſed cognita ejus innocentia in Conſiſtorio eodem XVI. April. habito abſolutus eſt, liberaque illi Sacrorum adminiſtratio permiſſa.

XXXVI. Ad convellendam etiam gliſcentem in Benearnia hæreſim, aſſerendamque Catholicam Religionem, Pontifex Georgium Armeniacum Cardinalem miſit, juſſitqoe ut Antonium Navarræ Regem ad præcipitia hæreſeos declinantem, ut ferebat fama, officii præmoneret, de quo hæc ad Franciſcum Regem ſcripſit.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Franciſco Francorum Regi Chriſtianiſſimo.

Chariſſime in Chriſto fili noſter, &c. Pius IV. to.1. brev. ſig. 2896. ep.254. *Inviti quidem fecimus, ut dilectum filium noſtrum Georgium tit. S. Laurentii in Lucina presbyterum Cardinalem de Armeniaco vocatum, a nobis dimitteremus; etenim conſilium, et fides ejus nobis, et Sedi Apoſtolicæ valde opportuna erant: ſed tamen cupientem Eccleſiam ſibi commendatam reviſere, eo facilius diſcedere paſſi ſumus, quod non ignoramus in illis partibus hæreticæ pravitatis peſtem late admodum ſerpere, corroborarique cœpiſſe, cui* Armeniacum Cardinalem in Galliam mitti ad confirmandum in Fide Navarræ Regem. *malo reprimendo, populiſque in fide Catholica continendis præſentiam viri tanta virtute, ſolertia, atque induſtria prædit peropportunam fore exiſtimavimus. Dedimus autem ei inter cætera, hoc quoque in mandatis, ut poſtquam Maieſtatem tuam, et noſtro, et ſuo ipſius nomine ſalutaverit, ad chariſſimum in Chriſto Filium noſtrum Antonium Navarræ Regem ſe conferat, de quo, quia rumores duriores ſunt, mandavimus, ut eum noſtro nomine diligenter officii ſui admoneat, quæque in regno illo, ac dominio Benearniæ correctione egere cognoverit, authoritate noſtra emendet. Non egere ipſum Cardinalem commendatione noſtra perſuaſum habemus, cum Maieſtati tuæ nota eſſe ſciamus, et perpetuum ejus erga te ſtudium, et obſervantiam, et inſignem fidem, ac merita erga claræ memoriæ patrem, et avum tuum Reges Chriſtianiſſimos; ſed tamen, quod hanc ipſam quoque ob cauſam præter eximiam virtutem ſuam, et vitæ, ac morum honeſtatem nobis charus admodum, et probatus eſt, hortamur Majeſtatem tuam, ut erga talem virum, ita de Regno Gallico meritum, priſtinam benevolentiam ſuam non conſervet modo, ſed etiam augeat ſicut facturam eam eſſe confidimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XIII. Julii MDLX. Pontificatus Noſtri anno I.*

Quod ad duriores de Antonio Navarræ Rege rumores attinet, Ambaſianæ XXXVII. Belcair. l.28. & 29. l.29. n.3. conjurationis fuiſſe illum conſcium refert Belcairus, atque etiam Theodorum Bezam perditiſſimum hæreſiarcham, alioſque Calvinianos miniſtros Gebenna Neracum accerſiviſſe, eorumque nefariis concionibus interfuiſſe. At Bouchartus Navarrei Regis Scrinio præfectus, literis ad Galliæ Regem, nec non ad Cardinalem Lotharingum datis, monuit, Antonium Regem non aſſenſiſſe, licet a Fratre Condeo a Gebennenſibus miniſtris perſuaſo ad perturbandam Regni pacem incitaretur. Quod vero ad auditas ab Antonio Rege, peſtiferas Miniſtrorum Calvinianorum conciones attinet, de his monitus Pontifex, illum amantiſſimis literis monuit, ut in admittendis concionatoribus cautior eſſet, ne ſe in hæreticorum errores impelli ſineret, ſed in avita religione, in qua tot Reges pietate inclaruerant, conſtanter hæreret, filioſque in orthodoxa fide educandos curaret.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Antonio Navarræ Regi Illuſtri.

Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem. Pius IV. to.1. brev. ſig. 2896. ep.258. *Quia ſerenitatis tuæ exiſtimatio, & ſalus nobis chara eſt perinde, ac debet, idcirco non* Pius IV. admonet Regem Navarræ ne audiat conciones hæreticorum. *potuimus non commoveri, cum ad aures noſtras rumores quidam de te indigni pervenerunt. Mirum nobis admodum, & propemodum incredibile viſum eſt, te Chriſtioniſſimis ortum majoribus potuiſſe, tam cito, tam levibus hæreticorum argumentis in errorem impelli, & ab ea Fide temere deductum, quam parentes, ac majores omnes tui perpetuo tenuerunt, quamque, & ipſe in Baptiſmo profeſſus eſſes, & per tot annos tenuiſſes, in pernicioſiſſimam, et tantopere damnatam hæreſim præcipitem actum fuiſſe. Tandem vero accerſitum ad nos dilectum filium noſtrum Georgium tit. S. Laurentii in Lucina presbyterum Cardinalem de Armeniaco appellatum, his de rebus diligenter percontati cum eſſemus, fecit perſpecta ejus, et probata admodum nobis fides, ut plus uni*

de te, quam cæteris omnibus credendum eſſe putaverimus; officii autem noſtri memores, cupienteſque hos de te rumores celeriter extingui, tuumque nomen in debito eſſe apud omnes honore, & gloria hortandam in Domino ſerenitatem tuam eſſe a nobis duximus, et paterne monendam, ut in concionatoribus admittendis admodum cautus ſis, ne nimis facile quoſvis divini verbi prædicatores admittas, multi enim in veſtimentis ovium veniunt, qui intus lupi rapaces ſunt, & Chriſtum aſſidue in ore habent, quem corde, & factis negant, veritatiſque Evangelicæ Magiſtros & doctores ſe eſſe profitentur, cum eam tamen maxime oppugnant. Hujuſmodi impoſtorum ſermo ſerpens, ut cancer, diligentiſſime vitandus eſt, & providendum ne ſubiectos Regno tuo populos pernicioſa doctrina ſua imbuere poſſint. In ea autem fide, tibi chariſſime fili, reliquiſque vivendum eſt, quam a matre tua Eccleſia didiciſti, quæ perpetuo tot ſæculorum conſenſu recepta fuit, quam parentes, et majores tui, quorum veſtigiis inſiſtere debes tenuerunt, quam omnes omnium nationum & ætatum Sanctis Patres ſecuti ſunt. Illud etiam ſerenitati tuæ attendendum eſt, oportere te i'lo loco poſitum, non crimine ſolum hæreſis ſed quavis etiam leviſſima ſuſpicione ejuſmodi criminis carere, quo enim altiore in gradu dignitatis locatus es & plus tolis de te ſuſpicio cæteris obeſſe poſſet. Curandum vero eſt, ut liberos tuos ab iis erudiendos, & inſtituendos cures, quorum tum inſtitutione, Doctrinaque Catholica, tum moribus etiam, et exemplis meliores fieri poſſint, quibus de rebus ipſi Cardinali, quem exiſtimationis, et dignitatis tuæ ſtudioſiſſimum novimus, ut noſtro nomine coram ipſe quoque tecum diligenter agat, mandavimus, hortantes te, ut tum quæ nos ſcripſimus, tum quæ is dicet, in eam partem accipias, ut a paterna erga te charitate, et cum famæ, tum ſalutis tuæ ſtudio proficiſci perſuaſum tibi habeas. Dedimus ei præterea in mandatis, iis, quibus opus fuit, facultatibus impertitis animarum ſaluti ſimul, et regno iſti, et dominio tuo Benearnisæ conſulere cupientes, ut in illo regno, & aliis ditionis tuæ locis, ea quæ emendatione indigere perſpexerit, corrigat, detque operam opportunis remediis adhibendis, ut mala quæ ſananda fuerint ſanet, provideatque, ne quid admittatur, quod boni cuiuſquam animum offendere, aut honorem & dignitatem tuam regiam lædere, ac violare poſſit, quæ quidem illumque pro ſua egregia, & præſtanti fide, prudentia, dexteritate ſedulo curaturum eſſe confidimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die III. Junii MDLX. Pontificatus noſtri Anno I.

XXXVIII. Nec Benearnia modo hæreſi admodum infecta erat, ſed etiam aliæ urbes, & oppida, quibus Antonius Rex, & Joanna Regina dominabantur, dira calviniſmi peſte latius ingraveſcente polluebantur, de quo apud Joannam Reginam graviſſime Pius queſtus eſt, eamque monuit, ut opinionem optimam de ipſa, ac viro a Georgio Cardinale Armeniaco confirmatam tueretur, ne abiiceret fidem, quam in baptiſmalibus Sacris erat profeſſa, quæ omnium ſæculorum conſenſu erat recepta, tot doctorum teſtimoniis, tot Sanctorum miraculis, tot Martyrum ſanguine conſtabilita.

Chariſſimæ in Chriſto Filiæ noſtræ Joannæ Navarræ Reginæ Illuſtri.

Pius IV. to. 1. brev. ſig. 2896. ep. 256.

Chariſſima in Chriſto Filia noſtra ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Sæpe adeo, & corroborari in Regno iſto, locisque aliis Sereniſſimi Regis coniugis tui hæreticam audimus pravitatem, ut non poſſimus non magnopere iis, qui de vobis diſſeminati ſunt, rumoribus commoveri; cuius noſtræ de vobis ſolicitudinis teſtem habemus. dilectum filium noſtrum Georgium Cardinalem de Armeniaco vocatum, qui quidem conſolari nos, & ut quam optime de vobis ſperemus adducere, conatus eſt; itaque tam idoneum hominem exiſtimationiſque, & dignitatis veſtræ tantoperè ſtudioſum nacti, præterire noluimus, quin his te literis hortaremur, & moneremus, ut & generis, & ſalutis tuæ memor ab omni non modo huiuſmodi crimine, ſed eius etiam ſuſpicione integram conſervare velis, neque hæreticorum fraudibus abduci te ab ea fide patiaris, quam majores tui conſtantiſſime tenuerunt, & in his ille claræ memoriæ Franciſcus Francorum Rex patruus tuus non cognomine modo, ſed re ipſa Chriſtianiſſimus, & mater tuo piiſſima, & Sanctæ matris Eccleſiæ præceptorum obſervantiſſima Regina, quam fidem ipſo in baptiſmo profeſſa es, quæ denique omnium ſæculorum conſenſu recepta, & tot Sanctorum, non authoritate modo, ſed etiam ſanguine comprobata fuit, nec ab Eccleſia Catholica, quæ una eſt, extra quam ſalvus eſſe nemo poteſt, corpore ſegregeris, ſed ipſa in religione Catholica maneas, & eadem filios tuos ut debes, imbuendos cures, omnibus, denique, & dictis, & factis te vere Catholicam Reginam, & Chriſtianiſſimorum Regum progeniem oſtendas; quibus de rebus ipſi Cardinali in mandatis dedimus ut ipſe quoque tecum, et cum Sereniſſimo Rege coniuge tuo verbis noſtris agat. Proinde, ut hæc, quæ ipſi ſcripſimus, & quæ is

Pius Reginam Navarræ admonuit ne aures præberet Calviniſtis.

te-

tecum loquetur, in optimam partem accipias, et a paterno erga te amore noſtro profecta eſſe exiſtimes, ſicut ſcrutator cordium novit Deus, Serenitatem tuam rogamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die III. Julii MDLX. Pontificatus noſtri Anno I.

XXXIX. Damnavit quidem Antonius Rex calviniſticam hæreſim, atque majorum religioni conſtanter inſiſtendum ſibi decrevit: Verum Joanna hæſit in flagitio, licet illud impia hypocriſi tegere conata ſit, atque in fallacem ſpeciem obſequium addixerit Pontifici, ut paulo inferius dicemus. Licet vero, conjuratione Amboſiana oppreſſa, hæreſis pariter oppreſſa videretur, tamen illa in nonnullis provinciis ſigna ſui furoris edidit, atque ex illa conjuratione, velut ex ſopito male incendio novæ conjurationes in Gallia exarſerunt. In Phocenſi provincia Antonius, ac Paulus Movani Fratres nobilitatem avitam, cum fœdaſſent Calviniſmo, omnem late regionem fœdaverant, ac licet Antonius Pragvignani ſub Henrico Rege a populo cæſus fuiſſet, Paulus tamen in hæreſi obfirmatus, militarique præſidio ſeptus ſexaginta pſeudo-eccleſias ſive calviniſtica conventicula conſtituerat, coactiſque bis mille equitibus, ac magno peditum numero Aquenſem Civitatem, inita cum aliquot Civibus perfidiæ ſociis intercipere meditatus eſt, ſed virtute Civium, qui Tendanum Comitem excivere, repulſus eſt, ac licet pactione militari cum Tendano obtinuiſſet, ut domi ſuæ conſiſtere, & hæreſeos ſacra, vel impuras execrationes colere poſſet, tamen ob Templorum expilationes, & alia flagitia ſibi metuens Gebennam perfugit. Irrepſerat eadem lues in Comitatum Avenionenſem, atque Alexander Huiotinus juriſperitus, cum a Pontificiis Magiſtratibus in crimen ſuſceptæ impietatis Calviniſtæ adduceretur, a ſociis violatæ Religionis reis accepto Procuratorio Inſtrumento ad Mombrunum ab avita Nobilitate degenerem, atque audaciſſimum ad omne ſcelus perfugit, fugamque meditantem, quod a Senatu Gratinnopolitano in crimen rebellionis in Regem, ac Regios Magiſtratus, propugnatæque hæreſeos vocaretur, cum ſuis ad invadendum Comitatum Avenionenſem pellexit, cumque icto fœdere impio, ſimul Vezonum, & Maloſſenum eodem die occupare ſtatuiſſent, Hujotinus adverſa valetudine implicitus conſilio abſtitit, at Mombrunus Maloſſenum intercepit, vires in Vezonianos cnnverſurus, at Jacobus Maria Salla Vivarienſis Epiſcopus Prolegatus Avenionenſis copias ex finitimis Provinciis ad comprimendos ferocientes Calviniſtas contraxit, ac Pontifex de his tumultibus certior factus Franciſcum Turnonium Cardinalem in Galliam revertentem, cum Franciſco Rege agere juſſit, ut auxilia Avenionenſi Prolegato ſubmitteret, tum Georgio Cardinali Armeniaco dedit mandata, ut abſente Alexandro Farneſio Cardinale Avenionenſi Legato Avenionem peteret, civeſque adverſus Novatorum molitiones in Romanæ Eccleſiæ fide, & obſequio contineret.

Belcair. comm. rer. Gall. l. 28.

Calviniſmus in Gallia proficit, & armis vexat Regnum.

Dilecto filio noſtro Georgio tituli Sancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali de Armeniaco appellato.

Cum allatum ad nos fuerit a Mombruno quodam iniquitatis filio Hæreticorum Duce Oppidum Maloſevam Comitatus noſtri Venayſini ditionis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ nuper occupatum fuiſſe, hortati ſumus per literas Venerabilem Fratrem noſtrum Franciſcum Epiſcopum Oſtienſem, quem perveniſſe iam ad aulam Chriſtianiſſimi Regis putamus, ut hoc negotium virtute, & pietate ſua dignum ſuſcipiens Chriſtianiſſimum Regem, cujus animum ipſo, & claræ memoriæ Patre, & Avo ſuo Chriſtianiſſimis Regibus, aliiſque majoribus ſuis dignum eſſe minime dubitamus, excitet ad opem, & auxilium Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſovendum, & nefariorum hominum reprimendam, & ulciſcendam audaciam, ſacrilegoſque conatus: ſed quia neceſſarium eſſe intelligimus abſente Legato, quempiam magnæ authoritatis Virum, & illis populis gratum eſſe, qui præſentia, virtute, & prudentia ſua eorum populorum noſtrorum, quos paterna charitate diligimus quieti, & incolumitati conſulat quique Oppidum illud ex hæreticorum manibus ereptum Sedi Apoſtolicæ recuperet, conſiliis iis, quæ tempus poſtulare cognoverit capiendis ad circumſpectionem tuam, quam Catholicæ fidei, & dignitatis hujus Sanctæ Sedis ſtudioſiſſimam eſſe novimus converſis mentis noſtræ oculis eam ad obeundum munus aptiſſimam eſſe judicavimus, laborem hunc libenter Divini obſequii, & ſanctæ hujus Sedis cauſa ſuſcepturum eſſe confiſi, &c. det imperia, ut Avinionem ſe conferat, riveſque adverſus novatores confirmet. Datum XXI. Auguſti MDLX.

Pius IV. lib. brev. ſign. 2896. ep. 298.

Acceptis porro Pontificiis literis Cardinalis Turnonius, qui tum adverſo Rhodano Lugdunum petebat ad Mombrunum affinem neptis ſuæ virum ſcripſit, ut arma poneret, ſed nihil apud pertinaciſſimum hominem perfecit, Regem vero permovit, ut ad eum perdomandum XL.

Belcair. l. 28. n. 60.

au-

Ibid. n. 61. auxilia decerneret adeo ut a Delphinatium Nobilitate has leges accipere coactus ſit, ut diſſolutis copiis ipſe, & qui eum erant ſequuti, domum bini redirent, Romanæ Eccleſiæ ritus, & ſacra retinerent, ſi id recuſarent, & Regno, & Venuſino Comitatu exirent, Mombruno vero permiſſum, ut cum iis, quos vellet comitibus, menſis flexu domum rediret: At ille præſenti ſubductus periculo pactis non ſtetit.

XLI. *Eod. lib. 28. n. 56.* Oborta quoque ſeditio Valentiæ in Delphinatu, quam Joannes Monlucius Epiſcopalis ordinis proditor venenatis concionibus infecerat, licet enim diu hypocriſi flagitia ſubornarit demum a Pontifice damnatum anathemate ob crimen hæreſeos viſuri ſumus; in ea ergo Urbe Calviniſtæ, inter quos Mirabellus, & Quintellus principem locum obtinebant publice hæreſim profiteri proterve auſi ſunt, ac primum gymnaſium, in quo juris civilis interpretatio docebatur, dein Franciſcanorum Templum occuparunt, quorum funeſtum exemplum Sanromanenſes, & Montelimardenſes ſequuti ſunt, ſed Dux Guiſius Delphinatium prætor miſſo Malgerone Viro militari eum furorem compeſcuit.

Eod. lib. n. 57. Nec minus in Normannia Calviniſtarum projecta audacia ſeſe extulit. Miſerat Caharina Regina in eam Provinciam Gaſparem Colinium Caſtillionem claſſis Gallicæ Præfectum, horum temporum facem, ac turbinem, ut exorientes tumultus reprimeret, at ille eos magis concitavit, cujus perſuaſione Deippenſes, Cadomenſes, ac Fani Loii Cives Calviniſticæ impietatis ritus publice exercuerunt, idemque Rothomagi accidiſſet, niſi Senatus ſua prudentia impiorum impetum cohibuiſſet; in ea Urbe ludi literari Magiſter Anabaptiſta trium linguarum Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ egregie peritus novum, & inſanum dugma invexit: jactavit ſe novum Dei Prophetam Divinis afflatibus colluſtrari, ſtultamque populi multitudinem ad ſuas conciones pellexit, in quibus facundia uſus in campis, nam excludebatur Urbe, ſuadebat Auditoribus Antichriſtum vi armorum brevi periturum, atque hoc nomine deſignabat Regem, quo Calviniani Pontificem depingebant, non ſucceſſiſſe Amboſianam conjurationem, quod ipſe non præfuiſſet, ſe exercitus Ducem a Deo ſelectum, ut omnes impios everteret, atque terris exturbaret, nec Principibus, nec Magiſtratibos parceret, ſe non ante moriturum, qoam Mundum ab omni labe peccati purum, atque omnis peccati exortem ſtatueret: moliebatur inſtar Joannis Sartoris Leydenſis novum imperium condere, atque alia fanaticorum Anabaptiſtarum deliramenta venditabat. At brevi periit ſuis fraudibus impoſtor, a Borbonio enim Cardinale Rothomagenſi Antiſtite, & Prolegato Provinciæ, ac Senatu comprehenſus, quæſtione habita, flammis traditus eſt, omniſque ejus jactantia in fumos abiit, cujus cognati duo fraudibus adeo erant faſcinati, ut numquam eum crediderint moriturum, donec redactum in cineres videre, quibus gula fracta eſt, ita ea factio diſſipata eſt.

Tot Galliarum turbæ Scoticum bellum traxere, de quo antequam agamus, de Eliſabetha Angliæ Regina, quæ illud movit nonnulla præmittenda ſunt. Potiebatur illa Angliæ, & Hiberniæ ſcepetris, ſed iniquo jure, cum adulterio ſuſcepta eſſet, ſuſpectaque etiam eſſer ejus natalium origo, num ex Henrico eam traxiſſet, cum ejus Mater Anna Bolena ob admiſſos plures Amatores capitali ſupplicio eſſet affecta, adeo ut ob minorem longe ſuſpicionem Mariam Alphonſi Regis Caſtellæ filiam ab Hiſpanis ſceptrorum jure deturbatam viderimus: ſpectabat vero jure ſceptrum Anglicom ad Mariam Stuartam Henrici VIII. ex ſorore Proneptem, atque adeo illa, extincta Maria Regina, mox Anglici Regni inſignia aſſumpſerat, conſulente Lotharingo Cardinale, eamque Reginam optabant Angli, qui ab avita Religione non defecerant, tum ut tota Inſula in duo Regna diviſa in unum redintegrata coaleſceret, nec deerant ſpes e Scotia educendæ, conjunctis Gallorum viribus, expeditionis, maxime ſi Philippus Hiſpaniæ Rex odio hæreſeos, quam Eliſabetha profitebatur, ſe Gallis adjungeret, ut antea inter Henricum, cum Italicis rebus ceſſit, ac Philippum tranſactum videbatur. His curis anxiam Eliſabetham adhortatus eſt Pontifex amantiſſima legatione, ac paternis literis, ut orthodoxam Religionem abjecta impia hæreſi amplectereiur, monuitque ut caveret a pravis ſuaſoribus, qui ſuis tantum commodis ineſcati, Regiæ illius dignitati aſſerendæ, ac ſaluti non ſtuderent, paratiſſimumque ſe ad illam in gremium Eccleſiæ recipiendam exhibuit, tum de Concilio œcumenico celebrando certiorem fecit, provocavitque ad immortalem gloriam ex tam egregio facto colligendam; legatione functus eſt Vincentius Parpalia Abbas Eliſabethæ cognitus; literæ vero ſubjectis verbis conceptæ fuere. XLII. *Belcar. lib. 28. n. 51.*

Chariſſimæ in Chriſto filiæ noſtræ Eliſabethæ Angliæ Reginæ Illuſtri.

PIUS PAPA IV.

Pius IV. to. 1. brev. ſig. num. 2836. ep. 214.

Pius Eliſabethæ Reginæ Angliæ ſcribit, ſuadens ei fidem Catholicam profiteri.

Chariſſima in Chriſto filia noſtra ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Quantopere cupiamus, noſtro ita paſtorali officio poſtulante, ſaluti tuæ conſulere, & honori tuo ſimul, Regnique ſtabilitati proſpicere, & Scrutator rordium novit Deus, & ipſa intelligere poteris ex mandatis, quæ dilecto huic filio Vincentio Parpaliæ Abbati Sancti Salvatoris homini tibi noto, nobiſque probatiſſimo ad te dedimus. Proinde hortamur, & monemus Celſitudinem tuam etiam, atque etiam Chariſſima filia, ut repudiatis malis ſuaſoribus, qui non te, ſed ipſos ſe amant, ſuiſque ipſorum cupiditatibus inſerviunt, Dei timorem in conſilium adhibens, tempuſque tuæ viſitationis agnoſcens, paternis noſtris monitis, ſalutaribuſque conſiliis obtemperes, omniaque de nobis polliceare, quæ non modo ad animæ tuæ ſalutem conſervandam, ſed etiam ad dignitatem tuam Regiam ſtabiliendam, & confirmandam, pro authoritate, pro loco, ac munere, quod nobis a Deo commiſſum fuit, a nobis deſideraris, qui te, ſicut optamus, & ſperamus, ſi in Eccleſiæ gremium redieris, eodem quo Evangelicus ille Pater reverſum ad ſe filium amore ſumus, & honore, ac lætitia recepturi, quamquam eo major lætitia noſtra futura eſt, quod is unius filii ſalute gaviſus eſt, tu tecum una univerſos Angliæ populos trahens non ſolum ex tua, ſed ex totius Nationis ſalute nos, & univerſitatem Fratrum noſtrorum, quos propediem Deo juvante ad tollendas hæreſes in œcumenico, generalique Concilio congregatos audies, univerſamque Eccleſiam lætitia complebis, quin etiam Cœlum ipſum exhilarabis ex tam memorabili facto admirabilem nomini tuo gloriam, & multo ſplendidiorem ea quam geris, coronam, adeptura; ſed hac de re pluribus verbis idem Vincentius tecum aget, ac noſtrum tibi paternum animum declarabit, quem, ut benigne excipias, diligenterque audias, eandemque, ut ejus orationi fidem haberes ſicut nobis ipſis, Serenitatem tuam rogamus. Dat. Romæ apud S. Petrum ſub Annulo Piſcatoris die V. Maii MDLX. Pontificatus noſtri anno I.

XLIII. Plurimum authoritate pollere apud Eliſabetham credebatur Philippus Hiſpaniæ Rex, ut qui conjurationis in Mariam Reginam conflatæ ream, jam ante vitæ reſervaſſet, ac ſine cujus præſidio ægre adverſus Mariæ Stuartæ Scotiæ, & Galliæ Reginæ potentiam ſe tueri poſſet. Philippum ergo Regem Pontifex hortatus eſt, ut omnem Regiam operam pro Eliſabetha, & Anglia ad fidei Catholicæ conjunctionem revocandis collocaret, tum etiam ſignificavit, Anglis hæreſim profitentibus, Belgii Provincias in maximum diſcrimen adductum iri, necnon immortale decus Anglis ad veram Religionem converſis, vindicatiſque ab æterno exitio ſibi comparaturum.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Hiſpaniarum Regi Catholico.

Pius IV. to. 1. brev. ſig. 2896. ep. 217.

Pius Philippum Hiſpaniarum Regem adhortatur, ut curet Eliſabetham Reginam ad fidem Catholicam adducere.

Chariſſime in Chriſto fili noſter, &c. Cupientes pro muneris a Deo nobis commiſſi officio damnum illud ſarcire, tam grave, & tam deplorandum, quod obitu piæ memoriæ Mariæ Anglorum Reginæ uxoris olim tuæ fecit Eccleſia, Regnumque illud iterum ipſius Eccleſiæ unitati, Deo juvante reſtituere, miſimus illuc hominem idoneum cum literis, & mandatis, ſicut Majeſtas tua certior fiet a dilecto filio Nobili Viro Franciſco Varga Oratore apud Nos tuo. Hunc cum pro tua pietate Catholicæ Religionis ſtudio deſiderium hoc nobis tecum ſciamus eſſe commune, confidimus Majeſtatem tuam, ubi hoc conſilium noſtrum cognoverit, hortationi noſtræ locum minime relicturam, ſed omni cura, ſtudio, diligentia, & authoritate ſua enixuram, ut Regina, quæ hodie illud Regnum tenet, monitis noſtris, & conſiliis ſalutaribus obtemperet, quo eo ſtudioſius Majeſtatem Tuam facturam eſſe ſperamus, quod cum ſuperioribus annis Regnum illud Eccleſiæ reconciliatum fuit, ſecundum Deum magna ex parte id opus tuæ pietatis fuiſſe, teque ſummam in ea re laudem ab omnibus conſequutum eſſe meminimus: intelligis autem pro tua pietate datam tibi idcirco a Deo ſummam pacem, ſummamque tranquillitatem fuiſſe, nimirum, ut ad tollendas undique hæreſes, bellumque hoc inteſtinum Eccleſiæ ſedandum, omnem curam, & diligentiam tuam converteres. Noſti quoque pro tua ſapientia quantopere tuis Angliæ finitimis ditionibus expediat Regnum illud ab Hæretica pravitate purgari, ſed cum te tua ſponte paratum eſſe perſuaſum habeamus ad hanc rem perficiendam nos adhortando longiores non erimus: tantum, chariſſime fili, petimus, ut ſi quid rogatu, & precibus noſtris paternis addi ad tuum hujus rei ſtudium poteſt, addere velis, & pro fecundiſſimis rerum tuarum eventibus gratum tuum erga Deum animum in hoc opere, quo nullum eſt ſanctius, nec Catholico Rege dignius declarare. Rogamus præterea, ut Nuntio noſtro hac re nomine noſtro tecum agenti parem fidem habeat; atque haberes nobis ipſis.

ipſis. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die V. Maii MDLX. Pontificatus noſtri Anno I.

XLIV. Habebat Philippus Rex in Eliſabethæ aula Oratorem Epiſcopum Aquilanum pietate, & doctrina ſpectabilem, qui in Catholicis Anglis in vera Religione confirmandis, ac promovendis Religionis rebus ſedulam operam navabat, quem Pontifex de piis ejus ſtudiis gratulatus, hortatus eſt, ut idonea opportunitate uſus, Eliſabethæ Reginæ ſana conſilia æterni Regni aſſequendi, orthodoxæque pietatis reſtituendæ ſuggereret.

Venerabili Fratri Alvaro de Quadra Epiſcopo Aquilano Regis Catholici in Anglia Oratori.

Pius IV. to. 1. brev. ſig. num. 2896. ep. 259.

Venerabilis Frater. Cum ex literis tuis ſcriptis dilecto filio Nobili Viro Franciſco Vargæ chariſſimi in Chriſto filii noſtri Philippi Hiſpaniarum Regis Catholici apud nos Oratori, tum eu ejuſdem Oratoris largo, & accurato ſermone libenter cognovimus, quam pio animo, quantoque Catholicæ fidei, & Sedis Apoſtolicæ ſtudio iſthic & in Religione Catholica manentes confirmare tueris, & cæteros, quos a recto itinere humanæ ſalutis hoſtis abduxit, in ſalutis viam tuis hortationibus reducere. Iſta ſunt officia digna Regis Oratore Catholici, iſta ordinem, & perſonam tuam decent; laudamus vehementer hac in re diligentiam, & pium ſtudium tuum. Placeat Omnipotenti Deo pro ſua miſericordia ejus animum, cujus in poteſtate eſt hoc tempore Regnum Angliæ impellere, ut ſalutaribus monitis, & conſiliis tuis acquieſcat. Tu vero defatigari noli, dum iſto apud eam munere fungeris, opportuno, atque apto tempore ea ſuadere illi, quæ ad æternam ſalutem animæ ipſius, & tot populorum pertinent, atque ut ſibi, & Regno conſulat, atque proſpiciat, hortari: quam ad rem quidquid tibi, illique a nobis auxilii afferri poteſt, omni animi ſtudio deferimus. Deus Servator omnium novit, quam paterna ſollicitudine ejus ſaluti ſimul, & honori, ac nobiliſſimi quondam Regni incolumitati conſulere cupiamus, quæ quidem ſi fieri poſſet, noſtro ipſo cum ſanguine redimeremus. Iſtius tu quidem piæ ſedulitatis mercedem a Deo bonorum omnium remuneratore aſſequeris, ſed ne nos quidem talium officiorum immemores erimus, &c. Decima Martii MDLX.

XLV. Præter Philippum Regem Hiſpaniæ adhibuit Pontifex interpretem concordiæ cum Romana Eccleſia inſtaurandæ, publicæque Anglorum ſalutis Promotorem apud Reginam Eliſabetham Ferdinandum Cæſarem, cui conceptas ſpes Anglorum gentis ab impietate ad veræ Religionis cultum revocandæ ſignificavit, utque Cæſaream operam pro legatione Pontificia provehenda conjungeret, Reginamque Eliſabetham, & literis, & Nuntiis ad priſtinam Eccleſiæ conjunctionem redintegrandam impelleret, poſtulavit.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Ferdinando Hungariæ, & Bohemiæ Regi Illuſtri in Romanorum Imperatorem electo, &c.

Paſtoralis nos officii ratio impulit, ut *Ib. ſig. n. 2896. ep. 211.*
tentemus, ſi tantum damnum, quod Eccleſia fecit poſt obitum piæ memoriæ Mariæ Reginæ defectione illius Regni, Deo juvante, ſarcire poſſimus, Regina, quæ illi ſucceſſit, una cum populis Angliæ ad unitatem Eccleſiæ Catholicæ iterum revocata, cujus rei nonnullam in ſpem venimus; itaque miſimus ad eam cum literis, & mandatis dilectum filium Parpaliam Sancti Salvatoris Abbatem, hominem nobis probatiſſimum, & propter notitiam, quam habet, hominum, & rerum illarum, valde ad hoc negotium tractandum idoneum. Nunc Majeſtatem tuam, cum idem quod nos cupere, pro ſuo in Catholicam fidem ſtudio ſciamus, hortamur, & rogamus, ut ad hanc tam piam actionem noſtram adjuvandam omni cura, diligentia, & authoritate ſua velit incumbere, & eum per literas, tum etiam per Nuntios Reginam hortari, ut noſtris ſalutaribus conſiliis acquieſcens ad Eccleſiæ Catholicæ unitatem redeat, ſalutique ſuæ, & Regno ſimul hac occaſione oblata conſulat, impetratura a nobis quidquid ad ſtabiliendum Regnum ſuum eſſe duxerit poſtulandum, quod quidem ſecundum Deum a nobis concedi poſſit, &c. V. Maii MDLX.

Cecidere irriti piiſſimi conatus Pii XLVI.
Pontificis, fracta Gallica potentia, illaque cujus terrore Eliſabetha ad officium redigenda ſperabatur, Hiſpano, & Cæſareo fœdere fulta ſe adverſus jura Mariæ Stuartæ Scotiæ, & Galliæ Reginæ, *Belcar. l. 28. n. 50.*
quibus titulis Anglicum adjunxerat, tueretur, Calvinianorumque rebellio in Regem Galliæ concitata fuerit. Certior illa facta fuit, ut antea indicatum eſt, a Gaſpare Colinio Caſtilionæo, Calvinianæ impietatis, ac factionis ſignifero de conjuratione, cujus ipſe erat architectus, in Franciſcum Regem, & Guiſios conflata, ſocietatemque cum eo coivit, quam in maximam Galliæ perniciem tot annis aluit: erectaque animis ob tumultus Gallicos, perduellium Scotorum Hæreticorum patrocinium arripuit, atque a Colinio Gallicæ claſſis præfecturam gerente incitata, cum Guiſii Reginæ Stuartæ Avunculi Jacobum Broſſianum rei militaris

taris

tatis peritiſſimum Legatum Regio nomine, cum copiis in Scotiam miſiſſent, curaſſentque a Pontifice Romano Nicolaum Pelleucum Ambianenſem Epiſcopum Legatum mitti, ut Regina Vidua ſoror, quæ Regnum Scotiæ adminiſtrabat, uteretur ejus opera ad eos Scotos, qui ad Calvinum defecerant, ad Romanæ Religionis priſtina inſtituta amplectenda reducendos, cogendoſque; ſcriptum vigeſima quarta Martii in vulgus edidit, quo de Anglici Regni inſignibus a Maria Scotiæ, & Galliæ Regina correptis, deque miſſis in Scotiam Gallicis copiis vehementer queſta eſt, conceptaſque ſuſpiciones, belli e Scotia ad Angliam invadendam a Gallo Rege gerendi divulgavit, Regemque Franciſcum, ac Mariam Reginam excuſans, in Guiſios, qui ardentes ambitione, rejectis Regiæ ſtirpis Principibus, in tenera Regis ætate Regis procurationem ſibi arrogaſſent, invidiam omnem detorſit: ne vero inopino impetu Anglos opprimant, ſe terra, marique copias contrahere, atque hoſtium conatus occupare decreviſſe; itaque duos validos exercitus terra, marique in Scotiam immiſit, urgente illam proditore Colinio, ſeditioneſque in Gallia accen- *Belcar. l. 28. n. 52.* dente: ac licet Franciſcus Rex miſſo ad Eliſabetham Joanne Monlucio Valentinenſi Pſeudoepiſcopo Oratore eas ſuſpiciones amovere conatus ſit, ac pacis ſtudium declararit, illa Lethæ portum mille paſſibus Edimburgo Regia Scotiæ Civitate diſtantem ab Hæreticis incitata, *num. 53.* terra, marique ineunte Aprili obſedit, cui Scoti rebelles Calviniſtæ ad duodecim millia ſe conjunxere, adeo ut Eliſabetha in Scotiæ potiundæ ſpem veniret, nam Galli imprudenti conſilio uſi, *num. 54.* non modo ſundos eorum, qui hæreſim ſectati erant, proſcripſerant, ſed etiam indicto vectigali novo populum ad defectionem irritaverant, dum putarent, cum ſolis Scotis ſibi rem fore. At eæ Eliſabethæ ſpes diſſolutæ ſunt, licet enim Galliæ Rex civilibus implicitus diſſenſionibus novas in Scotiam copias contra Anglos ſummittere non potuerit, tamen Jacobus Broſſianus Regius *num. 55.* Legatus fortiſſime Anglorum impetus excepit, crebriſque eruptionibus attrivit, at demum cum vires Scotorum Calviniſtica factio diſtraxiſſet, enervaſſetque, nec Galliæ Rex novas ſubſidiarias copias ſubmittere poſſet, tandem X. Kalendas Auguſti iniquiſſimis his conditionibus, quibus res Catholica in Scotia peſſumdata eſt, pax inter Anglos, & Scotos redintegrata: Ut Hæretici, qui deſecere ab avita Religione, ſumpſereque arma, ea pro Patriæ libertate, & immunitatibus conſervandis a Franciſco, & Maria Stuarta jure ſumpſiſſe declarentur, ut Edimburgenſibus liberum ſit, quam velint, Religionem profiteri, reliqui Sectarii ſua inſtituta, & ritus a Rege, & Regina uxore, ac Regina Vidua Regni adminiſtratrice exercere permittantur, Lethana Arx diruatur, Galli milites in Galliam redire cogantur, Inſulæ Equariæ propugnaculo, ac Dombarræ Arci Rex, & Regina ſexaginta tantum præſidiarios cuique imponere, nec plures poſſint; munera honoraria, ac dignitates Scotis tantum, non Gallis conſerantur, Rex, & Regina Galliæ titulos, atque inſignia Angliæ in poſterum abiiciant, leges, ſtatuta, atque conſuetudines Scotiæ, exceptis his, quæ ad religionem pertinent, retineantur. Ita Eliſabetha hæreſim Calviniſticam in Scotia aſſeruit, ac Scotos Hæreticos ſuis partibus adverſus Reginam Scotiæ adjunxit, & ſacra illa conſilia Angliæ per Scotiam ſubiiciendæ veteri Religioni penitus evanuerunt. Philippus vero Hiſpaniæ Rex, qui exoſam habebat Gallorum potentiam, non advertit, confirmata hæreſi in Anglia, & Scotia, etiam in Belgii Provincias illam propagatum iri, ac perduellibus ipſius aliquando auxilia ſubminiſtranda, quamvis a Pio Pontifice præmonitus eſſet. Cæterum ejus pacis beneficio Edimburgum Reginæ adminiſtratrici exeuntibus Hæreticis, qui ejus Urbis Cives non erant, ac Palatium Cœnobii Sanctæ Crucis reſtitutum; Regina vero Angliæ exercitus ſuos e Scotia revocavit, atque in poſterum negotia, adminiſtrationemque Scotorum non curaturam pollicita eſt, ſed promiſſa infregit, nec pacis ſœdera cum Galliæ Rege coluit, ſed aſtu, & tacitis artibus, ac vi conjuratos juvit, ut inferius dicetur.

XLVII. Fracta ita, atque eliſa in Scotia Gallica potentia, Calviniſtarum Gallorum ferocia licet antea caſtigata eſſet, magis *num. 57.* exaſperata eſt. Promovit imprudenter Cardinalis Lotharingius defuncto Olivario ad Regii ſcrinii præfecturam Michaelem Hoſpitalem Virum quidem doctum, ſed nullius Religionis, ac vere Atheum, qui Patrem Medicum Renatæ ſororis, avum vero Avenionenſis Synagogæ Judæum habuerat. Is Eccleſiaſticorum bonorum invadendorum avidus Caſtilioni Calvinianorum duci ſe totum addixit, ac naſcentibus ſeditionibus magnum momentum addidit. Is Remoretinenſe edi-

ctum temperavit, [1] atque exercendæ cenſuræ fidei poteſtatem ab Eccleſiaſticis Judicibus ad laicos tranſtulit, cum illi multo minus ſtrenue eo munere difficili perfunctuſi eſſent. *Edixit tamen, ne qua conventicula, ne qua ſeditio, ne quavis publica fierent: ſi qui feciſſe arguerentur, præſidiales Judices, intra quorum juriſdictionem id accidiſſet, decem numero de his ſine provocatione cognoſcerent, ſi tot Judices non reperirentur, en antiquioribus Cauſidicis numerus impleretur: convicti perinde, ac læſæ Majeſtatis rei punirentur, eaſdem pœnas ſocii, conſentientes, celantes ſubirent: eaſdem Concionatores, qui ſine Epiſcoporum ſuorum, aut aliorum idem jus habentium permiſſione concionem haberent, famoſorum libellorum authores, quique eos, vel diſtribuunt, vel typis mandant: delatoribus quingenti nummi Francici eu eorum bonis darentur: ac calumniatores pœnam, quam talionis vocant, penderent. Additum eſt & aliud edictum, quo Epiſcopi in ſua Provincia, cæteri Sacri Miniſtri in ſuis Cœnobiis reſidere jubebantur.*

XLVIII. Franc. Belcar. Epiſc. lib. 28. n. 63. *X. Kalendas Septembris MDLX. cum ſolemnes Procerum conventus haberentur apud Fontem Bellæ-aquæ, Gaſpar Colinius Caſtilionus Calviniſta nequiſſimus, omniumque in Regem, ac Regnum ſeditionum ſignifer, atque Reginæ Angliæ fœderatus, Calviniſtarum nomine duos libellos Regi obtulit, quibus ſe de Ambaſiana*

Solemnes Procerum conventus apud fontem Bellæ aquæ habentur. *conjuratione, & cæteris ſeditionibus purgare conabantur, poſcebantque, ut ſupplicia, Religionis aſſerendæ cauſa, impiis propoſita, uſque ad œcumenicum Concilium remitteret, quaſi ab œcumenicis conciliis præteritis Calvini hæreſes non eſſent damnatæ; uique Templa, in quibus blaſphemas ſuas conciones, & ſacra encœranda peragerent, ipſis attribuerentur: tanta fuit perditiſſimi hominis impudentia, ut hæc coram Rege Chriſtianiſſimo tueri auſus ſit. Eius libelli Albaſpinæo Scribæ tradit, quos ut ab omnibus audirentur, alta voce legit, ac tum Joannes Monlucius Pſeudo-epiſcopus Valentinus Calviniana hæreſi contaminatiſſimus, ob quam demum Pontificio anathemate damnatus eſt, inter alia in Epiſcoporum, Curionum, cæterorumque Virorum ſacratorum impuros mores, negligentiam, & ignorantiam acerrime invectus eſt, nulla proborum Virorum habita ratione, cum ipſe inter improbos eſſet improbiſſimus, velletque univerſos perpetuo concubinatu fœdari, evertere Altaria, ac ſacra omnia convellere; nam mox impia oratione Catholico Clero oppoſuit Miniſtros Calvini, vel Sathanæ, quos modeſtiæ, diligentiæ, atque eruditionis laude frequentius immerito ornavit, qui concionibus plures in ſuam ſententiam, vel errorem pellexiſſent, tum Regias Matronas,* S. Athan. de ſenten. Dyon. Godef. Herman. vit. S. Ath. l. 2. c. 13. *ac puellas aulicas ſcelerate hortatus eſt, ut Pſalmorum Davidicorum verſionem a Marotto Morione, & Theodoro Beza Hæreſiarcha corruptam, ad inſtillandam ignaris hæreſim, & veteres Sacroſanctæ Eccleſiæ ritus deſerendos in Templis, & extra Templa cantillarent, Arii impudentiſſimi æmulator egregius, qui ſacrarum literarum abutens verbis effœminatis, ridiculiſque numeris, ad ſimilitudinem Ægyptii Sotadæ hæreſim Thalia conſcripta promulgavit. Ad hæc expetiit ſimulanter, ut Epiſcoporum, & Curionum mores emendarentur, quibus tamen profligandis ipſe operam omnem dedit: addidit, ut totius Chriſtiani Imperii Concilium celebrandum promoveretur, quod ſi impetrari non poſſet, totius Galliæ Epiſcopi ſuum celebrarent, ad quod etiam Hæretici Calviniani eruditiores admitterentur, ut periculum fieret, num una cum cæteris conſentire poſſent; nec objectionem eorum recipiendam contendit, qui dicerent, ea dogmata, quæ nunc vocantur in controverſiam ab antiquis Conciliis damnata fuiſſe; non eſſe contra Novatores pugnandum armis, vel ſuppliciis, ſed ſolo Dei verbo, ſumpto a veteribus exemplo concluſit: quæ venena, nefandiſſimus ille hypocrita inſperſit mul-*

NOTÆ [1] EDictum Remoretinenſe (*Remorantin*) a Michaele Hoſpitali procuratum, longe aliter habuiſſe ſeſe ex chronico Joannis du Tillet intelligimus. Narrat enim ille hoc anno, majo menſe, edictum produiſſe Remoretii, quo oois & ſolis epiſcopis cognitio de crimine hæreſis reſervabatur, ſublata ſupremo Pariſienſi ſenatui cæteriſque laicis judicibus facultate ne quid in cauſis illis, niſi forte a clericis requiſiti, molirentur. Cæterum haud ita multo poſt, die ſcilicet VI. augoſti alio edicto ad Fontem belli [*Fontainebleau*] promulgato declaratum fuit priori illa conſtitutione nihil quidquam demi authoritatis ſupremo Pariſienſi ſenatui de crimine hæreſis cognoſcendi.

Idem quoque ſcriptor inferius addit, die X. Septembris apud S. Germanum regias literas prodiiſſe, quibus injunctum eſt præſulibus, ut ad diem XX. januarii ſive Lutetiam, ſive ad alium quo forte indicerentur convenirent locum, ut de religione cæteriſque ad cultum Dei pertinentibus tractarent. Male ergo ſcribit Annaliſta num. 38. condictum fuiſſe epiſcopis certum locum, ut ibi de cogendo œcumenico concilio agerent, atque inde ad concilium illud pergerent. Indictum eſt enim epiſcopis ut venirent ad concilium, non quidem œcumenicum a pontifice decretum, ſed nationale ab ipſis celebrandum, & indictum a rege. MANSI

multis eloquentiæ floſculis, mendaciorumque fucis, ac pigmentis coloravit, ut Herodiadis filiæ ſaltatricis in morem, ſimplices quoſque mulcenda deciperet, ac laſcrviendo ſingularet.

Idem. ibid. nu. 65. & 66. *Poſt hunc Mortierus indoctus ſententiam dixit, tertioque loco Carolus Mariliacus Archiepiſcopus Vienenſis multis legationibus functus, ac Borboniis Principibus addictiſſimus. Is prolixa uſus oratione, contendit vanas eſſe concilii œcumenici ſpes, non eſſe ſitum in Gallorum poteſtate, ut Pontifex Maximus, Imperator, Chriſtiani Reges, Germana late patens Natio de tempore, loco Concilii, forma, ſive ratione ſtatim conſentiant, cum enim id alii promovere ſtudent, alii interrumpere conantur; itaque ad totius Nationis Concilium accurrendum, quod jam Rex promulgarit; poſtulatum a Carolo V. Clementem VII. ut concilium congregaret ad inſtaurandam Sacrorum Miniſtrorum diſciplinam, invectaſque nuper de Religione controverſias componendas reſpondiſſe, novæ illius doctrinæ placita a veteribus Conciliis confutata, bonis etiam moribus ſacrorum Miniſtrorum, ac cæterorum Chriſtianorum æque conſultum, ſi antiqua decreta obſerventur, tum ordinum trium conventus, ut pernaeceſſarios ſuaſiſſe.*

num. 74. *Nono Kalendas Septembris Caſtilio Amiralius mira impudentia queſtus eſt, quod Rex firmiſſimo ſatellitio latus cingeret adverſus conjuratorum inſidias; hoc malum eſſe exemplum, quod Rex timere ſuum populum aſſueſceret: eos qui libellos dediſſent ad quinquaginta millia, ut ſe ſubſcriberent, ſi opus eſſet, acceſſuras: tum inſtitit, ut novæ militum cuſtodiæ Regi attributæ auferrentur, atque trium ordinum conventus indicatur, ac Sacrorum Miniſtrorum diſciplina inſtauretur. Quorſum hæc diceret, docuere ſequuti eventus, & quænam diſciplina ab eo expeteretur, trucidati, ac inauditis ſuppliciis excarnificati Sacerdotes, incenſa templa, everſa altaria, prophanata ſacra oſtenderunt.*

Refutatæ ſunt illius proditoriæ voces a Guiſio Duce; auctas jure Regias cuſtodias poſt Ambaſianam conjurationem, ubi multi in eum arma ſumpſerunt, nec valere earum excuſationem, qui divulgant, non adverſus Regem, ſed adverſus ejus Miniſtros arma ſumpta, neminem enim, nec Id. ibid. *a ſe, nec a Cardinale privatim offenſum, ſi qui ergo offendantur, propter Regni adminiſtrationem offendi, & qui hoc modo arma capiunt adverſus Regem capere.* Tum reſponſum Cardinal. Lotharingii ſubdit Belcarius: *Libellos ab Amyralio oblatos refutavit, & mendacii arguit: ſe Regi obtemperaturos dicunt, at ſub conditione, ſi illorum perſuaſionem ſequatur, aut ſaltem approbet: hunc autem celebrem conventum atteſtari; antiquamne, & tot ſæculis, tot Conciliis confirmatam Religionem, an potius homunciorum iſtorum novam perſuaſionem ſequi Rex debeat; ſi eis templa ad conciones, & Sacramenta adminiſtranda condonabit, eorum perſuaſionem comprobabit, auguſtum illud, atque hæreditarium Chriſtianiſſimi cognomen amittet, & certam æternæ felicitatis jacturam faciet. Quod quinquaginta hominum millia ſupra commemoratos libellos ſubſcriptura dicunt, his decies, aut potius vicies centena millia Rex opponet, qui a ſua hoc eſt ab antiqua Religione non diſceſſerunt: qua autem pietate iſti perſuaſionem ſuam promoveant, cognoſcere operæ pretium eſt ex famoſis libellis ſcilicet, quos ubique locis publicis affixerunt, ex quibus duos & viginti adverſum ſe Scriptos proferre poteſt, quos diligenter conſervat, idque ſibi magnæ gloriæ fore ducit, quod tam ſceleratorum hominum probris conſciſſus ſit, ſeditioſas graviter puniendos cenſuit, cæteros, qui nec ſeditiones cient, nec conventicula faciunt, verum perſuaſionem ſuam privatim exercent, ſuo judicio relinquendos, nec ſuppliciis afficiendos putat, quæ hactenus non multum profuerunt.*

De Concilio œcumenico addidit Cardinalis non quidem illud in Regia ſitum poteſtate, quod nec in Cæſarea fuiſſet. De Nationis concilio addidit in eo duntaxat de Sacrorum Miniſtrorum, populique moribus decernendum, non aliquid novi moliendum: renovari in eo poſſe vetera Univerſalium conciliorum, aut Provincialium ſancita, nihil tamen addendum, atque Epiſcopos in ſuas Diœceſes abituros, de iis quæ ad diſciplinam, ac mores pertinent inquiſituros; conventum autem trium ordinum laudavit, ut cognoſcant omnes, quam juſte, ac prudenter Regnum adminiſtraretur.

VIII. Kalendas Septembris Regiæ Societatis Equites in Cardinalis, Lotharingi ſententiam concurrerunt, ac VII. kal. trium ordinum conventus indictus eſt in IV. idus Decembris, ac juſſæ ſingulæ Provinciæ ſuas cœtus cogere, ut quid in conventu proponendum eſſet, expenderent, & quos miſſuri eſſent, deſignarent: & quia Pontifex, atque Imperator, & cæteri Reges, Principeſque prope convenerant de cogendo œcumenico Concilio, Epiſcopi Galli ad IV. Idus Januarii ad Aulicum Comitatum vocati ſunt, inde ad Concilium profecturi.

Ex-

Experiti fuerunt illi Gallorum Epiſcoporum conventus, tum ab Hæreticis, tum a Catholicis, ſed diſcrepante longe conſilio, ac jure formidatum eſt, ne in iis aliquid novi ab impiis pertentaretur.

XLIX. *MS. Car. Spad. tom. 31. p. 365.*

Quæ mala ex Concilio Nationali exoriri poſſent.

Porro, quæ ex Nationali concilio exoriri poſſent mala, Epiſcopus Viterbienſis in Gallia Nuntius literis die decimaquinta Septembris Car. Turnonio directis ſignificavit, ubi ſic habet. Exiſtimatio, bonitatis, & prudentiæ, quæ ſumma de Illuſtriſſima Dominatione Veſtra apud me eſt, ut crederem, perſuaſerunt, ad iſtam Aulam non tam celeriter, ut alii optabant, acceſſiſſe ob decreta præteritæ Aſſembleæ. Quod ſi re vera ita eſt, ut cogito, non modo excuſationem, verum etiam laudem meretur; vellem, & ipſe, quantum in me eſt, idem agere, conſiderans etenim partim, quæ exequuntur, partim, quæ diriguntur, cum nullum his remedium afferre poſſim, omni alio loco, quam hic eſſe vellem. Jam Illuſtriſſimam Dominationem Veſtram Scripturam vidiſſe, credo, qua omnes Præſules ad Congregationem, ne dicam, ad Nationale concilium, convocantur, & certus ſum, attente conſideraſſe, per illam liberam omnibus audiendi, & loquendi conceſſam facultatem eſſe; ut autem inſuper innoteſcat Dominationi Veſtræ, quæ mihi palam relata fuerunt, per quemdam illius Aſſembleæ Præſulem, ſciat, familiari meo renuntiatum fuiſſe, dari ab aliquibus operam, ut omnes Regis ſubditi Genevæ commorantes, ad congregationem vocentur, ſpe allecti illos, ad unitatem Eccleſiæ rationibus adducendi. Quod tam longe a mea ſententia eſt, tamque pravi exempli, & pejoris conſequentiæ judico, ut cauſam potius Religionis confundendam verear. Quod ſi non aliud exinde malum ſit futurum, iſtud certe aderit, quod Hæreticis audaciam augebit, & venena ubique diffundendi occaſionem præbebit; Nunquam equidem viam periculis adeo plenam, indignamque inituros opinabar, quæ cum, præter Religionis detrimentum, authoritatem quoque ipſius Regis, & utilitatem labefactet, quid aliud credere poſſum, niſi de proximo maximam conſpiciendam confuſionem, ne dicam totius Regni jacturam; quare ſi initio epiſtolæ dixi Veſtram Illuſtriſſimam Dominationem prudenter agere his temporibus ab his regionibus ſe elongare, modo mutato conſilio, plurimum expedire judico, ut quantocius veniat, maliſque imminentibus aliquod remedium afferat; quod ſi forte poſtea illa avertere non eſſe in ſua poteſtate cognoverit, tunc poſt proteſtationem diſcedas, ne talis adſit indignæ tragediæ ſpectator. Falli certe Illuſtriſſimum Cardinalem Lotharingum vereor, dum alios ex ſemetipſo metiens credit, in his ſeditionibus, majorem partem Religionis magis reſpectui, quam deſiderio furandi, & confuſioni hujus Monarchiæ, vel ejus gubernationis immutationi adhæſuram, & hic finem impono. Poſtquam hæc ſcripſeram, literas ultima Auguſti die a Nuntio Hiſpaniarum accepi, quibus a Rege Catholico ad Gallicam Aulam Antonium Toletanum mitti, ut celebrationem Concilii Nationalis diſſuadeat teſtatur, a quo aliquem fructum præſtolamur, cum a Principe tantæ authoritatis, & per Miniſtrum inter primos præcipuum executioni mandetur, additis tuæ Illuſtriſſimæ Dominationis perſuaſionibus.

L. *MS. Cardin. Spad. tom. 13. p. 41.*

Philippus Rex Hiſpaniarum Concilium Nationale diſſuadet.

Antonio itaque Toletano Galliam petenti Rex Catholicus in mandatis dederat, ut Nationale Concilium pro viribus deturbaret, jubebaturque hac præſertim ex cauſa oſtendere, non eſſe Concilium Nationale celebrandum, ex quo manifeſte præjudicium Concilio Generali, quod propediem coadunandum erat, inferebatur, quod Concilium profecto verum, & certum remedium morborum, & diviſionum Chriſtianitatis erat futurum. Quemadmodum ergo Rex Philippus voluntati Suæ Sanctitatis, & ejus determinationi ſe ſubmiſit, cujus eſt hæc præcipue curare, & ad quem hæc peculialiter attinent, & ſicuti inſtante Rege Chriſtianiſſimo per ſuum Oratorem ad hanc rem amplectendam animum applicuit, ita etiam Rex Galliarum idem agat, ut ſicuti per totum Orbem fama percrebuit, quod Imperator, Rex Chriſtianiſſimus, & Catholicus voluntatem cum Pontifice conjunctam gerant, curantes omnes ſimul, ut Concilium generale celebretur, ita convenit, ut nullum ſignum oſtendatur, quo favor iis, contraria ſentientibus præſtetur: qui cum ipſis in celebratione Concilii generalis non conveniunt; illis enim ſuperbiæ, & perturbationis cauſa eſſet; maximo cum præjudicio Sanctæ Eccleſiæ. Atque ut hoc melius Regi ſuaderet; inferre jubebatur, quod quamvis Philippus noſſet vires illi non deeſſe, adverſus quoſcumque Principes, & ad ſuorum ſubditorum audacem inſolentiam reprimendam, eoſque mulctandos, & cogendos, ut ſub Religionis obedientia debita vivant, tamen ne coactus, contra propriam authoritatem, & dignitatem, aliquid agat, omnes, quas expedire judicaverit ſui Regni vires, in manu arbitrii ejus relinquendas offerebat, ne adactus aliquid præter dignitatem ageret, quod in iſto ſui Regni exordio ſuam minueret authoritatem. Jubebatur inſuper Antonius ipſe, ut ſi quando res iniquo adeo loco poſitas cerneret, ut de Concilio di-

ſtur-

ſturbando nulla affulgeret ſpes, id ſaltem obtenderet, ut eius celebratio ad anni exitum differretur. Quæ cum Antonius facunde expoſuiſſet, Rex ſimul, ac Regina reſponderunt, nunquam ipſorum fuiſſe mentem Nationale Concilium convocare, præcipue cum adſit Concilii generalis ſpes, ſed cum ſui Regni turbationes adeo creverint, compulſos, aliquid remedii, ad tanta mala evitanda, adinvenire; Ob hanc cauſam ultimum celebratum. Provinciarum Præſides ad decimam Decembris diem vocatos, Epiſcopis, & Eccleſiarum Præſulibus datam menſe Januario diem decimam. Non definiendorum fidei articulorum cauſa, ſed inſtaurandæ diſciplinæ, ex qua collapſa, pravaque adminiſtratione, diſſidia, quæ hodie Chriſtianum perturbant imperium, manarint, & hæc a maiori parte, tam Præſulum, quam Procerum, qui vocati erant, decreta fuiſſe; & quia pars magna eorum novis hæreſibus contaminata eſt, ac poſſet contingere, ut in utroque cœtu indicto, aliquid præter mentem Regis Chriſtianiſſimi, qui aperte promulgavit ſe velle in lege, ac Religione Prædeceſſorum ſuorum vivere, ac mori, atque in ea ſuos ſubditos continere, decerni poſſet, cuius rei gratia Antonius Comes oſtendit mandata offerendæ Gallo Regi Hiſpanarum virium potentiæ, ſe grates maximas Catholico Regi de optima voluntate agere, perpenſo tamen rerum præſentium ſtatu, tuendæ Regiæ amplitudinis, declinandorumque periculorum cauſa indictos, tum Ordinum Regni, tum Præſulum totius Regni cœtus, in quibus non de fide, ſed de moribus ad puritatem redigendis, & de Præſulum ad Concilium œcumenicum profectione decernendum ſit, revocari non poſſe. Cum vero eorum cœtuum neceſſitas oriatur ex nimia concilii œcumenici dilatione, verum remedium futurum, ſi dimiſſa concilii Tridentini proſequutione cui nunquam Proteſtantes ſunt aſſenſuri, ac ſine quibus Religionis res in maxima ea natione ſuis commodis addictiſſima conſtitui poſſiat, & ut indicti cœtus, quos aliqui concilium Nationale vocant, diſcuti poſſint, novum concilium ſine mora aperiatur, nec de loco litem moveri, cum ille quo Cæſar, & Rex Catholicus convenerint admittatur, demum de diſturbandis Epiſcoporum Gallorum conventibus quidquam decerni non poſſe, niſi prius indicti in Decembrem ordinum cœtus habiti fuerint.

LI. *Ext. Reg. Cath. reſponſum ib. p. 368.* *De his factus certior ab Oratore ſuo Catholicus Rex Pontificem urſit ad diſſolvendum Nationale Gallorum concilium, ex quo graviſſima incommoda, ac damna certiſſima, atque irreparabilia, abjecto concilio œcumenico ſint conſecutura, & quia mutata ſententia Franciſcus Rex de loco controverſiam moverat, ac cum Vercellas, & Biſuntum propoſuiſſet, ſignificarat ſe Biſuntum præoptare, ac præferre Vercellis, reſpondit Toleti XXX. Octob. MDLX. Gallo Oratori Catholicus Rex, ſe nullius loci ſingularis optionem percupere, ſed tantummodo damnis univerſis, & privatis totius Chriſtiani Imperii occurrendi ſtudio duci, ſeque actuꝛum cum Cæſare, ut gratum, acceptamque locum habeat, de quo Pontifex, ac Rex Chriſtianiſſimus inter ſe convenerint. Significarat vero Ferrarienſis Cardinalis Lotharingo Cardinali ſcriptis Aureliæ X. Octobris MDLX. literis, Pontificem, aut Vercellis, aut Caſali concilium brevi aperire conſtituiſſe, cui ultima Octobris reſcripſit Lotharingus, Franciſcum Regem ex eo maximam lætitiam cœpiſſe, rogavitque ut rem ocyus urgeret, in celeritate enim omnem vim remedii ſitam, nec alio modo melius poſſe indictum Nationis Gallicanæ concilium everti, quam ſi œcumenicum celebretur; quo etiam argumento Franciſcus Rex reſcripſit Ferrarienſi cardinali, deque optima mente Pontificis lætatus inſtitit, ut ea mandatis ab Engoliſmenſi Epiſcopo proponendis indictio concilii celerrime promulgaretur, aliter enim religionis diſſidiis in Gallia conſuli non poſſe, atque ita Gallorum Præſulum cœtus diſturbandos, cum non fuerint indicti, niſi in caſu, quo œcumenicum concilium non celebraretur, & ita ſubditis Nationalem Synodum poſtulantibus ea fuerit promiſſa, ſi ab œcumenica non impediretur, de quibus Engoliſmenſis Epiſcopus Orator Regius cum ipſo eſſet colloquium habiturus. Cum vero Franciſcus Rex Oratorem veteri more ad deferendum novo Pontifici obſequium, atque efflagitandum concilium ad tollenda Religionis diſſidia decreviſſet, hoc illi reſponſum inter alia redditum eſt.*

Extat Car. Lot. lit. ad Ferrar. Card. ibid. pag. 372.

Extat ib. Franc. Reg. lit. p. 373. &c.

Quod ad Eccleſiæ ſtatum attinet Sathanæ artibus tantopere perturbatum, Sanctiſſimus Dominus noſter memor officii ſui, ſimulatque Eccleſiæ gubernacula ſuſcepit ad eam conſtituendam, & ad priſtinum ei decorem, ac tranquillitatem reddendam incumbere cœpit: itaque, & ea corrigere continuo aggreſſus eſt, quæ in moribus Reipublicæ, ac diſciplinæ Sacerdotum emendatione egere viſa ſunt, & ad errores, ac ſchiſmata tollenda œcumenicum concilium, ſicut Rex Chriſtianiſſimus optat indicere prope diem, ac celebrare Deo juvante conſtituit, cupiens ſi fieri poſſit tantam ovium multitudinem errantium, ac diſperſarum ad ovile Domini ſuis humeris reportare, quarum ſalutem ſangui- *Pius IV. lib. brev. diverſ. ſig. 2919. p. 48.*

ne,

ne, & vita ſua libeneer redemerit.

LII. *Abbati Mannæ data inſtructio. Ext. in MS. Card. Spad. ſig. n.137. p. 185.*

Certior factus Franciſcus II. Galliæ Rex de optima Pontificis pro celebrando concilio mente, ac fixa ſententia, maximo gaudio delibutus, miſit ad Pontificem Abbatem Mannam Senatorem, ac elemoſynarum regiarum adminiſtrum, qui deprecaretur, non tantum, ut perſtaret in eo Sacroſancto mentis decreto, verum rem ad exitum quantocyus perduceret ad Chriſtianum Imperium tot ſectis, hæreſibuſque laniatum ad priſtinam conjunctionem, redintegrationemque revocandum, quin etiam juſſus exponere, plures opinatos Pontifices anteceſſores non ſincero animo, ſed ficto rem aggreſſos, ſuſcepti quidem Pontificatus principio eximiam voluntatem congregandæ Synodi explicuiſſe, ſed verba operibus non ornaſſe, externaque ſpecie pro miſſa eluſiſſe, congregatam enim Synodum cœptam levibus de cauſis diſſolutam fuiſſe, atque ex interrupta Synodo graviora longe damna, quam utilitatem religioni Catholicæ allata, ex non continuato enim concilio certiſſime fluxiſſe cauſam maximæ partis hæreſum, atque ſectarum, quæ hodie orbem pervagantur, Pontificia vero Sanctitas hæc regis monita ardentiori pietatis ſtudio, ac tenero erga Beatitudinem pontificiam amori adſeribat.

Franciſcus II. Galliæ Rex Abbatem Mannam pro Concilio miſit ad Pium IV.

Flagitavit idem Abbas nomine regio ne Pontifex ſuſpenſionem Tridentini decreto abrogaret, ſed novum Concilium indiceret in loco tuto, ad quem Imperator, Principeſque imperii, tum Catholici, tum Proteſtantes convenire poſſent; Tridentum enim, ut acceperat, admodum ob anguſtias, loci, atque inopiam, incommodum videbatur, ubi, cum a Julio III. Concilium, iterum fuiſſet redintegratum, a magna principum Chriſtianorum parte non fuiſſet admiſſum, vigere modo eaſdem cauſas, eodem morbo implicitos teneri, qui antea ægri erant, ac niſi modo conſulatur eorum valetudini, veniantque illi ad Concilium, ad priſtinum ſtatum recaſuros: non enim Germanos, non Anglos, non alios Proteſtantes Tridentum acceſſuros, atque ita celebrationem Concilii ludibrio verſum iri, atque irritam futuram, cum aberrantes, ac divulſi ab Eccleſiæ conjunctione eam ſint excuſationem obtenſuri, jam in eo loco maximam controverſiarum partem deciſam eſſe, nec ulterius ipſos audiendos, quamquam regia Majeſtas, nullo modo eorum cauſam defendendam ſuſcipere velit, ſed tantummodo admoneat, nihil hoc præſertim initio agendum, quod valeat iis excuſationis cauſam afferre, ut non compareant, nec ſe ſubmittant Concilio. Proinde videri ab Imperatore ſciſcitandum, an Catholici omnes, ac Proteſtantes in aliquo deſignando loco conſentiant, qui ſi æque commodus, ac Tridentum extiterit, a ſua Beatitudine admittendum, ac mox indictionem Concilii promulgandam, illudque celebrandum citiſſime, ad quod præſules Gallos ſit regia Majeſtas miſſura, ſeque obſtrictura ad omnia illius decreta integerrime obſervanda. Regem vero Catholicum electionem loci ad Cæſarem, atque ordines Imperii retuliſſe, atque ad delectum locum Hiſpanos præſules miſſurum; Religionis noſtræ vulnera ſanari non poſſe, ſi Germania adeo ſauciata, totque affecta damnis, Concilii opera, ac beneficio non convaleſcat, quod in loco ejus regionis hominibus accepto celebrandum ſit, ita enim ſponte ad id acceſſuros: factam vero inter alia loca mentionem Spiræ, Haguenoæ, Wormatiæ, Treverorum, ac plurium aliarum, commeatuum affluentia opportuniſſimarum urbium, inter quas Conſtantia a Germanis maxime expetatur, ad quam ſe lubentiſſime acceſſuros profiteantur, hanc vero non longo intervallo Mediolano diſſitam, ad quam Pontificia Sanctitas ſe conferre poſſit, pro cujus loci ſecuritate Imperator, Ordineſque Imperii, atque Galliæ, & Hiſpaniæ Reges præſidia idonea ſint conſtituturi, & quidem videri tutelam loci ſpectare ad Imperatorem, qui ob inſigne erga Religionem ſtudium intereſſe Concilio poſſit, cui ſe interfuturum Gallicæ Majeſtati ſpoponderat, ac ni aliqua difficultate fuerit implicitus, Gallorum Regem, ad quem, ut Eccleſiæ Primogenitum id munus ſpectat, illi non defuturum.

Juſſus quoque eſt Abbas Manna exponere Regiam Majeſtatem accepiſſe ingratam accidiſſe Pontificiæ Sanctitati indictionem Concilii Præſulum Gallorum, at nil novi in ea re pertentatum, Epiſcopos enim eſſe Regios Senatores, atque ad conſilium ab iis rogandum congregari poſſe, at in cauſa morum, doctrinæ, ac fidei ſine expreſſa Pontificis authoritate novare quidquam, vel immutare nunquam meditatam, ac ſi œcumenica Synodus cito celebretur, omnes alios Epiſcoporum conventus ſublatum iri; ſi vero Pontificia Beatitudo in ſententia congregandi Concilii non perſtiterit, æqui accipiat, ut Gallicana Synodus populo jam promiſſa, atque vehementer expetita, celebretur.

LIII. *Ext. ibid. p. 191.* Quæ reſponderit Pius Abbati Mannæ.

Reſpondit ad hæc Pius Pontifex, nolle jam ſuſcipere partes texendæ Apologiæ Prædeceſſorum Pontificum, vel piam eorum mentem adverſus objecta vindicare, id tantummodo nitide, ac ſincere ad Divinam gloriam, Religionis, Sanctæque Se-

dis

dis Apoſtolicæ decus ſpectari, nt concilium œcnmenicnm tutum, ac liberum celebretur celerrime ad tot ruinas, & calamitates reparandas, nec locum commodiorem Tridentino occurrere ad moras omnes, & controverſias abſcindendas, ſuſpenſionemque, ſive intermiſſionem illius uno verbo tolli poſſe, ac jam omnes Chriſtianos Principes, ipſoſque etiam Proteſtantes in eum locum conſenſiſſe, ut in alio ad Imperatorem electum reſponſo demonſtratur, cujus exemplum Abbati Mannæ eradendum ſit. Meminiſſe probe eum locum a Rege Franciſco approbatum, atque ad eum Præſules, & Oratores decreviſſe, quamquam Henricus II. ob contracta cum Julio III. ac Cæſare bella, inſtaurato concilio Tridentino intereſſe noluerit. Porro nbi congregatum fuerit Tridentinum, ſi opportuna viſa fuerit loci mutatio pro communi Republica Chriſtiana bono, Pontificiam Sanctitatem non diſſenſuram, modo tutus ſit locus, nec ſuſpectus hæreſeos, uti conſentaneum eſt. Placere admodnm Regi Catholico ſuſpenſionis abrogationem, ut res citius conficiatur, ita opinatur Sanctitas Pontificia placituram Regi Chriſtianiſſimo, qui prompto erga Deum obſequio, Religioniſque cura nemini cedat maxime cum Regni Gallici ſtatus hodiernus præſentiſſimum Concilium efflagitet: verumtamen expreſſum ejus in ea re conſenſum expectatum iri, atque interea temporis rem cum Imperatore electo pertractandam, cum Gallica Majeſtas ad Cæſaream referat ſuam ſententiam: Internuntium vero, rem, tum cum Cæſare, tum etiam cum Gallico Oratore in aula Cæſarea collaturum, ut omnes ad eundem finem, ac Chriſtiani Imperii publicum bonum conſenſu unanimi conſpirent, inque certam ſpem Pontificem efferri, Imperatorem animadverſo eo potentiſſimorum duorum Regum ſtudio Tridenti deſignationi aſſenſurum, Pontificiaque opera a Catholica Majeſtate de ea re rogandum, expetique, ut idem officium a Chriſtianiſſima Majeſtate apud Cæſarem præſtetur, ut celerrime tantis malis occurratur, retardatamque ſe adverſa valetudine fuiſſe. Quod ad concilium nationale attinet, Pontificiam Beatitudinem præſidere, Regiam Majeſtatem illud congregari non paſſuram, cum flagrantiſſimum Pontificis ſtudium pro cogendo œcumenico animadvertat. De loci cuſtodia cogitatum iri, cum is deſignatus fuerit, nec de conferendis pro eo firmando ſtipendiis illata erat mentio, ſed de cogendis ad officium, ac perſequendis iis, qui parere concilio detrectaverint, adverſum quos firmiſſimum armorum fœdus ſanciendum ſit, ut Cardinalis Lotharingus admonuit, ad quod Sua Sanctitas paratiſſima eſt, ſummptuumque ratam portionem collatura.

LIV.
Ext. in mſ. Car. Spad. ſig. n.31. p. 369. ex Ital.
Inſtructio data Epiſcopo Engoliſmen.

XIV. Octobris MDLX. Franciſcus II. Gallorum Rex Chriſtianiſſimus mandata dedit Philiberto Epiſcopo Engoliſmenſi Regio Oratori, ut ſignificaret, ſe ex relatis ab Abb. Cœnomanenſi, Pontificium erga ſe ſtudium inſigne, ac puram ſinceramque mentem congregandi œcumenici concilii liberi, ac tuti, ut periclitanti, labantique Reipublicæ Chriſtianæ ſuccurratur, dignoviſſe; hoc auguſtiſſimum omnium eſſe facinus, quod Pontificatum ſuum ornare poſſit, in quo perducendo Chriſtianiſſimus tanquam Eccleſiæ Primogenitus omni contentione ipſi ſit obſecundaturus, ad quod Pontificiam Sanctitatem ab ipſo Pontificatus exordio repetitis legationibus cohortatus ſit, atque maximas ſpes ex benignis, ac promptiſſimis reſponſis Pontificis ad id propenſiſſimi conceptas fovere. Jam vero cum eadem repetere ſupervacaneum foret, ardentiſſimis votis inſiſtere, ut quantocyus res adeo neceſſaria, ac ſalutaris operi commendetur, indictioque optimi, œcumenici, ac liberi concilii promulgetur nulla edita mentione inſtaurandi, vel continuandi Tridentini ob ampliſſimas cauſas ab Abbate Cœnomanenſi expoſitas Pontificiæ Sanctitati.

Quod ſpectat ad ea, quæ Sua Sanctitas propoſuit in data Abbati Cœnomanenſi inſtructione, Regem Catholicum gratam, & acceptam habere Tridentini concilii proſequutionem, reſciſſamque ejus ſuſpenſionem, optimeque rei conſultum fore, ſi Chriſtianiſſimus Rex in eandem concurreret ſententiam, Regia Majeſtas Pontificiam Sanctitatem rogat, ut perpendat, quod licet ambo Reges ad eandem finem collimant, tamen ob varietatem ſubditorum, & diſcrepantiam circumſtantiarum, in eligendis mediis, ac remediis diſſentire jure poſſe, atque adeo propoſitum Regis Catholici exemplum non valere; cæterum Regiam Majeſtatem in ea ſuam ſententiam, œcumenicum tutum, ac liberum concilium, cujus judicium nemo refellere poſſit, omnino neceſſarium, atque utiliſſimum ad ſedanda Reipublicæ Chriſtianæ diſſidia, pacemque reſtituendam, nec ullum occurrere dubium quin Rex Catholicus, ut frater optimus, ac ſapientia, & virtutibus ornatiſſimus, huic rei ſeſe accomodet, cum jam mentem ſuam optimam patefecerit, pariterque non diſſentiat circa locum celebrandi concilii, de quo Chriſtianiſſimus nullam moturus eſt controverſiam, immo, ne retardandi Sanctiſſimi operis detur occaſio, Regia Majeſtas in eum locum deſignandum aſſentitur, quem Imperator, & Rex Catholicus elegerint, ut antea declaratum eſt.

Cum vero dixerit Pontificia Sanctitas, ne Regia Maieſtas ulterius progredi ſinat indictionem Concilii Nationalis, cum Pontificia Sanctitas ad celebrandum Concilium œcumenicum ſit paratiſſima, Regia Maieſtas certiſſime ſpondet; ſi œcumenicum ac purum, & liberum Concilium aperiatur omnes alios Provinciarum cœtus ſupprimendos, eorumque memoriam extinctum iri, ſin vero non cogatur Concilium vel ejus celebritas differatur, tunc ſe neceſſitate adactum iri ad totius Regni Epiſcoporum cœtus congregandos, in quibus tamen non putet Pontificia Sanctitas aliquid contra veterem doctrinam, ac Religionem pertentatum iri, vel adverſus obſequium debitum Sedi Apoſtolicæ, immo ineundam rationem, qua occurratur, ne Religio, atque obſervantia erga Sedem Apoſtolicam labefactentur, evertanturque ac propterea illud conſilium ſuggeſtum fuit Regiæ Maieſtati a ſpectatiſſimis ſui Regni viris, veluti extremum, atque unicum malorum impendentium remedium; magno enim numero congregati ſapientiſſimi Viri exquirent modos, quibus malum in dies ingraveſcens tolli poſſit, quod quidem ſluniſſe conſtat ex novis opinionibus, & Religione nova, quibus pars ſubditorum Regiæ Maieſtatis adeo imbuta, & infecta eſt, ut pro ea tuenda, ſpretis bonorum jactura, ac morte, extrema quæque pericula ſibi adeunda putaverint, unde graviſſimi tumultus emerſerunt, quorum ſuprema medela in optima Synodo œcumenica conſiſtit, at quia tenuiſſimæ illius cogendæ, atque perficiendæ ſpes erant, ut ſuperioribus temporibus animadverſum eſt Regia Maieſtas ad motus concitatos compeſcendos, utque oſtenderet ſe nolle inani ſpe ſubditos lactare, decrevit, eo caſu, quo non congregaretur Concilium, ut cœtus Epiſcoporum Regni cogerentur, in quibus audiri poſſent, ut aſſidue magnis clamoribus efflagitant, atque adeo Pontificia Sanctitas æqui, bonique conſulat, ſi œcumenico Concilio non celebrato ad Nationis Gallicanæ Synodum congregandam deſcendatur, maxime, cum facile ſolventur hi conventus aperto œcumenico Concilio tuto, libere, ac recentiſſime indicto, ut omnis prætextus pervicaciæ adimatur iis, qui ſe Concilio ſubjicere iactitant, propterea que ea Synodus Gallicana tantum indicta eſt in diem vigeſimum Januarii anni proximi, qui incidit in menſem decimum tertium hujus Pontificatus.

Præterea juſſus eſt Epiſcopus Engoliſmenſis proponere ob oculos Sanctitatis Suæ Regiam Maieſtatem adverſa conditione temporum, ac neceſſitate oppreſſam eſſe; habita proinde ejus rei ratione, dignetur adſcribere Regiæ Majeſtatis erga ſubditos amori, & impatientiæ, ac dolori concepto eu abjecta a ſuis Eccleſiæ obſervantia, ſi libere Suæ Sanctitati exponat, quæ poſſint juvare, ac promovere hæc ſacroſancta Pontificiæ Sanctitatis conſilia, cui Regia Majeſtas a Deo precatur longiorem vitam vireſque, ac virtutem provocandi in opus pii illius deſiderii, quo flagrare Pontificiam Sanctitatem certiſſime tenet, ad perficienda ea quæ utilitatem univerſo Chriſtiano Imperio, ac Beatitudini ſuæ laudem & gloriam immortalem allatura ſunt quæ omnia a Philiberto Naldio Engoliſmenſi Epiſcopo Pontifici expoſita fuere. Romæ V. Novembris MDLX.

Cum ad cogendam Synodum œcume- LV.
nicam omni diligentia, ac induſtria viriumque contentione Pius IV. incumberet, maximæ emerſere difficultates, quæ invicta conſtantia a Pontifice perdomitæ ac diſcuſſæ fuerunt; ut de eo Evangelicum *Luc.7.* illud vere uſurpare liceat, *juſtificata eſt ſapientia a filiis ſuis*, & illud Davidicum poſſit occini, *Filii Ephrem intendentes,* *Pſ. 77.* *& mittentes arcum converſi ſunt in die belli*. Etenim Ferdinandus Imperator, ad quem ſpectabat præcipuam operam conferre, ut ſolemnes Epiſcoporum cœtus congregarentur, in quibus reliquæ hæreſeon peſtes excinderentur, errorumque tenebræ diſcuterentur, Pio Pontifici multa oppoſuit, quæ univerſalis Synodi celebritatem vel retardarent, vel omnino impedirent: pacem in primis in toto Chriſtiano Imperio pernéceſſariam, cumque nuper Gallos inter & Anglos bellum exarſiſſet, prius illud extinguendum, componendaſque diſcordias, ne in percurando univerſæ Eccleſiæ corpore laborante maxima impedimenta ex Anglia conflarentur, objecit; ex Concilio Tridenti congregando vel nullas vel exiguas bene gerendarum rerum ſpes alluceſcere, celebrato enim primum a Paulo III. deinde a Julio III. iterum inſtaurato Concilio Tridentino, vel parvam vel nullam decerptam utilitatem, cum Reges ac Principes illi non interfuerint, nec Oratores, qui eorum perſonam ſuſtinerent paucis exceptis ſubmiſerint: dandam proinde a Pontifice ſummam operam, ut omnes Chriſtiani Reges, ac Reſpublicæ ſuos tranſmitterent Oratores, quod ſe & Hiſpaniæ Regem Catholicum, necnon Germaniæ Principes Catholicos tum Eccleſiaſticos tum Laicos ampliſſimæ facturos pollicebatur: at vero Principes, qui Auguſtanam confeſſionem profitentur, non acceſſuros, nec oratores tranſmiſſuros: nec ſe florere ea armorum potentia, ut ipſos ad id arduum opus adigere poſſet,

Objectæ difficultates in celebrando Concilio.

nec

nec ulla ratione publicæ utilitati conducere, adverſus eos pro ea cauſa bellum ſuſcipere, ex quo univerſa Germania ædibus & flammis fœdanda, evertendaque foret, cum probe noſſet eos arctiſſimo fœdere pro tuenda hæreſi inter ſe conjunctos, atque ad reſiſtendum comparatos, verum ſe non defuturum Cæſareo muneri, ut omnibus amantiſſimis officiis ac omni humanitatis genere eos ad Concilium pelliceret.

De loco diſceptatum.

Præterea ſuadere niſus eſt Pontifici, ut priſcorum Pontificum exempla imitatus ad ſolemne concilium ſe conferret, ut majorem illius decretis authoritatem conciliaret: de loco vero Concilii ſubdidit Tridentum non eſſe idoneum, cum præſules in ea urbe jam ante non ſemel graviora incommoda perpeſſi eſſent, proptereaque non in Italiæ limite, ſed in Germania aliam ampliorem Urbem, vel Coloniam, vel Ratisbonam, vel Conſtantiam deſignandam videri, ad quas Pontifex facili itinere accedere poſſit.

Iniquæ proteſtantium querelæ.

His adjecit, licet probe norit non eſſe Cæſarei muneris, formam pertractandarum rerum ad religionem ſpectantium concilio præſcribere, ſed obſequentem ſe Catholicæ Eccleſiæ filium præſtare, ut ad felices tamen exitus Concilium perduci poſſe, quod flagrantiſſimis votis, ſtudiiſque efflagitat, ex pia fiducia monere Pontificem, Proteſtantes nimiæ ſeveritatis atque acerbitatis perſtringere partem Catholicam, quod in celebranda præteritis annis Synodo Tridentina, nec fidei publicæ ac tuti commeatus ſyngrapham ea forma tradiderit, qua Baſileenſe Concilium Bohemis tradidiſſet, nec facili aditu ad colloquia habenda fuiſſent admiſſi, quinimo cum ſuæ confeſſionis Symbolum exhiberent, ut vel a Patribus falſitas argueretur, vel ipſis refellendorum Concilii decretorum facultas permitteretur, depoſcerent, nullum ex iis eblandiri & conſequi potuiſſe, ut ne vero quid ſimile in poſterum contingeret, Proteſtantibuſque cumulate ſatisfieret, Ferdinandus Cæſar deprecatus eſt. Mirum eſt, hæc ſcripta fuiſſe a Cæſare, cum conſtiterit teterrimas calumnias a Proteſtantibus impactas Catholicæ Eccleſiæ, cumque Synodus ad eas refellendas, diſcutiendoſque impios Proteſtantium errores ſe accingeret, Saxonem ad Synodum opprimendam armis, intercipiendumque Carolum V. Cæſarem cum validiſſimo exercitu provolaſſe.

Negant parere Concilio ſed ad diſceptandum parati ſunt.

Movit etiam Ferdinandus Cæſar nonnullas difficultates circa progreſſum, exitumque Concilii, an Pontifex præteriti Concilii decreta tueri ac confirmare meditaretur, illudque redintegrare, atque ad exitum definitis reliquis controverſiis perducere, non quod Cæſar editas in eo ſanctiones reſcindi vellet, vel eorum vim ac robur infringere auderet, ſed quod Proteſtantes eas refellerent, atque adduci in controverſiam, & audiri vellent: tum quod nonnulli Principes Catholici, quo verbo Henricum II. Galliæ Regem notabat, qui adverſus Concilium conjurarat, Tridentina Acta non admitterent, adeo ut non ſint defuturi, qui contendant Catholicorum Præſulum ſolemnes Tridentinos conventus, ſed numero exiguos, innumeræ adverſantium multitudini non præcellere.

Objectum præterea eſt a Cæſare intermiſſionem, ſive ſuſpenſionem Concilii biennis excurrentis flexu fuiſſe definitam, jam vero ab ea octo ferme annos excurriſſe, neque de ea intermiſſione proroganda quidquam ſancitum, Tridentino itaque ſopito nec redintegrato novum Concilium a Pontifice cogendum videri, indeque amplioris honoris cumulum illius gloriæ addendum, cum tam magnificum opus non alienis laboribus, ſed Sanctitatis ſuæ apicibus, & induſtriæ tribueretur.

Auxere eas difficultates celebrandi Concilii nonnulli Eccleſiaſtici & laici, qui metuebant, ne obſoleti eorum mores Concilii decretis percellerentur, in quo argumento hæretici invidiæ ſuæ malignum virus effundebant, jactabantque Eccleſiaſticorum virorum mores eſſe perditiſſimos; ac licet multa pro reſtituendo morum nitore præclariſſime fuiſſent ſancita, non tamen Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſanctitatem reſtitutam: dogmatum itaque varietate non adeo aſpere damnata, in eam curam incumbendum a Pontifice, ut in Clero ſanctioris vitæ ſplendor revocetur; cum aliud Clerici eſſe velint, aliud videri, nempe habitu milites, quæſtu Clerici, actu neutrum exhibere: ſentiebant etiam politici humanæ imbecillitati compatiendum, & Sacrorum Canonum deliniendam acerbitatem, quorum argutiis ac ſuſurris illuſus Ferdinandus Cæſar ſuggeſſit Pontifici, ut cum Sacerdotes conjugia, laici ſub utraque ſpecie communionem continentibus votis efflictim depoſcerent, eorum poſtulatis aſſentiretur: ita enim Sacerdotes ad honeſtum vitæ genus revocandos, ac Lutheranos in Eccleſiæ caſtra traducendos. Deſcendebat in eam Cæſaris ſententiam etiam Cardinalis Auguſtanus, ac plures etiam pietate præſtantes viri, pio Lutheranorum ab hæreſi abducendorum ardore, ac ſpe incitati ſenſere permitti hæc duo capita concordiæ poſſe tum in proximo Principum conventu in Germania habendo ſollicitandos Principes Lutheranos ut ad Concilium mit-

Exambitum a Sacerdotibus conjugium.

A Laicis expetita communio ſub utraque ſpecie.

miſterent Oratores, ut tum Principes Catholicos inter ſe arctiſſimo fœdere conjungendos.

LVI. His acceptis monitis Pontifex ſumma benignitate, ac prudentia Cæſari in hunc modum reſponderi juſſit.

MS. Car. Spad. ſig. n. 31. p. 906. *Scriptum, quod a Sacratiſſimo Imperatore miſſum eſt, quo Sanctiſſimo Domino noſtro reſpondet ad ea, quæ cum ejus Majeſtate ſuper negotio Concilii per Epiſcopum Warmienſem Nuntium Apoſtolicum verbo agitata, atque tractata ſunt, id a Sanctitate ſua diligenter lectum, atque examinatum eſt, quæ & vehementer commendat pietatem Imperatoris, promptumque animum, quo celebrationem Concilii amplectitur, & ei quantum poteſt gratias agit. Vidit ſane, & conſideravit Sanctitas ſua cauſas, quæ Majeſtati ejus difficultatem huic negotio facere videntur, ſimulque rationem reformandæ Eccleſiaſticæ diſciplinæ, quam ipſa proponit, ſingularemque modeſtiam, qua utitur in iis rebus inſinuandis, quas ad voluntatem populorum appoſitas, eorumque reductionem, & quietem utiles arbitratur, ſed illam ut vere ab amantiſſimo filio profectam, vereque Chriſtianam reverentiam in primis probavit Sanctitas ſua, qua Majeſtas ejus, omnem ſententiam ſuam ſubiicit judicio, & Apoſtolicæ Sedis, & ſanctitatis ſuæ, quæ Imperatoris ſinceritate invicem freta, bonaque exiſtimatione, quam eum de ſe habere confidit, in magnam ſpem venit, hunc de Concilii celebratione tractatum ad optatum exitum perventurum, Deo, ac Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui ei bonam hanc mentem dedit, cor ejus inclinante ad amplectenda, atque exequenda paterna monita Sanctitatis ſuæ, quæ in hac re certe nihil aliud quam bonum publicum ſpectat, nihil quam ut paterna charitate malas omnium opiniones ſine cujuſquam injuria, aut dedecore poſſit extinguere, hoc inquam ſolum agit, in hoc incumbit, hoc reſpicit.*

Pius IV. Imperatoris ſcripto reſpondet.

Habet quidem & Imperator in hac re partes ſuas, ut ſcilicet ipſe bono publico conſulat, & controverſias, & diſſidia componat, ſed præter id etiam hoc proprium, ut conſervationi Regnorum ſuorum, ditionumque provideat, ut dignitati Imperatoris conſulat, quæ cum ſemper ex Religionis perturbationibus fuerit imminuta, timendum eſt, ne idem ei nunc quoque eveniat, cum non modo a Turcis externis hoſtibus eſt afflicta, ſed etiam ipſiuſmet Germaniæ armis, viribuſque dejecta, quas contra par fuit omnes ad tuendum, amplificandumque Imperium conſentire. Cum ergo Sanctiſſimus Dominus noſter omnem curam ſuam ad bonum publicum dirigat, videatque ex celebratione concilii non opem modo lapſis Religionis rebus afferri, ſed & ipſi etiam Imperatori ad ejus Regnorum, ditionumque tutelam non parum utilitatis oſtendi, non deerit officio ſuo, quin eorum, quæ ſi recta videantur, etiam atque etiam commonefaciat Majeſtatem ſuam, non modo ut hominem in tanto faſtigio conſtitutum, ſed ut amicum peculiarem ſuum. Atque hoc eum primum conſiderare vult, quandocumque de rebus Religionis tractatur, omni cum ſinceritate, & ſimplicitate debere procedi, tanquam de re ad Deum plane pertinente, qui cordium occulta rimatur, & viam nobis veritatis, charitatiſque præſcribit, operæ pretium eſt ea reminiſci, quæ in Germania acciderint ex quo ibi controverſiæ de Religione cœperunt. Etenim videre licet ſæpe quidem de concordia eſſe tractatum, ſed quia ea concordia non ad Religionem, ad quam debebat, ſed ad alia humana commoda, atque rationes referebatur, idcirco ibi ſemper in dies magis, magiſque labefactatam eſſe Religionem, atque ſubverſam, cum magno ſane omnium Germaniæ partium detrimento. Contrarium huic exemplum extat Angliæ Regni, quod poſt diuturnum ſchiſma in poteſtatem Reginæ Mariæ reductum, paucis menſibus, ne bello quidem Gallico obſtante, univerſum ad unitatem Catholicæ Eccleſiæ rediit, quia nimirum nullus ibi alius habitus eſt ſcopus, quam ipſa Religio, neque aliud ſibi propoſuerant, qui ei rei præfuerunt, quam negotium Dei, quæ duo ſchiſmata Germaniæ, atque Angliæ alterum alteri contrarium liquido oſtendunt in hujuſmodi negotiis dari a Deo vires ſinceritati, quæ ipſum ſolum intuetur, adimi humanæ aſtutiæ, quæ utilitates ſuas religione prætexit, ut neque has, quibus ſolis inhiat, conſequi poſſit, neque in ea, cui non bona fide laborat, religione proficiat.

Idcirco videtur Sanctiſſimo Domino noſtro, cum propter tot de religione diſcordias, ſectaſque multiplices tota jam nutet Chriſtiana Reſpublica, debere ſine timore, ſine dubitatione aliqua, plane ob hoc ſolum, ut lapſæ religionis res in priſtinum ſtatum reducantur, ad celebrationem concilii Tridentini deveniri, ſperarique felicem a Deo, & Domino noſtro Jeſu Chriſto omnium bonorum datore ſucceſſum. Et ut ad ea tractanda veniatur, quæ proprie pertinent ad Cæſaream Majeſtatem. Quoad objectam ab ea difficultatem belli inter Anglos, & Gallos, hoc reſpondetur, eam difficultatem multis de cauſis, quæ adduci poſſent, parvi fuiſſe momenti, & nunc conſequuta jam pace omnino ceſſare.

Quod

Quod deſiderari videtur, Sanctiſſimum Dominum noſtrum ipſummet adeſſe concilio, hoc ut fiat ab ipſius Sanctiſſimi voluntate dependet, qui jam non modo præſentiam ſuam, ſed & vitam ipſam, & ſanguinem publicæ utilitati conſtituit exponere. Itaque Sanctitas Sua, quod opportunum eſſe judicabit, & expedire religioni, atque huic ſanctæ Sedi, nullo unquam tempore erit prætermiſſura.

Quod ad fidem publicam Proteſtantibus dandam, quodque ad id pertinet, quod audiri petunt, ne id quidem habebit ullam difficultatem, nam & Pontifex, quoad ipſum attinet, fidem publicam dabit, & ea forma, quæ vel unquam eſt data, vel dari poſſit ampliſſima, & idem Pontifex, univerſumque concilium libenter eos audient; quamobrem non arbitratur Sanctitas ſua queri eos poſſe de concilio Tridentino, cujus rei penes eos, qui adfuerunt, ſit tantum fides.

Reſtat ex difficultatibus a Cæſarea Majeſtate in ſcripto per eam miſſo propoſitis unum caput, quod tanquam majoris momenti plenius tractatum eſt, atque in plura capita diffuſum, id eſt, de loco concilii. Atque in hac re deſideratur Majeſtatem ſuam bene conſiderare rationes, quæ ei adducuntur ab iis, qui eam abſtrahere conantur ob continuationem concilii Tridentini, etenim inveniet eas parvi eſſe momenti, nam quod dicitur concilium per duos tantum annos fuiſſe ſuſpenſum, cumque jam lapſi octo alii fuerint, per quos nulla nova ſit facta ſuſpenſio, continuari id concilium non poſſe, ſed novum inſtitui debere, ea res non ita ſe habet; ſuſpenſio enim a concilio facta eſt ad biennium, a Julio vero III. facta fuit ad ſuum, & Sedis Apoſtolicæ beneplacitum; in hoc tamen Pontifex, & concilium convenerunt, ut expectari deberet finis bellorum, atque opportunius tempus, quod cum nunc advenerit, conſequuta ubique jam pace, certe concilium Tridentinum priſtinas vires, ſuumque vigorem, ſi id Pontifici videatur, reſumere poteſt.

Quoad penuriam annonæ, habitandique anguſtiam, quæ obiiciuntur ei loco, contrarium manifeſte liquet, nam & regio per ſe ferax eſt, abundanſque omnis generis commeatuum, ejuſque neceſſitatibus ex Germania, Italiaque commode ſubveniri poteſt, & urbs ſi alias judicata fuit capax, multo nunc magis judicari debet, cum ædificiis, quam tunc, amplioribus exornata eſt, & certe ea capere poſſet omnes Aulas Principum Chriſtianorum: quod ſi maxime Tridentum capax non eſſet, ea res magis incommodare poſſet Pontifici, aliiſque Principibus, quam Imperatori, qui ſolus eſt Dominus Comitatus Tyrolis, domique ſuæ erit, cum Tridenti erit, ubi alii omnes peregrini, atque hoſpites erunt.

Præterea conſiderare debet Imperator, nullo alio in loco ex iis, qui in Germania proponuntur, neque Pontificem, neque ipſum adeo Imperatorem eſſe poſſe ſecurum; nam cum Germania aperta ſit, & patens, & propter præterita bella referta militibus, iiſdemque propter præſentem pacem otioſis, erit in audaciſſimi cujuſque Principis poteſtate, manum cogere, tumultum concitare, Concilium opprimere, quod evenire Tridenti non poteſt degentis in poteſtate Majeſtatis ſuæ ſitique intra illas montium fauces, quæ ipſum ab improviſa violentia reddunt tutum, & ſi qua vis ingruat, ſpatium dans ſeſe ex periculo recipiendi.

Debet item conſiderare Majeſtas ſua, non convenire, neque par eſſe, poſtquam omnes alii Principes in hunc locum conſenſerunt, ſine re eam ſibi perſuaderi, ut controverſiam inducat ſuper loco Tridenſi, etenim integra Majeſtati ſuæ non eſt hæc deliberatio, jam enim conſtituta res eſt, jam locus a Chriſtianis omnibus, atque ab ipſamet Germania in publicis conventibus, atque ab ipſa adeo Majeſtate ſua electus eſt, non modo tanquam vices gerente Imperatoris, ſed etiam, ut Rege Ungariæ, atque Bohemiæ, magnoque Principe aliquot aliarum Germaniæ Regionum, atque hi qui Majeſtati ſuæ has dubitationes ſuggerunt, nihil aliud agunt quam ut eam ab obſervatione eorum, quæ ab ipſa jam promiſſa ſunt, abſtrahant; Conciliique progreſſum novis, periculoſiſque ejus celebrandi rationibus proponendis diſturbent, & impediant, etenim ab omni æquitate alienum eſt poſtquam Tridentinum Concilium continuare vult Pontifex, idque fieri Imperatoris committere, alios nunc conari, ut id ulterius trahant, ſubjiciantque temeritati cujuſque Principis, quem ſuarum rerum pœnitent.

Poſtquam autem a Principe tam religioſo, & pio, cujuſmodi Imperator eſt, nihil noxii, neque damnoſi expectari poteſt, hortatur eum Sanctiſſimus Dominus noſter atque enixe rogat, velit horum temporum conditionem, quæ nullam moram patiuntur, expendere, motuſque Regni Franciæ conſiderare, quibus niſi ſubita convocatione Concilii obviam iri non poteſt, neve patiatur hanc controverſiam progredi, ſed tanquam rem indubitatam, & jam conſtitutam definiat, habita præſertim ratione ſinceri, & vere Chriſtiani animi Sanctitatis Suæ paratæ una cum concilio providere quibuſcumque opus fuerit, ſine ulla prorſus fictione, aut de-

ſtina-

ſtinatione propriæ utilitatis ſuæ; ſed ob Dei tantum honorem & ſalutem, commoditatemque populorum, cujus rei tam certa indicia ſe daturam profitetur, ut omnes noſſe poſſint paternum amorem, atque animum Sanctitatis ſuæ erga illam nobilem Germanicam Nationem, quodque honeſtis in rebus, & juſtis non modo pater ejus, & paſtor, ſed etiam ſtudioſus, & fautor exiſtet, idque cum certa ſpe, & fiducia fore, ut rebus cum charitate, atque in ſpiritu lenitatis agitandis, Deus ac Dominus noſter Jeſus Chriſtus, pro ſua miſericordia ſerenas, tranquillaſque reddat partium mentes: quemadmodum e contrario, ſi progreſſus impediat Concilii Tridentini & offenſiones animorum manebunt, & pervicaces de religione diſcordiæ, quæ ſicut in præteritum peſtilentes magnæ parti Reipublicæ Chriſtianæ fuerunt, ita in poſterum totius ejus ruinam, & cladem minantur.

Quod ad reformationem attinet, quamvis ad eam jam aliqua ex parte devenerit Sanctiſſimus Dominus Noſter, iis, quæ hic occurrunt, varie providendo, ad illa tamen capita quæ Majeſtas ſua ex aliorum ſuggeſtione commemorat, id eſt, de Communione ſub utraque ſpecie, & connubio Sacerdotum, &c. ſic reſpondit Sanctitas ſua debere Majeſtaeem ſuam ad hoc ipſum ut de his rebus tractetur, & ſuper his divino inſtinctu definiatur, quod ad unitatem ſit Eccleſiæ, omnibus impedimentis loci, temporis, perſonarumque præciſis, quantum quidem ad eam ſpectat, huic Trideneino Concilio conſentire, neque enim ullum ſecurius, neque præſentius remedium afflictis Germaniæ rebus inveniri poteſt. Quo Concilio congregato, ſi deinde videbitur expedire locum mutari, ſpondet hoc Sanctiſſimus Dominus noſter, ſe ſemper iis quæ juſta, & convenientia fuerint, bonumque publicum reſpexerint, conſenſurum, modo locus ille ſecurus ſit, neque de hæreſi ſuſpectus, ut par eſt.

Ita excluſæ ſunt omnes eæ urbes hæretica peſte contaminatæ Auguſta, Spira, Hagenoa, Vormatia, Conſtantia, quas Gallorum Rex a Proteſtantibus, qui concilium ſuæ poteſtati obnoxium habere affectabant, illuſus propoſuerat. Quam vero inanes forent argutiæ objectæ adverſus Tridentinum locum, quem tot incommodis horrere fingebant, demonſtrat Gaſpar Cardillus in egregio Commentario adverſus Proteſtantium nugas edito.

Gaſpar Cardillus diſp. 3. de loco in quo Synodus teneri debeat.

Illud, inquit, *minime ſilere volo, uſque adeo placuiſſe hunc Imperatori, ut cum a Gallis ſollicitaretur, peteretur, & curaretur, ut Concilium in aliam quampiam Germaniæ Civitatem transferretur, prudentiſſime, & ebriſtiane admodum reſponderit, non poſſe in Germania reperiri, aut tutiorem, aut commodiorem ullum locum tenendæ Synodo, quam is ſit, & qui de translatione cogitaret, nihil aliud agere, quam ut Synodus diſſolvatur magno cum dedecore Reipublicæ Chriſtianæ, ipſoſque hæreticos nullum omnino locum tutum, aut ſatis commodum huic negotio conficiendo reperturos.* Multiſque interjectis addit Cardillus.

Pag. 51.

Tam ſalubri aura, & benigno cælo Tridentum fruitur, cum duobus his proximis annis, nuſquam in pleriſque Germaniæ locis peſtis eſſe deſierit, quæ ingentem hominum copiam abſtulit, atque abſumpſit, certe Tridentum nullo morbo, non dico populari, ſed qui aliqua ratione timeri poſſet perturbatum eſt, uſque adeo, ut ex quadringentis fere Epiſcopis, & Presbyteris doctis hominibus, qui magna ex parte annis graves, ætate confecti, affectaque valetudine ex ſtudiis, atque negotiis Tridenti adſunt, vix unus, aut alter interierit, niſi hoc ſummo Dei beneficio hæretici adſcribant, qui eos ſervare vult, qui in unum convenerunt, ut Eccleſiæ ſuæ cauſam agant, & hoſtibus fidei, ac religionis gladio ſpiritus reſiſtant, quod eſt verbum Dei.

LVII. *Cum Marco Ant. Amulio Veneto Oratore agit Pontif. de Concilio.*

Pontifex igitur, ut Concilii celebrationem prudentia, ac conſilio quantocyus promovere maturaret, frequenter Oratores Principum ad colloquium adhibebat, ac precipue Marcum Antonium Amulium Venetæ Reipublicæ Oratorem, quem poſtea ob compertam pietatem, ac prudentiam in Sacrum Cardinalium Collegium cooptavit. Cum hoc itaque, ut ex ejus Epiſtolis ad Senatum Venetum habetur, contulit primo quod ad diſſolvendum Nationale Gallorum Concilium, Generale quantocyus celebrare intendebat; quodque in ſequenti die Mercurii poſt Cardinales ad Conciſtorium evocatos, Oratores quoque Principum accerſitus erat, ut firmam ſuam mentem de hoc declararet, eorumque ad opus in exitum perducendum auxilium expoſceret, tum ſubdidit. *Suſpenſionem auferemus, & Concilium Tridentinum nunquam revocatum continuabimus, & volumus, ut quæ reformatione indigent, reformentur, & novus ordo Perſonæ, & rebus noſtris imponatur. Res tamen fidei illibatas volumus ſervari, Sanctamque iſtam Sedem, quæ Imperii Chriſtiani caput eſſe debet, & fuit, & neceſſe eſt, ut ſit; in reliquis aliorum judicio nos ſubmittemus, & ſi de jure aliquid reſtituere tenebimur, reſtituemus.* Addidit ad

Epiſt. M. An. Amul. 27. Maii in MS. Car. Spad. p. 146.

hæc, ut Orator ſuo nomine Reipublicæ ſententiam circa Concilium eſtlagitaret, ac, ſi quando opus eſſet, ut aliquam Venetæ Ditionis Urbem pro Concilio deſtinaret, an Senatus ultro, libenſque eam concederet? cumque alias cum Amulio Pontifex de his diſſeruiſſet, obortaſque Imperatoris difficultates retuliſſet, tandem, ut dilatio omnis Concilii celebrandi ſubmoveretur, die ſecunda Julii, convocatis ad ſe Principum Oratoribus, nempe Imperatoris, Hiſpaniarum, Luſitano, Veneto, ac Florentino, Gallus vero vocatus tunc non fuit, cum inter ipſum, & Hiſpanum de loco digniori concertaretur, ac primum Pontifex de hoc ipſo egit, dicens; *Finis huic rei ponendus eſt, & aliquando terminum ponemus, ut Oratores pro rebus publicis tractandis ſimul convenire queant, cum modo ob honoris apiculum ſimul coram Pontifice adſtare ad conſulendum non poſſitis. Quid exinde Principum veſtrorum potentiæ deperiet? quam ſatius eſſet rem componere, & quiete vivere.* Tum eiſdem ex fide retulit, quam ſincere Concilii celebrationem optaret, cum propter ingruentes loci difficultates, abſque ulla ſui nominis jactura ad plures annos extrahere poſſet; oſtenditque eis, quam aptum eidem celebrando foret Tridentum, imminentia inſuper mala, ſi ulterius differretur; Oratores denique ipſos eſt adhortatus, ut animi ſui ſenſus, quos jam per literas cunctis Principibus expoſuerat, ſuis quoque datis ad ipſos epiſtolis confirmarent, quos etiam admonerent, ut ſi quid novi vellent ſuggerere, ſuis ad ipſos reſponſionibus declararent; ipſorum enim conſilio magis uti, quam ſua, ad quam ſpectabat, authoritate Concilium cogere velle. Spem etiam ingentem ſe habere dixit, quod Germaniæ Principes ultro convenirent, ideoque omnem abrumpendam moram, nihilque aliud supereſſe, quam ut a ſuis Principibus Oratores reſponſa referrent, quibus acceptis Concilium aperire, & Legatos illico deſtinare Pontifex teſtabatur. Hæc cum expoſuiſſet Pontifex, Cæſaris Orator de pia ſui Principis mente brevi oratione certiorem Pontificem reddidit, Papæ dicto in omnibus obaudientem futurum promiſit, de loco Concilii difficultates aliquot timere ſe dixit, ac demum piam Sanctitatis ſuæ mentem commendavit. Pluribus locutus eſt Vargas Hiſpaniarum Regis Orator, cum Comes Tendiliæ extra ordinem Legatus propter ægritudinem abeſſet, re altius repetita orationem ſuam de cauſis Conciliorum, ac de præteritis Conciliis eſt orſus, multuſque fuit in invehendo contra Nationale Concilium, quod Galli cogere meditabantur, quod neutiquam omnino ferendum admodum diffuſe diſceptavit. Idem breviter confirmavit Caſtellano idiomate Luſitanus Orator, laudataque Pontificis ſententia, ſui Regis obedientiam obtulit, atque ut executioni, quam primum mandaretur, enixe poſtulavit. Poſt tres eos Oratores annuente Pontifice, Amulius Venetus in hanc ſententiam effatus: ad ſanandas hæreſum infirmitates nullum magis præſens remedium elapſis temporibus adinventum, quam Concilii celebrationem, ideoque agendas cœleſti numini gratias, quod ſuo in terris Vicario piam hanc, & ſanctam mentem infudiſſet, ut ad univerſorum ſalutem reſpiciens, altero oculo, quæ ad Religionis confirmationem, altero, quæ ad Principum beneficium conducerent, perluſtraret, quos ſuis in ditionibus pacem alere non poſſe, ni Religioni tuendæ incubuiſſent, aperte recentium turbarum lachrymabiles cauſæ demonſtrabant. Cæterum cum ſciret, qua avita erga Sanctam Sedem reverentia ſua ſemper Reſpublica creverit, non ambigebat, quin & quæ Pontifex decerneret, approbatura eſſet, & quæ ipſa poſſet, ad ipſius decreta in exitum pervehenda, ultro libenſque collatura. Pari quoque modo Florentinus Orator Pontificis mente approbata, ſui Principis obſequium, & opem exhibuit. Cumque cœtum dimitteret Pontifex, ut geſta ſcriberent Principibus ſuis hortatus eſt.

Ep. 31. Maii p. 149.

Ep. 3. Julii p. 154.

LVIII.

Ep. Mar. An. Amul. ap. MS. Car. Spad. l. 2. p. 265.

Interiecto itaque tempore, cum Regum & Principum reſponſa ad Pontificem allata fuiſſent, cum Amulio de more colloquens, ſignificavit ipſi, quod Hiſpaniarum Rex Concilium, & pro loco Concilii Tridentum approbans Regni Præſules ſe miſſurum fuiſſet pollicitus, quodque in calce Epiſtolæ ſubdidiſſet, non eſſe abſque voluntate Imperatoris, & Regis Galliæ congregandum. Rex vero Galliæ, quamvis Concilium approbaret, locum improbabat, ſuoſque adeſſe non poſſe teſtabatur, ni Conſtantiæ, Treveris, Spiræ, Vormatiæ, vel in civitate Agaunenſi congregaretur, inſuper etiam edita jam Tridentina decreta revocari poſtulabat. De Imperatoris etiam mente cum Amulio locutus, de ſubmiſſo illius ſcripto, quod antea recitavimus, magniſque, quas obtendebat difficultatibus diſſeruit, illud addens, nihil ſua referre, hunc magis, quam alterum locum præeligere, nec ſibi inviſas Germaniæ Civitates; ad quas tamen, ſubdidit, opus eſſet, ut Epiſcopi accedentes, & re-

cedentes tutum iter haberent, ne illud Friderici cognomento Barbaroſſæ canendum eſſet.

Centum Legati veniant hucuſque rogati,
Papæ Prælati maneant hucuſque ligati.

Quæſivit præterea eu Amulio Pontifeu quid ſibi videretur de poſtulatis Imperii, nempe de Sacerdotum conjugio, & Laicali communione ſub utraque ſpecie; in quibus, quamvis, ipſe pro ſua authoritate diſpenſare poſſet, liberam tamen concilio facultatem hæc diſcutiendi relinquere volebat, cui Amulius primum pauca demiſſe præfatus in commendationem tot inſignium Virorum, quos Pontifex apud ſe habebat, eoſque in conſilium advocare poterat, reſpondit, concilia leges eſſe, & Ariſtotelem docuiſſe, leges quantumvis minus bonas non eſſe leviter immutandas, ne homines ad earum inobſervantiam ſenſim deflecterent. Pontifex Amulii dicta confirmans, ſubjecit, velle ſe cum præcipuis ex omni Regione Viris cuncta in conſultationem referre, atque a Principibus ſingulis duos exquirere Viros, authoritate & doctrina inſignes, qui, ſi quæ in illorum Regionibus paterentur gravamina, ipſum edocerent, ne quid penitus, vel lateret, vel indiſcuſſum præteriretur, atque ab ipſamet Venetorum Republica conſilium præſertim expectare. Cui cum Amulius debitas retuliſſet grates, Pontificis animum de Germania ad priſtinum fidei nitorem revocanda eo potiſſimum tempore in ſpem meliorem erexit, quo ingruentibus quotidie novis, ac novis opinionibus experientia jam noſſe inceperat, defectionem a Sede Apoſtolica nihil emolumenti attuliſſe, quin Turcarum immanitati, ac formidini, diviſis intrinſecus animis, expoſuiſſe. Pontifex autem, collaudato prudentiſſimi Oratoris ſermone, pro fide Catholica confirmanda acerrime ſe pugnaturum promiſit.

LIX. *Hic enim vero detegenda ſimul, ac rejicienda occurrit mendaciſſima Soavis impoſtura, qua ſuadere nititur, Pium non tam de cogendo, quam de diſſolvendo concilio cogitaſſe; atque ideo relatis ejuſdem prolixis de concilio celebrando ſermonibus hæc ſubinfert. Omnibus excogitatis decrevit [ſcilicet Pius Pontifex] in omnem eventum, bonum eſſe conſilium, promptum, immo cupidum ſe oſtendere, & aliorum deſideria prævenire, ut magis impedimenta tegerentur, & majorem ſibi conciliaret fidem, dum oppoſitas ab aliis difficultates repræſentaret: ſuperioribus cauſis deliberationes illas referens, quas humanum judicium aſſequi non poſſet. Hæc Soavius, ſcrutator ſcilicet egregius arcanorum cordis, qui cum diligentiam, ac vota Pii inficiari nou poſſet pro libito ſuo omnia ſimulate feciſſe autumat. Sed facile iniquitas oppilabit os ſuum, ſi Lector Amulii Epiſtolas attente perſpexerit, ex quibus, quam facile Pius, vel protrahere, vel diſſolvere Concilium potuiſſet, ſi Principibus difficultates objicientibus ceſſiſſet, luce clarius animadvertet, exituſque ipſe rei iniquiſſimam diluit, detergitque calumniam. Quibus omnibus alia inſuper Aurelii Porcellaghæ Epiſtola Vicentio Gonzagæ ſcripta mirifice atteſtatur; cum loquutus de ſtatu Romanæ Curiæ, & de Concilio hæc habet. Poſtremo, qua diligentia, quibus viribus Pontifex totus ſit ad bene dirigendum iſtud ſanctum Concilium, nec ego pro veritate dicere, nec tu ipſe cogitare poteris. Huc omnia illius conſilia ſpectant, in hoc cogitatus omnes noctu diuque conſumit, nec modo cum voluntate, cum ſcientia, ac poteſtate, ſed inſuper, ſi opus ſit, cum gravi damno, cum ſanguinis effuſione, ipſiuſque vitæ diſcrimine laboribus ſe exponere alacer promptuſque eſt, ut omni induſtria iſtud Sanctum Concilium bonum auſpicetur initium, meliorem proſecutionem, exitumque optimum ſortiatur; ad Dei Omnipotentis gloriam, Sanctæ huiuſce Sedis exaltationem, ac totius Chriſtianæ Reipublicæ, immo univerſi orbis beneficium, atque hoc nomine ſupplicationes, & preces ad numen placandum in omnibus piorum hominum locis offeruntur,* Hæc Aurelius, qui unus ad obſtruendum os loquentis iniqua ſatis ſuperque ſit.

Cum igitur Pius in Concilio celebrando tam obſirmatus eſſet, malorum omnium ſatores hæretici e contrario ad diſturbandum hoc Concilium vires omnes ſuas conferebant, tantumque aberat, ut ſubiicere ſe vellent legibus Concilii, ut potius exambirent impie, ut eorum placitis ſubiiceretur Concilium, in quo everteretur Eccleſiaſtica Hierarchia, nonnullaſque neſarias conditiones, quibus celebraretur, proponere auſi ſunt, quas Gerardus Rambaldus Epiſcopus Civitatenſis confutavit edito commentario, quem Joanni Cardinali Morono inſcripſit. LX.

LX. Hæretici ſtudent nefariis propoſitis conditionibus Concilium diſturbare. *Gerard. Rambaldus Ep. Civitaten. l. 1. confutationis conditionum recentium hæreticorum l. 1. ad Jo. Car. Moronum. Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3200. p. 376.*

Prima conditionum, quas proferunt qui Chriſti Eccleſiam impugnant, hæc eſt, quod liberum Chriſtianum Concilium in Romano Imperio Germanicæ Nationis celebretur: Et infra.

Quare Concilium in Germanica Natione celebrandum exoptant? an ad ægras animas ſpirituales Medicos vocant? Sed quid hoc? quando unquam ægri Medicis præſcripſerunt locum medendi? errant igitur adverſarii, quando his conditionibus, ſpiritua-

ritualibus Medicis præſcribunt locum, modumque, quibus in ſanandis eorum ægritudinibus utantur: & ſi his conditionibus hoc illas voluiſſe minime credo, cum nihil apud me antiquius, quam hos, dum concilium a Cæſare petunt, omnibus viribus contendere, ne Eccleſiæ concilium congregetur. Quis enim ſanus homo lectis his conditionibus de hoc poteſt ambigere? Nec mirum, quod ii, qui peſſimam cauſam tuentur, concilii judicium, quoquo modo poſſunt, optant defugere. Sed has tandem præclaras conditiones perſpicuis rationibus arguamus.

Altera vero eſt Lutheranorum conditio, quod concilium a Papa non judicetur. Tertiam addunt, quod Papa illius non ſit Præſes, ſed ſubditus ſit concilio; cujus novæ Eccleſiæ membra ſint, Chriſtianæ, an malignantium, ſatis perſpicue oſtendunt adverſarii, cum his conditionibus conentur infringere Apoſtolicæ Sedis authoritatem, quam non modo a Conciliis univerſalibus impartitam, & ab antiquis Patribus vere orthodoxis receptam, prædicatam, atque protectam, ſed a Chriſto etiam traditam fuiſſe cognovimus. Nec præter rationem, primæ Sedis authoritatem impugnare contendunt, nam Romani Pontificis ſententia, quotquot fuerunt, omnes hæreticos impugnatos, atque damnatos eſſe cognoſcunt: quare, & ipſius Summi Pontificis judicium, ſententiamque pertimeſcentes, quod fugere non poſſunt, ejus authoritatem, quamvis temere, & impudenter, conantur infringere. Dicant enim: quoniam ſcribunt, concilium a Papa non judicetur, a quo judicabitur? Si enim alicujus judicio non egeret, ut ratum firmumque ſit, vanum eſſet ſcribere, a Papa non judicetur: Sed ſi negabunt adverſarii, ut hanc perſpicuam rationem effugiant, a quoquam concilia judicari facile arguuntur: nam [ſi quæ ſunt hæreticorum concilia] ab hæreticis congregata, atque perfecta nonnulla concilia ſint, patet; ſi quidem in tripartita Eccleſiaſtica hiſtoria ſcribit Theodoretus Arianos decem concilia habuiſſe. Aſſerant, qua ratione Chriſtiani populi percipiunt Ariminenſe Concilium hæreticum eſſe, Nicænum vero orthodoxum? ſi hoc dicent legitime congregatum, illud minime, caveant, ne tertiam conditionem oppugnent, & penitus tollant; ſi vero aſſerant Niceni Concilii Patres fuiſſe orthodoxos, Ariminenſis vero hæreticos, aut ſaltem, qui recte ſentiebant, ab hæreticis fuiſſe ſeductos, qua ratione id comprobabunt, cum horum conciliorum Patres pariter ſcripturæ divinæ teſtimoniis utantur? Dicent forte Arianos in pravum ſenſum divina teſtimonia arripuiſſe, ſed quo Judice, ſi nullum eſt Apoſtolicæ Sedis judicium, id comprobabunt, cum hæc concilia hanc ſententiam, illa illam tueantur? Opus eſt igitur concilia ab aliquo judicari, ut quæ eorum catholica, atque orthodoxa, quæque hæretica ſint, perſpiciamus; nulla enim alia ratione id conſequi poſſumus; ſed ſi ab aliquo ſunt judicanda concilia, certe ab illo ſunt judicanda, quem Chriſtus univerſæ Eccleſiæ Paſtorem elegit, cui uni totius gregis Dominici curam demandavit. Is quidem Romanus Pontifex eſt: ſcribit enim Matthæus 5. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, &c. *Scribit quoque Joannes uni Petro dixiſſe Chriſtum:* Paſce agnos meos: Paſce oves meas; *id eſt laicos, & laicorum paſtores, ut unum ſit Chriſtiani gregis ovile, veluti per Oſeam futurum eſſe Spiritus Sanctus annunciat,* Congregabuntur filii Juda, & filii Iſrael pariter, & ponent ſibimet caput unum; *& rurſus*, fiet unum ovile, & unus paſtor, &c. Confirmat hanc Pontificis in Eccleſiam univerſam, & concilia authoritatem ex ſanctis patribus Cypriano, Auguſtino, Hieronymo, Chryſoſtomo, conciliis Nicæno, & Chalcedonenſi, & ex uſu Eccleſiæ, ac traditione. *Non ſenſerunt, inquit, cum adverſariis Patres in Chalcedonenſi concilio congregati, quandoquidem Apoſtolicæ Sedis Legatos, veluti Papæ literis erant admoniti, concilii Præſides ſuſceperunt. & infra: Non poſſumus confirmare, quænam ſint Canonicæ Scripturæ, ſi vetuſtiſſimos hos Eccleſiæ uſus, quas recentes hæretici non ſuſcipiunt, quinimo damnant, comprobare non poſſumus. Eſt perſpicuum Lutheranorum Theologos has præclaras conditiones conſcripſiſſe, ut a cauſa maxime juſta Eccleſia Chriſti caderet.*

Quarta conditio, quod Archiepiſcopi, & Epiſcopi liberentur a juramentis, & quod libera habeant vota, ſubdola eſt: nam quod libera habeant vota, id maxime procurat Pontifex, quod vero ſolvantur religione Sacramenti, quo adſtricti ſunt Pontifici, iniquum; non enim propterea Ordinum Imperii in Comitiis vota deſinunt eſſe libera, quia ſacramento Cæſari ſunt obſtricti; quo utique liberari ſe nunquam Lutherani popoſcerunt.

Fallax quoque eſt conditio quinta: Quod prophetica, & apoſtolica Scriptura ſit Judex in controverſiis. Refellit pluribus author hæreticorum fraudes, ac tenebras, quibus obſiti ſunt: non enim de Scriptura controverſia eſt, ſed de ſenſu, quem falſum omnes hæretici illi affinxerunt, Sathanæ ipſa Scriptura abutentis exemplo; eumque tantum verum, quem

Catholica teneat Eccleſia, quæ ex Apoſtolo firmamentum, & columna eſt veritatis: de quo plura Hoſius Epiſcopus Warmienſis in libello de expreſſo Dei verbo.

Conditio ſexta iniquiſſime eſt: Quod Theologi Lutheranorum non ſolum audiantur, ſed etiam voces deciſivas habeant. Non enim unquam Hæretici ad concilia ſunt admiſſi, niſi ut doceantur: qui enim novatæ doctrinæ rei ſunt, admitti non debent in Judices.

Septime: Quod Theologi Lutheranorum ſint in protectione Cæſaris. Ad hæc Rambaldus: *ut Theologi Lutheranorum ſint in protectione Cæſaris, opus eſt, ut hujus Chriſti Eccleſiæ viva ſint membra, quod bene ſolam, quam Chriſtus ſuper petram ædificavit, Eccleſiam ipſe protegat, hujuſque ſolius protector ſit. Quod vero addidere & habeant ſalvum conductum:* tanta fuit Eccleſiæ in Proteſtantes benignitas, ut publicæ fidei ſyngrapham iis, quibus voluere verbis, conceptam tradiderit, ut in fide orthodoxa inſtrui poſſent. At ii tanquam aſpides ſurdæ aures ſuas pertinaciſſime obturarunt.

Octava conditio eſt: Quod non ſecundum multitudinem votorum, ſed ſecundum Scripturam definiantur omnia. His verbis perfidiæ ſuæ aſylum condunt: nam quidquid contra eorum hæreſes fuerit definitum, mox contendent, non eſſe ſecundum Scripturam ab iis depravatam definitum.

LXI. Reſp. Ferdin. Imp. Pont. qui Warm. agere de Concil. Trid. juſſerat. *Exiſt. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3227. p. 27.*

Ut vero Hæretici ferre non poterant, quod Pontifex præeſſet concilio, ita econtra Ferdinandus Cæſar maximis inſtabat precibus, ut Pontifex præſens concilio intereſſet, illique præſideret, cum omnia felicius perductum iri cenſeret, ſi præſens concilii gubernacula moderaretur, quo argumento extant ſubjectæ literæ ad Pium datæ.

Cum Sanctitas Sua non obſtantibus illis, quæ a Majeſtate ſue bono, & ſincero zelo Sanctitati ejus propoſita fuere, perpendeuda & conſideranda exiſtimet, ceſſante nunc difficultate belli, quod inter Gallos, & Anglos ſuperioribus menſibus geſtum eſt [quam Majeſtas ſue Cæſarea inter alias difficultates in diſcurſu ſuo allegaverat] conſequuta nimirum pace opportunum tempus oblatum eſſe celebrandi concilii, Majaſtas Cæſarea ipſa quoque Sanctitatis Suæ benignæ voluntati, ac ſapientiſſimo judicio obſequenter plane ſubſcribit.

Ferdinandus Imp. hortatur Pium, ut ad Concilium accedat.

Quod autem Cæſerea Majeſtas Sanctitatem ejus vehementer deſideret in concilio præſentem eſſe, id quoque non aliter, quam bona, & pia intentione a Majeſtate ſua Cæſaree propoſitum fuit; præſertim cum Majeſtas ſua Cæſarea intellexerit, id non modo a felicis recordationis Prædeceſſoribus Sanctitatis ſuæ pro magna parte obſervatum, verum in quibuſdam conciliis diſerte conſtitutum fuiſſe, præſentiam Summi Pontificis, Romanorumque S. R. E. Cardinalium in ipſo concilio eſſe accommodam, & multimode fructuoſam; & ſi omnino confidit Cæſarea ſua Majeſtas Sanctitatem ejus pro ſpectata ſua pietate, & eximio in rem Chriſtianam ſtudio ſua ſponte ad id propenſam fore, freta tamen ipſius Sanctiſſimi Domini noſtri ſumma erga Majeſtatem ſuam benevolentia, & charitate, voluit Sanctitatem ejus nunc iterum confidenter hortari, prout vehementer etiam, atque etiam hortatur, ut Sanctitas ejus ſua præſentia, periculo, & jacturæ tot millium animarum occurrere, totique Chriſtiano gregi juxta officium ſuum paſtorale ſalubriter mederi velit. Etenim ſi Sanctitas ejus ſæpe dicto concilio præſens aderit, ipſa quoque Cæſarea Majeſtas prompta, parataque eſt ad illud in propria perſone venire, & Deo bene juvante in illo omnia ea ſedulo facere, & præſtare, quæ ad officium pii, & Catholici Imperatoris ſpectant.

Porro quod Sanctiſſimus Dominus noſter, Ordinibus, ac Statibus Auguſtanæ confeſſionis fidem publicam daturus ſit, in ea forma, quæ vel unquam data ſit, vel dari poſſit ampliſſima, & quod Sanctitas ſua curatura ſit, ut illi quoque audiantur, Majeſtas Cæſarea arbitratur, hoc Sanctitatis ſuæ pium conſilium rebus omnibus maxime profuturum, & Majeſtas ſua, quoad ipſam pertinet, itidem huic curæ, ut Ordines illi Auguſtanæ confeſſionis ampliſſimo ſalvo conductu muniantur, pro ſui Cæſarei muneris ratione non deerit, quo amplior enim, & ſecurior illis dabitur fides publica, eo magis ſperandum erit, illos ad comparendum, & ſubmittendum ſe concilio moveri, atque induci poſſe. Et infra.

Poſtremo Majeſtas Cæſaree arbitratur, ad promovendum progreſſum Concilii, & conſequendum optatum ejus exitum, non parum momenti allaturum, ſi Sanctiſſimus Dominus noſter, quemadmodum Majeſtas ſua Cæſaree Sanctitatem ejus ſincero, & candido corde reverenter admonuit, ante, vel poſt publicam indictionem, eos Reges, Principes, ac Potentatus Chriſtianitatis ſpecialiter requiſierit, qui in proximo concilio Tridentino non adfuerunt, videlicet, Regem Chriſtianiſſimum, ac Sereniſſimos Angliæ, Scotiæ, Daniæ Sueciæ, & Poloniæ Reges, ac Illuſtriſſimum Dominium Venetum, & populos Helvetios, atque alios,

ut

Digitized by Google

ut & ipſi a communi, & publica actione ſeſe non ſejungere, ſed haud gravatim in eodem concilio adeſſe velint : Et mox.

Accidit præterea Majeſtati ſuæ Cæſareæ auditu jucundiſſimum, quod Sanctitas eius jam aliqua ex parte devenerit ad inſtituendam reformationem, iis, quæ iſthic in alma Urbe occurrunt, pervarie providendo : rogatque Majeſtas ſua Cæſarea Sanctitatem eius ſummo, quo poteſt, ſtudio, ut dignetur, poſtpoſitis, & præciſis quibuſcumque locorum, temporum, & perſonarum impedimentis, tam pio, ſalutari, & neceſſario inſtituto proſequendo, perficiendoque ſedulo, ac jugiter inſiſtere, in primis benigne curare, operamque dare, ut iſtiuſmodi reformatio non ſolum Romæ, ſed etiam, & præcipue in illis locis inſtituatur, in quibus religionis diſcordiæ vigent. Ita namque judicat Cæſarea eius Majeſtas, ut quemadmodum Deus [quod pie credendum eſt] populum ſuum Chriſtianum propter eius peccata tum aliis multis, ac diverſis calamitatibus involutum affligi, tum etiam hoc perniencioſiſſimo ſchiſmate, ac religionis diſſidio, innumeriſque, & horrendis opinionibus dilacerari juſto ſuo judicio permittit; ſic etiam non poſſe facilius, quam emendatione vitæ, & pia, atque Catholica reformatione iram eius averti, placari, aut viciſſim divinam eius miſericordiam, & clementiam impetrari : Paulo poſt.

Et quia Sanctiſſimus Dominus noſter videtur reiicere ad Concilium ea, quæ Cæſarea eius Majeſtas Sanctitati ſuæ in prædicto ſuo diſcurſu de Calice laicis, & conjugio Presbyteris ſæcularibus indulgendo, bona & candida mente perpendenda propoſuit eo modo, quo tunc Majeſtati ſuæ a Viris piis, Catholicis, & orthodoxis, ac Sanctitati ſuæ, ipſiuſque Sanctæ Sedis Apoſtolicæ obſervantiſſimis, ac publicæ pacis, & tranquillitatis ſtudioſiſſimis, bono zelo relata fuerant, non quod Majeſtas duorum illorum articulorum conceſſionem, ſeu permiſſionem pro ſe ipſa requireret, ſed eam dumtaxat ob cauſam, quod judicio, & ſententia illorum, & aliorum quoque Catholicorum, qui voluntates, & ſtudia Germanorum melius, quam alii, fortaſſis perſpexerunt, magna ſpes oſtendatur hac ratione non exiguum animarum lucrum fieri poſſe, Majeſtas ſua Cæſarea non poteſt ſane diffiteri, quin de iis rebus nuſquam rectius tractari poſſit, aut debeat, quam in Concilio generali. Quia tamen in convocatione eius tot occurrunt difficultates : Et mox. *Sanctitas ſua dignabitur deliberare, & ſtatuere, quod oppreſſis rebus religionis, ac Reipublicæ Chriſtianæ maxime appoſitum, & utile fore judicaverit, &c.*

Urgebant cæteri quoque Reges Pontificem, ut concilium Œcumenicum tanquam optatiſſimum vulnerum Eccleſiæ remedium indiceret, inter quos etiam Sebaſtianus Luſitaniæ Rex ſuas preces porrexerat, cui a Pio reſponſum eſt, illud omnino Tridenti celebrare conſtituiſſe. LXII.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Sebaſtiano Portugalliæ, & Algarbiorum Regi Illuſtri.

Chariſſime in Chriſto Fili noſter, &c. Literæ tuæ XXIX. die Julii datæ, quibus voluntatem noſtram celebrandi Œcumenici, generaliſque Concilii ab ipſo Pontificatus noſtri initio declaratum ſummopere laudas, & ad id peragendum nos vehementer hortaris, nobis jucundiſſimæ fuerunt. Animum enim tuum iſta ætate tanta jam erga Sanctam Matrem Eccleſiam pietate imbutum, tanto Catholicæ Fidei ſtudio præditum eſſe declarant, ut cum ætate proceſſeris, illos piæ memoriæ Reges Avum, & Proavum tuum optime de Eccleſia, & Religione Catholica meritos auguremur Eccleſiæ ipſi in te redditos, & reſtitutos fore, nam te cum generis tui vi, ac naturæ impulſu, tum Chariſſimæ in Chriſto Filiæ noſtræ Reginæ aviæ tuæ, & dilecti Filii noſtri Cardinalis patrui inſtitutione, diſciplinaque ſanctiſſima illorum Regum veſtigiis præclare inſiſtere videmus. Divinum porro favorem adeo tibi adeſſe ex recentibus victoriis intellenimus, ut rerum a Majoribus tuis geſtarum magnitudinem, & gloriam felici iſto Regni tui initio jam ſit propemodum aſſecutus. Quo nomine non ſolum piæ iſti, fortique Nationi, ſed univerſæ Eccleſiæ gratulamur, cujus recentes clades, & damna, quæ aliis in locis accepit, tuis ſunt victoriis compenſata ; ſed quod adeo cupis Œcumenici Concilii remedium tot, & tam gravibus Eccleſiæ vulneribus adhiberi, ut nos etiam ad hoc hortandos duxeris, quodque nullum abs te officii genus, nec Synodo ipſi, nec nobis defuturum eſſe polliceris, piæ iſti cupiditati tuæ ſummam laudem tribuentes pro tua erga nos præclara voluntate debitas etiam gratias agimus. Scire autem Serenitatem tuam volumus, conſtituiſſe nos Concilium ipſum in Urbe Tridentina, ubi ſuperioribus annis cœptum, & propter objecta impedimenta fuerat intermiſſum, eo animo inſtaurare, ut ſi quis poſtea ad id peragendum commodior locus delectus fuerit, eo transferatur : nihil enim in præſentia commodius eſſe duximus ad obviam eundum malis, quæ impendere gravia admodum videbamus. Qua in re pium animum noſtrum

Pius IV. to. 1. lib. ſig. 2896. ep. 356.

ſtrum, & te, & cæteros Reges, ac Nationes omnes in dies magis perſpecturos eſſe confidimus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die 1. Octobris MDLX. Pontificatus noſtri anno 1.

LXIII. Sollicitatus etiam fuerat a Sebaſtiani Regis patruo Henrico Cardinale, ut ad componendos Cleri mores ſtudia converteret, atque ad decreta antea Tridenti ea de re edita in opus perducenda incumberer, cujus pia vota ſibi acceptiſſima, eamque curam ſibi antiquiſſimam futuram Pius ſignificavit.

Henrico tit. SS. IV. Coronatorum Preſbytero Cardinali, &c.

Pius IV. to. 1. brev. ſig. 2896. ep. 355. *Quod multis verbis nos pie admodum cohortatus es, ut Tridentini Concilii decreta ad correctionem morum pertinentia authoritate Apoſtolica comprobantes ſervanda curemus, cohortationis tuæ, quam grata ſane accepimus animo, memores id de ipſis decretis conſilii capiemus, quod, re diligenter perpenſa, ratio ſuaſerit, confiſi fore, ut & ea in re, & in cæteris Circumſpectio tua, & reliqui omnes in dies magis perſpiciant nobis curæ eſſe, ut iis, quæ correctione indigent, quæque maximam Sacerdotibus invidiam conflarunt correctis, Eccleſiam in ſtatum, quum commodiſſimum poterimus ſuperno ipſius Dei auxilio, iiſque, qui ſollicitudinis noſtræ participes ſunt, adjuvantibus redigamus, &c. Die 1. Sept. MDLX.*

LXIV. *Act. Conſiſt. MS. Card. Spad ſig. num. 134. pag. 309.* Cum perpendiſſet Pontifex collapſam Sacerdotalem diſciplinam, morumque nitorem obſoleviſſe Epiſcoporum culpa, qui abjecta Eccleſiarum ſuarum adminiſtratione, vel in Aula Pontificia, vel in Regum, ac Principum Comitatu verſabantur, ſacro propoſito edicto ad ſuas Eccleſias, ut ſe reciperent, imperavit, ac ſacris prærogativis eos, qui parerent mandatis, ornavit, tum Epiſcopale munus poſt hac ſuſcepturos ſanctiſſimis conſtrinxit legibus, ac ſubjectam Sacramenti formulam, qua damnantur recentiores hæreſes, nuncupare juſſit, de quo hæc acta Conſiſtorialia ferunt.

Romæ IV. Septembris MDLX. apud Sanctum Marcum fuit Conſiſtorium, in qua Sanctitas ſua monuit omnes Archiepiſcopos, Epiſcopos, &c. præſentes, ut debeant accedere ad reſidentiam in ſuis Eccleſiis, & per Secretarium fuit lecta bulla, & præcepti, & privilegiorum reſidentibus conceſſorum.

Reſidentiam Epiſcopis imperat Pius IV. *Publicavit decreta, & articulos fidei jurandos per Epiſcopos, & alios Prælatos in ſuſceptione muneris conſecrationis, & mandavit in expeditione literarum addi, in ſolita forma juramenti, ac regiſtrari in quinterno Cancellariæ tenoris hujus.*

Symbolum Apoſtolorum, & alia, quæ ab Eccleſia ſunt recepta, univerſas Traditiones, eas, quæ a ſancta Sede Apoſtolica Romana Eccleſia Divinæ cenſentur, & quæ ab ipſis Apoſtolis quaſi per manus ad nos uſque pervenerunt, atque Œcumenica concilia in iis, quæ de fide decernunt, veluti ſacram Scripturam credimus, & amplectimur, & veneramur. LXV.

Sacræ Scripturæ juxta Sanctæ Matris Eccleſiæ ſenſum, Patrumque conſenſum interpretandæ ſunt.

Sancta Apoſtolica Sedes, & Romanus Pontifen in Univerſum Orbem tenet Primatum, ipſeque Pontifex Romanus Succeſſor eſt Petri Principis Apoſtolorum, & verus Chriſti Vicarius, totiuſque Eccleſiæ Caput, & omnium Chriſtianorum Pater, & Doctor exiſtit, & ipſi in Beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi univerſalem Eccleſiam a Domino Noſtro Jeſu Chriſto plena poteſtas tradita eſt.

Novæ Legis ſeptem ſunt Sacramenta a Chriſto inſtituta, ut Baptiſmus &c. quæ non ſolum ſignificant gratiam, ſed etiam continent, ac digne ſuſcipientibus conferunt.

Baptiſmus ad ſalutem omnibus mortalibus eſt neceſſarius, etiam infantibus; delet vero omnem culpam, & originalem, & actualem, ſimul pœnam omnem pro culpa debitam remittit, filios Dei efficit adoptivos, aperit Regnum Cœlorum, & iterari non poteſt.

In confirmatione datur gratia Spiritus Sancti ad robur, ut Chriſtianus audacter Chriſti nomen confiteatur. Ordinarius vero Confirmationis Miniſter eſt Epiſcopus.

Verum Chriſti Corpus in Sacramento Altaris, totuſque Chriſtus ſub ſpecie tam panis quam vini realiter continetur, tranſſubſtantiatis pane in Corpus Chriſti, vino in ſanguinem, virtute Divina.

Euchariſtia non ſolum Sacramentum eſt, & cibus animæ ſpiritualis, ſed etiam novæ Legis Sacrificium, quod in memoriam paſſionis Chriſti pro vivis, & defunctis offertur.

Eſt autem in hoc Sacramento Chriſtus cultu latriæ, qui vero Deo debetur, adorandus.

Laici ſub ſola panis ſpecie integrum Chriſti Corpus, & Sanguinem, totum Chriſtum veraciter ſumunt, Divinoque præcepta ſatisfaciunt.

Sacramentum Pœnitentiæ lapſis poſt Baptiſmum eſt ad ſalutem neceſſarium. Hujus vero tres ſunt partes, cordis contritio, oris Sacerdoti juriſdictionem habenti integra peccatorum confeſſio, & ad arbitrium ejuſdem Sacerdotis ſatisfactio.

Si vero pœnitentes in Dei charitate deceſſerint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de peccatis commiſſis, & omiſſis ſatisfeceriat, eorum animæ pœnis Purgatorii, purgantur, & ut a pœnis hujuſmodi releventur, proſunt eis vivorum fidelium ſuffragia, Miſſarum ſcilicet ſacrificia, Orationes, & Eleemoſynæ, & alia pietatis opera, & officia, & indulgentiæ ſecundum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & Apoſtolicæ inſtituta.

Sacramento Extremæ Unctionis ægroti mens ſanatur, corpus etiam, in quantum expedit.

In Sacramento Ordinis, hujuſmodi traditur ſpiritualis poteſtas, quam nemo habet, niſi is, cui hoc Sacramentum ab Epiſcopo, juxta Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ritum, quoad eſſentialia collatum eſt.

Quæ ad Ordinis ſpectant poteſtatem æque mali, ac boni Sacerdotes adminiſtrant, atque vim, quæ ad juriſdictionem attinet, quandiu illis non fuerit abrogata.

Matrimonii vinculum ſi legitime contractum fuerit, & conſummatum, nullis de cauſis dirimi poteſt.

Votum caſtitatis Sacris Ordinibus conjunctum, atque vota, quæ in probatis Religionibus emittuntur, & alia quæcumque rite ſuſcepta, fideliter ſunt obſervanda.

Peccata non accidunt volente, vel efficiente Deo, ſed permittente, id eſt non impediente, quo minus fiant, quare peccati culpa libero hominis arbitrio attribuenda eſt, quod primi parentis inobedientia non extinctum, ſed viribus attenuatum, & inclinatum eſt. Dei autem gratia prævenitur, a peccatis liberatur, ſanatur, & ut mandata ſervare poſſimus, adjuvatur: itaque ſanato libero arbitrio per gratiam Dei, & merita Chriſti, opera vitæ æternæ meritoria homo juſtificatus operatur.

Ad impii juſtificationem requiritur Dei præveniens gratia, & liberi arbitrii motus in Deum per actum fidei, & ſpei, & dilectionis Dei inchoationem, & deteſtationem peccati, ac propoſitum ſuſcipiendi Baptiſmum, & pie vivendi. Ad infantium vero juſtificationem ſola Baptiſmi legitima ſuſceptio ſufficit.

Ad lapſorum autem poſt Baptiſmum juſtificationem neceſſe eſt, ut excitante Deo procuret peccator amiſſam gratiam per pœnitentiæ Sacramentum recuperare. Cæterum, qui juſtificantur, non modo reputantur, ſed vere nominantur juſti, & ſunt, juſtitiam in ſe unuſquiſque ſuam recipientes, dum per Spiritum Sanctum in cordibus eorum charitas Chriſti diffunditur, atque ipſi inhæret.

Virgo Dei Genitrix, Angeli, & Sancti religioſe coli debent, & invocari, ut eorum meritis, & precibus juvemur.

Crux Chriſti, & Imagines, ac quæcumque attigerunt, adoranda ſunt, juxta Eccleſiæ Catholicæ doctrinam, & fidem.

Deiparæ Virginis Mariæ, Angelorum, & Sanctorum ſunt Imagines adorandæ, tum Corpora, & Reliquiæ quævis.*

* id eſt in honore habendæ.

Sanctorum memoria præterea, & vigiliæ, & dies feſti, Chriſto, Virgini Matri, & Angelis, & Sanctis dedicati religioſe colendi ſunt.

Jejunium Quadrageſimæ, alia jejunia, & aliæ abſtinentiæ a cibis, quæ Eccleſia obſervare præcepit, reverenter ſunt obſervanda.

Cæremoniæ, ritus, & mores omnes ab Eccleſia recepti, & probati, qui vel ad divina officia, vel alia quævis munia Eccleſiaſtica adhibentur, obſervari debent.

Conſtitutiones Eccleſiæ, Canones, ſanctiones, pœnæ, decreta, ſive ad Eccleſiaſticam pietatem, & morum compoſitionem attineant, ſive ad diſciplinam, & morum emendationem, malorumque depulſionem, quæ vel a Summo Pontifice, vel a conciliis, vel a quavis legitima authoritate proficiſcuntur, & ſuſcipi reverenter, & fideliter ſervari debent.

Poſtremo, quod attinet ad hujus ætatis, atque omnium temporum, ab Hæreticis ortas, vel ſuſcitatas in dogmatibus Divinis, atque Eccleſiaſticis controverſias, & perverſas doctrinas, illud tenemus, credimus, & confitemur, quod Sancta Romana Eccleſia tenet, credit, & confitetur.

Anathema omnibus omnium temporum Hæreticis, atque hæreſibus, nominatim vero, anathema hujus ætatis Hæreſiarchis Luthero, Œcolampadio, Zuinglio, Rothmanno, Calvino, eorumque ſequacibus, aliiſque omnibus Hæreticis quaſcumque in ſectas diſſecti ſint, vel quovis nomine cenſeantur, Univerſis, & eorum hæreſibus anathema.

Forma juramenti præſtandi per promovendos ad Prælaturas.

Ego N ..... toto corde, atque ore confiteor, firmiterque teneo omnia, & ſingula in ſupradictis articulis, ſeu Canonibus contenta, eaque proponam, & proponi curabo, credenda, confitenda, ac tenenda ab omnibus, qui curæ, adminiſtrationi, ac juriſdictioni noſtræ commiſſi, & ſubditi, neque unquam aliquid, quod illis, vel illorum alicui ex toto, vel ex parte ſit contrarium, aut diſſonum, doceri, prædicari, quod in me erit, permittam, atque ita coram vobis, &c. & in manibus veſtris affirmo, promitto, & voveo.

Dederat antea Epiſcopis imperia- LXVI.

Pius

Pius, ut ſtrenuam emendandis Sacerdotum moribus operam navarent; iiſque Pontificiam mentem, de celebrando œcumenico concilio patefecerat, paratoſque ad id eſſe juſſerat, quo argumento extant encyclicæ literæ ad Præſules Hungariæ datæ, cum Stanislaum Warmienſem Epiſcopum ad Ferdinandum Cæſarem de eodem concilio cum eo acturum miſiſſet.

Venerabili Fratri Nicolao Archiepiſcopo Strigonienſi.

Pius IV. to. 1. brev. ſig. num. 2896. ep. 240. *Venerabilis Frater, &c. Etſi Venerabilis Frater Stanislaus Epiſcopus Warmienſis nuper ad chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Ferdinandum Romanorum Imperatorem electum a nobis miſſus, noſter & Sedis Apoſtolicæ Nuntius tibi, & reliquis iſtarum partium Epiſcopis teſtis eſſe poteſt noſtræ optimæ mentis, ac fraternæ erga vos charitatis, tamen faciendum quoque nobis duximus, ut literis noſtris Fraternitatem tuam ſalutantes, indicaremus paratos eſſe nos pro officii noſtri munere, & Catholicæ Religioni, & reliquis Fratribus quidquid poſſumus, opis, atque auxilii afferre, cujus rei cauſa, ſcito, conſtituiſſe nos propediem Deo juvante œcumenicum, & generale concilium celebrare, cum aut hoc remedio, aut nullo alio Eccleſiæ pacem, & tranquillitatem, & decorem priſtinum reſtitui poſſe exiſtimemus. Quod conſilium noſtrum Principibus omnibus, quorum apud nos Oratores ſunt, jam notum fecimus. Quapropter dilectiſſime Frater iis, quæ in Cleri tui moribus ſunt emendanda, quam commodiſſime fieri poterit, correctis, interea te ad præſtandum tuum Deo, & Eccleſiæ Catholicæ officium, cum opus fuerit, para, ſicut de tua præclara voluntate nobis perſuaſum habentes paratum te fore confidimus. Si quam vero ad rem, quæ ad te pertinet, eoſve, qui adhuc tuo regimine gubernantur, pertineat, noſtra tibi, & Apoſtolicæ Sedis authoritate opus eſt, deſideriis tuis, quantum quidem cum Domino poterimus, benigne, & libenter admodum ſatisfacere parati ſumus, &c. Dat. die VII. Junii MDLX.*

LXVII. Re diu cum Regibus, ac Principibus agitata, iiſque ad celebrandum concilium mutua animorum conſpiratione conſentientibus, Pontifex medio Novembri in Cardinalium Senatu fixam animo Pontificio ſententiam, Principumque conſenſionem aperuit, ut tradunt Acta Conſiſtorialia.

Act. Conſiſt. mſ. Car. Spada to. 134. pag. 320. *Romæ die Veneris XV. Novembris MDLX. fuit Conſiſtorium, in quo Sanctiſſimus Dominus Noſter retulit Principes conveniſſe, ut concilium Tridentinum celebraretur, & hac de cauſa decrevit fieri ſupplicationes, & jejunia celebrando Miſſam in Eccleſia Beatæ Mariæ ſupra Minervam, necnon injunxit Reverendiſſimis Dominis, Saraceno, Puteo, & Sancti Clementis, & aliis Theologis, ut conficerent Bullam, quæ confecta legeretur in Conſiſtorio, ut alias fuit factum.* Concilium Tridentina in Urbe aperiendum decrevit.

Promulgata eſt paucis poſt diebus indictio concilii continuandi Tridenti, ac fideles moniti piis precibus Divinam Clementiam exorare, ut illud concilium ad excindendas hæreſes, priſtinumque Chriſtianæ pietatis ſplendorem reſtituendum promoveret, eaque de cauſa decretæ ſolemnes ſupplicationes, & gratuita reliqui noxarum reatus venia propoſita iis, qui rite Sacramentis conſcientiam expiaſſent. LXVIII.

Pius Papa IV. ad futuram rei memoriam &c.

Ingemiſcimus ſemper, & ex intimo corde dolemus, cum tantum piarum animarum numerum, quas Chriſtus Dominus Noſter pretioſiſſimo Sanguine ſuo redemit, propter falſas, & perverſas Hæreticorum doctrinas de ipſius Sanctæ Matris Eccleſiæ ſinu, & obedientia abſtractum fuiſſe, quotidieque Religionis contemptum creſcere, atque per omnes pene Provincias Chriſtiani Orbis cum incredibili earum animarum jactura ſparſas eſſe, atque diſſeminatas, cernimus. Quæ cum ita ſint aſſidue optavimus, non ſolum errantes filios ad rectam viam revocare, verum ipſorum Hæreticorum mentes, ſi qua ratione poſſemus, ſanare; id enim nobis inprimis tentandum, conandumque videtur, quod profecto Dei Optimi Maximi ineffabili bonitate, & clementia favente, ſi tot, ac tantis turbinibus tandem aliquando ſedandis occurreris, Concilii celebrationem alias per Romanos Pontifices Prædeceſſores noſtros in Civitate Tridentina factam indiximus continuandam, qua certe nullum ſalutarius præſentiuſve hiſce malis remedium reperiri poſſe ſemper exiſtimavimus: ſic enim vulnera, cum a ſæviſſimis infidelibus, tum improbis Hæreticis Catholicæ Eccleſiæ inflicta, ſananda eſſe cenſuimus. Hac igitur ratione adducti ad ſacratiſſimam univerſalem Synodum in eadem Civitate Tridentina de Venerabilium Fratrum noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio, & aſſenſu propediem indicere, & continuare ſtuduimus, atque decrevimus, eamque Spiritu Sancto adjuvante optimo fine concluſum iri, & optatam univerſæ Chriſtianitati ſalutem allaturam confidimus. Itaque cum omne donum optimum ſuperne ad nos deſcendat a Patre Luminum, hæreſumque prædi-

Ext. in act. Conc. Trid. per Alph. Servatium. MS. Franc. Car. Barb. ſig. num. 1109. p. 170.

Indictio Concilii Tridentini.

dictarum extirpatio, orthodoxæque fidei reſtitutio, quam cupimus, & ſperamus, quamque hoc præſertim pacis inter Chriſtianos Principes tempore, cunctæ Chriſtianæ Reipublicæ plurimum fructuoſam, & utilem fore ſperandum eſt, Dei manu ad nos ventura ſit, & literis edocti, Patres noſtros jejuniis ſæpe, & lachrymis, orationibuſque & eleemoſynis integra fide, & ſincero affectu factis, & effuſis Divinam iram placaviſſe, extinctiſque diſſenſionibus concordiam, & unitatem Eccleſiæ impetraviſſe. Siquidem fere non ſit, ut Deus multorum preces non exaudiat, quodque ſingulis Oratoribus forte fuerat negaturus, id plurium precantium unanimitati tribuere non raro conſuevit, quaque Sancta impulſi ratione nos ſolemnes indicere ſupplicationes, & eiſdem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus totius Romanæ Curiæ Prælatis comitati die Dominico, quæ erit XXIV. præſentis menſis Novembris e Baſilica S. Petri uſque ad Eccleſiam Beatæ Mariæ ſuper Minervam proceſſionaliter pedibus concedente Domino incedere decrevimus, ibique ſolemni Miſſa per aliquem ex dictis Cardinalibus celebrata omnes ad Dominum pias preces effundemus, ut laudabilia, & ſalutaria noſtra conſilia adjuvando proſequi velit. Quare ut multiplicatis interceſſionibus facilius ea, quæ cupimus; ab ipſo Deo conſequamur, omnes, & ſingulos utriuſque ſexus Chriſtifideles, tam in Alma Urbe noſtra, quam quibuſcumque Regnis, Dominiis, Civitatibus, Oppidis, Terris, & Locis per Univerſum Mundum conſtitutis hortamur in Domino, & enixe requirimus, ac paterne admonemus, ut poſtquam præſentes ad eorum notitiam pervenerint, ad Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Patrem miſericordiarum, & Deum totius conſolationis humili corde converſi, conſcientiam ſuam ſtudeant diligenter examinare, diſcutere, & ad humilem ſuorum peccatorum confeſſionem devenire, ac quarta, & ſexta feriis, necnon die Sabbati ejuſdem, vel alterius immediate ſequentis Hebdomadæ jejunent, atque orationibus, & eleemoſynarum largitionibus, ſeu aliis piis operibus juxta eorum conſcientiam, ſive Sacerdotum, quibus peccata ſua confitebuntur, ſalutare conſilium vacent, ac die Dominico dictum diem Sabbathi proxime ſubſequente ſanctiſſimam corporis ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti Euchariſtiam reverenter, & devote ſuſcipiant, intimoque corde Deum attentius orent, ut tandem populi ſui, pro cujus ſalute Crucis aram ſubire non dubitavit, miſertus a præſentibus eum calamitatibus liberare, hæreſes extirpare, dicti œcumenici Concilii celebrationem feliciter promovere, pacemque inter ipſos Chriſtianos Principes confovere, & conſervare dignetur, quo omnes ejus fideles per ipſius Sancti Synodi proſequutionem, & optatam perfectionem, atque finem, impiis extirpatis hæreſibus, omnibuſque ſublatis diſſidiis, etiam perfidiſſimorum infidelium Chriſtianæ Religionis hoſtium metu vacui, ac ſoluti, Divinæque ejus Majeſtati cultum debitum, & pium famulatum quietius, & ſecurius exhibere poſſint, &c. Inſtructi ſunt piaculares Sacerdotes ampliſſima poteſtate ad ſolvendos omnes criminum nexus, preceſque ſacras fundentibus, & rite Sacramentis exomologeſeos, atque Euchariſtiæ procuratis gratuita noxarum condonatio propoſita. Dat. Romæ, &c. die XX. Novembris Pontificatus noſtri Anno I.

Indicta eſt dies concilii celebrandi in LXIX.
proximam reſurgentis Domini celebritatem, ut referunt acta Conſiſtorialia. *Romæ die Veneris XXIX. Menſis Novembris MDLX. fuit Conſiſtorium, lecta fuit Bulla indictionis Concilii Tridentini ad diem Paſchatis proxime futuri per Sanctitatis Suæ Secretarium.* Conceptum erat illud diploma ſubjectis verbis.

MS. Cat. Spad. ſup. pag. 320.

PIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI.

Ad futuram rei memoriam.

Ext. in act. Conc. Trid. ante ſeſſ. 17.

Ad Eccleſiæ regimen licet tanto oneri impares ſola Dei dignatione vocati ſtatim circumferentes mentis oculos per omnes Reipub. Chriſtianæ partes, cernenteſque non ſine magno horrore, quam longe, lateque peſtis hæreſum, & ſchiſmatis pervaſiſſet, & quanta Chriſtiani populi mores correctione indigerent, in eam curam, & cogitationem pro ſuſcepti muneris officio incumbere cæpimus quemadmodum ipſas hæreſes extirpare, tantumque & tam pernicioſum ſchiſma tollere, moreſque adeo corruptos, & depravatos emendare poſſemus. Cum autem intelligeremus, ad hæc ſedanda mala aptiſſimum eſſe remedium, quod Sancta hæc Sedes adhibere conſueviſſet œcumenici, generaliſque Concilii ejus congregandi, & Deo juvante celebrandi conſilium cœpimus. Indictum illud, quidem antea fuit a felicis recordationis Paulo III. & ejus Succeſſore Julio Prædeceſſoribus noſtris, ſed variis de cauſis ſæpius impeditum, & interpellatum perfici non potuit. Si quidem Paulus cum id primum in Urbem Mantuam, deinde Vicentiam indixiſſet, quaſdam ob cauſas in literis ejus expreſſas id primo ſuſpendit, poſtea Tridentum tranſtulit: deinde cum

qui-

quibuſdam de cauſis ibi quoque ejus celebrandi tempus dilatum fuiſſet, tandem ſuſpenſione ſublata in eadem Civitate Tridentina inchoatum fuit; verum Seſſionibus aliquot habitis, nonnullis decretis factis, ipſum ſe poſtea concilium aliquibus de cauſis, accedente etiam Sedis Apoſtolicæ authoritate, Bononiam tranſtulit.

Julius autem, qui ei ſucceſſit, in eandem Civitatem Tridentinam id revocavit, quo quidem tempore facta alia quædam decreta ſunt. Sed cum in propinquis Germaniæ locis tumultus excitati fuiſſent, & bellum in Italia, & Gallia graviſſimum exarſiſſet, rurſus concilium ſuſpenſum, & dilatum fuit, adnitente nimirum humani generis, hoſte, aliaſque ex aliis difficultates, & impedimenta objiciente, ut tantum Eccleſiæ commodum, quod prorſus auferre non poterat, ſaltem quam diutiſſime retardaret. Quantopere vero interea auctæ fuerunt, & multiplicatæ, & propagatæ hæreſes, quantopere ſchiſma creverit, ſine maximo animi dolore, nec meminiſſe poſſumus, nec referre: ſed cum tandem pius, & miſericors Dominus, qui nunquam ita iraſcitur, ut miſericordiæ obliviſcatur, Regibus, & Principibus Chriſtianis pacem, & unitatem donare dignatus eſt, qua nos occaſione oblata maximam in ſpem venimus ipſius miſericordia freti fore, ut his tantis quoque Eccleſiæ malis eadem concilii via finis imponatur. Nos itaque ad ſchiſma, hæreſeſque tollendas, ad corrigendos, & reformandos mores, ad pacem inter Chriſtianos Principes conſervandam, celebrationem ejus non eſſe duximus diutius differendam. Habita igitur cum Venerabilibus Fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus deliberatione matura, factis etiam conſilii noſtri certioribus chariſſimis in Chriſto filiis noſtris Ferdinando Romanorum Imperatore electo, & aliis Regibus, atque Principibus, quos quidem, ſicut de eorum ſumma pietate, & ſapientia nobis pollicemur, paratiſſimos ad ipſius concilii celebrationem adjuvandam invenimus, ad Dei Omnipotentis laudem, honorem, & gloriam, atque univerſalis Eccleſiæ utilitatem, de eorumdem Fratrum noſtrorum conſilio, & aſſenſu ſacrum œcumenicum, & generale concilium ex authoritate ejuſdem Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum, qua nos quoque in terris fungimur, freti, & ſubnixi, in Civitate Tridentina ad Sacratiſſimum diem Reſurrectionis Dominicæ proxime futurum indicimus, & ibi celebrandum, ſublata ſuſpenſione quacumque, ſtatuimus, atque decrevimus. Quocirca venerabiles Fratres noſtros omnibus ex locis Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & dilectos filios Abbates cæteroſque quibus in conciliis generalibus ſedere, & ſententiam dicere, jure communi, vel ex privilegio, vel ex antiqua conſuetudine licet, vehementer in Domino, hortamur, & monemus, atque etiam diſtricte præcipiendo mandamus in virtute Sanctæ obedientiæ, in vim quoque juramenti, quod præſtiterunt, & ſub pœnis, quas in eos, qui ad Concilia generalia convenire neglexerint, ſacris ſciunt eſſe canonibus conſtitutas, ut ad concilium ibi celebrandum conveniant intra eam diem, niſi forte impedimento fuerint legitimo præpediti, quod tamen impedimentum per legitimos Procuratores Synodo probare debebunt.

Monemus præterea omnes, & ſingulos, quorum intereſt, vel intereſſe poterit, ut in Concilio adeſſe non negligant; Chariſſimos vero in Chriſto filios noſtros Romanorum Imperatorem electum, cæteroſque Reges, & Principes, quos optandum ſane eſſet Concilio intereſſe poſſe, hortamur, & rogamus, ut ſi ipſi intereſſe Concilio non potuerint, at Oratores ſuos prudentes, graves, & pios Viros utique mittant, qui ipſorum nomine interſint, curentque diligenter pro ſua pietate, ut ex eorum Regnis, atque Dominiis Prælati ſine recuſatione, ac mora, tam neceſſario tempore, Deo, & Eccleſiæ officium ſuum præſtent: eoſdem etiam curaturos eſſe minime dubitamus, ut per ipſorum Regna, & Dominia tutum, & liberum iter Prælatis, eorumque familiaribus, comitibus, & aliis omnibus ad Concilium euntibus, & ab illo redeuntibus pateat, benigneque, ac comiter, & omnibus in locis recipiantur, atque tractentur, ſicut, quod ad nos attinet ipſi quoque curabimus, qui nihil omnino prætermittere decrevimus, quod ad tam pium, & ſalutare opus perficiendum a nobis, in hoc loco conſtitutis præſtari poſſit; nihil ut Deus ſcit quærentes aliud, nihil propoſitum habentes in hoc concilio celebrando, niſi honorem ipſius Dei, diſperſarum ovium reductionem, ac ſalutem, & perpetuam Chriſtianæ Reipublicæ tranquillitatem, & quietem, &c. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ II. Kalendas Decembris Pontificatus noſtri anno I.

Proximo ab his literis promulgatis die LXX.
Pontifex Ferdinandum Cæſarem hortatus eſt, ut pietatem ſuam in provehenda Tridentini Concilii celebratione explicaret, atque præclaro eo facinore gratum ſe erga Deum, a quo tot beneficiis ornatus eſſet, præſtaret.

Pius IV. diverſ. lit. ſig. 2919. p. 217.

Ferdinando Romanorum Imperatori Electo.

Afflictæ, & iam diu graviſſime laboranti Eccleſiæ Dei, cujus regimini, licet indigni præſumus pro muneris noſtri officio ſubvenire primo quoque tempore cupientes, heſterno die ad Dei Omnipotentis laudem de Venerabilium Fratrum noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio, & aſſenſu œcumenicum, & generale concilium in Civitate Tridentina indiximus, cujus indictionis literarum, quas edidimus, exemplum Majeſtas tua una cum his literis accipiet. Maieſtatis tuæ pietas erga Matrem Eccleſiam, & ſtudium erga Religionem Catholicam adeo omnibus perſpectum eſt, ut hortationem noſtram ſupervacaneam eſſe intelligamus, ſed tamen, quod tua ſponte facturus es, chariſſime fili, paterna hortatione incitatus facies aliquanto etiam ſtudioſius, ut memor imperatorii muneris, ac Majorum tuorum, qui maxime Catholici Principes optime de Eccleſia Dei meriti fuerunt, coneris ſtudio, & authoritate tua ipſius Concilii celebrationem populo Chriſtiano tantopere ſalutarem, ac neceſſariam, quam maxime adjuvare. Oratoreſque Viros graves, & prudentes, & pios mittas, qui nomine tuo concilio interſint, cureſque ut ex Regionibus iſtis Prælati omnes omni excuſatione omiſſa in Urbem Tridentum ad præſtitutam diem conveniant, ut ipſorum, & aliorum, qui cæteris ex partibus venient, frequentia, & cum aliorum Principum, tum tuo in primis ſtudio Concilium ad Dei honorem, & gloriam feliciter celebrari, & ad optatum finem Divina opitulante gratia perduci. Nulla enim, ut vides, pietati tuæ de Dei Religione, & de ejus Eccleſia optime merendi magis idonea offerri poteſt occaſio, nullum tempus opportunius, quæ pro maximis a Deo affectus beneficiis gratum animum declarare, & perpetuum protectionis ejus auxilium, & gratiæ incrementum tibi, ſuiſque liberis, & imperio promoveri poſſis, &c.

Scribit Pius IV. Ferdinando Imperatori, ut Concilio faveat.

LXXI. Datis eodem argumento literis pridie Kalendas Decembris Franciſcum Francorum Regem, qui ardentiſſimis ſtudiis, & operoſo ambitu concilium flagitarat, certiorem fecit Pontifex de indicto Concilio Tridentino, preceſque addidit, ut partæ a majoribus, qui optime de Eccleſia erant meriti, gloriæ memor, Concilii celebrationem promoveret, Oratores Regia authoritate inſtructos mitteret, tum Præſules Regni ſui die conſtituta illi intereſſe curaret.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Franciſco Francorum Regi Chriſtianiſſimo.

Pius IV. tom. I. brev. ſig. 2896. ep. 365. al. 365.

Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Vexatæ, & tamdiu laboranti Eccleſiæ Dei graviſſime, cujus regimini licet indigni præſumus, pro noſtri muneris officio ſubvenire primo quoque tempore cupientes heſterno die ad Dei Omnipotentis laudem de Venerabilium Fratrum noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio, & aſſenſu œcumenicum, & generale concilium in Civitate Tridentina celebrandum indiximus, cujus indictionis literarum exemplum Majeſtas tua una cum his literis accipies. Eam Majeſtati tuæ pietatem erga Matrem Eccleſiam, tantumque erga Religionem Catholicam ſtudium novimus, ut hortatione noſtra minime opus eſſe intelligamus, præſertim, cum recordemur, quam diligenter ad ipſum convocandum concilium, nos hortatus ſis. Id tamen quod tua ſponte facturus es, chariſſime fili, ut paterna hortatione etiam invitatus facias ſtudioſius, hortandam in Domino duximus, & rogandam Majeſtatem tuam, ut memor officii Regii, præclariſſimique cognominis, memor etiam claræ memoriæ Patris, & Avi, Majorumque tuorum, qui Chriſtianiſſimi Reges, & optime de Eccleſia meriti fuerunt, des operam, & enitaris, ut ſtudio, & authoritate tua ipſius Concilii celebrationem populo Chriſtiano tantopere ſalutarem, quam maxime adjuves, Oratoreſque, Viros graves, prudentes, ac pios mittas, qui nomine tuo concilio interſint, cureſque, ut Regni tui Prælati omnes omni excuſatione omiſſa in Urbem Tridentum ad præſtitutam diem conveniant, ut ipſorum, & aliorum, qui cæteris ex partibus venient, frequentia, communique ſtudio conciliorum ad Dei honorem feliciter celebretur, & ad optatum finem Divina opitulante gratia perducatur, ſtudii, quod in Dei cauſam contuleris, maximum, & æternum ab ipſo Deo præmium percepturus, præter quam quod Regno tuo optime conſulas. Dat. Romæ apud S. Petrum ſub Annulo Piſc. die XXX. Novembris MDLX. Pontificatus noſtri Anno I.

Franciſco II. Regi Francorum ſcribit, ut Concilium promoveat.

Pollebat in Gallica aula maxima authoritate Franciſcus Turnonius Cardinalis, quam tamen impii infringere nitebantur, piorum enim, optimorumque conſiliorum author erat, cui propterea Pontifex ſignificavit non modo impendentia mala concilii indicti opera averti poſſe, ſed etiam affulgere ſpem, ut vetera Eccleſiæ vulnera ad ſanitatem perducantur, ac proinde induſtria ſua apud Regem perficeret, ne quod novum offen- LXXII.

diculum poſthac in Gallia excitaretur, ſed potius il, quos muneris Religio ad adjuvandos ſacros Epiſcoporum conventus obſtringeret, Tridentum ſe conferrent.

Venerabili Fratri noſtro Franciſco Epiſcopo Oſtienſi Cardinali Turnonio vocato in Regno Franciæ noſtro, & Apoſtolicæ Sedis de Latere Legato.

Pius IV. to.7. brev. ſig. 2896. ep.363. *Libentiſſime ad Dei honorem, & univerſalis Eccleſiæ utilitatem præſtitimus, quod ab ipſo Pontificatus initio ſcis nos pollicitos, ac profeſſos fuiſſe. Heſterno enim die de Venerabilium Fratrum noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio concilium œcumenicum, & generale in Civitate Tridentina celebrandum indiximus, ſicut ex literarum exemplo ſuper ejus indictione editarum cognoſces. Confidimus in Domino fore, ut hoc remedio non modo occurratur ſcandalis, quæ timebantur, ſed vetera etiam Eccleſia vulnera Divina auxiliante gratia ſanentur. Nunc hortamur univerſos iſtius Regni Archiepiſcopos, & Epiſcopos, ac cæteros, qui ad Concilia generalia ire debent, communibus ad eos datis literis, ut omni excuſatione omiſſa, officio, ac Religioni ſuæ conſulant. Id ut ita fiat Fraternitas Tua diligenter cum chariſſimo in Chriſto filio noſtro Rege Chriſtianiſſimo agat, provideatque pro ſua ſingulari virtute, prudentia, pietate; ac ne quid iſthic admittatur, quod ſcandalum aliquod excitare poſſit; quamquam Fraternitatem Tuam etiam ſine hortatione noſtra ipſam omnibus, ſicut ſoles, optimi Cardinalis officiis functuram eſſe minime dubitamus. Datum Romæ apud S. Petrum ſub Annulo Piſcatoris die ultima Novembris MDLX. Pontificatus Noſtri anno* 1.

LXXIII. *MS. Car. Spad. ſig. n.31. p. 377. Ep. Viterb. lit. ad intern. Germ.* Attulit XVII. Decembris ad Gallicam aulam Nichettus Abbas diploma Pontificium indictionis Concilii Tridentini, ex quo Regina, atque omnes proceres maxima conceptæ lætitiæ ſigna oſtenderunt, at deinde ad cujuſpiam ſuggeſtionem, ea verba in malam partem accepta ſunt *Sublata ſuſpenſione concilii Tridentini*, ne proteſtantibus illius non admittendi occaſionem præſtarent; & quia expetita a nonnullis fuerat declaratio, ut concilium edita antea decreta Tridentina reſcindere, ac retractare poſſet, quos haud dubie hæreticos extitiſſe conſtat, quamquam, & Catholici aliquot ignari, ac inani pietatis ſpecie illuſi concordiam omni bello funeſtiorem flagitarent, cum non adverterent Sanctos Patres pro literula adverſus Arrianos, pro accentu adverſus Neſtorianos ad ſanguinem uſque decretaſſe, & quod Jota unum, aut unus apex ex Evangelico præſcripto præteriri non debet a Lege, res ita compoſita eſt a Pio Pontifice, ut ſuperiorum decretorum Tridentinorum dignitatem illibatam conſervarit, Reges vero, ac Principes Lutheranos humaniſſimis literis provocarit, ut Oratores ſuos ad concilium Tridentinum mitterent, quo argumento hæ ad Sueciæ, & Norvegiæ Regem tranſmiſſæ ſunt, & Zacharias Delphinus Pharenſis Epiſcopus, idemque Internuntius ad eum deſtinatus eſt.

Chariſſimo in Chriſto Filio noſtro Sueciæ & Norvvegiæ Regi Illuſtri.

PIUS PAPA IV.

Chariſſime in Chriſto Fili noſter Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem. Ejuſmodi munus licet infirmis admodum viribus ſuſtinemus, ut ſi diligenter, & fideliter commiſſo nobis officio functi fuerimus, intelligamus, & Deo nos propitio uſuros, & aliorum ſimul, & noſtræ ipſorum ſaluti eſſe conſulturos; quapropter ne a quoquam partes deſiderari poſſint, ad tollendas fidei, & religionis controverſias, atque diſſidia, & ad corrigendos mores, priſtinamque unitatem, atque concordiam Chriſtiano nomini reſtituendam divinæ miſericordiæ auxilio confiſi, quod pie implorare non deſiſtimus, œcumenicum, & generale concilium in civitate Tridentina celebrandum indiximus, editis hac de re literis, quarum exemplum, cum his conjunctum ad Serenitatem tuam afferri juſſimus. Quamobrem paterno animo Majeſtatem tuam hortandam duximus, & vehementer rogandam, ut officii Regii memor, velis ad concilium oratores mittere cum mandatis, ut mos eſt, tuo illi nomine interfuturos ut tuæ Serenitatis, ac cæterorum Regum, & Principum ſtudio, tam pium, et tam Chriſtiano populo ſalutare opus commodius perfici poſſit, ut ſedatis iſtis de religione diſſenſionibus, cæteriſque, quæ correctione indigere viſa fuerint, ſacræ Synodi judicio emendatis, ſua Eccleſiæ quies & tranquillitas, ſuuſque decor reſtituatur, cujus rei ſtudium noſtrum, & mentem rectam, & ſinceram, ut manifeſtius perſpicere poſſis, adire ad Serenitatem tuam voluimus Venerabilem Fratrem Zachariam Epiſcopum Pharenſem Nuntium noſtrum pluribus verbis ea tibi declaraturum, quem, ut benigne, & diligenter audias, & ejus orationi fidem plenam habeas, Serenitatem tuam vehementer in Domino rogamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die V. Decembris MDLX. Pontificatus noſtri anno 1. LXXIV. *Pius IV. to.7. brev. ſig. 2896. ep.363.*

Regem Sueciæ ad Concilium invitat.

Suc-

Natalis com. hiſt. lib. 13. Succeſſerat recenter Henricus Guſtavo parenti, qui anno regni trigeſimo quinto e vivis abierat mutatæ religionis rationem æterno judici redditurus. Is univerſam pene nobilitatem deleverat, dum metueret, ne recens occupatum Sceptrum ſibi extorqueretur. Rogatus quoque eſt Daniæ Rex a Pontifice, ut ad Concilium Tridentinum Oratores mitteret. *Pius ubi ſup. q. 405.*

LXXV. *Ib. p. 412. & ep. 362.* Lutheranos ad Concilium invitat Pius IV.

Auguſtus etiam Saxoniæ Dux elector Imperii, amanter a Pontifice ſollicitatus eſt de eadem re, miſſo ad eum Jo: Franciſco Commendono Epiſcopo Zacynthiorum. Idipſum præſtitum cum Joachimo Marchione Brandeburgenſi, cæteriſque Germaniæ Principibus, ad quos omnes invitandos Commendonus expediebatur. Meminit hujuſce provinciæ Commendono attributæ Latinus Latinius in Epiſtola ad Andream Maſium conſcripta XII. Kal. Januarii. *Commendonus Legationem ad Germaniæ Principes omnes Synodi Tridentum revocandæ cauſa ſuſcepit. Quid ſit futurum, expectatur. Is autem ante dies octo profectus eſt recta prius ad Cæſarem.* *Lat. Lucub. par. 2. p. 52.*

LXXVI. Nec principes modo Lutherani, ſed etiam liberarum Germaniæ Civitatum Magiſtratus ad concilium Tridentinum vocati, ut ſubjectæ ad Argentinenſes literæ oſtendunt.

Dilectis Filiis Conſulibus, & Senatui Civitatis Argentinæ.

PIUS PAPA IV.

Pius IV. to. 1. brev. ſig. 2896. ep. 375.

Dilecti Filii ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Commiſſo nobis officio impellimur, ut omni cura, ſtudio, & ſollicitudine incumbamus, ad reconciliandum populi Chriſtiani nimis diu ſciſſam unitatem, diruptamque concordiam, quam ad rem agendam opportunum nobis tempus obtulit Divina Clementia ſedatis inter Principes Chriſtianos bellis, & pace compoſita: itaque tot, & tantas, de religione diſſenſiones, & tam pernicioſa ſchiſmata tolli, atque, & quæ correctione indigere conſtiterit, emendari, & corrigi cupientes, Deo authore nuper indiximus œcumenicum, & generale concilium, ſicut cognoſcetis ex Bullæ exemplo, quam edidimus, & ex Nuntio hoc noſtro, ſpectatæ fidei viro, qui quidem noſtram piam, & ſinceram mentem, & ſalutis omnium ſtudio incenſam Deo teſte voluntatem vobis mandato noſtro pluribus declarabit. Proinde paterna vos charitate hortamur, ut fidem eius orationi habentes, ad reparandam Chriſtiani nominis unitatem, Dei honoris, & veſtræ ſalutis cauſa veſtrum ſtudium cum noſtro conjungere velitis, ſicut vos facturos eſſe confidimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XIII. *Decembris MDLX. Pontificatus noſtri anno 1.*

Conceptæ iiſdem verbis literæ fuere tranſmiſſæ ad aliarum civitatum Lutheranarum magiſtratus, ad Senatum Halæ, Goslariæ, Lubeci, Brunſvici, Magderburgi, nec non eodem ferme exemplo ad Senatum Auguſtæ, Spiræ, Wormatiæ, Francfordiæ, Ulmæ; omnes enim hæretici amantiſſime ad redintegrandam priſtinam cum Eccleſia conjunctionem, repetendamque ſalutis æternæ viam a qua aberrabant, invitati ſunt. *Ib. poſt ead. ep.* *Ep. 374.*

LXXVII. Cophtos ad Concilium invitat Pius IV.

Pellicere quoque Orientales ad concilium Tridentinum anniſus eſt Pius, atque ad Cophtorum Patriarcham Alexandrinum, Chriſtophorum Rodericum Sacerdotem Societatis Jeſu miſit, qui illum hortaretur ad unum, vel plures præſules Ægyptios idoneis fultos mandatis, qui concilio intereſſent, tranſmittendos. Legationis hujuſce mittendæ occaſionem dederat homo Syrus, qui Romæ ſub Paulo IV. apparuerat, qui ſe Legatum ferebat Alexandrini Patriarchæ, cui Cophti parent, literaſque arabice ſcriptas ſuæ legationis, & obedientiæ, quam Patriarcha Romano Pontifici exhibebat, indices detulerat, cumque nullus tunc forte Romæ adeſſet, qui linguam illam noſſet, ſub Pio IV. Cardinalis Alexandrinus rem attentius explorare juſſus, veritatem illarum, novaſque inſuper lætiores literas accepit, quibus virum aliquem, cum quo de Cophtorum Eccleſia cum Romana conjungenda agitaret, ad ſe mitti poſtulabat. Chriſtophorum igitur Rodericum e Germania reducem pluribus inſtructum monitis Pontifex ad illum legat, ſimulque bullam indictionis concilii, ut ad illud Patriarcham invitaret, ſubmittit, qui una cum Jo: Baptiſta Eliano, qui Chriſtianus ex Judæo factus linguarum, & nationum peritiam præclariſſima charitate ſociabat, iter aggreſſus, non niſi ſequenti anno legationis ſuæ mandata complevit, cum tamen ex hoc appoſito Brevi appareat, hoc anno ejuſmodi provinciam illi a Pontifice commiſſam. *Sacch. p. 2. lib. 5. Hiſt. Soc. 1.*

Dilecto Filio Chriſtophoro Rodriguez Societatis Jeſu Profeſſori noſtro, A. S. in Ægypti partibus Nuntio.

Dilecte Fili, &c. Difficultatibus quibuſdam, quæ celebrationi Sacri œcumenici, & generalis concilii moram aliquot menſium attulerunt, poſt tuum diſceſſum Dei benignitate ſublatis, compertum habemus, conventuros eſſe propediem Triden- *Pius IV. to. 1. brev. ſign. 2896. ep. 352.*

Digitized by Google

rum omnium, quæ Sedi Apoſtolicæ obediunt, nationum Epiſcopos, noſtris, & Regum literis admonitos. Itaque opportunum nunc demum tempus eſſe duximus, Venerabilem quoque fratrem noſtrum Patriarcham Alexandrinum nationis Cophtorum, ad quem te Nuntium noſtrum miſimus, de indicto concilio certiorem facere, & hortari, ut mittat unum, pluresve, prout ei placuerit ipſius nomine concilio interfuturos. Scribimus autem ad eum literas, quarum ad te exemplum miſimus, & cum eis una mittimus bullam de indictione concilii. Exemplum illi abs te tradi nolumus, cum Deo juvante ad eum perveneris, ſed tum demum, cum ſemel, iterumque allocutus, ſenſum & voluntatem ejus plane perſpexeris, hortandus abs te erit, ut cum aptis mandatis, unum pluresve primo quoque tempore ipſius nomine concilio interfuturos mittat. Cum primum autem eo perveneris nos de adventu tuo, & de eo quod egeris, quodque ſperes, nos diligenter facies certiores. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris MDLX. Pontificatus noſtri anno 1.

A: Hirtius de bello Alex. Non miſit quidem Patriarcha Cophtorum ad concilium procuratorem, quin conſueto gentis more ſemper, ut ajebat ille, alia cogitantis, alia ſimulantis Romanæ Eccleſiæ non ſe conjunxit.

LXXVIII. De hac Pontificis diligentia in vocandis omnibus ad indictum concilium, qui Chriſtianum nomen profitebantur, hæc refert Gabriel Palæotius, qui concilii acta diligenter conſcripſit, ac poſtea cardinalitios apices adeptus eſt. (*MS. Car. Barb. Acta Conc. Trid. per Gal. Paleol. pag. 86.*)

Editis literis ſummus Pontifex nihil omnino prætermittere ſibi in animum induxit, ut concilium hoc ejus authoritate celebrandum, magnos & præclaros, quantum in eo erit, progreſſus faciat. In primis quamplures nuntios, eoſdemque præſtantes vario ex ordine viros in varias Provincias, ac Regna diſtribuit, qui Synodum hanc in Civitate Tridentina cogendam denuntient, diplomata in Luſitaniam, Hiſpaniam, Galliam, Angliam, Germaniam ſuperiorem, & inferiorem, Helvetios, Boemiam, Hungariam, Poloniam, Pruſſiam, Moſcoviam, Dalmatiam, Illyrium, Armeniam, Græciam per eos mittit, nullumque Europæ aliarumve regionum angulum jubet præteriri, ubi Chriſtiani nominis veſtigium aliquod ſuperſit, cui non hæc œcumenica Synodus celebranda ſignificetur.

Sed jam ad res Gallicas, quas occaſione indicti concilii, enarrare diſtulimus, graviſſimis ſeditionum ab hæreticis concitatarum turbinibus concuſſas, orationem revocemus.

Non Calviniana tantum, aut Lutherana hæreſis nobiliſſimum illud regnum infecerat, ſed horrenda hæreſum colluvies, cum ſinguli hæretici pro væſani capitis libidine Sacras Scripturas explanarent, ſeque divinorum arcanorum participes jactarent, ex quibus Nortmannus Ludimagiſter illuſus a dæmone, Anabaptiſticos Joannis Leydenſis furores imitatus, Gallorum piorum cædes ſpirabat affectabatque tyrannidem, cujus enthuſiaſmos, ac furores flammis compreſſos narrat Belcarius. LXXIX. (*Franc. Belcar. l. 28. n. 57.*)

Accidit, ut quidam puerorum inſtitutor, quos tres linguas Latinam, Græcam, Hebraicam ſimul accurate docebat, & natura eloquens magnam populi multitudinem ad ſuas conciones invitabat, ſibi Dei ſpiritum inſpirare diceret, Antichriſtum brevi periturum, ſe exercitus ducem a Deo ſelectum, ut omnes impios everteret, & de terra ſummoveret, nec principibus, aut magiſtratibus parceret, ſe non ante moriturum, quam mundum purum omnis peccati, culpæque exortem ſtatuat, & multa alia hujuſce notæ addebat, quæ fanatici Anabaptiſtæ ſomniarunt; tanta autem eloquentia pollebat, ut permulti ad illum confluerent, & quod ab urbe excludebatur, in apertis campis concionabatur, quapropter ſenatus Cardinalem Borbonium Rothomagenſem Archiepiſcopum, ac Villabonem Bullionii reguli Normanniæ prætoris legatum accerſivit, qui fanaticum hominem comprehendi, & quæſtione habita temeritatis pœnas igne luere juſſerunt. Duo ex præcipuis ejus ſequacibus adeo promiſſis ejus erant faſcinati, ut non prius falſa eum dixiſſe crediderint, quam redactum in cineres conſpexerint, quibus mitiore ſupplicio gula fracta eſt. (Anabaptiſta flammis damnatus.)

Extremo auguſto patefacta eſt atrociſſima conjuratio cujus author Condæus princeps extitit, pellectique in illius ſocietatem feruntur nonnulli Catholici, quibus inviſa erat florentiſſima Guiſiorum authoritas, inter quos Montmorantius Magiſter equitum in crimen vocatus. At divina providentia tantum periculum diſcuſſit, cum hæretici nocendi ſtudio fidiſſimos Regis clientes ad ſcelus pellicere tentaſſent, atque neſaria arcana temere aperuiſſent, de quibus Franciſcus II. Rex has ad Ducem Sabaudiæ literas dedit. LXXX. (*Belcar l. 29. n. 9.* — *MS. Car. Spad. ſig. n. 31. p. 363.*)

Coacto apud Fontem bellæaquæ ſanctiore Senatu regio ad expedienda optima in rebus aſperis conſilia, ſedendaque religionis diſſidia, ac motus præteritis menſibus concitatos compeſcendos, perſuaſus ſum ab eo pro tollendis de religione diſſenſionibus unicum remedium fore œcumenicum concilium (Lit. Reg. Gal. ad Duc. Sab. Conjuratio Condæi contra Regem Galliæ detegitur.)

lium

lium, illudque a me omni conatu promovendum, quod ſi in longius tempus extraheretur, tenueſque illius congregandi ſpes eſſent, cogendam omnium totius regni Eccleſiarum Synodum, quam prædeceſſorum exemplo in decimum decembris diem indixi, ut meorum ſubditorum querimonias audiam, eorumque malis medear, levemque eorum onera. Interea volente numine, dum regni proceres, duceſque, ordinumque regni primarii meo hærerent lateri, erupit in lucem maxima conjuratio, ipſa Amboſiana atrocior; nonnulli enim militarium ordinum ductores militeſque mihi ſubditi, ac fidiſſimi aperuerunt, ſe fuiſſe ad ineundam, eius conjurationis ſocietatem, ad præſtandum fidem, ſtipendium recipiendum, ac ſponſionem dandam de corripiendis armis labente Septembri menſe, adverſus regiam Majeſtatem, regnique exitium alia conſilia perducenda pellectos; & quia conjuratio ea jam diu trahebatur, innumeri centuriones, militeſque ſubornati erant nomine Condæi Principis ducis, adduntque nonnulli Regem Navarræ eius conjurationis partiſipem eſſe, ac Reginam Angliæ ſtipendiorum partem ſubminiſtrare ad rem conficiendam; quo audito, meo iuſſu captus eſt Vicedominus Carnutenſis, qui eius flagitii conſors convictus eſt, dedique mandata Regi Navarræ, ut fidei ſuæ experimentum daret, capto Condæo fratre, atque ad me perducto, ut in conſpectu eiuſdem Regis ab objectis ſe purget apud me, quod ſi id recuſaverit, decrevi regiorum armorum potentiam in eum exercere. Et quia perpenſa horum perfidorum audacia projecta, incertum eſt, an velint in meo regno experiri armis, propterea cohortes idoneis locis inſtructas diſpoſui, ut antequam copias jungere poſſint, opprimantur, ac ſi externa arma vocare opus fuerit, rogavi Regem Hiſpaniæ Sororium meum, ut cum jam ante me officiis verborum amantiſſimis, ac liberali virium ſponſione proſequutus fuerit, copias ſubſidiarias ſubmittat ad fidem Catholicam in meo regno aſſerendam, ac ſubditos meos in officio continendos: & quia me proxima attingis propinquitate, atque in numero amicorum verſaris, propterea moneo te, ac rogo, ut mihi conſilio, viribus tuis idoneis, loco, & tempore non deſis, cum enim ſis mihi amore conjunctiſſimus, ita in tuo auxilio maxime præſido. Proficiſci juſſi præfectum caſtrorum Santandreanum in Lugdunenſem præfecturam ſuam, teque de mearum rerum ſtatu facere certiorem, ſicuti alioſque etiam provinciarum præfectos in ſua loca pariter dimiſi, ut peditatu & equitatu ſint inſtructi, atque ad imperia regia comparati, ſperoque me perfidos compreſſurum, ſubditoſque populos in officii religione contenturum. Deum interea precor, ut te ſalvum, & incolumem ſervet. Datum apud Fontem aquæ bellæ ultima Auguſti MDLX.

LXXXI. Non defuit Franciſco II. Galliæ Regi Philibertus Dux Sabaudiæ, & Cathaphractorum equitum manum ſubmiſit, ac ſex millia peditum ſubſidiaria accincta eſſe juſſit, datiſque menſe Septembri literis ſignificavit ſe etiam, cum aliis copiis ad ferendam Regi opem provolaturum. Pontificius vero internuntius, qui in aula Sabauda agebat, ſignificavit Pontifici, ex literis Reginæ Matris, ac Lotharingi Cardinalis, & Ducis Guiſiis, & aliorum plurium conſtare conjuratorum principem eſſe Condæum, qui affectatæ tyrannidi religionem prætexat de intercipiendis Rege, ac Regina, trucidandis Guiſiis ſumpta fuiſſe conſilia, ac diem nonum ad patrandum flagitium conſtitutum, eodemque tempore in Normandia, & in Aquitania tumultus concitandos.

Ext. ejus lit. in mſ. Car. Spadæ ſig. n. 31. pag. 364.

Detectis hæreticorum inſidiis de Condæo intercipiendo ſumpta ſunt conſilia, indictorumque Aureliæ trium ordinum regni conventuum occaſio opportuna viſa eſt. Ad eos Franciſcus Rex XV. kal. Novembris ſe contulit, fideique Catholicæ aſſerendæ, atque hæreſeos opprimendæ præclariſſimum ſpecimen edidit, ut refert Belcarius.

In ſanctiore (inquit) *conſilio decretum fuit, ut omnes ſuæ fidei profeſſionem facerent uti a Sorbonicis Theologis anno huius ſaeculi quadrageſimo ſecundo dictatæ fuerat, pœna recuſantibus proſcriptionis indicta, quæ non ſolum in poſſeſſiones, verum etiam in reorum corpus redundaret. In eo conſilio cum Guiſanis Fratribus Cardinalis Turnonius, Briſſacus, ac Sanctandreanus Mareſchalli primas ferebant, Mommorencius equitum Magiſter, ac tres eius Nepotes, Cardinalis, Amiralius, Andelotus Caſtiliones aberant.*

Belcarius l. 29. n. 8.

LXXXII. *III. Kal. Novembris Navarrus, ac Condæus Aureliam appulerunt, Rege ſalutato Condæum Chavignius, ac Brezeus prætorianorum hippotoxotarum præfecti prehenderunt.* Territi illius calamitate Andelotus, Caſtillio, & alii Aurelia diffugerunt, qui poſtea furorem in catholicos effuderunt. Tum ſubdit author, ut judices dati ſint Condæo, qui variis diffugiis eorum judicium eludere conatus ſit.

Franc. Belcar. l. 29. n. 7.

Poſtremo (inquit) *ut capite lueret, pronuntiatum fuit, quod decretum omnes propemodum conſilii ſanctioris conſiliarii ſubſcripſerunt, Cancellario, & Mortiero exceptis, qui propter Regis valetudinem diffe-*

Condæus in vinculis traditur.

differebant: Subſcripſerunt; & plerique Galliæ proceres, ac decem, & octo regiæ ſocietatis equites nuper creati, & multi alii, qui tum in Regis comitatu erant, nec non, & ſupplicum libellorum Magiſtri, & Senatores Lutetia accerſiti: Comes Sancerrius ſubſcribere recuſavit, quamvis ut ſubſcriberet, ſemel, atque iterum Rex injunxiſſet. Poſtridie idus octobris craſſus humor e cerebro in Regis aurem ſiniſtram defluxerat, qui in apoſtema converſus, ita languentem debilitavit, ut nonis Decembris animam efflarit. Venenum ab Ambroſio Chirurgo Calviniano, & Mommorenciano in Regis aurem inditum ferunt.

Paſſa eſt Chriſti Eccleſia graviſſimam in Franciſci II. Galliæ, & Scotiæ Regis obitu jacturam; ad calviniſmum enim e Gallia excindendum anhelabat, nec modo tueri religionem Catholicam in Scotia poterat, verum etiam Angliæ reſtituere: At Deo viſum eſt illum, ut pie creditur e terreno ad cœleſte regnum evocare. Ob ſequutas in aula perturbationes caruit regiis ſepulchralibus honoribus, *at eam* (inquit) *Belcarius piis mentibus ſui memoriam reliquit, ut illius interitum multis cum lachrymis, etiam nunc deplorent, qui titulus non ſolum omnes ſepulturæ honores contemnit, verum etiam ſuperbas quaſque aliorum Regum victorias longe ſuperat.* Succeſſit illi in regno Gallico proximus natu Frater impubes Carolus IX. cui de Fratris obitu condoluit Pontifex, utque Religionis Catholicæ patrocinium ſuſciperet, ſuaſit hiſce literis, ac Laurentium Epiſcopum Firmanum ad eum miſit, ut de paternis in eum ſtudiis faceret certiorem.

Chariſſimo in Chriſto Filio noſtro Carolo Francorum Regi Chriſtianiſſ.

LXXXIII. *Pius IV. to. 1. brev. ſig. 2896. ep. 373.*

Carolo IX. Regi Galliæ ſcribit Pontifex condolens de morte Fratris, & adhortans ad tuendam religionem.

Chariſſime in Chriſto Fili, &c. Obitu immaturo claræ memoriæ Franciſci Regis Fratris tui tantum doluimus, quantum pro paterno amore, quo illum dileximus, dolebamus: ſed animo ad te, cogitationeque converſa, qui in regno illi ſucceſſiſti, gratias egimus miſericordiarum Patri, & totius conſolationis Deo, qui ut prope eſt ſemper iis, qui tribulato ſunt corde, noſtrum dolorem continuo lenire dignatus eſt, cum id, quod ejus morte Sedes Apoſtolica, atque adeo univerſa Dei Eccleſia tali tempore amiſiſſe videbatur, tua ſtatim fueris felici ſucceſſione reſtitutum; amiſimus ipſi ſane optimum Filium, amiſit Eccleſia Religionis Catholicæ piiſſimum defenſorem, ſed nec ipſi minus de tua erga nos, & hanc Sedem pietate ſpondemus, nec minus Eccleſia ſibi de tuo in Catholicam Religionem animo pollicetur; eodem enim ſanguine, eodem genere ortus, eadem diſciplina inſtitutus, non potes non illius, & majorum tuorum omni pietatis, & virtutis laude exiſtere ſimillimus, præſertim ſi, ut debes, ſapientiſſimæ tuæ matris monitis, atque conſiliis obtemperaris. Eo autem tempore regni iſtius gubernacula divina ad te providentia detulit, ut tuæ erga Deum, & ipſius Eccleſiam pietatis declarandæ maximam facultatem habiturus ſis, ad quam declarandam, ut omni animi ſtudio incumbas, te chariſſime Fili hortamur, & monemus. Nulla potes firmiora tui regni fundamenta jacere, nulla re certius divinæ tibi protectionis auxilium parare, quam ſi quam optime de Eccleſia Dei, & Sancta Religione, ac Fide Catholica mereri ſtudueris. Omnium hoc quidem Chriſtianorum Regum officium eſt, ſed ab eo maxime poſtulandum, qui præclarum iſtud Chriſtianiſſimi cognomen adeptus eſt. De nobis Majeſtas tua ea ſibi omnia ſtudia, omneſque eos honores polliceri, & poteſt, & debet, quæ a beniginiſſimo, & amantiſſimo patre filius expectare debet, adeo nos tuæ gloriæ cupidos, adeo rerum tuarum ſtudioſos eſſe experieris, ut inter cæteros Reges eximie te nobis charum eſſe intellecturus ſis, ſicut ipſi quoque ea de tua erga nos, & hanc ſedem pietate nobis pollicemur, quæ ab illis parentibus orto, & a Chriſtianiſſimo Rege expectanda ſunt. Sed hæc commodius tibi exponet venerabilis Frater Laurentius Epiſcopus Firmanus, quem tali tempore paterni noſtri erga te animi declarandi cauſa ad te miſimus, cujus orationi fidem ut habeas, Majeſtatem tuam rogamus. Omnipotentem Deum precamur chariſſime Fili, ut te benedicat, & perpetuo tueatur, & cuſtodiat. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XIV. Decembris MDLX. Pontificatus noſtri anno I.

Mœrentem etiam Mariam Reginam Scotiæ, & Galliæ conſolatus eſt Pius, utque Chriſtiana conſtantia viri obitum ferret, ac divinæ voluntati ſe accommodaret, hortatus eſt.

Mariæ Reginæ Francorum Chriſtianiſſimæ.

Hortamur Serenitatem tuam, ut divinæ providentiæ judiciis, ſicut piam Reginam decet, patienter acquieſcas, & in eo ſpem tuam reponas, qui prope eſt iis, qui tribulatu ſunt corde, quique miſericordiarum eſt Pater, & Deus totius conſolationis, &c. XVIII. Decembris MDLX. *Pius IV. l. 1. brev. ſig. 2896. ep. 399. de morte Fran. II. Reg.*

LXXXIV. *Belcar. l. 29.*

Orbatam viro Franciſco Galliæ Rege Mariam Scotiæ Reginam paſſam eſſe maximas calamitates, ac demum ab Eliſabetha æmula Angliæ Regina capitali ſupplicio affectam ſuo loco lugebit oratio. Quantum vero vulnus ex Franciſci II.

Re-

Regis obitu Catholica religio in Gallia acceperit, moa apparuit, nam cum hæretici a Franciſco Rege bonorum, vitæque proſcriptione damnati ſuiſſent, ut vidimus, moa contrario edicto ſublata eſt ea proſcriptio, & qui religionis cauſa in cuſtodiam dati, donati libertate, parique honoris gradu Calviniani, atque Catholici affecti. Condæus princeps circiter duodecim dies a Franciſci II. Regis morte e cuſtodia, in qua Aureliæ fuerat emiſſus, Hanum Navarri arcem, moa Feram profectus, ibi in libera cuſtodia fuit, donec in aulam revocaretur. Hinc, impia Calvinianorum factio furore, & numero mirifice aucta ad evertendum Gallicum Regnum, quorum malorum cauſam in ambitionem Catherinæ Reginæ refundit Belcarius. *Factionem* (inquit) *Pontificiorum, & Calvinianorum ita alebat, ut Pontificios, id eſt, Romanæ Religionis aſſertores, & propugnatores, quibus magis fidebat, viribus ſuperiores eſſe mallet, Calvinianos autem non male cadere, ne prorſus animum deſponderent.* Subdit author, qua arte ſit uſa, ut Antonium Navarræ Regem ad permittendam illi Gallici Regni adminiſtrationem adegerit. *De ejus* (inquit) *ac Condæi Fratris in Regem conſpiratione certis argumentis intelleniſſe declaravit, ut non ſolum ad regni adminiſtrationem adſpirare non debeat, verum ſi læſæ Regiæ Majeſtatis crimen illi, Fratrique remittatur, præclare ſecum actum putet, nam niſi Regis Filii indignationi obſtitiſſet, de illis jam ſupplicium ſumptum fuiſſet, ſe vero ſemper ita regiam ſtirpem dilexiſſe, ut ne filius in eam ſæviret, omnibus modis ſibi obſtandum judicarit. Se nunc primam Regni adminiſtrationem non ambire; Blancam Ludovici Pii Matrem eadem ante magna cum laude, & populi gratulatione defunctam; videret itaque, ut eadem ſibi cederet, ne quid gravius in illum moliri cogeretur. Navarrus natura facilis, conſpirationis conſcius, inter medias Guiſanorum copias conſtitutus, & Monpenſerianæ uxoris admonitione perterrefactus, Catharinæ regni adminiſtrationem ceſſit, ceſſionemque ſcripto mandatam ſubſcripſit.* Ob hanc ceſſionem poſtea Condæus Princeps condonatæ ſibi vitæ beneficii immemor poſtea contendit Gallici regni procurationem ad ſe ſpectare, accenſoque civili bello religionem Catholicam delere in Gallia conatus eſt, ut ſuo loco dicetur.

Gramond. in Hiſt. Proſtr. Rebellionis c. 1.

Magnum damnum paſſa eſt Religio Catholica in Gallia morte Franciſci II. Regis.

LXXXV. Sub exitum præſentis anni Antonius Navarræ Rex, ac Joanna Regina, quæ quamvis Calvinianam ſummopere hæreſim latenter foveret, tamen ad illam uſque diem publice profiteri, vel religione erubuerat, vel Regii nominis conſervandi reſpectu formidaverat, ad Pium Pontificem legationem mittunt, ſimulque epiſtolas Joannæ manu ſubſcriptas, quibus ſe, & Catholicam eſſe profitebatur, & nunquam a S. R. E. obedientia deſcituram pollicebatur. Obivit Legationem iſtam Petrus Albretius, Joannis Navarræ Regis filius naturalis, olim Benedictinæ familiæ ſecundum Yepes alumnus, qui poſtea Convenarum Epiſcopus fuit; Hic poſtridie idus Decembris a Pontifice ad colloquium publice eſt admiſſus, quo tempore ejus nomine orationem ad Pontificem habuit Vir Clariſſimus Marcus Antonius Muretus, ubi inter alia, quæ de Pontifice eſt locutus, de Concilii ab ipſo indictione facta hæc ſubdit. *Erexiſti animos omnium indicto, quod tantopere optabatur, univerſali concilio. Injeciſti ſpem fore, ut hæreſum peſte ſublata, Sacroſanctum Jeſu Chriſti nomen, eodem animo, eadem voce, iiſdem ritibus, ab omnibus invocetur.* Et infra. *Omnia ſperamus a te excitatum iri, quæ jacere ſentis, tantis, tamque diuturnis diſſenſionibus perculſa, atque proſtrata. Videre jam videmur illud tempus, cum per te conſtituatur Eccleſiaſtici ordinis authoritas, confirmentur veteres ritus, pravæ opiniones aboleantur, concordia, ne unquam poſtea diſſolvi poſſit, ſeveris legibus vinciatur. Multa perdidit Eccleſiaſticus ordo, & ornamenta dignitatis, & præſidia ſtabilitatis ſuæ: quæ niſi per te recipiat, a nemine ſibi reſtitui poſſe cenſet.* Obſequio hujuſmodi per Petrum exhibito Pius hiſce verbis per Pontificium ſcribam reſpondere mandavit.

Arnol. Oihenato in notis. Utriuſque Vaſc.

M. Ant. M. Or. 4.

Gratulatio Sereniſſimorum Navarræ Regum Antonii, & Joannæ Sanctiſſimo Domino noſtro probata, & perinde, ac debet accepta eſt, & grata. Obedientiam vero, quam per te Sanctitati ſuæ, & Sedi Apoſtolicæ modo præſtiterunt, & perpetuo præſtituros ſe profeſſi ſunt, libenter is, & grato animo accipit una cum venerabilibus fratribus ſuis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, magnamque eis laudem tribuit, quod communis ſtirpis ſuæ memores quid ipſos illis majoribus ortos deceat, qua pietate, qua fide hanc Sanctam Sedem colere debeant, præclare ſe intelligere oſtendunt; itaque non dubitat, quin ut aliorum Regum, ſic pio eorum ſtudio, atque ope uſurus ſit ad concilium, quod nuper indixit celebrandum, & quietem, ac pacem univerſali Eccleſiæ reſtituendam.

Pius IV. lib. brev. div. ſign. 2919. p. 79.

De excepto debitis honoribus ejus Oratore Pontifex Navarræ Regem certiorem fecit, utque Carolum Regem inſu-

Scribit Regi Navarræ commendans ipſi Carolum IX. puerum.

ſuſtinendo Gallico ſceptro conſiliis ſuis, & opera juvaret, hortatus eſt, tum ut Pontificium internuntium in Galliam miſſum benigne audiret.

Arn. Not. utriuſque Vaſc. Sam. t. 2. Gall. Xp. in ep. comm.

Cum vero Pontificiæ literæ ſub hoc eodem anno ſint ſignatæ, manifeſti erroris arguuntur Arnaldus, & Sammartani, qui ad inſequentem annum legationem iſtam rejecerunt.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Antonio Navarræ Regi Illuſtri.

Pius IV. in l. 1. brev. ſig. 2896. ep. 367.

Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Dilectus filius Nobilis Vir Petrus Albretus Orator tuus commiſſo ſibi a te, & a chariſſima in Chriſto filia noſtra Regina uxore tua officio diligenter, & pie admodum functus eſt. Nos vero & ipſum ea qua debuimus benignitate excepimus, nullo honoris genere quod aliorum Regum Oratoribus ſimili de cauſa huc venientibus haberi conſueverit, prætermiſſo, & tuæ, ac ipſius Reginæ erga nos, & hanc Sanctam Sedem pietatis, & fidei indicia gratiſſimo animo accepimus. Cujus pietatis veſtræ magnum vos a Domino præmium accepturos eſſe minime dubitamus. Nos quidem habebitis ad ea ſemper paratos, in quibus, vel honori, vel commodis veſtris, cum Deo conſulere poterimus. Dolorem quem obitu claræ memoriæ Franciſci Francorum Regis Chriſtianiſſimi ceperamus, lenivit nobis continuo felix chariſſimi in Chriſto filii noſtri Caroli fratris ſui ſucceſſio, de quo quidem & quod illo genere ortus eſt, & quod in adminiſtratione Regni tuæ in primis ſerenitatis conſilium, & amorem illi affuturum eſſe ſperamus, præclara nobis pollicemur, & expectamus. Venerabili Fratri Laurentio Epiſcopo Firmano, cui has literas dedimus, nonnulla quoque mandata ad ſerenitatem tuam dedimus, ejus igitur orationi fidem, ut habeas, rogamus. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XVIII. Decemb. MDLX. Pontificatus noſtri anno I.

LXXXVI. Extant eodem argumento ad Georgium Armeniacum Cardinalem Pontificiæ literæ, quibus etiam eundem rogavit, ut ſe ad Regem Navarræ conferret, illique in ea Gallicarum rerum mutatione conſilio adeſſet, remque Catholicam tueretur.

Dilecto filio noſtro Georgio Cardinali de Armeniaco vocato.

Pius IV. to. brev. ſig. 2896. ep. 394.

Grato animo admodum, ut debuimus, accepimus chariſſimorum in Chriſto filiorum noſtrorum Regis, & Reginæ Navarræ literas pie admodum ſcriptas, & obedientiam, ac cultum, quæ aliorum Chriſtianorum Regum more nobis, & ſedi Apoſtolicæ præſtiterunt. Nos quoque, quod tibi gaudio fore ſcimus Oratori ipſorum eoſdem quos cæterorum Regum Oratoribus haberi mos eſt, honores habuimus, eorumque literis peramanter reſcripſimus noſtrum erga eos paternum amorem, quibuſcumque in rebus cum Domino poterimus declaraturos nos eſſe, profeſſi. Quam opportunus tuus ad eos adventus fuerit, intelleximus, itaque magnum cepimus fructum conſilii noſtri. Nunc etſi admodum gravi de cauſa iſtuc profectum audivimus, tamen cum poſt diſceſſum tuum chariſſimus, & optimus filius noſter Franciſcus Rex Chriſtianiſſimus deceſſerit, delato ad ejus Fratrem filium item noſtrum chariſſimum Carolum Regno, magno intereſſe putamus te tali tempore ipſi Navarræ Regi adeſſe, ſicut te quoque pro tua prudentia intelligere minime dubitamus. Proinde ut cæteris relictis rebus illuc, quam celerrime, ſine valetudinis tuæ incommodo poteris revertaris, circumſpectionem tuam hortamur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris XX. Decembris MDLX. Pontificatus noſtri anno 1.

Suſcepta eſt hoc anno expeditio a Philippo II. Rege Hiſpaniæ in Africam hortatu Joannis Valettæ Pariſotti Melitenſium Equitum Principis, Duce Joanne Lacerda Prorege Siciliæ, qui primos impetus non adverſus Tripolim a Draguto obſeſſam, ſed adverſus Gerbam, ſive Meningem Inſulam convertit, eamque ſubegit, cui Pontifex de parta victoria ab eodem certior factus his literis gratulatus eſt. LXXXVII.

Dilecto filio Nobili Viro Joanni de Lacerda Duci Medinæ-Cœli Proregi Siciliæ, & pro Sereniſſimo Rege Hiſpaniarum Catholico Chriſtiani exercitus Capitaneo generali.

Dilecte fili Nobilis Vir, &c. Literis tuis de re proſpere geſta, & Inſula Tripolitano bello maxime opportuna in poteſtatem tuam redacta certiores facti, manantibus, propter gaudii magnitudinem lacrymis debitas Omnipotenti Deo gratias egimus, qui tam felix iſtius ſanctæ expeditionis initium Nobilitati tuæ conceſſerit, tuæque virtuti, & animi magnitudini majorem in modum gratulamur, cum autem non parum hoc Divinæ clementiæ pignus habeamus, ſperandumque ſit bellum iſtud tuo ductu feliciter, & ex ſententia confectum iri, eo adjuvante, in cujus manu ſunt bellorum exitus, & victoriæ, nos quod officii noſtri ratio poſtulat exemplum Moyſis in bello contra Amalecitas imitantes preces ad Omnipotentem Deum pro noſtrorum victoria fundere, tibique, & exercitus iſti benedicere non deſiſtimus, & ut *Pius IV. to. 1. brev. lib. ſign. 1796. ep. 161.*

Pius IV. gratulatur de victoria accepta a Philippo Hiſpaniarum de Turcis Affricanis.

a piis omnibus eidem ſupplicetur, curabimus, &c.

Petr. Machiavellus in lit. ad Duc. Flor. 15. Maii ext. l.3. lit. princ. p. 201. Foglieta - - - - Hadrianus Busbequius in epiſt. Sp. n.28.

Decrevit Lacerda Prorex Dux Chriſtiani exercitus ad confirmandum ejus Inſulæ imperium adactis in Philippi Regis fidem barbaris, Arcem quam hoſtibus eripuerat, magnis operibus munire, ut firmiſſimo impoſito præſidio Turcarum impetus propulſare poſſet, in qua munienda, dum occupatur, coacto militari conſilio illi conſultum eſt, ut ad claſſem reficiendam una cum illa vela faceret in Siciliam, ut ſi Turcica claſſis in eas oras incurreret, refecta claſſe, collectiſque viribus novis auctus Turcicam claſſem invaderet, vel ad expugnandam Tripolim novem ante annis amiſſam impetus extremos imprimeret, quod ſalutare conſilium militare non ſequutus eſt Lacerda Hiſpanæ claſſis Imperator, ſed imprudenter tantas in Arce firmanda moras extraxit, ut claſſis Turcica Duce Piali Baſſa octoginta quatuor triremibus majoris longitudinis, & aliis quatuor brevioris conflata in Chriſtianam claſſem imparatam, dum miles eam conſcenderet, irrueril, tantoque terrore compleverit, ut cum ancipiti certamine de victoria poſſent contendere Chriſtiani, ſpem inanem collocarint in fuga, perturbato omni ordine, cladique certiſſimæ ſe objecerint, quorum nulla fuit pugna, ſed cæſi in fuga adeo, ut Petrus Machiavellus, qui illi cladi interfuit, e Prepanitano portu, in quem perſugerat, ad Ducem Florentiæ ſcripſerit, ex claſſe Chriſtiana, quæ triremibus quinquaginta majoribus, minoribus quatuor, Navibus onerariis viginti, & aliis pluribus minoribus conſtabat, ſeptendecim tantum triremes hoſtium cruentas manus evaſiſſe, alias viginti octo triremes captas, onerarias quatuordecim, cæſa Chriſtianorum octodecim millia referunt. Contigit ea funeſtiſſima clades die duodecima Maii, ut narrat Machiavellus, quam cum Hiſpanus Orator ſignificaſſet Pontifici, ita tamen, ut ejus magnitudinem extenuarit, Pontifex Hiſpani clientes imperii, propoſitis ſacrarum Indulgentiarum præmiis hortatus eſt, ut ad novam inſtruendam claſſem pro Chriſti nominis gloria ſtipem ſubſidiariam conferrent.

Ad futuram rei memoriam.

LXXXVIII. *Pius IV. l.1. ſig. 2898. p. 107.*

Cum chariſſimus in Chriſto filius noſter Philippus Hiſpaniarum Rex Catholicus, ſicut nobis ſignificari fecit, progenitorum ſuorum, qui Chriſtianam ditionem devictis, & debellatis Chriſti nominis hoſtibus non parum propagarunt, in hoc veſtigia imitari volens, & attente conſpiciens, quod nefandiſſimus Archipirata Dragut nuncupatus, fidei Catholicæ perpetuus hoſtis Arcem Tripolis, quam ipſe Archipirata tanquam locum ad Regnum Siciliæ, & Italiam, & etiam Hiſpaniam infeſtandam opportunam occupaverat, & innumeris Piratis, qui omnia eorum incurſionibus perturbabant repleverat, munire, & in populos, ac loca ipſi Philippo Regi ſubjecta ſua inexplebili rabie ſævire, ac continuis invaſionibus, incurſionibus, & cladibus non una tantum ex parte, ſed undequaque infeſtare cœpit, ſeque ad id parare magnis apparatibus propoſuit, tantæ imminenti ruinæ nonſolum pro ſuorum locorum, ſed etiam univerſæ Reipublicæ Chriſtianæ defenſione ſe totis viribus opponere, & a Republica ipſa ..... expellere, ac hujus expeditionis Ducem generalem dilectum filium Nobilem Virum de Lacerda Ducem de Medina-Cœli ipſius Siciliæ Proregem deputavit; verum quia Provincia hæc conſideratis, tum ipſius Archipiratæ, tum etiam immaniſſimi Turcarum Tyranni, cujus auxilio fretus ipſe Archipirata, præmiſſa tentare audet, conatibus ardua eſt, & difficillima, eam dictus Philippus Rex ſuis facultatibus aſſumere nullo modo confidit, cum illius facultates plurimum exhauſtæ ſint propter graviſſimas expenſas, quas ſæpius ſuſtinuit. Nos itaque tantis malis occurrere, eidemque Philippo Regi in tam neceſſaria expeditione aliquo ſubſidio adeſſe cupientes, univerſos, & ſingulos Chriſtifideles cujuſcumque dignitatis, ſtatus, gradus, vel conditionis exiſtentes authoritate Omnipotentis Dei requirimus, ac monemus, & hortamur, ut Philippo Regi, & Joanni Duci præfatis in præmiſſa expeditione cum bonis, vel perſonis ſuis conſtanter aſſiſtant; quod ut promptius, & alacrius facere ſtudeant eis, ac illis ſingulis de Omnipotentis Dei miſericordia, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus authoritate, ac de verbo ejus, qui eſt veritas, & vita, ac nobis in perſona ejuſdem B. Petri dixit, Quodcumque ligaveris ſuper terram erit ligatum & in Cœlis, *ac etiam de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine nobis cœlitus tradita plenariam omnium peccatorum ſuorum indulgentiam, & remiſſionem in ſubſidium terræ ſanctæ, & contra perfidiſſimos Turcas proficiſcentibus ac in anno Jubileo concedi ſolita Motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia per præſentes miſericorditer in Domino relaxamus,* & infra. *Cum autem ſicut idem Philippus Rex nobis nuper per Oratorem apud nos ſuum exprimi curavit, ipſe ſuperioribus menſibus validam, & inſtructam claſſem cum lecta plurimarum copiarum manu ſumma diligentia, ſollicitudine, incredibilique impenſa ad expu-*

Tripolis a Draguto occupata.

pugnandam ipſam Tripolim miſerit jamque ejuſdem Ducis Medinæ-Cœli virtute, ac militum ſuorum animi magnitudine, ac robore Alzarim vulgo Gelvas nuncupatum firmiſſimum ſæviſſimorum hoſtium propugnaculum conſtantiſſime oppugnando tandem Divina adjutus virtute expugnaverit, demum ex improviſo, militibuſque ipſius Philippi Regis, nihil tale cogitantibus, nec metuentibus, cum munitiſſima, & potentiſſima ſæviſſimi Turcarum hoſtis maritima claſſe ſuperveniente una pars ejuſdem Philippi Regis claſſis ab ipſis hoſtibus capta, & ad illorum poteſtatem redacta exiſtat, ut hujuſmodi Turcarum immaniſſimo furori dictus Philippus obſiſtere, terraſque maritimas Religionis Chriſtianæ tueri, & defendere poſſit, & valeat novam maritimam claſſem, novoſque milites præparare indigeat, ad quod faciendum, & belli molem ſuſtinendam cum ſuas ipſe Philippus Rex facultates pro eximia, & maxima illuſtri ejus pietate, & erga Chriſtianam Religionem propenſiſſima voluntate ultro, ac libenter conferre videamus, magnoſque in poſterum in iis rebus impenſas facturum, tum vero nos ex injuncto nobis paſtoralis, & univerſalis curæ officio theſaurum Dominicum nobis divinitus erogandum eſſe cenſuimus, &c. ampliſſimam nonarum veniam omnibus Philippi Regis clientibus Hiſpanis, Italis, Siculis, Sardis, Belgis, Burgundis, Indiſque impertimur, qui procurati rite Sacramentis indictam ſtipem a Joanne Epiſcopo Lucenſi ei rei præfecto contulerint pro claſſe adverſus Turcas inſtruenda, comparandaque. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum XXI. Maii MDLX. anno I.

LXXXIX. *Natalis com. lib. 13.* Partam navalem victoriam de Chriſtianis terreſtri alia cumulare aggreſſus eſt Pialis Baſſa, atque Arcem recenter in Gerba Inſula extructam obſidione cinxit, cui Mauri violata, quam dederant Hiſpanis fide, ſe conjunxerunt. Dragutus etiam tredecim triremes egregie inſtructas ad Pialim adduxit, Tunetanus Rex, qui noſtris ſubſidiarias copias ad pellendos Africa Turcas ſpoponderat, inclinavit ad victorem, Chriſtiani poſt plura prælia fortiſſime geſta aquæ, & commeatuum inopia laborare cœperunt, ac VII. Idus Julii facta eruptione intra aggeres hoſtem invaſere tanto impetu, ut terrore, ac cædibus hoſtilia caſtra compleverint, atque ad ſugam ſpectare coegerint, ſed cum ſpreto Alvari Ducis imperio ad diripienda impedimenta ſe convertiſſent, hoſtis ex fuga ſe collegit, atque in diripientes tanto impetu incurrit, ut victoriam illis extorſerit, pauloque ante victores in fugam foſſaſque impulerit, inde omnia acerbiora noſtris fuere, ac Sebaſtiani Siculi opera atteſtillatitia ex aqua ſalſa dulcis effecta, ſed quæ tanto numero non ſufficeret adeo ut multi Hiſpani in impiam rabiem efferati ad Turcas deſecerint, quorum exemplum ex cæteris Nationibus mille, & quadraginta ſequuti ſunt.

Non tamen alii fregere animos, ſed Turcas tot attrivere incommodis, ut niſi deſuiſſet iis conſtantia Turcæ, magnis difficultatibus preſſi obſidionem ultra menſem Auguſtum extrahere non poſſent, milites itaque adverſus Alvarum Ducem conſtantiæ admirabilis virum cum ſubſidiorum ſpe omni eſſent deſtituti, ſeditione mota, deditionis verba nuncuparunt, pactioneque militari conſtituta, qua libertas iis promiſſa erat fidei Turcicæ infeliciter ſe commiſerunt, at cum munitionis portas aperuiſſent; ignari Turcicæ immanitatis, ac perfidiæ, omnes quotquot intra munitionem reperti ſunt a perfidis Chriſtianum ſanguinem ſitientibus miſere, atque crudeliter contrucidati fuerunt, reliqui cum claſſe capta adducti ſunt Conſtantinopolim, atque in triumphali pompa traducti coram Solimanno, qui in moneta recenti Turcicis characteribus ea verba imprimi juſſit; *non quæro Religionem armis, ſed imperium*. Alvarus Dux tentatus eſt minis, ac promiſſis, ut a Chriſto deficeret ad Mahometem, ſed ille, & carcerem, & alia adverſa, vel opes, ac militarem præfecturam contra Perſas promiſſam pro Chriſto ſprevit. Cum his victoriis inſoleſcerent Turcæ, ac majora adverſus Chriſtianum nomen molirentur Pontifex Philippo Regi ad novam claſſem inſtruendam ex opibus, & vectigalibus Eccleſiaſticis ſitis in ejus ditione hæc ſubſidia decrevit, datis Joanni Epiſcopo Bononienſi Internuntio in Hiſpania hiſce literis, quarum præcipuam partem decerpimus. Decumæ in Regnis Hiſpano ſubjectis Pius IV. impoſuit, in auxilium contra Turcas.

Animadvertentes, quod impiiſſimus Turcarum tyrannus pluribus elatus victoriis ſuperiori tempore innumerabiles calamitatum generibus Chriſtianum Orbem affecerat, & pene contriverat, huic tanto, tamque gravi malo, & imminenti periculo occurrere cupientes, cum id ob facultatum noſtrarum, & Sedis Apoſtolicæ tenuitatem præſtare minus valeremus, conſiderantes, quod Chriſtianiſſimus in Chriſto filius noſter Philippus Hiſpaniarum Rex Catholicus Majorum veſtigia imitatus ditionis Chriſtianæ Provincias, & loca non ſolum ab infidelium invaſionibus tueri, ſed etiam ipſis infidelibus bellum inferre intenderet, verum quia incredibili, immenſaque impenſarum XC. *Pius IV. l.7. p. 244.* Subſidia Philippo data.

rum

rum mole, quam multos jam per annos, ſicut omnibus notum eſt facere coactus fuit, adeo ut, & etiam nunc eſt pecuniis exhauſtus, ut ejus opes, Regnorumque, & Dominiorum ſuorum ordinarii proventus nequaquam ſufficerent, nos cogitantes cauſam hujuſmodi, tam piam, tamque neceſſariam omnium Chriſtifidelium, tam Clericorum, quam Laicorum communem exiſtere, & propterea illos in ea communiter contribuere debere, ut ingruentibus hujuſmodi periculis occurreremus; & infra: *De Motu proprio, & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine eidem Philippo Regi, ut per ſe, vel alium, ſeu alios ad id toties quoties & quandocumque ſibi viſum fuiſſet deputandum, ſeu deputandos tot Oppida, Arces, Fortalitia, Terras, Villas, & Loca, quorum annui redditus ſummam viginti quinque millium ducatorum auri largorum ſecundum communem extimationem valorem annuum non excederent [ſcilicet ex bonis Eccleſiarum, & Monaſteriorum quorumque] ac eidem Philippo Regi, ita quod de illis omnibus tanquam in ſuis propriis libere, & licite diſponere, & facere, & illis frui, & gaudere poſſet*, & infra. *Decrevimus, & declaramus, &c. Datum Romæ apud S. Petrum XXI. Novembris MDLX. anno 1.*

XCI. In Oriente Veneti Turcicam potentiam ſua claſſe continebant, ne liberius ſe in Chriſtianum imperium effunderet, quos Pontifex ob eximia in Rempublicam Chriſtianam merita, utque facilius Cypri Regnum tuerentur, deſignandi ex patritiis Venetis Archiepiſcopi Nicoſienſis prærogativa donavit ſubjecto diplomate.

Pius IV. reg. ſig. num. 18. & alio recent. 1952. p. 53.

Dilectis filiis Nobilibus Viris Duci, & Domino Venetiarum, &c.

Cum inter anxias Apoſtolatus noſtri ſollicitudines conſiderantes hinc videlicet, quantam ipſa Reſpublica jacturam, & ſupra modum quod dolenter referimus, in Græcia, aliiſque Provinciis Orientalibus, partim obſtinatis illorum populorum deſideriis, partim Principum, cæterorumque Chriſtianorum luctuoſis atque importunis factionibus, aliiſque peccatis noſtris id exigentibus paſſa ſit, quantaſque non ſolum amœnas inſulas, Urbes florentiſſimas, & munitiſſimas arces, verum etiam ampliſſima, integra Regna pernicioſus ille Chriſtiani nominis hoſtis, immo Dei nobis irati flagellum Turca, ferro, flamma, ruina devaſtarit, abſumpſerit, & tyrannidi ſuæ ſubjugaverit: præterea quam exiguæ vires humanæ, quam conquaſſati obices, infirmaque ſeu potius male compacta adverſus illum peſtis humanæ torrentem propugnacula nobis ſuperſint, ita quod niſi immenſa Domini Noſtri Jeſu Chriſti pietas hoc ſuum peculium tanto pretio ſibi paratum ineffabilis miſericordiæ oculis reſpexiſſet, ipſoque cooperante invicta militiæ veſtræ vexilla firmius in partibus illis Terra, Marique fixiſſetis, nullum inibi Dominicæ Crucis veſtigium in aperto ſupereſſet; inde vero cum hilariori mente revolvimus, quam feliciter, & ſtrenue Inſulam Cyprum cum ſuo Regno ab hoc Orbe noſtro Chriſtiano, tam longo Maris, Terræque ſpatio remotam, Syriæque, & Ægypto fere conterminam Turcarum armis undique circumſeptam, & cæterorum Barbarorum inſidiis obnoxiam, non ſolum perpetuo militari peditum, equitumque, ac omni inſtructiſſimæ claſſis præſidio in hodiernum uſque diem retinuiſtis, verum etiam operoſis portuum inſignium munimentis roboraſtis, præclaris Civitatibus, & populoſis Oppidis decoraſtis hominum Chriſticolarum frequentia omnigenum Mercatorum concurſu, larga opum multiplicum exuberantia, fertiliumque agrorum cultura antiquæ illi amplitudini ſuæ propemodum reſtituiſtis, adeo ut ipſa Chriſtiana Reſpublica nullo alio firmiori, magiſque vel ad propulſandas hoſtium injurias, vel ad bellum illis ultro Mari inferendum, aut etiam ad peregrinos ſepulchri Dominici exripiendos, tuteque transfretandos appoſito propugnaculo fulcita eſſe dignoſcatur, ac propterea facile judicantes, quanta cura, ſollicitudine, & diligentia Regnum iſtud cuſtodire, quam non facile exteros etiam privatos ad illius intima, ac præſertim ignotos ad publica ejus, vel ſacra, vel ſæcularia munia admittere, quamque vehementer optare ſoleatis, ut non ſolum inibi portuum navalium, Arciumque cuſtodia Venetis, fidiſque militibus credatur, ſed etiam, ut Regni Cathedrales, & potiſſimum, quæ Metropolis exiſtit, Nicoſienſis Eccleſia Prælatis veſtratibus, committatur. Idcirco nos inſtar prudentis naufragæ claſſis Præfecti, qui laceratarum navium, remigiumque ſuperſtitum reliquias colligens, nonnunquam validam unius anchoram alteri anteſignanæ, & ad primum quamque caſum deſtinatæ triremi coaptare ſolitus eſt, ad gratam aliquam inſignium veſtrorum de Sede, & Republica præfatis meritorum, ac per vos illarum gratia indefeſſe ſuſceptorum laborum, & periculorum, graviſſimorumque, quos non dum in dictis peregrinis liberaliter annuatim vehendis, & revehendis, verum etiam in claſſe, maritimoque apparatu ad frequentes Turcarum motus mira celeritate expediendos tanquam magnanimi Chriſtifidelium excubitores impigre perfertis ſumptuum recognitionem, & recompen-

Venetis Archiepiſcopatum Nicoſienſem donavit Pius IV.

ſam, licet exiguam futuris, quæ in exteris, nec ſatis vobis fidis Præſulibus dictæ Metropoli præficiendis aliquando ſuccedere poſſent periculis obviare, voſque ab hac ſuſpicione, metuque liberare, & pro rebus a vobis præclare geſtis hac ſpeciali gratia veluti debito hujus veſtri Senatus magnificentiæ laureola donare volentes. Et infra. *Juspatronatus, & præſtandi nobis, & Romano Pontifici pro tempore exiſtenti perſonam idoneam ad ipſam Eccleſiam Nicoſienſem* (Et paulo poſt): *Infra ſex menſes a die vacationis hujuſmodi concedimus, &c. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLX. XIV. Kalendas Januarii Pontificatus noſtri an. I.*

Pet. Juſt. hiſt. Ven. l. 14. Sacchin. hiſt. Soc. Jeſu to. 2. l. 4.

Pontificis beneficentiam Veneti læto animo excepere, inque eorum gratiam Philippus clariſſima Mocenicorum familia Archiepiſcopus electus eſt; qui in Provinciam diſcedens cum idoneis aliquot ad agrum Dominicum excolendum operariis, ſilveſcentem adeo tribulis, ac vepribus vineam invenit, ut in eadem familia, intraque eoſdem parietes, vir, uxor, liberi, alii alios profiterentur ritus, paucique unumquempiam integre, & conſtanter: ſed quæ cui in quoque blandirentur, ea notarant, & conſectabantur; adeo ut unus idemque cum cæteris diebus Græcum ſe profiteretur; Feria tamen quarta, qua interdictus Græcis eſt uſus carnium, more viveret Latinorum; & qui de cætero Latinos ſequebatur, die Sabbati, quo Græcis carnibus veſci fas eſt, græcaretur: denique Latinorum quoque Sacerdotum non nemo ritu Græcorum uxores habebat. Plurima hujuſmodi monſtrorum farrago ſuccreviſſe turba dicebatur per abſentiam Paſtorum, quos longo jam tempore annis, ut ajebant, ſeptuaginta ſedes primaria nullos vidiſſet; quæ cum excindere moliretur Philippus, inolita præpeditus conſuetudine, ac paulo poſt ad Conc. Tridentinum vocatus, non eo, quo cupiebat, potuit ardore perficere; factumque eſt, ut tot rituum diviſiones ſenſim florentiſſimam illam Urbem, totumque ipſum Regnum eo perduxerint, ut paucos poſt annos, peccatis eorum id exigentibus, Turcarum immanitati, ac funeſtiſſimæ direptioni patuerint; ſicque feraciſſima illa regio, quæ ut Prophetæ verbis utar, *juxta ubertatem terræ ſuæ exuberavit ſimulachris*, quod mox minatur accepit. *Diviſum eſt cor eorum, nunc interibunt.*

Anton. Maria Gratian. l. 2. de bello Cyprio.

Oſee c. 10.

XCII. Hoc anno auctus eſt ſacer Cardinalium Senatus, in quem adlectus eſt inter alios Pontificis Nepos Carolus Borromæus, ut antea inſinuatum eſt, futurus æternum illius Senatus decus, atque ornamentum ob eximiam Sanctitatem, quam Deus eo naſcente præmonſtrarat anno ſalutis MDXXXVIII. demiſſo cœlitus inſolito lumine in cubiculum maternum, in quo naſcebatur, a pluribus conſpecto, ut narrat Paulus V. in diplomate, quo illum in Sanctorum numerum retulit; de memorata vero Cardinalium creatione hæc referunt acta Conſiſtorialia.

Romæ die Mercurii ultimo Menſis Januarii MDLX. ſanctiſſimus Dominus Noſter creavit, & aſſumpſit in Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales Joannem de Medicis Illuſtriſſimi Domini Ducis Florentiæ Natum, & Carolum Borromæum, & Joannem Antonium Sorbellonium ex Epiſcopo Fulginatenſi Presbyterum Cardinalem. *Ext. in Bull. & in Append. vit. S. Caroli. Acta Conſ. mſ. Card. Spad. ſig. p. 283.*

Septima Februarii deputavit Adminiſtratorem Eccleſiæ Mediolanenſis, tunc per ceſſionem Reverendiſſimi D. Card. Ferrarienſis vacantem, Reverendiſſimum Dominum Carolum Borromæum in XXI. ſuæ ætatis anno conſtitutum. XXVI. Aprilis creavit Legatum Bononiæ, & Romandiolæ. S. Carolus Cardinalis creatur, & Archiepiſcopus Mediolanenſis eligitur.

Conceſſit, & aſſignavit Reverendiſſimo Borromæo Eccleſiam SS. Viti, & Modeſti [Cardinalis enim Caraffa tit. S. Nicolai in carcere Tulliano optaverat] ipſumque illi in Diaconum Cardinalem præfecit qui IV. Septembris transfertur ad Eccleſiam Sancti Martini in montibus per obitum Cardinalis, Arioni vacantem. Aſſignavit Reverendiſſimo Sorbellonio Eccleſiam Sancti Georgii ad velum aureum. XXVI. Aprilis Reverendiſſimo de Medicis aſſignavit tit. Sanctæ Mariæ in Dominica.

Conſentiunt his literæ ad Præfectum Ducatus Mediolani commendatitiæ, ut Carolo Cardinali ad ineundam Archiepiſcopatus poſſeſſionem opera non deeſſet.

Nobili Viro Ferdinando Duci Sueſſæ Regis Catholici in ſtatu Mediolanenſi Locumtenenti.

De Venerabilium Fratrum noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio, atque conſenſu nuper in Conſiſtorio ſecreto perpetuum Eccleſiæ Mediolanenſis, Paſtoris ſolatio deſtitutæ, adminiſtratorem conſtituimus, & fecimus dilectum filium Carolum Borromæum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Diaconum Cardinalem noſtrum ex ſorore Nepotem, nobis adeo probatum, ut confidamus Eccleſiæ illi a nobis bene conſultum fuiſſe; eundem autem chariſſimi in Chriſto filii noſtri Regis Catholici tantopere ſtudioſum, atque obſervantem, ut neque in Sacrum Cardinalium Collegium aſciſcere, neque Eccleſiæ illi præficere quemquam potuerimus, qui omnibus *Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2896. ep. 89.*

nibus ſtudiis, atque obſequiis Regiæ ejus Majeſtati inſervire paratior ſit. Preces additæ, ut adminiſtros illius ad poſſeſſionem incundam juvet. X. Februarii MDLX.

XCIII. Non ampliſſimi illius Sacerdotii opes recepit Carolus, ut luxu, & magnificentia laſciviret, ſed ut eas ad Divini cultus gloriam verteret. Quanta porro integritate Borromæus Mediolanenſis Archiepiſcopatus adminiſtrationem geſſerit, deſcribit Carolus a Baſilica Petri Novarienſis Epiſcopus. *Mediolani, ſi qua de*

Carol. Novar. Episc. in vit. S. Caroli.

cauſa in rebus Eccleſiæ conſtituendis, gregeque ad rectam viam reducendo, ſumptu opus eſſe viderat, de ſuo liberaliter juſſit ſuppeditari, ut nihil penitus ex ipſius Eccleſiæ fructibus ipſe Romæ tunc exiſtimetur percepiſſe. Aronæ quoque multa diſtribuit, dum literis operam daret humanioribus, atque Abbatiam Aronenſem gereret inquit idem author: *Sacerdotii fructus ſacros eſſe reputans, quorum ſibi ut pote Abbati, Deo reddenda ratio eſſet, patrem, cujus alioqui voluntati obſequi diligenter ſtudebat, modeſte monuit, qui*

Car. Episc. Novarien. in vit. S. Carol. l. 1.

una cum ceteris facultatibus ſuis adhuc Abbatiæ res diſpenſabat, minime id ſibi juſtum, neutriuſque saluti conſentaneum videri; qui fructus ſibi ſupereſſent eos in rem familiarem converti, ac non potius dari pauperibus, quod pius Pater tantum abeſt, ut moleſte acceperit, ut filii religione, præclaraque indole lætus, ac præ gaudio lacrymans, adminiſtrationem ei ſine mora reliquerit, quod ſi Patri aliquid ex iis neceſſarii ſumptus cauſa opus erat, mutuum dabat filius, quod ei poſtea, vel egenis reſtitueretur. Ut vero adoleſcens Abbas ſenio provectos Abbates in Monachis ad Religioſæ vitæ inſtituta cogendis virtute vicerit, narrat memoratus Author. *Diſciplinæ, inquit, ſacræ ſtudium non mediocre oſtendit in veteribus Monachis quibuſdam Eccleſiæ ſuæ Aronenſis corrigendis, qui quidem a Beato Benedicti inſtituto, tam longe aberant, ut vix ipſius Monaſtici veſtitus veſtigium retinerent. Quorum licentiam cum ſibi minime ferendam adoleſcens Abbas judicaret, alios victus aſperitate, alios arcta cuſtodia punivit, & in officio continuit, quamquam nullo ejus generis propoſito exemplo, quod ſequeretur.* Coluerat vero adeo in adoleſcentia pietatem, honeſtatemque, ut eluxerit ſemper in eo animus excelſus, ac mens ab humanis cupiditatibus, ambitioneque aliena, nec ullo unquam caſu, aut famulorum ignavia commoveri viſus, ut loqueretur aliquid, quod contumeliam, aut liberiorem indignationem præſeferret, ut admirabundi ejus ſocii teſtati ſunt.

Agebat tantummodo, inquit author, *vigeſimum ſecundum annum cum illi Archie-* XCIV. *Eod. l. 1.*
piſcopatus Mediolanenſis delatus eſt a Pontifice, qui præterea Romanæ ditionis adminiſtrationem, illi mandavit, de qua Viris gravibus in conſilium adhibitis aſſidue conſultaret, ſupplices libellos, ac mandata omnia quæcumque eſſent ſubnotari juſſit. Authoritatis Pontificiæ per ſe munera graviſſima, negotiaque quotidie detulit, & omnium curarum ſuarum conſiliorumque participem fecit, ac adminiſtrum. Oſtendunt id literæ Pontificiæ ad internuntium in Regno Neapolitano agentem datæ.

Venerabili Fratri Julio Archiepiſcopo Surrentino in Regno Neapolis noſtro, & Apoſtolicæ Sedis Nuntio.

Venerabilis Frater, &c. Cum nos dile- *Pius IV. l. 1. p. 26*
ctum filium noſtrum Carolum SS. Viti, & Modeſti Diaconum Cardinalem Borromæum vocatum noſtrum ſecundum carnem Nepotem participem curarum, & negotiorum nobis aſſidue incumbentium fecerimus, tique inter multa alia ſibi a nobis demandata; onus etiam ad te ſcribendi, quoties occaſio ſeſe tulerit, injunxerimus. Idcirco volumus, & tibi mandamus, ut ejus literis plenam, & indubiam fidem ſemper habeas, perinde, ac ſi illæ tibi a nobis ipſis ſcriptæ fuiſſent. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die XV. Martii MDLX. anno I.

Perfunctum illum ſtrenue demandato munere narrat vitæ ejus Scriptor, rerumque ab eo geſtarum oculatus teſtis: *Ipſe miram in publica negotia, graviſſimaſque res gerendas oſtendit ab initio propenſionem. Eo factum eſt, ut nullus fere apud cognatum Pontificem Cardinalis majore authoritate, atque adminiſtratione unquam fuiſſe videretur* (& paulo poſt): *Præſtitit in mandatis muneribus ſummam fidem, incredibilemque diligentiam, tum mentem prorſus incorruptam, quæ neque cupiditate, neque ullius gratia unquam moveretur, ſed in omni re conſultanda, & dijudicanda, quod juſtiſſimum eſſet, id ſpectaret, & exequeretur ſemper priſtinam item patientiam, ut nullius errato, vel moleſtia commotus quidquam faceret, aut diceret in quemquam contumelioſum. Cum autem plerique amplitudinis, divitiarumque ſplendore, commodoque capti delicatiores fiant, laboreſque dignitati conjunctos fugiant; contra hic adoleſcens ſeſe patientiſſimum præſtabat, multum ſcribendi, dictandique laborem ſuſcipiebat, diuturnam iis, qui alloqui vellent operam dabat.*

Expetitus eſt ab Helvetiis Catholicis, XCV.
qui ad ſalutandum Pontificem Oratorem mi-

miſerant, in Protectorem apud Sedem Apoſtolicam, quod munus illi a Pio his literis demandatum eſt.

Dilecto filio Carolo SS. Viti, & Modeſti Diacono Cardinali Borromæo vocato.

Pius IV. lib. brev. p. 102.

Protector Helvetiorum eligitur Carolus a Pio IV.

Cum dilecti filii Helvetii, Lucernæ, Vraniæ, Tranſilvaniæ, & Subſilvaniæ, Suitii, Thurigii, Friburgii, & Salodori ſeptem Pagorum, ſeu Cantonum Catholicorum per Oratorem ſuum ad nos nuper deſtinatum a nobis petierint, ut ſe ſibi in Protectorem apud nos, & Sedem Apoſtolicam dare, & concedere dignaremur; nos honeſto huic eorum deſiderio pro noſtra paterna in eos benevolentia ſatisfacere cupientes, te, quoad egeris in humanis, eorumdem ſeptem Cantonum Helvetiorum Catholicorum apud nos, & eandem Apoſtolicam Sedem Protectorem, ita quod eorum res & negotia, quæ in dies occurrent, tam apud nos, quam alios Romanos Pontifices pro tempore exiſtentes, ac Sedem Apoſtolicam, agere, tractare, procurare, promovereque libere poſſis, & valeas, authoritate Apoſtolica tenore præſentium creamus, conſtituimus, & deputamus, &c. Dat. Rom. apud S. Petrum die XII. Martii MDLX. anno 1.

XCVI. Complexus eſt Carolus Cardinalis ſingulari benevolentia Helvetios, Divinamque gloriam apud eos maxime promovit, ut dicetur inferius, necnon plurimam juventutem ex ea gente pietate & literis erudiendam curavit, ut ſacra apud eam digne adminiſtraret. De ſuſcepto vero ab eo plurium gentium patrocinio hæc memorat Novarienſis Epiſcopus. *Luſitaniæ Regnum, & Helveticæ gentis ſeptem Pagi Catholici in eius erant clientela, quibus non multo poſt Germania inferior addita eſt. Univerſus Ordo Franciſcanorum, Carmelitarum, Humiliatorum, & item Canonicorum Regularium S. Crucis Conimbricenſis, præterea Sacri milites tum Hieroſolymitani, tum Jeſu Chriſti Luſitaniæ eius tutelæ fuerunt commendati.*

Car. Nov. Ep. in vit. S. Caroli.

Novar. ep. in ejus vit.

In florentiſſimo hoc rerum ſtatu Carolus Borromæus non ſplendore purpuræ, non opum affluentia, non honorum gloria, non aulici apparatus faſtu illuſus eſt, ſed humanis omnibus celſior ad Divina ardentius aſpiravit. *Magna* (inquit) *repentinaque dignitatis amplificatio, ſi præſertim exempla, & inſtigationes accedunt, ſæpe mores, ac naturam ipſam perturbat. At tantis copiarum blandimentis delinitus ad perfectiorem tamen vitæ diſciplinam oculos retorquebat, & ad humana omnia contemnenda ſe ipſe frequenter excitabat. Cumque multos poſt annos Dei beneficia ſecum reputaret, commemorare ſolitus fuit, inuſitata ſe ratione ad ſanctiora pietatis officia, religioſioremque vitam fuiſſe perductum: neque enim anguſtas, aſperaſve res, ut plerumque fit, Deum adhibuiſſe, ſed proſperas, maximeque florentes, ut in iis rerum humanarum levitatem, inanitatemque Divino lumine perſpiciens, ad ea, quæ ſolida, gravia, æternaque ſunt, animum adiiceret. Interim non ſolum aliquid amplius ut humanum eſt, ex opibus Eccleſiæ quotidie ſibi addi non poſtulabat, ſed etiam ultro a Pontifice tradita, propemodum accipiebat invitus, quod ex cognatis nonnulli, & alii qui ex eo pendebant, valde querebantur, & quod virtutis erat, ut humana perverſitas eſt, anguſto, parvoque animo tribuebant. Virginalem modeſtiam, quæ ſemper in eius moribus eluxerat exquiſite retinuit, & in eo genere non modo quidquam male appetere unquam ulli viſus eſt, ſed inſidias quoque non ſemel paratas ſancte admodum vitavit.*

Longe abfuerat in pari dignitatis gradu ab his virtutum exemplis Carolus Cardinalis Caraffa Pauli IV. Pontificis Nepos, qui humanarum rerum amore irretitus Patruum Pontificem proniorem ad iras, ad bella civilia inter Reges accendenda, alendaque ob Hiſpanorum adminiſtrorum inſolentiam incitaſſe, ut ſibi, vel ſuis novos Principatus in ea Chriſtiani Imperii perturbatione compararet, gravioraque ſcelera admiſiſſe accuſatus eſt apud Pontificem, qui juſtitiæ ſtudio adductus, ad deterrendos Pontificum Nepotes, ne patruorum facilitate ad iniquas exercendas artes, ac tyrannidem abuterentur, illum hoc anno una cum fratre, & Alphonſo Card. in Hadrianæ molis carceres compegit, de quo hæc acta Conſiſtorialia narrant. *Romæ die Mercurii XIX. Menſis Junii deputati fuerunt octo Cardinales videlicet de Ceſis, della Cueva, Saracenus, * Puteus, Sancti Clementis, Senonenſis, Urbinatenſis, & Cornelius, qui deputati fuerunt ſuper examine Cardinalium, qui detinentur in Arce Sancti Angeli.* Extant vero literæ Pii, quibus Paulo Odeſcalco in Regno Neapolitano Internuntio mandata dedit, ut teſtes audiret de homicidiis, & aliis flagitiis in Regno Neapolitano patratis, de quibus Carolus Cardinalis Caraffa in crimen vocabatur, actaque judiciario ordine rite confecta tranſmitteret. Incurrerat Carolus Caraffa Cardin. in graviſſima odia Philippi Regis Hiſpaniarum non modo ob tentatum Gallicis armis Regnum Neapolitanum, ſed maxime ob aſperſum Carolo V. parenti

XCVII. Proceditur contra Card. Carolum Caraffam, & ejus Fratrem Ducem Palliani.

Act. Conſiſt. mſ. Card. Spad. ſig. n. 31.

* Alexandrinus.

Pius lib. brev. ſig. n. 1898. p. 198.

ſtru-

ſtructarum Pauli IV. Pontificis vitæ inſidiarum ignominioſum crimen, tandemque illum in judicio diu extracto ſuccubuiſſe viſuri ſumus.

XCVIII. Abſolutus e contra fuerat a Pio Pontifice Joannes Cardinalis Moronus, qui ab iniquis delatoribus crimine hæreſeos appetitus fuerat apud Paulum IV, cum tamen Divina providentia illum ad damnandas hæreſeos Concilii Tridentini præſidem deſtinaſſet, de cujus illuſtrata innocentia, quæ in dignitatis, atque etiam vitæ diſcrimen venerat, hæc referunt acta Conſiſtorialia.

Act. Conſ. p. 288.

Absolvitur Card. Moronus.

Romæ die XIII. Martii MDLX. fuit Conſiſtorium (& paulo poſt) *Lecta fuit per Secretarium Ptolemæum ſententia, in qua continebatur abſolutio Reverendiſſimi Domini Cardinalis Moroni, cum antea tempore Pauli IV. fuerit accuſatus de hæreſi, & fuit abſolutus, cum ſubſcriptione Reverendiſſimorum Putei, & Alexandrini*. Concepta fuit ſubjectis verbis lata a Pontifice ſententia.

In nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

PIUS PAPA IV.

Inter cæteras paſtoralis curæ ſollicitudines nobis jugiter imminentes, illa eſt præcipua, ut ad Dei gloriam, & augmentum ejus fidei, negotium Sanctæ Inquiſitionis, cum omni ea, ut decet, juſtitia, & puritate peragatur, ut ſcilicet contra tanti criminis reos id agatur, quod contagioſa ipſius enormitas agendum requirit, & e contra is diſcretionis ordo in præcedentibus ſervetur, ne bonorum innocentia inſidiis pateat malignantium, & ſub pietatis ſpecie graventur innoxii, & ne quod per circumſpectam Sedis Apoſtolicæ vigilantiam ad exterminationem Hæreticæ pravitatis ſalubriter eſt proviſum, per malitioſam calumniantium iniquitatem cedat in fidelium detrimentum, & ſcandalum univerſorum. Sane dudum tempore Pontificatus Pauli Papæ IV. Prædeceſſoris noſtri ſanctæ memoriæ, cauſa licet nulliter, & injuſte mota inter Procuratorem noſtrum, tunc ſuum fiſcalem, & officium Sanctæ Inquiſitionis actores ex una, & dilectum filium noſtrum Joannem tit. Sanctæ Mariæ Transtyberim ejuſdem S. R. E. Presbyterum Cardinalem Moronum vulgariter nuncupatum ex altera parte de & ſuper eo, quod prætendebatur, eundem Joannem Cardinalem in nonnullis articulis pro parte fiſci, & officii prædicti productis, male, & aliter, quam Sancta Romana, & Catholica Eccleſia teneat, ſenſiſſe, rebuſque aliis latius in actis cauſæ, & cauſarum hujuſmodi deductis; Nos poſt noſtram ad ſummi Apoſtolatus apicem Divina favente clementia aſſumptionem, cauſa prædicta adhuc indeciſa pendente reaſſumpta, cum dilectis filiis Jacobo tit. Sanctæ Mariæ in via Puteo, & Michaele tit. Sanctæ Mariæ ſupra Minervam Alexandrino ſummo Inquiſitore Sacræ Theologiæ Magiſtro Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Presbyteris Cardinalibus ambobus in officio Sanctæ Inquiſitionis, & a Prædeceſſore noſtro inter alios Judicibus, & in hac cauſa a nobis ſpecialiter deputatis, quoad ejus merita cognoſcendam, & nobis referendam commiſimus. Qui viſis, & mature diſcuſſis omnibus pro parte fiſci, ſeu officii prædicti deductis, & ex adverſo exceptionibus quoque, & juribus pro parte Joannis Cardinalis productis, & probatis, nobis ſtatum totius cauſæ retulerunt conformem innocentiæ prædicti Joannis Cardinalis. Nos igitur hac cauſa inter Procuratorem, ſeu officium prædictum ex una, & dilectum filium Joannem prædictum parte ex altera coram nobis, & de mandato noſtro coram prædictis Cardinalibus ſic pendente, habita prius relatione prædicta, & de meritis totius cauſæ etiam aliter ad plenum informati, Domini noſtri Jeſu Chriſti nomine invocato per hanc noſtram diffinitivam ſententiam, quam in ſupremo juſtitiæ throno pro tribunali ſedentes, & ſolum Deum præ oculis habentes de illorum, & aliorum ſacræ paginæ, & juriſperitorum conſilio ferimus in his ſcriptis, pronunciamus, ſententiamus, & definimus, capturam, & carcerationem dicti Joannis Cardinalis alias tempore Pontificatus Pauli prædicti, & forſan de illius mandato, nullis penitus ad id legitimis indiciis præcedentibus factam, necnon inquiſitionem contra eum formatam, & totum proceſſum contra ipſum Joannem Cardinalem factum, præſertim ex defectu formæ in capitulis Conclavis ejuſdem Pauli contra hujuſmodi Cardinalem neceſſariæ non ſervatæ, nulliter, & de facto proceſſiſſe, annullamus, & irritamus, nulliuſque momenti fuiſſe decernimus; & nihilominus dicimus, & judicamus etiam ex tali proceſſu ipſum Cardinalem Joannem nequaquam fuiſſe, aut eſſe de hæreſi, aut quibuſvis delictis, & criminibus hæreſum, & hæreticam pravitatem, ſeu ejus ſuſpicionem quomodolibet concernentibus culpabilem convictum, aut confeſſum, vel apprehenſum, aut aliquo modo ſuſpectum, aut etiam legitime diffamatum, ſed in omnibus iis, quæ contra eum pro parte fiſci, & officii prædicti, ut præfertur, prætendebatur, innocentiſſimum, & ne-

Digitized by Google

& nedum culpa, ſed omni prorſus ſuſpicione carentem: quinimo ex deductis pro parte ipſius Joannis Cardinalis conſtare dicimus, & judicamus, ipſum, tam in articulis illis, quam in omnibus aliis ſanctam Chriſtifidem, & Chriſtianam Religionem concernentibus bene, ſancte, catholice, & juxta S. R. E. & ſanctorum Patrum Traditiones omni tempore ſenſiſſe, & tenuiſſe, & ita non ſolum verbis, ſed etiam operibus ubique ſemper teſtatum eſſe, & pro tali ab omnibus probis, & Catholicis Viris ſemper habitum, & reputatum fuiſſe ubique locorum. Idcirco illum ab omnibus, & ſingulis contra eum, ut præfertur, pro parte fiſci, ſeu officii ſanctæ Inquiſitionis prætenſis imputationibus, & a quibuslibet in proceſſu fiſci ubique contentis, allegatis, & poſitis tanquam innocentem, & innocentiſſimum, omnique prætenſæ hæreſis culpæ macula, & ſuſpicione carentem abſolvendum, & liberandum fore, & eſſe, prout abſolvimus, & liberamus, proque abſoluto, & liberato haberi volumus, & mandamus; carcerationem quoque, inquiſitionem, & proceſſum prædictum, aliaſque vexationes præmiſſorum occaſione ipſi Joanni Cardinali factas, illatas, & præſtitas, fuiſſe, & eſſe temerarias, iniquas, & illicitas, ac injuſtas, & de facto, & perperam factas, & præſumptas, & nullam propter præmiſſa æſtimationis notam etiam minimam ullo modo incurriſſe decernimus, ac de, & ſuper illis omnibus, & ſingulis præmiſſis Procuratori fiſcali, & officiis prædictis perpetuum ſilentium imponendum eſſe, & imponimus, & ita dicimus, abſolvimus, liberamus, & declaramus, ac ſententiamus omni meliori modo. Ita pronuntiamus.

Ita videtur pronuntiandum Serv. &c. Jacobus Puteus. In eadem ſententia cum Sanctiſſimo, & cum Reverendiſſimo Domino Puteo convenio. Frater Michael G. Cardinalis Alexandrinus humill. &c. Sanctitatis Veſtræ &c.

XCIX. Provectus eſt in eodem conſiſtorio Cardinalis Moronus ad majorem dignitatem, atque ex Presbytero Sanctæ Mariæ Transtyberim, creatus Albanenſis Epiſcopus, cum Pacecehus Cardinalis e vivis abiiſſet; in eodem etiam Conſiſtorio Cardinalis Turnonius e Sabinenſi Epiſcopatu ad Oſtienſem, extincto Cardinali Bellayo, Robertus vero Lenoncurtus ad Sabinenſem tranſlati fuere. Porro certiorem fecit Pontifex Ferdinandum electum Imperatorem, non modo Cardinalem Moronum omni crimine caruiſſe, ſed etiam omni criminis ſuſpicione.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Ferdinando Hungariæ, Bohemiæ Regi Illuſtri electo Romanorum Imperatori.

Chariſſime in Chriſto fili noſter, &c. Majeſtatem Tuam non ignorare credimus, Prædeceſſori noſtro felicis recordationis Paulo IV. dilectum filium noſtrum Joannem Sanctæ Mariæ Tranſtyberim Presbyterum Cardinalem Moronum appellatum in ſuſpicionem nonnullam veniſſe, minus eum recte de aliquibus fidei Catholicæ ſentire dogmatibus, eamque ob cauſam in cuſtodia diu habitum fuiſſe. Cujus cauſæ cognitionem propter ipſius magnitudinem nos ſimul, ac vocati ad Apoſtolicæ Sedis regimen fuimus, ſtatim delegavimus aliquot ex Venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus integerrimis Viris, & Juris Utriuſque, ac Theologiæ peritiſſimis, mandantes eis, ut Dei tantum timore ante oculos habito, diligenter, & ſubtiliter inquiſita veritate, ad nos, quid ſuper ea re compertum fuiſſet, referrent; qui quidem, cum ſumma cura, fide, & diligentia mandatum noſtrum executos ſe eſſe retuliſſent, ac ſibi cognitum, & compertum eſſe teſtati fuiſſent, nihil contra ipſum Cardinalem jure actum, nihil probatum fuiſſe, contraque & ex plurimorum, eorumque graviſſimorum teſtium dictis, & ex aliis probationibus certiſſimis conſtare ſibi, ac patere, innocentem eum, nec crimine ſolum, ſed omni prorſus ſuſpicione criminis carere. Nos omnibus, quæ acta fuerant, diligenter auditis, & conſideratis, & ejus Viri innocentia plane perſpecta, eum, ſicut juſtitia poſtulabat ab omni crimine, & ab omni ſuſpicione ejus abſolvimus, ſicut intelligere poteris ex ſententia, quæ in Conſiſtorio noſtro ſecreto lecta, & publicata fuit cum ingenti omnium Fratrum noſtrorum approbatione, atque lætitia, cujus exemplum, cum his literis conjunctim ad te miſimus: qua de re Serenitatem Tuam certiorem faciendam eſſe duximus, cum hoc æquum, ac juſtum eſſe, & præſtantiſſimis virtutibus, multiſque, ac magnis hujus Cardinalis erga Sedem Apoſtolicam meritis deberi a nobis intelligeremus, ut famæ, atque exiſtimationi ejus, quæ hujuſmodi ſuſpicione fortaſſe nonnihil violata fuiſſet, conſuleremus, quod diſcuſſa, omni falſæ ſuſpicionis nebula, fidei candor ejus omnibus notus ſit, atque perſpicuus; lætum, optatumque Nuntium pro tua erga Sedem Apoſtolicam devotione allaturos nos eſſe Majeſtati Tuæ minime dubitantes. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XVIII. Maii MDLX. Pontificatus noſtri anno 1.

Pius IV. tom. 1. brev. ſig. 2869. ep. 156.

Obiit hoc anno Philippus Melanchthon, C.
ac

Sur. in comm. hoc anno.

ac in terram tenebrarum, quam nomine præferebat, abiit, *Terram*, inquam, *tenebrarum*, *& umbra mortis*, *ubi ſempiternus horror inhabitat*. Hic ſuit Lutheri Interpres, ſine quo, inquit Joannes Cochlæus, parum Lutherus nocuiſſet Eccleſiæ; ille perpolivit ejus ſcripta, & hæreſum monſtra, quæ pluribus erant horrori, in venuſtiorem formam redegit; hic Confeſſionem Auguſtanam compoſuit, ac ſæpius immutavit, utpote humanum commentum, ſuaque hypocriſi, & blanda morum, & orationis ſuavitate, atque eloquentia Germaniæ Principes faſcinavit, quos Lutheri furor, & inſolens inſania offendebat: novarum hæreſum fuit Author, quas Joannes Cochlæus in ſuis Philippicis ad Carolum Quintum Cæſarem confutavit, atque inter alias Mahometis balnea inducere apud ſuos viſus eſt, dum Baptiſmum pro peccatis abluendis repetendum voluit, hoc enim facilius, & blandius remedium, quam difficilis, & acerbæ exhomologeſeos Sacramentum opinabatur; hi enim Hæreſiarchæ non modo ſe æquare Chriſto, ſed præferre voluere, dum inſtitutorum ab eo Sacramentorum partem delere, vel immutare, aut alia ſubſtituere, ac fingere voluerunt; cum dubius in fide ſemper fluctuaſſet, in extremo vitæ actu maxime oſtendit, nam adjuratus a Matre anu adhuc ſuperſtite, quæ Religio foret ſequenda, reſpondit, Lutheranam jucundiorem eſſe, Catholicam ſecuriorem. Afficitur hoc Elogio a Surio. *Lutheraniſmi egregius Propagator, licet in Euchariſtiæ negotio Zuinglianiſmi, quam Lutheriſmi eſſet ſtudioſior. Multum is Vir nocuit Eccleſiæ, vel hoc ſolo nomine, quod modeſtia quadam uſus multorum ſibi incautos animos conciliavit, cum Lutherus ſane importunus, & vehemens inviſum ſe nonnullis hoc ipſe redderet. Fertur autem Melancthon aliquot Lutheri ſcripta limaſſe, & caſtigaſſe, quæ alioqui in lucem ſic emiſſa, ut Lutherus impotenti quodam animi impetu, & inſolentia ea confecerat, plurimum Lutheri dogmati detractura fuiſſe putantur. Fuit Melancthon admodum familiaris Sacramentariis, quippe a quorum dogmate non valde abhorreret. Joannem Criſpinum ad edenda denuo Œcolampadii ſcripta hortatus eſt, Bullingero & Calvino de rebus ſuis ſæpe ſcripſit familiariter, multis ſtudioſis author fuit, ut Tigurum, & Genevam ob cognoſcendam liquido de Euchariſtia ſententiam ſe conferrent. Et quia illum non puduit a Patris ſui Lutheri dogmate Euchariſtico diſſentire, ipſius quoque Diſcipuli, & Alumni, & vivum, & mortuum multis conviciis, ut quidam ſcribit Sacramentarius, lacerarunt. Et quidni illum lacerent ſui, quando ille toties laceravit Matrem Eccleſiam Catholicam?*

Joann. Cochl. in Phil.

Philippi Melancthonis obitus.

Sur. in com.

CI. Prodiit Heidelbergæ novus Hæreſiarcha Boquinus Apoſtata; hic voluit Chriſtum non eſſe pro omnibus mortuum, nec ab omnibus in Euchariſtia accipi; quam priorem hæreſim denuo in Galliis repullulantem, noſtra ætate Innocentius Decimus, & Alexander Septimus Apoſtolicis ſanctionibus jugularunt.

CII. Illatum eſt hoc ipſo anno Evangelium in Regno Congitano a Gonſalvo Sylveria Luſitano Societatis Jeſu Sacerdote, de cujus præclaro ſtudio hæc ſcribit Nicolaus Godignus. *Gonzalus de via feſſus, nec ſatis conſiſtens Regem, nimirum Congitanum, adit, datas ipſas a Conſtantino Prorege Indiarum literas offert, adventus ſui cauſam exponit. Hiſce rebus majorem in modum lætus Rex, ita in primis literas accepit, ut ſe a Prorege ſingulariter honoratum, palam teſtificaretur. Mox Reginam, Principes filios, cæteramque domus ſuæ nobilitatem ad audiendum Gonzalum acciri jubet. Adſunt, & alii Cafres notæ inferioris Nobilibus permixti: Tum attentis omnibus ac ſtupentibus, de Chriſti fide dicere Gonzalus aggreditur, primaque ponit Chriſtianæ doctrinæ fundamenta. Pauca eo die inculcata; reliqua in ſequentes omiſſa, & pedetentim expoſita; donec apte omnes Chriſtianis præceptionibus inſtructi, & cæleſti lavacro idonei judicati. Tum vero celeritate, ut locus ferebat, maxima, ſplendidoque rerum variarum apparatu, luſtrali aqua ſimul aſperſi Rex, Regina, Regii liberi, propinqui Nobiles permulti, & quotquot fere in aula erant. Conſtantini nomen impoſitum Regi, in memoriam, & Magni Conſtantini Imperatoris, ſub quo florere Chriſtiana Religio olim cœpit, & Conſtantini Brigantis tunc Indiæ Proregis, de ipſo Congenſi Rege, deque ejus ad Chriſti converſionem optime meriti. Regina Catharinæ, Reginæ ſoror Iſabellæ nomen accepit. Illa a Catharina Joannis Tertii Luſitanorum Regis conjuge, & Caroli V. Imperatoris ſorore, hæc ab Iſabella Odoardi Principis uxore, Jamii Brigantinorum Ducis filia, atque ejuſdem Proregis Conſtantini ſorore. Regis filii, & alii Viri Principes aliis quoque Luſitanorum Principum nominibus honorati ſunt. Septem hic hebdomadas commoratus Gonzalus eſt; quo temporo tantum Chriſto adſcripſit Æthiopum numerum, quantum ſtudioſiſſimus quiſque poſſet optare.* Sacram præterea ædem Aſſumptæ in cœlum Deiparæ titulo ibi extrui cœptam, narrat

Nic. Codignus in vita Gonſal. Sylvar. l. 2. c. 5. Sacch. to. 3. Hiſt. Soc. ann. 1560.

Congenſibus Evangelium prædicatur.

rat Sacchinus. Cæterum, ut Evangelici miſſi ab aoimarum lucris exquirendis nullis, vel periculis, vel laboribus abſterreantur, ſciantque ſe potentes tunc eſſe, cum infirmantur, juvat hic ejuſdem Gonzali epiſtolæ ad Patres, qui erant in Iodia epiſtolam deſcribere, in qua ſic habet. *Duplici de cauſa chariſſimi fratres hac ad vos ſcribo: prima, ut illud meminerim, quod nemo veſtrum ignorat, neque ignorare poteſt, ſi Deo, ejuſque obſequio juxta Sacroſanctæ obedientiæ præſcriptum totos uos, ac penitus tradiderimus, fore, ut ille nobis vita, & ſalus ſit, omniaque ad vitam neceſſaria abundantiſſime ſuppeditet: altera eſt, ut intelligatis, cum morbo aliquo, vel alia vitæ incommodo Dei cauſa præpedimur, tunc ipſum per ſe noſtra gerere negotia, & otioſam, atque inanem eſſe hominis operam, quando ſine illa aliquid ſibi Divina bonitas agendum aſſumit: quare ſive ullam ſanitatis paſſi jacturam, ſive aliis involuti malis a propoſito retardemur, ferenda nobis æquo animo omnis rerum viciſſitodo eſt, ac tota noſtri, noſtrorumque negotiorum cura in Deum jactanda, ipſique infinitæ ſemper agendæ gratiæ, quod efficere ſolus velit, quæ nos ob animi noſtri elationem, & pravitatem corrumperemus potius, qoam efficeremus. In nobis ipſis obſervate chariſſimi fratres, quod dico. Cum enim graviſſimo omnes teneremur morbo, eſſemuſque ad omnia plane inepti, multo plus Divina præſtitit bonitas, qoam viribus integris ſperare, aut etiam cogitare nos ipſi poteramus. Nihil igitur noſtra ægritudo nobis, aot Cafrum converſioni incommodavit, quin potius magnom attulit adjumentum, ut & virium noſtrarum infirmitatem, & immenſam Dei clementiam melius agnoſceremus. Qood ad me attinet in Monotapæ Regnum duce nomine, propediem proficiſcar, &c.* Hæc Gonzalus, qui, cum etiam Monotapæ Regem, ejuſque matrem luſtralibus aquis abluiſſet, ac perfidus Rex, Mahumetaois impellentibus, ad ingenium rediiſſet, anno inſequenti poſtridie Idus Martias ipſo jubente, mercedem linguæ fidelis optatam mortem recepit Sylveria.

Gonzali Silveriæ epiſtola, & mors.

CIII. Antequam ad aoni exitum perveniamus, Pii Papæ diploma referemus, quo præclariſſimam Urſinorum familiam, erecto in Ducatum Bracchiano, nobili eorum ditionis Oppido decoravit, eo præcipue nomine, quod Apoſtolicæ Sedi ſemper devota extiterit; quo glorioſo titulo magis, quam tot avitis inſignium Virorum monumentis inclareſcit.

Ad perpetuam rei memoriam.

Cum domus, & Nobilis Familia Urſina inter antiquas Almæ Urbis noſtræ domos, & Familias admodum Illuſtris exiſtat, Sedi, & Romanæ Eccleſiæ prædictæ ſemper devota fuerit, eu eaque non ſolum felicis recordationis Nicolaus Papa III. multique ejuſdem Romanæ Eccleſiæ Card. ſed molti quoque domicelli priſcæ illius virtutis Romanæ Alumni in egregios armorum Duces evaſerint, fortemque, & memorabilem dictæ Sedi operam, tam in bellicis, qoam in domeſticis, aliiſque rebus ſtrenue navaverius, ac propterea, & eu certis aliis animum noſtrum moventibus cauſis domum prædictam, ac dilectom filium Nobilem Virum Paulum Jordanum Urſinum Romanum primarium ejuſdem domus, & Familiæ Urſinæ Virum, ejuſqoe poſteritatem ſpecialis gratiæ favore proſequi volentes eu Motu proprio, &c. Brachianum [& mox] *in perpetuum, & nobilem Ducatum, com jurisdictione, imperio, & gladii poteſtate, & privilegiis, prærogativis, ſignis, & inſigniis ad perpetuum, & Nobilem Ducatum pertinentibus Apoſtolica authoritate eu certa ſcientia, tenore præſentium erigimus, & inſtituimus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Iucarnationis Dominicæ MDLX. VII. Idus Octobris Pontificatus noſtri anno I.*

Pius IV. reg. ſig. n. 18. recent. 1952. p. 417.

Erectio Ducatus Brachiani & Marchionatus Anguillaræ pro Paulo Jordano Urſino, & Succeſſoribus.

Illuſtrata eſt hoc anno in Piceno veritas præſentiæ Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento prodigio inſigni, cum incenſo Templo, inter cinerum cumulos Euchariſtia liqueſacto etiam Tabernaculo argenteo in linteamine, quod corporale vocant, integra reperta eſt: ſed hæc a Pontifice audiamus. CIV.

Venerabili Fratri Ludovico Epiſcopo Britinorienſi.

Venerabilis Frater, &c. Allatum nuper ad nos foit, quod certe mirabile dictu eſt, & omuia in virtote Potentiſſimi fieri credere debemus, die Martis poſt Paſcha Reſurrectionis Dominicæ proximæ præteritæ in Eccleſia Monaſterii Fratrum Ordinis Sancti Franciſci de Obſervantia in Territorio Oppidi Morri Vallium Provinciæ noſtræ Marchiæ Anconitanæ conſiſtentis, caſu quodam incendium adeo magnum fuiſſe, ut eu eo Eccleſia ipſa tota conflagraverit: pauciſque poſt diebus, dum Altare majus ejuſdem Eccleſiæ in locum coopertum redoceretur, cineresque quo id facilius fieret, removerentur, inter cineres hujoſmodi, & fragmenta prægrandis marmorei lapidis Altari ſuperſtare ſoliti, fervoreque ignis in centum, & amplius partes disjecti, Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, quod in Tabernaculo argenteo deaurato a flammarum impetu conſumpto, & penitus liquefacto reconditum antea

Pius IV. lib. ſign. n. 2898. p. 138.

Veritas præſentiæ Chriſti Corporis in Sacramento miraculo comprobatur.

tea manebat, ſuper ipſo corporali, ubi locatum fuerat, ſalvum, integrum, illæſumque repertum eſſe ad Dei Domini noſtri Jeſu Chriſti laudem, & gloriam ſempiternam. Nos igitur tali, tantoque nuntio audito, ſtatim rei magnitudine, ac gravitate permoti, aliquem Virum Religione, integritate, prudentia, atque doctrina præditum nobis deligendum duximus, quem pro hujus miraculi certa, & indubitata veritate habenda, ad locum, in quo virtus Altiſſimi ita aperte ſe manifeſtavit, mitteremus; itaque Fraternitati tuæ per præſentes mandamus, ut quamprimum ad terram Morri Vallium prædictam, ac Monaſterium te perſonaliter conferas, ibique omnia, quæ in tali caſu inquirenda, & conſideranda fuerint, majori, quo poteris ſtudio, ac ſollicitudine alto, & mature perpendas, inſpicias, & conſideres, nec non quaſcumque perſonas, quæ admirabili, ac vere Divino huic facto intervenerunt, & quoſvis alios, ſucceſſus conſcios, aut participes, quos ad perhibendum teſtimonium idoneos, & opportunos eſſe cognoveris pro indaganda, & habenda veritate, ad te evocare ſtudeas, & eos quemadmodum res geſta fuerit, idque quo pacto viderint, aut ſciant, diligenter ſcruteris, interroges, & examines, illorumque dicta ipſis formaliter examinatis in ſcriptis redigas, cæteraque ad hoc neceſſaria exequaris; denique ſuper his omnibus proceſſum in forma valida, & probante formes, & facias, illudque ſic per te confectum, & manu Notarii publici ſubſcriptum ad nos quantocyus referre procures, ut eo inſpecto, & facti veritate cognita, & comperta pro eximia noſtra pietate, & propenſa in Redemptorem noſtrum devotione, & celeriter deliberare, & proſequi valeamus, quæ pro tantæ, tamque memorabilis rei pondere agenda, providenda, explicandaque nobis eſſe videbuntur; ſuper præmiſſis enim omnibus, & ſingulis tibi plenam, & amplam facultatem, & authoritatem concedimus per eaſdem præſentes: in contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcumque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die VII. Maii MDLX. Anno I.

I. ANno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo ſexageſimo primo indictione quarta Pius Pontiſex flagrantiſſimo aſſerendæ Religionis ſtudio ad ſuſcepta ſacra conſilia de celebranda Synodo œcumenica promovenda, atque in opus perducenda incubuit, cum ob abruptas, intermiſſaſque, vel ſuſpenſas a ſuperioribus Pontificibus Synodos hæreſes longe efferatiores increviſſent, atque inſoleſcentibus impiis, Catholici animis debilitati mœrerent: piorum itaque omnium expectationem, ſpemque non æquavit modo, ſed etiam diligentia vicit.

MS. Car. Spad. to. 134. pag. 226. Itaque quarta decima die Menſis Februarii, ut habent acta Conſiſtorialia, coacto Senatu deputati fuerunt Legati de Latere ad Sacrum œcumenicum Concilium Tridentinum Reverendiſſimi DD. Puteus, & Mantuanus cum facultatibus &c. *T. 2. Lucub. p. 87.* meminit ejuſmodi deſignationis Latinus Latinius Cardinalis Putei a ſecretis in epiſtola ad Andream Maſium. *Nunc Patronus meus valet, quamquam debilitate pedum ingredi nondum poteſt, domi certe adhuc ſe continet, neque in publicum prodit. Is XVI. Kal. Martii deſignatus eſt frequenti Senatu Legatus ad Synodum Tridentinam cum Reverendiſſimo Mantuano.* Legatos duos pro Concilio elegit Pius, & Cardinales creat. Pergit etiam enarrare, quemadmodum, novis a Pontifice Cardinalibus creatis, tres alii additi ſint concilio Legati. *Deinde, inquit, cooptatis in Cardinalium Collegium duodeviginti Viris Illuſtribus, additi ſunt tres Legati, Warmienſis, Salernitanus, & Piſaurienſis Cardinales, quorum aliqui ante Paſchalia feſta Tridenti erunt.* Quinam autem fuerint duodeviginti iſti Cardinales, exhibent acta Conſiſtorialia per hæc verba.

Romæ die vigeſima ſexta Menſis Februarii fuit Conſiſtorium. S. D. N. creavit, & aſſumpſit in Sanctæ Romanæ Ecſiæ Presbyteros, & Diaconos Cardinales infraſcripto ordine, qui ſequitur, videlicet. R. Dom. Hieronymum Archiepiſcopum Salernitanum Seripandum, R. D. Bernardum Epiſcopum Sancti Pauli, de Salviatis. R. P. D. Stanislaum Epiſcopum Varmien.. R. P. D. Petrum Franciſcum Ferrerium Epiſcapum Vercellen. R. P. D. Ludovicum Epiſcopum Piſauren. R. P. D. Antonium Epiſcopum Atrebaten. de Granuela. R. P. D. Philibertum Naldum Epiſcopum Engoliſmenſem de la Bordiſiera. Diaconos vero Dominum Ludovicum Eſtenſem, Dominum Ludovicum electum Tridentinum, D. Marcum Siticum electum Caſſanenſem, Dominum Franciſcum Gonzagam, D. Franciſcum de Avalos, D. Alphonſum Ceſualdum, D. Franciſcum Pacecchum, D. Joannem Franciſcum Abbatem de Gambara, D. Marcum Antonium Amulium Oratorem Venetum, D. Bernardum Navagerium, D. Hieronymum de Corregia, ac aliorum Reverendiſſimorum ejuſdem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium cœtui, &c. aggregavit, Cardinaleſque fore, & eſſe, ac pro Cardinalibus haberi debere, & plenum ius Cardinalatus in re quæſitum eis eſſe decrevit, & pronuntiavit &c. admiſit &c. præſentibus vero de more biretum rubrum benedictum per Sanctitatem Suam tradidit, abſentibus autem, per Nuntium ſuum ſpecialem tranſmiſit, ac Presbyteros, & Diaconos Cardinales reſpective publicavit, cum retentione pro eorum ſingulis omnium beneficiorum, & penſionum, & jurium ad beneficia. Die vero X. Martii MDLXI. Romæ fuit Conſiſtorium, in quo S. D. N. præter Reverendiſſimos Legatos jam deputatos ad Concilium Tridentinum, videlicet Puteum, & Mantuanum, deputavit, ſeu creavit tres alios, videlicet, Salernitanum, Varmien. & Simonettam; ita quod interim Reverendiſſ. D. Varmienſis remaneret Legatus de Latere apud Sereniſſimum Imperatorem. Quæ ad Hoſium ipſum cum Jacobus Cardinalis Puteus ſcriberet, hæc habet. *Tu, quod magno deſiderio tenebamus, cum Siripando, & Simonetta Reverendiſſimis Cardinalibus adjunctus nobis collega es in Legatione ad Synodum. Faxit Deus Optimus Maximus, ut in graviſſimo negotio perficiendo, omnes omnium ordinum, & Nationum voluntates ita coeant, ut unum omnes velimus, & ſentiamus, &c.* *To. 1. Lucub. Lat. p. 193.* Qui, & in alia ad eundem poſt commendatum Pontificis ſingulare judicium in illis deſignandis. *Quos, inquit, optare poteram collegas ſapientiores, meique amantiores mihi dari, quam qui dati ſunt? Quare in ſpem certam venio fore, ut ex ſententia ſuccedant omnia, quando initia tam proſpera ceciderunt. Magna, & quidem merito apud omnes eſt Collegarum meorum probitatis, eruditioniſque opinio, ſpectata ſæpius eſt eorum in rebus arduis agendis induſtria, itaque bono animo ſum, ſperoque Deum Eccleſiæ ſuæ calamitates miſeraturum, tandem aliquando ejus tranquillitatem nobis redditurum.* *Pag. 193.*

Addunt acta in eodem Conſiſtorio conceſſum fuiſſe pallium a Pontifice Archiepiſcopo Maxcamanan in Armenia, ex

quo

Ibid. p. 331. quo conſtat Armenos obſequio, & fidei confeſſione conjunctos eſſe cum Eccleſia Romana. *Placuit etiam, ut ajunt acta Conſiſtorialia, in Conſiſtorio decimaſeptima ejuſdem Menſis MDLXI. ut aliquibus Cardinalibus nuper creatis mitterentur pilei: & in eodem Conſiſtorio fuit data Crux Reverendiſſimo Salernitano Legato ad Concilium, comitato a Reverendiſſimis Cardinalibus extra portam Sancti Petri de more.*

II. In eo Patrum ſenatu conſcriptum, ac promulgatum eſt diploma de quinque iis Legatis Concilii Tridentini Præſidibus deſignatis, quod ſubjectis verbis conceptum eſt, eodemque die conſignatum.

Pius Epiſcopus, &c. Dilectis filiis Jacobo Sanctæ Mariæ in via Puteo & Herculi S. Mariæ Novæ de Mantua, ac Hieronymo Sanctæ Suſannæ Seripando, & Stanislao Warmienſi, necnon Ludovico S. Cyriaci in Thermis Simonetæ titulorum Presbyteris Cardinalibus nuncupatis noſtris, & Apoſtolicæ Sedis de Latere Legatis ſalutem, &c.

Pius IV. lib. bull. ſig. num. 1954. pag. 100.

Regimini, & curæ univerſalis gregis Dominici, meritis licet imparibus, diſponente Domino præſidentes, ſic utiliter ac ſollicite, quemadmodum ad boni, & prudentis patrisfamilias ſpectat officium, injunctum nobis paſtoralis muneris debitum exercere pro virili noſtra ſtudemus, ut ea quæ rationabilibus, & legitimis obſiſtentibus cauſis per nos ipſos præſtare non poſſumus, præſertim quando talia ſunt, quæ moram non patiuntur, per alios Viros virtute, & auctoritate præſtantes efficere diligenter curemus. Cum itaque nos nuper ad ſchiſmata, & hæreſes, quæ per omnes Reipublicæ Chriſtianæ partes pervaſerunt, tollendas necnon ad corrigendos, & reformandos mores Chriſtiani populi, pacemque inter Chriſtianos Principes conſervandam, de Venerabilium Fratrum noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio, & aſſenſu ſacrum œcumenicum Concilium in Civitate Tridentina ad ſacratiſſimum diem Reſurrectionis Dominicæ proxime futurum, per alias noſtras ſub plumbo confectas literas celebrandum decreverimus, prout in ejuſdem literis plenius continetur: Nos nolentes, tam ſanctum celebrandi ipſius Concilii initium ullo pacto impediri, quod forte contingeret, ſi nobis variis in dies corporis infirmitatibus, ac alias multipliciter impeditis & propterea ad eandem Civitatem Tridentinam ad præſens accedere, & ipſi Concilio juxta animi noſtri deſiderium intereſſe nequeuntibus, nullus noſtro illuc nomine mitteretur; Vos fide, prudentia, probitate, doctrina, & rerum experientia admodum claros, inſignes, atque etiam probatos, cum plena, libera, ac omnimoda Legatorum de Latere poteſtate, ſpecialique, & expreſſo mandato, necnon ratihabitionis, & aliis clauſulis in ſimilibus apponi ſolitis de ſimili eorumdem fratrum noſtrorum conſilio, & aſſenſu noſtros, & Apoſtolicæ Sedis Legatos de latere authoritate Apoſtolica tenore præſentium conſtituimus, & deputamus, voſque ad dictam Civitatem Tridentinam pro Concilio hujuſmodi celebrando, tanquam pacis Angelos deſtinamus, ac vobis, ſeu uno, aut duobus, vel tribus, ſeu pluribus ex vobis legitimo impedimento detentis, vel abſentibus, uni, ſi unus tantum in dicta Civitate affuerit, ſeu duobus, aut tribus, vel iis ex vobis, qui in eadem Civitate Tridentina præſentes fuerint, ad celebrationem ipſius Concilii, favente Domino, procedendi, ac nomine, & authoritate noſtra illi præſidendi, necnon quæcumque in eodem Concilio pro tempore deciſa, & ordinata, ac per maiorem partem veſtrum in dicta Civitate Tridentina præſentium comprobata obſervari mandavit in illo, pro veſtra pietate, & ſapientia ea omnia quæ in præmiſſis, & circa ea neceſſaria, & alias quomodolibet opportuna eſſe, aliaſque ad laudem, & honorem Dei pertinere noveritis, etiam ſi magis ſpeciale mandatum exigant faciendi, gerendi, & exercendi plenam, & liberam authoritate & tenore prædictis concedimus poteſtatem & authoritatem. Quocirca circumſpectioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus injunctum vobis munus hujuſmodi, ita impellere ſtudeatis, ut ſperati fructus inde proveniant, voſque a nobis commendationem, & a Deo bonorum operum retributore felicitatis æternæ gloriam conſequi valeatis. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ MDLXI. VI. Idus Martii Pontificatus noſtri anno II.

De hiſce Legatis decretis, deque inſtaurato Concilio hæc Angelus Maſſarellus ſcribit. III.

De Sacro Œcumenico Concilio Tridentino ſub S. D. N. Pio IV. Pontifice Maximo.

Ang. Maſſarellus ante actis Concil. Trid. ſub Pio IV. mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3212. p. 147.

Sacroſanctum œcumenicum, & generale Concilium Tridentinum ſuſpenſum fuerat ad biennium ſub Julio III. Pontifice Maximo anno Domini MDLII. die XXVIII. Menſis Aprilis, ob vigentia tunc bella in diverſis Orbis partibus, ac præſertim in Germania: ea tamen lege ſuſpenſio ipſa facta fuit, ut ſi ante ipſum biennium res pacata fuiſſet, ſtatim ſuſpenſio ſublata cenſeretur, ſi vero ultra biennium impedimenta, quæ tunc concilii celebrationem im-

impediebant perduraſſent; Concilii item ſuſpenſio perduraret. Obiit interea Julius Papa III. die XXIII. Martii MDLV. creaturque Pontifex Maximus Marcellus II. die X. Aprilis dicti anni, & poſt eum [qui XXIII. tantum diebus vixit] Paulus IV. die XXIV. Maii ſubſequentis ſub cujus Pontificatu obiit Carolus V. Imperator die XXI. Septembris MDLVIII. vigente eo tempore maximo bello inter Philippum ipſius Caroli filium, Hiſpaniarum Regem Catholicum, & Henricum II. Gallorum Regem Chriſtianiſſimum, inter quos tandem Dei benignitate pax conſtituta eſt Menſe Aprilis MDLIX. mortuo vero Paulo IV. die XVIII. Aug. ipſius anni MDLIX. creatur Pontifex Maximus S. D. N. Pius IV. die XXVI. Decembris ejuſdem anni, qui quidem Pontifex ſtatim initio ſui Pontificatus, cum animadverteret ſanctam Dei Eccleſiam maximis incommodis, atque calamitatibus ex tam variis in Catholica Religione ſubortis hæreſibus, erroribus, atque diſſidiis afflictam, ac miſere laceram, ut eam aliquando de his malis liberam in priſtinum candorem, ac puritatem reſtitueret, exemplo Prædeceſſorum ſuorum ſacrum œcumenicum, & univerſale Concilium utpote unicum, & ſalubre remedium celebrandum decrevit: idque eo ardentiore animo fecit, cum impedimenta, quæ antea concilii celebrationem, ut ſuperius demonſtratum eſt, remorabantur, eſſent amota, pace ſcilicet inter Chriſtianos Principes conſtituta, quare publicato prius die XIX. Novembris MDLX. per Univerſum Orbem ſolemni, ac pleniſſimo Jubileo orantibus pro felici ſucceſſu ipſius Concilii, die Dominica II. Menſis Decembris dicti anni ad Dei laudem, & gloriam, ad exaltationem, & incrementum fidei Catholicæ, ad extirpationem hæreſum, morumque reformationem, ad Eccleſiæ unionem, & pacem, ad depreſſionem hoſtis Chriſtiani nominis, indictionem, ſeu proſequutionem ipſius concilii in Civitate Tridentina ad feſtum Paſchalis Reſurrectionis Domini Noſtri Jeſu Chriſti, qui erat dies VI. Aprilis MDLXI. publicavit edita Bulla, quæ incipit, Ad Eccleſiæ regimen &c. *ſub data Romæ apud Sanctum Petrum III. Kalend. Decembris MDLX. Pontificatus ſui anno I. nec multo poſt nempe die X. Martii MDLXI. creavit quinque ipſius Sacri Concilii Præſidentes, & Legatos videlicet Illuſtriſſimos DD. Jacobum tit. Sanctæ Mariæ in Via Puteum, Herculem tit. Sanctæ Mariæ novæ de Mantua, Hieronymum tit. Sanctæ Suſannæ Seripandum, Stanislaum, tit. Sancti Pancratii Varmienſem, & Ludovicum tit. Sancti Cyriaci in Thermis Simonetam nuncupatos Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Presbyteros Cardinales.*

IV. Ad pellicienda ad concilium Præſules, ac fideles ad ſacras preces pro Divina ope concilianda fundendas incitandos, gratuitam noxarum veniam iis propoſuit, qui rite Sacramentis muniti Legatorum ingreſſum ſua præſentia cohoneſtarent, ac pro felici ſucceſſu concilii orarent.

Univerſis, & ſingulis Chriſtifidelibus præſentes literas inſpecturis, ſalutem, &c.

Pius IV. lib. 1. ſig. n. 2898. p. 418.

Pius IV. Indulgentias concedit orantibus pro felici exitu Concilii.

Cum Nos ſuperioribus Menſibus de Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſilio, & aſſenſu ſacrum œcumenicum, & univerſale concilium in Civitate Tridentina ad Sacratiſſimum diem Reſurrectionis Dominicæ proxime futurum ad Dei Omnipotentis laudem, & Chriſtianæ Reipublicæ tranquillitatem celebrandum decrevimus, & nuper dilectos filios noſtro Jacobum Sanctæ Mariæ in Via, Puteum, & Herculem Sanctæ Mariæ Novæ de Mantua, & Hieronymum Sanctæ Suſannæ Seripandum, & Stanislaum Warmienſem, necnon Ludovicum Sancti Cyriaci in Thermis Simonetam nuncupatos titulorum Presbyteros Cardinales ad noſtro nomine eidem concilio præſidendum Legatos noſtros deputaverimus. Nos cupientes pro paſtorali noſtro officio, & erga Chriſtifideles charitate, tam ſanctum opus ſpiritualibus gratiis decorare, omnibus, & ſingulis utriuſque ſexus Chriſtifidelibus vere pœnitentibus, & confeſſis, ſeu ſtatutis a jure temporibus firmum confitendi propoſitum habentibus, qui ingreſſui eorumdem Cardinalium Legatorum vel alicujus eorum in Civitatem ipſam Tridentinam interfuerint, & pro celebratione ejuſdem concilii pias ad Deum preces effuderint, eam Indulgentiam, & peccatorum remiſſionem etiam plenariam concedimus quam ipſi Cardinales Legati, vel aliquis eorum declaraverit, ſuper quo pleniſſimam eis, & eorum cuilibet tribuimus poteſtatem; contrariis non obſtantibus, &c. Datum Romæ apud S. Petrum die XXI. Martii MDLX. anno II.

V. Pervenere Tridentum decimaſexta Aprilis Cardinales Legati, ſolemnique pompa Urbem ingreſſi ſunt hora vigeſima ſecunda, quibus Cardinalis Madrutius magno Nobilium comitatu, novemque Epiſcopis ſtipatus occurrerat tertio extra Urbem milliari, magnoque, ac læto populi concurſu excepti fuere, de quo eorumdem Legatorum ad Cardinalem Borromæum extant literæ.

Ext. in mſ. Fran. Car. Barber. ſig. n. 1344. cp. 2.

Inſtructi ſunt iidem Cardinales auctoritate a Pontifice, ut Hæreticos non e-

ju-

Ext. in eadem mſ. Car. Barb. ſig. n. 1344. ep. 9.

juratis publice erroribus conciliarent eccleſiæ, ne pudor plures a via ſalutis adeunda abſterreret, de quo Legati Carolo Cardinali Borromæo gratias egerunt XIX. Maii. Cum vero in Lovanienſi Academia Michael Bajus, & Joannes Heſſels diſſeminatis novis opinionibus turbas eacitaſſent, ac pars ad Pariſienſes Theologos confugiſſet, a quibus Bajus, & Heſſels damnati fuerant, hinc inde controverſiarum libri magno fidelium offendiculo plures evulgari fuere, quapropter Cardinales Legati Carolo Cardinali Borromæo ſuaſerunt, ut ſedandis earum Academiarum turbis daretur opera; cumque Pontifea Wilielmum Lindanum Theologum Romam accerſiviſſet, optimum fore judicatum eſt, ſi pontifex Lovanienſibus Theologis daret imperia, ut omiſſis iis controverſiis ad defendendam fidem Catholicam adverſus Hæreticos conjungerent ſtudia, atque ex ſuis aliquos ad Concilium Tridentinum mitterent; ac ſi quis e factionis authoribus vellet Tridentum accedere, illum humaniſſime habitum iri ſignificaret. De horum Theologorum opinionibus, & de via, qua tutius cum iſtis eſſet agendum plura infra videbimus ea literis Cardinalis Commendoni, qui valde utilia conſilia dedit, ut turbæ ab iſtis Theologis excitatæ ſedarentur.

Novæ opiniones a Bajo, & Heſſels diſſeminantur Lovanii.

Ib. ep. 15. & 16.

VI. Contigit, ut nonnulli ex Lutheranis, in quibus fuere Zanchius, & Sturmius eruditionis fama celebres, Concilium Tridenti indictum laudarent, ſed mutandam concilii formam obtenderent, abreptique impia væſania poſcerent, ut Epiſcopi Religione Sacramenti Pontifici præſtiti ſolverentur; ſignificarunt vero Carolo Borromæo Cardinales Legati datis Tridenti VI. Julii literis, poſſe eos ad Concilium accedere ſi velint, humaniſſimeque auditum iri, inanem vero penitus, atque a veritate abhorrentem eſſe eorum opinionem, qui putent Epiſcopos obſtrictos eſſe, ut adverſus conſcientiam ſuam in Concilio ſententias promant; Si quid ex injuſtis petiris indultum fuerit Proteſtantibus antequam ad Concilium venerint, in pervicacia futuros obfirmatiores, quaſi cauſam vicerint; cæterum ſpondendam illis liberi commercii ſyngrapham, ut ſumma clementia ſe admittendos, inque reditu dimittendos norint, omnium vero Hæreticorum impudentiſſimus Bullingerus in Concilium librum ſcripſit, ac ſcripſerat jam ante ipſum Petrus Paulus Vergerius nequiſſimus Hæreticus, qui fallaci argutia utebatur, nunquam priſtinam Eccleſiarum redintegrationem inſtauratum iri niſi in aliquo conſenſerint, eoque fuco contendebat veterem conciliorum morem convellendum, ad quæ alludere Zanchium in iis, quæ propoſuerat Borromæo Cardinali, Legati VI. Julii reſponderunt. Conſueto, ut alibi diximus, Hæreticorum commento, cum apud Catholicos alte fixum ſit, quod nihil tam cogat in mortem, quam ſub obtentu fidei integritatem ipſius fidei violare, eaploratumque ſit, quemadmodum Nazianzenus ajebat, *Parvo lapide ſubmoto flumen totum in pronum trahi*.

Ext. in mſ. Fran. Car. Bar. ſig. num. 1344. ep. 17.

Ibid. ep. 19.

Ib. ep. 19.

Or. 1.

Ut vero Legati ad incertos rerum eventus ampliſſima poteſtate ſuffulti eſſent, ac comparati ad imminentia pericula avertenda, defugiendaſque hoſtium inſidias, Pontifea eoſdem Legatos ampliſſima authoritate inſtruxit, ut Concilium Tridento in aliam Civitatem, ſi res poſceret, transferre poſſent, cœtuſque Tridentinos diſſolvere, utque mandata ſua pœnarum adjectione armarent, jus contulit. VII.

Dilectis filiis Jacobo, &c.

Cum nos ſuperioribus menſibus, ex cauſis tunc expreſſis, ſacrum œcumenicum, & generale Concilium in Civitate Tridentina indixerimus, & quoniam ipſi legitime impediti ad dictum concilium perſonaliter accedere, illique intereſſe non poſſemus, vos noſtros, & Apoſtolicæ Sedis Legatos de Latere in eodem concilio de Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſilio, conſtituerimus, & deputaverimus, voſque ad eandem Civitatem, tanquam pacis Angelos ad præſidendum dicto concilio, nomine, & authoritate noſtra, & Sedis deſtinaverimus, prout in diverſis noſtris deſuper confectis literis plenius continetur. Nos ne tam ſanctum celebrationis concilii hujuſmodi opus ex incommoditate loci, aut alias quovis modo impediatur, aut plus debito differatur, opportune providere volentes, Motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, de ſimili conſilio, vobis in ſimul, aut tribus, vel duobus ex vobis reliquis legitimo impedimento detentis, ſeu forſan inde abſentibus quandocumque vobis videbitur Concilium prædictum de eadem Civitate Tridentina ad quamcumque aliam commodiorem, & opportuniorem, ſeu tutiorem Civitatem vobis viſam transferendi, & immutandi, & illud in ipſa Civitate Tridentina ſupprimendi, & diſſolvendi, necnon Prælatis, & aliis perſonis concilii hujuſmodi, ne in eo ad ulteriora in eadem Civitate Tridentina procedant, etiam ſub cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis inhibendi, ac idem concilium in alia Civitate hujuſmodi, ad

Pius IV. lib. Bullſit. num. 1654. p. 104.

Confert auctoritatem Legatis Concilii

quam illud transferri, & mutari contigerit continuandi, tenendi, & celebrandi, & ad illud Prælatos, & alias perſonas, ipſius concilii Tridentini etiam ſub perjurii, & aliis in literis indictionis concilii hujuſmodi expreſſis pœnis evocandi, eidemque ſic translato, & mutato concilio nomine, & authoritate prædicta præſidendi, & in eo procedendi, cæteraque in præmiſſis, & circa ea neceſſaria, & opportuna alias juxta priorum vobis directarum literarum noſtrarum continentiam & tenorem faciendi, ſtatuendi, ordinandi, & exequendi plenariam, & liberam Apoſtolica authoritate tenore præſentium concedimus poteſtatem, & facultatem, &c. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLXI. X. Kal. Octobris Pontificatus noſtri anno I.

VIII. Ad propulſanda etiam ſchiſmatum diſcrimina, aſſerendamque Apoſtolicæ Sedis authoritatem adverſum eos, qui in Concilio novis turbis Eccleſiam miſcere molirentur, deligendique Pontificis jus ad Concilium devolutum affectarent, ſi Concilii celebrandi tempore excurrente Pontificem e vivis migrare contigerit, ſanxit Pius jus illud, tunc non ad concilium, ſed ad Cardinalium Senatum ſpectare, ac ſi ipſe extra Urbem in alio loco e vita diſcederet, pronuntiata ſententia diſtinxit, qua ratione, quove in loco pro ſubrogando novo Pontifice conventuri eſſent, ut ex ſubjecta Conſtitutione patebit.

Ad futuram rei memoriam.

Pius IV. lib. bull. ſig. 1954. an 2. ep. 88. *Prudentis Patrisfamilias ſpectat cuncta, quæ in ejus domo ſunt, provide diſponere, quod illa debito ordine procedant, nec unum aliud impediat, aut aliqua eorum inſimul confuſionem inducant. Hinc eſt, quod nos, qui a Summo Patre-familias in illius domo meritis licet imparibus diſpenſatores effecti ſumus, & ex cauſis tunc expreſſis ſacrum œcumenicum, & generale Concilium in Civitate Tridentina indiximus, ne ſi forte eveniat, nos Concilio hujuſmodi durante pro Divina voluntate decedere, ſuper electione Romani Pontificis confuſio oriatur, & exinde perturbandæ unitatis Eccleſiæ præſtetur occaſio, habita ſuper his cum Venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus matura deliberatione, & diligenti examine, de ipſorum Fratrum conſilio, & unanimi conſenſu ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine ſtatuimus, decernimus, & ordinamus, quod ſi contingat nos concilio hujuſmodi durante, etiam ſi ejuſdem concilii cauſa, vel occaſione, aut alias quomodolibet etiam pro ſola voluntate noſtra, etiam cum Curia Romana, & cauſarum, ac literarum Apoſtolicarum audientia ab Urbe receſſerimus, vel in ipſa Urbe, ſeu nobis ab ea quovis modo abſentibus ante noſtrum ad illam reditum, alibi ubicumque ita Domino volente decedere in quibuſcumque ſtatu, & terminis Concilium ipſum fuerit, & quantacumque Civitas, ſeu locus, in quo ſeu qua nos etiam inibi forſan cum Curia, & audientia prædictis decedemus, ab eadem Urbe diſtet, & Civitati Tridentinæ, aut alteri, ubi concilium etiam fuerit, vicina, ſeu vicinus exiſtat, electio Romani Pontificis in alma Urbe præfata, niſi Urbs ipſa, interdicto Eccleſiaſtico per nos appoſito tunc ſubjaceat, vel inibi de oppreſſione dubitaretur, ſuper quo majori parti Cardinalium, tunc in Civitate, ſeu loco deceſſus noſtri exiſtentium ſtari debeat, & tali caſu in Civitate Caſtellana, ſeu Urbevetana, vel Peruſina Civitatibus, ſervato ſcripturæ hujuſmodi ordine, dummodo illæ, ut præfertur interdictæ, aut rebelles, tunc non ſint, & non in ea, in qua, ſeu cujus Diœceſi nos decedere continget, aut Tridentina, ſeu alia, ad quam concilium hujuſmodi translatum fuerit Civitate, & ſolum per ipſos S. R. E. Cardinales, & non per concilium hujuſmodi, aut etiam cum eiſdem Cardinalibus aliquos dicti concilii, ſervatis aliat Alexandri IV. quæ* Licet de evitanda, *& Gregorii X. in Lugdunenſi, quæ* Ubi periculum, *& quæ* Ne Romani *incipiunt Clementis V. Romanorum Pontificum Prædeceſſorum noſtrorum in Viennenſi Conciliis circa electionem tandem editis Conſtitutionibus, & aliis extravagantibus, ac omnibus in eis contentis, quibus per hoc alias non intendimus præjudicare, fieri debeat, decernentes ex nunc, Cardinales præfatos etiam per concilium hujuſmodi diſpenſare nullatenus poſſe, ac quamcumque electionem Romani Pontificis contra præſentium tenorem Concilio hujuſmodi durante attentatam nullam, irritam, & inanem, nulliuſque roboris, vel momenti fore, & ea non obſtante per eoſdem Cardinales ad illam electionem Romani Pontificis, ſervata earumdem præſentium forma procedi debere, ac ſimiliter ex tunc irritum, & inane, quicquid ſecus ſuper his a quoquam quavis etiam concilii ejuſmodi authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo, &c. Datum Romæ anno Incarnat. Dominicæ MDLXI. X. kalendas Octobris Pontificatus Noſtri anno II.*

Ad Cardinales non ad Concilium electio ſpectat Pontificis.

Confirmavit eandem ſanctionem Pius in Conſiſtoriis proximo Menſe habitis, in quibus etiam ſanxit Romanum Pontificem non poſſe eligere ſibi Succeſſorem, IX.

vel

vel ſibi coadjutorem conjuncta ſucceſſionis ſpe, vel jure adſciſcere, quæ ex ejuſdem actis repetere lubet. *X. Novembris S. D. N. fecit verbum de reformatione univerſali, & præſertim de iis, quæ ſpectant ad electionem futuri Pontificis* (& rurſus).

Act. Conſiſt. ſig. n. 134. p. 345. *Romæ apud Sanctum Petrum XIX. Novembris MDLXI. fuit Conſiſtorium, in quo Sanctitas Sua decrevit, & declaravit, quod occurrente obitu ſuo [quod Deus avertat] pendente Concilio Tridentino, electio Succeſſoris fiat per Cardinales, non autem per Concilium, cum decreto irritanti, ac aliis clauſulis neceſſariis, & opportunis.*

Pontifex Succeſſorem ſibi eligere, vel coadjutorem aſſumere non poteſt. *Declaravit etiam, & decrevit, quod Romanus Pontifex non poſſit ſibi eligere Succeſſorem, nec aſſumere coadjutorem cum futura ſucceſſione, etiam de conſenſu omnium, & ſingulorum Cardinalium, ſed electio ſpectet ad Cardinales libere, cum decreto irritanti.*

Bar. t. 7. an. 531. Occaſionem hujus ſanctionis reſtituendæ potius, quam inſtituendæ, cum jam olim in concilio Romano ſub Bonifacio II. emanaverit, videtur ex parte innuere Victorellus in additionibus ad vitam Pii IV. (Ep. Ciacc.) quam Diana par. 10. tractat. 5. de poteſtate Pontif. eligendi ſibi Succeſſorem retulit, quem Lector ſciendi cupidus conſulere poteſt, invenietque agitatam inter Canoniſtas quæſtionem, ſit ne hoc Jure, ut vocant, Divino, an Canonico, vel naturali interdictum; quam etiam controverſiam doctiſſime more ſuo expendit Proſper Fagnanus V. S. Referendarius *in 2. parte primi Decretal. cap. Accepimus num. 16.* (Bar. de Jur. Ecc. to. 1. Paſſerin. de Elect. Can.)

X. Pag. 564. Dum hæc Pius decerneret, Divinam clementiam precibus publicis implorandam cenſuit, ſanxitque, ut populi jejuniis caſtigarent corpora, mentes Sacramentis reficerent, precibus placarent Numen, ſacraſque obirent ſupplicationes, de quibus indicendis actum in Conſiſtorio referunt acta. [*X. Novembris MDLXI. fuit Conſiſtorium, in quo fuerunt decretæ ſupplicationes, Miſſæ, & jejunia pro die Dominico cum Indulgentiis*] Extat de his diploma poſtridie datum.

Ad futuram rei memoriam.

Pius IV. reg. ſig. n. 1953. p. 370. Preces, & ſupplicationes Pius IV. indixit. *Cupientes ex noſtri paſtoralis officii nobis divinitus injuncti munere, ut ſacrum œcumenicum generale concilium Tridentinum proſperum, & felicem a Deo bonorum omnium auctore ſucceſſum obtineat, ac Salvatoris D. N. Jeſu Chriſti, cujus vices meritis licet imparibus in terris gerimus, præcepta ſequentes, qui nobis per ſuum ſanctiſſimum os veritatis dicit,* Petite, & accipietis, pulſate, & aperietur vobis, *& rurſus per Prophetam,* Clama ne ceſſes, & quaſi tuba exalta vocem tuam, *quod ſuperiori anno fecimus, ita & nunc* Jubileum. *auctoritate Apoſtolica ex parte Omnipotentis Dei, & per viſcera illius miſericordiæ omnes, & ſingulos utriuſque ſexus Chriſtifideles cujuſvis ordinis regulares etiam ſub clauſura viventes, tam in Alma Urbe noſtra, quam in quibuſcumque Regnis, Dominiis, & Provinciis, Civitatibus, Oppidis, Terris, & locis per Univerſum Terrarum Orbem exiſtentes etiam, atque etiam hortamur in Domino, paterne monemus, ac intimo, ſinceriſſimoque mentis affectu enixe requirimus; in urbe videlicet degentes, ut in quarta, & ſexta feriis, ac die Sabbathi proxime futuri, vel alterius immediate ſequentis Hebdomadæ; alii vero extra dictam Urbem quomodolibet conſtituti, poſtquam præſentes ad eorum notitiam pervenerint, in ſimilibus quarta, ac ſexta feriis, ac die Sabbathi alterius duarum Hebdomadarum, tunc ut præfertur ſequentium, jejuniis, atque orationibus, & eleemoſynarum erogationibus, ſeu aliis piis operibus juxta eorum conſcientiam, ſeu Sacerdotum, quibus peccata ſua confitebantur, ſalutare conſilium vacent, & die Dominico dictum diem Sabbathi, tunc proxime ſubſequente ſacratiſſimam ejuſdem Domini Noſtri Jeſu Chriſti Eucharistiam reverenter, ac devote ſuſcipiant, ipſumque Redemptorem Noſtrum pro felici ſucceſſu ejuſdem concilii pie, ac ſuppliciter orent, rogareque non ceſſent, quod ut facilius Deo propitio conſequi valeamus nos ipſi ſolennes indicere ſupplicationes, & una cum Venerabilibus Fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, omnibuſque Prælatis, & Romanæ Eccleſiæ Magiſtratibus die Dominico, qui erit vigeſimus tertius præſentis Menſis Novembris e Baſilica Sancti Petri uſque ad Eccleſiam Beatæ Mariæ Virginis de Populo concedente Domino incedere decrevimus, ibique ſolemni Miſſa celebrata omnes ad Dominum pias, ac devotas preces pro tam ſalutari opere feliciter dirigendo effundemus, &c. Gratuitam criminum, quæ ſacra exomologeſi rite expiata fuerint, veniam impartitur iis, qui ſervatis præſcriptis jejuniis, & eleemoſynis erogatis, vel ſi fuerint inopes quinquies Pater, & Ave repetierint, ſeque Euchariſtiæ Sacramento communierint. Datum Romæ apud S. Petrum MDLXI. XVII. Kal. Decembris Pontificatus anno II.*

Addunt acta Conſiſtorialia plura alia graviſſima decreta pro temperando optimo concilii ſtatu, atque ordine conſtituendo. In primis, cum Epiſcoporum Regnum ſit Concilium, atque eorum ſit mune- XI. Act. Conſiſt. ſign. n. 195. p. 110.

muneris in controverſiis fidei ſententiam ferre, ſancitum eſt eorum Procuratores ſuffragii ferendi jure, atque authoritate non pollere. *Die V. Decembris*, inquiunt acta, *fuit decretum, quod non poſſent habere votum, niſi præſentes in Sacro œcumenico Concilio*. Compoſitum, itaque de ea re Edictum Pontificium, ac ſubjectis verbis promulgatum.

Pius IV. l. 1. brev. ſig. 1954. ep. 110.

Procuratores non habere jus ferendi ſuffragia in Concilio.

Ad futuram rei memoriam.

Dudum non ſine animi noſtri mœrore proſpicientes, quam longe, lateque hæreſes, & ſchiſmata in toto fere terrarum Orbe vagarentur, & quotidie creſcerent, quam etiam mores Chriſtiani populi deformari forent, ut quantum cum Domino poſſemus, pro noſtri paſtoralis officii debito tot, & tantis calamitatibus opportune provideremus unicum, & præſens remedium hujuſce morbo aptiſſimum œcumenici, generaliſque Concilii celebrationem fore exiſtimavimus; itaque veſtigiis etiam nonnullorum Prædeceſſorum noſtrorum inhærentes, dudum Concilium ipſum in Civitate Tridentina celebrandum indiximus, ac Venerabiles fratres noſtros Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, & alios, quibus in concilio generali ſententias dicendi eſt data poteſtas, hortari fuimus, & monuimus, atque illos in virtute ſanctæ obedientiæ, & juramenti per eos præſtiti, & ſub pœnis contra eos, qui ad concilia generalia venire neglexerint, a ſacris Canonibus conſtitutis præcepimus, & mandavimus, ut in dicta Civitate concilii celebrandi cauſa convenire deberent, niſi legitimo impedimento detenti forent, quod tamen per eorum Procuratores Synodo probare tenerentur, prout in noſtris deſuper confectis literis plenius continetur. Cum autem licet magnus Prælatorum numerus una cum Legatis noſtris eo deſtinatis in dicta Civitate jam convenerit, multi tamen alii Prælati, & alii ad præſens vocati deſiderentur, quorum aliqui, ſicut accepimus, proprii officii, & juriſjurandi immemores, ſub diverſorum impedimentorum prætextu perſonaliter ad dictam Civitatem accedere minime curent, ſed Procuratores ad ſe excuſandum a comparitione hujuſmodi, & inſuper ad ſententias vice ipſorum in concilio dicendas conſtituerint. Nos conſiderantes gravitatem negotiorum ibidem tractandorum talem, ac tantam eſſe, ut de ſumma Religionis Chriſtianæ hoc tempore agatur, & propterea valde expediens, ac neceſſarium eſſe, ut ipſa negotia, præſentia, conſilio, & judicio ipſorummet Prælatorum, & aliorum, quorum induſtria electa fuit, & nullatenus per ſubſtitutos tractentur, & fine debito compleantur, habita ſuper his cum Venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura de eorum conſilio, & aſſenſu felicis recordationis Pauli Papæ Tertii Prædeceſſoris noſtri, qui Concilio ſimili in dicta Civitate Tridentina indicto hoc idem ſtatuit, veſtigia ſequentes, Apoſtolica authoritate, & ex certa ſcientia decernimus, & declaramus, Prælatos, & alios jus dicendi ſententias in Concilio, ut præfertur, habentes, niſi legitimo impedimento detineantur, per ſe ipſos, & non per Procuratores, niſi ad docendum de impedimento hujuſmodi, in dicto concilio comparere, & illius celebrationi intereſſe teneri, & obligatos eſſe, ac ipſos perſonaliter comparentes ad ſententias in eodem concilio dicendas, admitti; Procuratores vero, etſi Prælati ſint, & jure proprio vocem in concilio habeant, ad allegandas, & probandas excuſationes impeditorum dumtaxat audiri debere: hortantes nihilominus denuo, & requirentes Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, & alios prædictos, eiſque non ſolum ſub perjurii, & aliis prædictis pœnis per eos, niſi præſentibus cum effectu paruerint, incurrendis, ut mandatis procurationis per eos forſan factis, quoad ſententias dicendas, minime attentis, ſed illis potius revocatis, & revocatione procuratoribus intimata, ipſimet perſonaliter, & non per Procuratorem, præterquam ad docendum de legitimis eorum impedimentis, quibus tamen ceſſantibus de comparitione perſonali nullatenus liberentur, ad dictam Civitatem quantocitius perſonaliter conferre, & ipſius concilii plenariæ celebrationi intereſſe debeant. Decernentes mandata per eos facta, & forſan facienda quoad facultatem dicendi ſententias, nulla, & invalida, & nullius roboris, vel momenti fore, & eſſe, & minime admitti debere, &c. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLXI. pridie Kal. Januarii anno II.

XII. Ne qua etiam de ſedium ordine prœdrla, ſive honorificentioris loci dignitate affectanda oriretur inter Patres contentio, ſed ſummo ordine, ac tranquillitate peragerentus omnia, ſedium ordo diſtinctus eſt a Pontifice, ut Synodus tanquam Caſtrorum acies ordinata conſiſteset. Referunt etiam acta Conſiſtorialia additum Legatum aliis prioribus, nimirum Cardinalem Conſtantienſem, quod ex ſubjecto diplomate confirmatur, quod Legatis inſcriptum eſt.

Dile-

Dilectis filiis Jacobo Sanctæ Mariæ in Via Puteo, & Herculi Sanctæ Mariæ Novæ de Mantua, ac Hieronymo Sanctæ Suſannæ Seripando, & Stanislao S. Laurentii in Panis & perna Warmienſi, ac Ludovico Sancti Cyriaci in Thermis Simonetæ titulorum Presbyteris, necnon Marco Baſilicæ XII. Apoſtolorum Diacono de Altaemps nuncupatis, Cardinalibus noſtris, & Apoſtolicæ Sedis de Latere Legatis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Act. Conſiſt. ſig. n. 134. MS. Fr. Cardin. Barb. ſig. 1109. Act. Conc. Trid. per Aſtulph. Servantiut. Scriptor. Ep. Teleſi. Secre. Præcedentiam Patrum in Concilio ſtatuit.

Sicut ea, quæ pacem, & concordiam nutriunt, pura mente ſemper inquirimus, ita ex debito noſtræ paſtoralis ſollicitudinis tenemur illa ſubmovere, quæ diſcordiam ſuſcitare, & ſcandalum introducere poſſe videntur. Itaque ad tollendam omnem controverſiæ materiam, quæ inter Prælatos ad celebrationem ſacri œcumenici, & generalis Concil. in Civitate Trid. pro tempore congregatos ſuper eorum præcedentia forte jam ſint exortæ, & in dies oriri poſſunt, volumus, ac vobis per præſentes mandamus, ut omnes, & ſingulos prælatos prædictos, videlicet Venerabiles Patriarchas primo, ſecundo Archiepiſcopos, tertio autem loco Epiſcopos in quibuſvis actibus ſecundum gradum, & ordinem ſuum ad eorum Eccleſias promotionum, ita quod, qui promotus prius ad eas fuerit in ſuo quiſque ordine prior exiſtat incedere, ſedere, & locum habere, nulla habita ratione ad ipſorum dignitates primariales, ſive veræ, ſive prætenſæ illæ fuerint, auctoritate noſtra faciatis, ſtudioſeque, & diligenter procuretis, ſicque pro veſtra prudentia, & pietate geratis, ut cuncta iſtic concordibus animis in virtute Spiritus Sancti cum Dei Omnipotentis honore, atque timore, quiete, ac feliciter procedere valeant, non obſtantibus præmiſſis, & quibuſvis Conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcumque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die ultima Decembris MDLXI. Pontificatus noſtri anno II.

XIII. Deſignatus eſt Epiphaniæ dies inſequentis anni pro inchoando concilio, tum de emendandis corruptelis, quæ vitio temporum in Romanam aulam irrepſerant, necnon de integritate in conferendis Sacerdotiis, detergendaque avaritia in Cardinalium Senatu agitatum, narrant acta his verbis.

Act. Conſ. *IX. Decembris MDLXI. fuit Congregatio, in qua fuit factum verbum de reformatione Curiæ, & circa Datariatum deputavit omnes Theologos, & Canoniſtas, & capita ordinum. Et ſuper officio Camerariatus eoſdem Theologos, & Canoniſtas, ac Reverendiſſimum D. Vicarium.*

Item die XVII. Decembris MDLXI. fuit Conſiſtorium, in quo Sanctitas Sua fecit verbum de non creandis Cardinalibus his temporibus, cum Collegium ſit ſatis frequens, & aptum his præſentibus occaſionibus ad conſulendum, & reliqua faciendum, quæ oportuerit. Fuit deputatus terminus ad aperiendum concilium pro die Epiphaniæ.

Dum hæc pro dirigendo Concilio ſtatueret Pius, non deſtitit Reges, ac Principes incitare, ut Oratores, ſuarumque ditionum Epiſcopos ad indictum concilium mitterent, qua in re cum Sebaſtianus Rex Luſitaniæ ardentius pietatis ſtudium explicaret, Pontifex ſubjectis literis illi eſt gratulatus. XIV.

Sebaſtiano Portugalliæ, & Algarbiorum Regi.

Oratorem tuum jam abs te ad ſacrum Concilium deſtinatum fuiſſe, & Epiſcopos aliquos ex Regno tuo, ut iter jam ingrederentur, admonitos eſſe, aliis poſtea ſecuturis, libenter cognovimus, quod ad noſtra de concilio adjuvanda conſilia tanto ſtudio incumbis, ut aliis Regibus, & Principibus Chriſtianis præclarum, quod imitentur, exemplum præbeas, ſummis te in Domino laudibus extollimus. Retribuat tibi Dominus pro tam pia voluntate, & in hoc ſæculo, & in altero ea præmia, quæ mereris. Nos ſicut ex ipſius Oratoris tui literis intellexiſti, non deſiſtimus, tam ſalutare opus, & tam neceſſarium, quanta poſſumus diligentia, pro noſtri muneris officio promovere, tametſi non intermittat humanæ ſalutis hoſtis id, quantum poteſt, impedire, ſed ſperamus fore ut Dei miſericordia, quæ Eccleſiæ ſuæ nunquam deeſt, omnes ad extremum difficultates, & impedimenta removeat, ac repellat, &c. XXVI. Aprilis MDLXI. *Ep. 48.*

Pellicere etiam ad concilium ſtuduit Pontifex miſſis Internuntiis, ac literis Germanos Principes; quo argumento Albertum Marchionem Brandeburgenſem in Pruſſia Ducem humaniſſime rogavit, ut Oratores ſuos ad indictum concilium tranſmitteret. XV.

Dilecto filio Nobili Viro Alberto Marchioni Brandeburgenſi Duci in Pruſſia.

PIUS PAPA IV.

Dilecte fili Nobilis Vir ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Pro commiſſi nobis officii munere ad ſedandas tot, & tantas de Religione controverſias, & tollenda tam diuturna, tamque pernicioſa ſchiſmata, de Venerabilium Fratrum noſtrorum *Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2897. p. 114.*

rum S. R. E. Cardinalium conſilio, & aſſenſu indiximus œcumenicum, & generale concilium Tridenti Deo favente celebrandum, de qua re edidimus Bullam, cujus exemplum ad te per præſentem nuncium miſimus; ſicut reliquos autem Principes hortati ſumus, ita Nobilitatem tuam hortandam in Domino duximus, ut ſuis ipſa quoque Oratoribus mittendis ejus nomine Concilio interfuturis, ſicut pio Chriſtiani Principis ſtudio dignum eſt, pro ſua virili, tam ſanctum, & ſalutare opus adjuvet. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XX. Auguſti MDLXI. Pontificatus noſtri anno II.

XVI. Pruſſiæ finitima Livonia Lutherana hæreſi etiam maxime contaminata erat, ob quod flagitium, permittente Deo, a Moſcovitis evaſtata, graviſſimiſque calamitatibus attrita fuerat, ex quibus Pontifex Maximum dolorem ſe traxiſſe equeſtris Ord. S. Mariæ Theutonicorum Magiſtro ſignificavit, rogavitque, ut Catholicorum reliquias a vi, & inſolentia Hæreticorum vindicaret, ſuumque Nuntium ad concilium tranſmitteret.

Dilecto filio Ordinis Fratrum Sanctæ Mariæ Theutonicorum in Livonia Magiſtro.

Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2867. ep. 23. *Dilecte fili ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Auditis damnis, & calamitatibus, quas finitimi hoſtes nationi iſti graves admodum intuliſſe dicuntur, pro eo ac debuimus, ſane doluimus, nec poſſumus non augi, & vehementer eſſe ſolliciti, metuentes, ne peccata noſtra, & animos, & vires hoſtium augeant, qui dum Deum placare negligimus, ejus in nos iracundiam vehementer irritamus. Scimus quantopere Catholica fides in iſta Natione viguerit ex eo tempore, quo veſtri Ordinis egregia virtute, induſtria, pietate fuit inſita, & propagata; Nunc autem iſthic auctas, & multiplicatas fuiſſe hæreſes audimus, humani generis hoſte longe, lateque diſſeminante zizania, & adeo a paterna fide, & Religione orthodoxa receſſum eſſe, ut quod ſine gemitu dici non poteſt, non ita multi ſuperſint, qui veram illam, & antiquam Religionem retineant: itaque cujus Religio, & fides conculcatur, quis iram, & ultionem ejus dubitet provocari? His nos tantis iſtius, & aliarum Provinciarum malis mederi pro injuncto nobis Apoſtolicæ ſervitutis officio, & cupimus, & jam cœpimus, ſed tanti oneris magnitudinem ſoli ſuſtinere non poſſumus; itaque Venerabilium Fratrum noſtrorum auxilium nobis eſſe duximus adjungendum convocato œcumenico, generalique Concilio, ſicut devotionem tuam audiviſſe jam credimus, in Civitatem Tridentinam. Sed aliorum præterea auxilio, & ope indigemus, qua ſalutaria noſtra conſilia facilius ad optatum exitum adducere poſſimus, atque alii quidem alibi, tu autem iſthic Fili operam tuam nobis, imo Deo ipſi navare, & potes, & debes, quod ut facias, itaque officii, & ſalutis tuæ memor, quantum conſilio, & authoritate potes, hæreſes iſthic reprimas, Eccleſias, quas adhuc incolumes eſſe audimus, tueare, Clerum, & cæteros Catholicam fidem adhunc tenentes ab Hæreticorum inſidiis defendas, ipſoſque Hæreticos ad Eccleſiam Catholicam revocare coneris, ut denique Oratorem, & Nuntium tuum ad Concilium Deo annuente propediem aperiendum mittas, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcat. die I. Februar. MDLXI. Pontificatus noſtri anno II.*

De Moſcovitis, qui Livoniæ partem a Romano divulſam imperio ſuæ ditioni adjunxerant, ad Concilium vocandis egit quoque Pius, atque in ea re Ferdinandi electi Imperatoris, Maximiliani Regis Bohemiæ, Sigiſmundi Auguſti Regis Poloniæ authoritatem adhibuit, & ad Joannem Baſilium Magnum Moſchorum Ducem, Zachariam Pharenſem Epiſcopum Internuntium decrevit, atque ſchiſmatico Principi rationem indicti concilii amanter expoſuit, & ad veterem cum Romana Eccleſia conjunctionem redintegrandam provocavit. XVII. *To. 2. brev. ſig. 2899. ep. 49. Ibid. ep. 50. Ib. ep. 47. Ibid. ep. 57. & 58.*

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Joanni Baſilio Magno Moſcoviæ Duci.

PIUS PAPA IV.

Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ad regendam Beatiſſimi Apoſtolorum Principis Petri Sedem, licet ſine meritis noſtris, ſola Dei miſeratione vocati, ſtatim pro ſuſcepti muneris officio, & Dominici gregis amore, in eam curam, & cogitationem incumbere cepimus, quomodo tot, & tantas hæreſes alias ex aliis exortas extinguere, & tam pernicioſa ſchiſmata tollere, atque ita populos ab antiqua, & orthodoxa Religione, & fide miſerabiliter abductos ad Eccleſiæ Catholicæ unitatem reducere poſſimus, cujus rei cauſa Prædeceſſorum noſtrorum laudabilem, & ſalubrem conſuetudinem ſequentes, de Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſilio, & aſſenſu œcumenicum & generale Concilium in Urbe Tridento in Germaniæ, Italiæque confinio poſita poſt maturam deliberationem celebrandum duximus, ſicut Celſitudo Tua intelliget *Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2897. ep. 40.* Principem Moſcorum ad Concilium invitat Pius IV.

ex

ex literarum exemplo, per quas illud indiximus. Mos autem hic fuit eorumdem prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum, ut quotieſcumque hujuſmodi Concilia congregarent, toto ex Orbe Terrarum Principes Chriſtianos per literas, & Nuntios invitarent, ut communis fidei, & Religionis cauſa, ſi ipſi ad ea accedere non poſſent, ſaltem Oratores mitterent, qui ipſis Conciliis eorum nomine intereſſent, atque aſſiſterent. Quapropter nos quoque, ſicut cæteros Reges, & Principes Chriſtianos ad fungendum officium tam pium & neceſſarium hortati ſumus, ita Celſitudinem tuam, quam licet maximo terrarum intervallo a nobis remotam, propter Chriſtianæ fidei cultum, inſignemque ipſius virtutem paterna charitate complectimur, cuique negotium hoc ad Dei honorem, & animarum ſalutem pertinens, ut Chriſtiano Principi, curæ perinde, ac debet, fore confidimus, hortandam in Domino, & rogandam duximus, ut ipſa quoque mittere primo quoque tempore Oratores ſuos velit cum mandatis Viros prudentes, & Deum timentes, qui ipſi Concilio una cum cæterorum Principum Chriſtianorum Oratoribus aſſiſtant, quorum erit adventus, & præſentia Sacræ ipſi Synodo gratiſſima. Tu vero chariſſime fili, pro iſto ſtudio in Deum, & Eccleſiam collato, a nobis quidem, & univerſis Chriſtianis laudem maximam conſequeris, a Deo autem omnium bonorum operum remuneratore, & in hoc, & in altero ſæculo præmium accipies. Miſimus autem hujus rei agendæ cauſa ad Serenitatem Tuam cum his literis, & ipſius Bullæ exemplo Venerabilem Fratrem Zachariam Epiſcopum Pharenſem prælatum generis nobilitate, & ob egregias virtutes ſuas nobis valde acceptum, & probatum, cujus in aliis noſtris, & Sedis Apoſtolicæ negotiis fidei ſinceritatem, & Catholicæ religionis zelum experti ſumus, quem ut pro Sedis Apoſtolicæ reverentia benigne excipias, atque audias, fidemque plenam habeas, & ut quam celerrime expeditum ad nos remittas, a Celſitudine tua petimus, & rogamus. Datum Romæ apud S. Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XIII. Aprilis MDLXI. Pontificatus noſtri anno II.

XVIII. Caruit felici exitu ea Legatio cum Joannes Baſilius ſecundis inſoleſcens rebus in vetere perfidia obduruiſſet. Hæſere quoque obfirmati in impietate Lutherani Principes, quos a Pontifice ſollicitatos, ut generali totius Eccleſiæ conventui ſe conjungerent, refert Surius. *Anno*, inquit, *MDLXI. conventus fuit principum Auguſtanæ Confeſſionis Numburgi in Thuringia; quidam Zuinglianus ſcribit, in hoc conventu acerrime actum eſſe, ut ferebatur, de Zuinglianis ſolemniter, & quam apertiſſime condemnandis. Miſit ad eum conventum Pius IV. Pontifex Nuntium ſuum longe doctiſſimum Nobili apud Venetos ſtirpe editum, cui Cæſar Ferdinandus ſuum quoque Legatum adjunxerat, ſed quod Principes Auguſtanæ Confeſſionis ſuorum Concionatorum verbis plus æquo tribuerent, illa Pontificis Legatio parum effecit.*

Ut autem totius Commendoni Legationis, quem hic Surius intelligit, quæ non ad unum Nauburgi conventum contracta, ſed ad omnes pene Germaniæ Principes una cum Delphino extenſa fuit, innoteſcat ordo, jucundum Lectori arbitrati ſumus, rem totam ab ipſo ſui exordio auſpicari. Juſſus fuit ante omnes Ferdinandum Cæſarem adire Commendonus, perlataque ad eum Pontificis voluntate, ejus ad reliqua conſilio maxime uti. *Circiter itaque, Kal. Januarii anno MDLXI.* inquit Gratianus, *Viennam venit. Erant apud Cæſarem Pontificis Nuntii duo, Stanislaus Hoſius Epiſcopus Warmienſis, Polonus, & Zacharias Delphinus Epiſcopus Pharenſis, Venetus, paulo ante de Hungaricis rebus ad Ferdinandum miſſus. Atque is proficiſci ad Civitates, Reguloſque, qui Rhenum accolunt, eoſque ad concilium invitare eſt juſſus, dum Commendonus trans Viſurgim, Albimque interiora Germaniæ peragratur. Cum his communicatis rebus una ad Cæſarem poſtera die deducuntur, habitique colloquii ſeriem ad Cardinalem Borromæum his literis perſcribunt.*

Sur. in com. Vita Car. Comm. l. 2. c. 1.

XIX. Nuntius Commendonus tertia die hujus Menſis ad hanc aulam appulit, & cum per Reverendiſſimos Warmienſem, & Delphinum de ſtatu rerum hujus aulæ edoctus fuiſſet, aperuit illis plenas juſtitiæ, & Religionis cauſas, propter quas Pontifex Concilium aperire, ſimulque indictionis Bullam ejuſmodi conceptam verbis exarare; ac Reverendiſſimum Delphinum, & me ipſum (Commendonus ipſe ſuo, & aliorum nomine ſcribebat) ad Germaniæ Principes mittere decreverat. Tum etiam Reverendiſſimis, quæ nobis mandata fuerant, & cum Germaniæ Principibus ageremus, expoſui. Quare, cum omnium in unum ſententiæ congruiſſent, die Dominico quinta Menſis ad Imperatoris alloquium, prout poſtulaveramus, admiſſi comiter, benigneque Commendonum excepit, qui Pontificia primum benedictione Cæſarem donans, literas ſubinde ei Pontificis manu ſcriptas reddidit, quibus a Cæſare perlectis, orationem ſuam Commen-

MS. Car. Barber. in Reg. ep. Cardinalis Commendoni.

Nuntii cum Ferdinando agunt.

Gratian. ibid.

men-

mendonus eſt orſus: *Pontificem maximum occurrendum tot hæreſibus, magna in dies incrementa capientibus ratum, poſtquam & Dei, & cæleſtium opem, veniamque imploraſſet, & Regum cæterorum, & ipſius in primis Cæſaris ſententias perrogaſſet, Chriſtianæ Reipublicæ concilium de integro cogere Tridentum decreviſſe, ut diſcuſſis, quibus Chriſtiana res in ſectas, ac diſſidia abit, erroribus, antiquus decor, ſpecieſque, & pax Eccleſiæ redderetur, aut ſi qui adamatas ſemel opiniones pertinacius amplecti voluiſſent, illi a cæteris manifeſta animi labe diſtinguerentur. Quamquam autem omnes univerſe per edictum evocarit, tamen dediſſe hoc Pontificem dignitati Germanicæ, ſuoque in gentem illam ſummo, ac ſingulari animo, ut duos Epiſcopos, ſe, & Pharenſem obire omne Germanicum nomen, & ſingulos Principes, liberaſque Civitates ad id concilium celebrandum, ac de communibus rebus in medium conſulendum adhortari juſſerit. Quod quo promptius, ac ſine ullo metu a multis fieret, velle, jubereque Pontificem omnibus tuto veniendi publica ſub fide poteſtatem eſſe, juſque libere, atque audacter apud Patres diſſerendi, qua quiſque de re, ſeu conqueri, ſeu diſceptare, ſeu rogare Patres voluerit. Petere ergo a Cæſare, ut qui reliquos Reges dignitate præſtaret, exemplo quoque anteeat, & Tridentum primo quoque tempore Legatos ſuos mittat, qui non peragendis modo, ſed inchoandis quoque rebus adſint, ſalutaremque hunc Pontificis conatum, opibus, authoritate, conſilio juvet.* Hæc, & alia hujuſmodi elocutus Commendonus, plura ad ſinceram Pontificis charitatem oſtendendam adjunxit, qua omnes homines ſalvos fieri, & ad veritatis agnitionem venire non optabat modo, ſed paſtorali inſuper ſollicitudine promovebat. Hinc nimirum, poſtquam ſummo Dei beneficio, pax inter Principes Chriſtianos coaluiſſet, peropportunum concilii celebrandi tempus adeſſe; immortales proinde Numini gratias reddendas, quod talem Pontifici injeciſſet mentem, taleque Cæſari Religionis ſtudium, ac ſollicitudinem fuiſſet elargitus. Cæſar Pontifici primum pro impertita benedictione demiſſe gratias agens, ſummaque erga ipſum exhibita obſervantia, pium cogendi concilii, quod tantopere expetierat, inſtitutum collaudat, ſeque in authoritate ejus futurum ſemper, neque paſſurum ulla re deſiderari abs ſe officium ſuum pollicitus. *Monuit Nuntios,* Grat. ib. *Germaniæ Principes illos, qui a Catholicæ Religionis fide deſciverant, poſtquam de Pontificis Maximi voluntate habendi concilium certiores facti ſunt*, miſſis inter ſe Nuntiis, locum, diemque ſtatuiſſe, quo & ipſi de ſuis rebus convenirent, nimirum, an debeant in concilio apparere, & ſi debeant, quomodo debeant? Diem ad IX. Kal. Februarii, locum Nauburgium Miſniæ Urbem ad Salam fluvium ſitam delegiſſe. Verum inſtare diem, nec Germanos credi diu Nauburgii moraturos, ut ſi in tempore adeſſe velint, ne differendus diſceſſus ſit, & iter maturandum. Denique, cum arduum negotium diceret, multaque indigere conſultatione, neceſſe eſt, inquit, ut ſcripto mihi ſignificetis, quid Pontifex optet, ut Principibus iſtis renuntiemus, & cum ipſis tranſigamus, ut quid poſtea reſpondendum ſit, accurate cogitemus. Sub hæc audita Nuntius Delphinus Imperatorem monuit, ſatis jam abunde Pontificem, & in Bulla Concilii, & in epiſtola ſua manu exarata animum ſuum aperuiſſe, datoque mandato caviſſe, ne Nuntii ſcripturas multiplicarent. Verum, cum Cæſar mire in ſua ſententia eſſet obfirmatus, nos opportunum neutiquam rati in ipſo tractationis limine illum abalienatum animo a nobis reddere, incommodiſque ſuſpicionibus illius mentem pulſare, anguſtiis præſertim temporis excluſi, ſcripturam ipſi non omnino denegare decrevimus. Non tamen omiſit Reverendiſſimus Delphinus, quin denuo aſſereret, totum id, quod ſcripto proferri quiverat, jam in Pontificis diplomate, & literis exhiberi; nec aliud ſcripto addi poſſe, quam quod ipſi eſſent modo elocuti. Tum Cæſar, ſaltem, inquit, quæ Commendonus diſſeruit, in ſcriptum redigite, ne quando memoria mea præterfluant, maturiuſque diſcuti poſſint; idque, quam citiſſime fiat, cum Nauburgi conventus maxime inſtet. Atque hic velut obiter inſinuare viſus eſt, tempus celebrationi univerſalis concilii præſcriptum, arctum nimis eſſe, quod ideo contractum opinabatur Cæſar, ut Gallicis rebus conſuleretur. Hæc, cum dixiſſet Imperator, Reverendiſſimus Commendonus reſpondit: Pontificem afflictis Chriſtianis rebus mederi ſatagentem, nihil remedii duxiſſe majoris, quam ut ocius concilium convocaret, quod ſi Majeſtati ſuæ, cæteriſque Principibus concilium videretur in aliquod ulterius tempus prorogandum, requiſitum Pontificem aſſenſurum, conſtanter ſperabat. Profecti igitur a Cæſare, cum in domum Reverendiſſimi Warmienſis nos recepiſſemus, Commendono negotium datum, ut, quæ diſſeruerat, in ſummam redacta, Cæſari exhibenda

diſpo-

diſponeret, ne aliqua ad omne diſtrahendum negotium interponeretur offenſio, ſi ſcriptura negaretur. Ergo accurata præmiſſa conſultatione, cum noſtrum omnium in unum congruiſſent ſententiæ, placuit ſequenti Epiphaniorum die ſcripturam Cæſari offerre, quam una cum illius reſponſis ad calcem epiſtolæ referemus. *Et paulo poſt:* Heſterna die quæ dies octava Menſis fuit, Imperator accerſitis nobis ſcriptum reſponſionis ſuæ tradidit, ſubdiditque, quando commodius univerſos Germaniæ Principes coactos in unum ipſi allocuturi videantur, ſibi quidem videri, ut eo una uterque Nuntius proficiſcatur, profecturus inde ad deſtinatum poſtea quiſque iter. Cumque plura pro ſua ſententia attuliſſet, poſtremo ſubdidit. Cum conventus iſte magnus, multuſque ſit, alter alteri adjumento erit, ſi illuc una convenerint. Nos vero, poſtquam a Cæſare facultatem accepiſſemus, ut videlicet liceret nobis ante alia reſponſionem ſuam legere, iterum apud Reverendiſſimum Warmienſem convenimus, ac de tota re ſciſcitantes, quamvis ſecus initio ſentiret Reverendiſſimus Delphinus, quod conſtitutum a Pontifice ordinem haud quaquam immutandum cenſeret, ut tamen Cæſari, aliiſque duobus Nuntiis morem gereret, in eamdem ipſe quoque deſcendit ſententiam. Quare tertio ab hinc die Nauburgium pergemus, &c. *Vienna V. Idus Januarii MDLXI.*

XX. Epiſtolæ junctum erat ſcriptum, quod Imperatori protulerant, ſimulque quod ab ipſo acceperant reſponſum, in hunc modum.

Scriptum Cæſareæ Maieſtati traditum die V. Januarii.

Scriptum, quam Nuntii Cæſari exibuerant.

Cum Sacra Cæſarea Maieſtas Veſtra nobis mandaverit, ut ea, quæ de Legatione ad Germaniæ Principes ſecum agebamus, traderemus, reſpondimus, Sanctiſſimum Dominum Noſtrum, tum Veſtræ Cæſareæ Maieſtatis conſilio, tum ſingulari ſua charitate adductum, Nuntios legaſſe, qui ſingulis Germaniæ Principibus Sanctitatis Suæ literas reddant, Bullam Conc. deſerant, & illis ea plane polliceantur, quæ de Concilio in autographis ſanctitatis ſuæ literis ad Cæſaream Maieſtatem Veſtram reperiuntur expreſſa: quas cum jam Maieſtas Veſtra receperit, nihil reliqui ſupereſſe videbatur, niſi ut quando Cæſar ita jubeat, afferamus etiam ipſi exempla literarum ad Germaniæ Principes; cum imperatum nobis ſit, ſcriptis ne agamus, literas tantum ſanctitatis ſuæ, & Concilii Bullam tradamus, reliqua ſermone, & alloquutione conficiamus. Ad hæc cum Maieſtas Veſtra Cæſarea benigniſſime reſpondens, præciperet tamen, ut ea quæ dixeramus, omnino ſcriberemus, ut ſuæ tantum memoriæ conſuleret, parendum nobis eſſe, duximus. Ea vero ſummatim hæc ſunt. Sanctiſſimum Dominum Noſtrum pro inſtantia ſua quotidiana, & ſollicitudine omnium Eccleſiarum cuncta experiri, quæ ſalva fide, & pietate, poſſit, ut quod infirmum eſt conſolidetur, quod ægrotum ſanetur, quod confractum alligetur, quod obductum reducatur, neque ſolum revertentibus filiis, ut in Evangelio habetur occurrere, ſed in longinqua adhuc regione commorantes invitare, hortarique in ſpiritu lenitatis, & charitatis, ut ad Concilium veniant, quod quidem illos pie, & paterne audiet, ſi qua de re dicere, aut conqueri voluerint, & ſi juſta petent, etiam exaudire. De publica autem fide, nihil opus eſt, quicquam repetere; ſanctitatem ſuam jam Cæſareæ Maieſtati veſtræ ſcripſiſſe, ſe libentiſſime conceſſuram, forma, quæ unquam conceſſa ſit, aut dari poſſit, ampliſſima; Nihil ſummo Pontifice mitius, nihil clementius, nihil quod unquam opportunius acciderit ad reſtituendam Eccleſiæ unitatem, ad componenda diſſidia; Sectas in infinitum diſcindi abunde patere, atque hinc divina, & humana omnia labefactari, nec Eccleſiam dumtaxat perturbari, ſed regnorum omnium fundamenta evelli, & ad univerſam Chriſtiani nominis perniciem, Turcis aditum patefieri; præſenti remedio opus eſſe, nullum vero adhiberi poſſe, præter œcumenicum Concilium; Sanctiſſimumque D. N. ut celerius haberi poſſit, non unum ſolum modo, ſed duos miſiſſe Nuntios ad Germaniæ Principes, alterum, qui Bavariam, Sueciam, Slæſiam, & Franconiam obiret, alterum, qui Saxoniam, Septentrionales regiones, & inferiorem Germaniam. Statuiſſe ſanctitatem ſuam, ut Pharenſis Epiſcopus in ſuperiorem, Zacynthius in inferiorem proficiſcantur, tamen mandaſſe ut hæc omnia referamus ad Cæſaream Maieſtatem veſtram, ut ejus authoritate, & conſilio gerantur, ſimulque etiam gratias agamus, quod Sanctitatis ſuæ Nuntiis idoneos, & ipſam legationis ſocios addituram, ſit pollicita. Pontificis ipſius denique nomine, Maieſtatem veſtram Cæſaream rogamus, ſuos, ut deligat Oratores, qui cum principibus agant, ut religionis cauſam, & paternum conſilium, & ſingulare ſtudium, ac benevolentiam ſuæ ſanctitatis erga inclitam nationem Germaniæ advenit. Deus, & Dominus noſter Jeſus Chriſtus Sacram Cæſaream Maieſtatem veſtram diu incolumem tueatur, ad incolumitatem Eccleſiæ recuperandam, & con-

& conſervandam ſuæ enim pietati, & religioni nunc Catholica Eccleſia maxime nititur.

Cæſar, ubi hæc a Nunciis accepit, ſuam quoque reſponſionem per hæc verba ſubjecit.

Scriptum a Cæſarea Majeſtate traditum.

Sacra Cæſarea Majeſtas D. noſter clementiſſimus, ea, quæ par eſt, filiali reverentia, intellexit quæcumque ſibi ſanctiſſimus D. N. per Reverendiſſimum D. Epiſcopum Zacynthium Nuntium ſuum in negotio Sacri Œcumenici concilii, quod in Civitate Tridentina ad proxime futurum Reſurrectionis Dominicæ diem celebrandum indixit, paterne ſcribere, & nuntiare voluit. Vidit inſuper Majeſtas ſua Cæſarea formam literarum fidei conciliatricum Sanctitatis ſuæ ad quoſdam Reges, atque etiam Electores, & Principes Imperii Auguſtanam confeſſionem profitentes. Et licet ex iis, quas Pontifex ad Majeſtatem ſuam Cæſaream dedit, Majeſtas ſua conjeciſſet, præfatum Reverendiſſimum D. Epiſcopum Zacynthium ſolum accepiſſe hanc provinciam proficiſcendi ad dictos Electores, & Principes Imperii, tamen gratiſſimum accidit Majeſtati ſuæ Cæſareæ, poſtea tum ex prædictis literis, tum ex verbis dicti Reverendiſſimi D. Nuntii Epiſcopi Zacynthii cognoviſſe, id negotii a Sanctitate ejus ſimul quoque eſſe Reverendiſſimo D. Epiſcopo Pharenſi, ac dicto Reverendiſſimo D. Zacynthienſi commiſſum, ita nimirum, ut hic in inferiore, ille vero in ſuperiore Germania Sanctitatis ſuæ mandata exequeretur. In quo quidem Concilii negotio, cum ſanctiſſimus D. noſter Majeſtatem ſuam paterne cohortetur, ut ipſos Reverendiſſimos D. D. Nuntios tum conſiliis ſuis inſtrueret, tum favore opportuno proſequi velit: Cæſar prætermittere non poteſt, quin eis mentem, & ſententiam ſuam hoc ſcripto latius aperiat. Et primum quo ad ordines Imperii Catholicos attinet, nec multa deliberatione, neque etiam apud eos multis Majeſtatis ſuæ monitis, & perſuaſionibus opus fore exiſtimat, quandoquidem omnino perſuaſum habet, Reverendiſſimos Nuntios in illis, & maxime in Eccleſiaſticis, qui alias Pontifici, & Sanctæ Sedi Apoſtolicæ obſtricti ſunt, [cum ſecularium ſit numerus valde exiguus] omnem promptitudinem, & obedientiam reperturos eſſe.

Sed quod attinet ad ordines Auguſtanæ confeſſionis, Majeſtas Cæſarea Reverendiſſimis D. D. Nuntiis celare non poteſt, quod pro certo compertum habeat, omnes illos Electores, & Principes, aut pleroſque ſaltem perſonaliter ad diem vigeſimum præſentis menſis in Civitate Naumburgenſi congregatum iri. Itaque licet Majeſtas ſua Cæſarea non cogitet ipſis Reverendiſſimis D. D. Nuntiis modum alium a mandatis Pontificis præſcribere, cenſet tamen, ad expediendam hanc rem, plurimum momenti allaturum, ſi Reverendiſſimi D. D. Pharenſis, & Zacynthius ambo via recta ad conventum illum ſe conferant; ita namque non ſolum poterunt evitari majores labores, atque moleſtiæ, quæ forent ſuſcipiendæ, ſi omnes illi Electores Principes, & Status eſſent ſingillatim adeundi, ſed id etiam perutile dignoſcetur, quod hac ratione Reverendiſſimi D. D. Nuntii longe facilius, citiuſque ſint certum, & determinatum reſponſum conſecuturi, quam ſi circumeuntes, convenerint ſingulos in ſua Provincia; nunc, quando omnes una ſimul ſunt congregati, non eſt verendum, ne ab alio ad alium, tempus pro reſponſione terendo, remittantur, quod ſi quidam ex ipſis non adfuerint, tunc quiſque ex præſcripto ipſum ſingillatim poterit convenire. In literis etiam fidei effectricibus, quas Pontifex ad eoſdem confeſſionis Auguſtanæ ordines dedit, lætanter cognovit, quod tam paterno, & benigno erga illos affectu agat, & tametſi Majeſtas ſua Cæſarea non diffidat, quin etiam ipſi Reverendiſſimi Nuntii, pro ſpectata ipſorum prudentia, modeſtia, & in rebus agendis induſtria, atque dexteritate ſint idem facturi, moremque optime Sanctiſſimi D. N. voluntati geſſuri, tamen idipſum quoque conſulere, & commendare non deſinit, certus, quod leniter agendo, mulcendoque animos plus, quam caſtigando apud alienatos, & contumaces ſint profecturi.

Quamquam præterea Majeſtas ſua Cæſarea haud facili conjectura aſſequi valeat quid reſponſi ipſi Reverendiſſimi DD. Nuntii a dictis electoribus, atque Principibus Auguſtanæ Confeſſionis ſimul, vel ſeorſim ſint accepturi, quia tamen antea quoque Sanctiſſimus D. N. de præſcripto quodam, cujus exemplar rurſum Cæſar ipſis Reverendiſſimis D. D. Nuntiis pro abundanti cautela communicandum ſtatuit, filiali quadam fiducia certiorem fecit, quo iniquæ multum conditiones exprimebantur, queis iidem Auguſtanæ Confeſſionis ordines ſeſe Concilium acceptaturos eſſe, & non aliter coram Majeſtate ſua Cæſarea in proximo præterito Imperiali conventu profeſſi fuerant, ideo Majeſtas ſua Cæſarea duxit, eas ipſis D. D. Nuntiis nunc in memoriam revocare, ne improviſos, & imparatos eaſdem repoſcentes adoriantur, poſſintque accurate perpendere, an & quid nomine, & loco Sanctitatis ſuæ fuerit dicendum. Poſtremo Cæſar ex prædictis li-

tera-

terarum exemplis, illud quoque, non abſque ſingulari voluptate percepit, quod ſæpe dicti Reverendiſſimi D. D. Nuntii Apoſtolicum mandatum quoque acceperint, agendi cum Sereniſſimo Rege Daniæ, qui quidem Sereniſſimus Rex, & ipſe de facili in prædicta Electorum, & Principum Auguſtanæ Confeſſionis congregatione Nauburgii intererit: quod maxime opportunum ſecum agendi tempus rebatur Cæſar, Nuntiiſque proponebat. Cæterum quando Reverendiſſimi Nuntii hoc conſilium proficiſcendi ad dictum Nauburgenſem conventum probaverint, id etiam ſumma, & inviolabilis neceſſitas poſtulat, ut iter omni mora, & cunctatione poſtpoſita, aggrediantur, adeoque nec diem quidem, nec horam unam negligant tum propter loci diſtantiam, cum propter indicti temporis anguſtias; nam iſtiuſmodi particulares conventus, ad quos Electores, & Principes Imperii ipſimet invicem ſe ſe convocant, non extrahuntur, ſicuti publici, & generales totius Imperii conventus, in longum tempus, ſed plerumque pauciſſimorum dierum ſpatio abſolvuntur, ita ut tanta opportunitas judicio Majeſtatis ſuæ minime prætereunda eſſe videatur. Parata autem eſt Cæſarea Majeſtas juxta hanc Sanctitatis ſuæ paternam requiſitionem, prout etiam ipſamet jam ante in animo habuit, idoneos ex ſuis eodem allegare, ut ordines illos Auguſtanæ Confeſſionis ad comparendum in Concilio, omni benigno, atque paterno ſtudio, requirat; ac ſemper ſtudioſe, ut locus dabitur, hoc ipſum ſalutare inſtitutum juvare, & promovere non deſinet; quin, & ab ipſis Reverendiſſimis D. D. Nuntiis Apoſtolicis, nullam in ſe ejus rei perficiendæ voluntatem, curam, diligentiam, aut ſtudium deſiderari patietur.

Poſtremo Cæſar ipſis Reverendiſſimis DD. Nuntiis haud gravatim aliquos idoneos, & probatos homines adjunget, qui commodis eorum in hoc itinere jugiter aſſiſtant, omnemque bonam operam præſtent. Tradet quoque eis neceſſariam, & opportunam publicam fidem, ac ſummo, & paterno ſtudio commendabit cariſſimo filio ſuo Sereniſſimo Principi Domino Ferdinando Archiduci Auſtriæ, ut Nauburgium per commodius Bohemiæ iter properantibus omnem benevolentiam præſtet, quo facilius, expeditiuſque ſuſceptum iter perficere poſſint. Erit autem non modo Majeſtati ſuæ Cæſareæ admodum gratum, ſed etiam ad promovendum hoc pium Concilii opus perutile ut quæ quivis Rex, vel Princeps diceret, cognoſcerent, & ad ſe referrent; his etenim cognitis poterit Majeſtas ſua, facilius, commodiuſque proſequi, quæcumque ad optatum totius negotii exitum conducere exiſtimaverit.

Præter hæc, quæ ſcripto Cæſar Nuntiis ſignificaverat, alia etiam, cum iterum Delfinum & Commendonum audiret, expreſſit, quæ communi Epiſtola Cardinali Borromæo nuntiarunt, hæc ſcribentes. XXI.

Denique Imperator nobis tria dixit; quorum primum fuit, Principes indictionem iſtius Concilii continuationem exiſtimantes ſuſpicionibus eſſe repletos, ſuiſque Epiſtolis hæc ſuæ Cæſareæ Majeſtati annunciaſſe, bonum proinde conſilium exiſtimare, ut nos hujus continuationis ſcrupulum ab eorum animis tollamus. Secundum. Quod nos cum ipſis modeſta gravitate agamus, offeramuſque ampliſſimam fidem publicam. Tertium; quod ſcripto, ſicut mos eſt Germaniæ, nobiſcum agere volunt, de quo nobis ſtatuendum erat. Reverendiſſimus Commendonus reſpondit primum. Quod ad fidem publicam attinet, jam Cæſari Pontificis mentem innoteſcere, noſque quemadmodum in mandatis accepimus, promptiſſime, & omni ſecuritate plenam, illam offerre. Quo ad continuationem. Jam Bullam indictionis a Cæſare viſam, ſcirique, qualiter Pontifex voluerit, exarari; nec noſtrum eſſe, de hac re cum aliquo diſceptare, ſed ſolummodo ad Concilium adhortari, & invitare, ubi libere quiſque poterit de quacumque re loqui, & benigne audietur. Quod autem ſcripto negotium iſtud agitemus, meminerit Cæſar, ut alias innuimus, hoc nobis a Pontifice vetitum, nec alia quidem ex cauſa, niſi ad cavillationes, liteſque inutiles ſubmovendas; quid enim opus eſt ſcripto, quando tanta ſinceritate agitur, totaque Pontificis intentio ſummatim declaratur in autographis literis ad Cæſaream Majeſtatem veſtram datis, quibus jus libere, atque audaciter diſſerendi; ac conquerendi omnibus dandum teſtatur. Quo ad ultimum vero, ſcilicet, ut cum Principibus modeſta gravitate, tractemus, dabimus ultro libenterque hoc non ſolum Pontificis, & Cæſaris juſſionibus, ſed propriæ quoque electioni.

Hæc omnia cum Reverendiſſimus Delphinus ſuo quoque calculo approbaſſet: nec ultra Cæſar loqueretur, facta abeundi poteſtate diſceſſimus.

Quoniam vero Cæſar conſilium Pontifici dederat, ut e variis nationibus Epiſcopos Romam accitos, reformationi ſtabiliendæ præponeret, Commendonus occaſionem nactus, hæc quoque, cum Imperatore agitandi, Carolo Cardinali Borromæo, quæ cum illo geſſerat, per literas nunciavit, dicens, quod cum Cæ-

ſar de cogenda Prælatorum congregatione ad reformandos mores Pontifici ſcripſiſſet, Pontifex ſummopere approbaverit, mentemque Cæſareæ Majeſtatis condignis extulerit laudibus, cum nihil magis in votis habeat, quam ſuo muneri, Deoque ſatisfacere, ac collapſam diſciplinam pro viribus reſtituere, cujus gratia concilium jam indixerat, ejuſque progreſſum, & exitum ferventiſſime optabat; cui etiam, ne quod impedimenti afferri exiſtimaretur, ab evocando Romam Epiſcopos abſtinuiſſe; ſi quando autem ſecus Cæſar, ac Principes conſulerent, etiam in hoc ſui muneris partes Pontifex implebit. Cæſar probata Pontificis ſententia reſpondit. Quod cum Pontifex his omnibus occurrere per concilium decreverit, illud omnino promovendum cenſebat, ſuamque omnem pollicebatur operam, ut ad exitum perduceretur. Si quæ vero impedimenta naſcerentur, tunc ad iſtud aliud remedium confugiendum; ſubdiditque, Pontificis cogitatum ſummopere pium, ac prudentia plenum fuiſſe, utpote quod præclaram mentis ſinceritatem, animique ſui promptitudinem ad celebrandum concilium in hoc etiam demonſtraverit. Tunc ego; Haud quaquam ambigendum, reſpondi, Divinam Clementiam oculis miſericordiæ ſuæ reſpexiſſe ſuper Sanctuarium ſuum, cum Pontifici paternam adeo mentem erga ipſos vel filios alienos indiderit, talemque Cæſari promptitudinem ad opem omnem pro concilio ſubinferendam tribuerit, ut ſub tantis Principibus, geminiſque hiſce fulgentibus Eccleſiæ luminaribus offuſas Reipublicæ Chriſtianæ tenebras diſpergeret, & illuſtraret. Hæc cum jucunde accepiſſe oſtenderet Cæſar, promptam denuo ſuam voluntatem, operamque ad pia Pontificis conſilia promovenda exhibuit, neceſſumque dixit ad iſtum accedere conventum, quem omnino cogendum iteratis jam Nuntiis acceperat, ac propediem illuc Oratorem ſuum dirigere ſpopondit; jamque ad Germaniæ Principes exemplar literarum Pontificis ſubmiſerat, caveratque ne ipſa autographa mitteret, ſed ipſarum tantum ſummam, veritus, ne verba illa, *etiam cum ſanguinis effuſione*, quæ in eis legebantur, longe ſecus interpretarentur, quaſi arma contra ipſos movere diſponeret. Denique ad modeſtiam, & gravitatem adhortatus, ut impigre pro Dei obſequio laboraremus, adjunxit.

XXII. Cum vero hoc ipſo tempore in Chriſtianæ Reipublicæ perniciem multa, & maxima Turcæ molirentur, de fœdere inter Pontificem, cæteroſque Principes contra illos ineundo cogitatum eſt, impoſitæque fuerant Commendono partes, ut hoc quoque cum Cæſare tranſigeret. Ille rei geſtæ rationem Borromæo Cardinali per epiſtolam annuncians, Cæſarem ita erga opus hujuſmodi affectum repeiſſe dicit, ut tamen, conijceret, ægre ad hæc tractanda deſcendere, quod mirum in modum cuperet apud Germaniæ Principes ſuſpicionem vitare, ne ſpecie inferendi Turcis belli, militiam ad ipſos opprimendos contraheret. De concilio vero, cum Commendonus cum Rege quoque Bohemiæ in colloquium veniſſet, hæc ab ipſo accepiſſe, Cardinali Borromæo datis literis, in hunc modum teſtatur. Heri cum Sereniſſimo Romanorum Rege ad longum ſermones protraxi; multum ille de concilio, de Principum conventu, de mittendis ad ipſos Pontificiis literis, ac Nuntiis, deque appellatione, qua ipſos dilectos filios nuncupat, locutus eſt. Pontificis benignitatem ſummopere laudavit, quod ſuper cæteros omnes Pontifices egiſſet, ſuamque optimam mentem demonſtraſſet. Multa quoque de Principum Germanorum ingenio, de ipſorum commodis, ac diſſidiis ſubintulit, quos in unam nullatenus poſſe convenire confeſſionem, arbitrabatur. Maxima inſuper ſe affectum lætitia dixit, quod ſibi relatum fuerat, Nauburgii conventum hoc etiam præcipue nomine imperatum, ut accurata conſultatione articulus iſte perpendatur. *Et ſi eundum eſt ad Concilium quomodo eundum?* Licet obfirmata Hæreticorum pervicacia parum utique ſpei poſſit tribuere. Tum Regem enixis precibus obſecravi, uti piiſſimum iſtud opus pro viribus adjuvaret, quod & ſe facturum ultro, libenſque eſt pollicitus. Nuntiavit Commendonus aliis literis eidem Cardinali Borromæo, qualiter Cæſar denuo de conditionibus a Proteſtantibus petitis, ut concilio aſſentiantur, diſſeruerit, quodque cognoverat, quod ſi ipſi in ſua obdurati pervicacia conſtiterint, Catholici Germaniæ Principes, ac præcipue Epiſcopi e ſuis ditionibus non recederent, propter multos, quos relinquerent ſibi ſubjectos hæretica labe inquinatos. Intellexerat quoque, Cæſareos Oratores ad conventum deſtinatos poſt ipſos Nuntios illuc adſuturos, idque compoſito decretum, ut nimirum ſecundas ipſi nanciſcerentur aures, ne forte negotium cum Cæſareis Oratoribus jam tranſactum, itidemque tranſigendum prætexentes Principes, inauditos Nuntios dimitterent. Nihil tamen magis negotii, ac difficultatis interim putabat fore, quam anti-

quum

quum gentis illius morem prætermittere, ſcripto ſcilicet omnia tranſigendi, ad quam incommodam ſuſpicionem avertendam, præter ſollicitam Nuntiorum curam, plurimum ſperabat conducere, quod Cæſarei Oratores, qui Pontificis literis inſtructi adventuri erant, ſinceram ipſius mentem, plenamque fidem, quod eſſent admittendi, teſtatam facient.

XXIII. Cum vero jam Nauburgici conventus inſtaret dies, timerentque Nuntii, ne antequam illuc accederent, diſſolveretur, Antonium Cachium opportunis hiſce præceptionibus, ac monitis præmittere decreverunt.

Inſtructio tradita Antonio Cachio.

Cum Conventus Nauburgii inſtitutus ante noſtrum adventum, diſſolvi facile queat, tu, omni abrupta mora, illuc propera. Quod ſi Principes ibidem ad noſtrum uſque acceſſum permanſuros cognoveris, illud tantum cura, ut nobis parentur hoſpitia; ſin autem celerem conventus dimiſſionem vereberis, ſingulos Principes inviſes, noſtroque nomine nuntiabis, Summum Pontificem duos legaſſe Nuntios, alterum, qui ſuperiorem Germaniam, alterum, qui inferiorem obiret. Hos, cum Viennæ comperiſſent indictum Nauburgii conventum, magnis itineribus Pragam ad diem vigeſimam Januarii appuliſſe, profectionem in craſtinum hucuſque parantes. Rogant proinde Celſitudines Suas, ne graventur triduo adhuc pro Chriſtianæ Reipublicæ utilitate ſubſiſtere, donec & ipſi vigeſima octava Menſis die accedant. Quod ſi forte Nauburgenſis Epiſcopus adeſſet, ab ipſo, quæ exequenda ſunt, poteris cognoſcere, ipſumque apud Principes dilationis interpretem adhibere.

XXIV. Vienna diſcedentes Nuntii Pragam ſeptima die, atque inde hyeme ſæva, atque adeo frigida, ut ferri vix poſſet, viaque per Bohemiæ ſaltus maxime nivibus impedita, die quinta Nauburgium venerunt. Pragæ cum Ferdinandum Archiducem Auſtriæ Regni moderatorem conveniſſent, literaſque tum Pontificis, tum Cardinalis Borromæi ad ipſum datas obtuliſſent, tanta ipſum erga Apoſtolicam Sedem demiſſione, & obſequio præditum repererunt, ut Commendonus ad Cardinalem Borromæum ſcribens aſſeruerit, nullum inter Principes adinveniri, qui eum in reverentia erga Pontificem, ſanctamque Sedem antecedat. *Advenientibus Nauburgium Nuntiis* (ſcribit Gratianus,). *nec obvium miſſum, nec ullum honoris, aut amicitiæ officium, nec omnino hoſpitale quidquam tributum. Biduo cognoſcendis rebus dato, tertia die conſtituunt, ut ſingulos ſuæ quiſque Provinciæ privatim conveniat. Delphinus ad Palatinum Rheni, Commendonus ad Ducem Saxoniæ [ii quia e ſeptem Viris erant, qui jus creandi Romani Imperatoris habent, cæteris eminebant] mittunt, qui adeundi tempus poſtulent. Ab utroque idem reſponſum, in communi conventu, nihil niſi de communi ſententia agi poſſe, relaturos ad ſocios, & voluntatem omnium ſignificaturos Romanis. Decernitur inde in eorum conſilio privatis colloquiis in republica opus non eſſe: & verba Legatorum ab Adverſariis venientium omnibus coram eſſe audienda. Ab hoc decreto mittunt cum militum cohorte, quam Saxo ad cuſtodiam corporis habere circa ſe conſuevit, primos amicorum, qui Nuntios in Curiam deducunt.* Hos in epiſtola ſua recenſens Commendonus, Palatini nomine ſcribit fuiſſe Mareſcallum quemdam, & Doctorem Nemium Primarium Principis a ſecretis; Ducis vero Saxoniæ nomine Conſiliarium Wolphangum Kollet, qui Concilio Tridentino olim interfuerat, & Franciſcum Cram itidem Ducis a conſiliis. *Nuncii, quamquam id quidem minime voluiſſent, tamen recuſare non auſi, ne ſi ab his excluſi forent, ab nullis deinde Germanorum ſatis benigne acciperentur, ire porro, & alloqui univerſos ſtatuunt. Curru vectos Germani, qui ad deducendum eos venerant, pedibus, quod honoris eſt, anteceſſerunt, & Principes ingredientibus ad ſe omnes aſſurrexere; non tamen illis dextras ex more gentis porrexerunt, qui mos apud Germanos, ſicuti ſervatus amicitiæ pignus habet, ita prætermiſſus, non dubium eſt alieni, atque averſi animi argumentum.* Quinam autem ſingillatim fuerint Principes, qui tunc ibi aderant, enarrat Commendonus his verbis. Hic erat ſeſſionis eorum Ordo. In primo ſubſellio duo Electores, Saxo nempe, & Palatinus, conſidebant. E Regione ipſorum ſcabello conſidebat Comes Haſtaim Brandeburgenſis Electoris Orator, pone illum Wolphangus Dux Namburgenſis, mox Dux Vittembergenſis, poſt hunc Carolus Marchio Badenſis, huic proximus Lantgravii filius, ac demum Jo: Georgius Palatinus. Nuntii literas Pontificis, edictique exempla ſingulis reddiderunt, qui acceptis codicillis, ut erant ſtantes, innuerunt Nuntiis, ut præparato ſubſellio villoſo ſtrato holoſerico conſiderent, qui cum ipſos primum Principes ad ſedendum invitaſſent, dicentes ſedeant Celſitudines veſtræ, una ſimul omnes, cunctis tacentibus, conſederunt. Ubi conſedere, prior Delphinus orationem ſuam in hunc modum eſt orſus.

Lib. 2. c. 2. Vit. Jo. Fr. Card. Commendoni.

Ep. ad Car. Borrom.

Id. ibid.

Propoſitio Epiſcopi Delphini in Nauburgico Principum Proteſtantium Conventu.

XXV. Propoſitio Delphini Epiſcopi in Conventu Nauburgii.

Cum primum Summus Pontifex ad Eccleſiæ regimen Divino munere eſt evocatus, pro ſuſcepti muneris officio paſtorali in eam ſtatim curam, & cogitationem incumbere cœpit, quonam potiſſimum modo corrupti emendarentur mores, diſſenſiones removerentur, eſſetque terra tandem labii unius, & idipſum dicerent, ſentirent, ſaperentque Nationes omnes. Et quoniam ad eiuſmodi, tum mala ſananda, quam bona conſequenda nullum hactenus aptius remedium Romana Eccleſia noviſſe reperitur, quam œcumenici Concilii celebrationem, Pontifex habita prius ſuper hac re matura cum ampliſſimo Reverendiſſimorum Cardinalium Collegio conſideratione, factiſque ejus conſilii conſortibus Sereniſſimo Ferdinando electo Romanorum Imperatore, cæteriſque Regibus, ac Principibus, ſacrum tandem generale Concilium ad proximum Reſurrectionis Dominicæ feſtum Tridenti celebrari, auctoritate ſibi divinitus elargita ſtatuit, atque decrevit. Cum vero id ad notitiam Principum omnium eam etiam ob cauſam pervenire cuperet Summus Pontifex, ut iidem ſuum ſtudium cum Sedis Apoſtolicæ ſtudio conjungerent, ac pietatis, religionis, & fidei unitatis cauſam protegendam ſuſciperent; quin inclytam Germanorum Nationem ſemper in viſceribus habuit, eiuſque tranquillitatis, ac pacis ſummopere cupidus fuit, ambos nos Nuntios legavit, qui ſuo, & Apoſtolicæ Sedis nomine ſingulos Sacri Romani Imperii Principes conveniremus, eoſque hortaremur, poſtularemus, obſecraremuſque, ut pro viribus, quoniam in eodem concilio pacis, manſuetudinis, & charitatis plena futura ſint omnia, quando idem concilium quacumque de re non modo auditurum, ſed juſta etiam poſtulata eſt exauditurum, cum nihil tandem aliud agendum ſit, niſi, ut probatis probandis, damnatiſque damnandis, diu nimium ſciſſa unitas, diviſaque concordia reparetur, enitì velint, ut fauſtum principium, lætumque progreſſum Dei munere ſortiatur; præſertim cum Summus Pontifex publicam dare fidem ampliſſimis, quam unquam alias conceſſa, vel concedenda fuerit, exaratam formis, ſit paratus. Oratores proinde ſuos, ut ad concilium, opportunis inſtructos mandatis immittant, Celſitudines veſtras, paterne hortatur, & rogat, utque ſedatis diſſidiis, cum jam (proh dolor) tot ſint de Religione hominum opiniones, quot voluntates, tot Evangelia, quot Doctores, una ſit fides mentium, & actionum pietas, ſuuſque Eccleſiæ antiquus decor reſtituatur.

Cum dicendo finem Delphinus impoſuiſſet, commendonus ejus excipiens orationem ſubjecit.

Oratio Epiſcopi Zacynthien. in Conventu ad Principes Proteſtantes.

Cum tandem utrique noſtrum Summus Pontifex mandata dederit, cujus una, & eadem eſt erga univerſam iſtam inclytam Nationem charitas, repetenda mihi non eſſe arbitror, quæ Reverendiſſimus Dominus Pharen. Epiſcopus ad ſuperiores Germaniæ Principes Nuntios modo expoſuit. Sed neque Reipublicæ Chriſtianæ calamitates pluribus explicabo, quas ne dum Celſitudines Veſtræ Illuſtriſſimæ pro ſumma earum prudentia, ſed nemo fere eſt, qui intelligat, quo res deducta ſit, immo quo prolabatur in dies. Aliud ex alio malum oritur, & noſtris diſſenſionibus Chriſti hoſtibus aditum patefacimus, ad Chriſtiani nominis perniciem, cui tandem obviam iri res ipſa poſtulat. In præſentiarum vero propoſitis ob oculos periculis occurrendum ſuadet temporis opportunitas, tum pacata a bellis Chriſtiana Republica, tum divinitus Pio Pontifice nobis dato, cujus præter cæteras virtutes incredibilis eſt benignitas, & ſtudium in Celſitudines Veſtras Illuſtriſſimas ſingulare, ut nulla umquam amplior, & commodior olim data, aut in poſterum dari poſſe videatur occaſio pacis, & tranquillitatis Eccleſiæ revocandæ. Sane quidem illud omnes in primis cogitare debent, agi de fide, & de animarum ſalute, neque Religionis fundamenta evelli poſſe, quin Regna, & Imperia eodem modo labefactata concidant; aut nullum prorſus, aut unum id, de quo agitur, univerſale concilium ſupereſſe in tanta opinionum varietate, & divinarum, humanarumque rerum perturbatione, perfugium, ad quod Chriſtiani homines ex ſinceritate, ſicut ex Deo, & coram Deo in Chriſto ſolliciti de unitate ſpiritus in vinculo pacis ſuas contentiones, & controverſias referant, ut quemadmodum de Chriſto Jeſu dictum eſt, interfeciſſe illum omnes inimicitias in ſemetipſo, ita per œcumenicum concilium, ſublatis de Religione diſſidiis, moribuſque purgatis, ſuus decor Eccleſiæ reſtituatur, ac fidei veritas depulſis errorum tenebris, Chriſtiano Orbi affulgeat, ſimuſque univerſi unum corpus in Domino, idipſum ſapiamus, pacem diligamus, & Deus pacis, & dilectionis ſit nobiſcum.

XXVI. Commendoni oratio in conventu Nauburgenſi.

Nuntiis orantibus decem circiter ex iis, qui in Concilio ex more aderant, ſingula verba excipientes, utriuſque orationem perſcripſerunt, & ipſe Wittember-

bergenſis Dux plura identidem adnotabat. Tum duo Electores, cum quædam inter ſe eſſent collocuti, ac Wolphango Neumburgenſi Duci, ſimulque Duci Wittembergenſi communicari juſſiſſent, per Maſquitium Electoris Palatini Cancellarium omnium nomine hoc reſponſum dederunt.

Illuſtriſſimi Principes audierunt ea, quæ Romani Pontificis nomine expoſuiſtis. Et quia arduum eſt negotium, decernere modo nolunt. Convenient inter ſe ad reſponſum dandum. Interim cupiunt, ut quæ vos Pontificis Legati dixiſtis, ea ſcripta deferatis. Tum Nuntii. *Satis aperte* (reſponderunt) *Pontifex mentem ſuam in Concilii Bulla declaravit, ſatiſque Cæſari per literas cuncta ſignificavit. Nos ne ſcripturas multiplicemus, in mandatis accepimus.* Maſquitius ſub hæc audita cunctos Principes colloquendo conveniens, demum hæc reſpondit. *Illuſtriſſimi Principes intellexerunt veſtram reſponſionem; nec ſuper hoc ulterius vos urgent.* Itaque diſcedentes Nuntii, iiſdem comi-

Grat. c. 2. vit. Card. Comm. l. 2.

tantibus Germanis, a quibus antea deducti fuerant, redierunt. Vix quadrantis unius ſpatium interceſſerat, cum miſſi a Principibus tres Viri eorum, quos ipſi, quia publicarum rerum participes, ac Miniſtros habent Conſiliarios vocant, advenere, introductique literas, quas Nuntii a Pontifice Maximo ſingulis Principibus reddiderant, ad eos retulerunt, his totidem ferme verbis uſi. *Principes, cum has literas eis redderetis, appellatos ſe filios a Romano Pontifice non adverterunt, quem quia ipſi parentis loco non habent, ne literas quidem tali cum appellatione accipere ab eo voluerunt. Attamen ad ea, quæ vos ipſis dixiſtis, reſpondebunt.* Reſponſum a Commendono eſt, non aliter appellatos a Pontifice Maximo Germanos Principes, quam quomodo Cæſar ipſe, cæteriſque Chriſtiani Reges, & Principes nuncupari ab eo conſueverunt. Illi poſitis literis abiere, Bullam tamen Concilii ſibi reſervaverant.

Grat. l. 2. c. 3. vit. Comm.

Triduo poſt expectantibus Nuntiis, ut ad accipiendum reſponſum in conventum vocarentur, decem ad eos Conſiliarii, primarii homines magna Comitum frequentia, miſſu Principum venere; inter quos dignitate præſtabant Maſquitius, & Gregorius Dracovius, amicorum intimi, ille Palatini, hic Saxoniæ Ducis. Omnes a Nuntiis ſumma cum comitate, atque benignitate appellati, atque accepti cum eſſent, Cracovius Vir multarum linguarum peritus, nec ignarus dicendi, ita latine, appellatis primum Nuntiis *Reverendis Dominis* incœpit.

XXVII.

Ep. Com. die 8. Febr. apud Car. Barbar. ubi ſup. Antonius Maria Grat. in vit. Commendoni c. 3. Pallavic. to. 2. l. 15. c. 5.

Magnopere mirantur Germaniæ Principes, qua tandem de ſe opinione, aut ſpe fretus Romanus Pontifex eorum tentare conſtantiam, & ſe compellare legationibus ſit auſus: cum incredibile ſit, ignorare eum, quæ jura ſacrorum ſancta Germanis, quam de Divinis rebus inſituam animis fidem habeant ab eo tempore, quo eam ſcriptam, firmatamque, & comprobatam illuſtribus ſacrarum literarum teſtimoniis Carolo V. Cæſari triginta ab hinc annis Auguſtæ tradidere. Sed neque tum temere, aut levibus de cauſis fecere, ut a Pontificum ditione, ac poteſtate, cui parere antea aſſueverant, deſciſcerent, quando non Jeſu Chriſti nomen, aut gloriam propagari, curarive ab iis, ſed propriæ potentiæ, atque amplitudini ſtudere didicerant. Neque nunc ſibi ſtatuunt Pio IV. ad Concilium vocanti obtemperandum, penes quem ne eſſe quidem ullum ejus rei arbitrium ſciunt. Etenim auditu etiam indignum eſt, eum diſceptatorem aliorum controverſiæ, ac diſcriminum ſtatui, qui ipſe diſcordiarum, ac diſſenſionum omnium fons, & origo ſit, & in judicis ſedere locum eum, quem maxime ſiſti ad judicium, inter reoſque haberi convenit, & a quo uno veritas ipſa tam diu, tam immaniter oppugnatur. Cui enim obſcura ſunt Pontificum Romanorum ſtudia committendi aſſidue armis inter ſe Nationes, diſſidiaque ſerendi, quo ex aliena pernicie, ſuas ipſi opes, & potentiam augeant? Cui non nota inſectatio, ac ſævitia adverſus eos, qui a cultu ipſorum, atque inanium idolorum ad veram pietatem animum traduxerunt? Quis vero neſcit, quantum contaminatæ ſuperſtitionis, & falſarum opinionum diſperſum per gentes ſit a Romanis Pontificibus, quantum tenebrarum Evangelii luci offuſum, & nunc maxime offundatur? Ut tetriores, ac fœdiores errores ferat, foveatque veſter iſte Pontificatus, quam olim ante cognitum Chriſtum gentes habuere; & quod deteſtabilius eſt, res impias, & execrabiles honeſtis nominibus tegitis, & morum, & ſacrorum corruptores, uni ſacrarum legum authores, & cuſtodes haberi vultis. Nos vero cum ipſi cupimus tum in omnibus eſſe populis non dubitamus probos, & Reipublicæ amantes viros, qui vanas iſtas fraudes, & impuras corruptelas, quibus deformatam Eccleſiam cernimus, aboleri, auferrique cupiant, & veram, & cum cœleſtibus juſſis conſentientem diſciplinam reſtitui. Quod ſane in primis curæ eſſe debuiſſet Romanis Pontificibus, qui ſibi tot ſæculis ſuperbum in Chriſtiana Republica titulum, ſummumque ſacrorum jus arrogarunt. Sed nimirum conſtat eos, id

qui-

quidem minime velle, qui una dominandi libidine occupati, cumulandis ſuperſtitionibus, quam divinis rebus ardinandis magis intendunt. Falſo præterea, & inique Germani levitatis vobis inſultantur; & ſibi non conſtare, plureſque in ſectas diviſi contrariis, & repugnantibus opinionibus jactari dicuntur, cum una noſtrorum omnium voluntas, & conſenſio ſit in eam doctrinæ formulam, quam ſcripto comprehenſam Auguſtæ ex authoritate Cæſaris edidimus: ab ea noſtri Principes, neque ſe diſceſſuros unquam profitentur, & minime vero leges imponi ſibi a Romano Pontifice paſſuros. Nullus enim mortalium, niſi Cæſaris imperio Germani continentur, quippe hic arbiter, ac Princeps, & caput rerum eſt in Chriſtiana Republica; huic, non Pontificibus veſtris, juſta, & legitima Cancilia cogere, atque habere, jus aſt. A quo cum Legati ad conventum hunc venerint, iis ſuam de convocando hoc tempore Concilio rationem, ac ſententiam Principes exponent: cum Romano Pontifice omni rerum communicatione in perpetuum ſibi abſtinendum eſſe, ſtatuunt. Vos vero iidem Principes, quia claris Venetorum familiis ortos, & egregiis virtutis, ac ſapientiæ laudibus excellentes eſſe Viros acceperunt, omni quoque honore, & obſervantia dignos judicant, præſtitiſſentque ea vobis, ſi privati huc, non Pontificis Romani juſſu ad eos veniſſetis.

XXVIII. Jam vides Lector, qualis ſit Novatorum doctrina, repleta nimirum non ſpiritu ſapientiæ, ſed, ut ajebat Auguſtinus *Impatientiæ, quo ſalent Hæreticorum fervere præcordia, & pacem perturbare Sanctorum.* Sed quomodo Nuntii, ſecundum quod ſcriptum eſt, *Reſponde ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens videatur*, ingeſta convitia rejecerint, videamus.

S. Aug. l. 12. de Civ. Dei c. 2.

Prov. 26.

Commendonus reſpondet falſitatibus a convento Naumburgenſi propoſitis.

His acceptis Nuntii pauca inter ſe collocuti, non taciti, ea eſſe ferenda ſtatuunt. Tum Commendonus: Fecere, inquit, prudenter veſtri Principes, qui quando talia reſponſuri erant, abſentibus ipſis, ea, quam coram dici a vobis maluerunt. Quo enim acerbitas iſta, ac licentia verborum adverſus eos, qui ad ſuum teſtandum ſtudium Reipublicæ, veſtrumque in ultimam uſque Germaniam venire nos juſſerunt? Scilicet hunc quaque morem a Doctoribus, ac Magiſtris veſtris didiciſtis inceſſendi contumeliis, invidiaque onerandi eos, quorum redargui rationibus, ac veritate revinci vos ſentitis, cujus tamen ea vis eſt, ut maledictis illuſtretur, non obruatur. Cæterum ego dicta criminoſe a vobis in Pontifices Maximos refellam, non imitabor, ut vos modeſtia quoque, & temperamento linguæ, non ſolum cauſa vinci a nobis, intelligatis. Quo animo, & quo conſilio Pius Pontifeu Maximus vocatum Germanos ad concilium miſerit, dictum abunde a Collega, meque eſt nuper apud iſtos Principes, optimo ſcilicet, & cum publico, tum in primis Germaniæ ſalutis cupido, licet id vobis, ut cætera, ſuſpicioſe, crimininoſeque libeat interpretari. In ſanandis ergo Eccleſiæ morbis, nec juſtius aliud, nec uſu compertum eſt ſalubrius, ullum remedium, majores noſtri adhibuerunt, quam authoritatem publici concilii, cujus tanta majeſtas, ſanctitaſque apud omnes Chriſtianos omnibus temporibus fait, ut ejus juſſis haud ſecus, quam cæleſtibus monitis paruerint homines, ii etiam, qui aut proprio mentis errore, aut alterius impulſu lapſi, ab aliis diſcreparent. Quoties enim accidit, ut ægre, ac gravi, ac peſtilenti hæreſi laborantes Provinciæ, concilii authoritate accepta ad ſanitatem, afficiumque redierint? Et quis adeo projecti pudoris eſt, qui plus ſapientiæ, plus conſilii vindicet uni ſibi, quam tribuat univerſis? Et adverſari conſenſui eorum accedat, quos Deus nobis interpres religionum, & ſacrorum Magiſtros dedit, & quibus ipſe præſentiam ſui in perpetuum eſt pollicitus, & ſæpe manifeſto numine declaravit? At vos etiam de exemplo, ac de jure concilia convocandi, habendique dubitare, & cavillari vultis? Unde vero vobis venit in mentem hanc poteſtatem a Pontificibus Maximis, penes quos ab Eccleſiæ ortu, Dei hominumque conceſſu fuit, perpetuaque manſit, ad Cæſares transferre, qui nec uſurparunt unquam ut ſuam, & Ferdinandus ipſe, ad quem ſcilicet eam defertis, non recipit? Quippe diſcrimina ſui, & Pontificis muneris, & novit ille, & qui Vir eſt antiquæ ſanctitatis, etiam ſervat: ea autem, quæ ſint, non eſt hujus loci diſſerere, neque omnino res ullum ſermonem deſiderat, cum obſcurum nemini ſit, qua fide, & obſervantia, & optimus quiſque Cæſarum Pontifices Maximos coluerint, & Ferdinandus colat, & quam ipſe paterno animo, atque amore a Pio Pontifice habeatur. At ne illud quidem eſt ignotum, quam propenſa Pontificum Maximorum ſtudia in Germanos ſemper fuerint, quantaque ornamenta in hanc gentem contulerint. Unde enim vobis Cæſares? Unde Imperii hoc decus, & jus Imperatoris eligendi, quo cæteris Nationibus præfulgetis? An igitur Pius IV. Pontificum aliorum veſtigia ſecutus, & officii, ac perſonæ memor, quæ illi divinitus eſt impoſita, parentis, & rectoris humani generis, ſi errantis Germaniæ curam habet, ſi monitum vos, ſi

pa-

patria charitate revocatum a praviſſimis erroribus, invitatumque ad concilium nos miſit, quorum tamen dignitati tribuere vos aliquid videmini, id ei audaciæ vertetis? Mirari vos dicitis? Videre vel hinc licet, quam a recto veſtrorum Majorum more, ac veritate deſciveritis; Illi dubiis, aut incommodis eorum rebus nuſquam alio fidentius, quam ad Pontifices Maximos refugerunt. Vos Pontificem ultro admoventem vulneribus veſtris manus, iniqua cum exprobratione repellitis. Revocandi autem veterem diſciplinam, ad eamque corruptos hominum mores emendandi curam ad Pontificem Maximum pertinere, quod obiicitis, & nos fatemur. Atque id quidem Pius IV. ſtatim, ac eſt Pontifex renunciatus, enixe, ac ſtudioſe facere eſt aggreſſus, & nunc impenſius in idem opus incumbit; & quia magni negotii res eſt, quo abſolutius, perfectiuſque conficiatur, omniaque quæ ubique ſunt, incommoda comprehendat, univerſeque ad omnes permanet, de concilii ipſius ſententia, & ex conſulto Patrum ſanciri, conſtituique voluit, idque vobis ignotum eſſe non debuit, cum, & edicto contineatur, quod legiſtis, & quæ Romæ aguntur, perferri ad vos quoque potuerunt, niſi capere cuncta in deterius, & honeſta, rectaque neſcire, & tantum ſecus facta reprehendere, atque inſectari liberet. Et quid ego nunc illam orationis veſtræ partem refellam, qua nobis ſuperſtitionis crimen, ſi Deo placet, & obſcurati Evangelii invidiam, maculamque infligere, odio veri, & libidine maledicendi obcæcati, non eſtis veriti? Quibus gloriari liceret, nulla re æque Romanam Eccleſiam cæteris Chriſtianis populis, quam Evangelii propagatione, cuſtodiaque perſtitiſſe, niſi a conſuetudine noſtra abhorreret, aliter, quam in eo gloriari, cuius cæleſti Numine hæc Orbi terrarum ſalutis, & beatitudinis lux effulſit. Sed profecto conſtat, omnibus antiquitatis monumentis veteres illos Patres qui maxime ſanctitatis, & doctrinæ laude floruerunt, Chriſtianamque pietatem pariter moribus, atque ingeniis illuſtrarunt, ab uſque Apoſtolorum memoria, ut quæque res dubia, aut difficilis explicatu incidiſſet, Romanam Eccleſiam conſulere, eiuſque reſponſis haud ſecus quam divinis oraculis ſtare conſueviſſe; Poſſem ergo ad quamcumque terræ partem me verterem, percenſere Reges ultimarum quoque gentium, Nationeſque, quæ ſacrorum iura petitum Romam miſerunt. Poſſem, & innumerabiles hominum multitudines, Pontificum Romanorum cura, atque illius Eccleſiæ ſtudio ab impiis falſarum Religionum ludibriis, quibus captas mentes habebant, ad Chriſti veri Dei cultum traductas commemorare, cum nulla Chriſtiana Provincia ſit, quæ, aut acceptæ, aut conſervatæ Catholicæ Religionis gratiam Romanæ Eccleſiæ non debeat, ſed ut alios mittam [neque enim mihi apud vos agenti aliena exempla conquirenda ſunt] quæro a vobis, unde Chriſtianæ Religionis, fideique primum nomen Germani audiveritis? Unde Magiſtri pietatis, unde Evangelii ipſius lumen diſciplinaque ad vos pervenerit? An inficias ire poteſtis, quod Chriſtiani ſitis, quod barbaras ſuperſtitiones exueritis, id ſecundum Deum beneficium eſſe Romanæ Eccleſiæ? Ab hac prima Chriſtianæ pietatis ſemina jacta in vobis ſunt, ab hac ſacrorum ius, & Dei rite colendi ac de divinis rebus vere, recteque ſentiendi tradita ratio eſt, a qua ſummo iſto Imperii, & Majeſtatis honore præ cæteris gentibus aucti, atque decorati eſtis. Ab hac vos Eccleſia, quæ beneficiis meruit, ut parentis Majeſtatem apud vos obtineret, poſtquam gratiæ obliti deſciviſtis ab hac veritate, ac fidei regula, ad quam omnes, quæ rite Chriſtum Deum venerantur, gentes, ſuas de divinis rebus rationes direxerunt, poſtquam declinaſtis, & quod unum rectum eſt ad Cælum iter reliquiſtis, in quot, Deus bone, & quam devios anfractus deflexiſtis? quibus vos erroribus implicaſtis? quibus mentes veſtras tenebris merſiſtis? At etiam iniquo animo ferri a Principibus veſtris nuper dicebatis, quod nos varia, ac multiplici Religione agitari, impellique Germanos vobis objecimus, idque inficias ire, verecundiæ non fuit. An poteſt clarius, an evidentius eſſe quidquam veſtris inter vos de tota cæleſtium rerum, ac divinarum cæremoniarum ratione diſſidiis & concertationibus? Una eſt veſtrum omnium conſenſio, & conſpiratio adverſus nos, Eccleſiamque, a qua defeciſtis, cætera nihil diſſimilius, nihil disjunctius, nihil diſcrepantius, an vero id non teſtatum omnibus? An non omnis referta libris Germania eſt, contraria, & pugnantia docentibus? An adeo hebetes nos, ac rudes Germanicarum rerum eſſe putatis, iſta ut ignoremus? At Lutherus quidem ipſe, Paulus alter, ut vos vultis, qui præceps ſe ex Eccleſiæ navi in mare dejecit, a quo jactata a vobis Auguſtana formula conflata eſt, quando ſibi, aut in quo ſatis conſtitit? An iſtam ipſam formulam non quot annis, quamdiu vixit, commutatam, diverſaſque in ſententias contortam edidit? An qui poſtea ipſum ſecuti ſunt, non æque licenter trahendo eam, quo cuiuſque libido rapuit, totam aliam fecerunt? Sed quot jam rixæ inter vos de dictis, ſententiiſque Lutheri? Et quotus quiſque

eſt,

eſt, qui quæ placita illi ſunt probet? Quot Melanƈthon? Quot Œcolampadius? Quot Zuinglius? Quot denique Calvinus trahit? Quot alii ſexcenti, qui omnes de ſummis rebus a Luthero, atque inter ſe diſſentiunt? Non modo Civitas, aut municipium, ſed ne domus quidem in Germania eſt ulla horum certaminum expers. Cum viro uxor, cum parentibus liberi de fide ſacrorum, de divinarum literarum intelligentia altercantur. Fœminæ, pueri in circulis, in cauponis, inter pocula, ludoſque, quod miſerandum eſt, de Religione conſtituunt. A vobis denique ipſis, hoc ipſo in conventu, quantum laboratum eſt opere, ut aliquam uniuſmodi mentis ſpeciem præferre poſſetis? Quod aſſequi tamen nequiviſtis: ſcilicet, ut diſcrepare inter ſe vera, ita conjungi, & convenire falſa non poſſunt. Et quanto quis ab Eccleſiæ portu magis recedit, quanto longius a vera, ſtabilique fide, in errorum veluti pelagus provehitur, tanto cæcioribus fluƈtibus jaƈtatur, fallacioribuſque opinionibus involvitur. Quin vos ipſa varietas, inconſtantiaque veſtrorum Doƈtorum revocet aliquando ad cognitionem veritatis, quæ ſimplex, neque plus una eſt? Quin imitamini Pauli Apoſtoli exemplum, ad noſtram eruditionem memoriæ proditum? Qui cum nihil, niſi divino ſpiritu afflatus ageret, diviniruſque traditam ſapientiam haberet, ut labi, atque errare nullo modo poſſet, tamen divinitus item admonitus de re, quæ juſtam dubitandi cauſam habere aliis videri poterat, ad Apoſtolorum Concilium retulit, ne forte, ut Lucas inquit, in vanum curreret, aut cucurriſſet. Sed hæc vos videritis. Pontifex quidem Maximus pio, piique parentis officio adverſus vos funƈtus, omnique nixus ſtudio, ut deviis quoque, & contumacibus filiis ſalutem redderet, jure vobis, ac omni Germaniæ exprobrabit illud Evangelii. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti? *Quæ autem poſtremo honorifice de nobis ipſis dixiſtis, pro privato Principum erga nos ſtudio, privatas quoque gratias iis a nobis referre vos jubemus. Cæterum eas nos non alia re deberi nobis, quam ejus, a quo miſſi ſumus nomine, profitemur.* Hac a Commendono habita Oratione, Germani nullo dato reſponſo diſceſſerunt, varie pro cujuſque ingenio diƈta Nuntii accipientes; pars veritate perculſi taciti ingemiſcere, fremere alii, ac indignari ea dicere tam celebri loco auſus nemo.

XXIX. Aſperæ hujuſce ſententiæ, quam Germani Principes in ſuſcipienda Pontificis legatione amplexi ſunt, quantum ex eorum Conſiliariis Nuntii acceperunt, præcipuus authnr fuerat Chriſtophorus Vittembergenſium Dux, qui præter inſitam Germanorum ingeniis ferociam, magnas poſſidebat opes ademptas templis, unde juſtos Dominos exturbarat, ac ſupra centum millium aureorum veƈtigal ſibi ex *1. ad Tim. 6.* illa rapina confecerat; eo Eccleſiæ infenſior, quo plura Eccleſiæ eripuerat, ut propemodum illud Apoſtoli ad Timotheum ſcribentis videatur impletum. *Radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidem appetentes erraverunt a fide.* Mitius, ut ipſemet Commendonus in communi epiſtola a Cardinali Borromæo ſi- *Ep. 8. Feb.* gnificavit, præ ſe tulit ingenium Auguſtus Saxoniæ Dux, temporalis, ac ſpiritualis apprime pacis ſtudioſus, qui & ipſos Nuntios per certos homines verbis obſequii plenis inviſerat, & antequam per Conſiliarios contumelioſa illa reſponſio redderetur, occaſionem captans Nauburgio diſceſſerat, quamvis omnium poſtremus, utpote proximior, eſſet profecturus. Cum itaque Principes Nauburgii congregati jam plane Concilium celebrandum exiſtimarent, ne populi ſuarum ex diverſitate ſententiarum facile in ſuſpicionem venire poſſent, quænam denique fides apud eos, apud quos nulla nec verba, nec ſcripta, ut cum Athanaſio loquar, robur habebant, ſed omnia pro tempore muta- *S. Athan. de Synodo.* bantur, & transformabantur, in unam omnes coire fidei formulam ſtuduerunt. Sed cum jam a veritate, quæ non niſi una eſt, quam Petri Cathedra tenet, excidiſſent, inter ſe quoque haud compaginari, quemadmodum neque parietes ſubtraƈto angulari lapide, potuerunt. Nam ut ſcribit idem Commendonus, Jo: Fridericus Vemarienſium Dux puram illam dumtaxat Confeſſionem a Luthero compoſitam, & Carolo V. anno MDXXX. exhibitam retineri poſtulabat. Principes, confeſſionem quidem illam admittebant, ſed cum Melanƈthonis ſimul Apologia, hoc præcipue conſilio, quod cum Melanƈthon in Zuinglium inclinaſſet, multaque ejuſdem Hæreſiarchæ inſaniæ, ſemina in ſuis ſparſiſſet ſcriptis, a condemnandis Principibus illis, qui ſeƈta erant Sacramentarii, abſtinuiſſent, quales maniſeſte dicebantur, Eleƈtor Palatinus, Dux Wittembergenſis, ac Marchio Badenſis. Verum Jo. Fridericus nequaquam conſilio acquievit, quin indignatione commotus, quaſi per contumeliam, Principes illos Sacramentarios, & Zuinglianos appellavit, multaſque turbas, & contentiones excitavit, nullo habito cognationis, & Sanguinis reſpeƈtu, quo arƈtiſſime cum Palatino jungebatur: elata namque prima uxo-

uxore, quæ Lantgravii fuerat filia, ex qua nullos ſuſceperat liberos, Jo: Fridericus ipſe, & Jo: Guillelmus ejus frater duas Electoris Palatini filias matrimonio ſibi copulaverant: ex quo corporum nexu nequaquam tamen, ut multi ſperabant, nexus quoque ſecutus eſt dogmatum, & animorum; Divina miſericorditer providentia id præſtante, ut hac ipſa intercedente diviſione extimulati hæretici revertantur ad Dominum in Hieruſalem, quæ eſt Romana Eccleſia, cum cognoſcant, quod *Non eſt ſolium filiæ Chaldæorum.* (*Iſa. 47.*) Cum autem per hos dies Nuntii ſæpe cum Principum Conſiliariis agerent, ac ſæpe etiam illos ad prandium adhibuiſſent, plane acceperunt, nullam erga Concilium animi propenſionem exiſtere, Principeſque exiſtimare, Bullam indictionis expreſſam eſſe Concilii continuationem, ex illis forte verbis, *Omni ſuſpenſione ſublata*, ſuſpicantes, aſſerebantque nullum ex Germaniæ Epiſcopis Tridentum acceſſurum; & antequam conventus ipſe diſſolveretur, conſtitutum eſt inter ipſos, ut neque ipſi mitterent ad Concilium, & metum injicerent Germaniæ Epiſcopis, ne a cuſtodia rerum ſuarum abſcederent. Cum etiam ulterius de rebus Turcarum, ac Moſcovitarum ſermo haberetur, præſertim cum de connubio Ducis Moſcoviæ cum Regis Poloniæ ſorore rumor eſſet, percunctati ſunt a Nuntiis, num Pontifex cum Moſcovitis ageret, cum fama apud ipſos percrebuiſſet, a Pontifice Moſcoviæ Ducem foveri. Ad hæc reſponderunt Nuntii, aliis quidem temporibus Oratores a Moſcovita Romam ſubmiſſos, qui a Pontifice titulum Regium deprecantes, obedientiam ipſi, Sedique Apoſtolicæ obſervantiam pollicerentur, Græcorum ritus, ac ſchiſma penitus condemnaturi; nunc autem nullum hujuſmodi negotium cum Pontifice agitari, cujus animus ad benefaciendum nobiliſſimæ Germanorum Nationi totus modo incumbebat. Et magnum profecto (ſubdunt Nuntii) iſtos Germaniæ Principes inceſſit timor, ne gliſcens, hujuſmodi nuptiarum occaſione, Poloniæ Regis potentia, in eorum damnum augeretur, quod Regio ipſorum parum a Polonia abeſſet, planitieſque maxima, & in ea nullæ arces, nec vires ad ſe defendendum ſuppeterent.

XXX. Abrupta itaque actione illa, atque omni conſultatione, cum Jo: Fridericus protinus ſe conventu proripiens in ſuam ditionem abiecit, Nuntii nona Februarii Nauburgio profecti ad reliqua obeunda digrediuntur; anxii quidem de rerum eventu, metuentes, ne Urbes, cæterique Principes Lutherana hæreſi infecti Pontificis Brevia eſſent accepturæ, cum hi, qui in conventu aderant, neutiquam recepiſſent. Et Delphinus, Franconia, Suevia, ac Bavaria peragrata, plurima ubique locorum eruditionis, ac benignitatis argumenta reliquit; Commendonus vero, cui operoſior demandata fuerat Provincia, altera, quam a Naumburgio profectus eſt die, Lipſiam venit. Sed antequam ipſum abeuntem proſequamur, operæ pretium duximus ea, quæ acciderint, pro ut ipſe Card. Borromæo ſignificavit, enarrare. Sic igitur habet. *Paulo ante noſtrum diſceſſum ex Urbe Nauburgenſi, primus inter Conſiliarios Saxoniæ Ducis me inviſit, ac poſt multa humaniſſima verba dixit, ſe ſuo Principi retuliſſe ea, de quibus multoties ſimul egeramus, ſummumque præ ſe tulit dolorem, quod in hujuſmodi conventu, & non in propria ditione ſuum Principem reperiſſem, quod non immiti Vir ingenio, ut ipſemet animadvertere quiveram, tempori magis, quam propriæ ſententiæ inſervire conatus tunc fuerit, &c. Nocte eadem, cum jam Dux diſceſſiſſet, Nauburgium ſuum Secretarium remiſit, qui patentibus literis ſigno, ac manu Electoris conſignatis ſingulos ſuæ ditionis ſubditos propoſita indignationis pœna jubebat, non ſolum itineris ductoribus, & equis me prætereuntem inſtruerent, ſed omni etiam honore exciperent; quod commode plurimum accidit, cum per totam Miſniam, partemque Saxoniæ ab Electore poſſeſſam tranſeundum fuerit. Altera die una cum Delphino profectus, Epiſcopum Naumburgenſem in loco, qui dicitur, Sait, commorantem convenimus, qui cum Pontificium diploma, & concilii Bullam ſumma reverentia excepiſſet, ſe, quamvis ſenio, & podagra laborantem, promptum, atque paratum ad Tridentinam Civitatem conferendi exhibuit. Cumque mutuis differeremus colloquiis, dixit mihi, Amſdorffum & alios eum ſectantes in Thuringia publicis in concionibus docere, Bona opera perniciosa eſſe ad ſalutem; & quod non ipſe ſolus, ſed omnes Hæretici concionatores a die, qua concilium indictum fuit, populis perſuadere nituntur, non expedire ad concilium accedere, eo quod homines ibi nanciſcerentur verſutos, qui veritatis lumen dumtaxat extinguere conantur, quod ſolis ipſis ſolummodo a Deo infuſum exiſtimare debent, &c.* Quæ autem Commendono Lipſiæ acciderint, & quomodo dein Halam perrexerit ex ipſomet audiamus. *Lipſiam Urbem ſtudiis inſignem, ubi appuli, ſtatim Ducis Con-*

Ep. 17. Februarii.

Saxoniæ Elector Commendono publicam fidem mittit.

ſiliarii, qui Nauburgii me agnoverant, inviſerunt plures poſtea illius Univerſitatis Doctores nomine ipſius Univerſitatis viſitatum venere, qui juxta Nationis morem latina habita oratione demiſſionis, & reverentiæ plena, vini quoque munera obtulerunt; alia inſuper munera paulo poſt ab ipſis Urbis prætoribus ſubmiſſa. Quatuor in iſta Univerſitate, diviti mercede conducti, præcipui Canonum Doctores habentur. Prior Decretum explicat, alter Decretalium libros, tertius Sextum, quartus Clementinas, idemque inſtitutum Vittembergæ obſervari, quamvis hæreſis initio hujuſmodi volumina inibi flammis ſint data, reſtituta poſtliminio eorum lectione, accepi, &c.

Jus Canonicum ab Hæreticis in eorum Univerſitatibus legitur.

XXXI. In alia autem, quam per arbitrarias notas conſcripſit epiſtola ad eundem Cardinalem Borromæum hæc habet. *Audivi, Ducem Saxoniæ, Brandeburgii Marchionem, alioſque Principes novum celebraturos conventum; quoniam in Nauburgenſi cum Comite Palatino, Lantgravio, Vittembergenſi Duce, aliiſque convenire non potuerunt, quod in Calvini, & Sacramentariorum hæreſim inclinarent. Illud etiam accepi, quod in eodem Nauburgico conventu ſedulo curaverint modum aliquem invenire, quo effuſam illam libros typis edendi licentiam frænarent, quibus novæ quotidie proferebantur opiniones, verum, quominus hujuſmodi tollerentur, obſtitiſſe tot inter ſe diviſas Principum de Religione ſententias. Illud etiam accepi, quod antequam Nauburgium perveniremus, palam a Principibus Reginæ Angliæ Oratores admiſſi fuerint, quos, cum legationem de more exponerent, Lantgravius, qui connubium Reginæ cum uno ex filiis ſuis fruſtra, diuque tentaverat, interrogavit, Quandonam eorum Regina paritura eſſet? Quo dicendi modo Oratores maxime offenſi ſumma animi indignatione diſceſſerant. Hacque potiſſimum de cauſa Calviniana pars incrementum, addita Reginæ authoritate, ſumpſerat, ſpargebanturque de Lantgravio querelæ, quod, cum eadem ſentiret, privatas tamen ob cauſas neglexerit.*

Cap. 4. l. 12.

Lipſia diſcedens Commendonus Halam venit, ut ibi inquit Gratianus peregrinationis ejuſdem comes, & teſtis oculatus, Archiepiſcopum Magdeburgenſem conveniret. *Is erat Joachimi Brandeburgii Septemviri creando Cæſari, quos Germani a munere Electores appellant filius: ſed eo non invento Berlinum ad Joachimi ipſius Regiam perrexit, Albi flumine ad Vitembergam trajecto. Oppidum Lutheri furore, & Caroli V. victoria, & Friderici Saxonis, & Lantgravii clade nobilitatum. Joachimus Alberti Patris cura in fide Romanæ Eccleſiæ diu retentus, poſt mortem inde Patris temporum illorum procella abreptus ſe Hæreticis adjunxerat. Sed tamen ex ingenio ſuo multa retinuerat de priſtinis Sacrorum ritibus, multa item ex diſciplina Lutheri reſpuerat. Advenientem Commendonum perhonorifice hoſpitio accepit, coluitque omnibus humanitatis officiis, plura, ut ne a Catholico quidem præſtari potuerint.* Quæ ſingillatim recenſita præſtat audire ab ipſomet Commendono in epiſtola, quam decima nona Februarii ad Cardinalem Borromæum conſcripſit, *Continuo* inquit, *ubi Berlinum appuli, Elector per ſuum Mareſcallum, & a conſiliis primum, inſequenti luce me ad prandium invitavit, ad quod ſerius, quam potui, acceſſi, veritus ne juxta Nauburgenſe decretum, ubi ejus Conſiliarii adfuerant, Pontificis epiſtolam non reciperet; ideo inter epulas optabam colloquia miſcere, ac mandata poſtea exponere. Itaque cum Elector una cum ſuis Conſiliariis ad me audiendum eſſet paratus, ſtatim menſam juſſit apponi, cumque inter recumbendum plura conferremus, ſenſim ſermones flectere curavi de eo, quod Nauburgii inter Principes evenerat, ac de ſumma Pontificis benignitate, paternaque, ac ſincera erga omnes voluntate: multaque in hanc ſententiam fuerunt dicta. A prandio, cum mihi quietem imperaſſet, nec niſi altera die conveniendi ſui poteſtatem feciſſet, tunc, cum per duas horas ante menſam, totidemque poſt illam de concilio, pluribuſque aliis rebus quæſtiones mihi propoſuiſſet, ſemper tamen mandata mea exponendi occaſionem mihi ſurripiebat, quod cum animadvertiſſem, ſerioque apud primum Conſiliarium inſtarem, ut me audiret, ille Principem ſemper ad me audiendum paratum dixit, optare tamen, ut quindecim, vel viginti dies ibi ſubſiſterem. Quod cum fallendi temporis gratia poſtulari cognoſcerem, ne bonum otium contererem, amplius Conſiliarium urgebam, qui cum Electore ſe tandem acturum eſt pollicitus. Inſequenti luce, cum diluculo de facili ad Principem aditu cognoviſſem, quod jam cum ſuis Conſiliariis me operiretur, obviam illi factus, ipſo annuente, coram Theologis, & Conſiliariis ſuis Pontificis mandata expoſui, Bullam Concilii, & Breve ſimul exhibui. Ille ſingula accipiens, Breve aperuit, Bullam perlegit, reſponſionem ad aliam diem diſtulit, quam prolixam valde vigeſima quarta menſis reddidit; cujus hæc ſumma erat: Pontificis ſalutationem ſe ea, qua par erat, reverentia, excepiſſe, multaſque ei gratias habere: exploratam ſibi jam olim, cum in Pannonia moraretur, optimam*

Commendonus cum Brandeburgii Electore agit.

ejus

Digitized by Google

ejus mentem, ſummamque probitatem; ſe quoque paci ſemper incubuiſſe, neque me in hoc de ſe ipſo exiſtimando fuiſſe deceptum, cum omne ſtudium, omnemque operam pro aſſerenda concordia perpetuo inſumpſerit, ignarus equidem, an his immorans, pacem inter omnes, & gratiam ineat. Parum tamen ſibi curæ, ac mæroris eſſe, quid tandem alii ſentirent, conſcientiæ ſuæ paci, & verbo Dei freto, quo impellente, non aliqua vero levitate Auguſtanam Confeſſionem admiſerat, ſummoque deſiderio mortalibus cunctis, ac præcipua Summo Pontifici veram agnitionem filii Dei expetebat. De indictione autem Concilii reſpondit. Non ſui ipſius, nec Naumburgenſis tantum conventus, ſed multorum aliorum Principum, & Statuum eſſe negotium; nil proinde aliud reſponderi poſſe, niſi quod communiter ſtatuiſſent; compoſitionis tamen, & pacis ſtudium ſibi ſemper cordi futurum, quamvis, quod jam experientia magiſtra didicerat, nec Principum voluntates, nec res ipſæ difficultatibus plena multum ſibi de illa promitterent, &c.

XXXII. Hæc cum audiſſet Commendonus, ac ſimul comperiſſet Electoris animum ingenua quadam ſinceritate ornatum, gratamque ſummopere habuiſſe, quam ipſemet pariter exhibuerat ſinceritatem, eo fidentius inſinuare cœpit; Conſcientiæ pacem, & filii Dei agnitionem non alibi melius, ac tutius, quam in univerſali Concilio exquirendam: hanc ſibi modo offerri, & deprecari ab illo, qui Succeſſor, & hæres illius exiſtit, cui a Domino præceptum fuerat, *Ut aliquando converſus confirmaret Fratres ſuos*, addito privilegio certiſſimo, *Ut non deficeret fides ſua*, quod Dominus Jeſus Chriſtus ad hunc finem ſuo in terris Vicario impetravit. Ergo ad hunc a Deo conſtitutum judicem humiliter accedat, lumenque illud ſequatur, quod in continua Sedis Apoſtolicæ ſucceſſione & in perpetua, atque conſtanti Patrum doctrina reperitur. Plurima in hanc ſententiam, cum Commendonus eſſet elocutus, *cupientem deinde diſcedere [ſcribit Gratianus] aliquot apud ſe dies precibus, & comitate retinuit, quotidie plures cum eo horas conſumens, ut nunquam niſi ægre a colloquio, ac ſermone ejus avelli videretur, viri ingenio, atque eruditione, ut ipſe ferebat delectatus. Itaque non difficile ei fuiſſet Joachimum ab illo errore, in quem credulitate lapſus erat, ad Eccleſiæ fidem reducere, fatentem jam ignota ſibi fuiſſe multa, quæ Commendonum diſputantem audierat, niſi ſuorum authoritas eum continuiſſet. Nam Germaniæ Princeps omnes ipſi doctrinæ, omnium externarum rerum, morumque expertes, mirum quam ſe plerumque iis credunt, quos ſibi in conſilium aſciverunt, ſcientia juris, aut induſtriæ opinione commendatos.*

L. 2. 14. vit. Car. Comm.

Sed quænam major animum ipſius obverſarentur circa fidem Catholicam, & Concilium difficultas, Commendonus ipſe ſuis literis exponit, *In multis cum ſe Elector facilem demonſtraſſet, unum illud aſperum nimis, nec ſuadibile exiſtimabat, quod eorum Theologi a ferendis in Concilio ſuffragiis arceantur; quæ cum ſæpius repeteret, multiſque ſuam ſententiam conaretur firmare rationibus, rogavi tandem ipſum, quidnam reſpondendum eſſet aliarum ſectarum hominibus, qui hæc eadem poſtularent, ſi quando Confeſſioniſtis concederetur? Omnibus aliis neganda dixit, quia* Non habent, ut Confeſſioniſtæ Dei Verbum. *Atqui omnes Sectæ [ſubjunxi] Dei verbum habere ſe credunt. Neceſſum proinde fuit, a Deo certum in terris conſtitui judicem, quem videmus in antiqua & perpetua gubernationis Eccleſiæ forma Romanum Pontificem fuiſſe.* Cum vero inſequenti luce ad prandium ab Electore adhibitus fuiſſet, ſimulque adeſſet Doctor e ſuis; cum denuo in eamdem ſententiam loquerentur, ac nullam ſectarum de jure in concilio ſuffragium expetere poſſe Elector affirmaret, nam præter id, quod falſæ ſint, non etiam immediate Romanæ Eccleſiæ adverſantur, quemadmodum Auguſtana confeſſio, quæ abuſus præcipue tollit, & revocare Evangelii puritatem conatur. Futiles haſce rationes ſtrenue Commendonus disjecit, in tantum, ut cum abeundi facultatem a Joachimo expoſceret hæc illum ſibi dicentem audiverit. *Reverendiſſime Domine profecto injeciſtis mihi multas, & magnas cogitationes.* Magdeburgenſis autem Archiepiſcopus ejus filius, cum verbis obſequentiſſimis Breve & indictionis Bullam excepiſſet, reſponſionem diſtulit, donec cum patre conſilium communicaret, quem Commendonus, bonum, & fidelem Conſiliarium reſpondens, ſecum habere, onus nimirum Epiſcopale, quod gerebat, rogavit, ut pro ſuo munere, qui non ſolum Archiepiſcopus, ſed etiam Primas erat, Suffraganeos Epiſcopos, antequam denuo reverteretur, ad concilium pelliceret, exemploque ſuo, cum ætate, & valetudine vigeret, animaret: cui Magdeburgenſis pronam maxime voluntatem non Tridentum dumtaxat, ſed & Romam ipſam accedendi demonſtravit.

Elector Brandeburgenſis Commendoni rationibus ſe multum adſtrictum fatetur.

Ex ep. ſub die 25. Febr. ad Card. Borrom.

Mox cœptum iter proſecutus Commendonus Breſcam ad Jo. Franciſcum Marchionem Electoris Brandeburgenſis XXXIII.

Fratrem divertit, a quo perhumaniter cum fuiſſet exceptus, acceptis Pontificiis literis ſpatium duarum horarum dari petiit, donec ſe ad Conſiliarios reciperet, ut quid Brevi, ac Bullæ Pontificiæ reſpondendum eſſet, cognoſceret. Re deliberata, una cum Adriano quodam Doctore ad ipſum revertitur. Is per ſummam petulantiam reſponſum a Marchione differendum, donec alios quoque Principes propediem alloqueretur, exponit, quod haud ambigendum, veritati innixum, atque ad omnes potiſſimum cavillationes disjiciendas apprime opportunum futurum, præcipue ſuper requiſito ad concilium acceſſu; quod nil aliud equidem eſſet. *Ac ſi lepores ad concionandum inter leones progrederentur*. Atque in concilium, ipſumque Pontificem, cujus benignitatem Commendonus extulerat, convicia, ac maledicta contorquens, Pium inſimulabat, quod eo authore in Italia, cæteriſque Provinciis hominum piorum carnificinæ (hac voce uſus eſt) exercerentur, non aliam ob cauſam, quam quod puram Evangelicam doctrinam ament, erroreſque ac idololatrias, quæ in tyrannide Pontificia ſunt, nec poſſunt, nec volunt admittere. Commendonus, quamvis ſub hæc audita multa intra ſe indignatione fuiſſet commotus, quod ſciret, decere, Pontifici, qui tanta cum dilectione ſcripſerat, eandem viciſſim dilectionem, non autem contentionem, & contumeliam referre, tamen, qua erat animi celſitudine, ac prudentia, vultu placido ad Jo: Franciſcum converſus, manifeſte oſtendit, Adrianum non ad ea, quæ propoſita fuerant reſpondiſſe, ac longe ſecus, quam mens Pontificis eſſet, concilii Bullam fuiſſe interpretatum; nec colloquendi, ſed accuſandi cauſam ſuſcepiſſe, quibus omnibus manifeſte nullum ab iis expectandum reſponſum, indicabat, in quibus rixandi potius, quam charitatis affectus eminebat; Non eſſe hoc Legati officium, nec ſui moris ita agere: Principibus ipſis ſolemne eſſe ab hujuſmodi verbis abſtinere, præcipue non laceſſitis, ſed in honore habitis, ac propriis in domibus. Hoc ſe eo gravius ferre, quo minus merito ſui, vel Pontificis accidiſſet. His dictis brevi reſponſione diluit cuncta illa, quæ Adrianus edixerat, ac Jo: Franciſco in memoriam redegit, Pontificis mentem in hoc poſitam, ut publica fides ad concilium accedentibus detur; utque omnes benigne illic audiantur, nec tamquam lepores, ut inſulſe ajebat Adrianus, inter Leones, ſed tamquam oves inter Paſtores. Demum, ut ipſemet Marchio prudentis

Cum Marchione Jo. Franciſco Brandeburgico ejuſque Conſiliariis diſſerit Commendonus.

reſponſionis apud alios Principes author eſſet, interpreſque pacis, tum temporalis, tum ſpiritualis, quod unum Pontifex in votis habebat, enixe rogavit: aſſurgenſque jam diſceſſum parabat, cum Marchio, & ipſe aſſurgens, ut ſecum pranderet, efflagitavit: tum, quæ conſecuta ſint ex ipſis literarum Commendoni verbis videamus. *Cum me Jo: Franciſcus prandio accepiſſet, aperto ſemper capite, cæteriſque omnibus reverentiæ, & obſequii ſignis diſcubuit; advenienti, atque abeunti dexteram præbuit; diſcedentem humaniſſimis verbis, magniſque pollicitationibus eſt proſecutus, ſuoſque omnes Conſiliarios, qui me uſque ad hoſpitium deducerent, ſubmiſit, ipſum etiam Doctorem Adrianum, qui quæ dixerat, ne amaro acciperem animo, exoravit. Reſpondi, me nullo majori ad illa refellenda impulſum reſpectu, quam ſalutis ipſorum deſiderio; cum ſi de mea tantum ageretur cauſa, gaudendum potius mihi eſſet, quod cum ipſi diſſenſionibus modum imponere nollent, hujuſmodi uterentur reſponſis, quæ perſpectam noſtræ cauſæ juſtitiam reddunt, perpetuamque benignitatis, & charitatis Pontificis commendationem important. Tum ille, cum hoc ſolum queſtus dixiſſet.* Monachi fuerunt in cauſa harum rerum omnium, *profectus eſt*.

Ep. ad Car. Bor. 4. Mar.

XXXIV.

Diſcedens Commendonus Breſca, Berlinum iterum ad Electorem rediit. Catholicam habebat uxorem Elector, Poloniæ Regis ſororem, ad quam quotannis ſemel a Polonia, qui myſteria Divina præberet, Sacerdos catholicus accedebat: plures cum hac Commendonus ſermones habuit, ſimulque cum filio Magdeburgenſi Archiepiſcopo, qui per eos dies adhuc ibi morabatur. Is, ubi Nuntii reditum cognovit, poſtridie ejus diei, ad eum inviſendum perrexit, pollicitamque Pontificio Brevi reſponſionem per ſuum Conſiliarium in hunc modum reddidit. *Innumeras Pontifici gratias habere, quod benedictionem ſibi impertierit, talemque erga ſe voluntatem exhibuerit; immortales Deo, quod Pontificem tam benigno erga Germaniam ſtudio ſuſcitaverit, cum pro ejus potiſſimum ſalute Tridentinum concilium indixerit. Illuc ſe indubitanter acceſſurum, doctrina a pluribus quidem Epiſcopis, fidelitate tamen erga Pontificem a nemine ſuperandum. Majori in poſterum cum fiducia Pontificem ſuis in neceſſitatibus, ut qua ope, quo conſilio cœnobiorum conſervationi, rerumque ad eccleſiam ſpectantium firmitati incumbat, aditurum, quando ipſius Pontificis tam paterno Brevi fuerat decoratus, cui hanc propria exaratam manu reſponſionem dabat.*

Sac. hiſt. Soc. Jeſu lib. 5. an. 1561.

Com-

Commendonus mirifice talem erga Pontificem obſervantiam laudans, illum ad ea, quæ Epiſcopalis muneris erant, cognoſcenda, & obeunda prudenter, & ſtrenue incitavit: ſummopere indolens tam præclaræ indolis, & mentis juvenem, erat enim annorum viginti duorum, Hæreticis undique famulis adeo obſeptum conſpicere, ut ne unum quidem Catholicum dignoverit. Interea, cum Electoris conjux, quæ diutius laboraverat febre, convaluiſſet, ſumma, & ea, quæ Catholicam decebat fœminam, reverentia Pontificis Breve ſuſcipiens, magna, pro miſſa ſibi a Pontifice benedictione, voluptate perfuſa, Commendonum rogavit, ut ejus nomine Apoſtolici pedes oſcularetur, affirmans velle ſub ſuæ Beatitudinis benedictione in Catholicæ Eccleſiæ fide uſque ad exitum permanere, pro cujus vita, & felicitate juges ad Deum preces fundebat. Multum per hos dies Elector conſultandi cauſa cum Commendono colloquebatur, neceſſitatem tot diſſidiis finem imponendi ſatis jam perſpectam; viam tamen ad illa tollenda huc-uſque ignotam. Quærebatque inſtanter, num Pontifex ſuffragium Theologis ſuæ partis unquam eſſet conceſſurus, cum in Bulla indictionis, inquiebat, conſtet, quod vocat eos tantum, qui *De jure, & conſuetudine*. Quæ cum Commendonus nullo negotio refelleret; ad alias Elector expoſtulationes orationem flexit, quod jam olim Tridenti tot decreta Proteſtantibus abſentibus eſſent ſancita, ex quibus tot difficultates modo emerſiſſent. Has tamen omnes querelas a Pontificiis in Proteſtantes ipſos Commendonus ſapienter avertit, cum toties vocati, ac tam multo tempore expectati nunquam tamen accedere voluerint. Electorem demum rogavit, compoſitioni, atque Oratorum ad Concilium miſſioni operam daret, utque ad Provinciam hujuſmodi ſubeundam probatos Viros, paciſque ſtudioſos deligeret. Cui Elector, *Profecto*, reſpondens, *Theologi non quærunt pacem, ſed ſemper contendunt*, ſuam tamen pollicitus eſt operam. Diſcedendi veniam deprecantem ad biduum adhuc ſubſiſtere impetravit Elector, volens ſacras, quas

Sacræ reliquiæ ab Electore Brandeburgenſi aſſervatæ.

in ſua eccleſia habebat reliquias, ſimul, ac ritus, quibus, illi inſerviebatur, oſtendere. Renuit Commendonus præſentiam ſuam Miſſæ hominum non initiatorum, exhibere: a prandio tamen veneratus eſt Sanctiſſimas, quæ ibi cuſtodiebantur, reliquias, quas ſummo nitore aſſervari inſpexit, multis ad illas recludendas ſtatuis argenteis, vaſiſque, & crucibus aureis priſca Caroli Magni, ut ipſe levi memoriæ lapſu opinabatur, vel, ut fortaſſe verius Pallavicinus arbitratur, Othonis I. pietate, & munificentia conflatis. Viſebatur etiam ibi aurea Roſa Pontificis benedictione conſecrata; quam Nicolaus Quintus Pontifex Maximus Avo ſuo tranſmiſerat. Cum autem inclinata eſſet dies, ægre admodum ab Electore facultatem in craſtinum proficiſcendi extorſit, cum a Commendoni alloquio divelli vix poſſet. Altera luce Elector ipſe Commendonum inviſit, petiitque inſtanter, ut ſibi a Pontifice particulam ligni Sanctiſſimæ Crucis Chriſti impetraret, aureæ ſimul, & chriſtallinæ Cruci affabre jam antea excitatæ, includendam. Hæc cum Lector audierit, quo pacto Divinæ providentiæ non obſtupeſcet conſilium, dum ad Hagiomachos, ipſos confundendos, qui ſanctorum reliquias, ut Dæmones deteſtantur, effecit, ut de cultu, ac veneratione ipſis habenda, *Inimici noſtri eſſent Judices*, illaſque tam ſedulo exquireret, ac ſtudioſe cuſtodiret Germaniæ præcipuus Princeps, quamvis a fide Catholica alienus, dum alii intra ipſius Germaniæ fines tam rabida veſania, more Gentilium, ac Manichæorum, in ipſas dæſevirent. Sed jam Hiſtoriam proſequamur. Elector, poſtquam ſacratiſſimas Crucis reliquias a Commendono popoſciſſet denuo ad conſueta Religionis, atque unitatis ſarciendæ colloquia revertitur, quam facili aditu conſequendam dicebat, ſi probati ex omni Natione Viri controverſiarum omnium Judices deligerentur. Verum Commendonus, cum manifeſte oſtendiſſet, nullibi reſarciri poſſe fidei damna, niſi ubi non poſſit fides ſentire defectum, ideoque nec alios exquirendos Judices, quam Concilium legitime congregatum, cui certitudinem infallibilem conciliat infallibilis Spiritus Sancti aſſiſtentia; dilatam per hujuſmodi collocutiones poſt meridiem ſuam profectionem adornavit, cui diſcedenti Elector literas ad Pontificem tribuit, fuitque hic unus, ut notat Sacchinus, omnium Lutheranorum Principum, qui honorificentiſſime, & Pontificis tractavit Legatum, & ad Pontificem ſcripſit, ac de Pontifice, & Romana Eccleſia mentionem nunquam ſine honore uſurpavit. Abeuntem Legatum multis, & pretioſis muneribus ſtuduit comitari, quæ omnia cum Commendonus reſpuiſſet, duo Electorem, ne ſibi denegaret, poſtulavit; nimirum, ut librum, quem conjugi ſuæ Warmienſis Epiſcopi nomine obtulerat, dignaretur legere; Continebat liber iſte fidei Catholicæ confeſſionem, atque Auguſtanæ Confeſſionis fal-

Deut. c. 32.

Hiſt. Soc. Jeſu ann. 1561.

Gra. vit. Com. l. 2. c. 4.

lacias

lacias aperiebat. Alterum ut Monachis Chartuſianis, qui apud Francfordiam ad Oderam adhuc remanſerant, loca quædam ſublata reſtituerentur. Quibus auditis, liberaliter pollicitus, approbare quoque viſus eſt, quod cætera, quæ obtulerat, Commendonus reſpuiſſet.

XXXV. Ab eo profectus Brunſvicenſibus, Lunemburgenſibus, cæteriſque Regionis ejus Regulis, Epiſcopiſque conventis, ad Rhenum, per Veſtphalos iter vertit, viſis circa Paderbornam campis, ſaltibuſque Variana olim clade, & Arminii victoria claris; quæ loca poſt tot ſæculorum ſpatium a Germanis cum gloria, & oſtentatione Majorum ſuorum virtutis monſtrantur; & hac noſtra ipſa ætate a Celſiſſimo Principe Ferdinando de Furſtenberg Epiſcopo Paderbornenſi, & Coadjutore Monaſterienſi præclaris ingenii ſui monumentis fuere illuſtrata. Præerat tum Paderbornenſi Eccleſiæ Joannes Comes ab Hoja, quem inſigni virtutum ornatu cultiſſimum, tradunt Scriptores. Is quamvis devexa eſſet ætate, ad Concilium tamen ſe venturum Commendono promiſit, ac plenas obſequii literas Pontifici reddidit.

Grat. 2. 4. l. 2.

In libro inſcripto Monum. Paderbor. & in Poemat. Ferdin. de Furſtenber.

Bucelin. in Germ. Topog.

XXXVI. In Ubiis apud Agrippinenſem Coloniam Urbis ejus Archiepiſcopum S. R. I. quem vocant, Electorem conveniens, in loco, qui dicitur Brall, ubi tunc non longe ab Urbe morabatur, legationem ſuam expoſuit. *Elector, reſponſione primum cum Conſiliariis communicata; Gratias ſe Pontifici agere dixit pro Apoſtolica collata benedictione, & literis tranſmiſſis; ac ſanctiſſimam ejus mentem commendavit, quod tot occurrentibus malis Germaniæ potiſſimum impendentibus remedium afferre paraverit. Se quidem devotum ſemper, & Sedis Apoſtolicæ dicto obſequentem futurum, ultroque ad Concilium conventurum, quod tamen, non communicato prius cum Cæſarea Majeſtate conſilio, polliceri nequibat.*

XXXVII. Inde bidui itinere adverſo progreſſus ad confluentem Moſellæ, Rhenique Trevirorum item Archiepiſcopum adiit. Erat tum Trevirenſium Archiepiſcopus, idemque Sacri Romani Imperii Elector Joannes a Petra ejus nominis VI. qui cum paucis Germaniæ Principibus, Religionis avitæ tutelam, defenſionemque ſerio receperat, cujus virtuti ſuffragium ferens Commendonus ipſe in epiſtola ad Cardinalem Borromæum hæc habet. *Quo ad Archiepiſcopum Treverenſem, non eſt hominem invenire majoris humanitatis, nec ferventioris zeli pro Divino famulatu, aut obſequentioris reverentiæ erga Sedem Apoſtolicam, Summumque Pontificem.*

Ep. 21. Ap.

Quæ autem cum ipſo egerit, propriis ad eundem Cardinalem literis explicuit his verbis. *Idibus Aprilis Confluentiam appuli, & Archiepiſcopum conveni, qui obſequium omne erga Pontificem oſtendens, ſincere mihi retulit, Cæſarem ad Electores Eccleſiaſticos omnes literas dediſſe, ut cogitarent, quænam aptior judicaretur via ad concilium promovendum, an Imperialis Dieta, vel certus quiſque alius modus; dictamque a tribus ipſis Electoribus, conſentientibus ſententiis, improbatam, quod Proteſtantes in ipſa ſemper iniquas, atque inſolentes conditiones circa Concilium obfirmato animo expoſcant, cum quibus ſatius, ac fructuoſius erat ſingillatim agere, quod & me ipſum experientia edoctum non ambigebat, cum prius in Conventu Nauburgico, ac poſtea cum Electore Brandeburgenſi egeram. Reſpondi, me profecto hoc ſatis compertum habere; verumtamen a Dieta peculiaria hæc officia non excludi, quæ antequam Principes congregarentur, Cæſar cum unoquoque ipſorum authoritate ſua interpoſita ſeorſim obiret, nec cum Proteſtantibus ſolum, ſed cum ipſis etiam Eccleſiaſticis Principibus. Res Religionis in Germania eo jam adactas, ut præſens remedium expoſcant, quod ſi diutius, ultra differatur, difficilius, ac periculoſius evades in dies. Auctiores quotidie Hæreticos fieri, nec Principes tantum aliquot in eorum jam ſententiam adductos, ſed plurimas quoque Catholicorum Principum Provincias hæreſeos viru infectas, ac contaminatas, e quibus nec conſueta accipere vectigalia, nec debitam exigere obedientiam amplius valebant. Inſtare tempus tot calamitatibus imponendi modum, vel ſaltem occurrendi, ne progrediantur ulterius. Facilem eſſe rem ſi modo Catholici viribus longe majores nunc ſentiant, ac approbent. Hoc uno nomine Hæreticorum potentiam metuendam, quod conjuncta ſit, quæ tamen conjunctio animorum ſumme inter ſe diſſidentium, quos in unum dumtaxat conjunxit Catholicæ Religionis odium, & bonorum Eccleſiaſticorum, quibus inhiant, rapina? omnem ſe ſalutem in Catholicorum conſenſione reſpicere, ex qua vel felicem Dietæ exitum, vel abſque ipſa Dieta facilem ad concilium promovendum aperiendam viam: Jam quantum exiſtimationis, atque animi multis Principibus Franconicum fœdus attulerit, experientia ipſa innoteſcere. Hæc de ſententia mea tantum, non juſſum, nec velut Apoſtolicum Nuntium detuliſſe, ob ſtudium invadendæ Germanicæ*

Quæ egerit Commendonus cum Electore Trevirenſi.

nicæ Nationis, quam ſæpius luſtraveram, & ob exploratum, quod in ipſo Electore cognoveram pro Catholica Religione ardens ſtudium. Elector poſt multa humanitatis, & prudentiæ verba, pronunciavit, quod, cum ipſe hæc allocutus fuerim, fiducialiter narrare volebat, ſe anno jam elapſo cum Cæſare egiſſe, ut fœdus inter Electores Eccleſiaſticos, Belgicas Provincias Catholico Regi ſubjectas, Clivenſium Ducem, & Monaſterienſem Epiſcopum, alioſque finitimos Principes percuteretur, quod Franſonio fœdari reſponderet, his conditionibus, ut unum in ſuperiori Germania, & aliud in inferiori, ſtatus ſpirituales, ac temporales Catholicorum tueretur, eſſetque unum alteri juxta neceſſitatis exigentiam adjumento, & ſubſidio. Hoc, cum Cæſari conſilium placuiſſet, enixe poſtulaſſe, ut cum Duce Clivenſium ejus Genero cæteriſque aliis rem tranſigeret, verumtamen, hucuſque de fœdere nil tranſactum. Tum ſciſcitatus cum ab Electore, an Catholici Regis voluntas ſuper hoc fuerit explorata? reſponditque, magnam a Rege exhibitam promptitudinem. Ergo adjeci, quis hujuſmodi conſilio obverſatur? cumque ignorare ſe fateretur, illud ſum veritus, ne ipſa Regis Catholici promptitudo ſuſpicionem injecerit, quaſi Protector Electorum Eccleſiaſticorum, cæterorumque Principum agnoſci voluerit. Verum niſi adinveniatur via, qua Catholici ſimul in unum conjuncti, de metu, ac ſervitute, qua premuntur, evadant, deſperata prorſus videtur in his regionibus Religionis cauſa, &c. Confluentiæ XIV. Aprilis. Et rurſus in alis literis, cum Cardinali Borromæo per certum hominem epiſtolas, quas a Catholicis Principibus, & ab Electore Brandeburgenſi Hæretico pro reſponſione ad Pontificem acceperat, miſiſſet, quid ſibi quoque Trevirenſis Elector de ſuo ad concilium acceſſu reſponderit, exponit. Elector nil magis optare ſe dixit, quam ad concilium venire, Pontificem tamen, ut Patrem, ac Dominum ſuppliciter orat, animadvertere dignetur, qui tumultus olim fuerint exorti, cum Electores ad concilium acceſſiſſent, quanta in eorum ditionibus pericula, quomodo e concilio, neceſſitate cogente, fuerit abeundum; quot in ipſo reditu diſcrimina pertulerint. Nec memoria excidiſſe, quæ ſeditiones ante annos decem in ipſa Trevirenſi Civitate excitatæ fuerint, cum ad Auguſtanum Conventum, Elector ſe contuliſſet. Dei proinde obſequio, ſi res eo, quo nunc ſunt, loco, conſtiterint, conducibilius, Oratores ſuos ad concilium ſubmittere, quam ipſum coram adeſſe. Non intermiſſurum ſe tamen, quin omni ſtudio una cum cæteris Electoribus concilii celebratio promoveatur, & certa aliqua ſuſcipiatur via, qua gliſcentibus in dies Germaniæ malis ulterior prohibeatur excurſio.

XXXVIII. *Brower. & Maſſenus, to. 2. an. 1561. n. 134.*

Cum vero non ita pridem ab eodem Electore in ipſa Trevirenſi civitate nobilis Academia inſtituta fuiſſet, atque a patribus Societatis Jeſu magno catholicæ religionis emolumento adminiſtraretur, placuit Commendono ipſam inviſere, atque, ut habent Trevirenſes Annales eſt, *Treviris ille certe magna, & incredibili certe Principis benevolentia, & omnium ordinum gratulatione acceptus. Præclare quidem illud cecidit, quod cum præterito jam anno ad docendum publice bonas artes Societatis homines acceſſiſſent, Commendonus in Academico cœtu eximie de juventutis erudiendæ partibus, & ratione docendi in chriſtianis ſcholis, tum denique de Profeſſorum cujuſque facultatis officio differeret: oſtenderetque univerſas doctrinæ copias, vel ad vitiorum, & ſcelerum expugnanda monſtra, vel ad cœcos errorum ab Eccleſia propulſandos impetus, transferendas. Inde perluſtratis antiquis, & auguſtis Sanctorum Baſilicis, & in æde maxima Pontificio ritu ſacris peractis, undevigeſimo Januarii Treviris diſceſſit.* Sed hoc anno inſequenti contigiſſe arbitramur, cum denuo Commendonus Treviros inviſiſſet.

Academiam Trevenſem Commendonus inviſit.

XXXIX. Sed antequam ipſum abeuntem proſequamur, quæ prava in Agrippinenſi Colonia hæreticæ pravitatis ſemina repererit, ac ſimul excindere molitus ſit, inſpiciamus. *Incommode multum acciderat, per illos ipſos dies, quibus Commendonus Veſtphaliam peragrabat, Prior Cœnobii Prædicatorum, ad quem Inquiſitionis munus ſpectabat, moreretur, nec aliis vigilia eadem demandata adhuc fuerat. Alius vero Inquiſitor, qui Archiepiſcopi nomine, alteri adhærere conſueverat, cum pene jam exacta eſſet ætate, nihil penitus agere, imbecillo corpore, valebat. Jamque Tribunal illud in cauſis fidei perneceſſarium ab omni pene officio tam alieno tempore abſtinebat. Idipſum Moguntina, & Trevirenſis provincia, quæ ab ipſo Colonienſi Inquiſitore miniſtros in cauſa fidei accipere conſueverat, patiebatur. Ergo cum nullus eſſet excubitor, qui lupos ex officio averteret, paulatim ad Chriſti gregem mactandum rapaces intrabant lupi. Et quamvis Urbs ipſa eſſet Catholica, ac Magiſtratus, qui eam moderabantur, Catholici ſimul extarent, tamen, qui contagione hæretica imbuti*

erant

erant infecti, ſin minus alia poſſent, ſaltem executiones contra Hæreticos impediebant. Ii vero iſtorum freti authoritate, & auxilio, ex omnibus undique locis, & ex plurium ſectarum colluvione Coloniam properabant, Lutherani, Zuingliani, Sacramentarii, ac cætera omnis a fide aberrantium ſex. Detrimentoſum quoque illud erat, quod Patres Societatis Jeſu recipere, certumque eis domicilium, ac templum tribuere cunctarentur; ſed tamquam Doctores potius, non veluti Religioſi homines agere in trium Coronarum Pedagogio [Burſam ibi vocant] permittebantur. Denique ad ſummam Catholicæ Religionis perniciem accedebat, quod plures majoris authoritatis cives filios literarum diſciplinis imbuendos non longe ab Urbe ad Magiſtros eruditos quidem, ſed hæretica pravitate infectos mittebant, ac præcipue ad locum, qui dicitur Duſſaldorf, ubi publice per eos dies Monemius quidam docebat, qui cum efferato eſſet animo erga Religionem Catholicam, nihil habebat antiquius, quam adoleſcentulos rabido in Ecclesiam odio, ſcientiiſque hæreſi pollutis imbuere; qui demum Patriam repetentes, atque ad jus dicendum, & præturas exercendas admovendi, verendum maxime erat, ne omnia immutantes Catholicam Religionem everterent. His anxius curis Commendonus, cum Coloniæ ad ſe venientes Civitatis Conſules, Exconſules, & Candidatos una cum aliis exciperet, ac Pontificia mandata de concilio exponeret, cœpit ſimul conſtantiam eorum in fide laudare, ſanctaſque, quibus regebantur leges; ex quibus ſummæ prudentiæ, ac pietatis fuerat, cavere ne quis in Civitate domicilium, qui non probe ſit cognitus, poſſit contrahere, multaque aliæ huic ſimiles, quibus non modo obtemperare religioſum erat, ſed periculoſo hoc tempore, ſimiles de novo condere, perutile. Delinitos laudibus rogavit, ut patriis conſulentes legibus, Hæreticos nullo prohibente undequaque confluentes arcerent, atque ipſorum libros imprimi, aut venundari inhiberent. Senatus omne ſtudium pro Catholica Religione tuenda exhibens, & antiquas ſervari leges, & novas ad ſartam, tectamque fidem reddendam condi pollicitus, magnam quoque præ ſe tulit erga Pontificem benevolentiam, quod ad mittendos Oratores ad concilium velut libera Reſpublica fuiſſet invitata. Poſt hæc Theologiæ facultates, aliosque Doctores Commendonus accerſens, egregie Apoſtolici Legati partes cum ipſis explevit, evellens nimirum, & deſtruens ea, quæ male ſuccreſcebant corruptelarum germina, & ædificans, & plantans, quæ ad Eccleſiaſticæ diſciplinæ normam, & ædificationem requirebantur. Inſtitit etiam per epiſtolas apud Cardinalem Alexandrinum ſupremum tunc inquiſitorem, ut celerius defuncto Succeſſorem in munere Inquiſitionis decerneret.

Tum navigio exceptus ſecundo flumine ad Oceanum uſque provehitur, tantum in itinere ad Clivenſem Regulum digreſſus, qui Pontificiam benedictionem, & paternam ejus ad majorem ſuorum conſervandam fidem adhortationem obſequentiſſime admittens a Catholica fide ſe nunquam defecturum profeſſus, concilii indictionem ſummopere laudavit, & Oratores ſuos, ac omnia ſimul, quæ Catholicum Principem decebant, ſpopondit, opportunum autem, ajebat, ut ex Concilio fructus, qui ſperabatur, accederet, omnium Germaniæ Principum conſenſum curare; ſeque ad illum extorquendum, interpretem, ac ſequeſtrem offerebat. Ac Commendonus, cum probe obfirmatam Hæreticorum Principum pertinaciam cognoviſſet, gratiis relatis Duci; quanta jam pridem Pontifex ſollicitudine hoc tentaverit, ipſum edocuit; quamve aſtute Principes ii ſemper ſpes omnes elevarent, atque eluderent; non eſſe proinde tam ſalubre remedium paucorum obſtinatione abjiciendum, nec bonis obeſſe malos debere, aut Eccleſiaſticam relinquendam diſciplinam, quia pauci, temerarii, & improbi, cœleſtes, & ſalutares vias Domini derelinquunt, ut majora eſſe furentium ſcelera, quam Sacerdotum judicia cenſeatur. Inſtitit etiam cum Duce miſcere colloquia, & pravas quaſdam ex ejus animo opiniones evellere, qui ingenio licet ſubſervido, multa tamen humanitate erat præditus, plurimumque Commendono tribuere viſus eſt. De communione primum ſub utraque ſpecie ſermo eſt habitus; quæ quoniam ſua in ditione inoleverat, ab illa populos avertere impoſſibile pene ducebat; ejuſque utilitatem inde etiam probare nitebatur, quod plures Hæretici hac ſatisfactione accepta hæreſim averſantur, multique in hæreticas opiniones admodum proni ob hujuſmodi conceſſam formam ab iis dimoveantur. Hanc in ſuis Provinciis nec novam, nec ſuo exortam tempore affirmabat, cum jam ſub ipſo Patris ſui gubernio inoleviſſet. De Sacerdotum quoque connubio multa diſſeruit, paucorum, qui ſuo in Ducatu honeſte viverent, raritatem exponens; utque huic, cæteriſque, qui in Eccleſia abuſus irrepſerant, obviam iretur, avere ſe dixit. Commendonus, ubi mentem Ducis accepit, ſtudium in primis Pontificis oſtendit, quo ut abuſus de medio tollantur, nihil intentatum relinquere, omnemque ſubinſer-

re

XL.

Clienſem Ducem inviſit, ac multa cum eo pro Religione Catholica agit.

re curam, atque operam ſatagebat, ad diſciplinam Eccleſiaſticam recte inſtituendam, reſtituendamque, quod abunde ipſa concilii indictio demonſtrabat. De communione vero ſub utraque ſpecie, ac Sacerdotum connubio, cum multa dicerentur, id potiſſimum, nec fruſtra, curavit, ut hæc ipſa Dux concilio decernenda relinqueret, qui & ſuam de communione ſub altera tantum ſpecie ſententiam exponens, bonam illam eſſe, ac ſufficientem eſt profeſſus, atque integrum Chriſti Corpus cum Sanguine continere. Sed homini ſuopte ingenio ad pietatem, ac fidem catholicam propenſo, valde a pravis ſuaſoribus metuebat, ac præcipue a Concionatore quodam domeſtico, quem pernicioſorum dogmatum ſectatorem fama ferebat, eumdemque illum fuiſſe, qui primus [incertum tamen, an Ducis juſſu] in Eccleſia Sancti Franciſci communionem ſub utraque ſpecie adminiſtraverat; quid veneni lateret, quidve vitioſum in eo homine eſſet, ut Ducem a concepta de ipſius doctrina, quam ſanam putabat, opinione amoveret, prudenter, ac leniter expoſuit; conſuetas hæreticorum verſutias aperiens, qui per ambages pernicioſa identidem ſpargentes dogmata, iniquorum more amicos ſuos lactant, & ducunt eos per vias non bonas. Multam quoque impendit curam, ut Magiſtrum in ſuæ ditionis oppido magna diſcipulorum frequentia pravas, atque in hereſim prolabentes opiniones docentem de ſuis finibus eiiceret, ac deturbaret. Quem, & alias increpitum, profeſſus Dux, & provide in poſterum in officio continendum promiſit. His acceptis promiſſianibus Nuntius meliora in dies de Duce ſperare, quod præſertim ipſum cerneret ab Eccleſiarum ſpoliis invadendis, eaſque oneribus aggravandis abſtinuiſſe, & ſi quæ apud ipſum in fide catholica irrepſerat nebula, aliorum magis conſiliis, quam pravæ ipſius voluntati dandum erat, cum ad Auguſtanam confeſſionem profitendam ſæpius tentatus, ſemper conſtantiſſime recuſaverit, ac Summum Pontificem, ea fuerit veneratione proſecutus, ut quando de ipſo ſermo fuerat, illum compellare conſueverit. Sanctiſſimum Dominum noſtrum Pium Sanctæ Romanæ, & univerſalis Eccleſiæ Pontificem Maximum Dominum noſtrum Clementiſſimum. Quam etiam in diſceſſu Commendoni auctiorem oſtendit, cum ipſum bis poſtulaverit, ut ſuo nomine Pontifici obſequium, ac reverentiam præſtaret, & ſe ipſum, reſque ſuas illi commendaret. Quin & abeuntem e Palatio, domum deducere, ac novo unius horæ colloquio ſecum voluerat immorari. Hæc omnia, cum plurimo fidei catholicæ compendio eſſe, intelligeret, quod Princeps multorum ſtatuum, magnarumque agnationum eſſet, ac regionibus illis dominaretur, quæ vicinas undique Provincias, Landgraviatu Haſſiæ excepto, Catholicas quidem, ſed in fide admodum hæſitantes haberent, Cardinali Borromæo ſignificavit, ut omni humanitate ipſum allicere, ac intra ſepta Romanæ Eccleſiæ detinere, ſtuderet, cum periculoſum valde eſſet, ne ipſo ab illa deficiente, conterminæ quoque Provinciæ deficerent.

De Communione ſub utraque ſpecie, ac Sacerdotum connubio cum Duce Cliviæ agit.

Ep. 5. Maji.

XLI. Bruxellas iter ſuum peragens Commendonus applicuit, ac Margaritam Philippi Regis ſororem, quæ cum imperio iis gentibus præſidebat, ſimulque Cardinalem Granvellanum convenit, qui literis, & mandatis Pontificis demiſſo animi obſequio acceptis, præclarum pro fide Catholica ardorem exhibuere. Mox in Eburones ad Leodienſem Epiſcopum tranſiit. Erat is Robertus a Bergh literatorum præcipuus Patronus, ac ut ipſe Commendonus Cardin. Mantuano ſcripſit, Præſul omni honore dignus, præclaris dotibus, generis nabilitate, literis, vitæ integritate, atque in ſuo explendo munere diligentia ſpectabilis, verum corpore infirmus, qui illis ipſis diebus cum periculo vitæ Epilepſiæ morbo laboraverat. Hic ſub diem Pentecoſtes a Commendono conventus, Pontificiis monitis obſequentiſſimum ſe afferens, paucos intra dies Leodium petere, ac ſuæ Civitatis Capitula Pontificia juſſa exponere decrevit, eaque tum ſtabilire quæ pro ejus ad Concilium abſentia diſponere pro temporali, ac ſpirituali ditionis gubernatione opus erat. Inde Aquiſgranum divertit, de cujus adventu in hiſtorica Aquiſgrani narratione hæc habet Petrus a Beeck. Anno MDLXI. duo Legati, alter a Summo Pontifice Pio IV. alter a Romanorum Rege Ferdinando Aquas appulere, quorum commiſſio, ut denuntiarent Concilium Generale, & œcumenicum reaſſumendum eſſe circa enatas fidei controverſias, ac ſimul indicerent, ut felicem ſucceſſum, ac finem rei adeo ſalutaris, ac neceſſariæ ſupplicationibus, eleemoſynis, & expiationibus delictarum fideles jugiter promoverent. Eodem anno de mandato ſynodalis judicii in ſingulis Parœciis proclamatum, ut omnes indigenæ juxta ritus Catholicæ, Romanæque Eccleſiæ, vitam, & actiones componant; ſecus ſi quiquam ſupremum vitæ ſpiritus editurus ex contemptu Sacramentorum, inde defluentium gratiarum viatico ſalutari Euchariſtico pane refici neglexerit, ſepultura aſini ſepeliendum, & qui in vivis communionem cum Catholicis detrectarit, in morte itidem ab iiſdem ſeparandum.

Sam. Gall. Chriſtiana to. 2.

Bucel. German. Topog.

Comm. in ep. 1. Jun.

C. 13. p. 267.

Aliam inſuper Catholica Urbe digniſ-

Leodium, atque Aquiſgranum validi ac plura pie conſtituta lætus aſpexit.

ſimam Conſtitutionem Commendonus adinvenit, qua cuncti a Magiſtratibus arcebantur, qui ante eos initos, & Catholicos ſe eſſe, & Catholicam Religionem conſervaturos non jurarent. Ab his igitur, cum decreta Pontificis, mandataque expoſuiſſet, altera luce plenam reverentiæ, ac fidei reſponſionem accepit, cum primum innumeras Pontifici gratias redderent pro Apoſtolica impertita benedictione, ac inſimul pro literis ſubmiſſis; dein profiterentur in obedientia Sanctæ Eccleſiæ inconcuſſam uſque ad mortem perſeverantiam. Quoad Concilium vero, quando doctos, & aptos ad hanc Provinciam reperiret Viros, confeſtim in Oratores eligendos, atque ad Concilium legandos; decretis poſtmodum illius abſque ulla, vel modica tranſgreſſione obtemperaturos. Hoc audito Commendonus rem ipſam probavit; addidit tamen, non eam in Oratoribus, quorum munus aſſentiri tantum eſt, non diſceptare, requiri doctrinam, ut proinde ab iis deſtinandis abſtineant, ſi doctiores non adſint; Percupere Pontificem, ut & ipſi ſua Legatione in Œcumenico Concilio pietatem illam oſtenderent, quam in propriæ Urbis gubernatione demonſtrant, & coram univerſis Nationibus honor iſte, tam Religioſæ Urbi tribuatur. Quæ omnia ad Senatum referenda multa cum gratiarum actione, ac prona in Pontificis juſſa voluntate ſunt accepta.

XLII.
Grat. vit. Com. c. 4. l. 2.

Sed jam, quæ per ipſum in Brabantia acta ſint, inſpiciamus. Lovanium eſt ampla, ac nobilis ejus gentis Urbs, in quam ſtudiorum, ac literarum cauſa magnus e toto Belgio, circumjectiſque Provinciis adoleſcentium numerus convenire ſolet. Ac tum doctiſſimis hominibus divinarum rerum, & ſacrarum literarum interpretibus florebat. Illius Academiæ celebritatem, atque frequentiam, ne circumſerpentes undique hæreſes ullo penitus modo inficerent, prudenti cautione ſancitum fuerat, ut qui nomen illi dare cupiebat, Sacramento ſe obſtringeret, *Perpetuo in Eccleſia Catholica permanendi, cujus Caput Romanus Pontifex exiſtit.* Quod, cum varios ab illa Academia auditores averteret, quidam, quibus major lucri, quam pietatis cura erat, de medio tollere ſatagebant. Verum Commendonus exhibitis Civitati, atque Academiæ Pontificiis literis, adjuvantibus prætetea Margherita Belgii moderatrice, & Cardinali Granuellano, ita prudentia, & authoritate ſua adverſariorum conatus diſcuſſit, ut nulla amplius novitatis hujuſce inferendæ ſuccreverit opinio; cum præſertim aperte demonſtraret, ſeveriores Univerſitatibus ſuis ab Hæreticis indictas, & tamen cuſtoditas leges, nominiſque celebritatem non a diſcipolorum numero, ſed ab eorum probitate Academiis comparari.

Lovanienſem Academiam in exhibendo fidei Catholicæ juramento confirmat.

Ep. Card. Com. 11. Mart.

XLIII.

Verum inter hujus Univerſitatis Magiſtros, quaſtio, ac diſſenſio [ut ſcribit Gratianus] magnis orta de rebus diſtraxerat Civitatis ſtudia, vehementerque accenderat juvenum animos, ut non modo in ſcholis palam pro ſua quiſque ſententia contenderent, ſed ſcriptis quoque, libriſque placita tueri parabant. Quæ res alieniſſimo tempore novum datura incendium, aditumque Hæreticis ad perturbandas Belgarum res factura videbatur. Eo accerſitus Commendonus vocatis ad ſe, qui utriuſque factionis capita erant, qua comiter appellando, qua leviter caſtigando, & de rebus ipſis, quæ in diſceptationem venerant, ex uſu differendo, erumpentem illam flammam repreſſit, neque deſtitit, donec auctores quoque diſſidii in gratiam, concordiamque reduxit. Quæ res non parvam illi famam, atque exiſtimationem adjunxit; quippe quos non Magiſtratus authoritas, non imperium Præſidis revocare a pertinaci contentione potuerat, unius Viri prudentia, aptuſque mulcendis, tractandiſque eorum animis ſermo ad pravam æmulationem detrahendam protraxerit. Sed ut quæ, dum his immorabatur curis, Commendonus Cardinali Mantuano per literas ſignificaverit, ſingillatim agnoſcamus, reddemus hic ipſiuſmet literarum verba, quæ hoc modo ſe habent.

XLIV.

Quidam Michael Bajo Vir ſatis doctus opiniones quaſdam cæpit ſectari circa liberum arbitrium, opera, & alios articulos; cui adhæſit poſtea Jo: Heſſel Vir pariter admodum doctus, & vitæ exemplaris. Hi continuo poſt ſuſceptam doctoralis Magiſterii lauream, publice illas cum per multos annos docuiſſent, ab illis deſtitere; jamque res ſilentio ſalubriter involuta jacebat, quando poſtremis hiſce diebus Fratres Ordinis Minorum, eorumque diſcipuli ſuper his controverſias cœperunt agitare, quæ eo uſque incrementum habuere, ut ab aliis antiquæ opinionis Religioſis curatum fuerit, ut Sorbonica facultas doctrinam illam in decem, & octo articulos diviſam condemnaret. Verum alii ab hac cenſura ad Lovanienſes ipſos Magiſtros provocantes emortuam pene doctrinam denuo extraxerunt in lucem, Pariſienſis Academiæ cenſuram novis proſcindentes ſcriptis, quæ viciſſim, illis authoribus, redarguentes Sorbonici certamen adeo forte ſuſcepere, ut rumor jam ſit, plures jam prælo diſpoſuiſſe libros, ac rei hujuſce fama quotidie per-

MS. Car. Barb. eodem loco quo ſuperiores, & inferiores, qua datur Comm. epiſtola.

Michaelis Baii, & Jo. Heſſel opiniones in Academia turbas excitant.

Digitized by Google

perercbreſcit. Ambo iſti, Michael nempe, & Joannes ad concilium accedere præoptant; immo aliorum relatu didici, a Lovanienſium ſchola ad id deſtinatos. Nec ambigendum, quin ſe illic exhibere velint, & ſi quando eis loquendi facultas concedatur, multas præcipue in Germania turbas conflabunt, quod Proteſtantium Principum ſummo ad propriam occulendam contumaciam emolumento vertet; & quamquam a concilio ipſo blande retrahantur, ſua tamen ſcripta palam evulgabunt, quorum jam doctrina abſque typis, ac ſcriptis apud complures diſſeminata eſt. Si quid autem contra ipſos gravius ſtatuatur, nihil tam extimeſcendum, quam, ne ab Eccleſia ad Hæreticorum caſtra ſe conferant, atque in Apoſtaſiam ruant, incredibili harum regionum exitio, apud quas illorum exiſtimatio ſumma, & fidei Catholicæ veritas multis ea partibus jam nutat; eſſetque Hæreticis in lætitiam, & gaudium, qui quamvis ſcholaſticos noſtros parvipendere videantur, attamen ſi quidam e nobis ad ipſos deficit, plurimi eum faciunt, ipſiuſque opera multum utuntur, cum jam inter ipſos, qui vere ſint docti, non ſit invenire, Lutheri dumtaxat, Philippi, atque hujuſmodi fæcis hominum ſcriptis incumbentes, ac ſcholaſticum laborem fugientes, in tantum, ut in tota Saxonia unum dumtaxat Doctorem Alverum, & Apoſtatam repererim. Hæc tamen non ita dixerim, ut aſſeram, Doctores iſtos, de quibus nunc ſermo, in hæc prolapſuros; verum epidemia graſſante, morbi omnes in epidemiam facile reſolvuntur; immo quibuſdam enunciantibus didici, Ruardum dicere ſolitum, nil aliud ab ipſis, quam ſchiſma expectandum, ad aliquod ideo tempus a doctorali laurea ſuſcipienda prohibitis. Magnam ſibi ob doctrinam apud omnes exiſtimationem conciliarunt, ac probi quidem, & modeſti ſunt Viri; attamen Uniuſcujuſque ſuperbia in eo, quod agit, ſita eſt. Cæteris in rebus libenter omnia ſuffert. *Alieniſſimo profecto tempore emerſerunt circa hos articulos contentiones ab hominibus doctrina præſtantibus, ac multorum ſtipatis diſcipulorum numero, quos pars quoque magna Laureatorum, & Baccalaureorum, ac fere dimidia Doctorum ſequitur pars. Quinimmo cum ad recens erectas Epiſcopales Sedes tres hujus Univerſitatis homines, qui aliam tuebantur ſententiam, aſſumpti fuerint, apud hos univerſæ Theologicæ facultatis diſpoſitio pene remanſiſſe videtur; nec ſatis mihi adhuc conſtat, an forte illorum electio iſtius indignationis extiterit cauſa. Baius multam erga Sanctam Sedem reverentiam præfefert, ſed in ejus dictis quædam ſunt, quæ ſuſpicionem aliquam ingerunt. Heſſelius ejuſdem Univerſitatis modo eſt Decanus; Hic me Lovanio altera vice tranſeuntem cum alio Doctore, Tiletano nuncupato, inviſit, cumque mutuo colloqueremur, ac ſenſim curarem, ut de novis hiſce opinionibus ſermo caderet, maxima humanitate, ac dexteritate cum ipſis de novitatibus circa Religionem, ac quæ ipſas conſequerentur, tum ſcandala, tum hoc potiſſimum tempore pericula, diſſerui, oſtendens quanta ſollicitudine incumbendum eſſet,* Ut eſſemus cor unum, & anima una: nihil per contentionem, aut inanem gloriam, ſed in humilitate ſuperiores ſibi invicem arbitrantes, *quæ & alia hujuſcemodi verba probare, atque adeo benigne admittere viſi ſunt. Nec multo poſt eorum diſceſſum Tiletanus ſyngrapham miſit, qua & ſe purgabat, & officium a me exhibitum commendabat. Interjecto deinde ſex, aut ſeptem dierum ſpatio Heſſelius quoque epiſtolam ſcripſit, cujus exemplum, ut quid mihi ſcriptum ſit, Illuſtriſſimam Dominationem Veſtram non lateat, ſubmitto, in qua conſpiciet, quam ſummo deſiderio flagret de ſuis articulis in diſceptationem venire, moramque omnes impatienter ferat. Hæ cum ad me perlatæ fuiſſent literæ, nihil reſponſionis reddere melius arbitratus, cum parum Religioni conducere judicerem meis epiſtolis quemquam, vel irritare, vel commendare, ſcriptaque multiplicari; cum jam profectionis meæ Leodium verſus tempus inſtaret, Tabellarium remittens, juſſi, Doctorem meo nomine perhumaniter ſalutaret, cum per temporis anguſtias reſpondere diſceſſurus non poſſem; meque promptum, paratumque ſi qua in re opus ei fuerit, teſtaretur, atque ita cumulate ſatisfactum abs me dimiſi. Interea, cum pergerem in itinere, & ad res componendas Lovanium iterum redire pene decreviſſem, obvium habui Patrem Everardum Societatis Jeſu Præpoſitum Provincialem, qui Lovanii reſidere conſueverat [is erat Everardus Mercurianus, qui poſt Sanctum Franciſcum Borgiam ejuſdem Societatis Præpoſitus Generalis poſtea fuit renunciatus,] quem pro veteri cum Joanne Heſſelio amicitia, hominem denuo convenire, meoque nomine inviſere juſſi, ac ſimul oſtendere, quanto cum animi angore iniquis hiſce temporibus audiverim, in Univerſitate fidei Catholicæ propugnatrice ſciſſuras eſſe, quibus, qui oderant nos, gloriarentur, & in ſuæ pravitatis commodum pertraherent. Hoc fuiſſe meum, nec ambigebam, quin & ſuum, & cujuſque probi Catholici, cum ſecum colloquutus eram, propoſitum, ne æmulationes, detractiones, inſtiones ſint*

inter nos, ſed omnis doctrina ad ædificationem, & ab omni prorſus offendiculo aliena. Inſuper illius doctrinam, probatoſque mores, qui per ora hominum ferebantur, commendavi: quo factum eſt, ut heri Antuerpiam certum hominem ad me mitteret, qui multas mihi redderet gratias, ſuamque operam Catholicæ Religionis auxilio exhiberet. Attamen vehementer extimeſco, ne quandoque parvus hic ignis incendium vehementer exſuſcitet, ac niſi præſens remedium adhibeatur, paucos etiam intra dies, occaſione accepta a Provinciali Capitulo, quod Patres Ordinis Minorum ſunt celebraturi, ubi & ipſorum Generalis Miniſter expectatur, tunc enim, cum duo ad munus Provincialis, alter in una, alter in alia ſententia concurrant, haud dubium, quin addita etiam doctrinæ æmulatione, magnas concitaturi ſint turbas. Jamque, qui antiquas opiniones tueri profitentur, noviſque adverſantur Romam ſe cauſam dicturos, aliorumque ſententias, ut hæreticas delaturos minantur, quod autentica plurium univerſitatum cenſura, qua articuli illorum condemnantur, ſint muniti. Ego itaque ea, qua par eſt animi demiſſione, Dominationi Veſtræ Illuſtriſſimæ dicam, bonum forſan eſſet conſilium, erumpentes ab his regionibus flammas avertere, & antequam quidquam novi moliantur Fratres, ſilentium a Pontifice omnino indici, & cauſam ad ſe advocare; arreptaque præſentis concilii occaſione Doctores aliquot e Germaniæ Univerſitatibus, ac præſertim Coloniæ, & Lovanii accerſere Tridentum, rem ita diſponendo, ut ambo iſti Lovanienſes ad hanc Provinciam eligantur; certus, quod apud Dominationem Veſtram Illuſtriſſimam, in qua ſumma eſt prudentia, authoritas, & dexteritas, ſan hæc majoris, quam forte exiſtimetur, periculi, atque incendii conſopita extinguetur. Novæ iſtæ opiniones, ut ipſa optime novis, febri hæreticæ omnino ſunt ſimiles, cui ſi præſens adhibeatur remedium, facile evaneſcit; ſin autem contemnitur, nulloque præcavetur pharmaco, ſera incaſſum medicina paratur. Hæc tamen cuncta, prudentiſſimo Dominationis Veſtræ Illuſtriſſimæ judicio committo, unum addens, quod ſi mea hæc ſententia probetur, nihil eſt cunctandum, ne res efferatur, nam hoc cognito conſilio fruſtra remedium apponeretur. Hucuſque Commendonus, qui pro exagerata ſua prudentia probe noverat, quantum omnis ſententiarum novitas fuerit ſemper in Eccleſia ſuſpecta, & quantum in antiquitate, uſuque veteri ſemper reperiatur fundata firma ſecuritas, dicente Domino per Prophetam. *State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & invenietis refrigerium animabus veſtris.* Hierem. 6. Ep. Com. 2. Jul.

XLV. His acceptis Cardinalis Mantuanus una cum Seripando, qui jam Tridentum pervenerant, plura ſuper hoc excogitaverunt conſilia, quæ pariter Commendono communicaverant, ut ejus quoque ſententia probarentur. Ille alterum ex his duobus eligendum dijudicabat; vel quod Pontifex Breve conſcriberet, quo ſuppreſſis Michaelis Baii, & Jo: Heſſelii nominibus indiceret iis Fratribus Ordinis Minorum, qui una cum ipſis ſentiebant, cæteriſque omnibus de his articulis ſilentium; quo fiet, ut Brevi hujuſmodi adverſariorum ſermonibus celebrato, Michael, ac Joannes ignorantiam, cum obtendere non poſſint, hoc veluti fræno deterreantur, & tamen eorum nominum famæ conſulatur: vel certe, ut honoris ſpecie ambo ad Concilium, velut Papæ Theologi una cum duobus aliis, Lindano nempe, ac Tiletano vocarentur; idque quam primum magni intereſſe arbitrabatur, ut bonum nacti otium, antequam Concilium aperiretur, qua ſuaſionibus, qua diſputationibus illorum hominum animos demulcerent, pravaſque, ſi quæ inſediſſent opiniones, refellerent. Nec abſonum exiſtimabat, ut ex una hac Univerſitate, tot nomine Pontificis vocarentur Doctores, namque, inquiebat; non video, ex qua alia Germaniæ Univerſitate accedere poſſint. Colonienſis vix credo, quod præter unum poſſit offerre, cum ibi totum Theologiæ ſtudium a ſolo Collegio Societatis Jeſu habeatur; & Patres iſti talem juvenibus utilitatem afferunt, literis, boniſque moribus eos imbuendo, Urbique toti concionibus, confeſſionibus, ac vitæ exemplo, ut quemquam ex ipſis vocare, majori ducerem detrimento, quam utilitati. Equidem in Germania nulla alia in re majus, aut validius reperi Catholicæ Religionis præſidium, quam in horum Collegiis, quæ optandum eſſet, ut multa forent. Viennæ, ſi opus erit, Imperator mittet, Ingolſtadio Bavariæ Dux, Staphilium, ut arbitror, deſtinabit. Reliquæ Univerſitates, vel tenues admodum ſunt, vel Hæreticæ. Attamen Germaniæ Theologi, quamvis forte aliis doctrina non præcellant, maximo erunt uſui cum Hæreticorum ingenium magis compertum, eorumque diſſidia, ac enaſcentes quotidie novitates ſub oculos habeant, poſſintque commodius editos ab ipſis libros evolvere, qui plerumque modo Germanico Idiomate conſcribuntur.

Conſilia ſuper ſententiis Michaelis Baii, & Heſſelii.

XLVI. Placuit Pontifici ſilentium indicere, de-

Pallav. l.15.c.7. n.11.12.

demandataque fuit Provincia Cardinali Granuellano, qui leniter, ac prudenter rem totam conſopire viſus fuerat, ni illam denuo recrudeſcere feciſſet importunus Superioris cujuſdam Franciſcanorum ardor, qui in ſubjectos ſibi Viros,

Silentium a Pontifice Baii opinionibus indicitur.

quod eaſdem tuerentur ſententias, alieniori tempore animadvertens, ſententias ipſas, ut Hæreticas palam arguendo, Romamque ad Pontificem pro hujuſmodi cenſura deferendas, minitando, Doctorum ſimul, ac diſcipulorum animos vulneraverat. Suſpenſa eſt itaque illorum

Poſſev. in Appar. Sac.

ad Concilium vocatio, donec procedente tempore, cum incommoda omnis de ipſis ſuſpicio amota fuiſſet, Belgarum Gubernatrix eoſdem honorifico Regiorum Theologorum titulo Tridentum direxit, ubi cum nec tempus, nec occaſio

Myr. in Cat. Script. Belg.

afforet de illorum opinionibus publice diſſerendi, ipſis ultro ſilentibus compreſſa potius, quam extincta flamma illa eſt. Sed quoniam *Cito*, quemadmodum Ciprianus ajebat, *rurſus in incendium flamma revocatur, niſi totius ignis etiam uſque ad extremam ſcintillam materia reſtinguatur*, paulatim denuo ſive quod

Ep.28.

jam per multos illorum opiniones vulgatæ eſſent codices, vel quod multorum jactarentur ſermonibus in tantum ſuccrevit, ut neceſſe fuerit, quod alibi videbimus, Beatum Pium Quintum, ejuſque ſucceſſorem Greg.XIII. depopulanti flammæ Apoſtolicas Conſtitutiones pro aggere opponere; quæ iterum compreſſa, ite-

Cellot. in App. Hiſt. Gotheſ.

rumque erumpens noviſſimis hiſce diebus Innocentium Decimum, & Alexandrum VII. Pont. Max. coegit, ut mala germina ex infecta illa radice pullulantia Apoſtolica falce ſucciderent. Sed jam ad hiſtoriam redeamus.

XLVII. *Cum itaque Commendonus Pontificis Maximi mandato ad Daniæ, ac Sueciæ Reges ultimas Germaniæ, ac Septentrionis oras incolentes, proficiſci, atque eos invi-*

Grat. l.2. c.4.

tare ad concilium juberetur, properavit difficillimum iter, antequam exiret æſtas, conficere, ne hyeme in frigidiſſimis regionibus prehenderetur. In Holandiam cum

Lubecam petit, & quid in ea repererit.

tranſiſſet, conſcenſa apud Amſtelrodamum navi, Oceani ſinum, cui incolæ Zuderſeæ nomen dedere, ſæva ventus procella trajecit, atque inde per Friſios in Saxoniam ac Lubecam, nobile ad Balticum Oppidum venit. Ingentique dolore animi conſpexit civitatem illam a fide catholica adeo defeciſſe, ut vix in ea fidei veſtigium eſſet reperire; minoremque apud illos humanitatem, quam apud cæteras Lutheranas Urbes eſt expertus. In rebus autem civilibus populum multum, ſed pauperem adinvenit, quem Concionatores adeo pro arbitratu moderabantur, ut vel

Ep. ad Card. Mant. & Bor.

ipſi Senatores eos metuerent; nam ſi quando ab iſtis aliquid fuiſſet ſtatutum, quod Concionatoribus eſſet ingratum, palam, & ex ſuperiori loco ſuis ipſi concionibus coarguebant; qua dicendi libertate, cum nec ab iis aperte nominandis abſtinerent, magnam ſibi apud populum paraverunt authoritatem, multamque apud nobiles formidinem. Hi omnes fere Apoſtatæ erant, qui a Religione, ac pudicitia ad Hæreticorum luſtra, popinaſque confugientes, ſuſceptis uxoribus, ac liberis, opibuſque ſatis inſtructi, omni ſimul Hebdomada ad obtrectationes, ac diſcordias ferendas, conſpirationeſque conflandas conveniebant. Conſtanſque erat opinio, quod ſi ipſi Commendoni adventum odorari fuiſſent, omni illum aditu prohibere pro viribus tentaſſent. Nunciatum hic etiam Commendono fuit, Lubecam una cum ſeptem aliis Vandalicis Urbibus conventum Lucemburgi deſtinaſſe, acciroſque una cum Theologis, illarum Urbium, ac inſuper Civitatis Bremæ Oratores, juſſiſſeque, ut cum ipſis pariter ſingulæ peritum Juriſconſultum ſubmittant, ut communi conſilio articulos duos cognoſcerent, atque inveſtigarent; Videlicet: quo pacto reſpondere, ſeſeque concilii indictioni opponere valerent, ac quamnam Confeſſionem Auguſtanam, cum multoties immutata fuerit, ſequi debeant, ac præcipue, an Sacramentarii ſint condemnandi. Infelices propemodum populi, qui ex uno in aliud malum præ-

Oſee 5.12.

cipitantes. *Nunquam tamen dederunt cogitationes ſuas, ut reverterentur ad Deum ſuum*, ſincereque illam, quam maligne deſeruerant, Catholicam reaſſumerent fidem; ſed obfirmato potius animo de malo in malum volvi elegerunt; facti de numero illorum, de quibus Judas Apoſtolus in ſua Catholica epiſtola ſcribit: *Væ illis, qui in via Caiu abierunt*, profugi nimirum ſemper, ac inconſtan-

Jud. ep. Cat.

tes, *Et errore Balaam mercede effuſi ſunt*, illius videlicet, qui *Cadens apertos ocu-*

Num. 24.

los habebat, ut omni ignorantiæ excuſatione ſublata theſaurizent ſibi iram in

Rom. c.1.

die iræ, eo quod veritatem Dei tot licet hæreſeon fallaciis detectis in injuſtitia detinere, quam profiteri maluerunt.

XLVIII. Sed ut miſeræ Lubecenſis Civitatis in diverſa diſtractæ ſtudia ſtatum perſpiciamus, Commendonum ipſum, qui poſt Pontificia expoſita mandata adhuc ibi operiebatur reſponſum Cardinali Borromæo per literas ſcribentem conſulamus. *Audivi multa de mea hac Legatione colloquia miſceri. Alii quamvis Lutherani, cogitantes ſtatum in quem poſt Religio-*

nis

Digitized by Google

Lubecen. Civitatis ſtatum deplorat.

nis mutationem inciderant, merorem ſuum exprimebant, benignamque reputabant Pontificis mentem, quod optaret, unumquemque de beneficio abſolutionis gaudere. Alii e contra plenum fraudibus negotium ajebant, nec charitatis, aut pacis ſtudio, ſed Diaboli arte ad abuſus, & mendacia confirmanda contra verbum Dei, Pontificem molitum; inſtructam proinde fraudem ulciſcerentur, neque omni colloquio, ac reſponſione ſummoverent; vel ſi forte aliqua daretur, ejuſmodi eſſet, qualem decebat puritatis Evangelicæ ſectatores. Has partes Concionatores fovebant, queis ſtudium omne erat, Pontificem palam in ſuis concionibus inſigni onerare mendacio, falſiſque obtrectationibus illius famam, atque exiſtimationem evertere. Quæ quamvis probe noſſem, quantum a veritate abhorreant, moleſtius tamen, ac gravius accidit mihi, quod & cuilibet Chriſtiano, ac præcipue Pontificis ſervo accideret, Apoſtatam duarum ſpatio horarum vilium, plebeiorumque hominum multitudine circumfuſum, adeo impudenter, atque procaciter Apoſtolicam Sedem, Chriſtique Vicarium, ſupremum omnium Principem, cujus pedes Imperatores, ac Reges oſculantur, arguere, probris, ac contumeliis afficere, & impune aſpernari. Cui rei prudenter obvertendum curavi; nam accerſito Gaſpare a Schenich, quem Cæſar itineris mihi comitem, ſuumque Commiſſarium decreverat, multiſque ex Canonicis, qui una mecum ſæpius pergunt, promptum me eſſe dixi, leniter audire quodcumque mihi dederint reſponſum; an autem ipſi eadem ſint ſuſcepturi lenitate, quæ dixerim, ignorare, quamvis obtrectationes, atque convicia longe a meis dictis ſint futura, cum ſemper ob oculos habere velim, quid proferre Chriſtianum hominem, ac Pontificis famulum oporteat, quave conſentanea ſint Oratoris muneri, in quem tamen ipſi tam impudenter inſurrexerant: cum non tam dolor apud nos debeat, quam pudor loqui. Deferbuit poſt hac obortus ille plebis rumor; non tamen quievere, nec adhuc Concionatores quieſcunt, quin Legationem iſtam ex ſuggeſtu oppugnantes mirentur, cur in ſuis terris Nuntium Pontificium verſari patiantur; veniſſe Dæmonem ad conſcientias turbandas, & ſuperſeminanda zizania; Senatum in Chriſti obſequio ignaviter torpentem; plures jam ſeductor; & ſexcenta hujuſmodi mendacia, atque calumnias. Efferebant ex adverſo ſummis laudibus, palamque indigitabant cives aliquot, quod viriliter puritatem, ut ajebant, Evangelii tutarentur, nihilque omittebant, quod ad ciendas turbas aptum judicarent. Hiſce per aliquot dies conturbato turbis illud non parum conſolationis attulit, quod audierim, majori civium parti, quamvis Lutherani ſint, hæc diſplicuiſſe, & uſque adeo diſplicere. De quibus tamen ipſe nunquam ſum conqueſtus, neque me hanc rem odoratum fuiſſe, indicavi; dolorem tantummodo identidem oſtendebam, quod a veritate tamdiu aberrarent, ac Pontificis benignitatem frequentius collaudabam. Denique duo Primarii Urbis Conſules, qui majores poſſidebant opes, noſocomiis & cœnobiis ademptas, commiſſionem meam in conſilium non eſſe referendam decreverunt, neque aliud in Curia proponendum, quam non decere ipſos ſolos in cauſa fœderatis aliis Civitatibus communi, deliberare; ac rem totam politicis rationibus tranſigentes, neceſſariam dicebant omnium conſenſionem, alterumque alteri auxilium invicem præbere, neque a Principibus ſe elongandum, a quibus multa expectari poſſent incommoda, ſi quid de his ſuſpicarentur, atque hinc expeditio Oratorum ad Lucemburgenſem conventum ortum habuit, in quo in illam tandem inclinavere ſententiam, nolle conſenſum præſtare concilio a Pontifice indicto, quem nec Eccleſiæ caput, nec ſibi Principem ulla ex parte habere volunt. Nunc autem, ut ajunt, totius diſputationis cardo inter ipſos in hoc vertitur, num hujuſmodi conſilium nunciare mihi debeant, an non? In eodem conventu de Confeſſione Auguſtana, & Sacramentariis cum agitari cœptum fuiſſet, illico ſilentium imperatum. Eligunt ipſi potius ſub conficto hoc unitatis Confeſſionis nomine vivere, modo veritati Catholicæ ſe opponant, quam ſuas peculiares hæreſes defendere, quamvis aperte ſciant, quemadmodum & verum eſt, inter ſe adeo diſſentire; quo plane oſtendunt, magis apud ipſos valere odium erga nos, quam fidem, & zelum illarum opinionum, quas tamen eorum quilibet ad ſalutem neceſſarias prædicat, quamvis pro comperto habeant, pſeudotheologos, & concionatores ſuos ad hæc impelli, quod nimirum ſua commoda, & perfugia amittere pertimeſcant, cum Principes, & Civitates politicis ex cauſis hanc doctrinæ conſenſionem, ſive veram, ſive falſam conſervari, ac nominari jubeant. Et quamquam ſumma pluribus in locis ſit Prædicantium authoritas, cum tamen ad nos conventus accedunt, velint, nolint, hanc unionis doctrinæ vocem uſurpare, & oſtentare coguntur, e quibus recedentes inter ſe ipſos impudentiſſime digladiantur. Nam, ut præclare Nazianzenus ajebat, *Quod vi, ac neceſſitate exprimitur, præterquam quod tyrannicum eſt, minimeque laudandum, ne firmum quidem,*

Or. 1. *dem, ac ſtabile eſt. Solet enim id, cui vis adhibita eſt, non ſecus, ac planta per vim manibus inflexa, ſimul ut dimiſſa fuerit, ad ſe verſam redire.* Ut Videas, quænam ſit iſtorum fides, quæ non Divinis Oraculis, ſed effræni Principum licentiæ deſervit.

XLIX. Danum adire tentat, ſed non admittitur. Certum Lubeca hominem ad Daniæ Regis explorandam voluntatem, præmittere conſilium fuit, ac præter literas, quas Commendonus ipſe ad Regem dederat, Gaſpar quoque Schenich, qui Imperatoris juſſu Nuntium Commiſſarii titulo aſſociabat, ſuas addidit, quibus multa abs ſe cum ipſo, Cæſaris mandato, tractanda dicebat, nec a Commendono, cui ab ipſo Imperatore comes additus fuerat, poterat ſejungi: petere itaque Regem, ut ambos ſimul ad ſe venire permittat. *At Danus, juvenis, ut ſcribit Gratianus, aſpero, ac feroci ingenio, & uſque adeo vino, atque intemperantiæ deditus, ut raro ſobrius inveniretur, interque ipſa pocula efferri inſolenter, ac jactari ſolitus, ſuperbe ac ruſtice reſpondit, non eſſe, cur ſe Romanus Epiſcopus legationibus ſollicitaret.* Gaſpari vero, qui pariter admiſſionem in Regnum poſtulaverat, hæc reſcripſit.

Exemplar literarum Regis Daniæ.

Fridericus II. Dei gratia Daniæ, & Norvegiæ, & Vandalorum, & Gothorum Rex; Dux Sleſvici, Holſatiæ, Stormariæ, & Dithmarſiæ Comes in Oldemburg, Dolmenhorſt, &c.

Epiſtola Regis Daniæ Gaſpari a Schenich. *Præmiſſa gratiſſimi animi promptitudine, ſtrenue, honorande, dilecte, ſingularis. Ad literas veſtras, quas ex Lubeca XVI. Menſis hujus ad nos miſiſtis, viciſſim gratiſſime non reticebimus, veſtram præſentiam, ut Legati Romanæ Cæſareæ Majeſtatis, amici, charique Domini noſtri Avunculi in Regnis, & Ducatibus noſtris prorſus gratam, acceptamque fore; & ſi per vos tantum modo nos inviſere ſtatuiſtis, veſtrum adventum quam primum in civitate noſtra Copenagen expectabimus; Pontificio vero nuntio, qui una vobiſcum ſuas literas ſcripſit, cum a temporibus Domini, ac Patris noſtri inſignis, ac Chriſtianæ memoriæ, numquam in uſu fuerit, nos inſuper una cum noſtris ſumus informati, merito deliberandum eſſe, an poſthac ulla Pontificia tractatione nos amplius oneraremus; propterea hac vice nulla ratione judicavimus, aſſentiri petitioni, de admiſſione in Regna noſtra, & Dominia, & de audientia. Reſpondemus, & gratioſe poſtulantes, ut ipſum de hac ſignificatione voluntatis noſtræ informetis, & ut ex parte veſtra, hanc reſolutionem noſtram boni conſulatis, nam alias ſupradictæ Romanæ Cæſareæ Majeſtatis amici, charique Domini Noſtri Avunculi, ad omnia amica officia grata, & deſiderata ſemper parati ſumus, & vobis etiam, ad gratiam omnem præſtandam bene admodum affecti ſumus. Datæ in Arce noſtra Coldingen XXII. Menſis Julii MDLXI.*

A tergo

Strenuo honorando noſtro ſingulariter charo Gaſpari a Schenich Romanæ Cæſareæ Majeſtatis Oratori.

Non ea animi inſolentia Henricus Suecorum Rex miſſum a Commendono nuntium ſuſcepit, ſed quamvis irrita ea quoque fuerit deſtinatio, benignius tamen, atque humanius agere Rex ipſe viſus eſt. L. C.4. l.2.

Nam, ut ſcribit Gratianus, Suecum, qui miſſus eſt comparata claſſe in Britanniam parantem trajicere, ab Eliſabetha Regina inani ſpe conjugii illectum invenit. Hic quamquam in Lutheranorum erroribus inſtitutus erat, & tum etiam, ut ſibi Eliſabethæ animum, cujus magnopere affectabat nuptias, conciliaret, Calvini ſcilicet ſententiam amplexabatur; tamen magnificum exiſtimans ſe in ultimis poſitum terris, tam longinquis legationibus adiri, benigne Commendono reſcripſit, ſive in Regnum ſuum, ſive in Britanniam, quo prope diem tranſmiſſurus erat, ad ſe veniſſet, verba ejus libenter auditurum, neque ei ullum apud ſe jus hoſpitii abfuturum. Miſit inſuper publicæ fidei literas, ut omni ad ſe veniendi ſecuritate eſſet inſtructus, præſentique reſponſionis epiſtola certum hominem dimiſit. Rex Sueciæ in Britanniam profectionem parat.

Henricus II. Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Rex Reverendiſſimo Patri Noſtro Romani Pontificis Legato ſalutem, & omnia læta precatur.

Quia de noſtra ad Sereniſſimam Angliæ Reginam profectione hactenus incerti fuimus, factum eſt quo minus ante hoc tempus certum locum noſtri congreſſus vobis deſignare potuimus. Jam vero poſtquam animum induximus, & certe decrevimus, primo ſecundo vento ſpirante, in Angliam vela facere, noluimus vobis hoc ipſum celare. Nam, modo vobis placeat nos in Angliam ſequi, veſtram audire Legationem, quam primum de veſtra præſentia apud nos in Angliam certi facti fuerimus, minime gravabimur. Quod ad fidem publicam attinet, quamvis abſque eo, tuto vos accedere, & immunitate Legatorum frui, & gaudere potueritis, tamen quia vobis literas publicæ fidei, ac ſecuritatem præſtari poſtulatis, ne videamur vobis in aliquo velle deeſſe, eas per præſentem tabellarium ad vos mittimus, & vos favore, & benevolentia complectimur. Epiſtola Regis Sueciæ Commendono.

Va-

LI. *Valete Elsburgi ex Caſtro noſtro.*

Sub hæc ipſa tempora Pius IV. qui communem omnium expetebat ſalutem, Hyeronimum Abbatem Martinengum in Angliam legaverat, ut Eliſabetham, ejuſque populos ad Concilium invitaret, atque ut inter alienos tuto pergeret, juſſus fuerat præſtolari in Belgio Oratoris Catholici Londini manentis literas, quæ fidem publicam præberent; Qua recepta illico in Angliam migraret, ſoluſque ad Reginæ audientiam accederet, nec Catholici Oratoris domum, aliorumve ſubiret, ut omnis incommoda tolleretur ſuſpicio quaſi Religionis prætextu aliquid politicum, & civile acturus iviſſet. Abſtinere quoque, mandatum illi fuerat a depoſcenda captivorum Epiſcoporum liberatione, aliiſque tranſigendis negotiis, quæ plurimum difficultatis haberent, antequam aſſenſum ad Concilium impetraret. Sed quid ab Eliſabetha acceperit ex Sandero audiamus, qui Pii charitatem in deperdita illa ove exquirenda enarrans, hæc habet. *Cum hoc modo Britannia tota periret, laboraret Gallia, ac Nationes Septentrionales omnes periclitarentur, Pius Quartus Pontifex Maximus tanto malo conſuetum Eccleſiæ remedium allaturus, magno ſtudio ſæpe antea impeditum œcumenicum Concilium Tridentinum, omnium pene Chriſtianorum Principum conſenſu, iterum cogi curavit. Atque Nuntium interim ſuum, qui per inferiorem Germaniam, Angliam verſus progrederetur, non miſit, ut Eliſabetham erroris admoneret, & ne propter odium Pontificis, ſe, Regnumque nobiliſſimum perderet, ſuaderet; ac ſi quidem eſſet, de quo ſibi propter incertos natales ab Eccleſia, vel Pontifice, quo ad jus regnandi metueret, Sedis Apoſtolicæ benignitate, facile tranſigi poſſe diceret. Sed Nuntium nec audire voluit, nec in Inſulam trajectionem ullo modo permiſit. Alterum paulo poſt Pontifex, ne quid intentatum relinqueret, legavit, qui Reginam, ut ſuos ſaltem aliquos ad Concilium mitteret, qui cum Catholicis conferrent, omni illis, & ſecuritate, & diſputandi libertate promiſſa, hortaretur, ſed & ipſum ſuperbe rejecit, & pſeudoepiſcopi conſcii imbecillitatis, & ignorantiæ ſuæ diligentiſſime apud Reginam, ne ad Synodum ſuorum quiſquam amandaretur, egerunt.* Porro Apoſtolici Legati excluſionem tribus potiſſimum Eliſabetha excuſabat cauſis. Prima; quod ipſi, non fuerit, quemadmodum cæteris Principibus Concilii indictio communicata. Secundo, quod Conc. non eſſet liberum, pium, & Chriſtianum, quod ſi quando hujuſmodi foret, doctos, & ipſa, ac probatos Viros Anglicanæ Eccleſiæ nomine ſubmitteret. Tertio, quod hac arte Pontifex quærat Catholicos illius Regni ſibi ſubiicere, ſeditioneſque excitare, atque hoc idem in Hibernia præſtitum expoſtulabat, affirmans, miſſum ab Urbe Hibernum quemdam ad turbas in ditione illa commovendas; addebatque non eſſe novum in illo Regno Pontificios Nuntios non recipere: paucos ante annos Mariam ſororem ſuam omni aditu prohibuiſſe Pauli IV. Nuntium, qui Cardinalatus inſignia F. Guillelmo Poeto deferebat; utque magis hoc facinus purgaret, Catholici Regis Oratori, qui de his ſecum egerat, ſcripturam exhibuit, quam tamen ille recuſavit. Sed ad res etiam magis evertendas, illa quoque res accidit, ut prope Londinum pauper Sacerdos detentus fuerit, quod Breviarium ſecum deferret, qui propoſitis cruciatibus perterritus multum in illo Regno Catholicorum numerum prodiderat, magna Reginæ ipſius tum admiratione, tum indignatione.

Abbatem Martinengum ad Eliſabetham in Angliam Pius legat ſed regno arcetur.

L. 3. de Schiſm. Anglic. p. 413.

Ex. ep. Comm. ad Card. Mant.

Jo. Loccenius l. 5. hiſt. Suec.

LII. Idem quoque verendum erat, ne Commendono accideret, ut ſcilicet illius Regni ingreſſu, quamvis pro eo deprecator acceſſiſſet Suecorum Rex, averſa Reginæ mente, arceretur. Cumque in Belgio rei præſtolaretur exitum, certis accepit nuntiis, Sueciæ Regem ter conatum, ter quoque adverſo repente vento rejectum, profectionem ſuam itinere terreſtri ad aliud tempus cogitare; cum interim Eliſabeth aſſueta dolis, & quæ, vel lepide Bernardinus Mendozza aiebat, *Singulis annis ſponſa, nunquam vero nupta erat*, poſtquam vanis connubii ſpebus Henricum detinuiſſet, ſe modo de nuptiis non cogitare, alio forſan tempore cogitaturam, profeſſa eſt.

C. 4. l. 2. vit. Card. Comm.

LIII. Commendonus ergo, cum Bruxellis Pontificis literas accepiſſet, quibus ut ſcribit Gratianus *comprobato conſilio ejus, ut omiſſa ad Regem Sueciæ profectione, in Italiam reverteretur, & ex itinere Civitates, Reguloſque, qui Rhenum circa colunt, adiret iterum, eoſque, & maxime Epiſcopos ad Concilium exciret jubebatur. Per Rhemos Lotharingiam petit, & regionis ejus Regulo appellato, in Treviros, atque ab his navigio per Moſellam vectus ad Rhenum deſcendit, ac Moguntiam, atque inde Aſſemburgum ad Moguntinorum Archiepiſcopum ſe contulit. Paulum inde a Rheno diſcedens ad Herbipolenſem, & Bambergenſem Epiſcopos divertit. Ab his Norimbergiam prævalidam Franconiæ Urbem, atque inde viſo Æſtadii Epiſcopo ad Albertum Bavariæ Ducem venit, atque ab eo diſcedens decimo*

tan-

tandem, ac ſeptimo Menſe, poſtquam profectus ex Italia fuerat, Tridentum pervenit, quo jam frequentes Patres ab Italia, Hiſpania, Galliaque ad celebrandum Concilium convenerant. Ibi ſeptima die Meoſis Martii anni inſeqoentis dum congregatio haberetur, ea, quæ in itinere confecerat, oec dum per literas ſignificaverat, renunciavit.

LIV. *Antonius Maria Gratianus in vit. Comm. c. 4.*

Tridento Romam vocatus a Pontifice perrexit, Germania, quanta a Belgarum ultimis finibus, Britannicoque Oceano ad Oderam flumen, atque ab Dania, Cymbricaque, & Baltico Mari ad Rhetias Alpes patet, omni peragrata, omnibus latiſſimæ gentis populis, principibuſque aditis, pari induſtriæ, atque innocentiæ opinione apud omnes relicta. Mirabantur, plerique, quod cum tot feroces, & Romano nomini infeſtas Nationes obiviſſet, omnes non ſolum intactus ab injuria, ſed ne riſu quidem, aut ludibrio ullo violatus evaſiſſet, ſive hæc in ipſo cautio fuerit ſen ſpectatæ virtutis, atque integritatis fama venerationem eius etiam apud barbaros fecerat. Nam Germanorum ingenia aſpera, indomitaque, quemadmodum vera Dei Religio, cultuſque molliverat, ac frenum ferocibus animis iniecerat, ad humanitatemque traduxerat, ita ſolutis nunc, abjectiſque Chriſtianæ legis, ac diſciplinæ vinculis, quibus antea continebantur, efferari iterum, atque in antiquam revolvi truculentiam, barbariemque videntur, hæ maxime gentes, quæ longius ab cæterorum commercio remotæ, interiora Germaniæ colunt. Romæ Commendonus in renuncianda apud Pontificem Legatione multa de Germaniæ vulneribus commemoravit, nihil ibi intactum a pravis religionibus, nihil non pollutum, nihil non inquinatum. Priſcæ ſanctitatis inſtituta omnia, aut vi ſublata, abolitaque ab hæreticis, aut novorum rituum contagione contaminata, & corrupta. Eccleſiaſticum ordinem, amiſſa Majorum diſciplina, licentiam omnium rerum amplexum, ac pleroſque non tam officio, ac ſtudio Religionis, quam utilitate, ac ſpe retineri. Epiſcopos præpoſteris animis poſthabere Divinarum rerum curam, & ut ſuæ ſibi fortunæ, opeſque & princeps ille ſplendoris, ac dignitatis locus, quo inter cæteros eminent, ſalvus, inviolatuſque permaneat, id enixe laborare. Hinc Regulis, & potentibus hominibus, quos ante in ſua authoritate habere conſueverant, adulari, tantoque deditos, atque obnoxios magis eſſe, quanto illos avidius, aut occupandis Eccleſiaſticis bonis inhiare, aut occupatis incubare ſentirent: ſcilicet, quorum cupiditati, conatibuſque obviam ire, inſolentiamque coercere, & deberent, & ſi ſe noſſent, conjunctaque, & concordia habere conſilia vellent, etiam poſſent, eos ipſi ultra metuunt, ſuſpectoſque gratia, atque officiis lenire, & conciliare ſtudent. Quin Epiſcoporum quoſdam a fide Romanæ Eccleſia diſceſſiſſe, atque in Principum hæreticorum clientelam ſe tradidiſſe, eorumque tectos ope ex ſua libidine vivere. Ad Concilium arbitrari ſe eorum venturum neminem, paucos miſſuros, ſiquidem ſibi, qui aut valetudine, aut ſenio invalidi, inhabileſque ad labores, iterque eſſent, proline pollicitos ſe Pontificis Maximi dicto audientes futuros, ac Tridentum primo quoque tempore venturos, cæteros manendi veniam omnes orare, negarique ſine evidenti periculo poſſe ab ſe Eccleſias, reſque ſuas relinqui, patentes adverſariorum injuriis, & abſentia ſua opportuniores excubantibus in omnes occaſiones hæreticis futuras. Adverſus hæc tota incommoda, quæ apta, atque utilia remedia, quibus Catholici, & Eccleſiaſticis præſidiis, adiumentiſque fulciendi, confirmandique eſſe viderentur, quibus inter ſe fœderibus jungendi, obligandique, quo ab inimicorum fraude, atque vi tuti libertatem ſuam, munuſque vindicarent, ac neminem magnopere formidare, neceſſe haberent, expoſuit. Quæ omnia magna, & locorum, & hominum, & rerum illarum notitia, memoriaque differentem attente audivit Pontifex, & collaudatum amantiſſimis verbis redire Tridentum, atque eadem Præſidentes concilii edocere, iiſque publicam rem tantam agentibus conſilio, atque opera adeſſe juſſit.

Hæc ipſa, quæ Commendonus arbitrabatur de Germaniæ Epiſcopis, qoos ad concilium poſſe accedere deſperabat, Ferdinandus Cæſar Joanni Canobio confirmavit. Fuerat is a Pontifice in Poloniam directus, juſſuſque in itinere ad Cæſarem divertere, illumque adhortari, ut Germaniæ Epiſcopis Tridentum adire ſuaderet. Verum Imperator, impoſſibile reſpondit factu, ut quando Proteſtantes non accederent ad concilium, ipſi convenire poſſent; eſſet namque Proteſtantium arbitrio res Religionis permittere, cum nullus adeſſet, qui ipſorum violentiis, ac fraudibus occurreret, quod probe ambo Pontificis Nuntii, Delphinus nempe, & Commendonus, qui utramque Germaniæ Regionem luſtraverant, animadverterant. Re itaque infecta Canobius ad Sigiſmundum Poloniæ Regem profectus, Pontificis mandata, & concilii indictionem exhibuit. Ille, commendata Pontificis voluntate, concilium ſe approbare reverenter expoſuit. Cum autem Canobius ipſe in mandatis accepiſſet, ut LV.

Canobius ad Cæſarem, & in Poloniam mittitur.

ad magnum quoque Moſcoviæ Ducem procederet, demiſſo animi obſequio negavit Rex, obnitentibus maxime Lituanis fidem illi publicam dari poſſe, quod patriis legibus vetarentur, cum bellum inter utroſque arderet, cuilibet, quantumvis magni Principis Oratori in illas regiones tranſitum permittere; Nuntium quoque ab inſtituta Legatione revocavit, quod compertum ſibi maxime eſſet, nullum ex ea fructum, cognita gentis illius nequitia, multum dumtaxat periculi in barbaris illis, ac deviis regionibus expectandum; ut tamen ad Ducem Pruſſiæ commigraret, benigniſſime literas dedit. Renuit tamen iſte oblatam Pontificis nomine concilii indictionem, ac cum antea Confeſſioni Auguſtanæ ſe addixiſſet, Pontificem, ut Eccleſiæ caput cognoſcere, eique obedire, recuſavit. Hoc idem a pluribus. Germaniæ ſuperioris Civitatibus reſponſum ſuerat Zachariæ Delphino Apoſtolico per eas Regiones Nuntio, quales fuerant Norimberga Argentoratum, Francofurtum, & Auguſta, quæ Summo Pontifici authoritatem concilii congregandi una cum Novatoribus denegabant, remque omnium ſæculorum teſtimonio comprobatam refellere, atque eludere non pudebat, quam licet pluribus Cardinalis Baronius, & nos ipſi in Annalibus manifeſte oſtenderimus, nunc ad illuſtrandam magis veritatem, Gaſparis quoque Cardilii ſententiam Lutheranorum objecta elidendis referemus.

LVI. Lutheranorum objectio contra Concilium Tridentinum, & reſponſio Gaſparis Cardilii.

Afferunt Synodum Tridentinam non debere legitimam putari, neque poſſe, quoniam cum facultas Synodum indicendi Imperatori jure inſit, hanc ipſam Tridentinam non Imperator, ſed potius Pontifex Maximus Pius Quartus indixit.

Nos vero ſic ſtatuimus. *Vis, & facultas cogendi, & celebrandi œcumenicam Synodum jure non ad Imperatorem, ſed ad Pontificem Maximum ſpectat*: mox pluribus id probat, tum maxime ſubjectis verbis. *Is facultatem habet ſynodum convocandi, qui jurisdictione ſpirituali præditus eſt, princeps vero ſæcularis nulla ſimili facultate inſtructus eſt, ſed ejus vis univerſa externis rebus impenditur, atque deſudat, corpori videlicet, facultatibus, & vitæ, ergo non ſuppetit huic Synodum indicendi, & cogendi facultas. Pontifex vero Maximus, quia princeps Eccleſiæ eſt haud dubie poteſtatem ſpiritualem accepit a Chriſto, atque ex conſequenti jurisdictionem, cum ſit jurisdictio, vis atque facultas dicendi jus. Hanc accepit Beatus Petrus, atque in eo cæteri omnes Summi Pontifices a Chriſto Jeſu illis verbis*, Paſce oves meas, Paſce agnos meos [*non autem hæc dicta ſunt Tiberio Cæſari*] *quare ad eum maxime ſpectat Sacros iſtos Eccleſiæ conventus indicere, atque convocare*. Confirmatur ratio. *Inferior non poteſt uſurpare, quæ ſunt ſuperioris propria, peculiariaque juxta communem omnium juriſprudentium ſententiam, cogere autem, atque indicere Synodum, Pontificis Maximi peculiare eſt, cui Chriſtus dixit* Paſce oves meas; *una ſiquidem, & præcipua paſtus animi pars Sacroſanctis Conciliis continetur, ergo Princeps ſæcularis, quicumque is ſit, facultate vacat Synodum convocandi, qua unus Pontifex Maximus præditus eſt. Rex etenim, atque Imperator longe inferiores dignitate ſunt Pontifice Romano tam longe quidem, quam ovis a paſtore ſuperatur, ab anima corpus, externa pax ab interna, ab æterna vita temporaria*. Et poſt multa.

LVII. Cum is error olim in quorumdam animis ineſſet, eundem octava Sancta Synodus generalis radicitus evellendum curavit, quod fecit his verbis: *Tanquam peroſum quiddam ab auribus noſtris repulimus, quod a quibuſdam imperitis dicitur, non poſſe Synodum abſque Principum præſentia celebrari*. Subjungit: *Cum nuſquam Sacri Canones convenire Principes Sæculares in Conciliis ſanxerint, ſed ſolos Antiſtites; quod ſi nulla Eccleſiæ lege [nam divina proculdubio de ea re nulla eſt] ſi nulla evidenti neceſſitate Principes ſæculares Conciliis intereſſe debent, quis eſt obſecro, tam ſtultus, aut mentis inops, qui defendere, aut affirmare non vereatur eis eſſe tributum Synodum vocare?* (& mox) *Concilium, quod Apoſtoli tenuerunt, verum, atque legitimum habitum eſt etiam hæreticorum teſtimonio, ad cujus normam cætera omnia exigenda eſſe cenſent. At in eo, neque Imperator adfuit, neque Rex, aut Princeps ullus ſæcularis*.

LVIII. Confirmat id author non modo ſcriptis veterum Pontificum, ſed etiam Imperatorum Valentiniani, & Martiani, & Pulcheriæ Auguſtæ, tum decretis Conciliorum, inter quæ extat inſigne illud ſeptimæ Synodi. *Statutum eſt, ut qui Princeps Epiſcopos ad Concilium venire prohibuerit communione privetur* (& paulu poſt) *Iſidorus Hiſpalenſis Vir pietate, & bonarum artium ſtudiis pro ea præſertim ætate admodum clarus, de Conciliis agens ita inquit: Synodorum congregandarum authoritas Apoſtolicæ Sedi commiſſa eſt; neque ullam Synodum generalem ratam eſſe credimus, aut legimus, quæ ejus non fuerit authoritate congregata, vel fulcita*. Subjungit: *Hoc authoritas*

Digitized by Google

ritas teſtatur canonica, hoc hiſtoria Eccleſiaſtica comprobat, hoc Sancti Patres confirmant. Auguſtinus præterea id aſſerit [*quod teſtantur adverſarii*] *cum ait, Summus Pontifen, quando Patriarchis, & aliis Eccleſiæ Prælatis denuntiaret voluntatem ſuam de congregando Concilio univerſali ſemper explicabat neceſſitatem, &c.* Cumulantur in eam ſententiam plurium SS. Patrum authoritates, & exempla. Dein refellit argutias Hæreticorum ea tantum de cauſa exigi conſenſum Imperatoris, ac Regum, & Principum, ut patrocinium, & opem ferant ad celebrandum Concilium, confirmatque exemplis generalium Synodorum, tum ſubdit. *Illud tamen diſſimulare nolo, neque ſubſcripſiſſe unquam Synodo Imperatorem, ut partem Concilii aliquam, quæ ſuffragium ferret de rebus fidei, neque abſoluta, peractaque Synodo ejus acta confirmaſſe, quin potius, aut ille ſubſcripſit nunquam, aut ſubſcripſit, quaſi acta probaret, ut inferius monſtrabo, & ſunt omnia œcumenica Concilia Summi Pontificis authoritate corroborata; atqui cum leges civiles in conventibus Regni ſolemnibus feruntur, eas Princeps confirmare conſuevit, uti earum lator legum, ex quibus plane conſtat, facultatem convocandi, atque tenendi Synodum, neque jure, neque antiqua conſuetudine ad Imperatorem pertinere, quod adverſus Proteſtantes efficere cupiebamus.*

LIX. Multæ & variæ Lutheranorum opiniones.

Denique vere objectum Novatoribus ab Internuntiis, eos nullam certam habere doctrinam perſpicue demonſtratur ex maxima ſectarum colluvione inter eos enata, adeo ut publico Saxonis edicto quadraginta ſeptem ſectas Saxoniam infeſtantes damnatas viderimus, & Confeſſio eorum Auguſtana, qua adeo gloriantur ſæpius immutata fuerit, ut ipſi queruntur Lutherani; quo pateat, illam humanum commentum fuiſſe, cum illa, quæ vera ſunt, excerpta fuerint ex Eccleſia Catholica, ſed adjectis multis mendaciis adulterata. Hoc vero ipſo anno multæ Novatorum elucubrationes prodiere in lucem, quæ inter ſe pugnant Calvini, & Theodori Bezæ contra Heſhuſium, Petri Martyris contra Bullingerum, necnon Guillelmi Clebitii, qui libro ſuo hunc titulum inſcripſit, *Victoria veritatis, & ruina Papatus Saxonici*, Joannes etiam Sturmius in Lutheranos ſcripſit, atque inter alia dixit, *Eos, quos velint, & quæ velint probare; rurſum quæ velint, & quos velint improbare, vexare, condemnare, proſcribere, palis prope, & cruci affigere, in ipſas prope uſtiones, & rogos compellere*; e contra

Sur. in comm.

Martinus Kemnitius, ac Brentius adverſus Zuinglianos Commentarios ſuos edidere.

LX. *Sur. in comm. hoc anno.*

Emerſit etiam inter eoſdem hoc anno perditiſſimus novus Hæreſiarcha Sternbergerus, qui adverſus Trinitatem Perſonarum, atque alia myſteria plura blaſphema evomuit: e contra alii in Polonia polythejam, ſive tres Deos induxere, qui ſinguli deliria ſua fidem Evangelicam eſſe contenderunt, ut narrat Surius ſubjectis verbis.

Hoc anno quidam impius blaſphemus, & ter execrabilis furcifer Lucas Sternbergerus nomine in Sacroſanctam Trinitatem, & in Chriſti Jeſu Divinitatem, in ipſum quoque Spiritum Sanctum, in Sanctiſſimam Dei Genitricem Mariam, de Sabbatho potius, quam Dominico colendo, de Euchariſtiæ Sacramento, de Baptiſmo denique, quem Sathanicam vocant inſtitutionem, tam horreuda, & abominanda palam dixit, & aſſeruit, ut nullæ piæ aures ſine horrore ferre queant. Idem ipſe cum aliquando pauciores opinione ſua cœnam Domini percepturos haberet, alios omnes his verbis accerſivit, Venite huc, non enim poſſum ſolus illum devorare. *Et ille quidem ſe faſſus eſt in Euchariſtia Melancthonem ſequi, in reliquis Lutherum. Docuit inter alia non eſſe Trinitatem, ſed unum Deum, non Chriſtum, non Spiritum Sanctum.*

Sternbergerus novas hæreſes contra Sanctiſſimam Trinitatem promulgat.

Huic tam impiæ opinioni quædam alia plane contraria emerſit in Polonia, dicentibus quibuſdam Pſeudo-prophetis non unum, ſed tres eſſe Deos, at filium tamen aliquanto minorem eſſe Patre, & Spiritu Sancto: porro Athanaſii Symbolum jure Sathanaſianum appellandum. Sciſcitantibus quibuſdam Poloniæ Proceribus, unde hoc dogma accepiſſent? illi reſponderunt, purum putum eſſe Evangelium, & eam doctrinam ſe accepiſſe a ſuis Præceptoribus Calvino, Bullingero, Petro Martyre, & Wolfango Muſculo, hunc vero tantum theſaurum nunc demum voluiſſe Deum per ſuos fideles ſervos revelare.

LXI.

Dum Hærctici tam obfirmato animo a Pontificis Imperio, & Catholicæ fidei obſequio Diabolicis fraudibus averterentur, non repulit benigniſſimus Dominus plebem ſuam, & hæreditatem ſuam non dereliquit; ſed quemadmodum ſcriptum legitur, *Pro ſaliunca aſcendet abies, & pro urtica creſcet myrtus*, deficientibus ipſis, ac bellum acre Eccleſiæ indicentibus ad ejus defenſionem *Nova bella elegit Dominus, & portas hoſtium ipſe ſubvertit*; ſuſcitans alteram Debboram, ſeraphicam nempe Virginem Thereſiam a Jeſu, quæ ſacrarum Virginum agmen

Cap.3. Iſai.55. Jud. c. 5. F. Franciſcus de S. Maria l.1.c.41.

V a du-

ducens phalanges everteret Chananæorum. Hæc Romam Chriſto ipſo edocente pro inſtauranda antiqua Carmelitarum Ordinis obſervantia, ad Pontificem miſit, ut Pontificia authoritate cogitatum opus abſolveret. Cum enim per annos plures inter Moniales Carmelitanas egiſſet, nec illud mite vivendi genus, ſitim Divini amoris, quo flagrabat, expleſſet: grandi auſu arctiorem vitæ diſciplinam adeo meditata poſtmodum feliciter condidit, ut non Virgines plurimas tantum, ſed eximios quoque Viros ad imitationem allexerit; clauſtro egreſſa multas Urbes obierit, monaſteria multa conſtruxerit, eodemque tempore Patres illos, qui eam æmulari cæperunt, ad Cænobia plura condenda permoverit. Videlicet *Parvus fons*, Monaſterium ſcilicet Abulæ, cujus initia hoc anno auſpicamur, quamquam inſequenti tantum Pontificium Breve pro ejus confirmatione ſit datum, *crevit in fluvium, & in lucem, Solemque converſus eſt, & in aquas plurimas redundavit*, propagato non in Occidente tantum, ſed in ipſis Orientis partibus ordine, præter innumera ſacrarum Virginum examina, quæ ad defenſionem Hyeruſalem excubantes die, ac nocte non tacent laudare nomen Domini. Sed ut conſilium Sanctæ Virginis in rigidiori obſervantia revocanda innoteſcat, ipſam in aureo illo, quem compoſuit, libro *Iter perfectionis*, inſcripto, differentem audiamus.

V. P. Jo. a Jeſu Maria in recapitulatione.

S. Thereſia Romam ad Pontificem miſit pro inſtituenda Reformatione Ordinis Carmelitarum.

Eſth. c. 10.

Cap. 1.

LXII. *Principio, cum Monaſterii hujus primordia jacerentur, nondum animo ſtatueram, ut tantus in exterioribus obſervaretur rigor, nec ut ſine redditibus fundaretur, quin potius optabam adeſſe media, quibus rerum neceſſariarum inopia tolleretur. Ea tempeſtate delata ad me fuerunt damna Galliarum, & quantam Eccleſiæ Dei cladem Lutherani intulerant. Magna extemplo me cæpit animi moleſtia, & tanquam non nihil valerem, plorabam ad Dominum, & ſupplex tanto malo remedium poſtulabam. Videbar mihi mille datura vitas, ut uni ſaltem ex tot pereuntibus animabus, ſuppetias ferre poſſem. Sed me mulierem inutilem eſſe conſiderans, neque voluntatis deſiderio vires ſuppetere ad præſtandum obſequia Domino proficua [angebarque animo, & adhuc angor, ut quando tam grandis adverſariorum numerus ſit contra Dominum, tamque exiguus eorum, qui ipſi adhærent, ii ſaltem probati, atque electi forent] decrevi modicum hoc, quod meorum erat partium, nimirum conſilia Evangelica, qua poſſem perfectione, ſectari, & ſorores has paucas, ut idem præſtent, inducere.* Et paulo infra. *Cum agnoviſſem tam grandia exorta mala, ut humanæ vires non ſuppetant Hæreticorum iſtorum, igni, qui tam late depaſcit, ac progreditur, extinguendo, neceſſarium mihi eſt viſum, quod, veluti dum hoſtes totam vaſtaverunt regionem, Dominus illius in arcto ſe poſitum cernens, Civitatem aliquam ſubit, eandemque valida munitione corroborat, nec raro accidit, ut inde erumpentes milites adverſariorum vires plerumque elidant, &c. tales igitur, & nos curemus inveniri, ut ad ferendum Regi noſtram opem, ſin minus alia ſuppetunt arma, munda ſaltem oratio, robur impetret militantibus.* Hæc, aliaque plurima Seraphica Virgo, probe noſcens, *Quod arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe adverſus ſcientiam Dei.*

Ad opponendum ſe Hæreticis, arctiorem vitam profitetur S. Thereſia.

Cap. 3.

2. *Cor. 10.*

LXIII. Dum opportunis hiſce ſuppetiis Eccleſiæ ſuæ conſulebat Dominus, atque Hæreticis in omnem carnis libertatem effuſis, choros Virginum, atque Virorum opponeret, qui teſſeram illam ab eorum moribus diſcrepantem oſtenderent, qua Apoſtolus dignoſci eos, qui ad Chriſtum pertinent, profitebatur cum diceret. *Qui ſunt Chriſti carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis, ac concupiſcentiis*, providebat quoque Pontifex, ut populos ab Eccleſia ſejunctos, ad ejus notitiam, cultumque traduceret. Ob id ipſum Andreæ Epiſcopo Jerapolitano, Societatis Jeſu, quem alias vidimus in Æthiopiam directum, in mandatis dedit, ut cum Antonio Pinto Sebaſtiani Luſitaniæ Regis Oratore Mennam illius gentis Imperatorem convehiret, indictoque Tridentino concilio hortaretur, ut Legatos ipſe ſuos ad tam præclarum opus ſubmitteret. Literarum autem, queis hæc Andreæ mandaverat, hic tenor fuit.

Epiſt. ad Galat. 5.

Venerabili fratri Andreæ Epiſcopo Jerapolitano.

LXIV. *Venerabilis frater ſalutem, &c. Audimus te in Æthiopia eſſe apud chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Mennam Æthiopiæ Imperatorem illuſtrem; id ſi ita eſt magnopere lætamur, & gratias agimus Domino, qui iſthuc perduxerit, ſperamus enim præſentiam tuam Divina adjuvante gratias pro datis tibi a Domino donis aliquid ad Divinæ Majeſtatis ſuæ laudem acturam eſſe, vel potius egiſſe. Per dilectum hunc filium Antonium Pintum, qui has tibi literas reddet, ſcribendum ad filium iſtum noſtrum chariſſimum duximus, quarum literarum exemplum cum his tibi miſimus: mandavimus autem ipſi Pinto, ut cum ad Aulam iſtam Deo juvante pervenerit*

Pius IV. lib. brev. diverſ. ſig. 2922. ep. 15.

Æthiopes ad Concilium invitat Pius IV.

Digitized by Google

nerit, primum ad te, quam ad alium per Interpretem adeat, ut omnia, quæ in mandatis accepit, ſecum communicet. Deinde ſecum una ad Sereniſſimum Imperatorem adeat, eaſque literas nuntiata Majeſtati ſuæ verbis noſtris diligenter ſalute, & benedictione noſtra reddat, quarum ſententiam, ubi Maieſtas ſua eu interpretatione cognoverit, volumus, ut eas oratione illis conſentanea ſubſequaris, paternamque erga illum voluntatem noſtram accurate commemores; hortamini etiam, cum primum facultas erit, mittere Oratorem unum, ſeu plures, ſicut ei ſcribimus ad Concilium œcumenicum, & generale quod ſicut ex Bullæ noſtræ exemplo intelliges, Tridenti indiximus, & Deo dante celebraturi ſumus, conventuris illuc prope Italiæ, Hiſpaniæ, Franciæ, Germaniæ, Poloniæ, & aliarum Nationum Epiſcopis. Chariſſimus in Chriſto filius noſter Sebaſtianus Portugalliæ, & Algarbiorum Rex illuſtris illuc jam Oratores, & Epiſcopos ſuos miſit. Patriarcha quoque Conſtantinopolitanus eo mittere dicitur Archiepiſcopum Galatiæ, qui ſuo nomine illi interſit. Idem facturum ſperamus Patriarcham Copthorum, qui nuper obedientiam nobis & huic Sanctæ Sedi per literas, & Oratorem ſuum præſtitit, hujus ſanctæ ſedis unionem admodum cupiens. Speramus hoc Concilium maximos eſſe Eccleſiæ Dei fructus allaturum. Nos certe operam dabimus & enitemur, ut omnes gentes pium animum noſtrum perſpicere poſſint. Cupimus mirum in modum de ſtatu tuo, & rebus iſtis abs te fieri certiores. Non egere autem rem tuam noſtra hortatione certo ſcimus, ut talenta tibi a Domino conceſſa iſtic diligenter, & ſedulo exerceas. Conſiderare vero te volumus præter ſupernum favorem nullum, quod tibi a nobis afferri potuerit auxilium, defuturum. Omnipotens Deus te a peccatis omnibus abſolvat, & ad ſuæ Sanctæ Eccleſiæ utilitatem incolumem cuſtodiat. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XX. Auguſti MDLXI. anno II.

LXV. *Sacchinus hiſt. Soc. Jeſu hoc anno.*

Dum adeo ſtrenue divinam gloriam Sacerdotes Societatis Jeſu proferrent inter barbaras Nationes dæmonum laqueis irretitas, atque in Occidente pietatem augerent inter catholicos, adverſus Hæreticos vero ſcuto fidei, & gladio ſpiritus conſtanter, ac generoſe decertarent, eorumque tenebras doctrinæ ſplendore diſcuterent Pius Pontifex eos Ferdinando Imperatori his literis commendavit.

Ferdinando Hungariæ, & Bohemiæ Regi Illuſtri in Romanorum Imperatorem electo.

Societatis Jeſu meritorum erga Dei Eccleſiam, & Religionem catholicam magnitudo, qua nos, ut eum ordinem commendemus Majeſtati tuæ movet, eadem, ut illam, nec teſtimonio, nec commendatione noſtra egere putemus facit; æque enim nota ejus merita ſunt Majeſtati tuæ, ac nobis. Nec vero ulla fere Orbis terrarum eſt pars, quo ea Societas non operarios ſtrenuos, ac fideles miſerit jam, & quotidie mittat ad Religionem catholicam vel adverſus hæreticos defendendum, vel apud Nationes Idolorum cultui deditas Dei auxilio inferendam, & propagandam. Quod cum ita ſit apud tam pium Principem commendatione non indiget. Itaque ſatis eſt ejus Societatis deſiderium indicari Majeſtati Tuæ, &c. & inſra. *Nobis vero tributum putabimus quidquid ipſis a Majeſtate Tua tributum fuerit. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die VIII. Auguſti MDLXI. Pontificatus noſtri anno II.*

Pius IV. tom. 2. brev. ſig. 2897. ep. 123.

Quam pie Ferdinandus Imperator Pontificis obtemperaverit juſſis, quantomque emolumenti Catholica Religio acceperit erectis per diverſas Romani Imperii Provincias huic Sacræ Familiæ Seminariis, atque Collegiis; docent paſſim ipſius Societatis hiſtoriæ, ac recenſet noviſſime eruditus Pragenſis Eccleſiæ Decanus Thomas Joannes Peſſina, ut proinde illud læti uſurpare poſſimus, *Caſtra Dei ſunt hæc*.

Sacchin. p. 2. hiſt. Soc. Peſſina in Phoſphoro Septicorni p. 329.

Gen. 32.

LXVI. Ornata eſt eadem Societas a Pontifice apud Philippum Regem Hiſpaniæ ampliſſimis laudibus, quibus eximiæ res geſtæ a religioſa ea familia in luce collocantur. Rogatus vero eſt idem Rex, ut Alexandro Epiſcopo Cariatenſi Internuntio Pontificio pro eadem verba facturo fidem adhiberet.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Philippo Hiſpaniarum Regi Catholico.

Et officio noſtro convenit, religioſam vitam degentes patrocinio noſtro diligenter tueri, ac fovere, & Regibus maxime expedit de ſervis ejus, per quem ipſi regnant, optime mereri. Dominus enim in ſervis ſuis recipitur, & honoratur, ſicut ipſe in Evangelio dixit, Qui recipit vos me recipit. *Sed inter Religioſarum ordines ſingulari ab Apoſtolica Sede ſtudio, merito complectendus is ordo eſt, qui non ita pridem inſtitutus, & ab hac Sancta Sede confirmatus, Jeſu Societas appellatur. Hi enim operarii licet noviſſimi tamquam nona diei hora in vineam Dominicam ab ipſo Domino inducti ſint, adeo ſtrenuam tamen & utilem operam navare cœperunt, ut non modo ſpinas ex ea, & vepres evellere aggreſſi ſint, ſed ipſam etiam alibi auxerint, & propagarint. Incredibile fere eſt, quantum tam brevi tempore hic*

Pius IV. to. 2. brev. ſig. num. 2897. ep. 142.

Societatis Jeſu religioſos Pius IV. commendat.

ordo

ordo profecerit, quantum Eccleſiæ Dei utilitatis attulerit, quam multa ejus ordinis Collegia, Divina favente gratia, alia aliis in Provinciis inſtituta fuerint, non ſine maximo earum Nationum fructu, & commodo, quorum diligentia alibi fides Catholica confirmatur, alibi hæreticæ pravitatis peſtis reprimitur, alibi gentiles, & idololatræ relicto idolorum cultu, ad Chriſti Dei cultum convertuntur, en quo cuivis perſpicuum eſt, excitatum hunc a Domino ordinem fuiſſe his tam turbulentis, & calamitoſis Eccleſiæ temporibus, ut adverſus Sathanæ Miniſtros, & operarios oppoſitum, ut cum illi Eccleſiam Catholicam vehementer oppugnent, eam hi non minus acriter defendant; cum illi ſimplicibus hominibus errorum tenebras affundant, hi lucem veritatis oſtendant, ut quantum denique illi pravis exemplis, & diſciplina peſtifera deſtruunt, tam hi vitæ, ac morum ſanctitate, & ſalutari doctrina ædificent. Hujus ordinis maximum in hac Alma Urbe Collegium habemus, quod tanquam Seminarium quoddam aliorum eſt, quæ per Italiam, & extra ipſam Italiam, in Germania, & Gallia propagantur. Ex hoc uberrimo Seminario Apoſt. Sedes inſtituit delectos idoneos miniſtros, tanquam generoſas, & frugiferas plantas alios alio, prout uſus venerit conſerendas mittere, qui quidem inſtituendis pie, & diligenter pueris, tum prædicando Evangelio, tum miniſtrandis Sacramentis fructus eos Domino cooperante ferunt, quibus hoc tempore Eccleſia Dei maxime indiget. Nullum unquam hi laborem pro Dei honore, & hujus ſanctæ ſedis obſequio recuſant, eunt, & navigant ad omnes Nationes, & loca quocumque mittantur, etiam ad Hæreticos, ad infideles, & ad remotiſſimas Indiæ partes, ſine ullo omnino metu ejus nimirum auxilio freti, cui deſerviant. Itaque multum debemus huic Collegio, ita de Catholica Religione merito, & aſſidue merenti, adeo ad Chriſti Domini Noſtri, & hujus ſanctæ ſedis, obſequia parato, &c. Datum Romæ apud S. Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XXIV. Novembris MDLXI. Pontificatus noſtri anno II.

Sacchin. hiſt. Soc. Jeſu.

LXVII. In Belgio cum ingraveſceret hæreſis, adverſus Novatores opponendos eſſe cenſuit Pius Pontifex eoſdem Sacerdotes Societatis Jeſu, qui tenebras errorum ab impiis offuſas doctrinæ luce disjicerent, quique Catholicos pietate excolerent, atque in fide confirmarent, quos Cardinali Granuellano commendavit.

Dilecto filio noſtro Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Card. Antonio de Granuela vocato.

Omnipotens, & miſericors Deus, qui eccleſiam ſuam nova ſemper prole fœcundat & pro Patribus in ea filios exoriri facit, ad laudem nominis ſui, & ad Eccleſiæ ſuæ ſanctæ utilitatem, non ita pridem novum, ut ſcis, Religioſorum ordinem excitare dignatus eſt, qui quidem ab eo ipſo, cui ſe ſanctiſſime devoverunt, Jeſu, Societas appellati, jure id ſibi indictum nomen oſtendunt. Quandoquidem toto animo totaque mente, & omnibus viribus ſuis ei fideliter, & ſtrenue inſerviunt, animarum ſalutem, quas ille Sanctiſſimo ſuo Sanguine redemit ſitientes, & quanta maxima poſſunt diligentia procurantes. Qui quidem Ordo, & a Sede Apoſtolica approbatus, & confirmatus tanquam vitis abundans palmites ſuos non modo per Italiam Hiſpaniam, Luſitaniam, ſed etiam ſuperiorem Germaniam, conſtitutis ubique multis ſocietatis ſuæ Collegiis extendit, quin etiam eos uſque ad fines terræ, & Indorum Regna admirabili fœcunditate propagavit, & protulit. Quanta ab hoc ordine utilitas ad Eccleſiam Catholicam perveniat, nos ipſi prope quotidie non audimus modo, ſed etiam experimur, modo, eos in has, modo in illas Provincias mittendo, in quibus tam promptos animos ad hujus Sanctæ ſedis obſequia, tantum ſtudium ad tuendam, & propagandam, fidem Catholicam invenimus, ut nullius unquam, quamvis longi itineris, navigationiſque labores recuſent, nulla pericula divino nimirum auxilio freti, pertimeſcant, ſed a nobis, quocumque uſus venerit, miſſi ſumma mentis alacritate mandata noſtra conficiant. Sed meliores hi Dei ſervos, & Eccleſiæ ſe miniſtros præbent, quo tam turbulentis hiſce Eccleſiæ temporibus eorum utilior eſt opera, & induſtria opportunior. Hoc fovendus magis hic ordo a nobis eſt, & Apoſtolicæ Sedis, de qua ita aſſidue merentur, præſidio defendendus, atque ut ubique creſcat, & multiplicetur, optandum eſt. Sane quanto in diſcrimine in iſta nobiliſſima Flandriæ Provincia, & aliis finitimis dominiis chariſſimi in Chriſto filii noſtri Hiſpaniarum Regis Catholici Catholica Religio verſetur, quantopere hæreticorum Sectæ ibidem augeantur, circumſpectio tua melius, quam nos novit, quod enim nos audimus, ipſe oculis tuis cernis: itaque cum pro paſtorali noſtro officio, & Regis ipſius, cauſa mentis noſtræ oculos ad populorum iſtorum ſalutem converſos tenentes, intelligamus, hujus Societatis Jeſu ordinem prodeſſe plurimum poſſe ad hæreticam pravitatem ibi reprimendam, &

Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2897. ep. 140.

ca-

catholicam fidem conſervandam, faciendum eſſe duximus, ut ipſius urdinis protectionem circumſpectioni tuæ potiſſimum committamus. Novimus enim quanto domus Dei zelo ardeas, quantam curam, ſollicitudinemque ſuſtineas, ut iſtos populos in fidei catholicæ cultu, & in Regnis ipſius obſequio contineas, Et infra : *Quæcumque illi opera charitatis efficient, tum prædicando, ut ſolent, verbo Dei, tum juventute erudienda, & ad pietatem informanda, tum miniſtrandis Eccleſiæ Sacramentis, horum tot, & tam piorum operum particeps ipſe futurus es, &c. XXX. Octobris MDLXI. anno II.*

LXVIII. Statuit hoc anno in Belgio Divina juſtitia inſigne vindictæ exemplum in blaſphemum hæreticum, qui furore Calviniano Sacroſanctam Euchariſtiam deriſerat, rem ex teſte oculato exceptam narrat Tilmannus Bredembachius ſubjectis verbis.

Tilmann. Bredenbach. collat. Sacr. l. 7. c. 60. & ex eo Jodoc. Coccius to. 2. l. 6. de Euch.

Divina vindicta in Calvinianum contemptorem Sacratiſſimæ Euchariſtiæ.

Anno Chriſti MDLXI. Neomagii accidit Feria ſecunda Paſchæ circa horam diei nonam, ut ſermone in Eccleſia Parochiali ſimul, & Cullegiali abſoluto, alter Parochorum, nomine Antonius Vorſtius una cum æditua acceſſeretur ad ægrotantem mulierculam, quæ in ſolemni die Reſurrectionis ub corporis imbecillitatem in Templo non communicaverat. Decumbebat autem mulier in platea Regulerium. Porro in altiore vici parte prope vallum Oppidi taberna erat meritoria, in qua parum honeſte tunc temporis diverſabantur Viri duo juvenes, uni Noviomagum Patria erat, alteri Trajectum ſuperius ad Moſam, utroque ibidem tunc ovum Paſchale, quod vocant, ſolitu more elixum, manibus oſtentante, certamen initur inter eos, idque periculo hauriendi poculi cerevisiarii, uter ſuum prius ovum glutire queat. Interim advenerat paſtor prædictus cum Venerabili Sacramento ovieulam ſuam infirmam in vicinia commorantem refecturus. Audita per plateam nola, quæ præferebatur Eucheriſtiæ, alter ille, qui Trajectenſis erat, in contemptum tremendi myſterii, audacter dixit ad ſodalem ſuum, Ego ovum illud, quod manu teneo citius deglutivero, quam ægrotans muliercula Deaſtrum illum. *Dixit, & proximus hians ovum in os immiſit, volens traiicere illud per gulam. Sed ecce præſentiſſimam Dei vindictam, qua præpeditus nullo modo ovum tranſmittere potuit. Hærente autem illu in faucibus, cum miſer homo ſe ſtatim ſuffocatum iri, nec ſpem vitæ reliquam videret, oculis horribiliter contortis conſpicit candelam ſebaceam eu clavo pendentem. Arripit celerrime ſebaceam, & abſque mora iniicit ori; cupiens, conanſque candela tali prutrudere ovum, ſed fruſtra nihil enim aliud effecit, quam quod ſebo candelæ in gutture ad ovum relicto ellychnium, ſeu fila nuda retraxerit. Hac ſpe fruſtratus humi procubuit inſtar bovis mactati, memoria, loquendique facultate omnino privatus, & ſupinus jacens fuliginoſum, & velut Æthiopicum vultum induit, & gutture Divina ultione confracto triſtiſſimam eflat animam, Parocho memoratu cum Sacroſanctu illu pane aſtante. Is enim, ſimul atque infirmam communionis participem feciſſet, ex illa domo rediens audit miſerabiles voces ex taberna vicina reſonantes horrore perculſus introcurrit; cum Venerabili Sacramento, rogat, quid illic ſit negotii? audit ex ore præſentium rei geſtæ ſeriem, hominem divinitus percuſſum videt, humi palpitantem, & cum morte certantem, & paulo poſt expirantis guttur fractum, ovo nunc inſtar tuberis intercutanei in altero colli latere, & non in faucibus reſidente. Hæc ego ad verbum ſcribo ex ore eius Parochi Domini Antonii Worſtenſis, qui apud Neomagenſes curam geſſit animarum annis XXVI. & amplius magna cum laude uſque ad extremos furores Geuſiorum Parochus pariter, & Canonicus ibidem : in præſens autem ob verbi Divini gratiam, & bonitatem ſuam Catholicu Reſenſium gregi gratiſſimus paſtor.*

Decreverat jam ante Paulus IV. in Belgio condendos plures novos Epiſcopatus, ut aucta populorum multitudine, paſtorum quoque numerus augeretur, ac plures præſules in ſalutem animarum, quas impii ſuis erroribus illaqueare nitebantur, excubarent, ſed cum in circumſcribendis ſingulorum Epiſcopatuum limitibus difficultates obortæ eſſent, eas Pius hoc diplomate ſuſtulit. LXIX.

Lib. diverſ. bull. ſig. 2319. p. 219.

Cunſiderantes eandem Regionem populis hæreticis, atque ſchiſmaticis umni fere eu parte cinctam adeo peſtiferis ſeductorum, Hæreſiarcharumque doctrinis infeſtam eſſe, ut Catholica illic fides, & animarum ſalus in maximo diſcrimine, periculoque verſentur. His de cauſis, aliiſque, quæ animum noſtrum impulerunt, adducti, precibus etiam annuere volentes, pioque deſiderio ſatisfacere ipſius Philippi Regis, qui pro ſua pietate, & Catholicæ fidei ſtudio hac de re nobiſcum, & ſæpe, & per quam diligenter per literas, & Nuntios egit, habita ſicut magnitudo rei poſtulabat, cum Venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura, tam graviter periclitanti in illis partibus fidei orthodoxæ, & animarum ſaluti aptiſſimum eſſe remedium duximus, ſi veterum Eccleſiarum in illa re-

Pius IV. ſuſtulit lites obortas in Belgio ob fines Epiſcopatuum.

regiune poſitarum Diœceſes commodioris regiminis cauſa divideremus, noviſque erectis Cathedralibus Eccleſiis ejuſmodi præficerentur Epiſcopi, qui tum exemplo, tum verbo commiſſas ſibi oves paſcant, diligenterque illas adverſus inſidiantium luporum rabiem tueantur, atque cuſtodiant, & Metropolitanæ aliquot Eccleſiæ opportunis ejus Regionis locis erigantur, ad quas commode adiri poſſit, quibuſque præfuturi Suffraganeus ſuos in officio contineant. Eu certa igitur noſtra ſcientia, de eorumdem Fratrum nuſtrorum conſilio, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, ad Dei Omnipotentis honorem, & ſanctæ ipſius Eccleſiæ utilitatem Cameracenſem, Trajectenſem, Atrebatenſem, & Tornacenſem Eccleſias, Civitates, atque Diœceſes a Rhemenſi, Colonienſique Provinciis, quibus erant Metropolitico jure ſubjectæ, eximimus, ac Mechliuienſe, Antuerpienſe, Harlemenſe, Daveutrienſe, Leuuardienſe, Groningenſe, Micdelburgenſe, Buſcoducenſe, Ruremundenſe, Namurcenſe, Audomarenſe, Yprenſe, Gandavenſe, & Brugenſe celeberrima, Cameracenſis, Trajectenſis, Leodienſis, Morinenſis, & Tornacenſis Diœceſum Oppida a ſua quodque eorum Diœceſi, & Provincia ſeparavimus; ab Eccleſia Cameracenſi, quam nuper ab omni poteſtate, & juriſdictione Rhemenſis Archiepiſcopi, cujus ſuffraganea erat, liberavimus eam ipſius Diœceſis Cameracenſis partem, quæ iu Brabantiæ Ducatu, & Flandriæ Comitatu erat, itemque ab Eccleſia, Diœceſique Leodienſi ipſius partem, &c.

Qui vero Belgicis iis Epiſcopatibus recenter inſtitutis præfecti fuerint docent acta Conſiſtorialia, inter quos Guillelmus Lindaous, qui ſcriptis luculentiſſimis Hæreticorum errores confutavit recenſetur.

Act. Conſ. ſig. num. 134. pag. 328.

X. Martii MDLXI. Belgicis Eccleſiis reſtitutis præfecti ſunt Epiſcopi ad Mechlinienſem in Archiepiſcopalem erectam Antonius Card. de Granuela tranſlatus ab Atrebatenſi, cui ſuffectus Franciſcus Epiſcupus Nicupolitanus; Trajectenſi in Metropolitanam conſtitutæ Fridericus Schench ex Baronibus de Lenemberg impoſitus; Eccleſiæ Brugenſi Petrus Curtius presbyter Tornacenſis; Antuerpienſi Philippus Niger Archidiaconus Morinenſis; Migdelburgenſi Nicolaus de Caſtro Canonicus Eccleſiæ Sanctæ Mariæ Trajectenſis; Buſcoducenſi Franciſcus Somnius Presbyter, Harlemenſi Nicolaus ab Ebroicenſi tranſlatus; Daventrienſi Joannes Mabuſius Ordinis Fratrum Minorum præficitur; Levardienſi Remigius Drutius Presbyter Morinenſis Diœceſis; Gruningenſi Joannes Buſſius Ordinis Sancti Franciſci de Obſervantia; Ruremundenſi Guillelmus Lindanus Presbyter Leodienſis Diœceſis.

Propagata latius in America Religione Catholica plures Epiſcopatus etiam conditi ſunt in variis illius Provinciis, quos Philippus Hiſpaniarum Rex Regia liberalitate congruis vectigalibus donavit, ac ſinguli præſules in ſingulis a Pio creati, ut narrant acta Conſiſtorialia. LXX.

In America Philippi Regis Hiſpaniarum ope multæ Sedes Epiſcopales eriguntur.

Romæ die Veneris XVII. fuit Conſiſtorium, in quu referente Reverendiſſimo Camerario Sanctiſſimus Dominus noſter erexit Oppidum Sancti Jacobi del Nuovo extremo in Provincia de Chilla in Inſulis Indiarum Maris Oceani in Civitatem, & in ea uuam Cathedralem Eccleſiam ſub invocatione Beatæ Maria pro unu Epiſcupo Sancti Jacobi del Novo extremo, & illam ſubjecit Archiepiſcopo Civitatis Regum cum dote ducentorum ducatorum per Sereniſſimum Dominum Catholicum Regem aſſignandurum, & providit de perſona Roderici Gunzales Presbyteri Hiſpalenſis Diœceſis.

Act. Conſiſt. ſig. n. 134. p. 337.

Eodem referente erexit Oppidum Veræ pacis in Provincia Veræ pacis in Iuſulis Maris Oceani Indiarum in Civitatem, ac inibi unam Cathedralem Eccleſiam pro uno Epiſcopo Veræ pacis nuncupando, & illam ſubjecit Archiepiſcupo Mexicano cum dote ducenturum ducatorum per Sereniſſimum Dominum Philippum Regem Catholicum aſſignanda, nec non proviſione Petri de Augulo Ordinis Fratrum Prædicatorum.

Vacabant tum plures Epiſcopatus in eiſdem Indiis Occidentalibus, quibus Epiſcopos præfecit in eodem Conſiſtorio nimirum Venezuelenſi Petrum de Agreda Ordinis Prædicatorum, Antequerenſi in Provincia de Guaxaca Joannem Vaca Ordinis Sancti Benedicti, Cubenſi Bernardinum Vilalpandum Ordinis Sancti Auguſtini Canonicum Regularem Eccleſiæ de la * Pata Ferdinandum Gonſalvum Clericum, Taſcalenſi Ferdinandum de Villago Presbyterum, Cartazanæ Aloyſium de Campenia Clericum Roſſanenſem.

* Plata

Conſtituit etiam XIX. Novembris in Oppido Jucatano in Provincia Jucatana Epiſcopatum, cui Cucumelenſem Eccleſiam adjunxit, illique Franciſcum de Toral Ordinis Minorum præfecit, Rex vero Catholicus ducentos ducatos aureos pro annuo vectigali attribuit. Referunt eadem acta decima die Novembris in Monte Politiano Hetruriæ Oppido Epiſcopatum inſtitutum Sanctæ Romanæ Sedi immediate ſubjectum, quem ipſo die adminiſtrandum Joanni Cardinali Riccio Politiano Pontifex tradidit, ut ex Pii IV. diplomate ab Autographo ejuſdem Ecclе-

Ib. pag. 345.

Ital. Sac. to. I.

cleſiæ accepto demonſtrat eruditus amicus noſter Ferdinandus Ughellus Abbas Ciſtercienſis in ſua Italia Sacra, quam multo labore, ac ſtudio elucubravit.

LXXI. In Africa res Chriſtiana ſuperiore anno inclinata ob acceptam in Menynge Inſula cladem magis depreſſa eſt, nam victor Turca Chriſtianorum Urbes, Arceſque variis excurſionibus maritimis vexavit, prædaſque varias abegit. Ad comparandam itaque novam claſſem Pontifex Philippo Regi graviſſimo bello fidei tuendæ cauſa implicito, ſubſidia nummaria ex vectigalibus Eccleſiaſticis illi decrevit, ut ſubjectum diploma oſtendit.

Chariſſimo in Chriſto filio Philippo Hiſpaniarum Regi Catholico.

Pius IV. l. 1. p. 451. — Decimas Philippo Regi Hiſpaniarum concedit Pius IV. ob bellum contra Turcas.

Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem &c. Superioribus Menſibus unum ſubſidium annuum trecentorum millium ducatorum auri largorum uſque ad quinquennium a Kal. Januarii proxime præteriti comparandum ſuper quibuſvis fructibus, redditibus, & proventibus Eccleſiaſticis in quibuſcumque Civitatibus, Diœceſibus, & locis Regnorum Hiſpaniarum Majeſtati tuæ ſubjectis conſiſtentibus ab omnibus, & ſingulis perſonis Eccleſiaſticis, ſeu aliis fructus Eccleſiaſticos, vel annuas penſiones ſuper illis percipientibus pro rata veri annui valoris quolibet anno dicti quinquennii perſolvendum ſub modis, & formis tunc expreſſis per noſtras ſub plumbo confectas literas impoſuimus, ac ex pecuniis ſubſidii hujuſmodi unam quinquaginta triremium claſſem contra infideles parari debere voluimus, & alia fecimus, mandavimus, & ordinavimus prout in dictis literis continetur. Cum autem triremes hujuſmodi ob ingruentis temporis brevitatem parari, remigibuſque & aliis rebus ita inſtrui nequeant, ut hac æſtate ſibi uſui eſſe poſſint Tuaque Majeſtas graviſſimas impenſas pro tuendis Regnis ſuis adverſus Turcas, & alios infideles ex partibus Africæ cuncta fere ditionis tuæ loca præſertim maritima acerrime infeſtantes, miſereque deprædantes in præſentia ſubire cogatur. Nos pro ſingulari noſtra, ac plane paterna erga Serenitatem Tuam dilectione, atque charitatem, urgentibus ejus neceſſitatibus, quantum cum Deo poſſumus opportune conſulere cupientes, eidem tuæ Majeſtati trecenta millia ducatorum, quæ de præſenti anno ad præfatam claſſem inſtruendam exponenda dictæ impoſitionis vigore exigere potuiſſes non ſolum per nuntium iſthic noſtrum, ſed etiam per alias quaſcumque Eccleſiaſticas perſonas per eum ad tui libitum deputandas libere exigendi, & eandem ſummam ſic exactam non modo ad inſtruendam claſſem prædictam, verum in aliam quoque defenſionem præcipue locorum tuorum contra eoſdem Turcas, & infideles arbitrio tuo convertendi (& infra) *concedimus facultatem, & poteſtatem, &c. XXII. Maii MDLXI. Anno II.*

Nec modo Africana ora Hiſpanis obnoxia infeſtata eſt a Turcis, verum etiam Dragutus Archipirata in Siciliæ littora prædas acturus incurrit hac Æſtate, atque ſeptem triremes Siculas impetu rapuit, ac magnam, utriuſque ſexus multitudinem in funeſtam ſervitutem abegit, ut deplorat Pontifex poſt defletam ſuperioris anni cladem, qua maxima pars claſſis Hiſpaniæ capta fuerat. LXXII.

Ad futuram rei memoriam.

Proxime exacta Æſtate cum perfidiſſimus Archipirata Dragutus ſeptem præſidiarias Regni Siciliæ triremes de improviſo adortas, illas compluribus noſtris interfectis in pugnando ceperit, & tam in ipſa claſſe, quam in dictis ſeptem triremibus ſic captis, quam alibi pro cuſtodia ejuſdem regni plurimæ utriuſque ſexus Chriſtiani nominis perſonæ captæ, & in miſeram ſervitutem abſtractæ fuerint, quare Philippus Rex nobis humiliter ſupplicare curavit, ut cum ad redimendos dictos captivos ſuæ facultates non ſuppetant, ipſi de aliquo idoneo ſubſidio in primis ſubvenire, atque ſuccurrere paterna pietate dignaremur, &c. proponitur Indulgentia per modum Jubilæi collaturis ſtipem decernendam pro captivis redimendis. Datum Rom. apud Sanctum Petrum V. Novembris MDLXI. anno II. — *Pius IV. l. 1. pag. 581. ut in alia pag. 107.*

Diſtinebatur etiam barbarico bello Sebaſtianus Luſitaniæ Rex, qui Septam, ac Tingim, & Mazaganum munitiſſimas Urbes in Africa obtinebat, ac ſibi pro fidei cauſa pugnanti ab Eccleſiaſticis ſubſidia pro claſſis ſumptibus ſuſtinendis conferri flagitavit, quæ ipſi a Pio decreta memorant acta Conſiſtorialia.

Romæ die Veneris V. Menſis Septembris MDLXI. Sanctitas Sua conceſſit Regi Portugalliæ ſubſidium quinquaginta millium ducatorum annuorum a Kal. Januarii proxime venturi incipiendo ad quinquennium, & deinde ad aliud quinquennium arbitrio Suæ Sanctitatis, ſi ſibi expedire videbitur, prorogandum ſuper fructibus Eccleſiarum, & beneficiorum Eccleſiaſticorum illius Regni pro ſtipendio tot triremium, vel navium inſtruendarum de novo ultra claſſem ordinariam dicti Regni adverſus Infideles, Hæreticos, vel Schiſmaticos, ac etiam pro ſubſidio Sedis Apoſtolicæ juxta formam literarum deſuper expediendarum. — *Acta Conſiſt. mſ. Card. Spad. ſig. n. 134. p. 34.*

Conceptæ ſunt eæ ſubjectis verbis, quibus recenſentur præclara Regum Luſita- LXXIII.

ſitanorum facinora, qui pulſis Mauris e Luſitania eos in Africa invaſere, Tingitanamque Provinciam ſubegere, ac circumacta claſſibus Africa penetrarunt ad Indos, pluribus bellis geſtis cum Arabibus, Turcis, Perſis, atque Indis, latiſſime Chriſti fidem circumtulerunt, innumeramque populorum multitudinem Eccleſiæ adjunxerunt, quorum veſtigia Sebaſtianus Rex conſectatus flagrantiſſimo pietatis ſtudio, continua pro Chriſto bella gerat.

Pius lib. reg. ſign. n.19. & num. recentiore 1953. pag. 586.

Pius IV. laudat Regum Luſitanorum pro fide labores.

Ad futuram rei memoriam.

Chariſſimus in Chriſto filius noſter Sebaſtianus Portugallia, & Algarbiorum Rex Illuſtris per dilectum filium Nobilem Virum Laurentium Peres de Zamora Conſiliarium, ac ad Nos, & Sedem Apoſtolicam Oratorem ſuum, nobis exponi fecit, quod Portugalliæ olim Reges claræ memoriæ Progenitores ſui non abſque gravibus diſpendiis, & ſanguinis effuſione, non ſolum ejectis e ſuo regno Mauris, qui, non pauca Luſitaniæ parte occupata, in partibus illis coaluerant, zelo fidei accenſi armis in Africam translatis Urbem Septenſem in faucibus Oceani in arcto poſitam Chriſtiano nomini tunc infeſtiſſimam, quæque ex ipſo Oceano in Mediterraneum ultro, citroque commercia impediebat, occaſionemque Mauris præfatis Hiſpaniam invadendi, eamque crebris incurſionibus diripiendi cum non modica jactura fidelium animarum præbebat, aliaſque munitiſſimas Urbes, & Oppida in ipſis Africæ partibus viriliter pugnando cœperunt, ſed etiam pro catholica fidei dilatatione, & exaltatione circumactis a tergo ipſius Africæ per Athlanticum littus claſſibus Æthiopiam, Arabiam, Perſidem, & Indiæ partes ingreſſi, cum immaniſſimi Turcarum tyranni claſſibus, aliiſque Regibus, qui illis Provinciis, & Regnis præerant dimicando, contuſis hoſtium viribus, pleraſque Civitates, Terras, & littora ditioni ſuæ ſubjecerant, & exinde innumeram Indorum multitudine ad Jeſu Chriſti nominis agnitionem, ejuſque Catholicæ fidei cultum abjectis cæcitatis erroribus Divina cooperante clementia induci procuraverant, ipſeque Sebaſtianus Rex etiam nunc cum graviſſima impenſa diuturnum bellum ſuſtinendo, tam Septenſem prædictam, quam Tingenſem antiquiſſimas, & nobiliſſimas Civitates, quam Magazeni Oppidum in partibus Africæ tenebat, cogebaturque tam pro prædictorum, quam aliorum maritimorum locorum, & barbarorum incurſu, defenſione unam claſſem ſumptibus propriis ſuſtentare, ac in Dominio Indiæ, Perſidis, & Arabiæ partibus continuo bella gerere, ſperabatque præclaræ memoriæ Progenitorum ſuorum catholicorum Regum veſtigiis inſiſtendo Chriſti fidem in partibus illis opera ſua longe, lateque propagari, niſi facultates tanto operi, aſſiduoque bello neceſſariæ, quas, non ſuppetentibus ſui Regni opibus deficere videbat, ſibi omnino deeſſent. Quare nobis humiliter ſupplicari fecit, ſicut pro eadem fidei cauſa nos, & Romani Pontifices Prædeceſſores noſtri pluribus Chriſtiani Orbis Principibus præſertim chariſſimo in Chriſto filio noſtro Philippo Caſtellæ, Legionis, ac Aragonum Regi catholico indulſimus, pro tanti belli, quod contra Mauros, Arabes, Turcas, Perſas, & Indos, ad fidei exaltationem proſequi intendebat onere ſupportando auxilia, & ſubventiones præbere, atque opportune providere dignaremur. Nos, Et infra. *Revolventes ipſius Sebaſtiani Regis, Progenitorumque ſuorum pietatem in ipſum Deum ſingularem conſtantiam, & devotionem, & in hanc Apoſtolicam Sedem reverentiam, & merita, aliaſque eximias ipſius Sebaſtiani Regis dotes, quæ ſuccedentibus ſibi feliciter annis ipſum in magnanimum, ac invictiſſimum Imperatorem, Chriſtianæque Religionis Propagatorem acerrimum more Majorum ſuorum perducere debeant ſperamus, conſiderante ſque difficillimum eſſe ejus Regni opes propter immenſas in bellis prædictis gerendis expenſas alieno ære, prout nobis innotuit nimium gravatas, tantam molem bellorum, quæ in pluribus, ac diverſis locis contra Chriſtiani nominis validiſſimos, potentiſſimoſque hoſtes geruntur vix ſufficere poſſent.* Et infra: *Speranteſque ipſius Sebaſtiani Regis, ſuorumque opem ad reprimendos imminentes Turcarum impetus nobis, & Apoſtolicæ Sedi, Chriſtianæque Reipublicæ magnopere profuturam particularium Eccleſiarum opes, atque redditus pro neceſſaria illarum, ſuorumque filiorum, & Chriſtiani nominis, tam Clericorum, quam Laicorum ſalutis cauſæ, atque ſalutis defenſione, & ipſius Religionis Catholicæ augmento larga manu ſuppeditari debere dignum, & juſtum reputantes, habita prius ſuper hoc cum Venerabilibus Fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus in Conſiſtorio noſtro ſecreto deliberatione matura, de unanimi illorum conſilio & aſſenſu, unum quinquaginta millium ducatorum cruciatorum nuncupatorum ſubſidium annuum uſque ad quinquennium proximum a Kal. Januarii proxime futuri computandis duraturum pro manutentione unius claſſis Eccleſiaſticæ nuncupandæ triremium, ſeu navium, aut caravellarum, quæ intra Kal. prædictas ultra triremes, naves, ſeu caravellas per dictum Sebaſtianum Regem in-*

inſtrui, & teneri ſolitas, decenter inſtrui ordinari, & armari debeat, eam ad tuitionem, & cuſtodiam Oppidorum, & Locorum, quæ in dictis Africæ partibus ipſius Sebaſtiani progenitores Chriſtianæ Reipublicæ ſua virtute, & induſtria adjecerunt, & in futurum ipſe non minore fidei ardore Divina favente clementia adiicere intendit, quam contra infideles, & Hæreticos, vel ſchiſmaticos, ſive ad offenſionem, ſive ad defenſionem, & contra quoſcumque in noſtrum, & Sedis Apoſtolicæ ſubſidium, & defenſionem dumtaxat ſervire, & cum noſtris, & Apoſtolicæ Sedis ex una, & ipſius Sebaſtiani Regis ex altera partium inſigniis educi debeat, ſuper omnium Eccleſiarum, & Monaſteriorum proventus Portugalliæ, & Algarbiorum Regnorum, Et infra *erogandam, Apoſtolica authoritate tenore præſentium imponimus, &c. Romæ apud S. Petrum MDLXI. XIII. Kal. Octobris.*

EGO PIUS CATHOLICÆ ECCLESIÆ EPISCOPUS.

Adjectum eſt ſigillum hac ſententia inſignitum: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.*

Ego R. Card. de Carpo Ep. Portuen.
†..............
Ego Fed. Car. Cæſius Ep. Præneſt.
Ego Joannes Card. Moronus Ep. Sabin.
Ego Otho de Valdburg Card. Auguſtanus.
†..................
Ego Jo. Mi. Card. Saracenus.
Ego Jo. Card. S. Vitalis.
Ego Jac. Card. Puteus.
Ego Jo. B. Cicada Card. S. Clementis.
Ego G. Aſc. Sfortia Card. Camerarius.
Ego Vitellotius Card. Vitellius.
Ego Carolus Card. Borromæus.
Ego I. Card. de Aragonia.
Ego Alf. Card. Jeſualdus.
Ego Jo. Franc. Card. de Gambara.
Ego B. Card. Tranenſis.
Ego Jo. Card. Reomanus.
Ego Jo. A. Card. Capiſuccus.
Ego Clemen. Monil. Card. Aracœli.
Ego Jo. Ant. Card. S. Georgii.
†................
Ego Phi. Card. a Burd.
Ego L. Card. Simoneta.
Ego Ma. Ant. Card. Amulius.
Ego Hieronymus Card. Correggius.
Ego B. Card. Navagerius.
†.................

LXXIV. Flagitante eodem Luſitaniæ Rege Pontifex habito Cardinalium Senatu Henricum Sebaſtiani Regis patruum Cardinalem Legatum a latere in Luſitania creavit, ampliſſimiſque mandatis inſtruxit, ut Eccleſiaſticam eam claſſem adverſus infideles conficiendam curaret, quæ ſubjectum diploma confirmat.

Henrico tit. SS. IV. Coronatorum Presbytero Cardinali, Portugalliæ Infanti, noſtro, & Sedis Apoſtolicæ de Latere Legato.

Intelleximus magnopere gratum nos facturos chariſſimis in Chriſto filiis noſtris Regi, & Reginæ, ſi tibi Legationis munus in iſto Regno committeremus, ſicut a fœlicis recordationis Julio Prædeceſſore noſtro olim tibi delatum fuit; id nos &c. Et infra. *Opportuno jam tempore eo etiam libentius accedente Venerabilium Fratrum noſtrorum conſilio fecimus, quod illis gratum admodum fore perſpeximus, & cum hac in re ea, qua decuit benignitate, eorum deſiderio ſatisfecimus, tum etiam de ſubſidio Eccleſiaſtico poſtulato precibus utriuſque illorum, & tuis libenter annuimus; Videmus enim illud pecuniæ ſubſidium impenſum iri in claſſes, quibus continue bellum cum impiis fidei noſtræ inimicis tuendæ, & propagandæ Religionis ſtudio, tam feliciter, quam pie geritur. Qua in re gaudemus eum Majorum ſuorum veſtigiis inſiſtere, quorum præclara, & glorioſa in Chriſtianam Religionem merita nulla obſcurabit vetuſtas, nulla non prædicabit poſteritas, quorum ad pia, & fortia facta ſimul, & ad Apoſtolicam Sedem omnium fidelium Matrem pari, atque illi fecerunt, devotione colendam minime dubitamus, quin tu, & Sereniſſima Regina illum aſſidue veſtris præceptis, & hortationibus dirigatis, &c. VI. Octobris MDLXI. anno II.* Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2897. ep. 129.

Geſſerat hactenus una cum Henrico Cardinale Luſitani Regni procurationem Catharina Regina Sebaſtiani Regis avia, pietate, ac reliquis virtutibus ornatiſſima, quæ tranquillioris vitæ ſtudio, ut ad Divinas res liberius animum applicaret, abjiciendæ Regni Adminiſtrationis, ſeque in monaſticum ſeceſſum ad excolendam cum ſanctimonialibus religioſam vitam conferendi conſilium iniit, at de eo conſultus Pontifex ipſam Regni adminiſtratione abire prohibuit, cum non modo ſuæ, ſed etiam aliarum animarum innumerarum ſaluti conſulere deberet: aſſerendæ enim Religioni, & Hæreticorum inſidiis propulſandis ſtrenuam operam dederat, atque a charitate alienum eſſet, nepotem pupillum in primo flore adoleſcentiæ deſerere, ad quem Regiis virtutibus erudiendum, & augendam, confirmandamque in eo Regno Religionis dignitatem incumbere juſſit. LXXV.

Chariſſimæ in Chriſto filiæ noſtræ Catherinæ Portugalliæ, & Algarbiorum Reginæ Illuſtri Viduæ.

Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2597. ep. 39.

Pius prohibet Catharinæ Reginæ Luſitaniæ ingreſſum in Monaſterium, ob publicum Regni, & Regis bonum.

Certiores facti ſumus, te religioſæ ſtudio quietis incenſam ſtatuiſſe, relicta Regni iſtius procuratione, in Monaſterium aliquod ſecedere eo conſilio, ut reliquam ibi ætatem exigat; quod propoſitum enim non poſſemus non probare, ſi tuæ tantum ſalutis ratio tibi habenda eſſet, & ſi tibi uni viveres, ſed cum in iſta deliberatione Sereniſſimum Regem nepotem tuum, & populos qui ſub ejus Regno ſunt, reſpicere debeas, hortandam duximus Serenitatem Tuam, & rogandam, atque etiam in virtute ſanctæ obedientiæ monendam, ne Regni procurationem relinquas, neve chariſſimum filium Regem Nepotem tuum fidei, & tutelæ tuæ commendatum in illa pupillari ætate deſeras, ac deſtituas, alienum id profecto eſſet a charitate materna, alienum ab ea ſpe, quam in te piæ memoriæ Rex conjux tuus habuit, ſi antequam is Patre, & Avo ſuo orbatus fuiſſet, in Monaſterio ipſa incluſa vivere inſtituiſſes materna charitatis viſcera ad ejus teneram ætatem regendam, & ad conſulendum tot ejus Regno ſubjectis populis te inde extrahere debuiſſent, nedum eum illa ætate nunc relinquere, & ab ejus te abdicare tutela debeas. Credis-ne chariſſima filia gratius Deo fore illud vitæ inſtitutum? ipſi vero Divinæ Majeſtati nihil eſt gratius charitate, quæ quanto plures ſollicitudine ſua, beneficiiſque complectitur, tanto eſt Deo gratior, & majora ab ea beneficia promeretur: nullas perſonas magis commendatas haberi, nullas majore ſtudio protegi, ac defendi Dominus in Sacris Scripturis præcipit, quam pupillos: quod ſi omnes in illa orbitate tuendi ſunt, quanto Reges ſtudioſius, & diligentius? nempe quanto per eos plurimorum ſaluti inſervitur, & ipſius Dei honori, Religionique magis conſulitur. Habet quidem Rex dilectum filium noſtrum Cardinalem patruum ſuum eximia virtute, ſumma fide, præſtanti Religione præditum, cujus tu fiducia videlicet tutelæ onus, & procurationis Regni ſubterfugere ſtatuiſti: ſed is ſicut cura, & diligentia ſua laborem tuum magna ex parte eſt levaturus, ita ad id onus ſuſtinendum teipſam ſibi potiſſimum ſociam, & adjutricem requirit, & deſiderat. Vides, quæ ſint tempora, vides quantis procellis, & turbinibus latius in dies, hæreticæ pravitatis peſte ſerpente, Eccleſia Dei, & Religio Catholica concutiatur, & agitetur tunc in tantis Regnorum periculis ab iſtius Regni defenſione, & regimine te ſubduces? & ut tibi ipſi conſulas omne pondus in ipſum Cardinalem tot aliis oneribus, & curis laborantem rejicies? Vide, quæſumus, ne parum pie facias deſerendo pupillum, & pupillum Regem, neve quæ omni cura, & ſtudio hæreticam pravitatem reprimere, ac populos iſtos in Religione catholica continere debes, quantum in te eſt, in diſcrimen adducat, ipſorum populorum ſalutem ſimul, & fidem in iſto Regno catholicam. Hæc te amantiſſime monemus, & hortamur, tantumque abeſt, ut ſalutis æternæ viam tibi impeditiorem reddere velimus, ut tua apud Deum merita majora fore minime dubitemus. Semper Portugalliæ Reges pro ſua pietate hujus Sanctæ Sedis authoritatem plurimi fecerunt, ſemper piis ejus monitis paruerunt; ipſa vero omnibus in rebus Sedis Apoſtolicæ maximam cultricem te eſſe omni tempore declaraſti: fac igitur, ut tuam nunc quoque pietatem, ſicut confidimus, agnoſcere, & obſequium laudare poſſimus, cum ſcriptum ſit, meliorem obedientiam eſſe, quam victimas. Quod ut facias, tuæque unius quieti totius Regni commodum, & tot populorum tanta, ac tam pia ſtudia, ac deſideria anteponas, nos, & pro ea authoritate, quam a Deo in hoc loco poſiti habemus, iterum te monemus, & in remiſſionem peccatorum tuorum etiam ſuademus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XXX. Martii MDLXI. Pontificatus noſtri anno I.

In Scotia Religio Catholica adeo defloruit improbiſſimis Eliſabethæ Angliæ Reginæ ſtudiis, ut pene toto Regno extincta viſa ſit, ac tantummodo in Regia Divina myſteria peragerentur, adeo ut Maria Regina in tanta Hæreticorum licentia, atque impietate roſa inter ſpinas videretur, ad quam Pontifex roſam auream ſacra prece luſtratam vetere inſtituto, hoc anno congrue tranſmiſit. LXXVI.

Reginæ Scotiæ, &c.

Pius IV. lib. brev. diverſ. ſig. 2919. p. 212.

Pius IV. roſam auream Mariæ Reginæ Scotiæ tranſmiſit.

Benedictam ſolemni ritu nuper a nobis antiquo Prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum more roſam auream in quarta Dominica Quadrageſimæ, qua canitur in Eccleſia Lætare Hieruſalem, *mittendam Serenitati tuæ potiſſimum eſſe duximus, ad noſtram erga te paternam benevolentiam declarandam, quæ tanquam roſa pulcherrima inter ſpinas ſuaviſſimum fidei, & bonorum operum tuorum odorem longe, lateque diffundis. Refert autem hic flos Dominum, & Redemptorem noſtrum Jeſum Chriſtum, qui de radice Jeſſe ortus flos eſt campi, liliumque convallium, Eccleſiæ vero gaudium, lætitiamque, ut tibi merito mittendus fuerit, quæ, & ipſum Chriſtum Dominum noſtrum pura ad-*

mo-

modum, atque integra fide, nec minore vita, ac morum honeſtate colis, & Univerſalem Eccleſiam tot filiorum amiſſione mœrentem tuæ fidei, pietatiſque conſtantia conſolaris. Hoc tu igitur, chariſſima filia, munus non tam ex materia, quam ex myſterio, & noſtro erga te animi teſtimonio æſtimandum, pie admodum, devoteque ſuſcipe. Et mox: *Sed ut ſacrum munus ſacra etiam cum cæremonia, ſicut decet, accipias, poſt Miſſam ab aliquo, quem elegeris, Epiſcopo, & in qua volueris Eccleſia, rite celebratam, ipſam roſam tradi volumus: illius aurei floris recordatione incitata, ita in timore Domini mandatorum ipſius obſervatione perſevera, ac profice, ut ad illius cœleſtis Hyeruſalem gaudia ſempiterna ipſo perducente Domino pervenire merearis, &c. Die XXIII. Martii MDLXI. anno I.*

LXXVII Hoc anno Pontifex conſanguineum Principis Tranſylvaniæ in Diaconatus ordine conſtitutum nuptias gravi urgente cauſa inire cupientem, a nuncupati voti Religione ad preces ejuſdem Tranſylvaniæ Principis de Religione Catholica bene meriti exolvit, de quo Cardinalis Sancti Sixti ad eundem Tranſylvanum extant literæ.

Waivodæ Tranſylvaniæ.

Card. Sp. Sixti apud Pium IV. lib. brev. diverſ. ſig. 2919. p. 313.

Illuſtriſſime Princeps. Cum multorum Nuntiis, & fama ipſa mihi nota eſſet egregia Dominationis tuæ Illuſtriſſimæ virtus, & inſignis erga fidem, ac Religionem Catholicam, Sanctamque hanc Sedem Apoſtolicam devotio, eandem ex tuis literis, atque ex ſermone egregii Viri Georgii Nuntii tui plenius cognoviſſe magnæ mihi fuit voluptati; Summo Pontifici autem reverentiæ, atque obedientiæ officium, quo per ipſum Nuntium tuum functus es, gratum valde, ac jucundum fuit, atque eximia te inter præcipuos ſanctæ hujus Sedis filios charitate complexus eſt, quod in negotio conſanguinei tui facile proſpicere poteris; cum Sua Sanctitas precibus, ac ſupplicationibus tuis commota id ei conceſſerit a Subdiaconatus, Diaconatuſque vinculis abſolvendo, quod arduum ſane, ac inſolitum gratiæ genus eſt, &c. XXIII. Martii MDLXI.

LXXVIII. Editæ ſunt hoc ipſo anno ſaluberrimæ plures Conſtitutiones, quibus magnifice nominis ſui dignitatem ornavit Pontifex, aliiſque operibus inſignem pietatem explicuit. In primis cum advertiſſet nimia in homicidas indulgentia, flagitia impunitatis ſpe creſcere, omnem veniæ ſpem iis ſuſtulit, licet repetendæ ob acceptas injurias ultionis cauſa patrata dicerentur.

Conſiderantes (inquit) *quod licet Deus, qui ex præcipui amoris ſui dulcedine hominem ad imaginem ſuam creavit, in lege veteri populo illi rudi, & infirmo mandaverit, proximum diligi, inimicum vero odio haberi permiſerit; tamen ſecundum Evangelicam doctrinam, quæ lege veteri excellentior, & perfectior eſt, præcepit etiam inimicum diligi, & tranſgreſſorem hujus legis ultionem expectare debere innuit, cum dixit, qui gladio ferit, &c. VIII. Idûs Januarii anno II.*

Lib. brev. p. 60. Tollitur impunitas homicidiorum, ob quam creſcebant flagitia cædium.

Eoſdem etiam, ac ſicarios, & rebelles, & eos, qui facinoroſos, ac rebelles exciperent, gravibus aliis pœnis coercendos ſanxit. Sacerdotes impios abutentes ſacræ exomologeſeos Sacramento, ac mulieres ad flagitia, & inhoneſtos actus incitantes Sacerdotali dignitate exui, ac ſupplicio affici juſſit. Cenſorum fidei authoritatem amplificavit; Ad augendum divinum cultum Sacerdotes, qui divinis officiis non intereſſent, quotidiano cenſu mulctavit. Cardinales graviter monuit, ne coitiones, vel arcanas pactiones pro creando Succeſſore Pontifice inirent.

LXXIX. Bull. Conſt. 7.

Ib. Conſt. 31.

Ibid. Conſt. 36. & 40.

Ib. n. 41.

Pauperum quoque, & egenorum curam ſuſcipiens, ut certis continerentur, ac ſuſtentarentur locis, ne per Urbem vagarentur, provide mandavit, ut acta Conſiſtorialia declarant.

Romæ die Veneris XXVII. Junii MDLXI. fuit Conſiſtorium, in quo Sanctiſſimus Dominus noſter deputavit Reverendiſſimos Dominos Moronum, Cæſium, Sabellum Urbis Vicarium, necnon Camerarium ad providendum pauperibus mendicantibus, ne vagentur per Urbem, ſed contineantur in certis locis, & illis de alimentis provideatur, vocatis etiam ad hoc deputatis a populo Romano.

Act. Conſiſt. ſig. n. 134. pag. 336.

Fuit hoc ſæpius Summorum Pontificum ſtudium, ut ad pauperum levandam inopiam, certa quædam excitarentur loca, ubi alimentis corporalibus ſimul, ac ſpiritualibus refecti corpore quamvis ægro, non tamen inerti otio diffluerent, ac torperent, quod imperialibus quoque legibus cavetur. Erant olim apud Ethnicos loca quædam extra Civitates pauperibus decreta, quod nimirum infelicitatis quoddam genus Pauperiem exiſtimarent, ideo timorem, pallorem, paupertatem, ac ſenectam, tamquam noxia Numina a Civitatibus arcuere: ac Romæ, ut innuit Plautus, extra portam Trigeminam, ſeu Tergeminam, quæ eadem eſt Oſtienſis, ac S. Pauli, ſtabant, aut ſedebant tenues, & egentes homines, ibique ſtipem petebant ſaccum manu tenentes. Horum Sedes in Vaticanum poſtea fuit translata, ut ibi eſſet pauperum ſtatio, ubi Sanctorum Apoſtolorum ſacrata conduntur cor-

Cod. Juſt. l. 11. tit. 25.

Alex. ab Al. dier. Gen. l. 2. c. 4.

Capt. Drem. Ammian. Marcell. l. 27.

pora

pora, qui Chriſtum relictis omnibus ſequentes peculiarem adeo pauperum curam ſuſcepere, ut ſollicita ipſorum diligentia factum fuerit, quod ex tam magna multitudine, quemadmodum inquit Lucas, *Neque quiſquam egens erat inter illos*. Procedente exinde tempore, diſtributis per Urbis Regiones Diaconis, demandata illis fuit cura pauperum, ac demum aliis pro temporum varietate remediis adhibitis in hoc deſcenderat Pontifex, quod & ab Aquiſgranenſi concilio ſub Stephano IV. probatum reperimus; Can. namque 141. ſic præcipit: *Oportet, ut Prælati Eccleſiæ præcedentium Patrum exempla ſectantes, aliquod præparent receptaculum, ubi pauperes colligantur, & de rebus Eccleſiæ tantum ibidem deputent, unde ſumptus neceſſarios juxta poſſibilitatem rerum habere valeant, exceptis decimis, quæ de Eccleſiæ Villis ibidem conferuntur*. Sed cum Roma theatrum ſit Orbis, ac jure comparari poſſit ſagenæ miſſæ in mare ex omni genere piſcium congreganti, cum nova gens ſemper, quotidiano concurſu frequenti cœtu ex omni parte ſeſe infundat in Urbem, ut quæ mundaveris hodie, cras aſperſa ſordibus neceſſe ſit reperire, quamvis multa excitata ſint receptacula, occurri tamen de novo advenientium pauperum multitudini vagæ omnino non potuit, in quam tamen curam modo denuo ſollicite incumbere SS. D. N. Clementem Papam Decimum novimus, & lætamur. Sed jam reliqua, quæ idem Pius in eodem Conſiſtorio agitaverit, inſpiciamus.

Act. 4.

Apud Labbe. to.7.Conc.

Multa utilia ſancivit Pius IV.

Deputavit etiam Reverendiſſimos DD. Moronum, & de la Cueva, Saracenum, Sancti Clementis Camerarium, Navagerium, & Sabellum pro reparatione, & reſtauratione Eccleſiarum, maxime titularium Urbis, qui debeant vocare Cardinales titulares de quorum Eccleſiis pro tempore agetur pro reparatione hujuſmodi facienda.

Actum de novo alveo Tyberino.

Deputavit ſimiliter Reverendiſſimos S. Angeli, Sancti Vitalis, Sabellum, Amulium, & Camerarium pro proviſione, & reparatione facienda adverſus inundationem Tyberis, & pro inſtitutione novi alvei, & alias, prout expediens fuerit.

LXXX. Carolus Cardinalis Caraffa, & ejus Frater Palliani Dux neci traduntur a Pio IV.

Statutum hoc anno eſt a Pio inauditum juſtitiæ exemplum adverſus Pauli IV. Pontificis Nepotes, & propinquos, qui illius gratia, & authoritate ad ſua flagitia abuſi erant, & capitales inimicitias cum Carolo V. Cæſare, & Philippo Hiſpaniarum Rege, Gallica freti potentia, exercere auſi, ſenis capularis longiorem vitam eſſe non poſſe, & longas Regum manus, inſtabilemque humanam felicitatem, non cogitarant. Caroli Cardinalis Caraffæ cauſa cognita eſt a Pio Pontifice, atque ab eo judiciaria ſententia pronuntiata ut referunt acta Conſiſtorialia.

Romæ die III. Martii MDLXI. Lectus fuit proceſſus contra Illuſtriſſimum Dominum Cardinalem Caraffam, & lata ſententia prout in cedula. Excidit illius ſchedulæ exemplum. Tertio poſt die exercita eſt ejus ſententiæ acerbitas, ut refert Joannes Franciſcus Firmanus Sacrorum Rituum Magiſter his verbis. *Nocte ſequenti poſt quintam diem Martii Reverendiſſimus Cardinalis Caraffa fuit in Arce S. Angeli ſtrangulatus, corpus fuit delatum ad Eccleſiam B. Mariæ Tranſpontinæ: eadem nocte fuit decapitatus in carceribus Turris Nonæ Dux Palliani frater prædicti Cardinalis, qui fuerat Confalonerius Eccleſiæ, Comes Montorii, & miles Ordinis S. Michaelis Franciæ; paulo ante mortem piis literis filium hortatus eſt, ne ullorum Principatuum ſpe, Divini amoris, & timoris cultum abiiceret, delitias temneret, pravorumque conſuetudinem fugeret*. Porro de pio illius exitu extat ſingularis epiſtola Bonſignorii Cacciaguerræ, quæ una cum aliis ejuſdem piiſſimi Viri editis literis circumfertur.

Act. Conſiſt. mſ. Car. Spada ſign. n.134. p. 327.

Jo. Franc. Firman. Diar. to. 12. mſ. Arch.Vat. p.373.

Præcipuæ cauſæ illius capitalis in Caraffas judicii referuntur a Panvino in vita Pii IV.

De Alphonſo vero Cardinale Caraffa libere dimiſſo, extant Pii pontificis literæ ad Nuceræ, Andriæ, & Mathalonæ Duces, & Marchionem Sancti Lucidi conſanguineos Alphonſi Cardinalis, quibus ſignificat ſe in eo liberando nativæ clementiæ ſuæ morem geſſiſſe, ac doluiſſe, non reperiſſe Carolum Caraffam minus nocentem, ut in eum mitius ageret.

Dilectis filiis nobilibus Viris Nuceriæ, Andriæ, & Matalonæ Ducibus, & Sancti Lucidi Marchioni.

Deus novit de Cardinali Caraffa moleſtiſſime nos tuliſſe, nimia atrocitate criminum ejus coactos, & compulſos nos eſſe id agere, quod egimus; id quod ex geſtis quoque ejus cauſæ facile intelligi poteſt. Neque aliter ſane agere potuimus, niſi Dei honorem, & hujus Sanctæ Sedis exiſtimationem, ac noſtram negligere voluiſſemus; ſed ut in eum miſerum, cogente juſtitia, ſeveri fuerimus, ita de dilecto filio noſtro Alphonſo Cardinali Neapolitano, cujus longe alia cauſa erat, libenter manſuetudini, & clementiæ noſtræ obſecuti ſumus, eo incolumi, & ſibi, & vobis, ac cæteris propinquis ſuis reſtituto, de quo precibus nos veſtris, & Nobilis Familiæ

Pius IV. to.2. brev. ſig.2897. p.53.

ve-

Digitized by Google

veſtræ cedere potuiſſe, cum ipſius tum veſtra etiam omnium cauſa lætamur, piumque quo erga illum functi eſtis, officium, valde in Domino laudamus. XIII. Aprilis MDLXI.

LXXXI. Appetierat inter alia flagitia Carolus Caraſſa graviſſimis calumniis Carolum V. Imperatorem, & Philippum Regem Hiſpaniæ, quod inſidias vitæ Pauli IV. Pontificis ſtruxiſſent, ac nonnullos innocentes judiciis iniquis circumventos extremo ſupplicio affici juſſerat, tanquam inſidiarum conſcios, convictoſque: quos Pius Pontifex innocentes pronuntiavit, atque Carolum Imperatorem, ac Philippum Hiſpaniarum Regem ab omni calumniarum ſuſpicione, ac labe vindicavit ſubjecto diplomate.

Ad perpetuam rei memoriam.

Pius IV. reg. ſign. 1953. p. 373.

Ad Romani Pontificis, tanquam veritatis, & innocentiæ liciti defenſoris attinet officium, innocentium famam a calumniis, & falſis criminationibus præſervare, idque tanto ſtudioſius, quanto innocentes ipſi, quorum Illuſtre, & clarum nomen calumniatorum audacia, & nimis effrænata temeritas apud Sedem Apoſtolicam graviſſimorum criminum labe polluere, ac maculare tentaverit, in altiore honoris, & dignitatis gradu conſtituti ſunt. Hinc eſt, quod nos, qui dum in minoribus eſſemus, tempore felicis recordationis Pauli Papæ IV. perſpicuis cognoveramus argumentis, prout etiam omnium recti judicii Virorum opinio erat, quondam iniquitatis, & perditionis filium Carolum Caraffam, tunc Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Diaconum Cardinalem, licet immeritum, tam ut honori, & famæ claræ memoriæ Caroli V. Romanorum Imperatoris tunc in humanis agentis, ejuſque, ac noſtri in Chriſto chariſſimi filii Philippi Hiſpaniarum Regis Catholici detraheret, quam ut præfatum Paulum Prædeceſſorem ad indignationem contra illos, bellumque gerendum induceret, quoſdam proceſſus ſuper conficta violentia duarum triremium a portu noſtræ, tunc ipſius Prædeceſſoris, Civitatis Vetulæ abductione, & circa quaſdam literas quondam Ducis Palliani, tunc Comitis Montorii ejuſdem prædeceſſoris Nepotis non minus conficta deceptione inique fabricari, & dilectum filium Joannem Franciſcum Lottinum ex ea cauſa carceratum ſuper eo, & etiam an apud eoſdem Imperatorem, & Regem, ac Nobilem Virum Ducem Florentiæ, aliosque Principes, & Dominos contra dictum Prædeceſſorem noſtrum, ejuſque perſonam, ac ſtatum, & Sedem Apoſtolicam, deque futuri Pontificis, eodem Paulo vivente, electione, ac de modo circa electionem hujuſmodi tenendo tractaſſet, electionemque ejuſdem Pauli ad Summi Pontificatus apicem tanquam illegitime factam, cum eiſdem improbaſſet, nonnulloſque Venerabiles Fratres noſtros, tunc dicti Pauli ejuſdem S. R. E. Cardinales contra præfati Pauli perſonam, & ſtatum, ac Sedem Apoſtolicam machinatos fuiſſe ſciviſſet, nullis prorſus præcedentibus indiciis, nec minima quidem ſuſpicione interrogari, & rigoroſe examinari, & quoſdam Nobiles Viros Ducem Amalphitanum, & Don Bernardinum de Mendoza, tunc Proregem Neapolitanum, & dilectos filios Garziam Laſſo, & Briſegnum Abbatem nuncupatum, alioſque dictorum Imperatoris, & Regis Miniſtros, quod præfatum Paulum veneno necare, ac aliquos ejuſdem S. R. E. Cardinales ferro, & tormentulis igneis per ſicarios pretio, & præmio conductos ad id tranſmiſſos interficere, etiam eorumdem Prædeceſſoris, & Cardinalium familiaribus corruptis, ac uno Theutonico ad venenum in puteos Palatii Apoſtolici injiciendum miſſo tentaviſſet, falſo imputari, & per tunc Almæ Urbis gubernatorem, & Cameræ Apoſtolicæ Auditorem, ac alios Judices Commiſſarios contra prædictos eorumdem Imperatoris, & Regis Miniſtros inquiri, & eos ex falſis, & corruptis teſtibus, ac confeſſionibus nonnullorum, qui tanquam rei criminum prædictorum carcerati, & abſque legitimis indiciis nullo juris ordine ſervato etiam contra ſeipſos, crimina, quæ non commiſerant, tam per tormenta injuſte illata fateri coacti, quam etiam per impunitatis pollicitationem ſubornati, & inducti, demumque ne veritatem quandoque pandere poſſent, ultimo ſupplicio traditi fuere, proceſſus inſtitui procuraſſe, & feciſſe, & in vim eorumdem proceſſuum, ſicut præmittitur, confectorum, præfatos Imperatorem, & Regem per eundem Paulum Prædeceſſorem noſtrum, tanquam de ſcitu, & mandato ipſorum dicta conficta crimina attentata, & commiſſa fuiſſent, nulla etiam præcedente citatione, non minus inique inquiſitos, & proceſſatos extitiſſe. Aſſumpti poſtmodum ad Summi Apoſtolatus apicem Divina favente clementia, ſtatim in ipſo Pontificatus initio dictos proceſſus ad nos afferri juſſimus, illiſque diligenter inſpectis eam, quam antea putaveramus, veritatem eſſe comperimus, utque illa in lucem prodiret, ac honori, & famæ Caroli Imperatoris, & Philippi Regis, aliorumque ſupradictorum conſuleremus, dictum Carolum Cardinalem, ac nonnullos alios carcerari, & per Venerabilem Fratrem noſtrum Hieronymum Epiſcopum Sagonenſem

ſem Almæ Urbis noſtræ modernum Gubernatorem veritatem ſuper præmiſſis, ac compluribus aliis graviſſimis, & atrociſſimis criminibus per eundem Carolum Cardinalem commiſſis inquiri mandavimus; & cum per inquiſitionem, & proceſſum per ipſum Gubernatorem deſuper ſic de mandato noſtro factum, tam ex aliquorum confeſſionibus, quam ex aliis etiam probationibus, & urgentiſſimis præſumptionibus in eo deductis, prout ipſi, perlecto proceſſu hujuſmodi, deprehendimus, veritas omnium adverſus præfatos confictorum criminum ſupradictorum apertius dilucidata extiterit, etſi de tam optimis Principibus, eorumque Miniſtris, quid tale unquam ſuſpicari, neque debuerit, neque potuerit, minuſque debeat, nec poſſit, ut nihilominus, ſicut par & æquum erat, ac noſtro incumbebat officio, Caroli Quinti Imperatoris claram memoriam, & Philippi Hiſpaniarum Regis Catholici nomen gloriosum a tam indignis calumniis, quantum in nobis eſt, vindicaremus, & Miniſtrorum prædictorum, qui falſo inſimulati fuerunt, famæ, & exiſtimationi proſpiceremus, noſtra definitiva ſententia in Conſiſtorio noſtro ſecreto coram Venerabilibus Fratribus noſtris ejuſdem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus in throno juſtitiæ ſedentes lata, pronuntiavimus, & declaravimus omnia, & ſingula crimina in proceſſibus prædictis contra præfatos Imperatorem, & Regem, eorumque Miniſtros contenta falſo, & contra veritatem ex compoſito per doloſam machinationem conficta, proceſſuſque prædictos ſuper illis, tam contra Lottinum, quam contra Theutonicum ſupradictos, & quendam Cæſarem Spinam, & Abbatem Nanuium ultimo ſupplicio traditos, quantum ad dictos Imperatorem, & Regem, eorumque Miniſtros attinebat, inique, & doloſe, ac alias, ſicut præmittitur, formatos, & inſtitutos fuiſſe, & propterea ipſos, omniaque in eis deducta reſpectu præmiſſorum caſſari, aboleri, & annullari debere, ac Carolum V. Imperatorem, & Philippum Regem, omneſque alios ſupradictos ab omnibus, & ſingulis, de quibus in proceſſibus ſupradictis, innocentiſſimos fuiſſe, & eſſe, ac nos etiam proceſſus, & in eis deducta, & cætera prædicta caſſavimus, & abolevimus, & annullavimus, caſſarique, & aboleri, eiſque in poſterum nullam fidem adhiberi mandavimus; ac ne ullo unquam tempore tam iniquis calumniis, & falſitatibus referti, ac ſuper illis fabricati; & deteſtandi proceſſus contra præfatos Imperatorem, & Regem, ut præmittitur, formati apparere, & videri queant, quod quidem candore, quo ſemper Sedes Apoſtolica præfulſit, valde indignum eſſet, illos igni tradi, & comburi mandavimus, ac perpetuum deſuper quibuſcumque calumniatoribus, deceptoribuſque ſilentium impoſuimus, prout etiam per præſentes literas noſtras motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia declaramus, caſſamus, abolemus, mandamus, atque imponimus, ac irritum, & inane, ſi quid ſecus a quoquam, quavis authoritate, ſcienter, vel ignoranter attentari contigerit, decernimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ declarationis, caſſationis, abſolutionis mandati, & impoſitionis infringere, vel ei auſu temerario contraire; ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLXI. VII. Idus Maii Pontificatus noſtri Anno II.

Fed. Cardinalis Cæſius.

F. de Lyon.

Sed quia luctus luctum excitat, modo ad plangenda, quæ in Galliis evenerunt funera, ſtilum convertamus. Ineunte anno coactis tribus Gallici Regni Ordinibus Joannes Quintinus juris Pontificii Profeſſor Lutetiæ Orationem habuit prolixam, ſed eruditione, pietateque florentiſſimam ad Carolum IX. Regem, ex qua hæc viſa ſunt delibanda. *Hoc a te auxilium petimus Carole Rex hujus nominis None, quod a primo majores noſtri Sacræ Eccleſiæ Miniſtri impetrarunt; quod in Franciſco II. Fratre tuo Rege innocentiſſimo, & vita longiore digniſſimo, quoad breve ejus Regnum permiſit, experti ſumus; quod ab illo Clodoveo huc uſque Majores tui Galliæ Reges nobis cumulate præſtiterunt: petimus inquam, ut in fidei capitibus, in Sacramentis, eorumque uſu, in Traditionibus Eccleſiaſticis, antiquorum Patrum Conſtitutionibus, cæremoniiſque in Eccleſia Romana, & Univerſa, quam Catholicam vocant, ab illorum temporibus huc uſque uſitatis, nihil innovetur, a quibus diſcedere nobis nefas eſſe ducimus. Petimus, ut ſi quis novarum Religionum, aut potius veterum, & jam diu ſepultarum, antiquiſque conciliis damnatarum perſuaſionum velut ex Inferis excitator libellum offerat, ut hujuſmodi poſtibus templa ad exercendam ſuam impietatem condonentur, quemadmodum in privatis quarumdam Provinciarum conventibus libellos oblatos audivimus, ut [inquam] qui hujuſmodi libellos circumferet, aut offeret, tanquam Hæreticus, id eſt falſæ Religionis convictus puniatur. Hic eſt vetus Hæreſiarcharum mos, ne Eccleſiam adverſus Eccleſiam, altare adverſus al-*

LXXXII. *Franciſc. Belcar. l. 29. n. 19.*

Oratio in Gallico Conventu habita.

altare, templum adverſus templum erigere, & Deo aliquem velut ſocium addere conentur; quæ malignitas, Apoſtolorum canone trigeſimo primo ſatis redarguitur. Circiter annum a Chriſto CCCXC. Ambroſius Arianis templa Mediolani condonate recuſavit, quamquam, ut condonaret, Valentinianus II. Imperator vehementer inſtaret. Clamabat hinc Imperator cum exercitu, Trade Baſilicam, namque mei ſunt omnia juris. Reſpondebat Ambroſius. Nec mihi fas eſt tradere, nec tibi, o Imperator, expedit accipere. Quæ Divina ſunt, Imperatoris Majeſtati, nec poteſtati ſubiecta ſunt. Circiter annum Chriſti CDX. aut CDXII. Gainas natione Scytha Romani exercitus, tam equitum, quam peditum Dux, imperii invadendi avidus templum ſibi, ſuiſque Arianis, qui Dei omnipotentiam, Chriſti Divinitatem negabant, in Urbe Conſtantinopoli dari ab Arcadio Imperatore poſtulavit. Id Arcadius, Gainæ audaciam veritus, annuit; accerſitus, ut traderet, Joannes Chryſoſtomus Epiſcopus, ita Gainam alloquutus eſt. Aut eamdem cum Imperator Religionem ſequeris, aut alienam: ſi eamdem, templa noſtra, ut ores, tibi patent, ſi alienam, nulla tibi templa in hac Urbe tradenda ſunt, ut conventicula tua facias, verum ut proditor ex imperio exturbandus es: & is quidem proditionem ſtatim declaravit, & ab Imperatoris exercitu cæſus eſt: & hæc quidem de Templis; ſive Baſilicis Hæreticis tradendis dicta ſint. Proximum eſt, ut Majeſtatem tuam obſecremus, uti Juſtiniani Imperatoris, & qui tibi magis imitandus eſt, Caroli Magni decretum renoves, & tua authoritate confirmes: id ita habet: Omnes ſecundum Canones, & Patrum regulas vivere cogam. Ne patiaris Rex Chriſtianiſſime hanc injuriam antiquis illis Patribus fieri, quibus Chriſtianiſmum debemus, ut deliri, & eorum concilia deliramenta appellentur. Hæc Montani impia ſententia eſt, qui circa annum Chriſti CLXXV. Sanctiſſimos Prophetas Iſaiam, Hieremiam, Ezechielem, & cæteros ſua deliramenta [prophetias illorum intelligebat] extra ſe poſitos inſano animi impetu, non Divina inſpiratione effutiiſque dicebat. Hæc Macedonii impietas eſt, qui circa annum Chriſti CCCXLV. Spiritum Sanctum, atque ejus effectus negabant. Montaniani ſunt, & qui ab octingenteſimo anno huc uſque Chriſti Evangelium pie, probeque intellectum negant, quaſi Dei ſpiritus Eccleſiam Chriſti Sponſam tot annis contra ejus promiſſum pro derelicta habuerit. Sic Montanus Dei ſpiritum nulli, antequam ſibi, ne Apoſtolis quidem datum, gloriabatur, quaſi Dei veritas, ne omnino periret, iſtos in auxilium expectarit, ut inquit Tertullianus. Hoc hæreticorum, ut vulgari verbo utar, proprium eſt, ut ſe omnibus, qui ſunt, & qui fuerunt doctiores eſſe jactent, unde & a Græcis Gnoſtici per ironiam appellati ſunt, quaſi omnium ſcientiſſimi. In corrupti hujus ſæculi moribus, quis Evangelium, hoc eſt, vitæ integritatem, animæ ſalutem, pia, & ſalutaria opera, obſervantiam erga Magiſtratus, erga Deum, & proximum charitatem magis intelligit, quam pii illi Patres, qui Conciliis, ſub Carolo Magno celebratis, Moguntino, Rhemenſi, Turonenſi, Cabilonenſi, Arelatenſi interfuerunt? quam qui in Aquiſgranenſi Gallicorum celeberrimo ſub Ludovico Pio Caroli Magni filio pia decreta ſanxerunt? Cujus Concilii tres libri ab Epiſcopis qui interfuerunt ſcripti, & Pipino Aquitaniæ Regi ejuſdem Ludovici filio dicati extant, quorum lectione quantum Sanctiſſimi illi Viri ſacrarum literarum ſcientiam conſecuti eſſent, quivis intelligere poteſt. Si Dei Spiritus in Sanctis illis Viris fuit, qui intra octingentos ſuperiores annos floruerunt, quem ſucceſſione continua ab Apoſtolis acceperunt, & ad nos tranſmiſerunt, certe in novatoribus iſtis, & novarum ſectarum auctoribus, aut profeſſoribus eſſe non poteſt, ſin in illis non fuit; omnes chriſtiani ab octingentis annis, & qui hodie Romanam Religionem profitentur, extra Chriſti Eccleſiam ſunt, extra quam nulla eſt ſalus, ut vulgo dicitur, & in numero impiorum habendi ſunt, quod nemo niſi inſanus confiteri audebit. Ne igitur Rex Chriſtianiſſime Chriſtianos cum non chriſtianis commiſce, hæretici enim chriſtiani non ſunt, & Theodoſii junioris, ac Valentiniani III. decretis circa annum Chriſti CDXXXVII. editis, chriſtianorum nomen ſibi vendicare prohibentur, auctorum ſuorum nomina ſibi attribuere jubentur: ut Ariani, Macedoniani, Neſtoriani, & ſic ab aliis appellentur qui Sacram ſcripturam ex privatis ſuis affectibus huc illuc trahunt, atque pervertunt. At nos, qui Romanæ religionis fidem profitemur, cæterarum nec Lesbiam, ſed veram, & exactam regulam, ad quam dirigi debent, ex veterum conciliorum decretis, ex antiquorum Patrum, & Eccleſiæ doctorum authoritate, ex Apoſtolicis Traditionibus eandem interpretamur. Cum igitur Novatores iſti extra Eccleſiam ſint, a qua ſe excluſerunt, & Sacris Chriſtianis interdicuntur, id eſt, ut vulgo loquimur, excommunicati ſint, obſecramus Majeſtatem tuam, Rex Chriſtianiſſime, ut nullum illis permittas nobiſcum in poſterum commercium, vel conſuetudinis, vel mercium,

vel alterius cujuslibet rei, quarum ſpecie perverſam ſuam doctrinam propagare ſolent. Id ſi in bellis inter finitimos obſervatur, quibus de corporum vita, & fortunis certamen eſt, quanto magis, cum de animorum internecione agitur, obſervandum eſt? Anno Chiſti CDXXX. iidem Imperatores Theodoſius junior, & Valentinianus III. Conſtantini Magni, ac trium ejus liberorum, aliorumque aliquot Romanorum Imperatorum decreta renovarunt, Hæreticos proſcripſerunt, & a toto Romano imperio excluſerunt, eorumque fortunas publicæ haſtæ ſubjecerunt, illos ipſos inteſtabiles declararunt, quæ pœna ad extremum ſupplicium proxime accedit, cui eoſdem Martianus addixit, &c.

LXXXIII. Catharina Regina Galliæ deſiderio regnandi Calviniſtis aliquantulum favet.

Non audita ſunt a Catharina Regina veracia hæc monita, & ſaluberrima conſilia, politicas enim ſequuta opiniones ad acceptam regni adminiſtrationem ſibi aſſerendam, curas omnes convertit, ad quam retinendam, cum ſibi Calvinianos adhæſuros, ſi iis ſtuderet, opinaretur, illorum factioni aliquatenus favebat. Decretum, itaque in iis Comitiis, ut reſciſſis Franciſci II. & aliorum Regum adverſus Hæreticos legibus. *Qui Religionis ergo in cuſtodiam dati fuiſſent, emitterentur, & ne quis in eos, aut in eorum poſſeſſiones ageret, ne quis alteri Religionem exprobraret.* [1] Hæc fuerunt infelicis Regni Caroli IX. quo tantum ſanguinis Gallici fuſum eſt, auſpicia, cum Hoſpitalis politici conſiliis ſe regendam Catharina Regina dediſſet. Aurelia tranſlati ſunt Pontiſatum, ac Rex ad Fontem Bellæ Aquæ ſeceſſit nonis Februarii, quo Condæus Calviniſticæ factionis Princeps excitus, ac III. Idus Martii in ſanctiore conſilio abſolutus eſt, a quo innocentium Catholicorum fuſo ſanguine Gallia funeſtanda erat. Mox Calviniſtica impietas augeri admodum cœpit, Hugonottis Miniſtris apud Condæum, & Colinium impias conciones habentibus; nam licet Navarræ Rex extremo ſuperiore anno obſequium, cum Regina Joanna Pontifici detuliſſet, tamen in fide fluctuabat, & Joannes Monlucius Pſeudo-Epiſcopus Valentinus Calviniſticæ impietatis profeſſor in majore Aula concionabatur, ac late Calviniſticam impietatem diffundebat. Quadrageſimalibus jejuniis Pariſiis publice caro vænalis propoſita eſt. Tunc tamen Mommorantius Magiſter equitum, licet filio Franciſco natu maximo Calviniano importune renitente, & frementibus Nepotibus Caſtilionibus Hæreticis, Guiſii, Monpenſerius, & Sanctandreanus Regiorum Caſtrorum præfectus die reſurgenti Chriſto ſacro ſumpta Chriſtiano more Euchariſtia Sacrum fœdus pro defendenda, atque aſſerenda Religione Catholica pepigerunt, quod Galliæ ſalutem attulit. Ut vero Aula Regia in duas Religiones, ita in duas factiones diſciſſa eſt, idemque malum in Urbibus ingraveſcebat, ut res ad civile bellum, ac mutuam Gallorum internecionem ſpectaret, & Hæretici in Catholicæ pietatis contemptum impudenter Papiſtas appellare Catholicos auſi, contra Catholici Calviniſtas Hugonottorum nomine perſtrinxere, atque ab iratis vocibus, ad gladios, & cædes, ac ſeditiones ventum eſt; cui malo, ut mederetur Regius Senatus edicto vetuit, ne qui ſibi hæc nova ſeditionum vocabula Papiſtarum, atque Hugonottorum, aut alia hujuſce notæ exprobarent. Rejectum eſt ſapienter a Senatu Pariſienſi hoc Regium diploma, quod viderentur eo variæ Religiones induci. *Cum a Clodovæo primo* (inquiebant illi) *Rege Chriſtiano in hunc uſque diem una, & ſola Romana Religio, quam Catholicam, & Univerſam vocant, in hoc Regno culta ſit, cæteræ Religionis Sectæ, ſi quæ forte intervenerunt, repente rejectæ ſint, hinc Reges noſtros Chriſtianiſſimos vocari.* Subrogatum menſe Julio illius loco aliud edictum

Belcar. l. 29. n. 22.

Num. 25.

Id. n. 26.

Aula Gallica in duas factiones, & duas Religiones diſciſſa.

NOTÆ [1] Edicta Gallicana in cauſa religionis paulo diligentius explicanda ſunt, duce du Tillet in chronico. Die XXVIII. januarii publico edicto cautum eſt, ne judices quidquam moverent in heterodoxos illos quos de mota ſeditione habebant ſuſpectos, additumque, ut quos tenebant arctiori carcere incluſos laxiori permitterent. Die menſis ejuſdem XXX. diſputationes omnes in cauſa religionis ſilere juſſæ; diſſidentesque partes amice inter ſe, ut viverent mandatum eſt; quod iterum februario menſe edicto ad Fontem bellæ aquæ lato confirmatur. Nec diu poſt rex Navarræus rectoribus imperii adjectus eſt, non quidem Rectoris ſed Locum tenentis nomine & poteſtate. Secundum hæc majo menſe Carolus IX. rex inſignia regalia ſuſcepit, & Condæus princeps judiciali ſententia ab omni impacto crimine immunis declaratur. Tantam hæreticorum tranquillitatem ſubita coorta procella turbavit; cum julio menſe publico edicto denunciatus fuerit miniſtris e regno ſeceſſus, nec deinceps religio alia præter catholicam permitteretur. Injunctum inſuper, ut eccleſiaſtici de hæreſi, regii vero miniſtri de violatione legum cognoſcerent. Septembri menſe Poiſſiaci (*Poyſſi*) colloquium inter hæreticos & catholicos theologos inſtitutum, ſed irrito conatu. Anni ſequentis januario menſe prodiit conſtitutio, quæ edictum januarii appellata eſt; copiam faciens hetherodoxis conciones more ſuo habendi in ſuburbiis, quæ dum fierent, regiis miniſtris imperatum eſt, ut adſiſterent, ne quid interim contra jus & fas tentaretur. Mansi

Google

dictum, quo Religioni Catholicæ cautum eſt, viſuri ſumus.

LXXXIV. Cardinalis Ferrarienſis in Galliam Legatus mittitur a Pio IV.

Catholicæ Religionis pericula, atque impietatis Calviniſticæ late per Galliam diffuſæ progreſſus infelices audiens Pontifex, ut tantis malis mederetur, Hippolytum Card. Ferrarienſem Legatum Apoſtolicum in Galliam decrevit, illumque ampliſſimis mandatis ad coercendos Hæreticos, atque aſſerendam Catholicam Religionem inſtruxit habito ea de re Cardinalium Senatu ſecunda die Junii, ut referunt acta Conſiſtorialia. *Deputavit Legatum ad Chriſtianiſſimum Regem Reverendiſſimum Dominum Cardinalem Ferrarienſem, cum facultatibus.* Hortatus vero eſt Carolum Regem ſubjectis literis ut ad diſſidia Religionis compeſcenda, ac ſedandas ſeditiones ſaluberrima Legati conſilia ſequeretur.

Acta Conſiſt. MS. Car. Spada ſig. n. 134. Jo. Franc. Firmanus Diar. to. 11. mſ. Arc. Vat.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Carolo Francorum Regi Chriſtianiſſimo.

PIUS PAPA IV.

Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2897. ep. 154.

Chariſſime in Chriſto fili noſter, &c. In plurimis, atque graviſſimis curis, quas in hoc loco a Domino conſtituti, tam turbulento, tam miſero, ac luctuoſo Eccleſiæ tempore ſuſtinemus, illa ut novit Deus, præcipue cor noſtrum angit ſollicitudo, ille animum noſtrum excruciat dolor, quod inclytum Regnum iſtud, quod Reipublicæ Chriſtianæ robur Eccleſiæ catholicæ præcipuum, ac nobiliſſimum vinculum ſemper eſt habitum, quod concordiæ bono antea præter cætera Regna frui, nec minus puræ, & orthodoxæ Religionis cultu, ac pietatis laude florere, quam rerum geſtarum gloria conſuevit, hoc tempore diſſeminatis a Sathana zizaniis deformatum, atque turbatum eſt. Quibus nos malis pro officii noſtri munere, & pro eximia charitate, quam Francorum Regibus ita de ſe benemeritis, Apoſtolica ſedes ſemper impendit adhibueramus remedia, quibus res iſtas in commodiorem ſtatum redigi poſſe ſperabamus, ſed quoniam adhuc minus ſpe, & opinione noſtra profecimus; neceſſarium eſſe exiſtimavimus, Legatum iſthuc mittere ad res iſtas Dei auxilio componendas ampliore ei poteſtate conceſſa, quam alii quibus vices noſtras iſthic delegavimus, obtinent. Utinam autem ipſi potius venire potuiſſemus, omnem laborem libentiſſimo animo ſuſcepiſſemus, ſed quoniam ab hac ſpecula divinitus tradita recedere, nos paſtoralis officii ratio minime paſſa eſt in hoc tempore, de Venerabilium fratrum noſtrorum conſilio, ac aſſenſu elegimus dilectum filium noſtrum Hyppolitum Sanctæ Mariæ in Aquiro Diaconum Cardinalem de Ferraria vocatum, quo nec fideliorem quemquam, nec honoris, & gloriæ tuæ, & Gallici nominis amantiorem mittere potuimus, qui etiam affinitatis vinculo tibi conjunctus maxima ætatis ſuæ parte iſthic ita verſatus eſt in intima familiaritate claræ memoriæ Patris, & Avi tui Chriſtianiſſimorum, & prudentiſſimorum Regum, & utrique eorum probatiſſimus, & acceptiſſimus fuit, nec pro eorum dignitate, & gloria ullum unquam laborem, ullumve periculum recuſavit. Et quoniam prudentia quoque, ac dexteritas in rebus agendis quærenda fuit, præter cæteras ejus egregias virtutes, his quoque bonis ita eum ornavit Altiſſimus, eaque ipſe ita auxit uſu, & tractatione rerum maximarum, ut nihil tam arduum atque difficile ſit, quod non ei rectiſſime committi poſſe confidimus. Ei igitur in Dei nomine commiſſo plenæ legationis officio de Latere noſtro tanquam pacis Angelum ad Majeſtatem Tuam miſimus piis votis, & precibus proſecuti, ejuſmodi mandatis & obteſtatione, ut omnia ſtudia, omnes curas, & cogitationes ſuas defigat in majeſtatis tuæ gloria, in Regni tui quiete, tranquillitate, & concordia reſtituenda nullumque officium prætermittat, quod pertineat ad declarandum paternum erga te animum noſtrum, cujus ipſe teſtis eſt optimus, & de cæteris conſiliis noſtris ad gregis dominici ſalutem ſpectantibus te diligenter edoceat; quod ille munus quamquam valetudine tenui, & imbecilla, tam alacri ſuſcepit animo, non itineris longitudine deterritus, non viarum aſperitate commotus, non anni tempore ad faciendum iter propter ingentes calores incommodiſſimo retardatus, ut incredibile quoddam exequendi pia mandata noſtra declaraverit. Majeſtatem Tuam hortaremur in Domino, ſicut mos eſt, ut pro Sedis Apoſtolicæ reverentia benigne, & honorifice eum exciperes, ſicut majores tui Chriſtianiſſimi Reges, & Sedis Apoſtolicæ obſervantiſſimi, quorum veſtigiis inſiſtere debes, Legatos ab hac Sede miſſos excipere conſueverunt, ſed adventus eum ſuus, & ſummum, ac ſingulare ſtudium erga res tuas ſatis commendabunt. Ut vero amantiſſimis ejus, fideliſſimiſque monitis, immo noſtris ore illius proferendis, aures benignas præbeas, piiſque ſalutaribus conſiliis acquieſcas parem illi fidem habens, atque nobis ipſis eſſes habiturus, de nobis denique ea omnia tibi pollicearis, quæ ab amantiſſimo Pontifice, quæ ab optimo Patre pius filius, & Chriſtianiſſimus Francorum Rex expectare debet, Majeſtatem Tuam rogamus, & obteſtamur Omnipotentem Deum precantes chariſſime fili, ut te incolumem cuſtodias. Datum

Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XXVIII. Junii MDLXI. Pontificatus noſtri anno II.

LXXXV. Rogavit quoque Pontifex Antonium Navarræ Regem, quem Regina Catharina in Regni adminiſtrationis ſocietatem aſciverat, verita ne omnino eo munere ſubmoveretur, ut Regia ſtudia ad componendos Galliæ tumultus adhiberet, ac Legatum, cujus omnia conſilia ad publicam ſalutem, & Dei gloriam ſpectarent, ſua authoritate fulciret.

Pii IV. to. 2. brev. ſig. 2897. ep. 156. *Quantum*, inquit, *ſpei, & fiduciæ iſtarum rerum componendarum in Tuæ Serenitatis prudentia, virtute, & authoritate repoſitam habeamus, ex eo audies, cujus orationi ſuper his, quæ tibi poſt ſalutem, & benedictionem noſtris verbis impertitam noſtro nomine exponet, fidem ut habeas, ejuſque actiones directas ad Dei honorem, & animarum ſalutem, ac Regni pacem, quietem, atque concordiam conſilio, & authoritate tua, ſicut confidimus, ut adjuves, ſerenitatem tuam in Domino hortamur, & omni animi ſtudio requirimus XXVIII. Junii MDLXI.*

Monuit præterea Pontifex amanter Ludovicum Navarri Regis fratrem Condæi Principem, ut generis ſui memor Legatum pro publica Regni concordia promovenda miſſum, officiis ſuis juvaret.

Ib. ep. 171. *Dilecto filio Nobili Viro Principi Condæo.*

Dilecte fili Nobilis Vir ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Dilectus filius noſter Hippolytus Cardinalis de Ferraria iſthuc a nobis miſſus fuit Apoſtolicæ Sedis Legatus ad conſulendum iſtius inclyti Regni quieti, tranquillitati, atque concordiæ. Is Nobilitatem tuam noſtris verbis ſalutabit, & quantopere pias, & ſalutares ipſius actiones ſuo ſtudio adjutum iri ſperemus, exponet. Quam noſtram de te ſpem, ut piis officiis tuis comprobes, ſicut genere tuo dignum eſt, Nobilitatem tuam in Domino valde hortamur. Dat. Romæ apud S. Petrum die XXVII. Junii MDLXI. Pontificatus noſtri anno II.

Faſcinatus adeo erat Princeps Con-
LXXXVI. dæus miniſtrorum Sathanæ fraudibus, ut nullum pietatis ſenſum, ac ſanioris mentis conſilium admitteret, ſed ad proferendum Calviniſmum omnia ſtudia, viresque converteret, adeo ut inde graves motus Ambiani, Bellovaci, Pontiſaræ, atque Lutetiæ exorti ſint, tamquam funeſta impendentium malorum præludia; ac Bellovaci quidem Odettus Caſtilio Cardinalis ejus Urbis Epiſcopus, Judæ proditoris exempla ſequutus, Apoſtatam ſe fidei profeſſus eſt, dum in feſto Paſchali Sacris in principe Eccleſia peragendis intereſſe noluit, ſed in privato Palatii colloquio, cum domeſticis, & aliquot civibus impietate corruptis non cœnam Domini, ſed Calvini, vel Sathanæ, cui ſe devorandum dedit, ſub utraque ſpecie peregit, inde populus ſacro fidei ſtudio ardens in eum tumultum excitavit, ac Sacerdotum proditorem, qui pueros ſibi commiſſos preculas Calviniſticas docebat, interfecit. Lugduni horrendum pariter crimen ab audaciſſimo Calviniſta patratum eſt, nam cum more ſolito, die feſto Corporis Chriſti Euchariſtia circumlata eſſet in publica ſupplicatione agmine inſtructo religioſo celebrata, eamque Sacerdos eſſet in Altari repoſiturus ferox Hæreticus inſiliit, eamque ex ejus manibus rapuit eam pedibus conculcaturus, ſed ſacræ ſpecies ereptæ ab impio conatu, ac nequiſſimus ille ſurcifer eodem die vivus exuſtus eſt, urgente cauſam flagrantiſſimo fidei ſtudio in impium Antonio de Albone Archiepiſcopo, qui cibo abſtinuit, donec judicario ordine lata ſententia pœnæ de impio repetitæ eſſent; & hæc fuere Calviniſtici furoris initia, qui poſtea adeo effuſe in Gallia debacchatus eſt, ut ex permiſſa a Regina Catharina hæreſeos libertate, adauctæ ſint in immenſum Gallici Regni, olim, dum Religio in eo floruit, florentiſſimi, calamitates, ut queritur Pontifex in literis Cardinali Ferrarienſi de Legatione illi decreta ad inſtaurandam Religionem, delendamque hæreſim datis.

Odettus Cardinalis a fide Catholica defecit.

Severt. in Chronol. Lugd.

Dilecto filio Hyppolito Sanctæ Mariæ in Aquiro Diacono Cardinali Ferrarienſi nuncupato ad Chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Carolum Francorum Regem Chriſtianiſſimum, & totum Regnum Franciæ noſtro, & Apoſtolicæ Sedis de Latere Legato ſalutem, &c.

Cum nos hodie te ad chariſſimum in Chriſto filium Carolum Francorum Regem Chriſtianiſſimum, & totum Regnum Franciæ, ac univerſas Provincias, Civitates, & terras eidem Carolo Regi ſubjectas, & quæcumque alia loca, ad quæ te declinare contigerit, pro Reipublicæ, & Religionis Chriſtianæ negotiis, noſtrum & Apoſt. Sedis de Latere Legatum ad Dei laudem, & Eccleſiæ Catholicæ exaltationem, hæreſumque extirpationem de Fratrum noſtrorum conſilio duxerimus deſtinandum, Nos, qui quantum Regni ipſius, nuper pietate, & fide clariſſimi, nunc hæreſum tenebris oppreſſi calamitates jam in immenſum adauctas, & ni Divina providentia reſiſtat, inevitabilem ruinam minitantes, quamque ex animo dolemus, tantum etiam in ſedandis illis, curarum, atque operæ ſedulo impendimus, plurimum

LXXXVII. *Pius IV. reg. 19. ſig. num. 1958. p. 429.*

Pius IV. infelicem ſtatum Religionis Eccleſiæ Gallicanæ deplorat.

ſpei

ſpei ſecundum Deum in tuis virtutibus, quibus ab illo maximis inſignitus es, ponentes, ut tibi ad eximiam voluntatem tuam, quæ nobis probatiſſima eſt, poteſtas applicandi, negotium tibi commiſſum concedas, ita quod tandem levi aura cœleſtis ſpiritus depulſis errorum nebulis redivivo ſolis æterni lumine fotum, tuaque diligentia probe excultum, ac ſentibus, & ſpinis omnibus purgatum, ſuaves, atque uberes Domino fructus feras Motu proprio, & ex certa ſcientia noſtra, ac de poteſtatis Apoſtolicæ plenitudine citra tamen facultatum, quas nos pridem ſuper his Venerabili Fratri Franciſco Epiſcopo Oſtienſi de Turnone, & dilecto filio noſtro Carolo tit. Sanctæ Apollinaris Presbytero de Lotharingia, nuncupatis Cardinalibus hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus in illis partibus a nobis deputatis per diverſas noſtras literas conceſſimus, necnon quorumcumque Inquiſitorum ejuſdem pravitatis Apoſtolica authoritate deputatorum revocationem, circumſpectioni tuæ intra limites tuæ Legationis hujuſmodi una cum dictis Franciſco Epiſcopo, & Carolo Cardinalibus, vel altero eorum, qui tunc præſens fuerit, aut intereſſe potuerit, ſeu volueris, utroque vero abſente, aut noluerit, vel impedito ſolus contra quoſcumque utriuſque ſexus, tam Laicos, quam Eccleſiaſticos, Sæculares, & quorumvis etiam Mendicantium Ordinum, ac Congregationum, & militiarum regulares etiam in Sacris, & Presbyteratus Ordinibus conſtitutos, ac quæcumque quotieſcumque, & qualiacumque beneficia obtinentes, etiam exemptos, & dictæ Sedi immediate ſubjectos, ac quocumque privilegio ſuffultos, Lutheranæ, aut quarumcumque aliarum hæreſum, vel opinionum a dicta fide alienarum ſectatores, illaſque tenentes, ſive ſortilegia hæreſim ſapientia committentes, ſeu de his diffamatas, vel ſuſpectos, aut ſchiſmaticos, illorumque fautores, & illis auxilium, vel conſilium directe, vel indirecte publice, vel occulte præſtantes, cujuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, & qualitatis fuerint, & quacumque Eccleſiaſtica, ſeu etiam Ducali, vel potiori mundana dignitate vel excellentia præfulgeant: Et infra: *Procedendi liberam, & omnimodam facultatem, abſolutamque poteſtatem te in Regno, ac locis præſcriptis noſtrum, & Apoſtolicæ Sedis Commiſſarium, & hæreticæ pravitatis Inquiſitorem generalem conſtituenda, & deputando, tenore præſentium concedimus, & indulgemus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLXI. V. Kalendas Julii Pontificatus noſtri anno II.*

LXXXVIII. Adduxit ſecum Legatus in Gallias Viros pietate, & eruditione theologica florentiſſimos, inter quos fuit Laynes ſocius S. Ignatii, ejuſque in ſupremo Societatis Jeſu Magiſtratu ſucceſſor, a quo ſaluberrimis monitis Catharinam Reginam iniquis ſtudiis partes hæreticas efferentem correptam viſuri ſumus. Porro Religio catholica efferri mox a decreta hac Legatione viſa eſt, Regiis enim edictis menſe Julio compreſſa eſt hæreticorum licentia, vetitis conventiculis, ac prohibita Sacramentorum ritu Calviniſtico adminiſtratione, ut narrat Belcarius his verbis. *Menſe Julio Rex in Senatu Pariſienſi ſedens, Navarro, cæteriſque Regiæ ſtirpis, aliiſque Principibus Franciæ patritiis & ſanctioris conſilii Proceribus comitatus, cuncto Senatu comprobante edictum edi juſſit, qua interdictum eſt ne quis cuiquam Religionis ſpecie, aut alia de cauſa injuriam faceret, contumeliamve imponeret; ne quemquam verbo, aut re ipſa publice, aut privatim laceſſeret, neve ſeditioni occaſionem ullam præberet pœna capitis indicta: ne quis ſcripto quo ad factionem, aut ſeditionem vergat, nomen det; ne qui ad populum docendum concionantur eumdem ad ſeditiones incitent, ſed in puræ religionis ſinceritate, & tranquillitate contineant. Seditionum cauſas judices Regii, quos præſidiales vocant, ſinguli in ſuis præfecturis ſine ulla provocatione cognoſcent, ſententias tamen vel mortis, vel quæſtionum, vel alterius ſupplicii, aut abſolutorias, niſi denarium numerum impleant, non ferent. Si quis de aliquibus querendi occaſionem habebit, ad eoſdem judices recurret; privatim nihil molietur. Omnia conventicula publica cum armis, aut ſine armis, privata quoque, ubi de Religione conciones habebuntur, aut Sacramenta adminiſtrabuntur, aliter quam haberi, aut adminiſtrari in Romana Eccleſia ſolent, bonorum & corporum proſcriptione damnabuntur.*

Belcar. l. 29. n. 26. Ibid. n. 27.

Calviniſtarum in Gallia fuit repreſſa licentia.

Carolo Rege Sacris regiis initiato ritu ſolemni Carolus Cardinalis Lotharingius Rhemis poſtulavit, ut certa lex de Religione ſtatueretur ad ſeditiones, quarum alioqui nullus modus futurus eſſet, comprimendas, atque ex edicto Remorentinenſi ſuperiore anno a Franciſco II. edito hæreſeos criminum cognoſcendorum Provincia Eccleſiaſticis demandata, ſi tamen illorum conſenſu ad Judices Regios pervenerit, gravior exilio pœna imponi vetita, donec vel univerſi concilii, vel Gallicæ Nationis decreto aliter ſtatuatur: ſed fixæ leges paulo poſt refixæ, atque Caſtilio Amiralius importunis apud Navarrum precibus conqueſtus Novato-

res

res edicto ſeveriore percelli ſuaſit, ut accerſitis Petro Martyre, & Theodoro Beza Hæreſiarchis, qui eloquentia ſua ad impieratem propagandam abutebantur, colloquia fierent cum Gallis Epiſcopis, & Theologis Sorbonicis, cumque legibus in Amiralium Hæreticum, atque propagatorem hæreſeos agendum fuiſſet, exceptæ ſunt a Catharina Regina, & Rege Navarræ, & aulicis curioſis impiæ fraudes; probi tamen, ac docti Viri illud colloquium improbarunt, cum imbecilles animæ ab Hæreticis verſutiſſimis hæreſeos laqueis eſſent irretiendæ, atque authoritas impiæ ſuperſtitioni conſuleret; ad id autem diſturbandum Academiæ Sorbonicæ Theologi hunc ſupplicem libellum Regi porrexerunt, ne qui adverſus Eccleſiæ veterem doctrinam novarum Religionum ſuperſtitiones inducere conantur, ulla ratione audiantur, eorumque fautores repellantur.

Decanus, Doctoreſque Facultatis Theologiæ Pariſienſis Regiæ, Chriſtianiſſimæque Veſtræ Majeſtatis Servi humiles, atque obedientiſſimi Oratores ſuppliciter orant.

LXXXIX. Ext. in mſ. Card. Spad. ſig. n.31. p. 375. *Cum Rex Chriſtianiſſime Regnum veſtrum ſemper cum maxima proſperitate floruerit, tam in bonis temporalibus, quam ſpiritualibus, ac ſemper reformidatum, honoratum, laudatum, exaltatum ab omnibus Nationibus, quamdiu unius fidei leges in eo viguerunt, præſertim autem inter alia quamdiu Auguſtiſſimum, ac Sanctiſſimum Miſſæ Sacrificium, & Sacramentum, cum aliis ſex a Chriſto Domino noſtro inſtitutis honorifice, & reverenter conſervatum fuit, quamdiu etiam Sanctæ cæremoniæ, Inſtitutiones, & Traditiones Eccleſiaſticæ fuerunt in eo diligenter obſervatæ, & quamdiu populus Veſtræ Majeſtati ſubditus agnovit a tempore Beati Petri ſucceſſive ad hæc uſque tempora caput verum, & unum eſſe Eccleſiæ, & ſupremam poteſtatem in omnes Chriſtianos obtinere, tanquam Domini noſtri Jeſu Chriſti in terris Vicarium. Cumque e contrario, ex quo errores, ac hæreſes contra fidem, ac Religionem Eccleſiæ pullulare cœperunt, Regnum veſtrum, ita ſtatim cœperit a ſua priſtina Majeſtate, & excellentia multum imminui, cumque hac tempeſtate omne ſectarum condemnatarum, ac pernicioſarum genus in dies creſcat, ac magis contra Dei honorem, & ejus potentiam, ſapientiam, bonitatem, atque adeo majeſtatem infinitam, augmentum accipere nitantur: unde magna ſchiſmata, variæque perturbationes, ac diviſiones obortæ ſunt, eaque de cauſa maxime metuendum eſt, ne Deus Optimus Maximus, adeo provocatus vineam ſuam, quam ante multos annos in Gallia plantavit, eradicet, ut in aliis Provinciis, ac Regnis eam tranſplantet, quemadmodum ſimili ratione aliis Regnis contigiſſe videmus, ut ſatis eſt tam Veteris, quam Novi Teſtamenti indiciis, & argumentis manifeſtum, malignos interea, & ingratos agricolas puniendo, vineamque ſuam aliis locando, qui fructum tempore ſuo, ac loco redderent, ac ne etiam permittat majores adhuc commotiones, populique ſeditiones inſurgere, quæ conſequenter poſſent totius Regni veſtri ruinam, & ſubverſionem ſecrete afferre, quod quidem hactenus in fide ſolidum, atque integrum extitit, de quo hac occaſione ſic teſtatur Beatiſſimus Hieronymus, ſic inquiens. Galliam inter cæteras Regiones ſolam monſtris caruiſſe, hoc eſt hæreſibus, quæ quidem Corpus Chriſti myſticum [Eccleſiam nempe] Chriſti Domini monſtruoſam efficiunt. His igitur diligenter conſideratis Domine Rex, quodque ante annos mille quingentos, eoque plures ea fides, & Religio, quam Beatus Dionyſius Beati Pauli Apoſtoli diſcipulus, Galliæque Apoſtolus ſua prædicatione, proprioque ſanguine plantavit, uſque ad Regnum veſtrum inviolabiliter fuit obſervata, nihil contra illam adverſariorum, aut tyrannorum, aut falſorum fratrum, & pſeudo-prophetarum inſultibus, atque impugnationibus efficientibus, atque adeo Sanctus ipſe Ludovicus in ea per Sedem Apoſtolicam fuit canonizatus, quod quidem indicium eſt evidentiſſimum, eam a Chriſto Domino fuiſſe fundatam, & inſtitutam, atque ab Apoſtolis ejuſque Diſcipulis fuiſſe prædicatam, & promulgatam, atque adeo ab eorum Succeſſoribus continuo conſervatam præſertim cum errores, & hæreſes, quæ per ſuggeſtionem, & ſemen hoſtis infeſtiſſimi hominis [hoc eſt Diaboli] in ea obortæ ſunt, quas hodie adverſarii totis viribus renovare contendunt, majori ex parte per ſacra conciliorum Decreta reprobatæ, ac condemnatæ fuerint. Placeat veſtræ majeſtati tamquam Eccleſiæ protectori, & Propugnatori, qui a Sancta Sede Apoſtolica primogenitus, ac Rex Chriſtianiſſimus nuncupatur, conſervare, propugnare, ac tueri populum veſtrum in ea ſimplicitate, ac devotione, quam accepit, didicit, ac exercitate obſervavit a ſuis fratribus, & majoribus, atque etiam ut Eccleſia Gallicana in ſua forma, ac diſciplina antiqua Religionis permaneat, abſque ulla ejus innovatione, neque pati, candorem, ac puritatem Lilii Gallicani ullo modo maculari, ac contaminari erroris, atque hæreſis tenebris, ſed expreſſe decernere, atque cum maxima ſecuritate*

Doctores Sorbonici colloquium cum Calviniſtis diſſuadent.

pra-

præcipere, ut omnes ſeductores, Hæreſiarchæ, atque omnes adverſarii, qui etiam præter Eccleſiæ Romanæ doctrinam introducere conantur, atque etiam hi, qui quoquo modo favent illis, nulla ratione audiantur præterquam a Prælatis, & Eccleſiæ Superioribus, qui eos, vel ab Eccleſia excommunicare, vel eidem reconciliare poſſunt. Nos vero interea pro Veſtra Majeſtate Deum Optimum Maximum deprecabimur, ut dignetur veſtræ majeſtati eam elargiri gratiam ſic in Regno Veſtro temporali regnandi, ut poſt enactam longiſſimam, & feliciſſimam vitam regnare in perpetuum valeat in Chriſti Domini Regno, quod paratum eſt a Patre electis ante Mundi conſtitutionem.

XC. Calviniſtæ colloquium cum Catholicis obtinent.

Non audita ſunt ſapientiſſima hæc Theologorum Sorbonicorum monita, pluribus enim aulicis proceribus inceſſerat cupiditas audiendarum controverſiarum fidei non aliter, quam paſci, & oblectari ſolebant fabulis comœdorum.

Cœptum eſt colloquium Poſſiacum V. nonas Septembris, cui impius Hoſpitalis Regii Scrinii Magiſter præluſit, utque nullius erat Religionis ita Regem nullius eſſe voluit, ſtatuit enim illud axioma, *Regem nec veteris Religionis nec novæ perſuaſionis ſectatoribus ſeſe adjungere debere, hoc eſt [quod diſerte addere auſus non eſt] omnibus, quam velint Religionis perſuaſionem ſequi permittere debere.* Inhiaſſe illum una cum Amiralio invadendis Eccleſiaſticis bonis refert Belcarius, tum addit poſtremo egiſſe: *De antiquando recenti Pariſienſi Edicto, quo publici, privatique conventus, in quibus aliter, quam Romano more Sacramenta adminiſtrantur vetabantur.* Dictitans inepte, leges tanquam calceum ad pedes accommodandas pro temporum varietate, nec ille Achitophel vidit, permiſſa hæreſeos profitendæ libertate, civilibus bellis Galliam arſuram. Cum vero Cardinalis Turnonius, qui Princeps Epiſcoporum erat, aſſurrexiſſet, queſtus longe alia proponi, quam quæ ante colloquium propoſita fuerant, eaque ſcripto tradi poſtularet, ut de iis cum Præſulibus deliberaret, ille abnuit, ne qua ſibi inde moleſtia exhiberetur, ac Regina Catharina Hæreticæ factioni ſtudens juſſit, ut Beza diceret, hoc eſt blaſphemiarum ſuarum pompam explicaret. At ille non ſegniter impietatis ſuæ totum virus effundere impudentiſſime cœpit in Sacroſanctam Euchariſtiam, effutiendo Corpus Chriſti tanto ab ea diſſitum intervallo, quanto Cœlum diſtet a terra: ad quæ verba pii infremuere, & Cardinalis Turnonius converſus ad Regem rogavit, ne dictis fidem haberet, Epiſcopos enim mendaciorum illorum tenebras veritatis ſplendore diſcuſſuros. Se quidem & alios præſules ſuis conſcientiis vim attuliſſe, cum ad conventum acceſſiſſent, cum prævidcrent, blaſphema ab impiis in Deum evomenda, ac ni Regia Majeſtas eos contineret conſeſſum abrupturos; ſuperiorem vero blaſphemam vocem non modo Catholici, ſed Lutherani etiam multis Commentariis confutarunt.

Belcar. comm. rer. Gall. l. 29. n. 30.

Ib. n. 28.

Sup. n. 30.

Schuſſelberg. Cat. hær. l. 3. in præfat.

Tenuit plures actiones illud colloquium, atque XVI. kal. Octobris Cardinalis Lotharingus eruditam habuit Orationem, atque ut ait Belcarius.

Colloquium illud ſumma animorum non conſenſione, ſed diſſenſione diſſolutum. Cum vero victoriam Hæretici in eo ſibi vindicarent Claudius Eſpencæus Euſtathio Bellajo Epiſcopo Pariſienſi geſtorum rationem reddit hiſce literis proximo ineunte anno exaratis.

Belcar. l. 29. n. 27.

XCI. *Claudius Eſpencæus in ep. ad Euſtachium Bellajum Epiſ.*

Cum una, atque altera diſputatione ſemiaperta nihil promptum viderent, tentarunt alteram viam, procul ab omni, tum tumultu, tum etiam oſtentatione, juſſis ex noſtratibus Epiſcopis, atque Theologis, & ex recentioribus Miniſtris, ſi quo id uſui eſſe poſſet, modo binis, modo quinis convenire (& mox.) *Ecce autem pauculis tantum nos dieculis, ſed horulis vix una contuleramus, cum neſcio quis male feriatus foras effert, collationis vix cœptæ conciliationis ne vix quidem umbram ſemipictam: Miniſtris, ſi qua frontis modo fides, non magis volentibus, quam nobis invitis. Vehementer enim contendebant, ut ejus quidquid pariter conferremus, ſingula modo exemplaria utrinque extarent, quod nos facturos recipere non potuimus, ac multo minus præſtare, quod ea, quæ a miniſtris obtineremus, Epiſcopis noſtris facere communia, ut par erat, oporteret. Abſit enim, Reverendemi, ut nos a Senatu veſtro ſeceſſionem facere, & alterum quaſi quendam Senatulum cogere, vel per ſomnium cogitaverimus.* Et paulo poſt. *Inſcriptio erat. Conſenſio de articulo cœnæ conciliatæ in concilio nationali Poſſiaci per deputatos a Rege, tam Proteſtantes, quam Sorbonicos. Et interim neſcit hic nugivendulus Miniſtros adeo ſe non inſcribere Proteſtantes, ut non magis cum Proteſtantibus, quam nobiſcum in re ſacramentaria eis conveniat. Et en quinque noſtratibus, duos facit Sorbonæ Theologos, qui nullam forte unquam Sorbonam viderunt, Theologi certe Pariſienſes minime ſunt, & brevi, ac eleganti ſcilicet rhytmo, utroſque delectos comprehendit. Nec ita multo poſt, prodiit libellus, Acta Poſſiaca titulo pollicens,*

Digitized by Google

tens, ſed adeo non ſervata locorum, temporum, & perſonarum circumſtantia, ut in eo plura ſint falſa, quam folia: quod Prælatorum conſenſu cum miniſtris collatum ſit: quod miniſtri diu antequam in rem præſentem veniretur articulos præcipue controverſos ad eoſdem Prælatos miſerint: quod Rege præſente, duodeni utrinque contulerint: quod hæc de cœna Domini Confeſſio communi aliquot ex Sacerdotali grege [ſic enim loquitur homo ſacer,] & miniſtrorum conſenſu ſit Poſſiaci obtenta: & [ut mendaces ſui fere minus ſunt memores] quod poſt abruptum colloquium, hoc eſt, ut ipſe dicit poſt XXX. diem Septembris, Miniſtri ejus menſis XXIV. ſecundi orarunt, cum quidquid inter nos fuit colloquii, poſt eam demum orationem enatum ſit, idemque Reginæ tantum juſſu, non etiam Epiſcoporum aſſenſu. Sed omiſſis publicis actis, quæ alius, & otio, & literis, quam ego, magis abundans perſequatur, quoniam privati cum miniſtris colloquii, quod materiam adeo publicam neſcio quis fecit, pars aliquantula fui, ita ut res habet, bona fide tradam. Poſtridie, quam Miniſtri ſecundo, & pridie quam iidem cum duobus Miniſtris miſcendo ſubſiſtere in craſtinum juſſi, ibi formulam de cœna Domini concepimus, conceptam noſtris utique hominibus communicandam recipimus. Eam, quia neutrobi recepta eſt, premo, non tamdiu indubie ab iſtis premendam, qui nihil non quod in rem modo ſuam ut cumque ſit produnt, niſi ea foret non paulo clarior, ac etiam tolerabilior. De hac ergo, cum non magis inter Miniſtros, quam inter noſtrates convenirent. Ecce menſis penultima multo mane Reginæ Matris literis rurſus ego, & alii duo Theologi Poſſiaco Sangermanum evocamur, ubi duobus Epiſcopis adeſſe, & aſſidere juſſi, primum de futuro cum quinque Miniſtris colloquio tantum conſulimus niſi quod confeſſionem a binis utriuſque partis delectis quatriduo ante confectam, Miniſtrorum unus privato breviculo negavit ſe probare poſſe. Ultima menſis Miniſtri formulam nobis propoſuerunt, ſecundo poſtea loco promulgatam, quam plus ſatis eis prædiximus, a noſtris minus receptum iri. Prima octobris poſt aliquam multam utrinque collationem, formulam aliam ab eis obtinuimus priore poſtea loco evulgatam, adeo chartæ, & actorum libelli Author [ſi modo idem] neque tempus, neque locum obſervavit: habitum enim totum eſt Sangermani, quidquid fuit inter quinos colloquii: Poſſiaci, ejus nihil, cujus hic eſt exortus, & exitus. Secunda enim octobris renuntiati non convenimus; tertia vero nobis accitis viſum eſt, ut antequam colloqueremur; ſupplices Reginæ, Regique Navarræ commonſtraremus quam nullo profectu, neque tamen periculo nullo plus temporis in eum congreſſum collaturi eſſemus, nulla præſertim Epiſcoporum quibus cum ad Synodum, non ad comitatum veneramus, miſſione, vel authoritate: ſentire igitur nos, & obnixe precari, ut priuſquam congredi pergeremus, quantillum a Miniſtris obtentum erat, ad Patres Poſſiaci collectos referretur. Poſtrema igitur formula poſtridie ejus diei in comitiis Epiſcoporum propoſita, & aliquot diebus excuſſa nona Menſis rejecta eſt decima quoque tertia Theologis honeſta miſſione, & gratiarum actione ſynodi nomine valere juſſis, colloquium quinorum ſic amputatum eſt, ut nihil magis utrique, vel cogitaremus, vel in votis haberemus quam ut ſe ad ſe quiſque referret, quod & non ita poſt cum collega meo, quo cum illuc profectus eram, haud gravate feci. Hæc eſt colloquii ſumma ſimplex, atque nuda, qualis eſſe debet veritatis oratio. Et infra. *Et primum quidem ſic eſſe, quando omnino ita eſt, ponas oportet, eis non ſemel privatim, publiceque fuiſſe promiſſum, & nobis eorum colloquutoribus præſcriptum, ut hanc conciliationis viam inituri, de Euchariſtiæ primum uſu tantum conferremus, neque pedem cauſa efferemus. Proinde quod in formula legitur, corpus, & Sanguinem Domini proprium Spiritus Sancti opificio vere nobis, & in ſubſtantia in cœna offerri, dari, & exhiberi, vere item, & re ipſa ſpiritualiter ſacramentaliter, & fide a nobis recipi, utrinque nobis, & omnibus [opinor] convenit. An vero aliter, quam vel fide, vel ſpiritu, quod item pii, adorent, quid indigni, vel vorent, vel edant, & de hujus Sacramenti extra uſum negotio, de his nullum colloquentes verbum fecimus, ne quidem ex compoſito ſuperiore poteramus: proin quid ſuper his rebus Miniſtri ſentiant, ex colloquio neſcimus, ac nec quæſivimus quidem. Attamen, ut ex particularibus [quas vocant] univerſales negativas, aut excluſivas inferre non didicimus; ita ſi qui in tam paucis verbis velut herbis, aut angues latitant, aut ſcorpiones cubitant, non probamus. Quod autem in medio formulæ poſitum eſt, fidem, ut Miniſtri maluerunt, ut nos volebamus, verbum Dei, repræſentare, ſeu præſentia facere, quæ promittit, mirum ſi cui unquam in cor aſcenderit, adeo parum, ne dicam nihil cordis utriſque noſtrum fuiſſe, ut hoc axioma generaliter acceptum vellemus. Non eſt magna, aut decennali Theologia opus, ut noverimus fidem rerum eſſe & præteritarum, & præſentium, & futuro-*

turarum. [Et paulo poſt] Hic vero non vertitur controverſiæ cardo de vera veri Corporis, & Sanguinis Dominici in his myſteriis præſentia controvertebamur, & ut adhuc controvertimur, & niſi nos Deus reſpexerit, perpetuo controvertemur, de qua etiam agunt, quæ in formula hoc arnioma circumſtant, & ſive præcedunt, ſive ſequuntur non orationes modo ſingulæ, ſed & omnes propemodum dictiones, ſyllabæ, literæ ejus. Ego quidquid & quantum eſt in hoc ſacramento Chriſti carnis, & ſanguinis præſentiæ rationem, qua poteram urgebam, & malebam, ut hodieque malo, Dei verbo, quod ut reliqua ejus opera perfectum eſt, quod omnipotens eſt, & promiſſioni, quia fidele, permanet, & ſeipſum negare non poteſt quam hominis ſive accipientis fidei, quæ quamdiu hic peregrinamur, & corporis [quod corrumpitur, & animam gravat, ac deprimit] infirmitate circumdamur, manca eſt, mutila, infirma, & imperfecta, ut paucis dicam, Dei, quam hominis fidei attribuere. Et ſi enim ſacramentorum fructus, & profectus adeo fidei apprehendentis eſt, & ſine hac illa non modo nihil proſint, ſed etiam vehementer obſint; eorum tamen didici veritatem, rationem, ſubſtantiam, quam etiam ideo formam, & quaſi animam theologicæ ſcholæ non male appellant, in Divino verbo promiſſo, & inſtituto ſitam eſſe, & illinc pendere, adeo ut ſi hoc deſit, & hoc illa ſi deſtituantur, mortua, nudaque remaneant elementa, & hoc quoque nobis reliquum eſt, ut probemus,

Neque vero minus Euchariſtia, quam baptiſmus Evangelicis verbis conſecratur: aut hujus magis, quam illius elementum, ſeu materiam verbum viventem, loquentemque facit, aut de illa, quam de hoc minus vere dici poſſunt, illa Divi Auguſtini proloquia. Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum, etiam ipſum tanquam viſibile verbum. Detrahe, inquit verbum, quid eſt aqua, niſi aqua. Ita hic detrahe verbum, quid eſt panis, niſi panis. Vinum niſi vinum? aqua niſi aqua? Accedunt verba ad elementa, & fiunt ſancta corporis, Sanguiniſque Dominici Sacramenta, & non intereſt, cum de Sacramenti ſanctitate, & integritate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus ſit, qui Sacramenta accipit: intereſt quidem plurimum ad ſalutis viam; ad Sacramenti quæſtionem nihil intereſt: fieri enim poteſt, ut homo integrum habeat Sacramentum, & perverſam fidem. Et hic quidem, ut & prius Auguſtinum de Baptiſmate tractare agnoſco, ſed quod & in Euchariſtiam quadrare poſſit, qui ſequitur

ejus ſermo, probat. Cum de Sacramentis tractarem, dixi vobis, quod ante verba Chriſti, quod offertur, panis dicatur: ubi Chriſti verba deprompta fuerint, Chriſti corpus appellatur. Auguſtini quoque Catechiſta Ambroſius, Quid dicimus [inquit] de Divina conſecratione, ubi Salvatoris verba operantur? nam, & Sacramentum, quod accipis, Chriſti ſermone conficitur, conſecratio enim quibus verbis, & cujus ſermonibus eſt? Jeſu Chriſti. Nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratione pro populo, pro Regibus, & pro cæteris petitur. Ubi venitur, ut conficiatur Venerabile Sacramentum, ſermonibus jam non ſuis Sacerdos, ſed Chriſti utitur. Chriſti ergo ſermo hoc Sacramentum conficit: ſed quis Chriſti ſermo? nempe is quo facta ſunt omnia? juſſit Dominus, & factum eſt Cœlum: juſſit, & facta eſt Terra: juſſit & facta ſunt Maria: juſſit, & omnis generata eſt creatura. Vides quam ſit operatorius Chriſti ſermo, in cujus ſermone, ſi tanta vis eſt ut inciperent eſſe, quæ non erant, quanto plus eſt operatorius, ut quæ erant, in aliud commutentur? Si operatus eſt cæleſtis ſermo in terrenis rebus, non operabitur in Sacramentis cæleſtibus? Ergo didiciſti, quod verbi cœleſtis conſecratione ex pane Chriſti corpus, ex vino, & aqua in calicem miſſis Sanguis fiat, quodque accipis Chriſti corpus eſſe. Vis autem ſcire, quia verbis cœleſtibus conſecratur? accipe verba. Tum Canonis [ne forte Canonem adeo nuperum putes] recitata ea parte, quæ incipit, Qui pridie &c. quæ verba ſunt Evangeliſtarum, uſque ad accipite, ſive Corpus, ſive Sanguinem, quæ & inde Chriſti verba ſunt, Comedite, hoc eſt Corpus meum, & bibite hic eſt Sanguis meus. Antequam [ait] conſecretur, panis eſt, ubi Chriſti acceſſerunt verba Corpus Chriſti eſt: & ante Chriſti verba, Calix eſt vini, & aquæ plenus, ubi Chriſti verba fuerint operata, ibi Sanguis efficitur, qui plebem redemit. Teſtificatur ergo nobis Dominus, quod corpus ejus accipiamus, & Sanguinem, ne de ejus fide, & teſtimonio dubitaremus? Et de benedictione Patriarchæ Aſer. Hunc [ait] panem Dominus dedit Apoſtolis, ut dividerent populo credentium, hodieque nobis eundem dat, quem quotidie Sacerdos conſecrat ſuis verbis. Nec aliter Divus Cyprianus de prima Sacramenti hujus inſtitutione concionatur. Ante, inquiens, verba illa [Chriſti indubie] cibus communis nutriendo tantum corpori commodus, vitæ corporalis ſubſidium miniſtrabat; ſed ex quo a Domino dictum eſt, Hoc facite, quæque ſequuntur: quotieſcumque his verbis, & hac

fide actum eſt, panis ille ſubſtantialis,
& calix benedictione ſolemni ſacratus,
ad totius hominis vitam, ſalutemque
proficit. Et paulo poſt. *Panis quem Do-*
minus Diſcipulis porrigebat non effigie,
ſed natura mutatus omnipotentia verbi
factus eſt caro, ita Sacramento viſibili
divina ſe infudit eſſentia, &c. in quo
Cypriani teſtimonio ſingulariter obſervan-
dum, quod cum verbo fidem junxit, quo-
ties ait, his verbis, hac fide agitur. Et
vere nos ea non disjungimus, imo fidem
requirimus, non ut alioqui ſit Sacramen-
tum, ſed ne non credenti obſit. Et hic
quoque, cum Latinis, Græci conſentiunt.
Irenæus noſter, hoc eſt Lugdunenſis Epi-
Lib. 5. c. 2. *ſcopus [Græce autem, an Latine ſcripſerit*
nunc minus curo] Quando inquit, *&*
miſtus calix, & factus panis percipit ver-
bum Dei fit Eucharistia Sanguinis, &
Corporis Chriſti. In Juſtini quoque altera
pro Chriſtianis Apologia ita legimus:
Quemadmodum per Verbum Dei caro fa-
ctus Jeſus Chriſtus carnem, & Sanguinem
pro ſalute noſtra habuit, ſic etiam per
verbum precationis, & gratiarum actio-
nis, ſacratam ab ipſo alimoniam ejuſdem
incarnati Jeſu carnem, & ſanguinem eſſe
didicimus. *Sic enim Apoſtoli in Evangeliis*
ſibi Jeſum mandaſſe tradiderunt, ſumpto
pane, & poculo dixiſſe, Hoc facite, *&c.*
Lib. 4. c. 14. *ſibique ſolis dediſſe. Et iiſdem argumentis,*
ac totidem propemodum cum Ambroſio
verbis ratiocinatur Damaſcenus, Dei verbo
vero, vivo, efficaci, & omnipotenti, ut
omnia quæcunque voluit eſſe perfecta, om-
nem, & Cœlorum, & elementorum or-
natum, Deum etiam ipſum verbum homi-
nem eſſe factum: ſic eodem inquam verbo,
& panem ejus corpus, & vinum & aquam
ejus ſanguinem effici. Dixit in principio,
Producat terra herbam virentem, & uſ-
que nunc plurima facta producit germina
Divino coadiuta, & vigorata præcepto.
Dixit item Deus hoc facite, &c. atque
omnipotenti ejus præcepto, donec veniat
efficitur. Et hoc ſive prior, ſive poſterior
[nunc non magis quam quæ hujuſmodi
prius occurrerunt, diſputo] Chryſoſtomus.
Quæ tunc in cœna fecit Dominus eadem
nunc quoque facit, operatur, & perficit.
Miniſtrorum quidem nos ordinem, & lo-
Serm. de prod. Jud. *cum tenemus, qui vero hæc ſanctificat,*
ipſe eſt: nec enim homo eſt, qui propo-
ſita in conſecratione menſæ Domini Cor-
pus Chriſti facit, & Sanguinem, ſed ille
ipſe, qui crucifixus eſt pro nobis Chriſtus.
Sacerdotis ore verba proferuntur, at Dei
virtute conſecrantur & gratia. Hoc eſt
[ait] Corpus meum, *hoc verbo propoſita*
conſecrantur. Et ſicut illa vox, quæ di-
Gen. 2. *xit,* Creſcite, multiplicamini replete ter-
ram, *ſemel quidem dicta omni tempore*
ſentit effectum ad generationem operante
natura, ita, & vox illa Chriſti ſemel ita
dicta, per omnes Eccleſiæ menſas in ho-
diernum diem, & ad ejus uſque adven-
tum Sacrificio firmitatem præſtat. In eun-
dem ſenſum non producerem primos illos
Romæ Pontifices Viros, haud dubie ſan-
ctiſſimos, quod eas, quæ illorum titulo
circumferuntur epiſtolas hodie video eſſe
controverſas, niſi eæ ſuperioribus [niſi ve-
hementer fallor] ſatis, ſuperque probatis
conſentirent. Sic autem argumentatur in Matth. 14.
hanc rem Alexander I. Si tactu fimbriæ
veſtimenti Salvatoris ſalvatos infirmos
eſſe non dubitamus, quanto magis virtute
ſacrorum ejus verborum divinitus ſacran-
tur elementa, quibus & corporis, & a-
nimæ ſanitatem humana percipit fragilitas?
Hujus in Pontificio, & martyrio Succeſ-
ſor Autherus, & utroque aliquanto poſte-
rior Felix II. eodem ſenſu ſcripſerunt, Ec-
cleſiarum Miniſtros ſacro, & proprio ore
Chriſti Corpus conficere, quorum ſi quis
epiſtolas faſtidit, ut apocryphas, & ſub-
repititias, latine [opinior] noverat Hiero-
nymus, qui eam locutionem in eodem ver-
ſans argumento ſuam non ſemel facit ad
Heliodorum, Evagrium, Fabiolam ſcri-
bens, Epiſcopos, Presbyteros Apoſtolico gra-
dui ſuccedentes, Chriſti Corpus carnes a-
gni ore ſacro conficere. Et paulo poſt. *Sed*
jam talium locorum plus ſatis, ex quibus
liquido conſtat, quam non heri, aut nu-
dius tertius natum ſit, quod tamdiu in
ſententiis Theologicis & decretis Eccleſia-
ſticis collectum legitur Auguſtini nomine
de Corpore Domini, qui liber nunc ubi ex- L. 4. diſt.
tet non bene memini Corporis, atque San- 13. 2. cap.
guinis Dominici myſteria non in merito intra Ca-
conſecrantis [nec vero magis ex fide, vel tholicum.
dignitate ſumentis] ſed verbo perfici Crea-
toris, & credendum eſſe Chriſti verbis Sa-
cramenta confici, & cujus prius imperio
creantur [elementa] ejus utique verbo in
melius recreantur, & horum quidem lo-
corum, quæ tum mihi occurrere fragmen-
ta indicavi. Quod etiam in primo, unde
hanc telam exorſus ſum, Auguſtini teſti-
monio ſequitur ita: Unde tanta vis a-
quæ, ut corpus tangat, & cor abluat? *e-*
tiamſi de baptiſmi magis effectu, & pro-
fectu, quam de veritate, & ſubſtantia
ſonet, diligenter utrinque a nobis excuſ-
ſum eſt. Sic enim conflictum fuit, unde
tanta myſtico cibo, poculoque virtus, ut
os intret, & cor ſanctificet, niſi facien-
te verbo? Reſponſum eſt, nullo medio,
non quia dicitur, ſed quia creditur. Re-
plicatum ibidem ſubiici, aliud eſt in verbo
ſonus tranſiens, aliud virtus manens. Re- Claud.
geſtum eſt, Auguſtinum tandem conclu- Eſpenc.
dere.

dere. Hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus, &c. His, & ſimilibus Sanctorum Patrum teſtimoniis, quibus etiam plura liceret adiicere, niſi jam nos epiſtolæ moles deterreret olim jam partim perſuaſus, partim eorum etiam aliquot tunc memor, ſic in formula ex collocutorum conſilio Miniſtris propoſueram: quia verbum Dei, & promiſſio, cui fides noſtra nititur præſentia reddidit, quæ promittit &c. Reſponderunt inter cætera Miniſtri, pro ea, quæ eſt inter verbum, & fidem analogia, & vicinia, ſcripturam non inſolenter alteri attribuere, quod alterius eſt. Itaque non admodum referre verbi-ne vocula, an fidei priore loco ponatur: Sed quoniam verbum ſine fide eſſe poteſt, non enim omnium eſt fides, nec omnes credunt Evangelio: non vero ſine verbo fides eſſe poteſt, quia fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei, malle ſe ita ſcripto inferre. Quia fides verbo Dei nitens res facit præſentes, quæ promittuntur, &c. Verum præterquam quod fides magis proprie dicitur accipere, & apprehendere, quam vel polliceri, vel præſtare: ſi non ita multum refert, utra non alteri in formula antecedat, cur non [inquiebam] verbum fidei hic anteponimus, & ſic convenimus, & porro pergimus. Suæ ſunt, & conſtant illis rationes, cur ſecus maluerint: quas minus reſcivi proinde, nec excutio. Certe ſi quod tandem teſtimonium ex Sacris Scripturis, aut Scriptoribus id, de quo controvertitur fidei vendicares, cum tam multa id verba vendicent, idque vel mihi, tum in mentem veniſſet, facile ceſſiſſem concordiæ cauſa, vel Bibliotheca me mea ſibi redditum aliter edocuiſſet, ne hodie quidem celarem. In ea igitur ſententia, hodieque perſevero, ut corporis, ſanguiniſque Dominici veram in hoc Sacramento præſentiam, hoc eſt ipſiſſimarum rerum, quas in cœna noviſſima Eccleſiæ ſuæ Dominus poſtridie pro eadem mortem ſubiturus teſtamento dictavit, atque legavit repræſentationem, ſive exhibitionem, verbo non fidei, hoc eſt Deo, cujus dicere, facere eſt, pollicenti, non homini credenti adſcribere malim. Et quidquid tamen, aut quantum eſt, quod a Miniſtris obtinuimus aliud quippiam propius eam, quam ab eis exigebamus Chriſti Domini in hac ſua menſa præſentiam, non facile in tam multis eorum hac de re ſcriptis invenias. Faciat, qui volet periculum ita forte nobis æquior futurus. Quod ſi quis eos putet perſuaſu, & ut Galli loquuntur, calciatu faciliores, ut ſolidis, vel ſcripturis, vel veterum ſcriptis, aut rationibus utrolibet ductis, plus ab eis extorquere ſe poſſe confidat, per nos licet

1. Theſſ. 3. Rom. 10.

Calvinus dixit illuſorie Chriſtum eſſe præſentem vi fidei ſuæ, & ſequacium. Catholicus dicit eſſe præſentem omnipotentia Dei re ipſa non ficte per hæreticam fictionem.

tentet, & conferat, pugnet, & expugnet, etiam nobis, qui hujus adeo invidioſi negotii rudimenta poſuimus, & difficillimam ejus portionem exhauſimus, excluſis (Et paucis interjectis.)

Habes Pater Reverendiſſime de externi, creati, temporariique verbi Dei, quod & quatenus eſt interni, increati, æternique verbi, ac filii Dei organum, inſtrumentum, ac ceu vehiculum ea ſecum, quæ præſentia promittit, afferens in Sacris altaris myſteriis efficacia, potentia, adeoque quadam quaſi omnipotentia: & quod in eis vere nobis adeſt, vereque præſens eſt Corpore, & Sanguine ſuo vero, verus, verax, ac veritas Chriſtus propter verbum, quod in ſupremæ nocte cœnæ cum Fratribus recumbens loquutus eſt, quod hodieque in Eccleſia loquitur, & perpetuo, donec redeat, loquetur, quantumlibet huic verbo multi non credant, præſentia, inquam, verbum facit, quæ in præſentiarum promittit, ſua autem cuique fides utilia ea, & ſalutaria reddit. Pollicetur illud, & efficit, proponit, offert, exhibet, hæc propoſita accipit, hæc oblata apprehendit, hæc promiſſis, & præſentibus fruitur. Prodeſt, inquit Hieronymus, ſignum ſi juſtitia [fidei utique] cujus eſt ſignaculum adſit, cæterum ſine illa ſuperfluum eſt: addo etiam noxium, neque tamen nullum. Aliud enim Sacramenti virtus, aliud veritas [& mox.] Oportuit oviculam ſi non qua vellet, at certe, qua poſſet de articulo, ſecus multo quam res habet, paſſim ventilato, fidem ſuam ſuo Paſtori liberare, qui de animulæ hujus ſalute [ne forte homuncionem faſtidias] rationem viciſſim ſis redditurus, &c. Lutetiæ ex ædibus Rhemæſis feriis Epiphaniæ MDLXI. ſcilicet ab Incarnato Verbo.

XCII.
Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. D. meo obſervantiſſ. Cardinal. Borrom. Ext. in mſ. Car. Spad. ſig. n.32. p.5.

Extracta ſunt colloquia illa, & Comitia in proximi anni Februarium, quorum exitus ſignificatus eſt ab Hyppolito Cardinale Ferrariæ Carolo Cardinali Borromæo Pontificio Nepoti, factionem Hugonottam præter omnium opinionem ſuis votis illuſam fuiſſe, licet omni virium contentione ad obtinenda templa incubuerit, rogatos quidem Senatores, utpote erga Eccleſiaſticos pravis affectibus imbutos, ad ſiniſtram partem inclinaſſe, ſed Concilii ſanctioris Senatores acerrime repugnaſſe, ac rem Catholicam defendiſſe, demonſtraſſeque, gemina Religione in Regnum inducta omnem ordinem everſum iri, decretumque fuiſſe non concedenda Hugonottis templa, prohibitumque ne nova extruere poſſint, utque invaſa templa, ac bona Eccleſiaſtica reſtituant; tolerari tamen ut extra Urbes, & Oppida conciones ſuas habeant, abſque ullo tumultu, & abſque

Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. D. Obſervandiſſime. Ex Ital.

In colloquio Paſſiacenſi Hugonotti convicti fuerunt, de cujus progreſſu Cardinalis Legatus certiorem reddit Cardinalem Borromæum.

ulla vi donec decreta Concilii œcumenici promnlgara ſint, quibus ſi non paruerint, ſolum vertere cogantur? Ex hoc contrario ſucceſſu cum feliciora ſperarent, Hugonoſſos rabie efferatos pallore vultus dolorem præſerre: cumulatiſſimam vero læsitiam ex eo a ſe conceptam, quod Rex Navarræ, qui penultimus ſententiam dixit, apertiſſime declararit, ſe parti Catholicæ ſtudere, atque modo ſuperius dicto pronuntiaſſe. Poſt eum vero Reginam repetitis aliorum ſententiis maxima contentione explicuiſſe pium animum erga ſacroſanctam Eccleſiam, præcipueque docuiſſe, licet hujuſmodi conventus habeantur, non alio a ſe conſilio conceptos, quam ut media exquirat, quibus ſeditiones ac tumultus enaſcentes inter populos extinguat; ac nunquam ipſam, vel filium exemplo prædeceſſorum Regum ab obſequio & conjunctione Eccleſiæ diſceſſuros. Hæc eſſe capita decretorum, quæ modo ſcriptis mandantur, ut promulgentur, ſententias Regis Navarræ, ac Reginæ matris pietate illuſtres ſuis conceptas verbis cum haberi poterunt tranſmittendas iri. Æquum autem eſſe, ut Pontifex Regi Navarræ ob conſtantiam in tuenda re Catholica explicatam grates agat, optimamque mentem pro rebus ejus promovendis oſtendat, utque expreſſis magis verbis Hiſpana illa promiſſa illuſtrentur. Hæc decreta ſibi a Regina Matre communicata fuiſſe diſſoluto conventu, addidiſſe tamen ſe ut iis facerer ſatis, qui præferunt conſcientiam ſuam doctrinæ Catholicæ accommodare non poſſe, niſi melius inſtructi ſuos errores ponant, percupere, ut colloquium doctorum ex utraque parte fiat, cui ipſa una cum ſanctiore Senatu interſit, ſummaque contentione rogatum, ut illi intereſſe velles, verum ſanctiſſime conteſtatam nihil in iis controverſiis decernere, ſed ut controverſa mittantur ad Pontificem, a quo cuncta dirimantur, vel ea ad Concilium definienda tranſmittat; ſufficere enim Reginæ, ut iſtis Hugonottis id concedatur auditos fuiſſe, utque reſponſa, atque declarationes ad ſingulas eorum propoſitiones aptentur, ut tandem importuna eorum ora obſtruantur. Verum licet Ferrarienſis nihil prætermiſerit in adducendis rationibus, ob quas Regia Majeſtas non deberet illud colloquium permittere, nec ſe ad illud adſtringere, & ſi non adeo prompte, atque expedite, ita volente Deo, cogi poſſit Concilium, ad quod omnes iſtæ controverſiæ referantur, nunquam tamen potuiſſe, Reginam a ſuſcepta opinione dimoveri, quam non aliter Legatus amplexabitur, niſi ita ſentiente Reverendiſſimo Cardinale Turnonio, cum quo ſperat, ſe errare non poſſe, maxime cum viderit quantam reprehenſionem incurrerit in re a ſe in ſimili argumento contra illius ſententiam, adjecta ea lege totius rei ad ſuam ſanctitatem referendæ, qua ratione nullum damnum rei Catholicæ inferendum videbatur. Maxime quoque conducere, ut fiat ſatis optimæ Reginæ, cum plurimum interſit illius benevolentiam devinctam tenere, pro explorato vero habeat Reverendiſſima Dominatio ſua, vitio Ferrarienſis authoritatem Eccleſiæ minime labefactatum iri, ſeque præfidere Hugonottos in eo colloquio res ſuas non magis provecturos, quam in aliis provenerint. Addidit Cardinalis Ferrarienſis aſperiora verba jactata fuiſſe inter Magiſtrum Equitum ſum Amiralium, pariterque inter Illuſtriſſimum Cardinalem Borbonium, ac Principem Condæum Fratrem, eas tamen altercationes nil gravius parituras, ſollicitatum fuiſſe Mormorantium ſeniorem, ut filius Caſtrorum præfectus ad Concilium mitteretur, ſed eas ſpes evaneſcere, itaque Ducem Candalæ a Regina ad id deſignatum, ſed obtentas ab eo graves excuſationes ob lites, quibus detinetur, itaque Reginam de alio inferioris gradus deligendo cogitaſſe, atque Præſules, ut profectionem ornent ad Concilium incitatum iri, &c. Datum apud Sanctum Germanum XVII. Jan. MDLXII.

Adjecit ad literarum jam claudendarum calcem, Mandata legationis ſuæ poſt varios circuitus a Senatu Pariſienſi fuiſſe admiſſa, ac licet alias id levioris foret momenti, hoc tamen tempore videri graviſſimi. Porro Reginam conſtituiſſe mittere ad Pontificem D. e Lanſaco Regiæ Societatis equitem, atque ex eo perſpicue conſtare, nec Regem Chriſtianiſſimum, nec Regnum ab obſequio Sedis Apoſtolicæ defectionem moliri, ſed in omnibus officiis præſtandis, quæ a majoribus exhibita fuerint, conſtantiſſime perſtare.

Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. Dominationis veſtræ Servus humillimus.

Hippolitus Cardinalis Ferrariæ.

At Pontifici idem Cardinalis ſignifica-
vit, ſe colloquio cum Hugonottis cœpto XCIII.
ex conſilio Cardinalis Turnonii interfuiſ-
ſe, ut impendentibus graviſſimis malis
occurreret; Regem Navarræ conjunctio-
nem cum Catholicis præferre conjun-
ctioni hæreticorum; ut magna gerat pro
re Catholica, magna quoque pro eo ge-
renda, nec ſufficere eximia verba. An-
teferendam eſſe animæ ſalutem cæteris
bonis, in his enim locis Principes ſalu-
tem animæ utilitate, ac voluptate facile
metiuntur.

De colloquio Poſſiacenſi, hæc monu-

men-

mentis ſuis tradidit Jacobus Laingeus
Jacobus Laingæus in vita Card. Joſtad. p. 29. Doctor Sorbonicus. *Carolus Rex Galliæ hoc nomine Nonus juſſit omnes doctos viros convenire anno Domini MDLXI. menſe Decembri in urbem Poyſiacam, ubi libertas data erat ad diſputandum de quibuſdam Fidei articulis, ſed quam temere, inconſiderate, & inconſulte, citra conſenſum, & voluntatem Summi Pontificis factum ſit, judicent pii viri, & illud in controverſiam revocare, & pro incerto habere, quod clariſſimum, & certiſſimum, & etiam a pluribus conciliis jam erat concluſum. Proh dolor, quam ſancte, pie, ac vere, ſolet dici*, Væ Regno, cujus Rex puer eſt? *Sic Anglia periit, ſic Scotia Fidem fere amiſit, ſic Gallia magna ex parte turbata fuit, dum nullus, aut Rex eſſet, aut tantum puer Regno præeſſet.*

XCIV. *Quod ad agitatas controverſias in eo colloquio ſignificavit Carolo Cardinali, multum tempus conſumptum ex utraque parte in Sermonibus de imaginibus, ac Reginam cujuſque opinionem auſcultare velle, ac multos doctiſſimos viros partes Catholicas ſtrenue propugnaſſe, tum adverſus eos, qui variis argutiis, qui eas abolendas contendunt, tum adverſus alios, qui arcanis artibus eas oppugnant, ac retinendas ajunt in Eccleſia, ſed earum abuſus emendandos, ita ut timidæ conſcientiæ earum adoratione non offendantur, exempli gratia, ut ab aris amoverentur, ac circa templa ad excitandam piam memoriam, vel ornatus cauſa collocarentur, repetentes illud Exod.* XX. Non facies tibi ſculptile, & ſimilia; *adduntque omnia ſimulachra a Deo prohibita, neque expreſſum Dei mandatum jure violari poſſe, hærentque literæ cortici, nec ejus expoſitionem aliam admittendam dicunt.*

Ulterius contendunt primis quatuor Sæculis nullum imaginum uſum fuiſſe in Chriſtianorum Eccleſia, nec aliqua veneratione, ſive honore affectas.

Addunt præterea damnatas fuiſſe in concilio Illiberitano, & Francfordienſi, at ſeptimam Synodum, quæ eſt Nicæna ſecunda, quia in ea approbantur, penitus reiiciunt, veluti non legitimam ex libello Caroli Magni recenter typis excuſo Pariſiis, in quo eadem Synodus impugnatur.

Afferunt etiam pro ſe plures antiquos Patres, ut Cyprianum, Arnobium, Lactantium, Origenem, Epiphanium in Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum traducta ab Hieronymo, in qua ait, a ſe diſciſſum velum, in quo Jeſu Chriſti imago depicta erat, diviſſe, contra authoritatem Scripturarum eſſe talium imaginum uſum; opponunt etiam Epiſtolam S. Gregorii ad Serenum, qua permittuntur imagines, ad excitandam memoriam tantum, ac prohibetur expreſſe earum adoratio; afferuntur etiam ab iis corruptelæ, & abſurdæ picturæ, quæ contra rei veritatem viſuntur in Eccleſiis, veluti Trinitatis in tribus perſonis; pingi Deum, qui incomprehenſibilis eſt, nullaque arte poteſt exprimi, & alia ſimilia.

Reſponſum eſt a parte contraria, atque oppoſita, authoritas univerſalis Eccleſiæ, cui promiſſum eſt perpetuum Spiritus Sancti præſidium in eaque uſum Imaginum uſque ad hæc tempora perpetuum fuiſſe propagatum; veterem eſſe hæreticorum morem ad ſuas confirmandas hæreſes captare occaſionem ex aliquo Scripturæ textu abiecto ſenſu Catholico, & univerſali, atque inhærendo ſenſui privato, proprio, & contrario.

Allati ab iiſdem fuere plures Scripturæ textus, quibus conſtat præceptum fuiſſe a Deo confici, quaſdam Imagines, ſeque ipſum Patriarchis, & Prophetis in variis figuris, & Imaginibus oſtendiſſe, in quibus fuerit adoratus.

Demonſtratum præterea in teſtibus adductis ab hæreticis non prohiberi confici Imagines, ſed ne adorentur cultu latriæ, atque idola a gentibus adorata pro diis, & quibus ineſſe aliquam divinitatem putabant, prohiberi; ab his Chriſtianorum Imagines maxime differre, non enim ſtatuas, vel picturas adorari, vel aliquam iis divinitatem affingi, atque honorem, venerationemque omnem ad Sanctos, quorum memoriam excitant, referri.

Allatas ab adverſariis authoritates adverſus idola dictas eſſe, ac ſi de Chriſti, & Sanctorum Imaginibus loquantur, corruptelæ alicujus cauſa, quæ in aliquo loco, vel tempore irrepſerit, fuiſſe pronunciatas, vel ante Concilium Œcumenicum, ac decretum Sedis Apoſtolicæ, cui ſua dicta, & opiniones ſubmittebant, loquutas fuiſſe, atque adeo dicta, vel facta ſingularia adverſus definitiones Eccleſiæ non valere.

Ita Epiphanium diſrupiſſe velum pia ardore, ſed non ſecundum ſcientiam, ut ait D. Gregorius in epiſtola ad Serenum Epiſcopum Maſſilienſem, quem arguit ob diffractas in ſuo Epiſcopatu imagines, tanto minus approbaſſet factum Epiphanii, qui velum in aliena diœceſi diſruperat mittendo falcem in meſſem alienam, atqui adeo deceptus fuit exiſtimans uſum imaginum eſſe contra Scripturam Sacram: Gregorium prohibere ne adorentur cultu latriæ, de ſe tamen profiteri, proſternere ſe ſolitum ante Imaginem Salvatoris non eam adoranda, ſed Chriſtum in ea repræſentatum.

Quod ad Epiphanii dicta attinet demon- XCV.

De Epiph. Baron. An. 10. 4. ann. 1392.

monſtrat Baronius illa ab Iconoclaſtis corrupta fuiſſe, eamque appendicem adjectam ab hæretico. Secundo non dici diſciſſam ab eo Chriſti imaginem, ſed quaſi Chriſti, vel Sancti cujuſdam, non enim ſubdit, ſatis memini, cujus imago fuerit: potuit etiam eſſe prophani hominis, ibi depicti, uti non raro aulæa in Eccleſiis, in quibus Adonis, & Venus picti ſunt, prætenduntur miniſtrorum ſtultitia, quæ pie lacerari poſſent. Sed ad legati literas redeamus.

Argumentum illud quo diſceptant adverſarii, quadringentis primis annis nullum fuiſſe uſum imaginum in Chriſtianorum Eccleſia multis productis Doctoribus confutatum eſt, qui vel primis quadringentis annis, vel paulo poſt floruere, nempe Martiale, Tertulliano, Lactantio, Euſebio, Cæſarienſi, D. Athanaſio, SS. Baſilio, Gregorio Nazianzeno, & Niſſeno, Paulino, Prudentio, Damaſceno, Gregorio Magno, Nicephoro, & aliis, qui antiquitatem uſus imaginum in Eccleſiis demonſtrant, tum ut iis Chriſtiani inſtruantur, tum ut ipſas veneratione afficiant. Præterea Sanctam Crucem omnibus temporibus in ſumma veneratione habitam fuiſſe. Atque ita novatores jactantes non fuiſſe uſum imaginum primis quadringentis annis convicti ſunt falſitatis, tum adverſus eos additum eſt, licet in primitiva Eccleſia non fuiſſet imaginum uſus, ſive quia Tyranni extrui Eccleſias vetabant, ſive quod ab ethnieiſmo converſis earum uſus, non conveniret, poſtea tamen confirmata fide, ac deleta idololatria novos ritus tempori, ac locis, aptiores induci potuiſſe, quod variis exemplis oſtenſum eſt.

Vide Bar. to. 1. ar. 57. num. 119. & t. 9. ar. 794. n 33. Ferd de Mendoz. de Conf. Conc. Il-lib. l. 3. p. 41. Labbè to. 7. Conc. Gen.

Nec maius faceſſebant negotium duo objecta Concilia, Eliberitanum nempe, & Francofordienſe, cum eorum pariter nutaret fides, ac authoritas, exploratumque eſſet, quam ſincere Carolus Magnus ab Hadriano Pontifice edoctus, ſub quo Francofordienſis fuerat Synodus coacta, Sanctarum imaginum cultum aſſeruerit.

Defenſæ quoque ſunt Imagines Sanctiſſimæ Trinitatis; quoad formam quidem Patris, en Daniele, ubi dicitur antiquus dierum: filium forma hominis pingi poſſe, cum hominem indueris: Spiritum Sanctum ſpecie Columbæ in Evangelio expreſſum. Quod ſi alicubi corrupselæ irrepſerint in Imaginum uſu ex imperitia, eas emendandas, ac populos de vero venerationis modo informandos. Cæterum inquirendum in Vaticana Bibliotheca libellum Caroli Magni, an diſcrepet ab iſto, quem oſtentant Hæretici, qui ab ipſis depravatus eſſe poteſt.

Denique lecta fuit epiſtola D. Gregorii ad Secundinum, ubi ait, quod ſe proſterneret ante Imaginem Salvatoris, & quod tamen eam non adoraret, ut Deum. Ac tunc a nobis maxima contentione poſtulatum eſt, ut illa pro definitione, ac regula hujus controverſiæ admitteretur, hoc enim modo tum aſſereretur conſuetudo inclinandi Corporis ad Sacras Imagines, ac pariter divinum præceptum prohibens idololatriam; præterea congrueret aliud dictum Gregorii; Imagines fieri, ut inſtruant, non ut adorentur [ſcilicet cultu latriæ. [Hoc poſtulatum noſtrum non poterant neutrales honeſte reiicere, ſed Miniſtri nunquam conſentire poſtulatis voluere, ſed pertinaciſſime inſtitere, eas e templis eiiciendas, contendentes, non alia ratione prohiberi poſſe, ne adorentur.

Demum Regina ſanxit, ut ab utraque parte in ſcripta redigerentur, qui modus tenendus eſſet ad docendum populum, ut en uſu Imaginum in nullum ſuperſtitionis vitium traheretur. Queis ſcriptis componendis opera datur.

Extat in MS. Archivii Vaticani Sen- XCVI.
tentia Sorbonicæ Academiæ, qua Sacrarum Imaginum veneratio commendata eſt adverſus Huguenottorum nefandas calumnias, ac conſilium optimum ſuggeſtum eſt Regi, ut dubia circa fidem exorta, vel ad Pontificem, vel ad Concilium œcumenicum referret.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3229. p. 283.

Theologorum a Pariſienſi Theologiæ Schola deputatorum ſententia dicta, & approbata in Conventu, qui fuit in Regis Franciæ Palatio ad D. Germani XI. Februarii MDLXI.

Jeſu Chriſti, Sanctorumque, & facere, & habere Imagines, eaſque ponere in Templis, & Oratoriis, minime pugnat cum Dei præcepto.

Ita venerari, & honorare imagines, ut qui eis habetur honor, referatur ad id quod ipſæ repræſentant, en traditione, & uſu Eccleſiæ, non eſt ſuperſtitio, nec idololatria, nec repugnat Sacræ Scripturæ, quæ ſolum prohibet idololatriam. Proſterni ante Jeſu Chriſti imaginem in eo adorando, qui per ipſum repræſentatur, ut ait S. Gregorius, & ante ſanctorum imagines inclinari, & geniculari, & ejuſmodi alia agere, quæ ſunt externa ſigna decentis reverentiæ, ſunt actiones pii, & religioſi animi, non autem idola colentis, aut ſuperſtitioſi; Thure item ſuffire, cereos, & candelas accendere, Deo vovere, & aliquid offerre ante Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Sanctorum imagines, quæ ſunt collocatæ in Eccleſiis, Hymnos, & cantica in honorem Dei canere, Sanctorumque laudabilem facere commemorationem, dum

ho-

honorantur, & orantur, ſunt in Eccleſia Catholica ſemper fieri ſolita, & ſanctorum Patrum ſententiis approbata. In proceſſionibus, & ſupplicationibus crucem ferre, ſanctorumque reliquias, & memorias, ut fiebat tempore Sanctorum Chryſoſtomi & Auguſtini, res eſt pia, & laudabilis.

Quod autem ad Sanctæ Trinitatis Imaginem attinet, & quatenus Deus in tribus perſonis ſit Spiritus, qui comprehendi non poteſt, nec effingi; non debet tamen videri alienum, & reprehendendum, ſi pingantur, aut aliqua alia ratione repræſententur ſigna, & figuræ, in quibus Sacra declaret Scriptura eum apparuiſſe, & ſic manifeſtaſſe hominibus, ut contineatur, & exerceatur populus in fide articuli Sanctæ Trinitatis, qui eſt præcipuum fundamentum Chriſtianæ Religionis quomodo per picturas, effigies, imagines, aut hiſtorias myſteriorum noſtræ redemptionis inſtituitur, & confirmatur in cæteris articulis noſtræ fidei, nempe Nativitatis, Paſſionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis: quo fit, ut ſic perſpicuum bonum eſſe, ac retinere imagines propter fructum, & utilitatem, quæ ex eis capitur, tum ut admoneatur populus beneficiorum, & illorum, quæ a Chriſto accepimus, tum ut eius Sanctorum dona, & ſalutaria exempla nobis repræſententur, ut pro iis Deum laudemus, & eorum etiam virtutem imitemur, & eadem ratione excitemur ad Deum diligendum, vitamque corrigendam, exercendamque pietatem, eoſque honoremus, & eorum auxilium invocemus, ut pro nobis apud Deum intercedant.

Neque tamen inficiamur, quin in eis acciderint, aut poſſint accidere, nonnulli abuſus adverſus Eccleſiæ doctrinam, & mentem, eiuſmodi eſſet abuſus plane intolerabilis, ſi in imaginibus æſtimaretur eſſe aliqua divinitas, aut virtus, propter quam eſſent venerandæ, aut honorandæ. Et quamvis ſit laudabile pietatis, & religionis inſtinctu ire ad ædes ſacras, eaſque viſere in memoriam Sanctorum, propterea, quod Deus ſua inſcrutabili voluntate, ac providentia nobis aliquando ſuam magis oſtendat operationem, & virtutem in uno loco, quam in alio, & aliqua magis ratione una, quam alia, magis tamen ad unam, quam ad aliam currere Imaginem, eamque pluris facere, & magis revereri, quod ſit ex ditiori, & pretioſiori materia, aut ſit ejus forma ſpecioſior, ac recentior, aut antiquior, aut ornatior, & elegantius, & concinnius expreſſa, & plane abuſus, & ſuperſtitio.

Eſt etiam abuſus, ſi quiſpiam in imaginibus ſuam collocet fiduciam, ut olim gentes in ſuis idolis. Non parvus quoque eſt abuſus, ſi pingantur, aut effingantur imagines forma impudica, & laſciva, & quæ non conveniat caſtitati, & integritati ſanctorum, & ſanctarum, quos repræſentant. Eſt etiam abuſus minime tolerandus ſicubi falſa, & commentitia excogitentur miracula, & eiuſmodi impoſturæ.

Ut his autem in ſimilibus occurratur abuſibus, nobis videtur expedire, ut frequentibus prædicationibus, & exhortationibus de his erudiatur populus. Qui eſt etiam docendus, alium honorem deberi Chriſto Domino noſtro, alium vero ſanctis, quos honoramus videntes eorum imagines: ex quo ſequitur, ut alio etiam modo ſint orandi. Ad Chriſtum quidem dirigendæ ſunt preces noſtræ, tanquam ad eum qui eſt author totius noſtri boni, eſtque ſolus, redemptor, & ſervator: ad ſanctos autem tamquam ad interceſſores noſtros, ut id, quod nobis opus eſt, a Deo impetremus per chariſſimum ſuum Filium Jeſum Chriſtum ut mos eſt ſolemnis Eccleſiæ ad Deum ſuas preces dirigere cum Sanctorum commemoratione, & per Jeſum Chriſtum eas terminare. Eſt etiam erudiendus populus ne, cum orat, mentem, & cogitationem ſuam defigat in imagine; ſed in eo, quod ipſa repræſentat, & totum ad Deum referat. Providendum eſt etiam ne cui privato liceat ullam erigere aut erigendam curare imaginem, abſque authoritate Epiſcopi, neque ulla admittantur miracula, niſi quorum legitime facta fuerit fides, & quæ non fuerint approbata ab Epiſcopo: Prohibeatur etiam auferre, & frangere imagines, propterea quod id valde adverſetur honori Dei, & ejus ſanctorum, & religioni Chriſtianæ magnum afferat detrimentum.

Definiendæ autem, & decidendæ huius controverſiæ, & aliarum quæ ad fidem pertinent, & totius reformandæ Eccleſiæ, non eſt alia melior, & commodior ratio, quam ſi ad œcumenicum referatur Concilium, aut ad Sanctam Sedem Apoſtolicam.

Certiorem fecit Hippolytus Cardinalis XCVII.
Ferrariæ Pium IV. non potuiſſe adverſus ſectam Huguenottam omnia neceſſaria remedia adhiberi, multum, tamen in aliis promotum, perpenſis impendentibus periculis; ac quantum ſagaci coniectura colligeret, duo ad malum hoc elidendum neceſſaria remedia, alterum, quod jam a Sanctitate ſua ſumma prudentia adhibitum eſt, cujus ſacra conſilia nullo utinam caſu abrumpantur, alterum eſſe temporis beneficium, in quo maior locanda ſit ſpes, quam in alterius remedii vehementia; Sincere ſe poſſe aſſerere, maiora adjumenta cauſæ Eccleſiaſticæ temperatis a ſe officiis allata, quam acri alio-

Ext. in mſ. Card. Spad. ſig. n.31. p.1.

rum

rum acerbitate. Hæc ipſum ex Nichetto, qui a ſecretis eſt, intellecturum. Omnia denique data imperia ſtrenue a ſe confectum iri; cum Sanctitas ſua multo melius agnoſcat, quæ magis publico beneficio, atque Apoſtolicæ Sedis decori vertant, &c. Datum apud Sanctum Germanum IV. Novembr. MDLXI.

Ext. in MS. Car. Spad. ſig. n.31.p.27. His addidit Ferrarienſis Cardinalis Legatus in literis ad Cardinalem Borromeum, ſe omne ſtudium in eo collocare, ut agnoſcat Regina, diſſenſionis pertinaciam ſtare a parte ſectariorum, quibus nulla cura inſit pacandorum horum tumultuum, ac diſſidiorum regni, ſed id tantum conſectantur, ut ſuas opiniones tueantur, quod jam in ſermone diſceptandi cauſa illato patuit; oſtentarunt enim maximum fœdus, & conſenſionem Gallorum Huguenottorum cum Anglis hæreticis, Scotis, Danis, Suecis, ac Poloniæ, & Germaniæ parte. Ego vero, ſubdit, imprimere Reginæ animo non prætermiſi, quamdiu hi conjuncti extiterint cum his, qui ſe hoſtes Sedis Apoſtolicæ profitentur, non ſperandum eſſe, ut conjungantur huic regno, quod ipſa in conjunctione, & obſequio Sedis Apoſtolicæ perſtare optat: atque hoc argumento eos ſegregare meditatus ſum a conjunctione, ac fœdere aliarum Provinciarum, aut cum conſtet eos magis conjunctos eſſe velle exteris nationibus, quam cæteris Gallis, Regia Majeſtas eo magis eorum perfidiam, atque exitialia conſilia agnoſcat: nec poſſe ipſos in his rebus fidele conſilium ſuggerere, cum nullo publici boni amore afficiantur, atque adeo potius habendos horrori, atque regno depellendos; quæ quidem monita in animum Regiæ Majeſtatis alte deſcendiſſe mihi viſum eſt.

Edictum, quod confectum eſt, cum diſſolveretur poſtremus conventus, non eſt promulgatum a Senatu Pariſienſi, licet enim gratum ſit habitum in ea parte, qua favet Catholicis, in alia tamen repugnatum, qua nimium Hugonottis ſtudet, ac pœnæ abrogantur contra eos in alio menſe Julio ſuperioris anni conſtitutæ, viderique iis facultatem profitendæ ſuæ hæreſeos regio conſenſu indulgeri. Arbitrabatur Regina illo edicto optime conſultum Catholicis pro acerbitate temporum, ſicque Huguenottos ad parendum juri revocari, atque ad Eccleſias, & alia bona erepta Catholicis ab iis reſtituenda, ſuum temporis meliora expectanda.

XCVIII. Prædicto colloquio finis impoſitus eſt, poſtquam primum lecta fuere Miniſtrorum Huguenottorum ſcripta, dein Catholicorum, in quibus nulla animadvertebatur conſenſio, adeo ut Regina, & Rex Navarræ, accerſitis Turnonio, & Borbonio Cardinalibus, ac Regii Scrinii Magiſtro, collatiſque inter ſe Sententiis imperarit Scrinii Magiſtro, ut regiam mentem cœtui panderet, qui hæc ferme concepta verba retulit.

Reginam quietis, & concordiæ iſtius Regni percupidam perpenſis controverſiis, ac diſſidiis Religionis, in hoc Regno concitatis, optaſſe fieri coram ſe colloquium aliquorum utriuſque partis Doctorum, ut modum exquireret, quo ipſos inter ſe conciliaret, atque has controverſias componeret, tamen perſpexiſſe in hoc primo articulo de imaginibus propoſito multis diebus doctiſſime diſceptato, quanta ſit opinionum diſcrepantia, ac non modo partes inter ſe propius non acceſſiſſe, ſed longius a concordia diſceſſiſſe; at ſi in hoc articulo omnium facillimo conſentire inter ſe non potuerint, Regiam Majeſtatem perſpicere, multo minus ſperandum, ut in aliis articulis gravioris momenti inter ſe conſentiant, atque adeo ne diſceptationes, ex quibus nullus ſperatur fructus, imo majores contentiones, atque odia augentur, repetantur, viſum eſſe dimittenda hæc colloquia, atque hortari ſe Doctores Sorbonicos, ut Lutetiam ſe recipiant, ubi conjunctim opiniones ſuas circa articulos ſubſequentes ſcriptis commendent; idemque agant Huguenotti, pariterque Theologi Illuſtriſſimi Legati, ac ſi aliqui e Regno Doctores velint ſuas opiniones ſcriptis tradere, tradant, quæ omnia Regi tradita, vel ad Pontificem, vel ad concilium tranſmittantur, prout Regiæ Majeſtati opportunius viſum fuerit. Ita Congreſſus ille diſſolutus ſumma Catholicorum decretoriam eam ſententiam laudantium voluptate. Quatuor ex iis, qui vocantur Neutrales, ſuas opiniones in ſcripta redactas, circa Imagines obtulere, ſed eæ magno eorum dolore, ac pudore admiſſæ non ſunt. Horum exemplaria, & Catholicorum ſcripta veſtræ dominationi Illuſtriſſimæ tranſmitto. De his vero omnibus Regina ocyus certiorem me reddidit, atque etiam una cum Rege Navarræ inviſere dignata eſt, ac prolixis verbis ſucceſſum colloquii, ac alia optima ſua conſilia expoſuit. Certe vidua Regina, & Navarræ Rex optimum, ac firmiſſimum erga Fidem Catholicam ſtudium oſtenderunt, nec non Regina conceptam lætitiam oſtendens ex optima Regis Navarræ in partes Catholicorum propenſione, eo præſente, hæc verba repetiit, nolle poſthac in religionis rebus, ſi non optime ſuccedant, excuſari, cum Regem Navarræ pro tuenda religione ſibi conjunctiſſimum habeat: quod conſpicuum indicium eſt difficultatum in conficiendis rebus objectarum, dum opinionibus diſſentirent. Propterea ſæpius repetii hunc Principem officiis devin-

vin-

vinciendum, cum in eo ſumma rerum conſiſtat. Exulto de hoc rerum ſucceſſu, cum nulla ſit jactura facta, ſed potius promotum; tum vero infirmitas hæc ad vigorem aſcenderit, extrema remedia non patitur qua initio adhiberi potuiſſent; oppugnata, vero veritas magis effulſit, &c. Datum apud Sanctum Germanum XI. Febr. MDLXII.

XCIX. Hæc licet ex parte proximo ineunte anno geſta, præſeoti annectenda viſa ſunt, ne eadem repeterentur.

Inflicta tamen eſt maxima plaga Catholicæ Religioni ex illo colloquio non aliter, quam ex Lipſienſi diſputatione Lutheraoiſmo; ex illo namque ingenia ad novorum dogmatum cognitionem excitata. Quamvis enim hæreticorum argutiæ confutatæ ſint validiſſimis argumentis, tamen quia illæ feriunt imperitorum ſenſus, reſponſa vero ſublimiora ſont, quam ut a carnalibus hominibus, maxime a fœminis capi poſſint, non enim humana fides habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum, hæſere hæreticorum ſophiſmata imbecillibus animis, tamquam jacula: cumque aotea Miniſtri Calviniſtici in angulis tantum, atque locis abditis ſoa venena diffunderent, ex ea diſputatione, in qua hæreſiarchæ comparati fuerant cum Epiſcopis, excitati, atque inſoleſcentes paſſim per omnes Provincias provocare Sacerdotes, ac præſules ad diſputandum auſi ſunt, ſaſtuque, & furore armati, quaſdam Eccleſias invaſerunt. *Cum in colloquio Piſſiaco, Epiſcopi, ac Theologi Pariſienſes* (inquit Belcarius) *tum Miniſtris Calvinianis haud convenire potuiſſent, Calviniani ſibi victoriam vendicantes, templa quædam occuparunt, quibus ſe nemo oppoſuit*, propendente nimirum Regina Catharina Regni adminiſtratrice, quam adminiſtrationem, ut ſibi aſſereret adverſus eos, qui ad eam Regni procurationem ſpectare negaverant, Gaſparem Caſtillionem Amiralium enixe rogavit, ne ſibi adverſaretur, quem authoritate apud Navarrum Regem plurimum poſſe noverat. *Ille* (inquit Belcarius) *quidvis ſe perfecturum pollicitus eſt modo ſuæ ſectæ id eſt Calvinianæ, libere, & publice obeundæ poteſtas daretur, illa datum iri repromiſit*. Quamvis vero tertio nonas novembris edictum manaſſet, ut Calviniani templa veteribus poſſeſſoribus erepta reſtituerent, tamen illi, qui ſe legibus ſolutos opinabantur, non paruere, imo Amiralius tot templa, quot hæreticorum erant cœtus, ſcilicet bis mille centum quinquaginta poſtulavit. Et quia increbreſcebat fama, Pontificem, Regemque Hiſpaniæ, cum Catholicis Gallis arma conjuncturos ad Hæreticos eo Regno depellendos, Calvinianos ſi bellum inſtaret, Regi ſuo ſumptu militaturos ſpopondit. At Guiſii, Mommorantius equitum Magiſter Mompenſerius, Briſſacus, ac Sanctandreanus, Catharinam Reginam officii monuere, atque ex negligentia regiorum Magiſtratuum, qui edictum Julianum non obſervabant, ſeditiones, & bella concitatum iri; itaque extremo novembri ex aulico comitatu diſceſſerunt. Exinde ab horum diſceſſu Calviniſmus magis ingraveſcere, cum Gaſpar Colinius in aula dominaretur, atque Navarræ Regem, & Principem Condæum ſuis conſiliis duceret, nec non Hoſpitalis, quem Beza hæreſiarcha ſaviſſe hæreſi teſtatur, Senatores Pariſienſes ad ſe pelliceret, ac tum præter Calviniſmum graſſata eſt neutra religio, proximique Galliarum excidii terror pios invaſit, quæ mala ob oimias in celebrando concilio moras creviſſe, memorat Claudius Eſpencæus, eoque prolapſos jam plures, ut non concilium œcumenicum audiendum, ſed privata conventicula diſceptareot. Sic igitur ſcribit.

Belc. lib. 29. n. 33.

Ibid. n. 28.

Nec hodie deſunt, qui plauſibili Evangelii titulo non tantum interreligionem, ſed & interregnum, & anarchiam meditentur, in qua fiat, quod ſcriptum eſt: In diebus illis non erat Rex in Iſrael, ſed unuſquiſque, quod rectum erat, vel oculis potius ſuis videbatur, faciebat. Qua loci Spiritus Sanctus Magiſtratuum reprehendit ignaviam, & depravatæ diſciplinæ, corruptique cultus divini cauſam, cum illi non magnopere curant, qualis populis doctrina proponatur, ſic quaſi nullo apud nos regnante, ſua quiſque vivat arbitratu. Et paulo poſt. *Quanta iis non multis annis facta ſit a ſancta Sede Apoſtolica diſceſſio, videmus, atque palpamus; metuendum ne major fiat niſi mature adhibeatur remedium. Et talium tamen motuum, defectionumque vix alia cauſa eſt, quam quia totos jam annos plus quadraginta Concilium ab omnibus piis fruſtra expetitur, nec obtinetur. Dum autem fictum magis hactenus eſt, quam ſerio indictum, hoc eſt, loco eius toties mutato coactum, motum, prorogatum, ſuſpenſum, interruptum, translatum, diſſolutum, factum tandem eſt, ut quo Pontifice ſuperſtite coiturum eſſe Concilium aliqua ſpes erat, vix ſint, qui adire velint; ſint etiam, qui de rebus, quæ proprie ſunt Concilii, in comitiis quique ſuis, quam in Concilio ſtatui malint, ut ſint ſcilicet tot fides, quot provinciæ, tot religiones, quot nationes: adeoque quas, vel omnium ma-*

C. Claud. Eſpencæus in ep. ad Mich. Hoſpit. Fr. Canc. Jud. 17. p. 626.

nime præſto eſſe, & ſeceſſionis à reliquis ſuæ in legitima Syuodo rationem reddere oportebat, uec ad Syuodum quidem ſeſe venturas publico, publicatoque typis reſponſo Pontificiis Legatis, nuper non diſſimulaverunt, non contemnendi ſane Principes, & bona Germaniæ, hoc eſt ampliſſimæ propemodum nationis, pars. Et ut in nos deſcendamus, & ad Galliam noſtratem veniamus, quam ſolam errorum, & hæreſum monſtra non habuiſſe, in Vigilantium ſacer olim jam ſcribebat Hieronymus, nec ita poſt ſub Juſtiniano Agathias Scholaſticus, Francos omnes eſſe Chriſtianos, & rectiſſimæ inter cæteros perſuaſionis: mirum quos religionis ergo ubique pene tumultus ciet. Videmus quo res deducta ſit, quo ſit relapſura, viderit Dominus, cuius ingenti quidem beneficio foris pugnæ deſunt, ſed intus, ſi umquam alias, & timores, & terrores. Pax vobis Dei gratia cum Rege Catholico Chriſtianiſſimi Regis Sororio; pax cum Imperio, & Cæſare; pax a reliquis vicinis, ſed non pax a domeſticis, adeoque nec a nobis ipſis; neque vero dubitamus, & Chriſtianiſſimam Reginam noſtram, & Sereniſſimum Navarræ Regem generalem Franciæ præfectum, & Regii Sanguinis Principes, quam Regni ordines, pro ſuo quemque, tum in Deum, & Dominum Noſtrum Jeſum Chriſtum, & amore, & honore, tum in Chriſtianiſſimi Regis noſtri ætatulam affectu, de componendis his tumultibus, & rebus ita perverſe conſtitutis in ordinem, ac ſtatum decorum, aliquando reſtituendis, eſſe [prout atque debent] anxios, & ſolicitos. Teſtes ſunt præter alia, tam ſolemnes, & quotidianæ in curiam Pariſienſem coitiones, alternantes ſententiæ, & graviſſima conſulta, & neceſſe quidem habent conſulere, qui enim in re adeo momentoſa ſolemni clauſula abſtinerent? nam templorum, quæ periclitantur, excidia, locorum, niſi obviam eatur, indubie publicorum, familiarumque ſecutura eſt extinctio? etenim, ſi quis omnium retro temporum deſcriptiones obſervet, & Regnorum, & Imperiorum mala, & Eccleſiarum moleſtias, una, & ex æquo accidere reperiet, ſeque ſic Rempublicam, & Religionem redamare, ac invicem honorare, ut altera, vel turbata, vel pacata, altera quadam, quaſi vel commiſeratione turbetur, vel gratulatione conquieſcat. (Et infra.)

[Claud. Eſpencæus in ep. ad Mich. Hoſpit. 627.] *Quocumque vertas oculos, multa eſt querelarum, & quidem juſtiſſimarum materia, & ea eſt rerum humanarum, etiam Eccleſiaſticarum natura; maris in morem multa ſecum deferre, quæ abſorbet. Eccleſia, & hic quidem ſancta, ſine nævis tamen ullis, ſine rugis, & maculis,* [Eph. 5.] *non prius futura, quam Chriſto ſuo, cum apparuerit in cœleſtibus, tota glorioſa exhibita, & repræſentata. Quod conſiderantes glorioſi ſane viri, laudatiſſimique Principes Romani, Conſtantini, Theodoſii, Juſtiniani, &c. noſtrates quoque conſtitutiones, non dubium, quin de paſtorum conſilio inſtitutione, ac conſenſu ediderunt. Etenim Chriſtiani Principes pro æterna vita Pontificibus, & Pontifices viciſſim pro temporalium rerum curſu Principibus opus habent, ut agnovit ad Michaelem Imperatorem Nicolaus PP. I.* [Diſt. 96.] *Meminerint tamen ſe boni Principes Eccleſiæ filios; non dominos, intra Eccleſiam eſſe, non ſupra, quod non ſolum nulla eorum offenſione, ſed & cum gratia, & ea, qua nihil honorificentius dici poteſt, honorificentia dixit, & poſteritati dicendum reliquit in Auxentium hæreticum Catholicus paſtor Ambroſius. Idem quoque hic Valentiniano.* [Lib. 5.] *Libertatis, & Sanctimoniæ paris coepiſcopus Gregorius Nazianzenus Valenti Imperatori in faciem auſus eſt, ita dicere.* [Orat. 18.] Chriſti lex vos meæ poteſtati, meoque ſubjecit tribunali, imperamus, & ipſi, addo Imperio majori, & perfectiori, ut oportet potius carni Spiritum, & terreſtribus præeſſe cæleſtia: ſuſcipe igitur vocem liberiorem. Scio te ovem eſſe gregis mei, & paſtoris magni agnum, Chriſti gratia regnas, Chriſti gratia imperas, &c. *Sic autem ſunt Reges Eccleſiæ filii, ut & nutritii.* Erunt, *inquit per Prophetam ad Eccleſiam Dominus.* [Eſ. 49.] [Eſ. 60.] Erunt, inquam, Reges nutritii ac proinde patroni, defenſores, advocati tui. Reges, *ait idem*, miniſtrabunt tibi, & mamilla Regum lactaberis, ac proinde defenderis; ac propugnaberis, &c. Hæc Eſpencæus.

Ut vero proximo anno ineunte conceſſa ſit hæreſeos promulgandæ libera facultas regio edicto ex quo malorum omnium, quæ Galliam poſtea merſerunt, fons erupit, ſuo loco dicetur.

CI. Pronis ita in exitium Gallicis rebus, cum gravis terror delendæ ab impiis Religionis Catholicæ in florentiſſimo eo Regno immineret Ferrarienſis Legatus, & Turnonius Cardinales, cum Sanctandreano, & proceribus Catholicis, atque [Belcar. l. 28. n. 26.] Regis Hiſpaniæ Legato verſarunt conſilia de retinendo in Fide Catholica Antonio Navarræ Rege, atque ad capeſſendam Catholicæ Religionis defenſionem obſtringendo, reque communicata, cum Pontifice, ac Rege Hiſpaniæ, promiſſa eſt a Philippo II. Rege Hiſpaniæ extremo hoc anno Regi Navarræ Sardiniæ Regnum, ſi in vetere orthodoxa Religione perſtaret, atque Henricum Filium in

ea-

eadem educaret, quod quidem commentum merum fuiſſe tradunt vulgo hiſtorici, ſed rem ſerio, & puro animo agitatam inferius viſuri ſumus, cum etiam Pontifex Philippo Regi ad compenſandum id damnum, quod ex Sardiniæ largitione contraheret, ſe devinxerit, ut dicetur inferius, quod non latuit Belcarium dum ait: *Se quaſi prædem conſtituebat Pius Pontifex.*

Id. ibid. Auguſt. Thuan.

CII. Extant eo argumento proximo ineunte anno Literæ Hippolyti Cardinalis Ferrariæ ad Cardinalem Borromeum datæ, quibus certiorem fecit, reverſum ex Hiſpana aula Oratorem a Regina miſſum, optima verba a Rege Catholico erga Regem Navarræ retuliſſe de conferenda illi æqua compenſatione, quamvis ea ſpeciatim expreſſa non fuerit, modo Navarræ Rex ad Res Catholicæ Religionis ſtrenue confirmandas in hoc Regno ſe compararet, atque ad compeſcendos tumultus, pro quibus comprimendis Majeſtas Catholica ad Catholicorum partes capeſſendas, ſe paratiſſimam exhibeat, tamque ingentem ruinam Chriſtiani Imperii avertendam Regem Navarræ ad hoc negotium veluti maximi momenti faciles aditus dare, atque a ſe ſollicitari ne egregiæ occaſioni deſit, dum hic cœtus publici habentur, ac multi inclinant, ut ſerviatur tempori, atque adverſariis ſectam ſuam conſtabilire permittatur. Urgeri a ſe eum Regem, ne quid in gratiam ſectæ Hugonottæ, tum publici, tum privati boni cauſa decerni patiatur, quod idem Rex ſibi perſuaſum, optimumque conſilium oſtendit, ac ſummæ ejus ſpes locatæ ſunt in optimis, ſtrenuiſque officiis, quibus Pontifex eum proſequitur. Idem Rex Navarræ, ac Regina Mater in dies fieri certiores expetunt a Nichetto de optima Pontificis mente in hoc negotio. Foveri a ſe maximas ſpes, non permiſſurum eundem Regem quid conſtitui in conventibus ordinum adverſus rem Catholicam, ne ſibi officiat, ſpeſque ſibi propoſitas diſſolvat; in iis vero majorem partem pronam eſſe, ut faveat Huguenottæ Sectæ, maximumque damnum rei Catholicæ illatum ex modo, quo Hoſpitalis Regii ſcrinii Præfectus rem propoſuit in Comitiis, in Hugonotticam partem propendendo, tramitemque indicando, quem in ſententiis ſuis ſequuturi eſſent; cæterum mirum id non videri, cum ſint iidem Pariſienſes Senatores, qui in cœtibus æſtate præterita habitis Catholicæ Religionis dignitati adverſati ſunt: verum plures ſupereſſe, & dicendi gravitate, ſtabiliterque judicii magis conſpicuos, qui ſunt e ſanctiori Regio conſilio, qui ſententiam dicturi ſint adeo ut ſperet cauſam fidei ab illis ſtrenue defendendam, nec opiniones numero, ſed pondere libratum iri. Authorem ſe fuiſſe Reginæ, ut horum opiniones accipiat, non veluti decretorias ſententias, ſed ſuggeſta monita, utque ſibi jus, atque imperium decernendi cum ſanctiore Regio conſilio reſervaret; nonnullos tamen adverſatos, atque ſcrinii præfectum impuliſſe, ut de his eam interpellaret. Summis opus eſſe viribus, atque interrito animo ad molimina adverſariorum diſſolvenda; magno quidem ſe arſiſſe deſiderio, his cœtibus intereſſe, cum Regii Senatoris locum teneat, idque ſibi a Rege Navarræ ſuaderi, ſuamque præſentiam cauſæ Religionis in iis conventibus perutilem fore, cum ſit opus viris, qui ſumma libertate eloquantur, ſuoque exemplo alios ad id concitent, ſed deterritum ſe ob pravam eam cenſuram, qua ob concionem infeliciter auditam perſtrictus eſt, nec ſe ultra calumniantium telis velle exponere, cum geſta non in bonam partem, qua fiunt, accipiantur.

Ext. in mſ. Card. Spad. ſig. n. 31. p. 2.

Percrebuiſſe famam, de recenti excitatos in Aquitania motus, atque ab impudentiſſimis Hugonottis nonnulla templa evaſtata, direptaque Oppida, viſumque comitiis Ordinum fuiſſe eo mittendum Principem Condæum, facileque inclinaſſe Hugonottæ factionis ſtudioſos, tum ut ſeditioſis faveret, eum, ut data ea occaſione ex his conventibus ſubduceretur, ſed ſectæ Hugonottæ fautores mutaſſe ſententiam, ne eo abſente ipſorum res in pejus labantur, atque adeo diſceſſum entrahi, donec dimiſſi ſint conventus. Allatam Pariſiis famam in craſtinum diem apparari Calviniſticam cœnam, in quam maxima hominum multitudo concurſura foret, cum inſignis alicujus periculi offendiculo, publicæque expilationis terrore, ac mox Reginam proficiſci ea juſſiſſe Regiorum Caſtrorum Præfectum Memorantium, ut eam rem diſturbaret, Miniſtriſque Calviniſticis vetuiſſe, ne quid novarent, accerſitoſque præſentibus Navarræ Rege, ac Principe Condæo objurgaſſe, atque monuiſſe, ne præſidio eorum perfiderent, quos etiam ultores perſenſuri eſſent, idque ab iiſdem Rege, & Principe confirmatum.

Regem Navarræ, ut optimum erga Religionem animum ſibi panderet, nuper aperuiſſe conſilium dimittendi domum Reginam Navarræ, eo fuco, ac ſpecie, ut propriis rebus conſuleret, eamque boni, & æqui rem accepiſſe, ſibique a Regina Matre, atque a Rege promiſſum, ea abeunte poſt hac non permiſſuros, ut conciones hæreticæ in aula habeantur, ex quo quanta le-

lætitia exultarit, judicio Illuſtriſſimæ Dominationis relinqui, verum ob adverſa tempora, & inſalubrem valetudinem, profectionem Reginæ in vero primum extractam, &c. Decima Januarii Milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo.

CIII. *Guill. Roſſaus p. 361.*

Exeunte anno mota eſt Lutetiæ ab Hæreticis ſeditio die SS. Innocentium memoriæ ſacro, nam cum plebe Catholica exarmata Calviniſtæ armis inſtructi ſua prophana conventicula in æde propinqua Eccleſiæ Sancti Medardi agerent, efferati in iras, quod fragore campanarum turbaretur eorum concionator, in Eccleſiam hoſtili impetu irruperunt, eamque cædibus, & horrendis ſacrilegiis funeſtarunt, ut Guillelmus Roſſæus de barbara eorum impietate queritur.

Calviniſtæ Catholicos in Eccleſia adoriuntur.

In Pig. l.6. c.7.

Adeo projecta ad malitiam, & ſacrilegium erant; ut in tenera Evangeliſmi ſui infantia, cum ille viu dum in crepundiis vagiret, vix dum primos dentes emitteret, in ipſa Metropoli, & tum propter potentiam, tum propter Catholicæ fidei zelum præcipua Galliarum Urbe Pariſienſi, uſque eo ſe efferebant, ut prædicante ſuo miniſtro Seruetano, qui Trinitatem & ſimul Ariano, qui Chriſtum Deum negaret, inſtigavit, ipſa Chriſti nati celeberrima feſtivitate in Eccleſia Sancti Medardi populum Catholicum invaderent, Viros fœminaſque ſauciarent, & occiderent, Chriſti, & Sanctorum Imagines confringerent, calices, veſtes, & ornamenta Eccleſiaſtica compilarent, pedibus ſuis Sanctiſſimum Chriſti Corpus conculcarent, in Eccleſiam equos ſuos ſtabulatum inducerent, Presbyteros, alios equorum incurſu proſternerent, alios ſaucios, & vulneratos in vincula conjicerent. Hæc, qui in infantia tali tempore, tali loco, in Civitate Pariſienſi, in primo juſtitiæ foro admittere ſunt auſi, ii grandiuſculi facti in Normandia, in Delphinatu, in Guienna, & Guaſconia, ubi nullam juſtitiam cogitabant, ubi nec Deum, nec hominem verebantur, ubi ipſi ſupremi erant omnium Principes, ubi eis in Chriſtum, & Eccleſiam ejus jure Evangelico quidquid illis libuit, illis licuit, hic demum quid non erant iſti fideles acturi?

MS. Car. Spad. ſig. n.31. p. 26.

Concitati ejus tumultus Pariſiis ab Hugonottis meminit Cardinalis Ferrarienſis in literis ad Carolum Borromæum datis apud Sanctum Germanum XXVII. Febr. MDLXII. paucos afferens interſectos eſſe, ac periculum ipſo damno longe majus extitiſſe. Catholicos ad Regiam Aulam acceſſiſſe, conqueſtoſque de inſolentia Hugonottorum, ac pro æquitate ſuæ cauſæ expoſuiſſe, ipſos armis exutos fuiſſe, ut parerent Regio imperio, at Hugonottos noluiſſe arma ponere, atque adeo enixe poſcere, ut ipſis reſtituantur arma, quibus ſe adverſus vim Hugonottorum tueantur, quos in ſuſpicionem vocant, ne ex illis conventibus, quos armati habent, ad diripiendas Catholicorum opes involent. Veniſſe quoque Hugonottos, & plura in ſui excuſationem dixiſſe, ſe retinere arma, ne inermes a Catholicis numero pluribus opprimerentur. At Reginam, Regemque Navarræ bonis verbis permulſiſſe Catholicos, ac ſe quieti, & libertati Pariſienſium egregie conſulturos, Hugonottos vero ab iiſdem Regina, & Rege aſperis caſtigatos verbis, ni ab hujuſmodi inſultibus ſibi temperarint, in eos legibus, & armis animadverſum iri, ac præſente Regina, Regem Navarræ dixiſſe ſe valere animis, quando ipſa aſſenſerit, ad horum inſolentiam contundendam, ac perſpicue dignoſci Regias Majeſtates, ac univerſos Catholicos maxime offenſos, quod Andelotus Caſtilio equitum magno ſuccinctus numero Theodorum Bezam per compita Pariſiorum ſtipet. Quia vero conculcatum fuerat impie ab Hugonottis in Eccleſia Sancti Medardi Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, præter alia nefanda ſacrilegia, nec tamen in ſacrilegos ſuppliciis, ſed inanibus verbis fulminatum erat, propterea Hugonotti ad graviora prorupere, verum Senatus Pariſienſis proximo anno menſe Junio ad eam injuriam contrario pietatis facinore ſarciendam inſigni pompa ducto agmine Religioſo ſupplicationem ſolemnem ad eam Eccleſiam circumlata per Urbem ingenti apparatu Euchariſtia celebravit.

Fremente ita in Gallia Huguenotta hæreſi, ea quæque peſtis in Comitatum Avenionenſem irrepſit; ac licet cenſores fidei expurgando malo præeſſent, deerant tamen delatores, ac teſtes, qui eo flagitio implicitos accuſare auderent, quare ad Provinciam illam in fide continendam Pius teſtium nomina ſupprimi in judicin juſſit. CIV.

Ad futuram rei memoriam.

Pius IV. l.1. pag. 582.

Ut in Avinionenſi Urbe hæreticos pellat Pius IV. laborat.

Cum, ſicut non ſine magna animi noſtri moleſtia accepimus, humani generis hoſte inſtigante, adeo Schiſmaticorum, & aliorum Hæreticorum numerus in Provincia, Statu, & Diœceſi Civitatis noſtræ Avenionenſis prævaluerit, ut propter eorum, ſeu alicujus ipſorum potentiam, & malitiam nullus contra eos deponere, ſeu eorum crimina revelare, & accuſare audeat, quo fit, ut ipſi Hæretici, & Schiſmatici remaneant impuniti, in non modicam Divinæ Majeſtatis offenſam, & grave perſonarum catholicarum ſcandalum. Nos ne

in

in futurum aliquis metu ipſorum Hæreticorum, ac Schiſmaticorum, eorum crimina revelare formidet, & nihilominus in præmiſſis opportune providere volentes, Motu proprio, & ex certa ſcientia noſtris dilecto filio Fratri Bernardo moderno Inquiſitori Avenionenſi, vel pro tempore exiſtenti in dicta Provincia Hæreticæ pravitatis Inquiſitori, ut perſonas, quæ Schiſmaticos, ſeu Hæreticos hujuſmodi revelaverint, ſeu contra eos depoſuerint, & teſtificaverint publicare, ſeu revelare minime teneantur; & ſi ab eodem Inquiſitore aliqua ipſorum teſtium dicta publicari contigerit, ita truncata, & ſecreta publicentur, ut cognitio nominum, & cognominum ipſorum teſtium ad aliquem devenire non poſſit, quodque ipſe Inquiſitor a quoquam ſindicari nequeat, & nemini, niſi nobis, aut pro tempore exiſtenti Romano Pontifici, & Almæ Urbis noſtræ ſupremis Inquiſitoribus de proceſſibus per eum contra dictos Hæreticos, & Schiſmaticos formatis rationem reddere teneantur, authoritate Apoſtolica tenore præſentium concedimus pariter, & indulgemus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die I. Novembris MDLXI. Pontificatus noſtri anno II.

Infecta erat propinqua Avenioni Auraſia Calviniſtica hæreſi, in qua impietas libere propagabatur; cum vero Guillelmus illius Princeps hæreſim nondum eſſet profeſſus, Pontifex rem adminiſtrorum ipſius, vel ſocordiæ, vel improbitati adſcripſit, atque ipſum hiſce literis urſit, ut Auraſiæ Catholicæ Religionis decus tueretur, atque aberrantes a fide ad caſtra Eccleſiæ redire laboraret.

Dilecto filio Nobili Viro Guillelmo de Naſſau Principi Auraſicenſi.

Pius IV. l.1. pag. 520. *Dilecte fili Nobilis ſalutem, &c. Quanto Chriſtianæ Reipublicæ luctu, & incommodo, quantaque orthodoxæ fidei perturbatione factum ſit, quod Chriſtiani nominis Principes pullulantibus, & paulatim obrepentibus Hæreticorum zizaniis, ac venenis, initio ſollicite, & diligenter non occurrerint, nemo eſt fere, qui neſciat; quamobrem cum nuper ad nos magna quidem cum animi noſtri moleſtia allatum ſit, homines tuæ Civitatis Auraycenſis juxta fines noſtri Comitatus Venayſini poſitæ, impiorum quorumdam audacia, & falſis perſuaſionibus ſeductos, quod tuorum quoque Miniſtrorum inibi indiligentia fieri credibile eſt, a debita Catholicæ Eccleſiæ obedientia palam jam receſſiſſe, damnatumque Hæreticorum in vivendo morem paſſim ſectari, Nobilitatem Tuam his noſtris literis paterne monendam, & in Domino requirendam duximus, ut quoniam ipſe longe ab eadem tua Civitate abes, pro boni, & Catholici Principis officio ſtatim, nulla interpoſita mora, ad hoc malum levandum, atque ſanandum ea remedia mittere, afferreque cures, quæ tibi maxime ad id opportuna, & neceſſaria eſſe videbuntur, petimuſque te vehementer, & ex animo, ut ita provideas, & efficias, quo tui Auraſyacenſes ſubditi, tum pro Dei optimi maximi honore, cujus cauſa in primis agitur, tum vero pro animarum ſuarum ſalute ad ſacroſanctæ, orthodoxæque Eccleſiæ gremium quamprimum revertantur, & deinceps catholice viventes tibi Catholico Principi, ſicuti debent, ſerviant, & obediant. Quo celerius, & diligentius ab eadem Nobilitate tua pro ſua eximia pietate factum fuerit, ita majus, & uberius Divinæ gratiæ, & retributionis æternæ præmium te conſequuturum confidimus. Nos vero tibi maximas eo nomine gratias habituros, & in occaſionibus quoque relaturos eſſe pollicemur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum XXII. Auguſti MDLXI. anno II.*

CV. *Hyppolit. Car. in lit. ad Carolum Borromæum mſ. Card. Spad. ſig. n.31. p. 38.* Simulata eſt aliquandiu pietas a Guillelmo Naſſovio Auraſiæ Principe, proximo enim anno certiorem fecit Cardinalis Legatus Borromæum Cardinalem, miſſum fuiſſe a Principe Auraſiæ, quem Rex Catholicus monuerat officii, Virum authoritate præditum pro reſtituenda Auraſiæ in priſtinum ſplendorem Religione Catholica, atque imploranda contra adverſarios Pontificiorum, Regiorumque adminiſtrorum ope; nec meliorem animum oſtendi potuiſſe ab eo Principe, nec meliora dari imperia, atque adeo a ſe res illius Fabritio Avenionenſi præfecto fuiſſe commendatas, cum maximi interſit pro rebus Avenionenſibus confirmandis Religionem Auraſiæ refloreſcere, atque eum Principem hoc facto purgaſſe ſe ab adverſa ſuſpicione, quam ob nuptias cum Germana hæretica initas contraxerat, æquumque eſſe, ut Pontifex Auraſio ſignificet, quantam gratiam, exiſtimationemque eximio eo facto collegerit, paribuſque etiam officiis Sanctitas ſua Oratorem Regis Catholici proſequatur. Quomodo autem Auraſiam poſtea Hæreticorum Arcem conſtituerit, ex qua Hæretici in Principatum Pontificium ad eum occupandum ſæpius excurrere, inferius legemus.

CVI. *Belcar. l. 29. n.27.* In Sabaudia Vallis Agronia, & Vallis Martini, & aliæ, quæ ad Lucernatum fines pertinent, tum vetere Waldenſi hæreſi, tum nova Calviniana pollutæ fuere, quarum incolas Sabaudiæ Dux immiſſis copiis redigere ad priſtinum officium

cium pertentavit, ſed perfidi, correptis armis, aliquot prælia tumultuaria cum Catholicis conſecerunt, adeo ut Sabaudus, cum pertinaciam eorum frangere armis ægre poſſet, pactionibus initis profitendæ hæreſeos Divino immutato cultu certis condirionibus impoſitis facultatem permiſerit. Hæc vero mala ex eo oriebantur, quod Magiſtratus, cenſores fidei ad extinguenda naſcentis hæreſeos ſemina, ſua authoritate non fulcirent; quare Pontifex Emanuelem Philibertum admonuit, ut Cenſoribus fidei implorantibus Principis opem ſine mora, & cunctatione opitularetur, alioquin Hæreticos contumacia armatum iri, atque excuſſo Eccleſiaſtico jugo, etiam ſeditiones, tumultuſque civiles concitaturos.

Sabaudiæ Duci.

Pius IV. to. 2. brev. ſig. num. 2897. ep. 120.

Hortamur ut quoniam parum prodeſſet in Civitatibus ditionis tuæ Inquiſitores eſſe Hæreticæ pravitatis a Sede Apoſtolica conſtitutos, niſi cum accidit, ut opus ſit auxilium illis tuum, & Magiſtratuum tuorum, paratum eſſet brachium illis ſæculare quotieſcumque id imploraverint, ſine mora præſtes, & præſtari a tuis imperes. Id ut facias maxime quidem te, tanquam pium, & Catholicum Principem qualem omni tempore præſtitiſti ſanctæ, & orthodoxæ fidei zelus, & hujus Sanctæ Sedis, quam ſemper Majorum tuorum veſtigiis inſiſtens pie admodum coluiſti, reverentia movere debet, ſed ut pro tua prudentia intelligis, tua quam plurimum refert in populis ditionis tuæ Catholicam Religionem vigere, & extirpare Hæreticam pravitatem, ex qua, ut nimis multis, & gravibus exemplis ætate hac perſpectum fuit, homines inſoleſcere, nec magis adverſus Sanctam Matrem Eccleſiam, quam adverſus Principes ſuos contumaces fieri, & ad res novas, ad tumultus, ad ſeditiones, & ſcandala incitari ſolent. Tu ergo dilecte fili, memor, quibus majoribus ortus ſis, tam a paterno, quam a materno genere, quam piis, orthodoxiſque Principibus, eos, ſicut ſemper feciſti, imitari perſevera, & optimum quod tibi peperiſti nomen, diligenter conſervare, & augere ſtude. Denique ſic habeto; quantæ tibi curæ Dei honos, & ſancta ſua Religio fuerit, tantum tibi favoris, & gratiæ Divinæ in rebus tuis eſſe ſemper affuturum, &c. V. Auguſti MDLXI. anno II.

Pius IV. ſcribit Duci Sabaudiæ, ut religionis Defenſoribus auxilium præſtet.

Anno

I. ANno a partu Virginis milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo indictione quinta celebrati ſunt ſolemnes Epiſcoporum conventus ad excindendas hæreſes, diſcutiendas impiorum argutias puriſſimo doctrinæ Evangelicæ ſplendore, collapſam diſciplinam primævæ reſtituendam dignitati, delendas corruptelas, moreſque excolendos. Pellicere humaniſſime ad hos cœtus conatus eſt Pontifex Proteſtantium Principes, ut in ſinum Matris Eccleſiæ, caliginem revertentes offuſam oculis depelli amantiſſime ſinerent; at ii ab impoſtoribus faſcinati, Pontificis, & Ferdinandi Imperatoris piis ſuaſionibus contemptis ponentes, ut ait Iſaias, *Tenebras lucem, & lucem tenebras*, Conciliabulum Sathanicum, in quo Pontifex, & Epiſcopi reos, & laici Hæretici præſides agerent a ſe capeti ſignificarunt. Cum itaque ii perire magis quam parere Eccleſiæ mallent, eorumque deplorata videretur ſalus, ad continendos in officio populos, qui maxime in Gallia contrario impietatis Calvinianæ turbine agitati fluctuabant, dirimendis controverſiis, conſtabiliendis dogmatibus, damnandis erroribus, ſedula opera navata eſt a præſulibus, qui magno concurſu ex omnibus Catholicis Regnis Tridentum confluxere, ut eorum numerus ad ducentos quinquaginta quinque aſcenderit (ſi tamen totum Concilii tempus ſpectetur) præter maximam Theologorum primariorum multitudinem, qui in varias claſſes diſtincti dogmata promulganda ventilabant. Antequam vero Seſſiones haberentur, plures præmittebantur Congregationes, in quibus doctrina, & canones acerbiſſimo examine excutiebantur, rogabanturque ſingulorum Patrum ſententiæ, ut cum publici fierent conſeſſus, unanimi, in ea quæ jam ſancienda deliberaverant, atque excuſſerant, conſenſione conſpirarent. Habita vero eſt prima Congregatio XV. Januarii, de qua cum Gabriel Palæottus Rotæ Romanæ Auditor, qui pro eodem Concilio Doctoris legum munus exercebat in Sacrum poſtea Cardinalium Collegium cooptatus in actis Tridentini Concilii ab ipſo ſumma fide, ac diligentia conſcriptis multa referat, quæ ad illuſtrandam illius actionis notitiam conferunt, mox dicemus. Nunc objecta aliqoot, quæ ipſam præceſſerunt, in medium adducamus.

Proteſtantes renuunt Concilium legitimum.

MS. Arch. Vat. ſig. n.3248. in actis primæ Congregationis generalis ante primam Seſſ. Gabriel. Palæott.

II. Commiſerat Pontifex magna prudentiæ ſagacitate concilii, ut definiret, an concilii proſequutio vel nova indictio dicenda eſſet, ut neque Hæreticos ab adeundo Tridentino concilio abalienaret, neque Catholicos offenderet; nonnulli tamen nempe Hiſpani, quos flagrantiſſimus tuendæ fidei, ſuperioriſque concilii propugnandi urebat ardor, ægre admodum accepere, promulgatam non fuiſſe proſequutionem concilii. Itaque Archiepiſcopus Granatenſis Cardinalem Simonettam Legatum convenit ſignificans, in ea Hiſpanos eſſe ſententia, ut proſequutio declaretur. Reſponſum eſt illi a Simonetta, Pontificem id maxime percupere; ſed ne Lutherani abſterreantur, quos ſummo ſtudio pellicere ad concilium enititur, de induſtria diſtuliſſe eam declarationem, quæ ab ipſo concilio decernenda ſit, flagitante ita Cæſare, nec Regem Catholicum a Patruo Cæſare diſſenſurum, de quibus quatuor Legati Cardinales XII. Januarii certiorem fecere Carolum Borromæum. Verum Hiſpanorum animi eo reſponſo, haud quaquam ſedati adjecere, proximis diebus ſe ad proſequendum concilium veniſſe, velleque, ut proxime ea proſequutio declaretur; quibus cum iterum nuntiatum fuiſſet a Cardinale Seripando, ac Simonetta, rata, ac firma ſuperioris concilii decreta futura, obſecundatum autem fuiſſe Cæſaris votis, Regemque Catholicum pari animorum conſenſione cum Cæſare conſpirare, placatos hiſce auditis Hiſpanos Legati XV. Januarii Cardinali Borromæo ſignificarunt, addideruntque Congregationi centum, ac duos Præſules interfuiſſe præter Cardinales. Repetitæ paulo poſt eædem ſunt querelæ a Varga, qui Regi Catholico a ſecretis erat in literis ad Granatenſem Archiepiſcopum aſſerente Catholicos offendi, ni proſequutio concilii promulgetur, cui tamen reſponſum, non paſſuros offendiculum, ſi res ordine peragatur; interim Novatores provocari, ut ad concilium accedant. Menſe autem Majo inſtitit Hiſpanus Orator Regio nomine, ut continuatio concilii promulgetur, cum Pontifex Regi Catholico eam pollicitus eſſet; at Cæſarei Oratores interceſſere, ut ſaltem Cæſar prius admoneretur. Hiſpani Præſules dixere ſe æqui accipere ne continuationis mentio fiat dummodo promittatur in fine concilii decretum de ea promulgatum iri. Porro Galliæ Rex ſignificavit, curæ ſibi non eſſe, an proſequutio concilii, an nova indictio diceretur; ex quo cum pateret, illum non eſſe conjunctum foede-

An dicenda continuatio.

Ext. in mſ. Fran. Cardinal. Bar. ſig. n.1344. ep.53.

Ib. ep. 54. dat.15. Ja.

Ibid. ep. 69. dat. 16. Feb.

Ib. ep. 103.

Ib. ep. 111.

Ext. ib. ep. 84.

fœdere Proteſtantibus, atque aliis Hæreticis, ut fama percrebuerat, Cardinales Legati magno ſe inde gaudio delibutos fuiſſe Cardinali Borromæo ſcripſere, maxime cum idem Rex in literis Regiis profeſſus ſit, ſe controverſias Religionis, quæ nimium in Gallia commoventur, conciliodirimendas permittere. Demum
Ib. ep. 137. Ferdinandus Cæſar, qui tamdiu obſtiterat, ne concilium continuari promulgaretur, quod nimirum metueret Lutheranos Principes, quorum hæreſes in ſuperiori Tridentino damnatæ magna ex parte fuerant, a concilii acceſſu, hac captata
Ib. ep. 670. occaſione, abalienandos, aſſenſit tandem, ut vox *Continuavit concilii* decreto inſereretur, ſed re prius a concilio diligenter excuſſa; deinde flagitavit, ut re ipſa continuatio fieret, ſed verbo non exprimeretur. Perpenſis denique omnibus conventum eſt, ut ad confirmanda decreta concilii Tridentini, tam ſub Paulo III. quam ſub Julio III. celebrati, quæ Novatores reſcindi impie depoſcebant, in ultima ſeſſione perlegerentur, corroborarenturque Spiritu Sancto nimirum Patrum mentes mirabiliter dirigente, ne Apoſtolicum illud unquam exprobrare-
Galat. 2. tur. *Si quæ deſtruui, iterum ædifico, prævaricatorem me conſtituo*. Quo vero ordine Congregatio habita ſit, ab eodem Palæotto deſumamus.

III. *Acta Conc. Trid. per Gabr. Palaott. ms. Fran. Car. Barb. ſig. n. 24. p. 136.*

Privatæ, publicæ & variæ Congregationes in Concilio.

Cum dies XV. Januarii Patrum Congregationibus initium dederit, non abs re videtur, illum ordinem paulo fuſius recenſere. Hæ ut plurimum ſecretæ erant, ac univerſales Patrum omnium: aliæ univerſales, & publicæ, aliæ particulares, & privatæ. Nunc dicendum de univerſalibus ſecretis, quæ frequentiores erant, quod ex iis facile, & reliquæ dignoſcentur. Ubi aliquid in Synodo de ſententia Patrum erat deliberandum, ſive ad dogmata, ſive ad mores pertineret, ſeu ad indicendam, ſeu ad prorogandam diem Seſſioni, ſeu de excipiendis Oratoribus Principum ageretur, legendiſve literis ad Synodum ſcriptis, aut alia de re, quæ toti Synodo eſſet ſignificanda, univerſalis tunc congregatio patrum hoc ordine convocabatur. Primum enim indicebatur a Curſore ſingulis prælatis tempus certum, quo Congregatio eſſet inchoanda. Hæc principio quidem paucis adhuc Tridenti Patribus, in ædibus Mantuani cogebantur, poſtea in Sanctæ Mariæ Majoris templo eam haberi mos fuit. Erant hic diſpoſita ſubſellia in theatri ſpeciem, quæ ducentos quinquaginta Viros plus minus caperent, ſpatiis etiam pluribus ab utroque cornu relictis ad excipiendam in publicis Congregationibus frequentiorem turbam.

Legatis in conſeſſum prodeuntibus crux argentea præibat, quæ in theatri cubiculo ut omnibus conſpicua eſſet, defigebatur; ipſi in fronte ſericeis ſellis eo editiore, ornatioreque loco aulæis circumſtratis, ſubjectiſque tapetis conſidebant. Medius inter eos Mantuanus, cæteri Legati utrinque, & Madrutius, ac ſi qui alii Cardinales, eodem conſeſſu. Ad illorum dexteram humilioribus tamen ſedilibus Oratoribus Eccleſiaſticis locus dabatur, ad ſiniſtram laicis. Hi nondum quidem hoc tempore omnes aderant, ſed ſubinde, non multis interjectis menſibus, advenerunt. Ex his etiam nonnulli ob dignioris loci contentionem, ab his conventibus ſe abſtinebant. Cæteri deinde ſi qui ab Eccleſiaſticis Præſulibus ſæculari juriſdictione fungentibus, aut a clericorum alicujus Provinciæ ordine huc miſſi erant. Prælati quidem inter reliquos nulla hujus muneris ratione habita conſidebant, alii extremo poſt omnes gradu admittebantur. Porro Prælatorum honorificentior locus in imis ſubſelliis erat. Primo Patriarchæ, inde Archiepiſcopi, poſt Epiſcopi [ſinguli antiquiori adeptæ dignitatis titulo] collocabantur. Hinc Abbates mithra, aliiſque inſignibus Pontificalibus utentes. Poſtea Generales Religionum ex Ordinum eorum prærogativa, inter quos Jacobus Lainez Jeſuitarum Generalis doctrina, & pietate inſignis, cum de loco inter Regulares, aut alios ei adſcribendo dubitaretur, maluit modeſte & prudenter ſeorſum ab aliis extra ordinem noviſſimus collocari, quam in ullam loci ſui publice, vel privatim contentionem venire. Proximi Generalibus, Auditor Rotæ, Advocatus Conſiſtorialis, Promotor Concilii, & præterea ſi quis alius privilegio Papæ, ut tunc temporis Georgius a Tayde Luſitanus, idemque Abbas literis Regis ſui, ob illius virtutem, & probitatem maxime commendatus Congregationibus aſſiſtendi jus habebat. Hinc noviſſimo loco Præſulum, aut ordinis Eccleſiaſtici Nuntii, de quibus ſupra. Reliquis poſtmodum ex concione excluſis, Cardinalis Mantuanus Sancti Spiritus invocationem præmittebat ea Oratione, quæ in Libro Pontificali legitur. Videlicet.

Adſumus, Domine Sancte Spiritus, adſumus quidem peccati immanitate detenti, ſed in nomine tuo ſpecialiter aggregati. Veni ad nos, & eſto nobiſcum: dignare illabi in cordibus noſtris, doce nos, quid agamus, quo gradiamur, & oſtende quid efficere debeamus, ut te auxiliante tibi in omnibus placere valeamus. Eſto ſalus, & ſuggeſtor, & effector judiciorum noſtrorum, qui ſolus cum Deo Patre, & Filio nomen poſſides glorioſum. IV. *Act. Conc. Trid. per Gab. Palaott. Aud. Rot. poſtea Card. MS. Fr. Barb. ſig. n.24.*

Non

Oratio quæ recitabatur initio actionum omnium.

* junge

Non nos patiaris perturbatores eſſe juſtitiæ, qui ſummam diligis æquitatem non in ſiniſtrum nos ignorantia trahat, non favor inflectat, non acceptio muneris vel perſonæ corrumpat, ſed * urge tibi nos efficaciter ſolius tuæ gratiæ dono, ut ſimus in te unum, & in nullo deviemus a vero, quatenus in nomine tuo collecti ſic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis juſtitiam, ut & hic a te in nullo diſſentiat ſententia noſtra, & in futuro pro bene geſtis conſequamur præmia ſempiterna per Chriſtum Dominum noſtrum.

℟. Amen.

Inde ſi alicujus forte rei prælati præmonendi erant, antequam ſententias dicerent, ipſemet Mantuanus, aut ſecretarius ejus nomine ex ſcripto ſignificabat: illo abſente Legatus ei gradu proximior hoc munere fungebatur. Cæteri Legati, ubi opus erat, etiam inter ipſas Prælatorum ſententias pro concione loquebantur; hinc Patrum ſuffragia pari ordine ſequebantur.

Primo Cardinales non Legati, poſt Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, & Generales Ordinum, adjunctis etiam Eccleſiaſticis Oratoribus, qui tamen inter reliquos Prælatos extraordinariæ ſuæ dignitatis loco reſpondebant, ſingulorum ſententiæ nunc breve tempus, nunc longum, & quandoque duos dies occupabant, ex rerum gravitate, ac dicentium prolixitate, nemini certo ad loquendum ſpatio præfinito, ſeu memoriter, ſeu ex ſcripto mallent; eas, qua poterat celeritate, Secretarius notis excipiebat, atque in acta redigebat, idem & aliis cujuſque arbitratu licebat, ſed Auditor Rotæ præſertim ſingula calamo en plumbario lapide diligenter, atque in commentariolum referre ſolebat. Poſt Generales nemini ſuffragii ferendi jus erat. Solus Auditor Rotæ, ſi quando a Legatis ſententiam rogabatur, conſultivum, ut ajunt, votum proferebat. Hæc de generalibus Congregationibus, quæ urgentibus negotiis ſæpe eodem die geminabantur.

Publicæ eodem ordine habebantur, ſed ad eas cunctis omnium ordinum Viris liber patebat acceſſus; neque in illis Patres ſententias rogabantur, verum audiendis Theologis minoribus, qui ex ſuggeſto de articulis ad dogmata ſpectantibus, antequam Patres de illis ſenteutiam dicerent, diſſerebant, aut excipiendis Oratoribus Principum occupabantur. Privatæ in ædibus Legatorum, aut eorumdem juſſu apud certos Patres pro temporum, negotiorumque conditione, nunc multis, nunc paucis accerſitis cogebantur.

Verum ut clarius adhuc omnibus liqueat, quis ordo in proponendis, examinandiſque rebus in Seſſione poſtea ſanciendis adhiberetur, illud adjiciendum eſt. In congregationibus, quæ veluti erant Seſſionum præludia duo potiſſimum diligenter tractari conſueviſſe, quarum alterum ad dogmata, alterum ad reformationem pertinebat ſicuti in qualibet Seſſione decreta partim fidei, partim morum edebantur.

Inchoabatur autem, ut plurimum a rebus fidei, in quibus erat certum fere argumentum, de quo diſſerendum erat, cum ab exordio concilii ad hæc uſque tempora conſtans ſemper Patrum mos fuiſſet, ut ſeptem Eccleſiæ Sacramenta ſigillatim proſequerentur. Quæ igitur materia fidei tunc occurrebat, a Legatis adhibito peritorum aliquot conſilio, in articulos quoſdam, ſeu problemata dividebatur, eaque primum Theologis minoribus excutienda tradebantur. Miſſi enim huc ab Imperatore, a ſinguliſque Regibus complures Theologi virtutibus eximii fuerant, tum alii quoque in Prælatorum contubernio eu variis Nationibus ſumma eruditione præditi huc confluxerant, quibus ad diſſerendum publice ex ſuggeſtu de articulis propoſitis locus dabatur, eorum reſponſa deinde, tum Secretarius, tum Patres aliquot delecti obſervabant, & quod pluribus placuiſſet, in canonis, ſeu decreti formam redigebant, quod Patribus in generali Congregatione maturiore poſtea conſilio decernendum exhibebant. In decretis vero de moribus nulla Theologorum minorum adhibebatur conſultatio, ſed Legati ipſi initio partim, quod eis eu uſu Chriſtianæ Reipublicæ videbatur, re cum nonnullis prudentioribus ante communicata, Patribus proponebant, ut de quibus optaſſent Synodum conſuli, ea ſibi ipſis antea inſpicienda exhiberent, idque eo tacite conſilio, ut graviora ad Sanctiſſimi Domini noſtri aures prius perferrent, quibus per literas is, quod ex re eſſe cenſuiſſet, ſignificari mandabat, indeque ipſi reformationum decreta per Auditorem contexebant, quæ Synodo deliberanda, diſſimulata tamen Pontificis mente, proponebant, eaque poſtea a Patribus, aut recipiebantur, aut refellebantur, ſeu variis modis, ut res ferebat, immutabantur. Ideoque nihil illud, aut concilii libertati, aut Patrum authoritati detrahebat, penes quos erat arbitrium cuncta a Legatis propoſita probandi, aut improbandi, ſed & progrediente concilio, ab hoc etiam inſtituto diſceſſum fuit, cum Legatorum prudentiæ, & conſilio omnia moderanda Sanctiſſimus ipſe libere permiſiſſet. Porro decreta ipſa ſive de fide, ſive de moribus propoſita eſſent, toties a Patribus examinabantur, & evolvebantur, quoad a majori illorum parte recepta eſſent. Cum unicuique loco

ſuo ea refellendi, arguendi, corrigendi, probandive libertas ſumma relinqueretur. Tum deligebantur a Legatis Patres aliquot, qui cenſuras, annotationeſque omnes in unum colligerent: ſi quid tamen præclarum, licet a paucis tantum, vel ab uno animadverſum offendiſſent, quod dignum sit inſerendi, aut dirimendi decretis judicaſſent, illud ad Patrum conventum, ut eorum quoque judicium explorarent referre ſolebant. Dum his emendandis opera dabatur, aliarum rerum diſputationem Patres proſequebantur, donec elaborata omnia, & expolita frequentioribus conſeſſus ſuffragiis cenſerentur. Quæ tamen niſi peracta Seſſione, ſancta, rataque habebantur, cum unicuique etiam in Seſſione ipſa conſilium mutare, probataque improbare, prout Spiritus Sanctus ſuggereret, liceret, adeo ut cujuſcumque generis argumentum in Congregationibus tantum pertractatum, in Seſſione demum definitum diceretur.

Cardinalis Mantuanus orat in Concilio.

Nunc ut ad rem redeam, & acta in prima generali Patrum Congregatione recenſeam, Mantuanus gravi oratione exorſus, lætari ſe tandem ait, adveniſſe illud tempus diu optatum a Sanctiſſimo Domino Noſtro, quo poſſit labenti Chriſtianæ Reipublicæ præſidium afferre; nihil illi jam pridem fuiſſe antiquius, quam concilium œcumenicum cogere, quo impia Hæreticorum dogmata evelli, depravati fidelium mores emendari, & ſuus Catholicæ Eccleſæ nitor reſtitui poſſet, hac de cauſa novem ſe ab hinc menſes Legatum huc ab eo miſſum fuiſſe, ut quam celerrime Patres negotium hoc Religionis aggrederentur, poſtea cauſas exponit alias a nobis relatas, quapropter ad hunc uſque diem Sacroſancti concilii initium fuerit dilatum.

Deſcribuntur eæ accuratiſſime ſubjectis verbis ab Angelo Maſſarello, qui concilio a ſecretis fuit.

Illuſtriſſimus, & Reverendiſſimus Dominus Cardinalis Mantuanus expoſuit cauſas, propter quas celebratio Concilii, uſque ad hoc tempus dilata fuerit, cum prælibatus Sanctiſſimus in Chriſto Pater, & Dominus noſter Dominus Pius Papa IV. Concilium hujuſmodi in hac Civitate Tridentina in die feſto Reſurrectionis Dominicæ anni MDLXI. proxime præteriti celebrandum indixiſſet, prout in ejus literis latius apparet, ſcilicet eo quia ea die pauci admodum prælati ad hanc Civitatem Tridentinam convenerant, ideo ejus celebrationem, uſque dum frequentes Patres adeſſent, differri neceſſe fuit, verum cum ſanctitas ſua poſtmodum decreviſſet illud celebrari ſtatim poſtquam præfatus Illuſtriſſimus, & Reverendiſſimus D. Cardinalis Simonetta Tridentum applicuiſſet medio ejus tempore Reverendus Dominus Zacharias Delphinus Epiſcopus Pharenſis apud Cæſaream Majeſtatem Nuntius Apoſtolicus per ſuas literas ipſis Illuſtriſſimis, & Reverendiſſimis Dominis Sacri Concilii præſidentibus, & Legatis ſignificavit, Oratores ejuſdem Cæſareæ Majeſtatis affuturos hic ad Concilium ad diem XV. præſentis menſis Januarii, ex quo ut hoc ſanctiſſimum opus majori cum exiſtimatione fieret, ipſis Illuſtriſſimis Præſidentibus viſum tunc fuit, ipſos Oratores expectandos eſſe, qui cum non venerint, illius celebrationem ulterius differendam non eſſe arbitrati ſunt, & propterea illius celebrationem in diem Dominicam proximam, quæ erit XVIII. præſentis menſis Cathedræ Romanæ B. Petri Apoſtolorum Principis conſecrata faciendam decreverunt, in quo die ea quæ in publicis ſeſſionibus peragi conſueverunt, peragentur, conceptis jam verbis, quæ pro decreto ipſius ſeſſionis in ipſa die publicari debuiſſent, per Reverendiſſimum D. Angelum Maſſarellum Epiſcopum Theleſinum ipſius Sacri Concilii Secretarium, an eis placerent recitandis. [1]

MS. Arc. Vat. ſig. n. 3248. in actis Congreg. 1. ante 1. Seſſ.

Ro-

NOTÆ [1] UT racemos poſt vindemiam colligamus, nonnulla hic addenda ſuppetunt, non ex hiſtorico utcumque recentiori, ſed ex priſcis authorum ejus concilii ſcriptoribus decerpta. PP. Martene & Durando veter. monum. to. VIII. evulgarunt diarium actorum concilii ſub Pio IV. authore Torello Phola de Poggio Feſulano, qui cum Simone Paſqua Lunenſi Sarzanenſi epiſcopo ad Tridentum ſe conferens ibidem ad exitum uſque concilii ſubſtitit. Narrat ille primæ generali congregationi adfuiſſe patriarchas binos, archiepiſcopos ſex, epiſcopos nonaginta. Die XVI. januarii perveniſſe Tridentum Guillelmum Mantuæ ducem; die vero XVIII. ejuſdem Joannem Triviſanum patriarcham Venetum, eademque pariter die, qua & prima concilii ſeſſio eſt habita, Georgius Draskovitius epiſcopus Quinqueccleſienſis a Ferdinando Cæſare, ut orator regis Hungariæ, miſſus. His ergo epiſcopis nec majori numero primam concilii ſeſſionem coaluiſſe cenſeo.

In hiſtoria rerum poſt primam congregationem habitam ſtatim poſt ſeſſionem primam omiſit Annaliſta adventum cardinalis Altaemps Germani & quem Pius quatuor cardinalibus concilio præſidentibus quintum adjecit. Hunc Tridentum perveniſſe die XXX. januarii idem Phola teſtatur.

Eodem quoque Phola authore, Pragenſis epiſcopus legatus miſſus eſt ad concilium a Ferdinando, non quidem ut Cæſare, ſed ut rege Bohemiæ & Archiduce *ut Pragenſis nomine & ut procurator pro invictiſſimo Cæſare regni Bohemiæ & archiducatus Auſtriæ*. Legatorum vero orationem recitas

V. Rogati Patres an vellent primam ſeſſionem præſcripto die ſacro Cathedræ Sancti Petri celebrari, atque in ea promulgari concilium ad numinis gloriam, Chriſtianæque rei amplificationem Tridenti rite eſſe congregatum; collectis omnium ſententiis conſenſerunt. Confluxerat Tridentum magna præſulum multitudo, maximæque inde ſpes provehendæ rei catholicæ conceptæ, flexu vero temporis Patrum numerus vehementer auctus eſt, ut de eo Aſtulphus Servantius actorum Concilii ſcriba, hæc referat.

MS. Car. Pii Auctore Aſtulpho Servan. ſer. tern. 1.

Hic convenere [ſcilicet Tridenti] quinque primum Cardinales, præſidentes, & Legati Concilii pro Sanctiſſimo Domino noſtro Papa Pio IV. Pontifice optimo maximo duo ſimiliter Cardinales Lotharingius, & Madrutius, Patriarchæ tres, Archiepiſcopi viginti quinque, Epiſcopi centum ſexaginta, Abbates ſeptem, Generales ſeptem cum Theologis centum, & ultra Sæcularibus, & Regularibus, & cum Ferdinandi Cæſaris, Regis Galliæ, Hiſpaniarum, Portugalliæ, Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæ, Venetiarum, Septem Cantonum, Helvetiorum, Bavariæ, Florentiæ, Sabaudiæ, & aliorum Principum Eccleſiaſticorum Oratoribus.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. mſ. Fr. Car. Barb. ſig. n. 24. p. 186. fin. Act. Conſ. mſ. Card. Spad. ſig. n. 134.

Cum affulſiſſet felix dies ſacer Cathedræ S. Petri, ad primam Seſſionem celebrandam inſtructo agmine, cujus ordinem deſcribit Paleottus, ad princeps templum itum eſt.

Advenit dies XVIII. Januarii primæ ſeſſioni præfinita, cujus ordinem, ritumque diligentius referendum exiſtimavi, quando hinc cæteris, etiam tum ſeſſionibus [actiones olim vocabantur] tum publicis ſupplicationibus quæ poſtea ſequutæ ſunt, ſatisfiet.

Convenerant ſummo mane Cardinales, & Prælati in templo D. Petri, ibique ſumptis Pluvialibus, & Mithra cœptum fuit iter ad Cathedralem Eccleſiam S. Vigilii. Præibant Canonici Eccleſiæ, inde Abbates Epiſcopi, Archiepiſcopi, Patriarchæ, Oratores Eccleſiaſtici, quando his ſolemnibus aderant.

Prima ſeſſio ſub Pio IV. celebratur.

Poſt hos Dux Mantuæ incedebat, qui biduo ante Tridentum venerat: deinceps Cardinales inter quos Madruccius ſericam albam mithram, reliqui Legati Mithram textili auro gerebant. Hinc Laicorum Oratorum locus erat.

Poſt ſequebantur Generales Religionum Auditor Rotæ, Advocatus, Promotor, Magiſtratus Civitatis, & permixti, deinde quamplures nobiles, Hicque incedendi mos in aliis deinde ſolemnibus ſupplicationibus quæ variis occaſionibus habitæ fuerunt ſervatus eſt.

Ubi perventum fuit ad Eccleſiam, Cardinales inſigniori loco Altari ipſi proximo purpureo ſtragulo magnifice ornato, adiecto poſt eos Duce Mantuæ, collocantur: Oratores Eccleſiaſtici, ad ſiniſtram inferioribus tamen ſellis, Laici contra. Prælati cæteri diſpoſita æquali loco ſubſellia, eodem ordine, qui in Congregationibus ſervatur, arripiunt. Mantuanus ipſe miſſam ſolemni pompa, quod primum fuit ſacrum ab eo publice peractum, reliquis deinde ſeſſionibus alii Prælati, queis mandatum, de more, celebrarunt. Hinc ſacra concio, quæ Legatorum arbitrio, ut res ferebat diſtribuebatur. Eo die a Gaſpare e Foſſo Or-

NOTÆ tat Phola eandem, quam apud Labbeum in collectione ſua extare Annaliſta hic animadvertit. At illa qua ego utor Labbei editio Veneta, anni, 1733. tomo XX. col. 413. eam tantummodo exhibet orationem, quam in altera ſua ad patres concilii admiſſione die XXIV. februarii unus ex legatis, Epiſcopus Quinqueccleſienſis, habuit. Nihil vero hic lego de oratione, quam legati pro concilio recitarunt, cum primum ad patres introducti ſunt, die VI. februarii. Ingenue tamen fatendum eſt orationem, quæ primo habita eſt a legatis die VI. februarii, eandem pene fuiſſe cum illa quam iterum in conſpectu patrum venientes die XXIV. februarii produxerunt, teſte Phola in ſuo diario *habitis aliquibus verbis fere ejuſdem tenoris, prout ſupra habuerunt orationem.* Cæterum errat Labbeus aſſerens orationem a ſe productam recitatam fuiſſe ab epiſcopo Quinqueccleſienſi, ut Cæſaris pro regno Hungariæ oratore. Phola etenim in Diario ſcribit die illa februarii epiſcopum Quinqueccleſienſem exhibuiſſe *mandatum imperatoris quo conſtituit eum procuratorem nomine imperii pro rebus Hungariæ.* Venit igitur nomine imperii ut Hungariæ rebus provideret.

Quæ vero ſcribit Annaliſta hic num. 21. de ordine, quo in ſeſſione concilii ſecunda ſub Pio IV. recitata ſunt mandata legatorum imperatoris & regis Luſitaniæ, ambagibus quibuſdam intricata ſunt. Cum enim primo ad patres veniſſent legati imperatoris, ut regis Bohemiæ & archiducis Auſtriæ, quo nomine, coram patribus ſe ſe ſtatuerunt die VI. februarii, dein vero die IX. ejuſdem auditus pro concilio legatus regis Luſitaniæ. Demum, die XXIV. ejuſdem menſis, apparuerit legatus imperii pro regno Hungariæ; eo pariter ordine producenda videbantur in ſeſſione concilii eorumdem legatorum mandata. Id ſane iniquum viſum eſt legato regis Luſitaniæ, qui proferre literas ſuas diu recuſavit, teſte Phola; ſed ea demum lis ita compoſita eſt, ut ita tunc in ſeſſione legerentur ſingulorum oratorum literæ patentes, ac ſi tunc primum audirentur a patribus, priori lectione in congregationibus habita, vel neglecta, vel diſſimulata; atque ita factum, ut Luſitani literæ poſt trium legatorum Cæſareorum literas exhiberentur. Hæc Phola. MANSI

Digitized by Google

Ordinis Minimorum Archiepiſcopo Reginenſi, ſatis pie ſuit oratio habita, quam ex collectione Lovanienſi acceptam Philippus Labbè Soc. Jeſu XIV. Conciliorum a ſe nuper editorum tomo inſeruit, e qua delibanda a nobis viſa eſt præcipua ejus particula qua inconcuſſam, incorruptamque Fidei Romanæ Eccleſiæ puritatem, hæreticorumque calumniis ipſam lacerantium impietatem demonſtrat.

Ext. in mſ. Arc. Vat. ſig. n.3248. in actis ſeſſ. 1. ſub Pio IV.

Hæc Sancta, & Apoſtolica omnium Eccleſiarum Chriſti Mater Eccleſia, quæ per Dei gratiam a tramite Apoſtolicæ traditionis numquam receſſit, nec hæreticis pravitatibus, aliquando ſuccubuit, ſed ut in exordio Fidei Chriſtianæ normam accepit, ab authoribus ſuis Apoſtolorum Principibus, eam illibatam ſemper ſervavit juxta ipſius Domini pollicitationem, qui eius Diſcipulorum Principi, ait Petre, ecce Sathanas expetivit te, ut cribraret, ſicut triticum. Egn vero rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando converſus confirma Fratres tuos. *Sola hæc Eccleſia nunquam fuit erroribus depravata, nec ad eam, ut Cyprianus ait, acceſſum potuit habere perfidia. Defecit Hieruſolyma, ubi Jacobus, Aſia nbi Joannes, Achaia ubi Andreas, India ubi Thomas, Æthiopia ubi Matthæus, Perſia nbi Judas, Phrigia ubi Philippus. Defecerunt, & aliæ, quibus Chriſti, & Apoſtolorum Diſcipuli præfuere. Sola hæc Apoſtolico culmine inſignis a fide, & veritate nunquam declinavit, ut a Domino promiſſum eſt, quod portæ inferi non prævalebunt adverſus eam. Si portæ inferi, quæ ſunt hæreſes, & falſæ Doctrinæ non ſunt contra eam prævaliturae, cur hi impudenti ore, tamdiu in erroribus illam fuiſſe proclamant? nemo dicat Deum ſe habere Patrem, niſi hanc Eccleſiam Matrem agnoverit, &c.*

His ſubdit Gabriel Paleottus. *Inde prerationibus multis ſumma cum ceremonia adhibitis, atque Litaniis, ſacriſque canticis ad Spiritus Sancti gratiam implorandam pie fuſis, cæteriſque omnibus antiquo ritu ex Pontificalis libri lege confectis Legati omnes ad altaris ſuggeſtum, ubi uſque ad ſeſſionis extremum e regione Prælatorum aſſidere ſolebant, ſe tranſtulerunt. Tum Epiſcopus Teleſinus Secretarius ex ſuperiori loco Bullam Sanctiſſimi Domini noſtri Pii IV. recitavit de concilii hujus celebratione editam III. Kalend. Decembr. MDLX. ſimulque eiuſdem diplomata in Cardinales Legatos ad Sanctam Synodum.* Quorum primo VI. idus Martii exarato Legatio ipſis committebatur. Secundo XX. Martii ſuperioris anni conſignato inſtructi ſunt authoritate ad facultatem perlegendorum Librorum Hæreticorum præſulibus, theologis, viriſque eruditis, qui Tridentum convenerant, conferendam. Tertio aucti ſunt poteſtate ad conciliandos clam Eccleſiæ eos, qui ſe hæreſeos laqueis irretiiſſent. Quarto vero ad ſuccidendas de loci honorificentioris dignitate contentiones, ſedium ſervandarum ordo ita deſcribebatur.

Ext. apud Aſtal. Servantium. MS. Fr. Cardin. Barb. ſig. n. 1109. p. 172.

Ext. in bul. conſt. 24. & in mſ. Arch. Vat. ſign. n.3248. in act. congr. 1. ante ſeſſ.1.

Ad tollendam omnem controverſiarum materiam, quæ inter Prælatos ad celebrationem Sacri Œcumenici, & generalis concilii in Civitate Tridentina pro tempore congregatos ſuper eorum præcedentia forte jam ſunt exortæ, & in dies oriri poſſunt. Volumus, ac vobis per præſentes mandamus, ut omnes, & ſingulos Prælatos prædictos, videlicet venerabiles Fratres Patriarchas primo, ſecundo Archiepiſcopos, tertio autem loco Epiſcopos, in quibuſvis actibus publicis, ſecundum gradum, & ordinem ſuarum ad eorum Eccleſias promotionum, ita quod qui prius promotus ad eas fuerit, in ſuo quiſque ordine prior exiſtat, incedere, ſedere, ac locum habere, nulla habita ratione ad ipſorum dignitates primitiales [ſive veræ, ſive prætenſæ illæ fuerint] authoritate noſtra faciatis, ſtudioſeque, & diligenter curetis, atque pro veſtra prudentia, ac pietate geratis, ut cuncta iſtic concordibus animis in virtute Spiritus Sancti, cum Dei omnipotentis honore, atque timore, quiete, feliciterque procedant, non obſtantibus, &c. ult. Dec. MDLXI. Pont. noſtri ann. II.

Tollitur controverſia de præcedentia Epiſcoporum.

VI.

Non propterea ſedatæ controverſiæ, nam inter alios Bracharenſis Archiepiſcopus graviſſime poſtea queſtus eſt ſuæ Eccleſiæ dignitati detrahi, dum inferiore loco ſedere cogeretur, quam ſubditi ſibi Archiepiſcnpi ſederent, quam ſederet Roſſaneoſis Archiepiſcopus, qui nullos ſibi obnoxios habebat Epiſcopos, quam Antibarenſis, & alii Archiepiſcopi, quorum Eccleſiæ turcica erant ſervitute preſſæ, quare promulgavere, nullum exinde Primatibus præjudicium damnumve allatum iri, eoſque dimiſſo concilio priſtinæ dignitatis ſplendorem retenturos.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3248.

Declaramus, inquiunt, *quod mens Sanctiſſimi Domini noſtri, & noſtra eſt, quod per hoc decretum nulli jus de novo acquiratur, nullique præiudicium generetur, nulliuſque jus in proprietate, ſeu poſſeſſione lædatur, atque demum in omnibus, & per omnia, unumquemque Primatem verum, vel prætenſum in eodem ſtatu poſt hoc concilium remanere, in quo antea permanebat.*

Hoc

Hoc decretum paulo poſt Pius IV. ſubjecto diplomate confirmavit.

Act. per Aſtulph. Secr. Ext. in actis Concil. Trid. mſ. Franc. Car. Bar. ſig. n. 1586.

Dilectis Filiis Jacobo Sanctæ Mariæ in Via Puteo, & Herculi Sanctæ Mariæ Novæ de Mantua, ac Hieronymo Sanctæ Suſannæ Seripando, & Stanislao Sancti Laurentii, ac Ludovico Sancti Cyriaci in Thermis, Simonettæ Titulorum Presbyteris, nec non Marco Baſilicæ XII. Apoſtolorum Diacono de Altemps nuncupatis Cardinalibus noſtris, & Apoſtolicæ Sedis de Latere Legatis Pius PP. IV.

Dilectis Filiis noſtris Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

VII. *Ult. decembr. 1651. an. 2. Vid. bul.*

Nuper ad tollendam controverſiarum materiam, quæ inter Prælatos ad celebrationem Sacri Concilii in Civitate Tridentina, pro tempore congregatos, ſuper eorum præcedentia, jam forte tunc exorta fuerat, & in dies oriri poterat, per noſtras in forma brevis literas, vobis mandavimus, ut omnes, & ſingulos Prælatos prædictos ſecundum ordinem ſuarum ad eorum Eccleſias promotionum, in quibuſvis actis publicis incedere, ſedere, & locum habere, nulla habita ratione ad ipſorum dignitates primatiales, ſive veræ, ſive illæ prætenſæ fuerint, authoritate noſtra faceretis, prout in eiſdem literis plenius continetur. Cum autem ſicut accepimus vos, ne dubitari poſſit, an ex literis noſtris præjudicium aliquod hujuſmodi generaretur Primatibus ſupradictis in proprietate, ſeu poſſeſſione primatiarum, ſeu verarum, ſeu prætenſorum, per quoddam noſtrum reſcriptum, ſive documentum declaraveritis, quod ea mens noſtra fuerit, prout etiam eſt, ut per eaſdem literas noſtras nullum jus de novo acquiratur, nullumque præjudicium generetur, nulliuſque jus in proprietate, vel poſſeſſione lædatur, atque demum in omnibus, & per omnia, unumquemque Primatem verum, vel prætenſum in eodem ſtatu poſt ipſum Concilium remanere, in quo antea permanebat, ſicut declarationem hanc a vobis, ut præfertur, factam, & æquam, & rationi conſonem eſſe cenſemus, ita juxta animi, mentiſque noſtræ voluntatem proceſſiſſe atteſtamur, illam, & in eo reſcripto ſeu documento ipſa concernentia contenta quæcumque, authoritate Apoſtolica tenore præſentium confirmamus, & approbamus, illiſque noſtræ perpetuæ firmitatis robur addimus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XIV. Februarii MDLXII. Pontificatus noſtri anno III.

VIII. At de his ſatis, nunc ad acta a Gabriele Palæotto conſcripta revocetur oratio. Poſt quæ (ſcilicet lecta in ſeſſione Pontificia diplomata) Prælatus ille qui ſacrum operatus erat (Hoc autem die Archiepiſcopus Reginenſis præter ordinem id munus fecit) procumbens ad Legatorum genua pugillare a manibus eorum excipiebat, ubi decreta pridem a Patribus examinata, & firmata, & in eadem ſeſſione publicanda continebantur. Inde ex ſuggeſtu clara voce primum decretum recitabat.

Conceptum porro erat ſubjecta verborum formula illud decretum.

Placet-ne vobis ad laudem, & gloriam Sanctæ, & Individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ad incrementum, & exaltationem Fidei, & Religionis Chriſtianæ, Sacrum Œcumenicum, & generale Concilium Tridentinum in Spiritu Sancto legitime congregatum ab hodierno die, qui eſt decimus octavus menſis Januarii an. a Nativitate Domini MDLXII. *Cathedræ Romanæ B. Petri Apoſtolorum Principis conſecrato, ſublata quacumque ſuſpenſione juxta formam, & tenorem literarum Sanctiſſimi Domini Noſtri Pii IV. Pontificis maximi celebrari, & in eo ea debito ſervato ordine tractari, quæ proponentibus Legatis, ac Præſidentibus ad horum temporum levandas calamitates, ſedandas de Religione controverſias, coercendas linguas doloſas, depravatorum morum abuſus corrigendos, Eccleſiæ veram, atque Chriſtianam pacem conciliandam apta, & idonea ipſi Sanctæ Synodo videbuntur? Reſponderunt: Placet.*

Decretum primæ ſeſſionis ſub Pio IV.

Hæc omnia referunt etiam acta typis cuſa; verum manuſcripta Gabrielis Palæotti Auditoris Rotæ de Archiepiſcopo Reginenſi loquentia ſubiiciunt. Decreto recitato ſubdebat in fine hæc verba.

Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Domini, ac ampliſſimi Patres, Placent-ne hæc omnia vobis? ad quæ ſtatim ipſi Legati reſpondebant, Placet, aut ſi quid aliud eis occurrebat. Subinde Secretarius Concilii ſingulorum patrum vota coram Notariis Sacræ Synodi ordine ſcrutabatur, qui ſingula, prout a Patribus, ſeu voce, ſeu ſcripto tradebantur, in acta redigebat. Latis ſuffragiis omnia a Secretario, & Notariis, ipſis Legatis renuntiabantur. Et ſi decretum ipſum ab omnibus æque receptum fuiſſet, tunc primus Legatus Sacræ Synodo palam, claraque voce conteſtabatur. Decretum approbatum eſt ab omnibus nemine diſcrepante, gratiæ agendæ ſunt Deo. Quod ſi diſcors aliquorum ſententia fuiſſet, id quoque ab ipſo Legato ita proferebatur. Decretum approbatum eſt ab omnibus, exceptis aliquibus, qui expeterent in eo nonnulla tolli, ſive apponi, ſeu mutari, aut quid hujuſmodi, ſtatimque diſſentientium ſuffragia, prout excepta

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. mſ. Fr. Car. Barb. ſig. n. 24. p. 20.

cepta fuerant a Secretario palam legebantur, ita ut quilibet ſententiam ſuam non obſcure poſſet recognoſcere. His & inferiorum ſententiæ quas per ſyngrapham ferebant, dum tamen decretis examinandis interfuiſſent, adjungebantur. Poſtquæ ſecundum decretum eodem ordine rogatis Patrum Sententiis promulgabatur, mox tertium, & deinceps reliqua, ſingillatim ſuo loco ſanciebantur, ita tamen ut uno decreto, ſeu rogatione omnia, quæ ejuſdem argumenti erant, ſive ad dogmata, ſive ad mores pertinerent, multis diſſecta capitibus continerentur.

Acta Conc. Trid. ſeſſ. 17. quæ prima ſub Pio IV.

Tradunt vero acta in hac prima ſeſſione, ſive primo Patrum conſeſſu promulgatum hoc ſecundum decretum fuiſſe.

Placet-ne vobis proximam futuram ſeſſionem habendam, & celebrandam eſſe feria quinta poſt ſecundam Dominicam quadrageſimæ, quæ erit dies XXVI. Menſis Februarii. Reſponderunt: Placet.

. Quibus abſolutis Promotor Concilii abſentium prælatorum contumaciam accuſabat, inde omnes Protonotarios, & Notarios, ibidem præſentes rogabat, ut omnia in ea ſeſſione geſta in publica redigerent documenta. Extremum illud ſeſſionis erat, Hymnum Te Deum laudamus, *ſumma cum emulatione canere, poſt quem cum benedictione Patres omnes dimittebantur. Hæc in omnibus ſeſſionibus eodem fere modo obſervabantur, excepta procedendi pompa quæ hac die ad felicioris, & auguſtioris initii ſignificationem adhibita fuit, in aliis poſt omiſſa, cum ſatis eſſet die ſeſſioni præſtituto, Prælatos in Cathedrali ipſa Eccleſia convenire, ubi ſacro miſſæ confecto tunc demum pluvialia, mithraſque deſumebant.*

Ib. p. 21.

Hactenus Gabriel Palæottus, qui nomina eorum, qui interfuere huic primæ ſeſſioni recenſet, cui conſentit Aſtulphus Servantius Septempedanus, Angeli Maſſarelli Epiſcopi Theleſini, qui concilio a ſecretis erat, Scriptor, qui acta Italice quidem, ſed accuratiſſime ſcripſit, ac inſignia monumenta latinis verbis concepta in Concilii diaria retulit, ac de prima congregatione generali poſt memoratam ſeſſionem coacta, deque illius geſtis hæc narrat.

IX. *Act. Conc. Trid. mſ. Fr. Card. Bar. ſig. 1109. 22. per Aſtulph. Serv.*

Congregatio prima generalis, poſt primam ſeſſionem habita eſt XXVII. Januarii in ædibus Cardinalis Mantuani, in qua propoſiti fuere ſubjecti articuli.

In prima præterita ſeſſione declaratum eſt, & communi omnium voto approbatum, pertractandum eſſe de iis, quæ neceſſaria videbantur ad Catholicam Fidem ſtabiliendam, atque morum integritatem reſtituendam. Ut autem hoc Deo duce aggrediamur, viſum eſt magnopere referre ad doctrinam de fide in ſuam puritatem reſtituenda, ut libri a variis Authoribus poſt exortas hæreſes ſcripti, atque etiam librorum cenſuræ in diverſis locis a Catholicis editæ examinentur, de quibus quidquid Sancta Synodus ſtatuerit, tanquam ſacroſanctum Decretum ſuo tempore publicabitur, ut ab omnibus abſque ulla tergiverſatione cuſtodiatur; ſuper qua re, quicumque pro ejus faciliori explicatione aliquid afferre voluerint, libenter audientur.

Ad hæc rite dijudicanda, ut vocentur omnes, ex decreto Sanctæ Synodi conſentaneum fore exiſtimavimus, ad quos iſtarum rerum aliqua pertinere quoquo modo poſſunt, ne deinceps inauditos ſe eſſe condemnatos excuſari poſſint.

Non abs re quoque putavimus eſſe, omnes, qui in hæreſes quaſcumque lapſi ſunt, & adhuc irretiti ſunt, ad pœnitentiam invitare. Tum ſalvi conductus ampla conceſſione de promiſſione magnæ, & ſingularis clementiæ, & benignitatis, modo redeant ad cor, & Sanctæ Catholicæ Eccleſiæ divinam poteſtatem agnoſcant, ſecuros reddere.

Tum ſuper modo facilioris expeditionis, examinis librorum, & cenſurarum, quam ſuper aliis, quæ ſequuntur, Patres, poſtquam hujus ſcripti exemplum acceperint, & conſideraverint, dicent ſuas ſententias in congregatione.

Propoſuit Cardinalis Mantuanus, an propoſito edicto hæreticorum ſigniferi, ut Joannes Calvinus, Brentius, ac Jacobus Andreas evocandi eſſent ad concilium, ut eorum impietas palam revinceretur, ne poſthac quererentur, ſe inauditos damnari; verum plures diſſenſere, ne impietatis virus, vel arcanis, vel publicis colloquiis, vel concionibus ſimplicibus afflarent: ac licet ſubiiceret Cardinalis Legatus, tantam iis Tridenti licentiam non permiſſum iri, ſenſere tamen præſules, pervicaciſſimos hæreſiarchas, licet firmiſſimis argumentis revincerentur, eorumque næniæ diſſolverentur, tamen eos impudentiſſimis mendaciis victoriam, ac triumphum ſibi arrogaturos, itaque ne latius venena ſpargant ſingulari nomine non accerſendos. Ut vero publica ſyngrapha liberi commeatus, tum Proteſtantibus, tum aliis hæreticis, ut accederent ad concilium ſi vellent, data ſit, dicetur inferius. Nunc quæ medio tempore geſta ſint proſequamur.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal.

Non eſſe vocandos nominatim ad Concilium hæreticos.

Quo die prima ſeſſio celebrata fuit Tridentum acceſſit Georgius Draſcovitius Epiſcopus Quinqueccleſienſis doctrina X.

ma-

maxime conſpicuus a Ferdinando Cæſare Hungariæ Regni nomine Orator miſſus, ultima vero Januarii Antonius Muglitius Moravus Archiepiſcopus Pragenſis ejuſdem Ferdinandi, ut Cæſaris, Orator, quem paulo poſt decima nempe Februarii ſecutus eſt Sigiſmundus a Thuun, ſive Tun, quæ eadem eſt, ac Romæ nobilis ſamilia Capiſucchia, ut (Vine. Arm. de Fam. C.) oſtendit Armannus, qui una cum Muglitio Imperatoris nomine apud Tridentinos Patres Orator fuerat declaratus; Muglitius itaque, ac Draſcovizius, ſublatis prudenter a Patribus difficultatibus, quæ de digniori loco obortæ fuerant, die ſexta Februarii excepti fuere, ubi poſt exhibitas Ferdinandi literas, egregiam, ut ſcribit Pallavicinus, Draſcovizius habuit orationem, quam vel aliam ab ea, quam ex collectione Lovanienſi edidit noviſſime Philippus Labbè Societatis Jeſu tom. XIV. Conciliorum, aſſeritque ſub die XXVI. Februarii confectam, dicendum, vel aliqua tunc prætermiſſa nempe quæ de Sigiſmundo a Thuun Oratore, veluti præſente loquitur, cum nec Tridentum adhuc perveniſſe compertum ſit, quæ poſtea die XXVI. Februarii addiderit, cum in ſeſſione ſecunda omnes pariter iterum fuerunt admiſſi, ex qua tamen oratione, quædam hic delibare viſum fuit, Lectorem ad ipſum Labbè remittendo, ſi eandem integram, ac ſimul epiſtolas inſpicere optabit. Eſt autem hujuſmodi.

Si vobis Illuſtriſſimi Legati, præclaræ domus, quæ eſt Eccleſia Dei; optimi, fortiſſimique cardines huic ſacroſanctæ generali ſynodo divinitus dati, ac donati Præſidentes, voſque Patres, ac Paſtores ampliſſimi, atque vigilantiſſimi. Si vobis, inquam, Ferdinandi Cæſaris Auguſtiſſimi Fides, pietas, vita propemodum angelica, ac in retinenda, defendendaque Chriſtiana Catholica Religione perpetuæ vigiliæ, labores plurimi, indefeſſumque omni tempore ſtudium, jam antea perſpectiſſima non eſſent, crederem, quidem me, ſi hæc ſciens tacerem, non modo accuſandum merito, verum etiam tanquam omnes impietatis limites doloſe tranſgreſſum, jure optimo damnandum eſſe. Verum quia optimi, Catholicique Cæſaris raræ, & inauditæ virtutes vobis notiores ſunt, quam ut a me in medium proferri debeant, hæc tanta, tamque præclara, & plane cæleſtia dona in hoc nobiliſſimo omnium Chriſtianorum Principum capite, Stellarum inſtar micantia, maxima admiratione veneranda rectius, quam oratione ſplendidiſſima etiam celebranda eſſe merito exiſtimaverim. Ac niſi hunc talem, tantumque nobis Imperatorem Deus pro ſua benignitate dediſſet, infelix profecto infinitis prope malis afflicta, hæc noſtra tempeſtas, & eſſet, & haberetur. Gratias itaque Deo æterno ſupplex agere debebis, quod illi præter ullum meritum hic alter Conſtantinus Catholicus obtigerit. Nam per Deum immortalem, non-ne vere Conſtantinum aut eo etiam majorem dixeris, qui ante aliquot ſæcula hæreſis, vel ſchiſmatis injuria collapſas Eccleſias, immo vero penitus deletas hiſce calamitoſiſſimis temporibus nova, liberalique fundatione reſtaurat, collegia, & cœnobia everſa, ſoloque æquata reparat, & nova etiam magna impenſa exædificat, clerum denique ipſum cum orthodoxa religione in pleriſque locis extinctum non ſine maximis, & incredibilibus ſumptibus priſtino ſplendori reſtituere omnibus viribus annititur? Sed ne curioſe magis explicare, quam ſtrictim quædam attingere voluiſſe videar, illud unum hoc loco dicam, & vere quidem laudatiſſimi hujus Imperatoris cura, atque opera perfectum eſſe, ut multorum ſcelere deformata religionis noſtræ facies ſuum decus, ſuum nitorem recuperare poſſe videatur. Jam vero quantum illud eſt, quod ut Chriſtianos e Turcarum faucibus eripere, eoſque a ſæviſſima illorum tyrannide in libertatem aſſerere poſſit, nihil eorum quæ ad hanc rem recte, ac laudabiliter gerendam adhiberi debeat, omittit, ſed continuis bellis, magno ſtudio, incredibili cura, ita ſe impio illorum conatui opponit, ut quod Germani, quod Itali, quod Galli, quod Poloni, quod aliæ prope omnes gentes ſecurius vivant, id ipſi uni ſecundum Deum acceptum referre debeant. Quis enim eſt in orbe Chriſtiano locus, quem non Turcarum rabies jam olim pervagata eſſet, niſi hic talis, tamque pius Imperator, ſe ſuoſque Chriſtianos liberos huic peſti objeciſſet, ejuſque impetum ſolus ex omnibus Chriſtianis principibus ſuſtinuiſſet? Sed hæc ejuſmodi ſunt, ut nullis verbis, nulla ratione ſatis explicari poſſe videantur. Atque hunc quidem Imperatorem omnium virtutum heroicarum cumulatiſſimum theſaurum, ſi vobis Patres laudatiſſimi, hic coram intueri liceret, verbis exprimi non poteſt, quanto gaudio perfunderemini: viciſſimque ne cogitatione quidem complecti poſſum, quali, quamque inexplicabili lætitia ſua Cæſarea Majeſtas afficeretur, ſi in hoc auguſtiſſimo loco eum, in quo olim paracletus ille Spiritus Sanctus ſub ignitarum linguarum forma viſibilis apparuerat repræſentante, tot doctiſſimorum, ac religioſiſſimorum, imo vere Apoſtolicorum locum tenentium Patrum venerandas facies præſens inſpiceret, ſibi certe temperare non poſſet,

ſet, quin in omnium veſtrum ſancta oſcula rueret; imo quo eſt in rem Chriſtianam ſtudio ipſamet Maieſtat ſua huc libenter veniſſet, ſi propter plurimas, eaſdemque graviſſimas Sacri Romani Imperii, regnorumque, & dominiorum ſuorum occupationes in præſentiarum ſuæ Maieſtati id facere licuiſſet. Ne tamen interim quidquam, quod in hac parte muneri Cæſareo incumbit, omitteret, voluit ſua Maieſtas Oratores, & Commiſſarios ſuos ad hoc Sacroſanctum Œcumenicum concilium tempeſtive, & ante omnes alios Chriſtianos Principes mittere, qui & perſonam ſuam referrent, & cum plena authoritata, & mandato, nomineque, & loco Maieſtatis ſuæ celebrationi huius ſacræ Œcumenicæ Synodi intereſſent, quemadmodum hæc, & alia multa præclara, quæ in maudatis habebant R. D. Archiepiſcopus Pragenſis, & Magiſter D. Sigiſmundus a Thun Maieſtatis ſuæ Oratores hic præſentes Illuſtriſſimis Dominis Legatis privatim luculenta oratione expoſuerunt. Ex his itaque, quæ jam dicta ſunt, Antiſtites ampliſſimi, manifeſte apparet, quo ſtudio, quamque propenſa voluntate ſit eius Maieſtas in hanc Sacram Synodum, præſertim vero, cum non ſulum ab eo, qui modo univerſam illuſtrat Eccleſiam, Pontifeu maximus, vere Pio IV. verum etiam ab aliquos ſuæ ſanctitatis prædeceſſoribus Pontificibus maximis piæ memoriæ magna conſentione petiverit, ut jam tandem majorum ſuorum exempla ſequuti, convocato veteri de more generali Concilio, extirpatiſque hæreſibus, Chriſti fidelium ſaluti proſpicerent. Quamvis Sanctiſſimus quoque Dominus noſter pientiſſimus Paſtor ſtatim in ipſo Pontificatus ſui felici initio ante alias umnes graviſſimas, urgentiſſimaſque curas hanc data opportunitate in primis de congregando univerſali Concilio, ſpiniſque ex agro dominico reſecandis pro ſibi innata pietate, & ſapientia ultro ſuſceperat; id quod jam Sanctitatem ſuam laudatiſſime, omniumque Chriſti fidelium mirifico applauſu re epſa præſtare cernimus. Pater cœleſtis ſerva hac urbis lumina, quæ ad conſervaudam, tuendamque Rempublicam Chriſtianam, immo vero pretiuſu Filii ſui Domini Noſtri Jeſu Chriſti Sauguine acquiſitam Eccleſiam virtutibus, pietatiſque ſtudiis cumulata, ita conjuncta eſſe voluiſti, ut alterum in altero ternere liceat.

Quod Sanctitatis ſuæ præclarum ſummoque Pontifice, ac Paſtore dignum, univerſoque orbi Chriſtiano ſalutare ſtudium, cum nou ſine magna animi volupeate Chriſtianiſſimus Imperator videret, ſua quoque Maieſtas Cæſarea, tamquam primogenitus Eccleſiæ Catholicæ, ſediſque Apoſtolicæ addictiſſimus Filius, hoc Sacroſanctum Œcumenicum Concilium, quod in Spiritu Sancto rite, ac legitime congregatum agnoſcit pro Cæſareo ſuo munere, quotieſcumque res poſtulaverit, ab omnibus injuriis tueri, manutenere, atque defendere ſeſe promptam, ac paratam benigne offert. Quo autem hanc ſuam voluntatem ejus Majeſtas magis teſtatam faceret, non ſulum, ut Imperator Romanorum, ac Bohemiæ Rex, & Archidux Auſtriæ hos graves, & præſtantes, murerique huic obeundo maxime idoneos viros, quos coram cernitis, Oratores ſuos huc mittere dignata eſt, ſed etiam quatenus eſt Rex inclytæ Hungariæ, antiquiſſimi illius, & nobiliſſimi Chriſtiani orbis propugnaculi, me, licet immeritum, huic Sanctiſſimæ Synodo nomine ſuo regio, cum plena authoritate, & mandato intereſſe voluit, [& paucis interjectis] *Poſtremo ut ex officio meo, & illuſtriſſimarum, ac Reverendiſſimarum amplitudinum veſtrarum expectationi ſatisfaciam literas plenæ authoritatis, & mandati Regis mei reverenter exhibeo, orans, ut & illas in hoc ornatiſſimo conſeſſu, pro recepta jam conſuetudine, publice perlegi facere, & me cœpta hac ſua ſingulari benignitate complecti dignentur.*

Dimiſſis e cœtu Oratoribus, de reſponſo iis dando actum eſt, quod poſtquam lectum, ac probatum fuit, revocatis iiſdem in Concilium a Theleſino Epiſcopo Sacri Concilii Secretario in hunc modum recitatum eſt.

Revereudiſſimi Domini adventus dominationum veſtrarum magnam huic Sanctæ Synodo lætitiam attulit, tum propter maximam benevolentiam, qua Synodus ipſa Sacram Cæſaream Majeſtatem proſequitur, tum propter eum honorem, qui ei ex hac nobiliſſima potentiſſimi, atque religioſiſſimi Principis legatione acceſſit. Quare Sancta ipſa Synodus dominationes veſtras, quas præſtanti virtute, ac pietate præditas eſſe non ignorat, lætis amplectitur, atque recipit animis, mandatumque, & literas ſuæ Cæſareæ, & Regiæ Majeſtatis, in hoc loco lectas, & recitatas, quantum de jure debet admittit. Hoc quidem repetitum fuit a Patribus in ſecunda ſeſſione die XXVI. Februarii.

Octava Februarii die habita eſt Pa- XI.
trum congregatio, in qua Legati Cardinales, iidemque Concilii præſides, ut rixarum occaſiones, atque offendicula ſubmoverent, quæ inter Regum, & Principum Oratores de proedria, ſive honorificentiore loco oboriri poſſent, certas leges æquitati conſentaneas, diſtinctas ſubjectis capitibus, Patribus propoſuerunt.

Ca-

Capita ad tollendas diſſenſiones inter Oratores Principum.

Act. Conc. Trid. mſ. Franc. Card. Barb. ſig. 1109. p. 24. per Aſtulph. Servan.

Illuſtriſſimi Domini Sacri Concilii præſidentes, & Legati ad obviandum difficultatibus, & diſſenſionibus, quæ oriri poſſent inter Oratores, circa eorum præcedentiam decreverunt, ut ſequitur.

Quod in aula Congregationum Oratores Eccleſiaſtici ſedeant parte dextera Illuſtriſſimorum Legatorum, ſicut in præcedenti congregatione ſederunt.

Oratores vero laici Imperatoris, ſive alterius cujuſque Regis ſedeant parte ſiniſtra ipſorum illuſtriſſimorum Legatorum.

Dum ex ædibus Illuſtriſſimi Cardinalis Mantuani itur in Eccleſiam, Oratores Laici præcedant Illuſtriſſimos Legatos, & Crucem immediate; Oratores autem Eccleſiaſtici ſubſequentur immediate poſt Illuſtriſſimos Legatos ante omnes Prælatos, & hoc ordine ingrediantur Eccleſiam.

In celebratione Miſſarum ſolemnium in Eccleſia Cathedrali, & in ſeſſionibus, Oratores Eccleſiaſtici ſedeant, ubi erat Tabernaculum Corporis Chriſti prope Altare majus; Oratores vero Laici ſedeant e regione Illuſtriſſimorum Legatorum.

Pax, & incenſum detur prius Oratoribus Eccleſiaſticis, deinde Oratoribus Laicis, deinde Prælatis.

Dum imponitur cinis, quia Prælati omnes ſunt cum Mithris, & Pluvialibus, primo accedant Oratores Eccleſiaſtici, deinde cæteri Prælati, & poſt Prælatos Mithratos accedant Oratores Laici.

Oratores Eccleſiaſtici, ſi dicere volunt eorum ſententias in congregationibus, & ſeſſionibus, quia tunc loquuntur, ut Epiſcopi, non uti Oratores, loqui debeant juxta ordinem ſuarum promotionum.

XII.
Act. Conc. Trid. per Aſtulph. Ser. p. 24. Vide ea ap. Lab. to. 14. conc. p. 1143.

Nona Februarii die, eademque feria ſecunda habita eſt congregatio generalis, in qua Ferdinandus Martinus Mazcarenius, Sebaſtiani Regis Luſitaniæ Orator, qui nudius tertius Tridentum acceſſerat, exceptus eſt, productis ab eo Regiis literis quibus Sebaſtianus ad tuendam, amplificandamque Religionem flagrantiſſima ſtudia explicabat. Habita eſt Oratoris nomine perelegans de eximiis Regum Luſitaniæ geſtis, propagatoque ab iis Chriſtiano Imperio, commendata Pontificis in cogendo Concilio pietate, oratio, cujus potiorem partem ſuis conceptam verbis ſubiicimus.

XIII.
Ap. Labb. to. 14. Conc.

Sanctiſſimi Domini noſtri Pii IV. Pontificis, & Apoſtolicæ dignitatis faſtigio, & animi ornamentis vere maximi laudibus, nulla ſane par ullo unquam tempore oratio poterit reperiri, qui ut excellens in Chriſtianam Rempublicam ſuæ unius curæ ſollicitudinique divinitus traditam ſtudium teſtaretur, cum primum fuit Pontifex maximus declaratus, ut quod ſalutari, auſpicatoque plane nomine pollicebatur, adhibita inveteratis Eccleſiæ malis medicina præſtaret in concilii celebrandi ratione, quo uno remedio omnium mentes ad ſanitatem reduci poſſe videbantur, omnes ſuas curas, cogitationeſque ab ipſo ſummi Pontificatus exordio collocavit; cujus cum pios conatus, & paternæ pietatis viſcera proſpicerent hi, quos ille, & Nuntiis, & amantiſſimis literis ad hanc Urbem ad Œcumenicum concilium celebrandum adhortabatur, convenerunt frequentes, ut videmus, & ut ſperamus, non modo illius authoritate, ſed hujus etiam Sanctiſſimi conventus exemplo, celebritateque incitati, frequentiores in dies convenient, & hujus Sacroſanctæ Synodi dignitatem ſua pietate magis illuſtrabunt. Quod ſi Œcumenicorum conciliorum authoritas Sacrarum Literarum monumentis non tam diſerte eſſet comprehenſa, quis tamen ſobriæ, ſanæque mentis crederet, pio tot integerrimorum, Sanctiſſimorumque præſulum conventui Sanctum Dei Spiritum defuturum, qui in medio duorum, triumve de pietate agentium ſe promiſit futurum. Cum vero tanta ſit Sacrorum conciliorum dignitas, & religio, ut quæ in illis decernuntur, pro divinis oraculis excipiantur ab omnibus, quis ſibi non facile perſuadeat in omnibus de Chriſtiana Religione controverſiis eam fore veriſſimam ſententiam, quam tot Patres matura ætate, ſpectata virtute, exactaque eruditione ornatiſſimi comprobaverint, & Reverendiſſimi, Illuſtriſſimique Legati divina quadam ſorte ad hoc munus electi, qui Pontificio nomine Sacro concilio præſident, ſua authoritate confirmaverint; tametſi vero facile adducimur, ut credamus in eadem ſententia cæteros pro ſua pietate, & ſapientia futuros, de nobis tamen poſſumus id conſtantius, apertiuſque profiteri, qui ornatiſſimo veſtro conſpectu in tantam Chriſtianæ Reipublicæ ſapientiſſimis veſtris decretis conſtituendæ expectationem ſumus erecti, ut non modo veſtra pietate exiſtimemus fore, ut omnes de Religione controverſiæ dirimantur, ſed veſtra etiam cenſoria ſeveritate omnium ordinum, Sacerdotumque præſertim, quos cæteris ſcientia, & vitæ integritate prælucere debent, mores ad Evangelicæ ſinceritatis normam dirigantur; quæ qui ſibi ex Sacro concilio non pollicentur, aut quam vim habeant, non perſpiciunt, aut cujus authoritate nitantur, non intelligunt. Hos quidem fructus, aut uberiores, etiam poſtulat a vobis Chriſtiana Reſpublica: hos expectat Sereniſſimus Princeps Sebaſtianus Portugalliæ, Algarbiorumque

Rex hujus nominis primus, qui licet ſuum in Chriſtianam Rempublicam ſtudium ſatis vobis crederet perſpectum, & cognitum, ut tamen ſuam erga Sacroſanctum concilium obſervantiam illuſtriore teſtimonio declararet, ornatiſſimum virum, quem videtis D. Ferdinandum Martinez Maxcarenium ad hoc Sacrum concilium deſtinavit non Oratorem ſolum, ſed pignus, obſidemque perpetuæ ſuæ erga Sacroſanctum concilium obſervantiæ, & pietatis. Quantæ vero curæ optimo, religioſiſſimoque Principi fuerit Œcumenici hujus concilii celebritas, & amplitudo, teſtari apud vos poterunt non ſolum antiſtites Bracharenſis, Conimbricenſis, Lerienſiſque Sacrarum Literarum ſcientia, ſpectata pietate, & vitæ integritate inſignes, qui ſe explicare celerius, & maturius in hanc Urbem venire potuerunt, ſed & qui conſtitutis Eccleſiarum ſuarum rationibus aderunt ex illius Regnis, & Dominiis, quos omnes Chriſtianæ pietatis ſtudioſiſſimus Princeps accurate eſt per literas hortatus, ut quam diligentiſſime poſſent, ſe ad maturam profectionem componerent, ne vel jubenti, volentique Summo Pontifici ſegnius parere, vel laboranti Eccleſiæ ſerius, quam tum eorum pietas, tum periculi magnitudo poſtulabat, adeſſe viderentur; quæ omnia a Sereniſſimo Rege ſtudioſiſſime ſunt curata, partim, ut ſuæ erga Sacrum concilium obſervantiæ ſatisfaceret, partim etiam, ut clariſſimorum Portugalliæ, Algarbiorumque Regum majorum ſuorum religioni, pietatique reſponderet, quorum res fortiter, & feliciter geſtæ ita ſemper fuerunt cum publica Chriſtianæ religionis utilitate, & dignitate conjunctæ, ut tot defuſis, profligatiſque barbaris Regibus victoriis, tot direptis, expugnatiſque hoſtium oppidis, tot arcibus in adverſo Numidiæ, Getuliæque littore ad comprimendam barbarorum audaciam erectis, non tam ſui Imperii fines proferre, quam Chriſtianæ Religionis gloriam propagare voluiſſe videantur. Incitabantur illi quidem Regii animi excellenti magnitudine, ſed ad nativam, inſitamque eorum propenſionem accedebat aculeus ille, quem Alfonſus Primus Portugalliæ Regni conditor, & author poſterorum Regum animis impreſſum reliquit. Quod ſi apud clariſſimos Portugalliæ Reges tantum valuit exemplum perpetua quadam ſerie, velut per manus traditum, quid vos, ampliſſimi Patres, expectare par eſt a Sereniſſimi Regis Sebaſtiani animo, quem non ſolum ſuperiorum Regum illuſtria exempla, ſed recens, ſpiranſque adhuc Emanuelis Proavi, Joanniſque Tertii Avi memoria ad provehendæ Religionis ſtudium vehementius accendit? quomodo enim poteſt, vel Emanuelis Regis Pronepos non iiſdem veſtigiis inſiſtere, vel Joannis optimi, maximique quondam Regis Nepos cognita ab omnibus propemodum, qui hic adeſtis, illius pietatis exempla minime conſectari? quorum ille ſubjectis Sedis Apoſtolicæ Imperio tot in Oriente Regnis, Provinciis, barbariſque nationibus ejus gloriam longe, lateque illuſtravit, hic vero non modo ſubactos ab Emanuele feliciſſime recordationis Rege Patre ſuo Populos in officio, fideque continuit, ſed etiam ſtudio diligentiaque perfecit, ut repudiato nefario inanium ſimulacrorum cultu Chriſtianæ Religionis Sacra, moreſque libenter ſequerentur, a quo propagandæ noſtræ Religionis curſu, cum partim finitimorum Africæ Regum infeſtis excurſionibus, partim magnis a Solymanno ad evertendum noſtrum in Oriente Imperium miſſis claſſibus ſubinde interpellaretur, illorum quidem audaciam, temeritatemque graviſſimis illatis damnis repreſſit, hujus vero navales copias in ipſo Dii florentiſſimæ totius Cambajæ Regni urbis conſpectu ita oppreſſit, ut Solymannus purpuratorum ſatraparum apud barbarum, & immanem tyrannum gratia, & authoritate longe maximus qui claſſi ſummo cum Imperio præerat, multis depreſſis triremibus, laceris, truncatiſque navigiis ægre ſit fuga ſalutem conſequutus. Quæ ideo breviter, curſimque a nobis ſunt commemorata, Patres ampliſſimi, non modo, ut intelligeretis, quanto ſuorum periculo, & ſumptu ſuo clariſſimi, proferendaque latius Chriſtianæ Religionis ſtudioſiſſimi Portugalliæ Reges non in oppoſitæ nobis Africæ ſolum proximis, ſed in Aſiæ etiam remotiſſimis, disjunctiſſimiſque Provinciis graviſſima, periculoſiſſimaque bella ſuſceperint, quæque ea vel animi magnitudine geſſerint, vel conſtantia felicitateque confecerint, ſed etiam ut cognoſceretis, eundem erga Sanctam Sedem animum, idem ad Chriſtianam Religionem amplificandam, propagandamque ſtudium, eandem erga hoc Sacrum concilium obſervantiam, eandem denique pietatem expectandam a Sereniſſimo Rege Sebaſtiano, & regia præſtantiſſimæ indolis ſignificatione ad excellentes omnes virtutes propenſo, & domeſticis imaginibus, clariſſimorumque Regum illuſtribus exemplis incitato, qui quod Sanctiſſimo Pontifici ſuis literis eſt pollicitus, hodie cumulate præſtat, ſuumque ad illuſtrandam hujus Sacroſancti Concilii celebritatem ſtudium vobis, ampliſſimi Patres, hodierna die per D. Ferdinandum Martinez Maxcarenium ſuum, Oratorem, virum non ſolum antiqua generis nobilitate, & familia multis Aſiæ, Africæque triumphis inſigni, ſed

fide,

fide, integritate, cæteriſque ornamentis longe præſtantem effuſe pollicetur: ſperae autem fore, ut quoties cum de publicis Chriſtianæ Religionis, atque diſciplinæ, tum de privatis negotiis noſtrarum Eccleſiarum, quæ ſingulari Dei optimi maximi beneficio, nec ab Eccleſiæ Romanæ cæterarum parentis, & magiſtræ obſervantia deflexerunt, nec a veteri receptoque ſemel cultu receſſerunt, apud vos illius Orator agere volet [quod pro ſua prudentia nonniſi neceſſariis, aut gravibus certe cauſis impulſus faciet,] vos cognitis Sereniſſimi Regis mandatis eum pro veſtra humanitate benigue excipiatis.

Reſponſum Sanctæ Synodi Illuſtriſſimo Oratori Sereniſſimi Regis Portugalliæ in ejus comparitione.

XIV. Reſponſio Oratori Luſitano tradita fuit.

Illuſtriſſime Domine Orator. Mandatum, ac literæ Sereniſſimi Portugalliæ Regis, quæ modo a Dominatione veſtra exhibitæ in hoc ſacro loco recitatæ fuerunt, necnon ea, quæ ornatiſſima oratione expoſita ſunt, huic Sanctæ Synodo jucundiſſimum nuntium attulerunt, cum declararent eximiam, & perpetuam quandam clariſſimorum Portugalliæ Regum, ac præcipue Sereniſſimi Sebaſtiani Regis in Deum pietatem, inſigne in Rempublicam Chriſtianam ſtudium, ac ſummam erga hoc œcumenicum, & generale concilium obſervantiam, licet nihil novi huic Sanctæ Synodo allatum fuerit. Nemo enim eſt, cui compertiſſima non ſint præclara Regum Portugalliæ facinora in Chriſtiana Religione, veraque Chriſti fide in Orientis partibus propaganda. Non minor tamen Majeſtati Suæ, Majoribuſque ſuis piiſſimis, & clariſſimis Regibus laus, & gloria hac tempeſtate debetur, quod in his calamitoſis temporibus, tot diſſidiis, totque in Eccleſias exortis hæreſibus, Regna, & ditionem ſuam in orthodoxa fide, Eccleſiæque Catholicæ unitate ſemper [uti vere Chriſtianos Principes decet] conſervarint, quam in barbaris, & idolorum cultui deditis nationibus ad veram Religionem traducendis. Quamobrem hæc Sancta Synodus Deo, & Patri Domini noſtri Jeſu Chriſti meritas de iis omnibus gratias agit, Dominationemque veſtram, tum ipſius Regis cauſa, tum ob ſingularem ejus prudentiam, & ſanguinis ſplendorem grato, & benevolo animo recipit, Regium vero mandatum, quantum de jure debet, admittit.

XV. Venerant cum Luſitano Oratore eximii Theologi, qui multum virtutis, & doctrinæ ſpecimen in aſſerenda fide orthodoxa, refellendiſque Novatorum erroribus explicuere. Proximis diebus magna contentione opera navata in diſquirendis rationibus, quibus Proteſtantes ad concilium Tridentinum pellici poſſent, ut depoſitis erroribus fidem orthodoxam amplecterentur, ac reliquo fidelium cœtui aggregarentur; id vero opus maxime erat arduum, cum in pertinacia maxime obfirmati effutirent conciliorum a Paulo III. & Julio III. habitorum decreta impia eſſe, atque adeo a Ferdinando Cæſare concordiæ cupidiſſimo miſſi ſunt ſubjecti articuli, quos illius Oratores Legatis Cardinalibus decimaoctava Februarii exhibuere, ut ſi quo modo præfracta eorum pervicacia deliniretur, tum ampliſſima liberi commeatus ſyngrapha ad eos mitteretur, necnon abſcinderentur omnes occaſiones, quas ad declinandum concilium toties inani, ac fallaci ſpecie expetitum prætexere affectabant. Monuere etiam arcana concilii, ſcriptioneſque imperfectas, necdum diſcuſſas temere non evulgari.

Act. per Aſtulp. Serv. p. 26.

Articuli Illuſtriſſimis, & Reverendiſſimis Legatis Sacri concilii Præſidentibus, per Oratores Cæſareæ Majeſtatis die XIII. Februarii exhibiti.

Primum omnium, cum ipſi omnes videant inſtare prædictæ Seſſionis præfixum terminum XXII. diem præſentis menſis Februarii, arbitrati ſunt ſuas Illuſtriſſimas, & Reverendiſſimas Dominationes paucis de ipſa Seſſione, & aliis quibuſdam Sacræ Cæſareæ Majeſtatis commonefacere.

Ext. in MS. Arc. Vat. ſig. n. 3220. p. 81. MS. Franc. Car. Bar. ſig. num. 1109. p. 26.

Non ignorant ſuæ Illuſtriſſimæ Dominationes Proteſtantes, ſeu eos, qui ab obedientia Sedis Apoſtolicæ diſceſſerunt, omnibus viribus conari, ut qualemcumque tandem prætextum inveniant, quo muniti hoc Sacrum œcumenicum concilium in Spiritu Sancto congregatum ſubterfugere poſſint. Et quoniam ſubterfugii ipſius primam, & præcipuam occaſionem hinc Proteſtantes accepturos eſſe, Oratores ipſi arbitrantur, ſi ſtatim ab exordio concilii in hac prima Seſſione, ante decennium intermiſſorum articulorum continuatio facta fuerit, ideoque contendere, ut omnibus modis hujuſmodi occaſio præcaveretur in præſentiarum, videretur hac de cauſa etiam in proxima Seſſione continuationis faciendæ nullum argumentum exhibendum eſſe, quo cum omnium fere Regum, & Principum Chriſtianorum Oratores a Seſſione abfuturi credantur, ne ex hac quoque occaſione Proteſtantes ipſi exclamare poſſint, fere ſolos Pontificios Epiſcopos, & Cæſareos Oratores rei bene, & proſpere gerendi ſpem ademiſſe, & eripuiſſe concilii celebrationi.

Act. Conc. Trid. per Aſtulph. Servantium Septempedanum Scriptorem Epiſcopi Teleſini Secretarii.

Articuli exhibiti ab Oratoribus Imperatoris.

Quare Illuſtriſſimi Legati cum Reverendiſſimorum Patrum ad hoc Sacrum œcumenicum concilium congregatorum conſenſu non inchoationem quampiam, ſed

continuationem proſequendam cenſuerint; videri tamen Oratoribus ipſis in hac prima Seſſione omnino continuationis faciendæ ſignificationem præcavendam eſſe, imo exiſtimarent Oratores Seſſionem hanc, ſi ullæ ratione fieri poſſet, in aliud aliquod tempus competens reiici debere, ut & Proteſtantes interim expectarentur, & alii Oratores, qui expectantur, intereſſe poſſint. Quod ſi vere id Illuſtriſſimis ſuis Dominationibus facere integrum non eſſet, ſaltem illud efficere velint, quo generalia quædam, & non magni momenti negotia, cujus generis ſunt illa, quomodo, & quibus verbis conficiendæ literæ, quibus Proteſtantes, & alii lapſi ad gremium Catholicæ Eccleſiæ invitari, & revocari deberent; item de formula ſalvi conductus conficienda, vel alia quæpiam hujuſmodi, quæ Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Domini Legati pro ſua rara prudentia facile invenire poterunt, pertractarentur. Secunda vero Seſſio omnino diutius, & in aliud tempus proroganda videtur propter allegatas cauſas, & quod huic inveterato malo cum aliqua acceleratione vix obviari poterit.

Propterea cum in præſentiarum tractetur de reprobandis libris Hæreticis in Indice Romano comprehenſis, inter quos non poſtremum locum obtinet Auguſtana Confeſſio, videtur ipſis Oratoribus ita ab initio ipſam Confeſſionem non eſſe damnandam. Nam præter id, quod Proteſtantes vocati venire recuſarent, etiam extrema quæque pericula pro defenſione ipſius confeſſionis adire non dubitarent immo [quod omen Deus avertat] nocentiſſimæ conſpirationes eſſent expectandæ, & ex hac re etiam occaſionem quamdam ipſi Proteſtantes arriperent communicatis conſiliis, & auxiliis cum iis Principibus, & Novatoribus, qui jam ab obedientia Sanctiſſimi Domini Noſtri, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ diſceſſerunt, & ſignanter ſtantibus hiſce Gallicis tumultibus funeſta bella ſuſcitarent, ac etiam cœptum Concilium in triſtem, cruentamque tragædiam deducere ſtuderent; ideoque Hæretico, & lapſos ipſos in ſpiritu lenitatis potius in viam revocare, quam in foveam perdiſionis propellere, ſtudendum eſſet. Nam & ſuperiorum Imperatorum ſuæ Cæſareæ Maieſtatis Auguſtiſſimorum Prædeceſſorum temporibus in hujuſmodi errantibus reducendis plus valuiſſe benevolentiam, quam ſeveritatem, plus profeciſſe cohortationem quam comminationem, plus denique egiſſe charitatem, quam poteſtatem, omnibus palam eſſe exiſtimant.

De fide publica ipſis Proteſtantibus danda quam ampliſſima, & qualem ipſimet deſiderant, cum omnes fere Patres in id conſentire videantur ipſis quoque omnibus valde neceſſarium videtur.

Item quoniam ſua Cæſarea Maieſtas Oratoribus ſuis in mandatis dedit, ut quotieſcumque ab Illuſtriſſimis, & Reverendiſſimis DD. Legatis vocati fuerint, ad quamlibet ipſorum requiſitionem comparere, & loco, ac nomine ſuæ Cæſareæ Maieſtatis quæcumque agenda, & pro more, & conſuetudine, ac ratione Concilii rite habendi, conſultandi fuerint, in iis diligentem operam conſenſum, ſtudiaque ſuæ adhibere debeant, quotieſcumque ab Illuſtriſſimis, & Reverendiſſimis Dominis Legatis vocati, & requiſiti fuerint.

Præterea hoc quoque prædicti Oratores XVI.
Illuſtriſſimis, & Reverendiſſimis Dominationibus, ſuggerere voluerunt, quod licet ipſis conſultationibus, quæ in publicis Congregationibus fiunt, nulli extranei interſint, omnia tamen, & ſingula, quæ illic tractantur, & dicuntur, etiam plebeiis hominibus notiſſima eſſe videntur, unde facile colligunt id non aliunde procedere, niſi quod aliqui ex illis, qui ejuſmodi Conciliis interſunt, ſecreta, ſive ex induſtria, ſive per negligentiam palam faciant, idcirco Illuſtriſſimæ, & Reverendiſſimæ Dominationes ſuæ provideant, ne, priuſquam Sacrum Concilium aliquid deliberet, & concludat, omnia in publicum prodeant, atque in Germaniam perferantur.

Poſtremo ad hæc omnia, & ſingula ab Illuſtriſſimis, & Reverendiſſimis Dominis Legatis prædicti Oratores benigne reſponſum expectant.

Reſponſum eſt ad ſingula hæc capita ſumma conſilii maturitate excuſſa, ac perpenſa ſubjectis verbis.

Reſponſum Illuſtriſſimorum DD. Legatorum ad ſupradictas Oratorum Cæſareorum petitiones.

Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi DD. XVII.
Oratores. Quod petunt Dominationes Ve- MS. Arc.
ſtræ, ne qua fiat in prima Seſſione conti- Vat. ſig.
nuationis mentio, non gravatim illis con- n.3196.
cedetur, neque in ea quidquam tractabi- p.63.
tur, quod ad continuationem pertinere Ext. eti-
videri poſſit, aut ullam ſignificationem am in
illius habeat. mſ. Fran.

Quod vero præterea reiici cupiunt Seſ- Car. Bar.
ſionem hanc in aliud longius tempus, id ſig. num.
facere nobis integrum non eſt, quandoqui- 1109. p.
dem conficiendi decreti de Indice corri- 28.
gendo nonnullis ex Patribus mandatum eſ- Act.Trid.
ſe non ignorant, quod in prædicta Seſ- per A-
ſione publicari oportebit. Hoc autem in ſtulp.
Cæſareæ Maieſtatis gratiam libenter faciemus, ut laxius aliquod ſpatium demus proximæ futuræ Seſſioni; interjecto vero tempore, quibus de rebus tractatum ſit, & qui dies illi præfigendus, una cum Patribus deliberabitur. Servant.

De

De damnanda vero ſtatim ab initio Confeſſione Auguſtana, ne cogitatum quidem eſt a nobis unquam, quandoquidem de librorum prohibitorum Indice, niſi ſub fine Concilii, nihil decernetur; quamobrem, & in hoc libenter Dominationibus veſtris gratificabimur.

Item & de ſalvo conductu, quem dabimus, quemadmodum alias a Proteſtantibus petitus, & illis conceſſus fuit in ampliſſima forma: quod idem facturam quoque maieſtatem Cæſaream confidimus.

Quod vero meminerunt præterea ſibi mandatum etiam ab Imperatoria Maieſtate, ut quoties a nobis vocati fuerint, præſto adſint, ſuaque nobiſcum conſilia communicent, agnoſcimus in eo ſingularem illius Maieſtatis pietatem, & Religionem, neque vulgare ſtudium afflictis Eccleſiæ rebus ſuccurrendi, quo nomine magnam illi gratiam habemus, ac viciſſim noſtra cum dominationibus veſtris conſilia libenter communicabimus, deque rebus per nos proponendis eas tempore ſuo certiores reddemus.

Quod autem admonent, ut ratio ineatur, qua provideri poſſit, ut quæ tractantur in Congregationibus, non promulgentur dabitur a nobis opera, ut quoad fieri poterit provideatur.

XVIII. Provocata mox in opus ea ſponſio, nam Præſides Legati graviſſima oratione Patres admonuere, ut poſthac credita ipſis arcana alto pectore premerent, cum Novatores in omnes calumniandi occaſiones intenti inde fierent præfractiores.

Admonitio ad Patres ne vulgentur decreta, & alia, quæ examinanda proponuntur, antequam firmentur.

To. 10. de Conc. MS. Arc. Vat. ſig. n.3197. p. 140.

Reverendiſſimi Patres. Sciant Dominationes Veſtræ, quam indignum ſit, ut decreta, & alia, quæ Patribus examinanda proponuntur, antequam firmentur, & in publica Seſſione legantur, evulgentur, & extra hanc Civitatem ad extraneos mittantur, quo fit ut alias ſæpe vidimus, ut decreta ipſa ſub ea, qua dixi, forma primum concepta, & ut ita dicam informia pro decretis firmis, & a Sancta Synodo diſſeminentur, quare Illuſtriſſimi DD. Legati, & Præſidentes admonent, atque etiam hortantur Dominationes Veſtras, ut pro honore, atque exiſtimatione hujus Sancti concilii, & ad obviandum ſcandalis, quæ oriri poſſunt, tam decretum, quod modo a me lectum fuit; quam cætera alia quæcumque, quæ in futurum examinanda nobis proponentur, non evulgent, neque eorum exemplum extra gremium Concilii alicui exhibeant, neve extra Civitatem ad aliquos tranſmittant, idque a ſuis familiaribus fieri ſeveriſſime prohibeant. Quod ut commodius fiat, Dominationes Veſtræ, cum miſerint ad me pro exemplo præſentis decreti, ſimul mihi per cedulam eorum manu ſubſcriptam nomen eius, cui voluerint, quod tam hoc exemplum, quam alia, quæ ſuo tempore proponentur, exhibeantur, mittant: Hæc proviſa ſint nunc expedire. Si quæ alia commodior via alicui ex Patribus occurrerit, ut ea, quæ proponuntur, ſecreta retineantur, de ea poterit Illuſtriſſimos Dominos Legatos admonere.

Decreta Concilii non evulganda.

Quod ad Seſſionis ſecundæ, quæ XXVI. Februarii die celebrata eſt, acta attinet: Peractis ſolemni ritu ſacris myſteriis ab Antonio Helio Patriarcha Hieroſolymitano, habita eſt oratio ab Antonio Cauco Archiepiſcopo Patracenſi, Corcyrenſi deſignato, in qua Hæreticorum impia molimina ſic deſcripſit, ut ad ea frangenda ita Patres excitaret. *In ea, proh dolor, miſerrima incidimus tempora, ut quod ſine lacbrymis enarrare non poſſum, immenſa flagitia, & ſacrilegia, ex nefanda recentiori hac Lutherana hæreſi, cujus quidem extirpandæ cauſa huc convenimus, in Dei Eccleſia orta eſſe videamus, nempe Eccleſiarum bona direpta, templa ſolo æquata, Monaſteria non ſolum proventibus ſuis, & incolis deſtituta, verum etiam funditus everſa, Sanctiſſimum Chriſti Vicarium, verumque Petri Succeſſorem Pontificem Optimum Maximum, Epiſcopos, reliquoſque Dei Sacerdotes neglectos, honoribus debitis privatos, maximis affectos contumeliis, injuriiſque laceſſitos, Deo Dicatas Virgines ſtupratas, earumque bona ablata, venerandas Sanctorum Imagines rejectas, & eorum cineres contemptos, Sacramenta Eccleſiæ explosa, atque conculcata, ſacros denique Eccleſiaſticos Canones, ac Conſtitutiones igni traditas, ritusque omnes Divinos penitus ſublatos. Verum enim vero antiquas hæreſes extinctas jam, Manichæi, Joviniani, Vigilantii, Pelagii, Euthychetis, Felicis, Albigenſium, Waldenſium, Berengarii, Marſilii Patavini, Joannis Wicleff, Joannis Hus, Hieronymi de Praga, & cæterorum a Sanctis Patribus noſtris in Conciliis ſæpius confutatas, & toties rejectas ſuſtinere voluerunt infeliciſſimi homines iſti, & Divina, Chriſtianaque dogmata a Chriſto Servatore noſtro inſtituta, ac ab eiſdem Sanctis Patribus nobis per manus tradita, divinituſque a Conciliis ſancita, & a Pontificibus Sanctiſſimis confirmata evertere, vanaque eſſe, ac inutilia, nobis effutire non dubitarunt, latamque viam, quæ ad inferna ducit, Chriſti doctrinæ immemores, & Epicureorum mores ſequuti ſibi conſtruxerunt, de quibus ſenſiſſe mihi vi-*

XIX. Secunda Seſſio Concilii ſub Pio IV.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.324. in actis ſeſſ. 2. ſub Pio IV.

videtur Petrus Apoſtolus inquiens. Venient in noviſſimis diebus in deceptione illuſores juxta proprias concupiſcentias ambulantes. *Hinc sam longe, lateque pervagatum eſt incendium, &c.*

XX. Perlectum eſt decretum de Librorum delectu, deque Proteſtantibus, & aliis Hæreticis ad Concilium, data iis tuti commeatus, & incolumitatis fide publica, humaniſſime vocandis, & ut a Patribus de fide orthodoxa amanter edocti errores exuerent, inque Eccleſiæ gremium revocarentur, id vero decretum in Congregationibus quæ præceſſerant, diligenter ſuerat excuſſum, ſubjectiſque verbis conceptum fuit.

Sacroſancta, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, Præſidentibus in ea Apoſtolicæ Sedis Legatis, non humauis quidem viribus confidens, ſed Domini Noſtri Jeſu Chriſti, qui os & ſapientiam Eccleſiæ ſuæ daturum ſe promiſit, ope, & auxilio freta illud præcipue cogitas, ut Catholicæ fidei doctrinam multorum inser ſe diſſidentium opinionibus pluribus locis inquiuatam, & obſcuratam in ſuam puritatem, & ſplendorem aliquaudo reſtituat, & mores, qui a veteri iuſtituto deflexerunt, ad meliorem visæ rationem revocet, corque Patrum ad filios, & cor filiorum ad Patres convertat. Cum itaque omnium primum euimadvertat hoc tempore ſuſpectorum, & pernicioſorum librorum, quibus impura doctrina continetur, & longe, lateque diffunditur, numerum nimis excreviſſe, quod quidem in cauſa fuit, ut multæ cenſuræ in Provinciis, & præſertim in Alma Urbe Roma pio quodam zelo editæ fuerint, neque tamen huic sam magno, ac pernicioſo morbo ſalutarem ullam profuiſſe medicinam, cenſuit, ut delecti ad hauc diſquiſitionem Patres de cenſuris, libriſque quid facto opus eſſet, diligenter conſiderarent, atque etiam ad eandem Sanctam Syuodum ſuo tempore referrent, quo facilius ipſa poſſit varias, & peregriuas doctrinas, tanquam zizauia a Chriſtianæ veritatis tritico ſeparare, deque his commodius deliberare, & ſtatuere, quæ ad ſcrupulum ex omnium animis eximendum, & tollendas multas querelarum cauſas, magis opportuna videbuutur. Hæc autem omnia ad uotitiam quorumcumque deducta eſſe vult, prout etiam in præſenti decreto deduxit; ut ſi quis ad ſe pertinere aliquo modo putaverit, quæ vel de hoc librorum, & cenſurarum negotio, vel de aliis, quæ in hoc generali concilio tractanda prædixit, non dubitet a Sancta Syuodo ſe beuigne auditum iri. Quouiam vero eadem Sancta Synodus ex corde optat, Deumque enixe rogat, quæ ad pacem ſunt Eccleſiæ; ut univerſi communem Matrem in terris agnoſcentes, quæ quos peperit, oblivisci non poteſt, unanimes uno ore glorificemus Deum, & Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti, per viſcera miſericordiæ ejuſdem Dei, & Domini noſtri omnes, qui nobiſcum communionem non habent, ad concordiam, & reconciliationem, & ut ad hanc Sanctam veniant, invitat, atque hortatur, atque charitatem, quod eſt vinculum perfectionis amplectantur, pacemque Chriſti exultantem in cordibus ſuis præſeferant, in quam vocati ſunt in uno corpore. Hanc ergo non humanam, ſed Spiritus Sancti vocem audientes, ne obdurent corda ſua, ſed in ſuo ſenſu non ambulantes, neque ſibi placentes, ad tam piam & ſalutarem Matris ſuæ admonitionem excitentur, & convertantur; omnibus enim charitatis officiis ſancta Synodus, eos, ut invitat, ita complectetur.

Iuſuper eadem Sancta Synodus decrevit fidem publicam in generali Congregatione concedi poſſe, & eamdem vim habituram, ejuſdemque roboris, & momenti futuram, ac ſi in publica Seſſione data, & decreta fuiſſet.

Altero decreto indicta eſt proxima Seſſio ad XIV. Maii. XXI.

Reliqua ejuſdem Seſſionis acta deſcripta ſunt ab Angelo Maſſarello ſubjectis verbis.

Quæ in eadem II. Seſſione præter decretorum publicationem decreta fuerint.

In hac eadem Seſſioue II. ſub Pio IV. Pontifice Maximo præter publicationem decretorum fuerunt exhibita, & publice lecta mandata Oratorum invictiſſimi Domini Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi, primum tanquam Cæſaris Regis Bohemiæ, & Archiducis Auſtriæ, Sub data Pragæ die I. Januarii MDLXII.

Angel. Maſſarellus Secret. in Actis Concil. Trid. ſub Pio IV. mſ. Arch. Vat. ſig. n.3212. p.153.

Secundum uti Regis Hungariæ ſub eadem data, lectumque fuit reſponſum Sanctæ Synodi in admiſſione dictorum Oratorum.

Deinde exhibitum, & lectum fuit mandatum Oratoris Sereniſſimi Domini Sebaſtiani Regis Portugalliæ, Sub date Olyſſipone die XXVIII. Septemb. MDLXI. & ſimiliter reſponſum Sanctæ Synodi. Quæ mandata lecta, & exhibita fuerunt hoc ordine, quia eodem ordine, ut moris eſt, in Congregationibus generalibus, exhibitæ prius fuerunt.

Poſtea lectum fuit Breve Sanctiſſimi Domini Noſtri Pii IV. ſuper modo, & ordine ſedendi in Concilio nulla habita ratione dignitatis primatialis, ſive veræ, ſive prætenſæ. Sub data Romæ die ultima Decembris MDLXI. ab Incarnatione.

De-

Deinde lecta fuit declaratio Illuſtriſſimorum Dominorum Præſidentium ſuper ipſo Brevi.

Et poſtremo lectum fuit aliud Breve ſuæ ſanctitatis confirmans ſæpe dictam declarationem, ſub data die XIV. Februarii ejuſdem anni.

XXII. Actum eſt de ſalvo conductu Proteſtantibus dando.

Quarta Martii habita eſt Congregatio generalis, in qua conventum eſt de formula publicæ fidei, & liberi commeatus ſyngrapha ampliſſima Proteſtantibus danda, ut ad Concilium de fidei controverſiis diſceptaturi venirent: concepta ea erat ſubjectis verbis.

Ext. in act. pag. 423.

Sacroſancta, & œcumenica, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, Præſidentibus in ea Apoſtolicæ Sedis Legatis, univerſis fidem facit, quod omnibus, & ſingulis Sacerdotibus, Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, militaribus, popularibus, & aliis quibuſcumque Viris cujuſcumque ſtatus, & conditionibus, aut qualitatis exiſtant Germanicæ Provinciæ, & Nationis Civitatibus, & omnibus aliis locis ejuſdem, & omnibus aliis Eccleſiaſticis, & Sæcularibus, præſertim Auguſtanæ Confeſſionis perſonis, qui, aut quæ una cum ipſis ad hoc generale Tridentinum Concilium venient, aut mittentur, aut profecturi ſunt, aut hucuſque venerunt, quocumque nomine cenſeantur, aut valeant nuncupari, tenore præſentium publicam fidem, & pleniſſimam, veriſſimamque ſecuritatem, quam ſalvum conductum appellant, libere ad hanc Tridentinam Civitatem veniendi, ibidemque manendi, ſtandi, morandi, proponendi, loquendi, una cum ipſa Synodo de quibuſcumque negotiis tractandi, examinandi, diſcutiendi, & omnia quæcumque ipſis libuerit, ac articulos quoslibet, tam ſcripto, quam verbo libere offerendi, propalandi, eoſque Scripturis Sacris, & Beatorum Patrum verbis, ſententiis, & rationibus declarandi, aſtruendi, & perſuadendi, & ſi opus fuerit, etiam ad objecta Concilii generalis reſpondendi, & cum iis, qui a Concilio delecti fuerint, diſputandi chriſtiane, ac charitative, abſque omni impedimento conferendi, opprobriis, conviciis, ac contumeliis penitus ſemotis, & ſignanter, quod cauſæ controverſiæ ſecundum Scripturam, & Apoſtolorum Traditiones, probata Concilia, Catholicæ Eccleſiæ conſenſum, & Sanctorum Patrum authoritates in prædicto Concilio Tridentino tractentur, illo etiam addito, ut Religionis prætextu, aut delictorum circa eam commiſſorum, aut committendorum minime puniantur, impartit, ac omnino concedit, ſic etiam ut propter illorum præſentiam, neque in itinere, aut quocumque locorum eundo, manendo, aut redeundo, nec in ipſa Civitate Tridentina a Divinis officiis quovis modo ceſſetur, &c. Plura alia adjecta ad omnimodam publicæ incolumitatis, & firmiſſimæ ſecuritatis fidem aſſerendam, atque pro hac vice omni legum privilegio, Conciliorumque Conſtantienſis, & Senenſis contrariis decretis, vel Canonibus vetuſtis vis adempta.

Alio etiam decreto ſuperioris decreti beneficium ad alia Regna, Provincias, Civitates, & Loca, exporrectum, in quibus libere, ac impune fides contraria fidei Romanæ Eccleſiæ prædicaretur.

His addunt acta ab Aſtulpho Servantio conſcripta. XXIII.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. mſ. Franc. Car. Barſign. n. 24. p. 57.

Perfecto fidei publicæ decreto Legati, quam maxima poſſunt diligentia, curant illud diverſis in Civitatibus, & Provinciis evulgari, mandant illud valvis Cathedralis Eccleſiæ affigi, atque confeſtim typis excudi, ut quam celerrime ad multos perferatur, mittunt etiam diverſa ejus exempla ad Sanctiſſimi Domini Noſtri Nuntios variis in Regnis, præſertimque ad Cardinalem Ferrarienſem Legatum Papæ in Galliis, ad quem & duplices literas perſcribunt, alteras quidem ita compoſitas, ut eas palam in Senatu Regio poſſit oſtendere, in quibus eidem ſcribunt conſilium Sanctæ Synodi illud eſſe, ut hoc decretum, quod ei authenticum mittunt in omnibus Chriſtiani nominis Provinciis edatur, quapropter agat ipſe cum Senatu Regio, ut ſibi libere liceat illud in omnibus ejus Provinciæ Eccleſiis in publicum proponere: alteras deinde privatas literas eidem Cardinali ſcribunt, quibus eum admonent cupere maxime Sanctam Synodum eos, qui in iſtis locis perverſis corrupti ſunt opinionibus, huc ſe transferre, ut tandem ſummi Dei clementia ex horum Patrum congreſſu reſipiſcant, noluiſſe tamen eos nominatim in hoc decreto Gallicanam provinciam appellare, ne forte cives illi ægre ferrent, ſe inter eos aperte conſeri, qui publice, & impune alienas a Romana Eccleſia opiniones profitentur. Cæterum eos vere in hoc numero haberi, cum palam illorum nefarie dicta, actaque nullis vindicata Magiſtratibus ſatis cunctis eorum impietatem teſtentur. Scribunt igitur, ut ſi intelligeret aliquos in dubitationem venire an hæc fides publica cives illius Regni complectatur, illos aperte tunc certiores faciat ad eos etiam illam omnino pertinere, rogantque, ut nihil induſtriæ prætermittat, ut eos ad hanc Sanctæ Synodi benignitatem amplectendam, hortetur, excitet, at-

que

que impellat. Significant præterea, qua ratione uti debeat, quo decretum hoc toti illi Provinciæ innoteſcat, quid etiam ei curandum ſit, ſi fortaſſe Senatus Regii authoritate illud vulgo denuntiare prohibeatur.

XXIV. *Ext. in mſ. Car. Spad. ſig. n. 31. p. 422.*

Catharina Galliæ Regina Seſſionis diem protrahi ad Eliſabetham Angliæ Reginam inſtantiam petit.

Dum hæc tam ſalubriter Tridentini patres pro diſperſione gentium in Catholicæ fidei confeſſione adunanda meditarentur, viſa eſt in Galliis ſpes quædam affulgere de reverſione quoque Eliſabeth Angliæ Reginæ; atque Hyppolitus Cardinalis Eſtenſis, qui Apoſtolicum Legatum inibi agebat, quæ a Catharina Galliæ Regina acceperat, Cardinali Borromæo ſignificans per literas aperuit. Acceſſitum ſe ab ipſa VIII. Martii audiviſſe, præſentibus Rege Navarræ, & Duce Guiſiæ, ac Monmorantio Equitum Magiſtro rogatam fuiſſe ab Oratore Reginæ Angliæ nomine Regio; ut apud Summum Pontificem ſuis precibus ageret, qoo indictus dies primæ Seſſionis Concilii extraheretur eo quod ipſa ad plures Germaniæ principes neceſſitudine ſibi conjunctos literas dederit, adhortans & ut ipſi miſſis Oratoribus eidem Concilio intereſſent, quod ſi quando illi decernant', quemadmodum nec inaniter ſperabat, ſe quoque per Oratores ſuos, & Angliæ Præſules eidem Concilio interfuturam, addidiſſeque ſe ad id literis Legati Cardinalis Ferrarienſis permotam fuiſſe; hanc exigui temporis dilationem quamvis incommodam comparatione tanti, qood ſperabatur compendii, omnino poſthabendam. His acceptis a Catharina Cardinalis Legatus reſpondit, haud ægre Eliſabeth petitionibns aſſenſum iri, ſi libere exhiberet ſe concilio miſſis Oratoribus intereſſe velle; quamvis tot prorogationes factæ ſint, ac Patres nimiæ moræ longa tædia patiantur, ſe Pontificiam Beatitudinem noſſe tam utilis, atque optlmi concilii deſiderio flagrantem, quod eo melius eſſet, quo amplius evaderet, ut non ambigeret Reginæ Angliæ in nova quoqoe prorogatione morem geſturum. Verum cum hæc propoſitio ambigua tantum eſſet, incertaque boni ſpes, detrimentum vero ex dilatione manifeſtum impenderet, ignorabat profecto, quonam potiſſimum pacto tantam rem Pontifex, niſi certiore ſpe fultus, aggrederetur. Ad hæc Catharina ſe maxime in votis habere dixit, ut ad priſtinam Eccleſiæ conjunctionem Angliæ Regina reverteretur, cui, & reſponderi poſſe exiſtimabat, Galliæ Regem nti Eccleſiæ primogenitum concilinm a Pontifice efflagitaſſe, nec Oratoribus, & Præſulibus mittendis deeſſe poſſe, ſi honoris ſui haberi rationem vellet; inſpiceret interea Angliæ Regina, quibus officiis agere vellet, tum apud Pontificem, tum apud ejus Legatum; Oratores ipſos, ac Præſules Gallos ad concilium proficiſcentes, quod Cardinalis Legatus monuerat, tanto majoribus officiis Reginam Angliæ proſequuturos, ſeque Oratori Anglo omnem operam promiſſuram, ut omnia honeſta apud Pontificem pro Regina Angliæ obtineret, quorum ipſa compos fieri velit. Hæc Reginæ ſententia adeo omnibus grata, accidit, ut inſtar decreti habita ſit. Reginæ autem Angliæ poſtulata, *ſubdit Legatus licet ad differendum Concilium tendant, oſtendunt tamen eam non adeo ut antè ab eo abhorrere, nec mea monita ab ipſa fuiſſe contempta adeo, ut ſi res hujus Regni proſpere ſucceſſerint ipſa quoque ejus exemplo permovenda videatur, &c. Datum Pariſiis VIII. Martii MDLXII.*

XXV. *Ext. in eod. mſ. Car. Spad. ſig. n. 31. p. 55. ad Car. Bor.*

Significavit aliis literis medio Aprili exaratis Cardinalis Legatus Borromæo Cardinali reſponſum fuiſſe a Catharina Regina Oratori Anglo ex deſignata ſuperiori formula, illum tamen repetitis precibus inſtitiſſe, ne regulus e Lanſaco, & Præſules ad concilinm mitterentur, ardente maxime civilibus bellis Gallia, Reginam vero in ſuſcepta ſententia perſtitiſſe, atque Oratori Anglo reſpondiſſe, optimum illud opus ob civiles eas ſeditiones non retardandum, ac multo melius iis miſſis pia deſideria Reginæ Angliæ promoturam, ſeque actoram cum Ferrarienſi Cardinale Legato, ut apud Summum Pontificem deprecatorem, atque interpretem agat, ut quidquid honeſtum, ac decorum fuerit, Reginæ Angliæ precibus concedatur; optime proinde conſultum exiſtimabat, ut ipſe Cardinalis Borromæus, quam humaniſſimas mittat literas, quæ a Legato Reginæ Catharinæ, atque ab Eliſabeth referri poſſint. Subdidit quoque Legatus, Oratorem Anglum a ſe interpretis opera pertentatum, ut ſi aliquem articulum in concilio pertractandum differri optaret Eliſabeth, id honeſtius a Pontifice poſtulari poſſe, quem, licet erga ipſam amantiſſimis ſtudiis propendeat, eidemque gratificari ſummopere cupiat, diſtineri tamen ne Patres Tridentinos jam multis prorogationibus feſſos novarum morarum tædio, ac damno afficiat, certo ſciebat. Hæſiſſe in priore ſententia Oratorem ſcribit Legatus, quod expreſſa a Regina acceperit mandata poſtulandæ in genere prorogationis concilii, donec ipſa a Germaniæ Principibus reſponſum retuliſſet.

Ad-

XXVI. *Ib. p. 64.* Addidit Legatus literis XXIV. Aprilis ſcriptis, eo die Cardinalem Lotharingum verba feciſſe cum Regina Gatharina de prorogatione Concilii ab Oratore Anglo Reginæ nomine expetita, viderique modici temporis prorogationem concedendam, cum maxime expediret potius temporis, quam rei jacturam ſubire. *Ib. p. 65.* Cauſas etiam querelarum ſubducendas, tum Reginæ, tum cæteris Principibus, quod nimirum, nec modicam, quod poſtulabant, temporis dilationem impetrare valuiſſent. Et quamvis Legatus jam diu indictum monſtraret Concilium, Reginamque Angliæ Pontificio diplomate humaniter provocatam, ut ad illud mitteret, longoque jam tempore expectatam, tum antequam inchoaretur Concilium, tum eo inchoato, ſinedriis, ſive conſeſſibus longiore intervallo celebratis, graviora etiam Patrum incommoda, ſumptuſque, & damna Eccleſiarum celerem eorum reditum expetentium difficillimis his temporibus; inſuper certam ſpem ab Angliæ Regina, nec a Germanis Principibus ſui acceſſus afferri, tamen Reginæ Catharinæ ſtetit ſententia, prorogationem vigintiquinque dierum, vel triginta petitionis memoratæ reſpectu *Pag. 66.* habito concedendam, nec incommodum moræ illius conferri poſſe utilitati, quæ ex mora quiret oboriri, præſertim, ut omnis Reginæ Angliæ expoſtulandi anſa præcideretur; ſe quoque ab eadem Regina dixit rogatum, ut Pontificiam Sanctitatem de ea re enixis precibus poſtularet, addidiſſeque Cardinalem Lotharingum, moram illam Gallis præſulibus fore accommodam, retardatis hucuſque, tum incommodis colloquii Poſſiacenſi, tum inclementia hyemis, tum etiam terrore diſcriminum eorum Diœceſibus impendentium; itaque videri prorogationem hanc brevi dierum flexu circumſcriptam elargiendam, ac ſi proxima Seſſio ita promota ſit, ut differri nequeat, ne quis in ea articulus his, qui a nobis disjuncti ſunt, adverſus promulgetur, ne iis accedendi ad Concilium animus eripiatur, quaſi in eo prius damnati fuerint, quam ſuæ cauſæ argumenta adducere poſſent, proxima vero Seſſio ad temporis expetiti metam extraheretur, atque evulgaretur, Regiis precibus id datum fuiſſe; quæ omnia Hippolytus Legatus ad judicium Sanctitatis ſuæ, ac Tridentinorum Legatorum, ad quos ea de re ſcripſit, retuliſſe ſe profeſſus eſt, &c. *XXVII. Aprilis MDLXII.*

XXVII. Hæc eadem Tridentinis Legatis Ludovicus Dominus a Lanſach Galliarum Orator conſcripſerat, ac poſtquam etiam Tridentum decima-ſeptima Maii acceſſiſſet, denuo efflagitavit; quæ Cardinales Legati Carolo Cardinali Borromæo ſignificarunt, ut ad Pontificem referret. *Et in mſ. Franc. Car. Bar. ſig. num. 1344.* Poſtulaverat etenim Lanſachus, ne quid gravioris momenti tractaretur captata dilatione, cum maximi referret, ut Concilium fieret œcumenicum, utque foret œcumenicum, variis gentibus, ut veniant, temporis moram indulgendam, maxime ob Gallicos tumultus nondum compoſitos. Affulgere, ſpem, Eliſabetham Angliæ Reginam præſules Regni ſui miſſuram ad Concilium; quos jam vinculis liberarit, cum ea Daniæ & Sueciæ Reges idem conſilium ſuſcepturos, Saxoniæ quoque Electorem, Ducemque Vittembergenſem ſpem dare, ut Oratores mittant. Addidere etiam Gallicum Oratorem ſuadere, ut Patres Concilii ſollicitent literis Angliæ Reginam, ut præſules Tridentum mittat, illam enim ſignificaſſe Catharinæ, ſe ad eos mittendos animo inclinare; ſpondendum vero ipſi Angliæ Reginæ, Concilium futurum omnino liberum ad diverſas Chriſtiani imperii partes conglutinandas, collapſamque diſciplinam Eccleſiaſticam reſtituendam; ejuſque Oratores, præſuleſque Anglicos tantis honoribus exceptum iri, quantis unquam vetuſtis temporibus affecti fuiſſent: has vero Patrum Concilii literas ad Hippolytum Ferrarienſem Card. in Gallia Legatum dirigendas: ſubdidiſſe inſuper Gallicum Oratorem, non hæc exponi a ſe ex mandato Regio, ſed ex aliquorum præſulum ſalubri conſilio; itaque Legati Tridentini orarunt Card. Borromæum, ut mentem Pontificis in ea re ipſis aperiret, quæ literæ XXI. Maii Tridenti ſunt exaratæ, quibus Hercules Mantuanus, Hieronymus Seripandus, Stanislaus Warmienſis, Ludovicus Simonetta, & Marcus Altaemps nomina adſcripſere. Evanuere conceptæ ſpes de Regina Angliæ ad Eccleſiæ gremium revocanda, cum illa ad hæreſim in Gallia diffundendam, conſtabiliendamque, dolos & arma converterit, atque contra omnium Conciliorum œcumenicorum morem in ea impia ſententia cum Proteſtantibus, & aliis Hæreticis obduruerit de reſpuendo Concilio, in quo Romanus Pontifex præeſſet.

Ludovicus a Lanſach Gallus Orator dilationem ad graviores quæſtiones pertractandas a Concilio expoſcit.

Quod ſi quis paulo accuratius apud ſemetipſum mente perpendat, inveniet profecto, qualis iſtorum ſit fides, ac quales aſtus, nempe quales habuere antiquitus Arriani, & Euſebiani, famoſiſſima illa hæreſum monſtra, de quibus, quod Concilium a S. Julio Papa indi-

ctum refugerent, Athanaſius ad Solitarios ſcribens dicebat. *Cæterum Euſebiani,* *S. Athan. ad ſolit. Jo.3.* *ubi ſemel audiſſent, Eccleſiaſticum conſeſſum fore, ubi nec comes affuturus eſſet, neque ſatellites præ foribus excubarent, nec ex Cæſaris præſcripto omnia fierent, quibus rationibus, & non aliis Epiſcopos vicerant, immo, qui ſine hoc præſidio ne loqui auderent quidem, ita inhorruerunt, ac metu contracti ſunt, ut presbyteros detinerent &c.* Refugit namque ſemper calumnia veritatem, ac ſecundum Evangelicum dictum. *Qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus.*

XXVIII. Verum dum hi magis tenebras dilexerunt, quam lucem, Divina aſſiante clementia, *Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, habitantibus* *Iſai. 9.* *in regione umbræ mortis*, ut cecinit Iſaias *lux orta eſt eis*; atque hoc eodem tempore, quo Hæretici a Romana ſe ſubducebant Eccleſia, longinquæ ad eam veniebant Nationes, ut adorarent in ipſa Dominum, & terram illam in ſanctificationem haberent. Fecit hoc præter cæteros Aſſyriæ Orientalis Patriarchæ, qui populos partim ſub Turcarum tyrannide partim ſub Perſarum, partim ſub Luſitanorum imperio in India conſtitutos ad obſequium Catholicæ Eccleſiæ traduxit, de quo hæc Panvinus in Pio Quarto. *Per id tempus Abd-Iſu, ideſt ſervus Jeſu Chriſtianorum Orientalium trans Euphratem manimus Patriarcha, Vir doctus, Chaldai-* Aſſyrii ad unitatem Eccleſiæ redeunt. *cis, Arabicis, & Aſſyriis litteris ornatus, cujus juriſdictio interiores uſque ad Indos penetrat, Romam ad Apoſtolorum limina & Pontificem ſalutaturus cum aliquot ſociis longiſſimo itinere pervenit, ut ab eo confirmatus pallium de corpore Sancti Petri ſuſciperet. Pontifici oblatus ei perpetuam obedientiam promiſit, & per interpretem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ fidem profeſſus eſt*; quæ ſubjectis fuerat concepta verbis.

Profeſſio Fidei Reverendiſſimi Domini Abd-Iſu Patriarchæ Aſſyriorum Orientalium, &c.

Facta ſub Sanctiſſimo Domino Noſtro Pio Papa IV.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3249. in actis Seſſ.6. 17. Septemb. lecta, & in mſ. alio Arch. Vat. ſig. n. 3252. p. 131. *Confeſſus ſum puro corde, & fide non ficta coram Reverendiſſimis, & Illuſtriſſimis Dominis Michaele tit. S. Sabinæ, Alexandrino, & Marco Antonio tit. Sancti Marcelli Amulio S. R. E. Presbyteris Cardinalibus in hanc formam videlicet.*

Ego Abd-Iſu filius Joannis de Domo Martæ ex Civitate Geziræ in Tigri Flumine, olim Monachus Ordinis Sancti Antonii Monaſterii SS. Rabæ, & Joannis Fratrum, electus Primas, ſive Patriarcha Civitatis Muzal in Aſſyria Orientali juro, quod ita corde credo, & ore confiteor ſanctaque Romanæ Eccleſiæ fidem approbatis omnibus, & ſingulis illis, quæ ipſa approbat, & damnatis ſimiliter omnibus, quæ ipſa damnat, amplector, & perpetuo me amplexurum, & retenturum eſſe profiteor; & promitto, & omnes fratres meos Metropolitas, ſive Epiſcopos, ac Diœceſanos quovis modo meæ juriſdictioni ſubjectos, ita credendum, & tenendum eſſe docebo, & modis omnibus, quibus potero, perſuadere conabor. Ita me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia, in quorum omnium fidem hanc meæ fidei profeſſionem & atteſtationem manu mea ſcripſi, & ſubſcripſi coram Reverendiſſimis Dominis Domino Michaele tit. Sanctæ Sabinæ Alexandrino, & D. Marco Antonio tit. S. Marcelli Amulio vulgariter nuncupatis S. R. E. Presbyteris Cardinalibus. Romæ VII. Martii MDLXII.

Profeſſus etiam eſt idem Aſſyriorum Orientalium Patriarcha ſe omnia Concilia œcumenica, quæ veneratur Romana Eccleſia, pariter admittere, & colere, & omnia decreta Tridentini Concilii edita amplecti, edendaque amplexurum, maximeque gerere in votis Tridentino Concilio una cum cæteris Patribus intereſſe, ſed ob ſummam repetendæ Patriæ, ſolandique gregis ab infidelibus undique oppreſſi neceſſitatem, a pio deſiderio invitum deduci, de quo publica hæc documenta confecta ſunt.

Anno Domini MDLXII. die XXIII. Julii Romæ coram Illuſtriſſimo, & Reverendiſſimo Cardinali Amulio conſtitutus Reverendiſſimus D. Abd-Iſu Patriarcha de Muzal in Aſſyria, confeſſus eſt hoc ſcriptum incluſum lingua, & charactere Chaldaico, ſive Syriaco exaratum, manu ſua propria eſſe conſcriptum, cujus rei fidem fecit Dominus Joannes Baptiſta Abiſcinus Indus Interpres, & præſentibus etiam teſtibus infraſcriptis confeſſus eſt, ſe velle obſervare totum id, quod in ſcripto huic inſerto continetur, & de ipſius voluntate in præſentia teſtium infraſcriptorum, & de mandato Illuſtriſſimi Domini mei, ut ſupra, propria manu fidem facio, ut poſſint hæc ſcripta authentica mitti ad Sacrum Concilium, & inde confici publica documenta ſi opus fuerit, & idem etiam lingua latina verſum adjunxi.

Ita eſt Marcus Antonius Cardinalis Amulius.

Ego Bartholomæus Euſtachius Sanctoſeverinas affirmo, ut ſupra.

Ego Antonius Joannotius affirmo, ut ſupra.

Ego Chriſtophorus Anichinus affirmo ut ſupra.

Ego

Ego Aurelius Savignanus de mandato.

Sacramenti porro a Patriarcha Aſſyrio nuncupati formula his verbis concepta fuit.

Ego Abd-Iſu filius Joannis de Domo Martia ex Civitate Geziræ in Tigri Flumine olim Monachus Sancti Antonii, Monaſterii SS. Rabæ, & Joannis Fratrum, nunc Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Primas, ſive Patriarcha Civitatis Muzal in Aſſyria Orientali, ſub cujus juriſdictione multi Metropolitæ, & Diæceſani continentur, videlicet Arbel Metropolis, Sirava, Hancava Epiſcopatus, Cheptiam Metropolis, Caramleys, Achuſi Epiſcopatus, Naſſybin Metropolis, Macchazzin, Talleſcani, Mardin Epiſcopatus: Sceert Metropolis, Azzeu Epiſcopatus: Elcheſſin Metropolis, Zuch & Meſciara Epiſcopatus: Gurgel Metropolis, Eſſi Epiſcopatus: Amed Metropolis, Chiaruchiæ, Hayn, Tannur Epiſcopatus, quæ omnes ſimul Regiones ſubſunt Turcarum imperio. Ormi ſuperior Metropolis, Ulciſmi, & Cuchia Epiſcopatus: Ormi inferior Metropolis, Duraſoldos, Eſcinuch Epiſcopatus: Eſpurgan Metropolis, Nare, Giennum Epiſcopatus; Salmas Metropolis, Baumar, Sciabathan, Vaſthan Epiſcopatus omnes Perſarum Regi, vulgo Sophi nuncupato ſubjecti. In India vero Luſitanis ſubjecta, Cuſchin Metropolis, Cananor Metropolis, Goa Metropolis, Calicuth Epiſcopatus, cui ſubeſt Caronongol Civitas, quæ adhuc ab Idololatris, & Ethnicis hominibus poſſidetur. Juro, & polliceor, cum mihi non liceat ad Sanctam Tridentinam Synodum accedere, ſed neceſſe ſit, ut ad Patriarchatum meum me transferam, qui meo eget auxilio, & ſine cuſtode, me abſente, permanet: munus enim Eccleſiarum Præſulis eſt, animas ſibi ſubiectas quotidie in Sancta Chriſtiana fide inſtruere, & moribus, vitæque integritate eas in fide confirmare, ne grex ſibi commiſſus Paſtoris regimine deſtitutus, in varios incidat morbos, quod eo facilius gregi meo accidere poſſet, qui cum ſit ſub infidelium tyrannide, adhuc multos in Chriſtiana fide imbecilles tenet, & quotidie, etiam mea diligentia, Dei gratia cooperante ampliari poteſt. Cumque difficile Fratres mei Metropolitæ Epiſcopi, & Diæceſani, qui tam longe abſunt, poſſint in hanc Sacram Tridentinam Synodum convocari.

Ea de re ita meo, quam eorum nomine, quos omnes ex corde, S. R. E. partes tenere non dubito, inhærendo juramento fidelitatis alias per me confecto, ſive per me præſtito.

Juro inquam, & polliceor omnia nos tenere, & credere, quæ in ſanctis œcumenicis conciliis hucuſque ſunt acta, & ſecundum eorum decreta, promitto omnes filios noſtros inſtituere, & præcipue in iis, quæ in Sancta Sacra œcumenica Tridentina Synodo terminabuntur. De cujus legitima Congregatione nihil penitus dubito, ſed ei & meo, & eorum nomine reverenter, & humiliter me ſubiicio, vocatuſque ad hanc, ſeu aliam Sanctam Synodum, cum dictis Fratribus meis libenter accedam. Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Evangelia.

XXIX.

De felici hac Aſſyriorum Chriſtianorum cum Romana Eccleſia conjunctione Amulius Cardinalis, qui rei geſtæ teſtis interfuerat, certiores poſtea fecit Cardinales Præſides Tridentini concilii ſubjectis literis.

Illuſtriſſimis, & Reverendiſſimis Dominis Colendiſſimis Dominis Cardinalibus Legatis Sacri concilii Tridentini.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſign. n.3248. in actis Seſſ.6. ſub Pio IV. 17. Septemb. 1562. & in alio mſ. Arch. Vat. ſig. num. 3252. p. 129. Excuſa etiam Typis Ripæ.

Reverendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini colendiſſimi, Reverend. Dominus Abd-Iſu Aſſyriorum Orientalium Patriarcha electus a Clero, & eorum populorum conſenſu, qui finitima Tigri Fluvio loca incolunt, Turcarum, & Perſarum imperio ſubjecti, anno ſuperiore, ut confirmaretur a Pontifice Maximo, ad Urbem ſe contulit, cumque literis, ac teſtibus fide dignis cognita ejus electio, & probitas eſſet, at permultos non ſolum dies, verum etiam menſes abſolutam noſtrorum rituum cognitionem, quibus antea in nonnullis non quidem gravibus diſſenſerat, a Catholicis, & eruditis hominibus accepiſſet, tandem [proponente me] a Sanctiſſimo Domino noſtro frequenti Conſiſtorio Patriarcha, & Paſtor illorum populorum declaratus eſt; cum prius ſe nunquam a ſanctiſſimis Sedis Apoſtolicæ decretis eſſe diſſenſurum, aut diſceſſurum ſolemniter de more, confeſſione & jureiurando pollicitus eſt. Quarum rerum memoria diligenter literis conſignata in Archivio cuſtoditur. Quod niſi jam ſenio confectus redire ad ſuos, impetrata primum a Sanctiſſimo Domino noſtro licentia, properaſſet, ut eos Eccleſiaſtica doctrina plenius inſtrueret, ad Sacrum concilium profectus eſſet, ut iſtic fidem Catholicam, ſuumque erga Sedem Apoſtolicam ſingulare ſtudium, & obedientiam profiteretur. Abeuntem Summus Pontifex ipſum, ſuoſque Presbyteros, & Diaconum veſtimentis, & rebus omnibus ad ejus Sacerdotium pertinentibus, & viatico eſt proſequutus. Hujus Viri eximiam in Deum pietatem, optimumque de vera fide ſenſum, tum in multis aliis, tum in eo perſpeximus, quod cum diſcederet, petiit ſtudioſiſſime, ut iſtius Sacri concilii Canones,

nes, & decreta perferenda ad eum curaremus, ſe enim quidquid in concilio ſtatutum erit, omnino ſervaturum promiſit, daturumque operam, ut omnes ſui ſervent, Chirographo ſuo Chaldaica lingua confecto, quod latine explanatum cum his literis mittimus, confirmavit. Nos autem libenter fecimus, ut ejus probitatis, prudentiæ, eruditionis, ac nobilitatis teſtimonium his literis daremus. Nam tu celeberrima ortum familia, opibus etiam pro loci ratione abundantem, jam ſenagenarium, nec aliam ob cauſam, tam longum, tamque difficile, ac periculoſum iter ſuſcepiſſe, niſi ut viſitaret Apoſtolorum limina, & Pontificis Maximi pedibus oſculum ferret, optimamque erga hanc Sedem voluntatem oſtenderet, perſpicue cognovimus. In itinere ſemel a Drudis populis, bis a Turcis male acceptum, ac fuſtibus percuſſum eſſe ſatis conſtat. Hic ſæpe de Sacris literis interrogatus graviter admodum, & copioſe reſpondit magna omnium admiratione, qui ſententiam ejus verborum ab interprete audiebant. Nominabat eos, quos ſe habere dixit libros omnes Veteris, & novi teſtamenti etiam, quos Hebræi, aut Hæretici non probant, antiquos Doctores Græcos: & Latinos eoſdem fere quibus nos utimur, Caldaice, Syriace, aut Arabice verſos diligenter legiſſe, nonnullos etiam, quorum nomina a nobis ignorantur. Addebat hoc, in Caræmiet Turcarum Civitate libros eſſe ab ipſa fere Apoſtolorum ætate conſcriptos, qui nunc in quadam Bibliotheca cuſtodiuntur. Summam profecto Dei beneficentiam licet agnoſcere, quod in tam longinquis Regionibus, quæ nobis vix fama notæ ſunt, veræ fidei cultus adhuc vigeat, & Chriſtiana Religio non minore fortaſſe, quam apud nos pietate excolatur, conſervata doctrina, quam per ea loca Beatorum Apoſtolorum Thomæ, & Thadæi piis ſermonibus diſſeminatam, & Marii eorum diſcipuli prædicationibus confirmatam hic Patriarcha ita aſſeverabat, ut etiam id ſe ſcriptis probaturum promitteret. Sacramentis, ajebat, uti ſe ac illos populos iiſdem fere, quibus nos, confeſſione auriculari, precatione pro ſalute mortuorum, canone iiſdem fere verbis in celebranda Miſſa, conſecratione prorſus eadem; Imagines quoque Sanctorum piis precibus venerantur, fideles autem Patriarchatui ſubjectos dicunt eſſe uſque ad ducenta millia; quo argumento etiam præter ſexcenta alia, inania improborum hæreticorum commenta refelluntur, cum per annos mille quingentos Eccleſiæ dignitas, & doctrina ſalutaris apud gentes a nobis tot terrarum intervallo disjunctas in tanta rerum, Regum, & regnorum mutatione, Religionis varietate, ſub infidelium gravi jugo, ac jugi per injurias, & contumelias venatione in medio barbariæ, eadem tamen ad hanc diem permanſerit, quæ nunc a gentibus nobis propinquis oppugnatur. Sed hæc quanti ſint, & quantum ſint dominationes veſtræ illuſtriſſimæ ponderabunt. Ego vero de Sanctiſſimi Domini noſtri mandato confeſſionem ipſius Patriarchæ de obedientia Sacro concilio præſtanda, cum his literis mitto, eiſque me humillime commendo. Romæ die XXIX. Auguſti MDLXII.

Dominationum veſtrarum Illuſtriſſimarum, & Reverendiſſimarum.

Humillimus Servus.

Marcus Antonius Cardinalis Amulius.

MS. Arch. Vat. ſign. n.3248. in actis ſeſſ. 6. ſub Pio IV. Aſtulph. Serv. in actis ſeſſ. 6. habita 17. Sept. 1562.

Lectæ ſunt eæ Patriarchæ Aſſyriorum literæ, poſtea in ſeſſione ſexta e ſacro ſuggeſtu ab Archiepiſcopo Hydruntino, coram Concilii Patribus, in quibus, cum Patriarcha multas Indiarum urbes, tanquam ſibi jure Eccleſiaſtico obnoxias commemoraſſet, quæ tamen a Luſitanis præſulibus regebantur, propterea Luſitanus Orator hac proteſtationis formula Luſitanum jus aſſeruit.

Proteſtatio Oratoris Regis Portugalliæ contra ea, quæ in profeſſione Patriarchæ continentur.

Cum in ſupradicta profeſſione fidei, & obedientiæ prædicti Patriarchæ Aſſyriorum ipſe patriarcha aſſerat ſe habere ſub ſe infraſcriptas Eccleſias, videlicet Cuſcbin, Cananor, Goa, Calecut, & Carongel, quæ ſunt ſub dominio, & ditione Sereniſſimi Portugalliæ Regis, Illuſtriſſimus D. Orator dicti Sereniſſimi Regis eas ipſas Eccleſias hic nominatas dicit, & proteſtatur, nullum Patriarcham in ſuperiorem recognoſcere, ſed tantum ſubeſſe Reverendiſſimo D. Archiepiſcopo Goenſi, qui totius Indiæ eſt primas, ne ex his dicto Archiepiſcopo Goenſi, aut Epiſcopis in dictis partibus conſtitutis, aut conſtituendis, aliquod præjudicium generari unquam poſſit. Hanc vero proteſtationem in actis hujus ſeſſionis redigi poſtulat.

XXX.

Nec modo Aſſyrius Patriarcha Romano Pontifici ſe ſubjecit, verum ſenſere majoris Armeniæ plures populi cum Romana Eccleſia, ut conſpicuum, atque illuſtre eſt ex Pontificis litteris ad Archiepiſcopum Nauchiſivanenſem in majori Armenia datis, quibus ipſum monuit in ſummis votis gerere univerſos Neſtorianos ad fidem orthodoxam revocare, Aſſyriæ etiam Patriarcham ejuratis Neſtorii erroribus, Chalcedonenſe Concilium, & Epheſinum primum amplexum eſſe, rogavitque, ut ſi quos Chaldaicæ linguæ, ac ſimul ſacrarum rerum peritos haberet, ad eundem Patriarcham mitteret. Ve-

Venerabili Fratri Nicolao Frydo Archiepiſcopo Nachiſivanenſi majoris Armeniæ.

Pius IV. lib. brev. ſig. 2905. ep.141.

Armeni ad unitatem Eccleſiæ redeunt.

Venerabilis Frater ſalutem, &c. Dominus, & Deus noſter Jeſus Chriſtus gregem ſuum ſummus, æternuſque paſtor, nunquam deſerens, pro quo pretioſiſſimum ſuum Sanguinem in ara Crucis effudit, pro ſua ineffabili charitate non deſinit oves dominicas diſperſas, atque errantes ad ſuum ovile reducere, ſicut nuper ex Provincia Aſſyriæ ad Apoſtolicam Sedem, ipſo inſpirante, venit venerabilis Frater noſter Abd-Iſu olim Archiepiſcopus Geziræ Civitatis in Inſula Tigris poſitæ, vir religioſus, & doctus, qui tam longum, & difficile, & tam periculoſum iter in ſenectute ſuſcipere minime dubitavit, quo debitam Apoſtolicæ Sedi reverentiam, obedientiamque præſtaret; cujus adventu egimus gratias debitas omnipotenti Deo, qui nobis ſalutem omnium pro noſtri loci, ac muneris officio ſitientibus tantam januam patefecerit ad ſectam illam Neſtorianorum Eccleſiæ Catholicæ reconciliandam. Itaque ipſum Abd-Iſu benigne, & fraterna cum charitate excepimus, & cum fidei ſuæ libellum nobis porrexiſſet, cumque in damnando Neſtorio cum Sancta Romana Eccleſia conſentire, & Sanctum Concilium Chalcedonenſe, & Epheſinum primum ſuſcipere, & in cæteris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ fidem, atque doctrinam firmiter tenere, & perpetuo ſequi, ac ſibi ſubjectis tradere velle comperiſſemus, de venerabilium fratrum noſtrorum conſilio, cum civitatis Muzal in Aſſyria jam ante a felicis recordationis Julio Tertio prædeceſſore noſtro primatiæ dignitate decoratæ Patriarcham, ſive Primatem conſtituimus, palliumque inſigne plenitudinis pontificalis officii de more tradidimus, multiſque honeſtatum gratiis in Aſſyriam remiſimus: Nunc te, dilectiſſime Frater, hortamur, ipſum Patriarcham ad reſtituendam, & ſtabiliendam, ac confirmandam in illis ſibi ſubjectis populis fidei Catholicæ integritatem, ac verum Sacramentorum uſum, ſacroſque ritus ab Eccleſia approbatos, adjuves, quam maxime potes. Utiliſſimum autem fore judicamus, ut quoniam habiturus es tu facile, qui ab illa provincia minus longe abes, homines linguæ Chaldaicæ peritos, aliquem, qui linguam illam calleat, & tam vitæ, ac morum honeſtate, quam Sacrarum Literarum, & rituum Eccleſiaſticorum ſcientia, atque uſu idoneus ſit, ad eum mittas, qui quoad opus fuerit in illis locis commoretur, ipſique Patriarchæ aſſiſtens, eum, & ſubjectos ei homines conſilio, doctrina, & prædicatione ſua juvet moneat, atque inſtruat, hoc enim non minus gratum, optatumque Patriarchæ, quam utile, & opportunum fore intelleximus. Neque vero dubitamus, quin eum, quem miſeris, & in honore habiturus ſit, & omnia ei ſubminiſtraturus, quæ ad victum neceſſaria fuerint. Qua in re fraternitas tua deſiderio noſtro ita ſatisfacere ſtudeat, ut quod non ſatis commode hoc tempore enequi ipſi poſſumus, tu perficias. Sedulitatis, ac ſtudii, quod in hominum illorum ſalutem contuleris, non laudem ſolum a nobis, ſed ab ipſo Domino etiam mercedem magnam, & copioſam adepturus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XXIII. Julii MDLXII. anno III.

Redintegrandæ etiam cum Jacobitis veteris Eccleſiarum conjunctionis, quæ ab Eugenio IV. in Concilio Florentino ſancita fuerat, cupidus Pontifex Neemam Patriarcham Jacobitarum, ad tam pium opus ſubjectis literis amantiſſime provocavit. XXXI.

Venerabili Fratri Neemæ Patriarchæ ſive Primati Jacobitarum.

Pius IV. lib. brev. ſig. n. 2961. p. 145.

Jacobitæ ad Eccleſiæ unitatem redeunt.

Venerabilis Frater, ſalutem, &c. Dilectus hic Frater Joannes Abrahim Caſſa dictus Epiſcopus Hattadi pie admodum Apoſtolorum limina viſitavit, menſeſque aliquot hic manſit, quem nos, & ipſius devotionis cauſa, & quia ex natione Jacobitarum eum eſſe audivimus libenter vidēmus. Et ſane viſus eſt nobis vir Religioſus, & Deum timens; de tuæ vero fraternitatis bonis ea prædicavit, quæ nobis relata nos impulerunt, ut eu iſtuc cum benedictione noſtra revertente, noſtris te literis ſalutandum eſſe duxerimus, quod eo propenſius facimus, quia, commiſſo nobis, licet indignis, Apoſtolicæ Sedis regimine, admonemur, ut univerſos Eccleſiarum præſules fraterna charitate complectamur in ſolicitudinis noſtræ partem vocatos, & ad dominici gregis ſalutem curandam, unumquemque eorum ſtudium nobiſcum jungere cupiamus. Nec vero fraternitas tua ignorat, univerſarum Chriſti ovium curam Petro, & ſucceſſoribus ejus Romanis Pontificibus ab ipſo Chriſto fuiſſe commiſſam, eidemque Petro, atque ita ejus quoque ſucceſſoribus, ut Fratres ſuos confirmaret, eſſe præceptum. Optaremus admodum nationem iſtam Jacobitarum in ea unione manſiſſe cum Sancta Romana Eccleſia, quæ conciliata fuit, ut ſcire te credimus, Sacroſanctæ Synodi Florentinæ tempore, quæ a felicis recordationis Eugenio Papa IV. prædeceſſore noſtro congregata fuit, ſed quia propter magnam mutationem rerum, & temporum varietatem interrupta fuit, Fraternitatem tuam in Domino hortamur, & monemus,

ut

ut eam excolere poſtea ſtudeas, cum ſcias unam eſſe fidem, unam Chriſti ſponſam Eccleſiam Catholicam, cujus ipſa Romana Eccleſia caput, & fundamentum eſt, cujus fidei integritas ſingulari quodam, & nunquam defecturo privilegio in Sede Apoſtolica omni tempore conſervata eſt; itaque recte admodum feceris, & tuæ, ac nationis tuæ ſaluti conſulueris, ſi una cum his, qui tibi ſubjecti ſunt, Sanctæ hujus Sedis primatum a Domino ipſo ei tributum te reverenter agnoſcere, ſicut non diffidimus, declararis, & ſi fidem quam Sancta Romana Eccleſia tenet, & docet, in omnibus, & per omnia ſuſcipere te, ac tenere profeſſus fueris, probans quidquid ipſa probat, & quidquid eadem damnat, damnans, atque rejiciens; neque enim ſchiſmata inter nos eſſe debent, ſed id ipſum omnes monente Apoſtolo dicere, & ſentire oportet; nec cæteras Eccleſias decet a Matris ſuæ Eccleſiæ Romanæ diſciplina recedere, aut diſcrepare, qua in re, ſi fraterno, & ſalutari noſtro conſilio uſus fueris, te, & cæteros Apoſtolicæ Sedis communionem expetentes fraterna charitate excipere parati erimus, atque omni ſtudio, & tuo ipſius honori, & tuorum ſaluti, quibuſcumque in rebus poterimus conſulere, atque proſpicere ſicut ex ipſius, quoque Joannis Abraim relatione cognoſces. Datum Romæ apud S. Marcum die xxiii. Julii MDLXII. anno III.

Ex ſuperius dictis refelluntur delira mendacia Novatorum, qui cum perſpicuis argumentis revicti fuerint, eos a vera Eccleſia Catholica extorres eſſe cum eorum ſectæ recentioris temporis, & anguſtorum locorum terminis ſint circumſcriptæ, contractæque impudenter mentiuntur Orientales Chriſtianos eorum dogma profiteri. At his omiſſis intermiſſam Concilii narrationem repetamus.

XXXII. *Act. Concil. Trid. per Aſtulp. Servantium. MS. Franc. Car. ſign. n.1109. p.34.*

Referunt acta ab Aſtulpho Servantio accuratiſſime conſcripta, Legatos Cardinales promulgata, ac data ampliſſima novatoribus liberi commeatus incolumitatiſque Syngrapha ad emendationem morum, diſciplinæque Eccleſiaſticæ ſplendorem reſtituendum lætis animis ſtudia applicuiſſe: ſubdit enim. *Undecima Martii Feria IV. Congregatio generalis coacta eſt, in qua de ſolutiore diſciplina aſtringenda hi articuli propoſiti.*

Capitula XII. reformationis propoſita conſideranda Patribus.

I. Conſiderent Patres, quæ ratio iniri poſſit, ut Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epiſcopi, & cæteri omnes animarum curam habentes in ſuis Eccleſiis reſideant, & ab iis non niſi juſtis, honeſtis, neceſſariis, & Eccleſiæ Catholicæ utilibus de cauſis abſint.

II. An expediat, ut nemo ordinetur ad ſacramentum Ordinis niſi ad certum aliquem beneficii titulum, compertum eſt enim multas committi fallacias ex eo, quod plerique ad titulum patrimonii ordinantur. Capita reformationis proponuntur in Concilio.

III. Et quod ordinantes, nihil omnino percipiant pro collatione, quorumcumque ordinum, neque etiam eorum miniſtri, aut Notarii.

IV. An eiſdem concedendum ſit, ut de præbendis non ſervientium poſſint diſtributiones quotidianas conſtituere in illis Eccleſiis in quibus nullæ ſint diſtributiones, aut ita tenues, ut negligantur.

V. An parochiæ omnes, quæ ob ſuam amplitudinem plures requirunt Sacerdotes, plures etiam habere debeant titulos ab Ordinariis inſtituendos.

VI. An beneficia quoque curata, quæ idonea proviſione victus Sacerdotalis carent, ſint reformanda, ita ut ex pluribus titulis unus tantum ab Ordinario conſtituatur.

VII. Cum rectores parochialium multi ſint parum idonei, qui vel ob imperitiam, aut vitæ turpitudinem deſtruant potius, quam ædificent ſubjectum ſibi gregem, & deteriores habeant aliquando Vicarios. Videndum eſt, quomodo huic malo medendum foret, num expediret dare eis coadjutorem, ſive vicarium idoneum, cum aſſignatione fructuum arbitrio ordinarii?

VIII. An ordinariis ſit concedendum, ut beneficia, & Cappellas vetuſtate collapſas, quæ ob paupertatem reſtaurari nequeunt in matrices Eccleſias transferre poſſint.

IX. An decernendum ſit beneficia commendata, etiam regularia viſitari ab ordinariis, & corrigi.

X. Matrimonia clandeſtina, an in futurum debeant declarari irrita eſſe, & nulla.

XI. Quæ conditiones ſint declarandæ ad hoc, ut matrimonium non dicatur clandeſtinum, ſed in facie Eccleſiæ contractum.

XII. Denique magnopere conſiderandum eſſet, quid conſtituendum ſit circa quæſtorum non parvos abuſus.

Quæ porro circa hæc poſt collata a Patribus longo temporis fluxu, ſumma animi maturitate, ac diligentia conſilia, conſtituta fuerint ſuis locis referetur, vel acta publica docebunt.

Ad promovenda quoque Concilii ſtudia Philippus Hiſpaniarum Rex Oratorem ſuum ampliſſimis fultum mandatis Franciſcum Ferdinandum Davalos Piſcariæ Marchionem decreverat, qui cum Inſubriam ejus nomine tunc moderaretur,

tur, Tridentum juſſus fuerat de proximo accedere, ut exordientis Concilii celebritatem augeret; explicitaque intra modicum tempus legatione ad ſuam redire provinciam; cui quidem adeunti hæc in mandatis ſubmiſerat. Comitem poſtea a Luna eidem brevi in legatione ſuffectum videbimus.

Philippus Dei gratia Rex Hiſpaniarum, utriuſque Siciliæ, Hieruſalem, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, & Mediolani &c. Comes Hauſpurgi, Flandriæ, &c.

Philippus II. Hiſpaniarum Rex Oratorem ad Concilium miſit.

Recognoſcimus, & notum facimus tenore præſentium univerſis. Cum beatiſſimus in Chriſto Pater, & dominus, dominus noſter Papa Pius IV. divina providentia Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Pontifex maximus, ut his malis, & diſſenſionibus quibus Chriſtiana Reſpublica jamdiu vexatur, & religio vera tot, ac tam diverſis opinionibus impetitur, eo remedio, quo ſancta, & univerſalis Eccleſia, ut ſolet, medeatur, & ad veram in fide, unionem Chriſti fideles inducantur, uti optimus, & vigilantiſſimus Paſtor Œcumenicum concilium Tridenti, ſublata ſuſpenſione quacumque continuandum induxerit, & aperuerit, atque ad diem Reſurrectionis Dominicæ præcedentis præfixerit, noſque tum per literas, tum per Nuntios exhortatus fuerit, ut quoniam præſentes celebrationi ejuſdem intereſſe non poteramus, noſtros ad illud Oratores idoneos, qui ibi aſſiſterent mandare vellemus, nos qui ipſius concilii celebrationem, ut Catholicum Principem decet, tamquam verum, & unicum malorum remedium ardentiſſime deſiderabamus, libenti animo obtulerimus, nos id facturos, omnemque operam daturos, ut prædictum concilium quantum in nobis eſſet non ſolum promoveretur, ſed etiam Deo ductore ad optatum finem perduceretur. Nolentes igitur hac in re nos officio deeſſe, quin potius ea omnia, quæ ad noſtrum munus ſpectant abunde præſtare, & exhibere, ut noſtro nomine in prædicto concilio compareat, noſtraſque partes agat, illuſtrem, fidelem nobis dilectum Don Ferdinandum Franciſcum Davalos de Guinnones Conſiliarium, Collateralem, Locumtenentem, & Capitaneum Generalem noſtrum in Ducatu, & Dominio noſtro Mediolani, cujus fidei, probitati, religioni, ac rerum longæ experientiæ quamplurimum confidimus, Oratorem, Nuntium, & Procuratorem noſtrum facimus, conſtituimus, & deputamus, dantes ei plenam facultatem, & poteſtatem una cum amplo, libero mandato, citra tamen aliorum noſtrorum procuratorum, & mandatariorum conſtitutorum & conſtituentium revocationem, vel præjudicium, ut in dicta Civitate Tridentina, & loco in eadem celebratione concilii deputato, coram Reverendiſſimis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, ac Beatiſſimi Pontificis Legatis nominatis, & deſtinatis, aliiſque patribus ibidem congregatis noſtro nomine comparere, prædictæque concilii celebrationi intervenire, atque adeſſe, & intereſſe, locumque, & vices noſtras in omnibus ſeſſionibus, conſultationibus, deliberationibus, & actibus obtinere, atque omnia alia agere, dicere, gerere, tractare, procurare, & promovere poſſit, & valeat, quæ ex uſu Reipublicæ Chriſtianæ fore videbuntur, quæque nos ipſi facere, dicere, gerere, & tractare poſſemus, ſi coram præſentes eſſemus, etiamſi talia eſſent, quæ mandatum exigerent magis ſpeciale, quam hic expreſſum eſt, habituri proinde ratum, quidquid per prædictum Oratorem, Procuratorem, & mandatarium noſtrum præmiſſo modo actum, dictum, geſtum, factum, & procuratum fuerit dolo, & fraude remotis, harum teſtimonio literarum manu noſtra ſubſcriptarum, & ſigilli noſtri impreſſione munitarum. Dat. Matriti die XXVIII. Menſis Januarii Anno Domini MDLXII. Regnorum noſtrorum .....

XIV. Martii ſolemni pompa Tridentum ingreſſus die XVI. in generali Congregatione Philippi Regis literas, quibus ille ſummo, ac flagrantiſſimo pietatis ſtudio ſe, ſuaque omnia pro tuendo Concilio, fideque orthodoxa aſſerenda devovebat Legatis Apoſtolicis porrexit, oratoris vero nomine Galeatius Brugoras Mediolanenſis, Regii fiſci cauſarum patronus orationem ad Patres habuit, cujus præcipua pars delibanda viſa eſt. XXXIII.

Cum [inquit] multis, juſtiſque de cauſis adeſſe ipſe non potuerit [de Philippo Rege Catholico loquitur] ex multis heroibus, quorum magnam copiam habet Franciſcum Ferdinandum Davalum Marchionem Piſcarium elegit, dignumque judicavit, cui munus hoc legationis obeundæ ultro deferret, qui & ſi in nullo otio, at in ſummo negotio provinciam Mediolani, cum Imperio adminiſtrat; tamen ab ipſo Rege, qui cum antea ſemper, tum hoc vel maxime tempore os, oculos, mentem denique ipſam in unam Rempublicam Chriſtianam convertit, juſſus eſt ea omnia quæ ad Sanctiſſimam Religionem pertinent rebus humanis omnibus anteferre, & huc ſe quam primum recipere. Adeſt igitur Franciſcus Ferdinandus a catholico Rege miſſus & eo nomine, ut & Regis perſonam hoc ipſo in loco ſuſtineat, & omnia ejus officia operam, laborem, copias denique omnes

mnes ad amplitudinem veſtram conferat. Denique vobis præſto adſit, foveat, proſit quibuſcumque rebus Rex ipſe poſſit. Et ſi enim Reſpublica Chriſtiana majoribus præſidiis regitur, ac Dei optimi maximi numine ab omnibus inſidiis adverſariorum defenditur, tamen humanis etiam opibus: aliquando adverſus vim, & ſcelus viſa eſt eguiſſe. Etenim idcirco potiſſimum Reges Sancti appellantur, & terris a Deo dati ſunt, ut ad rerum temperationem ſedeant, & Reipublicæ Chriſtianæ, non modo excubias & cuſtodias, ſed etiam laterum ſuorum oppoſitus, & corporum polliceantur. Primum igitur cum Pontifex maximus vigilet, adſit Reipublicæ Deus denique ipſe immortalis ac præpotens, huic ſuo populo Chriſtiano, huic clariſſimo Imperio, huic pulcherrimæ Reipublicæ auxilium continenter ferat, non eſt deſperandum, fore ut vos Patres ampliſſimi, non modo labenti Chriſtianæ Reipublicæ ſubveniatis, verum etiam in veterem libertatem, & dignitatem vindicetis ipſa certe, quæ nuper creſcentibus malis, quæ ipſam interimunt, capiti, ſalutique ſuæ prope deſperare videbatur, & miſeris temporibus, ac perditis moribus afflicta, & oppreſſa jacebat, nunc tandem, aliquando bene ſperare freta præſertim medicina conſiliorum veſtrorum, ſalutaribuſque auxiliis cœpit. Confidit enim ſe veteris morbi gravitatem vobis curatoribus depulſuram, confidit a novis tentationibus veſtra diligentia liberam futuram, confidit denique antiquum robur, ac corporis firmitatem brevi recuperaturam. An vero cum ſciat vos non tamquam aliquos ex Urbe Roma miſſos, ſed de Cœlo lapſos intuetur in loco tam excelſo pulcherrime ſedere, & ad defenſionem ſuam ſtare non ſe excitet, non ſeſe erigat, non caput extollat? quæ cum ita ſe habeant facile omnes in eam ſpem ingrediuntur fore, ut omnes qui fortaſſe aliquo modo aberrarunt redeant in viam, & veritas multis incommodis debilitata, tandem opera, & æquitate veſtra recreetur, & locum in quo conſiſtat reperire poſſit. Poſtularet fortaſſe hoc loco magnitudo rei, expectatio veſtri, ut Franciſcus Ferdinandus commoneret vos Patres ampliſſimi, ut in hac turbulentiſſima tempeſtate Reipublicæ, in tam gravibus cogitationibus veſtris omnia diligentiſſime diſpiceretis. Sed cum ipſe conſideret incredibilem ſapientiam veſtram, ac prope divinam, nullamque rem tantam eſſe, ac tam difficilem, quam vos non, & conſilio regere, & integritate tueri, & virtute conficere poſſitis, nihil ſibi temere faciendum eſſe putat, nihil vos cujuſquam monitis egere arbitratur & infra:

Unum illud reſtare putat, ut in proprio ſuo officio permanens Philippi maximi, & potentiſſimi Regis nomine, ſtudium, officium, operam, gratiam, authoritatem, copias denique omnes vobis Patres ampliſſimi ſine ulla exceptione, aut laboris, aut occupationis, aut temporis polliceatur, ac deferat.

Excepta eſt a Patribus maxima lætitiæ ſignificatione, & gratulatione hæc ardentiſſimi ſtudii pollicitatio, atque a Synodo, Oratori Regio hoc reſponſum redditum eſt. XXXIV. *Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3248. in actis ſeſſ. 3.*

Reſponſum S. Synodi in admiſſione Oratoris Philippi Hiſpaniarum Regis Catholici.

Etſi Franciſce Ferdinande Marchio Exc. pium ſtudium invictiſſimæ Auſtriæ domus, atque animi propenſio erga Rempublicam Chriſtianam, veramque Chriſti Religionem Romanis Pontificibus, Sanctæque Sedi ſpectata, atque probata ſemper fuit; hoc tamen potiſſimum tempore Catholici, potentiſſimique Philippi Regis, cujus perſonam merito Legatus ſuſtines promptus, paratuſque animus in vera Religione, quæ ad paucos redacta eſt conſervanda, & a tot impietatibus revocanda, ac in veteri dignitate, & ſinceritate tuenda adeo exoptatus adeo jucundus Sacræ huic generali Synodo extitit, & omnium animos erexit, ut ſpem certam attulerit Chriſtianæ Reipublicæ, graviter quidem ægrotanti ſalutare remedium, magnaque ex parte convulſæ, atque collapſæ verum, firmumque ſubſidium afferri poſſe præſertim Pio IV. Pontifice maximo, paſtoreque vigilantiſſimo duce, & authore, qui e Romana ſacra illa, & non violabili ſpecula ſalutare, & expectatum concilii ſignum erexit, Tridentumque remiſit, qui Chriſti oves a feris apris diſperſas, & immanium luporum faucibus crudeliter abſorptas ad Chriſti tandem gregem noſtris humeris, noſtris inquam humeris patienter, manſueteque portaremus: Ferdinando Cæſare optimo Romanæ Eccleſiæ primogenito, Regibus Chriſtianis denique Principibus, quorum hic frequentes, inſigneſque Legatos adeſſe cernimus fautoribus, beneque juvantibus, e quorum numero facile Princeps Philippus Rex Caroli V. Cæſaris invictiſſimi, cujus memoria in benedictione eſt, & omnibus virtutum numeris cumulatiſſimi, ut aliarum heroicarum virtutum, ita etiam veræ Religionis veriſſimus hæres, & imitator omnem operam, ſtudium, induſtriam, facultates, omnem denique corporis ſui laborem benigniſſime polliceatur, & ſi opus fuerit fideliſſime præſtabit, quem ita pium, ita ſanctum, vereque regium animum, atque ſtudium generalis hæc Sancta Syno-

Act. Conſ. Trid. MS. Fr. Card. Barb. ſig. n. 1109. p. 36. per Aſtiuph. Servan.

Reſponſio Concilii Oratori Hiſpano exhibita.

Synodus, ita libenter tota mente amplectitur, ita merito laudat, & extollit, ita jure lætatur, & in eo conquieſcit, ut magnas quidem gratias potentiſſimo Regi, Chriſtianique nominis firmiſſimo propugnaculo, atque vindici per me omnium Patrum nomine agi voluerit, tibique etiam, Davale Princeps clariſſime, vel multis tuis nominibus, vel honorificæ hujus legationis nomine plurimum debere fateatur, atque omnia quæ ad ipſius juſtiſſimi, potentiſſimique Regis honorem, authoritatem, dignitatem pertinent, quantum licuerit, libentiſſime pro ſuis meritis Sancta Synodus præſtabit, Deumque optimum maximum obſecrat, ut talium, tantorumque Regum, ita pios animos, ita pro Chriſti fide, veraque religione accenſos, atque inflammatos perpetuo conſervare, ac tueri libeat. Mandatum vero regium, quantum de jure debet admittit.

XXXV. Coſmas quoque Florentiæ, & Senarum Dux Joannem Strózzium Oratorem ſuum ad Concilium direxit, qui in Congregatione Generali XVIII. Martii exceptus, poſt exhibitas conſueto more literas, & mandata, quæ cum omnia publici juris noviſſime poſt alios fecerit Philippus Labbè Societatis Jeſu, hic repetere, ne nimia lectorem prolixitate fatigemus, ſupervacaneum duximus, luculentam habuit orationem, qua Pii Pontificis ſtudium in Concilio ad opus perducendo, ad conſtabilienda Fidei Catholicæ dogmata contra obortas hæreſes, atque Sanctiſſimis Patrum decretis omnem erroris, vel ambiguitatis offuſam caliginem diſcutiendam illuſtravit, nec non Florentiæ Ducem ad Concilii, Pontificiſque tuendam authoritatem paratiſſimum ſignificavit his verbis.

Tom. 14. Conc.

XXXVI. *Si in cognitione veritatis vis omnis, ac notio noſtræ ipſius intelligentiæ potiſſimum conſiſtit, profecto ejuſmodi veritatis cultores, in hac vita aliorum omnium beatiſſimi, & feliciſſimi habendi ſunt, contraque prorſus miſeri, & infelices illius expertes, qui nihil loci rationi, & conſilio relinquentes, pravas multis de rebus animo opiniones imbuunt, atque in illis acquieſcentes de ſanctitate mentis magis deturbantur, quam qui miſero, diuturnoque morbo interdum affliguntur, iis igitur ſi magnæ pietatis eſſet medicinam adhibere, & corporis incolumitati conſulere, multo majoris etiam foret illorum animis ſalutem afferre, & ad integritatem, innocentiamque adducere, quod opus tanto majus plane habetur quanto eſt anima præſtantior corpore, quantum, denique æternitas mortalitatem ſuperat. Hujus rei cauſa Pius ille Pater ſanctiſſimus, & verus animarum noſtrarum Paſtor, & cuſtos non immemor, quam eximio, quam ſingulari ſtudio, ac voluntate, eas ſibi Chriſtus commendaverit, cum divis Petro primo ſuo Vicario, & deinceps omnibus iis, quibus ſanctarum clavium munus divino numine traderetur,* ſi me amas paſce oves meas, *cum ille Chriſtianæ Religionis conſervator intelligat, quanta ingluvie lupus inſatiabilis palam quotidie magis irrumpat in Chriſtianum Gregem, neque ſibi ſit quidquam deliberatius, quam illum, quacumque ratione poſſit funditus diſſipare, quandoquidem poſt ſemen illud bonum quod antea Chriſtus ſparſerat, quod Apoſtoli ipſius imitatores, quod etiam alii integerrimi homines in quibus, quaſi lumen quoddam ſanctitas admirabilis continenter eluxit, ſumma diligentia auctum in Chriſtiana Republica conſervare ſtuduerunt. Venit inimicus homo, & ſuperiecit zizania, quæ cum in dies ſingulos accreſcant, jactum ab initio ſemen bonum ſuffocare plane videntur, quamobrem, inquam, Pius IV. Pontifex maximus, ut hanc nefariam peſtem, ac perniciem a nobis depellat, Concilium hoc peragere ſuum induxit animum ubi vos, & vitæ innocentia, & eruditionis magnitudine viri admodum inſignes de vera, ſinceraque Chriſti doctrina commonefaciatis, atque illa etiam Evangelii dogmata pleniſſime explicetis, & quæ tandem præcepta a Chriſti fidelibus tenenda ſint, declarare non prætermittatis. Hæc non quæ conſiliis veſtris, atque ſuffragiis, ſed Spiritu Sancto impulſore, & authore confirmatæ, certa, & rata eſſe præcipue decreveritis, ut fideliter, ut religioſe, ut ſapienter facta authoritate, atque judicio maximi Pontificis comprobentur; non ut alia veritas, ab illa quam viri Catholici omnes coluerunt, renovetur; ſed ut rurſus indicetur iis, qui ſeſe ab eadem temere nimis removentes, variiſque turbati erroribus, ſuaque in ſententia, obſtinatione quadam incredibili conſtantes, latum unguem de illa decedere tergiverſantur. Hujus tanti, ac præclari muneris functioni Deus omnium rerum ſapientiſſimus diſtributor vos ampliſſimos, & religioſiſſimos antiſtites præpoſuit. Pius autem, uti fidelis adminiſter, & verus Chriſti Vicarius, hoc unum aſſidua cogitat, hoc unum, ſeduloque hoc unum potiſſime ſtudet, diſſipatum videlicet domini ſui gregem congregare, & oves grandi profecto macie jam confectas læta in paſcua reducere, & omni prorſus calamitate liberatas ſummo cunctarum rerum conditori, veſtra tamen ope adjutus tandem reſtituere. Qua de re pluribus diſſerere conſulto jam omittam, quo negotia, quæ gravia ſatis in hoc celeber-*

leberrimo conventu habituri eſtis, minus impediam; illud tamen attingam, quod Coſmus Princeps, & Dux meus ad vos Patres optimi adlegavit me, ut ejus nomine deferrem, ſe Pio Pontifici maximo eſſe conjunctiſſimum, ſeque in ea Sacri Concilii hujus bene, & feliciter peragendi voluntate perpetuo ſecum, atque etiam vobiſcum eſſe, manſurum. Ut igitur in tanto negotio explicando curam omnem, cogitationemque ponatis pro illa ſumma obſervantia, qua unumquemque veſtrum ſtudioſiſſime colit, vos etiam, atque etiam cohortatur, &c.

XXXVII. *Ext. in mſ. Arc. Vat. ſig. n.3248. in act. ſeſ. 3. ſub Pio IV.*

Excepta eſt ſecundo plauſu hæc oratio, ac Synodi nomine ampliſſimæ gratiæ Florentino, & Senenſi Principi actæ de optima illius in Pontificem, & Synodum voluntatis propenſione, nec Synodum fultam Pontificis, Cæſaris, Regumque, ac Principum præſidiis ad tollenda omnia de religione diſſidia muneri ſuo deſuturam reſponſum.

Quam optatus, & jucundus Sanctæ Synodo adventus ſit iſte tuus, præſtantiſſime Orator, ex maxima hilaritate, atque lætitia, qua in te accipiendo ſeſe affectam eſſe declaravit, pleniſſime animadvertere potuiſti, quippe quæ perſpectum habet ſtudium illuſtriſſimi, ampliſſimique Ducis, qui te huc Legatum miſit, de Catholica Eccleſia, ac de Sanctiſſima Sede Apoſtolica benemerendi: neque enim de hujus Principis propenſa in dignitatem, tranquillitatemque Reipublicæ Chriſtianæ voluntate dubitandum eſt, cum ex ea familia Coſmus Medices prudentiſſimus Princeps, omnibuſque animi, ingeniique ornamentis cumulatiſſimus originem ducat, quæ duos quidem ante hac Pontifices maximos, eoſque ſapientiſſimos Leonem X. & Clementem VII. Eccleſiæ dederit, nunc autem Pium IV. qui noctes, & dies nihil aliud cogitat, quam tranquillitatem, pacemque Eccleſiæ univerſæ, ſalutem omnium chriſtianorum, impietatis everſionem, pietatis incrementum. Quas ob res concilium œcumenicum in hunc locum omni induſtria, omni diligentia, omni denique opera convocandum curavit. Hæreditaria itaque Florentini, Senenſiſque Principis hæc laus eſt, ſed illa certe propria, quæ nunquam ſatis commendari poteſt, quod hoc temporum infelicitate, hac rerum omnium perturbatione majorum ſuorum pietatem non modo ſervat, verum etiam auget. Quod autem Synodum hortatur ad veritatis lucem explicandam, quam Apoſtoli, & poſt eos Sanctiſſimi Patres docuerunt, fecit pie ille quidem, atque ut decet Principem chriſtianum. Verum hoc voluit ſancta ſynodus ſibi ille perſuadeat, ſe in eam cauſam toto pectore incumbere, eam operam enixe dare, in id omnes ſuas curas cogitationeſque conferre, neque labori parcere, neque incommodi quidquam devitare, ut Sanctiſſimo Pontifice authore ac duce, optimo Imperatore favente, potentiſſimis Regibus, Principibuſque adjuvantibus, nec non Sapientiſſimo Duce, cujus perſonam hoc loco geris clariſſime Legate, opem afferente, ignorantiæ tenebris depulſis, veritque perſpicientia patefacta omnis diſſenſio, diſcordiaque tollatur: quodque ad id Dux ipſe ſuas opes, facultates, copias denique omnes pollicetur, ſtudium illud ſuum erga Religionem Chriſtiano Principe dignum, de quo dixi non eſſe dubitandum, plane declarat. Quas ob res ipſa Synodus pro ſingulari ejus prudentiſſimi Principis erga ſummum Pontificem voluntate, pro ſumma erga Eccleſiam pietate, pro incredibili erga ſe animi propenſione maximas ei gratias agit, & habet, rogatque etiam atque etiam, ut ſecum Rempublicam chriſtianam, quemadmodum pollicetur, toto animo complectatur. Te vero huc acceſſiſſe, Orator præſtantiſſime mirifice lætatur, cum de tua virtute ea ſibi promittit, quæ congruunt, tam pii, ſapientiſque Principis Legato, atque illi ipſi mirum in modum gratulatur, quod viro, tam ſolerti, tam navo, tam induſtrio, tam denique literis erudito legationem earum rerum cauſa detulerit. Sperat enim divino ſpiritu afflante, ea mente, eoque conſilio te fore, ut ſecum ſenſurus ſit, quæ illa eodem Spiritu afflata conſtituenda eſſe cenſuerit, atque libentiſſimo animo complexurus. Mandatum vero quod ille tibi ad ſe dedit, ita accipit, ut juris eſt.

Vigeſima Martii die Helvetiorum Catholicorum Oratores Generali Patrum congregationi affuere, quorum nomine Diamantes Sacerdos Ordinis Heremitarum Sancti Auguſtini peroravit, atque Helveticam gentem ob geſta aſperrima bella pro tuenda Pontificum dignitate, attritoſque florentiſſimis victoriis Zuinglianos, qui Religionem Catholicam delere moliebantur, cæſumque in acie ipſum Zuinglium, exuſtumque ejus cadaver commendavit, religioſiſſimeque Sanctæ Synodi decreta a Catholicis Helvetiis cultum iri ſpopondit. XXXVIII.

Helvetiorum Catholicorum Oratores ad Concilium accedunt, & orant.

Pene cuncti Chriſtiani Principes, hoc tam pium negotium non magis ad Eccleſiæ Paſtores, quam ad ſe pertinere rati ſuos huc Oratores miſerunt, cum ut gerendis in Sacro concilio ſuo nomine intereſſent, tum ut rem tam neceſſariam omnibus viribus adjuvarent. Sunt enim, & ipſi membra Eccleſiæ, & tamquam Stellæ in fir-

ma-

mamento poſitæ, quorum eſt poſt ſolem, id eſt ſummum Pontificem, in ſubjectos populos ſecundum datam de Cœlo poteſtatem, virtutem influere. Itaque conſules ſeptem pagorum, ſeu cantonum, ut vocant laudatiſſimorum Helvetiorum Superioris Germaniæ, quales ſunt Lucernenſes, Uranienſes, Suitbienſes, Sylvanienſes ſupra, & Subſylvani, Tugienſes, Friburgenſes, & Solodorienſes, qui erga Sedem Apoſtolicam, & veſtrum hunc Sanctiſſimum ordinem bene ſemper fuerunt affecti, noluerunt, & ipſi in re tam neceſſaria, & in publica quaſi totius orbis cauſa, ſuos Oratores deſiderari. Ea præſertim de cauſa, quod cum audierint his Sacroſanctis comitiis jacta eſſe tam religioſe auſpicata fundamenta, in eam ſpem venerunt, ut brevi ſe viſuros ſperent, quæ nunc in Eccleſia, nequitia Sathanæ, qui ſuperſeminavit Zizania, ſunt diſperſa, & dejecta, nedum congregata, ſed omnia unum, uti prius erant, eſſe effecta. Quod ut ad Dei laudem, & Chriſtianorum ſalutem, quam celerrime fiat, in ſuis Orationibus, & privatim, & publice comprecantur. Quamobrem iidem Helvetiorum conſules communi conſenſu dominum hunc Melchiorem Luſi Amannum Subſylvanenſium ſubtus Sylvam nobilem, & ſtrenuum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ militem deauratum, virum omni probitate, & virtute ornatum, uti inter ſuos præcipuum, huc ad vos delegarunt, ut omnibus, quæ in hoc Sacro concilio gererentur, intereſſet, & in omnibus decernendis fidem, & obedientiam eorum nomine publice ſponderet. Cupiunt enim maxime, & vehementer exoptant hoc vobis teſtatum relinquere, ſe quidem quod ad fidem, religionem, & obedientiam attinet, itemque alacritatem, & ſtudium juvandi Romanam Sedem nullis populis, qui Chriſtiani cenſentur, cedere, nullaque re ſe inferiores putare. Gratias enim Deo agunt, quod ejus munere ſibi datum eſt, quod iis viribus, quibus invicti fere ſemper extiterunt, in hujus Sedis beneficium ſemper uſi ſunt. Et ne commemorem, qualem operam Eccleſiæ ante Julii Secundi tempora, ipſi Julio Secunda, Leoni X. Pontificibus maximis præſtiterunt, ut prætercam tot contra infeſtiſſimos Eccleſiæ hoſtes partas victorias, ſatis erit hoc tantum argumento eorum fidem comprobaſſe, quad cum ſint ipſis fidei hoſtibus ut dum finitimi, ſed etiam conjunctiſſimi, nunquam adduci potuerunt, ut in eorum perverſa dogmata aliquando concederent, aut tranſirent, licet ab eis omnibus pene quotidie machinis oppugnentur, quin potius eis ſemper conſtantiſſime reſtiterunt, & tanquam legitimi Iſraelitæ,

nunquam cum execratis Moabitis jungere prophana connubia voluerunt. Et hoc apertiſſime declararunt, quando inito cum illis ipſis religionis cauſa bello, immaniſſimum, ac nefandiſſimum Eccleſiæ hoſtem Zuinglium hæreſiarcam peremerunt, extractumque e cadaveribus combuſſerunt, quo teſtarentur ſibi cum illis, quamdiu extra Eccleſiam manere vellent, perpetuum, & vere aſpondon, *id eſt irreconciliabile bellum fore. Nec ſine cauſa arbitror in ipſis Italiæ limitibus, & finibus conſtituti ſunt, ut ſcilicet, tamquam validum propugnaculum obſtarent, ne grave malum, quod ab Aquilone juxta prophetæ vaticinium quotidie panditur, in ipſam Italiam tam facile irrumpat, & penetret.*

Hæc autem, atque ejuſmodi multa, quæ Helvetiorum virtutem teſtantur, & ſi vobis ampliſſimi Patres perſpectiſſima, & notiſſima eſſe arbitror, teſtari tamen placuit, non quidem jactationis, aut ullius gratiæ promerendæ ſtudio, ſed ut quique exploratiſſimum, & perſuaſiſſimum habeant, Helvetios erga Romanam Sedem tales ſemper fore, quales omnibus prope ſæculis fuerunt, atque eundem ſemper animum in ejuſdem beneficium, & ſua ſponte, & rogatos allaturos.

Reſponſum eſt Synodi nomine ab Angelo Maſſarello Epiſcopo Teleſino, qui a Secretis Concilii erat, præcipuis his verbis. *Quamvis cætera pietatis veſtræ officia magna ſane, & illuſtria ſint, tamen haud facile dixerim, an ullum magis opportunum officii, & obſequii genus, vel Chriſtianæ Reipublicæ magis ſalutare ab Helvetiis profectum fuerit, quam quod ad Sanctam hanc Œcumenicam Synodum honeſtiſſima legatione miſſa, ſe tanquam optimos Eccleſiæ filios omni rationi communis matris cauſam, & dignitatem defenſuros eſſe apertiſſime declararint. Teſtatum illud quidem antea ſæpius fecerunt invicta quadam animi fortitudine, & conſtantia, cum ferro, & armis, pro vera Religione dimicandum fuit. Attamen eo nunc commendatior apud omnes, & Pio IV. Pontifici maximo gratior eſſe debet veſtra hæc, quam ſedula præſtatis, opera, induſtria, ac ſancta ſollicitudo, quia non ad unam aliquam Chriſtianæ Reipublicæ partem juvandam, ſed ad univerſam pene ab impiorum ſcelere una cum aliis, quibus Eccleſiæ ſalus curæ eſt, vindicandam prompto, & alacri animo accurriſtis. Quod igitur Sancta Synodus ad officium ſuum pertinere exiſtimavit, primum quidem vos, Oratores præſtantiſſimi, ſalvos, & incolumes adveniſſe, tam vehementer lætatur, ut de eo etiam maximas gratias Deo optimo, & immortali nullum, neque agendi, neque ha-*

XXXIX. *Ext. reſp. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3248. in actis Seſſ. 4. & in to.12. de Conc. MS. Arc. Vat. ſig. n.3199. p. 31.*

habendi finem faciat. Quippe cum præter optimi, & Chriſtianiſſimi Cæſaris Ferdinandi, in cujus fide, & clientela potiſſimum conquieſcit, Regumque, & Principum egregiam erga ſe voluntatem, & propenſionem, magnum etiam præſidium in veſtræ laudatiſſimæ nationis ſtudio ad ea perficienda, jam pridem collocarit, quæ Pius IV. divino quodam beneficio turbulentis hiſce temporibus Eccleſiæ datus, rite, & legitime convocato generali Concilio inſtituit. Hoc autem Sancta Synodus de optimo Helvetiorum animo antea ſemper cognito, ac perſpecto, eo magis nunc ſibi pollicetur, cum vos ad tantæ legationis munus delectos eſſe animadvertat, &c.

Exhibuere illi iterum in Seſſione IV. literas ad Concilii Patres, ac mandata a præſulibus, & clero Rapperſuillæ XXVII. Januarii, nec non a proceribus, & magiſtratibus Helvetiis XX. Februarii conſignata.

XL. *Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3248. in actis ſeſſ. 4. ſub Pio IV.*

Sexta Aprilis Jo: Coloſaurinus Ordinis Prædicatorum Canadienſis Epiſcopus, & Andreas Duilitius Sbardellatus Epiſcopus Tininienſis, pro Hungariæ Clero Oratores apparuere, qui procurationis ſuæ mandata Patribus expoſuere; Duilitius quoque eleganti, ac prolixa oratione Hungariæ Eccleſiaſticas clades recenſuit, ac ſpem omnem in Concilii celebratione locatam oſtendit. Atque utinam, quæ tam ſancte modo protulit, ea quoque ſemper ſenſiſſet; nam infelix Orator poſt aliquot annos, a ſeipſo, & ab Eccleſia factus extorris, viam veritatis, quam tam dilucide cognoverat, impie, atque ingrate deſeruit; Iis autem a Patribus in hunc modum eſt reſponſum.

Act. Conc. Trid. per Aſtulph. Ser. MS. Fr. Card. Barb. ſig. 2109. p. 40.

Reſponſio Concilii data Oratoribus Cleri Hungarici.

Reverendi Patres perſuaſum eſt Sanctæ Synodo eam lætitiam, quæ communis fuit omnibus Chriſtiani populi nationibus pro generalis hujus Sacroſancti Concilii celebratione, ad Prælatos, quoque Eccleſiæ veſtræ Hungaricæ perveniſſe, cujus ſingulare ſemper extitit ſtudium in tuenda, & conſervanda vera Chriſti Religione. Nunc rogandus eſt Deus immortalis, ut quæ tanto bonorum omnium conſenſu inchoata ſunt ad optatos etiam exitus pro ſua benignitate perducat. Optabilius quidem Sanctæ Synodo fuiſſet, ut Regni Hungariæ Prælati ad hoc Sacrum Concilium perſonaliter acceſſiſſent, ſed quoniam juſtis, & legitimis de cauſis, cum graviſſimo teſtimonio Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi D. Hoſii Cardinalis Warmienſis conjuncto coguntur abeſſe, libenter illorum excuſationem Sancta Synodus accipit, cum præſertim confidat, fore, ut non multo minorem utilitatem Chriſtiana Religio perceptura ſit ex opera, quam ipſi ſuis Eccleſiis his turbulentis temporibus pie, & diligenter præſtare poterunt, atque eo magis, quod res, & negotia ſua vobis optimis, & Religioſiſſimis Patribus committenda exiſtimarunt. Quod reliquum eſt vos, & mandata veſtra, prout juris fuerit, læto animo complectitur, atque admittit.

XLI. *Aſtulph. Servant.*

Vigeſima Aprilis coacta eſt congregatio in Templo Sanctæ Mariæ Majoris, in qua Epiſcopus Teleſinus, qui a ſecretis Concilii erat, hanc ſchedulam perlegit. *Quia multi Patres dixerunt declarandum eſſe, reſidentiam eſſe de jure divino, alii de ea re nullum verbum fecerunt, alii vero non eſſe faciendam cenſuerunt; ut Patres qui delecti fuerunt ad conficienda decreta, poſſint ea tutius conficere, dicant dominationes veſtræ pauciſſimis, ſcilicet per verbum Placet, vel non Placet, velint, nec ne declarari, reſidentiam eſſe juris divini, ut in majori numero votorum, & ſententiarum poſſint decreta conſcribi, quemadmodum in hac Sancta Synodo ſemper fieri conſuevit, qui quidem numerus ex varietate ſententiarum nunc conſtare non videtur. Dicent autem ita clare, & diſtincte, ut eorum vota adnotari poſſint.*

Proponitur articulus de reſidentia.

Triginta octo præſules dixere non placet niſi conſulto Domino noſtro Papa, & alii Triginta tres dixere non placet. Alii Sexaginta ſex dixere Placet. Itaque decretum illud ſæpius in examen revocatum viſuri ſumus, quod cum diu, multumque Patres Concilii in diverſa diſtenderet, multaque alia in Concilio orirentur diſſeoſionum ſemina, Pontifex, ut pleniorem de omnibus referret notitiam, nec aliquo partium ſtudio veritas ullo modo celaretur, certum hominem Tridentum ſubmittere decrevit, ut quæ inibi agerentur, coram aſpiceret, Pontificemque moneret. Ad id igitur muneris Carolum Vicecomitem, quem proximo anno ex Mediolanenſi Senatore, præcipuis pro Patria legationibus ad Philippum Regem perſuncto Prothonotarium Apoſtolicum, atque Albintimilienſem Epiſcopum creaverat, ſubmittere decrevit. Is proximo menſe Junio Tridentum ſe conferens naviter, ac ſolerter tum apud Legatos, tum apud Patres ſe geſſit, ut diſſidiorum omnium evellerentur fibræ, nullaque amaritudinis radix, ſugata omni ſuſpicionum nebula, germinaret; Cardinalique Borromæo fideliter omnia, quæ ibi acceperat, per literas communicavit.

Ne autem hinc aliquis oblatrandi deſumat materiam, quaſi Pontifex privato animi affectu nodoſam hanc quæſtionem agitari, ingratum haberet, operæ pretium duximus ſententiam Cardinalis Hoſii,

cu-

cujus doctrinam, ac pietatem omnes ſuſpiciunt, & medium adducere, ut exinde prudens quiſque cognoſcat, Pontificem magno ſane conſilio ab hujuſmodi definitione tunc abſtineri cupiiſſe. Sic igitur ad Seldium Imperatoris Secretarium ſcribit Hoſius.

Cardin. Hoſii ſententia, an reſidentia de jure divino eſſet declaranda.

Mecum quoque fuit actum, ut vellem diſputare, quo jure Paſtores in Eccleſiis reſidere teneantur. Quæſivi ex nonnullis, quem finem ſibi propoſitum haberent in hac diſputatione. Producebant illud ex Evangelio. Forte verebuntur filium meum. *Quid autem inquam? An in eodem Evangelio non legiſtis, malos illos, quos Deus male perdidit, dixiſſe, cum viderent filium:* Hic eſt hæres, venite occidamus eum? *Videte itaque, quod qui trucidarunt ſervos, idem etiam de filio fecerunt, ac vel inde cognoſcere poteſtis, quod, qui non audit Deum per miniſtros ſuos, per Eccleſiam ſuam præcipientem, non audiet eum etiam per filium mandantem. Fingamus autem numquam præcepiſſe Deum, ut reſiderent in Eccleſiis ſuis Epiſcopi, ſed Eccleſiæ tantum præceptum eſſe, num ideo non parebunt Paſtores, quoniam Eccleſiæ præceptum ſit? Ego vero Dei vocem hanc lego*. Si quis non audierit Eccleſiam, ſit tibi tamquam Ethnicus, & publicanus. *Itaque teneri Paſtores ad reſidentiam, perſuaſum habeo, etiam ſi nihil in ſcripturis reperiatur, ſed Eccleſiæ tantum præceptum ſit, quam, qui non audierit, eum tamquam Ethnicum, & publicanum haberi Chriſtus voluit. Indubitati juris divini eſſe:* Dilige, non concupiſces, diligite inimicos veſtros, *nemo dubitat, num ideo præſtantur hæc ab omnibus, quia divini juris eſſe ſciuntur? Utinam, vel a paucis hæc præſtarentur. Quamobrem non ſcire, ſed facere jus divinum prodeſt ad ſalutem, ſcienti vero bonum, & non facienti, peccatum eſt illi; ſciebat Eva divinum eſſe præceptum, non eſſe comedendum de ligno vetito, num propterea quia ſcivit, ſtatim fecit? præſtiterat eam neſcire. Verum illi aliam poſtea cauſam proferebant, quamobrem diſputari de reſidentia cuperent, quod ſi decretum eſſet, eam eſſe juris divini, præcluſam eſſe viam diſpenſationibus, dicebant*, Ego vero, *ut maxime verum ſit, inquam, reſidentiam eſſe juris divini quod negavi numquam, tamen perpetuam reſidentiam eſſe juris divini, verum non eſt, cum dicat ipſa veritas;* Si vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. *En quibus verbis colligere licet, caſum dari, quo liceat, non reſidere. Nec ſolum eſſe hunc caſum, verum & alios multos; ſicut hoc ipſo tempore multi Paſtores abſunt ab Eccleſiis ſuis, qui non ſolum non peccant, quod abſunt ab illis, & in Concilio præſentes adſunt, verum etiam ſine magno peccato vocati ad concilium, in Eccleſiis ſuis reſidere non poſſent. Itaque poſſe, & in hoc, & in multis aliis caſibus Pontificem, vel diſpenſare, vel interpretari, ut abeſſe aliquando ab Eccleſia ſua liceat, nec eos finem iſtum, quem optant, eſſe conſecuturos, cum præſertim audierim Patres dicentes, eſſe quoddam jus divinum dependens, eſſe aliud independens, eſſe abſolutum, eſſe poſitivum, eſſe quod verſetur circa eſſentiam rei, eſſe quod verſetur circa materiam contingentem, eſſe jus Divinum mediatum, eſſe & immediatum. Certum autem eſt, quod reſidentia ſit juris Divini mediati, dependentis, poſitivi, & quod verſetur circa materiam contingentem, qualia jura diſpenſari poſſe, illi ipſi patres affirmarunt, qui de reſidentia, num ſit de jure Divino diſputari cupiebant. Et in alia epiſtola Cardinali Borromæo ſcripſit. Dixerat hic quidem, variis in Conciliis multos fuiſſe canones ſancitos contra uſurarios, nec profectum tamen quemquam fuiſſe. Poſtea decretum fuiſſe in quodam Concilio, jure Divino uſuras prohiberi, & ſtatim homines cognoviſſe, quod eſſet mortale peccatum uſuram percipere; ſi hoc, inquam, intuliſſet, quod ſtatim uſurarii eſſe deſierunt, ad rem aliquid dixiſſe videretur; ſed ſicut poſteaquam jure Divino uſuras* Id. ibid. *prohiberi declaratum eſt, non propterea deſierunt eſſe uſurarii, ac forte plures nunc ſunt, quam fuerunt antea, eadem ratione induci poteſt, poſtquam declaratum fuerit, eſſe juris Divini Reſidentiam, non propterea facturos Epiſcopos, ut reſideant; Deus ipſe præcepit Evæ, ne comederet de ligno boni, & mali, num propterea non guſtavit? Imo vero magis accenſa videtur illius cupiditas hoc interdicto, quam refrænata. Quamobrem, qui non audiunt Deum per Eccleſiam reſidere jubentem, habere me perſuaſum, quod iidem illi, non ſine audituri eundem etiam ipſum per ſe loquentem*. Hæc Oſius. Ex quo nunc, quæ interim in Concilio geſta ſint, videamus.

XLII.

Cum vigeſimaquinta Aprilis adveniſſet dies, qua die Divi Marci Evangeliſtæ Venetiarum Patroni anniverſaria ſolemnitate gratulatur Eccleſia, Nicolaus a Ponte, & Matthæus Dandalus Venetæ Reipublicæ Oratores honorificentiſſime a Patribus in templo maximo ſunt excepti. Eximiam habuit Orationem Nicolaus, qua flagrantiſſimum Senatus erga Concilium ſtudium, inſitamque civium animis erga tam præclarum opus pietatem mirifice extulit. Renuit tamen ſingulari modeſtia Orationis ſuæ exemplum deſcriben-

bendum aliis dare, quod diceret, ſenis illam fœtum fuiſſe, qui neceſſitatis tantum uſui, non oſtentationis pompæ adhibendus erat. Vixit tamen ad exactam uſque ætatem Nicolaus, ac longo poſt tempore ad ſupremam Reipublicæ Venetæ dignitatem eſt evectus.

Quid autem Patrum nomine fuerit ipſis reſponſum, habent ſubjecta Concilii acta, quod a Mutio Callino Jaderenſi Archiepiſcopo in hanc formam concinnatum, ut teſtatur Muſottus.

Ext. in MS. Arc. Vat. ſig. n. 3248. in actis ſeſſ. 2. ſub Pio IV. Act. Conc. Trid. per Aſtulph. Servantium mſ. Fr. Cardinal. Bar. ſig. 2109. p. 44. Muſottus in Diario.

XXV. Aprilis. Die Sancti Marci admiſſi ſunt Oratores Venetorum in Congregatione generali, expoſitoque ab iis mandati libello, atque Oratione habita ad Synodum ſubjectum reſponſum ab eadem Synodo illis redditum eſt.

Non poteſt Sancta Synodus non incredibilem lætitiam, & voluptatem capere, maximaſque Deo immortali gratias habere, cum tot nobiliſſimis legationibus hunc Sacrum, & legitimum conventum augeri, & honeſtari videat. Nam cum a Pio IV. Pontifice Maximo, cujus ſapientia, & vera in Deum pietas nunquam ſatis laudari poterit, ſacroſanctum hoc generale Concilium ad Catholicæ Eccleſiæ pacem, & dignitatem, vel conſtituendam, vel recuperandam convocatum fuerit, non ignorat, quantum præſidii ad Divina ejus mentis cogitata perficienda, omnium Chriſtiani Orbis gentium, & populorum conſenſus, & conſpiratio afferre poſſit. Verum ita vobis, Oratores ampliſſimi, Sancta Synodus perſuaſum eſſe vehementer velit, illud ſibi in optatis ſemper maxime fuiſſe, ut quam antea Veneta Reſpublica in tuenda Dei Eccleſia alacritatem oſtendiſſet, quamque in ea mentem, & voluntatem eſſe hoc difficillimo Reipublicæ Chriſtianæ tempore dubitare non poterat, eamdem etiam miſſa hac legatione omnibus declararet, quam ſtatim in d. Concilio Senatus veſtri authoritate decretam fuiſſe in ore omnium, atque ſermone poſitum erat. Ac profectu in eo Concilio, in quo de componendis Eccleſiæ diſcordiis, ac morum diſciplina reſtituenda ageretur, Veneti nominis in Orbe terrarum clariſſimi authoritas, & amplitudo deeſſe non potuit. Nam præter alias innumeras virtutes, quas in Reipublicæ adminiſtratione veſtri prudentiſſimi cives melius expreſſerunt, quam ulli ſapientes homines ratione, & præceptis tradiderunt, nihil umquam diligentius quam veram pietatem, & Religionem coluiſtis, atque ad pacem, & concordiam conſervandam, & cum dignitate retinendam omnes curas, & cogitationes contuliſtis. Neque vero alia vobis ſtudia ſanctiora, & antiquiora ulla eſſe debent, ut qui a præclaris iis majoribus orti, & procreati eſtis, qui cum in miſera illa totius Italiæ vaſtitate miranda Urbis veſtræ fundamenta jacerent, non tam illi quidem ſibi ipſis videntur otii, & ſecuritatis profugium quæſiviſſe, quam pacis, & tranquillitatis publicæ ſedem ſtabilem, & domicilium certum collocaſſe. Nam quod ad Religionem attinet, hæc veſtræ beatiſſimæ Reipublicæ, hæc inquam vera ſumma, & propria laus eſt, quod fidem Chriſti ita accepit, ut in ea nata, & pie educata eam deinceps per tot ſæculorum ætates, puram, atque integram ſancte, & religioſe conſervarit, ita ut quam late Venetiarum imperium, & ditio pateat, nuſquam ullum peregrinæ doctrinæ veſtigium, nuſquam interruptus orthodoxæ fidei cultus appareat; ubique Sanctitas, ubique Religio, & Catholicæ Eccleſiæ diſciplina, atque inſtituta plurimum vigent, quin potius, quod in extremis Orientis partibus adhuc lumen aliquod veteris, & ſinceræ Religionis eluceat, id totum Chriſti Eccleſia in primis Dei clementiæ, deinde Venetorum virtuti, & pietati acceptum refere. Hæc autem, Oratores ampliſſimi, eo dicta ſint, non quod Sancta Synodus veſtræ Reipublicæ laudes, quæ ne longa quidem oratione comprehendi poſſent, hoc loco proſequendas exiſtimet, verum ut intelligatis quantam ſibi hilaritatem, & lætitiam, quantum ſpei præter illam, quam antea adjuvante Domino rei bene gerendæ haberet, adventus hic veſter optatiſſimus attulerit. Accedit ad majorem harum rerum cumulum, quod hujus Legationis munus vobis præcipue optimis, & ornatiſſimis Viris delatum eſt. Etenim ſi generis ſplendor, ſi rerum uſus, & prudentia, cujus egregia exempla in Romana Legatione ſemel, atque iterum vobis pro patria ſuſcepta intueri omnibus licet, ſi optimarum artium cognitio, ſi pietas requiratur, hæc ipſa ornamenta omnia, tam clara, atque illuſtria in vobis ſunt, ut aliquem fortaſſe vobis comparandum eſſe, ut magnam habet veſtra Reſpublica præſtantium Virorum, ac civium copiam, neminem certe anteponendum Sancta Synodus judicarit.

Quod reliquum eſt igitur, primum quidem mandatum veſtrum, prout juris eſt libenter admiſit, deinde vos Oratores clariſſimos, tum veſtro merito, tum optimæ, & ſanctiſſimæ Reipublicæ veſtræ nomine benigne, & lætanti animo excipit. Et quoniam Divina providentia factum videri poteſt, ut in hunc Divi Marci ſolemnem diem, quem Venetæ Civitatis Patronum, & Cuſtodem ſumma Religione colitis, adventus veſter incurrerit, quemadmodum certe eo deprecatore futurum

ſpe-

Digitized by Google

ſperat, ita a Domino petere, & obſecrare nunquam deſiſtet, ut hæc ipſa Legatio, conſiliaque veſtra omnia vobis, & Catholicæ Eccleſiæ proſpere, & feliciter eveniant. Poſtremo, quod Veneti imperii amplitudinem, opes, fortunaſque omnes, tam prolixe, & liberaliter ad communem Sanctæ Matris Eccleſiæ cauſam juvandam detuliſtis, de hoc vobis Sancta Synodus eadem ſe plurimum debere agnoſcit. Hanc autem voluntatis veſtræ præclaram ſignificationem eo libentius accipit, quod cum in hanc Tridentinam Urbem Pontificis Maximi juſſu, & omnium Principum approbatione convenerit, quamvis ex altera parte invictiſſimi Cæſaris potentia, & authoritas non ſolum ab omni injuria defendant, ſed ab omni etiam periculi metu liberent, ex altera tamen, quod veſtræ etiam ditionis tutela, & præſidio tecta, & munita ſit, permagni faciendum eſſe merito, atque optimo jure exiſtimat.

Juſtin. hiſ. Ven. l.14. Mauroc. hiſt. Ven. l.8.

Cum autem Oratoribus Venetis Alberti Bavariæ Ducis Orator, qui prima Maii ad concilium ſupervenit, cedere de ſui Principis mandato recuſaſſet, dilata eſt ejus exceptio, donec tandem poſt diverſas tractationes Menſe Junio, Alberto ipſo jobente, honorificentiorem locum Venetis ceſſiſſet; ſed quoniam ſolemni obnunciatione, quam etiam in actis deſcribi petiit, id ſe agere declaravit, ne concilio impedimentum afferret, utque antiqua ſuo Principi cum Veneta Republica amicitia ſervaretur, non quo poſt hac ſuo Principi, cæteriſque Germani Imperatoris Electoribus, ac Ducibus fraudi, vel præjudicio eſſet, Nicolaus a Ponte, qui tum ſolus aderat, Veneti Senatus nomine alta voce hæc coram Legatis, cæteriſque Patribus protulit, annotarique curavit. *Poſteaquam Magnificus Orator Illuſtriſſimi Domini Ducis Bavariæ petiit, ſuam proteſtationem adnotari, dico, quod Illuſtriſſimus Dominus Bavariæ, prout nunc cedit, ita ubique, & ſemper plurimis, juſtiſſimiſque cauſis cedere debet Sereniſſimo Venetiarum Dominio, & hoc ego quoque adnotari peto.* Fueruntque amborum proteſtationes in actis deſcriptæ.

Lit. Legat. Car. ad Car. Borrom. ext. in mſ. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1344. ep. 106. Ib. ep. 158.

XLIII. Miſſus eſt ad Rhœtos exeunte Aprili Eques Ruginellus, ut eos ad mittendos ad concilium Oratores ſollicitaret, at ii abnoere, dato frigido reſponſo, eam nationem exiſtimare ſe contemptam a Sede Apoſt. cum tamen non aliter ac Cæſar, & Reges ad concilium vocati ſint; quo enim ampliore honoris privilegio ornari potuere?

Cum interim Galliarum Regis Oratores jam iter ad concilium arripuiſſent, Ludovicus e Lanſaco, qui Legationis ejuſdem Princeps erat, ſubjectis literis Synodum rogavit, ut indictam ad XIV. Maii Seſſionem per aliquot dies prorogaret.

Ext. in act. Conc. Trid. Aſtulphi Servantii mſ. Fr. Car. Bar. ſig. 1109. p.44. Oratore Gallo inſtante ſeſſio differtur. *Act. per Gabr. Paleot. p.83.*

Placuit Regi Domino noſtro me ad Sanctum concilium ſuum Oratorem mittere, una cum duobus Viris præſtantiſſimis D. de Ferrier Præſidente in Curia Parlamenti Pariſiis, & Domino Fabri Majeſtatis Suæ Cancellario Magni Conſilii. Hodie pervenimus ad hunc locum, & operam damus, quam diligentiſſime poſſumus, ut iſtic duodecima, vel decima tertia die Menſis futuri adeſſe, poſſimus. Quare rogamus vos, ſi quo caſu ſerius, quam ſperamus, ad vos perveniremus, ut vobis placeat differre triduum, aut quatriduum Seſſionem, quæ ad XIV. diem indicta eſt, ut ante tempus ipſius admittamur a Sancta Synodo, & noſtra illi mandata exponere poſſimus, quæ, ut ſpero, vobis gratiſſima futura ſunt. Ex Milly XV. Aprilis MDLXII. Lanſac. Eadem poſtulaſſe Regem datis ad Mantuanum Cardinalem literis narrat Gabriel Palæottus.

Hujuſmodi poſtulata cum a Patribus variis in Congregationibus diſcuterentur, in illam tandem ſententiam itum eſt, ut Seſſio quidem indicta die teneretur, in ea tamen mandata dumtaxat, ac literæ Oratorum Principum ſuſciperentur. Cum itaque XIV. Maii illuxiſſet dies, Patribus in Seſſione congregatis, decretum prorogationis hoc modo eſt exaratum.

Seſſio quarta.

Sacroſancta œcumenica, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, Præſidentibus in ea eiſdem Apoſtolicæ Sedis Legatis decreta ea, quæ hodie in præſenti Seſſione ſtatuenda, ac ſancienda erant, juſtis nonnullis, ac honeſtis cauſis in Feriam quintam poſt proximam ſolemnitatem Corporis Chriſti, quæ erit pridie nonas Junii, prorogandа eſſe cenſuit, ac prorogat, dictaque die Seſſionem habendam eſſe, ac celebrandam omnibus indicit. Interea rogandus eſt Deus, & Pater Domini Noſtri Jeſu Chriſti, author pacis, ut ſanctificet corda omnium, quo adjuvante Sancta Synodus, & nunc, & ſemper meditari, atque peragere valeat, quæ ad ejus laudem, & gloriam pertineant.

Reliqua ejuſdem Seſſionis acta, qualiter nempe excepta fuerint Principum mandata, Angelus Maſſarellus Teleſinus Epiſcopus his perſtringit verbis. XLIV.

Angel. Maſſarel. Sec. in actis ſeſſ.3. Concil. Trid. ſub Pio IV. mſ. Arch. Vat. ſig. n.3212. p.156.

Peracta in eadem Seſſione Tridentina III. ſub Pio PP. IV. ultra decreti publicationem.

In eadem Seſſione III. ſub Pio Papa IV. Illuſtriſſimus Dominus Franciſcus Ferdinandus Davalos Marchio Piſcariæ Orator

Phi-

Philippi Hiſpaniarum Regis Catholici exhibuit ejus mandata ſub data Madriti die XXVIII. quod publice lectum fuit, & etiam reſponſum Sanctæ Synodi.

Deinde M. D. Joannes Strozzius Orator Illuſtriſſimi D. Coſimi Medices Florentiæ, & Senarum Ducis exhibuit etiam ejus mandatum. Dat. Piſis nonis Aprilis MDLXII. quod ſimiliter una cum reſponſo Sanctæ Synodi lectum fuit.

Necnon Epiſcopi Canadienſis, & Tininienſis Procuratores Prælatorum, & Cleri Regni Hungariæ exhibuerunt eorum mandatum datum Tirnaviæ die XIV. Januarii MDLXII. ac etiam mandatum Archiepiſcopi Strigonienſis, quæ ſimul cum reſponſo Sanctæ Synodi lecta fuerunt.

Poſtremo clariſſimi DD. Matthæus Dandolus, & Nicolaus de Ponte Oratores Reipublicæ Venetiarum exhibuerunt etiam eorum mandatum, & literas Ducales ſub data XI. Aprilis MDLXII. quod ſimiliter una cum reſponſo S. Synodi lectum fuit.

Diaria Aſtulp. Ser. p. 47.

Ingreſſi ſunt Tridentum XVIII. Maii Galliarum Regis Oratores, quorum primarius erat Regulus e Lanſaco, & cum eo duo Juriſconſulti inſignes Renoldus Ferrerius in Senatu Pariſienſi Præſes, & Guido Faber Judex Toloſæ primarius, qui etiam Regii Scrinii Magiſter fuit. Cum vero in Patrum conſeſſum inducti eſſent, habita eſt a Guidone Fabro oratio, in qua male olentia quædam verba, pravarumque opinionum de Pontifice, & Eccleſia, deque Conciliis fuliginem, cum alloqueretur, allivit, quæ cum illius exemplum proponeret, magna ex parte detraxit. Quædam tamen pro conſuetudine noſtra ex illius etiam oratione deſumenda duximus, reliqua alibi legenda, ejuſque maculas apud Pallavicinum detectas, ac deterſas omittendo. Sic igitur dicebat.

XLV.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3195. p. 173. Excuſa eſt etiam 1613. in lib. inſcripto Inſtructions & miſſives des Roys tres Chreſtiens au Concile p. 102.

Oratio Gallici Oratoris.

Ab eo ſumus Legati, qui paternæ, avitaque laudis non æmulus modo, atque imitator, ſed etiam hæres, & ſucceſſor nulla in re magis unquam putavit ſibi eſſe elaborandum, nihilque vehementius contendit, quam ut opportuno loco, & libero, neque conventuris infido juſta quædam Synodus cogeretur, Sacroſanctum concilium convocaretur, quam ut Dei Optimi Maximi auſpicio publici Chriſtianorum omnium conventus jure, legitimeque peragerentur, quam denique eæ opiniones, quæ in Chriſtiana Republica controverſæ factæ ſunt, unum in ſenſum, & decretum ex authoritate œcumenici cujuſdam concilii aliquando reducerentur. Is fuit profecto Regis animus jam inde a primo aditu, & ingreſſu Principatus ſui. Quos autem hujus ſtudii, ac judicii, perpetuæque in Rempublicam Chriſtianam voluntatis citare teſtes veriſſimos Carolus Rex poterat, eoſdem hodie voluit hic ſibi ad concilium Legatos adeſſe. Adeſt enim Ludovicus Sangelaſius Gallici Ordinis Eques Illuſtriſſimus, & in ſecretius Principis conſilium ob ſingularem virtutem cooptatus, qui variis antea legationibus functus honorifice, nuper ad Pium IV. Pontificem Maximum propterea miſſus eſt, ut ipſum Pontificem currentem quidem ſponte ſua ad concilii procurationem acrius incitaret, ejuſque animum Religionis ſtudio incenſum vehementius [ſi fieri poſſet] inflammaret. Galliæ autem noſtra recentia vulnera, quæ ſine ſummo dolore tractari nequeunt, ita nudaret, ita detegeret Pontifici, ceu parenti bono, ut tamen ea ipſa, ne obduci quidem alia ratione, niſi libero concilio, nedum curari penitus, aut ſanari poſſe contenderet. Adeſt quoque Arnaldus Ferrerius in Senatu Pariſienſi Præſes, qui altero fere die poſt Franciſci mortem a Carolo Fratre ad eundem Pontificem allegatus, nihil potius in mandatis habuit, quam ut concilium, id eſt conventum Chriſtiani nominis univerſi indici poſtularet, ejuſque occaſiones omnes quoquo modo urgeret; admoneret etiam, verendum eſſe ne ex noſtris hominibus quamplurimi, quos dudum concilii futuri ſpes ægre in officio retinebat, diuturna expectatione fatigati deficerent a nobis, & ad eas partes traducerentur, quas nomini, & perſuaſioni Romanæ maxime adverſarios eſſe ſcimus, tantumque decederet de grege Domini, magno non ſolum Galliæ, & totius chriſtianitatis incommodo, verum etiam eorum ad quos maxime ea res pertinebat, qui occurrere malis, dum poterant, noluerunt dedecore, atque infamia. Hæc apud Pontificem non ſemel acta, ut cernitis ſi aliud profecto nihil, Chriſtianiſſimi tamen Regis de publica pace conſtituenda curam, de ſarcienda inter omnes ordines concordia ſolicitudinem, de ſanandis Eccleſiæ vulneribus ſententiam, atque judicium cuivis facile probatura ſunt, grata quidem ni fallor hominum recordatione, cum laude ad omnem poſteritatis memoriam pervenient. Neque vero ſolus Pontifex de concilio a nobis ſæpe interpellatus eſt, ſed etiam Ferdinandus Invictiſſimus, & Auguſtiſſimus Imperator, Philippus quoque Hiſpaniarum Rex maximus, atque adeo omnes Europæ Chriſtiani Principes, & reſpublicæ omnes, omnes inquam Reges, ut ad rem præſtantiſſimam, & utiliſſimam, tam neceſſario tempore animum adjicerent, ad conſtituendam ſcilicet unanimem de Religione conſenſionem, & reſtinguendæ

Ec-

Eccleſiæ incendia continuis Legationibus, quotidianis precibus, quanta fieri potuit maxima obteſtatione, ſæpe ſumus cohortati. Hic ego vos appello quicumque adeſtis Illuſtriſſimi, atque Ampliſſimi Regum, & Rerumpublicarum Legati &c. Nonnullis interjectis converſus ad Patres addidit.

Præclarum eſt, & pene divinum, quod a vobis expectant homines, ſic enim exiſtimant eos, qui non veſtris quidem, id eſt humanis viribus, ſed afflati ſpiritu Divino per Jeſum Chriſtum Religionem noſtram tot in eam invectis opinionibus ſauciam reficere, & recreare, qui Eccleſiam Dei per hoſce quinquaginta annos contrariarum opinionum, quaſi ventorum tempeſtate jactatam in portu collocare, qui denique in his pugnantium inter ſe doctrinarum fluctibus ſtatuere optime poſſitis, quid dignitas Eccleſiæ, & quid ipſa temporum ratio poſtulet. Equidem humana imbecillitate fortaſſe, & aliqua præfectorum Eccleſiæ incuria, vel etiam, ne quid gravius dicam, præpoſtera pietate irrepſiſſe in Eccleſiam res nonnullas antiquatione, abrogatione, vel moderatione dignas fateamur neceſſe eſt, ſed quemadmodum ii homines comprimendi, mihi ſemper viſi ſunt, qui arbitratu ſuo, vel potius libidine, ſine authoritate, ſine ullo decreto cæremoniarum omnium penitus rationem, quæ ipſa comes eſt, & adminiſtra Religionis, convellentes, atque ob id in pacata Republica tumultuantes, impium quemdam cultum, rituſque novos induxerunt, ſic contra a nobis peccari fortaſſe poteſt, dum omnia, quæ ſæculis muniuntur, & longa vetuſtate, mordicus retinenda eſſe putamus, neque ſatis ſpectamus, quid inclinatio rerum, quid momenta temporum, vel publica quies poſtulet, &c.

XLVI. Cum de reſponſo dando inter Patres agitatum eſſet, primum concepta eſt formula, qua Guidonis Fabri verba aculeata, & maledica, vel impietatem olentia gravi, & ſevera oratione caſtigabantur, verum ne Gallorum animi abalienarentur, viſum eſt molliore interpretatione eorum aſperitatem leniendam. Reſponſum itaque multa officiorum ſuavitate, ac manſuetudine temperatum per hæc conceptum eſt verba.

Reſponſum Sanctæ Synodi in admiſſione Oratorum Regis Galliæ.

MS. Arc. Vat. ſig. n.3195. p.178.

Expectatus, jucunduſque adventus veſter Illuſtriſſime Domine Lanſac, voſque clariſſimi Legati Sacroſanctæ huic Synodo non modo ſummam animorum lætitiam, ſed certiſſimam quoque ſpem attulit, ut quæ, vel temporum vitio, & infelicitate, vel potius perfidorum hominum ſcelere, & pertinacia a priſca illa vera Religionis puritate multis Regnis jam quidem in varios, diverſoſque hæreſum errores defluxerant, atque deciderant, ut volumus, atque cupimus, in priſtinum dignitatis, ac ſinceritatis gradum revocaremus. Nam cum perditi homines ſuis conſiliis, atque pertinacia multos jam annos non modo Pontificum, atque Regum humana jura, ſed etiam Divina ab Apoſtolorum jam temporibus Chriſto ipſo magiſtro, & authore partim monumentis, partim viva voce per manus, velut hæreditaria nobis ad bene, beateque vivendum tradita fuerunt, novis quibuſdam licentiæ, ſacrilegii, impietatis, omnium denique ſcelerum ritibus ſuperinductis, ut ad unicum, ſalutareque Sacri œcumenici Concilii remedium a Pontifice Maximo Pio, ſolertiſſimoque paſtore, tam libenter, quam neceſſario confugiendum fuerit, quod Spiritu Sancto prælucente tanta optimorum Regum, Chriſtianorumque Principum non modo animorum conſenſione, ſed etiam concordiſſimis omnium Chriſtianæ Reipublicæ bene juvandæ ſtudiis ſuſceptum eſt, & ornatum, ut brevi Dei Eccleſia multo purior, ſanctiorque futura ſit. Merito itaque Chriſtianiſſimum Galliarum Regem Carolum [in quo celerior eſt Regiarum virtutum, atque Religionis curſus, quam ætatis] & laudamus, & admiramur, qui etiam Henrici Patris, & Franciſci Avi Chriſtianiſſimorum Regum nominibus, & erga Sedem Apoſtolicam exemplis excitatus, atque inflammatus, cum per ætatem nondum confirmatam, & impios ſuorum tam in ſe, quam in Chriſti Religionem tumultus, huic ſaluberrimo, ſanctiſſimoque generali Concilio adeſſe non poſſit, vos præſtantiſſimos Viros ſumma prudentia, fide, & religione præditos Legatos miſit, qui illius nomine omnem operam, opes, ſtudium denique & parendi obſequium [ut decet] Sacroſanctæ Synodo liberaliter promitteretis, & reipſa fideliſſime præſtaretis. Quam apud bonos, pioſque nulla aliorum Conciliorum, quæ nec legitima, nec libera fuiſſe, qui Conciliis male afficiuntur, parum vera obiiciunt, invidia laborare, qui recte ſenſerit, facile æſtimabit: cum clarum ſit, ſacra, generaliaque Concilia rite Chriſti ſpiritu ab eo, qui poteſtatem habeat, congregata, & legitima ſemper fuiſſe habita, & libera, & ad hominum ſalutem, quantum per eos qui Spiritui Sancto non reſtiterunt licuerit, ſpectaſſe, ac ſalutaria, fuiſſe, nec adverſus Sacrum illud Tridentinum Concilium Sathanæ inſidiæ, ac fraudes per vos copioſe ſubtiliterque enumeratæ, quamvis variæ, atque ingentes Chri-

Claudius Eſpencæus MS. Fr. Card. Bar. ſign. 1109 p. 46. per Aſtulph. Serv.

ſti ſpiritu præſidente, prævalebunt, qui illius omnes conatus ſua virtute, & potentia, in quo ſolo omnes noſtras ſpes, ac cogitatus collocavimus, franget, ſub pedibus noſtris ſubſternet, noſque ab Eccleſiæ ſuæ ſinceritate, ac veritate, nec aberrare, nec decipi, aut a quoquo cugi permittet. Itaque ſedulam veſtram, & liberam admonitionem Viri clariſſimi, ne videlicet in conſultationibus, ac ſententiis noſtris ferendis, aut popularem auram captemus, aut Principibus noſtris ubſequamur, ita enim mavult Sancta Synodus ſenſum veſtrum interpretari, ne quid præter manſuetum, piumque propoſitum, atque inſtitutum ſuum reſpondere cogatur, etſi non neceſſariam forſaſſe, & ſuperfluam exiſtimat, tamen ut a vobis bonis Viris bona mente, atque animo profectam, ita in bonam quoque partem accipit, & ut vos iſto vano metu, alioſque umnes liberet, ſuique propoſiti, ac veritatis certiores faciat, aperte prædicat, ſe cujuſvis voluntatem, potentiam, aut cupiditatem Sacroſanctæ Synodi dignitati, & authoritati poſthabituram, quod ipſum vobis, aliiſque, qui huic Sacro Cuncilio adſunt, res ipſa clariſſime comprobabit. Itaque ut tandem redeamus, Sacrum hoc generale Concilium vos ita libenter accipit, & amplectitur, ut ſaluberrimi, ſanctiſſimique hujus celebrandi Concilii operis ſocius, & participes habeat, Chriſtianiſſimo vero Regi veſtro Carolo, ita regie, atque ſancte educato, fideliſſimiſque, & Religionis amantiſſimis Senaturibus, & Conſiliariis, nunc ornato, ac munito, tantum ſe debere fatetur, ut quæcumque ad ipſius honorem, dignitatem, Regni ſtatum, ac Religionem tuendam, & conſervandam pertinent, libentiſſime ſe præſtaturum pollicetur, quæ ſalva fide, & Religionis puritate præſtari poterunt, tantoque libentius, ac iucundius præſtabit, quanto certius, firmiuſque euiſtimat, nihil a vobis præſtantiſſimis Viris, Religioniſque amantiſſimis Regis veſtri Chriſtianiſſimi numine poſtulatum iri, niſi quod honeſte, juſte, religioſe per tales Viros poſtulari, & a Sacroſancto œcumenico Concilio pro Religionis Chriſtianæ dignitate, & ſinceritate ſancte præſtari poſſit, & debeat, & mandata veſtra libenter, & prout juris eſt, accipit, & admittit.

XLVII. *MS. Act. per Aſtulp. Servantium pag. 32.*

Quarta Junii die habita eſt Seſſio quarta Concilii ſub Pio IV. Pontifice, in qua decretum eſt, ſimul de dogmatibus, deque reſtituenda diſciplina agendum eſſe, graves enim controverſiæ obortæ erant, de quo tandem prius agendum foret; Lutherani enim in Germania, & in Gallia Calviniſtæ obganniebant non agendum de dogmatibus quod Nicenæ Synodi Symbolum ſufficeret; nec mirum erat adeo eos perſtrepere, cum nefarias eorum opiniones explodendas, damnandaſque conſtaret. De morum vero emendatione multa oblaterabant, ut odium Clero conflarent, quamvis ipſi moribus profligatiſſimis uterentur. Cæſar vero, & alii Germani Catholici, cum pellicere ad Concilium Proteſtantes eniterentur, obſtabant, ne adeo mature de dogmatibus ageretur, ne ſe damnatos quererentur, indeque in deſperationem efferarentur, atque adeo prius de inſtauranda diſciplina, delendiſque corruptelis, actionem inſtituendam urgebant. E contra Hiſpani, cum fidei dignitatem maxime aſſerendam contra Hæreticos cenſerent, dogmata accuratiſſimo examine ante omnia diſcutienda contendebant: denique Patres ob juſtas cauſas extrahendam de dogmatibus decretoriam ſententiam in opportunius tempus rati, hanc Synodalem ſanctionem tulere. — *Seſſio quarta, & ejus acta.* — *Acta Concil. Trid. Seſſ. 4. ſub Pio IV.*

Sacroſancta œcumenica, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata Præſidentibus in ea eiuſdem Apoſtolicæ Sedis Legatis, propter varias difficultates ex diverſis cauſis exortas, atque etiam, ut congruentius, majorique cum deliberatione omnia procedant, nempe ut dogmata cum iis, quæ ad reformationem ſpectant, ſimul tractentur, & ſanciantur, ea, quæ ſtatuenda videbuntur, tam de reformatione, quam de dogmatibus in proxima Seſſione, quam omnibus indicit in diem ſextam decimam ſubſequentis Menſis Julii, definienda eſſe decrevit. Hoc tamen adjecto, quod dictum terminum ipſa Sancta Synodus pro eius arbitrio, & voluntate, ſicuti rebus Concilii putaverit expedire, etiam in generali Congregatione reſtringere, & prorogare libere poſſit, & valeat.

Collectis ſententiis referuntur omnes aſſenſiſſe exceptis triginta ſex, quorum alii poſcebant, ut declararetur continuari concilium, alii, ut de reſidentia Prælatorum ageretur, ac tum Seripandus hæc alta voce fatus eſt: *Benedicamus Patrem, & Filium, cum Sancto Spiritu, Patres Reverendiſſimi, laudemus, & ſuperexaltemus eum in ſæcula. Decretum paulo ante lectum ab omnibus fere probatum eſt, tanquam neceſſarium, & præſentium temporum difficultatibus, quæ non ſatis explicari potuerunt, valde accommodatum. Sex tantum, & triginta, ut ex Notariis, qui diligenter ſingulorum vota ſcrutati ſunt, & coram nobis enumerarunt, accepimus diſſenſiſſe, quorum tamen rationes diverſæ fuerunt, & inter ſe parum congruentes, aliis aliud poſcentibus, atque deſideranti-* — *Aſtulph. Servan. in actis Seſſ. IV.*

bus

bus, quorum & ſuo tempore ratio habenda eſt; ſperamus enim iſtas quoque paucos admodum in aliorum, qui ſunt multis partibus plures, ſententiam ituros, conſiliaque melius relaturos ope & auxilio Dei, qui ut eſt in ſanctis literis, concordiam facit in ſublimibus, cui jam tempus eſt, ut canticum laudis, & confeſſionis perſolvamus.

Nonnulla alia geſta in eadem Seſſione recenſet Angelus Maſſarellus, per hæc verba.

Quæ in eadem Seſſione IV. acta ſunt præter decreti publicationem.

Ang. Maſſarellus in act. ſeſſ. 4. Trid. MS. Arch. Vat. ſig. num. 3212. p. 161. *In eadem Seſſione IV. Tridentina ſub Pio IV. Pontifice Maximo. M. & RR. DD. Melchior Luſſi Orator ſeptem Cantonum Helvetiorum Catholicorum, & Jacobus Unicorn Abbas Sanctæ Mariæ loci Heremitarum Procurator Prælatorum, & Cleri eorumdem ſeptem Cantonum Catholicorum exhibuerunt eorum mandata, primum data die XX. Februarii MDLXII. ſecundum datum Rupeſvilla die XXIV. Januarii MDLXII. qui cantones ſunt Luceria, Wania, Svitia, Sylvania ſupra, & infra Sylvam, Jugium una cum territorio extra ſito, Friburgum, & Solodorum, quæ mandata una cum reſponſo Sanctæ Synodi publice lecta fuerunt,* T. 14. Con. p. 118. *habenturque apud jam ſæpius citatum Labbè qui præclaris ſuis laboribus non tantum de literis, ſed de tota Chriſtiana Republica eſt optime meritus.*

Deinde R. D. Martinus Hercules Epiſcopus Lavantinenſis, & Felicianus a Martinio Ordinis Prædicatorum Procuratores R. D. Jo. Jacobi Archiepiſcopi Salzburgenſis.

XLVIII. *Poſtea Illuſtriſſimi, & Excellentiſſimi DD. Ludovicus a Lanſaco, Raynaldus Ferrerius, & Guido Faber Oratores Chriſtianiſſimi Gallorum Regis Caroli IX. ſub datæ Pariſiis XII. Aprilis MDLXII. quæ mandata ſimul, cum reſponſis Sanctæ Synodi fuerunt ſimiliter lecta, & regiſtrata, &c.*

Conceptæ porro erant Regiæ literæ ſubjectis verbis.

Mandatum Caroli Chriſtianiſſimi Galliarum Regis exhibitum in eadem IV. Seſſione ſub Pio IV.

Carolus Dei gratia Francorum Rex Sanctiſſimis, & Reverendiſſimis Patribus concilii Tridentini ſalutem.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3248. in actis 4. ſeſſ. *Exiſtimamus vos omnes ſatis intellexiſſe, quanto ſtudio, & diligentia Rex Chriſtianiſſimus Frater & D. N. de Conc. generali egerit, & œcumenico convocando apud Sanctiſſimum noſtrum Papam, dilectos Fratres, & conſobrinos Imperatorem, Regem Hiſpaniarum Catholicum, ac alios Principes. Noſtis etiam, qua diligentia, & eo, quem decet Principem Chriſtianiſſimum in Deum, & ejus Sanctam Eccleſiam, zelo, nos, poſteaquam Regiam coronam ſumus adepti, rem a defuncto Fratre, & Domino noſtro adeo egregie, & magna cum laude cœptam fuerimus ſubſequuti, magno, & gravi dolare affecti, quod propter motus, & diviſiones, quæ ſunt propter Religionem in Regno noſtro, non potuerimus ejus Prælatos, noſtroſque Oratores, quos ſe itineri accingere primo quoque tempore optabamus, maturius mittere, cujus ceſſationis cauſam vos pro prudentia veſtra magis imputabitis temporum calamitati [neque enim adhuc ſedati ſunt tumultus] quam noſtræ voluntati, quæ, & ſi adhuc ætate minores ſimus, erit tamen tanquam Eccleſiæ filii primogeniti in Religionem ſemper propenſa, & eam in Eccleſiam Chriſtianam bene affectam re ipſa omnes intelligent. Miſimus* Mandatum Caroli IX. lectum fuit in Concilio. *interea aliquos Regni noſtri Epiſcopos, delegimuſque Oratorem ſummi ordinis noſtri Equitem, & unum ex his, qui ad latus noſtrum aſſidue eſſe ſolet, Dom. de Lanſaco, & cum illo dilectos & fideles conſiliarios noſtros Magiſtros Renaldum Ferrerium Præſidem in Parlamento Pariſienſi, & Guidonem Fabrum Judicem majorem Tholoſæ, quibus dedimus poteſtatem in concilio pro nobis ſiſtendi, eundemque in eo gradum & ordinem tenendi, quem huc uſque Regum Chriſtianiſſimorum Majorum noſtrorum Oratores tenuerunt, ac conjunctim, vel ſeparatim in eo concilio requirendi noſtro, populique noſtri nomine quaſcumque reformationes, conſtitutiones, & decreta ſecundum puram doctrinam, & quæ non ſolum pertineant ad Eccleſiæ Gallicanæ, ſed etiam Eccleſiæ Univerſalis utilitatem, ſectarum, & controverſiarum, quæ ſunt hodie de Religione, conciliationem, exaltationem, & propagationem nominis Dei, & in univerſum ſalutem, & Reipublicæ Chriſtianæ munus, & officium Oratorum ſecundum mandata, quæ illis dedimus. Et quoniam illorum fidem, & induſtriam perſpectam, & cognitam habemus, rogamus, Sanctiſſimi Patres, æquo animo eos admittere, attenteque, quod illi vobis noſtro nomine exponent, audire, eamdemque illis, quam nobis, ſi iſthic eſſemus, fidem dare. Deus vos, Sanctiſſimi Patres, pro ſua gratia, & præſidio tueatur. Datæ Pariſiis XII. Aprilis MDLXII.*

CHARLES

Bourdin.

Regiis literis reſponſum a Patribus honorificentiſſimis verbis eſt redditum, ut memorat Angelus Maſſarellus, cujus vices, cum hoc ipſo die ægrotaret, Bartholomæus Serigus Caſtellanetæ Epiſcopus

implebat, ut narrat Pallavicinus Tom. II. Hiſt. Conc. Trid.

XLIX.

MS. Arc. Vat. ſig. n.3197. p.128. Act. Conc. Trid. per Aſtulph. Ser. MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 124. pag. 106. To.10. de Conc. mſ. Arc. Vat. ſig. num. 3197. p. 128. Diar. Concil. Trid. ſub Pio IV. per Aſtulphum Servantium. MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1109. p. 53.

Septima Junii graviſſima controverſia de Communione ſub utraque ſpecie diſcuti cœpta eſt, quæ trium menſium flexu Patres in multis Congregationibus exercuit; ac primum a Cardinalibus Legatis quinque Articuli propoſiti fuere Theologis, de quibus illi diſceptarent, quos quidem fuiſſe ſeptuaginta eruditione clariſſimos, narrat Gabriel Palæottus, quem numerum poſtea longe auctiorem fuiſſe docent acta. Articuli vero ſubjectis verbis concepti fuere.

Articuli propoſiti de uſu Euchariſtiæ Sacramenti VII. Junii MDLXII.

I. An ex Dei præcepto ad ſalutem neceſſarium, ut omnes, & ſinguli Chriſti fideles utramque ſpeciem ſuſcipere teneantur Sanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti.

II. An rationes, quibus Sancta Eccleſia Catholica adducta fuit, ut communicaret Laicos, atque etiam ſacerdotes non celebrantes ſub una tantum ſpecie panis, ita ſint retinendæ, ut nulla ratione Calicis uſus ſit cuiquam permittendus.

III. An ſi honeſtis, & Chriſtiana charitate conſentaneis rationibus alicui, vel Nationi, vel Regno Calicis uſus concedendus videatur, ſub aliquibus conditionibus concedendus ſit, & quænam ſint illæ.

IV. An minus aliquid ſumat, qui ſub una tantum ſpecie hoc Sacramento utitur, quam qui ſub utraque.

De communione ſub utraque ſpecie diſputatum fuit, & Articuli examinati.

V. An Divino jure neceſſarium ſit parvulis antequam ad annos diſcretionis perveniant altiſſimum hoc porrigere Sacramentum.

Dicant Theologi, quæ tanquam vera, ſive Catholica recipienda: quæ tanquam falſa, ſive hæretica rejicienda.

L.

Act. Conc. Trid. mſ. Fr. Card. Barb. ſig. n.1109. p.54. per Aſtulph. Ser.

Articuli de Sacramento Euchariſtiæ.

X. Junii MDLXII. in Eccleſia S Mariæ Majoris Tridentini Theologi quinque Articulos de Sacramento Euchariſtiæ in examen adduxere, inter quos Alphonſus Salmeron Societatis Jeſu Divino implorato præſidio diſputationem orſus in votis ſe habere dixit, ut præſentes adeſſent Lutherani, qui veritatem convicti agnoſcerent, ſe tamen ipſis licet abſentibus eorum argumenta allaturum, confutaturumque addidit.

Quoad primum articulum præmiſit regulam Innocentii III. in epiſt. ad Joann. Patriarcham Conſtantinopolitanum, non eſſe videlicet certum pro incerto relinquendum 2. tom. epiſt. Sicut in hoc art. aliqua certa, aliqua non ita certa. Certiſſimum eſt Eccleſiam Catholicam non poſſe in iis quæ ſpectant ad fidem errare, aliter non eſſet columna, & firmamentum veritatis, & quia Chriſtus promiſit affuturum ei omni tempore, & qui hoc negat non eſt audiendus.

Secundum certum eſt, quod Eccleſia recipit communionem ſub altera ſpecie ante multos annos, ita ut id habeamus ex traditione, & hac communione ad laicos ſub altera ſpecie uſa eſt Eccleſia, & docent concilia Conſtantienſe, Baſileenſe, & doctores omnes ſcholaſtici ante trecentos annos. Eccleſia igitur, quæ errare non poteſt uſa eſt hac communione ſub altera. Ergo non fecit contra præceptum Divinum, aliter Catholica Eccleſia erraſſet in fide, quod quidem dici non poteſt.

Item Eccleſia Catholica repræſentata in conciliis errare non poteſt, ſed Eccleſia Catholica repræſentata in concilio Conſtantienſi definivit, communionem Laicam non eſſe contra jus Divinum. Præterea cum Eccleſia utebatur communione ſub utraque, utebatur & tunc cum aliquibus ſub una, nam Agnus Paſchalis, & manna repræſentabant hoc Sacramentum, & non tamen fit mentio de bibitione, ergo non eſt neceſſaria.

Item Joannes c. 6. multoties meminit de pane, & raro de calice, quod cum myſterio factum eſt, & ſimiliter aliquando ſub una, aliquando ſub utraque. Et Luc. 24. Et cognoverunt eum in fractione panis. *Nam Dominus accepit panem, benedixit fregit, & porrexit. Aug. Ser. de temp. 144. & tract. 2. in Canonic. Joan. Beda in Luc. & Petrus Diac. in Lib. de Divinis officiis intelligunt illum locum de Euchariſtia. Theophil. Chryſoſt. ſimiliter quod Chriſtus tunc confecerit. Item ad benedictionem Chriſti ſuper panem ſemper ſequutum eſt aliquod miraculum, ergo & ibi, videlicet conſecrationis, neque ibi de calice fit mentio, cum dicatur, quod poſt fractionem panis evanuerit, & illis aperti ſint oculi poſt acceptionem Corporis Chriſti. Can. 12. VI. Synodi docet, quomodo debeat accipi Sacramentum panis manibus propriis non vaſculis, & Can. 54. ſtatuitur, in quadrageſima Græcos certis diebus tantum conficere, & reliquis diebus uti conſecrato pane. Concil. Matiſcon. præcipit aſſervari Corpus, de vini ſpecie nullum verbum Clem. ep. 2. ad Jac. de corpore ita mentionem facit, & Canon 2. ejuſdem Conc. Matiſc. S. Leo ſerm. 4. in quadrageſima præcipit, ut laici communicent ſub utraque ſpecie, cum Manichæi id negarent, alias ſub una omnes poterant communicare. Tertullian. lib. 2. ad uxorem. Cyprian. ſerm. 5. de lapſis, de puella, quæ ſervabat Corpus Chriſti in arca. Baſil. in epiſt. ad Cæſarium patritium, deferebantur particulæ domum non autem Sanguis: uſus igitur ſub una tantum ſpe-*

cie

Digitized by Google

cie ſemper viguit in Eccleſia, etiam quod vigeret ſub utraque.

Rationes etiam ſuffragantur, nam homines ſemper tenaces fuerunt ſuæ retinendæ Religionis, ſi igitur communio ſub utraque fuiſſet apud omnes aliquando, eſſet hiſtoria de aliquo tumultu in hac mutatione in unam ſpeciem, & tamen nunquam fit mentio a quoquam de hac mutatione, & cum non ſit initium hujus conſuetudinis, dicendum eſt deveniſſe ab Apoſtolis juxta Regulam Auguſtini ſupereſt ſolvere argumenta adverſariorum.

Primus locus ab exemplo Chriſti inſtituentis, quod ſub utraque ſpecie inſtituerit patet. Et porrexit. Reſpondeo acta Chriſti non obligare, niſi ad ea quæ voluit: multa enim fecit, in quibus noluit cogere nos ad imitationem, alias communicandum poſt cœnam Feria quinta in azymo, in loco ſtrato, eodem modo ut communicamus Laicos. Præterea, & Chriſtus communicavit diſcipulos ſub una in Emaus, ergo imitamur Chriſtum communicando ſub una.

2. *Eccleſia primitiva uſa eſt utraque: reſpondeo etiam tum ſub una communicabat, neque ligavit hanc Eccleſiam, ut non poſſet communicare ſub una. Et illa communicavit poſt cœnam, Eccleſia primitiva, noſtra ante cœnam, neque ſequitur hoc fecit Eccleſia primitiva, ergo eſt de jure Divino, ut delectus ciborum, qui olim erat communis toti Eccleſiæ, nec tamen eſt de jure Divino.*

3. *Corinth. Paulus refert illos communicare ſub utraque: reſpondeo Paulum agere Hiſtoriographum referentem, quod Chriſtus geſſit, neque Eccleſia particularis ligat univerſalem.*

4. *Matth.* 16. Bibite ex illo omnes; *reſpondeo hoc verbum dictum tantum Apoſtolis præſentibus, nam & Marcus ait, &* biberunt ex eo omnes, *neque dixit manducate omnes de pane, quia Chriſtus fractum illum tradidit. Et de calice dixit* bibite vos ex eo omnes, *& non ut unus totum illum biberet.*

Item dictum eſt Apoſtolis, & Sacerdotibus conficientibus. Aliter & facile competit omnibus etiam Laicis. Nam & idem dixit bibite, & manducate, *& facite omnes, propterea verba illa dicta ſunt conficientibus Sacerdotibus.*

5. *Ad c. 6. Jo. ubi de utraque ſpecie fit mentio* niſi manducaveritis, niſi biberitis, *&c. reſpondeo, quatuor eſſe modos manducandi, primus Ferinus, de hoc non intelligitur, ut intelligebant Capharnaitæ, caro enim non prodeſt. Secundus manducandi modus pure Sacramentalis, id eſt citra fructum, ut fecit Judas, & faciunt peccatores, de quo non loquitur Chriſtus, cum ipſe non det vitam, de qua loquebatur Chriſtus, & ſumendo unam ſpeciem dicuntur aliqui ſumere utramque. Innoc. cap. 21. libr. 4. de offic. Miſſ. 3. Spiritualis abſtrahens a Sacramento de quo aliqui dicunt Chriſtum loqui Joan. 6. quod falſum eſt, quia ibi Chriſtus loquitur de Euchar. ut Origenes, Baſil. Aug. Greg. & alii omnes intelligunt. Item Ruff. aſſertione 16. Item Conc. Epheſ. ad Neſtorium Cyrill. anathemat. 22. in Theodor. Eccleſia etiam Catholica utitur in feſto Corporis Chriſti, uſurpat enim illud Evangelium in hoc ſenſu de Euchar. Chriſtus item cum tractat aliqua magna, præmunit Apoſtolos prius, quod fecit Joann. VI. facturus Euchariſtiam in cœna. Item nullibi tractantur fructus Euchariſtiæ, niſi in hoc capite, & cuperetur a Synodo declarari hoc caput loqui de Euchariſtia. Quartus modus eſt manducare ſpiritualiter in Sacramento quemadmodum explicavit, & de hoc loquitur Chriſtus, & hic modus dat vitam, & Chriſtus Joann. 6. dicit, niſi manducaveritis carnem, & biberitis Sanguinem, quod ſub utraque ſpecie ſpiritualiter fit per fidem vivam, alias dixiſſet,* niſi manducaveritis panem, & niſi biberitis calicem, *neque violatur hoc præceptum, ſi in voto quis ſuſcipit hoc Sacramentum, quod votum in aliis Sacramentis in caſu neceſſitatis ſufficit.*

Ad quartum Articulum an ſub una ſpecie tantum contineatur, quantum ſub utraque: Reſpondeo tantum contineri, quantum ſub utraque, ſcilicet integrum Chriſtum, Conc. Conſt. ſeſſ. 13. & Baſil. ſeſſ. 30. & Florentin. in decreto Armenorum, idem affirmant. Idem habetur ex uſu Eccleſiæ, quæ ſolum ſpeciem panis adorat, & adorandam proponit, & ſi eſt Corpus Chriſti, eſt integrum vivum, cum anima, & deitate, ut eſt in Cœlo. An autem tantum fructus accipiatur ſub una, ac ſub utraque; hoc non pendet ex præſentia Chriſti, qui eſt in utraque æqualiter, alias idem eſſet accipere una die, ac ſi decem diebus continuis ſuſciperetur, quia tam præſens eſt Chriſtus ſub una ſpecie hodie ſumpta, quam ſub hoſtiis viginti diebus ſumptis, quod falſum eſt quoad fructum, neque enim pendet ex majori ſignificatione, ſed a parte rei & ex opere operato, & credit tantum gratiæ ſub una, ac ſub utraque, cum Joan. 6. omnes fructus tribuantur, eam manducationi panis, quam manducationi, & potationi, Si quis manducaverit ex hoc pane vivet in æternum. *Et ita tota illa doctrina abſolvitur in manducatione panis, quod ante bibitioni & manducationi tribuerat, & in Emaus communicantibus ſub una tantum, non eſt veriſimile, quod non totum fructum dederit,*

& Co-

& Corinth. qui manducat, vel bibit indigne *inimicus eſt Chriſto, ergo, qui digne, vel Corpus, vel Sanguinem ſumit, gratus toti Chriſto, ac per hoc omnem gratiam ſumit. Neque Patres antiqui de hoc faciunt mentionem, quia de hoc non dubitarunt, & Concil. Florentin. dum loquitur de fructu Euchariſtiæ non diſtinguit de ſpecie, quia idem credebat ſub qualibet. Præterea variatio Sacramenti non variat fructum, & concilia non bene feciſſent, ſi eum fructum ſuſtuliſſent a laicis, quibus unam ſpeciem ſubtraxit, ſi plus gratiæ acciperetur ſub utraque, quod dicendum non eſt, idque multis rationibus comprobavit.*

LI. *Ad 2. & 3. Articul. Primum certum dixi eſſe, Eccleſiam concedere poſſe communionem ſub utraque, cui voluerit, an expediat autem dixi, quod ſi ex conceſſione convenientia præponderant inconvenientibus eſt concedenda, ſi majora ſunt incommoda non eſt concedenda, & ipſe credo majora eſſe inconvenientia, quam commoda, primum quia redibunt omnia incommoda, & pericula ob quæ Eccleſia illa in Occidentali prohibuit, & quia facile vinum corrumpi poteſt, & multi illud non acciperent, & in Provinciis, ubi non invenitur vinum communio ſub una reputaretur imperfecta, & minus contineri ſub una, quam ſub utraque.*

Secundum inconveniens eſt, quod qui petunt ſunt hæretici, vel ſuſpecti de hæreſi [exceptis Principibus, qui pii ſunt, qui pro illis petunt] qui non credunt ſub una eſſe integrum Chriſtum, & credunt Eccleſiam aliter facientem errare.

Tertium quia petent deinde & alia, ut conjugium Sacerdotum, & ſimilia.

Quartum inconveniens eſt, quia hoc modo divideretur Eccleſia, & ſectæ fierent, & catholici cogitarent hæreticos bene ſenſiſſe. Hoc autem eſt ſacramentum unitatis.

Quintum, quia hæc conceſſio malos eventus parturiit hactenus, quod timendum etiam nunc eſſet.

Sextum quia Divina providentia impedivit hanc conceſſionem in concilio Baſileenſi cum ſeu illis conditionibus, quam etiam conceſſionem revocavit Paulus II.

Fructus autem, & commoda ex conceſſione ſunt. 1. quia cogitant hac ratione pacem oriri, quod tamen non credit eſſe verum. Secundo, quia miteſcerent eorum animi erga Catholicos, quod etiam non credit verum. 3. quia minus peccarent, hoc verum eſſet, ſi non eſſent in errore, quod communio ſub utraque eſſet de præcepto Divino. 4. conſuleretur eorum conſcientiæ, qui id cupiunt, quam conſcientiam deponere debent. 5. Cedent nobis in aliis, reſpondeo non eſſe ſcindendam tunicam Chriſti propter eos. 6. Charitas quærit, non quæ ſua ſunt, ſed medium pacis, reſpondeo id non eſſe faciendum propter Hæreticos. 7. quia Principes petunt ad retinendos ſuos ſubditos in fide, reſpondeo non ſunt facienda mala, ut eveniant bona.

Poſt Salmeronem peroravit Antonius Soleſius Pontificius alter Theologus, & Congregatio dimiſſa eſt hora XXIII. cui interfuere quatuor Legati Cardinales, Oratores Cæſarei, Galli, & Veneti, ac centum, & quadraginta ſex Epiſcopi, ac centum Theologi, conſertaque nobilium, & plebejorum multitudo, quia eæ Congregationes januis apertis celebrantur

Vigeſima quarta Junii conditi ſunt Canones de uſu Sacramenti Euchariſtiæ, qui in ploribus conſeſſibus in examen adducti fuere, emendati vero, omniumque Præſulum ſententiis comprobati inferius afferentur. LII. *MS. acta Concil. Trid. per Aſtulph. Servant.*

Vigeſima ſeptima ejuſdem menſis Auguſtinus Paungatner Orator Alberti Ducis Bavariæ in publica congregatione honorifice exceptus prolixam orationem habuit, qua communionem utriuſque ſpeciei Bavaris laicis ſtudio pacis permittendam a Patribus contendit pluribus argumentis, cujus orationis potior pars delibanda viſa eſt. Orator Alberti Ducis Bavariæ orat, ut Calicis uſum ſuadeat.

Superioribus (inquit) *annis habita eſt totius Provinciæ, tam in clero, quam in populo de fide catholica, & de honeſtate morum viſitatio. In fide autem, & in Religione noſtra, quot repertæ ſunt, & quantæ hæreſes nimis longum foret, ſi omnes deberent recenſeri. Craſſiores igitur generatim perſtringi poſſunt, cum univerſe explicari non queant. Reperti ſunt enim inter parochos, cæteroſque miniſtros Eccleſiarum, quorum alii ſunt Zuingliani, alii Lutherani, alii Flaviani, alii Anabaptiſtæ, alii, qui Manichæorum dogmata renovant, alii qui Eunomianorum, alii qui Jovinianorum, alii qui aliorum deliramenta, & errores ſectantur, atque propagant. Hæc catholicæ fidei noſtræ zizania, quoniam Prælati pullulantia palam in ipſis herbis non extinxerunt, & jam mox adulta extirpare non potuerunt, eo nunc res devenit, ut ſi quis nunc hæc zizania eradicare conetur, metuendum ſit ne bonum triticum conculcet zizania, tamen non evellat penitus.* Et infra. *Ut cætera cleri vitia, quæ cum populo communia habet, taceantur; at certe libido illa in clero nimis libera, atque notoria, propter quam is nunc potiſſime infamis eſt, a plebe, irritatoque populo alieniſſima eſt. Siquidem politici magiſtratus nullum in civili ſocietate civem ferunt, qui palam ſcortetur, domique ſua quaſi in publico lu-*

Oratio habita ab Oratore Illuſtriſſimo D. Alberti Ducis Bavariæ in generali Congregatione Sacri Concilii Tridentini ſub S. D. N. Pio PP. IV. die XXVII. Junii MDLXII. *Excuſa Typis Ripa* 1562.

lupanari ſcorta fovere ſtudeat. In proxima viſitatione per Bavariam facta tam frequens concubinatus repertus fuit, ut nec inter centum, tres, vel quatuor inventi ſint, qui aut manifeſti concubinarii non fuerint, aut clandeſtine matrimonia non contraxerint, aut uxores palam non duxerint. Quæ morum turpitudo in clero vehementer offendit imperiti populi animos tantopere, ut Sacerdotium una cum Sacerdotibus, doctrinam una cum doctoribus exsecretur, ita ut ſit confeſtim paratus ad quamvis ſectam exire potius, quam redire velit ad Eccleſiam.

Præterea nec pauci homines a nobis deficiunt ad ſectarios, ob utriuſque ſpeciei prohibitionem, cum arbitrentur, de communione utriuſque ſpeciei expreſſum Dei verbum extare, de una ſpecie nullum reperiri. Huc accedit, quod utriuſque ſpeciei uſus non modo in primitiva Eccleſia, ſed etiam nunc in omnibus Orientalibus Eccleſiis frequens eſt, & quidem celeberrimus: quia nec Romana Eccleſia ab eodem uſu abhorruit, quemadmodum ex variis, diverſiſque hiſtoriarum monumentis edoceri poteſt, nec ſane id parum movet homines in Bavaria, quod Paulus III. edita bulla ſua conceſſit Germaniæ Epiſcopis poteſtatem communicandi populum ſub utraque ſpecie, quod quidem Summi Pontificis decretum urgent, ſummi, & infimi, illuſtriſſimumque meum Principem eam ob cauſam vehementer culpant, quaſi [quod abeſt] plane divinam inſtitutionem contra expreſſum Dei verbum invideat ſubditis ſuis. (Pluribus interjectis) De aſtringenda ſolutiore diſciplina non tamen ita acer, ne turba Sacerdotum ad hoſtes transfugiat, hæc addit.

Exiſtimant plerique viri rerum Germanicarum periti, tale nunc eſſe in Germania ſæculum quaſi quandam occultam naturæ vim, quæ non modo omnes libidinoſos, ſed etiam moderatos, vereque catholicos eo perducit, ut plerique omnes caſtum matrimonium contaminato cœlibatui præferendum arbitrentur. Quam ob rem animadvertitur paſſim, præclara ingenia, doctiſſimoſque homines ducere uxores malle, ut careant Eccleſiaſticis beneficiis, quam Eccleſiaſtica beneficia acceptare, & carere uxoribus.

Videlicet cum videant reliquam cleri multitudinem gulæ, libidinumque flagitiis coopertam magno detrimento eſſe, ac dedecori Catholicæ Religioni, ne ipſi in hoc contaminationis grege verſari cogantur, eorumque videri conſimillimos. Hinc enim doctorum hominum in clero penuria extitit, hinc cleri deteſtanda inſcitia traxit originem, hinc hæretici ſumpſerunt vires, Eccleſia vero debilitata eſt. Periti igitur qui preſſius hæc negotia, accuratiuſque exiſtimant, quod ad ſublevandam penuriam docti, idoneique cleri via alia ratione præſertim hac ætate noſtra in Germania clerus inſtaurari, ac ſaltem ad obeunda neceſſaria Eccleſiæ munera, ſatis frequens haberi queat, niſi more primævæ Eccleſiæ docti mariti, & ad docendum inſtructi admittantur ad ſacros ordines, præſertim vero ad prædicandum & amplificandum populo verbum Dei. Legis enim divinæ cum non ſit, ut oporteat hominem Sacerdotem eſſe cœlibem, ſi quidem conſtet ex veterum monumentis, atque hiſtoriis, maritos ſacris ordinibus initiatos eſſe, & non modo ad Sacerdotii dignitatem, ſed etiam ad ſublimitatem Epiſcopi, quapropter hanc rem videri hujuſmodi eſſe, cumqua jus divinum non ſit, ut Sanctiſſimi domini noſtri, ſacrique Concilii authoritas poſſit, ex inſtinctu divino id ſtatuere pro ſtatu laborantis Eccleſiæ, quo ſtatus cleri inſtaurari queat, ac vires ſectariorum infirmari. Verum hoc non aliter proponi juſſit illuſtriſſimus Princeps meus, niſi ut Reverendiſſimi Patres Germaniæ morbos tanto diligentius inſpicere queant, & quid remedii ſalubriter adhibendum judicent opportuno loco, & tempore conſtituere.

Poſtremo vero quia fuit hoc conſilium ſtatim ab initio hujus exortæ diſſenſionis piorum, doctiſſimorumque hominum, ne tantopere ob unius alteriuſve ſpeciei uſum tanta certamina inſtituerentur, ipſo rei eventu animadverſum eſt, quod, pleræque provinciæ in Germania in obedientia Sedis Apoſtolicæ retineri potuiſſent ab omni reliqua ſectariorum labe immunes, ſi moderatio quædam in re natura ſua indifferente admiſſa fuiſſet. At vero cum populus, utriuſque ſpeciei uſum, quaſi ex divina inſtitutione, ſibi deberi arbitraretur, cumque viciſſim is uſus a Prælatis conſtanter denegaretur, ſurreptitii ſectarum duces eam occaſionem nacti, ſub prætextu divinæ inſtitutionis, & concepto odio irati populi non ſolum hoc Sanctæ Euchariſtiæ Sacramentum penitus prophanarunt, ſed etiam ſub eodem prætextu diverſa hæreſum ſemina longe, lateque efficaciter diſperſerunt, ut nunc occaſione, utriuſque ſpeciei non modo populi Germaniæ, ſed, & reliquæ nationes inſtar torrentis ab Eccleſia catholica defluere videantur. Ut autem iſta tam frequens defectio, tamque fervens decurſus ſaltem inhiberi aliquo modo poſſit; prudentium virorum judicium eſt, ſi S. D. N. ex plena poteſtate Sedis Apoſtolicæ, & ex judicio Sacri Tridentini concilii laicis utriuſque ſpeciei communio-

Digitized by Google

nionem benigne largitur, fore, ut qui hactenus Sedi Apoſtolicæ obedientes remanſerint, in poſterum quoque obedientes permanſuri, ac ſi qui leviter deflexerint, ad obedientiam reverſuri exiſtimentur, quemadmodum in nonnullis cognitum eſt, qui cum ex indulgentia Pauli III. compotes devotionis ſuæ facti eſſent, reverſi ſunt ad Eccleſiam. Et infra.

Non vult illuſtriſſimus Princeps meus hanc ſuam ſententiam ſic accipi quaſi illis conceſſis putet hæreticos poſſe ad Eccleſiam reduci, ſed eam eſſe multorum piorum hominum opinionem quod iſto modo catholici populi reliquiæ in Germania confirmari, atque retineri aliquo modo poſſint, cum hoc tempore non tam neceſſarium videatur, ut refutentur adverſarii, quam ut queant fulciri domeſticæ ruinæ noſtræ, quæ nunc non minus domi graves ſunt, quam foris adverſariorum machinationes, &c.

LIV. De conceſſione calicis, non reſpondit tunc Synodus Oratori, quod ea res prolixiore, ac maturiore conſilio egeret, Alberti vero Ducis Bavariæ pietatem commendavit his verbis.

Excellentiſ. Doctor, & magnifice domine Orator. In magna expectatione Sancta Synodus, uſque ad hanc diem fuit, ut aliquis ex nobiliſſimis Germaniæ principibus ad Sacrum Concilium accederet, & ſua præſentia eam pietatem declararet, quæ in primis a Principibus veſtris expectari debet, vel ſi ipſi gravioribus negotiis impediti adeſſe non poſſent, Oratores ſuos mitterent, qui optimam illorum voluntatem profiterentur.

Inter cæteros autem Germaniæ Principes, a quibus omnia pietatis officia Sancta Synodus expectanda ſemper eſſe exiſtimavit, Excellentiſſimus, & Illuſtriſſimus D. Albertus Bavariæ Dux extitit, qui veram, & catholicam Religionem a clariſſimis, & nobiliſſimis majoribus ſuis traditam tanta fide, & conſtantia conſervavit, ut hiſce miſeris temporibus in tota Germania firmiſſimum Sanctæ Apoſtolicæ Eccleſiæ propugnaculum jure merito habendus ſit. Cum igitur graves rationes prohibuerint, quo minus ipſe huc accederet, ſuumque egregium animum Sanctæ Synodo coram declararet, quod quidem eum præſtiturum eſſe, ſi per alias occupationes ſibi licuiſſet, dubitare non poteſt, ſumma lætitia affecta eſt, cum virum optimis artibus præditum ſuæ voluntatis teſtem, ac velut obſidem huc allegavit. Sperat enim fore, ut ejus authoritas, nunquam defuiſſe videatur ad ea peragenda, quæ Sanctam Dei Eccleſiam, quacumque ratione juvare poterunt. Quod igitur reliquum eſt, te magnifice Orator, Sancta Synodus benigne accipit, mandatumque tuum, prout juris eſt libenter accipit, daturaque eſt operam, quod quidem hactenus diligenter, & ſedulo curavit, ut ea omnia pie, & religioſe conſtituantur, quibus Dei cultus magis amplificari, & fidelium ſaluti, ac tranquillitati commodius conſuli poſſe afflante Spiritu Sancto, qui optimorum conſiliorum author eſt, judicaris.

Dum inſtaurandæ diſciplinæ Eccleſiaſticæ opera Tridenti datur, nonnulli Cæ- LV. *MS. Arc. Vat. ſig. n.3229. p. 22.*
ſaris conſultores prudentiæ humanæ fucis illuſi ſuggeſſere Ferdinando Imperatori, ut concilium moderandum ſuſciperet, queſtique ſunt, conciliom nutu Pontificio regi, cum Legati Cardinales Pontificem de omnibos rebus gerendis, proponendiſque conſulant, viderique opportunum, ut Cæſarei Legati proponendi in concilio authoritate, ac libertate in iis, quæ ipſis viſa eſſent, uterentur. Addidere etiam, controverſias cum Lutheranis facile compoſitum iri, ſi jejunia Eccleſiaſtica antiquarentur, atque conjugia Sacerdotibus permitterentur. Conſultus de his Staphilus Reginæ Bohemiæ piacularius Sacerdos eruditione, ac pietate conſpicuus, reſpondit, ſovendum omni ratione a Cæſare concilium, ut vel ad revocandos ad Eccleſiam novatores, vel ſaltem ad vindicandos ab hæreſeos graſſatione Catholicos præſidia idonea afferantur: Conſuli jure Pontificem a Legatis Cardinalibus maxime in rebus fidei ambiguis: Legatos etiam Cardinales non laturos, ut alii proponant in concilio, quam concilii præſides Apoſtolici, cum id munus ad eos jure ſpectet. Quod ſpectat ad jejunia, illa quidem a vetuſtis hæreticis iiſdem argutiis repudiata, quibus a Lutheranis reſpuantur; verum cum illa authoritate humana ſint inducta, & eorum obſervatio varia, apud varios extiterit, illorum acerbitatem mitigandam videri, ut plebs in officio, & gremio Eccleſiæ contineri poſſit. De conjugiis Sacerdotum reſpondit, morem Romanæ Eccleſiæ ſanctiorem quidem eſſe quam Græcæ, ut conjugati Sacerdotio initiari non poſſint, ob impuriſſimam tamen Sacerdotum vitam, & alia graviſſima mala, tamquam minus bonum poſſe permitti, ut conjugati ad Sacerdotium promoveantur, ne plures Eccleſiæ Paſtoribus orbatæ maneant.

Jejunia eſſe tollenda, Sacerdotibus concedendas uxores Cæſar petit.

Reſponſa ad quæſtiones propoſitas a Cæſarea Majeſtate.

Ad primam, & ſecundam. Interponat LVI.
Sacratiſſimus Imperator ſuas partes, cum debita charitate, & reverentia erga Summum Pontificem, ut fiat concilii proſequutio,

Digitized by Google

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3329. p. 32.

tio, & non abrumpatur, aut ſuſpendatur, ſed continuetur, donec de remediis provideat bonis, & appoſitis ad ſanandum vel ſaltem ad præſervandum; hoc enim videtur ſupremo Eccleſiæ Advocato ex officio incumbere.

Ad Tertiam. Non video, qua ratione obtineri poſſit a Reverendiſſimis dominis Legatis, ut non deferant omnia ad Suam Sanctitatem; tamen poſſent illorum dominationes adhortari, ne hoc facerent in ſingulis quodammodo minutiis, nam in rebus majoribus, quæ veniunt in dubium, aliter fieri non poteſt, prout ex conciliorum geſtis, Sacris Canonibus, & Imperatorum exemplis probari poteſt; majores enim cauſæ, & fidei dubia ad Sedem Apoſtolicam aperto, & non aperto concilio ſunt referenda, & D. Ireneus ante mille trecentos annos dixit, Romanam Eccleſiam ideo eſſe principalem conſtitutam, ut cæteræ Eccleſiæ ad illam confugiant: hoc autem nunquam honeſtius fieri poteſt ab Eccleſiarum Epiſcopis, quam cum de fide aut de religione, necnon ad religionem ſpectantibus dubium oritur, idque ſingulos decet facere, tam in concilio congregatos, quam in Eccleſiis reſidentes.

Ad Quartam. Poſtquam ex ſcriptis, mihi datis Reverendiſſimos Dominos Legatos ejus eſſe ſententiæ, ut citra ipſos nemini liceat proponere, ſperandum non eſt illos aliter eſſe dicturos, neque ut alii proponant permiſſuros, maxime, quod hoc eſt tantummodo Præſidentium in Concilio, nempe Sanctæ Sedis vices gerentium. Quare expedies meo judicio, urgere pro eo tantum, ut res, quæ proponendæ videbuntur, ab ipſis Reverendiſſimis Dominis Legatis omnino proponantur, ſi ſecus fiat, jure prætendent dominationes illorum læſam eſſe Majeſtatem, quam repræſentant, & inde neceſſario tumultus & abruptio concilii, quæ timetur, poſſet oriri.

De eſu carnium, & jejuniis non ſecus olim Æriani adverſus Eccleſiam, atque nunc Lutherani debacchantur, dixit enim Ærius, jejunium non eſt præceptum, ſed eſt judaicum quiddam, & jugum ſervitutis, juſto enim non eſt lex poſita, ſed parricidis, & matricidis, atque ſimilibus ſi autem volo jejunare, inquit, quamcumque diem arbitrio meo delegero, jejuno per libertatem, plane nunc ſectarii eodem modo, eiſdemque pene verbis utuntur.

At vero dubium non eſt, quin divina lex ſit, ut jejunent Chriſtiani, tametſi, quonam tempore, & quonam modo id faciendum, juris poſitivi eſſe videtur, quoniam in primitiva Eccleſia, neque idem modus obſervatus ſit, neque idem tempus ubique. Quidam ante Paſcha ſeptem hebdomadas, quidam tres jejunabant, quidam ad horam nonam, quidam ad occaſum Solis cibi ſumptionem differebant. Fuerunt, qui non a carnibus ſolum, ſed ab ovis etiam abſtinerent, ſolis baccis contenti, aut piſcibus. Reperti fuerunt quoque qui ab elixis abſtinerent, quod jejunium xerophagiam appellarent, qui quidem diverſus jejunandi mos non obſcure præſefert, quod neque tempus jejunii, nec ipſe modus ſit divini juris, ſed humani; quapropter, cum hoc Epicureum ſæculum ſalutares illas de certo tempore, & modo jejunandi taxationes pervicaci quodam contemptu jam pridem uſque adeo violare cœperit, ut etiam catholicorum plerique, ex converſatione eorum, qui eas leges aſpernantur, non uſque ſtricte obſervent antiquos jejuniorum canones, poſſit eam ob cauſam Tridentina Synodus, aliquid de priſtino rigore relaxare, ut mitioribus etiam præceptis plebs incitata in cæteris retineretur obedientior. Sed hoc ſicuti reliqua pro ſua prudentia non negligent Reverendiſſimi, cum ea de re incidet deliberatio. Et infra, de petito Sacerdotum conjugio.

Tametſi dubium non eſt quin multo ſanctius fecerit Romana Eccleſia, quam Græca, quia illa caſtitatis votum ſpopondit, atque ultro obtulit, hæc matrimonii conſuetudinem conceſſit clero; verum tamen, LVII.
cum hæc ætas ex iſtis duobus bonis, non velit eligere, quod melius eſt, concedendum ſane, ſicuti quibuſdam piis videtur, ut eligat quod dumtaxat bonum; præſertim cum maritum fieri Sacerdotem nullo jure divino prohibitum exiſtimetur, ſed poſitivo juri ſubjectum eſſe fatentur, [nonnullis in eam ſententiam interjectis] *Eandem ob cauſam integrum eſſe Romano Pontifici, & Concilio eam cœlibatus legem, quam antea certis de cauſis tuliſſet, eamdemque contrariis de cauſis diſſolvere, & hoc ſponſe ſua cum bona gratia largiri, quod alias nulla vi prohibere queat. Nam adeo invaluit etiam in clero catholico, qui adhuc reliquus eſt in Germania & paſſim fervens illa contrahendi matrimonii cupido, ut in parochiis vix inter centum reperias unum, qui non ſit, aut clam, aut palam maritus. Meminimus quod nuper accidit in quadam viſitatione Eccleſiarum in Hungaria; reperti ſunt multi Sacerdotes cætero catholici, niſi quod calicem populo adminiſtrarant, & ipſi duxerant uxores. Deliberatum fuit diu, pellendi ne fuerint, an tolerandi potius: ſi tolerandi, ſchiſmatis malum metuebatur: ſi pellendi, tria ingentia mala ſequutura videbantur. Primum quia alii Catholici Sacerdotes cœlibes haberi non poterant, &* pa-

Cur perſuaſum Imp. Ferd. ut peteret licentiam, ut uxorati fierent Sacerdotes.

parochiæ vaſtæ orbatæ ſine parochis relinquendæ erant. Secundum quia miſeri Sacerdotes coniugati, qui aliunde ſuſtentationem habere non potuiſſent, ad ſectarios oportuiſſet eos tranſire, coniunctiſque viribus deinceps Catholicos una oppugnare. Tertium quia cum parochis Catholici Prælati, neceſſariiſque miniſtris deſtituerentur, neceſſe fuiſſet tandem Epiſcopos ſuam iuriſdictionem, ipſum denique dominicum gregem penitus deſerere, &c.

LVIII. Actum etiam tunc fuit de communione calicis indulgenda laicis, quæ multo facilius indulgenda videbatur, cum antiquitus etiam in Eccleſia Latina juſtis de cauſis, ut ex divi Leonis Pontificis decretis, is mos viguerit. Porro hæc tria capita de communione calicis danda laicis, de jejuniis abrogandis, de conjugiis Sacerdotum fuerant tria Luthetana retia, quibus Sathanas magnam populorum multitudinem illaqueatam in hæreſim, atque impietatem traxerat, fueratque perſuaſum antea Carolo V. ſi hæc tria permitterentur, progreſſum hæreſeos abrumpendum, atque ipſos Lutheranos in gremium Eccleſiæ redituros, atque adeo multa ea de te colloquia in conventibus ordinum imperii habita fuerant; authotem vero hujuſmodi concordiæ cum Lutheranis ineundæ, fuiſſe Georgium Vicelium queſtus eſt Joann. Eckius in literis anno MDLXI. datis ad Gaſparem Contarenum Cardinalem Legatum a Paulo III. in Germaniam decretum, atque acerbiſſime in eum velut hæreticum invectus eſt, licet enim egregie adverſus Lutheranos pro neceſſitate bonorum operum ſcripſiſſet, tamen illum aliis erroribus infectum eſſe, nec tribus illis capitibus conceſſis Lutheranos ad Eccleſiam reverſuros, prædixerat fortiſſimus ille Catholicæ Fidei propugnator, ſed in aliis erroribus obfirmatiores futuros, cum porro Carolus V. ioanibus argutiis faſcinatus, maxime exambiret Luthetanos ſibi quacumque ratione ob commoda politica conciliare; illa vebementer in comitiis ordinum Imperii provehete anniſus eſt, quæ iterum a Ferdinando Cæſare propoſita ſunt Cardinalibus Legatis Concilii Tridentini præſidibus. Quid vero ab iis ſit reſponſum mox audiemus.

Ext. in mſ. Arch. Vat. tabularii.

En formula reformationis propoſita ſtatibus a Carolo V. hæc repetita.

Conſiderandum Sacro Concilio an res ipſa efflagitet aliqua juris poſitivi relaxari, & circa communionem ſub utraque ſpecie conſuli deſiderio exterarum nationum. De eſu carnium, & ieiuniis, aliquid de priſtino rigore remittendum. Coniugium itum clericorum aliquibus nationibus concedendum, & ita conciliatum iri populorum animos.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3229.

Ad hac ita a præſidibus concilii reſponſum eſt. Petuntur tria eodem ordine, videlicet communio ſub utraque ſpecie, coniugium Sacerdotum, & eſus carnium. De primo agetur in hac ſeſſione; ab aliis videtur omnino abſtinendum, quoniam ex ſola propoſitione in Synodo excitaretur magnum ſcandalum in toto Chriſtiano orbe, apud omnes pios, & Catholicos. Poſtulatum vero de erigendis ſcholis pro Seminario Catholici Cleri, commendatum eſt.

Ib. p.6.

Hoc præſidum concilii reſponſo non eſt Ferdinandi Cæſaris aoimus ſedatus, ſed ut duo quoque illa capita de abolendis jejuniis, & permittendis Sacerdotum conjugiis in concilio proponerentur, Oratorum opera inſtitit, atque in conſilio Cæſareo pro redigenda in puriorem, ſanctioremque normam diſciplina Chriſtiana oblata illa inſerta, nec non alia, quæ Pontificio primatui, atque ſupremo Imperio adverſabantur.

Ext. to. 20. Concil. mſ. Arch. Vat. ſig. n.3207. p.293.

LIX. Porro capita illius conſilii, ſive libelli Cæſarei de quibus iterum, itetumque recurret mentio ad Pontificem miſſa ſunt, in compendium redacta, conceptaque ſubjectis verbis.

Ext. etiam apud Nat. comit. l. 14. hiſtor.

Summarium voluminis Cæſareæ Majeſtatis cum annotationibus Sanctiſſ. Domino noſtro. In tertia pagina proemii, tractandum in primis de morum reformatione, deinde de dogmatibus,

I. Orandum in primis ſummum Pontificem, ut ſeipſum, & Romanam curiam reformari benigne patiatur.

II. Ut numerus Cardinalium reducatur, ſi non ad duodecimum ſaltem ad duplicatum, cum duobus ſupernumerariis nempe XXVI.

III. Providendum ne fiant amplius diſpenſationes ſcandaloſæ.

IV. Revocandas omnes exemptiones contra iura communia paſſim conceſſas, monaſteriaque omnia, ſub eius Epiſcopi poteſtate conſtituenda, ſub cujus ſunt diæceſi.

V. Tollendam prorſus pluralitatem beneficiorum, & ſtatuendum, quod ſingula collegia ſingulas erigant Scholas, & quod Eccleſiæ non dentur conductitiis presbyteris.

Capita libelli Imperatoris.

VI. Epiſcopos omnino ad reſidentiam cogendos, niſi in extrema Eccleſiæ neceſſitate, ut officia ſua per ſe ipſos, non per vicarios impleant. Quod ſi ipſi non ſint idonei, vel potentes, non uni vicario totius diæceſis curam mandandam, ſed pluribus perſonis, Theologis Theologica, Canoniſtis Canonica negotia: inſuper viſitatio-

nes

nes, diœceſanaſque Synodos quotannis habendas.

VII. In Eccleſiis omnia Dei miniſteria gratis præſtanda, & eas, quæ ſunt adeo tenuis redditus, ut miniſteria Eccleſiæ abſque quotidianis emolumentis nequeant ſuſtinere, incorporandas cum aliis non curatis beneficiis pinguioribus.

VIII. Revocandos veteres canones contra ſimoniacam pravitatem.

IX. Fortaſſis expedire humanarum ſanctionum multitudinem, nonnihil contrahere, ſuperfluis reſectis, & Prælatos ſuas conſtitutiones non æquare obligationi juris divini.

X. Excommunicatione non utendum extra caſum peccati mortalis, & notoriæ incorrigibilitatis.

XI. Providendum, ut diligenter, & devote in divinis officiis preces effundantur, quæ aliquando ita præcipitate a celebrantibus proferuntur, ut nec ſe ipſi intelligant, nec ab aliis intelligantur.

XII. Breviaria, & Miſſalia purganda, reſecando omnia, quæ non ex divinis ſunt deſumpta literis, & tædioſam prolixitatem Pſalmorum, & orationum habito delectu contrahendam.

XIII. Fortaſſe permittendum, ut liceat alicubi latinis canticis vernaculos fideliter verſus intermittere.

XIV. Cogitandum, qua ratione clerus ad vitam puriorem reducatur.

XV. Quo pacto monaſticus ordo ad primitivam inſtitutionem redintegretur, ne tantæ monaſteriorum divitiæ tam flagitioſe diſſipentur, & hoc de morum, abuſuumque reformatione.

XVI. Quod autem ad dogmata attinet; conſiderandum Sacro concilio, an non res ipſa efflagitet aliqua juris poſitivi relaxare, & circa communionem ſub utraque ſpecie conſuli deſiderio exterarum nationum.

XVII. De eſu carnium, & jejuniis aliquid de priſtino rigore remittendum: ſuper quo tamen prudenter conſiderandum.

XVIII. Conjugium item clericorum aliquibus nationibus concedendum.

XIX. Et ita conciliatis populorum animis tollendas deinde multiplices evangeliorum poſtillas, & novam per peritos Theologos faciendam, & ſimiliter novam agendam: quas ſi qui parochorum noluerint recipere, tunc pœnas eis graves injungendas.

XX. Verum quia hoc modo paſſim mali parochi citius poterunt expelli, quam ſubſtitui meliores, ideo quædam ad hanc difficultatem amovendam neceſſaria recenſentur.

Art. I. Unum Catholicum Parochum præficiendum interim pluribus Eccleſiis.

II. Videatur diligenter, an aliqui ex iis ſectariis poſſint ad Catholicam Fidem reduci, & ideo eos, qui ſanioris mentis videbuntur, in proximam catholicam academiam mittendos, & recte erudiendos.

III. Injungendum Epiſcopis academiam non habentibus, ut in vicina academia collegium erigant pro adoleſcentibus Theologiæ ſtudioſis alendis, & inſtituendis.

IV. Limitatum authorum catalogum edendum, qui legi debeant in ſcholis, nec alios admittendos.

V. Plures Epiſcopatus in latioribus provinciis erigendos, & opulenta cœnobia poſſe in hunc uſum converti.

VI. Quod autem ſpectat ad bona Eccleſiaſtica in uſus profanos converſa, & diſtracta; præſtaret forte hoc tempore, ut eæ diſſimulentur injuriæ.

Ultimo Reverendiſſimos Patres concilio præſidentes dare operam debere, ne quæſtiones, quæ offendiculoſas poſſint parere contentiones, ut fuit hæc: An reſidentia ſit de jure divino, nec-ne, aut ſimiles proponantur; aut quando id vitari non poſſit, non patiantur ſaltem effundi in bilem, nec efferri in fabulam adverſariorum.

Cum hic libellus nonnulla capita contineret, quæ grave offendiculum piis auribus præſulum afferre, ac turbare concilium poſſent, nimirum ea quæ de conjugiis Sacerdotum, jejuniiſque antiquandis ſive temperandis, legibuſque Romano Pontifici (ut innuere videbantur appoſita verba) præfigendis, non permiſere Cardinales Legati, ut ille libellus perlegeretur in concilio, dedereque imperia Zachariæ Delphino in aula Cæſarea Internuntio Apoſtolico, ut Cæſari juſtas cauſas exponeret, ob quas illius conſilium publice non eſſet perlectum: itaque Internuntius ad placandum Cæſarem libellum hunc ſupplicem illi porrexit, rogavitque ut Pontificiæ Dignitatis apices more veterum Imperatorum defenderet, nec Apoſtolicam authoritatem ulla ratione labefactari in concilio pateretur.

Invictiſſime Cæſar.

Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Domini Sanctæ Apoſtolicæ Sedis Legati in Sacroſancto Œcumenico, & generali concilio Tridentino præſidentes conſilium Majeſtatis veſtræ Cæſareæ ſuper negotio reformationis nuper oblatum acceperunt. Mox paulo poſt: commendato redintegrandæ diſciplinæ Cæſareo flagrantiſſimo ſtudio addunt. *Latere tamen nolunt majeſtatem veſtram, quandoquidem planum eſt, ſi qua in eodem ſcripto pia, ſalubriaque reperi-* LX.

LX. *To. 10. de Conc. mſ. Arch. Vat. ſig. num. 3197. p. 368.*

entur, illa ipſa fortaſſe, Patres ultro, ut mos eſt, inter ſeſe eſſe collaturos, & ſuper eis ad normam primi in hoc concilio decreti nuper editi, ſuo loco eſſe deliberaturos. Cumque legantur aliqua in eo, quæ legitimum, diuque optatum ejuſdem concilii progreſſum, quod quidem ante omnia expetendum eſt, non admodum promotura videntur, alia item reperiantur, quorum cognitio ad concilium minime ſpectat, viſum illis eſt ea omnia ad Cathedræ Petri judicium, authoritatemque referre: maxime quod hoc ipſum ſacrum concilium, Sanctiſſ. D. N. Pium IV. eandem cathedram ſuperna Dei diſpoſitione tenentem, verum, atque unicum ejus in terris caput ab eodem Deo conſtitutum, quemadmodum cætera omnia probata, atque in Eccleſia recepta concilia Œcumenica, fecerunt, recognoſcit, & veneratur.

Delphinus Imperatori juſtas cauſas exponit, quare Legati libellum a ſe porrectum legere prohibuiſſent.

Et quoniam propoſitum quoque fuiſſe videtur, ut idem ſcriptum in publica ſeſſione exhiberetur, orant Majeſtatem veſtram ſæpe nominati Reverendiſſimi DD. ne id omiſſum eſſe ægre ferat: obſtiterunt enim graviſſimæ, & ſanctiſſimæ atque ad æſtimationem glorioſi nominis Majeſtatis veſtræ retinendam, ſeditioſorumque hominum voluntates, atque conatus comprimendos, maxime conſentaneæ cauſæ, quibus impulſæ amplitudines eorum Reverendiſſ. minime id faciendum eſſe arbitratæ ſunt.

Scire autem exoptant Maieſtatem veſtram eundem S. D. N. reformationi Romanæ curiæ, uſque adeo incumbere, ſuaque omnia ſtudia, atque actiones eo tam diligenter, ſerioque conferre, ut Majeſtas veſtra, omneſque homines cenſuri ſint, Sanctitatem ſuam pro reformatione ipſa integre conſtituenda, conſtantiſſimeque retinenda, nemini, quinimmo nec ſibi ipſi parciturum.

Porro cum illud certiſſimum ſit cupere Maieſtatem veſtram Cæſaream, Fidem Catholicam, ubique illæſam, atque ab hoſtibus veritatis tutam conſervari, nec placere ei quidquam poſſe, quod vel ſanctis Eccleſiaſticis conſuetudinibus repugnare, vel Sanctiſſimi domini noſtri Papæ authoritati adverſari, vel eum prædeceſſorum ſuorum catholicorum Imperatorum, Regum, & Principum inſtitutis pugnare videantur, confidunt iidem Illuſtriſſimi, atque Reverendiſſimi Patres, Majeſtatem veſtram Cæſaream rationem conſilii illorum æqui, bonique, ut par eſt, eſſe conſulturam; quod ſane, ut faciat in viſceribus Jeſu Chriſti orant, atque obteſtantur. Deus optimus maximus Majeſtatem veſtram, cum Sereniſſimis liberis diu felicem, & incolumem tueatur. Datum Pragæ die XIX. Junii MDLXII. Zacharias Delphinus Epiſcopus Pharenſis Nuntius Apoſtolicus.

LXI.

Acceptis hiſce literis Ferdinandus Cæſar, nec non auditis iis, quæ Pragenſis Archiepiſcopus retulit, Cardinales Legatos nitide reſpondiſſe Cæſareis Oratoribus, qui Imperialem libellum obtulerant, non permittendam principibus proponendi in Concilio, quæ vellent, poteſtatem, nec licere Epiſcopis dare leges Summo Pontifici non ambiguo, dignitatiſque etiam Cæſareæ habitam rationem, ne ea poſtulata proponerentur, imperiali nomine, quæ neceſſariam repulſam paſſura eſſent, nec non declinatum diſcrimen, ne Concilium diſſolvatur, rogari vero Cæſarem, ut æquo animo ferat Romanæ curiæ corruptelas aboleri ab ipſo Pontifice, qui nullius vitio, vel proprio parcere neſciat. Accepto eo reſponſo Ferdinandus Imperator, ſcriptis ad Cardinales Concilii Legatos literis modeſte geſta ſua excuſavit; nolle ſe authoritatem regendi Concilii ſibi arrogare, vel Præſidis partes invadere, exiſtimaſſe vero, ſalva Præſidum Concilii authoritate, aliqua pro reipublicæ Chriſtianæ ſalute proponere, cum etiam a Galliæ, & Hiſpaniæ Regibus ſuggeſta proponere licuerit, ac Proteſtantibus, quæ velint, proponendi facultas ampliſſima concedatur; tum addidit longiſſime ſe abeſſe ab ea audacia, ut Pontificem amantiſſimum, quem maxime colat, carpere velit, nec veniſſe in mentem, ut alia ratione corruptelæ Romanæ aulæ, quam ab ipſo Pontifice caſtigarentur, reſcinderenturque: quæ literæ ſubjecta verborum formula ſunt conceptæ.

Ferdinandus Cæſar excuſat ſe apud Legatos.

Ferdinandus electus Romanorum Imperator, &c.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3129. p. 73.

Pro noſtro in rem Chriſtianam ſtudio exiſtimavimus operæ pretium fore, ut ejuſmodi ſcriptum Oratoribus noſtris ad concilium ablegatis communicaremus, ut ipſi Paternitatibus veſtris Reverendiſſimis, ac reliquis Patribus offerrent, utpote quod nos judicaremus a catholica, & orthodoxa noſtra religione non eſſe alienum, ſed in ſe continere vias, ac rationes quaſdam appoſitas, & idoneas, non ſolum ad conſervandas exiguas, quæ ſuperſunt in ſacro Romano Imperio, regniſque, & provinciis noſtris hæreditariis catholici gregis reliquias, verum etiam ad recuperandam Dei ope, ſi non omnem multitudinem, at certe non contemnendam partem eorum, qui a gremio ſanctæ matris Eccleſiæ aberrant: ubi oratoribus id in primis etiam mandatis dedimus, ut eam rem diligenter, ac ſedulo promoverent.

Expectantibus autem nobis, quid nam

iidem

iidem Oratores noſtri in hac parte egiſſent, accurrit huc magnis itineribus Reverendus, devotus, & fidelis nobis dilectus Antonius Archiepiſcopus Pragenſis noſter conſiliarius, & ad ipſum ſacrum concilium orator. Qui cum nos de ſtatu eiuſdem ſacri Concilii obſequenter informaſſet, redditis prius Paternitatum veſtrarum Reverendiſſimarum literis, inter alia etiam nobis humiliter retulit, quid reſponſi ipſe, & collegæ ſui acceperint, cum ſcriptum illud Paternitatibus veſtris reverendiſſimis id pro more petentibus, priuſquam publice offerretur, inſpiciendum enhibuiſſent, videlicet, quod Paternitates veſtræ Reverendiſſimæ ipſis Oratoribus noſtris aperte dixerint, quod non poſſit concedi, ut ſingulis Principibus proponendi in Concilio libera poteſtas ſit; Deinde quod nec illud fieri queat, ut Epiſcopi ſuum Pontificem, & caput univerſale reforment. Tertio cum ſciant Paternitates veſtræ Reverendiſſimæ nos in multis illius ſcriptis articulis paſſuros eſſe repulſam, ſe non poſſe committere, ut id proponatur, quod nobis concedi non poſſit, quia nolint ea occaſione authoritati noſtræ quidquam decedere. Ad hæc ſi Oratores noſtri videre velint concilium diſſolutum, licere eis proponere Patribus illud ſcriptum, non quidem pace Reverendiſſimarum Paternitatum veſtrarum, ſed noſtra authoritate; itaque cupere Paternitates veſtras Reverendiſſimas, ut de hac ſua ſententia prius certiores redderemur, quam ſcriptum Patribus offerretur.

His vero alia plura adjunxit argumenta Paternitatum veſtrarum Reverendiſſimarum nomine Reverendus, devotus, ſincere nobis dilectus Zacharias Epiſcopus Pharenſis Sanctiſſimi D. N. ad nos deſtinatus Nuntius. Primum ſcilicet quod, ſi qua in ſcripto illo reperientur pia, ſalubriaque, illa ipſa fortaſſis Patres ultra, ut mos eſt, inter ſe collaturos, ac ſuper eis ad normam primi in hoc ipſo concilio decreti nuper editi ſuo loco deliberaturos eſſe. Secundo cum in eodem ſcripto legantur nonnulla, quæ legitimum, diuque optatum concilii progreſſum non admodum promotura videantur, alia vero, quorum cognitio ad concilium minime ſpectet, viſum fuiſſe Paternitatibus veſtris Reverendiſſimis omnia ad Cathedræ Petri judicium, authoritatemque referre; optare autem Paternitates veſtras Reverendiſſimas, ne ægre feramus idem ſcriptum in publica ſeſſione non fuiſſe enhibitum, ſed ferre velimus Sanctiſſimum dominum noſtrum reformationi Romanæ curiæ ſummo ſtudio incumbere, ita ut Sanctitas ſua in ea nemini, atque adeo nec ſibi ipſi parcitura ſit.

Quibus quidem intellectis, cum non obſcuris indiciis colligeremus, ſcriptum illud non inveniſſe locum apud Paternitates veſtras Reverendiſſimas, quem nos maxime optabamus, & inventurum ſperabamus, noſtræ erga S. D. N. & Sanctam Sedem Apoſtolicam filiali obſervantiæ, erga Paternitates Veſtras Reverendiſſimas, ſinceræ benevolentiæ conſentaneum, fore exiſtimavimus, ut animi noſtri ſenſum de tota hac re ipſimet per literas Paternitatibus veſtris amice, breviterque ſignificaremus. Et infra. *Intelligimus quidem nunc aliquas cauſas, e quibus hoc noſtrum inſtitutum reprehendi poſſe videatur. Et primo quod forte negetur nobis, ſeu cuivis alteri Principi Chriſtiano id officii, vel poteſtatis competere, ut aliquid in concilio proponere queant: id quod nobis nonnihil mirum accidit; quia ſi ita aliquid proponere vellemus, ut quodam modo præſidis partes nobis arriperemus, conaremurque eſſe abſolutus director negotiorum, aut etiam judicis, ſeu diffinitoris perſonam induere, aut ſi Paternitates Veſtras Reverendiſſimas quotidie inanibus quibuſdam, & frivolis næniis vellemus obtundere, aliosque Paternitatum Veſtrarum ſanctiſſimos labores interpellare, poſſent hæc fortaſſis aliquem habere colorem.* Nonnullis interjectis: Ut Hiſpaniæ, & Galliæ Reges a piis ſuggeſta propoſuerint, atque etiam Proteſtantibus proponere, quæ voluere, licuerit addit.

Cuperemus autem Paternitates Veſtras Reverendiſſimas hoc loco magis in ſpecie, quænam ſint illius noſtri ſcripti capita, quæ ipſas tantopere offenderunt, ut diſſolvendo, ac abrumpendo concilio anſam datura videantur, exponerent; nam quod ad Sanctiſſ. Dom. Noſtrum attinet, nobis animum nunquam fuit Sanctitatem ejus accuſare, aut perſtringere; quinimmo de Sanctitatis ſuæ ſumma pietate, integritate, ac vita, morumque candore, necnon in Rempublicam Chriſtianam ſtudio, ita ſentimus, ut & frequenter, & palam apud multos teſtari conſueverimus [quod pace defunctorum dictum ſit] nos longa annorum ſerie meliorem, ac publicæ tranquillitatis, & quietis ſtudioſiorem Pontificem non habuiſſe, ut interim ſilentio prætereamus inſignem, & plane paternam benevolentiam, qua Sanctitas ejus nos ſemper complexa fuit, & quam Sanctitas ſua multis, magniſque in rebus cumulatiſſime comprobavit, ita ut merito deberemus cenſeri mortalium omnium ingratiſſimi, ſi uſque adeo præter omnem rationem conaremur, Sanctitatem Suam aliqua nigredine aſpergere.

Tactum quidem nonnihil fuit in prænarrato ſcripto, quod reformationem Curiæ Ro-

Romana reſpicit ; ſed non aliter tactum eſt, quam ſub conditione, & ita breviter, atque modeſte, ut cœlum potius ruiturum crediderimus, quam quemvis hominum ea re offenſum iri. His accedit, quod nos articulum reformationem Curiæ Romanæ concernentem non in alium ſenſum accepimus, quam in quem ipſæmet Paternitates veſtræ Reverendiſſimæ tum acceperunt, id eſt, ut Sanctitas Summi Pontificis, ſi & quantum opus fuerit, reformationis illius officium in ſeſe ſuſcipiat, &c. Dat. in arce noſtra Regni Pragæ ultima menſis Junii anno Domini MDLXII.

LXII. Imperatori reſpondent Legati rationem reddentes de denegatis ejus petitionibus.

Affecere hæ Cæſaris literæ ingenti lætitia Cardinalium Legatorum animos, cum in iis puriſſimam Cæſaris mentem, integritatemque perſpexiſſent, commendataque tanti Principis Religione ſignificavere, ideo non permittendam Principibus proponendi in concilio libertatem, ne inde ſumma rerum perturbatio, & concilii confuſio oriatur; cumque flagitaſſet Ferdinandus Cæſar, ut Cardinales Legati ea capita libelli ſui, quæ pios animos offenderant, deſignarent, afferentque cauſas, propter quas non eſſent in concilio proponenda, illi Cæſareæ voluntati morem geſſere dato ſubjecto reſponſo.

Reſponſio ad nonnulla petita a Conſiliariis Majeſtatis Cæſareæ, quæ non videntur jure, aut ex dignitate proponi poſſe in Sancta Synodo, quoniam aut ſunt ſupervacanea, aut repugnant rationi, potiuſque obeſſent, quam prodeſſent.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3229. p.7.

Prima petitio eſt p. 13. Ut prius tractetur de morum reformatione, inde de dogmatibus.

Reſpondetur ex antiquis Conciliis potius debere præcedere, quæ ad fidem ſpectant, ut concluſum fuit in Synodo Seleuc. quod refert Nicephorus lib. IX. cap. IX. Sed hæc diſputatio in hoc Concilio jam fuit ſublata; ſatiſque proviſum eſt ut conjunctim materia dogmatum, atque reformationis tractetur, idque hactenus fuit hic ſervatum.

2. p. 16. Ut ea emendentur, quæ ad Sanctitatem ſuam, ejuſque ſtatum, ac Curiam pertinent.

Reſpondetur, hoc quotidie Sanctitas ſua agit Romæ, & multa jam ab eo edita ſunt Bullæ reformationum, notumque eſt, eum in hanc rem omni ſtudio incumbere.

3. p. 17. Ut reducatur numerus Cardinalium ad XII. vel XXIV. Reſpondetur. Hoc non poteſt fieri, nec debet; & nunc plures, nunc pauciores creandi ſunt, prout Sanctitas ſua expedire arbitrabitur. Immo ſi ipſemet juramento ſe adſtringeret, ne certum numerum excederet, adhuc vinculo juramenti non teneretur, ſi aliud utilitas Eccleſiæ poſceret. Hinc videmus antiquitus etiam varium fuiſſe eorum numerum, cum ſedente Pontiano Papa dicantur fuiſſe ducenti triginta ſex.

4. pet. pag. 17. ut provideatur tot diſpenſationibus, quæ mittuntur extra Curiam, quæ pariunt magna ſcandala.

Reſpondetur, diſpenſationes eſſe neceſſarias, etiam in politicis gubernationibus, ac omnes admittunt; cum maxime expediat aliquos quandoque legis verbis ſolvi, ut communi bono, quod eſt finis legis, plenius ſatisfiat; ſiquidem lex quamvis generalis eſſe debeat, non tamen prorſus generaliter eſt ſervanda, quando aliquibus caſibus perniciosa eſſet. Quod igitur hæc facultas legem moderandi tollatur, durum nimis, & imprudenter actum eſſet. Quod ſi procedi parcius deſideratur, [licet ejus Sanctitati lex non ſit præſcribenda] ſcimus tamen hactenus jam totum Pœnitentiariæ officium, unde plurimæ diſpenſationes manabant, nonnullaque alia officia hujuſmodi ab ejus Beatitudine ſponte fuiſſe accommodata. De multis aliis diſpenſationibus id præſenti Seſſione edito decreto agetur.

Petitio 5. pag. 18. Ut exemptiones contra jura communia tollantur, & Baſilicæ ac Monaſteria omnia revocentur ſub poteſtate ſui Ordinarii.

Reſpondetur, hoc iniquum eſſet; nam hæ exemptiones conceſſæ fuerunt multis de cauſis, & inſerta in corpus juris, quas refert Gregor. IX. & Clem. V. in cap. nimis de exceſſ. præl. & Clem. I. eod. tit. Deinde multiplicia poſſunt eſſe hæc privilegia, & alia eis conceſſa ex cauſa oneroſa, alia ex inſtitutione ejus, qui fundavit, & dotavit Eccleſiam; alia aliis de cauſis. Quo loco prius audiendi eſſent omnes ii, de quorum jure, ac privilegiis tollendis agitur, quod eſſet infinitum. Poterit his alia ratione provideri, ſi quid opus erit.

Petitio 6. pag. 19. ut ſingula beneficia, ſeu dignitates ſingulis tantum perſonis dentur.

Reſpondetur alias fuit proviſum in hoc eodem Concilio ſub Paulo III. ſeſſ. 7. quod mandabitur executioni.

Ad 7. Cum omnes dicant inter Suam Sanctitatem, & Suam Majeſtatem Cæſaream ſemper optime conveniſſe; cumque totus Mundus videatur, & merito de hoc Summo Pontifice bene contentus, nam in tota vita ſua fuit exemplaris, & eſt mentis veræ piæ, atque ſanctæ, non video, ad quid tangenda ſit perſona Suæ Sanctitatis; præſertim cum Summus Pontifex ſit Dominus abſolutus, & Superiorem in terris non recognoſcat, & ab aliquo citra Deum

judi-

judicari nou poſſis, ut doctrinis Canoniſtarum, & Theologorum, innumerabilibuſque exemplis clare paret: (Et paulo poſt) *De numero Cardinalium coarctando, credo fruſtra tractari propter caſus, qui ex improviſo poſſunt emergere: videtur enim non poſſe, nec expediens eſſe ligari in hoc caſu manus Pontificis, neque meo judicio talia poterunt in concilio tractari, abſque periculo diſſolutionis, & magni diſſidii, quoniam Summus Pontifex nunquam patietur, nec pati debet authoritatem ſuam minui, vel arctari, &c.*

Multis interjectis circa ſacerdotia additur.

9. Petitio pag. 27. ut Conſtitutiones juris poſitivi non irrogent pœnam mortalis peccati, ſicut illæ, quæ juris Divini ſunt; aut ſaltem reſtringantur.

Reſpondetur, immo Adrianus Papa ait, ut anathema ſit, qui Romanorum Pontificum decreta violat cap. Generali 25. qu. 7. & Damaſus, quod blaſphemat contra Spiritum Sanctum, qui decreta Papæ non ſervat, cujus Spiritus Sancti gratia, & nutu Sacri Canones editi ſunt; & Sanctus Gregorius, excommunicatos eſſe, qui non obediunt Sacris Canonibus, ut in cap. Hæc conſona, & cap. Violatores 25. q. 1. quodque len humana recte poſſit tranſgreſſores obligare peccato mortali, late probat Alphonſus de Caſtro. lib. 1. de pot. leg. pœn. c. 4. dicens, contrariam opinionem, aut hæreticam eſſe, aut valde ſuſpectam. Quod ſi dicatur reſtringendum eſſe ſaltem numerum iſtarum Conſtitutionum, tunc oſtendatur, quæ ſint ſupervacaneæ, & providebitur. Et infra.

13. Petitio. pag. 30. ut vernacula lingua, aliqua etiam in divinis officiis miſceantur fideliter verſa.

Reſpondetur, non debet commutari mos antiquiſſimus, quoniam vileſcerent iſta recitata in lingua populari, ſed Parochi ipſi poterunt explicare populo ea, quæ expedient, propter celebranda divina officia, aut fiat homiliarium aliquod.

LXIII. *Ext. etiam in mſ. Franc. Card. Barb. ſig. n. 1344. p. 145.* Addidere apta reſponſa Cardinales Legati ad ſingula alia capita libelli Cæſarei, validiſſimeque confutarunt propoſitiones de abrogandis jejuniis, & permittendis Sacerdotum conjugiis.

Ib. ep. 174. De his articulis libelli Cæſarei Cardinales Præſides concilii Tridentini ſcripſere Carolo Cardinali Borromæo, eos ordine ſolutos, alios vero, qui ſine damno dignitatis Sedis Apoſtolicæ concedi poſſint, una cum iis, qui ad ſolutiorem diſciplinam adſtringendam ſpectant, in concilio mature diſcuſſum iri, Cæſareæque Majeſtati morem geſtum iri, in quibus decore mos geri poſſit. At non his contenti Cæſarei Oratores inſtitere menſe Septembri adulto, ut vel Legati Cardinales proponerent articulos omnes Cæſarei libelli, vel ſinerent eos ab ipſis Oratoribus proponi, quibus reſponſum eſt a Legatis Præſidibus Concilii, nec ſe propoſituros quædam capita in eo libello ſcripta, atque expetita, nec permiſſuros, ut proponantur a Cæſareis oratoribus, veluti de conjugio Sacerdotum, de redigendis Cardinalibus ad numerum viginti ſex, de bonis Eccleſiarum permittendis illis, qui ea inique invaſere, de Sacramentis ab Hæreticis adminiſtrandis in iis locis, in quibus Catholici Sacerdotes deficiunt, vel deſunt muneri ſuo, cum talia nec petituri ſine pudore ipſi eſſent Lutherani; maximumque inde dedecus Cæſareæ gloriæ allineretur, illique totius concilii, atque Orbis Chriſtiani odium conflaretur; nec tamen his monitis flexi ſunt Oratores Cæſarei, atque Draſcovitius epiſcopus Quinqueccleſienſis pro Regno Hungarico Cæſareus Orator perſtitit in cœpta ſententia, flagitavitque, ut ii articuli proponerentur in concilio, licet repudiandi forent, quorum poſtulatis importunis permoti Cardinales Legati ſcripſere Carolo Cardinali Borromæo, ut cum Cæſarei placari non poſſint, niſi aliqua ex libello Cæſareo capita proponantur, nec pariter Galli ſedandi, niſi aliqui ex colloquio Poſſiacenſi decerpti articuli excutiantur æqui, & boni accipiat Pontifex, ut ex eo libello Cæſareo, atque ex actis Poſſiacenſibus delibet ea capita, quæ ſalvo Dei, & Sedis Apoſtolicæ honore concedi poſſint, eaque ad Legatos tranſmittat, ut obſtruantur eorum ora, qui ajunt de levioribus tantum agi pro inſtituenda diſciplina. Tum addidere ſe prius mortem oppetituros, quam aſſenſuros unquam, ut articuli memorati de conjugio Sacerdotum, & convellenda Pontificia authoritate, vel alia a christiana pietate abhorrentia in Concilio proponantur.

Conſultus de his Caroli Borromæi Cardinalis opera Pius IV. Pontifex Legatorum Cardinalium reſponſa comprobavit, ſubjecto reſponſo, & quæ capita libelli Cæſarei in Concilio diſcutienda eſſent, diſtinxit.

Reſponſio ad prædicta capita.

Ad Proemium. Dum in eo dicitur tractandum prius de reformatione, quam de dogmatibus, bene reſponſum fuit per Reverendiſſimos Dominos Legatos in ea ſcriptura, quam paucis diebus poſt volumen Cæſareum ad nos miſerunt, ſuper contentis in eodem volumine. *MS. Arc. Vat. to. 20. de Conſig. num. 3207. p. 274.*

Ad primum caput reformationis. Dum di-

Digitized by Google

dicitur de reformatione Pontifici, ſatis demonſtratum per eoſdem Reverendiſſimos Legatos in literis ſuis de Menſe Julii proxime præteritis ad Cæſaream Majeſtatem tranſmiſſis, quos rationibus de eo non ſit in Concilio agendum. Quanto autem ſtudio in id S. D. N. hic incumbat, ſatis conſtat: ideo ab eo capite abſtinendum.

Ad II. III. IV. V. IX. XII. XIII. XVI. XVIII. & XXI. non poteſt melius reſponderi, quam per Reverendiſſimos Legatos ſit factum in eadem ſcriptura, de qua ſupra, huc tranſmiſſa; ideo Sanctitas ſua, cum in iis capitibus maxime cum ipſis Legatis ſentiat, conquieſcit in eodem reſponſo per ipſos facto, ad quod ſe remittit.

Idem facit iu primo art. cap. XX. de uno Parocho pluribus Eccleſiis præficiendo.

Caput vero VI. VII. VIII. X. XI. XIV. XV. XIX. XX. & XXII. cum cæteris omnibus in dicto volumine contentis Sanctitas ſua remittit liberrime tractanda, & decernenda juxta Reverendiſſimorum Legatorum, & totius concilii placitum, & ſententiam, quibus omnino ſe remittit.

De conjugio Sacerdotum permittendo controverſia ſopita eſt aliquo tempore, deinde vero refricata; cumque Ferdinandus Cæſar in literis ad Pium IV. argumentorum pro eo permittendo aciem explicuiſſet, Pius IV. ſingula ea argumenta piiſſime conſutavit iu literis ad Ferdinandum Imperatorem redditis, quas ſuo loco afferemus.

LXIV. Porro Cardinales cum ſua reſponſa reddita ad ſingula capita libelli Cæſarei explicuiſſent, Cæſaris votis, & expectationi ſecere ſatis, pollicitique ſunt ſe plura illius libelli capita opportune in concilio propoſituros, rogaruntque, ut Cæſar eam gratiam, authoritatemque pro Lutheranis Principibus adducendis, ut controverſias fidei ſubiiciant concilio, illique ſe conjungant, adhiberet; quæ admodum grata, & jucunda accidere Ferdinando Cæſari, qui ſubjectis literis Menſe Auguſto exaratis, pia Cardinalium Legatorum ſtudia commendavit, ſignificavitque, nolle ordinem concilii ulla ratione conſundi importunis propoſitionibus, nec concilii, Præſidumve libertatem infringi, ſed tantummodo Imperii, Regnorumque ſuorum neceſſitates pateſeciſſe, laudareque ſuſceptam mentem de permittenda Proteſtantibus, ut ſua dubia omni proponant libertate, ſi audiri, ac doceri velint, certumque atque exploratum habere, ſi acceſſerint ad concilium, ſumma benignitate complectendos, afficiendoſque debitis honoribus. Se quidem, ut eos ad id flecteret, omnem induſtriam contuliſſe, atque in poſterum collaturum lubentiſſime, quamvis exigua ſpes ſucceſſus affulgeat. Quod ad capita inſtaurandæ diſciplinæ pertineret, nunquam de affectanda in Pontificem authoritate, cogitaſſe, licet aliqua in Curia Romana emendanda indicarit, ſed debitis ordine, & modo rem intellexiſſe; ſenſiſſe, agendum prius de morum norma pie conſtituenda, quam de dogmatibus, ne Hæretici audita opinionum ſuarum proſcriptione a concilio adeundo deterreantur.

Ferdinandus, &c. Reverendiſſimis, &c.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3230. p. 384.

In his, quæ hactenus durante maxime iſto ſacro concilio egimus, non aliud quam Divinæ Majeſtatis gloriam, & Eccleſiæ unitatem quæſiviſſe adeo, quod libellum illum de morum emendatione conſcriptum ſuperioribus menſibus, non alio animo, quam ſingulari quodam zelo in juvandæ Eccleſiæ ſtudio, iſthuc miſiſſe, copioſe demonſtravimus in literis, quas poſtea ad Paternitates Veſtras Reverendiſſimas ea de re, & non niſi optima intentione ſcripſimus, & a Paternitatibus Veſtris Reverendiſſimis in meliorem partem acceptas fuiſſe, valde libenter intelleximus. Et paulo poſt: *Eis benevole aſſeveramus, nos non modo in malam partem non rapuiſſe, quod Paternitates Veſtræ Reverendiſſimæ libellum illum Patribus non propoſuerint, priuſquam ipſarum ſententiam cognoſcerent, verum nunquam etiam voluiſſe, ut aliquid in concilio proponeretur, vel tractaretur perturbate, vel confuſe, atque adeo præter modum, & ordinem, quam Paternitates veſtræ Reverendiſſimæ, ſumma prudentia a majoribus traditum, ſumma quoque religione conſervandum eſſe oſtendunt. Ideo mens noſtra fuit, ut libellus prius Paternitatibus Veſtris Reverendiſſimis exhiberetur, & poſtea tandem Sacræ Synodo proponeretur. Abſit enim, quod velimus, inconſultis Paternitatibus Veſtris Reverendiſſimis, de quorum æquanimitate, pietate, & integritate nobis pollicemur, quæcumque poſthac Sacram Synodum cognoſcere. Noſtra, & Sacri Imperii, Regnorumque, & Dominiorum noſtrorum intererit, modo ab æquitate, & honeſtate non ſint aliena, illa Paternitatibus Veſtris Reverendiſſimis deferre ad eandem Sacram Synodum, haud gravatim relaturis, aut ſaltem non futuris impedimento, nec iniquis animis accepturis, ut ſaltem per Oratores noſtros, cum Paternitatibus Veſtris Reverendiſſimis re prius communicata, Patribus libere exponantur; ita ut nobis, & cuique Chriſtiani Orbis*

Imperator ſuam piam mentem Legatis declaravit.

Regi,

Regi, Principi, aut potentatui ſolita, & antiqua libertas, atque poteſtas, noſtras, ac Sacri Imperii, ac uniuſcujuſque noſtrorum Regnorum, & Provinciarum neceſſitates ingenue, & ſincere Synodo explicandi re ipſa conſtes, ſicuti futurum, Paternitates Veſtræ Reverendiſſimæ in literis ſpem nobis ſecere; præſertim cum etiam adverſariis ipſis quidlibet proponendi facultas conceſſa ſit: quod factum eſſe magnopere laudamus, nihil plane ambigentes quin illi, ut ſcribunt, Paternitates Veſtræ Reverendiſſimæ ſi in animum inducerent ſuum, ut ad concilium venirent, re ipſa experirentur, quanta eos benignitate Sancta Synodus complecteretur, & quanta patientia, ſi qua de re doceri cuperent, a Patribus audirentur. Nobis certe optatiſſimum foret, quod id ſibi perſuaderi parerentur: ſed quo minus id hactenus ab eis obtineri potuerit, per operam, diligentiam & ſollicitudinem noſtram non ſtetit. Sed cauſæ ita notæ ſunt omnibus, ut eas hoc loco enumerare ſupervacaneum ſit. Quod ſi in poſterum quoque aliquid in hac re præſtare poterimus, id minime omittemus.

Verum quod ad reformationis negotium attinet, quod tanto ſtudio promovendum, & urgendum ſuſcepimus; Paternitatibus Veſtris Reverendiſſimis iterum, atque iterum affirmamus, nos in id non agere, ut in eo negotio ita rerum ordo invertatur, ac commutetur, ut oves Paſtori præeſſe, vel membra capiti imperare debeant, ita ut ex ea occaſione Sacrum Concilium ante tempus re infecta diſſolvatur, vel etiam, quod vitam, mores, vel actiones Sanctiſſimi Domini Noſtri in judicium vocari velimus, de cujus ſcilicet pietate, & incorruptis moribus ita ſentimus, ut Deo omnipotenti gratias agamus, talem Pontificem hiſce temporibus turbulentis, & dum nos divina benignitate Sacri Romani Imperii gubernacula tenemus, cum Regnis, Dominiiſque noſtris obtigiſſe pro eius ſalute, & incolumitate, jugiter preces ad Deum fundamus. Nemo profecto hominum aliter de nobis ſuſpicari debet, qui nihil minus, quam Sanctitatem ſuam uſpiam reprehendere, nedum in invidiam, aut odium hominum adducere cogitamus, cujus tot, & tam præclara in nos extant paterni amoris argumenta, quæ certe jure ſuo expoſcunt, ſi ingrati animi notam effugere volumus, ut Sanctitatem eius omni loco, & tempore mutuis filialis obſervantiæ officiis demereri, eiuſque dignitatem, & authoritatem ſummo conatu tueri, & amplificare ſtudeamus; tametſi vero in libello de emendatione Curiæ Romanæ tantum, & debita cum modeſtia aliquid tactum eſt, nos tantum in univerſo hoc reformationis negotio in effectu, ac potiſſimum ad optatam Eccleſiæ concordiam, & quietem, ac publicam Chriſtiani Orbis ſalutem, atque extremam neceſſitatem reſpeximus, quam optimus quiſque pro deplorata habere videtur, niſi hæc ſalutaris, ac præſentanea medicina emendandi mores, & tollendi abuſus adhibeatur, in quem quidem finem nunc reſpicimus. Et Mox. *Inſiſtendo tamen priori noſtræ declarationi, quod ſcilicet per id intelligi non debeat, quod velimus Sacro Concilio leges præſcribere, aut id, quod rectum eſt, aliter quam rite, & ordine fieri; id quod ab inſtituto noſtro alieniſſimum eſt.*

Gratiſſimum quidem nobis accidit, quod Paternitates veſtræ Reverendiſſimæ in literis ſuis reſpondent, atque promittunt, ſeſe libenter facturas, quod antea Oratoribus noſtris pollicitæ fuerant, ut quotieſcumque ſeſe occaſio obtulerit, aliquam libelli noſtri partem, Sacroſanctæ Synodo proponant. In primis, quod dabunt operam, ut de reformandis, ac conſtituendis inclytæ noſtræ Germaniæ, cæterorumque Regnorum Eccleſiis, quæ ad nos jure hæreditario pertinent, diligentiſſime agatur: tum ut fidei puritas, quæ adhuc reliqua eſt in illis Provinciis, conſervetur, ac volente Deo, latius propagetur. Sed animum noſtrum vehementius angit, quod res, ut nos quidem ſentimus, diutius protrahatur, quam evidens, & extrema neceſſitas Chriſtianæ Reipublicæ, maxime Sacri imperii, & Regnorum, & Provinciarum noſtrarum exigit. Nonnulliſque interjectis. *Ardenti pietatis ſtudio, quo Patres de dogmatibus conſtituendis, ac modo de Miſſæ ſacrificio agunt, explicato, addidit. Sentire potius ſe agendum de morum revocanda puritate, intermiſſa dogmatum tractatione, hac de cauſa, quod ii, qui diſceſſere ab Eccleſia, deterrendi ſint, ne accedant ad Concilium, a quo ſe condemnatos noverint, atque gravius exacerbatum iri: at ex articulis in libello comprehenſis majoris utilitatis capiendæ ſpes affulgere,* tum ſubiicit. *Sentiunt nobiſcum procul dubio præclariſſimi, & præſtantiſſimi quique Chriſtiani Orbis Reges, qui nunc Oratores, & Prælatos ſuos in Concilio habent, exiſtimantes, ſua Regna, ſuaſque Provincias non minus, quam illas, quæ noſtræ curæ divinitus concreditæ ſunt, in hac parte laborare, qui cum ex ſeipſis Paternitatibus veſtris Reverendiſſimis ſuas difficultates, & neceſſitates inſtantius expoſituri ſint, Paternitates veſtras Reverendiſſimas benevole, ac diligenter hortamur, ut ipſorum quoque, pe-*

vinde, ac noſtri, ac Sacri Imperii Regnorum, & Dominorum noſtrorum a Sacroſancta Synodo rationem haberi curent, quo ipſis quoque, ut par eſt, conſulatur, &c. Datum Pragæ XII. Auguſti MDLXII.

LXV. Uſum Calicis Oratores Imperatoris inſtanter petunt.

Ea articulis propoſitis in libello Cæſareo is erat graviſſimus, atque honeſtiſſimus ſpecie, continentibus votis a pluribus populis expetitus, de calicis uſu Laicis permittendo, in quo excutiendo plures menſes conſumpti ſunt. Jam quidem antea Oratores Cæſarei in Congregatione XXVII. Junii habita porrexerant Tridenti Cardinalibus Legatis libellum ſupplicem, quo ſummis precibus contenderant, ut communio calicis Bohemis, Hungaris, Auſtriacis, Caniolis, Carinthiis, Moravis, Sileſiis, Bavariſque indulgeretur. Conceptus vero is erat ſubjectis verbis.

Scriptum exhibitum ab Oratoribus Cæſaris ſuper petitione communionis ſub utraque ſpecie pro Bohemis, Moravis, Auſtriacis, &c. lectum in generali Congregatione die XXVII. Junii MDLXII.

Illuſtriſſimi Reverendiſſimi Domini Legati, ac Reverendiſſimi Patres.

Ext. in MS. Arc. Vat. ſig. n.3198. p. 216.

Domini Oratores Sacræ Cæſareæ Majeſtatis Domini noſtri clementiſſimi. Officii ſui ratione, ac ſingulari quadam S. R. E. authoritatis, & poteſtatis propagandæ ſtudio adducti faciendum ſibi exiſtimaverunt, ut Dominationes Veſtras Reverendiſſimas nonnullis de rebus admonerent, antequam ad dicendas ſententias veniretur, quæ quidem res eiuſmodi plane ſunt, ut iis veluti fundamentis quibuſdam præſentis conſultationis veſtræ ſumma niti videatur.

Ac primum quidem, ut inde initium ſumatur, auditi ſunt per hoſce dies omnium Ordinum Theologi, propoſitis per Illuſtriſſimos Legatos articulis. Præclare illi gnidem, & copioſe, ſed ad Regnorum, & Proviaciarum exterarum ſtatum, & rationem non ſatis accommodate diſſerentes, (& poſt nonnulla.) *Illud dicendum eſt tamen ab eo uſque tempore, nimirum Jacobelli, & Huſſi, eam in Bohemia retentam eſſe conſuetudinem, quam nulla conſilia, nullæ rationes, nulla unquam vis, neque ipſa arma, & bella eripere potuerunt, ut populo etiam calix in communione a Sacerdotibus præberetur: a quo quidem calice ea populi pars, quæ hujus partis eſſet, Calixtinorum, ſive ſub utraque, nomen accepit. Atque hæc quidem factio latiſſime in eo Regno patet, ut primarios etiam Viros, & Magiſtratus quoſdam complectatur.*

Antea quidem huic parti benigniſſima Mater Eccleſia pro ea poteſtate, quam a Deo habet, pro rerum, ac temporum ratione leges, & conſtituendi, & abrogandi, certis quibuſdam conditionibus permiſerat, ut calice uti poſſent. Poſtea cum, ut fieri aſſolet, aoa ſatis religioſe, neque vero diligenter conditiones, & pacta illa ſervarentur, permiſſio illa cœpta eſt a Pio II. Pontifice Maximo revocari. Sed cum Sedes Apoſtolica aberrantem hanc ovem ad cæteras aggregare cuperet, primum Paulus III. deinde etiam Julius III. felicium recordationum Summi Pontifices, Nuntiis quibuſdam ſuis negotium dederunt, ut Bohemis in Eccleſiæ gremium receptis, calicis uſum permitterent, res tum etiam inchoata, ſed propter graves quaſdam difficultates impedita, perfici non potuit.

Ad extremum Cæſarea Majeſtas Dominus noſter clementiſſimus hoc tempore poſt centum & quadraginta fere annos, cum pro ſingulari ſua pietate, ac Chriſtianæ, & Catholicæ Religionis noſtræ conſervandæ, & propagandæ ſtudio, Germanicum in illo Regno Pragenſem Archiepiſcopatum veluti a mortuis excitaverit, & magnis curis, laboribus, ſumptibus, & impenſis fundaverit, ac conſtituerit, & viſum eſt Sacræ eius Maieſtati Cæſareæ, ſi unquam antea, nunc commodiſſimam iniri poſſe rationem, ut inclyta illa Natio tota, ad Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Matris noſtræ obedientiam, jam tandem veluti poſtliminio reverteretur, præſertim vero cum ipſi Calixtini, qui & Sub utraque vocantur, in proximis Bohemis Comitiis publice Sac. Cæſareæ Majeſtati ſupplicaverint, dignaretur ſuas apud S. D. N. partes interponere, ut eorum Sacerdotes non ab alio quoquam, ſed a novo Archiepiſcopo Ordinarentur; promiſerunt autem, hoc ſi impetrarent, daturos operam ut ipſi eorum Presbyteri Dominum Archiepiſcopum pro legitimo ſuo Prælato agnoſcant, & obedientiam illi præſtent. Itaque per Reverendiſſimum Epiſcopum Pharenſem, qui nunc apud ſacram eius Maieſtatem Sanctiſſimi Domini noſtri Nuntium agit, ac per Magnificum Dominum Proſperum Comitem ab Arco Sacræ eius Maieſtatis Romæ Oratorem a Sanctiſſimo Domino Noſtro poſtulavit, ne tantam tamque optatam Eccleſiæ reſtituendi, ac conſervandi illius Regni occaſionem de manibus ſibi elabi pateretur. Sanctiſſimus autem Dominus Noſter totam hanc rem ad veſtram, Illuſtriſſimi Domini Legati, & Patres ampliſſimi, diſceptationem, & veſtrum judicium rejiciendam putavit.

Veſtræ igitur pietatis fuerit nobile illud Regnum Eccleſiæ Catholicæ conſervare, quod tum demum fiet, ſi neceſſariis de cauſis calicis uſum illis permittendum eſſe

putaveritis. In reliquis illis rebus, aut omnibus, cum S. R. E. Matris noſtræ inſtitutis conſentiunt, aut in paucis quibuſdam a recta illa via deflexerunt. Sacerdotibus illi non aliis unquam uti voluerunt, quam qui cœlibem vitam agerent, & quos a Catholico, & communionem Sedis Apoſtolicæ habente Epiſcopo legitime ordinatos eſſe conſtaret. Solent illi inter alias ſuas preces, etiam Summi Pontificis, Sacri Cardinalium Collegii, Epiſcoporum, atque univerſi Eccleſiaſtici Status, & ordinis meminiſſe, ac pro eorum incolumitate, & felici rerum ſucceſſu in publicis ſupplicationibus, & literis exorare, populum ad id faciendum in concionibus frequenter cohortari: quod ipſum ſatis indicat, quomodo erga Sedem Apoſtolicam affecti ſint. Si quid autem eſt omnino in reliquis rebus, in quibus a recta S. R. E. doctrina diſceſſum eſt; id nullo prope negotio emendari, ac corrigi poterit, modo calicem, quem tantopere expetunt, veſtra benignitate conſequantur. Neque vero mirum eſt ſi rudis, & imperita multitudo in eum errorem induci potuit, ut ſine magno conſcientiæ ſcrupulo a calice abſtinere ſe non poſſe perſuaſum habeat, cum etiam peritiſſimos, & maxime pios, ac catholicos Viros eam ſententiam multis rationibus tueri videamus, ut ſub utraque, quam ſub alterutra tantum ſpecie communicantes, majorem conſequi gratiam arbitrentur. Veſtra iſti miſericordia digni ſunt Patres Sanctiſſimi; quare diligenter, & benigne providete, ne per nimiam veſtram ſeveritatem in eam deſperationem adducantur, & cum nullum apud vos miſericordiæ locum ſibi relictum eſſe ſentiant, ad impias ſectarios tranſeant, a quibus quidem magno ſtudio, magna diligentia, omnibus artibus, omnibus illecebris perpetuo ad defectionem ſollicitantur.

Sunt in aliis etiam clariſſimis, ac nobiliſſimis Regnis, ac Provinciis, pii quidem, & Catholici Viri, ut in Hungaria, in Auſtria, in Moravia, in Sileſia, in Carinthia, in Carniola, in Stiria, in Bavaria, & Suevia, ac permultis Germaniæ partibus, qui magno quodam zelo calicem ſibi dari expetunt.

Non fuit hoc ignotum Paulo III. felicis recordationis Pontifici Maximo, qui omnibus per Germaniam Epiſcopis facultatem conceſſit ſub utraque ſpecie communicandi eos, qui devotionis cauſa ſub utraque mallent, quam ſub una communicare: ſed ne hæc quidem propter graviſſima quædam impedimenta ad effectum perduci potuerunt.

Eadem fere eſt ratio, idem quoque de aliis Nationibus, quas paulo ante nominavimus, periculum eſt, ne ſi calix eis adimatur, ad Lutheranos, atque alios Sectarios transfugiant.

Neque vero exiſtimare debet quiſquam, quod hiſce diebus a Theologis publice dubitatum eſt, eos, qui calicem petunt, prorſus Hæreticos eſſe. Quis ignorat, nullam nobis cum Hæreticis communionem eſſe debere? Non hæc Hæreticis, ſed iis procurantur, qui aliis in rebus, & Catholici ſunt, & obedientes ſe Sanctæ Romanæ Eccleſiæ filios præbent.

Quod ſi hæc ipſi a veſtra benignitate conſequantur, magna ſpes eſt plurimos etiam Hæreticos, qui hanc unam ob rem a nobis deſciverunt, ad nos iterum reverſuros eſſe.

Audiuntur a nobis non pauci paſſim in mediis ſectariorum gregibus verſantes, qui palam profitentur, ſi ſub utraque ſpecie Euchariſtiam ſumere liceat, cupidiſſime ſeſe ad nos tranſire velle.

Certe, præterquam quod æquiores deinceps ſe nobis præberent Hæretici, dictis etiam noſtris facilius, ac libentius aures accommodarent, & libentius in veſtram ſe diſciplinam traderent. Sic etiam conſideremus fore, ut Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium longe in majori veneratione eſſe inciperet.

Plurimos jam tot novitatum tædet, qui hoc uno remoto impedimento, libentiſſime ad nos ſe reciperent. Quod ſi quo caſu hæc illis utriuſque ſpeciei communio non permittatur, contraria omnia ſunt pertimeſcenda.

Jam ſi quis eſt, qui quærendum exiſtimet, quod etiam hiſce diebus auditum eſt. Quis ille tandem ſit, qui hæc petat? Ea Sacra Cæſarea Majeſtas a S. D. N. petit, ut Domino Archiepiſcopo Pragenſi Calixtinos Sacerdotes ordinare liceat, id autem fieri nullo modo poteſt, niſi illi prius in Eccleſiæ gremium recipiantur, recipi autem non poterunt, ſi ritu ſchiſmatico propria authoritate calicis ſibi uſum uſurpent, ac mordicus retineant.

Adſunt etiam Canadienſis, & Tinniⁿienſis ex Hungaria Domini Archiepiſcopi, & Epiſcoporum Hungariæ Nuntii, qui humiliter ſupplicant, ut aliqua ratione illius Regni Eccleſiis ab hoc Sacroſancta œcumenico concilio provideatur; non enim alia ulla ratione plebs, atque adeo jam ipſa nobilitas in officio contineri poteſt. Ac niſi hæc illi ſpes in hunc uſque diem facta fuiſſet, futurum, ut in hoc ſacroſancto œcumenico concilio calicis uſus a veſtra bonitate, ac ſuavitate, ampliſſimi Patres, ipſis impetraretur, exiguas jam Catholicæ Religionis, ac in Sanctam Romanam Eccleſiam, & Sedem Apoſtolicam obe-

obedientiæ illis in partibus reliquias haberemus.

De Hungaria quidem hoc certo affirmare poſſumus, eo jam ventum eſſe, ut Sacerdotes per vim etiam ad calicis porrectionem adigantur, quod ni faciant, bonis Eccleſiaſticis direptis magnum infortunium, atque adeo vitæ periculum non evitant.

Fuerunt en illius Regni Epiſcopis nonnulli pii viri, atque Eccleſiaſticæ conſuetudinis obſervantiſſimi, in primis autem Reverendiſſimus D. Strigonienſis Archiepiſcopus, qui has tales Sacerdotes exilio, atque aliis pœnis ab hanc cauſam mulctaverint. Factum jam eſt, ut tum illis, tum aliis, & Catholicis Presbyteris prorſus careant: ita fit, quod vin ſine lachrymss dici poteſt, ut infantes ſine baptiſmo, & intereant, & adoleſcant, Viri, & Fœminæ omnium ordinum, omnis ætatis, belluarum morem in ſumma Dei ignoratione, & vivere, & mori cogantur. Ita nihil propius eſt, quam ut ad paganiſmum redeatur. Sunt enim loca non pauca, in quibus a multis jam annis nullus Sacerdos eſt viſus, qui rudem, & imperitam plebem ad Chriſtianæ pietatis normam inſtituere, atque erudire queat, hoc quoque ad ſummas, ac innumerabiles illius Regni miſerias accedit.

Cujus vos, Patres ampliſſimi miſereſcite, & qua ratione hos tantos, totque populos in Sanctæ Romanæ Eccleſiæ fide conſervare, & alios quamplurimos hac de cauſa a nobis profugos, ad nos iterum retrahere poſſitis, aliquam jam tandem cogitationem ſuſcipite.

Hæc ſunt, quæ dicenda videbantur, quæ ut Dominationes veſtræ Reverendiſſimæ in optimam partem interpretentur, & totum hoc negotium diligenter perpendere velint, iidem Domini Oratores etiam, atque etiam vehementer rogant. Quæ tamen omnia ſanctiſſimo, & prudentiſſimo iudicio veſtro ſubjecta eſſe volunt.

LXVI. Oratores Galli approbant petitiones Imperatoris.

Sub idem tempus Oratores Gallici Legatos adeunt, illiſque Cæſaris petitionem, ut juſtam, ſanctam, chriſtianamque commendare non deſinunt. Ajunt quidem, nullam in mandatis ſuis ea de re ſingularem mentionem contineri, verum cum ſibi ea omnia incumbere intelligant, quæ ad Chriſtianæ Reipublicæ commodum pertinent, arbitrari ſe calamitoſis hiſce temporibus ad conciliandas Chriſtianorum voluntates id valde profuturum, atque hoc animi ſui judicium ſcripto Legatis teſtatum relinquunt.

Legati Synodum certiorem faciunt de poſtulationibus Oratorum Galliæ, ut ſinguli cogitent, & deliberent.

Legati ad Synodum omnia ſtatim referunt, ut de his mature ſeorſum a ſingulis deliberetur, antequam in concione ſententiæ palam proferantur; res enim tota eo majore conſilio indigere cunctis viſa fuit, quo ſe nunc Gallorum ſtudia ad Cæſareos acceſſiſſe oſtendebant. Quamvis enim pro Gallica Natione calicis uſus tunc peti nominatim non videretur, rationes tamen ab Oratoribus adductæ, & præſertim, quod nihil magis hoc tempore pertineret ad pacandos de Religione tumultus, quam ſi eorum poſtulationi ſatisfieret, facile horum conſilium indicabant, qui Cæſaris cauſam nunc urgerent, quo ſibi, & aliis ſubinde Provinciis certior ad idem obtinendum poſtea aditus patefieret.

Agit de hac Gallorum petitione Aſtulphus Servantius, ſcripturamque ab ipſis exhibitam his verbis enuntiat.

Sabbato quarta Julii hora XIX. habita eſt Congregatio generalis, in qua primum Concilii Præſes Patribus retulit, oblatam fuiſſe ſchedulam ab Oratoribus Regis Galliarum; quam ſuis conceptam verbis repetendam in Patrum cœtu optabant, quæ a Concilii Secretario perlecta eſt.

Scriptura exhibita ab Illuſtriſſimis Oratoribus Caroli Chriſtianiſſimi Regis ſuper petitione Oratorum Cæſaris circa communionem ſub utraque ſpecie.

Quatuor Canones, de quibus ſententiam dixiſtis, Patres Sanctiſſimi, & ſi adeo perſpicue, & aperte compoſiti ſunt, ut nullus videatur locus relictus dubitationi, tamen ſi in illis quædam mutentur, quemadmodum nonnullis viſum eſt, poſtulamus id fieri abſque eo quod præjudicium ullum fiat authoritati, & prærogativæ Regis Chriſtianiſſimi, & quarumdam in Gallia Monaſteriorum vetuſtiſſimæ conſuetudini. Retinuerunt enim Gallici Reges, & jam poſt mille, & amplius annos quaſi per manus acceperunt, ut quo die Regiis inſignibus ornantur, & conſecrantur, Sanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti communionem ſub utraque ſpecie accipiant; Monachi vero etiam non conficientes, ſtatutis quibuſdam anni diebus.

Tom. 10. de Conc. mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3197. p. 140. Act. Conc. Trid. m. Fr. Barb. ſig. num. 1109. p. 63. per Aſtulph. Serv.

Quod autem pertinet ad communionem ſub utraque ſpecie petitam a clariſſimis Cæſareæ Majeſtatis, & Bavariæ Ducis Oratoribus, quamquam de ea re, ut ſæpe teſtati ſumus, nulla in mandatis noſtris ſingularis mentio fiat, duo tamen Legationis noſtræ capita præcipua ſunt, quæ nos, ſalva muneris noſtri ratione, non poſſumus prætermittere. Primum ut vos, Patres Sanctiſſimi, quam vehementer fieri poterit oremus, & hortemur his turbulentis, & calamitoſis temporibus ad multa connivere, nonnulla diſſimulare, & quædam de ſummo jure ita remittere, ut cum ſemper juris divini, Eccleſiæ Catholicæ, & Se-

To. 10. de Concil. Trid. mſ. Arch. Vat. ſig. num. 3197. p. 127. & in alio mſ. ſig. num. 3229. p. 277. Et in lib. cuſo 1613. inſcripto Inſtructions, & Miſſives p. 110.

& Sedis Apoſtolicæ dignitas, & authoritas ſarta, & tecta maneat, non nihil tamen hominum imbecillitati, & infirmitati, ut D. Paulus aliquando fecit, condonetis.

Alterum vero caput eſt, ut omnes noſtras actiones, & cogitationes, ſtudia denique omnia ad Reipublicæ Chriſtianæ utilitatem non ſolum convertamus, ſed etiam accommodemus, cum ad omnium Chriſtianorum Regum, & Principum, tum optimi, & Religioſiſſimi Imperatoris nutum, ac voluntatem. Itaque nolumus hac in re officio noſtro deeſſe, ſed potius amplecti adeo juſtam, ſanctam, chriſtianamque petitionem, eamque quoad fieri a nobis poterit, vel eo maxime juvare, quod nihil propterea decedere videamus authoritati, & dignitati Eccleſiæ Catholicæ, quæ, quemadmodum vos dixiſtis, pro locorum, temporum, & hominum ratione non eadem ſemper conſtituit, & obſervavit. Hoc poſſumus vobis bona fide polliceri, atque omni aſſeveratione affirmare, nihil magis hoc tempore pertinere ad conciliandas Chriſtianorum voluntates, pacandos de religione tumultus, homines noſtros retinendos, & eos, qui jam a nobis deſciverunt, revocandos, quam ſi juſtæ, & Chriſtianæ eorum petitioni a nobis ſatisfiat.

Cum autem de his Patrum ſententiæ exquirerentur, ac Veglenſis Epiſcopus poſtularetur, ut quid de iis ſentiret, exponeret, hæc reſpondiſſe narrat Gabriel Palæottus.

LXVII. *MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 24 pag. 113. per Gabr. Palæot. de communione utr. ſpeciei.*

Veglenſis, inquit, *Patres admonuit ſub Venetorum ditione in Creta, Cypro, aliiſque Orientalibus regionibus ex diverſis Nationibus quamplures numero fere quingenta, aut ſexcenta hominum millia eſſe, qui utramque ſpeciem in communione ſumunt, hos in reliquis rebus nobiſcum catholice & ſentire, & vivere cum iis; hos jura omnia, ſepulchra, & reliqua ſacra habere communia: cavendum nunc eſſe, ne inter eos, qui utramque uſurpant, quos Synodus anathemate damnandos ſtatuit, hi etiam comprehendantur, quoniam hinc eorum a nobis alienatio, ingenſque in iis locis perturbatio ſequeretur. Hæc Veglenſis ratio in univerſum quidem non fuit probata, eo quod anathema Sanctæ Synodi in eos tantum coniicitur, qui aſſerunt, jure Divino utriuſque ſpeciei uſum præceptum fuiſſe, quo numero, nec Ciſtercienſes in Gallia, nec Rex Gallorum, quando corona Regia inſignitur, nec Græci ipſi, aut alii ſimiles continentur, qui calicis uſum, non ut rem jure Divino neceſſariam, ſed aut privilegio, aut ritu quodam antiquiſſimo longe ante concilium Conſtantienſe inſtituto retinent, quem Sancta Synodus, nunc eis exemplo Innocentii III. in decretali ultima de Baptiſmo, non interdicit. Attamen placebat Ilerdenſi, & Famaguſtano, ut hoc ipſum in doctrina clarius explicaretur, neque ſupereſſet dubitatio, neve ſimpliciores verbis generalibus Sanctæ Synodi implicarentur. Adjecit Ilerdenſis ſe exemplum Pontificii privilegii vidiſſe, quo Græci hoc jus ſub utraque ſpecie ſumendi, itemque miniſtrandi communionem parvulis conceditur. Ad hæc ſe librum in Sacrario Sancti Petri Vaticani legiſſe, cujus author fuit Deuſdedit Cardinalis poſt Gregorium VII. anno MXC. ubi lib. 2. contra Schiſmaticos, & Simoniacos conſuetudinem hanc Eccleſiæ iis temporibus fuiſſe atteſtatur, ut infantibus poſt baptiſmum ſtatim Euchariſtia cum vino infunderetur.*

Brinienſis in IV. Canone ubi de parvulorum communione agitur, ſatis eſſe non putabat, Synodum declarare, Sacramentum Euchariſtiæ eis neceſſarium non eſſe, ſed expreſſe illud eis prohibendum dicebat, cum rationes illæ, ex quibus uſus calicis populo fuit ademptus, longe efficacius ſuadeant ab hoc Sacramento parvulos eſſe omnino arcendos; quoniam tamen ex SS. Dionyſio, & Cypriano, & aliis authoribus uſus hic parvulos communicandi in Eccleſia diu obſervatus fuiſſe colligitur, non placuit hoc anathemate damnare, ſed errorem tantum illum refellere, ſi quis hoc Sacramentum eis neceſſarium exiſtimaret.

Circa poſtulatum a Cæſare calicis uſum, in Congregatione dixit peritiſſime Bracharenſis quatuor hominum genera reperiri in Germania, alios eſſe vere Catholicos, alios pertinaces Hæreticos, alios hæreſim in corde gerere, externaque ſpecie, ut ſuis ſerviant commodis, Catholicos agere; alios eſſe in fide infirmos. Priores petitioni calicis adverſari; dictos ſecundo loco recenſitos indignos, repellendoſque; tertio loco diſtinctos hæreſim obvelare calicis uſu facilius velle, atque adeo ne in errore foveantur, reiiciendos; eos demum, qui in fide infirmi erant, male ſentire de poteſtate Eccleſiaſtica, deque Summo Pontifice, praviſque opinionibus imbutos neceſſarium eſſe uſum calicis atque adeo ardentiſſima illa calicis ſiti uri; non enim exiſtimandum hoc ex pietatis ſtudio flagitare, quod de pia aliqua anima ſuſpicari quis poſſet, quæ nimirum carnis macerationi, & ſpiritualibus exercitiis addita eſſet, at non ita eos populos erga divina affectos, ſed carnis voluptatibus immerſos eſſe, qui cum ab Eccleſia jubentur in anno ſemel ad Sacramenta pœnitentiæ, & Euchariſtiæ accedere, adeo averſis accedant animis, ut nonnulli ad patibulum LXVIII. *Lit. Vicecom. Ep. miſſi a Pio IV. ad Concil. Trid. mſ. Fr. Carden. Bar. ſig. 1345. p. 13. Lit. ad Car. Bor.*

rapi

rapi ſibi videantur; non itaque ex fervore ſpiritus eam calicis cupiditatem, ſed ex novitatis appetitu inardeſcere: quia tamen fratrum ſalus cordi eſſe debeat, & Cæſareæ Majeſtatis id depoſcentis habenda ſit ratio, deligendos quatuor concionatores, qui a concilio miſſi iis, qui Eccleſiæ conciliari velint; vel qui jam in eo ritu ſint educati, calicis uſum elargiantur. Quæ omnia Vintimilienſis Epiſcopus in literis ad Carolum Borromæum Cardinalem datis retulit.

LXIX. Urſit tunc Hungarus Orator ardentiſſimis precibus concilii Patres, ut Ferdinandi Cæſaris gratiæ concederent, ut uſus calicis pro continendis in Cæſareo obſequio populis permitteretur.

To. 10. de Concil. MS. Arc. Vat. ſig. n. 2197. pag. 139.

Quinquecclesienſis calicis uſum petit.

Poſtea (inquiunt Acta) *R. D. Epiſcopus Quinquecclesienſis Orator Cæſareæ Majeſtatis pro Regno Hungariæ alloquutus eſt Patres in hanc ſententiam. Recordari eos, exhibitum fuiſſe ſuperioribus diebus ſcriptum, quoddam a nobis Oratoribus Cæſareis, & illud hic publice lectum a Domino Secretario, in quo rationes, quare hic calix a Cæſarea Majeſtate petitur, continebantur, quas propterea ſuperfluum eſt recenſere. Audiverunt poſtea Patres quid Illuſtriſſimi Domini Legati ſuper hac re ſentiant per ea, quæ luculenter explicavit Illuſtriſſimus Dominus primus Præſidens. Et profecto ita eſt, quod magna eſt habenda ratio Cæſareæ Majeſtatis, tum propter ejus pietatem, & in Chriſtianam Religionem merita; tum quia ex ea domo eſt, quæ in toto Orbe terrarum ita clara, & illuſtris eſt, ut neminem latere poſſit, quantum de Chriſtiana Religione optime merita ſit. Id autem Cæſarea Majeſtas ideo petit, ut populos ſibi ſubditos in fide, & obedientia Sedis Apoſtolicæ retineat, atque ad illud unquam laboravit, ſuaſque actiones direxit, etiam vivente fratre ſuo glorioſiſſimo Imperatore, non ſolum cum fortunarum ſuarum jactura, ſed etiam propriorum filiorum amiſſione: ſuccedit ad id, ut pax, & tranquillitas etiam poſt mortem ſuam in Religione, & in Regnis ſuis relinquatur. Ad quod aſſequendum Cæſarea Majeſtas Sua judicat aliquid a Sancta Synodo remitti debere, quod mere juris poſitivi eſt; recordarique debent Patres, Concilium a conciliando dici, ut ſcilicet Chriſtianorum animos conciliet.*

Repugnarunt Cæſareis Oratoribus nonnulli Germani Epiſcopi, in controverſiis cum Lutheranis agitandis exercitatiſſimi, nec non alii pietate & eruditione florentiſſimi Præſules, qui ſenſere, conceſſo calice Lutheranos non redituros ad fidem Catholicam, ſed in perfidia confirmandos, & plures Catholicos in errorem facile prolapſuros, ut inferius illuſtrabitur.

Celebrata eſt XVI. Julii Pio Quarto Pontifice quinta Seſſio, cujus Hiſtoriam Aſtulphus Servantius his verbis deſcribit. LXX.

Ang. Maſſarellus in Actis Concil. Trid. ſub Pio IV. MS. Vat. ſig. n. 3212. p. 168. Aſtulphus Servantius in Actorum Concil. Trid. Diario.

Quinta Seſſio ſub Pio IV. & ejus acta.

In Dei nomine Amen. Anno ſalutis MDLXII. indictione quinta, die vero Jovis XVI. Menſis Julii, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri Domini Pii Divina providentia Sacroſanctæ Romanæ, & Venerabilis Eccleſiæ Pontificis Maximi anno tertio Tridenti in Eccleſia Cathedrali, quæ eſt ſub invocatione B. Vigilii, & in loco eminentiori ipſius Eccleſiæ ad Seſſiones habendas deputato celebrata eſt quinta Seſſio Sacroſancti Œcumenici, & generalis Concilii Tridentini, Præſidentibus in eo nomine ejuſdem Sanctiſſimi D. N. Papæ Illuſtriſſimis, & Reverendiſſimis in Chriſto Patribus, & Dominis Doctoribus Hercule Gonzaga tit. Sanctæ Mariæ Novæ de Mantua, Hieronymo tit. Sanctæ Suſannæ Seripando, Stanislao tit. S. Laurentii in Pane & perna Warmienſi, & Ludovico tit. S. Cyriaci in Thermis Simoneta, preſbyteris, ac Marco Baſilicæ duodecim Apoſtolorum de Altemps Diacono S. R. E. Cardinalibus, & Apoſtolicæ Sedis de Latere Legatis. Qui quidem Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Domini Legati, & Præſidentes una cum Illuſtriſſimis & Reverendiſſimis Dominis Oratoribus, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Generalibus, & aliis infraſcriptis convenientes mane hora X. in dicta Eccleſia Cathedrali, in primis Reverendiſſimus Dominus Marcus Cornelius Venetus electus Archiepiſcopus Spalatrenſis celebravit Miſſam ſolemnem de Spiritu Sancto, qua abſoluta, & publicata de more, & authoritate Apoſtolica indulgentia plenaria R. D. Andreas Rudítius Sbardelatus Hungarus Tininienſis Epiſcopus habuit orationem.

Præcipua ejus pars delibanda a nobis viſa eſt, cum piiſſimis de Euchariſtiæ Sacramento ſententiis referta ſit.

Seſſ. 5. ex or. ep. Tinien. ep. de Euch. MS. Arc. Vat. ſign. 3248. in actis ſeſſ. 5.

Quod ſumus, ipſi, qui ex nihilo nos procreavit, id acceptum ferre debemus, ut immortale hoc ſuum beneficium cumulatius quodammodo redderet humanam noſtram naturam, divinitatis ſuæ temperamentum perfecit, atque abſolvit, & conjunctam, atque in unum jam concretam admirabili quodam nexu humanitatem cum ipſa divinitate nobis in Sacroſancto hoc Sacramento utendam, fruendam reliquit. O admirabile, o ſacrum, o ſaluſiferum, & omni ſuavitate refertum convivium, in

quo

quo Chriſtus Deus, & homo perfectus nobis proponitur. Multis interjectis declaravit, cur uſus calicis intermiſſus fuerit a Laicis.

Sapientiſſima Mater noſtra Chriſti Sponſa quæ a vera, & recta Sponſi ſui ſententia, ac voluntate nuſquam aberrat, cum animadverteret, multa infanda per quorumdam ſocordiam ac negligentiam evenire, quæ ad tam pretioſi Sanguinis injuriam pertinerent, prime quidem illa Calicem filiis ſuis non ſtatim prorſus interdixit, ſed prudenti aliqua ratione oſtendit magnum vitari nefas, & ſacrilegium poſſe, ſi ab ejus uſu abſtinerent; itaque jam tum ab initio, cum hæc plurimum conſuetudo vigeret, ut populares quoque ſub vini ſpecie Chriſti Sanguinem ſumerent, ex eis illi, qui in eo ſtatu eſſent, ut non niſi magno negotio, ac ſumma cum difficultate cavere poſſent, ne aliqua per imprudentiam Sanguinem potantibus guttula efflueret, atque ex ore dilaberetur, ipſi ſe ſua ſponte profanationis, ac ſacrilegii metu, ac fuga ab hoc uſu removerunt, in quo præclarum, & memorabile ſuæ pietatis ad omnem poſteritatem argumentum tranſmiſerunt, ac ſapienter illi quidem. Nam ut ſumma pericula hoc ſuo facto devitarent, neque tamen propterea non omnem eam utilitatem, ac totum illud, quod utriuſque ſpeciei communicatione percipi ſolet ad ſe non traduxerunt, &c.

His addunt Acta per Aſtulphum Servantium concinnata.

Deinde tam prædicti Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi DD. Præſidentes, ac Cardinalis Madrutius, quam cæteri Patres omnes, ac etiam Orator Eccleſiaſticus acceperunt Pluvialia, Mitras, aliaque paramenta conſueta, decantantibus eo tempore Cantoribus Pſalm. 83. Quam dilecta &c.

Paramentis acceptis quiſque reſedit in loco ſuo juxta tempus ſuæ ad Eccleſiam promotionis. Oratores autem, tam Eccleſiaſtici, quam ſæculares ſederunt in loco conſueto, quibus omnibus ſuis in locis ſedentibus, cum nonnulli Patres cenſuiſſent addendum in cap. 1. doctrinæ, quæ publicanda erat de communione ſub utraque ſpecie, & parvulorum videlicet, ubi dicitur, Nam ſi Chriſtus, *poſt verbum* Traditio, *adderentur hæc verba videlicet*, Sed ad eos [1] tantum, quibus dictum eſt. Hoc facite in meam commemorationem, *hoc eſt, quibus conficiendi, & offerendi corporis, & Sanguinis ſui poteſtatem tradidit*. Quæ verba ipſis Patribus per ſchedulas diſtributas conſideranda propoſita fuerant. Rogatæ ſunt per Reverendiſſimum Dominum Angelum Maſſarellum Epiſcopum Theleſinum de Sancto Severino agri Piceni ipſius Sacri concilii Secretarium una cum Marco Antonio Peregrino Comenſi, & Cynthio Pamphilo de S. Severino ejuſdem concilii Notariis Patrum ſententiæ, an dicta verba in dicto primo cap. doctrinæ addenda eſſent, & longe majori parti Patrum non placuit, ut adderentur, quare mandantibus Illuſtriſſimis DD. Legatis per dictum Reverendiſſimum Secretarium pronuntiata ſunt alta voce hæc verba, videlicet. *Longe majori parti Patrum non placet, quod verba iſta addantur, propterea doctrina publicabitur abſque aliqua additione, ſicuti in generali Congregatione comprobata fuit*. Deinde Illuſtriſſimus Mantuanus primus præſidens, & Legatus prædictus recedens a loco, ubi ſacrum audierat, ivit ad Altare majus, ibique orationes legit, decantatis a Cantoribus Litaniis, & per Diaconum Evangelio Jo. 16. *Caro mea vere eſt cibus, & Sanguis meus vere eſt potus*, accedentibus cæteris Legatis, & Præſidentibus ad dictum Altare majus, invocatoque auxilio Sancti Spiritus per Hymnum, *Veni Creator Spiritus*, ac omnibus aliis in publicis Seſſionibus peragi conſuetis de more peractis, Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Domini Præſidentes, & Legati reſederunt in faldiſtoriis ante Altare majus

NOTÆ [1] POſt verbum traditio adderentur hæc verba : Sed ad eos &c. Mendum hic aliquod in acta irrepſit; non enim additio illa orationi congruit. Quod ut melius agnoſcant lectores, decreto concilii prout conceptum fuit additamentum hoc connectam. Ita ergo concilii decretum. „ Nam etſi Chriſtus Dominus in ultima cœna venerabile hoc Sacramentum . . . *tradidit; non tamen* „ *illa inſtitutio & traditio*; ſed ad eos tantum quibus dictum eſt &c. Profecto poſteriora hæc non congruunt ſuperioribus; ut deeſſe aliquid in actis Annaliſtæ liquido conſtet. Ex actis Pholæ omiſſio commode ſuppletur; cum in illis poſt verbum *traditio* additio iſta proponatur. *Ita ad omnes Chriſti fideles extenditur*. Hæc una erat ex additionibus quæ inſerenda decreto proponebatur; alterum vero ſubjungendum additamentum cenſebant partes quidam poſt illud verbum ejuſdem decreti: *Aſtringatur*; quod ipſum eſt additamentum in actis apud Annaliſtam indicatum.

Quæ proxime ſequuta eſt ſeſſio concilii V. ſub Pio IV. conſtitit patriarchis tribus, archiepiſcopis XIX. epiſcopis CLVIII. abbatibus III. ſupremis religioſorum ordinum præſulibus VI. juriſperitis III. Theologis ſæcularibus XXIII. regularibus LXXI.

Succedit ſeſſio ſub Pio ſexta, cui præter legatos interfuere Cardinalis unicus, patriarchæ III. archiepiſcopi XX. epiſcopi CXLII. abbas I. generales ordinum VII. MANSI

Digitized by Google

jus verſa facie ad Sanctam Synodum, omnibuſque ſuis in locis, ut dictum eſt, reſedentibus, Magnificus Dominus Auguſtinus Paungartner Orator Illuſtriſſimi Domini Alberti Ducis Bavariæ aſſurgens loco, in quo ſedebat, acceſſit ad prædictos Illuſtriſſimos, & Reverendiſſimos DD. Præſidentes, quibus exhibuit mandatum, & literas ipſius Illuſtriſſimi Ducis, quæ per prædictum Dominum Secretarium in ambone exiſtentem alta, & intelligibili voce lectæ fuerunt.

Aſtulph. Servantius in actis ſeſſ. 5. Quibus perlectis, reſponſoque a Sancta Synodo reddito, Reverendiſſimus Archiepiſcopus Spalatrenſis ſupradictus, accedens ad Altare majus accepit e manibus Illuſtriſſimorum Dominorum Legatorum decreta, quæ publicanda erant de communione ſub utraque ſpecie, & parvulis, ac reformatione, accedenſque ad ambonem illa alta, & intelligibili voce legit.

Acta Conc. Trid ſeſſ. 25. ſub Pio IV. Definitum in iis eſt contra Novatores, nec Laicos, nec etiam Sacerdotes, quando non operantur Sacris, ſive non conficiunt, jure Divino adſtringi ad communionem ſub utraque ſpecie; Poſſe etiam Eccleſiam in adminiſtrandis Sacramentis ſalva eorum ſubſtantia ritus ad majorem ſuſcipientium utilitatem immutare; Totum etiam atque integrum Chriſtum, ac verum Sacramentum ſub qualibet ſpecie contineri; Non denique parvulis neceſſariam eſſe Euchariſtiæ communionem quæ decreta in MS. Vaticani Archivii his verbis concepta ſunt.

LXXI. *MS. Vat. arch. ſign. n. 3212. p. 164.* De communione ſub utraque ſpecie, & communione parvulorum.

Sacroſancta Œcumenica, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata præſidentibus in ea eiſdem Apoſtolicæ Sedis Legatis, cum de tremendo & Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento varia diverſis in locis errorum monſtra nequiſſimi Dæmonis artibus circumferantur, ob quæ in nonnullis provinciis a Catholicæ Eccleſiæ fide atque obedientia videantur plures diſceſſiſſe, cenſuit, ea quæ ad communionem ſub utraque ſpecie, & parvulorum pertinent, hoc loco exponenda eſſe. Quapropter cunctis Chriſti fidelibus interdicit, ne poſthac de iis aliter vel credere, vel docere, vel prædicare audeant, quam eſt his decretis explicatum, atque definitum.

Laicos, & Clericos non conficientes non abſtringi jure divino ad communionem ſub utraque ſpecie.

Caput I.

Itaque Sancta ipſa Synodus a Spiritu S. qui Spiritus eſt ſapientiæ, & intellectus, Spiritus conſilii, & pietatis, edocta atque ipſius Eccleſiæ judicium, & conſuetudinem ſecuta, declarat, ac docet, nullo divino præcepto laicos non conficientes obligari ad Euchariſtiæ Sacramentum ſub utraque ſpecie ſumendum, neque ullo pacto ſalva fide dubitari poſſe, quin illis alterius ſpeciei communio ad ſalutem ſufficiat; nam & ſi Chriſtus Dominus in ultima cœna venerabile hoc Sacramentum in panis, & vini ſpeciebus inſtituit, & Apoſtolis tradidit: non tamen illa inſtitutio, & traditio eo tendunt, ut omnes Chriſti fideles ſtatuto Domini ad utramque ſpeciem accipiendam aſtringantur, ſed neque ex ſermone illo apud Joannem ſexto recte colligitur utriuſque ſpeciei communionem a Domino præceptam eſſe, utcumque juxta varias Sanctorum Patrum, & Doctorum interpretationes intelligatur. Namque, qui dixit, Niſi manducaveritis Carnem filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis; *dixit quoque*, ſi quis manducaverit ex hoc Pane, vivet in æternum, *& qui dixit*, qui manducat meam Carnem, & bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam. *Dixit etiam*, Panis, quem ego dabo, Caro mea eſt pro mundi vita. *Et denique qui dixit*, Qui manducat meam Carnem, & bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in illo, *dixit nihilominus*, Qui manducat hunc Panem vivet in æternum.

Eccleſiæ poteſtas circa diſpenſationem Sacramenti Euchariſtiæ.

Caput II.

Præterea declarat, hanc poteſtatem perpetuo in Eccleſia fuiſſe, ut in Sacramentorum diſpenſatione ſalva illorum ſubſtantia ea, ſtatueret vel mutaret, quæ ſuſcipientium utilitati, ſive ipſorum venerationi pro rerum, temporum & locorum varietate magis expedire judicaret; id autem Apoſtolus non obſcure viſus eſt innuiſſe, cum ait: Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei, *atque ipſum quidem hac poteſtate uſum eſſe ſatis conſtat, cum in multis aliis, tum in hoc ipſo Sacramento: cum ordinatis nonnullis circa ejus uſum.* Cætera, *inquit*, cum venero, diſponam, *quare agnoſcens S. Mater Eccleſia hanc ſuam in adminiſtratione Sacramentorum authoritatem, licet ab initio Chriſtianæ Religionis non infrequens utriuſque ſpeciei uſus fuiſſet: tamen progreſſu temporis latiſſime jam mutata illa conſuetudine gravibus, & juſtis cauſis adducta hanc conſuetudinem ſub altera ſpecie communicandi approbavit, & pro lege habendam decrevit, quam reprobare, aut ſine ipſius Eccleſiæ authoritate pro libito mutare non licet.*

To-

Totum, & integrum Chriſtum, ac verum Sacramentum ſub qualibet ſpecie ſumi.

Caput III.

Inſuper declarat, quamvis Redemptor noſter, ut antea dictum eſt, in ſuprema illa cœna hoc Sacramentum in duabus ſpeciebus inſtituerit, & Apoſtolis tradiderit, tamen fatendum eſſe, etiam ſub altera tantum ſpecie totum, atque integrum Chriſtum, verumque Sacramentum ſumi, ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem eos defraudari, qui unam ſpeciem ſolam accipiunt.

Parvulos non obligari ad Communionem Sacramentalem.

Caput IV.

Denique eadem S. Synodus docet, parvulos uſu rationis carentes nulla obligari neceſſitate ad Sacramentalem Euchariſtiæ communionem: ſiquidem per Baptiſmi lavacrum regenerati, & Chriſto incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam illa ætate amittere non poſſunt. Neque ideo tamen damnanda eſt antiquitas, ſi eum morem in quibuſdam locis aliquando ſervavit: ut enim Sanctiſſimi illi Patres ſui facti probabilem cauſam pro illius temporis ratione habuerunt; ita certe eos nulla ſalutis neceſſitate id feciſſe, ſine controverſia credendum eſt.

De Communione ſub utraque ſpecie, & parvulorum.

Canon. I.

Si quis dixerit, ex Dei præcepto, vel neceſſitate ſalutis, omnes & ſingulos Chriſti fideles utramque ſpeciem Sanctiſſimi Euchariſtiæ Sacramenti ſumere debere, Anathema ſit.

Canon II.

Si quis dixerit, Sanctiſſimam Eccleſiam Catholicam non juſtis cauſis, & rationibus adductam fuiſſe, ut laicos, atque Clericos non conficientes ſub panis tantummodo ſpecie communicaret, aut in eo erraſſe, Anathema ſit.

Canon III.

Si quis negaverit totum, & integrum Chriſtum omnium gratiarum fontem, & authorem ſub una panis ſpecie ſumi, quia, ut quidam falſo aſſerunt, non ſecundum ipſius Chriſti conſtitutionem ſub utraque ſpecie ſumatur, Anathema ſit.

Canon IV.

Si quis dixerit, parvulis, antequam ad annos diſcretionis pervenerint, neceſſariam eſſe Euchariſtiæ communionem, Anathema ſit.

Duos vero articulos alias propoſitos, nondum tamen excuſſos, videlicet: An rationes, quibus S. Catholica Eccleſia adducta fuit, ut communicaret laicos, atque etiam non celebrantes Sacerdotes ſub una tantum ſpecie panis, ita ſint retinendæ, ut nulla ratione Calicis uſus cuiquam ſit permittendus, & an ſi honeſtis, & Chriſtianæ charitati conſentaneis rationibus concedendus alicui vel Nationi, vel Regno Calicis uſus videatur, ſub aliquibus conditionibus concedendus ſit, & quænam ſint illæ; eadem S. Synodus in aliud tempus, oblata ſibi quamprimum occaſione, examinandos atque definiendos reſervat.

Promulgatum mox fuit aliud decre- LXXII.
tum de inſtauranda diſciplina Eccleſia- *Ib. c. 165.*
ſtica, atque ad avaritiæ ſordes omnes
detergendas, Sacri Ordines ſine ullo ſti-
pendio, vel lucri illecebra conferri juſ- *Ibid. c. 1.*
ſi; ad Sacerdotalem etiam tuendam di-
gnitatem prohibitum, ne quis ſacris ini-
tietur, niſi annuum vectigal, aut Eccle- *Cap. 2.*
ſiaſticum cenſum ad vitam honeſte ſu-
ſtentandam obtineat; pro divino etiam
cultu aſſerendo lata lex, ut qui non re- *Cap. 3.*
ſident, vel non miniſtrant in divinis of-
ficiis, vel nihil, vel minus tertia parte
percipiant ex Eccleſiaſtico cenſu; ut in *Cap. 4.*
Parochialibus Templis numerus Sacerdo-
tum idoneus ad Sacramenta adminiſtran-
da ſuſtentetur, propterea Epiſcopus in- *Ibid. c. 5.*
ſtructus authoritate, ut poſſit aliarum
Eccleſiarum vectigalia iis attribuere; i-
gnaris aut profligatæ vitæ Rectoribus Ec- *Ibid. c. 6.*
cleſiarum Coadjutores, aut Vicarios ad-
jungere; ſi qua collapſa fuerit Eccleſia,
ejus vectigalia ad aliam transferre; ob- *Ibid. c. 7.*
ſtringere Regulares, ut conſtitutam vi-
tæ rationem pie colant; quæſtorum Ec-
cleſiarum, vel Monaſteriorum, vel Xe- *Ibid. c. 8.*
nodochiorum munus ob graviſſimas cor-
ruptelas abrogatum, indulgentiæque non
ad captandum quæſtum, ſed ad promo- *Ibid. c. 9.*
vendam pietatem conferri juſſæ. Deni- *Ibidem.*
que proxima Seſſio ad decimam ſepti-
mam Septembris diem indicta.

Ineunte Auguſto Galli Oratores habi- LXXIII.
ta oratione flagitarunt a Synodo nomine Caroli IX. Gallorum Regis, ne controverſiæ graviores de dogmatibus fidei haberentur, antequam præſules Galli ad Concilium veniſſent, medio vero flexu temporis duos articulos de Calicis conceſſione diſcuti, & ponderari poſſe. Quare admiſſæ ſunt Gallicorum Oratorum
preces, atque de Calice acriter actum eſt. *Tom. de*
Articuli duo, ſuper quibus Patres dicent *Conc. 11.*
ſententias propoſiti in Congregatione ge- *Ext. eti-*
nerali die XXII. Auguſti MDLXII. *am in a-*
An communio ſub utraque ſpecie petita *ctis per*
nomine Cæſareæ Majeſtatis pro Sacro Ro- *Aſtul-*
mano Imperio, totaque Germania, pro *phum Ser-*
Regnis Hungariæ, & Bohemiæ, Archi- *ventium*
ducatu Auſtriæ, & aliis omnibus Maje- *MS. ſig.*
ſtatis Sacræ Cæſareæ Provinciis, & Do- *n. 1199. p.*
77.

miniis ad eeudem pertinentibus, ſit a Sanctæ Synodo concedenda ſub infraſcriptis conditionibus.

Acta per Gabr. Paleott. mſ. Fr. Car. Barb. ſig. n. 24. p. 157.

Primo, ut ſub utraque ſpecie communicare volentes, in reliquis omnibus, tum quoad Sacramentum hoc, quam cætera Sacramenta, item in quacumque materia, quæ ad fidem, doctrinam, ritumque pertinet, conveniant corde, & oris confeſſione, cum iis omnibus, quæ a Sancta Romana Eccleſia ſunt recepta, necnon decreta omnia hujus Sanctæ Synodi, tam promulgata, quam promulganda religioſe admittant, & obſervent. Secundo, ut Paſtores dictarum Nationum, & Concionatores credant, & doceant conſuetudinem ab Eccleſia probatam, & dein obſervatam, videlicet communicandi ſub altera tantum ſpecie, non eſſe alienam a Divino jure; immo laudabilem, & tanquam legem obſervandam, niſi aliter ab Eccleſia ſtatuatur, quodque aliter pertinaciter ſentientes hæretici ſint cenſendi, nec aliis dent hanc communionem ſub utraque ſpecie, niſi qui crediderint hanc veritatem, & eam confeſſi fuerint. Tertio, quod Sanctiſſimo Domino Noſtro Papæ, ut legitimo univerſalis Eccleſiæ Epiſcopo, & Paſtori, debeant fideli animo, & ſincero, ut reverentes filii, omnem obedientiam, & reverentiam exhibere. Quarto, quod Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis Prælatis ſuis ſimiliter debitam obedientiam, & reverentiam præſtent. Quinto, ut hic uſus Calicis eis tantum permittatur, qui contriti, & confeſſi fuerint juxta Catholicæ Eccleſiæ conſuetudinem. Item ut Ordinarii quam diligentiſſime omnibus cautionibus provideant, ne in adminiſtratione Sanguinis, aliquod ſacrilegium, aut profanatio admittatur: ſuper quibus omnibus prædictis eorum conſcientia oneratur.

Secundus articulus, an ſit danda hæc facultas Archiepiſcopis, & Epiſcopis dictorum locorum, ut unuſquiſque eorum tanquam delegatus Sedis Apoſtolicæ, poſſit committere curatis Eccleſiarum exiſtentium intra Diœceſim ſuam, ut communicent petentes ſub utraque ſpecie in dictis Eccleſiis tantum, ſub conditionibus tamen ſupraſcriptis.

Latior viſus eſt primus articulus, agenteque Oratore Cæſareo ita contractus eſt. Ut quatenus de Sacri Romani Imperii locis ſit mentio, id ad Germaniam tantum pertinere dignoſcatur. His ſubdit Gabriel Palæottus in actis.

LXXIV. Pridie, quam ſententiæ in conſeſſu rogari cœptæ eſſent die XXVIII. Auguſti MDLXII. Quinqueccleſienſis Cæſareus Orator extra ordinem dicendi venia poſtulata, ſic ad Patres locutus eſt.

Commodius autumo, Patres Ampliſſimi, atque facilius de tota hac re, de qua nunc nobis ſententia dicenda eſt, deliberaretis, ſi quæ ad eam faciunt, æque vobis, ac mihi nota eſſent. Prudentia quidem veſtra ſingulari, ac rerum omnium uſu proſpicere plurimum poteſtis, ſed mallem, ut quæ auribus accepiſtis, illud & mente cogitetis, & oculis conſpexiſſetis; profecto illud primum inter vos omnes conſtaret, Imperatore veſtro nihil ſanctius, nihil religioſius, ab eo quoque tam inſigni pietate prædito nihil poſtulari, quod ſibi prius ipſe non perſuaſerit, fidei Catholicæ rationibus expedire, ac nolle eum, cum in anteacta ſua vita id ſemper egerit, ut vel proprio exemplo, vel publicis actionibus de communi Religione optime mereretur, in ſenectute nunc poſitum, & ad Chriſti Tribunal pene poſitum de eadem nunc male mereri, neque vero decipi eum, aut errare tanta in re poſſe dubitaretis, ſi quanta & prudentia, & aſſiduitate Imperii res adminiſtret, penitus cognoſceretis. Equidem, tametſi ſenſus hominum & voluntates percipere non facile quis mortalium poteſt, videor mihi tamen id poſſe veriſſime affirmare effeciſſe Cæſarem ſummo, quo excellit, ingenio, & diuturna rerum maximarum experientia, ut ſuorum populorum mentem, atque animum optime intelligat. Is igitur videt nunc, ac teſtatur, Calicis divini communio, ſi a quibus petitur, non conceditur, nihil eſſe proprius, quam ut magna ſuorum populorum pars a Chriſtiana omnino Religione, atque etiam a ſuo Imperio deficiant, quos ille adhuc in officio ea tantum ratione continuit, quod ſpem dedit fore brevi, ut eorum votis Eccleſia ſatisfaceret, ſi vero permittitur, omnia ex ſententia ſucceſſura pro certo pollicetur, atque confirmat. Quis ergo tam pio, & prudenti Imperatori non credat? Quis tanto Viro de ſuis rebus affirmanti audeat refragari? neque vero ſuam apud vos authoritatem tantum habere ponderis poſtulat, ut quod non poſſitis, quod non fas ſit, quod non liceat, propterea faciatis. Non eſt is Cæſar, qui cum juris veſtri, ac poteſtatis tuendæ partes ſuſtineat, & ſuſtinere morte ipſa paratus ſit contra jus, & poteſtatem veſtram aliquid aut requirat, aut meditetur. Res cujuſmodi ſit, præclare ipſe intelligit, novit morem Eccleſiæ ſemper fuiſſe, ut quæ ad ejus arbitrium pertinerent, id eſt, quæ ſalva fide poſſent inverti, pro temporum ratione commutaret, ita & in multis rebus, & in hac ipſa Calicis communione; nam cum nihil antea de hac re ſancitum eſſet, in Concilio primum Conſtantienſi lex lata fuit, quæ multis in hoc genere & incommodis,

Act. Conc. Trid. per Gabr. Paleot. And. Rota. MS. Fr. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 160.

Quinqueccleſienſis ad Patres pro uſu calicis loquitur.

dis, & hæreſibus occurreret. Quam legem in alio paulo poſt concilio aliqua ea parte publica utilitas abrogavit. Eam non longo poſt intervallo Pius Secundus Pontifex Maximus reſtituit, cuius demum irritandæ poteſtatem Paulus III. & Julius Summi Pontifices, tametſi res non ſucceſſerit, conceſſerunt.

Quid Græcos commemorem, qui ne ab Eccleſiæ gremio detraherentur, falſis multis eorum opinionibus, quibus tamen nihil de Catholica fide detraheretur, & in hoc ipſo Calicis uſu, aut annuere, aut connivere Eccleſia conſuevit. Et quidem præclare. Etenim ſi Moyſes populo ad duritiam cordis eius nonnulla permiſerat, cur idem nobis non ſervandum eſt? cur ritus, & conſuetudines chariores, quam animarum ſalutem habebimus? cur ex Apoſtoli præcepto inſipientes, cum ſimus ipſi ſapientes non ſuſtinuerimus? cur ægrotantes fratres noſtros eo, quo videntur indigere, medicinæ genere non curabimus? Fatetur Cæſar, & dolet, morbum eſſe hunc Provinciarum ſuarum, ut Calicis uſum exoptent, mallet, ut ſicut ipſe in Eccleſiæ Romanæ conſuetudine ſemper acquievit, in qua etiam mori deliberavit, idem & cæteri facerent, ut omnes, quemadmodum eodem nomine, ita iiſdem quoque moribus, & ritibus uterentur. Sed conſolatur ipſe ſe, quando intelligit morbum hunc non eſſe huiuſmodi, qui ſine ulla fidei offenſione facili, & uſitato medicamento curari non poſſit. Non enim hæreſis illa eſt, ſiquidem nulla ſe id neceſſitatis opinione poſtulare homines illi teſtantur, & fateri, quotieſcumque opus fuerit pollicentur; Alteram tantum ſpeciem non ignoras totum id continere, quod ad ſalutem acquirendam ſatis ſit, ſed tum ſuperſtitione quadam, quam ipſi Religionem, ac piam ſententiam appellant, cum Chriſti Domini inſtitutionem ſervare integram expetunt, tum ea potiſſimum ratione ad id & cupiendum, & poſtulandum impelluntur, quod ſicut Viri nonnulli & doctrina, & pietate præſtantes hoc in loco aſſeruerunt, augeri divinam gratiam utraque ſpecie credunt, eo in primis argumento, quod vident Chriſtianos homines, cum utraque ſpecie uterentur, id eſt in primis naſcentis Eccleſiæ temporibus longe, quam nunc ſunt meliores fuiſſe, & ad Chriſti fidem defendendam, & propagandam alacriores, quorum etiam quidam [ut legitur] conſecrato Sanguine in tormentis recreati ſunt, ut martyrium fortius ſuſtinerent. Hæc ſententia, & perſuaſio ipſis eripi nullo modo poteſt; cæteris in rebus Romanam Eccleſiam Matrem, & Magiſtram agnoſcunt, & venerantur, pro qua etiam & pro omnibus

ſacris ordinibus Deum precari, & alios, ut idem faciant, hortari conſueverunt, nec Sacerdotem ullum unquam admiſerunt, qui & vitam cælibem non gereret, & rite ordinatus non eſſet omnino, cum in medio hæreſum igne, & ſordibus jam diu hi homines verſentur, incolumes tamen adhuc & immaculati permanſerunt, quamobrem, ut filiis parentes parvis quibuſdam in rebus obſequuntur, ut in majoribus, & gravioribus ſubiectos eos, atque obedientes habeant, ita horum hominum, qui filii veſtri ſunt, ut in Eccleſiæ gremio contineantur, poſtulatis his, quibus nec fides Catholica violatur, & multorum exemplo, & magna ratione, conditionibus præſertim, quas produximus, licet aſſentiri, ſatisfaciendum nobis eſt, ut Regna manima, clariſſimaſque Provincias in Romanæ Eccleſiæ obedientia, & Chriſtiani Imperatoris ditione, atque Imperio conſervetis. Quod quidem eo ſtudioſius, atque libentius facere, Patres Ampliſſimi, debetis, quod magna ſpes eſt fore, ut multi, & nobiles in primis Viri, qui a germana Eccleſiæ doctrina, cum in aliis rebus, tum in eo præſertim deflexerunt, quod Calicis ejus uſum nulla aut Conciliorum, aut Pontificum authoritas, aut arma denique ipſa potuerunt adhuc extorquere, ſi hanc conſuetudinem ſervare jure ſe poſſe cognoverint, in Matris Eccleſiæ complexum, quemadmodum dictitabant ſe eſſe facturos, omnibus abiectis, & deteſtatis hæreſibus revertantur. Quod ſi fieret, felix inter cætera Regna Bohemia, felix Hungaria, ubi, ut innumerabilia alia incommoda omittam, nulli fere jam Presbyteri, qui ſacra conficiant, reperiuntur; inde fere omnes aufugerunt, ne utramque ſpeciem communionis cogantur adminiſtrare, ſed pro iis nihil petitur, qui veſtram poteſtatem non agnoſcunt, atque ſuffugiunt, illud tantum poſtulatur, ut ſi a falſis, ac pernicioſis ſuis ſenſibus ad veram Religionem ſe conferant, ea indulgentia, atque conditione poſſint in Eccleſiæ gremium admitti, quod negare quis jure poteſt? quis non proprio ſanguine vere Catholicus, nedum honeſta, atque uſitata permiſſione, errantes in tenebris, atque in umbra mortis animas ad veritatis, & vitæ lucem revocaret? Hac de cauſa homo Deus factus eſt, mortem in ligno Crucis oppetiit, nos ritus quoſdam immutare recuſabimus? Etenim horum Regnorum, ac Provinciarum Oratores [quemadmodum in concilio Baſileenſi factum eſt] non adſunt, qui hæc poſtulent, ſed illud ſcitote, Patres Sanctiſſimi, non eſſe Regna aut integra, aut propter tot hæreſum fluctus in eo ſtatu, ut inde pu-

Act. Conc. Trid. mſ. Fr. Card. Barb. ſig. n. 24. p. 161.

blicæ Legationes expectandæ ſint. Intercedit, ut olim Moyſes, pro toto populo, ita nunc pro ſuis hominibus Imperator. Quod Nationes illæ univerſæ, ſi poſſent, uno ore nobiſcum agerent, agit unus earum optimus, & prudentiſſimus Princeps, & veſtrarum partium ſtudioſiſſimus. Quærent fortaſſe alii, cur id a Pontifice Maximo non poſtulatur? quibus reſpondemus Summum ipſum Pontificem, a quo ſuperiore anno id petitum fuit, rei hujus deliberationem ad concilium rejeciſſe, tum quia rem communi Patrum ſententia decretam, gratiorem illis Nationibus putavit futuram, tum ut quando per concilium Conſtantienſe prohibitum id primum fuit, per generale aliud concilium nunc demum permitteretur, ſimul & illud prudentiſſime ſpectavit, ut tot conciliatis per vos animis concilium vere haberi omnes intelligerent. Unum eſt, quod petitioni huic maxime videtur adverſari: Sanguinis conſecrati timetur effuſio, & quidem recte; ſed ne quid hujuſmodi accidat, curabunt Epiſcopi, & Parochi diligentiſſime. In duobus autem malis, cum fugiendum majus eſt, minus eſt eligendum. Hinc certa multarum Provinciarum quies, ſalus, tranquillitas, magna fidei Catholicæ propagandæ ſpes; alienatio, atque defectio, magna rerum Germanarum confuſio, ac perturbatio; hinc aliquod ſacrilegii periculum, quod licet vitæ ipſi merito anteponendum ſit, tamen, quando Chriſtus Dominus, & Deus noſter tat labores, & cruciatus ſuſtinere, & ſuum pretioſum Sanguinem effundere voluit, pro certo habendum eſt, cum animarum ſalus curatur, nihil quod humana imbecillitate committitur, ei magnopere diſplicere. Quæ cum ita ſint, Patres, tantam de Eccleſia Dei bene merendi occaſionem agnoſcite, & amplectimini rei bene gerendæ tempus, ſi hoc amittitur, nullum præterea reperietur. Agitur nunc, ut ritum quemdam, & conſuetudinem, & natura, & ratione mutabilem mordicus tenentes, Regna maxima, nobiliſſimaſque Provincias ſtatim amittatis, aut illam paululum inflectentes pacata omnia, atque tranquilla ſumma cum fidei Catholicæ, & Romanæ Eccleſiæ amplitudine reddatis. Hæc omnia a me non tam ut Oratoris, quam ut Epiſcopi, & Romano Pontifici jureturando devincti perſonam gerente, atque ex conſcientia dicta eſſe velim exiſtimetis.

LXXV. *Aſtulph. Servantius in Actis Cong. habita 22. Aug. 1562.*

Cardinalis etiam Mantuanus in Congregatione habita XXII. Auguſti peroravit, Imperatorem maximis precibus contendere in literis ſuis, ut in Hungaria, Bohemia, ac aliis Provinciis ſibi ſubditis communio Calicis permittatur, in ſpem enim magnam ſe adduci, maximam aberrantium partem a fide Catholica ad Eccleſiæ gremium ea ratione redituram, ejuſdemque Cæſaris fidem, religionem, ac prudentiam commendavit, ſine cujus auxilio hæc Sancta Synodus congregari non potuiſſet, Patreſque admonuit, ut hæc ſumma conſilii maturitate perpenderent, ut Synodus felices exitus ſortiretur.

Graviſſimæ utrinque rationes diſtrahebant animos, quas Gabriel Palæottus in actis ſuis commemorat.

Rationes, ex quibus petitio Germanorum, & aliorum, ut eis concedatur communio ſub utraque ſpecie æqua, ac decens videtur.

I. Quod Eccleſia diutiſſimo ſpatio plus mille, & ducentorum annorum hunc morem, admiſit, ut indifferenter omnes communicarent ſub utraque ſpecie, quibus temporibus fuerunt Apoſtoli, Martyres, & tot alii Sancti, ac Religioſi, & tot concilia ſanctiſſima, quæ nunquam improbarunt hoc ſtatutum. *Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. Aud. Rot. uſq. Franc. Card. Bot. ſig. n. 24. p. 171.*

II. Quod hic eſt purus ritus, quem Eccleſia poteſt, prout ei videtur, mutare, idque concilium Conſtantienſe admittit. Quod ſi aliquo tempore id permitti poſſe debet, certe nunc maxime expedire videtur, tot urgentibus cauſis, quæ notæ ſunt, alias nunquam in poſterum erit hoc concedendum, & fruſtra concilium permiſiſſet aliquando poſſe mutari, ſi nunc non conceditur. Uſum calicis eſſe concedendum rationibus probatur.

III. Quod Paulus III. id certis conditionibus in Germania conceſſit, nec nova hæc eſt permiſſio, imo hodie in Gallia Monachi aliquot non celebrantes Miſſam, & Rex ipſe certis temporibus, utramque ſpeciem ſumunt, & tota Græcia obſervat, & alia etiam loca abſque ullo ſcandalo, ſeu periculo.

IV. Magna efflagitatio Majeſtatis Cæſareæ, cui hæc dignitas committitur ab Eccleſia, hac præcipue de cauſa, ut Catholicam Religionem tueatur, & augeat; cumque ejus authoritas hac in parte fide publica nitatur, ei diffidere nefas videtur, iiſque aſſidue urget, & proteſtatur, hanc rem utilem maxime Sanctæ Eccleſiæ futuram, ſi concedatur, & damnoſam, ſi negetur, itaque illi potius credendum eſſe, qui ita affirmat, quam aliis, qui tantum dicunt ſe vereri.

V. Apponuntur tot conditiones in ejus uſu, ut major inducenda ſit Religio in his Nationibus ſi concedatur, quam ſi negetur.

VI. Exemplum Græcorum, qui habent uſum Calicis, & tamen ab Eccleſia non ſunt ſeparati, diciturque eis etiam conceſ-

ceſſum privilegium a Paulo III. nec apud eos auditur ullum periculum effuſionis, prout atteſtantur Prælati, qui hic adſunt, & habent Eccleſias ſuas in iis locis.

VII. Certa pernicies eſt tot Nationum, & concitatio eorum adverſus Catholicos, ſi eis prohibeatur, & magna ſpes incolumitatis, ſi concedatur, ut omnes iis affirmant, qui notitiam eorum habent, non tantum Prælati Nationales, & Imperator ipſe, ſed etiam alii cujuſcumque Ordinis, velut Cardinalis Mantuanus. Item Nuntius Papæ ad Imperatorem, Theologus Caniſius, & alii, immo Papa ipſe, qui olim in iis locis verſatus fuit, creditur huic conceſſioni ſatis acquieſcere.

VIII. Magnum periculum perturbandi, & interrumpendi Concilii ex proximis Comitiis Germaniæ, ſi eis denegetur, & omnia armis, & ſeditionibus vexandi, cum præſertim hoc jam a multis annis aſſidue petierint, nec conditiones ullas ad declarandam piam eorum mentem recuſaverint.

IX. Quod ſi abutantur hoc uſu Calicis, aut progreſſu temporis cognoſcatur, detrimentum hinc accidere Catholicæ Religioni, ſtatim poterit revocari, hoc enim inter alias conditiones comprehenditur.

X. Exempla varia ſimilium rituum, quæ aliquando conceſſa, aut diſſimulata ſunt, modo Nationes ad unitatem fidei, in his, quæ præcipua ſunt, reducantur. Sic in Concilio Florentino Græci ad gremium Eccleſiæ redacti ſunt, & uſus Calicis non ideo eis interdictus.

XI. Quidquid accidet, magna erit Catholicorum conſolatio, ſe nihil prætermiſiſſe, ut illi nobiſcum pure, & ſancte conjungerentur; magna etiam hinc ratio ad redarguendos adverſarios, atque eorum malitiam patefaciendam coram rudibus eorum populis, ut hinc agnoſcere incipiant, ſe ab illis occulte decipi.

XII. Controverſum adhuc eſt apud Theologos, an plus gratiæ acquiratur ex ſumptione utriuſque ſpeciei, quam unius tantum, ideo qui petit utramque, eligit tutiorem partem, & injuria ei fit, ſi prohibeatur.

Rationes quod non videatur concedenda Germanis, & aliis communio ſub utraque ſpecie.

LXXVI. Act. Conc. Trid. per Gabr. Paleot. Aud. Rot. MS. Franc. Card. Barb. ſig. n. 24. pag. 172.

I. Ingens ſcandalum, quod orietur apud alias Nationes Catholicas, quæ inſtitutæ in hac laudabili Eccleſiæ conſuetudine, abhorrent maxime ab uſu Calicis. Immo inter ipſuſmet Germanos permulti ſunt, qui hoc damnant, unde excitabitur facile perturbatio inter eos, & in tota Eccleſia.

II. Hoc exemplo cæteræ Nationes, quæ non prorſus conſtantes ſunt in fide Romanæ Eccleſiæ, ſtatim idem petent, nec recte eis poterit denegari, paulatimque videbimus pravum hunc morem apud omnes irrepere, qui poſtea cohiberi non poterit.

Rationes quibus probatur uſum calicis non concedendum.

III. Alias ſub temporibus Concilii Conſtantienſis, & noviſſime temporibus Pauli III. cum hoc idem ſub quibuſdam conditionibus eſſet eis conceſſum, illi tamen numquam eas obſervarunt, ita ut cum ſæpius periculum factum ſit hac in re de eorum verbis, ſtatu, & fide, & promiſſione, nunc ſtultum videtur id amplius tentare.

IV. Hoc eis conceſſo, æque & conjugium Sacerdotum, & eſus carnium [nempe quadrageſimæ tempore] ab eis poſtulabitur, immo jam aliqui ex iis incipiunt nunc petere, cum dicant hæc tria eadem ratione niti. Hæc autem quam valde piorum aures offendant, & ab Eccleſia Dei repellenda ſint nemo non videt.

V. Rationes, quibus olim adducta fuit Eccleſia, ut ſub una tantum ſpecie communicaret, videbuntur quodammodo injuſtæ fuiſſe, & non neceſſariæ, cum potuerit tunc æque concedi hic uſus Calicis ſub iiſdem conditionibus, quibus hodie dari petitur, & tamen antea indiſtincte fuit conſueto unius ſpeciei recepta, & a Conſtantienſi Synodo probata.

VI. Conſtat inter omnes eos petere, quia vulgo ipſimet ajunt, dari ſibi detruncatam cœnam Dominicam, & quia plus divini auxilii ſperant ſe conſequi ex uſu utriuſque ſpeciei. Nunc igitur quamvis ex conditionibus adjectis teneantur aliter confiteri, erit tamen hæc proteſtatio inepta, & ridicula, cum animus eorum ſatis certus, & exploratus ſit, & potius dabitur eis occaſio perjurii, & ſacrilegii.

VII. Hi qui petunt, ſi in aliis etiam Hæretici ſunt, non licet hoc eis concedere, niſi prius re ipſa alias hæreſes deponant, & teſtimonium evidens factis, non verbis ſolis dent, ſe ab aliis erroribus diſceſſiſſe; quod ſi Catholici effecti ſunt, impoſſibile videtur, eos tangi adeo ardenter hoc deſiderio, niſi ex perverſa aliqua ratione, quoniam qui Catholicus eſt, tuto acquieſcit traditionibus Majorum, nec amplius eſt ſolicitus, immo qui adeo pertinaciter certat ſuper re, quæ nihil expedit ad ſalutem, is eo magis ſuſpectus redditur, & ab eo vehementer cavendum.

VIII. Ratio illa Eccleſiæ ob periculum effuſionis, ac ſacrilegii adhuc vigebit; numquam enim adhibitis etiam omnibus cautionibus huic rei poterit provideri, præſertim in magna multitudine diebus Paſchatis, ubi cadus vini vix ſufficiet, qui

Digitized by Google

nec poterit, nec decebit conſecrari, nec ſenibus, nec paraliticis, abſque magno periculo miniſtrari.

IX. Si quamdu Eccleſia permiſit uſum Calicis, id fecit diſſimulatione quadam, & ſenſim admiſſum, non ſtatim generaliter ullo in loco introductum, propter ſcandalum, & alia incommoda; nunc vero generali illud Synodi decreto conſtituere nimis novum eſt, ab antiquiſſimis Patribus numquam probatum.

X. Mirum eſt tot alias, vere catholicas Nationes, quæ nunquam in fide vacillarunt, ac zelo Dei, & ſcientia præſtant, eas tamen non ſolum hoc non appetere, ſed potius deteſtari. Quomodo igitur exiſtimabimus hos, qui quotidie improbum aliquid adverſus Eccleſiam machinantur, ſola nunc pietate, ac Dei cultu, & non potius malitia hæc efflagitare?

XI. Si quid concedendum eſſet, id a Summo Pontifice fieri oportet, qui per ejus Legatos, Nuntios, & Miniſtros recte inſtructus eſſe poteſt de moribus, ingenio, & fide iſtorum, qui petunt. At Patres, qui ſunt in Synodo, nullam fere harum Nationum notitiam habent, nec tuta conſcientia videntur id poſſe indulgere, cum neſciant, qui ſint, quantum eis fidendum, quid de eis ſperandum.

XII. Nullo unquam tempore tot hæreſes circa hoc Sacramentum extiterunt, quot hodie vigent. Ubi aliquid nos immutamus, ſtatim aliqua hæreſis ex iis majores ſumit vires, faciliuſque imperito populo hinc perſuadetur, ſic & cætera hujus Sacramenti immutari poſſe, aut non omnino eſſe firmum, quod a nobis hactenus defenſum eſt. Hæretici nihil magis quærunt, quam unitatem hanc Eccleſiæ ſcindere. Porro novitates omnes fugiendæ ſunt, & antiquis traditionibus, tanquam tutiori regulæ hærendum.

Conditiones apponendæ, ſi quando concedatur ſub utraque ſpecie.

I. Quod in omnibus, tam circa hoc Sanctiſſimum Sacramentum, & omnia alia Sacramenta, quam circa quæcumque alia pertinentia ad fidem, & ad ritus, conforment ſe cum Sancta Romana Eccleſia, & confiteantur in primis, ut acceptent decreta, & alia ab hoc Sancto concilio terminata, & terminanda.

II. Credant, & doceant conſuetudinem ab Eccleſia probatam, & diu obſervatam, videlicet communicandi ſub altera tantum ſpecie eſſe nedum conſentaneam Divino juri, ſed laudabilem, & pro lege obſervandam, niſi ab Eccleſia aliter ſtatuatur, & quod aliter pertinaciter ſentientes Hæretici ſunt cenſendi.

III. Quod Sanctiſſimo D. N. tanquam univerſali Eccleſiæ Epiſcopo, & Paſtori, fideli, & ſincero animo tanquam obedientes filii omnem obedientiam exhibeant.

IV. Quod Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis Prælatis ſuis ſimiliter obedientiam, & reverentiam præſtent.

V. Quod uſu ipſo, & experimento per aliquod tempus comprobetur, illos in reliquis rebus Religionis nobiſcum convenire, & deinde id ex gratia petant, non tanquam debitum, nec neceſſarium ad ſalutem, ſed ex mera, & ſpeciali gratia.

VI. Si concedendus erit Calix, concedatur unicuique in Provincia ſua, non in aliis locis.

VII. Non compellent aliquos, ut iſto modo communicent.

Reſponſio ad rationes eorum, qui dicunt non eſſe concedendam communionem ſub utraque.

LXXVII. Act. Concil. Trid. per Gabr. Paleot. MS. Fr. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 174.

I. Dicitur adhiberi poſſe Calicem miniſterialem confectum in hunc uſum, prout cernitur in Eccleſia Brixinonenſi, & aliis multis Eccleſiis, & prout olim fieri ſolebat.

II. Quod hodie in tota Græcia, ubi eſt frequentiſſimus populus, nunquam tamen accidit hujuſmodi effuſio, quod Epiſcopus Calaminenſis inter cæteros atteſtatus eſt.

III. Si ratio hæc vera eſſet, fruſtra concilium Conſtantienſe reſervaſſet ſibi hanc facultatem concedendi uſum Calicis.

IV. Idem fere periculum in fractione hoſtiæ accidere poteſt, ut in regula Sancti Dominici expreſſe cavetur, nec in purificatione, qua utimur in die Paſchatis, hoc unquam accidit.

V. Olim tota Eccleſia ſpatio plus mille, & ducentorum annorum ſemper Calicem omnibus conceſſit, nec unquam ſola ſuſpicio hujus periculi tam pium uſum immutavit.

VI. Hodie, qui apud nos utramque ſpeciem petunt, iidem propria authoritate inter ſe utramque ſumunt, & nihil de effuſione metuunt, nec ex hoc ſolo ab ea abſtinent.

VII. Spes recuperandæ eorum ſalutis potior eſſe debet quacumque ſuſpicione, atque omnes has difficultates indubie ſuperare.

Hæc diffuſe expoſita a Draſcovitio Quinqueccleſienſi Epiſcopo narrat Carolus Vicecomes in literis ad Carolum Cardinalem Borromæum III. Septembris datis.

LXXVIII. Ext. in mſ. Franc. Car. Bar. ſig. num. 1345. & in alio Card. Pu ſig. num. 201.

Coactos a Quinqueccleſienſi Epiſcopos Galliæ, Luſitaniæ, Helvetiorumque Oratores in ædibus Archiepiſcopi Pragenſis menſe Septembri refert Carolus Vicecomes Epiſcopus Vintimilienſis, poſtea Cardinalis in literis ad Carolum Borromæum Cardinalem, urſiſſeque ipſos, ut con-

conjungerent ſtudia pro Calice impetrando, & de concilio inique conqneſtum, ſed Luſitaniæ, & Helvetiorum Oratores prudenter illius petita repuliſſe, Gallos, quamvis petitis ſtuderent, non tamen Regia de his mandata accepiſſe: porro Hiſpanos, & Vargam Oratorem fortiter reſtitiſſe Cæſareis, monuiſſeque populos non ſtaturos promiſſis, veritique eam conceſſionem in damnum Regni Hiſpaniarum. Refert etiam incaluiſſe adeo in ea controverſia animos, ut diceret Bavarus Orator, ni concederetur Calix, populos
Ib. p.31. illum uſurpaturos; adderet Quinqueccle-
Ib. p.54. ſienſis, eo non conceſſo præſtare, ut nunquam concilium coactum fuiſſet; plures enim populos, quos impetrandi illius ſpes continuerat in officio, ab Eccleſia defecturos: Cardinalis Mantuanus affirma-
Ibidem. ret, Synodum, niſi Calicis uſum Cæſareis permitteret, ſelices progreſſus non habituram, e contra alii adverſus Calicis uſum ardentiſſime declamarunt adeo, ut Abbas Canonicorum Regularium dieendi impotentia elatus pronuntiarit, petitionem Calieis ſapere hæreſim, & peccatum lethale, qui tamen mox increpitus
Ib. p.58. ab Hercule Cardinale Mantuano, ac ſilere juſſus veniam erroris petiit, acceptaque copia fandi diſtinxit petendi illius a multis ardorem accenſum ex oceaſione Hæreticorum, qui Calicem neceſſarium ad ſalutem exiſtimarunt, quod illuſtre, & conſpicuum erat, atque a pluribus Præſulibus repetitum eſt, ut patet ex MS. Vaticano, in quo imminentia pericula deſcribuntur, ſi populis illis petitus Calix concederetur.

LXXIX. *Tom. de Conc. 11. ſig. num. 3198. p. 10.* Cur non permittenda laicis utraque ſpecies.

Certum eſt, quod is error [*nempe de neceſſitate Calicis*] *ab Wicleff, & Joanne Huſi ad invidiam Eccleſiaſtici Ordinis excitatus fuit; dixerunt enim Sacerdotes communionem Calicis ſolos uſurpaſſe in miſſa, & eadem laicis ad ſalutem neceſſariam invidiſſe. Quod ſi laicis communio Calicis permittatur, proculdubio dicent laici, Joannem Huſi circa hunc articulum veritatem docuiſſe; ſimiliter & Lutheri doctrinam, quæ cum Huſſitica conſonat, injuſte reprehendi, atque condemnari. Valde timendum eſt, ne ſi communio Calicis Regum, & Principum Catholicorum ſubditis concedatur, etiamſi in Catholica Religione ſe permanſuros promittunt, tamen non ſolum in ea non perduraturos, ſed etiam vel in Zuinglianam, vel in Calvinianam hæreſes eſſe lapſuros: nam experientia hactenus docuit, eos, qui ſub Regno Lutheri ſub pane, & vino in Sacramento Euchariſtiæ veritatem Corporis, & Sanguinis Chriſti eſſe crediderunt, tamen majorem partem eorum, vel ad Zuinglianos, vel ad Calvinianos defeciſſe: nec hoc ſane mirum, quia laxatis habenis unius hæreſis, qui facile eadem infecti ſunt, in alias prolabuntur. Atque ex his facile intelligitur, inutilem eſſe perſuaſionem eorum, qui putant, permiſſa Calicis communione laicis, eos in Catholica Religione permanſuros, & retineri poſſe.*

Collatis igitur inter ſe periculis, quæ utrinque & ex permiſſione, & ex denegatione communionis Calicis provenire poſſunt, graviora viſa ſunt, quæ ex permiſſione, quam quæ ex denegatione communionis Calicis accidere poſſunt.

Philadelphienſis Epiſcopus Germanus Eiſtenſis Epiſcopi Suffraganeus, atque Procurator profeſſus ſe homini Deum præferre, licet ejus ſententia Cæſari futura eſſet ingrata, expoſuit, uſum Calicis ſine manifeſto effuſionis periculo uſurpari non poſſe, cum noctu per nives, *Vicecomes*
& glacies, perque abrupta itinera ſan- *Epiſcopus*
guis deferendus eſſet ad infirmos, quo non *Ventimili-*
propitiato illi Sacramentis muniri detre- *enſ. in lit.*
ctaturi eſſent; interea Hæreticos inſolen- *ad Car.*
tiſſime ſe elaturos, atque in perfidia per- *Borrom.*
tinaciſſime hæſuros, & coram populo ja- *mſ. Franc.*
ctaturos, tandem a Papiſtis agnitam ve- *Car. Bar.*
ritatem; imbutos enim eo errore, Ca- *ſig. num.*
licis uſum ex præcepto Domini neceſſa- *1345. p.*
rium; idque lecto Cathechiſmo Luthe- *13.*
rano confirmavit; tum addidit maximam imperitorum multitudinem in ſummum diſcrimen adducendam, ne ad Hæreticos deficeret, cum enim auditura eſſet a Concilio permiſſum Calicis uſum non perpenſis conditionibus appoſitis, ſuſpicaturam hactenus ab Hæreticis prædicatam fidei veritatem, atque ad eorum ritus dilapſuram, ex eo vero ritu in Germaniam inducendo alias quoque Provincias, maximeque Gallias ad novitatem ſpectaturas, conari vero Hæreticos hac ratione, veluti cuneo immiſſo dogmata Catholicorum infringere; tum addidit: cum Calicis uſus pro tota Germania peteretur, proximæ dietæ finem expectandum, ut Germaniæ Epiſcopi de ea re conſulerentur, atque Provinciarum Archiepiſcopi rem cum Suffraganeis expenderent; ac demum concluſit, eos, qui tanto ardore expetebant Calicem, hæreſeos radiee infectos eſſe. *Tridenti ultima Auguſti MDLXII.*

Dixerat Mutinenſis Epiſcopus, permit- LXXX.
ti poſſe Calieem Germanis potiori jure, *Ib. p.41.*
quam permiſerant Apoſtoli Neophytis cæremonias legis, licet jam abolitæ eſſent. At Jo: Baptiſta Hoſius Reatinus Epiſcopus objecit, eas quidem permiſſas, dum mortuæ eſſent, at non mortiferæ, at cum mortiferæ eſſe cœpiſſent ob E-

bio-

bionis hæreſim, eas ſuſtuliſſe: porro nullam ſpem convertendorum Hæreticorum ex Calicis conceſſione affulgere, ac ſaluberrimis monitis informandum Cæſarem, ne ea petat, quæ nec ſubditorum populorum ſaluti, nec Dei Eccleſiæ, cujus ſe acerrimum defenſorem, gerit, conducunt.

Carol. Vicecom. in lit. ad Car. Bor. mſ. Card. Jo. Bapt. Sp. 14. & 20. Aug. & 3. Sep. & 5. Octob. & 29. Octob.

Promoventibus poſtulata de Calice laicis porrigendo Pragenſi Archiepiſcopo, & Epiſcopo Quinqueccleſienſi Cæſareis Oratoribus Menſe Auguſto, ut gratia a populis illud exoptantibus iniretur ſub Maximiliani II. novi Regis auſpiciis, nec votis eorum conſentiente Concilio, ſed ad Pontificem rem referente, Quinqueccleſienſis Epiſcopus contracto ex ea re jurgio Menſe Octobri ineunte terrorem injicere Patribus auſus eſt, ne Germani Concilium turbarent, & conflarent ſchiſma, expectatione ſua illuſi, exeunteque eodem Octobri menſe acerbiora in Congregatione laxavit verba: ſatius fuiſſe, ut nunquam coactum fuiſſet Concilium, jam enim populis Germaniæ abſciſſam ſpem Calicis impetrandi, illiuſque cupidine in hæreſim præcipites ruituros; affulgere enim ſpem exiguam, ut id beneficium a Pontifice conferretur, cui Cardinales a Paulo IV. creati adverſati eſſent. Porro Ferdinandus Cæſar votorum impos inique accepit, Calicis uſum clientibus ſuis negatum, nec enim perpendebat, ut perpenderant Patres, Germanos, Bohemoſque, & Hungaros non pietatis ſenſu delibutos, ſed quadam Lutheranæ hæreſeos contagione perlitos, & ſtulta væſania incitatos calicem flagrantiſſimo eo ardore poſtulaſſe, cumque illius a Pontifice obtinendi ſpe excideret, perturbato animo, Cæſareæ Aulæ Præſulibus adſtantibus, dixit, ut curarent ſtrenue, quæ ad ipſos ſpectarent, ſe poſt hac ad Calixtinos ad fidem Catholicam impellendos, conſuetos labores non ſuſcepturum. Quibus auditis Vicecomes Carolo Borromæo Cardinali author fuit, ut ad pericula graviora avertenda, cœpta de calice actio intermitteretur, & conciliandi Cæſaris ratio iniretur.

Ibid. pag. 1199. Novembr.

Ibidem.

LXXXI. *Tom. 11. de Conc. MS. Arc. Vat. ſig. n. 3198. p. 79.*

Feria IV. in prima Congregatione die XVI. Septembris Juſtinopolitanus Epiſcopus de communione calicis hanc protulit ſententiam adverſus eos, qui Cæſarea gratia, & authoritate eam extorquere affectabant.

Tempus nunc eſt dicendi; de facili a juſtitia deviat, qui plus homines, quam Deum formidat. Magna ergo, Sanctiſſimi Patres, arbitror vos affectos fuiſſe injuria, cum quidam ex Oratoribus dixerit, ut audiſtis, quod Sereniſſimus, & Invictiſſimus Imperator nihil potuit obtinere a nobis & quod etiam habitus eſt contemptui, & nullius fere exiſtimationis. Nonne Patres omnes, cum ſuas ferrent ſententias, hoc in loco extulerunt nomen Sereniſſimi Cæſaris uſque ad aſtra, ipſumque, & piiſſimum Dei, & Eccleſiæ cultorem, & defenſorem prædicarunt? Ego nunc, Beatiſſimi Patres, proferam ſententiam meam ſuper propoſito nobis articulo voluntati Sereniſſimi Cæſaris prorſus conformem.

Sententia Epiſcopi Juſtinopolitani de communione calicis.

Audivimus elapſis diebus, Reverendiſſimum quemdam Patrem fuiſſe teſtatum, ſe ab ore ipſius Sereniſſimi Imperatoris accepiſſe, quod ſummopere Majeſtas Sua id tantummodo ab unoquoque noſtrum optabat, ut non pro ſuæ Majeſtatis voluntate, ſed tantum pro conſcientia, & pro Dei gloria unuſquiſque votum ſuum diceret. Nos igitur, Sanctiſſimi Patres, cum pro gloria Divini nominis, & pro reverentia, & dignitate pretioſiſſimi Sanguinis ſui dixerimus ſententias noſtras, ſatis per omnia feciſſe piæ voluntati Sereniſſimi Cæſaris credendum eſt. Quamobrem eodem nunc ego incedens, iterum dico, totum, integrumque calicis negotium Sanctiſſimo Domino Noſtro eſſe remittendum, nec ullum conficiendum ſuper hoc, aut promulgandum eſſe decretum. Et hæc eſt mea ſententia.

Patrum omnium ſententiæ adeo in univerſum incertæ, & deſignatæ viſæ ſunt, ut nemini exploratum eſſet, quid a pluribus probaretur; ſeptem enim præcipue opiniones probatæ colligebantur. LXXXII.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Paleot. Aud. Rotæ mſ. Franc. Car. Bar. ſig. num. 24. pag. 175.

Prima eorum, qui dixerunt, negotium hoc in aliam Seſſionem differendum, & cum ſit graviſſimum maturius cogitandum. Interim vero ſupplicationes, jejunia, eleemoſynas, orationeſque Deo habendas, ut quidquid agendum ſit, omnibus inſpiret; interim etiam ad omnes Archiepiſcopos, & Epiſcopos Germaniæ, alioſque etiam inſigniores in Europa Epiſcopos literas conſcribendas, ut eorum judicium intelligatur.

Septem diverſæ opiniones circa conceſſionem, vel prohibitionem calicis.

Secunda prorſus negans calicem permittendum.

Tertia huic prorſus contraria, affirmans eum concedendum.

Quarta eorum, qui totum negotium ad Papam rejecerunt, ita tamen, ut in actis Synodi nullum de ea re decretum conſcribatur.

Quinta eorum, qui primum articulum probarunt, in ſecundo autem, executionem dixerunt, Papæ eſſe relinquendam, qui illuc Nuntios, & Legatos ſuos mittat, illique in re præſenti, pro eorum prudentia quod ſalubrius dixerint, decernant.

Sexta

Digitized by Google

Sexta eorum, qui viſi ſunt articulos admiſiſſe, tot tamen conditiones iis adjecarunt, & eam longum tempus requirentes ut potius petitioni repugnare videantur, aut ſaltem media ſit hæc ſententia incerta & perplexa.

Septima eorum, qui de Bohemis, & Hungaris pure reſponderunt; de aliis autem, vel omnino negarunt, vel ſe ad Papam rejecerunt.

Vota autem in præſenti fuerunt infraſcripta, quamvis deinde in Seſſione nonnulli ex iis ſententiam mutarent.

Qui rem differendam maturius, quatuordecim.

Qui negarunt ſimpliciter, triginta octo.

Qui affirmarunt ſimpliciter, triginta.

Qui retulerunt ſe ad arbitrium Papæ, viginti quatuor.

Qui primum articulum probarunt, ſed executionem Papæ reliquerunt, triginta ſupra unum.

Qui dubie, & cum variis conditionibus reſponderunt, undecim.

Qui affirmative tantum pro Bohemis & Hungaris, octodecim.

Omnes fuerunt numero centum ſexaginta ſeu.

LXXXIII. An Papæ eſſet remittenda controverſia de uſu calicis.

Quinqueccleſienſis ubi intelligit, incertas adeo Patrum eſſe ſententias, ut certum nullum, ſicuti ipſe optabat decretum conflari poſſit, magnam præſefert animi perturbationem, non ceſſat tamen aliam rationem inire, qua Cæſaris deſiderio aliqua ex parte ſatisfiat, cum Legatis diligenter agit, ut decretum de uſu calicis in hunc ſenſum componatur, nempe ut Synodus negotium quidem ad Papam rejiciat, prout crebrior Patrum ſententia viſa fuerat, eadem tamen Synodus Papæ ſuadeat, ut eum petentibus juxta conditiones in articulo compreheuſas benigne concedat. Nonnullis interjectis addunt Acta. *Propoſito hoc in conſeſſu decreto plurima pars patrum repugnavit, nullum enim hac de re conſilium Papæ dandum eſſe ſentiebant, ne calicis conceſſionem Synodus ipſa unquam probaſſe videretur; parum quoque prudenter fieri aiebant, ſi Synodus conſilio ſuo prudentiam Papa vellet antevertere. Non enim decere conſilium non petenti impertiri & præſertim Beatiſſimo Romano Pontifici, quo longe inferior tota Synodus cenſetur.*

LXXXIV. Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. mſ. Franc. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 177.

Hæc cum Mantuanus animadvertit difficillimumque eſſe a Patribus quidquam amplius obtineri, quam ut negotium ad Sanctiſſimum pure rejiciatur, aliud ſtatim decretum verbis breviſſimis conſcribi jubet, de quo ad Synodum ſtatim inſtante jam ſeſſionis die referatur; ejus erant hæc verba.

Act. Conc. Trid. 157. ſin.

Inſuper cum eadem Sancta Synodus ſuperiori Seſſione duos articulos alias propoſitos, & tum nondum diſcuſſos videlicet, an rationes, quibus ſancta Catholica Eccleſia adducta fuit, ut communicaret laicos, atque etiam non celebrantes Sacerdotes ſub una panis ſpecie, ita ſint retinendæ, ut nulla ratione calicis uſus cuiquam ſit permittendus, & an ſi honeſtis, & Chriſtianæ charitati conſentaneis rationibus concedendus alicui, vel nationi, vel Regno, calicis uſus videatur, ſub aliquibus conditionibus concedendus ſit, & quanam illæ ſint, in aliud tempus oblata ſibi occaſione examinandos, atque definiendos reſervaverit; nunc eorum, pro quibus petitur, ſaluti optime conſultum volens decrevit, integrum negotium ad Sanctiſſimum Dominum Noſtrum eſſe referendum, prout præſenti decreto refert, qui pro ſua ſingulari prudentia id efficiat, quod utile Reipublicæ Chriſtianæ, & ſalutare petentibus uſum calicis fore judicaverit. His conſentiunt Legatorum Cardinalium literæ ad Carolum Cardinalem Borromæum datæ, quibus expoſuere triginta ſeptem Præſules in Congregatione habita XV. Septembris negaſſe concedendum laicis calicis uſum, quatuordecim nec conceſſiſſe, nec negaſſe, nonnullos conqueſtos rem extorqueri, nonaginta ſeptem ſenſiſſe, conceſſionem calicis ad Pontificium arbitrium referendam; itaque Pontificem poſſe Cæſari, conceſſo ejus ſubditis calice, gratificari; quibus conſentanea repetuntur a Gabriele Palæotto in actis Concilii Tridentini.

Controverſia de uſu calicis, ut ad Pontificis arbitrium referatur fuit decretum.

Ext. in mſ. Franciſc. Car. Bar. ſig. n. 1444. ep. 135. 16. Septembr. 1562.

Tandem Deo adjuvante reperti ſunt XCVIII. qui decretum approbarunt, & XXXVIII. qui decretum impugnarunt, ſicque negotium, quod tantopere perplexum, & controverſum fuit, eundem hunc exitum habuit, ut ad Sanctiſſimi noſtri arbitrium referatur.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Palæott. mſ. Fr. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 179.

De quo editum eſt decretum, quod in Seſſione VI. celebrata decima ſeptima Septembris promulgatum eſt.

Decretum ſuper petitione conceſſionis Calicis.

Act. ſeſſ. 22. quæ eſt ſub Pio ſexta.

Inſuper cum eadem Sacroſancta Synodus ſuperiori Seſſione duos articulos alias propoſitos, & tunc nondum diſcuſſos, videlicet, an rationes, quibus Sancta Catholica Eccleſia adducta fuit, ut communicaret laicos, atque etiam non celebrantes Sacerdotes ſub una panis ſpecie, ita ſint retinendæ, ut nulla ratione calicis uſus cuiquam ſit permittendus, & an ſi honeſtis, & Chriſtianæ charitati conſentaneis rationibus concedendus alicui nationi, vel Regno calicis uſus videatur, ſub aliquibus conditionibus concedendus ſit, & quænam

illæ ſint, in aliud tempus oblata ſibi occaſione examinandas, atque definiendas reſervaverit, nunc eorum, pro quibus petitur, ſaluti optime conſultum volens decrevit integrum negotium ad Sanctiſſimum Dominum Noſtrum eſſe referendum, prout præſenti decreto refert, qui pro ſua ſingulari providentia id efficiat, quod utile Reipublicæ Chriſtianæ, & ſalutare petentibus uſum calicis fore iudicaverit.

LXXXV. Permiſſum a Pio IV. Ferdinandi Cæſaris clientibus laicis certis legibus calicis uſum viſuri ſumus, ac licet initio non exiguus fructus, multis Lutheranis ad Eccleſiæ caſtra revocatis, decerptus videretur, progreſſu tamen temporis obſervatum eſt, plura incommoda, atque offendicula ex ea conceſſione conſequuta, necnon Lutheranos in ſua pertinacia magis obduraſſe, adeo ut propter graviora mala inde oborta, conceſſio calicis reſciſſa ſit a Pio V. & aliis Pontificibus, non enim ex puritate & ardore fidei, ſed ex ambiguitate, & fluctuatione fidei cupido illa calicis dimanarat, ut præſules prudentiſſimi ſenſerant.

Conceſſit certis legibus calicem Pius V. Imperatori, & Pius IV. conceſſionem revocavit.

Hæc ad communionem ſub utraque ſpecie ſpectantia, licet variis diſcreta temporibus, conjungenda viſa ſunt, ne orationis ſeries variis interrupta argumentis confunderetur.

Porro in memorata Seſſione quinta præter decretum de communione ſub utraque ſpecie, decretum aliud de arctiore conſtituta diſciplina, ſive de reformatione, ut vocant, novem diſtinctum capitulis promulgatum eſt; tum Seſſio proxima in decimam ſeptimam Septembris indicta.

Act. Conc. Trid. ſeſſ. 21. quæ eſt 5. ſub Pio IV. p. 134.

LXXXVI. Ut vero Cæſarei Oratores plura capita diſciplinæ Eccleſiaſticæ ad normam temporum calamitati congruentem redigendæ adduxerant, ita Gallici Oratores triginta quatuor articulos in Regio ſanctiore Senatu digeſtos pro ſancienda puriore morum forma, corruptelisque abolendis attulere, quos diſcutiendos, atque, an conducerent Chriſtianæ Reipublicæ, ponderandos, pie, & modeſte Concilii arbitrio permiſere, cur vero tardius hoſce expoſuerint, in præludio articulorum explicuere his verbis.

Articuli Gallorum 34. pro reformatione. *Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3229. p. 140. in lib. excuſo an. 1613. p. 248. Ext. etiam apud Nat. comit. l. 14. hiſt.* Oratores Galli petitiones proponunt.

Conſtitutum nobis Oratoribus erat jampridem ex officii noſtri ratione, & Chriſtianiſſimi Regis mandato ad Sanctam Synodum ea referre, quæ hoc ſcripto continentur, ſed cum Cæſarea Maieſtas per Reverendiſſimos, & chariſſimos Viros Oratores ſuos eadem fere vobis proponenda curaſſet, noſtraque omnis petitio cum eorum poſtulatis mirifice conveniat, ſuſtinuimus aliquantulum expectantes, dum aliquid a vobis decerneretur; quid enim multis poſtulatis minime inter ſe pugnantibus, vix etiam diverſis, moleſtos eſſe vobis neceſſe fuit? præſertim cum ea, quæ adiicienda forte videbantur, vel tacite ineſſent, vel neceſſariam ex ſuperioribus conſequentiam haberent. Itaque reſtitimus, atque diſtulimus certo judicio. Nunc autem Principis noſtri literis victi, & quia Cæſareum illud negotium longius protrahebatur, quam ſpes fuerat, differendum amplius minime rati, quanta potuimus ſimplicitate, & brevitate verborum, quæ nobis ad conſtituendam Rempublicam Chriſtianam neceſſaria videntur, & opportuna ſcripto complexi ſumus. Hoc autem volumus vos exiſtimare, nil nobis a cæterorum Chriſtianorum ſalute præcipuum eſſe, nihilque ſingulare. Carolum vero Regem noſtrum cupere quidem, ut petitionum ſuarum omnium ratio habeatur, ſic tamen a Chriſtiana diſciplina edoctum, & inſtitutum eſſe, ut vobis omnia tribuat, rerumque omnium iſtarum rationem, cognitionem, & judicium ad vos omnino ſciat pertinere.

Cum Sacerdotes in primis caſtos eſſe oporteat, &c. Subiicitur articulorum formula, quæ ſuis concepta verbis inferius affertur, additis reſponſis Legatorum præſidum Concilii, necnon Cardinalium Senatus, qui a Pontifice de his conſultus fuit, circa præludium autem articulorum hæc animadverſa ſunt.

Quia in præfatione triginta quatuor poſtulatorum exhibitorum a Gallis Oratoribus cognitio, ac judicium omne referebatur ad Concilium, nulla mentione Pontificis, flagitatum eſt, ut Galli ſententiam ſuam nitidius explicarent, atque additum: Nam nemini dubium eſt, quod Concilium generale robur, & authoritatem accipit a Romano Pontifice, ac in ejus ſtatutis ſemper intelligitur excepta authoritas ipſius, prout eſt text. in cap. Significaſti in fin. extra de elect. quia poteſtas ejus ex Deo eſt, nec per homines reſtringi poteſt, cum inferior non habeat jus in ſuperiorem, ac ſuprema Eccleſia una ædificata eſt, ſicut eſt una fides. Et licet parem habeat poteſtatem Papa cum Epiſcopis quantum ad ordinem, & rationem conſecrationis, tamen in juriſdictione, & adminiſtratione ipſa eſt major, Epiſcopi enim, in partem ſollicitudinis in ſuis Diœceſibus aſſumpti ſunt, & Divino præcepto conſtituti ad regendam ſibi oves commiſſas: & ſicut rami arboris multi ſunt, ſed robur unum radice tenaci fundatum; ita una eſt Eccleſia, & unum caput extendens ramos ſuos ubertatis copia per univerſum Orbem: & ſi videatur diffuſa, tamen uni-

LXXXVII. *MS. Arch. Vat. ſig. n. 3229. p. 140.*

34. Articuli a Gallis propoſiti.

Ext. in lib. excuſ. an. 1613. Gallice p. 243. Latine pag. 248.

Digitized by Google

unitas integra ſervatur in origine, ut de his eſt tex. in cap. in. novo diſt. XXI. & cap. Loquitur XXIV. quæſt. 1. & ad illum ſolum pertinet concilium congregare, c. I. & 3. diſt. XIX. & ideo II. q. 6. & c. 1. regula 55. Porro diſt. III. Nec ratum ullum eſſe poteſt, niſi ſit authoritate Pontificis, vel Legati ab eo ad hoc ſpecialiter deſtinati fulcitum, ut c. regula d. diſt. XIX. Quinimmo ſi aliqua dubitatio emergat in ipſo concilio, ad Sedem Apoſtolicam pro recipienda ratione ſemper recurrendum eſt, ut c. Non licuit ſup. ead. di. quare cum ab Eccleſia Romana omnis poteſtas naſcatur, quæ quidem non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Chriſto Salvatore noſtro primatum accepit cap. Sacroſancta diſt. XXII. qui jus aliquod dictæ Eccleſiæ detrahere audet, proculdubio in hæreſim labitur, & hæreticus eſt, ut eſt tent. in c. Omnes ſub. ead. diſt. Quia eſt mater fidei, prout ibi. Non eſt, ergo credendum hos velle aliquid detrahere Sedi Apoſtolicæ, ac per hoc Hæreticos appellari.

Articulus I.

LXXXVIII. Ext. in mſ. Arc. Vat. ſig. n. 3239. p. 168.

Cum Sacerdotes in primis caſtos eſſe oporteat, ex Sacerdotum autem incontinentia in Dei Eccleſia magnæ naſcuntur offenſiones, provideat Sancta Synodus, ut non alii in poſterum ordinentur Sacerdotes, quam ſeniores, & qui a populo bonum habeant teſtimonium, ut ex anteacta vita, quales poſtea ſint futuri, non levis ſit conjectura, & Sacerdotum libidines, & flagitia acerrimis canonum pœnis coerceantur.

Articuli Gallorum Oratorum, & Legatorum reſponſio.

Reſponſio Legatorum.

Quoad primam partem dicimus, primæ petitioni ſatis proviſum eſſe ex decreto a nobis compoſito ſub num. IX. quod edetur in hac Seſſione, aut ſequenti, in quo agitur, & de populi teſtimonio adhibendo, & de ætate Sacerdotum, quæ videtur ſufficere in vigeſimo quinto anno, prout ex canone Lateranenſi ſub Alexandro III. qui permittit, conſtitutum in tali ætate Parochialem Eccleſiam poſſe detinere, & in concilio Viennenſi ſub Clemente V. Dum etiam requirit petitio, ſtatui de vita, & incontinentia Sacerdotum, id jam a nobis in alio canone ſeparatim actum eſt contra concubinarios ſub num. XI. Idem etiam conſtitutum in præcedenti Seſs. V. ubi agitur de vita, & moribus Clericorum.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Placet reſponſio per Reverendiſſimos Legatos tranſmiſſa, ut ſit aliqua differentia inter Epiſcopos, & Presbyteros.

Articulus II.

Cavendum eſt, ne eodem die, aut tempore omnes Sacri Ordinis uni conferantur, cum oporteat ſecundum antiquos canones, promovendum ad majores ordines, prius in minoribus digne, & aliquo tempore verſatum.

Reſponſio Legatorum.

Proviſum eidem fuit in canone jam formato ſub num. VIII. qui etſi loquatur tantum de minoribus ordinibus, tamen non fuit viſum neceſſe idem ſtatuere de Sacris Ordinibus, cum in his regulariter ſoleat obſervari jus commune: & ſi opus fuerit, in his innovabuntur canones.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Videtur ſervandum jus commune, & placet reſponſio per Reverendiſſimos Legatos tranſmiſſa.

Articulus III.

Nullus ordinetur Presbyter, cui non continuo ſecundum Concilium Chalcedonenſe detur una cum ordine beneficium, aut miniſterium aliquod Eccleſiaſticum; ſic enim fiebant ordinationes a priſcis illis Patribus, qui titulos Patrimoniales multo poſt tempore inventos non agnoverunt.

Reſponſio Legatorum.

Proviſum eſt in quinta ſeſſione ſub Pio IV. Canon. II. quo tempore fuerunt a Patribus conſiderata ea omnia, quæ proponuntur in petitione.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Placet reſponſio, ut ſupra.

Articulus IV.

Diaconis, & aliis Sacris Ordinibus reſtituatur debita, & antiqua functio, ne amplius nuda, & in cæremoniis tantum poſita nomina dicantur.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

Oportet formare decretum, in quo admoneantur Epiſcopi, ut curent, ſi fieri poteſt, ut antiquæ functiones reſtituantur, nec enim concedi poſſe videtur decretum generale præcipiens, ut in ſingulis minoribus ordinibus, de quibus principaliter petitionem ſentire credimus, hæc obſerventur, cum multæ ſint Eccleſiæ, quæ non habent, nec titulos beneficiorum, nec redditus, qui ſufficere poſſint pro inſtituendis his muneribus; unde decretum non poſſet generalem habere executionem.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Placet reſponſio ut ſupra.

Articulus V.

Presbyteri, ſacriſque initiati, & cujuſvis Eccleſiæ miniſterio addicti, in ea vocatione, in qua a Domino vocati ſunt, permaneant, neque in alio munere, & officio, quam quod Dei miniſtrum deceat, verſentur.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

Viderentur innovandi canones, prohibentes clericos, ne ſæcularia negotia cupiditatis cauſa tractent, quoniam ſimpliciter hoc eis prohibere, eſſet adverſus juris diſpoſitionem, quod permittis Epiſcopos intereſſe Conſiliis Principum Sæcularium, & etiam eſſet contra multarum Eccleſiarum utilitatem.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Placet reſponſio, ut ſupra.

Articulus VI.

Nullus eligatur Epiſcopus, qui non ætatis ſit legitimæ, ſitſque moribus, & doctrina præditus, ut & populum docere, & ei vitæ exemplar eſſe poſſit:

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

Satisfactum fuit in Seſſione præcedenti ſub Pio IV. can. II. ubi latius explicantur qualitates requiſitæ, quam hic in petitione.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Placet reſponſio, ita tamen, ut ſerventur concordata Galliæ circa qualitates requiſitas in Epiſcopo.

Articulus VII.

Is quoque creetur plebanus, qui & probatæ ſit vitæ & qui populum in lege Dei poſſit inſtruere, & illorum uſum, & effectum illos, quibus ea adminiſtrat, recte docere.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

Idem jam conſtitutum ſub Paulo III. ſeſſ. 7. & poterit etiam addi in curatis vacantibus per obitum, ut fiant proviſiones per oppoſitiones, quas vocant, quod petitur a compluribus.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium.

Placet quod proviſiones parochialium a Sede Apoſtolica fiant in forma digna, ſive per obitum, ſive per reſignationem.

Articulus VIII.

Ad Abbatiam autem, & prioratum conventualem non promoveatur quiſquam, niſi prius in aliquo celebri gymnaſio ſacras literas publice profeſſus fuerit, & magiſterium, aut alium gradum adeptus.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

Cum petatur, ut nemo admittatur ad Abbatiam, aut prioratum conventualem, niſi prius in celebri gymnaſio ſacras literas fuerit profeſſus, & magiſterium, aut alium gradum ſit adeptus, dicimus quod in his debent ſufficere qualitates, de quibus in cap. Si quis Abbas 18. q. 5. cap. Nullus, de elect. 6. & cap. Cum ad Monaſterium §. Prior de ſtatu Monach. *In his vero, de quorum proviſione forte non proceditur per electionem ex ſpeciali aliqua ratione, aut privilegio, poſſet fieri canon conformis petitioni, quamvis hoc non prorſus ſatisfaciat, quoniam in Abbatiis ſervanda eſſet earum natura, ut ſint electivæ, & dentur actu regularibus; ideo nihil in hoc ſtatui forte rectius eſſet.*

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Placet reſponſio, quod in Abbate concurrant qualitates de jure communi, & & mirum videtur, quod Galli requirant majus magiſterium, vel gradum in Abbatibus, quam in Epiſcopis, etiam contra formam concordatorum. Et idem videtur ſervandum, quoad Abbatias non electivas, ex quo in poſterum dentur in titulum.

Articulus IX.

Epiſcopus per ſe, aut per eos, quos ad prædicationis munus aſſumet, qui tot erunt, quot pro Diœceſis magnitudine videbit opus eſſe in civitate, aut in quacumque parte Diœceſis cenſebit expedire, omnibus Dominicis, & diebus feſtis, tempore autem Quadrageſimæ, jejuniorumque, & adventus Domini quotidie verbum Dei annuntiet, & quotieſcumque id opportune fieri poſſe judicaverit.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

Proviſum eſt ſub Paulo III. ſeſſ. V. & poterit expreſſius aliquid ſtatui de tempore, ſi videbitur.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Placet reſponſio, cum etiam ſit proviſum in concilio generali.

Articulus X.

Idem quoque faciet plebanus, ſi non deſint, apud quos concionetur.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

In eadem Seſſione proviſum eſt.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Placet reſponſio Legatorum.

Articulus XI.

Abbas vero, & Prior conventualis interpretetur libros Veteris, & Novi Teſtamenti, xenodochia inſtituant, & ita Monaſteriis antiquæ ſcholæ, & hoſpitalitates reſtituantur.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

In prima parte, in eadem ſeſſione proviſum eſt quoad lectionem Sacræ Scripturæ, quantum ſufficere videtur; in ſecunda parte fieri poſſet canon, ut xenodochia ſerventur ab Abbatiis, & alia munera

nera

nera impleantur, ei quæ tenentur ex fundatione, ſive ex tenore proviſionis de illis facta, aut prout alias de jure tenentur.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Placet ut Abbatiæ teneantur ad munera ſibi incumbentia de jure, vel ex fundatione, aut in proviſione literarum.

Articulus XII.

Qui hodie ſunt Epiſcopi, Plebani, Abbates, aut alii Eccleſiaſtici, ſi ſuum officium præſtare non poſſunt, accipiant coadjutores, per quos illud præſtent, aut omnino beneficia dimittant.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

Poteſt innovari quoad Epiſcopos cap. 1. de cler. æg. in 6. deinde extendi canon editus in præcedenti ſeſſione ad eos, qui habent perpetuum impedimentum, tam Rectores, quam Plebanos, Abbates, & alios.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Placet reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

Articulus XIII.

De Cathecheſi, & ſumma Catholicæ doctrinæ conſcribenda, deque poſtillis, & agendis, ea decernantur, quæ Cæſareæ Majeſtati viſum eſt ad hoc ſanctum referre concilium.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

Datum eſt jam hoc munus nonnullis Prælatis, ut componant Cathechiſmum, atque in eo complectantur omnia, quæ neceſſaria ſunt: qui Prælati jam opus inchoarunt, & brevi ad perfectionem eum redigent.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Placet reſponſio ut ſupra.

Articulus XIV.

Unum tantum beneficium uni conferatur, ſublata, quod attinet ad pluralitatem perſonarum compatibilium, & incompatibilium beneficiorum differentia, quæ diſtinctio, ut eſt nova, & antiquis decretis incognita, ita Eccleſiæ Catholicæ magnam calamitatem attulit: dentur autem regularia Regularibus, ſæcularia Sæcularibus.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

Nonnulla jam proviſa ſub Paulo Tertio ſeſſ. 8. can. 4. & a nobis in canone formato ſub numer. 3. reliqua, quæ ſunt neceſſaria addentur, &c.

Articulo XV. petitum ut qui duo vel plura Sacerdotia obtinent, uno contenti, reliquis ſe abdicare cogantur; reſponſumque eſt ſi illud ſuffecerit ad victum, nec caſus neceſſitatis, vel utilitatis Eccleſiarum aliud exegerit. Articulo XVI. poſtulatum, ut omnes avaritiæ ſordes abſtergantur ab Eccleſiaſticis, reſponſumque jam proviſum in Seſſ. V. ſub Pio Quarto.

Articulus XVII.

In miſſis parochialibus Evangelium aperte, & pro populi captu copioſe in ſuggeſto exponatur, quo in loco, quæ, præeunte plebano, a populo fiunt preces, lingua fiant vernacula. Peracto autem ſacrificio latine, & myſticis precibus linguæ etiam vernacula, publicæ fiant ad Deum orationes. Eo autem tempore, aut aliis ſtatis horis cantari poterunt pia, & ſpiritualia cantica, aut Pſalmi Davidici prius diligenter ab Epiſcopo examinati, & probati, ſi id e re ſuæ Eccleſiæ eſſe cenſebit Epiſcopus.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

Quod dicitur in prima parte videtur ſatis proviſum ſub Paulo Tertio ſeſſ. 5. ut ſupra ad decimum. Dum petitur, ut in Miſſa, & aliis divinis officiis fiant preces lingua vernacula, reſpondemus, hoc abhorrere nimis a conſuetudine Catholicæ Eccleſiæ, & ſatis proviſum videri ex iis, quæ dicta ſunt, ut plebanus lingua vernacula prædicet populo, exponat evangelia, & uſum Sacramentorum explicet in eorum exhibitione.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Placet reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

Articulus XVIII.

Antiquum illud Leonis, & Gelaſii decretum de communione ſub utraque ſpecie renovetur.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium.

Jam ſatisfactum eſt ſub Pio IV. Seſſ. 5. videat Concilium.

Articulus XIX.

Ac ut omnes præcipuæ literarum imperiti uſum, & efficaciam Sacramentorum intelligant, præcedat ſemper lingua vernacula brevis, & dilucida expoſitio, quæ Sacramenti, quod adminiſtratur, rationem contineat.

Reſponſio Legatorum.

Fiet canon, ut in exhibitione Sacramentorum ſemper præcedat explicatio lingua vernacula ejus Sacramenti, quod interim adminiſtrandum eſt.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Placet reſponſio Legatorum; ita tamen, vel quod concilium, aut quilibet ordinarius faciat formulam expreſſionis virtutis cujuslibet Sacramenti, quæ ubique ſit uniformis, ſaltem in eadem Diœceſi.

Ar-

Articulus XX. collationem ſacerdotiorum parochialium. XXI. commendarum, quas vocant. XXII. reſignationum jura. XXIII. prioratuum attingunt. Vigeſimo quarto petitum eſt, ut quæ vocantur ſimplicia ſacerdotia ſine onere concionandi, vel adminiſtrandorum Sacramentorum, deleantur, reſponſumque, non abolenda, cum ſint ita primum inſtituta, atque legibus approbata c. fin. de rebus c. XXIV. Petitum eſt, ut penſiones abrogentur, & in alimenta pauperum transferantur: reſponſumque, ſancitum iri, ut dentur indigentibus benemeritis de Eccleſia, nec ultra tertiam partem imperentur.

Articulus XXV.

Reſtituantur Epiſcopis intra omnem Diœceſim Eccleſiaſticæ juriſdictiones, & tollantur omnes exemptiones, exceptis capitibus ordinum, iiſque, quæ illis ſubſunt, Monaſteriis, & quæ capitula faciunt generalia, & iis Monaſteriis, quibus a multis jam retro ſæculis evidentibus ſcriptum monumentis conſtat datam eſſe exemptionem: quæ tamen, ne a correctione omnino ſe eximant, aliqua ratione provideatur.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

De tollendis exemptionibus circa capitula Cathedralium jam proviſum eſt ſub Paulo Tertio ſeſſ. 4. in can. 4. contra ſingulares vero perſonas ſæculares ſub Julio III. ſeſſ. 4. can. 4. De exemptione Collegiatarum Eccleſiarum poterit aliquid conſtitui: De exemptionibus etiam regularium tollendis, quamvis id ſit contra concilium Lateranenſe ſub Greg. I. & Viennenſe ſub Clem. V. & Clem. I. de exc. præl. & alia, tamen de hoc poterit agi loco ſuo in materia de Regularibus.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Placet reſponſio Legatorum, dummodo habeatur ratio exemptionum, quæ ſunt a fundatione, vel ab immemorabili tempore citra.

Articulus XXVII.

Cumque Epiſcopus ea juriſdictione uti non debeat ſecundum antiqua decreta, niſi conſulto capitulo, quemadmodum nec alia ſuæ Diœceſis gravia negotia tractare, danda eſt diligens opera, ut Canonici Cathedralium Eccleſiarum ſint aſſidui in Eccleſia Cathedrali, bonis moribus, & ſcientia præditi, quique ſaltem vigeſimum quintum annum attingant, nam ante illam ætatem cum non poſſint per leges humanas rebus ſuis proſpicere, quomodo Epiſcopo conſulere poterunt.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

Jam formatus eſt Canon a nobis ſub num. X. requirens a Canonicis ætatem annorum octodecim, quæ videtur ſufficere, cum de jure minor etiam ætas ſit ſatis.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Bene reſponſum eſt per Reverendiſſimos Legatos, & videretur etiam ſtatuendum, quod in qualibet Eccleſia inſtituerentur Præbendæ Subdiaconales, Diaconales, & Presbyterales, & ſervaretur ætas cujuslibet ordinis, & hoc modo inter Canonicos ſemper eſſent aliqui ætatis maturæ.

Articulus XXVIII.

Retineantur antiqui, aut novi conſtituantur conſaguinitatis, affinitatis, vel cognationis ſpiritualis gradus, intra quos non liceat obtentu cujuſvis diſpenſationis matrimonium contrahere, exceptis ſolis Regibus, & Principibus propter publicum bonum.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

De eo agetur in materia matrimonii: ſed iniquum videtur, ut tollatur facultas diſpenſandi, quæ tamen gratis eſſet concedenda.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Quoad gradus, non videtur recedendum a jure communi: quoad diſpenſationes, non videntur concedendæ ſine aliqua juſta cauſa. Et de contrahendo, omnino gratis; de contracto vero non videtur inconveniens, quod mulctetur de exceſſu, & mulcta applicetur uſibus piis, prout hodie laudabiliter ſervatur.

Articulus XXIX.

Cum noſtris temporibus exorti ſint iconomachi, qui imagines evertendas eſſe cenſent, & maximæ perturbationes plurimis in locis ex eo ſint excitatæ, provideat Sancta Synodus, ut doceatur populus, quid de cultu imaginum ſit ſentiendum, curetque ut, ſi qua in iis colendis irrepſerunt ſuperſtitiones & abuſus, tollantur. Quod ipſum quoque provideat in peregrinationibus, & reliquiis Sanctorum, indulgentiis, & iis ſodalitatibus, quas vocant, fraternitates.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

Id comprehendetur in Catechiſmo.

Reſponſio Dominorum Cardinalium Romæ.

Bene reſponſum per Reverendiſſimos Legatos.

Articulus XXX.

Quoniam ſæpe ob unius enorme delictum affligitur totus populus, quem de proximo

pec-

peccatis ſollicitum, & anxium eſſe oportet, reſtituantur Eccleſiæ Catholicæ non ſolum antiqua illa propter graves, & publicas offenſas publica pœnitentia, ſed etiam ad iram Dei placandam jejunia, & luctus publici.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

De pœnitentia publica fiet canon, ubi hoc relinquetur arbitrio Epiſcoporum, ne fortaſſe, hac occaſione retrahantur aliqui a confeſſione auriculari.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Hic punctus fuit examinatus ſub Julio III. in Sacramento pœnitentiæ, & tamquam impertinens rejectus: tamen faciat concilium, prout ſibi videbitur.

Articulus XXXI.

Cum excommunicatio ſit Eccleſiæ ſupremus gladius, non eſt paſſim pro quovis delicto, aut contumacia decernenda, ſed pro graviſſimo tantum peccato, cumque in eo poſt unam, & alteram, & nonnumquam tertiam admonitionem reus perſeverat.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

De excommunicatione omnino videtur ſtatuendus aliquis modus, ne ita paſſim feratur; ſed tamen materia indiget diligenti conſideratione, nec cenſuræ, quæ ſunt nervus Eccleſiaſticus, aut tollantur, aut labefactentur.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

Concilium provideat, prout ſibi videbitur, habita ratione caſuum, in quibus non poteſt fieri executio perſonalis: cum Eccleſia non habeat alia arma præter cenſuras hujuſmodi præſertim contra abſentes, & potentes.

Articulus XXXII. & XXXIII. pertinent ad lites, quæ circa Sacerdotia moveri conſuevere ad quos articulos, ita reſponſum eſt.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

In his optimum eſſet excogitare aliquam rationem, qua lites minuantur. Verum iſta, quæ proponuntur, hoc minime videntur præſtare, continentque multa abſurda. Primo quia tollunt differentiam petitorii, & poſſeſſorii, quod eſt adverſus omnia jura, & darent occaſionem ſpoliandi multos ſuis beneficiis, & alios injuſte intrudendi, & potentioribus favori, debilioribus autem damno eſſet. Secundo quia adimunt appellationem, quæ auferri non poteſt. Tertio quia excludunt tacite proviſiones Papæ, &c. Reſpondit etiam Cardinalium Senatus his verbis.

In Gallia Parlamenta cognoſcunt cauſas beneficiales in poſſeſſorio: & petitio Gallorum tendit ad hoc, ut tota juriſdictio devolvatur ad laicos, &c.

Articulus XXXIV.

Decernat Sancta Synodus, ut non ſolum Synodi Epiſcopales quotannis ſemel, ut minimum, ſed etiam tertio quoque anno provinciales congregentur; in quibus de his, quæ ad ſtatum Eccleſiaſticum pertinent, diligenter tractetur: de Miniſtrorum Eccleſiæ delictis mature cognoſcatur, & in eos, qui deliquerunt, ſevere animadvertatur; & ut Concilia generalia, niſi aliquod obſiſtat impedimentum, decimo quoque anno celebrentur.

Reſponſio Reverendiſſimorum Legatorum.

In prima parte jam formatus eſt canon de Conciliis Synodalibus, & Provincialibus; de Conciliis generalibus conſiderandum, an expediat facere canonem, ut habeatur præfixo tempore; nam aliquibus videtur formandus canon juxta petitionem, aliquibus videtur maturius deliberandum.

Reſponſio Reverendiſſimorum Cardinalium Romæ.

De Concilio generali relinquendum eſt arbitrio Pontificis, ad quem ſolum ſpectat Concilium indicere. In reliquis placet, ſi tamen Concilio videbitur, ſtatuere aliquem terminum, velut viginti, aut viginti quinque annorum, faciat prout ſibi videbitur, & conſiderent, quod Concilium iſtud Tridentinum a tempore, quo inceptum eſt, duravit per XXVII. annos, vel circa. Itaque brevi ſpatio non poſſunt Concilia tam longa ſæpius reiterari.

Quid porro his acceptis conſtitutum ſit a concilio, patet in illius de inſtaurata diſciplina, ſive, ut ajunt, de reformatione decretis: at de his hactenus. Nunc acta concilii proſequamur.

XIX. Julii propoſiti ſunt in Congregatione articuli, qui diſcutiendi erant de LXXXIX.
Sacroſancto Miſſæ ſacrificio, quod Calviniſtæ in Gallia blaſphemis argutiis impie oppugnabant. Qui vero fuerint ii, referuntur in actis ab Aſtulpho Servantio deſcriptis.

Poſt V. Seſſionem propoſiti fuere tredecim articuli de Sacrificio Miſſæ, ut a Theologis minoribus diſcuterentur, ſubjectis concepti verbis.

Act. Conc. Trid. ſcripta per Aſtulphum Servantium Ms. Franc. Card. Barb. ſig. n. 1109. pag. 69.

I. An Miſſa ſit ſola commemoratio Sacrificii in cruce peracti, non autem verum Sacrificium.

II. An Sacrificio in cruce peracto deroget Sacrificium Miſſæ.

III. An illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, *ordinaverit Chriſtus, ut Apoſtoli offerrent Corpus ſuum, & Sanguinem in Miſſa.*

Articuli de Sacrificio Miſſæ.

IV. An Sacrificium, quod in Miſſa fit, proſit ſolum ſumenti, non poſſit autem offerri

ferri

ferri pro aliis, tam vivis, quam defunctis, nec pro ipſorum peccatorum ſatisfactionibus, & aliis neceſſitatibus.

V. An Miſſæ privatæ, in quibus ſimiliter ſolus Sacerdos, & non alii communicat, illicitæ ſint, & abrogandæ.

VI. An canon in Miſſa errores contineat, ſitque abrogandus.

VII. An quod in Miſſa aqua vino miſceatur, cum Chriſti inſtitutione pugnet.

VIII. An Eccleſiæ Romanæ ritus, quo ſecrete & ſubmiſſa voce verba conſecrationis dicuntur damnandus ſit.

IX. An abuſus ſit, certas Miſſas certis Sanctis attribuere.

X. An cæremoniæ, veſtes, & ſigna externa quibus Eccleſia in celebratione Miſſarum utitur, ſint tollendæ.

XI. An Chriſtum pro nobis myſtice immolare, idem ſit, quod nobis ad manducandum dare.

XII. An Miſſa nonniſi in lingua vulgari, quam omnes intelligant, celebrari debeat.

XIII. An Miſſa ſit tantum Sacrificium laudis, & gratiarum actionis, an etiam Sacrificium, tam pro vivis, quam pro defunctis.

Propoſita diſcuſſione novorum dogmatum de Sacroſancto Miſſæ Sacrificio, cœptum eſt de Sacramento Ordinis contra Novatorum ſophiſmata, & argutias diſputari. Itaque conſueto more primo Theologorum ordini XIX. Septembris propoſiti ſunt hi articuli (Lutherana ſcilicet impietate infecti) ut eorum impietas ex ſacris oraculis, & veteri Traditione, & Sanctorum Patrum ſcriptis argueretur.

Articuli de Sacramento Ordinis per Theologos examinandi, an heretici ſint, aut erronei, vel ſchiſmatici, vel ſcandaloſi, & a Synodo damnandi.

Ext. in act. Conc. Trid. mſ. Franc. Car. Bar. ſig. 1109. p. 84.

I. Ordinem non eſſe Sacramentum, ſed ritum quemdam eligendi, & conſtituendi Miniſtros verbi, & Sacramenti.

II. Ordinem non ſolum non eſſe Sacramentum, ſed potius figmentum humanum excogitatum a Viris rerum Eccleſiaſticarum imperitis.

Articuli Sacramenti Ordinis.

III. Ordinem non eſſe unum Sacramentum, nec infimos, & medios ordines, velut gradus quoſdam tendere in Sacerdotii ordinem.

IV. Nullam eſſe Eccleſiaſticam Hierarchiam, ſed omnes Chriſtianos ex æquo eſſe Sacerdotes, & ad uſum, & executionem opus eſſe vocatione Magiſtratus, & conſenſu populi, & qui Sacerdos ſemel ſit, eum laicum, ſi opus ſit, poſſe fieri.

V. Non eſſe in Novo Teſtamento Sacerdotium viſibile, & externum, neque poteſtatem aliquam ſpiritualem, ſive ad conſecrandum Corpus, & Sanguinem Domini, ſive ad offerendum, ſive ad abſolvendum coram Deo a peccatis, ſed officium tantum, & miniſterium prædicandi Evangelium, & eos, qui non prædicant, prorſus non eſſe Sacerdotes.

VI. Unctionem non ſolum non reperiri in ordinum traditione, ſed eſſe pernicioſam, & contemnendam. Similiter, & omnes alias ceremonias. Et per ordinationem non conferri Spiritum Sanctum, proinde impertinenter Epiſcopus cum ordinat dicere, Accipite Spiritum Sanctum.

VII. Epiſcopos non eſſe Presbyteris ſuperiores, neque habere jus ordinandi, vel ſi habent, id illis eſſe commune cum Presbyteris, ordinationeſque ab ipſis factas, ſine plebis conſenſu, irritas eſſe.

Scripſere Carolo Borromæo Cardinales Legati XVI. Septembris nonnullos Epiſcopos, atque inter eos Archiepiſcopum Granatenſem interceſſiſſe tertio canoni de ordine, contendentes non inſtitutos Sacerdotes per ea verba Hoc facito, *ſed a Synodo rejectos fuiſſe.*

Carol. Vicecom. lib. ep. 174.

Feria quarta mane XXIII. Septembris MDLXII. minorum Theologorum Congregatio coacta eſt, qui articulos de Sacramento Ordinis diſcutere cœpere, quorum primus Alphonſus Salmeron Societatis Jeſu ſententiam ſuam ita protulit. XC.

Act. Conc. Trid. per Aſtulph. Servant. MS. F. Card. Bar. ſig. n. 1109. p. 84. per Aſtulph. Servant. Italice. Alphonſi Salmeronis ſententia de Sacramento Ordinis.

Sacerdotium, & Sacrificium, ita inter ſe conjuncta ſunt, ut unum abſque alio permanere non poſſit, uno enim ſtatuto aliud ſtatuitur. Martinus autem Lutherus, ut Eccleſiam everteret, Sacerdotium negavit eſſe Sacramentum. Ordo igitur Sacramentum eſt novæ legis a Chriſto inſtitutum, & gratiam confert. Diverſimode accipitur, ut Auguſtinus 19. de civit. Dei, ut ſit diſpoſitio rerum, alio modo, ut eſt gradus eminens in Eccleſia Dei, & Sacerdotium a Diaconali, & Presbyteratus ab Epiſcopali diſtinguitur. Item pro cæremonia quadam accipitur, per quam poteſtas traditur in Eccleſia, ut definit Magiſter ſententiarum.

Quod autem Ordo ſit Sacramentum, ut eſt Sacerdotium Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem, *Chriſtus Sacerdotes inſtituit, ut Patres tradunt, & hoc a Sacro concilio Tridentino in proxima Seſſione declaratum fuit, qui Chriſtus etiam cæremonias quaſdam in eis conſtituendis fecit.*

Aliam Chriſtus poteſtatem dedit Apoſtolis, ut Sacerdotibus Jo. 20. Alio etiam charactere, qui & ceremonia uſus eſt, cum inſufflavit in eos, ut Auguſtinus, per quam inſufflationem poteſtas eis data fuit, & hæc eſt poteſtas Chriſti in corpus myſticum, Luca autem 22. in corpus ſuum.

Ve-

Digitized by Google

Verum iterum Marci ultimo duxit eos foras, & benedixit eis, tunc enim eos Epiſcopos inſtituit, ut Auguſtinus tradit, & Clemens lib. 8. Apoſt. conſt. docet, quod verum eſſe apparet, quia cum Dominus Chriſtus miſerit eos ad prædicandum, videtur aliquam aliam authoritatem dediſſe, ſcilicet Epiſcopatus, nam cum creantur hodie Epiſcopi dicitur, Ite prædicate. *Præterea quoties Chriſtus benedixit, aliquam gratiam contulit, addita etiam elevatione manus.*

Quod etiam ordo ſit Sacramentum probatur Act. 6. Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, &c. *quo in loco conſtat cæremonia quædam, ut impoſitio manus, qua gratiam dedit, ut teſtantur Acta.* Et erat plenus Spiritu Sancto, & prædicabat, &c. *ut Stephanus, & etiam Philippus Evangeliſta, qui & prædicabat. Item & Paulus ad Timot. 6. & Tit. 1. cum Diaconos inſtituit. Non fuerunt igitur inſtituti Diaconi ad prophanæ menſæ miniſtrationem, ſed cæleſtis, nam ad miniſtrandum menſis prophanis, non erat opus, ut antequam illi conſtituerentur, imponerent manus, & eſſent pleni Spiritu Sancto; fuerunt igitur electi ad Euchariſtiam miniſtrandam Diaconi illi, ut etiam declarat Clem. lib. 8. Apoſt. Conſt. Ignatius ep. 11. ad Diaconum, & epiſt. 5. ad Clarianum, Cyprianus lib. 3. epiſt. 9. Hieronymus in 14. Ezech. concil. Neocæſarienſe cap. 14. & Evariſtus Papa. Beda in 6. cap. Act. Apoſt. licet in canone 6. Synodi Trullanæ dicatur, eos fuiſſe inſtitutos ad menſam viduarum, ſed illi canones recepti non ſunt. Idem probatur Act. 13. Elegerunt Barnabam, & Paulum, quibus jejunantes impoſuerunt manus, quæ poteſtas non fuit Apoſtolatus cum Marci 3. electi fuerint, & Presbyteri in cœna, hic autem ordinati ſunt Epiſcopi, cum dictum eis fuerit,* Ite prædicate, *ut fuit in ordinatione Epiſcoporum. Præterea dicitur, quod conſtituebant per Civitates Presbyteros, quod eſt proprium Epiſcoporum, ut præmittat jejunium, & ſacrificium, quæ ab ipſo loco Act. Apoſtolorum Eccleſia didicit, ut eſt etiam elevatio manus.*

Item ordinem Sacramentum eſſe Paulus Timoth. 2. c. 4. docet: Noli negligere gratiam, quæ eſt in te & data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum Presbyterii, *& cap. 5.* Manus cito nemini impoſueris, *& ad Tit. 1.* Hac de cauſa reliqui te Cretæ, ut conſtituas per Civitates Presbyteros. *Quoad traditiones Conc. 4. Carthag. a 1. cap. uſque ad 9. & concil. Flor. & hoc Trident. ſub Paulo III. Item Clemens lib. 3. recogn. & ep. 1. ad Jacobum fratrem Domini, & lib. 8. conſt. Apoſt. Innoc. I. ep. 1. ep. 22. cap. 4. Leo ep. 79. & 87. Greg. in epiſt. ad Jo. Innoc. III. in tit. de Presbyt. non baptiz. Dionyſius cap. 5. Eccl. Hierarch. Auguſt. in lib. de bono conjugii. Hieronym. in. ep. ad Ruſticum Epiſcopum Narbonenſem.*

Præterea ſimiliter eſt, unctio, ceremonia, & alia per quæ gratia confertur; & aliter Eccleſia miſere fuiſſet decepta, & ſuos decepiſſet ſi crederet, ordinem eſſe Sacramentum, & non eſſet, Chriſtuſque Eccleſiam reliquiſſet abſque Sacerdotio. Nam quis baptizaſſet, quis dimiſiſſet peccata, ut Chriſtus inſtituit, ſi non eſſent Sacerdotes.

Imprimit etiam characterem. Nam Paulus ait. Gratiam, quæ eſt in te, *ad Titum, & Timotheum, quod characterem ſignificat, dicit enim chariſma: & Corinth. cap. 5. ep. 2.* Dedit nobis pignus, unxit, ſignavit, *& Levit. ult.* quidquid ſacratur Deo, ſemper ſanctum eſt. *Idem habetur ex traditione & traditur in concil. Florentino, & hoc Trident. ſub Paulo Tertio. Tertull. lib. de orig. hær. Et quod non poſſint inſtitui, neque deligi Presbyteri a Magiſtratu, ut ajunt, Hæretici, nam Apoſtolus inſtituebat Presbyteros, & Diaconos; & cum hæc ſit poteſtas ſupernaturalis & cæleſtis, non poteſt laicis dari. Neque electio ſpectat ad laicos, ſed ad Pontificem, cum ſoli Petro dictum ſit* Paſce oves meas, *qui vocat alios in partem ſollicitudinis. Et Petrus multos Presbyteros elegit ut teſtatur Clemens lib. Apoſt. Conſt. alias non fuiſſet a conciliis id prohibitum, ut factum fuit in concil. Lateranenſi, Florent. & VIII. Synodo, & ſi aliquando populus elegit, id fecit authoritate Apoſtolica, ut patet Act. 6.* Eligite ex vobis & alibi, ut habeant bonum teſtimonium. *Populus itaque præſens eſt electioni, ut ferat teſtimonium eligendi, & ut libentius populus ei obediat, jus autem confirmandi ad ſolum Pontificem ſpectat.*

Perorarunt poſtea de eodem argumento Ferdinandus Velloſilus Clericus ſæcularis Hiſpanus miſſus a Rege Catholico. Didacus de Paqua Clericus ſæcularis miſſus a Rege Luſitano. Interfuere celebritati quinque Legati Cardinales, Cæſarei, & Galliæ, Luſitaniæque Regum, necnon Venetorum, Helvetiorumque Oratores, Patriarchæ tres, Archiepiſcopi octodecim, Epiſcopi centum quadraginta duo, Abbates viginti duo, Generales Ordinum quinque, Theologi triginta quatuor, Doctorumque & Nobilium conſerta multitudo. Soluta eſt Congregatio hora decima-nona.

XXV. Septembris habita eſt Congre- XCI.

Acta Conc. Trid. per Aſtulph. Servan. mſ. Franc. Car. Bar. ſig. num. 1109. p. 87.

gatio pro excutiendis articulis de Sacramento Ordinis, in qua a Petro Soto primo Theologorum Secundæ claſſis, ita peroratum, refert actorum Scriptor.

Petrus Sotus Ordinis Prædicatorum Hiſpanus miſſus a Sanctiſſimo Domino Noſtro, Hierarchiam Eccleſiaſticam in Eccleſia eſſe confirmavit; comprobavit videlicet poteſtatem, & ſuperioritatem gubernandi. Nam Paulus ait. Obedite præpoſitis veſtris, *& act.* 20. Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Sp. S. poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, *& Paul. I. Cor.* 12. Alios quidem poſuit Apoſtolos, *&c. quam Dionyſius declarat, eaque eſt ſacer Principatus, quæ ad inſtar cœleſtis conſtituta eſt, & in tres gradus uti Angelica diſtinguitur, Epiſcopos, Presbyteros, & Miniſtros, ut idem Dionyſius cap. 5. oſtendit, qui plures gradus enumerat 3. cap. ut omnes etiam inferiores ad Sacramentum hoc pertineant, ſed in tres gradus diſtinguuntur, ut dictum eſt, ut infimus, in quo ſunt Diaconi, & alii Miniſtri, medius, in quo ſunt Presbyteri, primus in quo ſunt Epiſcopi, unde Paulus ait, in conſummationem Sanctorum, & opus miniſterii quoſdam dedit Apoſtolos.*

Petrus a Soto orat pro Sacramento Ordinis.

Reſponditque ad argumenta adverſariorum, quod nulla ſit Hierarchia, ſed omnes ex æquo eſſe Sacerdotes juxta ea, quæ dicit Petrus 1. *c.* 2. Vos gens ſancta, regale ſacerdotium, *& præterea, omnes in baptiſmo uncti ſumus in Sacerdotes juxta illud*, vos autem Sacerdotes Domini vocabimini. *Reſpondit baptiſmum eſſe Sacramentum renaſcentiæ, non poteſtatis, & cum ordo perfectionem notet, repugnat naturæ, ut cum quis naſcitur perfectus fiat, & illa verba Petri intelligi de ſpiritualibus Sacerdotibus. Quod autem in Eccleſia habeatur Sacerdotium pluribus authoritatibus comprobavit. Ambr. in cap. 4. ad Eph. & Timoth. 4. id declarat; Concil. Nicen. ac etiam Epheſ. Cyprian. ep. 4. nam licet Chriſtiani omnes poſſent facere omnia, quæ Miniſtri Eccleſiæ faciunt, id tamen non legitime facerent, nam quod legitime fiant, opus eſt poteſtate ſupernaturali etiam infimis miniſtris, quæ poteſtas ab habente Principatum Eccleſiæ datur. Quare etſi infimi ordines hodie pertractentur a mere laicis, id tamen non recte fit, neque id legitime faciunt, ſed ut cuique etiam minimo tribui deberet ſuum miniſterium, ut in primitiva Eccleſia fiebat, unde Caius ſtatuit, ut nemo Epiſcopus ordinaretur, niſi qui prius per omnes gradus aſcenderent, & ea etiam de cauſa Siricius etiam tempora ordinavit, diſtinxit. Deinde ad officium Epiſcopi proprie pertinere, prædicare verbum Dei oſtendit Paulus* Non miſit me Chriſtus baptizare, ſed evangelizare, *& Chriſtuſmet teſtabatur, ſe ad id miſſum eſſe, cum inquiebat* Oportet evangelizare Civitatibus ad hoc enim miſſus ſum &c. *unde Concil. Carthag. 4. ſtatuit, ut Epiſcopi abſtinerent a re familiari, ut ad prædicationem incumberent, & ſi actu, quis non prædicaret, quia actu virtutem verbi non haberet, non propterea defineret eſſe Epiſcopus, ut fuit Valerius Hipon. quæ poteſtas non a Magiſtratu dari poteſt, cum ſit ſupernaturalis & Chriſti, & non niſi ab iis, qui ad id in Eccleſia ordinati ſunt, dari poſſit. Populi autem electio in Miniſtros neceſſaria eſt, idque in primitiva Eccleſia fuit, ut Cypr. lib. 1. ep. 4. & ex traditione Apoſtolica deveniſſe, neque de teſtimonio tantum, ſed ſuffragiis, intelligendum eſt. Additur etiam Clerus, ut ita totus populus Chriſtianus contineretur. Unde Apoſtoli dicebant,* Eligite ex vobis ſeptem viros. *Pontifex autem Maximus poteſt ſupplere, cum viderit expedire, & ita eam electionem mutare, prout viderit expedire, poteſt. Nam etſi Traditione Apoſtolica electio populi erat, tamen Traditio Apoſtolica, quæ pertinet ad regimen, mutari poteſt. Quæ autem ad Sacramentum pertinet, mutari non poteſt. Quare electiones Pontifex pro locorum, & temporum qualitate variare poteſt, ut eas Capitulis, vel Principibus tradat.*

Deinde peroravit eodem argumento Franciſcus Forerius Ordinis Sancti Dominici, ac dimiſſa eſt congregatio hora decima octava.

In congregatione habita 29. Septembris tertiæ Theologorum claſſis Princeps de Sacramento ordinis peroravit, ut referunt Acta. Melchior Cornelius [*inquiunt*] *ſæcularis clericus miſſus a Rege Sebaſtiano Portugalliæ accepit examinandum, an per ordinationem conferatur gratia, & an Presbyteris Epiſcopi ſint ſuperiores. Primum fuiſſe errorem Joannis Wicleff, & ante cum per ducentos annos, ut D. Bernard. homil. 66. ſuper Cantica refert, adduxitque argumenta adverſariorum, & ea ſolvit.* XCII.

Aſtulph. Servant. in actis.

Quod autem conferatur gratia per Sacramentum ordinis, Leo Papa, & Grat. diſt. 21. & Conc. Chalcedon. act. 15. c. 1. 5. Ambr. lib. de dignit. Sacerd. Conc. Bracar. 2. c. 3. Conc. Tol. 11. c. 8. & c. 1. de temporibus ordinand. & c. de Sacram. Non iter, & Synodus 7. ejecit Lectorem, qui illud munus exercebat abſque manuum impoſitione. Idem definitur in Concil. Flor. quare omnes ordines etiam minores ſunt Sacramentum, quia in eis gratia confertur, qui ordines conſtituti ſunt ab Apo-

ſtolis

ſtolis ex inſtitutione Chriſti, nam Chriſtus conſtituit, ut in Eccleſia iſti ordines eſſent. Prima autem tonſura non eſt ordo, cum nulla poteſtas in ea detur. De unctione autem meminit Fabianus Pontifex, Dionyſ. & Innocent. cap. 1. §. Quia vero de Sacrament. unct.

Probavitque Epiſcopum eſſe Presbyteris ſuperiorem, & ad Hieronym. qui videtur aliter dicere quod non ſit differentia inter eos, ſed ex conſuetudine ſuperioritatem illam inductam, ſimiliter cum eodem Hieron. in Eſ. cap. 3. & 19. contrarium dicit, & in eadem ep. ad Evagrium, & ad Nepotianum, oſtenditque Hieron. agere de juriſdictione quadam exteriori, quæ conſtituta eſt a lege politica, ut idem Hieron. in ep. ad Titum ſcribit, &c. *Ecce ego* 95. diſt. ad Ruſticum Epiſc. Narbon. ſcribens, dixitque Epiſcopatum eſſe ordinem ea maxime ratione, quam Cajetan. adducit, cum ſolus confirmet, & ordinet Pontifex, non Sacerdos; propterea Vicariis non poteſt committi, neque electio Sacerdotum, vel Epiſcoporum eſt populi, ut Cypr. lib. 1. ep. 4. declarat, ſed teſtimonium tantum.

XCIII. *Acta Conc. Trid. per Gabr. Paleot. MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 124. pag. 206.* De authoritate Pontificis & Epiſcoporum controverſia oritur.

Poſt varias, atque eruditas Theologorum concertationes nono Octobris doctrina, & Canones de Sacramento ordinis a Legatis fuere propoſiti, qua occaſione recruduit gravis controverſia de authoritate Pontificis, & Epiſcoporum, de qua multa prolixe refert Gabriel Palæottus, e quo modo hæc pauca decerpſimus. Laynez Generalis Jeſuitarum, qui ultimus omnium de more ſententiam ſuam dixit, ſolus totam Synodum occupavit prolixo quidem ſermone, ſed valde erudito, diſtincto, & rei accommodato. Nam cum multi Prælati eam partem acerrime tutati eſſent, ut Epiſcopatum dicerent juris divini eſſe, tum quoad ordinem, tum quoad juriſdictionem, idque dilucide a Sancta Synodo explicari contenderent, ipſe aliorum etiam multorum, qui ante eum dixerant, exemplo contrarium variis rationibus, authoritatibuſque aſſeruit, idque adeo copioſe, & conſtanter, ut non defuerint aliqui, qui hæc ab eo idcirco ita affirmari ſuſpicarentur, quod cum ejus Religio, cujus ipſe caput erat, pendeat tota a Papa, ut quotidie latius propagetur, putaverit ipſe, ſi ejus ſententia obtineret, facile futurum, ut ejus Religio majores hinc vires ſumeret, quoniam aliarum etiam Eccleſiarum adminiſtratio, repugnantibus licet Epiſcopis, ei concedi poſſet, cum ambo juriſdictionem æque a Papa agnoſcant. Verum hæc proculdubio vana fuerunt, cum Vir eſſet ſummæ probitatis, & religionis, & cui fideles omnes multum pro magnis, quos in Catholica Eccleſia fructus fecit, omnino debeant, egoque ſane illum ex animi conſcientia ita locutum fuiſſe, mihi perſuaſum habeo. Pluribus interjectis addit author.

Venit in mentem Seripando pridem a fratre Petro Soto nomine Hiſpanorum Legatis fuiſſe ſignificatum, eos non quærere, ut novi quidquam de juriſdictione Epiſcoporum diſcutiatur, dummodo de jure veteri nihil detrahatur, ideoque canonem aliquem in hanc ſententiam probaturos, videlicet. *Act. Conc. Trid. per Gabriel. Paleott. Audit. Rot. mſ. Franc. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 218.*

Si quis dixerit a Chriſto Domino non eſſe inſtitutos Epiſcopos, ſecundum quod antiqua univerſalis Eccleſiæ, Patrumque traditio docet, ac perinde Presbyteris non eſſe ſuperiores, anathema ſit.

Quare accito Soto, cum eo agitur, ut Hiſpanorum mentem diligentius ſcrutaretur, quo certius ſuſcipi poſſet deliberatio.

Interea autem cum Prælatos ex Gallia male in Summum Pontificem animatos huc accedere percrebuiſſet fama, prævenerat Hiſpanos Epiſcopos Marchio Piſcarius Orator Regis Philippi, qui literis ſuis ad Paganum ſuo nomine Tridenti agentem Mediolano ſignificaverat, ut Hiſpanos moneret, cauſam Sanctitatis ſuæ, & Philippi Regis conjunctam eſſe, nec quidquam adverſus dignitatem, & commodum Pontificis accidere poſſe, quod non illi æque moleſtum ſit futurum.

Diſtinuit hæc controverſia Patres extremis hujus anni menſibus, graviorque exarſit contentio poſt Gallorum Præſulum adventum, atque adeo poſtquam de eo egerimus, illam repetemus.

Retardati fuerant Galli Præſules ab acceſſu ad concilium ob civilia bella Hugonottorum, qui cum ſe reformatam religionem tueri jactarent, Galliam horrendis cædibus, incendiis, flagitiorumque omni genere deformarant, cumque in multis Provinciis compreſſa eſſet eorum rebellio, multæque Urbes ab iis proditione interceptæ recuperatæ eſſent, data fuit Theologis, ac Præſulibus Gallis, necnon & Carolo Cardinali Lotharingio, qui Religionem orthodoxam fortiſſime contra Theodori Bezæ argutias defenderat, occaſio, ut ad concilium Tridentinum ardentiſſimis expetitum votis accederent, qui cum itineri ſe committerent, Pontifex a Lotharingio factus certior ipſi reſcripſit. XCIV.

Dum controverſia de Miſſæ Sacrificio diſcuteretur a Patribus maximo pietatis ardore, Ferdinandus Cæſar veritus, ne XCV.

MS. Fra. Car. Bar. ſig. num. 1344. ep. 156.

Principes Lutherani ex eo exacerbarentur, privato nimium commodo, & honori indulgens, popoſcit a Legaris Cardinalibus, ne mentio Miſſæ Sacrificii fieret in concilio, donec in Francfordienſibus Comitiis res ſuas cum Proteſtantibus tranſegiſſet, ſed poſtulatis ejus expoſitis in eam ſententiam omnes concurrere, ut humano omni abſciſſo reſpectu ſtrenua ſacro dogmati illuſtrando, Divinæque aſſerendæ gloriæ daretur opera;

Ib. ep. 162.

de quo decreto Legati Cardinales Carolum Borromæum fecere certiorem. Meditabatur Fetdinandus filii Maximiliani Bohemiæ Regis electionem in Regem Romanorum promovere, meruebatque ne Proteſtantes exaſperati Cæſaris ſtudiis erga concilium, a quo damnabantur ipſorum hæreſes, electionem Maximiliani

Ib. ep. 180.

diſturbarent: at Cæſar repulſam paſſus in his, vel aliis, quæ inique eranr poſtulata, pro ſingulari ſua in Deum pietate, ac Religione privatis compendiis divinam prætulit gloriam, ſignificavitque Legatis Cardinalibus, ſe quicquid a Legatis in concilio decernebatur, æqui, bonique accipere. Quam quidem dignam piiſſimo Imperatore mentem Cardinales Legati Carolo Borromæo Imperialium epiſtolarum autographo tranſmiſſo ſignificarunr. Nunc inſtiruram hiſtoriam proſequamur.

XCVI. *Act. Conc. Trid. per Aſtulp. Servant. MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1109. p. 696.*

Die Lunæ XX. Julii habira eſt generalis Congregatio in loco conſueto ſcilicet in Templo S. Mariæ Majoris, in qua primus concilii Præſes Legatus expoſuit, ob calamitatem temporum, ac perturbationes, quæ in tractandis rebus poſſent contingere, decernendum ut Theologi breviori oratione dicta ſua circumſcriberent; ex fuſa enim, & ampliore oratione ſtrepitum tumultuarium oboriri poſſe, atque adeo hic ordo conſtitutus eſt.

Modus qui poſthac ſervandus erit in materiis, quæ examinabuntur a Theologis minoribus.

Modus tractandi res conciliares.

I. Inter omnes Theologos, quos huc miſit S. D. N. ut concilio interſint, hoc erit perpetuum, ut in ſingulis materiis proponendis dicant qualibet vice quatuor tantum, vel duo ſæculares, & duo Regulares, quos eligent Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi DD. Legati, & ita ſucceſſive, cum aliæ materiæ erunt tractandæ, alii quatuor ex eodem numero dicent, donec unuſquiſque impleat partes ſuas.

II. Ex omnibus Theologis ſæcularibus miſſis a Principibus ad Concilium eliget quiſque Orator Principum ternos tantum ex iis, qui a ſua Principe miſſi fuerunt, quibus dabitur locus dicendi in materia propoſita. Hi deinde in aliis materiis examinandis variabuntur arbitrio Oratorum, dummoda terni tantum pro quolibet Principe in eadem materia reſpondeant.

III. Singuli Illuſtriſſimorum Legatorum eligent unum tantum ex Theologis ſæcularibus, quos in eorum Aula habent, qui loquentur eadem ratione, qua reliqui.

IV. Nomina omnia deſcribentur cæterorum Theologorum ſæcularium, qui commorantur in domibus Prælatorum, ſuntque eorum familiares. Ex toto hoc numero aſſumentur in ſingulis materiis non plures quam quatuor, qui ea vice loquentur ſuper articulis propoſitis. Rurſus, cum aliæ res erunt tractandæ, tunc alii quatuor deligentur, donec omnium numerus perficiatur. Ordo autem prius loquendi inter eos erit ſecundum antiquiorem eorum promotionem, videlicet, ut qui prius ſuſceperit gradum, ſive Doctoratus, ſive Licentiatus, ſive Baccalaureatus, ille etiam anterior dicendus ſit, & deinceps alii.

V. Ex omni numero Regularium, ſive miſſi ſint a Principibus, ſive commorentur apud Legatos, aut Prælatos, ſive maneant in eorum Monaſteriis, ſive quocumque alio modo hic adſint, dummodo non miſſi a Sanctiſſimo, ſinguli Generales Religionum eligent ex eorum Ordine ternos, qui ipſis videbuntur aptiores, qui dicent ſuper præſenti tunc materia. In aliis vero materiis, quæ poſt occurrent, poterunt illos variare, & mutare arbitratu ſuo.

VI. Nullus ſive Sæcularis, ſive Regularis excedet in dicendo ſpatium dimidiæ horæ ad ſummum; qui longior eſſe voluerit ſtatim a Magiſtro cæremoniarum interrumpatur: laudabilior erit, qui nec etiam ad id ſpatium pervenerit.

VII. Theologi, ſive Sæculares, ſive Regulares, quibus tunc dicendi locus non obtigerit, poterunt in ſcriptis deferre ad deputatos ea, quæ ſibi neceſſaria videbuntur circa materias propoſitas.

Rogatis ſententiis ferme univerſi hunc ordinem obſervari juſſerunt; deinde decretus eſt certus Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum numerus, ut de abuſibus, ac doctrina conſultis, quos vellent, Theologie circa Miſſæ Sacrificium referrent.

XCVII. *Act. Conc. Trid. MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 124. pag. 143. Gabr. Paleot. Act. Rus.*

Agitarunt Patres diu, & graviter eam quæſtionem, An Chriſtus in cœna ultima ſe Deo Patri in eo Sacrificio incruento obtulerit, qua fuſe pertractata, inquit Gabriel Palæotius.

Quadruplex opinio ex eorum ſententiis collecta fuit, quas ſingillatim ſubiiciam adiectis præcipuis rationibus, quibus unaquæque nitebatur.

Prima illorum fuit, qui ajebat Chriſtum ſe in cœna obtuliſſe. Huius rei authoritates plurimas Sanctorum Patrum, tum Græ-

co-

De Miſſæ Sacrificio.

corum, tum Latinorum, variaſque ſimul rationes Salmeronus Jeſuita, cum antea inter minores Theologos diſſereret, congeſſerat, quas literis mandatas multis legendas exhibuerat, antequam de his rogari Patrum ſententiæ cœptæ eſſent, quæ opinio quamplurimos nacta eſt aſſertores. Nam poſt Madrucium Hydruntinus eam ita amplexatus eſt, ut aſſereret authores nullos, nec Græcorum, nec Latinorum ei repugnare; Roſſanenſis, immo & Germanos ipſos in libro, qui dicitur Interim, hoc idem affirmare; Cavenſis hoc etiam Sacræ Scripturæ verbis, & Patrum authoritatibus, & uſu Eccleſiæ in canone Miſſæ liquere ajebat, ſed præcipue ex illis verbis Evangelii. Hoc facite in meam commemorationem, cum illud verbum, Hoc, nequaquam ad conſecrationem neque ad ſumptionem, ſed tantum ad oblationem ſit referendum. Literenſis ajebat, ex authoritate D. Thomæ iiſdem verbis, quibus fit conſecratio, effici & Sacrificium, atque offerri, omniaque perfici in extrema illa verborum prolatione, Hoc eſt corpus meum, quibus cum Chriſtus conſecraverit, etiam & ſeipſum tunc obtuliſſe. Pariſienſis dicebat Spiritum Sanctum infudiſſe in animos Patrum, ut hanc quæſtionem de oblatione tractarent, quæ fundamentum eſt Religionis noſtræ, & Sacrificii Chriſti; hoc enim Sacrificium initiatorium illis extitiſſe, quod deinde in Cruce peractum eſt, utrumque enim eodem genere claudi, cum alterum ſit principium, alterum ſit finis, & conſummatio, adeoque acriter hanc rem urgebat, ut ſe hæreticum haberi poſſe dubitaret, ſi aliter omnino ſentiret.

Lerienſis biduo hanc rem proſequutus unicam fuiſſe oblationem, quatenus de re ipſa oblata, videlicet Chriſto Domino noſtro agitur, ajebat, veros offerendi modos plures, varioſque extitiſſe, nam ex D. Thoma in 3. part q. 83. art. 5. verſ. ad 3. recenſebat paſſionem Salvatoris noſtri, licet una tantum fuerit, quibuſdam tamen, quaſi gradibus peractam. Primo cum proditus a Juda. 2. cum venditus. 3. in miniſterio cœnæ. 4. in Cruce acceptis quinque plagis. 5. in effuſione Sanguinis, & ſic deinceps uſque ad reſurrectionem. Ideoque cœnam recte paſſionis participem fuiſſe. Ad hæc ajebat, ſicut merita Chriſti præcedentia non tolluntur ex Crucis patibulo, ſed potius augentur, ita etiam potuiſſe Chriſtum Dominum in cœna ſe offerre, & poſtea in cruce ſacrificium conſummare, nam ſicut in aliis merendo vivebat, ita in hoc merendo mortuus eſt.

Idem Lucerinus ex authoritate Cypriani in cap. Scriptura de conſecr. diſt. 2. ajebat. Campanienſis addidit. Cum olim Sacrificia Veteris Legis culpam tantum, & pœnam, quæ poſitiva, non eam, quæ damni dicitur, expiarent, hinc ſequi, Sacrificium hoc noſtrum ad vetera illud addidiſſe, ut utroque nos modo liberaret; cujus generis Chriſti Domini noſtri opera extitiſſe cujus integra vita quamvis vere variis actionibus fuerit diſtincta, tamen ut unicum ejus opus ad redemptionem noſtram elaboratum a nobis celebrari, ac veluti extremæ guttæ lapidem cavanti, non reliquis antea diſtillantibus effectum adſcribamus, ſic ad perficienda Sacramenta conjunctim multa requiri extrema, tamen velut potiſſima cenſeri. Segobienſis ajebat, nihil veteres de propitiatorio, aut præparatorio Sacrificio tradidiſſe, ſed tantum de cruento, & incruento Sacrificio, & utrumque ejuſdem virtutis cenſuiſſe, cum incruentum adimpleverit omnia cruenta Sacrificia. Aurienſis, Sacrificium id vere expiatorium, ejuſdemque rationis, ac illud, quo hodie utimur, extitiſſe reſpondebat, totamque vitam Chriſti a conceptionis origine unicum actum cenſeri, qui ſemper profuit, ſemper meruit, ſemper redemit.

Oſtunenſis idem variis argumentis, Aliphanus, habere nos certam in hac re Traditionem Patrum, ac vetuſtiſſima plurimorum teſtimonia, quæ ſatis eſſe non dubitandum ſit. Generalis Franciſcanorum, quos Obſervantes vocant, Sacramenta omnia ex Sanguine lateris Chriſti vim ſuam ſumpſiſſe ajebat, tuncque Chriſtum in ſtatu merendi non fuiſſe, ſed omnia ex præcedenti ejus voluntate, qua paſſioni ſe ſubjecerat, profluxiſſe.

Laynez Generalis Jeſuitarum copioſe idem affirmavit, nam cum quæſtio facti ſit, cui nemo interfuit, neceſſario ad teſtes recurrendum eſſe, unde probatio ſumatur. Cum vero authores multi Apoſtolorum temporibus propinqui, tum vero alii Sancti, Catholicique Viri idem atteſtentur, plane videri eorum authoritatibus ſtandum eſſe, quod præterea multis aliis rationibus corroboravit, oſtendens actiones Chriſti ſemper profuiſſe, tametſi omnia, ut plurimum, cruci ipſi tanquam extremo actui, & in quo majorem omninò charitatem patefecit, ſoleant aſſignari.

Secunda opinio præcedenti contraria a Granatenſi primum propoſita fuit, quem alii nonnulli ſunt ſecuti. Nam Bracharenſis Sacrificium in cœna non expiatorium, ſed Euchariſticum tantum fuiſſe ajebat, cum alias ſequeretur, Chriſtum nos ante crucem redemiſſe, hocque ſenſu authoritates omnes interpretabatur, loquentes Chriſtum in cœna ſacrificaſſe, ut de Sacrificio laudis, & de gratiarum actione accipiantur. XCVIII.

Idem

Idem Lancianenſis, ac Veglienſis, qui duplicem Chriſti oblationem fuiſſe ajebans, alteram generalem in omnibus ejus actionibus, quas naſcens, docens, peregrinans, jejunanſque Patri offerebas: alteram ſpiritualem, qua peccata noſtra expiabat, quod ante Crucem ab eo præſtitum non fuiſſe, ut nec canone Miſſæ hujus expiationis in cœna mentionem ullam fieri, nec Eccleſiam unquam id tradidiſſe aſſerebat, quinimmo S. Thomam ſatis id ſentire in 3. pars. q. 46. art. 9. & q. 73. art. 5. ſed clarius Æcumenium authorem Græcum, quem Cardinalis Warmienſis in lib. confeſſionis ſuæ cap. 53. citat.

XCIX. *Mutinenſis idem affirmavit, Sacrificium in cœna fuiſſe Euchariſticum, quod nobilius, & præſtantius multo cæteris Sacrificiis cenſebatur, cum totum ad Deum adorandum, & glorificandum, ſicuti holocauſtum, dirigeretur; ad hæc rationem illam adduxit, Divinam juſtitiam ſtatuiſſe, ut mors mortem redimeret, quapropter licet unica Sanguinis gutta mundum ſervare potuiſſet, quoniam tamen id divinæ juſtitiæ non reſpondiſſet, idcirco non tam oblationem, quam oblationis modum neceſſarium fuiſſe, qui ſufficeret, videlicet ut mors ipſa, & Sanguinis effuſio ſequeretur. In qua ſententia exiſtimare ſe non Æcumenium tantum, ſed Auguſtinum etiam fuiſſe, idque jurejurando etiam poſſe pene affirmare.*

Nicoſienſis, non dubitari, an Sacrificium id fuerit propitiatorium, cum omnia Chriſti opera ejuſmodi fuerint, ſed id potius, an ea oblatione in cœna expiata fuerint omnia peccata noſtra, qua in re neceſſario reſpondendum eſſe, hoc ſoli cruci, atque ejus morti tribuendum, cum nihil aliud ſonet totum Teſtamentum Vetus, & Novum, niſi a Cruce Domini ſalutem noſtram pendere, ante quam nondum erat victoria parta, licet multa Oppida jam expugnata. Quid enim ſi Apoſtolus aliquis ante mortem Chriſti obiiſſet? utique non ille in Cœlum ſtatim aſcendiſſet, cum nondum Chriſtus ad Inferos deſcendiſſet. Colimbrienſi, & Sarzanenſi idem videbatur, cum Paulus ad Hebræos dicat, ſine effuſione Sanguinis non fieri remiſſionem peccatorum.

C. Ex his igitur duabus contrariis inter ſe opinionibus tertia conflata eſt eorum, qui reſpondebant in doctrina, Chriſtum ſe obtuliſſe ſimpliciter, ſed non propitiatorie, cum enim ex certo nullo Scripturæ loco hoc colligatur, non poſſe canonem cum anathemate condi, niſi ſaltem prius inter Theologos minores res diligenter excutiatur, indeque quod verius viſum fuerit, ſanciatur. Quod ſane Patres multi tanquam tutius crediderunt, quibus & aliqui ex iis, qui priores ſententias defenderant veluti Lancianenſis, Clodienſis, Mutinenſis, Quinqueccleſienſis, Segobienſis, Theanenſis, Senogallienſis, Tropienſis, Aurienſis, Almerienſis, Colimbrienſis facile adhærebant.

Act. Conc. Trid. per Gab. Paleott. MS. Fr. Card. Barb. ſig. n.24. p. 145.

Porro alia etiam aliquorum fuit ſententia, qui variis diſtinctionibus opiniones conciliare, & quo ſenſu ſingula accipienda eſſent, exponere conati ſunt, &c. Concluſum demum eſt, Chriſtum ſe obtuliſſe in cœna, ut in decreto videbimus. Subdit Gabriel Palæottus.

Quod ad Miſſam prohibendam, ne lingua vulgari ſermone habeatur, Jaderenſis dixit, ſibi minime improbandum videri morem in Dalmatia, ut poſt Latinum Evangelium vulgare etiam ſubjiciatur, quo nationes illæ magis inſtruantur. Omnes tamen Patres canonem, quo Miſſa lingua vulgari prohibetur, valde commendarunt.

Ineunte Septembri Lanſacus Gallicus Orator productis Caroli Regis, & Catharinæ Reginæ literis ſignificavit plures Galliarum Præſules, ac Doctores Sorbonicos ad concilium Regio juſſu venturos, rogavitque, ut Seſſio, in qua decretum de Sacrificio Miſſæ incruento promulgandum erat, differretur, donec ii acceſſiſſent. At cum nimium cunctarentur Galli, non retardanda ultra medium Septembrem Seſſio viſa eſt.

Ext. in mſ. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1344. ep. 162.

Poſt graves itaque concertationum æſtus, confecti ſunt canones, doctrinaque de Sacrificio Miſſæ illuſtrata, quæ decreta in pluribus Congregationibus a die vigeſima ſecunda Auguſti ad decimam Septembris diſcuſſa ſumma conſilii maturitate fuerunt.

Decima ſeptima Septembris celebrata eſt ſexta Seſſio, in qua ſacroſanctis myſteriis ſolemni ritu peractis Carolus Vicecomes Vintimilienſis Epiſcopus orationem habuit, qua ſumma beneficia, quæ a Deo in univerſam Rempublicam Chriſtianam per concilia Œcumenica conferuntur, ita demonſtravit. CI.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſign. n.3248. circa med.

Sexta ſeſſio ſub Pio IV.

Permagna eſt conciliorum virtus, nam in Sacroſanctis, & legitimis, ac univerſalibus conciliis, quæ ſint canonicæ ſcripturæ, ſanciendo definitur, Hæretici convincuntur, hæreſes condemnantur, mores emendantur, cum populorum, tum Sacerdotum diſſidentes Nationes reconciliantur, rebelles Eccleſiaſticæ Poteſtati Principes puniuntur, anathemate feriuntur, Regnis, & imperiis quandoque privantur. Conciliis ſchiſmata ſedantur, Summorum Pontificum gloria, & authoritas, cui ſemper ab impiis detrahitur, conciliorum

rum

rum celebratione ſit clarior ſemper, & illuſtrior. Proinde Patres optimi coniunctis animis, copulatis voluntatibus communem cauſam ſuſcipite, ut facitis, & curate omnibus animi, ingeniique viribus vacillantes confirmare; ſubrectis parcite, lapſis ignoſcite, inobedientes, & pertinaces debitis pœnis afficite, univerſos, in quantum in vobis eſt, ad Romanæ Eccleſiæ Matris omnium obedientiam perducite.

Poſtmodum decreta e ſuggeſtu perlecta fuere, rogatiſque Patrum ſententiis, confirmata, quæ in MS. Vaticani Archivii ex ſubjecta verborum formula referuntur.

Doctrina de Sacrificio Miſſæ.

CII. MS. Arch. Vat. ſign. n. 3622. p. 171. *Sacroſancta, Œcumenica, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, præſidentibus in ea eiſdem Apoſtolicæ Sedis Legatis, ut vetus, abſoluta, atque omni ex parte perfecta de magno Euchariſtiæ myſterio in Sancta Catholica Eccleſia Fides, atque doctrina retineatur: & in ſua puritate propulſatis erroribus, atque hæreſibus conſervetur, de ea, quatenus verum, & ſingulare Sacrificium eſt, Spiritus Sancti illuſtratione edocta, hæc, quæ ſequuntur, docet, declarat, & fidelibus populis prædicanda decernit.*

Miſſam eſſe verum Sacrificium a Chriſto Domino inſtitutum.

Caput I.

Quoniam ſub priori teſtamento, teſte Apoſtolo Paulo, propter Levitici Sacerdotii imbecillitatem conſummatio non erat; oportuit, Deo Patre miſericordiarum ita ordinante, Sacerdotem alium ſecundum ordinem Melchiſedech ſurgere, D. N. Jeſum Chriſtum, qui poſſet omnes, quotquot ſanctificandi eſſent, conſummare, & ad perfectum adducere. Is igitur Deus, & Dominus noſter, etſi ſemel ſe ipſum in ara Crucis, morte intercedente, Deo Patri oblaturus erat, ut æternam illic redemptionem operaretur: quia tamen per mortem ſacerdotium ejus extinguendum non erat, in cœna noviſſima, qua nocte tradebatur, ut dilectæ Sponſæ ſuæ Eccleſiæ viſibile, ſicut hominum natura exigit, relinqueret Sacrificium, quo cruentum illud ſemel in Cruce a Chriſto Domino inſtitutum peragendum repræſentaretur, ejuſque memoria in finem uſque ſæculi permaneret, atque illius ſalutaris virtus in remiſſionem eorum, quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur, Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans; Corpus & Sanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac ſub earundem rerum Symbolis, Apoſtolis, quos tunc novi Teſtamenti Sacerdotes conſtituebat, ut ſumerent tradidit: & eiſdem, eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem, *uti ſemper Catholica Eccleſia intellexit, & docuit. Nam celebrato veteri Paſchate, quod in memoriam exitus de Ægypto multitudo filiorum Iſrael immolabat, novum inſtituit Paſcha, ſeipſum ab Eccleſia per Sacerdotes ſub ſignis viſibilibus immolandum in memoriam tranſitus ſui ex hoc mundo ad Patrem, quando per ſui Sanguinis effuſionem nos redemit, eripuitque de poteſtate tenebrarum, & in Regnum ſuum tranſtulit. Et hæc quidem illa munda oblatio eſt, quæ nulla indignitate, aut malitia offerentium inquinari poteſt; quam Dominus per Malachiam nomini ſuo, quod magnum futurum eſſet in Gentibus, in omni loco mundam offerendam prædixit, quam non obſcure innuit Apoſtolus Paulus Corinthiis ſcribens, cum dicit,* Non poſſe eos, qui participatione menſæ dæmoniorum polluti ſunt, menſæ Domini participes fieri, *per menſam Altare utrobique intelligens. Hæc denique illa eſt, quæ per varias ſacrificiorum, naturæ, & legis tempore, ſimilitudines figurabatur; utpote; quæ bona omnia per illa ſignificata, velut illorum omnium conſummatio, & perfectio complectitur.*

Miſſæ Sacrificium eſſe propitiatorium pro peccatis & pœnis, & prodeſſe vivis atque defunctis.

Caput II.

Et quoniam in divino hoc Sacrificio, quod in Miſſa peragitur, idem ille Chriſtus continetur, & incruente immolatur, qui in ara Crucis ſemel ſe ipſum cruente obtulit; docet ſancta Synodus, Sacrificium iſtud vere propitiatorium eſſe, per ipſumque fieri, ut ſi cum vero corde, & recta fide, cum metu, & reverentia contriti, ac pœnitentes ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placatus Dominus gratiam, & donum pœnitentiæ concedens crimina & peccata etiam ingentia dimittit: una enim, eademque eſt hoſtia, idem nunc offerens Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in Cruce obtulit, ſola offerendi ratione diverſa. Cujus quidem oblationis cruentæ, inquam, fructus, per hanc incruentam uberrime percipiuntur: tantum abeſt, ut illi per hanc quovis modo derogetur. Quare non ſolum pro fidelium vivorum peccatis & pœnis, ſed pro defunctis in Chriſto nondum ad plenum purgatis, rite juxta Apoſtolorum traditionem offertur.

Deo ſoli offerri Sacrificium Miſſæ.

Caput III.

Et quamvis in honorem, & memoriam Sanctorum nonuullas interdum Miſſas Eccleſia celebrare conſueverit, non tamen illis Sacrificium offerri docet, ſed Deo ſoli, qui illos corouavit: uude nec Sacerdos dicere ſolet, offero tibi Sacrificium, Petre, vel Paule; ſed Deo de illorum victoriis gratias agens eorum patrocinia implorat; ut ipſi pro nobis intercedere diguentur in cælis, quorum memoriam facimus in terris.

Canonem Miſſæ ab omni errore purum ſanctumque & pium eſſe.

Caput IV.

Et cum Sancta ſancte adminiſtrari conveniat, ſitque hoc omnium ſanctiſſimum Sacrificium, Eccleſia catholica, ut digne, reverenterque offerretur, ac perciperetur, ſacrum Canonem multis ante ſæculis inſtituit, ita ab omni errore purum, ut nil in eo contineatur, quod non maxime ſanctitatem, ac pietatem quandam redoleat, menteſque offerentium in Deum erigat: is enim conſtat cum ex ipſis Domini verbis, tum ex Apoſtolorum traditionibus, ac ſanctorum quoque Pontificum piis inſtitutionibus.

Ritus & cæremoniæ, quæ in Miſſa adhibentur, retinendæ ſunt.

Caput V.

Cumque natura hominum ea ſit, ut non facile queat ſine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem ſuſtolli, propterea pia Mater Eccleſia ritus quoſdam, ut ſcilicet quædam ſubmiſſa voce, alia vero elatiore in miſſa pronunciarentur, inſtituit. Cæremonias item adhibuit, & myſticas benedictiones, lumina, thymiamata, veſtes, aliaque id genus multa ex Apoſtolica diſciplina, & traditione, quo & majeſtas tanti ſacrificii commendaretur, & mentes fidelium per hæc viſibilia religionis, & pietatis ſigna ad rerum altiſſimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitarentur.

Miſſas privatas licitas eſſe, nulloque modo damnandas.

Caput VI.

Optaret quidem Sacroſancta Synodus, ut in ſingulis Miſſis fideles adſtantes non ſolum ſpirituali affectu, ſed ſacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent, quo ad eos Sanctiſſimi Sacrificii fructus uberior proveniret: nec tamen ſi id non ſemper fiat, propterea Miſſas illas in quibus ſolus Sacerdos ſacramentaliter communicat, ut privatas, & illicitas damnat, ſed probat, atque adeo commendat: ſiquidem illæ quoque Miſſæ vere communes cenſeri debent; partim, quod in eis populus ſpiritualiter communicet, partim vero, quod a publico Eccleſiæ Miniſtro non pro ſe tantum, ſed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Chriſti pertinent, celebrentur.

Aquam vino miſcendam in Calice in Miſſa offerendo.

Caput VII.

Monet deinde Sancta Synodus, præceptum eſſe ab Eccleſia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offerendo miſcerent: tum quod Chriſtum Dominum ita feciſſe credatur, tum etiam quia e latere ejus aqua ſimul cum ſanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur, & cum aquæ in Apocalypſi B. Joan. populi dicantur, ipſius populi fidelis cum capite Chriſto unio repræſentatur.

Miſſam non celebrandam lingua vulgari, ſed cujuſque Eccleſiæ ritum obſervandum.

Caput VIII.

Et ſi Miſſa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire viſum eſt Patribus, ut vulgari paſſim lingua celebraretur. Quamobrem retento ubique cujuſque Eccleſiæ antiquo, & a S. R. E. omnium Eccleſiarum Matre, & Magiſtra probato ritu, ne oves Chriſti eſuriant, neve parvuli panem petant, & non ſit, qui frangat eis, mandat Sancta Synodus Paſtoribus, & ſingulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Miſſarum celebrationem, vel per ſe, vel per alios ex iis quæ in Miſſa leguntur, aliquid exponant, atque inter cætera ſanctiſſimi hujus Sacrificii myſterium aliquid declarent diebus præſertim Dominicis, & feſtis.

Caput IX.

Quia vero adverſus veterem hanc in ſacroſancto Evangelio, Apoſtolorum traditionibus, ſanctorumque Patrum doctrina fundatam fidem, hoc tempore multi diſſeminati ſunt errores, multaque a multis docentur, atque diſputantur; Sacroſancta Synodus poſt multos graveſque his de rebus mature habitos tractatus, unanimi Patrum omnium conſenſu, quæ huic puriſſimæ fidei, ſacræque doctrinæ adverſantur, damnare, & a Sancta Eccleſia eliminare per ſubjectos hos Canones conſtituit.

De Sacrificio Miſſæ.

Canon I.

Si quis dixerit, in Miſſa non offerri Deo verum, & proprium Sacrificium; aut quod offerri non ſit aliud, quam nobis Chriſtum ad manducandum dari, Anathema ſit. Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3212. p. 172.

Canon II.

Si quis dixerit; illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Chriſtum non inſtituiſſe Apoſtolos Sacerdotes, aut non ordinaſſe, ut ipſi, aliique Sacerdotes offerrent

Digitized by Google

rent Corpus, & Sanguinem ſuum, Anathema ſit.

Canon III.

Si quis dixerit, Miſſæ Sacrificium tantum eſſe laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium vel ſoli prodeſſe ſumenti, neque pro vivis & defunctis pro peccatis, pœnis, Satisfactionibus, & aliis neceſſitatibus offerri debere, Anathema ſit.

Canon IV.

Si quis dixerit, blaſphemiam irrogari Sanctiſſimo Chriſti Sacrificio in Cruce peracto per Miſſæ Sacrificium, aut illi per hoc derogari, Anathema ſit.

Canon V.

Si quis dixerit, impoſturam eſſe Miſſas celebrare in honorem Sanctorum, & pro illorum interceſſione apud Deum obtinenda, ſicut Eccleſia intendit, Anathema ſit.

Canon VI.

Si quis dixerit, Canonem Miſſæ errores continere, idcoque abrogandum eſſe, Anathema ſit.

Canon VII.

Si quis dixerit cæremonias, veſtes, & externa ſigna, quibus in Miſſarum celebratione Eccleſia Catholica utitur, irritabula impietatis eſſe, magis quam officia pietatis, Anathema ſit.

Canon VIII.

Si quis dixerit, Miſſas, in quibus ſolus Sacerdos ſacramentaliter communicat, illicitas eſſe, adeoque abrogandas, Anathema ſit.

Canon IX.

Si quis dixerit, Eccleſiæ Romanæ ritum, quo ſubmiſſa voce pars canonis, & verba conſecrationis proferuntur, damnandum eſſe: aut lingua tantum vulgari Miſſam celebrari debere: aut aquam non miſcendam eſſe vino in Calice offerendo, eo quod ſit contra Chriſti inſtitutionem, Anathema ſit.

Adjuncta his eſt admonitio de pietatis cultu in celebrando Miſſæ Sacrificio adhibendo, cum in ſacris literis percellantur minis, qui opus Dei negligenter faciunt.

CIII. Exarſit in Concilio gravis de reſidentia controverſia, an juris eſſet Divini, an Pontificii; ſubterfugientibuſque initio Legatis agere, an juris eſſet Divini, Præſules Hiſpani acerrime inſtabant, ut ea controverſia ventilaretur, e quibus Granatenſis, & Segobienſis conqueſti ſunt in literis ad Marchionem Piſcariæ, adverſari Pontificem, ne decretoria de ea re ferretur ſententia, & in eo premi concilii libertatem, tuendæ enim libertatis concilii præter modum cupidiſſimi fuere Tridentini Præſules, adeo ut cum Pontifex nonnullorum Epiſcoporum egeſtatem ſua liberalitate levaſſet, exclamarent nonnulli, concilii libertatem ex eo læſam, ſed quam immerito, evidenter dignoſci poteſt ex eo, quod Pallavicinus recenſet. Porro Lanſacus Gallicus Orator ſentiebat cum nonnullis non diſcutiendum, an reſidentia foret juris Divini, ſed curandum maxime, ut Præſules ad reſidendum adſtringerentur. Itaque tunc de reſidentia agendum decretum eſt, cum de Ordinis Sacramento ageretur.

MS. Arc. Vat. ſig. n.3622. p. 173. pag. 2. Lit. Leg. Car. Ext. in mſ. Fr. Car. Bar. ſig. 1344.

Ib. ep. 87.

Ib. ep. 112.

Controverſia de reſidentia an juris eſſet divini. *Par. 2. l. 16.*

CIV. Sed quoniam, ut ſcriptum eſt, cortina cortinam trahit: dum agitur de reſidentia, actum quoque eſt de Epiſcoporum juriſdictione, ac XX. Octobris Epiſcopus Segobienſis multis argumentis probavit, Epiſcopatum jure Divino eſſe inſtitutum, Epiſcoporumque authoritate labefactata Pontificum labefactandam authoritatem, atque ab eo hæc verba repetita Carolus Vicecomes Cardinali Borromæo retulit. *Quod poteſtates juriſdictionales traduntur Epiſcopis a Deo, ſed exercitium juriſdictionis traditur a Pontifice, cum applicatio perſonæ, & diviſio materiæ ad eam pertineat, Epiſcopatus autem non eſt proprie Epiſcopatus ſine poteſtate juriſdictionali; probaturque ex Anacleto, dari poteſtatem, cum Epiſcopi conſecrantur, & quod poteſtas ſupernaturalis traditur Epiſcopis a Deo, quæ auferri non poteſt, quamvis degradentur, & cum illa poteſtas per manuum impoſitionem, per unctionem conſecrationis, & ſigna externa tradatur Epiſcopis, ſequitur, quod Epiſcopatus ſit ordo, & quod ſit de jure Divino, quemadmodum etiam Presbyteratus, ita quod ſi concedatur Hierarchiam eſſe, neceſſario ſequitur, Epiſcopatum Ordinem eſſe, cum Hierarchia ex duobus tantum membris conſtare non poſſit, Ordines autem ſacri non ſunt, niſi Diaconatus, & Presbyteratus, ergo neceſſario Epiſcopatus erit addendus: & quod omnes Pontifices uſque ad Sylveſtrum obſervaverunt, quod Epiſcopatus eſt ordo a Deo immediate, & dixerunt hoc in Epiſtolis ſuis, vel ex profeſſo, vel incidenter.*

Carol. Vicecom. in lit. ad Car. Borromæum Ext. in mſ. Card. Jo. Bapt. Spad. p. 79.

De epiſcoporum juriſdictione controverſia oritur.

Monuit Vicecomes eundem Borromæum XXII. Octob. nonnullos Præſules inferre, quando Epiſcopi jure Divino ſint inſtituti, claves non tantum Petro, ſed etiam Epiſcopis collatas, necnon XIX. Novembris ſcripſit, plures contendere, a Pontifice non conferri poteſtatem juriſdictionis, ſed locum, in quo exerceatur, Laynem vero ſupremum Societatis Jeſu Præpoſitum in Congregatione generali diſſeruiſſe pro authoritate Sedis A-

Ib. p. 93.

Ib. p. 91.

Ib. ep. 103.

Par. 2. Hiſt. Soc. 3.

poſtolicæ, illuſtraſſeque datam immediate Pontifici poteſtatem jurisdictionis, & contraria argumenta diluiſſe. *Quo audito,* narrat Sacchinus, *multi poſtea conati ſunt quæ dixerant, explicare, & ad ſenſum commodiorem trahere: multi aiebant, ſi quæ tum audiverant, audiiſſent prius, fuiſſe aliter ſenſuros, nec pauci ingenue, & candide ſententiam retractarunt. Legati Pontificii teſtati ſunt, non vulgare eo die unius hominis meritum in Sedem Apoſtolicam extitiſſe.*

Carol. Vicecom. in lit. ad Car. Bor.

An Concilium ſupra Papam, vel e contra diſceptatum eſt.

Exorta eſt etiam inter Præſules diſceptatio, an Pontificis authoritas auguſtior eſſet Concilii authoritate, vel e contra, Galloſque ad contrahendam Pontificiam authoritatem incumbere ſcripſit vicecomes ad eundem Borromæum, jactataque ab Hiſpanis, & Gallis nonnullis hæc verba, ut fieret reformatio in Capite, & in membris. Porro Pontifex inſtaurari omnium Ordinum diſciplinam gerebat maxime in votis, Apoſtolicæ tamen authoritati detrahi ferre non poterat. Cum vero ex his controverſiis augeri in dies diffidia poſſent, proximo anno Ferdinandus Cæſar Zachariæ Delphino Pontificio in Aula Cæſarea Internuntio conſuluit, ut rogaret Pontificem, ne controverſiam hujuſmodi in concilio declarandam urgeret, niſi Patres univerſi conſentirent, neve Adminiſtri Pontificii res non neceſſarias in medium adducerent deliberandas, de quibus Delphinus Legatos Tridentinos XX. Junii certiores fecit, optimumque viſum eſt Cæſareum conſilium, quo omnes occaſiones ſerendi ſermonis de authoritate Pontificia declinatæ ſunt.

Ext. lit. Delphini in mſ. Arch. Vat. ſig. num. 3216. ep. 112. Car. Vic. in lit. ad Car. Bor. p. 115. & 118.

Dum vero nonnulli Principes de emendandis Curiæ Romanæ corruptelis agerent, etiam de iniqua Regum, & Principum in Eccleſiaſticum Ordinem uſurpatione coercenda, læſaque immunitate ſacerdotali tuenda actum eſt, ac tum quidem in Galliis graviſſime labefactari jus Eccleſiaſticum ab Adminiſtris Regiis ſignificabatur. In primis Senatum Regium de cauſis appellationum circa Eccleſiaſtica Sacerdotia cognoſcere, ſecundo Reſcriptorum Pontificiorum executionem impediri; tertio judicare de poſſeſſorio jure Sacerdotiorum; quarto Regem propria authoritate decumas imperare Clero, atque ab eo exigere; quæ proximo anno uſque adeo excrevere, ut Regii Adminiſtri in eam proruperint licentiam, quod ſuaſerint Regi, jure ab eo invadi bona Eccleſiaſtica, atque diſtrahi poſſe. Inſuper etiam Ferrerius Præſes acerbiſſime adverſus conditas a Patribus leges pro temperanda Principum licentia, defendendoque jure Eccleſiaſtico declamavit; quæ germinantia in dies diffidia ſopiturus Cæſar Oratoribus ſuis in mandatis dederat, ut Legatos Cardinales ad prætermittendum reformationis Caput ad Principes Laicos pertinens hortarentur.

Ex lit. Delphini int. mſ. Arch. Vat. ſig. num. 3218. ep. 23.

CV.

Joan. Vicecom. in lit. ad Car. Borrom. in mſ. Car. Jo. Bapt. Sp. p. 112.

Manavit interea fama, Pontificem graviore morbo implicitum decumbere, quapropter nonnulli, inter quos Lanſacus Gallorum Regis Orator, ſermones de creando in concilio Pontifice, vacuo ſacroſancto ſolio, diſſeminarunt, cum vero ex ea re graviora conflari pericula potuiſſent, atque etiam nonnulli ſubiiciendi concilio Pontificis inania conſilia eſſent meditati, quod antea decreverat Pius, e morbo recreatus edita Conſtitutione firmavit, ut ſi Concilio Tridentino non perfecto ſolium ſacroſanctum vacuum fieret, Romæ a Cardinalibus, non vero Tridenti a concilio novi Pontificis electio celebraretur, ad ſchiſmatis, rerumque novandarum diſcrimina avertenda, ita ut abſentes Cardinales, quamvis Legati e Latere Apoſtolici abſentiæ ſuæ cauſa electionem celebratam oppugnare, vel infringere non poſſent.

Non a Concilio, ſed a Cardinalibus Pontifex eligendus Sede vacante tempore Concilii.

CVI.

To. 10. de Conc. mſ. Arch. Vat. ſig. num. 4197. pag. 355.

Ab his ad ea, quæ in concilio acta ſunt, revertamur, in quo XXIII. Octobris MDLXII. hora XXI. habetur Congregatio generalis, in qua comparuit primum Rev. Dom. Valentinus Herburtus Epiſcopus Præmiſlienſis Orator Sigiſmundi Auguſti Poloniæ Regis, qui literas Regias exhibuit his verbis conceptas.

Sigiſmundus Auguſtus Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Moſcoviæ, Samogitiæque &c. Dominus, & hæres Reverendiſſimis in Chriſto Patribus Dominis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, ac Sacroſancti concilii Tridentini Legatis, cæteriſque Reverendis, & Venerabilibus Dominis Epiſcopis, Abbatibus, Ordinum Generalibus, & aliis omnibus Univerſale Œcumenicum concilium Tridentinum repræſentantibus, amicis noſtris chariſſimis ſalutem, & benevolentiæ noſtræ commendationem.

Orator Sigiſmundi Regis Poloniæ a Concilio recipitur.

Reverendiſſimi in Chriſto Patres, & Reverendi, & Venerabiles Domini amici noſtri chariſſimi. Fecimus pro officio noſtro Regio, ut ad hunc celeberrimum, & Sacroſanctum Dominationum veſtrarum conventum ablegaremus noſtro nomine Reverendum in Chriſto Patrem Valentinum Herburthum Epiſcopum Præmiſlienſem Oratorem noſtrum, cui quoniam noſtro nomine quædam ad Dominationes Veſtras renuntianda commiſimus, ab iis petimus, ut eum differentem benigne audiant, ipſi-

uſque

nſque verbis non multo minus, quam noſtris fidem adhibeant : quas optime valere cupimus. Datum Wiluæ die VI. Menſis Septembris anno Domini MDLXII. Regni vero noſtri Anno XXVIII.

His literis altiori voce perlectis, Polonus Orator orationem habuit, in qua hæc præcipue eſt locutus.

Quid in tanta oppugnatione, ac magnis procellis Eccleſiæ Sacroſanctum hoc concilium, velut præſens auxilium, ac gratiſſimus Sol illuxit, id primum Dei benignitati, deinde Beatiſſimo ac Maximo Pontifici Pio IV. merito acceptum ferre debemus. Quas enim ille Pontifex impenſas, quot labores quas curas non ſuſcepit, ac pertulit, priuſquam hunc veſtrum ſanctiſſimum, graviſſimumque cœtum coegit? Quæ igitur illi pro tam ingenti, divinoque beneficio præmia, quæ honoris inſignia, quæ laudum monimenta ab Eccleſia non debentur [& paulo poſt] *tum vero illud non importune, Dei benignitate, accidit, quod ad Eccleſiæ ſalutem defendendam, tuendamque pius, & Invictiſſimus Imperator, & alii Catholici Reges, Principes, Reſque publicæ magno ſtudio, ut ex hac Oratorum clariſſima, magnaque frequentia cognoſci poteſt, conſentiant ; Quodque Sereniſſimus, ac clementiſſimus Dominus meus Rex non diſſentit in hac tam pia cauſa a reliquis Catholicis Regibus. Is vero cum illis mente, voluntate, ſtudio, ac virtute ad conſervandum veterem illum Catholicæ Religionis ſtatum vehementer conſentit, ac in eo ſtudio ſe Regiis facultatibus ſuis huic ſacroſancto concilio non defuturum offert, atque pollicetur. Nam cum is Sereniſſimus Rex meus ſapientia, juſtitia, fortitudine, temperantia, omnique illo pulcherrimo choro virtutum ſtipatus, ac in primis ornatus ſit, tum pietatis tantu, quantus eſſe maxime poteſt, lucet ſplendore. Quot enim is Templa, delubraque honoris, & cultus Dei Optimi Maximi gratia, magnifice extruxit, ac copioſe, ampliſſimeque ditavit ; Quantum extat ejus ſtudium in vera Religione augenda, dilatanda, ac etiam ad barbaras gentes Regno ſuo vicinas proferenda? Jam vero quanto ſtudio contendat, & elaboret, ut hæc lues tetra, quæ noſtro ſæculo, pleraſque Europæ Provincias pervagata eſt, ſin minus funditus evelli, ſaltem reprimi, & ſopiri queat, nos qui Regni illius incolæ ſumus, teſtes locupletes eſſe poſſumus. Sed quid omnia Sereniſſimi mei Regis pietatis certiſſima ſigna perſequi neceſſe eſt, cum non mediocre ejus rei documentum ſit, quod cum ipſe Regni, ac belli negotiis graviſſimis impeditus, ad hoc Sacroſanctum Concilium venire non poſſet, me licet indignum ſuum Oratorem miſit. Noluit enim pius Rex in hoc totius Chriſtiani Orbis de componendis diſſidiis religionis ardore a Beatiſſimi, Maximique Pontificis, ac ab omnium catholicorum Regum ſtudio, ſtudium quoque ſuum abeſſe, &c.* Attulit deinde Orator tardioris adventus cauſas nimirum in veteri more, & inſtituto Regni Polonici eſſe, ut in Regni Comitiis legationes decernantur; cum vero Rex aliquot annis a Regno ſuo in remotioribus Regionibus belli negotiis vehementer impeditus abeſſet, nec Regni Ordines cogere poſſet, diutius pro ſua pietate ſe non continere potuit, quin Oratorem ad Concilium non expectato comitiali decreto allegaret, ut præmaturus potius quam tardior adventus æſtimari poſſit : demum Patres cohortatus eſt, ut peſtiferum hæreſeos virus extinguant, cui hiſce verbis reſponſum eſt.

Reſponſum datum Oratori Regis Poloniæ a Sacroſancta Tridentina Synodo in publica Congregatione die XXIII. Menſis Octobris MDLXII.

Reverendiſſime, & Illuſtriſſime Domine CVII.
Orator, Sigiſmundi Auguſti optimi, ac potentiſſimi Regis veſtri ſingularis pietas, & excellens juvandæ Catholicæ Eccleſiæ ſtudium adeo perſpectum Sanctæ Synodo ſemper fuit, ut quemadmodum ſumma cum lætitia, & voluptate ejus Legatum advenientem excepit, ita certe nullam moram, & tarditatis excuſationem ab ejus Majeſtate expectandam eſſe unquam exiſtimavit. Cum enim Sereniſſimus Poloniæ Rex is ſit, qui acceptam a Clariſſimis Regibus Majoribus ſuis Catholicæ fidei veritatem non ſolum ipſe conſtanter retinuerit, verum etiam optimis legibus, & continentibus prope bellis, a nefariorum hominum ſcelere, atque impetu defendendam ſumma cum laude ſuſceperit, ſatis per ſe Sancta Synodus intelligebat, eum celeberrimo huic, atque legitimo totius Orbis concilio animo intereſſe, eandemque pietatem omni tempore Sanctæ Dei Eccleſiæ ne ipſa præſtiturum eſſe, quam Invictiſſimus Cæſar, cæterique Chriſtiani Orbis Reges, ac populi miſſis Legationibus profeſſi eſſent. Accedebat autem Hoſii Cardinalis ampliſſimi aſpectus, præſentiaque ad declarandam Regiam mentem, & voluntatem, veluti magnum aliquod, atque illuſtre teſtamentum : neque enim dubitari poterat, Sigiſmundum Auguſtum Regem omnia, quæ ad ſacræ hujus Synodi decus & ornamentum pertinerent, ſummo ſtudio curaturum eſſe: in qua ditionis ſuæ hominem Apoſtolicæ Sedis Legationem obire perbenigne pateretur. Hæc igitur ſunt,

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 1397. p. 156. & p. 366.

præclariſſime Orator, quæ hactenus fecerunt, ne ab hoc Generali Concilio Regis veſtri pietas, & authoritas abeſſe videretur. Verum quando per Legatum ſummæ religionis, & prudentiæ, & integritatis laude præditum adeſſe voluit, hoc quidem Sanctæ Synodo eo jucundius accidit, quod intellexit, ejus Majeſtatem non expectatis Regni Comitiis de hac re deliberaſſe. Ne ſcilicet cum ea longius differrentur, aliquod pietatis officium ab optimo, & religioſiſſimo Rege defuiſſe illis videri poſſet, qui minus ſincere, atque invidioſe Catholicorum Principum facta interpretari ſolent. Quare Sancta Synodus Regiam Majeſtatem de honorificentiſſima Legatione, deque ejus in Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam egregia voluntate maximas gratias agit. Deinde vero te, Reverendiſſime Domine, non ſolum quia illius Regis, cui nihil antiquius vera Religione unquam fuit, perſonam geris, ſed quia Hoſii Cardinalis, & Legati ampliſſima laudatione ornatus, non poteſt hoc munere non digniſſimum judicare, libentiſſime excipit, mandatumque tuum, prout juris eſt, admittit. Quod autem Sanctam Synodum hortaris, ut Dei cauſam, quam ſuſcepit, ita tueatur, ut aliquando Sancta Eccleſia priſtinam dignitatem recuperare queat, illa quidem ſua ſponte incitata in hanc curam omni cogitatione incumbit, lætaturque Dei miſericordia, tam præclara divini hujus operis fundamenta jacta eſſe, ut divina ope, & auxilio freta ſperet fore, ne cum ſibi a Pio IV. Pontifice Maximo, cujus virtutem immortalitati conſecratam omnes ætates admirabuntur, ſumma conſtituendæ Eccleſiæ adjumenta ſuppeditata fuerint, ipſa ſuo muneri, & officio defuiſſe exiſtimari poſſit.

CVIII. Dum Tridentum Gallicani Patres properant ſexta Novembris celebrata eſt Congregatio generalis hora XVI. in qua decretum de reſidentia perlectum eſt præſante illi Cardinale Mantuano ſubjectis verbis.

Act. Conc. Trid. mſ. Fr. Card. Bar. ſig. 1119. pag. 93.

Debitores illi, qui ſolvendo ſunt, cum tempus venit, creditoribus ſuis debitum perſolvunt nulla diei prolatione petita. Nos in eorum debitorum numero ſumus, qui ſolvendo ſunt, propterea ad diem, quod vobis debemus, diſſolvere volumus. Vos memoria tenetis, cum his menſibus orta inter vos eſſet contentio, an reſidentia eſſet juris Divini, nec-ne, qua ad graviſſimas verborum contumelias pene deſcenſum eſt, me dixiſſe, ut altercatio ſedaretur: non eſſe cur de reſidentia contenderent, cum de ea agendum eſſet, cum de Sacramento Ordinis pertractaretur. Quare cum Dei benignitate de Sacramento illo jam tractatum ſit a Theologis, & a vobis, & doctrina, & canones confecti ſint, quamvis non omni ex parte emendati, nunc de reſidentia cogitare poteritis, ſed antequam de reſidentia ſuo tempore dicere ſententias incipiatis, duo a nobis exponenda vobis ſunt. Unum, de quo admonitos vos eſſe volumus; alterum quod ab humanitate veſtra magnopere cupimus.

Decretum de reſidentia.

De quo a nobis admonendi eſtis, illud eſt. Cum in illa Generali Congregatione, quæ habita eſt decima die Martii hujus anni, in qua multos articulos reformationis propoſuimus, quorum caput illud fuit, conſiderent Patres, qua ratione fieri poſſit, ut Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, præterea omnes Curati in ſuis Eccleſiis reſiderent, non fuiſſe propoſiti noſtri, ut alia ratione de reſidentia tractaretur, quam in ſuperiorum temporum conciliis tractatum fuiſſet, nempe per præmia, & per pœnas. Cum enim videremus multa incommoda invecta eſſe ex Epiſcoporum abſentia a ſuis Eccleſiis, & ſperaremus ea omnia tolli poſſe ex præſentia, propoſuimus vobis canonem illum reſidentiæ, ut vos novas excogitaretis pœnas, & præmia, quibus tanquam vinculis arctioribus Epiſcopi abſtringerentur ad reſidentiam, ſed neſcio quomodo oratio veſtra a propoſitione noſtra deflexit ad quærendum, an reſidentia eſſet juris Divini, nec-ne, quæ res magnas excitavit contentiones, & turbas, & majores excitatura eſſet, ſi de ea re iterum diſputaretur. Quare pacis & concordiæ cauſa deliberavimus vobis proponere decretum, in quod conjecta ſunt præmia, & pœnæ fere omnes, quæ excogitari poſſunt, quibus Epiſcopi cogerentur obſequium præſtare Domino Noſtro in Eccleſiis ſuis reſidendo. Hæc ratio pœnarum, & præmiorum placet Cæſareæ Majeſtati, & Sereniſſimo Hiſpaniarum Regi, & ſperamus placituram Chriſtianiſſimo Regi, ac Illuſtriſſimo Cardinali Lotharingiæ, & Gallicanæ eccleſiæ, quam ſecum adducit. Nam cum his diebus Illuſtriſſimus Orator de Lanſaco nobiſcum eſſet, & in ſermonem reſidentiæ incidiſſet, dixit, ſe non magnopere laborare, quo jure Epiſcopi reſiderent, ſed ut omnino reſiderent; quod Miniſtro placuit tanti judicii, placiturum ſperamus Regi ſuo. Sed noſtrum fuit decretum proponere, veſtrum vero de illo judicare, quod, ubi ego dixero, a Secretario perlegetur. Illud vero, quod a vobis impetrare cupimus, eſt, ut cum de decreto, & de tota re diſſeretis, de ea diſſerere velitis, ut decet ſanctos, qui hoc tempore non ſub modio, ſed ſuper candelabrum poſiti ſunt, ut omnes videant, qui in domo Dei ſunt: ut decet graves, doctos, & prudentes Viros

ros, qui non continentibus jurgiis, contumeliiſque agere debeus, ſed rationibus deſumptis a Sacra Scriptura, a Sacris Canonibus, & ab authoritatibus probatiſſimorum Eccleſiæ Dei Doctorum; ut denique decet eos, qui ut memoriam præteritarum contentionum abolere velint, modeſte, graviter, ſedateque loqui debeut. Hæc ſi feceritis, ut ſperamus, & confidimus, nobis rem gratiſſimam facietis, ipſi vero maximam laudem conſequuturi eſtis non a nobis, ſed ab eo, in quo gloriari oportet, ſi unquam gloriari expedit, cui laus, & gloria ſit nunc, & in æterna ſæcula.

CIX.

Aſtulph. Servantius in act. mſ.

XIV. Novembris Carolus Cardinalis tit. Sanctæ Cæciliæ e Lotharingia Tridentum ingreſſus eſt multis Præſulibus Gallis, ac Theologis Sorbonicis ſtipatus, ac deinde vigeſima tertia ejuſdem menſis, cum in conſeſſum ſolemnem Patrum admiſſus eſſet, Regii Oratores literas Caroli IX. Galliarum Regis Chriſtianiſſimi ad Patres concilii datas Præſidibus Legatis porrexere, quæ in latinam linguam converſæ perlectæ ſunt ſubjectis verbis conceptæ.

Cardinalis Lotharingus Tridentum appulit.

Excuſa Brixiæ 1562. Lit. Car. IX. ad Conc. Trid.

Carolus Dei gratia Francorum Rex Sanctiſſimis, & Reverendiſſimis Patribus in Sacro Tridentino Concilio congregatis ſalutem. Etſi ea fuit Dei Optimi Maximi voluntas, ut jam inde ab ineunte ætate, nos ad tanti hujus Regni Imperium vocarit, ejuſque altæ, & infinitæ judiciorum prudentiæ placuit nobis committere hujus Principatus initia adeo tumultuum, & civilium bellorum plena, ut nulla illius vel minima Provincia inveniri poſſit quæ hiſce calamitatibus careat: oculos tamen pueritiæ noſtræ hæc ipſa Divina bonitas ita aperuit, ut tantorum malorum cauſam facile judicaverimus non aliunde, quam ex varia, & multiplici de Religione opinione, qua populus noſter imbutus eſt, proceſſiſſe cognoſcamus: & jam hujus graviſſimi morbi remedium non ab hominum prudentia eſſe petendum, ſed a Deo vivo, & inexhauſto miſericordiarum fonte, qui requirentibus eum ex animo, ſuique nominis gloriam, & honorem ſpectantibus numquam defatigatur beneficia, & gratias conferre. Itaque eodem Sancto Spiritu ducti, cum primum Regia corona ſumus inſigniti, nihil nobis magis fuit in votis, quam eum Majorum noſtrorum exemplo ad ſacros conventus velut ad ejus ægritudinis unicum, & præſens medicamentum confugere, tum in bonæ memoriæ Franciſci Regis, Domini, & fratris noſtri amantiſſimi veſtigiis permanere, & quanto potuimus ſtudio, & diligentia, hanc ipſam, in quam nunc ex variis Orbis terrarum partibus convenistis, celeberrimam Synodum expetere. Ac illud quidem graviſſime tulimus nos, qui hujus inſtituti adeo pii, & optati authores fuimus, non tamen efficere potuiſſe, ut Prælati noſtri in hoc generale Concilium primi convenerint, ſed hujuſmodi dilationis cauſam, & alii omnes, & vos ipſi neceſſariam judicaſtis. Cumque amantiſſimum, & dilectiſſimum conſobrinum noſtrum Cardinalem Lotharingum Archiepiſcopum Ducem Rhemenſem primum Franciæ Parem, inque illius comitatu aliquot Regni noſtri Epiſcopos, & Abbates advenire videatis, nihil quidem a nobis, cum ſimulatione, aut exquiſitis diffugiis, ſed omnia ſerio, piaque, & ſancta voluntate geſta eſſe facile exiſtimabitis. Cauſa autem, Sanctiſſimi Patres, propter quam conſobrinum noſtrum ad vos miſimus duplex eſt. Altera, quod ille muneris ſui non oblitus, quique optime novit, quid Eccleſiaſtica profeſſio, horumque temporum calamitas ab eo, ſuique ordinis hominibus requirat, ſæpius, & vehementer iſthuc eundi facultatem a nobis petiit, & optavit. Altera, quod ille a teneris annis ad ſecretiora noſtra conſilia evocatus, & in Regni noſtri negotiorum adminiſtratione educatus, optime novit fontes, & origenes tumultuum noſtrorum, quibus rebus egeamus, ut ii ſedari poſſint: eique in mandatis dedimus, ea vobis exponere, & quæ a prudentia veſtra, & amore paterno remedia vitæ expectari poſſunt, non ſolum propter Regni noſtri tranquillitatem, ſed etiam totius Reipublicæ Chriſtianæ ſalutem, a vobis impetrare: cum enim præ oculis, quis ſit verus & purior Dei cultus, ſemel habuerimus, poterimus tandem ad laudatam illam, & adeo expetitam rerum commendationem, quæ Epiſcoporum incuria, & hominum malitia perierat funditus, pervenire, ac in honorem, & exaltationem Dei nominis, unitatemque Eccleſiæ antiqua illa Catholicæ Eccleſiæ majeſtas, & integritas ſplendebit. Quam rem veluti munere veſtro dignam univerſus Orbis jure ſuo a vobis requirit, eamque ſi feceritis, accedet vobis inenarrabilis remuneratio a manu illius liberali, qui ſe harum rerum liberaliſſimum remuneratorem profitetur; Reges item, Reſpublicæ, Principeſque omnes vobis ſe merito devinctos exiſtimabunt, veſtramque pietatem magna cum veſtra laude poſteritati commendabunt. Et quia eo eſt ingenio conſobrinus noſter, ut ea plane noverit, quæ vos ſpeciatim ſcire cupimus, obſecramus vos, Sanctiſſimi Patres, illum ut æquo & lubenti animo audiatis, eamque illi fidem, quam nobis, ſi iſthic eſſemus, adhibeatis. Petentes invicem a

Deo

Deo Optimo Maximo, ut vos ſuo præſidio, totique Orbi Chriſtiano diutius conſervare dignetur.

CX. Lectis Regiis literis Carolus Cardinalis Lotharingius ſubjecit, eas Reginæ matris, & Antonii Regis Navarræ, ac Procerum Regni conſenſu fuiſſe exaratas, prolixaque & lugubri hac oratione immaniſſimas calamitates, quas hæreſis in Galliam invexerat, proſequutus eſt, deque remediis graſſanti malo adhibendis perotavit, quæ a Gabriele Palæotto in actis MS. accurate referuntur.

Inde, inquit, *Cardinalis Lotharingius incœpit.*

MS. Fra. Car. Bar. ſig. num. 24. p. 218. Inter Act. Conc. Trident. Gabr. Pal. Ext. typis excuſa Brixiæ ad inſtantiam Jo. Bapt. Bozolæ an. 1562.

Illuſtriſſimi Domini, Reverendiſſimi Epiſcopi: Chriſtianiſſimus Rex Carolus Reginæ Matris Chriſtianiſſimæ authoritate, ac præcipuo Regis Navarræ aſſenſu, Procerumque omnium conſcriptorum conſilio has literas, quæ modo perlectæ ſunt, decrevit, mihique ad vos perferendas dedit, quarum præcipue ea capita, quæ majorem a me explicationem deſiderant, pro ea, quæ mihi credita eſt, fide explicabo, quam breviſſime potero. Hæ ut meminiſtis ſtatim in initio rerum Regni illius noſtri nobiliſſimi, ampliſſimi, & florentiſſimi quondam, ſummæque erga Regem fidei, & obſervantiæ ſtatum, & conditionem teſtantur.

Cardinalis Lotharingus in Concilio orat.

Dicam uno verbo non ſine incredibili animi dolore, fuimus Galli, fuit ingens gloria Francorum. Hæ rerum omnium ſunt viciſſitudines, Manus Domini tetigit nos, Clariſſimi Viri Patres, & Fratres. Hæc nobis juſtum Dei in ira ſua judicium provocaverunt, corrupti omnium Ordinum mores, & Eccleſiaſtica omnis collapſa diſciplina.

Horrendi hereticorum in Gallia furores.

Has turbas excitarunt hæreſes non ſuppreſſæ, & a Domino Deo noſtro inſtituta remedia tamdiu neglecta. Hinc illæ lachrymæ, & per totum Regnum diſſidia, rapinæ, bella inteſtina, & pluſquam civilia. Luctus ubique, ubique dolor, & plurima mortis imago. Nec ſacroſanctis Dei Templis parcitur, Presbyteri, & Religioſi Viri ad aras, quas amplexantur morientes, trucidantur, viſibilia Sacramentorum ſigna pedibus conculcantur, & comburuntur, paſſim erecti apparent rogi ex omni genere Eccleſiaſticorum ornamentorum, accenſæ ex imaginibus dejectis pyræ, additis omnium non ſolum Eccleſiarum, ſed antiquiſſimarum Bibliothecarum libris, nec quidquam ex chartis publicis, & Inſtrumentis, quæ ad dotationem pertinent, reſervatur, Sanctorum Reliquiæ ruptis Altaribus in cineres rediguntur, ſunt poſt hæc in profluentem projecti. Horreſco referens, nec a Summorum Pontificum, Imperatorum, Principum, Epiſcoporum, & ſine diſcrimine paſſim aliorum omnium ſepulchris abſtinetur. Eorum maxime, qui de Eccleſia Dei benemeriti per monumenta reperiuntur. Nomen Domini ubique blaſphematur, ſpiritus mendacii in ore omnium eſt, qui falſo verbi Dei miniſterium uſurparunt, atque ita expulſis Paſtoribus alienus ovis cuſtos, fur & latro aſcendit. Poſtremo [quod longe omnium eſt graviſſimum] juge, & ſacroſanctum Sacrificium apud eos ceſſat, quod intermiſſum, quantam ruinam ſecum afferat, & quantam Regibus jacturam, & meminiſtis, Viri doctiſſimi, ex Prophetarum oraculis, & experientia jam in magnis Imperiis, florentiſſimis Regnis, ampliſſimis Provinciis didiciſtis, atque in Gallia nunc aſpicitis; Spreta ab Henrico II. religione Regia Majeſtas depreſſa in Gallia. *Regis enim Majeſtas contemnitur, imperia detrectantur, non modo vectigalia, ſed proventus etiam negantur, jura omnia, & leges ſilent. Quilibet vindictam, quam exercet, ex privato odio metitur, ad defectionem populus incitatur, & excuſſo Monarchiæ, quod ajunt, jugo, Anarchia in concionibus publice proponitur. Hæc omnia apud vos cogitate, Clariſſimi Oratores, ne quod in Gallia nunc videre otioſis licet, ſera nimis pœnitentia experiamini, ſi mole ſua Gallia ex vicinia vos in ruinam trahat. Sed quid vos Sanctiſſimi Epiſcopi detineo, aut diutius affligo. Superſunt toti huic noſtro malo remedia. Habemus enim magnæ ſpei pupillum Regem, non tam Regni ex legitima ſucceſſione Monarcham, quam religionis, & virtutum omnium avitarum hæredem, quem Pater Henricus, Avus Franciſcus excitant, & in quo jam Franciſci fratris demortui, omnis generis virtutum igniculi relucent. Nec deſunt Catharinæ Reginæ Viduæ, & Navarræ Regis optima conſilia, & infractæ Procerum vires. Nullis opibus parcitur, undique auxiliares copiæ comparantur, ſique via vi, ſed in noſtra viſcera, quantumcumque victrix dextera ſit, ferrum convertitur, eruuntur opes, & fit lamentabile Regnum: jamque nulla ad ſedandos tantos tumultus aptior via, nullum præſentius eſt remedium, quam quod ab hac ſacroſancta Univerſalis Eccleſiæ legitime in Spiritu Sancto congregata Synodo expetitur. Huc vos Majorum exempla trahunt: hoc Dei verbum docet, ac ut ſperamus, in promiſſis ſuis, quæ nunquam fecit irrita, imperat, atque ita demum ex hoc loco pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, expectatur; Templum enim Dei ſanctum eſt, quod ſumus nos, Viri Patres, & tametſi diviſiones gratiarum ſint, omnes tamen nos in uno ſpiritu, qui in nomine Domini Jeſu Chriſti congregati ſumus, quos & dicere neceſſe eſt, prout Spiritus San-*

Sanctus dabit eloqui. Quæ omnia, ut magis ſcire poteſtis, ad bene, beateque determinendum ex Divino præcepto ſunt neceſſaria. Hæc omnia Chriſtianiſſimus, Rex, cum ſibi ſatis perſuadeat, nec quidquam alienum ab his a nobis expectet, duo tamen præcipua ſunt ea, de quibus nos admonet, pro ſua in hanc Synodum obſervantia, & pro ea, quam ſensit ex his in Religione diſſidiis, ſumma moleſtia. Primum itaque a nobis poſtulat, ut quantum fieri poterit, nova diſſidia vitemus, novas inquam, & infructuoſas relinquamus quæſtiones, ac demum, quantum nobis licet, enitamur, ut Principes, & Provinciæ omnes ab armis abſtineant: ab hoc deſiderio excitandorum bellorum prorſus nos alienos eſſe oportet, ne qui ex nobis diſceſſerunt, & ſe ab Eccleſia Dei præſciderunt, exiſtiment, magis hoc conventu Principes ad arma excitari, & ſocietates, & fœdera iniri ad bellum quantumcumque ſacrum, quam de univerſali omnium animorum reconciliatione decerni ſolliciti ante omnia ſervare unitatem pacis. Si quid in eà ſententia peccatum eſt, parcite quæſo, Patres Ampliſſimi; Henricus Pater author fuit pacis, quæ in Chriſtiano Orbe hactenus tam feliciter ſervatur, tam quaſi teſtamentum paulo poſt moriens filio Franciſco Regi commendavit; hanc Franciſcus Frater, ſi nobis tam cito ereptus non fuiſſet, magna prudentia retinere conabatur. Pupillo, & Vidua iniquiſſimas ſemper turbat, & bella inteſtina Rex, & Regina Mater valde pertimuerunt, & pacatos ſubditorum omnium animos, ne quies publica interturbaretur, ſumma prudentia, ac ut ætatem & ſexum decet, perpetuo exoptaverunt. Quod etiamſi [ut negari non poteſt] infeliciter ſucceſſit, infeliciores tamen belli eventus ſunt pertimeſcendi, ne ſi omnes in eodem periculo verſentur, eadem & tempeſtate actos, nemo periclitantes adjuvet, ac ſic unum, idemque omnes naufragium faciamus. Summam propterea rationem haberi deſiderat eorum, qui lapſi ſunt, ut & illis, quantum ex Deo poterimus, condonemus, quibus & nos amicos eſſe liceat, ſed uſque ad aras. Alterum legationis meæ caput eſt, quod jam a principio Regi meo Chriſtianiſſima cum Sereniſſimo Imperatore, & reliquis Regibus, & Principibus Viris, quorum hic Clariſſimos Viros Oratores habetis, fuit commune, nempe ut de reformatione & morum, & Eccleſiæ diſciplinæ omnino decernatur. De hac iterum, iterumque vos admonet, ad eam ſerio complectendam, qua poteſt obſervantia hortatur, & per Dominum Jeſum Chriſtum, qui judicaturus eſt vivos, & mortuos, obteſtatur, ſi Eccleſiæ authoritatem integram eſſe vultis; ſi ejus dignitatem conſervare, ſi jam inclinatum nobiliſſimæ Galliæ Regnum retineri poſſe judicatis, nec vos ex veſtris commodis noſtra incommoda metiri æquum eſt. Si enim univerſa hæc Italia, ſi Hiſpania omnis ſedem & clavum tenet, gratulamur vobis feliciſſimi Patres; nos quippe excidimus, & vix ſupremo digito gubernacula retinemus. Hic nobis liceat jure veſtro cauſas a nobis tantæ tempeſtatis exquirere. Quem accuſabimus, Coepiſcopi fratres? quem tanti mali authorem conſtituemus? Memini quid velitis, nec memoria excidit veſtrum de ea re commune omnium judicium: hoc non ſine innato pudore, & magna anteactæ vitæ pœnitentia dicere me oportet. Propter nos tempeſtas hæc orta eſt, Viri fratres, propterea mittite nos in mare. Quid addam amplius? habetis confitentes reos, in eos, ut libet, animadvertite. Nunc judicium incipiat a domo Dei, & mundentur, qui fuerunt vaſa Domini. Attendamus nobis, & univerſo gregi. Quieſcamus perverſe agere, & diſcamus bene agere. Imo potius tu miſericors, & bone Deus per viſcera miſericordiæ tuæ attende, placare, & fac, adauge nobis fidem, ut ſine timore de manu inimicorum liberati ſerviamus tibi. Nunc viribus opus eſt, Patres, nunc pectore firmo. Sed vereor, Illuſtriſſimi Domini, & Reverendiſſimi Epiſcopi, ne nimis importune agam, non eſt enim ſponte currentibus addendum calcar. Finem igitur faciam, eſt enim mea hæc a Rege expedita legatio. Si quid ſcire vos amplius oportebit, hæc omnia Clariſſimi Regis Oratores curabunt. Ego vero, & mecum una, qui ex Galliis advenerunt Reverendiſſimi Coepiſcopi, in hac univerſalis Eccleſiæ Sacroſancta Synodo teſtamur, Beatiſſimo Domino Pio Pontifici Maximo poſt Deum in perpetuum ſubditos eſſe velle, ejus enim nos in terris Primatum ſuper omnes Eccleſias agnoſcimus, cujus nunquam imperia detrectabimus, Eccleſiæ autem Catholicæ, & ſacræ generalis Synodi decreta veneramur. Vobis Illuſtriſſimis, & Reverendiſſimis Legatis faſces ſubmittimus, Sanctiſſimis Epiſcopis dexteras ſocietatis offerimus, & Clariſſimos Oratores teſtes ſententiarum noſtrarum hic adeſſe vehementer gratulamur, ut Spiritu Sancto duce in omnibus, per omnia, & ſemper honorificetur Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti.

Ex fœdere Henrici II. cum Lutheranis contra Concilium omnia Gallorum mala emanarunt.

Cum finem dicendi feciſſet Cardinalis CXI.
Lotharingius mox primus Concilii præſes, is erat Hercules Cardinalis Mantuanus, in hæc verba reſpondit.

Re-

Reſponſum Legati ad orationem Cardinalis Lotharingi.

MS. Fr. Card. Bar. ſig. n.1109. Act. Trid. per Aſtulp. Servantium. Legati Cardinali Lotharingio reſpondent.

Eo die, quo nos Dominatio veſtra Illuſtriſſima perhumaniter convenit, dixit ſe mandata Chriſtianiſſimi Regis ſui coram Sancta Synodo primo quoque tempore expoſituram, quamobrem elegimus Archiepiſcopum Jaderenſem Virum doctum & prudentem, qui ſanctæ Synodi nomine Illuſtriſſimæ Dominationis veſtræ orationi eleganti, & copioſæ, & eruditæ, qualem excellens doctrina nobis pollicebatur, atque eventus ipſe comprobavit, reſponderet, atque explicaret, quam gratus nobis omnibus accidiſſet labor, quem ſuſcepit accedendi ad Concilium una cum bona parte Epiſcoporum, Abbatum, ac Theologorum Eccleſiæ Gallicanæ. Speramus enim ex hac doctiſſimorum Prælatorum acceſſione magnum incrementum capturam cauſam Catholicæ Religionis, miroſque progreſſus facturam de virtute in virtutem, & correctionem lapſuum, & morum, qui hactenus in Eccleſia Dei fuerunt, &c.

CXII. Addunt Acta Mutium Calinum Jaderenſem Archiepiſcopum conceptum hiſce verbis reſponſum prolixius ſubjeciſſe.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Paleot. MS. Fr. Car. Bar. ſig. n.24. p.222.

Oratio Jaderenſis Archiep. ad Lotheringum.

Illuſtriſſime, & Reverendiſſime Domine. Inter cæteras Chriſtianæ Reipublicæ miſerias, & calamitates, quarum memoriam Sacroſancta Synodus, neque deponere, neque ſine lachrymis repetere unquam poteſt, nulla ejus animum cura magis anxium, & ſollicitum ſemper habuit, quam ſeditiones, & bellici tumultus, qui Religionis cauſa in florentiſſimo Galliarum Regno commoti, & concitati dicerentur, nam cum omni tempore Regnum illud firmiſſimum Catholicæ veritatis præſidium, & columen jure optimo habitum fuerit, cogebatur Sancta Synodus incredibili dolore affici, cum intelligeret ejuſmodi factam eſſe rerum commutationem, ut non in una, aut in altera, ſed in pluribus ejus Provinciis omnia fere impietas, cædes, vaſtitas occupaſſe videretur. Accedebat præterea ad augendam doloris acerbitatem, quod nunciabatur, nobiliſſimos gentis veſtræ Proceres, quod ſcilicet alii orthodoxam fidem labefactatam, & everſam, alii defenſam & conſervatam maxime cuperent, tanto animorum ardore ad arma concurriſſe, quanto olim Chriſtianiſſimi Reges veſtri totius Gallici nominis conſenſu pro Chriſtiana Religione propaganda, ejuſque dignitate recuperanda difficillima ſæpe bella ſuſcepiſſent, & confeciſſent. Verum antea cum hæc mala Sancta Synodus multorum fama, & auditione accepiſſet graviter ſane dolebat, & præſentem inclyti Regni ſtatum maxime deplorabat, ita tamen ut facile crederet multo ſibi miſerabiliorem ejus fortunam videri poſſe, ſi quæ aurium ſenſu perceperat, cernere etiam oculis, & propius omnia ejus vulnera intueri, ac penitus pernoſcere licuiſſet. Quod quidem illi nunc inſperato quodammodo contigit. Etenim Illuſtriſſima, & Reverendiſſima Amplitudo veſtra Chriſtianiſſimi Regis literas, quæ nuper recitatæ ſunt, oratione ſua ſubſequuta, & verborum copiæ, gravitate, prudentia, Gallicarum rerum ſtatum, & conditionem expoſuit, ut eas non commemoraſſe, ſed earum veluti expreſſam imaginem omnium oculis ſubjeciſſe videatur. Quare conſtanter Sancta Synodus affirmat ſe nullas ei proprias, ac præcipuas doloris partes concedere, verum eo acerbius hanc calamitatem ferre, quod Amplitudo Veſtra Matri ſanctæ Synodo chariſſimæ, & dulciſſimæ filiæ ærumnas, & incommoda defleat, ac conqueratur. Sed tamen in tantis malis animum erigit, & confirmat, ſiquidem brevi futurum confidit, ut Deus reddat puero Regi priſtinam Majorum ſuorum, & præſertim avi, parentis, ac fratris Clariſſimorum Regum virtutem, ac fortitudinem, qua non ſolum nefarios hoſtium conatus reprimere, & audaciam ulciſci queat, ſed in tenera etiam ætate ſingulare aliquod pietatis exemplum ad pulcherrimi facti imitationem poſteritati tradere. Deinde vero cum divina clementia, atque miſericordia, & Sanctiſſimi Domini Noſtri Pii Pontificis Maximi opera, & authoritate hoc ſanctum, & generale concilium coactum ſit, ſi unquam antea, nunc certe maxime ſperandum eſt fore, ut verus Dei cultus, diſcuſſa errorum caligine, ab omnibus agnoſcatur, mores emendentur, pax, & tranquillitas Eccleſiæ reſtituatur; qua in re quemadmodum adhuc Sancta Synodus omnem diligentiam adhibuit, ut quæ ſui muneris, & officii eſſe intelligebat, Deo adjuvante perficeret; ita in poſterum, nihil ſe de ea cura remiſſuram, verum ſi fieri poſſit, aliquid potius ad eam ſtudii, & induſtriæ addituram eſſe pollicetur, ac ſpondet. Neque vero Illuſtriſſime Domine, te impulſore ſolum, atque hortatore, ſed multo magis, quod ſummæ felicitatis loco habendum exiſtimat, adjutore, & Conſiliario id faciet. Novit enim quanta tua ſit optimarum artium, & præcipue ſacrarum literarum ſcientia, maximarum rerum uſus, atque tractatio apud Regem potentiſſimum, ſummoſque Principes exiſtimatio, & authoritas, & quod caput eſt, pietas in Deum, vitæ integritas, & innocentia, ac cura, & Catholicæ Religionis ſincerum ſtudium. Quæ

qui-

quidem tot, & tanta ſunt, ut quid potiſſimum in ea homines laudare debeant, maximarum-ne virtutum cumulum, an in quoque genere abſolutam, & perfectam earum formam merito dubitari poſſit. Illud autem exploratiſſimum Sancta Synodus habet, tam multa ab Illuſtriſſima Amplitudine Veſtra ad communis cauſæ utilitatem adjumenta allatum iri, ut ſibi nunquam minus jucundam ejus adventus memoriam futuram confidat, quam ille ipſe dies, quo venientem excepit, lætiſſimus, ac jucundiſſimus omnibus illuxiſſe viſus eſt. Itaque Illuſtriſſime Domine, omnes hi ſanctiſſimi Patres, quod tam longo, difficili, ac periculoſo itinere ſuſcepto ad tuendam Matris Eccleſiæ dignitatem tanta animi alacritate accurreris, quod ſalvus, & incolumis, cum tot graviſſimorum Patrum comitatu adveneris, quod tua præſentia, authoritate, ſplendore frui liceat, primum Deo immortali maximas gratias agunt, deinde ſibi ex animo gratulantur, fauſtaque omnia, ac felicia a Domino precantur. Cæterum quæ vel de communibus Catholicæ Eccleſiæ rebus, vel de privatis Gallicarum Eccleſiarum commodis proponenda erunt, ea Sancta Synodus, quotieſcumque Regiis Oratoribus Viris præſtantiſſimis, vel Illuſtriſſimæ Amplitudini Veſtræ de his dicendi locus, & poteſtas dabitur, libentiſſime audiet. Neque enim dubitat, quin ejus Regis nomine, qui pueritiæ commendationem a pietatis acerrima defenſione duxerit, cuiuſque in omni vita præcipuum ornandæ, atque amplificandæ Religionis ſtudium eſſe debeat, illa proponantur, quæ in primis cum vera Dei gloria, perpetuaque ſanctæ eius Eccleſiæ utilitate & ſumma Apoſtolicæ Sedis dignitate, & amplitudine coniuncta eſſe videantur.

CXIII. Ea abſoluta oratione Renaldus Ferrerius in Senatu Pariſienſi Præſes, unuſque ex Regis Chriſtianiſſimi Oratoribus conſpicuis operibus illuſtratam Regiam pietatem, flagrantiſſimumque Gallorum pro retinenda veteri Religione ſtudium commendavit. Pro tuenda Pontificis authoritate bellum aſperrimum geri, qua deſerta, brevi omnes ſeditiones componi poſſent, Patreſque rogavit, ut ſumma integritate Dei gloriam promovere, Religionis incorruptam puritatem aſſerere, Divinamque opem, ſine qua reliqua auxilia Gallis irrita forent, promereri niterentur.

Ext. in act. Conc. Trid. Gabr. Pal.

Orationibus, inquit, *quas nunc audi[...] Illuſtriſſimi Domini, Sanctiſſimi P[...] nihil eſt, quod a nobis quidquam [...] aut detrahi habeat, tantum unu[...] bona venia Paternitatum veſt[...]ro muneris noſtri ratione. Chriſt[...]e[...]gis pius, religioſus & in Catholicam Eccleſiam propenſiſſimus animus antea quidem erat omnibus ſatis perſpectus, & cognitus, nunc autem adventu, & oratione Illuſtriſſimi Principis, & Reverendiſſimi Cardinalis adeo eſt illuſtratus, ut ne ullius quidem dubitationi locum relinquat.*

Oratio habita a D. Renaldo Ferrerio præſide in Parlamento Pariſienſi in generali Congregatione die XXIII. Novemb. 1562.

Nam quo minus antea tanti Viri adventus ab hominibus prudentibus, & peritis rerum humanarum ſperabatur, eo magis cum venerit, nemo eſt, vel mediocri ingenio præditus, qui non videat quantum Galli Eccleſiæ Catholicæ conſultum velimus, quique non intelligat plures, eaſque graviſſimas eſſe cauſas, quibus adductus Rex Chriſtianiſſimus illum ad vos miſerit, cujus ſingulari conſilio in rebus magnis agendis cum antea ſemper uſus eſt, tum maxime his miſerrimis, & calamitoſiſſimis Galliæ temporibus. Qui autem exiſtimant privato magis commodo quam Reipublicæ Chriſtianæ cauſa hæc a nobis fieri vehementer falluntur. Poteſt ſi modo velit Rex Chriſtianiſſimus, vel triduo ſeditiones omnes, & motus ſuorum componere, inque officio, & obſequio Gallis innato ſubditorum omnium animos retinere, ſed non tam, quæ ſua ſunt, quærit, quam quæ ſunt Catholicæ Eccleſiæ, & Pontificis Maximi, cujus dignitatem, & authoritatem, ut ſartam tectam in Gallia retineat, non dubitat tanti Regni imperium, vitam, & fortunas magnorum Principum, Procerum, & nobiliorum in periculum adducere. Hic eſt Galliæ noſtræ ſtatus, hæc fundi noſtri calamitas, quod ſi quis nos roges, quid tandem illud eſt, quod vos, Eccleſiaque veſtra Gallicana tantopere a Concilii Tridentini Patribus cupetis? Non ſumus, Patres ſapientiſſimi, in petitionibus noſtris admodum moroſi, & difficiles; nihil aliud petimus, quam quod totus Orbis Chriſtianus efflagitat, quod a Concilii Nicæni Patribus petiit magnus ille Conſtantinus, hoc ipſum a vobis requirit Rex Chriſtianiſſimus: omnia illius poſtulata continentur, aut Sacris Bibliorum literis, aut vetuſtis Eccleſiæ Catholicæ conſiliis, aut antiquis Pontificum, & Patrum conſtitutionibus, decretis, & canonibus. Hæc ſunt, hæc, inquam, ſunt, quorum nomine Rex Chriſtianiſſimus Eccleſiæ catholicæ primogenitus filius, Eccleſiæ, inquam, Catholicæ petit reſtitutionem in integr[...]ud vos, quos Dominus Noſter Je[...]lus præ[...]tores legitimos creavi[...]oc ipſum petitur en clauſula[...] generali, ſed en verbis e[...]ius Divini, & perp[...] nunquam fuit, & [...]oni, aut præſcri[...]item quaſi poſt[...]itatem, & in

Digitized by Google

in lucem hominum tandem prodeant, quæ antiquus hoſtis Sathan vi eripuit, & longo tempore ſuppreſſit. Sic Darius Perſarum Rex motus in Judæa propter Religionem excitatos ſedavit. Non enim ad arma continuo, verum ut Majorum ſuorum leges, & antiqua edicta inquirerentur, juſſit, inventumque Regis Cyri edictum de reditu Judæorum in Judæam, & Templi inſtauratione a majoribus ſuis neglectum, mandavit executioni, & ita pacati ſunt tumultus. Joſias Rex laudatiſſimus, & ſinceriſſimus Eccleſiaſticæ diſciplinæ exactor librum legis ab Helcia magno Sacerdote repertum, poſteaquam hominum malitia longo tempore ſuppreſſus fuerat, primum legit diligentiſſime, deinde lectum recitavit populo, tum ex illius præſcripta ritus, & præcepta Divina Judæis reſtituit. Strenui illi Nehemiæ milites, quos tantopere commendat Chryſoſtomus, altera quidem manu telum tenebant, altera muros ædificabant, hoc eſt Eccleſiam ex antiquis Patrum legibus reſtituebant. Niſi hæc fiant, Patres Sanctiſſimi, fruſtra a vobis rogabimur, num etiam pacata eſt Gallia? nos enim reſpondebimus, quod Jehu Regi Joram roganti, num pax? & quomodo, inquit ille, pax, cum hoſtes adhuc ſuperſint, & vigeant: noſtis cætera. Niſi his rebus diligens detur opera, nos fruſtra confugiemus ad potentiſſimi illius, & maximi Regis Catholici affinitatem, ſingularem amicitiam, incredibilem liberalitatem. Fruſtra fidem, & auxilium implorabimus Pontificis Maximi, Sereniſſimi Venetorum Dominii, Lotharingiæ, Allobrogum, & Hetruriæ Principum auxiliares copias. Fallax enim [mihi credite] erit equus ad ſalutem, niſi hæc a vobis fiant. Turbabitur brevi nimia quorumdam ſecuritas, & quod caput eſt, qui interea peribunt, tametſi id illis ſua propria iniquitate & peccato eveniet, vobis tamen peribunt: hoc eſt ſanguis illorum de manu veſtra requiretur. Sed potius quam nos ad ea veniamus, quæ ſuo loco, & tempore ſumus dicturi, ſecundumque mandatorum noſtrorum formulam agemus. Petimus a vobis ſapientiſſimi Patres, a vobis inquam, quos veſtra ſponte ſcimus eſſe ſatis incitatos, quorumque pietatis, & religionis, & in omnes homines charitatis ſumus non ſolum auriti, ſed etiam oculati teſtes, ut ea, de quibus jam diu cœpiſtis deliberare, quam breviſſime fieri poterit, abſolvatis, quo citius poſſitis de multo gravioribus, & magis hoc tempore neceſſariis ſententiam veſtram dicere, & his conventibus Eccleſiaſticis finem imponere ad laudem, & honorem Dei Patris Omnipotentis, ejuſque Filii Domini Noſtri Jeſu Chriſti.

Ad hæc Jaderenſis addidit, Patres commodius ad ea, quæ opus fuerit, reſponſuros, & muneri ſuo non defuturos.

CXIV. *Legati Trid. in lit. ad Car. Bor. ext. in mſ. Franc. Card. ſig. n. 1344.*

De adventu etiam Cardinalis Lotharingi certiorem fecere Legati concilii Carolum Cardinalem Borromæum, utque expoſuerit Galliam in tantas adductam calamitates, ut omnium Principum Catholicorum adverſus Hæreticos cogendum ſit auxilium, quod futurum Proteſtantes ſuſpicati varia inter ſe ad affligendam, proterendamque rem Catholicam conſilia agitarint; cui reſponſum a Legatis, congregatum Tridenti concilium non ad movenda bella, ſed ad pacem redintegrandam, divulſarum Eccleſiarum conjunctionem conciliandam, orthodoxam fidem confirmandam, damnandos errores, diſcutiendas hæreſes, priſtinoque ſanctitatis ſplendori Eccleſiaſticam diſciplinam reſtituendam, gravioremque dolorem ſe traxiſſe, ſparſam eam per Germaniam fabulam de fœdere armorum Tridenti adverſus Hæreticos, ſive Proteſtantes ſanciendo, cæterum ſperanda meliora de Gallicis rebus Rothomago jam expugnato. Addidere, nullo modo ſuſcepta a Gallis conſilia oppugnandæ, vel deprimendæ authoritatis Sedis Apoſtolicæ, ſed inſtaurandæ collapſæ diſciplinæ Chriſtianæ, maximique referre pro ſalute Gallorum, ac cæterorum populorum, ut publici mores ad ſanctiorem normam redigantur, ac vitia exſcindantur, corruptionem enim morum ordinis Eccleſiaſtici inobedientiæ, & contemptus cauſam, ac ſeditionum parentem extitiſſe, ac niſi in Concilio caſtigentur vitia novis legibus, diſciplinaque vetus fuerit reſtituta, majora bella adverſus Eccleſiaſticos Viros excitanda, quam modo gerantur contra Hugonottos, ut enim Gallia optat ardore ſummo, atque conſtantiſſime fidem orthodoxam incorruptam tueri, ita Cleri fœtida vitia tolerari non poſſe, indignationem alte fixam hærere omnium animis, Parochialia Sacerdotia conferri imperitis, ac nullis virtutibus ornatis, non ab iis verbum Dei prædicari, non adminiſtrari Sacramenta, ſed tantum vitiorum exempla diffundi, in diplomatibus Pontificiis falſa teſtimonia de eorum probitate, qui Romæ Parochi inſtituuntur, afferri.

CXV. Querelæ Lotharingi in Concilio expoſitæ;

Significarunt etiam Legati Cardinales Carolo Borromæo Lotharingum Cardinalem, ac Regios Oratores graves querelas fudiſſe adverſus Pium IV. Pontificem de ſubſidiis idoneis adverſus Hugonottorum perduellionem non ſubminiſtratis; commendatos ab iis quidem Phi-

lip-

lippum Regem Catholicum, Venetos, Sabaudiæ, & Florentiæ Duces, qui ſubſidiarium aurum tranſmiſerint, at Pontificem expectationi, promiſſiſque de ferenda ope non reſpondiſſe, totque acerbas leges appoſuiſſe, ut Gallorum Rex oblato beneficio uti non poſſit, ex eaque re Magiſtrum Equitum Memorantium, Ducem Guiſium, & Santandreanum Caſtrorum Præfectum offenſionem contraxiſſe, Pontificio enim diplomate juſſos arma pro Eccleſia Catholica, ut veros Chriſti equites, pugileſque capere, etiam adverſus Catharinam Reginam, ſi eam a vera Religione deſciſcere animadverterint, nec ſubſidia nummaria iis in militum ſtipendia unquam defutura pollicitum, deinde in prima ſtipendiorum ſolutione tot acerbioribus conditionibus illaqueatos, ut tenui tantum eorum parte potiti ſint, proptereaque illos confugere ad Concilium, ut his conſulat. Hæc cum urgeret vehementius Ferrerius Præſes, reſponſum eſt a Legatis, non eſſe iſta in Concilio tractanda, ſed cum Pontifice, cum ad diſciplinæ normam inſtaurandam non ſpectent. Quibus ſubjecere Oratores, hæc prius cum Legatis, atque etiam cum Pontifice conferenda, quam ea in Congregatione generali proponantur. Significarunt iidem Legati paucis poſt diebus, nimirum XIX. Novembris Oratores Gallicos poſtulaturos optimam Eccleſiaſtici ordinis emendationem.

Ib. p. 643.

CXVI. Dum in Concilio ageretur de corruptelis delendis, ac diſciplinæ ſanctioris reſtituendæ ſplendore, nonnulli præſules Hiſpani, & Galli quadam invidia in Romanæ Curiæ Magiſtratus perciti multa ad deprimendam eorum dignitatem, & commoda demenda moliti ſunt. Cardinales vero Legati Carolo Borromæo ſignificarunt ſe nihil adverſus Curiæ Romanæ dignitatem ex ea occaſione tentaturos, niſi acceptis de ea re mandatis Pontificiis, nihil etiam decretum iri in iis, quæ ad Pontificem ſpectant: ſi quæ tamen occurrant querelæ, ad ipſum eas tranſmittendas, ut de iis, quæ in ipſo deſiderentur, ipſe decernat, ſe ſtrenuam operam daturos, ne quid proponatur in Concilio, quo Pontifici leges imponi videantur, cum enim Concilium inferioris ſit dignitatis, & authoritatis pontificia, non æquum eſſe, ut ſupremam authoritatem ſpectantem ad pontificem tamquam Eccleſiæ viſibile caput invadant.

Lit. Legato Card. Trid. ad Car. Bor. Ext. in mſ. Franc. Car. Bar. ſig. num. 1344. ep. 515.

Romanæ Curiæ aliqui deprimere moliti.

CXVII. Recurrente nova Novembris die cum intermiſſæ fuiſſent Congregationes ob diſſidia inter Patres de Reſidentia exorta, nec non quod Cæſar nonnulla Catholicæ Sanctitati indecora ad prolactandos Lutheranos proponi in Concilio flagitaret quæ ſi proponerentur etiam Galli nonnulla Poſſiacenſis colloquii capita minus honeſta proponi affectarent, quæ omnia antiquiſſimis inſtitutis cum repugnarent de proroganda Seſſione actum eſt, ut narrat Angelus Maſſarellus.

Prorogatio prima Seſſionis VII. Trid. ſub Pio IV. ad XXVI. Novembris MDLXII.

IX. Novembris MDLXII. hora XXI. habetur Congregatio generalis in Eccleſia Beatæ Mariæ Majoris, in qua recitata oratione Sancti Spiritus conſueta, Illuſtriſſimus D. Hercules Cardin. Mantuanus primus præſidens, & Legatus alloquutus eſt patres in hanc ſententiam. *Multæ Congregationes intermiſſæ ſunt his diebus ob cauſas omnibus notas, neque abſque dolore a nobis recenſeri poſſent, cum a ſpiritu carnis profectæ fuerint. Ex quo factum eſt, ut materiæ non ſint paratæ, ut edantur in Seſſione, quare videtur nobis, ut ad XV. dies ſeſſio prorogetur.*

Card. Vicecom. in lit. ad Car. Borrom. Ang. Maſſarel. poſt acta ſeſſ 6. ſub Pio IV. MS. Arc. Vat. ſign. 3212. p. 179.

Rogatis ſententiis concluſum eſt, ut ſeſſio prorogetur ad XXVI. Novembris.

Non potuere tamen eo temporis intervallo omnia in ſtatum conſentaneum pro celebranda ſeſſione redigi quare illa iterum extracta eſt, ut refert idem Angelus Maſſarellus.

Prorogatio ſecunda ſeſſionis VII.

XXV. Novembris MDLXII. celebrata eſt generalis Congregatio, in qua præſules doctrinam, & canones de Sacramento ordinis in examen adduxere, quo abſoluto examine Seripandus ſecundus Concilii Legatus, ita ad Patres fatus eſt. *Cras juxta decretum veſtrum, Sanctiſſimi Patres, habenda eſſet ſeſſio, quæ quare non habeatur, multi ex vobis nos Legatos accuſant, nos autem, ut hanc maculam eluamus, nihil habemus, niſi, ut culpam omnem in vos rejiciamus, nam ſententiarum veſtrarum, vel potius lectionum prolixitas fecit, ut non ſolum non potuerimus hucuſque habere ſeſſionem ſed neſciamus, qua die eam habere poſſimus, de quibus ſententiis moderandis alias agetur, quod in lectionibus prolixitas vituperatur, in ſententiiſque brevitas ſummopere laudatur, nobis autem in hoc omni ſtudio elaborandum eſſet, ut toti Orbi Chriſtiano oſtenderemus non ſecundum carnem, ſed ſecundum ſpiritum ambulare, nam ut inquit Paulus*, Si lites & contentiones ſunt inter vos, nonne ſecundum hominem ambulatis? *parvam quidem ſpem concipere poſſumus de abuſibus a populo Chriſtiano tollendis, ſi in hoc uno abuſu tam fœde labimur, ut*

Angel. Maſſarellus in Actis Conc. Trid. ſub Pio IV. mſ. Arch. Vat. ſign. n. 3212. pag. 179. Act. Conc. Trid. ſcript. per Aſtulph. Servant. mſ. Franc. Car. Bar. ſig. num. 1109. p. 67.

tempus, quod eſt omnium rerum pretioſiſſimum, teramus, in rebus tam levibus & inutilibus. De tempore igitur Seſſionis propter has, & alias cauſas dum deliberaremus, nihil certe ſtatuere potuimus, propterea totum hoc onus in vos rejicimus. Cogitavimus tamen ſi ita vobis placeret, hanc prorogationem fieri poſſe ad libitum Sanctæ Synodi, quæ ſi voluerit, brevi ſe expedire poterit, quod nos maxime optamus, ſi autem non, nos excuſati erimus. Hoc unum certum eſt, ſi Patres, ut hactenus fecerunt, ea prolixitate in ſententiis dicendis uſi fuerint; nihil profecto certe de die futuræ Seſſionis ſtatui poterit. Dicent igitur Patres quid faciendum videatur:

Flagitantibus porro multis, ut certa dies pro celebranda ſeſſione deſignaretur, Cardinalis Seripandus ſubjecit. *Statui nunc poſſet, ut Seſſio prorogetur; hac tamen lege, ut infra octo dies Seſſionis determinetur. Quæ ſententia ab omnibus laudata eſt.*

CXVIII. *Car. Viecom. ad Car. Bar. 28. Novemb. ib. p. 133.*

XXVIII. Novemb. Cardinalis Lotharingus poſt exhibitas Regias literas de Gallici Regni calamitate, deque Eccleſiaſtici Ordinis inſtauranda diſciplina oratione habita, addidit, Gallos Præſules ob nullum adverſum caſum ab obſequio Sedis Apoſtolicæ diſceſſuros, ac ſingulari cultu, & obſervantia Legatos Apoſtolicos complexuros. Laudavit Card. Mantuanus ſuſceptos ab iis ob Dei cauſam labores, Regiam in tuenda Religione conſtantiam commendavit. Habita etiam poſtea eſt oratio a Præſide Ferrerio de Regia pietate in tuenda Religione Catholica, ob quam graviſſimis bellis exerceretur, cum alia ratione rebellantes populos ſibi conciliare poſſet, Regnumque percupere, ut Conciliorum & Pontificum decreta ſerventur.

Angel. Maſſarellus in Actis ſeſſ. 7. Trid. Concil. ſub Pio IV. MS. Arc. Vat. ſig. n. 3212. p. 186. Act. Conc. Trid. per Aſtulph. Servant. MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1109. pag. 99.

Prorogatio III. Seſſionis VII.

Secunda Decembris MDLXII. habita eſt Congregatio, in qua Cardinalis Mantuanus his verbis præfatus eſt.

His ſuperioribus diebus Illuſtriſſimus Dominus Cardin. Seripandus dixit, potuiſſe ſumi terminum octo dierum ad conſtituendam diem futuræ Seſſionis, quo tamen tempore nihil actum eſt, nunc autem dies ipſa ſtatui debet, & ut commodius Dominationes Veſtræ deliberare poſſint, aperiemus vobis mentem noſtram. Nobis igitur videretur, ut ſeſſio ipſa prorogetur ad diem XVII. hujus menſis his conditionibus. Prima ut bis in die Congregatio habeatur, altera ut in proxima ſeſſione ea ſtatuantur, quæ decreta erunt. Cætera vero in alia ſubſequenti ſeſſione publicentur. Superſunt enim peragenda doctrina, & canones de ordine, decretum de reſidentia, & canones de reformatione, ex quibus, ut dictum eſt, decernentur, quæ præparata erunt. Verum antea Patres vacare debent brevitati ſententiarum, ſi eas, quas dixi, maturius paratas habere volumus; Novæ Seſſionis prorogatio. *& licet nos ſæpe de hac re admonuerimus Dominationes veſtras, nihil tamen profuit admonitio noſtra, non ceſſabimus tamen iterum vos admonere verbis Eccleſiaſticis,* In multitudine Presbyterorum noli eſſe loquax, *quod profecto fiet, ſi extra rem Patres loquantur, & ea quæ ab aliis dicta ſunt, non repetant. Sciant propterea Dominationes veſtræ, quod nos Legati, & Præſidentes Apoſtolici nullo modo ferre volumus, ut aliquid vel fiat, vel dicatur, ſicuti hactenus magna noſtra moleſtia factum vidimus, & dictum audivimus, quod non ſit ex dignitate hujus ſacri loci, & majeſtate, in qua præeſt Spiritus Sanctus. Adſumus nos Legati, & Præſidentes S. D. N. & S. Sedis Apoſtolicæ. Sunt præſentes duo Ampliſſimi Cardinales, tot graviſſimi, & ornatiſſimi Oratores, tot ſanctiſſimi Patres, alias nos proteſtamur, ſi id evenerit, nos ſtatim diſceſſuros. Rogamus igitur Dominationes veſtras, ut in eorum dictis, & factis ea prudentia, & modeſtia uti velint, quæ decet ſanctos, & religioſos Viros in tam celeberrimo loco ſedentes, eaque facere, & dicere velint, quæ coram-met Sua Sanctitate, cujus perſonam nos hic ſuſtinemus, fieri, & dici deberent.*

Rogatis ſententiis Seſſio ad decimum ſeptimum ejuſdem menſis Decemb. extracta eſt, ac in pluribus Congregationibus habitis doctrinam & canones de Sacramento Ordinis diligentiſſime excuſſerunt.

VI. Decembris in Congregatione generali habita contendit Lotharingus in conſecratione conferri Epiſcopis a Deo juriſdictionem, conciliorumque authoritatem a Deo acceptam ex eo textu, *Ubi duo vel tres &c.* ita tamen, ut in Concilio comprehendi intelligatur caput Eccleſiæ, nec pro conſtituenda conjunctione Eccleſiæ quidquam eſſe majoris momenti, quam Pontificis Summi authoritatem conſtabilire. CXIX. *Car. Vicecom. pag. 145. 6. Decemb.* Concilii nomine comprehenditur Pontifex.

Medio Decembri ob ſententiarum diſſidia quarto prorogata eſt Seſſio, de quo Acta.

Prorogatio IV. Seſſionis VII.

Decima ſexta Decembris habita eſt Congregatio generalis, in qua ſeſſio ſeptima quarto prorogata eſt, Cardinale Seripando ita de ea diſſerente. *Angel. Maſſarel. in actis poſt ſeſſ. 6. Concil. Trid. MS. Arch. Vat. ſign. num. 3212. pag. 180.*

Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Domini, Clariſſimi Oratores, & Reverendiſſimi Patres. Orandum eſt etiam, atque etiam, ut in hac die, qui eſt dies jejunii noſtri, non in-

Et ex co Aſtulph. Servant. MS. Cor. Bar. ſign. n.1109. p. 102.

Quarta prorogatio ſeptimæ ſeſſionis.

inveniatur voluntas noſtra, non inveniatur, inquam, ut quiſquam admittat eam, & ne eum derelinquamus ſpiritum, quem paulo ante invocavimus. Memini me diebus præteritis egiſſe de tot prorogationibus ſeſſionis hujus, meminique a me, & ab iis dictum eſſe, has prorogationes arguere lites, & diſſenſiones, & minuere immobilitatem. Per has enim prorogationes, quæſiverunt amici noſtri, quod laudarent, & non invenerunt; inimici quæſiverunt quod vituperarent, & invenerunt. Memini & me dixiſſe tunc ad tollenda hæc ſcandala, & de nobis non bona judicia, an videretur diem non certum ſtatuere, ſed decernere, ut is ſtatueretur, qui Sanctæ Synodo poſt diſcuſſionem materiarum, quæ in ſeſſione promulgandæ ſunt, commodus videretur. Non placuit hoc Paternitatibus veſtris, quibus nos morem geſſimus, ut ſemper facere ſoliti ſumus. Neſcio quo die poſtea ab Illuſtriſſimo Domino meo Mantuano dies certus propoſitus eſt, tuncque poſt varias ſententias dies craſtina pro ſeſſione celebranda ſtatuta eſt. Inſanirem autem ſi diſceptarem, an die ipſa craſtina ſeſſio haberi poſſit. Quid ergo agendum? dicam ego quæ mihi Illuſtriſſimi Domini mei Legati mandarunt, eaque, quæ ab ipſis accepi, proponam. Vellem tamen vos in hac re eſſe Præſidentes, & Legatos, ut unuſquiſque proponeret, quod ei videretur, reſponderetque, ſi interrogaretur cur die craſtina ſeſſio non habeatur? Nos accuſamus, & accuſamur, ego autem non poſſum aliud dicere, quam quod alias dixi. Accuſamur enim, quod non reprimamus longitudinem ſententiarum, nec inhibeamus, ne ea dicantur, quæ extra rem propoſita ſunt, ſicuti maxima cum humilitate, & patientia toleravimus. Sed dicam profecto: quid opus erat tam longa oratione ab aliquibus reſidentiam neceſſariam oſtendi? Quis enim id ignorat? quis id negat? quis non millies id hic dictum audivit. Venit mihi in mentem carmen neſcio cujus, Paſtorem Tityre pingues paſcere oves oportet. Dum cum ovibus veſtris eritis? eas docete. Non eſt opus, ne vos Coepiſcopos veſtros doceatis, neminem enim ignorare credendum eſt, quæ ſui muneris ſunt, ea autem dicere in ſententiis veſtris tantum debetis, quæ circa rem propoſitam ſpiritus ſuggeſſerit vobis. Nonne ſciebatis cras habendam ſeſſionem? quare ita dilataſtis ſententias veſtras? Miseremini Patres & veſtrum, & noſtrum. Cogitabamus proponere, quod alias propoſuimus, ſcilicet ut nullus dies certus ſtatueretur. Verum quidam juriſperitus admonuit non poſſe fieri, cum dies ſeſſionis ſit dies ſententiæ, & ex conſequenti certus ſtatui debet, ut quorum intereſt adeſſe poſſint. Si tamen placeret hominibus gratiæ ſunt agendæ Deo, ſin autem, poſſet decerni, ut ſeſſio craſtina prorogetur, & infra quindecim dierum ſpatium, nempe totum hunc menſem ſtatueretur dies, quo ſeſſio ipſa celebrari debeat. In his tamen ſexdecim diebus ſententiæ omnium Patrum ſuper hoc decretum dicentur, videbimuſque quæ eo tempore præparata erunt, & quis dies pro ſeſſione habenda ſtatui poſſit. Dicant igitur Patres quid ſentiant.

Conſentientibus demum omnium ſententiis decretum eſt, ut quemadmodum Legatus expoſuerat, ſeſſio ad dies quindecim extraheretur. Deinde ſententiæ circa decretum de reſidentia rogatæ in hac, & pluribus aliis Congregationibus, ita ut in ſingulis, vel ſex, vel ſeptem aliquando decem, vel duodecim Epiſcopi perorarent.

Prorogatio V. Seſſionis VII.

Angel. Maſſ. in actis Concil. ante ſeſſ. 7. MS. Arc. Vat. ſig. n. 3212. p. 181.

XXX. Decembris habetur Congregatio generalis, in qua Illuſtriſſimus Dominus Hieronymus Cardinalis Seripandus ſecundus præſidens abſente primo, recitata ſolita Sancti Spiritus oratione, alloquutus eſt Patres in hanc ſententiam. *Putabamus quindecim dies ſatis vobis eſſe ad dicendum, nobiſque ad audiendum ſuper hoc decreta de reſidentia, verum longe aliter res ſe habuit. Nam multi Patres dicturi ſuperſunt. Nec quidem divinare poſſumus, quot diebus examinatio ipſa abſolvi poſſit, propterea viſum eſt Illuſtriſſimis Dominis meis [ſcilicet Collegatis] ut eadem, qua hactenus uſi ſumus, progrediamur via, ſcilicet ut nunc nihil certi ſtatuatur, ſed deputentur adhuc quindecim dies futuri Menſis Januarii, intra quos dies ſeſſionis declaretur; hoc enim tempore, & Patres omnes loquentur, & decretum ipſum de reſidentia juxta dictas Patrum ſententias reformabitur, necnon doctrinæ de Ordine extrema imponetur manus.*

Iterum quinta prorogatio ſeptimæ ſeſſionis.

Rogatis ſententiis decreta eſt memorata prorogatio ſeſſionis ad quindecim dies Januarii MDLXIII.

Tot prorogationum cauſa manabat ex CXX.
gravi diſſidio moto inter Epiſcopos, an reſidentia eſſet juris Divini, extantque duæ orationes inſignes apud Gabrielem Palæottum, in quibus contraria hinc inde argumenta conferuntur, eaque etiam de cauſa Cardinalis Mantuanus in Congreg. habita die ſexta Novembr. decretum propoſuerat, in quo prætermiſſa ea controverſia, more veterum præmia, & pœnas deſcripſerat idonea ad Epiſcopos ad reſidentiam adigendos.

Lecto eo decreto perſtitit major præſulum pars in ſententia, ut reſidentia juris Divini promulgaretur.

CXXI. Ex controverſia juriſdictionis Epiſcoporum oriuntur magnæ diſſenſiones.

Diſtinebat etiam maximis curis Patres alia longe major controverſia de juriſdictione Epiſcoporum, an juris eſſet Divini, an a Pontificia authoritate manaret, quæ non modo partem hujus anni, ſed etiam in ſequenti occupavit, atque etiam nonnulla diſſidia ob ancipites variarum opinionum æſtus excitavit. Collegit Gabriel Palæottus, qui aderat, tunc Rotæ Auditor, ac poſtea Cardinalis, ſingulorum ferme Patrum ſententias in ea controverſia, ex quo præcipuas delibare non injucundum fore viſum eſt.

Acta Conc. Trid. per Gabr. Palæot. Aud. Rot. poſtea Cardin. ms. Franc. Card. Bar. ſig. n. 24. pag. 234.

Senogallienſis dixit. De juriſdictione Epiſcoporum duas eſſe opiniones, unam quod ſubſtantia jurisdictionis eſt a Deo, & exercitium eſt a Papa. (Ita Henricus de Gandavo in quodlibetis, & Jo. Gerſon de ſtatu Eccleſiæ) alteram, quod immediate ſit a Papa, & hoc a multis recipi in 4. ſent. diſt. 18. & 19. & Cajetan. de authorit. Papæ, & Concilii cap. 19. affirmare, S. Thomam idem ſequi, iiſque adhærere Archiep. Florent. tit. 22. art. 4. de Eccleſ. dogm. & lib. 1. de Chriſtiana libertate cap. 4. &c.

Aurienſis. Verba illa in partem ſollicitudinis poſſe intelligi dupliciter, vel quod Epiſcopi ſint vocati non ad univerſalem curam, ſed ad particularem, vel quod ſint vocati ab ipſo Papa, ita ut non ſint vocati a Chriſto ex ſententia Turrecrematæ, & hunc eſſe cardinem diſputationis inter nos &c.

Theanenſis. Quod tota juriſdictio, & integra eſt in Papa collata a Chriſto, & ea derivatur in alios Epiſcopos ab ipſo Papa, & licet Apoſtoli eam immediate a Chriſto receperint, tamen perſonalis in eis fuit, & cum eis extincta.

Daneſius dixit Epiſcopos non tantum eſſe inſtitutos jure Divino, ſed etiam eſſe Paſtores, Papam eſſe Paſtorem univerſalem aliarum Eccleſiarum, Protectorem, & ſpeculatorem, dum tenetur invigilare an cæteri officio ſuo fungantur. Hincque Sanctum Gregorium vetuiſſe ſe vocari univerſalem Papam, ne detraheret Epiſcopis particularibus. Dixit etiam ea verba in partem ſollicitudinis fuiſſe uſurpata primum a Leone, & deinde ab aliis, ſed ſemper referri ad Primates, aut Archiepiſcopos, ita ut ii dicantur habere partem ſollicitudinis, quatenus curam gerunt Epiſcoporum.

Quinqueccleſienſis. Quod diſputatio de Epiſcoporum inſtitutione non eſt hujus loci, nec temporis, quodque hæc ſubtilitas eſt relinquenda ſcholis, nec his occupanda Synodus: poſtea ex authoritate Sancti Hieronymi in epiſt. 1. ad Gal. diſtinxit quatuor genera Apoſtolorum, ſeu Epiſcoporum, ſubdiditque Epiſcopos noſtros eſſe in ſecundo genere, videlicet miſſos a Deo, ſed per hominem id eſt Papam, qui eos conſtituit, & cui obedire debent. Diſputare autem de Primatu, & de Juriſdictione, nihil aliud eſſe, quam negare prima principia Theologiæ, potius agendum, quam bene exerceantur hæc munera procul ab avaritia, ab invidia, a faſtu, & luxu. Nam quærere de authoritate Superiorum non abeſſe id a ſuperbia. *Et video*, inquit, *multos teneri magna ſollicitudine, ut defendant authoritatem Epiſcoporum adverſus Lutheranos, ſed cur non etiam capitis ſui curam gerunt? nam Hæretici magis invehuntur contra Papam, quam contra Epiſcopos.*

Hæretici ſtant conjuncti contra papam.

Orator Poloniæ dixit. *His calamitoſis temporibus certe non eſt dignitatis noſtræ in genealogiis interminatis tempus conſumere, nam cum Catholici omnes exiſtiment ab hoc Concilio pendere ſalutem totius Eccleſiæ, potius agendum eſſet de ratione adminiſtrandi illius muneris.*

CXXII. *Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. mſ. Franc. Car. Bar. ſig. num. 24. p. 240.*

Gadicenſis, ait, *de Epiſcopis vocatis in partem ſollicitudinis præſupponitur, eos, qui non ſunt vocati a Papa, non eſſe veros Epiſcopos, quod eſt falſum, nam qui creatus eſt Epiſcopus ſecundum primum, & quartum canonem Apoſtolorum, & ſecundum canonem quartum Concilii Nicæni, & ſecundum Concilium Cabillonenſe, & ſecundum ſtatuta Eccleſiarum, illi utique ſunt veri Epiſcopi, & tamen non ſunt vocati a Papa, & Archiepiſcopus Salisburgenſis confirmat Epiſcopos electos a Capitulo, & veri ſunt Epiſcopi, & ita accidit in aliis multis.*

Tunc multi Prælati hoc audientes ſtrepitum magnum excitaverunt clamantes, extra, non audiatur, verum Cardinalis Simoneta ſubjunxit, quod Salisburgenſis conſecratur, & confirmatur authoritate Papæ, interea alii Prælati ingeminabant clamantes: *exeat*, & alii, *anathema ſit*, ad quos Granatenſis converſus reſpondit, *anathema vos eſtis*. Gadicenſis vero ſermonem numquam intermiſit proſequens inter clamores, quod inceperat, & declarans teneri quidem omnes agnoſcere Papam, ut ſummum Vicarium Dei, in quo eſt plenitudo poteſtatis, & cui omnes ſunt ſubjecti, & teneri omnes Epiſcopos hoc fateri, prout ipſe fatetur, verumtamen uſum, quem Papa dat Epiſcopis, ut materiam juriſdictionis, eam non poſſe illis adimi, niſi ex juſta cauſa, & quæ cum ratione

Dicta a Gadicenſi emendata ab eo.

ne conſentiat. Et concluſit clare exprimendum eſſe, Epiſcopus Presbyteris ſuperiores de jure Divino, inde conqueſtus eſt, ſe fuiſſe immerito interpellatum, cum nondum ſuam ſententiam abſolviſſet, quemadmodum ſi quis legat in Sacris literis hæc verba, *Non eſt Deus*, utique dicat ſtatim hæreticum hoc eſſe, at ſi legat præcedentia verba *Dixit inſipiens*, tunc aliter ſentit. Idem & Patribus multis ibi præſentibus, inquit, accidiſſe, qui ſi patienter omnia ad extremum audiviſſent, non erat cur perturbarentur, cum jam tribus Conciliis interfuerit, aut doctor, aut Epiſcopus ſub Paulo III. Julio III. & Pio IV. qua de re commotus Cardinalis Mantuanus acrius in eos oratione invectus fuit, qui ita Gadicenſem, & totam Synodum perturbaſſent, denuntiavitque eis, ſi quid poſthac hujuſmodi audierit, ſe inde ſtatim receſſurum, cum nec eorum munus, nec perſona, quam ſuſtinent Summi Pontificis tantam indignitatem ferre poſſit. Ad hæc Lotharingus ſe quoque inde moleſtia affectum fuiſſe, quod & Legatorum authoritas negligi, & dicendi libertas adimi, & nimis anxia Patrum ſtudia fieri videantur, ſed eos præſertim, qui anathema dixerant, durius perſtrinxit, quod diceret, ſi ſcirent ipſi, quo pudore & difficultate Patres antiqui hoc verbo in alios uti ſolerent, non certe ita leves in proferendo futuros [*Et paulo poſt:*] Pariſienſis ſubjecit promulgandum canonem contra perturbatores concilii, quod & a quibuſdam aliis fuit petitum. Verum Cavenſis junior reſpondit occurrendum eſſe cauſæ, ne effectus ſequatur. Prohibendum enim eſſe ne blaſphemetur nomen Sanctiſſimi, & ne doctrina monſtruoſa proferatur, tuncque attentionem magnam in conſeſſu exstituram, cui & Caſtellanenſis ſubſcripſit, inde reliqui ordine res propoſitas ſunt proſecuti.

Tropienſis. Quod omnis juriſdictio a Papa deſcendit.

Nucerin. Quæſtio excitata videtur non tantum officere primatui Sanctiſſ. D. noſtri, ſed etiam unitati totius Eccleſiæ. Ubi enim ponitur, juriſdictionem Epiſcoporum immediate pendere a Deo, proculdubio ſcinditur unitas hæc, quæ non poteſt tot capita ſuſtinere.

Epiſcopalis juriſdictio non pendet immediate a Deo.

Acadenſis Ibernus. Oſtendit tribus rationibus non poſſe ſubſiſtere, quod ajunt juriſdictionem immediate eſſe a Deo. *Primo, quia in Hierarchia eſſent multa capita, potiuſque redderetur Anarchia, ac totum everteretur. Secundo, quia ex eo magis confirmaretur opinio Hæreticorum. Nam & in Anglia Rex vocat ſe caput Eccleſiæ Anglicæ, & creat Epiſcopos, qui conſecrantur a tribus Epiſcopis, ajuntque ſe veros Epiſcopos, quia ſunt a Deo, nos vero id negamus, quia non ſunt a Pontifice Romano adſciti, & recte dicimus, hacque tantum ratione illos convincimus non alia, nam & ipſi oſtendunt ſe fuiſſe vocatos, electos, & conſecratos, miſſos; igitur ſi in canone dicatur tantum a Chriſto inſtitutos, hinc inferrent electionem fieri, tanquam ex nudo inſtrumento, quod æquale ſit in omnibus, tam Regi, quam Papæ. Tertio, quia ſi juriſdictio eſſet tota a Deo, Papa non poſſet illam tollere, nec transferre in alium, ſicut non poteſt prohibere conſecratum, quin ordinet, & conficiat Euchariſtiam.* Quæ ſententia omnibus placere maxime viſa fuit.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Paleot. mſ. Franc. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 242.

CXXIII. Lotharingus, qui in inchoata hac diſputatione Tridentum advenerat, dixit. *In 3. cap. cuperem fieri mentionem impoſitionis manuum, cujus in Teſtamento Veteri, & crebrius in Novo fit mentio, vellemque dici ex legitima ſucceſſione, videlicet, ut ſemper ſciretur, cum quis imponit manum, a quo fuerit illi manus impoſita, & ita gradatim perveniremus, uſque ad primum, qui fons fuit ordinationis. Accidit mihi cum agerem contra Hæreticos in conventu Poiſſiaco, & quærerem ab illis quis eos ordinavit, aut dedit illis poteſtatem alias ordinandi: illi reſpondebant ſe eſſe Miniſtros extraordinarios inſtitutos a Deo negligentia noſtra, idcirco ſi addamus ex ſucceſſione, tollitur hic error. In quinto capite doctrinæ profiteor id verbum, Jure Divino, me non probare, quoniam hoc verbum magnas diſſidii, & contentionis cauſas in Eccleſia dedit. Dicam tamen pro conſcientia, & fide mea, quid de hac materia ſentiam; non dubito ego poteſtatem ordinis eſſe a Deo immediate, primo quia ita Scriptura loquitur,* Accipite Spiritum Sanctum, *&c. Sed addo etiam poteſtatem juriſdictionis Eccleſiaſticæ eſſe a Deo, quia non poteſt tota Eccleſia facere, quin ſit Papa, & ſint Epiſcopi, nec poteſt redigi ad Ariſtocratiam, aut Democratiam, cum debeat eſſe tantum monarchia, & hoc eſt omnino a Deo. Et ſi quis obiiciat æquaſ-ne erga omnes Sacerdotes Papæ? Minime, nihil enim adeo firmiter eſt retinendum, quam hæc unitas, & Primatus Sedis Apoſtolicæ. Nam his temporibus conjuratæ ſunt omnium hoſtium acies adverſus hanc arcem, & licet ſint diverſæ eorum Sectæ Lutherani, Calviniſtæ, Zuingliani, Anabaptiſtæ, & aliæ factiones, in*

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. Aud. Rot. MS. Franc. Car. Bar. ſig. num. 24. pag. 243.

Fundamentum fidei hæreticorum mera impoſtura.

Lotharingi ſententia de juriſdictione Epiſcoporum.

hoc

hoc tamen conveniunt, ut funditus evertant hoc faſtigium. Idque ſignificatur in Evangelio, Cum fortis armatus, &c. *nihil ergo diminuitur de authoritate Sanctiſſimi, ut ait Cardinalis Polus in libro ſua, nam licet poteſtas juriſdictionis ſita ſit in tota Eccleſia a Deo, tamen Papa ſolus poteſt hoc jus in unumquemque exercere. Quonam igitur eſt vocare, aſſumere, deponere, & mittere? ita, ut quiſque aſſumatur, & mittatur a Deo per Pontificem, quod explicat Cardinalis Polus in dicto libro pulchris exemplis, & cum audimus aliquos in Provinciis remotis aſſumi in Epiſcopos, & conſecrari a Metropolitano ſemper intelligo id fieri, aut ex ſtatuto Apoſtolorum, aut ex legitimi concilii authoritate, aut ex privilegio Apoſtolico, ita ut in omnibus ſemper adſit explicite, aut implicite authoritas Sanctiſſimi, quoniam aliter ſe res habere nequit, & caput deſtrueretur. Juriſdictio igitur eſt a Deo, dum tamen exerceatur in materiam, quam dat Papa, qui poteſt eam tollere, minuere, eximere, & ſimilia. Quod vero hæc non pendeat ab ordine patet primo, quia ſede vacante Capitulum exercet juriſdictionem, & excommunicat. 2. quia ſi eſſet juncta cum ordine, Epiſcopus non poſſet eam transferre in Vicarium. 3. quia non poſſet appellari ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum, cum Archiepiſcopi ſint inſtituti jure poſitivo. Itaque hæc miniſtratur a Papa, qui poteſt pro arbitrio ſuo eam moderari, dum tamen in ædificationem, non in deſtructionem.*

CXXIV. *Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. Aud. Rot. poſtea Card. MS. Fr. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 247.* Generalis Lainez dixit. *Noſtrum eſſe hæreſes refellere, & lapſos mores corrigere, opiniones autem, quæ huc non ſpectant, doctoribus in ſcholis diſputandas relinquere. Nolle autem ſe prætermittere cum alii id egerint, quin quod ſentit de juriſdictione, & de jure Divino breviter non attingat, nempe poteſtatem juriſdictionis, quæ nihil aliud eſt, quam prælatio quædam ſuper plebem ad dirigendam illam in vitam æternam, ſecundum præcepta Eccleſiæ, totam a Papa tanquam a fonte promanare, & ita in decreto Innoc. IV. & Lucii III. & Clem. III. contineri quod a ſe in Sicilia inventum coram Patribus publice recitavit, idque confirmatum dixit a multis patribus in Concilio Baſileenſi in epiſtola ad Eugenium IV. Papam autem, cum dat oves, tribuere etiam prælationem in illas, alioquin ſi daret tantum materiam, ſequeretur eos habere ſponte, aut aliunde poteſtatem, cum materiam tantum illius exercendæ a Papa aſſequerentur, quod falſum eſt, cum juriſdictio ante conſecrationem poſſit obtineri, ut in extravag. ult. Clem. V. ſequeretur etiam æque id omnibus Epiſcopis competere, quoniam ſunt omnes æque conſecrati, & in hanc ſententiam adduxit doct. in 4. ſenten. diſt. 24. Sanctum Bonaventuram q. 3. S. Thomam 2. 2. q. 29. & in 4. ſentent. diſt. 24. & S. Leon. in caput ita Dominus 19. diſt. Porro jus divinum multipliciter accipi dixit, nec enim id ſolum, quod ore Dei traditum in ſacris literis continetur ad illud referri, ſed etiam alia multa in ſacris literis non expreſſa, veluti ſunt formæ Sacramentorum ſicuti contra, non omnia in iis expreſſa, ſtatim cenſeri juris Divini, quemadmodum orare non velato capite, abſtinere a ſanguine, & ſuffocato, Bigamia, & alia hujuſmodi: eſſe etiam quædam, quibus concurrunt cauſæ ſecundæ, & tamen attribuuntur Deo, qui dat illis poteſtatem, ut in pſal.* dat pullis eſcam corvorum. *Quædam, quæ non attribuuntur niſi large, alia, quæ nullatenus ei adſcribuntur. Ideo hæc omnia accurate circumſpicienda eſſe. Poſſe autem regulam quandam conſtitui, ut omnia, quæ Deus voluit eſſe perpetua, & immutabilia ea per ſe ipſum fecerit, alia quæ varietati ſubjecta ſunt per alios, & media quædam inſtituerit. Poteſtatem igitur ordinis a Deo pendere pro ut conſecrationem, & hanc eſſe immutabilem. In alia, quæ juriſdictionis eſt concurrere etiam poteſtatem hominis, ideoque variari ſæpius, & auferri poſſe ab eodem homine non materiam ſolum, ſed etiam poteſtatem. Et quamvis juriſdictionis omnis in univerſum author ſit Deus, tamen illam in ſummo Pontifice tanquam in fonte collocaſſe, a quo alii omnes eam hauriant, ſicuti dominari animantibus & terræ a Deo eſt, huic vero, vel illi loco præeſſe, aliunde hoc dominium pendere, aliiſque cauſis adſcribi.*

Jacobi Lainez ſententia de juriſdictione Epiſcoporum.

Hic dicendis ſententiis finis, quæ cum omnium fere aures, tum prolixitate, tum acri diſceptatione defatigatas reliquiſſent, varie ſubinde hæc dijudicandi, ac temere alia atque alia ſuſpicandi compluribus occaſionem præbuerunt. In primis enim Hiſpanos Patres multi mirabantur, adeo hac in re unanimes, atque ardentes ſe oſtendiſſe, ut juriſdictio eis divinitus tributa eſſe declararetur, nec eam, quam præ ſe ferebant authoritatis Summi Pontificis rationem habuiſſent. Aiebant quidam inveterata adverſus Archiepiſcopum Hiſpalenſem Summum Hiſpaniarum Inquiſitorem ſimulate hæc ab eis urgeri, ut eo facilius ſi eis licuiſſet ab ejus poteſtate ſe eximerent, alii nihil aliud eos, quam rem ſuam quærere, hæcque juris Divini, quæ ab eo ſparguntur *Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. Aud. Rot. MS. Franc. Car. Bar. ſig. num. 24. p. 248.*

tur

tur ſemina a Superioribus de reſidentia controverſiis propagata ad amplificandam eorum authoritatem, diminuendamque Summi Pontificis in eis poteſtatem tendere. Alii bono eos zelo, & ſtimulis conſcientiæ impulſos, quod ita Chriſtianæ Reipublicæ conſultum judicaverint hæc arripuiſſe, & præſertim, quod authore Franciſco de Victoria, ex cujus gymnaſio multi, qui huc convenere Patres exilierunt. Hæc opinio quidem ab Hiſpaniarum academiis, quod fuerit apprehenſa ſane probabilius videtur, cum & alii aliquot non Hiſpani Patres, ita Sanctæ Eccleſiæ expedire perſuaſi eandem ſententiam pari ſtudio fuerint ampleni. In Galliis illud obſervatum, quod cum Cardinalis Lotharingius, & publice, & privatim eos reprehendere viſus eſſet, qui hanc quæſtionem inutilem ſermone protraherent, ſive de poteſtate Papæ, ac Concilii diſceptare auderent, Prælati tamen eius fere omnes, prout res tulerat in hoc, vel illud argumentum digreſſi fuerant, &c.

CXXV. Cæterum de rebus propoſitis mirum illud fuit Patres fere omnes, ita ſe totos in ea quæſtione de juriſdictione diſcutienda effudiſſe, quæ propoſita non erat, nec neceſſaria, nec his temporibus congruens, & reliqua, quæ in doctrine continebantur a paucis tantum Patribus obſervata, leviterque perſtricta fuiſſe. Sed & hinc multa alia in dubium vocata fuiſſe conſtabat, quæ cum Hæreticis non ſunt pugnantia, ſed tantum inter Theologes, & Canoniſtas controverſa, a quibus abſtinendum potius erat, quod hæc ſeditiones, & ſectas tantum inter Patres fovere, nec fructum afferre poſſe viderentur.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. MS. Fr. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 249.

Porro in tractanda quæſtione de juriſdictione, cum multi in eam ſententiam veniſſent, ut dicerent poteſtatem juriſdictionis a Chriſto Epiſcopis tribui, illius vero exercendæ materiam, atque uſum a Papæ miniſtrari, ideoque reliquis perſuadere conarentur, ut poteſtatem hanc a Chriſto proficiſci faterentur, quod perinde eſſet, ac ſi a Papa juriſdictio ipſa hauriretur, poſtquam illius mutandæ, ſeu adimenda authoritatem retineret. Animadverſum tamen fuit hæc longe inter ſe differre, multaque hinc abſurdiſſima pendere: ſiquidem ſi concedebatur originem juriſdictionis a Chriſto derivari, tunc quamvis Papa diſtribuendæ materiæ miniſter eſſet, dicere tamen inde voluiſſent, eam amplius mutare, aut minuere, niſi ex cauſa, Papæ non licere, ut apud Abb. & Dec. in cap. fin. de confirm. util. & Abb. in quæſt. incipiente Epiſcopus, &c. Quod ſi tota poteſtas a Papa oriretur, tunc in ejus facultate, tamquam quod juris poſitivi diceretur relinquebatur, eam in hunc, vel illum nulla addita ratione transferre. Tametſi autem Papa nemini jus ſuum adimere, cunctaque ordine adminiſtrare dabeat, id tamen incommodi ſequebatur, quod ſi Papa beneficium aliquod reſervare, ſi Ordinarii collationem prævenire, ſi ab ejus juriſdictione aliquem eximere, seu eum ad alteram Cathedralem transferre, aut alia hujuſmodi attentaſſet, ſemper diſputationibus prius involvendus erat, an juſta tunc cauſa ſubeſſet, quod nihil aliud erat, quam eum, cui ſumma in alios poteſtas divinitus fuit tradita, inferiorum ſenſibus, cenſuræque ſubiicere. Idcirco ſemper Canoniſtæ omnes, aliique multi contenderunt, ſi quidquam in hac materia erat definiendum, id ſemper maneret, poteſtatem quidem ordinis totam derivari a Deo, Papamque in eo, ut nudum miniſtrum cenſeri, verum poteſtatem juriſdictionis a Papa, non ut inſtrumento, ſed tanquam fonte, ut cauſa efficienti proficiſci, hæcque omnia, ita Dei ordinatione pro Eccleſiæ ſuæ utilitate conſtituta.

Fuit quoque animadverſum hanc quæſtionem de Epiſcopis & Presbyteris fuiſſe olim ab Aerio excitatam, atque a Catholicis damnatam, ut ex S. Auguſt. de hæreſ. & Epiphanio conſtat, quæ deinde a Marſilio Patavino ducentis ab hinc circiter annis renovata, noviſſimeque a Luthero, ejuſque ſectatoribus fuit repetita, quorum etiam argumenta nonnulla audita fuerunt, quod in ea re magis Patres movebat, ut in re tanta omnia circumſpicerentur.

De authoritate S. Hieronymi in c. olim & cap. legimus varie Patres cum loquuti fuiſſent, non defuerunt, qui ejus ſententiam non receptam eſſe reſponderent, de qua Albertus Pighius libr. 2. cap. 10. Alphonſ. de Caſtro lib. de hæreſ. in verbo Epiſcopus Dominicus, Soto de juſtitia, & jure libr. 10.

De Sancto Thoma etiam variæ fuerunt ſententiæ, quid in hac quæſtione de juriſdictione ſenſerit, & utraque pars eum in rem ſuam interdum afferre conabatur.

De Turrecremata, cujus authoritas ſæpius prolata fuit, nemini quemdam, cujus nomini, & memoriæ parco, cum ejus opinionem a Theologis exploſam eſſe diceret eum ſimul Turremcrematam invidioſe appellare.

Cum igitur hæc, & alia multa magnis implicita difficultatibus a Patribus fuiſſent audita, ſollicitus eo magis Legatorum animus reddebatur, quod nihil tam longius diſputationibus, nedum perfectum, ſed minoribus omnia diſſidiis aucta conſpiciebant. Statuunt igitur cum Lotharingo agere,

gere, ut tollendis tot controverſiis operam ſuam interponas, quod quidem eorum conſilium, quem tandem exitum, cum tota hac diſputatione fuerit adeptum exiſtimavi continuata lectionis ſerie recenſendum, ut tam arduæ rei tractatio, multorum de hinc menſium ſpatio, uſque in diem ſeſſionis aſſiduo agitata planius omnibus innoteſcat; mox ad alia, quæ hoc tempore ſubſequuta fuerunt revertemur. Hactenus Gabriel Palæottus, at de his iterum proximo anno recurret mentio.

CXXVI. Procuratores Epiſcoporum non dant in Concilio ſuffragia.

Orta fuerat in Concilio controverſia, an Procuratores Epiſcoporum Germaniæ dicendæ decretoriæ ſententiæ jure pollerent, tuebantur illi cauſam ſuam diplomate Pauli III. quo ante ſeptemdecim annos ob tumultus Germaniæ, & pericula imminentia ſi Præſules e Provincia diſcederent, cum Lutherani perpetuas iis ſtruerent inſidias, ea prærogativa fuerant affecti, de quibus conſultus Pius, abrogata Pauli prærogativa, ſanxit, ut Procuratores Præſulum ad offerendas tantum abſentiæ excuſationes admitterentur.

Pius, &c. Ad futuram rei memoriam.

MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1179. p. 166.

Alias a felicis recordationis Paulo III. Prædeceſſore noſtro emanarunt literæ in forma brevis tenoris ſubſequentis.

Venerabili Fratri Joanni Mariæ Epiſcopo Prænestino, &c. Dat. IV. Decembris MDXLV. Pontificatus noſtri anno XII.

Conceſſa erat iis facultas Præſulibus Germanis ob Hæreticorum inſidias, ac molimina, ut Procuratorum opera in Concilio compaterent: ſubdit Pius.

Cum autem nos poſtmodum ex compluribus rationabilibus cauſis ad id animum noſtrum commoventibus per noſtras ſub plumbo pridie Kal. Januarii Pontificatus noſtri an. II. confectas literas decreverimus, & declaraverimus prælatos, & alios jus dicendi ſententias in Conſiſtorio per nos in Civitate Tridentina indicto habentes, in quo per Dei Optimi Maximi opem, & auxilium jam aliquot Seſſiones factæ fuerunt, niſi legitimo impedimento detinerentur per ſeipſos, & non per procuratores, niſi ad dicendum de impedimento hujuſmodi in dicto Conſiſtorio comparere, & illius celebrationi intereſſe teneri, & obligatos eſſe, & ipſos ſolos perſonaliter comparentes ad ſententias in eodem concilio dicendas admitti, procuratores vero etiam ſi prælati forent, & jure propriam vocem in concilio haberent, ad allegandum, & probandum excuſationes impedimenti dumtaxat audiri debere, prout in eiſdem noſtris ſub plumbo literis plenius continetur contingere facile poſſe, ut nonnulli ex prælatis, & alii in ipſo concilio vocem habentibus prædictis, propterea quod præ inſertæ literæ in forma brevis, Pauli prædeceſſoris noſtri hujuſmodi in eiſdem noſtris ſub plumbo literis ſpecialiter revocatæ non fuerint illis ſe tueri, & juvare poſſe forſan prætendere dubitarent. Idcirco volentes eaſdem noſtras literas ſub plumbo ſuum debitum, ac totalem effectum, ſicut par eſt, omnino ſortiri, & omnem cuicumque talis prætenſionis materiam de medio tollere. Motu proprio, & ex certa ſcientia, & matura deliberatione noſtra, & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, literas in forma Brevis Pauli prædeceſſoris noſtri hujuſmodi, & in eis contenta quæcumque, authoritate Apoſtolica revocamus, caſſamus, irritamus, ac totaliter annullamus, revocataque, caſſata, irritata, ac penitus annullata fore & eſſe, nemini ullatenus ſuffragari, nec quemquam illis ſe quoquo modo tueri, aut juvare, neque harum ipſarum, ſeu per nos revocatarum prætextu ſententias in dicto Concilio per Procuratores nullo pacto dicere, neque ad id quovis quæſito colore admitti poſſe, vel debere, ſed eaſdem noſtras ſub plumbo literas ab omnibus ad quos ſpectat inviolabiliter obſervandas eſſe, ſicque per quoſcumque Judices, & Commiſſarios quavis authoritate fulgentes, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, ac de latere Legatos, ſublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & authoritate, judicari, definiri, & interpretari debere; Irritum quoque, & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus non obſtantibus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Marcum ſub annulo Piſcatoris die XVI. Auguſti MDLXII. Pontificatus noſtri anno III.

Non prætermittendum hic viſum eſt Joachimum Marchionem Brandeburgenſem Principem Electorem, cum ad ſalutandum Pontificem Oratorem miſiſſet, ſollicitatum fuiſſe a Pio, ut viros probos, & graves, paciſque cupidos ad concilium Tridentinum mitteret. CXXVII.

Dilecto filio Nobili Viro Joachimo Marchioni Brandeburgenſi Sacri Romani Imperii Principi Electori.

Dilecte fili Nobilis Vir ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Oratorem tuum, ea benignitate, qua decuit, excepimus, libenterque & literas tuas ab eo nobis redditas legimus, & quæ is tuo nomine expoſuit nobis audivimus, quibus in literis jucunda nobis admodum fuit commemoratio illius temporis, quo Nobilitatem tuam in illa expeditione Hungarica cognovimus, declaratio benevolentiæ, quantum

Pius IV.
to.2. brev.
ſig.2897.

Hortatur Pius Electorem Brandeburgenſem ut Viros pios ad Concilium mittat.

tum erga nos ſuſcepiſti, quam abs te conſervatam fuiſſe vehementer gaudemus. Nos quoque, qui te illo tempore ob eximiam virtutem, ſingularem quandam humanitatem tuam una cum bonæ memoriæ Joanne Jacobo fratre noſtro Marchione, & amare, & plurimi facere cœpimus, amorem illum erga te conſtantiſſime, ut noſtra natura conſervavimus, ac poſt injunctum nobis Apoſtolicæ ſervitutis onus etiam auximus, quique te antea ut amicum dileximus, poſtea ut Chariſſimum filium amare inſtituimus, neque unquam de te perhonorifice loqui deſtitimus. Perſuaſum enim nobis habuimus devotionem illam, & pietatem erga Sedem Apoſtolicam, quæ in majoribus tuis clariſſimis, optimiſque Principibus tantopere præter cæteras eorum virtutes enituit, in te, ſicut reliquas eorum virtutes, ita derivatam fuiſſe, ut non facile aboleri potuerit, præſertim cum, ut ſcis, hæc Sancta Sedes te & tuos ſingulari ſemper charitate, & benignitate fuerit complexa, quod cum ita de te ſentiamus, expectamus a Nobilitate tua, ut ad Concilium authoritate noſtra Tridenti congregatum Oratores tuos mittas, teque illi, ut Catholicum Principem decet, ſubiicias, ſicut Prædeceſſorum noſtrorum tempore feciſti, quod enim cum officio adductus feciſti, ſperamus tua erga nos vetere benevolentia commotum aliquando facturum eſſe propenſius, quod ut facias neve minoris abs te fieri, quam ipſos Prædeceſſores noſtros oſtendas, Nobilitatem tuam in Domino hortamur, & paterne monemus. Quæ autem offerri tibi poteſt magis idonea occaſio declarandæ iſtius tuæ eximiæ probitatis, & rectæ, ac piæ voluntatis, & de iſta nobiliſſima Natione optime merendi, quam hoc ipſum concilii generalis tempus, in quo de Dei Omnipotentis honore, ac Religione, de ſalute animarum, de correctione morum, de univerſalis Eccleſiæ pace, quiete, & tranquillitate, & totius Chriſtiani populi unitate, & concordia agitur, ſumma omnibus propoſita libertate tuto veniendi, & cum ipſis libuerit recedendi, ac dum ibi manſerint dicendi, & monendi, quæ monenda eſſe duxerint, & monenda Sacra Synodo omnes patienter, & benigne, & ſumma cum lenitate, & manſuetudine auditura, & ſtudioſe operam datura [quoad quidem ſalva fide, ac Religione poterit] ut omnibus ſatisfaciat, noli quæſumus, tam pium, tam ſanctum, tam te dignum officium prætermittere. Has tam neceſſarias actiones concilii, hæc tam ſalutaria conſilia noſtra adjuva, quantum potes, quod cum facies, conſules ſaluti, conſules etiam gloriæ, & dignitati tuæ, & cum Deo gratiſſimum facies, tum de nobis ea omnia, quæ a nobis hoc in loco conſtitutis in te proficiſci poterunt, quantum cum Deo poteris, tibi poteris polliceri. Illud te non monendum eſſe ſcimus, ut ſi huic paternæ hortationi noſtræ, ſicut ſperamus, parere ſtudueris, de mittendis ad concilium Oratoribus, deligas ad tam grave munus Viros graves, & probos, qui munus ſibi commiſſum pie, ac fideliter obire ſtudeant, nec quidquam aliud quam honorem Dei, & communem utilitatem ſibi propoſitam habeant. Pro tua enim præſtanti prudentia talibus te Viris potiſſimum hoc officium commiſſurum eſſe perſuaſum habemus. Oratorem tuum cum ad te remitteremus, munuſcula ei quædam dedimus, qualia piis hominibus grata, & optata eſſe ſolent deferenda ad te, & dilectam in Chriſto filiam Nobilem mulierem Conjugem tuam, ad noſtræ paternæ erga te charitatis indicium, reliqua autem, quæ ſcribere omittimus, ipſe referet. Omnipotentem Deum, a quo omnia bona procedunt; oramus, ut vos cuſtodiat, & protegat, & ita mandata ſua ſervare concedat, ut poſt hujus mortalis vitæ curſum pie, feliciterque peractum ad æternæ vitæ gaudia vos perducat. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die X. Septembris MDLXII. Pontific. noſtri Anno III.

Non morem geſſit Pontificiis votis Marchio Brandeburgenſis, nec Oratores ad concilium miſit.

CCXVIII.

Blaſius Monlucius Belcarius l. 29. Florim. Raymun. Surius in comm. hoc anno pag. 512.

In Galliis erupit hoc anno atrociſſima Hugonottorum, ſive Calviniſtarum conjuratio in Regem, & Catholicos, quæ tanto furore graſſata eſt, ut Gallica gens, quæ inter cæteras humanitate excultiſſima, morumque ſuavitate expolitiſſima eſt, hauſta hæreſi, in tantam immanitatem efferata ſit, ut non modo Tartaros, & Turcas crudelitate, quam in quoſcumque Catholicos, ſed maxime in Sacerdotes, & Monachos exercuit, ſuperaret, ſed etiam, ut luxit Gallicus Orator, in Tigridum naturam refuſa videretur, cujus ferociæ cauſam exprimit Surius his verbis.

Conjuratio Hugonottorum, & eorum ferocia.

Jac. Aug. Thuan. l. 33.

Eſt in hoc novo Evangelio ſpiritus quidam vehemens, qui miſeros homines agit præcipites ad audenda ea, quæ ſani homines nunquam auderent; cum enim male perſuaſi ſint ab impoſtoribus Pſeudo-prophetis, ipſos hactenus ambulaſſe in tenebris, tum demum veram apprehendiſſe lucem, non ſobrietatis, ſed amentiæ muſto ebrii ruunt in facinora: & cum multa agant, non verbis, ſed flammis vindicanda, tamen ſe putant recte, & religioſe agere; quæ perſuaſio falſa addit vires temerita-

ti,

ti, ut tanto res nefarias auſint liberius, quanto eas arbitrantur magis Deo gratas; & hæc quidem de imperita multitudine dici poſſent, nam multi etiam non errore, ſed malitia peccant. Improbitate quidem inſigni peccarunt Duces Hugonottorum præcipui, nam Ludovicus Condæus Princeps, quantumvis jactaret ſe mandato arcano Reginæ cepiſſe arma; ac Regis cauſam tueri, ad tyrannidem aſſerendæ ſectæ Huguenotticæ ſtudio prætenſo annitebatur, eaque ſpe a miniſtris vere miniſtris Sathanæ, qui ſe Paſtores appellitabant, cum eſſent lupi rapaces animarum, lactabatur, ut Annas Momorantius Magiſter Equitum capto Rothomago in os objecit Marlorato Miniſtro ad ſuſpendium damnato. Gaſpari Colinio Normandiæ, Andeloto Britanniæ minoris Ducatus ſpondebantur, aliis Proceribus Provinciarum Præfecturæ, aliis opes e Templorum expilationibus, & catholicorum bonis redigendæ oſtentabantur. At poſt innumera patrata mala confuſa impiorum conſilia viſuri ſumus, de quibus ſcripturi ordinem temporum ſequemur.

CXXIX. *Belcarius l.29. n.35.*

Decimo ſeptimo Januarii Hoſpitalis Summi Juris dicundi Præfectus, quam dignitatem Cancellarium vocant, cum nunquam hactenus Regia authoritate publici ſectariorum conventus permiſſi eſſent, coactis apud Fanum Sancti Germani ex variis Provinciis nonnullis Senatoribus, quos ab hæreſi non abhorrere norat, edictum nomine regio, id enim Colinio pollicita Regina erat, pro aſſerenda ſibi, hæreticorum ope, Regni procuratione promulgavit, nefarium, ac multa arte politica delibutum, ut illius impietatem variis pigmentis obvelaret; nam multa imperabat pro tuenda Sacerdotum cauſa, Templorumque majeſtate, quæ nunquam Hæretici erant præſtituri; Hæreticis vero publicorum conventuum in ſuburbiis libere habendorum authoritatem conferebat. Dabat id edictum Magiſtratibus imperia, ut eos tuerentur, & (quod abſurdiſſimum erat) jubebat a Miniſtris fidem obſtringi, ipſos Verbum Dei pure, & ſincere populum edocturos, cum eos verbi Divini corruptores eſſe, errorumque Magiſtros conſtaret: nihil adverſi contra Nicæni Concilii Symbolum, aut libros Veteris, & Novi Teſtamenti dicturos, cum articulum *in unam Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam* pernegarent, Evangeliumque perverterent; in Oratione etiam, qua ferendo edicto proluſit, in hæreſim turpiter lapſus eſt, dum veluti certum, atque exploratum ſtatuit pervulgatum Lutheranorum, aliorumque Hæreticorum dogma, ſcilicet anno MDXVIII. ac antequam Lutherus doctrinam novam afferret, nil recti quoad doctrinam, nihil ſani quoad mores in Romana Eccleſia fuiſſe: quæ ſi dixerit, haud dubie peſſimi Hæretici certiſſimum argumentum dedit; quamquam ſuſpicio non abſit, Auguſtum Thuanum, qui paſſim Hiſtoriam ſuam hæretico veneno contaminat, quamque partim ex Theodoro Beza Hæreſiarcha, partim ex aliis Hæreticis decerptam profitetur, hæc illi verba impia affinxiſſe.

Edictum pro Hugonottis promulgat Hoſpitalis.

Data hæreticos diſſeminandæ libertas.

Belcarius n.28.

CXXX. Nefandi hujus edicti, ex quo innumera mala emerſere, authori Hoſpitalio infamia gravis hæreſeos adhæſit, quæ per vicina Regna deinde ſparſa eſt, quam labem ignominiæ ut detergeret, apud Pontificem hiſce literis purgare ſe niſus eſt.

Sanctiſſimo Domino noſtro Pio IV. Pontifici Maximo.

Ext. in fine lib. excuſi an. 1613. inſraſcripts inſtructions & Miſſives des Roys tres Chreſtiens concernant le Concile de Trente.

Beatiſſime Pater. Cum Antiſſiodorenſis Epiſcopus Romam proficiſceretur, arripui occaſionem ad te ſcribendi, quam tandiu quærebam, id quod mihi viſus ſum commodiſſime facere poſſe per hunc, qui quia mihi intimus eſt, longitudinem epiſtolæ meæ ſermone ſuo relevabit. Scio falſos quoſdam de me rumores, vel ab obtrectatoribus, vel a malevolis, vel inimicis meis Romæ, atque adeo per totam Italiam, Hiſpaniamque diſſeminatos, quibus rumoribus aures Principum aliorum, atque etiam tuæ patuerunt: Non eſſem commotus ea re, ſi audiiſſes tantum, non etiam credidiſſes. Sed cum accepiſſem mandaſſe te tuis, ut Regis Matrem commonerent, ne quid illa mihi crederet; ut a me tanquam a peſtifero aliquo homine caveret, non putavi longius eſſe differendum purgandi mei tempus: quod ſane commodius facerem, ſi tenerem crimina mihi objecta, ad quæ reſponderem nunc velut in umbra pugnans, quod ab eis ſuſpicor dictum quoquo modo, diluam. Quicumque a vero Dei cultu, atque a vera pietate abhorrent, qui Sacerdotii munus obire nolunt, pecuniam, & fructum capiunt, qui vitam ſuam corrigi, moreſve emendari nolunt, cum iis mihi perpetuum bellum eſt. Pugnavi cum illis, fateor, legibus, edictis, ſed nihil præter odium, & inimicitias reportavi. Si quid a me factum acerbius, ſi quid vehementius, Deus, ac Dei Vicarius Judex eſto. Geſſi & feci omnia hic in Aula, velut maximo Galliæ noſtræ theatro. Dedi operam, quoad potui, ut nova repudiarem; vetera corrigerem; ſed neque illi me, neque illos ferre poſſum. Facio fortaſſis imperite, qui non ſerviam temporibus, ut multi prudentes in

Hoſpitalis ſe de tam noxio edicto Catholicis purgat apud Pium IV.

in ſua quique Republica fecerunt. Sed is meus eſt mos, ea natura, mea ætas etiam ingraveſcens moroſiorem me facit. Habes veluti caput excuſationis noſtræ. (Et mox) *Deus Optimus Maximus Principatum Eccleſiæ tuum in multos annos prorogct ad Chriſti Filii ſui gloriam, & populorum omnium ſalutem. Ex Aula noſtra III. Kalendas Auguſti MDLXII.*

Cap. 2. Ep. 295.

Huic Pontifex prudentiſſime, ut ſecundum Jacobi Apoſtoli præſcriptum, *in operibus fidem ſuam oſtenderet*, amantiſſimis verbis reſpondit.

Dilecto filio Michaeli Hoſpitali Magno Franciæ Cancellario.

Moleſte te ferre ſignificas, diſſeminatos de te quoſdam rumores fuiſſe, & rectam, at ſinceram mentem tuam, piumque propoſitum nobis probare conaris. Tantum te hortamur in Domino, ut ita te in poſterum gerere ſtudeas, ut ea, quæ tibi objecta fuiſſe ſuſpicaris, factis ipſis refelli abs te intelligamus. Quod ſi feceris, ut optamus & ut de tua prudentia ſperare poſſumus, nos te, ut pium, ac devotum ſanctæ Matris Eccleſiæ filium amplectentes, quibuſcumque in rebus poterimus, paternum erga te animum declarare ſtudebimus. XXVII. Septembris anno III. Hæc ad Hoſpitalem Pontifex, ſed ad memoratum edictum redeamus.

CXXXI. Eodem edicto data fuit Huguenottis poteſtas, ut Synodos, & Conſiſtoria, & colloquia haberent, modo Magiſtratus præſentes, more ſcilicet Lutherano, eſſent.

Promulgato eo edicto triumpharunt Miniſtri Huguenottici, jam liberas ſibi propagandæ hæreſeos effuſas habenas; at pii Catholici, maximeque Sacerdotes luctu oppreſſi ſunt, nam permiſſa hac licentia præviſum eſt haud dubie ſectam impiam amplificatum iri, auctoque numero Hæreticos vectigalia Eccleſiaſtica invaſuros, expilaturos Templa, mucronesve in eorum pectora diſtricturos, quare in pluribus Provinciis Senatus illud edictum non admiſit, quod a menſe Januario, in quo promulgatum eſt, Januarii nomen accepit, atque tumultuum cauſam invexit, non ſedavit. Hæretici enim cum funeſtiſſimam conjurationem conflaſſent, prætexebant cepiſſe arma contra Januarii edicti violatores, cum ipſi in pluribus capitibus illud petulantiſſime cæſis Sacerdotibus, prophanatis Sacris, Templiſque direptis violarent. Interceſſit eidem edicto conſtanter Curia Pariſienſis per Chriſtophorum Thuanum Præſidem, & Jacobum Violam Conſiliatium poſtea Epiſcopum Pariſienſem, itaque ad levandam improbi edicti invidiam adjuncta eſt ea lex, valiturum id edictum, donec aliter, vel ab Œcumenico concilio, vel a Rege decretum eſſet.

Hoc edictum, tradit Belcarius, omnium malorum fontem, atque originem extitiſſe adverſus quod, ut ſcripſit Carolo Borromæo Cardinalis Legatus, Senatus Pariſienſis inſtitit, edictum ſuperioris anni, quo cœtus Hæreticorum prohibiti, obſervandum; propoſuit pericula, in quæ Catharina Regina, tum ejus filii adducerentur: prava eſſe penitus, atque exitialia hujus novæ Religionis conſilia, atque adeo mature, & ſedulo comprimenda; at Regina ſedatis his tumultibus, ita vires eorum ſe eliſuram ſpopondit, ut ab iis nil ſit formidandum, quæ literæ XIII. Februarii conſignatæ: Datis aliis XIV. Februarii ſignificavit, Senatus Pariſienſis Oratores in ſanctiore conſilio expoſuiſſe graviſſima damna ex edicto, quo duplex Religio permittitur, adduxiſſeque ingentia mala hinc emerſura, tum peſſimorum ſucceſſuum in aliis Provinciis exempla, quibus a Regina reſponſum eſt, nunquam Regiæ mentis fuiſſe duas Religiones approbare, ſed tantummodo eo edicto novatores ad parendum judiciis revocari, ac in poſterum habita temporum ratione ad officium flectendos melioribus legibus. Non fore Regiæ mentis duas Religiones approbare, vel fovere in Galliæ Rgno, ſed eam tantummodo, quam Pater, & avus, aliique Prædeceſſores coluerunt, cumque antea permiſſum eſſet Huguenottis ſuos cœtus vel Synodos cogere ſine Magiſtratus ordinarii loci venia, modo ſine Prefecti Provinciæ facultate prohibitos, præterea prohibitos Magiſtratus eorum concionibus intereſſe, omneſque Regios Adminiſtros Religionem ſui Principis profiteri juſſos, ac licet mulcta officiorum adjecta non ſit, non tamen parum promotum videri. In aliis vero XXIII. Februarii exaratis conſtanter Senatum Pariſienſem intercedere illi edicto, duas Religiones eo edicto induci, atque tolerari, ſive approbari, nec flecti Reginam, cum in Senatum veniſſet, potuiſſe; juſſum a Regina, ut modum compeſcendarum ſeditionum afferret, contendiſſe Senatum eiiciendos e Regno Hæreticos concionatores; at Regina objecit hoc facile mandari operi non poſſe; atque plures conſurrecturos in arma, itaque iterum juſſiſſe rem excuti, ſpondereque parti Catholicorum confirmandæ ſe conjuncturam. Iterum Cardinalis Legatus aliis datis tertia die Martii ſignificavit Carolo Borromæo Senatum Pariſienſem flagrantiſſimo pietatis ſtudio perſtare in ſententia

CXXXII.
Belcarius lib. 29. nu. 28.
MS. Card. Spad. ſign. num. 31.
P. 33. ad Cardin. Borr.
Ibid. p. 34. 23. Febr. 1562.
Gallia turbatur edicto Hoſpitalis.
Ibid. p. 39.

tia, omues Hæreticos concionatores Regno pellendos, tum Huguenottos adigendos ad arma ponenda, omnes Epiſcopos, Senatores, Regioſque Adminiſtros ad nuncupandum fidei ſuæ Sacramentum compellendos vagos quoſque quorum pars maxima Huguenotta eſt, Lutetia ejiciendos; propoſuiſſe etiam optime actum iri cum illis Miniſtris Gallicis, ſi mittantur ad concilium, quæ omnia tempore Franciſci II. etiam propoſita fuiſſe Regina aſſeruit, ſeque hærere in ſuſcepta opinione, concionatores Hæreticos Regno pelli non poſſe, niſi graves tumultus concitentur, cui etiam opinioni Regii ſcrinii Magiſter (is erat Hoſpitalis) præ omnibus aliis firmiſſime adhæreſcat.

CXXXIII. Decretum demum fuit in ſanctiore coufilio, ut Princeps Rupis Suryonis ad Senatum Pariſienſem miſſus illum pelliciat ad edictum primum adjectis declarationibus temperatum promulgandum, quod ſi Senatus obſtiterit, ipſe apertis Cameræ foribus Regio imperio, ac nomine illud promulget, quæ res cum ſit inſolita, atque exaſperare Catholicos poſſit, Regina ad eos demulcendos pollicetur brevi ſe Huguenottorum publicas conciones, tam in Urbe, quam extra prohibituram, ac permiſſuram tantum privatas, & clauſis januis. In ſanctiore porro Regio Senatu diſcrepantes erant ſententiæ, nec levia diſſidia. Etiam ſcriptis XIII. Martii aliis literis ſignificavit Regiuam infenſam eſſe Mareſcallo Sancti Andreæ, quod ille magis Catholicorum Procerum parti, quam ipſi Reginæ adhæreſceret, illamque Proceribus Huguenottis ſtudere, ut eorum benevolentia fulciatur, non quod eorum hæreſim promovere velit; atque hanc eſſe radicem omnium difficultatum, quibus implicatiſſima ſint Gallica negotia, conſequutione enim quadam ſavere Huguenottæ Sectæ, dum fautoribus illius Proceribus non omnino adverſatur. Denique datis VIII. Martii literis ſignificavit Senatum Pariſienſem Regio actum imperio Edictum memoratum promulgaſſe, non tamen illud approbaſſe, Reginam vero meliorum rerum ſpes concepiſſe, ac brevi ſe arma ex Huguenottorum manibus excuſſuram ſperare. Ut vero illam ſuæ ſpes ſefellerint, dicetur inferius.

Ext. ibid. p. 31.

Ext. ibid. pag. 49.

CXXXIV. Ut nefarii ejus edicti fama pervaſit Aulam Pontificiam, planxere plures impendentes Galliæ calamitates, metuque inhorruere, ne omnino Religio Catholica in eo Regno everteretur, adeo ut queſtus ſit Cardinalis Ferrarienſis apud Carolum Borromæum, nonnullos alieni ſpiritu ductos inſuſurrare Sanctitati Pontificiæ, rem Catholicam penitus in Gallia profligatam, omnemque circa eam operam perdi; verum licet in eo Regno corruptiſſimi ſint nonnulli humores, a quibus opprimatur, tamen illud validis viribus ad evincendam vim mali non deſtitui, nec de ejus ſalute deſperandum, cæterum vocare in invidiam eos, qui illi ſanando dant operam, peſſimi eſſe exempli, & ægrum ad mortem præcipitem abiicere: non propterea de Galliæ ſalute conclamatum, ſi aliquod Oppidum ab Hæreticis, vel aliqua Eccleſia evertatur, aut aliquod Monaſterium incendatur: non damnandam Reginæ mentem ſi ad capeſſenda arma in Huguenottos non conſenſerit, non enim id pravo animo tribuendum, ſed infirmitati ſexus, aut expeditionis difficultati, ob quas cauſas ſubſidiarias copias ipſi oblatas non admittat; quod vero aliqui Catholici ſint offendiculum paſſi ex ſua lenitate, non mirum videri, ſi naturæ ſuæ impetus ſequendos illi cenſeant: verum plures re altius perpenſa mutaſſe ſententiam. Conſtare ex rerum ſucceſſu, maximi referre, Regi Navarræ fieri ſatis, atque alia remedia inde facilius ſucceſſura; feliciter a ſe collocatam operam ad eum in rectum tramitem revocandum, atque ex demonſtrata ab eo perſpicue mente optima optimos effectus conſequutos, atque in dies ab eo inſignibus factis eam mentem illuſtratum iri, ſi provehendis expetitæ compenſationis votis ſtrenue incumbatur &c. *Datum apud S. Germanum XXVII. Januarii MDLXII.*

Extant ejus literæ in ms. Card. Spad. sig. nu. 31. pag. 12.

Cardinalis Ferrarienſis mentem Reginæ Catharinæ defendit.

Significavit aliis literis XXXI. Januarii conſignatis Pontifici Legatus, maximi referre Pontificiis officiis Regem Navarræ devincire: ex eo enim ſummam rerum pendere; inde concilium promotum iri, felicique exitu claudendum, univerſum Regnum ab execranda Huguenotta peſte vindicandum, ad concilianda factionis hujus capita nulli rei parcendum: agnoviſſe Sanctitatem Suam ex Reginæ literis propria manu exaratis, quanta illius Principis bonitas, utque illi fiat ſatis, quantum operetur; etiam rem Catholicam ex eo capite magis confirmatam, quod poſthac Hæreticæ conciones in Aula non ſint permittendæ. *Dat. apud S. Germ. XXXI. Jan. MDLXII.*

Ext. ibid. pag. 15.

CXXXV. Quetenti vero Carolo Borromæo, Oratorem Regis Chriſtianiſſimi nomine totius Eccleſiæ Gallicanæ Communionem ſub utraque ſpecie expetiiſſe, reſpondit Cardinal. Ferrarienſis in Gallia Legatus, Præſules in colloquiq Poſſaceno nunquam decreviſſe, ut communio ſub utraque ſpecie peteretur, ſed Card. Lotha-

ibid. pag. 17.

Galli uſum calicis petunt.

ſharingum, dum una cum aliis Prælatis Reginæ Marri concluſa, ac decreta Poſſiaci referret, preces addidiſſe, ut ipſa ab Apoſtolica Sede eam flagitaret, futuram enim ſolatio innumeris mentis optimæ Fidelibus in hoc Regno, atque etiam multorum æſtuantes conſcientias placatum iri, & utrumque pro univerſa Eccleſia Gallicana ipſam fuiſſe interpretatam.

De rebus Avenionenſibus addidit, Auraſiàm perduellium eſſe aſylum, ac hæreſeos ſentinam, rogandumque Regem Philippum, ut Auraicum Principem ad reſtituendam rem Catholicam in ea Urbe permoveret: Parpaliam profeſſum eſſe Huguenottam impietatem, nec mulcendum officiis: cœptum jam fuiſſe illud colloquium, de quo XVII. Jan. ſcripſerat: ſeque illi interfuiſſe, ita ſibi Reverendiſs. Card. Turnonio, & aliis Proceribus Catholicis conſulentibus: ſe pariter interprete Morettæ Regulo Reginæ Angliæ in Aula Gallica Oratore pro ea ad Eccleſiam pellicienda uſum, atque ex relatis dignoſci eam Reginam exempla Gallorum Procerum Sectæ Huguenottæ ſequuturam. *Dat. apud S. Germ. XXX. Januarii MDLXII.*

CXXXVI. *Ext. in ms. Arch. Vat. ſig. n. 3222. p. 117.*

Significavit memoratus Cardinalis Ferrarienſis Stanislao Hoſio Epiſcopo Warmienſi Cardinali, Apoſtolico in Tridentino concilio Præſidi, Cathatinam Reginam gerere in votis, ut aliud colloquium inter Catholicos, & Huguenottos iniretur præſente ipſa Regina, cui ipſe Hippolytus Legatus Apoſtolicus intereſſet. At Cardinalis Warmienſis Ferrarienſem Card. ut infame hujuſmodi colloquium defugeret, ac diſturbaret, eſt hortatus, Reginam maximum dedecus eo flagitio contracturam, ſat auditas horrendas blaſphemias Theodori Bezæ, quas Lutherani ipſi ferre non poſſint; Calvinum nunquam impetrare potuiſſe ullum colloquium cum Lutheranis, qui ab eo tanquam a peſte deterrima abhorreant. Halberſtadii ſuperiore anno proſcriptos Sacramentarios, atque igni, & aqua interdictos. Suadeat Reginæ, ne in aures blaſphema impiorum verba admittat. Brunſvici ſuperiori anno Sacramentarium negaſſe a Divino Verbo ſuſceptam humanam Carnem: Petrum Martyrem negare Evangelium affirmans, Chriſtum clauſis januis non ingreſſum ad Diſcipulos; non funeſtandas Regias aures repetendis his blaſphemis vocibus: abrumpendum itaque omne colloquii genus cum impiis, atque Huguenottos ad Tridentinum concilium amandandos, ut de veritate Fidei doceantur; eam hæreſim primum a Berengario inductam, ac paulo poſt extinctam, ante quadraginta annos a Caroloſtadio, mox a Zuinglio ab Inferis excitatam. Quod porro metuit gravia pericula imminere, ſi Regia vi comprimantur Huguenotti, norit certiſſime, longe graviora diſcrimina illi Regno impendere, ſi furibundæ hæreſi fræna laxentur; ſed ipſius Hoſii epiſtolam in medium afferamus.

Reginam Catherinam aliud cum Hugonottis inire colloquium meditantem improbat Cardinalis Hoſius.

Hippolyto Cardinali Ferrarienſi Legato in Galliis.

Valde nos perturbavit, quod in literis adſcriptum eſt ab Illuſtriſſima Dominatione Veſtra, cupere Chriſtianiſſimam Reginam, ut illa præſente, & audiente, denuo diſputationes ineantur cum Hæreticis, quibus etiam vel interſit, vel præſit Illuſtriſſima Dominatio Veſtra. Equidem obſtupui, cum hæc legi audirem, nec ſatis mirari potui, quomodo venerit in mentem ei Reginæ, cujus tanta pietas, & Religio prædicatur, talia poſtulare. An non ſatis erat ſemel Theodori Bezæ blaſphemias audiviſſe, cum ille non minus longo intervallo disjunctum eſſe Chriſti Corpus ab Euchariſtiæ Sacramento, quam Cœlum a Terra diſtare diceret? Adeo-ne ferre potuerunt aures Chriſtianiſſimæ Reginæ, tam blaſphemas voces, ut eas etiam iterari velis? quas certe, nec ipſi Lutherani, quamlibet ſint ab Eccleſia Catholica alieni, ſuſtinere poſſent, quorum de Calvino, deque Sectatoribus ejus hæc eſt ſententia: Sceptro Magiſtratus eos coercendos, non ſtylo, vel diſputatione eſſe refutandos. Legi quemdam Calvini libellum, in quo graviter queritur contra Joachimum Vveſtphalum, ſcribitque, cum ſæpe colloquia fuerint habita inter Catholicos, & Lutheranos, quod ſemper ab illis excluſus fuerit, nec unquam data ſit ei poteſtas cum Lutheranis colloquendi.

Stan. Hoſius Card. *Warm. Ext. in ms. Arch. Vat. ſig. n. 3222. Pag. 127.*

Ne patiatur conventicula & diſputationes Hæreticorum cogi.

Proximo Septembris Menſe fuit Halberſtadii, ſi recte memini, conventus quidam Principum, & ſtatuum Saxoniæ, in quo qui Calvini doctrinam amplexi ſunt, his omnibus aqua, & igni interdictum eſt non ſine gravi quadam interminatione, ſi quis in Saxoniæ Civitatibus receptum eis dediſſet; & quos ad colloquium ſuum non admittunt, quibus aqua, & igni interdicunt ipſi etiam Lutherani, eorum blaſphemias iterum atque iterum audire ſuſtinebit ea Regina, quæ non Chriſtiana, ſed Chriſtianiſſima vocatur? & paulo poſt. *Author ſit Chriſtianiſſimæ Reginæ quam charum eſt illi nomen hoc, quod multis jam ſæculis magna cum gloria ſua retinent Galliarum Reges potentiſſimi: quam chara eſt illi, & fortunarum, & Filiorum & Animæ ſuæ ſalus, diligenter caveat,*

ne

ne deinceps impuris horum hominum blaſphemiis aures ſuas accommodet, ne de præſentia Chriſti Corporis, & Sanguinis, quam ſole clarioribus verbis in Evangelio confirmatam habemus, iterum diſputari permittat. Cum fuiſſem in Aula Cæſaris vidi ſcriptum quoddam de diſputatione, quæ habita fuit Brunſvici ante Menſes plus minus octo. In eo quidem Albertus Ardenghus, cum contra præſentiam Chriſti Corporis in Euchariſtia multa diceret, ad confirmandam opinionem ſuam, hæc verba ſcribitur protuliſſe : Quomodo poteſt in Euchariſtia præſens adeſſe Chriſti Caro, & Sanguis, cum Chtiſtus ex Maria Virgine nullam Carnem aſſumpſerit ſed haud aliter, atque ſol per aquas nullo ex iis humore contracto, ſic ille per Virginis uterum tranſiverit? *Huc tandem ventum erat diſputationibus iſtis; poſteaque negavit verum eſſe, quod dixit Chriſtus accepto pane :* Hoc eſt Corpus meum, *ut ſimul negaret verum eſſe, quod dixit Chriſti Diſcipulus :* Verbum Caro factum eſt. *Et certe non video cur maior diſcipulo, quam ipſi magiſtro fides haberi debeat. Et ſi licet contra ſenſum, & conſenſum Eccleſiæ totius, verba Magiſtri interpretari, cur non idem facere liceat de verbis Diſcipuli? Quod etiam factum a priſcis Hæreticis eſſe ſcimus: itaque Calviniſmus hic brevi nobis pariet Atheiſmum. Proximis his ſuperioribus diebus legi Petri Martyris libellum, quem ſcripſit de duabus naturis in Chriſto contra ubiquitatem Brentii ante duos, aut tres menſes Tiguri editum. In eo, dum nihilo plus tribui vult Chriſti Corpori, quam cuivis alii Corpori glorificato, negat Chriſtum per clauſum Virginis uterum tranſiviſſe, negat clauſo monumento ſurrexiſſe, negat, quod verbis diſertiſſimis in Evangelio ſcriptum eſt, clauſis januis ad Diſcipulos intraſſe. Et ejuſmodi blaſphemias audiet Regina Chriſtianiſſima? audiet negari, quod ita manifeſtis verbis in Evangelio ſcriptum legimus? audiet Sanctiſſimæ Dei Genitricis Mariæ Virginitatem in dubium vocari? audiet veritatem ipſam mendacii inſimulari? Equidem non video, quomodo non dicam Chriſtianiſſimi, ſed Chriſtiani nomen tueri poſſit, cujus aures ab his tam impiis vocibus non abhorrent.*

Quamobrem quibuſcumque poteſt rationibus, Regina perſuadere conetur, ne quid eorum conſiliis loci det, qui ſunt illi authores, ut non modo fieri permittat de præſentia Chriſti Corporis in Euchariſtia diſputationes, verum etiam ipſa illis interſit, aut præſit, quod Paulus Apoſtolus ferre nunquam potuiſſet, cujus, quæ ſit ea de re ſententia, Illuſtriſſima Dominatio Veſtra non ignorat. Huc illos remittat ad Sacroſanctum Concilium hoc œcumenicum, qui cupiunt aliqua de re doceri, non autem ſeorſum ab Orbe Chriſtiano ea in dubium vocare patiatur; de quibus qui dubitavit aliquando Berengarius, ſemel & iterum errorem hunc ſuum revocavit, & pridem hæreſis ejus eſt extincta, niſi quod his annis prope quadraginta rurſus eſt primo per Caroloſtadium, deinde per Zuinglium, & alios quoſdam in lucem revocata.

Scribit Illuſtriſſima Dominatio Veſtra, propterea non exterminari manifeſtos Hæreticos en Galliis, quod periculum eſt, ſi tentatum id ſit, ne Regnum illud in extremum diſcrimen adducatur. At ego vehementer metuo, ut non alia res magis acceleret Regni iſtius nobiliſſimi interitum, quam quod in Chriſti cauſa Principes ita connivent, quod Hoſtes illius palam in eo graſſari, quod veritatem oppugnari, quod nomen ipſius impune blaſphemari permittat. Non patietur hoc inultum Deus; ac niſi fuerint functi Principes officio ſuo, ſtatuet ipſe de Principibus, quod erit Juſtitiæ conſentaneum, nec juſti Judicis officium in ſe requiri patietur. Non fovendo, ſed extinguendo hæreſes Regna ſervantur. Tantum eſſe Populi zelum audio, ut ſtatim ſit eos ex omnibus Civitatibus profligaturus, dummodo per edicta Principum non prohibeatur. Tridenti X. Februarii MDLXII.

Vera nimium extitere Warmienſis Cardinalis oracula, nam cum perditiſſimi aliqui proceres, qui ſe magno ſupercilio, & faſtu politicos humanæ prudentiæ gradu auguſtiores jactabant, effutirent Hugonottam hæreſim Regiis Edictis, ſine graviore Regni periculo comprimi non poſſe, diffundendæ latius hæreſeos permiſſa eſt impune licentia, atque ita impiis concionibus impiorum numerus auctus eſt, a quo quanta diſcrimina capiti, & dignitati Regum Gallorum conflata ſint, ſuis locis lugendum erit.

In memorato vero colloquio, cum a CXXXVII.
Catdinale Lotharingo Calviniani Miniſtri convicti eſſent manifeſtæ impoſturæ, quod oſtendere non poſſent, a quo ad novam Religionem condendam miſſi eſſent, jactarunt illi impudentiſſime ſe extra ordinem miſſos à Deo, arcteque adacti, ut divinam miſſionem probarent, Divino miraculo cum non poſſent, hoc demum anno prodigia vera Sathanæ, mota in Regem rebellione, cæſis Sacerdotibus, everſis Altaribus, exercitaque inhumana carnificina ediderunt, ut conſtiterit ipſos a Sathana ad perdendam

Aſtulphus Servant. in actis Concilii Trident.

Quanta mala corporibus, & animabus in Gallia intulerint Hugonotti.

Gal-

Galliam, nec modo ad animarum, ſed etiam ad corporum internecionem miſſos.

Lucenſes ſolliciti, ne eorum Mercatores in hæreſim incidant, e Pio IV. commendantur.

Satbanica illa miſſione freti in omnibus Urbibus conventus ſuos armis instructi agebant, ad omne nefas, ſi quis ipſis obſtreperet, paratiſſimi, ac Lugduni væcordes Magiſtratus imminentium, quas ſibi accerſebant, cladium ignari, permiſeraut, ut Jacobus Ruffus Calviniſticæ impietatis buccinator Cathedram peſtilentiæ trans Rhodanum collocaret, ad quem novarum rerum cupidi confluebant, quæ fama, cum ad Lucenſes Magiſtratus in Italia manaſſet, illi concives ſuos Mercatores, qui Lugduni agebant, graviſſimis literis Catholicæ pietatis aſſerendæ ſtudio, Patriæque ab ea peſte vindicandæ cura incitati, monuere, ut conciones, colloquia, & congreſſus Hæreticorum declinarent, ac Religionis Catholicæ aſſertores conſtanter ſe profiterentur; quo accepto Pontifex Lucenſis Prætoris, ac Senatus flagrantiſſimam pietatem his literis commendavit.

Dilectis Filiis Antianis, & Vexillifero Populi Communis Lucenſis.

CXXXVIII. *Pius IV. tom. 2. br. ſig. n. 2897. ep. 180.*

Legimus pia, laudabiliaque decreta, quæ Civitatis Generale Conſilium, nuper fecit ad Civitatem ipſam ab omni hæreſis labe integram conſervandam; exempla etiam legimus literarum, per quas ejuſdem conſilii mandato Cives veſtri, qui Lugduni negotiantur, diligenter, & ſevere admodum, ut decuit, admoniti fuerunt, ut Hæreticorum omnium congreſſus, colloquia, & conciones vitent, omnibuſque dictis, & factis ſuis declarent ſe, juxta Romanæ Eccleſiæ ritus, præcepta, & inſtituta obſervare, neque ulla in re a recta Fide, & Catholica Religione deflexiſſe, pro noſtro Paſtorali officio, & perpetuo erga Rempublicam veſtram ſtudio gaviſi admodum ſumus, tam pie, & ſapienter hæc apud vos acta, & conſtituta fuiſſe, magnaſque eo nomine gratias agimus Omnipotenti Deo, a quo omne datum optimum deſcendit, & donum omne perfectum. Et infra. *Nec vero quidquam fieri potuiſſe judicamus, vel ad tuendum Dei honorem ſanctius, vel ad conſervandam veſtræ Patriæ ſalutem prudentius. Præclarum cæteris Civitatibus Civitas veſtra documentum dedit, quanta diligentia occurrendum ſit hæreticæ pravitatis morbo; nihil enim tam Civitatibus peſtiferum, nihil non animabus modo, ſed etiam quieti, paci, & concordiæ Populorum tam adverſum eſt. Eorum decretorum ſalubribus remediis obviam itum fuiſſe periculis, quæ veſtræ Patriæ imminebant, vehementer lætamur, & nos, quia parum prodeſſet pia illa decreta facta fuiſſe, niſi cura & diligentia Magiſtratuum ſervarentur, hortamur vos, & cæteros, qui in iſto munere vobis ſucceſſuri ſunt, ut diligenter ea ſervanda, & exequenda cunctis Decreta proponant, cum illa, dum ſervabuntur, firmi erunt Reipublicæ veſtræ muri, & libertatis veſtræ ſolida munimenta. Cuſtodiet haud dubie Civitatem iſtam Dominus quoad ibi pura, & ſincera ipſius Religio, & cultus cuſtodietur &c. XX. Januar. MDLXII. Pontific. noſtri Anno III.*

Præerat tunc Lugdunenſis Urbis adminiſtrationi Franciſcus Auguſtinus Nemoroſii Comitis Legatus vir miti, vel ignavo potius ingenio, qui Huguenotticam peſtem in ea Urbe graſſari permiſerat, promulgatoque Januarii Edicto, Hugonottos, ut liberius ſuos agerent conventus texit, ex cujus ignavia latius hæreſis diffuſa, ſubdente facem Jacobo Ruſſo ſeditionum authore, in maximum exarſit incendium, ut pulſo brevi eodem Prætore infelix Urbs in Huguenotticam ceciderit ſervitutem.

Impetrato Januarii edicto Ludovicus Condæus Princeps a novandis rebus non conquievit, ſed majore ſtudio diffundendæ hæreſeos exarſit. Jactabat ſe Divinam gloriam, & puriorem Religionem promovere, ut conſtat ex ejus literis ad Fridericum Palatinum, ad Chriſtophorum Wittembergenſem, ad Philippum Haſſiæ Principes datis, quibus ab iis auxiliares copias ad inferendum Regi Galliæ, & Catholicis bellum elicere nitebatur; nec latebant Catholicos prava ejus conſilia, ad quæ diſturbanda Guiſius, ejuſque frater Ludovicus Cardinalis contulere ſe in Germaniam, colloquium in Tabernarum Oppido ditionis Argentinenſis Epiſcopi habituri cum aliquot Lutheranis Principibus. Eo acceſſit XV. Kal. Martii Dux Wittembergenſis adductis ſecum Joanne Brentio, & Jacobo Andræa Lutheraniſmi ſigniferis; oſtenſumque eſt a Guiſiis Principibus Huguenottiſmum longe a Lutheraniſmo differre, rogatique Lutherani, ut ſi res ad arma cum Huguenottis ſpectaret, Catholicis potius quam Huguenottis, potius Regi, quam Condæo Principi ſtuderent, ac forent æquiores, conſultumque eſt a Brentio, & Jacobo Andræa, ut Genevenſis confeſſionis, ſive Huguenottiſmi promulgatio impediretur, cum ea graviora bella paritura eſſet. *Ita ab eo colloquio* (inquit Belcarius, qui aderat) *diſceſſum eſt, ut Auguſtani a Pontificiis potius quam a Calvinianis ſtare debere perſuaderentur, & concordiæ ſpes non exigua relinqueretur. Multa enim concedebat* Car-

CXXXIX. *Belcar. l. 29. n. 37. Jac. Auguſt. Thuan. lib. 29.*

Condæus Hugonottorum Protector defectionem a Rege parat.

Belcar. ſup. num. 37. *Cardinalis Lotharingini, quæ alioqui non conceſſiſſet, ut Germanos a Gallia invadenda avocaret. Hic hujus colloquii, cui nos interfuimus ſcopus fuit.* Ob illud colloquium Condæus Princeps falſum rumorem ſparſit, Cardinalem Guiſium ad Lutheranos defeciſſe; de Guiſio vero Duce finxit illum aſſerendæ Catholicæ Religionis ſpecie tyrannidem affectare, deque ea re ſuſpicionem Reginæ injecit, Regiæque authoritatis flagrantiſſimum vindicem ſe jactavit; Et quidem Regina Hæreticorum factioni non parum favere viſa eſt, cum eorum armis ad tuendam authoritatem ſuam fulciri vellet verita, ne authoritatem ſuam, Guiſiis Antonio Borbonio Navarræ Regi pupilli Galliarum Regis tutori adjunctis, amitteret.

CXL. *Belcar. lib. 29. n. 37.* Dum vero ex colloquio Germanico redirent Guiſii, atque kal. Martii Vaſſium Oppidum appuliſſent, in quo Calvinianus Miniſter in Guiſianam familiam veluti tyrannorum, atque hoſtium Evangelii (ſcilicet Calviniſtici) procreatricem declamabat infeliciter contracta rixa, inter Hæreticos, & Guiſianos, appetiti ſaxis Guiſiani famuli, inſciis Principibus injuriam ferro repulerunt, paucis cæſis, aliquot utrinque vulneratis, receptoque Broſſiano adoleſcente, quem ſauciatum retinebant Hæretici captivum, ſedata eſt ſeditio, & tamen Calviniani cæſorum numero falſo aucto, rem non modo per Galliam, ſed etiam per Germaniam, & exteras Nationes quaſi carnificinam cruentam in Evangelicos exercitam divulgarunt, atque ad ultionem animos obfirmarunt. Miſſus eſt ab iis Beza ad Reginam, ut de ea cæde quereretur, cui Navarræ Rex objecit, contra recens edictum ab iis arma geſtari in conventibus, reſpondit Beza ſophiſtice Arma in Virorum prudentium manibus pacem ſecum gerere, objecta etiam illis eſt a Legato ſeditio ad ædem Sancti Medardi Lutetiæ excitata, & dicta Hæreſiarchæ contrariis factis refracta.

Hugonotti Guiſiorum hoſtes.

MS. Card. Spad. ſig. n. 31. p. 35. De Vaſſiaceno tumultu meminit Cardinalis Ferrarienſis aſſerens, dum Regina in agro amœniſſimo, cui Monacelli nomen eſt ageret, veniſſe Theodorum Bezam magno Huguenottorum numero ſtipatum, querelaſque graves attuliſſe adverſus Ducem Guiſiæ, & ſuos, ac juſtitiam ſibi adminiſtrari popoſciſſe, reſponſum vero ipſi fuiſſe a Regina Catharina, atque a Rege Navarræ, omnem illum tumultum adſcribendum inſolentiæ Huguenottæ, quæ nimium aucta erat, non vero Guiſio Duci, cujus modeſtia, ac prudentia illuſtris, atque ipſis explorata eſſet, ſi qua itaque in re eos læſerit eorum temeritate laceſſitum fuiſſe: pudore itaque repletos abſceſſiſſe, at vero Ducem Guiſiæ, cum ſuſpectæ illi forent hoſtium inſidiæ, ac Pariſios tenderet, armis ſe egregie inſtruxiſſe; ac pariter Huguenottos prætexentes formidinem, multas copias tuendæ ſuæ ſalutis cauſa contraxiſſe, quamvis ardens vindictæ cupidine eorum animus in Guiſium Ducem fremeret, cui laturus opem Magiſter Equitum Memorantius una cum Mareſcallo Sancti Andreæ obviam profectus ſe conjunxit, Pariſioſque deduxit, ex quo ſuborta rerum perturbatio, ad quam ſedandam Rex Navarræ ab utraque parte arma poni, ſeque illi ſiſtere nomine Regio juſſit, cui Proceres plures paruere, non tamen Princeps Condæus, qui ſe coram fratre Rege ſiſtere detrectavit, & quingentis Equitibus Huguenottis ſuccinctus Pariſiis diſceſſit; ex his vero motibus alios graviores reformidari. Addidit Legatus Cardinalis in aliis literis ad Borromæum Cardinalem datis VIII. Martii miſſum fuiſſe a Regina Epiſcopum Valentinum, ut Principem Condæum ab aliorum perduellium Huguenottorum ſocietate divellat, atque ad colloquium pelliciat, ſed illum nimio faſtu regia benignitate abuti. *Ext. ib. pag. 43.*

Pronis ita in civile bellum rebus Catholici Principes Antonius Rex Navarræ, Guiſiani Principes, Anna Memorantius Magiſter Equitum, Santandreanus Regiorum Caſtrorum Præfectus pium fœdus pro aſſerenda Catholica Religione Regiaque Majeſtate tuenda coiverunt, de quo ineunte Martio monitus Pontifex Antonio Borbonio Regi hiſce literis de ſuſcepta Catholicæ fidei contra Huguenottos defenſione gratulatus eſt. CXLI.

Fœdus init Antonius Navarræ Rex cum aliis Principibus pro defenſione religionis Catholicæ.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Antonio Navarræ Regi Illuſtri.

Chariſſime in Chriſto fili noſter, &c. Ex literis tuis die quinta Martii datis, & ex iis, quæ ad nos Venerabilis Frater noſter Franciſcus Epiſcopus Oſtienſis Cardinalis Turnonius, & dilectus filius Hippolytus Cardinalis de Ferraria Legati noſtri diligenter de præclaro animo tuo ſcripſerant, in ſpem maximam veneramus fore, ut Tuæ ſerenitatis virtute, & authoritate Religio Catholica iſtic in commodiorem ſtatum Deo juvante propediem redigeretur, magnaſque eo nomine gratias ageremus; tam læti autem nuntii de rebus iſtic geſtis ad nos paucis ante diebus allati ſunt, ut ſpes noſtra ex tam præclaro initio confirmata, atque aucta ſit. *Pius IV. tom. 2. brev. ſign. 2897. ep. 233.*

ſit. Benedictus ſit igitur Dominus, & Deus noſter, cujus auxilium cauſæ ſuæ non defuit, qui Religionem ſuam iſtic labantem ſua præcipue virtute, & authoritate ſuſtentare, & ſtabilire cœpit. Non poſſumus ſatis digne collaudare, chariſſime fili, præclaram iſtam voluntatem tuam, nec, quantas mereris, tibi gratias agere. Non dici poteſt quantam laudem, & gloriam aſſecutus ſis, quanta lætitia nos, & fratres noſtros, atque omnes Catholicos affeceris. Confide non defuturum pietatis tuæ præmium ab eo, cujus Religionem, & cultum aperte, & fortiter defendere aggreſſus es. Nos quoque quos pro loco, ac munere, quod ſuſtinemus, tuis præcipue iſtis factis obligaſti, enitemur, ut tam præclaræ tuæ in Religionem Catholicam voluntatis, & devotionis erga nos, & ſedem Apoſtolicam nunquam pœnitendum ſit, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XXIII. Aprilis MDLXII. Pontificatus noſtri anno III.

CXLII. *Ext. inter Juveniles Luſus Theodor. Bez. excuſ. Genevæ.*

Indignata pium, & avita ſtirpe dignum Viri facinus Joanna Antonii Regis Navarræ conjux, a Viro ſeceſſit, ſeque Neracum Alebretenſis Principatus Urbem Principem contulit, ac velut altera Jezabel Calviniſtici idoli cultrix Franciſcanos, & alios Monachos, ac Sacerdotes diſpulit. Infremuere etiam ira in Navarrum Hæretici, quorum anteſignanus Theodorus Beza illum Juliani nomine, veluti Apoſtatam, perſtringere non perhorruit, cum ipſe ſodomita glorioſus felicitatem ſuam inter Candidam ſuam, & Audibertum ſuum, ſpurciſſimam deſcribere phaleucis verſibus, ac tradere poſteritati non erubuerit: dignus certe, qui ad Caliphatum Huguenotticum eo execrabili vitæ genere conſcenderet. Cæterum Navarræ Regi Catholicæ Religionis vindici, ac cæteris Proceribus ſe conjunxit Catharina Regina, Regemque pupillum, & alios liberos eorum fidei commendavit de qua concordia Pontifex gratias ſummas perſolvit numini, ac Reginam hiſce literis ad fidem orthodoxam defendendam incitavit.

Catharinæ Francorum Reginæ Chriſtianiſſimæ.

Pius IV. tom. 2. brev. ſign. 2897. ep. 234.

Cognitis iis quæ nuper iſthic geſta ſunt, incredibili gaudio elati, ſublatis in Cœlum manibus magnas Omnipotenti Deo gratias egimus, qui miſericordes oculos ſuos ad Regnum iſtud convertere, ac labentem in eo, & periclitantem Religionem ſuam potenti ſua dextera fulcire, & confirmare dignatus eſt, tuæque pietati Sereniſſimi Navarræ Regis authoritatem, & virtutem, & tot Regni Procerum ſtudia, adjunxit mirabilemque concordiam adjunxit. Non poſſumus plane verbis conſequi, quantam animi lætitiam una cum fratribus noſtris cepeimus. Nihil plane audire poteramus, quod nobis eſſet jucundius, atque optatius; ex tam præclaro initio confidimus Religionem Catholicam propediem in Regno iſto conſtitutum iri: qui enim hoc opus cœpit in vobis, idem, ut ſperandum eſt, id perficiet. Gratulamur igitur Majeſtati tuæ, gratulamur Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Regi nato tuo, cernentes fundamenta, quæ jacta ſunt, quietis, & tranquillitatis ipſius Regni, & priſtinum Catholicæ Religionis cultum propediem in Deo reſtitutum iri confidentes. Enitere chariſſima in Chriſto filia, ut opus tam præclarum, tam ſalutare, ad optatum exitum adducas, nec Divina tibi ope, nec humano auxilio defuturo. Paternum animum noſtrum & ſi plane tibi perſpectum eſſe non dubitamus, tamen quibuſcumque licebit officiis declarare adeo parati & ſumus, & ſemper erimus, ut Regni iſtius ſalutem, & quietem, ſi fieri poſſet, noſtro ipſorum ſanguine libenter ſimus redempturi, &c. XXIII. Aprilis MDLXII. anno III.

Scribit Pius IV. Catharinæ Reginæ gratulans de fœdere Catholico.

CXLIII. Hugonotti Reginam Catharinam eorum ſectam voluiſſe amplecti mendaciter fingunt.

Ex his manifeſte arguas hiſtoricorum Hæreticorum mendacia, qui ipſam una cum filio Rege invitam pertractam Pariſios ferunt, illique admotas cuſtodias, ne noctu una cum filio ad Condæum elaberetur, aſperioribus etiam verbis acceptam a Santandræano. Non defuere quidem pravi conſiliarii, qui illi ſuaderent, ut ad Condæum ſe applicaret; inter quos Hoſpitalem Cancellarium fuiſſe, refert Thuanus, publiciſque etiam ſcriptis divulgavit Condæus, illam a Catholicis in ſervitutem redactam fuiſſe, cujus ſe libertatem tueri velle fingebat, arcanoque ejus mandato ſumpſiſſe arma; veritam enim, ne Navarrus, Guiſius, ac Memorantius Regiam authoritatem ad ſe contraherent, ſe, & liberos ipſius fidei commendaſſe, ne Regni adminiſtratione ſubmoveretur. Verum qui Catholicos Proceres vocabat in invidiam, contractis copiis Huguenottorum, omni aſtu, ac vi Reginam intercipere, ac Regem conatus eſt, ſed ejus conatus Divina eluſit providentia. Quæ vero conſilia verſaret in pectore, perſpicue explicuit, cum Germanos Lutheranos, & Anglos adverſus Regem concitavit, præcipuas invaſit Urbes, Provinciarum præfecturas Huguenottis diſtribuit, Regnum cædibus fœdavit, ſacras opes expilavit, quæ tamen omnia pro Regis tuenda cauſa fieri promulgabat. Sancitum illud fœdus inter Catholicos Principes fuit Ferrarien-

Belcar. lib. 29. n. 54.

ſis Cardinalis Apoſtolicæ Sedis Legati opera, in quem propterea Condæus graviſſima concepit odia, ut inter alias concordiæ poſtea agitatæ leges e Gallia pellendum poſtulaverit. A Ferrarienſi vero Cardinale Legato factus certior de eximio Annæ Mommorantii in Religionem Catholicam ſtudio Pius Pontifex illum ad cœpta egregia fortiter promovenda hortatus eſt.

Dilecto filio Nobili Viro Annæ Duci de Moutmorauzi Comeſtabili Regni Franciæ.

Pius IV. tom. 2. br. ſign. 2897. ep. 235.

Benedictus Dominus Deus noſter, cujus miſericordia ineffabili effectum eſt, ut in Regno iſto omnium nobiliſſimo, & nobis chariſſimo poſt tantas tenebras, tanta & tam præclara oriri lun cœperit, quis hanc mutationem denteræ Excelſi fuiſſe non videat? Quis Divinæ elementiæ beneficium erga Regnum iſtud non agnoſcat? eu dilectorum filiorum noſtrorum Legati, & Nuntii literis nuper cognovimus ea, quæ poſt tuæ Nobilitatis literas ad nos de menſe Martio datas iſtic geſta ſunt, en quibus una cum fratribus noſtris tantam lætitiam cepimus, quantam verbis euplicare non poſſumus. Luculentum teſtimonium, quod tua Nobilitas chariſſimo in Chriſto filio noſtro Navarræ Regi paucis ante diebus literis illis ſuis dederat, intelleximus re ipſa, ſicut ſperabamus, comprobatum fuiſſe, tuam vero virtutem, prudentiam, fortitudinem, & animum in Catholicam Religionem eximium eu eis, quæ acta & geſta ſunt, recognovimus. Benedictus ſit igitur iterum, & ſemper Dominus, qui Regis eius animum ad generis ſui memoriam, & Majorum ſuorum imitationem excitavit, qui tot Regni Procerum animos ad defendendam Religionis cauſam accendit, cujus ope, & auuilio, tam præclaro initio, felicique aventu Chriſtiana iſthic fides, quæ in ſummo diſcrimine verſabatur, ſtabiliri, & confirmari cœpit. Cujus cum perfecta ſint opera, minime dubitandum eſt, quin, quod cœpit etiam perfecturus ſit. Agnoſce, dilecta fili, Dei beneficium, & gratiam, qui iſta ætate tantam tibi occaſionem obtulit, non de toto modo Francorum Regno, ſed de omnibus ei finitimis Nationibus, & univerſa ſancta ſua Eccleſia bene merendi. Hoc ſuperiora nimirum ejus erga te beneficia longe ſuperat. Hoc opus omnium, quæ unquam in manibus habuiſti, longe mauimum, atque pulcherrimum, & tuum clariſſimum nomen multo in terris effecturum eſſe clarius, & aditum tibi ad ipſam æternam vitam, & cœleſtem gloriam patefacturum. Sed ſingularis virtus, ac pietas tua tantum abeſt, ut hortatione noſtra excitanda ſit, ut ne ſatis quidem collaudari a nobis poſſit, &c. XXIII. Aprilis MDLXII. an. III.

CXLIV. Quod ad præclara Annæ Monmorantii geſta, & eximia de re Catholica merita attinet. Illius, ac fœderatorum Catholicorum Procerum authoritate abrogatum eſt Januarium edictum, quo promulgato libera hæreſeos permiſſa fuerat Huguenottis licentia, ut ſubreptitium, ferendo, nec ipſe, nec Guiſiani Principes interfuerant; damnatum etiam ut exitiale, quia eo perduellium nomerus augebatur; ut fallax, qnia jubebantur Miniſtri Huguenottici pure verbum Dei prædicare, quod ab ipſis expectare inſanum erat, cum ſacra omnia impie conculcanda docerent. Mox idem Anna Mommorantius Catholicæ Religionis flagrantiſſimo ſtudio ardens, Pariſiis duo conventicula Huguenottorum, quorum alterum extra portam Sancti Jacobi, alterum extra portam Sancti Antonii celebrabatur, diſcuſſit; ſedilia omnia in pyram congeſta, & peſtilentiæ cathedras, in qnibus Miniſtri blaſphema in Eccleſia convitia vomebant, exuſſit, ab Huguenottorum tamen ſanguine catholica clementia temperavit, in urbemque reverſus maximo civium applauſu triumphanti ſimilis exceptus eſt, quod facinos Catholico Principe digniſſimum Jacobus Thuanus venenatis ſcommatibus carpit, velur geſtorum illius ſplendore indignum. Sed quidqoid obganniat Thuanus, certum eſt ipſum eo facto magnificum ſibi in Cœlo triumphum promeruiſſe. Reſtituit etiam arma Pariſienſibus civibus Catholicis, quæ in prætorium Urbis comportata fuerant, omniaque Principis Condæi molimina pro Rege, ac Regina Matre intercipiendis, necnon Lutetia proditione occupanda diſcoſſa fuerunt. Magno vero errore lapſi ſunt Principes Catholici, quod non ex condicto Huguenottos pelli a Catholicis multo potentioribus ex urbibus juſſerint, nam quotqoot hæreſeos virus fuxerant, in Gallici nominis proditores, Regiæque Majeſtatis hoſtes verſi erant, quorum aſtu, & fraudibus plures nobiliſſimas Urbes interceptas mox dicturi ſumus.

Thuan. l. 29.

Monmorantius exulit ſe contra Hugonottos.

Rex & Regina mater e manibus Condæi liberantur.

Prima omnium Aurelia calamitatum exemplum, prædaque Hæretici furoris fuit, nam Condæus Princeps validis ſuccinctus copiis, furens ira, quod Regem pupillum, Reginamque Catharinam redigere in ſuam poteſtatem non potuiſſet Aureliam præmiſit Andelotum. Is ab Hugonottis in patriæ exitium conjuratis qui portam Sancti Joannis occuparant, in Urbem admiſſus eſt, ac mox Condæus

Thuan. lib. 29.

us

us eo advolavit, in eaque Urbe arcem perfidiæ Huguenotticæ conſtituit, perduellioniſque ſigna extulit.

CXLV. *Annal. to. 19. Ann. 1536.n...* Agebatur annus vigeſimus ſextus, ex quo Franciſcus Gebennenſes, qui, pulſis Epiſcopo, & Clero, conculcarant ſacra, prophanarant Templa, everterant & Altaria & ſubmiſſis auxiliaribus copiis in rebellione & hæreſi confirmarat aſtu politico, ut de Philiberto Duce Sabaudiæ ultionem repeteret. Nonos vero annus labebatur ex quo Henricus II. Tridentinum Concilium diſturbarat fraude politica, Lutheranorumque patrocinium corripuerat, ne a Carolo V. ad obſequium Eccleſiæ cogerentur, vireſque Cæſareæ ex ſectarum varietate debilitarentur. Sed cum Divina juſtitia non raro per ea puniat, per quæ peccarunt homines, illudque Davidicum fere ſemper contingat,
Pſalm. 7. *Convertetur dolor ejus in capus ejus, & in verticem ipſius iniquitas ejus deſcendet*, ex ipſo Gebennenſis perditionis puteo erupit hæreſis, & Galliæ proceres populoſque late adeo infecit, ut Hæretici numero, & viribus aucti, Lutheranorumque fulti ſubſidiis Galliam inauditis cladibus funeſtarint. Tantum incendium paucorum ſanguine reſtingui initio potuerat, ſed cum rerum ſanguini ignave, & crudeliter parcitum eſſet, oniverſa Gallia ſuorum fuſo cruore reſtagnavit.
Sur. in Annal. hoc anno p. 580. *Ut ſcribunt viri graves* (inquit Surius) *ſi in Galliæ Chriſtianiſſimo Regno, immo etiam apud alias nationes pauci quidam novandarum rerum cupidi, a locorum præſidibus initio mon oppreſſi fuiſſent, & eu juris præſcripto in eos eſſet animadverſum, non tot millia poſtea periiſſent; habet enim hoc hæreſis omnis, & falſa doctrina innatum ſibi, ut niſi in ipſis ſuis initiis radicitus extirpetur, paulatim creſcat in immenſum, & longe, lateque omnia horrendum in modum depaſcat, & depopuletur. Vidimus, proh dolor! ejus rei in diebus noſtris exempla multa nimis quæ abunde, quod dicimus, teſtari queant etiam ſi vetera multa ſuppeterent.*

Quæ paucis verbis perſtrinxit Belcarius patrata a Calviniſtis flagiria Aureliæ Surius ex monumentis tunc conſcriptis fide digniſſimis excepta narrat.

Sur. in tom. hoc ann. pag. 577. *Admiſſi* (ſcilicet Hugonotti) *intra Urbem Aurelienſem in dies magis, ac magis Templa vaſtanda, & expilanda ſuſceperunt, idque plane contra Edictum, cujus ſe volebant videri patronos, & conſervatores, & primum quidem libuit illis impetum facere in Abbatiam cujus Templum vaſtaverunt, Imagines confregerunt, ſepulchra, & feneſtras vitreas diſſiparunt, ſedilia, & quidquid ex ligno fabrefactum erat, in ignem conjecerunt, libros ſacros in Abbatia repertos, multis interim uſi petulantiſſimis ſermonibus, deinde ſuos eo equos introduxerunt ſtabulatum, tantaque barbarie in illud Monaſterium ſævierunt, ut nullum ejus murum integrum reliquerint. Quoſdam etiam ex Monachis, qui illic remanſerant, ceperunt, conjectoſque in carcerem vi eo adigere voluerunt, ut ipſis indicarent Sacras Reliquias, quas abſconderant. Erant in iis iuvenes quidam, qui magnis pollicitationibus ineſcati ſacra oſſa prodiderunt, quæ illi ſcelerati, & nefarii homines flammis exuſſerunt, ut quantum in illis erat, Beatiſſimos Martyres ſemel pro Chriſto cæſos ad carnificinam revocarent.*

Multa ſacrilegia, & crudelitates Aurelia in Urbe Hugnotti patrarunt.

CXLVI. *Erant in monaſterio illo duo jam affecta ætate ſenes, non fere minores octogenariis. Ex his alter in quodam peſtilentis domus ſolario ſedebat incluſus ad menſes quatuor: clam illi victum ſuppeditante quodam ejus amico. Orabat vero diu, noctuque Dominum, illud mortis expectans genus, quod Dominus ipſi vellet immittere. Alter Paſtoris functus officio in illa parœcia, per id tempus itidem a Monaſterio clam receſſerat latitaturus in exiguo quodam loco, ad quem tamen non diu poſt iſti ſacrilegi Aurelia profecti cum ægrotum, & miſerum hunc ſenem, qui jam Euchariſtiam, ceu brevi moriturus acceperat inveniſſent, percontati ex eo ſunt eſſet-ne Monachus, & Sacerdos, illo id minime negante, reſtim in collum & ſubter brachia ejus injecerunt, ſicque nudum deorſum pertraxerunt. Ut autem viderunt jam fere illum extremum ducere ſpiritum cruentiſſimi carnifices læthifero ictu capue ejus pulſarunt, atque ita animam exhalavit. Nec hoc contenti homines omnis humanitatis, & pudoris experte ad arborem cadaver alligarunt, & pro animi voluptate ſclopetis illud trajecerunt. Poſtquam vero jam dictum Monaſterium vaſtaverunt ad alias Eccleſias progreſſi ſunt, ſed multa cum ſimulatione ut eſt ſolemne apud Hæreticos. Proclamatum fuit Aureliæ nulli poſt hac Templo quidquam detrimenti allatum iri, ſed hoc eum habuit eventum, quod reliquis Eccleſiis non aliter accidit, atque illi, de qua jam diximus, Sanctiſſimi Aniani ejus Urbis antiqui Epiſcopi ſacra oſſa immaniſſime tractarunt, atque exuſſerunt. Conculcabant homines impiiſſimi conſceleratis pedibus Sacroſanctam Euchariſtiam, vel etiam ſclopetorum globulis trajiciebant.*

Fabricæ, & Reliquiarum curatores rationem harum reddere cogebantur, quod ſi non ſatis exacte quiviſſent, in cuſtodiam duce-

ducebantur, & interdum graviſſime torquebantur, niſi pecunia ſe redemiſſent. Summam Sanctæ Crucis ædem incendere cum cœpiſſent, populus ea re permotus clamabat, Quid iſtud rei eſt Domine Deus. Jam enim periiſſe ſibi videbantur cernentes ardere Templum ſuum: Res pretioſas Templorum ex auro, & argento fabrefactas ſive clenodia ſub eo prætextu auferebant, quod dicerent ſe ea velle ſervare Regi, cum poſtea nummos cuderint nulla reddita Regi ratione: Veſtes Sacræ omnes prædæ ceſſerunt, quibus ad magnum ludibrium abutebantur, non temperantes interim ſibi ab immanibus blaſpemiis in Deum, & cultum illius: Interdum ſeſe oblectandi cauſa, unum aliquem e ſuo grege ſacerdotalibus induebant veſtimentis, tamquam jam iturum ad ſacrificandum, eumque cum ingenti triumpho, per totam Urbem circumducentes, ludibrii cauſa cantabant Te Deum laudamus, vel Requiem æternam *& ea multaque fœda, & abominanda deſignabant. In Templis, & Sacerdotum domibus, nihil relinquebant integrum: libros, & imagines omnes dilacerabant, & eurrebant demptis prophanis imaginibus, quibus ea hominum fæx paulo plus delectatur, quam Chriſti crucifixi, aut Sanctorum ejus: Monumenta omnia elevatiora perfregerunt, & in plerisque oſſa recondita combuſſerunt. Ipſum quoque cadaver Regis Franciſci II. qui Frater fuit Chriſtianiſſimus, æque Chriſtianiſſimi Regis Caroli, jam in Gallia regnantis, in æde Sanctæ Crucis conditum combuſſerunt, animi crudelitatem in extinctum declarantes, quam in vivum non poterant. Is enim pius adoleſcens Aureliæ deceſſerat cum illic ageret conſultandi cauſa, quibus rationibus Regni ſui calamitatibus poſſet mederi. Campanas, & candelabra Templorum belliſſimi Calviniſtæ in bombardas transformare inſtituerunt, valvas deſtruxerunt, libros exuſſerunt, atque Templa deformarunt, ut ſpeciem Templorum amiſiſſe viderentur, baptiſteria cloacarum loco habuere, quaſdam Eccleſias in cellaria mutarunt, & armamentaria.* Et infra.

Parochum S. Paterni virum grandævum, puta ſeptuagenarium, nolentem deſerere oviculas ſuas, ſed eas quotidianis ſermonibus confirmantem, & de Dei benignitate, ac miſericordia bene ſperare jubentem, cum poſt menſes quatuor eis tandem proditus fuiſſet, captus, & cuidam præſidi traditus eſt. Et paulo poſt. *Cum ſic venerandum hunc Parochum, Calviniani captum tenerent, haud ſecus eum tractabant, atque olim Chriſtum ſatellites Herodis, illudentes, & mendaciis ſtudio effictis virum bonum onerantes; inter alia etiam hoc illi affingentes, quod voluerit Regem Chriſtianiſſimum prodere, tum etiam, quod adulterinos nummos cudiſſet. Hoc illis bonis viris ſic viſum tum fuit illi pio Sacerdoti imponere, quod ipſi eſſent id temporis occupatiſſimi multifariis cudendis numiſmatibus ex illa præclara immanium ſacrilegorum præda. Ad extremum liberam ſe illi abſcedendi poteſtatem facturos dictitabant, ſi abjurata Religione Catholica ipſorum deterrimis paradoxis aſſentiret, atque ejus gratia crebro ad illum mittebant ſuos Miniſtros, qui cum illo diſputarent, & eum everterent. Sed ille vir pius in Chriſto bene firmatus, quo plus ab illis moleſtiæ pertulit, eo factus eſt robuſtior, & in Catholica Fide conſtantior. Tandem multo etiam acrius eum infeſtare cœperunt, ut a Fide deficeret, cumque interrogatus ab illis, velles-ne ab animi ſui propoſito diſcedere, prorſus pernegaret, optatiuſque ſibi eſſe diceret vitam perdere, quam vel ſuos Parochianos deſerere, vel tam nefarium illis de ſe exemplum præbere ſuſpendio eum adjudicarunt. Itaque ad illud ſupplicium proficiſcens, inter eundem loquebatur de Chriſti Paſſione, orabat pro oviculis ſuis, & pro Urbe illa. Cum vero jam ſcalam aſcendiſſet, multas fecit adhortationes ad Dominos, ad illorum Miniſtros, ſeu Concionatores, & ad Populum, oſtendit que illis ipſorum adverſus Deum, Religionem, & Regem Chriſtianiſſimum peſſimi exempli rebellionem, ſimul Deum laudans, pro hac ipſi collata gratia, quod poſſet pro fide occumbere, Populumque admonens, ne cujuſcumque periculi cauſa ab avita Religione ſe abduci pateretur. Hac vero ejus dicendi libertate, & conſtantia excanduerunt, tum Domini quidam, tum Concionatores Calviniani. Porro e plebe plerique ingemiſcentes lachrymabantur, quod ille, tam affecta ætate ſenex, ea animi fortitudine mortem exciperet Religionis ergo. Ut autem Calviniani cauſæ ſuæ patrocinarentur, rurſus per Concionatorem quemdam eum compellarunt, ſi quidem a ſua Religione diſcedere vellet, licere ipſi incolumem abire. Verum illo talia impiorum hominum promiſſa fortiter contemnente, ab illis peremptus eſt.*

Poſtquam autem intra Aureliam, ni- CXLVII.
hil reliqui ſibi fecerant Calviniſtæ, in quod ſuam tyrannidem exercerent, præter cives Catholicos, quibus non parum infeſti fuere, magno numero profecti ſunt in pagos, ubi ſuo more Templa egregie expilarunt. Quod ſi in illorum manus incidiſſet Sacerdos aliquis, illum ad equos ſuos alligatum cogebant poſt ipſos aliquandiu curſitare; ea voluptate exatiata ei oculos

eruc-

eruerunt, vel nares, & aures, & interdum etiam virilia præciderunt, ac poſtremo ad arborem alligatum bombardarum globulis confecerunt, quorumdam ſecarunt capita, aliis e facie cutem detraxerunt, & primores digitos amputarunt.

Eſt vero, & aliud quiddam ab eis deſignatum, plane tragicum, & omnem vincens modum immaniſſimæ crudelitatis. Grandævus Monachus ab illis interceptus eſt: huic primum virilia amputarunt, mox illa cocta illum edere compulerunt, inde vero mirifice eum excruciarunt, & adhuc ſpirantis ventriculum, ſeu ſtomachum e corpore evulſerunt, perſcrutaturi homines mortalium omnium perditiſſimi, ubi nam illud edulium hæreret. Quid hac fœdiſſima barbarie, vel ab ipſis feris belluis, vel ab immaniſſimis Scytharum Populis poſſit, atrocius, flagitioſius, & ab omni humanitate remotius fieri? Hæc nimirum diſciplina hauritur e ſcholis quinti Evangelii, cujus author Lutherus, inſignis vero præter alios promotor Calvinus fuit.

Vicina Aureliæ Oppida Baugencium, Magdunum, Clerium, occuparunt: hoc autem, quod ibi Mariæ Virginis Simulachrum magna Religione. undique inviſebatur, penitus vaſtarunt: Templum magnificentiſſimum, a Ludovico Galliæ Rege hujus nominis XI. ſumptibus ingentibus exædificatum diruerunt, quemadmodum, & ejuſdem Regis, & Longavillanorum, ac multorum aliorum Procerum ſepulchra: Sacrorum Romanæ Religionis Miniſtrorum domos, a fundamentis everterunt, quæ ſuſcepti a Calvinianis belli primitiæ fuerunt (Et paulo poſt:) *Templum, campanas, ut novis rebus, nova nomina imponantur, & quæ ſacris uſibus dicata erant, ut Populum ad antiquæ Religionis ritus obeundos convocarent ad eandem evertendam, & Chriſtianorum cædes faciendas converterunt.*

CXLVIII. Condæus quarto Kal. April. Aureliam ingreſſus.

Ext. in ms. Card. Spa. ſign. n.31. pag. 44.

Aurelia capta.

Horum tumultuum ſeriem Hippolytus Ferrarienſis Cardinalis Legatus Carolo Borromæo Cardinali expoſuit ſcribens. Condæum Principem Meldis profectum una cum copiis ad Pariſiorum conſpectum caſtra promoviſſe, ejuſque terrore cives percitos in arma conſurrexiſſe, illum vero ad pontem S. Clodoaldi pernoctaſſe, & urſiſſe iter verſus Aureliam tanta celeritate, ut Streum a Regina, ac Rege Navarræ proficiſci juſſum, ut eam Urbem in Regio obſequio confirmaret anteverterit; Aureliam vero fuiſſe interceptam ab Andeloto (is erat Gallorum peditum Tribunus) qui clam una cum ſervo peregrinantis inſtar irrepſerat inita cum aliquot Civibus conjuratione, adeo ut inductis in Urbem ſparſim militibus, portam, quæ ob has ſuſpiciones clauſa fuerat, nec ullo præſidio munita erat, diſtractis ſeris, aperuerit, per quam Condæus cum ſuis in urbem irruperit. Ingreſſum IV. Kalen. Aprilis Aureliam refert Belcarius, ac Streum memoratum Calviniſtam proditione uſum; data enim ſibi Regia mandata Condæo aperuiſſe, ac lentius inceſſiſſe, ut redacta jam in rebellium poteſtatem urbe pervenerit. Porro ex pactione cum conjuratis Civibus ab urbis direptione temperatum, furorem vero in Eccleſias, & Eccleſiaſticos impie effuſum, Amiralium vero, & alios Proceres Huguenottos certatim Aureliam confluxiſſe.

Cardinalis Ferrarienſis ſcribit Cardinali Borromæo, referens illi omnia ſacrilegia ab Huguenottis patrata.

Addit Cardinalis Legatus, occupata Aurelia, Regiam Gallicam admodum fuiſſe perturbatam, cum Huguenotti Regias literas, juſſaque Regia ſpreverint, jactarintque Regem, ac Reginam alienæ ſervituti mancipatos, ad quos in libertatem vindicandos arma corripuerint. Reginam, ac Regem Navarræ pertentare Condæum ab aliorum rebellium fœdere divellere, vehementiſſimeque commotos eſſe in Caſtilioneos, qui harum omnium turbarum, ſeditionumque authores extiterint. Porro Reginam, Regem Navarræ, ac Principes Catholicos animis eſſe conjunctiſſimos ad Regnum a vi, & tyrannide horum ſeditioſorum vindicandum, ac ſi in meliorem ſtatum res fuerint reſtitutæ, miniſtros impietatis, vel cogendos, ut ad Concilium ſe conferant, vel e Regno depellendos. Reginam civiles cædes vereri, ærarioque eſſe exhauſtam. Miſſum heri Pariſios Magiſtrum Equitum Montmorantium ſeniorem cognita Condæi rebellione, atque ab eo multa geſta pro Catholica Religione confirmanda. Conciones Hæreticorum ab eo interdictas, Miniſtros Huguenottos pulſos, atque etiam ædes extra urbem, in quibus habitæ fuerant hæreticæ conciones, ſolo æquatas, cum maximo applauſu, concurſuque Pariſienſium. Patronum, & quæſtorem Huguenottorum ab eo vinculis mancipatos. Quæ literæ IV. Aprilis MDLXII. conſignatæ. Interjectis quatuor diebus ſignificatum, Reginam miſſo Epiſcopo Valentino niti perduelles revocare ad obſequium, ſed eos adeo faſtu turgidos, ut nullum adhuc reſponſum dederint. Parari in eos Regia arma, atque Reginæ animum mirifice angi, ne Regnum ſumma rerum perturbatione confundatur, indeque oriri graviora incommoda, illuſtrarique ejus ſententiæ veritatem, *Væ Populo, cujus Rex puer eſt.*

Belca. com. rer. Gall. libr. 29. n. 39.

Ad-

CXLIX. Addidit Legatus in aliis medio Aprili ad Carolum Borromæum datis, poſtulatos de concordia perduelles Aurelianenſes hæc capita concordiæ propoſuiſſe, ut Dux Guiſius, Magiſter Equitum Monmorantius, ac Regiorum Caſtrorum præfectus S. Andræas a Regia Aula diſcedant, ut Rex poſtremum Edictum menſe Januario confectum confirmet, utque ipſorum ſecuritati caveatur, ne abjectis armis ab adverſa parte Catholica lædantur, quibus reſponſum ſit alienum eſſe a Regia dignitate, ut benemeritos proceres, a ſe repellat. Ad ſecundum ad eos demulcendos reſponſum, non eſſe Regiæ mentis prius edictum retractare, verum noluiſſe ſe aſtringere, quin aliquando contraria edicta condere poſſit. Ad tertium reſpondiſſe eos venia donatum iri, ac ambas partes Regio patrocinio tectas fore. Adiici etiam voluit eam legem Regina, ut conciones Huguenottæ, nec in Pariſienſi urbe, nec extra eam haberi poſſent, quia vero rebellioni eum fucum prætexuerant, Regem, ac Reginam non eſſe compotes ſuæ libertatis, propterea Regem ad confutandum mendacium inſigni edicto contrarium promulgaſſe. At hæſiſſe in perfidia rebelles dicetur inferius.

Ext. ib. p. 57.

Hugonotti capita iniqua concordiæ propoſuerunt.

Addit Legatus, dum Galli imbuti Huguenotta hæreſi in Regem, ac Patriam perfidiæ, & immanitatis tot exempla ederent, Imperatorem Turcarum, ac Regem Algerii miſſis Oratoribus, muneribuſque Regiam amicitiam prenſaſſe, ac Turcam inter alia humanitatis ſigna obtuliſſe cujuſvis Nationis captivos, quorum nomina Rex dediſſet, in libertatem vindicatum iri.

Belcar. lib. 29. n. 40.

At Huguenotta factio Turcica & barbarica immanitate efferatior, ut rite flagitia ſua patrare, perfidiamque in Regem, proditionem in Cives, impietatem in res ſacras jactitaret, nomine Principis Condæi programma ampliſſimum promulgavit, quod Belcarius tradit XII. kal. Maii conſignatum, quo Regia imperia jure ſperni, correptaque arma contendit, ſeditionumque invidiam in Guiſium, & Monmorantium avertit, cujus programmatis nefarii exemplar Legatus ad Cardinalem Borromæum tranſmiſit, addiditque Internuntium Pontificium a Magiſtro Equitum heri excitum fuiſſe, poſtulatumque nomine Regio, ut Pontificia auxilia contra Huguenottos procuraret.

Ibid. p. 61.

CL. Subdit Legatus Cardinalis, dum hæc ſcriberentur, famam procrebuiſſe, Huguenottos novis conjurationibus in variis Provinciis conflatis inſignes Urbes proditione cepiſſe XVII. Kal. Maii Rothomagum Normanniæ, Biturigaſque Metropoles, Trecas in Campania, ac nonnulla alia Oppida, ac ne Lugdunum interciperetur, formidatum, quanquam meliora ferantur hiſque nuntiis magis exaſperatos Catholicorum Principum animos, ſpemque concordiæ deletam; valere impetu hoſtes, at cum Regiæ copiæ collectæ fuerint oppreſſum iri, ni a Regina Angliæ adjuti fuerint. Inter alias vero Urbes captas a Proditoribus recenſet, Belcarius Andegavum nonis Aprilis occupatum a Mesbretino, & arcem pontis Cei, ſed a Monpenſerio, civibus invitantibus receptum Andegavum, atque a Pontis Cei, & Rupis fortis arcibus impios exturbatos. At in Delphinatu Huguenottos Valentiæ VII. kal. Maii furori ſuo habenas effudiſſe cæſo Mottagondrino Guiſii Ducis Legato, in quem ſumma perfidia exercitam ſævitiam ſummam narrat Guillelmus Roſſæus.

Ib. pag. 62.

Hugonotti multas Urbes capiunt.

Belcar. l. 29. n. 44.

Mottegondrinus in Delphinatu Præfectus Generalis, quam barbare a Calviniſtis occiſus eſt, & ignominioſe per totam Valentiam tractus, & deinceps ad feneſtram domus ſuæ ſuſpenſus, poſtquam evangelica hoc eſt Sathanica fide omnem ei benignitatem fuiſſent polliciti, ſi ſe inermem eorum fidei vellet committere? Addit Hippolytus Cardinalis in ſuperioribus literis, a Calvinianis Turnonium Oppidum occupatum, arcem obſidione cinctam.

Belcar. lib. 29. n. 45.

Guill. Roſſæus p. 388. M. Pig. lib. 6. cap. 10.

CLI. Inter tot adverſa Philibertus Dux Sabaudiæ præclariſſimis officiis Galliæ Regem complexus eſt. Refert enim Cardinalis Legatus memorato Cardinali Borromæo, illum ſuas vires contra Huguenottos obtuliſſe, ac decem millia Italorum peditum, & ſexcentos equites adducturum, quorum tertiam partem tribus menſibus ſuis ſtipendiis ſuſtentaret, atque etiam caſtrenſes ultro labores pro ſalute Regia, ac dignitate toleraturum, ſeque Religionis propugnandæ amore, tum affinitatis arctiore nexu, ſtudiiſque permoveri, eaque officia Regi, Principibuſque Catholicis gratiſſima accidiſſe. Quæ literæ prolixiores XIII. cœptæ XXVIII. Aprilis clauſæ fuere.

Philibertus Sabaudiæ Dux auxilia contra Hugonottos offert.

Hipp. Car. in lit. ad Car. Borr. Ext. in ms. ſup. pag. 67.

Monuit idem Legatus aliis literis XXVII. Aprilis datis ad Pium Pontificem, Reginam Catharinam ſibi ſignificaſſe, Rothomago, & aliis Urbibus occupatis ab Hæreticis omnem concordiæ actionem abruptam, ac niſi eorum vis comprimatur multas alias Urbes, Arceſque in poteſtatem ſuam redacturos, neceſſariumque eſſe, ut ad tantum extinguendum incendium, cum de Religione

Ext. ib.

aga-

agatur, omnes Principes Catholici vires conjungant, nam ſi validiora Hæreticorum arma fuerint, alia Regna, ac Provincias eodem incendio correptum iri, rogatumque ut Pontificiam Sanctitatem ad conferenda auxilia interpellaret. Expoſuit itaque Legatus cauſam numinis, ac Religionis agi; par eſſe, ut Pontifex cæteris Principibus in tanta re præluceret exemplo, Sedemque Apoſtolicam miſſo pro defendendo Galliæ Regno opportuno ſubſidio immortalem laudem collecturam, cum ipſa toties Gallorum armis a tyrannide hoſtium eam opprimentium fuerit vindicata.

Regina Catherina auxilia contra Hugonottos a Pio IV. poſcit.

Significatum Internuntio a Magiſtro Equitum expeti intra tres menſes trecenta millia nummum, ut ſtipendia expeditiſſimis copiis ſolverentur, citiſſimeque obruerentur hoſtes, antequam externos ad ſe pellicerent; honeſtiorem cauſam nunquam fuiſſe, nam ſi olim cruciatæ expeditiones maximis ſumptibus pro comparandis novis Regnis promotæ fuerint, non minoris eſſe gloriæ pares ſumptus effundere pro partis retinendis; eos, qui opinabantur hæreſim ſanari armis non poſſe, jam mutare ſententiam, poſtquam cauſæ Religionis perduellionis cauſa conjuncta eſt, ſeque opinari, cum antea, niſi extrema neceſſitate cogente ſtringenda arma non viderentur, nunc in iis optimum, ac tutum remedium ſitum, ſi prompte, ac fortiter (uti par eſt) expediantur; Eo præſidio obſtrictum iri Regnum Gallicum Sedi Apoſtolicæ, tollendaque edicta, quæ imminuunt ejus authoritatem, populoſque in Pontificio obſequio confirmandos, &c. *XXVII. Aprilis MDLXII.*

Hippolyt. Card. ad Card. Borrom. MS. Card. Spad. ſign. n. 31. p. 66.

Egiſſe Pontificem in Cardinalium Senatu de conferendis Galliæ Regno ſubſidiis adverſus Calvinianos oſtendunt acta Conſiſtorialia his verbis.

CLII. *Die Lunæ XVIII. Maii MDLXII. fuit Congregatio generalis, in qua Sanctitas Sua habuit verbum cum Reverendiſſimis Dominis Cardinalibus de ferendis ſuppetiis Regi Chriſtianiſſimo Galliæ, & Catholicis illius Regni, & fuit concluſum, ut mitteret aliquam ſummam pecuniarum ſolvendam quolibet menſe.* Et mox.

Act. Conſiſ. ms. Card. Spad. ſig. n. 134. pag. 354.

Pius IV. auxilia contra Hugonottos mittere decrevit.

Die Mercurii XXVII. Maii MDLXII. Sanctiſſimus Dominus noſter fecit verbum ſuper rebus concilii Tridentini, quia Oratores Principum, præſertim Ferdinandi Imperatoris electi, & Caroli Galliæ Regis inſtabant, ut fieret aliqua prorogatio, & fuerunt deputati aliqui Cardinales, & Capita Ordinum ſuper modo ferendi ſuppetias Catholicis, & Regi Galliæ.

Aſſenſit Legati precibus Pontifex, ac centum millia nummum dono Regi contulit, alia centum millia mutui nomine dedit in militum ſtipendia diſtribuenda, longe plura daturus, niſi exhauſtum a Paulo IV. ærarium reperiſſet, ſumptibuſque pro ſuſtentando concilio Tridentino gravaretur; at pactionibus nonnullis difficillimis ſubſidia hæc implicuit, popoſcit enim, ut Hoſpitalis Regii ſcrinii Magiſter, qui ſtuduerat in condendo edicto Januarii Huguenottis, tanquam ſuſpectæ fidei, munere removeretur, ut nonnullæ etiam Matronæ hæreſi infectæ e comitatu Reginæ pellerentur, tum Hæretici ex pactione concordiæ ad obſequium Eccleſiæ redire cogerentur, maximeque in Eccleſiaſticos Hæretica lue aſperſos legibus ageretur: itaque Cardinalis Legatus Pium Pontificem certiorem fecit, Hoſpitalem munere ſuo exauthorari non poſſe, niſi ob graviſſimum crimen, maxime cum Catholicum ſe profiteretur, & Sacramenta ritu Catholico exciperet; Caſtilionæos ex Aula ita dimiſſos fuiſſe ex pactione a Rege Catholico cum Rege Navarræ confecta, ut eorum ſeceſſio non publice imperata, ſed voluntaria viſa ſit: non poſſe omnes ſuſpectos ex Aula removeri, cum hæreſis tam multos afflarit, ut pauci ſint ejus labis omnino immunes, ac licet Senatores Pariſienſes nuncupato ſacramento fidem Catholicam omnes ſint profeſſi, non deeſſe tamen inter eos, qui ea ſuſpicione laborarent; Additam legem de non admittendis ad pactionem concordiæ Hæreticis, niſi ad obſequium Romanæ Eccleſiæ revertantur; ſat futurum, ſi conciones, & ſacramenta Hæreticorum prohibeantur, vel adiici poſſe, ne paciſci de concordia poſſint, ni Proceres Catholici in eundem conſenſum iverint: hos vero his diebus perpenſo Regni ſtatu in eam concurriſſe ſententiam, ut Miniſtri Calviniani pellerentur e Regno, & conciones eorum, & ritus Sacramentorum diſcrepantes a Romanæ Eccleſiæ ritu prohiberentur; Aurelianenſes vero perduelles reſpuere concordiam omnem, niſi edictum Januarii inſtauretur, nec labefactetur, donec Rex pubertatem attigerit, proceres vero Catholicos in ea ſententia defixos, ne conciones, vel Sacramenta Hæreticorum amplius tolerentur, atque ita concordiæ colloquium abruptum, Regemque Navarræ in caſtra veniſſe. Quod ad cautiones de gerendo in Hæreticos bello petitas attinet, ampliores dari non poſſe, quam quod Rex Navarræ ad fundendum ſanguinem paratus, inſtructuſque armis in caſtris verſetur.

Ext. in ms. Card. Spad. ſig. n. 31. p. 97. & pag. 124.

Ineunte Majo redintegrata colloquia CLIII.
de pace ſignificavit Cardinalis Legatus Bor-

Ext. in mſ. Card. Spir. ſig. n. 31. p. 74.

Iniquas conditiones pacis Condæus proponit.

Borromæo Cardinali, ac Principem Condæum obſignato ſua manu ſcripto leges majoribus implicitas difficultatibus propoſuiſſe; Ut Guiſius Dux, & Momorantius Equitum Magiſter diſcedant ex Aula, ad quam redire non poſſint, niſi Rex ad pubertatem pervenerit, ut edictum Januarii inſtauretur, nec revocari poſſit, niſi a Rege pubere, vel decreto optimi concilii, quæ omnes fraude & dolo conceptæ, cum earum iuterpretationem ſibi reſervent, indignæ prorſus viſæ ſunt. Verumtamen Proceres Catholicos profeſſos ſe ad repetendam domum paratiſſimos, quando Urbes, arceſque occupatæ in priorem ſtatum reſtitutæ, atque ad Regium obſequium fuerint revocatæ. De Januarii edicto inſtaurandó difficultatem eam occurrere, quod Regina conciones hæreticas, nec Pariſiis, nec foris permitti velit; cum vero antea decretum eſſet judiciariam ſeveritatem in perduelles Huguenottos diſtringendam, temperatum fuiſſe judiciorum ordini ſpe pacis. Interea improbam ſamam affluxiſſe Motam Gondrinum Guiſii Ducis in Delphinatu Præfecti Legatum trucidatum ab Huguenottis, qui Valentia, & aliis Oppidis potiti ſint, atque etiam paulo poſt impetu, & proditione Lugdunum interceptum prætoris inertia, ac nimia in Huguenottos, quibus blandiebatur, indulgentia, tum Rothomagi Sacras Imagines contritas, deletaſque, everſa altaria, ſacra ornamenta incenſa, cum maximo Religionis Catholicæ ludibrio, ad comprimendos vero impios Aumaliæ Ducem in Normanniam miſſum, in Delphinatum vero Mongironum ejus Proviuciæ Legatum a Guiſio pronuntiatum, ac Tendæ Comitis filium una cum provincialium copiis ſe illis conjungere juſſum, necnon tria millia peditum, & quadringentos equites e Sabaudia exciri.

Ib. pag. 76.

CLIV. Addit Legatus Cardinalis tertia Maii, novum Oratorem ab Angliæ Regina ſubmiſſum de exortis tumultibus Reginæ Catharinæ condoluiſſe, ſeque interpretem pro redintegrandis concordiæ pactionibus obtuliſſe, eandem vero pactionum formulam obtuliſſe; quæ ab Aureliaueuſibus perduellibus tranſmiſſæ fuerant, ut perſpicue pateat ipſam fœdere iis coujunctam, humanioribus tamen verbis profiteri, nolle eos tueri in eo caſu, quo Regiæ authoritatis jugum excutiunt: Palatinum etiam Comitem, & Lantgravium Haſſiæ paribus varborum officiis Reginam proſequutos, licet enim in cauſa Religionis deeſſe Huguenottis non poſſint, ipſis tamen eorum perduellionem exoſam eſſe. Ut vero ii, ac Eliſabetha Augliæ Regina inania officiorum verba contrariis operibus dehoneſtarint, dicetur inferius. Subjungit Cardinalis Legatus Philippum Regem Catbolicum ampliſſima officia digna altitudine Regiæ mentis Reginæ detuliſſe, pollicitumque pro expeditione in Huguenottos conficienda triginta millia peditum, equitumque ſex millia Hiſpano ſumptu ſuſtentánda, aut nummaria ſubſidia pro eo militum numero explendo, aut partim copias, partimque ſtipendia ſubminiſtraturum Gallo Regi pro aſſerenda Religione, ac ſi Catholici proceres debitis præſidiis non fuerint adjuti, ſe omnes vires ſuas pro ferendis illis collocaturum, eoque nuntio Reginam, & Catholicos maxime recreatos. At eximia verba operibus non fuiſſe exæquata, ſuo loco dicetur. Porro ſuperiores literæ VIII. Maii conſignatæ ſunt.

Ibid. p. 78.

Philippus Hiſpaniarum Rex auxiliarias copias permaximas offert contra Hugonottos.

Medio Majo agitata ſunt acriter colloquia pacis cum Principe Condæo, atque Aurelianenſibus, nam Regina perturbationes Regni, ac ſtrages, urbiumque defectiones verita decernere armis formidabat, tum quia ærario imparata erat, & Catholici ægre ſuas opes in id conferebant, atque in honeſtas pactiones Condæum pellicere omni arte nitebatur, hortabaturque ut ſui honoris, & gradus, & ſanguinis aviti, & amoris Patriæ, utque ad eum cura conſervandi Regni proxime ſpectaret, meminiſſet; Condæi vero ſociis, ni redirent domum, judiciorum ſeveritatem intentabat: ii vero polliciti ſunt ſi Guiſius, & Monmorantius ex Aula diſceſſerint, Reginam votorum ſuturam compotem, atque occupata loca brevi ad illius obſequium reditura. Inter hæc Hippolytus Legatus die prima Junii Reginam adiit, monuitque ut in ſancienda concordia primum Religionis cauſam conſtabiliret, tum Regii decoris cauſa, tum quia inter ſubditos pax firma nunquam coitura foret, ſi Calviniſtica ſuperſtitio in Regno permitteretur: cum etiam tot principes Regi vires ſuas obtulerint pro delendis adverſariis, quorum auxiliorum ſama perterriti ad concordiæ pactiones deſcenderant, Regiam Majeſtatem reputare animo debere, Religionis res non ita compoſitum iri, ut in poſterum tumultus omnes comprimendi ſint, ſi voluntates, atque præſidia Principum aliquo alio occurrente caſu a ſe abalienarit, atque removerit; has vero rationes a Regia Majeſtate alte in animum demiſſas, ſignificat Cardinali Borromæo, atque ante omnia Religionem confirmatam velle,

Ib. pag. 82. & ſeqq.

Ib. p. 88.

Ib. p. 90.

utque

Cardinalis Ferrarienſis Legatus pacem cum Hugonottis diſſuadet Reginæ.

utque prohibeantur conciones Hæreticæ, neque Sacramenta adminiſtrentur, niſi ritu Romanæ Eccleſiæ, utque Miniſtri Huguenotti mittantur ad Concilium, aut ſaltem ad ſex menſes eorum conciones tollantur, quibus lapſis in longius tempus abrogentur, maxime, cum nova præſidia ex Concilii progreſſu elici poſſint, & ut ſummatim dicatur, oſtendere Reginam ad illud colloquium ſe conferre optimis inſtructam conſiliis, eoque progreſſam, ut dixerit, ita negotium pertractaturam, ut ſi antea de ipſa ſiniſtra aliqua ſuſpicio fuerit concitata, eam omnem remotura ſit, ac bonos omnes in hac concordiæ actione gaudio cumulatura. Addit Legatus ſe quoque colloquutum cum Regulo Carſii, qui ad caſtra a Rege Navarræ miſſus eſt, ut eumdem Regem hortetur, ut Religionis res confirmatæ, pacatæque maneant: hoc facinore eximiu benevolentiam, & gratiam Pontificis, & Regis Catholici, piorumque Gallorum maxime ab eo collectum iri, atque hanc firmiſſimam eſſe baſim, qua illius amplitudo fulcienda ſit. *Ib. pag. 91.*

CLV. Inſinuavit quoque Legatus Borromæo Cardinali, ſe quidem ſemper opinatum nulla ratione felicius excindi poſſe radices hæreſeos, quam armis, ſi valida, ac prompta auxilia ſubmitterentur; nam cum ex pactionibus concordiæ ſummum armorum imperium futurum ſit penes Regem Navarræ, ſine difficultate leges, ac mandata pro pacando hoc Regno, atque aſſerenda Religione Catholica expeditum iri: ſe quoque incubuiſſe in id, ut ex edicto Januarii arma e manibus Huguenottorum excutiantur, utque omnes officiales Regii, Senatores, ac judices, tum alii adminiſtri familiæ Regiæ adſcripti, vel ſtipendiarii Religionem, quam Rex colit, profiteantor, quorum hominum numerus latiſſime vagatur, ita ut plures, ne præmiis, atque honoribus aulicis mulctentur, pravas ſuas opiniones ſint abjecturi maxime cum Rex Navarræ in cultu, & flagrantiſſimo ſtudio Religionis Catholicæ conſtanter perſtet, atque ſubditi inſita propenſione exemplum ſui Principis imitentur. Præterea Epiſcopos, qui maximis damnis ob muneris ſui incuriam affecti ſunt, poſthac majori ſtudio ad informandos Catholica Religione populos incubituros, deque Divina gratia, quæ optima inſtituta ſit promotura, bene ſentiendum, ut hæc mala ſine armorum vi & ſanguinis effuſione, a quibus Regina maxime abhorret, ſopienda putentur. Si vero hæc pacis actio conſtituatur, ſe muneri ſuo non defuturum, addidit Legatus, ut, cum venia univerſis qui arma adverſus Regem cepere, proponetur, ii, qui Eccleſias evertere, ſacras diffregere imagines, atque immaniſſima alia ſacrilegia patrarunt non includantur, in quos animadvertendi ſententiam ſibi ſtare ſignificavit Regina, nec opinari Condæum, & Proceres Huguenottos pro iis deprecaturos, imo illos judicum manibus tradituros, cum ſemper profeſſi ſint ſe ab iis ſacrilegiis alienos; verum ſe non ita ſeotire, cum ſi eos plecti legibus ſineret, nimium eorum factio imminueretur. Se Pontificium diploma Reginæ tradidiſſe, Pii in eam, Regnumque paternum ſtudium verbis illuſtraſſe, pariterque Regi Navarræ aliud conſignaſſe, atque ſignificaſſe, quam alte Pontificiæ menti infixa ſit cura ejus amplitudinis promovendæ.

Catharinæ Francorum Reginæ Chriſtianiſſimæ Viduæ.

CLVI. *Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2897. ep. 276.*

Cum in ea voluntate conſtantiſſime maneamus, quam ſemper profeſſi ſumus, ſubveniendi Regno iſti, & periclitanti in eo Religioni, ſicut & officium poſtulat, & paternus erga te, & Regem natum tuum amor requirit, ad animum noſtrum Majeſtati tuæ commodius tali tempore declarandum certum hominem iſthuc mittendam duximus. Itaque miſimus dilectum hunc filium Vincentium Abbatem Sancti Salvatoris intimum familiarem noſtrum, cujus orationi ſuper omnibus, quæ tibi noſtro nomine referet, fidem ſine ulla dubitatione Majeſtas Tua habere poteris, & ut habeat, rogamus, XII. Junii MDLXII.

Eodem argumento datæ fuere literæ Marco Antonio Domino Sancti Andreæ Regiorum Caſtrorum in Gallia præfecto. *Ib. ep. 274.* *Quia* inquit *optime novimus, quam ſis ipſe inter alios fideles, & devotos Eccleſiæ filios conſtans, & acer Regiæ Majeſtatis defenſor, & Religionis Catholicæ propugnator.* Juſſus etiam eſt Internuntius adire regulum de Cars Regii Equeſtris Ordinis militem, ac facere eum certiorem, non defuturum Pontificem auxilio in tam acerbo tempore, ac ſimul declarare, quam grata eſſet Pio eximia ejuſdem Viri Nobilis devotio. *Ib. ep. 275.* Extant eodem argumento ad Carolum Galliæ, & Antonium Navarræ Reges literæ, quos certiores reddidit, ſe ad Regni Gallici ſalutem, & Religionis in eo conſervationem omni animi ſtudio, & cura incumbere. *Ib. ep. 177. 178.* Extant inſuper Pii Pontificis literæ tum datæ ad Franciſcum Ducem Guiſium, quibus illum de eximio, ac flagrantiſſimo aſſerendæ Catholicæ Religinnis ſtudio commendat, hortaturque ad cæpta proſequenda, ſpemque in Deo collocandam.

Nobili Viro Franciſco Duci Guiſiæ.

Pius IV. to.2. brev. ſig. 2897. ep.280. *Nobilis Vir ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. In maxima, & graviſſima ſollicitudine ſumus, cognitis iis, quæ iſthic per hos dies geſta ſunt. Sed ut ea mœrorem nobis attulerunt, ſic præſtans virtus, & ſingulare ſtudium tuum erga Catholicam Religionem non parum nos conſolatur; in tali enim iſtius Regni ſtatu, tantaque ipſius, & Catholicæ fidei diſcrimine feciſti, quod pium Eccleſiæ filium, quod fidelem Regi ſuo Ducem, quod tali genere ortum decuit. Itaque laudamus admodum, quæ abs te acta ſunt, tuiſque piis conſiliis, & actionibus ſupremum auxilium affuturum eſſe minime dubitamus, &c. Reliqua a Vincentio Internuntio accepturum addit. IX. Junii MDLXII.*

Commendatus quoque eſt a Pontifice Ducis Monmorantii pius ardor ab eo oſtenſus per ſuſtinenda Religionis cauſa adverſus Calviniſtas, ut ſubjectæ literæ demonſtrant.

Dilecto filio Nobili Viro Annæ Duci de Memoranſi Regni Franciæ Comeſtabili.

Ep. 281. *Quam valde probaverimus ea, quæ a te ſuſcepta, atque acta ſunt iſtius Regni ſalutis, & Catholicæ Religionis cauſa, de quibus utriſque mos tuus ſemper fuit optime mereri, ex aliis literis noſtris intelligere potuiſti: etſi autem ea quæ iſtic poſtea ſecuta ſunt, gravi animum noſtrum mœrore conturbarunt, tamen gratias agimus Omnipotenti Deo, quod Regno iſti, præcipuo Eccleſiæ Catholicæ membro, & ſanctæ fidei ſuæ tantum in tua ſingulari virtute, conſilio, prudentia, magnitudine animi præſidium præparavit; minime dubitantes quin ut piorum conſiliorum, & actionum tuarum author fuit, ita etiam adjutor futurus ſit: hoc te ex literis noſtris cognoſcere volumus, &c. IX. Junii MDLXIII.*

CLVII. *Ib. p.96.* Affluxerat interea Toloſa felix de Huguenottis proditoribus relatæ victoriæ fama, qui cum Urbem in ſuam poteſtatem redigere niterentur, magna ſtrage profligati nonnullorum finitimorum equitum Regii ordinis opera, atque auxilio fuere. Eluxit inter eos virtus militaris Blaſii Monlucii, qui non procul ab Urbe conſedit, ut Huguenottorum accurrentium auxilia diſſiparet. *Belcar. l.29. n.47. 48. & 49.* Tanti vero mali cauſa non levis fuit, quod juvenes, qui juriſprudentiæ operam dabant, ab impiis magiſtris hæreſi polluti fuiſſent adeo, ut conflatæ ex iis quatuor cohortes prætorium occuparint, dimicarintque acerrime. Plures dies prælium tenuit, ſuorumque civium ſanguine Toloſa adeo fœdata eſt, ut quatuor millia cadaverum conſtrata ſint, pluresque ædes exuſtæ, demum XVI. Kalen. Junii, quo feſtum Pentecoſtes celebrabatur, pactione militari, cum ſuccumberent Huguenotti, ſub noctem in voluntarium exilium conceſſerunt; liberata Civitas nullum poſthac hæreticum civem patitur; Monlucius vero XV. Kal. Junii Huguenottorum templum magno Catholicorum triumpho evertit, uti Monmorantius Pariſis demolitus erat. *Hugonotti a Toloſanis magna ſtrage profligati fuere.* *Ext. in mſ. Card. Spad. ſig. n.31.*

Ad tanti viri ornandam memoriam ſubjicimus Pontificis literas, quibus flagrantiſſimum illius pietatis ſtudium commendavit.

Dilecto Filio Nobili Viro Domino de Monluc Regii Equeſtris Ordinis.

CLVIII. *Pius IV. to.2. brev. ſig. n.2897. ep.232.* *Dilecte Fili ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cum ex aliorum, tum in primis dilecti Filii noſtri Georgii tit. S. Laurentii in Lucina Presbyteri Cardinalis de Armeniaco literis nuper cognovimus, quanto, & quam acri ſtudio Religionis Catholicæ cauſam in iſta, cui præes, Regione defendas, quanta cura, & diligentia hæreticæ pravitatis labem reprimere, & priſtinum Chriſtianæ Fidei cultum ibi reſtituere coneris. Iſta ſunt, vere Catholico Viro digna opera, iſta haud dubie Divina ſunt beneficia. Agimus Omnipotenti Deo gratias, qui tam præclaram tibi mentem dedit, & tuæ virtuti, pietatique toto animo gratulamur, quod qui antea maximis, & clariſſimis Regibus magna cum laude militaſti, nunc ipſi Regi Regum majore cum gloria militas, & Domini prælia præliaris, cujus ſupernum favorem tibi ſemper affuturum eſſe, confide, quando ejus tu cauſam tam acriter, fortiterque defendis. Scimus te non eſſe hortandum a nobis, ut perſeveres facere, quod cœpiſti, quippe qui hortationem noſtram non expectaris, ſed tua ſponte zelo Divini honoris accenſus ſis. Nec vero magis incitare te ulla noſtra poſſet oratio, quam facta recentia tam præclara debent accendere, tum chariſſimi in Chriſto Filii noſtri Regis Navarræ, tum, tot præſtantiſſimorum Regni Franciæ Procerum. Omiſſa igitur hortatione, qua non eges, illud potius faciemus, ut pium iſtum, & egregium animum tuum debitis in Domino laudibus proſequentes, ſignificemus tibi, & ſi ſemper te dilexerimus, tamen his tuis in Religionem Catholicam meritis per multum acceſſiſſe ad priſtinam erga te voluntatem, benevolentiamque noſtram, idque pluribus in rebus, cum in Domino poterimus, re ipſa declarare nos paratos fore. Datum Romæ apud S. Petrum ſub annulo piſcatoris die XVIII. A-* *Pius laudat Monluchum.*

pri-

Digitized by Google

prilis MDLXII. Pontif. noſtri anno III.

Proſequitur idem Monlucius in commentariis ſuis res ſuas in Hæreticos geſtas, quas curioſus Lector ex ipſo cognoſcet. Intermiſſum nos ſermonem de aliis Hæreticorum flagitiis repetamus.

CLIV. *Guil. Roſſeus pag. 351. Aurelian. de defer. Sur. in comm. p. 584.* Inter omnia ſummæ impietatis facinora id vel maxime deplorandum videtur, quod Sacroſanctam Euchariſtiam indigniſſime tractarunt, pedibus eam conculcantes, canibus projicientes, ignibus concremantes, & ſclopetorum ictibus trajicientes. Quid autem hæc portendant, quave tandem ratione præpotens Deus has ſuas injurias, quas non ibi tantum, ſed aliis etiam in Europæ locis perpeſſus eſt, ulturus ſit, ipſe novit, quem utinam mature agenda modis omnibus pœnitentia ita nobis reddamus propitium, ut advertatur ab ira furoris ſui. Inſani mortales non perpendunt illos æternæ gehennæ ignes, quibus in omnem æternitatem pro tantis ſceleribus atrociſſime cruciabuntur, ut interim ſileamus præſentis vitæ ultiones acerbiſſimas.

Guill. Roſſeus p. 352. Et quæ hiſtoriæ, vel Gallicana, vel Latina, ſive a Catholicis, ſive ab ipſis Calviniſtis ſcripta non narrat eos hoc genere ſacrilegii in omnes ſanctos, in omnes primos Gallicanæ Eccleſiæ Epiſcopos, & Apoſtolos, nunc glorioſe in cœlis triumphantes ſæviiſſe? quorum corpora tantopere, ut prius explicavimus a primis Chriſtianis honorata, tam multorum bonorum nobis inſtrumenta, tantis a Deo miraculis illuſtrata non minus diligenter, quam vivos Sacerdotes exquiſierunt, & reperientes ſecunda morte, quantum in ipſis erat, una cum Sacerdotibus eorum ſucceſſoribus trucidarunt.

Notum eſt, quod Lugduni fecerunt contra S. Irenæum veteres olim pagani; primum ejus Epiſcopum Photinum Virum Apoſtolicum occiderunt, & deinceps ejus, aliorumque Martyrum corpora combuſta in Rhodanum fluvium ſparſerunt. Iſti pagani Calviniſtæ Photini ſucceſſorem Irenæum exhumarunt, & publice concremarunt, cineresque in præterfluentem Rhodanum projecerunt.

CLX. *Thevet. in Coſmog. l. 14. c. 6. Pigl. l. 6. c. 11.* Quale erat ſuis temporibus Galliæ lumen, & decus D. Hilarius Epiſcopus Pictavienſis, qui etiam ſi Arianos ſuos haberet hoſtes infeſtiſſimos, quos libris doctiſſime ſcriptis fortiter refutabat, tamen acerrimus Arianorum patronus Conſtantius Imperator propter ſingularem ſanctimoniam, propter mirabilem doctrinam, propter inſignem gravitatem, & mores Epiſcopo Chriſtiano digniſſimos, ita eum reverebatur, ut ab exilio revocaret, & ſuæ in Gallia Eccleſiæ Pictavienſi reſtitueret. At Ariani iſti Calviniſtæ ad ſuum tribunal eum citantes, primum libros ſua manu contra Arium exaratos, & cum iis alios quoſdam vetuſtiſſimos, quos tanquam egregium, & æternitate dignum monumentum huc uſque Eccleſia Pictavienſis aſſervabat, flammis pronuntiant dignos, & incendio devovent, tum ipſum ſancti corpus pari ſupplicio plectunt.

Jacebat eodem in loco Radegundis Regina, quæ poſtquam, cum Clotario filio Magni Clodovæi primi Gallorum Chriſtiani Regis juxta veteres hiſtorias (etſi iſti Epicuri ſuo Gaſpari, vel Condæo hunc honoris titulum tribuant) ſex annos in matrimonio vixerat, caſtiſſimam ex voto deinceps vitam egit, ædificataque ad honorem Chriſti, & Beatæ Virginis magnifica Baſilica (quæ tamen populari ſermone Sanctæ Radegundis nomen obtinuit) in ea moriens conquievit. Cæterum iſtorum canum furorem non potuit evadere, qui vel odio caſtitatis quam profeſſa eſt, vel amore loculi in quo condita eſt, & quod erat alicujus pretii, corpus evectum eodem cum reliquis judicio damnarunt, ut ignibus conflagraret, omniaque quæ in illa Eccleſia jacuerunt Sanctorum corpora eodem cum Sancto Hilario, & hac caſtiſſima Regina, judicio perierunt. Sed inepte facio, qui unam, vel alteram Eccleſiam, vel Sancti Hilarii, vel Sanctæ Radegundis ab iſtis impiis direptam, & vaſtatam dico, quando omnes generaliter Pictavii Eccleſiæ eadem vaſtitate deformatæ ſunt. Stulte Sancti Hilarii libros incenſos queror, quando in plurimis Galliæ provinciis magnas, & optime inſtructas bibliothecas ab iſtis incendiariis, & juratis antiquitatis, & primitivæ Eccleſiæ hoſtibus incenſas fuiſſe conſtat.

Et quis miretur eos clariſſimis illis, & primis Eccleſiæ Gallicanæ doctoribus, tam fuiſſe infeſtos, qui nec ipſis Apoſtolis Domini, ſi uſpiam in eorum, vel minutiſſimas partes incidebant magis fuerunt propitii, (*& mox*) In Oppido, quod Sancti Joannis Angelici nomine vocatur pars quædam capitis aſſervatur inclyti Præcurſoris D. Joannis Baptiſtæ, quo nemo inter natos mulierum ſurrexit major, & quem ipſe Salvator noſter ſupra conditionem Patriarcharum, & Prophetarum extollens, ipſis Angelis coæquaverat, a quo, & nomen huic Urbi videtur impoſitum, & quem locum ad honorem Baptiſtæ ſui multo pluribus miraculis illuſtraverat, quam quibus recens inventa Gervaſii, & Protaſii Martyrum corpora nobilitata fuiſſe narrat Divus *Thevet. l. 14. Coſmog. c. 4.*

Am-

Gill. Roſſaus. Ambroſius, quid vero iſti Novatores, perinde nimirum, ut decuit veros Calviniſtas, hoc eſt veros Diabolos, quia Martyres, & Apoſtolos, & Apoſtolis ſuperiores, ipſumque Chriſtum pari loco habent, poſt omnia hujus Urbis templa ſpoliata, & everſa, ut nec unum integrum relinqueretur, ablatum diligenter aurum, quo caput Divi Joannis operiebatur, caput ipſum, vel partem potius (erat enim pars poſterior, cujus anterior Ambiani debito cum honore ſervatur) poſtquam multis opprobriis, & contumeliis, cum Herode, & Herodiade affeciſſent, magna cæremonia medio foro, pyram ingentem ſtruentes, incenderunt; unico facto Herode, & Herodiade, Judæis infeſtiſſimis Divi Joannis hoſtibus, & ipſis quoque Ethnicis truculentiores. Porro de capite S. Jo: conſulat Lector Rom. Martyrologium IV. kal. Septembris.

CLXI. Auraſiæ in provincia poſt ordinaria illa Calviniani Evangeliſmi facinora, diſturbatas Eccleſias, everſa SS. monumenta, exuſta corpora, & inter alia patronum, & primum Apoſtolum ſuum Sanctum Europium, & hujuſmodi cætera, ad extremum ſcite formatam Chriſti crucifixi imaginem templo educunt, funibus alligatam imponunt aſino, & per omnes plateas, & compita perpetuis eam maledictis, & una continuis flagellis, & verberibus afficientes circumducunt, & diende non quidem in crucem egerunt, ſed quod ejuſdem erat immanitatis, projecerunt in ignem quale quid contra Chriſtum a Turcis capta Conſtantinopoli geſtum fuiſſe, Chriſtianorum hiſtoriæ prodiderunt. *Pigl. l. 6. c. 23.*

Lounaus in replica Chriſtiana l. 2. c. 26. in Oppido Houdain. Cæterum iidem impii in Diœceſi Carnotenſi longe ultra hanc Auraſiæ, vel Aurangiorum, vel Turcarum immanitatem progreſſi ſunt, qui in Eccleſiam quandam ubi Sacerdos Divinum illud Chriſtianorum ſacrificium peragebat irrumpentes, proculcata ſuis pedibus Sacra Hoſtia, & effuſo ſanguine, calice loco matulæ abutentes, & Sacerdotem ad urinam ebibendam compellentes, mox eundem cum crucifixi Chriſti imagine arcte colligarunt, & Chriſtum cum Sacerdote plurimorum ſclopetorum glandibus transfixerunt, quod facinus pluſquam diabolicum a multis Evangelicis, aliis pleriſque in locis factitatum. Utinam meminiſſent impii; quid ex ſacrarum reliquiarum religioſa conſervatione ad Chriſtianos redeat utilitatis. Quod eleganter explicat contra Gentiles Divus Chryſoſtomus. *Poterat*, inquit ille, *Deus corpora Sanctorum, cum animabus in Cœlum transferre, at ille, qua eſt in humanum genus benignitate, inter alias, quas infinitas nobis ſalutis noſtræ occaſiones dedit, & hanc viam nobis a ſe munitam eſſe voluit, relictis apud nos Sanctorum reliquiis, nam poſt ſermonis facultatem ipſa Sanctorum ſepulchra proximum locum obtinent, ad animos hominum in ſanctos intuentium ad virtutem eorumdem æmulationem excitandos.*

Guill. Roſſaus p. 336.

Reliquiæ Sanctorum diſſipatæ ab Hæreticis.

Chryſoſt. to. 5. in lib. contra Gentiles.

Extant nunc, inquit ille, *cum Babylæ cineribus compedes illius, Eccleſiarum præfectos omnes commonefacientes; quod vinciri, quod jugulari, quod quævis pati oporteat prompto, atque alacri animo, ut concreditæ nobis libertatis ne leviſſimam quidem partem prodamus, aut contaminemus.*

Neque vero hoc ſancta pietatis Chriſtianæ officio vitam, moreſque tantum formari, ſed fidem etiam vehementius accendi, pereleganter oſtendit Divus Ambroſius, dum paganis hanc Sanctorum venerationem aſtruit. *Belleſor. l. 6. c. 96. Gill. Roſſaus pag. 794.*

CLXII. *Eſt notiſſimum, quam immani ſtrage, & incredibili carnificina perpetuo Calviniſtæ non tam jugulaverint, quam laniaverint, & diſcerpſerint Catholicos, ſed in primis, & maxime Clerum in pleriſque Galliæ Civitatibus, ac plane in omnibus, quas ſuo dominatu occupabant, Aureliis, Vindocinii, Blæſis, Turonibus, Andegavis, Cœnomanis, Pictavii, Biturigibus, Engoliſmæ, Rothomagi, Lugduni, Catalauni juxta Ararim, Matiſconæ in majori parte Delphinatus.* Addit paucis interjectis.

In primo tumultu ſi qui Paſtores docti pii, & conſtantes Catholicæ fidei contra Calviniſmum defenſores in eorum manus incidebant, illi ſtatim abſque mora tanquam Religionis Evangelicæ hoſtes occidebantur; ſi vero paſtor aliquis lenitatis, & moderationis nomine erat commendatus, qui contra Calviniſmum nullum fortaſſe zelum, & vehementiam oſtenderat, manifeſte tamen ad ejus approbationem, adduci non poterat, & ille quoque non minus, quam priores crudeliter jugulabatur, exclamantibus perpetuo miniſtris, quemadmodum a ſuo Apoſtolo Farello didicerant Ha iſte talis eſt Diabolus candidus non minus quam reliqui, e mundo tollendus; atque ita, ſive illis amice blandiamini, ſive ut par eſt fortiter adverſemini, niſi plane Chriſtum cum illis abnegare velitis, capita veſtra morti ſunt devota.

Traditur etiam fratres Calvinianos veros Gothos, & Wandalos nulla tum injuria laceſſitos commiſiſſe ſtrages horribiles, & volutaſſe ſe in ſanguine miſe-

ro-

rorum Sacerdotum, quos enecabant omnibus ſuppliciorum exquiſitiſſimis generibus, quæ ab homine poterant excogitari, tum publice omnibus in locis proteſtatos, ſe bellum gerere cum Monachis, & Sacerdotibus æternum, & irreconciliabile.

At non minus nobilitati, ac juris dicundi adminiſtris, quam Clero fuiſſe Calviniſtas infenſiſſimos, miniſtroſque in eorum ordinum everſorum ruinis ſuam potentiam excitare, tyrannidemque conſtabilire meditatos Guillelmus Roſſæus declamavit.

In primis, inquit, *tumultibus, & Miniſtri in Synodo Cabillonenſi definierunt, & popularis factio, Beza etiam approbante, clamavit exterminandos eſſe e Republica Chriſtiana tres illas Orbis terrarum peſtes, & quiſquilias, Pontificiam Eccleſiam, Nobilitatem, & Juriſprudentiam. Eſſe ſiquidem alieniſſimum a pura Religione, ut in Republica iſta dignitatum gradus, & perſonarum ordines, atque diſcrimina ponantur, cum Deus cunctos homines, uno Rege dempto, pares eſſe voluerit; hacque illi perſuaſione ebrii non minus tota Gallia nobilium Procerum, Ducum, Principum inſignia, quam Catholicæ Eccleſiæ Sacramenta, Sanctorumque & Chriſti ſervatoris imagines, & memorias ubique deſtruebant.*

CLXIII. Subdit Cardinalis Legatus datis literis ad Carolum Borromæum; Pariſiis Religionem Catholicam in dies conſtabiliri, promulgatoque edicto Huguenottos Urbe pulſos adeo ut Regia Civitas ab hac peſte omnino vindicata futura ſit; at in aliis Provinciis magnos eſſe belli civilis fragores: plura Oppida, Urbeſque invadi ab Huguenottis rabie efferatiſſimis, totque immanitatis exempla ab iis edi in Eccleſias, in imagines, in ſepulchra, ut talia nunquam ſcripta, vel audita fuerint, quæ calamitates maxime deplorandæ id tamen boni parere, ut plures tanta atrocitate commoti Huguenottam ſectam execrentur. Hoc meminiſſe alias a Pio Pontifice dictum, Regnum Galliæ ob admiſſam novam hæreſim graviſſima paſſurum.

Lapſis aliquot diebus ſignificavit Carolo Cardinali Borromæo Ferrarienſis Legatus, Principem Condæum, licet verbis oſtenderit, nullo ſe majore deſiderio affici, quam ut Regiis mandatis pareat, tamen ut demonſtravit Rex Navarræ, liberum non eſſe, nec poſſe agere quem quæ etiam capitibus rerum Huguenottorum, qui Aureliæ verſantur, grata ſint, atque adeo Reginam pacem alia ratione tentare, ut Condæus ſecum Caſtilioneos, ipſa vero Catholicos Proceres ad colloquium adducant.

Inter hæc, cum Pariſiis maxima inquiſitio fieret ad pellendos Urbe Huguenottos, allatæ ſunt ad Senatum ſchedulæ quibus ſollicitabantur, ut ordinem ſuum repurgarent, in quo viginti, & amplios ea labe contaminati deſignabantur, præbendumque ab ipſis incorruptæ fidei exemplum. Latum eſt Senatus-Conſultum, quo Edictum Franciſci I. Meloduni editum inſtaoratum eſt, ut Magiſtratus Regii tenerent articulos Fidei tum propoſitos, qui modo vocantur in controverſiam, ac ſecundum ſenſum Romanæ Eccleſiæ declarantur. Vocati fuere ſuſpecti, ac moniti, ut ſi in eo ordine perſtare vellent, ſacramento ſe ad illud Edictum ſervandum obſtringerent, ac ita univerſi Senatores ſacramentum nuncuparunt. Eodem pariter ſacramento ſolemni adacti omnes cauſarum patroni, procuratores, atque juſtitiæ adminiſtri, abſentes vero niſi idem ſacramentum nuncuparint, ſuis muneribus mulctandi. In proxima vero Dominica Senatus omnis ſolemni ſupplicationi, quæ inſtructo magnifice agmine Religioſo ducta eſt, interſuit, atque in Eccleſia S. Medardi, quæ præterita hyeme ab Huguenottis impie prophanata fuerat, collocatum Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum ſumma religioſi cultus pompa, ut injuria, qua tunc conculcatum fuerat ab impiis, eo pietatis officio expiaretur; quæ omnia Hyppolytus Cardinalis Legatus in literis XIV. Juni conſignatis narrat, atque rem graviſſimi eſſe momenti, cum Pariſii peſte ita repurgentur, idque exemplum aliarum Provinciarum Senatus ſequi poſſint. Addidit vero Catalaunum a Tavanio recuperatum, ac ſimul ab eo caſtra ad Matiſconem mota, atque ita Huguenottos, toto Burgundiæ Ducatu brevi depulſum iri.

Hugonotti ab Urbe Pariſienſi pelluntur.

Ibid. p. 304.

Porro memoratum colloquio Condæi cum Regina, iterum abruptum XV. Junii ſignificavit Legatus Cardinali Borromæo, quod diceret Condæus Reginæ, maxime promotam tractationem ſocietatis cum Proteſtantibus Confeſſionis Auguſtanæ, ſeque ad eam Miniſtros adacturum: nec latebat Legatum, Condæum opinatum, ſi Huguenotti ſe Confeſſioni Auguſtanæ adjunxiſſent, majorem ad ſe multitudinem pellecturos, quam ſuſcepto Calviniſmo, verum ſi jam fieret Religionis permutatio, famæ potius detracturos, quam eam aucturos, oſtenſuroſque non Religionis cauſa id agi, vel in eorum ſecta nullam veritatem, aut ſpem æternæ ſalutis ineſſe. CLXIV.

Ibid. p. 307.

Scri-

Scriptis aliis XXVI. Junii ſignificat, proceres Catholicos in caſtris bellum ſtrenue urgere, nec tolerare velle Miniſtros, vel conciones hæreticas, vel Sacramenta ritu Hæretico conferri, exercitumque eximie inſtructum eſſe, ſed ad pendenda ſtipendia exinaniro ærario, cum Huguenotti Regia vectigalia ad ſe avertant, Pontificiam liberalitatem implorare.

De pace Condæus iterum agit, ſed conditiones non placent.

Porro iterum propoſitas a Condæo concordiæ pactiones, Aurelianenſis Epiſcopi, & Albæſpinæ, qui a ſecretis erat Interpretum, a Regina, & Rege Navarræ miſſorum opera, in primis, ut Edictum Januarii inſtauretur, ut diſſolutis exercitibus Principes, proceresſque domum petant, Rex Navarræ retineat exercitum, occupatæ urbes, Arceſque reſtituantur, Eccleſiaſtici ſuas Eccleſias, & bona recuperent, atque arma utrique parti auferantur. Ad quæ proceres Catholici reſpondere, nunquam ſe Reginæ, ac Regi conſulturos, ut duas Religiones permitterent; permiſſis concionibus Hæreticis, & Sacramentis ab iis adminiſtratis continuos tumultus concitatum iri, ac ſi id ipſis concederetur, ſe quoque conjunctiſſimum fœdus Catholicorum confecturos, quod quanto damno verteretur Huguenottis, eos non latere.

Tentatis novis iterum colloquiis hæ pactiones a Regina, & Rege Navarræ, ac ſanctiore Regio Conſilio conſignatæ oſtenſæ ſunt Aurelianenſibus, Edictum Januarii obſervatum iri omnino per ſingula capita, nec cuiquam Religionis cauſa, ſive quoad bona, ſive quoad corpora moleſtiam exhibitum iri, tamen animadverſum iri in interfectores Motæ Gondrini: proceres Catholicos, Guiſium, Monmorantium, ac S. Andræanum ultro diſceſſuros ex Aula, ſi Aurelianenſes fœderati abiiciant arma, & urbes occupatæ reſtituantur, ut edicta confecta, conficiendaque mandentur operi, Rex Navarræ, cum Regis perſonam referat, tot tantaſque copias contractas habeat, atque expeditas quantas velit; quas pactiones ſi reſpuant Aurelianenſes, omnia colloquia abrumpenda, culpamque omnem in eos refundendam Regina aſſeruit, ſeque in Catholicorum principum Caſtra translaturam, cum antea iis ſe non crederet, ut inter adverſas partes Catholicas, & Huguenottas interpretem ageret.

CLXV. Pag. 114. Poſt varios anfractus negotiorum demum Aurelianenſes Regiæ potentiæ ſe impares rati, hanc concordiæ rationem iniere, ut princeps Condæus procerum Huguenottorum nomine libellum ſupplicem Regi, ac Reginæ offerret, quibus peteretur, ut Rex illos libera frui conſcientia fineret, nec eorum fortunas, aut perſonas vexaret, pollicitique ſunt mox, atque Guiſius, Dux Monmorantius Senior, Magiſter Equitum, atque S. Andreæ Caſtrorum præfectus ex Caſtris diſceſſerint, Regia omnia Imperia ſe excepturos, rogaruntque Condæum principem, ut pro iis vadem, obſidemque apud Reginam, Regemque Navarræ ſe conſtitueret, nulla jam mentione edita retinendorum armorum, nec veniæ pro ſeditioſis petendæ, nec Edicti Januarii inſtaurandi, omnibus arbitrio Reginæ, a Regis Navarræ permiſſis, ut pro ſua poteſtate omnia gerant. Quæ cum Regina, Rex Navarræ, ac Guiſius, Magiſter Equitum, Caſtrorum præfectus S. Andreanus, cum Albaſpina qui a ſecretis erat, perpendiſſent, ſanxere eas pactiones admittendas, atque ita conventum, ut princeps Condæus ad Reginam ſe conferret, treſque memorati proceres caſtris, atque Aula ſe ſubducerent, datæque Regiæ literæ Aurelianenſibus, & aliis, qui urbes Arceſve occuparunt, ut ſine mora domum ſparſim ſe ſubmoverent, nec plures ultra viginti ſimul incederent. Ita conceptæ egregiæ ſpes Huguenottorum exercitum diſſipatum iri, Caſtris Regiis integris manentibus, occupatas arces receptum iri, eccleſias ereptas reſtitutum iri, ac brevi dierum fluxu viribus Huguenottorum diſſociatis, edictum optimum pro re Catholica inſtauranda promulgandum, atque in opus, ſtante Regio exercitu ſub Imperio Regis Navarræ, provocandum, maxime divulſo a ſociis Condæo principe, & in Regis poteſtate conſtituto; ac ſi proceres Huguenotti pacta ſervare detrectarint, proceres Catholicos redituros in Caſtra, ac in eos leges exercituros, & occupatas Arces in Regis poteſtatem redacturos. Regina ſpe concordiæ lætiſſima Baugentium ad Caſtra Catholicorum ſe contulit, ac Triumviri dignitati, Regis & authoritati, Religionis cauſæ, & ſuo honori feciſſe ſatis opinati ad explenda, quæ ipſi conſuluerant, ſe compararunt, maxime cum noſſent Regem Navarræ a Rege Catholico Pag. 115.
Regno Sardiniæ recentiſſime donatum Catholicæ Religionis tuendæ ſtudio ardere. Subdit Legatus Regiuam, cum hujus pacis ſeriem Regi ſignificaſſet, rogaſſe, ut ipſe Legatus Regem ſociaret, & pactionibus confirmandis aſſiſteret. *Ex Nemore Vicennarum XXVI. Junii MDLXII.*

De concordia cum Hugonottis agitur, & eorum malitia omnis ſpes pacis evanuit.

Non defuit Hyppolytus Cardinalis mune- CLXVI.

muneri ſuo, Reginamque hortatus eſt,
Ib. p. 127. ut Religionis cauſam cæteris omnibus an-
teſerret: quæ reſpondit, eam altiſſime
Regio cordi infixam hærere. Cæterum
univerſus ille concordiæ apparatus per-
fidia Huguenottorum diſſolutus eſt. Tres
principes catholici Guiſius, Monmoran-
tius Senior, & Santandreanus ſtato die
Ib. p. 131. pararunt diſceſſionem e caſtris, ut Ca-
ſtellodonum octo Leucis diſſitum ſe re-
ciperent, inde tamen non diſceſſuri do-
nec Aurelianenſes conventa expleſſent,
laudatique ſunt a Regina, quod genero-
ſe pro Regia dignitate, & Regni ſtatu,
paciſque redintegratione non juſſi, non
rogati, ſed ſponte ſuo ceſſiſſent jure, pro
Divino honore, & Religionis dignitate,
& Regni commodis, Regioque obſequio
cum Aurelianenſes nullam concordiæ ra-
tionem voluiſſent admittere, niſi illi a-
biiſſent. Regem non minus ob volunta-
riam eam diſceſſionem, quam ob alia
maxima officia ab ipſis præſtita devin-
ctum, rogari tamen ipſos ne ita longius
Ib. p. 132. abſcederent, ut pro rerum neceſſitate
promptius revocari poſſent, ipſoſque
demonſtraſſe publica commoda privatis
abs ſe anteferri. A diſceſſuris etiam pe-
tierat Rex Navarræ, an grata, & acce-
pta ipſis foret ſponſio, qua ſe illis devin-
xerat arctiſſimo fœdere, pro tuendo Di-
vino honore, Fide Catholica aſſerenda,
propugnanda Romana Eccleſia Regis di-
gnitate, libertateque Regni vindicandis,
ac illi reſponderunt, gratiſſimam eam
ſponſionem ſibi accidiſſe; ac de honore
ſibi in ea re collato a Rege Navarræ
maxime obſtrictos teneri. Itaque eodem
die, ſcilicet XXVII. Junii, diſceſſiſſe
caſtris ſcribit Legatus Cardinali Borro-
mæo. At non eandem parendi celerita-
tem fuiſſe in Condæo Principe, non ea-
dem hora, ut conventum erat, nec eo-
dem ipſo die acceſſiſſe ad Reginam, ſed
die XXVIII. Junii Baugentium, ubi Re-
gia Caſtra conſederant; acceſſiſſe vige-
ſima vero nona die Junii Caſtilionæos,
Rupifucaldium, & alios proceres Hugue-
nottæ factiones veniſſe ad deſignatum lo-
cum, cui Toloſium nomen eſt, ut pa-
cta ad exitum perducerent, atque Regia
imperia de abiiciendis armis exciperent,
qui pactionum initarum leges mutatas
volentes, poſtulavere a Regina, ut con-
ciones hæreticas, atque Sacramentorum
adminiſtrationem ritu hæretico illis per-
Pag. 133. mitteret, nec alia ratione pacari eorum
conſcientias poſſe; quæ cum Regina præ-
ciſe denegaret, nec ab ea ſententia di-
moveri poſſet, preces eo convertere, ut
data tuti, & liberi commeatus ſyngrapha
ac aliis neceſſariis muniti, inſtructoque
exercitu ſuo e Regno exire poſſent, &
qui redire vellent, ſuis fortunis frueren-
tur, donec Rex pubertatem attigiſſet ac
tunc ſi Rex permiſerit ut ſuo ritu vivant
redituros in Galliam, ſi vero permitte-
re nolit, ut prædia ſua poſſint divendere,
ut perpetuo exteras regiones incolant,
ſeque ad id permoveri jactabant, ut tu-
multuum occaſiones abſcindantur; occu-
patas Urbes, ac Regii ærarii intereeptas
opes reſtitutum iri. Hæc vero ficto &
adverſo animo dicebantur, ut Reginæ
crearent invidiam quaſi ipſa Regno e-
jectos vellet, abrumpendæque pacis oc-
caſionem aucuparentur, non enim, ut
conventum fuerat, principem Condæum
fidejuſſorem, atque obſidem relinquere
apud Reginam voluerunt, objecta calu-
mnia, fuiſſe agitata conſilia de eo ſequen-
ti nocte trucidando, vel mancipando vin-
culis, quantumvis Regina illum ſecum
reducere percuperet, Regiamque fidem,
ac Regium honorem de illo ipſorum ma-
nibus ſalvo, & incolumi reſtituendo o-
bligaret. Cæterum multis viſum non id *Pag. 134.*
ipſos opinatos, ſed pertimuiſſe, ne Con-
dæus reductus a Regina, & Rege Navar-
ræ perſuaderi ſe fineret, ut damnata eo-
rum ſocietate Catholicis ſe conjungeret,
quem factionis ſuæ ducem præoptabant.
At Regina illos diu hortata, ut domi
manerent, nec Regno exirent, tandem
conſenſit, ut pro tumultibus pacandis e
Regno diſcederent.

Admonuit mox Reginam Navarræ
Rex, nulla ratione credendum, ipſos
Regno velle diſcedere, nec eorum ar-
matum agmen ab ulla provincia admiſ-
ſum iri; maximeque indoluit, principem
Condæum obſidem reductum non fuiſſe
mox, atque ipſa Talſium perveniſſet:
mox adverſus hoſtiles fraudes revocavit
in caſtra Guiſium, Monmorantium, ac
Santandreanum, atque Helvetiorum,
& Germanorum auxiliares copias accerſi-
vit; patuit vero malus procerum Hugue-
nottorum animus, cum Baugentium, ut
erant polliciti, noluiſſent accedere, tot-
que locis diſpoſuiſſent inſidias, ut Con-
dæum, etiam ſi cum Regina redire volu-
iſſet ſecum, vi abducturi fuiſſent; ille vero
datæ fidei ſervandæ admonitus fictis blan-
diſſimis verbis Reginæ preces eluſiſſe ſe
e Regno exire conſtituiſſe aſſerens, ne
tumultuum cauſæ illi poſthac adſcriban-
tur, atque ita a Gaſpare Colinio Aureliam
revocatus, cum inani illa ſpecie officii
fidem exolviſſe putaret.

Damnatam poſthac ab Huguenottis CLXVII.
Proceribus omnis concordiæ mentionem, *Ib. pag.*
addit Legatus, cum prætexerent illum 135.
fucum contumaciæ ſuæ, Reginam nimi-

rum moleſte illos e regno depellere voluiſſe, ſuaque importuna petita interpretari rigida fuiſſe Reginæ imperia, cum in eo colloquio nullum aliud imperium iis datum eſſet, quam ut vi ſupplicis libelli a Condæo Principe eorum nomine porrecti arma deponerent, atque minutis agminibus omnes domos ſuas repeterent; at eos forte nunquam credidiſſe Guiſium, *Ib. p. 136.* Monmorantium, ac Santandreanum honoris ſui ita futuros prodigos, ut Regii obſequii gratia e caſtris eſſent diſceſſuri, deceptoſque ſua opinione diſcindendæ concordiæ alios colores conquiſiviſſe, ac jam perdendi regni, & cædium patrandarum reſpectum omnem ſibi abſcidiſſe, obligatam reginæ fidem violaſſe, quæ ſe ab iis læſam reputet, ac modo perſpicue agnoſcat, eorum conſilia alio, quam ad religionem, vel conſcientiam ſpectare. Rebus Deo, ac Proceribus catholicis commendatis Melodunum reverſa eſt, ac declaravit eos, veros, fidoſque regis clientes, qui arma pro illius dignitate gerant, ſe vero gravi errore lapſam, quæ Condæum obſidem non retinuerit, ipſoſque conventa religioſius ſervaſſe qui Caſtelloduni expectarint, ut Aurelianenſium exercitus diſſolveretur, quam ipſa, quæ Principem Condæum retinere debuiſſet, ſeque ex omnibus iis pacis colloquiis id tantummodo retuliſſe, quod Deo, conſcientiæque ſuæ feciſſet ſatis, demonſtraſſetque univerſis, quanto ſubditorum filii Regis ſervandorum, atque ab exitio imminenti, quod Deus avertat, vindicandorum ſtudio arſerit.

Reverſis porro in caſtra Regia Guiſio, Monmorantio, & Santandreano, ſumma lætitia non modo in Reginæ vultu, verum in toto exercitu emicuit, adeo ut Catholici a morte ad vitam excitati viderentur quaſi non Duces, ſed eorum conſervatores, ac parentes rediiſſent.

CCLXVIII. *Pag. 137.* Secunda Julii Condæus Princeps Huguenottorum Exercitum, eduxit, ut Regium catholicum adoriretur, cumque tormentis, & equitatu eſſet inferior, potius nocte, quam die impetum facere moliebatur; Rex tamen Navarræ cum auxiliares Germanos, & Helvetios expectaret, contrahere pugnam noluit, ſed Blæſas, ut commeatus illis intercluderet, obſedit, monuitque Cardinalem Borromæum Legatus, Catholicos victoria potituros ſi ſtipendia militi non defuerint, ſubſidiaque nummaria a Pontifice eflagitari. *Ib. p. 140.* Deletos exeunte Junio Arauſicanos Hæreticos, loca ab iis in comitatu Avenionenſi capta recuperata, Parpaliamque perduellium ſigniferum captum, ſcripſit literis Meloduni V. Julii conſignatis; Certiorem etiam fecit ex eodem loco VIII. Julii Pontificem, perfidia Hæreticorum pacis ſpem ſublatam; majore quam antea bello Galliæ Regnum ardere. In aliis vero ad Cardinalem Borromæum, eodem die VIII. Julii, viginti quinque millia nummorum in militares ſumptus perſoluta, atque a Rege clientelam Avenionenſis Comitatus, & Sabaudiæ ſi ab Hæreticis infeſtetur arreptum iri; nec rigide ſingulas leges a Pontifice dictas exigendas, cum omnes in Religionis Catholicæ defenſæ capita contineantur, cæterum Blæſas receptas, atque ex parte direptas, quantumvis victores Principes Catholici ſervare victos niterentur, *Ib. p. 148.* tamen ob rabida partium odia in nonnullos ſævitum, mille equites inſtructos e Belgio venire ſubſidio, alios mille in Germania comparari, peditumque quatuor milla, præter Hiſpanos, atque Italos, eaſque copias a Rege catholico parere juſſas, non tantum Reginæ, ſed etiam imperiis a Rege Navarræ, Guiſio, Monmorantio, & Santandreano conjunctim datis, interea Condæi exercitum dilabentibus pluribus nobilibus Huguenottis minui, ſeque Aureliam ſubduxiſſe; fucaris mendaciis vocari ab iis Reginam in odium, eamque publico programmate eorum perfidiam in luce collocare, ac redituris domum fortunas tutas, ac libertatem conſcientiæ ſine concionibus Hæreticis, Sacramentorumque adminiſtratione permittere: rum & hoſtes inſoleſcere, jactareque ſibi auxiliares exercitus ex Anglia, Germaniaque ſubmitti, ad eos vero avertendos mitti Oratorem in Germaniam, ut Proteſtantes a perduellibus juvandis deterreat, rogarique Regem Catholicum, ut Oratoris opera Reginæ Angliæ denuntiet, ſe graviſſima injuria violatum exiſtimaturum, ſi auxilia Huguenottis perduellibus ſubmiſerit. Andelotum in Germaniam ad contrahendas copias ab Hæreticis profectum, Subizam Lugdunum profectum ad eam Urbem in perduellione confirmandam, Turonum Urbem, & alia Oppida finitima a Catholicis recuperata, miſſas etiam copias ad Cœnomanum, Biturigas, Pictaviumque, recipienda Duracii regulum Burdigalæ conjurationem conflaſſe ad eam intercipiendam, ſed Catholicorum civium virtute disjectum, coactumque re infecta abſcedere: Vaſconiam ſine dubio atrocius quam antea vexatum iri, cum Regina Navarræ in eam Provinciam ſe contulerit, quam fertur, pollicitam perduellibus Aurelianenſibus quatuor millia peditum ſuo ſumptu conducta ſuſtentaturam. Condæum conqueri,

Re-

Reginam denegaſſe ſibi beneficium edicti Januarii, quo conceſſo omnes tumultus extincti fuiſſent, cumque illi inſinuatum fuiſſet, non potuiſſe illud permittere, ne a ſe abalieoaret tot catholicos proceres; qui pro ipſa corripuerant arma, nec ſi conceſſiſſet obſervari potuiſſe, ſubjeciſſe, conceſſionem ſolam tunc optaſſe, deque obſervatione parum curaſſe: externa auxilia ab eo expectari, ac licet peſtis ſerperet Aoreliæ, malorum tamen patientia in hæreſi magis obdureſcere, jactareque ſe pro Dei cauſa, & gloria arma tractare, nonnulloſque ex Germanis ſtipendiariis, quos Roccandulphus duxit, atque ex Sabaudis ſubornaſſe, Germanoſque monitos, Aurelianenſes non pro Evangelio, uti gloriantur purgare, ſed pro perduellione, longeque a Confeſſione Auguſtana abhorrere: Metenſes, qui jam diu infecti erant hæreſi, adjunctos ab iis, qui Pariſiis pulſi in eam Urbem ſe receperant, regium jugum excuſſiſſe, correptiſque armis Imagines, & Altaria Eccleſiarum diffregiſſe, ac maxima Religionis catholicæ offenſione impietaris exempla edidiſſe, redegiſſe eam Urbem in ſuam poteſtatem, peſtemque latius in dies graſſari, ac de induſtria in pluribus locis ſeditiones ad vires Regias diſtrahendas concitari, ſolaque neceſſitate inhiberi duces Catholicos, ne omnia agenda conficiantur, ita Ducem Aumaliæ Rothomagi oppugnatione ob virium inopiam abſceſſiſſe, edictum vero Regium promulgandum, quo denuntietur eos, qui ex Aurelianenſium caſtris non diſceſſerint perduellionis damnandos, boniſque proſcribendos, viſum tamen poſtea a Senatu Pariſienſi edendum, atque in eo excipiendum Principem Condæum quaſi libertate non potiatur. *Ex Nemore Vicenarum XV. Julii MDLXII.*

CLXIV. Interjectis quatuor diebus certiorem fecit Legatus Cardinalem Borromæum, de obſidenda Aurelia, quamvis munitiſſima ſumpta conſilia. Santandreanum mittendum ad recuperandum Lugdunum, cui Pedemontanæ copiæ Duce Bordilione, & Germanicæ, & Hiſpanæ conjungendæ ſint. Monriſpenſerii Ducem, non minus ardenti tuendæ religionis ſtudio, quam Regio ſanguine clarum in Aquitaniam legari, concepta ſpe, bonos ejus Provinciæ reſiduos adhæſuros, atque in Huguenottos alacrius, quam Duce Buria qui nimium iis indulgebat, conſurrecturos. Vires ampliores Duci Aumaliæ, ut Normanniæ res componat ſubminiſtratum iri. Cardinalem Borbonium in Piccardiam amandari, ut eam Provinciam in officio contineat, pariterque Cardinalem Armeniacum Toloſam proficiſci juſſum, ut ampliſſimam eam Urbem in Regio obſequio, & pio aſſerendæ religionis ardore foveat: ad Metenſes vero ad obſequium Regium revocandos prævolare juſſum Monlucii reguli fratrem cum copiis pedeſtribus, in urbem quidem admiſſum Regiam tueri authoritatem, non tamen liberum omnino imperium exercere, & Cœnomanum receptum, atque Huguenottorum e captis locis diffugientium, tendentiumque Pictavium multitudinem cæſam a Comite Villarſo, ejuſque urbis brevi recuperandæ ſpem affulgere; at a Cardinale Granvella ſignificatum in Germania magnas equeſtres, pedeſtreſque copias contrahi præſidio Huguenottorum acceſſuras: Provinciæ cujuſque Senatum, majorem, quam par ſit, ſibi arrogare authoritatem, quæ a Rege pubere temperanda ſit, cum quæ ſunt juris Regii non Senatorii invadant. Senatum Pariſienſem optimo quidem conſilio ductum dediſſe populis imperia, ut correptis armis Huguenottos invaderent, quæ a Proceribus Catholicis non laudantur, cum grave periculum ea res trahat, ne privatas inimicitias fuco tuendi contra ſacrilegos honoris ulciſcantur, cum ipſe Rex, dum talia permittit, id ſemper addat, ut Populi in ea re pareant ducibus a Regia Majeſtate ad id præfectis &c. *Ex Nemore Vicenorum XIX. Julii MDLXII.* *Ib. p.101;*

XXVIII. Julii Legatus certiorem reddidit Cardinalem Borromæum, Reginam Angliæ, quæ antea blandis verborum officiis pollicita erat, ſe paeem cum Rege Galliæ religioſe culturam, jam duodecim millia peditum latura Hoguenottis ſubſidium inſtruere, Regnique calamitates vehementer auctum iri, nam ſi catholici ad comprimendos Huguenottos adeo ante deſudarunt quanto magis externorum adventu bellum ingraveſcet. Ad quæ pericula avertenda Regina Catharina miſſo Oratore Reginam Eliſabetham demulcere ſtudeat, ut pacem promiſſam ſervet, urgeat vero Regem Catholicum, ut promiſſa auxilia maturet, atque a Pontifice ſubſidia nummaria promiſſa efflagitet. At proceres catholicos expeditionem ad Pictavium expugnandum vi meditari, ni prius voluntaria deditione in arbitrium regium, ditionemque venerit. Biturigum pariter expognationem moliri, ut Aurelia auxiliorum ſpe nudetur: Helveticas, Germanaſque copias egregie inſtructas auxilio Regio veniſſe, Regem in caſtra adductum iri, ot ſuo comitatu ea magis confirmet, perduelleſque terreat, ne in eum gerant ar- *Pag. 266.*

arma, ſeque Regio lateri adhæſurum, ac Pontificium erga illud Regnum ſtudium paternum optimis officiis expliciturum. Mitti Oratores, qui auxilia a Duce Florentiæ, & a Venetis in militum ſtipendia expetant. Tantam eſſe ærarii inopiam, ut omnis ſupplex argentea Regis, ac Reginæ, & Legati, Procerumque Catholicorum ad cudendos nummos conflata, ac percuſſa ſit. Duracium prope Burdegalam quinque millia Huguenottorum trahentem, quorum pars maxima a Joanna Regina Navarræ Aurelianenſibus ſubmittebatur, a Monlucio fuiſſe profligatum circiter octingentis, vel mille cæſis. Reginam Catharinam ab Angliæ Regina ſollicitari, ut ad pacem Huguenottos admittat, operamque ſuam in ea re deſerre, ejuſque preces non reſpui, ne magis exaſperetur, non tamen ferendam videri, ot ioterpretem, atque arbitram diſſidiorum inter Regem Galliæ, ejuſque ſubditos perduelles ſe conſtituat. &c. *Ex Nemore Vicenarum XXVIII. Julii MDLXII.*

Vindicatus eſt Burgundiæ Ducatus ab Hæreticorum impietate & graſſationibus, Tavanii Præfecti virtute, qui flagrantiſſimo pietatis ſtudio religionem in ea Provincia aſſeruit, cui ſubjectis literis actæ a Pontifice gratiæ,

Pius IV. to.2 brev. ſig. num. 2897. ep. 286.

Dilecto Filio nobili Viro de Tavanes Præfecto Regio Ducatus Burgundiæ.

In maxima ſollicitudine, diurniſque, & nocturnis curis, quibus afficimur ex iſtius Regni præſtantiſſimi Eccleſiæ membri graviſſimis calamitatibus, & nefariis Hæreticorum conatibus, non parum conſolatur, & recreat nos cum aliorum multorum nobilium virorum catholicæ Religionis defenſorum, & Regi ſuo fidelium præſtans conſtanſque devotio, tum eximia pietas, & inſignis fides nobilitatis tuæ; multorum enim literis certiores facti ſumus, egregiam iſthic abs te operam navari adverſus Regni iſtius, & Chriſtianæ ſimul religionis hoſtes, quo nomine magnam, & a nobis, & a bonis omnibus laudem mereris; uno enim eodemque tempore, & de Rege tuo optime mereris, dum tam nobilem Regni partem defendis, & tueris, & de orthodoxa fide, & ſanctis Dei Eccleſiis, & Sacerdotibus, dum Hæreticis tam fortiter obſiſtis veneno ſuarum peſtiferarum hereſum Provinciam iſtam corrumpere, Eccleſias & Monaſteria diripere, & Sacerdotes ſpoliare, atque exterminare conantibus. Facis quod Catholicum, & pium virum quod Regi ſuo fidum ac devotum decet: habebis pro pietate, & meritis iſtis Deum ipſum ſemper propitium, a quo maximam ſcilicet piorum laborum ſuorum mercedem accipies. Sed ſperare, & confidere debes nec a Rege quidem tam fideli, & bene de ſe merito miniſtro debitum eſſe ſuo tempore honorem, & præmium defuturum. Ejus nunc teneram ætatem ſeditioſi homines, & Heretici contemnunt, ſed Chriſtianiſſimis Francorum Regibus ſupernum ſemper auxilium adfuit, ſicut multis exemplis graviſſimis aliis illius Regni temporibus perſpectum eſt. Adoleſcet Deo favente Rex, & dignis præmiis, atque honoribus eos, quorum fidem & devotionem expertus fueris, remunerabitur. Nos quidem, qui paterno ipſum Regem amore complexi ſumus, nec minus de ſalute Regni ejus, quam de noſtris, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ rebus laboramus ob tua iſta officia, & merita non parum tibi obſtrictos eſſe ſentimus. IV. Auguſti MDLXII. Anno III.

Expulit Dux egregius Ponſenacum, Montiſcono, & Monbrunum Cabillone, quas urbes hæretici interceperant, & caſtra ad Lugdunum, ut diximus, a proditoribus occupatum defixit; jamque de potiunda Urbe multis civibus ad ſe pertractis ſpem certam conceperat, cum veniente Nemorenſi regulo, invidiæ furiis exagitatus, ne captæ urbis gloria æmulo adſcriberetur, improbe e caſtris diſceſſit, remque catholicam ſua ope deſtitutam affixit: ita Lugduni recipiendi occaſio tunc amiſſa. Valentia tamen, Romanum, & alia Oppida a Nemorenſi regulo opera Adreſii Calviniani, qui ad regias partes rediit, in regis poteſtatem redacta fuerunt. Kal. Septembris dum ad obſidendam Aureliam bellicus inſtruitur apparatus, Caſtilio Amiralius, ac alii proceres perduelliones ſocii a Senatu Pariſienſi judiciario decreto proſcripti ſunt, non tamen ad Aureliam, ſed ad Biturigum urbem verſa eſt belli moles ſub finem Auguſti, qua paulo poſt deditione recepta, inde ad Rothomagum, omiſſa Aurelia, mota Caſtra, ne Angli, quos Calviniani Gallici nominis proditores exciverant, atque in portus Gratiæ Dieppæ maritimarum aliquot Urbium poſſeſſionem flagitio induxerant, Provinciæ etiam Metropoli potirentur, tamque valida impreſſione Rothomagi Urbs ab Antonio Rege Navarræ eſt oppugoata, ut Calviniani inde migrare, aut ſe dedere compulſi ſint; at dum in foſſa per tormenta bellica rem urget Navarrus, ac negligentius ſibi proſpicit, glande plumbea in ſiniſtro humero transfixus eſt quo ſaucius ictu, cum urbem expugnatam in lecto compoſito, inſtar quadrigæ victor intraſſet, per triumphum, ut lepide

CLXX.

Belcar. l. 23. n.46.

Ib. n.46.

Belcar. l. 29. n.52.

Num. 53.

Rex Navarræ vulneratus catholice moritur.

ſcri-

Id. l. 30. num. 2. Gul. Dond. l. 1. de rebus in Gallia geſtis ab Alex. Farneſio. Eod. n. 2.

ſcribit Dondinus, proluſit funeri : quo pariter fructus tot laborum, poſſeſſa ſimul & ſperata Regna ſublata ſunt, maximo quidem Catholicarum partium incommodo. Urbem ubi intravit Auguſtinus Marloratus Calvinianus miniſter, ac nonnulli perduellionis ſigniferi ſupplicium capite luerunt, Mongomerius vero magnas Catholicorum facturus ſtrages fuga evaſit. Exaſperato vero Regis Navarræ vulnere, ex eo pius Rex XV. Kal. Octob. trigeſimo quinto a vulnere die, dum ad fanum Mauri adverſo Sequanæ flumine navigat, Andelii quadrageſimo ſecundo ætatis anno expiravit. *Cum paulo ante* (inquit Belcarius) *Romano ritu Euchariſtiam recepiſſet*.

CLXXI. Conſecutæ illius mortem maxime in Gallia, & Navarra clades fuerunt, quæ nunquam ſatis a piis hominibus comploratæ Pontifici Maximo gravem intulerunt mœrorem, quem datis ad Reginam Galliarum ſubjectis literis exprompſit.

Chariſſimæ in Christo Filiæ noſtræ
Catherinæ Francorum Reginæ
Chriſtianiſſimæ Viduæ.

Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2897. ep. 308.

Obitus claræ memoriæ Antonii Regis Navarræ animum noſtrum dolore non parvo conturbavit, nam & ſincera eum charitate dileximus, & incommodo chariſſimi in Chriſto filii noſtri Regis Chriſtianiſſimi nati tui doluimus, quod conſanguineum Regem, & tutorem tali tempore amiſeris, cum authoritate maxime præditum, tum de ſe, & Regno iſto optime merentem; dilecto autem filio noſtro Carolo Borbonio fratre ejus continuo, ſicut decuit, in ipſius locum tutore, ſicut accepimus aſſumpto, gratias egimus Omnipotenti Deo, quod damnum, quod illius morte factum eſt, hujus ſucceſſione ſartum fuit; etenim præter ſummam hominis ejus nobilitatem, & dignitatem, ea illum pietate, fide, probitate præditum novimus, ut Chriſtianiſſimo eum Regi, non fidem ſolum tutoris, & diligentiam, ſed patris etiam charitatem, ac ſollicitudinem præſtiturum eſſe, certum habeamus, quod cum ita factum eſſe ſummopere gaviſi ſimus chariſſimi filii noſtri cauſa in quo maximam curarum noſtrarum partem fixam habemus, declarare hac de re lætitiam animi noſtri Majeſtati tuæ, pro paterno erga te, & natum tuum Regem amore, voluimus, Omnipotentem Deum toto ex corde precantes, ut qui Regnum iſtud reſpicere cœpit, ſecundiores in dies res vobis accedere, & gaudia noſtra augere, ipſumque Regem, quem Majorum ſuorum pietati, ac virtuti reſponſurum eſſe confidimus, gratia, & protectione ſua tueri, & cuſtodire dignetur. VII. Decembris MDLXII. anno III.

Carolus Cardinalis Borbonius tutor deſignatus.

CLXXII. *Jac. Aug. Thuan. l. 33. Lit. Car. Ferr. ad Carol. Borrom. MS. Car. Spad. ſig. n. 31. p. 30.*

Tanti Regis gloriam obſcurare nititur deterrima calumnia Jacobus Auguſtus Thuanus Calvinianorum mendaciis quod Medico Calviniano moriturus dixerit, ſe, ſi convaleſceret, Confeſſionem Auguſtanam palam amplexurum, in eaque victurum, ac moriturum, cum tamen a Religioſo Viro Ord. Prædicatorum, atque a Cardinali de Borbonio fratre ad piam mortem fuerit comparatus.

Diluuntur inſuper calumniæ Hæreticorum aſperſæ ejuſdem Regis Navarræ pietati inſignibus Hippolyti Cardinalis Ferrarienſis Legati teſtimoniis in literis datis ad Carolum Borromæum Cardinalem III. Martii MDLXII. refert enim, cum in ſanctiore conſilio ageretur de Epiſcopis, Senatoribus, Regiſque adminiſtris ad profitendam Fidem Catholicam nuncupato rite Sacramento adigendis, id laudatum fuiſſe, tanquam admodum utile, ac Regem Navarræ adjeciſſe, ſi in Gallia ſacra fidei cenſura exercita fuiſſet accurate, ut in aliquibus aliis locis exercetur, nunquam Huguenottam hæreſim ad tantum incrementum provehendam fuiſſe : at Cardinalem Caſtilionæum oppoſuiſſe illi, qui conſuleret Sacræ Inquiſitionis Tribunalia conſtitui in Gallia, charam non futuram ſalutem iſtius Regni : tum vero Navarræ Regem ſubiratum acerbioribus, & aculeatis verbis ſubjeciſſe, longe ſibi, quam illi iſtius Regni ſalutem, dignitatemque chariorem ob locum, quem in eo teneret, ac tum Cardinalem Caſtilionæum obmutuiſſe, Regem vero ardentibus verbis, contemptuque plenis eundem repupugiſſe. Ex quibus perſpicue effloreſcit Regem Navarræ animo ſincero Fidem Catholicam defendiſſe, pro qua vitam fudit : Caſtilionæum vero Cardinalem nequiſſimi apoſtatæ Judæ fuiſſe ſocium : de quo etiam ſcripſit idem Legatus, illum maximo Catholicorum offendiculo ad caſtra Hæreticorum ſe contuliſſe.

Teſtatur inſuper aliis literis eo die, Regem Navarræ Pariſiis maxima procerum catholicorum multitudine circumfuſum, ſe ad Eccleſiam, ut ſacro intereſſet, contuliſſe, atque omnium catholicorum animos gaudio compleviſſe, quod palam, ac publice catholicum ſe profiteretur, rebellante Condæo fratre ſe catholicis pro aſſerenda religione orthodoxa conjunxiſſe. *Ext. ib. p. 41.* Cumque Regina Navarræ e Regia Gallica diſceſſura eſſet, hortataque eſſet Henricum filium Navarræ principem, ne Miſſæ ſacrificio intereſſet, eoque eſſet progreſſa, ut ni maternis juſſis obtemperaret, ſe ipſum filii loco non habituram, ac Regni hæreditate ejecturam *Ib. p. 47.*

ram

Digitized by Google

ram minaretur, Regem Navarræ eundem principem penes ſe retinuiſſe, atque doctrina catholica imbuendum tradidiſſe, in ea ſententia defixum, ut una eum Rege Galliæ in fide catholica educeretur. Teſtatur pariter in aliis ad eundem Carolum Borromæum datis, *Ib. p.88.* ſecunda Junii hujus anni, Navarræ Regem una cum Regina Catharina Meldis die Feſto Corporis Domini ſolemnem ſupplicationem, quæ inſtructo agmine religioſo celebrata eſt ritu catholico, ſua præſentia cohoneſtaſſe, ringentibus Hæreticis, quibus ea Civitas jam diu infecta eſt, ac ſumma lætitia perfuſis catholicis. Datis etiam tertia Junii literis Cardinali Borromæo ſignificavit, *Ib. p.92.* Navarræ Regem flagrantiſſimo ardere ſtudio religionis catholicæ, ac ſi Condæus, & proceres Huguenotti pactiones concordiæ admiſerint, ab eo religionem deleta hæreſi in Regno Galliæ redintegratum iri. In literis etiam ad Pium IV. datis Regem *Ib. p.99.* Navarræ, nec conciones, nec Sacramenta Hæreticorum tolerari velle, atque ad mortem pro cauſa religionis oppetendam paratum; itemque in aliis ad Carolum Borromæum exaratis, ajebat illum bellicos labores abſciſſo omni ſan- *Ib. p.105.* guinis fraterni reſpectu pro Divino cultu, Regis obſequio, ſuoque honore, pio ardore ſuſcepiſſe. Die etiam XXVII. Junii fœdus initum pro tuendo Divino ho- *Ib. p. 132.* nore, aſſerenda Fide catholica, propugnandaque Romana Eccleſia, Regiſque Caroli dignitate, vindicanda, cum Guiſio, Monmorantio, & Santandreano inſtauratum.

* Deridetur is Rex a Jacobo Auguſto *Jac. Aug. Thuan.* Thuano, quod citeriorum malorum Sardiniæ ſpe illudi ſe ab Hiſpanis ſiverit, quæ ludibria ex Hæreticorum in eum furentium ſatyris hauſit, & inique repeti- *MS. Car. Spad. ſig. n.31.* vit. Conſtat autem illuſum non fuiſſe Regem Navarræ, ſed re vera Pontificiarum precum vi apud Catholicum Regem, *Ib. p.113.* de quo Hippolyti Cardinalis Legati extant plures literæ, poſt multas tractationes arcanas Sardiniæ Regno donatum, donec aliud Regnum æquæ amplitudinis, & parium opum recepiſſet, tantumque uſum portuum ejus Inſulæ ſibi neceſſitatis tempore reſervaſſe Hiſpanos donatum vero ac potitum Regno, non compenſationis gratia, ſed ut illi ob eximia de re catholica merita gratificaretur, concepta certa ſpe ab eo Galliæ Regnum a peſte Hæreticorum vindicatum iri, in- *Pag. 116.* gentique lætitia Regem Navarræ ex felici nuntio fuiſſe perfuſum, quæ omnia Cardinalis Legatus Carolo Borromæo Nepoti Pontificio XXVI. Junii MDLXII. ſignificavit. At ſi morte inopina interceptus Regno Sardiniæ caruit, terrenum Regnum cum Cœleſti defenſæ fidei cauſa extinctus commutavit. Eo extincto, cum mox tutela Gallorum Regis Carolo Cardinali Borbonio delata fuiſſet, quam princeps Condæus inique exambiebat, Pontifex illum ad id munus ſtrenue adminiſtrandum his literis hortatus eſt.

Dilecto Filio Carolo Tit. S. Chriſogoni Presbytero Cardinali de Borbonio vocato.

Magnum admodum hujus jacturæ ſolatium habens, quod tu, qui tam nobile S. R. E. membrum es, in locum fratris tui Tutor ejuſdem Chriſtianiſſimi Regis, ſicut accepimus, ſucceſſiſti: etenim præclarum tuum in fidem catholicam, & hanc Sanctam Sedem zelum perſpectum habemus, & plane cognitum, teque non modo tutoris fidem, ſed etiam parentis ſollicitudinem, & charitatem eidem Regi præſtiturum eſſe ſcimus; tua denique authoritate, tuiſque prudentiſſimis conſiliis res iſtius Regni, & ſanctæ in eo Religionis commodiore in dies loco futuras eſſe, Deo adjuvante confidimus. En occaſionem præclaram habet, dilecte fili, præſtantis animi, & ſingularis virtutis, atque probitatis tuæ declarandæ, & cum de fide, ac Religione, tum etiam de Regno iſto omnium nobiliſſimo, atque ampliſſimo optime ſumma tua cum laude, gloriaque merendi, &c. X. Decembris MDLXII. anno III. CLXXIII. *Pius IV. to.2 brev. ſig.2897. ep.311.*

Ex morte Regis Navarræ Lotharingus Cardinalis graviſſimum dolorem hauſit. *Lit. Card. Leg. ad Car. Borrom.* Porro Legati Cardinales ad eum ſolandum convenere, ac de relicti ejus filii *Ext. in Car. Bar. ſig. num. 1344. ibid. ep. 692. 7. Decemb. ibid. n.3.* Henrici circiter octennis educatione ſignificarunt, graviſſime ipſos angi, quod a Matre Hæretica, & magiſtro conſormandorum morum Hugonotta hæreſi imbueretur; rogaruntque quo remedio Pontifex huic malo providere poſſet, quibus a Lotharingo reſponſum eſt, pertractandam rem cum Catharina Regina Galliæ, apud quam is Princeps verſatur, & cum Carolo Borbonio Cardinale ejuſdem patruo, ut Religionis catholicæ ritibus, piiſque moribus informetur.

Extincto, ut diximus, Navarræ Rege CLXXIV. *Belcar. l. 30. n.2.* bellum majore armorum fragore, ardoreque animorum geſtum eſt, Calvinianorumque odium & ſævitia in Catholicos tanta fuit, ut Gallicorum morum ſuavitatem induta hæreſi in tigridum naturam mutaſſe viderentur.

Hinc Condæus Baptiſtam Supinum Pariſienſem Senatorem, ac Joannem Trecenſem Abbatem Gaſtinenſem regios Oratores in Hiſpaniam proficiſcentes in

via

Digitized by Google

via interceptos IV. nonas novembris Aureliæ ſtrangulari juſſit, conceſſi ſibi a Rege vitæ beneficii immemor; hinc apud Fanum Angeli Jarnacum, qui in Eccleſiæ gremium exuto Calviniſmo ſe receperat, perſonati trucidarunt, qua injuria cujus frater Rupellæ Præfectus exaſperatus commode, licet Calvinianus Urbem in regia fide continuit contra Rupiſucaldii inſidias, nec multo poſt Monpenſerius eam Urbem firmavit præſidio, atque imperavit, ut nulla alia ibi religio præter catholicam coleretur, cum antea tertia civium pars ad Calviniſmum defeciſſet. At Rupiſucaldius Rupella propulſatus in pontem Santonicum ſigna reflexerit, quod kal. Octobris cepit impreſſione hoſtili, dein ſe convertit ad Fanum Angeli, paulo ante receptum a catholicis, Richeliique virtute repulſus, cum Duracii copias a Monlucio fuſas intellexiſſet, relicta Sanctonum Provincia Aureliam ſe contulit, adeo ut Calviniani tota Provincia auſugerint, ac Nogaretus, qui Talleburgum obſederat, primariam Santonum Urbem, nemine reſiſtente ingreſſus, Calvinianos malemulctavit. In Pictonibus etiam Calviniani fuſi a catholicis centies mille argenti pondo, quod ex Eccleſiarum direptione redegerant, amiſerunt. Pictavium vero a Santandreano Mareſcallo, quod Calviniani poſt Vaſſianum tumultum occuparant, & ſacras ædes expilarant, recepto Grandimontano, recuperatum eſt, cum inductis in arcem militibus Calvinianos tanto terrore compleviſſet, ut noctu relicta Urbe profugerint, qua pacata Provincia Lutetiam mox revertit, ut Germanorum proteſtantium exercitui in Condæi, & Calvinianorum auxilium venienti ſe opponeret.

Elicuerat Condæus hunc auxiliarem exercitum a Lutheranis inſigni fraude cum miſſo Oratore Jacobo Spiſamio, olim Epiſcopo Nivernenſi, atque inſami apoſtata fidei ac Regni Gallici proditore, finxiſſet ſe Caroli Regis, & Catharinæ Reginæ juſſu arma cepiſſe ad eos e Guiſii Ducis poteſtate, ac ſervitute vindicandos, quo argumento nefarius ille impoſtor conſutam mendaciis orationem apud Germanos Principes Francofurti, habuit, atque inter alia effutivit, articulum de cœna Domini leviorem eſſe, quam multi exiſtiment, ſed quorumdam ambitione, & moribus in immenſum exaggerari, conſtare enim utramque partem, idem religionis fundamentum, ac Sacramenti cœnæ fructum, finem, & effectus eoſdem conſtituere: tanta fuit perditiſſimi hominis impietas, atque impudentia. Pari impudentia hæc addidit. *Extant literæ ipſius Reginæ manu ſcriptæ, quæ de Principis Condæi erga Regem, & ipſam teſtimonia ferant, quibuſque ſe ei, & liberos commendat, pollicetur que Regem officiorum ejus memorem fore: aliis literis jubet, ne prius arma deponat, quam ab adverſariis poſita videat. Præcepit enim Amiralio Subizæ, aliiſque Regii ordinis equitibus, ut una cum Condæo Regem juvarent, quo facilius Guiſanam conjurationem opprimere poſſet.* Detortæ nimirum erant in alienum ſenſum eæ literæ, quas Regina ad Condæum, & alios conjuratos mulcendos, dum de pace ageretur, ſcripſerat. Has vero impoſturas Condæo plurimum profuiſſe ad auxiliarem exercitum proliciendum e Germania, narrat Belcarius, quem VI. Idus Octobris ad Bacaram in Germania ab Andeloto recenſitum ait, ac VI. Idus Novembris Calvinianum exercitum Aurelia egreſſum ſe illi conjunxiſſe. Vertere illi primos impetus in Pluvierum, quo deditione accepto, dimiſere milites ea lege, ne unquam ferrent arma in Calvinianos, at Sacerdotes omnes trucidarunt. IV. kal. Decemb. Condæus ad vicos Lutetiæ vicinos caſtra defixit, dein XVII. Kal. Januarii Galatdonem Oppidum vi cepit, ac pro eo, quo in Chriſtum furebat odio, omnes Chriſti miniſtros contrucidavit, cum non paucos e ſuis amiſiſſet. At Regius exercitus XV. Kal. Januarii Druidum Urbem perveniens, ſine ſtrepitu tubarum, ac tympanorum fluvium trajecit duobus equitum millibus, peditum octodecim conſtans, atque caſtra hoſtilibus caſtris contulit. Superior erat equitatu Condæus, ut qui ſex millia equitum haberet, ac peditatu inferior. Commiſſa pugna, fuſi Monmorantiani equites a Calvinianis, fugatique, falſum Calvinianæ victoriæ nuntium Pariſiis intulerunt, ac Nonmorantius ipſe a Caſtilione nepote ingratiſſimo captus, ſauciatuſque Aureliam abducitur. At Guiſanus cum cætero equitatu in hoſtes ad ſpolia propetantes invectus, eos delevit: Germanos mille quingentos in deditionem recepit, inde in Condæum irruit, qui vulnerato equo, dum alium conſcendere nititur, a Danuilla captus eſt, cæteri Germani, Gallique in fugam hoſtili impetu irruentes ſe conjecerunt. Dum victoriam perſequitur Sanctandreanus, Mareſcallus paucioribus ſtipatus, capitur, cumque deduceretur, Caſtilionis Amiralii juſſu perfide in caput ictus, quam perfidiam Calvinianorum, atque immanitatem Jacobus Auguſtus Thuanus longioris orationis ambagibus extenuare nititur.

Belcar. l. 29. n. 53.

Ext. ib. n. 54. & ſeq.

Ib. n. 56.

Ibid. n. 59.

Belcarius l. 30. n. 4.

Catholici de Huguenotis victoriam referunt.

Jac. Aug. Thuan.

tur. Non ita Dux Guiſius in Condæum ſe geſſit, quem omnibus humanitatis officiis complexus eſt, licet Anglis, Germaniſque in auxilium accerſitis conjuraſſet in Regem, Regios Oratores ſtrangulaſſet, tot Sacerdotes contrucidaſſet, tyrannidemque tot captis Urbibus, Galliaque cædibus, & incendiis fœdata affectaſſet. Hiſce Galliæ tumultibus auditis Tridentini Patres ſolemni ritu preces Deo fundendas decrevere, ut victoriam de impiis conferret; cum autem juxta Prophetam *Præparationem cordis eorum audivit auris tua*, eodem die XXVIII. Decembris, qui ſolemni ſupplicatione addictus fuerat, relatæ victoriæ fama Patres ad ſolvendas Deo grates incitavit, ut narrat Aſtulphus Servantius in actis concilii Tridentini.

Num. 9.

CLXXV. *Aſtulph. Servantius in actis Concil. Trid. pag. 104.*

XXVIII. Decembris die Innocentium, ſacrum ſolemne, & ſupplicatio pro Catholicis Galliæ ut confundantur Hugonotti, acerrima enim inter eos bella nacta circa intellectum Sacræ Scripturæ Hugonottis date Sathana coortis in arma, & non modo inſurgentibus in Eccleſiam, verum etiam ſpecie reformandæ Eccleſiæ in Regem ſuum conjurantibus, tantaque rerum oborta perturbatio eſt, ut filius in patrem, in fratrem frater ſtringant arma, ſeque capitali odio inſectentur, & veluti canes trucident. Propterea XXVIII. Decembris die SS. Innocentium ſacro ſolemne ſacrum ab Epiſcopo Nivernenſi celebratum, ac ſupplicatio inſtructa Legatorum, præſulum, Sacerdotumque religioſo agmine peracta, ut Deus victoriam Catholicis de Hugonottis largiatur.

Supplicationes Patres Tridentini agunt pro Catholicis Gallis.

Hiſce precibus vix Deo porrectis nuntius acceſſit a Duce Sabaudiæ miſſus, quibus literis Regiis XXII. Decembris exaratis certior factus eſt Ducem Guiſium, & Comitemſtabilem conſeruiſſe exercitum cum Hugonottis, quibus cum imperio præerant Princeps Condæus Frater Regis Navarræ, & Gallici Maris Præfectus, cæſoſque Hugonottos ad quindecim millia, & captum Condæum; e Catholicis vero captos ab hoſtibus Comitemſtabilem, & Præfectum Caſtrorum, cui e S. Andræa nomen eſt, partamque multo piorum cruore victoriam, quo nuntio permoti Legati laudes, & grates Deo, decantato ſolemni ritu Hymno *Te Deum laudamus*, peregerunt.

Cæſorum numerus.

De his Menſe Januario certior factus eſt Cardinalis Borromæus a Legatis Cardinalibus, decretam celebratamque ſolemnem ſupplicationem Tridenti inſtructo agmine religioſo, preceſque habitas pro Gallia ab Hæreticorum tyrannide vindicanda, eodemque die poſt meridiem nuntium de parta victoria, & capto Principe Condæo adveniſſe, & mox actas ſolemni ritu in principe Templo numini gratias.

Ext. in mſ. Car. Pu ſig. n. 201. pag. 156.

De profligatis cruenta illa pugna Hugonottis extant Proſperi Sanctacrucii Chiſamenſis tunc Epiſcopi in Aula Gallica Apoſtolici Internuntii literæ, qui poſtea inter Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & generis nobilitate, & prudentia conſpicuus illuxit, IV. Januarii anni MDLXIII. exaratæ, quibus etiam addidit Anglos, Germanoſque Hæreticos iis laturos auxilia; ac IX. Januarii ſignificavit Gaſparem Colinium conjurationem ad Henricum Ducem Andegavenſem, ſororemque illius Ambaſiæ intercipiendos, rapiendoſque conflaſſe, ſed eam feliciter diſcuſſam.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3217. ep. 11. ib. ep. 14.

His conſentiunt, quæ a Palæotto adnotata fuere, qui addit pro Catholicis in eo cruento prælio occiſis ſacrum ſolemne peractum fuiſſe, atque ab Epiſcopo Metenſi peroratum.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. And. Rot. mſ. Fr. Car. Bar. ſig. num. 124. pag. 275.

Cum publica ſupplicatio omnium Legatorum, & Prælatorum a Cathedrali Eccleſia ad ædem Divi Petri ad felicem rerum Galliæ ſucceſſum impetrandam eo die habita eſſet, quia in honorem SS. Innocentium, & B. Simonis, cujus corpus in eadem Eccleſia Sancti Petri, ſolemnis erat. Ecce eadem die peracta jam ſupplicatione nuntius ex Gallia inexpectatus & felix refert, commiſſum fuiſſe prælium inter Catholicos, & Hugonottos, in quo princeps eorum de Condè captus fuiſſet, & eorum exercitus partim fuſus, partim trucidatus. Tam omnibus incredibili lætitia effuſis Legati ſtatim cum Prælatis ad Cathedralem pergunt, ibique Hymnum Te Deum laudamus, &c. *ab omnibus gratias agentibus ſumma cum jubilatione pſallitur, inde ſolemne ſacrum Cardinalis Lotharingus pro felici victoria, poſtridie alterum Epiſcopus Meldenſis pro Gallis defunctis celebrarunt: oravit vero Epiſcopus Metenſis graviter, & luculenter.* Erat is Franciſcus Belcarius Peguilio doctrina, & pietate clariſſimus, Gallicæ hiſtoriæ author, cujus oratio IV. Idus Januarii anno proximo habita extat, ex qua præcipuam partem hiſtoricis monumentis florentem delibamus.

CLXXVI. *Brixia excuſa an. 1563.* Ext. etiam poſt hiſt. Belcar.

Quanta non ita pridem Gallia noſtra floruerit, vel belli gloria, vel rerum copia, vel in omni literarum genere præſtantia, omnes meminiſtis: quantis autem nunc populationibus vexata, quanta deſolatione vaſtata, quam multis cladibus fœdata ſit, plerique [mea quidem ſententia] cognoſcitis. Totis ſane quatuordecim ſuperioribus annis, quibus bella nobis cum

fini-

finitimis continua fuerunt, non tot ex noſtris, quot poſtremis hiſce menſibus ſeptem amiſimus. Ac parum abfuit quin hiſce diebus uno prælio, unoque momento rebus, copiiſque attritis pii omnes, vel de ſolo vertendo cogitarent, vel perpetuo exilio ſibi conſulendum putarent, quod ut facilius intelligatur, rem ipſam paulo altius repetita narratione explicabo.

Pace cum præſtantiſſimo Principe, planeque Catholico Philippo Hiſpaniarum Rege, atque etiam affinitate inita, cum ſibi bene conſultum noſtri homines exiſtimarent, ecce inopinata Regis Henrici morte verſa ſtatim rerum tota facies: mutati animi novas belli rationes quærere cœperunt, qui pacem modo tanta contentione poſtularant, tantaque alacritate ſuſceperant. Ii mutuis primum diſſidiis clam ſe laceſſere, ſeditioſi vero occulta conſilia inire, conventus nocturnos facere, mox palam erumpentes aperta conſpiratione Franciſcum Regem hujus nominis II. atque ejus domeſticos, præſertim qui illi a conſiliis erant, invadere tentarunt. Conatu irrito, & Franciſci morte ſopiti tumultus aliquantulum conquieverunt, dum illi, quæ ad factionem ſuam promovendam pertinebant, modis omnibus adornarent, & impiis ſuis cogitationibus cauſam Religionis prætexentes majore etiam quam antea jam animo agitarunt.

Vere primo nuper detecta conſilia, Regem Carolum impuberem dolo excipere conati, ubi nihil profecerunt, ſuos ad arma vocare, Civitates occupare, catholicos antevertere, omnia, quæ ad comparandum bellum opportuna erant, procurare, Anglos etiam antiquos Gallici nominis hoſtes ſollicitare, in Germania equitatum, peditatumque conſcribere cœperunt. Cum de pace interim ageretur, diſſimulare, differre, nunc aſſentiri, nunc novas cauſas prætexere, omnes æquas imo vero & noſtris valde iniquas pacis conditiones rejicere, totam denique æſtatem magnis, ubique miſcendis cædibus traducere, donec viribus in unum collectis, de rerum ſumma uno prælio decernere decreverunt.

At vero Antonius Borbonius Rex Navarræ, necnon Franciſcus Lotharingus Guiſiæ Dux, unaque equitum Magiſter Annas Momorantius quanquam cauſa meliore freti, quod antiquæ Religionis, ac Reipublicæ partes tuendas ſuſceperant, haud tamen in his, quæ ad tantum, tam grave, ac domeſticum bellum pertinebant comparandis, atque procurandis ſegnes, Urbes, quæ in hoſtium poteſtate erant, alias deditione, alias vi irrumpentes recipere, quæ in fide permanſerant, confirmare, atque auxiliis juvare, diverſis Regni regionibus diverſas peditum cohortes, equitumque turmas, ut quæque magis laborabant, collocare; ipſi cum delecto exercitu, quo tanti belli ratio vocabat adeſſe, cum Rothomago expugnato Germanus exercitus Duce Andeloto adventare, & ut ſeſe cum Aurelianis conjungerent feſtinare nuntiatur.

Igitur Guiſianus, atque Momorantius [nam in ea expugnatione Navarræ Rex plumbeo globulo ictus res noſtras mirandum in modum intempeſtiva morte turbaverat] cum illis, quas tum haud magnas habebant, copiis, Lutetiam proficiſcuntur, quod ea ſit Regni totius Metropolis, & velut quoddam ærarium, atque egregiam in hoc bello operam navarat, quam ſimul, ac Regionem finitimam hoſtes primum invaſuros, haud fruſtra ſibi perſuadebant; diſperſas præterea toto Regno copias, quanta maxima fieri potuit celeritate cogere, præſertim vero Hiſpanos veteranos, ac Vaſcones quoque pedites, qui in Aquitania magnum utrique ſuæ virtutis ſpecimen nuper ediderant, equitatum etiam undique accerſere properant, ut juſto exercitu, ſi res ita poſtularet, dimicarent, & cauſam Dei arbitrio, qui arcanis judiciis, quibus vult, victorias deſtinare ſolet, permitterent: nec tamen ullam interim, quo res tota non bello committatur, ſed æqua pace componatur, occaſionem amittant. Videbant enim [utrovis inclinaret victoria] nonniſi magna totius Regni clade ſibi conſligendum.

Huc vero illos Regina Regis mater, rara probitate, ſingularique prudentia fœmina ſedulo impellebat, quæ hoſce tumultus, tumultuumque graves cauſas longe ante præviderat, & ab initio componere ſummo ſtudio laborarat; ac quod Religionis cauſa prætexeretur, Piſſiacum eo nomine totius Galliæ Epiſcopos convocandos curaverat. Cum ne ſic quidem obſtinatos utriuſque factionis animos placare potuiſſet, omnia nihilominus tentabat, omnem, ut ajunt, lapidem movebat, inter medias etiam acies plerumque non muliebri, ſed plane virili animo verſabatur, ut utroſque invicem conciliaret, & publicæ quieti provideret, nec unquam deſtitit, huc illuc mittendo, colloquendo, monendo, ut antiquæ Religionis, patriæ, communis ſalutis, Regis denique impuberis rationem haberent, nec quidquam antequam ille adoleſceret; ſibi innovandum putarent, donec Aurelianis Lutetia caſtra moventibus, & in Normanniam feſtinantibus conclamata omnia, ac deplorata prorſus eſſe proſpexit. Tum publicam ſalutem, Regiſque filii teneram ætatem Deo Optimo Maximo commendans, Guiſano, ac Momo-

rantio rerum ſummam permiſit, & ne quid Reſpublica detrimenti caperet, ut viderent, impetravit. Nullas cum pacis æquas conditiones Aureliani reciperent, illi, quod reliquum fuit providerunt, & extrema omnia tentare decreverunt. O admiranda Dei judicia, quam homini imperſcrutabilia, quam noſtros excellunt ſua ſublimitate ſenſus? Aureliani quidquid noſtri monerent, quid proponerent, quamquam etiam multum de ſuo jure decederent, haud quaquam tamen flectuntur, ſed ſolita pervicacia inexorabiles perſeverant. Diceres cor Pharaonis obfirmatum, vecordes, & ſua contumacia jam jam mergendos Ægyptios cerneres. Non Dei timor, non patriæ pietas, non cognatus exercitus adamantina, aut pluſquam ferrea pectora commoverunt.

Conſederant utræque acies non longe a Druydibus, antiquo Druydum, ut fama eſt, in Carnutum finibus oppido, Aureliani Uram, propinquumque fluvium, qui paucis tum locis vado trajici poterat, ſuperare properabant, ut liber aditus in Normanniam pateret, & Anglis juncti, quos in Normanniam accerſiverunt, incertam belli aleam, communi periculo tentarent. Sed noſtri horum conſiliorum haud ignari noctu ſine tumultu fluvium trajiciunt, ac poſtridie [qui dies XIV. Kal. Januarii fuit] dum ſub ortum ſolis caſtrametantur, ecce Aureliani inſtructa acie adventare nuntiantur. Noſtri igitur [quod in planiſſimis campis conſtitrant] primo agmine, cui Guiſanus, ac ſecundo, cui Monmorantius præerat, non multum a ſe diſtantibus, & æquato gradu ingredientibus obviam illis procedunt. Illi primum agmen declinantes, in ſecundum totis viribus convertuntur, infeſtis advolant ſignis, primuſque Germanus eques in noſtros obliquus impetum facit, nec minore animorum alacritate noſtri, quamvis hoſtes in latus accipientes, bombardarumque uſu, quæ in fronte collocatæ erant fruſtrati, & Religionis, & patriæ, & antiquæ virtutis memores invadentes excipiunt. Fit via vi, & Regni ampliſſimi totis in lethum viribus itur.

O quantas duæ illæ conjunctæ acies potuerunt comparare victorias? quantos Chriſtiani nominis facere progreſſus, lateque Gallicam propagare ditionem? Sane vel totam impii Turcæ tyrannidem evertere, captiva illa noſtræ religionis primordia, [Hieroſolymam dico, atque omnem eam regionem, quam ſanctam appellant] recipere, amiſſum denique noſtra inertia, ac ſeditionibus Orientis imperium recuperare potuerunt. Sed Deo aliter viſum, qui utraſque concurrere permiſit, inſtandæque hoc tam horrendo piaculo Galliæ noſtræ eoſdem deſtinavit.

Primo igitur conflictu ſuperiores Aureliani, noſtros de ſtatione propellunt, cædunt multos, & viciſſim cæduntur; tandem, laxata paulatim acie, equitum Magiſtrum Annam Monmorantium equo perfoſſo humi proſtratum, vivum tamen intercipiunt: Aumalium quoque Ducem Guiſani fratrem tertio agmine laborantibus noſtris ſubvenientem equo deturbant, ipſumque adeo agmen retrocedere compellunt, & jam victoriam animo devorantes juveniliter exultare cœperant, pediteſque Helvetios acerrime reſiſtentes perturbatis ter ordinibus, eodemque momento renovatis ſumma vi penetrabant, cum ſuperveniens Guiſanus toto equitatu, & Gallico peditatu, atque auxiliaribus Hiſpanis in medias hoſtium acies, ceu horrendum quoddam, ac rapidum fulmen irrumpit. Hic vero, & prælium inſtauratur atrocius, & major ubique editur ſtrages, atque omnia equitum, peditumque robora committuntur. Una cum Duce res commutatur, vincuntur victores, ac paſſim trucidantur: Ludovicus quoque Borbonius Princeps Condæus vulgo dictus, cui hoſtium exercitus ſacramento ſe obſtrinxerat, vulneratus capitur. Noſtri etiam, qui primo prælio ceſſerant, Guiſanis juncti communibus viribus in Aurelianos feruntur: illi undique circumventi ſtrage procumbunt, ac prope univerſi, præſertim pedites internecione cæduntur. Exceſſere mature prælio circiter octingenti Germani, minimque aliquot Galli equites Anna Monmorantio captivo abducto.

Te vero, Guiſane Dux inviſtiſſime, abſentem coram celeberrima iſta tot ampliſſimorum Patrum frequentia compellabo: tuum enim illi nomen ſumma animorum alacritate audient, & memoriæ conſecrabunt ſempiternæ. Tu unus hoc noſtro ſæculo [ut egregia adoleſcentiæ tuæ rudimenta prætercam, quibus non ſolum acris ducis, ſed boni etiam militis officium ſæpius impleviſti] tu, inquam, Romam cum exercitu profectus, integram, atque illibatam Summi Pontificis authoritatem conſervaſti, tu reditu tuo non cunctando, ſed properando, acerrimeque confligendo Caletum nobis reſtituiſti: Tu Theonis Villam oppugnaſti: tu primus religionis cauſam Franciſco II. in Galliis rerum potiente ſuſcepiſti: tu ſemper propugnaſti: tu bellum religionis ergo cum aliis quidem inchoaſti, ſed ſolus confeciſti. Atque hunc egregiæ tuæ pietatis fructum, illuſtrem iſtam de impiis hoſtibus, inſignemque victoriam tibi uni Deus optimus reſervavit. Vive ergo tibi, & Reipublicæ Chriſtianæ Franciſci Guiſani Elogium. Ejus geſta.

Prin-

Princeps invictiſſime, Deoque ac hominibus pariter gratiſſime, & æternum tua iſta pietate, & pietate digna felicitate fruere, ac ſempiternum coram graviſſimo hoc Patrum conſeſſu gloriæ monumentum ſuſcipe. Te autem ſolum intueor, non genus illuſtre, non ingentia proavorum facinora, non Hieroſolymitanos, Siciliæque Reges, unde originem ducis, accerſam; laudentur hæc in illis, qui eu ſuo quod laudetur non habent.

CLXVII. Lugemus (pergit) acerbam noſtrorum hominum cladem, vicimus enim, ſed non incruenta victoria: paucos illos quidem ſed egregios hoc prælio amiſimus. Cecidit in primis Jacobus Broſſianus alæ equeſtris ductor, & Regiæ illius ſocietatis [quam vulgo D. Michaelis appellant] eques, homo ſicut provectæ jam ætatis, ita & antiquæ virtutis, & cui rei militaris ſcientia paucos noſtra ætate comparare poſſemus. Hujus cum multis in bellis periculum fecerat, tum recens copiis Regiis in Scotia præfectus magnam, quam de illo jam conceperant, opinionem vehementer auxerat. Nec longe ab illo Annibas, ac Ginrius cataphractorum quoque equitum præfecti, & ejuſdem equites ſocietatis. His acceſſit Mombro ſpectatæ indolis adoleſcens Annæ Monmorantio patri forma ſimillimus, & paternæ jam virtutis certus æmulator, qui ſane me admonet, ut te quoque conſtantiſſime, ac tot, & tantis honoribus perfuncte ſenex, te, inquam, Anna Monmoranti hoc loco appellem, quem ut extrema ſenectute captivum, filiique chariſſimi ſuavitate privatum, doleo, ſic tuorum hoc eſt ſororis liberorum opera, ne dicam ſcelere, in haſce indignor incidiſſe calamitates. Quid enim illi potuerunt, quod tu non præſtiteris? pupillos educaſti; adoleſcentes primum Franciſco Regi, mox Henrico inſinuaſti, atque inter ejus familiares adſcripſiſti: Caſtilioni maris, Andeloto peditum præfecturam impetraſti; majorem etiam natu, vix dum puberem Cardinalitia dignitate ornandum procuraveras, & tot Sacerdotiis auctum in ſummo apud ſuos gradu collocaras, ad quos ingratus honorumque faſtigia, opulentas inſuper ac nobiles, quas inierunt, affinitates, niſi tua cogitatione, & indulgentia freti, vix aſpicere nedum aſpirare poterant. Haccine tantæ erga illos benevolentiæ præmia referes?

Hoc vero venerandam iſtam ſolare ſenectutem, quod patriam tuis ſemper conſiliis auxiſti, religionem acerrime propugnaſti, & pro utraque conſervanda vergentem ætatem animi vigore ſuperans, ac juvenili quodam ardore rem manu fortiter gerens te veluti mactandum obtuliſti, omniaque & ſummi imperatoris, & egregii militis officia implevisti. Captus eſt quoque, nec ita multo poſt crudeliter, ac præter omne belli jus cæſus, & animi vir maximi, & bonarum ſemper partium Mareſchallus a Sancto Andræa, qui ſicut Henrico Regi fuerat acceptiſſimus, ita & in ejus liberis ab impiorum hoſtium immanitate conſervandis diligentiſſimus, & in propugnanda religione, patriaque tuenda bellator fortiſſimus ad extremum uſque ſpiritum perſeveravit. Ea ſcilicet iſtorum eſt religio, is Dei timor, ea ſuorum id eſt Chriſtianorum charitas, quam nonnulli etiam ipſorum concionatores, tanta eſt ſcriptorum impudentia, atque improbitas, vel libris editis commendare ſolent, ut quotquot egregios, aut aliquo titulo illuſtres viros interceperint, univerſos pluſquam barbara feritate contrucidarint.

Confirmat hanc Calvinianorum per- CLXVIII.
fidiam, & immanitatem Guillelmus Roſſæus in ſuis declamationibus.

Mareſchallus (inquit) Sanctandræanus inter Principes Gallicani Regni debellatores numeratus, & a Scriptoribus externis plurimum, propter inſignes victorias commendatus, quemadmodum eſt in bello Dreuſio interfectus? num in ipſo prælii ardore pugnans? nequaquam: ſed poſtquam fide data, & accepta ſe capiendum præbuiſſet, quo modo, ſi egiſſent cum Condæo catholici, nunquam is alteram rebellionem contra Regem excitaſſet. Et mox. [Guill. Roſſæus.]

Terridas Regii in Navarra exercitus Dux primarius, Sancolumbus, Baſillon, aliique permulti partim equites ordinis, partim clariſſimi militum præfecti, cum poſt certas compoſitionis leges ſe Mongommerio dediſſent, contra leges, & fidem datam obtruncati ſunt, & ignominioſiſſime per compita raptati. [Guil. Roſſæus p. 388.]

Caſtellopræus Præfectus S. Michaelis in ora Pictavienſi capto cœnobio ab Hugonottis, poſtquam de redemptione cum illis tranſegiſſet, cæſus eſt cum aliis quadringentis, ad quorum devoranda cadavera in Monaſterii clauſtris acervatim jacentia porci, & canes immiſſi ſunt, cœnobiumque a fundamentis dirutum, quod unicum erat illius oræ antiquitus contra Hiſpanorum, & Anglorum maritimas incurſiones propugnaculum. Nec diſſimili perfidia cum aliis præſidiariis in cœnobio S. Florentii prope Saumurium in ripa Ligeris actum eſt, quod cum Admiralii frater Andelotius aliquot diebus oppugnaſſet, & illi honeſtis conditionibus ſe dederent, Dandolirius Hugonottus Hugonottica fide eos excipiens fortiſſimum Præfectum Hajum cum ducentis militibus in fruſtra concidit. [Pig. l. 7. c. 28.]

CLXXIX. Subdit Belcarius. *Multa enim inſignia, & dictu horrenda crudelitatis exempla inſana hæc factio edidit, quæ tam a Chriſtiana humanitate aliena ſunt, quam Turcicam ſuperant immanitatem, ut tantam in hominibus, qui Chriſtiano nomine gloriantur, vecordiam fuiſſe omnis poſteritas, vel admiratura ſit, vel non creditura. At tu Deum illis ultorem tibi propitium ſpera: neque enim illorum, perfidiæ, neque tuæ pietatis oblivisci unquam poteſt. Quid Borduim, Santeranum, Bellanum alæ equeſtris Guiſanæ ſigniferum fortiſſimos juvenes, ac cæteros ejuſdem animi, alacritatis, virtutis enumerem? ut nos etiam florem Gallicæ Nobilitatis [quamquam non multi cæſi fuerunt] hoc prælio amiſſum dicere jure poſſimus. Hos tali virtute, conſtantia, pietate nobis ereptos merito lugere debemus, illis parentare, Deum propitium deprecari, illorum memoriam ſempiternis conſecrare monumentis.*

Cæterum, ut impios pœnas dediſſe non ægre ferimus, ita pios victoriam retuliſſe lætamur, id enim, & Divinæ, & humanæ Juſtitiæ ratio exigere videtur: qui vero lugere iſtos Patriæ parricidas poſſumus? Patriam impii ſpoliarunt, tot, tantaſque ſuorum patrarunt cædes, tot pagos, tot inſignia palatia incenderunt, tot ſanctiſſima Templa demoliti ſunt, Urbes etiam nonnullas hoſtibus prodiderunt, peregrinos immiſerunt exercitus, ſed nec ſacris Templis nec Majorum ſepulchris pepercerunt. Tandem ſcelerum ſuorum furiis agitati, ſe in apertam mortem, quadam deſperatione conjecerunt, & niſi Guiſani illius Ducis incredibilis ac pene divina virtus impiorum furori opportune ſe oppoſuiſſet, univerſi profecto perieramus, & de Gallia noſtra prorſus actum erat &c.

Pluribus interjectis de cauſis auctæ adeo & graſſantis hæreſeos hæc addit Belcarius. *Si hujus quod nos pro noſtra mediocritate recitavimus belli memorabilis, & multorum, quæ noſtra tempeſtate geſta ſunt, cauſas penitus introſpiciemus: ſi vere confiteri velimus, cauſas nimirum ipſas magna ex parte in nos regeremus. Cum nos dico, totum ordinem Eccleſiaſticum intelligo: quæ enim a religionis adverſariis cauſa primum ſuæ diſceſſionis objecta eſt, niſi quod nos paſtores ſuis officiis deeſſe, ſuos greges verbo Dei nunquam paſcere, proventus Eccleſiaſticos dilapidare, totum vero ordinem malo impuræ vitæ exemplo, ſimplicem plebem a vera pietate divellere, piis autem & cordatis hominibus etiam ſcrupulum movere jactarunt? Huc illorum omnes conciones, huc privata colloquia tendebant. His illi argumentis imperitæ plebi, ut ad ſe primum deficeret perſuaſerunt, & ſeditionibus, belliſque inteſtinis, quæ non experti ſumus, ſementem ſparſerunt; radicem itaque ſuccidamus, priſtinam Eccleſiæ inſtauremus integritatem.*

CLXXX. Inhiabant ineunte hoc eodem anno Hæretici finitimi ditioni Avenionenſi invadendæ ſummo aſtu, & contentione, Pontificiam vero rem, tuendam ſuſcepit Carolus IX. Gallorum Rex, ac Delphinatus Provinciæque præfectis dedit imperia ut Avenionenſibus, Comitatuſque Venuſini Magiſtratibus ad reprimendam Hæreticorum audaciam, Populoſque ditionis Eccleſiaſticæ in fide, & officio continendos auxilia ferrent, de quo grates illi egit Pius. *Ex eo ſingularem quandam animi lætitiam cepimus, agnoſcentes Majeſtatis Tuæ devotionem erga Sanctam hanc Sedem. Feciſti quod a pietate expectabamus, quodque Majorum ſuorum Chriſtianiſſimorum Regum fuit ſemper proprium, ut S. R. E. res non minore, quam ſuas ipſorum cura & ſtudio tuendas ſibi, & defendenda putarent, quo nomine maximas tibi gratias & agimus & habemus. Tui ſane Miniſtri benigne admodum auxilium ſumma nobis polliciti ſunt facilitate, ut appareat quam diligenter ad eos ſcripſeris. Memores perpetuo erimus tui iſtius officii, &c. Die VII. Febr. MDLXII.* Conſignatæ ſunt eodem die aliæ ad Provinciæ Præfectum, & Mottam Gondrinum Legatum in Delphinatu, ut promiſſa auxilia contra Hæreticorum inſidias ſubmittant. Explicuere Avenionenſes ſingularem in tuenda fide adverſus Hæreticorum inſidias conſtantiam, quam etiam piis ad Pontificem literis expreſſere, quibus hæc a Pio reſponſa ſunt. *Ex literis veſtris die vigeſima prima Januarii datis libenter admodum recognovimus veſtræ devotionis ſinceritatem, & ideo conſtantiam, quæ cum omnibus temporibus magna laude digna eſſet, tum in his, tam luctuoſis, & turbulentis, ſatis digne laudari non poſſe videtur, &c. XXVII. Februarii.* Tum aliis literis ipſos eſt adhortatus, ut Urbem illam adverſus Hæreticos ſtrenue tuerentur. Inconcuſſa ſtetit Avenio in Pontificio obſequio contra hæreticorum molitiones ob Magiſtratuum in extinguendis primis hæreſeos ſcintillis diligentiam, cum tamen Gallia, ob diſparem curam maximo incendio conflagrarit diſſeminandæ hæreſeos, & colloquiorum de fidei controverſiis habendorum indulta impune licentia.

Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2897. ep. 216.

Rex Galliæ Carolus IX. præcipit, ut Avenionenſis ditio ab Hugonottis defendatur.

Ib. ep. 215. poſt eand. ep.

Ib. ep. 220.

CLXXXI. In Pedemontio cum Quiraſium, & alia loca, ac præcipue Salutiarum Marchionatus, Hugonottica adeo hæreſi infecta

fecta

Car. Vicecom. in lit. ad Card. Borrom. p. 142.

ſecta fuiſſent ot a nobilibus ſacerdotes pluribus in locis per ſummam ignominiam ejicerentur, Dux Sabaudiæ propoſito in hæreticos edicto, ni octidui flexu ad Eccleſiam revertantur, proſcriptos atque eliminatos decreverat, verum a ſuis Senatoribus perſuaſum, ut cœptis abſiſteret, damnati a fidei cenſoribus vinculis laxari juſſi ſunt.

Carolus Vicecom. in lit. ad Car. Bor. MS. Car. Jo. Bap. Sp. p. 148.

Quo etiam tempore reſtituta a Gallorum Rege Duci Sabaudiæ fuere Cherium, Villanova, atque Aſta; quo minus vero alia loca, ac maxime Serræ reſtituerentur, Condæus Princeps interceſſit. Qui non modo tyrannidem conflato civili bello affectavit, ſed etiam ad diſſolvendum concilium Tridentinom authoritate ſua abuſus, oratorem miſit ad jungendum fœdus cum Proteſtantibus ad conventum Francfordienſem, ac inter alia queſtus eſt, Pontificem pollicitum eſſe novam concilii indictionem Philiberto Toparchæ de Bourdeſieres Regio Oratori poſtea Cardinali, ac non proſequutionem Tridentini concilii. At miſere miniſtrorum Hugonottorum ſuſurris ſallacibus illuſus erat is Princeps, quem etiam adverſus Galliæ Regem auxilia a Proteſtantibus poſtulaſſe ſcripſit Carolus Vicecomes Carolo Borromæo, ejuſque poſtulata ipſis grata accidiſſe, utque cauſam prætexerent, ſpopondiſſe de Condæo Regi conciliando ſe acturos.

Car. Vicecom. in lit. ad Car. Borrom. Ext. in mſ. Card. Jo. Bapt. Spad. p. 123.

Condæus Concilium Tridentinum diſſolvere tentat.

CLXXXII. *Ibid. p. 127.*

In Scotia Anglico bello, & Gallorum diſceſſo Catholica res vehementer afflicta ac proſtrata fuerat, quam Maria Regina ſuperioris anni æſtate in Regnum reverſa erigere conata eſt, atque Scotos in Romanæ Eccleſiæ conjunctione continere: nec ullis difficultatibus, aut terroribus a veræ pietatis ſtudio abduci ſe paſſa eſt, quam Pontifex in veræ Religionis cultu, & avita laude hoc ineonte anno ſubjectis literis confirmavit, utque Oratorem, ac Præſules Scotos ad Tridentinum Synodum mitteret hortatus eſt, ad quam etiam jam ante Nicolaum Gaudanum Societatis Jeſu Sacerdotem promovendæ Divinæ Gloriæ ardore flagrantem Internuntium miſerat.

Maria Regina Scotiæ religionem Catholicam erigere curat.

Chariſſimæ in Chriſto Filiæ Noſtræ Mariæ Scotiæ Reginæ Illuſtri.

PIUS PAPA IV.

Pius IV. to. 2. brev. ſig. num. 2897. ep. 178.

Chariſſima in Chriſto Filia Noſtra ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem. Et ſi nuper cum literis, & mandatis noſtris, iſtuc viſitandi tui cauſa, miſimus dilectum filium Nicolaum Gaudanum presbyterum nobis probatiſſimum Ordinis Societatis Jeſu, tamen impulſi recentibus, & optatiſſimis de te nuntiis, iterandum per literas idem officium eſſe duximus. Fuit enim ad nos allatum, te ſimul atque in Regnum redieris, continuo dare operam cepiſſe, ut collapſam iſtic Religionem, & Fidem Catholicam erigeres, populoſque tibi ſubjectos in Eccleſiæ Catholicæ unitate, & Sanctæ hujus Sedis obedientia contineres. Quod pium ſtudium, & religioſa ſollicitudo tua laudari ſatis digne nequaquam poteſt. Præclare oſtendis memorem eſſe te paterni, maternique generis, optime intelligis, qua in re Regnorum ſtabilitas, incolumitaſque conſiſtat nempe in ejus timore & cultu, per quem Reges regnant, & cujus in manu eſt regna dare, atque transferre. Gratulamur tibi merito chariſſima filia de tanto Dei munere. Quis enim beneficium iſtud Divinum eſſe non intelligit? Quis ſingulare hoc Divinæ benignitatis donum eſſe dubitet? Cum tibi gratulamur, tum Deo quoque gratias agimus, quod in maximis curis, & animi noſtri angoribus, quibus ex tam perturbato Eccleſiæ Statu afficimur, non parvam levationem nobis affert eximia iſta pietas tua. Noli defatigari in tam pio & ſalutari opere: enitere quam maxime potes, ut Regnum tuum ab hæreſibus perpurges. Nullæ te difficultates, nulla impedimenta deterreant. Divinum tibi auxilium adeſſe cœpit, id tibi in dies magis affuturum eſſe confide; Dei enim cauſa eſt quam agis. Si is ſperantes in ſe numquam deſerit, quanto minus pro ſancta Fide, & Religione ſua laborantes deſtituet? Quis ſplendidior triumphus eſſe poteſt, quam perpetuo humani generis hoſti Eccleſiæ Catholicæ venatori, hæreſum & ſchiſmatum authori ire conſtanter obviam, & Dei cauſam adverſus eum tueri, atque defendere, & quas ille per miniſtros ſuos diſſeminavit hæreſes, extirpare, ac tollere? Si is porro, qui vel unum quempiam errantem in viam ſalutis reduxerit, tantam a Domino mercedem accepturus eſt, quæ tibi tandem in Cælo parata præmia eſſe, cenſes, quæ tot Populorum ſaluti ſtudio & diligentia tua conſulis? Conſuevit autem Domini immenſa, & inexhauſta benignitas pia ſervorum ſuorum facta non ſolum in altera vita, ſed in hoc etiam ſæculo largiſſime remunerari, & præmia remunerationis æternæ harum etiam temporalium rerum proſperitatibus cumulare. Sed cum reliqua facta tua laudamus, tum conſilium tuum vehementer probamus, quod ſicut accepimus, conſtituiſti Regni tui Epiſcopos una cum Oratore tuo ad concilium mittere, qui ſi nondum profecti ſunt, eos, ut primo quoque tempore mittas, hortamur Serenitatem

tuam

tuam, & rogamus. Jam enim Tridentum tanta Epiſcoporum multitudo convenit, totque alii in itinere ſunt propediem illuc dante Deo perventuri, ut jam maturum ſit ſanctas illas & ſalutares actiones, quarum cauſa Concilium congregatum eſt, ad Dei laudem, & gloriam ſine mora aggredi. Reliquum eſt, ut Serenitas tua de noſtra erga ſe voluntate tantum polliceatur, quantum ab benigniſſimo Patre pia expectare debet filia. Amavimus autem te ſemper, & laudi tuæ favimus, ſed cognitis iis, quæ poſt reditum tuum in Regnum tam laudabiliter egiſti, tantum ad priſtinam erga te benevolentiam noſtram acceſſit, tantopere ſtudium noſtrum erga res tuas crevit, ut ad hæc nihil poſthac accedere poſſe videatur. Omnipotens, & Miſericors Deus, chariſſima in Chriſto filia, qui tibi iſtam tuam piam mentem donavit, eam conſervare, & augere dignetur, & poſt temporale, ac terrenum Regnum diu, ac feliciter adminiſtratum te ad æterni & Cæleſtis Regni Gloriam, & Beatitudinem fruendam pervenire concedat. Datum Romæ apud S. Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XII. Januar. MDLXII. Pontificatus noſtri anno III.

CLXXXIII. Utebatur Pius Sacerdotum Societatis Jeſu opera, quod ad ſubeundos pro Chriſto labores impigros, atque in diſcutiendis doctrinæ luce Hæreticorum tenebris, revincendaque perfidia conſtantes noverat, atque ad eandem Reginam Scotiæ Everardum Mercurianum ejuſdem Societatis in Belgio pietatis fama, & eruditione ſpectatiſſimum, ut pro reſtituenda apud Scotos Religione operam ſuam Reginæ commendaret, proficiſci juſſit, eidemque Mariæ Reginæ de ſedatis ſeditioſorum turbis gratulatus eſt.

Chariſſimæ in Chriſto Filiæ noſtræ Mariæ Scotiæ Reginæ Illuſtri.

Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2897. ep. 284.

Mandavimus dilecto Filio Everardo Mercuriano Sacræ Theologiæ Magiſtro ejuſdem Societatis in Flandria Præpoſito Provinciali, quem propter graviſſima teſtimonia de vita, ac morum ejus honeſtate, religione, atque doctrina aptum huic officio duximus, ut iſthuc ſe conferat, & te tanquam præcipuam filiam noſtram noſtro nomine viſitet, tibique gratuletur, quod in Regnum tuum reverſa piis conſiliis, divina favente & aſpirante gratia in tranquilliorem ſtatum, ſicut ſumma cum lætitia accepimus, ipſum Regnum redegeris, Religionem ibi Catholicam ſicuti pietate tua, ac Majorum tuorum dignum fuit, confirmare, ac ſtabilire aggreſſa, tam Sanctum, & Populis tuis ſalutare, ac tibi ipſi glorioſum opus ad exitum adducere non deſiſtas. Et infra. *Omnipotens Deus Serenitatem tuam ab omnibus adverſis tueri, & gratia ac protectione tua perpetuo cuſtodire dignetur. III. Junii MDLXII.*

Ibid. ep. 283. Sacchin. in Annal. Soc. Jeſu.

Extant eodem argumento ad eundem Everardum Mercurianum literæ, quibus etiam illum Pontifex ad propagandam pietatem ampliſſimis privilegiis inſtruxit.

CLXXXIV. Dum in Occidente Calviniani impietatem ſuam propagarent, ac bellum immane Cruci Chriſti indicerent, quam ubique evertebant, omnique ſacrilegii genere dehoneſtabant, mentientes impudentiſſime, Idololatriæ genus eſſe ultimis ſæculis inventæ, Divina providentia in extremo Oriente inſigni prodigio Crucem Chriſti nobilitavit, atque ex vetuſtiſſimis monumentis ipſorum Gymnoſophiſtarum Indorum teſtimonio comprobatum eſt, Crucis uſum cultumque ab Apoſtolis inductum, atque apud Indos ab ipſo Apoſtolo Thoma diſcipulis commendatum, de quibus Cochimenſis Epiſcopus Henricum Cardinalem Sebaſtiani Regis Luſitaniæ patruum certiorem fecit, ut narrat Oſorius ſubjectis verbis.

Oſor. l. 3.

Crux miraculoſa in India Orientali detegitur.

Anno a Chriſto nato MDLXII. Pontifex Cochimenſis miſit ad Henricum Cardinalem teſtimonium publicis literis conſignatum, quod hiſtoriam commemoratione dignam continebat. In ea Civitate, quam diximus appellari Melioporem & nunc poſtquam a Luſitanis frequentari cœpit, Sancti Thomæ Civitas appellatur. Erat in colle ſacellum ædificatum, eo quod affirmarent incolæ, in eo loco Thomam fuiſſe a Religionis hoſtibus interfectum. Erat autem hoc ſolemniter inſtitutum, ut eo ſacello octo diebus ante diem Natalem Chriſti res divina fieret, & omnes Chriſtiani eo convenirent: fuerat quoque ante quatuordecim annos in illo colle inventa Crux in lapide inciſa, in cujus faſtigio imago columbæ inſidebat, baſis vero erat in ſpecie quadam herbarum, quæ diffundi latiſſime videbantur, collocata, & tam faſtigium, quam baſis, & brachia in liliorum formam deſinebant, arcus eam ex eodem lapide factus undique muniebat, in arcu erant inciſæ literæ, quas nemo legere poterat. Totum hoc opus integrum, quod erat ſatis magnum fuit ſuper Altare ejuſdem ſacelli multorum operis ſtatutum, in Cruce eminebant notæ ſanguinis inſignes. Accidit autem die, quo Chriſtiani conveniebant, ut in eo Fano ſalutationem ab Angelo factam Sanctiſſimæ Virgini octo dies, antequam dies Chriſti Natalis adveniret, celebrarent, cum Sacerdos, qui rem Divinam faciebat, Evangelium inchoaret, ut Crux in nigrum colorem verteretur, &

liquor

liquor ex illa incredibili copia dimanaret, deinde color cæruleus pro nigro ſubiret, in locis autem ubi notæ ſanguinis extabant, roſei coloris ſplendor eluxit; ſequentibus deinde annis eodem idem ſemper eveniebat, nec enim alio die [quod magnam admirationem commovebat] id in illa Cruce cernebatur. Fuit tamen aliquo tempore ejus rei, quæ admirabilis omnibus videbatur, intermiſſio: anno autem MDLXI. cum Chriſtiani in eundem locum, cum eadem pompa & celebritate convenirent, eo die, quo Crux, dum Sacrificium fieret, ſtillare ſolebat, & Sacerdos Evangelium inchoaret [id enim etiam admirandum videbatur, quod nunquam prius quam Evangelium legi cœpiſſet, ea Crucis mutatio fieret] Crux repente nigris maculis, ſplendidis tamen inficeretur, donec tantum aliis, atque aliis ſubeuntibus tota nigreſceret, ita vero ſplendebat atque ſi fuiſſet oleo delibuta, tum inſtar roris guttæ defluere cœperunt, quæ paulatim grandiores effectæ totam Crucem humore largiſſimo compleverunt. Peregit Sacerdos cum multis lachrymis, & crebro ſingultu Sacrificium, deinde aſcendit in Altare, & linteis, quibus in rebus ſacris de more procurandis uti ſolebat, Crucem exterſit, lintea maculis ſanguineis tincta repente ſunt. Civitatis Præfectus, & reliqua multitudo quæ convenerat, manus in Cœlum tendere, Chriſti numen implorare, flagitiorum veniam poſtulare, & ad ſtudium ardentius religionis excitari: Crux autem poſtquam multo liquore fluxit clarius ſplendere cœpit, & color ſanguineus evidentius eluxit. Hoc ſignum commovit, & Præfectum Urbis, & Primarium Sacerdotem, ut diligenter inquireret ecquis eſſet, qui literas illas interpretari poſſet; aiunt incolæ in Narſingæ Regno eſſe Brachmanam inter omnes Brachmanas literis, & eruditione præſtantem, qui varias linguas tenebat: hominem continuo accerſunt, & interrogant, an illas literas noſſet, respondet, literas eſſe priſcas, quibus antiqui ſapientes utebantur, negligentia vero hominum factum eſſe, ut earum cognitio interiret, quin etiam linguam, qua erant deſcriptæ, a paucis admodum teneri; admonenti Brachmanam, ut in Altare aſcendat, reſtitit ille, & nefarium facinus eſſe dixit, Altare, in quo res Divina fieret, humanis pedibus conculcari: invitus tamen ſubiit, & literas perlegit quarum vim eam eſſe dixit, ut una nota decem, & quindecim, & viginti literarum officio fungeretur, ſententia vero literarum in ſumma, hæc erat, Thomam virum Divinum fuiſſe a Dei filio, cujus erat diſcipulus, in eas oras Sagami Regis tempore miſſum, ut Dei ſummi notitia gentes illas erudiret, ibique Templum extruxiſſe, & res admirabiles effeciſſe, atque tandem, cum genibus flexis ad Crucem illam aſſiduus Orationem ad Deum funderet, a quodam Brachmana fuiſſe haſta transfixum, Crucem vero ejuſdem Viri Sanctiſſimo cruore tinctam ad memoriam virtutis illius ſempiternam relictam fuiſſe. Hæc erat ſententia, quæ literis continebatur; fecit autem majorem fidem alius ejuſdem ſectæ vir aliunde accerſitus, grandis admodum natu, & ſapientiæ opinione præſtans, qui literas in eandem ſententiam interpretatus eſt. Hujus autem Crucis exemplum in eodem ligno, ex quo Templum ædificatum perhibent, inſculptum, cum literis publicis multorum virorum teſtimonio conſignatis retineo, cujus fides tantis tunc argumentis explorata fuit, ut nemo poſſit de tam claris, atque teſtatis viri Divini miraculis ambigere. Hæc quidem inſerenda putavi, Maffejus hiſt. Indic.
ut rectius percipi poſſit, quam clara ſint apud Indos Chriſtianos Thomæ Viri Divini monimenta.

Hoc anno confirmatus eſt a Pio eque- CLXXXV.
ſter Ordo S. Stephani a Coſmo Hetru- *Pius IV.*
riæ Duce inſtitutus, pro inhibendis ma- *mſ. Arch.*
ritimis Turcarum, & Afrorum excur- *Vat. ſig.*
ſionibus, defendendoque Chriſtiano no- *n.1956. p.*
mine, utque Medicæi nominis gloria *64. Bull.*
augeretur, Pontifex Militaris hujus or- *in Pio Conſt. 60.*
dinis Principem Coſmum ipſum conſtituit, cui in eo etiam munere Hetruriæ *Sixt. V.*
Duces futuros ſuccedere juſſit. Porro præ- *Bull.75.*
claræ hujus militiæ geſta, quæ ſubinde, ſub eodem Coſmo, ac cæteris Sereniſſimis Magnis Hetruriæ Ducibus pro Ita- *Paul.V.*
liæ defenſione contra Infideles patrata *Bull.46.*
fuere, Sixtus V. ac Paulus V. Pontifices Maximi ſuis diplomatibus teſtata voluerunt, dum amplioribus privilegiis militiam iſtam de Fide Catholica optime in dies magis merentem locupletarunt, quæ lector in Romano Bullario, ſimulque in libro Statutorum illius Ordinis edita poterit videre.

Cum validiſſima claſſe opus eſſet ad CLXXXVI.
comprimendos Turcas præteritis inſoleſcentes victoriis, Pontifex indicta Clero decima in Philippi Regis Hiſpaniarum Regnis commoranti auxit ad alia quadringenta viginti millia aureorum quinquennii fluxu ſolvenda, ut ſexaginta triremes Eccleſiaſticæ conficerentur, quæ aliis quadraginta Regiis conjunctæ centum longarum navium claſſem conflarent, de quo ſubjectum diploma editum.

Ad futuram rei memoriam, &c.

Certiores effecti claſſem ipſius Philippi *Pius IV.*
Regis, quam octoginta triremium eſſe no- *regeſt. ſig.*
bis per errorem ſuggeſtum fuerat, minime *n.1956. p.*
lon- *259.*

Decimas imponit Pius IV. ad favorem Philippi Hiſpaniarum pro bello contra Turcas.

longo etiam intervallo ad numerum prædictum aſcendere, & numquam aſcendiſſe, quinimmo propter maximas ab iiſdem infidelibus ſucceſſive nobis illatas clades manime imminutam fuiſſe & eſſe, difficillimamque, ac pene impoſſibilem ipſi Regi fore hoc tempore ejus admodum propter ſuperiora bella exhauſto ærario tantam claſſem parare, & inſtruere, propterea conſiderantes pro re Chriſtiana ſervanda, & continuis injuriis, quæ a dictis infidelibus nobis inferuntur propulſandis majori præſidio opus fore, claſſem Eccleſiaſticam quinquaginta triremium ad alias decem triremes, & ſubſidium trecentorum millium ducatorum auri largorum hujuſmodi ad alia ſexaginta millia ducatorum ſimilium pro aliis decem triremibus armandis, & inſtruendis, ita ut in totum numerum ſexaginta triremium ultra claſſem ordinariam per dictum Philippum Regem teneri ſolitam explerent, jam auxerimus, & ampliaverimus cupientes, ut tam pium, & ſalutare, ac neceſſarium opus votivum tandem ſortiatur effectum, & ad omnia, & ſingula, quæ illius executionem impedire, aut retardare, vel difficiliorem reddere, quoquo modo poſſent noſtra conſideratione reſpicientes, re iterum cum eiſdem fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus in Conſiſtorio noſtro ſecreto ut moris eſt, communicata, & mature diſcuſſa, & cum dilecto filio Comite Brocardo Perſico milite Hieroſolymitano Oratore ſpeciali ſuper hujuſmodi, & aliis arduis negotiis a dicto Philippo Rege ad nos deſtinato diutius pertractata, inter cætera animadvertimus, adhuc aliquod dubium ſuper interpretationem ordinariæ claſſis per dictum Philippum Regem teneri ſolitæ oriri poſſe tempore procedente, idcirco ſuper hoc, & nonnullis aliis infra dicendis quantum in nobis eſt, providere omnemque deſuper hæſitandi materiam ſubmovere volentes, ſecurius & utilius æſtimavimus qualitatem, & quantitatem dictæ ordinariæ claſſis præſentibus noſtris taxare, & ſpecificare. Quapropter de eorumdem fratrum conſilio, & unanimi conſenſu, motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine ſimilibus decernimus, & declaramus, ordinariam claſſem per eundem Regem tenendam, quadraginta ſaltem triremium, ſtrenue & valide inſtructarum & nullatenus minoris numeri eſſe, & cenſeri debere, ipſumque Regem quadraginta ad minus triremes hujuſmodi pro ordinaria ſua claſſe ejus propriis impenſis jugiter omnino habere, & tenere adſtrictum & obligatum fore, & eſſe, ita quod computatis ſexaginta claſſis Eccleſiaſticæ triremibus numerus centum fortiſſimarum triremium omnino complcatur, & præſto ſit; hortantes nihilominus eundem Catholicum Regem, & enixe rogantes, quod ejus Majeſtatem & ſine hortatu noſtro pro ſua egregia pietate, & in Rempublicam Chriſtianam eximia voluntate facturam confidimus, ut ultra dictas quadraginta triremes, alias quanto plures poterit triremes inſtructas paratasque habere velit, prout in dies juxta vires ſuas præſtare poſſe cognoverit. Præterea cum experientia ipſa, quæ rerum omnium eſt optime magiſtra, docente compertum ſit ſimulque a compluribus gravibus, fideique dignis Viris rerum maritimarum peritis, atque ab his, maxime etiam principibus, & aliis, qui triremes inſtructas habent, habereque ſolent, certa nobis fides facta fuerit propter ſumptuum in ſingulis rebus excreſcentiam ſex millia ducatorum in ſingulas triremes congrue alendas, & manutenendas ſingulis annis nullo pacto his temporibus ſatis eſſe poſſe, quinimmo ad id plene præſtandum, & faciendum aptum vel octo millia ducatorum neceſſaria eſſe, & propterea conſiderantes ſummam annuam trecentorum, & ſexaginta millium ducatorum hujuſmodi ad ipſas ſexaginta triremes, ſicut temporis & rei neceſſitas mirum in modum efflagitare videtur valide & perfecte ſuſtentandas, & rebus omnibus neceſſariis optime parandas, & inſtruendas nequaquam ſufficere, & nihilominus eaſdem perſonas Eccleſiaſticas pro noſtro in eas paterno affectu minori, quo poſſumus, onere gravare cupientes, trecenta, & ſexaginta millia ad alia ſolum ſexaginta millia ducatorum ſimilium ita ut in totum ſint quadringenta viginti millia ducatorum authoritate, & tenore prædictis augere, & ampliare contra mentem & intentionem noſtram neceſſario cogimur prout vigore præſentium augemus & ampliamus, &c.

Decernentes nihilominus, & declarantes claſſem ſexaginta triremium hujuſmodi, cum inſigniis arbitrio ipſius Regis imponendis educendam ipſi Regi contra infideles Hæreticos, vel Schiſmaticos, & ad Regnorum ſuorum defenſionem, & non in alios uſus ſervire debere, ipſum tamen Sereniſſimum Regem claſſem eandem omnibus rebus inſtructam quotieſcumque illam a nobis, & ſucceſſoribus noſtris, tam ad noſtrum, & Sedis Apoſtolicæ, ac terrarum, & locorum ipſi Sedi ſubjectorum ſubſidium, & defenſionem contra quoſcumque, quam ad expeditionem contra eoſdem Hæreticos, vel Schiſmaticos faciendam requiri contigerit, libere abſque aliquo ſtipendio, & ſolutione mittere, & quandiu opus fuerit, manutenere omnino

nino

Digitized by Google

nino teneri, & obligatum eſſe. Infra. *Ipſum autem chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Philippum Regem Catholicum, præcipuum fidei noſtræ propugnaculum enixe rogamus, & per viſcera miſericordiæ Domini noſtri Jeſu Chriſti toto cordis affectu obteſtamur, ut poſtquam muneris noſtri partibus, & piis Majeſtatis ſuæ votis, quantum cum Deo potuimus, ſatisfacere ſtuduimus, noſtræ de ejus ſumma virtute conceptæ ſpei, ſicuti omnino confidimus, præclare reſpondens, tam pio & glorioſo operi ſeſe totis viribus, & ad Dei laudem & gloriam, ipſiuſque Catholicæ fidei exaltationem, barbarorum repreſſionem & contritionem, ac Hæreticorum converſionem, claſſem ipſam univerſam centum fortiſſimarum triremium, quanto celerius fieri potuerit, juxta præmiſſa omni ſtudio & diligentia parare, & inſtruere velit, ut nos optatos exinde fructus diebus noſtris videre poſſimus, ipſeque Philippus Rex noſtram, & Sedis Apoſtolicæ benedictionem & gratiam, cum ſingulari nominis ſui laude uberius promoveri valeat, & poſtmodum in Cœlis æternam retributionem conſequi mereatur, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLX. primo VI. nonas Martii Pontificatus noſtri anno III.*

In ſigillo *Si mei non fuerint dominati tunc immaculatus ero.*

EGO PIUS CATHOLICÆ ECCLESIÆ EPISCOPUS.

Ego R. Card. de Carpo Epiſcopus Portuenſis.

†................

†.............

Ego Fridericus Card. Cæſius Epiſcopus Prœneſtinus.

Ego Jo. Card. Moronus Epiſc. Sabinen.

Ego Chriſtophorus Cardinalis Madrucius Epiſcopus Albanen.

Ego Otho Thruchſeſes de Waldburg Cardinalis Auguſtan.

Ego B. de la Cueva Cardinalis S. Crucis.

Ego R. Card. Sancti Angeli Major Pœnitentiarius.

Ego Tib. Card. Criſpus.

Ego Ful. Card. Peruſin.

Ego Jo. Mi. Card. Saracenus.

Ego Jo. Card. S. Vitalis.

Ego Ja. Card. Puteus.

Ego Jo. Bap. Cicada Card. S. Clem.

Ego B. Card. Tranen.

Ego Scipio C. Piſarum.

Ego Jo. Card. Reomanus.

Ego Jo. Antonius Card. Capiſuccius.

Ego F. M. Card. Alexandrin.

Ego Clemens Monilianus Cardin. Aracœli.

Ego I. Card. Sabellus.

Ego Jo. Antonius Serbellonus Cardinalis Sancti Georgii.

Ego B. Card. Salviatus.

Ego Ph. Card. a Burdeſiera.

Ego P. F. Card. Ferrerius.

Ego M. Anton. Card. Amulius.

Ego Hieronym. Card. Corrigienſis.

Ego B. Cardinalis Navagerius.

Ego Jo. Franc. Card. de Gambara.

Ego Al. Cardin. Farneſius Vicecancellarius.

Ego G. Aſ. Sfor. Card. Camerarius.

Ego N. C. de Sermoneta.

Ego Julius Card. Urbinaten.

Ego Alf. Card. Neapol.

Ego Vitellotius Card. Vitellius.

Ego Carolus Cardinalis Borromæus.

Ego Franciſcus Card. de Gonzaga.

Ego Innicus Davalus Cardin. Aragonius.

Ego Alf. Cardinalis Geſualdus.

Comparata etiam fuit claſſis a Venetis ad barbarorum maritimas graſſationes coercendas, quibus propterea clerum ſubſidia duarum decumarum conferre juſſum referunt Acta Conſiſtorialia XVII. Julii conſcripta. Conjunctis porro mutuo fœdere Pontifice Philippo Rege, Venetis, atque Hetruriæ Duce florentiſſimam Turcarum claſſem, quæ Italiam invaſura erat, deletam fuiſſe viſuri ſumus. *Acta Conſiſt. MS. Car. Spad. ſig. n. 134.*

Indicto Francfordiæ conventu in XXV. Octobris delectus eſt poſt graves Palatini contentiones Maximilianus II. Romanorum Rex, ac XXX. Novembris ſolemni ritu corona redimitus, [1] actæque in Concilio Tridentino Deo gratiæ ineunte Decembri operante ſacris Archiepiſcopo Pragenſi. Suaſerat Carolus Vicecomes Carolo Borromæo Cardinali, ut cum Cæſare ageret ad Proteſtantes flectendos, ut Concilii Tridentini decretis CLXXXVII *Jo. Bapt. Adrian. l. 17. Ex lit. in mſ. Card. Jo. Bapt. Spad. p. 87.*

Ann. Eccl. Tom. XXXIV. Tt pare-

NOTÆ [1] UNo eodemque anno Maximilianus Rex Romanorum, & Rex itidem Bohemiæ renunciatur. Dies qua Regis Romanorum inſignia recepit ab Annaliſta accurate definitur. Ipſa enim S. Andreæ Apoſtoli ſolemni die Francofurti a tribus archiepiſcopis electoribus regio diademate redimitus eſt. Mos quidem obtinuerat ut Romanorum reges Aquiſgrani coronarentur; ſed cum peſtis urbem illam affligeret, viſum eſt Francofurtum ſubſtituere. Bohemicam vero coronam accepit die XX. Septembris ab Antonio Maglutio Archiepiſcopo Pragenſi in principe templo urbis illius, quæ omnia ex fide Gaſſari in annalibus Auguſtenſibus conſtant. MANSI

Maximilianus II. Romanorum Rex eligitur.

parerent, ſed omnem induſtriam eluſit hæreſica pertinacia, quæ etiam adverſus Concilium varias calumnias impie evomere auſa eſt, atque in ipſo conventu Francfordienſi Proteſtantes Principes poſt multa adverſus Concilium contumelioſe effuſa moliti ſunt, ut Ferdinandum ad illud abrumpendum impellant. Non defuit vero Divina providentia tuendo Catholici nominis ſplendori, ac Ferdinandi Cæſaris amplitudinem provexit, ut licet Lutheranorum errores in Concilio deſigerentur anathematiſmo, Maximiliani tamen Regis Bohemiæ electioni conſenſerint, cujus famam ad ſe allatam ſcripſere Legati III. Decembris ad Cardinalem Borromæum commendaruntque novi Regis Romanorum conſtantiam, qua aliquorum Septemvirum abſona poſtulata refregerat. Creatum illum Regem non ſine magnis Electorum contentionibus, & controverſiis refert Natalis Comes, addiditque ſaucitas fuiſſe inter Ferdinandum Imperatorem, ac Solymannum Turcam octennes inducias, quo pacatiora eſſent illius Regni exordia.

Card. Vicecom. p. 127.

Ext. in MS. Fr. Car. Barſig. num. 1344.

Ibid. ep. 204.

Natal. Comes l. 14.

MS. Arc. Vat. ſign. n.3216. p.117.

Delibutum ſacro balſamo Francfordiæ ſolemni ritu Maximilianum, ſoluta veteri lege, ut is ritus Aquiſgrani peragatur, ex MS. Vaticano conſtat, in quo refertur illum ſacramento fidei a Moguntino Archiepiſcopo Pontifici obſtrictum fuiſſe inter Regiæ conſecrationis miſticas cæremonias his verbis.

Interrogatur Rex Romanorum electus per Archiepiſcopum Moguntinum illum conſecrantem.

Vis ſanctam fidem catholicis viris traditam tenere, & operibus juſtis ſervare?

Vis ſanctis Eccleſiis Eccleſiarumque miniſtris fidelis eſſe defenſor?

Vis Sanctiſſimo in Chriſto Patri, & Domino, Domino Romano Pontifici, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſubiectionem debitam, & fidem reverenter exhibere?

Reſponſio.

Volo &, in quantum divino fultus fuero adjutorio, & precibus fidelium Chriſtianorum adjutus, valuero, omnia præmiſſa fideliter adimplebo, ſic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.

CLXXXVIII. *Pius IV. mſ. Arch. Vat. ſig. n.1596. p.1. ib. p. 17. Act.Conc. mſ. Card. Spad. ſig. n.134. p. 349.*

Hoc anno Kal. Januarii Pontifex Almæ urbis diſciplinam, ac juſtitiæ adminiſtrandæ formam puriorem reſtituit, atque judicum, & forenſium officialium ſtipendia definivit; ne lites etiam in prætorio, cui Rotæ nomen eſt, protraherentur conſtitutionem tulit, quibus addunt acta Conſiſtorialia.

Die Lunæ IV. Maii MDLXII. factum fuit verbum per Sanctiſſimum Dominum Noſtrum ſuper reformatione Curiæ, & fecit Bullam ſuper reformatione Sacræ Pœnitentiariæ, & eadem Sanctitas Sua dixit, ſe etiam reformaſſe notarios Cameræ. Item.

Pius IV. multas reformationes conſtituit.

S. D. N. volens animarum periculis Chriſti fidelium quorumcumque obviare, ac pariter libertati, & indemnitati Eccleſiarum, Monaſteriorum, & beneficiorum Eccleſiaſticorum quorumlibet conſulere, inhibuit Reverendiſſimis DD. Cardinalibus, ne ipſi de cætere aliquas Eccleſias Cathedrales, vel Monaſteria, aut beneficia in hujuſmodi confidentiam, ſeu cuſtodiam pro aliis recipiant, & præcepit eis, ut ſi quis eorum tales Eccleſias, aut Monaſteria in hujuſmodi confidentiam, ſeu cuſtodiam haberet, teneretur illa ſub pœna excommunicationis infra duos menſes proximos realiter, & cum effectu in manibus Sanctitatis Suæ dimittere, vel ei notificare. Alioquin eadem Sanctitas Sua dictis duobus menſibus elapſis illa omnia eo ipſo vacare, & de illis diſponere velle decrevit.

Act. Conſiſt. MS. Card. Spad. ſig. n.134. p. 354.

V. Junii MDLXII. fuit factum verbum a Sanctiſſimo Domino noſtro ſuper rebus Concilii, & ſuper reſidentia Epiſcoporum in ſuis Eccleſiis, & fuit dictum, quod decretum reſidentiæ mitteretur per manus Reverendiſſimis Dominis.

Reformationem Conclavis edidit Pius IV.

IX. Octobris MDLXII. Sanctiſſimus Dominus noſter fecit legere reformationem Conclavis noviter editam per Sanctitatem ſuam, & cum fuiſſet omnium conſenſu approbata, dixit, ut mitteretur per manus, ut poſſet deinde in Bullam redigi, & publicari.

Promulgata eſt ea Conſtitutio VII. Idus Octobris, atque corruptelæ in obſervatione ſanctionum de Conclavi exortæ ſublatæ ſunt.

Pii IV. an. 3. mſ. Vat. ſig. n.1956. p. 418. Bull. to.2. in Pio IV. Conſt. 63. Act. Conſiſt. mſ. Car. Spad. ſig. n.134.

Referunt præterea memorata Conſiſtorialia acta Maximilianum II. Ferdinandi Imperatoris filium Regem Bohemiæ creatum fuiſſe Regem Romanorum, ac Pontificem in Senatu habito XV. Decembris MDLXII. Cardinales de ea re certiores feciſſe, rem vero geſtam in Francfordienſibus Comitiis memorant Scriptores. Tradunt etiam Acta, Pium explicuiſſe clementiam in Marcum Antonium Columnam, qui a Paulo Quarto graviſſimis actis judiciariis, ac cenſuris defixus fuerat.

Act. Conſ. ſig. n.134. p.357.

Romæ die Veneris XVII. Julii MDLXII. fuit Conſiſtorium, in quo fuit de voto omnium Cardinalium reſtitutus pleniſſime a Sanctitate Sua Illuſtriſſimus Dominus Marcus Antonius Columna, & ad omnia, ſtatus, honores, & alia reintegratus, & in eum repoſitus ſtatum, in quo erat ante pri-

privationem factam per Paulum IV. & de omnibus poſt privationem ab ipſo commiſſis abſolutus, licet venerit cum exercitu tanquam hoſtis contra Sedem Apoſtolicam, quia juſto dolore motus, quia omnibus bonis injuſte privatus fuerat, & quoniam fuit pro recuperandis bonis ſuis, & cum non haberet, quo confugeret. Accedunt boni mores illius, quæ omnia cum remiſſione, & gratia reddiderunt dignum, & in gratiam baronum, ut fideliores fiant poſthac. Quæ omnia Sanctiſſimus Dominus noſter ampliſſime eſt proſequutus ſumma cum omnium Cardinalium approbatione, laude, & applauſu, & poſt vota data ad reſtitutionem, venit idem Marcus Antonius, & publice janua aperta fuit abſolutus, ac genibus flexis juravit in manibus Sanctitatis ſuæ fidelitatem Sanctæ Sedi Apoſtolicæ.

Palianum Marco Antonio Columna reſtituitur.

CLXXXIX. Præclariſſimis aliis Pii IV. geſtis addimus Thermas Diocletiani Imperatoris ſæviſſimi olim Eccleſiæ perſequutoris multo ſudore, ac ſanguine Martyrum ad gentilium voloptatem extructas, a Pio in Eccleſiam converſas, accitis e Seſſoriana Baſilica, quam tum incolebant religioſiſſimis Carthuſiæ Alumnis, qui locum illum tot Martyrum ſudoribus irriguum, cœleſti, quod profitentur, vitæ genere, ac jugi divinarum laudum celebratione excolerent; cum peculiari Dei beneficio Cardinalis Baronius factum putet, ut quæ Diocletiani fuerunt Thermæ quod illæ Sanctorum Martyrum labore fuerunt extructæ, potiſſima pars earum in uſum Eccleſiæ, memoriamque Dei Genitricis Mariæ, & Angelorum fuerit commutata. Hoc itaque anno datis ad Generalem Carthuſiæ priorem literis de propenſa ſui erga ordinem voluntate, ac propoſito hæc ſcribit Pontifex.

Tom. 2. an. 298.

Dilecto Priori Generali Monaſterii Carthuſiæ Diœceſis Gratianopolitanæ.

Jam en literis, quas ad te ſuperiori anno ſcripſiſſe meminimus, cognoviſti nos in honorem Beatæ Mariæ Virginis, & Angelorum omnium ſtatuiſſe non ſine inſpiratione Divina, ut credendum eſt, ædificari in Urbe, noſtris, & Sedis Apoſtolicæ ſumptibus, Eccleſiam in Thermis Diocletiani vocatis, & Thermas ipſas, quas impius ille Tyrannus & ſæviſſimus Eccleſiæ hoſtis plurimo Chriſtianorum ſudore, & ſanguine ad gentilium voluptatem, & commodum extruxerat, ad omnipotentis Dei cultum, & Chriſtifidelium devotionem convertere. En iiſdem literis quoque intelligere potuiſti, quantum Ordini Chartuſienſi honorem habuerimus, quippe qui cum nullus in Urbe eſſet religioſorum conventus, qui non in maximi muneris, & ſingularis beneficii loco, locum illum tam amœnum & ſalubrem a nobis accepturus fuerit, tuo tamen Ordini potiſſimum illum conceſſerimus, qua in re non ſolum Fratribus tuis honos a nobis habitus, ſed eorum valetudini etiam valde conſultum fuit, quippe cum Monaſterium ipſorum, quod Eccleſiæ ſanctæ Crucis in Hieruſalem adjunctum eſt, loco inſalubri admodum ſitum ſit, ubi quotannis æſtate præſertim plerique eorum morbis gravibus implicari, & aliqui etiam mori conſueverunt. Ac nos quidem ut quod pie inſtituimus, Deo favente, ad effectum perducamus, Eccleſiam, ſicut Fratribus tuis polliciti fuimus, ædificare perpurgato & conſecrato jam loco illo cœpimus multis ſtructoribus conductis, & cæteris rebus ad hoc opus neceſſariis non parvo ſumptu comparatis, &c. X. Martii MDLXII.

Pius IV. to. brev. ſig. 2897. ep. 224.

Eccleſiam S. Mariæ Angelorum Pius IV. Carthuſianis donat.

I. MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1334. MS. Car. Pii ſig. n. 201.

ADveniente Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo tertio indictione ſexta, a Patribus Tridentinis ſolemni ritu gratiæ Numini de profligatis extremo ſuperiori anno in Gallia Hugonottis actæ fuerunt. Itaque [*Decima Januarii* (inquit Aſtulphus Servantius) *die Dominico Cardinalis e Lotharingia Sacrum de Spiritu Sancto celebravit, pro referendis Deo de parta victoria contra Hugonottos gratiis*] Stetit in Gallia ejus victoriæ beneficio res Catholica, ac niſi conſerta pugna, atque Hugonotti debellati fuiſſent, concordiæ leges ab inſolentiſſimis Hæreticis opprobrio plenæ ſubeundæ fuiſſent. Pontifex etiam Romæ ſolemni indicta ſupplicatione publicas Deo gratias egit, ut Joannes Franciſcus Firmanus ſacrorum rituum Magiſter in ſuo diario tradit his verbis.

Aſtulph. Servantius in act. Trid. Concil. mſ. Franc. Car. Bar. ſig. num. 1109.

MS. Car. Pii ſig. n. 201. p. 4. Jo. Franc. Firman. Diar. to. 11.

Die, inquit, *Dominica, tertia Januarii, Reverendiſſimus Cardinalis de Aracœli celebravit Miſſam de Spiritu Sancto in Eccleſia S. Spiritus, præſentibus Cardinalibus, pro agendis gratiis Deo de victoria, quam Chriſtianiſſimus Rex Franciæ habuerat contra Infideles, dictos vulgariter*, li Ugonotti, *& dicta die omnes Religiones, & Clerus dictæ Urbis iverunt proceſſionaliter ad Baſilicam S. Petri*.

II. Hortatus etiam eſt Pius IV. Galliæ Proceres Catholicos, ut parta victoria ad delendam, penituſque excindendam Hugonottam hæreſim uterentur, quo argumento extant XIII. Januarii ad Ducem Montiſpenſerii datæ literæ, quibus de propugnata re Catholica gratulatus eſt.

Dilecto Filio Nobili Viro Duci de Montpenſier.

Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2897. ep. 315.

Dilecti Filii noſtri Georgius Titul. S. Nicolai in Carcere Presbyter Cardinalis de Armeniaco, & Dominus de Monluc in literis, quas ab eis proxime accepimus, Nobilitatis tuæ perhonorificam faciunt mentionem, magnopere laudantes eximium pietatis tuæ ſtudium, ac præſtantia merita erga fidem & Religionem Catholicam: quod talium virorum, tam præclarum de te teſtimonium, cum jucundiſſimum nobis fuerit, & ei opinioni, quam de te ſemper habuimus, plane conſentaneum, præterire noluimus, quin his literis tibi ſignificaremus animi lætitiam ſingularem, quam pro paterno erga te amore noſtro percepimus, in primis ex iſtis piis officiis tuis, pro quibus paratam tibi eſſe, confide dilecte fili, copioſam mercedem ab eo, qui diligentes ſe diligit, & ſe honorantes dignis tollit honoribus, cujus ſupernum auxilium modo ſumma cum lætitia Chariſſimo in Chriſto Filio noſtro Regi adeo aperte affuiſſe cognovimus, ut ſi Rex ea victoria, quam Dei munere adeptus eſt, recte uſus fuerit, ac reliquis bonis prudentibus, & piis viris hortantibus, & manentibus, ſperamus propediem priſtinum ſuum in iſto Regno Dei cultum, & debitam Regi obedientiam reſtitutum iri, quod ut ita fiat, nobilitatem tuam minime dubitamus pro data ſibi a Deo prudentia, ac pietate, quantum monendo, & hortando facere potuerit enixurum. Die XIII. Januarii MDLXIII. anno IV.

Scriptis eodem die literis Pontifex pietatem Senatus Toloſani commendavit, qui præterito edoctus diſcrimine ad aſſerendam Religionem Catholicam ſtudia converterat.

Dilectis Filiis Præſidibus, & Conſiliariis Regiis Parlamenti Tholoſani, &c.

Multorum literis, imprimiſque ex teſtimonio dilecti filii noſtri Georgii tit. S. Nicolai in carcere Presbyteri Cardinalis de Armeniaco vocati, cognitum habemus eximium veſtrum ſtudium erga fidem, & Religionem Catholicam, curamque, & vigilantiam, quæ a vobis adhibetur in ea iſthic tuenda, & conſervanda, quo nomine gratias illi agimus a quo bona cuncta procedunt, qui tam pium animum vobis dedit, quique vos excitavit, & impulit, ut cum Hæreticæ pravitatis peſtis in iſtis partibus latius in dies manaret, ad eam reprimendam, eo quo decuit ſtudio, & diligentia incumberetis. Laudamus vos majorem in modum, quod, ut filii benedictionis Æterni Patris, & Dei noſtri cultum, honoremque diligitis, ejuſque ſanctam, & orthodoxam Religionem, & fidem in iſta Nobili civitate, atque Provincia, incolumem conſervare ſtudetis. Facitis, quod bonos, & pios Eccleſiæ filios quod fideles & prudentes Chriſtianiſſimi Regis miniſtros decet; id autem eo alacriore animo facere debetis, quo manifeſtius Deus ipſe cauſam ſuam defendentibus adeſſe, & opem ferre perſpicitur. De dilecto filio Bellaguardiæ Domino gaviſi ſumus luculento teſtimonio, quod ei dediſtis in veſtris literis, quod illi etiam ab aliis apud nos impertitum fuit, &c. Die XIII. Januarii MDLXIII. anno IV.

Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2897. ep. 316.

Cum Tridenti nondum diſcuſſa penitus eſſent omnia, quæ ſuper reſidentia ferebantur, dubia, iterum ſeſſionem diſ- III.

ferre

ferre coacti ſunt Patres, & die XV. Januarii Hercules Cardinalis Mantuanus in hunc modum Sanctam Synodum eſt allocutus.

Prorogatio ſexta Seſſionis VII. Tridentinæ ſub Pio IV. ad IV. Februarii MDLXIII.

Angelus Maſſarell. Sac. Con. in actis Congr. ante ſeſſ. 7. MS. Arch. Vat. ſign. n. 3112. pag. 181.

XV. Menſis Januàrii MDLXIII. habita fuit Congregatio Generalis, in qua Illuſtriſſimus D. Hercules Cardin. Mantuanus primus præſidens & Legatus recitata oratione Spiritus Sancti alloquutus eſt Patres in hanc ſententiam. Tam multa audiverunt Dominationes Veſtræ his diebus, & tam diu, ut ſi ego vellem etiam nunc multa dicere obtunderem aures veſtras, quare omiſſo multiloquio dicam, quæ dicenda occurrunt, quæ duo ſunt. Primum, ut Dominationes veſtræ juxta conſuetudinem S. Synodi eligant Patres aliquos ad reformandum decretum de reſidentia juxta cenſuras in eo factas. Secundo, ut ſtatuatur dies certus pro futura ſeſſione: nobiſque videtur, ut ad quartam menſis futuri ſtatui debeat, pudet enim nos, a XVII. Septembris uſque ad hanc diem nullam habitam fuiſſe ſeſſionem. Dicant igitur Patres, quid ſentiunt, ſed ſeparatim, & primo ſuper deputatione facienda.

Seſſio ſeptima iterum prorogatur.

Dictis ſententiis omnes remiſerunt electionem, & nominationem deputandorum in Illuſtriſſimos DD. Legatos, qui dixerunt ſe craſtina die nominaturos: deinde rogatis ſententiis ſuper die ſeſſionis omnes probaverunt diem propoſitum ab Illuſtriſſimo D. Præſidente, & ita concluſum, & decretum fuit, ut ſeſſio ipſa die quarta futuri menſis Februarii celebretur.

Card. Lega. lit. ad Car. Borr. 24. Januarii. Extant in mſ. Franc. Card. ſign. n. 1344. & in mſ. Card. Pii ſign. num. 201.

Diſtinuere etiam Patres multorum menſium flexu graviſſimæ controverſiæ de Epiſcoporum inſtitutione, ac Pontificis authoritate declaranda, atque adverſus eam Præſes Ferrerius, qui Gallorum Regis Oratori adjunctus erat, contendit in Congregatione apud Gallos invaluiſſe opinionem ex decretis concilii Conſtantienſis, concilium eſſe ſuperius Pontifice, nec toleraturos, ut in decretis quidquam infereretur: cui Mantuanus Cardinalis Legatus graviter ſubjecit, velle ſe tueri veritatem, ſcilicet Papam concilio eſſe ſuperiorem, nec unquam id in controverſiam adductum iri, cum prius Legati mortem eſſent oppetituri, quam id permiſſuri. Addidit Cardinalis Seripandus, caſum præſentem diverſum modo ac diſcrepantem eſſe ab eo, qui Conſtantiæ fuit, quia tunc ſchiſmate diſciſſa erat Eccleſia, & plures Pontificatum gerebant, nec abſolute Conſtantienſe concilium declarare voluiſſe Concilium nullo vigente ſchiſmate eſſe ſuperius Pontifice, ſed ſpectare ad concilium declarare quiſnam eſſet Pontifex, ac ſchiſma tollere, ambiguoſque Pontifices illi ſubjici, idque decretum latum pro caſu urgente tunc temporis; jam vero Pontificem verum eſſe, atque indubitatum, nec ab ullo, qui ſibi Pontificatum arroget, controverſiam moveri, ut vero Galli illi adverſarii nolunt verbum decretu inſeri, quod officiat ipſorum opinioni, ita velle Legatos inſeri decreto ea verba, quæ ſupremæ authoritatis Pontificiæ veritatem illuſtrent.

Legati ſe fortiter opponunt iis, qui Concilium ſupra Papam eſſe contendebant.

IV. *Cæterum Galli illi, qui Baſileenſium Schiſmaticorum, de quibus ſuis locis actum eſt, opinionem exſuxere parum acute in ea controverſia videbant, qui neſciebant diſtinguere inter hominem pictum, & vivum ac ſpirantem: inter id quod conſecratum eſſe non ambigitur, & id quod conſecratum ambigitur: atque inter Pontificem dubium & controverſum, & non controverſum, ut perſpicua ſit fallacia, ſi ab uno ad aliud prædicta transferantur. Eo vero progreſſam aliquorum Gallorum Theologorum temeritatem, refert Gabriel Palæottus, ut etiam de concilio Florentino male obloqui non perhorruerint, quorum inſcitia in Annalibus perſpicue confutata eſt. Porro Galli prudentia magis exaggerata, quam Præſes Ferrerius, qui apud aliquos hæreſeos ſuſpicione laborabat, de Pontificia authoritate rectius ſentiebant, atque inter eos Cardinalis Lotharingus dixit videri neceſſarium his temporibus acerbis, turbidiſque contra Sedem Apoſtolicam, ut tam in doctrina, quam in canonibus ſtabiliretur authoritas Pontificia, ac deinde ageretur de authoritate Epiſcoporum quorum poteſtas ex Pontificia oriatur, viderique optimum Pontificiam authoritatem fortiori modo conſtituere, quam in Concilio Florentino conſtituta ſit, propterea quod a quadraginta annis atrociſſime ab Hæreticis oppugnata ſit, nec non a Gallis Theologis, ſed longe diverſa ratione, qui ſe in Sorbonica ſchola ad tuenda decreta Baſileenſia ſacramento obſtringant. De his omnibus Cardinalis Borromæus certior eſt factus a Cardinalibus Legatis Tridentinis.*

MS. Fran. Cardin. Barb. ſig. nu. 124. p. 258.

Card. Lega. litt. ad Car. Borrom. 14. Januar. Ext. in MS. Card. Pii ſig. nu. 201.

V. *Retulere etiam Cardinales Legati, ex formula decreti de Gallorum conſenſu, & concordia cum iis inita concepti, atque in ſeſſione ad IV. Februarii indicta promulgandi, Pontificiam authoritatem, magis quam in Florentino Concilio conſtabiliri, quæ authoritas longe atrocius, a quadraginta annis, quam unquam antea oppugnata fuit. Præterea maximi referre, ut Galli, qui de tuendo concilio Baſileenſi*

Diſſenſiones variæ in Concilio.

in

in Sorbonica Academia fidem obſtringere ſoliti ſunt, cum doctorali gradu inſigniuntur, recipiant canonem in Florentino concilio ſancitum, quod Divinæ potentiæ opus videtur, ac ni illa admittatur concordia, ut nitide profeſſus eſt Cardinalis Lotharingus, concilium non promotum iri, maximoque offendiculo ſeſſionemq; nunquam peragendam, ac in Populis pervulgandum, Catholicos in ſtatuenda Pontificis authoritate, & primatu non conſentire, inde etiam proteſtationes edendas ad liberius concilium, ut aperte fari non verentur; Diſſolvi etiam exinde Concilium poſſe, & diſcordiarum graviorum ſemina pullulatura. Monuere etiam Cardinalem Borromæum, Gallos, Cæſareoſque, & Hiſpanos inter ſe coniunctos, quod ex eo pateat, quod Hiſpani in controverſia de reſidentia in Gallorum ſententiam conceſſerint, Galloſque Oratores mandata Regia accepiſſe, ut cum Cæſareis conſentiant. &c. Tridenti XV. Januarii MDLXIII.

VI. *Ext. in MS. Car. Pii ſign. n.201.* Cum vero aliquæ Gallorum petitiones implicitæ eſſent cum controverſia, an Pontificia authoritas ſuprema in Concilium porrigatur, eam litem concordiæ alendæ ſtudio deſugiendam Legati ſenſere in literis ad Borromæum Card. IX. Januarii datis, ac XVI. Januarii aliis literis ſignificarunt agi de concordia inter Præſules, ut ſeſſio adeo expetita celebretur, eorumque diſſidia magnum offendiculum Populo Chriſtiano attuliſſe, cum adverſus Hæreticos mutua voluntatum conſenſione conjunctiſſimi eſſe debuiſſent, ac ſi dirimendum ſit concilium, providendum eſſe, ut Pontificis imperio dirimatur. *Ibid. p. 329. Ext. in MS. Card. Pii ſig. nu. 201. pag. 139.*

VII. His conſentiunt, quæ a Gabriele Palæotto referuntur, traditurque ab eo, ſubjecti canonis formulam compoſitam, non tamen ob motas controverſias promulgatam.

Canon VIII.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. MS. Fr. Car. Barb. ſign. nu. 24. pag. 255. *Si quis dixerit Beatum Petrum ex Chriſti inſtitutione primum inter Apoſtolos, eiuſque Vicarium in terris non fuiſſe, aut in Eccleſia non oportere eſſe unum Pontificem Petri Succeſſorem, & cum eo regiminis authoritate parem & in Romana Sede legitimos eius ſucceſſores ad hæc uſque tempora ius primatus in Eccleſia habuiſſe, omnium Chriſtianorum Patrem, Paſtorem, ac Doctorem non extitiſſe, plenamque poteſtatem paſcendi, regendi, & gubernandi univerſalem Eccleſiam a Domino noſtro Jeſu Chriſto in Beato Petro eiſdem traditam non fuiſſe, Anathema ſit.*

Hinc Seripandus, incipit, magnam ſpem offerri concordiæ & tranquillitatis, ſi occaſionem agnoſcant, certum autem periculum longarum diſſenſionem ſi eam amittant. Inde in quo ſtatu res ſint proſequitur, & quid ſibi cum Lotharingo convenerit. Prælati nonnulli primum reſpondent vereri ne deinde occaſio diſputandi de authoritate Sanctiſſimi noſtri aliquibus præbeatur, quod omnino fugiendum eſt. Legati omnes replicant, immo ſe ita cum Lotharingio conveniſſe, ne ullum hac de re verbum fiat, affirmaſſeque paratos illos eſſe non verbis tantum authoritatem Sanctitatis ſuæ tueri, ſed pro ea etiam ſanguinem, ſi opus ſit, effundere. Addunt alii; Hæc quæ in doctrina, & VIII. Canone adiecta ſunt, nec magni admodum facienda, cum ad primatum Petri ſpectent, qui ſatis per ſe, & authoritate concilii Florentini roboratus eſt: Legati replicant, verba hæc nuper adiecta multo ampliora eſſe, & quod cum poſt concilium Florentinum tot hæreſes contra primatum ſint exortæ, opportunum maxime erat illas evellere. Et præterea, cum hic bona pars Prælaturum Galliæ interſit, qui Baſileenſe Concilium adverſus Florentinum ſemper extollant, atque concilium Summo Pontifici ſolent præponere, hinc nunc opinionem illam maxime labefactandam, & occaſionem tam præclaram nullatenus amittendam. Inſtabant adhuc alii S. D. N. qui eſt in poſſeſſione per tot Sæcula ſui primatus, non eſſe noſtris diſputationibus agitandum, & hæc omnino effugienda. Verum replicatum fuit hæc nunc diſputanda, atque maxime æquum videri, ut cum de dignitate Epiſcoporum ſit dicendum, Sedi etiam Apoſtolicæ ſuus honor tribuatur.

His ſublatis de VII. Can. triplicique eius formula, plerique ei aſſentiebantur. Alii potius verebantur ne Hiſpani, & Galli eos reiicerent. Sed adhuc, & ex noſtris nonnulli varia eis, & adeo ſcrupuloſe obiiciebant, ut Seripandus magna vehementia nonnulla replicaverit, inquiens, Omnia munda mundis eſſe, & Spiritum Sanctum hanc prærogativam noluiſſe, quin eius verba poſſent prave detorqueri, cum Hæretici etiam Sacram Scripturam proſcindant; non ita igitur ſtrictim, & anguſte hæc indaganda. Idem & alii Legati præſertim, quod in fine doctrinæ apparebat Canones, tanquam doctrinæ appendices ad eam prorſus referri, idcoque ſecundum illius ſenſum accipiendos. Legati deinde per auditorem hæc perferri ad Lotharingum jubent. Et infra.

Galli Oratores maxime, commoventur, quaſi dedita opera inſerantur illa verba Univerſalem Eccleſiam, *ne Papa ſupra concilium eſſe oſtendatur, quod ſe nunquam laturos aiunt, miranturque Legatos hæc verba excitaſſe. Legati per auditorem* VIII. *Act. Conc. Trid. Gabr. Pal. MS. Car. Barb. ſig. n. 24. pag. 257.*

illis

illis renuntiant a ſe iſta non proficiſci, ſed Cardinalem Lotharingum, qui in conciliandis Patrum animis operam ſuam interponebat, has ad eos difficultates a quibuſdam Patribus inventas attuliſſe, quibus ipſi reſponſum breviter dari curant, omniaque cum illis aperte communicanda duxerunt, non ut quidquam his verbis moliantur. Oratores reſpondent, ſe habere in mandatis a Rege, ut nullo pacto hanc fieri iniuriam Gallicanæ Eccleſiæ patiantur, quæ non admittit Papam eſſe ſupra concilium. Cæterum in reliquis omnibus ſe authoritati ſupremæ Papæ, ut quivis alius, tribuere. Auditor nonnulla ex tempore replicavit de ſumma Romani Pontificis in omnes poteſtate, ſed quoniam longius ſpatium ea res requirebat, addidit, multos Patres, & peritiſſimos affirmare, ea verba nullum præjudicium afferre eorum opinioni, quoniam intelligi poſſunt de Univerſali Eccleſia diſtributive, quatenus ad ſingulares Eccleſias refertur, non autem collective, prout in Synodo reperitur, hac enim ratione dixerat ei Lotharingus ſe convicisſe Prælatos ſuos Gallos, ut iis verbis aſſentirentur. Verum Oratores in eo acriter perſiſtere, ut omnino tollantur ea verba, alioquin vereri ſe lapidibus obruendos, ſi in Galliam hac opinione recepta revertantur.

De Papæ auctoritate magna orta controverſia.

Paulo poſt Legati Senogallienſem, & Auditorem, rurſus ad Lotharingum mittunt, ut eo authore Galli a priſtino conſilio avertantur. Is repetit, Oratoribus conſtitutum, nulla prorſus ratione pati, ut dicatur Papa Rector Univerſalis Eccleſiæ, alioquin paratos eſſe palam proteſtari, cum ſe nominatim mandatum non ſolum a Rege, ſed etiam a centum viginti Prælatis Gallicis habere dicant, ne verbis hujuſmodi, quæ receptæ in Galliis opinioni, & ſcholæ Sorbonicæ, de authoritate concilii ſupra Papam refregantur, ullatenus aſſentiantur: ſe autem nunquam exiſtimaſſe, illis adeo explicite hoc authoritate Regia iniunctum fuiſſe. Ait præterea repugnare eos quoque, ne dicatur Epiſcopos vocatos a Papa in partem ſollicitudinis, niſi res prius a Theologis diſputetur, hac tamen de re eos ad proteſtationem non deſcenſuros, ſed diſputationem tantummodo aperte non petituros.

IX. Hæc ubi ad Patrum multorum, & præcipue Luſitanorum aures perferuntur, qui ſe Pontificiæ authoritatis ſtudioſiſſimos in Synodo ſemper oſtenderunt, aligit ſtatim eorum Orator duos, quos ſecum Regio nomine deduxerat ſacrarum literarum ac iuris Pontificii doctrina inſignes viros Didacum de Payva, & doctorem Cornelium, qui coram Oratore Gallo Lanſaco cum eorum Theologis Gallicis congrediantur, ac Summum Pontificem Rectorem Univerſalis Eccleſiæ jure appellandum, diſputando tueantur. Id ipſi egregie aggreſſi, cum multorum aliorum concurſu facto, accenſiſque utrinque contentioſiſſime ſtudiis, in vanos clamores exiret diſputatio, ſoluto congreſſu eadem poſtea literis mandarunt, quæ omnibus Patribus innotuerunt. Extant de his literæ Caroli Vicecomitis ad Borromæum Cardinalem, cui & aliis literis addidit Lotharingum Cardinalem oppoſuiſſe, nunquam Gallos conſenſuros, ut verba Univerſalem Eccleſiam in doctrinæ ſeria inſererentur. Illuſi nempe erant Galli falſa interpretatione decreti Concilii Conſtantienſis, in quo de Pontifice ambiguo actum erat, quem ſubeſſe Concilio exploratum eſt: obtrudebant etiam Conciliabulum Baſileenſe, quod poſt tranſlationem a ſchiſmaticis perfidis habitum fuerat, eaque verba, quibus Pontificia authoritas in Univerſalem Eccleſiam illuſtrabatur, pro bono pacis & concordiæ tollendo contenderunt: nolebant enim præiudicium afferri opinioni illi, qua concilii authoritatem Pontificiæ anteponunt. Scripſit etiam faſſum eſſe Pariſienſem Epiſcopum, Pontificem Univerſalis Eccleſiæ moderatorem ac rectorem, cui Ebroicenſis ſubjecit, intelligere Sorbonicos Doctores disjunctive, non collective; at eo prudentior Præſes Ferrerius in Congregatione habita XI. Februarii, poſt lectas Regias literas, quæ XVIII. Januarii ſcriptæ fuerant, de Pontifice, hæc verba protulit. In Univerſalem Eccleſiam plenam habens poteſtatem.

Ext. in mſ. Vallic. p. 164.

Car. Vicecom. in lit. ad Car. Borrom.

Ib. p. 345.

Ib. p. 172.

Retulit decima nona Februarii Cardinali Borromæo idem Vicecomes profiteri omnes Pontificis authoritatem protendi ſupra Eccleſiam univerſalem, at Gallos contendere Eccleſiam congregatam authoritate in ipſum Pontificem pollere: addidit in aliis literis XXV. Februarii datis multas de ea re Congregationes habitas, ac Doctorem Cornelium illuſtraſſe Pontificis authoritatem multis argumentis, atque oſtendiſſe, antiqua Concilia ſteriſſe authoritati Pontificis, inter quæ concilium Chalcedonenſe ſequutum eſſe authoritatem Papæ Leonis, eumque nuncupaſſe œcumenicum, ſive Paſtorem Eccleſiæ Univerſalis. Cum autem Theologi Galli affectarent Eccleſiæ poteſtatem amplificare, Pontificiamque imminuere, nec aſſentirentur in decreto verba Univerſalem Eccleſiam inſeri, Lotharingus Cardinalis in Congregatione dixit, nolle Gallorum Regem, nolle Cæſarem Pontificiam authoritatem oppugnari, ſed diſciplinam Eccleſiaſticam graviſſime conſtitui, ut a Vicecomite II.

MS. Car. Jo. Bapt. Spad. p. 177.

Ib. p. 177.

Ib. p. 187. & 175.

Ib. p. 191.

Mar-

Ib. p.207. *Martii Borromæo Cardinali relatum eſt. Conqueſtus vero eſt Pontifex apud Ferdinandum Cæſarem Gallos non aſſenſiſſe, ut verba* Univerſalem Eccleſiam *in decreto ponerentur, ac multorum Conciliorum authoritates ordine digeſtas rem confirmantes recenſuit, quas a Cæſare Cardinali Lotharingo propoſitas, & a Cardinale oſtenſas Gallis Theologis, ut expendant an vero ſenſui conſentiant, ac quinque Congregationes modo ea de cauſa habitas, retulit Vicecomes in literis medio Martio ad Carolum Borromæum Cardinalem datis. Addidit etiam Epiſcopum Quinqueccleſienſem eu mandato Cæſaris peroraſſe in verba Concilii Pontificiam aſſerentis poteſtatem, ac multas in ſcriptis ſententias pro Pontificis, & Conciliorum authoritate oſtendiſſe, illique Granatenſem ſubjeciſſe, de his non agendum cum Hiſpanis, qui concilium Florentinum ſanctiſſime colant, ſed cum Gallis iis, qui illud non admittunt.*

X. *Percuſſos ſane horrenda cæcitate conſtat eos, qui Florentinum Concilium non admittunt, [in quo Pontifex cum tot Latinis, & Græcis præſulibus, ac præſente Græcorum Imperatore interfuit, conjunctionemque veterem cum Græcis, cum Armeniis, cum Jacobitis, cum Æthiopibus redintegravit,] atque Baſileenſe Conciliabulum amplectuntur, quod ab uno tantum Pſeudocardinali, & en Epiſcopis circiter decem ad diſcindendam nefario ſchiſmate Eccleſiam conflabatur, ut ſuis locis illuſtratum eſt. Quam vero male ii Galli doctores meriti ſint de Regibus Galliæ, patet en funeſtis eorum operibus, nam cum Alphonſus Rex Aragonum odio Eugenii IV. qui Gallicas partes tuebatur in Neapolitano Regno, ſeditionem in Baſileenſi Concilio concitaret, Turonenſis Archiepiſcopus Gallici nominis proditor factioni adverſus Eugenium adhæſit, en qua diſcordia Galli Neapolitano Regno depulſi ſunt. Deinde Baſileenſis Conciliabuli decretorum tuendorum ſpecie incitatus eſt a perfidis nonnullis, veriſſimis Gallicæ gloriæ hoſtibus Ludovicus XII. adverſus Julium II. eaque de cauſa Galli Inſubriæ, & Liguriæ Principatibus, Regnoque Navarræ exciderunt; en quibus conſtat eos de Gallico nomine peſſime meritos, qui Baſileenſe Conciliabulum tuentur, cum illud etiam Carolum VII. & Ludovicum XI. inſectatos, ſuis locis demonſtratum ſit. Porro Sorbonica Academia vetus Pontificum authoritatem ardentiſſime tutata eſt uſque ad ſchiſma adverſus Urbanum VI. in quo ſchiſmate, ut ſe expedirent ab anathematiſmis Antipapæ Petri e Luna Pontificiam authoritatem oppugnarunt, ut en Juvenale Urſino conſtat: quorum argumenta adverſus ambiguum, non vero adverſus non ambiguum Pontificem valuerunt, ut alias oſtenſum eſt. Quod ſi Verdunenſis Epiſcopus interrogatus cur a Gallis Florentinum Concilium pro œcumenico non haberetur, reſpondit, Quod in eo tantum Itali præſules cum Orientalibus antea Schiſmaticis interfuiſſent, en hoc ſane reſponſo patet, multo minus habendum pro œcumenico Baſileenſe Conciliabulum, cui poſt translationem multo pauciores interfuerint, ac falſiſſime jactatum ab iis Univerſalem repræſentatam Eccleſiam atque impie & imperite in nonnullis editionibus inter alia Concilia œcumenica ea Acta inſerta fuiſſe, ac circumferri, quibus indocti illuduntur.* Ib. p. 262.

At Gallis Theologis opinionem ſuam pertinacius propugnantibus, Legatos Cardinales ad eos in concordiam redigendos ſtudia convertiſſe, narrat Gabriel Palæottus. *Legati autem, cum hæc quotidie increbreſcere, magiſque implicari animadvertunt, accerſunt Patriarcham Hieroſolymitanum, Hydruntinum, Roſſanenſem, Tarentinum, Rheginenſem, Lancianenſem, Mutinenſem, Albiganenſem, Senogallienſem, Veſtanum, Neocaſtrenſem, Parmenſem, Vintimilienſem Auditorem, Advocatum, Promotorem, narratoque ſtatu rerum mandant eis, ut quod opportunius duxerint, accurate cogitent, ad eoſque referant. Interim literæ eu Urbe nuntiarunt, ut ſi aliter res ſedari nequeat, loco verborum illorum* Univerſalem Eccleſiam *dicatur* Univerſas Eccleſias, *aut* Chriſtifideles, *aut* Eccleſiam: *cæterum verba etiam aliquot alia mutarunt, ne deſumpta, en Concilio Florentino videantur; etenim ſi en forma verborum illius Concilii hic canon componeretur, prout antea factum erat, tunc abſurdum videbatur hæc ſola verba* Univerſalem Eccleſiam, *invertere. Igitur evitandi hujus incommodi cauſa placebat, ut ſenſus idem aliis tamen verbis retineretur; reliqua prudentiæ Legatorum committebantur.* XI. Gabr. Pal. in actis mſ. Concil. Trid. Ext. in mſ. Franc. Car. Bar. ſig. n. 24. p.258. Act. Concil. Trid. MS. Fr. Car. Bar. ſig. n.24. p.258.

Verum Galli adhuc in eo vehementer perſiſtebant, ut nihil hac de re prius ſtatueretur, quam diſputatio publice proponeretur, alioquin graviter ſe læſos iri oſtendebant, cumque eis obiiceretur, jam id in concilio Florentino definitum, ipſi non verebantur Concilium id ſchiſmaticum appellare. Obcœcatos hac craſſiſſima ignorantia ex illius concilii hiſtoria a nobis ſuo loco demonſtratum eſt. Et cum replicaretur, immo in concilio Lateranenſi ſub Leone X. omnes ſtatus Galliarum approbaſſe concilium Florentinum, dicebant ipſi Univerſitatem Pariſien-

ſien-

Digitized by Google

ſienſem ſemper reſtitiſſe. (Quaſi vero concilia illa œcumenica deſinant eſſe œcumenica, ac fiant irrita, niſi Academia Pariſienſis iis aſſenſerit, ac non potius Academia Pariſienſis rea ſchiſmatis tunc fuerit ſi reſiſtere auſa ſit, vel Galliarum præſules Academiæ illi ſint obnoxii) ideoque non præeunte diſputatione hæc nequaquam ab ipſis recipienda. Quo circa ut hæc majori adhuc maturitate indigere viderentur, reſpondent Legatis Prælati illi, quibus conſultandi munus datum fuerat, commodius videri ut Seſſio in ulteriorem diem protrahatur, interimque ſedandis his controverſiis opera omnis adhibeatur, ac tantiſper de abuſibus Ordinum, ac ſacramento Matrimonii, ſi placebit, agatur. Quod quidem, tum Legatis, tum Lotharingo, ac Madrutio, mire probatum fuit, præſertim, quod cum Lotharingus vere omnia conatus fuiſſe diceretur, ut Gallos flecteret, quamvis Oratoribus ipſis, & Epiſcopis, & Theologis minoribus Gallicis refragantibus nihil effeciſſet, ſpes tamen noſtros non deſerebat, illos ab eodem Lotharingo commodius mitigari poſſe; ſed & ille, cum nova quotidie diſcordiarum ſemina ſpargerentur, ſuſpicatus, ne eo nomine ab aliquibus apud Sanctiſſimum in culpam vocaretur, literis ſuis ad eundem rei totius progreſſum proſequitur, rogans etiam illius Sanctitatem, ut verba illa de *Univerſali Eccleſia* omitti prætermitteret quibus Gallica Natio vehementer perturbatur, nec afflictionem addi afflicto, benigne patiatur. Opinatus eſt quoque Cæſarei ſigilli Præfectus expungenda e decreto verba *Univerſalem Eccleſiam*, ne lis de poteſtate Pontificis ſuprema in concilium agitaretur.

Carol. Viecom. in lit. ad Car. Borr. Ext. in mſ. Card. Jo. Bapt. Spad. pag. 200.

XII. XVIII. Januarii habita eſt Congregatio, in qua Cardinalis Lotharingus queſtus eſt, multa Romæ fieri contra conciliorum decreta, atque etiam adverſus Tridentini authoritatem, cum Pontifex duos Cardinales jure ſuo renunriaſſet, hanc enim fuiſſe querelarum cauſam illuſtrat Gabriel Palæottus.

MS. Fr. Card. Bar. Auctore Gab. Palaot. p. 308. Aſtulph. Servant. in actis Card. Leg. Card. Pii Gabr. Palaot. to. 2. initio ex Bibl. Car. Pii. Act. Conſ. 6. Jan. MS. Car. Spad. ſig. n. 134.

Literæ eu Urbe ſatis improviſo nuntiant duos Cardinales die feſto Epiphaniæ a Papa creatos fuiſſe Fridericum Gonzagam nepotem Mantuani, & D. Hernandum filium Ducis Florentiæ. Hæc res, valde omnium animos perturbavit, nam pendente concilio, in quo de ordinanda Eccleſia quotidie tanta ſeveritate agitur, nemo exiſtimaſſet, nulla neceſſitate urgente duos Cardinales, quorum alter ætate annorum octodecim, alter undecim eſſet, eligi debere. Qui Papam tuebantur, ajebant, eum non ſolum exemplo Pauli III. & Julii III. voluiſſe pendente concilio Cardinales promovere, ne Pontificia poteſtas concilio ſubjecta videretur, verum etiam, ut Ducem Florentinum mœrore ſublevaret, cui nuper filii duo, alterque ex iis Cardinalis, & ſimul uxor ejus Duciſſa obiiſſent. Hac occaſione, & Gonzagam additum in gratiam Cardinalis Mantuani, qui cum veteribus calumniis circumventus abdicandi ſe ab hac Legationis munere interdum ſibi facultatem dari poſtularet, voluiſſe nunc Papam, & ſi non nihil alias de eo ſuſpicari viſus fuerat, nunc tum re certius comperta, hac dignitate, dudum ab eo Nepoti ſuo expetita, illius animum adverſus inanes voculas vulgareſque rumores munire.

Gabr. Palaott. in act. Conc. Trid. mſ. Franc. Card. Barb. & mſ. Car. Pii to. 2.

Addit Aſtulphus Servantius a decima octava Januarii, uſque ad ultimum diem nullam fuiſſe coactam Congregationem ob graviſſima Præſulum diſſidia, quorum pars contendebat agendum de juriſdictione Epiſcoporum, diſceptandumque de Pontificis authoritate, at partem aliam longe ampliorem acerrime adverſatam quod iniquum diceret, revocare in dubium authoritatem Vicarii Chriſti, adeo certam, firmamque, atque a tot conciliis, & ſanctis Patribus comprobatam, nullaque ratione aſſenſiſſe, ut de ea lis moveretur.

Act. Trid. per Aſtulph. Servantium 18. Feb.

Obortam etiam dicit aliam gravem controverſiam inter deputatos Præſules, quibus præerant Lotharingus, & Madrutius Cardinales, de reformando reſidentiæ decreto, flagitante eorum parte, ut declararetur, quo jure ad reſidendum obſtricti eſſent Epiſcopi, an Divino, an poſitivo a Pontifice ſancito, eaque de cauſa Granatenſem, atque Hydruntinum acerbis inter ſe verbis certaſſe; quæ vero ea fuerint, retulere Cardinales Legati Cardinali Borromæo, dixiſſe in Congregatione Granatenſem, Eum qui diceret non eſſe præcepti Divini, ut Epiſcopi paſcant Gregem, & munera Epiſcopalia exerceant, hæreſim aſſerere: cum vero Hydruntinum his verbis innueret addidiſſe, quempiam dicere poſſe hæreſim, non tamen Hæreticum eſſe. XIII.

De reſidentia magna oritur quæſtio.

Card. Leg. ep. 234. 24. Jan. 1563.

Plura eo argumento docte, & pie diſceptata fuere, ex quibus hæc a Gabriele Palæotto delibanda videntur.

Quinquecleſienſis dixit. Triplex eſt reſidentia. Prima ſuperſtitioſa, ut quidam ſcrupuloſi ajunt, ita ut nec majori charitate urgente, nec ex cauſa obedientiæ, aut neceſſitate Eccleſiaſtica velint abeſſe, ut etiam Segobienſis, & Cardinalis Lotharingiæ adverterunt, dico igitur hanc eſſe juris ſuperſtitioſi. Secunda eſt Hypocritica, ubi quis reſidet, ut gregem tantum ton-

deat, mulgeat & omnia expilet, & iſta eſt juris diabolici. Tertia naſcitur ex re ipſa, quod eſt vere, & fideliter paſcere, & excluſis legitimis cauſis, ut exemplo, prædicationibus, Sacramentis erudiat populum, & hanc, ſi dicerem non eſſe ex jure Divino, viderer mihi parum fidelis eſſe; atque hoc vocabulum reſidentiæ licet non reperiatur in ſacris literis, res tamen ipſa ſatis invenitur, prout Purgatorium, confeſſio auricularis, Trinitas, conſubſtantialis, Miſſa, & ſimilia. Sicuti igitur de auriculari confeſſione in eodem modo concilio cautum eſt, eſſe de jure Divino ex neceſſaria conſequentia, non video, cur non idem & in reſidentia ſit dicendum, nam & praxis Eccleſiæ, ad quam ſemper confugiendum eſt, id docet, quæ recens conſecratis Epiſcopis præcipit, Vade, & prædica Populo, *igitur niſi legitime impeditus ſit, utique jure Divino tenetur.*

Secunda propoſitio, an hodie expediat declarari dubium facit primo, quia tot annis mille quingentis ſexaginta duobus nihil unquam tale ſtatutum. Secundo quia aditus aperitur Hæreticis ad oppugnanda decreta Eccleſiæ. Tertio quia diminuit jus Papæ, ne poſſit diſpenſare ſuper reſidentia; hanc rationem Epiſcopus, qui concionatus eſt, ne declararetur reſidentia juris Divini afferens hæc addidit. Quid crebrius nobis Hæretici objiciunt, quam Pontificis noſtri Maximi ſanctiones, tanquam humanas non æſtimandas, Divinas vero voces ſolum amplectendas. Parumne eſt, ut hæ Hæreticorum in Eccleſia Catholica calumniæ Concilii œcumenici auctoritate videantur comprobari? &c. Quarto non tenetur Concilium declarare omnes veritates, ſed tantum, quæ controverſæ ſunt inter Hæreticos. Quinto quia jus Divinum æque in omnibus eſt retinendum, ſed variæ ſunt Eccleſiæ, in quibus non poſſunt Paſtores permanere ob injurias ſæcularium & quia neceſſarii ſunt Epiſcopi in conſiliis Principum pro utilitate Eccleſiæ, & alias ob multas cauſas.

Verum & in contrarium, quod immo expediat illud. Primo, quia eſt neceſſario reformatio maxime hoc tempore, & in hac re. Secundo, quia in deploratiſſimis rebus confugiunt Medici ad extrema remedia, ſic hoc tempore ad jus Divinum recurrendum, cum alia non poſſint. Tertio, quia Principes ita ceſſabunt ab injuriis, cum videant jure Divino hoc ſtatutum. Quarto quia non poteſt id amplius omitti abſque maximo ſcandalo, & Populi expectant, an ſimus juſti Judices in cauſa noſtra, &c.

Ex Conc. de reſidentia. Addidere etiam nonnulli inductam fuiſſe nimiam licentiam, ut Præſules in Regum & Principum Aula verſentur, ut ambitioni aut voluptati ſuæ lenocinentur, eamque ut multorum malorum cauſam excindendam.

Hactenus inquiebant *qui aulas Pontificum, & Regum ambitionis, aut voluptatis cauſa ſunt ſequuti, id forte ſibi licere exiſtimabant, quod inde non expellebantur, nec errare, quod non plectebantur. Ita factum eſt, ut dum quiſque ſibi quod alteri, licere putat, omnes pariter de via deceſſerint, quodque exemplo faciebant, id jure etiam ſe facere arbitrarentur, nunc cœleſti hac lege promulgata omnes errorum tenebræ diſjiciuntur, nullusque colludendi, connivendi, titubandive angulus relinquitur, nam ſi homicidas, ſi fures, ſi raptores Magiſtratus de medio tollunt, quod divina lex, cujus miniſtri ſunt, in eos jubeat animadverti, nec Principibus quidem licebit ſuſtinere, ut vagi, circumforaneique Epiſcopi ſibi ante oculos verſentur, ſed eos ſtatim ad ſupremum Eccleſiæ antiſtitem deferent, quandoquidem hoc juri Divino intelligunt repugnare. In aliis legibus dubitare quiſquis poteſt, ne aut calliditate aliquando eludantur, aut deſuetudine tollantur, aut temporis injuria aboleantur. At Divinum jus quacumque fraude perverti, aut temporis curſu imminui, aut exquiſitis ullis artibus non poterit violari.* Inſtitiſſe Hiſpanos Præſules acerrime, ut reſidentia juris Divini promulgaretur, referunt Cardinalium Legatorum literæ prima Februarii ad Carolum Borromæum Cardinalem datæ. *Ext. in mſ. Card Puſig. n. 201.*

XIV. Ultima Januarii Marcus Antonius Bobba Auguſtæ Prætoriæ Epiſcopus Orator Emanuelis Philiberti Ducis Sabaudiæ in generali Congregatione exceptus eſt, atque ab eo ſubjectæ literæ Ducales exhibitæ fuerunt.

Sacroſanctæ œcumenicæ Synodo Tridenti in Spiritu Sancto congregatæ.

Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Patres in tanta rerum omnium perturbatione, in qua totus Chriſtianus Orbis periclitatur, illud nobis, ut certiſſimum, ita unicum remedium, quod ab iſtius Sacroſancti Concilii diu deſiderata definitione dependet, relictum eſſe videtur. Reliquæ enim omnes, quæ huic morbo adhibentur, medelæ, vulnus potius exacerbare, quam obducere dignoſcuntur. Quare & Pontifici ſummo, qui hoc tam ſalubre medicamentum adhiberi voluerit, & vobis omnibus, qui veſtra opera, diligentia virtute in hanc rem prorſus incumbere, & pro religione tot labores ſuſtinere non recuſatis, maximæ ſunt agendæ gratiæ; Chriſtianis vero omnibus ſummopere gaudendum, quod religione ſuo priſtino candori

Aſtulph. Servant. in Diar. Concil. Trid. mſ. Franc. Car. Bar. ſig. num. 1109. p. 107. Ext. in act. 7. Seſſ. MS. Arc. Vat. ſig. n. 3252. p. 195.

Philiberti Sabaudiæ Ducis Orator recipitur.

dori prorſus reſtituta, & omnibus erroribus diſpulſis viam quam ſequantur, veritatis, minime ſint ignaraturi. Mihi quidem nulla res gratior, nec deſiderabilior obvenire poterat, tum totius Reipublicæ Chriſtianæ cauſa, tum etiam populorum meorum, ut quos a bellorum anfractibus Divino munere liberatos mea magna lætitia conſpicio, eos etiam animarum pace fruentes majore cum lætitia intelligam. Quod ſi ſerius ad vos Oratorem, & Procuratorem meum, qui mos omnibus Catholicis Principibus eſt antiquus, deſtinavi, id facile mihi a vobis condonatum iri exiſtimo, ſi varia, atque eadem gravia negotia, quæ me hactenus totum occupaverunt, conſiderare non dedignabimini. Nunc, cum primum licuit, Reverendum Epiſcopum Auguſtenſem iſtuc mittendum curavi, qui & Oratoris, & Procuratoris mei munere apud iſtam Sacroſanctam Synodum fungatur: ab eo intelligetis, & quanto in periculo conſtituti ſimus, & quo teneamur deſiderio conventum hunc veſtrum unanimi conſenſu ad totius Orbis Chriſtiani quietem, & ad Catholicæ religionis augmentum perfici, qua denique afficiamur voluntate, veſtra decreta, veſtraſque definitiones, quantum in nobis fuerit, omnibus favoribus proſequi, & adjuvare, ut quod a vobis Spiritu Sancto cooperante determinatum fuerit id a nobis pro virili noſtro ſinceritate executioni demandetur. Valete Taurini Kalendis Januarii MDLXIII.

Illuſtriſſimarum, & Reverendiſſimarum veſtrarum Dominationum obſequentiſſimus filius Dux Sabaudiæ.
Emanuel Philibert.

XV. Lecta deinde eſt formula mandati ab eodem Duce eidem Marco Antonio Bobbæ Epiſcopo Auguſtenſi Oratori dati Ripolis prima Januarii ejuſdem anni, qua perlecta memoratus Epiſcopus inſigni oratione, quam apud Labbè invenies, Ducis Sabaudiæ conſtantiſſimam in defendenda religione pietatem, ſtudiumque flagrantiſſimum, nec non quantis periculis cinctus eſſet ab hoſtibus fidei, expoſuit, cui nomine Synodi hoc reſponſum redditum eſt.

Reſponſum Sanctæ Synodi in admiſſione Oratoris Illuſtriſſimi Domini Ducis Sabaudiæ.

Reverendiſſime Domine, ac Illuſtris Orator. Multæ ſunt, & quidem graves rationes, quæ Sanctæ hujus œcumenicæ Synodi animum, & voluntatem excitare debent de ea omni diligentia perſequenda, & juvante Domino perficienda, quæ ſumma bonorum omnium approbatione inſtituit; hoc enim Chriſtianæ Reipublicæ afflicta ſane & miſera conditio poſtulat, fidelis populus non ſolum expectat, ſed etiam flagitat, charitas ſuadet, & Sanctiſſimi Domini noſtri Pii IV. Pontificis Maximi ſumma authoritas ſuo jure expetere videtur. Verumtamen ſpes illa, quæ in dies major bene gerendæ rei oſtenditur, ita ejus ſtudium commovit, ut ſua ſponte ſatis incitata nullius cohortatione indigeat; nam ut omittamus ejus benignitate, in cujus manu corda ſunt Regum, factum eſt, ut præter omnium opinionem pax inter Chriſtianos Principes conſtitueretur, ſine qua aut generale concilium cogi, aut de eo convocando, ne cogitari quidem ullo modo poterat; cum Sancta Synodus animo repetit, quæ deinde conſequuta ſunt, in maximam ſpem adducitur fore, ut Deus Sanctæ Eccleſiæ calamitates miſeratus laborum ſuorum exitum afferat, quem omnes optant. Ac primum quidem illud mirum videri debet tantum brevi temporis ſpatio ex remotis, & disjunctiſſimis locis Patrum concurſum factum eſſe, deinde poſteaquam de graviſſimis rebus agi cœptum eſt, quamvis in deliberando nonnullæ interdum, & variæ diſputationes orirentur, quod alia ratione veritas ſatis elucere non poſſet, tamen in decernendo ſumma inter omnes, & vere Chriſtiana conſenſio nunquam defuit. Præterea in quo omnia fere eſſe poſita videntur, tanta Catholicorum Principum alacritas, tam propenſa in orthodoxam fidem omnium voluntas, tanta animorum conſpiratio, tot honeſtiſſimis legationibus declarata eſt, ut hoc veluti certiſſimum conſtituendæ Eccleſiæ pignus a Deo immortali ſacroſancta Synodus habeat. At vero inter cæteros maximi nominis Principes, cujus ſe vel dignitate ornari, vel pietate, & opibus plurimum juvari poſſe ſibi perſuadet, quanti facere debeat Emanuelis Philiberti optimi & fortiſſimi Sabaudiæ Ducis clariſſimum nomen, atque authoritatem, multo notius eſt, quam ut pluribus verbis demonſtrari oporteat. Ut autem multa paucis comprehendantur, ſatis illud argumento eſſe poterit, quod Dux veſter nobiliſſimi generis ſplendorem, ditionis amplitudinem, ſummam bellicæ artis, & cæterarum virtutum gloriam ita cum veræ pietatis & religionis ſtudio conjunxit, ut ſimul regnandi, & Catholicæ fidei defendendæ initium fecerit. Itaque Reverendiſſime Domine, vel quod ejus Principis perſonam geris, in quo Sancta Synodus multum præſidii poſitum eſſe jure optimo exiſtimat, vel quod te iis virtutibus ornatum eſſe intelligit, quæ tam gravi perſonæ, & cauſæ maxime conveniunt, & ſumma lætitia venientem excepit, & ea modo loquentem, quæ a pru-

Reſpondent Oratori Ducis Sabaudiæ.

denti Viro, & pietatis ſtudioſiſſimo expectanda erant, libenter audivit, atque in poſterum omnia benevolentiæ, & humanitatis officia, quæ nunc tibi prolixe pollicetur, re ipſa multo libentius præſtabit: mandatum vero tuum, prout juris eſt, benigno animo admittit.

XVI. Ineunte Februario, Ferdinandus Cæſar acto Germaniæ conventu, in quo Maximilianum filium ſucceſſorem ſibi in Imperio deſignaverat, ut ex propinquo Tridentinis actionibus, Patribuſque adeſſet, Oenipontem acceſſerat, oppidum ditionis ſuæ haud ferme plus centum millibus paſſibus a Tridento diſtans. Ad eum conveniendum ex omnibus maxime idoneus viſus eſt Jo: Franciſcus Commendonus, quem Legati Venetiis evocatum hiſce inſtructum mandatis, quæ poſtea Romam tranſmiſſa fuere, proficiſci extemplo jubent.

Ext. in mſ. Card. Spad. ſig. n.131.

Extr. ex Ital.

Legati Commendonum cum inſtructione ad Imperatorem mittunt.

Præfari in primis juſſus eſt amantiſſima officiorum verba, ac dein exponere validiſſime Imperatoriæ Majeſtati, ut ſi velit concilium optimum progreſſum, finemque ſortiri, quem quidem ipſam expetere tanquam primogenitum & advocatum Eccleſiæ, haud ambigendum, ea quæ ſpectant ad authoritatem Pontificis, prætermittat, cum Pontifex ſui muneris haud ignarus, nil eorum, quæ gerenda ſunt, prætermiſſurus unquam ſit, quod & jam magna ex parte provocavit in opus, ac in dies plura perficere, meditatur. Verum ſi quando viſum eſſet prudenti judicio Imperatoriæ Majeſtatis, ut aliqua ex iis, quæ Pontificiam authoritatem ſpectant, emendationi ſubiicerentur, ſuaderet Commendonus Imperatori, ut ipſemet cum Pontifice, remota alterius opera, hæc tranſigeret, neque ad Tridentinum Concilium, ubi ejuſmodi agitare, neque utile, neque conveniens, illa deferret. Non defuturum Pontificem ſuo muneri, ſi cum illo agat, cujus optimam mentem jam ſibi, cæteriſque ſatis ſuperque exploratam ſciebant. Legatos ipſos, ubi eorum opera Cæſar in hac re uti velit, paratiſſimos, ſe ſe exhibere, quibus perſpectiſſimum jam erat Pontificem, tum ſuapte prudentia, tum Religionis ſtudio nihil eorum, quæ peragere conſentaneum fuerit, prætermiſſurum. Commendonus igitur ad Cæſarem veniens ab omni illum cogitatione, ſi qua injecta illi fuerat, novandi aliquid, aut ſovendi alterius cujuſquam conſilia, quibus arbitria Patrum labefactari, aut ſcindi conſenſus, voluntaſque eorum poſſet, abduxit, & ſi quid incommodæ opinionis animo ejus inculcatum a ſuis hæſerat, feliciter evulſit. Quod quanto progreſſus Concilii commodo acciderit, illud documento eſt, quod cum Cæſar in articulis agitandis, iis ſe implicare vellet, quæ ad Imperatorem non ſpectabant, Cardinalis Seripandus cenſuerit a Pontifice edendum diploma, quo corruptelas omnes, ac vitia excindi velle teſtaretur, allato Pauli III. exemplo, qui Carolum Quintum nonnulla adverſus Sedis Apoſtolicæ authoritatem in conventu Ordinum Imperii anno milleſimo quingenteſimo, quadrageſimo quarto coacto decernentem graviſſimo diplomate corripuit.

MS. Car. Jo. Bapt. Spad. p. 175.

XVII. Interea Tridenti, cum rerum diſcutiendarum moles excreſceret, nec diſcrepantes inter ſe multorum ſententiæ in unam coire valuiſſent, ſolemnem Patrum conſeſſum prorogare iterum viſum eſt. Die itaque tertia Februarii Cardinalis Mantuanus coacta generali Congregatione, hoc, qui ſequitur, modo diſſeruit.

Prorogatio ſeptima Seſſionis VII. Tridentinæ ſub Pio IV. Pont. Max. ad XXII. Aprilis MDLXIII.

Verba Illuſtriſſimi Cardinalis Mantuani.

Angel. Maſſ. Secr. Concil. in Actis Congreg. ante ſeſſ. 7. ſub Pio IV. MS. Car. Vat. ſig. n.3212. & ex eo Aſtulph. Ser. in act. Conc. Trid. mſ. Fr. Car. Bar. ſig. 1109. pag. 108. Act. Conc. Trid. per Aſtulph. Servan.

Pervenimus ad diem Seſſionis, ſed non pervenimus ad concordiam, quæ ſeſſionem antecedere debebat. Nam cum magnus ille peccatorum noſtrorum cumulus ſublatus non eſſet, qui inter miſericordiarum Patrem, & nos intercedit, illius ad nos miſericordia deſcendere non potuit, qua conſenſio, quæ effuſa eſt ſuper Principes Eccleſiæ diſperderetur. Quare coacti fuimus cogitare de prorogandа Seſſione, idque faciendum erat vel ad breve, tempus, vel ad longum; ſi ad breve, conſiderabamus nos incurrere poſſe in oculas, & reprehenſionem hominum iniqua loquentium, quaſi nihil aliud agere ſciremus, quam differre Seſſiones; ſi ad longum timebamus, ne Dominationibus veſtris grave videretur, cum tamdiu ceſſando hic detineantur. Elegimus itaque tempus, quod nobis viſum eſt non ſupervacaneum, ſed eſſe, medium inter multum, & parvum breve & longum, in quo omnia, quæ mox ſubjiciam, tractarentur, illud vero fuit ab hac die ad feriam poſt octavam Reſurrectionis Domini, quæ erit XXII. Aprilis; interea coperemus ut tractarentur hæc. Primum ut colligerentur abuſus, qui irrepſerunt in ſacramentum Ordinis, & a Patribus mitterentur ad Secretarium, ut proponi poſſint; deinde ut Theologi diſputarent de his articulis, qui pertinent ad ſacramentum Matrimonii, ut a nobis præſtaretur quod a nobis promulgatum fuit in ſuperiori Seſſione, ut ſimile de Sacramento Ordinis, & Matrimonii ſimul decerneretur. Quod

Prorogatio ſeptimæ ſeſſionis.

ſi Dei

Digitized by Google

ſi Dei benignitas nos interea ex alto, ita reſpiceret ut omnia, quæ dixi, acta & tranſacta eſſent, patreſque inter ſe conveniſſent, tempus quod ſumptum eſſet contrahere poſſemus, & Seſſionem maturius habere. Hoc temporis ſpatium nimis latum alicui videri non poteſt, qui ſciat quot dies ponant Theologi in diſputationibus ſuis, & quot patres in dicendis ſententiis. Deliberent igitur Dominationes veſtræ, ut ſi tempus probabitur, dari poſſint die craſtina articuli Theologis, qui die Lunæ dicere incipient. Servabitur vero hic ordo. Mane dicent Theologi, & a prandio patres proponent abuſus de Sacramento Ordinis; ita ut ne punctum quidem temporis fruſtra conteratur.

Rogatæ dein Patrum ſententiæ, an condicta dies pro celebranda Seſſione grata haberetur, a majore parte fuit admiſſa.

XVIII. *Lit. Legato. Car. Trid. ad Card. Borrom. ſig. num. 1344. ep. 251.* Extrahendi autem Concilii inter alias illa ſæpe inerat cauſa, quod Epiſcopi ad alia, quam ad propoſita reſponderent, nec interrumpi poſſent, ne exoſa proteſtatione libertatem dicendi ſibi adimi quererentur, cum putarent Epiſcopi, ut Card. Lotharingus dixit, ſe in Regno ſuo modo verſari, ſæpe namque effrænata ſuperbia, libertas appetit apparere ac vitia virtutum ſpecie palliata blande quidem ſuperficie inchoant, ſed aſpera contrarietate perturbant. Cumque appetitæ oſtenſionis vis ad effrænationem locutionis impellit, quaſi ſub ſtudio conſulendi libido erumpit apparendi.

MS. Jo. Bapt. Car. Sp. p. 253. Lotharingus quoque Cardinalis expoſtulabat, quod graves in Romana Curia corruptelæ inoleſcerent, ac Romæ ſacerdotia traderentur Curialibus, qui non curent Eccleſias, ſed earum curam inopibus, atque imperitis Sacerdotibus committant; unde plurima Eccleſiarum excidia. Hæc tolerari ultra non poſſe. Duos jam fratres ſe pro Eccleſia Catholica pugnantes amiſiſſe. Commotum Lotharingi animum Carolus Vintimilienſis Epiſcopus lenire orſus, plures jam, reſpondit, corruptelas a Pontifice ſublatas; ad reliquas etiam ſuccindendas comparatum ineſſe animo; cæterum ne gravaretur recolere, quod olim Turrecremata in concilio Baſileenſi dixerat, *Tollendum eſſe abuſum, non uſum*, ſi ulterius promota non fuerit Eccleſiaſticæ diſciplinæ inſtauratio, non id piæ mentis defectui, ſed quod agendorum ordo ita exigeret, adſcribendum erat.

XIX. Feria V. 4. Februarii MDLXIII. propoſiti ſunt articuli de Sacramento Matrimonii, ut a Theologis minoris ordinis excuterentur.

I. Matrimonium non eſſe Sacramentum a Deo inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſiam invectum, nec habere promiſſionem gratiæ. *Aſtulph. Servantius in act. Concil. Trid. p. 108. Articuli Sacramenti Matrimonii.*

II. Parentes poſſe irritare matrimonia clandeſtina, nec eſſe vere matrimonia, quæ ſic contrahuntur, expedireque ut in Eccleſia hujuſmodi in futurum irritentur.

2. Claſſis Theologorum.

III. Licere poſt repudiatam uxorem cauſa fornicationis iterum contrahere vivente priore uxore, erroremque eſſe extra illam cauſam fornicationis divortium facere.

IV. Licere Chriſtianis habere plures uxores, prohibitioneſque conjugiorum certis anni temporibus ſuperſtitionem eſſe tyrannicam ab Ethnicorum ſuperſtitione profectam.

3. Claſſ. Theologorum.

V. Matrimonium non poſtponendum, ſed anteferendum caſtitati, ac Deum dare conjugibus majorem gratiam quam aliis.

VI. Licite contrahere poſſe matrimonium Sacerdotes occidentales, non obſtante voto, vel lege Eccleſiaſtica, & oppoſitum nihil aliud eſſe, quam damnare matrimonia, poſſeque omnes contrahere matrimonium, qui non ſentiunt, ſe habere donum caſtitatis.

4. Claſſ.

VII. Gradus conſanguinitatis, & affinitatis deſcriptos Levit. cap. 18. præcipue ſervari debere, non plures, neque pauciores.

VIII. Solum impotentiam coeundi, & ignorantiam contractus dirimere matrimonium, cauſaſque matrimonii ſpectare ad Principes Seculares.

Nona Februarii feria tertia excuti cœpti ſunt ii articuli a Theologis, atque Alphonſus Salmeron Hiſpanus primæ claſſis Theologus, idemque Societatis Jeſu a Summo Pontifice miſſus circa primum articulum, ita peroravit. XX.

Præmiſit aliud eſſe cæremoniam ſenſibilem in Sacramento Ordinis, aliud poteſtatem, quæ confertur, ita Sacramento Matrimonii, quod eſt conjunctio maris, & fœminæ inter legitimas perſonas, quæ non eſt conjunctio corporis, ſed animorum, alias inter Joſeph, & Beatam Virginem non fuiſſet legitimum matrimonium, unde dicitur una caro, & unus homo, & una perſona fictione juris poſitivi, non ratione

con-

conjunctionis carnis, ſed animorum; qui debent perpetuo ſimul permanere; per conſenſum enim traditur poteſtas alterius in alterum, quod eſt contractus matrimonii, qui contractus ita habetur ad copulam, ut cauſa ad effectum.

Item conſiderandum, quod matrimonium dicitur Sacramentum, cum ſit apud omnes gentes: eſt autem Sacramentum ea ratione, qua conveniunt ſigna ſenſibilia a Deo ordinata ad conferendam gratiam. Primus igitur articulus hæreticus eſt, nam matrimonium Sacramentum eſt, benedixit enim Deus Adam, & Evæ, quod tamen non dilucide probat, cum benedixerit etiam Deus piſces & cuncta animalia, id eſt ut multiplicarentur, & quod legitur etiam de verbis Angeli ad Tobiam, quæ loca non probant, cum alias eſſet Sacramentum veteris legis, non autem novæ, neque facit, quod Paulus dicit Mulier, quæ permanſerit in fide ſalvabitur per filiorum generationem, *cum aliæ mulieres ſi permanſerint in fide ſalvabuntur. Neque quod idem Paulus ad Theſſalonicenſes cap.* 5. Ut unuſquiſque ſciat vas ſuum poſſidere in ſanctificationem, *neque id habetur ex eo* honorabile connubium, thorus immaculatus, *quia contraponitur a Paulo matrimonium fornicationi, & alias in lege natura matrimonium fuiſſet Sacramentum.*

Probatur autem matrimonium eſſe Sacramentum ad Epheſ. cap. 5. Diligite uxores veſtras. Sacramentum hoc magnum eſt. *Item Paulus exhortatur dilectionem conjugis tribus modis, nam per pronomen* hoc *Paulus matrimonium intelligit, licet aliqui ut Methodius diſcipulus Auguſtini male intelligat de Sacramento Euchariſtiæ, qui ſenſus ab Eccleſia ignoratur. Aliqui dicunt intelligi de iis, quæ ibi ſequuntur, ut ſit myſterium magnum, ut Lutherus intelligit, qui intellectus reprobandus, cum rei non conveniat. Sancti vero Patres de Sacramento matrimonii intellexerunt, ut Ambroſius 5. ad Epheſ. & Theophilactus in eodem loco. Aug. lib. 1. cap. 21. de nupt. & concupiſc. Innocen. III. in epiſt. ad Epiſc. Atrebaten. & concil. Florent. Item eſt ita intelligendum, cum matrimonium ſit via ad intelligendam conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, eſt enim magnum Sacramentum, ut vir relinquat Patrem, & Matrem propter ſuam uxorem, nam in Novo Teſtamento matrimonium eſt quid Divinum, quod non erat in veteri.*

Reſponditque ad argumenta, quæ contra adducuntur. Verba Moyſi. Propter hoc relinquet, &c. *Verba illa ſignificare matrimonia omnia in genere. In Novo autem Teſtamento matrimonium eſt Sacramentum, quia ſignificat unionem Chriſti cum Eccleſia, & hac ratione gratiam confert;*

Et cum dicunt Paulum dixiſſe myſterium, &c. Reſpondeo idem ſignificare apud Latinos, quod Sacramentum. Et cum dicant matrimonium eſſe, quid publicum. Ergo reſpondeo omnia Sacramenta eſſe publica, & viſibilia, ſed continere ſecreta myſteria, quæ non apparent. Neque repugnat, quod aliqui Patres aliter locum illum intellexerint, cum unus locus Scripturæ plures poſſit habere ſenſus, ut facit de verbis illis, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

Quod ad Traditiones Concil. Carthagin. 4. cap. 12. Conſtan. ſeſſ. 15. Flor. & hoc Trident. Item Leo. ep. 70. ad Ruſtic. Innoc. I. ep. 9. Innocent. III. ad Epiſc. Atreb. Lucius III. cap. 9. ad abolendam de hæret. Martin. V. in Bull. concil. Conſtantien. Tertull. lib. 2. ad uxorem Auguſtin. lib. 1. de nuptiis, & concupiſc. & lib. adv. hæreſes hæreſi 90. in lib. Alterc. Synag. Bernard. ſerm. 60. & in vit. Malachiæ Epiſc. Hibern. Reſponditque ad argumenta contrariorum.

Primum cum dicunt matrimonium non habere materiam, & formam reſpondit, id eſſe falſum; eſt enim ratione generica Sacramentum, licet ſpecie differat ab aliis: conveniunt autem in una ratione univoca, Thomas enim inquit materiam, eſſe dationem dexteræ & annuli, & formam verba, vel ſi nutus interveniat loco verborum.

Cum dicunt non adeſſe miniſtrum. Reſpondit quoad Sacramentalia eſſe Sacerdotem, quoad eſſentialia ipſoſmet inter ſe conſentientes.

Idem cum dicunt quod alias non eſſet matrimonium, quod contrahitur per Procuratorem. Reſpondeo quod etiam in eo eſt vera ratio Sacramenti, nam licet ordinarie contrahatur per conſentientes, in caſu tamen ſit per Procuratorem.

Item, quod dicitur intervenit pecunia, ergo non eſt Sacramentum. Pecunia non datur pro Sacramento, ſed pro ſuſtinendis oneribus matrimonii, ut cum venditur calix conſecratus, vel Sacerdos locat operam ſuam. Et quod Dionyſius non meminerit hujus Sacramenti in Eccleſiaſtica Hierarchia. Reſpondeo, Dionyſium intendere ibi tenere Hierarchiam Eccleſiaſticam, ad quam non ſpectat hoc Sacramentum. *Act. Conc. Trid. per Aſtulph. Servan.*

Quoad articulum ſecundum de clandeſtino matrimonio, Lutherus ea matrimonia non rata eſſe aſſerit, clandeſtina autem dicuntur, quæ fiunt, abſque teſtibus ut Alex. Papa. Item quæ privantur ſo-

lemni-

lemnitatibus Eccleſiæ, ut Evariſtus cap. Aliter 30. q. 1. Item quæ fiunt abſque publicis proclamationibus, ut habetur in c. Cum inhib. de cland. deſp. An autem ſint legitima. Reſpondeo ſi reſpiciamus leges, quæ matrimonium præſcribunt, ſunt illegitima, quia contra eas contrahuntur. Si autem reſpiciamus eſſentialia matrimonii, ea rata, & firma ſunt, ut Gen. 2. Propter hoc relinquet, &c. *ubi non relinquitur, niſi conſenſus, &c. & Tobias contraxit inſcio parente. Nicol. I. cap. Sufficiat, 27. quæſt. 2. Chryſoſt. ſuper Matth. Iſidor. in cap. Tuæ Fraternitati de ſponſal. in quibus requiritur tantum conſenſus. Alex. c. Licet de ſponſa. duo, ac etiam Innoc. 3. & Alex. cap. Quod nobis, Euchariſt. in cap. Aliter in fin. Ambroſ. Ep. ad Siſinium & lib. 1. de Virginibus, & ab Eccleſia Romana uti rata & firma recipiuntur.*

Præterea eſt ibi materia, & forma, neque accidentia eſſentiam rei variant, neque omiſſione accidentalium Sacramenta minus conſtituuntur, & licet leges aliquando ſic contrahentes puniant, non tamen matrimonia invalidant, ſed debent contrahi ab iis, qui pervenerunt ad annos pubertatis, qui licet filii familias ſint, liberi tamen ſunt, neque a parentibus cogi poſſunt, niſi quatenus ratione compelluntur, nam conſenſus parentum nullus eſt, niſi conſenſus filiorum accedat, ut Hormiſd. decret. epiſt. declaratur, de qua in cap. Nullus 30. quæſt. 5. Et ſicut ſervus contrahere poteſt repugnante Domino cap. 1. de conjug. ſer. multo magis filii, cum major ſit poteſtas Dominorum in ſervos, quam parentum in filios. Reſponditque ad argumenta adverſariorum, ubi ſcripturæ teſtimoniis probatur, parentes dediſſe uxores filiis, ut Iſaac Jacob. Item reſpondeo Rebecchæ etiam conſenſum requiſitum fuiſſe, Vis ire, &c. *& tunc expediviſſe, ut uxores alienigenæ non caperentur. Eccleſia autem poteſt hujuſmodi matrimonia irritare, ut invalida, ſicut invalidare poteſt alios contractus, & prohibere gradus dilatare, & reſtringere quia materiam inhabilem reddit. An autem expediat id fieri, propoſuit ſcandala, quæ ex irritatione, & quæ ex invaliditate oriuntur, eaque attendenda ſunt, quæ majora ſunt, multaque ex utraque parte retulit, ſed judicium reliquit arbitrio Synodi.*

XXI. In proximis Congregationibus alii Theologi diſſeruere, utque ſpectantia ad hoc argumentum conjungamus, licet ordine temporis poſteriora fuerint.

Decima-ſeptima Februarii Congregatio habita eſt, in qua Petrus Sotus Ordinis Sancti Dominici Hiſpanus hæc verba fecit.

Ad tertium articulum, ſi licet dimiſſa uxore per fornicationem aliam ducere vivente priore uxore. Reſpondeo hæreticum eſſe, licet quæſtio hæc dubia aliquantulum in Eccleſia fuerit, unde Aug. cap. 8. de fide, & operibus dicit, in ea aliquem poſſe venialiter falli, Origenes ſuper Matthæum refert plures Epiſcopos permiſiſſe alterius conjugium. Aſtulph. Servant. p. 114.

Nunc autem hæc quæſtio in Eccleſia explicata eſt, ut nullo modo liceat alteram uxorem ducere, quod authoritatibus Sacræ Scripturæ comprobatum eſt. Paul. ad Rom. 7. ait Mulier vivente viro alligata eſt, ſi autem mortuus fuerit vir ejus, ſoluta eſt a lege. *Vivente igitur viro non licet aliam ducere, ut 1. Cor. 7.* Mulier alligata eſt legi quanto tempore vir ejus vivit, quod ſi dormierit vir ejus, liberata eſt, cui vult nubat. *Non igitur unquam licet vivente altero conjuge aliis nubere; Quæ verba clara eſſe Auguſtinus ad Pallentium docet, nam probatur Marc. 10.* Quicumque dimiſerit uxorem, & aliam duxerit mœchatur, *neque intelligendum dimiſſionem niſi cauſa fornicationis, cum Matth. 19. cap. juxta Marcum, & Lucam intelligendus ſit.*

Probatur idem a Paulo eod. 7. cap. 1. Cor. cum inquit, Non ego præcipio, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, remanere innuptam, *quod Paulus intelligit etiam quod cauſa fornicationis diſceſſerit, præſupponit enim cum cauſa diſceſſiſſe, ſcilicet ob fornicationem, cum alias id non liceat uxori ad libitum ſine cauſa diſcedere, quod etiam Paulus dixerat.* Nolite fraudare ad invicem, Et Mulier non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir; *præſupponit igitur mulierem cum cauſa diſcedere, quod non licet, niſi ob fornicationem, ergo cum dicit, quod ſi diſceſſerit, intelligit, ob fornicationem dimiſſa uxore non habet aliam ducere priore vivente: & cum Math. 19. Chriſtus dixit:* Excepta cauſa fornicationis, *loquebatur Phariſæis, qui uſi erant libello repudii, non ſic autem loquutus eſt cum Apoſtolis, ut referunt Marcus, & Lucas. Præterea cum matrimonium ſit Sacramentum, & vinculum ſupernaturale non ex natura, neque de libero arbitrio pendens, ſed indiſſolubile nulla ex cauſa diſſolvi poteſt.* Quod enim Deus conjunxit homo, non ſeparet. *Sacramenta enim obligationes quædam ſunt, Dei gratia, & ſigillo regio obſignatæ, quod nulli hominum diſſolvere licet, ut Aug. lib. 19. cap. 10. contra Fauſtum declarat, qua ratione baptiſmus non reiteratur. Matrimonium igitur*

gitur ſigillo Dei obligatum nulla hominum authoritate, nullaque cauſa diſſolvi poteſt, ut refert Aug. lib. 19. cap. 10. de bapt. & conjugio, cum ait. Hujus Sacramenti res eſt, ut conjuges inſeparabiliter vivant, & lib. 2. cap. 5. de adulterinis conjugibus, cum dicit: Excommunicatum autem perſeverantem in ea excommunicatione non amittere baptiſmum, ſic nec conjuges per fornicationem amittere vinculum matrimonii, ut idem Hieron. in 19. Math. & in Epitaphio Fabiolæ: & B. Thomas ſuper his verbis Excepta cauſa fornicationis, *dicit, ea verba referenda ad primam clauſulam, ut excipiat a priori ſententia, non a ſecunda, ut ſcilicet liceat dimittere uxorem ob fornicationem, ſed non aliam ducere. Idem dicit concilium Milevitanum cap. 16. quod ab Innoc. III. ep. 37. confirmatur. Etiam Innoc. III. de divortio in pluribus capitibus, & id tota Eccleſia poſt Aug. tenet, & ſentit.*

Reſpondit ab hoc quod Caietanus contra hanc veritatem dicit, negaremus decreta Pontificum, quod nullo modo fieri debuiſſet, nam Romanorum Pontificum definitiones reiici non poſſunt, cum præſertim accedit univerſalis Eccleſiæ aſſenſus, ut in caſu noſtro.

Quod igitur de polygamia aiunt, & hæreticum eſt, & contra conſenſum Eccleſiæ, decreta Pontificum, & verba Chriſti, Erunt duo in carne una, *non autem plures, &c.*

XXII. *Legati Card. in lit. ad Car. Borrom. ep. 948.* Dum de his diſſertarent Theologi, abſurdum quid contigit, ut Theologi Hiſpani graves iras conciperent, quod poſt Pontificios Theologos datus eſſet locus Sorbonicis, ſeptimaque Februarii inique interminati ſint Miniſtri Regni, Regem Hiſpaniæ eam injuriam etiam armis ulturum, ac a Sede Apoſtolica defecturum, vel eam in Hiſpaniam translaturum, quibus reſponſum eſt. Indigna hæc eſſe Catholici Regis dignitate, ac pietate, qui ne quidem a Pontifice diſceſſerit, qui
Ib. ep. 233. bellum cum eo geſſerat; De quibus Cardinales Legati ad Borromæum Card. ſcripſere; cui etiam antea ſignificarant, Regem Catholicum ſcripſiſſe, nolle ſe de puncto honoris pugnas inire, ubi de bono univerſali agitur; verumtamen Lunæ comitem proedriam ante Gallorum Regis Oratorem affectare, ex quo honoris, & dignioris ſedis ambitu adeo crevit contentio, ut in maximum diſſolvendi concilii, evertendæque Chriſtianæ Reipublicæ diſcrimen venerit, ut ſuo loco dicetur.

XXIII. Celebrata eſt undecima februarii Congregatio Generalis, in qua literæ Caroli IX. Regis Galliarum ad concilium perlectæ ſunt, quibus Tridentinos Patres certiores reddebat, qualiter cruento prælio fracti eſſent Hæretici, qui religionis nomine religionem evertebant, ſollicitabatque Patres, ut diſciplinam Chriſtianam inſtaurandam curarent, quæ literæ a Carolo Lotharingo Cardinale Patribus exhibitæ ſubiectis verbis conceptæ fuere.

Carolus Dei gratia Francorum Rex.

Sanctiſſimis, & in Deo Reverendiſſimis Patribus, apud Tridentum celebrandæ Sanctæ Synodi gratia congregatis ſalutem. *MS. Arc. Vat. ſign. n. 3192. p. 219. MS. Fr. Car. Bar. ſign. num. 1107. p. 165. Per Aſtul. Servant. Scriptorem Ep. Teleſin. Secret. Ext. in mſ. Card. Pii tern. 22. in fin.*

Non dubitamus Sanctiſſimi Patres, quin nobis chariſſimus, noſterque amantiſſimus conſobrinus Cardinalis a Lotharingia vos ejus nuncii participes fecerit, quem nos ad eum nuper ſcripſimus de felici, & divinitus nobis collata victoria adverſus conatus noſtrorum hominum, qui falſæ Religionis prætextu ex ipſa ſacrarum rerum prophanatione alieniſſimos ſe, & in Sacros Eccleſiæ Miniſtros crudelibus exemplis, nihil ſe aliud conari, aut quærere declararunt, quam ut Catholicæ noſtræ religionis, & Chriſtianæ pietatis ſtatum omnem everteret, & armorum vi, atque injuria reliquos omnes Populos noſtros in errorem ſuum induceret, quorum audaciæ, ſicut omnes norunt, tanto nos animi ardore obſtitimus, & obſtamus quotidie, ut nulla nos aut rerum difficultas, aut periculorum diſcrimen ab hoc inſtituto avertere, aut remorari potuerit, quo ſceleratis eorum conſiliis, ac incœptis, vel ipſam vitam noſtram opponeremus. Cum non ignoremus in hoc toto negocio præcipue de Omnipotentis Dei honore agi, quo nihil nobis poteſt in hac vita eſſe charius, quam pro eo, & Catholicæ ejus Eccleſiæ ſtatu, & ſalute decertare, cujus ut primogenitus, & Majorum noſtrorum hæreditario titulo, Protectorque præcipuus toti Orbi Chriſtiano agnoſci, haberique ſtudioſe percupio, & exopto. Cum igitur certum nobis perſuadeamus vos in hoc, tam felici, tamque ſalutari inſtituti noſtri ſucceſſu, optimo maximo exercituum, ac victoriarum Deo gratias ex animo eſſe acturos, fructumque hujus beneficii ad vos præ cæteris facile intelligamus proventurum, lubenter vobiſcum hoc gaudium pariter gaudere conſtituimus, planeque, ac palam teſtificari hanc tam inſignem, tamque admirabilem victoriam nos uni Chriſto ſummo Regum Regi, ac bonorum omnium victori referre acceptam. Unde cum nos omni ſtudio, totaque mente laudamus, & immortali gratiarum actione proſequimur, Majeſtatem ejus obſecrantes, ut in perficiendo, quod feliciter ipſius gratia inchoatum eſt negotium, tanta virtutis ſuæ præ-

ſen-

ſentia adeſſe, atque aſſiſtere dignetur, ut ad laudem ejus, & Eccleſiæ pacem pro noſtro deſiderio cuncta ſedata, & tranquilla, & in antiquum ſtudium, ſplendoremque reſtituta propediem poſſimus intueri.

Cæterum cum probe noverimus, Sanctiſſimi Patres, optima, & ſaluberrima eorum malorum, quæ nos hodie hic affligunt, & pene omnibus Chriſtiani nominis Provinciis impendere videntur, remedia a Sanctiſſimis Catholicæ Eccleſiæ Paſtorum comitiis, pluribuſque Synodis quondam petita eſſe, atque habita, cum illi Reverendiſſimi Patres pio injuncti ſibi muneris officio de Univerſalis Eccleſiæ ſalute ſolliciti, tam mature, quam vigilanter obviam irent, & accurate enaſcentibus erroribus adeo eis reſiſtere perſeverarent, ut nunquam niſi extinctis illis, & e medio ſublatis ſibi parcendum eſſe arbitrarentur; oramus vos Sanctiſſimi Patres, & in Dei, atque unici filii ejus Jeſu Chriſti nomine obſecramus, ut pro ea expectatione, quam de pietate, ac paterno in ſe animo veſtro omnes conceperunt, tam ſanctam, tamque ſeriam rerum, quæ cum bellorum injuria, tum temporum iniquitate in Populum Dei vitiatæ corruptæque ſunt, emendationem, ac reformationem inſtituere, atque inire velitis, ut qui ex animi levitate temere ſe ab Eccleſia ſepararunt, ex ea quam inſtauratam probe ac perfecte reſtitutam ipſis ſpectandam exhibebitis Catholicæ Eccleſiæ antiquam faciem, puritate atque integritate, in ſalutis viam facillime reducantur, atque nos, quidquid opum, ac virium nobis eſt Divina gratiæ munere conceſſum, ad Chriſtianæ Religionis tuendam dignitatem cupide impendimus, & nobiſcum non pauci præſtantes viri, & militiæ noſtræ Duces, & Præfecti nobis Chariſſimi in eadem iſta cauſa ſibi ipſis non pepercerunt, ac vitam, & ſanguinem ſuum in hoc recenti prælio Domino Deo conſecrarunt, ſic vos pro veſtri muneris ratione eo animi candore, & conſcientiæ ſinceritate in hoc ipſum, cujus gratia convenistis, ita incumbatis, ut ex ſanctiſſimo labore veſtro, verum, ſincerumque Dei cultum, tanquam præcipuum operæ veſtræ fructum paſſim renaſci, atque inſtaurari videamus, atque adeo eam in Eccleſia morum emendationem, ac diſciplinam vigere, quæ non modo placandis Regni noſtri procellis, ſed etiam conciliandæ, & in eadem Religione per omnes Chriſtianæ Eccleſiæ Populos conſtituenda pace ſufficere poſſit. Datum in Civitate Carnutenſi die XVIII. Jan. MDLXII. (nimirum ab incarnato Verbo.)

Carolus Baurdin.

Corruptum fuiſſe illius victoriæ fructum nimia in perduelles Hæreticos indulgentia, affectataque cum iis pace, qui ex pacis beneficio graviora bella paraturi erant, dicetur inferius.

Subdunt vero Acta. Quibus literis lectis Dominus Raynaldus Ferrerius ſecundus Orator habuit Orationem infraſcriptam. XXIV. *Ar. h. Vat. ſig. num. 3195. p. 85. & 92.*

Quoniam ex literis Regis Chriſtianiſſimi, quæ nunc recitatæ ſunt, & orationibus non ita pridem habitis, tum eloquentiſſimi Principis Cardinalis a Lotharingia, tum eruditiſſimi viri Epiſcopi Metenſis, intellexiſtis Galliarum vaſtitatem, & Regis Chriſtianiſſimi aliquot egregias victorias, nolo eſſe vobis, Patres Sanctiſſimi, in illis rurſus recenſendis, vel eo maxime moleſtus. Quod ſi vobis calamitates noſtras, quales ſunt, exponerem, nemo certe veſtrum eſt, qui rem non potius fictam quam factam exiſtimaret. De poſtrema autem victoria, tametſi magna, & glorioſa quam Deus ſua immenſa providentia de manu victoris hoſtis eripuit, quid ego plura dicam, cum adhuc in mediis Galliæ viſceribus vivat, & graſſetur victus inimicus? paulo poſt. *Non deſunt Regi Chriſtianiſſimo copiæ, & propriæ, & auxiliares, illarumque imperator prudens, & magnanimus Princeps Guiſiæ Dux, nihil non molitur Chriſtianiſſima, & prudentiſſima Regina piiſſima Regis mater quod vel ad reconciliandos vel propulſandos hoſtes pertineat.* Et infra. *Non eadem eſt hodie ætas, non mens omnibus Chriſtianis hominibus, atque erat ante quinquaginta annos; laboramus fere Catholici omnes eodem morbo.* Et poſt multa.

Scrutatur mihi credite ſapientiſſimi Patres bona pars Chriſtianorum hominum Sacras Scripturas, relictis aliarum diſciplinarum libris. Hoc ipſum perſpiciens Rex Chriſtianiſſimus curavit diligenter ne quid mandatis noſtris contineretur, quod ad illam petram non proxime accederet, quodque a Catholicis omnibus vehementer non expeteretur, & ab adverſariis ullo jure repudiari, aut repelli poſſet. Ea autem Illuſtriſſimis Dominis Legatis dedimus, ii propediem, uti polliciti ſunt, vobis, Patres Sanctiſſimi, examinanda, & judicanda proponent, ad vos potiſſimum enim mittuntur, veſtrumque de illis judicium expectat Rex Chriſtianiſſimus, & tota Gallia. Et infra. *Ridebunt adverſarii, & dicent, Patres quidem Tridentinos ſcire, ſed facere nolle; optimas quidem leges ſtatuiſſe eas tamen ne digito quidem attigiſſe, poſteris tantum & ſucceſſoribus obſervandas reliquiſſe* (Et mox) *Qui autem nos impietatis inſimulant ani-*

que ſe olfacere dicunt in poſtulatis noſtris nonnulla, quæ cum adverſariorum libris faciunt, nos quidem illos reſponſione indignos exiſtimamus. Et multis interjectis.

Quid profuerunt decreta Tridentina poſt duodeviginti annos? Quot interea omnium hominum ordines, quot provinciæ quot Regna, quot Nationes ab Eccleſia Romana defecerunt? Non eſt, Patres Sanctiſſimi, hæc Galliarum cauſa tantum? Valeant Galli, cum ſuis tumultibus, res ſuas ſibi habeant: vos Itali, vos Hiſpani Patres appello; periculum ex aliis facite vobis, quod ex uſu fiat, cujus magis interſit hanc veram, & ſeriam diſciplinæ Eccleſiaſticæ emendationem fieri, cum Romani Epiſcopi, Pontificis Maximi, Summi Chriſti Vicarii, Petri Succeſſoris in Eccleſia Dei ſummam poteſtatem habeatis, &c.

Ext. in mſ. Vall. p.364. & in mſ. Car. Bar. Suſpectus erat hic orator de hæretica lue, ut patuit ex graviſſimis argumentis: liberiora tamen ejus verba ſtudio afferendæ pacis in æquiorem partem accepta fuere. Habitam ab eo Orationem ſpecioſo pietatis ſtudio, ſed aculeatam, nec intra limites modeſtiæ Ferrerium ſe continuiſſe, ſcripſit Borromæo Cardinali Carolus Vicecomes. His addit Angelus Maſſarellus Epiſcopus Teleſinus.

XXV. *Angel. Maſſ. in actis mſ. MS. Arc. Vat. ſign. n.3192. p. 219.* *Oratione abſoluta, Oratoribuſque locum Congregationis exeuntibus, fuerunt a me Secretario lecta verba, quæ concepta fuerunt pro reſponſo eis dando, interrogatique ſunt Patres, an placeret?*

Tum Illuſtriſſ. D. Card. a Lotharingia: Quoniam inquit, ortus noſtri partem parentes, partem amici, partem patria vendicat, non poſſum, non addere aliqua iis, quæ Domini Oratores dixerunt, præſertim, cum mea familia adeo conjuncta ſit cum Regia, ut communis ſit omnium fortuna. Memini me, tertio Regum legiſſe, poſt mortem Salomonis ad Roboam Regnum deveniſſe, cum Populi, ſi remittere voluiſſet aliquid de jugo graviſſimo, quod ab ejus Patre eis impoſitum fuerat, promittebant, ſe perpetuo obedituros. Accepit ille tertium diem ad deliberandum, ſui conſulti ſenes reſponderunt, concedendas eſſe petitiones Populi: conſulti vero poſtea juvenes, denegandas judicaverunt; ex quo multæ calamitates in Populo illo ortæ ſunt. Quare Patres remittite & vos aliquid de jure veſtro, ut non ſolum Regnum noſtrum, ſed cunctæ gentes vobis obediant: & cum jam triduo immorati eſtis, jam tempus eſt, ut concedantur noſtra poſtulata. Primus enim dies fuit, cum Oratores primo de hac re vobiſcum loquuti ſunt. Secundus, cum ego idem dixi. Tertius hodiernus. Tempus eſt igitur, ut aliquid a vobis præſtetur. Non dico, obedite Regi Chriſtianiſſimo noſtro, abſit hoc, ipſe enim rogat vos, atque obſecrat: ſed lenite juſtum ejus dolorem, & aliqua via in meliorem ſpem revocemus turbatos quorumdam animos. Non verba modo petimus, facto opus eſt. Quare reſponſum placet; ſed jam facta cupimus, atque expectamus. Promiſſis dives quilibet eſſe poteſt. Multi Principes, & Reſpublicæ præſertim Philippus Rex Catholicus, & Sanctiſſimus Dominus noſter Pius IV. ſuppetias nobis tulerunt: ſed præcipuum auxilium a vobis Rex, & Regnum noſtrum expectat. Modeſte illum peroraſſe pro diſciplina Eccleſiæ conſtituenda ſcripſit Borromæo Cardinali Carolus Vicecomes. *Ext. ejus lit. ſup. p. 364.* Laudavit conſilium Lotharingi Cardinalis Madrutius, cui maxima pars Præſulum aſſenſit. *Angel. Maſſarel. ubi ſup.* Addit vero Patriarcha Aquilegienſis: *Magnam cauſam habet Synodus lætandi ob victoriam Chriſtianiſſimo Regi præſtitam, cum illud Regnum e faucibus adverſariorum ereptum ſit, & quæ petunt Domini Oratores, juſtiſſima ſunt, & placet reſponſum, rogatque, ut exequatur, quod petunt.*

Plures Hiſpani Præſules dixere, placere Regia poſtulata, modo ab eo promiſſa compleantur, Epiſcopus Britenorienſis adjecit, Sanctam Synodum non eſſe conſtitutam in mora, donec petita Regia proponantur per Legatos: denique univerſi conſenſere, ut vitæ morumque diſciplina decretis Synodalibus ſanciretur.

Subdit Angelus Maſſarellus Teleſinus Epiſcopus. *Approbato igitur reſponſo, revocatiſque in Congregationem Oratoribus fuit a me Secretario dictum reſponſum alta voce recitatum, cujus tenor hic.*

Illuſtriſſimi Oratores. Quantam lætitiam Sacra Synodus cœperit ex ea victoria quam proxime Chriſtianiſſimus Rex veſter Dei præſidio munitus ab hoſtibus reportavit, ſingularis pietatis ſignificatione ab ea declaratum eſt; tanquam enim commune Catholicæ Religionis periculum propulſatum eſt, & ita communibus omnium votis gratulationes habendas, & gratias Deo immortales agendas eſſe judicavit; at vero optima, & egregia Chriſtianiſſimæ ejus Majeſtatis voluntas, quæ ex omnibus partibus in his literis, quæ modo lectæ ſunt, & in veſtra oratione ſe oſtendit, adeo S. Synodi lætitiam, & voluntatem auxit, ut nihil illi jucundius, nihil gratius accidere potuerit, nam cum innumeræ calamitates Catholicam Eccleſiam pene oppreſſerint, quis non inenarrabiliter lætetur cum Divino conſilio factum eſſe conſideret, ut potentiſſimi Regis puerilis ætas ita ad veram pietatem conformaretur, ut in eo lau- XXVI. *MS. Arc. Vat. ſig. n.3192. p. 219. MS. Fr. Car. Bar. ſig. 1109. p.112. Act. Conc. Trid. per Aſtulph. Servant.*

dis

dis genere nihil a ſe unquam Majoribus ſuis clariſſimis Regibus conceſſum eſſe præſeferat. Atque hoc quidem Dei optimi maximi beneficium, quo amplius exiſtimandum eſt, eo ardentiori ſtudio precari, atque optare S. Synodus cogitur, ut afflictæ Chriſtianæ Reipublicæ, tanto, & tam præclaro bono frui nunquam non liceat. Deinde vero ſummæ ſpei Regem hortatur, & per Dei miſericordiam obſecrat, ut quod hactenus fecit, ejus nominis memor, quod Majorum ſuorum fide, & Religione partum, ipſe hæreditarium accepit, omnia ſua ſtudia, & cogitationes ad Dei gloriam amplificandam convertat, Sanctam Sedem Apoſtolicam defenſam, atque omnibus ornamentis auctam velit, veterem fidem conſervet, illorum conſiliis benignas aures præbeat, qui Regni firmitatem, & robur non in fortitudine equi, aut viri, ſed in Dei potentia, & virtute collocatam eſſe exiſtiment. Contra vero cum fortaſſe non defuturi, qui omnia utilitate metienda eſſe contendant, ac tranquillitatem & pacem, quæ non eſt pax, ſuadeant, ne patiatur optimam illam mentem, & Chriſtiano Rege dignam, quam ſibi Dominus dedit, peſtilentiſſimis velut incantantium, & veneficorum vocibus infici, ac depravari. Sed hæc quidem optimus Rex tum Dei ope adjutus, tum propter excellentis cujuſdam naturæ bonitatem ſponte ſua impulſus, tum Reginæ matris, & nobiliſſimorum Procerum ſanctiſſimis monitis incitatus cumulatius perficiet. Interim vero cum ille omnia pietatis officia Catholicæ Eccleſiæ benigne polliceatur, & fortiter præſtet, Sacroſancta Synodus in eam curam toto animo incumbet, ut cum ea, quæ ad univerſæ Eccleſiæ emendationem pertinent, definiantur, tum vero de iis agatur, quæ privatim Gallicarum Eccleſiarum commodis, & rationi maxime convenire arbitrabitur, neque unquam committet, ut ipſius diligentia, & induſtria jure in eo requiri poſſe videatur, quod ſui muneris eſſe, cujuſque rei cauſa S. D. N. Pii IV. authoritate ſe in hunc ſanctum, & legitimum cœtum convocatam eſſe, oblivisci non poteſt.

XXVII. Dilatum ad aliud tempus hujuſmodi reſponſum hic nobis connectendum viſum fuit, ne eadem importune repeteremus. Poſt ſuperiores vero literas Regias in Patrum conſenſu prolatas inquiunt Acta conſcripta ab Angelo Maſſarello.

MS. Arch. Vat. sig. n. 3192. p. 219. *Deinde Illuſtriſſimus primus præſidens dixit, eligendos eſſe aliquos Patres pro colligendis abuſibus circa Sacramentum ordinis, ut exequamur, quod a nobis nuper promiſſum fuit: intereaque, dum redibit Illuſtriſſimus D. Card. a Lotharingia, poterunt præparari; ut deinde Sanctæ Synodo proponantur. Hoc erit principium reformationis, quam Domini Oratores Regis expetere dixerunt, poteruntque hoc eodem tempore Theologi proſequi cœptam examinationem, diceręque mane, & a prandio, ut eo citius examinatio ipſa expediatur: hoc enim modo, & ſi nunc ſimus in diebus carnis privii, non tamen ſecundum carnem ambulabimus.*

Tradit idem Gabriel Palæottus Oratores Gallos vehementer urſiſſe, ut eorum poſtulata ad Synodum referrentur. XXVIII. Quænam vero ea fuerint, jam antea a nobis fuere recenſita, de quibus Cardinales Legati ad Borromæum Cardinalem ſcripſerant, (Legati Card. in lit. ad Car. Bor.) dixiſſe Cardinalem Lotharingum, ſe pro ea authoritate, qua præ Regiis Oratoribus, atque adminiſtris Gallis pollebat, duriora capita detraxiſſe ex iis poſtulatis, ut de Annatis, atque aliis ad Religionem non ſpectantibus; quæ vero poſtulata erant propoſita, a toto Senatu ſanctiore Regio fuiſſe confecta, propterea vero a Gallis Oratoribus urgeri preces, quod Galli non retardari concilium, ſed finem accelerari velint. (Iidem ep. 245. ad Car. Borr.) Dum vero Legati de iis referre ad Synodum cunctarentur, inſtitere, ut quando nollent Legati ea proponere, ſibi proponere liceret: quibus reſponſum eſt nolle pati Legatos, ut obſervata in Conciliis vetus forma mutetur, quæ tenet, ut præſides concilii proponant, atque adeo ipſos Legatos propoſituros omnia, quæ, vel a Gallorum Regis, vel aliorum Principum Oratoribus, vel a quovis præſule exponerentur, modo honeſta eſſent, ac rationi conſentanea; quibus ſubintulere Oratores, ſe a Carolo Rege Galliæ mandata habere, ut poſtulata omnino proponerentur, quare vel ea proponerent Legati ipſi, vel proponi ſinerent. Ad hæc Legati extraxere de induſtria reſponſum, ut illud a Pontifice exciperent, rogatuſque eſt Cardinalis Lotharingus, ut Oratorum animos demulceret, donec Epiſcopus Viterbienſis e Pontificia Aula rediiſſet. Monuit vero ex arcano ejuſdem (MS. Car. Spad. sig. n. 31. pag. 344.) Epiſcopi Viterbienſis opera Cardinalis Lotharingus Pontificem, ne unquam aures daret conſiliis Cæſaris, vel Regis Gallorum circa intermiſſionem, ſuſpenſionem-ve Concilii; illa namque admiſſa in ſingulis Regnis, & Provinciis concilia nationalia coactum iri, lacerandamque graviori ſchiſmate Eccleſiam, concilium vero Tridentinum cum maxima laude Pontificiæ Sanctitatis, levique ſumptu abſolvi poſſe. Protestantes vero ve-

hementer contendiſſe ab Imperatore, ut concilium diſſolvendum curaret, certus rumor increbuit.

Suggeſta opportune fuiſſe hæc monita a Cardinale Lotharingo, atque ab eodem ſiniſtras ſuſpiciones de Gallis menti Pontificiæ offuſas, diſcuſſas fuiſſe, ac deterſas, ſcribit Gabriel Palæottus, extantque Pontificis ad Cardinalem Lotharingum literæ exaratæ, quibus ſe illi ob præclariſſima merita vehementer obſtrictum profeſſus, Galliæ Regno, ſe nunquam opera, & auxilio deſuiſſe, nec deſuturum adjunxit. Inſuper Cardinalem eſt hortatus, ut ſe ad Cæſarem conferret, illumque de Pontificia erga reformationem mente, privato omni abrupto reſpectu, faceret certiorem.

Dilecto Filio Carolo de Lotharingia Tit. S. Apollinaris presbytero Cardinali, &c.

XXIX. *Ext. in mſ. Vat. ſig. num. 3297. pag. 66.*

Dilectiſſime Fili Salutem, &c. Ex literis tuis die XXVIII. Januarii, & I. Februarii datis, & ſimul ex his, quæ Secretarius tuus nobis expoſuit intelleximus id, quod jam antea perſpectum habebamus, egregiam fidem tuam, ſtudium, devotionem erga nos, & hanc Sanctam Sedem, qua de re habemus tibi gratias, ut debemus, relaturi cumulatiſſime, quandocumque nobis dabitur occaſio tibi morem gerendi, aut quacumque re tibi, ac tuis omnibus gratum, & commodum faciendi: nam quod ad ea, quæ tibi indulſimus ac præſtitimus attinet, nihil eſt præ iis, quæ cogitamus, & cupimus, tua & tuorum omnium cauſa facere. Pete fili, ſi quid tibi, ac tuis opus eſt, quod poſſimus, non fruſtra petes, & nobis ſupra modum jucundum erit talem, ac tantum, virum omnibus gratiis, honoribus, & favoribus noſtris proſequi, & cumulare. Quod ad Regnum Galliæ attinet, nos, & dedimus ipſi auxilium, & dabimus modo, ne ipſi ſibi deſint, & eam Religionis rationem habeant, quam habere debent. De his, & aliis planius ex Epiſcopo Viterbienſi cognoſces, quem ad te propediem remittemus.

Profectio tua ad Sereniſſimum Imperatorem nobis valde probatur; nobis erit gratum, ſi de rebus concilii, etiam nomine noſtro, cum ſua Majeſtate agas, ut tandem debitum finem ſortiatur, pollicerique poteris Majeſtati ſuæ, omnes bonas reformationes, ſpreto omni commodo, emolumento, ſeu quod, aiunt intereſſe noſtro, & cætera quæcumque a bono Pontifice, bono Chriſtiano expectanda & optanda ſunt. Vale & te Dominus felicem, & incolumem conſervet. Datum Romæ die XII. Februarii.

XXX. Sollicitatus eſt hoc tempore Ferdinandus Imperator, ut deſcenderet in Italiam, congreſſumque Bononiæ haberet cum Pontifice, expreſſæque ſunt ſubjectæ cauſæ in Pontificiis literis ad eundem Cardinalem Lotharingum. *Ta. 10. de Conc. MS. Arch. Vat. ſig. num. 3197. p. 266.*

Multa ſunt, quæ Cæſarem ad conveniendum hoc tempore Summum Pontificem in Civitate Bononiæ movere debent. I. ut Sacra Corona caput ſuum decorari obtineat. II. ut res Sacri concilii inſimul componant. III. ut quæ pro Religione Chriſtiana ſibi, Regniſque ſuis petenda ſunt, conſequi facilius queat. IV. ut ipſius concilii decreta, utriuſque authoritate libentius ab omnibus recipiantur. V. ut ſuos in Italia fœudatarios, qui Nobiliſſimi ſunt Duces, præſens agnoſcat, & quæ jura ab illis debentur, recipiat. VI. ut cum Pontifice de omnibus ad rem Chriſtianam pacandam convenire facilius poſſit. Ultimo, ut quæ, & ſibi, & Regi Romanorum manimæ ſunt, tam in Sacri Imperii, quam reliquis ipſorum Regnis munimenta, & ornamenta recipere valeat. Cæſar Bononiam invitatur.

XXXI. Jam pridem Pontifici conſultum fuerat, ut Bononiam veniret, ut major inde ultro citroque mittendi nuntios commoditas ſubeſſet, ac ſi quando opus foret Tridento Bononiam concilium transferre, opportunior, ac brevior pateret aditus; verum, nec Ferdinando translationis conſilium arriſerat, nec ſuis rebus Germania excedere, tam alieno tempore tutum videbatur, cum & domeſtici intus ab Hæreticis incuſſi terrores, & imminentes Hungaricn Regno foris a Turcis pugnæ intra ſui Imperii fines contineri ſuaderent. Hoc dumtaxat Pontifici ſignificavit, ſe ad Tridentinum concilium acceſſurum, ſi Pontifex quoque ad illud ſe conferret, ut ſublatis tot cunctationum impedimentis, progreſſus Concilii promoveretur, ut narrat Gabriel Palæottus: *Rediit*, inquit, *interea Epiſcopus Quinqueccleſienſis a Cæſare, narrans male Synodum ab illius Aula audire, quod nihil præclari ab eo agatur, diſputationibus omnia turbentur, & quiſque affectibus propriis magis, quam publico commodo ſtudeat. Ajebat Majeſtatem ſuam literis ad Sanctiſſimum Dominum noſtrum hanc Patrum cunctationem mire damnare, eique reſarciendæ id conſilii propoſuiſſe, ut ſimul Tridenti congrediantur, atque in rem præſentem veniant: id ſi Sanctitatis ſuæ placuerit, eum quaque quam primum hic adfuturum: ſed & literis huc perlatis ſignificabatur omnem Synodi expectationem prorſus concidiſſe, poſtquam nihil non plenum contentionibus, indignationibus, atque prorogationibus hinc quotidie ad eos deferebatur.*

Cæſar Germaniæ excedere recuſat.

MS. Arc. Vat. ſig. 3218. p. 54.

Act. Concil. Trid. ſcript. a Gabr. Paleot. mſ. Franc. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 327.

Ferdinandus Imperator Pium IV. Tridentum ad Concilium invitat, ut ibi ſimul conveniant.

Tra-

XXXII. Tradidit idem Quinqueccleſienſis Epiſcopus Cæſarearum literarum ad Pontificem ſcriptarum exemplum, tum etiam alias ad ipſos Legatos Apoſtolicos, quibus graviter querebatur de interrupto Concilii progreſſu, & obortis contentionibus, cui Apoſtolici Legati reſponſum iſtud ſubintulere.

Ext. in mſ. Vat. Arch. ſig. n. 3218. ep. 93.

Ferdinando Bohemiæ, & Hungariæ Regi in Imperatorem electo.

Legati Concilii Ferdinando reſpondent.

Reddidit nobis Dominus Quinqueccleſienſis literas Majeſtatis Veſtræ, ſimul & earum exemplum, quas ad Sanctiſſimum noſtrum dedit, atque eadem illa ſuo ſermone proſequutus eſt, quæ ſuis in literis a nobis Majeſtas Veſtra poſtulavit. Nos vero, qui nihil magis cupimus, quam in omnibus deſiderio Majeſtatis Veſtræ ſatisfacere, noſtrumque ſtudium, & obſervantiam illi probare accepimus ea, qua par eſt, reverentia, & perlectis Majeſtatis Veſtræ literis, legimus diligenter earum quoque exemplum, quas ad S. D. N. dedit; ex quibus cognovimus, quam ardenti zelo cupiat affectæ Reipublicæ Chriſtianæ pro eo, ut ſupremum Eccleſiæ advocatum, & protectorem facere decet, ſuccurri. Qui zelus illius & pietas ſingularis, & ſi pridem nobis ſatis perſpecta ſunt, tamen ex earum quoque literarum exemplo pergratum nobis fuit, magis etiam ea cognoviſſe. Facit re vera Majeſtas Veſtra, quod a Chriſtiano Catholico, & Orthodoxo Imperatore, & Primogenito Eccleſiæ filio factum oportet. Habet etiam juſtiſſimam cauſam dolendi, quod in eum ſtatum adductæ ſint res hujus Sacri Concilii, magnum ut ſcandalum, & offenſionem Univerſo Orbi Chriſtiano præbitam eſſe videamus.

Sed quidquid eſt illud ſcandali, & offendiculi non aliunde natum eſt, quam ex eo, quod ad quos minime pertinebat; hic proponendi, quibus de rebus tractari vellent, ſibi poteſtatem arrogabant. Quod ſi Legatorum authoritas valuiſſet, nec eorum ſibi munus ex Patribus nonnullis arrogaſſent, longe nunc alius eſſet concilii ſtatus, nec in eas hominum voculas incidiſſemus, nec ea fuiſſent ſcandala, & offendicula ſequuta: quin etiam, aut fuiſſet jam ad optatum exitum Sacrum concilium hoc perductum, aut ſaltem ex majori parte abſolutum. Ea etiam, quæ vel Majeſtas Veſtra, vel cæteri Principes de reformatione proponi cupiebant, jam omnia fere propoſita, & pertractata fuiſſent. Sed ubi debitus ordo non ſervatur, ibi talia neceſſe eſt evenire, qualia proximis ſuperioribus menſibus non ſine magno dolore noſtro evenerunt; neque enim concedimus Majeſtati Veſtræ, majorem ut ipſa cruciatum ex contentionibus iſtis, & diſſidiis acceperit, quam quanto nos affecti ſumus, qui propterea ſumus a S. D. N. in hoc loco conſtituti, ut quoad ejus fieri a nobis queat, ita res proſequi curemus, ne minime neceſſariæ lites, & contentiones aliquando excitentur: quod quidem pro fide, atque officio noſtro diligenter a nobis fuit curatum.

Itaque quoties de dogmatibus fuit actum, de quibus inter Catholicos, & eos, qui ſegregaverunt ſeipſos, controvertitur, quandoquidem ipſi ad hoc Sacrum concilium venire detrectaverunt, fecimus nihilominus, ut quidquid ad examinandas controverſias illas pertineret, diligenter excuteretur, omnia adverſariorum argumenta fideliter producta refellerentur, & dogmatum veritas rebus bene diſcuſſis explicaretur.

Ubi vero, vel de reformatione tractabatur, vel de his, de quibus nulla eſſet, cum his, qui diſceſſerunt a nobis, controverſia, viſum eſt nobis ſupervacaneum, ut aliquæ diſputationes fierent, ſed ut præſtarentur potius, quam vel diſputarentur, vel declararentur ea, quæ ex officio præſtari oportebat.

Ut igitur ab his, quæ dederunt initium contentioni, rem ordiamur, propoſitum fuit a nobis, ut ſuas de eo ſententias Patres dicerent, quibus rebus provideri poſſet, ut in Eccleſiis ſuis Epiſcopi reſiderent. Nihil minus cogitabamus, quam ut quo jure ad reſidentiam Epiſcopi, ſive Paſtores animarum tenerentur, diſputari vellemus; Verum interea, cum Patrum ſententiæ rogarentur, viſum eſt uni ex illis, ut diſputaretur, quo jure reſidendum eſſet, nam ſi perſuaſum eſſet Paſtoribus reſidentiam eſſe juris Divini, facilius adductos iri, ut reſiderent; cujus ſententiam non pauci ſequuti ſunt. Inde contentiones natæ.

Ut autem Veſtra Majeſtas, quæ fuerit æquitas, & facilitas hac in re noſtra cognoſcat, quamvis nihil tale fuit a nobis propoſitum, quia tamen id a multis peti videbamus, obtemperandum illis eſſe duximus. Et quoniam diſputatio ſine magno ſcandalo fieri non poterat, viſum eſt ſatis, ut abſque diſputatione reſidentiam eſſe juris divini declararetur.

In ea deliberatione, dum verſaremur, admoniti ſumus majorem partem Patrum declarationem hanc, aut aperte renuiſſe, aut ſaltem non petiviſſe, neque licere nobis juxta minoris partis ſententiam decretum ſcribere. Itaque referendum ad Patres duximus, vellent declarari, nec-ne, reſidentiam eſſe juris Divini. Hic Pa-

trum

trum ſententiæ diviſæ fuerunt; nam alii declarari, alii non declarari, alii non pauci nibil ea de re ſtatui cupiebant, niſi prius S. D. N. eſſet relatum. Cum igitur videremus eſſe multo plures, qui non declarari vellent, vel ad S. D. N. prius referri cuperent, faciendum putavimus, ut ad S. D. N. referremus; cujus Sanctitati viſum eſt, reſidentiam deberi potius præſtari, quam vel diſputari, vel declarari. Res ita pependit aliquandia, quod exiſtimabatur quoſdam eſſe magis obfirmatos in ſua ſententia, quam ut facile de ea deduci poſſent.

Interea ventum eſt ad tractationem de Ordine. Fuerunt a nobis themata propoſita, de quibus inter nos, & eos, qui diſceſſerunt a nobis, ambigitur: de quibus autem, qui ſegregarunt ſemetipſos, nullas movent controverſias, eas potius ſilentio tegendas eſſe duximus, quam ut de rebus non controverſis inaniter diſceptare vellemus. Verum hic iterum non ſatisfiebat quibuſdam, nullius rei magis quam contentionis cupidis; at poſtulabant a nobis, ut hoc quoque diſceptandum proponeremus, num jure Divino ſint Epiſcopi inſtituti, & eodem jure ſint Presbyteris ſuperiores? Quibus nos reſpondimus, quandoquidem ipſi etiam adverſarii noſtri concedunt Epiſcopos eſſe jure Divino inſtitutos, nec ulla nobis ea de re cum illis eſt diſceptatio, contentos eos eſſe debere ſi ſuperiores Presbyteris Epiſcopi eſſe dicerentur, etiam ſi qua jure, vel inſtituti, vel ſuperiores eſſent, taceretur: ſi tamen poſſent oſtendere, quod qui diſceſſerunt a nobis, negarent Epiſcopos Divina jure inſtitutos, amplius nos ſuper ea re deliberaturos. Collegerunt illi loca aliquot ex Luthero, & aliis, qui ſegregaverunt ſe, deſcripta: verum in quibus nihil aliud præter convitia quædam, & maledicta continebantur; nam etiam in Confeſſione Auguſtana manifeſte declarant, qui ſunt illius confeſſionis, quæ poteſtas Divino jure competat Epiſcopis, & quod illis oves Divino jure parere teneantur. Viſum eſt nihilominus cuidam e Patribus, ut diceret ſe ſuo jure proponere, declarandum, quo jure ſint Epiſcopi inſtituti, & Presbyteris ſuperiores: cujus alii ſententiam non ita pauci ſequebantur; quamvis multo plures diverſum ſentiebant. Nos nihilominus, quamvis pauciores eſſent, qui tanto ſtudio Divinum iſtud jus urgerent, concedendum tamen duximus, ut idem eſſent in Congregatione publica propoſituri. Quin & illud a nobis obſervatur, quandocumque tractatur de abuſibus, ut admoneantur omnes Patres, ut quod cuique in mentem venerit, ſcriptum offerat ad eam rem deputatis in publica Congregatione proponendum, & excutiendum: qua tamen in re fatemur delectum a deputatis adhiberi, neque ſtatim ineptias cujuſque in medium proferri. Quamobrem nihil habent Patres, quod querantur, cum ſemper illis proponere coram Legatis, vel ſimul omnibus in uno loco congregatis, vel ſeorſum ſingulis liceat, & habeatur eorum ratio, quæ cum judicio ab illis propoſita fuerunt.

Quod autem ad Oratores attinet, eorum cæteris major etiam a nobis habetur ratio, & is ſemper mos obſervatur priuſquam Patribus proponantur ea, de quibus ſententiæ rogantur, quod uno, vel altero die ante, veſtræ Majeſtatis, cæterorumque Regum, & Principum Oratoribus exhibentur, ut illi prius expendant, ac ſi quid in formulis his mutandum illis, aut corrigendum videtur, de eo Legatos admoneant: qui non raro admoniti mutant, & corrigunt, ſi quid recte ab illis animadverſum eſſe cognoſcant, atque ita demum Patribus proponunt. Et hoc ſibi certe perſuadeat Majeſtas veſtra, niſi conſenſio hæc de jure Divino, quam neque Conſiliarii Veſtræ Majeſtatis in libello ſuo probare viſi ſunt, nobis impedimenta fuiſſet, quod multo maximam libelli Majeſtatis veſtræ partem, immo fere totum Patribus concilii propoſuiſſemus; itidem ea quæ Chriſtianiſſimi Regis nomine nobis oblata ſunt; ac ſi minus extrema concilio manus impoſita fuiſſet, non procul ea tamen jam abeſſet.

Hoc etiam ſcire cupimus Majeſtatem veſtram, præterquam quod hic naturæ ipſius ordo poſtulat, ut propoſitiones fiant ejus nomine, qui Principem in aliqua Congregatione locum tenet, ſicut etiam in Imperii Majeſtatis veſtræ, & aliorum Regnorum Comitiis fieri conſuevit, decreto hujus Sacri Concilii, quo die primum fuit apertum, poteſtatem hanc proponendi Legatis eſſe conceſſam, quidquid enim facimus, ex decreto concilii facimus, cui nemo contradixit præter unum, aut alterum, per quos factum eſt hactenus, ut ordine turbato progredi nobis in hoc Sacro Concilio, & ad conſtitutum diem ſeſſionem habere non licuit. Hæc nos ideo Majeſtati veſtræ paulo fuſius exponenda duximus, ut cognoſcere poſſet, quod ſi res tardius progrediantur, non id noſtra culpa fieri, ſed eorum potius, qui volunt de rebus a nobis non propoſitis diſputare, nec ullam fere moveri quæſtionem patiuntur, in qua non ſtatim Divini juris mentionem fieri velint.

Agitur nunc de cœlibatu; hunc quoque plerique Theologi Divini juris contendunt, nec deſunt, qui prohibitionem in gradibus

equ-

conſanguinitatis ad ultimum uſque gradum Divini juris eſſe cenſent. Habet jam eorum, quæ geſta ſunt, quod ad iſtas contentiones attinet, quibus merito Majeſtas veſtra offenditur a nobis, rationem, quam ſatis iri probatam Majeſtati Veſtræ confidimus. Si quid vero veſtræ Majeſtati renuntiatur, quaſi parum liberum ſit Concilium, hoc ſibi perſuadeat, tam eſſe liberum, ut ſi celebraretur in media Saxonia, liberius eſſe non poſſet. [Interjectis nonnullis, quæ deſunt] *Et cum de Epiſcoporum juriſdictione ageretur, ſic illam a Chriſto ſibi conceſſam nonnulli affirmabant, ut Vicarium illius non agnoſcere ſe viderentur. Audivimus voces illas :* Chriſtus inſtituit, ergo Petrus non inſtituit : a Deo vocati ſumus in partem ſollicitudinis, non a Pontifice ; *nec id ab uno. Si quis Patrum eſſet admonitus, ut de rebus propoſitis loqueretur, neque digrederetur ad ea, quæ nihil ad rem facerent, clamabatur ſtatim violari concilii libertatem, itaque res in magnas contentiones erupit. Etſi autem fuere multo plures, qui negarunt juris Divini faciendam eſſe mentionem ullam, vel cum de inſtitutione, vel cum de ſuperioritate Epiſcoporum ageretur ; nos tamen ut ſatisfaceremus his, qui tam ſunt iſtius juris Divini ſtudioſi, & has duas, voculas ſibi mordicus eſſe tuendas exiſtimant non recuſavimus, quin ſcriberetur in canone Epiſcopos, vel Divino jure, vel a Chriſto eſſe inſtitutos, modo declaretur, qui Epiſcopi, hoc eſt eos Epiſcopos, qui vocantur in partem ſollicitudinis a Pontifice Romano, eſſe de jure divino, vel a Chriſto inſtitutos.*

Et quoniam tantopere de ſua dignitate, authoritateque Epiſcopi laborabant, ad officium noſtrum pertinere judicavimus, ut provideremus, quo Summi quoque Pontificis, qui Pater eſt Patrum, authoritas, & dignitas ſalva permaneret ; cum præſertim non heri [quod ajunt] & nudius tertius, ſed ante mille fere, & trecentos annos ſcriptum ſit, ſalutem Eccleſiæ a Summi Sacerdotis dignitate pendere, cui ſi non exors quædam, & omnibus eminens datur poteſtas, tot in Eccleſia efficientur ſchiſmata, quot Sacerdotes ; Ita factum eſt, ut adderentur quædam de Summo Pontifice, ut Paſtor & Rector Univerſalis Eccleſiæ eſſe diceretur. Hic iterum novæ difficultates exortæ ſunt, quod hæc verba ſibi nonnulli minime ferenda eſſe putarent. Sic factum eſt, ut nobis ulterius progredi non liceret : atque hoc modo contentio de jure Divino, quo minus ad conſtitutum, ac toties prorogatum diem habere Seſſionem liceret, impedimento nobis fuit : quæ quidem exorta nunquam fuiſſet, ſi nonnulli Patres ad ea, quæ per Legatos propoſita ſunt, reſpondere potius, quam ipſi proponere voluiſſent. Sed vere ſcriptum eſt ab illo, quod pax eſt ordinis tranquillitas : ubi vero non ſervatur ordo, pax, & tranquillitas retineri non poteſt : quo majore ſtudio petimus a Majeſtate Veſtra, ne ſibi perſuadere patiatur ab his, qui cupiunt hunc ordinem perturbatum, & Babilonem hic quandam ædificari volunt, in qua confuſio quædam ſit linguarum, ut unicuique Legatorum Apoſtolicorum officio fungi, ſibique proponendi partes arrogare liceat. Quod ſi proviſum per Majeſtatem Veſtram fuerit, habebimus per Dei gratiam celeriorem, & feliciorem ſacri concilii hujus exitum opinione multorum ; ſi vero [quod abſit] unicuique licuerit arbitratu ſuo proponere, nullus erit unquam iſtius concilii finis, nam ſi volet Hiſpanus proponere, volet itidem Gallus, volet Italus, volet Germanus, & ſi qui ſunt alii : & non videmus cur non huic potius, quam illi, aut alii id facere liceat. Quo magis autem rem intelligat Majeſtas Veſtra, non ſemel a nobis Patribus dictum eſt, ſi quid proponi vellent, coram Legatis id facerent : qui, ſi judicarent expedire, quæ per concilium determinanda ſunt, aliorſum extra concilium ne recurratur, nam putamus hanc illius eſſe mentem, ut velit nos, qui Legati ſumus, & miniſtri Sanctiſſimi Domini Noſtri ſi qua cauſa difficilior exiſtat, de qua parum etiam inter ipſos Patres conveniat, ad Sanctam Sedem Apoſtolicam de ea referre, cum ſemper hoc in Eccleſia Dei fuerit obſervatum, idque ex ipſius, ſicut traditum accepimus, Chriſti inſtitutione. Fit hoc a veſtræ quoque Majeſtatis, & aliorum Regum, & Principum Oratoribus proculdubio, ſi qua res nova emergat, ut ſui quoque Regis, aut Imperatoris de ea ſententiam exquirat. Tantam habent etiam hi, qui ſegregaverunt ſeipſos ab Eccleſia Dei, ſuis Ducibus, & Anteſignanis reverentiam, ut quoties Miniſtri conveniunt de doctrina Religionis tractaturi, non fere quidquam ſtatuant, niſi prius eorum conſilium exquirant. Hoc Vitembergæ ante paucos annos, hoc Auguſtæ, cum primum confeſſio, quæ dicitur Auguſtana, ſcriberetur, hoc ante ſeſquiannum in Galliis, cum de componendis Religionis diſſidiis deliberaturi conveniſſent, factitatum eſſe ſcimus. Neque tamen ſimile quid actum eſt, nobis Præſidentibus in hoc ſacro concilio, præcipue quoties de cauſa fidei agebatur. Ubi vero Pontificis ipſius authoritas, & dignitas in dubium vocari videbatur, feciſſe

nos

nos confitemur, ut non prius aliquid ea de re ſtatui vellemus, quam ad Sanctam Sedem Apoſtolicam retuliſſemus, & ejus ſententiam cognoviſſemus. Qua in re non modo nihil a nobis peccatum eſſe confidimus, verum etiam, ſi quid ſecus actum fuiſſet, contra fidem, & officium noſtrum feciſſe nos exiſtimari potuiſſet. Fuit hoc aliquando, quod Legati ſententiam Pontificis in œcumenico Concilio de controverſia fidei, quæ tum tractabatur, proponebant, cui ſtatim omnes Epiſcopi ſubſcribebant: ſic in concilio Chalcedonenſi quod unum fuit ex his quatuor, quæ velut quatuor Evangelia recipit Gregorius Pontifex lecta fuit Leonis Pontificis epiſtola, cui ſtatim acclamatum eſt: [Omnes ita credimus: Papa Leo ſic credit. Papa Leo interpretatus eſt. Anathema ei, qui partit, qui dividit. Hæc fides Leonis Archiepiſcopi. Petrus per Leonem ita locutus eſt. Omnes ita credimus; ſicut Leo, ita credimus. Idem factum eſt in ſexta Conſtantinopolitana Synodo, cum Agathonis epiſtola legeretur, cui ſtatim ſubſcripſerunt omnes, & fuit hæc vox Patrum audita de illa epiſtola, Charta & atramentum videbatur, & per Agathonem Petrus loquebatur. *Hic olim fuit mos in conciliis obſervatus; nec in multos annos proferebantur concilia, ſed audita ſententia Romani Pontificis, quam ſequebantur omnes, intra paucos dies abſolvebantur. Quod ſi nunc idem fieret, quis non vociferaretur violari concilii libertatem, quod audita Pontificis ſententia fas non eſſet ab ea diſcedere? Cæterum, qui tum rerum potiebantur pii, & orthodoxi Imperatores, in quorum locum, & pietatem ſucceſſit Majeſtas Veſtra, non ſolum nihil detrahi conciliorum libertati, ſi Romani Pontificis ſententiæ omnes ſtatim ſubſcripſiſſent, interpretabantur, verum etiam edicto ſanxerunt, ut cuncti populi ſibi ſubjecti, quam Damaſus, quam Agatho, quamque cæteri Pontifices Romani religionem tenerent, eam ſequerentur. Nunc in concilio nihil a Pontifice præſcribitur, ſed adverſariorum tantum opiniones per Legatos proponuntur, de quibus per Theologos diligens fit inquiſitio, neque quidquam indiſcuſſum relinquitur: deinde Patres libere ſuas dicunt ſententias, ex quibus quod Spiritui Sancto viſum eſt: id tandem decernitur. Hæc nos brevibus hac quoque de re informandi cauſa Majeſtati veſtræ perſcribenda duximus. Quod autem, vel ad diſſolutionem, vel ad ſuſpenſionem concilii attinet; ne tenuis quidem auditione ea de re quidquam accepimus, nec animum inducere poſſumus, ut credamus, tale quid Sanctiſſimum Dominum Noſtrum unquam cogitaſſe, cum præſertim Sanctitatis ejus literas habeamus, quibus ſe in diverſe eſſe ſententia declarat, a veſtra quoque Majeſtate petimus, ne facile credat ſi quid ad illam tale perfertur. De nobis vero ſibi perſuadeat, quod nihil magis cupimus, quam in omnibus voluntati Majeſtatis veſtræ morem gerere, quam nihil tale poſtulaturam a nobis eſſe, certo perſuaſum habemus, quod non ſalva fide, & religione facere nobis liceat: itaque dabitur a nobis opera, ut quæ poſtulat Majeſtas veſtra, ſimul, ut quæ de Sacramento Ordinis, & de reſidentia tractari cœpta ſunt, fuerint abſoluta, per nos proponantur, nec quidquam eorum a nobis prætermittatur, quæ ad officium noſtrum pertinere videbuntur. Hanc autem fiduciam in Dei miſericordia collocatam habemus, quod nobis eam gratiam impartiat, ut munus, quo licet indigni fungimur, ſic geramus, ut omnium factorum noſtrorum in primis Deo, deinde Sanctiſſimo Domino Noſtro, tum etiam veſtræ Majeſtati, atque Univerſo Orbi juſtam rationem reddere poſſimus.*

Ex his refelluntur ſuſurri impiorum XXXIII.
commurmurantium Concilium Tridentinum contentionibus confuſum fuiſſe, de quibus enim controverſum ſit, illuſtre, & conſpicuum eſt ex ſuperioribus. Dum vero ille inepte ludit, Chriſto etiam, & ejus in terris Vicario illudere voluit, quaſi ad eum dirigendi Concilii munus non ſpectaret, cui gerendo dabat tanto ardore operam Pius, ut etiam Tridentum pro regendo Concilio eſſet petiturus, niſi referendæ inferius graviſſimæ cauſæ ab ea mente illum dimoviſſent. De retardato vero Concilii progreſſu, præſulumque diſſidiis Imperator ad eum graves has literas tranſmiſit.

Beatiſſime in Chriſto Pater, & Domine Domine Reverendiſſime, poſt humilem commendationem, filialis obſervantiæ noſtræ continuum incrementum.

Cum proxime præteritis diebus Divina XXXIV. *Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3218. ep. 86.*
benignitate feliciter confectis graviſſimis illis negotiis, quæ partim cum Electoribus, & Principibus Sacri Romani Imperii, partim vero in Provinciis noſtris Auſtriacis ad Rhenum ſitis tractanda habuimus, in hunc noſtrum conventum Tirolenſem perveniſſemus, quo nos non modo res noſtræ privatæ vocarunt, verum etiam propinquitas loci, in quo hoc tempore ſacrum generale concilium celebratur, invitavit, ut pro ea cura, quæ nobis ut Imperatori Romanorum, & ſupremo Eccleſiæ Advocato & Protectori incumbit, ſalutem, & utilitatem ipſius promovendi, de ejus ſtatu exacte edocti, & quacunque in re opus foret, favore, patrocinio, & auxilio noſtro

Ferdinandus Pio IV. ſcribit circa Concilii progreſſum.

ſtro

ſtro præſto eſſemus, magno profecto cum animi noſtri dolore intelleuimus, res ſacræ illius Synodi non eo modo, & ordine procedere, quo nos una cum omnibus piis vellemus, & afflictus Reipublicæ Chriſtianæ, & præſertim oppreſſæ, & deficientis in dies magis, ac magis Catholicæ noſtræ Religionis ſtatus expoſceret; ita ut verendum ſit, niſi propere ſalubria adhibeantur remedia, is futurus ſit concilii exitus, qui & univerſo Chriſtiano Orbi ſcandalum & offenſionem præbeat, & iis, qui ab obedientia Sanctitatis Veſtræ, & Sanctæ Sedis Apoſtolicæ receſſerunt, ridendi materiam, & illas, quas amplexi ſunt, alienas, & diſcrepantes ab orthodoxa fide noſtra, opiniones majore ſtudio defendendi incitamentum exhibeat.

Ut enim multa alia taceamus, certe valde inconveniens videtur rem in eum locum jam eſſe deductam, quod tam aliquot menſium ſpatio nulla fuerit celebrata Seſſio, & [quod gravius eſt] cum nos, & alii Chriſtiani Orbis Reges, & Principes Catholici, gaudentes antiqua Catholicorum unitate, & concordia, ſperabamus & Dei beneficio aliquando, futurum, ut Catholicæ Religionis noſtræ Adverſariis inter ſe opinionibus & hæreſibus diſtinctis, & invicem altercantibus, & pugnantibus orthodoxa fides noſtra refloreat, ſicuti certe manifeſtum eſt, eorum diſcordias ad reſtaurandam Religionem Catholicam plurimum afferre momenti, proh dolor! ipſi quoque Patres, & Doctores in concilio exiſtentes ad contentiones, & diſſidia cum maxima jactura, & dictorum Adverſariorum jubilatione prorumpere incipiunt. Quæ quidem incommoda, ſicuti Sanctitatem Veſtram nequaquam latere arbitramur, ita quoque perſuaſum habemus Sanctitatem Veſtram, cujus eſt eximia pietas, & optima in rem Chriſtianam voluntas, ut communem parentem, lubenter eas vias ac rationes inituram, per quam exortæ difficultates explicari, & negotia illa ad gloriam ac laudem Divini nominis, & ad beneficium Univerſæ Chriſtianitatis dirigi queant, ut tandem, ſuperatis præſentium diſſidiorum, & motuum procellis, optatum quietis portum attingamus.

Circumferuntur quidam rumores, & ſermones quorumdam non admodum commodi neque nobis grati, videlicet Sanctitatem Veſtram cogitare de diſſolutione, vel ſaltem de ſuſpenſione ipſius Concilii: quibus tamen rumoribus neſcimus, quatenus ſit tribuenda fides, & exiſtimamus Sanctitatem Veſtram, ſi quid ejuſmodi habet in animo, hoc potiſſimum perplexo, & intricato rerum ſtatu, qui videtur eſſe in Concilio, ad id fuiſſe inductam: Nos vero [ut Sanctitati Veſtræ pro ejus æquanimitate, & paterna in nos voluntate, mutuaque noſtro in Sanctitatem Veſtram filiali ſtudio, quod ſentimus, ingenue patefaciamus] longe ſecus judicamus; etenim noſtro judicio præſtaret nunquam cœptum fuiſſe Concilium, quam imperfectum relinqui, & ſuſpendi, nedum præter noſtram, aliorumque Regum, & Principum Catholicorum expectationem, & conſenſum prorſus abrumpi, atque diſſolvi, in qua ſententia confirmamur non levibus, ut nobis videtur, rationibus. Timendum namque foret ne ex iſta diſſolutione, aut ſuſpenſione, ultra ſcandalum, quo totus offenderetur Orbis Chriſtianus, ac præter Sanctitatis Veſtræ, & totius Ordinis Eccleſiaſtici contemptum, & vilipendium, ac præjudicium, quod & huic, & futuris Oecumenicis Conciliis inferretur, alia quoque irreparabilia mala mon ſequerentur; major videlicet a Catholica Religione defectio, & jactura, interituſque illarum etiam exiguarum reliquiarum populi Catholici, quæ adhuc ſuperſunt cum in Sacri Romani Imperii ditionibus, & Regnis, & Dominiis noſtris hæreditariis, tum & in aliis Regnis, atque Provinciis; ſiquidem fruſtrata ea, quam in hoc Concilio poſuerant, fiducia, ipſe quoque ſeductoribus aures facilius eſſent præbituræ.

Neque defuturos crediderimus etiam ex Catholicis, qui interpretarentur ejuſmodi diſſolutionem, vel ſuſpenſionem fieri ſtudio impediendæ reformationis, quam a tot annis expetimus, & requirimus, tamque neceſſariam judicamus, ut ſine ea fruſtra eſſe videatur meliorem Eccleſiæ ſtatum ſperare. Ad hæc Sanctitas veſtra procul dubio recordatur, haud ita pridem mentionem eſſe factam inſtituendorum conciliorum Nationalium. Ea vero, quia Sanctitas veſtra ſemper judicavit, ſine ſummo diſcrimine, & miſeranda animorum diſtractione celebrari non poſſe, omnibus modis illa ſibi impedienda eſſe duxit, neque commodiorem, aut efficaciorem rationem evitandi hujus periculi invenit, quam generalis, & Œcumenici Concilii celebrationem. Itaque nunc Sanctitati veſtræ ſapienter expendendum & conſiderandum relinquimus, an non pleræque Chriſtianæ Reipublicæ Nationes diſſoluto, aut ſuſpenſo generali, & Œcumenico Concilio, arrepturæ eſſent occaſionem refricandi, & renovandi factam a quibuſdam antehac mentionem Nationalium Synodorum, utcumque adhuc ſopitam, adeoque ad rem ipſam omni ulteriori cunctatione remota deventuræ, quod illarum inſtitutum ſi omnino decreverint executioni com-

mittere, in eum eventum nos non videmus, quæ tandem hujuſmodi conatibus ſeſe opponendi, aut eoſdem remorandi facultas ſit ſuperfutura. Quocirca exiſtimamus unum eſſe remedium, quo tot, ac tam inſignes difficultates, atque incommoda præcavebuntur, ſi Sanctitas veſtra non patietur concilium hoc generale diſſolvi, neque ſuſpendi, ſed operam datura eſt, ut id per vias debitas, & competentes ad felicem, & optatum exitum perducatur: quod & ipſum non aliter fiet, niſi fiat, ſerio tamdiu expetita reformatio, ipſique Concilio ſalva & integra ſit antiqua & ſolita ſua libertas, ita ut quemadmodum informati ſumus a piis, & eruditis Viris, in priſcis pleriſque Conciliis, & præſertim iis, quæ pro præcipuis habentur, & ſancta vocantur, obſervatum fuiſſe, liceat nunc quoque non ſolum Sanctitatis veſtræ Legatis, verum etiam Patribus, ac inſuper noſtris, & aliorum Regum, & Principum Oratoribus proponere, quæ quiſque univerſaliter ad conſervandam, & reſtaurandam Religionem Catholicam, ac obedientiam Sanctitati veſtræ, & Sanctæ Sedi Apoſtolicæ debitam pertinere, vel particulariter cujuſque Regni, aut Provinciæ neceſſitatem, & utilitatem poſtulare cognoverit, Patribus vero libere, & ſine metu, aut reſpectu dicere, & decernere, quæ cuilibet Spiritus Sanctus, & conſcientia ſuggerit, ſervato utrinque bono ordine, per quem facile evitabitur, ſi quæ timetur in hac parte confuſio; ita ut non opus ſit de iis rebus, quæ per concilium ſunt determinandæ, alior ſum extra Concilium recurrere. Et plane confidimus Sanctitatem veſtram nunquam eo conſilia ſua converſuram, aut permiſſuram, ut hoc tempore exulceratiſſimo, ac turbato rerum ſtatu, in celebratione Concilii contra exempla Majorum novi quidquam introducatur, qua libertas ipſius Concilii quodammodo impediri, ſeu violari videatur; ſed eam ſartam, tectamque conſervaturam, ac ſimul etiam apud Legatos, & Patres Concilii curaturam, ut negotium reformationis, conſiderata inevitabili ejus neceſſitate, omni, quo poterit, ſtudio promoveatur: quo nomine Sanctitatem veſtram impenſiſſime oramus, & obſecramus.

Neque vero Sanctitas Veſtra hoc loco ſuſpicari velit [quod magnis a Sanctitate Veſtra precibus petimus] nos id agere, ut Sanctitati Veſtræ legem præſcribamus, aut eam, quomodo officio ſuo paſtorali fungi debeat, inſtruamus, cujus ſapientiam, pietatem, & in regenda Eccleſia felicitatem magni facimus; aut etiam ut eam ſuperioritatem, & dignitatem, vel authoritatem, quæ eidem Sanctitati Veſtræ jure, ac merito competit; labefactemus, vel in dubium vocemus, cujus tuendæ, & conſervandæ hactenus ſemper fuimus, erimuſque poſthac quoquo tempore ſtudioſiſſimi, non recuſaturi eam ob cauſam ullos unquam labores, curas, ac moleſtias, adeoque fortunarum, & ſalutis diſcrimen, ſi neceſſitas poſtulet, ſubire; ſed poſteaquam varia ad nos de præſenti ſtatu concilii allata eſſent, quibus homines tam a Sanctitate Veſtra, & Sede Apoſtolica, quam a concilio magis, magiſque alienari viderentur, & quæ gravioribus incommodis anſam facilem præbere poſſent, exiſtimavimus noſtras partes eſſe tanquam primogeniti, & obedientiſſimi Eccleſiæ filii, ejuſdemque Advocati, ut Sanctitatem Veſtram de iiſdem certiorem redderemus, & ut ipſa prudentia ſua Divino invocato auxilio ab Eccleſia tanta mala propulſaret, officioſe rogaremus, & cohortaremur: id quod Sanctitatem Veſtram ſperamus pro animi ſui moderatione, & paterno in nos amore, benigno, & æquo animo laturam, & his, quæ commemorata ſunt, incommodis aptum, & conveniens remedium adhibituram eſſe, qua in re pollicemur nos Sanctitati Veſtræ filiali noſtro auxilio affuturos, omniaque ea præſtituros eſſe, quæ ad nos pro ratione muneris noſtri Cæſarei pertinere dignoſcentur.

Et quoniam teſtantur hiſtoriæ præſentiam Summorum Pontificum, & Imperatorum in Conciliis Eccleſiæ, & Chriſtianæ Reipublicæ maximam ſæpe attuliſſe utilitatem, nos ut hanc quoque operam Chriſtiano Orbi in hac ſumma neceſſitate præſtemus, volente Deo, ipſimet lubentiſſimo animo, & ſepoſitis omnibus aliis graviſſimis noſtris difficultatibus, ad concilium veniemus, & progreſſum ejus præſentia noſtra, quoad ejus unquam fieri poterit, promovere ſtudebimus; Sanctitatem tamen Veſtram hoc loca iterum, atque iterum rogamus, ut & ipſa id laboris ſuſcipere, & afflictæ Eccleſiæ ſua in concilio præſentia tanquam fidelis Paſtor, & pius Pater benigne conſulere non gravetur. Ita namque ſperandum erit exortas difficultates parvo negotio explicari, & extingui, & quæ abſente Sanctitate Veſtra incommoditates in poſterum facillime cum ingenti concilii perturbatione, & impedimento, nec-non Sanctitatis Veſtræ inſigni moleſtia excitari poterunt, præcaveri, & reprimi poſſe, ita ut tandem Divina benignitate omnia ſuo debito, ac legitimo ordine ad optatum, & lætum finem perveniant, atque ad laudem, & gloriam Dei demum Eccleſiæ priſtina pax, unitas, & concordia reſtituantur; ad quem ſcopum

pum

pum dumtaxat omnia noſtra conſilia, omneſque cogitationes, & actiones noſtræ reſpiciunt, nec dubitamus Sanctitatem Veſtram ad eundem una nobiſcum finem tendere, a qua ad hæc noſtra officioſa & puro corde, & Chriſtiano zelo profecta ſcripta primo quoque tempore benignum, & paternum reſponſum expectabimus: quam Deus miſericors Eccleſiæ ſuæ, quam diutiſſime ſalvam, & incolumen conſervet. Dat. in Oppido noſtro Œniponti &c.

XXXV. His acceptis Pontifex literis, ad ſingula, quæ Cæſar propoſuerat, prudenter reſpondens, hanc ad eundem epiſtolam tranſmiſit.

P I U S P A P A IV.

Ferdinando Imperatori Romanorum electo.

I. Chariſſime in Chriſto fili ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem. A Nobili Viro Oratore Tuo accepimus literas Majeſtatis Tuæ accurata admodum ſcriptas de rebus ad Sacrum Concilium pertinentibus, quibus diligenter perlectis, tuam in
MS. Arc. Vat. ſig. n.3218. ep. 87. *eis erga nos pietatem, & perpetuam devotionem erga Sedem Apoſtolicam, in Rempublicam vero Chriſtianam præclaram admodum, & Chriſtianiſſimo Imperatore dignam voluntatem recognovimus; & ut*
Pius IV. Ferdinando Imperatori reſpondet. *ſæpe alias fecimus, Deo miſericordiarum Patri gratias egimus, qui talem Eccleſiæ ſuæ Advocatum, Protectorem, & nobis piorum conſiliorum noſtrorum adjutorem concesseris, qualem tam turbulenta, & miſera ipſius Eccleſiæ tempora flagitabant, quæ profecto non requirebant Principem minore pietate, Religione, & ſapientia præditum; ordine autem reſpondebimus ipſis literis tuis.*

II. Moleſte admodum te ferre ſignificas tam tardum eſſe Concilii progreſſum. Id tum optimæ voluntatis indicio eſt, qui remedium tantopere afflictis Eccleſiæ rebus neceſſarium tam diu differri doles. Nos quoque vehementer optaremus ipſum Concilium non diutius tractum, nec tot dilationes, & moras interpoſitas fuiſſe, ſed eæ interpoſitæ fuerunt oratoribus tuis, & tua, & aliorum principum cauſa ita poſtulantibus, & enixe rogantibus.

III. Majeſtatem vero Tuam offenſam eſſe altercationibus, & contentionibus, quæ nonnumquam inter Prælatos extiterunt, minime mirati ſumus, deceret enim cuncta ab illis agi, atque tractari ſumma animorum æquitate, atque concordia. Itaque fatemur non parum nos ea quoque re offenſos fuiſſe, quippe qui cuperemus ſervari in Concilio debitum ordinem, ſummam moderationem adhiberi, omneſque uno animo, ſummaque concordia Dei honori, & Concilii dignitati, exiſtimationique ſervire, ac diligenter caveri, ne qua daretur adverſariis anſa apud imperitam multitudinem ſacræ Synodo obtrectandi.

IV. Illud autem maximam admirationem movit, & animum noſtrum non mediocriter perculit, quod Majeſtas tua circumferri rumores quoſdam ſcribit nimis nobis indignos, nempe quod id agamus, & moliamur, ut Concilium diſſolvatur, aut ſaltem ſuſpendatur. Abſit a nobis, chariſſime fili, ut quidquam hujuſmodi cogitemus. Nos vero id agimus, id ſtudemus, id enitimur, ut ipſum concilium annis abhinc octo & viginti inchoatum, proſequamur, & Divina opitulante gratia, nulla prorogatione, aut ſuſpenſione amplius facta, quæ ſine ſumma omnium offenſione, & ut Majeſtas Tua ſapientiſſime ſcribit, ſine magnis Eccleſiæ damnis fieri non poſſet, & catholicorum omnium animos prorſus frangeret, tandem finem illi debitum imponamus. Huc omnes curas noſtras, & cogitationes intendimus, hoc optamus, hoc conamur, cujus rei teſtem Deum ipſum habemus. Non adeo Paſtoralis officii noſtri obliti ſumus, non tam immemores ſalutis noſtræ, nec exiſtimationem quidem noſtram ac famam adeo negligimus, ut quidquam ejuſmodi in mentem nobis venerit.

V. Illud fatemur, non defuiſſe maximos Principes, qui nos ad diſſolvendum concilium hortarentur: ſed id perſuaderi nobis minime paſſi ſumus, nec vero unquam patiemur. Quamobrem Majeſtas tua, quæ non temere his rumoribus fidem habendam putavit, ſincerum noſtrum animum plane ſibi cognitum eſſe oſtendit, eamque ut hujuſmodi de nobis ſermonibus poſthac aures ſuas penitus occludat, hortamur. Nos enim ſicut pro noſtri Paſtoralis officii munere, ſummo concilium ſtudio, ac diligentia congregandum curavimus, ita Divinæ gratiæ auxilio, ac Regum, & Principum Catholicorum, tuaque in primis ope freti ſtatuimus, & deliberavimus id proſequi, atque ita proſequi, ut quod ad nos attinet, Concilium ipſum plane ſit liberum, ac nulli Prælatorum facultas eripiatur, quin de rebus, quæ propoſitæ fuerint, dicat ſine ullo reſpectu, quid ſentiat, ſuæque conſcientiæ plene ſatisfaciat. Sed Majeſtas tua pro ſua ſapientia intelligit, ubi tam multi congregati ſint, maxime adhibendum, & ſervandum eſſe ordinem: quo ſublato futurum ſit, ut maxima inter eos exiſtat perturbatio, nec ſatis commode ullius rei exitus expediri poſſit. Proinde Concilium ipſum, hoc ſapienter at-

tendens, juſtiſſima de cauſu decrevit, uno tantum, aut altero eu tanta Prælatorum frequentiu diſſentiente, ut ad Apoſtolicæ Sedis Legatos, qui vice noſtra concilio præſident, ſpectaret jus referendi de rebus, quæ ugendæ, & decernendæ eſſent. Qua tamen eos poteſtate hortati ſumus ita uti, ut omnibus de rebus, de quibus conſtiterit operæ pretium eſſe referri, referant; eaque in re udmoneri ſe libere patiantur, ſtudeantque non Prælutorum ſolum, ſed etiam Oratorum, qui u Principibus miſſi fuerunt, tuorumque in primis deſideriis, & poſtulatis ſutisfacere. Quod ſi illi facere recuſarent de rebus gravioribus, præſertim ud reformationis negotium pertinentibus, juſtum tunc Prælatos, & Oratores cauſum quærendi habituros eſſe intelligimus, & æquum fore, ut opportunum remedium adhiberetur: qua in re nos omnem ſpem noſtram, & auxilium pollicemur, quumquam ſciamus quantæ turbæ, contentiones, & diſcordiæ excitatæ fuerint, cum Prælati ipſi, Legatis Apoſtolicæ Sedis invitis, propoſuerunt quæſtiones, & articulos, de quibus nunc controverſiu eſt, & quantopere ea res impedierit progreſſum concilii, atque etiam impediat, dum ſuper articulis Catholicis Catholici ipſi inter ſe certant, qui debebant cum Hæreticis decertare: eu quo non mediocre ſcandalum ortum fuit, & data Hæreticis occaſio deridendi nos, dum vident noſtros inter ſe dividi, ac diſſentire, ſicut Maieſtas tua prudentiſſime in fine voluminis ſuarum petitionum udmonuit.

Quod vero ud tollendos ubuſus, & eu, quæ correctione indigeant, corrigendu, Majeſtas tua hortatur; digno pietate ſuu officio fungitur, idque nobis gratum eſt. Auditum autem tibi eſſe credimus, quid jam egerimus, qua curu, quu diligentia ea, quæ in hac Curia correctione egere viſa ſunt, quibuſvis noſtris, noſtrorumque commodis contemptis, correxerimus. Eu quo quivis intelligere poteſt, ſerio nos, & ex animo cupere cætera emendari, cum ipſius correctionis initium u nobis, & a curia noſtru fecerimus, ſicut ex literarum multarum exemplis, quas edidimus, & ud perpetuam memoriam imprimi, ac divulgari juſſimus, Majeſtas tua intelligere poterit.

XXXVI. *Invitat nos Muieſtas tuu, & hortutur in extremis literis ſuis, ut Tridentum eamus, quo ſe quoque paratam fore oſtendit accedere: ſperat enim, ſi itu factum ſit, facilius, & commodius finem optatum concilio imponi poſſe. De hoc Maieſtati tuæ reſpondemus nullum nos unquam laborem recuſaturos eſſe Divini obſequii, & communis Eccleſiæ utilitatis cauſu: itaque paratos nos fore intereſſe concilio, cum tamen res in eo ſtatu eſſe cognoverimus, ut præſentia noſtra aliquid perfici poſſe ſperandum ſit; ſed quæ nobis veniunt in mentem de hac re nobiſcum cogitantibus, Maieſtati tuæ exponemus. Primum ſi hinc diſcedendum ſit, cogitamus Tridentum parvum Oppidum eſſe, nec ſine magno incommodo tantum Prælatorum numerum ibi manere. Quid ſi nos eo cum ipſo Cardinalium Collegio, ac reliquo comitatu noſtro eamus, quo pacto ſufficere Urbs tam exigua poterit ad nos, & Cardinales, & tot alios hoſpitiis excipiendos? Quid cum Maieſtas tua eodem cum Imperatorio ſuo comitatu venerit, qui poterit ea Urbs præter Prælatos, quibus ipſis viu domicilium præbet, curias noſtras excipere? Illud præterea cogitamus ſi ad concilium eamus, non defuturos, qui illum adventum noſtrum in malam partem accipiant interpretantes ſcilicet, ea mente nos illuc veniſſe, ut ſuam concilio libertatem eriperemus. Sed prætermittumus incommodum noſtrum, fingumus eam Urbem ſatis amplam eſſe ad excipiendas curias noſtras, contemnamus etium ſermones malevolorum, quos contempturi eſſemus. Conſideremus ecquid tuto illuc convenire poſſimus. At eu Urbs in medio Hæreticorum ſita eſt. Hinc Gryſones finitimos habet, inde Helvetios Hæreticos, eu alia parte Proteſtuntes. Quis præſtabit nobis, ut tuto ibi cum curia noſtru eſſe poſſimus? De tua quidem ſide non dubitemus, ne ſimus noſtri diſſimiles. Sed hoc erit periculum commune, timendum erit ne vis afferatur utrique noſtrum, & ne vis major afferutur, quam cui Majeſtas tua poſſit reſiſtere. An non meminimus, quid glorioſæ memoriæ Caroli Imperatori fratri tuo evenerit? Quanto in periculo Concilium ibi ſæpius fuerit? Huc accedit, quod æſtate proxima pro certo haberur, venturam eſſe claſſem Turcarum maximam, eamque una cum pyratis, & prædonibus omnibus infeſtum hoc mare eſſe habituram. In tanti periculi metu nobiscum curia ex Urbe diſcedentibus, haud dubie totu Urbs tumultu implebitur; ſi vero acciderit, ut claſſis hoſtium hac prætervehatur, ut alias accidiſſe meminimus, cunctus hic Populus, qui meliore eu parte eſt ex hominibus peregrinis, trepidabit, & Urbem ipſam præ metu deſeret. Sed tamen adeo cupimus, & deſideramus inſervire Deo, & Religioni, & ſimul Maieſtati tuæ morem gerere, ut diligentius de re cogitare velimus. Si tamen Maieſtati tuæ placeret Bononiam venire, quo antea in animo habuimus nos conferre, multaque jam ad iter neceſſaria parari juſſeramus, quando ægritudo poſtea nos im-*

pe-

pedivit, en qua nondum plane convaluimus, Majeſtas tua in ea Urbe Imperialem Coronam acciperet, ſicut ibidem eam acceptt olim glorioſæ memoriæ Carolus Imperator frater tuus, ibique, & tuto, & commode omnes eſſe poſſemus. Credimus etiam, quod Prælati concilii, utroque noſtrum hortante, eodem venire minime gravarentur, maxime propter hoſpitiorum commodum, & Urbis illius ſecuritatem. Eſſent autem illic omnia in manu Majeſtatis tuæ, cujus ea in Urbe majorem poteſtatem nos vellemus eſſe, quam noſtram. Ita uno tempore, & ea quæ ad dignitatem, atque honorem Majeſtatis tuæ pertinent, perficeremus, & optatum concilii progreſſum, ac finem aſſequerentur, ſublatis abuſibus omnibus, & reformatione facta magna ex parte Majeſtatis tuæ arbitrio, quam ſcimus nihil deſideraturam eſſe nec poſtulaturam, niſi quod rectum, & æquum eſſet, & Majeſtas tua, cujus nos honorem, ac dignitatem magni facimus propter inſignem ejus devotionem erga Sedem Apoſtolicam, & egregiam erga nos voluntatem, publicis, privatiſque rebus ex ſententia confectis diſcederet. Expoſuimus Majeſtati tuæ has cogitationes, & conſiderationes noſtras, eam autem hortamur, & rogamus, ut de hac re ſecum diligentius cogitare velit, quemadmodum, & ipſi quoque cogitabimus. Veniet autem ad te venerabilis frater noſter Joannes Epiſcopus Præneſtinus Cardinalis Moronus appellatus, quem Legatum noſtrum de latere ad concilium, & ad Majeſtatem tuam miſſuri ſumus, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum, &c. Die XVIII. Martii MDLXIII. *Anno IV.*

XXXVII. Dederat ad Pontificem Ferdinandus Imperator alias arcanas literas, quibus reconditiores animi ſenſus de provehendo feliciori concilii progreſſu, reſtituendaque emendatiore, atque expolitiorum morum norma patefecerat, atque hac epiſtola ſignificaverat.

Beatiſſime in Chriſto Pater Domine Reverendiſſime poſt humilem commendationem filialis noſtræ obſervantiæ continuum incrementum.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. 3218. ep. 87. Ferdinandi Imperatoris literæ ad Pium IV. de reformatione conſtituenda.

I. Etſi Sanctitatem Veſtram a multis annis, dum adhuc in minoribus ageret, ſummo ſemper amore proſequuti fuimus, & poſtquam Divina providentia ad ſanctam iſtam Cathedram Petri evecta eſt, tamquam amantiſſimum patrem ſingulari obſervantia coluimus, atque etiam nunc colimus, ab eaque viciſſim, tam inſignia paterni amoris officia accepimus, ut merito illius dignitatem, & authoritatem nobis quoque loco, & tempore pro viribus tuendam, ac defendendam eſſe intelligamus, atque ad id propenſiſſimum animum habeamus, quemadmodum ſane hoc nobis tamquam ſupremo Advocato, & protectori Eccleſiæ pro ratione Cæſarei noſtri muneris incumbere agnoſcimus, ideoque nihil acerbius, aut a mente noſtra magis alienum poſſet nobis accidere, quam ſcribere, dicere, aut facere aliquid, quo piæ ſanctitatis Veſtræ aures, & benignus animus, vel læviſſime offendi poſſent, tamen vice-verſa exiſtimamus ad integritatem noſtram, & ad officium optimi, & obedientis filii Eccleſiæ maximopere ſpectare, ſi quid occurrat, quod vel Sanctitati Veſtræ, vel Eccleſiæ Chriſti, cujus ipſa Sanctitas Veſtra in terris Vicarium gerit, officere queat, niſi mox emendetur, ut de eo Sanctitatem Veſtram tanquam Patrem optime meritum, & nobis confidentiſſimum, remotis, quod ajunt, arbitris ſincere, & reverenter admoneamus, ipſamque veritatem, etiam ſi ſoleat odium parere, nequaquam diſſimulemus, ad quam rem animum addit nobis non ſolum Cæſarei officii noſtri debitum, ſecundum quod tenemur ſedulo procurare, quæ ad Gloriam Dei, quæ ad Eccleſiæ unitatem & tranquillitatem, quæ denique ad univerſæ Chriſtianæ Reipublicæ ſalutem, & incolumitatem ſpectant, ac impendentia mala, & incommoda ab eo pro viribus propulſare, verum etiam mirifica Sanctitatis Veſtræ pietas, benignitas, manſuetudo, & immenſa, multiſque beneficiis erga nos comprobata voluntas ea nobis plane pollicetur, quæcumque in his noſtris ſecretioribus, & officioſiſſimis literis bono zelo ſumus, vel admonituri ultra illa, quæ in aliis noſtris continetur, vel alias latius explicaturi, & declaraturi, ſanctitatem veſtram non modo non laturam graviter, aut moleſte, ſed potius paterno, & benigno animo accepturam eſſe præſertim, cum non aliorſum, quam ad laudem Divini nominis, ad quietem Eccleſiæ, ac beneficium Reipublicæ Chriſtianæ, & maxime ad conſervationem authoritatis ſanctitatis veſtræ, & Sanctæ Sedi Apoſtolicæ debitæ, perpetuamque ejuſdem ſanctitatis Veſtræ laudem tendant ac denique etiam Nepotibus, & Propinquis Sanctitatis Veſtræ olim uſui, & præſidio fore videantur, quo nomine Sanctitatem Veſtram ſummo ſtudio, etiam atque etiam rogamus.

II. Priuſquam autem aggrediamur rem ipſam, non abſurdum fortaſſis erit paucis præfari de conditione, qua Sanctitas Veſtra ſupremum Eccleſiæ in terris caput, qua nos ipſi, quibus divinitus datum eſt [licet præter omne noſtrum meritum]

alte-

alterum eſſe ſupremum, & ſæculare in Orbe Chriſtiano caput, qua cæteri Reges, ac Principes, qua denique homines nati ſumus, ſcilicet, ut moriamur, cujus conditionis memoriam expedit in animis mortalium nunquam extingui, præcipue ſenum qui morti ſunt vicini; quia poſſunt quidem juvenes cito mori, ſed ſecundum naturæ curſum ſenes deſtituti ſunt ea ſpe vitam in multos annos extrahendi, quæ fovet juvenes, licet utcumque, & ipſi illa frequentiſſime fruſtrentur. Quocirca eo magis cogitanda ſunt ſanctitati veſtræ, & nobis [ſumus enim coætanei ferme] illa, quæ ad conſequendum beatum, hujus tranſitoriæ vitæ finem, id eſt æternam felicitatem, & gloriam pertinent, ut dum tempus eſt, operemur bonum, & talentum nobis concreditum, ita adminiſtremus, ut poſſimus poſtea Deo altiſſimo muneris nobis commiſſi rationem reddere, atque a Divina ejus benignitate promiſſam bonorum operum noſtrorum mercedem recipere, juxta quam vileſcit, & putet omnis, quantumvis maxima hujus ſæculi gloria. Ubi ſane conſiderandum eſt quod peccantes Paſtores, & Rectores populi non modo ſibi ipſis accerſunt malum, ſed multa millia animarum in ſalutis periculum conjiciunt, pro quibus poſtea ipſi in judicio Dei reſpondere coguntur. Quod tamen non in eum finem Sanctitas Veſtra a nobis dictum exiſtimet, quod nos Sanctitatem Veſtram, filius Patrem, ovis paſtorem, quomodo vitam ſuam inſtituere debeat, velimus erudire: neque enim dubitamus Sanctitatem Veſtram, hæc & alia indeſinenter ſecum animo volvere.

III. Quæ cum ita ſe habeant, & nunc flagitante extrema collapſæ Religionis noſtræ Catholicæ, & Eccleſiæ neceſſitate, celebretur Tridenti ſacrum œcumenicum Concilium a Sanctitate Veſtra convocatum, a quo totus Orbis Chriſtianus, miſerandum in modum laceratus, & conſciſſus, expectat remedium ſalutare, & aptum ſanandis, quibus ſe invicem confecit vulneribus, exiſtimamus profecto nunc ſummam rerum in eo verſari, ut populus Chriſtianus expectatione ſua non fruſtretur, adeoque Concilium opera, & authoritate Sanctitatis Veſtræ legitima, & debita via progrediatur, denique per eandem ad optatum, & felicem exitum perducatur.

IV. Porro huic convocationi, & Congregationi Generalis concilii occaſionem, & cauſam dedere, ut novit Sanctitas veſtra, plurimæ, atque peſtilentiſſimæ hæreſes, quæ hoc poſtremo ſæculo propter peccata noſtra exortæ, tam late ſe diffuderunt, ut nullam ferme orbis partem intactam reliquerint, atque adeo pleraſque Reipublicæ Chriſtianæ Nationes, & Regna occupaverint. Item abuſus, & depravati mores, quibus hoc tempore Clerus juxta, ac Populus laboravit, ac hæreſes ipſæ foventur, accenduntur, & augentur: qui ſane in utroque ordine Eccleſiaſtico pariter, & ſæculari uſque adeo invaluerunt, ut niſi mature proſpiciatur in præſenti concilio, verendum ſit ne longe graviora, & irreparabilia incommoda aliquando conſequantur.

V. Itaque cum non videatur ejuſcemodi malis commodius poſſe adhiberi remedium, quam ſi canonica inſtituatur reformatio, & concilium debita, & legitima via libere progrediatur, non dubitavimus Sanctitati veſtræ, quæ in aliis literis noſtris ob reſpectum, quem merito habemus Sanctitatis veſtræ, vel leviter attigimus, vel ſilentio prætermiſimus, quod illas ad multorum hominum manus perventuras eſſe ſciamus, ſumma fiducia, ſaltem in præſentibus latius explicare, ita ut de iis, quæ Catholici, & omnes boni cupiunt emendari, vel alioquin a Sanctitate veſtra præſtari, vel etiam quæ ab ipſo concilio expectantur, informata eo melius pro Paſtorali ſuo officio laboranti Eccleſiæ ſubveniat.

VI. Publica, & maxima nunc eſt querela de reformationis retardatione: neque ſane abſque cauſa, videtur enim eſſe uſque adeo neceſſaria, ut ſine ea non liceat meliorem in Eccleſia Statum ſperare, quæ ſi inſtituenda erit, prout poſthaberi, ſeu procraſtinari, ſine graviore Religionis detrimento, & totius Chriſtiani Orbis gemitu, ac majore exaſperatione non poteſt, inprimis videtur res a capite, & fonte incipienda eſſe; nam ubi caput eſt bene diſpoſitum, reliqua etiam membra melius habent, & e fonte puro puri manant rivuli.

VII. Nec tangimus hic perſonam Sanctitatis Veſtræ, in qua neque pietatem, neque Religionem, neque ſanctimoniam vitæ, nec quidquam eorum deſideramus, quæ in Sancto, & incorrupto Paſtore requiri poſſunt; quia ea, quæ dicturi ſumus de Summo Pontifice, cum Divina providentia Sanctitas veſtra Pontificatum teneat, & magna ſua cum laude gubernet, ad Sanctitatis veſtræ perſonam nihil pertinent, ſed hoc agimus atque optamus, ut S. V. hoc optimum pietatis opus ſecum ferat in conſpectum Altiſſimi, quando ipſi ex hac vita ad Cœleſtia Regna migrandum erit, & in terris quoque nomen ſuum in omnem poſteritatem hac laude conſervatum relinquat, quod ſcilicet S. V. hoc noviſſimo ſæculo id præſtiterit, ut

in

in futurum ipſius diligentia habeamus vere Sanctos Pontifices, Cardinales, Epiſcopos, presbyteros, & animarum Rectores, qui verbo & exemplo Populum ſibi commiſſum ad eadem ſtudia pietatis revocent, ut denique omnes ſerviamus Deo in juſtitia, & veritate.

VIII. Ad quod requiritur in primis, ut talis inſtituatur modus eligendi Pontificem, per quem iis, qui ad tantam dignitatem & functionem apti non ſunt, poſthac omnis ad eam aſpirandi via præcludatur.

Hoc pridem, ut diximus, præſtiterat Pontifex egregia illa edita conſtitutione, quæ incipit, In eligendis, *quæ integra habetur in Romano Bullario, & in cæremoniali electionis Romani Pontificis. Addit inſuper Imperator de Cardinalium, cæterorumque Antiſtitum exquiſita electione, ut hoc firmiter poſito fundamento nobilis in Eccleſia Dei virtutum ſtructura conſurgeret, hæc habens.*

IX. Deinde neceſſarium eſt, quod eligentes, ideſt Reverendiſſimi Cardinales tales ſint, ut velint, ac poſſint eligere Pontificem, cui Eccleſia Chriſti recte tuto poſſit committi: nam [quod pace Sanctitatis veſtræ, & Reverendiſſimorum Cardinalium dictum ſit] hoc tempore graviſſimæ audiuntur querelæ, quod nonnunquam creantur Cardinales partim per ætatem omni adhuc judicio deſtituti, partim vero illiterati, & indocti, qui ut nihil poſſunt in iis, quæ ad regendam Eccleſiam ſpectant, conſulere, ſic in eligendo Pontifice privatas paſſiones ſequuntur, ac bonorum, & doctorum pia ſuffragia impediunt, unde poſtea neceſſe eſt multa in Eccleſia ſequi incommoda.

X. Non multo minor profecto ſollicitudo præſtanda eſt, ut ſint etiam Archiepiſcopi, & Epiſcopi digni, atque idonei, qui gregem Domini, cum puritate, & ſanitate doctrinæ, tum etiam honeſtæ & probatæ vitæ exemplo paſcant: qui cum creantur partim per electionem capitulorum, partim vero per proviſionem, & collationem Sanctitatis veſtræ, ac ſummorum Pontificum pro tempore exiſtentium, & pro parte, denique per noſtrum, & aliorum Regum, & Principum juspatronatus habentium nominationem, & præſentationem non abs re futurum advertere, quod ſicuti diverſis modis, ac viis ad iſtiuſmodi Eccleſiaſticas functiones, & dignitates perveniunt, ſic etiam plurimum inter ſe differunt. Nam is, qui ad munus Epiſcopale per ipſammet Sanctitatem veſtram, aut per nos, vel alios Reges, ac Principes promoventur, ſæpenumero ſunt digniores, magiſque idonei illis, qui jure electionis ad eum gradum evehuntur. Si namque talis ratio, & modus inſtituetur eligendi & creandi Archiepiſcopos, & Epiſcopos, per quem dignioribus dumtaxat, & magis idoneis pateat ad ejuſmodi dignitates, & munera aditus, Deo dante, brevi futurum eſt, ut habeamus doctum, pium, & numeroſum Clerum, ac doctos Prædicatores, qui populum in lege Domini erudiant; ceſſabit tunc pluralitas beneficiorum, & alii multi abuſus e medio tollentur, ac denique hæreſes ſenſim extirpabuntur, & eradicabuntur. Quod ſi quis error, aut abuſus irrepſiſſet in nominationibus, & præſentationibus Prælatorum, & Parochorum, vel aliarum perſonarum Eccleſiaſticarum, per nos, aut alios Reges, ac Principes ſæculares factis, ſicuti antehac accidiſſe, & deinceps ſimiliter accidere poſſe, nequaquam volumus negare, in eo etiam Sanctitas Veſtra poterit adhibere commoda remedia, ut tales abuſus in iſtiuſmodi nominationibus, & præſentationibus tollantur, & corrigantur; quemadmodum profecto nos pro parte noſtra non cogitamus defendere tales errores, ſeu abuſus, ſed eoſdem emendari, & tolli patiemur obſequenter, pariturі iis, quæ nobis Sanctitas Veſtra, & Sacrum concilium impoſuerit, prout nos jam dudum facturos recepimus, &c.

XI. Breviter ſufficiant dicta de iis, quæ Sanctitati Veſtræ circa reformationem conclavis, & curam aliorum ordinum Eccleſiaſticorum hoc afflicto Religionis ſtatu agenda videntur, nunc tranſeamus ad ſtatum concilii. Ubi ſane graviſſima nunc diſputatur quæſtio cum magna contentione de reſidentia Epiſcoporum, utrum ſit juris Divini, nec-ne; in qua, cum verendum ſit, ut multi dicant, quod Sanctitati veſtræ maxime placere putaverint, pro ea, qua ad ſcribendas has literas inducti ſumus, fiducia, illud quoque ſilentio præterire non poſſumus, quod cum in præſenti concilio reperiantur tres claſſes Epiſcoporum, una eorum qui aſpirant ad Cardinalatum, altera pauperum qui deſiderant Sanctitatis Veſtræ liberalitate, & munificentia locupletari, tertia illorum qui per ſe habent luculentos Epiſcopatus, & proventus, unde ſe commode poſſunt ſuſtinere, nec galerum ambiunt, nos nihil diffidere, quin hic poſterior ordo in hac diſputatione votum, & ſententiam libere dicat, ſed de reliquis duobus valde dubitamus, ne reſidentiam ipſorum Epiſcoporum privati commodi cauſa oppugnent, non attento, quod ſive ea ſit Divini juris, ſive, non, tamen hoc rerum, & temporum ſtatu non modo ſit utiliſſimum, verum etiam maxime neceſſarium, quod Epiſcopi in ſuis Eccleſiis reſideant, ſuumque officium faciant. Quocirca Sanctitatem veſtram rogamus per

De-

Deum Immortalem, ut huic determinationi, ſi in conſcientia ſua cognoverit eam eſſe Dei voluntati conſentaneam, non repugnet, ne quis poſſit Sanctitati veſtræ obiicere, quod Chriſtus dixit ad Hypocritas : Vos tranſgredimini Dei mandata propter traditiones veſtras; *& quod Sanctitas veſtra conetur mandatum Dei mutare in traditionem humanam ; quinimmo curet, tanquam ſupremus Paſtor, ut quiſque Epiſcopus ſuam Eccleſiam ſumma fide, cura, atque ſollicitudine præſens gubernet, moduſque ſtatuatur diſpenſationibus, quæ hoc caſu ſolitæ fuerunt concedi : nam utcumque non inficias imus Sanctitati veſtræ facultatem eſſe liberam diſpenſandi, tamen Sanctitas veſtra pro ſua pietate nolit uti hac ſua facultate, & authoritate in hoc negotio reſidentiæ, quandoquidem inde plus detrimenti, quam commodi ad Eccleſias illas mercenariorum rapinis expoſitas redire dignoſcitur.*

XII. Præterea illud quoque pro filiali noſtra in Sanctitatem veſtram obſervantia eandem nequaquam celandum eſſe duximus, cum magno fieri ſcandalo, quod pleraque negotia, quæ ſunt determinanda per Patres in Concilio, ad Sanctitatis veſtræ determinationem Romam tranſmitti dicuntur, ita quod patribus non ſit libera decernendi facultas, quemadmodum Reverendiſſimi Legati Sanctitatis veſtræ, neque noſtris, neque aliorum Regum, & principum Oratoribus liberum eſſe volunt Concilio ea, quæ ſunt neceſſaria, proponere. Qua in re tollitur, & diminuitur libertas concilii, & infringitur ſalvus conductus, qui eam libertatem ipſis quoque ſectariis non abſtulit. Ideoque nobis, & reliquis Regibus, atque Principibus, qui huiuſmodi libertatem, & facultatem in antiquis etiam Conciliis habuimus, non parum infertur præiudicii, & niſi ea relinquantur concilio integra & illæſa, multa conſequentur inconvenientia; nam plurimi id in deteriorem partem rapient, & ſuſpicabuntur, quod Sanctitas veſtra reformidet, & ſuſpectam habeat Concilii ſententiam, dum non velit fieri a patribus decreta, niſi ea prius Sanctitas veſtra de conſilio ſuorum Cardinalium diſcuſſerit, & approbaverit : ſectarii vero, qui alioqui nihil omittunt, quod non ſit in Sacra Scriptura expreſſum, & pleraque Conciliorum decreta reiiciunt, haud dubie cavillabuntur, quod ipſis de hoc, & aliis Conciliis ſentiendum ſit, quandoquidem hoc ne ſummo quidem Pontifici ſatisfaciat.

XIII. Ultra hoc videtur hic modus procedendi, quod ſcilicet negotia Concilii per Sanctitatem veſtram Romæ quoque cum Reverendiſſimis Cardinalibus conſultantur & tractantur, propemodum ſchiſmatis cuiuſdam ſpeciem præ ſe ferre, quaſi eſſent duo concilia, quorum unum Romæ, alterum Tridenti celebretur.

XIV. Similiter exiſtimatur valde eſſe inconveniens negotia concilii, quod debet repræſentare Eccleſiam Univerſalem, ſubmiſſi examini Reverendiſſimorum Cardinalium quorumdam Romæ exiſtentium, qui non ſine probabili cauſa ſuſpecti habentur in negotio, tam reformandi conclavis, quam ſtatuendæ reſidentiæ Epiſcopalis, & libertatis ſacro concilio relinquendæ, ſiquidem in articulis valde adverſari videntur.

XV. Itaque exiſtimamus Sanctitati veſtra, & tutius, & laudabilius fore, quod de præmemoratis omnibus articulis, & difficultatibus explicandis, ut puta de reformatione Conclavis, de electione Cardinalium, ac Prælatorum, & reſidentia Epiſcoporum, potius exquiras, & ſequatur conſilium & ſententiam ducentorum, aut tot Patrum concilii, quam quindecim, vel plurium Cardinalium, dum concilium apertum eſt, & verſatur in opere : quid enim obſtat? aut quomodo poteſt labefactari authoritas Sanctitatis veſtræ, ſi de Bullis, quas volueris publicare ſuper reformatione Conclavis, prius ſententiam, & conſilium concilii exquiſieris? Cogitet, quæſumus, Sanctitas veſtra, an non certius, ac ſatius ſit aliquid ſtatuere, & decernere ſacro approbante concilio, quam approbante Collegio Cardinalium : nam quod decernitur cum concilio, firmum eſt, ac durabile, quoniam concilium habet promiſſam gratiam Spiritus Sancti; quod vero extra concilium cum conſilio Cardinalium ſtatuitur, experientia docet non eſſe ita ſtabile, & firmum : quin multoties per ſubſequentes Pontifices leviſſima de cauſa reſcindatur, ac irritum reddatur. Quapropter non permittat Sanctitas veſtra libertatem concilii violari, quia alias, ut nos judicamus, periculum ſubeſſet, ne ſimul etiam aliorum præteritorum Conciliorum authoritas elevaretur.

XVI. Neque vero Sanctitati veſtræ verendum cenſemus, ne quidquam decedat authoritati, & ſuperioritati, quæ competit, & debetur Sanctitati veſtræ, per id, quod proponunt interdum in concilio, quæ neceſſitas poſtulat, noſtri, & aliorum Regum, ac Principum Oratores. Dicant, & decernant libere Patres. Nos certe animum inducere non poſſumus, ut hoc Sanctitatis veſtræ authoritati præiudicare credamus. Multo minus Sanctitas veſtra ſuſpicari debet, quod nos conſulto occaſionem, aut prætextum aliquem quæramus dignitatem, & authoritatem Sanctitatis

veſtra

veſtræ, quam plurimi facimus, oppugnandi, vel in dubium, & controverſiam revocandi. Hoc profecto a propoſito, mente, & voluntate noſtra alieniſſimum eſt: neque etiam arbitramur ullum eſſe Regem, Principem, aut privatum quoque hominem Catholicum, qui non una nobiſcum ſentiat, credat, & profiteatur, Sanctitatem veſtram poſt Chriſtum Salvatorem noſtrum Caput eſſe Eccleſiæ in terris.

XVII. Non improbamus præterea, quod Sanctitas veſtra omni ſtudio, & conatu ſuſtineat, tueatur, & conſervet ſuam, & Succeſſorum ſuorum Summorum Pontificum authoritatem, & dignitatem ipſis ſpectantem, tam ex mandato Dei, & Sacra Scriptura, quam per Sacros Canones, necnon plura approbata ſuperiorum temporum concilia, quia id juſtum, & æquum eſt, & pro paſtorali ſuo officio Sanctitas Veſtra ſecus facere non poteſt; attamen operæ pretium eſt, quod Sanctitas Veſtra eam conſervandæ authoritatis ſuæ Apoſtolicæ rationem ineat, qua teſtatum reddatur, Sanctitatem Veſtram non aliud quærere, quam honorem Divinæ Majeſtatis, & augmentum fidei, atque Eccleſiæ, necnon Populi Chriſtiani ædificationem, ne quiſquam recte, & jure poſſit obiicere, Sanctitatem Veſtram non Chriſti, ſed ſuam gloriam captare, aut poſtpoſita utilitate, & neceſſitate Eccleſiæ ſibi, & Succeſſoribus ſuis novo exemplo aliquid vendicare, quod ad Summos Pontifices nullo jure pertineat, neque probari poſſet, vel ſacris literis, vel Sanctorum Patrum monumentis, vel Sacrorum Canonum, & Conciliorum decretis ad ipſos pertinere. Et quoniam tradita Sanctitati Veſtræ a Deo Omnipotente poteſtas, & authoritas facile ſubſiſtet contra quoſvis Adverſariorum impetus, ſi Sanctitas Veſtra ea recte utatur, magnopere profecto expediet Sanctitati veſtræ, & Eccleſiæ, diligenter proſpicere, ne ulli, tam inſigni poteſtate, & authoritate, ad deſtructionem potius, quam ædificationem Eccleſiæ, & ad labefactandam vim, & authoritatem Sacrorum Canonum, & conciliorum contra præſcriptum Dei abuti videatur: id quod a Sanctitate Veſtra non expectamus, ſed plane confidimus ipſam in exercitio ſuæ poteſtatis, & paſtoralis ſui muneris id ſemper habituram præ oculis, ut ſua vigilantia, cura, & opera Chriſto multa millia animarum lucrifaciat. Ita quidem Sanctitas veſtra habitura eſt nos acerrimum authoritatis, & poteſtatis ſuæ Apoſtolicæ defenſorem, qui tanquam ſupremum in Orbe Chriſtiano caput ſæculare, dextrumque Sanctitatis Veſtræ brachium nunquam patiemur Sanctitati veſtræ conſilium, & auxilium noſtrum in iis, quæ noſtro Imperiali officio incumbunt, pro tenuitate ingenii noſtri, & pro virili noſtra parte, ullo loco, & tempore deeſſe: quandoquidem nos hoc pacto ad defendendam, & manutenendam authoritatem, & poteſtatem Apoſtolicam Sanctitati Veſtræ, & ejus Succeſſoribus, ipſiſque Sanctæ Sedi Apoſtolicæ teneri lubenter agnoſcimus, & ingenuo profitemur.

XVIII. Quod ſi omnino hic ſcrupulus authoritatis, & poteſtatis ſuæ in concilio retinendæ Sanctitatem Veſtram tantopere urit, Sanctitas Veſtra eum facile tollet, ſi ipſamet concilio præſens adſit, & præſit, nam per præſentiam Sanctitatis Veſtræ præcidetur magna ex parte omnis anſa, & materia de authoritate, & ſuperioritate ejus diſceptandi.

XIX. Et quoniam hoc loco incidimus in mentionem præſentiæ Sanctitatis Veſtræ in concilio, teneri non poſſumus, quin Sanctitatem Veſtram rurſus, qua decet modeſtia, & filiali reverentia, enixe rogemus, & obteſtemur, ut quemadmodum vices Chriſti gerit, qui propter ſalutem noſtram e Cœlis in terram, & ad inferos deſcendit, & pro nobis homo naſci, pati, & mori voluit, ſic etiam exemplum ejus ſequatur, nec ſibi grave eſſe patiatur ex Urbe Tridentum uſque proficiſci, ac ibi in medio tot Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, & Prælatorum Eccleſiæ ad convocationem Sanctitatis Veſtræ in Spiritu Sancto congregatorum, ac de his, quæ ad conſervandam, & reſtaurandam Religionem ſpectant, diſputantium, tanquam pius Pater, & ſupremus in terris Paſtor verſari, rebuſque tractandis adeſſe, & præeſſe, ac Deo, & Eccleſiæ operam, quam debet, præſtare, ac ſaluti tot millium animarum, quas Chriſtus Jeſus ſuo pretioſiſſimo ſanguine redemit, clementer conſulere; præſertim cum Sanctitas Veſtra ſine graviore ſuo incommodo eo venire, ac ſecure, & abſque omni periculo ibidem commorari, ac ſi opus ſit, citra moleſtiam, aut diſcrimen perſonæ, & curiæ ſuæ in locum tutum inde ſe recipere valeat: quandoquidem Sanctitati Veſtræ nos præſentes affuturi, eamque una cum Patribus concilii contra omnem vim, ac injuriam, ſi quæ ingrueret, Deo propitio, facile defenſuri, nec Sanctitatem Veſtram ullo modo derelicturi ſimus, etiamſi nobis graviſſima quæque ſalutis pericula adeunda forent, in quam tamen difficultatem ſperamus rem nunquam deductum iri.

XX. Quocirca Sanctitatem Veſtram; nunc iterum, atque iterum officioſiſſime rogamus, & obſecramus per viſcera Domini Noſtri Jeſu Chriſti, ut pro ſalute

Eccleſiæ, quæ Sanctitatis Veſtræ curæ ita demandata eſt, ut ea nihil debeat habere charius, cum pro ſalute ipſius, quando opus ſit, vitam quoque profundere teneatur, ut horum omnium. quæ per nos commemorata ſunt, dignetur benignam rationem ducere, & afflictæ Reipublicæ Chriſtianæ omnibus modis ſubvenire, omnemque operam dare, ut ſublatis, & emendatis iis, quæ correctionem in Eccleſia requirunt, tandem in optatum tranquillitatis, & unitatis portum perveniamus. Ita namque Sanctitas Veſtra maximam apud Deum, & homines gratiam inibit, ac ſuis propinquis, tam in Eccleſiaſtico, quam in ſæculari ordine conſtitutis firmiſſimum præſidium contra omnes obtrectatorum, & æmulorum inſultus & fraudes conſtituet, atque nos ipſos Sanctitati Veſtræ deditiſſimos magis devinciet. Atque hic rurſus Sanctitatem Veſtram obnixe rogamus, ne hanc noſtram integerrimam admonitionem, in ſiniſtram partem interpretari velit, ſed potius æqua, & benigna mente admittere dignetur.

XXI. Hæc vero omnia non diffitemur, talia eſſe, quæ debuiſſemus ipſimet ſoli cum Sanctitate Veſtra contuliſſe. Sed quoniam incertum adhuc eſt, quando cum Sanctitate Veſtra convenire poterimus, hujus autem rei magnitudo, & extrema Reipublicæ neceſſitas omnem videntur excludere dilationem, eo quod ſubſit periculum, ne interim aliquid ſecus, ac nos obſequenter monemus, cum detrimento Reipublicæ Chriſtianæ decernatur, & ſtatuatur, voluimus ea Sanctitati Veſtræ, omni mora poſtpoſita, reverenter ſignificare per præſentes literas noſtras manu illius noſtri Miniſtri ſcriptas, cujus opera antehac in conſcribendis exemplis quarumdam ſecretiorum literarum noſtrarum ad Sanctitatem Veſtram datarum uſi fuimus, idque cum propter dictionem ipſam, tum propter characterem, ut Sanctitas Veſtra eo facilius, & clarius rem omnem intelligat. Erunt autem omnia hic apud nos occultiſſima, quemadmodum etiam apud Sanctitatem Veſtram, cui ſoli ſcribimus, ſecreta haberi cupimus, ut quoniam ſcimus ipſam ea eſſe in Deum pietate, ac in rem Chriſtianam ſtudio, & paterna voluntate, necnon doctrina, prudentia, induſtria, ac rerum uſu præditam, ut in his ipſamet per ſe, nemine alio monente, facile ſit perſpectura quid his perturbatiſſimis temporibus pro commodo Eccleſiæ, & Chriſtianæ Reipublicæ factu opus ſit, non gravetur Sanctitas Veſtra ſola literas haſce legere, & rem omnem excellentiſſimo ſuo judicio examinare, diſcutere, & perpendere, priuſquam de ea cum quoquo alio contulerit. Poſtea vero ſi omnino duxerit hujuſmodi negotium cum uno, atque altero ex iis, quorum fide, & integritate ipſa magis confidit, communicandum, id Sanctitatis Veſtræ arbitrio permittimus; ſperantes Sactitatem Veſtram nobis ad hæc noſtra officioſiſſima ſcripta alicujus intimi, & fideliſſimi ſui Miniſtri manu, quamprimum ex animi noſtri ſententia benigne, ac paterne reſponſuram eſſe, quod quidem reſponſum avidiſſime expectabimus: ac interim Deum Optimum Maximum precabimur, ut Sanctitatem Veſtram quam diutiſſime ſalvam, & incolumem pro beneficio, & commodo ſuæ Eccleſiæ conſervare dignetur. Datum in Oppido noſtro Œniponti &c.

Beatiſſime Pater Sanctitatem Veſtram, quam obnixe, & reverenter iterum, atque iterum peto, ut ex cauſis deſuper allegatis, quæ ſupra continentur, in bonam partem accipiat, & non gravetur perſonaliter ad concilium venire, & omnino ſpero, quod per ſuam præſentiam multa inconvenientia ceſſabunt, & ad bonum, & optatum ſtatum omnia redigentur: & ut ſupra continentur, promitto Sanctitati Veſtræ in verbo Imperatoris, Regis, ac boni Chriſtiani, quod Sanctitas Veſtra tuto venire, manere, atque recedere poterit, &c. Hæc modo delibaſſe ſufficiat.

Acceptis Imperatoris literis Pontifex ingenuam animi benevolentiam ratam, probatamque habens, arcanas alias literas eidem rependit, quibus geſtorum omnium rationem dabat, optimique Patris, ac Magiſtri partes explendo ex ordine cuncta docebat. XXXVIII.

Imperatori.

Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem. Reſpondimus literis Maieſtatis tuæ ſuper rebus ad Sacrum concilium pertinentibus: nunc reſpondebimus illis, quas ipſa ſecretiores eſſe voluit, de rebus ad reformationem ſpectantibus uberius, & apertius ſcriptas, in quibus ſummopere amavimus pietatem ejus erga nos ſingularem, & optimam voluntatem erga Eccleſiam, & Rempublicam Chriſtianam. Accurate autem perpendimus omnia, quæ in aliis literis ſcripſit, quæ quidem non minus pie, quam ſapienter viſa nobis ſunt ſcripta fuiſſe. Itaque non modo accepimus ea in optimam partem, ſed gratias maximas & habemus, & agimus Maieſtati tuæ, quod tam diligenter, tam ſincere, tam pie de multis nos admonuit, quæ ad commiſſum nobis officium pertinent. Certe gratior hæc adhortatio nobis fuit, quam aliorum Principum ſilentium: perſpeximus enim charam illi eſſe exiſtimationem noſtram, charam ani-

MS. Arc. Vat. ſig. n. 3218. poſt ep. 87.

Imperatori reſpondet Pius IV.

mæ

mæ noſtræ ſalutem, Dei vero gloriam, & Chriſtiani populi utilitatem longe chariſſimam. Itaque gratias iterum agimus Majeſtati tuæ pro officio tam pio: lætamur autem, quod ſenſus tui cum ſenſibus noſtris congruunt, & cum votis vota conſentiunt.

Ac primum, quod admonet Majeſtas tua de conditione humana, nos ſcimus, & videmus quam hæc vita ſit fluxa, quam caduca; itaque quotidie meminimus nos eſſe morituros, & actionum noſtrarum rationem Deo reddituros; quæ cogitatio nos admonet, ut quoniam imperfectum noſtrum agnoſcimus, hunc tanquam extremum actum quam rectiſſime conficere curemus. Ut enim Domino placuerit nos vocare ad ſe, cum ſpe Divinæ ipſius miſericordiæ ad ejus Tribunal accedere poſſimus; nec vero ullum gratius opus, nec quod magis valiturum ſit ad impetrandam ab eo peccatorum noſtrorum veniam offerri a nobis poſſe Divinæ ejus Majeſtati ſcimus, quam reformationis effectum Chriſtiano Populo tantopere neceſſarium, ac ſalutarem.

Itaque cum ad tollendas, extirpandaſque hæreſes, quæ tam longe, lateque manarunt, tum ipſius reformationis cauſa concilium Generale indictum a nobis, & ſummo noſtro ſtudio, ac diligentia congregatum fuit, cui liberum judicium relinquimus de iis, quæ correctione indigere viſa fuerint, corrigendis; ipſius autem concilii progreſſus quod lentior ſit, non noſtra id culpa accidit, ſed tribuendum eſt multis, & variis dilationibus, quæ interpoſitæ fuerunt, poſtulantibus Oratoribus tuis, tuaque, & aliorum cauſa id enixe rogantibus. Acceſſerunt etiam aliæ moræ, atque impedimenta, quibus factum eſt, ut concilium tractum ſit diutius ſpe, atque expectatione multorum, & contra etiam noſtram voluntatem, & commodum.

Sed quod ad reformationem attinet. Deſiderat primum Majeſtas tua, ut ineatur a nobis aliqua ratio, per quam Succeſſorum noſtrorum electio canonice ſemper fiat, ſine ulla ſimoniacæ pravitatis labe, ac ſuſpicione. Etenim pro ſua ſapientia intelligit, ſi caput ſanum ſit, membra quoque ſeſe melius habitura: nos autem idem, quod Majeſtas tua, cupientes, atque ſpectantes, huic rei diligenter providere curavimus; quamquam enim extent complures Conſtitutiones ſuper hac re in conciliis, & a Prædeceſſoribus etiam noſtris editæ, quibus nihil poteſt eſſe melius, apertius, diligentius, tamen ad tollendos abuſus edidimus nos quoque Bullam, cujus exemplum ad te miſimus, per quam ſatis huic rei a nobis proviſum fuiſſe ſperamus, nec gravaremur eam ad concilium

mittere ab illo approbandam, niſi vereremur, ne ipſa Bulla excitatura eſſet diſſenſiones, contentiones, atque diſcordias, aliis aliud in ea deſideraturis; atque ita id, quod optima mente, conſilioque, & deliberatione matura a nobis actum eſt, impediretur.

Quod vero ad Cardinales attinet; nos, ſi quos in eum ordinem cooptaturi eſſemus, ejuſmodi perſonas eligere ſtuderemus, quales Majeſtas tua cuperet ſemper eligi, nempe, quæ & vitæ, ac morum honeſtate commendarentur, & cum doctrina, tum uſu rerum, atque prudentia ad participandas Sedis Apoſtolicæ curas eſſent idoneæ, ſed de creandis novis Cardinalibus nihil cogitamus. De hac re autem, ne longiores ſimus, Venerabilis frater noſter Joannes Epiſcopus Præneſtinus Cardinalis Moronus, qui noſter, & Apoſtolicæ Sedis Legatus ad concilium ibit, & ad te quoque perveniet, commodius Majeſtatem tuam edocebit.

De Archiepiſcopis, & Epiſcopis præclare Majeſtas tua intelligit, quantopere expediret, tales eos eſſe, ut commiſſas ſibi oves & verbo, & exemplo paſcere poſſent: ſed huic rei jam proviſum fuit Sacri concilii decreto, quod ſervabitur. Dabimus enim operam, ut & nos idoneas perſonas Eccleſiis præficiamus, & ut in eorum vitam, ac mores, qui confirmandi fuerint, diligenter prius inquiratur, & eorum electio, an legitima, & canonica fuerit, exploretur; de quibus rebus haberi quidem proceſſus ſolent, ſed ut poſthac ejuſmodi proceſſus ſeverius habeantur, & ut quæ emendanda fuerint, corrigantur, curabimus.

De Epiſcoporum reſidentia nos, ut Sacra Synodus ſtatueret, optavimus, in animo habentes quidquid ipſa de hac re ſtatuiſſet, id nos approbare, & ad effectum diligenter perducere: ſed agitata ea res non ſine magnis contentionibus fuit, necdum tamen definita eſt, dum alii aliter ſentiunt. Nos autem in animo habemus, ſive juris eam humani eſſe decretum fuerit, ſive Divini, omnes omnino compellere ad reſidendum in Eccleſiis ſuis, ne illis quidem Cardinalibus exceptis, quibus Eccleſiarum adminiſtratio commiſſa eſt. Videmus enim eam utique eſſe neceſſariam, & eo magis hoc tempore, quo hæreticæ pravitatis peſte per omnes fere Chriſtiani nominis Provincias pervagante, Dominicæ oves, Paſtorum ſuorum præſentiam, & excubias deſiderant, atque efflagitant: quare hac quoque in re pio Majeſtatis Tuæ deſiderio, Deo juvante, ſatisfiet.

Venimus nunc ad id epiſtolæ tuæ caput,

in quo Tua Majeſtas agit de libertate ſua concilio conſervanda. Nos concilium ipſum liberum ſemper eſſe voluimus, neque operam dedimus unquam, ut referretur ad nos de illis rebus, de quibus concilium ipſum ſtatuere, ac decernere debet. Accidit tamen aliquando, ut Legati concilii de gravioribus aliquibus rebus nos conſulendos putaverint: quibus nos quin conſilium noſtrum impertiremus, præterire non potuimus, nec debuimus; non tamen ob eam cauſam libertatem concilii imminuimus. Nec vero novum, neque alienum a dignitate concilii videri deberet, ſi ipſum etiam concilium Apoſtolicam Sedem, Eccleſiæ caput & veritatis magiſtram conſulendam putaret, nec duo eſſe concilia poſſet videri, ſi concilium cum capite ſuo conjunctum ſit. Nec illud quidem improbari poteſt, quod nos de rebus hujuſmodi gravioribus, cum delectis aliquot Cardinalibus ſpectatæ Religionis, ac fidei communicemus, eorumque ſententias exquiramus, præſertim, cum nunquam præjudicare velimus concilii libertati, nec impedire quominus id, quod ſibi viſum fuerit, exequatur, decernat, & ſtatuat.

Non tollitur libertas Concilii, conſulto Pontifice a Legatis.

Sed quod Majeſtat Tua tutius, & commodius fore cenſet, ſi de illis, quæ ad reformationem pertinent, velut de reformatione Conclavis, conſilio potius utamur concilii Generalis, quam paucorum Cardinalium, & quæ de hujuſmodi rebus ſtatuenda duxerimus, ipſo approbante concilio ſtatuamus, controverſia ipſa de reſidentia Prælatorum ſatis nos admonuit, commodius eſſe, & expeditius in hujuſmodi rebus, quæ ad Sedem, & curiam noſtram proprie pertinent, non expectare conſenſum tantæ multitudinis, cum ipſi mature, quod opus eſt facto, efficere poſſimus. De Bulla quidem Conclavis, quam multas, & quam varias putat Majeſtas Tua futuras fuiſſe Prælatorum tot, qui in concilio ſunt, ſententias, propter varia hominum ſtudia, ac voluntates? Nos vero ſatis hoc ſcimus, Bullam noſtram nonnullos minime approbaturos fuiſſe. Eam tamen jam editam, ſi Synodus authoritate ſua approbandam duxerit, gaudebimus ſatisfactum deſiderio Majeſtatis Tuæ.

Atque hoc loco, quod Majeſtas tua non improbat, ut noſtram, & Succeſſorum noſtrorum dignitatem, authoritatemque tueamur, more ſuo pie admodum loquitur: ſed quod hortatur, ut ita authoritatem noſtram tueri, & conſervare ſtudeamus, ut appareat nihil aliud nobis eſſe popoſitum, quam honorem, & gloriam Dei, quam incrementum fidei, atque Eccleſiæ, & Chriſtiani Populi utilitatem, nos nihil aliud curamus, neque quærimus, quam hæc ipſa, quæ Majeſtas tua commemorat: non enim quærimus, quæ noſtra ſunt, ſed quæ Jeſu Chriſti, cui in hoc officio deſervimus.

Hujus autem authoritatis, ac poteſtatis noſtræ, quod te acerrimum defenſorem fore polliceris, agimus Majeſtati tuæ maximas gratias, & hanc de tua ſingulari pietate fiduciam habemus, viciſſim nos quoque Majeſtati tuæ pollicentes omni hac authoritate nobis a Domino conceſſa paratos fore ſemper uti ad defendendam, & augendam Imperatoriam dignitatem tuam, neque ullo ei loco defuturos.

Quod Majeſtas tua nos hortatur, ut Tridentum nos conferamus, quo ſe quoque venturum eſſe pollicetur, noſtramque amborum præſentiam utilem fore cenſet ad finem optatum concilio imponendum; nos, ut in alteris literis noſtris ſcripſimus, non recuſamus hunc laborem, atque adeo paratiſſimi eſſemus ire in remotiſſimas Orbis Terrarum partes, dummodo præſentia noſtra ad Divinæ Majeſtatis honorem fructum eſſet aliquem Chriſtiano Populo allatura: ſed, ut omittamus, quam infirma adhuc valetudine ſimus, ut taceamus, quam exigua Urbs Tridentum ſit ad comitatus utriuſque noſtrum excipiendos, Majeſtas tua conſiderare ſecum valet, ecquid tuto in eam Urbem conventuros nos putet, quæ omni fere ex parte ab hæreticis populis, Gryſonibus, Helvetiis, & Proteſtantibus cingitur. Recordetur quid olim acciderit glorioſæ memoriæ Carolo Imperatori fratri tuo, quanto in periculo ſæpius concilium fuerit ipſo fratre tuo Imperatore victore, ac prope præſente. Tua quidem fide nihil gravius, nec exploratius eſſe nobis poteſt, ſed verendum eſt, ne ea vis afferretur, cui ne tua quidem Majeſtas poſſet obſiſtere. Si tamen Majeſtati tuæ placeret Bononiam ſe conferre, quo nos quoque fortaſſe jam profecti eſſemus, niſi nos ægritudo noſtra impediſſet, quamquam videamus, quantum detrimenti diſceſſus noſter huic Urbi invecturus eſſet, tamen eo nos quoque conferremus. Ibi Coronam Imperii Majeſtas tua accipere poſſet, ſicut fecit olim glorioſæ memoriæ Carolus frater tuus, & ut ſperamus, utroque noſtrum hortante, ne Prælati quidem concilii eo venire gravarentur, & concilio finis optatus imponi poſſet, &c. Dat. Romæ, &c. XVIII. Martii MDLXIII. Anno IV.

Cur Pius Tridentino intereſſe noluerit.

Ita Cæſareis poſtulatis factum eſt ſatis a Pontifice. Obortæ vero fuerant in concilio contentiones importuna aliquorum temeritate, qui ſanciendæ diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſpecie, Pontificiam authoritatem infringere, atque ordinem concilii, invaſo proponendi jure, pervertere XXXIX.

mo-

Digitized by Google

moliti erant, cumque nonnulli Hiſpani, & Galli Præſules præfractiores ſe oſtendiſſent, de iis conqueſtus Pontifex apud Cæſarem Epiſcopi Pharenſis opera eum hortatus eſt, ut Sedis Apoſtolicæ dignitatem in concilio aſſerendam ſuſciperet, ad quæ a Ferdinando Cæſare nona die Martii ita reſponſum eſt.

Sacra Cæſarea Maieſtas Dominus noſter clementiſſimus benigne intellexit ea, quæ R. D. Epiſcopus Pharenſis S. D. N. ad Maieſtatem ſuam Nuntius proximis diebus a Maieſtate ſua Cæſarea eiuſdem S. D. N. nomine poſtulavit, nempe, ex quo ſint plures in concilio Prælati Hiſpani, & Galli, quibus in dubium vocetur debita Sanctitati ſuæ poteſtas, atque authoritas regendi, & paſcendi Univerſalem Eccleſiam, ut tanquam Advocatus, & Defenſor, & Procurator authoritatis, & jurium Apoſtolicæ Sedis, partes ſuas ita interponere velit, ut impetus illorum omnium propulſetur, Sanctæque Sedi, quod ſuum fuit ſemper, & eſt, integre conſervetur; ea de re non ſolum datis ad Maieſtatis ſuæ Cæſareæ Oratores literis, ſed Galliarum quoque & Hiſpaniarum Epiſcopis admonitis.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3217. p. 48.

XL. *Ad hæc, Sacra Cæſarea Maieſtas benigne reſpondet, Maieſtati ſuæ Cæſareæ, quæ in iſtiuſmodi diſputationibus Theologicis non eſt ita, ut ipſi Theologi, verſata, hactenus nullum in hac re dubium occurriſſe: ſiquidem in ſuiſmet literis hoc ipſum prædicatum Sanctiſſimo Domino Noſtro hucuſque ſemper tribuit, & Sanctitatem eius Sanctæ Romanæ, ac Univerſalis Eccleſiæ Summum Pontificem appellare nunquam dubitavit. Neque profecto S. D. N. ambigere debet, quin Maieſtas eius Cæſarea memor Cæſarei officii ſui, lubenter omni loco, & tempore pro viribus tuebitur, defendet, ac manutenebit authoritatem, & poteſtatem Sanctitati ſuæ debitam, & competentem, ſicut decet Sanctitatis ſuæ, & Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Advocatum, Defenſorem, & Protectorem, prout etiam Oratoribus, & Commiſſariis ſuis in concilio exiſtentibus jam mandatum dedit, ut hac de re nomine, ac loco Maieſtatis ſuæ Cæſareæ, cum Prælatis Hiſpanis, & Gallis agant, eoſque ab omnibus non neceſſariis diſputationibus dehortentur. Verumtamen Maieſtas ſua Cæſarea pro ſua in Sanctitatem eius filiali obſervantia, & integerrimo ſtudio facere non poteſt, quin ſanctitatem eius reverenter, & officioſe admoneat, ſi Sanctitas eius authoritatem, & poteſtatem ſuam extendere conaretur, & per eam labefactare, & diminuere intenderet authoritatem Sacri œcumenici concilii, aut vellet hac occaſione tacite illud omnes confiteri, quod a multis palam negatur, haud dubie Sanctitati ejus difficillimam, & graviſſimam diſputationem, & controverſiam ſubeundam fore, quam longe præſtaret hoc turbato rerum, & temporum ſtatu evitare. Itaque Maieſtas ſua Cæſarea Sanctiſſimum Dominum noſtrum impenſiſſime rogat, ut quemadmodum Sanctitas ejus Maieſtati ſuæ Cæſareæ authoritatem, & poteſtatem ſuam commendat, quæ alias Maieſtati ſuæ Cæſareæ curæ, & cordi eſt, & poſt hac ſemper erit, ſic etiam viciſſim Sanctitas ejus authoritatem ſacro œcumenico concilio debitam, & competentem commendatam habere dignetur, nec eandem ulla in parte diminutam, aut labefactatam velit: id quod Maieſtas ſua Cæſarea ſibi de ſumma ſanctitatis ſuæ pietate, integritate, ac in rem Chriſtianam ſtudio plane pollicetur. Quod reliquum eſt Maieſtas Cæſarea R. D. Nuntio omnem favorem, ac benevolentiæ Cæſareæ ſtudium benigne defert.*

Decretum per Sacram Cæſaream Maieſtatem die IX. Menſis Martii anno Domini MDLXIII.

Percrebuerat jam apud multos, quod Pontifex, ut exortas in Concilio contentiones ſedaret, ad longum aliud tempus illud eſſet ſuſpenſurus, quod tamen, cum alienum a Pontificis mente Carolus Cardinalis Borromæus Legatis Apoſtolicis ſignificaſſet, vehementer gaviſi miris laudibus Pontificiam mentem extulerunt, quod probe conſpicerent, magna inde offendicula, atque irreparabilia incommoda Eccleſiæ Catholicæ emerſura. Placuit etiam Legatis, quod Pius profectionem Bononienſem, quam deſtinaverat, non niſi ſumma Eccleſiæ utilitate exigente, ad opus perducere meditaretur. XLI.

Ext. in mſ. Card. Barb. ſig. n.1344. p. 251.

Suſpectos fuiſſe Gallos Pontifici, ac propterea Bononienſem profectionem meditatum, ne longius abeſſet a Concilio, imminentiaque pericula diſcuteret, refert Gabriel Palæottus; verum Gallos optimam erga Pontificem geſſiſſe voluntatem, eamque amantiſſimis officiorum verbis oſtendiſſe, verbaque operibus ornaſſe viſuri ſumus.

Act. Conc. Trid. per Gab. Pal. Aud. Rot. MS. Fr. Car. Bar. ſig. n. 24. p.174.

Cum poſt Gallorum (inquit) *adventum magna hic apud nonnullos, ſed maior etiam Romæ ſuſpicio exorta eſſet, ne quid hac Natio, cum qua Prælati alii multi ſe coniunxiſſe dicebantur, adverſus Sedem Apoſtolicam moliretur, idcirco Sanctiſſimus Dominus Noſter, ut propius concilio ſiſteret, ac oborientibus periculis occurreret, Camillo Palæotto uni ex quadraginta viris Bononienſibus apud eum tunc O-* XLII.

Carolus Vicecomes a Legatis Romam mittitur.

ratori, & fratri Auditoris ſignificandum Magiſtratibus Bononienſibus injunxiſſet, ſtatuiſſe ſe Bononiam quamprimum transferre, jamque de annona, ac cæteris rebus quæ ad excipiendam ea in Civitate Pontificiam Curiam uſui forent, late cum eo differuiſſet, propterea Legati Epiſcopum Vintimilienſem Cardinalis Borromæi conſanguineum, & Papæ perquam gratum ad urbem mittendum decernunt, qui Sanctitati ſuæ rerum ſummam, Patrumque ſtudia, & Legatorum conſilium, copioſa ab Auditore actorum omnium inſtructione accepta, diligenter referat. Cum eo, antequam diſcederet, Lotharingius vehementer egit, ut Summum Pontificem omni, ſi quam adverſus Gallos contraxiſſet, ſuſpicione liberet cum ſe & eos omnes ad publicam utilitatem, Sanctæque Sedis incolumitatem adeo concurriſſe profiteantur, ut Sanctitati ſuæ, ac cæteris omnibus, ubi opus ſit, teſtatum plane ſint relicturi, nihil ab iis cogitari, quod non huc vere pertineat. Sed & Orator Lanſaccus addidit, nihil ſe quidem de pia Sanctitatis ſuæ mente dubitare, optare tamen ut a nonnullis, quibus nimium fidit, pravi ingenii viris, & qui privatis tantum commodis ſtudent, caveat diligenter, vereri enim ne malis iſtorum artibus, doloſoque conſilio res Eccleſiæ deterius in dies cedant. Oportere, ut Sanctitas ſua ſtatuat aliquid omnino his temporibus de ſuo jure remittendum eſſe, ut reliqua ſarta, tectaque retineantur, alioquin & ſuis, & Galliæ rebus male conſultum iri. His verbis voluiſſe eum tacite Cardinalem Sancti Clementis ſignificare dictum fuit, quem hoc nomine Galli, & Hiſpani ſuſpectum maxime habebant, quod ſuis in urbe ſuaſionibus priſtinam impediret Eccleſiæ diſciplinam revocari. Eum tamen ferebant alii hoc adverſus ſe odium conflaſſe, quod omnem in urbe daret operam, ne quid de antiqua Sedis Apoſtolicæ in res Eccleſiaſticas authoritate, ac libertate recentibus Epiſcoporum decretis detraheretur.

Pius IV. poſtulata Gallorum ad Concilium remiſit.

At Pontifex cum ita ſuam authoritatem aſſertam vellet, ut tamen diſciplinam Chriſtianam inſtauratam maxime percuperet, omnia, quæ ad eam ſpectarent, nec non Gallorum poſtulata ad concilium, ut de his ſtatueret, remiſit ut narrat memoratus Palæottus. *Cum eodem tempore Epiſcopus Viterbienſis ex Urbe reverſus ſummum Sanctiſſimi Domini Noſtri degeneres mores emendandi, neglectamque diſciplinam revocandi ſtudium expoſuiſſet, quod Patrum fidei, & religioni ſtatuendum relinquebat, de poſtulatis etiam Gallorum omnia, tum ad Legatorum, tum ad Patrum arbitrium rejeciſſet, idcirco Legati ingeminant induſtriam, corroborant ſpe patientiam, omnemque lapidem volvunt, ut dignum aliquid tandem ex conſeſſu exeat. Cum Lotharingo, ad quem Sanctiſſimus Dominus noſter humaniſſimas dedit literas, officioſe de Gallorum petitionibus agunt, atque ex illis quid proponi, quid recipi, quid mutari, quid recuſari poſſit ex variis in eas adnotationibus peritorum aliquot conſilio conſultant.*

Ib. p. 327.

Porrexerant etiam Oratores Cæſarei libellum poſtulatorum, quæ a poſtulatis Gallorum non diſſentiebant. Hæc tamen concilio a Legatis propoſita non fuerant, cum aliqua Cæſareo apice indigna continerent, ac jam in calicis petitione plures Epiſcopi offendiculum paſſi eſſent. Abſurdum quoque erat quod ad ea quæ ſpectarent ad Pontificis authoritatem, caput regeretur a membris, legeſve acciperet. Ageret de his potius Cæſarea Majeſtas cum Pontifice, a quo honeſta cuncta relaturus eſſet, ut ex decretis diſciplinæ ab eo reſtitutæ conſpicuum erat. Æqui bonique accepit Cæſar libelli ſui articulos non fuiſſe propoſitos, quod non ipſe eos teneret, ſed a populis ſibi ſubjectis fuerant expetiti; Quod vero Legati non ſinerent a Regiis Oratoribus ſua poſtulata proponi concilio, objecit Cardinalis Lotharingus jure Cæſarem, & Catholicum Regem queri, concilium non futurum liberum, ac fruſtra a Cæſare, & Regibus mitti Oratores, cum nec definitivo, nec conſultivo ſuffragio polleant; cui Seripandus Cardinalis reſpondit. Non propterea tolli libertatem ſi Legati proponant, ſupremique Eccleſiæ capitis authoritas illibata ſervetur, quo abjecto ordine ſumma oriretur perturbatio, ingenſque confuſio. In eam quoque Cardinalis Lotharingus deſcenderat ſententiam, ut cenſeret calicis uſum permittendum, quo Germania, & Gallia in catholica religione continerentur, additque a Pontifice non obtinendum, quod ab ea conceſſione Cardinales abhorrerent, a Concilio tamen obtineri poſſe: Verum aliter alii ſenſere, nec Hæreticos ab inolita pertinacia hujuſmodi conceſſione reducendos, quin magis obfirmandos aſſerebant. Propterea miſſus eſt a Legatis Nicolaus Ormanettus ad Ducem Bavariæ, ut eum a communione calicis permittenda averteret, de cujus in fide Catholica conſtantia, cum recens, ac Nobile teſtimonium Pontifici Ormanettus detuliſſet, Pius egregiam Ducis pietatem his literis commendatam confirmavit.

Card. Leg. in lit. ad Car. Borr. datis 1. Mart. 1563.

Gabr. Pal. p. 336.

MS. Vall. p. 173.

Dilc-

Dilecto filio Nobili Viro Alberto Duci Bavariæ.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3216. p.77.

Dilecte fili Nobilis Vir ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cum ex literis Nobilitatis tuæ, tum ex diligenti, & uberrima relatione dilecti filii Ormanetti, recognovimus illam inſignem ac ſingularem pietatem, & devotionem, illud conſtantiſſimum fidei Catholicæ ſtudium, quod omnibus in literis, & factis tuis omni tempore declaraſti, & a Majoribus tuis acceptum tibi perpetuo tuendum, & conſervandum eſſe ſtatuiſti. Itaque tanta lætitia affecti ſumus, quanta amantiſſimum Patrem ex chariſſimi filii tanta pietate, & gloria affici neceſſe eſt, cum ſummam tibi laudem, dilectiſſime fili, tribuimus, quod paterna monita noſtra animo tam pio, ſicuti quidem te facturum minime dubitabamus, acceperis; tum agimus Omnipotenti Deo maximas gratias, quod aſſiduas, & ingentes curas, ac ſollicitudines noſtras, per te talem filium non parum levat. Divinam autem ejus Majeſtatem toto corde precamur, ut gratia, & protectione ſua te una cum omnibus tuis perpetuo tueatur, atque cuſtodiat, beneficiaque erga te ſua non conſervet modo, ſed in dies augeat, atque multiplicet. Datum Romæ apud S. Marcum die VIII. Julii MDLXIV. anno IV.

XLIII. Viccomes poſt pag. 188.

Cum vero Card. Lotharingus Imperatorem Œniponti adiiſſet, ſciſcitatus eſt Imperator ab Abbate Claravallenſi, & Sanctesio Theologo, quid ſentirent de conceſſione calicis, qui cum haud quaquam concedendum reſpondiſſent, conversus Imperator ad Maximilianum filium Romanorum Regem hæc verba in Lutheranos, qui calicis controverſiam moverant, detorſit. *Quadraginta annis proximus fui generationi huic, & dixi ſemper, hi errant corde.* Quemadmodum autem laicis calicis uſus denegatus, ita pariter denegatum Sacerdotibus conjugium, adeo ut licet Gallorum Rex, & Regina Catharina literis ſuis a concilio flagitarint, ut Cardinali Borbonio Sacris Sacerdotalibus initiato, ad quem Gallici Regni jura devolvenda erant, poteſtas daretur ducendæ uxoris, a qua liberos pro Regni ſalute ſuſciperet, impetrare non potuerint. Nunc, quæ Pontifex Germanis reſponderit, videamus.

Ib. p.179.

Tom. XV. de Concilio mſ. Arch. Vat. ſig.3202. p.109.

Ad ea, quæ Conſiliarii Electorum, & Principum Imperii reformanda cenſuerunt, in Summo Pontificatu, & Sede Apoſtolica.

XLIV. *Reſpondet Sua Sanctitas, nihil ſibi magis cordi eſſe, quam ut univerſa Chriſti Eccleſia, extinctis hæreſibus, & erroribus univerſis, in orthodoxæ fidei ſinceritate, & unitate Domino ſerviat, & quæ ab Apoſtolica illa, antiquaque Sanctorum Patrum inſtitutione deflexerunt, ad priſtinam normam reformentur. Qua in re ut omnes orthodoxos coadiutores ſibi fieri exoptat, ita & ſe, & ſua privata omnia commoda illi uni poſthabituram: ſed ex his articulis ſibi videri, paucis admodum hoc deploratiſſimo Eccleſiæ ſtatu ipſius ſalutem curæ eſſe immo ſub occaſione harum, quæ nuper exortæ ſunt perturbationum, omnes quæ ſua ſunt quærere, non quæ Jeſu Chriſti: omnes conari ſe ultra ſuum modum efferre; omnes appetere indebita, omnes contendere eſſe ſummos. Quare cum nihil ſit Eccleſiæ Chriſti magis adverſum, nihil ejus unitati magis contrarium, oratos cupit omnes, ut communi potius totius Eccleſiæ utilitati, quam propriæ ſtudeant. Deinde ſuam Sanctitatem deſiderare in Conſiliariis illis Electorum, & Principum majorem aliquanto modeſtiam. Quis enim, vel parum Chriſtianus ferat [ut reliqua prætereantur] ipſum titulum?* ita enim ſtatim incipiunt: *Quæ conſiliarii Electorum & Principum Imperii cenſuerunt reformanda in Summo Pontifice, & Sede Apoſtolica perinde, ac ſi in ipſis nihil eſſet, quod reformationem deſideraret: atque utinam ſuo ſatisfacerent officio. Utinam per Germaniam Eccleſiæ Principes, quos facile intelligit hujus eſſe authores tragœdiæ, ſua vita pluſquam ſæculari non magis ſcandalizarent Chriſti Eccleſiam, quam univerſa, quæ cenſuerunt ipſi reformanda in Summo Pontifice: non quod ægre ferat ſua Sanctitas immo non gratiſſimum habeat ſe admoneri, vel a quocumque, ſi quo ſuo facto ſcandalizet Chriſti Eccleſiam; neque enim ſe hominem eſſe ignorat, neque ſanctiorem Petro, quem & ipſum Chriſtus graviter labi paſſus eſt, ſed in illorum admonitione deſideraret Chriſtianam modeſtiam: nam ſi quis & reliqua univerſa percurrat, qualiter veluti in Cœlo empyreo poſiti ſuper ipſum Petrum, & univerſam Eccleſiam ſibi uſurpata authoritate illi conſiliarii, quæ ſibi viſa ſunt, ſtatuant, deſtituant, approbent, irritent, etiam ſi quæ hujus Sedis authoritate adverſus ea tentata fuerint; vix riſu temperabit. Tertio priuſquam petitis eorum particulatim reſpondeat, hanc ab illis legem exigit, quam ipſi contra omnem legem ſuæ Sanctitati, & huic Sedi præſcribunt, hoc eſt ut ſicut volunt ſibi integram ſervari authoritatem, dignitatemque ſuam, ita hujus Sedis authoritati, quam ab initio ex Chriſti authoritate, & Apoſtolorum inſtitutione ſuper Univerſam Eccleſiam obtinuit, nihil derogent, ſed juxta beatiſſimi Leonis præceptum, ſic ut ſciunt ſe quibuſdam*

Pius IV. reſpondet poſtulatis Electorum, & Principum Germaniæ.

præ-

Digitized by Google

præpoſitos, ita non moleſte ferant aliquem ſibi eſſe prælatum, ſed obedientiam, quam ipſi a ſubditis exigunt, etiam ſuperiori dependant. Jam ad articulos ipſos deſcendendo.

Ad primum, in quo petunt, ut in prophanis cauſis nemo unquam, in eccleſiaſticis vero non niſi in tertia inſtantia ad Urbem pertrahi valeat, reſpondet hujus Sedis indubitati juris eſſe, & fuiſſe a principio, ab ipſis Apoſtolorum temporibus, ut Univerſæ eccleſiæ majores cauſæ ex toto terrarum Orbe ad hujus Sedis referrentur judicium, ejuſque authoritate terminarentur: itaque ante annos mille ducentos in illo flore juventutis Chriſtianæ evocatos ex medio Oriente etiam primarum ſedium Epiſcopos ad hujus Sedis judicium perſonaliter comparuiſſe, & totum ſemper Orbem in talium cauſarum deciſione ſuſpenſum fuiſſe ab hujus Sedis judicio; fuiſſe præterea liberum unicuique, qui in quacumque cauſa ab ordinario ſuo Epiſcopo, aut Metropolitano ſe prægravari putaret, hujus Sedis appellare judicium, eique appellationi ſemper ab omnibus fuiſſe reverentiſſime delatum: itaque in hac re nihil nunc noviter uſurpatum ſi præcedentium temporum repetere velint memoriam, ſed quæ a tempore immemorabili etiam in Germania ita obſervata fuere, certo inventuros; ex qua obſervatione ſola, cum jam diu jus natum eſſet, etiam ubi alius nullum fuiſſet, inique illos facere, qui ſibi jus ſervari volunt integrum, & Apoſtolicæ Sedis juri, authoritati, ac privilegio nituntur detrahere. Quod vero videri volunt in eo nimis gravari Germaniam, ita ſuæ Sanctitati videri non eſſe Germaniam, quæ hac de re queratur, ſed Eccleſiaſticorum Conſiliarios, Cancellarios, & Officiales, qui ex ampliata Epiſcoporum juriſdictione ſuum eſſent facturi negotium, tamen ſuam Sanctitatem ubi hoc Chriſti Eccleſiæ, ejuſque tranquillitati, meliorique gubernationi neceſſarium, aut magnopere utile ſibi demonſtratum erit, non gravate de ſuo jure conceſſuram quamplurima, & hoc daturam Germanorum votis, ut minoris momenti Eccleſiæ cauſæ non niſi in tertia inſtantia ad hanc curiam devolvi poſſint, hoc tamen ante omnia proviſo, ut illic bona, expeditaque juſtitia adminiſtretur, præſcripto etiam Ordinariis, & Delegatis Judicibus termino, intra quem cauſam expedire teneantur, quo elapſo ſi cauſa expedita non erit, & altera partium id voluerit, jam devoluta cauſa cenſeatur abſque ullo cujuſquam impedimento, aut contradictione, cum hoc negari non poſſit in Romana Curia abſque ullius perſonæ reſpectu optimam, expeditiſſimamque juſtitiam adminiſtrari; quæ coram Ordinariis præſertim in Germania multum claudicat, aut finem nullum invenit. Ut vero nulli liceat prætermiſſo Ordinario coram delegatis ab Apoſtolica Sede Judicibus in ipſa Germania ſuas cauſas peragere, cum nulla hoc Germaniæ expoſcat utilitas, & hujus Sedis authoritati deroget plurimum, non putat ſua Sanctitas concedi debere, nam & in magnum eſſet Germanorum, qui cauſas & negotia habent, præjudicium, ſi adempta ipſis erit libertas coram aliquo Prælato viro docto & integro, & a quo ſperant ſe expeditam, & bonam juſtitiam conſequi, cauſas ſuas proſequendi. Quod ſi querantur Ordinarii ſuam per hoc juriſdictionem minui, cogitare debebunt non a decem, aut viginti, aut triginta annis introductum, ſed a tempore, de cujus initio non eſt memoria, ita obſervatum, ut liceret unicuique non ſolum coram delegatis Judicibus in Germania ſuas cauſas peragere, ſed etiam ad Romanam Curiam ſuos adverſarios libere evocare. Itaque queri eos non poſſe ſibi ab Apoſtolica Sede non concedi, quod nullo ipſis jure debetur, & quod Germanorum, qui cauſas & negotia habent, libertati eſt adverſum, & hujus Sedis authoritatis derogativum. Ubi tamen in ea beneficia ſe quiſquam intruſit, quæ jure indubitato ad ſolius Apoſtolicæ Sedis diſpoſitionem ſpectare dignoſcuntur, liberum vult manere ab eadem Sede proviſis etiam in prima inſtantia huc evocandi ſuos adverſarios, ne ſpe impunitatis ad injuſtitiam proniores reddantur, quos nulla jam continet Religio. Quod ad cauſas vero prophanas, dicit Sua Sanctitas ſe contentam, ut coram ſuis judicibus agitentur: eſſe tamen quaſdam perſonas, quarum ſecundum leges, & canones Eccleſia patrocinium gerere debeat, earum cauſas, ut Eccleſiaſticarum coram Ordinariis, aut delegatis in Germania judicibus agi poſſe vult, ſi illæ Eccleſiaſticum Judicem expetent, idque modo & forma præſcriptis, & in tertia inſtantia, ſi illis placebit, ad Romanam Curiam deferri poſſe: ſed ubi aut nimis differretur, aut ipſis negaretur, juſtitia Sedis, cui jus totius Eccleſiæ, & Chriſtianorum omnium, & præſertim perſonarum talium cura commendata eſt, non poſſe illis non adeſſe, ut juſtitiam conſequantur.

Ad ſecundum & tertium articulum de Jure Patronatus, cui derogari queruntur, reſpondet ſua Sanctitas, ſe exiſtimare Juri Patronatus Laicorum haud temere ſe derogaſſe unquam, aut ab hac Sede derogari ſolere, niſi forte in beneficiis apud eandem Sedem vacantibus, quæ ab antiquo, etiam de jure communi ſemper fuerunt ſolius

lius

lius Romani Pontificis diſpoſitioni reſervata: quod cum non frequenter accidat, ſed raro admodum, non habere patronos juſtam cauſam, quod inde querantur; præſertim ſi cogitent nihil ſibi authoritatis in Eccleſiaſticis rebus poſſe competere, niſi quod hujus ſedis authoritate ipſis indultum eſt. Tamen etiam in hoc de ſuo jure concedere parata eſt ſua Sanctitas, ſi magnopere hinc moretur Eccleſiæ reformatio, aut ſi quæ utilitas hinc ſperatur proventura Eccleſiæ. Eccleſiaſticis vero patronis, quod ægre ferant alternis cum ipſis menſibus concurrere Pontificem, nulla prorſus cauſa eſt, cum & ipſi, & ea quorum cauſa Jus Patronatus ipſis competit, jure ſubjecti ſint huic ſedi, & Romano Pontifici; quæ ſubjectio, ut diligenter obſervetur; & ab iis recognoſcatur, univerſalis Eccleſiæ ſaluti in primis expedit, quam ut in ejus concordia, unitateque conſiſtere certum eſt præcipue; ita eam niſi unius ſuprema poteſtate, & authoritate, quæ ab omnibus religioſiſſime obſervetur, contineri, conſervarique non poſſe. Itaque ſi ſua Sanctitas pro bono pacis, & concordiæ Chriſtianæ Eccleſiæ multa de ſuo jure cedere contenta eſt, merito ſuo jure contenti eſſe debent Eccleſiaſtici patroni, nec quidquam ambire, aut appetere, quod authoritati hujus ſedis, per quam conſervatur Eccleſiaſticæ Hierarchiæ vigor, & unitas, eſſet contrarium.

Ad quartum articulum, in quo cuperent Prælaturas, dignitates, & officia in Cathedralibus Eccleſiis in utroque menſe electivas fieri, darique facultatem Capitulis eligendi perſonas idoneas, & eruditas, a quibus tamen dignitates de Jure Patronatus, tam Eccleſiaſticorum, quam Laicorum exceptas volunt, ut qui patronos utriuſque generis in nullo menſe in ſuorum beneficiorum collatione præpediri exigunt, reſpondet ſua Sanctitas cupere ſe, & optare, ut pro publico totius Eccleſiæ bono, ejuſque utilitate omnes contenti ſint de jure ſuo aliquid cedere, ſeu patroni, ſeu ordinarii, præſertim cum ipſa, penes quam dignoſcitur ſupremum jus rerum Eccleſiaſticarum omnium, parata ſit non pauca, ſed plurima cedere eorum, quæ indubitatiſſimo jure ſibi dignoſcuntur competere. Itaque non ſolum in Cathedralibus, ſed etiam Collegiatis Eccleſiis dignitates, quæ præeſſe habent Capitulis, & ob id perſonalem requirunt obedientiam, quæ in Germania Decanatus, ut plurimum nominantur, contenta eſt in omnibus menſibus electivas eſſe a Capitulis, utque tales dignitates obtinentes in capitulis ſuis perſonaliter præſidere teneantur, & cogantur. Alioqui niſi pro Eccleſiæ utilitate, & negotiis ſe abſentaverint, ultra certos menſes, eo ipſo dignitatibus privati exiſtant, poſſintque capitula ad aliorum electionem procedere, ſed ut ſua Sanctitas pro bono Univerſalis Eccleſiæ hæc contenta eſt de ſuo jure concedere, ita pariformiter fieri vult, tam ab ordinariis, quam a patronis, ſeu ſæcularibus, ſeu Eccleſiaſticis omnibus, quod ad tales dignitates attinet, ita ut nullo prorſus prætextu electionis libertas quoad tales impediatur. Sunt & aliæ quædam dignitates, tam in Cathedralibus, quam in Collegiatis Eccleſiis, quæ talem reſidentiam non requirunt, nec capitulis intereſſe prohibentur, quales ſunt fere per Germaniam præpoſituræ, aliæque dignitates, & officia, quæ per ſubſtitutos exerceri poſſunt. Quoad hæc vult ſua Sanctitas antiqua concordata obſervari inviolabiliter, nam ita exigit Univerſalis Eccleſiæ utilitas, ut ſe poſſit præbere liberalem erga viros doctos, eoſque, qui de hac ſede, & Univerſali Eccleſia ſunt bene meriti.

Quoad quintum de Parochialibus Eccleſiis hæc ſatis intelligit Sua Sanctitas, ita præcipue Eccleſiæ Chriſti utilitatem requirere, ut in eis committendis viris doctis, & idoneis ſumma diligentia adhibeatur. Cum fere Parochianorum vita, & Religio a ſuis Paſtoribus dependeat, & plus ex hoc ſcandali patiantur infirmi, ſi una ejuſmodi Eccleſia male collocetur, quam inde ædificentur, ſi viginti alia Sacerdotia, cum diſtrictiſſimo judicio conferantur. Et quamvis id ſibi præcipue cordi & ſit & ſemper fuerit, tamen in tanta petentium multitudine, & importunitate ſibi, plerumque ſubripi: itaque per ſalutem Eccleſiæ oratos cupit, tam ſæculares quam Eccleſiaſticos omnes, ut in hoc uno tam neceſſario pro univerſalis Eccleſiæ reformatione omnes ſecum pio ſtudio concurrant & adjuvent, ut intelligatur illos non ſua, ſed quæ Jeſu Chriſti ſunt quæſiviſſe, ſecumque modum excogitent, per quem eædem Eccleſiæ, in quibuſcumque menſibus vacantes diſtrictiſſimo judicio viris doctis, & idoneis conferantur, nam ut illarum collationem, etiam in ſex menſibus Suæ Sanctitati reſervatis ordinariis locorum concederet, ne utiquam futurum putat ex re, & utilitate univerſalis Eccleſiæ, utque ſatis informata exiſtit, ab illis non magnum reſpectum virtutis, & doctrinæ nec utilitatis Eccleſiæ in beneficiorum collatione haberi, ſed conferri ab eis, vel cognatis, vel miniſtris, aut his, quibus favent eorum Secretarii, aut Conſiliarii. Immo cupit, & vult ſua ſanctitas, ut ſicut ipſa ſuum jus collationis

eorum in ſibi reſervatis menſibus parata eſt condonare, & concedere utilitati totius Eccleſiæ, ita & ipſi in ſuis menſibus faciant æqua lege ſtatuta, ac ordinata de omnibus. Quo autem modo de illis utiliſſime, ordinatiſſimeque poſſit conſtitui, diligentiorem forte cogitationem, tractatumque requireret, ad quem cuperet ſua ſanctitas adhiberi doctorum virorum per ſingulas Germaniæ univerſitates conſilium, eorumque ſententiam ad ſuum referri iudicium, ut collectis omnibus, quod utiliſſimum inventum fuerit, eligatur.

Ad ſextum Articulum, in quo, & ab annatarum ſolutione ſe liberari, & electionum Epiſcopalium confirmationes non ab hac ſede, ſed in Germania ab Archiepiſcopis, aut Primate peti, fierique poſtulant, ut pleraque, quæ nimis immodeſte, ac inſolenter immo apertam rebellionem ſpirantia in eo ſcripta ſunt, prætereat, reſpondet ſua ſanctitas, & primo de confirmatione electionum Epiſcopalium ne ab hujus ſedis authoritate petantur, mirari ſe dicit, qua fronte audeant petere, aut enim hac in re omnis antiqui ritus Eccleſiaſtici ignaros eſſe, aut nimis improbam eſſe eorum petitionem oportet; nam quam non nuper, neque ab aliquot annorum centenariis introductum, ſed ab initio ita in Catholica Eccleſia obſervatum fuerit, ut ex toto terrarum orbe, etiam a diſtantiſſimis Eccleſiis confirmationes electionum Epiſcopalium hinc peterentur, quæ nec robur, aut firmitatem ullam obtinebant, antequam hujus ſedis authoritate eſſent confirmatæ, de quo ſi dubitaret parata eſt rationem illis reddere clariſſimam, & interim ex beatiſſimi illius Leonis longe ante mille annos ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum ſuum, & Apoſtolicæ ſedis in partibus Orientis Vicarium de Attico veteris Epiri Archiepiſc. ſcripta Epiſtola clariſſime intelligere potuerunt, qua tandem fronte Germanica Eccleſia, quæ hujus ſedis velut germen eſt, ejus manu plantata, nunc demum ſibi grave putabit, quod illæ tam longe in extremo Oriente poſitæ Eccleſiæ ſibi grave non putaverunt, non aliunde petendas eſſe electorum Epiſcoporum ſuorum confirmationes, quam unde octingentis annis petitæ ſunt. Proinde admonitos rogatoſque cupit illos, ut Eccleſiaſticæ Hierarchiæ unitati ſtudeant, quam hujus ſedis in ea principali authoritate certum eſt contineri, utque ab hujuſmodi ſtudiis, quæ diſſenſiones, ac ſchiſmata pariunt, omnemque Eccleſiæ dignitatem, & authoritatem evertunt, abſtineant, quæ quantopere diſpliceant Deo, horribilis illa, novaque Divina ultio adverſus Chore, Dathan, & Abiron, compliceſque ſatis claro demonſtrat, nam ut diſſenſiones, ſchiſmataque omni humanæ ſocietati certum afferunt exitium, ita maxime Eccleſiæ Chriſtianæ, quæ quanto diffunditur latius, tanto arctius unitatis quodam vinculo debet contineri, ne ſeipſam in ſeſe tumultuata evertat, ac proſternat.

De annatarum vero ſolutione, in quibus gravari ſe queruntur, reſpondet ſua Sanctitas, quod ſi non ſolius propriæ, ſed communis Eccleſiæ utilitatis reſpectum haberent, merito non deberet ipſis tam grave videri. Debet enim Romanus Pontifex totius Eccleſiæ pondus ferre, debet Univerſam ejus tueri dignitatem, ſi enim hic infirmatur, ut Prophetæ verbis utamur, ad cujus confugietis auxilium? At deſtituta rerum externarum ſubſidio & adminiculo, hoc præſertim deploratiſſimo tempore, languida contemptaque erit ejus authoritas, quare ut in veteri illo tabernaculo, quod noſtræ figuram geſſit Eccleſiæ, ex Dei inſtitutione a Levitis, & Sacerdotibus dabantur ſummo Sacerdoti primitiæ ex decimis omnibus, hoc eſt decimas decimarum omnium, ita plane æquiſſimum, juſtiſſimumque eſt, etiam in noſtra lege Summos Pontifices Eccleſiaſticarum rerum portionem ab inferioris gradus Epiſcopis Sacerdotibus accipere, quo poſſit tueri omnium dignitatem, & univerſalis Eccleſiæ onera ſupportare, quæ qui non requirere arbitratur impenſam maximam, humanarum omnium rerum ignarus eſt. In horum itaque locum ſi introductum eſt, ut a confirmatis per Apoſtolicam ſedem Epiſcopis præſtetur pecuniaria aliqua contributio, ut annatæ hoc eſt medii unius anni fructus, qui tamen nunquam ad integrum valorem æſtimantur ab aliis, quam qui ab Apoſtolica ſede accipiunt Eccleſiaſticos redditus, cuilibet, qui ad proprium commodum non nimis reſpicit, conſtare poſſe confidit id eſſe, & naturali, & Divino juri maxime conſentaneum.

Quod vero dicunt annatas ea intentione a Germanis Eccleſiis longo tempore perſolutas, ut ex eis ſubſidium ferrent Romano Pontifici laboranti adverſus Turcas pro Chriſtianis, putat ſua Sanctitas, nec ſe, nec Prædeceſſores ſuos illis defuiſſe, ſed potius per Germaniæ diſſenſiones, ac diſcordias hoſti proditos, imo in tam notoria hujus ſedis calamitate, paupertate, ac neceſſitatibus plus fortaſſe pecuniarii ſubſidii ſe miſiſſe laborantibus adverſus Turcas Hungarorum Regibus, quam ex univerſis Germaniæ annatis acceperit. Sed non ſola illa debuit eſſe perſolutionis eorum intentio, ſed ut Eccleſiæ Univerſalis ſupportare poſſet onera, quæ certum eſt varia in-

Digitized by Google

incurrere, ejuſque dignitatem tueretur, neque enim tum prorſus earum ſolutio introducta eſt, cum earum ſic quantitas per Univerſam Eccleſiam determinaretur, ut annatarum nomen acciperent, conſtat enim ante nongentos annos, imo mille annos, ita obſervatum ab Eccleſia, ut confirmati ab hac ſede Epiſcopi, & Metropolitani eidem enim obedientiæ obligatione pecuniariam etiam nonnullam præſtationem ſolverent, de quo ſi quis dubitat, certior fieri poterit ex ea, quæ hac de cauſa inter Conſtantinum hujus ſedis Pontificem, & Felicem Ravennatem Archiepiſcopum exorta eſt tragædia, nam cum hic in ſuperbiam, rebellionemque elatus, antiquam Prædeceſſorum ſuorum formulam, tum in ſubjectionis obligatione, quam in pecuniaria præſtatione ſequi contemneret, nec Conſtantini monitis ut Prædeceſſorum ſuorum exemplum ſequeretur induci poſſet, Juſtinianus Imperator intellecta illius erga hanc ſedem inobedientia & contumacia, Theodorum Patritium ex Sicilia cum claſſe in Ravennates miſit, quibus Archiepiſcopi ſui rebellioni faventibus bello victis, Felix Conſtantinopolim relegatus pœnas ſuæ contumaciæ dedit. Hæc autem ante annos fere nongentos acta adſcribenda cenſuit ſua Sanctitas, ut ex eis intelligerent non eſſe recentem annatarum introductionem, quamvis recens eſt earum nomen, proinde iniqua eos petere, qui has nollet perſolvi amplius.

Ad Septimum articulum, nullas deinceps Commendas, nullas uniones, ſeu incorporationes Prælaturarum, aut Eccleſiarum, beneficiorum fieri. Reſpondet ſua Sanctitas, adeo aliquando Eccleſiarum utilitatem requirere, incorporationes unioneſque fieri, ut etiam jus commune locorum ordinariis eas facere permiſerit. Ut vero non temere, nec abſque evidenti utilitate Eccleſiarum deinceps fiant, ſuæ Sanctitati curæ fore.

Quoad commendas vero Prælatorum per Germaniam, quæ perſonalem reſidentiam requirunt, aut beneficiorum curatorum libenter illis condeſcendet ſua Sanctitas. De aliis vero quod querantur, merito illos non habere.

Ad octavum de reſervationibus beneficiorum quas nunquam benefacientibus facit ſua Sanctitas, non eſt, quod merito conqueri debeant ordinarii, quando illis ſervet concordata Germanicæ nationis integra. Expedit autem Univerſali Eccleſiæ, ut ſe poſſit erga bene de ea merentes, nonnunquam exhibere liberalem, quod cum facit de ſuo, abſque alterius injuria, nulla cauſa eſt, quod illi querantur. Quod vero dicunt Divinum cultum per eas minui, ſi illius tantam, quantam videri volunt, curam habeant, ſperat per ea, quæ in quarto, & quinto Articulo dicta ſunt, illis ſatis proviſum iri.

Ad IX. de Beneficiis Germanicis ſolis Germanis, & qui perſonaliter reſidere voluerint, conferendis, in quarto, & quinto articulo ſatis reſponſum putat.

Ad X. quoad Collegia, & capitula nobilium, & graduatorum, contenta eſt Sua Sanctitas illis obſequi, & ita providere, ne niſi qualificatis conferantur.

Circa XI. Articulum de diſpenſationibus, & abſolutionibus a caſibus reſervatis partim putat Sua Sanctitas ipſos non intelligere, quid velint, aut cupiant, partim injuſtiſſima petere, nam ubi Archiepiſcopi, aut Epiſcopi poteſtatem habeant diſpenſandi in his, quæ in hujus Sedis authoritate conſtituta ſunt, hoc eſt inferiores, & ſubditi in lege Superiorum ſuorum, niſi ubi eis hoc expreſſe permittitur, omni juri, omnique rationi contrarium eſſe indubitatum eſſe. In abſolutionibus, autem reſervatorum Caſuum, quod juri communi, & Sacris Conciliis ſtari cupiant, hoc vult jus commune, hoc Sacra concilia, ut in caſibus Apoſtolicæ Sedi reſervatis ſe intromittat nemo, niſi ejuſdem Sedis authoritate.

Ad XII. Articulum in primis ſatis reſponſum eſt. Quod tamen de triennali poſſeſſione beneficii in nullo caſu moleſtando exigunt, videri Suæ Sanctitati regulam Cancellariæ ſupra hoc editam eſſe æquiſſimam, nec eum, qui evidenter, ac notorie, abſque ullo canonico titulo in beneficium eccleſiaſticum ſe intruſerit, beneficio poſſeſſionis triennalis gaudere debere.

Ad XIII. Indulgentiis abuſos eſſe pleroſque ægerrime fert Sua Sanctitas; ſed enim nil tam ſit bonum, tam utile hominibus, quo non abutantur, plerique, ob quorumdam abuſum non putat eſſe prorſus rejiciendas, cum certum ſit Chriſtifidelibus eſſe utiliſſimas, tam ad excitandum devotionem multorum, quam ut miſeris oneratis ſatisfactione peccatorum miſericorditer ſuccurratur. Itaque ſi expoſcat Eccleſiæ neceſſitas, non exiſtimat Chriſtifideles per eas ad ſubventionem non eſſe invitandos.

Ad XIV. De Domibus Theutonicorum Apuliæ, Siciliæ, & Venetiarum, qui reſponderi debeat haud ſatis informatus ſum. Hic tamen viciſſim ab illis petit ſua Sanctitas, ut curent reſtitui in ſtatum priſtinum ordinem Dominorum Prutenicorum, quorum bona Caſimirus Brandeburgenſis illius Ordinis Magiſter ſui voti oblitus. accepta uxore in prophanos uſus convertere conatus eſt, veluti hæreditaria

ſibi, ſuiſque prolibus uſurpare.

Ad XV. De exemptionibus nonnullorum Prælatorum a Juriſdictione ordinaria quos ob id vitam diſſolutam illi agere cauſantur, dicit ſua ſanctitas, exemptiones hujuſmodi a longo tempore introductas fuiſſe, propterea quod Ordinarii ſuum non facerent officium, quorum ſi vita ita eſſet reformata, ut ſibi ſubjectis eſſent recte vivendi regula, percupere ſe illis morem gerere, ſed cum contra eviſtat potius quæri eos merito non debere, ſi qui ab eorum juriſdictione exempti ſint, ut liberius Deo ſerviant. Quod vero queruntur nonnullis electis Adminiſtratoribus, Abbatibus, & Prælatis indulta concedi de ſe non conſecrari faciendo, dolet talia pleraque multorum importunitate a ſe extorqueri, ſe vero ejuſmodi indulta omnia libenter revocaturum, nec cuiquam ſimilia conceſſurum amplius.

De eo vero quod conqueruntur, hic ordinari nonnullos ſuper Eccleſiarum titulis ad quorum poſſeſſionem nunquam perventuri ſunt; ut id ſit neceſſe fieri, fecit Epiſcoporum Germaniæ præſertim vita plus quam ſecularis, qui dum ſibi indignum putant, quæ vere Epiſcopi munera & officia ſunt, obire, neceſſe fuit, ut ſuper titulis talium Eccleſiarum ordinarentur Suffraganei; ſed cupit, & percupit ſua ſanctitas, ne eo opus ſit amplius, ſed ipſi per ſeipſos exequantur Epiſcopalia officia.

Poſtremo, quod de promotis apud Sedem pauperibus pleriſque, & indoctis, ipſis diſplicet, cum non minima pars reformationis Eccleſiæ hinc pendeat, ut tantum digni, doctique ad ſacerdotium promoveantur, cupit ſua ſanctitas circa ordinationes Sacerdotum diſtrictiſſimam aliquam diſciplinam conſtitui, & obſervari non ſolum apud hanc ſedem, ſed etiam ab Ordinariis omnibus, & circa hoc non ſolum rigorem canonum conſervari diligenter, immo & illis, quæ convenientia videbuntur, adjici, ut qui nunc in vigeſimo quinto anno ordinari permittuntur, non niſi in vigeſimo ſeptimo, aut vigeſimo octavo deinceps admittantur. Sed quo pacto huic rei convenientiſſime, efficaciſſimeque provideri poſſit, ſe cupere intelligere etiam doctorum Virorum per Univerſitates ſententiam, ut collatis omnibus, quod Eccleſiæ utiliſſimum videbitur, conſtituatur.

Quod vero memorant inter abuſus cœlibatum, &c. Refellit eum errorem acerrime Pius, at quia Ferdinandus Imperator proximo anno eaſdem preces repetiit, ut ſacerdotibus conjuges permitterentur a Pontifice, ne in libidinum cœno volutarentur, propterea hanc partem in ſequentem annum rejecimus, in quo omnes argutiæ contrariæ graviſſimis reſponſis, atque authoritatibus diluuntur, & confutantur.

Diſceptatum vero acerrime in concilio Tridentino de cœlibatu Sacerdotum tradit Aſtulphus Servantius. XLV.

Feria V. die IV. Martii MDLXIII. habita eſt Theologorum Congregatio, in qua Joannes Peltarius Clericus Sæcularis Gallus ita peroravit.

Aſtulphus Servantius in Act. Concil. Trid. mſ. Franc. Car. Bar. ſig. num. 1109.

Quoad primum Articulum tertiæ claſſis de cœlibatu Sacerdotum, poſuit tres concluſiones.

Prima, Sacerdotes Occidentales ex ſtatuto Eccleſiæ Romanæ tenentur continentiam ſervare, non loquendo de Orientalibus, & Græcis, quibus magis permiſſum, quam conceſſum eſt Matrimonium. Nam Paulus ait: Diverſa ſunt dona Dei, ut aliis continentia, aliis Matrimonium concedatur, omnes tamen unum corpus ſumus. Vir autem cogitat quomodo placeat uxori, Sacerdotes autem quomodo placeant Deo. *Sacerdotum tres ſunt actus principales, prædicare, orare, adminiſtrare Sacramenta, quæ omnia repugnant Matrimonio, nam propter orationem Paulus jubet conjugibus abſtinere, multo magis Sacerdotes, qui ſemper orare debent, ut Hier. lib. 1. adv. Jovinian. declarat. Origenes hom. 25. in lib. Numer. & Epiph. lib. 2. contr. hæreſes hær. 49. idem confirmat.*

Pag. 117. per Aſtulph. Servan.

De conjugio Sacerdotum diſputatum Tridenti.

Præterea Sacerdotes Levitici generis, dum ſua vice miniſtrabant in Templo, a conjugibus abſtinebant, multo magis Sacerdotes Chriſtiani, qui perpetuo debent quotidie miniſtrare, vel baptizando, vel prædicando, vel orando, vel Sacrificium offerendo. Et ſi filii Iſrael accepturi legem a conjugibus abſtinebant, multo magis Sacerdotes, qui legem docent. Et ſicut etiam comeſturi Panem Propoſitionis neceſſe erat, ut abſtinuiſſent ab uxoribus, multo magis comeſturi Corpus Chriſti, ut Hieronymus argumentatur. Licet tamen conjugi eo die, quo reddit debitum uxori, accipere Euchariſtiam, non repugnat ergo ſumptio Euchariſtiæ cum conjugio, niſi ſtatutum eccleſiæ obſtaret, nam etiam tempore orationis vir tenetur reddere debitum uxori; ſolum enim peccatum excludit gratiam, & conjuges non peccant reddendo debitum, ergo non excluduntur a gratia. Et Zachariæ prædicitur ſe habiturum filium, quod non fit abſque debiti redditione, & tamen ipſe proceſſerat cum uxore in diebus ſuis, ergo redditio debiti non excludit gratiam; unde Auguſtinus dicit, conjuges peccare in uſu venialiter [intellige ſi ſolius voluptatis

Annal. to. 16. Ann. 1351. n. 9.

gra-

gratia ſe conjunxerint] nam a Clementa VI. eſt definitum, conjugalem actum, cum fit, ut fieri debet, actum eſſe meritorium vitæ æternæ; non repugnant ergo Matrimonium, & Sacerdotium, ſola igitur inſtitutio Romanæ Eccleſiæ reddit Sacerdotes inhabiles ad Matrimonium, & ſicut eccleſia illegitimavit conſanguineos certis gradibus, ita & Sacerdotes, & majori etiam cum ratione, cum minor ſit ratio inter conſanguineos, quam Sacerdotes Occidentales, qui tenentur ex voto ſervare continentiam, & caſtitatem, nam Auguſtinus aſſerit parvulos teneri ad votum factum in baptiſmo, licet ipſi actu non noverint, ſed in fide parentum, multo magis Sacerdotes, qui provectæ ſunt ætatis, & propria, & deliberata voluntate ſe obligarunt. Votum enim proprium ſervari debet 1. Corinth. 7. Qui ſtatuit in corde ſuo, &c. Et ſi is, qui vovit ſervare virginitatem, tenetur ad votum, multo magis ipſimet virgines debent ſervare votum, ut Matth. 19. Aliqui caſtraverunt ſe propter Regnum Cælorum 1. Timoth. 5. & Luc. 2. Auguſtinus libr. 1. de Virginitate exponeas verba illa, Quomodo fiet iſtud, quoniam Virum non cognoſco? de voto intelligit, poteſt enim homo firmare eam promiſſionem voto, quam ſervare poteſt, ſed firmitas voti eſt a rectitudine divina, non autem a noſtra voluntate, & ſic certitudo voti quoad nos eſt certa, & infallibilis. Ait enim Scriptura Vovete, & reddite Domino Deo veſtro, votum igitur ſolemne dirimit Matrimonium, non autem votum ſimplex. Diſpenſatum eſt in Rege Aragonum, & Paulus III. & Julius III. diſpenſaſſent, ſi Lutherani Sacerdotes ſe convertiſſent ad Fidem Catholicam, re antea in concilio Bononienſi diligenter diſcuſſa.

Tertia Conclusio, Sacerdotes Occidentales ex voto tenentur ita ſervare continentiam, ut per Papam diſpenſari non poſſint; Caſtitas enim eſt adeo Monacho annexa, ut non poſſit ab homine ſeparari, ita & multo magis caſtitas, quæ annexa eſt Sacerdotio, ut Beatus Thomas declarat ex decretali Innocentii III. cui rationem ipſe Divus Thomas addidit, quod enim ſemel dedicatum eſt Deo & conſecratum, non poteſt ab aliquo immutari, ergo continentia ſemel Deo dicata non poteſt per Summum Pontificem tolli, nec ſuper ea diſpenſari, licet contrarium dicat Caietanus, quod ea ſit opinio, non ſententia D. Thomæ, quod falſum eſt, nam D. Thomas in fine concludit, non poſſe per Eccleſiam diſpenſari. Eſt enim eadem ratio voti Monachi, & Sacerdotis. Ergo ſicut ſuper eo diſpenſari non poteſt, ita & ſuper hoc, quod per ſingula comprobavit ea ſimiliter vota non differre. Caſtitas igitur ita eſt annexa Monacho, & Sacerdoti, ut ſuper eam diſpenſari non poſſit, uterque enim mancipat corpus ſuum Deo, & hoc Eccleſia conſentiente, ergo liberari non poſſunt. Et mox. Ergo ſicut vinculum conjugum eſt indiſſolubile, ita, & conjugium cum Chriſto, & ſicut matrimonium contractum per verba de præſenti eſt indiſſolubile, ita & qui deſpondit ſe Deo, contrahit vinculum indiſſolubile adducitque argumenta contrarium tenentium. Neque ſolemnitas iſta ab Eccleſia removeri poteſt, ut relinquantur Sacerdotes in eorum arbitrio, ſi nubere voluerint, cum ea devenerit a Traditione Apoſtolica juxta ea quæ dicit Urbanus in cap. Quidem 25. qu. 1. Conſiderandumque eſt, quod dicitur in can. 7. Apoſtolorum ab iis, qui id negant. Hier. ad Pammachium eandem continentiam ſacerdotum comprobat, & Matth. 19. Sunt eunuchi, qui ſe caſtraverunt propter Regnum Dei, ut Baſil. & Hilar. confirmant. Et licet aliquando Pontifex diſpenſaverit cum Monacho, nunquam tamen cum ſacerdote, cum ſacerdotium ſit jure Divino non autem monachatus, & Sacerdotium ad Hierarchiam Eccleſiaſticam, non autem monachatus pertineat. Et cum opponunt hæretici, Creſcite, & multiplicamini; reſpondeo, præceptum obligaſſe in vetere primitiva Eccleſia, non autem nunc & ut reſpondet Auguſtinus ſupra de Virgin. libr. 1. non omnes conjugati, uti & Sacerdotes, & e contra, ad Pauli verba: Unuſquiſque habeat uxorem propter fornicationem. Reſpondeo ex Hieron. loqui de jam conjugatis, quare dicit uxorem habeat, non ducat, id eſt debitum reddat, & cum dicitur, Qui non poteſt continere, nubat, intelligit de iis, qui non voverunt.

Alii inſuper Theologi multis in me- XLVI.
dium allatis argumentis ſuper hoc Articulo diſceptavere, quæ per ordinem diſpoſita hujuſmodi erant.

De cœlibatu Clericorum.

Videndum eſt primo, utrum laici conjugati poſſint promoveri ad Sacros Ordines, & deſervire altaris miniſterio, ſimulque uti matrimonio jam contracto.

Utrum Clerici in Sacris Ordinibus conſtituti poſſint contrahere matrimonium.

Circa primum non videtur dubium, quod aliàs conjugati promoveri poterant ad Ordines Sacros, & uti matrimonio contracto, ut habetur in Concil. Gangr. 28. diſt. cap. Si quis diſcernit, & in can. Apoſtol. c.
Si quis docuerit diſt. 28. & in 6. Synodo Propoſita Theologis examinanda.
31. diſt. cap. Quoniam, & cap. Aliter. & de jure civili in l. Eum qui Cod. de ep. & cl. & in conſt. de Sanc. ep. l. 5. §. Clericos Auth. collat. 9. Poſt-

Poſtea de anno 325. in Concilio Nicæno tractatum fuit, ut Sacerdotes continerent ab uxoribus, ſed contradicente Paphnutio relictum eſt in libera voluntate cujuſque cap. Nicæna *31. diſt.*

Demum Syricius de anno 381. ſtatuit, ne Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi adhærerent uxoribus 82. diſt. cap. Propoſuiſti *cap.* Plurimos. *cap.* Quia.

Item Pelagius II. de anno 579. conſtituit generaliter, ut Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi abſtinerent a matrimonio contracto, ut habetur in cap. Ante triennium 31. diſt. cap. Multorum 32. diſt.

Id quoque ſtatuit Greg. I. de anno 590. ut habetur in cap. Nullum 28. diſt. d. cap. Ante triennium 31. diſt. cap. Multorum 32. diſt. 27. q. 2. c. Multorum.

Idem & alii Pontifices ſtatuerunt, ut Innoc. I. 31. diſt. cap. Tenere: & 82. diſt. cap. Propoſuiſti.

Leo IX. in cap. Lex continentiæ 31. diſt. & in cap. Omnino; in quibus locis dicitur, quod poſſunt quidem retinere uxores, ſed non uti eis ad officium carnis.

Hodie autem ſecundum canones conjugati non poſſunt promoveri ad Sacros ordines, niſi uxores eorum voveant pariter continentiam, ut patet in tit. de converſ. conjug. & in titulo Qui cl. vel voven.

Circa ſecundum; licet continentia Clericorum non ſit de ſubſtantia ordinis, neque de jure Divino, tamen nunquam reperitur, quod a tempore Apoſtolorum hactenus licuerit conſtitutis in ſacris ordinibus contrahere matrimonium, & uti ſimul Sacerdotio, & matrimonio, ut dicit Joannes de Turrecrem. in d. cap. Nicæna, & in cap. Aliter 31. di. gl. in cap. Si quis eorum 32. diſt. cap. Cum in præterito 84. diſt. & habetur in canone Ap. 25. Immo contrahentes olim privabantur Sacerdotio, ut habetur in cap. Cum de quorumdam 85. diſt. cap. Diaconi 28. diſt. cap. Preſbiter ead.

Sed hodie ſecundum canones non tenet matrimonium, ut dicitur in cap. Erubeſcant 32. diſt. & cap. Si quis eorum & cap. eos qui ead. cap. 1. de cleric. conjug.

Utrum autem Pontifex Romanus poſſit permittere, ut etiam conſtituti in ſacris ordinibus contrahant nuptias, & fungantur Sacerdotio, doctores videntur inclinare, ut poſſit, & in primis gl. in cap. Quæ ad perpet. 25. quæſt. 1. & gl. in cap. de illo 32. diſt. Innoc. in cap. Placet de converſ. conjug. ubi dicit, quod iſtud prohibetur ex ſola conſtitutione Eccleſiæ, contra quam Papa poteſt diſpenſare; & ea ſublata poſſent utique contrahere, & ita tenet Jo. And. ibi: pro hoc facit glo. in d. c. Aliter 31. diſt. quæ dicit aliquos tenere, quod ita ſit ſervatum in Eccleſia Orientali, & videtur etiam ſentire Azo in Sum. Cod. de ep. & cl. n. 31. Alex. in conſt. 2. n. 8. in primo vol.

*Utrum autem expediens ſit permittere conjugia clericis, Abb. videtur indiſtincte, & generaliter fateri, quod ſic, in cap. Cum olim de Cler. conjug. ubi dicit, quod Eccleſia non ſolum poteſt permittere conjugia clericis, ſed etiam deberet, attento quod ex lege continentiæ contrarius ſequitur effectus, & loquitur etiam de promotis, qui non * voverunt continentiam.* * jam *Et Spec. in tract. de mod. gen. conc. in 2. part. tit. 46. Præpoſ. in rubr. Qui cl. vel vov. quæ tamen ſententia tutius procedit in matrimonio ante ordines ſuſceptos.*

Item quando diſpenſatio fieret ex magna aliqua cauſa, puta pro reductione unius Regni, ut dicit Joann. de Turrecrem. in d. cap. De illo num. 3. Innoc. in cap. Cum ad monaſterium de ſtat. regul. n. 4.

Ruebat hoc tempore magna Sacerdotum multitudo in præcipitia hæreſeos cupiditatum lenociniis illecta, conjugiique nomine inceſtas ſcortationes obvelabat, quo flagitio etiam devinxere ſe nonnulli præſules, qui prælucere exemplo ſanctimoniæ aliis debuerant, vel Hæreticorum partibus ſe adjunxere; cumque judiciaria ſeveritas diſtringi non poſſet in eorum Provinciis, ſanxit Pontifex, ut fidei cenſores, qui Romæ erant, eos vocarent in jus, ac judiciaria in eos acta conficerent, reſervata Pontifici decretoria ſententia. XLVII.

Ad perpetuam rei memoriam, &c.

Sicut nuper non ſine gravi cordis dolore, & animi amaritudine accepimus, nonnulli Prælati, & dignitate Eccleſiaſtica, ac Epiſcopali ordine conſtituti, ad quos veluti in partem ſollicitudinis noſtræ vocatos magis ſpectaret cæteros, præſertim eorum curæ creditos, ab erroribus revocare, & in eiſdem erroribus pertinaciter inſiſtentes inſequi, nedum in ſimiles errores Hæreticos graviter prolapſi fuere, ſed etiam cæterorum Hæreticorum fautores, & auxiliatores exiſtunt, & eandem fidem Catholicam, cujus defenſores eſſe deberent in dies oppugnare non verentur. *Reg. Pii IV. ſig. n. 1957. ep. 220.* *Bull. in Pio IV. conſtitut. 97.*

Volentes igitur huic tam pernicioſo morbo, prout noſtro incumbit officio, occurrere, ac ne ulterius progrediatur, quantum in nobis eſt, providere, motu proprio per Apoſtolica ſcripta Venerabilibus Fratribus noſtris, & dilectis filiis noſtris Inquiſitoribus contra hæreticam pravitatem generalibus in Alma Urbe noſtra pro tempore reſidentibus, quibus ut contra quoſcumque

etiam

etiam Cardinalatus præditos dignitate, procedere poſſint per alias noſtras indulſimus, tenore præſentium committimus, & mandamus, ut omnes, & ſingulos hæreticos, & hæreticorum fautores, receptatores, & auxiliatores prædictos de hujuſmodi criminsbus diffamatos, in provinciis & locis, in quibus Lutherana ſecta invaluit, commorantes, ad quos ob ipſorum hæreticorum frequentiam notorium eſt tutum, ſeu ſaltem liberum non patere acceſſum etiam ſi Epiſcopali, Archiepiſcopali, Patriarchali, & alia quæcumque etiam Cardinalatus dignitate præfulgeant, nullis aliis deſuper habitis ſuper non tuto, vel non libero acceſſu hujuſmodi informationibus [receptis tamen ſummarie, & extrajudicialiter, quantum ipſis Inquiſitoribus ſufficere videbitur prius judiciis] etiam per edictum in valvis Palatii officii ſanctæ inquiſitionis, & Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Urbe, ac in Concellaria noſtra Apoſtolica, & in acie Campi Floræ tantum per unum ex noſtris Curſoribus, vel etiam in locis finitimis terrarum in Italia conſiſtentium, nobis, & eidem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ immediate ſubjectis prout ipſis Inquiſitoribus viſum fuerit, affigendum, & publicandum, citent, moneant, & requirant, & intra certum & competentem terminum eis ipſorum Inquiſitorum arbitrio præfigendum, ſub excommunicationis latæ ſententiæ, ſuſpenſionis a Divinis, & privationis etiam a Cathedralibus Eccleſiis, quibuſcumque dignitatibus, & beneficiis Eccleſiaſticis (Et paulo poſt) *necnon confeſſionis criminum hæreſis eis objectorum* (Et mox) *coram ipſis perſonaliter, & non per Procuratorem, Defenſorem, vel excuſatorem aliquem compareant, & ſe a criminibus prædictis expurgent* (Et poſt nonnulla) *ac demum proceſſum omnem nobis, ut ad ſententiæ, quæ juſta viſa fuerit, prolationem devenire poſſimus in Conſiſtorio noſtro ſecreto referant, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnation. Dominicæ MDLXIII. VII. Idus Aprilis Pontificatus noſtri anno IV.*

XLVIII. Damnatos ex his nonnullos Galliæ Epiſcopos Huguenottiſmo contaminatos dicetur inferius, ac etiam ex ipſo Cardinalium cœtu traxit ad ſe Sathanas Odettum Caſtilionem Diaconum Cardinalem, ac inſtar alterius Judæ impiorum Huguenottorum Ducem ad evertendam Religionem Catholicam conſtituit, de quo ineunte anno apud Cardinalem Armeniacum Pontifex queſtus eſt his literis.

Dilecto filio Georgio tit. S. Nicolai in carcere Presbytero Cardinali de Armeniaco vocato.

Cum Odettus Cardinalis de Caſtillon vocatus hæreticæ pravitatis infamia jamdiu laborans adeo reſipiſcere neglexerit, ut abjecto Dei timore, generis, ordinis, dignitatis, & ſalutis immemor, ad hæreticos, ſuadente Diabolo, ſeſe contuliſſe dicatur, ejus cauſam cognoſcendam nos mandaſſe ſcias Venerabilibus Fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus ſanctæ Inquiſitionis officio præpoſitis, reſervata nobis ſententia, quam Deo authore feremus, prout Sacrorum Canonum ſententia poſtulabit, &c. ob tantum porro flagitium Sacerdotiorum omnium vectigalibus mulctatus pronuntiatur. XIII. Januarii MDLXIII. Pontificatus anno IV. Pius IV. tom. 2. brev. ſig. 2897. ep. 318.

Pſeudo-Cardinalis Caſtillionæi impietas imperita, & impia imperitia eo prorupit, ut hactenus erraſſe Romanam Eccleſiam effutiret, quem Pontifex, qui jamdiu ejus flagitia reſipiſcentiæ ſpe toleraret, perculit anathemate, omnique munere Eccleſiaſtico ſubmovit. XLIX.

Ad perpetuam rei memoriam, &c.

Cum nuper magno cum animi noſtro mœrore plurimorum fide dignorum relatione, & fama publica, non quidem a malevolis, & ſuſpectis, ſed gravibus, & honeſtis, ac veridicis perſonis exorta, etiam per modum notorii facti permanentis ad aures noſtras pervenit, iniquitatis filium Odettum e Caſtillione Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Diaconum Cardinalem, & Eccleſiæ Belvacenſis perpetuum adminiſtratorem alias per Sedem Apoſtolicam deputatum, ad quem velut ipſius univerſalis, & Romanæ Eccleſiæ Cardinalem, & honorabile membrum pertinebat pro fidei Catholicæ defenſione, Apoſtolicæque Sedis conſervatione proprium ſanguinem, ubi opus fuiſſet, effundere, vitamque exponere, ac Hæreticos undique, & præcipue ab eccleſia Belvacenſi prædicta, illiuſque Civitate, & Diœceſi, quarum curam gerebat, potiſſimum expellere, illoſque totis viribus, ac omni conatu perſequi, ſuorum muneris, ſtatus, decoris, honoris, ac propriæ ſalutis, necnon beneficiorum, quibus illum Sedes Apoſtolica tot tantiſque diguitatibus decoraverat, receptorum, & fidelitatis juramenti eidem Sedi per eum præſtiti, nobilitatiſque ſuæ originis prorſus immemorem, Deique timore poſtpoſito contra Sedem eandem ſe temere erigentem adeo in profundum malorum prolapſum fuiſſe, ut in peſſimam illam, quæ his calamitoſis, & deplorandis temporibus, in inclyto Regno Franciæ, proh dolor! maxime invaluit, Hugonottorum nun-

Bull. in Pio IV. conſtitut. 66.

Odettus Cardinalis Caſtilionus in hæreſim Calviniſtarum incidit, & condemnatur.

cu-

cupatam hæreſim manifeſtam nedum inciderit, ſed ipſos Hugonottos Hæreticos, quos præſertim in Civitate, & Diœceſi prædictis corrigere, & punire, vel ſaltem ab eis profligare debebat, defendere, fovere, protegere, aut tueri curaverit, & quamplures hujuſmodi peſtiferæ ſectæ viros Pſeudotheologos in rectores, & concionatores, quibus alios ſeducere, ac inficere poſſet, familiariter retinuerit, arma ſumpſerit, ac alia graviſſima hæreſim manifeſtam denotantia pertinaciter contra fidem Catholicam, ſanctamque Romanam Eccleſiam commiſerit, & perpetraverit in gravem Divinæ Majeſtatis offenſam, ac omnium Chriſti fidelium ſcandalum.

Nos igitur, quorum eſt pro noſtro paſtoralis officii miniſterio præmiſſis debito providere, non valentes citra immenſæ illius Divinæ Majeſtatis offenſam, necnon Chriſtifidelium ſcandalum modo aliquo præmiſſa, utpote tam impia, & enormia, conniventibus oculis pertranſire, ut tamen videremus clamorem, qui ad nos pervenerat, idem Odettus opere compleviſſet, Venerabilibus Fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus generalibus in Romana Curia deputatis, ut de præmiſſis omnibus, & ſingulis ſe diligenter informarent, veritatemque deſuper inquirerent, ac deinde nobis in Conſiſtorio noſtro ſecreto referrent, commiſimus, & mandavimus. Cumque Cardinales Inquiſitores præfati mandatis noſtris hujuſmodi parentes, ſuper his diligenter inquiſiviſſent, ac dictum Odettum nedum ſuperius expreſſa, ſed etiam longe deteriora commiſiſſe, & perpetraſſe, nempe inter alia dimiſſe, & pertinaciter tenuiſſe, Eccleſiam uſque ad iſta tempora Hæreticorum Hugonottorum erraſſe, nec non palam, & publice partes dictorum Hugonottorum Hæreticorum, & ſectas fuiſſe ſequutum, ac tutatum fuiſſe, & laudaſſe, abjectiſque Cardinalatus habitu, & inſigniis, quibus ſe indignum reddiderat, ad Hugonottos Hæreticos ipſos declinaſſe, eorumque ſectam expreſſe profeſſum fuiſſe, ſeque illorum exercitus ductorem feciſſe, & exiſtere, aliaque in ſanctam fidem, & Catholicam Religionem commiſiſſe comperiiſſent, & nobis in Conſiſtorio prædicto retuliſſent (nonnulliſque interjectis de ſervato in ea cauſa ordine judiciario) *ipſum Odettum Hæreticum, Excommunicatum, Hugonottum, Schiſmaticum & Blaſphemum, ac a fide Catholica, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Apoſtatam, & transfugam, fidei fractorem, & perjurium pronuntiamus, & judicamus, ac declaramus, & propterea eum ab omni Cardinalatus commodo, & honore, ac privilegio etiam clericali a dic commiſſorum criminum hujuſmodi ipſo jure depoſitum, dictæque Eccleſiæ Belvacenſis adminiſtratione, ac omnibus beneficiis, & officiis, honoribus, dignitatibus, ac Prælaturis privatum.* Et infra. *Ac velut talem Hæreticum, ſchiſmaticum, & blaſphemum, & infructuoſum palmitem ab Eccleſia præciſum ulterius legitime puniendum fore decernimus, ejuſque perſonam a Chriſtifidelibus capiendam, & detinendam, & ad juſtitiæ, & miniſtrorum manus, ut pœnis debitis affici poſſit, tradendam, omni meliori modo, & forma, quibus poſſumus, & debemus, exponimus, &c. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLXIII. pridie Kal. Aprilis Pontificatus noſtri anno III.* *

* Lege IV.

Obduruit magis in perfidia Odettus, utque Præſules ad Eccleſiaſticas dignitates convertendas in prophanas ſuo exemplo pelliceret, ſe Comitem Belvacenſem dixit, cum Belvacenſis Eccleſiæ adminiſtratione mulctatus eſſet; utque magis amentiam ſuam proderet, qui erraſſe hactenus Romanam Eccleſiam aſſerebat, ac jam una cum Huguenottiſmo ſapientiam ſe induiſſe ganniebat, Cardinalitio cultu, quem abjecerat, reſumpto Iſabellam Altavillam Dominam de Lore concubinam duxit, ut Huguenottæ perfectionis culmen attigiſſe demonſtraret. Cum vero ſibi male metueret, ne juſto tandem ſupplicio conficeretur, quinto poſt anno cum ſua pellice in Angliam fugit. Increbuiſſe Tridenti famam, ſuiſſe illum authorem ac ſuaſorem procuratæ cædis Franciſci Ducis, qui flagrantiſſimo pietatis ardore Huguenottam perfidiam debellabat, refert Aſtulphus Servantius, at Joannes Poltrotius flagitii reus non illum, ſed ejus fratrem Gaſparem Colinium Caſtilionem, ac Bezam ſuſcipiendi facinoris conſultores accuſavit; Fuerat vero a Caſtilione inſtructus auro, ut pernicem equum ſibi compararet, fictaque ſuſceptæ hæreſeos reſipiſcentia in familiaritatem Guiſii Ducis ſe inſinuaret, ut proditione eum trucidaret, non enim ſtare poſſe Huguenottam impietatem vivo, ac ſpirante Franciſco Guiſio Duce Religionis Catholicæ acerrimo vindice, ac fidiſſimo Regis adminiſtro, Amiralius, ac Beza ſentiebant, maxime, cum capto Condæo, Aureliam, quam Andelotus Caſtilio ægre propugnabat, obſidione premeret, atque hoſtilibus impreſſionibus Andelotum jam in diſcrimen adduxiſſet, ut Huguenottorum oculis, ac menti extremus exitii terror a Franciſco Guiſio offunderetur; impius itaque proditor ab Hugue-
not-

L.

Aſtulph. Servantius in actis Concil. Trid. ad 10. Mar. MS. Fr. Car. Bar. ſig. 1109. & aliud mſ. Car. Pii. Franciſc. Belcarius l.30. n.14. & 15.

Dux Ghiſius proditorie ab Hæreticis occiditur.

Digitized by Google

nottiſmi ſigniferis, ac Principibus ſubornatus redeuntem e caſtris Guiſium a tergo, tribus glandibus e manuario tormento breviore emiſſis, ſauciavit ſub noctem XII. Kal. Martii, ex quo vulnere ſexto poſt die Sacramentis rite procuratis a Lancellotto Carleſio Epiſcopo Regenſi, multis Chriſtianæ pietatis flagrantiſſimæ ſignis, & cum magna cæleſtis immortalitatis ſpe animam Deo reddidit, quod ex publica fama in Romana Curia tunc XII. Martii ſparſa teſtatur Joannes Firmanus his verbis. *Obiit prout ſemper vixerat Chriſtianiſſime ſumptis maxima cum devotione omnibus ſanctiſſimis Sacramentis.*

Joan. Fr. mſ. Arch. Vat. Diar. tom. 11.

LI. *IX. Martii certior nuntius allatus eſt de obitu Ducis Ghiſani fratris Cardinalis Lotharingii, nam cum ſparſus hic rumor falſus crederetur, nunc veris nuntiis fuit confirmatus, dicebaturque it a privato milite ex viginti ſeptem conjuratis in gratiam Amiralii æneo ſclopi globulo fuiſſe interemptum, ſuadente id præcipue Theodoro Beza hæreſiarcha, qui complices hac ratione cæleſtem gloriam conſecuturos prædicabat. Obſervatum fuit in Lotharingio invictum animi robur, magnaque in adverſis rebus fortitudo, ac prudentia, nam ſublato Duce præſtantiſſimo, quo Galliæ præſidium adverſus Hæreticos maxime nitebatur, cum ipſe, qui & frater erat, & in quo magna ſpes privatarum rerum ſuarum ſita erat, & hoc vulnere graviter percuſſus exiſtimaretur, ipſe tamen adeo patienter, moderateque hunc caſum tulit, ut poſt unum, & alterum diem vix quodquam mœroris in eo veſtigium dignoſceretur, imo triduo poſt Miſſam in Templo S. Bernardini, ut videbatur, odio atque animi acerbitate depoſita, celebravit.*

Act. Conc. Trid. per Gabr. Paleot. mſ. Car. Bar. ſign. 24. p. 307.

Præclariſſimo Religionis Catholicæ vindici ſolemni pompa Trident. Patres juſta perſolvere, quare die Lunæ X. Menſis Martii, ut habet Maſſarellus: *Celebrata eſt in Eccleſia Cathedrali Miſſa pro ejus anima; peregitque Sacra R. D. Archiepiſcopus Ebredunenſis, quibus interfuerunt Illuſtriſſimi DD. Legati, cæterique conciliares omnes.*

Nec Ghiſium dumtaxat ab Hogonottis perduellibus perquiſitum ad mortem, ſed alios etiam præſtantes Catholicæ Religionis defenſores, ut proditione mactarentur, deſtinatos fuiſſe, aperuit parricida ille Joannes Poltrotius, cum extremo ſupplicio immaniſſimo excarnificandus eſſet, in cujus ſupplicii acerbitate execrari Amiralium, & Bezam flagitii conſultores auditus eſt.

LII. Hic lubet addere, quæ de immaniſſima Calviniſtarum perfidia Guillelmus Roſſæus ſcripſit. *Calviniſtæ modo Principes, & Nobiles Viros occidere poſſint, de jure, vel injuria, utrum cum fraude, & perjuriis, aut quovis atrociſſimo ſcelere ea cædes fuiſſet copulata, omnem curam, & cogitationem projecerunt. Quis fuit aliquando Princeps, defenſa contra Imperatorem Carolum Meti, expulſo ad Rentium eodem Imperatore, & recuperato ab Anglis Caleto, totaque illa hora maritima Reipublicæ Gallicanæ Franciſco Duce Guiſio utilior, aut ob Gallici nominis ſplendorem apud exteras Nationes diffuſum illuſtrior? Aut quis fuit propter ſingulares virtutes, non ſolum veris Gallis, ſed etiam infenſis hoſtibus Hiſpanis, Germanis, atque Italis eodem Principe amabilior? Id quod funeris ejus mœrore indicatum eſt. Et tamen quis ignorat quemadmodum ille humaniſſimus Princeps ab homine Calviniſta, cui tamen antea, & eo fere ipſo momento temporis maxime fuit beneficus, ſceleratiſſime, & perfidioſiſſime occiſus eſt, perſuaſione Gaſparis Coligni, & Theodori Bezæ, etiam tum, cum de pace tolerabili Hæreticis concedenda operam ſuam quam maxime impendebat.* Actum erat de Calviniſmo; reliquias enim belli perſequutus, capita infidelitatis Hugonotticæ Aureliis obſederat, atque ita in arctum eorum coegerat copias, ut niſi aliqua ratione per fas, aut nefas Dux Guiſius e medio tolleretur, Calviniſtæ putarint, non tam de paucis rebellibus, & Ducibus Calvinianis, quam de ipſo Calviniſmo in Gallia conclamatum eſſe.

Guil. Roſſæus M. Pag. 1. 6.

Audita clariſſimi Religionis Catholicæ defenſoris cæde Pontifex maximum dolorem traxit, ejus tamen fratrem Carolum Cardinalem piis hiſce literis ſolatus eſt.

Dilecto Filio noſtro Carolo Tit. S. Apollinaris Presbytero Cardinali a Lotharingia.

Quanto nos dolore perculerit, & quantopere animum noſtrum concuſſerit, ac turbaverit obitus bonæ memoriæ Ducis Guiſiæ fratris tui, non facile verbis aſſequi poſſumus, ſed mœrorem noſtrum ex jacturæ, & damni magnitudine, quod Regnum Galliæ, & Religio Catholica fecit; facilius eſt cuivis metiri. Is quidem obiit, dum Dei Omnipotentis honorem, dum Catholicam fidem, ac Religionem fortiſſimus Chriſti & Eccleſiæ pugil defenderet, & Chriſtianiſſimo Regi operam cum ſumma fide, ac pietate navaret, cui parta inſigni divinitus paulo ante victoria Regnum conſervarat. Nos autem, & pios, & Catholicos omnes deplorare oportet talis viri mortem, tam turbulento Regni il-

Pius IV. to. 2. brev. ſign. 2897. ep. 348.

Solatur Pius IV. Cardinalem Lotharingium ob necem fratris.

lius,

lius, & Chriſtianæ Reipublicæ tempore: augetur etiam non parum mœror noſter ex mœrore tuo, & tuorum pro paterna noſtra erga domum veſtram benevolentia. Sed quæ nos conſolandi tui cauſa proponere poſſumus, ea idcirco commemorare omittimus, quod ſcimus te, ut prudentia tua & conſtantia dignum eſt, hoc incommodum forti animo laturum, & illa in primis conſolatione eſſe uſurum, qua nulla maior & gravior adhiberi poteſt, quod frater ipſe tuus, ut omittamus gloriam, quam ſibi apud homines rerum ſuarum geſtarum magnitudine pepererat, pro ſuis in Catholicam fidem, ac Religionem meritis ad veriorem vitam, & ſolidiorem gloriam fruendam a Chriſto ipſo, in cuius cauſa ſanguinem ſuum tam pie profudit, aſſumptus eſt, ſicut de Divina bonitate confidere debemus, &c. XVIII. Martii MDLXIII. Pontificat. anno IV.

LIII. Hunc quoque Cardinalem Religionis cauſam flagrantiſſimo ſtudio defendiſſe alibi pluribus in locis videbimus. Ita ut in maxima multorum Principum a Catholica Religione defectione Guiſiæ familiæ ſingulare decus extiterit Catholicæ Religionis ad extremam ſanguinis effuſionem defenſio, ut refert memoratus Guillelmus Roſſæus.

Guill. Roſſ. p. 758.

Ad Guiſiorum memoriam magnificum eſt, quod noſtra memoria de eorum Avo Claudio iidem hiſtorici non minus fideliter commemorant. Cum iſte Evangeliſmus jam in herba eſſet, contractoque Hæreticorum vaſto exercitu e Germania in Galliam irrumpere niteretur, & in Regni finibus ab uſitatis ſacrilegiis confringendi Imagines, demoliendi Altaria, evertendi Eccleſias, occidendi presbyteros inciperet, tum Ducem Guiſium Campaniæ, & Burgundiæ Gubernatorem conjunctis Provinciarum illarum præſidiis cum fratre Antonio Duce Lotharingiæ Hæreticos illos, quamquam Catholicis ſexcuplo plures, viriliter invaſiſſe, & eorum pluſquam decem millia trucidaſſe pauciſſimis e Catholicorum militum numero deſideratis, atque ita in eo primo tempore hæreſim a Gallia ingredienda repuliſſe, eamque ita ſtirpitus excidiſſe, ut nec in confiniis radices agere permitteret: quo facto inquiunt hiſtorici domus Guiſia videtur jeciſſe fundamenta defendendi Eccleſiam Catholicam contra furorem Hæreticorum, in quo conſtanter ad hunc uſque diem perſeveravit.

Belleſor. l. 6. c. 37.

LIV. Proſtrato Franciſco Ghiſio Duce proſtrata viſa eſt Catholicæ Religionis cauſa, Aureliæ enim oppugnatio refrigeſcente militari ardore remiſſa eſt, hoſtes vero auctiores animis, atque ad hæreſim proferendam obfirmatiores triumpharunt, potitique in Normannia ex deditionis legibus Bajocenſi Urbe, eam. *Statim* (inquit Belcarius) *ingreſſi expilarunt, ſacros Romanæ Eccleſiæ miniſtros ſuo more, ſed & multos ex Civibus trucidarunt, nec mitiores in ſuos quam Turcæ, aut barbaræ nationes fuerunt: ea eſt Calviniana ad Evangelicæ puritatis formam redacta Religio, qua ſe reformatos, hoc eſt, ut illi interpretantur, in meliorem vitæ formam tranſmutatos, aut potius, ut pii omnes interpretari debent, omni ſcelerum colluvie deformatos gloriantur. Nam in omnibus fere urbibus, quas ceperunt, non minus crudeliter ſe geſſerunt.*

Belcarius l. 30. n. 17.

Ita cum Mongomerius IV. idus Martii in Fanum Loii, admotis ſcalis, noctu inſiliiſſet, oppido potitus, omni immanitatis genere in ſacerdotes, monachos, ac cæteros miniſtros ſacros Eccleſiæ ſævi it, pariterque in Cives, matronas, puellas, tenebris licentiam militarem provocantibus, crudeliter, ac impudice graſſatus eſt: atque his flagitiis reformata a Sathana religio conſtituebatur, nam Beza de cruentiſſimo Drocenſi prælio ſcribens ad Eliſabetham Angliæ Reginam ſtulte & impie gloriatus eſt, eo prælio novi Evangelii fundamenta in Gallia jacta fuiſſe. Porro Gaſpar Colinius Caſtillio dictus Amiralius Cadomo pridie idus Martii diſcedens Aureliam cum exercitu rediturus, XV. kal. April. cum Bernajum appuliſſet, omnes Catholicæ Religionis Sacerdotes, ac bonam Civium partem contrucidavit, Chriſti & Deiparæ Simulachra, ac Sanctorum Imagines diffregit, & Sacras Aras evertit, eademque ſcelera eadem die Druidenſis Comes Aquilæ in Normanniæ finibus patravit, nec non Argentanum, & Mortagnum ab aliis Huguenottis Ducibus Sacrorum Miniſtrorum, & Civium Catholicorum cædibus funeſtata fuere, cum tamen jam tum recentiſſime pax, cum Hugonottis maximo Religionis Catholicæ damno confecta fuiſſet, ut exclamet Franciſcus Belcarius. *Vide, quam ſancte pacem jam factam Calviniani colant, & qua immanitate in Populum innocentem ſæviant.*

Calviniſtarum impietates, & maxima ſcelera.

Eod. n. in fine.

Conceptæ concordiæ pactiones IX. idus Martii dictante Michaele Hoſpitalio Regii ſcrinii Magiſtro Catholici nominis proditore & Calviniſticæ factioni addictiſſimo, fuere, quarum etiam vigore Ludovicus Condæus Princeps libertati reſtitutus eſt, ut novis præliis Galliam miſceret, ac tyrannidem iterum everſa Religione affectaret. Refert infelicis hujus pacis conditiones Belcarius his verbis. LV.

Num. 16.

Num. 20.

De-

Belcair. l. 30. n. 56.

Pax cum Hugonottis firmatur in Gallia.

Decimaquarta Kal. Aprilis die, a Guiſani morte tertio & vigeſimo promulgatum, palamque editum fœdus eſt, quod ante IV. Id. Martias conceptum, ac pactum erat, ſi fœdus dici debet, inaudita, & ut vere dicam, clementis Regis erga domeſticos hoſtes regio ſibi jure ſubjectos, & tamen rebelles indulgentia, qua nemine exauthorato, aut a Magiſtratibus publicis, militaribuſque muneribus, quibus antea functus erat, remoto, incredibili illos liberalitate Carolus provocavit, condonata recentis conjurationis, ſcelerumque omnium impunitate, remiſſa quoque innumerabili, quam pleriſque locis interverterant, & in privatos uſus converterant, aut in militum ſuorum ſtipendium impenderant, publica fiſci, aut ſacra, hoc eſt, ſacris Ædibus addicta pecunia, ſive ea numerata fuiſſet, ſive non numerata, & in ſacra vaſa & ſacra donaria conflata, oblata denique, ut eu ſuæ perſuaſionis legibus, præſcriptoque viverent, permiſſione, niſi aliud ipſi natu majori videretur, aut aliter coacto univerſi Chriſtianiſmi totiuſ-ve Galliæ concilio decerneretur. Id autem edictum in hanc ſententiam conceptum eſt.

I. Ut in omnibus Civitatibus, atque oppidis, quæ tum in Calvinianorum poteſtate erant [erant autem plurimæ] uno aut duobus commodis locis, non tamen in ſacris Ædibus, quæ ſacris Romanæ Eccleſiæ miniſtris eodem edicto reſtitui jubebantur, libere conjurati, quæ ad ſuæ perſuaſionis obſervationem pertinent, procurarent, & vel audiendis concionibus, vel Sacramentis adminiſtrandis [Sic enim initiationes Chriſtianas, noſtræque Religionis veluti elementa nominare conſuevimus] vel cogendis conventibus, ſive conciliis, aliiſque id genus obeundis ſuo arbitratu operam darent.

II. In omnibus præterea hujus Regni Regionibus, a quibus ad majores Senatus dumtaxat, quæ Parlamenta appellamus, provocatio eſt [Balliagia, & Seneſchallatus vocant] Urbs aliqua deligeretur, in cujus ſuburbiis eamdem ſuæ perſuaſionis formam obſervareat.

III. Ut homines nobiles, qui in ſuis fæudis [ut novis rebus nova nomina indantur] ſive fundis ſummam juriſdictionem habentes, iiſdem privilegiis eadem ſuæ perſuaſionis obeundæ libertate fruerentur; ea tamen conditione, ut ſolas ſuas familias, atque eos, qui ſuæ juriſdictioni ſubeſſent, nullos præterea admitterent. Sin in fundis ſuis nullam juriſdictionem haberent, & Regiæ ſubeſſent, domi eadem libertate privatim cum familia ſua uterentur, ſi vero alterius juriſdictioni parerent, id ſine ejus authoritate non poſſent.

IV. Hac lege ſolutus eſt ager Pariſienſis, quam præfecturam Pariſienſem vocant, in qua novi Calvinianæ perſuaſionis ritus publice exerceri hoc ipſu edictu inhibentur, ſed privatim, ut conquiſitio fiat, interdicitur, ut cuivis ſuo arbitratu vivere plane eſſet liberum.

V. Cautum præterea eſt, ut captivi, utrinque liberi dimittantur, & externi milites e Gallia exeant.

Sed quod maximum fuit, & in primis admiratione dignum, quæ Condæus, Caſtilioque, quique illis ſe Sacramento obſtrinxerant, eo bellu patrarant, & occupandis, evertendiſque Urbibus, aut publica fiſci, ſacraque pecunia avertenda, vel cudenda moneta procurarant, Regis nomine procurata, eoſdemque atque univerſos, qui illis Ducibus militaverant, bona fide arma ſumpſiſſe, fidamque operam ſibi navaſſe Rex Carolus confeſſus eſt. Si quid eſt, quod addi poſſit, addant ipſi: quid enim aliud, ſi fœdus ipſi dictaſſent addere potuiſſent? Hoc ab illis dumtaxat exegit Carolus, ne ulla templa domoſve ſacrorum Romanæ Eccleſiæ miniſtrorum, aut poſſeſſiones retinerent, quibus uſumfructum integrum relinquerent, ea tamen lege, ne illi pro templis domibuſ-ve dirutis quidquam repetere poſſent. Deinde ſumma cautione interdixit, ne ſocietatem cum exteris nationibus coire, neve pecuniam in bellum cogere, aut milites in poſterum conſcribere auderent, quæ ea religione obſervarunt, ut diſerta magis poſtea fœdera conceperint, majorem pecuniam ſuis imperarint, milites ſemper uſque ad Caſtilionis cædem paratos habuerint.

Hanc pacem licet Catholicis iniquiſſimam Gaſpar Caſtilio, ut erat arrogantiſſimus, in ſanctiore conſilio improbavit, quod ſe inconſulto facta eſſet; leges vero ſibi adverſas ita ſprevere Hugonotti, ut graſſari in Catholicos immaniter non deſtiterint, atque in media Lutetiæ Urbe Charrium flagrantiore Catholicæ pietatis ſtudio conſpicuum, immiſſis ſicariis mactaverint, ut deplorat Guillemus Roſſæus. LVI.

Charius Chiliarcha veteranus Gallorum, qui in Italia contra Hiſpanos militaverant, quod eſſet Hugonottis infenſus, & Catholicæ Religionis ſtudioſus, quemadmodum occubuis media luce, media fere Civitate Pariſienſi, & a Briquemaltio cum armata Hugonottorum cohorte de-repente invaditur, & multis vulneribus perimitur, fremente non ſine cauſa tota Civitate Pariſienſi, & clamante, ruituram neceſſario Gaill. Roſſæus l.6. c.20.

Rempublicam Gallorum ſi ita noquiſſimis rebellibus fas eſſet fortiſſimos Regis, & Regni præfectos militares occidere, ipſis autem interdictum eſſet ſumptis armis tam luculentas injurias vindicare. Eo enim tempore juſſu Regis arma Pariſienſibus fuerant adempta.

Ut vero Carolus Rex Tridentini concilii Patres de hac confecta pace certiores fecerit, quæ-ve poſtea ſequuta ſint, dicetur inferius. Nunc quæ in Tridentino concilio interjecto tempore geſta ſint percurramus.

LVII. Cum accepiſſet Pontifex nonnullos Epiſcopos laborum tædio affectos Tridento diſceſſiſſe, gravem, quem ex eo ſuſceperat dolorem, ſignificavit Legaris, cum maxima Præſulum frequentia concilium celebrari percuperet, deditque imperia, ut eos Tridentum revocarent.

Dilectis Filiis noſtris Hieronymo S. Suſannæ, Stanislao S. Pancratii, Ludovico S. Cyriaci in Termis Titulorum Presbyteris Cardinalibus noſtris, & Sedis Apoſtolicæ in Tridentino concilio de latere Legatis.

Pius IV. to.2. brev. ſig.2897. ep.346.

Pius IV. ſcribit Legatis, ut revocent Epiſcopos a Concilio digreſſos.

Audivimus non parvum Epiſcoporum numerum, qui concilio intererant, prout cuique eorum libitum fuit, en civitate Tridentina diſceſſiſſe, quæ res mali exempli, & cum ab eorum officio, tum ipſius dignitate concilii valde aliena nobis viſa eſt, nec potuit nobis non magnopere diſplicere, qui tantam diligentiam adhibuimus, & adhibere non deſiſtimus, ut concilium quam maxima Epiſcoporum frequentia celebretur. Quapropter cupientes eos, qui jam diſceſſerunt, ad concilium primo quoque tempore reverti, & providere volentes, ne alii poſthac illorum exemplo diſcedant, circumſpectioni veſtræ harum authoritate mandamus, ut omnes, & ſingulos eorum, qui redire neglexerint, ſub pœnis arbitrio veſtro infligendis, etiam excommunicationis, ſi vobis viſum fuerit, ut ad concilium intra diem competentem veſtro arbitrio præfigendam omni mora, atque excuſatione omiſſa revertantur; alios vero ſi qui forte recedere voluerint, eiſdem propoſitis pœnis, ut ne iſthinc abeant, diligenter noſtro nomine moneatis. Dat. Romæ apud S. Petrum die VIII. Martii MDLXIII. *anno IV.*

Pari quoque ſtudio alios excitari Epiſcopos, ut ad concilium ſe conferrent eniſus eſt, exratque ſequens, quam ad Cameracenſem Archiepiſcopum dedir, epiſtola, qua illum debiti ſui in præſenti Eccleſiæ neceſſitate admonefaciens, longe plane diverſam illi, ac Germaniæ Epiſcopis veniendi ineſſe rationem oſtendit.

Venerabili Fratri Archiepiſcopo Cameracenſi.

Pius IV. to.2. brev. ſig.2897. ep.340.

Maturum eſſe duximus hortari in Domino fraternitatem tuam, & diligenter admonere, ut officii ſui memor ad Concilium ire ne diutius differat, fideique in eo, & Religioni, & conſcientiæ ſuæ plane ſatisfacere ſtudeat, cum videat ſe nullo magis neceſſario tempore ſuam Univerſali Eccleſiæ operam navare poſſe. Nec dubitamus, quin cæteri quoque Prælati, quorum Civitates Imperiales ſunt, functuri eodem officio fuerint, ſicut alias functi ſunt, niſi eos domi manere coegiſſet periculum, quod poſt eorum profectionem a Proteſtantium Principibus impendiſſet; ſed alia cauſa eſt eorum, alia tua. Quoniam vero aliis ire minime potuerunt, tu qui ſine Eccleſiæ tuæ periculo potes, quo quidem etiam opportunior erit & Concilio gratior adventus tuus, &c. Et infra. *Eccleſiæ neceſſitas, & miſerabilis ſtatus omnium Prælatorum fidem, & auxilium in hoc tempore vehementer implorat, & flagitat, majuſque ipſi, & cæteris, qui collapſam Religionem Catholicam erigere, atque excitare conati fuerint, promiſſum ab æterno illo Eccleſiæ fundatore, atque Paſtore paratum erit. XXX. Mar. MDLXIII. anno IV.*

Geminis Apoſtolicæ Sedis Legatis, iiſdemque præclariſſimis S. R. E. Cardinalibus orbatum fuit menſe Martio Tridentinum Concilium, ac primum, ſexto nonas ejuſdem menſis, non IV. nonas Majas, ut levi Typographi incuria legitur apud Sacchinum, alioſque, Hercules Cardinalis Gonzaga Mantuanus primus Concilii præſes exceſſit e vita. Admiratus fuerat in ipſo Jacobus Card. Sadoletus conjunctam ſummæ nobilitati ſummam virtutem, atque in epiſtola ad ipſum data hæc præ cæteris ſcribit. In tanta raritate, & penuria eorum, qui nobilitatem cum virtute habeant conjunctam, tu unus excellis, qui utrumque ita adeptus ſis, ut in tuis plurimis, maximiſque ornamentis, major tamen multo virtuti tuæ, quam fortunæ gratia habenda ſit. Sed illud in primis Chriſtianæ charitatis præclarum exemplum, quod gliſcente in Gallia Ciſalpina, dira fame ad ſublevandam pauperum inopiam quinquaginta aureorum millia diſperſerit, dederitque pauperibus, plurimaque alia ad ipſos alendos beneficia contulerit, quorum manibus in æterna tabernacula ſe recipiendum ſperabat. Sacroſanctum Viaticum, ac ſupremam Unctionem adhiberi ſibi a Lainio Soc. Jeſu Præp. Generali voluit, ac demum, ut ſcribit Gabriel Palæottus. LVIII.

Tom.2. l. 7. hiſt. Soc. Jeſu. Victorell. in Ciac. addit.

Sadol.l.2. ep.

Ughel. in add. Ciac.

Se-

Digitized by Google

Cardinales, Mantuanus, & Seripandus diem claudunt extremum.

Secunda Martii, hora fere quarta noctis a Domino in Cælum vocatus eſt [& paulo poſt] *Pridie quam eum morbus invaderet Miſſam celabraverat, antequam tamen excederet, Sacramenta etiam omnia Eccleſiæ neceſſaria pie ſumpſit* [Et mox] *cumque erga Clericos Societatis Jeſuitarum, valde affectus eſſet, dictus eſt Collegium illorum in civitate Mantuana erigendum honeſtis ei proventibus relictis mandaſſe, erga alia etiam pietatis opera, & Religioſorum ordines, maturiore præſertim vitæ ſuæ acceſſu, ſe ſtudioſum ſemper declaraverat.*

LIX. Vix jam exaruerant lacrymæ, quibus Patres extinctum Car. Mantuanum defleverant, cum illico brevi quindecim dierum ſpatio iterum revocantur ad funera. Alter namque concilii Præſes, Hieronymus nempe Cardinalis Seripandus ex ordine Sancti Auguſtini aſſumptus, *Ingraveſcente* [ut ſcribit idem Palæottus] *morbo nuper contracto, die XVII. Martii*

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. MS. Fr. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 328.

hora fere XXIV. vitæ ſuæ manus Deo perſolvit. Ex ejus interitu mire ſunt proſtrati, non ſolum, quod amiſſus vir eſſet ſingulari eruditione, conſilio, & religione, atque his temporibus maxime neceſſarius, ſed etiam, quod intra XV. dierum ſpatium, jam duo Legati præſtantiſſimi a nobis adempti eſſent. Is quatriduo antequam diſcederet, cum Sacramentum Eu-

Pia mors Card. Seripandi.

chariſtiæ eſſet ſumpturus multa de Sacramentis, de Fide Catholica, de anteacta ſua vita coram nonnullis Prælatis, & aliis familiaribus ſuis tam pia, prudenterque diſſeruit, ut nemo non in lachrymas, ex his, qui aderant, ſolveretur. Inter cætera profeſſus eſt fidem ſuam Catholicam, cum Romana Eccleſia ſemper conſenſiſſe, neque unquam ab ea receſſiſſe, minimeque etiam nunc recedere, ſed prout in ea ſemper vixit, ita etiam nunc omnino mori conſtituiſſe. De Sanctiſſima Euchariſtia non ſolum nunquam dubitaſſe, quin ibi verum Corpus Chriſti contineatur, ſed nec etiam unquam hanc veritatem deſerere tentatum. Voluit deinde e lecto ſurgere, & genibus flexis Comunionem ſumere, cumque familiares hoc ei diſſuaderent ob imbecillitatem ſuam, reſpondit, extremum hunc actum eſſe, nec ei denegandum, atque ita genuflexus ſumma devotione Euchariſtiam ſumpſit, &c. Nihil ardentius loqui videbatur, quam cum de Cæleſti Gloria illi ſermo erat, ad quam ſe ex immenſa Dei benignitate jam vocari præſentiebat, idque palam affirmabat, aliiſque ad eam adipiſcendam animum addebat. Dicebat etiam, ſe ſpatio ſeptuaginta annorum, quos in hac vita egerat, ac bonis literis operam dederat parum didiciſſe videri poſſe, niſi ſciat, qua ratione extremus hic actus ſit peragendus; adeoque placato animo hæc proferre videbatur, ut ſubderet quandoque hæc verba: Medicorum ſollicitudo eſt reprehenſibilis, alunt morbum, prorogantque humanis medicamentis mortalem vitam ad paucos dies, nam vera vita Chriſtus eſt, quam ipſi recordant; Libros Hæreticorum, quos apud ſe, permittente Summo Pontifice, concilii cauſa habebat, mandavit omnes ſtatim comburi, &c. [1] His aliiſque compluribus editis Chriſtianæ pietatis documentis obdormivit in Domino, ac XIX. Martii funebres illi exhibitos honores refert Aſtulphus Servantius.

LX. Moronus Cardinalis & Navagerus Legati in Concilio eliguntur. *Act. Conſ. MS. Car. Spad. ſig. n. 1134. Ext. de iis diplomata in mſ. Arc. Vat. ſig. num. 3252. p. 192. in actis ſeſſ. 7.*

Quo die Tridenti extinctus eſt Seripandus, Romæ Pontifex Legatos ad concilium jam ante ſeptima Martii decretos Joannem, videlicet Moronum Epiſcopum Præneſtinum, ac Bernardum Navagerium tit. Sancti Nicolai inter imagines presbyterum, Cardinales, tradita iis Cruce, proficiſci juſſit, ut ſumma cum authoritate Sacroſanctæ Synodo præeſſent, qua de re extant Pontificia diplomata die XX. Martii conſignata, quibus Morono locus, & authoritas Herculis Card. Mantuani dabatur: ac Pontifex ipſe poſtea de collata Morono digni-

NOTÆ [1] DE Cardinalis Seripandi virtutibus, ac dignis Chriſtiano, atque eccleſiaſtico principe exemplis ab eo ſuperſtite in ipſo exitus ſui limine præſtitis plus aliquid poſteritatis memoriæ commendavit Phola in ſuo diario actorum concilii Tridentini, quem authorem ſæpius in his noſtris adnotationibus exſcripſimus, & nunc præterire rem injurioſam memoriæ tanti cardinalis duceremus. Ita ergo ille. *Die XVII. menſis martii mortuus eſt illuſtriſſimus cardinalis Seripandus* (quem jam inde ab octavo ejuſdem menſis die morbo correptum fuiſſe paulo ſuperius ſcripſerat) *patria Neapolitanus, ordinis S. Auguſtini, cujus fratrum quondam fuerat generalis, nominatus archiepiſcopus Salernitanus a Carolo V. Imperatore auguſto, deinde aſcitus in numero Cardinalium a Pio IV. Pontifice maximo, & nunc primus præſidens concilii Tridentini, ætatis annorum LXX. vir ſenex, religioſae, magna doctrina, prudens, integer vita, optimis moribus, ab omnibus amatus, & de concilio bene meritae, pius in pauperes & ſuam familiam, ut patet ex ſuo teſtamento per quod legavit illi maximam partem facultatum, quas poſſidebat. Idemque legavit, ut corpori ſuo ſimplex ſepultura daretur in hac Civitate in Eccleſia S. Marci Ordinis S. Auguſtini, condendo eum humi, ſuperjecta ſuper eum ſolummodo terra, & lateribus ſuperadditis. &c.*

Porro ut ex eodem diario aliqua excerpamus, quæ ad illuſtrandam ſupplendamque hiſtoriam concilii Tridentini conducunt, animadvertendum ducimus illa quidem die quam Annaliſta ſignat, Moro-

gnitate Ferdinandum Cæſarem his literis certiorem fecit.

Chariſſimo in Chriſto filio Ferdinando in Imperatorem electo.

MS. Arc. Vat. ſig. n. 3216. p. 70. *Chariſſime fili ſalutem, &c. Mittimus ad Maieſtatem veſtram Cardinalem Moronum noſtrum de Latere Legatum, quem ſcimus illi acceptum, & gratum fore ob egregias ipſius animi dotes, & raras virtutes. Is reſpondebit ad omnia capita literarum Majeſtatis veſtræ, & credimus, quod illi ſatisfacies, propterea quod nihil magis cupimus, quam reformationem, & tollere abuſus in Eccleſia Dei, & nihil minus cogitamus, quam de diſſolutione concilii, aut ſuſpenſione, ſed proſequi intendimus, & ad finem debitum perducere, confirmare, & exequi, ſublatis abuſibus, & factis reformationibus, quantaſvis quilibet bonus Pontifex poſſit facere, & quilibet bonus Chriſtianus poſſit deſiderare, ut latius Majeſtas veſtra ab ipſo Cardinale intelliget: quam Dominus diutins incolumen nobis conſervet, & omnia illius deſideria compleat. Datum XXV. Martii MDLXIII.*

LXI. Antequam has literas exciperet Cæſar, cum accepiſſet Tridentinam Legationem fuiſſe decretam Cardinali Morono, gratias egit Pontifici de ſummo ſtudio, quo concilium provehere, diſciplinamque Chriſtianam inſtaurare nitebatur, nec ſe ad promovendum opus ſanctiſſimum muneri Cæſareo defuturum, eſt pollicitus.

Beatiſſime in Chriſto Pater, & Domine, Domine Reverendiſſime poſt humilem commendationem filialis obſervantiæ continunm incrementum.

MS. Arc. Vat. ſig. n. 3218. ep. 35. *Accidit nobis jucundiſſimum, quod Sanctitas Veſtra hanc Legationem Reverendiſſimo in Chriſto Patri Joanni Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Epiſcopo Præneſtino Cardinali Morono præ cæteris demandaverit; neque enim potuiſſet Sanctitas veſtra mittere virum nobis magis gratum, magiſque probatum, quem non ſolum novimus familiariter a multis annis, ſed propter ejus in nos præclariſſimnm ſtudium, & præſtantiſſimas virtutes ſumma quoque benevolentia complectimur, cujus operam, & præſentiam in Concilio confidimus, adeoque plane credimus ad res bene gerendas, ac conſequendum, felicem & optatum finem plurimum momenti allaturam eſſe, ita ut propterea hanc Sanctitatis veſtræ ſapientiſſimam electionem merito magnis laudibns extollamnt, per quem videtur Sanctitas veſtra cum ſumma animi noſtri conſolatione id re ipſa abunde conteſtari, & comprobare, qnod in literis ſuis oſtendit, ſe omni ſtudio cupere, & conari hoc Sacrum concilium tanta ſua diligentia congregatum proſequi, & ſupernæ gratiæ auxilio, noſtraque, & cæterorum Chriſtianorum Principum ope ad eum exitum, qui a nobis, & piis omnibus optatur, adducere, ſublatis abuſibus, & iis, quæ emendanda fuerint, emendatis. Pro qna Sanctitatis veſtræ inſigni pietate eidem iterum, atque iterum ingentes gratias agimus, atque promittimus, quod nos quoque pro tuenda, & propugnanda gloria Divinæ Majeſtatis, & reſtaurandis, erigendiſque lapſis Eccleſiæ rebus nullum, quod a Catholico Imperatore expectari poſſit, officium prætermiſſuri ſumus: id quod Sanctitati veſtræ in præſens reverenter voluimus deſpondere, quam Deus miſericors pro commodo, & beneficio Eccleſiæ ſnæ quam longiſſime ſalvam, incolumemque conſervare dignetur. Datum in Oppido noſtro Inſprugg XXVIII. menſis Martii MDLXIII. aliorum vero XXXVII.*

Humiliſſ. & obſequens filius
FERDINANDUS.

Excepta fuit communi Principum plauſu Legatio Cardinali Morono demandata, qui ſimul epiſtolas lætitiæ indices ad ipſum dedere, ſtudiaque cuncti ſua LXII.

pro

NOTÆ Moronum Cardinalem Tridentum perveniſſe, ſed legatum alterom qui cum illo deſignatus fuerat, non niſi ſerius eo ſe contuliſſe ex eodem diario diſcimus, in quo adnotator perveniſſe Tridentum die XXVIII. aprilis, eamque Urbem privatum abſque ullo apparatu & pompa ingreſſum eſſe. Qua die exceptus ſit a patribus in concilio nec ſcriptor indicat, nec ab alio quoquam memoriæ proditum legimos.

Ex authoritate pariter ejuſdem diarii conſtat vera eſſe quæ Annaliſta ex conjectura tantummodo aſſequutus eſt, num. 80. Biragum nempe oratorem Gallicum ad concilium prius veniſſe, quam ad Imperatorem pergeret. Ita enim author ejuſdem diarii ſcribit: *Affirmat eumdem de Birago ut primum apud ſanctam ſynodum ſui regis mandata executus fuerit, profecturum eſſe Spruch ad Cæſarem, indeque huc reverſurum.*

Poſtremo tandem animadvertiſſe juvat Gallorum legatum Renaldum Ferretium die XXII. Septembri in cœtu patrum expoſuiſſe pro concione Eccleſiæ Gallicanæ diſciplinam, deinde ad ea declinaſſe quæ eadem Gallicana eccleſia nec in ſuo clero paſſura fuiſſet, & ut aliquo reformatione digna judicaret, quæ ſi reformanda patres non cenſuiſſent, profeſſi ſunt oratores illi ſe ſtatim diſceſſuros a concilio, & ad propria remeatoros. Cum reſponſum ad hæc daturum ſe concilii præſes ſignificaret, nolle ſe quidquam expectare reſponſi dixit, tum paucis ultra diebus remorati oratores Galli *diſceſſerunt Tridento, quo numquam amplius ſunt reverſi.* Hæc diarii ſcriptor. MANSI

pro concilio promovendo ſpoponderunt. Tum in provinciam una cum Navagerio proficiſcens Tridentum ſumma Patrum gratulatione, ut Gabriel Palæottus conſcripſit, acceſſit.

Moronus recipitur in Concilio.

Literis (inquit) *ex urbe fuit nuntiatum, Legatos novos in demortuorum locum non ſolum jam a Summo Pontifice fuiſſe declaratos, ſed eos propediem hic adfuturos. Illi erant Joannes Moronus Mediolanenſis Cardinalis, & Epiſcopus, magni vir conſilii, prudentiæ, & authoritatis, alter Bernardus Navagerius Venetus, qui pridem ab eodem Pio IV. ex Senatorio ordine, quem in Republica ſua magna cum laude gerebat, in Cardinalium Collegium ob ejus virtutes fuerat cooptatus. In horum vero fide, & probitate, & magno rerum uſu adeo acquieſcere Sanctitas ſua dicebatur, ut eos abeuntes, & præcipue Moronum ſumma cum poteſtate, in his quæ ad concilium pertinent, dimiſiſſet, cui, & mandaverat, ut ſe quamprimum in Œnipontum ad Cæſarem conferret, ac coram multa, quæ ei ſecrete injunxerat, renuntiaret. Quapropter X. Aprilis pridie ante diem Sacratiſſimum Paſchæ hora XXIII. Cardinalis Moronus ſumma omnium expectatione, ſolemnique pompa more Apoſtolicorum Legatorum deducentibus eum Warmienſi, Simonetta, Madrucio, Principum Oratoribus, Prælatiſque aliis Tridenti fuit exceptus.* Centum, & ſeptemdecim præſules illi occurriſſe; atque ingens equitum agmen, in quo Cæſaris, Galliæ & Luſitaniæ Regum, Ducumque Sabaudiæ, & Florentiæ Oratores fuere, refert Aſtulphus Servantius.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. ſig. n. 24. p. 330. mſ. Fr. Car. Bar.

LXIII. Subdit Palæottus XIII. Aprilis tertio Paſchatis Jo. Cardinalem Moronum fuiſſe publice in Synodum admiſſum, ac poſt Orationem de Spiritu Sancto repetitam perlectum fuiſſe a ſcriba concilii Pontificium diploma, quod ſubjectis verbis conceptum actis ſuis inſeruit Aſtulphus Servantius.

Venerabili Fratri noſtro Joanni Epiſcopo Præneſtino S. R. E. Card. Morona appellato, noſtro, & Apoſtolicæ Sedis de latere Legato.

Ext. in act. Conc. Trid. per Aſtulph. Servant. MS. Car. Barb. ſig. 1109. p. 170.

Venerabilis frater ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cum miſſis alias quibuſdam S. R. E. Cardinalibus, quibus variæ facultates conceſſæ fuerunt, prout in compluribus literis noſtris partim ſub plumbo, partim in forma brevis confectis plenius continetur, ex illis nuper, ſicut Domino placuit, mortuus ſit bonæ memoriæ Hercules Cardinalis de Mantua, noſque perſonam maxime idoneam in ejus locum ſubrogare volentes, ob eximiam vitæ tuæ, & morum honeſtatem, fidei integritatem, induſtriam, & prudentiam in aliis multis legationibus tibi ab hac Sancta Sede conceſſis ſpectatam, in te noſtræ mentis oculos convertentes, te de venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſilio, & aſſenſu, noſtrum, & hujus Sanctæ Sedis de latere Legatum una cum aliis Legatis conſtituerimus, & deputaverimus, ſicut etiam per præſentes conſtituimus, & deputamus, jamque in Dei nomine ab Urbe diſceſſurus ſis, volumus, atque authoritate Apoſtolica præſentium tenore decernimus, ut fraternitas tua omnibus & ſingulis facultatibus, indultis, & mandatis, & conceſſionibus iiſdem Cardinalibus Legatis ad hoc tempus a nobis, quomodocumque datis, & conceſſis, ac poſthac dandis, & concedendis una cum illis, & prout ipſi poſſent, uti libere, & licite poſſis, & valeas in omnibus, & per omnia, perinde, ac ſi tu inſimul cum eis pro concilio ipſo celebrando ſpecialiter, ac nominatim a principio per nos deputatus fuiſſes: in contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcumque. Datum Romæ apud S. Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XX. Martii MDLXIII.

Perlecto diplomate Cardinalis Moronus ſumma, qua par erat, gravitate, Orationem ſuam incipiens, in hunc maxime modum eſt locutus.

Verba prolata ab Illuſtriſſimo D. Joanne Cardinale Morono primo Præſidente, & Legato Concilii Tridentini in ejus prima comparitione in Generali congregatione, die Martis XIII. Aprilis MDLXIII. LXIV.

Gabr. Pal. ubi ſup. Ext. ea Oratio ap. Aſtulph. Servant. MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1109. p. 122. Act. Conc. Trid. & apud Gabr. Pal. ubi ſup.

Quo in Statu ſit Reſpublica Chriſtiana, Patres Reverendiſſimi, omnibus perſpicuum eſt, nullus enim ignorat, quanta ſit Religionis perturbatio, quam neglecta, imo prorſus contempta ſit omnis Eccleſiaſtica diſciplina, quæ bella, quæ ſeditiones Populorum fuerint, atque etiam nunc ſint, quas clades a potentiſſimo, ac perpetuo Chriſtiani nominis hoſte Turca ſuperioribus annis terra, marique acceperimus, quam ingens denique periculum nobis ab ejus potentia diſſidiis noſtris ſemper immineat. Has ob cauſas omnibus, ut dixi, manifeſtas, Pius IV. Pontifex Maximus bono conſilio, atque optima voluntate concilium œcumenicum in hanc Civitatem convocavit, ut ſi fieri poſſit, Deo in primis opem ferente, remedium aliquod tot malis inveniretur; nam cum propter indignationem Dei ea procul nobis eveniant, ſi Catholicæ fidei, & veteris innocentiæ puritas revocabitur, placato Deo, & bella, & ſeditiones ceſſabunt, & imminentia cervicibus noſtris pericula facilius repellentur. Con-

gre-

gregatum eſt igitur hoc concilium frequentius, & celeberrimum, in quo tot ſunt viri præſtantiſſimi, adſunt duo Principes Cardinales, & nobilitate, & omnibus virtutibus inſignes, adſunt Illuſtriſſimi Oratores, & Cæſareæ Majeſtatis, & tot magnanimorum Regum, liberarum Civitatum, Principumque, & Nationum; adſunt etiam tot Præſules egregia doctrina, ſpectata vitæ probitate, & ſapientia quadam præditi; nec deſunt complures Excellentiſſimi Theologiæ Doctores, peritiſſimi omnes viri omni laude digni. Congregato autem fere Concilio, cum ea tractarentur, quæ ad ſuſceptum negotium pertinere videbantur: ecce in ipſo curſu erepti ſunt nobis duo prudentiſſimi, vereque Illuſtriſſimi Cardinales Mantuanus, & Seripandus, quorum mortem non ſine magno animi dolore ad memoriam revoco. Nam, & ſi eos felices, beatoſque futuros exiſtimem, quia ſcriptum eſt: Beati mortui qui in Domino moriuntur, *doleo tamen, & Reipublicæ cauſa, quæ eorum opera his temporibus maxime indigebat, & mea; nam utrique eorum magna familiaritate, ac neceſſitudine conjunctus eram. Accepto nuntio tam acerbo mortis Illuſtriſſimi Mantuani Summus Pontifex cum Sacro Cardinalium cœtu me & virtute, & cæteris omnibus rebus longe inferiorem illi ſuffecit, adjunxitque ad hanc Legationem conciliarem Reverendiſſimum Cardinalem Navagerium Virum multa eruditione, & prudentia præclarum. Vere dicam Patres, quantum licuit, quantum potui, hoc onus recuſavi, ejus gravitatem, & virium mearum imbecillitatem reformidans. Sed quid? hunc timorem vicit obedientiæ neceſſitas; parendum fuit Vicario Chriſti, qui Petro, & ejus Succeſſoribus oves paſcendas regendaſque commendavit. Huc igitur juſſus veni, ad Cæſaream quidem Majeſtatem nunc profecturus, ſed meo Deo dante, inde reverſurus, ut cum Illuſtriſſimis Collegis, & Dominis meis Legatis, ea quæ ad ſalutem Populorum, ad Eccleſiæ ſplendorem, ad Chriſti gloriam illuſtrandam pertinent, una nobiſcum agam. Ac ut cætera deſint, duo certe præcipua mecum affero. Alterum, optimam voluntatem Summi Pontificis certam, & exploratam, qui nihil magis optat, nihil æque curat, quam ut doctrina fidei ab hæreſibus repurgetur, mores corrupti emendentur, abuſus tollantur, commodis, ac neceſſitatibus Provinciarum, quæ olim maxima pietate floruerunt, conſolatur, pax denique, & unio etiam cum adverſariis omnibus, quantum fieri poterit, ſalva pietate, atque Apoſtolicæ Sedis dignitate conſtituatur. Alterum quod affero, eſt huic non diſſimile, propenſam voluntatem meam ad ea peragenda [Deo adjuvante] quæ Sanctitas ſua verbo præcepit. In hoc enim omne ingenium meum, quamvis perexiguum, omnem operam, & induſtriam collocabo; quæ res quantum fructum ſint allaturæ, Patres ſapientiſſimi, in manu veſtra ſitum eſt; nam prudentia veſtra, doctrina veſtra, authoritate etiam veſtra hoc concilium ad bonum optatum finem perduci poterit. Quamobrem vos Patres omni honore digni, hortor, & per Deum immortalem obteſtor, ut remotis contentionibus, atque diſcordiis, quæ magnum Orbi Chriſtiano offendiculum præbent, remotis quæſtionibus inutilibus, quæ non ad ædificationem fidei, ſed potius ad ſubverſionem audientium, ad tempus fruſtra conterendum faciunt, ea ſerio, ac ſedulo agatis, quæ maxime neceſſaria ſunt, illud diligenter attendentes, ne ſcientiæ vento, cum inter vos ſint tot doctiſſimi Viri, ab humilitatis portu ejiciamini. In hoc enim negotio Dei multa opus eſt prece, maxima humilitate, quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Quod ſi humiles, unanimes, ac concordes fueritis [Duce Spiritu Sancto] omnia bene, & recte perficietis, fructum uberrimum Eccleſia Dei ex tot periculis, longis itineribus, laboribus, & impenſis veſtris percipiet, & vos lumen quoddam magnum, & clariſſimum ſcientiæ, & doctrinæ accenderitis, atque in alto collocabitis, ad quod non ſolum ii, qui nunc vivunt, ſed etiam poſteri curſum vitæ ſuæ dirigentes, tutiſſimum ſalutis portum facillime tenebunt. Deus autem propter vos maxime laudabitur, & glorificabitur, & vos ejuſdem laudis participes eritis in hac vita, & poſt hanc vitam gloriam immortalitatis immarceſcibilem percipietis.*

Poſt Moroni adventum Oratores Cæſarei, Gallici, Hiſpani, Luſitani, Legatos conveniunt, ab eiſque magno ſtudio petunt, ut abſentium juſta ex cauſa Epiſcoporum procuratores in Synodum a Patribus cum definitivæ ſententiæ poteſtate admittantur; Legati eis, quod jure, aut voluntate Patrum liceat, libenter permiſſuros pollicentur, ac juris aliquot peritis negotium hoc conſultandum imponunt. Hi rem mature excutiunt, ac clarioris inveſtigationis gratia cauſam in quatuor articulos partiuntur. Primo an procuratores abſentium, ita admittendi ſint, ut ſolum interſint generalibus Patrum Congregationibus. Secundo, an etiam illis jus ſuffragii, quod conſultivum dicitur, ſit permittendum. Tertio, an jus quoque ſuffragii definitivi. Quarto, an idem de Epiſcopis, qui Procuratores conſtituuntur, ſit ſentiendum.

LXV. *Act. Concil. Trid. per Gabr. Paleot. mſ Franc. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 335.*

An Procuratores Epiſcoporum eſſent admittendi.

Com-

Comperiunt autem in prioribus tribus articulis jure quidem ſatis probari poſſe, procuratoribus locum dandum non eſſe, nam cum de rebus fidei decernendis agatur, quæ ab Epiſcopis, Abbatibus, Generalibuſque ordinum, tanquam Spiritu Sancto ob munus, quod gerunt, afflatis, deliberantur, non poſſunt hæc in alios transferri, quibus perſonæ induſtria adjuncta eſt. Quoniam tamen veterum aliquot exempla conciliorum ſecus ſuadere videbantur, & in quarto etiam articulo rationes utrinque multæ non deerant, idcirco triplex Legatis conſilium hujus rei terminandæ proponi poſſe vident, quorum tamen extremum, ut tutius, probandum cenſent.

Primo ut Legati Bullam Pauli III. & Pii IV. proferant, quibus procuratores admitti prohibentur; hic tamen verentur, ne Oratores dicant concilii libertatem lædi, juſque Epiſcopis conceſſum adimi.

Secundo quoniam ſciunt, Patres huic Oratorum voto maxime repugnare, ajunt, ut cauſa hæc tota ad Synodum referatur, ac Patres ipſi, quod ſtatuendum, ſit reſpondeant. Verum & hinc pertrahendam, ac nova iſta contentione diu occupandam.

Tertio cenſent ex æquo & bono cum Oratoribus conveniendum, ut inſigniores aliquot, ac graviores quiſque eorum Procuratores nominet, quorum præſentia tantum in Synodo admittatur, nec expedire id paſſim omnibus concedi, quod nimis novum eſſet, ac turbas alias excitare poſſet.

Hoc ab ipſis præcipue commendatum, atque a Legatis probatum, Oratoribus etiam ita in eorum gratiam fieri haud ægre perſuaſum fuit, atque ita deinceps obſervatum.

Scripſerunt autem hoc argumento multi, ſed præſertim Scipio Lancellottus Conſiſtorialis Aulæ tunc advocatus, ac poſtea Sanctæ Romanæ Eccleſiæ presbyter Cardinalis; & Michael Thomaſius, quorum reſponſa adhuc extant.

LXVI. *Aſtulph. Servant. in actis.* Decimoquarto Aprilis die Comes de Luna Regis Hiſpaniæ Orator Tridentum pervenit, ac Legatis Regias literas XX. Octobris ſuperioris anni conſignatas obtulit, in quibus Philippus II. pietatis ardorem, atque effuſa erga Sedem Apoſtolicam, & Concilium ſtudia explicabat. Privatim vero rogatus, quid ipſi, qui diu egerat in Aula Germanica, videretur agendum pro iis populis ad conjunctionem Romanæ Eccleſiæ revocandis; Is maximo Catholicæ Religionis emolumento futurum reſpondit, ſi præſtantiſſimi quique concionatores mitterentur, ac ſimul Societatis Jeſu Sacerdotes undequaque diſſeminarentur, quos nimirum Evangelii præcones, & moribus, & eruditione præſtantes agnoverat. Quod pium æque ac ſalutare conſilium Cardinali Borromæo ſuggeſſere Legati, cui ad fidem Catholicam amplificandam ſua ſponte incitato nulla penitus incitamenta fuerunt adhibenda. Novum aliud conſilium altera die Legatis privato pariter colloquio ſignificavit Orator, quod & ſe in mandatis a Rege catholico habere profitebatur, ut omni opera, & contentione tollenda curaret e decretis concilii verba *Proponentibus Legatis*, ex quibus periculum imminere videbatur, ne concilium non eſſe liberum putaretur. Ad ea Cardinalis Moronus reſpondit, falſam omnino hujuſmodi eſſe opinionem, cum nemini iis verbis eriperetur libertas, ſed tantummodo ſignificarent ordinem in publicis concilii actionibus apprime neceſſarium, ubi maximus hominum cœtus cogatur. Cum vero comes ea verba ab aliis conciliis non uſurpata, ac veluti catholicis omnibus Principibus ingrata, emendanda, vel demenda contenderet, Moronus ſubjecit, ut perpenderet ipſe maturiore conſilio, qua ratione ea verba tolli poſſint, cum in ſolemni ſeſſione admiſſa ſint a Patribus, ac publico fidei decreto inſerta; quam nutans conciliorum fieret authoritas, quamve liber pateret in poſterum aditus, ut & alia gravioris momenti retractari, & quæ Tridenti ſunt confecta, abrogari ſenſim poſtularetur; perpenderet ſecum ipſe, quanta hinc eſſet rerum perturbatio oritura, ſi cuique liberum fuerit pro libito, quæ velit, proponere; animadverteret præterea Regem catholicum, ſi incumberet in id, ut tollerentur ea verba, a promiſſis de fulcienda Sedis Apoſtolicæ authoritate diſceſſurum, cum nomen ſimul, & authoritas ſedis apoſtolicæ ſummum ex ea re detrimentum eſſet perceptura. Orator, quamvis ſe rationibus nimium urgeri fateretur, ab inſtituta tamen actione neutiquam deſiſtere poſſe dicebat, quod nimirum Regiis adſtringeretur mandatis; Ad quæ cum reſpondiſſet Moronus, ſe eadem die ad Cæſarem Oeniponti agentem profecturum, atque optime ſperare, illum ab ea opinione, perpenſa rei æquitate, receſſurum, dilata in illud tempus petitio eſt.

Legati ad Car. Borrom. ep. 294.

Comes a Luna Orator pro Rege Hiſpaniæ Tridentum accedit.

Ib. ep. 298.

Verba *Proponentibus Legatis* an tollenda.

Igitur eadem decima ſexta Aprilis die LXVII.
ad Cæſarem Cardinalis Moronus contendit, ut cum eo de rebus Concilii plurima tranſigeret, atque ut variæ, quæ ſubortæ fuerant contentiones, reſcinde-

rentur, ac ſimul alternæ animorum oſtenſiones inter Cæſareos Oratores, & Legatos, ſi quæ forent, ſubmoverentur. Id ipſum Pontifex Ferdinando ſubjectis literis poſtulaverat.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Ferdinando Hungariæ, & Bohemiæ Regi Illuſtri in Romanorum Imperatorem electo.

Pius IV. to.2. brev. ſig. 2897. ep.338. *Majeſtatem Tuam perſpexiſſe credimus quam prompto animo, & quam ſincera mente adhuc omnia præſtiterimus, quæ a nobis in hoc loco poſitis proficiſci potuerunt quo Sacrum Concilium ad eum facilius exitum perveniat, quem tam turbulenta, & miſera Eccleſiæ Dei tempora poſtulant. Certe nobis conſcii ſumus nihil a nobis prætermiſſum fuiſſe, quod ad noſtrum paſtorale officium pertineret; verum dolemus, adeo infeſtos eſſe nonnullos huic Sanctæ Sedi, quam ut ſuam, & omnium fidelium matrem agnoſcere, & revereri, venerarique deberent, ut ejus authoritatem, & jus nimis profecto impudenter, ac temere, ne dicamus, impie minuere tentent. Quæ res cum ipſius concilii progreſſum non parum impeditura ſit, & ad confirmandas potius, augendaſque hæreſes valeat, quam ad tollendas; cum Hæreticis hujus Sanctæ Sedis hoſtibus nihil optatius eſſe poſſit, quam dignitatem, & poteſtatem ejus oppugnari, quam ſciunt ſibi, & reliquis omnium ſæculorum hæreticis, tanquam firmam & immobilem Catholicæ fidei petram omni tempore obſtitiſſe, Majeſtati tuæ de cujus pietate ac ſapientia maxime confidimus, hunc animi noſtri dolorem indicare voluimus, eamque in Domino hortandam duximus, & rogandam, ut pro ſui imperialis muneris officio, & pro perpetua & conſtanti erga Beati Petri Sedem devotione, ac reverentia, ipſius Sedis cauſam, defenſionemque ſuſcipiat, cæteroſque principes Catholicos ad tuendam ſecum ſimul ejuſdem Sedis dignitatem literis ſuis excitet; ſuis vero oratoribus, qui Concilio interſunt, diligenter mandet, ac ſeverius præcipiat, ut cum Sedis Apoſtolicæ Legatis conſentiant, omnibus denique piam ſuam voluntatem notam, ac perſpicuam facere curet, aperte teſtificans, atque denuntians, quantopere cupiat integram, inviolatamque manere Sacroſanctæ hujus Sedis dignitatem, & ut nunquam aſſenſura ſit, nec probatura, ut quidquam de ejus poteſtate, ac privilegiis a Deo conceſſis, ac tributis diminuatur. Hoc ſi a te potiſſimum, chariſſime fili, officium requirimus, atque expectamus, nemini mirum videri debet. Tuum enim hoc munus, hæ tuæ partes ſunt, Apoſtolicæ Sedis honorem ſicut Catholici omnes Imperatores fecerunt omni tuo ſtudio, atque authoritate tueri, atque defendere. Nos porro, qui omnino tibi, tuæque inclytæ domui paterna charitate officia tam libenter, ac benigne præſtitimus, qui tanto ſtudio tuæ, & tuorum dignitati, atque amplitudini favimus, non immerito de te, tuiſque, nobis pollicemur, quæ a tam piis filiis, Catholiciſque principibus expectari debent. Illud Majeſtati Tuæ confirmamus non æquos modo, ſed ipſos etiam iniquos facile intellecturos, nos recta, integra, & ſincera voluntate, atque ardenti animi ſtudio cupere pravas conſuetudines abrogari, mores emendari, & omnia, quæ correctione indigent, ſeveriſſime reformari, tuoque hac in re, & bonorum omnium pio, laudabilique deſiderio & officio noſtro plane nos eſſe ſatisfacturos. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die ſexta Martii MDLXIII. Pontificatus noſtri anno IV.*

Querebantur nonnulli infringi ex eo libertatem Concilii, quod a Legatis Pontifex de omnibus, quæ agitabantur in Concilio, conſuleretur, quibus ad Ferdinandum Imperatorem relatis, ille conſultis eruditis, ac piis Viris hæc Pontifici ſignificari juſſit, a quo ita reſponſum eſt. LXVIII.

Animadvertit Majeſtas ſua plures quoque querimonias ex eo enatas, quod dicitur poteſtatem determinandi ea, quæ in Concilio proponuntur, Concilio non liberam relinqui, vel eo rem deduci, ut reverendiſſimi DD. Legati pro reſolutione omnium, ſeu illorum ſemper ad Sanctiſſ. D. N. recurrant.

In hac quæſtione Majeſtas ſua viros doctos, & catholicos ita differentes audit; ut minime quidem negent definitionem hujuſmodi rerum in Concilio propoſitarum etiam in his, quæ religionem, & reformationem morum ſpectant, principaliter in Summo Pontifice, tanquam in capite conſidere, ſed tamen ab eodem in Patres Concilii tanquam membra derivari, idque etiam corroborari exemplis Veteris teſtamenti, in quo quamvis difficiles, & ambiguæ cauſæ primum quidem ad ſummum ſacerdotem relatæ, tamen per eundem de conſilio prudentium, deinde definitæ fuerint.

Huc etiam pertinere, quod ſubſcriptiones Epiſcoporum, quæ in omnibus Conciliis uſitatæ ſunt, nequaquam cenſeri debeant ſuperfluæ.

Immo & eam olim conſuetudinem extitiſſe, quod Summi Pontifices etiam ea, quæ in Synodis Romæ celebratis decreta fuerint, nihilominus deinceps ad Concilia univerſalia retulerint, ut eorum judicio approbarentur.

Quæ

Quæ tamen omnia rurſus Majeſtas ſua non profert animo, ut ſuper iis temere aliquid hoc tempore definire, vel ut in proverbio eſt, os in cœlum ponere, conetur.

Si tamen Sanctitas ſua pro ipſius paterna benevolentia concedit, ut majeſtas ſua in hac parte breviter dicat id, quod ſentit; videtur quidem majeſtati Suæ ſi aliquid in hoc Concilio de novo inciderit, de quo antea non fuiſſet cogitatum, præcipue in iis rebus, de quibus Bulla indictionis Concilii nullam mentionem facit, æquo certe ferendum eſſe animo, quod ipſi Reverendiſſimi DD. Legati abſque ſanctitatis ſuæ ſcitu, juſſu, atque authoritate manum nequaquam apponant.

Alias vero, & extra hunc caſum, cum ſatis conſtet ſanctitatem Suam ad hanc gravem, & magnam provinciam loco ipſius viros omnium longe probatiſſimos deſtinaſſe, cumque illi jam Sanctitatis ſuæ perſonam in Concilio repræſentent, & procul dubio de omnibus iis, quæ nunc præ manibus ſunt, ſatis ſuperque a ſua Sanctitate ſint inſtructi, Majeſtas ſua nullam omnino cauſam excogitare poteſt cur Sanctitas ſua, vel de probitate illorum, vel de prudentia, vel etiam de ſedulitate diffidere debeat, quo minus ipſi pro ea perſona, quam gerunt, una cum tot excellentiſſimis Patribus rem totam tam pro Sanctitatis Suæ dignitate, quam pro totius Eccleſiæ Catholicæ ſalute expedire, & abſolvere poſſint.

Cogitare enim Sanctitas ſua e converſa debet, niſi id ita fiat, quantus circuitus, quanta jactura temporis in toties ſubito recurſu eſſet ſubeunda, & quod ii, qui alias Sanctitati ſuæ non ſunt bene affecti clamitaturi eſſent, concilium hoc non Tridenti, ſed Romæ celebrari, neque per patres Concilii, qui tot nunc cum laboribus, moleſtiis, & ſumptibus Tridenti commorantur, ſed pro majori parte per nuntios veredarios expediri.

LXIX. Cum vero a Cardinale Morono Imperator arcano illo colloquio accepiſſet, in illam Pontificem inclinare ſententiam, ut concilium Bononiam transferretur, ubi Pontifex una ſimul, ac Imperator convenirent, fieretque ſolemnis ejuſdem Imperatoris in ea civitate coronatio, ſubmiſit Cæſar rationes, quibus ab illo conſilio recedere, utile putabat; hæc ſcribens.

MS. Arch. Vat. ſign. n. 3218. ep. 54. *Sunt aliæ non leves rationes, quæ repugnant huic Sanctiſſimi Domini noſtri inſtituto, & conſilio Sanctam iſtam Synodum Bononiam transferendi, nimirum ingens incommoditas movendi tam numeroſum Patrum conventum in alium locum ex eo, in quo conſenſu tum Sanctiſſimi Domini Noſtri tum etiam Cæſareæ Majeſtatis, & aliorum Regum, & Principum jamdudum congregati ſunt. Præterea quod cum reliquorum Regum, ac Principum ſcitu, & conſenſu ſemel conſtitutum, & firmatum eſſe dignoſcitur, id ut mutetur, non integrum eſt Majeſtati ſuæ Cæſareæ ſoli, abſque illorum ſcitu & conſenſu concedere.*

Quæ cum ita ſe habeant, Majeſtas ſua Cæſarea Sanctiſſimum Dominum Noſtrum impenſiſſime rogat, ut Majeſtatem ſuam Cæſaream benigne, ac paterne excuſatam habeat, quod huic Sanctitatis ſuæ paterno conſilio, & petitioni de transferendo Bononiam, & profectione illuc ſuſcipienda ſatisfacere nequeat.

Pollicetur tamen Majeſtas ſua Cæſarea, quæ ad coronationem ſuam Imperialem, ſicut Sanctitas ſua petit, ejus rei curam ſuſcipere, quamprimum commodius ad eam rem tempus nacta fuerit, atque ita fieri poterit, ut huic negotio res conciliares non commiſceantur, tunc enim ſperandum eſt, pleraque ſupraſcripta incommoda ceſſatura eſſe.

Et quia Majeſtas ſua animadvertit Sanctiſſimo Domino Noſtro tam incommodum eſſe Tridentum venire, Majeſtas ſua Cæſarea non cogitat Sanctitatem ſuam eadem re poſthac importunius apertiuſ-ve urgere. Attamen Majeſtas ſua etiam nunc cenſet, quod Sanctitatis Suæ adventus Reipublicæ Chriſtianæ futurus eſſet maxime ſalutaris, & adveniente Sanctitate ſua ipſa quoque Cæſarea Majeſtas ſe Deo concedente adfuturam promittit; ſed ſi omnino Sanctitas ejus venire nequit, hoc ſaltem Cæſarea Majeſtas maximis precibus a Sanctitate ſua contendit, ut Sanctitas ſua abſens quoque provideat, quo omnia negotia in concilio, recto & debito modo, & ordine procedant, & tandem Dei beneficio optatum, ac Chriſtianæ Reipublicæ ſalutarem finem ſortiatur. Ad quæ conficienda Cæſarea Majeſtas Sanctitati ſuæ a Deo Optimo Maximo omnem felicitatem, ac proſperos ſucceſſus precatur.

Et hæc quidem ſunt, quæ Sacra Cæſarea Majeſtas ſuper iis, quæ ante hac de his rebus Sanctiſſimo Domino Noſtro ſcripſit, & quæ cum ipſo Reverendiſſimo Domino Legato nuper coram benevole contulit, & Dominationi ſuæ Reverendiſſimæ candide, & ſincere ſignificare voluit.

Obſtitere difficultates graviſſimæ, ne Pontifex in Germaniam, vel Imperator in Italiam ſe conferrent, ut memorat Gabriel Palæottus, & quæ a Cardinale Morono cum Imperatore geſta ſint, percenſet. LXX.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Paleot. mſ. Fr. Card. Bar. ſig. n.24. p. 334.

Cardinalis Moronus ex Aula Cæſaris Tridentum eſt reverſus, poſtquam honorifice a Cæſare, cui etiam ad primum lapidem occurrerat exceptus fuiſſe dicebatur, variaque cum eo egiſſe, inter quæ hæc præcipue narrabantur. Nam cum Summus Pontifex Cæſaream Majeſtatem, poſt ejus Œnipontum adventum, ad Imperialem Coronam Bononiæ ſuſcipiendam, quo loco, & Carolus V. ejus frater ea inſignitus fuerat, amanter invitaſſet, quod & illis ea res opportunitatem multa ſimul de rebus concilii agendi eſſet allatura, viciſſim autem ſua Majeſtas dudum per literas ſe Sanctitatis ſuæ congreſſum in Tridentina Civitate vehementer exoptare oſtendiſſet, nunc collatis, utrinque rationibus, variiſque mutuo impedimentis allatis, neutrum commode obiri poſſe compertum fuit. Cum etiam non deeſſent inſanæ mentis & audaciæ viri, qui Cæſarem ad multa in Synodo magni in Chriſtiana Republica periculi tentanda, promovendaque callide impellerent, ipſe natura æquior, ubi ab eodem Morono optimæ S. D. N. erga publicas res voluntatis, totiuſque concilii ſtatus certior plane factus fuit, facile aliis cogitationibus depoſitis, ſuam Summi Pontificis in omnibus authoritatem, Patribuſque de rebus Chriſtianæ Religionis deliberandi munus relinquendum judicavit. Legit & exemplar Bullæ Apoſtolicæ illi ab eodem Morono allatæ, qua Conclavis Pontificii reformatio continebatur. Legit, & alia multa, tum a S. D. N. in Urbe conſtituta, tum a Patribus hic pridem ſancita, aliaque, ut propediem ederentur, præparata, quibus eo vehementius, ut in illis conquieſceret, confirmatus fuit. Probavit id quoque, quam maxime, ut libera, cuique dicendi facultas promitteretur; quæſtiones tamen ſupervacaneæ prorſus omitterentur, ac de poſtulatis illius, cum primum liceret, Synodus conſuleretur. Multa, & alia hoc genere inter eos acta dicebantur, quibus Cæſar, qui ad pietatem, Religionemque propenſus erat, accedente Moroni apud eum gratia & authoritate, non leviter flexus, rebuſque noſtris conciliatus videbatur. Illorum compendium vulgo circumferebatur, quod adhuc diminutum ajebant.

Quæ egerit Moronus cum Imperatore.

LXXI. *Act. Conc. Trid. per Gabr. Paleott. pag. 333.*

Sed inter hæc nova accepta clades, quaſi reſciſſa graviſſimi vulneris cicatrice, coegit Tridentinos Patres, non tam novum ſuſcipere, quam priſtinum e duorum Præſidentium morte conceptum continuare dolorem, cum geminis illis facibus extinctis, tertium quoque fulgentiſſimum lumen, dignitate quidem longe, eruditione tamen ac pietate non inferius ereptum viderent. Fuit is Petrus Sotus e Prædicatorum familia a Pont. ad concilium directus, ſummæ eruditionis, & apud omnes exiſtimationis Theologus. Is cum jam mortem ſibi imminere conſpiceret, pridie quam obdormiret in Domino, literas ad Sanctiſſimum dictaſſe ferebatur, quas fideliter exceptas Generalis Dominicanus affirmabat, quibus Pontificem hortabatur, ut a Synodo hæc præcipue definiri curaret.

Epiſcopos eſſe a Chriſto inſtitutos, ſubjectos tamen Summo Pontifici.

Papam eſſe ſupra concilium.

Neminem initiandum, niſi a ſuo Epiſcopo ſit approbatus.

In Beneficiorum collatione, Eccleſiarum potius, quam miniſtrorum commodo ſerviendum.

Extant memoratæ literæ in MS. Archivii Vaticani, ſubjecta verborum formula conceptæ.

Beatiſſime Pater poſt Beatorum pedum oſcula.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3217. poſt ep. 116.

Nuper ſcripſi quædam ad Reverendiſſimum Cardinalem Amulium, quæ mihi viſa ſunt maxime pertinere ad honorem, & gloriam Dei, atque etiam ad levandam, & exonerandam conſcientiam meam, ut ea videlicet meo nomine familiariter proponeret Sanctitati tuæ, tanquam Supremo Chriſti in terris Vicario, ac de me ſemper optime merito. Nunc autem vi morbi magis, ac magis ingraveſcente, & appropinquante morte, magis etiam urgebar in conſcientia, nec fuit mihi pigrum lingua tam balbutiente eadem dictare, atque ſcribere ad Sanctitatem Veſtram. Hæc igitur ſunt, quæ proponenda, atque inculcanda Sanctitati Veſtræ in extrema vitæ meæ hora exiſtimavi maxime ante omnia, ut Sanctitas tua reſidentiam Epiſcoporum, & aliorum Eccleſiæ Miniſtrorum, non ſolum dilucide, & aperte in Concilio, quo jure ſit, definiri curet, ſed etiam efficaciter a ſe, & ab omnibus obſervari, & ut aperte dicam Cardinalibus aliunde providere, & non ex Epiſcopatibus, quod ſi fecerit, non ſolum nihil deperibit authoritati, & commodis Sanctiſſimæ Sedis, & Sanctitatis tuæ, ſed etiam quamplurimum augebitur. Si vero non fecerit, non dubito, multum Sedem Apoſtolicam amiſſuram, & Sanctitatem veſtram ultimam damnationem in Judicio Dei incurſuram.

Epiſcoporum munus autem, & officium a Chriſto Domino eſſe, ipſoſque Epiſcopos ab eodem Chriſto immediate datos Eccleſiæ, ſed ſub uno ipſius Chriſti Summo Vicario ſucceſſore Petri Sanctitas tua curet diſertiſſime declarari, quod ſemper antiqua docuit Eccleſia, nec permittat inter ſe,

& Epi-

& Epiſcopos ullam diviſionem; eſt enim re vera Epiſcopatus Sanctitatis tuæ, & omnium aliorum Epiſcoporum unus, & idem, in quo tamen Epiſcopatus Sanctitatis tuæ primatum tenet. Nullo modo decet, ut Apoſtolicæ Sedis dignitas alios deiiciat, quos agnoſcere debet poſitos eſſe ab ipſo Chriſto regere Eccleſiam Dei, quam proprio Sanguine acquiſivit.

Ego igitur vivens, & moriens teſtor Sanctitatem tuam ſuperiorem eſſe omnibus conciliis, nec poſſe ab eis ullo modo judicari, idque, ut aperte definiatur in Eccleſia, credo plurimum expedire, quia contrarium manifeſte vergit ad ſeditionem, bella, atque ſchiſmata in Eccleſia.

Ultimo denique Sanctitas tua curet, ut nullus ordinetur, aut miniſtret, niſi probatus a proprio Epiſcopo; nam facultas ſuſcipiendi ordines a quocumque, parum lucri affert Curiæ Romanæ, & ſufficiens eſt ad detrudendos in Infernum id concedentes. Denique Sanctitas tua in beneficiis, quæ ad proviſionem ſuam pertinent, curet, non utilitatem ſuam, vel ſuorum Miniſtrorum, ſed ſalutem animarum, & bonum illarum Eccleſiarum, in quibus ſunt prædicta beneficia. Hæc Apoſtolicis Sanctitatis tuæ pedibus proſtratus in infirmitatis meæ lectulo dixiſſe ſinceriſſimo affectu mihi ſit ſatis. Pro quibus, & cæteris omnibus, quæ ſtulte dixi, humillime veniam peto, teſtatus me ſemper juxta conſcientiam, Dei gloriam, Sedis Apoſtolicæ utilitatem, Sanctitatis tuæ bonum deſideraſſe, & quæſiviſſe pro mea tenuitate. Dat. Tridenti XVII. April. Anno MDLXIII.

Beatiſſ. Sanctitatis tuæ humilli. Servus

Frater Petrus Soto.

Quæ Pontifici ſuaſerit Petrus e Soto morti proximus.

Hortatum inſuper fuiſſe Pontificem ſcribunt, ut reſidentiam Epiſcoporum eſſe juris Divini declararet; ac vigeſima Aprilis die obiiſſe, ingenti ſui relicto deſiderio, cum eximiam doctrinam ſpectabili Sanctitatis opinione cumularet, dignitateſque omnes, ac divitias, cum Carolo V. a confeſſionibus fuerat, mira humilitate, & conſtantia rejeciſſet. Defuncti corpus Tridenti in Eccleſia S. Laurentii poſt exequias viginti octo Præſulum, ac Cæſaris, & Regis Galliarum Oratorum frequentia celebratas, humatum eſt.

MS. Vallic. p. 226. Aſtulph. Ser. in Act. Conc.

LXXII. Altera ab ejus obitu die nempe XXI. Aprilis ob incumbentium rerum, ac difficultatum molem ſeſſionis ſeptimæ prorogatio octava indicta eſt, ut refert Angelus Maſſarellus his verbis.

Prorogatio octava Seſſionis VII. Tridentinæ, ſub Pio IV. ad diem infra XX. Maii declarandam.

Angelus Maſſarell. Sac. Con. in actis Congr. gener. ante ſeſſ. 7. Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3212. Prorogatio octava ſeſſionis ſeptimæ.

XXI. Menſis April. MDLXIII. Illuſtriſſimus D. Stanislaus Hoſius Tit. S. Pancratii S. R. E. Presbyter Card. Vvarmienſis ſacri Concilii primus ad præſens Legatus, & præſidens alloquutus eſt patres in hanc ſententiam. Dies craſtina ſtatuta erat ad habendam ſeſſionem, quæ quoniam haberi non poterit, Dominationes Veſtræ recte norunt: multa enim in cauſa fuere, ſed inter cætera, quia hoc tempore orbati fuimus duobus præſtantiſſimis Viris, hujus ſacri Concilii Legatis, quorum pietas doctrina, religio, prudentia, non ſolum vobis, ſed toti Orbi Chriſtiano perſpecta eſt, quare coacti ſumus cogitare de die prorogandæ ſeſſionis. Nos autem cogitabamus, neque breve, neque longum tempus ſtatuere, commodumque videbatur Feria quinta poſt feſtum Pentecoſtes, faxit Deus, ut hoc tempore nos ſimus Divina pietate concordes. Dicant igitur Patres, quid ſentiunt. Illuſtriſſimus D. Card. a Lotharingia inquit. Cum eiſdem ſcopulis hæreamus quibus per tot menſes hæſimus, neque videamus, quid ſpei concipere poſſimus, quid profecto de die certa ſtatui poſſit, videre etiam non poſſumus (Et paulo poſt.) *Longe melius conſultum videretur, ut expectarentur Illuſtriſſimi Domini Moronus, & Navagerius, qui prope diem hic affuturi ſunt.* (Et mox). *Hoc vero interim detur Patribus exemplum eorum, quæ a Dominis deputatis acta ſunt, ut ſuper eis cogitare poſſimus, antequam ſententias dicamus.*

Collectis ſententiis a majori parte decretum eſt, ut ſeſſio prorogaretur ad diem declarandum infra vigeſimum diem Maii. Dum hæc gerebantur, vigeſima octava ejuſdem menſis Bernardus Card. Navagerius quartus concilii Legatus, qui Venetias Patriam ſuam in itinere diverterat, Tridentum ad ſuæ Legationis munus obeundum opportune ſe contulit.

LXXIII. Pax in Galliis cum Hugonottis conficitur.

Sed funeſtum maxime, ac triſte ſub hæc ipſa tempora auditum eſt, quod in Galliis pax cum Hugonottis firmata fuerit: cujus rei nuncius ubi primum Tridentum pervenit, mire Patrum omnium animos proſtravit, quod ſperaſſent, illis perdomitis, priſtinam Religionem reſtituendam, atque in poſterum longe inferius proſpicientes, jam tum, quam parum illorum paci eſſet fidendum, ominabantur, qui velamen habentes malitiæ libertatem in omnem crudelitatis, ac flagitiorum colluviem eſſent proceſ-

ſuri

ſuri, Eliſabeth Angliæ Reginæ præſertim potentia, & auxiliis ſuffulti, quæ per ſummam improbitatem, & implacabile in catholicam religionem odium copias ſubmittere ſpoponderat, & ſui Regni Epiſcopos nefarie vexabat, ut tormentis adſtricti ad amplectendam hæreſim cogerentur. Porro horrenda crudelitatis exempla a Calviniſtis in catholicos Sacerdotes edita deplorat Guillelmus Roſſæus his verbis.

Guill. Roſſ. pag. 258.

Nullum reperiam Orationis cultum, ſi voluero horum facinora, non quidem omnia, ſed inſigniora, non ſemel, aut iterum in obſcuro pago, ſed ſæpenumero in clariſſimis Civitatibus, & per totas Provincias perpetrata, vel breviter perſtringere.

M. Pig. l. 6. c. 10.

Alibi Sacerdotibus extraxerunt viſcera, eaque objecerunt canibus, & porcis, & deinde referſerunt ventres fœno, aut avena, & iis tanquam præſepibus uſi ſunt, e quibus equi paſcerentur. Alibi abſciſſa Sacerdotibus genitalia coxerunt, & eoſdem, ut comederent, vi coegerunt, & mox pugionibus aperuerunt ventres, ut inſpicerent, quemadmodum talem cibum digererent; multos gregatim in puteos præcipitare, ſepelire alios vivos, ſerra alios ſecare medios ludus, jocuſque iſtis primitivis Chriſtianis fuit.

In Sacerdotes Ugonotti crudeliſſime ſævientes.

Apud Santonas nonnulli infodere vivos Sacerdotes extantibus e terra capitibus, ad quæ veluti ad ſcopos ferali ludi genere plana, ac rotundata ſaxa alliſerunt: alii in Vaſconia conſpecti, qui baltheos militares infixis Sacerdotum auricolis dehoneſtatos geſtarent, eaque laniena ſtulte ſuperbirent. Crudeli hac, & impia mania laboraſſe Andelotum Caſtilioneum Calviniſtarum Ducem maximum referunt, ut qui pro equeſtri torque ex conſutis Sacerdotum cæſorum auriculis conflatum torquem in collo geſtarit. Cum his monſtris verius, quam hominibus jam victis, icta pax diu non tenuit.

Sub hæc quoque tempora in ipſa Pariſienſi Civitate immanes ab Hugonottis excitati fuerant tumultus, ac quotidianis probris, & conviciis, blaſphemiſque verbis Catholica fides, aſſentiente Condæo, proſcindebatur; verum adminiſtris conſceleratæ calumniæ ſupplicio mulctatis, brevi procella illa conſiluit. Quo tempore Theodorus Beza diabolicis actus furiis, ac ſuppliciorum metu perculſus mature ſibi fuga conſuluit, ac ubi Genevam ſe contulit, palam fidei, & Religioni bellum indicens, peſtilentiæ cathedram pari ſcelere, atque impudentia conſcendit. Eas quoque partes inexpiabili ſcelere Hugonotti deſumpſerunt, ut Nemoroſi Duci letale toxicum præberent, verum remediorum præſtantia, ac medicorum diligentia factum eſt, ut Princeps e periculoſo, quo decumbebat morbo, levaretur.

Ant. Car. Gran. mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3217. ep. 66. 25. Ap. 1563.

Hugonotti Pariſiis multas turbas cient.

Quæ omnia, ſi quis attento revolvat animo, quomodo non Hieremiæ recordabitur clamantis: *Et curabant contritionem filiæ Populi mei cum ignominia, dicentes, pax, pax, & non erat pax*, illudque Ezechielis, non proferet. *Eo quod deceperint Populum meum, dicentes pax, pax, & non eſt pax.* Nam quamvis pax ſancita eſſet, non tamen ejus leges ab Hugonottis ſervatæ: etenim Colinius, qui inter impios corripuerat imperium, arma non poſuit, retentis ſecum mille circiter equitibus, novos tumultus, cum ſe daret occaſio, excitaturus, quem Regina Angliæ promiſſis ſubſidiis in perduellione confirmabat.

Hier. 6.

Ezech. 13.

Ib. ead. ep. 69. 28. Ap.

Jo. Bapt. Adrian. l. 17.

Granuell. Card. ſup. ep. 72.

Mille etiam, ac ſexcenti Equites Germani Hæretici, qui Condæi Principis partes erant ſequuti, cum regrederentur in Germaniam, traxere ſecum ducentos currus præda Gallica onuſtos, & quacumque iter habuere, vaſtarunt Eccleſias, ac bona Eccleſiaſtica expilarunt. Cadomi etiam & apud Bajocaſſes, & in aliis locis Hæretici ingentia mala Catholicis intulerunt; quæ Proſper Epiſc. Santacrucius Internuntius ſuis literis deplorat, ac Lugduni pro componendo Urbis illius Statu Vieleville admiſſum, ſcribit, cum Hæretici, qui inibi tyrannidem corripuerant, pacis leges, ac Religionis Catholicæ uſum admittere detrectaſſent; & quamvis Subizius, & Cordeſius proceres haudquaquam averſo cenſerentur animo, tamen Odettum Caſtilionem ex Cardinalem, & Curſolium, nunquam conſenſuros, invaluerat opinio. Nec modicus irrepſerat timor, ne bellicus Hugonottorum turbo in Avenionenſem ditionem irrumperet. Sed ad res Catholicas propemodum evertendas illud maxime omnium deplorabile accedebat, quod Catherina Regina politicis illuſa artibus Hugonottorum perduellionem ſovere videbatur, quam a Margharita Belgii Gubernatrice increpitam ſcribit Card. Granuellanus, atque admonita, ne confideret ſuper Hæreticos, *Super baculum* videlicet *arundineum confractum, cui ſi innixus fuerit* homo, intrabit *in manum ejus, & perforabit eam*, ut experientia ipſa poſtmodum docuit.

Eſ. 36.

Sed cum hæc in viridi fierent, in arido quid factum eſſe, credendum? Si talia patiebantur indiſcriminatim omnes Gallici ordines; quid perpeſſos Eccleſiaſticos Viros, putandum eſt, in quos major Hæreticorum ſævities efferebatur? Lugubre prorſus erat aſpicere, quod non ſolum Hæretici fortunis, membris, ac vita illos

Ant. Car. Gran. ep. 130.

ſpo-

Digitized by Google

ſpoliaſſent, ſed quod Regii ipſi adminiſtri, quo jure Hæretici Regias arces Gallici nominis hoſtibus vendiderant, invadere poſſe bona Eccleſiaſtica cenſuerant, quorum partem jure pro Regiia neceſſitatibus diſtrahendam contenderunt, ex quo Gallicanæ Eccleſiæ everſionem metuendam Antonius Card. Granuellanus Tridentinis Legatis per Epiſtolam graviter aſſeruit, memor fortaſſe aureæ illius Petri Bleſenſis ſententiæ, *Ep.72.l.3.* *Nunquam Eccleſiæ ſpolia proſperum habuere eventus auſpicium.*

LXXIV. *MS. Arc. Vat. ſign. n.3117. ep. 112. lib. ep.71. 69. & 71.* Confectæ Pacis, ex qua apud Catholicos omnes amaritudo erat amariſſima, illud Gallici oratores pro excuſatione afferrebant, quod iniquis illis temporibus iniquas illas pariter conditiones Rex ſimul, ac Regina ſobire coacti fuerint, cum ingentes jam in Germania contractæ eſſent Hæreticorum copiæ, ut Condæo principi ſuppetias afferrent, quæ ſimul, ac pacis nuntium accepere, diſſo- *MS. Arc. Vat. Ant. Card. Gran. ep. 88. Leg. Trid.* lutæ erant. Pacis etiam beneficio adſcribendum erat, quod Aurelia fuiſſet recepta catholicis in eam reverſis Civibus, in qua quatuor hominum millia ſacris myſteriis in Templo S. Crucis interfuerant, quod unicum hæreticorum rabiem in cunctas Eccleſias debacchantium, Divina prorſus providentia effugerat. Fiebat qooque nova quotidie Hugonottorum ad fidem catholicam in ea civitate acceſſio, ac multis in locis Hugonottorum nomen, veluti latronum quietis perturbatorum, ac ſeditioſorum hominum, inviſum, inſeſtumque habebatur in tantum, ot in Burgundiæ Ducatu, nec tolerari ipſi, nec eorum conciones quamquam in locis deſignatis, haberi permitterentur.

Quibus autem conditionibus pax illa fuerit firmata, licet antea ex Belcario retulerimus, placet hic ex Aſtulphi Servantii actis repetere.

LXXV. *Apud Aſtulph. Servant. in actis Concil. Trid. mſ. Fr. Car. Bar. ſig. nu.1109. p.124.* Menſe Aprili allatæ ſunt ad concilium literæ Caroli IX. Regis Galliarum de pace inita, cum hæreticis Hugonottis, qui Religionem reformatam, ſed vere deformatam ſe colere profitentur, cujus hæc capita ſunt.

Capita pacis cum Hugonottis ſancitæ.

I. Ut omnes Proceres, principeſque fiduciarii Gallicæ Coronæ domi ſuæ ritu ſuo prout libuerit, vivere poſſint, atque una cum ipſorum ſubditis, ſine metu ullo cæremonias ſuas exercere.

II. Ut in ſingulis provinciis oppidum, vel pagus deſignetur, in quo Religionem ſuam colant.

III. Ut in omnibus locis, in quibus a die ſeptima Martii inductus eſt Hugonottiſmus, cœtus ſuos celebrare poſſint.

IV. Ut in Urbe Pariſiorum, totoque Epiſcopatu & Agro hæc falſa Religio non colatur.

V. Ut omnes milites externi quantocius e Regno dimittantur.

VI. Ut omnibus provinciis, oppidiſque, priſtina reſtituatur libertas.

VII. Ut omnes, vel Nobiles, vel ignobiles, qui pro Religione prætenſa tractarunt arma, priſtinis juribus, muneribus, honoribuſque aſſerantur.

VIII. Ut Princeps Condaus ſignifer defenſæ Religionis prætenſæ, atque omnes, qui ſub ipſo adverſus Regem, & Religionem Catholicam ſtipendia meruerunt, flagitia in expilandis Eccleſiis, vel alio quocumque modo admiſſa, impune ferant, atque abſolvantur.

IX. Ut omnes in bello capti, eu utraque parte liberi dimittantur.

X. Ut pro pace, & quiete Regni tuenda nullus belli præteriti mentionem facere audeat, nec diſſidii de Religione, nec patra.arum cædium, nec alterius rei, quæ perturbationem, vel offendiculum afferre poſſit; intentata prævaricaturis capitali pœna ſine ullius judiciariæ actionis confecto inſtrumento.

Regiæ porro literæ, de quibus author meminit, ſubjectis verbis erant conceptæ.

Carolus Dei gratia Francorum Rex Sanctiſſimis, ac Reverendiſſimis Patribus Tridenti Sanctæ Synodi gratia congregatis ſolutem.

Satis omnibus cognitum eſt, Sanctiſſimi, ac Reverendiſſimi Patres, quantam turbarum bellorum civilium ad hunc uſque diem nobis excitarit ea de Religione opinionum diſſenſio, qua ſe plerique noſtrorum Subditorum imbui, ac diſtrahi paſſi ſunt, quamque ut tot, & tantis malis mederemur, nihil prætermiſerimus, quod Divina bonitate, aut in nobis ipſis poſitum fuerit, aut ab optimis, & potentiſſimis Principibus vicinis, atque amicis noſtris impetrare potuerimus; factum eſt tamen, ita permittente abſcondito, & incomprehenſibili providentiæ Dei judicio, ut ea, quam ſequebamur, armorum, virium bellicarum cura, nihil fere aliud profectum ſit, quam, ut ingens quidam malorum Oceanus in Regno noſtro magis, ac magis quotidie excreſceret, ut omnes ejus Provincias inundaret. Inde enim præter innumerabiles vulgarium hominum atrociſſimas cædes, præter furta, peculatus, latrocinia, ſacrilegia pene infinita, præter villarum incendia, præter agrorum vaſtationes, & depopulationes Arcium, Urbiumque noſtrarum invaſiones, ac ſacrorum denique Templorum

LXXVI. *MS. Arc. Vat. ſign. 3192. pag. 192. MS. Franc. Car. Bar. ſig. num. 1109. p. 174. Act. Concil. Trid. per Aſtulph. Servant. Septempe. Scriptor. Ep. Tileſin. Secr. Conc. Angel. Maſſarel.*

rum direptiones, & ruinas ſequuti ſint cruentiſſimi conflictus non pauci, qui quod non poteſt omnibus non graviſſimum videri, nobis merito chariſſimos, ac ſtrenuiſſimos viros quamplurimos, tum ſanguinis noſtri Principes, tum ordinis noſtri equites, tum militari laude præſtantiſſimos Duces abſtulerunt, ut has ſilentio præteream calamitates, ruinaſque cæteras, quibus affectæ, atque afflictæ ſunt res Gallicæ, ac prope omnes Provinciæ noſtræ, ut facile judicari poſſit, non eſſe in armis, gladiiſque poſitam eam medicinam, quæ ſanandis animarum morbis queat ſufficere, qui ſe non niſi rationibus, & perſuaſionibus vinci patiuntur; quæ nos ratio, aliæque non paucæ, & juſtiſſimæ, & graviſſimæ, & ſuper quam dici poteſt, neceſſariæ coegerunt, ut de chariſſimæ Matris noſtræ ſententia, deque Principum nobis Conſanguineorum, & Conſiliariorum noſtrorum communi conſilio ad ſedandas, & componendas tot inteſtinorum bellorum tempeſtates, ea conceſſerimus, quæ in codicillis noſtris continentur, quos ea de re confici, publicari, atque expediri curavimus. Non quod ea ſit noſtra, fueritque, aut unquam futura ſit voluntas, ut ſtabiliri in ulla Regni noſtri parte novam Religionem permittamus, ſed hac ſaltem ratione, ut poſitis armis, extinctis, quoad fieri poteſt, animorum diſſidiis, & ceſſantibus tot calamitatibus, faciliori tandem negotio pleniſſimam, atque unanimem omnium noſtrorum ſubditorum in eadem fide, & Sanctæ Catholicæ Eccleſiæ Religione conſenſum, & unionem conſequi, & obtinere poſſimus, quod nos beneficium Cœleſte quidem ipſum, & immenſum, tam ſecundum Deum, bonæ voluntatis in hominum cordibus auctorem, & inſpiratorem, ab ea, quam Orbi Chriſtiano ſinceritas, & ſanctæ noſtræ repromittit Eccleſiæ, repurgatione, & reformatione, nobis ipſis volumus polliceri. Et quoniam nobis in hac parte ſuperſunt, quæ a Paternitatibus veſtris declaranda cupimus, & quod fas erit, a vobis impetrata deſideramus; virum nobis merito chariſſimum, ac conſilii noſtri ſecretioris fideliſſimum Conſiliarium Magiſtrum Renatum de Birago ſupremum Tranſalpini noſtri Senatus Præſidentem ad Sanctiſſimum iſtum conſeſſum deſtinavimus, ut noſtro nomine ea omnia vobis viva voce aperiat, & declaret: ob idque vos obnixe rogamus, ut eum benigne admittere, atque audire velitis, ac verbis ejus eam fidem adhibere, quam nobis ipſis ſi iſthic præſentes eſſemus, adhiberetis. Datum Ambacii die XV. Aprilis MDLXIII.

CAROLUS.

Atque hoc loco ſanctiſſimi Patres Dominum præcabimur, ut vos omnes Divinæ gratiæ præſidio ſemper tueatur, atque conſervet, Valete.

LXXVII. Card. Leg. in Lit. ad Car. Bor. 3. Maii.

Detulit eas literas Renatus Biragus Tranſalpini Senatus Præſes miſſus a Rege, ut Synodum de concordia in Gallia ſancita, deque rerum Gallicarum ſtatu faceret certiorem, Regemque atque adminiſtros Regios, quos gravis premebat invidia confectæ exitialis pacis & deſertæ rei catholicæ, excuſaret, tum conteſtaretur, ut ſi Tridentinum concilium, nec cito, nec recte in controverſis articulis decerneret, neceſſario in Gallia nationale concilium congregandum, quæ omnia Cardinalis Lotharingus retulit ad Legatos, addiditque alium Oratorem a Rege miſſum ad Pontificem, eumque queſtum de Præſulibus, tum Hiſpanis, tum Gallis, tum Italis, quod biennio excurrente pauciora decreta expediviſſent.

Fuerat is Regulus Alegrius, qui etiam oratione habita Pontifici expoſuit, pacem neceſſario confectam, ne in Galliam exercitus externorum hoſtium infunderetur per eos portus, urbeſque quibus potiebantur hæretici, cujus beneficio eæ urbes, portuſque Rex recuperarat. Expoſuit etiam de loco concilii permutando, ut Dani, Sueci, & Angli, atque alii hæretici ad illud allicerentur, qua fraude Tridentinum diſſolvere concilium hæretici moliebantur. Alegrii porro oratio ex Italico reddita verbis hiſce concepta erat.

Beatiſſime Pater.

LXXVIII. MS. Arc. Vat. ſig. n. 3215. p. 11. & aliud ſig. to. 1. addita cruce. Inter lit. Cardin. Borr. ad Card. Legatos p. 44.

Veſtra ſanctitas perſuaſum habeat, Chriſtianiſſimum Regem coactum fuiſſe, ut ſubditorum, quieti conſuleret, conſtabilita in Regno pace. Non recenſebo damna, jacturas, cædes Procerum, & exercituum, Præfectorum ſtrages, Templorum direptiones, oppidorum vaſtitates, ferrum Gallicum in noſtra converſum viſcera, rabiem animis ſubditorum inſculptam, ut nec pater pepercerit filio, nec frater fratri, nec cliens, & ſubditus, conculcata fide, exteros in Regnum evocare, iiſque tradere Regni arces, perhorruerit. Hæc omnia jam a Sanctitate ſua audita mala; ſed multo illa graviora, quæ imminebant, ob innumeram exterorum multitudinem infuſam Cadomo, Portui gratiæ, ac Dieppæ; adeo ut univerſa Normannia amiſſa, redactaque in hoſtium poteſtatem videretur: ex variis locis Chriſtianiſſima Majeſtas certior reddita majores exterorum exercitus comparari, ut in Regnum, appetente æſtate irrumperent, adeo ne depelli facile non poſſent, Regnumque ſine remedii ſpe ulla in prædam illis ceſſurum

eſſet

eſſet. Novit Sanctitus ſuu, in quanto anguſtiarum æſtu ſimus verſati ud repellendum euercitum Germunicum Metis imminentem. Quibus omnibus perpenſis u Rege, ac Reginu Matre, Principibuſque Regii ſanguinis, ab equitum Magiſtro, utque aliis Regiæ Coronæ amplitudini addictiſſimis, decretum eſt, ſerviendum tempori, utque concedendu nonnulla capita Religionis novatoribus; quæ ſint tuntummodo remediu medendis incommodis urgentibus aptu, ut facilius concludi poſſit, atque exitus concilii expectari poſſit; idque opportunius viſum, quam ut anceps, & exitiale bellum ſuſciperetur, cujus concordiæ ſtudio Dux Guiſius flagrantiſſimo ad aſſerendam Religionem incenſus ardore, ut neminem latet, in maximam articulorum, qui conceſſi ſunt, partem conſenſerat, qui concedendi viſi erant, ad defugienda majoru incommoda. Neque vero ob hujuſmodi conceſſionem veſtru Sanctitas in dubium revocet optimam Regis voluntatem tuendæ fidei Catholicæ, ud eum enim aſpirat finem, ut poſitis armis, ſedatiſque tumultibus revocare ad officium poſſit eos, qui longo antea temporis intervallo ſe a nobis divulſere, quod in opus provocari non poteſt, niſi implorata ope Sanctitatis Veſtræ; hanc enim ægritudinem ſanari non poſſe, niſi ope Spiritus Sancti, ut recurratur ud liberum, & Sacrum concilium, ut diſcuſſis temporum depravatiſſimorum tenebris integritatis Catholicæ ſplendor affulgeat, univerſuque chriſtianu reſpublica ad priſtinam conjunctionem revertatur, jam conſtat.

Porro eu præteritorum temporum hiſtoriu edocemur, conciliorum opera profligatas hæreſes: ita proſtratam Arrii hæreſim, Marcionis, Manichæorum, Pelagianorum, Apollinaris. Adhibeat ergo Beatitudo Veſtra hoc remedium extremum ergu Regem, ac ſubditos, qui ſupplices illud popoſcerunt, ut disciplina chriſtiana ad priſtinum puritatem revocetur.

Porro merita Gallicæ nationis erga Sedem Apoſtolicam eſſe conſpicua, adeo ut nonnulli Cardinales dixerint, tantam intercedere inter Sedem Apoſtolicam, Regnumque Galliæ conjunctionem, ut unius everſio ulterius exitium interminetur. Perpendere optime Regem religionis diſſidium regno ſuo exitiale, atque adeo percupere, ut in priſtinam religionis formam revocentur, nec conſenſionem eum poſſe adduci, niſi ſublatis diſſidiis, vel œcumenici, vel nationalis concilii beneficio.

Licet vero œcumenicum præferendum ſit nationali, requiri, tamen ut ſit liberum, tutique acceſſus, nec ſperandum, ut tot Regnu, ac Provinciæ, quæ ſe a Catholica Religione ſegregarunt, Concilio illi interſint, niſi de loco conventum ſit, alioquin eos illi detructuros, atque œcumenicum eſſe pernegaturos.

Ac licet optima Sanctitatis veſtræ voluntas pateat univerſis, ac ſyngrapha tutò & liberi commeatus ampliſſima tradita ſit, tamen adduci non potuiſſe eos, qui a Religione Catholicu diſceſſere, ut Miniſtros ſuos mitterent ad Concilium; Prætexere enim illos locum in quo modo celebratur, ipſis ſuſpectum, nec tutos acceſſus videri, ac ſemper Tridentum Proteſtuntibus Germanis ſuſpectum eſſe viſum, adeo ut nec quiſpiam Germanus Proteſtantium ſectæ, nec Regni Angliæ, nec Scotiæ, nec Daniæ, nec Suetiæ, nec alii comparere voluerint. At vero ſi damnentur horum opiniones, religioniſque exercitium, iis mandatis non pelliciendos, ſed maxime abalienandos; periclitari vero Rempublicam, ſi ea membru ab eu detruncata manſerint; flexu enim temporis alios ad ſuas partes pertractura, ut docet experientiu tam factionem ſemper creviſſe, nec videri eos unquam parituros decretis editis, abſentibus ipſis, & inauditis, ac certo eos udverſus decreta concilii ſcripta edituros, ac detructuros ejus authoritati, cum neque in eo comparuerint, nec uuditi ſint.

Videri itaque de loco cum iis tranſigendum, licet ſub eorum petitis virus conditum ſit, ac Sanctitas quidem veſtra Regiæ Majeſtati ſignificavit condeſcenſuram ſe, ſi id Reipublicæ Chriſtianæ neceſſitas flagitaret. Nec quid novi peti, cum Carolus V. id a Paulo III. expetierit in Germania Germanici belli principio, pollicitus ſe biennio Lutheranam ſectam, ſi petitis annueret, penitus deleturum. Ad revocandos itaque aberrantes in ſinum Eccleſiæ, concilium expoſcere congregandum, vel Lugduni, vel Rhemis, vel Anicii, aut in aliis Urbibus, in quibus celebratu Concilia fuere, & efflagitat etiam, ut pro confirmanda parte Catholicu, poteſtas fiat Cardinali Borbonio ducendæ uxoris, atque ob ſumptus bellicos centum millia nummorum cenſus annui Eccleſiaſtici abalienari poſſint.

Incidere ea temporu, quibus Cardinali Borbonio Gallica Coronu delatu, tuendæ fidei Catholicæ conduxiſſe videbatur, ut ducendæ uxoris poteſtas illi factu eſſet, ſed Divina providentiu Eccleſiæ ſuæ conſuluit, ut negata Sacerdoti ducendæ uxoris poteſtate, nullum gravius damnum ſequeretur, quamquam facilius Ludovicus Princeps Condæus ejus frater minor natu frænari potuiſſet, ne tanto ardore ad tyrannidem aſpiraret. Non aſſenſit etiam Pontifex poſtulatis de transferendo in alium LXXIX.

locum Concilio, in quo majores turbæ oboriri poſſent, cum deberent potius Hæretici concilii Tridentini decreta amplecti, ac libere, ſi vellent ad illud accedere, nimirum ſenſit Pontifex nefarias Hæreticorum artes, qui in locum iniquiorem pellicere eo aſtu Epiſcoporum ſolemnes cœtus molirentur, extimuitque ne in magnas difficultates adduceretur, ſi Reges ſplendidis promiſſis illuſi, poſtulatis conſenſerint, de quibus cum Cardinalis Borromæus, Joannem Cardinalem Moronum monuiſſet, Moronus Zachariæ Delphino in Aula Cæſarea Apoſtolico Internuntio partes dedit, ut iniquitatem ſubdoli illius conſilii Ferdinando Imperatori aperiret, Præſules quoque oſtenderet ea translatione moleſtia gravi afficiendos, ac diſcrimen maximum impendere, ne decreta Synodi cum loco mutentur; eas enim Urbes infectas hæreſi, atque in præpotentium Hæreticorum faucibus hærere, ſecuritatem a Galliæ Regina promiſſam fallacem omnino eſſe, Præſuleſque adigendos ad ferenda decreta pro adverſariorum libidine, nec abfore periculum, ne Hugonotti, ac Proteſtantes conjunctis armis ad opprimendos Patres in ea loca irruant, atque impune crimen ferant, ſucceſſuque inſoleſcentes, atque elatiores animis invadant Imperatorem. Propterea in ſpem ſe adduci, Ferdinandum Cæſarem fraudulenta hæc poſtulata repulſurum. Si enim quando actum fuit de colloquio inter Pontificem, atque Imperatorem ineundo, transferendoque ea de cauſa concilio, translationem repulit quamvis nullum in ea periculum ſubeſſet, ac Præſules maxima ex parte eum locum expeterent, Principeſque Catholici illi eſſent affuturi, haud verendum, quin multo magis modo fuerit diſſenſurus, cum poſtulatæ a Galliæ Regina translationi, nec concilii Præſules, nec Pontifex unquam conſenſuri ſint, atque eo translatio graviora mala ſecum trahat, extremumque rei Chriſtianæ exitium intentet. Miſerat eandem ob cauſam Catharina ad Philippum Regem Hiſpaniæ Oiſellum Oratorem, ut illum ad concilii translationem moliendam pertentaret, verum Catholicus Rex technas illas, ac machinationes prudenter contempſit, idem apud Cæſarem Renatus Biragus Orator Galliæ Regis nomine obtenderat, ut authoritatem adhiberet pro transferendo Spiram, Wormatiam, Conſtantiam, aut Baſileam concilio, quo Proteſtantes, & Hugnotti acceſſuri eſſent pro Religionis diſſidiis componendis, ad quem Cæſar aberrantes a fide, reſpondit, ſi audiri velint, ampliſſimam liberi commeatus ſyngrapham accepiſſe, ut Tridentum accedant, æquiſſimo ibi animo audiendos, diſſolvendaſque a Patribus quaſcumque eorum argutias, nec ex eo Urbe concilium transferri oportere; ſe nunquam translationi aſſenſurum; Italos quoque, & Hiſpanos ad propoſitas Urbes, uti ſuſpectas, non acceſſuros, nec in iis locis eam, quæ Tridenti præſtatur, ſecuritatem poſſe præſtari. Ita irriti cecidere Hæreticorum doli, qui ſubornata Catharina Galliæ Regina concilium ad locum iniquum allicere moliebantur, ut novas turbas fallaci concordiæ ſpecie concitarent.

Galli translationem Concilii pertentant.

Ext. ibid. epiſt.

Ext. in mſ. Arc. Vat. ſig. n.3217. ep.112.

LXXX. Antequam vero ad Ferdinandum accederet Biragus Legationem illum obiiſſe conſtat apud Tridentini concilii Præſules; commemorant enim Angelus Maſſarellus, atque Aſtulphus Servantius, Tridenti Renatum Biragum Galliæ Regis Oratorem auditum fuiſſe ſecunda Junii, allataſque ab eo literas Regias publice lectas fuiſſe. Erant eæ XV. Aprilis Chenoncelli conſignatæ, quibus ſignificabat, ſe conſilio Reginæ Matris, ac Principum, & Procerum ad pacanda civilia bella, & mala, quibus Populi opprimebantur avertenda, ad pacem reſtituendam Regno adactum fuiſſe, quas ex actis alias exhibitis hic ex libro excuſo reddemus.

Carolus Dei gratia Rex Franciæ Sanctiſſimis, & Reverendiſſimis Patribus in Chriſto Tridenti pro celebrando concilio congregatis ſalutem.

LXXXI. Vidit Orbis hactenus, quot tumultus, quot inteſtina, & civilia bella in hoc Regnum invexit diſcrepantia opinionum circa Religionem, quibus ſubditis nobis Populi imbui ſe paſſi ſunt, quotque conſcientiarum æſtus inde ſint concitati, usque his conſulturi malis nullo remedia in noſtra poteſtate ſita, vel ex Principum Chriſtianorum amicitia, & propinquitate locorum nobis conjunctorum auxilio collecta prætermiſerimus, Divino tamen judicio incomprehenſibili mortalibus, vi armorum, & potentiæ nullus felix exitus ſucceſſerit, ſed ſufinitæ ſtrages, innumera immanitatis exempla, rapinæ, ſtupra, Urbium noſtrarum vaſtationes, Templorum & Eccleſiarum excidia, conſerta cruentiſſima prælia, tot Principum, Procerum, & Equitum noſtri ordinis, clariſſimorum bellica gloria Ducum, militumque, ac Subditorum noſtrorum cædes, tot aliæ calamitates, vaſtitates, incredibileſque ærumnæ ſucceſſerint, ut facile cognoſci, ac judicari poſſit, vim armorum non idoneum eſſe remedium, quod enquiri debeat ad perſanandum morbum animorum, qui rationum, atque perſuaſionum vi tantum expugnari poſſint. Hoc experimento coacti, nec non aliis validiſſimis, & neceſſariis argumentis ad pacem

Ext. in lib. excuſo ann. 1613. Inſcripto Inſtructiones liter. ſpectantes ad Trid. Conc.

ſte-

flexìmus voluntatem, ad pacanda dicta civilia, & inteſtina bella, cujus ſancitæ pacis capita ex conſilio Reginæ chariſſimæ noſtræ, & colendiſſimæ Dominæ, ac Matris, necnon Principum ſanguine nobis conjunctiſſimorum, ac ſanctioris Senatus noſtri Senatorum aſſenſu promulgata fuere, non quod noſtræ mentis, ac voluntatis ſit permittere, ac tolerare, ut nova Religio in Regno noſtro conſtituatur, ſed ut compoſitis bellicis motibus, ſublataque animorum offenſione, quæ inde pendet, ſopitiſque, vel extinctis publicis calamitatibus, cum minore repugnantia, ac difficultate ſubditos nobis Populos in priſtinam conjunctionem animorum, ac in unam Sanctam, & Catholicam Religionem revocare poſſimus, quod beneficium ab infinita bonitate, & miſericordia Dei Spiritu ſuo moventis humana corda expectamus, nec non ab optima, & efficace diſciplinæ Chriſtianæ inſtauratione, quam nobis veſtra congregatio ac cœtus pollicetur, quamque univerſus ſtatus Chriſtiani Imperii a vobis expoſcit. At quia plura a nobis exponenda vobis, petendaque ſunt, decrevimus mittendum ad vos amicum noſtrum, ac fidelem in noſtro ſanctiore Senatu Conſiliarium Magiſtrum Renatum Biragum Præſidem ſupremi Senatus Tranſalpini, ut ea nomine noſtro vobis viva voce ſignificet, quem a vobis benigne excipi, audirique, dictiſque ejus, quæ nomine noſtro expoſuerit, eandem fidem adhiberi rogamus, ac ſi nos ipſos vobiſcum colloquentes audiretis. Interea Sanctiſſimi, & Reverendiſſimi Patres vobis Divinum patrocinium, ac tutelam comprecamur. Datum Chenoncelli XV. Aprilis MDLXIII.

LXXXII. Lectis iis literis habita eſt a Birago Præſide oratio, qua Regem, Reginamque matrem de pace cum perduellibus Hugonottis icta purgavit, quam non ad damnum, & dedecus Eccleſiæ, ſed potius pro ejus dignitate, pro qua tuenda Carolus Rex ſanguinem ſuum fundere paratus eſſet, confectam, vimque a ſubditis in ea conſtituenda Regi allatam, aſſeruit. Quæ omnia ex Angelo Maſſarello hic deſcripta reddemus.

Angel. Maſſ. in actis Congreg. Gen. mſ. Arch. Vat. ſig. num. 3192. p. 292.

Die mercurii ſecunda dicti menſis Junii habetur hora XI. congregatio generalis, in qua comparuit Illuſtriſſ. D. M. Renatus Biraga nuntius Chriſtianiſſimi Regis Gallorum, qui exhibuit Illuſtriſſ. D. Præſidenti literas tenoris, qui ſupra.

Deinde ipſe D. Biraga habuit luculentam orationem, qua excuſavit Regem Chriſtianiſſimum, quod pacem cum ejus hoſtibus civilibus, hæreticis ſcilicet ſui Regni, quos Hugonottos vocant, inierit nempe, ut vaſtitati, & extremæ ſui Regni calamitati, & ruinæ, quæ jamjam ex continuis bellis per tot menſes in ipſo Regno inter eos geſtis imminebat, parceret; præſertim, cum aliqui magni Principes ejus vicini etiam bellum contra eum ſe moturos minarentur, & denique, ut quietem, tranquillitatem, & pacem ſuo Regno reſtitueret; rogavitque Sanctam Synodum, ut dictam pacem, & quæ a ſua Majeſtate circa eam geſta erant boni conſuleret, cum ea omnia neceſſitate coactus fecerit. Qua oratione abſoluta, ipſe Dominus Nuntius dictam congregationem exivit. Deinde cum res de qua agebatur gravis eſſet, viſum eſt ſanctæ ſynodo, ut reſponſum in aliud commodius tempus differretur: quare eo iterum in congregationem vocato, dicta ſunt ei a me Secretario infraſcripta verba.

Sacroſancta Synodus audivit ea, quæ in literis Chriſtianiſſimi Regis continentur, & a Dominatione Veſtra recitata ſunt, & quoniam majori deliberatione indigent, ad ea ſuo tempore reſpondebit.

In conſilium itaque ventum eſt, quodnam reddi potiſſimum deberet tam triſti nuntio reſponſum, ex quo triſtitia magna, & continuus dolor cordi tum Pontificis, tum Patrum erat. Alii increpandum Regem, alii confirmandum cenſent, ac multas inter ſententias una audita, quæ in Cardinales Legatos una cum Madrucio, & Lotharingio reſpondendi munus avertit, ut Gabriel Palæottus his verbis enarrat. LXXXIII.

Cum etiam nuper ex Gallia nuntiatum eſſet conventionem quandam inter Regem, & Hugonottos initam fuiſſe, qua boni omnes mire offendebantur, paulo poſt Renatus Biragus ſupremus Tranſalpini Senatus Regis præſes, cum literis Chriſtianiſſimi Regis ad Sanctam Synodum miſſus huc pervenit; quibus in Congregatione publica lectis ille mandata Regis plenius expoſuit, quorum ſumma erat, Regem ad pacem cum adverſariis ſanciendam propter ingentes illius Regni tumultus, ac calamitates ex varia de Religione opinione exortas impulſum fuiſſe, nam cum ipſe quantum opibus ſuis, Principumque aliorum ſubſidio valuit, accenſas faces extinguere diu fruſtra tentaſſet, agnoviſſe tandem hunc animorum morbum, non gladiis, aut bellicis viribus, ſed rationibus potius, ac perſuaſionibus poſſe ſuperare. Quare nunc poſitis armis ad Sacroſanctæ Synodi auxilium, authoritatemque confugiſſe, cupiens Patres, qua debent vigilantia, ac celeritate, Galliæ rebus in pejus labentibus, ſanctiſſimis ſuis decretis diſciplinaque Eccleſiaſtica emendatione quam primum proſpicere.

Reſponſum a Synodo tunc fuit, graviſſima ea eſſe, quæ in literis regiis continerentur, ſeque ad illa commodiori tempore reſponſuram. Quæ reſponſio ita concepta fuit, ne Synodus conventionem illam iniquis conditionibus adverſus Religionem orthodoxam contractam ullatenus probare videretur, quam Romæ Sanctiſſimus Dominus Noſter, ut indigniſſimam, abhorruiſſe ferebatur. Poſtea, cum de verbis, quibus reſpondendum eſſet conſultaretur, variiſque reſponſionum formulis prolatis, in eo convenire Patres viderentur, ut diceret Synodus, ſe ex fœdere hoc inito dolorem accepiſſe. Tum Lotharingius indignatione accenſus, non mereri hanc a Synodo reſponſionem Regem ſuum, reſpondit, qui Regni viribus exhauſtis, omnium auxilio deſtitutus, ipſo neceſſitatis laqueo pertractus, multa etiam ſpe allectus, hac ratione reluctantem populi furorem facilius coercendum, atque ad officium revocandum in hoc fœdus deſcendiſſet, vix cum tam longo ſpatio aureis centum millibus a S. D. N. totidem a Venetis, a Rege autem Catholico longe quidem pluribus adjutum fuiſſe, ſed ſero admodum omnia acceſſiſſe; Gallos vero tamdiu ab hac Sancta Synodo ſeriam reformationem exoptaſſe, nihil adhuc ab ea præſtitum fuiſſe.

Ad hæc cum alii Patres alia reſpondiſſent, & inter cæteros Oſſunenſis mitius in hac re agendum eſſe dixiſſet, exemplo Romanorum, quo tempore Terentius Varro exercitum in Cannenſi prælio amiſit, non enim eum verbis affligendum, ſed potius conſolatione levandum cenſuerunt. Quidam vero, imo Regem acriter admonendum, nec rem adeo Chriſtianæ Reipublicæ pernicioſam a Synodo diſſimulandam eſſe contenderent, reſque ideo prope perduceretur in diſceptationem, tum Orator Sabaudienſis, non eſſe his amplius Conventum Patrum exercendum dixit, ſed potius Legatorum una cum Lotharingio, & Madrutio partes futuras, qui congruentem huic œcumenico concilio reſponſionem pro prudentia ſua excogitent; quod & a cæteris ſtatim fuit probatum, neque multo poſt hi reſponſionem concordes protulere, quæ cum literis, & oratione Præſidis extant.

His circa pacem Gallicam agitatis magna demum conſilii maturitate digeſtum reſponſum vigeſima prima Junii redditum eſt, ſubjectis verbis conceptum.

LXXXIV. Cum ſuperioribus menſibus hæc Sancta Synodus de victoria, quam adverſus veræ Religionis hoſtes Carolus Gallorum Rex Chriſtianiſſimus reportavit, audiviſſet, incredibilem lætitiam ſenſit, & pro tam magno in Rempublicam Chriſtianam collato beneficio Deo Optimo Maximo publice gratias egit. Verum cum ante paucos dies aliunde primum, mox ab Illuſtriſſimo Præſide & Conſiliario Birago ejuſdem Regis Chriſtianiſſimi nomine cauſas, quibus adductus eſt, ut arma jure contra Religionis, & illius Regni perturbatores ſuſcepta deponeret, eadem Sancta Synodus accepiſſet, magno dolore affecta eſt. Cum enim de omnibus, Chriſto jubente, & de nobiliſſimi in primis illius Regni ſalute ſollicita ſit, dolet varietate opinionum, & variis hæreſibus, potentiſſimi Regni pacem, & tranquillitatem perturbari, & adhuc relicta in eo eſſe ſemina diſcordiarum, & ſeditionum, Regis tamen Chtiſtianiſſimi, quem avitum, & paternum ſtudium veræ pietatis imitaturum ſperat, legatione accepta, illud in primis libenter audivit, in Pariſiorum Nobiliſſima civitate maximam adhibitam fuiſſe conſtantiam, maximumque ſtudium, vel potius ardorem veræ retinendæ, & defendendæ Religionis, qui ardor, ut ea in Urbe conſervetur, & augeatur, & univerſa Gallia diſiectis Hæreticorum tenebris ad priſtinam veræ Religionis lucem redeat, vehementer optat, & quantum poterit, curabit. Hortatur autem, & in Viſceribus Jeſu Chriſti rogat Sereniſſimam Reginam, ut quemadmodum pollicetur, filio, veræ Religioni per ſe dedito, pia, & Chriſtiana conſilia ſuggerat, ut ejus conſiliis, Spiritu Sancto adjuvante, penitus omnis hæreſis morbus exitialis animorum expellatur, quod cum Majeſtas ſua fecerit, non ſolum beatam, & æternam vitam, quæ veræ pietatis eſt præmium, ſed etiam apud homines laudem, & gloriam immortalem conſequetur.

Confectæ hujus pacis beneficio, civili LXXXV.
ſublato vel ſopito bello, arma in Anglos, qui portum Gratiæ ab Hugonottis proditoribus nominis Gallici divenditum per ſummum neſas inſederant, verſa ſunt menſe julio, tantaque virtute militari, ac felicitate, Duce Briſaco Regiorum Caſtrorum Præfecto, res geſta eſt, ut antequam auxilia ex Anglia ſubmitterentur ab Eliſabetha Regina, pactione militari XXVIII. Julii arx recepta ſit: ſublata enim peſte fuerat pars maxima præſidiariorum Anglorum, adeo ut ſingulis diebus centum, vel amplius extinguerentur, acciditque trium horarum fluxu ab ea recuperata a Gallis, ut Anglorum ſubſidiaria claſſis appulerit, quæ decem millia militum evexerat. Poſtulata fuerat Eliſabetha, ut eam Arcem reſtitueret, ſed illa Caletium ſibi dedi popoſcerat, ut Antonius de Granuella Cardinalis Legatis

Ext. in mſ. Arc. Vat. ſig. n. 3217. p. 124. & 134. Adrian. l. 17. Anton. Granuell. Card. in litt. ad Legatos Trid. ep. 125. in mſ. ſign. 3217. ep. 125

Ext. in MS. Arc. Vat. ſig. n. 3217. p. 88.

gatis Tridentiñis retulit, reſponſum vero a Gallo Rege fuerat, Anglos omni jure ob illata arma excidiſſe. Eo portu munitiſſimo in Gallorum Regis poteſtatem redacto, erepta eſt Hugonottis facilis occaſio Anglorum ad Galliam evaſtandam evocandorum, qoo felici nuntio Romam perlato, actæ ſunt Numini ritu ſolemni gratiæ a Pontifice, ut refert Joannes Franciſcus Firmanus his verbis. *XXIX. Auguſti Miſſa in Eccleſia S. Marci, pro gratiis Deo agendis, de expugnatione Hauræ Gratiæ loci maximi momenti Reginæ Angliæ, quem Rex Franciæ tunc acquiſierat, & in eo maximam quantitatem artellariæ, & munitionum repererat.* Ea Gallicæ felicitatis fama Colinius Hugonottorum ſignifer maxime perturbatus eſt, ut qui Catharinæ Reginæ perſuadere literis aniſus erat, ut eam expeditionem diſſolveret, ex qua nullam utilitatem eſſet decerptura, conſumptis fruſtra Gallicis viribus, tum quia Eliſabethæ Angliæ Reginæ, quæ Galliam a Guiſiorum tyrannide liberarat, gratioris animi argumenta explicare deberet. Ita perfidiſſimus Colinius Guiſio Religionis defenſori invidiam conflare his verbis nitebatur, ac crimen procuratæ ab eo cædis in Eliſabetham veluti Huguenottiſſimi vindicem avertere.

Joan. Fr. Firman. mſ. Arch. Vat. Diarior. to. 11.

Ext. de eo Epiſc. Santacruc. lit. ad Legatos Trid. in mſ. Arc. Vat. ſig. num. 3217. ep. 134. dat. 29. Jul. 1563.

LXXXVI. Exercebant Huguenotti in Catholicos Lugduni ſæviſſimam tyrannidem, quibus Religionis uſum permittere, licet pax parta eſſet, pertinaciſſime recuſaverant, cæterum, cum Vieuxuillius ad componendum ejus Urbis Statum miſſus, ac Lugdunum poſtea a Regina, una cum Carolo IX. in eam Urbem ſe conferente receptus fuiſſet, Catholica demum Religio eſt inſtaurata, ac ne tumultus novi facile recrudeſcerent ob Gebennates, & Helvetios finitimos, munitiſſima arx in ea excitata eſt.

Ib. ep. 88. Ib. ep. 117. Franc. Belcar. lib. .. Jo. Bapt. Adrian. l. 18. Natal. Comes l. 8.

Refloruit etiam Rothomagi, quæ Urbs Huguenotiſmi Regia extiterat, Catholica Religio, adeo ut Magiſtratus interceſſerint, ne una cum Rege ulli Hæretici ingrederentur; at ſtudio pacis condictum, ut inermes ingrederentur. Plures vero ejuratis Huguenottiſſimi erroribus ad Eccleſiæ Catholicæ gremium tranſvolavere.

Quæ licet variis diſcreta temporibus, hic conjunximus, ne de eodem ſæpius

LXXXVII. moleſta mentio recurreret. Nunc ad Tridentini concilii controverſias orationem convertamus.

Prolixior interea controverſia recruduit, de verbis hiſce *proponentibus Legatis* decreto inſertis, nam Vargas Hiſpanus in literis ad Archiep. Granatenſem e Regis Catholici aula tranſmiſſis queſtus eſt his verbis excludi Præſules, ne quid proponant in concilio; reſponſumque eſt a Legatis Cardinalibus, appoſita ea verba ad confuſionem tollendam, tamen propoſitum iri a Legatis, quæ a Præſulibus opportune forent expoſita, ut proponerentur: ſi porro Legati Apoſtolici præſideant concilio, in eo veterem morem, ac formam conciliorum ſervari.

Card. Leg. in lit. ad Car. Bor. ext. in mſ. Car. Bor. ſig. num. 1344. ep. 69.

Diſſenſiones in Concilio variis ex cauſis.

Aucta deinde magis fuit contentio, cum Oratores Cæſarei vigintiquatuor capita conſtituendæ, ut ajebant, diſciplinæ proponere in concilio meditati eſſent, quibus Legati Cardinales, acerrimo obſtiterant, quod nonnulla in iis continerentur Lutherana placita, quibus diſciplina Chriſtiana diſſolvebatur. Nec ſatis fuerat, quod olim Ferdinando Cæſari a Præſidibus concilii demonſtratum eſſet, quam ingens enaſceretur confuſio, ſi alii, quam Præſides, agenda in concilio proponerent, nam controverſia ad tempus ſopita iterum emerſit. Querelæ inſuper graves jactatæ ſunt, quod concilio jus libertatis imminuebatur, ſi nec Imperatori, nec Regibus, nec Præſulibus, quidquam in concilio proponere liceat, cum tamen Hæreticis proponendi ſuas hæreſes libertas ampliſſima conceſſa, ut eorum errores veritatis luce diſcuti, atque evinci poſſint; nec validis, ac conſpicuis, quæ in contrarium a Legatis adducebantur, rationibus, quidquam de ſtudio fovendæ hujuſmodi partis remittebatur; quin Cæſaris placito, Caroli quoque Galliarum, & Philippi Hiſpanorum Regis voluntas accedebat, qui licet neſas ducerent Præſidum concilii munus invadere, tamen jus proponendi aliqua pro diſciplina Chriſtiana in ſuis Regnis conſtituenda, vel pro publica ſubditorum ſalute ſibi detrahi, ulla verborum ſpecie ferre non poterant. Quæ cum Pontifici delata fuiſſent, ut erat aſſerendæ concilii libertatis, calumniarumque amovendarum cupidiſſimus, Cardinalibus Legatis ſcripto juſſit, ut liberum omnino relinquerent Patribus verba illa ex re, & ex tempore moderari.

Carolus Vicecomes in lit. ad Carol. Bor. MS. Car. Spad. p. 188.

Venerabili Fratri Joanni, & dilectis filiis noſtris Stanislao, Ludovico, & Bernardo S. R. E. Cardinalibus concilii Legatis.

PIUS PAPA IV.

Dilecti Filii ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cum hi Principes tanta contentione urgeant, ut ſalva ſit libertas concilii, atque ipſis viſum ſit hæc verba, Proponentibus Legatis, *quæ inſerta fue-*

Lit. Pii IV. Italice ad Legatos. MS. Vat. ſig. num. 3216. p. 2.

re, inconſultis nobis, libertati detrahere, proponiſe Patribus, aut in Congregatione Generali, aut in concilio, non fuiſſe unquam mentis veſtræ ea re libertatem concilii infringere, ſed tantummodo confuſionem tollere. Propterea denuntiare universo concilio omnem illi libertatem permitti, ac ſi viſum ſit Synodo ea verba declarare, vel ea omnino expungere, id a vobis æqui bonique conſuli, ac certiſſime ſciri, nobis futurum gratiſſimum, atque acceptiſſimum, quidquid in ea re Patres egerint, ut agnoſcant omnes Principes, ac populi, nos omni ſtudio, & virium contentione in id incumbere, ut finem, fructumque optimi concilii maxime purioris, & ſtrictioris diſciplinæ reſtitutæ beneficio conſequamur. Datum Romæ die IV. Maii MDLXIII.

Scribit Pius IV. Legatis de verbis proponentibus Legatis.

Jo. Moron. ad Card. Borrom. Ext. in mſ. ſig. n. 3215. Legati omnia ad præſcriptum Pontificis agentes, conquiſierunt, an ea verba *proponentibus Legatis* eſſent declaranda, vel tollenda; Rex Catholicus ne tollerentur, Oratoris opera iſtabat, qui ſive Pontificis reverentia, ſive rationibus commotus, jam æquiſſime acceperat Pontificias literas menſe Majo datas circa verba *Proponentibus Legatis*. Conſultus vero de his Cæſar, Legatorum quidem concilii Præſidum authoritatem in proponendo temerari, ac violari vetuit, ſibi tamen non tanquam concilii moderatori, ſed tanquam Imperatori Chriſtianæ Reipublicæ amplificationis percupido proponendi aliqua jus congruere hoc reſponſo opinatus eſt, utque ea verba nitidius explicarentur, aſſenſit, atque hæc expoſuit.

LXXXVIII. MS. Arc. Vat. ſig. n. 3218. p. 96. *Quia clauſula illa*, proponentibus Legatis *variis contentionibus in hoc ſacro Concilia, hinc jactitata eſt, una parte eam in hunc ſenſum trahente, ut ſoli Legati Pontificis, & non alii proponendi poteſtatem habere debeant, altera vero in illum, ut quamvis ipſis Dominis Legatis, tanquam vicem Apoſtolicæ Sedis gerentibus, ac ipſi Concilio Præſidentibus proponendi munus principaliter, & primario jure incumbat, ab eo tamen reliqua membra concilii, ut puta Prælati majores, & poſt illos Principes ſæculares, eorumque Legati ſaltem ſecundario non debeant excludi.*

Quod ad hunc articulum attinet; Majeſtas ſua informata eſt, propoſitionem partem eſſe præſidentiæ in concilio, unde qui authoritatem præſidendi in concilio habet, ut Romanus Pontifex, vel eius Legati, eandem & proponendi poteſtatem ordinario jure habere.

Interim tamen negari procul dubio non poteſt, quin & Imperatoris Romanorum, quantumvis Principis ſæcularis, & Laici in rebus conciliaribus, præſertim ſi Romanus Pontifex, vel etiam Collegium Cardinalium [quod abeſt] negligentes eſſent, non contemnenda ſit authoritas.

Immo etiam extra cauſas hujuſmodi negligentiæ, Maieſtatis ſuæ refert non ſolum ipſi, verum etiam aliis Chriſtiani Orbis Regibus, atque Principibus, quorum utique omnium maxime intereſt, ut in Regnis, & Provinciis ſuis una, & eadem Catholica Religio, & fides, ac Dei cultus cuſtodiatur, liberum eſſe ea proponere, quæ ipſis, pro conſervanda hujuſmodi vera, & Catholica Religione in iiſdem locis, videtur eſſe neceſſaria. Præterea multi arbitrantur, & inferioris gradus hominibus id non eſſe denegandum, utpote qui omnes vocem, ſi non deciſivam, ſaltem deliberativam in concilio habeant, idque tam inveterata Eccleſiæ conſuetudine, quam plurimis graviſſimorum authorum teſtimoniis comprobari poſſe autumant.

Hæc omnia Maieſtas ſua rurſus ſubtilius diſceptare, nequaquam intendit. Verum quod ad totum hunc articulum pertinet, in ea eſt ſententia, ut quoniam in primo huius Sacri concilii decreto verba illa, Proponentibus Legatis *continentur, illa ipſa, pro reverentia ipſius Sacri concilii, decet inconcuſſa manere.*

Pari modo Maieſtas ſua Cæſarea, quod ad ipſam attinet, ſi quid habuerit, quod Sacro Concilio ex parte ſua proponendum cenſeat, non repugnat, quo minus id ſalvo Maieſtatis ſuæ jure per Reverendiſſimos Dominos Legatos, ad requiſitionem Maieſtatis ſuæ, vel oratorum ſuorum proponatur, ea potiſſimum ratione, ut ſi Reverendiſſimæ ipſorum Dominationes, antequam illæ proponant, quippiam in iiſdem admonere, ſuadere, vel diſſuadere voluerint, id eis integrum ſit, nam prudens, ac fidele earum conſilium Maieſtas ſua nunquam refugere, nec dum ſpernere vellet.

Ita tamen, ut ipſis Reverendiſſimis Legatis ea proponere detrectantibus, nihilominus penes Maieſtatem ſuam Cæſaream, ſi omnino in ſententia perſiſteret, proponendi omnia, quæ ad Religionem in Imperio, Regnis, & Dominiis ſuis, & univerſalem quoque Statum Eccleſiæ conſervari oporteret, quemadmodum ad ipſam ſuam Maieſtatem, tamquam ſupremum eiuſdem Eccleſiæ Advocatum pertinent, libera facultas permaneat; & id ipſum arbitratur Cæſarea ſua Maieſtas, cum aliis quoque Regibus, & Principibus Chriſtiani Orbis obſervandum eſſe. LXXXIX.

Et quoniam hoc ipſum Sanctiſſimo quoque Domino noſtro non diſplicere intelligitur, Maieſtas ſua id gratiſſimo animo ſuſci-

ſuſcipit, confidens Sanctitatem ejus curaturam, ut hoc ita in concilio, quatenus neceſſitas eupoſtulat, diſertis verbis declaretur, &c.

Hæc pro ſua ſententia Imperator, in qua [ſi quid minus accommodatum Lector offenderit] Prophetici illius memor ſit,
Iſ.7. *ut nimirum* Sciat reprobare malum, & eligere bonum. *Habita itaque undecima Novembris Seſſione ſubjecto decreto verba illa* Proponentibus Legatis *illuſtrata ſunt.*

Cupiens Sancta Synodus, ut ex decretis ab ea editis nulla unquam futuris temporibus dubitandi occaſio oriatur, verba illa poſita in decreto publicato in Seſſione prima ſub Beatiſſimo Domino noſtro Pio IV. videlicet quæ proponentibus Legatis, & Præſidentibus *ad horum temporum levandas calamitates, ſedandas de Religione controverſias, coercendas linguas doloſas, depravatorum morum abuſus corrigendos, Eccleſiæ veram, & Chriſtianam pacem conciliondam apta, & idonea ipſi Sanctæ Synodo videbuntur, explicando declarat, mentis ſuæ non fuiſſe, ut ex prædictis verbis ſolita ratio tractandi negotia in generalibus conciliis ulla eu parte immutaretur, ueque novi quidquam præter id quod a Sacris Cauonibus, vel a generalium Synodorum forma hactenus ſtatutum eſt, cuiquam adderetur, vel detraheretur.*

XC. Aliæ Cæſaris petitiones. Hactenus de ea controverſia circa verba *Proponentibus Legatis*, quibus concilium in ſervitutem redactum aliqui declamitabant. Nunc aliam Cæſaris petitionem expendamus, qua Legatos depoſcebat, ut in concilio diſtincti Nationum cœtus fierent, in quibus ea, quæ agenda eſſent, tractarentur. Hoc Cæſaris placitum, quam alienum ab inſtituto conciliorum eſſet, ſuis literis aperuit Jo: Cardinalis Moronus hæc ſcribens.

XCI. MS. Arc. Vat. ſig. n.3218. ep.90. *De deputatione per Nationes illud nequeo ſilentio præterire, quod æquum videri non poteſt, quod unus, aut duo tantum Angliæ, aut Hiberniæ Epiſcopi eandem habeant in concilio authoritatem, quam triginta Hiſpani, aut Galli, ut de Italis taceam.* [Et infra] *Id vere eſſet concilio vim inferre, & uovum morem introducere, qualis nunquam fuit, præter quam in Conſtantienſi concilio, quod erat ſine capite, & in Baſileenſi, quod non fuit receptum. Quod hæc, ut alia quæcunque hujuſmodi innovatio non brevitotem concilii, quam Majeſtas Veſtra quærit, ſed novas dilationes & nova afferret impedimenta, quibus diſcutiendis majus fortaſſe tempus contereretur, quam in omnibus hactenus propoſitis materiis. Nec ſatis eſt, quod Majeſtas Veſtra dicat, ſe ea proponere, quæ ſibi videntur; ita tamen ut eadem Summo Pontifici, & Legatorum, & nonnullorum ex concilio ſubmittat judicio, quia ſola hæc hominum opinio, quod hujuſmodi quæſtiones a Majeſtate Veſtra proponantur, maximas rurſus controverſias excitabit, cum pleraque ingenia ſint, quæ facile quaſcumque accipiant rerum turbandarum occaſiones.*

Et quoniam adhuc Cæſar iuſtabat, ut de Bulla Conclavis, & Pontificis electione in Concilio ſanciretur, idem Cardinalis hæc ſubit.

De Bulla Conclavis in concilio proponenda, dixi, non decere ſane, quod ipſum pertinet ad Pontificem, & ab ipſius Sanctitate maturo conſilio, & graviſſimis, ejuſque rei peritiſſimis Patribus in conſilium adhibitis ſtatutum eſt, id eorum judicio, & cenſuræ ſubmittere, quorum nulla, aut exigua pars iiſdem in rebus verſata. Præſertim cum de Pontificis electione unquam iu concilio tractatum ſit, niſi præſentibus Pontificibus, qui ea ſtatuerunt, quæ nunc ſua Sanctitas renovavit, nec mos hic inuſitatus in Eccleſias introduci poteſt, ſine maximo Sedis Apoſtolicæ præjudicio, quæ authoritatem ſibi a Deo conceſſam nemini dare poteſt, &c. XII. Maii MDLXIII.

His & aliis controverſiis, maximeque XCII.
expectatione Oratorum Lutheranorum Principum diſtricti, ac ſuſpenſi Patres Seſſionem, nona jam vice, in longius tempus extraxerunt, de qua hæc tradit Angelus Maſſarellus.

Prorogatio nona ſeptimæ Seſſionis.

XIX. Maii habetur Congregatio generalis, in qua Illuſtriſſimus Dominus Hoſius Cardinalis Warmienſis Præſidens, & Legatus alloquutus eſt Patres in hanc ſententiam. Cras erit vigeſima dies, in qua communi conſenſu Dominationum Veſtrarum decretum fuit, ut Seſſio indiceretur, ſed quoniam materiæ adhuc paratæ non ſunt, judicent Patres, an ad XV. diem Menſis Junii debeat iterum differri dies ad indicendam ipſam Seſſionem. Angel. Maſſ. in actis ante ſeſſ. 7 ſub Pio IV. MS. Arch. Vat. ſig. num. 3212. p. 182. Nova prorogatio Seſſionis ſeptimæ.

Ita communi Patrum conſenſu ſancitum; Sed altero die, priuſquam hæc agerentur, novus fortuito tumultus Legatorum animos diſtraxit, nam ut ex ipſorum monumentis apparet.

In congregatione XVII. Maii habita Ext. in mſ. Car. Bar ſig. n.13.4. cl.5.5.
Lancianenſis Epiſcopus libera oratione accuſavit abſentiam Archiepiſcoporum Electorum Imperii, qui ſpreto jurejurando, quo obſtricti ſunt, ad concilium non accederent, nec mitterent Procuratores, quaſi pro munere obeundo ſufficeret ipſis frænis, & ſtapedibus aureis uti magnaque aulicorum turba ſtipatos pompas

Digitized by Google

pas ducere. Cui reſpondit Epiſcopus Quinqueccleſienſis Orator Cæſareus juſta impeditos fuiſſe cauſa, quo minus venirent, ne Lutherani eorum ditiones, quibus maxime inhiant, invaderent, non miſſos etiam ab iis Procuratores, ne poſtremi ordine, ac muti conſideant: olim ſedente Paulo III. rem non ita tranſactam. His addidit Cardinalis Lotharingus, plures optimos Præſules pietate, & eruditione inſignes hæſiſſe in Gallia, ne eorum Eccleſiæ ab Hugonottis occuparentur, doctos vero Doctores miſiſſe Procuratores, qui ad loquendum non admitterentur: ad quæ Legati ſilentio preſſere ora, ne qua lis moveretur: at menſe poroximo flagitarunt a Carolo Borromæo Cardinale, ageret cum Pontifice, ut aliquorum Germanorum Epiſcoporum, maxime Septem-virum Procuratores ad ferendam ſententiam admitterentur, ut facilius in Germania concilii decreta exciperentur, quibus Borromæus Cardinalis, conſulto Pontifice, reſpondit, deciſivam ſententiam nulli Procuratori concedendam; at Legati iterum XXV. Junii ſignificarunt eidem Borromæo, Cæſarem gerere in votis, ut Electorum, & Salisburgenſis Archiepiſcoporum Procuratoribus ferendæ decretoriæ ſententiæ jus permitteretur.

Ib. ep. 342. 17. Junii. Aliquorum Germanorum Epiſcoporum Procuratores in Concilio admitti petunt. *Ib. ep. 358.*

XCIII. His intermiſſis jam de contentionibus inter Galliæ, & Hiſpaniæ Regum Oratores de proedria, ſive honorificentioris loci dignitate ſubortis, quæ Tridentinum concilium perturbarunt, agendum eſt. Decreverat antea Philippus Rex pie & generoſe, ubi de totius Eccleſiæ ſalute, Chriſtique gloria ageretur, ſpernendas eſſe de honoris apiculis lites, verum ejus adminiſtri augendi Regii honoris cupidi diſſenſere, nam Claudius Ferdinandus Vigil Quignonius Comes Lunenſis Philippi Orator, cum Tridentum veniſſet, de proedria cum Oratore Regis Galliæ, quod Gallicæ res vehementer afflictæ eſſent, Hiſpanæ vero florerent, diſceptare cœpit: at Legati, ut offendiculum tollerent, locum illi extra ordinem ab aliis Oratoribus diſcrepantem attribuerunt, ut ſolus ante Legatos ad ſiniſtram crucis ſtaret. At ille proteſtationem de affectata ſede edidit, viciſſimque contrariam Galli Oratores ediderunt, ac diſerte promulgarunt, Gallorum Regis Oratores, tum in aliis conciliis, tum in poſtremis Conſtantienſi, ac Lateranenſi proxime poſt Cæſareos ante aliorum Regum Oratores aſſediſſe, quam contentionem adeo exarſiſſe memorat Gabriel Palæottus, ut pene Galli ad defectionem ſpectarint.

Aſtulph. Servantius.

Contentiones de præcedentia inter Oratores Gallos, & Hiſpanos.

Cum de Comite (inquit) *Lunenſi Catholici Regis Oratore in Synodum recipiendo actum fuit: qua in re cum Galli ſuſpicantes ne quid de proedria adverſus antiquiſſimam eorum poſſeſſionem decerneretur, ſatis fremere cœpiſſent, eo uſque prolapſi, ut ſi quid ſecus fieret, ad futurum Papam, qui æquior ſit, atque ad liberius concilium ſe appellaturos edicerent, magnopere interdum dubitatum fuit, ne vehementiores ea res tumultus accenderet. Tandem Divina bonitate, Legatorumque prudentia factum eſt, ut res inter eos hoc pacto fuerit compoſita. Nam cum primum Orator coram Patribus mandata ſui Regis exhibuit [conſignata erant ea XX. Octob. anni MDLXII. Regnorum citerioris Siciliæ anno IX. Hiſpaniarum vero, & aliorum VII.] juſſit quoque, ut ejus nomine proteſtatio quædam recitaretur; Ea lecta locus illi extra ordinem a latere crucis argenteæ, quæ e regione Legatorum in conſeſſus centro defigitur, fuit aſſignatus. Tum Orator Gallus aliam proteſtationem habuit.*

Act. Concil. Trid. per Gabr. Pal. mſ. Fr. Car. Barb. ſig. n. 24. p. 336.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3252. p. 199.

XCIV. Extant memoratæ proteſtationes in actis concilii ſubjectis conceptæ verbis.

XXI. Maii, abſoluta ſolita S. Spiritus oratione, Magnificus D. Licentiatus Antonius Covarruvios Auditor Regiæ Cancellariæ Civitatis Granaten. in medium aſſiſtens, nomine, & ad inſtantiam, ac ex ordine præfati Illuſtriſſimi Domini comitis, ut oratoris præfati ſic ſemper erecti ſtatis, licet reliqui omnes, tam Patres, quam oratores ad ſua loca reſediſſent infraſcriptam, alta, & clara voce, omnibus audientibus, perlegit, proteſtationem, quæ eſt tenoris ſubſequentis videlicet.

MS. Arc. Vat. ſig. n. 3248. & in alio ſig. num. 3252. p. 321.

Dominus Claudius Fernandez Vigil de Quignones Comes Lunæ, &c. Philippi Hiſpaniarum, utriuſque Siciliæ, Hieruſalem, &c. Regis Catholici, Archiducis Auſtriæ, Ducis Burgundiæ, & Mediolani, &c. Comitis Habſpurgi, Flandriæ, & Tyrolis, &c. Ad hoc ſacrum œcumenicum Tridentinum Concilium Orator, &c. Etſi mihi, ut tali Oratori is, & alias & in hoc conſeſſu locus debetur, qui primus poſt Imperatoris Romani Oratorum ſedem eſt, quod ante omnia teſtificor, & proteſtor, verum, cum hic locus, & ea cauſa, de qua agitur, tempuſque etiam ipſum Reipublicæ ſit ejuſmodi, ut humanis ullis contentionibus Sanctiſſimus hic Divinarum rerum, & ſalutis publicæ petendæ curſus impediri minime debeant, cumque ſit maxime conſentaneum, ut qui ad juvandum, ſuſcipiendum, præſtandum hoc communis cauſæ conſilium adſint, ii primum ipſi diligentiſſime curent, denque

ope-

operam, ne quam a ſe afferant conteationis, diſcordiæ, ſeceſſionis allis hominibus vel minimam cauſam, cum hæc ita ſint, qao ad locum, ſedemque attinet, accipio quod datur, eoque in præſensia, & quoad erit commodum, utar, ita tamen, at omnes intelligant velle me, id quod ſedulo prædico, ac proteſtor, ne quod hæc mea moderatio, & ſalutarium hujus ſacri æcumenici conventus deliberationum a me habita ratio præjudicium ullum ulla ratione dignitati, majeſtati, juri Principis mei Philippi Regis Catholici, poſteriſ-ve ejus afferat, ne-ve attuliſſe videatur quo minus, at hoc, & alio quovis tempore, ac alia quavis de cauſa jus id ſuum integrum eis, ſalvumque ſit, quas ob res jus id domiai mei Philippi Regis Catholici, poſterorumque ejus nomine, juſtiſſimamque veriſſimamque intentionem, omnibus ut Regibus loco, & honore omni præferantur, & ad has, & alias omnes cauſas omnia loca, & tempora reſervatum eſſe volo, ac reſervo, at ſemper ea jura, eamque intentionem, & perſequi, & tueri perinde poſſint, ac ſi hoc tempore, & hoc loco debitus mihi, ut tali Oratori, locus, quem dixi, datas fuerit iis omnibus quæ a quovis hominum objecta huic meæ aſſeverationi, & proteſtationi adverſari videri poterunt, minime obſtantibus, omninoque abnegatis, quam meam proteſtationem hoc libello comprehenſam a vobis peto Reverendiſſimi patres, ut actis hujus Sanctiſſimæ Synodi inſeri, adſcribique faciatis, neque ſine ejus integro exemplo hodiernæ actionis hujus monimenta circumferri, edive cuiquam patiamini, mihique in primis huiuſce rei exemplum, teſtationemque publicis tabulis obſignatam a Reverendiſſimo Secretario, ſcribiſque veſtris jubeatis dari, Patres Reverendiſſimi. Qua proteſtatione per dictum Dominum Magaificum D. Licentiatum perfecta, cum ipſe Illuſtriſſimus D. Comes a Luaa Orator præfatus locum ſibi poſt Imperatoris Romani oratores immediate dari prætenderet, ut in præfata proteſtatione aſſeruit, in quadam ſede vellatea, juxta præfatam Crucem in loco ſuo expreſſo, ut ſupra, exiſteatem poſita, loco ſibi a Reverendo D. Caremoniarum Magiſtro de ordine, tamen, & commiſſione præfatorum Illuſtriſſimoram, & Revereadiſſimorum Legatorum dato, & aſſignato aſſedit.

XCV. *Qua proteſtatione per Illuſtriſſimos Oratores dicti Chriſtianiſſimi Francorum Regis audita, Illuſtris, & Magaificas D. Reginaldus Ferrerius Præſidens Parlamenti Pariſienſis unus ex ipſis Oratoribus aonnulla verba reſpondit, quæ ſunt tenoris ſubſequentis videlicet. Si nos hodie in hac Sancta Syaodo alio loco ſederemus, quam ſemper majores noſtri, & noviſſime in concilio Conſtanticnſi, & ultimo Lateranenſi; qui primi poſt Imperatoris, & ante omnes Regum Oratores ſederunt: ſi etiam novus hic locus, in quo nunc extra ordinem Oratorum ſedere incipit clariſſimus Catholicæ Majeſtatis Orator Illuſtris Comet a Luna poſſet nobis, aut aliis Oratoribus eſſe damno, vos certe, Patres Sanctiſſimi, qui Eccleſiam Univerſalem repræſentatis nobili noſtro officio, & majorum exemplo nos omnes ad antiquum ordinem revocaretis, aut ſaltem denuntiatione Evangelica nobiſcum ageretis. Cum autem taceatis, neque etiam huic novitati intercedant clariſſimi Cæſareæ Majeſtatis Oratores, quibus cum cauſa noſtra non poteſt non eſſe communis, nos qui hodie in ordine Oratorum, & proximi Cæſareæ Majeſtatis Oratori priſtinam poſſeſſionem Regi noſtro conſervamus, fretique amicitia, & affinitate Maximi, & potentiſſimi Philippi Regis Catholici in Carolum fratrem pupillum Regem Chriſtianiſſimum, poſtulamus tantum a vobis, ut hodiernum dictum, & factum Illuſtris Comitis a Luna ita interpretemini, ac quod inde præjudicium fieri poſſit antiquiſſimæ prærogativæ, perpetuæ poſſeſſioni Regis Chriſtianiſſimi, idque in acta veſtra referre jubeatis. Quibus abſolutis maximus, & eximius, ac Reverendus Juris utriuſque Doctor Joannes Baptiſta Caſtellius Canonicus Bononienſis Sacri Concilii Promotor petiit per nos ipſins Sacri Concilii Notarios unum, vel plura, publicum, ſeu publica confici Inſtrumentum, & Inſtrumenta.*

Hæc mutuo Oratorum conſenſu, Legatorumque opera compoſita, refert Gabriel Palæottus, quæ confirmant Legatorum literæ eodem die XXI. Maii ad Carolum Borromæum, Cardinalem exaratæ, quibus geſtorum ſeries repetitur, adduntque lecto Regio mandato habitam Hiſpani Oratoris nomine Orationem a Petro Fontidonio Segobienſi Theologo, qua magnifice celebravit Philippi II. Regis in promovendo concilio ſtudium, incenſam pietatem in hæreſeos in Hiſpania pullulantis ſeminibus præfocandis, & elidendis hæreticorum conatibus, aſſerenda Religionis dignitate, proferenda apud Indos Occidentales fide, Anglia ad obſequium, conjunctionemque Romanæ eccleſiæ jam ante revocata, Belgio, Inſubria, & utraque Sicilia a peſtifera impietate vindicatis, auxiliis Galliarum Regi contra Hugonottos perduelles ſubminiſtratis, claſſe adverſus Turcarum maritimas excurſiones inſtructa, cujus orationis

Ext. [illegible] mſ. F[illegible] Car. Bar. n. 344. p. 318. & in alio mſ. Car. Pii ſig. num. 201.

nis præcipua pars a nobis delibanda viſa eſt.

XCVI. *Cum decreta veſtra Sanctiſſima, quæ ſuſpenſis omnium bonorum animis expectantur, in omnes chriſtianorum Provincias diffundi jam, atque dilatari debeant, quæ magnopore Regum præſidium, authoritatemque requirant, in tantis præſertim hujus ſæculi infeliciſſimi perturbationibus, quibus ſic æſtuat Orbis chriſtianus, ut neque conciliorum authoritates ſpectentur, neque leges audiantur, ſed vis, furor, audacia, gladiique dominentur; cum denique inſtet jam tempus illud, in quo Reges, & Principes Chriſtianos, quos hactenus hic per Legatos rerum, quæ a vobis gerebantur, teſtes, & ſpectatores habuiſtis, nunc patronos, & defenſores ſitis habituri; Nunc, inquam, nunc voluit Catholica Majeſtas vobis per hunc ornatiſſimum virum renuntiare, ſe paratum jam eſſe ad agendas illas partes, quas Martianus Imperator, qui Concilio interfuit Chalcedonenſi, Imperatoribus, & Regibus duxit eſſe ſuſtinendas, ut veritatem per Sacrum concilium inventam, ſic illi tuerentur, ut exorientibus illius cauſa tumultibus obviam irent, & exortos ſevera animadverſione coercerent; voluit ſignificare, ſe libenter omne ſuum Imperium, quod ſibi in primis ad Eccleſiæ ſalutem, ad conſervandam Religionem, ad tuendas veſtras Sanctiſſimas Leges divinitus ſenſit eſſe tributum, ad protegendum hoc Sacroſanctum concilium, & illius decreta eſſe collaturum. Voluit demum ſignificare ſe cupere vehementer, hanc Sanctam Synodum, quam Carolus V. Imperator clariſſimus ejus Pater primo naſcentem fovit, aluit, provexit, & ut adoleſceret, ſummo ſtudio elaboravit, cujus cauſa bella difficillima, & periculoſiſſima ſuſcepit, & quam nunc etiam Religioſiſſimus, & invictiſſimus Ferdinandus Imperator ejus patruus, ſumma pietate & ſtudio reſarciendæ Religionis inflammatus, conſilio, & opera ſuſtentat, ipſe etiam ſimul eam ad felicem exitum, frugemque perducere; nam ab illo die, quo Chriſtianam Religionem, ſimulque, cum ampliſſimo Regno, a paternis humeris in ſuos devolutam, inclinantemque proſpexit, omnia ſua conſilia, ſtudia, cogitationes ad eam inſtaurandam, & reficiendam conferendas putavit; & cum duo ſint officiorum genera, quæ a Principibus Chriſtianis hiſce potiſſimum temporibus Eccleſia Chriſti ſuo jure poſſit exigere, alterum, ut cogendo, celebrandoque concilio, [quod unicum ſemper fuit afflictis, & calamitoſis illis rebus remedium] adeſſent, atque faverent, alterum ut Provincias ſibi ſubditas in antiqua Religione, & obedientia Sedis Apoſtolicæ conſervarent, ſic in utroque præſtando ſe geſſit, ut ſi glorioſam illam Catholici Regis compellationem a majoribus hæreditario jure non accepiſſet, illam nunc jure optimo fuiſſet omnium judicio ampliſſimam conſequutus, acceptam vero poſteris longe ſit illuſtriorem traditurus. Etenim cum Pium IV. Sanctiſſimum, & piiſſimum Pontificem Maximum, & perſona, quam ſuſtinet, & pietas incredibilis, & miſerabilis Eccleſiæ ruina, & Chriſti gloria ad cogendum, & terminandum jam hoc tantum concilium impuliſſet, nullum ille officium, quod a vere Catholico Principe ſperari poſſet, prætermiſit. Paſtores Hiſpanos, ipſum inquam Hiſpaniæ florem, quos hic præſentes intuemini, e ſuis illic ſedibus excitavit, & Tridentum miſit, quorum ſtudium in tuenda Religione, in inſtauranda veteri diſciplina gravitatem, ſapientiam in dicenda ſententia, in tuenda conſtantiam, in optanda Eccleſiæ ſalute pietatem, in quærenda diligentiam, fidem, & induſtriam, nobis tacentibus, vel hæc ipſa ampliſſima veſtra ſubſellia teſtantur.*

Et infra.

Quanta vero ſollicitudine provincias, Regna, Nationes ſuo Imperio ſubjectas in officio continuerit, & conſervaverit, ne ab Eccleſiæ unitate, & Romani Pontificis obedientia abducerentur, vel illud abunde magno eſt argumento, quod in illis potiſſimum ſinceram Religionem, & Apoſtolicæ Sedis obſervantiam florere videamus. Teſtis eſt in primis Hiſpania, in qua cum tot haberet Philippus domeſtica exempla clariſſimorum Regum, qui acerrimi Religionis aſſertores extiterunt, a quibus degenerare turpiſſimum, virtutem imitari glorioſum duceret, cum in mentem revocaret veterem illam Religionem, & antiquum jusjurandum, quod decretis Toletani concilii ab Hiſpaniæ Regibus exigebatur, ne aliquem non Catholicum in ea Provincia verſari paterentur: Cum avi Philippi, cum atavi Ferdinandi, cum Caroli V. Imperatoris maximi parentis ſui viva, recenſque memoria immortalitate digniſſima ante illius oculos obverſaretur, memor antiquæ Religionis, memor Hiſpanicæ gloriæ, memor Patriæ, avitæque virtutis, veritus, ne Hiſpania in has tantas Hæreticorum inſidias incideret, ne communi hoc totius orbis naufragio religioſiſſima provincia mergeretur veritus denique, ne aliqua ſua culpa, aut negligentia Hiſpania dehoneſtata, & majorum ſuorum gloria obſcurata videretur, tam ſollicitam curam, tam vigilans ſtudium adhibuit, ut ejus beneficio interſaucias, & furentes vicinas Provincias Hiſ-

pa-

paniam incolumem, & ſanam habeamus. (Et mox) *Quoties obſecro ille hæreſim per utraſque Pyrænæorum montium fauces ex vicinis Provinciis in Hiſpaniam irruere conantem, propulſavit? Quoties illam ſe tacite inſinuantem, & obſcure ſerpentem e tenebris in lucem, e latebris in hominum conſpectum extraxit, & ſublatis nefariæ conjurationis ducibus exinxit? Quoties illam ad extremos Indos navigare cupientem repreſſit? Nulla unquam hæreſis, Sanctiſſimi Patres, tanto exarſit ſtudio ſe propagandi, ſicuti hæc, quæ miſere nunc affligit Eccleſiam; quæ non contenta in Europæ Regionibus, quas omnes ferme crudeliter vulneravit, neque in terra flammas, neque in mari naufragia, non hominum gladios, neque Divinam iram perhorreſcens, emenſo vaſtiſſimo pelago in Occidentalem Indiam commigrare cupiebat, ut illic in ipſis Indorum animis primo naſcentis, & pullulantis religionis ipſas radices inficeret, & in illam latiſſimam Regionem, in quam Rex Catholicus Ferdinandus Hiſpanorum ſigna Chriſti, nomen illis gentibus inauditum, & puriſſimam, caſtiſſimamque Religionem Chriſtianam primus invexit, ipſa furias, & erynnes aſportaret ad illius pacem, tranquillitatemque turbandam; & niſi illius nefariæ cupiditati interceptis ſæpe libris, & ſceleratis Sathanæ miniſtris comprehenſis obviam iſſet Philippus, niſi ab illo curſu, quo in Indiæ perniciem properabat, ab illa improba ſpe, conatuque depulſa fuiſſet, haud dubie jam in Indiam, cum ingenti illius Orbis periculo, & acerbiſſimo Eccleſiæ dolore penetraſſet.*

Cum magnum præterea Hiſpaniæ periculum ab Hæreticorum libris, aut ſceleratis miniſtris patere potuiſſet, quod ſi contingeret, aliquando, vel eſt inſidioſa hæreſis, ut latebram aliquam, qua ſeſe inſinuaret, inveniſſet, omnibus in locis, & in omnibus oppidis induſtrios, & oculatos homines collocavit, qui omnia odorarentur, & ſubolfacerent, omnia curioſis oculis rimarentur, ut obſeſſa in firmiſſimis præſidiis hæreſis contra Religionem ſe commovere non poſſet, quin quamprimum emerſiſſet, comprimeretur. Sic ergo Dei in primis optimi maximi clementia, & hujus clariſſimi, & vere Catholici Principis induſtria viget in Hiſpania Religio, fides, & doctrinæ puritas, ſic floret antiqua diſciplina, ſic Sancta illa, & minime curioſa, ſed vere Cheiſtiana, prudenſque ſimplicitas in Hiſpanorum animis conſervatur. Ut mihi quidem quoties afflicta Mater Eccleſia reliquas Provincias erroribus æſtuantes, a quibus ſe pulſam lamentatur, ægro, & conſternato animo luſtrat, cum deinde luctu, mœroreque confecta oculos lacrymis manantes in Hiſpaniam convertit, quam ſibi jactatæ portum dulciſſimum, & ſacram anchoram, quam afflictæ ſolatium, quam miſeræ perfugium, quam denique exuli, & calamitoſæ unicam aram, ad quam confugiat, intuetur, ſuas omnes miſerias ſuaviſſimo illius conſpectu conſolari videatur. Utinam utinam Sanctiſſimi Patres hanc Catholici Regis ſeveritatem in coercendis iis hominibus novarum rerum cupidis, Principes omnes, & Reſpublicæ Chriſtianæ fuiſſent imitatæ; Vos utique hac celebrandi concilii ſollicitudine, & Eccleſiam iis tantis ærumnis, & calamitatibus liberaſſent.

Neque vero hoc ardens inſtaurandæ religionis Catholicæ Majeſtatis ſtudium Indiæ ſolum, Hiſpaniæque regionibus terminatum eſt, ſed in aliis etiam Chriſtianis Provinciis emicuit. Teſtis eſt Anglia celeberrima inſula, quæ cum hac hæreſum peſte non infectam modo, ſed perditam prope, atque deſperatam doleret, Mariam Angliæ Reginam lectiſſimam, & religioſiſſimam fœminam non alio nomine duxit uxorem, quam ut ſi fieri potuiſſet, collapſam ibi religionem erigeret, & tantum illud in Eccleſiæ fortunas ab Henrico Rege excitatum incendium extingueret: quod tanto animi ardore, tanta contentione, tam certa ſpe aggreſſus eſt, ut brevi tempore univerſam Inſulam ad Eccleſiæ ſinum, unde abſtracta fuerat, adduxerit, & ut publice Julio III. Pontifici Maximo obedientiam reſtitueret, ut in Sathanæ miniſtros animadverteret, & ut Eccleſiæ Romanæ leges, & inſtituta ſequeretur, impetraverit; & niſi immatura mors Regina ſublata hanc tantam Angliæ felicitatem invidiſſet, aut niſi potius Divina bonitas illorum hominum crudelitate, & ſceleribus offenſa, ut de illis ſupplicium acerbiſſimum ſumeret, fœminam ſanctiſſimam, & religioſiſſimam, unicum ejus gentis remedium illis eripuiſſet, haud dubie eam inſulam, ſi non prorſus ſanam, non tamen ita vulneratam, & ſauciam haberetis. Teſtis eſt Flandria, quæ cum non nihil ſordium iſtarum gentium commercio, & conſuetudine contraxiſſet, niſi illius ſaluti opportune fuiſſet, diligenterque conſultum, eodem fuiſſet cum reliquis Provinciis funere ſublata. Teſtis eſt Mediolanum, Neapolis, Sicilia, cæteræque Inſulæ, Regna, Provinciæ, Nationes quotquot latiſſimo ejus continentur imperio, quibus antiqua religio ſummo Catholicæ Majeſtatis ſtudio, conſilio, & induſtria conſervatur. Teſtis eſt demum nunc etiam vicina Gallia, in qua cum videret bareſes in apertum furorem prorupiſſe arma con-

tra Regem Chriſtianiſſimum, & contra Religionem arripuiſſe nonnullos Angliæ, & aliquarum Provinciarum Germaniæ Principes ad illa infelicia & ſacrilega arma ſollicitaſſe, omnia jam turbaſſe, omnia commoviſſe, incendiis omnia, & cædibus funeſtaſſe, miſerorum Gallorum ſanguine ipſa templa cruentaſſe, flumina infeciſſe, odium ſuum, crudelitatem & rabiem ſaturaſſe, ea denique immanitatis exempla in amicos, in fratres, in parentes, in Patriam, & in Eccleſiam edidiſſe, quæ ſilicem dolore frangere, quæ ab ipſis rupibus, & ſaxis commiſerationem, & lachrymas extorquere potuiſſent, ne ruenti in Gallia Religioni, ne Chriſtianiſſimo, & amiciſſimo Regi, ne clariſſimo Regi, ne clariſſimo Regno deeſſe in tanto diſcrimine videretur contra tantam vim ſceleris, audaciæ, & proditionis eorum hominum, qui prætextu Religionis Regi ſuo, & infanti, & pupillo nefarium bellum intulerunt, ſuas omnes vires, potentiam, opes, ſe denique ipſum cum magno exercitu ad propulſandum illam inſignem injuriam obtulit Chriſtianiſſimo, & ſibi chariſſimo Regi; ille vero qui jam exercitum numeroſum contra cives contumaces, & perfidos proditores comparaverat, & ad id bellum clariſſimis Galliæ Ducibus utebatur, exiguis Hiſpanorum, & Germanorum auxiliaribus copiis contentus, Deo auſpice, ita feliciter cum adverſariis pugnavit, ut clariſſima parta victoria, quam acerrimis illis Religionis propugnatoribus, præſtantiſſimiſque Ducibus Catholici adepti ſunt, fractis hoſtium conatibus, & afflictis Gallorum rebus ſignum quoddam ſaluris elatum videretur. Etenim ſi penes adverſarios extitiſſet illa victoria, nullus erat, qui non de Catholica Religione, & de Catholicis omnibus actum in Gallia eſſe judicaret. Et infra.

Neque vero illud prætermittendum exiſtimo, quod ad ſummam ejus laudem, & totius Chriſtiani Orbis utilitatem arbitror pertinere, quod cum graviter, & iniquo animo ferret Religionem non Terra modo, ſed Mari etiam ab hoſtibus infeſtari, quod infinitis ſit prædonibus refertum, a quibus non ſolum oræ maritimæ omnes miſere, crudeliterque vexentur, ſed quod eſt omnium longe miſerrimum, Chriſtiani innumerobiles captivi abducantur, qui [quod ſine lacrymis, & dolore commemorari non poteſt] partim blanditiis allecti, partim miſera & longa ſervitute fracti, partim metu, vique tormentorum coacti ad deſerendam [proh dolor] Chriſtianam Religionem impelluntur. Cum nullæ prætereà maritimæ civitates, nulli portus, nullæ oræ, nulli abditi, & ſepoſiti ſinus tuti ſatis, atque ſecuri ſint, cum nulla navis, nulla triremis oram per hoſce annos ſolvat, quæ non interitum, aut ſervitutem pertimeſcat, ut aut hyeme cum fluctibus, aut vere cum pyratis ſit, prædonibuſque pugnandum, claſſem parat numeroſam, qua clauſa vobis maria patefaciat, qua piratis expurget, qua ſecuram reddat navigationem, qua denique Chriſtianam Religionem terra, marique tueatur. Et tamen cum in hoc tam vaſto curarum Oceano, cum ſpem omnem Eccleſiæ ſitam in vobis nunc, & collocatam, e veſtris ſanctiſſimis decretis potiſſimum pendere videat, nunquam ab hoc ſacro concilio removet oculos, ſed ut Regem vigilantem, & religioſum decet, omnia circumſpicit conſilia, atque conatus hoſtium diligenter obſervat. Ne ullis technis, aut pravis Hæreticorum conſiliis diſſipetur.

Demum Orator Patres pie hortatus eſt, ne iis aures præberent, qui multa Hæreticis concedenda concordiæ ſtudio ſentiebant; cum tanta eſſet eorum pertinacia, ut non ad Eccleſiam reverti vellent, ſed ejus membra divellere, eamque ſibi ſubiicere molirentur, atque etiam conceſſa a concilio eo ipſo nomine, quo forent conceſſa, non admiſſuros profiterentur, nec flecti ulla ratione, ſed frangi poſſent.

Illud in primis ſummis votis exoptem, Eccleſiæ majeſtatem vobis [ut par eſt] Sanctiſſimi Patres eſſe chariſſimam, & illorum piam fortaſſe magis quam circumſpectam ſententiam diligenter a vobis examinandam, & expendendam arbitratur, qui multa nunc Chriſtianæ Religionis hoſtibus a vobis putat eſſe permittenda, ut indulgentia victi ad Eccleſiæ ſinum revertantur. Qui vos ad id præſtandum, & ad hanc quam putant miſericordiam, vel ea ratione conantur impellere, quod parentes ſitis, qui filiorum pereuntium ſaluti indulgentia paterna proſpicere, paſtores qui abactas oves ſummo ſtudio, & charitate conquiſitas ad Eccleſiæ aulas revocare, pientiſſimi medici, qui non acerbam aliquam [neque enim illam tempora patiuntur,] ſed blandam, & exulceratis animis aptam medelam adhibere debeatis; fuiſſe jam dicunt quondam ſæcula quædam, quæ virgas ferreas, & ſecures pati potuiſſent, nunc vero in tanta temporum, & animorum acerbitate nonnulla eſſe hominum, ſi non improbitati, imbecillitati ſaltem a nobis condonanda, ita ut in curandis his morbis, temporum potius quam rerum rationem habendam pietatem, quam ſeveritatem ſummam charitatem, quam ſummum jus, atque hanc unicam eſſe viam conciliandæ pacis arbitrantur. Pia ſane, & a ſincero, Chriſtianoque pectore profecta, neque a vobis

San-

Sanctiſſimi Patres repudianda ſententia, ſi hac ratione concordiæ, & unitatis conciliandæ certa ſpes eluceret. Sed quæ, obſecro, ſpes pacis cum illis eſſe poteſt, qui infinitis aliis erroribus, ita pertinaciter adhæſerunt, ut facilius a vita, quam ab illis depellantur? Quæ pacis certa conditio cum illis, in quibus incredibilis crudelitas, & nulla jam fides reperiatur? Cum iis, qui non ipſi ad Eccleſiam venire, ſed Eccleſiam ad ſe adducere, & ſuis cupiditatibus ſubiicere conantur? cum iis, qui illis rebus, quas vehementer expetunt, vel hoc uno nomine, quod a concilio concedantur, ſe minime uſuros eſſe profitentur, ſi non conceduntur nihil curent? Quæ iſta erit humanitas, pietas, aut clementia? Non eſt vobis certamen, Sanctiſſimi Patres, cum iis hominibus, quos ullum beneficium ulla pietas, quos ulla jam poſſit flectere miſericordia. Utinam ſic illi veſtram authoritatem agnoſcerent, utinam ſic eſſent in ſacrum iſtud concilium animati, ut ſi quid a vobis nunc in illorum gratiam decerneretur, optime ſecum, & clementer actum eſſe putarent. Sed quis ſibi perſuadere poteſt eos veſtram clementiam requirere, a quibus authoritas veſtra negligatur? Crudelis ſane hæc eſſet miſericordia, quæ in nullum eorum emolumentum, & in maximum fortaſſe Eccleſiæ dedecus redundaret. Quæ ea ſemper uſa eſt gravitate, atque conſtantia, ut multa ſuis hoſtibus, quæ honeſte concedi potuiſſent, ad infringendam illorum pertinaciam ſæpiſſime denegaverit: non eſt neceſſe exempla referre vos ipſi recordamini. Veſtrum igitur erit, Sanctiſſimi Patres, ſic illorum ſaluti, Eccleſiæque majeſtati conſulere, ut omnia ex hujus potius dignitate, quam ex illorum libidine geri videantur.

XCVII. Excepta eſt magno applauſu ab iis, quos nulla tangebat æmulatio, hæc præclariſſimorum Philippi II. Hiſpaniarum Regis facinorum, ac flagrantiſſimæ pietatis commemoratio, grateſque actæ a Patribus de oblata contra impios pro defendenda religione armorum potentia, commendataque pia ejus adhortatio ad puritatem diſciplinæ Chriſtianæ inſtaurandam, ad quam reſtituendam ſe omni ſtudio incumbere profeſſi ſunt, ut ex ſubjecto reſponſo Famaguſtani Epiſcopi ore reddito patebit.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3252. p.199.

Magno in dolore, Illuſtris Orator quem in communibus miſeriis capimus, non mediocrem nobis conſolationem attulit tua iſta eximiæ Sereniſſimi, ac Potentiſſimi Philippi Regis Catholici, in Chriſtianam Religionem, atque in hanc Sanctam Synodum pietatis ac ſtudii commemoratio, non eam quidem ob cauſam, quod ignotus nobis antea fuerit, tam pii, tamque de Chriſtiana Republica benemeriti Principis animus: ſed quod ea, quæ ſigillatim ſuperioribus temporibus animadverteramus copioſiſſime nunc explicata, atque ante oculos poſita uno aſpectu conſpeximus; atque illud in primis gratum nobis, atque jucundum accidit, & maximam noſtris animis alacritatem addidit, quod ſua Rex ſtudia omnia, ſuas vires, quæ quantæ ſint, non ignoramus, ad ea, quæ ſanxerimus, tuenda atque defendenda ſe collaturum tanto animi ardore pollicetur. Quod idem pientiſſimum, atque invictiſſimum Cæſarem, alioſque Chriſtiani nominis Reges, ac Principes facturos, cum exploratum nobis ſit, quibuſdam quaſi ſtimulis incitamur, ut accurate operam demus, uti actiones noſtræ, tot, ac tantorum principum ſtudiis, cumulate reſpondeant. Atque id nos quidem, & ſponte noſtra, & Sanctiſſimi Domini noſtri cohortatione jamdiu facimus, nihil enim aliud, ex quo die huc acceſſimus, meditamur, neque in alia cura, atque cogitatione verſamur, quam, ut & in morum, atque Eccleſiaſticæ diſciplinæ emendatione, & in doctrinæ Catholicæ explicatione noſtras partes diligenter exequamur, ſicque omnibus in rebus tueamur cum pietatis moderamine juſtitiam, ut publicæ utilitati maxime conſulatur, atque ad optatum tandem exitum hanc Sanctam Synodum perducamus; id quod a Deo immortali petere quotidie ſummis precibus non deſiſtimus, & cum a bonis omnibus, tum a Pontifice ipſo maximo ſummopere deſiderari intelligimus. Quamobrem cum prior orationis tuæ pars, quæ Catholicæ Majeſtatis egregia facta, propenſamque in Dei Eccleſiam voluntatem, atque ingentia merita complectebatur, nos mirum in modum delectaris, poſterior etiam, quæ de labente, ac prope cadente Chriſtiana Republica fulcienda, atque in priſtinam, quoad ejus fieri poſſit, dignitatem revocanda præclara multa continebat, ea, ut mirifice cum noſtris ſenſibus atque conſiliis conveniebat ita grata admodum nobis fuit. Nunc quod [hujus temporis eſt] quantas maximas poſſumus Regi ipſi gratias & agimus, & habemus, tum pro ſingulari ejus, ac perpetuo in Catholicam fidem ſtudio, a qua glorioſum illum titulum ſibi a majoribus ſuis relictum præclare tuetur, tum pro recenti, ac tam piæ in S. Synodum voluntatis profeſſione, tum vero etiam, quod te potiſſimum Ill. Orator ex magno clariſſimorum, atque ornatiſſimorum virorum numero delegarit, quem poſt illuſtrem Marchionem Piſcariæ ad nos huc mitteret,

ret, cujus præſentia non mediocre communi huic cauſæ, & adjumentum, & ornamentum afferret. Neque enim ignoramus, quanta prudentia, moderatione animi, probitate, religione, & maximarum rerum tractatione excellas. Quare Sancta hæc ſynodus lætiſſimis te oculis, atque libentiſſimis animis intuetur, & excipit, ac mandatum tuum, prout juris eſt, admittit.

XCVIII. Excepto pacate Oratore Hiſpano, cum ipſa ſopita videretur de proedria contentio inter Galliæ, & Hiſpaniæ Oratores, proximo menſe extremo vehementer exarſit, ſed antequam ipſam denuo narrare cogamur, graves alias contentiones, quæ non pro loco, ſed pro ordine exortæ fuerant, deſcribamus.

XCIX. Menſe Junio graviſſimæ controverſiæ exarſere circa doctrinam, & canones de Ordine, ac Legati Cardinales formulas varias ad Cardinalem Borromæum tranſmiſere, ac in ea, quæ litera *E* deſignata erat, pro verbis, *Univerſalis Eccleſiæ Rectoris* ſubſtituerunt verba *Catholicæ Eccleſiæ Paſtoris*, & pro verbis, *Romani Pontificis authoritate*, verba hæc ſubrogarunt *Sedis authoritate apoſtolicæ*, quæ licet ſynonyma multis Theologis videantur, tamen ea Gallos diverſe admodum interpretari: veluti, authoritatem Pontificis cum ejus vita deſinere, at non Sedis Apoſtolicæ, atque plures Epiſcopos creatos Sedis Apoſtolicæ authoritate, non Pontificis, ut Titum, ac Timotheum a Paulo, Polycarpum a Joanne: pariter verba *Catholicæ Eccleſiæ Paſtoris*, cum diſcuterentur, reperta ambigua, nam, & pro Univerſalis Eccleſiæ paſtore poſſe accipi, & pro quolibet Epiſcopo, non hæretico, nec Schiſmatico, propterea Gallos nolle admittere vocem *Univerſalis*, ne concilio Baſileenſi præjudicent, formidare enim, ne ſi quid adverſus illud egerint, in Gallia ſaxis appetantur; cenſere porro plurimos formulam doctrinæ non promulgandam, niſi nitide ea verba *Univerſalis Eccleſiæ* exprimantur, licet enim verba *Catholicæ* & *Univerſalis* idem ſonent, tamen a latinis habito concilio latinam vocem uſurpandam, tollendamque ambiguitatem his verbis: *Univerſalis Eccleſiæ Rectoris*. Addidere etiam S. Cyprianum, cum aliquos hæreticos in gratiam Eccleſiæ admitteret, voluiſſe, ut profiterentur Cornelium Pontificem eſſe Paſtorem Eccleſiæ Catholicæ, cum ea additione, id eſt *Univerſalis*, ac plura concilia maxime Lugdunenſe a Baſileenſi citatum, uti verbo *Univerſalis*, atque adeo Tridentinum debere uti ea voce, eo maxime, quod Galli eam vocem oppugnent, ut veritas in ſua luce collocetur, atque ambiguitatum umbræ depellantur, ita Nicenum uſum voce *Omouſion* ad hæreſim Arrii confundendam; cumque dicant Galli vocem *Catholica*, idem ſonare, quod *Univerſalis* cur refragantur, ne vox *Univerſalis* inſeratur? tum pervulgata controverſia exiſtimatum iri Pontificem uti non poſſe voce *Univerſalis*, atque ita authoritatem Florentini imminuendam concilii, augendamque Baſileenſis.

Subdidere præterea, non ita tutum dicere *Sedis Apoſtolicæ authoritate*, ac ſi diceretur *Romani Pontificis authoritate*, eo quod nonnullis Eccleſiis, ut Epheſinæ, & Antiochenæ Sedis Apoſtolicæ nomen inditum fuerit, quibus tamen Eccleſiis, qui ſucceſſit in Epiſcopatu, non in Apoſtolatu ſucceſſerit, in quo Romanus Pontifex ſuccedit. Præterea Gallos opinari authoritatem Sedis Apoſtolicæ concilio inhærere, atque adeo ſi promulgetur in concilio Epiſcopos authoritate Sedis Apoſtolicæ aſſumi, interpretaturos, non a Pontifice, ſed a concilio, quod præferunt Pontifici, aſſumi, quod eo altius perpendendum. Significarunt, demum vocem *Catholicæ* pro *Univerſalis* voce tolerari poſſe, modo addatur *totius Eccleſiæ catholicæ Paſtoris*, & verbis *Sedis Apoſtolicæ authoritate* addantur hæc, *quæ reſidet in Romano Pontifice, &c. XII. Junii MDLXIII.*

Pro illuſtranda Romani Pontificis in univerſam Eccleſiam authoritate plures Sanctorum Patrum ſententiæ, necnon aliæ decerptæ ex conciliis œcumenicis ſubjectis verbis conceptæ ad Ferdinandum Cæſarem tranſmiſſæ ſunt. C. *MS. Arc. Vat. ſig. 3229. p. 191.*

Romano Pontifici plenariam in Beato Petro regendi, & paſcendi univerſalem Eccleſiam poteſtatem a Chriſto eſſe conceſſam, ex ſequentibus conſtat.

Sententiæ ſanctorum Patrum auctoritatem Pontificis Romani confirmantes.

I. Audivit Petrus Matth. 16. a Chriſto: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam; *Eccleſia vero Chriſti una eſt, atque univerſalis, ſequitur ergo univerſalem Eccleſiam ſuper Petrum in Chriſto fundatam eſſe.*

II. Chriſtus Joann. ult. dicit: Paſce agnos, paſce oves meas; *ovile vero Chriſti eſt univerſalis Eccleſia, ſequitur ergo univerſalis Eccleſiæ paſcendæ poteſtatem Petro fuiſſe conceſſam.*

III. B. Chryſoſtomus Matth. 16. ſuper illis verbis: Tu es Petrus, &c. *Et ſic, inquit, Filius quod Patris eſt, & ipſius filii poteſtatem Petro univerſaliter conceſſit, ubique terrarum, & homini mortali omnium, quæ in Cœlo ſunt, dedit authoritatem, dando ei claves ad hoc, ut Eccle-*

cleſiam ubique amplificet. Idemque confirmat tract. ſuper illis verbis, Sequere me.

IV. Damaſcenus ſuper illud Luc 7. Cum Petrus dixit. Faciamus hic tria tabernacula. Non te Dominus, *inquit*, tabernaculorum, ſed Univerſalis Eccleſiæ conſtructorem conſtituit.

V. D. Bernard. in lib. 2. de conſid. Jacobus, qui videbatur Eccleſiæ columna eſſe, una contentus eſt Hieroſolyma, Petro univerſalem cedens.

VI. Poſſent hic innumerabiles omnium SS. Patrum authoritates plenariam poteſtatem B. Petro in Univerſali Eccleſia conceſſam implicite, expliciteque probantes adduci.

VII. Romanos Pontifices veros eſſe Petri ſucceſſores, orthodoxus nemo dubitare poteſt. Hoc enim ſatis aperte ipſa probavit antiquitas, ut habetur in Irenæo lib. 3. cap. 3. qui cum recenſeret nomina Succeſſorum Petri, poſuit poſt illum, omnes Romanos Pontifices uſque ad Eleutherium, qui ſuo tempore cathedram tenuit; quod ipſum quoque fecit uſque ad Anaſtaſium Divus Auguſtinus, ut habetur ep. 165. His igitur ſuppoſitis, ab exemplis, & authoritate conciliorum exordiemur.

VIII. In concilio Chalcedonenſi act. 16. ad finem Romanus Pontifex appellatur a concilio Vir Apoſtolicus, & Univerſalis Eccleſiæ Papa.

IX. In eadem Synodo act. 4. ita ſubſcribit Legatus Romani Pontificis: Paſchaſius Epiſcopus Vice Domini mei Beatiſſimi, atque Apoſtolici Viri Univerſalis Eccleſiæ Papæ Urbis Romæ Leonis Synodi Præſidens ſtatui, conſenſi, & ſubſcripſi.

X. In conc. Chalcedon. Rom. univerſalis Eccleſiæ Pontifex. Qui locus habetur In nomine Domini 23. *diſt.*

XI. In concilio generali Lugdunenſi Vicarii Jeſu Chriſti, Succeſſoris Petri Rectoris, Univerſalis Eccleſiæ, gregis Dominici directoris, *quod habet*, Ubi periculum §. Cæterum dilectin.

XII. Julius I. ep. ad Orientales 1. *vol. Conc. fol.* 311. *refert in Concilia Nicæna haberi hæc verba:* Univerſalis Eccleſiæ Papam.

XIII. Greg. II. an. 724. Synodo Lateranenſi ſubſcripſit hoc pacto Gregorius Epiſcopus Sanctæ Catholicæ, atque Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ.

XIV. In Concilio gen. Lugdunen. Innoc. IV. Gregis pretio ſanguinis redempti curam Jeſus Chriſtus Beato Petro Apoſtolo commiſit.

XV. In Synodo Alexandrina Athanaſius, & alii Epiſcopi ſcribunt ad Jul. I. Vos univerſalis Eccleſiæ, & maxime Epiſcoporum, qui oculi vocantur Domini, curam gerere.

XVI. Idem cum eiſdem ſcribit Marco Papæ, ut habetur in decretis ejuſdem Marci 1. *vol. f.* 399. Marcum Papam Univerſalis Eccleſiæ.

XVII. Idem cum eiſdem ad Liberium Papam, Univerſalem a Chriſto commiſſam ei Eccleſiam. *Eiſdem ſimiliter Liberius Papa ſcribit. Eiſdem ſimiliter Felix.*

XVIII. In Concilio Conſtantienſi art. 41. inter damnatos contra Jo-Wicleff error eſt: Si per Romanam Eccleſiam intelligatur Univerſalis Eccleſia; *quare intellexit Concilium, Romanam Eccleſiam univerſalem eſſe.*

XIX. In eodem Concil. ſeſſ. 40. in tit. de forma eligendi Papam, ſic dicitur: Vicarius Jeſu Chriſti, Beati Petri Succeſſor, Rector univerſalis Eccleſiæ, gregis Dominici director; *quæ ſunt verba concilii Lugdunenſis.*

XX. In Concilio, licet reprobato, Baſileenſi, in principio ſub rubrica Initium, & approbatio: Martinus Sanctæ Romanæ, & univerſalis Eccleſiæ Præſidens. *Sunt verba concilii.*

XXI. In eadem Seſſ. XII. ſub decreto de elect. Pro omnibus, quæ ipſum pro reſtitutione Univerſalis Eccleſiæ ſubire oportet, *agitur vero de Papa.*

XXII. In eod. Conc. fol. 141. in reſp. Synodali de authoritate Conc. gener... Traditam eſſe in B. Petro Summo Pontifici ſoli plenitudinem poteſtatis, & eum eſſe caput, & Primatem Eccleſiæ.

XXIII. Idemmet Conc. in eo loco fol. 149. Veram illam propoſitionem, Summum Pontificem Paſtorem eſſe univerſalis Eccleſiæ.

XXIV. In Conc. Florentin. Et ipſi in Beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi univerſalem Eccleſiam a Domino Noſtro Jeſu Chriſto, Plenam poteſtatem traditam eſſe.

XXV. In Conc. Lateranen. ult. ſeſſ. 6. Leo Papa Sanctæ ſuæ * univerſalis Ec- ** ſive*
cleſiæ præſidens.

XXVI. In eo Conc. ſub Julio II. in 5. ſeſſ. in Bulla contra Simoniacos. Debet habere curam, & regimen univerſalis Eccleſiæ.

XXVII. Cyprianus Epiſcopus Martyr. lib. 5. ep. 2. ad Corn. ſcribit, ſe non prius quoſdam intra Eccleſiam ſuam admiſiſſe, quam ita profiterentur: Nos Cornelium Epiſcopum Sanctiſſimæ Catholicæ, hoc eſt, univerſalis Eccleſiæ electum a Deo Omnipotente, & Chriſto Domino noſtro ſcimus.

XXVIII. D. Ambr. ſuper 1. ep. ad Tim.

c. 1. Damaſum Papam univerſalis Eccleſiæ Rectorem appellat.

XXIX. S. Anſelmus Cantuar. Archiep. ſeribens ad Urb. II. ita præfatur : Domino, & Patri univerſæ Eccleſiæ in terra peregrinationis Summo Pontifici Urbano II.

XXX. Bernard. in lib. 2. *ad Eugen. cap.* 6. Itaque, *inquit*, cum quibuſque cæterorum ſibi una eſt commiſſa, facta ex omnibus ipſa univerſalis Eccleſia toto orbe diffuſa.

XXXI. D. Thomas in Tract. contra errores Græcorum c. 62. *Similis eſt*, inquit, *error dicentium Chriſti Vicarium Romanæ Eccleſiæ Pontificem non habere univerſalis Eccleſiæ Primatum, errori dicentium Spiritum Sanctum a Filio non procedere. Ipſe enim Chriſtus Dei Filius Eccleſiam ſuam conſervat, & ſibi conſignat Spiritu Sancto, quaſi ſuo charactere, & ſigillo. Et ſimiliter Chriſti Vicarius ſuo primatu, & providentia univerſalem Eccleſiam, tanquam fidelis miniſter Chriſto ſubiectam ſervat.*

XXXII. Idem lib. 4. *contra Gentiles c.* 76. *poſtquam multipliciter probavit unum Epiſcopum prælatum a Chriſto toti Eccleſiæ ſubdit : Per hoc autem excluditur quorumdam pernicioſus error, qui ſe ſubducere nituntur ab obedientia, & ſubiectione Petri, ſucceſſorem eius Romanum Pontificem univerſalis Eccleſiæ Paſtorem non cognoſcentes.*

XXXIII. Obiiciet aliquis Greg. Magnum in Ep. ad Eulog. Patriarch. Alenand. renuiſſe nomen univerſalis Papæ, *ſed ita reſponderi poterit, Gregorium fuiſſe eius ſententiæ, ut Joannis Conſtantinopolitani ſuperbiam reprimeret, ille enim ſe univerſalem Epiſcopum appellabat : quod ipſe Greg. ut ad Mauritium Auguſtum ſcripſit ferre minime poterat. Quamvis autem nollet quemquam ſe univerſalem Epiſcopum appellare, tamen non dixit, Romanæ Sedis Epiſcopum plenariam in univerſali Eccleſia authoritatem minime obtinere, nec homines id fateri, aut dicere vetuit : quin immo in epiſt. ad Eulogium ſubdit :* Honor univerſalis Eccleſiæ honor meus eſt ; *actuque plenariam in univerſali Eccleſia poteſtatem, illum exercuiſſe plane conſtat.*

XXXIV. Quia vero his non obſtantibus, conantur nunc aliqui in Concilio Tridentino efficere, ne dicatur, Summum Pontificem plenariam poteſtatem a Chriſto in Beato Petro regendi & paſcendi univerſalem Eccleſiam obtinuiſſe, vehementer etiam atque etiam petit Sancta Synodus, enixe rogat, paterneque hortatur Cæſaream Majeſtatem, velit, ut advocatus, defenſor, ac procurator authoritatis, & jurium Apoſtolicæ Sedis, partes legitime ſuas interponere, ut eorumdem impetus omnino propulſetur, Sanctæque Sedi, quod ſuum fuit ſemper, & eſt, integre conſervetur. Id autem præſtabit facile Majeſtas ſua, ſi non modo ea de re Oratores admoneat ſuos, ſed Galliarum, & Hiſpaniarum Epiſcopos ejus nomine mandet commonefieri. Hæc ad Cæſarem tunc conſcripta placuit referre ; Cæterum, qui plura de hoc nomine Univerſalis *ſcire cupit, Baronium conſulat anno* 587. *num.* 17. 595. *num.* 32. & 785. *num.* 30.

Conjunctiſſimus animis erat Pontifici, ac Præſidibus concilii Ferdinandus Cæſar pro tuenda Pontificia dignitate, provehendaque re Chriſtiana, cujus conjunctionis notis illuſtribus refertæ ſunt ſubjectæ literæ ipſius ad Cardinales Legatos redditæ. CI.

Ferdinandus Divina favente clementia electus Romanorum Imperator, &c.

Reverendiſſimo in Chriſto Patri Domino Joanni S. R. E. Epiſcopo Præneſtino Cardinali Morono, & Sanctiſſ. D. N. ad Sac. concilium Legato.

MS. Arc. Vat. ſig. n. 3216. p. 26.

Intelleximus Sanctiſſimum Dominum Noſtrum ea omnia, quæ inter nos, & Paternitatem Veſtram Reverendiſſimam tractata, & concluſa fuerunt, in optimam partem accepiſſe, eoque nomine Sanctitati ejus immortales gratias agimus, quam ſicuti hactenus filiali obſervantia ſemper proſequuti fuimus, ita in poſterum, & hunc ſincerum, & devotum animum noſtrum Sanctitati ejus omni officii genere comprobare ſtudebimus, & Sanctitati ejus, prout Paternitas Veſtra Reverendiſſima illam a nobis expectare ſcribit, non aliter, quam huc uſque in omnibus rebus, quæ ad juvandum turbatum Eccleſiæ ſtatum, pertinent, opere, ac conſilio præſto affuturi ſumus.

Ferdinandus Imperator Pontificia dignitatem defendit.

Quod vero attinet ad negotium confirmationis Sereniſſimi, & chariſſimi filii noſtri, Romanorum Regis, omnia, quæ Paternitas Veſtra Reverendiſſima in iiſdem literis ſuis benevole expoſuit, in bonam partem grato, atque benevolo animo accipimus. Et infra : *Nihil nunc poſſumus de illis rebus ſtatuere, ſed poſteaquam, Deo propitio, Viennam pervenerimus, communicatis conſiliis cum dicto Sereniſſimo, & chariſſimo filio noſtro Rege Romanorum, omnem adhibebimus diligentiam, ut negotium ad eum finem deducatur, qui cum ratione, & æquitate congruat, ac noſtro, dictique chariſſimi filii noſtri ſincero, & filiali ſtudio reſpondeat, &c. Datum in*

Op-

Oppido noſtro Inſprugg. XXIII. Menſis Junii anno Domini MDLXIII. Regnorum noſtrorum Romani 33. aliorum vero XXXVII.

CII. Non diſpare pietatis ſenſu delibutus erat Albertus Bavariæ Dux, ſtrenuiſſimus Religionis Catholicæ in Germania propugnator, ad quem Ormanettus Internuntius ex concilio Tridentino miſſus erat, ut eum in Catholica Religione confirmaret, ne a Bavaris calicem propria authoritate uſurpari pateretur. Has ergo literas humaniſſimas ad Præſides concilii medio Junio tranſmiſit.

Reverendiſſimis in Chriſto Patribus, & Illuſtriſſimis Dominis Sanctiſſimi Domini Noſtri ad Sanctum concilium Tridentinum Legatis Dominis amicis noſtris honoratiſſimis.

MS. Arc. Vat. ſig. n.3217. ep.105.

Reverendiſſimi in Chriſto Patres, Illuſtriſſimi Domini, amici honorandiſſimi, ſalutem, & benemerendi, gratificandique ſincerum ſtudium. Literas Reverendiſſimarum, & Illuſtriſſimarum Veſtrarum Dominationum Ormanettus reddidit, animique veſtri, & perpetuæ erga Sedem Apoſtolicam veramque Catholicam Religionem devotionis teſtimonia præſens accepit; qui proculdubio referet, qua eſt fide, & integritate. A Reverendiſſimis autem, & Illuſtriſſimis Veſtris Dominationibus, quod optima quæque ſi a nobis pollicentur, libenter intelleximus: nec deerit occaſioni promptiſſima noſtra voluntas, ſi quando, vel communibus Catholicæ Religionis rebus, vel privatim etiam Reverendiſſimis, & Illuſtriſſimis Veſtris Dominationibus inſervire poterimus ulla ratione. Sacri concilii, immo communia totius Chriſtiani Orbis negotia, ut pluribus commendemus, non eſt opus: ponderabunt pro ſua prudentia, & bonitate Reverendiſſimæ & Illuſtriſſimæ Veſtræ Dominationes rerum, quarum motu inquietior jam eſt totius fere Europæ ſtatus, gravitatem, & non negligent eos miſere periclitantium hominum ſalutem, quibus conatibus dextera excelſi haud dubie propitia aderit, ſuamque Eccleſiam meliore aliquando, tutioreque ſæculo eriget.

Belliſſime valeant Reverendiſſimæ, & Illuſtriſſimæ veſtræ Dominationes, quibus nos, noſtraque ſtudia offerimus amiciſſime.

Ex Civitate noſtra Monachio XV. Junii anno MDLXIII.

Albertus Dux Bavariæ manu propria.

Conſignatæ ſunt eodem die aliæ ejuſdem Principis literæ ad Pium IV. Pontificem, quibus flagrantiſſimum ſuum religionis ſtudium, ſingularemque erga Sedem Apoſtolicam obſervantiæ ardorem explicat.

Beatiſſime in Chriſto Pater Domine clementiſſime humillimam commendationem, & pedum Beatiſſimorum oſcula devotiſſima.

Paternam Sanctitatis Veſtræ admonitionem, tam ex brevi Apoſt. quam ex Ormanetto Nuntio devote, & reverenter intellexi, merito ſummas ago, & humillimas gratias Sanctitati Veſtræ pro iſta ſua tam paterna, plenaque pietatis cura in filium obedientiſſimum; & ſentiet profecto Sanctitas Veſtra minime defuiſſe locum in me ſalutaribus monitis, nam quod ipſa tantopere a me requirit, quodque idem ego non per frequentes ſolummodo literas, ſed etiam Oratores meos aliquoties ſincere conteſtatus ſum, id quod vires, vitaque durabunt, conſtanti, infractoque animo ſemper integrum tuebor, atque præſtabo. Veſtram igitur Sanctitatem humiliter, & reverenter oro, ut quod jam diu de me, deque ea, quam a piiſſimis Catholicæ Religionis cultoribus progenitoribus meis, quaſi hæreditate acquiſivi erga Apoſtolicam Sedem devotione mea, perſuaſum habet, perpetuo certiſſimum ſibi polliceatur: non fallam, Deo propitio, pientiſſimi Patris affectum, ſemperque reſpondebo devota pietate tanto, eamque ardenti in me amori. Cætera, quæ ſingulare meum, tam erga ſanctam iſtam Sedem, quam religionem Catholicam ſtudium declarare, & præſentium temporum rationem explicare uberius poſſunt, Ormanettus ipſe referet: me vero, meaque omnia Sanctitati Veſtræ humillime commendo, & offero. Monachii XV. die Junii anno MDLXIII.

mſ. Arch. Vat. ſig. n.3217. ep.108.

Sanctitatis Veſtræ obſequentiſſimus filius Albertus Dux Bavariæ.

CIII. Conqueſtus fuerat apud Concilium Albertus tanta imperitia obſitos eſſe Sacerdotes ſui Principatus, ut ſacras conciones ad informandum Chriſtiana lege populum habere non poſſent; flagitabat propterea, ut laici eruditione ſacra conſpicui, ubi deerant muneri Sacerdotes, prædicare poſſent. Patres vero, quos probata Eccleſiæ conſuetudo non latebat, ut nimirum a prædicatione verbi Dei repellerentur Laici, quod a Sancto Leone Pontifice Maximo Epiſcopo Antiocheno imperatum recolebant epiſtola LXII. cum ait. *Et ſi optandum eſt, ne omnes Eccleſiæ filii, quæ recta & ſana ſunt, ſapiant: non tamen permittendum eſt, ut quiſquam extra Sacerdotalem ordinem conſtitutus, gradum ſibi prædicatoris aſſumat; cum in Eccleſia Dei omnia ordinata eſſe conveniat, ut in uno Chriſti corpore, & excellentiora membra ſuum officium impleant, & inferiora ſuperioribus non reſultent;* ſalubrius cogitaverunt conſilium

Catechiſmorum editio a Patribus Concilii promota.

S. Leo ep. 62. ad Max. Ant.

ſilium, quo & præſenti non deeſſent neceſſitati, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ vigorem non intervorterent, monuerunt propterea ut Catechiſmi a ſpectatiſſimis Sacerdotibus Theologiæ facultatibus præſtantibus compoſiti typis mandarentur, jubereturque Sacerdotibus, eos legere, ac populis diſtribuere, ut hac ſolertia, excuſſis de manibus, obliteratiſque Hæreticorum libellis, ſalubris per omnes ordines, ætateſque Catholicæ fidei doctrina propagaretur.

CIV. Quod autem pertinet ad concilii celebrationem, cum controverſiarum moles in immenſum excreviſſet, nec cunctis ex ordine perſcrutandis ſufficiens tempus adeſſet, XV. Junii habita Congregatio eſt, in qua prorogatio Seſſionis in menſem alium decreta a Maſſarello refertur.

Prorogatio decima Seſſionis VII. Tridentina ſub Pio Papa IV. ad diem XV. Julii.

MS. Arc. Vat. ſign. n.3212. p.183.

XV. menſis Junii MDLXIII. habetur Congregatio generalis hora X. in qua Illuſtriſſimus Dominus Joannes Epiſcopus Præneſtinus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis Moronus Sacri concilii primus Præſidens, & Apoſtolicus Legatus recitata oratione Sancti Spiritus conſueta alloquutus eſt Patres in hanc ſententiam.

Prorogatio decima ſeſſionis ſeptimæ.

Adeſt hodie dies, in qua ſtatuendus eſt terminus futuræ ſeſſionis. Optamus, ut omnia parata ſint, quod ſperamus nobis conceſſurum Deum. Cauſæ autem præfigendi terminum Seſſionis ſunt multæ. Prima quoniam ſunt novem menſes elapſi, quibus nulla Seſſio celebrata fuit non ſine maximo dolore, & ſcandalo omnium Chriſtianorum. Secunda, quia tot Patres abſunt a ſuis Eccleſiis non ſine magna animarum jactura. Tertia quia Principes conqueruntur de tam longa noſtra prolongatione, & mora. Quinta propter gaudium adverſariorum noſtrorum, quod ex eadem noſtra cunctatione accipiunt. Cupimus ergo ſtatui Seſſionem ad XIV. diem menſis Julii, qui eſt dies Sancti Bonaventuræ, eritque propterea dies fauſtus, & felix. Si dies iſta placuerit Patribus, curabimus, ut eo tempore poſſit celebrari; poteruntque hoc interim Patres rogare Deum, ut res ipſæ conciliares habeant progreſſum proſperum, atque felicem.

Rogatis ſententiis omnes, quinque exceptis, in XV. diem Julii conſenſere, quo demum celebratam Seſſionem ſeptimam videbimus. Deinde data eſt opera revocandis ad examen abuſibus circa Sacramentum Ordinis.

CV. Interim XXI. Junii habita eſt Congregatio, in qua reſponſum Gallorum Regis Oratori, quod alibi inſeruimus, redditum fuit, ac ſimul deſignati Præſules, qui formulam decreti de Sacramento Matrimonii concinnarent, die vero XXVIII. Junii ita a Morono Præſide concilii peroratum de honoribus debitis exhibendis Oratori Philippi Regis Catholici.

Cum fuerit proximis ſuperioribus diebus de mandato Sanctiſſ. D. N. per nos aſſignatus locus Illuſtriſſimo Domino Comiti de Luna Oratori Regis Hiſpaniarum in Generali Congregatione, ac tum in Synodo, idemque Illuſtriſſimus Dominus Comes de Luna nunc etiam petat, ut ſibi iiſdem in capella, & ſeſſionibus locus detur, necnon thurificatio, & pacis oſculum ſibi detur, prout etiam nobis a S. D. N. mandatum extat: nos cum maxime cupiamus, ut omnes Catholici Principes, ſeu eorum Oratores omnibus, & ſingulis actibus hujus Sanctæ Synodi interſint, ita tamen ne ex aliquorum præſentia, ſive loco eis conſtituto, ſibi aut aliis præjudicium aliquod inferatur, ideo inhærendo commiſſioni, & literis S. D. N. quarum tenor ſequitur, & eſt talis. Pius IV. &c. Declaramus ex aſſignatione loci, necnon thurificatione, pacis oſculo, & aliis omnibus actibus, quæ tam in præſenti, quam in futurum, etiam in ſeſſionibus in dicta capella fient, nullum fieri inde præjudicium ſibi, aut cuicumque alteri Regi, Principi, ſeu eorum Oratoribus, prout ex præſentibus noſtris aperte proteſtamur, declarantes juxta prædictam mentem S. D. N. velle nos omnia eorum jura, tam quoad præcedentiam, quam quoad alios quoſcumque actus eſſe integra, & ſalva, tam in petitorio, quam in poſſeſſorio, perinde, ac ſi præſens aſſignatio loci, & omnes actus inde ſequuti, & qui in futurum fient, facti non fuiſſent. Præſentibus Epiſcopis Iſclano, & Veſtano, & Gabriele Palæotto Rotæ Auditore.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſign. n.3252. p. 365.

Non hæc ſuffecere ad pacanda inter Galliæ, & Hiſpaniæ Oratores diſſidia: ineunte quidem anno negaverat Comes e Luna Hiſpanus Orator venturum ſe ad concilium, ni honorificentiorem Gallico Oratore locum in conſeſſu teneret, vel poſt Pragenſem inter Eccleſiaſticos ſederet; at Lotharingius Cardinalis interceſſerat poſtulato, neque enim hæc fieri poſſe ſine diſſidio maniſeſte concitato, ac Orator Gallicus contenderat, ut poſt ipſum ſederet, ſi enim proedriæ a Gallis obtentæ poſſeſſio in litem vertatur, conteſtatus erat ſe e concilio diſceſſurum, ex quo impendere periculum, ne ſolveretur Synodus, atque bellum inter Galliæ, & Hiſpaniæ Reges accenderetur, Ca-

Car. Vicecom. in lit. ad Car. Bor. 23. Jan. MS. Car. Jo. Bapt. Sped. p. 340.

Ib. p. 350.

ſolus

rolus Vicecomes Cardinali Borromæo ſignificarat. Submiſſus etiam a Cardinale Lotharingio Aurelianenſis Epiſcopus ineunte Februario Legatos ſollicitarat, ut pupilli Regis jura tuerentur, merita veterum Regum Gallorum erga Eccleſiam commemorat, in aliis conciliis Hiſpanos
Ib. p. 258. Oratores poſt Gallicum ſediſſe exponit, grave ex eo damnum Gallicæ dignitati inferri, turbari pacem inter Reges, cumque Carolus Rex ob defenſam Religionem tot labores bellicos in Regno perferat, eo majori honore in concilio afficiendum: Attulit quoque exemplum Venetorum, qui judicarant Oratores in jure poſſeſſorio aſſerendos. E contra Hiſpani præſentis felicitatis aura elati magnifica Regum ſuorum geſta celebrabant; inter quæ contraria utriuſque Nationis ſtudia Legati, cum Hiſpano Oratori locum extra ordinem perhonorificum attribuiſſent, & ſtatuiſſent, ut ex æquo adolendi thuris honos utrique Oratori exhiberetur, tanta exarſit diſſenſio, ut periculum graviſſimum diſſolvendi concilii invexerit, ut Gabriel Palæottus poſtea Cardinalis in actis MS. deſcribit.

Gravis diſſenſio de præcedentia inter Oratores Gallos & Hiſpanum.

CVI. *Nulla* (inquit) *res poſt inchoatum concilium, Chriſtianæ Reipublicæ ſtatum in majus diſcrimen adduxit, quam hæc actio, quam modo ſumus memoraturi, nam ingentibus dudum exortis de loci dignitate variis in locis inter Oratores Regum Galliæ & Hiſpaniæ diſſidiis, res quidem Tridenti quiete ſatis nuper compoſita inter utrumque videbatur, poſtquam locus extra ordinem in Congregatione Generali Comiti Lunenſi tacito omnium aſſenſu fuerat decretus, en quo utriuſque rationibus non incommode in conſidendo proſpectum fuiſſe cenſebatur. Verum cum alii publici congreſſus in Templis, in ſupplicationibus, aliiſque actionibus eſſent ſequuturi, in quibus ſi uterque Orator conveniret, nihil ea cautio proderat, cum in iis alterum alteri evidenter præire dignoſcendum eſſet; propterea hæc proſpiciens Vargas, qui itidem Orator Regis apud Summum Pontificem erat, & quo authore multis jam ab annis dicebantur excitata, acceptiſque a Comite Lunen. literis, occultis ſtudiis apud Summum Pontificem egerat, ut Tridenti locus Hiſpano non inferior Gallo decerneretur, alioquin eum quamprimum Tridento exceſſurum jactabat. Papa ipſe, cujus intererat magnorum Principum Oratoribus Synodum non deſtitui, vel parum erga Gallos fortaſſe propenſus ob tumultus de Religione ibi exortos, vel etiam, ut Hiſpano gratificaretur, quem præſidium Chriſtianæ Reipublicæ ajebat, per literas Legatis ſcribit, ut ſi æqualem nequeunt prorſus locum Hiſpano dare, ſaltem extra ordinem alium ei conſtituant, qui Hiſpani voto reſpondeat. Legati rem periculo plenam, nec Gallos id paſſuros reſpondent, potiuſque hinc diſceſſuros. Replicat Papa, nihil hic de eorum jure ſtatuendum, hæc tempora ita ferre, Synodi etiam exiſtimationem ita poſtulare, ut ſe omnibus interea æquabilem præbeat. Reſpondent rurſus Legati, prope certum hinc diſſolutionis concilii periculum, aliaque multa incommoda etiam cum Suæ Sanctitatis offenſione imminere, quandoquidem Galli in mandatis habeant, ſi quid hic attentetur, quod eorum juri, ac antiquiſſimæ poſſeſſioni præjudicium afferat, ut ſtatim Synodo illatas ſibi injurias denuntient, Tridentum deſerant, ad aliud liberius concilium appellent, ſimulque ab authoritate, ac imperio Pii IV. donec ille Pontificalem Sedem regat, ſe abducant, alia etiam adverſus ejus electionem, Pontificatuſque adminiſtrationem iniquiora opponant. Ideo cum tot mala hinc profectura videant, exiſtimaſſe ſibi ab ejus mandatis exequendis ſuperſedendum, donec diplomate certo manus ſuæ Sanctitatis ſubſcripto id eis præcipiatur, nec enim tantam culpam adeo facile in ſe ſuſcepturos. Papa tertio reſcribit, certum ſibi eſſe, ut id omnino perficiant, quiſquis tandem hinc exitus ſequatur, non enim in hac morula temporis, donec concilium peragatur, Hiſpanum excludendum, cum hoc veterem cum Gallis cauſam nihil lædat, quæ integra in ſtatu priſtino eſt relinquenda, perinde, ac ſi Tridenti nunquam conveniſſent. Addit cum ſacris ſolemnibus in Templo erit Oratoribus adſiſtendum, tunc Hiſpano locum ſeorſum adverſus aram conſtituendum, duplicique thuribulo, & tabella pacis, utrique eodem tempore miniſtrandum; quapropter Breve ad eos manu ſua mittit obſignatum, eodemque tempore aliis literis Borromæus nomine Sanctiſſimi eos ad mandata explenda impellit, utque rem, quam ſecretiſſime, conſcio tantum comite Lunenſi peragant: commodumque videri perſcribit, ut in vigilia Principis Apoſtolorum Petri, aut in ejus die feſto, cum ſacrum celebrabitur, id perficiant. Legati maxima ſollicitudine affecti, incertique quid agant, cum hinc diſſidii periculum, ac ſchiſmatis, illinc ſpretæ Sanctiſſimi authoritatis crimen vereantur, poſt diligentem conſultationem, tandem rem aggredi ita ſtatuunt, ſuadente id præcipue Morono, cui notior etiam, ac exploratior mens Sanctiſſimi videbatur, quam ideo non amplecti toties litteris repetitam, nefas judicabant. Non deſiſtunt tamen ante Oratorem Hiſpanum ingentis exitii, quod hinc impen-*

Act. Conc. Trid. per Gabr. Palæot. mſ. Fr. Card. Bar. ſig. n. 24. pag. 338.

der, admonere, eumque quacumque poſſunt induſtria, ac conatu ab hoc conſilio avertere, ut eo aſſentiente turbæ hæ vitentur, ipſique penes Summum Pontificem ab omni culpa immunes inveniantur. Orator nihil minus, quam ab hoc ſe propoſito patitur dimoveri; ait, certum ad ſe tabellarium hac de re ex Urbe miſſum fuiſſe; rem tanti non eſſe, ut ideo Galli majores velint conflictus excitare: ſubdit tamen ſe commodius cum Legatis ante eum diem locuturum. Interim Legati delato N. tabellioni publico jurejurando, ne negotium, quod cum illo acturi eſſent, priuſquam perfectum eſſet, cuiquam patefaceret, coram eo publico teſtantur documento, ſe mandato Sanctiſſimi adactos locum illum comiti Lunenſi decreviſſe, ita tamen, ne præjudicium ullum cuicumque alteri Regi, Principique commune Oratoribus illatum eſſe, tam in poſſeſſorio, quam in petitorio judicio intelligatur.

Die conſtituto, qui erat XXVII. Junii, cum Orator Hiſpanus Legatos non conveniſſet, ſperant illi, eum ſententiam mutaſſe, verum die XXIX. ipſo die feſto S. Petri, paulo antequam in ædem Sacram prodeant, illis ſignificat, conſtitutum ſibi eſſe eo mane cum illis ſacris intereſſe, cupereque, ut conventa ſibi officia impendantur. Incredibilis animi cura tum Legatos occupat; quoniam tamen progrediendum erat, ſpem capiunt ex taciturnitate, ut minori tumultu res poſſit ſuccedere, quæ omnibus occulta erat. Miſſa inchoatur. Advenit Orator Hiſpanus, cui locus datur ex latere Legatorum ſubſellio præparato ante ſedes Patriarcharum fere e regione aliorum Oratorum laicorum. Mirantur omnes eo adveniente, exiſtimant tamen rem ex compoſito cum Gallis geri. Galli nihil ejus loci aſſignatione læduntur, cum extra ordinem eſſet, ipſique ſuum antiquum juxta Oratores Cæſareos retinerent. Tum Cardinalis Lotharingius ſciſcitari incipit a Legatis proximis, quid tandem agendum ſit in thuribulo, & pace offerenda? Illi muſſitant, atque ad Moronum rem reiiciunt; Moronus ſervandum morem Germaniæ, ut duo thuribula adhibeantur. Lotharingius acriter renuit, reſque ad Oratores Gallicos perfertur, illi indignantur, fremunt, multaque minari incipiunt. Legati ubi rem quiete tranſigi non poſſe vident, varia conſilia incipiunt proponere, ne ſacrum perturbetur, videlicet, ut neutri ex Oratoribus thuribulum miniſtretur, vel ſolum Legatis, omiſſis aliis duobus Cardinalibus, vel æque omnibus offeratur. Nec Galli, nec Hiſpani aſſentiuntur. Immo Hiſpanus in eo perſiſtit, ut Legati juſſa Pontificia exequantur. Quare Legati, & alii duo Cardinales in Sacriſtiam interiorem ad rem tractandam ſecedunt, cum iis Oratores Cæſarei, & Galli, & Orator Polonus, & nonnulli Prælati Granatenſis, Senonenſis, & Aurelianenſis. Interim in Eccleſia Sacra concio habebatur. Lotharingius, & Galli Oratores mandata Regia Legatis oſtendunt, ut ſi quid hujuſmodi innovetur, hinc ſtatim diſcedant, atque ab obedientia Pii IV. toto ejus Pontificatu deficiant, addunt alia verba acerbis querimoniis plena. Interponunt ſe Oratores Cæſarei, & reliqui, ſed fruſtra. Granatenſis Hiſpanum admonet, vereri ſe, ne quid hinc calamitoſum publice prodeat quod ipſemet Catholicus Rex ſit deteſtaturus. Hiſpanus reſpondit, nihil ſibi a Rege ſuo mandatum, quod poſſit tumultum parere. Verum id præceptum Papæ eſſe, cui Legati debent obtemperare. Polonus, deficiente Gallia, ait, de Regno ſuo prope actum dici poſſe. Madrucius velle ſe inquit ante concilii auxilium implorare, & ſingulorum Patrum ſedes obire, eorumque conſilium, quid tandem de hac re judicent exquirere. Re ita perturbata, Deus author pacis conſilium ſuggerit, ut eo die, nec thuribulum, nec pax cuiquam, nec Legatis ipſis offeratur. Acquieſcunt Galli, & Hiſpani. Legati itidem amplius exigunt, id ab Hiſpano efflagitari, ut in illius gratiam id factum fuiſſe penes Sanctiſſimum quandocumque conſtare poſſit. Miſſa peracta, magnaque omnes animi ſuſpenſione liberati.

Acta Concil. Trid. per Gabr. Pal. MS. Fr. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 341.

Revertitur eodem die Hiſpanus ad Legatos, conqueritur Regem ſuum ſic traduci, petit ut primo quaque die feſto, cum Miſſa celebrabitur, ſibi thuribulum ex præſcripto Sanctiſſimi miniſtretur; nihil ſe furores Gallicos, aut minas vereri, potius illis a Rege ſuo metuendum eſſe. Legati cum eo, omnibus fruſtra tentatis, ubi nullum, aut rationibus, aut excuſationibus locum eſſe viderunt, ſtatuunt negotium quoquo modo perficere; quoniam tamen manifeſte hinc vident diſſidium præparari, & Gallos nihil, quod graviſſimum ſit, omiſſuros, advocat Simoneta Auditorem prius, & Veſtanum, ut reſponſionem componant, qua ſe adverſus proteſtationes Gallorum, ſi forte Sanctiſſimum D. N. indecoro aliquo nomine, prout jactabant, ſint appellaturi & ab eo omnino defecturi, tueantur. Auditor rei magnitudine, ac pericula territus, petit, quid Legatos compellat, ut in hunc conflictum deſcendant? Reſpondit Simoneta ita Sanctiſſimum jubere, & Hiſpanum aſſiduo urgere. Audiit qui jam præſenſerat, Gallos vehementiſſime conqueri, Regem illorum pu-

pillum

pillum indefenſum, non citatum, cauſaque non cognita ex antiquiſſima ejus poſſeſſione deiici, nec licere Papæ hæc in Synodo attentare, cum ita ſe ſuperiorem Concilio gereret, quod ipſi ſecus conſtanter ſibi perſuadebant, & alia indigniora minari, atque inter ſe moliri, idcirco tot pericula veritus, replicat, hæc in Urbe proſpici haud potuiſſe, quæ præſentes ipſi deprehendunt; Legatos non debere rem adeo pernicioſam exequi, cum hinc Schiſma ſit exiturum. Simoneta ait non licere eis Sanctiſſimi imperium detrectare, ſeque auxilium nunc petere, non conſilium: Auditor ſubdit, auxilium a ſe in ea re non expectandum, quam maxime deteſtatur, ſcire ſe Deo ſupremo omnium Principi ſchiſmata in Eccleſia ſua maxime diſplicere, illiſque a fidelibus omnibus occurrendum eſſe. Aderat etiam Veſtanus, qui recuſavit æque conſilium impartiri, immo ſuaſit, ut omnino ab his Legati abſtinerent, quæ ſcandalis, & periculis aditum aperirent. Auditor id coram Navagerio apertis verbis eſt teſtatus, perperam ab eis fieri, ſi hæc attententur, nec Sanctiſſimum noſtrum tantam ruinam cogitare potuiſſe, qui Navagerius ſatis in hanc ſententiam erat propenſus. Spargitur interim rumor inter omnes Prælatos graviſſimum periculum, & exitium rebus noſtris impendere, nemo non dolet, atque excruciatur, ita temere res præcipitari, tanto omnium offendiculo, tanta calamitate, quiſque quibus poteſt officiis, tum apud Legatos, tum apud Hiſpanum, & Gallos tentat tantam cladem avertere, atque res componere. Tandem Divinæ placuit clementiæ, ut hæc Sanctiſſimo, Regique catholico ſignificeutur, donec ab eis literæ proferantur. Si Oratores contingat in Templo ſolemnibus intereſſe, tunc thuribulum, panque Legatis miniſtrari ipſo etiam ſeſſionis die intermittatur. Ita res periculoſiſſima brevi ſedata eſt. Plurimum in eo etiam Prælatis aliquot Hiſpanis, atque in primis Granatenſi, & Segobienſi ſuffraganeibus, qui cum Oratorem ſuum maxime ab hoc conatu diſſuadere curaſſent, ne occaſio Schiſmatis præberetur, magnum probitatis, ac Religionis documentum cæteris ediderunt.

CVII. Porro adverſus Gallicorum Oratorum proteſtationem armatam calumniis contra Pontificium honorem, atque obſervantiam erga Patres concilii indignam, graviſſimis hiſce verbis effuſos ab iis irarum æſtus compeſcuit.

Scimus, Illuſtres Oratores, olim a vobis nomine Chriſtianiſſimi Regis veſtri mandatum huic Sanctæ Synodo exhibitum, publiceque coram Patribus lectum, & admiſſum fuiſſe, in quo, cum vobis facultas daretur debitam obedientiam præſtandi erga Sanctam Synodum, non reclamandi, aut aliquid dicendi contra Sanctitatem ſuam, non poſſumus non mirari, vos in præſenti tantam poteſtatem, ac licentiam Regis veſtri nomine ſponte vobis aſſumpſiſſe, quod nos omnino ab illius mente alienum eſſe exiſtimamus; præſertim, cum nihil a Sancta Synodo, in hoc negotio geſtum fuerit, quod Regi veſtro præiudicium aliquod, aut offenſionem intuliſſe dici poſſit: ſiquidem ex antiquo huius Sanctæ Synodi inſtituto omnes ſemper abſque præiudicio aliquo admiſſi eſſe cenſentur. Quare cum nec vobis ad id nominatim facultas competat, nec de hoc Sanctæ Synodi actu jure conqueri poſſitis, ad proteſtationem veſtram, ſeu qualiacumque verba, ut a privatis perſonis hac authoritate carentibus prolata, ab omnique ratione aliena; quin potius Schiſma redolentia, & Sanctæ Eccleſiæ unitatem dirimere tentantia, & penitus impia, ac deteſtanda, reſponſionem nullam dandam cenſemus.

Angel. Maſſarel. MS. Arc. Vat. ſig. n. 3188. pag. 137.

Monemus potius vos, ut ſicuti Sancta Synodus, communi tranquillitati proſpiciens eam, quam debuit in hoc veſtro negotio, juſtam, atque honeſtam rationem iniit, ſic vos ejus exemplo ab iſtis reclamationibus, & querelis abſtineatis, nec ipſi plus dolere velitis, quam Regem veſtrum, ſi hic intereſſet, facturum eſſe deceret, qui pro ſua pietate, & Chriſtianiſſimo nomine, quod gerit, non dubitamus, quin hoc, quod a Sancta Synodo geſtum eſt, in bonam partem non eſſet accepturus. Quapropter, cum nulla vobis œcumenico huic, & libero concilio diffidendi occaſio præbeatur, ubi tot Sanctiſſimi Patres, etiam nationis veſtræ interſunt, & præcipue Illuſtriſſimus & Reverendiſſimus Cardinalis a Lotharingia; nec de Sanctiſſimo etiam noſtro quidquam ſuſpicari, nedum inique loqui juſte debeatis, qui Regi utrique communis, atque amantiſſimus Pater eſt, veſtri eſſet officii ea omnia impedimenta declinare, quæ communem unionem, Catholicæ Religionis commodum, & huius Sancti concilii progreſſum poſſint perturbare.

CVIII. Scripſere Cardinales Legati ad Cardinalem Borromæum eadem die XXIX. Junii opinatum eſſe Oratorem Hiſpanum ex improviſo, peracta re, Gallos preſſuros eam ſilentio, nec commotum iri, at illuſum opinione ſua, ſignificaſſe enim Lotharingum Cardinalem data Regia mandata de edenda conteſtatione adverſus Pontificem, accuſandaque ejus electione, ut ſimoniaca, ac licet juſtis ſuffragiis renuntiatus eſſet, conteſtari tamen juſſos apud Synodum adverſus eum, ut Pon-

Card. Leg. ep. 379. ad Car. Bor. Ext. in mſ. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1344. & in mſ. Car. Pii.

Pontificem injuſtum, ac tyrannum, qui exauthorandus eſſet, cum Regem Galliæ pupillum, & innocentem antiqua juris poſſeſſione, inaudita cauſa deturbaret, Galloſque ab obſequio Pontificis diſceſſuros uſque ad alterius Pontificis tempora, qui violatum jus priſtinum redintegraret, omneſque Gallos Tridento pro Concilio nationali cogendo abituros: hæc ira perciti Galli falſo, & immerito contra Pontificem effutiebant. Addidere Legati in medio ejus diſcordiæ æſtu reſpondiſſe Hiſpanum Oratorem, ſe mandata accepiſſe a Rege, ne rem ad diſcordiam cum Gallis, diſſolutionem-ne concilii urgeret, Gallis vero a Legatis denuntiatum, nolle Pontificem detrahere juri Regis Galliæ, at neque etiam poſſe cogere Hiſpanum Oratorem, ut ipſis cederet, demumque Comitem e Luna aſſenſiſſe, ut thurificationis, & Symboli pacis offerendi ritos intermitteretur.

CIX. Ultima Julii queſtus eſt graviſſimis literis Lotharingus Cardinalis apud Pontificem, ab eo pupillum Regem non audita cauſa inique opprimi, imminentiaque ſchiſmatis, & Gallorum ab ea defectionis diſcrimina, ſi inceptis perſtaret, nitide expoſuit, ſtudio aſſerendæ Pontificiæ dignitatis, avertendorumque ingentium malorum, quæ improvide accerſeret.

Beatiſſime Pater.

Ext. inter lit. Vicecom. Ep. Vintimilien. Ext. in mſ. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1345. p. 73.

Conceptum heſterna die dolorem nullis verbis poſſum exprimere, cum vidi DD. Reverendiſſimos Legatos nulla re mecum communicata, aſſenſiſſe, ut Comes e Luna ad ſacra accederet, intellectumque eſt a me, locum illi in ſacello deſignaſſe, decreviſſeque, ut thurificatio, & pacis ſymbolum illi eodem temporis momento offerrentur, quo Oratoribus Galliarum Regis exhibenda erant, novando, immutandoque veterem ritum, moremque ſemper in Eccleſia obſervatum, cum Regis noſtri dignitatis damno ac præjudicio. Non poſſum Sanctiſſime Pater in re adeo gravis momenti ſilere, utque membrum Sedis Apoſtolicæ, tuæque Beatitudinis ſervus continere me non poſſum, quin dicam ſumma cum demiſſione, atque obſervantia, mirari me ſatis non poſſe, quomodo in eam cogitationem mentem-ve adduci potuerit, ut daret mandata de ea re, quæ maximos Chriſtiani Imperii Principes concitare in mutua arma, Regnum Galliæ ab ipſius obſequio abalienare poſſet, ac omnium deterrimam, funeſtiſſimamque fabulam ludere, quæ nunquam peracta fuiſſet.

Demiſſe obſecro Sanctitatem tuam, ut mihi permittere velit, ut cum ſumma demiſſione, & obſervantiæ infimo cultu libere expromam, quid in hoc caſu ſentiam, quod tamen dictum velim, ut cenſuræ Beatitudinis tuæ ſubiiciatur. Obſecro igitur, ut perpendere velit ætatem Regis pupilli, collataque ab illius Prædeceſſoribus in hanc Sanctam Sedem beneficia, atque ex his conſideret, quam gravem illi injuriam inferat, ſi ab ipſius Beatitudine, quæ omnium communis pater, pupillorum omnium protector eſſe debet, ea honoris privilegia illi eripiantur, quibus illius majores pacifice, ac ſine ulla controverſia ſemper poſiti fuerunt, idque non audita illius cauſa, vel intellecto jure. Certe res maxima eſt, quod Sanctitas veſtra, quodammodo præſcribere Concilio voluerit, inque ejus conſpectu talem ferre ſententiam, parte inaudita, quaſi vellet cum tanti Patrum conſeſſus conſenſu Regi Galliæ pupillo jus eripere. Relinquo judicio Veſtræ Beatitudinis, quam præclare geratur ea res, ac dico, quod niſi multa prudentia, & pietas Comitis e Luna, & noſtrorum Gallorum patientia affuiſſent, non ſtetiſſe per ipſius Legatos, quin dies feſtus S. Petri omnium funeſtiſſimus & infeliciſſimus dies, quem unquam Chriſtiana reſpublica paſſa ſit, evaderet. At de his fari intermitto, & cum omni modeſtia, obſervantiaque conqueror, quod cum Sanctitas Veſtra mihi ſignificaſſet, Muſotti, qui mihi a ſecretis eſt, ſuorumque Legatorum opera, tantam in me locaſſe fiduciam, ut vellet me omnium concilii rerum participem fieri, tamen hactenus nullum ejus rei ſignum, imo omnia contraria viderim, verum ex eo nulla me cepere faſtidia, imo omnes cogitationes ad obſequia Tuæ Beatitudinis confero, & quicumque ſequatur caſus, Sanctitati Veſtræ ſanctiſſime polliceor; me illi conſtantiſſime adhæſurum; verum ſummam moleſtiam traxi, quod ſub pœna inobedientiæ Legatis juſſerit, ne de re ad me ſpectante mecum, conferrent, quæ ſi mecum communicata fuiſſet, meliorem exitum ſine ullius injuria erat habitura, quæ fieri non potuit, cum ex improviſo fuerim appetitus; veruntamen ea calamitas non contigit, quæ ſucceſſiſſet, niſi optimum Præſulem Hiſpanum interpretem adhibuiſſem, qui Comiti e Luna perſuaſit, ut æqui, bonique acciperet, ne eo matutino thurificatio, vel pacis ſymbolum cuiquam, nec ipſis Legatis offerrentur, qui quidem nullis meis verbis flecti poterant, quin mandata a Veſtra Sanctitate accepta conficerent, quam monitam eſſe velim, quia gradus, quem in Eccleſia Dei teneo, & procurandæ illius quietis cupiditas, ad id me obſtringunt, ſi mandata data in opus

pro-

provocentur, Oratores Gallos palam profeſſuros, quod cum Sanctitas Veſtra officium patris abjecerit, parteſque adverſarii aſſumpſerit, non audita cauſa Regem decretoria ſententia damnaverit maximo illius majeſtatis præjudicio, atque en ſuperiore gradu ad parem redegerit, ob ea ss ſententia provocare, omnibuſque modis cauſam ſuam defenſuros omni concilii, vel alterius reſpectu abſciſſo, prout tuendam, promovendamque cauſam viſum fuerit. Novit Sanctitas veſtra, quemlibet acceptas injurias graviter tolerare, omnium vero graviſſime Principes, eaſque omni ratione obtrito omni reſpectu ulciſci, quare adminiſtri, qui mandatis parere coguntur, ad ea aliquando compelli, a quibus maxime abhorreant. Gravitas rei me perpulit, ut hæc veſtræ Sanctitati ſignificem, addamque nullum Tridenti verſari, ſive Italum, ſive Hiſpanum, qui re intellecta, adverſus Sanctitatem veſtram non vociferetur. Ipſa modo per viſcera Jeſu Chriſti obſecro, ne tot malorum author & cauſa eſſe velit; deponat eas cogitationes, & concilium ad finem ſuum perduci ſinat, quod tantos habebat progreſſus, ut brevi abſolvendum ſperaretur cujus celerem exitum etiam veſtra Sanctitas cupetit. Significo etiam, quod ſi in ſuſcepta mente perſtiterit, & Galliarum Regi præjudicarit, Reges ad mutua bella non deſcenſuros, non defutura enim ad ſopiendum bellum remedia, ſed Beatitudinem ſuam ſine ullo remedii genere immenſos ſibi labores toto vitæ fluxu, licet centum annis vixerit, accerſituram. Si quid in his literis Sanctitatem veſtram læſerit ſupplicibus precibus ab ea depoſco, ut id pio ardori benemerendi de univerſa Chriſtiana republica, ac deſiderio quietis ſuæ tuendæ, famæque aſſerendæ deſiderio tribuat, dimiſſioneque infima Sanctiſſimis pedibus oſcula libo. Tridenti ultima Junii MDLXIII.

Subjecta ſunt hæc latine concepta verba. *Exiſtimavi Pater Beatiſſime Muſottum hunc meum ad Sanctitatem veſtram mittere, illi, ut fidem det rogo, & obſecro, cui iterum pedes oſculor.*

Humil: Servus,

Carolus Cardinalis a Lotharingia.

CX. *Legati Car. ep. 362. ex in mſ. Fra. Car. Bor. & mſ. Car. Pii.* Non præviderat, hæc incommoda graviora Pontifex, prioraque mandata impendentium malorum ignarus urgebat, cum poſtridie Cardinales Legati Pontificium Nepotem Borromæum certiorem fecere, ex lite mota ab Hiſpano Oratore, & dato Pontificio mandato excidium everſionemque Eccleſiæ impendere, Gallos cum Anglis, Germanis, & aliis hæreticorum regnis ſe conjuncturos, majorem concilii partem hanc novitatem execrari, Principum Oratores Gallorum Regis juſtam cauſam arbitrari, Sedis Apoſtolicæ dignitatem omnino labefactatum iri, Præſules, atque Theologos opinari, injuriam fieri pupillo non citato, nec audita illius cauſa maxime, cum in ipſa Aula Cæſaris patrui ipſius Regis catholici, vel etiam in Urbe Roma ea injuria irrogata Gallo non ſit, inde graviſſimam invidiam, & infamiæ labem adhæreſcere Pontifici, quaſi ea ratione diſſolvere concilium, reſtituendæque purioris diſciplinæ Chriſtianæ curas, & ſanctiorem morum normam defugere meditetur; æqui igitur accipiat, ſi iſtis intercedant Legati; ex ſcripta enim proteſtationis formula a Gallis pronuntianda Pontificis famam labefactari, præteritos labores irritos fieri, ſumptuſque caſſos reddi: conſulendum potius animarum ſaluti, conciliique perfectionem promovendam, Cardinalem Lotharingum, & Gallos propenſiſſimis ſtudiis incumbere ad dogmata expedienda, diſciplinamque Chriſtianam, & perfectionem exciſis vitiis, & corruptelis ſanciendam; æquum non eſſe pro inani thuris ritu, paciſque ſymbolo pacem Orbis confundere. Significarunt etiam Gallos in concepta proteſtationis formula ſe Apoſtolicæ Sedis, & concilii ſtudioſos oſtendere, commendare Legatos, Regemque *Carol. Vicecom. ep. Vintimil. in lit. ad Car. Borr. ext. in mſ. Val. pag. 269.* Catholicum, & comitem e Luna laudare, omne autem irarum virus in Pium Pontificem effundere, ſimoniaco vitio (ut ipſi falſo aſſerebant) creatum obiicere, exercitæque Simoniacæ perfidiæ accerſere, viduas, & pupillos contra evangelicam legem opprimere. His literis prima Julii die conſignatis conſentanea ſcripſit Carolus Vicecomes, *Gallos Oratores meditari provocationem ab hoc Pontifice, tanquam ab eo, qui cauſam Schiſmati præbeat, ad verum, & legitimum futurum Pontificem.* Aliis etiam literis eodem die exaratis ſignificarunt Legati, propterea Gallos in Pontificem iracundia magis efferatos, quod dicant, Comitem e Luna non a Rege Catholico, ſed a Pontifice ad hæc novanda moveri: at falſo id a Gallis jactabatur, ad diſſolvendam enim *Car. Leg. ep. 363.* calumniam, qua perſtringebatur Pius eam litem moviſſe, Hiſpanus Orator demonſtravit, ſæpe Pontificem a Philippo Catholico Rege de ea re poſtulatum. Quam- *Ibid. ep. 364.* quam vero urgeret Comes e Luna, ut proximo die Dominico fieret, quod die S. Petro ſacro promiſſum a Legatis fuerat, tamen res poſthac tentata non eſt, ac demum ſublata eſt ſchiſmatis occaſio, eaque concordia conciliata, ut die ſeſſionis, nec thurificatio inter ſacra fieret,

nec

nec pacis ſymbolum offerretur, quod Borromæo Cardinali die IV. Julii Cardinales Legati ſignificarunt, grateſque, & laudes Deo retulerunt. Queſti tamen ſunt Galli, quod ii ritus omitterentur verti ipſorum damno, ac veteri poſſeſſioni detrahi, maximamque Præſulum partem ea novitate injuriam Gallis irrogatam cenſuiſſe, ſcripſit Carolus Vicecomes in literis ad Cardin. Borromæum. Extracta eſt ea lis de præcedentia in proximum annum, quo decretoria Pontificis ſententia jus primævuum Gallo Regi aſſertum viſuri ſumus. At de his hactenus. Nunc ad intermiſſa, ne cœptam orationem abrumpamus, recurrat oratio.

Car. Vicecom. in lit. ad Car. Borrom. pag. 269. Ibid. p. 273.

CXI. Tradunt Angelus Maſſarellus, & Aſtulphus Servantius X. Maii habitam eſſe Congregationem, in qua Carolus Cardinalis Lotharingus, Mariæ Reginæ Scotiæ neptis ſuæ literas pietatis Chriſtianæ notis inſignibus illuſtres ad patres Tridentini Concilii miſſas obtulit, ut refert Gabriel Palæottus his verbis.

Apud Aſtulph. Servant. in actis Concil. Trid. per Gabr. Pal. ſig. n.24. p. 334. MS. Car. Barb.

Literas Reginæ Scotiæ Cardinalis Lotharingius Sanctæ Synodo reddidit, quibus illa, ut fidelis Catholicæ Eccleſiæ filia, ob temporum injurias, aliaque impedimenta ſe purgabat, quod ei Oratorem nomine illius Regni huc mittendi facultas nunquam fuiſſet, proprium autem ſuum ſtudium, ac erga Sanctam Sedem obſervantiam Card. Lotharingio ejus avunculo, patribus exponendum mandaverat, quarum literarum exemplum cum Synodo reſponſione, aliiſque ejuſdem Reginæ literis ad Summum Pontificem, & Cardinalem Lotharingium alibi extat. Afferuntur eæ literæ ab Aſtulpho Servantio, quibus ſignificabat Regina hæreſim in ſuo Regno adeo invaluiſſe, tantamque eſſe hoſtium fidei potentiam, ac temporum iniquitatem, ut nec Oratorem, nec Præſules ad Concilium mittere poſſet, in religionis tamen Catholicæ cultu, & obſequin Sedis Apoſtolicæ conſtantiſſime ſe perſtare.

Maria Dei gratia Scotorum Regina Franciæ Doaria Sacroſanctæ Synodo Tridentinæ ſalutem.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3252. p.197. MS. Fr. Car. Bar. ſig.1109. ſub fin. Act. per Aſtulph. Ser.

*Illuſtriſſimi Patres. Ab indictione iſtius ſacri Concilii nihil nobis magis aſſidue in animo fuit, quam illuc nonnullos mittere noſtri Regni Prælatos, cum pro noſtro officio, prout devotiſſima Catholicæ Romanæ Eccleſiæ filia, tum pro fructu, quem inde omnibus noſtris ſubditis ad illam Sanctam Sedem Apoſtolicam digne recognoſcendam relaturos exiſtimaremus; tamen huius temporis tanta fuit injuria, ut non modo noſtri Regni Antiſtites iſthuc proficiſci non ſivit, ſed etiam quod ſine magna moleſtia ferre non poſſumus, noſtros ipſos mittendi Legatos vires, facultatemque adimit. His igitur de cauſis ab Illuſtriſſimo, & Reverendiſſimo Lotharingio Cardinale avunculo noſtro chariſſimo, cui rerum noſtrarum ſtatus ſatis eſt notus per literas noſtras vobis impedimenta * quæque ſibi de noſtra perpetua mente, ac voluntate in ejuſdem Sedis obſervantia, & ſubmiſſione pluribus ſcripſimus deferat, latiuſque explicet, ſuper quibus eaſdem veſtras Paternitates fidem adhibere rogamus. Datum apud Sanctum Andræam die menſis Martii X. anno a Nativitate Domini MDLXIII.*

Maria Scotiæ Regina Concilio ſcribit.

* aliquid deeſt.

His ſubdunt Congregationum generalium acta. *Quibus literis lectis, Illuſtriſſimus Dominus Cardinalis Lotharingus longa oratione progeniem, ſtatumque ipſius Reginæ [nimirum Mariæ Scotiæ] recenſuit, declaravitque ejus pietatem, & in religione Catholica conſervanda, propagandaque ſtudium; necnon erga Sanctam Apoſtolicam Sedem, & hoc Sacrum Concilium obſervantiam, cauſaſque retulit, quare hactenus Prælatos, & Oratores ſui Regni Tridentum non deſtinaverit, ſcilicet ob præſentium temporum injuriam prout in ejuſdem literis ipſamet teſtabatur.*

MS. Arc. Vat. ſig. n.3192. p.269.

Eadem ſcribit Palæottus, Lotharingus multa de origine, natalibuſque Mariæ Reginæ adjecit, quodque Clemens VII. & Paulus III. illam non ſolum ea dignitate quæ Anglicis Regibus alias delata fuit ornandam decreverunt, ſed etiam Eccleſiæ defenſorem mirifica illius cum laude appellaverunt. Tum alia de rerum ſtatu illius Regni, optimaque Reginæ erga Catholicam religionem, ac Sanctam Synodum voluntate ſubiunxit. Commendatam ab eodem Reginæ pietatem, ingenteſque Scotiæ calamitates expoſitas tradit etiam Aſtulphus Servantius, quibus conſentiunt trium Cardinalium literæ eadem die X. Maji ad Cardinalem Borromæum exaratæ, quibus referunt Cardinalem Lotharingum expoſuiſſe Regiam quidem mentem pro tuenda Catholica Religione paratiſſimam, ſed Regnum in extrema pericula adductum, rogaſſeque excuſandam Reginam, ſi nec oratorem, nec epiſcopos mitteret ad concilium, ſe tamen omnino Sedi Apoſtolicæ, ac decretis concilii ſubjicere, addidiſſeque ipſam juſſiſſe præſulibus Scotis in Gallia exulantibus, ut ad concilium accederent, monitumque fuiſſe Lotharingum, mitti ab hæreticis ſicarium, qui ipſum ex inſidiis contrucidaret.

Act. Conc. per Gabr. Palæot. ubi ſupra.

Ext. in mſ. Fr. Car. Barb. ſig num. 1344. ep. 309. & in mſ. Car. Pii.

Porro Lotharingo Cardinali, qui pro CXII.
Regina Scotiæ nepte peroraverat, Synodi

Digitized by Google

di nomine ſubjectis verbis conceptum reſponſum redditum eſt, quo Mariæ Reginæ conſtans religio illuſtrata eſt.

MS. Arc. Vat. ſig. n. 3192. & in alio mſ. ſig. num. 3252. p. 197. Ext. in mſ. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1109. p. 125. in act. Conc. Trid. ſcriptis per Aſtulph. Serv.

Illuſtriſſime, & Reverendiſſime Domine. Si minus antea exploratum Sanctæ Synodo fuiſſet Mariæ Sereniſſimæ Scotiæ Reginæ in Catholicam Religionem ſtudium, ſummaque ejus in Apoſtolicam Sedem pietas, & obſervantia, nunc certe ex gravi, & copioſa oratione Illuſtriſſimæ Amplitudinis Veſtræ id facile perſpici potuiſſet; tam multa enim ad declarandam illius optimam voluntatem, perpetuamque in orthodoxa fide conſtantiam pie, & ſapienter collegit, ut neque ab ejus Majeſtate quidquam deſiderari, neque ejus virtuti par laus reperiri poſſe videatur. Verumtamen non ſolum quo nobiliſſimæ Reginæ facta, dictaque omnia veluti excelſo, illuſtrique loco poſita neminem latere poſſunt, ſed multo magis quod ea pro Chriſti nomine fortiter geſſit, quæ omnium ore, atque ſermone merito celebrantur, ita ejus pietatem, invictamque animi fortitudinem Sancta Synodus ſemper eſt admirata, ut Deo immortali, qui ejus Majeſtati tam piam, & religioſam mentem dediſſet, maximas agendas eſſe gratias exiſtimaret. Ac profecto cum ſingularis beneficii loco ponendum ſit, quod plurimas adhuc Nationes, & populos Deus ſibi reliquerit, quibus in tantis errorum tenebris virtutis ſplendor luceat, & qui puram, ſolidamque Patrum noſtrorum doctrinam liberaliſſimis animis amplectantur, tum vero eximiam illam Chriſti Domini Noſtri in Sanctam Eccleſiam, pro qua ſeipſum tradidit, charitatem, ex eo maxime licet intueri, quod hiſce difficillimis temporibus Principes aliquos, & Reges ea virtute ex alto indutos excitavit, ut omnes ſuas opes, fortunas, vitam ipſam pro vera religione profundere parati ſint, ac non tam regnare, quam ſe communis omnium Matris Eccleſiæ obſequentiſſimos filios, ejuſque acerrimos propugnatores omnibus probare pulchrum, & glorioſum putent. Inter quos certe Mariæ Scotiæ Reginæ clariſſimum nomen memoriæ hominum ſempiternæ commendabitur. Quamobrem Illuſtriſſime & Reverendiſſime Domine, cum ejus Majeſtatis vera in Deum pietas, atque egregia, quam Apoſtolicæ Sedi perpetuo præſtitit, obedientia omnibus cognita, & perſpectiſſima ſit, grata quidem & jucunda ejus rei commemoratio Sacroſanctæ Synodo accidit, teſtificationem vero illius optimæ mentis minime neceſſariam exiſtimat, tametſi propterea, quod graviſſima Amplitudinis veſtræ authoritas eſſe debet in ea, libentiſſime accipit. Illud vero moleſte admodum tulit, quod intellexit, ejus Majeſtatem tantis undique difficultatibus premi, ut vel de Oratore, vel de Regni ſui Epiſcopis ad hoc ſacrum Œcumenicum concilium mittendis deliberare non potuerit. Neque enim ignorat Sancta Synodus, quantum ornamenti præter Ferdinandi Invictiſſimi Cæſaris, aliorumque Regum, Principum, & Rerumpublicarum Legatos ſacro huic loco ex Scotiæ legatione acceſſiſſet, neque dubitat, ſi ejus Nationis Prælati, Viri ſcilicet doctrina, integritate, & Religione ornatiſſimi una cum aliis, qui frequentes convenerunt, adeſſent, quin multa ad communis cauſæ, & privatam Eccleſiarum ſuarum utilitatem potuiſſent; ſed tamen, quoniam illi apud ſuos in grege Domini cuſtodiendo tantopere laborant, quem ut a lupis, & latronibus queant defendere, ſumma illis & induſtria, & vigilantia opus eſt, ut non ſolum eos tam neceſſario muneri adeſſe facile patiatur, verum ne abeſſe quidem jure optimo exiſtimat. Quod vero ad Oratorem pertinet, nihil eſt præterea, quod illius præſentia a Sancta Synodo minime requiratur, cum Illuſtriſſimam Amplitudinem Veſtram, vel Mariæ Reginæ nomine mandata ſumma cum gravitate, & prudentia exponentem audire liceat, vel ejus locupletiſſimum teſtem, ac veluti obſidem habitura ſit. Interea Sancta Synodus litera, Sanctiſſimæ Reginæ, & ea, quæ a Dominatione Veſtra Illuſtriſſima ejus nomine dicta ſunt, libenter admittit, deinde vero Deum ex animo precatur, & obſecrare nunquam deſinet, ut qui Reginam non humana ope, & conſilio, ſed cœleſti virtute, ac præſidio fidentem ex tot, & tantis periculis eripuit, eam diutiſſime incolumen ſervet, atque vires addat, quibus inſtructa facile poſſit una cum Regni finibus Catholicæ Religionis nomen latiſſime propagare.

Miſit poſtea eadem Regina ad Pium Pontificem Oratorem Epiſcopum Dumblanenſem, ut illi obſequium deferret, deque rerum Scoticarum ſtatu pro redintegranda in eo Regno Catholica Religione faceret certiorem, quo audito Pius Catholicos Proceres, qui in Religionis Catholicæ cultu, & fide erga Mariam Reginam perſtabant, his literis ad pietatem erga Deum, & obſequii erga Reginam conſtantiam cohortatus eſt. CXIII.

Dilecto filio Nobili Viro Malcolino Comiti de Lenox.

Pius IV. to. 11. brev ſig. 2897. ep. 416.

Jucunda admodum nobis fuit Venerabilis Fratris Epiſcopi Dumblanenſis, cum ad nos Chariſſimæ in Chriſto filiæ noſtræ veniſſet Orator, in ſermonibus, quos nobiſcum de rebus iſtius Regni habuit, perhonorifica de te mentio; etenim collaudavit apud nos tuæ nobilitatis ſtudium er-

Pius IV. Scotis Proceribus ſcribit, ut eos in fide confirmaret.

ga, Religionem Catholicam devotionis erga Sedem Apoſtolicam conſtantiam, fidem præterea inſignem erga Sereniſſimam Reginam commemoravit, præterea magnos labores, quos harum rerum cauſa pertuliſti. Magnopere gaviſi ſumus pro paterna iſtius Regni cura in tanta ejus perturbatione te, & quoſdam alios nobiles Viros, tam conſtanter & Deo, & Reginæ veſtræ officium veſtrum præſtitiſſe, & in hujus Sanctæ Sedis piæ omnium Chriſtifidelium Matris devotionem manſiſſe. Itaque Nobilitati Tuæ eo nomine gratulamur, non parvam enim & a Deo gratiam iniiſti, & ab hominibus laudem adeptus es. Hortamur autem ut quanto major ſpes jam Dei beneficio affulſit, futuras iſtius Regni res commodiore in poſterum in dies ſtatu, tanto magis præterita tua merita in ſequenti ſuperare coneris, &c. XXVII. Septembris MDLXIII. Pontificatus noſtri anno IV.

Eodem exemplo repetitæ literæ ad Joannem de Atholl, Jacobum de Nuntle, Guillelmum de Montrois, Davidem de Eglinem, Jacobom de Eglinem, Jacobum de Caſſillis, Joannem de Cuenes, Guillelmum de Errold, Joannem de Maronatus. Pariter eſt eximiis ornatus laudibus Joannes Regulus de Hume ob conſtantiam in aſſerenda fide Catholica, egregiomque in Reginam ſtudium, ac de nobilitate Scotica hoc Elogium protulit Pontifex. *Talis in Religionem animus, & tam ſincera erga eos, qui regnant, fides, ab omnibus quidem requirenda ſunt, ſed multo magis elucent in iis, qui nobilitate generis antecellunt. XXV. Septembris MDLXII.*

Ib. ep. 417.

CXIV. Implicabat gravibus turbis Scotiæ Regnom Eliſabetha Angliæ Regina, ac ſuo patrocinio hæreticos Scotos ad opprimendam rem catholicam armabat: ardebat enim invidia in Mariam Reginam, ad quam Anglici Regni jura ſpectare novetat. Cum veto illa Catholicos graviſſimo tyrannidis jugo obtereret, nonnulli ex iis ad illud e ſuis cervicibus excutiendum conſurgere in arma meditati ſunt, Catholicorumque externorum arma implorarunt, ac piorum interpretum opera flagitarunt, ut Eliſabetha Regina Concilii Tridentini ſententia percelleretur. At diſſenſere ab iis conſiliis Cardinales Legati, graviora veriti diſcrimina, ac vigeſima octava Junii ad Cardinalem Borromæum Pontificium Nepotem ſcripſere non tentandum videri quidquam in Reginam Angliæ, ne Religio Catholica omnino deleretur in Anglia, atque Epiſcopis Anglis, qui ob pietatis cultum in vinculis detinebantur, mors accerſeretut, ne etiam Germani Lutherani cum Regina Angliæ conjuncti graviora molirentur. Reſponſum vero a ſe fuiſſe ejus cauſæ actoribus, rem ſignificatum iri Pontifici, qui de his cum Cæſare, & Gallo Rege acturus ſit. Urgentibus eadem conſilia Belgis Theologis, nil ab iis promoveri potuiſſe refert Gabriel Palæottus.

Gabriel. Palæott. in actis Concil. Tr.

Catholici Angli petunt, ut Concilium Reginam Eliſabetham condemnet.

Cardinal. Legati ep. 358.

Ext. in MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1345. Act. Conc. Tr. per Gabr. Pal. MS. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 338.

Proxime his acceſſit alia conſultatio, nam Theologi Lovanienſes a Legatis ſummopere contendebant, ut Regina Angliæ eamquam ſchiſmatica, & hæretica a Synodo declararetur, quod ita per literas ab Epiſcopis Anglis Catholicis admoniti eſſent, quorum etiam multi captivi detinebantur, exiſtimantes ii, valde hoc Regni illius rationibus profuturum, cum ita Catholicorum principum ſtudia ſperarent ad peſtem illam eu iis locis propulſandam acrius poſſa inflammari. Reu ita fuit maturo accurate conſilio evolvenda, priuſquam Sanctiſſimo Domino Noſtro, ac Cæſareæ Majeſtati communicanda, etenim ſuſpicio erat, ne declaratione hac adverſus Reginam promulgata, illa acerbius multo uſque iu necem Catholicorum ſaviret, Stetit in eo Cardinalium Legatorum ſententia, ut nihil in ea re pertentaretut, niſi Pontifex ex conſilio Cæſaris, & Regis catholici illud decreviſſet.

Card. Leg. ep. 367. MS. Car. Fr. Bar. ſig. n. 1444. & MS. Car. Pii.

CXV. Dum agitur in Tridentino Concilio de percellenda judiciaria ſententia Eliſabetha Angliæ Regina, quod impie ſe diceret Caput Eccleſiæ Anglicanæ, atque Epiſcopos catholicos tantæ adverſantes væſaniæ in carcere teneret, Delphinus in Aula Cæſarea Internuntius Apoſtolicus Legatos Cardinales admonuit, Cæſarem opinati, ex conciliari edicto gravius diſcrimen rei catholicæ conflari, cum omnes principes, qui ab Eccleſia deſciverunt, licet titulum Capitis Eccleſiæ in eorum Priocipatibus conſtitutæ non arripuerint, in ea ramen hæreant ſententia, ut ſe ſingularum earum capita exiſtiment; Pontificiumque munus re vera ſibi arrogent, proceſſura inde bella, formidaturos enim, ne pari exemplo decretoria ſenrentia damnentur a concilio, junctoque fœdere arma correpturos, catholicæque Religionis reliquias in eorum Provinciis reſiduas deleturos; ob eos vero tumultus diſſolurum iri concilium, atque hæreticos terribili gannitu inſultaturos, ut Præſules ſanctioris diſciplinæ inſtaurationem deſugerent, civilia bella edictis ſuis invexiſſe.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3217. ep. 109.

In eamdem Ferdinandi Cæſaris ſententiam inclinabat Philippus Rex Catholicus, cum Galli e contra petendam Reginam Angliæ bello cenſerent, ne Galliarum hæreticos fulciret auxiliaribus armis, atque etiam Angli Catholici extor-

Ib. ep. 115. 29. Jun. 1563.

res

res afferent, bonos omnes Anglos in eam conſurrecturos, ſi bellum decerneretur, tranſmiſerantque ea de re literas Lovanio, ob quas in Congregatione habita Tridenti XI. Junii ſermo de ferenda in eam ſententia injectus fuerat, quo accepto Antonius de Granuella Cardinalis certiores fecit Cardinales Legatos, Philippum Regem Catholicum ſignificaſſe Pontifici, ne Gallis, vel aliis inſtigantibus in Eliſabetham, Catholico Rege inconſulto, judiciarium ordinem inſtitueret, aſſidue enim ſe in id incumbere, ut revocandi ad Eccleſiæ obſequium Anglici Regni rationes omnes conquirat, eamque actionem Judiciariam poſſe aliqua ejus conſilia abrumpere, propterea que conſuluit Granuella Cardinalis Legatis, ne quid decernerent, antequam cum Majeſtate Catholica rem pertractaſſent; nec innitendum eorum conſiliis, quos pius quidem ardor inflammat, ſed rerum gerendarum peritia non ſatis inſtruit; poſſe enim eorum conſilia contrarios exitus ſortiri, ut Eliſabetha Regina in majorem pertinaciam obdureſcat, atque Epiſcoporum, quos tenet in carcere, ſanguinem fundat; cæterum Eliſabetham omnium tam Hæreticorum, quam Catholicorum odia contraxiſſe, Mariamque Scotiæ Reginam potiora jura in Angliæ Regnum obtinere, atque Catholicos Principes opportuno tempore illam ad officium, ordinemque redacturos, at modo imparatis rebus id aggredi, a gravi periculo non abeſſe, ne ob ſententiam in ſe latam efferata longe in Catholicos pejora moliatur; itaque prius cum Rege Catholico rem conferendam, pertractandamque. Quæ literæ hac temporis nota conſignatæ. *Datum Bruxellis XXVII. Junii MDLXIII.*

CXVI. *Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3218. ep. 13.*

Sentiebant e contra alii, de exauthoranda, evertendaque ſolio Anglico Regina Eliſabetha agendum, nulla enim graviora Regina Eliſabetha agendum, nulla enim graviora mala inde formidanda, imo ejus conſilia nefaria diſturbari poſſe, cum Eccleſia Catholica ab ea ſæviſſime affligeretur, confirmataque potentia ab ea atrocius affligenda foret.

Carol. Borrom. Card. lit. ad Cardd. Legatos Ext. in mſ. Arch. Vat. ſign. ... ep. 69.

Collatis inter ſe contrariis ſententiis, magnaque maturitate conſilii libratis Pius IV. Pontifex cenſuit, conſilium a Ferdinando Imperatore datum prudentius eſſe, ne in eam judiciario ordine ageretur, atque per Carolum Borromæum Cardinalem Legatis Tridentinis juſſit, ut Imperatori ſignificarent Cæſaream ſententiam innumeris aliis, atque adeo ipſius Anglis opinantibus Reginam intentato illi ordine judiciario ad æquitatem flectendam, præferri a Pontifice.

Porro Ferdinandus Cæſar ad Eliſabetham Angliæ Reginam demulcendam, ut mitius ageret cum Epiſcopis Anglis, quos tenebat in vinculis, nec non cum Religionis Catholicæ cultoribus, quos edictis crudelibus inſectabatur, ab ea gravibus literis flagitavit, ne Epiſcopos Catholicos, & alios fideles in Eccleſiæ Romanæ obſequio conſtantes divexaret, quibus Eliſabetha reſpondit, Cæſar ipſius preces magnum apud ſe pondus habituras, ac tum Cæſar de benigno reſponſo grates illi egit ſubjectis literis, utque in Subditos Catholicæ Religionis cultores clementia uteretur, commendavit.

Reginæ Angliæ.

CXVII. *Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3217. poſt ep. 148.*

Ferdinandus Imperator Eliſabethæ Angliæ Reginæ ſcribit pro Catholicis.

Ferdinandus, &c. Sereniſſimæ, &c. Jucundiſſimum nobis accidit, quod intelleximus, magnum pondus habuiſſe apud Serenitatem veſtram literas noſtras ſuperioribus menſibus ad Serenitatem veſtram datas, quibus ſcilicet Serenitatem veſtram benevole adhortati fuimus, ne quid inclementius ſtatueret in Epiſcopos incarceratos, & alios iſtius Regni ſubditos Catholicam Religionem noſtram profitentes, ſi uollent, aut non poſſent ſalva conſcientia acceptare, vel profiteri, quod Serenitas Veſtra una cum Ordinibus, ac Statibus inclyti iſtius Regni, lege quadam noviter promulgata, conſtituiſſent. Etenim perſpeximus inde, non modo præclaram Serenitatis Veſtræ erga nos voluntatem, & gratificandi ſtudium, verum etiam eximiam ejus modeſtiam, manſuetudinem, & clementiam, virtutes Regina, & Principe vere dignas. Qua quidem re intellecta non potuimus, neque debuimus intermittere, quin Serenitati Veſtræ hoc nomine magnas gratias ageremus, eique liberius etiam, ut Imperator & Princeps catholicus ſalutem & incolumitatem illorum, qui Religionem nobiſcum communem habent, iterum atque iterum commendaremus, pro ut ſummo ſtudio commendamus, exiſtimantes magis futurum ex dignitate, & uſu Serenitatis Vaſtræ, ſi ſubditos ſuos catholicos, etiamſi ipſa Serenitas Veſtra diverſam religionem ſequatur, Regiali ſua benignitate fovendos potius, & tuendos, quam perſequendos, exagitandos, exterminandos, & opprimendos duxerit.

Ideoque Serenitatem Veſtram benevole rogamus, ut malit animos illorum clementia, & benignitate ſibi conciliare, quam perſecutionibus, & afflictionibus alieniores a ſe reddere, adeoque non gravetur Serenitas Vaſtra illis in ſingulis civitatibus unum ſaltem Templum concedere, ubi libere, tuto, ac ſine moleſtia, vel impedimento ex veteri Sanctiſſimorum Patrum,

ac Catholicæ Eccleſiæ inſtituto Deum colere, & officia Divina celebrare, & Sacramentis ſalutaribus animarum medicinis recreari poſſint. Qua quidem ratione Serenitas veſtra, non tam Subditorum, quam aliorum Regum, & Principum Catholicorum ſtudia ſibi plurimum devinciet, magnamque clementiæ, & manſuetudinis laudem ſibi comparabit: nobis vero factura eſt rem adeo gratam, ut omnem ſimus daturi operam, quo poſſimus eam rem Serenitati veſtræ mutuis benevolentiæ, ac fraterni animi ſtudiis cumulatiſſime compenſare. Cui diuturnam valetudinem omni felicitati conjunctam ex animo optamus. Datum Poſonii XXIV. Septembris MDLXIII.

Induxit in animum Cæſar nil adverſus Eliſabetham tentandum, cum unum e filiis illi matrimonio conjungere ſperaret, atque Angliæ ſceptrum in ſuam familiam inſerre; ſed ab Eliſabetha illuſus eſt, ac Religio Catholica in dies magis ab ea everſa, atque hæreſis in vicina Regna latius diffuſa.

CXVIII. *Legati Card. ep. 336. ad Car. Bor. ibid. ep. 333.* Quod ad geſta in tot Congregationibus Præſulum, ac Theologorum plurium menſium flexu attinet, conſtat ex literis Legatorum Cardinalium ad Cadinalem Borromæum actum fuiſſe de Romani Pontificis authoritate in decreto fidei explicanda, eaque de cauſa variis formulis conceptum illud fuiſſe, cumque oborirentur variæ difficultates, X. Junii ſignificarunt, *Id. ep. 346.* defugiendam omnibus modis eſſe controverſiæ tractationem, *An Papa ſit ſupra Concilium*. Cumque conciliari in ea controverſia ſententiæ non poſſent, *De auctoritate Pontificis agitur.* iidem Legati ſuaſere, ut controverſia de juriſdictione Epiſcoporum, *An ſit immediate a Deo, an a Romano Pontifice*, in medium addocta dirimeretur, ex qua gradus certiſſime in aliam de poteſtate Papæ ſupra concilium, aut viceverſa erat proceſſurus, hoc ſaltem reportato commodo, ut iis controverſiis finis imponatur. Hiſpanos, & Gallos in contraria hætere opinione, Legatos rem, uti ſe habet, proponere, conſiliumque Pontificis, qui magis Spritus Sancti afflatus ſacros excipiat, præſtolari; ſentire tamen, Eccleſiam Dei nec pacatam fore, nec a Schiſmate immunem, donec hæ lites diremptæ ſint, quæ ob ſui gravitatem dirimi in concilio debeant, ut omnes decretoriam illius ſententiam amplectantur. Jam controverſiam circa Pontificiam authoritatem in plures menſes extractam.

CXIX. *Ib. ep. 358.* Conſulto Pio Pontifice reſcripſit Cardinalis Borromæus, circa quintum caput doctrinæ de ordine, in quo Pontificis authoritas illuſtrabatur, ut ſi minus concordia haberi poſſet, caput illud prætermitteretur. Gallos vero diſſenſiſſe memorat Vicecomes in literis ad Cardinalem Borromæum, atque Ferdinandum Imperatorem miſiſſe ad Cardinalem Lotharingum textus petitos e conciliis comprobantes authoritatem Pontificiam circa verba, *Univerſalem Eccleſiam*, quos Pontifex ipſe ſibi tranſmiſerat; Cardinalem vero Lotharingum reſponſa a Gallis Theologis reddita, eidem Impetatori communicaſſe. *Carol. Vicecomes in lit. ad Car. Borrom. MS. Card. Jo. Bapt. Spad. p. 233.* Etiam ipſemet Lotharingus Cardinalis decreti formulam edidit, a quo Præſules Gallos non diſſenſuros, cum ſimilis in concilio Aurelianenſi eſſet propoſita, ſpopondit. *Ib. p. 135.* In Congregatione vero poſtea habita circa quartum caput doctrinæ de ordine dixit, hanc Gallis inſitam ſententiam, *Ib. pag. 250.* ut aſſerant concilii authoritatem Pontificiæ antecellere, ſive concilium eſſe ſupra Papam, eamque tueri decretis conciliorum Conſtantienſis, & Baſileenſis, cum quibus ſi velint pacem habere, nihil in ea doctrina inſeratur, quod ipſorum opinioni adverſetur: at Hidruntinus Archiepiſcopus, cum de ſuffragio ferendo rogatus eſſet, ampliſſimis verbis Lotharingi ſententiam confutavit, objecta etiam criminis nota iis, qui pertinaciter opinioni illi adhærerent; cui Lotharingus, ſe in Gallia natum reſpondit, in qua cum ea vigeret opinio, nec ipſe, nec alii Galli poſſent ab ea diſcedere; nihilominus ob eam aſſertam abjuratione canonica opus non eſſe. Quæ falſa opinio cui fundamento innixa ſit, alibi in Annalibus diſcuſſimus.

Hydruntino Archiepiſcopo Pontificis non ambigui authoritatem concilii authoritati præferenti maxima Tridentinorum Præſulum pars adhærebat. *Carol. Vicecomes in lit. ad Car. Borrom. pag. 253.* At Epiſcopus Quinqueccleſienſis Orator Cæſareus interceſſit, ne ea lis moveretur, conteſtatus, ſe, ni premeretur ſilentio, quemadmodum mandatum ſibi a Cæſare datum erat, e cœtu abiturum; idipſum pariter eſt interminatus, cum Toloſanus Archiepiſcopus, ac Dertuſenſis Epiſcopus, denuo opinionem eandem reſricarent.

Cenſuetat prudentiſſime Ferdinandus Cæſar, omittendas eſſe omnino eas controverſias, quæ Catholicos a mutua conjunctione diſſociare poſſent, eas vero tantum pertractandas, quæ rem Catholicam adverſus Hæreticos confirmarent, atque adeo Cardinales Legati XXVIII. Junii ſcripſere Cardinali Borromæo, Cæſarem Oratorum opera ſignificaſſe, defugiendam eſſe occaſionem agendi de Pontificis authoritate, *An ſit Papa ſupra concilium*, CXX. *Legati Card. ep. 358. Ext. in MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1344. & in mſ. Car. Pii.*

an

an concilium ſupra Papam. Quod magis etiam confirmatur ex reſponſo a Ferdinando Cæſare Legatis Cardinalibus dato, ſubjectiſque concepto verbis.

MS. Arc. Vat. ſig. n.3218. ep.101.

Majeſtas Sua edocta eſt, verbum hoc reformationis in capite, & membris in Sacris Canonibus, & eorum interpretibus eſſe uſitatiſſimum. Neque majeſtas ſua vel expreſſe, vel tacite libenter ea reprobare vellet, quæ ab ipſa veneranda antiquitate toties, & tam diſerte ſunt comprobata. Præcipue, cum majeſtas ſua non videat nos per id difficilem illam diſputationem de ſuperioritate Papæ ad concilium, & e diverſo ingreſſuros, neque enim ex eo quod Romana Curia, quatenus Capiti, id eſt Romano Pontifici conjuncta reformari debeat, ſequeretur, concilium eſſe ſupra Papam, ſiquidem in concilio includitur Papa, nec reformatio eo caſu a Concilio a Papa diſtincto, ſed a Papa de Patrum conſilio facta eſſe intelligeretur. Adde, quod major pars argumentorum Majeſtatis Suæ eo tendit, ut eſſe Papa ſuperior monſtretur concilio, de quo nunc non eſt diſputandi locus, tamen Sanctitas Sua ex urbanitate hujuſmodi reformationem ipſi concilio poſſet permittere, idque Sanctitati Suæ exemplo Majorum ſuorum valde laudabile eſſet futurum.

Non prætermittendum hic videtur, quod ſcripſit Carolus Vicecomes XVI. Junii, Laynem Societatis Jeſu Præpoſitum Generalem, eumque Theologum Pontificium Gallorum opinionem graviſſime confutaſſe, ſolutoque cœtu ſe excuſaſſe apud Lotharingum, quod non adverſus ipſum, & Gallos Præſules, ſed adverſus Sorbonicos Theologos diſſeruerit, illos nempe intelligebat, qui in eadem Academia Pſeudoconcilio Baſileenſi nimium addicti erant; addiditque illum tanta gratia apud omnes ob doctrinæ ſplendorem floruiſſe, ut Legati Apoſtolici magno illum honore, ſtudiiſque propenſioribus proſequantur; nam cum aliorum Ordinum Supremi Magiſtri ſtantes ferant ſententiam, illum in medium conſeſſum vocari, atque conſidere, ſæpe etiam in Congregationum fine proloqui, ac pro libito perorare.

CXXI. *Carolus Vicecom. in litt. ad Car. Bor. adulto Junio datis. MS. Card. Jo. Bapt. Spad. p. 262.*

Cæterum in memorata de Pontificis authoritate, quam Galli contrahebant, ſubjiciebantque concilio, controverſia, Virodunenſis Epiſcopus ſenſit, ſi definiretur magnam utilitatem allaturam pro continendis Principibus in obſequio Pontificis, ac ſuam opinionem his conceptam verbis Cardinali Morono tradidit. *Quando convocatum eſt concilium a Papa, & ibi præſunt Legati, tenetur Papa ſervare decreta concilii, quæ ſtatuta ſunt ſub anathemate in his, quæ ſunt fidei, in quibus concilium non poteſt errare ſtatuendo cum aſſiſtentia Spiritus Sancti.* Addidit idem Epiſcopus, hanc opinionem illi conſentaneam eſſe, quam teneret Schola Sorbonica, ac talia decreta in rebus ad fidem ſpectantibus, licet non confirmarentur a Pontifice, in Gallia, & Hiſpania abſque alia confirmatione ſervari. Cæterum poſſe Pontificem decreta concilii abrogare, decernendo concilium non recte proceſſiſſe. Subjecit etiam concilium in decretis ad moralia pertinentibus errare poſſe, atque neceſſarium eſſe, ut ea decreta a Pontifice confirmentur, qui etiam propter utilitatem Eccleſiæ in nonnullorum gratiam ea ſolvere poſſit. At de his hactenus. Nunc alia, quæ in Congregationibus ante ſeſſionem VII. Pio IV. Pontifice habitam, acta ſunt, perſtringamus.

CXXII. *Carol. Vicecom. in lit. ſup. Legati Card. in lit. ad Card. Bor. ep. 348. & 350. Ext. in mſ. Card. Barb. & in aliis Car. Pii.*

Actum eſt de inſtauranda Chriſtiana diſciplina, de qua Laynem Societatis Jeſu Præpoſitum Generalem verba feciſſe narrat Carolus Vicecomes, Patreſque inclinaſſe ad ſanciendas leges de forma diſciplinæ ad Cardinales ſpectantis, de facultatibus, moribus, ætate, doctrina, numero, & aliis dotibus ſcripſere Cardinales Legati ad Cardinalem Borromæum XIV. Junii aliiſque literis XIX. Junii exaratis ſignificarunt, Cæſarem, nec non Galliæ, Hiſpaniæ, & Luſitaniæ Reges depoſcere, ut Cardinalitii Senatus reformatio a concilio fieret, ſuggeſſereque id conſilium, ut ea a Pontifice Romæ decerneretur, quo Tridentinis Patribus fieret ſatis; triduoque elapſo iterum monuere, optare Reges, ut ea non a Pontifice, ſed a concilio perficeretur. Ut vero Pius IV. ad obſtruenda impudentiſſima ora Hæreticorum negantium Pontificem, & Cardinales velle puriorem morum diſciplinam reſtitui, generoſa pietate, ſe & Cardinales reformationis legibus a concilio ferendis ſubjecerit, dicetur inferius.

Carolus Vicecom. in lit. ad Car. Borrom. MS. Card. Jo. Bapt. Sp. p.283. & p.289.

Excuſſi etiam ſunt diligenti examine hi duo articuli, *An expediat conjugatos promoveri ad ſacros Ordines, & an clandeſtina matrimonia expediat irritari.*

CXXIII. *Id. ib. p. 283. Ib. p. 26. Ib. p. 285. Ib. p. 289. Ib. p. 285.*

Inſtituti quoque Theologorum cætus excuſſere controverſias de invocatione Sanctorum, de Sacris Imaginibus, de Purgatorio, de Indulgentiis, opinioneſque Hæreticorum confutarunt, ut ea deinde in Congregatione generali proponerentur; ac diſceptationes quidem de Purgatorio, & Indulgentiis contrahendas nonnulli ſenſere, ne extraheretur concilium, propterea que circa earum uſum quæſtio in controverſiam non eſt redacta: tamen Hiſpanus Orator, qui proro-

gari concilium affectabat, popoſcit, ut Theologi diſceptaturi de Indulgentiis audirentur, qui plura ſuper illas conſcripſerunt. Sed omnia deinde ſtudia converſa ſunt circa controverſias Sacramentorum Ordinis, & Matrimonii, & ſanctiorem diſciplinam circa ea Sacramenta conſtituendam.

CXXIV. *Legati Car. in lit. ad Car. Bor. ult. Junii datis ep. 361.*

Actum etiam eſt de Reſidentia, ac Veneti Oratores queſti ſunt, in Vicentina Diœceſi repertos, qui annos quadraginta ſine Sacramentorum uſu tranſegerint, idque ab uno ex iis in extremo vitæ ſuæ articulo ad Deum converſo patefactum; hos vero funeſtos eſſe fructus conceſſorum Cardinalibus Epiſcopatuum, quos illi nec per ſe, nec aliorum adhibita opera luſtrare conſueverint. De inſtitutione quoque Epiſcoporum illuſtranda, ſcripſit Carolus Vicecomes ad Borromæum Cardinalem, dixiſſe Cardinalem Moronum, declarata poteſtate Pontificis ſecundum formam decreti concilii Florentini, declarandam eſſe inſtitutionem Epiſcoporum, contrariaſque Hæreticorum opiniones damnandas: diſceptatum vero eſt acriter multo tempore de authoritate Epiſcoporum, atque inſtitutiones, ſedatamque demum eam controverſiam ſexta Julii die refert Gabriel Palæottus his verbis.

De auctoritate & juriſdictione Epiſcoporum controverſia ſedata.

Acta Conc. Trid. per Gabr. Pal. Aud. Rot. poſtea Card. Bar. ſig. n. 24. p. 274.

Ecce Dei ſummi benignitate factum eſt, ut poſt congregationem hora fere XXII. omnibus Hiſpanis apud Comitem de Luna Oratorem Regis Philippi coactis ſapientius rem metientibus per eundem Oratorem, ac Epiſcopum Almerienſem, & Civitatenſem totius Nationis nomine Legatis ſignificaverint nolle ſe a reliquis in ſeſſione diſſentire, dum a Legatis duo præſtentur.

Primum eſt, ut polliceantur illis, cum in calce concilii damnandæ erunt opiniones hæreticorum, tunc & illos includendos, qui negant Epiſcopos fuiſſe a Chriſto inſtitutos, itemque eos, qui Primatum Summi Pontificis, ac ſupremam ejus authoritatem non confitentur.

Epiſcopi inſtituti a Chriſto ratione Ordinis, non juriſdictionis.

Legati reſponderunt, ſe non id prætermiſſuros, quantum in eis eſt, dummodo, ſi agatur de inſtitutione Epiſcoporum, declaretur & authoritas Sanctiſſimi in eos, aliave, prout Patribus videbuntur; nec enim Italos negare Epiſcopos eſſe a Chriſto inſtitutos, ſed addere, hoc egere declaratione, quod videlicet ſunt a Chriſto non immediate, ſed mediante Summo Pontifice inſtituti; itemque quod ſunt a Chriſto quoad Ordinem, non quoad juriſdictionem inſtituti.

Secundo petunt, ut in VI. Canone .... forte illis Legati facile conceſſerunt, quoniam & alii id petierant, & commodum videbatur. Ex his igitur optatus tandem finis longiſſimæ huic diſputationi Lotharingio, ac Gallis valde adjuvantibus, ac Deo in primis authore fuit impoſitus, doctrinaque, & canones eo, quo hodie extant, modo, a Patribus recepti.

Confirmata eſt ea Patrum concordia in generali congregatione ſubſequta die decima Julii, diſſidiaque omnia circa decretum reſidentiæ conciliata Divino afflatu, remque adſcriptam miraculo, cum antea grave ſchiſmatis periculum impenderet, refert Aſtulphus Servantius. Itaque die decimaquarta Julii in congregatione perlecta fuerunt decreta, quæ promulganda erant die ſequenti, quo die Seſſio VII. ſub Pio IV. Pontifice vigeſima autem tertia numero a principio concilii Tridentini repetito celebrata eſt, in qua doctrina orthodoxa de Sacerdotio, Sacramento, & vera poteſtate conſecrandi, atque offerendi Corpus, & Sanguinem Chriſti Domini, deque variis Sacerdotii gradibus, & ordinibus, deque gratia Divina in eo conferri ſolita, deque charactere in eo Sacramento imprimi divinitus conſueto, de Epiſcopali inſuper dignitate, qua presbyteralem antecellit, illuſtrata eſt, quo vero ordine omnia geſta ſint ex autographis Vaticanis delibanda viſa ſunt.

Aſtulph. Servantius in actis Concil. Trid. mſ. Franc. Car. Bar. ſig. num. 1109. & alind mſ. Car. Pii.

Anno Chriſtianæ ſalutis MDLXIII. indictione VI. feria V. XV. Julii celebrata eſt VII. publica Seſſio ſub Pio IV. Pontifice præſidentibus in ea nomine Sanctiſſimi D. N. Papæ, & Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Illuſtriſſimis, ac Reverendiſſimis in Chriſto Patribus, & Dominis Joanne Epiſcopo Præneſtino Morono, Stanislao tit. Sancti Pancratii Warmienſi, & Ludovico tit. Sancti Cyriaci in Thermis Simoneta, ac Bernardo tit. Sancti Nicolai inter Imagines, Navagerio Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Presbyteris Cardinalibus, & Apoſtolicis de Latere Legatis. (Et mox) *Reverendus Dominus Euſtachius Bellayus Epiſcopus Pariſienſis celebravit Miſſam ſolemnem de Spiritu Sancto, qua abſoluta, & publicata de more authoritate Apoſtolica indulgentia plenaria Reverendus D. Jacobus Gibertus de Noguerat Epiſcopus Aliphanus habuit orationem.*

CXXV. *Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3252. p. 192. Acta ſeſſ. 7. & mſ. ſig. 3212. p. 199.* Seſſio ſeptima celebratur.

Deinde tam Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Domini Præſidentes, & Legati, quam exteri Prælati omnes, acceperunt pluvialia, & mitras decantantibus eo tempore Cantoribus Pſalm. 83. Quam dilecta tabernacula tua Domine. *Poſtea Illuſtriſſimus & Reverendiſſimus primus Præſidens & Legatus præfatus accedens ad Altare majus ſolitas orationes legit, & conſuetas cæremonias de more peregit, invoca-*

cato auxilio Sancti Spiritus per Hymnum Veni Creator Spiritus, *ac decantatis a Cantoribus Litaniis, & per Diaconum Evangelio Joannis* 21. Dixit Jeſus Simoni Petro: Simon Joannis diligis me plus his, &c. *omnibuſque aliis in publicis Seſſionibus peragi ſolitis, R. D. Bartholomæus Syrigo Epiſc. Caſtellanetenſis legit clara voce literas Apoſtolicas Sanctiſſimi Domini Noſtri Pii IV. ſuper Legationibus Illuſtriſſimorum, & Reverendiſſimorum Cardinalium, Moroni, & Navagerii [conſignata erant ea duo diplomata XX. Martii MDLXIII. Pontificatus anno IV.*] quibus lectis ſubdunt Acta.

Deinde Rev. Dom. Valentinus Herburtus Epiſcopus Primislienſis Orator Sereniſſimi Domini Sigiſmundi Regis Poloniæ accedens ad Altare majus exhibuit Illuſtriſſimo Domino primo Præſidenti, & Legato literas, & mandatum Regium, quod una cum ipſis literis lectum fuit per præfatum R. D. Caſtellanetenſem, cui reſponſum fuit a Sancta Synodo, ut in Actis refertur.

Pag. 195. Quo reſponſo lecto Rever. quoque Dominus Marcus Antonius Bobba Epiſcopus Auguſtæ Prætoriæ Orator Illuſtriſ-
Ib. p. 196. ſimi Domini Emanuelis Philiberti Ducis Sabaudiæ exhibuit præfato Illuſtriſſimo Domino primo Præſidenti literas, & mandatum ipſius Ducis; lectum quoque reſponſum antea redditum Marco Antonio Bobbæ Epiſcopo Auguſtenſi ejus Oratori ultima Januarii, ſubinde lectæ literæ Mariæ Reginæ Scotiæ, quas Cardinalis Lotharingus ejus avunculus obtulerat, tum reſponſum Synodi antea in generali congregatione datum repetitum eſt. Subdunt Acta.

Orator Philiberti Ducis Sabaudiæ recipitur in ſeſſione, & ei reſpondetur.

Quo reſponſo lecto Illuſtriſſimus Dominus Claudius Fernandez Vigil de Quin-
Ib. p. 199. *nones Comes a Luna Orator Sereniſſimi Domini Philippi Hiſpaniarum, & Regis Catholici, qui Orator ſedit ſolus e regione aliorum Oratorum Principum ſæcularium poſt ultimum Cardinalem immediate ſupra Patriarchas in Sede ad hoc ibi præparata, exhibuit prædicto Illuſtriſſimo Domino primo Præſidenti, & Legato mandatum Regium, quod ſimiliter ab ipſo R. D. Caſtellanetenſi lectum fuit.* Exhibitum jam ante fuerat illud in Congregatione generali habita XXI. Maii, reſponſumque tunc a Synodo datum etiam ab eodem Epiſcopo repetitum eſt.

Quibus literis, inquiunt acta, *mandatis, & reſponſis ſic lectis, Reverendus Dominus Epiſcopus Pariſienſis ſupraſcriptus accedens ad Altare majus accepit e manibus prædicti Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi Domini primi Præſidentis, & Legati decreta, quæ in hac Seſſione publicanda erant, aſcendenſque ambonem primum clara voce doctrinam, & canones de Sacramento Ordinis promulgavit*, qua doctrina omnes errores, qui tunc multos populos infecerant, damnati ſunt ac denſiſſimæ tenebræ diſcuſſæ.

Ext. in mſ. Vat. Arch. ſig. n. 3212. *p.* 183.

Capur I.

CXXVI.

Sacrificium, & Sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta ſunt, ut utrumque in omni lege extiterit. Cum igitur in novo Teſtamento S. Euchariſticum Sacrificium viſibile, ex Domini inſtitutione Catholica Eccleſia acceperit; fateri etiam oportet in ea novum eſſe viſibile, & externum Sacerdotium, in quod vetus translatum eſt. Hoc autem ab eodem Domino Salvatore noſtro inſtitutum eſſe; atque Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus in Sacerdotio poteſtatem traditam conſecrandi, offerendi, & miniſtrandi Corpus, & Sanguinem ejus: necnon & peccata dimittendi, & retinendi ſacræ litteræ oſtendunt, & Catholicæ Eccleſiæ traditio ſemper docuit.

De Sacrificio Euchariſtico decretum.

Caput II.

Cum autem divina res ſit tam Sancti Sacerdotii miniſterium, conſentaneum fuit, quo dignius, & majori cum veneratione exerceri poſſet, ut in Eccleſiæ ordinatiſſima diſpoſitione plures, & diverſi eſſent miniſtrorum ordines, qui Sacerdotio ex officio deſervirent: ita diſtributi, ut qui jam clericali tonſura inſigniti eſſent, minores ad majores aſcenderent. Nam non ſolum de Sacerdotibus, ſed & de Diaconis ſacræ literæ apertam mentionem faciunt, & quæ maxime in illorum ordinatione attendenda ſunt, graviſſimis verbis docent, & ab ipſo Eccleſiæ initio ſequentium ordinum nomina, atque uniuſcujuſque eorum propria miniſteria, Subdiaconi ſcilicet, Acolythi, Exorciſtæ, Lectoris, & Oſtiarii in uſu fuiſſe cognoſcuntur, quamvis non pari gradu: nam Subdiaconatus ad majores Ordines a Patribus, & ſacris conciliis refertur, in quibus & de aliis inferioribus frequentiſſime legimus.

Capur III.

Cum Scripturæ teſtimonio, Apoſtolica traditione, & Patrum unanimi conſenſu perſpicuum ſit, per ſacram ordinationem, quæ verbis, & ſignis exterioribus perficitur, gratiam conferri: & dubitare nemo debet ordinem eſſe vere, & proprie unum ex ſeptem Sanctæ Eccleſiæ Sacramentis, inquit enim Apoſtolus, Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum; non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis, & dilectionis, & ſobrietatis.

Ca-

Caput IV.

Quoniam vero in Sacramento Ordinis, ſicut & in Baptiſmo, & Confirmatione, character imprimitur, qui nec deleri nec auferri poteſt, merito Sancta Synodus damnat eorum ſententiam, qui aſſerunt Novi Teſtamenti Sacerdotes temporariam tantummodo poteſtatem habere, & ſemel rite ordinatos iterum laicos effici poſſe, ſi verbi Dei miniſterium non exerceant. Quod ſi quis omnes Chriſtianos promiſcue Novi Teſtamenti Sacerdotes eſſe, aut omnes pari inter ſe poteſtate ſpirituali præditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quam Eccleſiaſticam Hierarchiam, quæ eſt caſtrorum acies ordinata, confundere: perinde, ac ſi contra B. Pauli doctrinam, omnes Apoſtoli, omnes Prophetæ, omnes Evangeliſtæ, omnes Paſtores, omnes ſint Doctores. Proinde Sacroſancta Synodus declarat præter cæteros Eccleſiaſticos gradus Epiſcopos, qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt, ad hunc hierarchicum Ordinem præcipue pertinere, & poſito, ſicut idem Apoſtolus ait, a Spiritu Sancto regere Eccleſiam Dei, eoſque Presbyteris ſuperiores eſſe; ac Sacramentum Confirmationis conferre, miniſtros Eccleſiæ ordinare, atque alia pleraque peragere ipſos poſſe, quarum functionum poteſtatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent. Docet inſuper ſacroſancta Synodus in ordinatione Epiſcoporum, Sacerdotum, & cæterorum Ordinum, nec populi, nec cujuſvis ſæcularis poteſtatis, & Magiſtratus conſenſum, ſive vocationem, ſive authoritatem ita requiri, ut ſine ea irrita ſit ordinatio: quin potius decernit eos, qui tantum a populo, aut ſæculari poteſtate, ac Magiſtratu vocati, & inſtituti ad hæc miniſteria exercenda aſcendunt, & qui ea propria temeritate ſibi ſumunt, omnes non Eccleſiæ miniſtros, ſed fures, & latrones per oſtium non ingreſſos habendos eſſe. Hæc ſunt, quæ generatim Sacræ Synodo viſum eſt Chriſtifideles de Sacramento Ordinis docere. His autem contraria certis, & propriis canonibus in hunc, qui ſequitur, modum damnare conſtituit, ut omnes, adjuvante Chriſto, fidei regula utentes in tot errorum tenebris Catholicam veritatem facilius agnoſcere, & tenere poſſint.

Ut non omnes Apoſtoli: ita non omnes Sacerdotes.

De Sacramento Ordinis.

Canon I.

CXXVII *Si quis dixerit, non eſſe in Novo Teſtamento Sacerdotium viſibile, & externum, vel non poteſtatem aliquam conſecrandi, & offerendi verum Corpus, & Sanguinem Domini, & peccata remittendi, & retinendi, ſed officium tantum, & nudum miniſterium prædicandi Evangelium, vel eos, qui non prædicant, prorſus non eſſe Sacerdotes, Anathema ſit.*

Canon II.

Si quis dixerit, præter Sacerdotium non eſſe in Eccleſia Catholica alios Ordines, & majores & minores, per quos velut per gradus quoſdam in Sacerdotium tendatur, Anathema ſit.

Canon III.

Si quis dixerit, Ordinem, ſive ſacram ordinationem non eſſe vere, & proprie Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, vel eſſe figmentum quoddam humanum excogitatum a Viris rerum Eccleſiaſticarum imperitis, aut eſſe tantum ritum quemdam eligendi miniſtros verbi Dei, & Sacramentorum, Anathema ſit.

Canon IV.

Si quis dixerit, per ſacrum Ordinem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde fruſtra Epiſcopos dicere, Accipite Spiritum Sanctum, *aut per eam non imprimi characterem, vel eum, qui Sacerdos ſemel fuit, laicum rurſus fieri poſſe, Anathema ſit.*

Canon V.

Si quis dixerit, ſacram Unctionem, qua Eccleſia in Sancta ordinatione utitur, non tantum non requiri, ſed contemnendam, & pernicioſam eſſe, ſimiliter & alias Ordinis cæremonias, Anathema ſit.

Canon VI.

Si quis dixerit, in Eccleſia Catholica non eſſe Hierarchiam divina ordinatione inſtitutam, quæ conſtat ex Epiſcopis, Presbyteris, & Miniſtris, Anathema ſit.

Canon VII.

Si quis dixerit, Epiſcopos non eſſe Presbyteris ſuperiores, vel non habere poteſtatem confirmandi, & ordinandi; vel eam, quam habent, illis eſſe cum Presbyteris communem, vel Ordines ab ipſis collatos ſine populi, vel poteſtatis ſæcularis conſenſu, aut vocatione irritos eſſe; aut eos, qui nec ab Eccleſiaſtica, & Canonica poteſtate rite ordinati, nec miſſi ſunt, ſed aliunde veniunt, legitimos eſſe verbi, & Sacramentorum miniſtros, Anathema ſit.

Canon VIII.

Si quis dixerit, Epiſcopos, qui authoritate Romani Pontificis aſſumuntur, non eſſe legitimos, & veros Epiſcopos, ſed figmentum humanum, Anathema ſit.

Lecta etiam, & promulgata fuere alia ſanctiſſima decreta, quibus juſſi ſunt ii, qui animarum curam gerunt, in ſuis Eccleſiis reſidere, pro populo divinum Sacrificium Numini offerre, divinum Verbum prædicare, Sacramenta adminiſtrare, virtutum exemplo præfulgere, pauperum, miſerorumque paternam curam gerere, atque munus paſtorale accurata diligentia exercere: inſtaurata *Ib. c.x.*

etiam

etiam eſt Sanctio Pauli III. adverſus omnes Epiſcopos, Archiepſcopos, & Cardinales, qui ab Eccleſiis tranſacto trium menſium flexu abeſſent, niſi ob publicæ rei utilitatem a Summo Pontifice veniam obtinerent: qui etiam promoti ad Eccleſias Cathedrales non conſecrarentur labente trimeſtri tempore, mulctati Epiſcopali proventu, & ſi tranſacto alio trimeſtri non eſſent conſecrati, exauthorati, ac depulſi eo munere pronuntiati ſunt: conferre etiam juſſi Epiſcopi Ordines per ſeipſos, niſi ægritudine impliciti teneantur, tum plura alia addita ſpectantia ad minores Ordines de ætate etiam ſuſcipientium ſacros majores Ordines hæc ſancita, *Nullus in poſterum ad Subdiaconatus ordinem ante vigeſimum ſecundum, ad Diaconatus ante vigeſimum tertium, ad Presbyteratus ante vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum promoveatur.* Tum adjecta plura alia decreta, pro Sacerdotali munere pie, & honeſte adminiſtrando, & Eccleſiarum, Xenodochiorum, Sacerdotalium bonorum gerenda cura, quarum legum obſervantiæ a Spiritu Sancto promittitur auxilium, *Cuſtoditio legum conſummatio incorruptionis, incorruptio facit eſſe proximum Deo.*

Ib. c. 2. — *Ib. c. 3. uſque ad 11.* — *Ib. c. 12.* — *Sap. 6.*

Interfuere illi Seſſioni quatuor Legati Cardinales, necnon alii duo, tum Oratores Imperatoris, Regumque Galliæ, Hiſpaniæ, Luſitaniæ, Poloniæ, Hungariæ, Venetorum, Duciſque Sabaudiæ, Patriarchæ tres, Archiepiſcopi viginti ſex, Epiſcopi centum nonaginta duo, Abbates mitrati ſex, Generales Ordinum ſeptem, maximaque Theologorum multitudo, quorum omnium nomina in Autographo Vaticano deſcripta ſunt.

MS. Arc. Vat. ſign. n. 3252. p. 211. uſque ad p. 220. incluſive.

Poſt acta Seſſionis ſeptimæ Angelus Maſſarellus Patrum, qui hoc tempore obierant, Catalogum texit.

Illuſtriſſimus, & Reverendiſſimus Dominus Hercules Gonzaga tit. Sanctæ Mariæ Novæ Presbyter Cardinalis Mantuanus Sacri concilii primus Præſidens, & Legatus Mantuanus.

Illuſtriſſimus, & Reverendiſſimus Dominus Hieronymus tit. Sanctæ Suſannæ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Presbyter Cardinalis Seripandus Sacri concilii ſecundus Legatus, & Præſidens. Neapolitanus.

R. D. Cæſar Cybo Archiepiſcopus Taurinenſis. Genuenſis.

R. D. Joannes Baptiſta Hoſius Epiſcopus Reatinus. Romanus.

R. D. Ludovicus Vanninus de Theodulis Epiſcopus Britenorienſis. Forolivienſis.

R. D. Joannes Antonius Phautuſa Epiſcopus Litterenſis.

R. D. Hieronymus Triviſanus Epiſcopus Veronenſis Ordinis Prædicatorum. Venetus.

Angel. Maſſ. in Actis Concil. Trid. poſt ſeſſ. 7. MS. Arc. Vat. ſign. n. 3312. p. 593.

R. D. Simon Aleottus Epiſcopus Forolivienſis. Forolivienſis.

R. D. Joannes Coloſuaurius Ord. Prædic. Epiſcopus Canadienſis.

R. P. Ricardus Vercellenſis Abbas Canon. Reg. Vercellenſis.

Prælati igitur, qui uſque in hanc diem XV. Julii MDLXIII. ſunt præſentes, vel fuerunt in hoc concilio Tridentino ſub Pio IV. ſunt numero CCLXXX.

Summam ac piam voluptatem cepit ex ejus ſeſſionis decretis, atque ex redintegrata inter Præſules concordia Pontifex, ut conſtat ex literis ad Derthonenſem Epiſcopum, quem rogavit, ut Præſules Hiſpanos ad promvendum concilii progreſſum incitaret. CXXVIII.

Conceptam ex ejuſdem ſeſſionis felici exitu lætitiam in Cardd. quoque Senatu paulo ante explicuerat, in quo etiam ſignificarat, ex Lotharingi Cardinalis literis Præſules Gallos in publicum rei Catholicæ bonum conſpirare, & quia Principes, & Populi diſciplinæ Eccleſiaſticæ normam reſtitutam optabant, ſe in primis in ea re concilio ſubiici velle, ut Cardinalibus, ac principibus exemplo præluceret, de quo hæc habent acta.

Cum ingratum accidiſſet nonnullis Cardinalibus decretum de reſidentia, in quo ipſi iiſdem cum aliis pœnis obſtricti fuerunt, Pontifex in eodem Senatu ipſis ſignificavit, perbelle cum ipſis actum, cum ad retinendos Epiſcopatus idonei renuntiati eſſent; æquitati vero conſentire, ut qui eos retinent, in iis reſideant.

Dixit Pontifex, ſubdunt acta, *æquum eſſe illum, qui vult eſſe Epiſcopus, & in ſua Eccleſia reſidere, & conſecrationem accipere, ut Pontificalia exercere poſſit:* Licet ea lex ſanctiſſima, urgentibus etiam Gallis, lata eſſet, non tamen a Gallis Præſulibus, quos nimius amor ſui ad terrena depreſſerat, ſervatam queſtus eſt Claudius Eſpencæus in literis ad Lotharingum Cardinalem.

Sexcentis olim Canonibus Synodicis, & Pontificiis ſancita innnvavit aliquot ſeſſionibus noviſſima Tridenti Synodus ſtatuens, atque decernens, omnes Epiſcopos, Archiepiſcopos, Primates, & alios Eccleſiarum Prælatos teneri per ſeipſos ad prædicandum Sanctum Jeſu Chriſti Evangelium, a Patriarchali, primatiali, Metropolitana, aut Cathedrali Eccleſia, quocumque eis titulo, cauſa, nomine, vel jure commiſſa, quacumque ii dignitate, gradu, præeminentia fulgeant, ſex continuis menſibus extra ſuam Diœceſim morantes, & abſentes quar- CXXIX.

Claudius Eſpencæus in ep. ad Car. Lotharingum.

quartæ partis fructuum pœnas incurſuros, &c. Sed dum legitima impedimenta, & juſtas, ac rationabiles cauſas excipiunt, pro more factum eſt, ut quæ melius ſuppreſſa, ſupplenda nihilominus relinqui bene potuiſſent, expreſſa, nec explicata nemo non excuſet, & ad ſe trahat.

CXXX. Dum ita feliciter procederent actiones Synodi, res quoque Chriſtianæ in ora Affricana lætos habuere ſucceſſus, nam in eodem Conſiſtorio, quo Pontifex de concilii geſtis elocutus fuerat, addunt Acta, certiores quoque feciſſe purpuratos Patres de re Chriſtiana egregie defenſa contra Barbaros in Affrica.

Fecit verbum de ſubſidio, narrans maximum damnum Chriſtianitatis fuiſſe evitatum: & dixit Sanctitatis Suæ triremes in tempore affuiſſe, cum aliæ Januenſium, Ducum Sabaudiæ, & Florentiæ non affuerint, expeditionemque de pecuniis Eccleſiæ factam, cum Sanctitas Sua conceſſerit de ſubſidio pro triremibus Clero Hiſpaniæ impoſito, in hac expeditione impendi poſſe.

Natalis Comes l. 14. Reportatæ ejus victoriæ de Numidis, ac Mauritanis ab Hiſpana claſſe ſacerdotali auro comparata ſeriem illuſtrat Natalis Comes, nimirum Regem Juliæ Cæſareæ, quam vulgo Alger vocant, Buyſſam Coloniam in Mauritana Cæſarienſi inter Arſenariam Coloniam, & magnum Portum, ab Hiſpanis infeſſam terreſtri, ac maritimo exercitu cinxiſſe, validaque impreſſione hoſtili facta novam munitionem, quæ in ſublimi loco extruebatur, apud novum Oppidum, quod Mazalchivir vocant, cepiſſe, eaque illecebra delinitos ad Arcem aliam munitiſſimam invadendam impetus vertiſſe. Præfectus fuerat cum ſummo imperio barbarico exercitui Seriſſus vir bellicis artibus clarus, a quo poſt crebras, per tormenta murorum diverberationes per ruinas aſſilire in Urbem juſſus exercitus magna obſeſſorum virtute propulſatus inſignem ſæpe pro victoria cladem retulit, licet vires Maurorum collectæ in caſtris eſſent, expugnandæque Arci tota fere Numidia incumberet. Interea triginta quatuor triremes e Cartejæ Portu ſolventes auxilium laturæ contra barbaros ad Buizam Coloniam applicuere, tantumque terrorem hoſti intulere, ut continuo ſoluta obſidione ſpectarint ad fugam, quam Rex ipſe tanta celeritate præcipitavit, ut quo expeditior eſſet, tormenta reliquerit. Ita diſſipato terreſtri exercitu claſſis Maurica non ita maturare fugam potuit quin ab inſequentibus Hiſpanis commiſſo atroci, & cruento prælio viginti quinque navigia amiſerit, præter ea quæ in portu a victore oppreſſa ſunt: ita ejus victoriæ gloria acceptam antea, ut vidimus, ad Gerbas ignominioſam cladem Hiſpani eluerunt.

Turcicum exercitum & claſſem delent Hiſpani.

CXXXI. Cumulata eſt ea Maurica victoria alia recenti, recuperato a Gallis Portu, cui Elva nomen eſt, quem Angli occuparant, cujus rei felix nuntius ad Lotharingum Cardinalem allatus, mira Tridentinos Patres lætitia affecit. Portus illius nomen ab Italo ſcriptore corruptum fuit, quod ex Gallica hiſtoria reſtituimus. Is erat Portus Gratiæ in Sequanæ oſtio ſitus, quem Hugonotti proditores inveteratis Francorum hoſtibus Anglis vendiderant, a Franciſco firmiſſimis propugnaculis munitus, in quem Angli, audita Gallica pace, relictis cæteris urbibus ſe receperant, duce Warvici Comite; ſed indicto a Rege Carolo pridie nonas Julii Anglis bello, immiſſoque cum exercitu Briſſaco, adeo ſtrenue ab eo Duce locorum peritiſſimo res geſta eſt, ut aquæ dulcis interrupto ductu, ciſterniſque brevi exhauſti, cum ſalſa tantum ſuppeteret, tria Anglorum millia brevi peſte abſumpta ſint, diſpoſitaque adeo perite tormenta ſuere, ut Anglica claſſis Portum ingredi tuto non poſſet, itaque Warvicus rerum meliorum deſperatione actus V. Kal. Auguſti deditionis verba nuncupavit, & Gallia bello Anglico liberata eſt.

Portum Gratiæ recuperant Galli Catholici.

Carolus Vicecom. in lit. ad Car. Borrom. MS. Car. Jo. Bapt. Sp. p. 300. Belcar. l. 30. n. 20.

Gallicus exercitus Anglos devicit, & Gallia ejecit.

CXXXII Recepto Gratiæ Portu reſtitutæ quoque Lugduni, quod a Calvinianis occupatum, recuperatumque fuerat, nundinæ, & Carolus Rex Rothomagum reverſus, cum decimumquartum ætatis annum attigiſſet, ſuadente Regina matre, quæ verebatur, ne Ludovicus Condæus Princeps Regni adminiſtrationem Antonii fratris Regis Navarræ exemplo affectaret, ſe majorem natu, atque idoneum adminiſtrando Regno promulgavit: concordiam cum Hugonottis pactam nonis Martii confirmavit, ponique ab omnibus arma Regio edicto juſſit XVII. Kal. Septemb. Pariſienſis Senatus miſſis tribus Legatis queſtus eſt res graviſſimi momenti in alio Senatu, quam Pariſienſi ſancitas, eoque edicto duas Religiones in Galliam inductas videri, novam enim Hugonottam ſectam, ut maximos jam tumultus concitaſſet, ita aliis poſthac graviſſimos conflaturam. Quod de concilio univerſali, aut Gallicæ Nationis additum erat, penitus inane eſſe, cum ab Hugonottis concilium œcumenicum, quod Tridenti nunc celebratur, reiiciatur; quanto magis illi Gallicæ Nationis concilium, niſi quod illi dictabunt, ſanciat, reiicient? *Nullum* (inquiebant) *unquam illi, quod per-*

Carolus Galliæ Rex ſavet hæreticis.

Fr. Belcarr. l. 30. n. 23. Henr. Cather. Davila l. 3. hiſt. Franc.

Querelæ [illegible] Pariſienſis Senatus.

pertinaciæ ſuæ non cedat, concilium admittent; quod additur, niſi aliud Tua Maieſtas ſtatuat, magis ad rem pertinet, ne duæ Religiones introduci videantur: ſed dum concilium univerſum Tridenti celebratur, & quod ibi decidetur, incertum eſt, novas Religiones quaſi approbare, aut pati novi exempli eſt, & a Chriſtianiſſimi Regis nomine alienum. Juſtiſſimas has, & ſanctiſſimas querelas Pariſienſis Senatus Catholicæ fidei aſſertoris iterum repetitas Rex adoleſcens malorum, quæ ſibi accerſebat ex permiſſa Hugonotta Secta, ignarus, ab Hoſpitali Regii ſcrinii Præfecto Hæreticorum fautore illuſus acerbo reſponſo eluſit, ne in poſterum de Regiis edictis diſceptarent, nec quæ ſupra gradum ſuum ſunt, invadere auderent,

Hoſpitalis proditor rei Catholicæ.

Eod. n. 23. Pius IV. Joannam Navarræ Reginam ut hæreticam condemnat.

Subdit Franciſcus Belcarius. *Septembri menſe Pius IV. Pontifex Maximus diploma Romæ promulgavit, quo Joannam Alebretam Reginam Navarræ tanquam de Religione male ſentientem, & hæreticam, ut vulgo loquuntur, damnavit, & reliquias Regni ſui, quas adhuc poſſidebat, primum occupanti adiudicavit* (& paulo poſt) *Huic Pontificio decreto ſeſe oppoſuit Rex Carolus, & hoc nomine Legatos ad Pium Pontificem miſit, qui nihil præterea, niſi quod eidem Reginæ ſacris chriſtianis interdiuit, molitus eſt.*

CXXXIII. Non modo contaminata jam diu hæreſi Regina Joanna Aulam ſuam eadem impietate inſecerat, quantumvis miſſis Oratoribus obſequium Romano Pontifici externa ſpecie addixiſſet, ſed jam a ſuperiore anno detracta Religionis larva immaniter Catholicam rem in Regni ſui Terris, & fiduciariis Galliæ Principatibus afflixerat, pulſis Monachis, ac Sacerdotibus cæſis, vel trucidatis, everſis Altaribus, Hæreticis concionatoribus invito populo inductis, propoſitis pœnis iis, qui rei Divinæ intereſſent, inſtar Jezabelis inito cum morte, & inferno fœdere Prophetas Domini proſequebatur, atque Henricum Navarræ Principem, quem Rex Antonius Pater in Catholicis inſtitutis educari juſſerat, reluctante Joanna atque adverſante, ſacroſanctis incruenti Sacrificii myſteriis intereſſe non patiebatur, ex quo maxima rei Catholicæ noxa inferebatur, cum ad eum jura Gallici Sceptri aliquando devolvenda eſſent, atque ob ſuſceptam ab eo Joannæ imperiis hæreticam impietatem graviſſima bella exarſura eſſent. Itaque pontifex horum pertæſus malorum, reique Catholicæ dignitati, ac publicæ ſaluti conſulturus XXII. Octobris habito Cardinalium Senatu eam hæreticæ impietatis judicin accerſendam ſanxit, conſtituto ſemeſtri ſpatio, quo elapſo ſententiam decretoriam exceptura eſſet; ita, ut triplex bimeſtre triplici termino præfixum eſſe intelligeretur, quæ cum a Cardinale Borromæo Legatis Tridentinis ſignificata eſſent, cenſuere illi graviores bellicos tumultus inde commoveri poſſe, cum Regina Angliæ, Principeſque Proteſtantes eadem cauſa involverentur, atque in commodius tempus judiciariam eam ſeveritatem extrahendam, donec pro decretis concilii mandandis operi Cæſar, Galliæque, & Hiſpaniæ Reges, ac cæteri Principes Catholici mutuo fœdere vires conjunxiſſent, at Pontifex XXII. Novembris reſcripſit Legatis, jam facta fieri non poſſe, ut non facta ſint, ac ſi Regina Joanna Henricum Principem Catholicæ Religionis ritus colere permitteret, mitius cum ipſa acturum, ſin vero in hæreſi obdureſceret, ex Divino nutu rei cnnſultum iri. Obſtitit juſtæ Pontificis ſeveritati adverſus Joannam immanem Catholicæ fidei perſequutricem Carolus Galliæ Rex politicis illuſus argutiis, qui maxime Pontifici in eam conjunctiſſimus eſſe debuerat, cum Joanna ad perdendam Galliam ſæviſſima conjuratorum conſilia ſemper promoveret, denuntiavit enim Pontifici, ſe ad Joannam Reginam Navarræ, ut viduam & ſanguine conjunctam defendendam obſtrictum eſſe, cauſamque politicam Chriſti cauſæ prætulit, cum vereretur, ne Hiſpaniæ Rex ea occaſione ad proferendos Regni ſui limites uteretur, neve Hugonotii incendii flamma reviviſceret. Quanta vero mala in rem Cathnlicam, & Gallicam ex ea in Joannam Reginam indulgentia redundarint, ſuis locis lugebitur, cum ex infectis hæreſi Principatibus Gallici Regni fiduciariis vires ad Gallos catholicos obterendos effunderet.

Florim. Raymun.

MS. Car. Pii l. 8. Car. Bor. in l. ſcriptis 23. Oct. Palan. l. 23. c. 6. n. 8.

Card. Legati ep. 395.

Eam tuetur Galliæ Rex.

MS. Car. Pii l. 8. Belc. l. 30. n. 23.

Serviebant impiis Joannæ Reginæ cupiditatibus Claudius Reginus Olorenſis, & Ludovicus Alebretius Laſcurenſis Epiſcopi contaminati Calviniſtica hæreſi, atque Judæ proditoris ſocii, quos una cum Sauromano Archiepiſcopo Aquenſi perditiſſimo, qui ad inficiendam provinciam omnia ſtudia intendebat, Carolo Gillario Carnotenſi Epiſcopo, atque aliis tribus, referente Alexandrino Cardinale ſummo cenſuræ fidei præfecto, in memorato Conſiſtorio vigeſima ſecunda Octobris habito, hæreſeos, & contumaciæ crimina damnavit Pontifex, ut ex actis conſtat. CXXXIV.

Nonnulli Epiſcopi infecti Calviniſmo.

Die XXII. Octobris MDLXIII. fuit Conſiſtorium, in quo referente Reverendiſſimo

Act. Conſiſt. MS. Car. Spad. ſig. num. 134. p. 36.

Aleuandrino S. D. N. pronuntiavit, prout in cedula, contra Antonium Caracciolum olim Epiſcopum Trecenſem, Joannem Monluch Epiſcopum Valentinienſem, Epiſcopum Uticenſem, Epiſcopum Carnotenſem, Epiſcopum Laſcurenſem, Epiſcopum Olorenſem, Archiepiſcopum Aquenſem citatos ſuper incurſu hæreſis, & contumaces. Addunt Spondanus, & Sammarthani Joannem Barbanſonum Appamienſem Epiſcopum; an vero aliqui, vel reſipuerint, vel calumnioſe delati fuerint, quod aliqui contendunt, hucuſque nobis non innotuit.

Epiſcopi in Gallia de hæreſi ſuſpecti.

Ann. Eccl. an. 1563. tom. 1. Gal. Chr. in Ar. Aquen.

Monuit etiam exeunte anno Guillelmum Auraſiæ Principem de malis ingentibus, quæ Auraſiæ ab Hugonottis adverſus rem Catholicam patrabantur, Epiſcopum, & Clerum ex ea Urbe depulſos, everſa Altaria, Eccleſiaſticas opes occupatas, Magiſtratus illius Urbis hæreſi infectos, in eam veluti in alteram Genevam confluere deſertores fidei, atque ex ea latronum excurſiones fieri; ac ni tantis malis mederetur ipſe, juſtitiam a ſe adverſus impios latrones diſtrictum iri, & quæcumque poſſet, bellica auxilia in eos conflaturum.

Dilecto Filio Nobili Viro Guillelmo Principi Auriacenſi.

CXXXV. *Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2897. ep. 413.*

Pius IV. ſcribit admonitorias Epiſtolas Principi Auriacenſi.

Nondum reſponſum a te acceperamus ad eas literas, quas ad te de menſe Octobri miſimus, per quas te paterno amore hortabamur, & monebamus, ut quoniam Santalbanum quemdam Præfectum Urbi tuæ ditionis Auraicæ a te impoſitum conſtabat hæreticum eſſe, & hæreticorum Ducem, atque fautorem, hæreticiſque undecumque eo confluentibus urbem illam euam, tanquam aſylum quoddam hoſtium Eccleſiæ, & velut alteram Genevam patefeciſſe, non ſine graviſſima catholicorum omnium offenſione, & ſcandalo, maxima nominis tui labe, & ſalutis æternæ periculo, hominem tam impium ab ejus urbis regimine ſine mora removeres, alioſque hæreticos externos, qui tunc magnam partem comitatus noſtri Venayſini Auraicæ finitimi occupatam tenebant, & graviſſimis calamitatibus Populos ditionis Eccleſiæ afficere non deſiſtebant, nobiſcum una expellendos curares. Nondum ſcimus, idque non parum miramur, & quid te paterna illa hortatio noſtra tantum, quantum confidebamus, moverit, & quid cogitares, ut conſuleres famæ, atque exiſtimationi tuæ.

Et ſi autem nos favente Deo poſtea recepimus oppida, & loca omnia comitatus noſtri Venayſini, expulſa inde illa Hæreticorum, & facinoroſorum hominum manu, tamen, quoad Præfectus ille Auraicæ, & id receptaculum Hæreticis patebit, nihil tantis ſumptibus, & laboribus profectum eſſe intelligimus, nec Civitatem noſtram Avenionenſem, tam Auraicæ propinquam, & comitatum Venayſinum, tuta fore, & a contagione illius peſtis, & a latrociniis hominum egentium, ac perditorum. Quocirca iterum Nobilitatem tuam hortandam, monendam, & rogandam duximus, ut quæ adhuc ibi acta ſunt indigna priſtina exiſtimatione tua, & aliena ab officio Catholici viri, qualis nobis, & ab omnibus aliis ſemper es habitus, ſine mora, & cunctatione ulla corrigas, & emendes. Cogita, quæſumus, fili, & diligenter tecum ipſe conſidera, & attende, quam indignum ſit dominari in Urbe illa tua tam manifeſtum Hæreticum, & tam acrem Catholicæ Religionis, atque Eccleſiæ hoſtem. Conſilium totum, ejuſque Advocatum, & Procuratorem, & omnes fere alios Officiales, ac Magiſtratus ejus Urbis hæreticos eſſe, non jam juſtitiæ miniſtros, ſed hæreticæ pravitatis magiſtros, & perſonarum ſimplicium corruptores, & recipi ibi, quotquot ex comitatu Venayſino, & aliis ex locis eo confluant, Hæreticos; fugatum eſſe inde, aut certe metu abeſſe Epiſcopum, & alios Eccleſiaſticos, ac Religioſos, atque omnes fere Catholicos, ſublata eſſe Divina in Eccleſiis officia, occluſum, atque interdictum Catholicis concionatoribus aditum, Hæreticorum miniſtros, ut vocantur, in Urbe, & Caſtellis, ac locis ei Civitati ſubjectis publice pernicioſa peſtifera ſua dogmata profiteri, ac prædicare, Monaſteriorum, & Eccleſiarum redditus Hæreticorum arbitratu, & quidem ſicut accepimus, id quod dolenter referimus, permiſſu tuo dividi, ac diſpenſari, nempe in Dei, & Sanctæ Religionis hoſtium ſubſidia, & alimenta converti. Hæc dilecte fili, quam hæc Deo inviſa? Quam calamitoſa illi civitati tuæ, quam acerba Catholicis omnibus ſunt? Quam turpem notam nomini tuo inurunt? Heu quam gravem in te Dei iram excitatura ſunt, niſi ea feſtinaveris corrigere, ſicut te, & genere tuo dignum eſt? Noli quæſumus abuti diutius patientia, & longanimitate Dei: cave ipſius iram tibi theſaurizes: terribilis eſt, & auferens ſpiritum principum: noli præbere aures malis, praviſque ſuaſoribus, audi nos, qui non tua, ſed te diligimus, qui exiſtimationi, qui ſaluti tuæ conſultum cupimus. Et infra. *Sin autem tu tuo officio, quod abſit, fungi neglexeris, ac nos fungemur noſtro, & ea conſilia inibimus, quibus tantam peſtem, antequam vehementius corroboretur, inde eiiciamus, & imminens oppidis, atque hominibus ditionis Eccleſiaſticæ periculum depellamus, ad quod ſi*

vi-

vires noſtræ, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ non ſufficient, ad omnia euxilia, & remedia deſcendemus, quod ſi evenerint ea, quæ fortaſſe non putas, non nobis id, ſed tibi, qui paterna noſtra monita neglexeris, tribuere, & imputare debebis, &c. XXX. Decembris MDLXII. anno IV.

Non geſſit morem paternis monitis, Guillelmus Princeps, ſed omnes opes ſuas ad eam arcem firmiſſimis propugnaculis muniendam prodegit, quæ poſt varia bella ex ea urbe in Venayſino comitatu geſta, vertente ſæculo ob præſidiariorum procaciam a Cardinale Julio Mazarino Gallicis ſuccincto copiis improviſo impetu capta, atque everſa eſt, atque hæretici, qui in ea diu imperitarant, ſub jugum miſſi. Sed longius aberrantem orationem ad Tridentini concilii hiſtoriam revocemus.

cxxxvi. Narrat Aſtulphus Servantius vigeſima prima Julii Tridentum ingreſſum eſſe Hieronymum Gaddum epiſcopum Cortonenſem Coſmi Ducis Florentiæ, ac Senarum Oratorem, cum Strozzius Marchin fuiſſet a Duce revocatus, illumque in Congregatione generali vigeſimaquarta Julii habita comparuiſſe, nullaque habita oratione literas Ducis Legatis obtuliſſe, quæ vero in ea Congregatione geſta ſint, his verbis, deſcribit, queis conſentientia habet Angelus Maſſarellus.

Angel. Maſſ. in actis Congreg. gener. MS. Archivii Vatic. ſig. n. 3182. p. 353.

Die Sabbathi ſubdunt acta XXIV. menſis Julii dicti anni MDLXIII. hora x. habita eſt prima Congregatio generalis poſt Seſſionem ſeptimam Sacri concilii Tridentini ſub Pio IV. Pontifice Maximo: in qua primum R. D. Hieronymus Gaddius epiſcopus Cortonenſis Orator Illuſtriſſimi Domini Coſmi Medices Florentiæ, & Senarum Ducis, exhibuit Illuſtriſſimis DD. Præſidentibus, & Legatis mandatum ipſius Ducis; quod alta voce lectum fuit. Ipſe Orator orationem non habuit, neque reſponſum ullum ei datum fuit; ſed tantum admittitur, cum ſubintret in eadem legatione primi Oratoris D. Joannis Strozzii, qui ab ipſo Duce revocatus fuerat.

Deinde Patres cœperunt dicere ſententias ſuper canonibus de Sacramento Matrimonii, in qua etiam Congregatione Illuſtriſſimi Domini Oratores Chriſtianiſſimi Regis exhibuerunt Sanctæ Synodo petitionem quandam circa matrimonia clandeſtina.

Cedula exhibita ab Oratoribus Regis Chriſtianiſſimi lecta in congregatione XXIV. Julii MDLXIIII.

Hoc etiam petit Rex Chriſtianiſſimus, ut antiquiſſima nuptiarum ſolemnia hoc tempore reſtituantur, palamque, & publice in Eccleſia matrimonia celebrentur; quæ ſi aliquando propter magnam cauſam fieri poſſe videatur, non prius tamen legitima eſſe cenſeantur, quam ſi huic ſacro myſterio præfuerit Parochus, vel presbyter, treſque aut plures teſtes præſentes. Filiorum autem & filiarum-familias matrimonia ſine parentum conſenſu nullo modo juſta, & legitima ſint, niſi placeat Sanctiſſimæ Synodo quorundam Patrum moroſitati, & nimiæ in collocandis liberis negligentiæ occurrendo tempus aliquod præſcribere, quo tantum tranſacto liberum ſit filiis, & filiabus ſine Patris conſenſu matrimonium contrahere.

MS. Arch. Vat. ſig. n. 3194. p. 10. & in alio ſig. n. 3192. p. 402.

Primum poſtulatum Synodus admiſit, ac ſancivit lege, poſterius ob alia graviora incommoda rejecit. Exhibitæ quoque fuerunt literæ Margaritæ Auſtriæ Parmæ, & Placentiæ Duciſſæ, quæ pro Philippo Rege Belgium moderabatur, magnam præſeferentes erga Apoſtolicam Sedem, & Sanctam ipſam Synodum obſervantiam, quæ lectæ pariter fuerunt.

Angel. Maſſ. mſ. Arch. Vat. ſig. 3192. p. 301.

Per idem tempus duorum clariſſimarum eccleſiarum præſulum in concilio a Patribus agitata fuerat cauſa, Joannis videlicet Grimani patritii Veneti Aquilejenſis eccleſiæ Patriarchæ, ac Bartholomæi Caranzæ archiepiſcopi Toletani. Hic ob quaſdam opiniones, & catechiſmum ſuſpectæ doctrinæ Hiſpano idiomate impreſſum ad Sacrum Inquiſitorem delatus in vinculis jam diu tenebatur. Conſultabant itaque, an hujus Catechiſmus in Indice librorum prohibitorum configendus eſſet? traditur propterea examinandus Archiepiſcopo Pragenſi, ac ſimul aliquot Theologiæ Doctoribus, qui accurate illum perlegentes, nihil a recta fide alienum continere, aſſeruerunt. Recitata ſententia vehementer excanduit Hiſpaniarum Regis Orator, atque Ilerdenſis Epiſcopus in eos, qui temere illum approbaverant XXIX. Julii acerbe declamavit. Qua ipſa die delegatum quoque negotium in cauſa Patriarchæ Aquilejenſis ſcribit Aſtulphus Servantius. Jam olim ſub annum MDXLVII. incommoda quædam ſuper doctrina ipſius percrebuerat ſuſpicio, quam etiam Canonica, ut ajunt, purgatione diluerat. Sed ſuppreſſa diu, atque purgata ſuſpicio extulit denuo ſeſe, cum Venetiis Romam ad Quæſitores fidei literæ deferuntur, quibus Patriarcham incuſant, quod concionatorem identidem non ſana ſuper prædeſtinatione dogmata ſpargentem e pulpito, ideoque a Patriarchali Vicario prohibitum in Civitate Utini, quæ Patriarcharum modo, exciſa Aquileja ſedes eſt, ac Fori Julii Metropolis, concionari con-

cxxxvii. Bartholomæi Archiepiſcopi Toletani Cathechiſmus examinatur.

Ext. ep. Card. leg. Borrom. 29. Julii.

In act. Conc. Trid.

Doctrina Jo. Grimani Patriarchæ Aquilejen. expenditur in Concilio.

ſue-

ſueto prædicationis officio reſtitui mandaſſet. Re diu Romæ agitata, cum a Patribus concilii Patriarcha audiri poſtulaſſet, nec Pontifex, Senatu Veneto enixe deprecante, abnuiſſet, decreti ſunt pro cauſa inveſtiganda tres ſupra viginti præſules ex omnibus pene nationibus, qui concilio aderant, Theologiæ ſcientia imbuti, ac poſtea duo etiam Cardinales, Lotharingus nempe, ac Madrutius, qui in Patriarchæ ſcripta, ac doctrinam inquirentes die XIII. Auguſti, quæ dies ex Legatorum placito, poſthabita conſueta congregatione, huic conſultationi data eſt, dictis ferme ſine variatione ſententiis pronuntiarunt, nihil a recta fide alienum in Patriarchæ ſcriptis, aut in ejus literis inveniri, quin eadem in ſcriptis SS. Auguſtini, Proſperi, Bernardi, Thomæ, aliorumque Doctorum lectitari; tantum ne literæ ipſæ, & apologia, quam in ſui defenſionem texuerat, publicarentur, quod quædam in ipſis eſſent intellectu difficilia, & ad illaqueandas ſimplicium animas, quæ parum doctrinæ habent, appoſita, cum minus, quam par eſſet, exacte tractarentur. Itaque die tertia Septembris, coacto cœtu, ſententia recitatur, qua Patriarcham innoxium, ejuſque literas ab omni hæretica labe intactas, hoc, qui ſequitur, diplomate pronunciarunt.

MS. Vallic. lit. H. — *Pall. l.22. c.3. & 23. c.1.*

To.12. de Conc. MS. Arc. Vat. ſign. n.3199. p. 55.

Viſis literis prædictis ſupradicti Reverendiſſimi Domini Joannis Grimani Patriarchæ Aquileienſis ſcriptis die anni MDXLVII. Vicario ſuo Utini tunc commoranti, in quibus nonnulla continentur de prædeſtinatione, & præſcientia, ac libero arbitrio, quæ ab aliquibus hæretica, vel de hæreſi ſuſpecta, vel ſcandaloſa aſſerta fuerunt. Viſa etiam Apologia, ſive declaratione prædicti Reverendiſſimi Patriarchæ ad dictas literas facta, habito per nos, & quemlibet noſtrum ſuper prædictis privato colloquio cum pluribus Theologis noſtrarum, & aliarum Nationum, collatis, & ſervatis ad hoc Sacris Scripturis, & dictis Sanctorum Patrum: facta etiam inter nos Congregatione, in qua mutuo ſuper prædictis colloquuti ſumus, & infra. *Pronuntiamus literas præfatas præfati Reverendiſſimi Domini Joannis Grimani Patriarchæ Aquileienſis cum Apologia junctas, non eſſe hæreticas, ſeu de hæreſi ſuſpectas, neque ſic declaratas eſſe ſcandaloſas; non tamen divulgandas propter nonnulla difficilia minus exacte in eis tractata, & explicata, &c.* Nunc alia, quæ in concilio acta ſunt percurramus.

CXXVIII. Exeunte Julio Ferdinandus electus Imperator cum dudum in poſtulando calicis uſu pro Regnorum ſuorum, ac principatuum clientibus, necnon de ſolvenda cœlibatus lege in ſuſcipiendo Sacerdotio, Hiſpanos in Concilio ſibi acerrime reſtitiſſe advertiſſet, eoſque Concilii prorogationem exambire, Pontificem e contra Italis, & Gallis deprecantibus concilio finem imponi, Cardinali Joanni Morono primo concilii præſidi ſignificavit, ſe conjicere prorſus nequire quam potiſſimum ob cauſam Philippus Rex extrahi Concilium affectaret, obſiſteretque ne ea, quæ juris erant poſitivi laxarentur, ſe quidem agnoſcere ex diuturna Concilii prorogatione Pontificem gravari ſumptibus, & Eccleſias ob diuturnam præſulum abſentiam damno affici, ac propterea cenſere, media incedendum via, nec præcipiti celeritate claudendum Concilium, non diremptis controverſiis, ob quas fuerat coactum, ne gravius inde offendiculum emergeret: circa vero ea quæ de adminiſtratione Eccleſiaſtica in meliorem formam redigenda conſtituta fuerant, ut ea, quæ ad omnes provincias pertinebant, decernerentur, alia vero, quæ ad ſingularem quampiam provinciam ſpectarent, Pontifici ſtatuenda relinquerentur, ſe optime ſperare Pontificem muneri ſuo non defuturum, Legatoſque rogavit, ut quæ pro imperio, Cæſareiſque provinciis conducerent promoverent: nec propterea ſui eſſe animi aliqua in re, vel Hiſpaniarum, vel aliis Regnis damnum ullum afferre, dum ſuorum provehit utilitatem, viderique ſibi pro Imperii, & Regnorum ſuorum pace conſervanda opportunum, ut calicis uſus permitteretur, & juris poſitivi id eſt ſacerdotalis continentiæ, & quadrageſimalium jejuniorum acerbitas leniretur, atque in optimam ſpem adduci, tum concilii patres, tum Pontificem pro ſovendis catholicorum in Germania reliquiis neceſſitati inſeliciſſimorum temporum clementer indulturos.

MS. Arc. Vat. ſign. n.3216. p.27.

Ferdinandus divina favente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, &c. Rex.

Reverendiſſimo in Chriſto Patri Domino Joanni Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Epiſcopo Præneſtino Cardinali Morono, & ad Sacrum concilium Legato.

Nos, ſi Sereniſſimus Nepos noſter Rex catholicus hoc eſt animo, ut concilium in longum protrahat, ut dicitur, non poſſumus conjectura aſſequi, quibus rationibus inducatur, quod velis concilium tamdiu extrahi: neque tamen quidquam in iis, quæ ſunt CXXIX.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3216. p. 27.

ju-

juris poſitivi, remitti. Nobis quidem tanta mora, & cunctatio minime probatur, qua nimirum animadvertimus, univerſum Chriſtianum Orbem maximopere offendi. Ideoque in ea ſemper perſtitimus ſententia, atque adhuc perſiſtimus, quod non ſolum fuiſſet commodum, tam Sanctiſſimo Domino Noſtro propter magnitudinem ſumptuum, quos Sanctitas ejus impendit graviſſimos, quam patribus, & Epiſcopis, qui & ipſi cum magno ſuo incommodo iſtic tamdiu hærere coguntur, verum etiam Eccleſiis eorum, quæ diutius, quam forſaſſe neceſſitas requirit, debito paſtorum gubernio, & ſolatio deſtituantur, ſi negotia iſta Concilii rite quidem, & ordine ſuo, attamen expedite pertractata fuiſſent.

Sed quod ex altera parte Sanctiſſimus Dominus Noſter, cum Italis, & Gallis Epiſcopis id vult, ut Concilium quam citiſſime abſolvatur, nobis id ſane non diſplicet, dummodo non præcipitanter, ſed debito modo, & ordine ad finem deducatur, ne ſcilicet quidquam eorum in dubio relinquatur, aut prorſus poſtponatur, quod ſit ad diſcutiendum, explicandum, & definiendum; adeoque niſi rebus omnibus, propter quas Synodus congregata eſt confectis, finiatur, aut dimittatur; quia ſi ex abrupto, nec omnibus negotiis expeditis diſſolveretur, magnum certe ſcandalum ea res toti Orbi Chriſtiano exhibitura, majorique defectioni anſam, & materiam ſubminiſtratura eſſet, ſatiuſque foret concilium ipſum nunquam cœptum fuiſſe; præſertim cum non appareat aliqua præcipitationis neceſſitas.

Quod autem paucis interjectis diebus a proxime celebrata Seſſione inſtituenda ſit reformatio, ſed tamen talis, ut ea tantum complectatur, quæ generatim ſine ullo diſcrimine ad omnes Provincias pertinent, in hac re, quoniam nuper ex ſermonibus cum Paternitate Veſtra Reverendiſſima Œniponti habitis, firmam ſpem concepimus, quidquid hactenus ad hoc reformationis negotium, vel in hoc ipſo, vel in proximo præcedenti concilio Tridentino determinatum non fuerit, id a Sanctiſſimo Domino noſtro eo directum iri, ut quam citiſſime determinetur, nunc equidem plane confidimus Sanctitatem ſuam in hoc ipſum invigilaturam quam diligentiſſime. Et ſunt profecto ea, quæ hactenus pro parte noſtra deſiderata fuerunt, ejus omnino generis, ut non tam ſacrum imperium, Regnaque, & Provincias noſtras hæreditarias, quam potius majorem Orbis Chriſtiani partem concernere videantur. Quapropter poſtquam viderimus, quid Sanctiſſimus Dominus noſter ulterius in reformationis negotio proponi voluerit, ac deinceps nobiſcum ipſi perpenderimus, an & quid, neceſſitate noſtra ita exigente, addendum ſit, non dubitamus, quin tunc Paternitatis Veſtræ Reverendiſſimæ, & collegarum ſuorum opera, & authoritate futurum ſit, ut reliqua etiam abſolvantur, idque ut Paternitas Veſtra Reverendiſſima curæ habere velit, benevole, ac majorem in modum petimus: ita namque Reverendiſſima Paternitas Veſtra cum iiſdem Reverendiſſimis ſuis collegis præparatura eſt longe faciliorem viam ad conſequendum optatum hujus concilii exitum, quem tanto ſtudio expetere videntur. Et infra. Per ea, quæ poſtulamus pro Sacro Romano imperio, ac Regnis, & Dominiis noſtris, non intendimus, vel Hiſpaniæ, vel aliis Regnis præjudicare; ita etiam par eſt Prælatos Hiſpanos nihil impedimenti iniicere iis rationibus, quibus videtur aliis Regnis conſuli poſſe. Decet enim concilium generale non ad unam dumtaxat nationem reſpicere, ſed omnibus in commune, & cuique in ſpecie opitulari. Nonnulliſque interjectis: Paternitatem Veſtram reverendiſſimam latere nolumus, quod jam verſemur in deliberatione, & conſultatione eorum, quæ nobis deinceps pro utilitate, & neceſſitate Sacri Romani Imperii, ac Regnorum, & Provinciarum noſtrarum ratione, calicis, & aliorum omnium, quæ juris ſunt poſitivi, agenda fore videbuntur. Et mox.

Quod ſi quid nobis poſthac in concilio, vel a Summo Pontifice petendum erit, omnino perſuaſum habemus, cum nihil quæramus eorum aliter, quam pio & optimo zelo, non noſtri privati commodi cauſa, ſed propter ſalutem fidelium noſtrorum, & Sacri Imperii ſubditorum, quos Deus nobis curæ eſſe voluit, quod vel Pontifex Maximus, vel Paternitas veſtra Reverendiſſima, & collegæ ſui Reverendiſſimi, ac Reverendi, & Venerabiles Patres Concilii poſtulatorum noſtrorum condignam rationem ſint habituri. Id autem indicabit tempus ipſum. Quod ſi tunc obtinebimus commodum, & aptum hiſce calamitoſiſſimis temporibus, & ad conſervandas ſaltem haſce reliquias religionis Catholicæ utile reſponſum, id grato animo accipiemus, ſcientes id futurum hiſce Provinciis valde ſalutare; ſin minus aliud facere non poterimus, quin Deo rem committamus; attamen verendum eſt, ne in illum eventum populus, ubi animadverteret, talia ſibi negari, quæ facile, ac ſine ullo ſcrupulo putat ſibi concedi poſſe, ultro & ſine licentia, vel Summi Pontificis, vel concilii illa ſibi vendicet: quod an futurum ſit ex uſu Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & Reipublicæ Chriſtianæ, id nos Paternita-

ts

ti veſtræ Reverendiſſimæ expendendum relinquimus, &c. Datum in Civitate noſtra Vienna die ultima Julii anno Domini MDLXIII. Regnorum noſtrorum Romani 33. aliorum vero XXXVII.

CXL. Illuſus erat Ferdinandus Cæſar politicorum quorumdam præſtigiis, quæ etiam antea Carolo V. offuſæ fuerant, fingentium, ac ſuadentium, Catholicæ religionis reliquias in Germania conſervandas, ſi calicis uſus permitteretur laicis, & cælibatus, ac jejunii quadrageſimalis acerbitas tolleretur, cum tot populi jejuniorum odio, & cupidine calicis, tanta Sacerdotum, & Monachorum turba conjugalium delitiarum furiali amore percita ad lutheranam hæreſim defeciſſent; at pietas Chriſtiana, injecto, non laxato cupiditatibus fræno, continetur, nullaque re citius extinguenda erat Catholica religio, quam petitis iis permiſſis, cum indigna cogitatio populos ſubitura foret, Lutheranos veritatem ac ſapientiæ apicem attigiſſe, conſtaretque eos, qui calicis cupidine ſtulta defecerant a fide Catholica, Euchariſtia ſe privaſſe, dum vel ab iis, qui Sacerdotio non erant initiati, eam acceptare, vel Chriſti in ea præſentiam negarent: nec leges ab Eccleſia Chriſti ſponſa, ejuſque ſpiritu, & inſtinctu tot ſæculis obſervatæ ſanctiſſime ob inanium hominum umbratilem opinionem convellendæ erant; quare Ferdinandi preces circa cœlibatum, & jejunia non auditæ, circa calicis vero uſum a Pio IV. admiſſas viſuri ſumus, a Pio vero V. indulgentiam illam, ut exitialem, experientia ipſa comprobatam, reſciſſam, ſuo loco dicetur.

CXLI. Quod porro in Cæſareis literis ſcriptum eſt eſſe a Philippo Hiſpaniæ Rege dilationem concilio quæſitam, dederat ſuſpicandi occaſionem Claudius Comes e Luna Hiſpanus Orator, qui concilii turbas non parum auxit, cum muneris limites egreſſus plura ad eum non ſpectantia moliretur; nam cum ipſo concilii exordio data eſſet Proteſtantibus ſumma libertas publica ſingrapha communita, ut accederent ad concilium, iique in pervicacia obduruiſſent, nec accedere ad concilium dignati eſſent, quod in eo dominari non poſſent, Comes e Luna litem movit de iis accerſendis ad concilium, & colloquiis cum iis agitandis, quæ concilium in longiora tempora abſque aliqua utilitatis ſpe erant prorogatura: quo audito Ludovicus Avila Philippi Regis Hiſpaniarum apud Pontificem Orator eum monuit, ne fructum, qui e concilio decerpendus ſperabatur, corrumperet, nec proponeret aliqua, quæ prolixas dilationes, & moras traherent, inde enim tot horrentes ſpinas progerminaturas, quæ flaveſcentem jam ſegetem eſſent præfocaturæ. Hæc eſſe Regis Catholici ſanctiſſima mandata, atque imperia, ne ejus Oratores ullis actionibus, atque congreſſibus cum Hæreticis ſe implicent: jam ſatis ſuperque exploratum, nullum cum Hæreticis mille dolis inſtructis, pertinaciſſimiſque, colloquium e ſententia ſucceſſurum, ne ergo nectere concilio moras affectet, Regem enim Hiſpaniarum, ut nolit concilii actiones præcipiti impetu confici, ita nec differri. Ad infringenda hæc Comitis molimina Pontifex Alexandro Cribellio Apoſt. in aula Philippi Regis Internuntio mandavit, ut apud eum querelas de Claudio deferret, qui ſine mandato Regio inſtabat Tridenti, ut iterum Proteſtantes ad conc. vocarentur, ex quo res concilii in longos flexus, temporumque intervalla protraherentur, quod cum Alexander Internuntius præſtitiſſet, reſpondit Philippus nulla hæc abs ſe de Proteſtantibus urgendis data juſſa. Potius nitide dixiſſe, hæc ad ſe non ſpectare, ſed ad Ferdinandum Cæſarem. Querenti etiam, quod idem Comes Congregationes nationales moliretur, ſubjecit Rex, nolle ſe quidquam innovari. Inſuper cum expoſitum eſſet Regi, adduci a Comite e Luna propoſitiones de electione Pontificum a communi ordine, ac more abhorrentes, necnon motam ab eo controverſiam, qua jure a Pontifice Sacerdotia conferantur, ſubdidit Rex, ſe nunquam talia cogitaſſe, de quibus ſingulis extant Cribellii Internuntii ad Pontificem literæ; quæ etiam firmiores redditæ ſunt teſtimonio Pauli Odeſcalchi extraordinarii Apoſtolicæ Sedis Internuntii ab ipſo Pontifice in Hiſpaniam directi; Pontifex ergo, ut Comitem ad officium revocaret, ſubjectam epiſtolam tranſmiſit.

Comes e Luna Concilium turbat.

Ext. ejus lit. in mſ. Arc. Vat. ſig. num. 3216. poſt ep. 35. 58. Julii 1563.

Ext. ibid. ep. 16.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3217. ep. 150.

Pius IV. lit. mſ. Arch. Vat. to. 1. ep. 90.

Dilecto Filio Nobili Viro Claudio Comiti e Luna.

Dilecte fili nobilis Vir ſalutem, &c. CXLII.
Nemini omnino concedimus, ut is majore ſtudio, quam nos, aut cupierit, aut operam dederit, ut concilium ea via progrediatur, qua ad propoſitum, & optatum finem perveniat, nempe divini honoris, & communis utilitatis Eccleſiæ: quæ quidem in eo poſita ſunt, ſi & catholicorum dogmatum veritas, confutatis hæreſibus, ſtabiliatur, & ea, quæ in moribus corrigenda ſunt, recte, & ut convenit, emendentur. Ad has autem res perficiendas, cum maxime eſſe neceſſarium conſtet, conſenſionem, atque concordiam Sacræ Synodi,

di, dolendum eſt, factum eſſe paucorum culpa, ut tamdiu prælati inter ſe diſſenſerint tanto Eccleſiæ detrimento, & tam gravi offenſione bonorum omnium. Hanc autem piam mentem, & voluntatem noſtram, quod ad reformationem morum attinet, omnibus adeo notam eſſe ſcimus, ut quiſquis eam parum ſibi perſpectam eſſe oſtendat, is non graviorem nobis, quam ſibi, & judicio ſuo injuriam faciat; quapropter non eſt, quod nos ad ipſam reformationem faciendam adhorteris, cujus ſummo ſtudio, & cupiditate tenemur. In eo potius nos adjuvare debes, ut reperiatur ratio, qua ipſa reformatio quamprimum perfici poſſit, cum tanta ſint, & tam manifeſta pericula, in quibus, ut ipſe quoque ſcribis, Chriſtiana Reſpublica verſatur, ut non remedio ſolum, ſed etiam celeritate opus ſit.

Quid autem aliud eſt novas quotidie res proponere, quibus concilium protrahatur, quam effectum ipſius reformationis impedire? Qui hoc agit, certe is nobis videtur, reformationem fieri nolle. Non ſolum autem non conſulitur communi utilitati, ſed ne sereniſſimi quidem Regis tui cujus aliam mentem eſſe ſcimus.

Itaque facere non poſſumus, quin doleamus cogitationem iſtam tibi pravo quorumdam conſilio injectam eſſe: qua quidem, ut deſiſtas, & cum Sacræ Synodi prælatis de eo conſentias, quod populo Chriſtiano magis expedire putatur, te in Domino adhortamur: quod niſi feceris, id quod abſit malorum omnium, quæ tam neceſſarii remedii tarditas Chriſtianæ Reipublicæ invectura eſt { ea autem pene innumerabilia ſunt] in te merito poterit culpa conferri. Cum Galliæ Epiſcopi concilium quam celerrime peragi cupiant, quippe quorum domeſtica mala hoc potiſſimum remedio indigent, & quorum cauſa ipſum Concilium maxime congregatum fuit. Cum chariſſimus in Chriſto filius Romanorum Imperator electus, & cæteri Chriſtiani principes idem optent, propterea quod intelligant, quantopere neceſſarium ſit curare, ne pernicioſa hæreſum ſemina, per omnes fere Chriſtiani nominis provincias diffuſa altius radices agant, vide ne maximam infamiam ſubeas, ſi exiſtimatum hoc de te fuerit, diſplicere tibi eas Chriſtianæ Reipublicæ partes, quæ hoc morbo laborant ſanari; cum præſertim Galli teſtificati fuerint, actum eſſe de populis ſuis, niſi remedium celeriter adhibeatur. De invitandis ad Concilium de integro Principibus, & Civitatibus Imperii, quod nos hortaris, non videmus, id fructum aliquem afferre poſſe; cum nos fruſtra eos jam per literas, & nuntios invitaverimus; & quidem contra voluntatem Regis Catholici. Quo officio non contenti poſtea etiam per nuntium noſtrum, & poſtremo per Venerabilem fratrem noſtrum Joannem Epiſcopum Præneſtinum Cardinalem Moronum Legatum de ea re cum ipſo Imperatore egimus, ſicut expedire cenſuimus &c. Datum Romæ die IV. Aug. MDLXIII. Anno IV.

CCXLIII. Veneti Oratores Græcos invitari poſcunt. Eodem Auguſti menſe Veneti oratores porrecto libello ſupplici poſtulaverunt, ut & ipſi Græci ad concilium evocarentur, ſed nec cum ipſis officium hoc chriſtianæ charitatis prætermiſſum, Archiepiſcopus Pragenſis oſtendit, exhibitæque ſunt a Patribus literæ, quibus Orientales pene omnes ad Synodum vocabantur: nec Cardinalem Vvarmienſem latebat, ipſum Moſcoviæ Ducem fuiſſe invitatum, idemque pariter de Patriarchis Conſtantinopolitano, & Alexandrino, de Armenis, & Æthiopibus palam apud omnes factum eſſe liquebat.

CCXLIV. Belgæ ad Concilium veniunt. Jamque fruſtra cunctis hiſce ad concilium vocatis, antequam idem dilaberetur menſis, acceſſere ad Synodum Belgæ ternis miſſis ſpectabilibus Epiſcopis, totidemque Theologis doctrinæ fama florentiſſimis. Fuere inter Præſules Franciſcus Riccardottus Atrebatenſis, Antonius Havezzus ex Ord. Prædicatorum Namurcenſis, & Martinus Rythonius Yprenſis Antiſtites. Ex Theologis autem fuere Michael Bajus, de quo jam ſatis alibi ſuperius diximus, Joannes Haſſel, & Cornelius Janſenius, cujus laus, multis ſacræ ſcripturæ libris explanandis, ac præſertim in Evangelicis commentariis ſumma eſt, qui Gandavenſis poſtea fuit Epiſcopus. Hos omnes Philippus Hiſpaniarum Rex ad concilium immiſerat, ſuiſque literis ad Patres in Synodo congregatos directis Margharita Auſtriaca, quæ per id tempus Belgium fratris nomine moderabatur, illos abeuntes eſt proſecuta.

Illuſtriſſ. ac Reverendiſſ. Dominis S. R. E. Cardinalibus S. D. N. Pii Papæ IV. Legatis Sacroſanctæ œcumenicæ Tridentinæ Synodo Præſidentibus, cæteriſque Patribus in eadem congregatis Dominis noſtris glorioſis.

Illuſtriſſimi, ac Reverendiſſimi Legati, Præſides, ac Patres plurimum obſervandi. Cum intellexerimus ad Sacrum concilium œcumenicum a Sanctiſſimo Pontifice Pio IV. Domino noſtro obſervandiſſimo Tridenti indictum, undique Eccleſiarum, ac variarum provinciarum præſules jam pridem convenisse, qui hoc tempore, tam perturbato, fluctuanti, labentique Religioni Chriſtianæ, ac Catholicæ fidei ſuis conſiliis o- Margharita Auſtriaca ſcribit Concilio.

pem ferant, noſtro quoque muneri in excitando Epiſcoporum hujus inferioris Germaniæ noſtro Regiminis a Catholico Hiſpaniarum Rege commiſſo officio deeſſe tamdiu noluiſſemus, libenterque mature providiſſemus, ut ex hac Regione ii, qui ibidem comparere tenentur, tempeſtive adfuiſſent, niſi quoſdam ex iis ætas, ac valetudo adverſa excuſaſſet, nonnullis vero aliunde impedimenta fuiſſent objecta partim ob periculum, quod gregi ſuo ab ſectariis imminere conſpiciebant; cum enim vicina his ditionibus Regna graviſſimos motus ob Religionem ſuſtinerent, eorumque authores omnes ſecum in eandem ruinam trahere molirentur, non parum, quoque nos ipſæ ſollicitæ fuimus, quomodo, vel hoc periculum illis ab Eccleſiis ſuis longius recedentibus devitari, vel rurſus, ſi debita obedientia œcumenicæ Synodo hac ex parte non exhiberetur, veſtræ expectationi ſatisfieri poſſit. Viſum tamen tandem nobis fuit, aliquos hujus Provinciæ Epiſcopos ad id cum primis idoneos deligere, qui iſtuc ſe conferrent, ſuoque, & aliorum hujus provinciæ præſulum nomine Sacroſancto concilio aſſiſterent. Et cum inter cæteras præclaras animi dotes cum primis excellentes Sac. Theologiæ Doctores exiſtant, eis adjungere duximus tres alios ejuſdem ſacræ paginæ profeſſores ex univerſitate Lovanienſi, quo, quod Epiſcoporum numero deeſſet, Theologorum opera, ſi quis eorum uſus Paternitatibus Veſtris forſitan in diſcutiendis controverſis dogmatibus incideret, ſuppleri poſſet. Sunt autem Franciſcus Epiſcopus Atrebatenſis, Martinus Epiſcopus Yprenſis, Antonius Epiſcopus Namurcenſis, Cornelius Janſenius decanus Eccleſiæ Collegiatæ S. Jacobi Lovanienſis, Michael le Bay, & Joannes Haſſel a Lovanio viri non minus ob vitæ integritatem, quam doctrinam venerandi, quos Illuſtriſſimæ, ac Reverendiſſimæ Paternitates Veſtræ dignabuntur, tam ob eorum meritum, quam in Regiæ Catholicæ Majeſtatis, ac noſtram gratiam benigne ſuſcipere, & veſtro favore complecti, orantes Omnipotentem Deum, ut illis gratiam ſuam largiatur, quo veſtræ expectationi ſatisfaciant, eaque in communi conſulant, quæ nominis ſui honorem augere, Sacroſanctam Fidem conſtabilire, & Populum Chriſtianum, ac Eccleſiam Catholicam ab inteſtinis diſſidiis ad concordiam reducere queant, ad quod uti non dubitamus omnium vota tendere, ita idem Deus propitius ea favore ſuo proſequi, atque adjuvare, veſtraſque Illuſtriſſimas, ac Reverendiſſimas Paternitates incolumes conſervare, & Sanctæ huic Synodo glorioſum finem imponere dignetur, ſuppliciter ejus clementiam, ac miſericordiam deprecamur. Datum Bruxellæ XII. Maii Anni Dom. MDLXIII.

Eiſdem Illuſtriſſimis, ac Reverendiſſimis Patribus deditiſſima Margharita Dei gratia Parmæ & Placentiæ Duciſſa, pro Catholica Majeſtate inferioris Germaniæ Regens & Gubernatrix Generalis.

His a Patribus acceptis paratum eſt reſponſum, ac XXIII. Auguſti habita eſt Generalis Congregatio, in qua approbata eſt formula literarum ad Margharitam Auſtriacam Belgii moderatricem redditarum ſubjectis concepta verbis. CXLV.

Illuſtriſſimæ, & Excellentiſſimæ Dominæ Margaritæ, pro Catholica Majeſtate inferiorem Germaniam Regenti, & Gubernatrici Generali.

Illuſtriſſima, & Excellentiſſima Domina. Perquam grata nobis, & huic Sanctæ Synodo pietatis, & veræ Religionis Excellentiæ Veſtræ illa teſtificatio fuit, quam in literis ejus menſe Majo ad nos datis animadvertimus. Gratus etiam trium Epiſcoporum, totidemque Lovanienſium Theologorum ad nos adventus, eoque gratior, quod gravi ipſius de omnium vitæ integritate, atque doctrina teſtimonio, aliiſque præterea nominibus commendati illi venerunt, quamobrem eos libenter vidimus, libentius etiam propter cognitam jam nobis inſignem eruditionem, ac pietatem eorum conſilio in communi cauſa & uſimur, & utemur. Cæterum quam attulit excuſationem, cur & hos tamdiu mittere diſtuleris, & alios ſimul e Provincia iſta non movendos cenſueris, eam ut juſtam admittimus & probamus, præſertim ex eo, quod nobis quoque ignotum non ſit, quanta gregibus Chriſti, abſentibus Paſtoribus, hodie ubique pericula immineant, a quibus quidem tutiores eſſe in poſterum valeant, dum nos hic juvante Domino ſedulo laboramus, interim eſt, ut in viſceribus Chriſti Excellentiam Veſtram hortemur, ut a ſolito ſuo more, inſtitutoque non diſcedens, Hæreticam labem a Regionum iſtarum finibus aſſidue arcere non intermittat. Hoc nihil neque Deo acceptius, neque Regiæ Catholicæ Majeſtati, ſibique glorioſius, neque denique Provinciæ iſti ſalutarius, ac nobis, univerſæque Synodo gratius facere poterit. Dat. Tridenti XXIII. Auguſti MDLXIII.

To. 10. de Conc. mſ. Arc. Vat. ſig. num. 3197. p. 49. Ext. in act. Conc. Trid. ſcriptis per Aſtulph. Serv. MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 2109. p. 139.

CXLVI. Actum hoc tempore de Hiſpanæ Inquiſitionis Tribunali Mediolani conſtituendo; verum licet præſules Itali elidi omnem hæreſeos conatum percuperent, vim tamen Hiſpanam ſuſpectam habuere, ac quamvis adminiſtri Hiſpani dicerent, ea Tribunalia pontificio Tribunali obnoxia fore, tamen communis fuit ſen-

Carol. Vicecom. in lit. ad Card. Borrom. Card. Leg. ep. 415. ad Car. Bor. 9. Sept. 1563.

ten-

tentia Hiſpanam inquiſitionem pontificiis imperiis parum obſequi, Cardinaleſque Legati de his a Cardinale Borromæo reſponſum accepere, cenſuram fidei conſtituendam Mediolani ſecundum jus commune, ne damno ordinarii antiſtitis vertatur, nec ab Hiſpanæ, ſed pontificiæ inquiſitionis tribunali; ex quo Præſules Itali magno mœrore ſoluti preces addidere, ne Hiſpani adminiſtri illi immiſcerentur, adeo illi ſeveritatem Hiſpanam, ſuæque authoritatis everſionem verebantur: de quibus Legati nona Septembris ſcripſere; qua etiam die ſignificarunt, authoritatem pontificio diplomate collatam de abſolvendis, ac reconciliandis Eccleſiæ Hæreticis Polonis, atque aliis Septentrionalibus, terminis anguſtioribus circumſcriptam eſſe, cum nonnulli ex Valle Tellina, atque Italia Tridentum accederent, ut contractis hæreſeos vinculis ſolverentur.

CXLVII. Exceptus eſt ſeptima Septembris in Congregatione Generali Orator Joannis Valletæ Principis Rhodiæ militiæ, cujus literæ ſubjectis conceptæ verbis perlectæ ſunt.

Reverendiſſimis, ac Illuſtriſſimis Dominis Patribuſque ampliſſimis Legatis, & Præſidentibus, Cardinalibus, & Dominis Archiepiſcopis, Epiſcopis, cæteriſque in ſacroſancta Synodo Tridentina congregatis.

MS. Arc. Vat. ſig. n.3252. p.225. Acta Conc. Scripi. per Aſtulph. Servant. MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1109. p. 176. Ext. lib. p.146.

Orator Equitum S. Joannis Hieroſolymitani ad Concilium accedit.

Quod noſtræ Reipublicæ maxime neceſſarium, ac ordini, cœtuique noſtro ſemper optatiſſimum fuit, ut hiſce temporibus adeo turbulentis, & calamitoſis opportunum aliquod inveniretur remedium, quo tam frequens, dirum, & lethale malum, cui tot paſſim animæ obnoxiæ exiſtunt, ſedari penitus, ac tolli poſſit, id quoque, poſtquam vobis ampliſſimi Patres ob eam cauſam nuper Tridenti congregatis cum incredibili omnium noſtrum lætitia acciddiſſe reſcivimus, ſupplicationibus ſtatim decretis Deo Optimo Maximo ingentes egimus gratias. Univerſi etenim, cum Sacrum, ac Generale Concilium, non niſi ex optimis, doctiſſimis, piiſſimiſque viris, iiſque longe ſolertiſſimis conficitur, idque Divini ſpiritus virtute, non humano aliquo judicio gubernatur, certa fuimus perſuaſione imbuti, vos quemadmodum ſolus ille Deus ad cauſam ſuam agendam hoc tempore advocavit, ita ſpem, & expectationem tam præclare ornaturos, ut quidquid a vobis conſtitutum emanarit, id non ipſi ſolum Deo gratiſſimum, ſed Reipublicæ Chriſtianæ utiliſſimum, vobis vero, ac dignitati veſtræ per omnem annorum memoriam glorioſiſſimum fore. Itaque Illuſtriſſimi, ac Reverendiſſimi Patres, etſi cum de veſtro frequenti commeatu multorum literis ad nos allatum eſſet in re bellica adminiſtranda, cui die, noctuque incumbimus, occupatiſſimi eſſemus, nullius tamen rei curam potiorem habuimus hac inſtituta legatione, quamprimum ſignificandi, & de hac celeberrima Synodo, quantopere lætemur, & quam prompta pietate, ac ſingulari ſtudio rei Chriſtianæ opitulandæ, cum manu, tum etiam conſilio parati ſimus. Quamobrem noſtros Oratores, & Legatos publico omnium decreto ad vos miſimus, huic maximo, celeberrimoque conſilio interventuros, quos ut in hac parte vobis non inutiles fore ſperamus, ita vos illis viciſſim, cum de Sanctiſſimis noſtri ordinis negotiis ad vos retulerint, benignos, atque propitios eſſe futuros confidimus; nam ſi quando alias, nunc certe Sacroſancti Proceres, ope ac patrocinio veſtro indigemus, qui ad Europam contra barbaros defendendam, dum noſtra ad ipſum uſque ſanguinem univerſa effundimus, debitis, juſtiſque ſubſidiis per ſummam vim, atque injuriam aſſidue ſpoliamur. Verum quoniam de hiſce rebus, Oratoribus ipſis, ut coram tractarent, negotium dedimus, quibus in omnibus fidem adhibere dignabimini, his literis finem imponimus, Deum Optimum Maximum prius obteſtantes, ut quæcumque per vos agenda erunt, ea vobis, & Chriſtianæ Reipublicæ proſpere eveniant. Datum Melitæ XVIII. Kal. Decemb. MDLXIII.

Magiſter hoſpitalis Jeruſalem, & concilium Frater Mego Locumtenens Vicecancellar: Subditur in eodem MS. mandatum Principis Melitenſium Equitum, quod ab his verbis ducit exordium Frater Joannes Valleta Dei gratia Sacræ domus Hoſpitalis S. Joannis Hieroſolymitani Magiſter humilis, pauperumque Jeſu Chriſti cuſtos, & nos conventus ejuſdem. Univerſis, &c. Decretus vero eſt iis literis Orator, Fr. Martinus Royas de Porta Bruna Vicecancellarius, ut concilio Tridentino intereſſet, ejuſque ſanctiones ad fidei, Chriſtianæque Reipublicæ utilitatem promoveret. Conſignatæ vero ſunt eæ literæ hac temporis nota. *Dat. Melitæ in conventu noſtro die XXI. Menſis Julii MDLXIII.* CXLVIII.

Porrectis iis literis Orator gravi oratione tarditatem adventus ad Synodum excuſavit, atque equeſtris ejus ordinis indeſeſſos labores pro tuenda re Chriſtiana commendavit, cui nona Septembris hoc reſponſum a Synodo redditum eſt. CXLIX.

Illuſtris, ac Reverende Orator. Quod Illuſtriſſimus, & Reverendiſſimus magnus veſtri ordinis Magiſter ad hoc Sacrum Ge- ne-

nerale concilium, ut optabat, ipſe non venerit, tuque munus iſtud tuum non citius obieris, Sancta Synodus excuſationem, quam attuliſti, ut juſtam accipit; nam cum non ignoret eximium veſtrum erga Sanctam Apoſtolicam Eccleſiam ſtudium, cujus in magnis Chriſtianæ Reipublicæ periculis contra immaniſſimos noſtri nominis hoſtes teſtimonia extant quampluríma, non dubitat, niſi pyratæ iter impediviſſent, quin multo antea ſacer, ſtrenuuſque ille veſter ordo fuiſſet declaraturus, quantum hunc ſacroſanctum conventum probet, atque ejus progreſſus ex animo, ut Chriſtianos decet, exoptet. Nunc te nobiliſſimi ordinis Oratorem, & Eccleſiæ dilectum filium, quando militum Chriſti, & acerrimorum veræ Religionis Propugnatorum piam, & Chriſtianam voluntatem teſtaris, hæc Sancta Synodus excipit, atque de luculenta illa, quæ modo a te habita eſt, oratione totius illius ordinis pietatem erga Deum, univerſamque Chriſtianam Rempublicam agnoſcit, vehementerque diligit. Quæ vero de commendis, & privilegiis veſtris conſervandis diligenter petiiſti, in his Sancta Synodus habebit, quatenus licebit propter charitatem, qua magnum Magiſtrum Sacræ iſtius Religionis atque illum ordinem amplectitur, rationem dignitatis & commodorum veſtrorum.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3252. p. 228.

CL.

Card. Legati ep. 411. ad Car. Borr. & 420. 15. Septemb. 1563.

De Matrimonio clandeſtino maxima concertatio.

Hoc dato reſponſo inſtitutum eſt tertium examen canonum ſpectantium ad Sacramentum Matrimonii, de quibus ſuam ſententiam depromſere duo Cardinales, tres Patriarchæ, & tres Archiepiſcopi. Exercuit diu Patres controverſia de clandeſtino Matrimonio, quod pars major reſcindi volebat; pars altera uſque ad ſexaginta negabat jure reſcindi poſſe, utrique autem ſcripſere graviſſimis hinc inde allatis argumentis.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3216. ep. 6.

Pontifex vero a Legatis conſultus XV. Octobris in hæc verba reſpondit. *Controverſiam de clandeſtinis, cum inquiſitoribus, & Theologis excuſſimus, & concluſum eſt, quod poſſimus, & debeamus ea reſcindere, maxime reſpectu habito minoris ætatis, quæ nondum XXV. annum exceſſit, quodque decretum in aliqua parte temperari poſſit.* Agerent itaque Legati cum Madrutio Cardinale, & aliis, ut pacato ſint animo in ea controverſia, vel eam ad Sedem Apoſtolicam referant, ſatius tamen futurum, ut ipſi eam dirimant.

CLI.

Inter alia Patrum decreta de aſſerenda Sacramenti Matrimonii dignitate, illud contra novatores omnia prophanantes ſanxerant, diſgregato ob adulterium conjugio innocentem ad alias nuptias tranſvolare non poſſe, cui decreto Veneti Oratores interceſſere porrecto XI. Auguſti ſubjecto libello ſupplici, quod in Græcorum inſulis, quarum ipſi tenebant imperium, contrarius mos inoleviſſet, eorumdemque Græcorum habendam rationem flagitarunt.

Petitio Oratorum Sereniſſimi Dominii Venetiarum, &c. Lecta in Generali Congregatione die XI. Auguſti MDLXIII.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. 3197. p. 173.

Oratores Veneti poſtulant ut quidam abuſus in matrimonio Græcorum permittetentur.

Neminem dubitare poſſe arbitramur, Illuſtriſſimi Præſidentes, & Patres Sanctiſſimi, Sereniſſimam Rempublicam noſtram ſemper addictiſſimam fuiſſe Sacroſanctæ Apoſtolicæ Sedi, & illius authoritate congregatis œcumenicis Synodis: quin, & toto pectore amplexatam eſſe, ac omni devotione proſequutam, quæ inde emanarunt decreta, canones, & ſanctiones, utque ſemper promoveant Dei gloriam animarum ſalutem, ac chriſtiani populi tranquillitatem, & pacem. Verum cum aliqua ſint in ſeptimo canone de matrimonio, qui circumfertur, quæ niſi aliquo moderentur pacto, poſſent non modicum ſcandalum in Eccleſia Orientali, & præcipue noſtris in regnis, & Inſulis Cretæ, Cypri, Corcyræ, Zacinthi, Cephaloniæ, & aliarum plurium excitare, non ſolum in præjudicium tranquillitatis publicæ, ſed & catholicæ eccleſiæ, viſum eſt nobis paucis attingere, noſtrumque juſtiſſimum deſiderium explicare.

Notum eſt Græcorum Eccleſiam, etſi aliqua eu parte a Romana diſſentiat, non tamen adeo deploratam eſſe, ut non poſſimus de illa nobis melius polliceri, præſertim, cum in locis prædictis, aliiſque ditioni noſtræ ſubjectis, licet ſuo ritu vivant, obediunt tamen Præſulibus Eccleſiaſticis a Sede Apoſtolica aſſumptis: quare non patitur ratio, nec foret noſtri muneris ſi pateremur illos tali anathemate gravari & inde occaſionem accipere, ut tumultuari poſſeat, ac penitus ab ipſa Sede Apoſtolica deſciſcere. Exploratum quidem eſt, conſueviſſe Græcos fornicariam uxorem dimittere, & aliam ducere, ſequendo, ut dicunt, antiquiſſimum ritum ſuorum Patrum, nec in aliquo œcumenico concilio fuerunt ob hoc condemnati, aut aliquo anathemate perculſi, quamvis ritus ipſe fuiſſet Romanæ, & catholicæ Eccleſiæ ſemper notiſſimus. Quare noſtrarum partium eſſe cognoſcimus petere, & inſtare omni, & meliori modo, quo poſſumus, a vobis, Sanctiſſimi Patres, ut verba illius canonis ita moderentur, ut Græcis præſertim ſub anathemate non fiat præjudicium, quod & fieri poſſe non dubitamus, non ſolum ſine jactura catholicæ Eccleſiæ, ſed & forſan cum plurimorum Doctorum veneratione. Poſſet itaque noſtro judicio fieri,

ne

ut Sancta Synodus haberet intentum, & Sereniſſimo Dominio noſtro eſſet ſatisfactum, reformando canonem in hunc, qui ſequitur, modum.

Si quis dixerit Sacroſanctam Romanam Catholicam', & Apoſtolicam Eccleſiam, quæ eſt aliorum omnium magiſtra, erraſſe, vel errare, quando propter adulterium alterius conjugum docuit, & docet, Matrimonium non poſſe diſſolvi, & utrumque conjugum, vel ſaltem innocentem, qui cauſam adulterio non dederit, non debere altero conjuge vivente aliud matrimonium contrahere, & mœchari eum, qui dimiſſa adultera aliam duxerit, & eam, quæ dimiſſo adultero alteri nupſerit, anathema ſit.

Quamobrem rogamus vos Sanctiſſimi Patres, ut dignentur ampliſſimæ Dominationes Veſtræ, vel eo modo, quo diximus, vel meliori, prout videbitur prudentiſſimo judicio ſuo hac in re morem gerere Sereniſſimæ Reipublicæ noſtræ, quæ ſemper obſequentiſſima extitit, & in poſterum extiſtet Sacroſanctæ Apoſtolicæ Sedi.

CLII. Non admiſſa ſunt Venetorum poſtulata, [1] nec enim doctrina Chriſti fucis obſcuranda erat; atque ob ſalutem animarum perſpicuis verbis promulgatum eſt in canone juxta Evangelicam, & Apoſtolicam doctrinam, innocentem conjugem ob alterius adulterium non poſſe novas nuptias contrahere, atque anathema contrarium dicturo intentatum, ut in ſeſſ. XXIV. viſuri ſumus.

CLIII. *Ext. in act. Conc. Trid. per Aſtulp. Serv. mſ. Fr. Car. Bar. ſig. n.1109. p. 142.*

XI. Septembris coacta eſt generalis Synodus, in qua diſcuſſa ſunt viginti ſupra unum capita de reformatione, de quibus Cardinalis Moronus Præſes concilii, ita præfatus eſt. *Cum jam expedita ſit materia Sacramentorum agendum eſt nunc de reformatione, quæ etſi quamplurimis diſpliceat, cum ea univerſalis ſit, & omnes tangat, tamen quacumque ratione non obſtante de ea omnino tractandum eſt, nihil enim, quod magis a Chriſtianis omnibus expectetur, & ſummis votis deſideretur, nihilque magis præſentes Eccleſiæ calamitates expoſtulant, quare potiſſimum hac de cauſa Patres ex tam longinquis partibus in hunc locum evocati ſunt: excuſavitque, quare non propoſita fuerit ea reformatio, quæ tangit impedimenta, quæ proveniunt a Principibus Secularibus, cum eiſdem impedimentis Epiſcoporum reſidentia perturbatur. Non poſſe ſimul omnia uno, & eodem tempore fieri, verum tam ipſe, quam ejus cæteri ejus collegæ promittunt eam infra triduum Patribus exhibere, ut una cum aliis in ſequenti ſeſſione decernatur. Nec Patres vereri debent, ut aliqui vereri videntur, ſuſpenſionem concilii, admonuitque eos, ut ad propoſita tantum reſpondere vellent, & ſtatim dixerunt Lotharingius, & Madrutius Cardinales.*

CLIV. *Legati Car. in lit. ad Car. Bor. 12. Sept. ep.419.*

In hac ſancienda diſciplinæ Chriſtianæ emendationis norma caput omnium difficillimum tangebat Principes, quod cum antea ad Cæſarem tranſmiſſum eſſet, atque ab aliis articulis ſegregatum, præfixo Cæſari decem dierum termino, quo labente ſententiam ſuam depromeret, ea res ingrata adeo accidit Præſulibus, ut centum ex ipſis, atque amplius ſeorſim congregati inter ſe convenerint, ſuffragia circa reformationem non laturi, niſi capitulum ad Principes ſpectans priſtino loco reſtitueretur, de quibus Cardinalis Borromæus XII. Septembris a Cardinalibus Legatis certior redditus eſt. *Ep.422.* Interea Cæſar queſtus eſt anguſtius temporis ſpatium ſibi conſtitutum, ut caput reformationis Principum conſideraret; rem eſſe graviſſimi momenti, quæ Reges, ac Principes tangeret, decem tantum dies connumeratis iis, qui a curſoribus eundo, redeundoque conſumpti erant præſtitutos, popoſcitque, ut laxius ad rem perpendendam tempus ſibi daretur, cum nollet promittere, quæ præſtare non poſſet, ne-ve inde mala naſcerentur, unde bona

Principes ſuam protrahunt reformationem.

NOTÆ [1] FAllitur profecto Annaliſta ſcribens Venetorum poſtulata a patribus neglecta nec penitus admiſſa fuiſſe. Scriptores enim hiſtoriæ concilii Tridentini Pallavicinus & Soavius affirmant patres illos decretum de divortio ita primum dictaſſe, ut anathemate damnarent illos qui per divortium matrimonii vinculum ſolvi docerent. Reclamantibus ad hæc Venetis obſequendum patres rati, ita reformandum decretum illud cenſuerunt, ut anathema iis tantummodo diceretur, qui erroris inſimularent eccleſiam docentem *matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi . . . & innocentem qui cauſam adulterio non dedit, non poſſe altera conjuge vivente aliud matrimonium contrahere &c.* Hæc canonis reformatio argumento eſſe poteſt Tridentioos patres nihil ea de re ut fide certum definiendum ſibi aſſumpſiſſe: quamquam & id pariter demonſtrarunt ſe quidem totamque eccleſiam in ſententiam Græcis oppoſitam inclinare. Hinc non ignobiles Theologi, quamquam in ea ſunt ſententia ut manere conjugii vinculum etiam poſt divortium teneant; ambigere ſe tamen profitentur utrum Tridentini patres tamquam fidei dogma id definire voluerint. Vide Tournely in tract. de Sacram. Matrim. Hanc etiam ſententiam noſtram confirmat ſolemnis proteſtatio archiepiſcopi Nicoſienſis, qui, cum ſeptimus canon in ſolemni concilii ſeſſione legeretur, hæc palam expoſcit: *Peto* &c. quæ verba in Annalibus hic num. 194. deſcripta ſunt. Mansi

bona ſperabantur, nec deeſſe pro occupandis Patribus gravem aliam rerum molem: ad quæ Legati ſe excuſarunt, rem ſibi integram non eſſe, jam enim Præſulibus triginta ſex reformationis capita, ut excuterentur tradita eſſe, nec id ſponte, ſed coacte egiſſe, cum Præſules fixum, & ratum haberent, ſuffragia non ferre circa reformationem, niſi caput de reformatione ſæcularium contineretur, poſſe vero legi literas Cæſaris coram Patribus, ut ipſi decernant, quid agendum ſit. At Oratores Cæſarei obiecere confecta ea capitula, quæ Principes perſtringerent, inconſultis Principibus, & ita eos non auditos damnari. Quæ omnia XV. Septembris ad Cardinalem Borromæum perſcripta. Ut vero hæ lites circa reformationem Principum magis exaſperatæ ſint a Gallis Oratoribus infra dicetur.

CLV. *Angel. Maſſ. in Act. Conc. Trid. poſt ſeſſ. 7. MS. Arc. Vat. ſig. n.3212. p.195. & tom. 10. de Conc. MS. Arc. Vat. ſig. n.3196. p. 53. Aſtulph. Serv. in act. Conc. Trid.*

Decimaquinta die Septembr. habita eſt congregatio Generalis, in qua implorato de more Spiritus Sancti præſidio Cardinalis Moronus primus Legatus ſeſſionis extrahendæ cauſas expoſuit his verbis.

Nos Legati, quantum in nobis eſt, optamus ſeſſionem fieri die craſtina, ſicuti ſtatutum eſt, verum neceſſitas urget, ut omnino differatur ob multas rationes.

Primo quia Patres ſuper canonibus Sacramenti Matrimonii adhuc concordare non potuerunt, ſed valde inter ſe diſcordant, prout etiam diſcordes ſunt circa canones reformationis abuſuum ſuper ipſo matrimonio.

Prorogatio ſeſſionis octavæ.

Secundo polliciti eramus tractare in hac eadem ſeſſione de reformatione generali, quod quidem, ut apparet, in præſentiarum præſtari non poteſt, quare neceſſarium viſum eſt, imo coacti ſumus apponere vobis dilationem ſeſſionis uſque poſt feſtum D. Martini, quæ dies nobis opportuna viſa eſt, cum præter ea, quæ diximus, multa adhuc præſtanda ſuperſunt ad dogmata pertinentia videlicet de Purgatorio, de Imaginibus, de Votis Monaſticis, de Indulgentiis, & nonnullis aliis, quæ in eadem ſeſſione expediri poterunt.

Dicant igitur Patres ſententias ſuas, quas nos libenter ſequemur.

Illuſtriſſimus D. Cardinalis Lotharingius dixit. Spero ex hac prorogatione maximum commodum futurum, quanto enim magis res reformationis differuntur, eo diligentius ſtabiliuntur, ipſaque reformatio integra fieri poterit, videlicet de omnibus Statibus Eccleſiaſticis excepto Summo Pontifice, tractabiturque ſi quid ad ſæculares attinet.

Collectis ſuffragiis maxima ex parte itum eſt in eam ſententiam ut conſeſſus in diem D. Martino ſacrum differretur.

Habitæ ſunt poſtea plures pro his diſcutiendis Congregationes, quas Aſtulphus Servantius ſuis diebus diſtincta recenſet.

XIX. Septembris MCLXIII. a Joanne Cardinale Morono, & aliis Pontificiis Legatis miſſus eſt Vicecomes Epiſcopus Vintimilienſis ad Pium IV. ut eum de progreſſu concilii certiorem redderent, atque de eo claudendo, definitis omnibus dogmatum controverſiis conſilium expoſcerent, hiſque mandatis Internuntius inſtructus eſt. Exponeret longiores in protrahendo concilio moras, tum publicæ rei, tum Pontificiæ damnum afferre; publicæ quidem rei ob Eccleſiarum ſuis Epiſcopis deſtitutarum damna, tum ob graves ſumptus a Pontifice profundendos, Epiſcopos etiam creſcere audacia, atque in Eccleſiaſticæ rei adminiſtratione plus, quam par ſit, ſibi arrogare, necnon in beneficiis novis efflagitandis a Pontifice importunos ſe præſtare; producto etiam concilio controverſias novas, atque implicitas exoriri poſſe, tum maximorum principum occurrente obitu poſſe diſſolvi Synodum ſine ullo operis fructu, vel cum ſchiſmate, tum quia principibus concilium videatur eſſe inſtar fræni, quo pro eorum voluntate hac, vel illac vertatur Pontifex. Propterea cum longior continuatio trahat periculum, ſignificaront Legati, ſe cum Rege Catholico acturos, ut intelligat, nolle Pontificem præcipiti exitu claudere Synodum, ſed ſinere, ut ſuo ordinario curſu decurrat, utque controverſiæ neceſſariæ congruo modo pertractentur, idque tantum quæri, ut Regii ejus adminiſtri æquo ſint contenti, nec affectent invadere alienum munus, ſuumque prætergredi, ut hactenus moliti ſunt in rebus graviſſimis, veluti in impediendis, vel differendis Patrum conſeſſibus, & præſulibus in ſuas partes pelliciendis, in diſceſſione etiam nationis Hiſpanæ nuper pertentata, in deputatione per nationes præter conſuetum morem promovenda, in Congregationibus privatis in ædibus Legatorum diſturbandis, in cogendis e contra domi ſuæ conventiculis, in pellendo Collegiorum Canonicorum Hiſpaniæ procuratore, læſaque ea re libertate concilii, in minacibus dictis jactatis adverſus Prælatos Regis Hiſpaniæ obnoxios, qui auſi fuerint fari de capitulo principum, in reſponſis expectandis a Regia aula de omnibus quæ Tridenti tractantur, ac denique Regium Oratorem ſe in omnibus conſultis, ſive

CLVI. *Ext. in mſ. Card. Spad. ſig. n.31. pag. 345.*

Legati Carolum Vicecomitem Romam mittunt.

ad

Digitized by Google

ad diſciplinam reſtituendam, ſive dogmata definienda, veluti Epiſcopum intrudere, quod penitus ab Oraroris munere alienum eſt, cujus eſt tuendo ac defendendo Concilio aſſiſtere, ejuſque parere decretis non illud velle regere ac moderari, ac ſi Pontificis Romani Legatum ageret; quæ eo minus decent, quo Pontificii Legati nihil, quod ipſorum munus excedat, ſibi arrogent, & ſincero animo ad aſſerendam concilii libertatem, inſtaurandæ diſciplinæ provehenda capita tendant, ut omnes alii Oratores, Cardinales, ac præſules nitide teſtari poſſunt, atque opera ipſa loquuntur.

Idem Comes e Luna Orator continuum cum Imperatore, ac Rege Romanorum literarum commercium habet, atque apud eum magna pollet authoritate, arcana eſſe ejus negotia, neque hactenus mentem ſuam circa capitulum Principum aperuiſſe, nec circa concilii protractionem, ſive contractionem; id tantum fari, cum Imperatore, ac Rege Hiſpaniæ cupere finem illi imponi, non præcipiti celeritate extingui: quæ verba ambiguum ſenſum patiuntur; diligentiſſimum eſſe in congregationibus, ac Prælatis moras innectere: in ultima ſeſſione viſum diſſidere propter verba *Proponentibus Legatis*, & deputatione per Nationes importune efflagitata, ac videri alicujus Hiſpani Præſulis parum æqui erga Curiam Romanam ſententiæ adhæreſcere.

Addidere Legati poſſe Pontificem ſignificare Catholico Regi, ut ſi ex animo diſciplinam ſacrorum Miniſtrorum in ſuum ſplendorem reſtitutam cupiat, impedimenta progreſſus concilii removeat, alioqui ſi debiius honos Pontificiæ authoritati non deferatur, poſſe Legatos Tridento revocari, conciliumque diſſolvi, idque forte pro juvandn progreſſu utile futurum; quod ſi diſſolvendum foret concilium prius diſciplinam inſtauratam eſſe oportere, ut conſtaret populo Chriſtiano non ad eam defugiendam emendationem diſſolvi concilium, ſed propter injurias illatas a Principibus, qui Pontificis, & concilii tuendæ authoritati deſint, idque tum demum agendum, modo non ſint conjuncti inter ſe omnes Principes, diſſolvendique illius occaſio perſpicua, & ingens urgeret.

CLVII. De fine concilio imponendo ſignificarunt Legati, expetendum illum, tum ob Divinam gloriam, publicæque rei, ac Pontificiæ utilitatem: at quia ſecum invehit Hæreticorum condemnationem, decretorumque in opus provocationem, propterea exiſtimari poſſe, finem non eſſe acceptum Imperatori, quia Cæſarei muneris foret hæc conficere, tum quia peſſimi res eſſet exempli toti imperio chriſtiano, abſoluto concilio, decretorum ejus obſervationem non mandari operi, & quia ex adverſo ad ea exequenda deſint vires, & ægre adverſus vim Proteſtantium tueri ſe poſſit Cæſar, ſi proteſtantes metu belli ab eo inferendi perciti in eum conſurgerenr, tum etiam exiſtimatur, voluntatem & conſilia Regis Romanorum ad hæc non tendere. Præterea Regi Galliæ non acceptus concilii finis videtur tum ob eaſdem cauſas, tum quia impubes eſt, ejuſque Senatores hæreſi contaminari, Regnumque ejus diſſidiis lacerum, atque ab Hæreticis, Helvetiis, Germanis, & Anglis circumfuſum, a quibus illi terror imminet, maxime ob præterita exempla, & exigua auxilia, quæ ſibi a Principibus Catholicis ſuppeditata queritur.

CLVIII. At Regi Hiſpaniæ licet Synodi concluſio utilis videatur, quia tum in Hiſpania, tum in Italia ejus ſubditi parent Eccleſiæ, tamen noxam poteſt accipere ex fœderibus armorum ineundis ab Hæreticis, tum ob diſcrimina Belgio ab iis impendentia, tum ne varia ejus conſilia contrahendarum affinitatum, aliorumque compendiorum diſturbentur, tum quia a bellis abhorret, & quietis appetens eſt, exhauſtoque ærario multum es alienum contraxit, cujus rei ſigna plura extant, quæ ab Internuntiis Crivello in Hiſpania, Delphino in Germania confirmantur, quorum poſtremus ſignificat Comitem e Luna urgere ſumma contentione apud Imperatorem, ut concilium extrahatur; atque conſtare ex aliis, Imperatorem, & Catholicum Regem conveniſſe in ipſo Concilii exordio, ut protrahendum curarent: itaque videri agendum cum Rege Catholico, ut memor honoris, ac ſalutis animæ progreſſum concilii non retardet; ac forte, quia propriis commodis in hac re ducitur, pertentari poſſet, ſi velit, appetenie vere per Italiam in Belgium ſe conferre, ſimulque cum ipſius Beatitudine inire colloquium, atque augendi religionis ſplendoris ergo concilio claudendo intereſſe, aut ſi velit extrahi alicujus ſui negotii perducendi cauſa, veluti matrimonii cum Regina Scotiæ, eaque de cauſa Concilii præſidio, atque authoritate opus habeat adverſus Reginam Angliæ, poſſet ſua Sanctitas in ea re ipſi obſecundare, modo concilium eo tempore clauderetur ac Rex Catholicus ſponderet, ſe alios principes ad eam ſententiam adducturum.

CLIX. Quod ad ſuſpenſionem Concilii attinet,

Digitized by Google

net, videntur ea ratione multa incommoda, ac pericula declinari, quæ continuatio, vel diſſolutio afferre poſſunt, nec ſecum invehit decretorum executionem, ac bellorum pericula, quæ finis intentat ac videtur felicius ea ſucceſſura, verum concluſionem concilii piorum votis magis anteferri, ac ſi ſuſpenſio provehenda ſit, eam efflagitari a Galliæ Rege, qui ad eam Regem Catholicum, & Imperatorem permovere poſſit. Videtur enim nobis Imperator illi facile aſſenſurus, cum in medio Turcarum, ac proteſtantium exiguis viribus ſuffultus verſetur, eique expediat, ne ad majorem hæreticorum damnationem procedatur, poſſetque boni conſulere, diſciplinam Eccleſiaſticam fuiſſe iuſtauratam, pariterque idem acceptum foret aliis principibus, qui non alia præcipua de cauſa concilium enixe poſtularunt, quam ut morum priſtinus nitor reſtitueretur; atque arbitrabuntur, tum bonis Eccleſiaſticorum exemplis tum doctrina dogmatum conſtituta, tum decretis latis pro optimis Epiſcopis in munere ſuo obeundo ſtrenuiſſimis obtinendis, plures principes, ac populos, qui aden in varias ſectas diſciſſi ſunt, ſine armorum fragore, ſine vi adhibita, ſine bello ad fidem noſtram revocari poſſe. At perpendendum eſt Imperatorem annis, & adverſa veletudine gravari, atque publicæ rei adminiſtrationem filio Regi permittere, qui Regi catholico ſit conjunctiſſimus, ac ſine ejus conſenſu, nihil moliturus; itaque ipſius Beatitudo ſuſpenſionem concilii præferat, non tamen abſiſtat apud Regem catholicum urgere concilii concluſiooem, reformatione morum abſoluta, ac reliquis dogmatum controverſiis definitis, quæ definiendæ ſuperſunt. Hos principes Hiſpanum, Germanumque eſſe conjunctiſſimos, cumque authoritatem Eccleſiaſticam, quantum contrahere poſſunt, enitantur, cuncta a ſe uſurpata, corruptione temporum, retinere velle. Perduci hæc facilius poterunt ſi patres reſciverint Sanctitatem ſuam velle, ut in rebus non dogmaticis majori parti patrum mos geratur.

Quod ſpectat ad capitulum principum cognita jam pontificia volunrate, ratione quadam rem temperatum iri, ut Oratores principum æqui eam accipiant, ac præſulibus fiat ſatis.

Galli Oratores efflagitant, ut ipſorum Præſules in Galliam revertantur, modo abſoluta ſit reformatio, atque cæteri Oratores ſe in ea re eximie affectos demonſtrant, quia Comes e Luna urget, ut circa reformationem fiat deputatio per Nationes, cui etiam Cæſarei ſunt adhæſuri: Ipſius Beatitudo poterit dare operam, ut ab ea ſententia dimoveantur.

Inſtabat interea Pontifex, ne a pro- CLX.
movendo concilii exitu deducerentur Legati, quapropter repetitis literis ipſos urgebat, ut ſupremam concilio manum maturarent imponere, nihilque de omni adhibenda ſedulitate remitterent, ſed ſine ulla dubitatione, quamvis ſecus aliqui Principes ſuaderent, in incepto perſiſterent. Porro Cardinalis Moronus, ſeſſione peracta, Ferdinandum Imperatorem, qui una cum Philippo Rege Catholico moras, Oratorum opera, concilii terminationi nectere videbatur, per literas alloquendum ratus, quæ ex concilii dilatione Chriſtianæ Reipublicæ pavenda eſſent diſcrimina, ita diſſeruit.

Sacra Cæſarea Maieſtas.

Cum nos ſerio, & ſincere agamus, non MS. Arc.
ſiue magno animi dolore percepimus, con- Vat. ſig.
ſilia Sereniſſimi Regis catholici eo tendere, n.3215.ep.
ut concilium in longum protrahatur, quod 134.
ſane Reipublicæ chriſtianæ valde pernicioſum eſſet, ſi poſt doctrinam fidei declaratam & confirmatam, ſi poſt reformationem factam, & diſciplinam Eccleſiaſticam reſtitutam, quod brevi commode fieri poterit, concilio debita libertas non permittatur. Tot Epiſcopi, non ſine magno Eccleſiarum detrimento, hic detinebuutur, nec video, quid niſi pernicioſum Reipublicæ Chriſtianæ expectari poſſit, ſi relictis ovibus paſtores in his montibus quodammodo incluſi detinebuntur.

Serpit in dies morbus hæreticorum, & jam non ſolum Galliam, ut novit Maieſtas Veſtra, & reliquas partes Septentrionales, verum etiam Italiam pervadit, & dum hic fruſtra tempus teritur, hæreſes ubique graſſantur. Omitto pericula, quæ nobis imminent, ſi Summus Pontifex, ſi Maieſtas Veſtra [quod Deus avertat] nobis eriperentur: omitto graves impenſas, & varia incomoda, quæ hic ſuſtinemus: certe nihil magis noxium, quam omnium piorum animos tamdiu ſuſpenſos tenere, quam infirmorum in fide mentes non confirmare edictis his, quæ tam ſancte in hoc concilio ſtatuta ſunt.

Huc accedit quod, ſi quid remedii afferendum erit omnibus Provinciis Maieſtatis veſtræ, & Germaniæ, & Galliæ ſuper his, quæ aliquo modo concedi poterunt ad retinendos in Eccleſia eos, qui facile labuntur, id vix adhiberi poterit, niſi in concluſione huius ſancti concilii. Quibus de rebus, quoniam fuſius per R. D. Chanadienſem, cum Maieſtate veſtra nomine meo agendum curavi, nihil eſt, ut nunc ſeribam.

Re-

Reliquum vero eſt, ut Majeſtatem Veſtram per Deum immortalem rogem, & obteſter, ut non dicam cœptis noſtris, ſed jam magnis progreſſibus velit pie, & clementer favere, quo eandem expeditis his, quæ maxime ad fidem, & ad reformationem pertinent, cum pace ad noſtra redire valeamus. Quod ſi longior mora nobis obtendatur, vix dici poterit, quantum dedecus in hac vita, quantam a Deo ultionem ſint ſubituri omnes, qui opus Dei impediunt, qui religione ad ſuas privatas rationes impie abutuntur. Quod cum longe abſit a pietate Majeſtatis veſtræ, eam etiam atque etiam rogo, ut Sereniſſimum Regem Catholicum ab ea ſententia dimoveat, ne ratio publicæ utilitatis, & libertas concilii cum maxima jactura ovium Chriſti impediatur. Deus Majeſtatem veſtram diu incolumem, & felicem conſervet. Datum Tridenti die XX. Julii MDLXIII.

CLXI. Abſtitit quidem a cœptis Philippus Hiſpaoiarum Rex, tamen ejus Orator Comes e Luna Regia excedens mandata progreſſum concilii acerrime interdum oppugnavit; cum ex adverſo Galli, ut ad optatum exitum perduceretur, vehementius ſtuderent; quare Pontifex Cardinales Legatos admonuit, Oratores Florentinum, Venetumque & Gallos, & Cardinalem Lotharingum ſtrenuam operam cum ipſis ad urgendum concilii finem conjuncturos. *Ext. de eo lit. in mſ. Arch. Vat. ep. 3. 7. Aug.* Lotharingus vero Cardinalis ad ſuſtinendam Pontificis dignitatem in Concilio, atque ad abrumpendas impias nonnullorum procerum Galliam a Sedis Apoſtolicæ obſequio divellere annitentium coitiones, aſſerendamque in eo Regno Catholicam religionem totn pectore incubuit, quo nomine illi devinctus Pius IV. Legatis Tridentinis dedit imperia, ut omni illum honore proſequerentur, ſe illi ex animo maxime obſtrictum, æternaque memoria ejus eximia officia culturum, pollicitus; quem etiam videndi quamvis ſummo deſiderio teneatur, tamen pro expediendis rebus Concilii Trideoti ab iis detinendum videri. *Ibid. ep. 4. 14. Aug.* Non minore afficiebatur Cardinalis Lotharingos cupiditate ſalutandi Pontificis, qui ab eo certior factus, amantiſſimis illum literis ad mutuum congreſſum, poſtquam interpoſita ſeſſio confecta eſſet, provocavit.

MS. Arc. Vat. ſig. n. 3297. p. 74. *Dilectiſſime fili ſalutem, &c. Ad literas tuas, quas VII. Kalend. Septembris dederas, noſtra manu non reſcripſimus, cum in tuum adventum, atque in præſentem ſermonem integra fere omnia reſervamus, quæ tibi reſpondenda eſſent hoc tempore; quibuſcumque autem rebus poſſumus noſtram in te propenſam voluntatem, paternamque benevolentiam declarabimus, ut & dignitatem, & amplitudinem tuam nobis eſſe chariſſimam præclare intelligas.* *Pius Romam invitat Cardinalem Lotharingum.* *De ſtudio, ac diligentia, quam adhibes, ut interpoſita Seſſio quamprimum fiat, optimumque exitum, & uberrimos religionis fructus conſequatur, valde te amamus & officium tuum libenter amplectimur. Te vero ita avide expectamus, ut nobis nihil propemodum longius videatur, quam ut conſpectus, & ſermonis tui ſuavitate perfruamur, ſummam enim delectationem habitura eſt noſtra congreſſio, cujus in ſpe quodammodo acquieſcimus. Da igitur operam, ut ſeſſione, & celeriter, & commode confecta, te iſtis negotiis expedias, & Romam properes: erit adventus tuus nobis eo gratior, quo fuerit maturior. Quod patriarchæ Aquilejenſis cauſa proſpere quidem proceſſerit, iſte eventus nobis fuit quam gratiſſimus. Qua de re quid noſtri Legati pro ſua æquitate, ſapientiaque ſtatuerint, ac dijudicaverint, æquiſſimo animo accipiemus. Reliqua in noſtrum conſpectum reſervantur. Vale. Datum Romæ XXVIII. Auguſti MDLXIII.*

CLXII. Interea cum Lotharingus acceptis Pontificiis literis profectionem ſuam Romam adornaret, Cardinales Legati in opus Concilii incumbentes, non deſiſtebant ea meditari, quæ ad frænandam principum in res Eccleſiaſticas licentiam conducerent, ac dum ſynodale decretum condebatur, rogati fuere principum Oratores; ut monita ad illud ſpectantia ſuggererent, quo mitior cenſura, ac caſtigatio fieret. Gallicus orator nunquam adduci potuerat, ut circa id aliquid depromeret, Comes vero e Luna Hiſpanus promiſerat ſe huic rei non defuturum, Luſitanus aliqua ſcripta de ea re porrexit, porrexere etiam oratores Cæſarei; expoſuere tamen Cardinalibus Legatis, ut in capite de reformatione principum maxima Concilii maturitas adhiberetur, reique perpendendæ longius tempus Cæſari, cujus mentem optimam norant, permitteretur: eo enim collimare Cæſaris conſilia, ut ſynodi decreta ab omnibus amanter exciperentur. Tum addidere ſingula illa capita de reformatione ſæcularium hiſce temporibus vim non habitura videri, atque adeo rogarunt, ut aſſerendæ dignitatis concilii congruæ rationes inirentur.

CLXIII. *MS. Car. Pii ſig. n. 201. pag. 104.* Inter alia, quæ pro tuenda libertate Eccleſiaſtica adverſus Principum, eorumque adminiſtrorum vim conſulta ſunt, hæc fuere. Primn, ut quilibet in jus vocatus Romam ſe ſiſtere teneatur, contrariæque leges alicubi conſtitutæ, objectis graviſ-

An. 1563. n. 42.

ſimis pœnis abrogentur. 11. ut anathematiſmi Pontificii in Provinciis ſine Principum venia promulgentur. 3. tollendam corruptelam, ne principes Sacerdotia per modum mercedis conferant. 4. privilegia principibus conceſſa, quibus abutuntur, reſcindenda. Plura quoque capita hujuſce reformationis refert Spondanus, nimirum 1. ut Judices Fori Sæcularis de perſonis Eccleſiaſticis nullo quocumque prætextu judicare poſſent, niſi præcedente Ordinarii declaratione. 2. In cauſis ſpiritualibus, matrimonialibus, hæreſeos, decimarum, Juriſpatronatus, beneficialibus, civilibus, criminalibus, & mixtis, quocumque modo ad forum Eccleſiaſticum pertinentibus, nec ſuper perſonis, nec ſuper bonis, &c. Judices temporales ſe immiſcerent, nec in petitorio, nec in poſſeſſorio. 3. Ne ſæculares, etiam authoritate Apoſtolica, aut conſuetudine immemorabili, Judices in cauſis Eccleſiaſticis conſtituere poſſent: & Clerici, qui ejuſmodi officia a Laicis acciperent, ab ordinibus ſuſpenderentur, beneficiis, atque officiis privarentur. 4. Sæcularis Judici Eccleſiaſtico præcipere non poſſet, ne excommunicaret ſine licentia, nec prohibere a citando, & condemnando. 5. Ne Imperator, Rex, aut quivis princeps, edicta, aut ſtatuta ſancire poſſet, ad cauſas, aut perſonas Eccleſiaſticas quovis modo pertinentia, neque ſe eorum cauſis, perſonis, &c. immiſcere, ſed brachium Sæculare Judicibus Eccleſiaſticis præſtare tenerentur. *6.* Ne temporalis juriſdictio Eccleſiaſticorum aliquo modo turbaretur; neque eorum ſubditi in cauſis temporalibus ad ſæcularia tribunalia traherentur. 7. Ne quis princeps, aut Magiſtratus promitteret ſcripto, aut ſpem faceret obtinendi aliquod beneficium: & qui ea ratione aliquod obtineret, privaretur, & inhabilis fieret. 8. Ne manus iniicere poſſent in fructus beneficiorum vacantium quocumque prætextu, neque in iis œconomos, aut Vicarios conſtituere: & qui ejuſmodi officia, & cuſtodias acciperent, excommunicarentur; clerici ſuſpenderentur, & beneficiis privarentur. *9.* Ne Eccleſiaſticos adſtringerent ad ſolvendos cenſus, vectigalia, decimas, ſubſidia, etiam appellatione doni, aut commodati, ſive de bonis Eccleſiæ, ſive de patrimonialibus, exceptis iis provinciis, ubi ex antiquiſſima conſuetudine Eccleſiaſtici in publicis comitiis interveniunt ad ſubſidia, tam laicis, quam Eccleſiaſticis imponenda, contra infideles, aut ob alias urgentiſſimas neceſſitates. 10. Ne manum iniicere poſſent in bona Eccleſiaſtica, mobilia, aut ſoli, vaſſallos, decimas, aut alia jura, neque in bona communitatum, aut privatorum, in quæ Eccleſia aliquod jus haberet; neque paſcua, aut gramen in terris, & poſſeſſionibus Eccleſiæ elocare. 11. Ut literæ, ſententiæ, & citationes judicum Eccleſiaſticorum, præcipue vero Curiæ Romanæ, ſimulatque exhibitæ forent, executioni mandarentur, abſque cujuſcumque alterius licentia. 12. Ne Principes, & Magiſtratus diverſari ſinerent officiales ſuos, vel famulos, milites, equos, canes in ædibus, aut Monaſteriis Eccleſiaſticorum, neque quicquam ab iis pro victu, aut tranſitu extorquere. 13. Quod ſi aliquod regnum, provincia, aut locus prætenderet ſe ad quicquam ſupradictorum non teneri virtute privilegiorum a Sede Apoſtolica; privilegia illa exhiberentur Pontifici infra annum poſt finem concilii; quæ ab illo ſecundum merita Regnorum, aut provinciarum confirmarentur: & anno elapſo, niſi exhibita eſſent, nullius vigoris intelligerentur. Epilogi vero loco admonebantur Principes, ut ea, quæ eſſent juris Eccleſiaſtici, haberent in veneratione, nec ab aliis lædi ſinerent, omneſque conſtitutiones Summorum Pontificum, & Sacrorum canonum in favorem immunitatis Eccleſiaſticæ renovabantur: & ſub pœna anathematis prohibebatur, ne vel directe, vel indirecte ſub quovis prætextu aliquid ſtatueretur, aut executioni mandaretur contra perſonas, & bona Eccleſiaſtica, non obſtantibus quibuſcumque privilegiis, & executionibus, etiam tempore immemorabili, cœptis.

Quæ omnia, cum Ludovici Avilæ, & Vargæ oratorum opera accepiſſet Philippus Hiſpaniarum Rex, apud Pium IV. conqueſtus eſt, in eo decreto gravamen Regiæ Majeſtati inferri. Pontifex oratoribus reſpondit nil a Legatis, & patribus conſtituendum, quod minus juſtum, & honeſtum foret, conciliumque liberum eſſe ea libertate quam ipſi procurarant, nec propterea leges ſe illi dare poſſe, verum res catholicæ majeſtatis a ſe Legatis cardinalibus commendanda, ut in juſtis, honeſtiſque Regi catholico gratificentur, promiſſaque opere complens effecit, ut tranquille Philippi Regis querelæ componerentur.

MS. Arc. Vat. sign. n. 3216. p. 5.

Verum inſtaurandæ diſciplinæ, in qua principes continendi erant, ne poteſtate tradita abuſi ad illicita ſe effunderent, atque Eccleſiaſticos a ſuis conſiliariis illuſi opprimerent, caput mitigatum fuiſſe ob infelicem temporum, in quibus refrixerat charitas, Eccleſiæque authoritas apud plures obſoleſcebat, calamitatem.

Quin-

Quinqueccleſienſis Epiſcopus confirmat in literis ad Veglienſem Epiſcopum datis.

Reverendiſſime Domine, ac Frater Obſervandiſſime.

CLXIV. *Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3216. p. 143.* *Caput de Principibus dilatum eſt ad alind tempus propter maximos reſpectus immunitatis Eccleſiaſticæ. Si cuiquam, mihi certe perplacent omnia, tamen in his calamitoſis temporibus, cum ſale, & zelo qui eſt ſecundum ſcientiam, agenda exiſtimo. Cavendum eſt, ne vel minimam ſuſpicionem præbeamus populo, nos cum principibus ſæcularibus, iiſdemque catholicis diſſentire. Sed hæc quoque, ut aliæ controverſiæ, ſopienda erit; ego pro mea viribi ad hæc peragenda annitar.*

Hæ literæ cum in manus Caroli Borromæi Cardinalis veniſſent, earum exemplum ad Legatos Cardinales concilii præſides miſit, ut prudentiſſimum viri conſilium ponderarent, eoque uterentur. Ea porro ſcripſerat Quinqueccleſienſis Epiſcopus pro Hongarico Regno orator Cæſareus, mandatis a Ferdinando Imperatore, ac eorum, quæ in concilio agebantur experientia apprime inſtructus, nam Ferdinandus Cæſar de reſtringendæ principum licentiæ, comprimendæque graſſationis in Eccleſiaſticum ordinem conſilio agitato in Synodo ſcripſerat Cardinali Morono, ſe æqui accipere tractationem de redigendo ad æquitatis normam civili magiſtratu, nec velle Epiſcoporum authoritatem imminutam, vel labefactatam, cum a Cæſareo munere id abhorreret, ac ſummopere Divinam iram in ſe concitare vereretur, modeſte tamen ſubjecerat, non videri æquum, & honeſtum, ut Eccleſiaſticus Magiſtratus in civilem Magiſtratum, eo non audito, ac in propria cauſa, ſententiam ferret; tum eorum quæ Romanum tangerent Imperium, rationem reddidit: vetuſtate temporum confirmatam eſſe conſuetudinem, ut in comitiis ordinum Imperii principes Eccleſiaſtici partem onerum Reipublicæ ſubeant, quæ deinde in ordines inferiores partienda ſit, nec ſine cauſa, cum gerant fiduciarias toparchias, & vectigales principatus, nonnullos etiam interdum caſus occurrere, in quibus oblique a Laicis in Eccleſiaſticos juris dicundi authoritas exerceatur, propotereaque decreti Synodalis ſententiam non ita late diffundendam, ne major rerum perturbatio, conſurgentibus Laicis in Eccleſiaſticos, oriatur; ſe quidem in votis maxime gerere, ut omnes corruptelæ deleantur, exſcindanturque omnia vitia, tam in civili, quam in Eccleſiaſtico Magiſtratu, ſed cum præſentium temporum infelicitas omnes nævos ad vivum reſecari non ferat, mitiore modo articolum de conſtituenda civilis Magiſtratus ſanctiore norma attingendum cum in Provincialibus ſynodis pro diverſo provinciarum ſtatu plura accuratius emendari poſſint, atque ab anathematiſmis adverſus ſummos principes temperandum videri.

Ferdinandus Divina favente clementia electus Romanorum Imperator, &c. Reverendiſſimo in Chriſto Patri Domino Joanni S. R. Epiſcopo Præneſtino Cardinali Morono S. D. N. ad Sacrum concilium Legato.

CLXV. *Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3226. p. 29.*

Scribit Legatis Imperator, pro Principum reformatione.

Paternitatem Veſtram amice requirimus, ne ſibi perſuadeat, nos decretum illud reformationis, de quo modo quæſtio orta eſt, unquam in malam partem accepiſſe, ſed certo ſciat, quidquid ſuper eo admonuimus, non factum eſſe animo impediendi reformationem in Principibus, & ordinibus ſæcularibus, quam etiam in propria perſona noſtra ſubire parati ſimus: multo minus id egimus, ut alios Reges vel Principes contra hoc decretum concitaremus, vel eis malum exemplum præberemus, nec quod Eccleſiaſticam immunitatem violatam, vel Dignitatem Epiſcoporum extenuatam, vel Sacri concilii libertatem imminutam eſſe cuperemus; nec quod prius decreta in dubium convertamus, aut quod Prælatos a reſidentia deterritos eſſe vellemus; quia non præterit nos, ſi tale quippiam ageremus, nos non ſolum facturos eſſe rem ab offitio pii & catholici Imperatoris valde alienam, verum etiam gravem Dei offenſionem incurſuros, ſed quidquid in hac parte monuimus, id candide, ac ſincere factum eſt.

Deinde novimus de iis rebus, quæ in decreto illo continentur, ante centum annos, & ultra, adeoque illo adhuc tempore, quo omnes Catholice vivebant, graves fuiſſe quæſtiones, & rixas inter Eccleſiaſticos ex una, & ſæculares ex altera parte, quæ in hunc uſque diem nondum ſunt deciſæ, id quod infiniti libri, & literarum monumenta, quæ etiam nunc extant, abunde teſtantur; e quibus etiam colligitur, quod ſæculares tunc intentionem ſuam forte non minus, quam Eccleſiaſtici omni juri, & honeſtati conſentaneam eſſe conati ſunt demonſtrare. Quod ergo modo illa omnia unius quodammodo menſis ſpatio ita ex abrupto, nec auditis ſæcularibus determinentur, & quaſi unico bipennis ictu decidantur, id nobis etiam ſi noſtra non intereſſet, valde tamen durum videretur, præſertim cum ſoli Eccleſiaſtici ſic in cauſa propria judices futuri ſint.

Quod vero ad noſtrum intereſſe pertinet, res ita ſe habet, quod Prælati Sacri Romani Imperii ab immemorabili tempore per contributiones, & collectas non ſolum contra infideles, verum etiam alios Imperii hoſtes rebelles, vel baunitos, immo etiam ad alias Imperii neceſſitates, ut puta, ad retinendam pacem, & juſtitiam, ad exterminandum graſſatores, ad intertenendum judicium cameræ, &c. contulerint, quodque iidem Prælati in ea re ab inferiori ipſorum clero, ut par eſt, fuerunt adjuti, & quod id ipſum etiam fecerint Prælati noſtri provinciales, ac reliquorum Principum ſæcularium, in omnibus iis, quæ neceſſitates earumdem provinciarum concernunt.

Et quamvis viæ ſunt ordinariæ per quas hujuſmodi negotia tractantur, nempe per conventus publicos, non tamen ſunt ii authoritatis tam modicæ quin ea, quæ ibi per plura vota obtinentur, alii, etiam inviti, ſequi teneantur.

Præterea, quod ad juriſdictionem attinet, manifeſtum eſt, quod Prælati Sacri Romani Imperii, non ſolum ex conſuetudine omnem hominum memoriam excedente, verum etiam ex publicis Imperii conſtitutionibus, & ordinationibus, [quibus conficiendis ipſimet operam ſuam adhibuerunt] in certis quibuſdam cauſis, vel coram nobis, vel coram Imperialis Cameræ noſtræ judicio, aliiſ-ve debitis, ac competentibus tribunalibus comparere, ac ſe & ſua defendere debeant.

Idem ſane obſervari ſolet cum Prælati, qui immediate ſunt in provinciis noſtris, quoad judicia provincialia, nec fere quiſquam illorum eſt, qui talia judicia vel minimo verbo declinet.

Quæ quidem omnia ſunt ita clara, ut nemo rerum Germanicarum, vel mediocriter peritus, diverſum dicere poſſit.

Quod tanto minus mirabitur Paternitas Veſtra Reverendiſſima, quando conſideraverit, quod Prælati Germaniæ, non ſolum rebus, ac bonis in Germania exiſtentibus, verum ut plurimum inſignibus, Regaliis, Feudis, Juriſdictionibus, & dignitatibus temporalibus plus quam in ullo alio totius chriſtiani orbis regno dotati ſunt, quæ etiam, vel a nobis ipſis, & Sacro Romano Imperio, vel ab aliis Principibus ſæcularibus, abſque omni controverſia recognoſcunt.

Tacemus interea, quam multi ſunt caſus, in quibus etiam ex mente jurium, ac eorumdem Excellentiſſimorum Interpretum, Magiſtratibus ſæcularibus poteſtas non modica in perſonis, ac rebus Eccleſiaſticis attributa ſit.

Nos in præſentiarum duos duntaxat articulos memorati decreti attigimus, nempe contributionis, & juriſdictionis, qui nos admodum anxios reddunt; nam de aliis, qui ſuperſunt, pauci ſane, & vel nos ipſos, vel Regna, Provinciaſque noſtras concernere poſſunt, nondum plane deliberare potuimus, quare illos jam in medio relinquimus.

De cæteris, quæ nos adeo non concernunt, ut eoſdem etiam, ne ſatis quidem aſſequi valeamus, cum quoquam ne verbum quidem communicabimus.

Conſideratis autem omnibus ſupradictis manifeſte liquet, quod verba decreti adeo generaliter, & abſque omni diſtinctione, vel ſaltem, cum tali diſtinctione, quæ univerſo huic negotio non ſatisfaciat, non ſolum non permanerent, verum etiam nec a nobis expreſſe acceptari deberent, non tam in proprium noſtrum, quam aliorum principum, & ſtatuum ſæcularium præjudicium, ſaltem illorum, qui nobis ſubjecti ſunt, nihil certius futurum, quam ut inde in Germania extrema rerum omnium confuſio inducatur, & ut ſæculares odium ſuum, quod alias plus nimium contra Eccleſiaſticos conceperunt, ita exacuant, ut tandem ad evertendum penitus omnem ordinem Eccleſiaſticum, quamcumque occaſionem, qua jure, quave injuria, ſint arrepturi.

Hanc tam inſignem tempeſtatem, cum nobis videamur quaſi e ſpecula quadam proſpicere, omnino exiſtimamus neminem eſſe debere, viros præſertim tantæ authoritatis, prudentiæ, ut eſt Paternitas Veſtra Reverendiſſima, cum Reverendiſſimis ſuis Collegis, qui vitio nobis vertat, quod ingenue ac libere proferamus, id quod de hujuſmodi rebus ſentimus, quin potius arbitramur non aliam ob cauſam oratoribus noſtris permiſſum fuiſſe, ut de hoc negotio diligenter ad nos referrent. Et paulo poſt.

Probe equidem agnoſcimus, quam pio, & ferventi zelo hæc, & multa alia a Reverendiſſ. Paternitate Veſtra, Reverendiſſimiſque Collegis ſuis propoſita, & tractata ſint, nihilque poſſet nobis optabilius accidere, quam ut perditiſſimi hujus ſæculi noſtri conditio ita ferret, ut in his omnibus apud utrumque hominum ſtatum rigor antiquorum jurium in omnibus & per omnia ſervaretur, adeoque pro hoc ferreo aureum quoddam nobis reduceretur ſæculum. Sed cum ita ferat, hæc ætas, non conſiderato præſenti, tam hominum, quam temporum vitio non poſſumus non vehementer in hac parte de eventu univerſi negotii eſſe ſolliciti, & cenſemus, diligenter & omnino cavendum, ne dum nimium urgemus ea, quæ hoc tempore e-

xecu-

necutioni demandari proculdubio nullo pacto queunt, non modo oleum & operam perdamus, verum anſam, & occaſionem præbeamus, ut & alia multa in hoc concilio ſanctiſſime definienda prorſus evaneſcant, & ita denique omnis fructus, quem huc uſque expectamus ex hoc concilio, plane pereat, quod malum Deus optimus Maximus pro ſua immenſa benignitate clementer avertere dignetur.

Ignoramus quidem an, & qui Epiſcopi his de rebus querimoniam aliquam contra nos ad ſacrum iſtud Concilium abtulerunt: at perſuaſum habemus, ſi qui tales ſunt, illos hujuſmodi querimoniæ non adeo magnam cauſam habuiſſe, vel poſthac habituros eſſe; licet interim nolimus inficias ire, & nobis & inclitis progenitoribus noſtris varias aliquando contentiones cum ordinariis locorum ſuper juriſdictione, ac immunitate Eccleſiaſtica incidiſſe, & adhuc nonnullas ſubſiſtere, dum hi forte illam nimis extendere, illi vero intra cancellos ſuos coercere nituntur.

Verum per nos nunquam ſtetit, neque etiam nunc ſtat, quominus illæ contentiones tolerabilibus quibuſdam remediis, & cum bona utriuſque partis gratia, ſive in conciliis Provincialibus, ſive in Synodis Epiſcopalibus, ſeu quibuſcumque aliis conventibus hinc inde celebrandis componerentur. Et infra.

Nobis certe vehementer probatur, quod concluſio totius illius capituli, quod de Principum Sæcularium reformatione tractat, breviuſculis verbis concepta, quodque in ea amiſſa, & mitigata ſint illa fulmina, quæ in priori formula continebantur, & quod vice illorum ſucceſſerit admonitio quadam paterna, & generalis, juxta quam Principes Sæculares ſcire debeant libertatem, & immunitatem Eccleſiaſticam ſibi ſummopere commendatam eſſe debere.

Quamobrem, etſi nunc in ſpecie de articulis particularibus in capite contentis propter præmemoratas cauſas tam exacte loqui non poſſumus, attamen Paternitati Veſtræ Reverendiſſimæ, ac collegis Reverendiſſimis ſancte recipimus, tantum abeſſe a genio, ac voluntate noſtra, quod Sanctarum Eccleſiarum Dei jura, & privilegia violata, ſeu labefactata eſſe cupimus, ut potius eorumdem [prout nobis pro ratione muneris noſtri Cæſarei incumbere agnoſcimus] fidelis, ac diligens advocatus, atque acerrimus protector ac defenſor eſſe, Deoque volente ad extremum uſque vitæ ſpiritum permanere intendamus, &c. Dat. in Arce noſtra Poſonii die XII. Septemb. Anno Domini MDLXIII. Regnorum noſtrorum Romani CXXIII. aliorum vero XXXVII.

CLXVI. *Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3215. p. 14.*

Cum his Ferdinandus Imperator Moronum Cardinalem certiorem feciſſet modeſtiſſimis uſus verbis, non multos poſt dies Raynaldus Ferrerius Pariſienſis Præſes unus ex Gallicis Oratoribus petita, acceptaque dicendi poteſtate, quaſi ordinaria tractaturus, aſſerendæ Regiæ dignitatis ſpecie in rabiem efferatus, quod reformando civili Magiſtratu leges ferrentur in concilio, Regia tranſgreſſus mandata, prolixam Orationem habuit in Congregatione Generali, quæ XXII. Septembris die coacta eſt, cum jam Cardinalis Lotharingus Romam verſus diſceſſiſſet. Queſtus eſt in primis, ſe non poſtulaſſe tot dogmata fidei ſanciri, nec tot anathemata adverſus contraria ſentientes torqueri, ſed morum diſciplinam inſtaurari. Objecit Synodo per calumniam, ipſius decretis occaſionem rebellionum adverſus Reges iniici (cum tamen omnium deterrimarum rebellionum exempla in Gallia non ab Eccleſiaſtico ordine, ſed a Calviniſtica factione manarint.) Civilis Magiſtratus cauſis Eccleſiaſticis, & Sacerdotiorum jure cognoſcentis temeritatem propugnavit; contendit etiam ſpectare ad Regem Galliæ, tam Civium, quam Eccleſiaſticorum opes, ut iis pro Republica utatur; demum debacchatus eſt adverſus Patres, qui anathematis pœnam principibus, quos nolebat Eccleſiæ eſſe filios, ſed Dominos, intentarent, ſi decreta concilii infringerent, proteſtationemque ſuam edidit adverſus trigeſimumquintum caput reformationis. Licet vero, quæ ſuam dedecebant perſonam, ac provinciam loqueretur, ſumma tamen patientia a Patribus auditus eſt, ut Cardinalis Moronus præſes in literis mox eodem matutino ad Delphinum Apoſtolicum Internuntium in Aula Cæſarea datis teſtatur. *Quod* (inquit) *in conciliis omnia patientiſſime audienda ſunt, & manſuetiſſime agendum ſit, ſpectando tantum bonum publicum unius Dei cauſa, a quo proſperi ſucceſſus ſperantur*: addiditque, Ferrerium conſectandæ inanis gloriolæ gratia ſuſcepiſſe defendendam Principum cauſam, ac velle, ut Reges ſint Pontifices in Gallia, contendiſſeque Regem Divino Jure Dominum eſſe omnium Eccleſiaſticorum bonorum, ut iis pro Reipublicæ neceſſitatibus, ſine cujuſquam venia utatur, moviſſeque gravem ſuſpicionem, agitari in Gallia a nonnullis impiis conſilia diſſolvendi Tridentini concilii, ut concilium nationale apud ipſos cogatur ad Religionem evertendam: cæterum præſules Gallos, & alios aſſerere, nec Reginam, nec proceres Gallos hæc ſen-

A'Tulph. Ser. in acta Conc. Trid. Ext. in mſ. Franc. Cor. Bar. ſig. num. 1109. p. 143.

Oratores Galli proteſtantur ob reformationem Principum.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3215. ep. 14.

ſentire, quæ Ferrerius ſentiat. Poſtremo hæc nmnia Ferdinando Cæſari referre juſſit, illiuſque hortari Majeſtatem, ut perverſiſſimis his temporibus pietatem ſuam in tuenda Eccleſiaſtica authoritate expleret.

CLXVII. *Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3229. p. 211.* Cum hæc expenſa fuiſſet, atque excuſſa oratio præſidis Ferrerii, illam pravo animo acerbe, ac mendaciter in Ecelesiæ contemptum fuiſſe compoſitam, obſervatum eſt, atque animadverſiones editæ ea de re fuerunt in ſingulas ejus ſententias, ac periodos, atque inter alia, non decuiſſe virum catholicum, ut quereretur, fidem catholicam invitis Gallis promulgatam fuiſſe, hæreſeſque eondemnatas; male effutiiſſe diſciplinam Eccleſiæ decretis concilii non ſancitam, male iis interceſſiſſe. *Præterea ſi ad hoc* (inquiunt) *debita eſt Sancta Synodus, ut ad Eccleſiæ reformationem leges condat, certe etiam illorum debitum erit illis parere, non autem intercedere, aut reclamare.* Male aſſeruiſſe Galliæ Reges de rebus ſacris, deque Religione conſtituere poſſe, ſpiritualemque poteſtatem Magiſtratui civili conceſſiſſe. *Hanc poteſtatem* (inquiunt) *non agnovit Conſtantinus, cui cum in concilio Nicæno Epiſcopi libellos obtuliſſent, reſpondit, Deus vos conſtituit Sacerdotes, & poteſtatem dedit de nobis quoque judicandi, judicari autem ab hominibus non poteſtis?* Non recte illum conſuluiſſe, cum nulla ratione velit vim Hæreticis adhiberi, ſed tantum morum exemplo, & verbi prædicatione cum eis agatur, cum illi partis viribus ſævire in eatholicos conſueverint, ac Donatiſtæ olim idem repetentes a S. Aug. ad Boniſ. Comitem conſutati ſint; anathemathum vim ab eo male ſpretam, ac Philippum Imperatnrem fuiſſe anathemate a Fabiano percuſſum; dum dixit Epiſcoporum authotitatem magnam eſſe in miniſterio verbi Dei, tacuiſſe de Saerificio, exemplo Calviniſtarum, qui nil aliud, quam miniſterium verbi Dei agnoſeunt; dumque jactitavit, a pluribus diligenter ſacras literas lectirari, ſuſpicionem injeciſſe, ne iis adhæreat, qui putant privato ſenſu intellectas eſſe verbum Dei, atque hæreſi ſe irretiri patiuntur, dum ſenſum Sathanæ pro divioo ſenſu ſtulte adorant.

CLXVIII. *Cardd. Legati in lit. ad Card. Boriom. datis 23. Sept. ep. 427.* De eadem Ferterii Oratione XXIII. Septembris plura Cardinales Legati ad Cardinalem Borromæum ſcripſere, Gallos Oratores primum ſignificaſſe conceptam a Gallica Aula lætitiam ingentem ex tractatione conſtituendæ emendatioris diſciplinæ Chriſtianæ, ac circa eam aliqua proponenda accepiſſe, deinde Ferrerium expoſuiſſe, tercentorum annorum flexu Gallis Regibus reformationem in conciliis Conſtantienſi, Baſileenſi, Lateranenſi, Tridentino, jam ter congregato, expetitam, nec tamen obtentam, cum magis dogmatibus, quam reformationi data ſit opera. *MS. Fr. Car. Bar. ib. ep. 428.* Addidit (quod vulgo effutiebant Hæretici) non tantam eſſe dogmatum neceſſitatem, quantam reformationis, cujus deſectu tanta mala in Gallia exorta eſſent. At licet cleri, Populique mores corrupti hæreſim aluerint, tamen tot malorum ſcaturiginem fluxiſſe ex proteſtantium clientela correpta, repudiatoque Tridentino Concilio, ac ſublata inquiſitione, a nobis oſtenſum eſt. Subjecit audacius, reformarionis formulam, quæ Patribus excutienda erat data, non eſſe eam, quæ expectatur, vel qua Dei Eccleſia indigeat, ſed emplaſtrum videri, non quale Eſayæ, quo ſanentur vulnera, ſed quod exulceret, profundioreſque ſious efficiat: dein expoſuit, quam reformationem vellet, nimirum, ut tollerentur annatæ, diſpenſationes, reſervationes, regreſſus, Sacerdotiorum in uno capire numerus, exemptiones, & alia, quæ oratoria arte exaggeravit.

Digreſſus circa caput trigeſimum ſextum invectus eſt acerbis verbis, ea decreta confecta ad Populos ad defectionem adverſus Principes incitandos, addiditque Regem Galliæ fundatorem eſſe omnium Eccleſiarum Gallicanarum, atque expreſſe de Jure Divino eſſe Dominum omnium bonorum, atque vectigalium Eccleſiaſticorum, ac nullius alterius media conceſſione, vel indulgentia iis uti poſſe pro Reipublicæ neceſſitate.

Quam vero hæc falſo jactata ſint, conſtat, cum plures Gallicanæ Eccleſiæ conditæ eſſent, & vectigalibus auctæ, antequam Galliæ Reges Baptiſmalibus ſacris eſſent initiati, atque a privatis plures locupletatas etiam conſtet.

Cum peroraſſet Ferrerius, Cardinalis Moronus ſignificavit illi, ut e cœtu diſcederet, quo de dando illi reſponſo conſilium ſumeretur: atqui ille ſubjecit, ſe nnn egere reſponſo. Cum itaque egredi nollet, Legatus Patres affatus eſt, ut in conferendo ſuffragio, vel alia ratione, ut ipſis viſum foret, reſponderent. Dimiſſo cœtu Moronus Ferrerium alloquutus dixit, feciſſe illum, quod Tribuni plebis facere conſueverant, qui legibus conſulum intercedebant, cui Ferrerius, ſe nil niſi res optimas poſcere, reſpondit: mox Legatus, ſe quoque nil, niſi optima poſtulare. Acerbiſſima, atque ingrata Patribus accidit hæc Ferrerii oratio, eam enim habitam, ut diſcordiam CLXIX.

fere-

ſeteret, fœduſque omne cum Eccleſia abrumperet, concilii Præſides ſignificarunt Borromæo Card. XXIII. Septemb. Cum vero communis omnium eſſet opinio, nulla illum Regia maodata ad hæc dicenda accepiſſe, ſed præcipiti animi impetu ea effudiſſe, Ferrerius ſubjunxit, proteſtationem ſuam conditionatam eſſe, ſi quid contra libertatem Eccleſiæ Gallicanæ diceretur. Verum ille Eccleſiam Gallicanam, non liberam, ſed ſervam inſtar Anglicanæ eſſe affectabat, quare monuit illum Legatus, quod abhorrentia a ratione, & æquitate dixiſſet, ac ſimul flagitavit, ut poſtrema Regis mandata exhiberet, quæ collegis, vel etiam Synodo oſtenderentur: cumque de intermittendo, ſive ſuſpendendo concilio, vel ejus impediendo fine ageretur, cenſuere Legati, interruptionem Synodi extremum malorum, quod maxime defugiendum erat, parituram, nec præſidis Ferretii conſilium admittendum, a quo manifeſte conſilium Gallicanæ Nationis expetebatur, ubi Rex caput Eccleſiæ Gallicanæ inſtar Anglicanæ pronuntietur, fœdere inito cum Michaele Hoſpitalio Gallici ſcrinii præfecto, cum quo abrumpendi veteris cum Romana Eccleſia conjunctionis occaſionem quærebat, ac ſimul Eccleſiaſticis ditari ſpoliis, Galloſque a Sedis Apoſtolicæ obſequio divellere. Hinc occaſionem ex cap. quinto, & trigeſimo ſexto nuncupandæ proteſtationis captatam, quæ quoniam ipſum etiam puduit authorem, cum poſtea ſcripto exaratam Legatis tradidiſſet, in multis immutatam palam omnes ſunt opinati.

Præcipua porro illius pars ex MS. Vaticano afferenda viſa eſt, ut pateat hominis paſſionibus ſuis obnoxii infelicitas, ac mox ſeſponſum nomine Cardinalis Moroni Præſidis concilii illi redditum annectemus.

Verba prolata a Domino Raynaldo Ferrerio Oratore Regis Chriſtianiſſimi in Congregatione generali die XXII. Septemb. MDLXIII. ſuper reformatione.

CLXX. *MS. Arc. Vat. ſig. n. 2196. p. 228.* *Centum quinquaginta anni ſunt, & amplius, ex quo Reges Chriſtianiſſimi petiernnt a Pontificibus Romanis Eccleſiaſticæ diſciplinæ jam tum labentis reſtitutionem, eamque ob cauſam tantum, nullam præter eam, miſerunt Oratores ad Synodum Conſtantienſem, Baſileenſem, Lateranenſem, Tridentinam primam, & hanc ſecundam, in quibus, quæ fuerunt eorum petitiones ſcripſit in primis doctiſſimus Theologus Joannes Gerſon Regis Chriſtianiſſimi Orator in concilio Conſtantienſi, deinde teſtantur eruditiſſimi Petri Daneſii antiſtitis Vaurenſis, Oratoriſque in prima Synodo Tridentina, & in hac ſecunda clariſſimi, & eloquentiſſimi Oratoris collegæ noſtri, qui hic eſt, Guidonis Fabri, Illuſtriſſimique Principis, & Reverendiſſimi Cardinalis Lotharingi orationes, nihil enim in illis actum eſt, quam de Miniſtrorum Eccleſiaſticorum emendandis moribus.* Et infra.

At inquiunt abunde nobis ſatisfactum eſt quatuor ſeſſionibus, cum tot canonibus, decretis, & anathematibus. Certe Patres ſi aliud pro alio ſolvere invito creditori eſt ſatisfacere, fatemur ſatisfactum: ſin minus, creditores adhuc ſumus, quos nunquam anathemata, aut dogmata, vel doctrinæ Catholicæ definitionem poſtulaſſe ſciunt manes Illuſtriſſimorum Legatorum, quorum memoria ſit in perpetuam benedictionem, Mantuani, & Seripandi, voſque qui adhuc ſuperſtites eſtis Illuſtriſſimi, Oſi, & Simoncta, quibus ſeptuagies ſepties hoc ipſum prædiximus. Et infra.

Rurſus dicunt habendam fuiſſe rationem eorum, qui dogmata, canones, doctrinæque Catholicæ certam definitionem petierunt. Hæc certe illis concedimus, ſi modo etiam nobis conceſſerint, in judicio familiæ Erſciſcundæ ſemper habitam fuiſſe rationem in primis filii primogeniti, hoc eſt Regis Chriſtianiſſimi, quem pro primogenito agnovit Eccleſia Romana ante octingentos annos.

Poſtremo ajunt, hoc magno, & ingenti reformationis libello ſuperiori menſe propoſito, de quo nunc vos ſententiam dicitis, omnia contineri, quæ ad diſciplinam Eccleſiaſticam reſtituendam neceſſaria eſſe videntur. Audite Patres Sanctiſſimi, nam hic eſt ſtatus orationis noſtræ. Vidimus libellum illum parvis additis, & brevibus noſtris animadverſionibus, quas jamdiu dedimus, quæ de illo eſſet noſtra ſententia, ſignificavimus: ac ne videremur in re tanti momenti judicio noſtro tribuere, miſimus illum ad Regem noſtrum expeditiſſimum. Is conſultis Principibus, & regni proceribus, ſecretioriſque conſilii viris prudentiſſimis, & eruditiſſimis nobis reſcripſit, ſibi quidem gratiſſimum fuiſſe, quod omnes animum appuliſtis ad negotium reformationis adeo exoptatæ, & expectatæ in toto orbe Chriſtiano: verum pauca in eo libello reperiri, quibus catholici homines in officio contineri, adverſarii conciliari, & infirmi, aut dubii confirmari poſſe viderentur: pauca etiam in eo eſſe, quæ ſacris literis, antiquæ Patrum diſciplinæ reſponderent, multa quæ adverſarentur. (Et paulo poſt) *Quæ vero de Principibus, indicta cauſa excommunicandis, & anathematizandis adiecta ſunt, ea eſſe ſine ullo veteris, &*

ca-

catholicæ Eccleſiæ exemplo, atque huiuſmodi, quæ in tanto, propter religionem per univerſum orbem diſſidio, & diſcordia, ampliſſima feneſtra ad defectionem, & rebellionem ſeditioſis hominibus, quorum hodie magna eſt copia, aperta videatur. Denique totum illud caput de Principum reformatione, nihil aliud ſpectare, quam ut antiquiſſima Eccleſiæ Gallicanæ libertas convellatur, & Regum Chriſtianorum authoritas, & maieſtas minuatur: Reges enim Chriſtianiſſimos, qui ſemper in fide, & obſequio Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, Maximique Pontificis permanſerunt, multa de rebus ſacris, & religioſis, Conſtantini Magni, Theodoſii, Juſtiniani, & aliorum Chriſtianiſſimorum Imperatorum exemplo conſtituiſſe, leges Eccleſiaſticas tuliſſe, eaſque antiquis Pontificibus Romanis non ſolum non diſplicuiſſe, ſed etiam plures illorum inter ſua decreta retuliſſe, & præcipuos authores Carolum Magnum, & Ludovicum, necnon Reges Chriſtianiſſimos Divorum nomine dignos cenſuiſſe. Antiſtites autem Galliæ, & totum ordinem Eccleſiaſticum ex illarum legum præſcripta pie, & chriſtiane Eccleſiam Gallicanam multos annos rexiſſe, & gubernaſſe, idque non tantum poſt pragmaticæ ſanctionis, aut concordatorum, ut quidam falſo exiſtimant, tempora, ſed & octuaginta annos, & amplius ante editum librum decretalium: has deinde leges partim ſuccedentibus, & in earum locum ſubſtitutis decretalibus antiquatas, partim magno Eccleſiæ Gallicanæ ſtudio, edictis Philippi Pulchri, & Valeſii, Caroli V. VI. VII. & aliorum Chriſtianiſſimorum Regum tutatas, & defenſas; ſe quoque Regem, & Carolum, cuius nominis Regibus ſingulari Dei providentia religio Chriſtiana ſemper præcipuæ curæ fuit, nunc maiorem factum vehementer cupere leges, libertateſque Eccleſiæ Gallicanæ proximis temporibus, ambitioſorum quorumdam hominum importunitate immutatas poſteris ſuis ſartas & tectas relinquere, nihil tamen continere, quod repugnet, immo omnino conſentire cum dogmatibus Eccleſiæ Catholicæ, antiquis Pontificum, & Conciliorum decretis. Et poſt nonnulla, quibus Epiſcopos imperitiæ Sacrarum literarum perſtrinxit, carpſitque Pontifices ob collationem Sacerdotiorum, invectus eſt in decreta concilii pro tuenda Eccleſiaſtica immunitate edita, finxitque Gallos Reges bona Eccleſiaſtica jure rapere poſſe. Si quis (inquit) *de poſſeſſione rerum ſpiritualium coram aliis, quam Regis iudicibus, de proprietate autem, vel quacumque civili, aut criminali cauſa coram aliis, quam Eccleſiaſticis Ordinariis, vel in Gallia delegatis a Summo Pontifice velit litigari, aut antiquiſſimam appellationem de abuſu, cuius in iſtis capitibus mentio fit, cuique tantum in Gallia locus eſt, & quo remedio Galli ſoliti ſunt eludere non Summorum Pontificum, quibus ſemper, & honorem, quem debent, præſtitere, ſed contra illorum mentem, Regiſque conſtitutiones, & Eccleſiæ Gallicanæ libertatem, impetrantes obreptiones, & ſubreptitias literas impedire, aut quo minus Regibus Chriſtianiſſimis omnis fere Eccleſiarum Galliæ fundatoribus, & patronis, qui primum Gallorum, deinde totius Galliæ Reges, & Domini ſunt, omnia Galliæ bona, & redditus etiam Eccleſiaſtici, inſtante & urgente Reipublicæ neceſſitate, qua nulla major neceſſitas, aut paupertas excogitari poteſt ſubſidio eſſe poſſint, ii ſciant antiquiſſimas Regum chriſtianorum leges, libertatemque Eccleſiæ Gallicanæ impedimento fuiſſe.* Mox prorupit Ferrerius in virulenta verba, quibus everſam voluit Eccleſiæ authoritatem, ut anathema Regibus decreta concilii violaturis, intentare non poſſet, contenditque, quantacumque patrarent mala, illis parendum ab Eccleſiaſticis, quibus tantum imperatum eſſet pro illis orare, non in eos animadvertere, quaſi idem eſſet ſtatus Eccleſiæ ſub Regibus Chriſtianis, quos filios habet non Dominos, quoſque in capeſſendo regno legibus obſtringit, ac ſub Ethnicis Cæſaribus, quos non filios obſequentes, ſed adverſantes tyrannos paſſa eſt. Demum probaturus nullas leges imponendas Regibus pro Eccleſiaſtico jure aſſerendo hac ironia uſus eſt.

Vultis Patres ſapientiſſimi, Reges & Principes reformare? Vultis adverſarios veſtros, ac potius noſtros ad reſipiſcentiam cogere? & infra, *uſque ad majores aſcendendum eſt, Ambroſium, Auguſtinum, Chryſoſtomum, & illius temporis Epiſcopos Catholicos, quibus idem fuit olim negotii cum Donatiſtis quoſque licet plures numero, non attamen armis, aut reduvias curando vicerunt, ſed orationibus, bonæ vitæ exemplo, & aſſidua, puraque verbi Dei prædicatione, ſic boni illi Patres, cum ſe Auguſtinos, Ambroſios, & Chryſoſtomos formaſſent, hæreſibus Eccleſiam purgarunt, & Principes Theodoſios, Honorios, & Arcadios effecerunt, idque vos facturos illorum exemplo ſperamus, atque ut brevi faciatis oramus Deum omnipotentem Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti.*

Hac habita oratione Ferrerius nunquam amplius Congregationibus interfuit, ſed paucis elapſis diebus Venetias conceſſit.

Hanc

Hanc Ferrerii orationem, cum non ſine ſtomacho Patres pene omnes accepiſſent, quam & plures ex ipſis etiam Gallis deteſtabantur, inſequenti die Carolus de Graſſis Epiſcopus tunc Faliſcorum, ac poſtmodum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis egregie refutavit, quem & alii quoque ſunt ſecuti. Illam vero, quæ Cardinalis Moroni nomine in Vaticano Archivio aſſervatur, juvat hic in medium adducere, quæ ſic habet.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3229. p. 137.

Cum te ad dicendum aſſurgentem Sancta Synodus, clariſſime Orator, vidit, Univerſa lætari cœpit, ſperans ab Oratore Chriſtianiſſimi Regis nil, niſi rectum, & tanto, tamque Chriſtiano Principe dignum audiri poſſe; eademque lætitia initium orationis tuæ proſequuta eſt, in quo dixiſti, a multis Sæculis Chriſtianiſſimos Reges reformationem, ac diſciplinæ Eccleſiaſticæ reſtitutionem expetiviſſe. Quod enim lætius poterat ſanctiſſimis Patribus accidere, quam ut audirent Chriſtianiſſimorum Regum vota cum ipſorum deſiderio conſentire, & quod ab ipſis tanto ſtudio, cura, ac diligentia tractaretur, id quoque Chriſtianiſſimo Regi optatiſſimum eſſe? Itaque tota illa de reformatione oratio ipſi Sanctæ Synodo, quam jucundiſſima fuit. Verum cum tua prol:bi cœpit oratio, & a te, quæ non ſperabantur, neque tanto conſeſſu digna audiri cœperunt, tum vero lætitia in magnum quemdam mærorem cœpit mutari. Cumque a te multa ſint dicta, non ſolum Regis Chriſtianiſſimi Oratore, ſed homine quovis chriſtiano indigna, illa ita Sancta Synodus accipit, ut ea a te ipſo, ac ſine ullo Regis mandato prolata fuerint. Nam quod eſſe poteſt mandatum ut ea, quæ a te præter Regis cenſam parum modeſte, ac parum chriſtiane dicta ſunt, excuſari poſſint?

Quodcumque vero ſit iſtud tuum mandatum, cum puer, ac minor Rex ſit, benignitate, qua decet, ſic Sancta Synodus accipit, ut rei male geſtæ non culpa Regi puero, ſed eius conſiliariis, tibique in primis attribuenda ſit; quamvis in ea oratione multa, ut diximus, tua propria fuerint, ita ut nullius mandati ratione defendi poſſint. Nam, ut demus tibi Regis conſiliarios mandaſſe, ut Sanctam Synodum de illo cepite, quod ad Imperatorem, cæteroſque Reges, ac Principes pertinet, admoneres, num propterea mandarunt, ut cum tot ſanctiſſimis, ac graviſſimis Patribus, tam immodeſte ageres, ut in ipſo orationis exordio eam ipſorum reformationem nullam eſſe diceres? Num ut leges nobis quaſdam deſcriberes, quæ nobis aliqua in parte ita contra jura omnia Divina, atque humana facere viſæ ſunt, ut nunquam ab ullo Chriſtiano Principe putemus eas latas fuiſſe? Quid cum ea numeraſti, quæ legibus iis non prohibentur? Non-ne hæc tantum numeraſti, non impediri illis legibus Epiſcopos, quominus perpetuo in ſuis Eccleſiis reſideant, & purum verbum Dei prædicent [quæ ſane tua verba fuerunt, a quibus abſtinere debueras, tum ſatis, ſuperque Hæreticorum ſermone terantur] & ut orationi, ac prædicationi incumbant, atque hujuſmodi multa numeraſti? Alia vero tum tacueris ea maxime, de quibus nunc agitur, videris illa, tanquam nulla ſint, omiſiſſe. Itaque nullam eſſe Eccleſiaſticam juriſdictionem, nulla eſſe Eccleſiaſtica jura iſto tuo ſilentio ſignificaſti: quæ ſane quorum ſit opinio [ne peſſimos homines nominare cogamur] nemo eſt, qui ignoret.

Quid vero cum in illis, quæ prohiberi iſtis tuis legibus dixiſti, poſt multa illud adjunxiſti: Prohiberi, ut nullus Epiſcopus poſſit Regi contradicere, ſi velit omnibus bonis Eccleſiaſticis uti. *Nonne id plane impium, ac Chriſtiano homine indignum cuivis videri poteſt? Quod ſane nos nullis Chriſtianorum Regum legibus contineri credimus, cum non leges illæ Chriſtianiſſimorum Principum [quales ſemper Galliæ Reges fuerunt] ſed tyrannorum cenſendæ eſſent. Itane jus canonicum ignoras, vel ignorare te ſimulas [nam ignorare illud non potes, cum illius ſcientiam profitearis] ut legibus civilibus, ac Regiis perſonas Eccleſiaſticas, atque adeo Epiſcopos, & eorum omnia bona omnino ſubdenda eſſe contendas? Nos vero non negamus magnam eſſe habendam Regum, atque aliorum omnium Principum rationem ab omnibus Eccleſiaſticis viris, ac Pontificibus; & in primis ab iis, qui in eorum Regnis habitant, a quibus etiam, cum res poſtulat, ſui Reges, non tantum conſilio, ſed opibus quoque Eccleſiaſticis juvari debent: ſed impia von eſt, ut Sacerdotum, ac Pontificum, ac bonorum ipſorum Rex Dominus aut habeatur, aut nominetur; quanto enim major, ac potentior Rex fuit, tanto ſe magis Divinis beneficiis obſtrictum, atque obligatum debet cognoſcere, ut filium ſe Eccleſiæ intelligat eſſe, non Dominum, a ſe ſacris initiatum, ac præceptis Chriſtianis imbutum eſſe recordetur. Sanctiſſima illa von Conſtantini Magni in Niceno concilio edita* Vos Dii eſtis, & a nemine judicari poteſtis, *tuam iſtam totam orationem, quam in hac Sancta Synodo protuliſti, & leges iſtas, ſi quæ eſſent, [quas tamen ſat ſcimus nullas eſſe] omnino refutaret: quam enim diſſimilis illius Conſtantini tua oratio fuerit, non poteſt ſine gemitu Sancta Synodus commemo-*

morare. Neque vero ignoramus, quas tu antiquiſſimas leges velis dicere. Scimus etenim capitula quædam, [nam ſic ab illis appellata ſunt] a Carolo Magno, Lothario, aliiſque Galliæ Regibus edita fuiſſe, quæ ad res quoque Eccleſiaſticas pertinerent. Verum ſcimus quoque illis capitulis optimos illos Reges nunquam in rebus Eccleſiaſticis uſos fuiſſe, niſi poſtquam, vel a Synodis Provincialibus, vel a Maximo Pontifice fuerant confirmata. Quod cum opus fuerit, ex antiquiſſimis ſcriptoribus, iiſdemque Gallis docebimus.

Ac ſane tota oratio tua ea fuit, ut oſtentare nobis tuam antiquitatis, ac legum doctrinam, quam profiteris, volueris; in qua paucula quædam, quæ ad Regem pertinerent, fuerunt. Ad Regem enim illud ſolum ex multis, quæ a te dicta ſunt ſpectabat, cum dixiſti, providendum eſſe Sanctæ Synodo, ne Chriſtianiſſimum Regem anathemate [quod cuivis homini chriſtiano horrendum eſt] facile involveret, atque implicaret: quod tamen ita a te dictum fuit, quaſi anathema ipſum parum curares; cum tamen Conſiliarii illi Regii hoc unum maxime curaviſſe videantur. Paulo etiam antea queſtus eras, tam multa anathemata ab hac Sancta Synodo edita fuiſſe, quaſi doleres Hæreticos hiſce Eccleſiaſticis telis perculſos, ac proſtratos fuiſſe; ſimulque te creditorem, apto ſane vocabulo, huius Sanctæ Synodi appellaviſti, cui non alterum pro altero, hoc eſt anathema pro reformatione ſolvi poſſet; quaſi vero tu is eſſes, cuius leges Sanctam Synodum, tanquam ex præſcripto quodam ſequi oporteret.

Sed his miſſis ad id, quod ad Regem pertinet, Sancta Synodus reſpondet: ſibi maximæ curæ fore, ut leges, quæ ab hac Sancta Sede emanabunt, tales ſint, ut per eas Chriſtianis Regibus, ac Principibus nulla injuria inferatur. De Rege vero Chriſtianiſſimo eo majorem curam ſuſcipiet, quia pueri & pupilli, & a chriſtianiſſimis Regibus geniti cura non ad alium magis, quam ad Sanctam Eccleſiam ſpectat. Itaque bono animo, & Rex ipſe, ac ſui omnes eſſe poſſunt, nihil ab hac Sancta Sede profecturum, quod unquam Regiæ dignitati officiat. Sed id vero, quod dixiſti, ſi quid hic contra libertatem Eccleſiæ Gallicanæ ſtatueretur, te Regis nomine intercedere, hac tu re quidem, ac nomine ipſo furorem nobis quendam tribunitium oſtendiſti, ac Patres omnes novitate rei, ac vocabuli, quo ad concitandos Popularium animos tribuni utebantur, commoviſti: quidquid vero tu eo vocabulo ſignificare volueris, noſtra parum refert. Hoc unum, atque ultimum reſponſum damus, Sanctam Synodum omni conatu curaturam eſſe, ut Reipublicæ Chriſtianæ priſtina diſciplina reſtituatur, & non ſolum Gallicanæ, verum etiam omnium Eccleſiarum libertas, quantum fieri poſſit, conſervetur.

Dum hæc gererentur Tridenti, Cardinalis Lotharingus Romam advenerat, atque ſummo a Pontifice honore exceptus in tantum fuerat, ut præter Rom. Pont. conſuetum morem in propriis ædibus ab eodem viſitaretur. VIII. vero Idus Octobris, cum fuiſſet Conſiſtorium apud S. Petrum, ac Lotharingus ipſe intereſſet, cum de rebus concilii, ac Patribus magnifice, ac veraciter elocutus eſſet. *De me* [ſubjecit] *non dicam aliud, niſi me agnoſcere quantum debeam Deo, Sanctitati Veſtræ, huic ordini, atque Sanctæ Sedi. Scitote me Divino cultui, ac dignitati veſtræ, nullo unquam tempore defuturum. Poſtremo polliceor, me totis viribus ſemper acturum, ac curaturum, quæ Sanctitas Veſtra mihi ſancta juſſerit. Scio autem S. V. omnia ſancte, & juſte ſemper jubere.*

CLXXI. Card. Lotharingus honorifice Romæ exceptus a Pontifice in Conſiſtorio, & epiſtola laudatur.

Act. Conſ. Car. Gambaræ mſ. apud Car. Flavium Chiſium lit. G.

Ad ea Pontifex, pergunt acta, *benigne, atque honorifice reſpondit; Quæ ipſi juſſerit, ac Patribus, qui in concilio adeſſent, ea fuiſſe, ut affectibus omnibus exuti, & privata omnimoda ratione remota, libere Divino cultui, ac reformationi Eccleſiæ deſervirent; Dei gloriam tantum præ oculis habentes, idque unum reſpicientes ad finem, cum decenti maturitate properarent, quem & Dei voluntate, atque ipſius Cardinalis auxilio, & diligentia ſatis uberem, ac fructuoſum ſe expectare aiebat, neque unquam ſerum ſibi viſum, modo is eſſet, quem oportebat: maturandum vero omnino eſſe, tum ob detrimentum, quod Eccleſiæ ob Prælatorum abſentiam patiuntur, tum ob periculorum inſtantium metum, ne ſcilicet, aut ſua ipſius morte, aut aliorum Principum, aut temporum viciſſitudine, aut finis Concilii differretur, aut executio impediretur.* Et poſt multa. *Sperare*, inquit, *Cardinalem ipſum ſua virtute, ac diligentia viam inventurum, qua hujus modi moderetur, in eo ſe ſpem habere*, in te, inquit, Domus inclinata recumbit. *Reformationem ſe omnino velle; ſe aliis exemplo futurum, a ſemetipſo inchoationem inchoaturum, mox in Collegio, atque aliis Principibus curaturum. Sperare ſe Patres illos, tametſi de privatis ipſorum commodis agebatur, omni affectu ſepoſito, ita ſe geſturos, ut de ipſis dici non poſſit, onera inſupportabilia impoſuiſtis nobis, quæ nec tetigiſtis digito.* Demum, ſubdunt acta, multis verbis amoris, ac bene-

Digitized by Google

nevolentiæ notis inſignibus Cardinalem Lotharingum laudavit. In cujus viri laudes cumulatius etiam Pontifex effuſus eſt, cum altera ab ejus diſceſſu die, quæ fuit XIX. Octobris, ad Tridentinos Legatos literas dedit, queis Lotharingum admirando amplificandi Divini honoris ſtudio ardentem commendavit, ac præcipua erga Sanctam Sedem, ac concilii terminationem voluntate præditum extulit.

CLXXII. *Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. 326. ep. 6.* Concilii itaque concluſionem, quam Cardinali Lotharingo adnitente, propediem fieri poſſe ſperabat Pontifex, acrius etiam apud Legatos urgebat, quos etiam per Card. Borromæum admonuit, ut neqoaquam a propoſito animi proteſtationibus in contrarium editis flecterentur. Sat ſibi eſſe, majorem præſulum partem pro ſe ſtare. Seſſionem proinde, ſi res in promptu ſint, ne differant, promulgatis decretis Sacramenti Matrimonii, & viginti & uno articolis de reformatione concluſis, ut minor rerum moles verſanda ſuperſit. Statuant igitur cum Patribus, quod juſtum ſimul ac honeſtum viſum fuerit, nec recipiente jam dilationem re, penſi multum habeant adverſantia impedimenta, cum jam eæ controverſiæ ab aliis Conciliis eſſent definitæ, atque ipſe eiſdem poſſet proſpicere. Quibus hæc Pontifex ipſe ſua ſubjecit manu. *Perſpicimus maxime referre ad cultum Dei, & bonum Chriſtianæ Reipublicæ, ut quantocius abſolvatur, concilium: omnes itaque ingenii vires intendite, omnia impedimenta abrumpite, moras, ac dilationes contrahite.*

Concilii abſolutio a Pontifice urgetur.

CLXXIII. *Ib. ut ſup.* Aliis inſuper arcanis literis XV. Octobris exaratis Legatos monuerat Pontifex, ut Principibus ſemper reſpectus in rebus conſtituendis haberetur, & modo æquum ſimul, ac honeſtum ſervetur, occaſiones omnes querelarum, quas tantopere fundunt, præcidant, ſatiſque haberent, generali ſanctione ſacros canones, veteraque concilia, ac Chriſtianorum Imperatorum Leges confirmare, nec novas ſuperaddere cenſuras, novaque anathemata promulgare. Se quidem præſulum patrocinio, jurique tuendo nunquam defuturum. Quanta vero benignitate, atque honeſtate Eccleſiaſticæ libertati cautum ſit, nec tamen Principum læſa dignitas, aperte ex capite vigeſimo reformationis in ſeſſione ultima promulgatæ deducitur.

CLXXIV. At cum piis Pontificis ſtudiis Ferdinandum ſe opponere conari fama eſſet, ipſe datis ad Card. Moronum literis objectam culpam facile diluit, cumque accepiſſet, quos motus apud Gallos in concilio ſuſcitaverit reformationis Principum negotium, eo fidentius rem exactius conſiderandam, nihilque novi quod ipſos a filiali erga Sedem Apoſtolicam obſequio averteret, inducendum ſuadebat.

FERDINANDUS &c.

Reverendiſſimo in Chriſto Patri Domino Joanni Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Epiſcopo Præneſtino Cardinali Morono, & Sanctiſſimi Domini Noſtri ad Sacrum concilium Legato, &c.

Quia hoc negotium ſummi eſt momenti, [nempe de reformatione Principum] quod pro minima quidem parte [uti nos judicamus] ad perſonam noſtram ſpecialiter pertinet, ſed Sacrum Romanum imperium, Regnaque & dominia noſtra, & aliorum Regum, & Principum ditiones, necnon libertates, immunitates, privilegia, conſuetudines, & jura eorum concernunt, pro ratione muneris noſtri Cæſarei, ac Regii nobis incumbit, ut in hoc negotio caute, & prudenter agamus, & priuſquam certi aliquid ſtatuamus, de iis rebus, quæ variſſime in aula noſtra tractantur, eo quod immediate ad Regna, & Dominia noſtra ſpectans, ut ſunt illa, quæ continentur in dicto capitulo, ab iis, qui in Regnis, & Provinciis noſtris vices noſtras gerunt, noſtroque loco jus reddunt, exactam informationem accipiamus, ne forte vel Imperio, vel regnis, & Dominiis noſtris ſine ſcitu, & conſenſu eorum aliquid præjudicii, ſeu detrimenti inferamus: ideoque nec Paternitas Veſtra Reverendiſſima, nec quiſquam alius nobis vitio vertere debet, ſi forte videmur in hac parte difficiliores eſſe, quam forte nonnulli expectabant. Relinquimus autem Paternitatis Veſtræ Reverendiſſimæ prudentiæ & integritati expendendum, an deceat, vel etiam expediat, nos quippiam acceptare, vel ſpondere, quod incerti ſumus, an per nos præſtari, & executioni mandari queat, nec ne? Et paulo poſt: *Ne quiſquam eorum ſiniſtri aliquid ſuſpicetur, propterea quod ſuper hoc reformationis capite cupiamus audiri, & quod nobis non relinquatur ſufficiens deliberandi ſpatium, nobis reſervatas & ſalvas eſſe velimus excuſationes; & informationes noſtras, & quæcumque nobis amplius neceſſaria fuerunt, deſuper proponere, dicere, & agere. Nos certe non perdemus tempus, ſed quamprimum unquam fieri poterit ea, quæ noſtra, ac Regnorum, & Provinciarum noſtrarum neceſſitas poſtulare videbitur, præferemus. Et quando res ejuſmodi eſſet, quæ noſtram dumtaxat perſonam tangeret, & non potius ad univerſum ſacrum imperium, re-*

MS. Arc. Vat. ſig. n. 3216. p. 31.

Legatis Imperator ſcribit iterum de reformatione Sæcularium.

gnaque, & dominia noſtra ſpectaret, haud dubie ut pius & Catholicus Imperator, ita nos eſſemus enhibituri, ut neque Sanctiſſimus Dominus, neque Paternitas veſtra Reverendiſſima, cum ſuis Reverendiſſimis collegis, ac univerſo Eccleſiaſtico ordine juſtam de nobis conquerendi cauſam habere poſſet.

Neque exiſtimet Paternitas Veſtra Reverendiſſima, nos ſub ejuſmodi prætextu, & artificio moras velle nectere, ut concilium diutius extrahatur. Alieniſſimum eſt hoc ab inſtituto noſtro, tantum enim abeſt, quod ulla arte velimus impedire, & remorari finem concilii, quod potius manibus, ac pedibus adjuturi ſumus, ut id ſine ulteriore cunctatione felicem, & optatum progreſſum, & exitum ſortiatur: id quod Paternitas Veſtra Reverendiſſima de nobis firmiter ſibi polliceri poterit, ſicuti etiam ſupradicto Reverendo Nuntio ſignificavimus.

Quod poſtremo loco Paternitas Veſtra Reverendiſſima nobis etiam benevole congratulatur de coronatione Hungarica Sereniſſimi filii noſtri Regis Romanorum, ac Sereniſſimæ Reginæ conjugis ſuæ dilectiſſimæ, nos eam quoque gratulationem ex integerrimo pectore profectam amico & grato animo accipimus, &c. Dat. in Arce noſtra Poſonii die II. Menſis Octobris annu Domini MDLXIII. Regnorum noſtrorum Romani XXXIII. aliorum vero XXXVII.

CLXXV. Nec alia in concilio fuit Cardinalis Moroni mens, qui, quantum negotii apud Principes facelleret reformationis articulus, probe comperiens, ad aliud differri tempus, conſultius judicabat, ideoque, ut habent acta.

Tom. 10. de Conc. mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3197. p. 176. Act. Conc. Trid. per Aſtulph. Serv. Ext. in mſ. Franciſc. Car. Bar. ſig. n. 1109. p. 145.

Octava Octobris die coacta eſt Congregatio generalis, in qua actum de promulgandis in proxima Seſſione viginti ſupra unum canonibus de reformatione jam diſcuſſis, atque aliis, quæ Principes tangunt, rejectis ad alias Seſſiones, conceptis ſubjectis verbis a Cardinale Morono peroratum eſt.

Si ea quæ magis expedirent fieri ſemper poſſent, nihil eſſet cur de iis, quæ nunc dicenda ſunt, apud vos ageremus. Sancta enim hæc Synodus nulla re a recto jure ſuo impediretur; ſed quoniam ea eſt conditio temporum deploranda ſane, ut non quod magis expediat, ſed quod fieri poſſit, agere quodam modo neceſſe ſit, mirum vobis, Sanctiſſimi, videri non debet, ſi nos quoque a propoſito noſtro divellimur, & vobis proponimus, non quod prorſus magis expedire, ſed quod minus incommode fieri poſſe cenſemus. Nos Legati, cum vobis propoſuimus triginta quatuor reformationis capitula, quorum in ultimo agitur de iis, quæ pertinent ad amovenda impedimenta, quæ a ſæcularibus Poteſtatibus vobis in veſtris regendis Eccleſiis afferuntur, ea mente, & conſilio ea vobis propoſuimus, ut in proxima Seſſione a vobis decernerentur; nunc autem non ſolum Sereniſſimi Imperatoris, ſed fere omnes reliquorum principum, & Regum Oratores, tum intercedendo, ut audiſtis, tum interpellando, ut nunc auditis, nos aliud cogitare impellunt. Ajunt hi Reverendiſſimi, & clariſſimi Oratores, quamvis Principes ſui ea bonitate præditi ſint, ut libertatem Eccleſiaſticam numquam minuere aut labefactare, ſemper vero tueri & augere ſtuduerint, idemque in poſterum facturi ſint, nullamque occaſionem daturi, ut aliquid contra eos decernendum ſit, multa tamen in trigeſimo quinto illo capite contineri, quæ ipſis Principibus nova videri poſſint, & quæ tranquillitati totius Orbis Chriſtiani, ac præcipue Sacri Romani imperii Ordinibus, eminentiæ, libertati, ac juribus non leve afferre poſſint detrimentum, & quæ ſint contra antiquiſſima privilegia, conſuetudines, & authoritatem ordinariam Regnorum, & Dominiorum ſuorum; has ob cauſas ſummo ſtudio a nobis petunt juſtum aliquod ſibi ſpatium dari, quod ob rei magnitudinem ex Imperatoris, Principumque ſuorum mandato vos edocere poſſint de his, quæ contra libertatem Imperii, & Provinciarum ſuarum utilitatem in eo capite contineri exiſtimant, ſperantes, vos pro veſtra æquitate, & hoc juſtum temporis ſpatium illis conceſſuros, & cum rem omnem melius intellexeritis, ea ex illo capite ablaturos, quæ contra eorum privilegia, conſuetudinem, & ordinariam poteſtatem in eo continentur. Nos vero cogitantes jure quodam, vel ſaltem æquitate vos, Patres Sanctiſſimi, judicaturos, Principibus Catholicis id denegari non poſſe, quod alienis etiam concederetur, videnteſque nullum ſpatium temporis adeo breve concedi poſſe, quod, ſi interim nihil agatur, huic ſancto concilio non valde pernicioſum ſit, cenſuimus, non indignum vobis fore, priuſquam vos, quid vobis agendum ſit, deliberetis, ſi quod magis expedire judicamus, in medium attulerimus. Cum igitur Principibus danda videatur aliqua dilatio, ne de vobis jure conqueri poſſint, dum illi ſuis de rebus cogitabunt, ne interea cum dignitatis noſtræ detrimento fruſtra hic a vobis tempus conteratur, videtur nobis, ſi vobis ita placuerit, Seſſionem haberi poſſe, in qua de iis, quæ ad matrimonii ſacramentum pertinent, diuque, ac diligenter a vobis tractata, & diſputata ſunt, deque uno & viginti reformationis capitibus

Moronus in Concilio differendum articulum de reformatione Principum Sæcul. ſuadet.

tibus, quæ itidem vos diligenter examinaſtis, Deo vobis propitio decernatur. Hæc eſt ſententia noſtra, quæ, niſi fallimur, multis innititur, rationibus. Quid ſi idem vobis, prudentiſſimi Patres, videbitur, eam ſequi poteritis, ſin minus, nos meliori judicio veſtro acquieſcemus.

Prima igitur, quæ nos movet ratio eſt, ut diximus, quod Principibus Catholicis de re Chriſtiana benemeritis, & ſpatium aliquod temporis ad vos edocendum petentibus, ſine injuria denegari non poſſe videtur; quod ſi negaretur, multa inde oriri poſſent incommoda, ut quiſque veſtrum pro ſua prudentia facile cogitare poteſt. Quod ſi danda eſt hæc illis dilatio, nullo modo convenientius dari poteſt, quam ſi trigeſimum quintum illud caput, & reliqua reformationis pars in proximam alteram Seſſionem reiiciatur. Deinde ſi interea loci Seſſio a vobis, de qua nunc tractatur, ante diem deſtinatum habebitur, profecto conſultiſſimum fuerit huic Sanctæ Synodo, ſi quam ſuæ exiſtimationis jacturam ex dilatione præteritæ Seſſionis perpeſſa eſt, eam facile ex hujus anticipatione recuperabit. Videbunt præterea vos omnes Eccleſiæ reformationis vere eſſe ſtudioſos; quod ſi fortaſſe aliter de vobis opinati ſunt credentes illud trigeſimum quintum ad impediendum reformationis caput eſſe confictum, quaſi Principes, qui ab illo ſibi capite cavendum putent, veſtræ quoque reformationi parere cogantur, hi profecto falſam de vobis ſuſceptam ſuſpicionem deponent, deque pietate veſtra, quod æquum eſt, judicabunt. Neque illud interea reticendum putamus, quod ſi in proxima futura Seſſione tot præcipuæ reformationis capita ſtatuantur, ſeptimo matrimonii Sacramento ſuprema imponatur manus, certe maxima dogmatum, & ejus, quæ ad nos pertinet, reformationis pars erit abſoluta, & ad finem concilii maturius deveniri poterit, quod præcipue vobis procurandum eſt. Quod ſi aliena rurſus impedimenta, & procurationes vobis iniiciantur, ne ad reliquam reformationis partem accedere poſſitis, eas vos honeſtius, ac majori cum veſtra, tum Eccleſiæ authoritate reiicere poteritis: & quod hujus deliberationis caput eſt, bona, quando fieri poſſunt, ea nunquam ſunt differenda; ejuſmodi enim dilationes divinæ voluntati repugnant, & omiſſæ rei benegerendæ occaſiones raro ſolent reverti; quod ne vobis contingat, in hac jam examinata reformationis parte, quæ mille in ſe bona continet, etiam atque etiam cavendum cenſemus. Atque hæ ſunt rationes, quæ nobis perſuadent, ut ſeſſionem habendam cenſeamus. Quod ſi vobis prudentiſſimis Patribus idem probabitur, nos eas rationes bonas eſſe judicabimus, ſin vobis ſecus videbitur, nos, ut diximus, meliori judicio veſtro acquieſcemus, exiſtimantes id Spiritui Sancto probari, quod vobis probatum fuerit.

Hac pollicitatione, cum ſublatus fuiſſet, qui maturando concilio opponebatur limes, Ferdinandum Imperatorem ſois autographis literis incitavit Pontifex, ut qui tam egregiam pro concilio proſequendo hucuſque navaverat operam, eamdem modo pro illo feliciter abſolvendo, ne gravaretur impendere. CLXXVI.

Chariſſimo in Chriſto filio Ferdinando in Imperatorem electo.

Chariſſime fili ſalutem, &c. Ex literis Nuntii noſtri Delphini intelleximus, quantopere Majeſtas Veſtra promoverit negotium boni progreſſus, & finis concilii, quando & dogmata erunt reſoluta, & honeſtæ reformationes factæ, id quod propediem futurum eſt, quam rem certo ſcimus ab eximia ejus pietate, ac Religione, & ſimul a devotione, & charitate, qua nos, & hanc Sanctam Sedem proſequitur, proceſſiſſe: nos hujus rei perpetuo erimus memores, & parati pares gratias, & majores, ſi poterimus Majeſtati Veſtræ referre, quandocumque ſe occaſio obtulerit: quam rem cupimus magis factis, quam verbis comprobare. Rogamus Majeſtatem Veſtram, uti totum hoc negotium ſuſcipiat, & ad finem debitum perducat: nos enim illius pariter cauſa omnia cupimus, neque unquam illius honori, atque exaltationi deerimus. Reliqua ex Nuntio noſtro cognoſcet. Deum rogamus, ut Majeſtati Veſtræ ſalutem, & felicitatem omnem donet. Romæ XXII. Octobris MDLXIII.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3216. p. 11.

Imperatori Pius ſcribit pro Concilio claudendo.

Joannes quoque Moronus Cardinalis primus concilii Præſes ſtudium ſuum contulit ad ſollicitandos literis Reges, ut ſuam authoritatem pro perducendo ad finem optatiſſimum concilio adhiberent, quo argumento extant ejus literæ ad Maximilianum Romanorum Regem, cui ſummam neceſſitatem expoſuit, ut pro decerpenda ex concilio expetita utilitate, felici fine clauderetur, ne graviora ex illius prorogatione mala ſcaturirent. CLXXVII.

Regi Romanorum.

Sereniſſime Rex, &c. Jucundum mihi eſt, cum audio, ipſum quoque Cardinalem Lotharingum ad eundem finem cogitatus, curaſque ſuas dirigere: nihil enim, ut ſæpe Sereniſſimo Imperatori ſcripſi, conſultius eſſe poteſt, nihil utilius Reipublicæ Chriſtianæ, nihil optatius, neque magis neceſſarium, quam finis concilii, qui ſi, ut ſpero, ſucceſſerit, illum Sereniſſimo Imperatori, ac Majeſtati Veſtræ in primis acce-

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3215. p.274.

acceptum referre debebimus, eiſque gratias habere, & referre maximas, tanquam hujus concilii maxima ex parte authoribus, & perfectoribus; atque hoc tempore, nihil ſane eſt, quo de Sede Apoſtolica magis promereri poſſint. Ego præter reliqua, quæ hac in cauſa me ſummopere delectant, illud vere, & ſolide gaudeo, quod video jam tantam Summo Pontifici cum Sereniſſimo Imperatore, cumque Majeſtate Veſtra charitatem, & conjunctionem intercedere, ut vix major intercedere poſſit; ex qua præſentibus Orbis Chriſtiani calamitatibus maxima remedia nobis polliceri, & expectare certo poſſumus. Ipſam vero Majeſtatem hortor, & obteſtor, ut quam de pietate ſua expectationem dedit, hanc ſuſtinere, & ſuperare in dies magis, magiſque ſtudiis omnibus enitatur. Nihil Regia Majeſtate dignius, nihil ad omnes felices ſucceſſus, optataſque Imperii acceſſiones a Deo impetrandas efficacius efficere poteris, &c. Dat. Tridenti die XXV. Octobris MDLXIII.

CLXXVIII. Sed quoniam a nullo magis timebantur moræ, quam a catholico Rege, cum ejus Orator Comes a Luna novas quotidie nectere non deſiſteret, placuit Pontifici ad ipſummet Regem Carolum Vicecomitem Epiſcopum ad ſe a Patribus Tridentinis miſſum ſubmittere, datæque ſunt diſcedenti a Carolo Borromæo Card. variæ præceptiones, ac monita, quibus ille, prout opus eſſet, conſilia aptaret. Juſſus eſt in primis, Pontificis paternum ſtudium in Regem, ut in filium amantiſſimum honeſtis verborum officiis illuſtrare, utque Tridentinum concilium, tanquam remedium ſalutare adverſus hæreſes, quæ Eccleſiæ membra dilacerant, in hodiernum diem pro Divino honore nullius incommodi, vel ſumptuum, vel laboris & periculi habita ratione provexerit, ac pro Sacrorum Miniſtrorum inſtauranda diſciplina nihil prætermiſerit, adeo ut etiam ipſa Cardinalium reformatio, Suæ Sanctitatis imperio, concilii Patribus permiſſa ſit. Præterea Suam Sanctitatem Concilii arbitrio, & poteſtati permiſiſſe, ut Patres concilium, vel protrahere, vel contrahere, ac prorogare, vel claudere poſſent, prout a Spiritu Sancto inſtructi forent, nec voluiſſe, aut concilium retardare, vel præcipiti celeritate abſolvere, atque adeo omnium operum ſuorum æquitatem in luce collocaſſe, ut ſperet Principes ſuas omnes vires collaturos, ut ad optimum finem perducatur, eoque majorem ſpem de Catholica Majeſtate concepiſſe, quo præ cæteris Principibus ſingulare publici boni ſtudium ſemper prætulit, ſtuduitque tuendæ veteri Religioni, Regnaque ſua ab hæreſeos lue vindicavit. Jam vero Pontificem præviſo concilii fine de tanti, tamque gravis negotii concluſione, & conſtabiliendis decretis, ac neceſſariis rebus ſerio cogitare, nec his recte poſſe conſuli, quin conjuncto Principum Catholicorum patrocinio, inter quos maxime de Majeſtate Catholica maximam fiduciam ſovet, tum ob optimam Regis mentem non minus opere pii, & boni publici ſtudiis flagrantiſſimi, quam nomine, Catholici, adeoque interprete Vicecomite, ſua conſilia ad Divinum cultum, ac Religionis Catholicæ decus pure ſpectantia illi pandere, concepta optima ſpe, Catholicam Majeſtatem omni animi alacritate, atque ardore ad tuendam, augendam, illuſtrandamque Dei Eccleſiam vires ſuas, authoritatemque adhibituram, cum pluribus literis, ac legationibus obtulerit, ſi opus foret, ſe non modo ditiones ſuas, & Regna, ſed etiam vitam pro Eccleſia diſcrimini expoſituram. Primum ergo, & graviſſimi ponderis illud eſſe, ut ratio ineatur, qua Principes Catholici animis, viribuſque ſint conjunctiſſimi ad decreta concilii mandanda operi in iis Provinciis, quæ hodie ſub eorum ditione ſunt conſtitutæ, & in quibus hactenus favente Deo obſervantia erga Sedem Apoſtolicam conſervata eſt, licet aliquibus hæreſibus ſint infectæ, atque hac de re primo cogitandum eſſe, laborandumque antequam de aliis ad viam veritatis traducendis agatur. Itaque converſis a Sanctitate Sua oculis ad res Gallicas, his maxime videri opitulandum, cum aliarum vicinarum Provinciarum periculum, ac ruinam ſecum trahant, atque adeo maximo deſiderio incenſam Beatitudinem Suam, ut illud Regnum in fide Catholica integre confirmatum, conſtanſque in obſequio Sedis Apoſtolicæ, ut olim, conſpiciat. Neceſſarium proinde ducere, ut in fine concilii modus ad id debitus capeſſatur, in quem finem videtur agitata in eo Regno cum Hugonottis concordiæ actio, ac ſi hæc res proteletur, grave imminet periculum majoris alterius novitatis in cauſa Religionis, exitialiſque omnibus aliis Provinciis. Maxima quæque dicta fuiſſe Sanctitati Suæ, ac promiſſa de optimo Regis Chriſtianiſſimi, Reginæque ejus matris animo erga Religionem Catholicam, adeo ut collato ſermone de ſuſcepto a Regina deſiderio ineundi colloquii in aliquo loco cum Majeſtate catholica, Pontificiæque Sanctitati a Majeſtate Chriſtianiſſima ſignificato deſiderio, quo tenetur, ineundi cum Sua Sanctitate colloquii, ac ſequen-

MS. Arc. Vat. ſig. n. 3216. ep. 16. & 36. Ext. in mſ. Car. Sp. ſig. n. 31. p. 352.

Philippus Rex Hiſpaniarum Concilium protrahere nititur, cui mittitur Carolus Vicecomes.

quendæ in rebus graviſſimis pro aſſerenda Religione, ſaluteque, Pontificiæ ſententiæ ob ſingularem obſervantiam, qua veluti amantiſſima filia Sedem Apoſtolicam proſequitur, ſe ea conſilia & præfata colloquia maxime commendaſſe, atque in eam etiam veniſſe opinionem, futurum utilius ſi ea duo colloquia in unum coirent, in quo optima conſilia expediri poſſent: nulla itaque ætatis, aut valetudinis, vel ſumptuum habita ratione ſe pro ſalute, & conſervatione nobiliſſimi regni quoſvis itinerum labores ſuſcepturum, cum ſine eo colloquio non modo Religionis res in meliorem ſtatum non ſint reſtituendæ, immo in pejorem collapſuræ videantur. Cæterum niſi adfuerit Majeſtas catholica nolle Pontificem inire colloquium, cum chriſtianiſſimo, cum abſente catholico nullius utilitatis ſpes affulgeret.

Significandum etiam catholicæ Majeſtati, Pontificem, efflagitante id Regina Chriſtianiſſima, ſollicitaſſe Internuntii opera Imperatorem, ac Regem Romanorum, ut vel ambo, aut ſaltem eorum alter ad id colloquium accedere non gravarentur, non modo pro aſſerenda Regni Gallici ſalute, ſed etiam pro ditionum ſuarum commodo, tuendiſque catholicis, qui in Germanico Imperio ſuperſunt. Cæterum in hujus rei ſerie puriſſimis, ac ſinceris ſtudiis Dei gloriam, & publicam Chriſtianorum ſalutem affectari, nec unquam aſſenſurum Pontificem, ut quippiam in cauſa Religionis novetur. *Ultima Octobr. MDLXIII.*

Carolus Cardinalis Borromæus.

CLXXIX. *Ext. in mſ. pag. 356. fin. extract. ex Ital. Ib. p. 358. extr. ex Ital.*

Addita eſt ſecunda inſtructio, cum Lotharingus Cardinalis Tridento Pontificem ſalutaturus Romam acceſſiſſet, juſſuſque eſt Vicecomes ſignificare Catholico Regi, illum tantum egiſſe de progreſſu concilii, deque memorato colloquio, cujus diſturbandi cauſam ancipitem eſſe dixerit Proteſtantium, & aliorum hæreticorum Principum terrorem, ne illi ſibi diffiſi multam inter ſe armorum ſocietatem coeant adverſus Catholicos, atque adeo ad eos demulcendos poſſe iis ſignificari a Cæſare non adverſus eos ullum armorum ſœdus in eo colloquio ſanciendum, ſed tantum de compeſcendis iis, qui Religione prætexentes ſeditiones in ipſorum Regnis concitant, tum pro tuenda Chriſtiana Republica adverſus Turcam communem hoſtem, qui æque hæreticis, ac Catholicis inſenſus eſt, agitari.

Quod ad locum colloquii attinet, non gravatum iri Suam Beatitudinem, ſi Nicæam, & Villamſrancam accederet, aut ſi catholica majeſtas in Italiam ſe transferret, Vercellas deligi poſſe, quo Imperator, vel Rex Romanorum poſſet accedere. Egiſſe etiam Cardinalem cum Pontifice de Regina Scotiæ nepte tradenda nuptui Carolo Archi-Duci, affirmaſſeque, non alia ratione Religionem in Scotia reſtitui poſſe; nolle enim pati Scotos, ut Regina Regno diſcedat, ac ſi diſceſſerit, redeundi, retinendique ejus Regni ſpes evertendas; eo quoque connubio Anglorum Catholicorum res fulciendas, alioquin omni ſpe reſtituendæ unquam in Anglia Religionis deſtitutum iri, atque hos ſermones a Lotharingo Cardinale cum Sua Beatitudine collatos fuiſſe, *Romæ Ultima Octobris MDLXIII.*

Carolus Cardinalis Borromæus.

Tertiis præterea mandatis inſtructus eſt Vicecomes, ut catholico Regi, vel ejus adminiſtris ſignificaret, Tridentinos patres nolle longiores in ea Urbe moras trahere, tum quia ſumptibus ſunt exhauſti, tum quia eorum Eccleſiæ graviora damna patiuntur, ac nonnullos nulla petita venia abeundi diſcedere, tum ob ingraveſcentes maximas bellorum ſuſpiciones fluctuare, ex quo Herbipolis occupata eſt, ac legitimus Epiſcopus ejectus: peſtem propagatam, atque in Tirolenſis comitatus partibus ſerpere, ex quibus gravis conceptus ſit terror; atque utinam repentino metu ne diffugiant. Ingratiſſimam accidiſſe Pontifici Legationem majoris Commendatoris Caſtellæ qua ita expoſuit concilium apertum eſſe pro dogmatibus definiendis, inſtauranda diſciplina, ac revocandis in viam ſalutis aberrantibus, ut viſus ſit queri Regiam Majeſtatem Catholicam nihil, vel parum ex his tribus adhuc geſtum eſſe, atque inſtitit, ut lento paſſu, ac exacta temporis mora, & circuitu longo hæc peragantur: ad quem ita reſponderit Pontifex Regiorum commodorum, ac votorum ſummam haberi rationem, deque ea re exploratiorem fieri poſſe, pariterque animadverſurum; Pontificem totius mundi comparandi cauſa nullam rem Pontificio gradu indignam admiſſurum, quæ utique fieret, ſi concilii læderet libertatem, cui cum ſummam ſemper permiſerit, non decere, ut jam ulla arte vinciantur illi manus, nec credendum eſt patres concilio finem impoſituros, niſi omnes dogmatum controverſiæ definitæ fuerint, & ſacrorum miniſtrorum, populique diſciplina inſtaurata ſit, ut jure atque honeſtiſſime catholica majeſtas efflagitat.

Juſſus etiam eſt gratias agere Catholicæ Majeſtati, quod rem Avenionenſem Gallorum Regi commendarit, verum non

permitti, ut externi milites per Regnum iter habeant. Auraſiæ Principem, cujus ditio in medio comitatus Avenionenſis jacet, permiſiſſe Calviniſticas conciooes, ac ditioni præfeciſſe peſtilentem Hæreticum Dominum de S. Albano, monitum fuiſſe Auraicum, ni his medeatur, ditionis ſuæ jure a Pontifice exauthoratum iri, atque primo occupanti eam adjudicandam. Joannamque Reginam Navarræ in jus vocatam propoſito publico edicto, lapſoque ſex menſium fluxu in eam judiciariam ſeveritatem exercitum iri, uſque ad privationem: Pontificem Divini amoris ergo ſuſtinendi muneris Apoſtolici, aſſerendæque Religionis cauſa diutius rem differre non potuiſſe, quam jure Regio exauthurata illius Regnum, ditioneſque in primi occupantis jus translatum iri.

Nuluiſſe hactenus Pontificem permittere concilio, ut quid decerneret contra Reginam Angliæ, licet ea non minus rea ſit, quam altera, idque datum precibus Catholicæ Majeſtatis; verum in hanc quoque tandem aliquando, ni emendetur, animadvertendum; ſaltem debere Majeſtatem Catholicam permonere, ne Epiſcopos, & cæteros Catholicos divexet, verum illis libertatem colendæ, exercendæque Sanctiſſimæ ſuæ Religionis permittat, aut certe libere e Regno abire patiatur.

De quinquennali ſubſidio pro inſtruenda claſſe in aliud quinquennium prorogando, ſi poſtuletur; reſpondere juſſus pecunias pro ea claſſe ornanda attributas, male collocatas, nec promiſſam a Rege opem pro abſolvendo utili concilio, ut teſtis eſt ipſe Vicecomes, fuiſſe ſuppeditatam. *Datum Ultima Octobris MDLXIII.*

Carolus Cadinal. Borromæus.

CLXXX. Sub hæc ferme tempora, quibus Pontifex pro ſalute totius Eccleſiæ conſequenda, ſpiritu diſcretionis, & conſilii cuncta perageret, atque Eccleſiaſticæ arctæ cenſuræ nervos cum principibus ita remitteret, ut exinde Catholicæ veritati, concilium abſolvendo, plene conſuleret, doctus nimirum *Tempus acquirendi, & tempus perdendi, tempus cuſtodiendi, & tempus abiiciendi*; in iis tamen, quæ ad fidem catholicam tuendam arcendoſque ab ovibus lupos, ſpectabant conſtanti, infractoque ſemper animo, nihil remittere, aut negligere omnino ſtudebat. Cum autem Pſeudoepiſcopi illi Galliarum, qui Apoſtolica fuerant notati cenſura, cauſam ſuam in Galliis cognoſci expoſcerent per hos ipſos dies, nullis neque ſuaſionibus, neque privilegiorum prætextibus a ſuſcepta actione eſt deterritus, quamvis potentiorum Principum auxilio fulcirentur; nam ut habent acta conſiſtorialia, Cardinalis a Burdeſia ſe a Rege, ac Regina literas accepiſſe dixit, *quibus ei mandabant, ut Summo Pontifici ipſorum nomine ſupplicaret, ut hanc Epiſcoporum cauſam in Gallia judicari pateretur. Ea eſſe illius Regni privilegia, quibus ſalvis extra Galliam de his Epiſcopis judicium ferri non poſſet; ſed de his egiſſe cum Sanctiſſimo Domino, atque hujuſmodi reſponſum reportaſſe, ut ad Regem, & Reginam ſcripſerit, Summi Pontificis rationibus ita perſuaſum, ut quid contradiceret, non haberet, itaque obmutuiſſe. Quare petiiſſe, ut earum Majaſtates Summi Pontificis voluntati acquieſcerent, aut ſe docerent, quo pacto ipſorum poſtulata tueri poſſet. Hæc ſe pridie ſcripſiſſe, ſupplicare, ut judicium differatur, donec a Rege ſuo reſponſum acciperet; idque eo magis, ut Rege huic judicio conſentiente, executio etiam ſententiæ obtineretur. Nemo cenſuit, dilationem hujuſmodi concedendam. Summus Pontifex dixit, ſibi non eſſe in animo infringere Galliæ privilegia; has tamen cauſas in Gallia cognoſci nolle &c.* & poſt multa ſubdidit, *cauſam hanc nullo pacto diſſimulandam, aut ferendam illorum hominum negligentiam, neque hæreticam pravitatem in Epiſcopis cum tanta animarum eis creditarum jactura, & pernicie tolerandam.*

Eccl. c.3.

Judicium de epiſcopis hæreſis inſimulatis in Galliis apud Sedem Apoſtolicam fieri jubet Pius.

MS. apud Card. Chiſium lit. G.

Cum vero Cardinalis Lotharingus, qui jam Roma exceſſerat, epiſtolam ad Pontificem miſiſſet, qua Reginæ Navarræ, Odetti Caſtillionei, & Pſeudoepiſcoporum cauſas diligenter commendabat, Pontifex ſubjecto reſponſo geſtorum omnium rationem aſſignavit. CLXXXI.

Dilecto filio in Chriſto Carolo Cardinali tit. S. Apollinaris de Lotharingia nuncupato.

Dilecte fili ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Præfiximus Reginæ Navarræ ſemeſtre tempus, bimeſtre primum pro primo termino peremptorio, ſecundum pro ſecundo; ac tertium pro tertio: ita ut plurimum temporis conceſſerimus, ut ad ſeſe redeat, ſi reſipiſcere velit: quod vero factum eſt, revocari non poteſt. Neque vero id egimus permoti a Rege Catholico, vel ab alio, ſed puriſſimo divini cultus tuendi ſtudio, defendendæque religionis ſacro ardore, in quam illa infenſiſſimum, & hoſtilem animum profitetur. Si ad Eccleſiæ gremium reverti illa velit, clementiæ brachia ad eam reamplectendam explicabimus: at ſi in profundo malorum, ut hactenus hæſit; hærere

MS. Arc. Vat. ſig. n.3216. p. 12. & in mſ. ſig. n. 3297. pag. 78.

rere velit, Deus his malis conſulet.

Quod ad acta judiciaria adverſus Caſtilionæum, & alios Epiſcopos edita ſpectat; pro explorato habeat, nihil actum contra Conſtitutiones Regni Galliæ, quia Cardinalium, & Epiſcoporum cauſæ reſervatæ ſunt Pontifici ex ipſis concordatis cum Gallis Regibus, cauſæque majores, & graviores ſemper Sedi Apoſtolicæ reſervantur. Si Caſtilionæus ſe læſum putat, in jus veniat, tum enim in eodem ſtatu, in quo ante primam citationem erat, redintegratum iri, atque excipiendum humaniſſime pro ſui gradus dignitate: ſi inſons fuerit, abſolvetur: ſi reus, ac reſipiſcere velit, redireque ad ſanctam Matrem Eccleſiam puro corde, & fide non ficta, erga eum miſericordia, & clementia utemur.

Quod ad Epiſcopos attinet; pronuntiatum a nobis, prout in cedula, nec cedulæ ſubſcripſimus. Majori ex parte notorii ſunt hæretici: alii maxima ſuſpicione hæreſeos laborant; omnes in pœnas monitorio edicto contentas incurrerunt. Nos interea ex puro in Dominationem veſtram ſtudio ſubſcriptionem cedulæ extrahemus, donec ab ipſa reſponſum ſit: precamurque ut interea expendat, quid tuta conſcientia agere poſſimus, nec conſentaneum eſſe, ut hi Hæretici Eccleſias Gallicanas adminiſtrent, nec poſſe permitti eas Eccleſias iis, qui Diœceſes earum, ac populos heretica peſte ſunt infecturi. Conſulere quidem volumus quieti, & paci Gallici Regni, ſed ſalvo divino honore, ſalvaque conſcientia. Miſimus Epiſcopum Sanctæ Crucis, qui de his omnibus ad Regias Majeſtates referet; ac ſi Regina Navarræ ab injuriis Deo inferendis abſiſtat, detque operam, ut filius ad Sacrum audiendum ſe conferat, muniſque Principis Chriſtiani impleat, juſtius iras noſtras placabit: exploratumque habeat, apertionem concilii nobis non officere, quin adverſus ipſam, ac memoratos Epiſcopos, ſi comparere velint, ut crimine ſe expurgent, non defuturam erga eos miſericordiam, quam Caſtilionæo ſumus polliciti: ac ſi in pertinacia obdureſcant, perpendat ipſa, quid nobis imperet conſcientiæ religio, nec illi a nobis expectent alia, quam optimi Pontificis, optimique Chriſtiani officia.

Quod ad Aquenſem Epiſcopum attinet: maxima ille ſuſpicione apud Inquiſitores noſtros laborat, nec antequam ſe purgaverit, nobiſcum tractare ulla negotia poteſt, nec alia Sacerdotia, & Monaſteria ſperare a nobis poteſt niſi illius infamiæ maculam exterſerit. Ut vero ipſe pio adducta ſtudio hæc propoſuit, ita æqui reſponſa noſtra excipiat. Datum Romæ die XX. Novembris MDLXIII.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

CLXXXII. Sed qui tam diſtrictum, ac ſeverum judicem contra deſertores Catholicæ fidei ſe exhibebat, quam ſe blandum, ac providum erga ejuſdem fidei pugiles, ac propagatores ſe oſtenderet, docent literæ, quas ad Jacobum de Sabaudia Nemurcenſem Ducem immiſit; *Eccl. 49.* qui velut alter Joſias directus divinitus, ut tolleret abominationes impietatis, in diebus peccatorum corroborabat pietatem, *Iſ. 8.* cumque Sacerdotes, prædicti nempe Pſeudoepiſcopi, facti eſſent populo ſuo in lapidem offenſionis, & in petram ſcandali, in laqueum, & in ruinam, *Reg. 1. c. 25.* ipſe ſtabat pro domo Dei, ut prælia Domini præliaretur.

Dilecto filio Nobili Viro Jacobo de Sabaudia Duci Nemurſenſi.

Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2897. ep. 45. *Ex Venerabilis Fratris Proſperi Epiſcopi Chiſamenſis Nuntii noſtri, & ex multorum aliorum prædicatione cognovimus ſingularem zelum, quo ſanctam Catholicam fidem proſequeris, ac pia officia, quibus fungi non deſiſtis ad eam pro tua virili parte in iſto regno tuendam, & conſervandam; qua de re teſtimonia jucundiſſima fuerunt; nihil enim ſolemus audire, quod majore ſolatio animum noſtrum recreet, quam cum de nobilium virorum tui ſimilium ſtudiis hujuſmodi in Religionem catholicam audimus. Gratulamur, dilecte fili, nobilitati tuæ de iſto divinæ clementiæ munere; non parvum enim habes a Deo æternæ ſalutis tuæ pignus, ac ſignum, iſtam, quam dedit tibi, tam bonam, tam rectam, & piam mentem. Magna vero tibi a nobis, & a Catholicis omnibus debetur laus, quod in tanta perturbatione Religionis, quam humanæ ſalutis hoſtis in iſto olim omnium religioſiſſimo Regno excitavit, ipſe pro tua virili parte tam conſtanter veram, & orthodoxam religionem defendas. Facis quod pium Eccleſiæ filium decet. Plane te ſimilem, atque æmulum oſtendis hac in re majorum tuorum, qui in primis Catholici ſemper fuerunt. Non eget tu quidem cohortatione noſtra, ſed tamen paternus erga te noſter amor, qui nos, ut tibi gratularemur, his literis impulit, etiam impellit, ut hortemur Nobilitatem tuam, ut quantum potes ſtudii, atque officii, conferre perſeveres in religionem Catholicam. Nihil Deo gratius facere potes, nulla re melius de Rege, & Regno iſto mereri, nulla denique ex re, vel uberiorem a Deo mercedem, vel ſolidiorem ab hominibus laudem conſequi; &c. Die V. Novembris MDLXIII.*

CLXXXIII. Gallorum aliquot a Sede Apoſtolica ſe ſejungere pertentant.

Conflatam eſſe hoc tempore neſandiſſimam coitionem in Gallia inter Hugonottos, & impios ſolo nomine Catholicos, qui ardentes avaritia Eccleſiaſticis bo-

bonis inhiabant, ut concilium Tridentitium diſſolveretur, ad Galliam ab Apoſtolicæ Sedis conjunctione divellendam, conſtat ex ſubjectis Bracharenſis Archiepiſcopi literis ad Pontificem exaratis.

Beatiſſime Pater.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſign. n.3216. p. 48.

Non poſſum non ſignificare Sanctitati tuæ unum, quod ſecreta, ſed certa relatione nunc hic didici, videlicet, quod Hugonotti, qui in Gallia ſunt, faventibus quibuſdam magnatibus fictis Catholicis, ſummopere cupiunt, ac totis viribus, & mille artibus hic laborant, ut concilium diſſolvatur, vel ſuſpendatur, ut ſic in ſua Gallia celebretur nationale coucilium, ubi ſimul cum Catholicis Epiſcopis locum habeant ipſorum Miniſtri [miniſtros Sathanæ intelligat lector.] Et ſi nil aliud poſſint, ſaltem viam aliquam inveniant diſcedendi a Sede Apoſtolica, & Eccleſiaſtica unione. Quibus ſceleſtis conatibus quantum contranitendum ſit, felici conſumatione, ac confirmatione Sacri Coucilii, novit Sanctitas veſtra, & nos pro noſtro virili operam dabimus, ut celeriter, & feliciter omnia compleantur, &c. Tridenti IV. Novembris MDLXIII.

Humillimus Sanctitatis Veſtræ Archiepiſcopus Bracharenſis Primas.

CLXXXIV. Ex his agnoſcat lector, quam exaggerata prudentia Pontifex ad abſolvendum concilium, tam ſtudioſe incubuerit, ac ſalubre hoc antidotum, quo ſanitas Chriſtianæ Reipublicæ conſervata eſt, probet atque ſuſpiciat; quod profecto plenius cognoſcet, ſi qualis, non in Gallia tantum, ſed in omnibus pene Chriſtiani Orbis partibus miſera eſſet Catholicæ veritatis facies, oculis circumluſtret; Nam & in Belgio diffuſum virus præclaras multas Civitates infecerat, ac ni Margarithæ Auſtriacæ, ac Card. Granuellani ſollicita vigilantia, ac diſtrictus judiciorum terror adfuiſſet, bæreticæ novitatis ſordibus Regio tota illa fuiſſet inquinata. In Germania vero ſuperiori, velut torrens latius exundans, Herbipolim Civitatem occupaverat, ac ſenſim per alias Provincias Italiæ finitimas excurrens, poſtremo Villaccum Carinthiæ oppidum Caroli Saxi apoſtatæ miniſterio depravaverat. Quin etiam intra ipſam Italiam in ſubalpinis, nova quædam in perniciem animarum hæreticæ pravitatis ſemina latius manabant, quæ tamen Pontifex Apoſtolica ſollicitudine evertere, datiſque opportunis literis penitus excindere ſatagebat.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3217. ep. 88. 115. 125.

Pius lib. brev. n. 2847. pag. 405.

CLXXXV. Sed cæteris omnibus luctuoſior erat Polonorum Eccleſiæ ſtatus. Defuncto namque Sigiſmundo Primo Auguſtus filius, qui ei in Regno ſucceſſerat, cum parem Patri, nec animum, nec conſilium in tuenda Catholica Religione haberet, Hæreticis in omnem occaſionem illuc pervadendi excubantibus, latum aditum patefecir, continuoque omnis errorum, ac perditarum opinionum cohors irrupit; ac, quod majores excutiebat lachrymas, ipſi Epiſcopi, qui intenta ſollicitudine a caulis Domini lupos arcere tenebantur, mutuis inter ſe diſſidiis altercantes, quicquid irarum, & ſimultatum cum Hæreticis eſſe debuerat, in ſe ipſos vertebant, ac ſanctum, ac venerandum Antiſtitum nomen, quod ſummopere ſua quoque ætate Nazianzenus deflebat, privatis contentionibus diſtrahebatur. Cumque in dies Tridentini concilii abſolutio extraheretur, Hæretici hac arrepta occaſione, incredibile dictu eſt, quot convitia, & ludibria in illud ingererent, quamque continentibus piorum votis illius concluſio expoſceretur. Jamque gravius imminere malum, Camerinenſis Epiſcopi literis compertum eſt, nempe, quod permulti Hæreticorum fautores ſumma moliebantur ope, ut concilium gentis, quod Nationale vocant cogeretur, in quo ſine ulla authoritate Pontificis Maximi de univerſa Religione, prout ex ipſorum uſu, atque Republica viſum eſſet, conſtituerent. His avertendis malis ſollicite excubans Pontifex diſſidentes inter ſe animos per epiſtolas primo componere adniſus, mox immiſſo Jo. Franciſco Commendono Apoſtolico Nuntio graſſantem latius morbum, ſi non penitus extinxit, feliciter multum repreſſit.

Varia in Polonia de religione diſſidia.

Or. 1.

MS. Arc. Vat. ſig. n.3217. p.404. 752. & 75.

Venerabilibus fratribus Archiepiſcopo Gneſnenſi Regni Poloniæ Primati, Epiſcopis per Poloniam conſtitutis.

CLXXXVI. *Venerabiles fratres ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem. Ad aures noſtras nuper præter opinionem noſtram, nec ſine maxima noſtra admiratione pervenit non parvas vigere inter vos ſimultates, diſſenſiones, atque diſcordias: qua ex re ingentem animi dolorem cepimus: etenim cogitantes nobiſcum quanto in periculo catholica fides, ac Religio in Regno iſto, & Eccleſiarum veſtrorum ſalus hoc tempore verſentur propter tot hæreticorum ſectas, quæ ibi jamdiu corroboratæ, atque auctæ ſunt, & in dies augentur, nihil videmus alienius ipſius Regni tempore, nihil Religioni, & Eccleſiis pernicioſius eſſe poſſe, quam eos inter ſe diſſentire, quos ſumma charitate, concordiaque conjunctos tantis Patriæ malis, & religionis, ac fidei periculis obviam ire decuerat, itaque non poſſumus non magnopere miſerari iſtius Regni ſtatum, & de ſalute tot Eccleſiarum & populorum vehementer pertimeſcere;* pro-

Pius IV. to. 2. brev. ſig. 2897. ep.386.

Pius IV. epiſcopos Poloniæ ad concordiam hortatur.

proinde pro paſtorali officio, & pro paterno amore, quo Regnum iſtud proſequimur, hortandos vos vehementer in Domino eſſe duximus, & monendos, ut veſtri officii, & Chriſtianæ profeſſionis memores odia, & ſimultates omnes deponatis, charitatem nobis a Chriſtu Domino, & Redemptore noſtro tantopere commendatam, & pacem ejus teſtamento relictam colatis atque ſervetis; memineritis vos Dei Sacerdotes, vos animarum eſſe paſtores, veſtrum eſſe officium oves Dominicas, de quibus rationem reddituri eſtis, non exemplo minus, quam verbo paſcere. Nolite quæſumus, quibus charitatis, pacis, atque concordiæ exempla præbere debetis, veſtris diſcordiis, veſtris diſſenſionibus offendere. Nolite hanc Hæreticis dare lætitiam ut vos inter vos diſſentire, ac diſſidere gaudeant, & exultent. Quid illis jucundius, quid optatius accidere poteſt, quam ut inter vos querelæ, controverſiæ, lites, & contentiones maneant? An non majores ſpiritus ſument, & vehementius confident propugnaturos ſe, & confirmaturos eſſe hæreſes, & ſectas ſuas? Dum paſtores inter ſe diſſentiunt, gregibus majori audacia inſidias comparabunt? Mementote quid Dominus noſter illis interminatus ſit per quos ſcandala veniunt. Quod ſi tantopere Deo diſplicet, & tam periculoſum eſt, vel unum puſillum ſcandalizari: tot populis, qui in nos paſtores & præſules ſuos oculos converſus habent graviſſime offenſis, quanto vehementius offendi cenſetis Deum? Et quantu magis id eſſe animabus eorum quorum culpa id acciderit, periculoſum? Quocirca etiam, atque etiam hortamur unumquemque veſtrum, ut Apoſtolici verbi memor accipiat potius, & patiatur injuriam, quam cum fratre contendat, & litiget. Condonat Deus libenter ipſam injuriam, ſi quam factam ſibi exiſtimat, quem quotidie, ut peccata, & debita noſtra nobis dimittat, oramus Reipublicæ cauſa deponat inimicitias, & odia, ſicut non paucos gentiles maxima olim cum laude ſua feciſſe memoriæ proditum eſt. Quod ſi adduci non poteſtis, ut ita faciatis, quod ſane vobis eſſet dignius, at vos ſaltem hoc facite, ut arbitros, qui de veſtris controverſiis cognoſcant, & ex æquo, & bono ſtatuant, eligatis. Habebitis etiam Nuntium noſtrum virum probum, & integrum, cui tuto, & fideliter poteritis controverſias ipſas amice componendas committere. Te frater Archiepiſcope appellamus; tu quo magis honore, & dignitate antecellis, eo magis in hoc ſanctum opus incumbe, &c. Die I. Octobris MDLXIII. anno IV.

CLXXXVII · *Datas epiſtolas ſubſecuta eſt* Commendoni *profectio, quem*, ſcribit Gratianus, *Patavio, quo ſe ille tum contulerat, atque privatarum rerum cura excitum, in Poloniam protinus Pontifex jubet proficiſci. Commendonus, quamquam perexiguum ad ſe comparandum ſpatium Pontifex concedebat, cupiens mature illius gentis conventui, quem tum maxime indictum Varſaviam acceperat, intervenire; tamen magna adhibita diligentia, paucioribus, quam quos Pontifex præfinierat diebus, cum reliquis rebus ſplendide inſtructus tum egregio comitatu viæ ſe dedit. Semper quidem ille magnam curam in comitatu, atque familiæ delectu habuit, ne quem ſecum duceret non temporibus, non moribus ſuis congruentem. Sed tum eo majori, quam antea, ſtudio, quo in longinquiorem, & perturbatiorem provinciam iturus erat, inſignes aſcivit viros, nulli in ea re impendio, aut ſumptui parcens.* Antequam Italia excederet, datis ad Cardinalem Borromæum literis, abſolutam ſibi imperiri facultatem circa duo poſtulavit, quæ dicebat, duo in iſtis regionibus experientia me docuit eſſe admodum neceſſaria, & in quibus liberam, & abſolutam habere poteſtatem multum utilitatis poteſt conferre. *Primum eſt, hæreticorum, Schiſmaticorum, Simoniacorum abſolutio, & ipſorum omnium rehabilitatio. Alterum, ut nimirum fructus quacumque mala cauſa percepti condonari poſſint, vel gratuita omnino condonatione, vel aliquod pium opus in eodem loco illis injungendo, in quo bona Eccleſiæ poſſederunt. Circa quæ duo capita ſuppliciter Dominationem Veſtram Illuſtriſſimam expoſco, ut quænam ſit Pontificis mens, explorare dignetur, cujus profecto mandatis adamuſſim ubediens ero, ac potius, ſicut ſolemne mihi fuit, facultates ſemper conceſſas magis contraham, quam extendam.* Præceſſerat Commendoni in Poloniam adventum magna de prudentia, ac virtute illius fama, cum multorum gentis ejus hominum, quos ipſe antea amicitia, & conſuetudine devinctos habebat, ſermone, & literis celebrata, tum maxime prædicatione Stanislai Hoſſii Cardinalis Varmienſis, unius e concilii præſidibus cui cum Commendono plurimus uſus & familiaritas intercedebat. Itaque & advenientem Chelmenſis Epiſcopus & Plocentium Palatinus primarii homines perornato, ac frequenti comitatu ad tertium ferme lapidem obviam, Regis miſſu, egreſſi, cum omni humanitatis, ac benevolentiæ ſignificatione acceperunt, & apud Regem ipſum ſingulari in honore, atque dignatione fuit. Quam vero impigre provinciam obierit, anno inſequenti referemus.

Grat. vit. Card. Com. l. 2. c. 4.

Jo. Franciſcus Commendonus in Poloniam Apoſtolicus nuntius mittitur.

Reg. ep. Com. apud Car. Bor. ep. ſub 25. Oct. h. data Conliano.

Grat. ib.

CLXXXVIII. Is erat ſtatus fidei catholicæ in Gallia Germania, & Polonia. Res vero concilii, quæ ad illam reparandam agitabantur, ne proſpero carerent ſucceſſu, ac ſimul Principibus, ac Præſulibus in diſcuſſo illo de reformatione Principum articulo fieret ſatis, cum maxime Oratores Veneti interceſſiſſent, aſſerentes, nil æque, ac illud felicem concilii exitum diſturbaturum, Carolus Cardidinalis Borromæus, decretum a Pontifice conceptum ad Legatos tranſmiſit, in quo antiqui aliquot Canones, atque Imperiales ſimul conſtitutiones renovabantur, ut eo pro opportunitate uterentur; monens inſuper Legatos, circa cauſas Eccleſiaſtici Fori probari a Pontifice, ut eæ apud ordinarium judicem referrentur, exceptis tamen cauſis Epiſcoporum, Principum, fiduciariorum bonorum, matrimoniorum, ac maximæ hæreſeos.

Articulo de Reformatione Principum conſulitur.

Ep. 144. & 147. mſ. Arch. Vat. ſig. ✠

CLXXXIX. Aliis quoque epiſtolis eos ad conſtantiam, ac cœpta perficienda incitavit. Si Patres inter ſe diſſentiant, majoris partia ſententiam ſequi, vel rem extrahere juſſit; caput circa diſpenſationes intelligi in occultis, non de adductis in forenſem contentionem. Addidit, ut in ultima Seſſione decreta ſub Paulo III. & Julio III. edita repeterentur, ac darent operam, ut oratores principum actis concilii ſubſcriberent, antequam eorum confirmatio poſtuletur, quam abſciſſa mora concedendam eſt pollicitus. Si qui ex improbitate adverſentur, Pontificem in ea re conſulturum. Circa matrimoniorum clandeſtinorum controverſiam conciliari inter ſe patres juſſit, nec propterea ſeſſionem differri; æque accipi a Pontifice ut Epiſcopi in cauſis matrimonialibus canonicas leges ſolvant in conſcientiæ foro; ut expectativæ gratiæ, reſervationes ac ſimilia abrogentur: vetiturum Pontificem, ne Legati e latere conſerant ſacerdotia iis menſibus vacantia, quibus ab ordinariis conferuntur: velle quoque ut Concilium conſtituat caſtigatiorem diſciplinam Cardinalium, quæ ab omnibus commendanda ſit, necnon inutiles diſceptationes abſcindat, ut ad optatum finem Concilium perducatur, Quod ſi Comes e Luna ad concilium extrahendum proteſtationem nuncuparit, conjunctis ſibi præſulibus contrariam promulgent, vanoſque timores pellant, iterumque XXVII. octobris edixit, ut quando Comes Lunenſis ea, quæ ſunt æqua non admittat, haud quaquam attendatur, atque ad claudendum Concilium incumbant, modo major præſulum pars ipſis adhæſerit, eoque citius abſolvendum concilium, quo adverſi Herbipolis, & Bambergæ rumores accelerandum oſtendant.

Variæ Pontificis diſputationes in Concilio exhibendæ.

Inter Canonum diſponendorum, ac propediem finitorum curas intercedebat antiqua illa controverſia denuo recrudeſcens ſuper illa verba *Proponentibus Legatis*, quæ Lunenſis Comitis ſtudiis in magnum certamen exceſſerat; eoque apparebat acrius, quod ipſe in ſuam ſententiam Cæſaris, Regumque Oratores adducere ſtudebat, jamque proteſtationem ſuam edere meditabatur. Cæſareus quidem Orator humaniter, ac modeſte ſe excuſavit, quod de his a Cæſare mandatum non acceperit. Gallicus vero, qui in juſſis ſe habere dicebat, ut cum Hiſpano conjunctiſſimus eſſet, quid rei eſſet edoctus, hoc duntaxat ſe curaturum reſponderat, quo proteſtatio impediretur, atque illud æqui, bonique accipiat, quod a Legatis dari poteſt; verum quando is obſtinato perduret animo, ſe juxta Regis imperium illi adhæſurum. Luſitanus pariter Orator hanc Lunenſis Comitis contentionem ingratam ſibi maxime dixit; ſi quando autem inſiſtat ardentius, nec ſuis a concepta deliberatione ſuaſionibus recedat, non poſſe ex Regis præſcripto ab illo ſejungi. Jamque Comes Legatos ipſos conveniens longo orationis apparatu, quam nova ſit hæc verborum formula *Proponentibus Legatis*, demonſtrare pertentat: Philippum Catholicum Regem, qui pro majori parte Chriſtiano imperat Orbi, nunquam paſſurum, ut inuſitata cunctis ſæculis formula ſuo tempore addatur concilio. Se, quod Oratoris erat munus, ſi quando Legati a ſententia recedere nollent, ſuo non defuturum miniſterio, a quo tamen omnis eſſet abfutura immodeſtia, ut nimium Regis erga Pontificem, ac Synodum obſervantia ſervetur, omnibuſque innoteſcat, ad hæc non ſponte, ſed invitum, ac Legatorum culpa deſcendiſſe. CXC.

Legati Car. in cit. ad Car. Bor. MS. Car. Barb. ſig. n. 1344.

Comitis a Luna pro verbis Proponentibus Legatis diſſidia.

Tunc Moronus narrationem ab exordio inſtituens Lunenſi ex fide retulit, quæ hucuſque in illa diſceptatione fuerint peracta, modo nihil ſupereſſe reliqui, quam ut a Patribus, qua mente ea fuerint inſerta verba, & an ipſamet explicare, vel expungere velint, poſtuletur, eorumque ſententiæ, quæcumque tandem illa fuerit, ab utraque parte ſtetur. Quam conditionem, cum Orator reſpuere non poſſet, antequam tamen admitteret, ſciſcitatus eſt, num Patres ea verba eſſent declaraturi? Cumque omnis ſe de alterius opinione vadem conſtituere poſſe negaret, rem in longas, & incertas diſceptationes extrahebat, ſe quidem ſuo muneri non defuturum, ingeminans. Ob hæc, cum ſæpius de proteſtatione minaretur,

le-

lepide Cardinalis Moronus, abſonum, dixit, maxime fore, ut ſine cauſa Proteſtantem ageret, qui Catholici Regis omni officiorum genere Pontifici conjunctiſſimi eſſet Miniſter, magnamque ſuo nomini perpetui dedecoris notam comparare, cum fauſtum emendatioris diſciplinæ progreſſum inutili hac quæſtione diſſolveret. Plurimum in eam rem adjuvit, quod Cæſar nunquam Oratores ſuos his diſceptationibus immiſceri permiſerit, quin potius juſſa dederit, ut concilii abſolutionem promoverent, ipſi autem ad res componendas interceſſere, ut ea aliquando verba declararentur, ne aliquod futuris temporibus præjudicium conciliis naſceretur. Nec obſtitere Legati, quin cuncta, quæ agenda expedire cenſerentur, ingenue ſponderent. Jamque ad Pontificem controverſia delata, Pontifex edito diplomate verba illa *Proponentibus Legatis*, nitida interpretatione illuſtravit, ac Rex ipſe Philippus Oratoris ſui pertinaciam datis ad eum literis compeſcens, concilio feliciter terminando viam ſtravit.

CXCI.

Concilio finis imponendus, quamvis Comes e Luna hoc non probet.

Itaque III. Novembris Legatos Cardinalis Borromæus monuit, ut abſciſſo Comitis Lunenſis Oratoris Hiſpani omni reſpectu, ad claudendum concilium omnia compararent, bonis quidem verbis eum ducerent, ſed ad divinam gloriam, & ad promovendum Dei cultum unice ſpectarent: non illum Regiam voluntatem ſequi, ſed privata ſtudia; accepiſſe enim ſe literas ab Alexandro Crivellio Apoſtolico Internuntio apud Regem Catholicum Montione datas XXIV. Septembris, quæ referant, triremium Hiſpaniæ Præfectum, ac Doctorem Velaſcum ipſi ſignificaſſe, Præſules Hiſpanos objurgatos a Philippo Rege, quod non ſupremam authoritatem in omnibus rebus, uti convenerat, Pontifici detuliſſent, vetitoſque intercedere decretis, eave retardare, ex quibus concilium in longius tempus differri poſſit.

MS. Arc. Vat. ſig. n.3217. ep.157. 9. Novembr. 1562. ib. ep.160. MS. Arc. Vat. ſig. n.3218. p. 81. ib. ep. 20. & 22.

Cenſebat quoque Ferdinandus Cæſar publicæ Chriſtiani Imperii utilitati conducere, ut citius Tridentinum concilium abſolveretur, datiſque ea de re Poſſonii literis IX. Novembris, deque eo abſolvendo mandata ſuis Oratoribus dedit. Pariter Maximilianus II. eadem conſilia urſit flagrantiſſimo ſtudio, conſtabat enim, teſte experientia, quod a prudentiſſimis Viris expenſum fuerat, concilii diuturniorem prorogationem, nullam ſpem revocandorum in gremium Eccleſiæ Hæreticorum attuliſſe, plura vero damna Principibus, & populis Catholicis peperiſſe; ac Delphinus apud Cæſarem Internuntius datis ad Cardinalem Moronum literis IX. ac XI. Octobris indicarat, Comitem e Luna, licet reluctetur, cognita Cæſaris conſtantiſſima voluntate, aſſenſurum, fallique eos, qui Cæſarem inſtar Heliotropii ad Hiſpanorum cupiditates converti opinantur.

CXCII. *MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 344. ep. 402.*

Hiſpanus Orator Comes e Luna Regiis acceptis literis, cum Legati Cardinales inſinuaſſent, videri Catholicum Regem in eam ſententiam inclinare, ut concilium non protraheretur, profatus eſt. In ipſo concilii exordio Philippum Regem, cum de eo inſtaurando rogatus eſſet, non propenſum ad id fuiſſe, cum Regna Hiſpani Imperii eo non egerent, nec res in eo ſtatu verſarentur, ut optatus finis ex eo attingi poſſet, verum Pontificiæ voluntati ſe accommodaſſe, atque apud Cæſarem, Reginamque Galliæ concilii rem promoviſſe, ut commodo totius Imperii Chriſtiani verteretur, atque in ea re Principis Chriſtiani partibus perfunctum, ut dici non poſſit concilii ipſi ingratum nunc finem, verum eo modo, quo conveniat, & qui ab omnibus bonis expetatur, & Chriſtiano Imperio utilitatem afferat, efflagitare. Quod ad Epiſcoporum, Eccleſiarum damna, vel incommoda ob diutinam abſentiam ſpectaret, reſpondebat Rex Catholicus, id omnibus rebus maximis commune, ut gravibus ſint difficultatibus implicitæ, atque in iis bonum publicum anteferendum privato. Subjecit deinde ad ea, quæ ſcripta erant, de gravibus periculis, quorum impendebat terror, ſi res concilii ambiguæ fluctuarent, omnium maximarum agendarum rerum id affine, ut maximis periculis ſint obnoxia, verumtamen in incerto eventuum æſtu divinæ providentiæ ſerviendum, atque ab ejus manu, quæ fuerint ipſi collibita, expectanda. Delapſus dein ad literarum Cardinalitiarum calcem, quibus rogabatur, ut finem concilii Regia opera promoveret, dixit, omni ſtudio pronum ferri, ut optimo fine claudatur, & fructus ab univerſa Eccleſia expetitus decerpatur, qualis ab œcumenicis conciliis expectetur, ac mandata ea de re ampliſſima ad comitem Lunanum data, qui ſuo muneri non eſſet defuturus.

Subdidit mox Orator, Catholicum Regem percupere, ut circa dogmata, conſueta conciliorum forma religioſe ſervaretur, ut in diſceptationem controverſa capita adducerentur, ne cuiquam nova diſceptandi anſa relinqueretur, utque in pangendis reformationis capitibus ſumma prudentia adhiberetur, cum inde publica tranquillitas, & Chriſtiani Imperii ſalus affulgere deberet.

Ad hæc reſpondere Cardinales, conci-

cili-

Digitized by Google

cilium a Pontifice, ut communi Chriſtianorum parente indictum, ut fluctuanti circa Religionis diſſidia Galliæ conſuleret. Percrebuiſſe certam famam, Regem Catholicum prorogationem concilii laudare, quaſi Hæreticis frænum iniiceret, eamque opinionem Adminiſtrorum operibus confirmatam. Ad ſecundum articulum ſubjecere, licet privato bono publicum præponendum ſit, tamen ob præſulum diutinam abſentiam hæreſim latius per Eccleſias ſerpere, ac bonum illud commune cum tot Eccleſiarum malo non adæquari. Ad tertium ſubdidere: licet Divinæ voluntati parendum ſit in eventibus adverſis, tamen eventus adverſos prævifos, ſi fieri poſſit, avertendos. Demum habitis Regiæ Catholicæ Majeſtati de optima voluntate gratiis comitem urſere, ut ad concilium abſolvendum operam, induſtriamque conjungeret. Cardinalem enim Lotharingiæ diſſertis verbis dixiſſe, Gallos præſules extrema neceſſitate ad repetendas ſuas Eccleſias, in quibus hæreſis effuſe graſſatur, urgeri, ac præterea ſumptibus exhauſtos; Gallicana vero Natione e concilio abeunte, diſceptatum iri, an concilium, quod ſubſiſteret, foret œcumenicum, tum pertimeſcendum, ne in Gallia Nationale cogeretur, atque a Sedis Apoſtolicæ obſequio diſcederet: divulſa vero Gallia, etiam Hiſpaniam, Italiamque periclitaturas. Inculcarunt, etiam comiti Legati Cardinales, Regem Catholicum, ſi præſentem concilii ſtatum inſpiceret, omnino ad promovendum illius finem ſtudia Regia collocaturum, &c. VIII. Novembris MDLXIII.

Illuſtriſſimæ, & Reverendiſſimæ Dominationis tuæ Servi Humillimi Jo. Cardin. Moronus, Stanislaus Cardinalis Warmienſis, Ludovicus Cardinalis Simoneta, B. Cardinalis Navagerius.

CXCIII. *Ib. ep. 464. 12. Novembr.* Tunc Cardin. Lotharingus inter Patres concilii communem ſermonem ſparſit, neceſſario claudendum eſſe, abſolvendumque concilium non modo propterea, quod abſentibus Epiſcopis hæreſis latius diffunderetur, ſed quia etiam præſules Galli ſumptibus exhauſti diutius hærere non poſſint, de quo Legati Cardinales undecima Novembris Cardinalem Borromæum fecere certiorem, atque addidere, ſe inextricabiles difficultates toleraſſe in componendis rebus ad habendam proximam ſeſſionem, tum commendavere Hydruntinum Archiepiſcopum (is erat Petrus Antonius Capuanus) qui pro tuenda dignitate Sedis Apoſtolicæ in omnibus expectationem omnem ſuperaſſet. *Gabr. Pal. in actis Concil. Trid. Aſtulph. Serv. in iiſdem.*

Pridie, quam ſolemnis ille Epiſcoporum conſeſſus haberetur, Congregatio Generalis coacta eſt, in qua hæc pertractata fuere.

MDLXIII. X. Novembris fuit congregatio Generalis [& infra] *in qua proponuntur firmanda decreta publicanda in ſeſſione die ſequenti celebranda, circa quæ decreta Illuſtriſſimus, & Reverendiſſimus D. Cardinalis Moronus ipſius Sacri concilii primus Præſidens, & Legatus inter cætera alloquutus eſt Patres in hanc ſententiam, videlicet. Placuiſſe maiori parti Patrum, ut apponeretur in canonibus reformationis in hac ſeſſione publicandis clauſula,* Salva ſemper in omnibus Sanctæ Sedis Apoſtolicæ authoritate, *verum viſum eſſe Dominis deputatis magis conveniſſe, & expedire, ut clauſula ipſa differatur in ſequentem ſeſſionem, & apponatur in fine omnium decretorum, & canonum reformationis in ipſa ſeſſione publicandis, dummodo eu nunc in hac congregatione hoc ſtatuatur, & concludatur. Super qua re votis Patrum rogatis, placuit maiori parti id, quod ab Illuſtriſſimo Domino Præſidente propoſitum fuit, & ita concluſum, & ſtatutum eſt: ſcilicet, ut dicta clauſula,* Salva ſemper in omnibus Sanctæ Sedis Apoſtolice authoritate, *abſque alia Patrum vocatione ponatur in alia ſequenti ſeſſione in fine omnium canonum reformationis, &c. Confecta ſunt ea de re publica documenta.* *Ext. MS. Arch. Vat. ſig. num. 3248. MS. Arc. Vat. 3248.*

Affulgente XI. Novembris die celebrata eſt ſeſſio XXIV. Tridentini concilii, quæ ſub Pio IV. Pontifice octava fuit, in qua poſt peracta Divina myſteria, alioſque ritus conſuetos orationem ad Patres habuit Richardottus Epiſcopus Atrebatenſis, atque de redigendis ad officium hæreticis his verbis diſſeruit. *Gabriel. Palaot. in actis mſ. Aſtulph. Servan. in eiſdem.*

Eſt ſane purioris doctrinæ præcipuus uſus in Eccleſia, eſt cultus, & rerum divinarum laus eximia: ſed niſi licentiam inter homines diſciplina cohibeat, niſi rebellas animos caſtigatio reprimat, nihilo plus proficitur, quam ſi famelicos leones oratione, aut pictis rerum imaginibus lenire contendas. Et infra. *Spectate quantum hæreticorum cauſæ deceſſerit, quantum noſtræ acceſſerit, en illa immaniſſima petulantia; qua ſuo furore bonorum omnium juſtiſſimum odium concitarunt, quod odium quamquam eſt vi, igni, ferro in noſtra viſcera ſæviſſime diſtricto conflatum; tamen hac parte, & nobis prodeſt, ut illis obeſt plurimum, quod ea crudelitate teſtatum reliquerint, ſe in eius Angeli caſtris militare, quem Joannes Abaddon, id eſt everſorem, exterminatorem, vaſtatorem nuncupavit.* *Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3199. p. 162.* Seſſio vigeſima quarta eademque octava ſub Pio IV. celebratur.

Do-

Doctrina de Sacramento Matrimonii adverſus novatores, qui libertatem evangelicam effrænata libertate carnis metientes, publicique omnium ordinum hoſtes, ut cœlibes ac virgines inſectati fuerant, ita conjugatos Divino nexu ſolvere, ac ſacramenti dignitate orbare contenderant, polygamiamve induxerant

Concil. Trid. ſeſſ. 24.

promulgata eſt, ſubjectis concepta verbis.

Matrimonii perpetuum indiſſolubilemque nexum primus humani generis parens divini ſpiritus inſtinctu pronunciavit cum dixit, Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: *quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.*

Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari, & conjungi Chriſtus Dominus apertius docuit, cum poſtrema illa verba tanquam a Deo prolata referens dixit. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro, *ſtatimque ejuſdem nexus firmitatem ab Adamo tanto ante pronunciatam his verbis confirmavit*. Quod *ergo Deus* conjunxit, homo non ſeparet.

Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indiſſolubilem unitatem confirmaret, conjugeſque ſanctificaret, ipſe Chriſtus venerabilium Sacramentorum inſtitutor, atque perfector ſua nobis paſſione promeruit: quod Paulus Apoſt. innuit dicens: Viri diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſe ipſum tradidit pro ea:

Concil. Trid. ſeſſ. 24. pag. 179.

mox ſubjungens, Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.

Cum igitur Matrimonium in Lege Evangelica veteribus connubiis per Chriſtum gratiam præſtet, merito inter Novæ Legis Sacramenta annumerandum SS. Patres noſtri ſemper docuerunt, adverſus quam impii homines hujus ſæculii inſanientes non ſolum perperam de hoc venerabili Sacramento ſenſerunt, ſed de more ſuo prætextu Evangelii libertatem carnis introducentes, multa ab Eccleſiæ Catholicæ ſenſu, & ab Apoſtolorum temporibus probata conſuetudine aliena ſcripto, & verbo aſſeruerunt, non ſine magna Chriſti fidelium jactura; quorum temeritati ſancta, & univerſalis Synodus cupiens occurrere inſigniores prædictorum Schiſmaticorum hæreſes, & errores; ne plures ad ſe trahat pernicioſa eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipſos hæreticos eorumque errores decernunt Anathematiſmos.

De Sacramento Matrimonii.

Canon I.

Si quis dixerit, Matrimonium non eſſe vere, & proprie unum ex ſeptem Legis Evangelicæ Sacramentis a Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſia inventum, neque gratiam conferre, Anathema ſit.

Canon II.

Si quis dixerit, licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege divina eſſe prohibitum, Anathema ſit.

Canon III.

Si quis dixerit, eos tantum conſanguinitatis, & affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, poſſe impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec poſſe Eccleſiam in nonnullis illorum diſpenſare, aut conſtituere, ut plures impediant, & dirimant, Anathema ſit.

Canon IV.

Si quis dixerit, Eccleſiam non potuiſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis conſtituendis erraſſe, Anathema ſit.

Canon V.

Si quis dixerit, propter hæreſim aut moleſtam cohabitationem, aut affectatam abſentiam a conjuge diſſolvi poſſe matrimonii vinculum, Anathema ſit.

Canon VI.

Si quis dixerit, Matrimonium ratum, non conſummatum per ſolemnem religionis profeſſionem alterius conjugum non dirimi, Anathema ſit.

Canon VII.

Si quis dixerit, Eccleſiam errare, cum docuit, & docet juxta Evangelicam, & Apoſtolicam doctrinam propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui cauſam adulterii non dedit, non poſſe altero conjuge vivente aliud matrimonium contrahere, mœcharique eum, qui dimiſſa adultera aliam duxerit, & eam, quæ dimiſſo adultero alii nupſerit, Anathema ſit.

Canon VIII.

Si quis dixerit, Eccleſiam errare, cum ob multas cauſas ſeparationem inter conjuges, quoad thorum, ſeu quoad cohabitationem ad certum, incertumve tempus fieri poſſe decernit, Anathema ſit.

Canon IX.

Si quis dixerit, Clericos in ſacris Ordinibus conſtitutos, vel Regulares caſtitatem ſolemniter profeſſos poſſe matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe non obſtante Lege Eccleſiaſtica, vel voto, & oppoſitum nil aliud eſſe, quam damnare

nare

nare matrimonium; poſſeque omnes contrahere matrimonium, qui non ſentiunt ſe caſtitatis, etiamſi eam voverint, habere donum, Anathema ſit; cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos ſupra id, quod poſſumus, tentari.

Canon X.

Si quis dixerit, ſtatum conjugalem anteponendum eſſe ſtatui virginitatis, vel cœlibatus, & non eſſe melius ac beatius manere in virginitate, aut cœlibatu, quam jungi matrimonio, Anathema ſit.

Canon XI.

Si quis dixerit, prohibitionem ſolemnitatis nuptiarum certis anni temporibus ſuperſtitionem eſſe tyrannicam ab Ethnicorum ſuperſtitione profectam; aut benedictiones, & alias cæremonias, quibus Eccleſia in illis utitur, damnaverit, Anathema ſit.

Canon XII.

Si quis dixerit, cauſas matrimoniales non ſpectare ad judices Eccleſiaſticos, Anathema ſit.

His anathematiſmis promulgatis perlectum eſt in eodem ſolemni Epiſcoporum conſeſſu de clandeſtinis matrimoniis, ac leges de matrimonio rite celebrando latæ, decem capitibus diſtinctæ.

CXCIV. *MS. Arc. Vat. sig. n.3248. in actis Seſſ. 7.* Non prætermittendum vero viſum eſt, quod dicturus Nicoſienſis Archiepiſcopus ſententiam, ad decretum de clandeſtinis, cum illud improbaſſet, addiderit. *Peto tamen, ne de recta & orthodoxa Græcorum, qui in Regno Cypri ſunt, fide aliqua ſuſpicio in hac Sancta Synodo, occaſione earum, quæ circa VII. canonem adducta fuerunt, oriri poſſit, ut quæ illi, qui in pluribus Provincialibus conciliis, præſertim vero ſub R. P. D. Helia quondam Archiepiſcopo Nicoſienſi anno MCCCXL. quæ itidem ſequentibus temporibus, atque in concilio a me præſenti Archiepiſcopo celebrato profeſſi ſunt, concilii hujus actis appendantur, præſertim autem verba, quæ continentur in fine concilii, quod ſub præfato R. P. D. Helia celebratum eſt, ut ex libello conſtitutionum Inſulæ Cypri in forma authentica conſtat. Verba in cedula continentur, quam dedit tenoris infraſcripti.*

Verba excerpta ex Concilio Provinciali Regni Cypri celebrato ſub R. P. Helia Archiepiſcopo Nicoſienſi anno MCCCXL. quæ in fine dicti Concilii ſunt.

Memorati Græcorum, Maronitarum, & Armenorum Epiſcopi, & præmiſſarum aliarum Nationum Majores, pro ſe, & ſubditis ſuis, intellectis omnibus, & ſingulis ſupradictis, & ſuper articulis ſingulis fidei, & Eccleſiæ Sacramentis, ac aliis in dicta ſerie comprehenſis ſingulis ſingulariter, univerſaliter univerſi juxta Religionem interpretum clare, aperte, diſtincte, & ſingulariter explicite recognoverint humiliter, & devote, & ſpontanea voluntate, & omni timore ſemoto, & quacumque actione ceſſante, humili profeſſione confeſſi ſunt, & devota confeſſione, profeſſi, illa omnia, & ſingula firmiter credebant, prout ſuperius explicite comprehenſa, vera eſſe, & quod illa omnia, & ſingula firmiter credebant, prout ſuperius explicite declarantur, adjicientes rationes, quod ita erat ab omnibus Catholicis abſque dubietate credendum, & quod Sacroſancta Romana Eccleſia erat Mater omnium Fidelium, & Magiſtra ſuper omnes Eccleſias, plenum Principatum obtinens, & Primatum, & quod Sanctiſſimus in Chriſto Pater D. Benedictus Divina providentia Papa XII. Succeſſor B. Petri, & in Terris Vicarius Jeſu Chriſti. erat cunctorum fidelium Pater, Paſtor, & Dominus, cui ſinguli Prælati Eccleſiarum omnium debent reverentiam humilem, ipſique reverentiam eidem, & obedientiam promittebant, petentes humiliter, quod eis liceret in ſuis ritibus fidei non contrariis permanere, ac deprecantes dictum D. Archiepiſcopum, ut devotionem eorum intimare Domino Summo Pontifici dignaretur.

Addunt acta, quod Synodus Matrimo- CXCV.
nia filiorum familias, quæ ſine conſenſu parentum contracta nonnulli irrita ſentiebant, rata eſſe declaravit: reſciſſa vero ſunt clandeſtina, quia plures, abjecta ea, cum qua prius clam contraxerant, palam deinde contrahebant cum alia, atque in perpetuo adulterio infelicem vitam traducebant. Inſtauratum vero eſt decretum Lateranenſis concilii ſub Innocentio III. ut præmiſſis tribus denuntiationibus coram Parocho proprio, ac duobus, vel tribus teſtibus Matrimonia celebrarentur, tum additum eſt. *Qui aliter, quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, ſeu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt; eos S. Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujuſmodi contractus irritos, & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit, & annullat.* Poſtremo Synodus nuptias inituros hortata eſt, ut antequam contraherent Matrimonium, exhomologeſeos, & Euchariſtiæ Sacramentis ſe munirent, deinde cognationis ſpiritualis, gradus ita contraxit. *Ad ſummum unus, & una baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant, inter quos, ac bapti-*

Reformatio Matrimonii.

za-

zatum ipſum, & illius patrem, ac matrem tantum, nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, ac matrem ſpiritualis cognatio contrahatur. Idem de cognatione ex Sacramento Confirmationis conſtitutum. Additæ leges de Sponſalibus, de gradibus prohibitis, necnon adverſus raptores, vagos, & concubinarios, Magiſtratus, ac Proceres Matrimoniorum libertati vim inferentes, prohibitæque etiam certis temporibus nuptiarum celebritates.

Promulgatum quoque fuit prolixius decretum caſtigatioris diſciplinæ circa ſpectantia ad inſignitos Sacramento Ordinis diſtinctum viginti ſupra unum capitulis, quibus corruptelæ ſublatæ, ac mores puriores inducti, in primis de promovendis idoneis Præſulibus conſtituta norma, & Cardinalibus doctrina, & pietate ornatiſſimis adlegendis. *Ea*, inqoit Synodus, *omnia, & ſingula, quæ de Epiſcoporum præficiendorum vita, ætate, doctrina, & cæteris qualitatibus alias in eadem Synodo conſtituta ſunt, decernit eadem etiam in creatione S. R. E. Cardinalium, etiam ſi Diaconi ſint, exigenda, quos Sanctiſſimus Romanus Pontifex ex omnibus Chriſtianitatis Nationibus, quantum commode fieri potuerit, prout idoneos reppererit, aſſumet. Poſtremo eadem Sancta Synodus tot graviſſimis Eccleſiæ incommodis commota non poteſt non commemorare, nihil magis Dei Eccleſiæ eſſe neceſſarium, quam ut Beatiſſimus Romanus Pontifex, quam ſollicitudinem univerſæ Eccleſiæ ex muneris ſui officio debet, eam hic impendat, ut lectiſſimos tantum ſibi Cardinales adſciſcat, & bonos maxime atque idoneos Paſtores ſingulis Eccleſiis præficiat, idque eo magis, quod ovium Chriſti ſanguinem, quæ ex mala negligentium, & ſui officii immemorum Paſtorum regimine peribunt, D. N. Jeſus Chriſtus de manibus ejus ſit requiſiturus.*

Ib. c.2. Provincialium conciliorum antiquum morem reſtitui juſſit pro excolendis moribus, detergenda vitiorum labe, componendiſque controverſiis. *Cap. 3.* Patriarchæ, Primates, Metropolitani, atque Epiſcopi Diœceſes ſuas luſtrare juſſi: data quoque *Cap. 4.* Epiſcopis, & Parochis imperia, ut per ſe prædicationis evangelicæ munus exerceant, vel ſi fuerint impediti, idoneos *Cap. 5.* ad id munus adhibeant. Sancitum, ut cauſæ criminales graviores contra Epiſcopos, etiam hæreſis (quod abſit) quæ *Cap. 6.* depoſitione, aut privatione dignæ ſunt, ab ipſo tantum Summo Romano Pontifice cognoſcantur, & terminentur.

Plures etiam circa abſolutionem peccatorum, viſitationem, atque Eccleſiarum unionem conceſſæ ſunt Epiſcopis facultates. *Cap. 7. 10. 15.* Parochos inſuper ad erudiendam plebem incitavit; ætatem quoque promovendorum ad dignitates diſtinxit; quibus & plura tam ad dignitatem exercendam, quam ad vitam honeſte peragendam præſcripſit. Abuſus de expectativis, ac mentalibus reſervationibus, ac pleraque alia, quæ roſea illa Eccle- *Cap. 19.* ſiaſticæ diſciplinæ plantaria in carduos, ſpinaſque vertebant, antiquavit, ſuſtulit, abrogavit.

Qua reformatione lecta in ſeſſione VIII. Cardinalis Lotharingus poſt Cardinales Legatos ſententiam dicturus ſchedulam his conceptam verbis dedit. *Cum nudius tertius meam de reformationis articulis dicerem ſententiam, præfatus ſum,* (*Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3248. in acta ſeſſ.8.*) *ut nunc etiam, me valde quidem cupere, ut priſca illa Eccleſiaſtica reſtitueretur diſciplina; ſed cum his corruptiſſimis temporibus, & moribus intelligam non poſſe ea, quibus maxime opus eſſet, protinus adhiberi remedia, interim aſſentiri, & approbare fateor ea, quæ nunc ſunt decreta, non quod ea judicem ſatis eſſe ad integram ægrotantis Reipublicæ Chriſtianæ curationem, ſed quod ſperem his prius lenioribus fomentis adhibitis, cum graviora medicamenta pati poterit Eccleſia, Pontifices Maximos, & maxime Sanctiſſimum Dominum Noſtrum Pium pro ſua inſigni pietate, & prudentia diligenter curaturum, ut ea quæ deſunt, implens, & efficaciora inveniens remedia, in uſum veteribus jam abolitis revocatis canonibus, & maxime quatuor veterum illorum conciliorum, quos quantum fieri poterit, obſervandos eſſe cenſeo, vel ſi expedire videbitur, frequentiori œcumenicorum conciliorum celebratione, omnem morbum ab Eccleſia propulſans, eam ſuæ priſtinæ reſtituat ſanitati. Hanc autem meam mentem, & ſententiam, tum meo, tum omnium Galliæ Epiſcoporum nomine in acta referri volo, & ut fiat a Notariis, peto, & poſtulo.*

Ad quintum caput reformationis, ſi habita ratione temporum, hoc decretum placet Patribus, id mihi quoque hoc nomine magis placet, quod cum eis in Congregatione heri habita viſum ſit privilegiis Principum non eſſe derogandum. Hoc ita eſt conceptum, ut nec Chriſtianiſſimi Franciæ Regni privilegiis, juribuſque, & ſacris conſuetudinibus, quidquam præjudicii afferat, quod quidem mihi placere lubens profiteor, & tum meo, tum omnium Franciæ Epiſcoporum nomine a Notariis pe-

to, & poſtulo, ut id in acta referatur. [1]

CXCVI. Cum huic ſolemni Epiſcoporum conſeſſui Cardinalis Hoſius Legatus morbo implicitus intereſſe non potuiſſet, ſententiam ſuam edito publico hoc documento deprompſit.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3428. poſt ſeſſ.8. *Quod ad decretum de Matrimonio clandeſtino attinet, aſſeruit, ſe ſentire, quod hactenus ſenſit Eccleſia Catholica, in qua doctus eſt, prohibitionem Eccleſiæ, ne clam contrahatur, impedire matrimonium contrahendum, non dirimere contractum; ab illius itaque ſententia non diſcedit. Quamobrem decretum hoc de clandeſtinis approbat in omnibus aliis, præter quam quod illi novitas non placet, quod contra doctrinam, quam recepit ab Eccleſia Catholica, non eſſe debere deinceps rata decernuntur, cum nullam cauſam videat, quamobrem irrita declarari debeant. Si quid vero ſecus S. D. N. viſum fuerit, ad cujus Sanctitatem remitti cauſam hanc poſtulat, illius judicio, qua par eſt reverentia, & animi ſubmiſſione judicium hoc ſuum ſubmittit.*

De nono canone dicit. Nonum canonem approbat, ſed eo ſenſu, quo ſcriptus eſt, & a Patribus approbatus, quorum hanc mentem fuiſſe non animadvertit, ut vellent decernere legem cælibatus eſſe legem Eccleſiaſticam; cum nec propoſita fuerit ea quæſtio, nec a Patribus diſputata, ſed verba tantum Lutheri poſita fuerunt, non obſtante lege Eccleſiaſtica, vel voto, cujus error ipſius verbis poſitus fuit a Patribus ac damnatus, &c. Acta fuerunt præmiſſa Tridenti, &c.

CXCVII. *MS. Car. Franc. Bar. ſig. n.1344. ep.466. Card. Legat. ad Car.Borr.* Poſtridie a celebrata ſeſſione, Cardinales Legati Carolo Borromæo ſignificarunt, congregatos Regum, Principumque Oratores poſtulatos fuiſſe, ut de abſolvendo Concilio ſententiam ſuam nitide exptomerent, & modum etiam tenendum ſignificarent, ac Lotharingiæ Cardinalem expoſuiſſe, Cæſarem, Regemque Catholicum de eo celebrando rogatos initio diſſenſiſſe, cum eo non egere putarent, at a Pontifice certiores factos de extrema neceſſitate, in quam Galliæ Regnum eſſet adductum, veluti obſequentiſſimos filios, ac Principes Chriſtianos Pontificiæ authoritati ceſſiſſe, cum niſi Œcumenicum celebraretur, Nationale in Gallia conflandum foret, ex quo illud Regnum a Sedis Apoſt. obſequio divellendum eſſet. Tum addit, quam ægre clerus, Regnique Ordines Poſſiaci congregati adducti eſſent, nt decreta, ac finem iſtius concilii expectarent, ac ni citius finis illi imponatur, graviora, quam antea, pericula Galliæ impendere, ſummaque precum contentione urſit, ut ſi Galliæ ſalus chara Legatis Cardinalibus eſſet, ne abrumpi concilium ſuſpendive paterentur. Quicumque enim ex his caſus contingeret, Nationalem Synodum in Gallia coactum iri, ac res Galliæ ad extremum exitium pronas futuras. Contendendum itaque omni opera, ac ſtudio, ut citiſſime abſolvatur, ac moram periculo non carere, cum interea temporis concionatores Hæretici eam peſtem toto Regno latiſſime diffundant, & quo magis res differatur, eo pauciores futuros, qui ejus decreta ſint admiſſuri, atque ita e concilio tardiore perniciem orituram, a quo ſalus expectabatur, cum ſinguli majus offendiculum paterentur, ſtudiiſque a Sede Apoſtolica magis averſi futuri eſſent quam forent ab ea alieni, antequam concilium inchoaretur. Addidit etiam Præſules Gallos diutius Tridenti hærere non poſſe, atque adeo majori ex parte jam dilapſos ob privata & publica Regni incommoda; ſi vero Concilium in proxima ſeſſione clandendum ſit, retardaturos iter, ut tanto bono perfrui, atque Patriæ malis medicinam ſalutarem affetre poſſint. His perſuaſi rationibus a Lotharingo allatis Cardinalis Madrutius, & alii Præſules conſenſere concilium quantocyus abſolvendum, tantummodo Legionenſis, atque Ilerdenſis Epiſcopi inſinuarunt, videri neceſſarium Regis Catholici, qui tot, & tanta Chriſtiani imperii Regna teneret, conſenſum; at Granatenſis Archiepiſcopus, concilium abſolvendum in eo ancipiti diſcrimine concluſit, verum alia reformationis capita ſancienda atque in eo capite, quod ſpectaret ad Principes, cavendum, ne quid insereretur, quod eorum animos exulceraret, cum Eccleſia eorum patrocinio maxime indigeret. Quod attinet ad dogmata; ut illa, quæ jam a conciliis deciſa erant, omitterentur, quæ vero diremptæ non erant controverſiæ, ſine diſceptationum ambagibus, pro tollendis corruptelis, dirimerentur brevibus decretis ad fluctnantes

NOTÆ [1] NUmerus patrum qui ſeſſioni huic interfuerunt ex iis reſultat quæ diarii noſtri ſcriptor contigiſſe narrat cum decretum de clandeſtinis matrimoniis in publica concilii ſeſſione legeretur. Reclamaſſe enim adverſus ſanctionem illam patres ſeptem & quinquaginta, aſſenſiſſe vero ex patribus centum quinquaginta teſtatur, ex quo patres ſeptem & ducentos conficias. MANSI

tes confirmandos, non quod Hæreticorum pelliciendorum in caſtra Eccleſiæ ſpes affulgeat, vel quod Catholici novis decretis egeant; jam ad retundendas Hæreticorum argutias, vel in controverſiis de Purgatorio, vel de invocatione Sanctorum, vel de Sacris Imaginibus plura extare firmiſſima argumenta. Addunt Legati Cardinales ſe ad hæc in opus provocanda ſtudia omnia defixuros, &c. XII. Novembris MDLXIII.

CXCVIII. Proximo die navata eſt eidem tractationi de abſolvendo concilio opera, ac geſta in conventu ea de cauſa habito narrat his verbis Gabriel Palæottus.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. mſ. Barb. ſig. num. 24. pag. 507.

Die XIII. Novembris MDLXIII. Vocantur coram Legatis Prælati viginti quinque ex diverſis Nationibus, & Lotharingus, ac Madrucius, cumque illis communicare incipit Cardinalis Moronus de finiendo concilio, & qua ratione facilius ad exitum perduci poſſit, poſtquam jam omnia de Sacramentis, & fere omnia de reformatione ſunt abſoluta, idque & S. D. N. & valde cupere pro communi utilitate, & quoniam multa interim accidere poſſent, quæ, pendente concilio, magnam perturbationem excitarent. Tum Cardinalis Lotharingus longa oratione varias non ſolum rationes, ſed etiam neceſſitates declaravit pro incolumitate Provinciæ Gallicanæ, ut concilium hoc non ſuſpenſione, ſed extremo fine, & quam celerrime claudatur. Exorſus eſt ab indictione hujus concilii, quod præcipue pro Gallicana Natione convocatum fuit, cætera poſt ſubſequuta recenſuit, ſed id potiſſimum, quod in extremo illo conventu Gallicano ſuperioribus menſibus habito inter Regem, & Status Regni ſtatutum fuerat, ut Concilium Nationale celebraretur, ſi concilium hoc Tridentinum finem non ſortiretur, a quo Nationali concilio mala omnia, ac damna expectari poſſint; igitur, ſi ſalvam vellemus Galliam, laborandum omnino erat, ut nunc extremas manus huic Synodo imponeremus. In eandem ſententiam diverſis etiam rationibus cæteri omnes diſceſſerunt, cum propter pericula, quæ pendente concilio ex obitu, aut Summi Pontificis, aut Cæſareæ Majeſtatis imminere poterant, tum ob damna, quæ Eccleſiæ ex Paſtorum abſentia patiebantur, & tandem ut optatum a toto Orbe fructum omnes colligere poſſent; aderant ex Hiſpanis, Granatenſis, Ilerdenſis, ex Portugallia, Bracharenſis, ex Flandria, Atrebatenſis, Namurcenſis, ex Gallia, Senonenſis, & Virdunenſis, & ex aliis, tum Italiæ, tum aliarum Provinciarum locis quamplures Prælati, qui idem ſunt ſequuti.

Legati conſilium petunt, qua via Concilium quamprimum abſolvendum.

De ratione autem abſolvendi concilii jam concluſerant, ut quæ ſuperſunt de reformatione, & Regularibus, proponantur, circa vero reliqua dogmata, videlicet, de Purgatorio, de Imaginibus, & veneratione Sanctorum, de Indulgentiis, ea cum ſatis clara, & ſuperioribus quoque conciliis fuerint ſancita, ideo ad fugiendas diſputationes, quæ rem nimis in longum traherent, ſatis nunc eſſe paucis decretis abuſus damnare, qui in ſingulis irrepſerunt. Itaque tres claſſes conſtitutæ ſunt, & in unamquamque diſtributi, quinque Prælati, & totidem Theologi, qui hos abuſus notarent, qui ſuper his decreta conficerent.

Decimaquarta Novembris ſignificarunt Cardinali Borromæo Legati Apoſtolici conſtitutum fuiſſe, ut indiceretur ad decimamquintam Novembris Congregatio, in qua denuntiaretur præſulibus, abſolvendum eſſe concilium in proxima ſeſſione, ut damna, quæ paſſæ ſunt Eccleſiæ ex Epiſcoporum abſentia, ſarciantur, cumque aliqua dogmata diſcutienda ſupereſſent, tria ſelecta ſunt, de Purgatorio, de Imaginibus, deque Indulgentiis, & hæc non pertractanda ſcholaſtico more, cum in aliis conciliis ſint illuſtrata, ſed compendiariæ reformationis modo pro tollendis circa ea corruptelis. Quæ vero in ea Congregatione geſta ſint, deſcribit ſubjectis verbis Gabriel Palæottus. CXCIX.

Legati Car. ep. 467. ad Car. Bor.

Die XV. Novembris MDLXIII. habetur Congregatio Patrum, ſuper XIV. articulis reformationis primo propoſitis, quorum aliis copia data fuit, in qua Cardinalis Moronus incœpit. Poſtquam tractata ea fuerunt, quæ magis neceſſaria ſunt, & quæ ad dogmata pertinent, Hæretici autem, quorum præcipue cauſa hoc Concilium fuit convocatum, quotidie obſtinatiores reddi videntur, nec ſpem ullam nobis præbent eorum emendationis, & quoad nos jam omnia, quæ dogmatum ſunt, videmur perfeciſſe, & de reformatione tam multa hactenus conſtituta ſunt, quæ vix a multis ſperabantur, quæ ſane ſi quis adhuc perfectiora deſideret, animadvertat ille, eos ſæpe, qui meliora volunt, amittere etiam bona. Superſunt vero adhuc, & alia quædam de reformatione, quæ vobis nunc proponuntur, inter quæ extat illud caput ultimum de Principibus Sæcularibus, quod redactum fuit in breviorem formam, & cupimus, Patres, boni omnia conſulere, nam & conditio temporum, & rerum ſtatus ita exigit, ut multa etiam relinquantur Principum pietati, & religioni, quos præſertim defenſores, & executores cupimus eſſe decretorum noſtrorum. Jam vero

Act. Concil. Trid. per Gabr. Pal. MS. Franc. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 508.

ro cum fructus ſancti hujus concilii ſint maturi, tempus eſt eos colligendi, ne nimium dilati putreſcant. Sanctiſſimus noſter, ſicut initio ſanctam hanc Synodum pro Chriſtianæ Reipublicæ utilitate convocavit, ita nunc re bene peracta optat tandem finem concilio imponi, rebus ita publicis exigentibus. Item etiam petunt Oratores Cæſarei enixe, & Cardinalis Lotharingus nomine Gallicanæ Provinciæ admonet, ſi ſalvam volumus illam Provinciam, & non penitus interire, ut tandem finem concilio imponamus, quod & reliqui omnes Oratores ſummo ſtudio conſentiunt. Quare rogamus vos, ut quam breviſſime de rebus agendis ſententiam dicatis, atque omiſſis omnibus, quæ ad ſpeciem doctrinæ, ſeu ingenii ſpectent, ea tantum, quæ neceſſaria ſunt, attingatis, cum ornamenta reliqua ſatis jam omnibus perſpecta ſint.

Poſtmodum Cardinalis Lotharingus propoſitionem Cardinalis Moroni in omnibus approbavit, fidemque fecit, expedire Galliæ Regno, ut concilium omnino abſolvatur. Duo autem, inquit, *non omittam, quorum Illuſtriſſimos Legatos, & reliquos Patres admonitos eſſe cupio. Primum eſt, ut poſt peractam hanc ſequentem Seſſionem, in quo puto recte omnia concludi poſſe, quæ ſuperſunt, poſt paucos dies legatur publice confirmatio Sanctiſſimi Domini Noſtri, ut quæ feliciter ſtatuta ſunt, etiam in perpetuum ævum ſtabiliantur. Secundum eſt, ut concedatur omnibus Epiſcopis, cum ad Eccleſias ſuas redierint, ut poſſint uſque ad certum diem diſpenſare in impedimentis matrimonii, & abſolvere in foro pœnitentiæ in omnibus caſibus &c.*

Card. Legat. ep 475. ad Car. Borr. 22. Novembr. Conſentiebant cum Cardinale Lotharingo ad claudendum concilium Cæſaris, Luſitani Regis, Venetorumque Oratores, immo Cæſarei id verbum laxarunt, ipſos, ni cito abſolveretur concilium, e concilio revocatum iri. At Comes e Luna licet mandatum de ea re ab Hiſpaniarum Rege habere percuperet, tamen ſe non adverſaturum profeſſus eſt, de quibus Legatorum ad Cardinalem Borromæum extant literæ XXII. Novembris exaratæ. Incumbebant vero Patres ſcribendis inter alia decretis pro reſtituenda diſciplina Monaſtica, ut refert Palæottus.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. mſ. Franc Car. Bar. ſig. n.24. p.511. *Die XXIII. Novembris MDLXIII. Cum vota Patrum de reſtituenda Regularium diſciplina exquirerentur, Cardinalis Lotharingus hæc fatus eſt.*

Non poſſum inficiari, me & optime de Regularium Ordine ſentire, & erga eos maxime affectum eſſe, ſcioque quantum in Gallia noſtra ipſi etiam martyrio ſe obtulerint partim amputatis capitibus, partim etiam abraſa corona, & detracta pelle uſque ad oſſa, excoriatoque capite morti ſubjecti ſint, hac tantum de cauſa, quod noluerunt renuntiare Papatui, & maledicere Sanctiſſimæ Eucharistiæ. Igitur ſicuti mihi non placent Clerici exempti ab Epiſcopo, ſic maxime laudo Regulares a nobis exemptos, & cupio a vobis eorum exemptiones, & privilegia conſervari. Plures Monachi in Gallia affecti martyrio.

CC. Dum fervent omnia pro claudendo Concilio, Patres univerſim percupivere, ut acta concilii a Pontifice confirmarentur, propterea que Legati Apoſtolici vigeſima quinta Novembris Cardinalem Borromæum tranſmiſſa etiam ea de re verborum formula certiorem reddidere. *Card. Legati ep. 274.* XXVI. Novembris Hiſpanus Orator, qui antea pluries ſignificarat, ſe perducendo ad exitum concilio non adverſaturum, mutavit ſententiam, prolixoque ſermone altius repetito expoſuit, quæ Philippus II. pro concilio Tridentino promovendo, tuendaque fide Catholica in Gallia egiſſet, ut miſſo in Galliam Priore Antonio Toletano proceres ad retinendam veterem, & orthodoxam Religionem ſollicitaſſet, ac Vindocinenſem Principem (is erat Antonius Rex Navarræ) maximis promiſſis (ſcilicet promiſſo Regno Sardiniæ, ut antea a nobis diſſertum fuit) adduxiſſet, ut non ſineret fieri Nationale concilium, ſed congregandi Tridentini concilii finem expectarent, quo corruptelas, quæ in Chriſtiano Imperio ſubortæ fuerant, tollendas, diſciplinamque ſanctiorem reſtituendam ſpondebat, ac licet Franciſcus Dux Guiſius, Regiorumque Caſtrorum Præfectus a Sancto Andrea nuncupatus, & Annas Magiſter Equitum Catholici, ſtudiiſque conjunctiſſimi, ſanctiori Regis Galliæ conſilio intereſſent, non ſine tamen maximis difficultatibus, ut conſpicuum eſt, votis potitum. Miſiſſe præſules ad concilium, expectare fructum, ob quem concilium indictum ſit, ac licet circa dogmata, ac reformationem plura præclare geſta ſint, tamen quæ ſuperſint, non prætermittenda, ut quindecim dierum flexu anticipato concilium abſolvatur; eas eſſe materias, ex quibus natæ hæreſes, quæ lacerent Eccleſiam: imperfectas non relinquendas, ne iterum ad eas retractandas cogendum foret concilium, nec hujus concilii exitum neceſſitatibus Eccleſiæ reſponſurum, nec ſumptibus, & laboribus tantis dignum futurum. Non prætermiſit etiam, ſi ea ratione præcipiti abſolvatur, non diſcuſſis controverſiis

Ib. ep. 477.

Comes a Luna orat pro prorogatione Concilii.

ſiis, quæ aliquo dierum flexu diſcutiendæ ſunt, offendiculum publicum omnibus illatum iri, labefactandamque gloriam, quam Pontifex celebrato eo concilio jam collegerat; demumque addidit, rem tanti momenti, licet cum Cæſare, & Gallo agitata eſſet, inconſulto Rege Catholico, ſine ſumma injuria, cum tam præclare de Sede Apoſtolica meritus eſſet, ad exitum perduci non poſſe.

CCI. Ad hæc Cardinales Legati reſpondere, maximam Regis Catholici potentiam merito celebrari, atque ab ipſis coli, & ſuſpici, verum neceſſitate extrema ad concilium abſolvendum compelli, nec relictum in ea re deliberandi locum, Gallos enim tamdiu finem expectaſſe concilii, ut expectandi amplius patientia ipſis deſit, omneſque concilii ſperati fructus corrumpantur: concionatores Hæreticos jam per Galliam latius graſſari, ac venena diffundere, de peſſimo rerum Gallicarum ſtatu a pluribus fide digniſſimis, tum a Cardinale Granuella monitos eſſe religionem fœdius collapſam ab aliquot menſibus, propereaque ad concilium claudendum a Gallis ipſis, atque a Cæſare, & aliis Principibus, tum a Pontifice urgeri, omneſque in ea verſari ſententia Regem Catholicum, ſi concilio intereſſet, in eandem omnino ſententiam deſcenſurum: dogmata ſat jam illuſtrata, ac pro diſciplina reſtituenda plures etiam, quam expeteret Rex Catholicus, ſanctiones digeſtas. Obiicienti iterum Oratori maximo Eccleſiæ damno immaturum finem concilio impoſitum iri, reſponſum eſt, nullam majorem plagam Eccleſiæ imponi poſſe, nec ullam rem gratiorem Hæreticis poſſe accidere, quam ſi finis concilii diſturbaretur. Poſt multa demum addidere, ſe optime ſperare, ut Cæſareorum, & Luſitani Oratorum opera Hiſpanus demulceatur, ſeque ſpretis adverſis molitionibus Pontificia imperia conſtanter conſecuturos. *Tridenti XXVI. Novembris MDLXIII.*

Cardinales Moronus, Wormienſis, Simonete, Navagerius

CCII. Jam pridem Carolus Borromæus Cardinalis certiores fecerat Legatos Tridentinos, fixum ſtare Pontificiæ menti, ne proximam differrent Seſſionem, ſed perruptis generoſiſſime difficultatibus ad imponendum finem concilio connitantur, nec metuendos adverſarios, cum Cæſarei, ac maxima concilii pars ipſis adhærerent, graviora damna ex procraſtinatione impendere, Chriſtianamque Rempublicam hoc remedium ſaluberrimum, ac neceſſarium confecti, perfectique concilii anxiis animis expectare; controverſias de Purgatorio, deque Imaginibus, de quibus Cardinalis Lotharingus verba fecit, adeo conſpicuas, atque illuſtres, ut ne quidem uno die de his diſceptandum ſit; itaque cum omnia ſint diſcuſſa, illuſtrata, atque expedita, firmam ſpem a Pontifice conceptam eſſe proxima die IX. Decembris exoptatum finem concilio imponendum, ac ſi quid circa diſciplinæ emendatioris reſtituendæ leges deſiderari viſum ſit, illud Pontificem accuratius perfecturum: caveant itaque ne Seſſionis diem extrahant, ſed eo ipſo die Præſules ad ſuas Eccleſias dimittantur. Ut vero concepta ſpe citius concilium abſolutum fuerit ex improviſo caſu, dicetur inferius. Significavit inſuper aliis literis ſpem bonam, quam conceperat, quod Orator Hiſpanus ſe intra æquitatis limites contineat, ut antea in ultima ſeſſione egerat, ſed ſi quando eos exceſſerit, ſine ulla dubitatione proſequantur, ac ſi verbis etiam contumelioſis in incæpto perſiſtat, ne tamen ab inſtituta, vel potius pene confecta actione deſiſtant. Gratiſſimum accidiſſe Pontifici, quod mota controverſia circa verba *Proponentibus Legatis* in publica ſeſſione dirempta ſit, multoque charius accepiſſe, quam ſi de ea diploma promulgatum fuiſſet; cæteras quoque res magis optare, ut a concilio definiantur, quam ſi ad eum referantur, ac licet Synodus velit decretum ſeorſim edere, quo, uti par eſt, authoritas Sedis Apoſtolicæ aſſeratur, ſciant tamen ſua authoritate ſe modeſtiſſime uſurum, cum Divini cultus amplificationem, ac publicæ ſalutis curam ob oculos propoſitam habeat. Laudaſſe Pontificem Legatorum gravitatem, & conſtantiam, qui aliquorum Præſulum in ferendis ſuffragiis indignam proterviam repreſſiſſent, litem vero, quæ inter Archiepiſcopos, & Epiſcopos interceſſerat, ex veterum canonum decretis dirimi juſſit.

Ext. lit. mſ. Arch. Vat. ſig. . . . ep. 160. 18. Novembr.

Cardin. Borromæus ſcribit Legatis, ut quantocius Concilium abſolvant.

Ext. ibid. ep. 162. 18. Novembr.

CCIII. XXVIII. Novembris cœtus ampliſſimi coacti ſunt in ædibus Cardinalis Moroni, ut omnium Nationum conſenſu de concilio claudendo decerneretur, in quibus Cardinalis Lotharingus peroravit, in Gallia religionem in dies collabi, ac niſi abſoluto concilio redintegrari poſſe: extincta vero in eo Regno Religione alia Regna in exitium prona futura; ac tres partes e quatuor in eam ſententiam ivere, claudendum eſſe concilium: aliqui tamen opinati ſunt, ut Seſſio ultima ad octo, vel decem dies protraheretur, ut res majori dignitate perficeretur; at Lotharingus Cardinalis, Cæſareique Oratores expetiere, ut de Purgatorio, deque Imaginibus, deque Invocatione Sanctorum

Ext. in mſ. Franc. Car. Bar. ſig. num. 1344. ep. 478.

Cardinalis Lotharingus orat pro abſolutione Concilii.

ctorum ageretur, iis enim omiſſis maxima offendicula, & damna oboritura, cum hujus temporis hæreſes circa ea conflatæ fuiſſent, aliquos enim ſuſpicaturos propterea ea prætermitti, quod firmo fundamento, & ratione carerent, maxime cum concilium ea de cauſa congregatum fuiſſet, conſulere tamen ne tempus diſceptationibus teratur, ſed corruptelarum tollendarum cauſa decreta optima de iis ſanciruntur: hæc Cardinales Legati ad Cardinalem Borromæum, quorum literæ Tridenti XXIX. Novembris anno MDLXIII. conſignatæ. Qui vero conatus eodem die in contrarium adhibiti ſint ab Hiſpano Oratore, deſcribit his verbis Gabriel Palæottus in actis MS. concilii Tridentini.

Ext. in act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. MS. Franc. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 513.

CCIV. XXIX. Novembris MDLXIII. Comes Lunenſis convocat omnes Prælatos Hiſpanos in domum ſuam (*& mox.*) Suſpicio tum erat non levis eos conſultaſſe, qua ratione præſens concilii finis poſſet impediri, quod ſcilicet ajebat, neglectam poſſe videri Regis Philippi authoritatem, ſi eo ignorante tanta res eorum conſenſu terminaretur.

Comes a Luna conatur Concilium in longius tempus ducere.

Poſtero die idem Comes Lunenſis Prælatos fere omnes Italos, qui ſubjecti ſunt ditioni, & imperio Regis Philippi, præſertim ex Regno Neapolitano accerſit, qui fuerunt circiter quadraginta, eiſdemque nonnullas exponit rationes, quibus conſentiendum non ſit, ut finis concilii in proxima Seſſione habeatur, præcipue vero, quia materiæ omnes, quæ ſunt de dogmatibus, non ſint digeſtæ, nec deceat eas temere præcipitare: deinde quia Philippi Regis nec conſenſus, nec notitia ulla in hac re intercedit. Fuit ei ab omnibus reſponſum, duobus tantum, aut tribus exceptis, occaſionem hanc abſolvendi concilii, diſcedentibus Gallis, nullatenus eſſe omittendam, multa ſupervenire poſſe, quæ exitum hunc interturbent, veluti obitum Sanctiſſimi Domini Noſtri, Cæſareæ Majeſtatis, & alia his ſimilia.

Replicat Comes, in præſenti ſibi ſatis certum eſſe, hoc Philippo Regi ſuo minime expedire, propterea que ſe, quantum in ſe fuerit, repugnaturum. Inde hora quarta nuntius ex Urbe magna ad eum celeritate miſſus ab Oratore Regio in Urbe commorante advenit, qui ei ſignificat, Sanctiſſimum D. N. gravi, & periculoſo morbo laborare. Eademque nocte hora nona Legati ſimiles literas accipiunt, quibus in magno diſcrimine ſalutis Sanctiſſimum D. N. poſitum eſſe ſignificabatur.

CCV. Ex caſu inopinato Pontificii morbi fracta eſt pertinax durities Hiſpani Oratoris comitis e Luna, qui concilio ad exitum perducendo obſtabat, atque ab impediendo fine concilii abſtitit, cum ad eum impediendum Regia mandata non haberet, ut Cardinales Legati Borromæum Cardinalem de his certiorem fecere. Ita Pontificii obitus fama adeo Hiſpanum Oratorem, & alios, qui concilium protrahendum cenſebant, permovit, ut publicæ ſalutis Chriſtiani Imperii cauſa univerſi ad claudendam optato exitu Synodum conſenſerint, ne ſchiſma oriretur, ut refert Aſtulphus Servantius, & Gabriel Palæottus his verbis deſcribit.

Pii IV. morbi occaſione Concilium claudendum omnes conſentiunt.

Card. Legati in Literis ad Car. Bor. ep. 479. MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1344. MS. Car. Pii ſig. n. 201.

Die I. Decembris MDLXIII. Hoc triſti nuntio accepto (ſcilicet lethalis morbi Pii IV.) graviter omnes ſunt proteſtati, quodque Cardinalis Moronus ſæpe præſagiens dixerat poſſe inopinato interitum Sanctiſſimi noſtri ſuccedere, quodque Comes Lunenſis aſpernari uſquequaque ſolebat, nunc tandem Divino judicio accidiſſe omnes valde mirabantur. Legati ſtatim convocant omnes Oratores, rei ſtatum narrant, ac præſens remedium adhiberi poſtulant. Oratores concilium ad deliberandum uſque in veſperum petunt. Summa hæc erat deliberationis, an concilium ſtatim non alio expectato nuntio de obitu Pontificis finiretur. Videbatur omnibus, ſi tempus interponatur, poſſe Chriſtianam Rempublicam eo perduci, ut omnia calamitatibus, bellis, & certo fere ſchiſmate perturbentur. Nam ſi pendente concilio mors Pontificis ſequatur, periculum erit, ne ejus electio a Patribus in concilio tanquam ad ſe ſpectans vindicetur, aut Galli novos motus hac occaſione concitent, atque his, qui jus Pontificis eligendi arriperent, reſiſterent. Verum Dei clementia factum eſt, ut Oratores omnes in eam ſententiam unanimes convenerint, ut primo quoque tempore concilium finiatur. Cardinalis Lothariogus ardens in hac re in primis erat, Oratores Cæſarei, quos antea dubium erat, ne prius Cæſarem conſolere vellent, alios potius nunc urgere incipiunt ad opus hoc abſolvendum. Orator Portugallenſis nervos omnes intendit, & reliqui omnes, ut quamprimum concilium claudatur. Solus Comes Lunenſis Hiſpanus non quidem obſtinate, ut antea, nec aperte contradicit, ſed tamen non facile aliis adhæret, aſſenſumque ſuum aliis non vult impartiri.

Ext. in act. Conc. Trid. Servant. mſ. Fr. Card. Bar. pag. 150. & aliud mſ. Car. Pii.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. mſ. Franc. Card. Bar. ſig. n. 24. p. 514.

Die II. Decembris MDLXIII. Legati convocant Oratores Eccleſiaſticos, & Prælatos quamplures amplius quam quinquaginta ex variis Nationibus, ut ab his certius intelligant, quod conſilium in CCVI.

Lit. Car. Bor. MS. Arch. Vat. ſig. n. . . . ep. 156.

hoc

hoc periculoſo rerum ſtatu ſit ab eis capiendum. Omnes reſpondent, paucis Hiſpanis exceptis, & tribus Italis, ſtatim concilium eſſe finiendum iis propoſitis materiis, quæ jam præparatæ erant, nec in his amplius immorandum. Itaque ſtatuunt Legati, eadem die Congregationem generalem habere, ut Patres ſententiam dicant ſuper decreto de Purgatorio, de Imaginibus, quod jam multis oſtenſum fuerat. Item ſuper decretis de reformatione, quæ jam emendata fuerant. Similiter etiam de Regularibus, quæ emendata erant, licet nondum eorum copia tradita fuiſſet.

De Indulgentiis autem, cum materia nimis difficilis, & quæſtionibus implicita videretur, interim ſuperſedendum putant; quamvis ex Patribus molti deſiderareut, ut de ea obiter ſaltem aliquid attingeretur, ne prorſus omiſſa ſilentio videretur.

CCVII. Incubuere omni ſtudio, & contentione Cardinales Legati Tridentini, ut concilium abſolverent, Cæſariſque, & aliorum Regum, ac Priocipum Oratores, præſuleſque mutua voluntatum conſenſione conſpirarunt pro eo claudendo, adeo ut etiam conteſtarentur, ſe diſceſſuros, ni abſolveretur. De navata vero a Legatis diligentia in ea re certior factus a Carolo Cardinale Borromæo, ad quem Legati ſcripſerant, Pontifex finem concilii accelerari juſſit propter imminens periculum, atque addidit, ut ſi perficere non poſſent ea, quæ ſpectant ad Imagines, ad Purgatorium, ad Monachorum, & Monialium caſtigatiorem diſciplinam, ac ſimilia, reiiciant illa ad ea, quæ in aliis Conciliis, & antiquis conſtitutionibus decreta ſunt potiuſquam, ſeſſionem extrahant, ut vero hæc omnia concludantur præſentibus Principum Oratoribus, maximi referre ad Divinam Gloriam. Cardinalem etiam Lotharingum diſceſſum ſuum in Galliam maturare, atque adeo finem concilii omnino accelerandum: Perducto vero ad finem coucilio, ſe non defuturum illi confirmando, ejuſque decretis in opus provocandis eo ardore pietatis, ſtudioqoe flagrantiſſimo, quo Divina adjutus gratia illud promovit. Subdidit ſe quidem graviſſimæ ægritudinis turbine concuſſum, ſed ex ea procella ſe collegiſſe. Contenderent itaque incitatiſſimis ſtudiis ad fiuem concilii, ut citiſſime eorum conſpectu frueretur, atque omnia ad Divini Cultus amplificationem componat. *Dat. ultima Novembr. MDLXIII.*

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3216. ep. 9. ult. Novemb. 31.

Certiorem etiam fecit eadem die Pontifex Cardinalem Lotharingum, confirmatum iri a ſe concilium, ſi Synodus confirmari ejus acta petierit, ut petituram accepit, ſeque publicæ quieti, & bono provinciarum conſulturum in iis, in quibus concilium non providit, omnique ſtudio, gloriam, & cultum Divini nominis promoturum, oec partes ullas Patris amantiſſimi, optimique Pontificis prætermiſſurum.

Ib. ep. 15. Ext. in mſ.

Ad pelliciendum etiam in eandem abſolvendi concilii conſenſionem Philippum Hiſpaniæ Regem Pontifex eadem die ultima Novembris Cribellum in Hiſpana Aula Apoſtolicum Internuntium exponere juſſit, propediem claudendum eſſe concilium, conſentientibus Imperatore, Galliæ, & Poloniæ Regibus, Italiæque principibus: Gallos antea Julio III. Pontifice nunquam aſſenſiſſe Tridentino concilio, minuſque pronos ad illud ſe oſtendiſſe, ut ex inſcriptione literarum conſtat; jam omnia decreta edita confirmari poſſe, nec tam eximiam occaſionem amittendam; ſi concilium ſemel diſſolutom fuerit, non ultra ob graviores ſumptus, & diſcrimina congregatum iri, ac modo ſperatos ex concilio fructus colligendos. De Hiſpano Oratore queri juſſit, qui ſine Regio mandato iterum vocandos Proteſtantes intempeſtive inſtaret, ex quo concilii exitus nimium retardandus foret: præſciri quidem non poſſe ſtatutum diem abſolvendi concilii, non tamen illius perficiendi occaſionem omittendam, nec ob vaſta locorum intervalla diem Hiſpano Regi indicari, ejuſque reſponſum expectari poſſe; æquo itaque animo acciperet, ſi finis concilio imponeretur.

Conſultus Ferdinandus de claudendo concilio, hæc ſuis Oratoribus mandata dedit.

Negotio iſto in ultimam deliberationem apud nos adducto, cum nobis demonſtratum ſit facile evenire poſſe, ut Reverendiſſimi Legati, poſteaquam intellexerunt, pleroſque Patres optare finem concilii, ad præcavenda mala, & pericula quædam impendentia, quibus merito videtur occurrendum eſſe, eo condeſcendant, ut permittant concilio in proxime futura ſeſſione finem imponi, nos ex aliis, quoque urgentiſſimis cauſis animo noſtro occurrentibus adducti ſumus, ut vobis injungendum eſſe cenſeamus, quod, quandocumque ſenſeritis id agi, ut huic concilio [quod Deus Optimus Maximus fauſtum, ac felix eſſe jubeat] finis imponatur, vos id nomine noſtro non ſolum non impediatis, verum etiam omni, quo poteritis ſtudio, ac fidelitate promoveatis.

Arch. Vat. ſig. num. 3218. ep. 95.

Ferdinandus Imperator aſſenſum præſtat, ut Concilium claudatur.

Ineunte Decembri recreatus ex ancipiti

Digitized by Google

piti morbo Pontifex, ad Cardinalem Lotharingum, de confirmandis a ſe actis concilii Tridentini, ad diſcutiendas nefarias eorum artes, qui impie ſerere diſſidia annitebantur, hæc ſcripſit.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3249. p. 82.

Dilectiſſime fili Mentem noſtram non penetrant, qui male obloquuntur, nos non confirmaturos acta concilii, ſed vel partem illorum, vel poſt plurium menſium fleuum. Ea ſemper fuit mens, ac voluntas noſtra, ut concilium frugiferum fiat, cumque Divina ope in præſentem ſtatum perductum ſit, latet nos, quis fructus colligi poſſit, niſi confirmetur, atque in opus adducatur, atque adeo ſignificamus, ſi Synodus confirmationem petierit [ut petituram audimus] ſubmota omni mora, alacri animo eam miſſo concitatiſſimo curſore tranſmiſſuros; quare fini concilii promovendo acerrime incumbite; nam quod ad confirmationem attinet, eum rogati fuerimus, eam, necnon alia, quæ nomine noſtro polliciti fueritis, conficiemus: paritérque curam, & munus ſuſcipiemus: ut iis, quibus concilium non providerit, conſulamus, pro quiete, & beneficio Provinciarum, & quarumdam nationum, geremuſque omnia, quæ ad Divini cultus, Chriſtianique Imperii amplificationem conduxerint, nec ullum optimi Patris officium prætermittemus. Ita ſpondemus, & promiſſa operibus ornabimus. Datum Romæ I. Decembris MDLXIII.

Pius IV. de infirmitate convalet.

CCVIII. Diſcuſſi ſunt ſecunda Decembris die diligenti examine articuli, de Imaginibus, & de Purgatorio, moxque diremptæ controverſiæ, cnm tot annis a Theologis agitatæ fuiſſent, atque illuſtratæ, atque in diem ſequentem tertiam decembris indicta eſt ſeſſio, quæ in ultima ſeſſione ad nonam decembris extracta fuerat. Ut vero a Cardinale Morono concilii primo præſide conſulti patres fueriut, narrat Angelus Maſſarellus, qui concilio a ſecretis erat, ac ejus orationem ſubjectis conceptam verbis repetit.

Aſtulph. Servantius in actis Conc. Trid.

Ext. in actis mſ. Congreg. Trid. mſ. Arch. Vat. ſig. num. 3196. p. 42.

Tractata jam ſunt ea, quæ ſatis hoc in concilio magis neceſſaria tractanda videbantur; nam quod ad finem ſpectat, (qui primus erat concilii ſcopus) ea ſunt concluſa, quæ ad juſtificationem, & ad ſacramenta pertinebant, & noſtri temporis hæreſes certis canonibus damnatæ ſunt. Ipſi vero hæretici; quorum reſipiſcentiæ, & ſaluti præcipue conſultum oportuit, ſæpe a ſummo Pontifice, & a vobis ipſis, tum literis, tum certis etiam nuntiis; & fide publica invitati, nunquam adduci potuerunt, nt huc accederent. Actum eſt præterea cum Principibus, & præſertim, cum Cæſarea Majeſtate, cujus maxime apud illos debuit eſſe authoritas, ut eoſdem ad concilium adeundum perſuaderent: ſed fruſtra omnes adhibitæ ſunt perſuaſiones. Utinam veniſſent, & ſe concilio, ſententiiſque noſtris ſubmiſiſſent: nullnm nobis majus gaudium, nullum illis ipſis, & univerſo orbi Chriſtiano ſalntarius accidere potuiſſet. Forte Deus dabit illis mentem, ſenſumque meliorem.

Legati oratio ad Patres de claudendo Concilio.

Interea vos, qui rogando, & cnnctando pietati veſtræ, & paternæ erga illos charitati ſatis abunde ſatisfeciſtis, quoniam videtis de illorum adventn nullam eſſe ſpem reliquam, nihil eſt, quod ultro tempus conteratis: præſertim cum res concilii in eum jam ſint ſtatum deductæ, ut quoties vobis collibitum ſuerit, extremam illis poſſitis manum imponere. Nam quod ad reformationem pertinet, (quæ ſecundus Concilii ſcopus ſuerat) multa acta ſunt, & in unoquoque dogmate additum eſt aliquid ſemper, atque adeo multum, quod ad ipſam reformationem pertiueret, & quaſi affines illi dogmati abuſus tolleret.

In præcedenti vero ſeſſione tot, & tam præclara generalis reformationis decreta ſanxiſtis, ut illa ſi obſervetis, reſtituta omnino videatur antiqua cleri diſciplina. Poſſunt quidem optari majora; ſed homines ſumus, non Angeli, & pro ratione temporum ſatis eſt id amplecti qnod poſſumus. Forſitan quando hæc executioni mandata fuerint, Deus oſtendet meliora.

Pauca vero illa, quæ reſtant, & jam vobis exhibita ſuut, tum doctrinæ, tnm reformationis capita, ea a vobis privatis veſtris in ædibus ita jam examinata, & digeſta ſunt, ut hoc loco, neque multo tempore, neque longis indigeant diſputationibus. Caput de Principibus reformatum eſt, Ac certe, ſi ipſorum Principum probitatem animadvertimus, ſane poſſumus acquieſcere. Quod ſi eos ad pietatis ſtudium provocare volnmus, exemplo pietatis noſtræ multo magis provocandi ſunt, quam propoſitis pœnis, aut anathematiſmis. Veſtræ igitur ſunt partes, cum illis pie, & moderate agere, & ea, qua Chriſtianos Patres decet, charitate, & prudentia.

Cæterum, cum nil ultra habeamus, neque de fide, neque de reformatione, quod vobis proponamus, & ea, quæ nunc in manibus habetis, commode poſſint unica futura ſeſſione abſolvi, cupimus nos, & maxime opportunum judicamus, ſi idem vobis videatur, ut eadem futura ſeſſione finis concilio imponatur. Summus Pontifex idem valde optat, & probat; idem Cæſarea Majeſtas cupit, idem

Gal-

Galli, ut teſtatur Illuſtriſſimus Cardinalis Lotharingus: Germania enim, & Gallia, ubi omnia ab Hæreticis in dubium revocata ſunt, eo majorem quotidie trahunt ruinam, quo vos diutius differtis Catholicorum cauſas, & ſententias veſtris publicatis decretis confirmare, & veluti ab hoſtium inſidiis vindicatas in tuto collocare. Concilium vero ipſum ob Germaniam, & Galliam convocatum eſſe, nemo eſt, qui ignoret; nam Regis quidem Catholici Regna, & pacata erant; & concilio non indigebant, imo vero Rex ipſe Catholicus concilium optavit, & procuravit, ut Gallorum, & Germanorum ſaluti conſuleretur; quod ut jam fiat, tempus ipſum vos movet, Oratores Principum id omnes exoptant: omnia concilii finem expoſcunt, omnia ſunt matura; colligendi ſunt fructus: oves veſtræ vos expectant, & diuturniorem veſtram abſentiam ferre non poſſunt. Quare veſtrum reditum ad illas maturantes, expedite ea, quæ in manibus habetis, & finem concilio imponentes veſtris quoque vigiliis, & laboribus finem imponite, quæ ut maturiorem, & uberiorem fructum vobis ipſis, & univerſo, Orbi afferant, aſſidue veſtris, & omnium piorum precibus a Deo contendendum eſt.

His conſentanea a Gabriele Palæotto reſeruntur.

CCIX. *Seſſio ultima Concilii. Act. Conc. Trid. per Aſtulph. Serv. MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1109. p. 150.*

Aſſenſere Legato Apoſtolico Patres Univerſi, ac ſeſſio vigeſima quinta numero a principio concilii ſub Paulo III. nona vero ſub Pio IV. incœpit tertia Decembris die, quam Aſtulphus Servantius in actis ita deſcribit.

Anno Chriſtianæ ſalutis MDLXIII. Indictione VI. Feria VI. die III. Decembris Pio IV. Pontifice celebrata eſt Tridenti nona, eademque ultima ſeſſio Præſidentibus in ea Illuſtriſſimis Cardinalibus Morono, Varmienſi, Simoneta, & Navagerio. Peracta eſt Divina res ab Epiſcopo Sulmonenſi, & habita ab Hieronymo Ragazzono Veneto oratio. Cujus hæc particula decerpenda viſa eſt.

Nos inquiebat Urbem hanc in Germaniæ faucibus, id eſt in domibus illorum, ſive limine poſitam elegimus, nos cuſtodiam nullam nobis, ne ſuſpicionem illis aliquam minus liberi loci daremus, adhibuimus, nos eam fidem publicam illis conceſſimus, quam ſibi compoſuerunt, nos hic illos perdiu expectavimus, neque hortari, ac rogare unquam deſtitimus, ut ad veritatis lucem cognoſcendam accederent. Verum illis etiam abſentibus ſatis, ut puto, a nobis conſultum eſt. Etenim cum duo eſſent, in quibus ægris, atque infirmis illorum animis medicina fuit adhibenda; alterum fidei Catholicæ, ac veræ Evangelicæ illis in rebus, quæ in dubium ab ipſis vocantur, quæque opportunæ his temporibus viderentur, explicata, & confirmata, disjectis omnibus, ac diſſipatis errorum tenebris, doctrina: alterum diſciplinæ Eccleſiaſticæ, cujus potiſſimum depravatione, illi ſe a nobis defeciſſe affirmant, reſtitutio, utrumque quantum in nobis fuit pro temporum horum ratione cumulate præſtitimus.

Servatis dein conſuetis ritibus Sulmonenſis Epiſcopus conſcenſo ſuggeſtu decretum de Purgatorio perlegit, quod ſubjectis verbis conceptum erat. CCX.

Decretum de Purgatorio.

Decretum de Purgatorio.

Cum Catholica Eccleſia Spiritu Sancto edocta ex ſacris literis, & antiqua Patrum traditione in Sacris conciliis, & noviſſime in hac œcumenica Synodo docuerit, Purgatorium eſſe, animaſque ibi detentas fidelium ſuffragiis, potiſſimum vero acceptabili Altaris ſacrificio juvari, præcipit S. Synodus Epiſcopis, ut ſanam de purgatorio doctrinam a ſanctis patribus, & ſacris conciliis traditam doctrinam a Chriſti fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique prædicari diligenter ſtudeant. Apud rudem vero plebem difficiliores, ac ſubtiliores quæſtiones, quæque ad ædificationem non faciunt, & ex quibus plerumque nulla fit pietatis acceſſio, a popularibus concionibus ſecludantur. Incerta item, vel quæ ſpecie falſi laborant, evulgari, & tractari non permittant. Ea vero, quæ ad curioſitatem quandam, aut ſuperſtitionem ſpectant, vel turpe lucrum ſapiunt, tanquam ſcandala, & fidelium offendicula prohibeant. Curent autem Epiſcopi ut fidelium vivorum ſuffragia, miſſarum ſcilicet ſacrificia orationes, eleemoſynæ aliaque pietatis opera, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus defunctis fieri conſueverunt, ſecundum Eccleſiæ inſtituta pie, & devote fiant, & quæ pro illis teſtatorum fundationibus, vel alia ratione debentur non perfunctorie, ſed a Sacerdotibus, & Eccleſiæ Miniſtris, & aliis, qui hoc præſtare tenentur, diligenter, & accurate perſolvantur.

Huic decreto adjunctum aliud de invocatione Sanctorum, & eorumdem reliquiis, & ſacris imaginibus, quo hæreticorum Idololatriæ calumniam impingentium catholicis furor damnatus eſt. CCXI.

Seſſ. 25.

De invocatione, veneratione, & reliquiis Sanctorum, & Sacris Imaginibus.

Decretum de invocatione Sanctorum.

Mandat S. Synodus omnibus Epiſcopis, & cæteris docendi munus, curamque ſuſtinentibus, ut juxta catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ uſum a primævis Chriſtianæ Religionis temporibus receptum,

Sanctorumque Patrum conſenſionem, & ſacrorum conciliorum decreta in primis de ſanctorum interceſſione, invocatione, Reliquiarum honore, & legitimo Imaginum uſu fideles diligenter inſtruant, docentes eos, ſanctos, una cum Chriſto regnantes orationes ſuas pro hominibus Deo offerre; bonum, atque utile eſſe ſuppliciter eos invocare, & ob beneficia impetranda a Deo per Filium ejus Jeſum Chriſtum Dominum Noſtrum, qui ſolus N. Redemptor, & Salvator eſt, ad eorum orationes, opem auxiliumque confugere: illos vero, qui negant, ſanctos æterna felicitate in Cœlo fruentes invocandos eſſe, aut qui aſſerunt vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, ut pro nobis etiam ſingulis orent, invocationem eſſe idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei, adverſarique honori unius mediatoris Dei, & hominum Jeſu Chriſti, vel ſtultum eſſe in cœlo regnantibus voce, vel mente ſupplicare, impie ſentire. Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Chriſto viventium ſancta corpora, quæ viva fuerunt membra Chriſti, & templa Spiritus Sancti ab ipſo ad æternam vitam ſuſcitanda, & glorificanda, a fidelibus veneranda eſſe, per quæ multa beneficia Deo hominibus præſtantur, ita ut affirmantes Sanctorum reliquiis venerationem, atque honorem non deberi, vel eas, aliaque ſacra monumenta a fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opis impetrandæ cauſa ſanctorum memorias fruſtra frequentari, omnino damnandos eſſe, prout jampridem eos damnavit, & nunc etiam damnat Eccleſia.

Imagines porro Chriſti, Deiparæque Virginis, & aliorum Sanctorum in Templis, præſertim habendas, & retinendas, eiſque debitum honorem & venerationem impertiendam, non quod credatur ineſſe

Decretum de imaginibus.

aliqua in iis Divinitas, vel virtus, propterquam ſint colendæ, vel quod ab eis ſit aliquid petendum, vel quod fiducia in Imaginibus ſit figenda veluti olim fiebat a gentibus, quæ in Idolis ſpem ſuam collocabant, ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illa repræſentant, ita ut per imagines quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos, quorum illa ſimilitudinem gerunt, veneremur, id, quod conciliorum, præſertim vero Nicænæ ſecundæ Synodi decretis contra imaginum oppugnatores, eſt ſancitum.

Illud vero diligenter doceant Epiſcopi per hiſtorias myſteriorum noſtræ redemptionis picturis, vel aliis ſimilitudinibus

Seſſ.25.

expreſſas erudiri, & confirmari Populum in articulis fidei commemorandis, & aſſidue recolendis, tum vero ex omnibus ſacris Imaginibus magnum fructum percipi, non ſolum quia admonetur Populus beneficiorum, & munerum, quæ ſibi a Chriſto collata ſunt, ſed etiam, quia Dei per ſanctos miracula, & ſalutaria exempla oculis fidelium ſubiiciuntur, ut pro iis Deo gratias agant, ad ſanctorumque imitationem, vitam, moreſque ſuos componant, excitenturque ad adorandum, ac diligendum Deum, & pietatem colendam. Si quis autem his decretis contraria docuerit, aut ſenſerit Anathema ſit.

In has autem ſanctas, & ſalutares obſervationes, ſi qui abuſus irrepſerint, eos prorſus aboleri Sancta Synodus vehementer exoptat, ut nullæ falſi dogmatis imagines, & rudibus periculoſi erroris occaſionem præbentes ſtatuantur. Quod ſi aliquando hiſtorias, & narrationes Sacræ Scripturæ, cum id indoctæ plebi expediet, exprimi, & figurari contigerit, doceatur Populus, non propterea Divinitatem figurari, quaſi corporeis oculis conſpici, vel coloribus, aut figuris exprimi poſſit.

Omnis porro ſuperſtitio in ſanctorum invocatione, Reliquiarum veneratione, & Imaginum ſacro uſu tollatur, omnis turpis quæſtus eliminetur, omnis denique laſcivia vitetur, ita ut procaci venuſtate imagines non pingantur, nec ornentur & Sanctorum celebratione, ac Reliquiarum viſitatione homines ad comeſſationes, atque ebrietates non abutantur, quaſi feſti dies in honorem Sanctorum per luxum, & laſciviam agantur. Poſtremo tanta circa hæc diligentia, & cura ab Epiſcopis adhibeatur, ut nihil inordinatum, aut præpoſtere, & tumultuarie accommodatum, nihil profanum, nihilque inhoneſtum appareat, cum Domum Dei deceat ſanctitudo.

Hæc ut fidelius obſerventur ſtatuit ſancta ſynodus, nemini licere ullo in loco, vel Eccleſia, etiam quomodolibet exempta, ullam inſolitam ponere, vel ponendam curare imaginem, niſi ab Epiſcopo approbata fuerit. Nulla etiam admittenda eſſe nova miracula, nec novas Reliquias recipiendas, niſi eodem recognoſcente, & approbante Epiſcopo, qui ſimul, atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in conſilium Theologis, & aliis piis viris ea faciat, quæ veritati, & pietati conſentanea judicaverit. Quod ſi aliquis dubius, & difficilis abuſus ſit extirpandus, vel omnino aliqua de iis rebus gravior quæſtio incidat, Epiſcopus antequam controverſiam dirimat, Metropolitani, & Comprovincialium Epiſcoporum

porum

porum in Concilo Provinciali ſententiam expectet, ita tamen, ut nihil, inconſulto Sanctiſſima Romana Pontifice, novum aut in Eccleſia inuſitatum decernatur.

Aſtulph. Serv. in actis mſ. ubi ſup.

His perlectis Sulmonenſis Epiſcopus, hæc verba ſubjecit. *Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Patres. Placent-ne vobis hæc omnia*, moxque collecta ſunt ab Angelo Epiſcopo Teleſino, duobus tabellionibus ſociato, Patrum ſuffragia, nec non ab Epiſcopo Caſtellanetano adjunctis aliis duobus Notariis, ut celerius res perficeretur, quibus ad Præſidem concilii Cardinalem Moronum delatis, promulgavit ille, omnes aſſenſiſſe decretis, Præſulibus duobus exceptis, qui dixere, ſe de ea re plenius non fuiſſe edoctos.

Seſſion's ultimæ finis prolatus ad diem ſequentem.

Perlecta deinde fuere ab Epiſcopo Sulmonenſi decreta de Monachis, & Monialibus, deque reformatione, quæ typis cuſa omnium teruntur manibus, collectiſque omnium ſuffragiis quibus, ea confirmabantur, habita eſt a Cardinale Morono elegans oratio, quæ magnis plauſibus eſt excepta, Patribus læta voce reſpondentibus, *Deo gratias*, cumque omnia abſolvi non poſſent ea ſeſſione, de ea in ſequentem diem protrahenda ſancitum eſt.

His addit Gabriel Palæottus: *Legati domum reverſi curaut, ut decreta quædam quæ ſupererant, componantur, ut die craſtina* [*ea erat IV. Decemb.*] *in ſeſſione promulgentur, atque ita omnia abſolvantur. In his erat decretum, de indulgentiis de quo non placebat Cardinali Moreno, ut quidquam ageretur, partim dubitans, ne hinc daretur occaſio diſputandi, & rem protrahendi, partim etiam exiſtimans, ſatius eſſe rem tantam, eamquam multis capitibus controverſam prorſus omittere, quam illam obiter tantum, & leni, quod aiunt brachio attingere. Veruntamen Cardinalis Lotharingius acriter urgebat, & quamplurimi Prælati, ut de iis aliqua mentio fieret, ne hæreticorum error ſic magis confirmaretur, ſi nihil de his actum eſſe viderent; tum etiam quia hæc ſala res prætermiſſa facile novo concilio convocando occaſionem brevi dare potuiſſet.*

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. MS. Franc. Car. Bar. ſig. n. 24. p. 522.

Itaque nocte ipſa conflatum fuit decretum id de Indulgentiis, ſummoque mane antequam in Eccleſia proderetur, convocati fuerunt & Oratores, & quamplurimi Prælati, coramque illis lecta omnia decreta, quæ in ſeſſione ipſa promulganda erant cum hoc de Indulgentiis, in quo tamen Cardinalis Moronus aperte coram omnibus profeſſus fuit, ſibi non placere. Verum Lotharingius, Madrucius, Oratores omnes, & alii Prælati contra reſponderunt, approbaruntque formam decreti jam concepti; fuerunt tamen in eo tunc detracta quædam verba, quæ prohibebant expreſſe, ne pro conſequendis Indulgentiis certæ taxarentur ſummæ, neve darentur illæ, quas ſuſpenſiones vocant. Fueruntque hæc verba ſublata in gratiam Camiis de Luna dicentis, quod videbantur hæc de induſtria ita expreſſa ad notandum Cruciatam Hiſpanorum. His decretis in congregatione diſcuſſis antequam in ſeſſione pronuntiarentur, Cardinalis Moronus his verbis præfatus eſt.

Illuſtriſſimi Domini, ac Reverendiſſimi Patres Nos ad Eccleſiam ibimus eo animo, ut hodie, ſi Paternitatibus Veſtris placuerit, finem imponamus, & claudamus hoc Sacrum concilium, & audiatis illam dulciſſimam vocem, Ite in pace, *& de confirmatione a S. D. N. nomine Sanctæ Synodi petenda, ſicuti in Generali Congegatione concluſum fuit.* Quæ omnium conſenſione confirmata ſunt. Deinde acclamationum a Patribus habendarum formulæ propoſitæ, quæ ab omnibus laudatæ ſunt. Quibus conſtitutis ad ſeſſionem pridie cœptam abſolvendam ad Dei Omnipotentis gloriam templum adiere, ac ritibus conſuetis uſurpatis perlecta ſunt decreta, quorum primum de Indulgentiis ſic fuit.

Cum poteſtas conferendi indulgentias a Chriſto Eccleſiæ conceſſa ſit, atque hujuſmodi poteſtate divinitus ſibi tradita, antiquiſſimis etiam temporibus illa uſa fuerit, CCXII. *Ext. in act. ſeſſ. ult.* *ſacroſancta Synodus indulgentiarum uſum Chriſtiano populo maxime ſalutarem, & Sacrorum conciliorum authoritate probatum in Eccleſia retinendum eſſe docet, & præcipit, eoſque anathemate damnat, qui aut inutiles eſſa aſſerunt, vel eas concedendi in Eccleſia poteſtatem eſſe negant; in his tamen concedendis moderationem juxta veterem, & probatam in Eccleſia conſuetudinem adhiberi cupit, ne nimia facilitate Eccleſiaſtica diſciplina enervetur. Abuſus vero, qui in his irrepſerunt, & quorum occaſione inſigne hoc indulgentiarum nomen ab Hæreticis blaſphematur, emendatos & correctos cupiens, præſenti decreta generaliter ſtatuit, pravos quæſtus omnes pro his conſequendis, unde plurima in Chriſtiano populo abuſuum cauſa fluxit, omnino abolendos eſſe. Cæteros vero, qui ex ſuperſtitione, ignorantia, aut aliunde quomodocumque provenerunt, cum ob multiplices locarum, & Provinciarum, apud quas hi committuntur, corruptelas, commode nequeant ſpecialiter prohiberi, mandat omnibus Epiſcopis, ut diligenter quiſque hujuſmodi abuſus Eccleſiæ ſuæ colligant, eoſque in prima Synoda Provinciali referant, ut aliorum quoque Epiſco-*

Decretum de Indulgentiis.

porum ſententia cognita ſtatim ad Summum Romanum Pontificem deferantur, cujus authoritate, & prudentia, quod univerſali Eccleſiæ expediet, ſtatuatur, ut ita ſanctarum indulgentiarum munus pie, ſancte, & incorrupte omnibus fidelibus diſpenſetur.

De delectu ciborum, jejuniis, & diebus feſtis.

CCXIII. De ciborum delectu decretum. *Inſuper hortatur Sancta Synodus, & per Sanctiſſimi Domini Noſtri, atque Salvatoris adventum, paſtores omnes obteſtatur, ut tanquam boni milites illa omnia, quæ Sancta Romana Eccleſia omnium Eccleſiarum Mater, & Magiſtra ſtatuit, nec non ea quæ tam in hoc concilio, quam in aliis œcumenicis ſtatuta ſunt, quibuſcumque fidelibus ſedulo commendent, omnique diligentia utantur, ut illis omnibus, & iis præcipue ſint obſequentes, quæ ad mortificandam carnem conducunt, ut ciborum delectus, & jejunia, vel etiam quæ faciunt ad pietatem augendam, ut dierum feſtorum devota & religioſa celebratio; admonentes populos crebro, obedire præpoſitis ſuis, quos, qui audiunt, Deum remuneratorem audient, qui vero contemnunt, Deum ipſorum ultorem ſentiont.*

De Indice librorum, & Catechiſmo, & Breviario, & Miſſali.

Librorum prohibitorum index. *Sacroſancta Synodus in ſecunda ſeſſione ſub Sanctiſſimo Domino noſtro Pio IV. celebrata, delectis quibuſdam Patribus commiſit, ut de variis cenſuris, ac libris, vel ſuſpectis, vel pernicioſis, quid facto opus eſſet, conſiderarent, atque ad ipſam Sanctam Synodum referrent: audiens nunc huic operi ab eis extremam manum impoſitam eſſe, nec tamen ob librorum varietatem, & multitudinem, diſtincte & commode poſſe a Sancta Synodo dijudicari, præcipit ut quidquid ab illis præſtitum eſt, Sanctiſſimo Romano Pontifici exhibeatur, ut ejus judicio, atque authoritate terminetur, & evulgetur. Idemque de Catechiſmo a Patribus, quibus illud mandatum fuerat, & de Miſſali, & Breviario fieri mandat, &c.*

De loco Oratorum.

Oratorum locus. *Declarat ſancta ſynodus ex hoc loco aſſignato oratoribus tam Eccleſiaſticis quam ſæcularibus ſedendo, incedendo, aut quibuſcumque aliis actibus nullum cuiquam eorum factum eſſe præjudicium, ſed omnia illorum, & Imperatoris, Regum, Rerumpublicarum, & principum ſuorum jura, & prærogativas illæſas & ſalvas eſſe in eodemque ſtatu permanere, prout ante præſens concilium reperiebantur.*

De recipiendis, & obſervandis decretis concilii.

Tanta fuit horum temporum calamitas, CCXIV. De obſervatione decretorum Concilii. *& hæreticorum inveterata malitia, ut nihil tam clarum in fide noſtra aſſerenda unquam fuerit, aut tam certo ſtatutum, quod non humani generis hoſte ſuadente, illi errore aliquo contaminaverint, ea propter ſancta ſynodus id potiſſimum curavit ut præcipuos hæreticorum noſtri temporis errores damnaret, & anathematizaret, veramque, & Catholicam doctrinam traderet, & doceret, prout damnavit, anathematizavit, & definivit. Cumque tamdiu tot Epiſcopi ex variis Chriſtiani Orbis provinciis evocati, ſine magna gregis ſibi commiſſi jactura, & univerſali periculo ab Eccleſiis abeſſe non poſſint, nec ulla ſpes reſtet, hæreticos toties fide etiam publica, quam deſideraverunt, invitatos, & tamdiu expectatos huc amplius adventuros, ideoque tandem huic ſacro concilio finem imponere neceſſe ſit; ſupereſt nunc, ut principes omnes, quod facit, in Domino moneat ad operam ſuam ita præſtandam, ut quæ ab ea decreta ſunt, ab hæreticis depravari, aut violari non permittant, ſed ab his, & omnibus devote recipiantur, & fideliter obſerventur. Quod ſi in his recipiendis aliqua difficultas oriatur, aut aliqua inciderint, quæ declarationem [quod non credit] aut definitionem poſtulent, præter alia remedia in hoc concilio inſtituta, confidit ſancta ſynodus, Beatiſſimum Romanum Pontificem curaturum, ut vel evocatis ex illis præſertim provinciis unde difficultas orta fuerit, iis, quos iidem negotio tractando viderit expedire, vel etiam concilii generalis celebratione, ſi neceſſarium judicaverit, vel commodiore quacumque ratione ei viſum fuerit, provinciarum neceſſitatibus pro Dei gloria, & Eccleſiæ tranquillitate conſulatur.*

Subdunt acta ab Aſtulpho Servantio CCXV. *Aſtulph. Serv. in Actis mſ.* conſcripta, poſt hæc decreta repetita collectis ſuffragiis Cardinalem Moronum his verbis Patres compellaſſe: *Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Patres: Decreta omnibus placent, in decreto tamen indulgentiarum ſunt viginti Patres, qui quædam verba reſtitui cuperent, & ideo Deo gratiæ agendæ*, & Patres omnes reſponderunt *Deo gratias.*

Deinde decretum perlectum eſt de recitandis decretis ſub Paulo Tertio, & Julio Tertio Pontificibus in concilio Tridentino ſancitis.

Et ſucceſſive idem Reverendus Dominus Epiſcopus Cathanienſis legit alta voce decreta ipſa, quæ in hoc eodem concilio ſub felicis recordationis Paulo Ter- *Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3248. ſub ſin.*

tio,

tio, & Julio Tertio Summis Pontificibus publicata fuere, tam ad dogmata, quam ad reformationem pertinentia, ſed illa, quæ ad dogmata pertinent, lecta ſunt integre; eorum vero, quæ pertinent ad reformationem, ſolum lectum eſt principium, hoc ordine videlicet.

Decretum primum ſeſſionis tertiæ Tridentinæ ſub Paulo III. die quarta Februarii MDLXVI. a Nativitate celebratæ ſuper profeſſione fidei Catholicæ, quod incipit In nomine ſanctæ, &c.

Decretum primum publicatum in ſeſſione quarta ſub eodem Paulo Papa III. die ſeptima MDXLVI. ſuper receptione ſacrorum librorum Veteris, & Novi Teſtamenti quod incipit Sacroſancta œcumenica, &c. Hoc ſibi perpetuo, &c.

Decretum ſecundum publicatum in eadem quarta ſeſſione. Receptio vulgatæ editionis, & modus interpretandi, & imprimendi Sacram Scripturam quod incipit Inſuper eadem, &c.

Decretum primum publicatum in quinta ſeſſione Tridentina ſub eodem Paulo III. die decima ſeptima Junii MDXLVI. de peccato originali incipiens. Ut fides noſtra Catholica, &c.

Decretum ſecundum publicatum in eadem quinta ſeſſione de lectione, & prædicatione Sacræ Scripturæ, quod incipit. Eadem ſacroſancta ſynodus piis Summorum Pontificum, &c.

Decretum primum publicatum in ſeſſione ſexta ſub eodem Paulo III. die decima tertia Januarii MDXLVII. de juſtificatione, quod incipit, Cum hoc tempore, &c.

Decretum ſecundum publicatum in eadem ſeſſione ſexta de reſidentia, & aliis ad reformationem pertinentibus, quod incipit. Eadem ſacroſancta, &c. Ad reſtituendam collapſam, &c.

Decretum primum publicatum in ſeſſione ſeptima Tridentina ſub Paulo III. die tertia Martii MDXLVII. de Sacramentis in genere, de Baptiſmo, & confirmatione incipiens, Ad conſummationem ſalutaris de Juſtificatione doctrinæ, &c.

Decretum ſecundum publicatum in eadem ſeſſione ſeptima ſuper reformatione, quod incipit. Eadem ſacroſancta, &c. Incœptum reſidentiæ, & reformationis negotium, &c.

Decretum primum publicatum in ſeſſione tertia Tridentina ſub Julio Papa III. die decima-prima octobris MDLI. de Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, quod incipit. Sacroſancta, &c. Etſi in eum finem, &c.

Decretum ſecundum publicatum in eadem ſeſſione tertia ſuper reformatione incipiens. Eadem ſacroſancta ſynodus, &c. Intendens nonnulla ſtatuere, &c.

Decretum tertium publicatum in eadem ſeſſione ſuper prorogatione definitionis quatuor articulorum de Sacramento Euchariſtiæ incipiens Eadem Sacroſancta ſynodus errores omnes, &c.

Decretum primum publicatum in ſeſſione quarta ſub eodem Julio Papa III. die XXV. Novembris MDLI. de Sacramento pœnitentiæ, quod incipit. Sacroſancta &c. Quamvis in decreto de juſtificatione.

Item aliud decretum publicatum in eadem ſeſſione quarta de Sacramento extremæ unctionis incipiens, Viſum eſt autem Sanctæ ſynodn, &c.

Poſtremo decretum de reformatione publicatum in eadem ſeſſione quarta ſub Julio III. quod incipit. Cum proprie Epiſcoporum munus ſit, &c. quibus decretis lectis idem Reverendus Dominus Epiſcopus Cathanienſis legit decretum tenoris infraſcripti videlicet.

Decretum ſuper fine Concilii, & confirmationem petent Illuſtriſſimi Domini Reverendiſſimique Patres: Placet-ne vobis, petatur?

Et ſtatim Patres omnes interrogati ſingulariter a Reverendiſſimis Dominis Theleſmo Secretarin, & Caſtellanetenſis Epiſcopis una nobiſcum Sacri concilii, & aliis deputatis Notariis ſupraſcriptis reſponderunt ſimpliciter per verbum *Placet* exceptis infraſcriptis, qui reſponderunt ut ſequitur, videlicet. Petitur confirmatio Concilii.

R. D. Archiepiſcopus Granatenſis, Placet quod finiatur, ſed non peti confirmationem.

Reverendus Dominus Epiſcopus Dertuſenſis dixit, peto confirmationem, tamquam neceſſariam.

R. D. Pactenſis, R. D. Salamantinenſis, cum Dertuſenſi.

Quibus votis Illuſtriſſimis Dominis Legatis & præſidentibus relatis, Illuſtriſſimus Dominus Cardinalis Moronus primus præſidens præfatus pronuntiavit hæc verba.

Verba primi Apoſtolici Legati.

Placuit omnibus finem huic Sacro concilio imponi, confirmationemque a Sanctiſſimo Domino noſtro peti uno dumtaxat excepto, qui eam confirmationem ſe non petere dixit. Ideoque nos Apoſtolicæ Sedis Legati, & Præſidentes eidem Sacro concilio finem imponimus, confirmationem vero quamprimum a Sanctiſſimo Domino noſtro petemus. Vos autem, Patres Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi poſt gratias Deo actas ite in pace. Cui omnes lætiſſimarum vocum conſenſu reſponderunt. Amen. *Aſtulph. Serv. in actis.* Confirmatio Concilii expetita ab omnibus excepto uno.

Mox Cardinalis a Lotharingia conſurgen- ccxvi.

Per Cardinalem Lotharingum acclamationes in Concilio editæ.

gens altiſſima voce felicitatem Summo Pontifici comprecatus eſt his verbis.

Beatiſſimo Pio Papæ & Domino noſtro Sanctæ & Univerſalis Eccleſiæ Pontifici multi anni.

Reſponſio Patrum.

Domine Deus Sanctiſſimum Patrem diutiſſime Eccleſiæ tuæ conſerva, multos annos.

Card. *Beatiſſimorum Summorum Pontificum animabus Pauli Tertii, & Julii Tertii, quorum authoritate hoc ſacrum generale concilium inchoatum eſt, pax a Domino, & æterna gloria, atque felicitas in luce Sanctorum.*

Reſp. *Memoria in benedictione ſit.*

Card. *Caroli V. Imperatoris, & Sereniſſimorum Regum, qui hoc univerſale concilium promoverunt, & protexerunt, memoria in benedictione ſit.*

Reſp. *Amen. Amen.*

Card. *Sereniſſimo Imperatori Ferdinando ſemper Auguſto, orthodoxo, & pacifico, & omnibus Regibus, Rebuſpublicis, & Principibus noſtris, multi anni.*

Reſp. *Pium & Chriſtianum Imperatorem Domine conſerva. Imperator cæleſtis terrenos Reges rectæ fidei conſervatores cuſtodi.*

Card. *Apoſtolicæ Romanæ Sedis Legatis in hac Synodo Præſidentibus, cum multis annis magnæ gratiæ.*

Reſp. *Magnæ gratiæ: Dominus retribuat.*

Card. *Reverendiſſimis Cardinalibus, & Illuſtribus Oratoribus.*

Reſp. *Magnas gratias: multos annos:*

Card. *Sanctiſſimis Epiſcopis vita, & felix ad Eccleſias ſuas reditus.*

Reſp. *Præconibus veritatis perpetua memoria: orthodoxo ſenatui multos annos.*

Card. *Sacroſancta œcumenica Tridentina Synodus; ejus fidem confiteamur, ejus decreta ſemper ſervemus.*

Reſp. *Semper confiteamur, ſemper ſervemus.*

Card. *Omnes ita credimus, omnes id ipſum ſentimus, omnes conſentientes, & amplectentes ſubſcribimus. Hæc eſt fides Beati Petri, & Apoſtolorum: Hæc eſt fides Patrum: hæc eſt fides orthodoxorum.*

Reſp. *Ita credimus, ita ſentimus, ita ſubſcribimus.*

Card. *His decretis inhærentes, digni reddamur miſericordiis, & gratia primi, & magni ſupremi Sacerdotis Jeſu Chriſti Dei, intercedente ſimul inviolata Domina noſtra Sancta Deipara, & omnibus ſanctis.*

Reſp. *Fiat, fiat, Amen. Amen.*

Card. *Anathema cunctis Hæreticis,*

Reſp. *Anathema. Anathema.*

Quanto pietatis ſenſu hæ acclamationes repetitæ fuerint, quantave lætitiæ ſignificatione effuſæ, illuſtrat Gabriel Palæottus his verbis. CCXVII.

Hic ſatis explicare non poſſum, quanta animi lætitia omnes exultarent, vereque Deum tot bonorum authorem agnoſcerent, atque ei gratias agerent. Vidi ego in media ipſa ſeſſione permultos graviſſimos Prælatos præ gaudio lachrymas fundentes, invicemque gratulantes, qui antea inter ſe alieniores videbantur. Ubi vero ad acclamationes ventum eſt, quæ multis ad eam uſque horam, & nova, & inopinata acciderunt, tunc ingens omnium admiratio, plauſus, lætitiaque exorta eſt: nemo erat, qui non vultu, verbis, totoque corpore ſummam hilaritatem ſignificaret, Deum laudantes, cui honor virtus, & gloria in ſæcula ſæculorum. His conſentanea ſcribit Aſtulphus Servantius. Qui Patrum, inquit, reſponſa iſtis acclamationibus reddita auribus excepiſſet, eorum vultus, & lachrymas lætitia expreſſas inſpexiſſet, ille ſe in Beatorum ſedes translatum putaret, adornati enim erant omnes Pontificio cultu, quorum alii modulato concentu reſpondebant, alii ſublatis in cœlum manibus vociferabantur, alii lætitiam, qua circumfluebant, non ferentes, vultum premebant manibus; alii flexis genibus, ſtupore tremoreque ſacro perfuſi tacite reſpondebant: alii læto lachrymarum imbre delibuti Omnipotentis Dei magnificentiam efferebant.

Aſtulph. Servant. in actis id. ibid. MS. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1109.

Factis acclamationibus præcepit Legatus Apoſtolicus Princeps intentata anathematis pœna, ut omnes præſules, antequam Tridento diſcederent, decretis concilii ſubſcriberent, ut illa Inſtrumento publico firmarent, de quo mandato mox publicæ editæ tabulæ. Mox idem Cardinalis Moronus Hymnum, cujus exordium eſt *Te Deum laudamus* præcinere cœpit, qui Hymnus a Cantoribus feſto vocum concentu celebratus eſt. Dein memoratus Legatus verſus ad Synodum, eam Crucis ſigno, & ſacra prece luſtravit. Porro Synodi actis ſubſcripſere Legati Cardinales quatuor, alii Cardinales duo, Patriarchæ tres, Archiepiſcopi viginti quinque, Epiſcopi centum ſexaginta octo, abbates ſeptem, procuratores abſentium cum legitimo mandato triginta novem, Generales Ordinum ſeptem, quibus maxima Theologorum multitudo aſſenſit. Ut vero Tridentina Synodus poſtulantibus Morono, & Simoneta Cardinalibus a Pio IV. confirmata fuerit, proximo anno dicetur. Cum vero dictum ſit prima Decembris die deplo-

CCXVIII. Subſcriptio Concilii ab omnibus Patribus.

Legati Car. in lit. ad Car. Borrom. quæ ext. in mſ. Fr. Car. Bar. ſig. num. 1344. p. 1732.

ra-

ratæ valetudinis Pontificiæ famam Tridenti increbuiſſe, addimus die quarta Decembris, antequam ultima ſeſſio in eum diem extracta abſolveretur, recuperatæ valetudinis Pontificiæ famam perlatam fuiſſe.

CCXIX. Gratiis igitur primum actis Numini, cujus benignitate concilii abſolutio bene, feliciterque vertiſſet, Joannes Cardinalis Moronus Primus Legatus Ferdinandum Cæſarem ſcriptis literis non eſt cunctatus certiorem de omnibus facere, illum etiam, atque etiam commendans, quod tam egregio operi, tam prumptam, atque adjutricem contulerit manum.

Sacra Cæſarea Majeſtas.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3215. p. 15.

Authoritate, & pietate Majeſtatis veſtræ, ipſiuſque Oratorum fide, & diligentia, tandem factum eſt, ut heri huic Sacroſancto concilio finis impoſitus ſit ſumma omnium cum pace, & concordia, & majori cum fructu, & expectatione. Præter Sacramentorum doctrinam, & canones, præterque generalem reformationem, facta ſunt etiam decreta quædam, ſed tamen ita pia, & explicata, ut facilia eſſe poſſint ad docendum, quid unaquaque de re nobis ſit Catholice ſentiendum. Ego quidem tantam cepi voluptatem, ut nullam unquam majorem, neque parem habuerim. Credo etiam nullum hoc tempore, neque majus, neque par beneficium ab Imperatore in Eccleſia conferri potuiſſe. Vellem ego quas debeo gratias, ſed cum pares vix habere poſſem, quomodo pares referam? Reticebo igitur, & hoc tantum dicam, Sedem Apoſtolicam debere Majeſtati ſuæ, non modo univerſum id, quod ab ipſo pro fine concilii effectum eſt, ſed & illud quoque, quod ejuſdem impedimento ab aliis non eſt confectum. Hoc eſt eſſe vere Imperatorem Chriſtianum, & Eccleſiæ protectorem, cum non tam Summo Pontifici, & conciliis obtemperatur; ſed etiam præſtatur, ne eorum authoritas ab aliis impediatur, aut parvipendatur. Deus qui iſtam præclariſſimam mentem Majeſtati veſtræ dedit, idem eidem det omnibus in rebus felices & optatos ſucceſſus.

Cardinalis Moronus de fine Concilii Imperatori ſcribit.

Cras ego hinc diſcedam. Romam profecturus, quo celerius, & libentius pergam, ut Majeſtatis veſtræ, & Sereniſſimi filii negotiis inſerviam, tam in his, quæ ad Sereniſſimi filii confirmationem pertinent, quam in reliquis omnibus, quæ cum Epiſcopo Canadienſi, aut cum ipſius Oratoribus tractata ſunt. Et mox: *Reliquum eſt, ut Majeſtati veſtræ ſignificem, ipſius Oratores Reverendiſſimos Pragenſem, & Quinqueccleſienſem, tanto huic negotio fuiſſe adjumento, ut illis etiam plurimum debeamus, &c. Valeat Sereniſſima Majeſtas, quam Deus Optimus diu nobis, & Eccleſiæ incolumem ſervet.*

Tum demum, quo major dignitas eſſet rei, majorque accederet erga tam ſanctum peractum opus veneratio, publicis documentis plures Regum, ac Principum Oratores Tridentini concilii acta VI. Decembris, hac, quæ ſequitur, forma admiſere. CCXX.

Anno a Nativitate Domini MDLXIII. Indictione VI. menſis Decembris, & infra. Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Domini Antonius a Muglitio Archiepiſcopus Pragenſis, & Sigiſmundus a Thunn Sacræ Cæſareæ Majeſtatis Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi nomine Imperii, Regni Boemiæ, & Archi-Ducatus Auſtriæ, Georgius Draſcovitius Epiſcopus Quinqueccleſienſis ejuſdem Sacræ Cæſareæ Majeſtatis Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi pro Regno Hungariæ, Valentinus Herburthus Epiſcopus Preſmilienſis Sereniſſimi Regis Poloniæ, Marcus Antonius Bobba Epiſcopus Auguſtenſis, Illuſtriſſimi & Excellentiſſimi Ducis Sabaudiæ, & Martinus Roias de Portalrubeo, Reverendiſſimi Domini Hoſpitalis S. Joannis Hieroſolymitani Magni Magiſtri, & totius Religionis ad hoc ſacrum œcumenicum & Generale concilium Tridentinum, reſpective Oratores, ſponte, & ex eorum, & cujuslibet ipſorum certa ſcientia, ac ſpontanea voluntate omnibus melioribus modo, via, jure, cauſa, & forma, quibus magis, & melius de jure potuerunt, & debuerunt; nomine dictorum Principum, omnium Principatuum ſuorum, Regnorumque, & Dominiorum ſuorum, omnia, & ſingula in hoc ſacro œcumenico & Generali concilio Tridentino, tam ſub felicis recordationis Paulo III. & Julio III. quam S. D. N. Pio IV. Summis Pontificibus acta, decreta, geſta, facta, concluſa, & determinata, & totum ipſum concilium, & in eo contenta quæcumque, acceptaverunt, & laudarunt, & eiſdem actis ſubſcripſerunt, &c.

De Conc. mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3107. pag. 84. Et in mſ. Arch. Vat. ſig. num. 3248. in fin. actor. Concil.

Concilium Oratores Principum recipiunt.

Idipſum pariter præſtitere Luſitani, ac Veneti Oratores.

Illuſtriſſimus D. Ferdinandus Martinus Maſcarenius Sereniſſimi Portugalliæ Regis, & Clariſſimus D. Nicolaus de Ponte Doctor & Eques Sereniſſimæ Venetorum Reipublicæ ad hoc ſacrum œcumenicum & Generale concilium Tridentinum Oratores, ſponte, & ex eorum, cujuslibet ipſorum certa ſcientia, & ſpontanea voluntate, [& paulo poſt] *nomine prædicti Sereniſſimi Portugalliæ Regis, & Clariſſimus Dominus Nicolaus nomine etiam Clariſſimi Domini Matthæi Danduli etiam Ora-*

Oratoris, & collegæ ſui abſentis, ac etiam Sereniſſimæ Reipublicæ prædictæ, Principalium ſuorum, Regnorumque, & Dominiorum ſuorum omnia, & ſingula, tam in hoc ſacro œcumenico Generali concilio Tridentino, tam ſub fel. record. Paulo Tertio, Julio Tertio, quam S. D. N. Pio IV. Summis Pontificibus acta, decreta, geſta, facta, concluſa, & determinata, ac totum ipſum concilium, & in eo contenta quæcumque, acceptarunt, & laudarunt, & eiſdem actis ſubſcripſerunt, &c.

Ext. ib. p. 87. 24. Jan. 1564. Ib. p. 88. 4. Martii 1564.

Orator etiam Cleri Quinque Pagorum Helvetiorum Catholicorum Joachimus Abbas Monaſterii Divæ Virginis Mariæ in Alma Helvetiorum nomine Cleri, & Populi, & Melchior Laſſius, de Stantio Orator nomine ſeptem Pagorum Helvetiorum Catholicorum acta omnia concilii pie admiſerunt proximo anno Indictione Sexta die XXVI. Januarii, & quarta Martii, editis apud Helvetios publicis documentis.

CCXXI. *Tom. 20. MS. Archivii Vat. ſig. num. 3207. pag. 263. & in alio mſ. ſig. 3248. in calce lib. inſcripti Act. Concil. Trid. ſub Pio IV. Auctore Angelo Maſſarello Secr.* Cardinalis Lotharingus pro Rege Galliæ Concilium recepit.

Cum vero a concilio Galliarum tunc Regis Oratores abeſſent, Cardinalis Lotharingus Regia instructus authoritate, Oratorum abſentiam ſupplevit, Regioque nomine acta Tridentini Concilii pie admiſit, quod publico hoc monumento poſteritati commendatum, & in omnium gentium oculis collocatum voluit.

In nomine Domini Amen. Per hoc præſens Inſtrumentum, &c. Illuſtriſſimus, & Reverendiſſimus Dominus Carolus Tit. S. Apollinaris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Presbyter Cardinalis a Lotharingia nuncupatus, Primas Franciæ, & Archiepiſcopus Rhemenſis, qui aſſerens, ſe miſſum ad Sacroſanctam Synodum Tridentinam a Chriſtianiſſimo Rege Francorum Carolo nono, prout conſtare dixit per literas, quas Illuſtriſſima, & Reverendiſſima Dominatio Sua exhibuit in Congregatione Generali ipſius Synodi, & prout credit in actis Sacri concilii eſſe regiſtratas, videns Oratores Chriſtianiſſimi Regis ob eorum abſentiam, & impedimentum non interfuiſſe concluſioni ipſius Sacri concilii, quod omnino feciſſent, ſi Chriſtianiſſimus Rex potuiſſet, in tempore ſcire diem dictæ concluſionis, declarat ſe ea facere, & dicere, quæ prædicti Oratores, ſi adfuiſſent, juxta morem aliorum Oratorum feciſſent, ac dixiſſent, aſſeverans id facere, & dicere ex mente prædicti Chriſtianiſſimi Regis. Et idem Illuſtriſſimus, & Reverendiſſimus Dominus Cardinalis a Lotharingia petiit hanc acceptationem, ac omnia, & ſingula præmiſſa in actis ipſius Sacri concilii regiſtrari; nec non a nobis Sacri concilii Notariis infraſcriptis unum, vel plura, publicum, ſeu publica confici, ſibique tradi, Inſtrumentum, & Inſtrumenta. Acta fuerunt præmiſſa Tridenti in Palatio Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi D. Cardinalis a Lotharingia præſentibus ibidem Epiſcopo Theleſino Secretario, Epiſcopo Virdunenſi Nicolao Pſaulume, Gabriele Lenoncourt Epiſcopo Ebroicenſi, & Carolo de Angennes Epiſcopo Cænomanenſi.

CCXXII. Pius IV. ſupplicationes indicit pro felici abſolutione Concilii.

Tam felicis concilii exitus allato ad Pontificem nuntio, mirum in modum gaviſus, eum jam Dei beneficio periculum mortis evaſiſſet, meliuſque haberet in dies, XII. Decembris coacta Cardd. congr. ſic eos, ut acta Conſiſtorialia referunt, affatus eſt. *Viſitavit nos Dominus, admonuit nos infirmitatis, & mortalitatis noſtræ. Morbo graviſſimo laboravimus. Dei beneficio parati ſumus ad mortem forti animo ſuſcipiendam, Deique voluntati parendum. Placuit Deo incolatum meum prolongari: laborem non recuſamus, donec ipſi placuerit. Deinde ſubdit, eo ſe præterea nomine Deo plurimum debere, quod ſibi dediſſet, ut finem videret concilii Tridentini, quod quando ſine ulla ipſius opera, impulſuve contigerit, Dei voluntate factum exiſtimare. Se in hoc negotio curam, liberamque facultatem omnino Legatis, ac Patribus permiſiſſe, adeo ut interdum nimia videretur, cum neque illius deliberationis particeps eſſe, neque ulla de re Cardinalium ſententias exquirere voluiſſet. Id ſe effeciſſe, quod Deo gratius, atque acceptius exiſtimaſſet, cui ut inſerviret, ſi opus eſſet, concilium denuo indicturum, ne dum acta concilii Tridentini confirmaturum, executurum, ſervarique juſſurum, quin etiam, ſi quid in reformatione omiſſum fuerit, additurum.* *Act. Conſ. MS. ap. Car. Chiſium lit. G.* Tum, ut Deo Optimo Maximo ſolemnes gratiarum actiones publice perſolverentur, ſupplicationes inpoſterum decretas, refert Joannes Franciſcus Firmanus his verbis.

Die Dominico XII. Decembris MDLXIII. fuit congregatio Generalis, in qua S. D. N. propoſuit, ut decernerentur ſupplicationes, & jejunia, & redderentur gratiæ Omnipotenti Deo ob perfectum concilium, & ſic fuit concluſum, quod proceſſio fieret a Baſilica S. Petri ad Eccleſiam B. Mariæ ſuper Minervam pro die Jovis, cum Indulgentiis. Addunt acta de pio Pontificis ſtudio, ut acta concilii Tridentini in opus provocaret. *Act. Conſ. MS. Car. Spad. ſig. 134. pag. 369. Et Joann. Franc. Firman. Diar. to. 11. MS. Arc. Vat.*

Die Jovis XXX. Decembris MDLXIII. fuit Congregatio Generalis, in qua factum fuit verbum a Sanctiſſimo ſuper confirmatione concilii, & dixit velle deputare *Act. Conſ. MS. Car. Spad. ſig. n. 134. p. 369.*

Car-

Cardinales una cum Legatis, qui fuerunt in concilio, ut conſiderarent ſuper hoc, declarando intentionem, ſe omnino velle executionem.

CCXIII. Eximie meruit, de Eccleſia Catholica in promovendo concilio Tridentino, atque ad exitum perducendo Carolus Cardinalis Lotharingus, quod non modo a Gabriele Palæotto, & Aſtulpho Servantio vidimus actis conſignatum, ſed etiam ſubjectæ ad Nicolaum Archiepiſcopum Senonenſem, ac poſtea Cardinalem Pontificiæ literæ illuſtrant.

Venerabili Fratri Nicolao Archiepiſcopo Senonenſi.

Pius IV. to.2. brev. ſig. 2897. ep.402. Pius IV. laudat Cardinales Lotharingium, & Hoſium. *Placuit miſericordiarum Patri, & Deo totius conſolationis paucis poſt diſceſſum tuum diebus ipſi concilio optatum finem imponere, tanta quidem conſenſione omnium, ut divinum ejus beneficium admodum perſpicuum, & manifeſtum fuerit: quæ in re ejuſdem filii noſtri [nempe Cardinalis Lotharingiæ] tam egregia opera, & tam pia voluntas extitit, ut non ſatis digne a quoquam laudari poſſe videatur, quamquam & a Legatis noſtris, & a cæteris omnibus plurimum laudetur, & prædicetur; plurimum ei, & nos, & univerſa debet Eccleſia. Nunc enitendum eſt, dilectiſſime fili, ut ſuum quiſque officium Deo, & Eccleſiæ præſtet, quod, ut de te nobis pollicemur, ita alios de nobis expectare volumus. Speramus Dei auxilio nos aſſecuturos, ut rectam mentem noſtram in iis, quæ in ipſa Synodo conſtituta ſunt, obſervandis omnes agnoſcant. XXIX. Decembris MDLXIII. anno IV.*

Stanislaum vero Hoſium Polonum Cardinalem Warmienſem, quod tam impigre ad exitum uſque laboraverit Pontifex præcipue commendavit, cui etiam ſingulari dilectionis nexu ſe obſtrictum, ſubjectis literis, quas integras Reſcius vitæ Card. intexuit, profeſſus eſt. *Cap.17.*

Dilecto Filio noſtro Stanislao S. R. E. Presb. Card. Warmienſi appellato Sedis Apoſtolicæ in Tridentino Concilio Legato.

Pius IV. to.2. brev. ſig.2897. ep.400. *Vehementer nobis optatum fuit, ut poſt impoſitum ſuperno favore finem Sacro iſti concilio ad nos redires, ut te, quem inter fratres noſtros eximie diligimus, complecteremur, & tibi etiam gratias ageremus pro tantis laboribus, quos in ipſo concilio noſter, & Apoſtolicæ Sedis Legatus ſuſcepiſti: ea te vultus, animique lætitia, fili, fuimus excepturi, quam ſingularis erga te amor noſter poſtulat; eas vero gratias acturi, quæ tanta tuæ erga Deum pietati, tantæ erga Sedem Apoſtolicam devotioni, & fidei, tanto denique ſtudio, curæ, diligentiæ in commiſſo tibi a nobis Legationis officio adhibitæ debentur.* Et infra. *Sed quando Eccleſia tua, a qua diu abfuiſti, primum a felicis recordationis Paulo prædeceſſore noſtro evocatus, deinde a nobis ad concilium miſſus tantopere reditum tuum efflagitat, tantopere deſiderio, & ſtudio flagras commiſſo tibi gregi præſens tuum Paſtorale officium, ac ſollicitudinem præſtandi, piæ iſti, & omni laude dignæ voluntati tuæ morem quin geramus, facere non poſſumus, &c. V. Decembris MDLXIII.*

Contulere etiam plurimum ad promovendos concilii progreſſus, illudque ad optatum exitum perducendum ſacri Caroli Borromæi Cardinalis Pontificii Nepotis labores, cui virtutes Divinis illuſtratæ miraculis Sancti Confeſſoris Epiſcopi nomen, cultumque pepererunt; is enim de ſingulis gravioris momenti rebus, & controverſiis, ac difficultatibus in concilio exortis a Legatis Apoſtolicis monitus omnia referebat ad Pontificem, Pontificiæque voluntatis interpres ſingula ad Legatos perſcribebat, ut Legatorum ad eum, atque ipſius ad Legatos literarum volumina oſtendunt, quæ adeo frequenter per expeditos curſores concitatioribus equis per intervalla diſpoſitis utentes tranſmittebantur, ut Carolus Vicecomes ſcripſerit, quod ob tot difficultates in concilio exortas opus foret columba, quæ perpetuo Romam Tridento, Tridentumque Roma devolaret. Ut plane Dei Conſilio factum fuiſſe appareuerit, quod in manu ejus proſperatum eſſet Tridentinum concilium, ut clariſſima, atque altiſſima voce virtutis, nempe geſtorum, ac mirabilium, quibus in Eccleſia Dei illuxit, plus ſatis manifeſtum redderetur, quæ nam eſſet vera fides, nempe ea, quam Carolus aſſiduo labore ſtabiliendam curaverat, & quam jugi poſtea operatione virtutum comprobavit; ut & hi, qui vel concilio non credunt, vel de ipſo detrahunt, inſpecta Caroli converſatione, qui pro illo abſolvendo, tam ſtrenue inſudavit, & qui ſe totum ad illius normam effinxit, vereantur, nihil habentes mali dicere, ſed ipſa rei veritate perſtricti glorificent Deum in iſto nomine. Porro quanto in hoc opus ardore incubuerit Carolus, ab ejus vitæ authore audiamus. CCXIV. Potiſſime Sancti Caroli ſtudio Concilium abſolvitur. *Carol. Epiſ. Vintimilir. 16. Januar. 1563. p. 339.*

Tunc œcumenica Synodus Pii Pontificis authoritate, juſſuque Tridenti habebatur, cujus acta, progreſſioneſque, cum antea Carolus magno ſtudio, ac pietate curaſſet, tum eo tempore ſtudioſiſſime cœpit tueri, atque cum de ea diſſolvenda quodam tempore ageretur, pluresque ex Principibus aſ-

ſentirentur, imo quidam urgerent: ille Pontificis in eo voluntati conſentiens, omni authoritatis ſuæ conatu reſtitit, perficiendamque curavit. Ad eorum cognitionem, quæ Synodi decretis opus erant, Guilelmo Sirleto plurimum uſus eſt, cuius doctrinæ, cum antiquæ diſciplinæ, Græcæque linguæ cognitione, tum vero eximia pietate conjuncta, adeo eſt delectatus, ut hominem ſemper plurimi fecerit, neque deſtiterit, donec eum poſtea perduceret ad Cardinalatus gradum.

CCXXV. Hoc anno inſigni exemplo oſtendit Deus quæ ſit vera Chriſti Eccleſia, quæ pellendorum Dæmonum poteſtate implorato Chriſti nomine polleat, nam cum Lutherani Miniſtri Auguſtæ arreptitiam curare abacto Dæmone fruſtra conati eſſent, Catholicus Sacerdos malum Dæmonem ex obſeſſo corpore depulit. Rem inſignibus circumſtantiis inſtructam his verbis Surius, narrat: *Menſe Martio hujus anni in Suburbio Auguſtæ Vindelicorum apud S. Georgium textor quidam habuit filiam annorum viginti a malo Dæmone obſeſſam, atque diriſſime vexatam adeo ut parentes ejus tantam calamitatem cernere amplius non ſuſtinentes, Auguſtanæ Confeſſionis Lutheranos concionatores ejuſdem Urbis [erant enim ipſi quoque Lutherani] conſilii, & opis petendæ cauſa adierint. Et venerunt quidem nonnulli ex Evangelicis illis præconibus ad puellam dæmoniacam, arbitrati, ſe virtute, & efficacia Lutherici Evangelii Satanam illum expulſuros, ſed Satanas Satanam non eiicit. Conati tamen ſunt aliquid facere, ſed ſecurus eos contempſit teter ſpiritus, quippe qui Lutheri carnale Evangelium floccipendat. Ne tamen nihil feciſſe putarentur, juſſerunt parentes diligentem habere puellæ curam. Poſſe enim Deum facile rurſus liberare puellam, ſi ejus permiſſu, id illi acciderit. Porro virgo quædam Matthiæ Jurati, ejus Urbis quondam Chirurgi filia, Anna nomine cum famula Margaritha, ex pia quadam Chriſtianæ pietatis commiſeratione ad eandam puellam inviſendi gratia in Hypocauſtum venit, perſpectaque ejus miſeria, cum exiſtimaret, eam non poſſe unum vivere diem, ægre tantum parentes puellæ permovere potuit, ut accerſitum mitterent D. Simonem ſacræ Theologiæ Doctorem, & apud D. Mauritium Auguſtæ Catholicum Eccleſiaſtem. Rogatus ille, ut laboranti puellæ, & ſummis angoribus comprehenſæ ſuam præſentiam non negaret, ad iter ſe accinxit: cumque haud ita procul ab ædibus dæmoniacæ abeſſet, illa miſerandum in modum clamitare, minitari ſui præfocationem, ni dimittatur, ſimul etiam magno impetu velut e lecto ſe præcipitare velle; ſciſcitante vero Anna, quam diximus, & quid ſibi vellet, didicit, potum ipſam petere. Tum illa in poculo obtulit illi aquam luſtralem, ſive benedictam, qua hauſta, mox cœpit miſerabiliter ſeſe agitare, & ſurſum deorſum movere, adeo ut caput inter pedes adigeretur. Quo viſo ii, qui circumſtabant, cernere, & re ipſa comperire ſe dicebant vim quandam ſacratæ illi aquæ ineſſe; nulla enim deinceps requie potita eſt puella, tantamque vim patiebatur ab illo immundo Dæmone, qui aquam illam ferre non potuit, ut unus e viris quatuor, qui illam ſervabant, teſtatus ſit, ſe ne unam quidem noctem apud illam porro excubare velle, etiam ſi Urbem Auguſtam lucraturum, ſe ſciret ea operæ, niſi parentes illi actutum remedium adferri curarent, adeo namque tetrum ex ore ſuo exhalaſſe fœtorem, ut omnes ſibi pereundum exiſtimarint.*

Cum ſic illa igitur, magis, magiſque exagitata ſæviret, & tumultuaretur, memoratus D. Simon Theologus ad limen domus, ubi ea jacebat, acceſſit. Tum vero illa barbaricum in morem, immaniter vociferari, furere, bacchari, Theologo atrociter maledicere: miſſum me facito, inquit, ſacrifice, probe equidem te ſentio, præfocare me vis furcifer, ſcelus, nequam perditiſſime. Iis auditis Theologus dixit Patri puellæ, ut eam liberam ſinerent, ſed cum immodice ſæviret, atque ferociret, clamaretque, ſe anima, & corpore ceſſiſſe in jus, & dominium mali Dæmonis, idem Theologus petiit, ut ejus pedibus vincula iniicerentur, itaque ipſe ejus parens mantili ejus colligavit pedes; percontans interim ex Theologo, vellet ne eam duriter ligari? Cui ille, minime, inquit, ſiquidem a te fruſtra vincietur, niſi Deus eam vinctam tenuerit. Tum illa miſera horrendum in modum ad tabulatum uſque ſeſe efferate intendens, conſtrictoſque pedes ſupra caput adducens, ſe expoliavit, tantamque vim præ ſe tulit, ut quatuor illi viri, de quibus ante diximus, alios duos ſibi adjungere cogerentur, quod non poſſent ſoli eam tenere, qui ſimul omnes clamabant, JESUS, JESUS: malus Dæmon eam aſportat. Poſtquam vero Theologus ſæpe dictus Dei cœpit implorare opem, teter ſpiritus ad quartam fere horæ partem continenter in puella mire furere, & maledicere, tum quoque craſſa admodum viri voce multa ſciſcitari, & reſpondere diſertis verbis, non ceſſavit. Initio his uſus eſt vocibus, ha ha he: equidem ſacrifice non migro ex hoc domicilio. Simulatque vero a Theologo dictum eſt: Præcipio tibi &c. aliquanto poſt reſpon-

Lutherani curare dæmoniacam conantur, ſed fruſtra, paret tamen Catholicis Sacerdotibus.

pondit. Compellor igitur hinc egredi? Ait Theologus, In nomine JESU Regis Gloriæ præcipio tibi. Tum aliqua interjecta mora, multa nequam Spiritus lugubri voce locutus eſt, & modo ſuperius, modo inferius emigrare voluit, donec tandem permiſſum eſt illi per feneſtram abſcedere. Antea vero, quam id fieret, puella in grabato ſe pronam invertit, ducenſque ronchos, cœpit tumultuari, & ferocire, tanquam vomitura; atque interim ex ejus ore prælonga immanis atra lingua longiſſime protenſa eſt, oſque carbonum inſtar nigrefactum eſt, & collum in capitis amplitudinem intuimur, idque ſic aliquandiu perduravit. Deinde ſurſum mox erectis luminibus, Deo laudes, grateſque agens, ita ait. Jam nunc ego agnoſco, & video Deum meum. Multas quoque Theologo gratias egit; a quo creberrime interrogata num ſe ſentiret liberatam? ſemper illi reſpondit. Liberata ſum Dei gratia: ſed video quemdam rubicundum capite, tetro vultu, protenſa lingua mihi perpetim innuentem, ut ad ipſum veniam. Itaque docuit eam Theologus, ut ter ſibi imprimens Crucis ſignum diceret, JESUS NAZARENUS REX JUDÆORUM, Cui illa morem gerens, rurſus ab illo interrogata, reſpondit. Quoties Crucem exprimo, toties Dæmon evaneſcit, ſed mox revertitur. Deinde in multis Theologus eam pie, & catholice inſtituit, utque abrenuntiaret ſathanæ, & totam ſe Deo, ac Domino ſuo addiceret, quæ omnia illa ſe facturam bona fide recepit, & Sacroſanctam Euchariſtiam accipiens paulatim priſtinæ ſanitati reſtituta eſt: Hanc hiſtoriam quiſquis ſincero perlegit animo, facile videt, apud ſectarios nullam eſſe Dæmonum expellendorum poteſtatem, eamque apud Catholicos in hanc uſque diem permanere, nec erit quiſquam tam impudens, qui rei hujus veritatem negare auſus ſit, cum graves viri eam apud Auguſtanos comperiſſimam eſſe teſtentur.

CCXXVI. In Æthiopia ingentes rerum converſiones excitatæ pugnantibus inter ſe civili bello populis, quos motus Barnagaſſus Princeps auxit. Ex his quidem Pontifex gravem traxit dolorem, cum illud imperium Luſitanorum opera ad Romanæ Eccleſiæ conjunctionem, & obſequium pellicere niteretur. Gravioribus itaque curis anxius, ne Turcicum imperium inde latius proferretur, ac religionem Chriſtianam in Æthiopia, atque etiam in India poſtea extingueret, auctumque immenſis viribus Chriſtiana occidentis Regna obrueret, Sebaſtianum Luſitaniæ Regem ad ferendam Abyſſinis opem incitavit, propoſuitqoe ob oculos, quanti referret ad tuendam rem Indicam Turcicos conatus mature retundere, & quantam gloriam ex præclariſſimo facinore collecturus eſſet.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Sebaſtiano Portugalliæ, & Algarbiorum Regi Illuſtri.

Non dubitamus, jam in tuam quoque notitiam ea eſſe perlata, quæ nuper in Æthiopia geſta ſunt. Ut enim cognovimus ex literis ad Nobilem Virum Alvarum de Caſtro Tuæ Majeſtatis apud nos Oratorem ex Ægypto miſſis, & ex his, quas dilectus quoque filius noſter Marcus Antonius tit. Sancti Marcelli Presbyter Cardinalis Amulius accepit, ortis inter Abyſſinos de regno diſcordiis, Barnagaſſus quidam ex Abyſſinorum Principibus pravo admodum, deteſtabilique conſilio ad Turcarum auxilium confugit; illius autem præſidii Turcici Præfectus, in ſpem ſcilicet ingreſſus ejus regni per inteſtinas diſſenſiones, alias Turcarum cohortes ad ſe primo quoque tempore mittendas accerſivit. Quo nuntio accepto ad alias graviſſimas curas noſtras non parva ſane ſollicitudo acceſſit ex tanto illius regni diſcrimine; etenim niſi impiorum hoſtium conatus impediatur, verendum eſſe magnopere intelligimus, ne illa tanta & tam nobilis natio, quæ Chriſtianam Religionem jam inde ab Apoſtolorum temporibus ſuſcepit, & uſque ad hæc tempora retinuit, quamque ſperavimus, Divina cooperante gratia, & tuæ pietatis auxilio aliquando ad Eccleſiæ catholicæ unitatem redactum iri, teterrima Turcarum dominatione opprimatur. Itaque vicem ejus toto ex corde dolentes, & pro paſtorali officio tanto in periculo ſubveniri ei cupientes, in te potiſſimum, fili, oculos noſtros convertimus, qui illi auxilium ferre potes, & debes. Majores tui piæ memoriæ Reges cum Abyſſinorum Regibus jam pridem amicitia inſtituta minime eos unquam deſeruerunt, ſed variis temporibus auxilia illis adverſus ipſorum hoſtes ſubminiſtrarunt, & cum ſocialem eis fidem egregie præſtiterunt, tum pro ſua egregia erga Deum pietate maxime ſtuduerunt Chriſtianæ fidei cultum in illo quoque Regno augere, & propagare. Hoc autem tempore non ſolum agitur ejus Regni ſalus, ſed ſi [quod Deus avertat] teterrimi hoſtes tantum illud, & tam opulentum Regnum in poteſtatem ſuam redigerent, ad eorum vires, quibus tam ægre jam reſiſtimus, magna admodum fieret acceſſio, & præter commune Chriſtiani nominis in his occidentis Partibus diſcrimen, tuæ ipſius in India res non parvo in periculo futuræ eſſent. Abyſſinorum enim natione ſubacta, atque ita maris rubri li-

Pius IV. to.2. brev. ſig. 2897. ep.335.

Turcæ in Æthiopiam exciti.

beram poſſeſſionem adepti hoſtes claſſium tuarum navigationem in Indiam, & reditum inde in occidentem quotannis impedire haud dubie conarentur, & te utique in neceſſitatem adducerent tuendi portus illos Indiæ, quos tenes, multo majoribus ſumptibus, atque præſidiis; Quantopere vero cupiant, & quanti ſua intereſſe intelligant impedire claſſes tuas, quo minus in Indiam navigent, ſæpius jam oſtenderunt. Moveat igitur te, chariſſime fili, periculum ejus Chriſtianæ nationis, quæ jam pridem eſt in fide Portugalliæ Regum, & tuum auxilium vehementer expectat. Moveat diſcrimen, quod hæ reliquæ Occidentis Provinciæ ſubituræ eſſent. Moveat vero etiam proprium, & peculiare periculum tuarum claſſium, & imperii, quod in Indiis obtines, tanto fortiſſimæ nationis tuæ ſudore, & ſanguine, & tam admirabili Majorum tuorum virtute, ac felicitate partum, & comparatum. Potes etiam nunc imperium illud Abyſſinorum ex immaniſſimorum hoſtium faucibus eripere, ſi firma illuc primo quoque tempore auxilia, cum fortibus, & rei militaris peritis ducibus miſeris. In majoribus quidem tuis tantus pietatis ardor, tantaque animi fuit magnitudo, ut ad infideles ab idolorum cultu ad veram religionem convertendos nullis ſumptibus parcentes maximas, & inſtructiſſimas claſſes in Indiam uſque miſerint, & prolatis feliciter fidei Chriſtianæ finibus ſummam ſibi in Cœlo, & in terris gloriam compararint. Tu ab illis ortus, tam præclara indole præditus, tantis jam Dei beneficiis uſus, Abyſſinorum gentem Chriſti cultricem, & cum familia tua tam vetere amicitia, ac tam ſancto fœdere conjunctam Chriſto, & ejus Eccleſiæ ſurripi, & nefando Mahometi ſervire patieris? Minime. Nos vero hoc de te vereri, aut ſuſpicari non poſſumus, ſed tamen præter officium paſtorale, quod nos cogit, ut ſalutem ejus nationis tibi tam diligenter commendemus, paternus erga Majeſtatem tuam amor noſter non minus nos commovit, ut cum hæc res tantopere pertineat ad fidem, ad officium, ad exiſtimationem tuam, & ad tuarum rerum in India tutelam, te ad obviam eundum hoſtium conatibus hortemur, excitemus, & moneamus. Tempus etiam nunc opportunum habet Majeſtas tua, id ſi quod tamen non veremur, prætermitteres, fruſtra eſſes poſtea requiſiturus. Cave quæſumus tam pii, tam neceſſarii officii fungendi, cave tantæ laudis, & gloriæ pariendæ, tanti denique a tuis claſſibus periculi depellendi tempus amittas. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die VI. Februarii MDLXIII. Pontificatus noſtri anno IV.

CCXXVII. Geſſit morem Sebaſtianus Rex Pontifici, ac Proregem Indiæ inſtructa claſſe contra Turcas Æthiopibus auxilia ferre juſſit, in quo pietatem ejus commendavit Pontifex XXVI. Novembris, ſtimuloſque addidit, ut eam contra Torcas expeditionem conficiendam curaret.

Ib. ep. 395.

Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Sebaſtiano Portugalliæ, & Algarbiorum Regi Illuſtri.

Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Literas tuas die vigeſima junii datas a Nobili Viro Oratore tuo nobis redditas libentiſſime legimus; perſpeximus enim quantum apud te ponderis habueris paterna illa hortatio noſtra de ferendo Abyſſinorum nationi auxilio adverſus immaniſſimos hoſtes religionis noſtræ, qua in re præclarum illum animum Majorum tuorum, qui nulla oratione ſatis laudari poſſit, tuendæ, ac defendendæ chriſtianæ religionis; & impiorum hoſtium conatibus in omnibus Orbis terrarum partibus obſiſtendi, ſingulari Dei beneficio in te redivivum eſſe ſummopere lætamur. Majeſtati Tuæ tam pium iſtud in Religionem ſtudium, firmiſſimum, eſt, fili chariſſime, Regni tui præſidium. Regiam dignitatem, & gloriam tuam is & tuebitur ſemper, & augebit, cujus tu honorem, & cultum tantopere cupere te, & paratum eſſe oſtendis tueri, atque omni ſtudio propagare. Quod igitur, & tua ſponte graviſſimis de cauſis, quas ipſe commemoras, facturus fuiſti, & noſtra hortatione commotus ſtudioſius te facturum eſſe confirmas, ut ipſis Abyſſinis auxilia mittas, id, quæſumus, quamprimum poteris, effice, cum ſicut accepimus, majori illi in dies in diſcrimine verſentur propter novas copias, novoſque Turcarum Duces illuc cum novo tyranno ſubmiſſos, ut eo celerius, ac maturius auxilium eis ferre neceſſe ſit. Habemus alias duas epiſtolas abs te die XXVII. menſis ejuſdem datas, quarum in altera laudas multis verbis conſilium noſtrum de iis, quæ ad mores pertinent, corrigendis; Eo quidem animo ſumus, eo ab initio Pontificatus fuimus, ut hominum licentiæ in ſacris canonibus negligendis obviam ire ſtatuerimus, id quod multis jam in rebus fecimus, ſed nullam deberi nobis laudem putamus, cum id agimus, quod officii noſtri ratio poſtulat, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XXVI. Novembris MDLXIII. Pontificatus noſtri anno IV.

Brev. Pii IV. to. 2. ſign. num. 2897. ep. 395.

Lata a Luſitano Abyſſinis auxilia.

CCXXVIII. Exegit a Maximiliano Secundo delecto Romanorum Rege Pius Quartus, ut

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3218. ep. 32.

veteri more Sacramentum fidei Romano Pontifici præſtaret, at ille aliquandiu non aſſenſit, ſubjecitque eum morem obſoleviſſe. Non illud præſtitiſſe Ferdinandum, non Carolum V. atque ad exempla Ottonis Quarti, Frederici Secundi, Rodulphi, Alberti Primi, Henrici Quarti, & Caroli Quarti reſpondit aliam fuiſſe rationem temporum, nec ſe iis legibus teneri, quibus Carolus Quartus pro imperio adverſus Ludovicum Bavarum obtinendo ſe Pontifici aſtrinxerit, nec ejus rei exempla oſtendi in Maximiliano Primo, in Carolo Quinto, in Ferdinando Primo; nec obſoletum morem inſtaurandum videri, ut Maximilianus Secundus Oratorem ad præſtandum Romæ Pontifici fidei Sacramentum mittat, de quibus plura Delphinus Internuntius ad Carolum Cardinalem Borromæum datis Viennæ decimaquarta Auguſti literis ſcripſit, addiditque, dixiſſe ſibi Maximilianum Francfordiæ ſe conſueta juramenta nuncupaſſe. Porro Pius Quartus rem honeſtiſſimam, atque Cæſare digniſſimam exigebat, ut Rex Romanorum Sacramento fidei inſereret paratum ſe pro fide catholica mortem oppetere, Cæſareumque reſponſum contrariis argumentis eliſit, ac veterum Cæſarum, qui maxima gloria, ac potentia effloruerant, literas, & publica monumenta, quæ in Annalibus ſuis locis inſerta ſunt, tranſmiſit, quibus victus Maximilianus Secundus Oratorem ad Pium Quartum miſit, qui Regio nomine demiſſa obſequia, protectionemque Pontifici ſpopondit. Quæ vero præterea exigebat Pontifex, ut Maximilianus nullum, cum hæreticis, vel hoſtibus Eccleſiæ fœdus jungere poſſet, non admiſit Ferdinandus ob infelicem conditionem temporum, ſeque ac filium ſubjectis literis ad Cardinalem Moronum datis honeſte excuſavit.

Maximilianus Rex Romanorum ad præſtandam obedientiam Pio IV. miſit.

Ib. ep. 36. — *Ib. ep. 33.* — *Ib. ep. 68.* — *Ib. ep. 61.*

F E R D I N A N D U S, &c.

Reverendiſſimo in Chriſto Patri Domino Joanni Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Epiſcopo Præneſtino Cardinali Morono, & Sanctiſſ. D. N. ad Sacrum Concilium Legato amico noſtro chariſſimo, ſalutem ac benevolentiæ noſtræ affectum.

MS. Arc. Vat. ſig. n.3216. p.28.

Cum ſuperioribus diebus Paternitas Veſtra Reverendiſſima nobis per literas ſignificaverit, quæ ejus ſit ſententia in negotio Legationis, quam a Sereniſſimo Principe Domino Maximiliano, ac Bohemiæ Rege filio noſtro chariſſimo ad Sanctiſſimum Dominum noſtrum inſtituta eſt, ejus officii præſtandi cauſa, quod nos, ac Divi prædeceſſores noſtri Sanctitatis ejus Anteceſſoribus felicis recordationis, & Sedi Apoſtolicæ præſtitimus (Et mox) *tandem in eam ſententiam, ſeu reſolutionem deſcendimus, quæ rationi, & æquitati adeo eſt conſona, ut omnino confidamus, Sanctitatem ejus illi benigne, ac paterne acquieturam eſſe, & inde perſpecturam nobis in hac parte, nihil eſſe propoſitum, niſi quod ſit rectum, juſtum, & conſuetum, neque profecto nobis dubitandum arbitramur, quin Paternitas veſtra Reverendiſſima [poſthabita prorſus memoria eorum, quæ ut fruſtra nobiſcum fuerunt attentata, ita nulla ratione a Sereniſſimo filio noſtro extorqueri permittemus] ejuſcemodi noſtram deliberationem, & reſolutionem non ſolum ſit approbatura, verum etiam ſolito ſtudio, quo pro ſua præclariſſima, & integerrima in nos voluntate cætera omnia negotia noſtra amplectitur, apud Sanctitatem ejus promotura, nec quidquam eorum prætermiſſura, quæ poſſunt, ac debent a viro in ampliſſima iſta dignitate conſtituto expectari: licet enim natura a ſupervacaneis contentionibus, & quæſtionibus abhorremus, ac filialem noſtram obſervantiam Sanctitati ejus quovis loco, & tempore conteſtari ſtuduimus, ſic etiam in hac juſta, & æquiſſima ſententia noſtra, Deo volente, perſiſtere decrevimus, &c. Datum in Civitate noſtra Vienna die XVIII. Auguſti anno Domini MDLXIII. Regnorum noſtrorum Romani XXXIII. aliorum vero XXXVII.*

In Africa hoc anno Oranum nobiliſſima Chriſtianorum Arx non ſemel contra barbaricos impetus Divina virtute defenſa, a Rege Algerii, & Draguto Archipirata validiſſima obſidione preſſum eſt, atque impreſſionibus hoſtilibus poſt ſæviſſimas tormentorum bellicorum diverberationes oppugnatum, ſed mira præſidiariorum Hiſpanorum militari virtute, atque conſtantia propugnatum eſt, donec Regis Catholici claſſis munitiſſima ſuo terrore hoſtes in fugam compulit adeo præcipitem, ut tormenta bellica abjecerint, & multas naves amiſerint, de qua victoria Romæ ſolemni ritu actas Numini gratias a Pontifice refert Joannes Franciſcus Firmanus Sacrorum Rituum Magiſter. *MDLXIII. vigeſimaſecunda Julii in Eccleſia Sancti Marci miſſa pro gratiis agendis Deo de liberatione Orani, loci maximi momenti, ab obſidione*. Depulſis ab obſidione Orani Numidis a claſſe catholici Regis, triremes Melitenſium Equitum, ac Genuenſis Reipublicæ, & Ducis Sabaudiæ Cartha-

CCXXIX.

MS. Arc. Vat. ſig. n.321. ep. 102. Jun. 1563.

Jo. Franc. Firman. MS. Arc. Vat. Diar. to. 11.

Natalis Comes hiſt. l. 14.

Joann. Bapt. Adrian. l. 17.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3215. ep.116.

thagenam appuliſſe, ac ſe claſſi Hiſpanæ conjunxiſſe ad expeditionem aliquam conficiendam, referunt literæ Alexandri Cribellij in Catholici Regis aula Internuntii Apoſtolici vigeſima Junii exaratæ.

I. Cardinalis Moronus petit a Pontifice confirmationem.

ANno Redempti Humani Generis Milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quarto Indictione VII. poſt abſolutam ſacroſanctam Tridentinam Synodum Jo. Card. Moronus, qui ſumma cum omnium approbatione Legatum Apoſtolicum, ac præſidem egerat, Pontifici in Cardinalium Senatu expoſuit, communi Patrum decreto ſancitum fuiſſe, ut actorum, quæ Paulo Tertio, Julio Tertio, & ipſo Pio Quarto Pontificibus confecta fuerant, confirmatio a Sede Apoſtolica flagitaretur, eamque a ſe, & Patribus, quorum in ea re perſonam gerebat, poſtulari, uti etiam ante arcano colloquio expetierat.

Act. Conſ. MS. Car. Spad. ſig. n. 134. p. p. 370.

Die Mercurii, habent acta *XXVI. Januarii Reverendiſſimi DD. Cardinales Moronus, & Simoneta, uti prius privatim petiiſſe aſſeruerunt, ita & in ſacro Conſiſtorio ordine petierunt a S. D. N. confirmationem omnium decretorum, & definitorum in ſacro concilio Tridentino nomine ipſius concilii, prout in cedula tenoris infraſcripti: videlicet.*

II. *Beatiſſime Pater in decreto ſuper fine concilii œcumenici publicato pridie nonas Decembris ſtatutum fuit, ut per Sanctitatis veſtræ, & Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Legatos, & Præſidentes peteretur nomine dicti concilii a Sanctitate veſtra confirmatio omnium, & ſingulorum, quæ tam ſub felicis recordationis Paulo Tertio, & Julio Tertio, quam ſub Sanctitate veſtra in eo decreta, & definita ſunt, quapropter nos Joannes Cardinalis Moronus, & Ludovicus Simonetta, qui tunc Legati, & Præſidentes eramus, volentes exequi, quod in dicto decreto ſtabilitum fuit, humiliter petimus nomine dicti concilii œcumenici Tridenti, ut Sanctitas veſtra dignetur confirmare omnia, & ſingula, quæ tam ſub felicis recordationis Paulo Tertio, & Julio Tertio, quam ſub Sanctitate veſtra in eo decreta, & definita ſunt.*

Sanctiſſimus cum quædam dixiſſet ſuper neceſſitate reformationis morum, & de ejus animo propenſo ad confirmationem decretorum in materia fidei, & reformationis, & ad executionem eorum, & multa de ejus officio Paſtorali, & ſollicitudine erga honorem, & ſervitium Dei, & hujus Sanctæ Sedis, commendata diligentia DD. RR. Legatorum, & pietate Patrum, qui in dicto concilio interfuerunt, habitis votis RR. DD. meorum Cardinalium de eorum conſilio, & aſſenſu omnia decreta, & definita in materia fidei, & reformationis in dicto Tridentino concilio confirmavit per verba infraſcripta, prout in cedula, quam mihi tradidit, tenoris infraſcripti, videlicet.

Pius IV. conſentit approbandum eſſe Concilium.

Petitioni nomine concilii œcumenici Tridentini ſuper eius confirmatione per dictos Legatos nobis facta annuentes, omnia, & ſingula in dicto concilio, tam ſub felicis recordationis Paulo Tertio, & Julio Tertio Prædeceſſoribus noſtis, quam Pontificatus noſtri tempore decreta, & definita ſunt, authoritate Apoſtolica, & de Venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſilio, & aſſenſu confirmamus, & ab omnibus Chriſtifidelibus recipi, & inviolabiliter obſervari, literaſque ſuper his ad majorem notitiam expediri mandamus, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti Amen.

Act. Conſ. mſ. Card. Chiſ. lit. G.

Deinde ſubdidit multas ſe difficultates in executione habiturum, eas ſe tamen velle ſuperare, & difficultates omnes Cardinalium auxilio ſuperaturum.

Poſtremo ſe velle dixit, ut Epiſcopi omnino ad ſuas Eccleſias proficiſcantur, neque ſe eorum opera uſuros, niſi in iis locis, ubi ſuis etiam in Eccleſiis reſidere poſſint; revocaturum Nuncios, qui Epiſcopi eſſent, nullo denique Epiſcopo in ſuis miniſteriis uſurum, ac ne rei quidem familiari Præfecto uſurum.

III. *Dixerat etiam placere ſibi, ut cauſæ in prima inſtantia in partibus cognoſcerentur, & modo Juſtitia adminiſtraretur, cupere ſe nullam omnino litem in Urbem deferri. Optandum ſibi eſſe omnia onera; & labores nimios; modo id cum Dei gloria fieret; damnum vero hujus curiæ multo levius fore, quam prima facie videretur, tamen quantumcumque eſſet pro univerſali bono Chriſtianæ Republicæ negligendum.* Et quamvis aliqui eſſent in curia, qui magis, quæ ſua ſunt, quam quæ Chriſti, quærentes, incommoda & detrimenta aliqua ex inſtaurata Eccleſiæ diſciplina ſibi timerent, Pius tamen Divina tantum gloria ſibi ob oculos propoſita omnem quæſtus, privatique commodi rationem obtrivit, ſubjectoque diplomate decreta Tridentini concilii a ſe confirmata promulgavit, deditque imperia omnibus Præſulibus, ut ea ſumma Religione obſervanda curarent, tum Cæſarem Regeſque, ac Principes alios hortatus eſt, ut eos publica authoritate contra protervientes fulcirent; ne etiam, ea decreta adulterinis interpretationibus corrumperentur, vetuit, intentato anathemate, ne quis in ea ullos commentarios, aut gloſſemata ederet, ſe ſi quæ dubia occurrerent,

Ext. in Bul. Conſtit. & poſt acta Conc. Trid.

rent, Sedem Apoſtolicam conſuli juſſit.

Ad perpetuam rei memoriam.

Prohibuit Pius IV. ne ullus auderet Concilio gloſſa: addere.

Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui reſpicere dignatus eſt Eccleſiam ſuam ſanctam tot procellis, & tempeſtatibus agitatam, atque vexatam, & gravius in dies laborantem, apto tandem ei ſubvenit, opportunoque remedio ad plurimas, & pernicioſiſſimas hæreſeos extirpandas, ad corrigendos mores, & reſtituendam Eccleſiaſticam diſciplinam, ad pacem, & concordiam Chriſtiani Populi procurandam, indictum jam pridem in Civitate Tridentina œcumenicum, & Generale concilium a piæ memoriæ Paulo Tertio Prædeceſſore noſtro, & ſeſſionibus aliquot habitis cœptum fuerat, ab ejus autem ſucceſſore Julio in eandem Urbem revocatum poſt alias ſeſſiones celebratas variis impedimentis, & difficultatibus objectis, ne tum quidem peragi potuerat. Itaque diutius intermiſſum fuerat non ſine maximo mœrore piorum omnium, cum quotidie magis Eccleſia ejuſmodi remedium imploraret. Nos autem poſt ſuſceptum Sedis Apoſtolicæ regimen, tam neceſſarium, ac ſalutare opus, ſicut Paſtoralis ſollicitudo monebat, Divinæ miſericordiæ fiducia perficere aggreſſi, adjuti pio ſtudio chariſſimi in Chriſto filii noſtri Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi, & aliorum Chriſtianorum Regum, Rerumpublicarum, ac Principum tandem conſequuti ſumus, quod nec diurnis, nec nocturnis curis, laborare deſtitimus, quodque a Patre luminum aſſidue precati ſumus. Cum enim eam in Urbem, undique ex Chriſtiani nominis Nationibus conveniſſet noſtris convocata literis, & ſua etiam ipſorum pietate excitata, Epiſcoporum, & aliorum inſignium Prælatorum maxima, & œcumenico concilio digna frequentia, præter plurimos alios pios, & ſacrarum literarum ſcientia, divinique, & humani juris cognitione præſtantes viros, Præſidentibus ipſi Synodo Sedis Apoſtolicæ Legatis, nobis adeo concilii libertati faventibus, ut etiam de rebus Sedis Apoſtolicæ proprie reſervatis libere ipſi concilio arbitrium per literas ad Legatos noſtros ſcriptas ultro permiſerimus, quæ de Sacramentis, & aliis rebus, quæ quidem neceſſariæ viſæ ſunt tractandæ, definiendæ, & ſtatuendæ reſtabant ad confutandas hæreſes, ad tollendos abuſus, & emendandos mores a Sacroſancta Synodo ſumma libertate, diligentiaque tractata, & accurate, ac mature admodum definita, ſtatuta, explicata ſunt. Quibus rebus perfectis concilium tanta omnium, qui interfuerunt, concordia peractum fuit, ut conſenſum eum plane a Domino effectum fuiſſe conſtiterit: idque in noſtris, atque omnium oculis valde mirabile fuerit. Pro quo tam ſingulari Dei munere ſupplicationes ſtatim in hac alma Urbe indiximus, quæ magna Cleri, ac Populi pietate celebratæ fuerunt, laudeſque, & gratias Divinæ Majeſtati merito perſolvendas curavimus, cum ejuſdem concilii exitus ſpem magnam, & prope certam attulerit fore, ut majores in dies fructus ad Eccleſiam ex ipſius Decretis, Conſtitutionibuſque proveniant.

Cum autem ipſa Sancta Synodus, pro ſua erga ſedem Apoſtolicam reverentia antiquorum etiam Conciliorum veſtigiis inhærens, decretorum ſuorum omnium, quæ noſtris, & prædeceſſorum noſtrorum tempore facta ſunt confirmationem a nobis petierit, decreto de ea re in publica ſeſſione facto: Nos ex Legatorum literis prius deinde poſt reditum eorum ex iis, quæ ſynodi nomine diligenter retulerunt, poſtulatione ipſius ſynodi cognita, habita ſuper hac re cum venerabilibus fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura, Sanctique Spiritus in primis auxilio invocato, cum ea decreta omnia Catholica, & populo Chriſtiano utilia, ac ſalutaria eſſe cognoviſſemus ad Dei Omnipotentis laudem de eorumdem fratrum noſtrorum conſilio, & aſſenſu in conſiſtorio noſtro ſecreto illa omnia, & ſingula auctoritate Apoſtolica hodie confirmavimus, & ab omnibus Chriſtifidelibus ſuſcipienda ac ſervanda eſſe decrevimus, ſicut harum quoque literarum tenore, ad clariorem omnium notitiam confirmamus, & ſuſcipi obſervarique decernimus. Mandamus autem in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœnis a ſacris canonibus conſtitutis, aliiſque gravioribus, etiam privationis, arbitrio noſtro infligendis, univerſis, & ſingulis venerabilibus fratribus noſtris Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis Eccleſiarum Prælatis, cujuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, & dignitatis ſint, etiam ſi Cardinalatus honore præfulgeant, ut eadem decreta, & ſtatuta in Eccleſiis ſuis, & Diœceſibus, & in judicio, & extra judicium diligenter obſervent, & a ſubditis, quiſque ſuis, ad quos quomodolibet pertinent, inviolabiliter faciant obſervari: contrafactores quoslibet, & contumaces per ſententias, cenſuras, & pœnas Eccleſiaſticas, etiam in ipſis decretis contentas, appellatione poſtpoſita, compeſcendo, invocato etiam, ſi opus fuerit, brachii ſæcularis auxilio. Ipſum vero chariſſimum filium noſtrum Imperatorem electum, cæteroſque Reges, Reſpublicas, ac Principes Chriſtianos monemus, & per viſcera miſericordiæ Domini noſtri Jeſu Chriſti obte-

Digitized by Google

teſtamur, ut qua pietate Concilio per Oratores ſuos affuerunt, eadem pietate, ac pari ſtudio Divini. honoris, & populorum ſacrorum ſalutis cauſa, pro Sedis quoque Apoſtolicæ, & Sacræ Synodi reverentia, ad ejuſdem concilii exequenda, & obſervanda decreta, prælatis, cum opus fuerit auxilio, & favore ſuo adſint, neque adverſantes ſanæ, ac ſalutari Concilii doctrinæ opiniones a populis ditionis ſuæ recipi permittant, ſed eas penitus interdicant.

Ad vitandum præterea perverſionem, & confuſionem, quæ oriri poſſet, ſi unicuique liceret, prout ei liberet, in decreta concilii commentarios, & interpretationes ſuas edere, Apoſtolica authoritate inhibemus. Et infra. *Ne quis ſine authoritate noſtra audeat ullos commentarios, gloſas, admonitiones, ſcholia, ullum-ve interpretationis genus ſuper ipſius Concilii decretis, quocumque modo edere, aut quidquam quocumque nomine, etiam ſub prætextu majoris decretorum corroborationis, aut executionis, aliove quæſito colore ſtatuere. Si cui vero in eis aliquod obſcurius dictum, & ſtatutum fuiſſe, eamque ob cauſam interpretatione, aut deciſione aliqua egere viſum fuerit, aſcendat ad locum, quem Dominus elegit, ad Sedem videlicet Apoſtolicam omnium fidelium magiſtram, cujus authoritatem etiam ipſa Sancta Synodus tam reverenter agnovit. Nos enim difficultates, & controverſias, ſi quæ ex eis decretis ortæ fuerint, nobis declarandas, & decidendas, quemadmodum ipſa quoque S. Synodus decrevit, reſervamus, parati, ſicut ea de nobis merito confiſa eſt, omnium Provinciarum neceſſitatibus, ea ratione, quæ commodior nobis viſa fuerit, providere: Decernentes nihilominus irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari &c. Datum Romæ apud S. Petrum Anno Incarnationis Domini, &c. MDLXIII. VII. Kalend. Febr. Pontificatus noſtri Anno V.*

IV. Adjectæ ſunt viginti ſex Cardinalium ſubſcriptiones, non enim plures Romæ præſentes erant. A dato etiam diplomate præfixit Kal. Maii pro temporis principio, quo decreta emendatioris morum normæ, reſtitutæque ſanctioris diſciplinæ univerſos obſtringerent. Octo etiam Cardinales, inter quos Carolus Borromæus Tit. S. Martini in Montibus adſcriptus eſt, decretis Tridentinis in communem uſum adducendis in publicis omnibus Tribunalibus, ac judiciis præfecit. *L. 1. V. S. Caroli.*

Is eum probe noſſet, nihil ad revocandam Eccleſiaſticam, diſciplinam, ſanctioneſque Concilii in opus perducendas ſalubrius, atque efficacius, quam ſi ipſe, ex alta veluti, in qua poſitus erat, ſpecula, ſanctitatis ubique radios diffunderet, ac quod Nazianzenus ajebat, *Se velut ſpiritualem quandam ſtatuam ad optimæ cujuſque actionis pulchritudinem expolitam imitandum proponeret*, ad ſui ipſius, ſcribit Novarienſis Epiſcopus, *ſuorumque meliorem vitæ rationem multa, cum inſtituiſſet ſancitis demum anno MDLXIII. Tridentinæ Synodi decretis, ea ſtudioſius eſt aſſecutus, adjecitque etiam ſanctiora. Circiter octoginta de domo ſua miſſos fecit uno tempore, eos fere omnes, qui clericali vitæ minus apti videbantur, quos benigne admodum, liberaliterque tractatos dimiſit. Serica indumenta, non ſibi ſolum, ſed familiaribus omnibus interdixit, qui neminem ex eis antea ſine ſericis, ſplendidiſque veſtibus admittebat. De corpore ſuo nihil adhuc ſeverius ſtatuit, quam ut uno die ſingulis hebdomadis pane tantum, & aqua veſceretur. Moleſta cæpit eſſe graviſſimarum occupationum aſſiduitas, quibus ne a Divinarum rerum contemplatione adſtraheretur, in ædiculam quamdam, quam ſibi remoto loco ad id conſtituerat, ſeſe abdere certis horis cœperat, paulatimque ſe prorſus a rebus agendis ſubtrahere velle videbatur; niſi quem vehementer obſervavit, Bartholomæus Archiepiſcopus Bracharenſis ex Ordine Dominicano magna ſanctitate Præſul admonuiſſet, Eccleſiæ, Caroliq ue ipſius conſcientiæ periculoſum ſibi videri; diffugere munia, occupationeſque illas, quæ facile in homines longe diverſæ ſententiæ recidere poſſent. Quæ res fecit, ut conſuetos labores, atque onera pergeret ſuſtinere.* Hæc & alia plurima hujuſmodi Sanctiſs. Cardinalis inſtituebat ad dandam ſcientiam ſalutis Plebi Dei, & ad Sacroſ. Tridentini concilii decreta, non tam verbis, quam moribus in opus perducendi.

Carolus Card. Borromæus ſanctioris vitæ diſciplinam in ſe ſuaque familia inſtituit.

Or. 19.

Sed Divino prorſus conſilio factum eſt, ut, cum in ipſa Pontificia Aula Pontificius Nepos, S. R. E. Cardinalis, tam Illuſtribus ſanctitatis radiis refulgere cæpiſſet in Orbe, in ipſa pariter Urbe Roma S. Philippus Nerius ſanctitate, ac neceſſitudine Carolo conjunctiſſimus hoc ipſo anno, quos Chriſto dudum pepererat filios, ac ſpiritualibus quotidie exercitationibus ad profectum virtutum excitabat, in unum cogi, atque exactius perfectionis iter arripere, diſpoſuerit; cui quidem operi, cum primarium veluti lapidem Cæſar Baronius poſuerit, juſtum profecto eſt, ut ad Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Patris ornandam memoriam, & quo V.

cœperit anno, & quo etiam modo, in Annalibus Eccleſiaſticis demonſtretur. Rem geſtam commemorant Petrus Jacobus Baccius in vita S. Philippi, quam fideliſſime deſcripſit, ac Hieronymus Bernabeus, tum in vita, quam edidit Cæſaris Card. Baronii, tum in ea, quæ MS. aſſervatur apud nos de geſtis S. Philippi, quam propediem ab amiciſſimis, itemque erudiriſſimis Soc. Jeſu Sacerdotibus Godefrido Henſchenio, & Papebrochio in præclariſſimo illo opere, cui Titulus *Acta Sanctorum* Menſi Majo, quem præ manibus nunc habent, inſerendam præſtolamur. Nos autem ab Antonio Gallonio, qui præſens tunc aderat, & quorum poſtea pars magna fuit, acceptam hic damus, quæ ſic habet.

Gall. ann. 1564. vitæ S. Phil.

Congregationis Oratorii a Philippo inſtitutæ primordia.

Philippus interim, ubi e morbo, de quo nuper eſt dictum, convaluit, nuntios ad eum confeſtim Florentini Cives mittunt, qui poſtularent, ut ipſorum Eccleſiæ, quæ S. Jo. Baptiſtæ nomine celebris habetur, regimen ſuſciperet. Ad hæc Philippus, qui res arduas, non niſi conſulto Deo, aggredi conſueverat, quæ viſum eſt, reſpondit. Sed cum ille rem jam Domino diutius commendaſſet, annuit tandem, ſibique id placere dicit, cupere tamen aliquot e ſuis diſcipulis ſacerdotio primum initiari, ſeque præterea e Templi S. Hieronymi haud quaquam receſſurum ſignificat. Accipiunt Florentini conditionem, domum ad habitandum attribuunt, ſtipendium, unde vivant, offerunt.

Interea Philippus tres e ſuis alumnis, ſacris initiari facit: Primus ſociorum, qui ad apicem ſacerdotii evehitur eſt Cæſar Baronius toti jam Orbi ob eruditiſſimam Annalium Eccleſiaſticorum editionem notiſſimus. Alter fuit Jo. Franciſcus Bordinius. Tertius Alexander Fidelis. Convictus cœptus eſt anno MDLXIV. Principio, & ſi ad Eccleſiam S. Hieronymi iretur quotidie, quiſque tamen privatim ſine certis tum propriis legibus ad Philippi nutum vivebat. Primi eu Patribus, qui una eſſe cœperunt, fuere Caſar Baronius, & Alcuander Fidelius, aliique poſtea.

Vivebant Patres eodem tecto, quibus cor unum erat, & anima una, mutuo ſe, ardentique amore diligebant, Deoque rem gratam facere omni ope nitebantur. Alumnos Philippus mira dulcedine, benignitateque regebat, omnia enim ille factus omnibus, eos, quibus Parentis loco erat, conſiliis, paternisque adhortationibus potius, quam authoritate, imperioque ad munera obeunda inducebat: illudque mirandum in eo, ſimulque imitandum cernebatur, ipſum nullum ferme unquam imperio, aut præcepto ad aliquid agendum impuliſſe, ſed lenitate magis, affabilitateque ſermonis: facilius enim ille blanditiis, lenibus adhortationibus, modeſtiaque, rogantis inſtar, potius quam jubentis, eorum, quæ agenda erant, ardua, magnaque, obedientiam impetrabat, quam alii authoritate extorquere ſoleant; ita autem ſingulorum animos tenebat, ut eos, quoquo vellet, impelleret. Cæterum, ut Religioſæ vitæ ritum, formamque introduceret, conſtitutiones quaſdam communi conſenſu condendas curavit, quas alacri fronte, promptiſque animis ſuſceperunt omnes. Illud vero ſapienter monebat, nullam aliam eſſe certiorem, tutioremque rationem recta via, quo quis intendit, perveniendi, quam gnarum itineris ductorem ſequi: contra, nihil periculoſum magis, quam ſuo arbitratu, Præpoſitorum authoritate poſthabita ſemet regere.

At revertamur ad Patres, qui unanimes in Domino ambulantes, magno cum animorum fructu in Chriſti vinea excolenda apud Florentinos, pro viribus laborare cæperunt: accedentium confeſſiones audire: Euchariſtiæ Sacramentum, qui per Sacerdotium poterant, miniſtrare: a prandio ad Eccleſiam S. Hieronymi ſe recipere, ut ibi de more ſermones de rebus piis ad multitudinem facerent. Dominicis diebus præter Oratorii ſermones quotidianos, modo Baronius, modo Bordinus in æde ſacra, Florentinorum Populo, qui aderat cupidiſſime audiente, e ſuggeſtu concionabatur, quibus rebus, factiſque brevi factum eſt, ut tam Sacerdotum numerus, quam confluentium ad eum locum multitudo mirifice augeretur.

Dictis, factiſque Populum ad omne officium, atque virtutem vehementiſſime accendebant: multos a turpi, & flagitioſa vita non ad ſobrietatem ſolum, & continentiam, ſed ad contemptum etiam rerum fluxibilium, atque ad ſalutaria Chriſti conſilia, & frequentem Sacramentorum uſum ſuaviter compulerunt. Pergit author enarrare de ſalutari familiarium ſermonum quotidiano uſu, quem, tum ſatis abunde Card. Baronius primo Annalium ſuorum Tomo deſcripſerit, non eſt hic animus ulterius repetere, cum jam longa digreſſione ab hiſtoria deflexerimus, non tamen omnino, ut credimus, inutili, vel injucunda, atque ab inſtituto aliena, ut in reſtauratione Hieruſalem, quæ per ſanctiorem a concilio inductam diſciplinam præparabatur, illud, quod Nehemiæ c. IV. legitur, impletum fuiſſe innoteſcat. Una manu ſua faciebat opus, & altera tenebat gladium, *ut nimirum dum ex una parte Sacroſanctæ Synodi decreta, veluti gladii ex utraque parte acuti tenerentur in manu, atque ſimul*

Eſdr. l.2. c.4.

mul evaginarentur ad faciendam vindictam in nationibus hæreſi infectis, & increpationes in populis moribus diſſolutis; eu altera probatior Sacerdotum vita, atque diſciplinæ Eccleſiaſticæ enactior cenſura in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti, quod eſt Eccleſia, inſtantius incumberet.

VI. Sed jam ad ea, quæ Pontifex diſpoſuerat, ut non in Urbe tantum, ſed in univerſo Terrarum Orbe concilii decreta promulgarentur ſimul, ac cuſtodirentur, inſpiciamus.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n.3196. p. 7. Habita jam ante fuerant plura conſilia de gerendis rebus, poſtqoam œcumenicæ Synodi Tridentinæ Acta fuiſſent a Pontifice confirmata, atque poſt collatas ſententias, maximaque prudentiæ maturitate expenſas, hæc in opus provocanda decretum fuerat, ut ex MS. Vaticanis conſtat.

Hæc ſunt, quæ in præſenti firmanda eſſe dictum fuit. Primo: facta confirmatione mittantur a Sanctitate ſua Legati, ſeu Nuntii idonei, & graves ad omnes Principes quibus deferant confirmationem factam a Sanctitate ſua, & curent, ut auxilio, ac etiam favore ipſorum Principum ea, quæ in concilio ſtatuta ſunt, debitam in Provinciis exequutionem conſequantur.

Secundo: ſignificetur Archiepiſcopis confirmatio concilii facta a Sanctitate ſua, & mandetur illis, ut omnia, & ſingula decreta concilii obſervent, & exequantur, omneſque ſuos ſuffraganeos, etiam exemptos, moneant authoritate Apoſtolica ad ea ſimiliter obtinenda, & exequenda.

Tertio: Cardinales Protectores Provinciarum ſcribant ad illorum Reges, & principes, ut nominandi, ſeu transferendi ad regimen Cathedralium Eccleſiarum ſint præditi omnibus qualitatibus requiſitis.

Quarto: in promovendis Epiſcopis antequam fiant ſynodi provinciales, hæc obſerventur. Primo, ut quorum notitia nulla, aut recens in curia fuerit, eorum ſumatur inſtructio a nuntiis, ſeu ordinariis de omnibus qualitatibus requiſitis a jure communi, & a Sancta Synodo juxta cap. 2. ſeſſ. 5. & 6. ſub Pio. Secundo, ut promovendus faciat profeſſionem fidei, juxta formam, quæ nunc præſcribetur. Tertio, ut Cardinales faciant relationem, eo modo, quo continetur cap. 5. ſeſſ. VIII. ſub Pio: & in his ſtatuat ſua ſanctitas, qui debeant eſſe hi Cardinales, an capita ordinum an vero alii. Quæ autem de promovendis Epiſcopis dicuntur, eadem etiam in transferendis obſerventur. Quinto Reſignationes prateritæ, ſive ſignatæ, ſive cum data ſola uſque ad diem confirmationis concilii expediantur ſecundum morem antiquum: idemque ſervetur in diſpenſationibus matrimonialibus petitis ante confirmationem concilii in tertio, & quarto gradu, aut aliis caſibus conſuetis. Secto etiam poſt confirmationem Concilii, antequam fiant ſynodi Diœceſanæ, provideat in forma dignum, cum clauſula, donec fiant ſynodi Diœceſanæ.

Pius libr. brev an. 5. ep. 117. Hæc vero in opus provocata fuiſſe a Pio oſtendunt ejus literæ ad Archiepiſcopum Gneſnenſem datæ XXVIII. Martii, quibos eum certiorem fecit de confirmatis a ſe Tridentini concilii decretis, juſſitque, ut provincialem ſynodum celebraret, atque ad commendanda operi ea decreta, ſtudium omne, atque operam intenderet, quo etiam argumento ad Sigiſmundum Regem Poloniæ, ut Regiam in ea re authoritatem adhiberet, extant literæ. Philippus quoque Hiſpaniarum Rex ad ejus operis laudem inflammatus eſt, Helvetique Toparchiarum Catholicarum magiſtratus Pontificiis hortatibus concitati.

Pius IV. ſtudet ut omnes Concilium recipiant.

Ib. ep. 118.

Ib. ep. 110.

Cum vero ad Gallorum poſtulata, apud quos, Huguenotta hæreſis, ſive Calviniana, ſuæ impietatis virus diffuderat, ingenteſque controverſiarum, ſeditionumque motus concitarat, Tridentinam Synodum coactam viderimus, propterea Pius ad reſtinguenda hæreſeos incendia, Legationem Pontificio, Cæſareoque, & Philippi II. Hiſpaniarum Regis, ac Philiberti Sabaudiæ Ducis nomine ornandam ſategit, qua Rex Carolus rogatus eſt, ut Religionem Catholicam in Gallia aſſereret, Tridentinaque decreta amplecteretur, totoque Regnu ſervanda ediceret. Quia etiam ſuperiore anno Regii Adminiſtri hæretica licentia invaſerant, ac diſtraxerant bona Eccleſiaſtica, addidere oratores, ne poſthac ea publicæ auctioni addiceret. Hortati quoque ſunt, ut Gallici nominis proditores, qui Anglos, & Lutheranos in auxilium exciverant, meritis pœnis afficeret. Monuere etiam, non eſſe in terreni Regis poteſtate, ac jure illatas numini injurias remittere, atque adeo Templorum everſores, prophanatores Sacrorum, Sacerdotum interfectores, ſacræ ſupellectilis raptores legibus coercendos. In authores etiam cædis Guiſiani Ducis, adeo de re Gallica, & Religione catholica bene meriti animadvertendum conſuluere; De qua Legatione, redditoque a Carolo Rege reſponſo, hæc refert Franciſcus Belcarius Epiſcopus Metenſis.

Ib. ep. 108.

Ext. ib. poſt acta.

Ext. ibid. Pro Concilio Legationem inſtituit Pius & quæ a Rege Gallo agenda eſſent.

Sexageſimi quarti hujus ſæculi anni initio Pius IV. Pontifex Maximus, Ferdinandus Imperator, Maximilianus Roma- VII.

Belcar. commen. rer. Gal. lic. l. 30. n. 26. Jac. Aug. Thuan. l. 36.

norum, Philippus Hiſpaniæ Rex, Philibertus Sabaudiæ Regulus de communi conſenſu Legatos ad Regem Carolum miſerunt, veriti, ne propter infirmam ejus ætatem, ad novam Calvinianorum perſuaſionem, qua bona Galliæ pars infecta erat, ſectarum omnium deterrimam, deficeret, & late patentem Reipublicæ Chriſtianæ perturbationem multum ſua defectione augeret: major enim Germaniæ pars Lutherianam, immo vero fere tota Germania Lutherianam, quæ Auguſtana dicta eſt, ſequitur, niſi quæ Gallis, & Helvetiis vicinior eſt, quemadmodum Argentinenſes & quædam Palatini ſeptemviri Provinciæ, quibus Anglia, & pleræque ex Flandricis acceſſerunt, atque ex noſtris hominibus, Gallis, inquam, quotquot a vetere perſuaſione, ſive Religione defecerunt, hi omnes Calvinianam profitentur. Calvinianam voco, quam Joannes Calvinus libris ſuis, tam latinis, quam vulgari ſermone ſcriptis propagavit, cujus Oecolampadius, ac Zuinglius a Martino Luthero præceptore ſuo diſſentientes authores fuerunt, quibus ſucceſſit Bucerus omnium hujus ſectæ profeſſorum eruditiſſimus, a quo ſua dogmata fere omnia Calvinus ſumpſit, nec multum de ſuo, niſi verba addidit.

Carolo Nono Regi Galliæ perſuadet Pius ut Hugonottos deprimat.

Igitur horum Principum Legati Februario ineunte ad Regiam Fontis Belaudi ſive Bellæ Aqua domum, ubi Rex tum erat, appulerunt, ac mandata ſua exponentes, primum, ut concilii Tridentini nuper finiti decreta in toto ſuo Regno, terriſque ſuis, & Provinciis obſerventur, inſtiterunt: tum ne quid de ſacris bonis, quod propter teneram ſuam ætatem permiſit, deinceps venum eat. Neque vero Philippum Hiſpaniæ Regem, neque Philibertum Sabaudiæ regulum pecuniam ſuis uxoribus ab Henrico ejus Patre in dotem promiſſam ſibi inde exolvi paſſuros, ne veluti aurum Toloſanum ſuis poſſeſſoribus, ſibi exitio ſit. Tertio ut ſeditioſos, qui exteras Nationes Gallis infeſtiſſimas in Patriam ſuam immiſerunt, puniat. Quarto nec in Regis, nec in cujuſquam alterius Principis poteſtate fuiſſe, ut crimen Divinæ læſæ Majeſtatis remittat, quod poſtremæ pacificationis tractatu remiſſum eſt, ne Dei ipſius munus uſurpare videatur, qui unus ſuæ majeſtatis læſæ vindex, & moderator eſſe debet. Poſtremo ut jus ſuum unicuique reddat [id enim primum Regis officium eſt] nec Guiſani Legati ſui de Republica Chriſtiana tantopere meriti inultam mortem eſſe patiatur; ex actis judicii, quo ſicarius Mereus damnatus eſt, & aliis argumentis cædis authores, ſatis noſci, niſi in tanto crimine pœnas dent, magnam ſceleratis ad impia facinora audenda exemplum pollicitis ſunt. Rex ſummis illis Principibus ipſum de officio ſuo, ac Regni procuratione prudenter admonentibus, ingentes gratias egit. Ut Galli, cæterique ſuarum ditionum populi in vetere religione perſeverent, nec ullam aliam admittant, ſuum ſcopum eſſe declaravit; pacem, qualem potuit, iniiſſe, ut externi milites e Gallia pellerentur: cupere, ut ſuum jus cuique reddatur, idque & Religionis cauſam ſedulo curaturum. Precari ut amplius reſponſum expectent, quod ad illos ſcripto mandatum brevi miſſurus eſt, ubi unumquodque caput, cum Regiæ ſtirpis, cæteriſque ſanctioris conſilii Proceribus communicarit.

VIII. Non ſine cauſa ſollicitatus eſt Carolus Nonus Gallorum Rex, ut in Gallici Regni proditores Huguenottos animadverteret, cum illi nunquam pacem culturi eſſent, ſed effundendæ conceptæ nequitiæ, ac furoris opportuniora tempora expectarent, atque ad nova bella civilia conflanda arcanis artibus ſe compararent, quos quidem præterito edicto inſoleſcentes, illud etiam aperte infringere non veritos, multis in locis ſeditiones excitaſſe, refert Franciſcus Belcarius, quas Rex Carolus mitiore induſtria ſopite ſtuduit, utque populorum benevolentiam ſibi conciliaret, parta jam cum Eliſabetha Regina Angliæ pace, quæ tertio Idus Aprilis Trecis promulgata eſt, Regni Provincias luſtrare conſtituit. Lugdunum itaque quod pacis legibus receptum fuerat, ex Hæreticorum manibus adiit, atque in ea Urbe arcem ne iterum a ſeditinſis occuparetur, extrui juſſit, nec inde donec muoimentis perſectis defendi poſſet, pedem movit. Concepit propterea Pontifex ſpes optimas de rebus Gallicis, quas in Senatu XIV. Julii Cardinalibus expoſuit. Dum Lugduni Rex ageret, Crepanti in agro Antiſſiodorenſi tumultus concitatus, quod Calviniani conventus ſuos armati peragerent, contemptis Regiis edictis, ex quo Catholici, cum graves ſuſpiciones concepiſſent, ad arma ventum erat; verum miſſis, qui de cauſis ſeditionis inquirerent, belli ſemina ſunt præfocata, redinregratumque pacis edictum, additumque (inquit Belcarius) *Ne in Regio comitatu, aut in urbibus, in quibus ſuos ritus exercere Calvinianis permiſſum erat, tantiſper dum Rex ibi eſſet, iidem ritus exercerentur, ſed ſola, quam Rex profitebatur religio locum haberet*. Digreſſus Lugduno Carolus Rex in Delphinatum Provinciam deſcendit, Phocenſem deinde profecturus. Quo tempore ſubiit gravis cura Pontificis animum, ne Rege Avenionem ingreſſuro

Franc. Belcar. l. 30. n. 24. & ſeq.

Carolus Nonus Lugdunum recuperat ab Hugonottis.

Act. Conſ. mſ. Card. Spad. ſig. n. 134. p. 381.

Belcar. l. 30. n. 28.

una

una cum eo Hæretici urbem ingrederentur, atque ad eam Urbem invadendam conjurarent; nec ſine cauſa ſuſceptæ eæ curæ, cum circumjecta regio Hæreticis infecta eſſet, atque etiam Pſeudoarchiepiſcopus Arelatenſis ad Calviniſmum defeciſſet. De his vero conſultum fuiſſe Cardinalium Senatum XXVIII. Julii narrant Conſiſtorialia acta his verbis:

Act. Conſ. p. 382.

Dixit Sanctiſſimus ob Avenionem, & ejus ſtatum tuendum, nec ſumptibus, nec ulli rei peperciſſe, & ob id ingentes curas ſubiiſſe, a quibus nondum liberatus eſt, cum Rex Chriſtianiſſimus eo profecturus ſit, nec adhuc certum eſſe, an Hugonotti ſint cum illo profecturi: Sanctitatem ſuam juſſiſſe eoſdem honores Regi præſtari, qui ſibi præſtarentur, rogaſſe tamen ne Hugonottos, & Sedis hujus rebelles ſecum ire permitteret, & ut hanc fugiamus indignitatem, & ob dubium, ne exeunte Rege, ipſi remanerent, & turbent urbem, & illam ditionem; hoc Sanctitatem ſuam omnibus viis curaturam, ſed nullo modo Regi portas claudendas, id enim nec deberi, nec ſi velit, fieri poſſe. De Rege nihil dubitandum, & ſperandum, rem bene ſucceſſuram, ſed ſi illi Hugonotti Avenionem irent, non poſſe Sanctitatem ſuam quieto animo eſſe donec exiiſſent.

Sollicitus Pius IV. ne ab Hugonottis Avenion. ſubripiantur.

Exceptus eſt magnifice Avenione Carolus Rex a Borbonio Cardinale Legato, tranquilleque tranſactis rebus Maſſiliam ſe contulit, indeque Narbonenſem provinciam adiit. Non ſine cauſa anxiæ hæ curæ in Pontificio pectore conceptæ erant, nam turbida Hæreticorum ingenia non quietura videbantur, necnon Catholicorum aſperata erant adeo ut in Cænomania, Turonia, & Andegavia non leves exorirentur motus, & Guillelmus Rambulletus Cænomanenſis, Epiſcopus, cum ad aſſerendam Religionem optime eſſet affectus, Hæreticorum, qui rapinis Eccleſiaſticarum opum aſſueverant, inſolentiam ferre non poterat.

Belcar. l. 30. n. 29.

IX. In Aquitania etiam recrudeſcebant priores inimicitiæ, cum Calviniſtæ ſacras poſſeſſiones rapere conarentur, & Catholicis infenſi eſſent, qua re nonnulli Proceres Catholici armorum fœdus, permittente Provinciæ Præfecto, ad retundendam impiorum vim ſanxere, pariterque Hæretici provolarunt in arma, at Regio Imperio ab utriſque arma extorta fuere. Licet vero Aureliæ munitiones diſiectæ fuerint, & Montis Albani propugnacula ſolo æquari juſſa ſint, quod Hæretici in iis rebellionis vexilla defixiſſent, atque everſa nonnulla caſtra eſſent, arceſque in opportunis locis exædificatæ, non tamen omnia ſeditionum ſemina evulſa, cum multi Magnates inclinarent in Calvinianos, & Catharina Regina, atque Hoſpitalis Regii, Scrinii Magiſter hydram hæreſeos blanda manu palparent; hinc manavit edictum illud promulgatum tum Ruſſillione Tornonii Comitatus Oppido, quo pax confirmata eſt, vetitumque Catholicis, atque Hæreticis rituum ſuorum cauſa mutuo ſe laceſſere, vel in iis obeundis impedire, jure tamen Calvinianis pœna capitalis indicta, ſi vaſa ſacra diriperent, vel cruces aut Sanctorum Imagines confringerent. Vetiti etiam nobiles in aliis locis, quam in locis edicto deſignatis impiam ſuam ſuperſtitionem exercere, Miniſtris Calviniſticis id auſuris exilii pœna propoſita; ſi in crimen recciderent, morte mulctari juſſi: Sacerdotes, Monachi, vel Monachæ, qui vota ſolemnia nuncupata contractis injuſtis nuptiis violarant, vel ad ſua cœnobia redire, vel migrare e Gallia juſſi: publici quoque Calvinianorum conventus interdicti, cum ea ſpecie plures conjurationes initas eſſe adverſus Regem conſtaret. Hæc fuit Aurelianenſis edicti interpretatio, quam Calviniſtæ ægerrime tulerunt, nec non Montiſalbani munitionum everſionem, quæ tamen ita dirutæ ſunt, ut facile inſtaurari potuerint, plureſque ab excindendis bellorum reliquiis alieni erant. Cum vero Toloſanæ Civitatis Capitolini Magiſtratus his turbidis temporibus ſtudium flagrantiſſimum erga Religionem Catholicam, ac ſingularem fidem erga Regem præ ſe tuliſſent, Pontifex datis XIV. Novembris hujus anni literis eos ampliſſimis laudibus commendavit, necnon aliis etiam primo Junii die antea exaratis Canonicos Pariſienſes ob fidei conſtantiam in præterito ab Hæreticis illato bello laudibus extulerat. Cum vero tunc plura Gallicani Cleri Nobilia prædia, vel Oppida pro conficiendis belli ſumptibus fuiſſent abalienata, pro iis redimendis hanc rationem iniit, quam propoſuiſſe Cardinalibus referunt acta Conſiſtorialia. *V. Auguſti fecit verbum de duabus petitionibus Regis Chriſtianiſſimi, & Cleri Galliæ de facultate alienandi de rebus immobilibus vilioribus Eccleſiarum uſque ad tricies centena millia Francorum pro recuperatione aliorum bonorum Eccleſiaſticorum de facto alienatorum pro neceſſitatibus Regni, & tuitione fidei, quia bona, quæ fuerunt alienata ſunt caſtra, feuda, & juriſdictiones, ita quod vix quartam partem juſti pretii habuerint.* Tradunt eadem acta XII. Maii conceſſa fuiſſe a Pontifice vetera indulta Regi Carolo ea lege, ut reciproce ea obſervaret Prædeceſſorum more.

Regina Catharina Hugonottis favere viſa.

Pius lib. br. anno 5. ep. 65.

Ib. ep. 183.

Act. Conſ. mſ. Car. Spad. ſig. n. 134. p. 389.

Ib. p. 377.

Dum

X. *Belcar. l. 30. n. 30.*

Cardinalem Lotharingium occidere tentant Hugonotti.

Dum in Narbonenſi provincia immoratur Carolus Rex, periculoſiſſima conjuratio conflata eſt adverſus Cardinalem Lotharingum, ejuſque nepotes Henricum, & Carolum Ducis Guiſiani in obſidione Aureliæ religionis Catholicæ odio trucidati filios, ut Guiſana ſtirps fidei avitæ ſtudioſiſſima deleretur. Subornavit ea de cauſa Gaſpar Colinius conſobrinum ſuum Franciſcum Momorantium provinciæ Lutetianæ præfectum a paternis virtutibus degenerem, proclivioremque in partes hæreticorum; is edicti Regii recentis, quo prohibebantur ſclopeti longi aut breves deſerri, tuendi ſpecie, Carolum Cardinalem e Concilio Tridentino reverſum, venientemque ad Sancti Dionyſii cœnobium, cujus adminiſtrationem gerebat; circiter decem, & octo militibus ſclopetariis, quos a Franciſci Secundi morte ad cuſtodiam ſui corporis contra hæreticorum inſidias ſtipatores delegerat, ſuccinctu opprimere in Agro Pariſienſi meditatus eſt, ſed ejus nefaria conſilia diſcuſſa ſunt a divina providentia, Cardinale citius, quam putarant Hæretici, Lutetiam ingreſſo, itaque armatis ſuccinctus copiis aggredi illum in domo civis Pariſienſis, in quam ſe receperat, auſus eſt, ſed a ſclopetariis Cardinalis egregie repulſus, tumultuque orto, cum Catholici in Cardinalis ſubſidium concurrerent, Momorantius aſcedere coactus eſt, atque Aumalius Dux tunc injuriam ulturus, equeſtres copias comparat, & Gaſpar Colinius Hæreticorum turmis inſtructus Lutetiam provolavit, ut belli redintegrandi occaſionem captaret, ſed utraque factio regio imperio Lutetia exire juſſa eſt, donec Rex ad eam rediiſſet. De Gaſpare Colinio Caſtilione, harum ſeditionum incentore, atque ſignifero, qui inter Huguenottos tyrannidem corripuerat, ac Ludovici Condæi Principis facilitate, ut nefariis ſuis conſiliis iter muniret, abutebatur ad conſtabiliendam ſuam tyrannidem, violatis pacis legibus, & contempto Rege plura hoc anno novaſſe, atque Huguenottæ Reipublicæ formam ſeditionum altricem, hæreſeoſque propagatricem conſtituiſſe, refert Guilelmus Roſſæus his verbis.

XI. *Gill. Roſſæus pag. 377.*

Disp. 4. p. 61.

Hugonotti iterum deficiunt a Rege.

Proximo, poſt edictum illud, & pacem Aurelianenſi obſidione ſoluta confectam, anno, quam maxime eluere in homine iſto pacis ſtudium, ejuſque erga Regem obedientia, quæ erant pacificationis antegreſſæ primaria capita. Ille ſtatim Regni ſui fundamenta ponens diſtribuit totam Galliam, ut alias annotavimus, in Provincias ſexdecim, unamquamque rurſus Provinciam in præfecturas, & harum quamque rurſus partitus eſt in Eccleſias, quas vocabat; quarum unaquæque ſuum habebat Conſiſtorium quaſi ſeparatum judicum conſeſſum ex miniſtro, & certis fratribus Evangelii promovendi ſtudioſiſſimis compoſitum; in ſingulis præfecturis inſtituit rurſus aliud concilium, quod unoquoque menſe coibat, & de communibus Calvinianæ cauſæ rebus conſultabat. Quod illic fiebat referebatur ad concilium Provinciæ, ab hoc rurſus aſcendebatur ad grandius concilium Provinciarum omnium, in quo pauci homines ex omnibus Provinciis delecti communia negotia tractabant, & fratribus erat inſtar Parlamenti cujuſdam Pariſienſis. Sed quartum adhuc ſupererat concilium reliquorum omnium ſupremum, & caput, quod ſecretum dicebatur, cui Admiralius non modo tanquam Rex, ſed etiam quaſi Pontifex præſidebat, ubi de bello, de pace, de Religione, de fœderibus Principum, ſine provocatione ſtatuebatur. Regno Calviniano, ad hunc modum in ſuos ordines diſtributo, proximum erat commune aliquod ærarium ſtabilire, ſine quo nec in pace, nec in bello aliquid præclare poterat adminiſtrari, cum pecunia ſit nervus rerum gerendarum, ſine quo frigeat in pace conſilium, & in bellis expeditio. Ergo ſtatim ab Eccleſiis [Calvinianis] exigit quadraginta librarum millia, quibus collectis, emittit in omnes partes ſuos exploratores, eoſque in omnium Principum aulis habebat vigiles. Cum Principibus Germanis coibat fœdera, penſiones dabat militaribus quibuſdam præfectis, qui ſemper ad nutum præſto eſſent, ut ſi quando de Urbe, Caſtello, Arce, aut quovis loco magis alicujus momenti capiendo admonerentur, ſubito injunctum munus capeſſerent. Ex his autem Conſiſtoriis, & Conciliis, & exploratoribus præter alia commoda id capiebat utilitatis, ut [quod in Regno novo ſtabiliendo potiſſimum habetur] adverſariorum ſuorum acta, & molitiones, non ſolum in magnis Principum aulis, ſed etiam in Civitatibus, minimiſque Galliæ pagis intelligeret. Conſiſtoriis præterea hoc officium injunctum erat, non ut diſciplinam Eccleſiaſticam curarent, non ut Verbum Domini, Paulique epiſtolas tractarent, ſed ut in diſciplinam militarem incumberent, verba & juſſa Admiralii exequerentur, ad eum, de incremento fratrum, de numero peditum, equitumque & armorum ſtatis temporibus referrent, ſi quis ditior eſſet, & imbecillior, is tenuiorem, ſed robuſtiorem, & in rebus gerendis acriorem ſuis pecuniis armaret, ſi quis ætate defecta, is juvenem ſuo loco ſufficeret, omnes ſemper in procinctu ſtarent, ut ſi quæ repentina contra infideles, ſic appellabant Regem, & Catholicos

licos, ſuſcipienda eſſet expeditio, ſine mora efficerent, quod a Ducibus præcipiebatur.

XII. *Pius IV. lib. brev. ſig. num. 1904. ep. 133.* Ita a neſandiſſimo Patriæ proditore, & conjurato Gallicæ coronæ hoſte Hugonotta diſciplina conſtituebatur in Gallia, cum Pontifex diſciplinam Chriſtianam arctioribus, & ſanctioribus legibus a Tridentino concilio ſancitam Galliæ reſtituere omni contentione annitebatur, dequn eatant ad Carolum Lotharingum Cardinalem Tit. S. Apollinatis Pontificiæ literæ IV. Aprilis ut omnem operam pro decretis concilii Tridentini in opus perducendis navaret, nec non aliæ XXV. Octobris repetitæ (*Ib. ep. 19.*), quibus etiam Metis, & Tulli, ac Viroduni intra Legationis ſuæ fines eadem decreta Tridentina obſervanda curaret: quo etiam argumento aliæ XXII. Julii conſignatæ ſunt ad Antonium Albonium deſignatum Archiepiſcopum Lugdunenſem (*Ib. ep. 173.*). Miſit vero ad Proſperum Santacrucium Internuntium plura eaempla actorum concilii Tridentini, ut ea ſingulis Regni Præſulibus diſtribueret, quod Regina Catharina impiis depravata cnnſiliis ægre tulit, admittendoque per regnum Tridentino concilio reluctata eſt, quamquam illud petente Gallo Rege indictum, ac celebratum eſſet (*Palavic. Card. lib. 24. c. 11. ex literis Proſperi Santacrucii ad Car. Borrom. hoc anno a 7. Jan. ad 23. Jul.*). Obtendebat illa geminas diſfugii cauſas. Prima erat, quod vereretur exaſperare Hugonottos, quod eorum doctrina toties in decretis fidei, anathemate percelleretur. Altera quod regularium ſacerdotia, commendationis nomine tradi, atque abalienari prohiberentur, quæ Rex in præmium navatæ operæ conferebat; quæ res Regii ſigilli Præfecto Hoſpitali ab omni Religione alieno ingrata adeo eatitit, ut diceret Internuntio, Cardinalem Lotharingum ſaturato ventre aliis jejunia indixiſſe, imo & Carolus Molinæus juriſconſultus impiam conſultationem edidit, qua ob multas cauſas concilium Tridentinum nullum vitio indictum, habitum, terminatum contra antiqua Patrum decreta, & Regni Francici dignitatem, ac libertatem contendit (*Regina Catharina ne reciperetur in Gallia Concilium obſtitit.*). Hunc Thuanus hæreticos elogiis ornare, Pontificeſque, & de catholica fide bene meritos maledico dente carpere ſolitus, magni nominis juriſconſultum, ac priſcæ libertatis retinentem vocat (*Jac. Aug. Thuan. hiſt. l. 36.*).

XIII. *Carolus Molinæus non ſolum Hæreticus ſed Hæreſiarcha.* Qualis, vero & quantus eſſet hic Molinæus, ex fatuis & blaſphemis ejus dogmatibus conſtat; non enim, tam hæreticus, quam hæreſiarcha fuit: primum Calviniſta, ut conſtat ea ejus ſcriptis, quibus Joannam Reginam Navarræ hæreſeos propagatricem, fautricemque miniſtrorum Sathanæ laudat de flagrantiſſimo ſacro ſtudio vivifici Verbi Dei, quæ ad ſe doctos, & pios viros, puta Bezam, Viretum, & alias hujuſmodi peſtes, quæ Benearniam, & Aquitaniam polluerunt advocaverat (*Sander. hær. 219. Reſcens in Sectis Evangelic.*). In Germaniam vero profectus, ob quam profectionem ſuperbæ Franciæ & Germaniæ juriſconſultum ſe appellabat, Lutheranus evaſit. Sed non ſtetit hic impietas Molinæi: Cum Joviniano enim blaſphemavit, Jeſum naſcentem Mariæ vulvam aperuiſſe; effutiit etiam, errare Doctores Eccleſiæ, qui merita incarnationis, nativitatis, tentationum, afflictionum, ac laborum totius vitæ commendent, ſolam enim mortem pro eapiandis ſceleribus admiſſam. Addidit etiam cum aliis hæreticis, Petrum nunquam Romæ fuiſſe, ut non mirum ſit, tanta impietate infamem adverſus concilium Tridentinum ſcripſiſſe, a quo ejus ſcripta prohibita fuerant. Non tulit vero omnino impune flagitium, nam qui in Religionis cauſa Tridentioo concilio adhærendum pie ſentiebant, illum, ut ſeditioſum in carcerem trudi a Senatu Pariſienſi curarunt, quem demum in extremo vitæ actu exciris Catholicis Theologis reſipuiſſe tradunt, in quo adoraoda eſt Redemptoris poteſtas, *cujus fuſi ſanguinis tanta fuit*, ut ait *D. Leo*, *efficacia, ut latro in morte juſtificatus ſtatim Cælum intraverit*. Scripſerat etiam antea Calvinus hæreſiarcha adverſus Tridentinum concilium peſtiferum libellum, eui Antidoti nomen inſcripſerat (*Papyr. Maſſonius in ejus Elog.*), exemplo Sathanæ, qui Babylone in Templo Æſculapii, loco in quo tetertimum venenum condidetat, nomen theſauri inſculpi juſſerat, cujus theſauri avidus miles, dum locum ſcrutatur, moa peſte eatinctus, peſtem decennalem in totum Ordem effudit. Auſus etiam, & nefarius Apoſtata Ex-epiſcopus Petrus Paulus Vergerius in Tridentinum concilium invehi (*Barom. in to. 2. Annal.*), poſtquam reſipiſcentiæ ſpem dedetat, ſed ſuperbia faſcinatus reſilierat, cum diceret, ſibi viro honorato indecorum fore palinodiam caoere. Superiori vero eatremo anno Miniſtri Lutheraoi circiter viginti impiam proteſtationem adverſus Tridentinum edidere, cum tandiu expectati humaniſſime fuiſſent, ut ad Synodum accederent, propoſitiſque ſuis argutiis de Catholicæ fidei veritate inſtruerentur (*Hieronym. Ragazzon. in oratione habita in ult. Seſſione.*). Cum vero impia illa proteſtatione imprudentium oculis denſiſſimas tenebras offunderent, Gaſpar Cardillius Hiſpanus Theologus ſingulas Proteſtantium argutias, & objectiones confutavit eruditiſſimo libro, quem Carolo Borromæo Cardinali ſanctorum numerum, ac decus aucturo inſcripſit.

Su-

XIV. Gaſpar. Cardill. in ep. ad Car. Borr. Card.

Superioribus, inquit, *dicbus poſt Vergerium improbum hominem, & Chriſtianæ Religionis deſertorem, Joannes Fabritius Montanus adverſus Sanctam Synodum Tridentinam convitiis, maledictis, & blaſphemiis refertiſſimam orationem in vulgus dedit. Cæterum cum intelligeret parum eam ad veritatem, cui parabat inſidias, evertendam valere per ſe, collegit Hæreticorum copioſam manum, & quod ejus infamis libelli initio faciendum innuerat, junctis copiis concilium Tridentinum eſt aggreſſus, ut quod ratione nullo modo efficere poterat, turba ſaltem aſſequeretur, atque præſtaret. Etenim communi, ut apparet, conſilio, a triginta Evangelii Martini Lutheri miniſtris, aut verius mancipiis Sathanæ, magnis ſcilicet viris proteſtatio quædam compoſita eſt, in qua, dum ſe excuſare volunt, quod Tridentum non acceſſerint, peſtilens animi virus, quo plurimum conſtare videntur, in Pontificem Maximum evomunt.* Et infra.

Quoniam proteſtatio longiſſima eſt, & horrendis conviciis, maledictiſque tota ſcatet, rationes tantum exploramus ſingulas, quibus adverſarii noſtri nituntur, cum ne liber, ſi ſingula velimus excutere, in immenſum abeat, tum vel ea cauſa maxime, ne qui noſtra legerint viri boni, blaſphemiis Hæreticorum, quibus proteſtationem infarcinut, offendi poſſint: & quoniam me illa Auguſtini ſententia magnopere delectat, cum ait, Ego, quando cuique dicendo, vel ſcribendo reſpondeo, etiam contumelioſis criminationibus laceſſitus, quantum mihi Dominus donat, frænatis, atque coercitis vanæ indignationis aculeis, auditori lectori-ve conſulens, non ago, ut efficiar homini conviciando ſuperior, ſed errorem convincendo ſuperior: a convitiis, & maledictis regerendis in adverſarios, quantum in me ſitum eſt, linguam tempero, quod Chriſtianis ſemper ſcriptoribus, ſed præſertim hoc tempore faciendum exiſtimo, ne cum Hæreticis de maledicentia contendere, & quod in iis improbamus, maxime probare videamur, &c. Tridento idibus Novembris MDLXIV.

Diſcuſſurus deinde author ſubdolas Proteſtantium ſententias, demonſtrat, eos in ipſo principio defeciſſe ab Evangelio, cui velle adhærere, falſo conteſtantur.

Gaſpar. Card. p. 2. *Honeſta ſane oratio, profiteri, proteſtarique, velle conſtanter adhærere Evangelio Jeſu Chriſti, cum; ſit Evangelium, authore Apoſtolo, virtus Dei in ſalutem omni credenti, niſi quod his verbis* [*ajunt*] *proximis ſtatim Hæretici inficiarentur, pro ingenio ſuo, quos ob eam rem, & merito, mea quidem ſententia, Epiphanius gravis in primis author Polypos, Camaleontas, & Protheos appellat*, & infra.

Se ſolos Evangelicos putant, & appellant adverſarii edocti a Magiſtro ſuo, qui Chriſtiani appellatione prorſus abjecta, ab Evangelio, cujus author, atque inventor Martinus fuit, ſe, atque ſuos Evangelicos nominavit, ut vel hac ipſa voce, quod prudenter, uti cætera, vir omnibus numeris abſolutus Oſius Cardinalis animadvertit, palam facere hominibus, a Chriſto ejuſque corpore, una Sancta, Catholica, & Apoſtolica Eccleſia diſceſſiſſe, neque cum ea quidpiam habere commune, quæ quatuor tantum agnoſcit, & prædicat Evangelia conſenſu antiquitatis fideliter explanata.

Paucis interjectis author demonſtrat, hanc Lutheri doctrinam ab ipſis Hæreticis nuper damnatam Heidelbergæ, in qua reſidet Elector Palatinus hoc decreto. *Lutheri, & Brentii Catechiſmi extra Eccleſiam eiiciantur, & eorum ſcripta nullam habeant authoritatem.* Et poſt multa demonſtrat author, quam inique reſpuant Hæretici Concilium. *Violentum appellant concilium adverſarii, quoniam pravis opinionibus, impiiſque ſententiis vim magnam infert, confutat eaſdem, diſſipatque Spiritus Sancti gratia, qui Synodum moderatur, & Pontificem Maximum in his, quæ ſunt fidei, labi, aut errare non ſinit, Hæretici ſuſpectum habent, in eumque turpiter, & periculoſe delinquunt, dum provocant ab eo, qui ſummus in Eccleſia Chriſti Judex in terris eſt: a judicio Patriarcharum, Primatum, Archiepiſcoporum, Epiſcoporumque, quorum ex officio intereſt, tum de rebus fidei judicare, tum etiam diſciplinam Eccleſiæ conſtituere, ſtabilireque perinde, ac ſi dicerent, nolumus a quopiam judicari, ſed docere libere, quidquid noſtro palato arriſerit: ſi enim juſtos, & legitimos Judices accuſas, & a tua cauſa excludis, nullos habere vis, qui de doctrina tua judicium ferant. Sed repellatis licet hominum judicia, & ab eis, quo jure, qua-ve injuria vos eximatis, nunquam, Paulo credite, vel potius Chriſto, effugere judicii Dei ſeveritatem poteritis,* [& multis interjectis.]

Neque ſatis eſſe putant damnare concilium Tridentinum magno quodam conſenſu totius Chriſtiani Orbis coactum, adimunt etiam, quantum in ſe eſt, cæteris omnibus Sacroſanctis, & vetuſtis conciliis authoritatem, etiam iis quatuor, quæ inſtar Evangeliorum ſuſcepit, & ſervavit Eccleſia, & quorum eſt, ac ſemper fuit,

ut

ut Auguſtinus teſtatur, in Eccleſia Dei ſaluberrima authoritas: norunt acuti hac parte Hæretici bonam errorum, impiarumque opinionum, quas illi mordicus tenent, partem, graviſſimo olim Sanctarum Synodorum calculo damnatam.

An Lutherus fuerit vir Dei, ut ajunt Lutherani.

Nunc illud unum obiter admonere lubet, ut Hæreticorum impudentiam Orbis Terrarum agnoſcat, me non ſatis aſſequi poſſe, qua iſti fronte Martinum Lutherum, apoſtatam fidei, Religioniſque, inſignem Hæreticum, emiſſi voti violatorem, perturbatorem Reipublicæ Chriſtianæ, pacis juratum hoſtem, Vicarii Chriſti capitalem inimicum, oſorem ſtrenuum Apoſtolicæ Sedis, fidefragum, incontinentia, atque libidine perditum, levem admodum, præſtigiatoremque, & qui ſe gloriatur Dæmonem præceptorem habuiſſe, in ſumma a capite ad talos omni genere flagitiorum, ſcelerumque coopertum, quod univerſæ hujus temporis loquuntur hiſtoriæ, virum Dei audent dicere: niſi, quæ iſtorum inſania eſt, & mentis emotio, Deum Optimum Maximum diis Ethnicorum perſimilem eſſe putant, qui flagitiis, & pravis facinoribus oblectetur, & perditis ac deploratis hominibus gaudeat. Ego quidem multos homines egregie iniquos audivi, ſed qui tam eſſet, quam Martinus fuit, novi neminem.

Inter alias argutias objecere Proteſtantes, non legitimum fuiſſe concilium, quod vellent illud ſubiici ſuo conciliabulo, ſeque illius accuſatores, conjectis in id multis criminibus, conſtituere, quæ argutia, cujus fuerit roboris, ita expenditur.

Gaſp. Card. in diſp. 8. p. 35.

Tametſi largiamur (inquiunt) *iſtis Romaniſtis, ſic Catholicos vocant, adfuiſſe Pontifici hactenus vim, & facultatem cogendi Synodum, profecto huic Pontifici jus adimendum eſt, quoniam eſt ille quidem altera litis pars, cum ab hæreticis multorum, & graviſſimorum criminum reus agatur.*

At vero ſi rem altius expendamus, facile comperiemus nullum ab his hominibus argumentum contra hanc ſententiam fuiſſe excogitatum, quod minus ſit cum veritate, & ratione conjunctum, tum quia illud eſt commune omnium hæreticorum, qua jure, quaque injuria Pontifici Maximo, cæteriſque, qui Eccleſiam gubernant, intendere, & flagitia peſſima obiicere, quod Auguſtinus eleganter demonſtrat in ep. 138. ejus vitam inſectari, criminari mores, authoritatem, dignitatemque pro viribus imminuere, ut eodem veluti capite debilitato facilior, atque expeditior aditus patere poſſit ad membra Eccleſiæ tentandum, concutiendumque. Hac via ingreſſi ſunt Manichæi, Arriani, Uſſitæ, hoc fecit Dioſcorus, fecit Photius, ſed maxime Lutherani ætate noſtra, ut exiſtimare debemus, potius conſuetudine quadam, aut animi morbo, quam ulla honeſta, juſtaque ratione ita evenire; neque mirum id videri debet, cum nullum hæretici habeant adverſarium graviorem, atque hoſtem hæreſeos, quam Pontificem Maximum; tum etiam, quia obſcurum non eſt, quorum criminum Pontifices reos agere ſoleant, & agant, modo prodiderunt ſcriptis mentem ſuam Orbi terrarum, ſed quam omnia illa vana ſint, quæ Pontifici velut graviſſima crimina obiiciunt, quam levia & prorſus veritatis inania, omnes procul dubio noverunt, qui propius rem ipſam erunt contemplati.

Si quis autem uſquam fuit eorum Pontificum qui Eccleſiam Dei his trecentis annis gubernaverunt, quibus ab Hæreticis aguntur rei, qui minime abuſus ſit facultate, is eſt profecto maxime Pius IV. Irrepſerunt in Eccleſiam ſenſim, non dubium eſt, abuſus aliquot, qui Rempublicam Chriſti, innocentiam, & puritatem vitæ Chriſtianæ, aliqua ex parte læſerunt, & turpi quadam infamiæ macula ejus egregiam formam infecerunt, perturbaveruntque, quod partim hominum culpa accidit, qui libidini ſuæ, atque uſui omnia parere voluerunt, partim temporis vitio, quod univerſa in pejus mutare ſolet, id Hæretici clamant, id Catholici prædicant, Hieronymus, Bernardus, atque alii, mente tamen, atque ſpiritu plane diverſo: Hæretici enim ſæpe numero corruptos mores, & collapſam Eccleſiæ diſciplinam commemorant Dæmonis ſpiritu agitati, ut abſcindant, ſeparent, denique, ut odio iſtarum rerum ſchiſmata faciant: ſancti vero homines, dum hæc exagerant ſpiritu Dei aguntur, ut peſſimis moribus abjectis conjungant cum capite membra; ſed hos abuſus hæc vitia, hanc denique Chriſtiani Regni depravationem, tantum abeſt, ut Pius IV. aut auxerit, aut foverit quoquo modo, ut neque tolerare ullo pacto potuerit: cum primum enim Summum Pontificatum eſt adeptus, tum private, tum publice adhibere tantis malis remedium conatus eſt: edidit multas bullas, quibus Romanæ Curiæ antiquum nitorem aliqua ex parte reſtituit: publicis vero querelis, & hæreſibus, quæ totum pene Orbem Chriſtianum occupabant, ire etiam obviam ſtuduit Generali concilio indicto, quod inſtar præſentanei antidoti, ſummique remedii ſemper habitum eſt, neque hactenus labori, ſumptibus, aut ſaluti pepercit, ut Sacroſancti Eccleſiæ conventus Tridenti celebrarentur, quod ipſi etiam Hæretici agnoſcunt, & fatentur

non inviti : ſic enim differit Fabritius Montanus in hanc ſententiam in illa ſua peſtifera, & turbulenta oratione. Quis cœtus iſtos indinis? Romanus utique Pontifex, qui nihil ſtudii, nihil diligentiæ, in hoc toto negotio prætermiſit, nullis denique ſumptibus, nullis laboribus pepercit.

Cum igitur bonorum virorum judicio Sanctiſſimus Pius IV. pute, atque innocenter vitam inſtituat, atque agat ſuam, cum ſtrenuam impendat operam profligandis hæreſibus, vitiis extirpandis, abuſibus denique tollendis, cum publicis, tum privatis remediis, & curationibus adhibitis, inique profecto facere adverſarii videntur, cum jure, & facultate vocandi Synodum hoc tempore Pontificem ſpoliare volunt, præſertim, cum idem ipſe ſua ſponte, huic Sacroſanctæ Synodo liberam copiam fecerit, corrigendi Eccleſiam ſuam, Curiam ſuam, ſeque ipſum, ſi ita res poſtulare videretur, tanta animi propenſione, promptitudineque, quantam vix quiſpiam requirere, aut optare potuit. Hujus rei teſtis oculatus ſum ego, teſtes Patres omnes, quatquot Tridenti adſunt, teſtis Romana Curia, teſtis Eccleſia univerſa, teſtes denique ejus hoſtes, & inimici jurati, quorum ego non linguam, quam venalem habeat, & mendaciis plurimum aſſuetam, ſed mentem potius appello, ut jam merito adverſus eoſdem Pontifex de judicio cum illis contendens poſſit dicere. Quid debui facere vineæ meæ, & non feci? Quorſum amplius abuſus jactatis, o adverſarii, atque his dictis impediri, & retrahi vos, quo minus Eccleſiam ſanctam, quam turpiter, & magno veſtro malo deſeruiſtis, repetatis?

XV. Obganniebant etiam Hæretici Pontificem præſidere non debere concilio Legatorum opera, ſed Cæſarem, quorum ſophiſmata a Cardillo in diſputatione ſecunda diſſolvuntur, ex quo hæc breviter delibamus. *Eſt uſque adeo verum, Imperatorem non eſſe concilii Præſidentem, ut in octava Synodo generali, cui interfuit Baſilius Imperator, damnatus ſit, quicumque concilia generalia dixerit, ſine præſentia Principis ſæcularis celebrari minime poſſe : credibile autem non eſt Baſilium Imperatorem ſponte ſua juri ſuo hac parte ceſſiſſe, aut ulla ratione paſſurum eſſe, ut invito ſibi, ac repugnanti hæc eximia prærogativa adimeretur, quod ſine injuria fieri non potuit, ſed quoniam conſtitutiſſimum habuit, has partes non eſſe Principis ſæcularis, quicumque is ſit, ut cœperat vulgo eo tempore circumferri, proprium id eſſe officium Imperatoris, non modo patienter tulit, ut decretum de hac re a Patribus in concilio œcumenico conſcriberetur, ſed exiſtimare licet, hortatum fuiſſe Sanctiſſimos Patres, ut Eccleſiæ honori, & dignitati hac parte conſulerent.* Multiſque interjectis.

Huc ſpectat, quod Athanaſius ſcribit in ſecunda apologia, volens infringere authoritatem ejus Synodi, quam Conſtantius Imperator convocaverat, & in qua damnaverat quoſdam ex Catholicis viris: ita enim ait. Qua fronte talem conventum, Synodum audet appellare, cui Comes præſedit? Et ad calcem epiſtolæ ad agentes vitam ſolitariam eundem reprehendens Conſtantium, & Synodum adulterinam confutans, Conſtantium, ait, induiſſe imaginem Antichriſti, quoniam ſine authoritate Romani Pontificis Synodum convocavit, & eidem præſedit, Quis enim, inquit, *videns eum in decernendo Principem ſe facere Epiſcoporum, & præſidere judiciis Eccleſiaſticis, merito non dicat, eum illam ipſam abominationem, deſolationis eſſe, quæ a Daniele prædicta eſt.*

Præterea actione prima Synodi octavæ ſic eſt ſcriptum. Synodus exegit a Legatis Romanæ Sedis literas, quibus notam facerent poteſtatem ſuam, ut præſiderent in Synodo. Et poſt alia multa.

Sunt Epiſcopi velut membra ejus corporis, cujus Pontifex caput exiſtit. At ſuperiori inferioribus natura præſidet, & caput membris cæteris præficitur, atque ea gubernat; Imperator vero neque Pontificis caput eſt ulla ratione, neque ſuperior eodem, ſed vel ordinis diverſi eſt, alter enim ſummum eſt in Republica Eccleſiaſtica, & ſpirituali, alter vero in corporali, ita loquamur, aut civili, immo vero, cum Eccleſiaſtica gubernatio ſpiritualis ſit, civilis corporata, ſicut corporatum natura ſua ſpirituali ſubditum eſt, ut imperfectum quodvis perfecto, ita quoque neceſſarium eſt, ut Imperator Pontifici ſubditus ſit, atqua ab eo gubernetur.

Præterea Proteſtantes concilium Tridentinum liberum non fuiſſe autumabant, quod Epiſcopi ſacramento Pontifici aſſent obſtricti, quaſi non liberi ſint ordinum conventus, quod ſacramento Principi ſuo devincti Proceres ſint, qui iis interſunt? Quam vero abſona fuerit ea objectio ita a Cardillo in diſputatione quarta, utrum Synodus Tridentina fuerit libera, illuſtratur. XVI. *Gaſp. Cardill. diſp. 4. p. 64.*

Cum juramentum, quod Pontifici Maximo Epiſcopi exhibent nobis objiciunt adverſarii, & tanquam novitium inventum, aut tyrannidem potius derident, faciunt ſine dubio præter rationem; nam cum Pontifici Maximo, tanquam Vicario ſuo Chriſtus Jeſus abiturus ad Patrem, omnes

ſuas

ſuas oves commiſerit illis verbis Paſce oves meas : paſce agnos meos, ille vero boni Paſtoris more cæteros omnes Epiſcopos in partem ſollicitudinis vocet, quibus curam committit privatarum ovium, quod inter cæteros accuratiſſime expoſuit Nicolaus I. in epiſt. ad Michaelem Imperatorem (Et mox) Qua de re Paſchalis Pontifex ad Archiepiſcopum Panormitanum. Significaſti Regem, & Regni majores admiratione permotos, quod pallium ſibi ab Apocriſariis noſtris tali conditione oblatum fuerit, ſi Sacramentum, quod a nobis ſcriptum detulerunt, exhiberes; mirentur in hac cauſa Dominum Noſtrum Jeſum Chriſtum, qui cum ovium ſuarum curam Petro committeret, conditionem poſuit dicens : Si diligis me, Paſce oves meas : Si conſcientiarum factor, & cognitor ſecretorum conditione hac uſus eſt, neque ſemel tantum, ſed & ſecundo, & uſque ad contriſtationem, qua nos ſollicitudine oportet, Eccleſiæ prælationem imponere fratribus quorum conſcientiam non videmus? Ajunt, omne juſjurandum in Evanglio eſſe prohibitum, neque ab Apoſtolis poſt Dominum, neque in Conciliis inveniri poſſe ſtatutum? quid eſt enim, quod Dominus ſubſequenter ait. Quod amplius eſt, a malo eſt? hoc enim amplius, ut exigamus, malum, nos, illo permittente compellit. Nonne malum eſt ab Eccleſiæ unitate, & a Sedis Apoſtolicæ obedientia reſilire & contra canonum ſtatuta prorumpere? quod multi etiam poſt Sacramentum præſtitum præſumpſerunt. Hoc nimirum malo, ac neceſſitate compellimur juramentum pro fide, pro obedientia, pro unitate requirere. Ajunt, in Conciliis ſtatutum non inveniri, cum omnia concilia per Romanæ Eccleſiæ authoritatem, & facta ſint, & robur acceperint, & in eorum ſtatutis Romani Pontificis patenter excipiatur authoritas. Cum igitur a Sede Apoſtolica veſtræ dignitatis inſignia exigitis, quæ a B. Petri tantum corpore aſſumuntur, juſtum eſt, ut vos quoque Sedi Apoſtolicæ ſubjectionis debitæ ſigna ſolvatis, quæ nos cum Beato Petro tanquam membra de membro habere, ut Catholici capitis unitatem ſervare declarent. Hactenus Paſchalis.

Ex quibus verbis duo colliguntur adverſus apertos iſtos hoſtes veritatis. Unum eſt mentire eoſdem, cum ajunt, antiquis temporibus Epiſcopos, non Romano Pontifici, ſed potius Epiſcopis comprovincialibus adſtringere ſe, & obligare ſolitos eſſe, nuſquam enim hujus rei, vel tenue veſtigium in Eccleſiæ hiſtoriis indicare mibi poterunt: ſed dumtaxat obligabantur, addicebanturque Pontifici Romano, exhibito juramento interdum comprovincialibus Epiſcopis.

Alterum eſt, quod hæc conſuetudo exhibendi juramentum Pontifici novitia non eſt, & tyrannice excogitata, quod Hæretici impudentiſſime mentiuntur, ſed antiqua potius nimiumque vetuſta. Nam Paſchalis, cujus paulo ſuperius teſtimonium citavi, Eccleſiam rexit anno ſalutis octingenteſimo decimo nono, ut jam octingentis ferme annis ea forma in Eccleſia ſervata ſit, ne Gregorii Magni tempora commemorem, cum iſte mos in Chriſtiana Republica ſervabatur. Sic præterea legimus can. 10. conc. Toletani Secundi. Pontifices omnes Eccleſiarum Rectores, quotempore ordinandi, ſub cautione promittant, ut fidei Catholicæ ſincera cordis devotione mandata cuſtodientes juſte, & pie vivere debeant, atque ut debitum per omnia honorem, & obſequii reverentiam præeminenti ſibi dependant. Hactenus Concilium quod celebratum eſt ante annum fere milleſimum.

Tyrannice vero factum minime poteſt exiſtimari, quod a Summis Pontificibus, & Synodo magnæ authoritatis, poſtulante ratione, & divina conſentiente lege, introductum, atque ſervatum eſt. Illud eſt autem, ut obiter admoneam, quod in hac formula juramenti Hæreticos peſſime habet, & torquet mirabiliter quod audiunt, Pontificem maximum ſimul cum reliquis Epiſcopis conceptis verbis fide data & ſolemniter exhibito juramento adverſus hæreſes omnes, ipſarumque authores conſpiraſſe. Quamobrem non ſtulte modo, ſed etiam admodum inique Pontifex faceret, ſi Epiſcopos ſuos aliqua ratione ſolveret juramento, quod Hæretici magnopere contendunt, ut mitiores in ſe fortaſſe hoſtes experiantur, & negligentiores efficiant. Poſt multa alia Proteſtantium argutias diſſolvit author.

XVII. Concilium Tridentinum non fuiſſe liberum jactabant, quoniam mox initio conſtitutæ actionis, bellum adverſus Lutheranos a Carolo V. Imperatore invictiſſimo, atque admodum religioſe excitatum ſit, non eo quidem nomine in eos inſtructum eſt, quod Hæretici eſſent, ſed potius, quod res novas molirentur adverſus Cæſarem, arma caperent, periculoſos tumultus, ac ſeditiones in Germania moverent, pellerent ſuis ſedibus alios, curſum concilii impedirent, omnia denique confunderent, perturbarentque. Hanc ego ſententiam eiſdem omnino teſtimoniis convincam, quibus contra Principes Chriſtianos hoc loco Hæretici agunt, ut intelligant omnes, quam ſint adverſarii mendaces, inepti, & judicii nullius, qui arma etiam no-

Gaſpar. Cardill. in diſp. 4. p.67.

bis ſuppeditent, quibus ſuperentur.

Primum hoc docemur proteſtatione Cæſareæ Majeſtatis, quam citant adverſarii, nam poſt illa verba, magna impenſa, magno labore inchoatum eſt, petitum ab omnibus Chriſtianis Concilium, & cauſa reformationis morum in eo tractari cœpta, ſequitur; eodem quoque tempore bellum Imperator gerebat; ſed adverſus quos, inquit? adverſus hoſtes, & Sacri Imperii violatores, hoſtes vero Cæſaris Orator eos appellat, qui Rempublicam perturbant, atque adverſus ſuos Principes arma movent, violatores autem Sacri Imperii, qui fidei datæ Imperatori, & juramento exhibito reluctantur, & ab obedientia reſiliunt, contra hos (inquit) Mendoza ab Imperatore Carolo Quinto bellum tunc temporis cœptum eſſe, atque ea cauſa, quam dixi, non quod illi eſſent Hæretici, ſed, quod ait, adverſarii.

Illo præterea nomine bellum a Cæſare eo tempore excitatum eſt in Germanos, ut via ad concilium cogendum, tenendumque aperiretur, quam veſtra iniquitas, aut impietas potius armata præcluſerat, quod ex verbis reſponſi dati a Pontifice Cæſaris Oratori plane colligi poſſit, quod vos etiam memoratis. Ita enim Pontifex ait: Educite veſtra ſcripta diligenter, nulli Principi me ſocium adjunxi, præterquam ipſi Cæſari. Docet quo tempore, in eo ſcilicet bello, quod videbatur viam munire celebrando concilio. Quemadmodum autem iis, qui impedimento ſunt, quo minus Ethnicis, atque infidelibus Evangelium prædicetur, aut rectum Evangelii curſum impediant, bello a nobis, ſi vires ſuppetant, a propoſito dimoveri poſſunt, ita quoque, qui rationem, & normam a Chriſto in Eccleſia relictam damnandi hæreſes, & reducendi Hæreticos homines impedire ſtudent, omni vi cogi, & caſtigari debent.

Illa præterea cauſa caſtigari armis omne omni Hæretici jure potuerunt, quod cum multum, diuque concilium proclamaſſent, cum urgerent vehementer, ut cogeretur, cum ad illud ſemper provocarent, neque de ſuis dogmatibus alibi, quam in concilio œcumenico, deliberari, aut tractari aliqua ratione paterentur, quo tempore eis oblatum eſt, convocatum, atque cœptum, non modo Tridentum venire recuſaverunt, ſed tunc maxime Pontificem maximum, omnes Epiſcopos, atque etiam totam ipſam Synodum libris contumelioſe editis, ſeditionis, & maledictorum plenis inſectabantur, & proſcindebant: quod epiſtola Pontificis docet ad Epiſcopos Germaniæ, quam adverſarii, cæci omnino, & ignari veritatis citant in præſentia, ita enim ait. Proteſtantes uſque adeo hujus concilii authoritatem contempſerunt, ut cum Tridenti fere ad biennium Epiſcopi manſerint, non modo ad illud accedere recuſaverint, ſed publicis concionibus, & libris contumelioſiſſime editis palam prædicare auſi ſint, nequaquam illud liberum, & Chriſtianum eſſe concilium, ejuſque decreta ſe eſſe repudiaturos renuntiaverunt, idque incredibili ſane, & inaudita verborum petulantia, propterea, quod ex authoritate noſtra indictum eſſet, & ex Eccleſiarum Epiſcopis congregatum. Subjungit. Quæ quidem eorum pertinacia cauſam, & neceſſitatem eidem Carolo Imperatori, & nobis attulit ineundi inter nos ſanctiſſimi fœderis, ut illos, quando juris ratio, & levia remedia nihil proficiebant, armis ad ſanitatem redire cogeremus.

Neque id eſt ullo modo ab executione inchoare, quod tantopere jactant adverſarii, inculcantque, ſed naturali, divina, & humana ratione poſtulante, atque cogente ita factum eſt (& paulo poſt) Quamquam ea quoque cauſa, quod Hæretici eſſent, & Catholicam Eccleſiam deſeruiſſent, jure optimo caſtigari, & domari bello poterant. Primum quidem quoniam poſt ſecundam admonitionem [quam rationem vocandi rebelles ſervat Eccleſia] non unus, aut alter, ſed quatuor potius Romani Pontifices Martinum Lutherum, ejus doctrinam, & doctrinæ ſtudioſos, quo tempore bellum excitatum eſt a Cæſare, excommunicaverant jam, denuntiaverant, & proſcripſerant Leo Decimus, Adrianus Sextus, Clemens, Septimus, Paulus Tertius. Et ſi nihil ſimile Sanctiſſimi Pontifices adverſus Hæreticos noſtri temporis decreviſſent, ſatis movere potuit Chriſtianiſſimum Imperatorem, ut contra eos arma caperet, quod veteres hæreſes damnatas ab antiquis Synodis, atque ex tenebris excitatas, erutaſque, mordicus illi defenderent, & docerent alios.

Non veriti etiam ſunt Sanctuli Proteſtantes obiicere, Tridentinos Patres nulla pollere potuiſſe authoritate ad celebrandum concilium, cum aliqui ex iis nonnullis flagitiis contaminatis fuiſſent, quorum argumentum, quam inſulſum ſit, & quam falſa ſit hypotheſis, qua ſibi arrogant ſanctitatem, in luce collocat Cardillus. Præter rationem [inquit] Hæretici faciunt, dum volunt propter peccata quorumdam, Epiſcopis omnibus Divino jure conceſſam copiam adimere tenendi concilium, ac de rebus fidei judicandi: præſertim cum ſint ipſi multo gravioribus criminibus obnoxii, & carere debeat omni vitio, qui in alterum dicere paratus eſt, ne illud Pauli merito ei obiici poſſet, Qui alios doces, te ipſum non doces: Qui prædicas non XVIII. Gaſpar. Cardillus diſp. 4. p. 66.

fu-

furandum; furaris; qui dicis non mœchandum, mœcharis; qui abominaris idola, ſacrilegium facis : *ut enim cætera Hæreticorum hujus ætatis ſcelera, & flagitia prætermittam, quæ numerari ſine faſtidio lectoris non poſſunt, & ſunt a multis fide digniſſimis ſcriptoribus in hiſtoriam relata, quis ignorare queat, horum Patriarcham Martinum, dein cæteros omnes, qui impium, & ſacrilegum iſtum doctorem ſunt conſequuti, dum iracundiæ, atque indignationi obſequuntur, auram popularem captant, dum eruditionis, atque eloquentiæ ambiunt nomen, denique dum ſtudent haberi aliquo loco, Cœlum terra miſcere, non dubitaſſe; neque mirum eſt, ſic vivant, qui vulgi auribus doctrinam inſtillant terrenam, animalem, & Dæmoniacam, ut Paulus ait, videlicet: non ad opera juncta fidei, ſed ad fidem dumtaxat vim juſtificandi pertinere; ſi fides adſit nullis peccatis hominem damnari; omnia ſcelera momento abſumi; contritionem, confeſſionem peccatorum, caſtigationemque corporis non eſſe modo inania, ſed etiam efficere hominem infeliciorem; operum pompas, nihil faciendas eſſe humanas traditiones, & majorum in Eccleſia leges, atque inſtituta vivendi conculcanda: neceſſitate compulſos, non voluntate nos facere omnia: cœlibatum Sacerdotum eſſe abrogandum: tollenda monaſtica vota; jejunia, & ciborum delectum obeſſe potius quam proſint, atque alia inſuper multa, quæ licentiam vivendi laxant, ab obedientia Principum retrahunt, & beſtiam ex homine faciunt.*

Illud vero inter viros bonos, & adverſarios noſtros intereſt, quod cum illi tetris abominandiſque flagitiis toti coinquinati, & cooperti ſint, innocentiam nihilominus ſuam Orbi terrarum jactant, magnis clamoribus prædicant, celebrantque. Viri autem boni, quales proculdubio Pontificii ſunt, cum ſint humano more vitiis aliquot infecti, agnoſcunt peccata, & cum ſe ſupplicio digniſſimos arbitrentur, culpam, quacumque ratione poſſunt, deprecantur, & tum ſuis, cum ſanctorum precibus Divinam clementiam implorant, &c.

XIX. *Obtruſere etiam Proteſtantes eam argutiolam, Tridentinum non fuiſſe œcumenicum concilium, quod totius Orbis Epiſcopi ad illud non confluxerint. Vocatos certe omnes a Pontifice ex remotiſſimis oris Æthiopia, Armenia, Ægypto, Græcia, Moſcovia oſtenſum eſt ſuo loco, licet non acceſſerint, quanta vero dignitate inclaruerit Tridentinum, Cardillus in diſputatione quinta, utrum Synodus Tridentina fuerit generalis, oſtendit.*

Nullus fere eſt toto Orbe Chriſtiano Princeps ſæcularis, qui ad hanc Sacroſanctam Synodum Oratorem ſuum non deſtinarit. Adeſt Orator Ferdinandi Imperatoris, Philippi Regis Catholici, Regis Galliarum, Regis Hungariæ, Bohemiæ, Luſitaniæ, Poloniæ, Ducis Sabaudiæ, Bavariæ, Florentiæ, Helvetiorum, Dominii Venetorum, Equitum militiæ Hieroſolymitanæ, Reginæ Scotiæ Cardinalis Lotharingus in concilio partes agit, atque ii omnes prudentiæ, & rerum geſtarum gloria clari, Gaſpar. Cardill. diſp. 5. p. 75. [& paulo poſt] *ut jam turpiter mentiri videamus Hæreticos, dum ajunt, paucos Hiſpanos adeſſe, pauciſſimos Gallos, Polonos, & Anglos nullos. Ergo cum ex toto Orbe Chriſtiano Epiſcopi vocati ſint, atque in Synodo adſint, quod ex copia eorum Epiſcoporum, quæ mandata typis vulgo circumfertur, non obſcure patere poſſit, præter rationem, aut inepte potius faciunt adverſarii, dum Tridentinam Synodum, neque œcumenicam eſſe, neque generalem ferunt.*

Cætera vetuſta concilia, Nicænum videlicet, Epheſinum, Conſtantinopolitanum, & Chalcedonenſe, non continuerunt omnes Epiſcopos, quotquot erant eo tempore, immo, neque ex toto Orbe terrarum collectis Epiſcopis, & paucioribus, quam adſint Tridenti, conſtiterunt; nihilominus tamen citra ullam controverſiam œcumenicorum nomen, definitionem, & authoritatem adepta ſunt. Quemadmodum vero Athanaſius aſſeruit totum Chriſtianum Orbem in concilium Nicænum coiviſſe, in quo trecenti octodecim Epiſcopi adfuerunt, quoniam illud concilium univerſalem Eccleſiam repræſentabat, & exhibebat, ita quoque de Tridentina Synodo nobis cenſendum eſt.

Rurſum ſicut Magnus Leo, inquit, *Canones concilii Nicæni a totius Mundi Epiſcopis eſſe conſictos, quoniam tametſi trecenti octodecim dumtaxat corpore adeſſent, cæteri omnes cum illis erant ſpiritu congregati, ita quoque affirmare oportet, canones Synodi Tridentinæ a totius Mundi Epiſcopis conditos eſſe, qui ſimul cum his ſpiritu in Concilio adſunt, quod exhibet Univerſalem Eccleſiam. Cæteri namque omnes, qui legitima cauſa impediuntur, ne condendis decretis interſint, condere, ſe illa ſpiritu jure poſſunt aſſerere, ſicut Paulus ad Corinthios de illo fornicatore differens,* inquit: Ego quidem abſens corpore, præſens ſpiritu jam judicavi.

Jactantibus Hæreticis non fuiſſe univerſalem quod ſoli Epiſcopi, non Laici in ea Synodo ſuffragia ferrent, reſponſum eſt. *Si cui Laicorum ea ſuppeteret facultas, is eſſet Imperator maxime, qui ſu-*

Digitized by Google

ſupremus omnium eſt in civili gubernatione magiſtratus, at Imperator, ut oſtendi, ſolum aſſiſtit Synodo, ut cauſæ ordine agantur, tranquillitas adſit, & exemplo ſuo ad obſervationem decretorum cæteros provocet, quare ne Imperator quidem hanc habet facultatem. Neque ullius concilii Generalis lege, aut exemplo probari queat, id præſtari debere, aut poſſe a quopiam Laicorum. Plura ita in hanc ſententiam congerit author, argutiaſque Hæreticorum docte confutat.

XX. *Objecerunt quoque, temnendas eſſe Patrum ſententias, quod illi interdum inter ſe pugnent, quibus erudite reſponſum. Perpendendum eſſe, qui & in quibus, & quandiu inter ſe diſſentiant, ſequendum enim totius Eccleſiæ in omnibus locis, omnibuſque ſæculis ita ſentientis conſenſum, quem qui ſpreverint, ſpiritu vertiginoſo omnia habente incerta fuiſſe agitatos, recentiſſimo ipſorum novatorum exemplo in diſputatione ſeuta, utrum Tridentina Synodus Chriſtiana ſit, demonſtravit.*

Gaſp. Cardill. diſp. 6. p. 100. *Si qua parte pugnare videantur, difficile non eſt pugnantiam componere, nuſquam tamen pugnant, ubi illas explicant locos, quibus Chriſtianæ vitæ documenta continentur* (Et mox) *Non tam exquirimus, quid unus, aut alter putarit, quam quis Patrum de ea re fuerit conſenſus: & quamdiu, ac quibus locis; ex his enim tribus illud proculdubio efficimus, quod Catholicum appellamus. Quanto vos gravius reprehendendi eſtis Hæretici, qui ſententiam, non in menſem modo, ſed in dies etiam ſingulos mutatis* (& paulo poſt) *Evolvite, quæſo, vos tabulas illas, quæ ex ſcriptis Willelmi Lindani Drodaceni deſumptæ vulgo circumferuntur.* (Et mox) *Patriarcha veſter Lutherus lib. 1. contra Zuinglianos, a Sathana ortam eſſe, inquit, quod ſpiritus ille vertiginis ipſe ſibi contradicat: unde libere concludendum eſſe ait, Diabolum omnium diſſenſionum Patrem Zuinglianorum eſſe doctorem. Zuingliani vero de Lutheranis in hunc modum diſſerunt. In te, tuoſque retorta Luthere, de te ipſo, tuiſque plus inter ſe, quam nobiſcum pugnantibus pronuntia, & veriſſimum dixeris.*

Utrique vero hac parte verum dicunt: hæc eſt enim potiſſima hæreſeos nota, ſi pugnantia in his inſit capitibus, quæ ſunt ad ſalutem hominum neceſſaria, ut vere aſſeruerit Hilarius lib. 7. de Trinitate, Hæreticorum eſſe incerta omnia, & vana: invicem diſſidere: non eadem de eiſdem dicere, cum ſint, vel duo, vel tres, ſemetipſos arguere: de eiſdem verbis non conſentientes, differentia dicere: in idem tamen blaſphemiæ concurrere propoſitum.

Arrogabant ſibi iidem novatores fallacem gloriam, ſe dogmata ſua e Divinis hauſiſſe ſcripturis, quas in depravatos ſenſus diſtorquebant, at eam jactantiam communem ipſis fuiſſe, cum veteribus Hæreticis, atque impiis Judæis, ita oſtenſum eſt. XXI.

Quod Hæretici ſcripturas citare ſoleant, atque eiſdem adverſus Catholicos agere, teſtantur plane, tum veterum, tum etiam recentiorum ſcripta plena ſanctarum litterarum locis perperam explanatis, & inceptarem raptis partem, ſed quoniam res aliquo modo per ſe obſcura non eſt, Tertullianum loquentem audiamus; is etenim de præſcriptionibus Hæreticorum diſputans, ſic ait. Hæretici de ſcripturis agebant, de ſcripturis ſuadebant, ſcripturas oſtendebant, & hac ſua audacia quoſdam movebant, in ipſo vero congreſſu firmos quidem fatigabant, infirmos capiebant, medios dimittebant cum ſcrupulo. *Gaſp. Cardillus diſp. 6. p. 118.*

De ſcripturis probare ſtudebant Judæi Chriſtum Jeſum, neque Prophetam eſſe. *Jo. 19.* Scrutare, *aiebant*, & vide, quia Propheta de Galilæa non ſurgit. *De ſcripturis morte dignum eſſe perſuadere conabantur:* *Jo. c. 7.* Nos, *inquit*, legem habemus, & ſecundum legem noſtram debet mori, quia filium Dei ſe fecit.

Neque mirum videri debet, ſi ſervi Dominum moribus reddant, ſi Diſcipuli imitentur præceptorem. Diabolus adverſus Jeſum ſcripturis contendebat dicens, *Matt. c. 4.* Si filius Dei es, mitte te deorſum. *Scriptum eſt enim*, Angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis, ne unquam offendas ad lapidem pedem tuum. *Nihil igitur mirum eſt, ſi Hæretici ſcripturas quoque obtrudant, ſcripturas producant, & ſcripturis adverſus Catholicos agant.*

Verum eſt etiam illud, quod hæretici nobis obiiciunt ex ſacris litteris hæreſes natas eſſe, atque occaſionem cœpiſſe; quod vel patriarchæ Lutheri verbis convincam, qui, ut ſcribit Oſius Card. lib. 1. contra Brentium, teſtatur Scripturam canonicam illud eſſe nomen conſequutum, ut liber hæreticarum appelletur, rationem reddit, quoniam ex eo originem ducunt hæreſes omnes, quandoquidem ſcripturæ teſtimonio omnes hæretici, ut ille ait, præſidio utuntur; illo tamen ſenſu hæc verba uſurpamus, ut culpam omnem non in ſcripturam ſacram, ſed in eos potius, qui ſcripturam prave interpretantur, & ab Eccleſiæ ſenſu recedunt, reiiciamus.

Hilarius lib. 2. De Trinitate *adverſus id genus hominum agens, De intelligentia*

tia (inquit) *hæreſis eſt, non de ſcriptura, ſenſus non ſermo ſit crimen. Cyrillus ep.* 28. *Omnes inquit hæretici de ſcriptura divinitus inſpirata colligunt erroris occaſionem, ea quæ a Sancto Spiritu recte dicta ſunt, ſua malitia corrumpentes, & ſuper capita ſua flammam inextinguibilem excitantes, quæ verba legimus recitata actione 6. Syn. 7. generalis, & act. 1. Synodi Calcedonenſis, cui eſt ea epiſtola inſerta.*

In libro rurſum ad Conſtantium Hylarius: Scripturæ, non in legendo ſunt (inquit) *ſed in intelligendo, non in prævaricatione ſunt, ſed in charitate. Nemo etenim noſtrum hæreticos damnat, quod ſcripturis utantur, aut ſcripturas citent, ſed potius, quod præter ſcripturas recipiendum eſſe putant nihil, quod pravam interpretationem ſequantur, quod ſenſum Eccleſiæ, atque conſenſum conculcent, penes quam ſolum lux eſt, atque intelligentia ſcripturarum, quod vel Calvino teſte convincam, is etenim commentariis in epiſt. ad Hebræos: Peculiariter notandum eſt* (inquit) *quod non eſt extra Eccleſiam ſana ſcripturarum intelligentiæ lux. Ipſe etiam Martinus Lutherus, in Eccleſia ſola, quam Papatum appellat, adeſſe dixit verum ſenſum, atque interpretationem ſanctarum ſcripturarum. Nam quemadmodum ſi illa recte intelligatur, maximum momentum habent ad veritatem docendam, ita quoque ſi perperam, ad perdendam veritatem, atque hæreſes excitandas plurimum valent; & ſicut Sacra Scriptura, ſi ut par eſt, accipiatur; fons veritatis eſt, ita quoque, ſi contrà quam decet, ac par ſit certiſſima erroris occaſio. Quod enim ad Phariſæos Chriſtus inquit,* Erratis neſcientes ſcripturas, *& quod in veteri lege ſcriptum eſt:* Populus meus perit ſine ſcientia, *non ad verba, ſed ad ſenſum ſcripturarum haud dubie referendum eſt.* Verbum Crucis, *hoc eſt,* Evangelium, *Paulus ait* Pereuntibus ſtultitia eſt, his vero qui ſalvi fiunt, Dei virtus, & Dei ſapientia. *Scriptura ſacra, quo ſenſu a Catholicis profertur verbum Dei eſt, quo autem ab Hæreticis, Diaboli verbum, ut enim habet Chriſtus miniſtros ſuos, ita habet, & Sathan; utriſque autem communis ſacra ſcriptura, neque earum vis in legendo poſita eſt, ſed potius in intelligendo verſatur.*

Pergit idem author diffuſe enarrare, quo pacto ad veritatem aſſequendam concilium ſapienter prius inquirendo, poſtea aſſiſtricem cælitus ſapientiam invocando, ſe gereret; quod quoniam alibi a nobis dictum eſt, repetere modo ſupervacaneum ducimus.

Refellit deinde author calumnias Hæreticorum fingentium duos Epiſcopos inique occiſos, alterum venabulo transfixum, ut feram, alterum præfocatum laqueo, atque ad feneſtram ſuſpenſum. Fabulabantur pariter nullam tolerabilem iis conceſſam ſubditis fidem publicam. *Citant in ſuam ſententiam Sleydani hiſtoriam, & teſte ſuam omnium ſuorum mendaciorum faciunt, neque vident iurati hoſtis, & ſequi hæretici ſpurciſſimi, qualis Sleydanus eſt, teſtimonio neminem virum bonum, aut opprimi, aut gravari poſſe: cuius hiſtoriæ quanta fides habenda ſit, qui noſſe velit, hiſtoriam evolvat de rebus Eccleſiæ, quam proximis his annis evulgavit Robertus Pontanus, non tam eloquentiæ floſculis, quam veritate conſpicuam, facile noverit, quo Sleydanus loco haberi jure debeat, quem tantopere nobis Hæretici obiiciunt, cum nihil aliud ſcribendo præſtiterit, quam quod Hæreticus, Hæretici Dorpii Germanicam hiſtoriam latinitate donarit, & comprobarit nugas. Hic eſt enim ille, cuius ex Ruſo ſuperius mentionem fecimus, qui ajebat, omni arte nobiſcum eſſe agendum, cum accuſaretur, quod nugas plurimas hiſtoriæ inſeruiſſet de hujus nugis, & apertis calumniis a Latomo hiſtoria conſcripta eſt, cuius eſt titulus, de undecim millibus mendaciorum Sleydani; hujus præterea hiſtoriam, huiuſque mores in hiſtoria Eccleſiaſtica Fontanus Gallus gallice ſuis coloribus adamuſſim depinxit, quæ nuper Italico ſermone donata eſt.*

Proteſtantes ipſos Chriſtiana charitate hortatur author, ut ad errorum magiſtros reſpicientes, hinc etiam quales habuerint doctores intelligant, ut quando prius diſcendi ardor, nobilitas eſt magiſtri, ex ipſa Doctorum ſuorum obſcuritate admoniti diſcant contemnere, quod ab Authoribus tanta ſuffarcinatis malitia acceperunt. XXII.

Agnoſcite [proteſtantes alloquitur] *unde excideritis, quem doctrinæ veſtræ authorem habueritis, hominem, ut cætera taceam, qui diabolo magiſtro uſum ſe dicere non erubeſcit, ſed magnopere potius gloriatur, qui ut corpori ſerviret, & carnis oblectamenta perſequeretur, omnes diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & fidei Catholicæ nervos doctrina, atque exemplo ſuo pro virili portione infregit. Evolvite, quæſo, vos ab iis initiis, quo-nam pacto veſtra doctrina progreſſa ſit? quibus tumultibus creverit? quibus adoleverit flagitiis? neque enim felicem ullo modo exitum habere poſſunt, quæ ex malis principiis orta ſunt.* *Gaſp. Cardill. diſp. 9. p. 142.*

Edidit idem author egregium libellum de Eccleſiæ traditionibus; in quo demon- XXIII.

ſtrat

ſtrat eas temni non poſſe, niſi Scripturam Sacram, quæ traditione nititur contemnant.

Omnia quæ ſacris literis continentur vera eſſe firmiſſime credimus, hoc neque hæretici inficiantur, atque non aliunde habent, ut illis firmiter credamus quam ex traditione Eccleſiæ; ſumme igitur neceſſaria eſt Eccleſiæ traditio. Ego cum Lutheranis, qui Eccleſiæ ſanctionibus, atque ſtatutis authoritatem adimere conantur, in hunc modum contendo, & quæro inprimis, quibus armis velint agere contra Eccleſiam, ut ejus decreta ſubvertant? dicent, ſat ſcio, canonicis ſcripturis, nam ad omnia, his hominibus ſcilicet, expreſſum Dei verbum facile ſuppetit. Tunc ego: unde credam, Evangelia, ſacram & canonicam eſſe ſcripturam? Non poterunt aliud dicere, quam ex Eccleſiæ traditione quod inquam ita ſint ab Eccleſia edocti, atque inſtructi; Evangelio enim Marci [verbi gratia] credimus, quia Divina ſcriptura eſt, cui per ſe ipſam ſummam fidem habere neceſſe eſt. At ſcimus Evangelium Marci ſacram eſſe ſcripturam, non Bartholomæi, quoniam ipſa Eccleſia Marci nobis tradidit Evangelium, cætera rejecit. Hoc eſt enim, quod Auguſtinus ſcribit, Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ authoritas compelleret, *ergo traditionis Eccleſiaſticæ maxima authoritas eſt, & maximus uſus.*

Gaſp. Cardill. in lib. de Traditionibus p. 149.

XXIV. A fidei igitur unitate, quæ in Concilio ſtabilita fuerat, cum obſtinata perfidia exulare vellent hæretici, quaſi vaſcula quædam laxata, mirum, quam diverſas inter ſe ac pugnantes ſectas influentes receperint, ita ut videre eſſet Germaniam pene totam ſchiſmatibus dilaceratam, ac dogmatum varietatibus conſtupratam in tantum, ut quot Urbes tot pene hæreſes peculiares eſſe, funeſtiſſime cernerentur. Quæ Religionis diſſidia, cum novatores componere adniterentur, inter Lutheranos, & Zuinglianos colloquium ſtatuere; cui quamvis Witembergæ Dux, ac Palatinus intereſſent, pax tamen intet impios, ac ſuperbos coire non potuit, immo Lutherani, dum Zuinglianos, ſive Calvinianos ad ſe omni arte allicere conantur, novam hæreſim Ubiquetariorum conflarunt, ac tam in popina corpus, & ſanguinem Chriſti diſtribui, quam in Lutherana Eccleſia aſſeruerunt, dum Corpus Chriſti ubique Divinitati conjunctum impie affirmarunt, ut refert Surius his verbis.

Surius in comm.

Menſe Aprili anni hujus Mulbrunnæ habitum eſt multis diebus colloquium inter Lutheranos, & Zuinglianos, vel Calviniſtas. Interfuere colloquio principes duo Palatinus Elector, & Dux Witembergicus: Theologi, utriuſque principis diu, multumque inter ſe diſceptarunt, ſed nulla ratione, neutris alteri parti cedere volentibus ullam concordiam inire, & conciliare potuerunt. Defendebant Vuitembergici Theologi, quorum principes facile erant Brentius, & Jacobus Smidelinus, una cum pane, & vino in cœna Domini, ſic enim illi loquuntur, adeſſe ſubſtantialiter, & realiter Corpus, & Sanguinem Domini, & nedum a bonis, ſed etiam a malis ore percipi utrumque: contra Palatini, tum corporalem præſentiam, quam quod ab impiis ſumeretur Euchariſtia, pernegarunt. Ibi tum multum ſudatum eſt a Smidelino ut perſuaderet Chriſti humanitatem perinde, atque Divinitatem, non modo in cœna, ſed etiam locis omnibus, id eſt, ubique præſens adeſſe. Eam ſtultiſſimam, & hactenus inauditam opinionem hauſiſſe videtur ex Brentio Symmiſta, vel potius præceptore ſuo. Nam iſti homunciones dum ſuis fidunt ingeniis, ex aliis in alios labuntur errores, quantoque acrius in id incumbant, ut Eccleſiam Catholicam oppugnent, eo deterius obcæcantur, longiuſque a luce veritatis in inexplicabilium errorum tenebras recedunt. Nituntur quidem Brentius, & Smidelinus docere Chriſtum corporaliter in Euchariſtia præſentem, ſed cum id comprehendi nulla ingenii vi poſſit, ſed ſimpliciter, & incunctanter credi oporteat, ſub panis, & vini ſpeciebus re vera Chriſti Corpus, & Sanguinem adeſſe, iſti prodigioſum dogma confingunt, Chriſti Corpus tam eſſe ubique præſens, quam eſt divinitas. Sed humanæ cæcitatis figmentum eſt, non doctrina Chriſti.

Lutherani cum Zuinglianis ſuas opiniones conciliare tentant, ſed fruſtra.

Cum pugnantibus, & contrariis adeo ſententiis in re graviſſima ad fidem ſpectante inter ſe diſſiderent novatores, atque a Lutheranis Calviniſtæ tanquam hæretici haberentur, tamen Calviniſtæ, qui ſe Proteſtantes falſo appellabant, eandem cum Lutheranis Religionem colere fingebant, nec deſuit, qui ad pervertendos Catholicos diceret impudentiſſime inter Calviniſtas, & Catholicos de rebus leviſſimis controverti, quem Guillelmus Roſſæus acriter confutat. XXV.

Guill. Roſſæus.

Conſideret quiſquis, vel Hæreticus eſt, non plane excors, & amens, an ipſa impudentia poſſit eſſe magis graviter impudens, quam iſte Calviniſta, qui aſſerit Catholicos, & Calviniſtas ejuſdem eſſe fidei, & Eccleſiæ domeſticos, & fratres, quando ipſi Lutherani, cum quibus quoad plurima conveniunt Calviniſtæ, propter multas tamen eorum infandas blaſphemias eos tanquam plane atheos ex Eccleſiæ ſuæ communione eiiciant; ſic enim in Synodo qua-

Calviniſtæ Lutheranos ſe falſo appellabant.

Colloquium Mulbrun. p. 12. ann. 1564.

quadam admodum celebri ſcribunt. Quod Calviniſtæ, ſe a nobis pro fratribus agnitos ſcribunt, id tam impudenter, tantaque vanitate ab illis conſictum eſt, ut illorum impudentiam ſatis mirari nequeamus. Nos vero ſicut locum illis in Eccleſia nullum concedimus, ita pro fratribus minime agnoſcimus, quos ſpiritu mendacii agitari deprehendimus, & in filium Dei contumelioſos eſſe. Quibus poſtremis verbis Lutherani arguunt Calviniſtas, illos impie cum Ario de filio Dei ſentire, quod adeo verum eſt, ut hoc blaſphemum mendacium ex ore Hugonottorum frequenter etiam hodie audiatur, Chriſtum unius hominis ſuffragio in concilio Nicæno ſuperante Deum eſſe; quod in contemptum ſacroſancti ejus concilii effutiunt adeo mendaciter, ubi non modo unanimes Divinitatem Chriſti prædicarunt, ſed etiam duo Epiſcopi, qui e vivis ante finem concilii abierant, divinitus decreto nomina ſua adſcripſerunt. Illæ porro Mulbrunenſis colloquii diſſenſiones tantæ, & tam conſpicuæ fuere, ut ipſi colloquutores toti Orbi publicis ſcriptis teſtatas eſſe voluerint, ut narrat Surius. De colloquio Mulbrunenſi ingens ſcriptum Palatini, & aliud Witembergici ediderunt ut totus Orbis ſciret, quam præclare inter ſe conſentiant fratres Evangelici, & vel manibus palpare poſſint, qui velint, quam nihil cum illis commercii habeat Spiritus Chriſti, qui facit, ut ſit credentium cor unum, & anima una in Domino.

XXVI. Quanta porro eſſet in Germania ſectarum, tamen inſtar vulpium averſa facie, conjunctarum caudis fraudium ſuarum ad incendendas agri Dominici ſegetes varietas, & confuſio, deſcribit Staphylus relata hiſtoria unius junioris concionatoris Lutherani, qui Germaniam peragrarat conſtabiliendæ alicubi ſuæ Cathedræ, ſed demum animadverſa horrenda ſectarum confuſione Babylonica ad Catholicos

Sur. in com. p. 394.

digreſſus veram fidem orthodoxam, & uniformem ſuſcepit, quam hiſtoriam Surius ita narrat.

In apologia ſua Staphylus, de quodam juvene concionatore Lutherano commemorat hiſtoriam lectu dignam, quam hoc loco inſerere paraphraſticos non gravabor, ut norit poſteritas, quam monſtroſos ediderit dogmatiſtas ætas noſtra. Juvenis quidem concionator Miſnenſis [eſt autem Miſnia pars Saxoniæ] cum eſſet aliquandiu concionatus in Miſnia, voluit in Saxoniam proficiſci [ampla eſt enim Saxonia, & late patet] idque ſpe obtinendi

Diffidia Novatorum.

alicujus miniſterii Evangelici. Erat autem ipſe quidem Adiaphoriſta id eſt Melanchtonicus: porro ea Saxoniæ regio, quo ſe contulit Illyricanum habuit ſuperintendentem. Quamvis autem Matthias Illyricus diſcipulus fuerit Melanchtonis, tamen in quibuſdam acerrime diſſidet a ſuo præceptore, ſicut & Melanchton a ſuo magiſtro Luthero. Interrogatus igitur hic juvenis ab Illyricano ſuperintendente, quam religionem profiteretur, reſpondit, ſe ſentire cum Melanchtone, & Georgio maiore. Ergo inquit ſuperintendens Mamalucha es tu, & Apoſtata hæreticus? tantum jam intererat inter Melanchtonis, & Lutheri doctrinam. Porro ſciſcitanti ſuperintendenti, num crederet bona opera eſſe pernicioſa ſaluti? ille quidem reſpondit, non ſe id credere, ſed potius prodeſſe ea ſaluti. Mox vero tanquam Evangelii Hæreticus juſſus eſt ex ea Urbe, totaque regione diſcedere, jam enim Melanchtonis diſcipulus Illyricus Melanchtonem ferre non poterat.

Paſſus igitur hic miſer repulſam e Saxonia ſe tranſtulit in Pruſſiam opulentam, & uberem regionem. Ibi tum regnabat Oſiandrinum evangelium. Petit vero ab Oſiandrino quodam Eccleſiaſticum miniſterium: Sed illo percontante, num crederet hominem eſſentiali Dei juſtitia juſtum fieri oportere, & num eos, qui diverſum ſentiant, non alio quam Hæreticorum loco haberet? iſtoque reſpondente, aliter docere Melanchtonem, atque Illyricum, nec ſe ita poſſe de hominis juſtificatione ſentire: illico, ceu hæreticus rejectus eſt, & ex Prutenici Principis ditione profligatus.

Venit igitur in Poloniam ad Calvinianos, ſed cum nollet eandem cum eis cantilenam canere, nec a Lutheri Evangelio deficere ad Zuinglianiſmum, ab illis itidem haud ſecus, atque hæreticus repulſus eſt.

Itaque excluſus a Calviniſtis ad Picardos ſe contulit, ſperans ab illo hominum genere, ſe in eorum ſectam, & contubernium receptum iri. At illi volebant, ut reliquis ſectis omnibus abiuratis unicam Picardicam, tanquam optimam complecteretur. Quod cum illi non eſſet integrum, miſer ab illis, ut a ſuperioribus, compulſus eſt fugæ ſe committere.

Inde ad Sileſianum quemdam nobilem venit, a quo interrogatus, ecquidnam de Suencfeldii Evangelio ſtatueret, an crederet externum miniſterium eſſe ſupervacaneum; internum verbum, ſeu verbi prædicati energiam eſſe ipſum Dei filium, reſpondit ſibi eam videri antiquam hæreſim, quæ ab Illyrico, Philippo, & Calvino, & aliis multis palam editis ſcriptis oppugnata ſit, quod reſponſum moleſte ferens nobilis Suencfeldianus hominem a ſe repulit, atque ita rurſus ille in pedes ſe conjicere compulſus eſt.

Tot igitur locis repulſam paſſus ad Anabaptiſtas in Moravia non infrequentes profugit, non tamen apud eos permanendi animo, ſed ut eorum myſteria, & inſtitutum exploraret. Verum ab illis callide ſane præventus, fidem eis ſuam exponere juſſus eſt, quæ cum illorum placitis non valde concordaret, nihil morati, quod ille longos ſuos circuitus prætenderet, non aliter quam hæreticum eum a ſe ejecerunt. Et tamen hæ ſectæ omnes ſingillatim ſibi vendicant puram Evangelii doctrinam, eamque cæteris omnibus detrahunt. In tanta autem doctrinæ varietate fieri, quin poteſt, ut vera ſint, quæ docentur ab illis? quid oro tandem facient miſeri mortales, qui in hos errorum labyrinthos præcipitantur, vel potius ſua levitate induci ſe ſinunt. Tam diverſis ex orbis noſtri angulis clamant certatim pugnantiſſimi dogmatiſtæ, novi Evangelii buccinatores. Ecce hic eſt Chriſtus: & tamen ſimul mentiuntur omnes, cum non poſſit eſſe Chriſtus, niſi in una Sancta Catholica, & Apoſtolica Eccleſia, a qua iſti omnes turpiter defecerunt. Sed ut ad noſtrum juvenem concionatorem redeamus. Venit tandem ille ad Viennam Auſtriæ, ubi in Catholicum quemdam incidens, ſuas illi moleſtiſſimas peregrinationes, & adverſos caſus, & in quibus verſatus eſſet hæreſibus, enarravit, ſimul obnixe orans, ut ad obtinendam ſolidam, certamque doctrinam, & ſcripturæ divinæ genuinam interpretationem auxilio ſibi eſſet. Fuit hoc proculdubio divinæ gratiæ opus, ut homo tot exagitatus difficultatibus tandem quandoque rediret ad ſe, & perſpecta falſitate, quam hactenus pro Evangelii luce eſſet amplexus, in viam reduceretur. Poſſunt enim hæreſes de ſe polliceri veritatem, ſed exhibere non poſſunt. Eſt vero ab illo catholico hoc ei datum conſilii, ut eum ſcripturæ ſenſum, qui ſemper, & ubique receptus fuit, amplecteretur, porro privatos omnes, & ſingulares ſenſus repudiaret; fieri enim non poteſt, inquit, idem, ut privatæ opiniones Catholicum ſcripturæ ſenſum ferant, multo etiam minus, ut inter ſe conſentiant, ſibique conſtent. Cum enim non ſint iſti in eo corpore, quod vivit de ſpiritu Chriſti, & ejus perpetuo ductu, ac moderamine gubernatur, ſed ceu aridi palmites a vite Chriſto præciſi, foras projecti ſint, ſpiritu vertiginis huc, illucque impelluntur, & ſua commenta venditant cæcis, & incautis mortalibus pro verbo Dei.

XXVII. Cum eo progreſſa fuiſſent Germaniæ mala, ut abdicato Catholico dogmate, pleræque provinciæ, nihil jam pene intactum, nihil illibatum, nihil integrum, nihil immaculatum retinerent, factumque ibidem eſſet impiorum, ac turpium errorum lupanar, ubi erat caſtæ & incorruptæ ſacrarium veritatis, peropportuno tempore a Deo conſultum fuit, ut catholicus Princeps e maxime catholica domo in Romanorum Regem eligeretur pridem, quemadmodum alibi retulimus. *Act. Conſ. Car. Gluſ. lit. G.* *Quod Pontifex novis Februarii coacta Cardinalium Congregatione profeſſus eſt, magno in periculo fuiſſe, ne Romanorum Rex hæreticus legeretur, quippe nominatos dicebat, Regem Danimarchæ, Ducem Saxoniæ, ac Regem Navarræ. Eam rem, ſi ex eorum ſententia contigiſſet, magnam Chriſtianæ Reipublicæ, maximam huic Sedi, cujus Romanorum Rex defenſor, ac tutor eſſet, ejuſque Filius appellari poſſet, perniciem allaturam. Dei nos beneficio ab hoc periculo liberatos, electo Maximiliano Bohemiæ Rege ex familia catholica in primis, deque ſede optime merita. Addidit Pontifex, Maximilianum, tum per literas, tum per oratorem ſuum polliceri ſe fidei Catholicæ, hujus ſedis, ejuſque ditionis defenſorem perpetuo futurum,* Præſtiturumque debitam ſubjectionem, *quo verbo in juramento etiam uſus eſt, quod in Maguntini Epiſcopi manibus præſtitiſſet, præſentibus hæreticis Electoribus, eoſque eo verbo offenſos, neque enim exiſtimarunt Regem ita juraturum. Quare cum in eo juramento ſubjectionem pollicetur, multo plus tributum ſibi videri, quam ſi obedientia promitteretur.* Poſt multa in ejus commendationem expreſſa, adjecit, miſiſſe ipſum Oratorem, qui confirmationem peteret electionis, quæ profecto multis ex cauſis parum firma, validaque cenſebatur. Primum, quod Electores hæretici interfuiſſent; deinde quod Colonienſis ante ſuam confirmationem interfuiſſet, quod ei nullo pacto liceret, eum ante confirmationem, atque acceptum pallium Archiepiſcopalem juriſdictionem exercere non poſſit; quod quædam etiam Colonienſi ipſi circa religionem fuerint objecta, quæ quamvis falſa ſperaret, ante tamen confirmationem erant cognoſcenda. Tertium, ac maximum vitium eſſe, quod nondum Ferdinandus coronatus eſſet, atque antehac inauditum eſſe, duos eodem tempore fuiſſe Reges Romanorum.

Electio Maximiliani in Regem Romanorum a Pontifice validata.

Verum hiſce omnibus medicabili diſpenſatione occurri, longe ſatius viſum eſt, quod præſtaret magis catholicum habere principem, quam exactam electionis cenſuram obſervari, cum majoribus malis amovendis melius ſubveniret moderatio ſinceræ charitatis, quam rigor indiſcretæ ſeveritatis. Ideo tum Pontifex ipſe, tum ipſi pariter Cardinales ad u-

num omnes cenſuerunt, ut vitium ſuppleretur, electioque confirmaretur, ac Oratori Conſiſtorium daretur. *Itaque ſanctiſſimus* [pergunt acta] *mandavit legi literas Sereniſſ. D. Maximiliani Hungariæ, & Bohemiæ Regis ſuperioribus menſibus in Romanorum Regem in Oppido Francfordienſi electi ad ſanctitatem ſuam ſcriptas, per quas dictam electionem confirmari petebat, quam electionem Sanctitas ſua de conſilio Fratrum approbavit, & confirmavit ſupplenda omnes defectus; ac inſequenti die Lunæ ſeptima Februarii fuit Conſiſtorium publicum, in qua fuit receptus Orator Maximiliani in Regem Romanorum electi, qui obſequium, & reverentiam præſtitit quam Sanctitas ſua admiſit, & acceptavit.*

Act. Conſ. mſ. Card. Spad. ſig. n. 134.

XXVIII. Alia quoque Legatio ex arcano geſta eſt Ferdinando Imperatore, atque Alberto Bavariæ Duce poſtulantibus, ut uſus calicis permitteretur Laicis in Germania, utque laici conjugati doctrina, & pietate conſpicui in iis locis, in quibus cœlibes Sacerdotes non ſufficerent ad Sacra Sacerdotalia, Eccleſiaſque adminiſtrandas admitterentur; ardebat enim laicorum vulgus maxima calicis ſiti, at quemadmodum hi invidebant calicem Sacerdotibus, ita viciſſim plures impudici Sacerdotes conjugiis inhiabant, quorum cupiditates magis incendere hæretici adulteratis concilii Tridentini decretis, quibus finxere, datam eſſe a Tridentino concilio ducendarum uxorum poteſtatem, eoque mendacio freti canonici Eccleſiæ collegiatæ Beatæ Mariæ in emporio Hamburgenſi ſacrilegas nuptias iuivere, ac viros duos pios eorum impietati reſiſtentes, Decanum & alium canonicum pepulere, quos ab Archiep. Bremenſi reprimi, atque ad officium redigi XX. Julii Pontifex juſſit, miſitque ſincera concilii Tridentini acta, ut ea typis excudenda curaret. Piiſſimus vero Imperator, ac Dux Bavariæ, & calicem laicis, conjugatorumque ad Sacerdotales ordines admiſſionem depoſcebant, cum putarent ex animo, reliquias catholicorum in pluribus provinciis alia ratione retineri non poſſe, magnam vero Lutheranorum multitudinem ad catholicæ religionis caſtra ex ea indulgentia tranſvolaturam: quæ poſtulata ab Oratoribus expoſita XVI. Kal. Martii Pontifici fuere. Is vero ingemuit tantam perturbationem temporum invectam eſſe ab effrænata hæreſeos licentia, quæ laicorum, Sacerdotumque munera confunderet, & calicis quidem uſum, de quo jam ante in Tridentino concilio agitatum vidimus, certis legibus indulgeri poſſe inclinabat Pontifex, qui de eo retulit ad Cardinales, ut narrant acta conſiſtorialia.

Iac. Aug. Thuan. l. 30. in fin.

Imperator, & Dux Bavariæ uſum calicis petunt pro ſuis ſubditis.

Piis lib. brev. ſig. 2904. ep. 169.

Iac. Aug. Thuan. l. 36.

Prima Martii MDLXIV. conqueſtus eſt Sanctiſſimus Dominus Noſter de qualitate temporum referens Patribus Imperatorem, & Ducem Bavariæ petere aliquas conceſſiones: extant utriuſque tum Cæſaris, tum Ducis geminæ literæ ad Pium Februario menſe, & præſertim ut concedatur eorum ſubditis communio ſub utraque ſpecie, & ſuper hac deputatio facienda eſt a Sanctitate Sua.

Act. Conſ. MS. Car. Spad. ſig. n. 134.

Juſſit interim, ut omnes invocato Numine, quid agendum foret, a Patre luminum exquirerent, ac qui erant presbyteri ſacrum de Spiritu Sancto per ſe ipſos, qui vero Diaconi, per alios celebrarent, ut miſſa de cœlis Sanctis Dei ipſa ſedium ſuarum aſſiſtitrice ſapientia innoteſceret, quid acceptum eſſet apud illum.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3220. Nona Febr. & 13. & 14. Febr.

Act. Conſ. litt. G.

XXIX. Ferdinandus vero, cum omnem reducendæ Germaniæ ſpem in eo ſitam eſſe jam crederet, ut & calix permitteretur laicis, & conjugium Sacerdotibus non denegaretur, novis etiam literis Pontificem acrius urgebat, ut poſtulatis annueret, ac XIV. Februarii die has potiſſimum ad Pontificem ſcripſit.

Beatiſſime in Chriſto Pater, & Domine, Domine Reverendiſſime: poſt humilem commendationem filialis obſervantiæ noſtræ, continuum incrementum.

Exiſtimamus ſupervacaneum eſſe Sanctitati Veſtræ prolixe conteſtari, & comprobare ſummum ſtudii, & diligentiæ ardorem, quo hactenus omni loco, & tempore procuravimus, & promovimus, commodum, pacem, quietem, & unitatem Sanctæ Matris Eccleſiæ: ſiquidem Deus ipſe nobis eſt teſtis, & conſcientia noſtra, quod in hac parte, neque curis, neque laboribus unquam pepercimus; immo, & Sanctitati Veſtræ hanc noſtram voluntatem optime cognitam, & perſpectam eſſe non dubitamus. Eo ſane pietatis zelo, & honeſta intentione moti fuimus, cum proxime celebraretur Tridenti Sacrum œcumenicum concilium, ut ageremus, & laboraremus pro conceſſione calicis, non certe temporalis alicujus commodi aucupandi, ſeu privati emolumenti, & lucri obtinendi gratia, aut etiam quod nos in conſcientia noſtra, vel minimum ſcrupulum haberemus de eo, quod hucuſque, vel in hoc, vel in aliis quibuſcumque articulis ſenſit, & obſervavit Sancta Mater Eccleſia, ſed quia prorſus perſuaſum habuimus, ſicuti etiamnum habemus, hujuſmodi conceſſionem futuram eſſe utilem in genere, plurimumque momenti allaturam in ſpecie ad reductionem lapſorum, & errantium, necnon ad faciendum jam tandem utile principium reſtaurandæ unitatis, & pacis

Act. Conſ. lit. G. MS. Arc. Vat. ſig. n. 3221. p. 417.

Imperator pro calice, & Sacerdotum conjugio obtinendo ſcribit ad Pium IV.

Eccleſiaſticæ tandiu fruſtra expectatæ, & deſideratæ. Verum quoniam eo tempore nobis relatum fuerat, non deeſſe, qui de hac materia, & conceſſione non nihil dubitarint, & varia impedimenta iniicerent, facile tulimus rem aliquandiu differri, ut poſſemus interim pro exoneratione conſcientiæ noſtræ de hoc negotio conferre cum nonnullis præcipuis, atque potiſſimis Sacri Romani Imperii Prælatis, ac Principibus, exiſtimantes, quod præhabito eorum conſilio, rectius, atque liberius, poſſemus deinde omnibus modis inſtare, & elaborare, ut petitioni noſtræ ſatisfieret.

Inſtituta igitur matura, & diligentiſſima deliberatione de hoc negotio, utrum ſcilicet expediat hanc conceſſionem ulterius requirere, & urgere, nec ne, cum dictis Prælatis, atque Principibus Eccleſiaſticis, nec non Illuſtri Alberto Palatino Rheni, & utriuſque Ducis Bavariæ filio, Principe, & conſanguineo noſtro chariſſimo, & dato eis cogitandi ſpatio, quo & ipſi poſſent rem cum ſuis Theologis, & Doctoribus pietate, & eruditione præſtantibus conferre, prout contuliſſe non ambigimus, iidem Prælati, & Principes Eccleſiaſtici, cum intellexiſſent, nos ad hujuſmodi petitionem tam neceſſariam, tum Regnis, ac Dominiis noſtris, tum univerſæ Nationi Germaniæ inclinatos eſſe, & ſtatuiſſe Sanctitatem Veſtram hoc nomine reverenter interpellare, magnopere collaudato propoſito noſtro promiſerunt, quod & ipſi in hac parte non eſſent defuturi officio ſuo, ſed obſequenter executuri, quidquid Sanctitas Veſtra ad filialem, & officioſiſſimam requiſitionem noſtram dignata fuerit indulgere, concedere, atque ſtatuere, & tractaturi, prima opportunitate oblata, hac ipſa de re cum ſuis Provincialibus Coepiſcopis, ac Suffraganeis.

Poſteaquam ergo cognovimus, dictos Prælatos, & Principes Eccleſiaſticos a nobis in hac parte non diſſentire, & in dies magis, ac magis experti ſumus, quod ſumma rei neceſſitas ulteriorem moram non patiatur, ac inſuper in memoriam revocavimus, quæ Reverendiſſimi in Chriſto Patres Domini Joannes Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus Præneſtinus Cardinalis Moronus, & Carolus eiuſdem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ tit. Sancti Apollinaris Presbyter Cardinalis de Lotharingia Principes, & amici noſtri chariſſimi nomine Sanctitatis Veſtræ nobis per Epiſcopum Quinqueeccleſienſem, tunc Chanadienſem paucis menſibus ante finem concilii nuntiavêre, & quæ Reverendus Epiſcopus Pharenſis nuntius Apoſtolicus in eandem ſententiam affirmavit, diutius haud cunctandum, ſed primo quoque tempore Sanctitatis Veſtræ benignitatem, ac pietatem hiſce officioſis literis noſtris implorandam eſſe duximus, rati non opus fore, quod Sanctitati Veſtræ moleſtiam exhibeamus anxia, & prolixa enumeratione multarum graviſſimarum cauſarum, [utcumque eas in promptu habeamus] propter quas Sanctitas Veſtra merito poſſit pro æterna multarum animarum ſalute, humili, & filiali petitioni noſtræ paterne annuere, ſed arbitrati ſumus ſufficere, & gratius quoque futurum Sanctitati Veſtræ, alioquin maximis, & plurimis negotiis occupatæ, ſi Sanctitati veſtræ deſiderium noſtrum ſimpliciter, & quam fieri poſſet, breviſſime proponeremus.

Itaque nunc Sanctitatem Veſtram noſtro, & præfati Illuſtris generis noſtri Ducis Bavariæ nomine impenſiſſime rogamus, & obſecramus, ut pro ea authoritate, quam a Deo Optimo Maximo obtinet, dignetur clementer opitulari tot Germaniæ nationis, ac Regnorum, & Provinciarum populis, quibus Viri Catholici, & prudentes judicant, Deo propitio, hac conceſſione calicis optime conſultam iri, quemadmodum nobis plane perſuaſimus, Sanctitatem Veſtram pro ſumma pietate, & juvandæ, inſtaurandæque collapſæ religionis noſtræ Catholicæ ardentiſſimo ſtudio, lubenter facturam eſſe, neque permiſſuram, ut fruſtra a Sanctitate Veſtra auxilium petiiſſe videamur, in re tam neceſſaria, & ad ſalutem Chriſtiani populi pertinente, quæ in concilio tam diligenter ventilata, & diſcuſſa fuit; præſertim cum jam omnibus conſtet, & manifeſta ſit ingens utilitas, quæ ex hujuſmodi conceſſione expectanda eſt. Præterea habita diligentiſſima deliberatione, cum viris Catholica pietate, & doctrina claris, ac rerum Germanicarum peritiſſimis, ex illorum ſententia, Sanctitatem veſtram hac quoque de re certiorem reddendam eſſe cenſuimus; quodque Sanctitas veſtra maximum quoque momentum adferet tam ad conſervandas in Germania, ac Regnis, & Dominiis noſtris ſaltem exiguas haſce Religionis Catholicæ reliquias, quam ad cohibendas, & extirpandas hæreſes, & earum authores, buccinatores, & propugnatores, ſi non ſolum modum, & rationem aliquam invenerit, qua Sacerdotes, qui aſſertis ſuis conjugiis ſe ab Eccleſia ſepararunt, Eccleſiæ poſſint reconciliari, retentis utcumque in contubernio ſuo aſſertis illis uxoribus, verum etiam benigne indulſerit, quod in iis locis, ubi Presbyteri in eo numero, qui ſufficiat, haberi nequeunt, ab Epiſcopis ordinariis viri laici juſtæ ætatis, ac doctrinæ, & vitæ probatæ, ac bonæ famæ ad miniſterium altaris, & ad alia Sacerdotum munia admittantur.

Quo-

Quocirca prætermittere non potuimus, neque debuimus in tanta rerum difficultate, quin etiam hoc nomine Sanctitati veſtræ, omni, quo poſſumus, ſtudio pro nobis ipſis, & pro antedicto illuſtri, & chariſſimo Genero noſtro reverenter rogamus, & obteſtamur, ut poſtpoſita omni dilatione, in hoc quoque articulo ſalutare remedium adhibeas: & cum Sanctitas veſtra non ignoret, judicio, & ſententia tot piiſſimorum hominum tali curatione Eccleſiam Catholicam, divino favente numine, plurimum juvari, & multa animarum millia ſalvari poſſe, nequaquam intermittat etiam Sanctitas veſtra in hac parte Apoſtolicam authoritatem exercere; hoc ipſum enim tempus eſt [quod cum debita filiali reverentia dictum volumus] quo Sanctitas veſtra id præſtare, perficere, & aſſequi poterit, ut nomen ejus in perpetuum celebretur, atque laudetur, ac vere de Sanctitate veſtra dicatur: Quid potuit facere, & non fecit vere Pius Pontifex, quo nutantes firmaret, lapſos erigeret, & errantes in gremium Eccleſiæ reduceret? Profecto Sanctitas veſtra in eo factura eſt rem vocatione, & pietate ſua digniſſimam, quam proculdubio nos ipſi, & omnes pii, & Chriſtifideles in univerſo Chriſtiano Orbe noſtris ad Deum Optimum Maximum orationibus pro incolumitate, & felicitate Sanctitatis veſtræ jugiter fundendis promereri ſtudebimus; cui, quod reliquum eſt, filialis noſtræ obſervantiæ officia reverenter offerimus, ac commendamus. Datum in Civitate noſtra Viennæ die XIV. menſis Februarii anno Domini MDLXIV. Regnorum noſtrorum Romani XXXIV. aliorum vero XXXVIII.

Quod nos noſtro, & fratris Illuſtris, & chariſſimi filii noſtri Ducis Bavariæ nomine a Sanctitate veſtra ſtudio unitatis, & pacis Catholicæ Eccleſiæ promovendæ reverenter petimus, id ſine negotio, & mora conceſſum iri confidimus: quinimmo illis potiſſimum de cauſis, quas Sanctitas veſtra ex Illuſtriſſimo Cardinale Morono, & ex Oratore noſtro intelliget, omnino ita fore pro certo tenemus.

XXX. Ad hæc poſtulata eblandienda a Pontifice idem Imperator Joannem Moronum, Cardinalem, qui concilio Tridentino, cum ſumma Legati Apoſtolici authoritate præfuerat, interpretem adhibuit, ad quem extant hæ literæ.

Ferdinandus Divina favente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, &c.

Reverendiſſimo in Chriſto Patri Domino Joanni S. R. E. Epiſcopo Præneſtino Cardinali Morono amico noſtro chariſſimo ſalutem, ac benevolentiæ noſtræ affectum.

Reverendiſſime in Chriſto Pater amice chariſſime. Poſteaquam proximis diebus diutina, & matura deliberatione cum viris piis Catholicis, & doctis, adhibita ſpecie a S. D. N. pie, ac benigne conceſſa, tandem, Deo propitio, res in eum locum eſt adducta, quod confidamus, tum Sanctitatis ſuæ voluntati, tum afflictis, & turbatis multorum conſcientiis probe conſultum iri, quemadmodum Paternitas veſtra Reverendiſſima intelligere poterit: quandoquidem rem omnem cum Reverendo Epiſcopo Pharenſe Nuntio Apoſtolico benevole communicavimus, qui haud dubie, quæ acta ſunt, ad Sanctitatem ejus referet, adeo, ut nunc in hoc Sacro Calicis negotio nobis nil aliud reſtare videatur agendum, niſi quod quædam brevia nobis a Sanctitate ejus tranſmiſſa latius excudantur, & quædam de novo conficiantur: cujus rei curam magnifico, fideli, nobis dilecto Proſpero Comiti Arcis noſtro Conſiliario, & apud Sanctitatem ejus Oratori injunximus, eamque nihil plane difficultatis habituram arbitramur, præſertim ſi Paternitas veſtra Reverendiſſima ſuas quoque partes interpoſuerit, prout interponi vehementer deſideramus. Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3220.

Sed alterum illud negotium nobis ſupereſt conficiendum de conjugio Sacerdotum, quod Sanctitas ejus in ulteriorem deliberationem rejecit; eſt enim illud non minoris momenti, quam conceſſio Calicis, ac diutius nullo modo poſthaberi poteſt, nec debet. Quapropter Sanctitatis ejus. illud nunc iterum per præfatum oratorem noſtrum in memoriam redigendum, & reverenter inculcandum duximus, in quo cum Paternitatis veſtræ Reverendiſſimæ opera nobis maxime itidem uſui eſſe poſſit, Paternitatem Veſtram Reverendiſſimam ſummo ſtudio benevole hortamur, atque requirimus, ut conſideratis æquiſſimis pariter, & graviſſimis illis rationibus, & argumentis quibus ad hanc neceſſariam petitionem adducti ſumus, & pro ſua præclariſſima erga nos voluntate velit nobis etiam in hac re, tam pia, tamque utili ad recuperandam Eccleſiæ unitatem, & quietem, auxilio ſuo adeſſe, & ſic uti hactenus conſuevit in rebus omnibus, boni protectoris officium præſtare, quemadmodum nobis de Paternitatis Veſtræ Reverendiſſimæ pietate,

te, ac benevolentia plane pollicemur. Factura profecto eſt Paternitas Veſtra Reverendiſſima opus pium, & ſanctum, Deoque Omnipotenti gratum, atque Eccleſiis in Germania, ac Regnis, & Dominiis noſtris ſaluberrimum, quod paternitati Veſtræ mutuis Cæſareæ benevolentiæ ſtudiis rependemus, eandem, quod reliquum eſt, valere optantes. Datum in civitate noſtra Vienna die XVII. Junii MDLXIV. Regnorum noſtrorum Romani XXXIV. aliorum vero XXXVIII. [1]

XXXI. *To.14. de Conc. Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3201.* Pro Calixtinorum etiam reliquiis, quæ ſuperfuerant in Bohemia, in ſinum Eccleſiæ traducendis, idem Imperator flagitavit, ut Pontifex permitteret Pragenſi Archiepiſcopo eos ad ſacerdotalem ordinem provehere, ſubjectis legibus in libello ſupplice deſcriptis.

Quæ poſtulat a Sanctiſſimo D. N. Cæſarea Majeſtas, tria ſunt. Primum quod Archiepiſcopo Pragenſi concedatur, ut Calixtinos, qui antiqua conventa, & compactata ſe ſervaturos ſpoponderint; omnibus prius hæreſibus abjuratis, & ritibus ab Eccleſia Romana diſſentientibus, dempto calicis uſu, Eccleſiæ reconciliare poſſit.

Secundum eſt, quod eidem Archiepiſcopo Pragenſi detur, ut Calixtinos jam reconciliatos, ad ſacros ordines promovere poſſit.

Tertium, quod illis conſulatur oppidis, in quibus cum unicus tantum ſit ſacerdos, diverſi tamen ſunt communicandi ritus. Et interjectis pluribus de adigendis Calixtinis, ut profiteantur totum Chriſtum ſub qualibet ſpecie contineri, nec utramque ſpeciem neceſſariam ad ſalutem, ſubdunt.

Quod Bohemis id concedi poſſit, hæc nos perſuadent; quia a centum vigintiquinque annis in ritu, atque more nutriti ſint, & educati, ut opus perdifficile ſit ipſos ab inſtituto more divellere. Diverſa autem eſſet ratio, ſi denuo hæc ſibi concedenda peterent. Differunt enim hæc duo ad invicem, ſi quempiam natura non malum in antiquo more permanentem toleremus, vel vetuſtiorem conſuetudinem bonam nulla certa ratione mutari ſinamus.

XXXII. Re igitur a Patribus, ac ſapientibus viris diſcuſſa, conſultius viſum fuit, petitioni calicis aſſentiri, ut hoc veluti obice ſubmoto, in angulari lapide Catholicæ veritatis conveniret Germanorum natio, quamvis iſtis proprietatibus diſtinctius emineret. Igitur Epiſcopos nonnullos authoritate inſtruxit Pius, ut certis legibus, Laicis Calicis uſum efflagitantibus permitterent; Hoc ipſum per oratorem ſuum poſtulante Ferdinando, quod diceret, nolle ſe ea, quæ juris erant Eccleſiaſtici, temere attingere, ut ex ſubjecta formula manifeſtius comprobatur. Calicis uſus Germanis permittitur.

Sacra Cæſarea Majeſtas Dominus noſter clementiſſimus, poſteaquam intellexit inſtantem petitionem ſuam, quam fecit, primum per ſuos Oratores in Sacro Tridentino concilio, deinde vero apud Sanctiſſimum in Chriſto Patrem, ac Dominum D. Pium S. R. & Univerſalis Eccleſiæ Summum Pontificem jam tandem exauditam eſſe, Sacrique Calicis uſum iis, qui digne illum in communione ſanctæ Catholicæ matris Eccleſiæ petent, poſthac minime eſſe denegandum, exiſtimavit, nunc ſummam adhibendam eſſe curam, ac diligentiam, ne quod ſuprema, ac legitima Eccleſiæ authoritate jam licet, illicito ullo modo ad uſum proxime redigatur; quinimmo, ne ipſa conceſſio in ſenſus non veros a quoquam trahatur, ac ne quod a Majeſtate Sua Cæſarea pia mente procuratum fuit, & ejuſdem Eccleſiæ ob eam præcipue cauſam conceſſum, ut diu fruſtra exoptata fidelium concordia fieret, ſchiſma majus, deterioreſque pariat contentiones. Quare tametſi Majeſtas ſua Cæſarea nihil minus cogitat, quam falcem in meſſem S. D. N. cæterorumque Epiſcoporum mittere, quandoquidem probe novit, ac lubenter, & aperte profitetur, quod minime ad Principes Sæculares pertineat, de rebus fidei ſtatuere, ſed ad Eccleſiaſticum ordinem pertineat de rebus fidei ſtatuere, gravioreſque Religionis, & fidei cauſas ad Apoſtolicam Sedem, ſacraque concilia Divina Dei diſpoſitione eſſe reſervatas; veruntamen, ut Majeſtas ſua Cæſarea, tanquam Primogenitus Eccleſiæ filius, ſupremuſque ejus Advocatus, ac Defenſor omnem ſuam promptitudinem aſſiſtentiam, & auxilium pro legitima executione piæ hujus Sacri Calicis conceſſionis, ſeu permiſ- Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3229. p. 14.

NOTÆ [1] Ferdinandi Imperatoris poſtulationes de uſu calicis laicis concedendo non pronis tantummodo auribus excipere Pius viſus eſt, ut narrat hic Annaliſta, ſed & bullam dedit in qua reipſa uſum illum permittebat. Has literas, deſumptas ex ſchedis cardinalis Granuclæ additas legimus in opuſculo *de la tolerance des Religions* excuſo Pariſiis apud Aniſſonium 1692. in 12. pag. 77. addition. Cui tum dirigantur quamquam ibi non legitur, facile tamen ex eorum ſerie intelligitur ad Cardinalem ipſum Granuellanum Mechlinienſem archiepiſcopum tranſmitti; & forte encyclicæ erant literæ ad alios pariter per Germaniam archiepiſcopos deſtinatæ. &c.

Hanc deinde bullam Pius V. & Gregorius XIII. peculiaribus literis revocandam cenſuerunt, ut ſcribit Annaliſta hic num. 36. Mansi

Digitized by Google

miſſionis ita exhibeat, ut fructus inde, Deo auſpice, animabus fidelium ſalutaris proveniat. Viſum eſt Majeſtati ſuæ Cæſareæ negotium dare piis aliquot, & doctis, paciſque ſtudioſis viris, qui in Dei nomine, ac Sancti Spiritus, gratia Dei invocata, diligenter cogitarent, perpenderent, examinarentque omnia, quæ juxta formam jam emanatæ conceſſionis Sacri Calicis, uſum illius [quantum humana diſcretio, cautela, diligentiaque aſſequi poteſt] fructuoſum reddant, deque tandem omnibus, ſuper quibus unanimiter eos convenire contingeret, Cæſaream ſuam Majeſtatem commonefacerent. Cum itaque ab iiſdem Cæſareæ Suæ Maieſtatis mens, ac voluntas diligenter fuerit executioni demandata, placuit ſuæ Cæſareæ Majeſtati, quæ ab illis pie propoſita ſunt, cum Reverendiſſimis Archiepiſcopis, & Epiſcopis, quorum Provinciæ, ac Diœceſes Majeſtatis ſuæ Regna, ac inferioris Auſtriæ Dominia Patrimonialia attingunt, pro ſacri calicis diſpenſatione delegatis tenore præſentium benigne conferre.

Quoniam vero in hac tota actione unicus Majeſtatis ſuæ ſcopus eſt, ut ſacri calicis rectus uſus inſtituatur, piaque Eccleſiæ intentio votivum ſortiatur effectum, antequam ea exponantur, quæ ſervanda pii viri conſulaerunt, nonnulla, ſine quibus inſtitutum hoc utiliter executioni mandari minime poſſe videtur, præmittenda eſſe duxie.

Conceſſionis hujus fructum, ex confeſſorum, & concionatorum diligentia in primis pendere plane conſtat: licet autem de ſaluteri peccata confitendi more, quo ab initio Catholica Eccleſia unanimi Sanctorum antiquorum Patrum conſenſu uſa eſt, & modo etiam utitur non ſit præſentis inſtituti ex profeſſo diſſerere, maxime cum præſupponendum ſit, Sacerdotes conſcientiarum Præſides, ac Judices Divina ordinatione inſtitutos a confitentibus ſacramentalem confeſſionem ſemper requirere, ac poteſtate dimittendi, retinendique peccata divinitus eis tradita nequaquam abuti, tamen quæ hoc tempore, quo calix Populo laico exhibebitur, præcipue introducenda, & promovenda, ipſiſque confeſſoribus diligenter obſervanda videntur, hæc ſunt.

Primum Dei Populus ita docendus, exhortandus, atque admonendus videtur, ut intelligat, ſentiatque, Romanam Eccleſiam, ſub qua matre, ac magiſtra diviſim Eccleſiis fides Catholica tradita eſt, nequaquam eſſe ideo reprehendendam, quod in ſacramentorum diſpenſatione ſalva illorum ſubſtantia ea ſtatuat, vel mutet, quæ ſuſcipientium utilitati, ſeu ipſorum ſacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicarit, quinimmo poteſtate ſua rectiſſime, & piiſſime uſam eſſe.

Videtur inſuper Popalum ita docendum, exhortandum, atque admonendam eſſe, ut in Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento ſub qualibet ſpecie totum, & integrum Chriſtum contineri, & ſumi conformiter credat, & quod ad fructum ſacramenti attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem defraudari eos, qui unam ſpeciem ſolam accipiunt, ideoque aſſerentes ſub ana panis ſpecie integrum Chriſtum non ſumi, æque, ac docentes, parvulis, antequam ad annos diſcretionis pervenerint, neceſſariam eſſe Euchariſtiæ communionem, a piis fidelibus Eccleſiaſticam unitatem ſervantibus eſſe reiiciendos. Piiſque pariter, ac prudentibus confeſſoribus faciendum erit pro viribus, ut quiſque ſentiat, quod ſi ad communionem accedes, niſi integram, atque inviolatam eam teneat, & credat fidem, quam Sol Juſtitiæ Chriſtus Deus docuit, Apoſtoli, & Beatus Petrus, ejuſque legitimi ſucceſſores tradiderunt, & prædicta Catholica, Spiritu Sancto ſuggerente, Eccleſia perpetuo retinuit, reum eum eſſe Corporis, & Sanguinis Domini, judiciumque ſibi manducare, & bibere.

Et quoniam Cæſarea Maieſtas non ſine dolore intellexit, eſſe in Dominiis, ac Regnis eius, & præſertim in Auſtria, qui conquerantur, neſcitur, qua incuria, Sacerdotes in aliquibus locis, ut plurimum, omnes, qui ad confeſſionem accedant, publice, & illorum facta, quaſi in corona audire, ac mox deinde abſolvere, ideoque non poſſe ſingulos omnia peccata mortalia, quibus ſi conſcientiæ ſuæ latebras diligenter prius explorarent, Deum ſuum mortaliter offendiſſe animadverterent, apud ſolum Sacerdotem ſecreto confiteri, ſalutaria ſuper inde conſilia quærere, ac per abſolutionem poſtmodum a peccatis relevari, arbitratur Maieſtas ſua, Catholicum, apprimeque pium confitentium zelum ſovendum eſſe.

Quare ut Sacerdotum omnium, in primis autem Dominorum ordinariorum hac in re diligentia merito requiritur, remediumque ab eis ſedulo expetitur, ita etiam confeſſores omnes in ejuſdem ſuæ Majeſtatis Dominio degentes ſerioſe videntur præmonendi, ut in privatis ſecretis confeſſionibus audiendis prodenter ſe gerant, juxtaque captum confitentium, quorum omnium, & ſingulorum una, atque eadem non eſt ratio, procedant, tandemque cui vel lac, vel ſolidus cibus convenient, lac ſolidum-ve cibum pie præbeant, caveantque perdiligenter, ne Theologalibus diffi-

cul-

cultatibus aliiſ-ve occultis myſteriis captum confitentium excedentibus [quæ omnia inutilium diſputationum, unde hæreſes etiam, proh dolor! ortæ ſunt, multorumque deinceps diſcordiarum cauſa, & fomentum extiterunt] vel cuſitentes deterreant a ſacra communione, quæ digne ſumentibus medicina ſemper eſt ſalutaris, arceant, aut expellant, ſed rite omnia tractantes, incorrupteque diſponentes, Dei gloriam, atque animarum ſalutem dumtaxat ſe quærere oſtendant.

Et poſteaquam legitima Catholicæ Eccleſiæ authoritate proviſum quoque eſt, ut in recipiendis ad Eccleſiæ unitatem, & gremium lapſis vere pœnitentibus de rigore canonum remittatur, videtur, tam reverendis ordinariis, quam cæteris Sacerdotibus prudenter, maximaque cum circumſpectione agendum eſſe, ut non modo ea præſtentur, atque exigantur [ubi tamen de lapſis notoriis, ac ſcandaloſis agetur,] quæ in ipſa conceſſione pro diſciplina Eccleſiaſtica conſervanda pie ſunt expreſſa, verum etiam cum promiſcua plebe, quæ ignorantiæ vitio, vel errorum tenebris obducta, vel in erroribus nata, atque hactenus educata fuit, tanta cum charitate procedatur, ut ea ipſa erroris ſui a confeſſore ſuo diligenter admonita, ac deſuper munere ſacramentalis abſolutionis accepto, in foro conſcientiæ plane tuta, & in unitate Eccleſiæ conſtituta ad communionem admittatur: efficiantque pii Sacerdotes, ut quæ pro rerum locorum, perſonarum, & temporum conditione ad Dei honorem, pœnitentiumque utilitatem expedire cognoverint, ea ipſos prudenter impleviſſe conſtare poſſit. Denique in confeſſionibus, & in concionibus ita ſe gerant, ut obſervantiam conditionum, quæ Sanctiſſimi Domini conceſſioni, pro ſublevandarum conſcientiarum ſtudio insertæ ſunt Chriſtianis exhortationibus, & ſua doctrina efficaciter, ac ſuaviter introducant.

Supereſt de illis loqui, quæ ſuæ Majeſtati a ſæpe nominatis viris pro ſacri calicis adminiſtratione pientiſſime propoſita fuerunt.

Sanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti, non aliter ex calice præter formam in Eccleſia perpetuo uſitatam adminiſtrandus eſſe videtur, caliceſque plures, & capaciores antea conſecratos, omnibus rite illum appetentibus, exhibeant.

Ac ne ſchiſma inter fratres ullum oriatur, quinimmo, ut ex hac Sacri concilii, & Apoſtolicæ Sedis gratia, & conceſſione illud obtineatur, quod pii viri jam multum, diuque in votis habuerunt, nempe, ut vinculum charitatis ſarciatur, ac conſervetur, atque ut omnes in Sanctæ unius Catholicæ, ac Apoſtolicæ Eccleſiæ unitate, non modo uno, & eodem ore Deum glorificent, ſed unum, atque idem eſſe exterioribus quoque ſignis dignoſcantur, pie arbitrati ſunt, ſincereque conſuluerunt, Miniſtrorum Templorum, & Altarium differentiam prorſus tollendam eſſe, pariter etiam prius, & poſterius in re tanti momenti, omnino eſſe evitandum: quare omnes tam ſub una, quam ſub utraque ſpecie communicaturi indiſcriminatim ad communionem accedere debere, hoc tamen ordine omnino obſervato, ut Sacerdoti Catholico, qui Corpus Domini ſub ſpecie panis præbet in medio Altaris exiſtente, Levita, vel alius Sacerdos Catholicus miniſtrans e dextro Altaris cornu calicem ſacrum, e ſiniſtro vero & infra altaris gradus æditúus, vel aliquis alius honeſtus laicus meram ablutionem vini non conſecrati, quemadmodum hactenus in uſu fuit, porrigat, ita ut ii qui unica ſpecie contenti eſſe volent ad illum, puta æditúum ſolum, qui vero ſub utraque communicare maluerint, etiam ad ſacrum calicem ſeſe conferre queant.

Ne vero Chriſti oves eſuriant ne-ve parvuli panem perant, & non ſit, qui frangat eis, præmittendum conſuluerunt piam aliquam populo exhortationem, præſertim in publica, & frequenti communione in lingua vernacula, verbis tamen ejuſmodi conceptam, ut populus ſummatim ex ea de eſſentialibus ad doctrinam fidei Sanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacramenti, atque ejus fructum inſtruatur, doceaturque, tam illos, qui ſub altera, quam qui ſub utraque communicant, utroſque carnem, & ſanguinem Domini integre, ac rite ſumere, atque, ut juxta Pauli ſententiam, manducans non manducantem contemnere non debet, ita bibenti, ne contemnat non bibentem, cavendum erit: & quemadmodum per varietatem hujus ritus fides, aut religio minime variatur, ita debere omnes ſollicitos eſſe ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis.

Simili modo, quandoquidem rudes homines mentem a terrenis haud facile avocant ad animos in gratiarum Dei actionem, & laudem excitandos, poſſent poſt communionem, hymnus aliquis, vel pſalmus, cum reſponſorio inſtituto convenientes, & ab Epiſcopo diligenti examinatione præmiſſa approbati, vulgari lingua decantari.

Super his autem omnibus expreſſa dominorum ordinariorum diligentia requiritur in viſitatione bis, aut ſemel ſaltem in anno per univerſam Diœceſim per Catholicos prudentes, doctos, & Dei gloriam quærentes, non avaros, non in fide dubios,

im-

imperitoſque homines inſtituenda, executionique demandanda. Certe alioquin in die tremendi judicii de manibus eorum animæ ſibi ſubditorum requirentur, ſentientque ſe hominibus, & Deo potiſſimum diſplicuiſſe.

Hæc ſunt pia illa, ſalutariaque conſilia, quæ ut Cæſareæ Suæ Majeſtati ſincere exhibita, ac propoſita ſunt, ita ſæpenominatis Reverendiſſimis Prælatis, conceſſioni tamen Apoſtolicæ Sedis, Sacrique concilii innitendo, benigne ſignificanda eſſe duxit; non ut eorundem munus, quemadmodum etiam ſuperius tactum eſt, ſibi uſurpare, aut quidquam contra boni Imperatoris, ac privilegiorum Eccleſiaſticorum defenſoris officium attentare unquam cogitaverit, ſed ut protectionis, atque aſſiſtentiæ ſuæ Cæſareæ ſtudia, cum Apoſtolicæ Sedis, Sacrique concilii ſtudiis pie conjuncta eſſe ſæpenominati Reverendiſſimi Epiſcopi omnino ſentiant, ac quid eis liceat pariter, & quid expediat perpendant, certumque habeant, Majeſtatem Suam Cæſaream in executionem præmiſſorum ita effecturam, ut favor, & auxilium Majeſtati Suæ eis nunquam deſit.

Hæc omnia Majeſtas Sua Cæſarea, tum Reverendiſſimo Domino Zachariæ Delphino Epiſcopo Pharenſi Sanctitatis Suæ nuntio, quam cæteris prænominatis Archiepiſcopis, & Epiſcopis, benigne ſignificare voluit.

Cupit autem Majeſtas Sua Cæſarea hoc pium, & ſaluberrimum negotium ſine omni dilatione per Reverendiſſimos Dominos Archiepiſcopos executioni demandari. Ubi ſane Majeſtatis Suæ Cæſareæ judicio curandum erit, ut etiam ſuffraganei Epiſcopi ab Archiepiſcopis ſubdelegandi, nihil difficultatis faciant, neque moras nectant, ſed cum ipſi talia per ſe ſoli paſſim per univerſam Diœceſim ſuam præſtare non poſſint, mox hujuſmodi facultatem Prælatis, Decanis, ruralibus Parochis, Prioribus, Guardianis, ſeu aliis Monaſteriorum Præpoſitis tribuant, coſque de iis omnibus, quæ ſupra ſcripta ſunt copioſe edoceri curent, & Deo propitio hoc inſtitutum ad Dei gloriam, & ſalutem, quietem, & unitatem Eccleſiæ, ac Germaniæ, Regnorumque, & Dominiorum Majeſtati Suæ Cæſareæ, jam tandem perficiatur, quemadmodum Majeſtas Sua Cæſarea futurum ſibi plane perſuaſum habet, atque id Cæſarea ſua benevolentia pariter, ac benignitate lubenter recognoſcit. Decretum per Majeſtatem Suam Cæſaream die XI. Junii Anno Domini MDLXIV.

XXXIII. Ut autem Germaniæ rebus majori, tum præſidio, tum dignitate conſuleret Pontifex Joannem Cardinalem Moronum nuper Tridentina Legatione glorioſe perſunctum, ac Cæſari maxime acceptum Legatum in Germaniam decreverat, amplaque illum inſtruxerat facultate, quo validius hæreticis poſſet reſiſtere, eorum fraudes pandere, atque argutias elidere, libros omnes hæreticorum legendi, & apud ſe retinendi, juſſuſque fuerat, Imperatoris, ac Bavariæ Ducis animum prudenter lenire, ut poſtulationibus modum ponerent, ne injuſta forte conniventia ea populis concedi optarent, quæ in illorum verterent perniciem, quibuſve non erigeretur lapſus, ſed in ruinam magis impelleretur, quale propemodum fuiſſet Sacerdotum conjugium, atque alia hujuſmodi. Cum autem gravis ſuſpicio eſſet oborta, ne Proteſtantes Legati Pontificii adventu perculſi bellum civile conflarent, ad aliud extrahi tempus Legationem viſum eſt, atque ut habent acta Conſiſtorialia. *XIV. Aprilis Sanctiſſimus fecit verbum de dilatione profectionis Reverendiſſimi Domini Moroni Legati in Germaniam, eo quia Ferdinandus Sereniſſimus metuebat, ne tumultus Proteſtantium oriretur, ſi id ſuis literis peteret; dixit tamen ſperare, brevi tempore Majeſtatem Suam, non ſolum Legati profectionem non ægre laturam, ſed etiam magnis precibus poſtulaturam. Et multa in hanc ſententiam loquutus eſt; ſe quidem, ſi fieri poſſit, pro Chriſtiani Populi ſalute centies quotidie mortem oppetiturum, neque privati commodi rationem ullam, ſed publicæ tantum utilitatis habiturum.*

Jo. Franc. Firman. Diar. to. 11. MS. Arch. Vat.

Lib. brev. ſig. num. 2908. Pii 4. ep. 135.

Legatio Germaniæ Card. Morono demandata.

Ubi ſup.

Act. Conſ. ubi ſupra lit. G.

Pius IV. lib. brev. an. 5. ep. 40. 41.

XXXIV. Interea, ut Tridentina Decreta a ſe confirmata per totam Germaniam promulgarentur ſimul, ac reciperentur; Eccleſiaſticos S. R. Imperii Electores, pluresque alios Germaniæ Epiſcopos ſuis extimulavit epiſtolis; & quoniam de Friderico deſignato Colonien. Archiepiſcopo incommoda quædam dubiæ fidei ſpargebatur fama, iſque, cognito, quod ſibi objectum erat crimine, ſuam innocentiam Pontifici aſſerere ſtuduiſſet, Pontifex gravi epiſtola illum admonuit, ut publicum intemeratæ fidei documentum ederet, Catholicam palam fidem aſſerendo, ac ſimul Hæreticos e ſua Provincia ſtrenue eliminando.

Ib. ep. 21. & ep. 187.

Antiſtites Germaniæ ad Concilium Tridentinum recipiendum extimulantur.

XXXV. Jamque lætior affulgere ſpes viſa fuerat fidei Catholicæ latius in dies per Germaniam propagandæ, quod nova illa calicis permiſſione, plurimi Viennæ ejurata hæreſi, cum Eccleſia Sancta in gratiam rediiſſent, ac Pontifex, cum in Conſiſtorio de Ferdinandi Imperatoris ægritudine verba eſſet facturus, mæſtitiam illius nuntii hoc alio conſolationis pleno tem-

temperavit. Aſſerunt enim acta.

Act. Conſiſt. ſig. 134. pag. 390.

Romæ die Veneris XIV. Julii fuit Conſiſtorium: Sanctiſſimus fecit verbum de infirmitate Sereniſſimi Ferdinandi in Imp. electi, & multa de ejus laudibus dixit, & in Chriſtianam Religionem pietate.

Calicis uſus Laicis in Germania conceſſus.

Dixit, ipſum maxima cum inſtantia petiiſſe, ut Germanicæ Nationi, & Statibus Patrimonialibus communio ſub utraque ſpecie concederetur: id niſi fieret, brevi fore, ut illarum regionum viri, non ſolum hæretici, ſed etiam infideles fierent; hanc conceſſionem, remedium tanto malo futuram: hanc petitionem factam ab Imperatore communicato conſilio cum Principibus Catholicis Germaniæ Epiſcopis, & Electoribus, ideo Sanctiuatem Suam, quamvis a rebus novis ſemper abhorruerit, non libenti animo, ſed neceſſitate coactam, ut tantis malis remedium adhiberetur, de conſilio quorumdam Cardinalium ſecreto per Sanctitatem Suam deputatorum, ac quorumdam Prælatorum, qui concilio interfuerunt, facultatem dediſſe quibaſdam Epiſcopis hanc conceſſionem faciendi, quibas tamen non dederat facultatem præciſam concedendi uſum calicis, ſed ita demum, ſi expoſita ab electo in Imperatorem vera eſſe reperiantur, & cum conditionibus, de quibas in facultatibus; ſe ſui conſilii rationem nunc reddere voluiſſe, & certiores nos facere. Ex literis Nuntii Delphini accepiſſe, Viennæ maxima cum lætitia illius Populi uſum calicis receptum fuiſſe, & cum laude, & gratiarum actione erga Imperatorem, & Sanctitatem Suam, & duas ex tribus partes ex Lutheranis, & (*5. Aug. ep. 32.*) *ſuſpectis illius Civitatis poſt hanc conceſſionem reſipuiſſe, & ſe Catholicos declaraſſe, quodque idem ſperatur fore in aliis Civitatibus.*

XXXVI. Sublata calicis conceſſio.

Verum brevi ſpes illa reflorefcentis fidei evanuit; ac cum nullus deinceps profectus haberetur Religionis, immo contumaciori animo Lutherani in ſuis hæreſibus defigerentur, multaque in dies graviora orirentur incommoda, B. Pius Quintus, qui immediate in Pontificatu Pio IV. ſucceſſit, ac Gregorius poſtmodum XIII. cnnceſſionem illam penitus revocarunt, ſervatumque a pluribus ſeculis uſum ſub altera tantum ſpecie communicandi laicos reſtituerunt.

XXXVII. Pius Imperatoris Ferdinandi obitus.

Ferdinandus vero Imperator, cum morbo, quo aliquantulum fuerat levatus, iterum affictaretur, VIII. Kal. Auguſti placidiſſime efflavit animam hora 23. cum antea tam liberis, quam generis, qui lectulo circumſtabant, præclara præcepta, & conſilia dediſſet, in primiſque Maximiliano, quem hortatus eſt, ac rogavit, ut perennem ſe Religionis Catholicæ defenſorem, ac vindicem præberet. Hoc accepto nuntio Pontifex Cardinales de Imperatoris morte certiores fecit.

Act. Conſiſt. mſ. Card. Sp. ſig. 134. p. 389. Schard. ep. rer. geſt. ſub Ferd. Buſaeq. ep. 4. Iſthuan. hiſt. Hungar. l. 21. in fin.

Die V. Auguſti MDLXIV. fuit Congregatio Generalis, in qua S. D. N. conqueſtus eſt de obitu Sereniſſimi D. Ferdinandi Regis in Imperatorem electi, qui obiit die XXV. Julii maxima cum pietate, cum omnia Sacramenta ſuſcepiſſet, & multa dixit de ejus laude, & de jactura Chriſtianæ Reipublicæ, quam ſperabat per Sereniſſimos ejus filios, & præcipue Regem Maximilianum reſarcitum iri. Fecit verbum de ejus exequiis peragendis, & quod miſſa cantaretur per Cardinalem, & fieret ſermo, quamvis non eſſet de more, & quod illius memoriæ ampliſſimi honores haberentur: & deputati fuerunt ad hoc Reverendiſſimi Moronus, de Aracœli, Sabellus, & Borromæus. Fuit deputatus Reverendiſſimus Dominus Cardinalis ab Altaemps Legatus ad Maximilianum Romanorum Regem.

Pius IV. lib. brev. ſig. num. 1984. ep. 32.

Explicuiſſe Ferdinandum in extremo vitæ actu plurima virtutum exempla ſcripſit Pontifici Matthias Cithardus Ordinis Prædicatorum, qui morienri adſtiterat, ut ex Pit ad eundem Religioſum virum reſponſn conſtat. *Literæ tuæ, quibus commemoraſti ſingularem Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi in ferenda diuturni morbi moleſtia patientiam, tum ſummam pietatem, & Religionem, quam is in obitu declaravit, dolorem, quem amiſſo Primogenito noſtro cepimus, non parum conſolatæ ſunt, &c. XIX. Auguſti MDLXIV. anno V.* Solatus eſt aliis literis Maximilianum electum Imperatorem de obitu Ferdinandi Parentis, quem Deus e mortali vita ad immortalem evocarat, ut illi pro laboribus in aſſerenda fide Catholica ſuſceptis, felicioris Imperii æternitatem conferret. Mariam etiam Hungariæ, & Bohemiæ Reginam, nec non Ferdinandum Archi-Ducem Auſtriæ, Albertum Ducem Bavariæ, eo caſu afflictos ſacris conſolatoriis verbis permulſit. Porro Maximilianus a Religione, ac pietate Imperii ſui exordia auſpicatus eſt, ut retulit Pontifex in Cardinalium Senatu.

Ib. ep. 96. Ib. ep. 101. Ib. ep. 54. Ib. ep. 100. Act. Conſ. mſ. Car. Spad. ſig. 134. 387.

Conſolatur Pius IV. Principes ob mortem Imperatoris Ferdinandi dolentes.

XVIII. Auguſti MDLXIV. fuit Congregatio Generalis, in qua S. D. N. communicavit Reverendiſſimis DD. Cardinalibus, quæ ex literis Nuntii habebat de ſucceſſu rerum Germaniæ, poſt obitum Sereniſſimi Ferdinandi in Imperatorem electi, & bonam ſpem, quam habebat de novo Rege Romanorum, qui cum fratribus ſuis pietatem, & Religionem Paternam imitaturum præ ſe ferebat.

Tur-

Digitized by Google

Natalis Comes l. 14.

Turbida fuere initia Imperii Maximiliani ob Joannis Tranſylvaniæ Principis in Hungariam irruptionem, qui ſecum auxiliarem Turcarum exercitum traxit, pepigerat ille antea cum Ferdinando inducias, quo extincto, eas ſolutas ratus, cum ſe Solymanni Turcarum Imperatoris beneficio, & authoritate Hungariæ Regem diceret, contracto raptim exercitu Sachomar oppidum in finibus Pannoniæ inferioris munitiſſimum militari actu cepit; nam veſpere qua hora armenta in oppidum reducebantur, ſubmiſit milites, qui poſt terga boum maximam pulveris nubem concitarent, ne ab oppidanis dignoſcerentur: ita una cum armentis oppidum ingreſſi cuſtodes repente adorti trucidarunt, eademque celeritate in apertas arcis portas inſiliere, antequam præſidiarii ſe colligerent, inde Hadadum, Arivanum Pannoniæ oppida cepit, ad Unguarum vero cladem a præſidiariis Germanis accepit quatuor millibus amiſſis ex repentina glandium miſſilium procella, cum propius ad exploranda mœnia acceſſiſſet. Submiſſus vero mox cum copiis a Maximiliano Lazarus Suendius, ut Hungariæ opem ferret, Toccajum, & Serenſchium oppida cepit, deſertumque ab hoſte Sachamar inſtauravit. Pellectus eſt in ſocietatem hujus belli Turca, qui, ut pro comparando exercitu tempus aucuparetur, de redintegrandis induciis cum Maximiliano egit, ut pacis expectatione illuſum, atque imparatum adoriretur, de quo rerum ſucceſſu Pontifex Cardinalium Senatum certiorem fecit, ſeque ad ferendam opem Maximiliano, & conjungendos mutuo fœdere in Turcam Principes ſtudia omnia converſurum ſignificavit.

Hungariam a Maximiliano Imperatore defecit.

Act. Conſ. mſ. Card. Sp. ſig. n. 134. p. 390.

Die Veneris VI. Octobris MDLXIV. fecit verbum de induciis fractis a Tranſylvano, qui quædam Oppida Maximiliani in Imperatorem electi occupaverat, & de dubio, quod bellum futurum eſſet in illis partibus inter Maximilianum, & Turcas, quod ſi hoc occurrerit [quod Deus avertat] cogitandum erit de auxilio ferendo eidem Regi, & uniendis Principibus pro Chriſtiana Republica, quibus rebus pro viribus Sanctitas ſua ſe non defuturam affirmavit.

Natal. Com. l. 14.

Licet vero Turca de inſtaurandis induciis miſſo Marco Zibinenſi ageret, tamen Maximilianus Turcicarum artium non ignarus ad bellum ſtrenne ſe accinxit, ac ne author belli, vel pacis oſor videretur, ſuis edixit, ut ab injuriis in Turcam inferendis abſtinerent, de bellico vero, quem inſtruebat, apparatu Pontificem fecit certiorem, qui hæc retulit in cardinalium Senatu. *Communicavit* (inquiunt acta) *Sanctitas ſua ſacro Collegio apparatus, quos comparabat Sereniſſimus Imperator adverſus Vaivodam Tranſylvaniæ.* Addunt acta de pia Maximiliani erga Pontificem obſervantia.

Act. Conſ. ubi ſupra.

Act. Conſ. ſig. num. 134. pag. 392.

XV. Decembris retulit ſe habuiſſe literas Sereniſſimi Imperatoris, & ipſius fratris, quas attulit Epiſcopus Vintimilienſis, quibus ſignificabant, velle continuare in devotione, & obedientia erga Sedem Apoſtolicam, & ſuam ſanctitatem.

XXXVIII.

Jac. Aug. Thuan. l. 36.

Refert Jacobus Auguſtus Thuanus Maximilianum Cæſarem per Proſperum Comitem Arcuenſem dediſſe ad Pontificem literas quarto kal. Decembris, quibus poſtulabat, ut de ſeveritate Eccleſiaſtica permiſſis Sacerdotum conjugiis remitteretur in Germania, & Hungaria; non enim calicis conceſſionem optatum fructum afferre poſſe, niſi penuria Sacerdotum laborantibus Provinciis ea in re ſubveniatur: ſubjungit ille, additam fuiſſe ſuccinctam argumentorum pro Sacerdotum matrimonio contra cœlibatum enumerationem cum mandato, ut brevis ille commentarius Cardinalibus communicaretur. Mox argutias Hæreticorum agglomerat, utroque teſtamento Sacerdotibus uxores permitti, Apoſtolos paucis exceptis conjuges habuiſſe, nec conſtare poſt vocationem iis præceptum, ut ſe ab uxoribus ſepararent, in prima Orientali, & Occidentali Eccleſia uſque ad tempora Calixti Sacerdotum conjugia libera, ac licita fuiſſe: conſuluiſſe Dionyſium Corinthi Epiſcopum Pinyto Suffraganeo, ne cœlibatus onus Fratribus imponeret; Paphnutium in Nicæna Synodo dixiſſe, non eſſe præbendam Sacerdotibus occaſionem ſcortationis vetito conjugio. Dein digreſſus ad calumnias addit, vix inter multos Sacerdotes unum reperiri, qui caſtum cœlibatum præſtet, omneſque fere eſſe publicos ſcortatores cum animarum diſcrimine, & populorum offenſione; quæ venena ex Rapſodo hæretico exſuxiſſe videtur, qui ſemper Hæreticorum cauſæ actorem, hoſtemque Catholicorum ſe in ſuis hiſtoriarum libris profitetur. Refelluntur vero facile eæ argutiæ a Sanctis Patribus, nam in primis veteres Sacerdotes, quo tempore miniſtrabant in Templo, colebant caſtitatem, cum itaque auguſtius ſit Sacerdotium Evangelicum, in quo non vitulus, ſed Filius Dei immolatur, eo magis a Sacerdotibus colenda eſt caſtitas, quare Ambroſius ſenſit in cap. 3. ep. prioris ad Timoth. *Omnes a conventu fœmina abſtinere debere, quia neceſſe eſt eos* quo

Maximilianus conjugium Sacerdotum a Pio IV. petit.

Ambr. in c. 2. ep. prioris ad Tim.

quotidie præſto eſſe ia Eccleſia, nec habere dilationem, at poſt conventum legitime purificentar. Quod ait Lutheranus in Novo Teſtamento permitti Sacerdotibus conjugia, nullus unquam expreſſus textus ab Hæreticis de ea re afferri potuit, immo contrarium ex Apoſtolo elicitur, qui enim bigamum non admiſit continentem, multo minus conjugali muneri operam dantem: inquit enim Syricius, *Scriptam eſt aaias uxoris viram. Non permanenti in concupiſceatia generandi dinit, ſed propter continentiam futuram*, & Hieronym. in epiſt. ad Pammachium. *Apoſtoli vel Virgiaes, vel poſt nuptias contineates, Epiſcopi, presbyteri, Diaconi, aat Virgines eliguutur, aat vidui, aut certe poſt Sacerdotium in æternam pudici*, & Epiph. *Eccleſia liberos gigaentem anius uxoris virum non ſuſcipit, ſed eum, qui ſe ab aaa contiauit, aut ia vidaitate vinit*. Quis vero uſus fuerit utriuſque Eccleſiæ ex traditione, & conciliis, & Sanctis Patribus conſtat. Certe Nicæna prima Synodus canone 3. id nitide interdixit. Cæterum Maximilianus non abſolute petierat permitti conjugia Sacerdotibus, ſed ut conjugati ad Sacerdotium in iis locis, in quibus penuria erat Sacerdotum, admitterentur, quod permiſſum aliquando refert Epiphanius, *Propter multitudinem, cum aon inveniretur miniſterium*. Quod ad Thuani, & Hæreticorum calumnias attinet, omnes fere Sacerdotes ſcortatores eſſe, optandum ſummopere eſſet, ut ne unus quidem hujuſmodi inveniretur, & quamvis Hierarchiam Eccleſiaſticam Angelica feliciorem haud quaquam præſumamus, de qua ſcriptum eſt, *Qui ſerviunt ei noa ſaat ſtabiles, & in Aagelis ſuis reperit pravitatem, qaanto magis hi qai habitant domos luteas, & terrenam inhabitant fuadamentum?* fidentius tamen cum Scriptura dicam *Reliqui mihi ſeptem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal*, quod cuique *intuenti probatos tot Sacerdotum mores* facile apparebit. Quod ſi Thuani ætate obſoletior fuerit Sacerdotum vita in Gallia, in qua tunc ille ſcribebat, nunc probitate ornatior eſt, ut Apoſtoli verba repetenda ſint, *Ubi abundavit delictum, ſuperabundavit & gratia*, etenim hoc ſæculo diſciplina Eccleſiaſtica maxime refloruit in Sacerdotali ordine, tenente ſceptrum Gallicum Ludovico XIV. qui cum probe noſſet religionem firmamentum eſſe Regnorum, flagrantiſſimo pietatis ardore Janſeniſtarum hæreſim naſcentem ab Innocen. X. & Alexandro VII. damnatam celerrime præfocavit, tum animum regium ad evellendam radicitus Calviniſticam hæreſim adjecit, miraſque ſapientiæ politicæ artes in ea extinguenda explicuit: etenim hærcticos honorum, officiorum, & nobilitatis titulis exuit, plura Templa a perduellibus extructa temere, everti juſſit, compoſita cum externis hoſtibus pace, exercitum fortiſſimum ad Regios nutus paratiſſimum, profuſis militaribus ſtipendiis ſuſtentavit, moventes arma impios compeſcuit, ſeditionumque authores ſuſtulit; ingentem præconum Evangelicorum multitudinem ſumptu regio ſuſtentatam ad fidei orthodoxæ veritatem in luce, & omnium oculis collocandam per hæreticas urbes, & infecta oppida diſperſit, denique pluribus centenis millibus animarum ad religionis cultum ſuaviſſima providentia revocatis; adeo ut in aliquibus urbibus converſi recenter ad fidem ſingulari pietate delibuti in Catholicorum Civium amplexus irruerent, ac lætitia lacrymas oculis exprimente felices ſe profiterentur.

1. ad Tim. c. 3. Syric. in ep. ad Him. Tarr. in ep. c. 7. Hier. in ep. ad Pammach. c. 8.

Epih. har. 59.

Baron. in Annal. t. 3.

Epiph. ubi ſup.

Job. 4.

Ad Rom. 11.

Ludovici XIV. ob extinctas in Gallia hæreſes elogium.

XXXIX.

Sur. in com.

Cæterum, ut redeat oratio, unde digreſſa eſt, objecta ab hæreticis in Catholicos Sacerdotes crimina retorquet præclare Surius in hæreticos, ut diſcant prius trabem ex oculis ſuis tollere, qui feſtucam in oculis Catholicorum contemplantur. *Valde offenduntur* (inquit Surius) *iſti puri Evangelici impara vita quorumdam in Clero Catholico, & eam vehementer traducunt apud indoctam valgas. Sed ſunt eu aoſtris, qui qaandoque in tabulas quaſdam viſitatorum iſtorum Evangelicorum inciderunt, in iiſque plura, & deteriora a coaiugatis concionatoribus adulteria perpetrata legerint, qaam poſſint apud Catholicos ia tam vaſto orbe ſcortatores reperiri. Quidam Lutheranicus Sacerdos mirabili fraude adeptus parochiam qaaadam uxorem duxit; ea cum novello marito jam miaus arrideret, toxico ab illo perimitar, at aovis auptiis via ſterneretur. Interrogatus cur tantum admiſiſſet facinas? reſpondit, coniugium in Lutheranis Sacerdotibus ron reſtinguere vagas libidines. Lutheranis id poſſet exemplis doceri, at maaime qaoque reprehendendi videantar, qai hodie Catholicis voluat permitti conjugia Sacerdotibus coatra omnia omnium ſæculorum, & ætatam exempla. Non frænatur libido libidini indulgendo, ſed graviter potias reluctando, & piis ſtudiis perpetuo vacando*. Hæc vero eſt ratio cur Pontifex conjogatos ad Sacerdotium non admiſerit, quod curis conjugalibus impliciti, qua par eſt ſanctitate, munus ſacerdotale adminiſtrare non poſſent, cum etiam Apoſtolus conjugatos abſtinere ad tempus juſſerit, ut

va-

vacent orationi, eam vero controverſiam concilio Tridentino petentibus Ferdinando Cæſare, & Alberto Bavariæ Duce agitatam fuiſſe, nec aliquid innovandum viſum eſſe diximus. Num vero ſpes aliqua converſionis Lutheranorum ex ea conceſſione affulgere potuit? nulla prorſus potuit, cum hæretici Pontificum, & Conciliorum conceſſiones aſpernentur, & in contrarium ſemper tendere ex cœco furore velint edocti ab Luthero, qui referente Jodoco Coccio ita ſcribit. [*Si Eccleſia per concilium aliquod, facto decreto Eccleſiaſtico contrahendi matrimonii, uxoremque ducendi libertatem concederet, tum ſe potius diſſimulaturum, & crediturum, quod is homo potius in gratia Dei eſſet, qui toto vitæ ſuæ tempore unum, duo, vel tria ſcorta haberet, quam alius quiſpiam, qui ſecundum concilii definitionem uxorem duceret, immo edicturum ſe ait ſub pœna ſalutis amittendæ, ne quiſpiam hujuſmodi concilii permiſſione uxorem duceret, ſed tum primum, vel continenter viveret, vel ſi id eſſet impoſſibile, in ſua ſcortatione, ſi meretricem haberet, non deſperaret*. Quiſquis Lutheranus deſperatiſſimi hominis omnia in deſpectum Eccleſiæ molientis, ſectarioſque in exitium impellentis ſceleratiſſima verba perpenderit, omnino eum, ne ſponte in inferos præcipitet, deſerturus eſt.

Luth. to. 2. Germanico fol. 214. Jodocus Coccius Julian. c. to. 2. contr. l. 8. ar. 6.

XL. Commendonus cum Rege Polono valde utile colloquium habet.

A Germanicis rebus ad Polonicas digredimur, cum in Poloniam Commendonus, ut anno ſuperiori retulimus, perveniſſet, prima hujus anni die ad Regium colloquium privatim admiſſus, animum Regis ad pietatem, ac in fide Catholica conſtantiam ſedulo inflammavit docuitque: ſubverſa religione Regni fundamenta ſubverti, ac labefactari; adimi Regibus vires, ac tradi multitudini, & ſeditioſiſſimo, ac audaciſſimo cuique adjungi. Excitabat præterea Regem, parentis ſui ſummi viri ac Regis in propulſanda Hæreticorum peſte diligentia, ac pietas; interdum vicinæ Germaniæ, & tum maxime flagrantis Galliæ ruinas, cladeſque memorans, ut ex alienis malis utilia ſibi exempla caperet, hortabatur. Jam ſex ab hinc annis in Varſavienſi edicto pie, & prudenter comperiſſe Regem, quorſum hæc errorum colluvies tenderet: nec ambigere Pontificem Maximum majori tum pio ardore pro fide Catholica ipſum urgere, cum & majores in dies ſeditiones excreverint in Regno, & Eccleſiaſtici Ordinis oppreſſio in immenſum invaluerit, accepta præcipue occaſione ex diſtorta Petricovienſis edicti interpretatione, ex qua innumeros, qui irrepſerant, abuſus cum Commendonus enumeraſſet, Rex gratiis primum Pontifici actis, magnam ex tunc exiſtimationem de Commendono ſuſcepit, ac multa ſalubria in Republica hortatu, atque conſilio ejus acta, multa, quæ evertendæ pietati fuiſſent, rejecta ſunt.

Grat. in vit. Com. l. 2. c. 8.

Ep. ad Car. Bor. 3. Ja. in Reg. ep. Com. mſ. Barber.

XLI. *Gr. ibid.* Diſſenſiones præſulum Polonorum ad concordiam adducere ſtudet Commendonus.

Nulla tamen major Commendonum urebat cura, quam ut Eccleſiaſticos Præſules inter ſe diffidentes conciliaret. Res erat maximis difficultatibus implicita, quod externa ſpecie amicitia, & benevolentia præferebatur, odium & obtrectatio vigerent in occulto: perfecit demum hortando, obteſtandoque ſingulos, ut communem cauſam communibus conſiliis agerent: non ſe, non dignitatem ſuam pertinaci diſcordia proderent, ad eamque evertendam gradum, aditumque ipſis Hæreticis panderent. Et quamvis imbutis prava æmulatione, atque invidia animis mederi plane non potuerit, id tamen eſt aſſecutus, ut alios adjungeret ſibi, alios verecundia obſtrictos contineret, æquioribuſque, & erectioribus ad omnia uteretur.

XLII.

In tam acerba rerum Polonicarum jactura, quando Luminaria, ut cum Petro Apoſtolo loquar, quæ in caliginoſo loco lucere debebant, mutuis inter ſe obſcurabantur diſſenſionibus, quid putandum de reliquo Populi ſtatu? talibus enim ducibus, quænam poſſit infelix plebs nullis inſtructa diſciplinis, omnibus expoſita erroribus, vel bona capeſſere, vel mala vitare? cum in Regno illo, velut in cœnoſo gurgite undequaque confluentes Hæretici immergerentur, quorum doctrinis nobiles æque, ac plebeii ſeducti in portentoſa prolabebantur flagitia, nec Lutheranam modo, aut Zuinglianam, ſeu Calviniſticam hauſerant hæreſim, ſed etiam Tritheitarum, Arianorum, Trinitariorumque, hoc eſt in una natura individuæ Trinitatis hoſtium blaſphemas ſectas, auctoreſque ipſos ſovebant, atque impietatis, & inſaniæ manifeſta ediderant documenta, quemadmodum de Palatino Vilneſi, qui & ipſe Trinitarius erat, ad Card. Borromæum ſcripſit Commendonus, quod in ſua ditione Lithuanica profanavit Eccleſias, & in aliquibus locis Poloniæ prophanandas affectavit, decretiſque Regiis obſiſtere auſus eſt.

Diverſæ Hæreticorum Sectæ in Polonia, eorumque flagitia.

Reſcius in vita Card. Hoſii.

Cum vero circa præcipua Religionis capita inter ſe ipſos Hæretici diſſentirent, ac mutuis digladiarentur altercationibus, occaſione accepta illorum impietatem, pugnantiaque inter ſe dogmata Stanislaus Epiſcopus Warmienſis, idemque Cardinalis Sigiſmundo Regi patefecit, authorque fuit, ut Regia edicta, quæ antea

ad-

adverſos Trinitarios tantum, utpote omnium ſceleſtiſſimos ediderat, vel reſcinderet, vel cæteros etiam Hæreticos iiſdem edictis complecteretur, utilius futurum ratus, ſi hoſtes Religionis Catholicæ inter ſe bella gererent, quam ſi conjunctis ſtudiis Catholicam Religionem oppugnarent, de quibus idem Cardinalis, atque antea concilii Præſes accuratiſſime ſcripſit ad Carolum Cardinalem Borromæum, oſtenditque uti Hæretici propriis argumentis convincerentur; tum etiam certiorem fecit de iis, quæ, cum Rege Poloniæ egiſſet, & quomodo interrogatus ab eo, cur Proteſtantes ad concilium Oratores ſuos non miſiſſent, reſpondiſſet, illos iniquitatis ſuæ cauſæ diffiſos judicium diffugiſſe, lucemque odiſſe.

Reverendiſſimo, & Illuſtriſſimo Domino meo Domino Carolo Borromæo Presbytero Cardinali tit. S. Martini in Montibus.

XLIII. *MS. Arc. Vat. ſig. n.3222. ep. 142.* *Fui per ſeſquihoram cum Regia Majeſtate Poloniæ ſemotis arbitris, pluribus egi de graviſſimis periculis Regno illius incumbentibus; operam illi meam in propulſandis illis pro virili mea detuli: paratum eſſe me oſtendi vitam etiam cum ſanguine profundere, dummodo morte mea ſalus Regni re præſervari poſſit. Vidiſſe me dixi edictum contra Hæreticos ſcriptum: verum, quod ſoli fere Trinitarii comprehendantur hoc edicto, mihi probari non poſſe: hoc enim a Sacramentariis agi, ipſorum ut ſecta vigeat, a qua cum alienatos eſſe multos intelligant, & in dies etiam alienari plures propter exortam hanc Trinitariorum ſectam, haud enitactam, quo ſic viribus coniunctis magis formidabiles Catholicis eſſe queant. Quamobrem, aut omnes Hæreticos ex Regno ſimul exterminandos, aut ſi ferendi ſunt aliqui, ferendos eſſe cenſui Trinitarios quoque, quo ſic mutuis diſſidiis ipſi potius ad invicem conſumerentur, quam uniti plus aliquid Catholicis negotii exhiberent. Cupere me ſimul, ut omnes expellerentur, Miniſtri ſaltem; nam ſi nobiles Miniſtri eſſent deſtituti, per quos variis, & peregrinis doctrinis abducuntur, non magno negotio paulo poſt eos ad officium, ſanitatemque reduci poſſe. Petebam itaque, ne vel hujus, vel illius ſectæ fieret in edicto regio mentio, ſed ſimul eiicerentur omnes illi Miniſtri, quicumque non eſſent ab ordinariis Epiſcopis inſtituti, ne ſi una aliqua ſola ſecta condemnaretur, approbari cæteræ viderentur. Quoniam vero ſatis illud perſpiciebam difficulter obtineri poſſe, ut omnes miniſtri ſimul ex Regno eiicerentur, ac ſi plurima ea de re edicta ſcriberentur, executioni tamen mandata non iri,*

Cardinalis Hoſius de rebus Poloniæ ſcribit Cardinali Borromæo.

dixi Majeſtati Suæ, me cupere quidem omnes eiici, ſed ſi difficulter hoc præſtari poſſet, non improbari a me conſilium hoc Suæ Majeſtatis, quod externos tantum expelli vellet, ſive hi eſſent Germani, vel Helvetii, ſive Galli, ſive Itali: nam non ſolum Catholicos, verum & ipſos Hæreticos queri, quod Regnum illius Majeſtatis factum ſit aſylum improbiſſimorum quorumdam hominum, etiam eorum, qui Chriſtum Deum eſſe negant, quoſque ipſi expellunt Geneva, & ex aliis quibuſdam Helvetiæ Civitatibus, eos in hoc Regno non ſolum recipi, verum etiam honores magnos adipiſci non ſine magna, & Majeſtatis illius, & Regni infamia. Legiſſe me, quæ ſcribunt ea de re miniſtri Tigurini, tum & Heidelbergenſes, quæ ſunt a Calvino quoque, & a Smidero quodam hac ipſa de re typis edita: pudere me vehementer, quoties & lego, & audio, Regnum hoc quod ſexcentis annis jam Catholicum ſemper fuit, & orthodoxum, nec ulli alii vera pietate erga Deum, & Religione colenda ceſſit, nunc demum, ita traduci per univerſum Orbem Chriſtianum, quaſi factum ſit aſylum impuriſſimorum quorundam Hæreticorum. Pertinere hoc etiam ad ipſius Majeſtatis infamiam: ſed nec illud me ignorare, quod maxime laborent Sacramentarii Genevenſes, Tigurini Heidelbergenſes, & qui ſunt etiam in hoc Regno Viri Nobiles aliquot, ut eiiciantur Trinitarii, quaſi propter illos tantum hoc Regnum infame ſit, cum non majorem illi pariant infamiam, quam Sacramentarii, & Lutherani, & quicumque tandem alii; quamobrem nihil poſſe ſtatui melius, quam ut omnes externi miniſtri Eccleſiarum, cujuſcumque tandem ſectæ ſint, exceptis Sacerdotibus Catholicis, proſcribantur, & exterminentur ex omnibus terris Majeſtatis ſuæ: ſic futurum, ut nulla videatur approbari, ſed ex æquo condemnentur omnes. Apud me nullum eſſe diſcrimen inter Lutheranos, Zuinglianos, & Trinitarios: omnes ex patre Diabolo prognatos eſſe, nec unum alio meliorem eſſe.

Inter alia dixi & hoc Majeſtati ejus, me legiſſe, quæ Trinitarii ſcribunt, ſimul etiam, quæ Sacramentarii contra illos. Reperiſſe me in quodam Trinitariorum libello quandam admonitionem ad Miniſtros Tigurinos, & Calvinum. Hortantur illos, ut reſpiciant diligentius ea, quæ Dominus nondum illis aperuit. Non dederat, *inquiunt*, omnia Luthero, plura dedit poſtea Zuinglio, & poſt jam aliis, & nunc cui vult. Non uno centenario annorum Antichriſtus ſuum Regnum ſtabilivit, omnia capita fidei corrupit,

ut

ut fundamentum illæſum ab illo putaremus. *Fundamentum appellant doctrinam de Trinitate. Sed hoc eorum argumentum ſic a Tigurinis miniſtris refellitur, ut negent univerſam Chriſtianam Eccleſiam tam eſſe corruptam, ut illis videtur : nam* Si ſic ſentiendum eſt, *dicunt*, reiiciendæ erunt ſacræ literæ ; reiiciendum Symbolum Apoſtolicum, Nicænum, hæc enim in ſuis Eccleſiis legunt, & canunt Papiſtæ. *Cæterum omnes hæreſes, quamadmodum etiam a Cypriano ſcriptum legimus, non aliunde natas eſſe docui, quam ex eo, quod uni Sacerdoti, qui Vicarium in terris agit Chriſti, non obtemperatur, & ab illo per ſummum ſacrilegium ſe præcidunt homines ſe ipſos amantes, & privato ſuo, quam publico totius Eccleſiæ judicio plus tribuentes. Jam inde ab initio, cum per Lutherum ſeditiones has in Eccleſia Dei Sathanas excitaſſet, non cum alio ſpectaſſe, quam ad hanc Trinitariorum hæreſim ſtatuendam, niſi quod initio non putavit ab his ordiendum, quæ ſtatim, ut audita fuiſſent, horrorem animis hominum incuſſiſſent ; quorum tanta fuit aliquando pietas, tantus in Religione tuenda pius ardor, ut ſi quis vel de Sacrificio, vel de Sacramentis, & de veritate Chriſti Corporis in Euchariſtia vel minimum ambigere fuiſſet auſus, ſtatim in eum manus injecturi, & igni tradituri fuerint. Itaque facilius, minoreque negotio ſe quævis impia dogmata poſſe mentibus hominum inſtillare putavit, ſi prius a quibuſdam in ſpecie levioribus eſſet exorſus, quale eſt calix, & coniugium ſacerdotum, quæ talia judicantur, ut nihil in illis impietatis eſſe videatur, etiam ſi privata ſibi quis authoritate uſurpet : ſed Sathanam hoc maxime ſpectare, ut aſſueſcant homines in exponenda Scriptura, ſuum ſenſum Eccleſiæ ſenſui, & conſenſui anteponere ; quod ubi quis auſus fuerit in uno aliquo Scripturæ loco facere, jam impediri non poterit, quo minus idem in omnibus etiam aliis audeat. Verbi gratia, audet quis ita ſcripturam hanc interpretari :* Bibite ex hoc omnes ; *quaſi præceptum ſic omnibus a Chriſto, etiam laicis, ut bibant ex calice, nec aliter ſalvis eis eſſe liceat, quod hoc ſenſu clara ſit, & perſpicua : non audebit ille idem etiam hanc ſcripturam,* Pater major me eſt *ſic interpretari, quaſi non ſit æqualis Patri Filius, ut creatura tantum ſit, non autem Deus, quo ſenſu non minus clara viſa eſt etiam hoc noſtro infelici ſæculo hæc ſcriptura nonnullis, quam videtur quibuſdam illa,* Bibite ex hoc omnes : *quamobrem ſi quis errare non vult, Eccleſiam ducem ſequi debet, non autem ſui cordis viſiones, cum ſcriptum ſit :* Væ Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident.

Obiiciunt Sacramentarii Trinitariis vetuſtatem, concilia, Patres, quod non ſit ab illis temere diſcedendum ; ſed reſpondetur a Trinitariis : Cavete vobis a Gabaonitis, qui imponebant Populo Dei laceris veſtibus, immundo pane, &c. Sub nomine Dei noſtri ſe venire dicebant, & impoſitum eſſe ab eis Populo Dei, Scriptura dicit, quod non conſuluerunt os Jehovæ. Non imponant nobis Patres vetuſtatem, concilia ; vetuſti enim ſunt iſti panni, quos primo vos laceraſtis in aliis articulis fidei ; unus ſit Magiſter noſter Chriſtus. Os Jehovæ conſulendum, non hominum, ſunt enim hic plerique Gabaonitæ, qui vobis imponunt, amicos ſe profitentur, & nihil aliud interea optant, quam ut populum Dei Ægyptum reducant, variis modis, & confeſſione Auguſtana, quod vobis poſtea Dominus patefacit. Sic agunt, cum Trinitariis Sacramentarii, opponunt illis Patres, vetuſtatem, & concilia, ſed reſpondent illi vetuſtos eſſe hos pannos, quos ipſi primi lacerarunt in aliis articulis fidei ; nec inepte reſpondere videntur ; nam revera ſi licet hos vetuſtos pannos, Patres, vetuſtatem, & concilia in uno aliquo fidei articulo lacerare, quis prohibere poterit, quo minus idem liceat & in aliis ? Mihi hoc reſponſum Trinitariorum valde probari dixi, quamvis eorum doctrinam impiam judicem. Sed aptius certe reſpondere non potuerunt ; nam hoc eſt hæreticum eſſe, & inde manat omnis impietas, cum a Patribus, a conciliis, a vetuſtate diſceditur, cum iſti vetuſti panni lacerantur.

Hæc, & alia pleraque in eandem ſententiam dixi, & audivit me Maieſtas ſua magna cum attentione : ſibi quoque idem viſum fuiſſe, ut omnes potius externi miniſtri, qui Templa occuparunt, proſcriberentur edicto Regio, quam ſoli Trinitarii ; nam expedire, ut habeant ſuos etiam alios adverſarios Sacramentarii præter Catholicos, cum bellum hæreticorum ſit pax Eccleſiæ ; itaque ſic edictum illud conſcriptum iri. De libertate Eccleſiaſtica non fuit locus agendi cum Regia Maieſtate pluribus, ſed agi cum Procancellario voluit. Et mox.

Egi etiam cum illius Maieſtate de his, quæ per me fuerunt acta in oppido meo Braunſpergenſi : nam ſparſus erat rumor Dantiſci, & alibi, quod ego magna vi, & auſteritate uſus fuerim, quod confiſcare bona Civium voluerim, cum tamen ab ea cogitatione longiſſime abfuerim. Itaque quibus rationibus cum illis egerim, commemoravi, nulla me vi uſum eſſe ; verum

rum perſuaſionibus tantum, quibus illi tandem locum dederunt. (& paulo poſt.) *Probavit Majeſtas ſua factum hoc meum. Mihi hæc ratio* (inquit) *plurimum probatur, prius ut homines doceantur, quam ut aliquid in eos durius conſulatur, & vellem, ut fieret Synodus Provincialis, ad quam vocarentur etiam Sacramentarii, atque omnes rationes inirentur, quibus de ſententia ſua deduci, & ad unitatem Eccleſiæ poſſent aggregari.* Tum ego: *Abſit,* inquam, *Sereniſſime Rex, ut Synodus talis habeatur, nam ego nunquam illi cuperem intereſſe. De fide nihil ſtatuendum eſt, niſi in œcumenicis Conciliis, quale noſtris temporibus indictum Tridenti, & viginti fere totos annos duravit, neque tamen quiſquam Hæreticorum ad illud unquam venire voluit. Catholicam Eccleſiam concilium œcumenicum repræſentat: quamobrem in eo, non autem in aliquo Provinciali, vel nationali concilio de his, quæ pertinent ad fidem Catholicam, ſtatui debet. Nos profitemur in ſymbolo credere Eccleſiam Catholicam, non Polonam, non Lithuonam, non Germanam: velle autem ſeorſum aliquid in aliqua Provinciali Synodo ſtatuere, quid aliud eſſet, quam hunc articulum fidei tollere:* Credo Sanctam Eccleſiam Catholicam, *& loco illius dicere: Credo in ſanctam Eccleſiam Polonam? Quando autem finis erit diſputandi, ſi quæ toties in conciliis œcumenicis decreta jam ſunt, ea nihilominus in controverſiam vocari debent? Hoc potius agendum eſt ab his, qui ſumma cum poteſtate verſantur, ut quæ decreta ſunt in conciliis, executioni mandari poſſint.*

Quærebat ex me majeſtas ejus [*ſcilicet* Polonica] *quid cauſæ eſt, quod nullos Proteſtantes miſerunt ad Concilium? Reſpondi, me nullam aliam videre, niſi*
MS. Arc. Vat. ſig.n. 3222. p. 145. *quod cauſæ ſuæ non fidebant, ſeque ſua impia dogmata minime tueri poſſe intelligebant; nam ad ſingulos principes, & non modo ad ſingulos, verum etiam ad Civitates majores miſſi fuerunt a Pontifice nuntii, quorum etiam unus hic præſens adeſt, quod reſponſum tulerint, procuLdubio Majeſtas Veſtra non ignorat. Deinde datus illis erat ſalvus conductus, qualem ipſi cupiebant, nec erat, quod ullum periculum reformidarent, ſed notum eſt illud,* Qui male agit, odit lucem; *cum eſſent ſibi conſcii perverſæ ſuæ doctrinæ, nec ſe tueri poſſe ſcirent, non auſi ſunt in lucem prodire. Quærebat ex me, quas-tum illi cauſas adferebant, cur venire nollent, aut ſuos mittere? Confictas illas, inquam, quod non eſſet ab Imperatore concilium indictum; quaſi vero ſint omnia Regna imperatori ſubjecta, ut ipſe poſſit indicere concilium, aut quaſi ad illum hæc indictio pertineat, cum tamen ipſe Imperator libenter agnoſcat Pontificem, tamquam ſuperiorem, & jure hoc indicendi concilium ultro illi cedat. Mirum eſt, inquam, quod iſti homines tam ſunt arrogantes, ut quorum judicio ſe ſubjicere vident Imperatorem ſuum, ab eis judicari de doctrina ſua nolint. Fuiſſe & alias quaſdam ab illis cauſas adductas, ſed eas frivolas. Deinde legiſſe me libellum, cujuſdam Sacramentarii, qui inſcribitur,* Victoriæ veritas; & ruina Papatus Saxonici; *in quo gloriatur quidam, Lutheri, qui ſe Papam fecit in Germania tunc Confeſſionis Auguſtanæ dogmata jam eſſe proculcata. In eo libello præſcribuntur a Sacramentariis eædem leges Lutheranis, quas Lutherani ſcribunt Chriſtianis, quos vocant Papiſtas, nam ſicut Lutherani nolunt habere Epiſcopos judices, quod eos actores eſſe dicant, ſic & Sacramentarii primam hanc ponunt legem, Superintendentes Lutherani volunt abſolvi ipſos, Catholicos Epiſcopos intelligit, a jurejurando, quo ſunt obſtricti Pontifici; ſic & Sacramentarii ſtatuunt hanc alteram legem, Superintendentes, & doctores Lutherani laxentur a juramento, quod præſtiterunt in nova quatuor Evangelia, in male intellectam Confeſſionem Auguſtanam, in Apologiam in articulos Smalcaldicos, in agendas Eccleſiaſticas. Tertiam ponunt legem, Solum Dei verbum ſit judex, quod etiam in ore eſt Lutheranis. Quartam, tot numero ſint Lutherani, quod Zuingliani, & habeant paria deciſiva ſuffragia. Quintam, detur utriſque ſalvus conductus. Sextam, aboleantur omnes illegitimæ condemnationes, quæ a tempore Lutheri ad hunc uſque diem contra Tigurinos latæ ſunt; Quod idem fieri cupiunt Lutherani condemnationibus contra ſe latis. Septimam, ſi partes componi non poſſint, tranſactio inſtituatur Paſſavienſis, & addunt Coronidis loco, quod nobis volumus fieri, etiam aliis facere debemus. Hic dixi, quas leges dant Chriſtianis Lutherani, viciſſim eaſdem illis præſcribunt Sacramentarii: quas tamen Lutherani non recipiunt. Multus mihi fuit ſermo de eo quod Epiſcopos judices recuſarent, quod ſolum Dei verbum Judicem eſſe vellent, cum qui judcium proferre debet, eum voce uti oporteat, quod ſcriptum Dei verbum facere non poteſt. Videat autem, dixi, Majeſtas Veſtra, quale ſit hoc ſi quis dicat:*
Nolo quod me Rex, vel ab eo judices in- Quis ſit judex controverſiarum fidei.
ſtituti judicent, ſed judicent me ſtatuta, ſive leges Regni, illas audiam. Poteruntne ſtatuta, ſive leges Regni proferre ſen-

ten-

tentiam, quæ audiatur, & cognoſcatur, cum has ipſas leges pro ſuo quiſque commodo interpretetur, niſi fiat id voce illius penes quem eſt ejus rei poteſtas, cum præclare ſcriptum ſit a quodam ethnico quod lex eſt mutus Magiſtratus, Magiſtratus vero lex loquens? Oportet igitur a Magiſtratu ſententiam proferri. Tum Rex, Certe, perquam ſimile eſt hoc; nam experior quam etiam nunc unuſquiſque vult interpretari ſtatuta Regni juxta ſenſum ſuum. Sed neceſſe eſt, ut penes Magiſtratum ſit earum interpretatio, ut quem ille protulerit, is eſſe legis ſenſus judicetur. Ita eſt, inquam: abſurdiſſimum eſt igitur, quod iſti tantopere contendunt, ſolum Dei verbum ut ſit judex, cum hoc ipſum Dei verbum quiſque pro ſe trahat, ut neceſſario illud ab illis, quibus hæc a Deo poteſtas eſt conceſſa, explicari, & definiri oporteat, cum ſcriptum ſit. Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus. *Hæc fere per tempus cum Regia Majeſtate egi &c. XV. Junii MDLXIV.*

XLIV. Hæc cum opportune inſinuaſſet Regi Stanislaus Cardinalis Hoſius, viam propemodum aperire Tridentini concilii acceptationi viſus eſt, quod duobus poſtea ab hinc menſibus ipſo, & Commendono

L.2. vit. Car.Com. c.22.

adnitentibus in Varſavienſi concilio exceptum eſt. Ut autem res clarius innoteſcat, ab Antonio Maria Gratiano Episc. Amerino, qui tunc aderat, magna ex parte deſumemus. *Pontifex Maximus*, ſcribit ille, *concilii acta, decretaque cum authoritate ſua comprobaſſet, rataque omnia habuiſſet, & referri in volumen, edique, atque pareri legibus iis imperavit; hunc librum ad Commendonum in Poloniam miſit, ac dare operam juſſit, ut publice acciperetur, ex ejuſque præſcripto res Eccleſiaſtica adminiſtraretur. Ea res magnam Commendono curam incuſſit, magnæque illi difficultates proponebantur, qua ab Hæreticorum factione prævalida, & Regi ipſi formidoloſa, qua ab Vangio [erat is Gneſnenſis Archiepiſcopus, ac Poloniæ Regni Primas] cauſas publici diſſidii, atque alienationis quærente. Agere cum Rege, & ei ſolum librum tradere, ut tutius, ita neque ex dignitate rei eſſe, neque ſatis firme receptum a Rege videri poterat, quod unus non de ſuorum ſententia Rex accepiſſet. Reddere porro in Senatu, ne res in diſceptationem veniret, atque etiam ne contendentibus Hæreticis, ſi dubio alio, atque incommodo reſponſo vulneraretur, tenebat. Helſpergæ in Pruſſia erat, cum id Pontificis mandatum accepit, eo profectus ad videndum Stanislaum Hoſium Cardinalem Warmienſem, tunc maxime Tridento reverſum. Cum igitur aut conandum ſibi, ut a Rege, Senatuque acciperetur, aut aliter non reddendum eum librum ſtatuiſſet, participe conſilii ſui uno Warmienſe habito, profectus ab eo magnis itineribus ad Regem contendit: qui longe inde in Lithuaniæ finibus Parzoviæ conventum Regni habebat. Eo Commendonus cum veniſſet, priuſquam aliud inciperet, aut rem cum ullo communicaret, Regem convenit, atque cum eo de tota re diligentiſſime egit, quo ſibi ex ſententia præparato, cum placuiſſet Regi eadem die verba Legati audiri, Commendono in cubiculo ſuo relicto, ſeque ſibi operiri juſſo Senatum ipſum ipſe ingreditur, nec diu moratus ad accerſendum eum duos Senatores miſit, a quibus in Senatum, qui frequentiſſime jam convenerat, eſt introductus, audituſque magno ſilentio. Porro tanta vi, tanta gravitate, atque contentione peroravit, ut non commoverit modo Senatum, & maxime Seniores, qui & priſtinam Regni valetudinem optabant, & ejus initia morbi abominabantur, ſed ipſos quoque Hæreticos obſtupefecerit. Ego quidem [verba ſunt Gratiani] qui præſens penes ipſum aderam, librum manu ferens, affirmare poſſum, pleroſque lachrymantes me animadvertiſſe. Cum finem dicendi Commendonus feciſſet, velletque Senatu abire, manere eum Rex juſſit. Haud enim, inquit ſubridens, minus libere apud linguæ noſtræ ignarum, quam ſi abeſſes, ſententiæ a nobis dicentur, ac ſtatim exquiri cœptæ ſententiæ. Vangius Archiepiſcopus Gneſnenſis, qui primus rogatur, ab ingenio ſuo non diſcedens, cum magno honore verborum, & Pontificis Maximi ſtudium, & Patrum Tridentinorum ſapientiam extuliſſet, accipiendum quidem in præſentia librum, ſed Commendono reſpondendum cenſuit, Regem, poſtquam illa decreta cum ſuis legerit, quid ſententiæ habeat, judicaturum. Cum Epiſcoporum, & Catholicorum omnium fremitu aſpernantium orationem ejus eſt auditus, qua ſub arbitrium Regis, Senatuſque revocari concilii ſcita videbantur. Tum Rex non expectatis aliorum ſententiis, quas ex murmure perſpexerat, ſatis ſcire ſe dixit, eam Commendono orationem ex tempore habitam, cum accerſitu ſuo ea die in Senatum veniſſet, neque ita futurum divinare potuiſſet, ut quæ tanta vi, atque ordine pronunciaſſet, ea divini Numinis inſtinctu magis, quam præmeditatione, aut facultate ſua dixiſſe, ac monuiſſe eum exiſtimari poſſet. Itaque ſibi placere, ut concilii œcumenici juſſa accipiantur, iiſque, ut convenit, & decet, obtemperetur. At-*

Concilium Tridentinum Commendoni opera in Polonia acceptatur.

que in hanc ſententiam per Vicecancellarium, ut mos Regni reſponſum Commendono eſt redditum, deque eo Rex, Senatuſque multis inde, & gravibus verbis eſt ab ipſo collaudatus.

XLV. *Act. Conſ. mſ. Card. Sp. ſig. n. 134. pag. 390.* His ita feliciter expeditis non eſt cunctatus Rex Pontificem Maximum de omnibus certiorem facere, qui convocato die VI. Octobris Cardinalium Senatu, dixit, *Regem Poloniæ in conventu publico ſui Regni præſentibus Principibus ſectariis librum concilii a Nuntio Sanctitatis ſuæ, & concilium ipſum acceptaſſe, & curaturum ſe promiſiſſe, ut in Regno ſuo ſervaretur, feciſſeque etiam edicta publica contra Hæreticos & forenſes, ut e Regno exirent, & aliud contra Hæreticos ipſius Regni, & lectæ fuerunt literæ, & edicta publica per Reverendiſſimum de Gonzaga, ut ultimum presbyterum, cum nullus ex Diaconis adeſſet, & Sanctitas ſua maximis laudibus proſequuta eſt Regem, dicens cæteros Principes illius exemplum ſequi debere, & ita Protectoribus mandavit, ut ſcriberent, neminem enim eſſe, qui Regnum magis infectum haberet, & tamen omnibus poſtpoſitis Concilium acceptaſſe.*

Sigiſmundus Rex Poloniæ Hæreticos perſequitur.

MS. Car. Ghiſii lit. G.

XLVI. Porro epiſtolam Regis ad Pontificem ſcriptam ex actis Conſiſtorialibus pariter acceptam inſerere viſum eſt, tum ad Regis pietatem, tum ad Commendoni Apoſtolici Nuntii prudentiam, ac dexteritatem magis, ac magis inſinuandam; quæ erat concepta verbis his.

Beatiſſime Pater, & Domine Clementiſſime.

Epiſtola Regis Poloniæ ad Pontificem de Concilio admiſſo.

Poſt oſcula pedum Beatorum, meique Regni, & Dominiorum meorum commendationem. Jam inde ab eo tempore, quo ad me venit juſſu Sanctitatis Veſtræ Reverendus in Chriſto Pater Dominus Joannes Franciſcus Commendonus Zacinthii Epiſcopus, nunquam mihi viſus eſt deeſſe, tum officio ſuo, tum dignitati etiam Sanctitatis veſtræ, qua in re non ſolum mihi probavit voluntatem ſuam, ſed etiam prudentiam, & dexteritatem, quod cum ſemper affatim præſtitiſſet, tum hoc potiſſimum tempore conventus Regni mei, cum Varſaviam ad me veniſſet, ita ſe demonſtravit, ut non a me ſolum, ſed a toto Senatu meo ſuarum virtutum laudem referret. Nam cum librum concilii a Sanctitate Veſtra mihi redditurus, a me propterea in Senatum quaſi ex tempore adductus eſſet, eiuſmodi oratione eſt uſus, ut temporum noſtrorum iniquitatem, & perturbationem ob oculos poſuerit, & Sanctitatis veſtræ ſingularem de Regno meo in his perturbatis temporibus cauſam, & ſollicitudinem, prædicaverit, & me denique, Senatumque meum ad complectendum arctius Rempublicam, cuius ſalutem Religione Catholica dixit contineri, nomine Sanctitatis veſtræ diligenter adhortatus fuerit, ita quidem, ut hac ipſius oratio pleroſque commoveret, ab omnibus approbaretur. Quamobrem ego, qui ſtudium meum nunquam per Dei gratiam ab hac Sede Sanctitatis veſtra aberrare ſum paſſus, & librum quidem ipſum concilii, qui a Sanctitate veſtra mihi reddebatur, animo accepi prorſus gratiſſimo, & quod ſupereſt omni meo ſtudio, ac diligentia curabo, ac providebo, ut præcepta eius libri, & inſtituta non ſolum in his chartis, in quibus mihi reddita ſunt, contineri, ſed etiam in Eccleſiis Regni mei, ac denique in populi mei mentibus, quam maxime fieri poterit, vigere videantur. Interea me, Regnumque hoc meum Sanctitati veſtræ etiam, atque etiam in protectionem commendo. Datum in Conventu Generali Varſavienſi die XVIII. menſis Auguſti MDLXIV.

Extat hæc Oratio Commendoni edita in vita ipſius l. 2. c. 11.

Sanctitatis veſtræ obſequentiſſimus filius Sigiſmundus Auguſtus Rex Poloniæ manu propria ſcripſit.

XLVII. Sed illud etiam egregium Catholici Principis argumentum Sigiſmundus Auguſtus in eodem Varſavienſi conventu exhibuit, quod omnes hæreſiarchas, atque ab unitate fidei extorres, Regno excedere edicto mandaverit; quod cum præclara referat documenta, quanti Regnorum quieti conſultum ſit, ne diſſenſiones in credendo admittantur, atque ut omnes idem ſentiant, juſtum exiſtimamus hic referre, eoque veluti claſſico quodam Reges, ac Principes excitare, ut peregrinis, atque novis doctrinis Populos ſuos non patiantur abduci, Davidicum illud repetentes. *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui judicatis terram. Apprehendite diſciplinam, nequando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta.* *Pſ. 2.*

Hæreticos Polonia excedere jubet Sigiſmundus Auguſtus.

Sigiſmundus, &c.

Univerſis Palatinis, &c. Pleriſque veteribus, tum recentibus exemplis exterioribus, nunc autem quoque ex domeſtica, ac noſtra experientia aperte cognoſcimus, conſenſu quidem, & concordia Religionis firmari, ac ſtabiliri Reſpublicas, eaſdem autem a commutandis, & perturbandis pro cuiuſque arbitrio Religionibus, pluſquam ulla alia re diſſipari maxime, & everti; quod quidem cum omnes omnium Nationum, quantumvis barbaræ, & inanes, ac falſæ Religiones confirmare videntur; tum in noſtra potiſſimum chriſtiana verum eſſe oſtendit; quæ ut ſola vera Religio eſt, ita ubi catholica Eccleſia .... *Act. Conſ. lit. G. p. 286.*

iiſdem

iiſdem ſtudiis, ac cæremoniis culta fuerit, ibi præſentem prope & propitium Deum; & e contra, ubi ſtudiis, ac litibus diverſis contaminata, ibi maxime facit alienum & averſum: cujus ſane utriuſque rei noſtra, & majorum noſtrorum memoria facile exempla ſuppeditare poteſt. Etenim donec patrum noſtrorum memoria, idem de Religione Chriſtiana eſſet noſtrorum hominum ſenſus, & conſenſus, vidimus, quanta eſſet veritas in legibus, & authoritas in magiſtratibus, & pudor ac obedientia dominaretur in privatis, tum etiam, quanta omnium rerum proſperitas omnia illorum facta, & conſilia conſequeretur; ſic quidem, ut & univerſus hic Imperii noſtri orbis, quam longe, & late patet, & univerſus ſplendor opum quem per Dei gratiam bis fere adhuc temporibus intuemur in Regno noſtro, ſola propemodum Chriſtianæ Religionis conſenſione, & ab initio partus, & per ſexcentos annos ad noſtra uſque tempora eſſe conſervatus videatur. Cum intra paucos hos annos, ubi ab ejus Religionis concordia obliti muneris, officiique noſtri diſcedere cœpimus, & leges elanguerunt, & Magiſtratus dignitatem prope omnem amiſerunt, & pudor & obedientia plane interiit, quas res ut privatim quidem confuſio, & publice tanta omnium rerum perturbatio eſt conſecuta, ut interdum vix ullis noſtris conſiliis poſſe videatur reparari. Quod quidem ira, atque indignatione juſtiſſima immortalis ipſius Dei non dubitamus eveniſſe. Cum enim hactenus impunita extiterit in Regno noſtro hominum quorumdam aperta in Dei Majeſtatem, & Catholicam Religionem petulantia, qui neſcimus ex quibus lateribus procedentes non ſolum Religionis noſtræ myſteria, ſacraque omnia perſtringere, ſed etiam ipſi Dei Filio palam convitium facere non verentur, & quæ ab hominum, atque adeo Angelorum ipſorum intelligentia remota ſunt ea ſub ſenſus ipſos ſuos ſubjicere conantur. Idcirco ab his quoque politicis rebus merita noſtra quidem ſententia Deus confudit conſilia noſtra, ut interdum ne ſatis quidem ipſa explicari videantur. Quamobrem de conſtanti, atque conſentiente conſilii noſtri ſententia, quod nobis in hoc Varſavienſi Conventu Generali adfuit, ita ſtatuimus, & præſentibus literis noſtris edicimus ac ſevere mandamus, ut omnes externi homines, qui ex aliis Religionibus propter ſupradictam Religionis cauſam huc confluxerunt, & qui a catholica Religione averſi nova dogmata noſtris hominibus obtrudere, eaque ſive privatim, ſive publice tam ſcripto, quam voce viva proferre audent, continuo ex omnibus ditionibus noſtris ita emigrent, ut ne quis prorſus eorum ad Kalendas Decembris intra fines noſtros remaneat. Quos nos jam pridem hoc ejuſmodi decreto noſtro proſcribimus, & ex omnibus ditionibus noſtris exterminamus, proſcriptoſque, & exterminatos eſſe, & haberi volumus, denuntiantes ſingulis eorum, quod quiſquis ejuſmodi poſt tempus deſignatum intra fines noſtros verſari viſus fuerit, hic utique per officium præfectorum, Capitaneorumque noſtrorum capi, vinciri, & ut facinoroſus, ac ſeditioſus in Rempublicam plecti, ac puniri, & præterea a privatis etiam hominibus ſi quid forte ejuſmodi ſibi evenerit, ejus rei culpam omnem non in alium quam in ſe ipſum conferre debebit; neque enim ſane amplius ferre poſſumus, ut propter paucorum quorumdam exulum, & abjectorum hominum licentiam, ac temeritatem diutius hæc irati, atque infeſti Dei judicia ſuſtinere omnes in univerſum, neceſſe habeamus, &c. Addit contra remiſſos executores pœnas, jubetque publice præconis voce edictum ubique publicari. In Conventione noſtra Generali Varſavienſi die VII. Aug. anno Dom.. MDLXIV. Regni noſtri XXXV.

Petrus Miſcouſ. Rp. Viceſ.

Hæc Sigiſmundus Auguſtus non minus pie, quam veraciter dixit, & edixit, cum non ambiguum ſit, eos, qui violaverunt fidem, tutos eſſe non poſſe: quod perenne veluti monimentum invictiſſimæ Polonorum genti hic ſtatuimus, ut cognoſcant, conſona fidei virtute magis, quam militum robore quæri ſolere victoriam; nec unquam hoſtes metuendos, niſi quando, quod Deus avertat, ab Eccleſia Catholica non armantur ad pugnam, tunc enim profecto, quod ſcriptum eſt, adimpleretur, *Nec poterit ſtare ante hoſtes ſuos: eoſque fugiet, quia pollutus eſt anathemate.* *Joſ.7.*

Hujus edicti occaſione, quod præ cæteris Commendonus jugi ſuaſione, ac induſtria obtinuerat, cum veluti admoto igne latitantes beſtiæ e ſilva diffugerent, magno Regni emolumento infamis ille Fidei, ac Religionis deſertor Bernardinus Ochinus eſt ejectus, qui novis, ac inauditis blaſphemiis bellum Trinitati ipſi inferre, aut revocatis antiquis Arrii opinionibus, aut deterioribus additis, impudentiſſime paraverat. Polygamiam inſuper evulgato a ſe libro intrudere conatus, ac chriſtianam rempublicam ſuſdeque non minus opinionum, quam conjugiorum varietate confundere. Metu igitur ſuppliciorum Ochinus Polonia exceſſit, ac omnibus jam terris extorris, ac profugus, eum in vili Moraviæ pago

XLVIII. Hæretici & in primis Bernardinus Ochinus Hæreſiarcha Polonia ejicitur.

Vita Car. Commen. l.2. c.9.

Vvv 2 a ve-

a veteri amico eſſet acceptus, ibi (ut ſcribit Gratianus) ſenio ſeſſus, cum uxore, ac duabus filiabus, filioque uno peſte interiit. Cui etiam ſententiæ Hoſius Cardinalis Varmienſis ſeſe ſubſcribit. Condigna prorſus retributione, ut qui tot animas peſtilentia hæreticarum opinionum infecerat, peſtilentia conſumptus decederet. Verum de loco mortis ejus inter ſe diſputant Authores, nec deſunt qui extremo vitæ tempore illum reſipuiſſe, fidemque catholicam palam extuliſſe ſcribant: verum cum parum valido nitantur fundamento, modicam, aut nullam repererunt fidem apud pleroſque, ac Raynaudus in libro de Judæ poſteris Apoſtatis a Religioſis Ordinibus, Bernardinum ipſum Apoſtatam periiſſe deplorat [1].

Hiſt. Arian. p. 2. l. 22.

Theoph. Rayn. to. 17.

XLIX. Mariam Scotiæ Reginam ad Concilium Tridentinum recipiendum hortatur Pontifex.

Ad aſſerendam catholicam fidem, atque Tridentini concilii decreta obſervanda Pius Pontifex Mariam Scotiæ Reginam tranſmiſſis ad eam Synodi actis XIII. Junii per epiſtolas inflammavit, quibus etiam illam eſt hortatus, ut hæreticos, vel hæreſeos ſuſpectos dignitatibus amoveret. Joannem quoque Archiepiſcopum Sancti Andreæ Scotiæ Primatem, ut ex Sacroſancti concilii præſcripto male de fide catholica ſentientes reprimeret, eſt hortatus, illius in fide conſtantiam commeritis efferens laudibus, quod multos pro ipſa labores ſuſceperit, multaſque ſubierit ærumnas; gratulatuſque eſt illi non modicum, cum ex Apoſtolo paſſiones hujus temporis cum futura gloria comparatæ non exiguæ tantum, ſed nullæ ſint. Glaſceenſem etiam præſulem incitavit, ut ad eadem decreta ſervanda omni ſtudio incumberet. Id ipſum præſtitit cum Sebaſtiano Luſitaniæ Rege, atque Henrico tit. SS. Quatuor Curonatorum Card. ejus patruo.

Pius IV. tit. ar. to. 5. ep. 140.

Ep. 197. Ep. 61. 85. & 52.

L. *Mauroc. l. 8. hiſt. Ven.*

Italiæ etiam Principes ſollicitati a Pio ut eadem decreta operi mandanda curarent: inter quos Veneti magna prudentiæ, & aliarum virtutum laude exaggerati, cum probe intelligerent, Religionem firmiſſimam eſſe baſim Imperii, Ampliſſimo Senatuſconſulto ſanxere, Tridentina decreta ſanctiſſime ſervanda, cujus exemplum Pius ad Coſmum Florentiæ, & Senarum Ducem miſit, ut eorum laudem, ac religionem æmularetur, nec non ad Ducem & moderatores Reipublicæ Genuenſis; ac Pontifex ipſe, ut grati animi argumentum erga Venetorum Rempublicam, ejuſque in Apoſtolicam Sedem obſequia præberet, Palatium prope ædem Divi Marci a Paulo II. Romæ excitatum, eidem liberaliter eſt elargitus, ampliſſimoque diplomate Venetorum laudibus conſerto munus ornavit. Philippus quoque Hiſpaniarum Rex catholicus Tridentinæ Synodi decreta in ſuis regnis, atque Provinciis ſervari piiſſime juſſit.

Pius lib. brev. diverſ. ep. 17.

Concilium ab Hiſpanis Italiſque excipitur.

LI. Cum talia a catholicis Principibus gererentur, ad pleniorem fidei, atque unitatis Eccleſiaſticæ commendationem; Romam pervenit Michaelis Armeniorum Patriarchæ Internuntius, qui ſubjectas literas ad Pium attulit, quibus Patriarcha Primatum Romani Pontificis pie agnoſcebat, atque Romanæ Eccleſiæ conjunctionem ſupplex efflagitabat.

A Porta Eccimiazin, & ab omnibus Sanctis ibi commorantibus, & a cunctis Archiepiſcopis, & Miniſtris illius loci, & a Michaele Patriarcha, & ab omnibus fratribus dilectis, qui omnes ſimul devote oſculamur Reliquias Sanctorum Apoſtolorum, & cum effectu etiam oſculamur pedes Patris noſtri S. Pii Quarti, qui vere Petrus eſt: Pacem quoque damus omnibus Reverendiſſimis Cardinalibus, cunctiſque Regibus, ac Principibus Chriſtum diligentibus, Amen.

Ext. in MS. Car. Bor.

Armeniorum Patriarcha ad unitatem Eccleſiæ redit. Nuntiumque Romam miſit.

Certiorem facimus Sanctitatem tuam, quod Anno Domini MDLXII. vigeſima die menſis Maii de Sebaſtea Civitate Ego Michalel Catholicus miſerim ad Beatitudinem tuam Abagarum Benedictum cum duabus literis, una pro obedientia Sanctitati tuæ præſtanda nomine omnium noſtrum, & ad oſculandos devote Beatitudinis tuæ pedes; altera vero benedictionis noſtræ in eum, & meæ procuræ, quam fecimus coram omnibus prædictis, ut legitimus procurator noſter ſit, ac fide dignus apud Beatitudinem tuam, una cum filio ſuo nomine Sulthau, & puero ſuo nomine Alexandro, firmiter ſperantes, ac petentes, ut confirmetis, & renovetis Condacium noſtrum, quod olim Beatiſſimus bonæ memoriæ Papa Silveſter, & S. Conſtan-

tinus

NOTÆ [1] OChini obitus iſto quidem anno a ſcriptoribus conſignatur; & anno quidem labente, ut ex eorum pariter teſtimonio conſtat; ſed certus menſis & dies ignoti. Locus ubi fato interceptus eſt, Slaucow Moraviæ parvum & obſcurum oppidum fuit. Graſſante lue correptum una cum uxore & duobus filiis ſcribit Gratianus in vita Commendoni. Sed erraſſe illum ad uxorem quod attinet recte admonet *Niceron Memoir. pour ſervir a l' Hiſtoir. des hommes illuſtr. to. XIX.* uxor enim ante aliquot annos obierat; ipſe vero cum filiis vulgato peſtis morbo implicitus, filii quidem ſublati ſunt; pater vero ex præſenti quidem morbo convaluit, ſed poſt hebdomadas tres iterum ægrotans interiit. MANSI

tiaus Imperator larguus eſt Regi noſtro Tartaro, & S. Gregorio primo uoſtro Patriarchæ, ſeu Catholico, quod [obſecramus] confirmate, ac nobis remittite, renovantes veterem illam iuter nos amicitiam, ut fiat unum ovile, & unus Paſtor, quod ut fiat tempus prope eſt, ut liberemur ab hac captivitate per maaus veſtras.

Hæc enim ſigna eidem Abagaro Miſſo noſtro dedimus, ut Sanctitati tuæ afferat. Mirou, Crucem aurcam, Annulum benedictum, & Reliquias S. Theodori Martyris, paginam quoque omnium locorum, ac Moaaſteriorum cunctorum Populorum noſtræ nationis Armenorum. Exemplum etiam dicti Condacii, quod ſcriptum fuit ſanguine Chriſti precioſo in æternum iaviolabili. Nunc enim mœſti ſumus, ac nimis lacrymabiles, quia de Iaſula Cypri tautum notitiam habuimus de eo, en alio vero loco nuuquam habuimus, aeque per vocem, aeque per epiſtolam. Speramus quidem, Sanctiſſime Pater, te ob amorem Chriſti certiorem nos facturum, ſi idem Orator noſter cum pace, & incolumitate pervenerit ad vos, qui quidem eſt vere Orator noſter: nos autem omnes obedientes ſumus Sanctitati tuæ, ac verbo tuo. Quicquid enim ei præceperis, nos devote ſuſcipiemus, uſque in diem Chriſti, velut Condacium præfatum. Manus enim noſtra, & lingua brevis eſt iater infideles, propter quos, neque epiſtolam, neque munus Sanctitati tuæ dignum poſſumus mittere. Haud ſolum Turcas timemus, ſed magis etiam malos Chriſtianos, qui miuti ſuut iafidelibus, nam boni, & mali ubique reperiuntur. Amicitia vero, & converſatio noſtra cum bonis eſt ſemper: ſi enim ille Orator noſter ſalvus ad vos pervenerit, ipſe erit clavis animæ noſtræ, & nos læti erimus, ac jugiter mittemus epiſtolas ad vos, apertas ſcriptas ſuperioribus characteribus, quos nemo, niſi ipſe ſolus ſcit. Et ſi aliud quoque ſignum volueritis, duabus manibus ſuis, veluti dextera ſua utitur. Aliud quoque ſignum: ſcit ſuperiora elemeuta priſca, niſi tantum ipſe, qui ea etiam docebit. Devote petimus, ut ipſum cum amore ſuſcipiatis, & oſtendatis ei omnia loca ſancta, ac reliquias univerſas, quæ ibi apud vos ſuat. Et quando voluerit diſcedere, benigne mittatis cum literis favorabilibus, & cum optimo comite, ut poſſit veraciter nobis narrare, quicquid viderit. Vos ſapientes, noſtros ritus optime ſcitis. Epiſtola hæc ſcripta fuit Eccimiazin Anno a Nativitate Jeſu Chriſti MDLXIII. Prima die menſis Aprilis die vero quiata feria.

A tergo

Perveniat hoc ſcriptum ad magaam Romam ad pedes beatiſſimi Papæ Amen, Amen, Amea.

Jo. Baptiſta Æthiops interpretatus eſt, Romæ XX. menſis Martii MDLXIV. LII.

Interrogatus de fidei articulis Abagarus Armeniorum Orator, hoc reſponſum in publicam formam redactum dedit.

Nos Armeni, qui iu captivitate ſumus ſub poteſtate Turcarum, & Perſarum, hanc fidem teaemus, & obſervamus.

Credimus Patrem ingenitum eſſe, & Filium genitum, & Spiritum Sanctum (ex utroque per modum unius principii) procedentem, & hos tres unum eſſe Deum.

Credimus Mariam Matrem Dei eſſe Virginem aate partum, & poſt partum.

Credimus etiam Chriſtum, aſſumpta, humaaitate, omnia miracula feciſſe.

Credimus Mariæ ſalutationem, Chriſti Nativitatem, Præſeatationem ia Templo, Baptiſmum, Transfiguratioaem, Crucifiuionem, triduanam ſepulturam, Reſurrectionem, Aſceaſionem.

Credimus ſedere ad dexteram Patris, & iterum venturum.

Credimus etiam eum totam humanam naturam, præter peccatum, perfecte naſcendo ſumpſiſſe. Hæc quidem omaium noſtrum eſt fides.

Habemus libros Veteris & Novi Teſtamenti ſeptuagiata duos; Prophetas omnes, centumquinquagiuta Pſalmos, Evangelia quatuor, Epiſtolas Petri duas, Joannis, & Jacobi libros, Epiſtolas Pauli quatuordecim.

Habemus etiam ſeptem Sacramenta Eccleſiæ. Scimus ſeptem eſſe peccata mortalia. Inter Prophetas, majorem eſſe dicimus Moyſem.

Habemus duodecim Apoſtolos, & ſeptuagiata duos Diſcipulos, quibus omnibus Petrum eſſe majorem confitemur.

Credimus ſi quis confitetur peccata ſua Sacerdoti, eum abſolvi, & ligari authoritate Clavium. Concilia aulla habemus præter hæc tria, videlicet Nicæaum, Conſtantinopolitanum, & Epheſinum. Recitamus ſingulis diebus Symbolum Nicænum.

Tenemus Miſſam, quam S. Gregorius nos docuit.

In ſacrificio Altaris fermento & aqua non utimur. In uno eodemque Altare bis uno die non celebramus.

Si aliquis Chriſtianus ex alia Natione, ſeu ſecta venerit ad noſtram fidem, iterum eum non baptizamus.

Omnes Monachi noſtri ſunt caſti, ac virgines, & nunquam ducunt uxores; Clerici vero non regulares ducunt, & poſtea ſacerdotes fiunt.

Mo-

Monachi vero noſtri authoritatem baptizandi non habent, neque poſſunt, præſente Sacerdote, dare ſacramentum Matrimonii Populo.

Centum, ac quinquaginta quinque diebus in quolibet anno jejunamus, abſtinentes etiam a piſcibus, & lacticiniis. Alios etiam infra anuum quinque dies jejunii habemus, in quibus ova, & lacticinia comedimus.

Nullo die Dominico totius anni de alicujus ſancti, vel ſanctæ feſtivitate memoriam facimus, niſi de Domino noſtro tantum.

In feſtivitate Epiphaniæ Domini concordes ſumus cum Eccleſia Romana, in Nativitate vero minime.

Sabbato Sancto poſt ſolis occaſum, ova & piſces tantum comedimus.

Omnes ſub utraque ſpecie communicamus.

Primam, & ſecundam copulam Matrimonii benedicimus, ac coronamus, tertiam vero minime.

Poſt ſeptimum gradum matrimonium contrahimus. Compatres noſtri inter ſe non contrahunt matrimonium, niſi poſt quartum gradum.

Oramus, & ſacrificamus ad Orientem converſi, & quum genua flectimus, terram oſculamur.

Septem horas Canonicas habemus, quas bis in die in Eccleſiis recitamus.

Hac eſt fides, Confeſſio, Jejunium, & Oratio omnium noſtrum, quæ hoc tempore, & in captivitate, atque igne inter tam multas anguſtias parva ſunt. Nam ſi palam coram infidelibus dixerimus Chriſtum Deum verum eſſe, in ignem nos mittunt. Si vero Deus voluerit, ut liberemur ab hac captivitate, quicquid præceperis, erit in noſtro capite, in præſenti enim tempore non eſt nobis, neque gladius, neque virga. Si quem voluerimus corrigere eu noſtris prævaricatoribus, & ad obſervantiam fidei cogere, is indignatus infidelis efficitur. Ob id igitur humiliter ſupplicamus Tuæ Sanctitati, ac paternæ benignitati, ut noſtri miſerearis.

Tu quidem quatuor partium Mundi Pontifex Maximus es: quidquid tu ſolveris, erit ſolutum, & quidquid ligaveris, ligatum erit; ne quæſumus reſpicias delicta, & peccata captivorum, ſed abſolve nos, & numera in gregibus tuis fidelibus, veterem, & devotionem, & obedientiam erga Sanctam Romanam Eccleſiam renovans, nos enim ſumus Sanctitatis tuæ ſervi inutiles, ut propheta ait; Non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens.

Pro Defunctis Miſſas celebramus, Deum oramus, & eleemoſynam facimus bona autem ſtabilia Eccleſiis pro animabus noſtris relinquimus. Ter in anno commemorationem pro defunctis in Eccleſiis facimus, ſacrificia immolantes, eleemoſynas facientes, cibum potumque hominibus Eccleſiaſticis, Laicis, ac pauperibus erogantes.

Omnium Sanctorum Reliquias devote veneramur, deque eorum Reliquiis in crucibus, & in nonnullis vaſis pretioſis impoſitis in altaribus venerabiliter ponimus.

Cruces benedictas, ac Oleo Sancto perunctas valde veneramur, & altaribus ſuperponimus. Imagines quoque tantum benedictas veneramur, & eas etiam in altaribus ponimus. Bis in anno Crucem, & Imagines Sacerdotes noſtri, & viri Eccleſiaſtici portant domos, ut imbecilles & infirmi, qui ad Eccleſias propter ſenectutem, aut ægritudinem venire non poſſunt eas venerentur religioſe, & oſculentur, hæ autem Imagines, & Cruces crebro apud nos miracula faciunt.

Hoc autem tenemus de delinquentibus; ligatis, ſeu excommunicatis quod ſi quis Sacerdos, Epiſcopus, Archiepiſcopus, vel Catholicus aliquem delinquentem ligaverit, vel excommunicaverit. & defunctus fuerit non abſoluto delinquente, quem vivens ligaverat, hunc qui ligatus, ſeu excommunicatus fuit, nullus ſucceſſor eorum, qui delinquentem ligaverit, ſeu excommunicaverit, poterit abſolvere, niſi ſolus Summus Pontiſen Romanus, ad quem ſecundum Canonem noſtrum mittimus hunc flentem, quem pænitet delicti ſui cum literis, quibus excommunicatus fuit, ad abſolvendum, & ad ſcindendas hujuſmodi literas, tibi enim ſoli licet eum abſolvere, & conſciſſis literis, quibus eſt ligatus, ad Eccleſiam noſtram remittere per doctrinam Sancti Gregorii Patriarchæ noſtri.

Nos omnes credimus, quicquid Sancta Catholica, & Apoſtolica Eccleſia credit, & quicquid ipſa anathematizat, nos quoque anathematizamus.

Tenemus, quod hominis Chriſtiani, qui nolens confiteri peccata ſua, & agere pœnitentiam mortuus fuerit, anima in manu Diaboli eat, qui confeſſus pœnitentiam egerit, ejus defuncti anima in Cælum evolat, qui vero confeſſus fuerit, & quum Euchariſtiam acceperit, defunctus ſit abſque ſatisfactione pœnitentiæ, illius parentes, conſanguinei, & amici, eleemoſynis, ſacrificiis, orationibus, ac aliis piis operibus poſſunt animam illius eripere, ſi in Purgatorio verſetur.

Primum quidem Patriarcham noſtrum

fuiſſe

fuiſſe dicimus S. Gregorium, qui primus venit Urbem Romam, quem S. Silveſter benedixit, ac conſecravit tempore Conſtantini Imperatoris, & Regis noſtri Tyridatis.

Item confitemur Chriſtum dixiſſe S. Petro Apoſtolo Paſce oves meas, *pro quo etiam oraſſe, ne unquam deficeret fides ſua, qui autem ex nobis non confitetur ſedem Petri eſſe majorem, & Dominum Pontificem Romanum caput, ac Patrem eſſe totius Mundi, claviumque poſſeſſorem, is, & Evangelia, & Hieruſalem, & Sedem Gregorianam Eccimiazin negat.*

Parce Beatiſſime Pater mihi peccatori, qui ita breviter fidem Armeniorum ſcripsi, & paucis verbis, prædictos ſeptuaginta & duos libros nominavi, quia nunquam decet lucernam ponere ante ſolem, quia tu es ſapiens, omniaque ſciens.

Scripta igitur eſt fides Armeniorum paucis verbis propter lectorem, per manum Abagari, & Alexandri Presbyteri Armenii, Joanne Baptiſta Indo Interprete in Magna Urbe Roma. Tempore Pontificatus S. D. N. Papæ Pii IV. anno a Nativitate D. N. Jeſu Chriſti MDLXIV. Decima die Menſis Novembris, die vero quarta feria.

Jo: Baptiſta Æthiops Interpretatus eſt.

Pius lib. brev. hujus an. p. 166.

Nuncupatam etiam antea fuiſſe Catholicæ fidei profeſſionem Romæ ab Abdiſſu Orientalium Aſſyriorum Patriarcha ſuo loco diximus, cujus propagandæ latius ſtudio incenſus Pius datis XXVII. Junii literis Patriarcham Ninives hortatus eſt, ut ex concepta illa orthodoxæ fidei formula Malabares in India erudiret.

LIII. Ut autem decreta fidei, quæ ſtabilita fuerant, ab omnibus firmiter ſervarentur, neque ulla ex Hæreticorum lectione librorum hæreſis clanculum ſubreperet illecebra, Pius Pontifex edita conſtitutione conceſſas legendorum librorum prohibitorum facultates abrogavit, cum abunde Hæreticorum errores confutati eſſent; adhibuit etiam viros doctrina ac pietate ſpectatiſſimos ad librorum prohibitorum pangendum indicem, occupatumque in ea re Franciſcum Ferrerium Ordinis Prædicatorum, Henrico Luſitaniæ Regiæ Principi, eidemque Cardinali ſignificavit, quo indice confecto graviſſima cenſura legentes libros in indice prohibitos perculit; ad comparandos vero libros veterum Sanctorum Patrum, qui arguendis, confutandiſque Hæreticorum erroribus uſui eſſe poterant, Franciſco Avanzato, necnon Honuphrio Panvino Auguſtiniano antiquitatum accuratiſſimo indagatori provinciam dedit, ut vetuſtiſſimorum Monaſteriorum, & Cathedralium Eccleſiarum Bibliothecas luſtrarent in Siciliæ Regno, & nonnullis aliis Provinciis, ut manuſcripta Græca, vel Arabica, vel Latina colligerent, quæ Typis excudenda mitterent ad M. Antonium Card. Tit. S. Marcelli. Cumque Guillelmo Duci Clivenſi inſtituendi Duyſpergæ Collegii authoritatem Pontificio diplomate contuliſſet eum, obſtrinxit, ut Monhemium hæreſiarcham peſtilentem, qui corrupiſſe plurimam juventutem ferebatur, ſua ditione eiiceret. Sedulam etiam operam adhibuit Pontifex, ut clericorum ſeminaria, ex decretis concilii Tridentini in ſingulis Epiſcopatibus inſtituerentur, ut in iis juventus clericalem militiam profeſſura pietate, ac literis imbueretur; de quo ad Joannem Patriarcham Venetiarum, atque ad Antonium Albon Archiepiſcopum Lugdunenſem deſignatum literæ XIV. & XXII. Julii hujus anni exaratæ extant. Præluxit in ea re exemplo cæteris Eccleſiarum Præſulibus, ipſemet Pontifex, ut teſtantur acta Conſiſtorialia his verbis. *XIV. Aprilis Sanctiſſimus fecit verbum de Seminario, monendo Reverendiſſimos Dominos Deputatos, ut ejus executionem maturarent.* Cum vero Societatis Jeſu Sacerdotes in erudienda juventute, & propaganda Chriſtiana pietate magna laude florerent, referunt eadem acta Seminarii Romani curam illis demandatam fuiſſe. *XXVII. Julii dixit curam ejus datam illis de Societate Jeſu, & Sanctitatem ſuam ſolviſſe portionem ſuam, & mandavit Reverendiſſimo Vicario, ut curaret, quod alii ſolverent.* Complectebatur Pius IV. Religioſam Societatis Jeſu familiam ſingulari benevolentiæ ſtudio ob promotam ab iis in Orbe univerſo Divinam gloriam, cujus rei teſtes ſunt Pontificiæ literæ ad Maximilianum II. Imperatorem ultima Septembris hujus anni conſignatæ, quibus Societatis ejuſdem Collegia commendavit hac de cauſa. *Pro eximiis*, inquit, *ejus Societatis meritis erga Religionem, & Sanctam Eccleſiam Catholicam, & pro inſignibus erga Sedem Apoſtolicam obſequiis.* Cum vero Decanus, & Collegium Auguſtanorum Canonicorum ejuſdem Societatis viros inique vexarent, eundem Clerum objurgavit, opera Sathanæ ab eadem Societate alienatum fuiſſe, juſſitque iis conciliari, ne Hæretici inde Auguſtæ invaleſcerent, deque eorum virtute, hoc teſtimonium protulit. *Ad nos, & hanc Sanctam Sedem per hoſce annos pervenit bonus admodum, & gratus odor fructuum, quos*

ex

Margin notes:

Pius lib. brev. an. 5. ep. 128. Ext. in Bul. conſtit. 76.

Ib. ep. 125.

Ib. ep. 129.

Ib. ep. 131. & 379.

Ib. ep. 171.

Ib. ep. 172. & 173.

Act. Conſ. mſ. Card. Sp. ſig. n. 134. pag. 377.

Seminarium Romanum inſtituit, & ejus curam Societati Jeſu demandat.

Pius IV. libr. brev. an. 5. ep. 49.

Ib. ep. 50.

Digitized by Google

ſcopus Novarienſis, (Regemque Philippum Regia illum ad id authoritate fulciviſſe. *Nam* (inquit) *Philippus Rex, ac Mediolani Dux omnibus provinciarum ſuarum præfectis juſſerat, ut quæ Tridenti conſtituta erant, omnino ſervari pro eorum facultate curarent, Eccleſiarum Antiſtites, quibuſcumque rebus poſſent, in iis perficiendis juvarent: & Provinciæ Gubernator Gabriel de la Cueva Dux Alburcherchii, Senatuſque Mediolanenſis, ad omnia in eo genere peragenda pie ſe paratos oſtendebant.*

LVI. Confecta eſt hoc anno a Rege Catholico expeditio adverſus Afros, qui, parta antea ad Menyngem Inſulam victoria, inſoleſcentes maritimis excurſionibus, Chriſtianorum naves intercipiebant, atque Hiſpaniæ littora continuis graſſationibus infeſtabant; pro quibus retundendis, frangendiſque monitos a Pontifice Cardinales, ut preces Deo funderentur, docent acta Conſiſtorialia.

XXVIII. Julii MDLXIV. fuit Conſiſtorium: Sanctiſſimus Dominus noſter fecit verbum de profectione in Africam claſſis Regis Catholici, pro cujus felici ſucceſſu monuit, ut fiant Deo preces, cum præſertim audiatur, claſſem Turcarum etiam exiiſſe. Præfectus eſt cum ſummo imperio Regis Catholici claſſi conflatæ ex centum, & tredecim triremibus, quarum octo fuere Luſitanæ, totidem Florentinæ, tres Sabaudienſes, ſex Pontificiæ Caroli Borromæi Cardinalis, qui poſtea Sanctorum faſtis adſcriptus fuit, cura inſtructæ, Garzias Toletanus Petri filius, qui fortiſſimis copiis ſuccinctus, uſuſque ſecundis auris Pegnonem arcem ſcopulo inſidentem terra, marique obſidione cinxit, tantoſque in eam impreſſit impetus, tantaque celeritate, ut nullum obſeſſis ſpatium quietis relinqueret, quare feſſi hoſtes tertio die, cum nondum Turcica ſubſidia convenire poſſent, Oppidum ex deſperatione deſeruere, exceptis trecentis Turcis pertinaciſſimis, qui reſiſtere temere auſi, partim tormentis laniati, partim contrucidati, partim capti, ac vinculis mancipati fuere: inde munita Chriſtianis præſidiis arce, cum Hiſpana claſſis eſſet diſceſſura, Turcarum auxilia venere, commiſſoque tumultuario levi prælio, in quo tantum quatuor Chriſtiani deſiderati, ac plures Mauri cæſi, victrix claſſis abſceſſit, de qua felici victoria Pontificem retuliſſe ad Cardinalium Senatum memorant acta Conſiſtorialia his verbis.

Act. Conſiſt. Mariana. Natalis comes hiſt. l. 14. Jo. Bapt. Adrian. l. 18. Act. Conſ. MS. Car. Spad. ſig. n. 134. p. 381. Sur. in comm. hoc anno.

Philippus Rex Hiſpaniarum in Africa Turcas devicit.

Dixit gratias Deo agendas pro victoria, quam habuerat claſſis Regis Catholici, & felicitate in occupando loco illo, qui dicitur, Il Pegnone, ſine ſanguine, & cum celeritate, ac rogandum Deum, ut feliciter illi deveniat in rebus Corſicæ, ad quam navigare ajebat claſſem, ut a periculo, & tumultibus illam inſulam liberaret. Non claſſis univerſa ad pacandos Corſicæ tumultus ſe contulit, ſed tantummodo Andreas Auria cum viginti triremibus in inſulam Corſicam, quam veteres Cyrnum dixere, vela direxit. Oborti erant ii motus ex levi cauſa, cum Genuenſes inanibus ſuſpicionibus vexaſſent Sampetrum, olim Gallici nominis ſtudioſum quod nobile ædificium inſtar cujuſdam munitionis excitaret, vetarentque perduci ad faſtigium, nec tamen ſumptus e publico vellent diſſolvere, de quorum avaritia, cum Sampetrus queſtus eſſet apud Corſos, Genuenſes variis locis trucidati fuere, conſertiſque minutis præliis conſciſſi, deque imperio inſulæ periclitari, cum parvis ſumptibus rem componere potuiſſent. Ubi vero Hiſpana auxilia veniſſent, ac littora circumſediſſent, Corſi ad montium munitiora loca ſe ſubduxere, atque adeo in pertinacia obfirmati fuere, ut niſi Florentiæ Dux, vel Gallus eos in clientelam admitterent, de Turca evocando in ejus inſulæ imperium agitaturi viderentur.

Act. Conſiſt. mſ. Card. Sp. ſig. n. 134. p. 390.

Genuenſes Corſicam rebellantem ſubdunt.

Natal. Com. l. 13. Jo. Bapt. Adr. l. 18.

LVII. Ob hos, & alios tumultus Chriſtiani imperii gravem ſe traxiſſe dolorem ſignificavit Pontifex Cardinalium Senatui, ut referunt acta his verbis.

XXVIII. Julii MDLXIV. Dixit de tumultibus, qui totam Chriſtianitatem perturbant in Germania inter Danum, & Suecum, inter Polonum, & Moſcovitam, & præcipue de tumultu Corſicæ, ubi prima manus Genuenſium fuerat ſuperata, & in fugam conjecta: & quamvis Rex Chriſtianiſſimus hic per ſuum Oratorem certiorem fecerit Sanctitatem Suam, omnia ſe inſcio & invito facta fuiſſe, quod pro certo Sanctitas Sua credit; tamen dubitat, ne tumultus ille magnorum malorum ſit principium.

Act. Conſiſt. mſ. Card. Sp. ſig. num. 134. pag. 381.

Dixit etiam valde perturbari de peſte, quæ fere totas Provincias invaſit, & quamvis cuſtodias fieri mandaverit, tamen nimis curis urgeri, cum videat imminere bellum, peſtem, famem, ſigna aperta iræ Dei ob peccata noſtra, ideo nos debere jejuniis, orationibus, & eleemoſynis placare Deum.

Auxit Pontificias moleſtias adminiſtrorum Hiſpanorum importunus faſtus, qui cum antea Pium in graviſſimum diſcrimen adduxiſſent, ne Galliæ Regnum a Romanæ Eccleſiæ cultu abalienaret, dum ſuperiore anno litem de honorificentiore Sede Gallo Oratori intenderant, ad-

De præcedentia tributa Gallicis Oratoribus queruntur Hiſpani.

Diar. to. 11. MS. Arc. Vat.

huc in eodem molimine obfirmati varie eum fatigarunt, ut honoris ſupremum apicem Hiſpano deferret, ſed cum Pontifex, ut narrat Jo: Franciſcus Firmanus, Oratori Galliarum, vigeſima Maii in die Pentecoſtes primas detuliſſet, Hiſpani adminiſtri ita Philippi Regis animum iniquis querimoniis aſperarunt, ut Oratorem ſuum ex Aula Pontificia revocarit, de quo Pontifex purgavit ſe in Cardinalium Senatu, ſe nullo modo ab æquitate deflexiſſe, commendatiſque Philippi Regis Catholici virtutibus culpam omnem in regios adminiſtros derivavit.

Act. Conſ. mſ. Car. Sp. ſig. n. 34. p. 387.

XVII. Auguſti fecit verbum de revocatione Oratoris a Sereniſſimo Catholico Rege facta: ob præcedentiam vero cum Chriſtianiſſimo Rege Sanctitatem Suam nihil feciſſe, quod juſte Regi Catholico diſplicere potuerit, nullam ſententiam tuliſſe, locum tantum ſolitum Oratori Chriſtianiſſimi Regis negari non potuiſſe, & id ſine alicujus præjudicio, paratum fuiſſe, & eſſe juſtitiam miniſtrare, & cauſam ſi petierint, committere, vel Collegio Cardinalium, vel Auditorum Rotæ; non poſſe credere Regem ægre tuliſſe id, quod Sanctitas Sua omittere ſine injuria non poterat: ſperare omnia, a Regis pietate, quem ſibi chariſſimum filium futurum remotis malis conſiliis non dubitabat, & multa dixit in Regis laudem, conjiciens culpam omnem, tam factorum, quam verborum in hunc Oratorem, & Miniſtros. Ornatiſſimus certe regiis virtutibus erat Philippus Secundus, ac non modo fidei Catholicæ acerrimus vindex adverſus hæreticos, deſenſor adverſus Turcas, verum etiam apud Indos Occidentales ſtrenuiſſimus amplificator.

LVIII. Propagata enim latius, atque aucta inter Americanos re Catholica pro condendis novis Eccleſiis, atque Epiſcopatibus Regiam apud Pontificem operam adhibuit, atque liberalitatem in vectigalibus attribuendis pro Divino cultu celebrando explicuit, ut narrant acta Conſiſtorialia.

Act. Conſiſt. mſ. Card. Sp. ſig. n. 134. p. 374.

XXII. Martii MDLXIV. referente Reverendiſſimo Gonzaga. Cum nuper, ſeu alias Apoſtolica authoritate translata fuiſſet Sedes Epiſcopalis eccleſiæ Sanctæ Marthæ ad oppidum Sanctæ Fidei in partibus Indiarum, ut ſupra, ad ſupplicationem Regis Catholici ibidem eccleſiam Sanctæ Fidei in Archiepiſcopalem erexit, & inſtituit, & fuerunt pro Suffraganeis aſſignatæ Pompeiana, & Carthaginenſis Eccleſia in eiſdem Indiis ſeparata a Metropolitanis eccleſiis Civitatis Regum, & Sancti Dominici, & reſervatum jus patronatus Sereniſſimo Regi Hiſpaniarum, & in Archiepiſcopum præfecit cum uſu pallii Reverendum Dominum Martinum modernum Epiſcopum Sanctæ Marthæ, & erexit Oppidum Civitatis Imperialis in partibus Indiarum in Civitatem [& interjectis nonnullis de ducentum aureorum annuo vectigali attributo] providit de perſona Antonii Sancti Michaelis Ordinis Sancti Franciſci.

In America novæ Eccleſiæ conditæ opera Philippi II.

Inclareſcente etiam fama Sanctitatis Beati Didaci Ordinis Sancti Franciſci ob cœleſtes virtutes implorato ejus apud Deum nomine editas, Philippus Rex deprecatorem egit apud Pontificem, ut confectis de iis actis judiciariis in Sanctorum albo eum collocaret, decretoſque in ea cauſa nonnullos Cardinales recenſent memorata acta.

Act. Conſ. mſ. Card. Sp. ſig. 134. Pag. 375.

XIV. Aprilis MDLXIV. Reverendiſſimus Alexandrinus ad inſtantiam Sereniſſimi Regis Catholici, & ejus filii Sereniſſimi Principis Hiſpaniarum, & univerſitatis Compluſenſis, & eius Regionis, ac totius Provinciæ ſupplicavit pro canonizatione fratris Didaci de Sancto Nicolao profeſſi Ordinis Sancti Franciſci converſi, qui a centum annis in circa in Oppido Compluſenſi ab humanis deceſſit, & plurimis miraculis clarere dicitur. Sanctiſſimus Dominus noſter habitis votis Reverendiſſimorum Cardinalium ſtatuit, ut forma antiqua in ſimilibus ſervari ſolita ſervaretur, & deputavit Reverendiſſimos Dominos Saracenum, Alexandrinum, de Aracœli, & Vitellium, qui examinarent formam ſolitam, & referrent Sanctitati ſuæ.

Philippus II. poſtulat, ut B. Didacus inter Sanctos adſcribatur.

Extant eo argumento literæ Pii IV. datæ prima Maii hujus anni ad nonnullos Hiſpanos Prælatos prudentia conſpicuos, quibus partes demandatæ erant, ut judiciaria acta de miraculis ad B. Didaci implorata apud Deum ſuffragia editis conficerent, remque a Philippo Rege flagitatam fuiſſe ſignificavit. Extracta ea actio fuit in poſteriora tempora, donec a Sixto Quinto Sanctorum honores illi ſolemni ritu decreti fuere.

Lib. brev. Pii IV. ſig. num. 2904. ep. 15.

Ad aſſerendam etiam Catholicam pietatem, errorumque ſemina evellenda Pius, cum magna Græcorum, qui Turcicam ſervitutem diffugerant, multitudo, in Siciliæ Inſula ageret, humaniſſimeque exceptas Græco ritu ſub Græcorum Epiſcoporum, Rectorumque authoritate, libertate Chriſtiana potiri permitteretur, veterumque errorum laqueis implicita eos etiam in Catholicos transfunderet, conſtitutione edita conceſſa iis indulta reſcidit.

Bull. in Pio IV. conſt. 74.

Pius IV. Græcis Catholicis in Sicilia morantibus Græcum Epiſcopum elegit.

LIX. Ingentes hoc anno exorti tumultus in Provincia Picæni, & præſertim in Civitate Aſculi, quam perduelles pene exciderant:

Digitized by Google

Natalis comes in hiſt. Jacobus. Serbenchius in vitis Principum. Ex epiſtola S. Caroli. Ex Regiſt. Vatic.

derant: ad eas coercendas miſſus eſt a Pio Pontifice Cincius Capiſuccus Romanus militaribus expeditionibus inſignis, quem idem Pius paulo ante ſpeciali diplomate Sanctæ Romanæ Eccleſiæ militum Generalem Præfectum creaverat. Is adminiſtratione ſuſcepta, ac militibus conſcriptis, paucis menſibus Provinciam pacatam reddidit.

Ut autem Picæni Provincia, ac cætera Pontificiæ ditionis loca, quæ multos ab exulibus, & latronibus patiebantur incurſus, tuta, ac tranquilla permanerent, octavo kalendas Novembris Marcum Scittichum Cardinalem ab Altaemps Provinciæ Picæni, & omnium locorum ſtatus Eccleſiaſtici ad quæ illum accedere contigerit, Legatum declaravit.

LX. Sed antequam ad hujus exitum anni deveniamus, ultricem Divinæ virtutis manum ſuper nefandiſſimo hæreſum fabricatore contemplari dignum eſt, qui juſto judicio in vita ſua projecit intima ſua, & conſumptus a vermibus, eo quod non dediſſet honorem Deo, ſed ſacrilegis illum blaſphemiis provocaverit, expiravit. Fuit is Joannes Calvinus, qui hoc anno XXVII. Maii infeliciſſimam vitam fine infeliciſſimo, pertinax in hæreſi, atque in deſperationem efferatus, clauſit, de quo hæc Laurentius Surius.

Diar. to. 11. miſ. Arc. Vat.

Maſſon. in Pio IV. Hieron. Boſſecus Jac. Laingæus c. 22. & c. 26. p. 96. Florim. Raym. Sur. in com. Gill. Rouſſa. Gualter. in Chron.

Obiit Joannes Calvinus Genevenſium Hæreſiarcha, vir peſtilentiſſimus, & arrogantiſſimus, Divina Majeſtate in illum per extremæ vilitatis vermiculos animadvertente: obiit enim morbo pediculari, miſer homuncio, qui ſuo fermento innumeros corrupit, & ampliſſimas vias Antichriſto munivit. Deſcribit funeſtiſſimam ejus mortem fuſius Jacobus Laingæus, e quo hæc delibanda duximus. *Quamvis Beza ſcribat contra eos, qui condemnarunt Calvinum, & dicat, eos mentitos eſſe, qui affirmant impie, & miſere interiiſſe, nihilominus certum eſt, Calvinum impie, & miſere interiiſſe, cacodæmones, ſive malos ſpiritus invocantem, jurantem, execrantem, & ſeipſam tanquam malum auſpicium deteſtantem, & mille modis devoventem ob immenſos, infandoſque dolores, cruciatus, afflictiones, aliaque infinita tormenta, quæ ſenſerat, ac in corpore ſuo perpeſſus fuerat. Deo etiam admodum irato, atque offenſo, & ſuam iram, ſeveritatem, atque juſtitiam non modo in vita futura, verum etiam in hoc præſenti ſæculo apertiſſime oſtendente, monſtrante. Hoc idem etiam teſtantur, qui cum eo vixerunt, & in iiſdem ædibus, donec extremum duceret ſpiritum, & ultimus ſuperefſet halitus vitæ, habitarunt. Hoc etiam accedit, quod quamvis miſerrimus Beza, vel quicumque alius impius negare vellet, attamen notiſſimum eſt, Calvinum deteſtatum, execratum, atque averſatum fuiſſe horam, qua unquam ſtudere, aut ſcribere cœperat, adeo ſcatentibus toto corpore vermibus, ac pediculis; tum demum his malis hæc addo, quod omnium miſerrimum eſt, quodque mens meminiſſe horret, ulcera maxime horrenda, ac fœtidiſſima totum occupabant Calvinum, quod non, tam aliis, quam ipſe ſibi moleſtas, & odioſus fuerat. Poſtremo omnium accidit ad hæc, quod propter fœtorem immenſum, fœtorem minime ferendum, ac peſtiferum ſui corporis odorem præceperat ſervis, ne quem intromitterent in ſuas ædes.*

Calvinus impenitens moritur.

Merito quidem lutulentus porcus toto corpore ſic proſtratus jacebat in limo, computrueratque jumentum in ſtercore ſuo, qui immanem illam blaſphemiam ad cætera ſua nefanda dogmata adjunxit, ut doceret, Chriſtum Dominum deſperaſſe in cruce, qua quidem non Lutheranos tantum, aut Zuinglianos, ex quibus ſua conflavit dogmata, ſed ipſum etiam Mahometem impietate ſuperavit, quem Laingæus his verbis exagitat, cum ejus confutat blaſphemias. LXI.

Tam terribili, & horrido timore, dicit Calvinus, Chriſtum perculſum fuiſſe; quod deſperaverat omni ſpe deſtitutus, & dubitaverat ſe morte abſortum iri, latine ſcribit deglutiri, vel abſorberi, id quod potuerunt videre, qui legerunt librum Calvini, & in libro ſuo Gallico tranſtulit deglutiri Englouty. *Majori blaſphemia, ſive execratione, maledictione, vituperatione, convicio, infamia, aut ignominia, nunquam credo Hæreticos Ebionem, Marcionem Paulum Samoſatenum, Arium, ne Mahometem quidem, notaſſe Chriſtum. Nam primum hic Sycophanta negat divinitatem fuiſſe in Jeſu Chriſto, tanquam ignorante ſuum finem, neque ſciente certo, & vere ſe eſſe Filium Dei, qui habet totam poteſtatem ſuper vitam, & mortem.*

Jac. Laingæus in vit. Jo. Calv. c. 24. & 25.

Impius Calvinus, tam immemor, diſſolutus, oblivioſus fuit, ut non meminerit verborum, quæ Chriſtus locutus fuerat X. cap. Joannis. Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam; Nemo tollit eam a me [*ſcilicet nolente, & neceſſitate urgente*] ſed ego pono eam a me ipſo: poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Hoc mandatum accepi a Patre meo. *Ego iſtos diſcipulos Calvini, qui Deum, & ejus Eccleſiam Catholicam reliquerunt, libenter interrogare vellem, quomodo ſunt tam conſilii inopes, omnis rationis expertes, mente,* in-

intellectuque carentes, ut hoc horrendum monſtrum informe, cui nulla ratio, nulla unquam ſacrarum literarum intelligentia fuit, ſibi idolum elegerit.

Lapſus eſt in eam blaſphemiam, cum pro inſani capitis libidine interpretaretur ea Chriſti verba: *Deus Deus meus, quare me dereliquiſti!* jam antea prædicta a Davide, quæ Gregorius Nazianzenus naturæ humanæ, pro qua patiebatur, nomine repetita ait. Divus vero Leo Papa ita interpretatur. *Dicit ſe derelinqui, ut notum omnibus faceret ſe non erui, non defendi, ſed ſævientium manibus derelinqui, hoc eſt Salvatorem fieri, & omnium fidelium Redemptorem, non per miſeriam, ſed per miſericordiam, nec amiſſione auxilii, ſed definitione moriendi. Quæ vero illic vitæ interceſſio ſentienda eſt, ubi anima, & poteſtate eſt emiſſa, & poteſtate revocata; dicit enim Beatus Apoſtolus Paulus:* Proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. *Et iterum dicit:* Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea, ut eam ſanctificaret; *unde Dominum tradi paſſioni, tam fuit paternæ, quam ipſius voluntatis, ut non ſolum illum Pater derelinqueret, ſed etiam ſeipſum quadam ratione deſereret non trepida diſceſſione, ſed voluntaria ceſſione, qui enim venerat mortem, & mortis authorem ſua morte deſtruere, quomodo poterat peccatores ſalvos facere, ſi adverſantibus repugnaret?* His Divi Leonis verbis blaſphemia Calvini convicta eſt. Refellit eundem pluribus Laingæus, quod nequiter, & imperite corruperit textum Apoſtoli, *Exauditus pro ſua reverentia*, vertens, imo ſubvertens per hæc verba, *pro ſua formidine*, cum a peritis linguæ græcæ manifeſti erroris arguatur, ita ut Chriſtus fuerit exauditus pro ſua εὐλαβείᾳ, ideſt pietate, religione, ac reverentia erga Patrem, cujus honorem ſua morte provexit.

I. QUi ſequitur Annus Milleſimus quingenteſimus ſexageſimus quintus Indictione Octava incipit, quo Solimanus Turcarum Tyrannus elatior faſtu, atque efferatior ob Religionis diſſidia, quæ in Tridentino concilio componi non potuerant, divulſaſque Chriſtianorum vires, cum novatores in priſtina pervicacia obduruiſſent, ambitioſa conſilia ad ſubjicienda ſuæ tyrannidi Chriſtiana Regna convertit, ſed Divina potentia, quæ mari *Poſuit vectem, & oſtia*, ut inquit Job, dixit, *Uſque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos*, turcicos impetus Melitenſium Equitum virtute fregit; de quibus antequam agamus, quæ tempore præceſſere prius delibabimus.

Job.38.

Pius IV. in examen poſuit an Sacerdotibus conjuges concedendæ eſſent.

Maximilianus Cæſar, qui Imperii habenas in demortui Ferdinandi Patris locum moderabatur, cum ex conceſſione calicis ſub utraque ſpecie rem Catholicam auctiorem factam conſpiceret, enixe contendit a Pio, ut Sacerdotum conjugia permitteret. Pontifex vero ex poſtulato diſciplinæ Eccleſiaſticæ adeo contrario gravem moleſtiam traxit, atque ineunte anno Senatum Cardinalium de eo conſuluit, ſignificans, ſe vocatis Theologis, ac juris canonici peritis rem in examen adducturum, ut docent acta conſiſtorialia his verbis.

Act. Conſ. MS. Car. Sp. ſig. n. 134. pag. 397.

Romæ XII. Januarii MDLXV. fuit Conſiſtorium, in quo S. D. N. propoſuit, quod Sereniſſimus Imperator inſtabat poſt conceſſionem Communionis ſub utraque ſpecie, quam dicebat habuiſſe a S. D. N. & ab hac Sancta Sede, multum profeciſſe in ſuis Regnis, ut ſimiliter concederet circa connubium Sacerdotum. Narravit perplexitatem animi ſui, & qualitates temporum condoluit, & dixit, ſe velle conſulere hoc negotium, non ſolum cum Dominis Reverendiſſimis, ſed etiam cum multis Theologis, & Canoniſtis, & quod Domini interim conſiderarent.

Contenderant jam diu ante Lutherani Sacerdotalem cœlibatum inter præcipuos abuſus, ſive corruptelas inductas ab Eccleſia Romana recenſendum, atque etiam ſuggeſtum Carolo V. fuerat a politicis, Lutheranos ſublatis cœlibatu, & jejuniis ad Eccleſiæ conjunctionem revocandos, ſed graviſſimo illi errore irretiti erant, non enim recenter invento humano, ac tyrannide ſæva, ſed a vetere Eccleſia Spiritus Sancti inſtinctu afflata ſacerdotalis cælibatus conſtitutus fuerat, ut Pius Pontifex hoc pio, & docto reſponſo demonſtravit.

Ad ea quæ Conſiliarii Electorum, & Principum Imperii reformanda cenſuerunt in Summo Pontifice, & Sede Apoſtolica.

Quod memorant in abuſus cœlibatum cleri, & quo pacto Sacerdotes eorum uxores ducant, & alios ducere ſuadeant; res eſt profecto admiratione digna, quod cœlibatum Sacerdotalem, abuſum vocent, cum potius e converſo violatio cœlibatus, & illicitus ad conjugium tranſitus in Sacerdotibus, peſſimus abuſus dici mereatur: etenim Sacerdotes non debere uxores ducere teſtatur Aurelius in concilio II. Carthaginenſi: Cum, *inquit*, quia ſic docuerunt Apoſtoli exemplo, & ipſa ſervavit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus; *& paulo ante talis legitur Canon:* Placet, ut Presbyteri, & Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes ab uxoribus ſe abſtineant. *Ex quibus verbis liquet ab Apoſtolis receptam eſſe hanc traditionem, non ab Eccleſia noviter inventam. Auguſtinus Aurelium ſequutus in quæſtione ultima de quæſtionibus novi, & veteris teſtamenti, in hæc ſane verba ſcribit, & interrogat. [Si forte dicatur, ſi licet, & bonum eſt nubere, cur non licet Sacerdotibus uxores habere, id eſt, ut ordinatis jam non liceat convenire? Quis neſciat, unumquodque ſuam legem habere? Eſt enim, quod omnino generaliter omnibus liceat, eſt item quod aliis licet, & aliis non licet, & eſt quod aliquando licet, aliquando non licet. Fornicari omnibus ſemper non licet; negotiari vero aliquando licet: aliquando non licet, antequam enim Eccleſiaſticus quis ſit; licet ei negotiari, facto jam non licet: & Chriſtiano, cum uxore ſua convenire, aliquando licet, aliquando vero non licet; propter dies enim proceſſionis aliquando non licet convenire, quia etiam a licitis abſtinendum eſt, ut facilius impetrari poſſit, quod poſtulatur. Unde Apoſtolus; ex conſenſu, ait, abſtinendum ad tempus, ut vacetur orationi; nam ſecundum legem, in jejunio cædere, & jurgari non licet, poſtea licet, nimirum ſervata legum æquitate, quia major reverentia debetur Dei cauſis. Nunquid omne, quod ante cæteros licet, ante Imperatorem licet? quanto magis in Dei cauſis? Ac per hoc antiſtitem ejus puriorem cæteris eſſe oportet, ipſius enim perſonam habere videtur; eſt enim vicarius ejus, ut quod cæteris licet, illi non licet, quia neceſſe habet quotidie Chriſti vicem agere, aut orare pro populo, aut offerre, aut tingere.*

II. To.10. de conc. mſ. Arch. Vat. ſig. num. 3202. p. 119.

Pius oſtendit cœlibatum Sacerdotibus ſemper in uſu fuiſſe.

re. Et non ſolum huic concubitus non licet, verum etiam miniſtro ejus, quia ipſe mundior debet eſſe, quia ſancta ſunt quæ miniſtrat. Calixtus Papa Vir ſanctus, & Martyr conſtituit ante mille annos, & trecentos, ne Sacerdotes ducant uxores. Similia leguntur, & in Sacris Conciliis Næoceſarienſi, Ancirano, Agathenſi, Gerundenſi, Meldenſi, Aurelianenſi. Et ita obſervatum fuit a tempore Evangelii & Apoſtolorum, quod nunquam licuit, conſtituto in ſacerdotio ducere uxorem.

Verum quidem eſt, quod ob miniſtrorum Dei defectum in primitiva Eccleſia, conjugati admittebantur ad ſacerdotium, ut ex Canonibus Apoſtolorum, & Paphnutii reſponſo liquet, & in concilio Niceno; attamen volentes contrahere tenebantur id facere ante ordinis Subdiaconatus receptionem, ut legitur cap. Si quis eorum diſt. XXXII. *Hanc conſuetudinem primitivæ Eccleſiæ uſque in hanc diem ſervavit, & retinuit Græca Eccleſia. Cum vero per gratiam Dei creſceret Eccleſia, ut miniſtrorum in Eccleſia nullus eſſet defectus, Siricius Papa ante annos mille centum, & quadraginta omnimodam indixit Sacerdotibus continentiam* cap. Plurimos diſt. 82. *quod Innocentius I. Leo Magnus, & Gregorius Magnus Pontifices approbaverunt, & confirmaverunt, & in hunc uſque diem latina ſervavit ubique Eccleſia. Quibus ſatis liquidum eſſe exiſtimatur, non abuſum eſſe cœlibatum cleri, a tam Sanctis Patribus tanto tempore comprobatum, & ab univerſa Eccleſia Latina receptum, atque obſervatum. Ad hæc Sacerdotes veteris legis tempore officii, & miniſterii ſui in templo ſeparabantur ab uxoribus, ſicut Zacharias tempore vicis ſuæ Luc. 1. Cum autem Sacerdos novæ legis ſemper debeat eſſe in miniſterio, ſequitur ut ſemper is debeat continere. Amplius, conjuges non debent ſe fraudare officio conjugali, niſi ad tempus, ut vacent orationi, ut in priore ep. ad Corinthios, ſcribit Apoſtolus cap. 7. cum vero Sacerdos debeat ſemper orare, ergo ſemper debet continere. His rationibus uſi ſunt viri ſanctiſſimi, & Doctores egregii, Epiphanius, Ambroſius, & Auguſtinus. Præterea S. Paulus ait in priore ad Corinth. cap. 7.* Volo vos ſine ſollicitudine eſſe: qui ſine uxore eſt, ſollicitus eſt, quæ Domini ſunt quomodo placeat Deo: qui autem cum uxore eſt, ſollicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori, & diviſus eſt. *Sacerdos, ergo qui jugiter placere debet Deo, fugiat ſollicitudinem uxoris, & non reſpiciat retro cum uxore Loth.*

Porro adumbrata fuit ſacerdotalis continentia etiam in veteri teſtamento; nam Moyſes accepturus legem præcepit, ut in diem tertium non appropinquarent uxoribus Exod. XIX. Sacerdotes igitur accepturi Legislatorem Chriſtum Dominum, & Salvatorem noſtrum, multo minus appropinquare debent uxoribus. Similiter juſſi ſunt Sacerdotes portare femoralia linea, ut operiant carnem turpitudinis ſuæ Exod. XXVIII. quod fuit Symbolum futuræ continentiæ in Sacerdotibus, ut ait Venerabilis Beda. Etiam Achimelech daturus panem benedictum pueris David, interrogabat prius, an mundi eſſent a mulieribus, & David reſpondit mundum ſe eſſe ab heri, & nudiuſtertius I. Reg. XXIII. Ergo ſemper mundi debent eſſe Sacerdotes ſumentes panem vivum, qui de Cœlo deſcendit Joa. VI. Item manducantes Paſcha præcincti erant renibus. Exod. XII. Quare, & Sacerdotes manducantes frequenter Paſcha noſtrum Chriſtum cingere convenit renes per continentiam, & munditiam, ſicut imperat eis Dominus: Mundamini, *inquit,* qui fertis vaſa Domini. *Iſa.* LII. Sancti eſtote, quoniam Sanctus ſum. *Lev. XIX. Serviant itaque Sacerdotes Deo in ſanctitate, & juſtitia omnibus diebus ſuis. Hinc Sanctus Martyr Cyprianus teſtatur ſibi a Domino revelatum, & cum ſeveritate injunctum, ut clericos ſtudioſe admoneret, ne cum fœminis commune haberent domicilium. Unde continentia ſacerdotalis, cum ſit a conciliis, & Pontificibus præcepta, a Deo revelata, proprio voto a Sacerdote Deo promiſſa, non eſt ullo modo rejicienda; nam hoc exigit Sacrificii, quod tractant, excellentia, orationis frequentia, libertas, & puritas ſpiritus, ut curent quomodo Deo placeant juxta Sancti Pauli doctrinam.*

Et quia conſtat, hanc fuiſſe antiquam hæreſim Joviniani, quam damnavit Romana Eccleſia, & ſcriptis convicit Beatus Hieronymus; & Sanctus Auguſtinus dicit hanc hæreſim confeſtim fuiſſe extinctam, neque perveniſſe ad Sacerdotum corruptionem; Hanc Sacerdotum corruptelam, & abuſum Principes tolerare non debent, in perpetuam Sacri Romani Imperii ignominiam, & infamiam; ſed conforment ſe potius Univerſali Eccleſiæ. Neque moveantur ab his, quæ eis ſuggeruntur, quod Apoſtolus, inquit, Cor. VII. Unuſquiſque habeat uxorem propter fornicationem: *reſpondet enim Sanctus Hieronymus Sanctum Paulum loqui de eo, qui non vovit: ſicut Athanaſius intelligit illud Sancti Pauli:* Non peccat virgo ſi nupſerit; *virginem hic non intelligi illam, quæ Deo dicata ſit. Idem notat Epiphanius, Baſilius Cæſarienſis, & Theodore-*

doretur. Sic ad illud : Melius eſt nubere, quam uri ; *acris extat reſponſio Beati Hieronymi contra Jovinianum, nam ille idem Sanctus Paulus ait :* Bonum eſt homini mulieſem non tangere ; *habet namque Sacerdos medium, ut neque uratur, neque nubat, ſed per gratiam Dei contineat, quod oratione devota & caſtigatione carnis, jejuniis, & vigiliis a Deo impetrat. Amplius : dum ajunt, Chriſtum docuiſſe non omnes homines ad cœlibatum idoneos eſſe : hoc quidem verum ; ideoque nec omnes idonei ſunt ad ſacerdotium, ſed Sacerdos oret, & poterit capere verbum Chriſti, de continentia, ſicut Sanctus Paulus dixit :* Omnia poſſum in eo, qui me confortat, *ad Philippen. Eſt enim continentia donum Dei. Sap. VIII. Præterea cum prætenditur hanc eſſe ordinationem, & præceptum Dei Gen. I. reſpondit ante mille annos, & contum Hieronymus :* Neceſſe, *inquit,* fuit prius plantare ſylvam, & creſcere, ut eſſet, quod poſtea poſſet excidi. *Præceptum tunc erat de procreatione pro iis, ut repleretur terra, quæ modo repleta, & adeo quidem, ut ſit preſſura gentium ; non eſt amodo tamen præceptum volentibus continere.*

Vane præterea jactant, concionatores mandatum Dei ; oſtendant ſi poſſunt, ubi Deus præceperit Sacerdotibus, ut ducant uxores. At hoc reperitur in jure Divino, ut vota ſemel emiſſa reddantur Pſal. XLIX. Pſal. LXXV. Eccleſ. V. Quare igitur expreſſum illud jus Divinum non obſervant ipſi? Corrumpunt quoque Sanctum Paulum quaſi præcipiat, Epiſcopum eligendum debere eſſe maritum, cum Sanctus Paulus dicat : Epiſcopus ſit unius uxoris vis ; *quod non eſt intelligendum, quod debeat eſſe maritus, alioquin Martinus, Nicolaus, Titus, Joannes Evangeliſta, immo & Chriſtus non fuiſſent Epiſcopi. Quare Hieronymus explicat verba Sancti Pauli, quod Epiſcopus ſit unius uxoris vir, hoc eſt, quod non ſit bigamus. Veritas expoſitionis liquet non modo ex authoritate Hieronymi, quæ tamen magna eſſe debet apud quemque Catholicum, ſed ex Sancto Paulo quoque, qui de vidua deligenda ſcribit :* Vidua eligatus non minus ſexaginta annorum quæ fuerit unius viri uxor, *ad Timoth. V. Quod poſtremo factum adducunt Germanorum, factum afferunt novum : dum enim Imperatori Henrico IV. contentio eſſet cum Romano Pontifice, atque etiam cum filio, & Proceribus Imperii, jura humana pariter, & Divina confuſa fuerunt, adeo, ut Laici illo tempore tentere attentarint ſacra tradere, ſordibus pro ſacro Oleo uti, baptizare, & multa alia a Chriſtiana Religione aliena facere. Simili exorbitantia clerus exceſſit, quod pro jure jam allegare nequit, neque incivile fuit, ſacrilega dirimere matrimonia, quæ contra vota, contra ſanctiones Patrum, & Conciliorum nulliter fuerant contracta, quemadmodum & hodie ſacerdotum non ſunt rata matrimonia.*

Fruſtra ergo queruntur, Mundum ſeneſcere, & remedium imbecillitati lanandum. Nam Deo conſecrati alia habent imbecillitatis remedia, utpote fœminarum conſortia devitent, otia fugiant, jejuniis & vigiliis carnem emacerent, prohibeant ſenſus externos ab illicitis, & præcipue viſum, & auditum ; oculos quidem ne videant vanitatem, parvulos denique, id eſt carnales cogitationes allidant ad petram. Petra autem Chriſtus eſt : affectus reprimant, Deum frequenter, & devote orationibus pulſent. Hæc proculdubio ſunt potentiſſima continentiæ remedia in Eccleſiaſticis viris, Deo ſervientibus. Sanctus Paulus recte dæmoniorum doctrinam dixit eorum, qui nuptias prohibent, quales fuerunt Tatianus, & Marcion hæretici, quorum Auguſtinus, & Hieronymus meminerunt : ſed adeo Eccleſia non prohibet nuptias, ut etiam Matrimonium inter ſeptem Sacramenta connumeret, cum quo ſane ſtat, ut ob excellens miniſterium Eccleſiaſticis excellentiorem præcipiat munditiam : falſum enim eſt eſſe mandatum Dei de contrahendo ; alioquin peccaſſet Joannes Evangeliſta, Sanctus Jacobus, S. Laurentius, Titus, Martinus, Techla, Agnes, Catharina, Barbara, & ceteræ innumerabiles. Cyprianus vero ab eis inductus non loquitur de virgine, quæ ſolemne votum fecerat, ſed de ea, quæ decreverat continenter vivere, ut initium epiſtolæ XI. libri primi ſatis indicat. Certiſſima etenim eſt Sancti Auguſtini ſententia, Virginibus voventibus, non ſolum nubere, ſed velle nubere damnabile eſt. Unde abuſus matrimonii, & votifragium in clero tolerandum non eſt.

Inter cæteros, quos Pontifex graviſſimo in hoc negotio conſultores adhibuit, Fr. Michael Cardinalis Alexandrinus, III.
qui proximo anno Pius Quintus Pontifex Maximus evaſit, adnumeratur, de quo hæc vitæ ipſius author ſcripta reliquit. *Sub finem hujus Pontificatus Maximilianus Cæſar eo nomine II. & alii plerique Germaniæ Principes, graviora ſcelera, pernicioſaque exempla, hac via cautum iri prætendentes, per literas, ac nuncios Pontificem urgebant, ut Germanis Sacerdotibus Græcorum exemplo, uxores ducendi faceret poteſtatem. Quod & ſi Chriſtianis moribus, Apoſtolicis præceptis, ſacris legibus, atque omni Eccleſiaſticæ di-*

Gabut. l. 3. Py. 3. c. 7.

ſciplinæ omnino repugnare conſtabat, Pontifex tamen, ut quid dicto, factoque opus eſſet gravius decerneret, tantorumque Principum petitionem haud prorſus contemnere videretur, rem nonnullis Cardinalibus ad id ſelectis expendendam, ac definiendam detulit. In iis ergo cum eſſet Alexandrinus, ſacras leges, Deique honorem omnium Principum gratiæ, cæteriſque rebus humanis præferendum ratus, ſingulari conſtantia, atque animi libertate ita ſeſe oppoſuit, ut ejuſmodi poſtulata nemo, aut ardentius oppugnarit, aut acrius rejicienda eſſe contenderit. Potiſſimuſque ipſe author fuiſſe dicitur, ut Pont. id nullo pacto faciendum eſſe reſponderet; non enim fas eſſe mala facere, ut eveniant bona; neque cujuſvis rei gratia contra leges omnes proſtituendum eſſe, atque adeo prophanandum ſacroſanctum Sacerdotium, quod ſine ſancta caſtitate, aut rite conſtare, aut Deo placere non poſſe, Catholica, & Apoſtolica ſemper docuit Eccleſia: atque ita nunquam ab hujus reſponſi religione diſceſſum eſt, quamvis Imperator politicis argutiis illuſus conjugia Sacerdotum a Pontifice permitti flagitaret, atque ſuis Oratoribus ſcriberet. *Etiam-nunc in ea ſententia firmiſſime perſiſtimus, ſi Sanctitas ſua pia & benigna mente reſpexerit ingentem neceſſitatem Sacri Imperii, ac Regnorum, & Dominiorum noſtrorum, eique auxiliatricem manum præbuerit eo modo, quem nos antehac Sanctitati ejus oſtendimus, quod tunc noſtri, & Sacri Imperii ſubditi longe facilius in officio contineri, multaque mala, & ſcandala præcaveri poterunt*. Senſit e contra Pontifex longe graviora mala in Imperio emerſura, atque in alia Regna, & Provincias, quæ illibatam fidei puritatem colebant, redundatura, ſi conjugia Sacerdotibus indulgerentur; non enim vitia, carni indulgendo vincuntur, ſed carnem macerando profligantur.

Adrian. l. 18.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3216. p. 32.

Adrian. l. 18.

Decretos a Pontifice duos Internuntios, Lancianenſem Epiſcopum Theologica ſcientia excultiſſimum, & Petrum Guicciardinum juris canonici peritiſſimum ad Cæſarem, ut illi oſtenderent, quam iniqua eſſent ejus poſtulata, Cæſaremque Pontificis monitis aſſenſiſſe, refert Joannes Baptiſta Adrianus.

IV.

Jo. Bapt. Adrian. l. 18.

Act. Conſ. mſ. ſig. n. 134. pag. 397.

Cum ob præclara geſta in Pontificatu ſuo Pius immortalitate dignus videretur, Sathanas immani in eum odio ſatellites ſuos efferavit, adeo ut ad violentam illi mortem inſerendam ineunte hoc anno conjurarint, ut ex actis conſiſtorialibus conſtat, in quibus hæc referuntur. *XIX. Januarii MDLXV. fuit Conſiſtorium in quo Sanctiſſimus Dominus noſter narravit conjurationem detectam in perſonam ſuam, de quibuſdam ſceleratis*. Horum ſicariorum inſanas moliriones e Gebennenſi ſchola profectas creditum eſt; in ea enim Aſſaſſioorum palæſtra eruditos conſtat, qui adverſus Franciſcum Secoodum Regem, & Ducem Guiſium conſpirarunt, ſed nefandiſſima impiorum conſilia immiſſo divinitus terrore diſcuſſa refert Natalis Comes.

MS. Arc. Vat. diar. to. 11. p. 399. auct. Jo. Franc. Firman. Carim. Mag. Natalis Comes l. 14. Jac. Aug. Thuan. l. 36.

Dicuntur vel inſania, & furore, vel phanaticis ſpectris, & a maligno Dæmone impulſi Taddæus Manfredus, Eques Pellizonius, & Antonius Canuſinus, & Benedictus Accoltus, & Proſper Pictorius, & alii quidam in caput Pontificis conjuraſſe, quem interficere decreverant, cum publice dares audientiam, ſimulantes porrigere chirographum; ac primum percutiendi locum Accoltus ſibi depopoſcerat, nam ſibi perſuaſerat, ſicut reliqui tam fœdæ conjurationis ſocii, futurum illo Pontifice trucidato, ut Pontifex Divinus, Sanctus, Angelicus, Divino afflatu compulſus cum magno Chriſtianorum conſenſu Romam convolaret, qui mox eſſet futurus Monarcha, & totius Orbis Imperator. His addidit Accoltus, ſibi jus eſſe remunerandi tam præclari facinoris conſcios, & adjutores, niſi haberent pro magno præmio totius Chriſtianæ Reipublicæ ſanctitatem, & novæ vitæ reformationem. Deſcripſit igitur in chirographo ſuo adhortationem, qua hortabatur Pontificem, ut dignitatem Pontificiam ultro deponeret, quod niſi ſtatim feciſſet, atque concepto in ſua mente Pontifici ultro cederet, mortem minabatur. Pro tantis auſis ſingulis adjutoribus præmia ingentia jam nunc promittit, Antunio Ticinum Urbem, Pellizonio Equiti Aquilam, Taddæo Cremonam, aliis conſimiliter alia. Sed antequam ſuſcipiatur negotium additur ſceleri ſcelus. Nam cum oportere putarent ſe prius a peccatis expurgari, quam facinus aggrederentur, cætera delicta confitentur Sacerdoti, parricidii mentio nulla fit, hoc animo, atque hoc tanto ſcelere in animo retento, tanquam pio, & ſancto facinore Euchariſtiam impuriſſime admittunt. Accoltus poſtmodo chirographum porrecturus, pallens oborta repentina trepidatione corripitur, neque facinus audet; aggredi ex eo nata eſt inter conjuratos controverſia, donec re a Pollizonio patefacta, omnes capti ſunt, & in quæſtiones traditi, ut ſua conſilia, & a quibus impulſi tantum facinus auſi eſſent, aperirent. Alliciuntur etiam, ſollicitanturque ingentibus pollicitationibus, ut patefacerent, a quo inducti hoc maleficium ſuſcepiſſent, cum nihil per tormenta

Gebennenſes Pium IV. proditorie occidere tentant.

ex-

extorqueretur, ſed neque ſuppliciis, neque promiſſis induci poſſent, ut conſiliorum rationes, & authores ullos proferrent, neque ullum certum appareret habere ſuæ temeritatis, ac dementiæ fundamentum, quin etiam Accoltus perridiculum reſponſum dedit, ſe locutum eſſe cum Angelis, qui ad illud facinus eſſent adhortati. Nam profectò admirabile eſt tantum dementiæ in animos hominum aliquando contingere, & prope prodigia, cum deliria, & furor, & dementia, vel phreneſis omnem rationem, atque rectum conſilium exterminent. Cæterum impuriſſimi homines, & conſcii tanti ſceleris extremis ſuppliciis affecti ſunt, ubi per Urbem attracti fuiſſent ab equis cum alligatis nudis pugionibus, ut Accoltus inter vel ipſa graviora tormenta ſemper ridens diſcruciabatur. Addit author torquendos illos fuiſſe potius per inſignem doſim Hellebori, quam per ſolita tormenta; at ignoravit ille, Sathanam habere martyres ſuos, qui ita ab eo occupentur, ut extrema ſupplicia hilares, ridenteſque toleraſſe, fuerint non raro animadverſi.

Joan. Fra. Firman. Diar. tom. 11. p. 393.

V. Porro ad comprimendam impiorum audaciam decretum eſſe a Pontifice, ut centum catapultarii in variis Palatii locis excubias agerent, pro tuenda Pontificia ſalute adverſus improviſos hoſtium impetus, refert Joannes Franciſcus Firmanus ſacrorum rituum magiſter in diariis. Adminiſtrandæ vero juſtitiæ ſtudio adductus idem Pontifex in memorato Senatu Cardinalium, habito decimanona die Januarii hujus anni ſuſtulit perfugia, quæ in Cardinalium, vel Oratorum Principum ædibus patuerant reis adverſus forenſe ſatellitium. *Monuit* (inquiunt acta) *Reverendiſſimos, ut caverent, ne darent franchiſias in domibus ſuis, quacumque de cauſa, etiam in civilibus: idem dixit de Oratoribus Principum.* Reſcidit etiam decimatertia Kal. Martii omnia privilegia quibuſvis conceſſa ſine diſcrimine civilis, ſive Regiæ, ſive Imperatoriæ, ſive Sacræ dignitatis, quæ pugnarent cum decretis in Concilio Tridentino editis non aliter, quam ſi conceptis verbis repetita diplomati Pontificio infererentur. Tradunt etiam acta conſiſtorialia Pium Pontificem, ut iniiceret frænum Internuntiorum, qui ad Reges decernebantur, ambitioni, deliberaſſe de condenda lege, ne Internuntii gratia, & authoritate Regum pro Cardinalatu prenſando abuterentur, ac ſi Reges pro eo eblandiendo preces adhiberent, pro hujuſmodi Internuntiis, ut infamiæ nota inuſti cenſerentur Cardinales, qui pro iis ſua ſuffragia conferrent, cujus conſtitutionis formulæ concipiendæ partes Morono, & Amulio Cardinalibus demandatæ ſunt; eos vero functos ſuo munere, & eam ſanctionem promulgatam fuiſſe, conſtat, cum inter alias Pii Quarti conſtitutiones inſerta ſit, in qua etiam hujuſmodi Internuntiis, qui malis iis artibus Cardinalatum exambiverint, propoſita eſt anathematis pœna, omnium quoque Sacerdotiorum, & dignitatum mulcta infligitur, *tum hac adjecta authoritate Apoſt. harum ſerie diſtrictius inhibemus, ne deinceps ſimiles Imperatorum, Regum, Reginarum, Ducum, aut aliorum Principum ſæcularium commendationes, preces, aut alios etiam vocales, aut in ſcriptis favores, ad aliquas Pontificias, aut alias dignitates ſæculares, vel regulares, aut etiam Cardinalatus, vel alios honores, & officia Eccleſiaſtica conſequendum, aut ſibi vel aliis conſanguineis, & neceſſariis ſuis quoquomodo per ipſum Romanum Pontificem conferenda, per ſe, vel alium, ſeu alios, directe, vel indirecte quomodolibet ambire, ſeu procurare, ne-ve illis etiam ultro ſibi per Principes ſponte oblatis uti præſumant, vel audeant, eadem authoritate, & præſentium tenore, ſtatuentes, quod omnes & ſinguli in præmiſſis delinquentes, nulla alia monitione præcedente, & abſque proceſſu deſuper habendo, ſententias, & pœnas præmiſſas irremiſſibiliter eo ipſo incurrant.*

Perfugia Pius IV. ſubſtulit, & aliqua privilegia.

Act. Conſiſt. 19. Jan.

Bull. in Pio IV. Conſt. 94.

Acta Conſ. ſig. nu. 134. p. 401.

Pius IV. Bullar. in conſt. 96.

VI. Menſe Martio auxit Pius Cardinalium Collegium adlectis in Senatum viginti tribus viris inſignibus, inter quos extitit Hugo Boncompagnus, qui in Pontificatu Gregorii XIII. nomen poſtea geſſit, quorum omnium nomina in actis Conſiſtorialibus recenſentur ſubjectis verbis.

Romæ apud Sanctum Petrum die Undecima Martii MDLXV. fuit Congregatio Generalis, in qua S. D. N. creavit, & aſſumpſit in Sancta Romana Eccleſia Cardinales infraſcriptos, Annibalem Bozzutum Neapolitanum Archiepiſcopum Avenionenſem, Marcum Antonium de Columna Romanum Archiepiſcopum Tarentinum, Ptolomæum Gallum Comenſem Archiepiſcopum Sipontinum, Angelum Nicolinum Florentinum Archiepiſcopum Piſarum, Aloyſium Piſanum Venetum Epiſcopum Patavinum, Proſperum de Sancta-Cruce Romanum Epiſcopum Chiſamenſem, Zachariam Delphinum Venetum Epiſcopum Pharenſem, Joannem Franciſcum Commendonum Venetum Epiſcopum Zacintinenſem, & Cephaludenſem, Marcum Antonium Bobba Epiſcopum Auguſtæ Prætoriæ, Ugonem Boncompagnium Bonon-

Act. Conſiſt. ſig. n. 134. p. 460.

Pius IV. Cardinales creat.

nienſem Epiſcopum Veſtanum, Alexandrum Sfortiam Romanum Epiſcopum Parmenſem, Flavium Urſinum Epiſcopum Muranum, Simeonem Nigrum Paſquam Epiſcopum Lunenſem Sarzanenſem, Alexandrum Cribellium Mediolanenſem Epiſcopum Cariatenſem, Carolum Vicecomitem Mediolanenſem Epiſcopum Vintimilienſem, Franciſcum Alciatum Epiſcopum Civitenſem, Franciſcum Abundium Caſtellioneum Mediolanenſem Epiſcopum Bobienſem, Guidonem Ferrerium Hipporegienſem Epiſcopum Vercellenſem, Antonium Crecchium Ambianenſem Epiſcopum, Guillelmum Sirletum Calabrum Prothonotarium Apoſtolicum, Gabrielem Palæottum Bononienſem Auditorem Rotæ Benedictum Lomellinum Januenſem Clericum Cameræ Apoſtolicæ, Franciſcum Craſſum Mediolanenſem Gubernatorem Bononiæ. Porro de Guillelmo, Sirleto hæc in ſua hiſt. ſcribit Juſtinianus. *Is dignitatem invitus ſuſcepit, quam cæteri mortales ardentiſſimis votis ambiunt.*

Hiſt. Ven. lib. 15.

VII. Ex his Cardinalibus delectus eſt Hugo Boncompagnus Religione, ac peritia rerum gerendarum clariſſimus; ut in Hiſpania Legati Apoſtolici e Latere munus exerceret, & cauſam Bartholomæi Mirandæ Archiepiſcopi Toletani in crimen hæreſeos vocati cognoſceret, ut memorant eadem acta.

XIII. Julii MDLXV. fuit Conſiſtorium, in quo Sanctiſſimus Dominus Noſter deputavit Legatum de Latere in Hiſpaniam Reverendiſſimum Dominum Cardinalem Sancti Sixti Boncompagnum pro cognitione, & determinatione, ſeu deciſione cauſæ pendentis contra Archiepiſcopum Toletanum, adhibitis Nuntio Sanctitatis ſuæ, & uno Auditore Rotæ. Data ſunt etiam eidem Legato mandata, ut in Valentino Regno nonnullos Maurici generis Neophitos, qui errorum laqueis irretiti ad ſuperſtitionem Mahumeticam tranſvolare affectabant ob cenſuras Eccleſiaſticas quibus devincti erant ob contracta in gradu legibus prohibito matrimonia, in fide Chriſti contineret, eoſdemque conciliaret Eccleſiæ, cenſuris ſolutos, atque etiam mitigatis legibus de gradibus conſanguinitatis, eorum matrimonia rite confirmaret, ut ea benignitate deliniti in Affricam trajicere, atque ad Mahometanos ritus deficere, deſinerent.

Act. Conſ. ſig. n. 134. p. 405.

Cardinalis Hugo Boncompagnus in Hiſpaniam Legatus dirigitur.

Dilecto filio noſtro Hugoni tit. Sancti Sixti Presbytero Cardinali ad Chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Philippum Hiſpaniarum Regem Catholicum noſtro, & Apoſtolicæ Sedis Legato de Latere.

Dilecte fili noſter ſalutem, &c. Cum ſicut accepimus, in Regno Valentiæ quam plures noviter a ſecta Mahumetana ad Chriſti fidem converſi, ac aliqui ab eis deſcendentes reperiantur, qui pravum illum Mahumetanum vivendi morem nondum prorſus obliti cæcitate quadam, & ignorantia prioris ſectæ hujuſmodi adhuc obvoluti, cum eorum conſanguineis, & affinibus in gradibus ab eccleſia Dei prohibitis etiam forſan ſcienter, ac temere, diverſa matrimonia contraxerunt, illaque carnali copula conſumarunt, ac prolem exinde etiam forſan ſuſceperunt, & in alia diverſa exceſſus, & crimina inciderunt; ſed cum ipſi metu pœnarum, quibus tam a generali, quam aliis ab eo inferioribus, partium illarum hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, exceſſuum, & criminum hujuſmodi ratione plectendi forent, non ſolum per eos perpetratos exceſſus, & crimina hujuſmodi confiteantur, ſed vias quaſdam exquiſitas, modoſque illicitos praparant, ut ad partes infidelium confugiant, ac antea per eos amplexatam fidem Catholicam hujuſmodi in æternam animarum ſuarum damnationem deſerant: tantæ noviter converſorum, ac ab eis deſcendentium hujuſmodi multitudini pie, miſericorditerque parcendum, ac eorum ſtatui ſalubriter conſulendum eſſe plane ſumus arbitrati. Nos igitur attendentes, quod Sedes Apoſtolica pia mater recurrentibus ad eam poſt exceſſum cum humilitate perſonis libenter ſe propitiam exhibere, neminique pietatis & miſericordiæ ſuæ gremium claudere conſuevit, ac proinde nos quoque, qui ſedis ejuſdem beneficiorum eorumdem pietatis, & miſericordiæ diſpenſatores ſumus, converſorum, ac deſcendentium hujuſmodi ſtatui, & animarum ſaluti, quantum cum Deo poſſumus, conſulere volentes ac de tuis prudentia, dexteritate, pietate, religionis, & fidei Chriſtianæ propagationis zelo, animarumque ſalutis Chriſticolarum prompta ſollicitudine plurimum in Domino confidentes, ſperanteſque, quod ea, quæ tibi duxerimus committenda, ad Redemptoris noſtri gloriam, ac animarum ſalutem, hujuſmodi memor, ſanctæ ſedis exaltationem non minus pie, & fideliter, quam diligenter exequi curabis, circumſpectioni tuæ, quam nuper certis tunc ſuadentibus cauſis, noſtrum, & Sedis ejuſdem de Latere Legatum ad chariſſimum

Pius IV. lib. br. p. 428.

in

in Chriſto filium noſtrum Philippum Hiſpaniarum Regem de Fratrum noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium conſilio Apoſtolica authoritate deputandum duximus, & deputavimus, per præſentes committimus, & mandamus, quatenus matrimonia per converſos, & deſcendentes præfatos in gradibus, ut præfertur, prohibitis hactenus contracta, primitus & ante omnia authoritate Apoſtolica, irrita, & inania declares, ac conjuges ab invicem ſepares, & deinde ſi a te id humiliter petierint, illos, qui matrimonia in gradibus prohibitis hujuſmodi, videlicet in ſecundo ſimplice, aut duplici, & tertio etiam ſimplici, aut duplici, necnon quarto ſimiliter ſimplici, aut duplici conſanguinitatis, aut affinitatis gradibus, abſque Apoſtolica diſpenſatione, ut præfertur in dicto Regno Valentiæ tantum contraxerint a quibuſvis excommunicationis, aliiſque ſententiis, cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis, quas propter præmiſſa quomodolibet incurrerint, aut eos incurriſſe dici, ſeu cenſeri poſſit, necnon inceſtus reatu, & exceſſibus hujuſmodi in utroque foro eadem authoritate Apoſtolica, ſi ita tibi videbitur, in quo conſcientiam tuam oneramus poſſis abſolvere, injuncta inde eis pro modo culpæ pœnitentia ſalutari, qua peracta cum eiſdem noviter converſis, & deſcendentibus, qui matrimonia, ut præfertur, in dictis gradibus prohibitis contraxerunt ex impedimentis ſecundi ſimplicis, aut duplicis, & tertii etiam ſimplicis, aut duplicis quarti ſimiliter ſimplicis, aut duplicis conſanguinitatis, & affinitatis graduum hujuſmodi non obſtantibus, ipſi in illis, ut præfertur contractis matrimoniis, abſque alicujus conſcientiæ ſcrupulo remanere, ſeu illa de novo contrahere in facie Eccleſiæ ſolemniter, libere, & licite poſſint, & valeant dicta authoritate Apoſtolica miſericorditer in Domino diſpenſare; dummodo mulieres propter hoc raptæ non fuerint, prolemque ſuſceptam, ſi quæ ſit, & ſuſcipiendam exinde legitimam decernere, alias, & alia ſalubrem converſorum, & deſcendentium hujuſmodi reductionem, & ſtatum chriſtianumque, & catholicam vivendi modum, necnon quaſcumque illis exceſſuum per eos perpetratorum ratione dandas abſolutiones, & pœnitentias, & pœnas eis injungendas, illarumque circumſtantiis, quæ quomodolibet concernentia, te rationabili, ac pio ſalubrique conſilio, & voluntati præfati Philippi Regis in præmiſſis conformando, facere, gerere, & exequi juxta tuam providam deſuper adhibendam ordinationem in præmiſſis omnibus, & ſingulis amplam, & amnimodam poteſtatem, facultatem, & authoritatem, dicta authoritate dantes, & concedentes; non obſtantibus, &c. Dat. Romæ apud S. Marcum die x. Septemb. MDLXV. an. VI.

Pelliciebat ad defectionem infirmos Neophytorum Mauricæ gentis animos florentiſſimi Mahometani imperii amplitudo, juxta illud oraculum *Proſperitas ſtultorum perdet illos*, cum Turca conflatis maximis exercitibus ad opprimendum Chriſtianum imperium anhelaret, atque ad fortiſſima duo illius propugnacula convellenda, Hungariam nimirum, atque Inſulam Melitam, armorum molem verteret, de quibus agendum modo incumbit.

Prætexuit Solimanus Imperator ulciſci maritimas Melitenſium Equitum graſſationes, quaſi Chriſtianis non liceret Pyratarum Maurorum ulciſci injurias; ambitioſo vero animo ſubacta Melita Inſula, Siciliæ, Italiæque excidia complectebatur, cum Principes Chriſtiani ad retundendos ſæviſſimos ejus impetus ſegnius ſe compararent, eaque ſpe inſoleſcens validiſſimam claſſem ad Melitam invadendam menſe Majo immiſit, de cujus numero & viribus hæc refert Surius in commentariis. *Erant in Turcica claſſe præter alias naves, tum onerarias, tum Mahonas commeatui convehendo accommodas, tum Liburnicas, hemiolas, & ſcaphas, centum & ſexaginta octo triremes munitiſſimæ; porro navigia ſimul omnia ad ducenta quadraginta. Ea claſſis partim primo in Marſaſiroccum portum appulit: ſed non ſatis illi fidens, in alium, quam Majorem, vocant ſeſe tranſtulit.* Coegerat Solimanus in ea claſſe imperii Turcici omnes vires maritimas, illique tres Duces Muſtapham, Pialem, ac Dragutum bellica arte florentiſſimos præfecerat, cujus appulſu terrore completa eſt Italia, cum inteſtinis diſſidiis, quæ novæ invexerant hæreſes, laceratum eſſet Chriſtianum imperium, & Principes Catholici vires ſuas ad retundendum Turcam non inſtruxiſſent, quos a ſe diligenter monitos impendentis periculi, obtorpuiſſe queſtus eſt in Cardinalium Senatu Pontifex, addiditque, ſe non modo ad ditionem Eccleſiaſticam defendendam, verum ad auxilia Regno Neapolitano, vel Hetruriæ afferenda ſtrenue incubiturum, ut narrant acta conſiſtorialia XVIII. Maii hoc anno confecta.

VIII.
Natal. Comes lib. 15.
Solimannus Melitenſem Inſulam aggreditur.

Sur. in com. hoc anno. Nat. Com. lib. 15. Jo. Bap. Adria. lib. 18.

Acta Conſ. MS. ſig. nu. 134. p. 403.

Romæ apud Sanctam Petrum die XVIII. Maii MDLXV. Sanctiſſimus Dominus noſter fecit verbum ſuper adventu claſſis Turcarum: condoluit miſerias noſtrorum temporum, conqueſtus eſt de pravis apparatibus a Principibus Chriſtianis comparatis, licet ipſe multoties monuerit, tandem di-

nit ſe defenſurum ditionem noſtram Eccleſiaſticam, & etiam ſi opus fuerit, laturum ſe opem vicinis, videlicet in Tuſcia, & in Regno Neapolitano.

IX. Miſit etiam Pontifex Melitenſibus Equitibus nummaria ſubſidia, ut ſtipendia militi ſolverent, ac auxiliares copias iis ſubmittendas contraxit, quibus Pompejum Columnam bellicæ rei peritia, & gloria florentem præfecit, ut oſtendunt ſubjectæ literæ.

Dilecto filio Nobili Viro Pompejo Columnæ Domicello Romano.

Pius IV. lib. br. 6. p. 249. *Dilecte fili ſalutem, &c. Audito nuper a nobis, Turcicam claſſem ad invadendam Inſulam Melitem applicuiſſe, jamque oppugnationem illius locorum paraſſe, atque incœpiſſe: ſtatim, præter ea, quæ illuc antea miſeramus pecuniarum ſubſidia, etiam aliquot militum cohortes ad ipſius Inſulæ defenſionem mittendas duximus. Cupientes autem ſtrenuum, & animi magnitudine præſtantem Virum eiſdem militibus præficere, ad te mentem noſtram convertimus, firma ſpe freti, te deſiderio huic noſtro cumulate ſatisfacturum &c. Dat. Romæ apud S. Petrum die VIII. Junii MDLXV. anno VI.*

Pius IV. auxilia miſit Equitibus S. Jo. Hieroſolymitani.

Sur. in com. hoc. anno. Confluxere multi Viri illuſtres, ut ſuo ſumptu in tanta neceſſitate præclaram Reipublicæ Chriſtanæ operam navarent, quos recenſet Surius in ſua hiſtoria.

Eadem die ſeptima Junii Pontifex militare fœdus cum Helvetiis Catholicis percuſſit, ut ex ea gente fortiſſima, bellicisque artibus, & laboribus exercitatiſſima copias contraheret, de quo fœdere ſancito actas Numini grates referunt acta Conſiſtorialia.

Acta Conſ. ſig. n. 134. p. 405. *Romæ apud Sanctum Petrum die octava Junii MDLXV. fuit Conſiſtorium, in quo fuit initum fœdus inter Pontificem, & quinque Pagos Catholicos Helveticorum, & decretum fuit, quod celebraretur Miſſa de Spiritu Sancto.*

Tradunt eadem acta, decretas fuiſſe a Pontifice ſolemnes ſupplicationes, ac propoſitis ſacrarum Indulgentiarum præmiis populum Chriſtianum incitatum, ut divinam opem contra Turcicam vim imploraret.

Prima Turcici belli moles verſa eſt ad Caſtrum S. Elmi, quod muris tormentorum bellicorum continua diverberatione quaſſatis, variis impreſſionibus hoſtilibus tentatum eſt, in quibus maximæ Turcarum ſtrages editæ fuerunt, ſed demum ſub hoſtium multitudine virtus Chriſtiana ſuccubuit, adeo ut Turcico furore cæſi univerſi præſidiarii milites pro Chriſti nomine, non tamen inulti ceciderint. X.

Supplicationes indicit Pius IV. pro bello Turcico contra Equites S. Jo. Hieroſolymitanı.

Perpetuo (inquit Surius ex certiſſimis monumentis tum ſcriptis) *labore nimium fatigati, ſemper enim feſſis Turcis recentes ſubmittebantur, quæ res noſtrorum vires exhauſit: cæduntur a barbaris hoſtibus milites Chriſtiani ad unum omnes, ſed non inulti, quippe qui fere toti Turcico ſanguine erant aſperſi; in ea pugna e noſtris deſiderati ſunt mille trecenti, in quibus Equites erant centum triginta. Nemo Chriſtianus ambigit, tam conſtanter, & fortiter pro religione, & Republica Chriſtianæ defenſione oppetitam mortem immortali memoria, ſummiſque præconiis eſſe digniſſimam. Turcæ, occupata arce, ſingulari quodam immaniſſimæ crudelitatis genere ſævierunt in milites triginta etiamnum ſemivivos repertos; primum ſingulis pectus ferro ſcindunt, cor vi extrahunt, deinde caput amputant: corpora poſtremo tam fœde truncata, ubi a noſtris ſpectari poſſent, exponunt; nec his contentus Muſtapha ea veſtibus cruce candida ſignatis induta jubet in mare jactari, ut Melitenſibus inſultaret. Ejus rei indignitate permotus Vallettanus Turcas captivos omnes jubet perimi, nec ullos deinceps captivos fieri, ſed captos mox jugulari, cæſorum capita verſus hoſtium caſtra jactata ſunt.* [1]

Sur. in com.

Belli progreſſus contra Inſulam Militenſem.

Turcica illa in Chriſtianos feritate ma-

NOTÆ [1] NArrationem expeditionis barbarorum in Melitam inſulam quam hic Annaliſta inſtituit chronologicis characteribus deſtitui lector ferret moleſte; quare ne hoc pariter ornamentum deſideretur, adnotationem hanc ſubjiciendam cenſeo deductam ex literis Joannis Valleta, ſummi Melitenſium equitum magiſtri, ad equitem Georgium de Honeuheim datis *VII. id. octobris* 1565. ac in codice diplomatico Melitenſi to. II. num. CC. legendis. Sultani Solymanni claſſis ducentis quinquaginta fere velis inſtructa Biſantio ſolvit die XI. Kal. aprilis atque inſulam Melitam tenens die XV. Kal. junii, ſtatim ex quadraginta millibus militum quos ferebat partem litori expoſuit, partem in navibus continuit. Terreſtre agmen ducebat Moſtaphà baſsà, claſſi vero Pyoli baſsà præerat. Poſt dies aliquot armorum impetus in arcem S. Elmi in ipſis portus Melitenſis faucibus converſus eſt. Pertinaci quinque & triginta dierum obſidione Turcæ in arcem illam evaſerunt, cum inter pugnandum Chriſtiani ad unum omnes cecidiſſent. Dies captæ arcis VIII. Kal. Julii. Tum verſus in urbem novam furor, parumque abfuit quin expugnaretur; ſed ſtetit virtute equitum ac militum, quibus valida acceſſio X. millium ſelectorum, inter quos equites ducenti & quatuordecim circiter (quos Garzias de Toledo opportune adduxit) robur & animos auxerat. Tandem in deſperationem hoſtes adducti ab obſidione ſe recipientes inſulam reliquerunt, quod medio circiter ſeptembri contigiſſe ex iis conſtat quæ ſcribit Annaliſta num. 32. MANSI

Acta Conſiſt. MS. Card. Spad. ſig. n. 134. p. 408.

magis inflammati ſunt Melitenſium animi ad mortem pro Chriſto conſtantiſſime oppetendam, ac turcicam barbariem vincendam, ac Muſtaphæ Oratores ad deditionem pellicere tentantes Valletanum Ordinis Melitenſis Principem, cum ira & indignarione faceſſere juſſi ſunt. Traxit maximum Pontifex ex arcis Sancti Elmi expugnatione dolorem, atque ad maturandam Philippi ſecundi Regis Catholici auxiliarem claſſem, præcibuſque ſacris divinam opem implorandam curas defixit, de quibus hæc referunt medio Julio acta Conſiſtorialia. *Pontifex deflevit expugnationem caſtri Sancti Elmi, & fecit verbum de periculo totius Inſulæ Melitæ, & quia nunc claſſis Regis Catholici ex Hiſpania huc appulit; ut illi Inſulæ ſubſidium ferat, eleemoſynis, & orationibus inſtandum pro felici ſucceſſu, & ut ira Dei placetur.*

XI. Dum Hiſpana claſſis auxilia Melitenſibus parat, Turcæ acerrimas impreſſiones in Melitenſem Arcem intulere, commodeque octoginta Equites e Sicilia penetrarunt, ac Philippus Laſcaris nobiliſſima Græcorum familia ſatus Turcicicæ tyrannidis odio, pietateque incitatus ad chriſtianos transfugit, atque hoſtium conſilia Valetano Equitum Magiſtro patefecit, ac poſtea eximiam contra Turcas operam poſuit. Ad Turcica vero caſtra ex Africa nova ſubſidia allata ſunt tertio Idus Julii ab Algerii regulo, qui cum viginti ſeptem triremibus duo millia militum expeditorum adduxit, oppidique oppugnandi validiſſimo impetu partes ſumpſit, ſed majori Equitum virtute fracti ſunt ejus conatus, duodecim enim triremes Turcicæ tormentis bellicis Melitenſium laceratæ, ac merſæ mari, duoque millia Turcarum fluctibus hauſta; nec minus eodem tempore terra certatum eſt, cæſiſque Chriſtianis ducentis longe plures Turcæ ceciderunt, necnon graſſante dyſenterico morbo in cavris turcicis barbaricæ vires debilitatæ ſunt. Factæ etiam a Chriſtianis crebræ in Turcas eruptiones, dum aſſilire in muros niterentur, & maxima ſtrages ad aquæ fontem edita adeo ut mille quingenti Turcæ trucidati ſint, centum Chriſtiani tantum occiſi, totidemque vulnerati. Cum his cladibus creſcebat Turcis furor, muriſque tormentorum ingentium, quæ baſiliſcos vocant, vi dirutis, creberrimi aſſultus in Urbem facti, adeo ut tria Turcica ſigna in urbem illata fuerint, ſed Valletanus Equitum turma ſuccinctus in eos tanto impetu irruit, ut civibus, fœminiſque etiam pugnantibus Turcæ demum proſtrati, muriſque dejecti fuerint, pugna ad occidentem Solem perducta, in qua ducenti e noſtris occubuerunt. Omnium acerrima pugna redintegrata eſt vigeſima quarta die Auguſti, per murorum ruinas undique irruentibus Turcis, ſed cæſis ex iis amplius mille ducentis, reliqui propulſati ſunt; e noſtris centum tredecim Chriſto, animam reddidere.

Sur. ubi ſup.

XII. Ob tantam Turcarum pertinaciam conflandis auxiliis intentus erat Pontifex, a quo hæc in Senatu Cardinalium propoſita, narrant acta: *Vigeſima ſecunda Auguſti Pontifex fecit verbum de periculo totius chriſtianitatis ob bellum illatum a Turcis in Hungaria* [*de Hungarico bello agetur inferius*] *& ob claſſem, quæ Melitam Inſulam oppugnat, ad providendum neceſſitatibus, quæ ex hujuſmodi periculis evenire poſſunt, & impoſuit ſtatui Eccleſiæ ſubſidium*. Contulere etiam Sabaudiæ, & Hetruriæ Duces, necnon Genuenſes aliqua ſubſidia, & claſſe inſtructa ſeptuaginta duarum triremium ab Hiſpaniarum Rege Duce Garzia Toletano Prorege Siciliæ, quæ decem millia peditum auxiliaria cum ducentis Equitibus Ordinis Sancti Joannis, atque octoginta Sancti Stephani vehebantur, Melitæ illatæ ſunt ſexta idus Septembris copiæ ſubſidiariæ moxque in Siciliam rediit Prorex, ut reliquam exercitus partem, quæ in Sicilia hæſerat, Melitam trajiceret. At Turcæ in deſperationem verſi, quod pugnam infeliciter confeciſſent, cum iis, qui recenter venerant, amiſſis ex ſuis ſupra mille quingentos, ad claſſem e caſtris ſe receperunt, extulereque in eam impedimenta, & tormenta bellica, excepto uno majoris amplitudinis, quod pilam centum viginti pondo vomebat, potuiſſent plura illis eripi in trepida ea fuga, ſed confecta jam victoria, pluris æſtimata eſt Chriſtianorum vita, quæ in diſcrimen conjicienda erat, quam barbarica gaza. Periiſſe in eo bello Turcarum ſupra viginti millia feruntur, Melitenſes Equites deſiderati ducenti quadraginta, ex aliis bellatoribus duo circiter millia occubuere, his ſubdit Surius ex narratione tum perſcripta. *Fatentur ipſi Equites Melitenſes non tam humanis viribus, quam Dei virtute ſe eſſe ſervatos. Et eſt ſane etiam plurimum laudanda Pii Quarti Pontificis Maximi erga Rempublicam Chriſtianam paterna ſollicitudo, qui ampliſſimas toto Orbe divulgavit condonationes, quas indulgentias vocamus, ut iis invitaret Chriſtianos omnes ad precandum Deum pro ſalute Melitenſium, & totius Eccleſiæ. Nec dubitandum eſt eas Chriſtianorum preces, ferociſſimi hoſtis*

Act. Conſiſt. ubi ſup.

Jo. Bapt. Adrian. lib. 18.

Inſula Melitenſis liberatur ab invaſione Turcica.

Sur. in com.

ſtis truculentos conatus, vel maxime enervaſſe. Poſtremo etiam Catholico, & invictiſſimo Hiſpaniarum Regi Philippo maxime ab omnibus habendæ ſunt gratiæ quod Melitenſibus in tanta rerum difficultate, non ſine magnis impendiis opem tulit.

Florentiſſimæ ejus victoriæ fama Romam eſt perlata menſe Septembri, ut refert Cornelius Firmanus cæremoniarum Magiſter in Diariis.

MDLXV. Decima nona Septembris venerunt nova ad Urbem, quod Melita, quæ per plures menſes fuerat tentata, & obſeſſa a Turcis, cum occiſione multorum ex ipſis Turcis, fuerat liberata ab obſidione a novem millibus & ſexcentis militibus ductis ab Illuſtriſſimo Domino Aſcanio de Cornia.

Cornel. Firman. de Macerati Magiſt. Cærim. MS. Arc. Vat. Diar. Tom. 13.

Confirmata eſt ea fama menſe proximo Melitenſium Equitum Principis literis datis ad Pontificem, qui Cardinalium Senatui felicem rei exitum retulit; conſignata enim ſunt hæc verba Conſiſtorialium actorum monumentis.

Romæ decimaſecunda Octobris MDLXV. fuit Conſiſtorium, in quo Sanctiſſimus fecit verbum de rebus in Melita Inſula proſpere geſtis, cum ſubſidio & opera Regis Catholici, & ejus, miniſtrorum, & virtute Magni Magiſtri, Equitumque Hieroſolymitanorum.

Act. Conſiſt. p. 409.

XIII. Actas a Pontifice ritu ſolemni grates Deo pro parta ea victoria, qua Italia ab imminenti diſcrimine liberata eſt, refert Onuphrius Panvinus; necnon eximiis literis Pium Valetano Magiſtro Equitum de explicata in eo bello virtute militari gratulatum. Urebant vero eodem tempore Pontificium pectus curæ graviſſimæ pro depellenda ab Hungaria Turcica tyrannide, Solimanus enim Imperator pellectos in ſuas partes Joanne Sigiſmundo Tranſylvaniæ Principe Hungariam Maximiliano Imperatori eripere, ſibique ſubjicere moliebatur, cujus ſævis & ambitioſis conſiliis cognitis Oratorem ad Pium Pontificem miſit pro nummariis ſubſidiis in militum ſtipendia flagitandis, de quo acta Conſiſtorialia ineunte Julio conſcripta hæc narrant.

Onuphrius Panvin. in Pio IV.

Act. Conſ. p. 408. & 409. Iſthuanff. rer. Hung. lib. Natal. Comes l. 15. Jo. Bapt. Adrian. l. 18. Sur. in com. Act. Conſ. ſig. n. 134. p. 405.

Sexta Julii MDLXV. Sanctiſſimus fecit verbum de rebus Malthæ, & Corſicæ, & dixit veniſſe huc Oratorem a Cæſare petendi auxilii gratia. Creditur enim Turcam, & Tranſylvanum fædere inito in Hungariam bellum illaturos, Oratorem adhuc non audiviſſe, quæcumque attulerit, Reverendiſſimis Dominis communicaturum, ſibi quidem in animo eſſe Cæſari pro Religione & Fide pugnanti non deeſſe. Petiiſſe etiam auxilia Cæſarem ab aliis Italiæ Principibus, Ducemque Hetruriæ illi ſubſidiarium aurum ſubmiſiſſe, refert Joannes Baptiſta Adrianus. Addunt vero memorata acta.

Maximilianus Imperator auxilia petiit contra Turcas Hungariam invaſuros. Jo. Bapt. Adrian. l. 18.

Act. Conſ. ſig. 134. p. 408.

Decima tertia Julii Sanctiſſimus fecit verbum de petitione ſubſidii ducentorum millium aureorum facta per Oratorem Imperatoris pro defenſione contra Turcas, & quanvis ſit in magnis neceſſitatibus, & non minori periculo ob vicinitatem claſſis Turcarum; tamen ſi tregua, quæ tractatur, non ſuccedat, dixit, ſe pro facultatibus non defuturum Cæſari, ſive bellum inferat, ſive illi inferatur. Nonnullis interjectis, paulo poſt ſubditur.

Decima octava Auguſti fuit Conſiſtorium, in quo S. D. N. fecit verbum de ſubſidio dato quinquaginta millium aureorum Imperatori pro bello contra Turcas, & dixit, ſi bellum fiet, majus ſubſidium, & majora auxilia conceſſurum.

Adriani l. 18.

Non effudit hoc anno univerſas vires Solimannus in Hungariam, ſed Themiſuari Baſſa Duce, conjunctoque Tranſylvano, nonullas Arces bello appetiit in Hungaria; in Croatiam vero, Serviæ, vulgo Boſſinæ Præfectum immiſit, Ferdinandus vero Imper. Suvenchium militaris peritiæ gloria florentem præfecit exercitui, ac licet Germani in propugnando Satmaro oppido militarem virtutem egregie contra Turcas explicuerint, tamen inopia commeatuum ad nuncupandam deditionem adacti fuerunt, atque a Turcis ſanguinem Chriſtianum ſitientibus immaniſſime contrucidari. Aliud quoque oppidum, cui Rivulidominarum nomen erat, deficientibus ad Tranſylvanum oppidanis, in Tranſylvani, Turcarumque cecidit poteſtatem, nam cum in proditores Germani injectis flammis ſæviiſſent, conſumpto flammis oppido, ad dedendam quoque Arcem, in quam ipſi confugerant, numero, hoſtium territi compulſi ſunt, ex quibus adverſis Hungaricis rebus magnum dolorem ſe traxiſſe Pontifex in Senatu XXII. Auguſti habito Cardinalibus ſignificavit divinamque miſericordiam precibus flectendam addidit. In Croatia felicius res geſta eſt ab Archi-Duce Carolo, in quem Serviæ Baſſa exercitum Turcicum eduxerat; hoſtis enim ingenti clade deletus eſt, commiſſo prælio ad Savum fluvium, Caſtriſque exutus, de qua victoria Pontifex Cardinales XII. Octobris certiores fecit, ſubjunxitque. *Bellum regeri, pacem tamen inter Cæſarem, & Turcas tractari, quam ſequuturam minime credat.* Promovere actionem concordiæ Polonus omni ſtudio contendebat, ſed Turca ficto, & ſævo animo pa-

XIV.

Act. Conſ. 409. Act. Conſiſt. ſig. 134. p. 414. Natalis Comes l. 15.

Act. Conſ. 109.

cis

cis actionem extrahebat, ut potentiſſimum exercitum ad obruendam Hungariam conflaret. Colloquia vero omnia pacis cum Hæreticis, & Turcis, niſi damnent impietatem, ſibi ingrata Pont. Cardinalibus ſignificavit, de quo acta

Act. Conſ. ſig. n. 134. p. 414. Conſiſtorialia.

Die XXVI. Octobris MDLXV. fuit Conſiſtorium, in quo Sanctiſſimus Dominus noſter fecit verbum de pace, quæ tractatur in Hungaria inter Cæſarem & Turcam, & dixit, ſe non defuturum Cæſari, & Catholicis, neque ſe unquam cum Turcis, & Hæreticis pacem, & commercium habiturum, niſi ad fidem, & religionem convertantur, & redeant.

XV. *Natalis Comes l. 15.* Quod ad Sigiſmundum Poloniæ Regem pacis inter Cæſarem, ac Solimanum interpretem attinet, implicitus ille erat Moſcovitico bello, a quo magnis excurſionibus Moſcoviæ pars evaſtata eſt, atque Moſcorum copiæ ad Coſtenagarum Urbem profligatæ. At in Poloniæ Regno, non ea conſtantia, qua in Hæreticos dictatæ pœnæ fuerant, pariter executioni mandabantur, ſed nimia Regis indulgentia efferbuit adeo impiorum audacia, ut ſacra in Lithuania proculcata fuerint, ad quæ flagitia coercenda Stanislaus Hoſius Cardinalis Sigiſmundum Regem ſubjectis literis excitavit.

In Polonia hæreſis graſſatur.

Ext. in mſ. Arch. Vat. ſig. n. 322. p. 160.

Regi Poloniæ Sigiſmundo Auguſto.

Credibile non eſt, quanto fuerim dolore, vel ſtupore potius affectus, cum allatum ad nos fuiſſet, huc audaciæ, atque amentiæ quendam eſſe prolapſum, ut omni Dei, vel Veſtræ ſaltem Majeſtatis metu projecto, Sacerdotem, Sanctiſſimum Chriſti Corpus, & Sanguinem ſuis manibus geſtantem, fuſte contundere, & pretium redemptionis noſtræ conculcare non dubitarit, idque in ea Civitate, ubi præſens aderat Majeſtas Veſtra, & modo non ſpectator hujus tam atrocis facinoris fuit una cum præcipua fere Senatus, & Regni, & magni Ducatus Lithuaniæ parte. Quis tantam hanc orthodoxorum calamitatem ſatis deplorare poſſit? quod cum liceat in regno Majeſtatis Veſtræ Lutheranis, Zuinglianis, Picardis, Trinitariis, qui apud me omnes eodem loco ſunt, nec unos aliis meliores eſſe judico, liceat, inquam, blaſphemis nominibus iſtis etiam in iis locis, ubi cum Regno ſuo univerſo præſens adeſt Majeſtas Veſtra, nemine prorſus interpellante execranda ſua ſacrilegia potius, quam ſacra exercere, & impium verbum ſuum pro expreſſo Dei verbo, quod ex æquo ſibi vindicant omnes, imperitæ multitudini venditare, non ſine gravi peccato, cum Veſtræ Majeſtatis, tum Senatus univerſi, præcipue vero Epiſcoporum, qui lateri illius proxime aſſident, ad quos proxime pertinet hæc authoritate Majeſtatis Veſtræ prohiberi, cum hæc omnia liceant impiis iſtis, quæ lachrymæ ſufficere poſſint ad deplorandum, quod piis hominibus catholicam, & orthodoxam fidem profitentibus ſub Chriſtiano, Catholico, & Orthodoxo Rege non itidem licet ſua ſacra, ſuaſque ceremonias, quas, & ſanctis majoribus ſuis per manus traditas acceperunt, pari ſaltem, ſi non majore libertate exercere? [Et infra.] *Memini quod in Civitate Quinqueccleſienſi, quam noſtra memoria Turcorum tyrannis occupavit, templum in quodam itidem, ut nonnulli veſtræ Majeſtatis civitatibus, partim a Zuinglianis, ſive Lutheranis, partim a Chriſtianis poſſidetur, ita ut ex æquo in illo Chriſtus, & Belial colatur; [quod quemadmodum recte fieri poſſit, ego non intelligo, cum nulla ſit conventio Chriſti & Belial:] accidit in eo templo, quod unus ex Lutheranis, non percuſſit ille quidem Sacerdotem, quod in oculis Majeſtatis veſtræ factum eſt, ſed eripuit tantum Sacram Euchariſtiam ex manibus illius, & in terram projectam conculcavit. Delatum eſt ad propoſitum ejus civitatis ſtatim nomen illius, qui tantum ſcelus patraverat, qui re cognita, nulla prorſus interpoſita mora, e veſtigio ſupplicium de eo ſumi juſſit. Hæc fecit ille, qui Chriſtum non agnoſcebat: nil tale factum adhuc a Majeſtate veſtra accepimus, &c. Heilſper. MDLXV.*

Sed jam res Galliæ, ubi pariter languida in hæreticos manus plurimas excitaverat turbas, inviſamus. *Franc. Belcar. l. 30. n. 34.*

XVI. In Gallia Carolus Rex adducendæ ad Philippum Hiſpaniarum Regem Eliſabethæ ſororis illi deſponſæ occaſione Regni ſui Urbes luſtravit ad redintegrandas res civili bello admodum labefactatas, queruntur que hiſtorici Calviniſtæ, illum cum Hiſpano ad evertendam hæreſim fœdus pepigiſſe, qua ſuſpicione efferati Hæretici ad novam rebellionem moliendam ſe compararunt, atque cum exteris Galliæ hoſtibus conjurarunt. Dum vero Bajona rediret Carolus Rex, Religionem Catholicam, quæ a Joanna Regina Navarræ, Neraci, quæ Urbs Albretenſis Ducatus Princeps eſt, pulſis Sacerdotibus, & Monachis, everſiſque Templis proſtrata fuerat, reſtituit, ut narrat Franciſcus Belcarius his verbis. *Carolus Rex Bajona Neracum adiit, ubi omnes fere ad Calvinianam perſuaſionem defecerant, ſacras ædes inſtaurari, Sacerdotes in eas reduci ſuis poſſeſſionibus fruituros, Regios Magiſtratus partim ex Pontificiis partim ex Calvinianis juxta recentis pa-*

Carolus IX. Rex Galliæ ſacras ædes a Calviniſtis everſas reſtituit.

cis

cis edictum creari juſſit ; præterea ſtatuit, ut cujuſvis profeſſionis Monachi, Monachæ-ve, quæ neglectis votis matrimonia contraxiſſent, & abjectis ſuæ profeſſionis veſtibus, parentum, aut propinquorum ſuorum hæreditates cernere conarentur, ab iiſdem excluderentur, ut antiquis edictis cautum erat : quas leges in cæteris Civitatibus, atque oppidis, quæ Calviniani occuparant, obſervari voluit. At cum Burdigalenſis Senatus flagrantiſſimo pietatis ardore ſanxiſſet, ne Hæretici, quos conſtabat perditiſſimos eſſe Regni proditores, publicis muneribus adhiberentur, eam legem a Monlucio Provinciæ prætore abrogari juſſit, ut Calvinianorum votis obſecundaret, ſed quam male Carolus Rex blanda manu hæreſeos monſtrum palparet tot cruenta a Calviniſtis in eum mota bella, conjurationeſque perfidæ oſtendent.

Fr. Belcar. l. 30. n. 31. Sur. in com.

XVII. In Belgium cum hæreſi Calviniana ſeditiones ingrediuntur.

In Belgio accenſæ ſunt hoc anno ſeditionum faces ab Hæreticis, quæ inferioris Germaniæ Provincias incendiis, cædibuſque hactenus funeſtarunt. Promulgari cœperant Tridentini concilii decreta ad extinguendas hæreſes, nec non plures Epiſcopatus in variis Urbibus conditi fuerant a Paulo Quarto, ad continendos in religione Catholica Populos ſtudio, ac precibus Philippi Secundi Hiſpaniarum Regis Catholici, qui ſacræ morum, fideique cenſuræ tribunalia in iis etiam Provinciis conſtituerat. At cum Calviniſmus ex Gallia in eas Provincias irrepſiſſet, magnamque Nobilium, plebejorumque multitudinem illaqueaſſet, mutandæ Religionis, convellendæque Reipublicæ formæ conſilia inſtabiles animi ſuſceperunt, ac ingentes querelas de labefactata libertate Belgica profuderunt, qua libertatis voce deludi ſe plures Catholici paſſi ſunt, cum non adverterent ſe in Sathanæ ſervitutem magnificæ libertatis ſpecie abſtrahi, adeo ut ad Philippum Regem decreta fuerit legatio, quæ efflagitaret Belgarum nomine, ut acerbas Caroli V. pro coercendis Hæreticis, ac Religionis illibata integritate tuenda ſanctiones abrogaret, ut novos Epiſcopos, in multis Urbibus inductos ſubmoveret, ut Antonium Granvellanum Cardinalem Archiepiſcopum Mechlinienſem, cujus conſiliis Margareta Parmenſis Belgii moderatrix regebatur, cenſuræque exercendæ in impios præfectus erat, quem faſtus nimii, & crudelitatis nota percellebant, a rerum gubernaculis depelleret, veteremque libertatem Belgicam reſtitueret; multis deinde verborum lenociniis pollicebantur ſe in Philippi Regis fide, & obſequio conſtantiſſime perſtituros. Intellexit Philippus Rex hæreſim in multorum Belgarum animis altas radices fixiſſe, convulſaque Religione rebelles Hiſpanum jugum e ſuis cervicibus excuſſuros, nec fidem ſuo Principi ſervaturos, qui Deo non ſervarent, edixit itaque, ut in primis Tridentini concilii decreta ab omnibus pie exciperentur, quæ ſine manifeſta impietate nemo poſſet contemnere, utque conſtitutiones Caroli Quinti in opus provocarentur; factus etiam certior a ſeditioſis, pro ruendæ libertatis nomine fœdus conflatum fuiſſe ad frangendam eorum pertinaciam expedire arma decrevit. [1].

Erupit anno proximo in apertum bellum nefaria hæreticorum conjuratio, quæ infame nomen Geuſiorum, id eſt inopum vagorum ſibi ultro aſcivit, ac rapinis, cædibus, incendiis, ſacrilegiis, omnique flagitiorum genere graſſata eſt. Nec defuere aliqua Divinæ iræ in ſacrilegos ſigna, nam in oppido inſigni, cui Boſcum-Ducis nomen eſt, cum Hæretici ſacras diffringerent Imagines, atque ſtatuam ligneam Divi Antonii, aſcia, & bipenni violaſſent, ut eam flammis ſuccenderent, repente ſacro igne correpti die poſtero maximis diſcruciati doloribus infelices animas efflarunt, de quo publica tunc acta confecta fuere. XVIII.

In Scotia cum Hæretici Mariæ Reginæ viduitatem temnerent, atque ad opprimendam Religionem Catholicam ſæva conſilia cum Eliſabetha Angliæ Regina, quæ potiora eſſe Mariæ in Anglicum Sceptrum jura non ignorarat, de viro illi tra- XIX.

Act. Conſiſ. mſ. Car. Sp. ſig. num. 134. pag. 408.

NOTÆ [1] ANonymus ſcriptor Bataviæ ſacræ in volumine ejus operis altero pag. 25. exhibet anni hujus concilium provinciale Trajectenſe, cujus integra acta ibidem leguntur. Fridericus Schenckius Trajectenſis archiepiſcopus cogendos cenſuit in Synodum provinciales epiſcopos quinque, quibus die XII. octobris anni hujus coeuntibus, primo quidem de accepiendis Tridentinis decretis actum fuit, ſtatimque epiſcopi conſenſerunt. Sed eccleſiarum ejus provinciæ metropolitanorum capitula ſe quidem admittere Tridentina illa decreta profeſſi ſunt quæ *fidem*, *ſacramenta*, & *ritus eccleſiæ catholicæ ſpectant:* quin ea pariter quæ ad morum reformationem pertinent, nec reſpuere ſe, nec renuere ſignificarunt. Cum vero in decretis illis Tridentinis quædam contineantur quæ cum jure ſuo pugnantia Capitula illa cenſebant; in iis admittendis tantiſper ſe cunctaturos dixerunt, donec apoſtolica ſedes conſuleretur. Proceſſum eſt tandem ad Canones qui omnes diſciplinam præſertim eccleſiaſticam expoliunt, atque reformant. MANSI

tradendo, ex quo prolem ſuſciperet, ad confirmandas Regni res, debilitandaque ſedirioſorum molimina actum eſt. Delegit illa Henricum Darlæum juvenem forma præſtantem, Regiaque ſtirpe ſatum, & Catholicæ Religionis ſtudio flagrantem, qui cum affinitate ſanguinis Reginam contingeret, poſtulatum eſt utriuſque nomine a Pio Quarto Pontifice, ut legem canonicam contrariam ad eorum gratiam ſolveret, quorum votis aſſenſit Pontifex, ac medio Auguſto in Cardinalium Senatu rem promulgavit, ut referunt acta conſiſtorialia.

In Scotia Hæretici ſeditiones movent.

Decima ſeptima Auguſti [& mox] *Fecit verbum de Matrimonio Reginæ Scotiæ, cum Anglo quodam affini ſuo, & dixit diſpenſationem ſe ad illius petitionem conceſſiſſe, & illos promittere, ſe Religionis Catholicæ defenſores, pro viribus futuros eſſe*. Non pacati propterea Hæreticorum motus, nam extremam illi rabiem ad perturbandum publicum Scotiæ Statum excitatis ſeditionibus affuderunt, de quibus Pontifex in Senatu decima ſecunda Octobris die habito conqueſtus eſt; verum eorum malignus furor compreſſus eſt, eum Henricus Rex, qui nefariis ſuſpicionibus in Reginam ſe circumveniri imprudenter ſiverat, petita venia Reginæ conciliatus fuiſſet, proditores enim crudelibus eorum conſiliis, de prægnante Regina trucidanda oppreſſi, ad fugam in Angliam compulſi ſunt, quorum Princeps erat Jacobus nothus Calviniſta, qui Scotiæ fax, ac turbo horum temporum extitit.

Thuan. l. 40.

Buchanan. l. 17.

XX. Suſcepta eſt proditorum clientela ab Eliſabetha Angliæ Regina, de qua ad Religionem catholicam revocanda opera alicujus Principis catholici, quem illa in virum aſciſceret, varia conſilia agitata ſunt, quæ etiam Pontifex Cardinalibus inter alia ſignificavit, ut referunt acta.

Act. Conſ. p. 499.

Romæ Decima ſecunda Octobris fuit Conſiſtorium, in quo Sanctiſſimus dixit, diſſenſiones non parvas eſſe in Scotia, deque Reginæ Angliæ matrimonio, quod cum quibuſdam Principibus tractatur, ſe ubique locorum catholicis non defuturum, verum ipſis pecunia, & militibus opem laturum. Deluſit Eliſabetha Regina plures Principes nuptiarum inaoi ſpe, & expectatione, ac meretricem agere maluit, ut ipſa edictis ſuis promulgavit, cum in amaſiorum gratiam ſanxit, in publicis comitiis, ut ſi quam prolem ſpuriam gigneret ea ſceptro Anglico potiretur.

Pullulaſſe in Anglia hoc anno ab aliquibus ponitur nova Puritanorum peſtis, quæ tam immane in catholicos odium profeſſa eſt, ut in locis, quæ ritu catholico aliquando fuerant conſecrata, preces fundere, vel concionari, aut ſacramentum Baptiſmi conferre abnueret, atque alios hæreticos Religionis puritatem non colere argueret, cum tamen adeo eſſet impia hæc ſecta, ut ad delendam Chriſti memoriam feſtum Reſurrectionis Chriſti diem abrogare, ut Papiſticum niteretur, atque omnes Sanctos Patres antiquos deſpiceret, corruptamque ab ipſis Apoſtolorum temporibus Religionem mentiretur. His, & aliis impiis erroribus faſcinari leviſſimi homunciones, ſe puros ab omol labe venditarunt, nec defuere alii, qui novas ſubinde Religiones, tanquam novas fabulas fingereot, cum iis omnis Religio fabula videretur.

Genebrar. in Chronolog. l. 4.

Reſcius de Sect. Evangel.

Puritanorum hæreſis.

XXI. Impendebat hoc tempore ingentium diſcriminum terror Chriſtiano Imperio, de quibus Pontificem feciſſe verba in Senatu Cardinalium, nec non de præſidiis ad ea comprimenda comparandis, deque componenda re Eccleſiaſtica referunt acta conſiſtorialia ſcripta Decima ſecunda Octobris. *Dixit Sanctiſſimus Dominus noſter, res in maximo motu verſari, hyeme quieturas, ac verendum ne primo vere excitentur maximi tumultus, ac bella, idcirco ſtatutum ſibi eſſe, omnia neceſſaria providere, pecuniamque in primis tanquam belli nervum parare. Subſidium quadringentorum millium aureorum diſioni Eccleſiaſticæ jam pridem impoſitum, ſe utique, ut eſt pollicitus, non exacturum, niſi perurgens neceſſitas illum cogat, atque ſi prius quam exigatur, morte præventus fuerit, illud ſe jam revocaſſe, ac ex nunc, prout ex tunc revocare. Interim aliter ſe proviſurum, res Eccleſiaſticas temporales, & ſpirituales tranquilliori, tutiori, meliorique in ſtatu, quam acceperit relicturum. Suo amare, & illis benefacere ſe cupere, & ſine Eccleſiæ diſpendio, alteriuſque alicuius præjudicio, quibus ne laterem quidem hujus Sanctæ Sedis daturum:*

Act. Conſ. mſ. Car. Spad. ſig. n. 134. p. 409.

Confirmabat in hoc ſanctiſſimo conſilio avunculum Pontificem Carolus Borromæus Cardinalis a terrenarum rerum amore omnino divulſus, quamquam poſtea Pius lethali morbo oppreſſus Cardinalis Moroni precibus impulſus in Comitem Annibalem Altempſium, centum millia nummum condito teſtamento, atque in Marchionis fratris filiam neptem, ac in nonnullos alios largitiones profuderit, quæ poſtea a Pio Quinto temperatæ fuerunt. Porro Carolus Cardinalis Borromæus Nepos, qui ex quo Fridericus frater, in cujus capite propagandæ fa-

Act. Conſiſt. 8. Decemb.

S. Carolus Borromæus Mediolanum ad ſuum Archiepiſcopatum accedit.

familiæ Borromeæ ſpes conſtabat, e vivis exceſſerat, ſpretis ſæculi delitiis ſanctiori vitæ, rerumque cœleſtium piæ contemplationi inter medias aulæ Pontificiæ turbas ſe addixerat, & Mediolanenſi Archiepiſcopatu donatus, cleri Mediolanenſis ex Tridentini concilii decretis ad diſciplinam inſtaurandam, & ſanctiores mores excolendos revocandi miro ardore flagrabat, a Pio Pontifice obtinuit, ut ex aula ad ſuam Eccleſiam diſcederet, quem Pius, ut ſacra ejus conſilia promoveret Legati Apoſtolici in Italia authoritate inſtruxit, ut ex actis conſiſtorialibus patet.

Act.Conſ. ſig. num. 134. pag. 409. *Decima ſeptima Auguſti Sanctiſſimus Dominus noſter deputavit Dominum Cardinalem Borromæum Legatum Bononiæ, & Romandiolæ, ad Sanctitatis Suæ beneplacitum, & cum ipſe Reverendus Dominus Borromæus ad viſitandam ſuam Eccleſiam Mediolanenſem iter arripiat, & ibi Synodum Provincialem celebrandam, illum Legatum Sanctitatis Suæ, & Sedis Apoſtolicæ per totam Italiam, cum facultatibus deputavit, & creavit prout in bulla.*

Geſtam eam Legationem a Carolo Borromæo cum maxima Divinæ gloriæ amplificatione narrat pluribus Carolus e Baſilica-Petri Epiſcopus Novarienſis, atque ſingularis ſanctitatis exempla ubique eum explicuiſſe, nec non a Mediolanenſibus ſingulari amore, & obſervantia cultum fuiſſe.

Carol.Ep. Novarien. in vit. S. Caroli l.1. *Singulari* (inquit) *& pene incredibili amoris, & obſervantiæ ſignificatione, Civis, & Paſtor exceptus eſt a Mediolanenſibus ſuis: præcipua namque lætitia, atque hilaritas ejus adventus, ingreſſuſque tempore in omnium vultu, atque ore verſari videbatur, ac memini me tum adoleſcentulum audiiſſe, qui eo Civitatem ingrediente prædicarent, alterum Mediolanenſibus Ambroſium adveniſſe.*

Urbem ingreſſus eſt die Dominico nono Kalend. Octobris anno a ſalute Milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quinto, cum vigeſimum ſextum ætatis annum ageret. Triumphales portas, ſymbola, elogiaque honorificentiſſima, ac viarum ornatus, non eſt opus explicare: e Baſilica Regum, quæ nunc Euſtorgiana eſt, de more mitra, & cæteris Pontificalibus indumentis ornatus prodiit, albo equo, ſtragulis coloris ejuſdem ſericis adhibitis inſidebat, Confaloneriæ familiæ, cujus illud eſt jus, & inſtitutum, Nobiles viri rubeo, & ſplendido veſtitu pedites eum cingebant, ſericum umbraculum itidem album ſublime ſuper eum ferebant; clericis, & monachis ordine præeuntibus, majorem Eccleſiam ſacra ſolemni pompa proceſſit. Gubernator, cum Senatu, & aliis Magiſtratibus, & omni fere Nobilitate comitatus eſt: univerſa Civitas concurrit; reliqua acta, atque adhibita pro ritu conſueto.

Proxima die Dominica celeberrima Sacroſanctæ Miſſæ ſolemnia, cum ut par erat maxima omnium ordinum frequentia in majori Templo perageret, ad aleare ſedens concionem habuit, novo plane ejus temporis exemplo, de rebus ſalutaribus ad Populum.

Ad Synodum a Carolo celebratam venerunt hi antiſtites: Bernardinus Scotus Tit. S. Matthæi Presbyter Cardinalis Tranenſis Epiſcopus Placentinus: Vido Ferrerius Cardinalis, & Epiſcopus Vercellenſis, Hieronymus Vida Albenſis, Mauritius Petra Wiglebanenſis, Cæſar Gambara Dertonenſis, Scipio Eſtenſis Caſalenſis, Petrus Caſtiarius Axuenſis, Dominicus Bolanus Brixienſis, Nicolaus Sfondratus Cremonenſis, ad Apoſtolicam Sedem poſtea ob eximiam pietatem elatus, Hieronymus Gallaratus Alexandrinus, Federicus Cornelius Bergomenſis. XXII. S. Carolus Synodum Provincialem celebrat.

Nonoulli, ut Laudenſis, Novarienſis, Aſtenſis, Savonenſis varias excuſationes cauſati defuere. Ejus porro Synodi acta extant, quæ Carolus Novarienſis Epiſcopus his verbis delibat.

Prima ſeſſione Concilii Patres ab ædibus Archiepiſcopalibus Senatus ad majorem Baſilicam comitatus eſt; miſſæ Gubernator interfuit, mox Palmius de Eccleſia ordinanda graviter concionatus eſt: Carolus latinam orationem habuit de conciliorum Provincialium inſtituto, & neceſſitate. Alia ſunt acta, quibus alter quoque dies conſumptus eſt. Inter ea fuit lectio omnium canonum, & decretorum concilii Tridentini, publicaque eorum receptio; tum fidei profeſſio, quam unuſquiſque obiit ſingillatim. Aliis ſeſſionibus Ambroſiano ritu Miſſæ ab Epiſcopis celebratæ ſunt, & decreta ſynodi, ſuo quæque loco promulgata, poſtremæ vero Cardinales alii duo Bobba, & Caſtilionæus honoris gratia affuerunt: & Carolus fratres Epiſcopus ad ea perficienda, quæ conſtituta fuerunt, & ad Epiſcopi munera ſancte obeunda, latina oratione cohortatus eſt.

Dum Carolus Borromæus Synodum Provincialem Mediolani celebraret ad collapſam in ea provincia diſciplinam Chriſtianam priſtino ſplendori reſtituendam, Pontifex Romæ incubuit ſummo ſtudio ad varias corruptelas excindendas, ſanctiſſimaſque leges conſtituendas, ut oſtendunt acta conſiſtorialia Decima ſecunda octobris. XXXIII.

Dixit Sanctiſſimus, ſe velle deputare

Reve-

Reverendiſſimos, qui forment decretum, in quo intendit revocare omnes alienationes factas ex cauſa lucrativa de bonis, & proventibus Sedis Apoſtolicæ, tam ſuo tempore, quam prædeceſſorum ſuorum.

Act. Conſ. ſig. num. 134. pag. 414.

Eodem pariter Menſe, ut tradunt acta, pontifex nefarium morem, qui irrepſerat, ut plures Religioſi viri variis artibus ad Epiſcopalem dignitatem anniterentur, quam poſtea turpiter dehoneſtabant, ſuſtulit, multipliceſque ritularium, ſive confidentium Epiſcoporum corruptelas excidit.

Pius IV. abuſus aliquot tollit ex ambientibus Epiſcopales Sedes.

Sanctiſſimus (inquiunt acta) *Dominus noſter, ad cujus notitiam devenit, quod nonnulli Epiſcopi Titulares nuncupati, qui quandoque ad Cardinalium Eccleſias Cathedrales vel Metropolitanas, Primatiales, ſeu Patriarchales in titulum, vel adminiſtrationem obtinentium, aut etiam ad aliquorum Epiſcoporum, Archiepiſcoporum, Primatum, ſeu Patriarcharum, qui in eorum Eccleſiis ſuffraganeos habere conſueverunt, inſtantiam Apoſtolica authoritate ad Eccleſias in partibus infidelium exiſtentes promoverentur, & Cardinalibus, ſeu aliis Prælatis hujuſmodi in ſuffraganeos, ut eorum Eccleſiis in Pontificalibus deſerviant, cum aſſignatione penſionis annuæ ducentorum ducatorum, vel alterius ſuper menſarum Eccleſiaſticarum earumdem fructibus, redditibus, & proventibus conceduntur, & deputantur, poſt deputationem, & conceſſionem hujuſmodi caſſationi, & extinctioni penſionum ipſarum in toto, vel in parte, etiam pacto quandoque aſſignationem ipſam præcedente, diverſimode conſentire non erubeſcunt, etiam interdum Eccleſiis ipſis nullatenus deſervire, ac officium ſuffraganeatus inibi exercere non curantes, ſed cœca ambitione ducti, ac ſolo titulo, & dignitate Epiſcopali contenti per Orbem vagantur, & diſcurrunt, Pontificalia in aliis Diœceſibus, etiam aliquando ſine conſenſu propriorum Prælatorum, nummario pretio exercent, ſimoniacam labem turpiter incurrendo: Volens abuſus hujuſmodi tollere, de conſilio Fratrum ſuorum ſtatuit, atque decrevit, quod penſiones, ſicut præfertur, reſervatæ, & aſſignatæ nullatenus caſſari, aut extingui, ſeu redimi, vel permutari poſſint, ſed quæcumque illarum caſſationes, extinctiones, redemptiones in toto, vel in parte etiam Apoſtolica authoritate pro tempore factæ nullius ſint roboris, & momenti: & nihilominus tam Epiſcopo Titulari, quam Prælato, etiam ſi ſit Cardinalis, cujus ille erit ſuffraganeus, ſi huic caſſationi tacite, vel expreſſe, aut alio quovis modo conſenſerint, quoties id attentare præſumpſerint, ingreſſu Eccleſiæ ipſo facto interdictus exiſtat, cujus relaxationem, antequam penſio vere, & realiter integretur, nequeant obtinere, ita quod penſiones ipſæ ab eiſdem ſuffraganeis, quamdiu vixerint, & officium ſuffraganeatus hujuſmodi exercuerint, aliquo pacto abdicari non poſſint, niſi eoſdem Epiſcopos ad alias Eccleſias fructus redditus habentes Apoſtolica authoritate transferri contingeret, quo caſu, cum oporteat ipſos ſic translatos in propriis Eccleſiis reſidere, penſiones hujuſmodi ipſo facto extinguantur.*

Item voluit, & ordinavit Sanctitas ſua, quod ſi dictos Epiſcopos ab Eccleſiis, in quibus ſuffraganei adſcripti ſunt, ſine legitima cauſa ultra tempus, quo per decreta Sacri concilii Tridentini Epiſcopis a propriis Eccleſiis abeſſe permittitur, recedere contingat, durante abſentia hujuſmodi, de dictis penſionibus nihil petere, & exigere poſſint. Creſcente vero contumacia, alias pœnas in dictis decretis, & per Conſtitutionem noſtram contra Epiſcopos non reſidentes ſtatutas incurrant; & nihilominus dicti Epiſcopi Eccleſias hujuſmodi, ſic deſerentes ab exercitio ordinum Pontificalium in aliis Civitatibus, vel Diœceſibus etiam de conſenſu Prælatorum ibidem præſidentium ſuſpenſi ſint, & cenſeantur.

Sanctionem etiam Pauli Quarti editam de rebus Eccleſiæ non alienandis, XXIV.
& de alienatis recuperandis, tanquam acerbiorem, temperavit, atque ad relationem juris adduxit addita diſtinctione, ſi ſine congrua compenſatione, vel Eccleſiæ Romanæ utilitate, aut neceſſitate ea bona alienata fuiſſent, quæ eo caſu male alienata, atque Sedi Apoſtolicæ juribus reſtituenda ſanxit. Magiſtratuum etiam, atque officialium ſtipendia ne populum gravarent, fixa lege circumſcripſit; his etiam addunt acta Conſiſtorialia.

Ext. in Bull. Pio IV. conſt. 104.

Ib. conſt. 105.

Septima Novembris MDLXV. facto verbo de reformationibus factis ſuper officiis Camerariatus, & Pœnitentiariæ, deputavit, & creavit Majorem Pœnitentiarium Reverendiſſimum Dominum Cardinalem Borromæum, cum facultatibus ſolitis, & conſuetis, ſalvis tamen reformationibus factis, & faciendis, & convalidavit Sanctitas ſua omnia acta nomine dicti Reverendiſſimi Domini Caroli Majoris Pœnitentiarii, & deputavit Cardinalem Alciatum uſque ad reditum ipſius Borromæi.

Act. Conſ. ſig. num. 134. pag. 417.

S. Carolus Summus Pœnitentiarius eligitur.

Succeſſiſſe Carolum Cardinalem in eo munere Raynuntio Cardin. Sancti Angeli refert Cornelius Firmanus rituum magiſter, conſtatque ex actis conſiſtorialibus, eundem Cardinalem multa in vita, & in morte Religionis exempla præbuiſſe, at-

Cornel. Firman. Diar. to. 13. mſ. Arc. Vat.

atque hoc elogio a Pio Pontifice commendatum.

Act. Conſiſt. ſig. n. 134. p. 417. *Romæ apud Sanctum Petrum die Septima Novembris Milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quinto fuit conſiſtorium, in quo Sanctiſſimus Dominus noſter dixit, ſuperioribus his annis multos deſiderari Cardinales, ſed in nullius eorum obitu graviorem jacturam feciſſe ſe, & Sedem Apoſtolicam, quam in morte Cardinalis Sancti Angeli, qui Parmæ ſuum extremum diem objerat. Se quidem plurimo dolore affectum eſſe, cum propter ejus nobilitatem, nec non affinitatem, & mutuæ benevolentiæ officia, quæ inter ipſos interceſſerant, tum propter ingenii magnitudinem, ſummam eloquentiam, ſanctam Religionem, mentem optimam, & reliquas virtutes, quæ illum Pontificatu maximo jam dignum reddiderant; ſperare ſe optime de illius animæ ſalute, cum deceſſiſſet, prout pium & Religioſum Cardinalem decebat; in tanto autem mærore Sanctitatem ſuam, hoc non modicum ſolatium capere, cum intelligat eum quemadmodum & juſte, & probe vitam egerat, ita quoque & ſancte, & Religioſe obiiſſe.*

XXV. Ut vero hujus ſucceſſor Carolus in piaculario ſupremo munere illud ſumma laude geſſerit erga ipſum Pium IV. Pontificem in extremo vitæ illius actu, dicetur paulo poſt. Nunc pauca de Synodo Mediolanenſi a Carolo Legato Apoſtolico celebrata, aliiſque ejuſdem Borromæi geſtis adjiciamus.

Peperiſſe maximos pietatis fructus eam Synodum, atque ingentia virtutum exempla a Carolo Sanctiſſimo Apoſtolico Legato, eodemque Mediolanenſi Archiepiſc.

Geſta a S. Carolo in Mediolanenſi Eccleſia. explicata refert Carolus Epiſcopus Novarienſis, his verbis. *Habuit actio ejuſmodi fructum pietatis maximum. Elucebat in ampliſſima dignitate, Præſulum, & Caroli inprimis pietas, modeſtia, vitæque ſanctitas, ac non ſolum tantæ hoſpitalitatis officio, ſed amplis eleemoſynis in clericos, alioſque egenos, in Eccleſias, ſacraque collegia conferendis præclara piæ liberalitatis edebat exempla. De rebus ad ſalutem pertinentibus ſacri oratores quotidianas ad Populum conciones habebant, qui multitudine poſt hominum memoriam maxima confluebat. Proferebantur decreta ad cleri, populique mores componendos aptiſſima, atque illuſtria: neque ipſa a vitiis, & corruptelis, ſacri prophanique homines, alii exemplo, atque honeſtate commoti, pars metu pœnæ ſe abducere diligentius ſtudebant.*

Obſervabant pii omnes etiam ex longinquis Provinciis, ac mirabantur in Carolo, tanquam in omnium oculis collocato, animi religioſum ardorem, qui tali ætate, tali apud ſummum Pontificem, & ſanguinis, & amoris loco, nihil tamen videretur aliud, quam commiſſi gregis cuſtodiam, & perfectæ vitæ ſacerdotalis officia curare, cum præſertim nova tunc ſatis eſſet ea diſciplinæ ratio, quam ſibi cæteriſque Carolus decretis inſtituebat, ac exemplis. Sed tantarum quoque rerum reſtituendarum, ut ſe darent initia, plurimi expectabant. Amici Carolo multi, etiam ex iis, qui in ſummis gradibus ſedebant, ſoliciti erant vehementer, ne quæ tali tempore ſingularis Eccleſiæ putabatur ordinatio, ac emendatio morum, uſu ipſo non ſine dedecore careret, propterea quod corruptis conſuetudine animis, pleriſque difficilis admodum videbatur, & ex voluntate, & virtute ſua quiſque, vel ipſam rerum naturam ſolet metiri. Carolus vero Divino auxilio fretus, ſpe maxima erat, maximoque animo omnia aggrediebatur, obibat, exequebatur, neque ſpes eum fefellit.

Favit Caroli conſiliis Mediolani Præfectus, cui Philippus Rex, cæteriſque Magiſtratibus juſſerat, ut omni officio, ac ſtudio illi obſecundarent. Pontifex etiam ex iis pietatis incrementis magnam voluptatem cepit, cumque accepiſſet habitam ab eo concionem inter ſacra myſteria, palam dixit, ſibi quoque, & Cardinalibus idem faciendum ſubjectiſque literis illi gratulatus eſt.

Jucundiſſimæ nobis fuerunt literæ tuæ omnes: ſed poſtremæ inter cæteras, quas ad nos decima octava hujus menſis die dediſti tum de omni Synodi iſtius felici progreſſu, tum præcipue de concilii Tridentini decretis publice receptis; de iſtorum populorum præparatione ad ea omnia accipienda, quæ in Synodo conſtituentur, & de prompta item Gubernatoris, & aliorum Sereniſſimi Regis Catholici miniſtrorum voluntate, qui ad rerum decretarum uſum, ſtudium, atque operam ſuam omnem pollicentur. Qua in re divinum auxilium perſpicue agnoſcentes; quod ardenti, optimoque deſiderio tuo, ad omnium rerum proſperitatem præſto eſt, te collaudamus, hortamurque, ut læto animo pergas optima conſtituere, & quæcumque poſſis laudabilia exempla edere. Poſtea opportune Tridentum verſus honoris cauſa obviam Principibus fœminis procedas [erant eæ Joanna, & Barbara Maximiliani Imperatoris ſorores, quarum prima Franciſco Coſmi Florentiæ, & Senarum Ducis filio, altera Alphonſo Ferrariæ Duci deſponſæ erant,] aliaque præſtes, quæ nos velle noſti: omnia autem te pro tua prudentia, & bonitate facturum non dubitamus. XXVI.

Ext. act. tom. ult. Conc.

mus. Dominus noſter te ſervet. Romæ VI. Kal. novembris MDLXV.

Tam eximium Caroli Borromæi exemplum ſequuti ſunt plures Archiepiſcopi, tum in Hiſpania, tum in Gallia, tum in Belgio, a quibus plures Synodi Provinciales celebratæ ſunt; in Belgio quidem Mechlinenſis abſente Granuellano Cardin. Archiepiſcop. a Martino Rythovio Hyprenſi Epiſcopo ſeniore comprovinciali, Cameracenſis a Maximiliano e Bergis; in Gallia Rhemenſis a Ludovico Guiſio, Rothomagenſis a Carolo Borbonio, Toloſana a Franciſco de Joyoſa, Burdegalenſis ab Antonio Sanſaco, Viennenſis a Petro Villario, Aquenſis ab Alexandro Canigiano, Turonenſis a Simone Mailleo; in Hiſpania vero Toletana, Cæſarauguſtana, Valentina, Salmanticenſis; in Luſitania Brachatenſis, quæ vel ſub hoc anno, vel proximis coactæ ſunt ad decreta concilii Tridentini in opus provocanda, quarum Synodorum acta typis excuſa extant. Sed ad Carolum Borromæum Cardinalem, a quo digreſſa eſt oratio, revertamur.

XXVII. Abſoluta Synodo Mediolanenſi, atque Eccleſiis, & Collegiis Canonicorum, & Monialium luſtratis, atque in opus ſanctionibus Synodalibus adductis, dum Joannam Cæſaris ſororem Florentiam deduceret, circiter nonas Decembris de graviſſimo Pontificis morbo nuntium accepit, moxque relictis omnibus concitato curſu Romam provolavit, atque Avunculo optimo adhuc vivo non modo præſentiæ ſuæ ſolatium attulit, ſed etiam divinis illum Sacramentis, & ſacra hortatione, ut mortem cum immortalitate commutaret, communivit.

S. Carolus Romam rediit, & Pontifici morienti aſſiſtit.

Dicitur ante omnia ſtatim Medicos ad ſe vocaſſe, petiiſſeque, num ſpes vitæ reliqua eſſet? quibus negantibus, tum adiiſſe Pontificem, dixiſſeque, nihil petiiſſe antea unquam quod ab ejus benignitate non accepiſſet: unum adhuc petere quod omnium minime ſibi negari vellet: cum annuiſſet Pontifex, enixe petit, atque obſecrat, quando ſpes vitæ prorogandæ omnis erepta eſſet, nihil aliud penitus eo tempore vellet, quam quæ ad animæ ſalutem pertinerent, cogitare: tum vero effecit, ne alius quiſquam, ut ſæpenumero fit, aliena ingereret, moleſtiamve exhiberet, ac piis ſermonibus, mira animi fortitudine eum conſolatus, ſacra Divini Viatici, & extremæ Unctionis ſubſidia præbuit, neque aliquo pietatis officio defuit uſque ad extremum ſpiritum. In quo, & accommodatam Summo Pœnitentiario muneris functionem, & egregiam in avunculum, patremque ſummum pietatem, tum vero præclaram juvenis humana cuncta deſpicientis conſtantiam licuit agnoſcere.

Confirmantur hæc a Cornelio Firmano Sacrorum rituum Magiſtro, qui his interfuit. *Fuit* (inquit) *datum Papæ Sacramentum Extremæ Unctionis per Cardinalem Borromæum ejus Nepotem indutum ſuperpelliceo, & ſtola, me ante ipſum candelam benedictam tenente: legit commendationem animæ, Litanias, & multas orationes. Poſtea Cardinalis legit Paſſionem, videlicet* Ante diem feſtum Paſchæ, *& quotieſcumque occurrebat aliquid pro exhortatione, ad libenter moriendum pro Chriſti fide hortabatur Papam, exponens paſſionem multaſque Sanctorum, & Sacrorum Doctorum authoritates allegans* (& mox) *Hora tandem ſecunda noctis deceſſit ſatis devote.* Affuit morienti etiam Philippus Nerius Congregationis Oratorii conditor, quem Pius rogaverat, ut in eo extremo vitæ actu precibus, & ſacra opera non deeſſet, raraque omnino felicitas Pii Quarti ſuſpicienda eſt, ut duo Sancti, Carolus Borromæus, ac Philippus Nerius illum ad vitam pie claudendam ſacris hortationibus ardenti ſtudio adjuvarent. Pridie ſuæ mortis Cardinales ad Succeſſorem ornatiſſimum virtutibus deligendum hortatus eſt, eoſque ſigno Crucis luſtravit, condonata gratuita noxarum venia, atque ex iis plures ad manus, & oris oſculum admiſit. Palæottus, & Sirletus Cardinalis lectulo adſtantes, extremas preces, quas animæ commendationem dicimus, religioſiſſime recitarunt. Ipſe attentis integris adhuc ſenſibus cuncta audivit, eis noviſſime pro ſe ſuſcepti laboris gratias egit. Dictu mirum, eſt decimo ante menſe, cum Sirletum ſacræ purpuræ honore donaret, *Hunc* inquit *in Senatum allegimus, ut quemadmodum Paulo IV. morienti officioſe adfuit, ita etiam ſuis precibus noſtram ex hac vita migrationem apud Deum adjuvet.* Id præſagium fuiſſe, eventu comprobatum eſt. Ad extremum octavo ægritudinis die hæc verba proferens *Nunc dimittis ſervum tuum Domine ſecundum verbum tuum in pace* rebus humanis eximitur, ætatis anno *66.* menſe 8. die *9.* Pontificatus vero V. menſe XI. die XV. Corpus Baſilicæ Vaticanæ lateritio ad tempus extructo ſolio conditum eſt, quod poſtea ad S. Mariæ Angelorum ad Thermas deportatum prope aram maximam tumulatum fuit. Eo Pontifice Italiæ pax, Urbi, & Provinciis Eccleſiaſticis a bello quies rerum, quæ victui humano neceſſariæ ſunt, copia; publica incommoda,

XXVIII. *Ext. acta Tom. ult. Conc. Diarior. 1 10.13. mſ. Bibl. Vat.*

Vit. S. Phil. l.3. c.13. n.3.

Act. Conſiſt. pag. 417. Onuphrius Panvin. in vit. Pii V.

vel pauca, vel nulla fuere. Hæc ex Panvino [1].

Proximo ab obitu Pii Quarti die Cardinales congregati ſacramento rite nuncupato ſpopondere, ſe conſtituras a Pio de Romani Pontificis electione leges ſanctiſſime ſervaturos, ut teſtantur ſubjectis

Act.Conſ. p.417. verbis acta conſiſtorialia. *Romæ apud Sanctum Petrum die Lunæ Decima Decembris Milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quinto, cum nocte præcedente deceſſiſſet felicis recordationis Pius Papa Quartus, facta fuit Congregatio, in qua fuit lecta bulla ejuſdem Papæ Pii Quarti edita ſuper electione Romani Pontificis, & ab omnibus juratum fuit illam ſervare.* Integerrima religione præ omnibus fidem exolvit Carolus Borromæus Cardinalis, nam cum maxima authoritate polleret in deferendo, cui vellet, Pontificatu, ob ingentem Cardinalium numerum, qui a Pio Quarto avunculo creati fuerant, conculcata privatorum commodorum ratione, eum deligendum curavit, qui ſanctitate cæteros præcelleret. Fuit is Michael Cardinalis Alexandrinus, cui electo nomen Pii Quinti impoſitum fuit. Electus quidem velut Timotheus alter, *Secundum præcedentes prophetias*. Humana namque opinio haud quaquam ad-

Tim.1. ducebatur, ut crederet, Pauli Quarti alumnum, atque hominem ſeverioris ingenii, quam ut illum ferre multorum infirmitas poſſe exiſtimaretur, adnitente ipſo Pii Quarti Nepote, ad Pontificium Thronum evehendum. Non latuit tamen amicum Dei Sanctum Philippum Nerium ſupernæ diſpoſitionis conſilium; cœleſti namque illuſtratus lumine, antequam accederet, manifeſte prædixerat: ut enim ſcribit Hieronymus Bernabeus in vita ejuſdem Sancti latine conſcripta. *Paucis ante diebus, quam Pontifex renuntiaretur Pius hujus nominis Quintus; cum* Hier. Ber. l.3.c.6. V.S.Phil. mſ. *Dei ſervus ex ædibus charitatis pedem efferret, elatis ad Cœlum oculis, hauſtoque ſpiritu, more ſuo intumeſcens, & prope extra ſe raptus dixit: Die Lunæ creandus eſt Pontifex.* Audivit inter cæteros Marcellus Ferrus, qui deinde cum eodem Philippo per Urbem ambulans rogat illum familiariter, *ut quoniam Pontificis electionem proxime futuram dixiſſet, quis demum futurus eſſet Pontifex, ſibi aperte ſignificaret: cui ſtatim Philippus*, Tibi vero id tacere nolo. Pontifex erit Cardinalis Alexandrinus, idque ſine dubio fiet die Lunæ, hora veſpertina, *atque ita plane accidit, quemadmodum vir ſanctus prædixerat. Hanc ipſam electionem, paulo ante nonnullis aliis prænunciaverat.* Quam multi quoque alii divi- Gab. in vit. Pii V. l.1.c.8. nitus, ut fuerunt, admoniti præviderunt, variaque ſigna e cælo edita præmoſtrarunt; ac Sanctus ipſe Carolus Borromæus, ut ſibi cælitus oſtenderetur is, quem Deus elegiſſet, Conclave ingreſſus, quotidianis ſacrificiis, aſſiduiſque precibus, opem a Deo in re tanta petebat, ac Divinæ tantum gloriæ, & communibus Eccleſiæ commodis inſerviens rem omnium graviſſimam caſtiſſime admini-

ſtra-

NOTÆ [1] ADnotationes has noſtras claudimus cum obitu Pii IV. pontificis maximi inter optimos jure accenſendi, tum merito ſuo, cum ſanctiſſimi nepotis ex ſorore Caroli Borromæi, quem in omnibus ſemper adjutorem conſolatoremque habuit, eodemque authore indolem quam a natura gerebat in bonum apte propenſam, ita explicuit, ut multa & magna ad rei Chriſtianæ commodum moliri, atque perficere potuerit. Quamquam ingenio fuit mitiſſimo, ut ea demonſtrant quæ ad componendam Italiam ſub deceſſoribus pontificibus numquam non turbatam agitatamque bellis, feliciter præſtitit, & notat Tarcagnota ſincerus eorum temporum hiſtoricus, ſeveram tamen vindictam, cum æquitas exigebat, exercuit in virum potentes, ne ipſis quidem S. R. E. cardinalibus exceptis, cujus exemplum eſt ſupplicium de nepotibus Pauli IV. ſumptum. Dignum etiam pontificem conſtantia exhibuit cum reformationis in concilio ſtabilitæ opus executioni mandare ſtatim cœpit, perfeciſſetque ſi vitam diutius prorogare contigiſſet. Immortale etiam ejus opus cenſendum eſt concilii Tridentini, quod intermiſſum bonus quiſque lugebat, reſtauratio ac tandem abſolutio. Id vero ut perficeretur multa ab optimo pontifice ardua ſubeunda erant; cum in primis, quod a ſuperioribus pontificibus vix ſperandum, de ſuo jure ceſſerit in gratiam patrum Tridentinorum, qui opus reformationis a ſe ſuſceptum vix profecturum ſperabant, niſi ab ipſa Romanæ curiæ reformatione inciperetur. Urbis ſplendorem multis conſtructis, multis ornatis ædificiis auxit, de quibus Oldoinus in additionibus ad Ciaconium. Nepotes ſuos cæteroſque ſanguine conjunctos ita dilexit, ut in iis efferendis ad ſummos honores omnia meritis nihil gratiæ detulerit. Nam præter S. Carolum Borromæum, cui Romanam purpuram virtus ipſa viri poſtulabat, e conſanguineis neminem alium ea dignitate ornaſſe comperio, præter Joannem Antonium Serbellonium amitinum ſuum, quem alioqui virum eo honore digniſſimum communis Scriptorum omnium conſenſus agnoſcit. Reliquos intra fortunæ privatæ cancellos ita continuit, ut cum delectæ militum manui, quibus obſeſſis Melitenſibus ſuccurrit, præficere Camillum Medicem, ſuum ex fratre nepotem equitem Melitenſem potuiſſet, Pompejo Colomnæ maluit committere, daniſque ad ſummum magiſtrum equitum Melitenſium literis modeſte conqueſtus eſt, eo nomine, quod nepotem illum ſuum ad ſe Romam miſerit, quem periculoſo illo tempore ad urbis Melitæ defenſionem aptius retinuiſſet. Vide literas in codice diplomatico Melitenſi to. II. num. CLXXXXVII. Reliqua eximii hujus Pontificis habes apud Ciaconium. MANSI

L. 1. vit. S. Carol. Bor.

ſtravit; nec vivo Pontifice de Succeſſore ſecum a Principibus, amiciſque viris quidquam agi unquam permiſit, quod religione ſacrarum legum impediri ſe diceret, neque illi mortuo, eos audire voluit, qui rationes, utilitateſque humanas ſequi videbantur. *Sicilicet Vir ſpiritualis, ea, quæ ſpiritus erant, probe ſciens, demiſſos omnes, & abjectos animi ſenſus abiiciendos eſſe judicavit, nec coitionibus, & anticipationibus certandum, nec plus gratiæ, quam Deo tribuendum, ſed unam tantum Eccleſiæ utilitatem, ac communem omnium ſalutem ob oculos ponendam*; quod cum egregie in Pio Quinto Pont. deligendo præſtitiſſet, & Eccleſiæ Dei utilitati providit, & ſummam ſemper in oculis Pontificis gratiam invenit. *Naz. Or. 19.*

BENE-

BENEDICTO XIV.

PONT. MAX.

ABSOLUTUM OPUS

Leonardus Venturini

D. D. D.

Annalium Eccleſiaſticorum opus ab ipſis Eccleſiæ exorientis crepundiis ad uſque annum 1565. ad inſignem ſcilicet reformatæ per Concilium Tridentinum diſciplinæ epocham perductum, ſub auſpiciis olim Clementis XII. cœptum, nunc tandem ſub felici tuo, Benedicte XIV. Eccleſiaſtico Principatu optatum exitum, & complementum obtinuit. Quæ ſemper fuere Literatorum omnis ætatis vota, quod rei Eccleſiaſticæ amantium deſiderium erat unicum, ut Hiſtoria Eccleſiaſtica per annos deducta ſingulos ad normam ſanioris criticæ exacta daretur, ad cumulum tandem expleta hac mea editione, non vanus mihi, ut arbitror, aſſentator abblandior. Hujus in hunc modum abſolutæ, atque perfectæ laus pleraque tua eſt, qui rebus omnibus eximiis præſtandis, promovendiſque datus a Deo eſſe videris, Pontifex optime, atque ſanctiſſime, non eo tantum nomine, quod te Eccleſiæ univerſæ rectore prodit in lucem, ſed eo etiam maxime, quod te ſuggerente, conſilium, favorem, opemque præſtante, ex

tot rerum adverſantium incurſu, annorumque quindecim, & quod excurrit, viciſſitudinibus feliciter evaſit, & conſtans uſque ad ſuprema pervenit. Habes igitur, me ſolvente, qua jamdudum obſtringebar fidem perſolutam. Habes ſacri Principatus tui novum, inſigne, perpetuum decus, & ornamentum, Hiſtoriam nempe Eccleſiaſticam expolitam, exornatam, adauctam. Optaſſent quidem Eruditi, ut nova fieret ſubſequentium annorum uſque ad ætatem noſtram acceſſio; quod ego vehementer poſtulabam, ut geſta Pontificatus tui ex altiori loco in commodum Eccleſiæ univerſæ clareſcerent. Quam apte tunc prima ultimis connexa apparerent, cum præclara doctrinæ exempla, quibus Leo, Gregorius, aliique qui Romano Solio venerationem admirationemque conciliarunt, in te, tot editis doctrinæ Eccleſiaſticæ egregiis voluminibus renovata ſpectarentur; ardor ille nobilis reſtaurandæ in veterem ſanctimoniam diſciplinæ, quo olim inter cæteros Gregorius VII. flagrabat, in te revocatus agnoſceretur; cum tandem ea morum caſtitas, quæ Sanctiſſimi titulum Romanis dudum Pontificibus promeruit, priſtinum in te nitorem ſervaſſe cerneretur. Verum tantiſper expectandum eſſe tandem intellexi, quoaduſque novus alter Baronius exurgeret, qui recentes Pontifices, veterum Pontificum imaginem referentes, iiſdem coloribus depingeret, quibus vetuſtos effigiavit. Moram tamen, quanta quanta futura ſit, non eſt cur feramus impatienter. Qui enim geſta Benedicti XIV. in Annalibus Eccleſiaſticis legere amat, habet illa in Leonibus, in Gregoriis, cæterorumque inſignium Pontificum geſtis expreſſa. Hoc tanto bono modo fruitur Eccleſia, te illam adminiſtrante, quo ut diutius fruatur inſtantibus votis Deum optimum Maximum ſollicitare non deſiſtimus. Communibus hiſce mea etiam privata adjungo, qui maximis a te beneficiis donatus, impenſoque favore protectus, felicitatem meam typorumque meorum in longa ſæcula ex te pendere totam ſentio. Vale igitur, & diu valeas, decus Pontificum, & gloria ſæculi, meum præſidium & fulcimentum.

INDEX
IN TOMUM TRIGESIMUM QUARTUM
ANNALIUM ECCLESIASTICORUM.

A

ABbas : Diſcutiuntur Gallorum poſtulata circa Abbatum Electionem, 1562. LXXXVIII. Abbatiæ redditus quomodo expenderit S. Carolus Borromæus, 1560. XCIII.

Abd-Jſu Patriarcha Orientalium Aſſyriorum : Romam veniens fidei profeſſionem facit, atque obſequium Romano Pontifici defert, 1562. XXIX. Legitur in concilio Tridentino illius profeſſio, XXVIII.

Abſolutio : Amplam abſolvendi facultatem efflagitat Poloniæ Nuntius, 1563. CLXXXVII.

Abyſſini : Pius IV. Sebaſtianum Luſitanum Regem ad opem Abyſſinis ferendam contra Numidas ſollicitat, 1563. CCXXVI. & ſeq.

Academia Pariſienſis Novatores ad colloquium haud quaquam admittendos libello Regi porrecto cenſuit, 1561. LXXXIX. XCVI. Pro ſacris Imaginibus ſcribit, & controverſias fidei ad Sedem Apoſtolicam, vel ad Œcumenicum concilium deferendas docet, XCVI. Scribit pro invocatione, & cultu Sanctorum, *ibid.* Opiniones Michaelis Baii, & Jo. Heſſel damnat, 1561. V.

Academia Trevirenſis a Joanne VI. Electore excitata, Patribus Societatis Jeſu commendatur, atque a Commendono Apoſtolico Nuntio viſitatur, 1561. XXXVIII.

Academia Lovanienſis Sacramentum de perpetuo in Eccleſia catholica Romana permanendo, quo urgebatur, confirmat, idque roborat Commendonus, XLII. Diſſenſiones occaſione variarum doctrinarum in ea ortæ, XLIII. & ſeqq.

Accuſatores : Hæreticorum, ſeu ſchiſmaticorum accuſatores, publicari haud quaquam debere, ne ab officio retrahantur, Pont. declarat, & jubet, 1561. CIV.

Æthiopia : Æthiopes ad concilium invitantur, 1561. LXIII. *Vide*, Abyſſini.

Africa : Expeditio Africana Philippi II. exercitui male cedit, 1560. LXXXVII. & ſeqq. Victoria a Philippi II. exercitu reportata, 1564. LVI.

Albertus Bavariæ Dux a Paulo IV. ad fidem catholicam aſſerendam excitatur, 1558. XIV. Oratore ad concilium miſſo, ejus epiſtolæ, ac ſimul reſponſa leguntur in Seſſione V. ſub Pio IV. 1562. LXX. Suum erga Apoſtolicam Sedem ſtudium declarat, 1563. CII. Laicos Viros ob Sacerdotum penuriam, neque inſcitiam in concionando ſuffici poſtulat, ſed non obtinet, CIII. Ejus Orator in concilio Venetis Oratoribus cedere recuſans, cum proteſtationibus tandem aſſentitur, 1562. XLII. Communionem ſub utraque ſpecie pro ſuis expoſcit, LII. De ejus pietate teſtimonium Pont. reddit Nicolaus Ormanettus, ac viciſſim Pont. ipſe per epiſtolas, 1563. XLII CII.

Albertus Brandeburgicus Dux in Pruſſia ad concilium fruſtra invitatur, 1561. XV.

Alexander Cribellus in Hiſpania Nuntius Philippi mentem ſuper variis concilii rebus explorat, 1563. CXLI. Cardinalis creatur, 1565. VI.

Alexander Hajotinus Avenionenſem ditionem hæreſi inficere molitur, 1560. XXXIX.

Alexander Sfortia Epiſcopus Parmenſis Cardinalis creatur, 1565. VI.

Alexandrinus Patriarcha : Ejus Legatus Romæ comparens occaſionem mittendi Nuntios ad Cophtorum Patriarcham Pio IV. præbet, 1560. LXXVII.

Allegrius : A Carolo IX. ad Pont. Dominus de Allegriis miſſus ſuſceptæ cum Hugonottis pacis cauſas publica oratione declarat, 1563. LXXVIII. Concilium alio transferre ſuadet, *ibid.*

Aloyſius Piſanus Cardinalis creatur, 1565. VI.

Alphonſus Caraſa Cardinalis : De eo liberato extant literæ Pii IV. ad Nuceriæ, Andriæ, & Matalonæ Duces, 1561. LXXX. Cameræ Apoſtolicæ Regens declaratur, 1558. XXIII.

Alphonſus Salmeron Societatis Jeſu prolixam in concilio de Euchariſtia orationem habet, 1562. L. De ſacro matrimonio in concilio diſſerit, 1563. XX.

Alvarus Hiſpanus Dux exercitus minis neque blanditiis a Turcis incitatus, numquam a fide catholica dimovetur, 1560. LXXXIX.

Alvarus de Quadra Epiſcopus Aquilanus in Anglia Philippi Regis Hiſpaniarum cum eſſet Orator, jubetur a Pontifice, ut Eliſabeth Reginam ad officium revocare ſtudeat, 1560. XLIV.

America : Plures in ea Epiſcopatus eriguntur, 1561. LXX. 1564. LVIII.

Anabaptiſta Ludi magiſter in Galliis ob diſſeminatas hæreſes flammis comburitur, 1560. LXXIX.

Andreas Duditius Sbardellatus Epiſcopus Tininienſis, pro clero Hungariæ Orator ad concilium Tridentinum miſſus, 1562. XL. In quinta Seſſione concilii ſub Pio IV. orationem dicens plura de Auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento habet, 1562. LXX. Item de uſu calicis prudenter ab Eccleſia ſublato, *ibid.*

Andreas Oviedo Jerapolitanus Epiſcopus jubetur a Pio IV. Mennam Æthiopiæ Imperatorem convenire; illique Tridentini concilii inditionem ſignificare, 1561. LXIV.

Angelus Nicolinus Archiepiſcopus Piſarum Cardinalis creatur, 1565. VI.

Anglia : Angliæ regni infelicitas, ac nova in pejus converſio ob Mariæ Reginæ, & Cardinalis Poli mortem, 1558. X. XI. XII. 1559. I. & ſeqq. Primatus Eccleſiæ una cum regno ab Eliſabeth ſpuria uſurpatur, III. Perſecutio in catholicos, IV. & ſeq. Religio catholica omnino ſublata, X. Angliæ Regina perduelles Gallos fovet, 1560. XXVIII. Angli catholici Mariam Stuartam Reginam optant, XLII. Angliam, ejuſque Reginam Eliſabetham ad fidem revocare conatur Pius IV. XLII. XLV. Pax inter Anglos, & Scotos magno catholicæ religionis detrimento firmata, XLVI. Anglorum Oratores in conventu Nauburgenſi a Lantgravio male habiti diſcedunt, 1561. XXXI. Apoſtolicos nuntios ad concilium Angliæ Reginam, gentemque illam invitantes, Eliſa-

beth regni acceſſu prohibet, LI. De Anglorum ad concilium miſſione ſpes illico evaneſcit, 1562. XXIV. & ſeqq. Angliæ Regina Hugonottis ſubſidia mittit, CLXVIII. & ſeq. Scotos gravibus exagitat turbis, 1563. CXIV. De ea anathemate percellenda variæ ſententiæ, cav. & ſeq. Cum catholicis Anglis, ut mitius ſe gerat ab Imp. rogatur, CXVII. Apud Portum Gratiæ tria Anglorum millia peſte abſumpta, 1563. CXXXI. A Briſſaco devicti Gallia ejiciuntur, *ibid.* Ad preces catholici Regis, Angliæ Reginæ condemnatio dilata, CLXXIX. Pax inter Gallos, & Anglos promulgatur, 1564. VIII.

Annas Memorantius in crimen conjurationis contra Regem falſo vocatus, 1560. LXXX. LXXXII. Guiſio Duci in Vaſſiaceno tumultu præſto adeſt, 1562. CXL. In coitionem catholici fœderis cum pluribus Galliæ Principibus venit, CXLI. Ob egregium catholicæ fidei ſtudium commendatur, 1562. CXLIII. CLVI. Abrogari impium Januarii Edictum curat, aliaque plurima pro religione præclare gerit, CXLIV. CXLVIII. Commendatur a Pio IV. CLVI. Pro pace firmanda e caſtris Regiis diſcedit, CLXVI. Catholicas partes, dum ſtrenue tuetur, a Caſtilione Nepote ingratiſſimo capitur, ſauciatuſque Aureliam abducitur, 1562. CLXXVI. & ſeq. Ejus laudes, & geſta a Belcario in concilio Tridentino recenſentur, CLXXVI.

Annæus Burgus Gallus ob hæreſim ſtrangulatus flammis conſumitur, 1559. XII.

Annatæ: earum antiquitas, & juſtitia contra Germanorum querelas a Pio IV. oſtenditur, 1563. XLIV.

Annibal Altaempſius a Pio IV. morti proximo centum millibus aureorum donatur, 1565. XXI.

Annibal Bozzutus Archiepiſcopus Avenionenſis Cardinalis creatur a Pio IV. 1565. VI.

S. Antonius Abbas: Ex lignea ejus ſtatua ab hæreticis violata, ignis qui ſacrilegos devoravit, apud Boſcum Ducis erupit, 1565. XVIII.

Antonius de Albone Lugdunen. Arch. cibum ſumere negat, donec hæreticum, qui Euchariſtiam conculcaverat, punitum videat, 1561. LXXXVI.

Antonius Auguſtinus Epiſcopus Aliphanus pro Divino cultu propagando, 1558. XIV.

Antonius Canuſinus conſors conjurationis in Pium IV. ultimo ſupplicio afficitur, 1565. IV.

Antonius Caracciolus Trecenſis Epiſcopus hæreſis inſimulatur, 1565. CXXXIV.

Antonius Crecchius Epiſcopus Ambianenſis Cardinalis creatur, 1565. VI.

Antonius Covarruvias Oratoris Hiſpani nomine ſuper loco, ac præcedentia in concilio proteſtatur, 1563. XCIII. & ſeq.

Antonius Navezzus Epiſcopus Namurc. concilio intereſt, 1563. CXLIV.

Antonius Muglitius Archiepiſcopus Pragenſis Tridentum Ferdinandi Cæſaris Orator accedit, 1562. X. Ad Ferdinandum ſe confert, ut de cauſis, quæ Legatos a non legendo ipſius libello impulere, edoceat, 1562. LXI. Orator Cæſareus Tridentinæ ſynodo ſubſcribit, 1563. CCXX.

Antonius Movani hæreſim in Phocenſi Provincia ſpargens cæſus tandem occumbit, 1560. XXXIX.

Antonius Navarræ Rex obedientiam Pio IV. per epiſtolam exhibet, 1560. LXXXV. De ejus fide adverſa ſuſpicio, 1560. XXXVI. Monetur a Pontifice, ut ab hæreticorum concionibus audiendis abſtineat, XXXVII. Hugonottorum conſpirationi ſe admiſcere detrectat, 1560. XXVIII. XXXVII. A Pont. ad Cardinalis Ferrarienſis in Gallias Legati auxilium pro compeſcendis religionis diſſidiis accitur, 1561. LXXXV. Fœdus cum Principibus Guiſiis, aliiſque pluribus pro aſſerenda fide catholica, ac Regia Majeſtate tuenda ſancit, 1562. CXLI. Pro eo in fide catholica retinendo, plurima opera navatur, 1561. CI. 1562. CXXXIV. Promittitur illi a Philippo Hiſpaniarum Rege Sardiniæ Regnum, 1561. CI. In colloquio Poſſiaco ſe parti catholicæ ſtudere, apertiſſime oſtendit, 1561. XCII. & ſeq. Strenue in Galliis pro extirpandis Hugonottis, Urbibuſque recuperandis inſudat, 1562. CLXIV. & ſeqq. In Rothomagenſi obſidione vulnere lethali ictus poſt receptam Euchariſtiam Andelu expiravit, CLXX. Calumniæ ab hæreticis contra ipſum ſparſæ diluuntur, CLXXII. Sardiniæ regno non illuſorie, ſed vere a Philippo Hiſpaniarum Rege donandus, ſi ſupervixiſſet, 1562. CLXXII.

Antonius Perenottus Granuellanus Epiſcopus Atrebatenſis, Arras vulgo nuncupatus: Ad eum circa pacis negotia remittit Cardinalem Caraffam Legatum Philippus II. 1558. IV. Ad Mechlinienſem Archiepiſcopatum transfertur, 1561. LXIX. Cardinalis creatur, 1561. L. Commendat eidem Pont. Soc. Jeſu, ut in Belgium adducta, hæreticorum erroribus ſe opponat, LXVII. Male regno Galliarum ominatur, quod Eccleſiaſtica jura labefactari cerneret, 1563. LXXIII. Hæreſim in Belgio gliſcentem præfocare ſtudet, 1563. CLXXXIV. Seditione hæreticorum nimis falſus accuſatus, atque inviſus redditus, 1565. XVII.

Antonius Soleſius Theologus in concilio de Euchariſtiæ Sacramento erudite peroravit, 1562. LI.

Antonius Tolctaſſus a Philippo II. in Gallias ad concilium nationale diſturbandum mittitur, 1560. L.

Appellatio: Galli in ſuis articulis concilio exhibitis appellationem, quæ auferri non poteſt in litibus Eccleſiaſticis, adimere ſtudent, 1562. LXXXVIII. Ad ſedem Apoſtolicam ab ipſo Eccleſiæ naſcentis exordio appellare conſuetum, ac juſtum extitit, 1563. XLIV.

Aqua: Aquæ inopia Hiſpanus exercitus in Africa laborat, atque inde plurimi ad Turcas deficiunt, 1560. LXXXIX.

Aquileja: Aquilejenſis Patriarcha Utini ſedem patriarchalem, excisa Aquileja modo tenet, 1563. CXXXVIII. Ejus cauſa in concilio diſcutitur, *ibid. Vide.* Joannes Grimanus.

Aquiſgranum: Præclaras pro catholica religione conſervanda Senatus Aquiſgranenſis conſtitutiones edit, 1561. XLI.

Aquitania: Tumultus inter catholicos, & hæreticos in Aquitania exorti compeſcuntur, 1564. IX.

Argentina: Argentinenſes ad concilium invitantur, 1560. LXXVI.

Armeni cum Romana Eccleſia ſentiunt, 1561. L. 1560. XXX. 1564. LII. Eorum fides, ac ritus, *ibid.*

Arona: Aronenſem abbatiam quam ſancte adminiſtraverit Carolus Cardinalis Borromæus, 1560. XCIII.

Articuli ab Epiſcopo in conſecratione jurandi, 1560. LXIV. Exhibiti Patribus ab Oratoribus Ferdinandi Imperatoris, 1562. XV. LXVI. Reſponſa ad eoſdem, XVII.

Aſſyrii: Eorum Patriarcha Romæ profeſſionem fidei, atque obſequium Pontifici reddit, 1562. XXVIII. Status illius Eccleſiæ, ritus, ac mores, XXIX. Luſitanus Orator proteſtationem habet contra aſſerta illius, quod plures Eccleſias ſibi obnoxias diceret, *ibid.*

Aſtenſis civitas Sabaudiæ Duci una cum Cherio ac Villanova a Rege Galliæ reſtituitur, 1562. CLXXXI.

Aſtulphus Servantius Acta Tridentini concilii accurate deſcribit, 1562. VIII.

Aug.

Avenio : Ejus ditio hæreſi inficitur, 1560. CCXIX. Gliſcente in dies hæreſi Pontifex decernit, quod fidei Cenſores hæreticorum accuſatores publicare non teneantur, 1561. CIV. Avenionenſes in fide aſſerenda egregium virtutis ſpecimen reddunt, 1562. CLXXX. Providet Pius IV. ne Carolo IX. Avenionem adeunte hæretici ſimul cum ipſo ad fœdandam urbem accedant, 1564. VIII.

Auguſta pro concilio celebrando proponitur, ſed non admittitur, 1560. LV. & ſeq. Ad concilium a Pio IV. invitatur, LXXVI.

Auguſtinus Paungartner Orator Alberti Ducis Bavariæ Oratoribus Venetis, quibus diu cedere recuſaverat, cum proteſtatione cedit, 1562. XLII. Orator in concilio communionem ſub utraque ſpecie expoſcit, 1562. LII. & ſeq.

Auguſtus Saxoniæ Dux ad concilium invitatur, 1560. LXXV. Cum Commendono Apoſtolico nuntio mitius, quam cæteri Principes hæretici, agit, 1561. XXIX. Publicam fidem ipſi mittit, XXX.

Auraſica, quæ & Arauſia, & Auraſica, Galliæ Narbonenſis Civitas de hæreſi tunc ibi germinante comprimenda Guillelmum Principem monet Pont. qui tunc ſuas partes optime implere viſus eſt, 1561. CIV. & ſeq. Hæreticorum evadit aſylus, 1562. CXXXV. Noviſſime tandem a Julio Card. Mezzarino everſe, 1563. CXXXV.

Aurelia Civitas a Condæo Principe, atque Hugonottis intercepta, 1562. CXLIV. CXLVIII. Horrenda eorum flagitia, ac crudelitates inibi patratæ, CXLV. CXLVII. Aurelianenſes ad colloquia, & pactiones deſcendunt, 1561. CLXV. Quæ tamen non ſunt ſervatæ ab Hugonottis, *ibid.*

Aurelius Porzelaga ingentem Pii IV. pro concilio celebrando ardorem ſuis literis teſtatum reddit, 1560. LIX.

B

BArtholomæus Caranza Archiepiſcopus Toletanus hæreſis inſimulatus, 1559. XX. In vincula conjectus, 1560. XXII. & ſeq. Ejus catechiſmus examinatur, 1563. CXXXVIII. Pro cognitione ejus cauſæ Legatus in Hiſpaniam mittitur Cardinalis Boncompagnus, 1565. VII.

Bartholomæus de Martyribus Bracharenſis Archiepiſcopus conqueritur in concilio quod minus honorificentiori loco, quam Primatem decebat, fuerit exceptus; ſed ejus querelæ ſedantur, 1562. VI. Pium IV. ad concilium abſolvendum cognita Hugonottorum conſpiratione hortatur, 1563. CLXXXIII. Quid ſenſerit de calicis uſu laicis permittendo, 1562. LXVIII. Carolo Borromæo ut Eccleſiaſticarum rerum occupationes non relinquat, ſuadet, 1564. IV.

Baſileenſe conciliabulum pro œcumenico habendum, quam perperam plures ſtuduerint, 1563. X. Magnum Galliarum Regno detrimentum intulit hujuſmodi opinio, *ibid.*

Benedictus Lomellinus a Pio IV. Cardinalis creatur, 1565. VI.

Beneficia: pluralitatem beneficiorum tolli ſuadetur a Cæſare, 1562. LIX. LXXXVIII. Circa beneficiorum pluralitatem diſcutiuntur Gallorum poſtulata, 1562. LXXXVIII. In confidentiam ſeu cuſtodiam recipi inhibet Pontifex Pius IV. 1562. CLXXXVIII. Non perſonis beneficia, ſed perſonæ beneficiis ſunt dandæ, 1563. LXXI. Varia de eiſdem ſtatuit concilium, 1562. CXCV. Beneficia in confidentiam recipere denuo vetat Pius IV. 1564. LV.

Bernardinus Ochinus hæreſiarcha ejectus Polonia infeliciter peſtilentia correptus in Moravia occumbit, 1564. XLVIII. De ejus morte variæ ſententiæ, *ibid.*

Bernardinus Scottus Archiepiſcopus Tranenſis concilio Mediolanenſi a S. Carolo Borromæo celebrato intereſt, 1565. XXII.

Belgium : Plures in Belgio Epiſcopatus eriguntur, 1559. XXXIII. 1561. LXIX. Sacerdotes Societatis Jeſu ad refellendas in Belgio hæreſes vocari monet Pius IV. 1561. LXVII. Belgæ Epiſcopos ac Theologos ad concilium mittunt, 1563. CXLIV. Hæreſeos virus in Belgio ſerpens Margarita Auſtriaca, ac Card. Granvellanus comprimere ſtudent, 1563. CLXXXIV. Seditiones hæreticorum contra concilii decreta in Belgio excitantur, 1565. XVII.

Bernardus Navagerius Orator Venetus Cardinalis creatur, 1561. L. Deputatur a Pio IV. una cum aliis quinque Cardinalibus pro reparatione Eccleſiarum titularium Urbis, LXXIX. Concilii Tridentini Legatus declaratur, 1563. LX. Tridentum venit, LXII.

Bernardus Salviatus Epiſcopus S. Papuli Cardinalis creatur, 1561. I.

Blaſius Monlucius egregie de Hugonottis triumphans, a Pontifice commendatur, 1562. CLVII. & ſeq.

Bonginus Sanfiliatius Florentiæ Ducis Orator Pauli mentem a nepotibus avertit, 1559. XXX.

Bononia : Sub Pio IV. Bononiam transferri concilium cogitatum, ſed brevi conſilium illud diſſolutum 1563. LXIX.

Bonſignorius Cacciaguerra, piam Palliani Ducis mortem ſuis literis evulgat, 1561. LXXX.

Boquinus Apoſtata Heidelbergæ deliras ſuas hæreſes profitetur, 1560. CI.

Brixia: Abſolutionem impertiri Brixienſibus hæreſim deteſtantibus ejus Epiſcopo concedit, 1559. XXII.

Bullingerus Librum contra concilium ſcribit, 1561. VI.

Burgundia : Burgundiæ Ducatus ab hæreticorum impietate, & graſſationibus Tavanii Præfecti virtute liberatur, 1562. CLXIX.

C

CAletum a Gallis expugnatur, 1558. V.

Calicis uſus. *Vid.* Communio.

Calviniſtæ plurima edunt in Galliis feritatis argumenta, 1560. XXVI. 1561. XCIX. C. CII. & ſeq. Conjurationis Amboſianæ authores, 1560. XXVIII. XXXVII. XLVIII. Calviniſtæ in catholicos, & res Eccleſiæ in Galliis debacchantur, 1564. VIII. & ſeq. Inter Catholicos, & Calviniſtos graviſſima diſſidia, non ut jactabant hæretici, nullius ponderis, XXV.

Camillus Palæottus Bononiæ apud Pontificem Orator, cum eo de Bononia adeunda conſilium confert Pius IV. 1563. XLII.

Camillus Urſinus Parmæ Præſes a Paulo IV. congregationi pro bono regimine erectæ adjungitur, 1559. XXXII.

Canonicus : Ætas pro ea dignitate requiſita, 1562. LXXXVIII. Canonici S. Petri cadaver Pauli IV. ad Eccleſiam deferunt, 1559. XXXV.

Cantus : Illecebra cantus ſanſiut hæreſis in Gallia heuritur, 1558. XV.

Capiſucchia familia eadem eſt, ac familia comitis de Thun Germana, 1562. X. *Vid.* Joannes Antonius Cincius, & Papirius Capiſucchii.

Capitolium Paulo IV. morti proximo a ſeditioſis occupatur, multaque in eo patrata facinora 1559. XXXVI.

Caraffa familia : Ejus inſignia per Urbem deleta

leta, 1559. XXXVI. Caraffenſes Philippo II. catholico Regi commendat Pius IV. 1560. XXXI. *Vid.* Paulus IV. Carolus Caraffa, Joannes, Alphonſus, & Antonius.

Cardinales : De reformatione Cardinalium in concilio actum, 1563. CXXII. Creantur a Pio IV. 1560. XCII. 1561. I. 1563. XII. 1565. VI. Julius III. dum Germanos Fratres eodem tempore cardinales eſſe vetat, & id ipſum jurant Cardinales in conclavi, 1559. XXXVII. Vicariatus, atque Cameræ Apoſtolicæ officium, quod Regens vocatur, in collegium Cardinalium refert Paulus IV. 1558. XXIII. Item officium Inquiſitoris, *ibid.* Cardinales non creandos, niſi ætatem ordinibus exercendis idoneam habuerint, jurant, ac ſtatuunt Cardinales in conclavi, 1559. XXXVII. Promovendi antea denuntientur in Cardinalium Senatu, *ibid.* Nullus in arcano mentis, creandus Cardinalis reſervetur, *ibid.* Alienationi rerum Eccleſiaſticarum conſentire non debent, *ibid.* Circa ipſorum electionem quid ſtatuerit Synodus Tridentina, 1563. CXCV. Ad ipſos licet concilio aperto ſpectare Pontificis electionem declarat Pius, 1561. VIII. Ipſorum numerum contrahi poſtulat Cæſar, 1562. LIX. De reformatione Cardinalium in concilio actum, 1563. CXXII.

Carmelitæ : S. Thereſia Monialium, ac Fratrum Carmelitarum Diſcalceatorum religionem inſtituit, 1561. LXI.

Carolus V. poſtrema ceſſionis Imperii acta in comitiis Francofurti per oratorem edit, 1558. VII. Pie poſt exequias ſibi viventi celebratas decedit, IX. *& ſeq.* A Pio IV. innocens de calumniis ipſi a Caraffenſibus affictis declaratur, 1561. LXXXI.

Carolus IX. Rex Galliæ Franciſco II. ſuccedens a Pontifice per literas ſalutatur, 1560. LXXXIII. Ad oſtendenda ea hæreſi ſuſcepta incommoda orationem ad ipſum habet Joannes Quintinus, 1561. LXXXII. Ad eum Pontifex Cardinalem Ferrarienſem Legatum decernit, ad diſſidia Religionis compeſcenda, 1561. LXXXIV. Oratores cum ſuis epiſtolis, ac mandatis ad concilium mittit, 1562. XLIV. XLVIII. Ad Patres Tridentinos Cardinali Lotaringo illuc accedente, epiſtolas mittit, 1562. CIX. Avenionenſem ditionem tueri contra hæreticos jubet, a Pontifice propterea ſummopere laudatus, 1562. CLXXX. Plura Pedemontis loca Philiberto Sabaudiæ Duci reſtituit, CLXXXI. Patres Tridentinos de parta de Hugonottis victoria certiores reddit, 1563. XXII. Eos ad diſciplinam chriſtianam inſtaurandam hortatur, *ibid.* De pace cum Hugonottis Patres Tridentini concilii certiores facit, 1563. LXXVI. Oratores ad Pontificem, & concilium ad cauſas ſuſceptæ pacis aperiendas mittit, LXXVII. Reſponſum, LXXXIV. Decimum quartum annum agens ſe majorem natu, ac regno adminiſtrando idoneum declarat, 1563. CXXXII. Decreto Pii IV. quo Joannam Navarræ Reginam damnaverat, ſe opponit, ac Legatos ad Pontificem mittit, 1563. CXXXII. Legatio pro concilio ſuſcipiendo a Pont. Imp. Rege Hiſp. & Sabaudo Duce iiſi decernitur, 1564. VI. Quid a Carolo reſponſum, 1564. VII. In Huguenottos ſolicitatur, 1564. VII. *& ſeq.*

Carolus Cardinalis Borbonius tutelam Gallici Regni extincto Antonio Rege Navarræ ſuſcipit, 1562. CLXXI. A Pont. de fratris morte conſolatorias epiſtolas, ac de præclare ſe in tutela gerendo ſuſcipit, CLXXIII. Sacris initiatus, uxorem ducendi pro Gallico regno obtinendo, diſpenſationem impetrare non poteſt, 1563. XLIII. LXXVIII. *& ſeq.* Legatus Avenionen. Regem Galliæ adeuntem honorifice excipit, 1564. VIII. Avenionem ingrediente Carolo IX. propter Hugonottos ipſum comitantes timet, 1564. VIII.

Carolus Borromæus Abbatiam Aronenſem quam ſancte adminiſtrarit, 1560. XCIII. Card. SS. Viti, & Modeſti creatur, XCII. Mediolanenſis Archiepiſcopus, XCIV. Ejus virtutes, *ibid.* XCVI. Helvetiorum protector, XCV. Luſitaniæ regni, XCVI. Reſponſa Legatorum concilii ad poſtulata Cæſ. approbat, 1562. LXIII. Quomodo articulos de reformatione Principum conſulendum, Legatis concilii Tridentini ſcripſerit, 1563. CLXXXVIII. Legatos Trid. monet, ut abſque ullo comitis Lunen. Orat. Regis catholici reſpectu, Conc. claudere maturent, 1563. CXCI. De Pii IV. ægritudine Legatos monet, ac concilii finem maturari jubet, 1563. CCII. *& ſeq.* Præficitur ad concilii executionem promovendam, 1564. IV. Sanctioris diſciplinæ normam in ſe ſuaque familia inſtituit, *ibid.* Concilium Provinciale Mediolani celebrat, 1565. XXI. Major Pœnitentiarius renuntiatur, XXIV. Pio IV. avunculo morienti ſanctiſſime adeſt, XXVII. De Pontifice eligendo, Pio IV. nondum defuncto renuit diſſerere XXVIII. Quam ſane in conclavi, & in Pii V. electione ſe geſſerit, XXVIII. Legatus Sedis Apoſtolicæ per Italiam decretus, XXI.

Carolus Caraffa Cardinalis plura cum Philippo tranſigit; a quo ſummos etiam honores reportat, 1558. I. III. Romam annua duodecim millium ſcutorum penſione a Rege accepta redit, V. Apud Paulum IV. in ſuſpicionem adductus, 1559. XXX. Urbe, ac gubernio ejicitur, XXXI. Veniam pro ſuæ familiæ adverſariis a Pio IV. deprecatur, 1559. XXXVIII. Juſſu Pontificis in caſtro S. Angeli detentus ſtrangulatur, 1560. XCVII. 1561. LXIX.

Carolus Gillarius Carnotenſis Epiſcopus a Cardinali Alexandrino hæreticæ adhæſionis in conſiſtorio delatus, 1563. CXXXIV.

Carolus de Graſſis Epiſcopus Faliſcorum Arnaldi Ferrerii orationi in concilio habitæ reſpondet, 1563. CLXX.

Carolus Cardinalis Lotharingus Franciſcum II. Galliæ Regem Rhemis inungit, 1559. XIII. In conventu Belleaquenſi Amiralii objecta confutat, 1560. XLVIII. Michaelem Hoſpitalium incaute nimis ad Regii ſcrinii præfecturam evehit, 1560. XLVII. Conventus trium Ordinum celebrari curat, *ibid. & ſeqq.* Theodoro Bezæ hæretico fortiſſime ſe opponit, 1562. XCIV. Plura reformari in concilio poſtulat, 1562. CXIV. Tridentum ingreditur, 1562. CIX. CXIV. Galliæ regni calamitatem prolixa oratione deplorat, CX. Suam ſententiam de Epiſcoporum juriſdictione in concilio exponit, 1562. CXXIII. Reformationem diſciplinæ a Patribus Tridentinis oratione habita expoſcit, 1563. XXV. A Legatis Tridentinis circa Gallorum petitiones, quæ admittendæ, quæ vero ſecus, conſulitur, 1563. XLII. Oenipontum ad Ferdinandum inviſendum, ac cum eo de rebus concilii tranſigendum vadit, 1563. XLIII. Ejuſdem in fratris morte conſtantia, 1563. LI. A Pio IV. conſolatorias epiſtolas excipit, LII. Quid in controverſia de præcedentia inter Gallos & Hiſpanos Orator egit, 1563. CV. *& ſeqq.* Conqueritur cum Pontifice, quod Hiſpanis indulgere ſit viſus, CIX. Mariæ Scotiæ Reginæ literas concilio exhibet, CXI. De ejus progenie, atque erga S. Sedem meritis plura commemorat, *ibid.* Strenue pro concilio abſolvendo laborat, 1563. CLXI. Ejus merita Pius IV. commemorat, ac Romam deſiderio ipſum alloquendi invitat, *ibid.* Romæ ſummo honore a Pontifice excipitur, atque ab eodem reviſitur, 1563. CLXXI. Commendat ipſi Concilii pro-

proſecutionem, *ib.* Reformationis articulos in concilio propoſitos approbat, 1563. CXCV. De fine imponendo concilio multa differit, CXCVIII. & *ſeqq.* Regularium exemptiones ac privilegia tueri ſuadet, CXCIX. Acclamationes pro completo concilio primus præcinit, 1563. CCXVI. Abſentibus Gallicis Oratoribus eorum nomine Tridentino Concilio jam abſoluto ſubſcribit, 1563. CCXXI. Ejus merita pro concilio recenſet Pius IV. 1563. CCXXIII.

Carolus Mariliacus Archiepiſcopus Viennenſis concilii œcumenici acta infringere ac Nationale ſuadere prolixa oratione nititur, 1560. XLVIII.

Carolus Molinæus concilii Tridentini validitatem impie impugnat, 1564. XII. & *ſeq.*

Carolus Vicecomes Epiſcopus Vintimilienſis in ſexta ſeſſione ſub Pio IV. orationem habens beneficia per concilia œcumenica a Deo accepta demonſtravit, 1562. CI. A Patribus Tridentinis ad Pontificem miſſus pro ejus Bononienſi profectione impedienda, & Gallis apud eumdem ſuſpicione liberandis, 1563. XLII. Ad Pontificem a Legatis mittitur pro concilii abſolutione inchoanda, 1563. CLVI. In Hiſpaniam ad Philippum pro concilio abſolvendo mittitur, 1563. CLXXVIII. Alia plura cum Rege tranſigenda ipſi commiſſa, *ibid.* Cardinalis creatur, 1565. VI.

Carthuſiani a Pio IV. ad incolendum Diocletiani Thermas, ubi in honorem Dei Genitricis Angelorum Reginæ excitata fuit eccleſia accerſuntur, 1562. CLXXXIX.

Catharina Franciæ Regina colloquio Poſſiaco intereſt, atque hæreticis libertatem nimiam permittit, 1561. XC. & *ſeq.* Eam a colloquiis fruſtra dimovere nititur Cardinalis Ferrarienſis Legatus, XCII. Catholicis favere ſimul, ac Hugonottis viſa, 1561. XCVIII. & *ſeq.* Plura contra ipſam mentiuntur hæretici, 1562. CXLIII. A Cardinali Ferrarienſi admoneri cupit Cardinalis Hoſius, ne amplius colloquiis hæreticorum aditum præbeat, 1562. CXXXVI. Pactiones cum Hugonottis, ac Condæo Principe ad inſtaurandam concordiam proponit, 1562. CLXIV. Ad CLXVII. Nimium Hugonottis indulgens a Margarita Auſtriaca increpatur, 1563. LXXIII. De nimia in hæreticos indulgentia notatur, 1562. CXXXI. & *ſeq.* Excuſatur a Cardinale Ferrarienſi ob ſexus infirmitatem, CXXXIV.

Catharina Luſitaniæ Regina receſſum a Regni curis meditata a Pio IV. dimovetur, ac illam magis Deo famulari in Regia, quam in cella, demonſtrat, 1561. LXXV.

Catechiſmus : Jubetur a concilio ut catechiſmi pro Sacerdotibus inſtruendis, qui concionibus minus apti videbantur, condantur, 1563. CIII.

Catholici ſub Eliſabetha diriſſime vexati plurima exhibent conſtantiæ documenta, 1559. VI. IX. & *ſeq.*

Cauſæ : In prima inſtantia in partibus cauſas cognoſci approbat Pius IV. 1564. III.

Cæſar Baronius primus ex S. Philippi diſcipulis, qui cum aliis convivere cœperit, 1564. V.

Chatini Gallorum Chiliarcha, media luce, in media fere civitate Pariſienſi ab Hugonottis occiditur, cum catholicis ſemper faviſſet, 1563. LVI.

Chelmenſes : eorum Epiſcopus, ac Clerus hæreſi irretiti, 1559. XXIX.

Chriſtus : Diſputatur in concilio, an Chriſtus in Cœna ultima ſe Deo Patri in eo Sacrificio incruento obtulerit, 1562. XCVII. & *ſeqq.* Chriſti crucifixi imago maledictis onuſta ac flammis ab Hugonottis male tradita, 1562. CLXI.

Claudius Eſpencæus cum hæreticis molliter agendum ſentiens, ad Adiaphoriſtas pæne inclinare aliquibus viſus, 1560. XXXIV.

Claudius Ferdinandus Vigil de Quignones Comes a Luna Philippi II. Orator ad concilium Tridentinum, 1563. LXVI. De præcedentia cum Gallis Oratoribus decertans, proteſtatione habita acquieſcit, 1563. XCIII. & *ſeq.* Iterum inſurgit, ac lites movet, CV. & *ſeq.* Varias in concilio turbas ciet, 1563. CXLI. Cum eo, quod nova ſemper vellet proponere, conqueritur Pontifex, CXLII. Philippi II. poſtulata, quæ ejus nomine in concilio exhibuerat comes a Luna, non approbat, 1563. CXLI. Novas turbas excitat pro verbis illis *Proponentibus Legatis*, 1563. CXC. Concilio Supremam imponi manum abſque Hiſpaniarum Regis mandato adverſatur, 1563. CC. & *ſeq.*

Claudius Regius Oloren. Epiſcopus Joan. Navarræ Reginæ hæreſim fovens a Pont. damnatur, 1563. CXXXIV.

Clerici : Clero Neapolitani regni ſubſidium pro captivis redimendis imperat Paulus IV. 1558. XX. Deflentur Cleri Germaniæ vitia, 1562. LII. Conjugium pro clericis in Germania poſtulatur, 1562. LII. LV. LVII. Reformanda Cleri vitia, ne majus, quam ab hæreticis, patiatur bellum Eccleſia, 1562. CXIV. In ditione Hiſpanica Regis Philippi a Pontifice indicta clero ſubſidia contra Turcas, 1562. CLXXXVI. Sub Venetorum ditione ſubſidia duarum decimarum erogare a Pontifice jubetur, *ibidem.* Ob peſſimos clericorum mores hæreſis invaleſcit, 1564. XXXII. Mores clericorum a concilio præſcripti, 1563. CXCV.

Cognatio : conſtituuntur cognationis tam carnalis, quam Spiritualis gradus, 1563. CXCV.

Colloquia : Inter hæreticos, & catholicos in Gallis ab imperitis colloquium expetitur, ab Academia Pariſienſi ſupplici dato libello rejicitur, 1561. LXXXIX. A Politicis obtinetur, XCVI. Poſſiacum colloquium, *ibid.* Quanto Catholicæ Religionis detrimento, XCIX. Inter catholicos, & hæreticos in Gallis expetitum omnino diſturbandum, pluribus exemplis Cardin. Ferrarienſem monet Cardinalis Hoſius, 1562. CXXXVI. Pius IV. in colloquium cum Regibus venire cogitat, ut fœdus contra Turcas percutiat, 1563. CLXXIX.

Colonia : Colonienſis Elector, quamvis ante ſuam confirmationem in Comitiis Maximiliani interfuerint, tamen a Pontifice diſpenſatur, atque electio ſuppletur, 1564. XXVII.

Communio ſub utraque ſpecie ab hæreticis acerrime expetita, ſed cur, 1558. XVII. 1559. XXV. Incommoda, quæ ex ejus uſu ſunt conſecuta, 1558. XVII. Communio parvulorum Græcis conceſſa, 1562. LXVII. Revocanda a concilio aliquibus viſa, *ibid.* Communio ſub utraque ſpecie uſurpata ab Odetto Caſtilioneo in privato Palatio, 1561. LXXXVI. Articoli circa ipſam a Patribus Tridentinis in congregatione propoſiti, 1562. XLIX. & *ſeq.* Expoſcitur a Bavariæ Duce, LII. A Ferdinando, LV. A Paulo III. Germaniæ populis Epiſcoporum arbitrio conceditur, 1562. LII. & *ſeq.* Ab Oratoribus Cæſareis in concilio Tridentino ferventius expoſcitur, LXV. LXIX. An concedenda, in concilio diſcutitur, 1562. LXXIII. LXXV. & *ſeq.* 1563. XLII. Conditiones apponendæ, ſi quando concedatur, 1562. LXXVI. A Gallis Oratoribus etiam approbatur, LXVI. In Creta, Cypro, aliiſque Orientalibus regionibus a longo tempore, & ex privilegio, LXVII. LXXV. Ex privilegio quoque Ciſtercienſibus in Gallia, ipſi Regi Gallorum ſuæ coronationis, die conceſſa, LXVII. LXXV. Incommoda, quæ ex illius conceſſione generarentur, 1562. LXXIX. & *ſeq.* Ingens opinionum diverſitas, LXXXII. Omit-

Omittitur in ea controverſia determinatio, *ib.* Pontifici remittitur, LXXXI. LXXXIV. Denegandam hæreticis poſtulantibus quidam Ferdinando Imperatori reſpondent, 1563. XLIII. A Pio IV. Ferdinando Cæſ. certis conditionibus permiſſa, a B. Pio V. abrogatur & quare, 1564. XXVIII. XXXII. XXXVI.

Concilium Tridentinum: De ipſo ad finem perducendo Pius IV. ſpondet, 1560. XXV. *& ſeq.* Principes ſæculi multa opponunt, quæ tamen omnia infracto animo ſuperat Pius, LV. *& ſeq.* Oratores Principum convocat pro eadem perficienda, LVII. Hæretici ſtudent propoſitis conditionibus diſturbare concilium, LX. Concilium Tridenti denuo aperitur, LXVII. Indictio ejuſdem, LXVIII. Reges, ac Principes invitati, LXX. 1561. XV. *& ſeq.* Quæ in Gallia oppoſita fuerint indictioni, 1560. LXXIII. Orientales ad concilium pellicere ſtudet Pontifex, LXXVII. Legatos pro concilio deſignat, 1561. I. Indulgentias proponit, IV. X. Legati Tridentum intrant, V. Facultates ipſis conceſſæ, VII. Definitur electionem Pontificis non ſpectare ad concilium, VIII. Procuratores Epiſcoporum a ſuffragio ferendo excluſi, XI. 1562. CXXVI. Commendoni, & Delphini Legatio pro concilio in Germania indicendo, XVIII. *& ſeq.* Lutheri objectionibus contra concilium reſpondet Gaſpar Cardinalis, 1561. LVI. Longa concertatio, an concilii ſub Pio IV. proſecutio dicenda eſſet, vel nova indictio, 1562. II. Modus Sedendi in concilii congregationibus, ac Sententias dicendi, III. *& ſeqq.* Ad concilium vel ad Sedem Apoſtolicam deferendæ fidei controverſiæ, 1561. XCVI. Concilii dilatio, quam magno fidei detrimento evenerit, 1561. C. Ab ipſam hæretici non ſunt nominatim vocandi, 1561. IX. Principes ſuos mittunt Oratores, X. XII. Suſpenſionem concilii Cardinalis Lotharingus omnino diſſuadet, 1563. CXCVIII. CXCIX. CCIII. CCV. Ad Gallici Oratoris nondum pervenientis petitionem licet ſeſſio non differatur, tamen mandata ſolummodo Principum in ea leguntur, 1562. XLIV. Robur, & authoritatem a Romano Pontifice accipit, LXXXVII. De tempore concilii tam Diœceſani quam Provincialis celebrandi decernitur, de generalis vero relinquendum eſt arbitrio Pontificis, LXXXVIII. art. XXXIV. Concilium apud exteros male audire dolet Cardinalis Lotharingus, CXIV. Decreta quædam Pont. ſub his verbis *Papa Pius IV. Sacro approbante concilio* a Legatis Tridentinis non propoſita, quod formula hujuſmodi non aſurpetur, niſi præſente Pontifice, CXVI. Admonentur graviter Patres, ne vulgentur ſecreta, & alia, quæ examinanda proponuntur, antequam firmentur, XVIII. Graves controverſiæ Tridenti exortæ an concilium eſſet ſupra Papam, vel ſecus, 1563. III. Verba *Proponentibus Legatis* in decretis concilii deleri ſuadet Comes e Luna Hiſpani Regis Orator, LXVI. Epiſcopi præ tædio jam diſcedentes Pontificis juſſu revocantur, ac cæteri retinentur LVII. Duo Pontificii Legati in concilio obeunt, LVIII. Alio transferri ſuadere ſtudet Pont. Dominus de Allegri Orator Gallicus, LXXVIII. Nec Pont. nec Imp. aliive principes translationi acquieſcunt, LXXIX. De verbis *Proponentibus Legatis*, ac de jure proponendi longæ concertationes, LXXXVI. ad XCII. Conciones a Laicis haberi, deprecante Alberto Bavariæ Duce, non approbat, CIII. Catechiſmos pro ſupplenda Sacerdotum ignorantia condi jubet, *ibid.* An ſit ſupra concilium Papa, vel ſecus, pluribus diſcuſſam, CXVIII. *& ſeq.* Devitandas has quæſtiones prudenter monuit Cæſar, CXX. Ejus abſolutionem optat Ferdinandus Imp. CXXXVIII. *& ſeq.* De eo abſolvendo Legati cum Pont. agunt, CLVI. *& ſeq.* Card. Moronus Cæſari, quæ ex concilii dilatione ventura eſſent incommoda, per literas enuntiat, CLX. Ejus abſolutio a Pontifice urgetur, CLXXII. Ejus abſolutio quam maxime urgetur, CXC. CXCII. Novæ in concilio turbæ excitantur a Comite a Luna pro verbis illis *Proponentibus Legatis*, CXC. Concilia Provincialia inſtaurari jubet S. Synodus, CXCV. Confirmationem concilii Pont. pollicetur, CCVII. Ejus decretis Patres omnes ſubſcribere ſub anathemate jubet Cardinalis Moronus, CCXVIII. Concilio abſolutio peragitur, atque acclamationes per Cardinalem Lotharingum occinuntur, CCXIII. CCXVI. Ejus confirmatio expoſcitur a Pio IV. & obtinetur, 1564. I. III. Gloſſemata, & commenta ſuper ipſum vetita, *ibid.* Concilii confirmatio Principibus atque Præſulibus denuntianda, VI. Per Gallias indici jubetur, ſed irrito tum conatu, XII. Carolus Molinæus ejus validitati impie adverſatur, *ibid.* A Philippo II. Venetis, aliiſque Principibus admittitur, L.

Concionator: Concionatores catholicos ſilere jubet Eliſabeth Angliæ Regina, 1558. XII. De Concionatoribus hæreticis Galliæ regno pellendis, monet Reginam Senatus Pariſienſis, 1562. CXXXII.

Conciones: Argatius Navarræ Rex, quod hæreticorum concionibus intereſt, 1560. XXXVII. In Galliis plurium cauſæ motuum, 1561. CII. *& ſeq.* Conciones a laicis viris haberi, Alberto Bavariæ Duce deprecante, concil. non permittit, 1563. CIII. Habentur Romæ a S. Carolo Cardinali Borromæo, 1565. LV.

Conclave: Sanctiones in Conclavi poſt Pauli IV. obitum a Pio IV. confirmantur, 1559. XXXVII. *& ſeq.* Pro ejus reformatione Pius IV. conſtitutionem edit, 1562. CLXXXVIII. Bullam Conclavis in concilio legi exoptat Ferdinandus, & quare non auditus, 1563. XCI. Quam ſancte ſe geſſerit in Conclavi Carolus Cardinalis Borromæus, 1565. XXVIII.

Confeſſio Auguſtana pro arbitrio variatur, 1560. XVI. XX.

Confeſſio Sacramentalis: Solicitantes ad ſcelus in confeſſione graviſſimis mulctari pœnis jubet Paulus IV. 1559. XVII. Et Pius IV. 1561. LXXIX.

Conghi regnum: Evangelium ibi prædicat Conſalvus Sylveira Societatis Jeſu, 1560. CII.

Congregatio pro bono regimine a Paulo IV. inſtituta, 1559. XXXII. Oratorii congregatio a S. Philippo inſtituitur, 1564. V. Patrum congregationes in concilio Tridentino, quo pacto haberentur, 1562. III.

Conſalvus Sylveira Congenſibus Evangelium prædicat, & apud Monomotapam crudeli morte occumbit, 1560. CII.

Conjugium: Sacerdotum conjugium in Polonia contentioſe expoſcitur, 1559. XXV. Sacerdotum conjugium expoſcitur, 1562. LII. Laudabilior Eccleſiæ Romanæ ritus, qui Sacerdotes arcet a conjugio, 1562. LVII. Aliquibus tolerandum ob temporum malitiam viſum eſt, LVII. *& ſeq.* Recrudeſcit iterum de eo poſtulatio, 1564. XXIV. *& ſeq.* 1565. I.

Conjuratio: Ambaſianæ conjurationis exordia, 1560. XXVIII. XXXVII. Ludovicus Condæus cum Germanis Principibus conjurationem in Reginam, ac filium orditur, 1562. CXXXIX. Conjuratio in Cardinalem Lotharingium & Guiſium, 1564. X. In Pium IV. detecta, 1565. IV.

Cornelius Janſenius ad concilium Tridentinum mittitur, qui poſtea Gandavenſis Epiſcopus ſcripturam egregie interpretatur, 1563. CXLIV.

Cor-

Digitized by Google

Corſica Genuenſibus reſtituitur, 1559. XI. Rebellans ab ipſis iterum ſubditur, 1564. LVI.
Coſmas Medices Florentiæ Duæ Urbes, quæ Senenſis Reipublicæ juris erant, ab Henrico II. ex pacis legibus Coſmæ ceduntur, 1559. XI. Joannem Strozzium Oratorem ad concilium Tridentinum mittit, 1562. XXXV. Militaris S. Stephani Ordinis nuper a ſe instituti Princeps, ac Magnus Magiſter a Pio IV. dato ſuccedendi jure cæteris Ducibus, conſtituitur, 1562. CLXXXV.
Cruciata Hiſpan. in decreto de Indulgentiis quædam verba fuerunt dempta, ne videretur notari Cruciata Hiſpan. 1563. CCXI.
Crux in India miraculoſe apparet, 1562. CLXXXIV. Ab hæreticis in Anglia concrematæ cruces, multiſque ludibriis dejectæ, 1559. X. In Wallia Crucis effigies in arbore ſciſſa miraculoſe apparet, atque in Cantia in ſubucula mulieris, *ibid.*
Cyprus: Mores Diverſæ religionis invecti excidio regni viam pandunt, 1560. XCI. Conſuetudines circa matrimonia celebranda in regno Cypri, 1563. CXCIV. *& ſeq.*

D

DAtariæ reformatio a Pio IV. inchoatur, 1561. XIII.
Decimæ imperantur regnis Philippi II. 1561. LXXI. Clero Hiſpaniarum augentur: Veneto duæ decimæ imponuntur, 1562. CLXXXVI. Triennales Decimæ in Luſitania pro belli mole ſuſtinenda contra Mauros, 1561. LXXII.
Decretum: Concilii decreta, quibus ritibus promulgarentur, 1562. VIII.
Diaconi non fuerunt præcipue instituti in Actibus Apoſtolorum ad profanæ, ſed ad ſacræ menſæ adminiſtrationem, 1562. XC. Conſanguineum Principis Tranſylvaniæ in Diaconatus ordine conſtitutum, vinculo abſolvit Pius IV. atque uxorem ducere permittit, 1561. LXXVII.
Didacus de Paiva Luſitanus in concilio de Sacramento Ordinis diſputat, 1562. XC.
Diſciplina Eccleſiaſtica: Decreta pro ea inſtauranda in concilio leguntur, 1562. LXXI.
Diſpenſatio: Scandaloſæ diſpenſationes tolli, ſuppliciter poſtulatur, 1562. LIX. Reſponſum ad hæc poſtulata, LXII.
Diſpenſationes Matrimoniales: Non eſt inconveniens quod diſpenſationem de matrimonio contracto obtinens, mulctetur de exceſſu, & mulcta applicetur uſibus piis, 1562. LXXXVIII.
Dragutes Pirata Tripolim occupat parta de Hiſpanis victoria, 1560. LXXXVIII. Siciliam vexat, 1561. LXXII.

E

ECcleſiaſtici, in Galliis ab Hugonottis ſimul, atque a Politicis vexati, 1563. LXXIII. Eccleſiaſticorum moribus reformandis rogatur ab Imperatore Pius IV. ut quam maxime incumbat, 1560. LV. Eccleſiæ ſpolia nunquam lætos habuere ſucceſſus, 1563. LXXIII. Eccleſiarum bona diſtrahere prohibet Carolus IX. 1564. VI.
Edictum: Januarii edictum Hugonottis maxime ſavens in Gallia emanat, 1562. CXXIX. Malorum omnium fons, CXXXI. CXXXII. CXXXVII. A Pariſienſi ſenatu reiicitur a CXXXII. Quo pacto promulgatum fuerit, CXXXIII. De eo vel tollendo, vel firmando diſceptatum, CLIII. CLXIV.
Electio Julii III. omni Simoniæ labe purgatur, *Ann. Eccl. Tom. XXXIV.* ac Panvinus corrigitur, 1560. III. Pro Pontificis electione faciliore reddenda Julius Cardinales aliquot deputat, XIV. Inhibentur arcanæ coitiones, vel pactiones pro Pontifice creando, 1561. LXXIX. Pontificis electionem non ad concilium, ſed ad Cardinales ſpectare decernitur, 1561. VIII. 1562. CV. S. Carolus Borromæus, quam recte Pont. electionem peregerit, 1565. XXVIII.
Electio presbyterorum non ad populum, nec ad Magiſtratus, ſed ad Epiſcopos ſpectat, 1562. XC. Electionem Pontificis pro locorum, & temporum qualitate variare poſſunt, & eas capitulis, vel Principibus tradere, XCI.
Electores: Electorum jus a Gregorio V. in Principes Germaniæ derivavit, 1558. IX. Quales eſſe debeant, *ibid.* Electorum Imperii a concilio abſentia accuſatur ab Epiſcopo Anſanenſi, 1563. XCII.
Eleemoſyna: Pius IV. in Cardinalatu munificus in pauperes, 1559. XL.
Eliſabeth poſtea Angliæ Regina: ejus ſubdoli mores, 1558. VIII. *& ſeq.* Perſecutionem in catholicos excitat, 1559. X. Defuncta Maria Anglico ſceptro potitur, 1558. XI. 1559. I. Spem quamdam præbet mittendi ad concilium Oratores, 1562. XXIV. Ex edicto parlamenti, non autem uti filia Henrici Octavi regnum arripit, 1558. XI. Hæretica, ſed hypocriſi plena juravit ſe catholicam fore, *ibid.* Initio regni permittit religionem catholicam, XII. Cito hæreſim pandens catholicos concionatores ſilere juſſit, hæreticos ab exilio revocans, *ib.* Ipſo die ſuæ inaugurationis Epiſcopo Sacrum facienti attollere hoſtiam vetuit, *ibid.* Epiſcopi illam inungere renuunt præter unum omnium poſtremum, qui tamen ab ea juramentum ſumpſit tuendæ fidei catholicæ, ne quæſtio de regni legitima ſucceſſione, & inauguratione moveretur, *ibid.* 1559. II. Hæreſim fovet, & dilatat, 1559. I. Adjuvatur in regni occupatione ab exercitu Regis Hiſpani adſpirantis ad ejus nuptias, *ibid.* Gubernatricem ſupremam Eccleſiæ regnorum ſuorum etiam in cauſis ſpiritualibus ſe vocat, III. *& ſeq.* Præſcribit formulam juramenti ſibi in hoc præſtandi, *ibid.* Leges execrabiles parlamentarias, quibus Eccleſiaſticis omne jus aufertur condendi leges, aut canones, ac tribuitur laicis, renovat, *ibid.* Rapit bona Religioſorum, fructus beneficiorum, abolet Miſſæ Sacrificium, novas cæremonias circa Sacramenta inſtituit, preces lingua vulgari præſcribit, & alia execrabilia contra Religionem, IV. *& ſeqq.* Spe nuptiarum allectis duobus Optimatibus, nempe Comite Arondeliæ, & Duce Norfoldiæ votum ſuo potita in catholicos, & Eccleſiaſticos ſævit, VII. *& ſeq.* Principes & proceres ad præſtandum ſibi juramentum cur non arctaverit, VIII. A Pio IV. ad Eccleſiam catholicam paterne invitatur, 1560. XLII. Scotos bello vexat, XLVII. Sueciæ Regem vana conjugii ſpe eludit, 1561. L. LII. Commendono Apoſtolico Nuntio, atque Abbati Martinengo in Angliam ad ipſam ad concilium invitandam Legato, omnem acceſſum prohibet, LI. Ejus de Pontifice ſuſpicio, *ibid.* De Eliſabeth dictum, quod ſingulis annis ſponſa, nunquam nupta, LII. Differri pro ea capeſſanda ſeſſiones concilio viſum eſt, 1562. XXV. XXVII. Doloſam tandem mentem ſuam aperit, concilium omne, cui Papa præſideat, reſpuendo, XXVII. Arianis & Euſebianis hæreticis quam ſimillima, *ibid.* Conjuratos Gallos fovet, 1563. LXXIII. Scotiæ regnum turbat, CXIV. Expoſcitur a Concilio Eliſabeth condemnatio, *ibid.* In Cæſaris, & Philippi gratiam differtur, CXV. Ad eam pro catholicis Ferdinandus ſcribit, CXVII.

Eliſabeth Henrici II. Luſitaniæ Regis filia Philippo II. Hiſpaniarum Regi deſpondetur, 1559. XI.

Emmanuel Philibertus Sabaudiæ Dux, pace inter Reges firmata, Sabaudiæ ac Pedemontii loca recuperet, facta cum Henrico II. affinitate, 1559. XI. Milites ad opprimendam in vallibus prope Lucernatem hæreſim mittit, 1561. CVI. Jubetur a Pontifice, ut Inquiſitoribus omne a Magiſtratibus præſtari ſtudium in ſua ditione curet, ibid. Regno Galliarum miſere ab hæreticis vexato ſplendidas ſuppetias exhibet, 1562. CLI. Oratorem ad concilium mittit, 1563. XIV.

Energumeni: Inſignis Auguſtæ Vindelicorum liberatio energumenæ a Lutheranis miniſtris incaſſum tentata, per catholicos Sacerdotes feliciter completur, 1563. CCXXV.

S. Epiphanius quid de cultu Imaginum Sanctorum ſenſerit, 1561. XCIV. & ſeq.

Epiſcopatus: Henrico Brunſvicenſium Duci poſcenti a Paulo IV. ut tres ſimul Epiſcopatus frater eius Germanus ſacris initiatus, retinaret, reſpondit Pont. malo id exemplo verſum iri, nimiumque ejus fratrem animarum cura oneraudum, 1559. XXIV. In Belgio plures eriguntur Epiſcopatus, XXXIII. 1561. LXIX. Epiſcoporum quorumdam in Anglia conſtantia, IX. Epiſcoporum reſidentiam urget edicto, ac privilegiis propoſitis Pius IV. 1560. LXIV. De ea in concilio Tridentino agitur, 1562. XLI. & ſeq. Epiſcopis reformationem commendat encyclicis literis Pius IV. 1560. LXVI. Superiores presbyteris eſſe Epiſcopos, pluribus conficitur argumentis, 1562. XCII. De Epiſcoporum authoritate in concilio acrius diſſeritur, XCIII. CIV. CXXI. & ſeqq. Procuratores Epiſcoporum in concilio ad afferendas tantum excuſationes, non ad ſuffragia admitti decernit Pius IV. CXXVI. In Regum, & Principum Aulis verſantes, atque a reſidentia abſentes ſummopere notantur, 1563. XIII. A Romano Pontifice debent confirmari, XLIV. Ad permanendum in concilio, vel revertendum, pœnis etiam propoſitis cogi imperat Pius IV. LVII. Quid de Epiſcopis, eorum reſidentia, ac muneribus ſcripſerit Petrus Soto Theologus Ordinis Prædicatorum inſignis, morti proximus, LXXI. Galliarum Epiſcopi aliquot hæreſi infecti a Pontifice Pio Romam citantur. CXXXIV. Eorum cauſas in Galliis cognoſci, non acquieſcit, CLXXX. Diœceſim luſtrare, ac concionari jubentur, CV. Eorum cauſæ ad Pontificem deferantur, ibid. Facultates ipſis conceſſæ, ibid. Ad reſidentiam cogi jubentur, 1564. II. Epiſcopos in Nuntios non eligendos, ne reſidentia impediatur, cenſet Pius IV. ibid. Epiſcoporum electio quomodo inſtituenda, 1564. VI.

Equites Hieroſolymitani. Vid. Hieroſolymitani.

Euchariſtia Lutetiæ Pariſiorum ab hæretico pedibus conculcatur, 1561. LXXXVI. Gravis in contemptorem ultio Divina, ib. Euchariſtia integre, tabernaculo incenſo, reperta, 1560. CIV. Divina vindicta in Calvinianum contemptorem Sacratiſſimæ Euchariſtiæ, 1560. LXVIII. In colloquio Poſſiaco prolixe de illa diſputatur, 1561. XC. Hæreticorum argumenta contra ipſam a Claudio Expenexo diſſolvuntur, XCI. Articuli circa Euchariſtiam in concilio diſcutiendi proponuntur, 1562. XLIX. De ea pluribus diſſerit in concilio Alphonſus Salmeron Societatis Jeſu, L. Horrendæ hæreticorum contra ipſam blaſphemiæ, CXXXVI. Ab hæreticis pedibus conculcatur, ac Sclopetorum globulis trajicitur, CXLVI. CLIX. CLXI. Euchariſtiam morti proximus ſumpturus Cardinalis Seripandus, lecto proſilire, ac genuflexus illam ſumere voluit, 1563. LIX.

Everardus Mercurianus Societatis Jeſu in Scotiam pro Religione aſſerenda deſtinatur, 1562. CLXXXIII.

Excommunicatio quam parce ferenda, 1562. LIX.

Exequiæ: Sibi ipſi adhuc viventi exequias celebrari curet Carolus V. 1558. IX.

Expectativæ abrogantur a concilio, 1563. CXCV.

F

Fames: Gliſcente in Gallia Ciſalpina fame, præclare enituit Herculis Cardinalis Gonzagæ charitas, 1563. LVIII. Romæ item a Pio IV. proviſum, cum adhue Cardinalem ageret, 1559. XL.

Felicianus a Mauritio Ordinis Prædicatorum Archiepiſcopi Salisburgenſis in concilio Tridentino Procurator, 1562. XLVII.

Ferdinandus Belloſiglius de Sacramento Ordinis in concilio orationem habet, 1562. XC.

Ferdinandus Cæſar per ceſſionem Caroli V. obtinet Imperium, 1558 VIII. Martinum Guſmanum ad Pontificem Oratorem mittit, quem Romam intrare Paulus prohibuit, quod ejus in Imperatorem electionem haud quaquam canonicam diceret, VIII. Sententiæ circa ipſam, ibid. Pio IV. quod ſe in Imperatorem agnoverit, gratias reddit, 1560. II. Comitem Arcui ad præſtandam Pontifici obedientiam mittit, qui ejus nomine concilium petat, III. Vormatienſem conventum diſſolvi jubet, XXXV. Plures de concilii indictione difficultates ab Imperatore Pontific. propoſitæ, ac viciſſim Pont. reſponſum, LV. & ſeq. Pontificem, ut ad concilium accedat, hortatur, LXI. De indictione concilii certiorem illum facit Pius IV. atque Imperii Prælatos ad ipſum pellicere ſuadet, LXIX. De innocentia Cardinalis Moroni Ferdinandum ſuis literis admonet Pius, XCIX. Zachariam Delphinum ad ipſum cum Hoſio, & Commendono pro concilii intimatione dirigit, 1561. XVIII. Quid cum eo tranſegerit Commendonus circa concilii diploma, quod cæteris Germaniæ Principibus indicere jubebatur, XIX. & ſeq. Oratores ad concilium mittit, 1562. X. Ejus laudes a Georgio Draſcovitio in publica, quam ad Patres habuit, oratione recenſentur, ibid. Plura a concilio per malum conſiliarum illuſus expoſcit, LV. LVIII. LXI. Ejus libellus plura reformationis capita proponens in concilio a Legatis quare non lectus, LX. Purgat ſe apud Legatum concilii, ſuamque mentem ab omni ſe rebus Eccleſiaſticis immiſcendi, ambitu alienam declarat, LXI. LXIV. Ejus pietas, ac modeſtia, 1562. XCV. Graviter dolet denegatam ſibi calicis conceſſionem, LXXX. Œniponium, ut proxime concilio Tridentino adeſſet, concedit, 1563. XVI. Bononiam adire invitatur, XXX. Pontificem, ut ſimul Tridenti conveniat, efflagitat, XXXI. Dolet de progreſſu concilii interrupto, XXXII. Legati Tridentini factum excuſant, ibid. Longas ad Pontificem circa progreſſum concilii, aliaque duas epiſtolas ſcribit, XXXIV. XXXVII. Pontificis ſe advocatum, ac defenſorem exhibet, eique ut jura concilii tueatur, ſuadet, XXXIX. De electione Cardinalis Moroni in Legatum concilii ſummopere gaudet, & Pontifici gratias agit, LXI. Ad eum Cardinalis Moronus concilii Legatus vadit, LXVII. Pontifex eidem commendat, ut exorientes in concilio inter Oratores diſſenſiones componeret, ibid. Pontifex ipſum monet de pluribus, quæ contra concilii libertatem audiebantur, expoſtulationibus, LXVIII. Circa jus in con-

Digitized by Google

concilio proponendi, ac bullam conclavis legendam plurimum laborat, XCI. Mittuntur ad eum plures SS. Patrum Sententiæ Pontificis ſupra univerſam Eccleſiam authoritatem confirmantes, C. Pontificiæ dignitatis defenſorem ſe exhibet, CI. Eliſabeth Angliæ Reginæ condemnationem ſpe conjugii cum filio differendam rogat, CXV. Ad eam pro catholicis literas dat, CXVII. Concilii Legatos, ut declinent diſcuſſionem, an Papa ſit ſupra concilium vel non hortatur, CXX. Ad concilii abſolutionem Legatos, renitente etiam Hiſpaniarum Rege, hortatur, CXXXVIII. & ſeq. Calicis uſum, ac presbyterorum connubia, jejunii quoque relaxationem ſpe hæreticorum converſionis, iterum efflagitat, ibid. Quæ ſuaſerit circa articulum Reformationis Principum, CLXV. Purgat ſe apud Cardinalem Moronum, aſſeritque, Pontificis votis in concilii proſecutione ſemper ſe morem geſſurum, CLXXIV. Ad eum Pontifex pro maturanda concilii abſolutione ſcribit, CLXXVI. Concilium claudi approbat, CCVII. De felici concilii abſolutione a Card. Morono edocetur, CCXIX. Expoſcit, & obtinet a Pio IV. Calicis uſum pro Germanis, 1564. XXVIII. XXXII. Pie moritur, XXXVII.

Ferdinandus Furſtenbergius Epiſcopus Padebornenſis: Plura ingenii monumenta edit, 1561. XXXV.

Ferdinandus Hiſpalenſis Archiepiſcopus a Paulo IV. contra hæreticam pravitatem Cenſor in Hiſpaniæ Regnis conſtituitur, 1559. XVI.

Ferdinandus Medices Cardinalis creatur, 1563. XII.

Ferdinandus Martinus Maſcarenius: Tridenti a Patribus Orator Sebaſtiani Luſitaniæ Regis excipitur, 1562. XII. Oratio, & reſponſum redditum cum literas ſuæ legationis PP. obtuliſſet, XIII.

Ferrerius: Vid. Raynaldus Ferrerius.

Fides Catholica: Controverſiæ ad fidem ſpectantes deferantur ad Sedem Apoſtolicam, ſive ad Oecumenicum concilium, 1561. XCVI. Ab Apoſtolica Sede exquirenda, 1562. LVI. Fidei juramentum a Maximiliano II. Romanorum Rege recens electo exigit Pius IV. 1563. CCXXVIII. Fidei profeſſionem emittere debet promovendus ad Epiſcopatum, 1564. VI. Fides publica Formula fidei publicæ a concilio hæreticis datæ, 1562. XXII. Mittitur per omnes provincias, XXIII.

Flamma in cubiculo Pii IV. adhuc infantis apparans, magnum in Eccleſia Dei Sacerdotem futurum præſagit, 1559. XXXIX.

Flavius Urſinus Epiſcopus Muranus Cardinalis renuntiatur, 1565. VI.

Florentia: Florentinum concilium male ab aliquibus pro generali, atque œcumenico non habetur, 1563. X. Florentini S. Philippo Nerio pro ſuis in unum cogendis alumnis, ædem S. Joannis Baptiſtæ tradunt, 1564. V. Pii S. Philippi diſcipulorum in ea labores, ibid.

Francofordienſis conventus: In eo Proteſtantes Principes multa adverſus concilium effutiunt, 1562. CLXXXVII. Maximilianum II. poſt varias concertationes demum in Romanorum Regem evehunt, CLXXXVII.

Franciſcus Aleiatus a Pio IV. inter Cardinales cooptatur, 1565. VI.

Franciſcus de Avalos Cardinalis creatur, 1561. I.

Franciſcus Belcarius Metenſis Epiſcopus Tridenti pro cæſis in exercitu catholico ſolemniter Miſſam defunctorum peragit, 1562. CLXXV.

Franciſcus Craſſus Mediolanenſis Cardinalis renuntiatur, 1565. VI.

Franciſcus Ferdinandus Davalos Piſcariæ Marchio ad concilium Tridentinum Philippi II. Orator, 1562. XXXII. Ejus nomine ad Patres orationem habet Galeatius Brugoras; Ann. Eccl. Tom. XXXIV. XXXIII. Reſponſum a Concilio datum; XXXIV.

Franciſcus Davanzatus pro corrigendis Sanctorum Patrum voluminibus ad fidem veterum exemplarium a Pio IV. adhibetur, 1564. LIII.

Franciſcus Ferrarius Ordinis S. Dominici de Sacramento Ordinis in concilio perorat, 1562. XCI. Pro librorum prohibitorum indice contexendo Romæ conſilit, 1560. XX. 1564. LIII.

Franciſcus Gonzaga Cardinalis creatur, 1561. I.

Franciſcus Guiſiæ Dux ex Italia revocatus intra hebdomadam expugnat Itium, ſive Caletum, 1558. VI. Ghinam incendit, ac Thenovillam expugnat, ibid. Diſcedens Urbe, Paolum IV. in nepotes commovet, 1559. XXX. Conjuratione Ambaſiana detecta ſe, ac Regem periculo eripit, 1560. XXVIII. A Condæo in invidiam affectatæ tyrannidis adducitur, & contra ipſum tumultus Vaſſiacenus excitatur, 1562. CXXXIX. & ſeq. Una cum Monmorantio, ac Sanctandræano pro firmanda concordia caſtris Regiis diſcedit, CLXV. & ſeqq. Humanitas in Condæum Captivum, CLXXIV. Ejus elogium a Franciſco Belcario, CLXXVI. Proditione occiditur, 1563. L. & ſeq. Juſta ei perſolvunt Tridentini Patres ibid. Ejus laudes, LII.

Franciſcus Memorantius conjurans in Cardinalem Lotharingum detegitur, 1564. X.

Franciſcus Pacecbus Cardinalis creatur, 1561. I.

Franciſcus Riccardottus Atrebatenſis Epiſcopus ad concilium venit, 1563. CXLIV. In octava concilii ſub Pio IV. ſeſſione orationem habet de redigendis ad officium hæreticis, CXCIII.

Franciſcus II. Galliæ Rex a Card. Lotharingio Rhemis inungitur, 1559. XIII. Obedientiam Pio IV. per Oratorem defert, 1560. XXIV. Indulta aliis Regibus ſibi a Pontifice confirmari impetrat, XXV. Hæreticis conventicula omnia in Urbibus, atque oppidis prohibet, XXXII. Nationale concilium a Gallis expoſcitur, ideo pluribus occupationibus diſtentus, XLIX. L. LIV. De proxima indictione oecumenici concilii factus certior Abb. Mannam ad Pontificem pro celeri expeditione mittit, LII. Hæreticorum aſtu deceptus pro concilio celebrando plures civitates hæretica lue infectas proponit, ibid. LVII. & ſeq. Edita jam Tridentina decreta revocari poſtulat, LVIII. Bullam indictionis concilii ipſi mittit Pius IV. LXXI. Hortatur, ut Oratores ſuos ad concilium mittat, ibid. Condæanam conjurationem detectam Emanueli Philiberto Sabaudiæ Duci per literas enarrat, LXXX. Dux Sabaudiæ ſuppetias ipſi mittit, LXXXI. Apoſtemate in aure langueſcens, velut alii ferunt, veneno ſublatus, magno Galliarum, & catholicæ religionis detrimento moritur, LXXXII.

Franciſcus Cardinalis Turnonius exercendæ fidei cenſoræ, ac perditæ cleri moribus reformandis in Galliis a Pio IV. præficitur, 1560. XXX. XXXII. Ad deturbandum nationale concilium ab Apoſtolico Nuntio excitatur, XLIX. Bullam indictionis concilii ipſi Pius IV. mittit, LXXII.

Franciſcus Abundius Caſtillionem Cardinalis creatur, 1565. VI. Concilio Mediolanenſi intereſt, XXII.

Franchitiæ: Monet Pius IV. Cardinales, & Principum Oratores, ne darent franchitias ullas in domibus ſuis, 1565. V.

Fridericus II. Danorum Rex Ditmarcios populos Lutherana hæreſi infectos in duriſſimam ſervitutem redegit, 1559. XXIII. Ejus intemperantes mores, 1561. XLIX. Apoſtolicum

cum nuntium concilium indicentem admittere recuſat, *ibid.*

Fridericus Gonzaga a Pio IV. cum eſſet annorum octodecim cum Hernando Medices undeni Cardinalis creatur, 1563. XII. Dolent Patres Tridentini a Pontifice duos adoleſcentes creatos Cardinales, cum de reformatione in concilio ageretur, XII.

G

Gabriel Paleottus ſumma fide concilii Tridentini Acta deſcribit, 1562. L. Cardinalis creatur, 1565. VI. Pio IV. morienti ſumma devotione adeſt, XXVIII.

Galeatius Brugoras orationem ad Synodum Tridentinum nomine Marchionis Davalos Oratoris Hiſpani recitat, 1562. XXXIII.

Galli: Franciſcus Dux Guiſius revocatus ex Italia, expugnato Caleto, aliiſque locis, Gallis animum reſtituit, 1558. VI. Pax cum Hiſpanis inita, 1559. XI. Plures in Gallia Senatores ob hæreſim puniti, XII. Nationale concilium expoſcunt, 1560. XLVIII. & *ſeq.* Conjuratio Condæana in Gallia detegitur, LXXX. Extincto Franciſco II. miſere hæreticorum direptioni florentiſſimum illud Regnum exponitur, LXXXIV. Oratores Galli ad concilium Tridentinum miſſi, 1562. XLIV. Articuli ab ipſis exhibiti, LXVI. Ciſtercienſes in Gallia, quibuſdam anni diebus, ac Rex Galliarum, quando corona Regia inſignitur, ſub utraque ſpecie communicant, LXVII. Galli olim liberi ab hæreſibus, 1561. C. Quam multis ob eaſdem quatiantur turbis, XCI. ad CV. 1562. CLX. ad CLXX. Prorogari tractatum de dogmatibus in concilio, donec Galliarum Epiſcopi adſint, poſtulant, 1562. LXXIII. Oratores concilio plures reformationis articulos exhibent, LXXXVI. Sententiam ſuam nihilominus jubentur explicare, cum omnia ad concilium referrent, nulla facta Pontificis mentione, LXXXVII. Præſules Galli Huguenottorum factione diſtenti ad conc. tandem properant, XCIV. In quæſtionem de poteſtate Papæ, ac conc. opportune, importune digreſſi, CXXIV. Articuli a Gallis Oratoribus propoſiti, ad eoſque reſponſio, LXXXVII. CXIV. In quot calamitates, hæreſi gliſcente, regnum illud feliciſſimum devenerit, Cardinalis Lotharingus in concilio commemorat, CX. Ob hæreſim ex humaniſſimis in Tigrides converſi, CXXVIII. Excidia ab Hugonottis perpetrata per Gallias, CXLV. ad CLI. Subſidia Pontifex mittit, CLII. In concilio Tridentino Pontificiam authoritatem quidam ex Gallis deprimere tentabant, 1563. IV. VII. XI. Baſileenſe Pſeudoconcilium nimium ab aliquot ex ipſis probatum, errorum cauſa, IV. Nimia in hæreticos indulgentia reportatæ ſub Carolo IX. victoriæ fructus corrumpitur, XXIII. Pax in Galliis cum Hugonottis firmatur, LXXIII. Pacis leges, LXXV. Quam importuno tempore confecta, LXXIV. Purgat ſe apud Pontificem, & concil. & Principes Galliarum Rex, quod neceſſitate adactus illam confecerit, LXXX. & *ſeq.* Siniſtram a Pontifice opinionem quod authoritati ipſius detraherent, ſubmovere ſtudent, XLI. Galliæ Regni funeſtiſſima facies, LXXIII. Ejus excidium metuitur, dum jura Eccleſiaſtica labefactantur, *ibid.* Merita Galliæ Regni erga Apoſtolicam Sedem, LXXVIII. Oratores Galli de præcedentia cum Hiſpano decertant, XCIII. CV. & *ſeq.* Audacem contra Pontificem proteſtationem parant, CVIII. Epiſcopi aliquot Galliarum, quod a reſidentia abhorreant, notantur, CXXVIII. De Anglis victoriam, Porto Gratiæ recepto, obtinent, LXXXV. CXXXI. Plures in Galliis Epiſcopi hæreſis inſimulati, a Pontifice citantur, CXXXIV. Pius IV. non acquieſcit eorum cauſas in Galliis cognoſci, CLXXX. Galliarum Regis, ac Regni jura Raynaldus Ferrerius in concilio extendere quo pacto niſus, CLXVI. LXX. Galliæ Præſules de concilio claudendo ſolliciti, CXCII. & *ſeq.* Galliarum Cleri moras reſtituti, 1564. XXXVIII. Oratori Galliarum locus dignior a Pio IV. ſervatus, 1564. LVII.

Garſias de Toleto Pegnonem in Africa expugnat, 1564. LVI.

Gaſpar Cardillius Tridentinam civitatem concilio celebrando aptiſſimam demonſtrat, 1560. LVI. Contra Lutheranos concilii Tridentini authoritatem abnegantes erudite ſcribit, 1561. LVI. 1564. XIII.

Gaſpar Colinius a Catharina Regina in Normanniam miſſus, turbas quas comprimere debuerat, magis excitat, 1560. XLI. Cum Eliſabetha Angliæ Regina in Franciſcum Regem, ac Guiſiam Domum conſpirat, XLVI. Duos apud Fontem Belleaquæ libellos Regi offert, quibus Calviniſtæ de Ambaſiana conjuratione ſe purgare nitebantur, XLVIII. Suis peſſimis conſiliis, atque authoritate hæreſim in Galliis confirmat, 1561. XCIX. Conjurationem contra Henricum Andegavi Ducem, ejuſque ſororem irrito conatu, orditur, 1562. CLXXV. Plura crudelitatis, & impietatis argumenta edit, 1563. LIV. Pacem ſe inſcio factam improbat, LVI. De Gallorum in Anglos victoria afflictus, LXXXV. Conjurationem in Guiſios orditur, 1564. X. Ejus perverſi, ac proditorii mores, *ibid.*

Gaſpar de Foſſa Archiep. Rhegien. in prima concilii Tridentini ſeſſione ſub Pio IV. orationem habet, 1562. V.

Gaſpar a Schenich Imperatoris juſſu Commendonum per Germaniam concilium indicentem comitatur, 1561. XLIX.

Geneva: Ambaſiana conjuratio ibi conflata, 1560. XXVIII. & *ſeq.* Ad Genevam recuperandam Emmanuel Philibertus ſerio a Pontifice animatur, *ibid.* Galliarum Regis olim præſidio conſervata, in Galliarum regni perniciem, juſto Dei judicio, monſtra hæreſeos ſubminiſtrat, 1560. XXIX. 1562. CXLV. Conjurationem in Pium IV. e Geneva erupiſſe ab aliquibus creditum, 1565. IV.

Genuenſes ob avaritiam plures a Corſis trucidantur, 1564. LVI. Corſicæ motus comprimuntur, *ibid.*

Georgius Armeniacus Card. a Pio IV. ad elidendam in Bencarnia hæreſim mittitur, 1560. XXXVI.

Georgius Draſcovitius Epiſcopus Quinqueeccleſienſis Ferdinandi Imperatoris, ut Regis Hungariæ, Orator Tridentum veniens egregiam ad Patres orationem habet, 1562. X. Pro calicis uſu obtinendo enixe in concilio perorat, 1562. LXIX. LXXIV. LXXVII. & *ſeq.* Ardentiſſime hanc conceſſionem urget, LXXVIII. Negatam jurgiis, ac malorum grandium ominatione proſequitur, LXXX. Subſcribit Sacræ Tridentinæ Synodo, 1563. CCXX.

Georgius a Fayde Abbas Luſitanus ob ſuam virtutem, & probitatem aſſidendi in congregationibus concilii Tridentini jus obtinet, 1563. III.

Germani: Germaniæ clerum impudicitia corruptum ad ſanctiorem vitam revocari ſtudet Pius IV. 1560. XII. Germaniæ Principes Nauburgii conveniunt, 1561. XXIII. Quid cum ipſis tranſegerit Commendonus Apoſtolicus Nuntius, qui una cum Delphino cum ipſis pro concilii intimatione convenerat, XXIII. *ad* XXIX. Iter Commendoni per Germaniam, XXX. *ad* LIV.

Digitized by Google

LIV. E Germania Theologos pro concilio accerſendos ſuadet Commendonus, XLV. De concedenda Germanis communione ſub utraque ſpecie in concilio diverſimode locuti Patres, 1562. LXXV. LXXVII. Iterum expoſcitur facultas ſub utraque communicandi, 1564. XXVIII. Quo pacto permiſſus a Pio IV. calicis uſus pro Germanis, XXXII. Pro ſectis inter ſe diverſis conjungendis fruſtra Mulbrunæ colloquium habent Principes hæretici, XXIV. Iterum pro conjugio Sacerdotum poſtulatur, XXXVIII. 1565. II. Pont. ad ea, in quibus gravari ſe ab Apoſtolica Sede Germani querebantur, prudenter reſpondit, 1563. XLIV. Hæreſis regionem illam rupto veluti argine inundat, 1563. CLXXXIV.

Gerba inſula, aliis Meninga ab Hiſpanis parta, a Piali Baſſa Maurorum perfidia recuperata, 1560. LXXXVII. & ſeq.

Gabina a Gallis expugnatur, & inceditur, 1558. VI.

Graveliuga obſidetur a Gallis, ſed cæſa navibus Anglicis auxiliantibus, liberatur, 1558. VI.

Græci: In inſula Cypri Græci, ac Latini permixti ritus ſenſim illius regni excidium pariunt, 1560. XCI. De iis ad concilium vocandis poſtulant Veneti, 1563. CXLIII. Eorum abuſus in matrimonio diſſolvendo a Sancta Synodo, haud quaquam tolerantur, 1563. CLI. Cohibentur, qui in Sicilia morabantur, ne ſenſim errores in vulgus ſpargerent, 1564. LVIII.

S. Gregorius quid de Sanctorum Imaginibus ſcripſerit, 1561. XCIV.

Guido Faber pro Galliarum Rege cum duobus aliis ad concilium Orator, orationem non bene omnino ſonantem ad Patres habet, 1562. XLIV. & ſeqq.

Guidus Ferrerius Cardinalis creatur, 1565. VI.

Guillelmus Auraſiæ Princeps a Pontifice monitus, ut exurgentem in ſua civitate hæreſim comprimeret, Pontificia juſſa executioni tunc viſus eſt mandare, 1560. CIV. & ſeq. Salubribus Pii IV. monitis non obediens, Auraſiam hæreticorum aſylum conſtituit, 1563. CXXXV.

Guillelmus Cliveuſium Dux: Joannes Franciſcus Commendonus Venetus Apoſtolicus per Germaniam Nuntius ipſum inviſit, 1561. XL. De communione ſub utraque ſpecie ac Sacerdotum connubio diſſerit, ibid. Pontificem ſummo ſemper honore compellat, ibid. A confeſſione Auguſtana profitenda alienus, ibid. Duyſpergæ collegium inſtitui indulget Pontifex, ac Monhemium hæreſiarcham ſua ditione eiicere imperat, 1564. LIII.

Guillelmus Lindanus Ruremundenſis Epiſcopus renuntiatur, 1561. LXIX.

Guillelmus Sirletus: Ejus opera in rebus concilii plurimum utitur Carolus Cardinalis Borromæus, 1563. CCXXIV. Cardinalis creatur a Pio IV. 1565. VI. Demiſſe dignitatem illam declinare ſtudet, ibid. Pio IV. morienti, quod Pius ipſe veluti divinans prædixerat, devotiſſime adeſt, 1565. XXVIII.

Guiſia familia de catholica religione optime merita, 1563. LIII. Vid. Carolus Cardinalis Lotharingus, Ludovicus, & Franciſcus Guiſius.

H

HElvetii Carolum Cardinalem Borromæum in protectorem adſciſcunt, 1560. XCV. & ſeq.

Helvetii catholici oratores ad concilium mittunt, 1563. CCXX. Pius IV. cum Helvetiis catholicis fœdus contrahit, 1565. IX.

Henricus Galliæ Rex pacem, atque affinitatem cum Philippo II. ac Sabaudiæ Duce, centum, ac nonaginta ſex urbibus redditis, tribus tantum receptis componit, 1559. XI. Hæreſim inter Senatores Pariſienſes ſerpentem excindere nititur, ibid. XII. Equeſtri certamine, nuptiarum occaſione, dum ludit, a Gabriele Mongometio Scoto, lancea in oculo transfixus occumbit, XIII.

Henricus Brunſvicenſium Dux: Reiicitur ejus petitio a Paulo IV. tres Epiſcopatus conjungi in uno Germano fratre expoſcentis, 1559. XXIV.

Henricus Dulæus: Maria Scotiæ Regina ipſi nubit, 1565. XIX.

Henricus Cardinalis Luſitanus Legatus per Luſitaniam creatur a Pio IV. 1561. LXXIV. Eidem ſcribit Pius IV. pro acceptatione concilii, 1564. XLIX.

Henricus Suecorum Rex Eliſabethæ Angliæ Reginæ connubii ſpe deluſus in Britanniam navigat, 1561. L. Commendono Apoſtolico nuntio, quamvis Calviniſta benigne reſcribit, ibid. Fidem publicam, ut per ſuam ditionem tranſeat, ipſi mittit, ib. Vento adverſo ter rejectus Anglicanam navigationem differt, ac tandem ſpe omni illius conjugii cadit, LII.

Herbipolis hæreſi imbuitur, atque inde latius emanat, 1563. CLXXXIV.

Hercules Eſtenſis Ferrariæ Dux medicum Rhegii hæreſim diſſeminantem ab ipſo poſcit Paulus IV. 1559. XXII.

Hercules Cardinalis Gonzaga concilii Tridentini Legatus declaratur, 1561. III. Tridentum ſolemni pompa ingreſſus, V. Facultates illi conceſſæ, VII. Pontificiæ authoritati detrahere nitentibus, in concilio ſe opponit, 1563. III. Pie Tridenti moritur, 1563. LVIII. Ejus laudes, ibid.

Hæretici, Hæreſis: Graſſanti in Hiſpania hæreſi, cenſore conſtituto Ferdinando Archiepiſcopo Hiſpalenſi, Paulus IV. ſe opponit, 1559. XVI. XVIII. Item Pius IV. 1560. XXII. Rhegii, ac Brixiæ gliſcentes hæreſes præfocantur, 1559. XXII. Hæreſis velut Hydra in ſectas pene innumeras diſſecta, XXIII. Quibus conditionibus hæretici concilium admitterent, docet, ac refellit erudito commentario Gerardus Rambaldus Epiſcopus Civitatenſis, 1560. LX. In Anglia per obitum Mariæ, & regimen Eliſabethæ ipſius hæreſis reſumit vires, 1558. XII. In Germania hæretici ſe invicem, & mutuo convincunt erroris, XV. In Gallia hæreſis Calviniſtica latius graſſatur, occaſione Pſalmorum Davidicorum a Marotto Scurra nefario, & Theodoro Beza modulis ſuaviſſimis compoſitorum, ibid. Iidem pſalmi prohibentur, ſed ex gratia Regia permittuntur, ibid. In Polonia Sacramentarii diſſeminantur, XVI. Prætendunt ſe calicis uſum quærere, ſed ad miſcenda omnia erroribus, & bellis, tendunt, XVII. Perſuadent ſacra, & preces vernacula lingua haberi, ibid. Calviniſtæ in Gallia etiam ex decreto Senatus Pariſienſis puniuntur ſub Henrico II. Rege, 1559. XII. Mittunt oratores ad Germaniæ Principes, ut Henricum ſibi concilient, ſed fruſtra, XIII. Inſoleſcunt poſt obitum dicti Regis ſub Franciſco II. XIII. A Paulo Pontifice contra hæreticos editur conſtitutio cum mulcta dignitatis, & Principatus, etiam Cardinalitiæ, & Imperatoriæ, XIV. Libri hæreticorum legi, ac retineri prohibentur, XV. Stipendia decernuntur pro Inquiſitoribus in hæreticos, XVI. Aſtu & ſimulate ejurantes etiam ſi non eſſent relapſi, capitali ſupplicio afficiendos eſſe voluit Paulus Pontifex, & ita mandat Archiepiſcopo Hiſpalenſi, XVIII. Et etiam inquiri in Epiſcopos, & Archiepiſcopos XIX. Inter eos Toletanus Archiepiſcopus in hæreſis ſuſpicionem adductus, XX. In Hiſpania etiam Nobiles igni traditi, XXI. In Italia Baſilius Allebraſius Medicus, novus hære-

Digitized by Google

reſiarcha deprehenditur, XXII. Aliquot Brixienſes converſi abſolvuntur, XXII. In Germania Lutherani in multas ſectas diviſi, XXIII. Thietmaros populos impietate Lutherana infectus Fridericus II. Danorum Rex in duriſſimam ſervitutem redegit, XXIII. Petunt conjugium Sacerdotibus, & uſum calicis, & quare non permittitur, 1559. XXV. Modus hæreticos cum catholicis conciliandi, XXVI. Ad continentiam neminem obſtringi aſſerebant, iis Chriſti verbis, *qui poteſt capere capiat*, ſed eorum commenta diluuntur, XXIX. In Polonia plerique nobiles in hæreſim prolapſi, ajebant licere, quod luberet, credere, & redarguuntur, 1560. VIII. In Hungaria nobiles, Sacerdotes ad utramque ſpeciem Sacramenti ſibi porrigendam adegerunt, IX. In Moravia Divinitatem Chriſti auſi ſunt negare, IX. In Germania Lutherani in varias factiones diſſecti, Brentius in Sacramentarios edictum promulgavit, Heidelbergenſes in ipſum, & Lutherum, X. Lectione librorum hæreticorum fluctuare viſus in fide Maximilianus Bohemiæ Rex, opera tamen Staniſlai Hoſii confirmatus, 1560. XV. *ad* XX. Refelluntur falſitates, contrarietates, & errores hæreticorum, *ibid.* Hæreticorum contra concilii Tridentini authoritatem, & convocationem aſtus, & fraudes, 1561. XXVIII. *ad* LX. Plures emergunt hæreſes, LX. Qui ſacram Euchariſtiam Pariſiis pedibus conculcarat, ipſo die vivus exuritur, 1561. LXXXVI. Hæreticorum licentia in Galliis compreſſa, 1561. LXXXVIII. Non eſſe nominatim hæreticos ad concilium vocandos decernunt Patres, 1562. IX. Fides publica ipſis datur, ut ad concilium accedant, XX. XXII. Regnum Galliarum in multas calamitates hæreſis deducit, CX. Non fovendo, ſed extinguendo hæreſes regna ſervantur, CXXXVI. Contra hæreticos, vel hæreticorum fautores quacumque etiam Eccleſiaſtica, ac primaria effulgeant dignitate, Pontifex ab Inquiſitoribus fidei judicialiter agi imperet, 1563. XLVII. Defletur hæreſis progreſſus, CLXXXIV. A fœdere omni cum hæreticis Maximilianum II. avertere ſtudens Pontifex, ob infelicem temporum conditionem non exauditur, CCXXVIII.

Hæreſiarchæ omnes e Polonia excedere jubentur, 1564. XLVII.

Hibernia: Cieri Romæ turbas ab Hiberno quodam conqueritur Angliæ Regina, 1561. LI.

Hierarchia Eccleſiaſtica a Petro Soto in concilio nobili oratione oſtenditur, 1562. XCI.

Hieronymus Bernabeus congregationis Oratorii Presbyter vitam S. Philippi Nerii, ac Cæſaris Cardinalis Baronii conſcribit, 1564. V.

Hieronymus de Corregio Cardinalis creatur, 1561. L.

Hieronymus Gaddus Epiſcopus Cortonenſis in locum Joannis Strozzii ad concilium pro Florentiæ Duce Orator, 1563. CXXXVI.

Hieronymus Abbas Martinengus ad invitandam ad concilium Eliſabeth Angliæ Reginam miſſus, acceſſu inſulæ prohibetur, & quare, 1561. LI.

Hieronymus Seripandus Cardinalis & concilii Legatus declaretur, 1561. L. & *ſeq.* Cauſas dilationum, ac prorogationum concilii exponens doles tempus pretioſiſſimum in rebus inutilibus teri, 1562. CXVIII. & *ſeq.* Pontificiam authoritatem in concilio ſartam, tectamque cuſtodit, 1563. III. Morti proximus egregium ſuæ fidei, ac erga Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum pietatis documentum exhibet, 1563. LIX. Pie defunctus, cum funebri pompa ſepelitur, *ibid.*

Hieroſolymitani equites Carolum Cardinalem Borromæum in protectorem ſuſcipiunt, 1560. XCVI. Orator ipſorum in concilio admittitur, 1563. CXLVII. Religionis nomine concilio ſubſcribit, 1563. CCXX.

Hieronymus Cardinalis Verellus excipitur honorificentiſſime, ac quibus conditionibus, XXIII.

S. Hilarius: Ejus libros, ſacrumque corpus Hugonotti flammis ſubiiciunt, 1562. CLX.

Hippolytus Eſtenſis Cardinalis Ferrarienſis legatus in Angliam mittitur, 1561. LXXXVI. LXXXVIII. Commendatur a Pontifice Regi Galliæ, ac Navarræ, LXXXV. Plures præcipuos viros ſecum adducit, LXXXVII. Legationis ſuæ mandatum a Pariſienſi ſenatu admittitur, 1561. XCII. Colloquio cum Hugonottis ex conſilio Cardinalis Turnonii intereſt, XCIII. Pontifici Gallicarum rerum ſtatum per Abbatem Nichetrum ſignificat, 1561. XCVII. Fœdus inter Antonium Navarræ Regem, cæteroſque catholicos Principes ſancit, 1562. CXLIII. In ipſum Ludovicus Princeps Condæus ob id ſummopere commotus, *ibid.* De Gallicis tumultibus bene ſperare, atque Antonium Navarræ Regem officiis demulcendum ſcribit, 1562. CXXXIV. & *ſeq.* Monetur a Cardinali Hoſio, ut a colloquio cum hæreticis omnino abſtineat, CXXXVI. Gallici regni tumultus compeſcere ſtudet, ac Card. Borromæo per litteras nuntiat, 1562. CXLVIII. ad CLVI.

Hiſpania: Hiſpaniæ ob hæreſis pericula laboranti ſuccurritur, 1559. XVI. 1560. XXII. Subſidium Hiſpanicæ claſſi ferentibus indulgentiæ a Pio IV. conceduntur, 1561. LXXI. Urgent acerrime, ut concilium ſub Pio IV. renovatum *continuatio* & non *indictio* appelletur, 1562. II. Conceſſioni calicis pro laicis uno aſſentiuntur, 1562. LXXVIII. In quæſtione de juriſdictione Epiſcoporum unanimes, ac maxime ardentes, 1562. CXXIV. De præcedentia Orator Hiſpanus cum Gallorum Regis Oratore contendit, 1563. XCIV. & *ſeq.* De Numidis, ac Mauritanis egregiam reportant victoriam, 1563. CXXX. Pegnonem arcem, reportata e Mauris victoria, expugnant, 1564. LVI. Genuenſibus pro Corſicæ tumultibus ſedandis ſuppetias ferunt, LVI.

Homicidia: Impunitas homicidiorum a Pio IV. tollitur, 1561. LXXVIII.

Honuphrius Panvinus ad conquirendos antiquos SS. Patrum codices, corrigendoſque ad eorum fidem typis edendos a Pio IV. adhibetur, 1564. LIII.

Hugonotti, unde nomen, & origo, 1560. XXVI. Decernitur in colloquio Poſſiaceno Templa illis non concedenda, 1561. XCII. E colloquio Poſſiaceno audaciores evadunt 1561. XCIX. E Galliis proſcribi ſuadet Cardinalis Hoſius, 1562. CXXXVI. In Galliis efferata crudelitate debacchantur, 1562. CXXVIII. & *ſeq.* Edictum ipſis favens indigne emanat, cxxix. cxxxvii. Pluribus in Galliis potiuntur urbibus, ac crudelitatis veſtigia ubique relinquunt, 1562. CL. Pariſiis pelluntur, 1562. CLXIII. Ad eos comprimendos Regina, ac Proceres Galliæ a Pontifice ſubſidia efflagitant, 1562. CLI. Hugonottorum hæreſim armis comprimendam ſcribit Hippolytus Cardinalis Eſtenſis, 1562. CLV. Toloſæ compreſſi, 1562. CLVII. Jubentur arma deponere, 1562. CLXV. CLXVII. Plura contra ipſos in Galliis fœderati Principes moliuntur, 1562. CLXXV. & *ſeq.* Extincto Guiſio Duce in dies crudelitatis, ac impietatis majora præferuntur exempla, 1563. LIV. Cum ipſis pax firmatur in Gallia, LV. Conditiones pacis, quam iniquæ, *ibid.* Horrenda crudelitatis exempla ipſo pacis tempore, lxxiii. In Galliis arcanas coitiones ad concilium diſſolvendum moliuntur, 1563. LXXXIII.

Hungaria: Pro regno Hungariæ Ferdinandus ad concilium Oratorem mittit, 1562. X. Clerus Oratores duos ad concilium decernit, 1562. XL.

Jaco-

I

Jacobitæ ad ſartam, tectamque cuſtodiendam ſub Eugenio IV. factam conjunctionem cum Romana Eccleſia a Pontifice excitantur, 1562. XXXI.

Jacobus Auguſtus Thuanus in hiſtoria ſcribenda ex hæreticis plura mutuatur, ac impia quædam verba Michaeli hoſpitali affinxiſſe, ſuſpicantur multi, 1562. CXXIX. Plura in Antonium Navarræ Regem falſa, per calumniam ſcribit, 1562. CLXXII.

Jacobus Broſſianus ſuppetias Gallorum in Scotiam ducit, 1560. XLVI. Poſt plura virtutis documenta, neceſſitate coactus iniquiſſimis conditionibus pacem Scotis cum Anglis permittit, *ibid.*

Jacobus Chelmenſis Epiſcopus a Paulo IV. ob hæreſis ſuſpicionem, Sede Wladiſlavienſi, quam vi aperte invaſerat, deturbatus, una cum canonicis diffugit, 1559. XXVIII. *& ſeq.* Impia illius, ac canonicorum effata, neminem ad continentiam obſtringi, *ibid.*

Jacobus Lainius Societatis Jeſu Generalis Præpoſitus modeſte, & prudenter ſeorſum ab aliis extra ordinem in concilio noviſſimus maluit collocari, quam in ullam loci ſui publice, vel privatim contentionem venire, 1562. III. De authoritate Pontificis, & Epiſcoporum prolixum habet ſermonem, atque in ſuſpicionem nimiæ erga Pont. propenſionis apud aliquos idcirco venit, 1562. XCIII. CIV. CCXXIV. Magno apud Synodum Tridentinam in honore habitus Pontificis authoritatem ſupra concilium effert, 1563. CXX. Apud Card. Lotharingium de opinione Gallorum confutata ſe purgat idque jure feciſſe, *ibid.* De diſciplina Eccleſiaſtica inſtauranda perorat, CXXII.

Jacobus Puteus Archiepiſcopus Barenſis unus ex inquiſitoribus conſtituitur a Pio IV. 1560. I. Tridentini concilii Legatus decernitur, quam tamen Provinciam ægritudine præpeditus ſubire non valuit, 1561. I.

Jacobus Ruffus Calviniſta prope Lugdunum peſtilentiæ cathedram erigit, Urbemque poſtmodum in Huguenotticam ſervitutem deducit, 1562. CXXXVIII.

Jacobus a Sabaudia Namurcenſium Dux a Pontifice veluti Religionis catholicæ egregius defenſor commendatur, 1563. CLXXXII.

Jacobus Scotiæ Nothus conjurationis in Mariam Reginam, ac turbarum omnium in Scotia author in Angliam fugit, 1565 XIX.

Jacobus Spifamius Pſeudoepiſcopus Nivernenſis ad Genevenſes ſe confert, 1559. XIII. Conjurationis in Regem Franciæ ſuaſor, 1560. XXVIII. Doloſe Germaniæ Principes conjunctionem armorum cum Condæo Principe, ſpecie regni, ac Regis Galliarum tuendi adducit, 1562. CLXXIV.

Jejunium: Abrogari jejunia Lutherani poſcebant, 1562. LVI. Relaxari ipſorum rigorem, ab aliquibus perſuaſum, LV. *& ſeq.* Fidelibus a Tridentino concilio commendata, 1563. CCXIII. Jejunium ſemel in hebdomada panis, & aquæ a Cardinali Borromæo ſuſcipitur, 1564. IV. Jejunia Armeniorum quot, & qualia, LII.

Imagines Sanctorum, ac Domini noſtri Imagines, ac Statuæ, quam ſceleſte dejectæ, incenſæ, ac deturpatæ fuerint, teliſque confoſſæ in Anglia ſub Eliſabetha hæretica, ſed miraculoſe apparet Crux in arbore vento ſciſſa, 1559. X. De Sanctorum Imaginibus prolixe in colloquio Poſſiaco diſputatur, 1561. XCIV. Eorum cultus ab Academie Pariſienſi defenditur, XCVI. Abuſus circa ipſas, quomodo tollendi, *ibid.* S. Epiphanii locus de Imaginibus ab hæreticorum cenſura vindicatur, 1561. XCIV. *& ſeq.* Abſque authoritate Epiſcopi nulla erigantur Imagines, 1561. XCVI. De Imaginibus agitari in concilio ſtatutum, 1563. CCVI. Diſcuſſi articuli, CCVIII. Decretum de Imaginibus venerandis in concilio Tridentino promulgatur, 1563. CCXI. Contra Sanctorum Imaginum contemptores ultio divina, 1565. XVIII.

Imperium: Imperator: Carolus V. Imperator Ferdinando fratri Regi Romanorum, & Hungariæ cedit Imperium per ſuos oratores in comitiis Principum Francofurti, 1558. VII. Imperium ſine conſenſu Pontificis in alium transferre non licet, VIII. Conſilium Joannis Gropperi ſuper confirmatione ceſſionis Imperii, *ibid.* Defuncto Carolo V. proteſtatur Paulus IV. quod Imperium vacaſſet per obitum, non per reſignationem in manibus Electorum, X. Concilium congregare non ad Imperatorem, ſed ad Pontificem ſpectat, 1561. LVI. Imperii Electores a Gregorio V. inſtituti, 1558. VIII. Formula juramenti ab Imperatore electo præſtandi, 1561. CLXXXVII.

Index: Prohibitorum librorum Indicem Summo Pontifici committit Sacra Synodus, 1563. CCXIII. Legentes libros in Indice contentos graviſſima cenſura percellit Pius IV. 1564. LIII.

Indiæ: Plures in Indiis Cathedrales Sedes excitantur, 1561. LXX. Goa in Indiis in Archiepiſcopalem ſedem evehitur, 1558. XXII. Miraculoſa Crucis imago in Indiis reperta, 1562. CLXXXIV.

Indulgentiæ: Hiſpaniarum Regis ſubditis ſtipem pro claſſe adverſus Turcas comparanda conferentibus Indulgentiam in forma Jubilei concedit, 1560. LXXXVIII. 1561. LXXII. Ingreſſui Legatorum concilium Tridentum præſentibus, 1561. IV. Supplicationes cum Indulgentiis pro concilii proſperitate Romæ fiunt X. Eleemoſynæ loco pauperibus indulget, ut quinquies *Pater & Ave* recitent, *ibid.* Decreta concilii circa indulgentias, 1563. CCXI. *& ſeq.*

Innocentius X. Pontifex Maximus Boquini reviviſcentem hæreſim damnet, 1560. CI.

Innocentius de Monte adoptivus Julii III. Nepos Cardinalis: Ob plura, atque indigna facinora Cardinalitia illum privare dignitate meditatur Paulus IV. 1559. XXX.

Inquiſitores: Inquiſitoris ſupremi officium a Paulo IV. in collegium Cardinalium inductum, primuſque electus Card. Alexandrinus, qui poſtea B. Pii V. nomen tulit, 1558. XXIII. Inquiſitioni Hiſpanæ pro miniſtris ſuſtentandis Paulus IV. redditus unius canonicatus, & unius Præbendæ proxime vacandæ in ſingulis collegiatis Eccleſiis Hiſpaniarum Regni addicit, 1559. XVI. Data Inquiſitoribus facultas in ſollicitantes ad flagitium in confeſſione, *ibid. & ſeq.* Inquiſitores in Hiſpania diſtricte contra quoſcumque authoritatem exercent, 1559. CVIII. XIX. *& ſeqq.* Inquiſitionis Tribunal moribundus enixe commendat Paulus IV. XXXV. Fracti a furente Romano populo Inquiſitionis carceres, XCXVI. Cardinali Turnonio cenſuræ in hæreticos exercendæ ampliſſima a Pio IV. facultas data, 1560. XXC. XXXII. Inquiſitores perſonas, quæ hæreticos, vel ſchiſmaticos accuſant, revelare minime tenentur, 1561. CIV. Jubet Pontifex Sabaudiæ Duci, ut favorem omnem Magiſtratibus pro coercendis hæreticis deferat, CVI. Agitur de Hiſpana Inquiſitione Mediolani conſtituenda, ſed rejicitur, 1563. CXLVI.

Invidia: Lugduni expugnatio a catholicis ob invidiam irrita ceſſit, 1562. CLXX.

Inn-

Inundatio: Ad impediendas Tyberis inundationes a Pio IV. Cardinales deputantur, qui de modo exquirant, 1561. LXXIX.

Joachimus Brandeburgi Marchio Oratorem ad Pontificem mittit, 1562. CXXVII.

Joachimus Brandenbur. Elector: Commendonus ad ipſum Nuntius pro indicendo Trident. concilio mittitur, 1560. LXXV. Plura cum Commendono tranſigit, ſacraſque crucis Reliquias, quamvis Lutheranus efflagitat, 1561. XXXI. XXXIV. Quamvis hæreticus de Pontifice ac Romana Eccleſia honorifice loquitur, 1561. XXXIV.

Joachimus Veſtphalus: Ejus inſaniæ in libris pluribus expreſſæ, 1558. XV.

Joanna Auſtriaca Franciſco Florentiæ Duci nubit, 1565. XXVI. S. Carolus Borromæus pro ea comitanda Legatus allato Pii IV. ægritudinis nuntio legationem abrumpere cogitur, *ibid.* XXVII.

Joanna Luſitaniæ Hiſpanias Caroli V. nomine adminiſtrans a Paulo IV. ad ſtrenue gliſcentem hæreſim præfocandam monetur, 1559. XXI.

Joanna Navarræ Regina hæreſim occulte fovet, 1560. LXXXV. Pſalmos lingua Gallica a Beza converſos, & corruptos canens virus hæreſis altius haurit, 1558. XV. Ad Pium IV. Oratore miſſo ſcribens, ſe in fide catholica permanſuram doloſe pollicetur, 1560. LXXXV. Filium ab audiendo Sacro avertere conatur, 1561. CLXXII. Anathemate a Pio IV. percellitur, 1563. CXXXII. Crudelitatis ejuſdem in catholicos exempla, 1562. CXLII. 1563. CXXXIII. Indulgentia cum ipſa habita magnam malorum molem invexit, *ib.*

Joannes Antonius Serbellonus Epiſcopus Fulginas Cardinalis creatur, 1560. XCII.

S. Joannes Baptiſta: Pars capitis S. Jo. Baptiſtæ ab Hugonottis illuditur, ac crematur, 1562. CLX. S. Joannis Baptiſtæ ædes Florentinæ Nationis a S. Philippi diſcipulis Romæ adminiſtranda ſuſcipitur, ibique primum Congregationis Oratorii convictus, magno pietatis fructu, inchoatur, 1564. V.

Joannes Baptiſta Ælianus Societatis Jeſu ad Cophtos cum Chriſtophoro Roderico a Pio IV. miſſus pro concilio indicendo, 1560. LXXVII.

Joannes Baptiſta Cicada: Bullam indictionis concilii ſub Pio IV. cum Puteo, ac Saraceno elucubrat, 1560. LXVII. Gallis æque, ac Hiſpanis ſuſpectus, ob ipſorum ſuſpicionem diſciplinam Eccleſiaſticam Romæ promovere nequit, 1563. XLII.

Joannes Baptiſta Conſiliarius: Ejectis a Paulo IV. nepotibus unus ex Cardinalibus, qui gubernio præeſſent, eligitur, 1559. XXXI.

Joannes Barbanſonus Epiſcopus Appamiarum inter hæreſis inſimulatos annumeratur, 1563. CXXXIV.

Joannes Calvinus conjurationis in Regem Galliæ author, ejus invidiam a ſe avertere nititur, 1560. XXVIII. Librum Antidoti nomine contra concilium evulgat, 1564. XIII. A Bucero ſuos pene omnes errores deſumpſit, 1564. VII. Fœdiſſime, prout vixerat, moritur, blaſphemoque ore Sanctiſſimam Trinitatem, Deique Filium laceſſit, LX.

Joannes Canobius in Poloniam directus Moſcoviam adire non permittitur, 1561. LV.

Joannes Caraffa: Roſſani Principatum pro Paliani compenſatione Hiſpani eidem offerunt, 1558. V. Dignitate Generalis S. R. E. a Paulo IV. patruo ſpoliatur Romaque ejicitur, 1559. XXXI. Capitali ſupplicio Pii IV. juſſu affectus, mortem invicto animo, ac ſpectabili pietate ſubit, 1561. XXXI.

Joannes de Caſa Archiepiſcopus Beneventanus: Ejectis a Paulo IV. nepotibus Eccleſiaſticæ ditionis negotia illi committuntur, 1559. XXXII.

Joannes de Lacerda Siciliæ Prorex Gerbam, ſive Meningem inſulam ſubiicit, 1560. LXXXVII. A ſuperveniente Turcarum claſſe, dum nimias moras nectit, graviſſimum paſſus diſcrimen, *ibid.*

Joannes Coloſuarinus Ordinis Prædicatorum Epiſcopus Canadienſis, pro clero Hungariæ Orator ad concilium mittitur, 1562. XL.

Joannes Franciſcus Bordinus Dominicis ſingulis cum Cæſare Baronio in æde S. Joannis Baptiſtæ Florentinæ nationis concionatur, ac plura alia pietatis documenta ſub S. Filippi Nerii diſciplina ibidem edit, 1564. V.

Joannes Franciſcus Commendonus Venetus Nuntius ad Germaniæ Principes pro concilii indictione mittitur, 1560. LXXV. 1561. XVIII. Totius Commendoni Legationis per inferiorem, ac ſuperiorem Germaniam ſeries, XIX. *ad* LV. A Patribus Tridentinis Oenipontem ad Ferdinandum Romanorum Regem miſſus, plura ac ſalubria pro eodem concilio ſuadet, 1563. XVI. In Poloniam ad componenda Epiſcoporum diſſidia, hæreſeſque arcendas a Pio IV. mittitur, 1563. CLXXXV. Facultates aliquot pro bene provincia adminiſtranda ſibi dari poſcit, CLXXXVII. Regem Poloniæ ad ſtrenue proſcribendas hæreſes extimulat, 1564. XL. Epiſcopos diſſidentes componere ſatagit, XLI. Concilium Tridentinum ejus opera in Polonia admiſſum, XLIV. Commendoni prudentiam Pontifici Sigiſmundus Rex commendat, XLVI. Edictum contra hæreticos impetrat a Rege XLVIII. Cardinalis creatur, 1565. VI.

Joannes Franciſcus de Gambara Cardinalis renuntiatur, 1561. L.

Joannes Fridericus Saxoniæ Dux, cum aliis Germaniæ Principibus, Sacramentariis, ac Zuinglianis in Nauburgico conventu diſſentit, 1561. XXIX. Ejus erga Commendonum Apoſtolicum nuntium comitas, XXX.

Joannes Gropperus Decanus Colonienſis ceſſionem Imperii a Carolo V. in Ferdinandum fratrem admitti, Paulo IV. ſuadere fruſtra nititur, 1558. VIII.

Joannes Heſſel: Damnantur ejus opiniones, ac Michaelis Bay ab Academia Pariſienſi, 1561. V. Commendonus apoſtolicus nuntius ipſum a novitatibus dimovere ſtudet, XLIV. Evrardus Mercurianus Societatis Jeſu idem tentat, *ibid.* Ad concilium Tridentinum a Belgica provincia miſſus, 1563. CXLIV.

Joannes Hus, & Joannes Wiclef calicis uſum ad invidiam Eccleſiaſtico ordini comparandam tantopere uſurparunt, 1562. LXXIX.

Joannes e Laſko Sacramentarius librum contra eundem Joachimum Baſileæ evulgat, 1560. X.

Joannes Figueroa Mediolani Gubernator a Philippo II. ad Paulum IV. Orator miſſus Romam intrare prohibetur, quod ſacris illum interdictum Pont. diceret ob Apoſtolicum curſorem fuſſe ejus juſſu cæſum, 1558. VIII. Repulſam inique ferens, Cajetæ ſe recipiens præ animi angore moritur, *ibid.*

Joannes Grimanus Patriarcha Aquilejenſis ob quaſdam de prædeſtinatione ſententias cauſam dicere juſſus tandem abſolvitur, 1563. CXXXVIII.

Joannes Medices Cardinalis creatur, 1560. XCII.

Joannes Monlucius Pſeudoepiſc. ſeditiones in Delphinatu commovet, 1560. XLI. Hæreſim cantu Pſalmorum a Marotto Scurra, & Theodoro Beza in linguam patriam verſorum, pleriſque propinat, aliaque multa indigna patrat, ac ſuadet, XLVIII.

Joannes Cardinalis Moronus a Cardinalium collegio ſede vacante e cuſtodia educitur, 1559. XXXVII. Ejus cauſa a Card. Puteo, & Alexandrino examinata innocens declaratur, 1560. XCVIII. Ejus innocentiæ præclarum teſtimonium reddit Pius IV. *ibid.* & *ſeq.* Epiſcopus Al-

Digitized by Google

Albanenſis evadit, XCIX. Ad Cæſarem, & ad concilium Tridentinum Legatus mittitur, 1563. LX. Tridentum ſummo omnium plauſu ingreſſus orationem habet, LXII. & ſeqq. Comiti e Luna catholici Regis Oratori, verba illa *Proponentibus Legatis* e decretis deleri ea poſceoti fortiter reſiſtit, LXVI. Ad Ferdinandum contendit, ut de rebus concilii plura tranſigat, LXVI. A Ferdinando plura pro concilii felici progreſſu obtinet, LXX. Pontifici ut abſolvat concilium ſuadet, CLVI. Cæſari incommoda e concilii dilatione profectura per literas aperit, CLX. Ferrerium in concilio prudenter reprehendit, CLXIX. Reformationis Principum articulos differri ſuadet, CLXXV. Orationem habet ad Patres de concilio claudendo, CCVIII. Patres omnes antequam Tridento diſcedant, concilio ſubſcribere, ſub pœna anathematis jubet, CCXVIII. Ferdinandum Cæſ. de fauſto fine concilio impoſito certiorem reddit, CCXIX. Confirmationem concilii Tridentini a Pontifice poſtulat, 1564. L. Ipſum interpretem apud Pontificem requirit Ferdinandus pro obtinendo calicis uſu, & Sacerdotum conjugio, XXX. Legatus in Germaniam ampliſſimis facultatibus decernitur, XXXIII. Pio IV. morituro author eſt, ut plura in conſanguineos beneficia conferat, 1565. XXI.

Joannes Pelletarius Theologus Gallus de Sacerdotum conjugio differit in concilio, 1563. XLV.

Ioannes Poltrotius Guiſium Ducem proditorie occidit, 1563. L. Perfidiæ ſuæ pœnas luit, LI.

Joannes Quintinous, præclaram in Gallico convento de antiqua religione ſervanda orationem habet, 1561. LXXXII.

Joannes Riccius Archiep. Sipontinus Card. primus Politianæ Eccleſiæ in Cathedralem erectæ adminiſtrator 1561. LXX.

Joannes Strozzius ad concilium Tridentinum Coſmi Florentiæ, & Senarum Ducis Orator veniens ad Patres orationem habet, 1562. XXXVII.

Joannes Trevirenſis Archiepiſcopus: Ejus pro fide catholica zelum Commendonus Apoſtolicus nuntius extollit, 1561. XXXVII. Academiam Treviris excitat, XXXVIII.

Joannes de Valletta Equitum Hieroſolymitanorum magiſter, præclare in Melitenſi defenſione ſe gerit, 1565. XI.

Iſabella Altavilla Domina de Lere ab Odetto Caſtillioneo pſeudo-card. in uxorem, ſeu potius pellicem aſſumitur, 1563. L.

Julianus Cæſarinus Romanæ plebis furorem ſedat, 1559. XXXVI.

Julius Cardinalis Mazzarinus Auraſiam hæreticorum aſylum expugnat, & evertit, 1563. CXXXV.

Julius Phlagius Epiſcopus Naumburgenſis: Ejus laudes a Commendono apoſtolico nuntio celebratæ, 1561. XXX.

Juramentum: Eliſabeth Angliæ Regina juramentum de fide catholica conſervanda ſuæ inaugurationis die doloſe præſtat, 1558. XII. Juramenti execrabilis forma, præſtandi a ſubditis Reginæ Eliſabethæ, 1559. III. Formula juramenti præſtandi per promovendos ad Prælaturas, 1560. LXV. A Maximiliano Imperatore juramentum exigit Pius IV. 1563. CCXXVIII. Juramenti formula, quam Maximilianus in manibus Moguntini Archiepiſcopi præſtitit, 1564. XXVII.

Juriſdictio: De Epiſcoporum juriſdictione an immediate a Chriſto, vel a Pontifice fluxerit acriter in concilio diſputatum, 1562. XCIII. CIV. CXX. & ſeqq.

Juſpatronatus: Quod Pontifex juripatronatui conſueverit derogare, 1563. XLIV.

Juſtitia: De juſtitia imputata hæreticorum diſputat Staniſlaus Hoſius, ac lepidum de ea carmen Cardinali Puteo tranſmittit, 1560. XIX.

L

LAteranenſe concilium ſub Alexandro III. Sacerdotum ætatem præſcribit, 1562. LXXXVIII.

Legati: Pro validitate Imperii Ferdinando renuntiati cognoſcenda Cardinalis Rebiba Legatus decernitur, 1558. VIII. Legati pro concilio Tridentino declarantur, ac facultatibus inſtruuntur, 1561. L. LI. VII. Concilii Legati, quo ordine, ac ritu incederent, ac ſederent in congregationibus, 1562. III. Legatus in Galliam mittitur Hippolytus Cardinalis Ferrarienſis, 1561. LXXXIV. Legati concilii Tridentini quid Ferdinando Imperatori plura, quæ minus decebant, petenti reſponderint, 1562. LVI. LX. Legatorum dignitati reſpectum haberi, vult Cardinalis Mantuanus, CXXII. Literas ad Ferdinandum Cæſarem, quibus modum in concilio ſervatum antiquorum conciliorum teſtimoniis approbant, ſcribunt, 1563. XXXII. Joannes Cardinalis Moronus, & Bernardus Cardinalis Navagerius, defunctis Cardinalibus Mantuano, & Seripando concilii Legatis, adduntur, LX. Item Cardinalis Moronus in Germaniam Legatus mittitur, 1564. XXXIII. Verba *Proponentibus Legatis* in decretis concilii deleri ſuadet Comes e Luna Orator catholicus, ac plura circa eadem, 1563. LXVI. LXXXVII. CXC. CCII. Concilio Tridentino abſoluto confirmationem petunt, 1564. I. Legatus Piceni eligitur Cardinalis Altemplius, 1564. LIX. Legatus in Hiſpaniam Ugo Cardinalis Boncompagnus, 1565. VII. Legatus per Italiam Carolus Cardinalis Borromæus, XXI.

Libertas quanto ſtudio in concilio Tridentino cuſtodita, 1563. XVIII. Querelæ aliquorum, quod in concilio libertas infringitur, 1563. LXVI.

Libido: Non frænatur libido libidini indulgendo, ſed ipſi reluctando, 1564. XXXIX. Remedia ad libidinem coercendam, 1565. II.

Libri: Librum contra Cappharnaitas, ſic vocabat hæreticos, ſcribit Stephanus Vintonienſis Epiſcopus, cui Petrus Martyr impudentiſſimo aſtu reſpondet, 1559. X. Lectio librorum hæreticorum plures pervertit, inde Pont. licentias legendi eos conceſſas revocavit, 1558. XXI. 1559. XV. Maximilianus Bohemiæ Rex librorum hæreticorum lectione in fide fluctuare viſus, ab Hoſio confirmatur in fide, 1560. XV. *ad* XIX. Decretum de librorum delectu in concilio legitur, 1562. XX. Proponitur in ſecunda concilii ſeſſione ſub Pio ſuſpectorum librorum diſcuſſio, 1562. XX. Hæreticorum libros, quos bona Pontificis venia apud ſe Card. Seripandus tenuerat, moriens ſtatim comburi juſſit, 1563. LIX. De librorum prohibitorum indice, quid ſtatuat S. Synodus Tridentina, CCXIII. Pius IV. Franciſco Ferrerio illius condendi onus committit, 1564. LIII. Revocat licentias legendi libros prohibitos, *ibid.*

Limina Apoſtolorum ab Orientalibus, ac Jacobitis Epiſcopis viſitantur, 1562. XXVIII. XXXI.

Lingua: Patria lingua Polonica preces, & ſacra fieri hæretici ſuadere conantur, 1558. XVII. Pſalmos Davidicos, aliaque plura carminibus vernaculis canentes, hæreſim in Gallia propinant, 1558. XV. Vernaculam linguam in Divinis officiis adhiberi, incongruum oſtenditur, 1562. LXII. LXXXVIII. Miſſa lingua vulgari prohibetur, C.

Lipſia: Commendonus Apoſtolicus nuntius Lipſiæ poſt hæreſim ſuſceptam jus canonicum doceri ac etiam Vittembergæ ſcribit, 1561. XXX.

Lite: Pius IV. definitis Judicum, & Forenſium Tribunalium ſtipendiis, ne lites etiam in Rota Romana protrahantur conſtitutionem tulit, 1562. CLXXXVIII. Nullam ad urbem li-

tem deferri optabat Pius IV. eoſdſque in primis inſtantia in partibus cognoſci indulget, 1564. III

Livonia a Moſchorum Duce vaſtatur, 1558. XX. Commendantur a Pio IV. Theutonicorum Magiſtro reliquiæ catholicorum per Livoniam diſperſæ, 1561. XVI.

Lovanienſes Theologi: Turbæ ob novas opiniones pullulare in Lovanienſi Academia cœperunt, 1561. V. Lovanienſem Academiam in exhibendo fidei catholicæ juramento confirmat Commendonus, atque exorientes turbas propter opinionum novitates Michaelis Bay; & aliorum comprimere conatur, 1561. XLII. XLV

Lubeca apud Mare Balthicum urbs: Infelix ejus ſub Lutherana hæreſi ſtatus, 1561. XLVII.

Luca: Lucenſes magna pietate mercatores ſuos Lugduni agentes ab hæreticorum concionibus, ac conſuetudine jubentes abſtinere peculiari epiſtola commendantur, 1562. CXXXVIII.

Lucas Sterbengerus impudentiſſimas hæreſes in Trinitatem, ac Dei Genitricem evomit, 1561. LX.

Lucemburgum: Lubecenſes una cum ſeptem aliis Vandalicis urbibus colloquium Lucceburgenſe celebrare deſtinant, 1561. XLVII.

Ludovicus Albretius Laſcurenſis Epiſcopus Calviniſticæ hæreſis inſimulatus, 1563. CXXIV.

Ludovicus Condæus Princeps a Regina Catharina, quamvis calviniſticæ factionis Princeps, abſolvitur, 1561. LXXIII. Commendatur eidem nondum palam cognito a Pio IV. Card. Ferrarienſis in Gallias Legatus, 1561. LXXXV. Ejus in hæreſi obdurata perfidia, LXXXVI. A Gaſpare Colinio ad arbitrium ductus, XCIX. Huguenottæ factionis Anteſignanis arma ſumit, ac Gallias eripit, ac cædibus funeſtat, 1562. CXXVIII. Impetrato Januarii edicto cum Principibus Germaniæ in Reginam, ac filium conſpirationem orditur, 1562. CXXXIX. Aurelia ſubactis plura crudelitatis documenta edit, CXLIV. & ſeq. Pacis conditiones impudentes ab ipſo propoſitæ, CLIII. & ſeq. Pro Aurelianenſi urbe apud Reginam deprecatur. CLXV. Colloquium iterum expoſcit, CLXIII & ſeq. Concilium Tridentinum diſturbare nititur, CLXXXI. Libertati reſtituitur magno Galliæ Regni detrimento, 1563. LV. Immanis ejus furor in præcipuos Gallici regni adminiſtros, 1562. CLXXIV. Lutheranorum auxiliis ſtipatus catholicis bellum diriſſimum indicit, ibid. Vulnerato equo capitur, ibid. In eum Dux Guiſius humanitatis plura exhibet officia, ibid.

Ludovicus Elienſis Cardinalis creatur, 1561. L.

Ludovicus Fiurus Pariſienſis Senator, hæreſi nimiam favens Regis juſſu in carcerem conjicitur, 1559. XII.

Ludovicus Guiſius Cardinalis cum Germaniæ Principibus ad Hugonotiſmum arcendum plura tranſigit, 1562. CXXXIX. Falſus rumor a Condæo de ipſo ſpargitur, quod ad Lutheraniſmum defecerit, ibid.

Ludovicus Laſachus Galliarum Regis Orator ad concilium dilationem ſeſſionis poſtulat, 1562. XLIV. XLVIII. Suæ legationis literas concilio exhibet, XLVIII. Pontificem in concilio creandum, Sede vacante, aſſerebat, 1562. CV.

Ludovicus Madrucius Cardinalis creatur, 1561. L.

Ludovicus Simonetta Cardinalis tit. S. Cyriaci, & Tridentini concilii Legatus renuntiatur, 1561. L. & ſeq. Una cum Card. Morono concilii confirmationem poſtulat, 1564. L. & ſeq.

Lugdunum: Hugonotti magno fidei catholicæ detrimento prope civitatem docere permiſſi, 1562. CXXXVII. Occaſio Lugduni recuperandi ex invidia prætermiſſa, CLXX. Lugduno Arx ad comprimendos ſeditioſos conſtituitur, 1563. LXXXVI. 1564. VIII. Res catholica diu ibi vexata, tandem reflorescit, 1563. LXXXVI. Nundinæ Lugduno reſtitutæ, CXXXII.

Luſitania: Luſitaniæ regni protector Carolus Cardinalis Borromæus, 1560. XCVI. Decimæ imperantur in Luſitania pro expeditione contra Mauros, 1561. LXXIII. Legatio Luſitaniæ Henrico Card. committitur, LXXIV. Pro dignitate Pontificia tuenda Luſitani Doctores cum Gallis in concilio acriter differunt, 1563. IX. Vide, Joannes Luſitaniæ Rex.

Lutherani: Thietmarſi populi Lutheranæ impietati manus dantes in ſervitutem redacti a Danorum Rege pœnas violatæ religionis luunt, 1559. XXIII. Synodum generalem in Germania cogere, Sacramentarios condemnare, aliaſque ſectas a ſe diſſidentes Lutherani meditantur, 1560. X. Contra Lutheranos opera bona negantes, ac Lutherum Chriſto comparantes Staniſlaus Hoſius cum Maximiliano Imperatore diſſerit, XVII. & ſeq. Per Hiſpanias ſenſim Lutheranorum hæreſis ſerpit, ſed Pii IV. ac Philippi II. vigilantiæ in ipſo ortu præfocata, XXII. Lutherani cum aliis hæreticis Coloniam confluunt, contra quos ſalubria plura conſilia Commendonus Apoſtolicus Nuntius impertitur, 1561. XXXII. Eorum objecta contra Tridentinum concilium confutat Gaſpar Cardilius, LVI. Lutheranorum audito furore S. Thereſia ſtrictiorem Carmelitanorum ordinum inſtituere cogitat, ac feliciter inchoat, LXI. & ſeq. De dogmatibus non eſſe in concilio agendum Lutherani ajebant, quod Nicæna ſynodus ſufficeret, 1562. XLVII. Jejunia abroganda, & conjugium Sacerdotibus permittendum dicunt, LV. & ſeq. Lutherani pro calicis uſu inſtant, LXXIX. LXXX. Lutherani, permiſſo a Pio IV. calice, obdurueſcere in perfidia, ideoque calicis uſus in Germania abrogatus, LXXXV. Articuli de Sacramento Ordinis Lutheranæ hæreſi infecti diſcutiuntur in concilio, LXXXIX. Lutherani Calviniſtas proſcribunt, CXXXVI. Lutherani Principes Maximiliani II. electioni in Imperatorem aſſentiunt, CLXXXVII. Lutherani miniſtri a dæmone obſeſſam liberare tentantes riſui, atque ſubſannationi patent, 1563. CCXXV. Proteſtationem in concilio Tridentino edunt, 1564. XIII. Colloquium inter ipſos, & Zuinglianos Mulbrunæ habetur, ſed componi nequaquam poſſunt, XXIV. Lutheranus concionator, luſtratis pluribus regionibus cum ubique hæreticos diſſentientes inter ſe, comperiſſet, catholicus evadit, XXVI. Lutherani poſt calicis conceſſionem in Germania obſtinatiores in hæreſi fiunt, XXXVI. Lutherani Pſeudo ſacerdotes conjuge ſuſcepta nondum libidines ſuas explent, exemplum de hac re, XXXIX. Lutherani ſacerdotum cœlibatum inter corruptelas collocant, 1565. I.

M

MAgdeburgenſis Archiepiſcopus: Gratulatur illi Pontifex, 1558. XIII. A Pio IV. ad reliquias gregis ſui ab hæreticis diſperſi congregandas animatur, 1560. XII. Ad concilium Tridentinum Magdeburgenſis civitas inviſitur, 1560. LXXVI. Magdeburgenſis Archiepiſcopus a Commendono Apoſtolico nuntio inviſitur, & ad concilium invitatur, 1561. XXXI. Ejus mores, atque erga Romanum Pontificem obſequium, XXXII. XXXIV. Dolet Commendonus ipſius Aulam hæreticis undique conſertam, ibid.

Marcus Antonius Amulius Orator Venetus, cum eo ſæpius de concilio celebrando agit Pius IV. 1560. XVII. Ejus ad Pontificem oratio in

Digitized by Google

in conventu oratorum Principum, *ibid.* Cardinalis creatus, 1561. I. Profeſſionem fidei Patriarchæ Aſſyriorum recipit, 1562. XXVIII. Ad Patres Tridentinos illam mittit, XXIX. Pro conſtituendis Tyberis aggeribus, remediiſque ad arcendam inundationem excogitandis cum aliis Cardinalibus præficitur, 1561. LXXIX. Pro corrigendis, atque edendis SS. Patrum libris ad fidem mſ. deputatur, 1564. LIII.

Marcus Antonius Bobba Epiſcopus Auguſtenſis pro Piliberto Sabaudiæ Duce ad concilium orator, 1563. XIV. Eidem ejuſdem nomine ſubſcribit, CCXX. Cardinalis creatur, 1565. VI.

Marcus Antonius Columna a Pio IV. in bonorum omnium, queis a Paulo IV. ſpoliatus fuerat, poſſeſſionem reſtituitur, 1562. CLXXXVIII.

Marcus Antonius Columna Archiepiſcopus Tarentinus Cardinalis creatus, 1565. VI.

Marcus Antonius Muretus Navarræ Regis oratoris nomine ad Pium IV. orationem habet, 1560. LXXIV. Ejus pro concilio indicto laudes commemorat, *ibid.*

Marcus Sitticus ab Altaemps Cardinalis creatur, 1561. I. Legatus ad concilium Tridentinum, 1561. XII. Ad Maximilianum Imperatorem Legatus, 1564. XXXVII. Ad ſedandos Piceni tumultus prædoneſque puniendos, illius Provinciæ, aliorumque locorum, per quos tranſire debebat, Legatus renuntiatur, 1564. LIX.

Margarita Auſtriaca Belgii moderatrix a Commendono Apoſtolico nuntio inviſitur, 1561. XLI. Literas, & Theologos ad concilium Tridentinum mittit, 1563. CXLIV. In Belgio gliſcenti hæreſi naviter ſe opponit, 1563. CLXXXIV.

Margarita Henrici Galliarum Regis ſoror Emmanueli Philiberto Allobrogum Duci nubit, 1559. XI.

Maria Virgo: Templum Deo in ejus ad cœlum Aſſumptæ honorem apud Æthiopes conſtitui cœptum, 1560. CII. Ejus Imagines in Templis retinendas ac venerandas ſancit S. Synodus, 1563. CCXI.

Maria Angliæ Regina prægnans credita, hydrope moritur, 1558. X.

Maria Scotiæ Regina Franciſco Delphino nupta ad Anglicanum regnum aſpirat, 1558. XI. Proceres, ac populi Anglicani væſana cæcitate Eliſabeth hæreticam illi præferunt, *ibid.* Henricus II. quam maxime ſtudet, ut Angliæ, & Hiberniæ Regina declaretur inſigniaque regnorum ipſorum ſuis addi jubet, 1559. I. Tumultuantes contra ipſam Scotos ſuo patrocinio fovet, ac roborat Eliſabeth Angliæ Regina, X. Obedientiam Pio IV. Pontifici creato per Oratorem Franciſci Regis Galliæ ſponſi ſui defert, 1560. XXIV. Ad eam Regnum Angliæ ſpectaſſe oſtenditur, XLII. Semina belli inter ipſam, & Eliſabeth Angliæ Reginam, XLVI. Ob mortem Franciſci II. Galliarum Regis ſponſi ſui conſolatorias ad ipſam literas ſcribit Pius IV. LXXXIII. Roſam a ſe benedictam Pius IV. eidem dono mittit, 1561. LXXVI. A Pontifice ad proſequendam fidei catholicæ conſervationem literis, atque miſſis Societatis Jeſu Sacerdotibus animatur, 1562. CLXXXII. Cum ob invaleſcentes hæreſes Oratorem ad concilium mittere nequiviſſet, literas ſcribit, 1563. CXI. A Clemente VII. & Paulo III. titulo Defenſoris fidei ornata, CXI. Oratorem ad Pium Pontificem mittit, CXIII. Concilii Tridentini acta Pius IV. ipſi mittit, hortaturque, ut hæreticos, vel hæreſeos ſuſpectos dignitatibus amoveret, 1564. XLIX. Cum Henrico Harlæo, Pio IV. diſpenſante, nuptias contrahit, 1565. XIX. Conjuratio in ipſam detecta, *ibid.*

Marcum Apoſtolorum diſcipulum Evangelium Aſſyriis prædicaſſe, tenet illarum regionum traditio, 1562. XXIX.

Marottus cantus illecebris hæreſim nefariam ſcurra propinat in Gallia, 1558. XV. 1560. XLVIII.

Martinus Guſmanus a Ferdinando Orator ad Paulum IV. miſſus non admittitur, quod Imperii renuntiationem haud canonice peractam diceret Pontifex, 1558. VIII. Diſcedit poſt diutinam Tibure moram, *ibid.*

Martinus Hercules Epiſcopus Lavantinenſis pro Salisburgenſi Archiepiſcopo ad concilium venit, 1562. XLVII.

Martinus Rythovius Yprenſis Antiſtes ad concilium venit, 1563. CXLIV.

Matrimonium: De Matrimonii Sacramento articuli plures in concilio diſcutiuntur, 1562. XXXII. 1563. XIX. Poſtulata quædam Gallorum ſuper Matrimoniis clandeſtinis, 1563. CXXXVII. Diſcuſſa quæſtio de clandeſtinis matrimoniis, XX. Circa gradus affinitatis, ac formam diſpenſandi, 1562. XXXVIII. Abuſus, qui in Græcorum matrimoniis irrepſerant, tolerari fruſtra petunt Veneti, 1563. CLI. Doctrina de Sacramento Matrimonii promulgatur in concilio, 5563. CXCIII. & *ſeq.* Quid de Græcorum, ac clandeſtinis matrimonii actum, CXCIV. & *ſeq.* De clandeſtino matrimonio, quid ſenſerit Cardinalis Hoſius, 1563. CXCVI. Quid de monachis, qui relicta profeſſione matrimonio ſe junxerant, ſtatutum ſit in Galliis, 1565. XVI. Armeni poſt ſeptimum gradum Matrimonium contrahunt, 1564. LII.

Matthæus de Aquaviva Prothonotarius Apoſtolicus Roſam auream a Paulo IV. benedictam Neapolis Proreginæ dono defert, 1559. XVIII.

Matthæus Dandalus pro Venetorum republica in concilio orator, 1562. XLII. XLIV. Venetæ reipublicæ nomine concilio ſubſcribit. 1563. CCXX.

S. Matthias Apoſtolus: Carolus V. eodem die natus, eodem Bononiæ coronatus, eodem quoque ſupremam Imperii abdicationem edidit, 1558. VII.

Mauritani. *Vide*, Numidæ.

Maximilianus Bohemiæ Rex a Pio IV. amantiſſimas literas excipit, 1560. XV. Romanorum Rex Francfordiæ renuntiatur, 1562. CLXXXVII. Ejus conſtantia in repellendis abſonis poſtulatis commendatur, *ibid.* Corona, ac ſacro balſamo ex privilegio decoratus, *ibid.* Ritus in ea inauguratione, *ibid.* Reluctatus aliquando Sacramentum fidei Pontifici præſtare, tandem per Oratorem ſuum præſtat, 1563. CCXXVIII. 1564. XXVII. Legatos una cum aliis Principibus ad Carolum IX. mittit, ut concilium Tridentinum recipiat, 1564. VI. VII. Contra Turcarum molimina ſe parat, 1564. XXXVII. A Pontifice Sacerdotum conjugia permitti fruſtra poſcit, XXXVIII. 1565. III.

Mediolanum: Mediolanenſi Hoſpitali annuum redditum aureorum mille ex fraterno cenſu aſſignat Joannes Aug. Cardinalis Medices, 1559. XL. Mediolanen. Archiepiſcopus creatur S. Carolus Cardinalis Borromæus, 1560. XCIV. Agitur de Hiſpana inquiſitione ibi conſtituenda, ſed fruſtra, 1563. CXLVI. Diſciplina morum reſtitui cœpta Mediolani per S. Carolum, 1564. LV. Magna populi acclamatione Mediolanum ingreſſus Carolus Archiepiſcopus concilium Provinciale celebrat, 1565. XXI.

Melchior Luſtus ſive Luſi ſeptem Pagorum Helvetiorum catholicorum nomine ad conc. orator, 1562. XXXVIII.

Melchior Herbipolenſis Epiſcopus ab impiis trucidatus, 1558. XV. De iiſdem pœnæ ſumptæ, *ibidem*.

Mercuriale concilium in Galliis ſub Henrico II. decernitur, in quo de Senatorum vita, & moribus inquiri ſolet, 1559. XI.

Michael Bajus: Novæ quædam opiniones ipſius a Pa-

e Pariſienſi Academia damnantur, 1561. V. Varii ob id motus in Academia Lovanienſi, XLIII. Remedia excogitata, XLV. Concilio Tridentino intereſt, 1563. CXLIV.

F. Michael Ghiſlerius Ordinis Prædicatorum Supremus Inquiſitor declaratur, 1558. XXIII. Profeſſionem fidei Abd-Iſu Patriarchæ Orientalium eum Cardin. Amulio recepit, 1562. XXVIII. Epiſcopos aliquot Galliæ de hæreſi ſuſpectos in conſiſtorio defert, 1563. cxxxiv. Maximiliano conjugium Sacerdotum petenti fortiter ſe opponit, 1565. III. Pontifex renunciatur accepto Pii V. nomine, XXVIII.

Michael Armeniorum internuntius ad exhibendum Pio IV. obſequium Romam mittitur, 1564. LXI.

Michael Hoſpitalis a Cardinale Lotharingo imprudenter ad Regii Scrinii præfecturam admovetur, 1560. XLVII. Ejus progenies, ac mores, *ibid.* Edictum Hugonottis favorabile promulgat, 1562. cxxix. Remorentenſa temperat, 1560. XLVII. Impia ejus verba, ſi tamen ejus fuerint, 1562. cxxix. Purgare ſe mittitur apud Pont. ab infamia, quæ ex illius edicti promulgatione ipſi adhæſerat, cxxx. Quid illi Pont. reſponderit, *ibid.*

Miſſa: Miſſam in Anglia abolet Eliſabetha, 1559. VI. IX. Miſſæ ab hæreticis celebratæ Commendonus Apoſtolicus nuntius intereſſe recuſat, 1561. XXXIV. Articuli tredecim circa Miſſam a Theologis Minoribus diſcutiendi, 1562. LXXXIX. De ea differri tractationem fruſtra poſtulat Ferdinandus Imperator, & quare, XCV. Commendatur canon, quo Miſſæ lingua vernacula inhibentur, C. In Dalmatia poſt Latinum Evangelium, vulgare etiam ſubjungitur, *ibid.* C. Joanna Navarræ Regina filium Henricum ſacro intereſſe prohibet, CLXXII.

Miſſionarii: Præclari eorum labores apud infideles, 1560. CII. Literæ conſolatoriæ ad ipſos, *ibid.*

Mithra: Cardinales Legati Mithram textili auro fulgentem gerebant in Seſſionibus, 1562. V.

Monachi: Aronæ degentes monachos S. Carolus Borromæus Abbas ad ſanctiorem vitam adducit, 1560. XCIII. Ab Hugonottis in Galliis diriſſime vexati, 1562. CXLV. Decretum in concilio de monachis promulgatur, 1563. ccxi. Monachorum vita apud Armenios, 1564. LII.

Monaſterium: S. Theraſia a Jeſu monaſterium Abulæ Carmelitarum ſub perfectiſſima obſervantia, & pietate inchoat, 1561. LXI. Monaſteriorum exemptiones tolli poſcitur, ſed quam perperam, 1562. LXII. LXXXVIII. Reformatio monaſteriorum flagitatur, LIX. Scholas, & hoſpitalitatem iterum in monaſteriis exerceri petunt a concilio Galli, lxxxviii.

Monbrunus hæreticorum Dux Maloſenam in comitatu Venuſino occupat, ſed regia authoritate cuncta reſtituit, 1560. XL.

Moniales: Decretum circa ipſas in concilio promulgatur, 1563. ccxi.

Monotapa: In ea Rex a Gonzalo Sylvera ſocietatis Jeſu baptizatus, ad perfidiam rediens, Gonzalum ipſum morti dat, 1560. cii.

Mons Politianus in cathedralem erigitur, 1561. LXX.

Mors Cardinalis Gonzagæ, & Seripandi, 1563. LVIII. & *ſeq.*

Moſcovia: Moſcoviæ Dux Livoniam flammis, ferroque devaſtat, 1558. XX. Literas pro eo ad concilium invitando dat Pius IV. 1561. XVII. LV. Cum Poloniæ Regis ſorore connubium expetit, XXIX. A Pontifice Romano regios titulos aliquando flagitavit, ſchiſma pollicitus abiicere, *ibid.* Poloni magnam Moſcoviæ partem evaſtant, 1565. XV.

Mottagrondinus Guiſii Ducis Legatus e Calviniſtis maximis ſuppliciis afficitur, 1562. CL.

Muſtapha: Ejus crudelitas in Melitæ obſidione, 1565. X.

N

NAvarræ regnum: ob Joannæ Reginæ hæreſim ejus regni partem, quæ ad ipſam ſpectabat Pius IV. primum occupanti adjudicavit, 1563. cxxxii. *Vide*, Antonius Rex, & Joanna Navarræ Regina.

Neema Patriarcha Jacobitarum a Pio IV. ad incorruptam cum Romana Eccleſia conjunctionem conſervandam amantiſſime excitatur, 1562. XXXI.

Nepotes: Roma, ac gubernio Nepotes ſuos ejicit Paulus IV. 1559. XXXI. Ne laterem quidem Sanctæ Sedis ſuis ſe daturum dicebat Pius IV. 1565. XXI.

Nicolaus Frydus Archiepiſcopus Naxivanenſis in majori Armenia: Commendatur ipſi a Pontifice Abd-Iſu Aſſyriorum Patriarcha, 1562. XXX.

Nicolaus Gaudanus Societatis Jeſu a Pontifice in Scotiam pro fide catholica reparanda mittitur, 1562. clxxii.

Nicolaus V. Pontifex Maximus: Roſam auream Brandeburgico Electori a Nicolao V. donatam inter cæteras reliquias decenter etiam poſt hæreſim a ſucceſſoribus ſervari cernit Commendonus, 1561. XXXIV.

Nicolaus a Ponte Orator Venetus egregiam in concilio orationem habet, 1562. XLII. Dux Venetorum poſt aliquot annos electus, *ibid.* Concilio Venetorum nomine ſubſcribit, 1563. ccix.

Nicolaus Ormanettus a Patribus Tridentinis ad Albertum Bavariæ Ducem mittitur, ut a calicis petitione illum dimoveret, 1563. xlii. Egregium de Ducis pietate Pontifici teſtimonium reddit, *ibid.* A S. Carolo Cardinali Borromæo Mediolanum pro reformanda morum diſciplina præmittitur. *Vide*, S. Carolus.

Nicoſia: Defertur a Pio IV. Venetis jus Nicoſienſem Epiſcopum nominandi, 1560. xci. A Turcis Nicoſia deſtruitur, *ibid.*

Notarii: Cameræ Notarii a Pio IV. reformatio præſcribitur, 1562. clxxviii.

Numidæ ab Hiſpanis devicti, 1563. cxxx.

Nuntii Apoſtolici: Revocandos, ſi eſſent Epiſc. ut reſidentia ſervaretur, cenſuit Pius IV. 1564. II. Ab Eliſabeth Angliæ Regina non admiſſi, 1561. LI.

O

ODettus Caſtilio Cardinalis Bellovaci hæreſim profitetur, 1561. lxxxvi. In hæreſim fœde lapſus, nec reſipiſcens, Sacerdotiorum omnium redditibus privatur, 1563. XLVIII. Ejus impudens inſcitia, quod Eccleſiam huc uſque erraſſe affirmaret, XLIX. Anathemate perculſus omni munere Eccleſiaſtico ſubmovetur, XLIX. Ejus flagitia, L.

Oranum Hiſpanorum virtute e Numidis defenditur, 1563. ccxxix.

Oratores Principum: Circa eorum præcedentiam ad diſſenſiones tollendas plura in concilio Tridentino ſtatuuntur, 1562. XI. Non admiſſi, 1558. VIII. Vocati ad conſulendum pro rebus concilii a Pio IV. 1560. LVII.

Ordo: Articuli circa Ordinis Sacramentum ab hæreticis impugnati diſcutiendi in congregatione concilii exhibentur, 1562. lxxxix. Ordinem eſſe Sacramentum prolixe demonſtrat Alphonſus Salmeron Societatis Jeſu, 1562. XC. Facultates ſuſcipiendi Ordines a quocumque velut

Digitized by Google

lut maxime Eccleſiæ Dei noxium tolli petit Petrus e Soto Theologus morti proximus, 1563. LXXI. Doctrina de Sacramento Ordinis promulgatur in Seſſione VII. ſub Pio IV. 1563. CXXVII. Ætas promovendorum, ac mores a concilio præſcribuntur, 1563. CXCV. Capita circa Sacramentum Ordinis, 1562. XXII. 1563. CXCV.

Ordines ſacri: Inſtauratur diſciplina adhibenda in ſacris Ordinibus conferendis, 1562. LXXI. LXXXVIII. Eorum exercitium Epiſcopis injungendum, 1562. LXXXVIII.

P

Pariſium: Pariſienſis Senatus in refellendo Januarii edicto, ac fide catholica conſervanda pietas, ac conſtantia, 1562. CXXXII. Omnibus de hæreſi ſuſpectis purgatur, 1562. CLXIII. Pariſienſis Senatus querelas quomodo eluſerit Carolus IX. CXXXII. Academia Pariſienſis. *Vide*, Academia.

Paulus III. conceſſit Germaniæ Epiſcopis populum ſub utraque ſpecie communicare, 1562. LII.

Paulus IV. Philippo II. & Henrico II. Regibus literas pro pace inter ipſos ſancienda mittit, 1558. L. *& ſeqq.* Caroli V. Imperii abdicationem, ac Ferdinandi electionem irritam dicit, quod inconſulto Pontifice facta fuerit, ideoque Martinum Guſmanum Ferdinandi Oratorem excipere recuſat, VIII. Scipionem Cardinalem Rebiba in Poloniam, & ad eundem Ferdinandum legatum decernit, *ibid.* Joannem Figuerroa Mediolani Gubernatorem Philippi II. nomine ad eum venientem admittere renuit, quod ſacris interdictum diceret ob Apoſtolicum curſorem Mediolani ejus juſſu fuiſſe cæſum, *ibid.* Carolo V. defuncto exequias in Sacello Pontificio celebrat, ac tum Imperium vacaſſe profitetur, X. Germaniæ, ac Poloniæ rebus de religione periclitantibus occurrit, XIV. XIX. Pro redimendis Turcarum captivis clero Neapolitani regni ſubſidium imperat, XX. Bergomenſem Epiſcopum hæreſis inſimulatum damnat, omniaque illius acta irrita declarat, *ibid.* Facultatem libros hæreticorum legendi abrogat, XXI. Plures Epiſcopos in Indiis conſtituit, XXII. Officium Vicarii, Inquiſitoris, ac Cameræ Regentis in Cardinalium collegium transfert, XXIII. Contra ambientes Pontificatum conſtitutionem edit, XXIII. Pœnas in hæreticos, & ſchiſmaticos conſtitutas confirmat, & auget, 1559. XIV. Indulta legendi libros prohibitos in Hiſpania quibuſdam etiam Theologis conceſſa reſcindit, XV. Reditus unius canonicatus, & unius Præbendæ in ſingulis principibus, & Collegiatis Eccleſiis illius regni pro miniſtris Inquiſitionis ſuſtentandis addicit, XVI. Sacerdotes in confeſſione ſolicitantes ad ſcelus a ſacris Inquiſitoribus puniri jubet, XVII. Sancit, ut hæretici etiam ſi relapſi non eſſent, capitali ſententia afficerentur, XVIII. Gliſcentem in Hiſpania, & Italia hæreſim ſtrenue præfocare curat, XX. *& ſeq.* Henrico Brunſvicenſi, tres Epiſcopatus in uno germano fratre collocari poſtulanti, conſtanter petitionem admittere recuſat, 1559. XXIV. Sigiſmundum Poloniæ Regem graviter increpat, quod nimia erga hæreticos indulgentia uteretur, XXVII. *& ſeq.* Cardinalem Caraffam, aliuſque nepotes Roma, ac gubernatione Eccleſiaſtici ſtatus excludit, XXX. *& ſeq.* Congregationem de bono regimine, ejectis nepotibus inſtituit, XXXII. Plures in Belgio Epiſcopatus conſtituit, XXXIII. Graviter de Nepotibus conqueritur, ac velut divinans, ſupplicia ipſis ventura prædicit, *ibid.* Gravi morbo correptus obit, XXXV. Conſervatoribus urbis vectigalia relaxari poſcentibus annuit, XXXII. Contra ipſius ſtatuam, atque inſignia familiæ populi Romani furor exardeſcit, XXXVI.

Pauperes: Eorum per urbem vago diſcurſui occurrere meditantur Pius IV. ac Clemens X. 1561. LXXIX. Congregari in locum unum concilium Aquiſgranenſe ſtatuit, *ibid.*

Pax: Pauli IV. ſtudium pro pace inter Reges firmanda, 1558. I. *& ſeq.* Inter Henricum II. Regem Franciæ, & Philippum Regem Hiſpaniarum quibus conditionibus ſancita, 1559. XL. Cum Hugonottis in Gallia firmatur magno catholicorum omnium luctu, iniquiſque conditionibus, 1563. LV. LXXII. *& ſeqq.*

Penſio quo fine, & quibus danda, 1562. LXXXVIII.

Peſtis in caſtris Anglorum graſſatur, 1563. LXXXV. CXXXI.

Petrus Antonius Capuanus Archiepiſcopus Hydruntinus a Legatis concilii ſummopere commendatur, quod Sedis Apoſtolicæ dignitatem naviter fuiſſet tutatus, 1563. CXCIII.

Petrus Franciſcus Ferrerius Cardinalis creatur, 1561. I.

Petrus Fontidonius Theologus Segobienſis Philippi catholici Regis laudes oratione in concilio habita commemorat, 1563. XCV.

Petrus Jacobus Baccius vitam S. Philippi Nerii fideliſſime deſcribit, 1564. V.

Petrus martyr hereſiarcha: Ejus ſcriptum pro ſacramentariis, 1559. X.

Petrus Cardinalis Pacechus Paulo IV. acriter pro reformatione vocem extollenti, reformationem a nobis inchoandam, reſpondet, 1559. XXX.

Petrus de Soto Ordinis Prædicatorum de Sacramento Ordinis atque Eccleſiaſtica Hierarchia in concilio diſſerit, 1552. XCI. De matrimonio in concilio diſſerit, 1563. XXI. Tridenti magna pietate oſtenſa moritur, 1563. LXXI. Quæ Pontifici moriturus ſcribi juſſerit, *ibid.*

Petrus Strozzius in obſidione Theonvillæ moritur, 1558. VI.

Philibertus Naldius Burdeſius a Franciſco II. ad Pium IV. cum eſſet Epiſcopus Engoliſmenſis, Orator dirigitur, 1560. LI. LIV. Pro conc. Pont. rogat, *ibid.* Cardinalis creatur ab eodem Pontif. 1561. L. Pro cauſis Epiſcoporum in Galliis cognoſcendis rogans Pont. ab eodem quod Romæ eſſent cognoſcendæ edoctus quid reſpondeat, non habet, 1563. CLXXX.

Philippus II. Hiſpaniarum Rex Pontifici amantiſſimas literas ſcribit, 1558. L. Cardinalem Caraffam Legatum Bruxellis ſummo honore excipit, ac plura cum ipſo negotia tranſigit, L. IV. Patris, materteræ, ac conjugis funera uno pene tempore lugere cogitur, X. Eliſabethæ pro Angliæ regno occupando ſpe religionis, ac ſimul nuptiarum opitulatur, 1559. I. *& ſeq.* Pacem cum Henrico ſancit, XI. Hæreſi in Hiſpania pullulanti ſapienter occurrit, XXI. Caraffenſes ipſi commendat Pius IV. 1560. III. Omnem navat operam ad excindendas e ſuis regnis hæreſes, 1560. XXII. Facultas ipſi data a Pio IV. in cauſa Bartholomæi Archiepiſcopi Toletani, quo pacto intelligenda, XXII. *& ſeq.* Apud ipſum Pont. agit, ut Eliſabeth Angliæ Reginam ad catholicæ Eccleſiæ gremium revocet, XLIII. Antonium Toletanum in Gallias mittit, ut nationale concilium diſſuadeat, XLIX. *& ſeq.* Suppetias pro aſſerenda catholica religione Gallis offert, *ibid.* Pontificem ad Nationale concilium diſſolvendum urget, LI. Expeditionem in Africam ſuſcipit, LXXXVII. 1564. LVI. Subſidium Decimarum, ac ſimul Indulgentiarum a Pontifice pro ea peragenda recipit, LXXXVIII. *& ſeq.* 1561. LXXI. Americæ Epiſcopatus propriis redditibus dotat, LXX. Am-

Ampliſſima ſubſidia ad Galliarum tumultus compeſcendos offert, 1562. CLIV. Augentur indicta ſubſidia clero in ejus regnis commoranti ad claſſem contra Turcas renovandam, 1562. CLXXXVI. Contemnere generale decerat honoris apices, dum de Eccleſiæ ſalute agebatur, 1563. XCIII. Ejus laudes a Fontidonio in concilio recenſitæ, XCV. Eliſabeth Angliæ Reginæ condemnationem diſſuadet, 1563. CXV. Cur concilium protrahi, optare crederetur, 1563. CLVIII. Conqueritur cum Pontifice de ſeveriori Principum reformatione meditata, 1563 CLXIII. Quæ ipſi reſponderit Pontifex, *ibid.* Ad eum Pont. Carol. Vicecomitem mittit, ut concilio abſolvendo obices tollat, 1563. CLXXVIII. Objurgat Hiſpanos Præſules, quod Pontificium authoritatem non eo, quo par fuerat, ſtudio fuiſſent in concilio tutati, 1563. CXCI. Ejus mens circa initium, ac finem concilii, CXCII. Oratores ad Carolum IX. pro concilio recipiendo mittit, 1564. VII. Suum Roma revocat, quod Gallo primas detuliſſet Pius, LVII. Canonizationem B. Didaci petit, LVIII. Concilium Tridentinum recipit, 1564. L. LV. Melitæ a Turcis obſeſſæ ſuccurrit, 1565. XII. In Belgio in ipſum turbæ excitantur, XVII.

Philippus Laſcaris a Turcis ad noſtros profugus, eorum proditis conſiliis plurimum Melitenſi liberationi proficis, 1565. XI.

Philippus Melancthon confeſſionem Auguſtanam pluries immutat, 1560. XVII. XX. Ejus mors, 1560. C.

S. Philippus Nerius filios, quos Chriſto pepererat, ſimul convivere inſtituit, 1564. V. Adminiſtrandam Florentinorum ædem recipit, *ibid.* Pio IV. morienti adeſt, 1565. XXVIII. Cardinali Aleandrino Pontificatum prædicit, XXVIII.

Pius IV. antea Joannes Angelus Cardinalis Medices Mediolanenſis creatur Pontifex, 1559. XXXVIII. Condonat plebi Romanæ crimina Sede vacante patrata ad preces Cardinalis Caraffæ, *ibid.* Pœnas ſtatuit pro delictis Sede vacante in poſterum acrius puniendis, *ibid.* Contra perſonas Cardinalium conſtituit non judicandum, niſi in caſu hæreſis, ſchiſmatis, aut læſæ Majeſtatis, ac ſimul de non alienando, ſeu infeudando bona Eccleſiaſtica, XXXVIII. Ejus patria, natales, virtutes, munia, mores, XXXIX. & ſeq. De Pontificia dignitate in eum collata mittit literas Philippo Regi Hiſpaniarum XLI. Item Duci Venetiarum, XLII. Tribus celebrioribus anni totius Paſchatis feſtivitatibus evenit, ut naſceretur, Pontifex crearetur, ac thiara Pontificia redimeretur, 1560. I. Ferdinandum I. in Imperatorem agnoſcit, II. Propterea ab eodem Imperatore grates redditæ, II. Miſſo nuntio ad Philippum proponit reſtitutionem Palliani pro pace Caraffenſium, ac petit patrocinium pro exactoribus collectorum Cruciatæ, III. Reformationi, aliiſque Eccleſiæ negotiis ſedulo incumbit, IV. Principes ad fidem tuendam hortatur, IV. Sigiſmundum Poloniæ Regem de extirpandæ hæreſis ſtudio commendat, VI. Archiepiſcopum Gneſnenſem, & alios Poloniæ Præſules hortatur ut in hæreticos agant, VII. Concilium celebrare cogitat, XI. Strigonienſem Archiepiſcopum, ut in pie cœptis conſiliis adverſus hæreticos perſiſtat, hortatur, IX. Archiepiſcopo Moguntino ſcribit, ut ſui cleri reformationi incumbat, XI. Idem ſcribit Archiepiſcopo electo Colonienſi, atque Colonienſes laudat, qui cunctis hæreticis, religionis cauſam propugnabant, XII. Ferdinandum Imperatorem ad pietatem chriſtianam provehendam invitat literis, XIV. Item Maximiliano Bohemiæ Regi, qui perlectis hæreticorum libris in fide fluctuabat, Hoſium mittit, ut eum confirmet. XV. In cauſa Bartholomæi Archiepiſcopi Toletani Philippo II. facultates aliquas impertitur, eaſque, quales ſint, & quomodo intelligendæ, novo diplomate declarat, XXII. & ſeq. Oratorem Regis Francorum, ac Scotiæ Reginæ excipit, XXIV. Confirmat Franciſco II. privilegia Patri, & Prædeceſſoribus ſuis a Pontifice conceſſa, XXV. Gratulatur eidem Regi, quod de Geneva occupanda conſilia ſuſceperit, XXIX. Helvetios ad idem invitat, *ibid.* Franciſcum Cardinalem Turnonium exercendæ fidei cenſuræ in Galliis præficit, XXX. Eumdem cum Carolo Card. Lotharingio ad perditos clericorum mores emendandos hortatur, XXXII. Pii erga hæreticos benignitas, & miſericordia, XXXV. Epiſcopum Nannetenſem hæreſis damnatum anathemate ferit; Nivernenſem abſolvit, *ibid.* Georgium Armeniacum Cardinalem in Benearniam ad hæreſim excindendam mittit, XXXVI. Antonium Navarræ Regem hæreticos concionatores admittentem ab incœpto ſuis literis dimovere conatur, XXXVII. Joannam item Navarræ Reginam ut ſe ab hæreticorum conſuetudine ſubtrahat, monet, XXXVIII. Avenionenſem ditionem ob hæreticorum propinquitatem Cardinali Armeniaco commendat, XXXIX. Eliſabeth Angliæ Reginam, exortis in Regno turbis ad catholicam Eccleſiam amantiſſimis literis invitat, XLII. Plura ea de cauſa apud Philippum Hiſpaniarum Regem, Ferdinandum Cæſarem catholicumque in Anglia Oratorem molitur, XLIII. XLV. Admonet Philippum, quam male ſuis regnis vertat, ſi hæreſis in Anglia vigeat, XLVI. Abbate Manne a Gallorum Rege ad Pontificem pro concilii œcumenici inchoatione miſſo, conſilium de quantocyus illud Tridenti indicendo aperit, LIII. & ſeq. Plures circa concilii renovationem difficultates Cæſar proponit, LV. Pontifex cunctas removet, LVI. Oratores Principum convenire apud ſe jubet, ut de concilio inſtaurando ipſos alloquatur, LVII. Dolet propter controverſias inter ipſos de præcedentia plurima impediri Eccleſiæ bona, *ibid.* Reges, ac Principes ſuis literis certiores de hujuſmodi conſilio facit, LVII. Cum Marco Antonio Amulio Veneto Oratore ſæpius de concilio differit, LVII. & ſeq. Petrus Soavius contra Pium IV. mentitus, quod concilium non tam cogere, quam diſſolvere optarat, confutatur, LIX. Pontificem concilio adeſſe rogat Cæſar, LXI. Epiſcopos ad perſonalem reſidentiam præceptis, & privilegiis extimulat, LXIV. Articulos fidei per Epiſcopos in conſecratione jurejurando confirmandos promulgat, LXIV. & ſeq. Nicolaum Archiepiſcopum Strigonienſem ad cleri mores reparandos ſimulque ad concilium propediem indicendum invitat, LXVI. Supplicationes, & jejunia ad opem Divinam implorandam pro concilii apertione imperat, LXVII. Indulgentias impertitur, LXVIII. Concilii ad diem Paſchatis Tridenti indicit, LXIX. Imperatorem, Reges, ac Principes, & civitates quamvis Lutheranas ad concilium invitat, LXX. & ſeqq. Cophtorum quoque Patriarcham ad concilium invitat, LXXVII. Carolum IX. de extincto Franciſco II. fratre, ac Mariam Scotiæ Reginam de ſponſo per epiſtolas conſolatur, LXXXIII. Obedientiam ab Antonio Rege Navarræ, atque a Joanna uxore recipit, ac literas mittit, LXXXV. Philippi II. Africanam expeditionem ſubſidiis temporalibus, ac ſpiritualibus adjuvat, LXXXVIII. & ſeqq. Venetos ob præclara in Chriſtianam Rempublicam merita Nicoſienſis Archiepiſcopi deſignandi prærogativa decorat, XCI. Cardinales creat, & in his Sanctum Carolum Borro-

Digitized by Google

romæum, quem & Mediolanenſem Archiepiſcopum & ſupremum ſtatus Eccleſiaſtici moderatorem conſtituit, XCII. & ſeq. Carolum, & Alphonſum Caraffas Cardinales in Ælia arce cuſtodiri jubet, XCVII. Joannem Cardinalem Moronum ab omni criminis ſuſpicione immunem declarat, XCVIII. Urſinæ familiæ Ducatus titulum attribuit, 1560. CIII. Legatos ad concilium Tridentinum Cardinalem Mantuanum, & Puteum declarat, 1561. L. Cardinalem creat, *ibid.* Cardinalem Seripandum, Hoſium, ac Simonettam ad concilium Legatos addit, *ibid.* Archiepiſcopo Mixcamano in Armenia pallium concedit, *ibid.* Diploma facultatum Legatis tribuit, II. Indulgentias ipſorum ingreſſui præſentibus impertitur, IV. Facultatem ſi opus eſſet, alio concilium transferendi tribuit, VII. Sancit, non ad concilium, ſed ad Cardinales Pont. electionem etiam concilio aperto ſpectare, VIII. & ſeq. Pontificem non poſſe ſibi ſucceſſorem eligere, IX. Indulgentias, ac ſupplicationes pro felici concilii inchoatione indicit, X. Procuratores Epiſcoporum a ſuffragio ferendo in concilio arcet, XI. Circa præcedentiam nulli jus acquirendum declarat, XII. Reformationi Datariæ, ac Camerariatus incumbit, XIII. Tempore concilii Cardinales non creandos decernit, *ibid.* Sebaſtianum Portugalliæ Regem, Albertum Marchionem Brandeburg. Magnum Theutonicorum in Livonia Magiſtrum, Joannem Baſilium magnum Moſcoviæ Ducem ad concilium invitari ſatagit, XIV. XVII. LV. Miſſo ad Germaniæ Principes Commendono, & Delphino, illos pariter ad concilium invitat, XVIII. Principes Germaniæ quamvis Lutheranos, dilectos filios ſuis literis compellat, XXVI. Joachimus Marchio Brandeburgenſis, quamvis a fide alienus, de Pontifice tamen, & Rom. Eccleſia mentionem numquam ſine honore uſurpavit, XXXIV. Summo in honore Pium IV. ſemper habet Cliven. Dux, XL. Novis Lovanii exorientibus opinionibus ſilentium indicit, XLVI. Sueciæ, & Daniæ Reges ad concilium invitare ſtudet, XLVII. In Angliam pro concilii indictione nuntium mittit, ſed inſulæ aditu prohibetur, LI. S. Thereſia Romam Chriſto edocente, ad Pont. pro novo Carmelitarum condendo Monaſterio mittit, LXI. Nuntios ad Imperatorem Æthiopiæ pro concilio Pius mittit, LXIV. Ferdinando Cæſari ac Philippo Hiſpaniarum Regi, & Antonio Cardinali Granvellano Societatis Jeſu Sacerdotes commendat, LXV. & ſeqq. Difficultates in circumſcribendis Epiſcoporum limitibus in Belgio exortas tollit, LXIX. In Belgio, & America novos Epiſcopos conſtituit, *ib.* & ſeq. Severam de Card. Caraffa, ac Paliani Duce animadverſionem ſumit, LXXX. Ad hanc ſe coactum literis ad Duces Caraffenſes datis teſtatur, *ibid.* Carolum V. ac Philippum filium de calumniis, quibus a Cardinali Caraffa impetiti fuerant, innocentes declarat, LXXXI. Plures, ac ſaluberrimas contra homicidas, contra ſcelerum ſollicitatores in confeſſionibus, aliaſque, conſtitutiones, edit, LXXVIII. & ſeq. Luſitaniæ Regi Decimas indulget, ac regni Henricum Cardinalem Legatum creat, & Catharinam Reginam, ne recedat ab adminiſtratione approbat, LXXIII. & ſeq. Carolum Francorum Regem, miſſo Ferrarienſi Cardinali Legato ad diſſidia Religionis compeſcenda, ac ſeditiones ſedandas hortatur, LXXXIV. De eodem Antonium Navarræ Regem, ac Ludovicum Condæum Principem rogat, LXXXV. Gallici Regni poſtquam hæreſes fovit, calamitates deplorat, LXXXVI. Avenionenſes Inquiſitores monet, ut accuſatores hæreticorum non nominentur, CIV. Auraſiæ Ducem ad repellendas e ſua ditione hæreſes extimulat, CIV. & ſeq. Sabaudiæ Ducem hortatur, ut in ſua ditione omne ſtudium Inquiſitoribus a Magiſtratibus deferri curet, CVI. Patriarcham Aſſyriorum fidem catholicam profitentem Romæ excipit, 1562. XXVIII. XXX. Armenios, ac Jacobitas ad conjunctionem cum Romana Eccleſia tuendam hortatur, xxx. & ſeq. Calicis uſum clientibus Imperatoris certis legibus permittit, LXXXV. A gravi morbo convaleſcens conſtitutionem edit, Sede vacante, non a concilio, ſed a Cardinalibus Pontificis electionem fieri debere, CV. Conqueruntur de Pio apud concilium Card. Lotharingus, & Gallici Oratores, quod non idonea ſubſidia, eaque arctioribus conditionibus conſtricta, contra Hugonottos ſubmiſerit, CXV. Procuratores Epiſcoporum in concilio ad afferendas tantum excuſationes, non vero ad ſuffragia admitti jubet Pius IV. CXXVI. Joachimum Brandeburgicum, ut pios viros ad concilium mittat hortatur, CXXVII. Carthuſianis Eccleſiam S. Mariæ Angelorum ad Thermas Diocletiani attribuit, CLXXXIX. Lucenſes datis literis commendat, quod Mercatores ſuos Lugduni agentes ab hæreticorum conſuetudine omnino abſtinere monuerint, CXXXVIII. Antonium Navarræ Regem ob percuſſum pro catholica fide fœdus commendat, CXLI. Catherinam Reginam fœdere catholico exultantem ad conſtantiam in fide tuenda hortatur, CXLII. Subſidia Gallorum regno mittit, quæ variis pactionibus curat erogari, CLI. Catherinam Reginam, Proceresque Galliæ ad religionis cauſam tuendam novis literarum ſtimulis inflammat, CLVIII. De morte Antonii Navarræ Regis Catherinam Reginam, ac Cardinalem Borbonium ſolatus, utriuſque regni ac fidei tuitionem commendat, CLXXI. CLXXIII. Scotiæ Reginam per literas ad fidem Catholicam aſſerendam confirmat, CLXXXII. Ordinem S. Stephani militarem confirmat, CLXXXV. Auget indicta clero ſubſidia in Philippi Hiſpaniarum regnis ad Turcas comprimendos, CLXXXVI. Reformationem conclavis, ac Tribunalium urbis inducit, CLXXXVIII. Marcum Antonium Colomnam in gratiam, ac bonorum omnium poſſeſſionem admittit, *ibid.* Pro conclavi, ac Tribunalibus urbis a Pio IV. ſancita, CLXXXVIII. Proceres Galliæ ad funditus Hugonnotam hæreſim delendam literis adhortatur, 1563. II. Cardinales creat, XII. Bononiam adire meditatus, diſceſſionem differt, XXX. XL. & ſeq. A Ferdinando Cæſare Tridentum invitatur, XXXI. Acceptis ab ipſo longis ſuper rebus concilii, ac reformationis apiſtolis reſponſum reddit, XXXIV. XXXV. XXXVIII. Germanis plura gravamina obtendentibus prudenter reſpondet, ac injuſtas querelarum cauſas demonſtrat, XLIV. Contra hæreticos, ſive hæreticorum fautores, quamvis fuerint Eccleſiaſticæ dignitatis viri, ab Inquiſitoribus judicialiter agi imperat, XLVII. Odettum Cardinalem Caſtilioneum hæreſi inquinatum grado, ac beneficiis omnibus dejicit, XLVIII. & ſeq. Diſcedentes a concilio Epiſcopos pœnis etiam propoſitis retineri jubet, profectoſque reverti, atque alios nondum venientes Tridentum adire ſuis literis hortatur, LVII. Ferdinando Imperatori, ut diſſenſiones in concilio tollat, ſcribit, LXVII. Tranſlationi concilii non aſſentitur, LXXIX. De loco Oratori Hiſpaniarum in concilio dando omnium Hiſpano favet, CVI. Contra ipſum proteſtationem acerrimam meditantur Galli, CV. Cardinalis Lotharingus literas expoſtulatorias ad ipſum ſcribit, CIX. Mariæ Scotiæ Reginæ Oratorem excipit, CXIII. Scotus præcipue nobiles ob cultum erga Apoſtolicam Sedem commendat,

Digitized by Google

dat, *ibid.* Joannam Navarræ Reginam anathemate ob hæreſim percellit, partemque regni, quæ ad ipſam ſpectabat, primum occupanti adjudicat, CXXXII. Guillelmum Auraſiæ Ducem monet, ut hæreticos Præfectos ſua civitate eiiciat, ac reliqua religioni adverſantia inhibeat, ſed fruſtra, CXXXV. Literas querimoniæ plenas comiti de Luna, quod nova ſemper in concilio vellet proponere, ſeribit, CXLII. Cardinalem Lotharingum multis laudibus effert, Romamque invitat, CLXI. Concilii abſolutionem urget, CLXXII. Ad Philippum Hiſpaniarum Regem Carolum Vicecomitem mittit, ut pro concilii abſolutione impedimenta tollerentur, CLXXVIII. Pro ſanciendo fœdere contra Turcas in colloquium cum Regibus venire meditatur, CLXXIX. Epiſcoporum hæreſis inſimulatorum cauſas in Galliis cognoſci vetat, CLXXX. *& ſeq.* In gratiam Cardinalis Lotharingi eorum reſipiſcentiam præſtolatur, CLXXXI. Jacobum Namurcenſem Ducem fidei catholicæ ſtrenuum defenſorem datis literis commendat, CLXXXII. Ab infirmitate convaleſcens, de concilii exitu felici certior factus Cardinalibus annuntiat, ac ſupplicationes pro gratiis Numini referendis indicit, CCXXII. Morbo corripitur, unde & concilii abſolvendi major ſtimulus Legatis additus, CCV. Pro ſimultatibus Poloniæ componendis epiſtolas, & Commendonum nuncium mittit, CLXXXVI. *& ſeq.* Carolum Cardinalem Lotharingum, ac Staniſlaum Cardinalem Hoſium cum aliis, qui in concilio ſtrenue laboraverant, ſummis laudibus effert, CCXXIII. Sebaſtianum Luſitaniæ Regem ad ferendam Abyſſinis opem hortatus, ipſum commendat, quod tam parato animo expeditionem ſuſceperit, CCXXVI. *& ſeq* A Maximiliano II. fidei Sacramentum exigit, CCXXVIII. Tridentinum concilium confirmat, 1564. I. III. Gloſſemata, & commentaria in ipſum inhibet, III. Epiſcopis omnibus reſidentiam imperat, II. Epiſcopos, qui ad reſidentiam tenentur, non amplius 10 nuntium eligere ſtatuit, *ibid.* Reges, & Principes ad concilium ſuſcipiendum hortatur, VI. *& ſeq.* Ad Regem Galliarum Legationem tum ſui, tum Cæſaris, Philippi Hiſp. Regis, ac Philiberti Sabaudiæ Ducis nomine pro concilio ſuſcipiendo deſignat, *ibid.* Plura actorum concilii Tridentini exempla Proſpero Sanctacrucio Apoſtolico Nuntio in Gallias mittit, ut in illo regno illud indicat, XII. De Maximiliano in Imperatorem electo Cardinales certiores facit, & ſimul, quod debitam ſubjectionem Pontifici fuerit pollicitus, eique confirmationem, quamvis aliquis in electione defectus irrepſerit, cenſuit concedi, XXVII. Confirmato Maximiliano ejus Oratorem in publico conſiſtorio ad obedientiam recepit, *ibid.* Maximilianus Imperator, & Albertus Bavariæ Dux a Pio IV. petunt Sacerdotum conjugia, & calicis uſum pro Germanis, XXVIII. XXIX. XXXVIII. Poſtulat idem Maximilianus, ut Archiepiſcopo Pragenſi detur facultas Calixtinos quibuſdam appoſitis conditionibus Sacerdotio initiandi, XXXI. Joannem Cardinalem Moronum in Germaniam Legatum decernit, XXXIII. Epiſcopos Germaniæ ad Tridentinum concilium ſuſcipiendum ac publicandum hortatur, XXXIV. Fridericum Colonienſem Archiepiſcopum admonet, ut publicum intemeratæ fidei documentum edat, ac hæreticos ſtrenue e ſua provincia eliminet, XXXIV. Uſum calicis certis quibuſdam conditionibus in Germania indulget. XXXV. Exequias Ferdinando Romanorum Regi parari jubet, XXXVII. Maximilianum filium de Patris morte ſuis epiſtolis ſolatur, ac Legatum ſuum ad ipſum deſtinat Cardinalem Altempſium, *ibid.* Concilii Tridentini acta in Poloniam ad Commendonum Apoſtolicum nuntium mittit, ejuſque opera in comitiis Regiis recipitur, XLIV. Item in Scotiam, & Luſitaniam, XLIX. Venetos, quod tam prompto animo concilium exceperint, commendat, aliiſque Principibus in exemplum adducit, ac inſuper Pontificium Palatium Romæ prope ædem Divi Marci Reipublicæ Venetæ dono dat, L. Armeniorum Patriarchæ Internuntius obedientiam Pio IV. exhibet, LI. Patriarcham Ninivet fidei formulam, qua Malabares in Indiis inſtruat, edocet, LII. Conceſſas libros hæreticorum legendi facultates revocat, ac per Franciſcum Ferrerium Indicem prohibitorum librorum condi mandat, LIII. Franciſcum Avazatum, & Honuphrium Panvinum celebriores MS. Bibliothecas luſtrare jubet, atque ad eorum fidem SS. Patrum volumina corrigi, *ibid.* Seminaria clericorum excitari curat, ipſeque primus in Urbe Romana excitat, curæque PP. Soc. Jeſu, illud commendat, LIII. Patres Societatis Jeſu in Germania calumniis impetitos tuetur, ac mirifice commendat, LIII. *& ſeq* Conſtitutionem adverſus ſimoniacos confidentiarios edit, LV. Oratori Regis Galliarum antiquum ſervari locum in Pontificia Aula decernit, LVII. Eccleſiam Sanctæ Fidei in Indiis in Archiepiſcopalem erigit, LVIII. Inſtante Philippo II. pro B. Didaci Ordinis Minorum canonizatione, ejus cauſam Cardinalibus quibuſdam cognoſcendam delegat, LVIII. Græcis in Sicilia viventibus conceſſa indulta reſcindit, *ibid.* Piceni tumultus, ac præſertim Aſculanæ civitatis immiſſo Cincio Capiſucchio compeſcit, ac poſtmodum ejuſdem Provinciæ Legatum Card. ab Altemps declarat, LIX. Maximiliano conjugium Sacerdotum petenti fortiter reluctatur, 1565. III. Duos Theologiæ, & canonum ſcientiæ peritiſſimos Internuntios ad eum decernit, ut ab incœpto abſiſtat, III. Conſpirant contra Pium IV. Sicarii quidam, ac perduelles, ſed conjuratione detecta, ſupplicio afficiuntur, IV. Excubiæ Pont. ſaluti adduntur, V. Perfugia in ædibus Cardinalium, & Oratorum vetat, V. Privilegia cum Tridentini concilii decretis pugnantia cuncta reſcindit, *ibid.* Nuntios Apoſtolicos apud Reges nominationem ad Cardinalatum precibus extorquentes, conſtitutione edita gravibus coercet pœnis, V. Cardinales viginti tres creat die undecima Martii, VI. Ugonem Cardinalem Boncompagnum pro cauſa Archiepiſcopi Toletani Legatum in Hiſpaniam mittit, VII. Committit ipſi curam Neophytos in regno Valentino ob matrimonia cum conſanguineis contracta a cenſuris ſolvendi, *ibid.* Melitenſem inſulam a Turcis oppugnatam pecunia, & copiis adjuvat, IX. Fœdus cum Helvetiis paciſcitur, IX. Supplicationes, ac Indulgentias ad Divinam opem contra Turcas implorandam indicit, *ibid.* Subſidium Clero Eccleſiaſtico pro tuenda Hungaria, & Melita imponit, XII. De inſigni parta victoria grates Numini reddit, XIII. Quinquaginta millia aureorum Imperatori pro bello Hungariæ ſuppeditat, XIII. Cum Maria Regina Scotiæ, ut affini ſuo nubat, diſpenſat, XIX. De ſuo erga conſanguineos amore quid diceret Pius IV. XXI. Annibali Altempſio morti proximus centum millia aureorum legat, *ibid.* S. Carolum Borromæum Bononiæ, ac Romandiolæ Legatum, ac ſimul per totam Italiam ad concilium Tridentinum indicendum Legatum creat, *ibid.* Religioſos ab Epiſcopatuum ambitu edita conſtitutione coercet, XXIII. Circa Titulares Epiſcopos plura conſtituit, *ibid.* Sanctionem Pauli IV. de rebus Eccleſiæ non alienandis temperat XXIV. Carolum

Digitized by Google

ſolum Cardinalem Borromæum Majorem Pœnitentiarium conſtituit, ac Pœnitentiariæ, & Camerariatus Reformationi incumbit, *ib.* Eundem ad excipiendas Barbaram, & Joannam Auſtriacas Tridentum deſtinat, XXVI. Morti proximus a S. Carolo Borromeo Eccleſiaſticis Sacramentis munitur, XXVIII. S. Philippum Nerium aſſiſtentem in morte habet, *ibid.* Gabriel Palæottus, & Guillelmus Sirletus Cardinales pariter adſunt, *ibid.* Annum agens 66. menſes 8. dies 9. Pontificatus 5. menſes 11. dies 25. moritur, ac poſtea cadaver ejus ad S. Mariæ Angelorum ad Thermas reconditur, *ibid.* Eo Pontifice pax, annona, ac plurima Italiæ, urbique commoda viguere, *ibid.*

Pœnitentia: Pœnitentiæ publicæ reſtitutio expoſcitur a Gallis, ac quid illis a Legatis Tridentinis ac Cardinalibus Romæ reſponſum, 1562. LXXXVIII.

Pœnitentiarius: Officium Pœnitentiarii ſede vacante non vacare, declarat Paulus IV. 1558. XXIII. Defuncto Cardinale S. Angeli S. Carolus Borromæus ſummus Pœnitentiarius renunciatur, 1562. XXIV. Pœnitentiariæ reformatio peragitur, 1562. CLXXXVIII.

Politici cum res divinas tractare præſumunt, oſtendunt ſe neſcire, qui aut de quibus loquantur, & quam peſſime catholicam fidem ejurarint in Anglia ſub Eliſabetha Regina, 1559. IV.

Polonia: Joannem Canobium in Poloniam pro rebus concilii mittit, 1561. LV. Nova in Polonia hæreſis tres Deos ſtatuens emergit, LX. Poloniæ Regis potentiam metuunt Principes Proteſtantes Germaniæ, 1561. XXIX. Orator Regis Poloniæ ad concilium Tridentinum vadit, 1562. CVI. 1563. CXXV. Latius hæreſi in Polonia diffunditur, ac inſuper Epiſcopi inter ſe variis diſſenſionibus agitantur, 1563. CLXXXV. Eos ad unitatem revocare ſtudens Pius IV. datis literis, ac miſſo Joanne Franciſco Commendono Veneto Apoſtolico Nuntio, enititur, CLXXXVI. *& ſeq.* Ejus ſtudium pro Rege in hæreticos coercendo, ac ſimul Epiſcopis ad unitatem redigendis, 1564. XL. *& ſeq.* Concilium Tridentinum opera Commendoni in Polonia recipitur, 1564. XLIV. De concilio admiſſo Pium IV. certiorem facit Poloniæ Rex, XLVI. Edictum contra omnes hæreſiarchas in Varſavienſi Conventu promulgat, XLVII. Bernardinus Ochinus infamis apoſtata Polonia ejicitur, XLVIII. Poloniæ Rex pacis inter Cæſarem, ac Solymannum interpres, 1565. XV. Moſcoviam Poloni magnis excurſionibus vaſtant, *ibid.* In Lituania magno auſu ſacra conculcata, ac Sacerdos ipſum Auguſtiſſimum Sacramentum gerens fuſte contuſus, 1565. XV.

Pompeus Columna ad Melitæ obſidionem a Pio IV. copiarum Dux miſſus, 1565. IX.

Pontifex: Pontificem Antichriſti ſpecie Calviniſtæ pingebant, 1560. XLI. Electionem Pontificis non ad concilium, ſed ad Cardinales ſpectare declarat Pius IV. 1560. VIII. 1561. VIII. Succeſſorem ſibi eligere non poſſe declarat Pius IV. 1561. IX. Magnæ in concilio obortæ concertationes cum Oratoribus Gallis ſuper verba, *quod Pontifex habebat plenam authoritatem paſcendi, ac regendi univerſalem Eccleſiam*, 1563. *VII. uſque ad XII.* Plures in concilio contendunt a Pontifice non conferri poteſtatem juriſdictionis, ſed locum, claveſque non tantum Petro, ſed etiam Epiſcopis collatas nonnulli inferunt, 1562. CIV. De Pontificia authoritate in concilio plures ſententiæ, CIV. CXXIII. De electione Pontificia per Cardinales celebranda conſtitutionem edit Pius IV. CV. Concilium eſſe ſupra Papam plures declarati contendunt, ſed Tridentini Legati fortiter renuunt, 1563. III. *& ſeqq.* De ejus in univerſam Eccleſiam authoritate diſcuſſum, VIII. Luſitani Theologi Pontificis authoritatem conſtantiſſime tuentur, IX. In Pontifice Petrum locutum, teſtatum reliquit concilium Chalcedonenſe, XXXII. Legatos concilii Pont. conſolere, perpetuus in Eccleſia uſus fuit, LXVIII. *& ſeq.* Ad Pont. appellare ab ipſis Eccleſiæ exordiis conſuetum oſtenditur, XLIV. Pontificum geſta a Conſiliarus Cæſaris male interpretata, Pius IV. Jure facta oſtendit, *ibid.* Pontificem ſuperiorem eſſe concilio in ipſo mortis articulo teſtatum ſcripto voluit Petrus a Soto Ordinis Prædicatorum, LXXI. Rom. Pont. in univerſam Eccleſiam authoritas, quam quidam impugnabant, SS. Patrum, & concil. authoritatibus comprobatur, XCIX. C. CXVIII. CXIX. CXXI. Pontificem Romanum Patrem, ac Caput totius mundi fatentur Armenii, 1564. LII. Excommunicatum, decedente Epiſcopo, vel Sacerdote, qui ipſum excommunicavit, a ſolo Pontifice Romano abſolvi poſſe, tenent Armenii, *ibid.*

Pontificia authoritas a pluribus labefactata a Tridentinis Legatis aliiſque Præſulibus egregie defenditur, 1563. III. *& ſeq.* Ab ipſo concilium robur, & authoritatem accipit, 1562. LXXXVII. Diſſeritur, utrum Pontifex poſſit permittere, ut etiam conſtituti in Sacris Ordinibus contrahant nuptias, & Sacerdotio fungantur, 1563. XLVI.

Pontificatus: Contra ambientes Pontificatum conſtitutionem edit Paulus IV. 1558. XXIII.

Poſſiacum: Colloquium inter catholicos, & hæreticos Poſſiaci in Gallia habetur, 1561. XC. Ejus ſucceſſus, XCI. ad XCVIII. Mala inde exorta, XCIX.

Præcedentia: Dolet Pius IV. ob hujuſmodi præcedentiæ controverſias plurima impediri bona, eaſque abrogari cupit, 1560. LVII. Nullum præcedentiæ jus ex quacumque actione in concilio acquiri declaratur, 1562. V. *& ſeqq.* Longa concertatio inter Galliæ, & Hiſpaniarum Oratores in concilio de præcedentia, 1563. XCIII. CV. *& ſeq.* Oratori Galliarum antiquum jus Romæ ſervandum declarat Pius IV. unde plurimæ Hiſpanorum querelæ, 1564. LVII.

Presbyteri: Electio ipſorum non ad populum, aut Magiſtratum, ſed ad Epiſcopos ſpectat, 1562. XC.

Primatus: Papæ Primatus, & Sedis Apoſtolicæ unitas firmiter retinenda, 1562. CXXIII.

Principes Eccleſiæ filii ſunt, non Domini, 1561. C. In Chriſti cauſa conniventes, dum Regnis firmitatem quærunt, excidium parant, 1562. CXXXVI. Articulus reformationis principum magnas commovet in concilio turbas, 1563. CLIV. CLXII. *& ſeq.* Plures reformationis Principum articuli, CLXIII. Differtur ad aliud tempus, CLXIV. Conſilium Ferdinandi Imperatoris ſuper articulo reformationis Principum, CLXV.

Privilegium: Regularium privilegia tuenda in concilio dicebat Cardinalis Lotharingus, 1563. CXCIX.

Procurator: Epiſcoporum Procuratores in concilio admitti non ad ſuffragia, ſed ad excuſationes dumtaxat afferendas jubet Pius IV. 1562. CXXVI. An Epiſcoporum Procuratores admittendi ſint in concilio ad ſuffragia, diſcutitur, 1563. LXV. Quid ſtatutum, *ibid.* A ſuffragio ferendo Epiſcoporum Procuratores arcentur, 1561. XI. Electorum Imperii, & aliquot Germaniæ Epiſcoporum ad ſuffragium ferendum in concilio admitti poſtulant, 1563. XCII.

Proſper Com. de Arcu Imp. nomine ad Pium IV. Orator, 1560. III.

Proſper Fagnanus controverſiam, an Pont. poſ-

ſit ſucceſſorem ſibi eligere, doctiſſime examinat, 1561. IX.

Proſper Sanctacrucius Epiſcopus Chiſamenſis de victoria ab exercitu catholico de Hugonottis reportata, ac de Colinii conjuratione detecta Pont. ſcribit, 1562. CLXXV. Concilium Tridentinum per Galliam indicere molitos, Catherinam Reginam reluctantem nimis experitur, 1564. XII. Cardinalis creatur, 1565. VI.

Proteſtantes iterum ſub Pio IV. Naoburgii conveniunt, ut dijudicent, 1561. XIX. Appellantur a Pontifice in Brevibus Dilecti filii, & cur, XXVI.

Proteſtatio: Venetorum, ac Bavariæ Oratores de loco digniori proteſtantur, 1562. XLII. Hiſpanus Orator, ac pariter Gallus de præcedentia, ac loco habito in concilio proteſtantur, 1563. XCIV. *& ſeq.*

Pſalmi: Pſalmis Davidicis corruptis, atque in cantiunculæ formam redactis hæreſim in Gallia propinant Marottus Scurra, & Theodorus Beza, 1558. XV. 1560. XLVIII. Prolixitatem Pſalmorum in Breviario, ac Divinis officiis contrahendam poſtulat Cæſar, 1562. LIX.

Ptolomæus Gallius Cardinalis creatur, 1565. VI.

Purgatorium: De Purgatorio diſcuſſæ in concilio controverſiæ, 1563. CIII. CCVIII. Decretum legitur, CCX.

Puritani: In Anglia Puritanorum hæreſis erumpit, 1565. XX.

Q

Quadrageſima: Varius apud antiquos quadrageſimalis jejunii ritus, 1562. LVI.

Quadrageſimalis jejunii rigorem leniri poſtulat Ferdinandus Imp. 1563. CXL. Centum, & quinquaginta diebus jejunant Armenii, 1564. LII.

Quæſtores: De Quæſtorum abuſu in Synodo Tridentina diſcutitur, 1562. XXXII. A monaſteriis, & cœnobiis, & Eccleſiis ob graviſſimas corruptelas quæſtorum munus abrogatur a concilio, 1562. LXXII.

Quintiſſus hæreticus Valentiæ in Delphinatu publice hæreſim profitetur, 1560. XLI.

S. Quintinum Veromandorum oppidum Gallis ex pacis legibus redditur, 1559. XI.

Quiraſium: In Pedemontio Quiraſium, & alia loca, ac præcipue Salutiarum Marchionatus Hugonottica hæreſi inficitur, 1562. CLXXXI. Crudelitas Nobilium in Sacerdotes, *ibid.*

R

S. RAdegonde Regina: Sacrum ejus corpus ab Hugonottis ignibus concrematur, 1562. CLIX.

Ranutius Farneſius Cardinalis: De ejus morte maxime dolet, ac plura in ejus laudem profert Pius IV. 1565. XXIV.

Reformatio: Paulo IV. reformationem exclamanti a nobis ipſis inchoandam reſpondet Cardinalis Paceccus, 1559. XXX. Plura reformationis capita a Cæſarianis Pont. proponuntur, 1562. LXII. Ei Pius IV. magnopere incumbit, 1562. LIX. *& ſeq.* 1563. XXXVI. XXXVIII. XLI. Reformationem Pontificis, & Curiæ Romanæ quomodo intellexerit Cæſar declarat, 1562. LXI. LXIV. Reformatio Pœnitentiariæ, & conclavis, conſtitutione edita a Pio IV. ſtatuitur, CLXXXVIII. Se ipſum, ac Cardinales reformationi ſubiicit Pius IV. 1563. CXXVIII. De ea in concilio ardentius agi cœptum, ac plurimæ circa Principum ſæcularium reformationem difficultates emergunt, 1563. CLIV. Capita reformationis, quæ ad ſæculares Principes pertinebant, enumerantur, 1563. CLXIII. Quo pacto hiſce perditis temporibus transigenda, 1563. CLXIV. Quæ Ferd. Imp. ſuaſerit circa eandem, CLXV. Quam acriter hac occaſione Ferrerius Orator Gallicus in Patres invectus ſit, CLXVI. CLXX. Romanæ Curiæ reformatio a Card. Lotharingo urgetur, 1563. XVIII.

Regens Cameræ: Officium Regentis Cameræ a Paulo IV. in Cardinalium collegium transfertur, 1558. XXIII. Alphonſus Cardinalis Caraffa electus, *ibid.*

Regulares: Eorum privilegia tuenda, dicit Cardinalis Lotharingus, 1563. CXCIX. Graviter fert Michael Hoſpitalius, quod in Tridentino concilio ſancitum fuerit, quod Regularium Sacerdotia commendatarum nomine neutiquam traderentur, aut abalienarentur, atque ob id concilio per Gallias indicendo ſe opponit, 1564. XII. Scommata ejuſdem in Cardinalem Lotharingum hac de cauſa, *ibid.*

Religio: Religio militaris S. Stephani a Coſmo Florentiæ Duce inſtituitur, 1562. CLXXXV. Religionis diviſio perniciem Gallico regno affert, 1561. LXXXIII. Religio regnorum baſis, 1564. XL.

Reliquiæ Sanctorum magna veneratione a Joachimo Marchione Brandeburgico, quamvis hæretico, aſſervantur, 1561. XXXIV. Ab hæreticis concrematæ, 1562. CXLV. CLIX. CLXI. Cur a Deo in terris relictæ, 1562. CLXI. Earum cultus in Tridentino aſſeritur, 1563. CCXI. Apud Armenios magno in honore habentur, atque Crucibus incluſæ in Altaribus publica venerationi exponuntur, 1564. LII.

Regna in perniciem ruunt, cum Principes hæreticis connivent, 1562. CXXXVI. Subverſa religione regna corruunt, 1564. XL.

Renaldus, ſive Arnaldus Ferrerius ſupplicia de hæreticis differri in Galliis donec conc. cogatur, optat, & ſuadet, 1558. XII. Ad concilium Tridentinum cum Lanſacho, & Fabro Orator, 1562. XLIV. XLVIII. In concilio orationem amarulentam habens coercetur, *ibid.* XLV. *& ſeq.* De Pio IV. conqueritur, quod ſubſidia opportuna non ſubmiſerit in Gallias, & quid reſponſum, CXIII. CXV. Concilium eſſe ſupra Papam declarari contendens, a Pontificiis Legatis comprimitur, 1563. III. *& ſeq.* Hiſpanorum proteſtationi ſuper præcedentia in concilio reſpondet, XCV. Acerbiſſima oratione invehitur in concilio, & quid ipſi reſponſum, CLXVI. CLXIX. Habita aculeata illa oratione non amplius in concilio comparet, ſed Venetias ſe recipit, CLXX.

Renatus Biragus a Carolo IX. ad Ferdinandum, & Patres Tridentinos Orator miſſus, ut ſuſceptæ cum Hugonottis pacis cauſas doceret, 1563. LXXVII. Literas Regis Patribus defert, LXXXI. De reſponſo illis dando conſulitur, ac decertatur, LXXXIII. Reſponſum redditum, LXXXIV.

Reſervatio: Mentales reſervationes per concilium abdicatæ, 1563. CXCV.

Reſidentia: Propoſito edicto Epiſcopos ad reſidentiam cogit Pius IV. ac privilegiis reſidentes auget, 1560. LXIV. De reſidentia, quo jure ſit inducta, acrius in concilio diſcutitur, 1562. CXXI. *& ſeq.* 1563. XIII. Curæ Pii IV. pro Reſidentia ſtatuenda, 1563. XXXVIII. Ad declarandam Reſidentiam, quo jure ſit, ac ſimul ad ipſam omni ſtudio cuſtodiendam Pontificem hortatur Petrus a Soto Ordinis Prædicatorum in ipſo mortis articulo, LXXI. Mala oborta ex Reſidentiæ neglectu, CXXIV. Inviſum aliquibus reſidentiæ decretum, *ibid.*

Clau-

Digitized by Google

Claudius Eſpenceus abuſum hujuſmodi in Gallia invaleſcentem deplorat, CXXIX. Pro obſervanda Epiſcoporum reſidentia nuntios, qui eſſent Epiſcopi, revocare ſtatuit Pius IV. nulloque amplius Epiſcopo in ſuis miniſteriis ſe uſurum dixit, 1564. II.

Regium Lepidi: Medicus quidam novas in ea urbe diſſeminans hæreſes captus ad Pontificem ducitur, 1559. XXII.

Rheti ad concilium vocati venire recuſant, 1562. XLIII.

Rhotomagum: Anabaptiſta quidam Ludimagiſter mille hæreſum deliramenta in campis Rothomagi docere auſus, flammis comburitur, 1560. LXXIX Ab Antonio Navarræ Rege in deditionem acceptum, qui & eandem urbem vulneratus ingreditur, CLXX. Rhotomagi Carolus Rex annos pubertatis egreſſus, ſe majorem natu declarat, 1563 CXXXII.

Rodulphus Cardinalis unus ex Inquiſitoribus a Pio IV. declaratus, 1559. I.

Roma: Romæ Conſervatores ad Paulum IV. confluunt cum aliis nobilibus, petuntque vectigalium diminutionem, 1559. XXXI. Plebs Romana in Pauli IV. ſtatuam, atque inſignia familiæ furibunda inſurgit, 1559. XXXVI. Carceres inquiſitionis reſerat, & comburit, *ibid.* Populi Romani edicto cuncti Barones, Romani ſede vacante poſt obitum Pauli IV. revocantur, atque fœdus defenſivum propter metum Cardin. firmare cogitant, XXXVI. Impia de Romana Eccleſia verba a Michaele Hoſpitalio effuſa, ſi tamen ſua, 1562. CXXIX. Vagationi pauperum Romæ occurri decernitur, 1561. LXXIX. In Romanæ Curiæ corruptelas Cardinalis Lotharingus in concilio invehitur, 1563. XVIII.

Roſa: Inter ſacras reliquias a Joachimo Marchione Brandeburgico, quamvis hæretico, aſſervatur Roſa, quam Nicolaus Avo ſuo tranſmiſerat, 1561. XXXIV. Mariæ Reginæ Scotiæ a Pontifice mittitur, 1561. LXXVI.

Rota Romana: A Pont. Pio IV. reformatur, 1562. CLXXXVIII.

S

SAcerdotibus conjugia permittenda in Polonia adſtruebant hæretici, quos confutat Staniſlaus Hoſius, 1559. XXV. Sacerdotes ad utramque ſpeciem porrigendam, Nobiles aliquot in Hungaria metu adigunt, 1560. IX. Strigonienſi Archiep. Pius IV. jubet, ut illorum audaciam coerceat, *ibid.* 1562. LXVI. Sacerdotum conjugium a Ferdinando Imp. expoſcitur, 1560. LV. Item a Guillelmo Clivenſi Duce, 1561. XL. Ab Alberto Bavariæ Duce, 1562. LII. Jubentur Epiſc. Sacerdotum reformandis moribus excubare, LXVI. Sacerdotibus in confeſſionis miniſterio ad turpia ſollicitantibus graviſſimæ indicuntur pœnæ, 1559. XVII. Sacerdotes, qui divinis officiis non intereſſent, beneficiorum redditibus mulctari ſtatuitur, 1562. LXXII. Plures in Hungaria Sacerdotes uxores ducunt, 1562. LVII. Quo jure a Sacerdotibus conjugium repellatur, 1562. LVII. Ordinandi ad Sacerdotium quales eſſe debeant, quoad ætatem, & mores, LXXXVIII. Epiſcopos presbyteris eſſe ſuperiores oſtenditur, XCII. CXXIII. Sacerdotum in Galliis vitia deplorat Cardinalis Lotharingus, CXIV. Ab hæreticis plures in Galliis Sacerdotes cæſi, CXXXVII. A Joanna Navarræ Regina in exilium delati, CXLII. In diœceſi Carnotenſi hæretici in Eccleſiam irrumpentes Divinam Hoſtiam, ſacrumque Calicem a Sacerdote rapientes, pedibus conculcant, atque effuſo ſanguine calice pro matula abuſi, Sacerdotem ad urinam bibendam compellunt, ac poſtremo dum cum Crucifixi Imagine illum alligantes, una ſimul plurimorum ictuum glandibus transfigunt, CLXI. Alia in Sacerdotes crudelitatis argumenta, CLXII. Sacerdotum negligentia, atque improbæ vitæ exemplis tot in Gallias irrepſiſſe mala deflet Belcarius, CLXXIX. Crudelitas in ipſos a Nobilibus in Salutiarum Marchionatu exercita, 1562. CLXXXI. Cardinali Borbonio jam Sacerdoti renuit Pius IV. diſpenſationem pro ducenda uxore concedere, quamvis ad ipſum Galliarum regni jura devolvenda eſſent, 1563. XLIII. Diſtrictiſſimam circa Sacerdotum ordinationes diſciplinam Pius IV. commendat, XLIV. De Sacerdotum cælibatu acriter in concilio diſputatur, 1563. XLV. *& ſeq.* Græcis magis permiſſum, quam conceſſum matrimonium, *ibid.* An a Papa poſſit diſpenſari, *ibid.* Horrendæ hæreticorum in Sacerdotes crudelitates, LXXIII. Sacerdotibus tantum, non Laicis concionandi munus demandatur, CIII. Suppletur cathechiſmorum editione Sacerdotum ignorantia in Bavaria, *ibid.* Ferdinandus Imperator pro obtinendo Sacerdotum conjugio ſupplex rogat, ſed fruſtra, CXL. 1564. XXVIII. *& ſeq.* Plurium Sacerdotum inceſtuoſæ nuptiæ, XXVIII. Maximilianus Imperator iterum conjugium Sacerdotum pro Germania, & Hungaria expoſcit, XXVIII. 1565. I. *& ſeq.* Quid hæretici in hoc puncto ſenſerint, 1564. XXXVIII. Sacerdotes a Thuani calumnia vindicantur, *ibid.* Lutherani Sacerdotes quamvis conjugati, libidinum mancipia fiunt, XXXIX. Cur conjugati ad Sacerdotium non admittantur, *ibid.* Cæſaris conſiliariorum votum, 1565. II. Michael Cardinalis Alexandrinus Sacerdotum conjugio ſtrenue ſe opponit, III. Pius IV. nuntios duos in Germaniam decernit, ut Cæſar a poſtulato hujuſmodi dimoveat, III. Sacerdotes, quos Neraco expulerat Joanna Navarræ Regina, Carolus IX. Galliæ Rex reſtituit, 1565. XVI.

Sacramenta Romano ritu adminiſtrari in Anglia, edicto ſeveriſſimo vetat Eliſabeth, 1559. IX. Eccleſia in Sacramentis adminiſtrandis, ſalva eorum ſubſtantia, poteſt ritus immutare, 1562. LXX. Inventi, qui quadraginta annis ſine Sacramentis vitam tranſegerint, ob Reſidentiæ Epiſcoporum neglectum, 1563. CXXIV.

Sacramentarii publico edicto a Ducatu Wittembergenſi proſcribuntur, 1560. X.

Sacrificium: Diſcutitur, an Chriſtus in ultima cœna, ſe Deo Patri in eo Sacrificio incruento obtulerit, XLVII.

Salutia: Marchionatum Salutiarum Hugonottica hæreſi inficitur, 1562. CLXXXI. Crudelitas in Sacerdotes ibidem exercita, CLXXXI.

Sardinia: Philippus Hiſpaniarum Rex Antonio Navarræ Regi Sardiniæ regnum, modo in fide catholica perſeveret, promittit, 1561. CI.

Saxonia: Edicto Saxoniæ Ducis ſcriptum publicum editur, quo undecim exortæ hæreſes condemnantur, 1559. XXIII. Saxoniæ Dux Auguſtus ad concilium a Pio IV. invitatur, 1560. LXXV. Benigne Commendonum Apoſtolicum nuntium excipit, 1561. XXIX. *& ſeq.* Penuria doctorum hominum in Saxonia poſt hæreſim, XLIV. Oratores ſub Pio IV. ad concilium ab ipſo mittendos, ſperabat Cardinalis Ferrarienſis, 1562. XXVII. In conventu Halberſtadii a Saxonia Calviniſtæ proſcripti, atque aqua, & igni ab ipſis Lutheranis interdicti, CXXXVI.

Schiſma: Pœnas in hæreticos, vel Schiſmaticos conſtitutas confirmat, & auget Paulus IV. 1559. XIV. Schiſmaticorum, hæreticorum, ac Simoniacorum abſolutionem, & rehabilitationem conferendi facultatem petit Commendo-

donus in Poloniam Nuntius iturus, 1563. CLXXXVII. *Vid.* Accuſator.
Scipio Rebiba Epiſcopus Motulanus, & Cardinalis Archiep. Piſarum renuntiatus Card. Piſanus nuncupatur, 1558 VIII. Legatus in Germaniam, atque Poloniam decernitur, 1558. VIII.
Scotia ab Eliſabetha Anglorum Regina vexatur bello, 1560. XLVII. Ab eadem turbis implicatur, 1563. CXIV. Inter Scotos & Anglos pax conficitur magno catholicorum detrimento, 1560. XLVI. Pro reſtituenda, apud Scotos Religione Pontifex utitur opera Patrum Societatis Jeſu, 1562. CLXXXII. *& ſeq.* Sub Eliſabethæ patrocinio adverſus eorum Reginam tumultus concitant, 1559. X. Hæretici in eo regno ſeditiones movent, 1565. XIX. Ad Concilium ob invaleſcentes hæreſes venire non poſſunt, *Vid.* Maria Scotiæ Regina.
Sebaſtianus Luſitaniæ Rex ab Eccleſiaſticis ſubſidia efflagitat pro claſſe contra Turcas comparanda, 1561. LXXII. Decimas impetrat, LXXXI. Oecumenicum concilium exoptat, 1560. LXII. Ad concilium invitatur, 1561. XIV. Oratorem mittit Ferdinandum Martinum Maſcarenium, 1562. XII. *& ſeq.* Ad ferendam Abyſſinis opem a Pontifice excitatur, 1563. CCXXVI. *& ſeq.*
Sicilia a Dragute Pirata infeſtatur, 1561. LXXII.
Sigiſmundus Magdeburgenſis Archiepiſcopus: Ejus diligentia a Pontifice laudatur, 1558. XIII.
Sigiſmundus Poloniæ Rex Oratores ad concilium mittit, 1562. CVI. 1563. CXXV. Pacem cum Magiſtro Equitum Theutonicorum honeſtiſſimis conditionibus ſancit, 1558. XVIII. A Senatoribus ſubornatus jus Pontificium invadit, ata. A Pontifice ne ſe in rebus ſacris immiſceat, monetur, *ibid.* Importuna ejus benignitate in ſuſpicionem hæreſeos apud Pontificem adductus, 1559. XXVII. Inſtat apud eum Pontifex, ut contractam illam ſuſpicionem a ſe removeat, & Chelmenſem Epiſcoporum Regia authoritate reprimat, XXVIII. Obedientiam exhibet Pio IV. 1560. V. Ejus pietatem Pontifex commendat, ſuſceptaque conſilia de congreganda Synodo œcumenica eidem aperit, VI. Ejus authoritate utitur Pontifex, ut Moſcorum Dux ad concilium accedat, 1561. XVII. Dimiſſo animi obſequio negat Apoſtolico Nuntio ad Moſcorum Ducem acceſſum propter bella inter utroſque ardentia, LV. Ejus conſtantia in retinenda fidei veritate a Patribus Tridentinis laudatur, 1562. CVII. Eo defuncto varia hæreticorum de Religione diſſidia in Polonia emergunt, 1563. CLXXXV. Concilium acceptat, atque in ſuo regno ſervari curat, 1564. XLV. De concilio admiſſo Pont. certiorem facit, prudentiamque Commendoni Apoſtolici Nuntii laudat, XLVI. Omnes hæreſiarchas e ſuo Regno in Varſavienſi conventu excedere imperat, XLV. XLVII. Magnam Moſcoviæ partem ſuis excurſionibus vaſtat, 1565. XV. Pacis inter Cæſarem & Solymannum interpres, *ibid.*
Sigiſmundus a Thuen, ſeu Capiſucchius Orator Imperatoris ad concilium venit, 1562. X. Imperatoris nomine in concilio ſubſcribit, 1563. CCXX.
Simeon Nigrus Paſqua Epiſcopus Sarzanenſis Cardinalis renunciatur, 1565. VI.
Simonia: Contra Simoniacos confidentiarios Bullam edit Pius IV. 1564. LV.
Societas Jeſu: Ad repellendas in Belgio hæreſes vocari monet Pius IV. 1561. LXVII. Utitur in promovendis fidei negotiis, 1562. CLXXXIII. Societatis Jeſu familia a Pio IV. ſingulari benevolentiæ ſtudio protecta, 1564. LIII. Seminario Romano inſtituto, ejus cura Societatis Jeſu demandatur, *ibid.* Falſæ in ipſam calumniæ deteguntur, LIV.
Seminaria clericorum Romæ, tum in aliis urbibus excitari curat Pius IV. ex concilii Tridentini decreto, 1564. LIII.
Stanislaus Hoſius Warmienſis Epiſcopus Calicis uſum acerrime damnat in Polonia, 1559. XXV. Rationem aſſignat cur illum hæretici expeterint, 1558. XVII. Ad Cæſarem de concilio acturus mittitur, 1560. LXVI. Ejus labores, ut in fide Maximilianum Bohemiæ Regem confirmet, 1560. XVI. *& ſeq.* De juſtitia imputata hæreticorum cum eodem diſputat, XIX. Cardinalis renuntiatus concilii Tridentini Legatus declaratur, 1561. I. Conjugium & Calicis uſum in Polonia confutat, 1559. XXV. Reginæ Catharinæ colloquia cum hæreticis improbat, 1562. CXXXVI. Summis laudibus a Pontifice decoratur, quod ſtrenue in concilio laboraverit, 1563. CCXXIII. Legatus concilii Tridentini declaratur, 1561. III. XII. Quid ſenſerit de Sacramento Matrimonii, 1563. CXCVI. Contra hæreticos nimis eiſdem indulgentem Poloniæ Regem excitat, 1565. XV.
S. Stephani Equites in Hetruria a Pio IV. confirmantur, 1562. CLXXXV.
Stephanus Gardinerus Epiſcopus Wintonienſis librum contra hæreſicos ſcribit, 1559. X. *Vid.* Marcus Conſtantius.
Synodi: Synodorum Provincialium uſum inſtaurari jubet S. Synodus Tridentina, 1563. CXCV.

T

TAvanes Burgundiæ Præfectus flagrantiſſimo ſtudio eam Provinciam ab hæretica pravitate præſervat, 1562. CLXIX.
Thaddæus Manfredus conſors conjurationis in Pium IV. ultimo ſupplicio afficitur, 1565. IV.
Theologi: Modus reſervandus ab ipſis in materiis examinandis a concilio conſtituitur, 1562. XCVI. Magna inter Gallos, & Luſitanos Theologos diſſenſio de Pontificis authoritate, 1563. IX.
Theonvilla Arx munitiſſima expugnatur a Gallis, 1558. VI.
S. Thomas: In S. Thomæ Sacello apud Indos Crux miraculoſa detegitur, 1562. CLXXXIV.
Theodorus Beza hæreſim cantu Pſalmorum in linguam patriam verſorum pleriſque propinat, 1558. XV.
S. Thereſia. *Vide* Carmelitæ.
Trevirenſis Academia a Commendono inviſitur, 1561. XXXVIII. A Joanne Electore inſtituitur, ac Societatis Jeſu ejus cura demandatur, *ibid.*
Tripolis a Dragute expugnatur, 1560. LXXXVIII.
SS. Trinitas nova in Polonia de Trinitate hæreſis emergit, 1561. LX.
Turcæ cum Sigiſmundo Tranſilvaniæ Principe Hungariam invadunt, 1565. XIII. *& ſeq.* Terra, marique vincitur in Mauritania ab Hiſpanis & magno navium numero Melitam aggreditur, 1565. VIII. Victoriam de Chriſtianis in Africa reportat, 1560. LXXXIX.

V

VAlentinus Herbutus Epiſcopus Præmiſlienſis Orator a Rege Poloniæ ad concilium mittitur, 1562. CVI. In eodem literas Regis exhibet, 1563. CXXV. Ejus nomine eidem ſubſcribit, CCXX.
Vectigalia: Poſcentibus conſervatoribus Urbis a Paulo IV. relaxantur, 1559. XXXII.
Veneti Turcicæ potentiæ in Oriente abſiſtunt, 1560.

Digitized by Google

1560. XCI. Defertur ipſi Nicoſienſem Epiſcopum nominandi Jus, *ibid.* De digniori loco habendo in concilio, cum Bavariæ Oratoribus invicem proteſtantur, 1562. XLII. Pro comparanda claſſe ad barbarorum maritimas graſſationes coercendas duarum decumarum ſubſidium impetrant a Pio IV. 1562. CLXXXVI. Ad concilium Græcos evocari poſſunt, 1563. CXLIII. Abuſus Oratorum in matrimonio ſupplici libello permitti poſtulant, CLI. Quod tam prompto animo concilium exceperint, a Pontifice commendantur, aliiſque Principibus pro exemplo adducuntur, ac inſuper Pontificium Palatium Romæ prope Ædem D. Marci ab eodem in donum accipiunt, 1564. L.

Victor Superantius Epiſcopus Bergomenſis hæreſeos damnatur, 1558. XX.

Vicariatus Urbis refertur in collegium Cardinalium a Paulo IV. 1558. XXIII.

Victoria a Philippo II. in Africa contra Turcas reportatur Garzia Toletano Duce, 1564. LVI.

Ugo Boncompagnus Epiſcopus Veſtanus Cardinalis renuntiatur, 1565. VI. Legatus a Latere in Hiſpaniam deputatur, VII.

Vido Ferrerius Cardinalis concilio Mediolanenſi a S. Carolo celebrato intereſt, 1565. XXIII.

Vincentius Parpalia Nuntius ad Eliſabetham Angliæ Reginam mittitur, 1560. XLII.

Utinum excisa Aquileja Patriarchalis ſedes transfertur, 1563. CXXXVIII.

Wittemberga: Etiam poſt hæreſim in ea jus canonicum publice docetur, 1561. XXX.

Z

ZAcharia Delphinus Epiſcopus Pharenſis cum Commendono ad Germaniæ Principes pro concilio Nuntius mittitur, 1561. XVIII. Cardinalis renuntiatur a Pio IV. 1565. VI. Juſtas cauſas exponit, quare Libellus Imperatoris non fuerit lectus in concilio, 1562. LX.

Zuingliani: Cum eiſdem colloquium habent Mubrunnæ, ſed fruſtra, 1564. XXIV.

INDEX
ANIMADVERSIONUM

In quo paginarum numerus indicatur.

A

ALeamps Cardinalis; additur quintus Præſidens Concilii Tridentini reliquis quatuor Præſidentibus, 194. Quo die ad concilium acceſſerit, *ibid.*

B

BIragus orator Galliæ prius ad Concilium, quam ad Cæſarem venit, 382.

C

CArolus Galliæ Rex quo anno, & menſe regalibus inſignibus ornatus ſit, 170.

Carolus Borromæus Pii IV. ex ſorore Nepos mira ſanctitate fulget, 550. Suam in tuenda religione operam Pontifici præſtat, *ibid.*

Condæus Princeps hæreſis inſimulatus publico judicio abſolvitur, 170.

Concilium Tridentinum; varii Tridentum Concilii gratia Epiſcopi, & Principum Oratores accedunt, 194. *& ſeq.* In ſeſſionis V. ſub Paulo IV. celebratæ actis mendum irrepſit ad illa verba, *ſed ad eos tantum &c.* & cur, 247. Ejuſdem V. & VI. ſeſſiones ſub Pio IV. celebrantur, *ibid.* Quot PP. iis interfuerint, *ibid.* Ad ipſum quo tempore Cardinalis Moronus, & alter, qui cum eo deſignatus erat, legatus pervenerint, 282. Venetis reclamantibus Patres decretum de matrimonio, quoad divortium reformant, & eos anathemate percellunt, qui erroris inſimularent Eccleſiam docentem: *matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi .... & innocentem &c.* 437. Ejuſdem ſeſſio XXIV. idest VIII. ſub Pio IV. celebratur & quot PP. num.466. Decreto in eadem expoſito de Clandeſtinis Matrimoniis qui Patres aſſenſerint, quive repugnaverint, *ibid.*

Concilium Trajectenſe; A quo coactum ſit, 544. quid in eo ab Epiſcopis actum, *ibid.*

E

EDictum Remoratenſe: quid in eo agitatum, 76. Alio edicto illi derogatum, *ibid.*

Edicta: Varia in Gallia eduntur edicta, atque conſtitutiones, 170. Quid in illis ſancitum, *ibid.*

Eliſabeth Angliæ ſolium occupat, 8. Quando a ſupremo Senatu Regina ſalutata ſit, & coronam ſolemni ritu acceperit, *ibid.*

Epiſcopi: iis edicto Remoratenſi facta de hæreſi cognoſcendi facultas, 76. Utrum iis injunctum per regias literas, ut Lutetiæ, vel alio in loco ad agendum de rebus fidei conveniant, *ibid.*

F

FRidericus Schenckius Trajectenſem Synodum cogit, 544. Quid in ejus actis conſtitutum ſit, *ibid.*

M

MAria Anglorum Regina: Ejus laudabiles mores, pietas, & ardens in Apoſtolicam Sedem ſtudium, 8. Quo anno menſe, & die obierit, *ibidem*. Ei ſuccedit Eliſabeth, *ibid.*

Melitenſium inſula: ad eam Turcæ ingenti navium claſſe appulſi Melitenſibus bellum terra, marique inferunt, & S. Elmi arcem occupant, 540. Melitenſes urbem novam undique hoſtibus cinctam mira virtute defendunt, *ibid.* Eis robur, & animos nova militum acceſſio addit, *ibid.* Inſulam hoſtes relinquunt, *ibid.* Quo anno hæc omnia contigerint, *ibid.*

O

OChinus; Ejus obitus, quo anno, & loco contigerit, & an una cum eo uxor, & filii ipſius interierint, 524.

P

PAulus Papa IV. ejus in gerendo Pontificatu virtutes, & vitia, 43. & 44. Ejus mors, *ibid.* Quis poſt eum Romanam Sedem tenuerit, *ibid.*

Pius IV. ſuccedit Paulo IV. 44. Qua die renunciatus fuerit Pontifex, & qua Pontificio Diademate redimitus, *ibid.* In ſupputandis ſui Pontificatus annis a die acceptæ Pontificiæ coronæ epocham ſumit, *ibid.* Bullam edit, qua Ferdinando Imperatori indulgens laicis uſum calicis concedit, 510. Ad quos hæ literæ directæ fuerint, *ibid.* Revocatur hæc facultas a Pio V. & a Gregorio XIII. *ibid.* Ejus eximiæ virtutes in gerendo Pontificatu, & celebrando Tridentino concilio, 55. Ejus inſignis obitus, *ibid.*

R

REnaldus Ferrerius; Gallorum Legatus in Tridentino concilio, 383. Orationem habet ad Patres, & qua de re, *ibid.* Non expectato Præſidentis reſponſo, ipſe, & reliqui Oratores Galli a concilio diſcedunt, *ibid.*

Seri-

S

SEripandus Cardinalis: Ejus integri mores, præſtantes virtutes, & obitus, 381.

V

VEneti: Venetis reclamantibus Patres Tridentini concilii decretum matrimonii quoad devortium reformant, 437.

FINIS.

A01469713

Digitized by Google

Google

Digitized by Google

Digitized by Google